PLINII HISTORIA NATVRALIS

EX FVNDATIONE D. BENEDICTI COSMINEN

SIGISMVNDVS AVG REX POLONIAE MAGNVS DVX LITVA RVSSI MASOVIAE PRVSS AC SAMAGITIAE D ET HAER

1583

Plinij secundi Historia Naturalis.

Historia mundi naturalis

C. PLINII SECVNDI:

HOC EST:

AMPLISSIMVM, LVCIDISSIMVM, PERSPICACISSIMVMQVE, NEC NON PLANE

MIRANDVM TOTIVS VNIVERSI, RERVMQVE NATVRALIVM SPECVLVM: IN QVO, DE DEO, COELO, SIDERIBVS, ELEMENTIS, Igni, Aere, Terra, Marique: de Europa etiam, Asia, Aphrica, diuersisque earum regionibus, Prouinciis, Insulis, nec non montibus, alpibus, promontoriis, sinubus maris, atq; fluminibus: de homine quoque, eius generatione, prodigiosis partubus, animæ præstantia, gentibusque diuersis; de animalibus terrestribus, aquatilibus, diuitiis marinis, vt margaritis: de auibus, atque insectis:

SIC ETIAM DE TAM SYLVESTRIBVS, QVAM FRVGIFERIS ARBORIBVS, de cultura agrorum, vitium, oliuarum, nec non de cæteris Cerealium generibus, frugumq́; prodigiis, de messe & vindemia: de multiplici insuper variæ ex variis crescentis naturæ venis atq; muneribus contra morbos varios medicinæ obseruatione, de Magia, eiusq́; origine: adhæc de metallis, auro, argento, &c. de honore picturæ, de Rom. pictoribus, lapidum natura, marmorumq́; in ædificiis luxuria: & similibus naturæ stupendis documentis: præsentissimas, omnibus numeris, plenissimaq́; perfectione absolutissimas naturalium rerum imagines, sagacissima atque maximè stupenda naturæ maiestas ceu in primo veritatis Archetypo contemplatur.

IN LIBROS XXXVII. DISTRIBVTA, VIVISQVE IMAGINIBVS ILLVSTRATA, atque vero proprioque naturæ nitori labore impensisque Sigismundi Feyerabenij hoc nouo, anteà minusque visu ornatu fideliter atque integrè restituta.

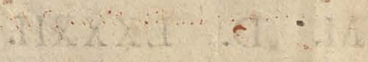
HIS BREVES ERVDITAEQVE IN MARGINE DOCTISSIMORVM VIRORVM CASTIGAtiones: Sigismundi Gelenij quoq; perspicuæ atq; perutiles animaduersiones accesserunt.

Cum Indice rerum & verborum locupletissimo.

Typis excudebatur Francoforti ad Mœnum, à partu Deiparæ virginis:

M. D. LXXXII.

REVERENDO, NOBILI, VIRTVTVM SPLENDORE MAIORVMQVE IMAGINIBVS PRAEEMINENTI Domino, Domino Georgio à Liesſkirchen, domorum S. Anthonij in Roeſtorff & Hoeſt generali Præceptori, &c. Domino ſuo officiosè colendo.

Fulgentem nigra geſtat ceruice coronam,
Pectoreq́ in fuluo, Ταῦ, Iouis ales habet.
Quam tu cùm cernes Aquilam, te ſigna videre
Anthonitarum, Cæſare dante, ſcias.
Parte alia generoſa vides Canis ora ſagacis,
Inſtratæ toties nixaq́ fulcra baſi.
Atque ea dum luſtras inſignia: ſigna vetuſtæ
Inclyta Lieſskirchen noueris eſſe domus.

Cum alia multa, quæ vigebant olim, rerum laudandarum ſtudia periſſe, atque extincta prorſus eſſe, dolendum eſt, vir Reuerende ac Magnifice: tùm hanc, in qua ſitam omnes vel maximam vtilitatem intelligunt, veram naturalem Hiſtoriam ita amiſimus, vt ex eorũ, quibus noſtra patrumq́ memoria ſuam hoc in genere induſtriam locare ſtudiũ fuit, magno ac infinito propè numero, non tamen ita multos, qui tolerabiles videantur: qui verò excellant, quàm pauciſsimos, aut fortaſſe neminem liceat inuenire. Atque huius quidem incommodi culpa vnde manauerit exponam. Primum illud in controuerſiam non cadit, quòd quidq́

præstãtius, eò laboriosius ac difficilius esse, alioqui nihiliã excelleret. Quod enim con
sequerentur multi, in eo dignitas non esset, & ex copia vilitas existeret. Est igitur in
magnis rebus item magna, quæ nos ab earũ quasi possessione arcet, cõstituta difficul-
tas. Hæc porrò simplex non est, sed in duo genera diuiditur. Quædã enim sicuti existi
mãtur, ita difficilia sunt: q̃dam, cũ existimentur, tamen nõ sunt. Vbi difficultas &
est, & apparet, inde multitudo voluntatẽ & studium libenter abducit. Rem quidẽ
ipsam, quanti est, opinione æstimamus, & vehementer expetimus: Magnis verò la
borib. & vigilijs vt ematur, non facilè quisquam à seipso impetrat. Amat enim ho-
minis natura moderatam quietem, eaq; alitur & crescit, nimias cõtentiones, qui-
bus frangitur ac minuitur, recusat. Vbi verò facilè in speciem aliquid ostenditur, dif
ficultas inclusa latet, cuiusmodi nõ esse pauca, inanis multorum docuit experientia:
eò frequentes bona spe inuitati, accurrunt, facileq; ad eas res aggrediuntur, in qui-
bus vel mediocrem operam si ponant, futurum, vt ex animi sententia succedat, ar-
bitrantur: quos deinde graui temeritatis infamia, refellit euentus. Huius generis
hæc est, de qua orationem instituimus, vera Historia naturalis. Quis enim est qui
se non existimet naturæ abscondita posse ita commodè explicare, vt desiderari ab
eruditis benéque intelligentibus viris nihil queat? Atque hi cum in grauiores ma
terias inciderint, si easdem ab alijs sumptas in sua scripta totas transtulerint, tùm se
suas præclarè partes absoluisse existimant: cum interim, in quo doctrinæ, quæ pau-
lò sit occultior, appareant notæ, in quo ingenij lumen eluceat, in quo prudentiæ vis,
aut iudicij signa cernantur, nihil afferunt. Exire videmus quotidiè, à postremi or-
dinis hominibus factos, speciosis magnaq; pollicentibus titulis insignes, minimi pre-
tij, commentarios: quos non modo qui scribunt, falsa de seipsis opinione decepti, ve-
rum etiam qui typis impressos edunt, ijs qui de hoc genere iudicare possunt inconsul-
tis, quodam modò deformant præclara studia literarum, & de posteritate ipsa pes-
simè merentur. Ego verò bene mereri de literis, etiamsi vtilitas præterea consequa-
tur nulla, tamen præclarum imprimis atque egregium esse semper duxi. quanquam
vtilitatem spectare si volumus, ea demum summa est, quæ ex hoc genere percipitur.
Fructus enim in posteritatis memoria & prædicatione positus est, quem nemo vn-
quam sapiens non præstantissimum esse iudicauit. Sed hæc bene merendi ratio du-
plex videtur esse. Nam & qui aliquid ipsi scripserunt, & qui alios vel cohortatio-
ne, vel præmio, vt scriberent, impulerunt, literis opem tulisse existimantur. Quæ
duæ res eiusmodi sunt, vt qui alterutrã commodè faciat, ei scilicet à studiosis omni-
bus gratiæ sint agendæ: qui vtramq; ne haberi quidem satis possint. Atq; hanc lau-
dem, ne apud veteres quidem sæpè accidit, vt vnus consequeretur: propterea quòd
qui ea virtute atq; fortuna fuerunt, vt & ingenio posteris prodesse possent, & opi-
bus, vt idem facerent, multos adducere, alterum facilè fecerunt, vt eos qui doctri-
na & eloquentia valerent, ad iuuanda literarum studia excitarent, alterum face-
re, vt ipsi monimentum aliquod industriæ suæ relinquerent, propter rerum geren-
darum curam nõ ita potuerunt. Quod item nostris temporibus vsu videmus eue-
nire. Nam neq; multi sunt, qui præstare vtrumq; possint, & qui possunt, ijs ferè
cùm velint, non conceditur.

Verùm vt quò cœpi pergam, Plinij naturalem historiam hactenus typis excu-
sam, grauem inquam illam immensi voluminis molem, quis est qui ferre vllo modò
possit?

poßit? Loca sunt in Plinij naturali historia malè mendis affecta quàm plurima. Sanari nullum videas. Sunt ob antiquitatis obscuram notitiam difficilia: quis est de tot interpretum numero, qui lumine explanationis illustret? deniq; communia tantum quæq; omnibus penè patent, ea sumunt ad explicandum: ex abditis, quò sine labore & ingenio accessus non est, doctrinæ fontibus nihil hauriunt. Contraq; multa corrumpunt magis, dum emendare conantur: multa exponendo peruertũt, & pulcherrimas sæpè sententias turpißimis inscientiæ maculis inquinant. Quæ me ita commouit indignitas, itaq; meum animum, vt verè dicam, miseratio quædam affecit, vt statuerim, si cum vita valetudo, & cum valetudine ocium & sumptus suppetat, hunc omnium pulcherrimum authorem quàm correctißime typis meis, studiosorum gratia, in vulgus edere: non quod ego is sim, qui mihi tantum arrogem, vt alijs typographis detractam solertiæ laudem ad me transferam: abest hoc à consuetudine mea, abest à natura plurimum: Sed neque rursus is sum, qui cum cæteros probè nouerim, ipse me prorsus ignorem: & qui, cùm alios accusem propterea, quia non præstant ea, quæ ab eorum studio postulantur, ego me si quid præstare posse mihi videor, velim contemnere. Non ita laudem fugio, etsi nec nimis appeto. Alterum stupidæ cuiusdam sapientiæ, alterum insanæ ambitionis esse vitium semper duxi.

Cùm verò laudes authoris celeberrimi ab viris clarißimis ante hac satis superq; decantatas esse nouerim, deq; authore dico nostro, eiusq; scriptis, & hoc præcipuè volumine, vt magnificè, ita & verè priùs multa dicta sint ab alijs, quorum nonnullos multis, ijsq; verißimis rationibus, confirmare memini, nihil extare hac nostri authoris historia naturali vtilius: ineptus sim & importunus, si eadem hoc loco intempestiuè recenseam, & quod dici solet, actum agam.

Permagni verò refert, vir Reuerende & Amplißime, quo quidq; tempore agatur, & ad omnes res non paruum habere momentum solet occasio quædam, & commoditas, qua vti dicuntur ij, qui nihil, nisi loco, facere consueuerunt. Nam quemadmodum pictorum tabulæ certo loco positæ delectant, eædemq; minus bono lumine constitutæ, non item eorum qui spectant, oculos tenere solent: sic actiones nostræ, mirum est, quantum opportunitate commendentur: vt interdum plus in tempore, quam in ipsa re positum esse videatur. Quod ego cùm semper iudicassem, tamen non sum veritus, quin tuæ Amplitudini hoc ipsum, quod nunc à me proficiscitur, officiũ futurum esset vel iucundißimum. Nam etsi magna tuæ Amplitudini est grauißimorum negociorum imposita moles, quam summa cum laude, & omnium penè hominum admiratione sustinet: tamen in illa ipsa occupatione ita eandem literarum tractatio delectat, vt & legat cum voluptate, quæ alij scripta reliquerunt, & scribat ipse, quæ à posteris cum admiratione legentur.

Ex quo illud consequetur, vt non modò Ordini amplißimo seruiat, quod est summa laude dignum, sed etiam posteritati consulat, quo laudabilius esse nihil potest. Itaq; tantum abest, vt à maioribus suis, omni decore affluentibus, ad se ornandam quicquam hauriat, vt etiam in hac sit, quod ad illos redundet. Nam si tuæ Amplitudini aliunde petenda sit laus, vnde plura suppetant ornamenta, quàm à generis antiquitate (quod ante mille quingentos annos Romæ in flore ac Lisolforum familia dictum, ab Diui Petri Apostoli discipulo beato Materno, Colo-

nienſium, Treuirorum & Tungarorum Epiſcopo primo, ad fidem Christianam conuerſum, templumq́ primum in honorem Diuæ virginis, quod in hunc vſque diem conſpicere licet, & vulgariter Lieſkirchen vocatur, Coloniæ extruxiſſe: A quo euentu familiam hanc ab Lieſkirchen nūcupatam fuiſſe, (Colonienſes Annales teſtātur) & parente Conſtantino à Lieſkirchen, felicis recordationis, qui vt Amplitudo tua ab Ordine Auguſtiſſimo in Præceptorem generalem eſt deſignata, ſic ille à prudentiſſimo Colonienſium ſenatu, in eorundem numerum ita fuit cooptatus, vt ei Senatus ampliſſimam Conſularem dignitatem non quaſi optatam conceſſiſſe, ſed quaſi debitam perſoluiſſe videatur? Cui quidem viro primario cum ad ſummam gloriam nihil defuerit, cumq́ item Amplitudini tuæ eæ res abundè adſint, quibus homines hominibus antecellere videntur: Tamen fit veſtra bonitate & ſapientia, vt viciſſim & tua Amplitudo in illius dignitate atque amplitudine, & ille in ingenio atque in virtute conquieuerit tua. Vterque verò magna apud Senatum Prudentiſſimum & Ordinem auguſtiſſimum authoritate, magno eſtis apud omnes nomine & gloria. Nam Amplitudo tua quidem, quis eſt tàm longinquus, cui notiſſima non ſit? nō ex præſenti corporis forma, ſed ex imagine ingenij ſui, quam veriſſimis eloquentiæ coloribus expreſſam in ſuis ſcriptis licet intueri. In hac cùm & naturæ ſuæ bonitas, & virtutis eximia præſtantia cernatur: ſequitur, vt ex ea qui eandem norunt, ijdem ament. Quorū ego in numero cùm ita eſſem, vt nemini concederem: prætermittere nolui, quin Plinium, cuius Amplitudo tua libros è manibus dimittere non ſolet, cum Amplitudinis tuæ inſcriptione diuulgarem. Quare non fuit ab re, cùm ego hoſce Plinij libros, mendis antea deformatos, nunc correctione expolitos emitterem: non fuit inquam abs re T. A. nomini dicatos emittere, vt quæ de naturali hiſtoria traduntur, ea harum rerum ſtudioſiſſimi titulo coboneſtarentur. Hoc cùm ita exiſtimaſſem, quia videbatur eſſe aptiſſimum, feci, & feci eò libentius, quòd cum Amplitudo tua mihi & multa iam ſummæ humanitatis officia tribuiſſet, & ea eſſet, quæ tribuere etiam maiora poſſet, ego, niſi aliquid, præſertim vbi daretur occaſio, retribuerem, verebar ne ex duobus maximè inſignibus vitijs, alterutrius infamiam non effugerem, vt vel ea viderer, quæ ab Amplitudine tua accepiſſem, minus meminiſſe, quod à conſuetudine naturaq́ mea alieniſſimū eſt: vel ea quæ ſperari poſſent, negligere: quod quia ſuperbi eſſet, abeſt non modò à fortuna mea, ſed & à voluntate plurimum. Cæterum quantum operæ ſumptusq́ in hoc authore noſtro ab erroribus & mendis vindicando poſuerim, aliorum collatio facilè monſtrabit: quantum autem profecerim, & tua Amplitudo & alij iudicabūt. Tuæ Amplitudini quidem ſi conſequar, vt noſtra diligentia probetur, ſanè meos labores non exiguo compenſatos eſſe fructu exiſtimabo. Amplitudinem tuam Deus Opt. Max. diu ſaluam & florentem conſeruet. Francofurti ad Mœnum, Anno ab orbe redempto M. D. LXXXII. Calend. Septembr.

T. R. A.

Addictiſſ.

Sigiſmundus Feyerabendt

Bibliopola.

C. PLINIVS CAECILIVS
MARCO SVO S.

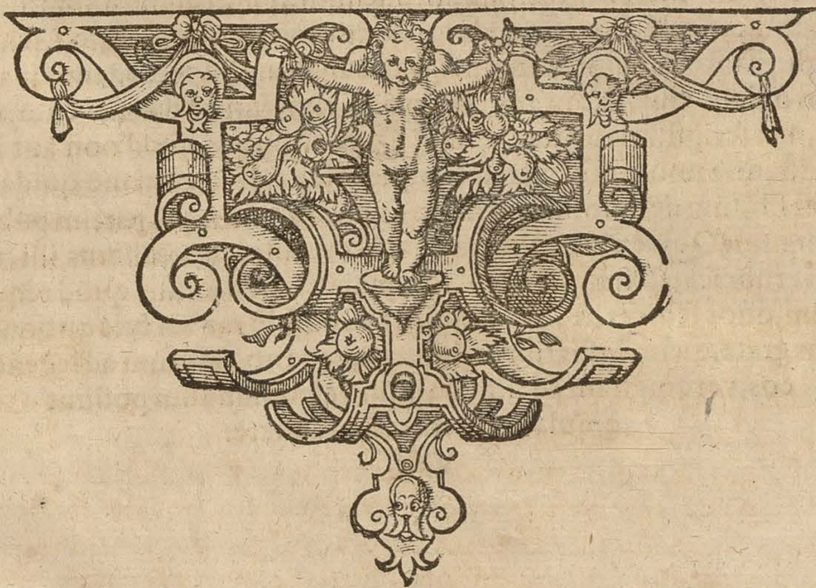
PERGRATVM eſt mihi, quòd tam diligenter libros auunculi mei lectitas, vt habere
omnes velis, quæraſq́; qui ſint. Fungar indicis partibus, atq; etiam, quo ſint ordine ſcri-
pti, notum tibi faciam. Eſt enim hæc quoq; ſtudioſis non iniucunda cognitio. De iacu-
latione equeſtri vnus. Hunc cùm præfectus alæ militaret, pari ingenio curaq́ue compo
ſuit. De vita Q. Pomponij Secundi duo, à quo ſingulariter amatus, hoc memoriæ ami-
ci, quaſi debitum munus, exoluit. Bellorum Germanię viginti, quibus omnia, quę cum Germanis
geſſimus bella, collegit. Inchoauit, cùm in Germania militaret, ſomnio monitus. Adſtitit enim ei
quieſcenti Druſi Neronis effigies, qui Germanię latiſſimè victor ibi periit. Commendabat memo-
riam ſuam, orabatq́ue, vt ſe ab iniuria obliuionis aſſereret. Studioſi tres, in ſex volumina propter
amplitudinem diuiſi, quibus Oratorem ab incunabulis inſtituit & perficit. Dubij ſermonis octo
ſcripſit ſub Nerone nouiſſimis annis, cùm omne ſtudiorum genus paulò liberius & erectius, peri-
culoſum ſeruitus feciſſet. A fine Aufidij Baſſi xxxj. Naturę hiſtoriarum xxxvij. opus diffuſum, erudi-
tum, nec minus varium, quàm ipſa natura. Miraris, quòd tot volumina, multaq́; in iis tam ſcrupulo
ſa, homo occupatus abſoluerit? Magis miraberis, ſi ſcieris illum aliquandiu cauſas actitaſſe, deceſſiſ-
ſe anno vj. & l. medium tempus diſtentum impeditumq́ue, quà officiis maximis, quà amicitia prin
cipum egiſſe. Sed erat acre ingenium, incredibile ſtudium, ſumma vigilantia. Lucubrare à Vulcana
libus incipiebat, non auſpicandi cauſa, ſed ſtudendi ſtatim à nocte multa: hyeme verò ab hora ſepti-
ma, vel cùm tardiſſimè, octaua, ſæpe ſexta. Erat ſanè ſomni parciſſimi, nonnunquã etiam inter ipſa
ſtudia inſtantis, & deſerentis. Ante lucem ibat ad Veſpaſianum Imperatorem: nam ille quoq; nocti-
bus vtebatur: inde ad delegatum ſibi officium. Reuerſus domum, quod reliquum temporis, ſtudiis
reddebat. Poſt cibum ſępe, quem interdiu leuem & facilem veterum more ſumebat ęſtate, ſi quid
otij, iacebat in ſole, liber legebatur, adnotabat, excerpebatq́ue. Nihil enim vnquam legit, qudd non
excerperet. Dicere etiam ſolebat, nullum eſſe librum tam malum, vt non aliqua ex parte prodeſſet.
Poſt ſolem plerunque frigida lauabatur. Deinde guſtabat, dormiebatq́; minimum. Mox, quaſi alio
die, ſtudebat in cœnæ tempus. Super hanc liber legebatur, adnotabatur, & quidem curſim. Memini
quendam ex amicis, cùm lector quędam pronuntiaſſet perperam, reuocaſſe, & repeti coegiſſe. Huic
auunculum meum dixiſſe: Intellexeras nempe. quum ille annuiſſet. Cur ergo reuocabas? decem am
plius verſus hac tua interpellatione perdidimus. Tanta erat parſimonia temporis. Surgebat ęſtate à
cœna luce, hyeme intra primam noctis, ſed tanquam aliqua lege cogente. Hęc inter medios labo-
res, vrbiſq́ue fremitum. In ſeceſſu ſolum balinei tempus ſtudiis eximebatur. Cùm dico balinei, de
interioribus loquor. Nam dum diſtringitur, tergiturq́ue, audiebat aliquid, aut dictabat. In itinere
quaſi ſolutus cęteris curis, huic vni vacabat. Ad latus notarius cum libro & pugillaribus, cuius ma-
nus hyeme manicis muniebantur, vt ne cæli quidem aſperitas vllum ſtudiis tempus eriperet. Qua
ex cauſa Romę quoque ſella vehebatur. Repeto me correptum ab eo, cùm ambularem: Poteras, in-
quit, has horas non perdere. Perire enim omne tempus arbitrabatur, quod ſtudiis nõ impartiretur.
Hac intentione tot iſta volumina peregit, electorumq́; commentarios clx. mihi reliquit, opiſtho-
graphos quidem, & minutiſſimè ſcriptos: qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipſe,
potuiſſe ſe, cùm procuraret in Hiſpania, vendere hos commentarios Largio Licinio cccc. millibus
nummûm, & tunc aliquanto pauciores erant. Nónne videtur tibi recordanti quantũ legerit, quan-
tum ſcripſerit, nec in officiis vllis, nec in amicitia principum fuiſſe? Rurſus cùm audis quid ſtudiis
laboris impenderit, nec ſcripſiſſe ſatis, nec legiſſe? Quid eſt enim, quod non aut illę occupationes
impedire, aut hæc inſtantia non poſſit efficere? Itaque ſoleo ridere, cùm me quidam ſtudioſum vo-
cant, qui ſi comparer illi, ſum deſidioſiſſimus. Ego autem tantùm, quē partim publica, partim ami-
corum officia diſtringunt? Quis ex iſtis, qui tota vita literis aſſident, collatus illi, non quaſi ſomno
& inertię deditus erubeſcat? Extendi epiſtolam, quamuis hoc ſolum, quod requirebas, ſcribe-
re deſtinaſſem, quos ſcilicet libros reliquiſſet. Confido tamen hæc quoque tibi non
minus grata, quàm ipſos libros, futura, quę te non tantùm ad legendos
eos, verumetiam ad ſimile aliquid elaborandum poſſunt
ęmulationis ſtimulis excitare.

Vale.

C. PLINIVS TACITO SVO. S.

PETIS, vt tibi auunculi mei exitum scribam, quò verius tradere posteris possis. Gratias ago. Nam video morti eius, si celebretur à te, immortalem gloriam esse propositam. Quamuis enim pulcherrimarum clade terrarum, vt populi, vt vrbes, memorabili casu, quasi semper victurus, occiderit, quamuis ipse plurima scripserit, plura tamen perpetuitati eius scriptorum tuorum æternitas addet. Equidem beatos puto, quibus Deorum munere datum est, aut fasere scribenda, aut scribere legenda: beatissimos verò, quibus vtrunq;. Horum in numero auunculus meus & suis libris, & tuis erit. Quò libentius suscipio, deposco etiam, quod iniungis. Erat Miseni, classemq; imperio præsens regebat. Calend. Nouembris hora ferè septima, mater mea indicat ei apparere nubem inusitata & magnitudine, & specie. Surgit ille, vt è sole solebat, frigida gustata: iacens enim studebat. Poposcit soleas, ascendit locum, ex quo maximè miraculum illud conspici poterat. Nubes, incertum procul intuentibus ex quo monte (Vesuuium fuisse postea cognitum est) oriebatur: cuius similitudinem & formam non alia magis arbor, quàm pinus expresserit. Nam longissimo velut trunco efflata in altum, quibusdam ramis diffundebatur. Credo, quia recenti spiritu euecta, dein senescente eo destituta, aut etiam pondere suo victa, in latitudinem vanescebat, candida interdum, interdum sordida & maculosa, prout terram cinerémve sustulerat. Magnum id propiusq; nocendum, vt eruditissimo viro, visum est. Iubet liburnicam aptari, mihi, si venire vnà vellem, facit copiam. Respondi, studere me malle: & fortè ipse, quod scriberem, dederat. Egrediebatur domo: accepit codicillos Retinæ classiarij, imminente periculo exterriti: nam villa ea subiacebat: nec vlla, nisi nauibus, fuga, vt se tanto discrimini eriperet, orabat. Vertit ille consilium, & quod studioso animo inchoauerat, obit maximo. Deduxit quadriremes, ascendit ipse, non Retinæ modò, sed multis (erat enim frequens amœnitas oræ) laturus auxiliũ: properat illuc, vnde alij territi fugiũt, rectumq; cursum, rectaq; gubernacula in periculũ tenet, adeò solutus metu, vt omnes illius mali motus, omnes figuras vt deprehẽderat oculis, dictaret, enotaretq;. Iam nauib. cinis inciderat: quò propius accederet, calidior & densior: iam pumices etiam, nigriq; & ambusti & fracti igne lapides: iam vadum subitũ, ruinaq; montis litora obstantia. Cunctatus paulùm, an retro flecteret, mox gubernatori vt ita faceret, monenti. Fortes, inquit, fortuna iuuat: Pomponianum pete. Stabijs erat, perueneratq; sinu medio. Nam sensim circumactis curuatisq; litoribus mare infunditur. Ibi quanquam nondum periculo appropinquante, conspicuo tamen, & cùm cresceret, proximo, sarcinas contulerat in naues, certus fugæ, si contrarius ventus resedisset. Quò tunc auunculus meus secundissimo inuectus, complectitur trepidantem, consolatur, hortatur: vtq; timorem eius sua securitate leniret, deferri se in balineum iubet: lotus accubat, cœnat, atq; hilaris, aut (quod æquè magnum est) similis hilari. Interim è Vesuuio monte pluribus locis latissimè flammæ atque incendia relucebant, quorum fulgor & claritas tenebras noctis excipiebat. Ille agrestium trepidatione igni relictas desertasq; villas per solitudinem ardere, in remedium formidinis dictitabat. Tum se quieti dedit, & quieuit verissimo quidem somno. Nam meatus animæ, qui illi propter amplitudinem corporis grauior & sonantior erat, ab iis, qui limini obuersabantur, audiebatur. Sed area, ex qua diæta adibatur, ita iam cinere mistisq; pumicibus oppleta surrexerat, vt si longior in cubiculo mora esset, exitus negaretur Excitatus procedit, seq; Pomponiano, cæterisq;, qui peruigilarant, reddit: in commune consultant, intra tectáne subsistant, an in aperto vagentur: nam crebris vastisq; tremoribus tecta nutabant, & quasi emota sedibus suis, nunc huc, nunc illuc abire, aut referri videbantur. Sub dio rursus, quanquam leuium exesorumq; pumicum casus metuebatur: quod tamen malorum collatio elegit. Et apud illum quidem ratio rationem, apud alios timorem timor vicit. Ceruicalia capitibus imposita linteis constringunt. Id munimentum aduersus incidentia fuit. Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior densiorq;: quam tamen faces multæ variaq; lumina soluebant. Placuit egredi in litus, & ex proximo aspicere, quid iam mare admitteret, quod adhuc vastum & aduersum permanebat. Ibi super abiectum linteum recubans sedit, atque iterum frigidam poposcit, hausitq;. Deinde flammæ flammarumq; prænuntius odor sulphuris alios in fugam vertunt: excitant illum, qui innixus seruis duobus assurrexit, & statim concidit (vt ego coniecto) crassiore caligine spiritu obstructo, clausoq; stomacho, qui illi natura inualidus, & angustus, & frequenter intus æstuans erat. Vbi dies redditus is, ab eo quem nouissimè viderat, tertius, corpus inuentum integrum, illæsum, opertumq;, vt fuerat indutus. Habitus corporis quiescenti, quàm defuncto, similior. Interim Miseni, ego & mater. Sed nihil ad historiã. Nec tu aliud, quàm de exitu eius, scire voluisti: finem ergo faciam. Vnum adiiciam: omnia me, quibus interfueram, quæque statim, cùm maximè vera memorantur, audieram, persecutum. Tu potissima excerpes. Aliud est enim epistolam, aliud historiam, aliud amico, aliud omnibus scribere. Vale.

C. PLI-

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE

LIBER PRIMVS.

PRAEFATIO.

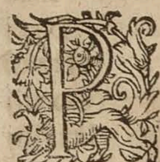
C. Plinius Secundus Vespasiano suo S.

LIBROS Naturalis Historiæ nouitium Camœnis Quiritium tuorum opus na-
tum apud me proxima fœtura, licentiore epistola narrare cōstitui tibi, iucundis-
sime Imperator (sit enim hæc tui præfatio verissima, dum maximi consenescit in
patre.) Nanq; tu solebas meas esse aliquid putare nugas, vt obiter emolliam Ca-
tulum conterraneum meũ. Agnoscis & hoc castrense verbum. Ille enim, vt scis,
permutatis prioribus syllabis duriusculũ se fecit, quàm volebat existimari à Ve-
raniolis suis & Fabulis. Simul vt hac mea petulantia fiat, quod proximè non fieri
questus est in alia procaci epistola nostra, vt in quædam acta exeat, sciantque omnes quàm ex æquo
tecum viuat imperium. Triumphalis & Censorius tu, sexiesque Consul, ac Tribunitiæ potestatis
particeps, & quod his nobilius fecisti, dum illud patri pariter & equestri ordini præstas, Præfectus
prætorio eius, omniaq; hæc Reipublicæ, & nobis quidem qualis in castrensi cōtubernio? Nec quic-
quam in te mutauit fortunæ amplitudo, nisi vt prodesse tantundem posses & velles. Itaq; cùm cæte-
ris in venerationem tui pateant omnia illa, nobis ad colendum te familiarius audacia sola superest.
Hanc igitur tibi imputabis, & in nostra culpa tibi ignosces. Perfricui faciẽ, nec tamen profeci: quan-
do alia via occurris ingens, & longius etiam submoues ingenij fascibus. Fulgurat in nullo vnquam
verius dicta vis eloquentiæ, Tribunitiæ potestatis facundia. Quãto tu ore patris laudes tonas? quan-
to fratris amas? quantus in Poetica es? O magna fœcunditas animi: quemadmodum fratrem quoq;
imitareris, excogitasti. Sed hæc quis possit intrepidus æstimare subiturus ingenij tui iudiciũ, præser-
tim lacessitum? Neq; enim similis est conditio publicantiũ, & nominatim tibi dicantiũ. Tum pos-
sem dicere, quid ista legis Imperator? Humili vulgo scripta sunt, agricolarũ, opificum turbæ, deniq;
studiorũ otiosis: quid te iudicem facis? Cùm hanc operam condicerem, non eras in hoc albo. Maio-
rem te sciebam, quàm vt descensurum huc putarem. Præterea est quædam publica etiam eruditorũ
reiectio. Vtitur illa & M. Tullius, extra omnem ingenij aleam positus, & (quod miremur) per aduo-
catum defenditur. Hæc doctissimum Persium legere nolo, Lælium Decimum volo. Quod si hoc
Lucilius, qui primus condidit styli nasum, dicendum sibi putauit: si Cicero mutuandum, prẹsertim
cùm de re publica scriberet: quanto nos causatius ab aliquo iudice diffidimus? Sed hæc ego mihi
nunc patrocinia ademi nuncupatione, quoniã plurimum interest, sortiatur aliquis iudicem an eli-
gat: multumq; apparatus interest apud inuitatum hospitem & oblatum. Cùm apud Catonem illũ
ambitus hostem, & repulsis tanquã honoribus indeptis gaudentem, flagrantibus comitiis pecunias
deponerent candidati, hoc se facere pro innocentia (quod in rebus humanis summũ esset) profite-
bantur: inde illa nobilis M. Ciceronis suspiratio: O te felicem M. Porci, à quo rem improbam petere
nemo audet. Cùm Tribunos appellaret L. Scipio Asiaticus, inter quos erat Gracchus: hoc attesta-
batur, se vel inimico iudici approbari posse. Adeò summũ quisq; causæ suæ iudicẽ facit, quemcunq;
elegit, vnde prouocatio appellatur. Te quidem in excelsissimo humani generis fastigio positũ, sum-
ma eloquentia, summa eruditione præditũ, religiosè adiri etiã à salutantibus scio. Et ideo immensa
præter cæteras subit cura, vt quæ tibi dicantur, te digna sint. Verùm & diis lacte rustici multæq; gen-
tes supplicant, & mola tantũ salsa litant, qui nõ habent thura: nec vlli fuit vitio deos colere, quoquo
modo posset. Meæ quidem temeritati accessit hoc quoq;, quòd leuioris operæ hos tibi dedicaui li-
bellos. Nam nec ingenij sunt capaces, quod alioquin nobis perquàm mediocre erat: nec admittunt
excessus aut orationes, sermonésve, aut casus mirabiles, vel euentus varios, non alia iucunda dictu,
aut legentibus blanda. Sterili materia rerũ natura, hoc est, vita narratur, & hæc sordidissima sui pa-
tre, vt plurimarum rerũ aut rusticis vocabulis aut externis, imò barbaris, etiam cum honoris præfa-
tione ponendis. Præterea iter est, non trita authoribus via, nec qua peregrinari animus expetat. Ne-
mo apud nos, qui idem tentauerit, nemo apud Græcos qui vnus omnia ea tractauerit. Magna pars,
studiorum amœnitates quærimus. Quæ verò tractata ab aliis dicuntur immensæ subtilitatis, obscu
ris rerum tenebris premuntur. Iam omnia attingenda, quæ Græci τὰς ἐγκυκλοπαιδείας vocant, & tamen
ignota aut incerta ingeniis facta. Alia verò ita multis prodita, vt in fastidiũ sint adducta. Res ardua,
vetustis nouitatem dare, nouis authoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiã,
dubiis fidem, omnibus verò naturam, & naturæ suæ omnia. Itaque etiam non assecutis, voluisse, ab-
undè pulchrum atq; magnificum est. Equidem ita sentio, peculiarem in studiis causam eorum esse,
qui difficultatibus victis, vtilitatem iuuandi prætulerunt gratiæ placendi: idque iam & in aliis ope-
ribus ipse feci: & profiteor mirari me T. Liuium, authorem celeberrimum, in historiarum suarum,
quas repetit ab origine Vrbis, quodam volumine sic orsum: Satis iam sibi gloriæ quæsitũ: & potuisse
se desinere, ni animus inquies pasceretur opere. Profectò enim populi gentium victoris, & Romani

nominis gloriæ, non sui composuisse illa decuit. Maius meritum esset, operis amore, non animi causa perseuerasse: & hoc populo Romano præstitisse, nō sibi. Viginti millia rerū dignarum cura, (quoniam, vt ait Domitius Piso, thesauros oportet esse, non libros) ex lectione voluminū circiter duûm millium, quorum pauca admodum studiosi attingunt propter secretum materiæ, ex exquisitis authoribus centum, inclusimus triginta sex voluminibus, adiectis rebus plurimis, quas aut ignorauerant priores, aut postea inuenerat vita. Nec dubitamus, multa esse, quæ & nos præterierint. Homines enim sumus, & occupati officiis: succisiuisq; temporibus ista curamus, id est, nocturnis, ne quid vestris putetis cessatum horis. Dies vobis impendimus: cum somno valetudinem computamus: vel hoc solo præmio contenti, quòd dum ista (vt ait M. Varro) musinamur, pluribꝰ horis viuimus. Profectò enim vita vigilia est. Quibus de causis atque difficultatibus nihil auso promittere, hoc ipsum tu præstas quod ad te scribimus. Nec fiducia operis hęc est, sed indicatura. Multa valde pretiosa ideo videntur, quia sint templis dicata. nos quidem omnes, patrem, te, fratremque diximus opere iusto, temporum nostrorum historiam orsi à fine Aufidij Bassi. Vbi sit ea quæres? iam pridem peracta sancitur: & alioquin statutum erat hæredi mandare, ne quid ambitioni dedisse vita iudicaretur. Proinde occupantibus locum faueo, ego verò & posteris, quos scio nobiscum decertaturos, sicut ipsi fecimus cum prioribus. Argumentum huius stomachi mei habebis, quòd in his voluminibus authorū nomina prætexui. Est enim benignum (vt arbitror) & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris, non vt plerique ex iis, quos attigi, fecerunt. Scito enim conferentem authores me deprehendisse à iuratissimis & proximis veteres transscriptos ad verbum, neque nominatos, non illa Virgiliana virtute vt certarent, non Ciceroniana simplicitate, qui in libris de Republica, Platonis se comitem profitetur: in consolatione filiæ, Crantorem, inquit, sequor: item Panætiū de officiis, Quæ volumina eius ediscenda, non modò in manibus quotidie habenda, nosti. Obnoxij profectò animi, & infelicis ingenij est, deprehendi in furto malle, quàm mutuum reddere, cùm præsertim sors fiat ex vsura. Inscriptionis apud Græcos mira felicitas: κηρίον inscripsere, quod volebant intelligi fauum: alij κέρας ἀμαλθείας, quod Copiæ cornu, vt vel lactis gallinacei sperare possis in volumine haustum. Iam Musæ, πάνδεκται, ἐγχειρίδιον, λειμών, πινακίδιον, inscriptiones propter quas vadimoniam deseri possit. At cùm intraueris, dij deæque, quàm nihil in medio inuenies! Nostri crassiores, Antiquitatum, Exemplorum, Artiumque quàm facetissimi. Lucubrationem puto, qui Antias ciuis erat & vocabatur, Valerius primus asserit: Varro in Satyris suis Sesculixem & Flexibulas. Apud Græcos desiit nugari Diodorus, & βιβλιοθήκης historiam suam inscripsit. Apion quidem Grammaticus, hic quem Tiberius Cæsar cymbalum mundi vocabat, quum publicæ famæ tympanum potius videri posset, immortalitate donari à se scripsit, ad quos aliqua componebat. Me non pœnitet nullum festiuiorem excogitasse titulum. Et ne in totum videar Græcos insectari, ex illis nos velim intelligi pingendi fingendiq; conditoribus, quos in libellis his inuenies, absoluta opera, & illa quoq; quæ mirando non satiamur, pendenti titulo inscripsisse: Vt, Apelles faciebat, aut Polycletus: tanquam inchoata semper arte & imperfecta, vt contra iudiciorum varietates superesset artifici regressus ad veniam, velut emendaturo quicquid desideretur, si non esset interceptus. Quare plenū verecundiæ illud est, quòd omnia opera tanquam nouissima inscripsere, & tanquam singulis fato adempti. Tria non amplius, vt opinor, absolutè traduntur inscripta, Ille fecit, quæ suis locis reddam: quo apparuit, summam artis securitatem authori placuisse, & ob id magna inuidia fuere omnia ea. Ego planè meis adijci posse multa cōfiteor: nec his solis, sed & omnibus quæ edidi: vt obiter caueam istos Homeromastigas. Ita enim verius dixerim, quoniam audio & Stoicos, & Dialecticos, Epicureos quoque (nam de Grammaticis semper expectaui) parturire aduersus libellos, quos de Grammatica edidi, & subinde abortus facere iam decem annis, cùm celerius etiam elephanti pariant. Ceu verò nesciam, aduersus Theophrastum, hominem in eloquentia tantum, vt nomen diuinum inde inuenerit, scripsisse etiā fœminam, & prouerbium inde natum, suspendio arborem eligendi. Non queo mihi temperare, quò minus ad hoc pertinentia ipsa Censorij Catonis verba ponam, vt inde appareat, etiam Catoni de militari disciplina commentanti, qui sub Africano, imò verò & sub Annibale didicisset militare, & ne Africanum quidem ferre potuisset, qui Imperator triumphum reportasset, paratos fuisse istos qui obtrectatione alienæ scientiæ famam sibi aucupantur. Quid enim ait in eo volumine? Scio ego, quæ scripta sunt, si palàm proferantur, multos fore qui vitilitigent, sed ij potissimùm, qui veræ laudis expertes sunt. Eorū ego orationes sino præterfluere. Nec Plancus illepidè, cùm diceretur Asinius Pollio orationes in eum parare, quæ ab ipso aut liberis post mortem Planci ederentur, ne respondere posset: Cum mortuis non nisi laruas luctari. Quo dicto sic repercussit illas, vt apud eruditos nihil impudentius iudicetur. Ergo securi etiā cōtra vitilitigatores, quos Cato elegāter ex vitiis & litigatoribus cōposuit, (quid enim illi aliud quàm litigāt, aut litē quærunt?) exequemur reliqua proposita. Quia occupationibꝰ tuis publico bono parcendū erat, quid singulis contineatur libris huic epistolæ subiūxi: summaq; cura, ne perlegendos eos haberes, operam dedi. Tu per hoc & aliis præstabis ne perlegant: sed vt quisque desiderauerit aliquid, id tantùm quęrat, & sciat quo loco inueniat. Hoc ante me fecit in literis nostris Valerius Soranus, in libris quos ἐποπτίδων inscripsit.

C. PLINII
SECVNDI HISTORIARVM
MVNDI ELENCHOS, LIBRORVM OMNIVM TRIGINTAseptem liber vnus qui primus. Summatim hæc insunt libris singulis.

Rimo,Præfatio operis ad Titum Vespasianum Cæsarem. Item authorum nomina,ex quibus desumpsit ea,quæ persequitur libris sex & triginta,capita rerum singularum attingens.	Libros
Secundo,de mundo,& elementis,& sideribus.	Mundum
Tertio,primus & secundus Europæ sinus.	Hactenus,
Quarto,tertius Europæ sinus.	Tertius
Quinto,describitur Africa.	Africam
Sexto,Asiæ descriptio continetur.	Pontus
Septimo,de homine,& rebus ab homine inuentis.	Mundus
Octauo,terrestrium animalium genera	Ad reliqua
Nono,aquatilia.	Animalium
Decimo,volucrum genera.	Sequitur
Vndecimo,insecta animalia.	Restant
Duodecimo,plantæ odoratorum.	Animalium
Decimotertio,plantæ arborum peregrinarum.	Hactenus
Decimoquarto,plantæ vitium.	Externæ
Decimoquinto,plantæ arborum frugiferarum.	Oleam
Decimosexto,plantæ arborum syluestrium.	Pomiferas
Decimoseptimo,plantæ satiuarum.	Natura
Decimooctauo,natura frugum & cerealium,ac studia agricolatoris.	Sequitur
Decimonono,linum,spartum & hortensia.	Siderum
Vigesimo,quæ cibis & medicinæ in plantis satiuis conueniant.	Maximum
Vigesimoprimo,flores & coronamenta.	In hortis.
Vigesimosecundo,coronæ & medicinæ ex herbis.	Complesse
Vigesimotertio,medicinæ ex vino & arboribus vrbanis.	Peracta
Vigesimoquarto,medicinæ ex arboribus syluestribus.	Ne syluæ
Vigesimoquinto,medicinæ herbarum sponte nascentium.	Ipsa quæ
Vigesimosexto,noui morbi,& medicinæ quarundam herbarum per morbos.	Sensit
Vigesimoseptimo,herbæ aliæ quædam & medicinæ.	Crescit
Vigesimooctauo,medicinæ ex homine & animalibus magnis.	Dictæ erant
Vigesimonono,de medicinæ authoribus,& medicinæ ex reliquis animalibus.	Natura
Trigesimo,magia,& medicinæ quædam per membra.	Magicas
Trigesimoprimo,medicinæ ex aquatilibus.	Aquatilium
Trigesimosecundo,reliqua ex aquatilibus.	Ventum
Trigesimotertio,metalla auri & argenti.	Metalla
Trigesimoquarto,metalla æris & plumbi,& artifices ærarij.	Proximè
Trigesimoquinto,pictura,coloresque & pictores.	Metallorum
Trigesimosexto,marmora,& lapides.	Lapidum
Trigesimoseptimo,gemmæ.	Vt nihil

Libro secundo continetur de mundo,& celestibus,& terrestribus,& aeriis.

An finitus sit mundus,& an vnus.	Cap. j
De forma eius.	ij
De motu eius	iij
Cur mundus dicatur.	iiij
De quatuor elementis	v
De septem planetis	vj
De Deo	vij
De natura siderum errantium, & eorum ambitu	viij
De natura Lunæ	ix
De defectu Solis & Lunæ,& de nocte	x
De siderum magnitudine	xj
Quæ quis inueneritin obseruatione cælesti	xij
De defectibus	xiij
De Lunæ motu	xiiij
Errantium motus,& luminum Canonica	xv
Quare eadem aliâs altiora, aliâs inferiora videãtur	xvj
Catholica siderum errantium.	xvij
Quæ ratio colores eorum mutet	xviij

Solis motus,& dierum inæqualitatis ratio xix
Quare Ioui fulmina assignentur xx
Interualla siderum xxj
De siderum Musica xxij
De mundi Geometria xxiij
De repentinis sideribus xxiiij
De cometis & cælestibus prodigiis, natura & situ,& generibus eorum xxv
Hipparchea de sideribus, per exempla historica, faces,lampades,trabes, bolides,& chasma cęli xxvj
De cæli coloribus xxvij
De flamma cæli xxviij
De coronis cælestibus xxix
De circulis repentinis xxx
Plures Soles xxxj
Plures Lunæ xxxij
Dierum lux nocte xxxiij
Clypei ardentes xxxiiij
Ostentum cæli xxxv
De discursu stellarum xxxvj
De stellis Castoribus xxxvij
De aere xxxviij
De statis tempestatibus xxxix
De vi Caniculæ xl
Sidera in aliis signorum partibus & temporibus aliâs influere xlj
Imbrium ventorum & nubium causæ xlij
De tonitruis & fulguribus xliij
Qua ratione echo reddatur xliiij
De ventis iterum xlv
Naturæ & obseruationes ventorum xlvj
Ventorum genera xlvij
De repentinis flatibus xlviij
Alia prodigiosa genera tempestatum xlix
Quibus in terris fulmina non cadant l
Fulgurum genera & miracula lj
De obseruationibus lij
De fulminibus euocandis liij
Catholica fulgurum liiij
Quæ non feriantur fulmine lv
De prodigiosis pluuiis,lacte,sanguine, carne,ferro,lana,lateribus coctis lvj
De crepitu armorum & turbarum de cęlo audito lvij
De lapidibus è cælo cadentibus lviij
De arcu cælesti lix
De grandine,niue,pruina,nebula,rore lx
De nubium imaginibus lxj
De proprietatibus cæli in locis lxij
De natura terræ lxiij
De forma terræ lxiiij
De Antipodibus an sint,& aquæ rotunditate lxv
Quomodo sit aqua terræ innexa lxvj
De nauigatione maris & flum. lxvij
Quæ portio terræ habitetur lxviij
Mediam esse mundi terram lxix
De siderum ortus inæqualitate, & de eclipsi, & vbi & quare lxx
Quæ ratio diurnæ lucis in terris lxxj
Gnomonica de eadē re,& horologio primo lxxij
Vbi & quando nullæ vmbræ lxxiij
Vbi bis anno vmbræ,& vbi in contrariū lxxiiij
Vbi longissimus dies,& vbi breuissimus lxxv
Item de horologio lxxvj
Quomodo dies obseruentur lxxvij
Differentiæ gentium ratio lxxviij
De motu terræ lxxix
De terræ hiatibus lxxx
Signa motus futuri lxxxj
Auxilia contra motus futuros lxxxij
Portenta terrarum semel visa lxxxiij
Miracula terræmotus lxxxiiij
Quibus locis maria recesserint lxxxv
Ratio insularum enascentium lxxxvj
Quæ & quibus temporibus enatæ sunt xxxvij
Quas terras interruperint maria lxxxviij
Quæ insulæ continenti adiunctæ lxxxix
Quæ terrę in totum mari permutatę xc
Quæ terræ ipsæ se sorbuerunt xcj
Quæ vrbes haustæ sunt à mari xcij
De miraculis terrarum xciij
De terris semper trementibus xciiij
De insulis semper fluctuantibus xcv
Quibus in terris non pluat,& aceruata terrarum miracula,& cæterorum elementorum xcvj
Qua ratione æstus maris accedant & recedant & vbi æstus extra rationem xcvij
Miracula maris xcviij
Potestas Lunæ terrena & marina xcix
Quæ Solis,& quare salsum mare c
Item de natura Lunę cj
Vbi altissimum mare cij
Miracula aquarum,fontium,& flūminum ciij
Ignium & aquarum iuncta miracula, & de maltha ciiij
De naphtha cv
De semper ardentibus locis cvj
Ignium per se miracula cvij
Terræ vniuersę mensura, longitudo & latitudo cviij
Harmonica mundi ratio cix
Summa res, & historiæ, & obseruationes cccc-xviij.

Ex authoribus.

M. Varrone,Sulpitio Gallo,Tiberio Cęsare Imperatore, Q. Tuberone, Tullio Tirone, L.Pisone,T.Liuio,Cor.Nepote, Statio Seboso, Cęlio Antipatro,Fabiano,Antiate, Mutiano, Cecina, qui de Hetrusca disciplina scripsit , Tarquitio, L.Aquila,qui item:Sergio Paulo.

Externis.

Platone,Hipparcho,Timæo,Sosigene, Petosiri, Necepso,Pythagoricis, Posidonio, Anaximandro,Epigene Gnomonico,Euclide,Cerano,Philosopho , Eudoxo , Democrito , Critodemo, Thrasyllo,Serapione, Dicæarcho, Archimede, Onesicrito,Eratosthene,Pythea,Herodoto, Aristotele, Ctesia, Artemidoro Ephesio, Isidoro Characeno,Theopompo.

Libro

Libro iij continentur ſitus, gentes, maria, oppida, portus, montes, flumina, menſuræ, populi qui ſunt, aut fuerunt.

De Europa j
Bæticæ longitudo, & latitudo ij
Hiſpania citerior iij
Narbonenſis prouincia iiij
Italia Tiberis, Roma, Campania v
De Corſica vj
De Sardinia vij
De Sicilia viij
De Lipara ix
De Locris Italiæ fronte x
Secundus Europæ ſinus xj
Regio Italiæ quarta xij
Quinta regio xiij
Sexta regio xiiij
Octaua regio xv
De Pado flumine xvj
De Italia tranſpadana, regio xj xvij
Venetia decima regio xviij
De Iſtria xix
De Alpibus, & gentibus Alpinis xx
Illyricum xxj
Liburnia xxij
Macedonia xxiij
Norici xxiiij
Pannonia, Dalmatia xxv
Mœſia xxvj

Inſularum Ionij & Adriatici ſumma oppida gentes xxvj. Summa flumina clara. Summi montes præclari. Summæ inſulæ. Summa ea, quæ intercidere, oppida & gentes. Summa res, & hiſtoriæ & obſeruationes cccxxvj.

Ex authoribus.

Turannio Graccula, Cor. Nepote, T. Liuio, Catone Cenſorio, M. Agrippa, M. Varrone, Diuo Auguſto, Varrone Atacino, Antiate, Hygino, L. Vetere, Mela Pomponio, Curione patre, Cælio, Aruntio, Seboſo, Licinio Mutiano Fabricio Thuſco, L. Atteio Capitone, Verrio Flacco, L. Piſone, C. Aeliano, Valeriano.

Externis.

Artemidoro, Alexandro Polyhiſtore, Thucydide, Theophraſto, Iſidoro Theopompo, Metrodoro Scepſio, Callicrate, Xenophonte Lampſaceno, Diodoro Syracuſano, Nymphodoro, Caliphane, Timagene.

Libro iiij continentur ſitus, gentes, maria, oppida, montes, portus, flumina, menſuræ, populi qui ſunt, aut fuerunt.

Epirus j
Aetolia ij
Locri iij
Peloponneſus iiij
Achaia v
Arcadia vj
Græcia & Attica vij
Theſſalia viij
Magneſia ix
Macedonia x
Thracia xj
Inſulæ inter eas terras, inter quas Creta, Eubœa, Cyclades, Sporades, Helleſpōti, Ponti, Mæotidis, Daciæ, Sarmatiæ, Scythiæ xij
Inſulæ Ponti xiij
Germaniæ xiiij
Inſulæ in Gallico Oceano xv
Britannia, & Hybernia xvj
Gallia xvij
Lugdunenſis Gallia xviij
Aquitania xix
Citerior Hiſpania xx
Luſitania xxj
Inſulæ in Oceano xxij
Vniuerſæ Europæ menſura xxiij

Summa oppida & gentes. Summa flumina clara. Summa montium clara. Summa inſulæ, quæ intercidere, oppida & gentes.

Summa res hiſtoriæ & obſeruationes.

Ex authoribus

M. Varrone, Catone Cenſorio, M. Agrippa, Diuo Auguſto, Varrone Atacino, Cor. Nepote, Hygino, L. Vetere, Pomponio Mela, Licinio Mutiano, Fabricio Thuſco, Atteio Capitone, Atteio Philologo.

Externis.

Polybio, Hecatæo, Hellanico, Damaſte, Eudoxo, Dicæarcho, Timoſthene, Ephoro, Cratete Grammatico, Serapione Antiochenſe, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Eumacho Siculo Muſico, Alexandro Polyhiſtore, Thucydide, Doſiade, Anaximandro, Philiſtide Mallote, Dionyſio, Ariſtide, Callidemo, Menæchmo, Aedoſthene, Anticlide, Heraclide, Philemone, Menephonte, Pythia, Iſidoro, Philonide, Xenagora, Aſtynomo, Staphylo, Ariſtocrito, Metrodoro, Cleobulo, Poſidonio.

Libro v. continentur ſitus, gentes, maria, oppida, portus, montes, flumina menſuræ, populi, qui ſunt, aut fuerunt.

De Mauritania cap. j
Tingitana prouincia ij
Numidia iij
Africa iiij
Cyrene v
Libya Mareotis vj
Inſulæ circa Africam, & ex aduerſo Africæ vij
Aethiopes viij
De Aſia xi
Alexandria x
Arabia xj
Syria, Palæſtina, Phœnice xij
Idumæa, Syria, Palęſtina, Samaria xiij
Iudęa, Galilęa xiiij
Iordanis xv
Aſphaltites xvj
Gens Eſſenorum xvij
Decapolis xviij

Tyrus & Sidon xix
Mons Libanus xx
Syria Antiochena xxj
Casius mons xxij
Cœle Syria xxiij
Euphrates xxiiij
Palmyra xxv
Hierapolis xxvj
Cilicia, & adiunctæ gentes, Pamphylia, Isauria, Homonadum, Pisidia, Lycaonia, Taurus mons, Lycia xxvij
Indus fluuius xxviij
Laodicea, Apamia, Ionia, Ephesus xxix
Aeolis, Troas, Pergamus xxx
Insulę ante Asiam, Pamphylium mare, Rhodus, Samus, Chius xxxj
Hellespontus, Mysia, Phrygia, Galatia, Nicea, Bithynia, Bosporus xxxij
Summa oppida & gentes, summa flumina clara, summa montium clara, summa insulæ CXVII. summa quæ intercidere oppida, summa res historiæ & obseruationes.

Ex authoribus

Agrippa, Suetonio Paulino, Varrone Atacino, Corn. Nepote, Hygino, L. Vetere, Mela, Domitio Carbulone, Licinio Mutiano, Cl. Cæsare, Aruntio, Liuio filio, Seboso, Actis triumphorum.

Externis

Iuba rege, Hecatæo, Hellanico, Damaste, Dicæarcho, Bione, Timosthene, Philonide Xenagora, Astynomo, Staphylo, Aristotele, Dionysio, Aristocrito, Ephoro, Eratosthene, Hipparcho, Panætio, Serapione Antiocheno, Callimacho, Agathocle, Polybio, Timæo Mathematico, Herodoto, Myrsilo, Alexandro Polyhistore, Metrodoro, Posidonio, qui periplum aut perihegesim: Sotade, Periandro, Aristarcho Sicyonio, Eudoxo, Antigene, Callicrate, Xenophonte Lampsaceno, Diodoro Syracusano, Hannone, Himilcone, Nymphodoro, Calliphone, Artemidoro, Megasthene, Isidoro, Cleobulo, Aristocreonte.

Libro vj. continentur situs, gentes, maria, oppida, portus, flumina, mensuræ, populi qui sunt aut fuerunt.

Pontus Euxinus, antea Axenos cap. j
Gens Paphlagonum & Cappadocum ij
Cappadocia iij
Themiscyræ regionis gentes iiij
Regio Colchia, Achæi, & cæteri eodem tractu v
Bosporus Cimmericus, Mæotis vj
Gentes circa Mæotin vij
Armeniæ duæ viij
Armenia maior ix
Albania, Iberia x
Portæ Caucasiæ xj
Insulæ in Ponto xij
Gentes in Scythico Oceano xiij
Media, Caspiæ portæ xiiij
Gentes circa Hyrcanum mare xv
Item aliæ gentes xvj
Scytharum gentes xvij
Fluuius Ganges xviij
Gentes Indiæ xix
Indus fluuius xx
Arij, & iunctæ gentes xxj
Taprobane insula xxij
Capissene, Carmania xxiij
Sinus Persicus & Arabicus xxiiij
Cascandrus insula, Parthorum regna xxv
Media, Mesopotamia, Babylon, Seleucia, xxvj
Flumen Tigris xxvij
Arabia, Nomades, Nabathæi, Omani, Tylos & Ogyris insulæ xxviij
Sinus maris rubri, Troglodytici, & Aethiopici xxix
Multiformes & miræ hominum effigies xxx
Insulæ Aethiopici maris xxxj
De fortunatis insulis xxxij
Terræ per mensuras computatæ digestio xxxiij
Digestio terrarum in parallelos & vmbras pares xxxiiij
Summa oppida cxcv. Summa gentes dlxvj. Summa clara flumina clxxx. Summa mōtes clari xxxviij. Summa insulæ cviij. Summa quę intercidere oppida aut gentes cxcv. Summa res & historiæ & obseruantiones duo M. CC.XIII.

Ex authoribus.

M. Agrippa, Varrone Atacino, Cor. Nepote, Hygino, L. Vetere, Mela Pomponio, Domitio Corbulone, Licinio Mutiano, Claudio Cæsare, Aruntio, Seboso, Fabricio Thusco, Tito Liuio, Seneca, Nigidio.

Externis

Polybio, Hecatæo, Hellanico, Damaste, Eudoxo, Dicæarcho, Betone, Timosthene, Patrocle, Demodamante, Clitarcho, Eratosthene Alexādro Magno, Ephoro, Hipparcho, Panætio, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Polybio, Eumacho Siculo, Alexandro Polyhistore, Isidoro, Amometo, Metrodoro Posidonio, Onesicrito, Nearcho, Megasthene, Diogneto, Aristocreonte, Bione, Dialdone, Simonide minore, Basile, Xenophonte Lampsaceno.

Libro vij. continentur gentium mirabiles figuræ

Gentium mirabiles figuræ cap. j
De scythis, & aliarum diuersitate gentium ij
De prodigiosis partubus iij
De mutatione sexus, & geminis partubus iiij
De homine generando & pariendi tempore per illustria exempla à mensibus vij. ad xj. v
De conceptibus, & signa sexus in grauidis præuenientia partum vj
De conceptu hominum & generatione vij
De Agrippis viij
Monstrosi partus excisi vtero ix
Qui sint Vopisci x
Exempla numerosæ sobolis xj
Exempla similitudinum xij
Quæ sit generandi ratio xiij

Item de

Item de eodem multiplicius xiiij
De menſtruis mulierum xv
Idem de ratione partuum xvj
Inſignia corporum xvij
Exempla variarum figurarum xviij
Diuerſorum morum exempla xix
De fortitudine & velocitate xx
De viſu xxj
De auditu xxij
Exempla patientiæ xxiij
Memoriæ exempla xxiiij
Laus C. Iulij Cæſaris xxv
Laus Pompeij Magni xxvj
Laus Catonis primi xxvij
Idem de fortitudine xxviij
De ingeniis, ſiue laudibus quorundam ab ingeniis xxix
De Platone, Ennio, Virgilio, M. Varrone, & M. Cicerone xxx
De morum maieſtate xxxj
De authoritate xxxij
De diuinitate xxxiij
De Naſica xxxiiij
De pudicitia xxxv
De pietate xxxvj
De artium plurimarum excellentia, Aſtrologia, Grammatica, Geometria xxxvij
Item mira opera artificis xxxviij
De ſeruitiis xxxix
De præſtantia gentium xl
De felicitate ſumma xlj
Varia exempla fortunæ xlij
De bis proſcriptis, L. Sylla, Q. Metello xliij
De altero Metello xliiij
De Diuo Auguſto xlv
Quos beatiſſimos dij iudicauerunt xlvj
Quem viuentem, vt deum, coli iuſſerunt xlvij
De ſpatiis vitæ longiſſimis xlviij
De varietate naſcendi xlix
In morbis varia exempla l
De ſignis mortis lj
De his qui elati reuixerunt lij
De mortibus repentinis liij
De ſepultura liiij
De anima, vel de manibus lv
Quæ quis inuenerit in vita lvj
In quo primus gentium conſenſus lvij
De literis antiquis lviij
Quando primùm tonſores Romæ lix
Quando primùm horologia lx
Summa res & hiſtoriæ, & obſeruationes D C C- XLVII.

Ex authoribus.

VerrioFlacco, Cn. Gellio, Licinio Mutiano, Mutio. Maſſurio, Agrippina Claudij, M. Cicerone, Aſinio Pollione, Meſſala, Rufo, Corn. Nepote, Virgilio, Liuio, Cordo, Meliſſo, Sebolo, Cor. Celſo, Maximo Valerio, Trogo, Nigidio Figulo, Pomponio Attico, Pediano Aſconio, Sabino, Catone Cenſorio, Fabio Veſtale.

Externis

Herodoto, Ariſtea, Betone, Iſigono, Cratete, Agatharchide, Calliphane, Ariſtotele, Nymphodoro, Apollonide, Philarcho, Damone, Megaſthene, Cteſia, Taurone, Eudoxo, Oneſicrito, Clitarcho, Duride, Artemidoro, Hippocrate medico, Aſclepiade medico, Heſiodo, Anacreonte, Theopompo, Hellanico, Damaſte, Ephoro, Epigene, Beroſo, Petoſiri, Necepſo, Alexandro Polyhiſtore, Xenophonte, Callimacho, Democrito, Duillio, Polyhiſtore hiſtorico, Stratone, qui contra Ephori theoremata ſcripſit, Heraclide Pontico, Aſclepiade qui tragodumena, Philoſtephano, Hegeſia, Archimacho, Thucydide, Mneſigitone, Xenagora, Metrodoro Sceptio, Anticlide, Critodemo.

Libro VIII. continentur animalium terreſtrium naturæ pedatim gradientium.

De animalibus terreſtribus, elephantorum cõmendatio, & de ſenſu eorum cap. j
Quando primùm iuncti ij
De docilitate eorum iij
De clementia eorum, & quòd pericula ſua intelligant, & de tigridis truculentia iiij
De intellectu & memoria eorum v
Quando primùm in Italia vj
Pugnæ eorum vij
Quomodo capiantur viij
Quomodo domentur ix
De partu eorum, & reliqua natura x
Vbi naſcantur, & de diſcordia eorũ & draconũ xj
De ſolertia animalium xij
De draconibus xiij
De ſerpentibus maximis, & bois xiiij
De Scythicis animalibus, & Septẽtrionalibus xv
De leonibus xvj
De pantheris xvij
De tigridis natura, & camelis, & camelopardali, & quando primùm Romæ viſa xviij
De chao, & cepho xix
De rhinocerote xx
De lyncibus & ſphingib. & crocutis, cercopithecis, Indicis bubus, leucrocutis, eale, tauris Aethiopiæ, mantichora, monocerote, catoblepa, baſiliſco xxj
De lupis xxij
De ſerpentibus xxiij
De ichneumone xxiiij
De crocodilo & hippopotamo xxv
Quis primus Romę hippopotamũ & crocodilos oſtẽdit: & medicinę ab animalibus repertę xxvj
Quæ animalia quas herbas oſtenderũt, cerui, lacerti, hirũdines, teſtudines, muſtela, ciconia, aper, anguis, draco, panthera, elephas, vrſi, cerui, palumbes, columbæ, grues, coruus xxvij
Prognoſtica animalium xxviij
Ciuitates & gentes à minutis animalibus deletæ xxix
De hiæna, & crocuta, & mantichora, & fibris, & lutris xxx

De ranis,

De ranis,& vitulis marinis,& stellionibus xxxj
De ceruis xxxij
De tragelapho & chamæleonte,& reliquis colorem mutantibus xxxiij
De tarando,& lycaone,& thoe xxxiiij
De hystrice xxxv
De vrsis & fœtibus eorum xxxvj
De muribus Ponticis & Alpinis, & herinaciis xxxvij
De leontophono, lynce, melibus, & sciuris xxxviij
De vipera,cochleis,& lacertis xxxix
De canibus xl
An canis rabidi morsum xlj
De natura equorum xlij
De asinis xliij
De mulis xliiij
De bubus xlv
De Api boue xlvj
De natura pecorum,& generatione eorum xlvij
De generibus lanarum,& vestium xlviij
De musmone xlix
De capris,& generatione earum l
De suibus,& natura earum lj
De viuariis bestiarum lij
De semiferis animalibus liij
De simiis liiij
De leporibus,& cuniculis lv
De semiferis lvj
De muribus & gliribus lvij
Quæ animalia quibus locis non sint lviij
Quæ aduenis noceant lix
Summa res & historiæ, & obseruationes dcclxxxviij

Ex authoribus.

Mutiano,Procilio,Verrio Flacco,L.Pisone,Cor. Valeriano, Catone Censorio, Fenestella, Trogo,Actio,Columella,Virgilio,Varrone, L. Metello Scipione, Corn. Celso, Nigidio, Trebio Nigro,Pomponio Mela,Manlio Sura.

Externis.

Iuba,Polybio, Onesicrito, Isidoro, Antipatro, Aristotele, Demetrio Physico, Democrito, Theophrasto,Euanthe, Agriopa qui Olympionicas, Hierone rege, Attalo rege, Philometore item,Ctesia,Duride, Philisto, Archyta, Philarcho,Amphilocho Athenæo,Anaxipoli Thasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milesio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno. Aristandro Athenæo, Bacchio Milesio.Bione Solense, Chærea Athenæo, Diodoro Prienæo,Dione Colophonio, Epigene Rhodio,Euagone Thasio,Euphronio Athenæo,Hegesia Maroneo,Menandris Prienæo & Heracleote, Menecrate Poeta, Androcione qui de agricultura scripsit, Aeschrione qui item, Dionysio qui Magonem transtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit,Archelao rege, Nicandro.

Libro ix continentur animalium aquaticorum historiæ & naturæ

De aquatilium natura j
Quare maxima in mari animalia ij
De Indici maris belluis iij
Quæ in quoque Oceano maxima iiij
De Tritonum, & Nereidum, & elephantorum marinorum figuris v
De balænis,& orcis vj
An spirent pisces,an dormiant vij
De delphinis,& eorum natura mirabili viij
De tursionibus ix
De testudinibus,& quomodo capiantur x
Quis primus testudines secare instituerit xj
Tegmenta aquatilium xij
De vitulo marino xiij
De piscibus pilo carentibus, & quomodo pariant,& quot eorum genera xiiij
De nominibus & naturis multorum piscium xv
De auguriis & diuersitate piscium xvj
De mugili & aliis piscibus,& quod non iidem vbique placeant xvij
De mullo,& coracino,salpa,salmone xviij
De exocœto,muribus,polypis,& murænis xix
Digestio piscium in figuras corporum xx
De anguillis xxj
De captura earum in lacu Benaco xxij
De murænæ natura xxiij
De planis piscibus xxiiij
De echeneide,ciúsque natura mirabili xxv
De varietate naturæ piscium xxvj
De lucerna pisce,& dracone marino xxvij
De piscibus sanguine carentibus xxviij
De loligine,& sepiis,& polypis,& nautilis xxix
De ozæna,nauplio&,locustis xxx
De cancris,echinis,& echinometris xxxj
De cochleis xxxij
De pectinibus,murice,& concharum generibus xxxiij
De diuitiis marinis xxxiiij
Quo modo nascantur,& vbi,& quo modo inueniantur margaritæ xxxv
De natura purpuræ & muricis xxxvj
Quot sint genera xxxvij
Quo modo capiantur xxxviij
Romæ quando vsus purpuræ xxxix
De pretio earum xl
De tingendo amethystino, & cocco, & hysgino xlj
De pinna,& pinnothere,& aquatilium sensu xlij
De scolopendris,vulpibus & glanis xliij
De ariete pisce xliiij
De his, quæ tertiam naturam habent, non animalium neque fruticum, & de vrticis, & spōgiis xlv
De caniculis marinis xlvj
De his,quæ silicea testa includuntur,& quæ sine vllo sensu, & de reliquis sordidis animalibus xlvij
De venenatis marinis xlviij
De morbis piscium xlix
De generatione eorum mira l

Item de generatione,& qui pisces oua pariant lj
De vuluis piscium lij
De longissima vita piscium liij
De viuariis ostreorum, & quis ea primus inuenerit liiij
Quis primus muraenarum viuaria fecerit lv
De cochlearũ viuariis,& quis prim⁹ instituit lvj
De piscibus terrenis lvij
De muribus Nili lviij
De anthia pisce,& quo modo capiatur lix
De stellis marinis lx
De dactylis,eorúmque miraculis lxj
De inimicitiis & amicitiis inter se aquatiliũ lxij
Summa res & historiae & obseruationes DCL.
Ex authoribus
Turanio Graccula, Trogo, Mecoenate, Alfio, Flauo, Cor. Nepote, Laberio mimographo, Fabiano, Fenestella, Mutiano, Aelio Stilone, Statio Seboso, Melisso, Seneca, Cicerone, Macro Aemilio, Messala Coruino, Trebio Nigro, Nigidio.
Externis
Aristotele, Archelao rege, Callimacho, Democrito, Theophrasto, Thrasyllo, Hegesidemo Cythnio, Alexandro Polyhistore.
Libro X continentur naturae & historiae animalium volatilium
De nutura auium j
De phoenice ij
De aquilis iij
Quando legionum signa esse coeperint, & cum quibus sit aquilis bellum iiij
Mirum de aquila v
De vulturibus vj
De sangale vij
De accipitribus viij
De coccyce, quae à suo genere interimitur ix
De miluis x
Digestio auium per genera ix
De inauspicatis auib. cornice, coruis, bubone xij
De incendiaria aue xiij
De cliuina xiiij
De auibus incognitis xv
De auibus nocturnis xvj
De noctuis xvij
De pico Martio xviij
De vncos vngues habentibus & digitos xix
De pauonibus,& quis eos primus cibi causa occiderit xx
De gallis,& quo modo castrentur, & de gallinaceo locuto xxj
De anseribus,& quis primus iecur anserinũ cõederit, & de adipe anserino Comageno xxij
De gruibus, ciconiis, oloribus,& peregrinis auibus,& coturnicibus,& de glotte xxiij
De hirundinibus, & merulis, turdis, & sturnis, turturibus,& palumbis xxiiij
Quae auium perennes, quae semestres, quae trimestres xxv
De auibus mira xxvj
De auibus Seleucidibus xxvij
De ibi xxviij
Quae aues in quibus locis non sunt, & quae mutant colorem,& vocem,& de luscinìis xxix
De merulis xxx
Tempus auium geniturae xxxj
De halcyonibus,& de diebus earum nauigabilibus,& grauiis,& mergis xxxij
De auium solertia in nidificando, hirundine, argatili, cinnamologis & perdicibus xxxiij
De columbis xxxiiij
De palumbis xxxv
De passeribus xxxvj
De tinnunculo xxxxij
De volatu & incessu auium xxxviij
De apodibus xxxix
De caprimulgis & plateis xl
De ingeniis auium xlj
De carduele & psittaco, & auibus quae loquuntur xlij
De coruorum intelligentia xliij
De Diomedeis auibus xliiij
Quae animalia nihil discant xlv
De potu auium xlvj
De himantopode,& onocrotalis, & de peregrinis auibus xlvij
De multarum auium nominibus & natura xlviij
De nouis auibus & fabulosis xlix
Quis gallinas farcire instituerit, de auiariis, & quis ea primus instituerit l
De Aesopi patina lj
De generatione auium,& praeter aues quae quadrupedes oua pariant lij
De ouorum generatione, incubatu auium, & coitu liij
De vitiis & remediis incubantium liiij
De auguriis ouorum lv
Quae gallinae optimae lvj
De morbis earum,& remediis lvij
De conceptu & numero foetus auium lviij
De pauone,& anseribus lix
De ardeolis,& quomodo seruetur optimè oua lx
Quae volucrum sola animal pariat,& lacte nutriat lxj
De conceptu viperae & partu,& quae terrestrium oua pariant lxij
De generatione terrestrium lxiij
De varia generatione animalium lxiiij
De murium foetu lxv
De spina hominis anguem nasci lxvj
De salamandra lxvij
De iis quae nascuntur ex non genitis,& quae nata nihil gignunt lxviij
De sensibus animalium lxix
Auditum & olfactum esse piscibus lxx
Tactum communem esse omnibus lxxj
Quae venenis viuant,& quae terra lxxij
De cibo & potu quorundam lxxiij
Quae inter se diffideant, & quae inter se conueniant lxxiiij
De somno animalium lxxv

Summa

Sũma res & historiæ, & obseruationes dccxxiiij.

Ex authoribus

Manilio, Cornelio Valeriano, Actis, Vmbritio Meliore, Massurio Sabino, Antistio Labeone, Trogo Cremutio, M. Varrone, Macro Aemilio, Melisso, Mutiano, Nepote, Fabio Pictore, T. Lucretio, Corn. Celso, Horatio, Desulone, Hygino, Sarsenis, Nigidio, Manlio Sura.

Externis.

Homero, Phœmonoe, Philemone, Boetho, qui ornithogoniam, Hyla qui de auguriis, Aristotele, Theophrasto, Callimacho, Aeschylo, Hierone, Philometore, Archyta, Amphilocho Atheniense, Anaxipoli Thãsio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milesio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Aristandro Athenæo, Bacchio Milesio, Bione Solense, Chærea Atheniense, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Democrito, Diophane Nicæense, Epigene Rhodio, Euagora Thasio, Euphronio Athenæo, Iuba, Androcione qui de agricultura, Aeschrione qui item, Dionysio qui Magonem transtulit, Diophane qui ex Dionysio Epitomen fecit, Nicãdro, Onesicrito, Philarcho, Hesiodo.

LIbro XI. continentur historiæ & naturæ paruorum animalium, & reptilium.

De insectorum genere cap. j
De subtilitate naturæ in his ij
Vtrum spirent, an habeant sanguinem iij
De corpore eorum iiij
De apibus v
Qui ordo naturæ in eis vj
De vocabulis operis vij
Ex quibus floribus opera fiant viij
De amatoribus earum ix
Ratio operis x
De fucis xj
Quæ natura mellis xij
Quæ optima mella xiij
Quæ genera mellis in singulis xiiij
Quomodo probentur mella xv
De tertio genere mellis, & quomodo apes probentur xvj
Quæ regiminis ratio xvij
De genere apum, & quæ inimica apibus xviij
De morbis apum xix
De continendis apibus, & quomodo reparentur xx
De vespis, & crabronibus xxj
De bombycib. & bombyli, & necydalo, & quis primus bombycinam vestem inuenerit xxij
De bombyce Coa xxiij
De araneis, & generatione earum xxiiij
De scorpionibus xxv
De stellionibus, & cicadis xxvj
Cicadæ vbi non sint, & vbi mutæ xxvij
De pennis insectorum, & scarabæis, & scarabæorum generibus xxviij
De locustis xxix
De formicis nostratibus xxx
De Indicis xxxj
De diuersitate insectorum xxxij
De animalibus in ligno & ex ligno nascentibus xxxiij
De animali, cui cibi exitus non est xxxiiij
De tineis, & culicibus xxxv
De pyrali, siue pyrausta xxxvj
Historia naturæ animalium per singula membra xxxvij
De sanguine, & quorum celerrimè siccetur, quorum non coeat, quorum grauissimus, vel tenuissimus, vel quorum nullus xxxviij
An in sanguine principatus, & de tergore, & pilis, & mammis xxxix
Notabilia animalia quæ mammis xl
De lacte, & vnde caseus non fiat xlj
De diuersitate caseorum xlij
Differentia membrorum hominis à cæteris animalibus xliij
De simiarum similitudine xliiij
De vnguibus xlv
De vngulis xlvj
De pedibus auium & vnguibus xlvij
De pedibus insectorum à binis ad C. xlviij
De pomilionibus & genitalibus xlix
De caudis l
De vocibus lj
De agnascentibus membris, & dicta Aristotelis de vita hominis lij
De anima, & de halitu animalium, & quæ gustata interimant, & de victu hominis, & quibus de causis non coquatur liij
De corpulentia augenda vel minuenda, & quæ gustu famem ac sitim sedent liiij
Summa res, & historiæ, & obseruationes MMCCLXX.

Ex authoribus

Marco Varrone, Hygino, Scropha, Sarsena, Celso Cornelio, Aemilio Macro, Virgilio, Columella, Iulio Aquila qui de Hetrusca disciplina scripsit, Tarquitio qui item, Vmbritio qui item, Catone Censorio, Domitio Caluino, Trogo, Melisso, Fauonio, Fabiano, Mutiano, Nigidio, Manilio, Opio.

Externis

Aristotele, Democrito, Neoptolemo qui melitʼurgia, Aristomacho qui item, Philisto qui item, Nicandro, Menecrate, Dionysio qui Magonem transtulit, Empedocle, Callimacho, Attalo rege, Apollodoro qui de bestiis venenatis, Hippocrate, Eriphilo, Erasistrato, Asclepio, Themisone, Posidonio Stoico, Menandris Prienense & Heracleote, Euphronio Athenæo, Theophrasto, Hesiodo, Philometore rege.

LIbro XII. continentur de arboribus

De arborum honore, & quando platanus primum in Italia, & de natura earum j
De chamæplatano, & quis primus totonderit viridaria ij
De peregrinis arboribus & malo Assyria iij

De Indiæ

De Indiæ arboribus, & quando primum Romæ ebenus iiij
De spina & ficu Indicis v
De arbore pala, & arboribus Indicis sine nominibus, & laniferis vj
De piperis arboribus, & garyophyllo, & aliis plu ribus vij
De macir, & saccaro, & arboribus Arianæ gentis viij
De bdellio & arboribus Persici maris ix
De arboribus Persicæ insulæ, & lanigeris arboribus x
De gossampinis, & arboribus ex quibus vestes fiunt, & quibus modis constent arborum fructus xj
De costo & nardo, & differentiis nardi xij
De asaro, amomo, amomide, & cardamomo xiij
De thure, & arboribus thuris xiiij
De myrrha & arboribus myrrhæ xv
De generibus myrrhæ, & natura, & pretio eius xvj
De mastiche, ladano, & bruta, enhæmo, & strobo, & styrace xvij
De felicitate Arabiæ xviij
De cinnamomo, & xylocinnamomo, & casia xix
De isocinnamomo, & cancamo, ac taro xx
De serichato, & gabalio, & de myrobalano xxj
De phœnicobalano, & calamo odorato xxij
De ammoniaco & sphagno xxiij
De cypro, & aspalatho, & maro xxiiij
De balsamo & opobalsamo, xylobalsamo, & styrace, & galbano xxv
De panace, & spondylio, & malobathro xxvj
De oleo omphacio xxvij
De bryo, & œnanthe, & de elate arbore, & cinnamo caryopo xxviij
Summa res & historiæ, & obseruationes dcccclxxiiij.

Ex authoribus

M. Varrone, Mutiano, Virgilio, Fabiano, Seboso, Pomponio Mela, Flauio Proculo, Trogo, Hygino, Claudio Cæsare, Corn. Nepote, Sextio Nigro, qui Græcè de Medicina scripsit, Cassio Hemina, L. Pisone, Tuditano, Antiate.

Externis.

Theophrasto, Herodoto, Calisthene, Isidoro, Citarcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Onesicrito, Polycrito, Olympiodoro, Diogneto, Nicobulo, Anticlide, Charace Mitylenæo, Menæchmo, Dorotheo, Xenia Athenæo, Lyco, Antæo, Ephippo, Chærea, Democle, Ptolemæo Lago, Marsya Macedone, Zoilo itē, Democrito, Amphilocho, Aristomacho, Alexandro Polyhistore, Iuba, Apollodoro qui de odoribus scripsit, Heraclide Medico, Archidemo item, Dionysio item, Democlide item, Euphrone item, Obsenide item, Diagora item, Iolla item, Heraclide Tarentino, Xenocrito Ephesio, Eratosthene.

Libro tredecimo continetur de vnguentis, & arboribus maritimis.

De vnguentis, & quando primùm sunt cognita nobis, & de compositione cap. j
Quod vnguentū regale vocetur, & quæ diapasmata, & qualiter seruentur ij
Quanta in vnguentis luxuria, & quādo primùm Romanis in vsu iij
De palmis, & natura earum, & generibus iiij
De Syriæ generibus v
De terebintho vj
De ficu Aegyptia, & Cypria vij
Dn ceraunia siliqua viij
De Persica Aegypti, & spina Aegyptia ix
De pruno, & arboribus circa Memphin x
De gummi generibus, & papyro xj
De generibus chartarum, & quomodo chartæ fiant, & de chartarum probatione, & vitiis, & glutino earum xij
De libris Numæ xiij
De arboribus Aethiopiæ xiiij
De Atlantis arboribus, & citreis, & quæ in his laudentur, & quæ vituperentur xv
De arbore thya xvj
De arbore loto xvij
De scapo ipso & radice loti xviij
De paliuro, & Punico malo, & de flore Punici mali xix
De Asiæ & Græciæ fruticibus xx
De thymelæa, siue chamelæa, & tragacanthe, & de tragio, siue scorpione, & myrice, & brya, & galla xxj
De euonymo, adrachne, & coggygria, & thapsia xxij
De cappari, siue cynosbato, aut opheostaphyle, & de sari xxiij
De spina Babyl. regia, & de cytiso xxiiij
De fruticibus & arboribus nostri maris, atque rubri, & Indici xxv
Sūma res & historię, & obseruationes cccclxviij

Ex authoribus.

M. Varrone, Mutiano, Virgilio, Fabiano, Seboso, Pomponio Mela, Fabio, Hygino, Trogo, Proculo, Cl. Cæsare, Çor. Nepote, Sextio Nigro, qui Græcè de Medicina scripsit, Cassio Hemina, L. Pisone, Tuditano, Antiate.

Externis

Theophrasto, Herodoto, Callisthene, Isidoro, Citarcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Onesicrito, Olympiodoro, Diogneto, Cleobulo, Anticlide, Charace Mitylenæo, Menæchmo, Dorotheo Atheniense, Lyco, Antæo, Ephippo, Dione, Adimanto, Ptolemæo Lago, Marsia Macedone, Zoilo item, Democrito, Amphilocho, Alexandro Polyhistore, Aristomacho, Iuba rege, Apollodoro qui de odoribus scripsit, Heraclide Medico, Botrye Medico, Archidemo item, Dionysio item, Democlide item, Euphrone item, Mnesicle item, Diagora item, Iolla item, Heraclide Tarentino, Xenocrito Ephesio.

Libro quartodecimo continetur de vitibus & vineis.

De vitium natura,& quibus modis ferant j
De generibus vitium ij
Item de vitium generibus, secundum locorum & regionum proprietatem iij
Insignia culturæ vinearum iiij
De natura vini v
Vina generosa vj
Vina transmarina vij
De vino,quod vocatur biæon,genera septẽ viij
De dulcium generibus xiiij ix
De deuteriis & secundariis,vini genera iij x
Quæ nup in Italia generosa vina esse cœperũt xj
De vini obseruatione à Romulo rege posita xij
Qui vini vsus antiquis,& de vinis antiquorũ xiij
De apothecis,& de vino Opimiano xiiij
De liberalitate Cæsaris in vino, & quando primùm quatuor genera vini posita xv
De vinis factitiis xvj
De hydromeli & oxymeli xvij
Prodigiosa genera vini xviij
Quibus vinis ad sacra vti fas non sit, & quibus generibus musta condiantur xix
De picis generibus,& resinis,& mustis condiendis,& de aceto,& de fæce xx
De cellis vinariis xxj
De vitanda ebrietate xxij
Summa res & historiæ & obseruationes D. X

Ex authoribus

Corn. Valeriano, Virgilio, Celso, Catone Censorio, Sarsennis patre & filio, Scropha, Varrone, D. Syllano, Fabio Pictore, Trogo, Hygino, Flacco Verrio, Græcino Iulio, Actio, Columella, Massurio Sabino, Fenestella, Tergilla, M. Actio Plauto, Fabio, Dorseno, Scæuola, Aelio, Arteio Capitone, Cotta Messalino, L. Pisone, Pompeio Lenæo, Fabiano, Sextio Nigro, Vibio Rufo.

Externis.

Hesiodo, Theophrasto, Aristotele, Democrito, Attalo rege, Philometore, Archyta, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milesio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Aristãdro, Athenæo, Botrye item, Bacchio Milesio, Bione Solense, Chærea Atheniense, Cheristo item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thasio, Euphrone Atheneo, Androcione qui de agricultura scripsit, Aeschirone qui itẽ, Lysimacho qui item, Dionysio qui Magonẽ transtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Asclepiade medico, Onesicrito, Iuba rege.

Libro XV. continentur naturæ frugiferarum arborum & cultarum

Natura frugiferarum arborum j
De oleo ij
De natura oliuæ,& oleæ incipientis iij
De natura olei iiij
De cultura oliuarum v
De seruandis oliuis, & quomodo faciendum oleum vj
De oleo factitio vij
De amurca viij
Pomorum omnium genera & naturæ ix
Nucum pinearum genera quatuor x
De malo cotoneo xj
De Persico genera quatuor xij
De pruno genera vndecim xiij
De diuersis generibus malorum, genera viginti nouem xiiij
De pyris & insitorum varietate xv
De pomis seruandis xvj
De cotoneis,Punicis,Pyris,& sorbis,& vuis seruandis xvij
De ficis genera xxix xviij
De caprifico & caprificatione xix
De mespilis,& eorum generibus xx
De sorbis genera quatuor xxj
De nuce iuglande xxij
De castaneis genera octo xxiij
De siliquis,& carnosis pomis,& moris,& de acinis,& baccis xxiiij
De cerasis genera octo xxv
De corno,& lentisco xxvj
De generibus succorum,& de odore xxvij
De succis fructuum & arborum,& coloribus,& odoribus,& natura pomorum,& de commẽdatione fructuum xxviij
De myrto,genera eius xj xxix
De lauro genera tredecim xxx
Summa res & historiæ,& obseruationes D XX.

Ex authoribus

Fenestella, Fabiano, Virgilio, Cornelio Valeriano, Celso, Catone Censorio, Sarsennis patre & filio, Scropha, M. Varrone, D. Syllano, Fabio Pictore, Trogo, Hygino, Flacco Verrio, Græcino, Attico, Iulio Sabino, Tergilla, Cotta Messalino, Columella, L. Pisone, Põpeio Lenæo, M. Actio Plauto, Fabio, Dorseno, Scæuola, Aelio, Atteio Capitone, Sextio Nigro, Vibio Rufo.

Externis

Hesiodo, Aristotele, Democrito, Hierone rege, Archyta, Philometore rege, Attalo rege, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milesio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollodoro Pergameno, Aristandro Athenæo, Bacchio Milesio, Bione Solense, Chærea Athenæo, Chæristo item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thasio, Euphronio Athenæo, Androcione qui de agricultura scripsit, Aeschrione qui item, Dionysio, qui Magonem transtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomẽ fecit, Asclepiade med. Erasistrato item, Comiade qui de conditura vini, Aristomacho, qui item, Hicesio, qui itẽ, Themisone medico, Onesicrito, Iuba rege.

Libro XVI. continẽtur syluestrium arborum naturæ

Gentes ſine arbore, & miracula in ſeptentrionalis regionis arboribus Cap. j
He Hercyniæ ſyluæ magnitudine ij
De glandiferis iij
De ciuica corona, & q̃ frõdea corona donati iiij
De glande genera tredecim v
De fagina glande, reliquis glandibus, & carbone, & paſtu porcorum vj
De galla, & quàm multa præter glandem eædem ferant arbores vij
De cachrye, & cocco grano, & agarico, & ſubere viij
Quarum ſint in vſu cortices ix
De ſcandulis, & pinu, pinaſtro, abiete, piceaque, larice, tæda, taxo x
Quibus modis fiant genera picis, & quomodo fiat cedrium, & de ſpiſſa pice, quomodo fiat, & quibus modis reſina coquatur xj
De zopiſſa, & ſapio, & quarum arborũ materia in pretio xij
De fraxino, genera eius quatuor xiij
De tilia, genera eius duo xiiij
De aceris generibus decem xv
De bruſco, & molluſco, & ſtaphylodendro, & buxo, genera tria xvj
De vlmo genera quatuor xvij
De arborum natura per ſitus xviij
Diuiſio generum xix
Quibꝰ folia non decidãt, & de rhododendro xx
Item quibꝰ folia nõ decidant, & quibꝰ nõ omnia folia cadant, & quibus locis nulli arborum xxj
De natura foliorum cadentium, & quibus foliorum varij colores xxij
De populo tria genera, & quorum foliorũ figura mutetur xxiij
Quæ folia verſentur omnibꝰ annis, quæ foliorũ è palmis cura & vſus, & foliorũ mirabilia xxiiij
De ordine naturæ in ſatis, & de flore arborum, & conceptu, & germinatione, & partu, & quo ordine floreant xxv
De corno, & quo tempore quęque ferant, & quę fructum non ferant, & quę infelices exiſtimãtur, & quæ facillimè fructum perdunt, quibus fructus, antequàm folium naſcantur xxvj
De biferis & triferis, & quæ celerrimè ſeneſcant, & de ætatibus earum xxvii
De moro xxviii
De ſylueſtribus xxix
De buxo, & faba Græca, ſiue loto xxx
De ramis & cortice, & radicibus arborum xxxi
De prodigioſis arboribus, & quibus modis ſponte naſcantur, & quòd non omnia vbique naſcantur, & quæ nõ alibi naſcãtur arbores xxxii
De cupreſſo, & quòd ex terra noua aliqua ſæpe naſcantur, quæ in ea antè non fuerunt xxxiii
De edera xxxiiii
De edera, quæ vocatur ſmilax xxxv
De aquaticis calamis, & fruticibus xxxvi
De ſalice, genera eius octo, & quæ præter ſalicem ſint vtilia ligaturis, & de rubis xxxvii
De ſuccis arborum, & natura materiarum, & de cædendis arboribus xxxviii
De larice, & abiete, & ſapino, & cæteris huiuſmodi arboribus cædendis xxxix
De materiis, de magnitudine arborũ, & quæ cariem & ruinam non ſentiunt, & de perpetuitate materiarum xl
De teredinibus xli
De materiis architecti, & quæ materies ad quid vtilis, & quæ firmior materia in tectum xlij
De glutinanda materia, & lignis ſectilibus xliij
De arborum ætate, & quæ genera arborum minimè durãt. ſimiliter de viſco, & Druidis xliiij
Summa res & hiſtoriæ, & obſeruationes centum trigintaquinque.

Ex authoribus

M. Varrone, Fœciale, Nigidio, Corn. Nepote, Hygino, Maſſurio, Catone, Mutiano, L. Piſone, Trogo, Calphurnio Baſſo, Cremutio, Sextio Nigro, Corn. Boccho, Vitruuio, Græcino.

Externis

Alexandro Polyhiſtore, Heſiodo, Theophraſto, Democrito, Homero, Timæo Mathematico.

Libro xvij. continentur ſatiuarum ac cultarũ arborum naturæ

Arborum pretia mirabilia Cap. j
De natura cæli ad arbores, & quam partem cæli ſpectare debeant ij
De ſocietate cæli & terræ ad arbores iij
De qualitate regionum iiij
Genera terrarum v
De terra, quam Britannia & Gallia amat vj
De Græcorum circa hanc doctrina vij
De terrarum generibus viij
De cineris vſu, & de fimo, & quæ ſata vberiorem terram faciant, & quæ vrant ix
De ſatione arborum, & quod auulſione naſcuntur arbores x
De transferendis ſeminariis, & vlmis ſerendis, & ſcrobibus xj
De interuallis plantandarum arborum, & vmbris, & ſtillicidiis, & vbi plantari debeant xij
Quæ arbores tardè creſcant, & quæ celeriter, & de ſabina xiij
De ſatione arborum, & inſitione, & quomodo inuenta ſit tenera inſerendi emplaſtratio xiiij
De vite inſerenda xv
De emplaſtratione xvj
Exemplum huius rei xvij
De cultura olearum, & quibus temporibus inſitio fiat xviij
Quæ arbores ſocietate gaudeant, & de diſciplina ablaqueandi & accumulandi xix
De ſalicto & harundineto, & cæteris cæduis ad perticas, palos xx
De culturis, & diſciplina excolendarum vinearum xxj
De ſulco & vinearum putatione xxij
Ratio arbuſtorum xxiij
De ſeruandis vuis, & morbis arb. xxiiij

De variis prodigiis siue ostentis in arborib⁹, deq; olitueto publicam viam olim transgresso xxv
De remediis morborum arborum xxvj
De caprificatione, & stercoratione xxvij
De diuersis medicamentis arborum contra venenata animalia, & contra formicas, & contra noxia animalia xxviij
Summa res & historiæ, & obseruationes quingentæ octoginta vna.

Ex authoribus

Cor. Nepote, Catone Censorio, M. Varrone, Celso, Virgilio, Hygino, Sarsennis patre & filio, Scropha, Calphurnio Basso, Trogo, Aemilio Macro, Græcino, Columella, Attico Iulio, Fabiano, Sura Manlio, Dorseno Mundo, C. Epidico, L. Pisone.

Externis

Isidoro, Theophrasto, Aristotele, Democrito, Theopompo, Hierone rege, Attalo rege, Philometore rege, Archyta, Xenophonte, Amphilocho Atheniense, Anaxipoli Thrasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milesio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Bacchio Milesio, Bione, Chærea Atheniense, Chæristo item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagone Thasio, Euphronio Athenæo, Androcione qui de agricultura scripsit, Aeschrione qui item, Lysimacho qui item, Dionysio qui Magonem trãstulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Aristandro qui de portentis.

Libro xviij. continetur de agricultura.

Quòd antiquis maximũ studiũ agriculturæ fuit, & de hortorũ singulari diligentia cap. j
Quæ corona prima Romæ ij
De iugere, & actu, & legibus circa pecora, & quoties, & quibus temporib⁹ fuit summa vilitas annonæ, & qui agricultura illustres iij
Ratio de agricultura iiij
Laus agricolarum, & quæ obseruanda in agro parando v
De villarum positione, & præcepta antiquorum de agro colendo vj
De frugum generibus & natura vij
Non omnia frumenti genera vbique nasci, & de reliquis in oriente generibus viij
De pistoriis & molitura & farina ix
De similagine, siligine, & aliis generibus, & de pistura x
De fermentis, & panis faciendi ratio, & genera, & quando primùm pistores Romæ, & de cribris, & alica xj
De leguminibus xij
De rapis & napis Amiterninis xiij
De lupino xiiij
De vicia, & eruo xv
De fœnograeco, & farragine, & de ocimo, & Medica, & cytiso xvj
De vitiis frugum & remediis, & quid in quoque terræ generi debeat seri xvij
De prodigiis frugum, & arandi disciplina, & vomerum generibus xviij
De temporibus arandi, & iunctione boum xix
De occando, & quodam arationis genere, & de iteratione, & resectione xx
De cultura terræ xxj
Exempla diuersarũ terrarũ, & summa fertilitate, & bifera vite, & aquarum differentia xxij
De qualitate terræ & stercoratione xxiij
De bonitate seminũ, & disciplina seminandi, & quantũ ex quoq; genere frumenti in iugero serendum, & temporibus serendi xxiiij
Digestio siderum in noctes & dies xxv
Replicatio totius culturæ, & quid quoque mense in agro fieri oporteat xxvj
Ne agricolæ aspiciant stellas, sed magis tempora serẽdæ frugis, & ortus occasusq; sideris in quibusdã herbis, & de stellarũ ortu & occasu xxvij
De pratis & reparatione prati, & cotibus, & falcibus, & descriptio frugum & siderum xxviij
De tempestatibus vtriusque temporis, & remediis sterilitatum xxix
De messe, & tritico, & palea, & frumento seruando xxx
De vindemia & autumni temporibus xxxj
De lunari ratione xxxij
De ventorum ratione xxxiij
De limitatione agrorum xxxiiij
Prognostica tempestatum xxxv
Sũma res, & historiæ, & obseruationes MMLX.

Ex authoribus

Massurio Sabino, Cassio Hemina, Verrio Flacco, L. Pisone, Corn. Celso, Turannio Graccula, D. Syllano, M. Varrone, Catone Censorio, Scrofa, Sarsennis patre & filio, Domitio Caluino, Hygino, Virgilio, Trogo, Ouidio, Græcino, Columella, Tuberone, L. Aruntio qui Grecè de astris scripsit, Cæsare Dictatore qui item, Sergio Paulo, Sabino Fabiano, M. Cicerone, Calphurnio Basso, Atteio Capitone, Manlio Sura, Actio qui praxidica.

Externis.

Hesiodo, Theophrasto, Aristotele, Democrito, Hierone rege, Philometore rege, Attalo rege, Archelao rege, Archyta, Xenophonte, Amphilocho Atheneo, Anaxipoli Thasio, Aristophane Milesio, Apollodoro Lemnio, Antigono Cymeo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Aristandro Athenæo, Bacchio Milesio, Bione Solense, Cheræa Atheniense, Chæristo itẽ, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thasio, Euphronio Atheneo, Androcione qui de agricultura scripsit, Aeschrione qui item, Lysimacho qui item, Dionysio qui Magonem transtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Thalete, Eudoxo, Philippo, Callippo, Dositheo, Parmenisco, Melitone, Critone, Oenopide, Zenone, Euctemone, Harpalo, Hecatæo, Anaximandro, Sosigene, Hipparcho, Arato, Zoroastre, Archibio.

Libro XIX continetur lini natura,& mirabilia
De lini fatione, & generibus eius, & quomodo perficiatur,& de mappis,& lino non ardente & quando primum in theatris vela cap.j
De sparti natura,& quando primùm vsus eius, & quomodo perficiatur,& quę sine radice nascantur & viuant ij
De misy,& tuberibus,& de fungis pezicis, laserpitio,& magydari,& rubia,& radicula iij
De hortorum cura,& digestio terræ nascentium præter fruges & frutices iiij
Natura & genera & historia nascentium in hortis rerum v
De hortensium herbarum radicibus, foliis, floribus,coloribus vj
Quoto die quæque herbæ nascũtur satæ,& quomodo quæque formentur, vel digerantur & quorum singula genera sunt,& quorũ pluravij
Natura & genera & historiæ ad condimenta in horto satarum rerum xlvj viij
De fœniculo & cannabe ix
De morbis hortorũ,& remedia circa formicas, erucas,& culices x
Quæ magis sint fortia vel minus,& quibus salsæ aquæ prosint
Ratio rigandorum hortorum, & quæ translata meliora fiant,& de succis hortensiorum & saporibus xij
Sũma res & historiæ,& obseruationes mcxliij
Ex authoribus
M.Actio,Plauto,M.Varrone,D.Syllano, Catone Censorio,Hygino,Virgilio,Mutiano,Celso, Columella,Calphurnio Basso,Manlio Sura,Sabino Tyrone, Licinio Macro, Q.Hirtio, Vibio Ruffo,Cesennio qui Cepurica scripsit,Castritio item,Firmo item,Petreio.
Externis.
Herodoto,Theophrasto,Democrito, Aristomacho,Menãdro qui Biochresta scripsit, Anaxilao.
Libro XX continentur medicinæ ex his quæ in hortis seruntur.
De cucumere syluestri,& elaterio cap.j
De anguino cucumere siue erratico,& de satiuo, & de pepone ij
De cucurbita syluestri,& rapo iij
De naporum differentiis, & raphano syluestri, & de raphano satiuo,& pastinaca iiij
De staphylino siue pastinaca,& gingidio,& seseli,& inula,& de cæpe v
De porro sectiuo,& capitato,& de allio vj
De lactuca syluatica siue caprina,& esopo,& isati,& lactuca satiua vij
De generib. betę,& intubis,cichorio,& seri viij
De brassica, & lapsana, & de brassica marina, & scila,de bulbis,& bulbine ix
De asparagis & corruda,& libyco & orminio x
De apio,& apiastro,& oleoselino,& oreoselino xj
De petroselino & ocimo xij
De syluestri ocimo,& eruca,& nasturtio,& ruta xiij
De mentastro,& menta,& pulegio,& nepeta, & de cumino xiiij
De cumino Aethiopico, quod vrinã stringit, & de cappari,& de Ligustico siue panace, & cunila bubula xv
Item de cunila bubula, gallinacea siue origano Heracleotico, cunilagine molli, libanotide, cunila satiua,& montana xvj
De piperiti,& origano,& oniti prasio,& tragorigano,& heraclio, & lepidio, & de gith, siue melanthio,& aniso xvij
De anetho & sacopenio, sagapeno,& de papauere albo & nigro, & quomodo succus herbarum colligendus est, & de opio xviij
De erratico & ceratiti, & glaucio siue paralio& heraclio siue aphro,& de diacodio,tithymalo xix
De portulaca siue peplio,coriãdro,& atriplici xx
De malua,malope,& althæa,& lapatho, & oxylapatho, & hydrolapatho,& hippolapatho,& bulapatho xxj
De sinapis tribus generibus, & marrubio, & serpyllo,& sisymbrio siue thymbæo,& de lini semine,& blito xxij
De meu,& fœniculo,& hippomarathro, vel myrsineo,& cannabi,& de ferula,& carduis xxiij
Confectio theriacæ, compositio medicaminis Antiochi xxiiij
Summa medicinæ & historiæ, & obseruationes M.D.CXII.
Ex authoribus
Catone Cẽsorio,M. Varrone, Pompeio Lenæo, Gallione,Hygino,Sextio Nigro,qui Græcè scripsit,Iulio Basso qui itẽ,Celso,Antonio Castore.
Externis.
Democrito,Theophrasto, Orpheo, Menandro qui Biochresta scripsit,Pythagora,Nicandro.
Medicis
Nicandro, Hippocrate, Chrysippo, Diocle, Ophione,Heraclide,Hicesio,Dionysio Apollodoro Tarentino, Apollodoro Cittiense, Praxagora,Plistonico,Medio,Diuche,Cleophanto,Philistione,Asclepiade, Crateua, Pettonio Diodoto,Iolla,Erasistrato,Diagora,Andrea,Mnesicle, Epicarmo,Damione,Dalione,Sosimene, Theopolemo,Metrodoro,Solone, Lyco, Olympiade Thebana,Phyllino,Petreio,Mictione, Glaucia, Xenocrate.
Libro vigesimoprimo continentur florum & coronamentorum naturæ.
De natura florum,& coronamentorum, de mira florum varietate cap.j
De strophiolo serto,& qui primùm flores miscere cœperint,& quando primùm corolla inuẽta, vel appellata,& quare ij
Quis primùm coronam foliis aureis & argenteis dedit, & de honore coronarum apud antiquos,& de Scipionis honore, & de pactilibus coronis,& Cleopatræ reginæ facto iij
De rosa in coronis,& de generibus eius,& vbi feratur iiij

De lilio tria genera,& ratione ea inserendi v
De violis,& de caltha,& baccare,combreto, asaro,& croco vi
De floribus antiquis, & de odoramentorum diuersitate,saliunca,& polio vii
De vestium æmulatione cum floribus, & amaranto,& chrysocome siue chrysiti viii
De honore coronarum,& cyclamino,& meliloto & trifolio,tria genera eius ix
De origano,& thymo,& melle Attico,& coniza, & Iouis flore, & helenio, & abrotono, & leucanthemo x
De amaraco vel sampsucho,& nyctegreto& meliloto,& viola alba, & codiamino & de sylue-stribus bulbis, & heliochryso & lychni, & de herbis citra mare xi
De cura apum,& pabulo,& morbis earum & remediis xii
De venenato melle, & de remediis mellis venenati,& mellis insani xiii
De melle,quod muscæ non attingunt, & aluea-riis,& cura eorum,si famem sentiunt, apes: & quomodo cera fiat xiiii
De herbis sponte nascentibus,aculeatis xv
De carduo,ac helxine,& tribulo anchusa xvi
De differentia herbarum per folia, & quæ herbæ toto anno floreant,& hastula regia,& pistana, & de gladiolo xvii
De iunco genera sex,& de cypero, & de medicamentis earum,& de cypiro, & odorato iunco xviii
Ex rosa medicinæ, & de lilio, & de narcisso, & ex viola,& de bacchare,& combreto,& asaro xix
De nardo Gallico, & de croco medicinæ, & crocomagmatæ, & saliunca, & polio,& iri, & holochryso,& chrysocome & meliloto xx
De trifolio,& thymo,& hemerocalle,& de helenio & abrotono xxi
Ex leucanthemo & sampsucho medicinæ caput xxii
De anemona medicinæ xxiii
Ex œnanthe medicinæ xxiiii
Ex heliochryso medicinæ xxv
Ex hyacintho medicinæ xxvi
Ex vincaperuinca medicinæ,rusco, bati,& acino xxvii
Ex colocasia medicinæ xxviii
Ex anthalio medicinæ xxix
De parthenio medicinæ xxx
De strychno medicinæ xxxi
De corchoro & cnico xxxii
De persoluta xxxiii
De mensuris & ponderibus xxxiiii
Summa medicinæ historiæ, & obseruationes septingentæ triginta.

Ex authoribus

Catone Censorio,M. Varrone,Massurio, Antiate,C.Helio Vestino,Vibio Ruffino,Hygino,Pomponio Mela, Pompeio Lenæo Cornelio Celso Calphurnio Basso, P. Largio, Licinio Macro, Sextio qui Græcè scripsit, Iulio Basso qui item, Antonio Castore.

Externis.

Theophrasto,Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui Diochresta scripsit: Nicandro, Homero, Hesiodo, Musæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis

Mnestheo qui de coronis,Callimacho qui item, Phania physico, Simo, Timaristo, Hippocrate, Chrysippo,Diocle, Ophione, Heraclide, Hicesio,Dionysio,Apollodoro Cittiense,Apollodoro Tarentino, Praxagora, Plistonico medico, Dieuche,Cleophanto,Philistione, Asclepiade, Crateua, Petronio Diodoto, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione,Dalione,Sosimene, Theopolemo. Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

Libro XXII. continetur de authoritate herbarum

De gentibus herbis formæ gratia vtentibus j
Quòd herbis vestes inficiantur ij
De corona graminea iij
De raritate eius iiij
Qui soli corona ea donati v
Qui solus Centurio coronatus vj
Medicinæ ex reliquis coronamentis, & erynge caput vij
De herba quam centumcapita vocant viij
De arcano,& glycyrrhiza ix
De tribulo, & generibus eius, & medicinis caput x
De stœbe,& medicinis eius xj
De hippophye,hippope,& medicinis earum xij
De vrtica,& medicinis eius xiij
De lamio, & medicinis eius xiiij
De scorpione, generibúsque ac medicinis eius, caput xv
De leucacantha,& medicinis eius xvj
De helxine, perdicio, parthenio, sideriti, & medicinis eius xvij
De chamæleone, generibus ac medicinis eius xviij
De coronopo,& medicinis eius xix
De anchusa, & pseudanchusa, & medicinis earum xx
De onocheli,anthemi,loto,& lotometra,heliotropio,tricocco,& adianto siue callitricho xxj
De picride,thesio,asphodelo,halimo,acätho, & bupresti, elæphobosco, scandice, iasione, & de caucalide,sio, silybo, scolymo, siue limonio, soncho, chondrillo siue condrilli, & boletis

letis xxij
De fungis,& silphio,& de lasere xxiij
De natura mellis,& aqua mulsa,& quare genere ciborum mores immutentur, & de melitide, & cera: & contra compositiones medicorum xxiiij
Medicinæ ex frugibus xxv
Summa medicinæ & historiæ, & obseruationes dcccevj

Ex authoribus.

Iisdem,quibus priore libro,& præter eos, Chrysermo,Eratosthene,Alcæo.

Libro xxiij. continetur de cultis arboribus. De medicinis vuarum recentium, & de sarmentis vuarum,& vinaceis, & de vua theriace,& de vua passa,& astaphide, & astaphis agria,pituitaria,& labrusca, & de vite alba, & nigra, & de mustis, & vini generibus & aceto j
De aceto scillino,& oxymelite,& sapa,& fęce vini,aceti,& sapæ ij
De oleis & foliis oleæ,flore & cinere, & de oliua alba & nigra,& de amurca iij
De foliis oleastri, & œnanthino oleo, & cicino, & amygdalino,& laurino,& myrreo, chamæmyrsino,& cupressino,& citreo,& caryino iiij
De myrobalano palma,& de palma elate v
Medicinæ ex singulorum generum flore, foliis, fructu,ramis cortice,ligno, succo, radice, cinere vj
De pyris,& eorum obseruationibus, & de ficorum obseruatione,& caprifico erineo,& aliorum generibus medicinæ vij
De pineis,& amygdalis, & nuce auellana, & de nuce iuglande,& de pistaciis,& castaneis, siliquis,cornu,& vnedone,& lauro viij
De myrto satiua,& myrtidano, & myrto syluestri ix
Summa medicinæ & historiæ, & obseruationes MCCCCXIX.

Ex authoribus

C. Valgio, Pompeio Lenæo, Sextio Nigro qui Græcè scripsit,Iulio Basso qui item, Antonio Castore,M. Varrone,Cornelio Celso,Fabiano.

Externis.

Theophrasto,Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone,Menandro qui Biochresta scripsit, Nicandro,Homero, Hesiodo, Musæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis.

Mnestheo, Callimacho, Phania Physico, Simo, Timaristo,Hippocrate, Chrysippo, Diocle, Ophione. Heraclide, Hicesio, Dionysio,Apollodoro Citiense, Apollodoro Tarētino, Praxagora, Plistonico,Medio,Dieuche,Cleophanto,Philistione,Asclepiade,Crateua, Petronio, Diodoto,Iolla,Erasistrato,Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo Damione , Dalione, Sosimene, Theopolemo,Metrodoro,Solone,Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio , Mictione, Glaucia,Xenocrate.

Libro xxiiij. continentur medicinæ ex arboribus syluestribus
Medicinæ ex arboribus syluestribus j
Lotos ij
Glans iij
De cocco ilicis, & galla, & visco, pilulis, glande, & de cerri radice,& subere iiij
De fago,& cupresso,& cedro magna, & de cedride,galbano v
De ammoniaco,& styrace,& spondylio,& sphagno, & terebintho, chamępity,& pityusa, & resinis,& picea & lentisco vj
De pice spissa,& liquida, & palimpissa, & pissasphalto, & zopissa,& teda,& lentisco vij
De platano,& fraxino,& acere,& alaa populo,& vlmo,& tilia,& sambuco,& iunipero viij
De salice,& amerina,& vitilibus,& erice ix
De virga sanguinea,& silere, & ligustro, & alno, & edera & cisto,& cisso,& erythrano, & chamæcisso,& similace,& de clematide x
De harundine, & papyro, ebeno, & rhododendro,de rhue erythro, & erythrodano, alysso, & radicula,& apocyno, & roremarino & cachry,& sabina,& selagine,& samulo, & gummi medicinis xj
De spina Arabica, & spina alba, & acanthio, & acacia xij
De vulgari spina & syluestri, & de erysisceptro, & paliuro, aquifolia, & taxo,& rubis medicinæ xiij
De cynosbato,& Idæo rubo,& rhamno,& lycio, & sarcocolla,& de oporice medicinæ xiiij
De chamædrye,& chamædaphne,& chamelæa, & chamælyce,& chamæcisso,& chamæleuce, & chamæcyparisso, & ampeloprasso, & stachye,& clinopodio,& centunculo, & clematide Aegyptia medicinæ xv
De aro,& dracunculo,dracontio,& ari,& millefolio, & herba eiusdem nominis, & pseudobunio,& myrrhi,& onobrychi medicinæ xvj
De coriacesia,& callicia,& menaide, & aliis vigintitribus,& medicinis earum,quas quidam magicas esse dicunt,& de considia,& de aproxi,& recidiuis amorum xvij
De eriphia,& lanaria,& stratioti medicinæ xviij
De herba quæ nascitur in capite statuæ,& de herba è fluminibus,& herba lingua, & cribro, & simetis,& rhodora,& impia,& Veneris pectine,& nodia,& philanthropo,& canaria lappa, & tordile,& de gramine, & dactylo, & fœnogræco medicinæ xix

Summa

Summa medicinæ historiæ, & obſeruationes mccccxviij.

Ex authoribus

C. Valgio, Pompeio Lenæo, Sextio Nigro, qui Græcè ſcripſit, Iulio Baſſo qui item, Antonio Caſtore, M. Varrone, Corn. Celſo, Fabiano.

Externis

Theophraſto, Apollodoro, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui Biochreſta ſcripſit, Nicandro, Homero, Heſiodo, Muſæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis

Mneſtheo, Callimacho, Phania Phyſico, Simo, Timariſto, Hippocrate, Chryſippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Cittienſe, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Pliſtonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philiſtione, Aſclepiade, Crateua, Petronio Diodoto, Iolla, Eraſiſtrato, Diagora, Andrea Mneſicle, Epicharmo, Damione, Soſimene, Theopolemo, Solone, Lyco, Metrodoro, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

Libro xxv. continentur naturæ herbarũ ſponte naſcentium, authoritas herbarum, & de origine vſus earum.

Naturæ herbarum ſponte naſcentium j

Qui Latinè vſus herbarum ſcripſerint, & quando ad Romanos notitia earum peruenerit, & qui primi Græcorum de his compoſuerint, & de herbarum inuentione, & antiqua medicina, & quare minus exerceantur eorum remedia, & de cynorrhodo, & de dracunculo medicinæ ij

De quodã peſtifero fonte Germaniæ, & de Britannica, & maximis morborum doloribus iij

De moly, & dodechatheo, & pæonia, vel pentorobo, vel glycyſide, & panace, vel aſclepio, & heraclio, & panace Chironio, & panace centaureo, vel pharnacco, & heraclio ſiderio, & hyoſcyamo, vel apollinari ſiue altercangeno iiij

De linozoſte, parthenio, hermupoa ſiue potius mercuriali, & achilleo, & panace heracleo, ſideriti, millefolio, & de ſcopa regia, & hemionio, teucrio, ſplenio, de melampodio ſiue elleboro, quótve eorum genera, & de nigro elleboro & albo medicinæ, & quando detur. & quomodo ſumendum, & quibus non dandum, & quod mures necat v

De mithridatio, & ſcordoti ſiue ſcordio, & polemonia vel phileteria vel chiliodynama, & eupatoria, & centaurea ſiue chironio, & de lepto centaureo libadio, felle terræ, triorche medicinæ. vj

De clymeno, & gentiana, & lyſimachia, & parthenide, & artemiſia, & ambroſia, & nymphæa, & heraclio, & euphorbia medicinæ vij

De plantagine, & bugloſſa, & cynogloſſa, & buphthalmo, & Scythica, & hippice, & de iſchæmone, & de betonica, & Cantabrica, & conſiligine, & hiberide, & chelidonia, & canaria, & elaphoboſco, & dictamno, & ariſtolochia, & quòd eius delectatione aduolent piſces, & ſtatim capiantur, & medicinæ contra ſerpentium ictus ex herbis quas ſuperiùs nominauit viij

De argemonia, & agarico, & echio, & hyoſciamo, & hierobotane, & blataria, & lemonia, & quinquefolio, & dauco, & perſolata, & arcio, & cyclamino, & peucedano, omnia ad ſerpentium ictus ix

De ebulo & verbaſco, & thelyphono, & contra ſcorpionum ictus, & rubetarum & canum morſus, & generaliter contra omne venenum x

Remedia ad capitis vitia xj

De centaureo, & chelidonia, & panace, & hyoſcyamo, & euphorbio ad oculorum vitia xij

De anagallide ſiue corchoro, & mandragora ſiue circeio, & cicuta, & crethomagrio, & molybdena, & capno, & acoro, & iride, cotyledone, aizoo, & andrachne, & erigero, & de ephemero, & de labro Veneris, & de ranunculo, ad oculorum, aurium, narium, dentiũ, oriſque vitia medicinæ xiij

Summa medicinæ, & hiſtoriæ obſeruationes, mccxcij.

Ex authoribus

Sex. Gallico, Pompeio Lenæo, Sextio Nigro qui Græcè ſcripſit, Iulio Baſſo qui item, Antonio Caſtore, Corn. Celſo.

Externis

Theophraſto, Apollodoro, Democrito, Iuba, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro, qui Biochreſta ſcripſit, Nicandro, Homero, Heſiodo, Muſæo, Sophocle, Xantho, Anaxilao.

Medicis.

Mneſtheo, Callimacho, Phania phyſico, Timariſto, Simo, Hippocrate, Chryſip. Diocle, Ophione, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Cittienſe, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Pliſtonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philiſtione, Aſclepiade, Crateua, Iolla, Eraſiſtrato, Diagora, Andrea, Mneſicle, Epicharmo, Damione, Soſimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

Libro vigeſimoſexto cõtinentur reliquæ per morborum genera medicinæ, & de nouis morbis,

morbis, & de lichene quid sit, & quando primùm in Italia cœperint, & de carbunculo, elephantiasi, & colo j
Laus Hippocratis ij
De noua medicina, & Asclepiade Medico, & qua ratione veterem medicinam mutauerit iij
Irrisio magicæ artis, & de lichene, eiúsque remedio, & faucium iiij
Ad strumas, & ad digitos, & ad pectus, & ad tussim medicinæ v
De verbasco, & cacalia vel tussilagine, & bechio, & saluia, ad tussim vj
Ad lateris dolores & pectoris, & ad orthopnœas, ad iocineris dolorem, cordis dolori, pulmoni, vrinæ, tussi, pectori, hulceribus, renibus, hepaticis, ad vomitionem & singultus, pleuriticis, lateri vij
De omnibus vitiis ventris & remediis, & eorum quę circà vel intrà sunt, & de aluo sistenda, vel soluenda viij
De pulegio & argemone ix
De nymphæa, & abstinentia & appetentia Veneris, & de satyrio erythraico, & crategi, & sideriti x
Medicinæ generales de pedibus, talis, articulis, neruis, & remedia contra morbos qui totum corpus occupant, & de merthryda, & vigiliis, paralysi, & de febribus frigidis, & febre iumētorum, & phreneticis, & chamæacta & aizoo, & igne sacro xj
Ad luxata membra, & contra morbum regium, & contra furũculos, & fistulas, & inflationes, & ambustionem, & contra alios morbos, ad neruos, & sanguinem xij
De herba equiseto, nymphæa, peucedano, siderite, aliísque pluribus ad sanguinem sistendũ vtilibus, & stephanomeli & erisithale, & contra vermes xiij
Ad hulcera & plagas, & ad verrucas tollendas, & de polycnemo xiiij
De pluribus experimētis ad mulierum menses, & vuluæ morbos, & partus eiiciendos & continendos, & cutis in facie vitia, & capillum tingendum & tollendum, & quadrupedum scabiem xv
Summa medicinæ & historiæ, & obseruationes MCCXCII.

Ex authoribus

M. Varrone, C. Valgio, Pompeio Lenæo, Sextio Nigro, qui Græcè scripsit, Iulio Basso, qui item, Antonio Castore, Cor. Celso.

Externis.

Theophrasto, Apollodoro, Democrito, Iuba, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui Biochresta scripsit, Nicandro, Homero, Hesiodo, Musæo, Sophocle, Xantho, Anaxilao.

Medicis

Mnestheo, Callimacho, Phania phys. Timaristo, Simo, Hippocrate, Chrysippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicesio, Dionysio, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Plistonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateua, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Thebana Olympiade, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

Libro XXVII continentur reliqua herbarum genera j
De aconito, & panthera quæ extinguitur aconito ij
Quod omnium creaturarum conditor sit Deus caput iij
De Aethiopide, & agerato, & aloë, & alcea, & alypo, & alsina, & androsace, & androsæmo, & ambrosia, & anoni, & anagyro, & anonymo iiij
De aparine, & arctio, & aspleno, & asclepiade, & astere vel bubonio, & ascyro vel ascyroide, & aphace, & de alcibio, & alectro rolopho v
De alo vj
De alga, & actæa, & de ampelo agria, & absinthio vij
De ballote, & botrye fruticosa & brabyla & bryo, bupleuro & catanance, calla, & circeia, & cirsio, & crategono, & theligono, & crocodilio & cynosorchi, chrysolachano, & cucubalo & conferua viij
De cocco Gnidio, & dipsaco, & dryopteri, & dryophono, & elatine, & empetro siue calcifraga, & epipacti vel elleborine, & epimedio, & enneaphyllo, & filice, & de femore bubulo, & galeopside siue galeobdolo, & glauce siue eugalacto ix
De glaucio, & glycifide, & gnaphalio siue chamæzelo, & galedrago, & holco, & hyosiri, & holosteo, & hypophæsto x
De hypoglossa, & hypecoo, Idæa, isopyro, lathyri, leontopetalo, lycopside, & aliis quibusdam xj
De medio, & myosota, & myagro, & natrice, & othonne, & onosma, & onopordo & osyri, & oxye, & batrachio, & polygono & leucanthemo, & phytheuma, & phyllo, & phellandrio & phalari, & polyrrhizo, & proserpinaca, & de rachoma, & de reseda, & stœchade xij
De solano, & smyrnio, & telephio, & trichomane, & thalietro & thlaspe & tragonia & tragoni, & trago, & tragopogo & spondyli: & quòd quidam morbi in quibusdam nõ sunt gentibus xiij
Summa medicinæ, & historiæ, & obseruationes DCCII.

Ex authoribus

Põpeio Lenæo, Sextio Nigro, qui Græcè scripsit, Iulio Basso, qui item, Antonio Castore, Cornelio Celso.

* * *

Externis

Externis.

Theophrasto, Apollodoro Cittiense, Democrito, Aristogitone, Orpheo, Pythagore, Magone, Menandro qui biochresta scripsit, Nicandro.

Medicis.

Mnestheo, & cæteris iisdem quibus in priore libro.

Libro xxviij. continentur medicinæ ex animalibus j
An sit in medendo aliqua vis verborum: ostenta & sanciri & depelli ij
Remedia ex homine contra Magos iij
De quibusdam sortilegiis, & saliua hominis iiij
De obseruatione victus v
De sternutamento & Venere, & cæteris remediis vj
De remediis muliebribus vij
Medicinæ ex animalibus peregrinis, & elephanto, & leone, & de camelo, & hyæna, & crocodilo, & chamæleonte, & scinco, & hippopotamo, & lyncibus viij
Medicinæ communes ex feris animalibus aut eiusdem generis placidis, lactis vsus, & obseruationes, & de caseis, butyro, & adipe ix
Medicinæ de apro, & capris, & equis feris, & remedia ex bestiis contra omnes morbos x
De remediis ad morborum multa genera ex animalibus xj
Ad faciei vitia, ceruicis & pectoris morbos xij
Ad stomachi, lumborum, & renum vitia xiij
Ad aluum sistendam, cœliacos, & dysentericos, inflationes alui, rupta, tenesmon & tænias, & colum xiiij
Ad vesicæ cruciatus, & calculos, de genitalium & sedis vitiis, & inguinum remediis xv
Ad podagras, morbum comitialem, sideratos, ossaque fracta remedia xvj
Ad melancholicos, lethargicos, hydropicos, ignem sacrum, & ad dolores neruorum remedia xvij
Ad sanguinem sistendum, & contra hulcera & carcinomata, ad scabiem remedia xviij
Ad muliebria mala medicinæ xix
Mira de animalibus xx
Summa medicinæ, & historiæ, & obseruationes clxxxv

Ex authoribus.

M. Varrone, L. Pisone, Fabiano, Verre, Antiate, Verrio Flacco, Catone Censorio, Seruio Sulpitio, Licinio Macro, Celso, Massurio, Sextio Nigro, qui Græcè scripsit, Bytho Dyrrhacheno, Ophilio Medico, Granio Medico.

Externis.

Democrito, Apollonio, qui Myrsin, Mileto, Artemone, Sextilio Antæo, Homero, Theophrasto, Lysimacho, Attalo, Xenocrate, Orpheo qui Diophios, Archelao qui item, Demetrio, Sotira, Laide, Elephantide, Salpe, Olympiade Thebana, Diotimo, Iolla, Mictione Smyrnæo, Aeschine Medico, Hippocrate, Aristotele, Metrodoro, Icacida Medico, Hesiodo, Dialcone, Cæcilio Bione qui peridynameon, Anaxilao, Iuba rege.

Libro xxix continentur medicinæ ex animalibus
De origine medicinæ & quando primum clinice, & quando primùm iatraleptice, & de Chrysippo, & Erasistrato, & empirice, & Herophilo, & reliquis illustribus medicis, & quoties ratio medicinæ mutata sit, & qui primus Romæ medicus, & quando, & quid de medicis antiqui Romani iudicauerint, & vitia medicinæ j
De medicinis lanarum ij
De ouorum natura iij
Remedia de cane, & ex animalibus quæ placida non sunt, sed fera, & ex volucribus, & contra morsus phalangiorum iiij
De seuo camelino, & cane rabido, & lacerta, & anseribus, & columbis, & mustelis remedia v
Ad alopecias tollendas, & ad pilos reddendos, & ad lendes tollendos, & ad palpebras, & ad glaucomata, & ad oculos & parotidas remedia vj
Summa medicinæ & obseruationes quingentæ viginti.

Ex authoribus

M. Varrone, L. Pisone, Verrio Flacco, Antiate, Nigidio, Cassio Hemina, Cicerone, Plauto, Celso, Sextio Nigro, qui Græcè scripsit, Cæcilio Medico, Metello Scipione, Ouidio Poeta, Licinio Macro.

Externis

Philopatore, Homero, Aristotele, Orpheo Democrito, Anaxilao.

Medicis.

Botrye, Apollodoro, Archidemo, Anaxilao, Aristone, Xenocrate, Diodoro, Chrysippo Philosopho, Horo, Nicandro, Apollonio Pitanæo.

Libro xxx. continentur medicinæ ex animalibus reliquæ prioris libri
De origine Magicæ artis, quando & à quibus cœperit, & à quibus celebrata fuerit, & reliquæ ex animalibus medicinæ j

De ſpeciebus Magiæ,Neroniſq; & Magorum deteſtatio ij
De talpis,& reliquæ medicinæ per morbos digeſtæ in animalibus, quorũ genera placida ſunt aut fera iij
Quomodo commendetur os, & contra maculas faciei,& ad faucium vitia iiij
Ad ſtrumas exhulceratas, ad humerorũ & præcordiorum dolores v
De pulmonum vitiis,& iecoris, & ſanguinis reiectionibus vj
Ad dyſentericos,& ventris mala remedia vij
Ad calculos,& veſicæ dolores,teſtiumque & inguinum tumores,& ad panos viij
Ad podagras & articulorum dolores ix
Remedia aduerſus morbos toti corpori x
Contra morbum regium,& phreneticos, & contra febres & hydropicos xj
Ad ignem ſacrum,ad carbunculos, furunculos, ambuſta,neruorumque contractiones xij
Ad ſanguinem ſiſtendum, & tumores vulnerũ, & hulcera,vulnera,& alia mala ex animalibus remedia xiij
Ad muliebria mala medenda, & conceptus maturandos xiiij
Promiſcuæ medicinæ xv
De miraculis quarundam beſtiarum xvj
Summa medicinæ, & obſeruationes octingentæ liiij

Ex Authoribus

M.Varrone,Nigidio,M.Cicerone,SextioNigro qui Græcè ſcripſit,Licinio Macro.

Externis

Eudoxo,Ariſtotele,Hermippo,Homero, Apione,Orpheo,Democrito,Anaxilao.

Medicis.

Botrye,Horo, Apollodoro,Menandro, Archimede,Ariſtone,Xenocrate, Diodoro, Chryſippo,Nicandro,Apollonio Pitanæo.

Libro xxxj.continentur medicinæ ex aquatilibus,& aquarum mirabilia.
Aquarum mirabilia j
De differentia aquarum, medicinis & obſeruationibus cclxvj ij
De qualitate aquarum inſalubritate vel commoditate earum iij
Aquarum ſubitò naſcentium aut deſinentium ratio iiij
Obſeruatio hiſtorica v
Ratio aquæ ducendæ, & quomodo medicatis vtendum,& quid proſit nauigatio, & medicinæ aquæ marinæ vj
De generibus ſalis & confecturis & medicinis, & obſeruationibus vij
De ſcombro piſce,& muria,& alece viij
De natura ſalis,& eius medicinis ix
De nitri generibus,& confecturis, & medicinis, & obſeruationibus x
De ſpongiarum natura xj
Summa medicinæ, hiſtoriæ, & obſeruationes nongentæ vigintitres

Ex authoribus

M.Varrone,Caſſio Parmenſe,Cicerone,Mutio, Cornelio Celſo,Trogo,Ouidio,Polybio,Sornatio.

Externis.

Callimacho,Cteſia, Eudico, Theophraſto, Eudoxo,Theopompo,Polyclito,Iuba,Lyco,Apione,Epigene, Pelope, Apelle, Democrito, Thraſyllo,Nicandro,Menandro Comico,Attalo, Sal luſtio Dionyſio,Andrea,Nicerato, Hippocrate, Anaxilao.

Libro xxxij.continentur reliqua medicinæ ex aquatilibus.
De echeneide piſce, & mirabili eius proprietate,& de torpedine,& marino lepore, & mirabilia rubri maris j
De ingeniis & manſuetudine quorundã piſciũ, & vbi ex manu edant, & vbi reſponſa dantur ex piſcibus ij
De his, quibus in terris & in aquis victus eſt,& de caſtoreis medicinæ & obſeruationes iij
De teſtudine,& multorum piſcium medicinę,& obſeruationes iiij
De aquatilibus, quomodo remedia in morbos digeſta ſunt,& primùm contra venena, & venenata animalia v
De oſtreis & purpuris,alga,& eorum remedia vj
Ad alopecias & capillos,& oculorum & aurium & dentium,& faciei vitia vij
Promiſcuæ medicinæ viij
Ad iocineris vitia,laterumque, ad ſtomachi, alui,& aliæ promiſcuæ medicinæ ix
Ad febres omnium generum,& contra diuerſas infirmitates x
Animalium omnium in mari viuentium clxvj. genera eſſe xj
Summa medicinæ & hiſtoriæ & obſeruationes nongentæ uigintiocto

Ex authoribus

Licinio Macro, Trebio Nigro, Sextio Nigro qui Græcè ſcripſit,Ouidio Poeta, Caſſio Hemina,Mecœnate,L.Atteio.

Externis

Iuba, Andrea, Salpe, Apione, Pelope, Apelle Thaſio,Thraſyllo,Nicandro.

Libro trigesimotertio cõtinentur naturę metallorum

Quæ prima commendatio metallorum auri, & de origine anulorum aureorum, & modo auri apud antiquos, & equestri ordine, & de iure anulorum aureorum j

De decuriis iudicum, & quoties nomina equestris ordinis immutata, & donis militaribus, & quando primùm corona aurea ij

De reliquo vsu auri in viris & mulieribus, & de nummo aureo, & quando primùm signatum est æs, argentum, & aurum, & antequã signaretur qui mos in ære, & quæ maxima pecunia primo censu, & quoties & quibus temporibus authoritas auri iij

Ratio naturalis auri inueniendi, & quando primùm aurea statua, & medicinæ ex auro iiij

De chrysocolla, & medicinę ex chrysocolla vj. & mirabilis natura eius glutinandis inter se perficiendisque metallis v

De argento, & argento viuo, & stibio siue alabastro, & scoria argenti, & de spuma argenti vj

De minio, quantæ authoritatis fuerit apud Romanos, & inuentione eius, & cinnabaris ratione in picturis, & medicinæ: de generibus minij, & ratione eius in picturis vij

De hydrargyro, de argento inaurando, de coticulis in argenti generibus, & experimentis viij

De speculis, & Aegyptio argento ix

De immodica pecunia, & quorum maximę opes fuerint, & quando primùm populus Romanus stipem sparserit x

De luxuria, & frugalitate in vasis, & lectis argenteis, quando lances immodicæ factæ xj

De statuis argenteis, & cælatura argenti, & cæteris quibusdam xij

De sile, & cæruleo & nestoriano, & cęlo, & quòd non omni anno æqualiter species vendantur xiij

Summa medicinæ, & historiæ, & obseruationes mille ducentæ quindecim.

Ex authoribus

L. Pisone, Antiate, Verrio, M. Varrone, Cornelio Nepote, Messala, Ruffo, Marso Poeta, Butho, Iulio Basso qui de medicinis Græcè scripsit, Sextio Nigro qui item, Fabio Vestale.

Externis

Democrito, Metrodoro Scepsio, Menæchmo qui de toreutice scripsit, Xenocrate qui item, Antigono qui item, Heliodoro qui de Athenienfium anathematis, Pasitele qui admirabilia opera scripsit, Nymphodoro, Timæo qui de medicina metallica scripsit, Iolla, Apollodoro, Andrea, Heraclide, Diagora Botryense, Archimede, Dionysio, Aristogene, Democrito, Mnesicle, Attalo Medico, Xenocrate Zenonis, Theomnesto.

Libro trigesimoquarto continentur æris metalla, & ferri, & plumbi, & stanni j

Genera æris, quæ Corinthia, quæ Deliaca, quæ Aeginetica ij

De candelabris, & templorum ornamentis iij

Quando primùm simulachrum Romæ factum, & de origine statuarum, & honorę statuarum, & generibus, & figuris iiij

De statuis togatis, & quibusdam aliis, & quibus primùm in columna, & quando rostra, & quando primùm publicè, & quæ primùm statuæ Romæ v

De statuis sine tunicis, & quibusdam aliis, & quę prima Romæ statua equestris, & quando omnes statuæ priuatim & publicè sublatæ, & quibus Romæ mulieribus, & quæ primæ ab exteris publicè positæ vj

De antiquis statuariis, & pretiis signorum immodicis, & colossis in vrbe celeberrimis vij

Nobilitates ex ære operum & artificum ccclxvj cap. viij

Differentiæ æris & mixturæ, & de seruando ære cap. ix

De cadmia medicinæ x

De scorio, & flore & squama æris, & stomomate, & ærugine, & hieracio xj

De scolecia, & chalciti, & misy, & sory, & chalcantho xij

De pompholyge, & spodio, & antispodio, & diphyge, & triente Seruilio xiij

De ferro, & ferreis metallis, & differentiæ ferri cap. xiiij

De temperatura ferri, & medicinæ ex ferro & ærugine, & rubigine, & squama ferri, & hygrem plastro xv

De plumbi metallis, & albo plumbo, & nigro xvj

De stanno, & plumbo argentario, & quibusdam aliis xvij

Medicinæ de plumbo, & scoria plumbi, de molybdena siue galena, de psimmythio & sandaracha xviij

Summa res & historiæ, & obseruationes dcccxv

Ex authoribus

L. Pisone, Antiate, Verrio, M. Varrone, Messala, Ruffo, Marso Poeta, Butho, Iulio Basso qui de medicina Græcè scripsit, Sextio Nigro qui item, Fabio Vestale.

Externis

Democrito, Metrodoro Scepsio, Menæchmo qui de toreutice scripsit, Xenocrate qui item, Antigono qui item, Duride qui item, Heliodoro qui Atheniensiũ anathemata scripsit, Nymphodoro,

doro, Andrea, Heraclide, Diagora Botryense, Iolla, Apollodoro, Archimede, Dionysio, Aristogene, Diomede, Mnesicle, Xenocrate Zenonis, Theomnesto.

Libro tricesimoquinto continetur honos picturæ
Honos picturæ j
Honos imaginum ij
Quando primùm clypei imaginum publicè, & quando in domibus positi, & de picturæ initijs, & monochromato, & primis pictoribus, & antiquitate pictorum in Italia iij
De pictoribus Romanis, & quando primùm dignitas picturæ, & qui victorias sua pictura proposuerunt, & quãdo externis picturis dignitas Romæ iiij
Ratio pingendi, de pigmentis v
De coloribus natiuis & factitiis vj
Qui colores vdo non inducantur, & quibus coloribus antiqui pinxerũt, & quando primùm gladiatorum pugnæ propositæ sunt vij
De ætate picturæ, operum & artificum indicatura, nobilitates CCCV. viij
Primum picturæ certamen, & qui primi penicillo pinxerunt ix
De auibus per picturam deceptis, & quid difficillimum in pictura x
De auium cantu compescendo, & quis encausto & penicillo primus lacunaria & cameras pinxerit, sparsimque pretia mirabilia picturarum xj
Plastices primi inuentores, de simulacris & vasis fictilibus, & pretio eorum xij
Terræ varietates, & de puluere Puteolano, & aliis terræ generibus, quæ in lapidem vertuntur xiij
De parietibus fornaceis & lateritiis, & eorum ratione xiiij
De sulphure, & alumine, & generibus eorum & medicinæ xv
De terra Samia, & Eretria, & Chia, & Selenusia, pigniti, & ampeliti medicinæ xvj
Cretæ genera ad vestium vsus, Cimolia, Sarda, Vmbrica, saxum, argentaria xvij
Qui, & quorum liberti præpositi xviij
De terra ex Galatha, & terra Clupea, terra Balearica, terra Ebusitana xix
Summa medicinæ, & historiæ, & obseruationes DCCCCLVI.

Ex authoribus

Messala oratore, Messala sene, Fenestella, Attico, Verrio, M. Varrone, Cornelio Nepote, Decio Eculeone, Mutiano, Melisso, Vitruuio, Cassio Seuero. Longulano, Fabio Vestale qui de pictura scripsit.

Externis

Pasitele, Apelle, Melanthio, Asclepiodoro Euphranore, Parasio, Heliodoro, qui anathemata scripsit Athenis, Metrodoro qui de architectonice scripsit, Democrito, Theophrasto, Apione Grãmatico qui de metallico medicina scripsit, Nymphodoro, Andrea, Heraclide, Iolla, Apollodoro, Diagora Botryense, Archidemo, Dionysio, Aristogene, Demane, Mnesicle, Xenocrate Zenonis, Theomnesto

Libro trigesimosexto continentur naturæ lapidum & luxuriæ marmorum j
Quis primus marmor in publicis operibus ostẽderit ij
Quis primus peregrino marmore colũnas habuerit Romæ iij
Qui primùm laudati marmore scalpẽdo, & quibus temporibus iiij
Nobilitates operum & artificum in marmore cxxvj de marmore Pario, & Mausoleo v
Quãdo primùm marmorum in ædificiis vsus, & quis primus Romæ crustauerit parietes, & quibus ætatibus quæque marmora in vsum venerint, & quis primus marmora secuerit, & ratio secandi: de harena vj
Naxio, & Armenio, & de generibus marmorum vij
De alabastrite & Lygdino, & alabandico caput viij
De obelisco Thebaico, Alexandrino, & de illo qui est in Circo magno ix
De illo, qui est in campo Martio pro gnomone x
De tertio obelisco Romæ in Vaticano xj
De pyramidibus Aegyptiis & sphinge xij
De labyrinthis, Aegyptio, Lemnio, & Italico caput xiij
De pensili horto & oppido, & templo Dianæ Ephesiæ xiiij
De delubro Cyzici, & lapide fugitiuo, & de echo septies resonante, & ædificio sine clauo, & mirabilia ædificiorum Romæ xv
De magnetis generibus, & medicinis xvj
De lapidibus, qui citò absumunt corpora in eis condita, & de his qui diu seruant, & de Assio lapide, & medicinis eius xvij
De ebore fossili, & lapidibus osseis, & palmatis, & aliorum generibus xviij
De corallio, vel pyrite, & medicinis eius, & ostracite, de amianto lapide, & medicinis eius, de melitite lapide, & viribus eius, de gagate lapide & medicinis eius, de spongiis & Phrygio lapide, & natura eius xix
De hæmatite, & quinque generibus eius, & schisto xx
De quatuor generibus aetitis, & calamo, & Samio, & Arabo, & pumicibus xxj
De lapidibus mortariorum medicinalium, & mollibus lapidibus, & speculari lapide, & silicibus, & phengite, & cotibus, & reliquis ad structuram lapidibus, igni & tempestatibus resistentibus xxij

De cisternis, & calce, & harenæ generibus, & mistura calcis, & harenæ, & vitiis structuræ, & tectoriis & columnis xxiij
De medicinis calcis, & maltha, & gypso caput xxiiij
De pauimentis, & quando primum Romæ & subdialibus pauimentis, & Græcanicis, & quã do primum cameræ xxv
De origine vitri, & ratione faciẽdi, & de obsidiano vitro, & generibus multiformibus vitri xxvj
Ignium miracula, medicinæ, prodigia xxvij
Summa medicinæ, & historiæ, & obseruationes dxxiij.

Ex authoribus

M. Varrone, Cælio, Galba, C. Ictio, Mutiano, Nepote Cornelio, L. Pisone, Tuberone, Seneca, Fabio Vestale, Annio Fœciale, Fabiano, Catone Censorio, Vitruuio.

Externis

Theophrasto, Praxitele, Iuba rege, Nicandro, Sotaco, Sudine, Alexandro Polyhistore, Apione, Plistonico, Duride, Herodoto, Euhemero, Aristagora, Dionysio, Artemidoro, Bucorida, Antisthene, Democrito, Demotele, Lycea.

Libro XXXVII. continetur origo gemmarum.
De gemma Polycratis tyranni, & Pyrrhi regis, & qui sculptores optimi, & nobilitates artificũ, & quis primus dactyliothecã Romæ habuit j
De gemmis translatis in triumpho Pompeij, & natura crystalli & medicinis, & luxuria circa eam, & quando primum inuenta myrrhina, & luxuria circa ea, & natura myrrhinorum, & quæ mentiti sunt authores de succino ij
De ortu, & medicinis, & generibus, & luxuria succinorum, & lyncurio, & medicinæ. iij
De adamantis generibus, & medicinis, & margaritis iiij
De smaragdi generibus, & gemmis viridibus translucidis v
De opali generibus, & vitiis, & experimentis, & variis gemmis vj
De generibus carbunculorum, & vitiis, & experimentis, & gemmis ardentibus vjj
De generibus topazij, & callaide, & de gemmis viridibus non translucentibus viij
De iaspidum generibus ix
De quibusdã gemmis per alphabeti ordinem x
De gemmis, quæ à membris hominum cognominantur, & quæ ab animalibus, & de his, quę à cæteris rebus xj
De gemmis nascẽtibus, & factitiis, & figuris gemmarum xij
De ratione probandarum gemmarum xiij
Summa res & historiæ, & obseruationes mccc.

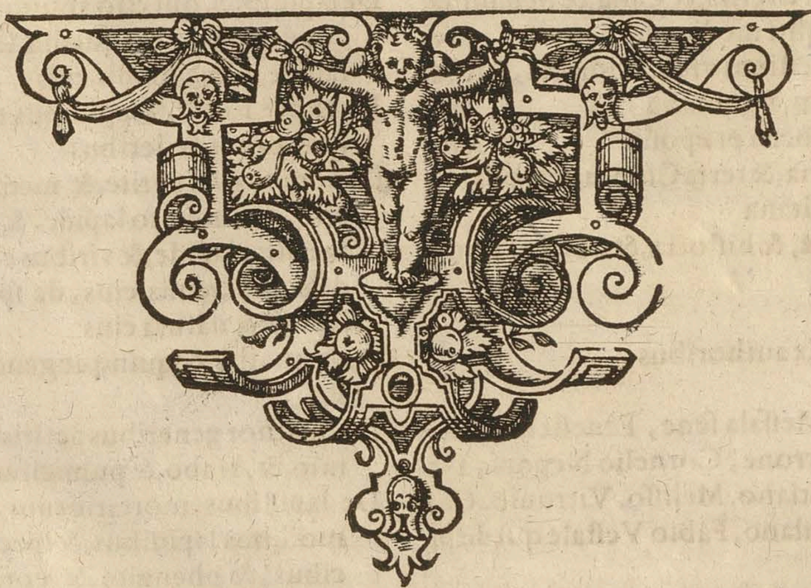
Ex authoribus

M. Varrone, Actis triumphorum, Mecœnate, Iaccho, Cornelio Boccho

Externis

Iuba rege, Xenocrate Zenonis, Sudine, Aeschylo, Philoxeno, Euripide, Nicãdro, Satyro, Theophrasto, Carete, Philomene, Democrate, Xenotimo, Metrodoro, Sotaco, Pythea, Timæo Siculo, Nicea, Theochresto, Asaruba, Mnasea, Theomene, Ctesia, Mithridate, Sophocle, Archelao rege, Callistrato, Democrito, Ismenia, Olympico, Alexandro Polyhistore, Apione, Horo, Zoroastre, Zactalia.

FINIS LIBRI PRIMI.

ij
xuria
iij
harga-
iiij
dibus
v
tis, &
vj
expe-
vjj
mmis
viij
ix
hem x
ogno-
s, quę
xj
s gem
xij
xiij
mccc,

enate,

eschy-
Theo-
Xeno-
Sicu-
Theo
helao
ympi-
o, Zo-

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER *SECVNDVS.*

An sit mundus, & an vnus. CAP. I.

MVNDVM † & hoc, quod nomine alio cœlum appellare libuit, cuius circunflexu teguntur cuncta, numen esse credi par est, æternum, immensum, neq; genitum, neq; interiturum vnquam. Huius extera indagare, nec interest hominum, nec capit humanæ coniectura mentis. Sacer est, æternus, immensus, totus in toto, imò verò ipse totum: finitus, & infinito similis: omnium rerum certus, & similis incerto: extrà, intrà, cuncta complexus in se, idemq; rerum naturæ opus, & rerũ ipsa natura. Furor est, mensuram eius animo quosdam agitasse, atq; prodere ausos: alios rursus occasione hinc sumpta, aut his data, innumerabiles tradidisse mũdos, vt totidem rerũ naturas credi oporteret: aut, si vna omnes incubaret, totidem tamen Soles, totidemque Lunas, & cætera etiam in vno & immensa, & innumerabilia sidera: quasi non eadem quæstione semper in termino cogitationis occursura, desiderio finis alicuius: aut, si hæc infinitas naturæ omnium artifici possit assignari, non illud idem in vno faciliùs sit intelligi, tanto præsertim opere. Furor est, profectò furor, egredi ex eo: & tanquam interna eius cuncta planè iam sint nota, ita scrutari extera: quasi verò mensuram vllius rei possit agere, qui sui nesciat: aut mens hominis videre, quæ mundus ipse non capiat.

> *† Aliàs sic, & hoc, quodcunque cœlũ appellare libuit.*

De forma eius. CAP. II.

FOrmam eius in speciem orbis absoluti globatam esse, nomen in primis & consensus in eo mortalium, orbem appellantium, sed & argumenta rerum docent: non solùm quia talis figura omnibus sui partibus vergit in sese, ac sibi ipsa toleranda est, seque includit & continet, nullarũ egens compaginum, nec finem aut initium vllis sui partibus sentiens, nec quia ad motum, † quo subinde verti debeat (vt mox apparebit) talis aptissima est: sed oculorum quoque probatione, quòd conuexus mediusque quacunque cernatur, quum id accidere in alia non possit figura.

> *† quò subinde verti mox apparebit.*

De motu eius. CAP. III.

HAnc ergo formam eius, æterno & irrequieto ambitu inenarrabili celeritate, vigintiquatuor horarum spatio circumagi, Solis exortus & occasus haud dubiũ reliquêre. An sit immensus, & ideò sensum aurium facilè excedens, tantæ molis rotatæ vertigine assidua sonitus, non equidem facilè dixerim, non hercle magis, quàm circumactorum simul tinnitus siderum, suosque voluentium orbes: an dulci quidem & incredibili suauitate concentus, nobis qui intus agimus, iuxta diebus noctibusq; tacitus labitur mundus. Esse innumeras ei effigies animalium rerumq; cunctarum impressas, nec (vt in volucrum notamus ouis) læuitate continua lubricum corpus, quod clarissimi

authores dixere † tenerum, argumentis indicatur, quoniam inde deciduis rerum omnium semini-bus, innumeræ, in mari præcipuè, ac plerunque confusis monstrificæ gignantur effigies. Præterea visus probatione, alibi plaustri, alibi vrsi, tauri alibi, alibi literæ figura, candidiore medio super verticem circulo.

† rerum argumentis indicatur.

Cur mundus dicatur. CAP. IIII.

EQuidem & consensu gentium moueor. Nam quem κόσμον Græci nomine ornamenti appellauerunt, eum nos à perfecta absolutaque elegantia, mundum. Cælum quidem haud dubie cælati argumento diximus, vt interpretatur M. Varro. Adiuuat rerum ordo, descripto circulo, qui signifer vocatur, in duodecim animalium effigies: & per illas † Solis cursus, congruens tot seculis, ratio.

† Solis cursui congruens.

De quatuor elementis. CAP. V.

NEc de elementis video dubitari, quatuor ea esse. Ignium summum: inde tot stellarum collucentium illos oculos. Proximum spiritus, quem Græci nostriq; eodem vocabulo aera appellant. Vitalem hunc, & per cuncta rerum meabilem, totoque consertum: huius vi suspensam, cum quarto aquarum elemento, librari medio spatio tellurem. Ita mutuo complexu diuersitatis effici nexum, & leuia ponderibus inhiberi, quò minus euolent: contraque grauia, ne ruant, suspendi leuibus in sublime tendentibus. Sic pari in diuersa nisu, † vi sua quæque consistere, irrequieto mundi ipsius constricta circuitu: quo semper in se currente, imam atque mediam in toto esse terrã, eandemque vniuersi cardine stare pendentem, librantem per quæ pendeat: ita solam immobilem circa eam volubili vniuersitate, eandem ex omnibus necti, eidemque omnia inniti.

† in suo quæq; consistere.

De septem Planetis. CAP. VI.

INter hanc cælumque, eodem spiritu pendent, certis discreta spatiis, septem sidera, quæ ab incessu vocamus errantia, quum errent nulla minus illis: eorum medius Sol fertur amplissima magnitudine ac potestate: nec temporum modò terrarumque, sed siderum etiam ipsorum cælique rector. Hunc mundi esse totius animum, ac planius mentem, hunc principale naturæ regimen, ac numen credere decet opera eius æstimantes. Hic lucem rebus ministrat, aufertque tenebras: hic reliqua sidera occultat, hic vices temporum, annumque semper renascentem ex vsu naturæ temperat: hic cæli tristitiam discutit, atque etiam humani nubila animi serenat: hic suum lumen cæteris quoque sideribus fœnerat, præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens: vt principi literarum Homero placuisse in vno eo video.

De Deo. CAP. VII.

QVapropter effigiem Dei, formamque quærere imbecillitatis humanæ reor. Quisquis est Deus (si modò est alius) & quacunque in parte, totus est sensus, totus visus, totus auditus, totus animæ, totus animi, totus sui. Innumeros quidem credere, atque etiam ex virtutibus vitiisque hominum, vt pudicitiam, concordiam, mentem, spem, honorem, clementiam, fidem, aut (vt Democrito placuit) duos omnino, Pœnam & Beneficium, maiorem ad socordiam accedit. Fragilis & laboriosa mortalitas in partes ista digessit, infirmitatis suæ memor, vt portionibus quisq; coleret, quo maximè indigeret. Itaque nomina alia aliis gentibus, & numina in iisdem innumerabilia reperimus, inferis quoque in genera descriptis, morbisque & multis etiam pestibus, dum esse placatas trepido metu cupimus. Ideoque etiam publicè † Febri fanum in Palatio dicatum est, Orbonæ ad ædem Larium ara, & Malæ Fortunæ Exquiliis. Quamobrem maior cælitum populus etiam quàm hominum intelligi potest, cùm singuli quoque ex semetipsis totidem Deos faciant, Iunones Geniosque adoptando sibi. Gentes verò quædam animalia etiam, aliqua & obscœna, pro diis habent, ac multa dictu magis pudenda, per fœtidos cibos, & alia similia iurantes. Matrimonia quidem inter Deos credi, tantoque æuo ex his neminem nasci, & alios esse grandæuos semperque canos, alios iuuenes atque pueros, atricolores, aligeros, claudos, ouo editos, & alternis diebus viuentes morientesq;, puerilium propè deliramentorum est. Sed super omnem impudentiam, adulteria inter ipsos fingi, mox iurgia & odia, atque etiam furtorum esse & scelerum numina. Deus est mortali iuuare mortalem, & hæc ad æternam gloriam via. Hac proceres iere Romani: hac nunc cælesti passu cum liberis suis vadit maximus omnis æui rector Vespasianus Augustus, fessis rebus subueniens. Hic est vetustissimus referendi benemerentibus gratiam mos, vt tales numinibus adscribatur. Quippe & omnium aliorum nomina Deorum, & quæ suprà retuli, siderum, ex hominum nata sunt meritis. Iouem quidem aut Mercurium, aliterve alios inter se vocari, † & esse cælestem nomenclaturam, quis non interpretatione naturæ fateatur? Irridendum verò, agere curam rerum humanarũ, illud quicquid est summum. An ne tam tristi atque multiplici ministerio non pollui credamus dubitemúsve? Vix propè est iudicare, vtrum magis conducat generi humano, quando aliis nullus est deorum respectus, aliis pudendus. Externis famulantur sacris, ac digitis deos gestant, & monstra quoque colunt: damnant, & excogitant cibos: imperia dira in ipsos, ne somno quidem quieto, irrogãt. Non matrimonia, non liberos, non denique quicquam aliud, nisi iubentibus sacris deligunt. Alij in ipso Capitolio fallũt, ac ful-

† Febri fanum in Palatio dicatum est ad ædem Lariũ, & ara Malæ Fortunæ Exquilijs.

† & esse cælestis nomenclaturæ, quis non interpretatio nem naturæ fateatur?

ac fulminantem peierant Iouem:& hos iuuant scelera,illos sacra sua pœnis agunt. Inuênit tamen inter has vtrasque sententias medium sibi ipsa mortalitas numen,quo minus etiam plana de Deo coniectatio esset. Toto quippe mundo, & locis omnibus, omnibusque horis, omnium vocibus Fortuna sola inuocatur:vna nominatur,vna accusatur, vna agitur rea, vna cogitatur, sola laudatur, sola arguitur,& cum conuicijs colitur,volubilis,à plerisque verò & cæca etiam existimata,vaga, inconstans,incerta,varia,indignorum fautrix. Huic omnia expensa,huic omnia feruntur accepta: & in tota ratione mortalium,sola vtranque paginam facit. Adeoque obnoxiæ sumus sortis, vt sors ipsa pro Deo sit,qua Deus probatur incertus. Pars alia & hanc pellit, astroque suo euentus assignat, & nascendi legibus:semelque in omnes futuros vnquam Deo decretum, in reliquum verò otium datum. Sedere cœpit sententia hæc,pariterque & eruditum vulgus,& rude in eam cursu vadit.Ecce fulgurum monitus,oraculorum præscita,aruspicum prædicta, atque etiam parua dictu in auguriis sternutamenta,& offensiones pedum.Diuus Augustus læuum prodidit sibi calceum præposterè inductum,quo die seditione militari propè afflictus est. Quæ singula improuidam mortalitatem inuoluunt,solum vt inter ista certum sit,nihil esse certi, nec miserius quicquam homine, aut superbius.Cæteris quippe animantium sola victus cura est,in quo sponte naturæ benignitas sufficit:vno quidem vel præferendo cunctis bonis,quòd de gloria,de pecunia,ambitione, superq; de morte nō cogitant. Verùm in his Deos agere curam rerum humanarum credi,ex vsu vitæ est pœnasq; maleficiis aliquando seras,occupato Deo in tanta mole,nunquàm autem irritas esse.Nec ideo proximum illi genitum hominem, vt vilitate iuxta belluas esset. Imperfectæ verò in homine naturæ præcipua solatia,ne Deum quidem posse omnia. Nanq; nec sibi potest mortem consciscere, si velit, quod homini dedit optimum in tantis vitæ pœnis:nec mortales æternitate donare,aut reuocare defunctos: nec facere,vt qui vixit,non vixerit:qui honores gessit,non gesserit: nullumque habere in præterita ius,præterquàm obliuionis:atque (vt facetis quoque argumentis societas hæc cum Deo copuletur) vt bis dena,viginti non sint,ac multa similiter efficere non posse: per quæ declaratur haud dubiè naturæ potentia,idque esse quod Deum vocamus. In hæc diuertisse non fuerit alienum, vulgata propter assiduam quæstionem de Deo.

De natura siderum errantium, & eorum ambitu. CAP. VIII.

HInc redeamus ad reliqua naturæ. Sidera,quæ affixa diximus mundo,non illa, vt existimat vulgus,singulis attributa nobis,& clara diuitibus, minora pauperibus, obscura defectis, ac pro sorte cuiusque lucentia,adnumerata mortalibus:nec cum suo quæque homine orta moriūtur, nec aliquem extingui decidua significant. Non tanta cælo societas nobiscum est,vt nostro fato mortalis sit ille quoque siderum fulgor. Illa nimio alimento tracti humoris igneam vim abundantia reddunt,cùm decidere creduntur,vt apud nos quoque id luminibus accensis liquore olei notamus accidere. Cæterùm æterna est cælestibus natura,intexentibus mundum,intextuque concretis:potentia autem ad terram magnopere eorum pertinens,quæ propter effectus claritatemque & magnitudinem, in tanta subtilitate nosci potuerunt, sicut suo demonstrabimus loco. Circulorum quoque cæli ratio in terræ mentione aptius dicetur,quando ad eam tota pertinet,Signiferi modò inuentionibus non dilatis. Obliquitatem eius intellexisse,hoc est,rerum fores aperuisse, Anaximander Milesius traditur primus Olympiade quinquagesima octaua. Signa deinde in eo Cleostratus,& prima Arietis ac Sagittarij. Sphæram ipsam antè multò Atlas. Nunc relicto mundi ipsius corpore, reliqua inter cælum terrasque tractentur. Summum esse,quod vocant Saturni sidus, ideoque minimum videri,& maximo ambire circulo,ac trigesimo anno ad breuissima sedis suæ principia regredi certum.Omnium autem errantium siderum meatus,interque ea Solis & Lunæ, contrarium mundo agere cursum,id est,læuum,illo semper in dexteram præcipiti.Et quamuis assidua conuersione immensæ celeritatis attollantur ab eo, rapianturque in occasum, aduerso tamen ire motu per suos quæque passus:ita fieri,ne conuolutus aer,eandem in partem,æterna mundi vertigine, ignauo globo torpeat,sed † findatur aduerso siderum verbere discretus & digestus. Saturni autem sidus gelidæ ac rigentis esse naturæ,† multoque ex eo inferiorem Iouis circulum,& ideo motu celeriori duodenis circumagi annis. Tertium Martis,quod quidam Herculis vocant,ignei,ardentis à Solis vicinitate,binis ferè annis conuerti.Ideoque huius ardore nimio,& rigore Saturni,interiectum ambobus,ex vtroque temperari Iouem,salutaremque fieri. Deinde Solis meatum esse partium quidem trecentarum sexaginta:sed vt obseruatio vmbrarum eius redeat ad notas,quinos annis dies adiici, superque quartam partem diei. Quam ob causam quinto anno vnus intercalaris dies additur, vt temporum ratio Solis itineri congruat. Infra Solem ambit ingens sidus appellatum Veneris,alterno meatu vagum,ipsisque cognominibus æmulum Solis ac Lunæ. Præueniens quippe & ante matutinum exoriens,Luciferi nomen accipit,vt Sol alter,diem maturans:contrà ab occasu refulgens nuncupatur Vesper,vt prorogans lucem,vicemque Lunæ reddens. Quam naturam eius Pythagoras Samius primus deprehendit, Olympiade circiter quadragesima secunda, qui fuit vrbis Romæ annus centesimus quadragesimus secundus.Iam magnitudine extra cuncta alia sidera est: claritatis

† fundatur. † multoq; eo inferiorem.

quidem tantæ, vt vnius huius stellæ radiis vmbræ reddantur. Itaq; & in magno nominũ ambitu est. Alij enim Iunonis, alij enim Isidis, alij Matris Deûm appellauere. Huius natura cuncta generãtur in terris. Nanq; in alterutro exortu genitali rore conspergens, non terræ modò conceptus implet, verùm animantiũ quoq; omnium stimulat. Signiferi autem ambitũ peragit trecentis & duodequinquagenis diebus, ab Sole nunquàm absistens partibus sex atq; quadraginta longius, vt Timæo placet. Simili ratione, sed nequaquam magnitudine aut vi, proximum illi Mercurij sidus, à quibusdam appellatũ Apollinis, inferiore circulo fertur nouem diebus ocyore ambitu, modò ante Solis exortum, modò post occasum splendens, nunquàm ab eo viginti tribus partibus remotior, vt hic idem & Sosigenes docent. Ideo & peculiaris horum siderum ratio est, neque communis cum supradictis. Nanque ea & quarta parte cæli à Sole abesse, & tertia, & aduersa Soli sæpe cernuntur, maioresq; alios habent cuncta plenæ conuersionis ambitus, in magni anni ratione dicendos.

De Lunæ natura. CAP. IX.

SEd omnium admirationem vincit nouissimum sidus, terrisque familiarissimum, & in tenebrarum remedium ab natura repertum, Lunæ. Multiformi hæc ambage torsit ingenia contemplãtium, & proximum ignorari maximè sidus indignantium, crescens semper aut senescens. Et modò curuata in cornua, modò æqua portione diuisa, modò sinuata in orbem, maculosa, eademque subitò prænitens, immensa orbe pleno, ac repentè nulla: aliâs pernox, aliâs sera, & parte diei Solis lucem adiuuans: deficiens, & in defectu tamen conspicua: † quæ mensis exitu latet, cùm laborare nõ creditur. Iam verò humilis & excelsa, & ne id quidem vno modo, sed aliâs admota cælo, aliâs contigua montibus: nunc in Aquilonem elata, nunc in Austros deiecta: quæ singula in ea deprehendit hominum primus Endymion, & ob id amore eius captus fama traditur. Non sumus profectò grati erga eos, qui labore curaque lucem nobis aperuere in hac luce: miratq; humani ingenij peste, sanguinem & cædes condere Annalibus iuuat, vt scelera hominum noscantur mundi ipsius ignaris. Proxima ergo cardini, ideoque minimo ambitu, vicenis diebus septenisque & tertia diei parte peragit spatia eadem, quæ Saturni sidus altissimum triginta (vt dictum est) annis. Deinde morata in coitu Solis biduo, cùm tardissimè, è tricesima luce rursus ad easdem vices exit: haud scio an omnium, quæ in cælo pernosci potuerunt, magistra. In duodecim mensium spatia oportere diuidi annum: quando ipsa toties Solem redeuntem ad principia, consequitur. Solis fulgore eam, vt reliqua sidera, tegi. Siquidem in totum mutuata ab eo luce fulgere, qualem in repercussu aquæ volitare conspicimus. Ideo molliore & imperfecta vi soluere tantũ humorem, atque etiã augere, quẽ Solis radij absumãt. Ideo & inæquali lumine aspici: quia ex aduerso demum plena, reliquis diebus tantum ex se terris ostendat, quantum ex Sole ipsa concipiat. In coitu quidem non cerni, quoniam haustum omnem lucis auersa illò regerat, vnde acceperit. Sidera verò haud dubiè humore terreno pasci, quia orbe dimidio nonnunquam maculosa cernatur, scilicet nondum suppetente ad hauriendum vltrà iusta vi. Maculas enim non aliud esse, quàm terræ raptas cum humore sordes.

† quin.

De defectu Solis & Lunæ, & de nocte. CAP. X.

DEfectus autem suos & Solis, rem in tota contemplatione naturæ maximè miram, & ostento similem, eorum magnitudinum vmbræque indices existere. Quippe manifestũ est, Solem interuentu

interuentu Lunæ occultari, Lunamque terræ obiectu, ac vices reddi, eosdem Solis radios Luna interposit suo auferente terræ, terraque Lunæ. Hac subeunte repentinas obduci tenebras, rursumque illius vmbra sidus hebetari. Neque aliud esse noctem, quàm terræ vmbram. Figuram autem vmbræ similem metæ ac turbini inuerso, quando mucrone tantùm ingruat, neque Lunæ excedat altitudinem, quoniam nullum aliud sidus eodem modo obscuretur, & talis figura semper in mucronem deficiat. Spatio quidem consumi vmbras, indicio sunt volucrum prælalti volatus. Ergo confinium illis est aëris terminus, initiumque ætheris. Supra Lunam pura omnia, ac diuturnæ lucis plena. A nobis autem per noctem cernuntur sidera, vt reliqua lumina è tenebris. Et propter has causas nocturno tempore deficit Luna. Stati autem atque menstrui non sunt vtrique defectus, propter obliquitatem Signiferi, Lunæque multiuagos (vt dictum est) flexus, non semper in scrupulis partium congruente siderum motu.

De siderum magnitudine. CAP. XI.

HAec ratio mortales animos subducit in cælum: ac velut inde contemplantibus, trium maximarum rerum naturæ partium magnitudinem detegit. Non posset quippe totus Sol adimi terris intercedente Luna, si terra maior esset quàm Luna. Certior ex vtraque vastitas Solis aperitur, vt non sit necesse amplitudinem eius oculorum argumentis atque coniectura animi scrutari: immensum esse: qui arborum in limitibus porrectarum in quotlibet passuum millia vmbras paribus iaciat interuallis, tanquam toto spatio medius. Et quia per æquinoctium omnibus in meridiana plaga habitantibus, simul fiat à vertice: item quia circa solstitialem circulum habitantium meridie ad septentrionem vmbræ cadant, ortu verò ad occasum. Quæ fieri nullo modo possent, nisi multò, quàm terra, maior esset. Et quòd montem Idam exoriens latitudine exuperet, dextra læuaque largè amplectens, præsertim tanto discretus interuallo. Defectus Lunæ magnitudinem eius haud dubia ratione declarat, sicut terræ paruitatem ipse deficiens. Nanque cùm sint tres vmbrarum figuræ, constetque, si par lumini sit materia, quæ iactat vmbram, columnæ effigie iaci, nec habere finem: si verò maior materia, quàm lumen, turbinis recti, vt sit imum eius angustissimum, & simili modo infinita longitudo: si minor materia, quàm lux, metæ existere effigiem in cacuminis finem desinentem, talemque cerni vmbram deficiente Luna: palàm fit, vt nulla amplius relinquatur dubitatio, superari magnitudine terram: Id quidem & tacitis ipsius naturę indiciis. Cur enim partitis vicibus anni brumalis abscedit? vt noctium capacitate terras reficiat, exusturus haud dubiè, & sic quoque exurens quadam in parte, tanta magnitudo est.

Quæ quis inuenerit in obseruatione cælesti. CAP. XII.

ET rationem quidem defectus vtriusque, primus Romani generis in vulgus extulit Sulpicius Gallus, qui Consul cum M. Marcello fuit: sed tum Tribunus militum solicitudine exercitu liberato, pridie quàm Perseus rex superatus à Paulo est, in concionem ab Imperatore productus ad prædicendam eclipsim, mox & composito volumine. Apud Græcos autem inuestigauit primus omnium Thales Milesius, Olympiadis xlviij. anno quarto, prædicto Solis defectu, qui Alyatte rege factus est, vrbis conditæ anno clxx. Post eos vtriusque sideris cursum in sexcentos annos præcinuit Hipparchus, menses gentium diesque & horas, ac situs locorum, & †vicos populorum complexus, æuo teste, haud alio modo, quàm consiliorum naturæ particeps. Viri ingentes, supraque mortalium naturam, tantorum numinum lege deprehensa, & misera hominum mente absoluta, in defectibus stellarum scelera aut mortem aliquam siderum pauente: quo in metu fuisse Stesichori & Pindari vatum sublimia ora palàm est deliquio Solis, & in Luna veneficia arguente mortalitate, & ob id crepitu dissono auxiliante. Quo pauore ignarus causæ Nicias Atheniensium Imperator, veritus classem portu educere, opes eorum afflixit. Macti ingenio este cæli interpretes, rerumque naturæ capaces, argumenti repertores, quo Deos hominesque vicistis. Quis enim hæc cernens & statos siderum (quoniam ita placuit appellare) labores, non suæ necessitati mortalis genitus ignoscat? Nunc confessa de iisdem breuiter atque capitulatim attingam, ratione admodum necessariis locis strictimque reddita. Nam neque instituti operis talis argumentatio est: neque omnium rerum afferre posse causas minus mirum est, quàm constare in aliquibus.

† visus populorum. vt eos intelligamus quos recentiores Astrologi aspectus vocant.

De defectibus. CAP. XIII.

DEfectus ducentis viginti duobus mensibus redire in suos orbes certum est, Solisque defectum non nisi nouissima primáue fieri Luna, quod vocant coitum: Lunæ autem non nisi plena, semperque citrà quàm proximè fuerit. Omnibus autem annis fieri vtriusque sideris defectus statis diebus, horisque sub terra. Nec tamen cum fiant supernè, vbique cerni, aliquando propter nubila, sæpius globo terræ obstante conuexitatibus mundi. Intra ducentos annos Hipparchi sagacitate compertum est, & Lunæ defectum aliquando quinto mense à priore fieri, Solis verò septimo. Eandem bis in triginta diebus supra terras occultari, sed ab aliis atque aliis hoc cerni: quæque sunt in hoc miraculo maximè mira, cùm conueniat vmbra terræ Lunam hebetari, nunc ab occasus parte hoc ei accidere, nunc ab exortus. Et quanam ratione cum Solis exortu vmbra illa hebetatrix sub terra esse debeat, semel iam acciderit, vt in occasu Luna deficeret, vtroque super terram conspicuo sidere. Nam vt

duodecim diebus vtrunque ſidus quæreretur, & noſtro æuo accidit, Imperatoribus Veſpaſianis, patre III. filio iterum Conſulibus.

De Lunæ motu. CAP. XIIII.

LVnam ſemper, auerſis à Sole cornibus, ſi creſcat, ortus ſpectare: ſi minuatur, occaſus haud dubium eſt. Lucere dodranteis ſemuncias horarum ab ſecunda adiicientem vſque ad plenum orbem, detrahentemque in diminutionem. Intra quatuordecim autem partes Solis, ſemper occultam eſſe. Quo argumento amplior errantium ſtellarum, quàm Lunæ, magnitudo colligitur, quando illæ & à ſeptenis interdum partibus emergant. Sed altitudo cogit minores videri, ſicut affixas cælo Solis fulgore interdiu non cerni, cùm æquè diu ac noctu luceant: idque manifeſtum fiat defectibus Solis, & præaltis puteis.

Lucere dod. ſe. eſt lucere tres vnius horæ quartas, & inſuper eiuſdē partem viceſimam quartā: vt explicat Budæus libr. 1. de Aſſe.

Errantium motus, & luminum canonica. CAP. XV.

ERrantium autem tres, quas ſupra Solem dicimus ſitas, occultantur meantes cum eo. Exoriuntur verò matutino, diſcedentes partibus nunquàm amplius vndenis. Poſteà radiorū eius contractu teguntur, & in triquetro à partibus centum viginti ſtationes matutinas faciunt, quæ & primæ vocantur: mox in aduerſo à partibus centū octoginta, exortus veſpertinos. † Itemq; in centum viginti ab alio latere appropinquante, ſtationes veſpertinas, quas & ſecundas vocant: donec aſſecutus in partibus duodenis occultet illas, qui veſpertini occaſus appellantur. Martis ſtella, vt propior, etiam ex quadrato ſentit radios, ab nonaginta partibus: vnde & nomen accepit is motus, primus & ſecundus nonagenarius dictus ab vtroq; exortu. Eadem ſtationalis ſenis menſibus commoratur in ſignis, alioqui bimeſtris, cùm cæteræ vtraq; ſtatione quaternos menſes nō impleant. Inferiores autem duæ occultantur in coitu veſpertino ſimili modo, † relictoq; Sole, totidem in partibus faciunt exortus matutinos, atq; à longiſſimis diſtantiæ ſuæ metis Solem inſequuntur, adeptęq; occaſu matutino, conduntur ac prætereunt. Mox eodem interuallo veſperi exoriuntur vſque ad quos diximus terminos. Ab his retrogradiuntur ad Solem, & occaſu veſpertino deliteſcunt. Veneris ſtella & ſtationes duas, matutinam veſpertinamq;, ab vtroq; exortu facit, à longiſſimis diſtantiæ ſuæ finibus: Mercurij, ſtationes breuiore momento, quàm vt deprehendi poſſit. Hæc eſt luminū occultationumq; ratio, perplexiore motu, multiſq; inuoluta miraculis. Siquidem magnitudines ſuas & colores mutant, & eædem ad Septentrionem accedunt, abeuntq; ad Auſtrum, terriſq; propiores aut cælo repentè cernuntur: in quibus aliter multa, quàm priores, tradituri, fatemur ea quoq; illorum eſſe muneris, qui primi quærendi vias demonſtrauerunt: modò ne quis deſperet ſecula proficere ſemper. Pluribus de cauſis hæc omnia accidunt: prima circulorum, quos Græci abſidas in ſtellis vocant: etenim Græcis vtendum erit vocabulis. Sunt autem hi ſui cuique earum, aliique quàm mundo: quoniam terra à verticibus duobus, quos appellauerunt Polos, centrum cæli eſt, necnon Signiferi, obliquè inter eos ſiti. Omnia autem hæc conſtant ratione circini ſemper indubitata. Ergo ab alio cuique centro abſides ſuæ exurgunt. Ideoque diuerſos habent orbes, motúſque diſſimiles, quoniam interiores abſidas neceſſe eſt breuiores eſſe.

† Iterumq;.

† relicta à Sole.

Quare eadem aliàs altiora, aliàs inferiora videantur. CAP. XVI.

IGitur à terræ centro abſides altiſſimæ ſunt, Saturno in Scorpione, Ioui in Virgine, Marti in Leone, Soli in Geminis, Veneri in Sagittario, Mercurio in Capricorno, mediis omnium partibus. Et è contrario ad terræ centrum humillimæ atque proximæ. Sic fit, vt tardius moueri videantur, cùm altiſſimo ambitu feruntur: nō quòd accelerent tardéntve naturales motus, qui certi ac ſinguli ſunt illis: ſed quia deductas ab ſumma abſide lineas, coarctari ad centrum neceſſe eſt, ſicut in rotis radios: idémque motus aliàs maior, aliàs minor, centri propinquitate ſentitur. Altera ſublimitatum cauſa, quoniam à ſuo centro abſidas altiſſimas habent in aliis ſignis. Saturnus in Libræ parte viceſima, Iupiter Cancri quintadecima, Mars Capricorni viceſima octaua, Sol Arietis viceſimanona, Venus Piſcium decimaſexta, Mercurius Virginis decimaquinta, Luna Tauri quarta. Tertia altitudinum ratio, cæli menſura, non circuli, intelligitur, ſubire eas aut deſcendere per profundum aeris, oculis exiſtimantibus. Huic connexa latitudinem Signiferi obliquitatiſque cauſa eſt. Per hunc ſtellæ quas diximus errantes, feruntur. Nec aliud habitatur in terris, quàm quod illi ſubiacet. Reliqua à Polis ſqualent. Veneris tantum ſtella excedit eum binis partibus. Quæ cauſa intelligitur efficere, vt quædam animalia & in deſertis mundi naſcantur. Luna quoque per totam latitudinem eius vagatur, ſed omnino non excedens eum. Ab his Mercurij ſtella laxiſſimè, vt tamen è duodenis partibus (tot enim ſunt latitudinis) non amplius octonas pereret, neque has æqualiter, ſed duas medio eius, & ſuprà quatuor, infrà duas. Sol deinde medio fertur inter duas partes flexuoſo draconum meatu inæqualis: Martis ſtella quatuor medias, Iouis mediam & ſuper eam duas: Saturni duas, vt Sol. Hæc erit latitudinum ratio ad Auſtrum deſcendentium, aut ad Aquilonem ſubeuntium. Hac conſtare & tertiam illam à terra ſubeuntiū in cęlum, & pariter ſcandi eam quoque exiſtimauere plerique falsò: qui vt coarguantur, aperienda eſt ſubtilitas immenſa, &

omneis

omneis eas complexa cauſas. Cõuenit ſtellas in occaſu veſpertino proximas eſſe terræ & latitudine & altitudine: exortusq; matutinos in initio cuiuſq; fieri: ſtationes in mediis latitudinum articulis, quę vocant ecliptica. Perinde confeſſum eſt motum augeri, quandiu in vicino ſint terræ: cùm abſcedant in altitudinem, minui. Quæ ratio Lunæ maximè ſublimitatibus approbatur. Aequè non eſt dubium, in exortibus matutinis etiam numerum augeri, atque à ſtationibus primis tres ſuperiores diminui vſque ad ſtationes ſecundas. Quæ cùm ita ſint, manifeſtum erit ab exortu matutino latitudines ſcandi, quoniam in eo primum abitu incipiant parcius adiici motus: in ſtationibus verò primis & altitudine ſubire, quoniam tum primum incipiant detrahi numeri, ſtellæque retroire. Cuius rei ratio priuatim reddenda eſt. Percuſſæ in qua diximus parte, & triangulo Solis radio inhibentur rectum agere curſum, & ignea vi leuantur in ſublime. Hoc non protinus intelligi poteſt viſu noſtro, ideoque exiſtimantur ſtare, vnde & nomen accepit ſtatio. Progreditur deinde eiuſdem radij violentia, & retroire cogit vapor repercuſſas. Multò id magis in veſpertino earum exortu, toto Sole aduerſo, cùm in ſummas abſidas expelluntur, minimeque cernuntur, quoniam altiſſimè abſunt, & minimo feruntur motu, tanto minore, cùm hoc in altiſſimis abſidum euenit ſignis. Ab exortu veſpertino latitudo deſcenditur, parcius iam ſe minuente motu, non tamen ante ſtationes ſecundas agente, cùm & altitudo deſcenditur, ſuperueniente ab alio latere radio, eademque vi rurſus ad terras deprimente, quæ ſuſtulerit in cælum ex priore triquetro. Tantum intereſt, ſubeant radij, an ſuperueniant. Multoque eadem magis in veſpertino occaſu accidunt. Hæc eſt ſuperiorum ſtellarum ratio: difficilior reliquarum, & à nullo ante nos reddita.

Catholica ſiderum errantium. CAP. XVII.

PRimum igitur dicatur, cùm ſint diuerſæ ſtellæ, cur Veneris ſtella nunquã longius xlvi. partibus, Mercurius viginti tribus à Sole abſcedant, ſæpe citra eas ad Solem reciprocent. Conuerſas habent vtræq; abſidas, vt infra Solem ſitæ: tantumq; circulis earum ſubtèr eſt, quantum ſupernè prædictarum: & ideo non poſſunt abeſſe ampliùs, quoniam curuatura abſidum ibi non habet longitudinem maiorem. Ergo vtræque ſimili ratione modum ſtatuunt abſidum ſuarum margines, ac ſpatia longitudinis latitudinum euagatione penſant. At enim cur non ſemper ad quadraginta ſex & ad partes viginti tres perueniunt? Imò verò. Sed † ratio canonica fallit. Nanque apparet abſidas quoque earum moueri, quod nunquàm tranſeant Solem. Itaque cùm in partem ipſam eius incidere margines alterutro latere, tum & ſtellæ ad longiſſima ſua interualla peruenire intelliguntur: cùm citrà fuere margines totidem partibus, & ipſæ ocyus redire † creduntur, cùm ſit illa ſemper vtrique extremitas ſumma. Hinc & ratio motuum conuerſa intelligitur. Superiores enim celerrimè feruntur in occaſu veſpertino, hæ tardiſſimè: illæ à terra altiſſimè abſunt, cùm tardiſſimè mouentur, hæ cùm ocyſſimè. Quia ſicut in illis propinquitas centri accelerat, ita in iis extremitas circuli. Illæ ab exortu matutino minuere celeritatem incipiunt, hæ verò augere: Illæ retro curſum agunt à ſtatione matutina vſque ad veſpertinam, Veneris à veſpertina vſque ad matutinam. Incipit autem ab exortu matutino latitudinem ſcandere, altitudinem verò ac Solem inſequi à ſtatione matutina, ocyſſima in occaſu matutino & altiſſima. Digredi autem latitudine, motumque minuere † ab exortu matutino: retro quidem ire, ſimulque altitudine digredi, à ſtatione veſpertina. Mercurij rurſus ſtella vtroque modo ſcandere ab exortu matutino, digredi verò latitudine à veſpertino: conſecutoque Sole ad quindecim partium interuallum, conſiſtit quatriduo propè immobilis. Mox ab altitudine deſcendit, retroque graditur ab occaſu veſpertino vſque ad exortum matutinum. Tantumque hæc, & Luna, totidem diebus, quot ſubiere, deſcendunt. Veneris quindecim & pluribus ſubit. Rurſus Saturni & Iouis duplicato digrediuntur. Martis etiam quadruplicato. Tanta eſt naturæ varietas, ſed ratio euidens. Nam quæ in vaporem Solis nituntur, etiam deſcendunt ægré. Multa promi ampliùs circa hæc poſſunt ſecreta naturæ legesque, quibus ipſa ſeruiat. Exempli gratia: In Martis ſidere, cuius eſt maximè inobſeruabilis curſus, nunquàm id ſtationem facere, Iouis ſidere triquetro, rarò admodum ſexaginta partibus diſcreto, qui numerus ſexangulas mundi efficit formas. Nec exortus, niſi in duobus ſignis tantùm, Cancri & Leonis, ſimul edere. Mercurij verò ſidus in Piſcibus exortus veſpertinos raros facere, creberrimos in Virgine: in Libra matutinos. Item matutinos in Aquario, rariſſimos in Leone. Retrogradum in Tauro & Geminis non fieri: in Cancro verò, non citra vigeſimamquintam partem. Lunam bis coitum cum Sole in nullo alio ſigno facere, quàm Geminis: non coire aliquando, in Sagittario tantum. Nouiſſimam verò primamque eadem die vel nocte, nullo alio in ſigno, quàm Ariete, conſpici: id quoque paucis mortalium contigit. Et inde fama cernendi Lynceo. Non comparere in cælo Saturni ſidus & Martis cùm plurimum diebus centumſeptuaginta: Iouis trigintaſex, aut cùm minimum, denis detractis diebus: Veneris ſexagintanouem, aut cùm minimum, quinquaginta duobus: Mercurij tredecim, aut cùm plurimùm, ſeptemdecim.

† ratio Canonicos fallit. hoc eſt, canonum aſtronomicorũ conditores.

† coguntur.

† Rectius, ab exortu veſpertino. quam lectionẽ agnoſcit & Pintianus, Salmantici codicis fidem ſequutus.

Quæ ratio colores eorum mutet. CAP. XVIII.

COlores ratio altitudinum temperat: siquidem earum similitudinem trahunt, in quarum aera venere subeundo, tingitque appropinquantes vtralibet alieni meatus circulus. Frigidior in pallorem, ardentior in ruborem, ventosus in horrorem. Sol atque commissuræ absidum, extremæque orbitæ atram in obscuritatem. Suus quidem cuique color est, Saturno candidus, Ioui clarus, Marti igneus, Lucifero candens, Vesperi refulgens, Mercurio radians, Lunæ blandus, Soli, cùm oritur, ardens, posteà radians: his causis connexo visu, & earum quæ cælo continentur. Nanque modò multitudo conferta inest circa dimidios orbes Lunæ, placida nocte leniter illustrante eas: modò raritas, vt fugisse miremur plenilunio abscondente, aut cùm Solis, supráue dictarum radij visus perstrinxere nostros. Et ipsa autem Luna ingruentium Solis radiorum haud dubiè differentias sentit, hebetante cætera inflexos mundi conuexitate eos, præterquàm vbi recti angulorum competunt ictus. Itaque in quadrato Solis diuidua est, in triquetro seminani ambitur orbe, impletur autem in aduerso: rursusque minuens easdem effigies, paribus edit interuallis, simili ratione, qua supra Solem tria sidera.

Solis motus, & dierum inæqualitatis ratio. CAP. XIX.

SOl autem ipse quatuor differentias habet, bis æquata nocte diei, Vere & Autumno, & in centrum incidens terræ octauis in partibus Arietis ac Libræ: bis permutatis spatiis, in auctum diei, bruma octaua in parte Capricorni: noctis verò, solstitio totidem in partibus Cancri. Inæqualitatis causa obliquitas est Signiferi, cùm pars æqua mundi super subterque terras omnibus fiat momentis. Sed quæ recta in exorto suo consurgunt signa longiore tractu tenent lucem: quæ verò obliqua, ocyore transeunt spatio.

Quare Ioui fulmina assignentur. CAP. XX.

LAtet plerosque, magna cæli affectatione compertum à principibus doctrinæ viris, superiorum trium siderum ignes esse, qui decidui ad terras fulminum nomen habeant, sed maximè ex iis medio loco siti: fortassis quoniam contagium nimij humoris ex superiore circulo, atque ardoris ex subiecto per hunc modum egerat. Ideoque dictum Iouem fulmina iaculari. Ergo vt è flagrante ligno carbo cum crepitu, sic à sidere cælestis ignis expuitur, præscita secum afferens, ne abdicata quidem sui parte in diuinis cessante operibus. Idq; maximè turbato fit aere, quia collectus humor abundantiam stimulat, aut quia turbatur quodam ceu grauidi sideris partu.

Interualla siderum. CAP. XXI.

INterualla quoque siderum à terra, multi indagare tentauerunt: & Solem abesse à Luna vndeuiginti partes, quantum Lunam ipsam à terra, prodiderunt. Pythagoras verò vir sagacis animi, à terra ad Lunam centum xxvj. M. stad. esse collegit. Ab ea vsq; ad Solem duplum. Inde ad xij. signa triplicatum. In qua sententia & Gallus Sulpitius noster fuit.

De siderum musica. CAP. XXII.

SEd Pythagoras interdum ex musica ratione appellat tonum, quantum absit à terra Luna. Ab ea ad Mercurium, spatij eius dimidium: & ab eo ad Venerem ferè tantumdem. A qua ad Solem sesquiplum. A sole ad Martem tonum, id est, quantum ad Lunam à terra. Ab eo ad Iouem dimidium, & ab eo ad Saturnum dimidium, & inde sesquiplum ad Signiferum: ita septem tonos effici, quam diapason harmoniam vocant, hoc est, vniuersitatem concentus. In ea † Saturnum Dorio moueri, Mercurium phthongo, Iouem Phrygio, & in reliquis similia, iucunda magis, quàm necessaria subtilitate.

† Saturnum Dorio moueri phthongo, Iouem Phrygio.

De mundi geometria. CAP. XXIII.

STadium centum vigintiquinque nostros efficit passus, hoc est, pedes sexcentos vigintiquinq;. Posidonius non minus quadraginta stadiorum à terra altitudinem esse, in qua nubila ac venti nubesque proueniant. Inde purum liquidumque, & imperturbatæ lucis aerem. Sed à turbido ad Lunam vicies cētum millia stadiorum. Inde ad Solem quinquies millies. Eo spatio fieri, vt tam immensa eius magnitudo non exurat terras. Plures autem nubes nongentis stadiis in altitudinem subire prodiderunt. Incomperta hæc & inextricabilia, sed tam prodenda, quàm sunt prodita: in queis tamen vna ratio Geometricæ collectionis nunquàm fallacis possit non repudiari, si cui libeat altius ista persequi. Nec vt mensura (id enim velle penè dementis otij est) sed vt tantum æstimatio coniectandi, constet animo. † Nam cùm trecentis sexaginta & ferè sex partibus orbis Solis ex circuitu eius patere appareat circulum per quem meat, semperque dimetiens tertiam partem ambitus, & tertiæ paulò minus septimam colligat, apparet dempta eius dimidia (quoniam terra centralis interueniat) sextam ferè partem huius immensi spatij, quod circa terram circuli solaris animo comprehenditur, inesse altitudinis spatio, Lunæ verò duodecimam, quoniam tanto breuiore, quàm Sol, ambitu currit: ita ferri eam in medio Solis ac terræ. Mirū quò procedat improbitas cordis humani, paruulo aliquo inuitata successu, sicut in supradictis occasionē impudentiæ ratio largitur: ausiq; diuinare Solis ad terram spatia, eadem ad cælum agunt, quoniā sit medius Sol, vt protinus mundi quoque ipsius mensura veniat ad digitos. Quantas enim dimetiens habeat septimas,

† Planior est, minusq; perturbata vetusti codicis lectio, quæ sic habet: Nam cùm trecentis sexaginta & ferè sex partibus patêre circulum, per quem meat orbis Solis, ex circuitu eius appareat, semperq; &c.

ſeptimas, tantas habere circulum duo & viceſimas, tanquam planè à perpendiculo menſura cæli conſtet. Aegyptia ratio, quam Petoſiris & Necepſos oſtendêre, ſingulas partes, in lunari circulo (vt dictum eſt) minimo, triginta tribus ſtadiis paulo amplius patere colligit: in Saturni ampliſſimo duplum: in Solis, quem medium eſſe diximus, vtriuſque menſuræ dimidium. Quæ computatio plurimum habet pudoris: quoniam ad Saturni circulum, addito Signiferi ipſius interuallo, innumerabilis multiplicatio efficitur.

De repentinis ſideribus. CAP. XXIIII.

Reſtant pauca de mundo: nanque & in ipſo cælo ſtellæ repentè naſcuntur. Plura earum genera.

De Cometis & cæleſtibus prodigijs, natura & ſitu, & generibus eorum. CAP. XXV.

COmetas Græci vocant, noſtri crinitas, horrentes crine ſanguineo, & comarum modo in vertice hiſpidas. Iidem Pogonias, quibus inferiore ex parte in ſpeciem barbæ longæ promittitur iuba. Acontiæ iaculi modo vibrantur ocyſſimo ſignificatu. Hæc fuit de qua quinto Conſulatu ſuo † Titus Imperator Cæſar præclaro carmine perſcripſit, ad hunc diem nouiſſimè viſa. Eaſdem breuiores & in mucronem faſtigiatas, Xiphias vocauere, quæ ſunt omnium pallidiſſimæ, & quodã gladij nitore, ac ſine vllis radiis: quos Diſceus ſuo nomini ſimilis, colore autem electro, raros è margine emittit. † Pithetes doliorum cernitur figura, in concauo fumidæ lucis. Ceratias cornus ſpeciem habet, qualis fuit cùm Græcia apud Salamina depugnauit. Lampadias ardentes imitatur faces: Hippeus equinas iubas celerrimi motus, atq; in orbem circa ſe euntes. Fit & candidus Cometes, argenteo crine, ita refulgens, vt vix contueri liceat, ſpecieq; humana Dei effigiem in ſe oſtendens. Fiunt & hirti villorum ſpecie, & iuba aliqua circundati. Semel adhuc iubæ effigies mutata in haſtam eſt, Olympiade centeſimaoctaua, vrbis anno tricenteſimo nonageſimooctauo. Breuiſſimum, quo cernerentur, ſpatium ſeptem dierum annotatum eſt, longiſſimum octoginta. Mouentur autem alij errantium modo, alij immobiles hærent. Omnes fermè ſub ipſo Septentrione, aliqua eius parte non certa, ſed maximè in candida, quæ lactei circuli nomen accepit. Ariſtoteles tradit & ſimul plures cerni, nemini compertum alteri, quod equidem ſciam. Ventos autem ab iis graues æſtusq; ſignificari. Fiunt & hybernis menſibus, & in auſtrino polo, ſed ibi citra vllum iubar. Diraq; comperta Aethiopum & Aegypti populis, cui nomen æui eius rex dedit Typhon, ignea ſpecie, ac ſpiræ modo intorta, viſu quoq; toruo, nec ſtella verius, quàm quidam igneus nodus. Sparguntur aliquando & errantibus ſtellis, cæterisq; crines. Sed Cometes nunquàm in occaſura parte cæli eſt, terrificum magna ex parte ſidus, ac non leuiter piatũ, vt ciuili motu Octauio Conſule, iterumq; Pompeij & Cæſaris bello. In noſtro vero æuo circa veneficium, quo Claudius Cæſar imperium reliquit Domitio Neroni, ac deinde principatu eius, aſſiduum propè ac ſæuum. Referre arbitrantur, in quas partes ſeſe iaculetur, aut cuius ſtellæ vires accipiat, quasq; ſimilitudines reddat, & quibus in locis emicet. Tibiarum ſpecie, muſicæ arti portendere. Obſcœnis autem moribus, in verendis partibus ſignorum. Ingeniis & eruditioni, ſi triquetram figuram quadratámve paribus angulis ad aliquos perennium ſtellarum ſitus edant. Venena fundere, in capite ſeptentrionalis auſtrinæúe ſerpentis. Cometes in vno totius orbis loco colitur in templo Romæ, admodũ fauſtus Diuo Auguſto iudicatus ab ipſo: qui incipiente eo, apparuit ludis quos faciebat Veneri Genitrici, non multo poſt obitum patris Cæſaris, in collegio ab eo inſtituto. Nanq; his verbis id gaudium prodidit: Iis ipſis ludorum meorum diebus, ſidus crinitum per ſeptem dies in regione cæli, quæ ſub ſeptentrionibus eſt, conſpectum. Id oriebatur circa vndecimam horam diei, clarumq; & omnibus terris conſpicuum fuit. Eo ſidere ſignificari vulgus credidit, Cæſaris animam inter Deorum immortalium numina receptam: quo nomine id inſigne ſimulachro capitis eius, quod mox in foro conſecrauimus, adiectum eſt. Hæc ille in publicũ, interiore gaudio ſibi illum natum, ſeque in eo naſci interpretatus eſt: &, ſi verum fatemur, ſalutare id terris fuit. Sunt qui & hæc ſidera perpetua eſſe credant, ſuoq; ambitu ire, ſed non niſi relicta à Sole cerni. Alij verò, qui naſci humore fortuito, & ignea vi, ideoque ſolui.

Hipparchus de ſideribus, per exempla hiſtorica, faces, lampades, trabes, bolides, & chaſma cæli. CAP. XXVI.

IDem Hipparchus nunquàm ſatis laudatus, vt quo nemo magis approbauerit cognationem cum homine ſiderũ, animasq; noſtras partẽ eſſe cæli, nouã ſtellam & aliã in æuo ſuo genitã deprehendit: eiusq; motu, qua die fulſit, ad dubitationem eſt adductus, ánne hoc ſæpius fieret, mouerenturq; & eæ, quas putamus affixas. Idemq; auſus, rem etiam Deo improbã, annumerare poſteris ſtellas, ac ſidera ad normã expangere, organis excogitatis, per quę ſingularũ loca atq; magnitudines ſignarẽt: vt facilè diſcerni poſſet ex eo, non modò an obirent, naſcerentúrve, ſed an omnino aliqua trãſirent mouerentúrve, item an creſcerent minuerenturq;, cælo in hæreditate cunctis relicto, ſi quiſquã qui † rationem eam caperet, inuentus eſſet. Emicant & faces, non, niſi cùm decidunt, viſæ: qualis Germanico Cæſare gladiatorũ ſpectaculum edente, præter ora populi meridiano tranſcurrit. Duo genera earum: Lampades vocant planè faces: alterum Bolidas, quale Mutinenſibus malis viſum eſt. Diſtant, quòd faces veſtigia longa faciunt, priore ardente parte: Bolis verò perpetua ardens, longiorem trahit limitem. Emicant & trabes ſimili modo, quas Docos vocant: qualis cùm Lacedæmonij claſſe victi, imperium Græciæ amiſere. Fit & cæli ipſius hiatus, quod vocant chaſma.

De

† *Malim, Tiberius, vti anteà legebatur, cũ præſertim ſuprà in Catalogo authorum, etiam Tiberiũ Cæſarem recenſeat.*

† *Aliàs, Pitheus: eadem forma, qua Hippeus, & Diſceus.*

† *Cretionem, legit Pintianus ex codice Toletano: aditionem hæreditatis ea voce intelligens.*

De cæli coloribus. CAP. XXVII.

FIt & sanguinea species, & (quo nihil terribilius mortalium timori est) incendium ad terras cadens inde, sicut Olympiadis centesimæ septimæ anno tertio, quum rex Philippus Græciã quateret. Atque hæc ego statis temporibus naturæ, vt cætera, arbitror existere, non vt plerique varijs de causis, quas ingeniorum acumen excogitat: quippe ingentium malorum fuere prænuntia. Sed ea accidisse, non quia hæc facta sunt, arbitror: verùm hæc ideo facta, quia incasura erant illa. Raritate autem occultam eorum esse rationem, ideoque non, sicut exortus suprà dictos, defectusq;, & multa alia, nosci.

De flamma cæli. CAP. XXVIII.

CErnuntur & stellæ cum Sole totis diebus, plerunque & circa solis orbem, ceu specie coronæ: & versicolores circuli, qualiter Augusto Cæsare in prima iuuenta vrbem intrante, post obitum patris, ad nomen ingens capessendum.

De coronis cælestibus. CAP. XXIX.

EXistunt eædem coronæ circa Lunam, & circa nobilia astra, cælo quoque inhærentia. Circa Solem arcus apparuit L. Opimio Q. Fabio Consulibus, orbis L. Porcio, M. Acilio.

De circulis repentinis. CAP. XXX.

CIrculus rubri coloris L. Iulio, P. Rutilio coss. Fiunt prodigiosi & longiores Solis defectus, qualis occiso Dictatore Cæsare, & Antoniano bello, totius penè anni pallore continuo.

Plures Soles. CAP. XXXI.

ET rursus plures Soles simul cernuntur, nec supra ipsum, nec infra, sed ex obliquo, nunquàm iuxta, nec contra terram, nec noctu, sed aut oriente aut occidente. Semel & meridie conspecti in Bosporo produntur, qui à matutino tempore durauerunt in occasum. Trinos Soles antiqui sępius videre: sicut Sp. Posthumio, Q. Mutio, & Q. Martio, M. Porcio, & M. Antonio, P. Dolobella, & M. Lepido, L. Planco coss. Et nostra ætas vidit Diuo Claudio principe, Consulatu eius, Cornelio Orfito collega. Plures simul, quàm tres, visi, ad hoc æui nunquàm produntur.

Plures Lunæ. CAP. XXXII.

LVnæ quoque trinæ, vt Cn. Domitio, C. Fannio Consulibus, apparuere: quos plerique appellauerunt Soles nocturnos.

Dierum lux nocte. CAP. XXXIII.

LVmen de cælo noctu visum est, C. Cæcilio, Cn. Papyrio Consulibus, & sæpe aliàs, vt diei species noctu luceret.

Clypei ardentes. CAP. XXXIIII.

CLypeus ardens ab occasu ad ortum scintillans transcurrit, Solis occasu L. Valerio, C. Mario consulibus.

Ostentum cæli. CAP. XXXV.

SCintillam è stella cadere, & augeri terræ appropinquantem: ac postquàm Lunæ magnitudine facta sit, illuxisse ceu nubilo diei: dein cùm in cælum se reciperet, lampadem factam, semel vnquam proditur, Cn. Octauio, C. Scribonio coss. † Vidit hoc Licinius Syllanus Proconsul cum comitatu suo.

† In vetusto codice tantùm est, Vidit hoc Syllanus, nulla Licinij mentione.

De discursu stellarum. CAP. XXXVI.

FIeri videntur & discursus stellarum, nunquàm temere, vt non ex ea parte truces venti coorian-tur. Existunt stellæ & in mari terrisque.

De stellis Castoribus. CAP. XXXVII.

VIdi nocturnis militum vigilijs, inhærere pilis pro vallo fulgorem effigie ea: & an tennis nauigantium, aliisque nauium partibus, ceu vocali quodam sono insistunt, vt volucres sedem ex sede mutantes: graues, cùm solitariæ venere, mergentesque nauigia: & si in carinæ ima deciderint, exurentes: geminæ autem salutares, & prosperi cursus prænuntiæ, quarum aduentu fugari diram illam ac minacem, appellatamque Helenam, ferunt. Et ob id Polluci & Castori id numen assignant, eosque in mari deos inuocant. Hominum quoque capita vespertinis horis, magno præsagio circumfulgent. Omnia incerta ratione, & in naturæ maiestate abdita.

De aere. CAP. XXXVIII.

HActenus de ipso mundo, sideribusque. Nunc reliqua cæli memorabilia. Nanq; & hoc cælum appellauere maiores quod alio nomine aera: omne quod inani simile, vitalem hunc spiritum fundit. Infra Lunam hæc sedes, multoque inferior (vt animaduerto propemodum constare) infinitum ex superiore natura aeris, infinitum & terreni halitus miscens, vtraque sorte confunditur. Hinc nubila, tonitrua, & † alia fulmina. Hinc grandines, pruinæ, imbres, procellæ, turbines. Hinc plurima mortalium mala, & rerum naturæ pugna secum. Terrena in cælum tendentia deprimit siderum

† illa fulmina emphaticωs.

derum vis: eademque quæ sponte non subeunt, ad se trahunt. Decidunt imbres, nebulæ subeunt, siccantur amnes, ruunt grandines, torrent radij, & terram in medium vndique impellunt. Iidem infracti resiliunt: & quæ potuere, auferunt secum. Vapor ex alto cadit, rursumque in altum redit. Venti ingruunt inanes, iidemque cum rapina remeant. Tot animalium haustus spiritum è sublimi trahit. At ille contra nititur, tellusque, vt inani, cælo spiritum infundit. Sic vltro citro commeante natura, vt tormento aliquo, mundi celeritate discordia accenditur. Nec stare pugnæ licet, sed assiduè rapta conuoluitur, & circa terram immenso rerum quasi globo tendit, subinde per nubes cælum aliud obtexens. Ventorum hoc regnum. Itaque præcipua eorum natura ibi, & fermè reliquas complexa causas, quoniam & tonitruum & fulminum iactus, horum violentiæ plerique assignant. Quin & ideo lapidibus pluere interim, quod vento sint rapti, & multa similiter. Quam ob rem plura simul dicenda sunt.

De statis tempestatibus. CAP. XXXIX.

TEmpestatum rerumque quasdam statas esse causas, quasdam verò fortuitas, aut adhuc rationis incompertæ, manifestum est. Quis enim æstates & hyemes, quæque in temporibus annua vice intelliguntur, siderum motu fieri dubitet? Ergo vt Solis natura temperando intelligitur anno, sic reliquorum quoque siderum propria est quibusque uis, & ad suam cuique naturam fertilis. Alia sunt in liquorem soluti humoris fecunda, alia concreti in pruinas, aut coacti in niues, aut glaciati in grandines: alia flatus, alia teporis, alia vaporis, alia roris, alia rigoris. Nec verò hæc tanta debent existimari, quanta cernuntur, cùm esse eorum nullum minus Luna tam immensæ altitudinis ratiò declaret. Igitur in suo quæque motu naturam suam exercent: quod manifestum Saturni maximè transitus imbribus faciunt. Nec meantium modò siderum hæc vis est, sed multorum etiam adhærentium cælo: quoties errantium accessu impulsa, aut coniectu radiorum extimulata sunt: qualiter in Suculis sentimus accidere, quas Græci ob id pluuio nomine Hyadas appellãt. Quin & sua sponte quædam statisque temporibus, vt Hœdorum exortus. Arcturi verò sidus non fermè sine procellosa grandine emergit.

De vi Caniculæ. CAP. XL.

NAm Caniculæ exortu accendi Solis vapores quis ignorat? cuius sideris effectus amplissimi in terra sentiuntur. Feruent maria exoriente eo, fluctuant in cellis vina, mouentur stagna. Orygem appellat Aegyptus feram, quam in exortu eius contrà stare & contueri tradit, ac velut adorare, cùm sternuerit. Canes quidem toto eo spatio maximè in rabiem agi, non est dubium.

Sidera in alijs signorum partibus & temporibus aliâs influere. CAP. XLI.

QVin partibus quoque signorum quorundam sua vis inest, vt autumnali æquinoctio, brumaq́; cum tempestatibus confici sidus intelligimus. Nec imbribus tantum tempestatibusque, sed multis & corporum & ruris experimentis. Afflantur alij sidere, alij commouentur statis temporibus aluo, neruis, capite, mente. Olea, & populus alba, & salices, folia solstitio circumagunt. Floret ipso brumali die, suspensa in tectis arentis herba pulegij, rumpuntur intentæ spiritu membranæ. Miretur hoc, qui non obseruet quotidiano experimento, herbam vnam, quæ vocatur heliotropiũ, abeuntem Solem intueri semper, omnibusque horis cum eo verti, vel nubilo obumbrante. Iam quidem lunari potestate ostrearum, conchyliorumque, & concharum omnium corpora augeri, ac rursus minui. Quin & soricum fibras respondere numero Lunæ, exquisiuere diligentiores: minimumque animal formicam sentire vires sideris, interlunio semper cessantem. Quo turpior homini inscitia est, fatenti præcipuè iumentorum quorundam in oculis morbos cum Luna increscere ac minui. Patrocinatur vastitas cæli immensa, discreta altitudine in duo atque lxx. signa. Hæ sunt rerum aut animantium effigies, in quas digessere cælum periti. In his quidem mille sexcentas annotauere stellas, insignes videlicet effectu, visúve. Exempli gratia, in cauda Tauri septem, quas appellauere Vergilias, in fronte Suculas, Booten, qui sequitur Septentriones.

Imbrium, ventorum, & nubium causa. CAP. XLII.

EXtra has causas non negauerim existere imbres ventosque: quoniam humidam à terra, aliâs verò propter vapores fumidam, † exhalare caliginem certum est. Nubesque liquore egresso in sublime, aut ex aere coacto in liquorem, gigni. Densitas earum corpusque haud dubio coniectatur argumento, cùm Solem obumbrent, perspicuum aliâs etiam vrinantibus in quamlibet profundam aquarum altitudinem.

† *exhalari.*

De tonitruis & fulguribus. CAP. XLIII.

IGitur non eam inficias, posse in has & ignes supernè stellarum decidere, quales sereno sæpe cernimus, quorum ictu concuti aera verum est, quando & tela vibrata strident. Cùm verò in nubem peruenerint, vaporem dissonum gigni, vt candente ferro in aquam demerso, & fumidum verticem volui. Hinc nasci procellas. Et si in nube luctetur flatus, aut vapor, tonitrua edi: si erumpat ardens, fulmina: si longiore tractu nitatur, fulgetra. His findi nubem, illis perrumpi. Et esse tonitrua impactorũ ignium plagas, ideoq́; protinus coruscare igneas nubium rimas. Posse & repulsu siderum depressum, qui à terra meauerit, spiritũ nube cohibitum tonare, natura strangulante sonitũ, dum

dum rixetur,edito fragore,cùm erumpat,vt in membrana ſpiritu intenta. Poſſe & attritu, dum in præceps feratur,illum,quiſquis eſt,ſpiritum accendi. Poſſe & conflictu nubium elidi, vt duorũ lapidum,ſcintillantibus fulgetris. Sed hæc omnia eſſe fortuita. Hinc bruta fulmina & vana, vt quæ nulla veniant ratione naturæ. Iis percuti montes,iis maria,omnesque alios irritos iactus. Illa verò fatidica ex alto,ſtatisque de cauſis,& ex ſuis venire ſideribus. Simili modo ventos vel potiùs flatus, poſſe & ex arido ſiccoque halitu terræ gigni non negauerim: poſſe & aquis aera expirãtibus, qui neque in nebulam denſetur,nec craſſeſcat in nubes: poſſe & Solis impulſu agi: quoniam ventus non aliud intelligatur,quàm fluctus aeris pluribusque etiam modis. Nanque & è fluminibus ac niuibus,& è mari videmus & quidem tranquillo,& alios quos vocant Altanos,è terra conſurgere. Qui quidem cum è mari redeunt, Tropæi vocantur: ſi pergunt, Apogæi. 10

Qua ratione echo reddatur. CAP. XLIIII.

MOntium verò flexus crebrique vertices,& conflexa cubito, aut confracta in humeros iuga, concaui vallium ſinus,ſcindunt inæqualiter inde reſultantem aera: quæ cauſa etiam voces multis in locis reciprocas facit.

De ventis iterum. CAP. XLV.

20

30

SIne fine ventos generant iam quidam etiam ſpecus,qualis in Dalmatiæ ora, † vaſto in præceps hiatu in quem deiecto leui pondere, quãuis tranquillo die, turbini ſimilis emicat procella. Nomen loco eſt Senta. Quin & in Cyrenaica prouincia rupes quædam Auſtro traditur ſacra, quam profanum ſit attrectari hominis manu, confeſtim Auſtro voluente harenas. In domibus etiã multis, manu facta incluſa opacitate conceptacula auras ſuas habent, adeò cauſa non deeſt. Sed plurimum intereſt, flatus ſit, an ventus. Illos ſtatos atque perſpirantes, quos non tractus aliquis, verùm terræ ſentiunt: † qui non aura, non procella maris, ſed appellatione quoque ipſa venti ſunt: qui ſiue aſſiduo mundi † incitu, & cõtrario ſiderum occurſu naſcuntur, ſiue hic eſt ille generabilis rerũ naturę ſpiritus, huc illuc tanquã in vtero aliquo vagus, ſiue diſparili errantiũ ſiderũ ictu, radiorumq; multiformi iactu flagellatus aer, ſiue à ſuis ſideribus exeunt his propioribus, ſiue ab illis cælo affixis cadunt, palàm eſt illud quoque legem naturæ habere nõ ignotam, etiamſi nondum percognitam. 40

† Rectius, Vaſto præceps hiatu. abiecta præpoſitione.

† qui non aura, non procellæ, ſed mares appellatione quoq; ipſa venti ſunt.

† incitatu.

Natura & obſeruationes ventorum. CAP. XLVI.

VIginti amplius authores Græci veteres prodidere de his obſeruationes. Quo magis miror, orbe † diſcordi, & in regna hoc eſt in membra diuiſo, tot viris curæ fuiſſe tam ardua inuentu, inter bella præſertim & infida hoſpitia, piratis etiam omnium mortalium hoſtibus tranſitus fermè tenentibus: vt hodie quædam in ſuo quiſque tractu ex eorum commentariis, qui nunquam eò acceſſere, verius noſcat, quàm indigenarum ſcientia: nunc verò pace tam feſta, tam gaudente prouentu rerum artiumque principe, omnino nihil addiſci noua inquiſitione, imò ne veterum quidem inuenta perdiſci. Non erant maiora præmia in multos diſperſa fortunæ magnitudine: & iſta plures ſine præmio alio, quàm poſteros iuuandi, eruerunt. Nanque mores hominum ſenuere, non fructus. Et immenſa multitudo aperto, quodcunque eſt, mari, hoſpitalique litorum omnium appulſu nauigat, ſed lucri, non ſcientiæ gratia. Nec reputat cæca mens, & tantũ auaritiæ intenta, idipſum poſſe tutius fieri. Quapropter ſcrupuloſius, quàm inſtituto fortaſſis conueniat operi, tractabo ventos, tot millia nauigantium cernens. 50

† tam diſcordi.

Ventorum genera. CAP. XLVII.

VEteres quatuor omnino seruauere, per totidẽ mundi partes (ideo nec Homerus plures nominat) hebeti, vt mox iudicatum est, ratione. Secuta ætas octo addidit, nimis subtili & concisa: proximis inter vtranque media placuit, ad breuem ex numerosa additis quatuor. Sunt ergo bini in quatuor cæli partibus: Ab Oriente æquinoctiali Subsolanus, ab Oriente brumali Vulturnus: Illum Apelioten, hunc Eurum Græci appellant. A meridie Auster, & ab occasu Africus, Noton & Liba nominant. Ab occasu æquinoctiali Fauonius, ab occasu solstitiali Corus: Zephyron & Argesten vocant. A Septentrionibus Septentrio, interque eum & exortum solstitialem Aquilo, Aparctias dicti & Boreas. Numerosior ratio quatuor his interiecerat, Thrasciam, media regione inter Septentrionem & occasum solstitialem: itemque Cæcian, media inter Aquilonem & exortum æquinoctialem. Ab ortu solstitiali Phœnician, media regione inter ortum brumalem & meridiem. Item inter Liba & Noton compositum ex vtroque medium, inter meridiem & hybernum occidentem, Libonoton. Nec finis: Alij quippe Mesen nomine etiamnum addidere inter Borean & Cæcian: & inter Eurum & Noton, Euronotum. Sunt etiam quidam peculiares quibusque gentibus venti, non vltra certum procedentes tractum: vt Atheniensibus Sciron, paulum ab Argeste deflexus, reliquæ Greciæ ignotus. Aliubi elatior idem Olympias vocatur. Consuetudo omnibus his nominibus Argesten intelligit: & Cęcian aliqui vocant Hellespontian, & eosdem alibi aliter. Item in Narbonensi prouincia clarissimus ventorum est Circius, nec vlli violentia inferior, Ostiam plerunque rectà Ligustico mari perferens: idem non modò in reliquis partibus cæli ignotus, sed nè Viennam quidem eiusdem prouinciæ vrbem attingens, paucis ante limitibus iugi modici occursu tantus ille ventorum coercitus. Et Austros in Aegyptum penetrare negat Fabianus. Quo fit manifesta lex naturæ, ventis etiam & tempore & fine dicto. Ver ergo aperit nauigantibus maria: cuius in principio, Fauonij hybernum molliunt cælum, Sole Aquarij xxv. obtinente partem. Is dies sextus est ante Februarias Idus. Competit ferme & hoc omnibus, quos deinde ponam, per singulas intercalationes vno die anticipantibus, rursumque lustro sequenti ordinem seruantibus. Fauoniũ quidam ad vij. Calend. Martij Chelidonian vocant, ab hirundinis viso: nonnulli verò Ornithian, vno & lxx. die post brumam, ab aduentu auium, flantem per dies nouem. Fauonio contrarius est, quem Subsolanum appellauimus. Datus est autem huic exortus Vergiliarum in totidem partibus Tauri, sex diebus ante Maias Idus, quod tempus austrinum est, huic vento Septentrione contrario. Ardentissimo autem æstatis tempore exoritur Caniculę sidus, Sole primam partem Leonis ingrediente: qui dies xv. ante Augustas Cal. est. Huius exortum diebus octo fermè Aquilones antecedunt, quos Prodromos appellant. Post biduum autem exortus, iidem Aquilones cõstantius perflant diebus quadraginta, quos Etesias vocant. Molliri eis creditur Solis vapor geminatus ardore sideris: nec vlli ventorum magis stati sunt. Post eos rursus Austri frequentes vsque ad sidus Arcturi, quod exoritur vndecim diebus ante ęquinoctium autumni. Cum hoc Corus incipit. Corus autumnat: huic est contrarius Vulturnus. Post id æquinoctium diebus ferè quatuor & quadraginta. Vergiliarum occasus hyemem inchoat: quod tempus in iij. Idus Nouembris incidere consueuit: hoc est Aquilonis hyberni, multumque æstiuo illi dissimilis, cuius ex aduerso est Africus. Ante brumam autem septem diebus, totidemque postea, sternitur mare halcyonum fœturæ: vnde nomen hi dies traxere, reliquum tempus hyemat. Nec tamen sæuitia tempestatum concludit mare. Piratæ primùm coegere mortis periculo in mortem ruere, & hyberna experiri maria, nunc idem hoc auaritia cogit. Ventorum frigidissimi sunt, quos à Septentrione diximus spirare, & vicinus his Corus. ij & reliquos compescunt, & nubes abigunt. Humidi, Africus, & præcipuè Auster Italiæ. Narrant & in Ponto Cæcian in se trahere nubes. Sicci Corus, & Vulturnus, præterquam desinentes. Niuales Aquilo, & Septentrio. Grandines Septentrio importat, & Corus. Aestuosus Auster. Tepidi Vulturnus, & Fauonius. Iidem Subsolano sicciores: & in totum omnes à Septentrione & Occidente sicciores, quàm à Meridie & Oriente. Saluberrimus autem omnium Aquilo: noxius Auster, & magis siccus, fortassis quia humidus frigidior est. Minus esurire eo spirante creduntur animantes. Etesiæ noctu desinunt† ferè, & à tertia diei hora oriuntur. In Hispania & Asia ab Oriente flatus est eorum, in Ponto ab Aquilone, reliquis in partibus à Meridie. Spirant autem & à bruma, cùm vocantur Ornithiæ, sed leniores & paucis diebus. Permutant & duo naturam cum situ. Auster Africę serenus, Aquilo nubilus. Omnes venti vicibus suis spirant maiore ex parte, aut vt contrarius desinenti incipiat. Cùm proximi cadentibus surgunt, à lęuo latere in dextrum vt Sol, ambiunt. De ratione eorum menstrua, quarta maximè Luna decernit. Iisdem autem ventis in contrarium nauigatur, prolatis pedibus, vt noctu plerunque aduersa vela concurrant. Austro maiores fluctus eduntur, quàm Aquilone: quoniam ille infernus ex imo maris spirat, hic summo. Ideoque post Austros noxij præcipuè terræ motus. Noctu Auster, interdiu Aquilo vehementior. Et ab ortu flantes diuturniores sunt ab occasu flantibus. Septentriones impari ferè desinunt numero: quæ obseruatio & in aliis multis rerũ naturæ partibus valet. Mares itaque existimantur impari numero. Sol & auget, & comprimit flatus. Auget exoriens occidensque, comprimit meridianus ęstiuis temporibus. Itaq; medio

† *flare*

diei aut noctis plerunque sopiuntur, quia aut nimio frigore aut æstu soluuntur. Et imbribus venti sopiuntur. Expectantur autem maximè, vnde nubes discussæ adaperuere cęlum. Omnium quidem (si libeat obseruare minimos ambitus) redire easdem vices quadriennio exacto Eudoxus putat, nō ventorum modò, verùm & reliquarum tempestatum magna ex parte. Et est principium lustri eius semper intercalari anno Caniculæ ortu. De generalibus ventis hæc.

De repentinis flatibus. CAP. XLVIII.

NVnc de repentinis flatibus, qui exhalante terra (vt dictum est) coorti, rursusque deiecti, interim obducta nubium cute multiformes existunt. Vagi quippe & ruentes torrentiū modo (vt aliquibus placere ostendimus) tonitrua & fulgura edunt. Maiore verò illati pondere incursuque, si latè siccam ruperint nubem, procellam gignunt, quæ vocatur à Græcis Ecnephias. Sin verò depresso sinu arctius rotati effregerint, sine igne, hoc est, sine fulmine, vorticem faciunt, qui Typhon vocatur, id est, vibratus Ecnephias. Defert hic secum aliquid, abruptum è nube gelida cōuoluens versansque, & ruinam suam illo pondere aggrauans, & locum ex loco mutans rapida vertigine: præcipua nauigantium pestis, non antennas modò, verùm ipsa nauigia contorta frangens, tenui remedio aceti in aduenientem effusi, cui frigidissima est natura. Idem illisu ipse repercussus, correpta secum in cælum refert, sorbetque in excelsum. † Quòd si maiore depressæ nubis eruperit specu, sed minus lato quàm procella, nec sine fragore, Turbinem vocant, proxima quæque prosternentem. Idem ardentior, accensusq; dum fuit, Prester vocatur, amburens contacta pariter & proterens.

† Huc videtur pertinere prima sequentis capitis periodus perperam ex hac sua sede in alienam traiecta.

Alia prodigiosa genera tempestatum. CAP. XLIX.

NOn fit autem aquilonius Typhon, † nec niualis aut niue iacente Ecnephias. Quòd si simul rupit nubem, exarsitq;, & ignem habuit, non postea concepit, fulmen est. Distat à Prestere, quo flamma ab igne. Hic latè funditur flatu, illud conglobatur impetu. Vortex autem remeando distat à turbine, & quo stridor à fragore. Procella latitudine ab vtroq;, disiecta nube verius, quàm rupta. Fit & caligo belluæ similis, nube dira nauigantibus. Vocatur & columna, cum spissatus humor rigensque ipse se sustinet. Ex eodem genere, & in longam veluti fistulam nubes aquam trahit.

† nec niualis Ecnephias. Redundant enim tria illa verba, Aut niue iacente.

Quibus in terris fulmina non cadant. CAP. L.

HYeme & æstate rara fulmina, contrariis de causis, quoniam hyeme densatus aer nubiū crassiore corio spissatur: omnisque terrarum exhalatio rigens ac gelida, quicquid accipit ignei vaporis, extinguit. Quæ ratio immunem Scythiam & circà rigentia à fulminum casu præstat, & è diuerso nimius ardor Aegyptum. Siquidem calidi siccique halitus terræ, raras admodum tenuesque & infirmas densantur in nubes. Vere autem & autumno crebriora fulmina, corruptis in vtroque tempore æstatis hyemisque causis. Qua ratione crebra in Italia, quia mobilior aer mitiore hyeme, & æstate nimbosa, semper quodammodo vernat vel autumnat. Italiæ quoq; partibus iis, quæ à septentrione discedunt ad teporem, qualis est Vrbis & Campaniæ tractus, iuxtà hyeme & æstate fulgurat, quod non in alio situ.

Fulgurum genera & miracula. CAP. LI.

FVlminum ipsorū plura genera traduntur. Quę sicca veniunt, non adurunt, sed dissipant. Quæ humida, nō vrunt, sed infuscant. Tertiū est, quod clarum vocant, mirificæ maximè naturæ, quo dolia

dolia exhauriuntur intactis operimentis,nulloq; alio vestigio relicto. Aurum,& æs, & argentum liquatur intus,sacculis ipsis nullo modo ambustis,ac ne confuso quidem signo ceræ. Marcia princeps Romanarum icta grauida, partu exanimato,ipsa citra vllum aliud incommodum vixit. In Catilinanis prodigiis,Pompeiano ex municipio M.Herennius Decurio sereno die fulmine ictus est.

De obseruationibus. CAP. LII.

THuscorum literæ nouem Deos emittere fulmina existimant,eaque esse vndecim generum. Iouem enim trina iaculari. Romani duo tantum ex iis seruare : diurna attribuentes Ioui , nocturna Summano, rariora sanè eadem de causa frigidioris cæli. Hetruria erumpere terra quoque arbitratur,quæ infera appellat, brumali tempore facta,sęua maximè & execrabilia,cùm sint omnia, quæ terrena existimant,non illa generalia,nec à sideribus venientia,sed ex proxima atque turbidiore natura. Argumentum euidens est, quòd omnia à superiore cælo decidentia obliquos habeant ictus:hæc autem quæ vocantur terrena,rectos. Sed quia ex propiore materia cadunt, ideo creduntur è terra exire,quoniam ex repulsu nulla vestigia edant,cùm sit illa ratio non inferni ictus, sed aduersi. A Saturni ea sidere proficisci subtilius ista consectati putant:sicut cremantia,a Martis. Qualiter cùm Volsinij oppidum Thuscorum opulentissimum totum concrematum est fulmine. Vocant & familiaria in totam vitam fatidica,quæ prima fiunt familiam suam cuique indepto. Ceterùm existimant non vltra decem annos portendere priuata, præterquam aut matrimonio primo facta, aut natali die:publica non vltra tricesimum annum,præterquam in deductione oppidorum.

De fulminibus euocandis. CAP. LIII.

EXtat Annalium memoria,sacris quibusdam & precationibus vel cogi fulmina, vel impetrari. Vetus fama Hertruriæ est,impetratum, Volsinios vrbem agris depopulatis subeunte monstro, quod vocauere Voltam. Euocatum & à Porsena suo rege. Et ante eum à Numa sæpius hoc factitatũ, in primo Annalium suorum tradit L.Piso grauis author:quod imitatum parum ritè Tullum Hostilium,ictum fulmine. Lucosq;,& aras,& sacra habemus,interq; Statores,& Tonantes, & Feretrios, Elicium quoq; accepimus Iouem. Varia in hoc vitæ sententia,& pro cuiusque animo. Imperari naturæ,audacis est credere:nec minus hebetis,beneficiis abrogare vires:quando in fulgurum quoque interpretatione eò profecit scientia, vt ventura alia finito die pręcinat:& an peremptura sint fatum, aut apertura potiùs alia fata,quæ lateant innumerabilibus in vtroque publicis priuatisque experimentis. Quamobrem sint ista (vt rerum naturæ libuit) aliis certa, aliis dubia, aliis probata, aliis damnanda. Nos cætera,quæ sunt in his memorabilia,non omittemus.

Catholica fulgurum. CAP. LIIII.

FVlgetrum priùs cerni,quàm tonitrum audiri, (cùm simul fiant) certum est. Nec mirum, quoniam lux sonitu velocior. Ictum autem & sonitum congruere,ita modulante natura. Sed sonitum profecti esse fulminis,non illati:etiamnum spiritum ocyorem fulmine,ideo quati prius omne & afflari,quàm percuti:necquenquam tangi,qui prior viderit fulmen, aut tonitru audierit. Læua prospera existimantur,quoniam læua parte mundi ortus est. Nec tam aduentus spectatur, quàm reditus,siue ab ictu resiliat ignis,siue opere confecto,aut igne consumpto spiritus remeet. In sedecim partes cælum in eo respectu diuisere Thusci. Prima est à septentrionibus ad æquinoctialem exortum : secunda ad meridiem, tertia ad æquinoctialem occasum : quarta obtinet, quod reliquum est, ab occasu ad septentriones. Has iterum in quaternas diuisere partes, ex quibus octo ab exortu sinistras, totidem è contrario appellauere dextras. Ex his maximè dira, quæ septentrionem ab occasu attingunt. Itaque perplurimum refert, vnde venerint fulmina, & quò concesserint. Optimum est, in exortiuas redire partes. Ideo cùm à prima cæli parte venerint, & in eandem concesserint, summa felicitas portenditur, quale Syllæ Dictatori ostentum datũ accepimus. Cætera ipsius mundi portione minus prospera, aut dira. Quædam fulgura enuntiare non putant fas, nec audire, præterquam si hospiti indicentur, aut parenti. Magna huius obseruationis vanitas, tacta Iunonis æde, Romæ deprehensa est Scauro Consule, qui mox princeps fuit. Noctu magis, quàm interdiu, sine tonitribus fulgurat. Vnum animal hominem non semper extinguit, cætera illico : hunc videlicet natura tribuente honorem, cùm tot belluæ viribus præstent. Omnia contrarias incubant in partes: † homo, nisi conuertatur, vi percussus non expirat. Supernè icti considunt. Vigilans ictus conniuentibus oculis, dormiens patentibus reperitur. Hominem ita exanimatum cremari fas non est: condi terra religio tradidit. Nullum animal, nisi exanimatum, fulmine accenditur. Vulnera fulminatorum frigidiora reliquo corpore sunt.

Quæ non feriantur fulmine. CAP. LV.

EX iis, quæ terra gignuntur, lauri fruticem non icit: nec vnquam quinque altius pedibus descendit in terram. Ideo pauidi altiores specus tutissimos putant: aut tabernacula è pellibus belluarum, quas vitulos appellant, quoniam hoc solum animal ex marinis non percutiat, sicut nec è volucribus aquilam, quæ ob hoc † armiger huius teli fingitur. In Italia inter Tarracinam & ædem Feroniæ, turres bellicis temporibus desiere fieri, nulla non earum fulmina diruta.

† *Homo nisi cõuertatur in percussas non expirat.*

† *armigera.*

De prodigiosis pluuijs, lacte, sanguine, carne, ferro, lana, lateribus coctis. CAP. LVI.

PRæter hæc inferiore cælo relatum in monumenta est, lacte & sanguine pluisse M. Acilio, C. Porcio coss. † & sæpe aliâs carne, sicut L. Volumnio, Seruio Sulpitio coss. exque ea non putruisse, quod non diripuissent aues. Item ferro in Lucanis, anno antequam M. Crassus à Parthis interemptus est, omnesque cum eo Lucani milites quorum magnus numerus in exercitu erat. Effigies, quæ pluerat, spongiarum ferè similis fuit: aruspices cauenda præmonuerunt superna vulnera. L. autem Paulo, C. Marcello coss. lana pluit circa castellum Carissanũ, iuxta quod post annum. T. Annius Milo occisus est. Eodem causam dicente lateribus coctis pluisse, in eius anni acta relatum est.

† In vetusto codice, verborũ ordine distinctioneq́; nonnihil immutata sic legitur, & sæpe aliâs, sicut carne. L. Volumnio, &c.

De crepitu armorum, & tubarum de cælo audito. CAP. LVII.

ARmorum crepitus, & tubæ sonitus, auditos è cælo Cimbricis bellis accepimus, crebrosque & prius, & postea. Tertio verò Consulatu Marij ab Amerinis, & Tudertibus spectata arma cælestia, ab ortu occasuque inter se concurrentia, pulsis quæ ab occasu erant. Ipsum ardere cælum, minimè mirum est, & sæpius visum, maiore vi ignis nubibus correptis.

De lapidibus è cælo cadentibus. CAP. LVIII.

CElebrant Græci Anaxagoram Clazomenium, Olympiadis septuagesimæoctauæ secundo anno, prædixisse cælestium literarum scientia, quibus diebus saxum casurum esset è Sole. Idque factum interdiu in Thraciæ parte ad Aegos flumen. Qui lapis etiam nunc ostenditur, magnitudine vehis, colore adusto, comete quoque illis noctibus flagrante. Quod si quis prædictum credat, simul fateatur necesse est, maioris miraculi diuinitatem Anaxagoræ fuisse: soluique rerum naturæ intellectum, & confundi omnia, si aut ipse Sol lapis esse, aut vnquam lapidem in eo fuisse credatur: decidere tamen crebrò, non erit dubium. In Abydi gymnasio ex ea causa colitur hodieque, modicus quidem, sed quem in medio terrarum casurum idem Anaxagoras prædixisse narratur. Colitur & Cassandriæ, quæ Potidæa vocitata est, ob id deducta. Ego ipse vidi in Vocontiorum agro paulò antè delatum.

De arcu cælesti. CAP. LIX.

ARcus vocamus extra miraculum frequentes, & extra ostentum. Nam ne pluuios quidem, aut serenos dies, cum fide portendunt. Manifestum est, radium Solis immissum cauæ nubi, repulsa acie in Solem refringi, colorumque varietatem mistura nubium, aeris, igniumque fieri. Certè nisi Sole aduerso non fiunt, nec vnquam, nisi dimidia circuli forma: nec noctu, quamuis Aristoteles prodat aliquando visum: quod tamen fatetur idem non nisi quartadecima Luna posse. Fiunt autem hyeme, maximè ab æquinoctio autumnali die decrescente. Quo rursus crescente ab æquinoctio verno, non existunt: nec circa solstitium longissimis diebus: bruma verò, hoc est, breuissimis diebus frequenter. Iidem sublimes humili Sole, humilesque sublimi, & minores occidente vel oriente, sed in latitudinem diffusi, meridie exiles, verùm ambitus maioris. Aestate verò per meridiem non cernuntur, post autumni æquinoctium, quacunq; hora: nec vnquam plures simul, quàm duo. Cætera eiusdem naturæ non multis dubia esse video.

De grandine, niue, pruina, nebula, rore. CAP. LX.

GRandinem conglaciato imbre gigni, & niuem eodem humore mollius coacto, pruinã autem ex rore gelido. Per hyemem niues cadere, non grandines: ipsasque grandines interdiu sæpiùs, quàm noctu, & multò celerius resolui, quàm niues. Nebulas nec æstate, nec maximo frigore existere. Rores neque gelu, neque ardoribus, neque ventis, nec nisi serena nocte. Gelando liquorem minui, solutaque glacie non eundem inueniri modum.

De nubium imaginibus. CAP. LXI.

VArietates colorum figurarumque in nubibus cerni, prout admistus ignis superet, aut vincatur.

De proprietatibus cæli in locis. CAP. LXII.

PRæterea quasdam proprietates cæli quibusdã locis esse. Roscidas æstate Africæ noctes. In Italia Locris, & in lacu Velino, nullo non die apparere arcus. Rhodi & Syracusis nunquam tanta nubila obduci, vt nõ aliqua hora Sol cernatur: qualia aptius suis referẽtur locis. Hæc sint dicta de aere.

De natura terræ. CAP. LXIII.

SEquitur terra, cui vni rerum naturæ partium, eximia propter merita, cognomen indidimus maternæ venerationis. Sic hominum illa, vt cælum Dei: quæ nos nascentes excipit, natos alit, semelque editos sustinet semper: nouissimè complexa gremio iam à reliqua natura abdicatos, tum maximè, vt mater, operiens: nullo magis sacramento, quàm quo nos quoque sacros facit, etiam monumenta ac titulos gerens, nomenque prorogans nostrum, & memoriam extendens contra breuitatem æui. Cuius numen vltimum iam nullis precamur irati graue: tanquam nesciamus hanc esse solam, quæ nunquam irascatur homini. Aquæ subeunt in imbres, rigescunt in grandines, tumescunt in fluctus, præcipitantur in torrentes: aer densatur nubibus, furit procellis. At hæc benigna, mitis, indulgens, vsusq; mortaliũ semper ancilla, quæ coacta generat! quæ sponte fundit! quos odores saporesq́; ! quos succos! quos tactus! quos colores! quàm bona fide creditum fœnus reddit!

reddit! quæ nostri causa alit! Pestifera enim animantia, vitali spiritu habente culpam, necesse est illi seminata excipere, & genita sustinere. Sed in malis generantium noxa est. Illa serpentem homine percusso non amplius recipit, penásque etiam inertium nomine exigit: illa medicas fundit herbas, & semper homini parturit. Quin & venena, nostri misertam instituisse credi potest, † ne in tædio vitæ diræ famis mors, terræ meritis alienissima, lenta nos consumeret tabe, ne lacerum corpus abrupta dispergerent, ne laquei torqueret pœna præpostera, incluso spiritu, cui quæreretur exitus: ne in profundo quæsita morte, sepultura pabulo fieret, ne ferri cruciatus scinderet corpus. Ita est, misertа genuit id, cuius facillimo haustu, illibato corpore, & cum toto sanguine extingueremur, nullo labore, sitientibus similes: qualiter defunctos, non volucris, non fera attingeret: terræque seruaretur, qui sibiipsi perisset. Et vt verum fateamur, terra nobis malorum remedium genuit, nos illud vitæ fecimus venenum. Nos enim & ferro, quo carere non possumus, simili modo vtimur. Nec tamen quereremur meritò, etiamsi maleficii causa tulisset. Aduersus vnam quippe naturæ partem ingrati sumus: quasi non ad delicias quasque, non ad contumelias seruiat homini. In maria iacitur; aut, vt freta admittamus, eroditur aquis: ferro, ligno, igne, lapide, fruge, omnibus cruciatur horis: multóque plus, vt deliciis, quàm vt alimentis famuletur nostris. Et tamen, quæ summa patitur atque extrema cute, tolerabilia videantur. Penetramus in viscera, auri argentique venas, & æris ac plumbi metalla fodientes, gemmas etiam & quosdam paruulos quærimus lapides, scrobibus in profundum actis. Viscera eius extrahimus, vt digito gestetur gemma, quam petimus. Quot manus atteruntur, vt vnus niteat articulus! Si vlli essent inferi, iam profectò illos auaritiæ atque luxuriæ cuniculi refodissent. Et miramur, si eadem ad noxam genuit aliqua. Feræ enim credo custodiunt illam, arcéntque sacrilegas manus. Nónne inter serpentes fodimus, & venas auri tractamus cum veneni radicibus? Placatiore tamen Dea ob hoc vtimur, quòd omnes hi opulentiæ exitus ad scelera cædésque & bella tendunt: quámque sanguine nostro irrigamus, insepultis ossibus tegimus. Quibus tamen, velut exprobrato furore, tandem ipsa se obducit & scelera quoque mortalium occultat. Inter crimina ingrata animi & hoc duxerim, quòd naturam eius ignoramus.

† ne in tædio vitæ fames, mors terræ meritis alienissima, lenta nos consumeret tabe.

De forma terræ. CAP. LXIIII.

EST autem figura prima, de qua consensus iudicat. Orbem certè dicimus terræ, globúmque verticibus includi fatemur. Neque enim absoluti orbis est forma, in tanta montium excelsitate, tanta camporum planitie: sed cuius amplexus, si capita linearum comprehendantur ambitu, figuram absoluti orbis efficiat: id quod ipsa rerum naturæ cogit ratio, non eisdem causis, quas attulimus in cœlo. Nanque in illo caua in se conuexitas vergit, & cardini suo, hoc est terræ, vndiq; incumbit. Hæc, vt solida atq; conferta, assurgit, intumescenti similis, extráq; protenditur. Mundus in centrum vergit: at terra exit à centro, immensum eius globum in formē orbis assidua circa eam mundi volubilitate cogente.

De Antipodibus, an sint, & aquæ rotunditate. CAP. LXV.

INgens hîc pugna literarum, contráque vulgi, circunfundi terræ vndique homines, conuersisq; inter se pedibus stare, & cunctis similem esse cæli verticem, ac simili modo ex quacunque parte mediam calcari: illo quærente, cur non decidant contrà siti: tanquam non & ratio præsto sit vt nos non decidere mirentur illi. Interuenit sententia, quamuis indocili probabilis turbæ, inæquali globo, vt si sit figura pineæ nucis, nihilominus terram vndique incoli. Sed quid hoc refert, alio miraculo exoriente? pendere ipsam, ac non cadere nobiscum, ceu spiritus vis mundo præsertim inclusi, dubia sit: aut possit cadere, natura repugnante, & quò cadat, negante. Nam sicut ignium sedes non est nisi in ignibus, aquarum nisi in aquis, spiritus nisi in spiritu: ita terræ, arcentibus cunctis, nisi in se, locus non est. Globum tamen effici mirum est, in tanta planitie maris camporumq;. Cui sententiæ adest Dicæarchus vir in primis eruditus, regum cura permensus montes, ex quibus altissimū prodidit Pelion, M. ccl. pass. ratione perpendiculi, nullam esse eam † portionem vniuersæ rotunditatis colligens. Mihi incerta hæc videtur coniectatio, haud ignaro quosdam Alpium vertices, longo tractu, nec breuiore L. millibus passuum assurgere. Sed vulgò maxima hæc pugna est, si coactam in verticem aquarum quoque figuram credere cogatur. Atqui non aliud in rerum natura aspectu manifestius. Nanque & dependentes vbique guttæ paruis globantur orbibus: & puluери illatæ frondiumque lanugini impositæ, absoluta rotunditate cernuntur: & in poculis repletis media maximè tument. Quæ propter subtilitatem humoris, mollitiamque in se residentem, ratione facilius, quàm visu, deprehenduntur. Idq; etiam magis mirum, in poculis repletis, addito humore minimo circumfluere quod superfit: contrà euenire ponderibus additis ad vicenos sæpe denarios: scilicet quia intus recepta liquorem in verticem attollant, at cumulo eminente infusa dilabantur. Eadem est causa, propter quam è nauibus terra non cernatur, è nauium malis conspicua: ac procul recedente nauigio, si quid quod fulgeat religetur in mali cacumine, paulatim descendere videatur, & postremò occultetur. Denique Oceanus, quem fatemur vltimum, quanam alia figura cohæreret atque non decideret, nullo vltra margine includente? Ipsum id ad miraculum redit, quonam modo etiamsi globetur, extremum non decidat mare. Contra quod, vt sint plana maria,

† portionē vniuersæ rotunditatis, hoc est, si vniuersæ rotunditatis spectes proportionē. quod genus locutionis Plinio in primis est familiare.

& qua videntur figura, non posse accidere, magno suo gaudio magnaque gloria inuentores Græci subtilitate geometrica docent. Nanq; cùm è sublimi in inferiora aquę ferantur, & sit hæc natura earum cõfessa, nec quisquã dubitet in litore vllo accessisse eas, quo longissimè deuexitas passa sit, procul dubio apparere, quo quid humilius sit, propius centro esse terræ, omnesq; lineas, quæ emittantur ex eo ad proximas aquas, breuiores fieri, quàm quæ ad extremum mare à primis aquis. Ergo totas, omniq; ex parte aquas vergere in centrum: ideoq; non decidere, quoniam in interiora nitatur. Quòd ita formasse artifex Natura credi debet, vt cùm terra arida & sicca constare per se ac sine humore non posset, nec rursus stare aqua, nisi sustinente terra, mutuo implexu iungerentur: hac sinus pandente, illa verò permeante totam, intrà, extrà, suprà, venis, vt vinculis, discurrentibus, atq; etiã in summis iugis erumpente: quo spiritu acta, & terræ pondere expressa, siphonum modo emicat: 10 tantumque à periculo decidendi abest, vt in summa quæque & altissima exiliat. Qua ratione manifestum est, quare tot fluminum quotidiano accessu maria non crescant.

Quomodo aqua sit terræ innexa, CAP. LXVI.

Est igitur in toto suo globo tellus medio ambitu præcincta circunfluo mari. Nec argumẽtis hoc inuestigandum, sed iam experimentis cognitum.

De nauigatione maris, & fluminum. CAP. LXVII.

20

30

A Gadibus columnisque Herculis, Hispaniæ & Galliarum circuitu, totus hodie nauigatur occidens. Septentrionalis verò Oceanus, maiore ex parte nauigatus est, auspiciis Diui Augusti Germaniam classe circumuecta ad Cimbrorum promontorium: & inde immenso mari prospecto, aut 40 fama cognito, ad Scythicam plagam, & humore nimio rigentia. Propter quod minimè verisimile est illic maria deficere, vbi vis humoris superet. Iuxta verò ab ortu ex Indico mari, sub eodem sidere pars tota vergens in Caspium mare, pernauigata est Macedonum armis, Seleuco atq; Antiocho regnantibus, qui & Seleucida atque Antiochida ab ipsis appellari voluere. Circa Caspium quoq; multa Oceani litora explorata, paruoq; breuius, quàm totus, hinc aut illinc Septentrio eremigatus. Vt tamen coniecturæ locum sic quoq; non relinquat, ingens argumentum paludis Mæoticæ, siue ea illius Oceani sinus est, vt multos aduerto credidisse, siue angusto discreti situ restagnatio. Alio latere Gadium, ab eodem occidente, magna pars meridiani sinus ambitu Mauritaniæ nauigatur hodie. Maiorem quidem eius partem, & orientis, victoriæ magni Alexandri lustrauere, vsque in Arabicum sinum. 50 In quo res gerente C. Cæsare Augusti filio, signa nauium ex Hispaniensibus naufragiis feruntur agnita. Et Hanno, Carthaginis potentia florente, circumuectus à Gadibus ad finem Arabiæ, nauigationem eam prodidit scripto: sicut ad extera Europæ noscenda missus eodem tempore Himilco. Præterea Nepos Cornelius author est, Eudoxum quendam sua ætate, cùm Lathyrum regem fugeret, Arabico sinu egressum, Gades vsque peruectum: multoque ante eum Cælius Antipater, vidisse se, qui nauigasset ex Hispania in Aethiopiam cõmercij gratia. Idem Nepos de septentrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranij in Consulatu collegæ, sed tum Galliæ Proconsuli, Indos à rege Sueuorum dono datos, qui ex India commercij causa nauigantes, tempestatibus essent in Germaniam abrepti. Sic maria circunfusa vndique diuiduo globo, partem orbis auferunt nobis; nec inde huc, nec hinc illò peruio tractu. Quæ contemplatio apta de-

tegendæ

tegendæ mortalium vanitati, poſcere videtur, vt totum hoc, quicquid eſt, in quo ſingulis nihil ſatis eſt, ceu ſubiectum oculis, quantum ſit oſtendam.

Quæ portio terræ habitetur. CAP. LXVIII.

IAm primùm in dimidio computari videtur, tanquam nulla portio ipſi decidatur Oceano: qui toto circundatus medio, & omnes cæteras fundens recipienſque aquas, & quicquid exit in nubes, ac ſidera ipſa tot & tantæ magnitudinis paſcens, quo tandem amplitudinis ſpatio credetur habitare? Improba & infinita debet eſſe tam vaſtæ molis poſſeſſio. Adde quòd ex relicto plus abſtulit cælum. Nam cùm ſint eius quinque partes, quas vocant zonas, infeſto rigore & æterno gelu premitur omne, quicquid eſt ſubiectum duabus extremis vtrinque circa vertices, hunc qui Septentrio vocatur, eumque qui aduerſus illi Auſtrinus appellatur. Perpetua caligo vtrobique, & alieno molliorum ſiderum aſpectu, maligna ac pruina tantum albicans lux. Media verò terrarum, qua Solis orbita eſt, exuſta flammis & cremata, cominus vapore torrentur. Circa duæ tantùm inter exuſtam & rigentes, temperantur: eæque ipſæ inter ſe non peruiæ, propter incendium ſideris. Ita terræ tres partes abſtulit cælum: Oceani rapina in incerto eſt. Sed & relicta nobis vna portio haud ſcio an etiam in maiore damno ſit. Idem ſiquidem Oceanus infuſus in multos (vt dicemus) ſinus, adeò vicino acceſſu interna maria allatrat, vt centum xv. millibus paſſuum Arabicus ſinus diſtet ab Aegyptio mari: Caſpius verò ccclxxv. millibus à Pontico. Idem interfuſus intrat per tot maria, quibus Africam, Europam, Aſiamque diſpeſcit. Quantum terrarum occupet, computetur etiam nunc menſura tot fluminum, tantarum paludum. Addantur & lacus, & ſtagna: iam elata in cælum & ardua aſpectu quoque iuga: iam ſyluæ valleſque præruptæ, & ſolitudines, & mille cauſis deſerta detrahantur. Hæ tot portiones terræ, imò verò, vt plures tradidere, mundi punctus (neque enim eſt aliud terra in vniuerſo) hæc eſt matria gloriæ noſtræ, hæc ſedes: hîc honores gerimus, hîc exercemus imperia, hîc opes cupimus, hîc tumultuatur humanum genus, hîc inſtauramus bella etiam ciuilia, mutuiſq; cædibus laxiorem facimus terram. Et vt publicos gentium furores tranſeam, hæc in qua conterminos pellimus, furtoque vicini ceſpitem noſtro ſolo affodimus, vt qui latiſſimè rura meatus fuerit, vltraque † fines exegerit accolas, quota terrarum parte gaudeat? vel cùm ad menſuram auaritiæ ſuæ propagauerit, quam tandem portionem eius defunctus obtineat?

† *Aliàs, famam.*

Mediam eſſe mundi terram. CAP. LXIX.

MEdiam eſſe mundi totius haud dubiis conſtat argumentis, ſed clariſſimè æquinoctij paribus horis. Nam niſi in medio eſſet, æquales dies noctesq; haberi non poſſe deprehenderunt & dioptræ, quæ vel maximè id confirmant: cum æquinoctiali tempore ex eadem linea ortus occaſuſque cernatur, & ſolſtitialis exortus per ſuam lineam, brumaliſque occaſus. Quæ accidere nullo modo poſſent, niſi in centro ſita eſſet.

De ſiderum ortus inæqualitate, & de eclipſi, & vbi, & quare. CAP. LXX.

TRes autem circuli ſuprà dictis zonis implexi, inæqualitates temporum diſtinguunt: Solſtitialis à parte Signiferi excelſiſſima nobis, ad ſeptentrionalem plagam verſus, contráque ad alium polum brumalis, item medio ambitu Signiferi orbis incedens æquinoctialis. Reliquorum, quæ miramur, cauſa in ipſius terræ figura eſt, quam globo ſimilem, & cum ea aquas iiſdem intelligitur argumentis. Sic enim fit haud dubiè, vt nobis ſeptentrionalis plagæ ſidera nunquàm occidant, contrà meridianæ nunquàm oriantur: rurſuſque hæc illis non cernantur, attollente ſe contra medios viſus terrarum globo. Septentriones non cernit Troglodytice, & confinis Aegyptus: nec Canopum Italia, & quem vocant Berenices crinem, item quem ſub Diuo Auguſto cognominauere Cæſaris thronon, inſignes ibi ſtellas. Adeóque manifeſtò aſſurgens faſtigium curuatur, vt Canopus quartam ferè partem ſigni vnius ſupra terram eminere. Alexandriæ intuentibus videatur: eadem à Rhodo terram quodammodo ipſam ſtringere: in Ponto omnino non cernatur, vbi maximè ſublimis Septentrio. Idem à Rhodo abſconditur, magiſque Alexandriæ: in Arabia Nouembri menſe prima vigilia occultus, ſecunda ſe oſtendit: in Meroe ſolſtitio veſperi pauliſper apparet, pauciſque ante exortum Arcturi diebus pariter cum die cernitur. Nauigantium hæc maximè curſus deprehendunt, in alia aduerſo, in alia prono mari, ſubitoque conſpicuis, atque vt è freto emergentibus, quę in anfractu pilæ latuere, ſideribus. Neque enim (vt dixere aliqui) mundus hoc polo excelſiore ſe attollit: aut vndique cernerentur hæc ſidera. verùm hæc eadem quibuſque proximis ſublimiora creduntur, eademque demerſa longinquis: vtque nunc ſublimis in deiectu poſitis videtur hîc vertex, ſic in illam terræ deuexitatem tranſgreſſis, illa ſe attollunt, reſidentibus quę hîc excelſa fuerant, quod niſi in figura pilæ accidere non poſſet. Ideóque defectus Solis ac Lunę veſpertinos Orientis incolæ non ſentiunt, nec matutinos ad Occaſum habitantes: meridianos verò ſæpius. Nobili apud Arbela magni Alexandri victoria, Luna defeciſſe noctis ſecunda hora prodita eſt: eadémque in Sicilia exoriens. Solis defectum, Vipſano & Fonteio coſſ. qui fuere ante paucos annos, factum † pridie Calendas Maias, Campania hora diei inter ſeptimam & octauam ſenſit: Corbulo dux in Armenia inter horam diei decimam & vndecimam prodidit viſum, circuitu globi alia aliis detegēte & occultante. Quòd ſi plana eſſet terra, ſimul omnia apparerent cunctis,

† *Aliàs, vndecimo Cal. Maias. adſtipulante etiam Marciano, qui de hac ipſa loquens eclipſi, in die* XI. *Cal. Maias eam dicit incidiſſe.*

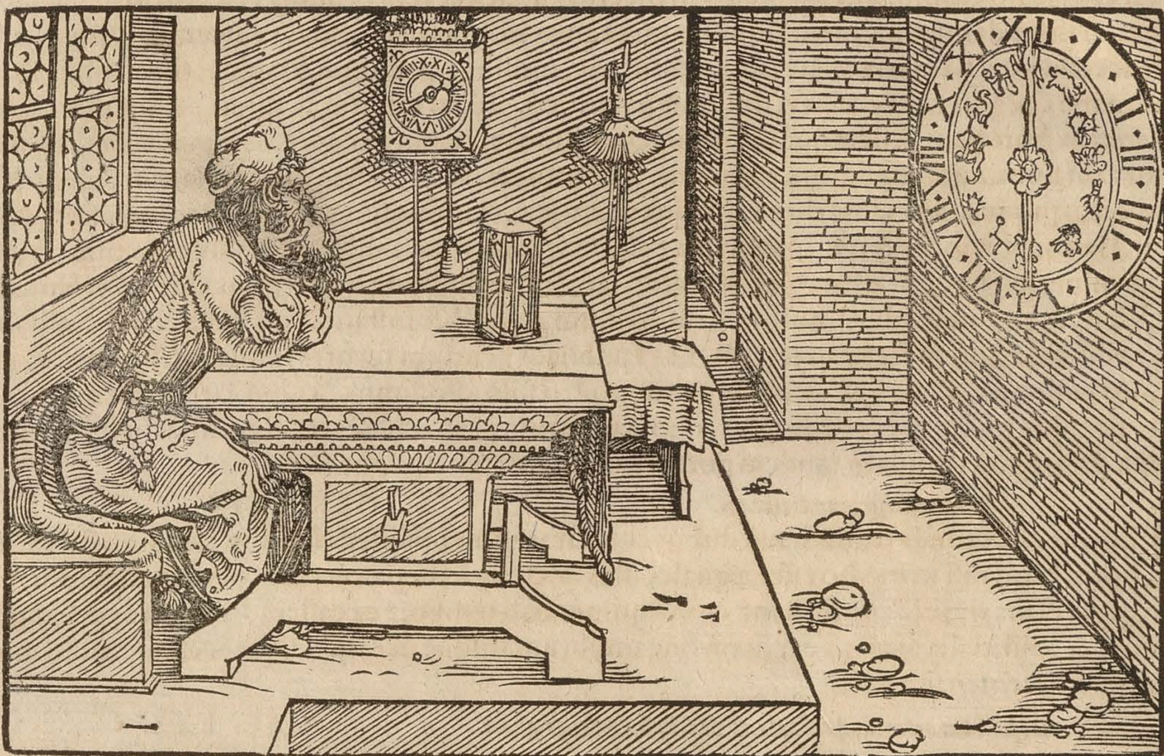
B 4 noctéſque

noctesque non fierent inæquales: neque aliàs, quàm in medio sitis, paria duodecim horarum interualla cernerentur, quæ nunc in omni parte simili modo congruunt.

Quæ ratio diurnæ lucis in terris. CAP. LXXI.

IDeo nec nox diesque quęuis eadem toto orbe simul est, opposítu globi noctem, aut ambitu diem afferente. Multis hoc cognitum experimentis. In Africa Hispaniaque turrium Annibalis: in Asia verò propter piraticos terrores, simili specularum præsidio excitato: in quêis prænunciatiuos ignes sexta hora diei accensos, sæpe compertum est, tertia noctis à tergo vltimis visos. Eiusdem Alexandri cursor Philonides, ex Sicyone Elin mille & ducenta stadia nouem diei confecit horis: indeque quamuis decliui itinere, tertia noctis hora remensus est sæpius. Causa quod eunti cum Sole iter erat, eundum remeans obuium contrario præteruertebat occursu. Qua de causa ad occasum nauigantes, quamuis breuissimo die, vincunt spatia nocturnæ nauigationis, vt solem ipsum comitâtes.

Gnomica de eadem re, & horologio primo. CAP. LXXII.

VAsaque horoscopa non vbique eadem sunt vsui, in trecenis stadiis, aut vt longissimè in quingenis, mutantibus semet vmbris Solis. Itaque vmbicili (quem gnomonem appellant) vmbra in Aegypto meridiano tempore, æquinoctij die, paulo plus quàm dimidiam gnomonis mensuram efficit. In vrbe Roma nona pars gnomonis deest vmbræ. In oppido Ancone superest quinta trigesima. In parte Italiæ quæ Venetia appellatur, eiusdem horis vmbra gnomoni par fit.

Vbi & quando nullæ vmbræ. CAP. LXXIII.

SImili modo tradunt in Syene oppido, quod est supra Alexandriam quinq; millibus stadiorum solstitij die medio nullam vmbram iaci: puteumque eius experimenti gratia factum, totum illuminari. Ex quo apparere tum Solem illi loco supra verticem esse: quod & in India supra flumen Hypasin fieri tempore eodem Onesicritus scripsit. Constatq; in Berenice vrbe Troglodytarum, & inde stadiis quatuor millibus dccc. xx. in eadem gente Ptolemaide oppido, quod in margine rubri maris ad primos elephantorum venatus conditum est, hoc idem ante solstitium quadragenis quinis diebus, totidemque postea fieri, & per eos xc. dies in meridiem vmbras iaci. Rursus in Meroe insula, quæ est caput gentis Aethiopum, & quinque millibus stadiorum à Syene in amne Nilo habitatur, bis anno absumi vmbras, Sole duodeuicesimam Tauri partem, & quartamdecimam Leonis obtinente. In Indiæ gente Oretum, mons est Maleus nomine, iuxta quem vmbræ æstate in Austrũ, hyeme in Septentrionem iaciuntur. Quindecim tantùm noctibus ibi apparet Septentrio. In eadẽ India Patales celeberrimo portu, Sol dexter oritur, vmbræ in Meridiem cadunt. Septentrionem ibi Alexandro morante annotatum, prima tantùm noctis parte aspici, Onesicritus dux eius scripsit: quibus in locis Indiæ vmbræ non sint, Septentrionem non conspici, & ea loca appellari Ascia, nec horas dinumerari ibi.

Vbi bis anno vmbræ, & vbi in contrarium. CAP. LXXIIII.

AT in tota Troglodytice, vmbras bis quadragintaquinque diebus in anno Eratosthenes in contrarium cadere prodidit.

Vbi longißimus dies, & vbi breuißimus. CAP. LXXV.

SIc fit, vt vario lucis incremẽto, in Meroe longissimus dies xij. horas ęquinoctiales, & octo partes vnius horæ colligat: Alexandriæ verò xiiij. horas: in Italia quindecim: in Britannia xvij. vbi æstate lucidæ noctes haud dubiè repromittunt id, quod cogit ratio credi: solstitij diebus accedente Sole propius verticem mundi, angusto lucis ambitu, subiecta terræ continuos dies habere † senis mensibus, noctesque è diuerso ad brumam remoto. Quod fieri in insula Thule Pythias Massiliensis scripsit, sex dierum nauigatione in Septentrionem à Britannia distante: quidam verò & in Mona, quæ distat à Camaloduno Britanniæ oppido circiter ducentis millibus, affirmant.

† *Aliâs, senis diebus, quam lectionem agnoscit & Pintianus, vetusti codicis fidem secutus.*

Item de horologio. CAP. LXXVI.

VMbrarum hanc rationem, & quam vocant gnomonicen, inuenit Anaximenes Milesius, Anaximandri (de quo diximus) discipulus: primusque horologium, quod appellant sciotericon, Lacedæmone ostendit.

Quomodo dies obseruentur. CAP. LXXVII.

IPsum diem alij aliter obseruauere. Babylonij inter duos Solis exortus: Athenienses inter duos occasus: Vmbri à meridie in meridiem: vulgus omne à luce ad tenebras: Sacerdotes Romani, & qui diem diffiniere ciuilem, item Aegyptij & Hipparchus, à media nocte in mediam. Minora autem interualla esse lucis inter ortus Solis iuxta solstitia, quàm æquinoctia, apparet, quia positio Signiferi circa media sui obliquior est, iuxta solstitium verò rectior.

Differentiæ gentium ratio. CAP. LXXVIII.

COntexenda sunt his cælestibus nexa causis. Nanq; Aethiopas vicini sideris vapore torreri, adustisq; similes gigni, barba & capillo vibrato, non est dubium. Et aduersa plaga mundi atq; glaciali, candida cute esse gentes, flauis promissas crinibus, † truces verò ex cæli rigore, has & illas mobilitates habentes. Ipsoq; † crurum argumento, illis in supera succum reuocari, natura vaporis: his in inferas partes depelli, humore deciduo. Hic graues feras, illic varias effigies animalium prouenire, & maximè alitum, & in multas figuras gigni volucres. Corporum autem proceritatem vtrobiq;, illic ignium nisu, hic humoris alimento. Medio verò terræ salubris vtrinq; mistura, fertilis ad omnia tractus, modicus corporum habitus. Magna & in colore tẽperies. Ritus molles, sensus liquidus, ingenia fœcunda, totiusq; naturæ capacia. Iisdem imperia, quæ nunquam extimis gentibus fuerint: sicut ne illæ quidem his paruerint auulsæ, ac pro immanitate naturæ vrgentis illas solitariæ.

† *Cælius Rhodiginus Antiq. lect. lib. 3. ca. 12. locum hũc sic restituit: truces verò ex cæli rigore, has & illas mobilitate hebetes.*

† *crinium*

De motu terræ. CAP. LXXIX.

BAbyloniorum placita motus terræ, hiatusq;, & cætera omnia, vi siderum existimant fieri, sed illorum trium, quibus fulmina assignant: fieri autem, meantium cum Sole aut congruentium, & maximè circa quadrata mũdi. Præclara quædam esse & immortalis in eo (si credimus) diuinitas perhibetur, Anaximandro Milesio Physico: quem ferunt Lacedæmoniis prædixisse, vt vrbẽ ac tecta custodirent: instare enim motum terrę: cùm & vrbs tota eorum corruit, & Taygeti montis magna pars ad formam puppis eminens abrupta, cladem insuper eam ruina pressit. Perhibetur & Pherecydis Pythagoræ doctoris alia coniectatio, sed & illa diuina: haustu aquæ è puteo præsensisse, ac prædixisse ibi terræ motum. Quæ si vera sunt, quantũ à Deo tandem videri possunt tales distare, dum viuãt? Et hæc quidem arbitrio cuiusq; existimanda relinquantur: ventos in causa esse non dubium reor. Neq; enim vnquam intremiscunt terræ, nisi sopito mari, cæloque adeò tranquillo, vt volatus auium non pendeãt, subtracto omni spiritu qui vehit: nec vnquam, nisi post ventos † conditos, scilicet in venas & cauernas eius occulto afflatu. Neque aliud est in terra tremor, quàm in nube tonitruum. Nec hiatus aliud, quàm cùm fulmen erumpit, incluso spiritu luctante, & ad libertatem exire nitente.

† *condito scilicet in venas, & caua eius occulta flatu.*

De terræ hiatibus. CAP. LXXX.

VAriè itaque quatitur, & mira eduntur opera, alibi prostratis mœnibus, alibi hiatu profundo haustis, alibi egestis molibus, alibi emissis amnibus, nõnunquam etiam ignibus, calidísve fontibus, alibi † aduerso fluminum cursu. Præcedit verò comitaturque terribilis sonus, aliâs murmur similius mugitibus, aut clamori humano, armorúmve pulsantium fragori, pro qualitate materiæ excipientis, formaque vel cauernarum vel cuniculi, per quem meat, exilius grassante in angusto, eodem rauco in recuruis resultante, in duris fremente, in humidis fluctuante & stagnantibus: item fremente contra solida. Itaque & sine motu sæpe editur sonus. Nec simplici modo quatitur vnquam, sed tremit vibratque. Hiatus verò aliâs remanet, ostendens quæ sorbuit, aliâs occultatore compresso: rursusque ita inducto solo, vt nulla vestigia extent, vrbibus plerunque deuoratis, agrorumque tractu hausto. Maritima autem maximè quatiuntur. Nec montosa tali malo carent. Exploratum est mihi, Alpes, Appenninumque sæpius tremuisse. Et autumno ac vere terræ crebriùs mouentur, sicut fiunt fulmina. Ideo Galliæ & Aegyptus minimè quatiuntur, quoniam hic æstatis causa obstat, illic hyemis. Item noctu sæpius, quàm interdiu. Maximi autem motus existunt matutini vespertinique: sed propinqua luce crebri: interdiu autem circa meridiem. Fiunt & Solis Luneq; defectu, quoniam tempestates nunc sopiuntur. Præcipuè verò, cùm sequitur imbrem æstus, imbrésue æstum.

† *Rectius auerso.*

Signa motus futuri. CAP. LXXXI.

NAuigantes quoque sentiunt non dubia coniectura, sine flatu intumescente fluctu subitò, aut quatiente icti. Intremunt verò & in nauibus posita, æquè quàm in ædificiis, crepituq; prænunciant. Quin & volucres non impauidæ sedent. † Est & in cælo signum, præceditq; motu futuro, aut interdiu, aut paulo post occasum sereno, ceu tenuis linea nubis in longum porrectæ spatium. Est & in puteis turbidior aqua, nec sine odoris tædio.

† Sed & in cælo signum præcedit motu futuro.

Auxilia contra motus futuros. CAP. LXXXII.

SIcut † in iisdem est remedium, quale & crebri specus præbent. Præconceptum enim spiritum exhalant: quod in certis notatur oppidis, quæ minus quatiũtur, crebris ad eluuiem cuniculis cauata. Multoque sunt tutiora in iisdem illis quæ pendent: sicut Neapoli in Italia intelligitur, parte eius, quæ solida est, ad tales casus obnoxia. Tutissimi sunt ædificiorum fornices, anguli quoque parietũ, postesque alterno pulsu renitentes. Et latere terreno facti parietes minore noxa quatiuntur. Magna differentia est & in ipso genere motus: pluribus siquidem modis quatitur. Tutissimum est, cùm vibrat crispante ædificiorum crepitu, & cum intumescit assurgens, alternoque motu residet: innoxiũ & cùm concurrentia tecta contrario ictu arietant, quoniam alter motus alteri renititur. Vndantis inclinatio, & fluctus more quædam volutatio infesta est: aut cùm in vnam partem totus se motus impellit. Desinunt autem tremores, cùm ventus emersit: sin verò durauere, non ante quadraginta dies sistuntur: plerunque & tardius, vtpote cum quidam annuo & bienni spatio durauerint.

† Sed & in iisdem est remedium.

Portenta terrarum semel visa. CAP. LXXXIII.

FActum est semel quod equidem Hetruscę discipline voluminibus inueni, ingens terrarum portentum L. Marcio, Sex. Iulio coss. in agro Mutinensi. Nanq; montes duo inter se concurrerũt, crepitu maximo assultantes recedentesque, inter eos flamma fumoque in cælum exeunte interdiu, spectante è via Aemylia magna equitum Romanorum familiarumq; & viatorum multitudine. Eo concursu villæ omnes elisæ, animalia permulta quæ intrà fuerant, exanimata sunt, anno ante sociale bellum: quod haud scio an funestius ipsi terræ Italiæ fuerit, quàm ciuilia. Non minus mirum ostentum & nostra cognouit ętas, anno Neronis principis supremo, sicut in rebus eius exposuimus, pratis oleisque intercedente via publica in contrarias sedes trangressis, in agro Marrucino, prædiis Vectij Marcelli equitis Romani, res Neronis procurantis.

Miracula terræmotus. CAP. LXXXIIII.

FIunt simul cum terræmotu & inundationes maris, eodem videlicet spiritu infusi, aut residentis sinu recepti. Maximus terræ memoria mortalium extitit motus, Tiberij Cęsaris principatu, xij. vrbibus Asiæ vna nocte prostratis. Creberrimus Punico bello, intra eundem annum septies atque quinquagies nuntiatus Romam. Quo quidem anno ad Thrasymenum lacum dimicantes, maximũ motum neque Pœni sensere, nec Romani. Nec verò simplex malum, aut in ipso tantùm motu periculum est, sed par aut maius ostentum. Nunquàm vrbs Roma tremuit, vt non futuri euentus alicuius id prænuntium esset.

Quibus locis maria recesserint. CAP. LXXXV.

EAdem nascentium causa terrarum est, cùm idem ille spiritus attollendo potens solo, non valuit erumpere. Nascuntur enim nec fluminum tantùm inuectu, sicut Echinades insulæ ab Acheloo amne congestæ, maiorque pars Aegyti à Nilo, in quam à Pharo insula noctis & diei cursum fuisse Homero credimus: sed & recessu maris, sicut eidem de Circeiis: quod accidisse & in Ambraciæ portu decem millium passuum interuallo, & Atheniensium quinq; milliũ ad Piræeũ memoratur. Et Ephesi, vbi quondã ædem Dianæ alluebat. Herodoto quidem si credimus, mare fuit supra Memphim vsque ad Aethiopum montes: itemque à planis Arabiæ. Mare & circa Ilium, & tota Teuthrania, quaque campos intulerit Mæander

Odyss. A.

10 *Ratio insularum enascentium.* CAP. LXXXVI.

NAscuntur & alio modo terræ, ac repentè in aliquo mari emergunt, velut paria secum faciente natura, quæq; hauserit hiatus, alio loco reddente.

Quæ, & quibus temporibus enatæ sunt. CAP. LXXXVII.

CLaræ iampridem insulæ, Delos & Rhodos, memoriæ produntur enatæ. Posteà minores, vltra Melon Anaphe, inter Lemnum & Hellespontum, Nea: inter Lebedum & Teon, Alone: inter Cycladas Olympiadis cxxxv. anno quarto, Thera & Therasia. Inter easdem post annos cxxx. Hiera eademque Automate. Et ab duobus stadiis post annos cx. in nostro æuo, M. Iunio Syllano, L. Balbo coss. ad viij. Idus Iulias, Thia.

Quas terras interruperint maria. CAP. LXXXVIII.

20 ANte nos & iuxta Italiam inter Aeolias insulas, item iuxta Cretam emersit è mari. M. D. passuum, vnà cum calidis fontibus, altera Olympiadis cxliij. anno tertio in Thusco sinu, flagrans hæc violento cum flatu. Proditurque memoriæ, magna circa illam multitudine piscium fluitante, confestim expirasse quibus ex his cibus fuisset. Sic & Pithecusas in Campano sinu feruntortas. Mox in his montem † Epopon, cùm repentè flamma ex eo emicuisset, campestri æquatum planitie. In eadem & oppidum haustum profundo: alioq; motu terræ stagnum emersisse: & alio, prouolutis montibus insulam extitisse Prochytam. Nanq; & hoc modo insulas rerum natura fecit. Auellit Siciliam Italiæ, Cyprum Syriæ, Euboeam Boeotiæ, Euboeæ Atalanten & Macrin, Besbycum Bithyniæ, Leucosiam Sirenum promontorio.

† Legendum videtur Epomeum, quemadmodum apud Strabonem ad finem lib. 5.

Quæ insulæ continenti adiunctæ. CAP. LXXXIX.

30 RVrsus abstulit insulas mari, iunxitq; terris: Antissam Lesbo, Zephyrium Halicarnasso, Aethusam Myndo, Dromiscon & Pernen Mileto, Narthecusam Parthenio promontorio. Hybanda quondam Insula Ioniæ, cc. nunc à mari abest stadiis. Syrien Ephesus in mediterranea habet: Derasidas & Sophoniam vicina ei Magnesia. Epidaurus & Oricum insulæ esse desierunt.

Quæ terræ in totum mari permutatæ. CAP. XC.

IN totum abstulit terras, primùm omnium vbi Atlanticum mare est, si Platoni credimus, immenso spatio. Mox interno, quæ videmus hodie, mersam Acarnaniam Ambracio sinu, Achaiam Corinthio, Europam Asiamq; Propontide & Ponto. Ad hoc perrupit mare Leucada, Antirrhium, Hellespontum, Bosporos duos.

Quæ terræ ipsæ se sorbuerunt. CAP. XCI.

40 ATque vt sinus & stagna prætercam, † ipsa se condens terra deuorauit Cybotum altissimum montem, cum oppido Curite, Sipylum in Magnesia: & prius in eodem loco clarissimam vrbẽ quæ Tantalis vocabatur. Galanis & Gamales vrbium in Phoenice agros cum ipsis, Phegium Aethiopiæ iugum excelsissimum, tanquam non infida grassarentur & litora.

† ipsa se comest terra. Deuorauit &c.

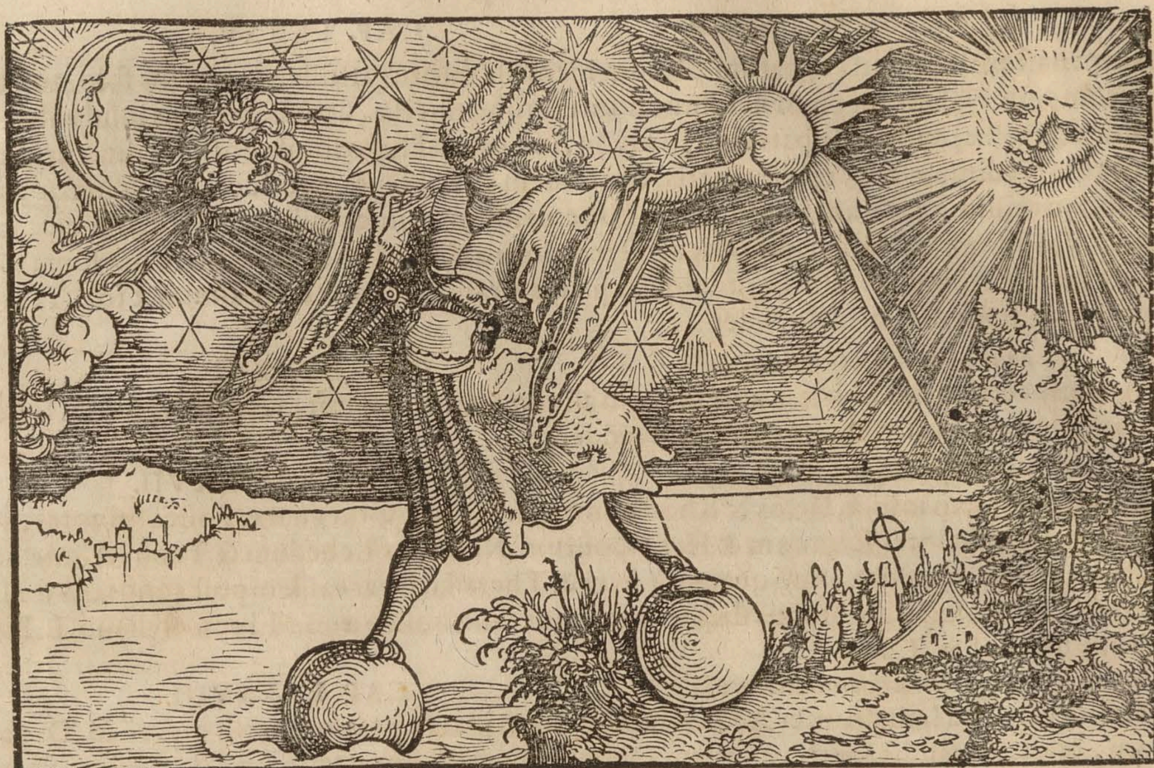
Quæ vrbes haustæ sint à mari. CAP. XCII.

PYrrham & Antissam circa Mæotim Pontus abstulit, Elicen & Buram in sinu Corinthio, quarũ in alto vestigia apparent. Ex insula Cea amplius triginta millia passuum abrupta subitò, cũ plurimis mortalium rapuit. Et in Sicilia dimidiam Thyndarida vrbem, ac quicquid ab Italia deest. Similiter in Boeotia & Eleusina.

De miraculis terrarum. CAP. XCIII.

50 MOtus enim terræ sileantur, & quicquid est, vbi saltem busta vrbium extant: simul vt terræ miracula potius dicamus, quàm scelera naturæ. Et Hercule non cælestia enarratu difficiliora fuerint, Metallorum opulentia tam varia, tam diues, tam foecunda, tot seculis suboriens: cùm tantũ quotidie orbe toto populentur ignes, ruinæ, naufragia, bella, fraudes, tantum verò luxuria, & tot mortales conterant: gemmarum pictura tam multiplex, lapidum tam discolores maculæ, interque eos candor alicuius, præter lucem omnia excludens: medicatorum fontium vis: ignium tot locis emicantium perpetua tot seculis incendia: spiritus letales alibi, aut scrobibus emissi, aut ipso loci situ mortiferi, alibi volucribus tantùm, vt Soracte vicino vrbi tractu: alibi præter hominem cæteris animantibus: nonnunquam & homini, vt in Sinuasseno agro & Puteolano: spiracula vocant, alij Charoneas scrobes, mortiferum spiritum exhalantes. Item in Hirpinis Ansancti, ad Mephitis ædem locum, quem qui intrauere, moriuntur. Simili modo Hierapoli in Asia, Matris tantùm

magnæ

magnæ sacerdoti innoxiū. Alibi fatidici specus, quorum exhalatione temulenti futura præcinunt, vt Delphis, nobilissimo oraculo. Quibus in rebus quid possit aliud causæ afferre mortalium quispiam, quàm diffusæ per omne naturæ subinde aliter atq; aliter numen erumpens?

De terris semper trementibus. CAP. XCIIII.

QVædam verò terræ ad ingressus tremunt, sicut in Gabiensi agro, non procul vrbe Roma, iugera fermè ducenta, equitantium cursu: similiter in Reatino.

De insulis semper fluctuantibus. CAP. XCV.

† *fluitant.*

QVædam insulæ semper † fluctuant, sicut in agro Cæcubo, & eodem Reatino, Mutiensi, Statoniensi. In Vadimonis lacu, & ad Cutilias aquas opaca sylua, quæ nunquàm die ac noctu eodem loco visitur. In Lydia quæ vocatur Calaminæ, non ventis solùm, sed etiam contis quò libeat impulsæ, multorum ciuium Mithridatico bello salus. Sunt & in Nymphæo paruæ, saltuares dictæ, quoniã in symphoniæ cantu ad ictus modulantium pedum mouentur. In Tarquiniensi lacu magno Italiæ duæ nemora circunferunt, nunc triquetram figuram edentes nunc rotundam complexu, ventis impellentibus, quadratam nunquàm.

Quibus in terris non pluat: & aceruata terrarum miracula, & cæterorum elementorum. CAP. XCVI.

CElebre fanum habet Veneris Paphos, in cuius quandam aream non impluit. Item in Nea oppido Troadis circa simulachrum Mineruæ. In eodem & relicta sacrificia non putrescunt. Iuxta Harpasa oppidum Asiæ, cautes stat horrenda, vno digito mobilis: eadem, si toto corpore impellatur, resistens. In Taurorum peninsula in ciuitate † Parasino terra est, qua sanantur omnia vulnera. At circa Asson Troadis lapis nascitur, quo consumuntur omnia corpora: Sarcophagus vocatur. Duo sunt montes iuxta flumen Indum: alteri natura est vt ferrum omne teneat, alteri vt respuat. Itaque si sint claui in calciamento, vestigia auelli in altero non posse, in altero sisti. Locris & Crotone pestilentiam nunquàm fuisse, nec vllo terræmotu laboratum, annotatum est. In Lycia verò semper à terræmotu xl. dies serenos esse. In agro Ardano frumentum satum non nascitur. Ad aras Murtias in Veiente, & apud Tusculanum, & in sylua Ciminia loca sunt in quibus in terram depacta non extrahuntur. In Crustumino natum fœnum ibi noxium, extrà salubre est.

† *Characena.*

Qua ratione æstus maris accedant & recedant. Et vbi ijdem extra rationem. CAP. XCVII.

ET de aquarum natura complura dicta sunt: sed æstus maris accedere & reciprocare, maximè mirum: pluribus quidem modis, verùm causa in Sole Lunaque. Bis inter duos exortus Lunę affluunt, bisque remeant, vicenis quaternisque semper horis. Et primùm attollente se cum ea mundo intumescentes, mox à meridiano cæli fastigio vergente in occasum residentes: rursusque ab occasu subter cæli ima, & meridiano contraria accedente, inundantes: hinc donec iterum exoriatur, se sorbentes. Nec vnquam eodem tempore, quo pridie, reflui, † vt ancillante sidere, trahenteque secum auido hausta maria, & assiduè aliundè, quàm pridie, exoriente: paribus tamen interuallis reciproci, senisque semper horis, non cuiusque diei aut noctis, aut loci, sed æquinoctialibus: Ideoque inæquales vulgarium horarum spatio, vtcunque plures in eas aut diei aut noctis illarum mensuræ cadunt, & æquinoctio tantùm pares vbique. Ingens argumentum plenumque lucis aut vocis etiam diurnę, hebetes esse, qui negent subtermeare sidera, ac rursus eadem resurgere, similemque terris, imò verò

† *vt ancillantes sideri auido, trahendiq; secum haustu maria, & assiduè aliunde, quàm pridie, exorienti.*

vniuersæ

vniuersæ naturæ exinde faciem, in iisdem ortus occasusq; operibus: non aliter sub terra manifesto sideris cursu alióve effectu, quàm cùm præter oculos nostros feratur. Multiplex etiamnum lunaris differentia, primumq; septenis diebus. † Quippe modici noua ad diuiduā æstus, pleniore ab ea exundant, plenaq; maximè feruent. Inde mitescunt. Pares ad septimam primis. Iterumq; alio latere diuidua augentur. † In coitu Solis pares. Planè eadem Aquilonia, & à terris longius recedente mitiores, quàm cùm in Austros digressa, propiore nisu vim suam exercet. Per octonos quoque annos ad principia motus & paria incrementa centesimo Lunæ reuocantur ambitu, augente ea cuncta Solis annuis causis, duobus æquinoctiis maximè tumentes, & autumnali amplius, quàm verno. inanes verò bruma, & magis solstitio. Nec tamen in ipsis, quos dixi, temporū articulis, sed paucis pòst die-
10 bus, sicuti neq; in plena aut nouissima, sed postea: nec statim vt Lunā mundus ostendat occultétue, aut media plaga declinet, verùm duabus ferè horis æquinoctialibus serius, tardiore semper ad terras omniū, quæ geruntur in cælo, effectu cadente, quàm visu, sicuti fulguris, & tonitrus, & fulminū. Omnes autem æstus in Oceano maiora integunt spatia inundantq;, quàm in reliquo mari: siue quia totū in vniuersitate animosius est, quàm in parte, siue quia magnitudo aperta sideris vim laxè grassantis efficacius sentit, eandem angustiis arcentibus. Qua de causa nec lacus, nec amnes similiter mouentur. Octogenis cubitis supra Britanniam intumescere æstus, Pythias Massiliensis author est. Interiora autem maria terris clauduntur, vt portu. Quibusdam tamen in locis spatiosior laxitas ditioni paret: vtpote cùm plura exempla sint, in tranquillo mari, nulloq; velorum impulsu, tertio die ex Italia prouectorum Vticam, æstu feruente. Circa litora autem magis, quàm in alto, deprehen-
20 duntur hi motus: quoniam & in corpore extrema pulsum venarum, id est, spiritus magis sentiunt. In plerisque tamen æstuariis, propter dispares siderum in quoque tractu exortus, diuersi existunt æstus, tempore, non ratione, discordes, sicut in Syrtibus. Et quorundam tamen priuata natura est, velut Taurominitani euripi sæpius, & in Eubœa septies die ac nocte reciprocantis. Aestus idem triduo in mense consistit, septima, octaua, nonaque Luna. Gadibus, qui est delubro Herculis proximus, fons inclusus ad putei modum, aliâs simul cum Oceano augetur minuiturq;, aliâs verò vtrunque contrariis temporibus. Eodem in loco alter, Oceani motibus consentit. In ripa Bætis oppidum est, cuius putei crescente æstu minuuntur, augescunt decedente, mediis temporum immobiles. Eadem natura in Hispali oppido vni puteo, cæteris vulgaris. Et Pontus semper extrà meat in Propontidem, introrsus in Pontum nunquàm refluo mari.

30 *Miracula maris.* CAP. XCVIII.

OMnia plenilunio maria purgantur, quædā & stato tempore. Circa Messanam & Mylas fimo similia expuuntur in litus purgamenta: vnde fabula Solis boues ibi stabulari. His addit (vt nihil quod equidem nouerim prætercam) Aristoteles, nullum animal nisi æstu recedente expirare. Obseruatum id multùm in Gallico Oceano, & duntaxat in homine compertum.

Quæ potestas Lunæ, & terrena, & marina. CAP. XCIX.

QVo vera coiectatio existit, haud frustra spiritū sidus Lunæ existimari. Hoc esse quod terras saturet, accedensq; corpora impleat, abscedens inaniat. Ideo cū incremento eius augeri cōchylia, & maximè spiritū sentire, quibus sanguis non sit. Sed & † sanguine hominē etiā cū lumine eius augeri ac minui: frondes quoq; ac pabula (vt suo loco dicetur) sentire, in omnia eadē penetrante vi.

40 *Quæ Solis, & quare salsum mare.* CAP. C.

ITaque Solis ardore siccatur liquor: & hoc esse masculum sidus accepimus, torrens cuncta sorbensque. Sic mari latè patenti saporem incoqui salis, † aut quia exhausto inde dulci tenuique quod facillimè trahat vis ignea, omne asperius crassiusque linquatur. Ideo summa æquorum aqua dulciorem profundam. Hanc esse veriorem causam asperi saporis, quàm quòd mare terræ sudor sit æternus, aut quia plurimum ex arido misceatur illi vapore, aut quia terræ natura medicatas aquas inficiat. Est in exemplis, Dionysio Siciliæ tyranno, cùm pulsus est ea potentia, accidisse prodigium, vt vno die in portu dulcesceret mare.

Item de natura Lunæ. CAP. CI.

E Contrario ferunt Lunæ fœmineum ac molle sidus, atq; nocturnum, soluere humorem, & tra-
50 here, non auferre. Id manifestū esse, quòd ferarum occisa corpora in tabem † visu suo resoluat, somnoque sopitis torporem contractum in caput reuocet: glaciem refundat, cunctaque humifico spiritu laxet. Ita pensari naturæ vices, semperque sufficere, aliis siderum elementa cogentibus, aliis verò fundentibus. Sed in dulcibus aquis Lunæ alimentum esse, sicut in marinis Solis.

Vbi altissimum mare. CAP. CII.

ALtissimum mare xv. stadiorum Fabianus tradit. Alij in Ponto ex aduerso Coraxorum gentis (vocant Bathea Ponti) trecentis ferè à continenti stadiis immensam altitudinem maris tradunt, vadis nunquàm repertis.

Miracula aquarum, fontium, & fluminum. CAP. CIII.

MIrabilius id faciunt aquæ dulces, iuxta mare vt fistulis emicantes. Nam nec aquarum natura à miraculis cessat. Dulces mari inuehuntur, leuiores haud dubiè. Ideo & marinæ, quarū natura

† Quippe modici à noua ad diuiduā æstus, pleniores ab ea exundant.

† In coitu Solis pares plena. Eadē &c.

† sanguinem hominum.

† Aut, particula redundat.

† nisu, legit Pintianus ex Toletano codice: qua voce & suprà vsus est Plinius capitul. 97. pro defluuio illo à siderib. in terram decidente, quod Barbari Influentiam vocant.

grauior, magis inuecta ſuſtinent. Quædam verò & dulces inter ſe ſupermeant alias. Vt in Fucino lacu inuectus amnis, in Lario Addua, in Verbano Ticinus, in Benaco Mincius, in Seuinno Ollius, in Lemano Rhodanus, hic trans Alpes, ſuperiores in Italia, multorum millium tranſitu hoſpitales ſuas tantùm, nec largiores, quàm intulere, aquas euehentes. Proditum hoc & in Oronte amne Syriæ, multisq; aliis. Quidam verò odio maris ipſa ſubeunt vada, ſicut Arethuſa fons Syracuſanus, in quo redduntur iacta in Alpheum, qui per Olympiã fluens, Peloponneſiaco litori infunditur. Subeunt terras, rurſusq; redduntur, Lycus in Aſia, Eraſinus in Argolica, Tigris in Meſopotamia. Et quæ in Aeſculapij fonte Athenis immerſa ſunt, in Phalerico redduntur. Et in Atinate campo fluuius merſus, poſt xx. M. paſſ. exit: & in Aquileienſi Timauus. Nihil in Aſphaltite Iudææ lacu, qui bitumen gignit, mergi poteſt: nec in Armeniæ maioris Arethuſa: is quidem nitroſus piſces alit. In Salentino iuxta oppidum Manduriam lacus ad margines plenus, neque exhauſtis aquis minuitur, neque infuſis augetur. In Ciconum flumine, & in Piceno lacu Velino lignum deiectũ, lapideo cortice obducitur: & in Surio Colchidis flumine, adeò vt lapidem plerunq; † durans adhuc integat cortex. Similiter in flumine Silaro, vltra Surrentum, non virgulta modò immerſa, verùm & folia lapideſcunt, aliâs ſalubri potu eius aquæ. In exitu paludis Reatinæ ſaxum creſcit. Et in Rubro mari oleæ, virentesque frutices enaſcuntur. Sed & fontium plurimorum natura mira eſt feruore. Idq; etiam in iugis Alpium, ipſoq; in mari inter Italiam & Aenariam, vt in Baiano ſinu, & in Liri fluuio, multisq; aliis. Nam dulcis hauſtus in mari plurimis locis, vt ad Chelidonias inſulas & Aradum, & in Gaditano Oceano. Patauinorum aquis calidis herbæ virentes innaſcuntur, Piſanorũ ranæ: ad Vetulonios in Hetruria nõ procul à mari, piſces. In Caſinate fluuius appellatur Scatebra, frigidus, abundãtior æſtate. In eo, vt in Arcadiæ Stymphali, enaſcũtur aquatiles muſculi. In Dodone Iouis fons cùm ſit gelidus, & immerſas faces extinguat, ſi extinctæ admoueantur, accendit. Idem meridie ſemper deficit, qua de cauſa Anapauomenon vocant. Mox increſcens ad medium noctis exuberat: ab eo rurſus ſenſim deficit. In Illyriis ſupra fontem frigidum expanſæ veſtes accenduntur. Iouis Hammonis fons interdiu frigidus, noctibus feruet. In Troglodytis fons Solis appellatur dulcis, & circa meridiem maximè frigidus: mox paulatim tepeſcens, ad noctis media feruore & amaritudine infeſtatur. Padi fons mediis diebus æſtiuis velut interquieſcens ſemper aret. In Tenedo inſula fons, ſemper à tertia noctis hora in ſextam ab æſtiuo ſolſtitio exundat. Et in Delo inſula Inopus fons eodem, quo Nilus, modo, ac pariter cum eo decreſcit augeturq;. Contra Timauum amnem inſula parua in mari eſt cum fontibus calidis, qui pariter cum æſtu maris creſcunt, minuunturq;. In agro Pitinate trans Apenninum fluuius Nouanus omnibus ſolſtitiis torrens, bruma ſiccatur. In Faliſco omnis aqua pota candidos boues facit: in Bœotia amnis Melas oues nigras: Cephiſſus ex eodem lacu profluens, albas: rurſus nigras Penius, rufasque iuxta Ilium Xanthus, vnde & nomen amni. In Ponto fluuius † Aſtaces rigat campos, in quibus paſtæ nigro lacte equæ gentem alunt. In Reatino fons Neminia appellatus, alio atque alio loco exoritur, annonæ mutationem ſignificans. Brunduſij in portu fons, incorruptas præſtat aquas nauigãtibus. Lynceſtis aqua, quæ vocatur acidula, vini modo temulẽtos facit. Item in Paphlagonia, & in agro Caleno. In Andro inſula tẽplo Liberi patris fontẽ nonis Ianuariis ſemper vini ſapore fluere Mutianus ter coſ. credit: Dios tecnoſia vocatur.

† *durus.*

† *Aſtacenos rigat campos.*

catur. Iuxta Nonacrim Arcadiæ Styx, nec odore differens, nec colore, epota illico necat. Item in Beroso Taurorũ colle tres fontes, sine remedio, sine dolore mortiferi. In Carrinensi Hispaniæ agro duo fontes iuxtà fluunt, alter omnia respuẽs, alter absorbens. In eadem gente alius, aurei coloris omnes ostendit pisces, nihil extra illam aquam cæteris differentes. In Comensi iuxta Larium lacum, fons largus, horis singulis semper intumescit ac residet. In Cydonia insula ante Lesbon fons calidus, verè tantum fluit. Lacus Sinnaus in Asia circumnascente absynthio inficitur. Colophone in Apollinis Clarij specu lacuna est, cuius potu mira redduntur oracula, bibentium breuiore vita. Amnes retro fluere & nostra vidit ætas, Neronis principis annis supremis, sicut in rebus eius retulimus. Iam omnes fontes æstate, quàm hyeme, gelidiores esse, quem fallit? Sicut illa permira naturæ opera, æs & plumbum in massa mergi, dilata fluitare. Eiusdemque ponderis alia sidere, alia inuehi. Onera in aqua facilius moueri. Thyrreum lapidem, quamuis grandem, innatare, eundemque comminutum mergi. Recentia cadauera ad vadum labi, intumescentia attolli. Inania vasa haud facilius, quàm plena, extrahi. Pluuias salinis aquas vtiliores esse, quàm reliquas: nec fieri salem, nisi admistis dulcibus. Marinas tardius gelare, celerius accendi. Hyeme mare calidius esse, autumno salsius. Omne oleo tranquillari. Et ob id vrinantes ore spargere, quoniam mitiget naturam asperam, lucemque deportet. Niues in alto mari non cadere. Cùm omnis aqua deorsum feratur, exilire fontes, atque etiam in Aetnæ radicibus flagrantis intantum, vt quinquagena & centena millia pass. harenas flammarum globus eructet.

Ignium & aquarum iuncta miracula, & de maltha. CAP. CIIII.

IAmque & ignium, quod est naturæ quartum elementum, reddamus aliqua miracula. Sed primùm ex aquis. In Commagenes vrbe Samosatis stagnum est, emittens limum (malthã vocant) flagrantem. Cùm quid attigit solidi, adhæret: præterea tactus sequitur fugientes. Sic defendêre muros oppugnante Lucullo: flagrabatque miles armis suis: Aquis etiam accenditur. Terra tantùm restingui docuere experimenta.

De Naphtha. CAP. CV.

SImilis est natura naphthæ: ita appellatur circa Babyloniam, & in Austagenis Parthiæ profluens, bituminis liquidi modo. Huic magna cognatio ignium, transiliúntque protinus in eam vndecunque visam. Ita ferunt à Medea pellicem crematam, postquàm sacrificatura ad aras accesserat, corona igne rapta.

De semper ardentibus locis. CAP. CVI.

VErùm in montium miraculis, ardet Aetna noctibus semper, tantoq; æuo ignium materiæ sufficit, niualis hybernis temporibus, egestumque cinerem pruinis operiens. Nec in illo tantùm natura sæuit, exustionẽ terris denuntians. Flagrat in Phaselide mons Chimæra, & quidem immortali diebus ac noctibus flamma. Ignem eius accendi aqua, extingui verò terra aut fœno, Gnidius Ctesias tradit. Eadem in Lycia Hephestij montes, teda flãmante tacti, flagrant adeò, vt lapides quoque riuorum & harenæ in ipsis aquis ardeant: aliturq; ignis ille pluuiis. Baculo si quis ex iis accenso traxerit sulcos, riuos ignium sequi narrant. Flagrat in Bactris Cophanti noctibus vertex. Flagrat in Medis & Cestia gente confinio Persidis: Susis quidem ad turrim albam, è xv. caminis, maximo eorũ & interdiu. Campus Babyloniæ flagrat, quadam veluti piscina iugeri magnitudine. Item Aethiopum iuxtà Hesperium montem, stellarum modo campi noctu nitent. Similiter in Megalopolitanorum agro, tametsi internus sit ille iucundus, † frondemque densi supra se nemoris non adurens, & iuxta gelidum fontem semper ardens. Nymphæi crater dira Apolloniatis suis portendit, vt Theopompus tradidit. Augetur imbribus, egeritque bitumen, temperandum fonte illo ingustabili, aliâs omni bitumine dilutius. Sed quis hæc miretur? in medio mari Hiera insula Aeolia iuxta Italiã cum ipso mari arsit per aliquot dies sociali bello, donec legatio Senatus piauit. Maximo tamen ardet incendio Theôn ochema dictum, Aethiopum iugum, torrentesque Solis ardoribus flammas egerit. Tot locis tot incendiis rerum natura terras cremat.

† *Mutanda est distinctio, & sic legendum: frondemq; densi supra se nemoris non adurens. Et iuxta egelidũ fontem ardẽs Nymphæi crater, dira semper Apolloniatis suis portendit. Vt autem Egelidum malimus, quàm Gelidũ, Strabonis authoritate, adducimur, qui Nymphæi crateri fontes subesse scribit aquis tepidis, & bitumine scatentes.*

Ignium per se miracula. CAP. CVII.

PRæterea cùm sit huius vnius elementi ratio fœcunda, seque ipse pariat, & minimis crescat scintillis, quid fore putandũ est in tot rogis terræ? Quæ est illa natura, quæ voracitatem in toto mundo auidissimam sine damno sui pascit? Addantur iis sidera innumera, ingensque Sol. Addantur humani ignes, & lapidum quoque insiti naturæ, attrita inter se ligna, iam nubium & origenes fulminum. Excedit profectò omnia miracula, vllum diem fuisse, quo non cuncta conflagrarent: cùm specula quoque concaua aduersa Solis radiis faciliùs etiam accendantur, quàm vllus alius ignis. Quid quòd innumerabiles parui, sed naturales scatent? In Nymphæo exit è petra flamma, quæ pluuiis accenditur. Exit & ad aquas Scantias. Hæc quidem inualida cùm transit, nec longè in alia materia durans. Viret æternò hunc fontem igneũ contegens fraxinus. Exit in Mutinensi agro statis Vulcano diebus. Reperitur apud authores, subiectis Ariciæ aruis, si carbo deciderit, ardere terram. In agro Sabino & Sidicino vnctum flagrare lapidem. In Salentino oppido Egnatia, imposito ligno in saxum quoddã ibi sacrũ, protinus flammam existere. In Laciniæ Iunonis ara sub dio sita, cinerem

nerem immobilem esse, perflantibus vndique procellis. Quin & repentinos ignes existere, & in aquis, & in corporibus etiam humanis. Thrasymenum lacum arsisse totū: Seruio Tullio dormienti in pueritia, ex capite flammam emicuisse: L. Marcio in Hispania interemptis Scipionibus concionanti, & milites ad vltionem exhortanti, arsisse simili modo, Valerius Antias narrat. Plura mox & distinctius. Nunc enim quadam mistura rerum omnium exhibentur miracula. † Verùm egressa mens interpretationem naturæ, festinat legentium animos per totum orbem, veluti manu ducere.

† Interim.

Terræ vniuersæ mensura, longitudo & latitudo. CAP. CVIII.

PArs nostra terrarum, de qua memoro, ambienti (vt dictum est) Oceano velut innatans, longissimè ab ortu ad occasum patet, hoc est, ab India ad Herculis columnas Gadibus sacratas, octuagies quinquies centena septuaginta octo M. pass. vt Artemidoro authori placet. Vt verò Isidoro, nonagies octies centena & decem & octo M. Artemidorus adiicit amplius, à Gadibus circuitu sacri promontorij ad promontorium Artabrum, quò longissimè frons procurrit Hispaniæ, octingenta M. nonagintaunum. Id mensuræ, duplici currit via. A Gange amne ostioque eius, quo se in Eoum Oceanum effundit, per Indiam Parthyenenque ad Myriandrum vrbem Syriæ, in Issico sinu positā, quinquagies bis centena, quindecim M. pass. Inde proxima nauigatione Cyprum Insulam, Pataram Lyciæ, Rhodum, Astypalæam in Carpathio mari insulas, Laconicæ Tænarum, Lilybæum Siciliæ, † Calarim Sardiniæ, tricies quater centena, quinquaginta M. Deinde Gades quatuordecies centena & quinquaginta M. pass. Quæ mensura vniuersa ab eo mari efficit octogies quinquies centena, lxxviij. M. pass. Alia via, quæ certior, itinere terreno maximè patet, à Gange ad Euphratem amnem quinquagies centena M. p. & xxj. Inde Cappadociæ Mazaca cc. M. xliiij. Inde per Phrygiam, Cariam, Ephesum cccc. M. pass. xcviij. Ab Epheso per Aegæum pelagus Delum ducenta M. Isthmum ducenta duodecim M. Deinde terra & † Laconico mari & Corinthiaco sinu Patras Peloponnesi ducenta duo M. quingenti: Leucadem lxxxvj. millia quingenti: Corcyram totidem: Acroceraunia centum triginta duo millia quingenti: Brundusium lxxx. sex millia quingenti: Romam ccc. millia lx. Alpes vsque ad Cincomagum vicum M. cccccxviij. Per Galliā ad Pyrenæos montes Illiberim quingenta quinquaginta sex M. Ad Oceanum & Hispaniæ oram trecenta trigintaduo M. Traiectu Gadis septē millia quingenti. Quæ mensura Artemidori ratione efficit octuagiessexies centena octoginta quinque. Latitudo autem terræ à meridiano situ ad septentrionem, dimidio ferè minor colligitur, quinquagies quater centena sexaginta duo millia. Quo palàm fit, quantum & hinc vapor abstulerit, & illinc rigor. Neque enim deesse arbitror terris, aut non esse globi formam, sed inhabitabilia vtrinque incomperta esse. Hæc mensura currit à litore Aethiopici Oceani, quà modò habitatur, ad Meroen cccccl. M. Inde Alexandriam duodecies centena millia quinquaginta. Rhodum quingenta octoginta. Gnidum octogintaquatuor millia quingenti. Cōn vigintiquinque millia. Samum c. millia. Chium lxxxiiij. millia. Mitylenen lxv. millia. Tenedon xxviij. millia. Sigæum promontorium xij. millia quingenti. Os Ponti cccxij. millia quingenti. Carambin promontorium cccl. Os Mæotidis cccxij. millia quingenti. Ostium Tanais cclxv. M. qui cursus compendiis maris breuior fieri potest lxxxix. M. Ab ostio Tanais nihil modicum diligentissimi authores fecere, Artemidorus vlteriora incomperta existimauit, cùm circa Tanaim Sarmatarum gentes degere fateretur ad Septentriones versas. Isidorus adiecit xiic. M. L. vsque ad Thulen, quæ coniectura diuinationis est. Ego non minore quàm proximè dicto spatio, Sarmatarum fines nosci intelligo. Et alioquin quantum esse debet, quod innumerabiles gentes subinde sedem mutantes capiat? Vnde vlteriorem mensuram inhabitabilis plagæ, multo esse maiorem arbitror. Nam & à Germania immensas insulas nō pridem compertas, cognitum habeo. De longitudine ac latitudine hæc sunt, quę digna memoratu putem. Vniuersum autem hunc circuitum Eratosthenes, in omnium quidem literarum subtilitate, & in hac vtique præter cæteros solers, quam cunctis probari video, ducentorum quinquagintaduorum millium stadiûm prodidit. Quæ mensura Romana computatione efficit trecenties quindecies centena millia. pass. Improbum ausum: verùm ita subtili computatione comprehensum, vt pudeat nō credere. Hipparchus & in coarguendo eo, & in reliqua omni diligentia mirus, adiicit stadiorum paulo minus xxv. millia.

† Caralim legendum videtur, ex Strabone & Ptolemæo. Vnde etiam infrà libro 3. cap. 7. propinquum promontoriū Caralitanum appellatur.

† Lechaico.

Harmonica mundi ratio. CAP. CIX.

ALia Dionysodoro fides: neque enim subtraham exemplum vanitatis Græcæ maximum. Melius hic fuit, Geometrica scientia nobilis. Senecta diem obiit in patria. Funus duxere ei propinquæ, ad quas pertinebat hæreditas. Eæ cùm secutis diebus iusta peragerent, inuenisse dicuntur in sepulchro epistolam Dionysodori nomine ad superos scriptam. Peruenisse eum à sepulchro ad infimam terram: esseque eo stadiorum quadraginta duo millia. Nec defuere Geometræ, qui interpretarentur significare epistolam à medio terrarum orbe missam, quò deorsum ab summo longissimum esset spatium, & idem pilæ medium. Ex quo consecuta computatio est, vt circuitu esse † ducenta quinquagintaquinque millia stadia pronuntiarent. Harmonica ratio, quæ cogit rerum naturam sibi ipsam congruere, addit huic mensuræ stadia † septem millia, terramque nonagesimamsextammillesimam totius mundi partem facit.

† Ducenta quinquaginta duo millia.

† XII. M.

C. PLINII

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER *TERTIVS.*

PROOEMIVM.

ACTENVS de situ & miraculis terræ, aquarumq́; ac siderum, & ratione vniuersitatis, atque mensura. Nunc de partibus, quanquàm infinitum id quoq; existimatur, nec temere sine aliqua reprehensione tractatum. Haud vllo in genere venia iustior est, si modò minimè mirum est, hominem genitum non omnia humana nouisse. Quapropter authorem neminem vnum sequar, sed vt quenque verissimum in quaque parte arbitrabor. Quoniam commune fermè omnibus fuit, vt eos quisque diligentissimè situs diceret, in quibus ipse prodebat: ideo nec culpabo, aut coarguam quenquam. Locorum nuda nomina, & quanta dabitur breuitate ponentur, claritate causisq́ue dilatis in suas partes. Nunc enim sermo de toto est. Quare sic accipi velim, vt si vidua fama sua nomina, qualia fuere primordio ante res vllas gestas, nuncupentur, & sit quædam in his nomenclatura quidem, sed mundi rerumq́ue naturæ. Terrarum orbis vniuersus in tres diuiditur partes, Europam, Asiam, Africam. Origo ab occasu Solis & Gaditano freto, quà irrumpens Oceanus Atlanticus in maria interiora diffunditur. Hic intranti dextra Africa est, læua Europa: inter has Asia est. Termini amnes, Tanais, & Nilus. Quindecim M. pass. in longitudinem, quas diximus, fauces Oceani patent, quinque M. in latitudinem, à vico Mellaria Hispanię, ad promontorium Africæ Album, authore Turannio Graccula iuxtà genito. T. Liuius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, vbi minimum, vij. M. pass. vbi verò plurimum, x. M. Tam modico ore tam immensa æquorum vastitas panditur. Nec profunda altitudo miraculum minuit. Frequentes quippe tæniæ candicantis vadi, carinas territant. Qua de causa limen interni maris multi eum locum appellauere. Proxima autem faucibus vtrinque impositi montes coercent claustra, Abila Africæ, Europæ Calpe, laborum Herculis metæ. Quam ob causam indigenæ columnas eius Dei vocant, creduntq́; perfossas exclusa antea admisisse maria, & rerum naturæ mutasse faciem.

De Europa. CAP. I.

PRimùm ergo de Europa altrice victoris omnium gentium populi, longeque terrarum pulcherrima, quam plerique meritò non tertiam portionem fecere, verùm æquam, in duas partes ab amne Tanai ad Gaditanum fretum vniuerso orbe diuiso. Oceanus hoc, quod dictum est, spatio Atlanticum mare infundens, & auido meatu terras, quæcunque venientem expauere, demergens, resistentes quoque flexuoso litorum anfractu lambit, Europam vel maximè recessib. crebris excauans, sed in quatuor præcipuè sinus. Quorum primus à Calpe Hispaniæ extimo (vt dictum est) monte, Locros & Brutium vsque promontorium immenso ambitu flectitur. In eo prima Hispania terrarum est, vlterior appellata, eadem Bætica. Mox † à fine Vrgitano citerior, eademque Tarraconensis ad Pyrenæa iuga. Vlterior in duas per longitudinem prouincias diuiditur. Siquidem Bæticæ latere septentrionali prætenditur Lusitania, amne Ana discreta. Ortus hic Lamitano agro citerioris Hispaniæ, & modò se in stagna fundens, modò in angustias resorbens, aut in totum cuniculis condens, & sæpius nasci gaudens, in Atlanticum Oceanum effunditur. Tarraconensis autem affixa Pyrenæo, totoque eius latere decurrens, & simul ad Gallicum Oceanum Iberico à mari transuersa se pandens, Solorio monte, & Oretanis iugis, Carpetanisque, & Asturum, à Bætica atque Lusitania distinguitur. Bætica à flumine eam mediam secante cognominata, cunctas prouinciarum diuiti cultu, & quondam fertili ac peculiari nitore præcedit. Iuridici conuentus ei quatuor, Gaditanus, Cordubensis, Astigitanus, Hispalensis. Oppida omnia numero clxxv. In iis coloniæ viij. municipia viij. Latio antiquitus donata xxix. libertate vj. † fœdere ij. stipendiaria cxx. Ex his digna memoratu, aut Latiali sermone dictu facilia, à flumine Ana litore Oceani oppidum Ossonoba, Lusturia cognominatum. Interfluentes Luxia & Vrium. Ariani montes. Bætis fluuius. Litus Corense inflexo sinu. Cuius ex aduerso Gades inter insulas dicedæ. Promontorium Iunonis, Portus Besippo, Oppida Belon, Mellaria. Fretum ex Atlantico mari. Carteia, Tartessos à Græcis dicta. Mons Calpe. Dein litore interno oppidum Barbesula cum fluuio. Item Salduba oppidum, Suel Malacha cum fluuio fœderatorum. Dein Menoba cum fluuio. Sexi Firmum cognomine Iulium, Sclambina, Abdera. Murgis Bæticæ finis. Oram eam vniuersam originis Pœnorum existimauit M. Agrippa. Ab Ana autem Atlantico Oceano obuersa Bastulorum Turdulorumque est. In vniuersam Hispaniam M. Varro peruenisse Iberos, & Persas, & Phœnicas, Celtasque, & Pœnos tradit. Lusum enim Liberi patris, aut lyssam cum eo bacchantium, nomen dedisse Lusitaniæ, & Pana præfectum eius vniuersæ. At quæ de Hercule ac Pyrene vel Saturno traduntur, fabulosa in primis arbitror. Bætis in Tarraconensis prouinciæ, non vt aliqui dixere, Mentesa oppido, sed Tugiensi exoriens saltu, quem Tader fluuius, qui Carthaginiensem agrum, rigat, Ilorci refugit Scipionis rogum: versusque in occasum, Oceanum Atlanticum prouinciam adoptans petit, modicus primò, sed multorum fluminum capax, quibus ipse famam aquasque aufert. Bæticæ primùm ab Ossigitania infusus, amœno blandus alueo, crebris dextra læuaque accolitur oppidis. Celeberrima inter hunc & Oceani oram in mediterraneo Segeda, quæ Augurina cognominatur, Iulia quæ Fidentia, Virgao quæ Alba, Ebura quæ Cerealis, Iliberi quod Liberini, Ilipula quæ Laus, Artigi quod Iulienses, Vesci quod Fauentia, Singilia, Hegua, Arialdunum, Alga minor, † Bæbro, Castra vinaria, Episibrium, Hipponoua, Illurco, Osca, Escua, Succubo, Nuditanum, Tucci vetus, omnia Bastitaniæ vergentis ad mare. Conuentus verò Cordubensis circa flumen ipsum Ossigi, quod cognominatur, Laconicum, Illiturgi quod Forumiulium, Ipasturgi quod Triumphale, Sitia, & xiiij. M. passuum remotum in mediterraneo Obulco, quod Pontificense appellatur. Mox ripepora fœderatorum, Sacili, Martialium Onoba. Et dextra Corduba, Colonia patritia cognominata, inde primùm nauigabili Bæti. Oppida Carbulo, Decuma: fluuius Singulis, eodem Bætis latere incidens. Oppida Hispalensis conuentus Celtica, Axatiara, Arruci, Menoba, Ilipa cognomine Italica. Et à læua Hispalis colonia, cognomine Romulensis. Ex aduerso oppidum Osset, quod cognominatur Iulia Constantia, Vergentum, quod Iulij genitor, Hippo Caurasiarũ, fluuius Menoba, Bæti & ipse à dextero latere infusus. At inter æstuaria Bætis oppidum Nebrissa, cognomine Veneria, & Colobona, coloniæ, Asta quæ Regia dicitur. Et in mediterraneo Asido, quæ Cæsariana. Singulis fluuius in Bætin, quo dictum est ordine, irrumpens, Astigitanam coloniam alluit, cognomine Augustam firmam, ab ea nauigabilis. Huius conuentus sunt reliquæ coloniæ immunes: Tucci, quæ cognominatur Augusta gemella, Ituci quæ virtus Iulia, Attubi, quæ Claritas Iulia, Vrso quæ Genua vrbanorum, inter quæ fuit Munda cum Pompeij filio capta. Oppida libera, Astigi vetus, Ostippo: stipendiaria Callet, Calucula, Castra gemina, Ilipula minor, Merucra, Sacrana, Obulcula, Oningis. Ab ora venienti prope Menobam amnem & ipsum nauigabilem, haud procul accolunt Alontigiceli, Alostigi. Quæ autem regio à Bæti ad fluuium Anam tendit extra prædicta, Beturia appellatur, in duas diuisa partes, totidemque gentes: Celticos, qui Lusitaniam attingunt, Hispalensis conuentus: Turdulos, qui Lusitaniam & Tarraconensem accolunt, iura Cordubam petunt. Celticos à Celtiberis ex Lusitania aduenisse manifestum est, sacris, lingua, oppidorum vocabulis, quæ cognominibus in Bætica distinguntur. Seria, quæ dicitur fama Iulia: Vertobrige, Concordia Iulia: Segede Restituta Iulia: Contributa Iulia, Vcultuniacum, quæ & Curiga nunc

† Malim à sinu Virgitano. Vrbs enim Virgi hac in parte à Pomponio collocatur: propinquusq́, sinus appellatur Virgitanus.

† fœdere iij.

† Vbeda

riga nunc est: Laconimurgi, Constantia Iulia: Teresibus fortunales, & Callensibus Emanici. Præter hæc in Celtica Acinippo, Arunda, Arunci, Turobrica, Lastigi, Alpesa, Sæpona, Serippo. Altera Beturia quam diximus Turdulorum, & conuentus Cordubensis, habet oppida non ignobilia, Arsam, Mellariam, Mirobricam: regiones Osintigi, Sisaponem. Gaditani conuentus ciuium Romanorum Regina, Latinorum Læpia, Vlia, Carisa cognomine Aurelia, Vrgia cognominata castrum Iulium: item Cæsaris Salutariensis: stipendiaria, Besaro, Belippo, Berbesula, Lacippo, Besippo, Callet, Cappagum, Oleastro, Itucci, Brana, Lacibi, Saguntia, Andorisippo. Longitudinem vniuersam eius prodidit M. Agrippa ccccl xv. M. passuum, latitudinem cclvij. M. sed cùm termini Carthaginem vsque procederent, quæ causa magnos errores computatione mensuræ sæpius parit, alibi mu-
10 tato prouinciarum modo, alibi itinerum auctis aut diminutis passibus. Incubuere maria tam longo æuo alibi, processere litora, torsere se fluminum aut correxere flexus. Præterea aliunde aliis exordiū mensuræ est, & aliâ meatus: ita fit, vt nulli duo concinant.

Bæticæ longitudo, & latitudo. CAP. II.

Bæticæ longitudo nunc à Castulonis oppidi fine Gadeis cccclxxv. M. & à Murgi maritima ora xxij. M. pass. amplior. Latitudo à Carteiana ora ccxxiiij. M. pass. Agrippa quidem † in tanta viri diligentia, præterque in hoc opere cura, cùm orbem terrarum vrbi spectandum propositurus esset, errasse quis credat, & cum eo Diuum Augustum? Is namque complexam eum porticum ex destinatione & commentariis M. Agrippæ à sorore eius inchoatam peregit.

† tanta virū diligentia.

Hispania citerior. CAP. III.

20 Citerioris Hispaniæ, sicut complurium prouinciarum, aliquantum vetus forma mutata est vtpote cùm Pompeius Magnus tropæis suis, quæ statuebat in Pyrenæo dccclxvj. oppida ab Alpibus ad fines Hispaniæ vlterioris in ditionem à se redacta testatus sit. Nunc vniuersa prouincia diuiditur in conuentus septem, Carthaginiensem, Tarraconensem, Cæsaraugustanum, Cluniensem, Asturum, Lucensem, Bracarum. Accedunt insulæ, quarum mentione seposita, † præter ciuitates contributas aliis, prouincia ipsa ccxciiij. continet oppida. In iis colonias xij. Oppida ciuium Romanorum xiij. Latinorum veterum xvij. fœderatorum vnum, stipendiaria cxxxvj. Primi in ora Bastuli: post eos quo dicetur ordine intus recedentes Mentesani, Oretani, & ad Tagum Carpetani: iuxta eos Vaccæi, Vectones, & Celtiberi, Arrebaci. Oppida oræ proxima, Vrci, adscriptumque Bæticæ Barea regio Mauitania, mox Deitania, dein Contestania, Carthago noua, colonia: cu-
30 ius à promontorio quod Saturni vocatur, Cæsariam Mauritaniæ vrbem clxxxvij. M. pass. traiectus. Reliqua in ora flumen Tader, Colonia immunis Illici, vnde Illicitanus sinus. In eam contribuuntur Icositani. Mox Latinorum Lucentum, Dianium stipendiarium, Sucro fluuius, & quondam oppidum, Contestaniæ finis. Regio Edetania amœno prætendente se stagno ad Celtiberos recedens. Valentia Colonia iij. M. pass. à mari remota: flumen Turium, & tantundem à mari Saguntum, ciuium Romanorum oppidum, fide nobile: flumen Idubeda: regio Ilergaonum. Iberus amnis nauigabili commerico diues, ortus in Cantabris haud procul oppido Iuliobrica, ccccl. M. pass. fluens, nauium per cclx. M. à Varia oppido capax, quem propter vniuersam Hispaniam Græci appellauere Iberiam. Regio Cossetania, flumen Subi, colonia Tarraco Scipionum opus, sicut Carthago Pœnorum. Regio Ilergetum, oppidum Subur, flumen Rubricatum, à quo Laletani
40 & Indigetes. Post eos, quo dicetur ordine, intus recedentes radice Pyrenæi, Ausetani, Itani, Lacetani, perque Pyrenæum Cerretani, dein Vascones. In ora autem colonia Barcino, cognomine Fauentia. Oppida ciuium Romanorum, Bætulo, Illuro, flumen Larnum, Blandæ: flumen Alba, Emporiæ: geminum hoc, veterum incolarum, & Græcorum, qui Phocœensium fuere soboles. Flumen Tichis. Ab eo Pyrenæa Venus in latere promontorij altero xl. M. Nunc per singulos conuentus reddentur insignia præter suprà dicta. Tarracone disceptant populi xliiij. quorum celeberrimi ciuium Romanorum Dertusani, Bisgargitani. Latinorum Ausetani, Cerretani, qui Iuliani cognominantur, & qui Augustani, Sedetani, Gerundenses, Gessorienses, Teari qui Iulienses. Stipendiariorum Aquicaldenses, Onenses, Bætulonenses. Cæsaraugusta colonia immunis, amne Ibero affusa, vbi oppidum anteà vocabatur Salduba, regionis Sedetaniæ, recipit populos lij. Ex his
50 ciuium Romanorum Bellitanos, Celsenses. Ex Colonia Calaguritanos, qui Nascici cognominantur. Ilerdenses Surdaonum gentis, iuxta quos Sicoris fluuius: Oscenses regionis Vescitaniæ, Turia sonenses. Latinorum veterum Cascantenses, Ergauicenses, Gracchuritanos, Leonicenses, Ossigerdenses. Fœderatos Tarragenses. Stipēdiarios Arcobricenses, Andologenses, Arocelitanos, Bursaonenses, Calarguritanos qui Fibularēses cognominantur. Cōplutenses, Carenses, Cincenses, Corto nenses, Dāmanitanos, Larnenses, Iturisenses, Ispalēses, Ilumberitanos, Lacetanos, Vibiēses, Pompe lonenses, Segienses. Carthaginem conueniunt populi lxij. exceptis insularū incolis. Ex colonia Accitana Gemellenses, & † Libisosona cognomine Foroaugustana, quibus duabus ius Italiæ datum. Ex Colonia Salariense oppidani Latij veteris Castulonenses, qui Cæsari venales appellantur. Setabitani qui Augustani, Valerienses. Stipendiariorum autem celeberrimi, Barbanenses, Bastitani, Consaburenses, Dianenses, Egelestani, Ilocritani, Laminitani, Mentesani qui & Oritani, Mentesani

† præter ciuitates contributas aliis du centas nonagintaquatuor, prouincia ipsa continet oppida clxxix

† Rectius Libisoca, vt in vetustis codicibus, & apud Ptolemæum lib. 2. cap. 6.

teſani qui & Baſtuli, Oretani qui & Germani cognominantur, caputq; Celtiberiæ Segobrigenſes, Carpetaniæ Toletani Tago flumini impoſiti. Dein Viacienſes & Virgilienſes. In conuentum Clunienſem Varduli ducunt populos xiiij. ex quibus Albanenſes tantùm nominare libeat, Turmodigi quatuor, in quibus Segiſamonenſes, Segiſamaiulienſes. In eundem conuentum Carietes & Vennenſes quinque ciuitatibus vadunt, quarum ſunt Vehenſes. Eodem Pelendones Celtiberorum quatuor populis, quorum Numantini fuere clari: ſicut in Vaccæorum xviij. ciuitatibus Intercatienſes, Pallantini, Lacobricenſes, Caucenſes. Nam in Cantabricis quatuor populis Iuliobrica ſola memoratur: In Autrigonum decem ciuitatibus Tritium, & Virouesca. Areuacis nomen dedit fluuius Areua. Horum ſex oppida, Saguntia & Vxama, quæ nomina crebrò aliis in locis vſurpantur, præter eà Segouia, & noua Auguſta, Termes, ipſaque Clunia Celtiberiæ finis. Ad Oceanum reliqua vergunt, Varduliq; ex prædictis, & Cantabri. Iunguntur his Aſturum xij. populi diuiſi in Auguſtanos, & Tranſmontanos, Aſturica vrbe magnifica. In iis ſunt Giguri, Peſici, Lancienſes, Zoelæ. Numerus omnis multitudinis ad ccxl. M. liberorum capitum. Lucenſis conuentus populorum eſt xvj. præter Celticos & Lebunos, ignobilium, ac barbaræ appellationis, ſed liberorum capitum fermè clxvj. M. Simili modo Bracarum xxiiij. ciuitates cclxxv. M. capitum, ex quibus præter ipſos Bracaros Vibali, Celerini, Gallæci, Aequeſilici, Querquerni citra faſtidium nominentur. Longitudo citerioris Hiſpaniæ eſt ad finem Caſtulonis à Pyrenæo, ſexcenta ſeptem M. paſſ. & ora paulo amplius. Latitudo à Tarracone ad litus Olarſonis cccvij. Et radicibus Pyrenæi, vbi cuneatur anguſtiis inter duo maria, paulatim deinde ſe pandens, quà contingit vlteriorem Hiſpaniam, tantundem & amplius latitudini adiicit. Metallis, plumbi, ferri, æris, argenti, auri, tota fermè Hiſpania ſcatet, Citerior & ſpecularibus lapidibus: Bætica & minio. Sunt & marmorum lapicidinæ. Vniuerſæ Hiſpaniæ Veſpaſianus Imperator Auguſtus iactatus procellis Reipublicæ Latij ius tribuit. Pyrenæi montes Hiſpanias Galliaſq; diſterminant, promontoriis in duo diuerſa maria proiectis.

Narbonenſis prouincia. CAP. IIII.

NArbonenſis prouincia appellatur pars Galliarum, quæ interno mari alluitur, Braccata antè dicta, amne Varo ab Italia diſcreta, Alpiumq; ſaluberrimis Romano imperio iugis. A reliqua verò Gallia latere Septentrionali, montibus Gebenna & Iura: agrorum cultu, virorum morumque dignatione, amplitudine opum nulli prouinciarum poſtferenda, breuiterq; Italia verius, quàm prouincia. In ora regio Sardonum, intuſque Conſuaranorum. Flumina Tecum, Vernodubrum. Oppida, Illiberis, magnæ quondam vrbis tenue veſtigium, Ruſcino Latinorum. Flumen Atax è Pyrenęo Rubrenſem permeans lacum: Narbo Martius, decumanorum Colonia, xij. M. paſſ. à mari diſtans. Flumina, Araris, Liria. Oppida de cætero rara, præiacentibus ſtagnis, Agatha quondam Maſſilienſium, & regio Volcarum Tectoſagum: atque vbi Rhoda Rhodiorum fuit, vnde dictus multo Galliarum fertiliſſimus Rhodanus amnis, ex Alpibus ſe rapiens per Lemanum lacum, ſegnemque deferens Ararim, nec minus ſeipſo torrētem Iſaram, & Druentiam. Libyca appellantur duo eius ora modica: ex his alterum Hiſpanienſe, alterum Metapinum: tertium idemque ampliſſimum Maſſalioticum. Sunt authores, & Heracleam oppidum in oſtio Rhodani fuiſſe. Vltra foſſa ex Rhodano C. Marij opere & nomine, inſigne ſtagnum: Aſtromela oppidum, maritima Auaticorum, ſuperq; campi lapidei, Herculis præliorum memoria: Regio Anataliorum, & intus Deſuuiatium, Cauarumq;. Rurſus à mari Tricorium, & intus Tricollorum, Vocontiorum, & † Segouellaunorum, mox Allobrogum. At in ora Maſſilia Græcorum † Phocæenſium fœderata. Promontorium Chariſta, † portus, regio Camatullicorum. Dein Suelteri, ſupraque Verucini. In ora autem Athenopolis Maſſilienſium: Forum Iulij Octauanorum colonia, quæ Pacenſis appellatur, & claſſica: amnis in ea Argenteus. Regio Oxubiorum, Ligaunorumque, ſuper quos Suetri, Quariates, Adunicates. At in ora oppidum Latinum Antipolis. Regio Deciatium: amnis Varus, ex Alpium monte Acema profuſus. In mediterraneo coloniæ Arelate ſextanorum, Bliteræ ſeptumanorum, Arauſio ſecundanorum. In agro Cauarum Valentia, Vienna Allobrogum. Oppida Latina, Aquæ ſextiæ Salyorum, Auenio Cauarum, Apta iulia Vulgientium, Alebeceriorũ Apollinarium, Alba Heluorum, Auguſta Tricaſtinorum: Anatilia, Aeria, Bormannico, Macina, Cabellio, Carcaſum, Volcarum Tectoſagum: Ceſſero, Carpentoracte, Meminorum: Cenicenſes, Cambolecti, qui Atlantici cognominantur, Forum Voconij, Glanum Liuij, Luteuani, qui & Foroneronienſes, Nemauſum Arecomicorum, Piſcenæ, Ruteni, Sanagenſes, Toloſani Tectoſagum. Aquitaniæ contermini Taſcodunitari, Cononienſes, Vmbranici: Vocontiorum ciuitatis fœderatæ duo capita, † Vaſco & Lucus Auguſti. Oppida verò ignobilia xix. ſicut xxiiij. Nemauſienſibus attributa. Adiecit formulæ Galba Imperator ex inalpinis Auanticos, atque Ebroduntios: quorum oppidum Dinia. Longitudinem prouinciæ Narbonenſis ccclxx. M. p. Agrippa tradit, latitudinem ccxlviij.

† Aliàs, Segalaunorum: quemadmodum & apud Ptolemæum libr. 2. cap. 8.
† Phocenſium
† zaoportus

† Aliàs Vaſio: quemadmodũ & apud Ptolemæum.

Italia, Tiberis, Roma, Campania. CAP. V.

ITalia dehinc, primique eius Ligures, mox Hetruria, Vmbria. Latium, vbi Tiberina oſtia & Roma terrarum caput xvj. M. p. interuallo à mari. Volſcorum poſteà litus, & Campaniæ, Picentinũ inde, ac Lucanum, Brutiumque, quo longiſſimè in meridiem, † ab Alpium pene lunatis iugis in maria

† ab Alpium fine, Sic infrà, Patet longitudine ab Alpino fine, &c.

maria excurrit Italia. Ab eo Græciæ ora, mox Salentini, Pediculi, Apuli, Peligni, Frentani, Marruci-
ni, Vestini, Sabini, Picentes, Galli, Vmbri, Thusci, Veneti, Carni, Iapides, Istri, Liburni. Nec ignoro,
ingrati ac segnis animi existimari posse meritò, si breuiter atque in transcursu, ad hunc modum di-
catur terra, omnium terrarum alumna eadem & parens, numine Deûm electa, quæ cælū ipsum cla-
rius faceret, sparsa congregaret imperia, ritusque molliret, & tot populorum discordes ferasq; lin-
guas, sermonis commercio contraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret, breuiterque
vna cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Sed quid agam? Tanta nobilitas omnium loco-
rum, quos quis attigerit, tanta rerum singularum populorumq; claritas tenet. Vrbs Roma, vel sola
in ea, & digna tam festa ceruice facies, quo tandem narrari debet opere? Qualiter Campaniæ ora per
se, felixque illa ac beata amœnitas? vt palàm sit, vno in loco gaudentis opus esse naturæ. Iam verò
tota ea vitalis ac perennis salubritatis cæli temperies est, tam fertiles campi, tam aprici colles, tam
innoxij saltus, tam opaca nemora, tam munifica syluarum genera, tot montium afflatus, tanta fru-
gum & vitium olearumque fertilitas, tam nobilia pecori vellera, tot opima tauris colla, tot lacus,
tot amnium fontiumque vbertas, totam eam perfundens, tot maria, portus, gremiumque terra-
rum commercio patens vndique: & tanquam ad iuuandos mortales, ipsa auidè in maria procur-
rens. Neque ingenia ritusque ac viros, & lingua manuque superatas commemoro gentes. Ipsi de ea
iudicauere Græci, genus in gloriam suam effusissimum, quotam partem ex ea appellando Græciam
magnam. Nimirum id, quod in mentione cæli fecimus, hac quoque in parte faciendum est, vt
quasdam notas ac pauca sidera attingamus. Legentes tantùm quæso meminerint, ad singula toto
orbe edisserenda festinari. Est ergo folio maximè querno assimilata, multo proceritate amplior,
quàm latitudine, in leua se flectens cacumine, & Amazonicæ figura desinens parmæ, vbi à medio
excursu Cocinthos vocatur, per sinus lunatos duo cornua emittens, Leucopetram dextera, Laci-
nium sinistra. Patet longitudine ab Alpino fine Prætoriæ Augustæ per Vrbem Capuamque cursu
meāte Rhegium oppidum in humero eius situm, à quo veluti ceruicis incipit flexus, decies cente-
na & viginti M. passuum: multoque amplior mensura fieret Lacinium vsque, ni talis obliquitas in
latus digredi videretur. Latitudo eius varia est, † ccccx. millium inter duo maria, inferum & supe-
rum, amnésque Varum atque Arsiam: † mediæ atque fermè circa vrbem Romam, ab ostio Aterni
amnis in Adriaticū mare influentis, ad Tiberina ostia cxxxvj. & paulo minus à Castro nouo Adriati-
ci maris Alsium ad Tuscum æquor, haud vllo loco † cc. in latitudinem excedens. Vniuersæ autem
ambitus à Varo ad Arsiam † xxx. pass. lviij efficit. Abest à circundatis terris, Istria ac Liburnia qui-
busdam locis centum M. pass. ab Epiro & Illyrico quinquaginta. Ab Africa minus cc. vt author affir-
mat Varro. Ab Sardinia cxx. M. Ab Sicilia M. ccccc. A Corcyra minus lxx. Ab Issa quinquaginta. In-
cedit per maria cæli regione ad meridiem quidem: sed si quis id diligenti subtilitate exigat, inter
sextam horam primamque brumalem. Nunc ambitum eius, vrbesque enumerabimus. Qua in
re præfari necessarium est, authorem nos Diuum Augustum secuturos, descriptionemque ab eo
factam Italiæ totius in regiones xj. sed ordine eo, qui litorum tractu fiet, vrbium quidem vicinita-
tes oratione vtique præpropera seruari non posse: itaque interiori in parte digestionem in literas
eiusdem nos secuturos, coloniarum mentione signata, quas ille in eo prodidit numero. Nec situs
originesque persequi facile est, Ingaunis Liguribus (vt cæteri omittantur) agro tricies dato. Igitur
ab amne Varo Nicæa oppidum à Massiliensibus conditum. Fluuius Padus: Alpes, populique inalpi-
ni multis nominibus, sed maximè capillati: oppidum Vediantiorum ciuitatis Cemelion, portus
Herculis Monœci, Ligustica ora. Ligurum celeberrimi vltra Alpes Sallyi, Deceates, Oxubij: citrà
Veneni, & Caturigibus orti Vagienni, Statyelli, Vibelli, Magelli, Euburiates, Casmonates, Velia-
tes, & quorum oppida in ora proxima dicemus. Flumen Rutuba, oppidum Albium Intemelium,
flumen Merula, oppidum Albium Ingaunum, portus Vadum Sabatium, flumen Porcifera, oppi-
dum Genua, fluuius Feritor, portus Delphini, Tigulia, intus Segesta Tiguliorum: flumen Macra
Liguriæ finis. A tergo autem suprà dictorum omnium Apenninus mons Italiæ amplissimus, per-
petuis iugis ab Alpibus tendens ad Siculum fretum. Ab altero eius latere ad Padum amnem Italiæ
ditissimum, omnia nobilibus oppidis nitent, Libarna, Dertona colonia, Iria, Barderate, Industria,
Pollentia, Carrea quod Potentia cognominatur, Forofului quod Valentinum, Augusta Vagien-
norum, Alba Pompeia, Asta, Aquis Statyellorum. Hæc regio ex descriptione Augusti nona est.
Patet ora Liguriæ inter amnes Varum & Macram ccxj. M. pass. Adnectitur septimæ, in qua Hetru-
ria est, ab amne Macra, ipsa mutatis sæpe nominibus. Vmbros inde exegere antiquitus Pelasgi: hos
Lydi, à quorum rege Tyrrheni, mox à sacrifico ritu lingua Græcorum Thusci sunt cognomina-
ti. Primum Hetruriæ oppidum Luna portu nobile. Colonia Luca à mari recedens, propiorque
Pisæ, inter amnes Auserem & Arnum, ortæ à Pelope Pisisque, siue † Atintanis Græca gente. Va-
da Volaterrana, fluuius Cecinna, Populonium Hetruscorum quondam hoc tantùm in littore.
Hinc amnes Prille, mox Vmbro nauigiorum capax, & ab eo tractus Vmbriæ, portusque Tela-
mon, Cossa Volcientium à populo Romano deducta, Grauiscæ, Castrum nouum, Pyrgi, Cære-
tanus amnis, & ipsum Cære intus M. pass. quatuor, Agylla à Pelasgis conditoribus dictum: Alsium,

† Vet. Lectio, CCXC. Mil.

† Media autē fermè. Vt mediam latitudinem intelligas, nō Italiā mediam.

† Legendum, trecēta ex antiqu. cod. adstipulāte etiā Marciano.

† Antiqu. cod. sic habet vicies centena XLIX. M. in quam mensuram etiā Martianus & Solinus consentiunt.

† Sunt qui malint Atintanibus, à recto Atintan.

Fregenæ. Tiberis amnis à Macra cclxxxiiij. M. pass. Intus coloniæ, Falisca Argis orta (vt autor est Cato) quæ cognominatur Hetruscorum, Lucus Feroniæ, Rusellana, Semensis, Sutrina. De cætero Aretini veteres, Aretini fidentes, Aretini Iulienses, Amitinenses, Aquenses cognomine Taurini, Blerani, Crotonenses, Capenates, Clusini noui, Clusini veteres, † Fluentini præfluenti Arno appositi, Fesulæ, Ferentinum, Fescennia, Hortanum, Herbanum, Nepet, Nouem pagi, præfectura Claudia Foroclodij, Pistorium, Perusia, Suanenses, Saturnini, qui antè Aurinini vocabantur, Sudertani, Statones, Tarquinienses, Thuscanienses, Vetulonienses, Veientani, Vesentini, Volaterrani cognomine Hetrusci, Volsinienses. In eadem parte oppidorum veterum nomina retinent agri Crustuminus, Caletranus. Tiberis antea Tybris appellatus, & prius Albula, è media ferè longitudine Apennini finibus Aretinorum profluit, tenuis primò, nec nisi piscinis corriuatus, emissusque nauigabilis, sicuti Tinia & Glanis influentes in eum, nouenorum ita conceptu dierum, si non adiuuent imbres. Sed Tiberis propter aspera & confragosa, ne sic quidem, præterquam trabibus verius quàm ratibus, longè meabilis fertur, per centumquinquaginta millia passuum non procul Tiferno Perusiaque & Ocriculo, Hetruriam ab Vmbris ac Sabinis, mox citra tredecim millia passuum vrbis Veientem agrum à Crustumino, dein Fidenatem Latinumque à Vaticano dirimens: Sed infra Aretinum Glanim duobus & quadraginta fluuiis auctus, præcipuis autem Nare & Aniene, qui & ipse nauigabilis Latium includit à tergo, nec minus tamen aquis ac fontibus in vrbem perductis: & ideo quamlibet magnarum nauium ex Italo mari capax, rerum in toto orbe nascentium mercator placidissimus. Pluribus propè solus, quàm cæteri in omnibus terris amnes, accolitur aspiciturque villis. Nullique fluuiorum minus licet inclusis vtrinque lateribus: nec tamen ipse pugnat, quanquàm creber ac subitis incrementis, & nusquam magis aquis quàm in ipsa vrbe stagnantibus. Quinimò vates intelligitur potius ac monitor, auctu semper religiosus veriùs, quàm sæuus. Latium antiquum à Tiberi Circeios seruatum est mille passuum quinquaginta longitudine. Tam tenues primordio imperij fuere radices. Colonis sæpe mutatis, tenuere alij aliis temporibus, Aborigines, Pelasgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutuli. Et vltra Circeios Volsci, Osci, Ausones, vnde nomen modò Latij processit ad Lirim amnem. In principio est Ostia colonia à Romano rege deducta. Oppidum Laurentum, lucus Iouis Indigetis, amnis Numicius, Ardea à Danae Persei matre condita. Dein quondam Aphrodisium, Antium colonia, Astura flumen & insula. Fluuius Nymphæus, Clostra Romana. Circeij quondam insula, immenso quidem mari circundata (vt creditur Homero) at nunc planitie. Mirum est, quod hac de re tradere hominum notitiæ possumus. Theophrastus, qui primus externorum aliqua de Romanis diligentiùs scripsit (nam Theopompus, ante quem nemo mentionem habuit, vrbem duntaxat à Gallis captam dixit: Clitarchus ab eo proximus, legationem tantùm ad Alexandrum missam) hic iam plusquàm & fama, Circeiorum insulæ & mensuram posuit stadia octoginta in eo volumine, quod scripsit Nicodoro Atheniensium magistratui, qui fuit vrbis nostræ quadringentesimo sexagesimo anno. Quicquid est ergo terrarum, præter decem millia passuum propè ambitus, adnexum insulæ. Post eum annum accessit Italiæ aliud miraculum. A Circeiis palus Pomptina est, quem locum viginti trium vrbium fuisse Mutianus ter Consul prodidit. Dein flumen Vfens, supra quod Tarracina oppidum, lingua Volscorum Anxur dictum: & vbi fuere Amyclæ à serpentibus deletæ. Dein locus Speluncæ, lacus Fundanus, Caieta portus. Oppidum Formiæ, Hormiæ dictum, vt existimauere, antiqua Læstrygonum sedes. Vltra fuit oppidum Pyræ. Colonia Minturnæ, Liri amne diuisa † Glanico appellato. Oppidum Sinuessa extremum in adiecto Latio, quam quidam Sinopen dixere vocitatam. Hinc felix illa Campania est. Ab hoc sinu incipiunt vitiferi colles, & temulentia nobilis succo per omnes terras inclyto, atque (vt veteres dixere) summum Liberi patris cum Cerere certamen. Hinc Setini & Cæcubi obtenduntur agri. His iunguntur Falerni, Caleni. Dein consurgunt Massici, Gaurani, Surrentinique montes. Ibi Laborini campi sternuntur, & in delicias alicæ politur messis. Hæc litora fontibus caldis rigantur: præterque cætera in toto mari conchylio & pisce nobili annotantur. Nusquam generosior oleæ liquor. Et hoc quoque certamen humanæ voluptatis tenuere Osci, Græci, Vmbri, Tusci, Campani. In ora Sauo fluuius, Vulturnum oppidum cum amne, Liternum, Cumæ Chalcidensium, Misenum, portus Baiarum, Bauli, lacus Lucrinus & Auernus, iuxta quem Cimmerium oppidum quondam. Dein Puteoli colonia, Dicæarchia dicti: postque Phlegræi campi, Acherusia palus Cumis vicina. Litore autem Neapolis, Chalcidensium & ipsa, Parthenope à tumulo Sirenis appellata: Herculanium, Pompeij: haud procul spectante monte Vesuuio, alluente verò Sarno amne, ager Nucerinus: & nouem millia passuum à mari ipsa Nuceria. Surrentum cum promontorio Mineruæ, Sirenum quondam sede. Nauigatio à Circeiis duodeoctoginta millia passuum patet. Regio ea à Tiberi prima Italię seruatur, ex descriptione Augusti. Intus colonię, Capua ab campo dicta, Aquinum, Suessa, Venafrum, Sora, Teanum Sidicinū cognomine, Nola. Oppida Abellinum, Aricia, Alba longa, Acerani, Allifani, Atinates, Aletrinates, Anagnini, Atellani, Afulani, Arpinates, Auximates, Auellani, Alfaterni: & qui ex agro Latino, item Hernico, item Labicano cognominati: Bouillæ, Calatiæ, Casinum, Calenum,

† Florentini

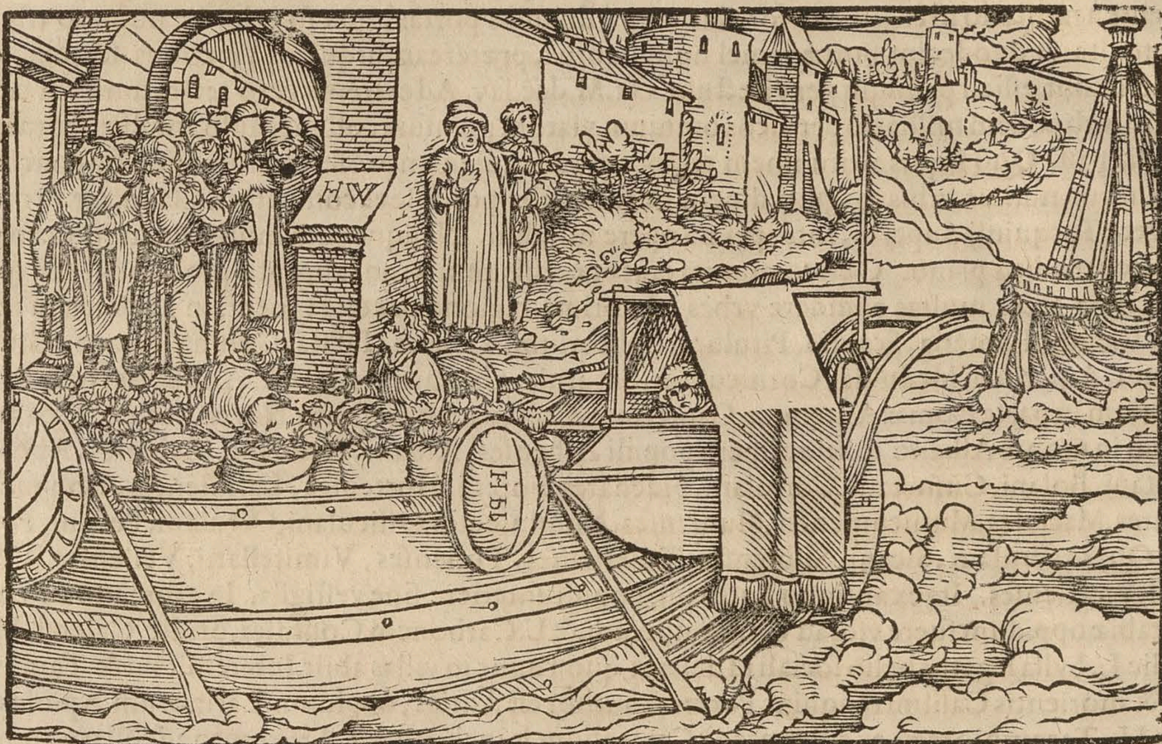
† *Aliâs Clanio: quo pacto & à Virgilio appellatur libro 1. Georg.*

num,Capitulum,Cernetum,Cernetani qui Mariani cognominantur: Corani, à Dardano Troia-
no orti: Cubulterini,Castrimonienses,Cingulani: Fabienses, in monte Albano Foropopulienses.
Ex Falerno Frusinates,Ferentinates,Freginates, Fabraterni veteres, Fabraterni noui, Ficolenses,
Fregellani,Foroappi,Forētani,Gabini,Interamnates,Succasani qui & Lirinates vocantur,Ilionen-
ses,Lauinij,Norbani,Nomentani,Prenestini,vrbe quondam Stephane dicta, Priuernates, Setini,
Signini,Suessulani,Telini,Trebulani cognomine Balinienses,Trebani,Tusculani, Verulani, Veli-
terni, Vlubrenses, Vluernates, superque Roma ipsa: cuius nomen alterum dicere, arcanis cære-
moniarum nefas habetur: optimaque & salutari fide abolitum enuntiauit Valerius Soranus,
luitque mox pœnas. Non alienum videtur inserere hoc loco exemplum religionis antiquæ, ob
hoc maximè silentium institutæ. Nanque Diua Angerona, cui sacrificatur ad diem xij. Calend. Ia-
nuarij, ore obligato obsignatoque simulachrum habet. Vrbem tris portas habentem Romulus re-
liquit, aut (vt plurimas tradentibus credamus) quatuor. Mœnia eius collegere ambitu Imperato-
ribus Censoribusque Vespasianis anno conditæ dcccxxviij. pass. xiij. M. cc. Complexa montes se-
ptem ipsa diuiditur in regiones quatuordecim, compita Larium cclxv. Eiusdem spatij mensura
currente à milliario in capite Ro. fori statuto ad singulas portas, quæ sunt hodie numero triginta
septem, ita vt duodecim portæ semel numerentur, prætereanturque ex veteribus septem, quæ
esse desierunt, efficit passuum per directum xxx. M. dcc. lxv. Ad extrema verò tectorum cum castris
prætoriis ab eodem milliario per vicos omnium viarum mensura colligit paulo amplius septuagin-
ta millia pass. Quò si quis altitudinem tectorum addat, dignam profectò æstimationem concipiat,
fateaturque nullius vrbis magnitudinem in toto orbe potuisse ei comparari. Clauditur ab orien-
te aggere Tarquinij Superbi, inter prima opere mirabili. Nanque eum muris æquauit, qua maxi-
mè patebat aditu plano. Cætero munita erat præcelsis muris, aut abruptis montibus, nisi quòd
expatiantia tecta multas addidere vrbes. In prima regione prætereà fuere, in Latio clara oppi-
da, Satricum, Pometia, Scaptia, Pitulum, Politorium, Tellene, Tifata, Cænina, Ficana, Crustu-
merium, Ameriola, Medullia, Corniculum, Saturnia, vbi nunc Roma est: Antipolis, quod nunc
Ianiculum in parte Romæ: Antemnæ, Camerium, Collatia, Amiternum, Norbe, Sulmo, & cum his
carnem in monte Albano soliti accipere populi Albenses, Albani, Aesolani, Acienses, Abolani,
Bubetani, Bolani, Cusuetani, Coriolani, Fidenates, Foretij, Hortenses, Latinienses, Longulani,
Manates, Macrales, Mutucumenses, Munienses, Numinienses, Olliculani, Octulani, Pedani, Pollu-
stini, Querquetulani, Sicani, Sisolenses, Tolerienses, Tutienses, Vimitellarij, Velienses. Vene-
tulani, Vicellenses. Ita ex antiquo Latio liij. populi interiere sine vestigiis. In campano autem a-
gro Stabiæ oppidum fuere vsq; ad Cn. Pompeium, & L. Carbonem Consules, pridie Calend. Maij,
quo die L. Sylla legatus bello sociali id deleuit, quod nunc in villas abiit. Intercidit ibi & Taurania.
Sunt & morientis Casilini reliquiæ. Prætereà author est Antias, oppidum Latinorum Apiolas ca-
ptum à L. Tarquinio rege, ex cuius pręda Capitolium is inchoauerit. A Surrento ad Sillarū amnem
triginta millia passuum ager Picentinus fuit, Tuscorum templo Iunonis Argiuæ ab Iasone condito
insignis. Intus oppidum Salerni, Picentia. A Silaro regio tertia, & ager Lucanus Brutiusque inci-
pit, nec ibi rara incolarum mutatione. Tenuerunt eam Pelasgi, Oenotri, Itali, Morgetes, Siculi,
Græciæ maximè populi, nouissimè Lucani à Samnitibus orti duce Lucio. Oppidum Pæstum, Græ-
cis Posidonia appellatum, sinus Pæstanus, oppidum Helia, quæ nunc Velia. Promontorium Pa-
linurum: à quo sinu recedente traiectus ad columnam Rhegiam centum M. pass. Proximum au-
tem huic flumen Melphes. Oppidum Bruxentum, Græcè Pyxûs, Laus amnis: fuit & oppidum eo-
dem nomine. Ab eo Brutium litus, oppidum Blanda, flumen Batum, portus Parthenius Phocen-
sium, sinus Vibonensis, locus Clampetiæ, oppidum Tempsa, à Græcis Temese dictum, & Croto-
niensium Terina, sinúsq; ingens Terinæus. Oppidum Consentia. Intus in peninsula fluuius Ache-
ron, à quo oppidani Acherontini. Hippo, quod nunc Vibonem Valentiam appellamus, Portus Her
culis, Metaurus amnis, Tauroentum oppidum, portus Orestis & Medua. Oppidum Scyllæum. Cra-
tæis fluuius, mater (vt dixere) Scyllæ. Dein columna Rhegia: Siculum fretum, ac duo aduersa pro-
montoria: ex Italia Cænys, ex Sicilia Pelorum duodecim stadiorum interuallo. Vnde Rhegium
duodecim M. cccc. pass. Inde Appennini sylua Sila, promontorium Leucopetra xij. M. pass. ab ea
Locri cognominati à promontorio Zephyrio, absunt à Silaro ccciij. M. pass. Et includitur Europæ
sinus primus, in eoque maria nuncupantur: vnde irrumpit Atlanticum, ab alijs magnum: quà in-
trat, Porthmos à Græcis, à nobis Gaditanum fretum: cùm intrauit, Hispanum, quatenus Hispanias
alluit: ab aliis Ibericum, aut Balearicum: mox Gallicum ante Narbonensem prouinciam, hinc Li-
gusticum. Ab eo ad Siciliam insulam, Thuscum: quod ex Græcis alij Notium, alij Tyrrhenum, è
nostris plurimi Inferum vocant. Vltra Siciliam ad Salentinos, Ausonium Polybius appellat. Era-
tosthenes autem inter ostium Oceani & Sardiniam quicquid est, Sardoum. Inde ad Siciliam Tyr-
rhenum. Ab hac Cretam vsque Siculum. Ab ea Creticum. Insulæ per hæc maria primæ omnium Pi-
tyusæ à Græcis dictę, à frutice pineo, nunc Ebusus vocatur vtraque ciuitate fœderata angusto freto
interfluente, patent xlij. M. pass. Absunt à Dianio septingentis stadiis: totidem Dianium per conti-

nentem à Carthagine noua. Tantundem à Pityusis in altum, Baleares duæ, & Sucronem versus Colubraria. Baleares funda bellicosas, Græci Gymnasias dixere. Maior centum millia passuum longitudine, circuitu verò ccclxxx. millia. Oppida habet ciuium Romanorum Palmam & Pollentiã, latina Cinium & Cunici, & fœderatum Bochri fuit. Ab ea xxx. M. p. distat minor, longitudine lx M. circuitu cl. M. p. Ciuitates habet, Iamnonem, Saniseram, Magonem. A maiore xij. M. p. in altum abest Capraria, insidiosa naufragiis, & è regione Palmæ vrbis Mænariæ, ac Tiquadra, & parua Annibalis. Ebusi terra serpentes fugat, Colubrariæ parit. Ideo infesta omnibus, nisi Ebusitanam terram inferentibus: Græci Ophiusam dixere. Nec cuniculos Ebusus gignit, populantes Baleariũ messes. Sunt aliæ xx. fermè paruæ mari vadoso. Galliæ autem ora, in Rhodani ostio Metina, mox quæ Blascon vocatur, tres † Stœchades à vicinis Massiliensibus dictæ propter ordinem, quas item nominant singulis vocabulis, Proten & Mesen, quæ & Pomponiana vocatur, tertia Hypęa. Ab his Sturium, Phœnice, Phila, Lero, & Lerina aduersum Antipolim, in qua Vergoani oppidi memoria.

† Vera lectio sic habet: Stœchades à vicinis Massiliensibus dictæ propter ordinem, quo sita sunt. Nomina singulis, Proti, Mese, &c.

De Corsica. CAP. VI.

IN Ligustico mari est Corsica, quam Græci Cyrnon appellauere, sed Thusco propior, à Septentrione in Meridiem proiecta, longa passuum. cl. millia lata maiore ex parte quinquaginta Circuitu cccxxij. M. Abest à vadis Volaterranis lxij. M. pass. Ciuitates habet xxxiij. & colonias Marianam, à C. Mario deductam. Aleriam à Dictatore Sylla. Citrà est Oglassa: intra verò sexaginta millia passuum à Corsica, Planaria à specie dicta, æqualis freto, ideoque nauigiis fallax. Amplior Vrgo & Capraria, quam Græci Aegilon dixere. Item Aegilium & Dianium, quam Artemisiam, ambæ contra Cosanum litus: & paruæ, Mænaria, Columbaria, Venaria, Ilua cum ferri metallis, circuitu centum millia, à Populonia decem, à Græcis Aethalia dicta. Ab ea Planasia xxxix. M. Ab his vltra Tiberina ostia in Antiano Astura, mox Palmaria, Sinonia, & aduersum Formias Pontiæ. In Puteolano autem sinu Pandataria, Prochyta, non ab Aeneæ nutrice, sed quia profusa ab Aenaria erat. Aenaria ipsa à statione nauium Aeneæ, Homero Inarime dicta, Græcis Pithecusa, non à simiarum multitudine (vt aliqui existimauere) sed à figlinis doliariorum. Inter Pausilypum & Neapolim Megaris: mox à Surrento octo millibus passuum distantes, Tiberij principis arce nobiles Capreæ, circuitu quadraginta millia passuum. Mox Leucothea, extraque conspectum, pelagus Africum attingens, Sardinia, minus nouem millibus passuum à Corsicæ extremis, etiamnum angustias eas arctantibus insulis paruis, quæ Cuniculariæ appellantur, itemq; Phintonis & Fossæ, à quibus fretum ipsum Taphros nominatur.

De Sardinia. CAP. VII.

SArdinia ab oriente patens, clxxxviij. millia passuum ab occidente, clxx. millia à meridie, lxxiiij. millia à septentrione, cxxij. circuitu, dlx. millia abest ab Africa Caralitano promontorio ducenta millia, à Gadibus quatuordecies centena. Habet & à Gorditano promontorio duas insulas, quæ vocantur Herculis, à Sulcensi Enosin, à Caralitano Ficariam. Quidam haud procul ab ea etiam Beleridas ponunt & Collodem, & quam vocant Heras lutra. Celeberrimi in ea populorum Ilienses, Balari, Corsi. Oppidorum xiiij. Sulcitani, Valentini, Neapolitani, Bosenses, Caralitani ciuium Romanorum, & Norenses. Colonia autem vna, quæ vocatur ad turrim Libysonis, Sardiniam ipsam

Timæus

Timæus Sandaliotini appellauit ab effigie soleæ, Myrsilius Ichnusam à similitudine vestigij. Contra Pæstanum sinum Leucasia est, à Sirene ibi sepulta appellata. Contra Veliam, Pontia, & Iscia, vtræque vno nomine Oenotrides, argumentum possessæ ab Oenotriis Italiæ: & contra Vibonem paruæ, quæ vocantur Ithacesiæ, Vlixis specula.

De Sicilia. CAP. VIII.

VErùm ante omnes claritate Sicilia, Sicania Thucydidi dicta, Trinacria pluribus, aut Triquetra à triangula specie: circuitu patens, vt author est Agrippa, dcxviij. M. p. quondam Brutio agro cohærens, mox interfuso mari auulsa xij. M. in longitudinem freto: in latitudinem autem M. d. p. iuxta columnam Rhegiam. Ab hoc dehiscendi argumento, Rhegium Græci nomen dedere oppido, in margine Italiæ sito. In eo freto est scopulus Scylla, item Charybdis, mare verticosum, ambo clara sæuitia. Ipsius Triquetræ, vt diximus, promontorium Pelorus vocatur, aduersus Scyllam vergens in Italiam: Pachynum in Græciam, † cxliiij. M. ab eo distante Peloponneso: Lilybæum in Africam clxxx. M. interuallo à Mercurij promontorio: & à Caralitano Sardiniæ cxx. M. Inter se autem hæc promontoria ac latera distant his spatiis. Terreno itinere à Peloro Pachynum clxvj. M. p. Inde Lilybæum cc. M. Inde Pelorum clxx. M. † Coloniæ ibi vrbes ac ciuitates lxxij. A Peloro mare Ionium ora spectante, oppidum Messana ciuium Rom. qui Mamertini vocantur. Promontorium Drepanum colonia Taurominium, quæ antea Naxos, flumen Asines, mons Aetna nocturnis mirus incendiis. Cratercius patet ambitu stad. xx. Fauilla Tauromìnum & Catanam vsque peruenit feruens, fragor verò ad Maronem & Gemellos colles. Scopuli tres Cyclopum, portus Vlixis, colonia Catana. Flumina Symæthum, Terias. Intus Læstrygonij campi. Oppida, Leontini, Megaris, amnis Pantagies. Colonia Syracusæ, cum fonte Arethusa. Quanquam & Temenitis, & Archidemia, & Magæa, & Cyane, & Milichie fontes in Syracusano potantur agro. Portus Nausthathmus, flumen Elorum, promontorium Pachynum: à qua fronte Siciliæ flumen Hirminium, oppidum Camarina, fluuius Gelas, oppidum Acragas, quod Agrigentum nostri dixere. Thermæ colonia, amnes Atys & Hypsa, Selinûs oppidum. Lilybæum ab eo promontorium. Drepana, mons Eryx. Oppida Panhormum, Solûs, Himera cum fluuio, Cephalœdis, Aluntium, † Agathirnum, Tyndaris colonia, oppidum Mylæ, & vnde cœpimus, Pelorus. Intus Latinæ conditionis Centuripini, Netini, Segestani: stipendiarij, Assorini, Aetnenses, Agyrini, Acestæi, Acrenses, Bidini, Citarij, Cacirini, Drepanitani, Ergetini, Ecestienses, Erycnij, Entellini, Etini, Enguini, Gelani, Galatani, Halesini, Ennenses, Hyblenses, Herbitenses, Herbessenses, Herbulenses, Halicyenses, Hadranitani, Imacarenses, Ichanenses, Ietenses, Mutustratini, Magellini, Murgentini, Mutyenses, Menanini, Naxij, Noœni, Petrini, Paropini, Phinthienses, Semellitani, Scherrini, Selinuntij, Symæthij, Talarenses, Tissinenses, Triocalini, Tiracienses, Zanclæi Messeniorum in Siculo freto. Insulæ sunt in Africam versæ, Gaulos, Melita à Camerina lxxxiiij. M. pass. à Lilybæo cxiij. Cosyra, Hieronesos, Cæne, Galata, Lopadusa, Aethusa, quam alij Aegusam scripserunt, Bucinna, & † à Solunte lxxv. M. Osteodes, contraque Paropinos Vstica. Citra verò Siciliam ex aduerso Metauri amnis xij. millibus fermè pass. ab Italia, vij. Aeoliæ appellatæ. Eædem Liparæorum, & Hephæstiades à Græcis, à nostris Vulcani, Aeoliæ, quod Aeolus Iliacis temporibus ibi regnabat.

† Legendum ex vetustis codicib. ccccxl. M. cui lectioni adstipulatur & Marcianus.

† Coloniæ immunes quinque, ciuitates lxxij.

† Aliàs, Agathyrsum: quo pacto & à Strabone appellatur.

† à Selinunte.

De Lipara. CAP. IX.

LIpara cum ciuium Ro. oppido, dicta à Liparo rege, qui successit Aeolo, anteà Melogonis vel Meligunis vocitata, abest xij. M p. ab Italia, ipsa circuitu paulo minori. Inter hanc & Siciliam altera, anteà Therasia appellata, nunc Hiera, quia sacra Vulcano est, colle in ea nocturnas euomente flammas. Tertia Strongyle, à Lipara M. p. ad exortum Solis vergens, in qua regnauit Aeolus, quæ à Lipara liquidiore flamma tantùm differt: è cuius fumo, quinam flaturi sint venti, in triduum prædicere incolæ traduntur: vnde ventos Aeolo paruisse existimatum. Quarta Didyme, minor quàm Lipara. Quinta Ericusa, Sexta Phœnicusa, pabulo proximarum relicta. Nouissima, eademq; minima, Euonymos. Hactenus de primo Europæ sinu.

De Locris Italiæ fronte. CAP. X.

A Locris Italiæ frons incipit, Magna Græcia appellata, in tres sinus recedens Ausonij maris, quoniam Ausones tenuere primi: patet octogintaduo M. pass. vt author est Varro. Plerique lxxij. M. fecere. In ea ora flumina innumera, sed memoratu digna à Locris Sagra, & vestigia oppidi Caulonis, Mystia, Consilinum castrum, Cocinthum, quod esse longissimum Italiæ promontorium aliqui existimant. Dein sinus, & Scylacium, Scylletium Atheniensibus, cùm conderent, dictum: quem locum occurrens Terinæus sinus peninsulam efficit: & in ea portus, qui vocatur Castra Annibalis, nusquam angustiore Italia. xx. M. pass. latitudo est. Itaque Dionysius maior intercisam eo loco adiicere Siciliæ voluit. Amnes ibi nauigabiles, Cæcinos, Crotalus, Semirus, Arocha, Targines. Oppidum intus Petilia, mons Clibanus, promontorium Lacinium: cuius ante oram insula x. M. p. à terra Dioscoron, altera Calypsûs, quam Ogygiam appellasse Homerus existimatur: præterea Tyris, Eranusa, Meloessa. Ipsam à Caulone abesse lxx. M. pass. prodidit Agrippa.

Secundus Europæ sinus. CAP. XI.

A Lacinio promontorio secundus Europæ sinus incipit, magno ambitu flexus, & Acrocerau-
nio Epiri finitur promontorio, à quo abest lxxv.M.p. Oppidum Croto, amnis Neæthus. Oppi-
dum Thurium inter duos amnes Crathin & Sybarin, vbi fuit vrbs eodem nomine. Similiter est in-
ter Sirin & Acirin Heraclea, aliquando Siris vocitata. Flumina Acalandrum, Casuentum, oppidum
Metapontum, quo tertia Italiæ regio finitur. Mediterranei Brutiorum Aprustani tantum: Lucano-
rum autem Atinates, Bantini, Eburini, Grumentini, Potentini, Sontini, Sirini, Tergilani, Vrsenti-
ni, Volcentani, quibus Numestrani iunguntur. Præterea interisse Thebas Lucanas Cato author
est. Et Pandosiam Lucanorum vrbem fuisse Theopompus, in qua Alexander Epirotes occubue-
rit. Connectitur secunda regio, amplexa Hirpinos, Calabriam, Apuliam, Salentinos ccl. M. sinu,
qui Tarentinus appellatur, ab oppido Laconum in recessu hoc intimo sito, contributa eò mariti-
ma colonia quæ ibi fuerat. Abest cxxxvj.M. pass. à Lacinio promontorio, aduersam ei Calabriam in
peninsulam emittens. Græci Messapiam à duce appellauere: & antè Peucetiam, à Peucetio Oenotri
fratre. In Salentino agro inter promontoria c.M.pass. intersunt. Latitudo peninsulæ à Tarento Brū-
dusium terreno itinere xxxij.M. pass. patet, multoque breuius à portu Sasina. Oppida per continen-
tem à Tarento, Varia, cui cognomen Apulæ, Messapia, Aletium. In ora vero Senonum Gallipolis,
quæ nunc est Anxa lxij.M.pass. à Tarento. Inde xxxij.M. promontorium, quod Acran Iapygiam vo-
cant, quo longissimè in maria excurrit Italia. Ab eo Basta oppidum, & † Hydruntum decem ac no-
uem.M.pass. ad discrimen Ionij & Adriatici maris, quà in Græciam breuissimus transitus, ex aduer-
so Apolloniæ oppidi, latitudine intercurrentis freti, quinquaginta M. non amplius. Hoc interuallũ
pedestri continuare transitu pontibus iactis, primùm Pyrrhus Epiri rex cogitauit: post eum M. Var-
ro, cùm classibus Pompeij piratico bello præesset. Vtrumque aliæ impediere curæ. Ab Hydrunte
Soletum desertum, dein Fratuertium. portus Tarentinus, statio militum Lupia, Balesiũ, Cęlium,
Brundusium l.M.p. ab Hydrunte, in primis Italiæ portu nobile, ac velut certiore transitu, sicuti lon-
giore, excipiente Illyrica vrbe Dyrrhachio ccxx.M. traiectu. Brundusio conterminus Pediculorum
ager. ix. adulescentes totidemque virgines ab Illyriis tredecim populos genuere. Pediculorum op-
pida, Rhudiæ, Egnatia, Barion, antè Iapyx à Dædali filio, à quo & Iapygia. Amnes, Pactius, Aufidus
ex Hirpinis montibus Canusium præfluens. Hinc Apulia Dauniorum cognomine, à duce Diome-
dis socero. In qua oppidum Salapia, Annibalis meretricio amore inclytum, Sipontum, Vria: amnis
Cerbalus. Dauniorum finis: portus Agasus, promontorium montis Gargani, à Salentino siue Ia-
pygio ccxxxiiij.M. pass. ambitu Gargani: portus Garnæ, lacus Pantanus. Flumen portuosum Fren-
to, Teanum Apulorum. Itemque Larinum, Cliternia, Tifernus amnis. Inde regio Frentana. Ita A-
pulorum genera tria: Teani à duce è Graiis: Lucani, subacti à Calchânte, quæ loca nunc tenent Ati-
nates. Dauniorum præter suprà dicta coloniæ, Luceria, Venusia: Oppida Canusium, Arpi, aliquan-
do Argos hippium Diomede condente, mox Argyrippa dictum. Diomedes ibi deleuit gentes Mo-
nadorum, Dardorumq́;, & vrbes duas, quæ in prouerbij ludicrum vertêre, Apinam & Tricam. Cæ-
tera intus in secunda regione, Hirpinorum colonia vna Beneuentum, auspicatius mutato nomine,
quæ quondam appellata Maleuentũ. Aeculani, Aquiloni, Abellinates cognomine Protropi, Com-
psani, Caudini, Ligures qui cognominantur Corneliani, & qui Bebiani, Vescellani, Deculani, Ale-
trini, Abellinates, cognominati Marsi, Atrani, Aecani, Alfellani, Attinates, Arpani, Borcani, Colla-
tini, Corinenses, & nobiles clade Romana Cannenses, Dirini, Forentani, Genusini, Hordonienses,
Hyrini, Larinates, cognomine Frentani, Metinates, ex Gargano Mateolani, Neritini, Matini, Rubu-
stini, Syluini, Strapellini, Turmentini, Vibinates, Venusini, Vlurtini. Calabrorum mediterranei,
Aegetini, Apamestini, Argentini, Butuntinenses, Deciani, Brumbestini, Narbonẽses, Palionenses,
Sturnini, Tutini. Salentinorum, Aletini, Basterbini, Neretini, Valentini, Veretini.

† *Hydrũs*

Regio Italiæ quarta. CAP. XII.

SEquitur regio quarta gentium vel fortissimarum. Italiæ in ora Frentanorum à Tiferno flumen
Trinium portuosum. Oppida, Histonium, Buca, Ortona, Aternus amnis. Intus Anaxani cogno-
mine Frentani, Carentini supernates, & infernates, Lanuenses: Marrucinorum Teatini: Pelignorũ
Corfinienses, Superæquani, Sulmonenses: Marsorum Anaxantini, Atinates, Fucentes, Lucentes,
Maruuij, Albensium Alba ad Fucinum lacum: Aequiculanorum Cliternini, Carseolani: Vestinorũ
Angulani, Pinnenses, Peltuinates, quibus iunguntur Aufinates cismontani: Samnitium, quos Sa-
bellos, & Græci Saunitas dixere, colonia Bouianum vetus, & alterum cognomine Vndecumanorũ.
Aufidenates, Esernini, Fagifulani, Ficolenses, Sepinates, Treuentinates: Sabinorum Amiternini,
Curenses, Forum Decij, Forum nouum, Fidenates, Interamnates, Nursini, Nomentani, Reatini,
Tebulani, qui cognominatur Mutuscæi, & qui Suffenates, Tiburtes, Tarinates. In hoc situ ex Ae-
quiculis interiere Comini, Tadiates, Acedici Alfaterni. Gellianus author est, lacu Fucino haustum
Marsorum oppidum Archippe, conditum à Marsya duce Lydorum: item Vidicinorum in Piceno
deletum à Romanis, Valerianus. Sabini (vt quidam existimauere) à religione & deorum cultu Seui
ni appellati, Velinos accolunt lacus, roscidis collibus. Nar amnis exhaurit illos sulphureis aquis.

Tiberim

Tiberim ex his petens replet, è monte Fiscello labens, iuxta Vacunæ nemora & Reate in eosdem conditus. At ex alia parte Anio, in monte † Trebanorum ortus, lacus tris amœnitate nobiles, qui nomen dedere Sublaqueo, defert in Tiberim. In agro Reatino Cutiliæ lacum, in quo fluctuet insula, Italiæ vmbilicum esse M. Varro tradit. Infra Sabinos Latium est, à latere Picenum, à tergo Vmbria, Apennini iugis Sabinos vtrinq; vallantibus.

† *Trebulanorum.*

Quinta regio. CAP. XIII.

QVinta regio Piceni est, quondam vberrimæ multitudinis. ccclx. M. Picentium in fidem populo Romano venere. Orti sunt à Sabinis † voto vero sacro. Tenuere ab Aterno amne vbi nunc ager Adrianus, & Adria colonia, à mari vij. M. p. flumen Vomanum, ager Prætutianus, Palmensisq;. 10 Item Castrum nouum, flumen Batinum, Truentum cum amne: quod solum Liburnorum in Italia reliquum est. Flumina Albulates, Suinum, Heluinum, quo finitur Prætutiana regio, & Picentiũ incipit. Cupra oppidum, castellum Firmanorum, & super id colonia Asculum, Piceni nobilissima. Intus Nouana. In ora Cluana, Potentia, Numana, à Siculis condita. Ab iisdem colonia Ancona, apposita promontorio Cumero in ipso flectentis se oræ cubito: à Gargano clxxxiij. M. p. Intus Auximates, Beregrani, Cingulani, Cuprenses cognomine Montani, Falarienses, Pausulani, Pleninenses, Ricinenses, Septempedani, Tollentinates, Triacenses, Vrbs saluia, Pollentini.

† *Omnino legendum est, voto vere sacro. Quid autem sit sacrũ ver, & quem in vsum soleat voueri, notum est ex Strabonis lib. 5.*

Sexta Regio. CAP. XIIII.

IVngitur his sexta regio, Vmbriam complexa, agrumque Gallicum circa Ariminum. Ab Ancona Gallica ora incipit, Togatæ Galliæ cognomine. Siculi & Liburni plurima eius tractus tenuere, in 20 primis Palmensem, Prætutianum, Adrianumque agrum. Vmbri eos expulere, hos Hetruria, hanc Galli. Vmbrorum gens antiquissima Italiæ existimatur, vt Ombrios à Græcis putent dictos, quòd inundatione terrarum imbribus superfuissent. ccc. eorum oppida Thusci debellasse reperiuntur. Nunc in ora flumen Aesis, Senogallia. Metaurus fluuius, colonia Fanum fortunæ, Pisaurum cum amne. Et intus Hispellum, Tuder. De cætero Amerini, Attidiates, Asirinates, Arnates, Aesinates, Camertes, Casuentillani, Carsulani, Dolates cognomine Salentini, Fulginates, Foroflaminienses, Foroiulienses, cognomine Concubienses, Forobremitiani, Forosempronienses, Iguini, Interamnates cognomine Nartes, Meuanates, Meuanienses, Matilicates, Narnienses, quod oppidum Nequinum anteà vocatum est. Nucerini cognomine Fauonienses, & Camelani, † Otriculani, Ostrani, Pitulani cognomine Pisuertes, & alij Mergentini, Pelestini, Sentinates, Sarsinates, Spoletini, Suar- 30 rani, Sestinates, Suillates, Tadinates, Trebiates. Tuficani, Tifernates cognomine Tibertini, & alij Metaurenses, Vesisionicates, Vrbinates cognomine Metaurenses, & alij Hortenses, Vettionenses, Vindinates, Viuentani. In hoc situ interiere Feliginates, & qui Clusiolum tenuere supra Interamnam: & Sarranates, cum oppidis Acerris, quæ Vafriæ cognominabantur, Turocelo, quod Vetriolũ. item Solinates, Suriates, Fallienates, Apiennates. interiere & Arienates cũ Crinouolo, & Vsidicani, & Plangenses, Pisinates, Cælestini. Ameriam suprascriptam Cato ante Persei bellum conditam annis dcccclxiiij. prodidit.

† *Legendum, Ocriculani, ab Ocriculo Vilumbrorũ oppido: cuius meminit & Ptolemæus libr. 3. cap. 1.*

Octaua regio. CAP. XV.

OCtaua regio determinatur Arimino, Pado, Apennino. In ora fluuius Crustumium, Ariminũ colonia cum Amnibus Arimino & Aprusa. Fluuius hinc Rubico, quondam finis Italiæ. Ab eo 40 Sapis, & Vitis, & Anemo, Rauenna Sabinorum oppidum, cum amne Bedese, ab Ancona cij. M. pass. Nec procul à mari Vmbrorum Butrium. Intus coloniæ, Bononia, Felsina vocitata, cùm princeps Hetruriæ esset, Brixillum, Mutina, Parma, Placentia. Oppida, Cæsena, Claterna, Forum Clodij, Liuij, Popilij, Truentinorum, Cornelij, Laccini, Fauentini, Fidentini, Otesini, Padinates, Regienses à Lepido, Solonates, saltusq; Galliani qui cognominantur Aquinates, Tanetani, Veliates cognomine Vecteri, † Regiates, Vmbranates. In hoc tractu interierunt Boij, quorum tribus cxij. fuisse author est Cato: Item Senones, qui ceperant Romam.

† *Vegiates.*

De Pado flumine. CAP. XVI.

PAdus è gremio Vesuli montis, celsissimum in cacumen elati, finibus Ligurum Vagiennorum 50 visendo fonte profluens, condensq; sese cuniculo, & in Forouibiensium agro iterum exoriens, nulli amnium claritate inferior: Græcis dictus Eridanus, ac pœna Phaetontis illustratus: augetur ad Canis ortus liquatis niuibus, agris quàm nauigiis torrentior, nil tamen ex rapto sibi vindicans, atque vbi liquit agros, vbertate largior, trecentis M. p. à fonte addens meatu duodenonaginta: nec amnes tantùm Apenninos Alpinosque nauigabiles capiens, sed lacus quoque immensos in eum sese exonerantes, omni numero xxx. flumina in mare Adriaticum defert. Celeberrima ex iis, Apennini latere iactum, Tanarum, Trebiam Placentinum, Tarum, Niciam, Gabellum, Scultennam, Rhenum. Alpium verò Sturam, Morgum, Durias duas, Sessiten, Ticinum, Lanbrum, Adduã, Olium, Mincium. Nec alius amnium tam breui spatio maioris incrementi est. Vrgetur quippe aquarum mole, & in profundum agitur, grauis terræ, quanquàm † deductus in flumina & fossas inter Rauennam Altinumq; † cxx. M. p. tamen quia largius vomit, septem maria dictus facere. Angusta fossa

† *diductus.*
† *per cxx. millia.*

Rauennam

Rauennam trahitur, vbi Padusa vocatur, quondam Messanicus appellatus. Proximum inde ostium, magnitudinem portus habet, qui Vatreni dicitur, quo Claudius Cæsar è Britannia triumphans, prægrandi illa domo verius quàm naue intrauit Adriam. Hoc antè Eridanum ostium dictum est, a-liis Spineticum ab vrbe Spina, † quæ fuit iuxtà, præualens vt Delphicis creditum est thesauris, condita à Diomede. Auget ibi Padum Vatrenus amnis, ex Forocorneliensi agro. Proximum inde ostium Caprasiæ, dein Sagis, dein Volane, quod ante Olane vocabatur. Omnia ea flumina, fossasq;, primi à Sagi fecere Thusci, egesto amnis impetu per transuersum in Atrianorum paludes, quę septem maria appellantur, nobili portu oppidi Thuscorum Atriæ, à quo Atriaticum mare antè appellabatur, quod nunc Adriaticum. Inde ostia plena, Carbonaria, ac fossiones Philistinæ, quod alij Tartarum vocant: omnia ex Philistinæ fossæ abundatione nascentia, accedentibus Athesi ex Tridentinis Alpibus, & Togisono ex Patauinorum agris. Pars eorum & proximum portum fecit Brundulū, sicut Edronem Medoaci duo, ac fossa Clodia. His se Padus miscet, ac per hæc effunditur, plerisque, vt in Aegypto Nilus quod vocant Delta, triquetram figuram inter Alpes atque oram maris facere proditus, stad. ij. M. circuitu. Pudet à Græcis Italiæ rationem mutuari. Metrodorus tamen Scepsius dicit, quoniam circa fontem arbor multa fit picea, quæ pades Gallicè vocetur, Padum hoc nomen accepisse. Ligurum quidem lingua amnem ipsum Bodincum vocari, quod significet fundo carentem. Cui argumento adest oppidum iuxtà Industria, vetusto nomine Bodincomagum, vbi præcipua altitudo incipit.

† quæ fuit iuxta præualens, Delphicis (vt creditum est) thesauris à Diomede condita.

Italia Transpadana. Regio vndecima. CAP. XVII.

TRanspadana appellatur ab eo regio vndecima, tota in mediterraneo, cui maria cuncta fructuoso alueo important. Oppida Vibiforum, Segusio, Coloniæ ab Alpium radicibus, Augusta Taurinorum antiqua Ligurum stirpe, inde nauigabili Pado. Dein Salassorum Augusta Prætoria, iuxta geminas Alpium fauces, Graias atque Pœninas. His Pœnos, Graiis Herculem transisse memorant. Oppidum Eporedia, Sibyllinis libris à Populo Romano condi iussum. Eporedicas Galli bonos equorum domitores vocant. Vercellæ Libycorum ex Sallyis ortæ, Nouaria ex Vertacomacoris, Vocontiorum hodieque pago, non (vt Cato existimat) Ligurum: ex quibus Leui & Marici condidere Ticinum, non procul à Pado, sicut Boij trans Alpes profecti Laudem Pompeiam, Insubres Mediolanum. Orobiorum stirpis esse, Comum atque Bergomum, & Liciniforum,, & aliquot circa populos, author est Cato: sed originem gentis ignorare se fatetur, quam docet Cornelius Alexander ortam à Græcia, interpretatione etiam nominis, vitam in montibus degentibus. In hoc situ interiit oppidum Orobiorum Barra, vnde Bergomates Cato dixit ortos, etiamnū prodente se altius quàm fortunatius † sitos. Interiere & Caturiges Insubrum exules, & Spina suprà dicta. Item Melpum opulentia præcipuum, quod ab Insubribus, & Boiis, & Senonibus deletum esse eo die, quo Camillus Veios ceperit, Nepos Cornelius tradidit.

† situm, est in vetustis codicibus, non sitos: vt oppidum Orobiorum, respiciat potius, quàm Bergomates.

Venetia. Decima regio, CAP. XVIII.

SEquitur decima regio Italiæ, Adriatico mari apposita, Venetia, cuius fluuius Silis ex montibus † Taurisanis. Oppidum Altinum, flumen Liquentia ex montibus Opiterginis, & portus eodem nomine, colonia Concordia, flumina & portus Romatinum, Tilauentum maius minusque, Anassum, quò Voramus defluit, Alsa, Natiso cum Turro, præfluentes Aquileiam coloniam xij. M. p. à mari sitam. Carnorum hæc regio, iunctaque Iapidum, amnis Timauus, castellum nobile vino Pucinum: Tergestinus sinus, colonia Tergeste, xxiij. M. p. ab Aquileia. Vltra quam vj. M. p. Formio amnis, ab Rauenna clxxxix. M. p. antiquus auctæ Italiæ terminus, nunc verò Istriæ, quam cognominatam † tradunt à flumine Istro, in Adriam effluente è Danubio amne, eidemque Istro ex aduerso Padi fauces, contrario eorum percussu mari interiecto dulcescente, plerique dixere falsò, & Nepos Cornelius etiam Padi accola. Nullus enim ex Danubio amnis in mare Adriaticum effunditur. Deceptos credo, quoniam Argo nauis flumine in mare Adriaticum descendit, non procul Tergeste: nec iam constat quo flumine. Humeris traucctam. Alpes, diligentiores tradunt. Subiisse autem Istro, dein Sao, dein Nauporto, cui nomen ex ea causa est, inter Aemonam Alpesque exorienti.

† Taruisanis.

† tradunt, ab undat: neque est in vetustis exẽplaribus.

Istria. CAP. XIX.

ISTria, vt peninsula, excurrit. Latitudinē eius xl. M. p. circuitum verò cxxij. M. prodidere quidam. Item adhærentis Liburniæ & Flanatici sinus. Alij. Liburniæ clxxx. Nonnulli in Flanaticum sinū Iapidiam promouere, à tergo Istriæ, cxxx. M. pass. Dein Liburniam cl. M. fecere. Tuditanus, qui domuit Istros, in statua sua ibi inscripsit, ab Aquileia ad Titium flumen stad. cc. Oppida Istriæ ciuium Rom. Aegida, Parentium: colonia Pola, quæ nunc Pietas Iulia, quondam à Colchis condita. Abest à Tergeste c. M. pass. Mox oppidum Nesactium: & nunc finis Italiæ fluuius Arsia. Polam ab Ancona traiectus cxx. M. p. est. In mediterraneo regionis decimæ coloniæ, Cremona, Brixia Cenomannorū agro, Venetorum autem Ateste, & oppida Acelum, Patauium, Opitergium, Belunum, Vicetia, Mantua Tuscorum trans Padum sola reliqua. Venetos Troiana stirpe ortos author est Cato. Cenomannos iuxta Massiliam habitasse in Volcis. Fertini, & Tridentini, & Bernenses, Rhætica oppida: Rhætorum & Euganeorum Verona, Iulienses Carnorum. Dein quos scrupulosè dicere nō attineat,

Alutra-

Alutraenſes, Aſſeriates, Flamonienſes Vannienſes, & alij cognomine Culici: Foroiulienſes cognomine Tranſpadani, Foretani, Venidates, Quarqueni, Tauriſani, Togienſes, Varuani. In hoc ſitu interiere per oram Iramine, Pellaon, Palſicium: ex Venetis Atina, & Cælina: Carnis, Segeſte, & Ocra: Tauriſcis Noreia. Et ab Aquileia ad duodecimum lapidem, deletum oppidum, etiam inuito Senatu, à M. Claudio Marcello, L. Piſo author eſt. In hac regione & x. lacus inclyti ſunt, amneſque eorum partus aut alumni, ſi modò exceptos reddunt, vt Adduam Larius, Ticinum Verbanus, Mincium Benacus, Ollium Sebinus, Lambrum Eupilis, omnes incolas Padi. Alpes in longitudinem x. paſſ. patere à ſupero mari ad inferum, Cælius tradit: Timagenes xxij. M. p. deductis: in latitudinem autē Cornelius Nepos c. M. T. Liuius tria M. ſtadiorum: vterque diuerſis in locis. Nam & centum millia excedunt aliquando, vbi Germaniam ab Italia ſubmouent: nec lxx. M. explent reliqua ſui parte graciles, veluti naturæ prouidentia. Latitudo Italiæ, ſubter radices earum à Varo, per vada Sabatia, Taurinos, Comum, Brixiam, Veronam, Vicetiam, Opitergium, Aquileiam, Tergeſte, Polam, Ariſiam, dcclij. millia paſſuum colligit.

De Alpibus & gentibus Alpinis. CAP. XX.

INcolæ Alpium multi populi, ſed illuſtres à Pola ad Tergeſtis regionem Secuſſes, Subocrini, Catili, Menocaleni, iuxtaque Carnos quondam Tauriſci appellati, nunc Norici. His contermini Rhæti & Vindelici, omnes in multas ciuitates diuiſi. Rhætos Thuſcorum prolem arbitrantur, à Gallis pulſos duce Rhæto. Verſo deinde Italiam pectore Alpium Latini iuris Euganeæ gentes, quarum oppida xxxiiij. enumerat Cato. Ex iis Triumpilini venalis cum agris ſuis populus: dein Camuni, compluresque ſimiles, finitimis attributi municipiis. Lepontios & Salaſſos, Tauriſce gentis idem Cato arbitratur. Cæteri ferè Lepontios relictos ex comitatu Herculis, interpretatione Græci nominis credunt, præuſtis intra ſinus Alpium niue membris: eiuſdem & Graios fuiſſe, poſitos in tranſitu, Graiarum Alpium incolas, preſtanteſque genere Euganeos, inde tracto nomine. Caput eorum Stonos. Rhætorum Vennonetes, Sarunetesq; ortus Rheni amnis accolunt, Lepontiorum qui Viberi vocantur, fontem Rhodani, eodem Alpium tractu. Sunt prætereа Latio donati incolæ, vt Octodurenſes, & finitimi Ceutrones, Cottianæ ciuitates, Caturiges, & ex Caturigibus orti Vagienni Ligures, & qui montani vocantur: Capillatorumq; plura genera ad confinium Liguſtici maris. Non alienum videtur, hoc loco ſubiicere inſcriptionem è tropæo Alpium, quæ talis eſt. Imperatori Cæſari Diui Fil. Aug. Pontifici Maximo, Imp. xiiij. tribunitiæ poteſtatis S.P.Q.R. quòd eius ductu auſpiciisq; gentes Alpinę omnes, quæ à mari ſupero ad inferum pertinebant, ſub imperium po. Rom. ſunt redactæ. Gentes Alpinæ deuictæ, Triumpilini, Camuni, Vennonetes, Iſarci, Breuni, Naunes, Focunates. Vindelicorum gentes quatuor, Conſuanetes, Virucinates, Licates, Catenates: Abiſontes, Ruguſci, Suanetes, Calucones, Brixentes, Lepontij. Viberi, Nantuates, Seduni, Veragri, † Salaſi, Acitauones, Medulli, Vceni, Caturiges, Brigiani, Sogiontij, Ebroduntij, Nemaloni, Edenates, Eſubiani, Veamini, Gallitæ, Triulatti, Ectini, Vergunni, Eguituri, Nementuri, Oratelli, Neruſi, Velauni, Suetri. Non ſunt adiectæ Cottianæ ciuitates xij. quæ non fuerunt hoſtiles, item attributę municipiis lege Pompeia. Hæc eſt Italia diis ſacra, hæ gentes eius, hęc oppida populorum. Super hæc Italia, quæ L. Aemylio Paulo, C. Atilio Regulo Conſulibus, nuntiato Gallico tumultu, ſola ſine externis vllis auxiliis, atque etiam tunc ſine Tranſpadanis, equitum lxxx. M. peditum dcc. M. armauit Metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictum id vetere conſulto patrum, Italiæ parci iubentium.

† *Salaſſ, Centrones.*

Illyricum. CAP. XXI.

ARſiæ gens Liburnorum iungitur, vſque ad flumen Titium. Pars eius fuere Mentores, Hymani, Encheleæ, Dudini, & quos Callimachus Peucetias appellat: nunc totum vno nomine Illyricum vocatur generatim, populorum pauca effatu digna aut facilia nomina. Conuentum Scardonitanum petunt Iapides, & Liburnorum ciuitates xiiij. è quibus Lecinienſes, Stulpinos, Burniſtas, Albonenſes nominare non pigeat. Ius Italicum habent eo conuetu Alutæ, Flanates à quibus ſinus nominatur, Lopſi, Varubarini, immuneſque Aſſeſiates, & ex inſulis Fulſinates, Curictæ. Cæterùm per oram oppida à Neſactio, Aluona, Flauona, Tarſatica, Senia, Lopſica, Ortopula, Vegium, Argyruntum, Corinium, Aenona ciuitas, Pauſinus flumen, Tedanium, quo finitur Iapidia. Inſulæ eius ſinus cum oppidis, præter ſuprà ſignificatas, Abſyrtium, Arba, Tragurium, Iſſa, Pharos, Paros antè: Crexa, Giſſa, Portunata. Rurſus in continente colonia Iadera, quæ à Pola, clx. M. p. abeſt: inde triginta M. Colentum inſula, xviij. oſtium † Titij fluminis.

† *Titi, legendum videtur ex Ptolemæo, qui ad finem lib. 2. fluuium hunc Titum appellat, non Titium.*

Liburnia. CAP. XXII.

LIburniæ finis, & initium Dalmatiæ Scardona, in amne eo, xij. M. p. à mari. Dein Tariotarum antiqua regio, & caſtellum Tariona: promontorium Diomedis, vel vt alij, peninſula Hyllis, circuitu c. M. p. Tragurium ciuium Romanorum, marmore notum: Sicum, in quem locum Diuus Claudius veteranos miſit. Salona colonia, ab Iadera cxxxij. M. paſſ. Petunt in eam iura deſcripti in decurias ccclxxij. Dalmatæ: xxij. Decuni: ccxxxix. Ditiones: lxix. Mezæi: lij. Sardiates. In hoc tractu ſunt, Burnum, Mandetrium, Tribulium nobilitata Popul. Roman. præliis caſtella. Petunt & ex inſulis,

E Iſſæi,

Issæi, Colentini, Separi, Epetini. Ab his castella, Piguntiæ, Rataneum, Narona colonia tertij conuẽti tus, à Salona lxxij. M. pass. apposita cognominis sui fluuio, à mari xx. M. pass. M. Varro lxxxix. ciuitates eò ventitasse author est. Nunc soli propè noscuntur Cerauni decuriis xxiiij. Daorizi xvij. Desitiates ciij. Docleatæ, xxxiij. Deretini xiiij. Deremistæ xxx. Dindari xxxiij. Glinditiones xliiij. Melcomani xxiiij. Naresij cij. Scirtari lxxij. Siculotæ xxiiij. populatoresque quondam Italiæ Vardæi, non ampliùs quàm xx. decuriis. Præter hos tenuere tractum eum Oenei, Partheni, Hemasini, Arthitæ, Armistæ. A Narone amne c. M. pass. abest Epidaurum colonia. Oppida ciuium Roma. Rhizinium Ascriuium, Butua, Olchinium, quod anteà Colchinium dictum est, à Colchis conditum: amnis Drilo, superque eum oppidum ciuium Romanorum Scodra, à mari xviij. M. pass. Prætereà multorum Græciæ oppidorum deficiens memoria, necnon & ciuitatum validarum. Eo nanque tractu fuere Labeatæ, Enderudini, Sassæi, Grabæi, proprieque dicti Illyrij, & Taulantij, & Pyræi. Retinet nomen in ora Nymphæum promontorium: Lissum oppidum ciuium Romanorum, ab Epidauro c. M. passuum.

Macedonia. CAP. XXIII.

A Lisso Macedonia prouincia, gentes Partheni, & à tergo eorum Dassaretæ. Montes Candauiæ à Dyrrachio lxxix. M. p. In ora verò Denda ciuium Romanorum, Epidamnum colonia, propter inauspicatum nomen à Romanis Dyrrachium appellata: flumen Aous, à quibusdam Aeas nominatum: Apollonia, quodam Corinthiorum colonia, vij. M. p. à mari recedens: cuius in finibus celebre Nymphæum. Accolunt barbari, Amantes & Buliones. At in ora oppidum Oricum à Colchis conditum. Inde initium Epiri, montes Acroceraunia, quibus hunc Europæ determinauimus sinum. Oricum à Salentino Italiæ promontorio distat lxxxv. M. p.

Noricum. CAP. XXIIII.

A Tergo Canorum & Iapidum, quà se fert magnus Ister, Rhætis iunguntur Norici. Oppida eorum Virunum, Celeia, Teurnia, Aguntum, Viana, Aemonia, Claudia, Flauium, Soluense. Noricis iunguntur lacus Peiso, deserta Boiorum: iam tamen colonia Diui Claudij Sabaria, & oppido Scarabantia Iulia habitantur.

Pannonia. CAP. XXV.

INde glandifera Pannoniæ: quà mitescentia Alpium iuga, per medium Illyricum à Septentrione ad Meridiem versa, molli in dextera ac læua deuexitate considunt. Quæ pars ad mare Adriaticum spectat, appellatur Dalmatia, & Illyricum suprà dictum. Ad Septentriones Pannonia vergit: finitur inde Danubio. In ea coloniæ, Aemona, Siscia. Amnes clari, & nauigabiles in Danubium defluunt, Draus è Noricis violentior, Saus ex Alpibus Carnicis placidior cxv. M. pass. interuallo. Draus per Serretes, Serrapillos, Iasos, Sandrizetes: Saus per Colapianos, Breucosque. Populorum hæc capita. Prætereà Ariuates, Azali, Amantes, Belgites, Catari, Corneates, † Arauisci, Hercuniates, Latouici, Oseriates, Varciani. Mons Claudius, cuius in fronte Scordisci, in tergo Taurisci. Insula in Sao Metubarris, amnicarum maxima. Prætereà amnes memorandi, Calapis in Saum influens iuxta Sisciam, gemino alueo insulam ibi efficiens, quæ Segestica appellatur. Alter amnis Bacuntius in Saum Sirmio oppido influit: vbi ciuitas Sirmiensium, & Amantinorum. Inde xlv. M. pass. Taurunum, vbi Danubio miscetur Saus. Suprà influunt Valdanus, Vrpanus, & ipsi non ignobiles.

† *Erauisci.*

Mœsia. CAP. XXVI.

PAnnoniæ iungitur prouincia, quæ Mœsia appellatur, ad Pontum vsque cum Danubio decurrens. Incipit à confluente suprà dicto. In ea Dardani, Celegeri, Triballi, Trimachi, Mœsi, Thraces, Pontoque contermini Scythiæ: flumina clara, è Dardanis Margis, Pingus, Timachus: ex Rhodope Oescus: ex Hæmo, Vtus, Escamus, Ieterus. Illyrici latitudo, quà maxima est, cccxxv. M. pass. colligit. Longitudo à flumine Arsia ad flumen Drinium dccc. M. † A Drinio ad promontorium Acroceraunium, clxxij. M. Agrippa prodidit vniuersum hũc sinum Italiæ & Illyrici ambitu xiij. In eo duo maria, quo distinximus fine: Inferum, siue Ionium in prima parte, interius Adriaticum, quod Superum vocant. Insulæ in Ausonio mari, præter iam dictas, memoratu dignæ, nullæ: in Ionio paucæ: Calabro litore ante Brundusium, quarum obiectu portus efficitur: contra Apulum litus Diomedea, conspicua monumento Diomedis: & altera eodem nomine, à quibusdam Teutria appellata. Illyrici ora mille amplius insulis frequentatur, natura vadosi maris, æstuariisque tenui alueo intercursantibus. Claræ ante ostia Timaui calidorum fontium cum æstu maris crescentium: iuxta Istrorum agrum, Cissa, Pullariæ, & Absyrtides Graiis dictę, à fratre Medeæ ibi interfecto Absyrto. Iuxta eas Electridas vocauere, in quibus proueniret succinum, quod illi electrum appellant, vanitatis Grecæ certissimum documentum: adeò vt quas earum designent, haud vnquam constiterit. Contra Iader est Lissa: quęque appellatę contra Liburnos Creteæ aliquot: nec pauciores Liburnicę, Celadussę. Contra Surium, bubus & capris laudata Brattia: Issa ciuium Romanorum reliqua, & cum oppido Pharia. Ab his Corcyra, Melęna cognominata cum Gnidiorum oppido distat xxij. M. pass. inter quam & Illyricum Melita, vnde catulos Melitęos appellari Callimachus author est. xij. M. pass. ab ea tres Elaphites. In Ionio autem mari ab Orico M M. pass. Sasonis piratica statione nota.

† *Malim veterem lectionem, quæ sic habet, alia verborum interpunctione: A Drinio ad promontorium Acroceraunium clxx. M. Agrippa prodidit: vniuersum autẽ sinum Italiæ & Illyricí am bitu xiii natura vadosa mari.*

C. PLINII

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER QVARTVS.

Vnde primùm omnis Græciæ fabulositas, & literarum claritas effulsit.

TERTIVS Europæ ſinus Acroceraunijs incipit montibus, finitur Helleſponto: amplectitur præter minores ſinus XIX. XXV. M. paſſ. In eo Epirus, Acarnania, Aetolia, Phocis, Locris, Achaia, Meſſenia, Laconia, Argolis, Megaris, Attica, Bœotia, iterumque ab alio mari eadem Phocis & Locris, Doris, Phthiotis, Theſſalia, Magneſia, Macedonia, Thracia. Omnis Græciæ fabuloſitas, ſicut & literarum claritas, ex hoc primùm ſinu effulſit. Quapropter in eo paululum commorabimur. Epiros in vniuerſum appellata, Acroceraunijs incipit montibus. In ea primi Chaones, à quibus Chaonia: dein Theſproti, Antigonenſes: locus Aornos, & peſtifera auibus exhalatio: Ceſtrini, Perrhæbi, quorum mons Pindus, Caſſiopæi, Dryopes, Selli, Hellopes, Moloſſi, apud quos Dodonæi Iouis templum, oraculo illuſtre: Tomarus mons, centum fontibus circa radices, Theopompo celebratus.

Epirus. CAP. I.

EPirus ipſa ad Magneſiam Macedoniamque tendens, à tergo ſuo Daſſaretas ſuprà dictos liberam gentem, mox feram Dardanos habet. Dardanis læuo Triballi prætenduntur latere, & Mœſicæ gentes: à fronte iunguntur Mædi ac Denſelatæ, quibus Thraces, ad Pontum vſque pertinentes. Ita ſuccincta Rhodopes, mox & Hæmi vallatur excelſitas. In Epiri ora caſtellum in Acroceraunijs Chimæra, ſub eo aquæ regiæ fons. Oppida Mæandria, Ceſtria: flumen Theſprotiæ Thyamis: colonia Buthrotum, maximeque nobilitatus Ambracius ſinus, † faucibus ſpatioſum æquor accipiens longitudinis XXXIX. M. p. latitudinis XV. M. In eum defertur amnis Acheron, è lacu Theſprotiæ Acheruſia profluens XXXVI. M. paſſ. inde, & mille pedum ponte mirabilis omnia ſua mirantibus. In ſinu oppidum Ambracia. Moloſſorum flumina, Aphas & Arachthus. Ciuitas Anactoria, † lacus Pandoſia. Acarnaniæ, quæ anteà Curetis vocabatur, oppida Heraclia, Echinus, & in ore ipſo colonia Auguſti Actium, cum templo Apollinis nobili, ac ciuitate libera Nicopolitana. Egreſſos ſinu Ambracio in Ionium, excipit Leucadium litus, promontorium Leucates. Dein ſinus ac Leucadia ipſa peninſula, quondam Neritis appellata, opere accolarum abſciſa à continenti, ac reddita ventorũ flatu congeriem harenę accumulantium, qui † lacus vocatur Dioryctos, ſtadiorum longitudine trium. Oppidum in ea Leucas, quondam Neritum dictum. Deinde Acarnanum vrbes, Halyzea, Stratos, Argos Amphilochicum cognominatum. Amnis Achelous è Pindo fluens, atq; Acarnaniam ab Aetolia dirimens, & Artemitam inſulam aſſiduo terræ inuectu continenti annectens.

† *faucibus quingentorũ paſ. ſpatioſum æquor accipiens.*
† *locus.*
† *locus.*

Aetolia. CAP. II.

AEtolorum populi Athamanes, Tymphei, Ephyri, Aenienses, Perrhæbi, Dolopes, Maraces, Atraces, à quibus Atrax amnis Ionio mari infunditur. Aetoliæ oppidum Calydon est septem milium quingentorum passuum à mari, iuxta Euenum amnem. Dein Macynia, Molycria: cuius à tergo Chalcis, & mons est Taphiassus. At in ora promontorium Antirrhium, vbi ostium Corinthiaci sinus, minus mille passuum latitudine influentis, Aetolosque dirimentis à Peloponneso. Promontorium, quod contrà procedit, appellatur Rhion: sed in Corinthiaco sinu oppida Aetoliæ Naupactum, Pylene: & in mediterraneo Pleuron, Halysarna. Montes clari, in Dodone Tomarus, in Ambracia Crania, in Acarnania Aracynthus: in Aetolia Acanthon, Panætolium Macinium.

Locri. CAP. III.

PRoximi Aetolis Locri, qui cognominantur Ozolæ, immunes. Oppidum Oeanthe. Portus Apollinis Phæstij, sinus Crissæus. Intus oppida Argyna, Eupalia, Phæstum, Calamissus. Vltra Cirrhæi Phocidis campi, oppidum Cirrha, portus Chalæon, à quo vij. M. passuum introrsus liberum oppidum Delphi, sub monte Parnasso, clarissimum in terris oraculo Apollinis. Fons Castalius, amnis Cephissus præfluens Delphos, ortus in Lilæa quondam vrbe. Præterea oppidum Crissa, & cum Bulensibus Anticyra, Naulochum, Pyrrha, Amphissa immunis, Trichone, Tritea, Ambrysus, Drymæa regio, Daulis appellata. Dein in intimo sinu angulus Bœotiæ alluitur cũ oppidis, Siphis, Thebis, quæ Corsicæ cognominatæ sunt iuxta Heliconem. Tertium ab hoc mari Bœotiæ oppidum Pagæ, vnde Peloponnesi prosilit ceruix.

Peloponnesus. CAP. IIII.

PEloponnesus, Apia antè appellata & Pelasgia, peninsula haud vlli terræ nobilitate postferenda, inter duo maria, Aegæum & Ionium, platani folio similis, propter angulosos recessus, circuitu ccccclxiij. M. passuum colligit authore Isidoro. Eadem per sinus penè tantundem adiicit. Angustiæ, vnde procedit, Isthmos appellantur. In eo loco irrumpentia è diuerso, quæ dicta sunt, maria, à Septentrione & exortu eius omnem ibi latitudinem vorant, donec contrario incursu æquorum tantorum, in quinque M. pass. interuallo, excesis vtrinque lateribus, angusta ceruice Peloponnesum contingat Hellas. Corinthiacus hinc, illinc Saronicus appellatur sinus: † Lecheæ hinc, Cenchreæ illinc, angustiarum termini, longo & ancipiti nauium ambitu, quas magnitudo plaustris transuehi prohibet. Quam ob causam perfodere nauigabili alueo † angustias tentauere, Demetrius rex, Dictator Cæsar, C. princeps, Domitius Nero, infausto (vt omnium patuit exitu) incepto. Medio hoc interuallo, quod Isthmon appellauimus, applicata colli habitatur colonia Corinth⁹, antea Ephyra dicta, sexagenis ab vtroque litore stadiis, è summa sua arce, quæ vocatur Acrocorinthus, in qua fons Pirene, diuersa duo maria prospectans. lxxxvij. M. pass. ad Corinthiacum sinum traiectus est Patras à Leucade. Patræ colonia in longissimo promontorio Peloponnesi condita, ex aduerso Aetoliæ, & fluminis Eueni, minus M. p. (vt dictum est) interuallo, in ipsis faucibus, sinum Corinthiacum lxxxv. M. pass. in longitudinem vsq; ad Isthmon transmittunt.

† Rectius: Lechæum: quo pacto & à Strabone & Ptolemæo effertur.

† angustias eas tentauere.

Achaia. CAP. V.

AChaiæ nomen prouinciæ, ab Isthmo incipit: antè Aegialos vocabatur, propter vrbes in litore per ordinem dispositas. Primæ ibi, quas diximus † Lecheæ Corinthiorum portus. Mox Oluros, Pellenæorum castellum. Oppida Helice, Bura, † in quę refugère haustis prioribus, Sicyon, Aegira, Aegion, Erineos. Intus Cleone, Hysiæ. Panhormus portus, demonstratumque iam Rhium: à quo promontorio quinque M. pass. absunt Patræ, quas suprà memorauimus: locus Pheræ. In Achaia, ix. montium Scioëssa notissimus, fons Cymothoe. Vltra Patras oppidum Olenum, colonia Dyme, loca Buprasium, Hyrmine, promontorium Araxum. Cyllenes sinus, promontorium Chelonates: vnde Cyllenen duo M. passuum castellum Phlius. Quæ regio ab Homero Arethyrea dicta, posteà Asophis. Inde Eliorum ager, qui anteà Epei vocabantur. Ipsa Elis in mediterraneo, & à Pylo xij. M. pass. Intus delubrum Olympij Iouis, ludorum claritate fastos Græciæ complexum. Pisæorum quondam oppidum, præfluente Alpheo amne. At in ora promontorium Ichthys. Amnis Alpheus nauigatur in oppida Aulos & Leprion. Promontoriũ Plataniftus: omnia hæc ad Occasum versa. Ad meridiem autem Cyparissius sinus cum vrbe Cyparissa lxxij. millium passuum circuitu. Oppida Pylos, Methone: locus Helos, promontorium Acritas: sinus Asinæus, ab oppido Asine, Coronæus à Corone. Finiuntur Tænaro promontorio. Ibi regio Messenia duodeuiginti montium. Amnis Pamisus. Intus autem ipsa Messene, Ithome, Oechalia, Arene, Pteleon, Thryon, Dorion, Zancle, variis clara temporibus. Huius sinus circuitus lxxx. M. pass. traiectus verò xxx. M. Dehinc à Tænaro ager Laconicus, liberæ gentis: & sinus circuitu ccvj. M. traiectu xxxix. M. Oppida Tænarum, Amyclæ, Pheræ, Leuctra, & intus Sparta, Theramine, atq; vbi fuere Cardamyle, Pitane, Anthane: Locus Thyrea, Gerania. Mons Taygetus, amnis Eurotas, sinus Aegilodes, oppidũ Psammathus. Sinus Gytheates ab oppido: ex quo ad Cretam insulam certissimus cursus. Omnia autem Maleo promontorio includuntur. Qui sequitur sinus ad Scylleum, Argolicus appellatur, traiectu quinquaginta M. p. idem ambitu centũ septuagintaduorum millium. Oppida Boea, Epidaurus Limera

† Lechæum
† Melius: & in qua refugère. vt intelligamus, Helice & Buram ari haustis incolas sese Sycionem & Aegiram re cepisse.

Limera cognomine, Zarax, Cyphanta portus Amnes, Inachus, Erasinus, inter quos Argos hippium cognominatum, supra lacum Lernen, à mari M.M.p. nouémque additis millibus, Mycenæ: & vbi fuisse Tiryntha tradunt: & locus Mantinea. Montes, Artemius, Apesantus, Asterion, Parparus, aliique vndecim numero. Fontes Niobe, Amymone, Psammathe. A Scyllæo ad Isthmum clxxvij. M. pass. Oppida Hermione, Trœzen, Coryphasium: appellatumque aliàs Inachium, aliàs Dipsium Argos. Portus Cænites, sinus Saronicus olim querno nemore redimitus, vnde nomen, ita Græcia antiqua appellante quercum. In eo Epidaurum oppidum, Aesculapii delubro celebre: Spiræum promontorium, portus, Anthedon, & Bucephalus: & quas suprà dixeramus, Cenchreæ, Isthmi pars altera cum delubro Neptuni quinquennalibus inclytо ludis. Tot sinus Peloponnen-
10 sem oram lancinant, tot maria allatrant, Siquidem à Septentrione Ionium irrumpit, ab Occidente Siculo pulsatur, à Meridie Cretico vrgetur, ab Oriente brumali Aegæo, ab Oriente solstitiali Myrtoo: quod à Megarico incipiens sinu, totam Atticam alluit.

De Arcadia. CAP. VI.

MEditerranea eius Arcadia maximè tenet, vndique à mari remota: initio Drimodis, mox Pelasgis appellata. Oppida eius, Psophis, Mantinea, Stymphalum, Tegea, Antigonea: Orchomenum, Pheneum, Palantium, vnde Palatium Romæ: Megalepolis, Catina, Bocaliū, Carmon, Parrhasię, Thelphusa, Melanæa, Herę a, Pyle, Pellana, Agrę, Epiū, Cynætha, Lepreon Arcadiæ, Partheniū, Alea, Methydrium, Enispe, Macistum, Lampe, Clitorium, Cleone, inter quæ duo oppida regio Nemea, Bembinadia vocitata. Montes in Arcadia, Pholoe cum oppido, item Cyllene, Lyceus, in
20 quo Lycei Iouis delubrum: Mænalus, Artemisius, Parthenius, Lampeus, Nonacris: prætérque ignobiles octo. Amnes, Ladon è paludibus Phenei, Erymanthus è monte eiusdem nominis in Alpheum defluentes. Reliquæ ciuitates in Achaia dicendæ, Aliphiræi, Abeatæ, Pyrgenses, Pareatæ, Paragenitæ, Tortuni, Typanei, Tryasij, Trittenses. Vniuersæ Achaiæ libertatem Domitius Nero dedit. Peloponnesus, in latitudine à promontorio Maleæ, ad oppidum Lechæum Corinthiaci sinus clx. M. pass. patet. At in transuersum ab Elide Epidaurum cxxv. M. ab Olympia Argos per Arcadiam lxiij. M. Ab eodem loco ad Phliunta dicta mensura est. Vniuersa autem, velut pensante æquorum incursus natura, in montes vj. atque lxx. attollitur.

† *Aegium:*

Græcia, & Attica. CAP. VII.

AB Isthmi angustus Hellas incipit, nostris Græcia appellata. In ea prima Attica, antiquitus Acte
30 vocata. Attingit Isthmum parte sui, quæ appellatur Megaris, à Colonia Megara: è regione Pagarum. Duo hæc oppida excurrente Peloponneso sita sunt vtraque ex parte, velut in humeris Helladis. Pagæi & amplius Aegosthenienses contributi Megarensibus: in ora autē portus Schœnus. Oppida Sidûs, Cremyon, Scironia saxa iij. M. longitudine, Geranea, Megara, Eleusin. Fuere & Oenoa, Probalinthos: nunc sunt ab Isthmo quinquaginta duo M. pass. Pireeus & Phalera portus, quinq;. M. pass. muro recedentibus Athenis iuncti. Libera hæc ciuitas, nec indiga vllius præconij amplius: tanta claritas superfluit. In Attica fontes, Cephissia, Larine, Callirrhoe, Enneacrunos. Montes, Brilessus, Aegialeus, Icarius, Hymettus, Lycabetus: amnis Ilissos. A Pyræeo xlij. M. pas. Suniū promontoriū, Doriscū promontoriū. Potamos, Brauron, quondā oppida. Rhamnûs pagus, locus Marathon, campus Thriasius, oppidū Melita, & Oropus, in cōfinio Bœotiæ. Cuius Anthedon, Onchestos, The-
40 spiæ liberū oppidū, Lebadea: nec cedentes Athenis claritate, quæ cognominātur Bœotiæ Thebæ, duorū numinū Liberi atq; Herculis (vt volūt) patria. Et Musis natale in nemore Heliconis assignāt. Datur & his Thebis saltus Cithæron, amnis Ismenus. Præterea fontes in Bœotia, Oedipodia, Psammate, Dirce, Epigranea, Arethusa, Hippocrene, Aganippe, Gargaphie. Montes extra prædictos. Mycalessus, Adylisus, Acontius. Reliqua oppida, inter Megaram & Thebas Eleutheræ, Haliartus, Platæ ę, Pherę, Aspledon, Hylæ, Thisbe, Erythrę, Glissas, Copę: iuxta Cephissum amnem Lamia & Anichia: Medeon, Phligone, Grephis, Coronęa, Cheronia. In ora autē infra Thebas, Ocale, Eleon, Scolos, Schœnos, Peteon, Hyriæ, Mycalessus, Hyreseon, Pteleon, Olyros. Tanagra liber populus, & in ipsis faucibus Euripi, quē facit obiectu insulę Eubœę, Aulis capaci nobilis portu. Bœotos Hyantas antiquitus dixere. Locri deinde Epicnemidij cognominātur, olim Leleges appellati, per quos am-
50 nis Cephissus defertur in mare. Oppida, Opûs, vnde Opuntinus sinus, Cynos. Phocidis in litore vnū Daphnûs. Introrsus in Locris Elatea, & in ripa Cephissi (vt diximus) Lilęa, Delphósque versus Cnemis, & Hyampolis. Rursus Locorū ora, in qua Larymna, Throniū, iuxta quod Boagrius amnis defertur in mare. Oppida Narycion, Alope, Scarphia. Posteà Maliacus sinus ab incolis dictus: in quo oppida, Halcyone, Econia, Phalara. Doris deinde, in qua Sperchios, Erineon, Boion, Pindus, Cytinū. Doridis à tergo mons est Oeta. Sequitur mutatis sępe nominibus Aemonia. Eadē Pelasgicū Argos, Hellas, eadē Thessalia, & Dyropis, semper à regibus cognominata. Ibi genitus rex nomine Gręcus, à quo Gręcia: ibi Hellen, à quo Hellenes. Hos eosdē Homerus trib⁹ nominib⁹ appellauit, Myrmidonas, & Hellenas, & Achęos. Ex his Phthiotę nominātur Dorida accolentes. Eorū oppida, Echinus in faucibus Sperchij fluminis, Thermopylarum angustię: quo argumento iiij. pass. inde Heraclea, Trachin dicta est. Mons ibi Callidromus: oppida celebria, Hellas, Halos, Lamia, Phthia, Arne.

Thessalia. CAP. VIII.

IN Thessalia autem Orchomenus, Minyeus anteà dictus:& oppidum Almon, ab aliis Elmon, Atrax, Pelinna, fons Hyperia. Oppida, Pheræ, quarum à tergo Pierus ad Macedoniam protenditur, Larissa, Gomphi, Thebæ Thessaliæ, nemus Pteleon, sinus Pagasicus. Oppidum Pagasa, idem posteà Demetrias dictum, Tricca, Pharsalici campi cum ciuitate libera, Cranon, Iletia. Montes Phthiotidis, Nymphæus, quondam topiario naturæ opere spectabilis: Buzygæus, Donacesa, Bermius, Daphissa, Chimerion, Athamas, Stephane. In Thessalia sunt quatuor atque triginta quorum nobilissimi Cerceti, Olympus, Pierus, Ossa: cuius ex aduerso Pindus & Othrys, Lapitharum sedes: hi ad Occasum vergentes: ad ortus, Pelios: omnes theatrali modo inflexi, cuneatis ante eos septuagintaquinque vrbibus. Flumina Thessaliæ, Apidanus, Phœnix, Enipeus, Onochonus, Pamisus. Fons Messeis. Lacus Bœbeis. Et ante cunctos claritate Penëus, ortus iuxta Gomphos: interque Ossam & Olympum nemorosa conualle defluens quingentis stadiis, dimidio eius spatio nauigabilis. In eo cursu Tempe vocantur quinque mil. pass. longitudine, & ferme sequiiugeri latitudine, vltra visum hominis attollentibus se dextera læuaque leniter conuexis iugis. † Intus sua luce viridante allabitur Peneus, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus auium concentu. Accipit amnem † Euroton, nec recipit, sed olei modo supernatantem (vt dictum est Homero) breui spatio portatũ abdicat: pœnales aquas dirisq; genitas, argenteis suis misceri recusans.

† Intus verò luco viridante.

† Aliâs, Eurotam, vt apud Strabonem.

Magnesia. CAP. IX.

THessaliæ annexa Magnesia est, cuius fons Libethra. Oppida, Iolcus, Hormenium, Pyrrha, Methone, Olizon. Promontorium Sepias. Oppida, Castana, Spalathra. Promontorium Aeantiũ. Oppida, Melibœa Rhizus, Erymne: ostium Penei, oppida Homolium, Orthe, Thespiæ, Phalanna Thaumaciæ, Gyrton, Cranon, Acarne, Dotion, Melitea, Phylace, Potniæ, Epiri, Achaiæ, Atticæ, Thessaliæ in porrectum longitudo quadringentorum octoginta mil. pass. traditur, latitudo ducentorum octogintaseptem millium.

Macedonia. CAP. X.

MAcedonia posteà centumquinquaginta populorum, duobus inclyta regibus, quondamque terrarum imperio, Emathia anteà dicta. Hæc ad Epiroticas gentes in Solis occasum recedens post terga Magnesiæ atque Thessaliæ, infestatur à Dardanis. Partem eius Septentrionalem Pæonia ac Pelagonia protegunt à Triballis. Oppida, Aegæ, in quo mos sepelire reges: Berœa: & in regione, quæ Pieria appellatur à nemore, Aeginium. In ora Heraclea, flumen Apilas: Oppida, Phina, Oloros. Amnis Haliacmon. Intus Haloritæ, Vallei, Phylacei, Cyrrhestæ Tyrissei. Pella colonia. Oppidum Stobi ciuium Romanorum. Mox Antigonia, Europus ad Axium amnem, eodemque nomine, per quod Rhœdias fluit. Heordeæ, Scydra, Mieza, Gordiniæ. Mox in ora Ichnæ, fluuius Axius. Ad hunc finẽ Dardani, Treres, Pieres, Macedoniã accolunt. Ab hoc amne Pæoniæ gentes, Parorei, Heordenses, Almopij, Pelagones, Mygdones. Montes, Rhodope, Scopius, Orbelus. Dein præiacente gremio terrarũ, Arethusij, Antiochienses, Idomenenses, Doberienses, Trienses, Allantenses, Audaristẽses, Moryllij, Garesci, Lyncestæ, Othrionei, & liberi Amantini atq; Orestæ: coloniç Bullidẽsis & Diensis: Xylopolitæ, Scotussæi liberi, Heraclea Sintica, Timphei, Coronæi. In ora sinus Macedonici oppidũ Chalastra, & intus Phileros, Lete: medioque flexu litoris Thessalonica, liberæ conditionis. Ad hanc à Dyrrachio cxiiij. millia passuũ. Therme. In Thermaico sinu oppida, Dicæa, Pydna, Derrha, † Scione. Promontoriũ Canastræũ. Oppida, Pallene, Phlegra. Qua in regione montes, Hypsizorus, Epitus, Alchione, Leuomne. Oppida, Nissos, Brygion, Eleon, Mendæ, & in Pallenensi Istmo quondam Potidæa, nunc Cassandria colonia: Anthemus, Holophyxos sinus, Mecyberna. Oppida Physcella, Ampelos, Torone, Singos: fretum, quo montem Athon Xerxes rex Persarum continenti abscidit, in longitudine passuum M.ccccc. Mons ipse à planitie excurrit in mare lxxv. mil. passuum. Ambitus radicis centum quinquaginta mil. colligit. Oppidum in cacumine fuit † Acroton. Nunc sunt Vranopolis, Palæotrium, Thyssus, Cleone, Apollonia, cuius incolæ Macrobij cognominantur. Oppidum Cassera, faucesque alteræ Isthmi, Acanthus, Stagira, Sitone, Heraclea, & regio Mygdoniæ subiacens, in qua recedentes à mari Apollonia, Arethusa. In ora rursus Posidium, & sinus cum oppido Cermoro, Amphipolis liberum, gens Bisaltæ. Dein Macedoniæ terminus amnis Strymon, ortus in Hæmo. Memorandum, in septem lacus eum fundi, priusquàm dirigat cursum. Hæc est Macedonia, terrarum imperio potita quondam: hæc Asiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Aegyptum, Taurum, Caucasum transgressa: hæc in Bactris, Medis, Persis dominata, toto Oriente possesso: hæc etiam Indiæ victrix, per vestigia Liberi patris atque Herculis vagata: hæc eadem est Macedonia, cuius vno die Paulus Aemilius Imperator noster lxxij. vrbes direptas vendidit. Tantam differentiam sortis præstitere duo homines.

† Crestone.

† Acroathon Pomponio.

Thracia. CAP. XI.

THracia sequitur, inter validissimas Europæ gẽtes, in strategias L. diuisa. Populorum eius, quos nominare non pigeat, amnem Strymonem accolunt dextero latere Denseletæ, & Mædi, Bisaltas vsque suprà dictos: læuo, Digeri, Bessorumq; multa nomina, ad Nestum amnem Pangæi montis

ima ambientem, inter Eletos, Diobesos, Carbilesos, inde Brysas, Sapæos. Odomantes Odrysarum gens infundit Hebrũ accolentibus Carbiletis, Pyrogeris, Drugeris, Cænicis, Hypsaltis, Benis, Corpillis, Botiæis, Edonis. Eodem sunt in tractu Selletæ, Priantæ, Doloncæ, Thyni, Celetę, maiores Hæmo, minores Rhodopæ subditi. Inter quos Hebrus amnis. Oppidum sub Rhodope Poneropolis anteà mox à conditore Philippopolis, nunc à situ Trimontium dicta. Hæmi excelsitas sex mil. pas. subitur. Auersa eius & in Istrum deuexa Mœsi, Getæ, Aoti, Gaugdæ, Clariæq;, & sub iis Arræi Sarmatæ, quos Areatas vocãt, Scythæq;, & circa Ponti litora Moriseni, Sithoniiq; Orphei vatis genitores obtinent. Ita finit Ister à Septentrione. Ab Ortu Pontus ac Propontis. A Meridie Aegæum mare cuius in ora à Strymone, Apollonia, Oesima, Neapolis, Pastos. Intus Philippi colonia: absunt à Dyrrachio cccxxv. mil. pas. Scotusa, Topiris, Nesti amnis ostiũ. Mons Pangæus, Heraclea, Olynthos, Abdera libera ciuitas, stagnum Bistonũ & gens. Oppidum fuit Tinda, Diomedis equorũ stabulis dirũ. Nunc sunt Diceæ, Ismaron, locus Parthenion, Phalesina, Maronea, priùs Ortagurea dicta. Mons, Serrium & Zone, tum locus Doriscus decem mil. hominũ capax. Ita Xerxes ibi dinumerauit exercitum. Os Hebri. Portus Stentoris, Oppidum Aenos liberum cum Polydori tumulo, Ciconũ quondam regio. A Dorisco incuruatur ora ad Macron tichos centum uiginti duorum mil. pass. Circa quẽ locum fluuius Melas, à quo sinus appellatur. Oppida, Cypsela, Bisanthe, Macron tichos dictũ, qua à Propontide ad Melanem sinum inter duo maria porrectis muris procurrentem excludit Cherronesum. Nanq; Thracia altero latere à Pontico litore incipiens, vbi Ister amnis immergitur, vel pulcherrimas in ea parte vrbes habet Istropolin Milesiorum, Tomos Calatinque, quæ anteà Aceruetis vocabatur. Heracleam habuit, & Bizonem terræ hiatu raptam: nunc habet Dionysopolin, Crunos anteà dictam. Alluit Zyras amnis. Totum eum tractũ Scythæ Aroteres cognominati tenuere. Eorũ oppida Aphrodisias, Libistos, Zigere, Borcobe, Eumenia, Parthenopolis, Gerania, vbi Pygmæorũ gens fuisse proditur, quos Catizos Barbari vocant, creduntq; à gruibus fugatos. In ora à Dionysopoli est Odessus Milesiorum. Flumen, Pamisus. Oppidum, Tetranaulochus. Mons Hæmus vasto iugo procumbens in Pontum, oppidũ habuit in vertice Aristæum. Nunc in ora Mesembria, Anchialum, vbi Messa fuerat. Astice regio. Fuit oppidum Anthium, nunc est Apollonia. Flumina Panissa, Rira, Tearus, Orosines. Oppida, Thynnias, † Almedessos, Deuelion cum stagno, quod nunc Deultum vocatur, veteranorum: Phinopolis, iuxta quam Bosporus. Ab Istri ostio ad os Ponti pass. cccccLv. mil. alij fecere. Agrippa adiecit quadraginta. Inde ad murum suprà dictũ centum quinquaginta ab eo Cherronesus cxxvj. mil. Sed à Bosporo sinus Casthenes. Portus senum, & alter qui mulierum cognominatur. Promontorium, Chrysoceras, in quo oppidum Byzantium liberæ cõditionis, anteà Lygos dictum. Abest à Dyrrhachio septingentis vndecim millibus passuum. Tantum patet longitudo terrarum inter Adriaticum mare & Propontidem. Amnes. Bathynias, Pydaras, siue Atyras. Oppida, Selymbria, Perinthus latitudine ducentorum passuum continenti adnexa. Intus Byzia, arx regum Thraciæ, à Terei nefasto crimine inuisa hirundinibus. Regio Cænica, colonia, Flauiopolis, vbi anteà Zela oppidum vocabatur. Et à Byzia quinquaginta mill. passuum Apros colonia, quæ à Philippis abest centum octo gintaocto mill. pass. Et in ora amnis Erginus, oppidũ fuit Ganos: deseritur & Lysimachia iam in Cherroneso. Alius nanq; ibi Isthmos angustia simili est, eodem nomine & pari latitudine. Illustrant duæ vrbes vtrinque litora, quæ haud dissimili modo tenuere, Pactye à Propontide, Cardia à Melane sinu: hæc ex facie loci nomine accepto: vtræque comprehensæ posteà Lysimachia quinque mill. pass. à Longis muris, Cherrhonesos à Propontide habuit Tyristasin, Crithoten, Cissam flumini Aegos appositam: nunc habet à colonia Apro xxxij. mill. pass. Resiston, ex aduerso coloniæ Parianæ. Et Hellespontus, septem (vt diximus) stadiis Europam ab Asia diuidens, quatuor illic inter se contrarias vrbes habet, in Europa Callipolin & Seston, in Asia Lampsacum & Abydon. Dein promontoriũ Cherronesi Mastusia aduersum Sigeo, cuius in fronte obliqua Cynossema: ita appellatur Hecubæ tumulus, statio Achæorum. Turris & delubrum Protesilai. Et in extrema Cherronesi fronte, quæ vocatur Aeolium: oppidum Elæûs. Dein petenti Melanen sinum portus Cœlos, & Panhormus, & suprà dicta Cardia. Tertius Europæ sinus ad hunc modum clauditur. Montes extra prædictos Thraciæ Edonus, Gigemoros, Meritus, Melamphyllon. Flumina in Hebrum cadentia Bargus, Suemus. Macedoniæ, Thraciæ, Hellesponti longitudo suprà dicta. Quidam septingentorum viginti mill. faciunt. Latitudo trecentorum octoginta trium mill. est. Aegeo mari nomen dedit scopulus † inter Tenedum & Chium veriùs, quàm insula, Aex nomine, à specie capræ, quæ ita Gręcis appellatur, repentè in medio mari exiliens. Cernunt eum à dextra parte Andrum nauigantes ab Achaia, dirum ac pestiferum. Aegei pars Myrtoo datur: appellatur ab insula parua, quę cernitur Macedoniam à Geresto petentibus haud procul Eubœæ Carysto. Romani omnia hęc maria duobus nominibus appellant: Macedonicum, quodcunque Macedoniam aut Thraciam attingit: Græciense, qua Græciam alluit. Nam Græci & Ionium diuidunt in Siculum, ac Creticum, ab insulis. Item Icarium, quod est inter Samum, & Myconum. Cætera nomina sinus dedere, quos diximus. Et maria quidem gentesque in tertio Europæ sinu ad hunc modum se habent.

† Rectius, Halmydissus, vt apud Ptolemæũ legitur, & apud Xenophontem ἀναβάσεως ς'. Aut certè Salmydessus quemadmodũ Hermolaus ex Stephano & Strabone emendat.

† inter Tenum & Chium.

Insulæ

Insulæ inter eas terras, inter quas Creta, Eubœa, Cyclades, Sporades, Hellespontî, Ponti: Mæotidis, Daciæ, Sarmatiæ, Scythiæ. CAP. XII.

INsulæ autem ex aduerso Thesprotiæ Corcyra, à Buthroto duodecim mill. pass. eadem ab Acroceraunijs quinquaginta mill. cum vrbe eiusdem nominis Corcyra liberæ ciuitatis, & oppido Cassiope temploque † Casij Iouis, pass. nonaginta septem mil. in longitudinem patens: Homero dicta Scheria & Phæacia, Callimacho etiam Drepane. Circa eam aliquot, sed ad Italiam vergens Thoronos, ad Leucadiam Paxæ duæ, quinque M. discretæ à Corcyra. Nec procul ab ijs ante Corcyram Ericusa, Marate, Elaphusa, Malthace, Trachie, Pytionia, Ptychia, Tarachie. Et à Phalacro Corcyræ promontorio scopulus, in quem mutatam Vlixis nauem à simili specie fabula est. Ante Leucadiam Sybota. Inter Leucadiam autem & Achaiam permultæ: quarum Teleboides, eædem quæ Taphiæ, ab incolis ante Leucadiam appellantur, Taphias, Oxiæ, Prinoessa: & ante Aetoliam Echinades, Aegialia, Cotonis, Thyatira, Geoaris, Dionysia, Cyrnus, Chalcis. Pinara, Mystus. Ante eas in alto Cephalenia, Zacynthus, vtræque liberæ, Ithaca, Dulichiū, Same, Crocylea, Paxos. Cephalenia quondam Melæna dicta, vndecim mil. pass. abest, circuitu patet. xliiij. Same diruta à Romanis: adhuc tamen oppida tria habet. Inter hanc & Achaiam cum oppido magnifica & fertilitate præcipua Zacynthus, aliquando appellata Hyrie. Cephaleniæ à meridiana parte xxij. M. abest. Mons Elatus ibi nobilis. Ipsa circuitu colligit xxxvj. M. Ab ea Ithaca xij. M. distat, in qua mons Neritus. Tota verò circuitu patet xxv. M. pass. Ab ea Araxum Peloponnesi promontorium xij. M. pass. Ante hanc in alto Asteris, Prote: ante Zacynthum xxxv. M. pass. in Eurum ventum Strophades duæ, ab alijs Plotæ dictæ. Ante Cephaleniam Letoia. Ante Pylum tres Sphagiæ, & totidem ante Messenen Oenussæ. In Asinæo sinu tres Thyrides: in Laconico Teganusa, Cothon, Cythera cum oppido, antea Porphyris appellata. Hęc sita est à Maleæ promontorio v. M. pass. ancipiti propter angustias ibi nauium ambitu. In Argolico Pityusa, Irine, Ephyre: contra Hermionium agrum Tiparenus, Epiropia, Colonis, Aristera: contra Trœzenium Calauria, quingentos passus distans: Plateis, Belbina, Lasia, Baucidias. Contra Epidaurum Cecryphalos, Pityonesos vj. M. passuum à continente. Ab hac Aegina liberæ conditionis xvij. M. passu. cuius xx. M. passuum præternauigatio est. Eadem autem à Piræeo Atheniensium portu xij. M. pass. abest, antè Oenone vocitata. Spiræo promontorio obiacent Eleusa, Dendros, Craugiæ duæ, Cæciæ duæ, Selachusa, Cenchreis Aspis. Sunt & in Megarico sinu Methurides quatuor. † Aeglia autem xv. M. pass. à Cythera: eademque à Cretæ Phalasarna oppido xxv. M. pass. Ipsa Creta altero latere ad Austrum, altero ad Septentrionem versa inter Ortum Occasumque porrigitur, centum vrbium clara fama. Dosiades eam à Creta nympha † Hesperidis filia, Anaximander à rege Curetum: Philistides, Mallotes Crates primùm Aeriam dictam, deinde postea Curetin: & Macaron nonnulli à temperie cæli appellatam existimauere. Latitudine nusquam quinquaginta M. passuum excedens, & circa mediam sui partem maximè patens, longitudine implet cclxx. M. passuum circuitu ccccc. lxxxix. flecténsque se in Creticum pelagus ab ea dictum, quà longissima est ad Orientem Sammonium promontorium aduersum Rhodo, ad Occidentem Criu metopon Cyrenas versus expellit. Oppida eius insignia, Phalasarne, Elæa, Cysamum, Pergamum, Cydon, Minoum, Apteron, Pantomatrium, Amphimalla, Rhythymna, Panhormum, Cyteum, Apollonia, Matium, Heraclea, Miletos, Ampelos, Hierapytna, Lebena, Hierapolis: & in mediterraneo, Gortyna, Phæstum, Gnossus, Polyrrhenium, Myrina, Lycastus, Rhamnus, Lyctus, Dium, Asum, Pyloros, Rhytion, Clatos, Pharæ, Holopyxos, Lasos, Eleuthernæ, Therapne, Marathusa, Cytinos: & aliorum circiter lx. oppidorum memoria extat. Montes Cadiscus, Idæus, Dictæus, Corycus. Ipsa abest promontorio suo, quod vocatur Criu metopon, vt prodit Agrippa, à Cyrenarum promontorio Phycunte ccxxv. M. passuum. Item Cadisco à Malea Peloponnesi lxxx. A Carpatho insula promontorio Sammonio lx. M. in Fauonium ventum. Hæc inter eam & Rhodum interiacet. Reliquæ circa eam ante Peloponnesum duæ Coricæ, totidem Mylę: & latere Septentrionali, dextera Cretam habenti, contra Cydoniam Leuce, & duę Budoræ. Contra Matium Cia. Contra Itanum promontorium Onisa. Leuce: contra Hierapytnam, Chrysa, Gaudos. Eodem tractu Ophiussa, Butoa, Rhamnus: circunuectisque Criu metopon, tres Musagores appellatæ. Ante Sammonium promontorium, Phocæ, Platię, Sirnides, Naulochos, Armedon, Zephyre. At in Hellade, etiamnum in Aegeo, Lichades, Scarphia, Caresa, Phocaria, compluresque aliæ ex aduerso Atticæ sine oppidis, & ideo ignobiles. Sed contra Eleusina clara Salamis, ante eam Psytalia: à Sunio verò Helene quinque M. pass. distans. Dein Ceos ab ea totidem, quam nostri quidam dixere Ceam, Gręci & Hydrussam. Auulsa Eubœæ, quingentis longa stadijs fuit quondam: mox quatuor ferè partibus, quæ ad Bœotiam vergebant, eodem mari deuoratis, oppida habet reliqua, Iulida, Carthæam: intercidêre Coressus, Pœeessa. Ex hac profectam delicatiorem fœminis vestem, author est Varro. Eubœa & ipsa auulsa Bœotię, tam modico interfluente Euripo, vt ponte iungatur, ad meridiem promontorijs duobus, Geresto ad Atticam vergente, & ad Hellespontum Caphareo insignis, à Septentrione Cęneo, nusquàm latitudinem vltra xl. M. passuum extendit, nusquam intra xx. M. contrahit: sed in longitudinem vniuersæ Bœotiæ,

ab

† *Cassiopai Iouis.*

† *Aegialia*

† *Hesperi filia.*

† *Strabo maximam Eubœæ latitudinem facit cl. stadiorū: Pomponius autem minimam, duorum millium. Quo fit vt vetust. cod. lectionem malim, quæ sic habet: Nusquam latitudinem vltra xx. M. pas extendit nusquā intra II. M. contrahit.*

ab Attica Theſſaliam vſque prætenta in cl.mil. paſſ. circuitu verò trecenta ſexagintaquinque: ab-
eſt ab Helleſponto parte Capharei ccxxv. mil. paſſuum, vrbibus clara quondam, Pyrrha, Porth-
mo, Meſo, Cerintho, Oreo, Dio, Aedepſo, Ocha, Oechalia, nunc Calcide, cuius ex aduerſo in
continenti Aulis eſt: Gereſto, Eretria, Caryſto, Oritano, Artemiſio, fonte Arethuſa, flumine Le-
lanto, aquiſque calidis, quæ Hellopiæ vocantur, nobilis: notior tamen marmore Caryſtio: anteà
vocitata eſt Chalcodontis, aut Macris, vt Dionyſius & Ephorus tradunt: vt Ariſtides, Macra: vt
Callidemus, Chalcis, ære ibi primum reperto: vt Menæchmus, Abantias: vt poetæ vulgo, Aſo-
pis. Extra eam in Myrtoo multæ, ſed maximè illuſtres Glauconneſos, & Aegilia. Et à promon-
torio Gereſto, circa Delum in orbem ſitæ (vnde & nomen traxere) Cyclades. Prima earum An-
drus cum oppido, abeſt à Gereſto x. mil. paſſuum, à Ceo xxxix. mil. Ipſam Myrſilus Cauron, deinde
Antandron cognominatam tradit, Callimachus Laſiam, alij Nonagriam, Hydruſſam, Epagrin. Pa-
tet circuitu xciij. mill. paſſuum. Ab eadem Andro paſſus mille, & à Delo quindecim mil. Tenos
cum oppido xv. mil. paſſuum porrecta, quam propter aquarum abundantiam Ariſtoteles Hydruſ-
ſam appellatam ait, aliqui Ophiuſſam. Cæteræ Myconos cum monte Dimaſto, à Delo quindecim
mill. paſſuum Scyros, Siphnus, antè Meropia, & Acis appellata, circuitu vigintiocto mill. paſ-
ſuum. Seriphus duodecim Præpeſinthus, Cythnos. Ipſaque longè clariſſima, Cycladum media,
templo Apollinis & mercatu celebrata, Delos: quæ diu fluctuata (vt proditur) ſola motum ter-
ræ non ſenſit ad M. Varronis ætatem. Mutianus prodidit bis concuſſam. Hanc Ariſtoteles ita
appellatam prodidit, quoniam repentè apparuerit enata. Aegloſthenes Cynthiam, alij Ortygiam,
Aſteriam, Lagiam, Chlamydiam, Cynethum, Pyrpilen, igne ibi primùm reperto. Cingitur quin-
que mill. paſſuum, aſſurgit Cyntho monte. Proxima ei Rhene, quàm Anticlides Celaduſſam vo-
cat, item Artemiten Helladius. Syros, quam circuitu patere viginti mill. paſſuum prodidere ve-
teres, Mutianus centum ſexaginta Oliaros, Paros cum oppido ab Delo xxxviij. mill. marmore no-
bilis, quam primo Pactiam, poſteà Minoida vocarunt. Ab ea ſeptem mill. quingentis Naxus, à De-
lo xviij, cum oppido, quam Strongylen, dein Dian, mox Dionyſiada à vinearum fertilitate, alij Si-
ciliam minorem, aut Callipolin appellarunt. Patet circuitu ſeptuagintaquinque. mil. paſſuum, di-
midioq; maior eſt, quàm Paros. Et hactenus quidem Cycladas ſeruant: cætera quæ ſequuntur, Spo-
radas. Sunt autem Helene, Phocuſſa, Phæcaſia, Schinuſſa, Phalegandros, & à Naxo decem & ſe-
ptem mill. paſſuum. Icaros, quæ nomen mari, dedit, tantundem ipſa in longitudinem patens,
cum oppidis duobus, tertio amiſſo: antè vocata Doliche, & Macris, & Ichthyoeſſa. Sita eſt ab ex-
ortu ſolſtitiali à Delo quinquaginta mil. paſſ. Eadem à Samo trigintaquinque mil. Inter Eubœam
& Andrum decem mil. paſſ. fretum. Ab ea Gereſtum centumduodecim mill. quingenti paſſus.
Nec deinde ſeruari poteſt ordo. Aceruatim ergo ponentur reliquæ. Ios à Naxo vigintiquatuor mil.
paſſ. Homeri ſepulchro veneranda, longitudinis vigintiquinque M. anteà Phœnice appellata. Odia,
Letandros, Gyaros, cum oppido, circuitu duodecim mil. paſſuum. Abeſt ab Andro ſexagintaduo-
bus mill. paſſ. Ab ea Syrnos octoginta mil. paſſuum. Cynethuſſa, Telos vnguento nobilis, à Calli-
macho Agathuſſa appellata. Donyſa, Patmos circuitu triginta mil. paſſuum. Coraſiæ, Lebinthus,
Leros, Cynara, † Sycinus, quæ anteà Oenoe, Heratia quæ Onus, Caſus quæ Aſtrabe, Cimolus quæ
Echinuſſa. Melos cum oppido, quam Ariſtides Byblida appellat, Ariſtoteles Zephyriã, Callimachus
Mimallida, Heraclides Siphnum, & Acyton. Hæc inſularum rotundiſſima eſt. Poſt Machia, Hypere
quondam Patage, vt alij Platage, nunc Amorgos, Polyægos, Phyle, Thera, cùm primũ emerſit, Cal-
liſte dicta: Ex ea auulſa poſteà Theraſia, atque inter duas enata mox Automate, eadem Hiera: & in
noſtro æuo Thia iuxta eandem Hieram nata. Diſtat Ios à Thera vigintiquinque mill. paſſ. Sequun-
tur Lea, Aſcania, Anaphe, Hippuris, Hippuriſſuſa. Aſtypalæa liberæ ciuitatis, circuitu lxxxviij. mill.
paſſuum. abeſt à Cadiſco Cretæ cxxv. mill. Ab ea Platea ſexaginta mil. Vnde Camina triginta octo
mill. Azibintha. Laniſe, Tragia, Pharmacuſa, Techedia, Chalcia, Calydna, in qua oppida Coos
& Olymna. A qua Carpathum, quæ nomen Carpathio mari dedit, xxv. M. paſſuum. Inde Rhodũ
Africo vento quinquaginta M. paſſ. à Carpatho ad Caſon vij. M. à Caſo Samonium Cretæ promon-
torium xxx. M. In Euripo autem Euboico, primo ferè introitu, Petaliæ quatuor inſulæ, & in exitu A-
talante Cyclades, & Sporades, ab Oriente litoribus Icariis Aſiæ, ab Occidente Myrtois Atticæ, à Se-
ptentrione Aegeo mari, à Meridie Cretico & Carpathio incluſæ, per cc. M. in longitudinem iacent.
Pagaſicus ſinus ante ſe habet Eutychiam, Cicynethum, & Scyrum ſuprà dictam, ſed Cycladum
& Sporadum extimam, Gerontiam, Scadiram, Thermeuſim, Irrheſiam, Solimniam, Eudemiam,
Neam quæ Mineruæ ſacra eſt. Athos ante ſe quatuor, Peparethum cum oppido, quondam Euo-
num dictam nouem M. paſſuum. Scyathum quindecim M. Imbrum cum oppido lxxxviij. M.
paſſuum. Eadem abeſt à Maſtuſia Cherroneſi lxxv. M. paſſuum. Ipſa circuitu lxxij. M paſſuum. Per-
funditur amne Iliſſo. Ab ea Lemnos viginti duo M. quæ ab Atho lxxxvij. M. paſſuum. Circuitu
patet vigintiduo M. ccccc. paſſ. Oppida habet Hephæſtiam & Myrinam, in cuius forum ſolſtitio
Athos eiaculatur vmbram. Ab ea Thaſſos libera quinque M. paſſ. olim Aeria vel Aethria dicta. In-
de Abdera cõtinentis viginti M. paſſ. Athos lxxij. M. tantundem inſula Samothrace, quæ libera an-

† Sicenus Straboni, Ptolemæo Sicinus.

te Hebrum, ab Imbro trigintaduo M. à Lemno vigintiduo M. ccccc. à Thraciæ ora trigintaocto M. circuitu trigintaduo M. attollitur monte Saoce decem M. passuum portuosissima omnium. Callimachus eam antiquo nomine Dardaniam nominat. Inter Cherronesum & Samothracen vtrinq; ferè quindecim M. Halonesos, vltrà Gethrone, Lamponia, Alopeconnesus, haud procul à Cœlo Cherronesi portu, & quædam ignobiles. Desertis quoque reddantur in hoc sinu, quarũ modò inueniri potuerunt, nomina, Desticos, Larnos, Cyssiros, Carbrusa, Calathusa, Scylla, Draconon, Arconesus, Diethusa, Scapos, Capheris, Mesate, Aeantion, Phaterunesos, Pateria, Calete, Neriphus, Polendos, Quartus è magnis Europæ sinus ab Hellesponto incipiens, Mæotis ostio finitur. Sed totius Ponti forma breuiter amplectenda est, vt faciliùs partes noscantur. Vastũ mare præiacens Asiæ, & ab Europa porrecto Cherronesi litore expulsum, angusto meatu irrumpit in terras, septẽ stadiorum, vt dictũ est, interuallo Europam auferens Asiæ. Primas angustias Hellespontum vocant. Hàc Xerxes Persarũ rex, †constrato in nauibus ponte, duxit exercitum. Porrigitur inde tenuis Euripus lxxxvj. M. pas. spatio ad Priapũ vrbem Asiæ, quà magnus Alexander transcendit. Inde expatiatur æquor, rursusq; in arctum coit laxitas: Propontis appellatur: angustiæ, Thracius Bosporus, latitudine ccccc. passuum, quà Darius pater Xerxis copias ponte transuexit. Tota ab Hellesponto longitudo ccxxxix. M. p. Dein vastum mare, Pontus Euxinus, qui quondã Axenus, longè refugientes occupat terras, magnoque litorum flexu retro curuatus in cornua, ab his vtrinque porrigitur, vt sit planè arcus Scythici forma. Medio flexu iungitur ostio Mæotici lacus. Cimmerius Bosporus id os vocatur, MMD. passuum latitudine. At inter duos Bosporos Thracium & Cimmerium directo cursu, vt author est Polybius ccccc. M. pass. inter sunt. Circuitu verò totius Ponti vicies semel centena quinquaginta M. vt author est Varro, & ferè veteres. Nepos Cornelius trecenta millia, quinquaginta adiicit. Artemidorus vicies nouies centena xix. M. facit: Agrippa $\overline{xxiij}$. sexaginta M. Mutianus $\overline{xxviij}$. sexagintaquinque M. Simili modo Europæ latere mensurã alij quatuordecies centena lxxviij. M. ccccc. determinauere: alij vndecies centena septuagintaduo M. M. Varro ad hunc modum metitur. Ab ostio Ponti Apolloniam clxxxviij. M. d. p. Calatin tantundem. Ad ostium Istri cxxv. Ad Borysthenem ccl. Cherronesum Heracleatarum oppidum ccclxxv. M. p. Ad Panticapæum, quod aliqui Bosporum vocant, † extremum in Europæ ora, cc. xxij. M. ccccc. quæ summa efficit $\overline{xiij}$. xxxvj. M. ccccc. Agrippa à Byzantio ad flumen Istrum. ccccc. lx. In Panticapæum dcxxx. Inde lacus ipse Mæotis, Tanain amnem ex Rhiphæis montibus defluentem accipiens, nouissimum inter Europam Asiamq; finem $\overline{xiij}$. vj. M. circuitu patere traditur. Ab aliis $\overline{xj}$. xxv. M. Ab ostio eius ad Tanais ostium directo cursu ccclxxxv. M. passuum esse cõstat. Accolæ sinus eius in mentione Thraciæ dicti sunt Istropolim vsque. Inde ostia Istri. Ortus hic in Germaniæ iugis montis Abnobæ, ex aduerso Raurici Galliæ oppidi, multis vltra Alpes millibus, ac per innumeras lapsus gentes Danubij nomine, immenso aquarum auctu, & vnde primum Illyricum alluit, Ister appellatus, sexaginta amnibus receptis, medio ferme numero eorum nauigabili, in Pontum vastis sex fluminibus euoluitur. Primum ostium Peuces: mox ipsa Peuce insula: à qua proximus alueus appellatus, xix. M. passuum magna palude sorbetur. Ex eodem alueo, & super Istropolim lacus gignitur, lxiij. M. passuum ambitu: Halmyrin vocant. Secundum ostium Naracustoma appellatur. Tertium Calostoma, iuxta insulam Sarmaticam. Quartum Pseudostoma, & insula Conopon diabasis: posteà Boreostoma, & Spireostoma. Singula autem ora tanta sunt, vt prodatur in quadraginta millia passuum longitudinis vinci mare, dulcemq; intelligi haustum. Ab eo in plenum quidem omnes Scytharũ sunt gentes, variæ tamen litori apposita tenuere, aliâs Getæ, Daci Romanis dicti, aliâs Sarmatæ, Græcis Sauromatæ, eorumque Hamaxobij aut Aorsi, aliâs Scythæ degeneres & à seruis orti, aut Troglodytæ, mox Alani & Rhoxalani. Superiora autem inter Danubium & Hercynium saltum, vsque ad Pannonica hyberna Carnunti, Germanorumque ibi confinium, campos & plana Iazyges Sarmatæ, montes verò & saltus pulsi ab his Daci, ad Pathissum amnem à Moro, siue is Duria est, à Sueuis regnoque Vanniano dirimens eos: auersa Basternæ tenent, aliique inde Germani. Agrippa totum eum tractum ab Istro ad Oceanum bis ad decies centum millia passuum in longitudinem, quantum minus quadringentis in latitudinem, ad flumen Vistulam à desertis Sarmatiæ, prodidit. Scytharum nomen vsquequaque transit in Sarmatas atque Germanos. Nec aliis prisca illa durauit appellatio, quàm qui extremi gentium harum ignoti propè cæteris mortalibus degunt. Verùm ab Istro oppida, Cremniscos, Aepolium, montes Macrocremnij, clarus amnis Tyra, oppido nomen imponens, vbi anteà Ophiusa dicebatur. In eodem insulam spatiosam incolunt Tyragetæ. Abest à Pseudostomo Istri ostio centum triginta millibus passuum. Mox Axiacæ cognomines flumini, vltra quos Crobyzi: flumen Rhode, sinus Sagaricus, portus Ordesus. Et à Tyra centum viginti millibus pass. flumen Borysthenes, lacusq; & gens eodem nomine, & oppidũ à mari recedens quindecim millibus passuum, Olbiopolis & Miletopolis, antiquis nominibus. Rursusq; in litore portus Achæorũ. Insula Achillis, tumulo eius viri clara. Et ab ea centũ trigintaquinq; millia passuum peninsula, ad formã gladij in transuersum porrecta, exercitatione eiusdẽ cognominata Dromos Achilleos, cuius longitudinẽ octoginta mill. pass. tradidit Agrippa. Totũ eum tractũ Tauri Scythæ

† cõstrato nauibus ponto.

†Sunt qui legendum contendant, extremũ in Euripi ora. Euripi nomine Bosporum Cimmerium intelligentes, cuius in extremo situm est Panticapæum.

Scythæ & Sarmatæ tenent. Inde ſylueſtris regio Hylæum mare, quo alluitur, cognominauit: Enœcadloę vocantur incolæ. Vltrà Panticapes amnis, qui Nomadas & Georgos diſterminat: mox Aceſinus. Quidam Panticapen confluere infra Olbiam cum Boryſthene tradunt, diligentiores Hypanin: tanto errore eorum, qui illum in Aſiæ parte prodidere. Mare ſubit vaſto receſſu, donec quinque millium paſſ. interuallo abſit à Mœotide, vaſta ambiens ſpatia, multaſque gentes. Sinus Carcinites appellatur, flumen Pacyris. Oppida Naubarum, Carcine. A tergo lacus Buges, foſſa emiſſus in mare. Ipſe Buges à Coreto, Mæotis lacus ſinu, petroſo diſcluditur dorſo. Recipit amnes Bugem, Gerrhum, Hypanin, ex diuerſo venientes tractu. Nam Gerrhus Baſilidas, & Nomadas ſeparat. Hypanis per Nomadas & Hylæos fluit, manu facto alueo in Bugen, naturali in Coretum. Regio Scythiæ Sendica nominatur. Sed à Carcinite Taurica incipit, quondam mari circunfuſa & ipſa, quaquà nunc iacent campi. Deinde vaſtis attollitur iugis. Triginta ſunt eorum populi. Ex iis mediterranei xxiiij. Sex oppida, Orgocyni, †Caraſeni, Aſſyrani, Tractari, Arcilachitæ, Caliordi. Iugum ipſum Scythotauri tenent. Clauduntur ab Occidente Cherrhoneſo, ab Ortu Scythis Satarchis. In ora à Carcinite oppida, Taphræ, in ipſis anguſtiis peninſulæ: mox Heraclea Cherroneſos, libertate à Romanis donatum. Megarice vocabatur anteà, præcipui nitoris in toto eo tractu, cuſtoditis Græciæ moribus, quinque millia paſſuum ambitiente muro. Inde Parthenium promontorium Taurorum, ciuitas Placia. Symbolon portus. Promontorium Criumetopon, aduerſum Charambi Aſiæ promontorio, per medium Euxinum procurrens clxx. M. p. interuallo: quæ maximè ratio Scythici arcus formam efficit. Ab eo Taurorum portus multi, & lacus, oppidum Theodoſia à Criumetopo cxxij. M. paſſ. A Cherrhoneſo clxv. M. paſſ. Vltrà fuere oppida, Cyte, Zephyrium, Arce, Nymphæū, Dia. Reſtat longè validiſſimum in ipſo Boſpori introitu, Panticapæum Mileſiorum, à Theodoſia M. xxxv. paſſ. A Cimero verò oppido transfretum ſito MMD. (vt diximus) paſſ. Hæc ibi latitudo Aſiam ab Europa ſeparat, eaque ipſa pedibus plerunq; peruia, glaciato freto. Boſpori Cimmerij latitudo xij. M. D. paſſ. Oppida habet Hermiſium, Myrmecium: & intus inſulam Alopecen. Per Mæotin autem ab extremo Iſthmo, qui locus Taphræ vocatur, ad os Boſpori cclx. M. paſſ. longitudo colligitur. A Taphris per continentem introrſus tenent. Auchetæ, apud quos Hypanis oritur, Neuri apud quos Boryſthenes, Geloni, Thuſſagetæ, Budini Baſilidæ, & cæruleo capillo Agathyrſi. Super eos Nomades: dein Anthropophagi. A Buge ſuper Mæotin Sauromatæ, & Eſſedones. At per oram ad Tanaim vſque Mæotæ, à quibus lacus nomen accepit: vltimique à tergo eorum Arimaſpi. Mox Riphæi montes, & aſſiduo niuis caſu pinnarum ſimilitudine, Pterophoros appellata regio: pars mundi damnata à natura rerum, & denſa merſa caligine: neq; in alio quàm rigoris opere, gelidiſque Aquilonis conceptaculis. † Ponè eos montes, vltraque Aquilonem, gens felix (ſi credimus) Hyperboreos appellauere, annoſo degit æuo, fabuloſis celebrata miraculis. Ibi credūtur eſſe cardines mundi, extremiq; ſiderum ambitus, ſemeſtri luce & vna die Solis auerſi: non, vt imperiti dixere, ab æquinoctio verno in autumnum. Semel in anno ſolſtitio oriuntur iis Soles, brumaque ſemel occidunt. Regio aprica, felici temperie, omnia afflatu noxio carens. Domus iis nemora lucique, & deorum cultus viritim gregatimque, diſcordia ignota & ægritudo omnis. Mors non niſi ſatietate vitæ, epulatis delibutiſque ſenibus luxu, ex quadam rupe in mare ſalientibus. Hoc genus ſepulturæ beatiſſimum. Quidam eos in prima parte Aſiæ litorum poſuere non in Europa, † qui ſunt ibi ſimilitudine & ſitus, Atacorum nomine. Alij medios fecere eos inter vtrunq; Solem, Antipodum occaſum exorientemq; noſtrum: quod fieri nullo modo poteſt, tam vaſto mari interueniente. Qui non alibi, quàm in ſemeſtri luce conſtituêre eos, ſerere matutinis, meridie metere, occidente Sole fœtus arborum decerpere, noctibus in ſpecus condi tradiderunt. Nec licet dubitare de gente ea, cùm tot authores prodant frugum primitias ſolitos Delon mittere Apollini, quem præcipuè colunt. Virgines ferebant eas hoſpitiis gentium per annos aliquot venerabiles: donec violata fide, in proximis accolarum finibus deponere ſacra ea inſtituêre, hiq; ad conterminos deferre, atque ita Delon vſq;. Mox & hoc ipſum exoleuit. Sarmatiæ, Scythiæ, Tauricæ, omniſque à Boryſthene amne tractus longitudo dccccclxxx. M. Latitudo dccxvij. M. à. M. Agrippa tradita eſt. Ego incertam in hac terrarum parte mēſuram arbitror. Verùm inſtituto ordine, reliqua huius ſinus dicantur: & maria quidem eius nuncupauimus.

† Rectius, Characeni, à Charace oppido quod inter peninſulæ huius vrbes commemorat & Ptolemæus.

† Conſu'e de hoc loco Budæum lib. 1. de Aſſe. & Cæl. Rhodiginum Antiq. lect. libr. 16. cap. 22.

† quia ſunt ibi ſimili conſuetudine & ſitu, Atacori nomine.

CAP. XIII.

Inſulæ Ponti.

HEllespontus inſulas nō habet in Europa dicendas. In Ponto duæ, M. D. p. ab Europa, xiiij. M. ab oſtio, Cyaneæ, ab aliis Symplegades appellatæ, traditæq; fabulis inter ſe concurriſſe: quoniam paruo diſcretæ interuallo, ex aduerſo intrantibus geminæ cernebantur, paulumq; deflexa acie, coeuntium ſpeciem præbebant. Citra Iſtrum Apolloniatarum vna lxxx. M. à Boſporo Thracio, ex qua M. Lucullus Capitolinum Apollinem aduexit. Inter oſtia Iſtri quæ eſſent, diximus. Ante Boryſthenem Achillea eſt ſuprà dicta, eadem Leuce & Macaron appellata. Hanc temporum horum demonſtratio à Boryſthene cxl. M. ponit, à Tyra cxx. M. à Peuce inſula quinquaginta. M. Cingitur circiter decem M. paſſ. Reliquæ in Carcinite ſinu Cephalonneſos, † Rhoſphoduſa, Macra. Non eſt omittenda multorum opinio, priuſquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia interiora illo capite naſci,

† Rhoduſſa Stephano.

non Gaditano freto,existimauere,haud improbabili argumento: quoniam æstus semper à Ponto profluens,nunquam reciprocetur.Exeundum deinde est,vt extra Europæ dicantur, transgressisq; Rhiphæos montes,litus Oceani Septentrionalis in læua,donec perueniatur Gades,legendum. Insulæ complures sine nominibus eo situ traduntur.Ex quibus ante Scythiam,quæ appellatur † Banomanna,abesse à Scythia diei cursu,in quam veris temperie fluctibus electrum eiiciatur, Timæus prodidit.Reliqua litora incerta signata fama.Septentrionalis Oceanus,Amalchium eum Hecatęus appellat,à Paropamiso amne,quà Scythiam alluit,quod nomen eius gentis lingua significat congelatum.Philemon Morimarusam à Cimbris vocari,hoc est,mortuum mare,vsq; ad promontorium Rubeas:vltra deinde Cronium.Xenophon Lampsacenus,à litore Scytharum tridui nauigatione, insulam esse immensæ magnitudinis,Baltiam tradit.Eandem Pythias Basiliā nominat. Feruntur & Oonæ,in quibus ouis auium & auenis incolæ viuant.Aliæ,in quibus equinis pedibus homines nascantur,Hippopodes appellati:Fanesiorum aliæ,in quibus nuda alioquin corpora prægrandes ipsorum aures tota contegant.Incipit inde clarior aperiri fama ab gente Ingæuonum, quæ est prima inde Germaniæ.Seuo mons ibi immensus,nec Rhiphęis iugis minor,immanem ad Cimbrorū vsque promontorium efficit sinum,qui Codanus vocatur,refertus insulis: quarum clarissima Scandinauia est,incompertæ magnitudinis,portionem tantùm eius,quod sit notum, Hilleuionum gente D. incolente pagis,quæ alterum orbem terrarum eam appellat. Nec est minor opinione Eningia. Quidam hæc habitari ad Vistulam vsque fluuium, à Sarmatis, Venedis, Scyris, Hirris tradunt. Sinum Clylipenum vocari,& in ostio eius insulam Latrin. Mox alterum sinum Lagnum, conterminum Cimbris.Promontorium Cimbrorum excurrens in maria longè peninsulā efficit, quæ Cartris appellatur. xxiij. inde insulæ Roman.armis cognitæ.Earum nobilissimæ,Burchana, Fabaria à nostris dicta,à frugis similitudine sponte prouenientis.Item Glessaria,à succino militiæ appellata, à Barbaris Austriana,præterque Actania.Toto autem hoc mari ad Scaldin vsque fluuium, Germanicæ accolunt gentes haud explicabili mensura,tam immodica prodentiū discordia est. Græci & quidam nostri, xxv. M.passuum oram Germaniæ tradiderunt.Agrippa cum Rhætia & Norico longitudinem dclxxxvj.millia passuum,latitudinem cclxviij.M.

† Infrà li. 37. ca. 2. eandem hanc insulam ex eiusdem Timæi sententia Baltiā nominat. Quo fit vt aut hic locus ex illo, aut ille ex hoc videatur restituendus.

Germania. CAP. XIIII.

RHætiæ propè vnius maiore latitudine,fanè circa excessum eius subactæ, Nam Germania multis posteà annis,nec tota,percognita est.Si coniectare permittitur, haud multum oræ deerit Græcorum opinioni,& longitudinis ab Agrippa proditæ. Germanorum genera v. Vindili,quorum pars Burgundiones,Varrini,Carini, Guttones.Alterū genus Ingęuones,quorū pars Cimbri,Teutoni,ac Cauchorū gentes.Proximi autem Rheno Istæuones,quorū pars Cimbri mediterranei:Hermiones,quorum Sueui,Hermunduri,Chatti,Cherusci. Quinta pars Peucini,Basternę, suprà dictis contermini Dacis.Amnes clari in Oceanum defluunt,Guttalus,Vistillus siue Vistula,Albis, Visurgis,Amisius,Rhenus,Mosa.Introrsus verò,nulli inferius nobilitate,Hercyniū iugum prętenditur.

Insulæ in Gallico Oceano. CAP. XV.

IN Rheno ipso,propè centum M.p.in longitudinem,nobilissima Batauorum insula,& Cannenufatum,& alię Frisiorum,Cauchorum,Frisiabonum,Sturiorū,Marsatiorum, quæ sternuntur inter Helium ac Fleuum.Ita appellātur ostia,in quæ effusus Rhenus,ab septentrione in lacus, ab occidente in amnem Mosam se spargit:medio inter hęc ore,modicum † nomini suo custodiens alueum.

† nominis sui.

Britannia & Hybernia. CAP. XVI.

EX aduerso huius † situs Britannia insula, clara Græcis nostrisque monumentis, inter septentrionem & occidentem iacet: Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, multo maximis Europæ partibus magno interuallo aduersa. Albion ipsi nomen fuit, cùm Britanniæ vocarentur omnes, de quibus mox paulò dicemus. Hęc abest à Gessoriaco Morinorum gentis litore,proximo traiectu quinquaginta M. † minimum:circuitu verò patere tricies octies centena vigintiquinque M. Pytheas & Isidorus tradunt,triginta propè iam annis notitiam eius Rom.armis non vltra vicinitatem syluę Caledonię propagantibus. Agrippa longitudinem dccc. M.p.esse:latitudinem ccc.M.credit. Eandem Hybernię latitudinē,sed longitudinē cc.M. paſ.minorem. Super eā hęc sita abest breuissimo trāsitu à Silurū gente xx.M.paſ.Reliquarū nulla cxxv.M.circuitu amplior proditur. Sunt autē xl. Orcades, modicis inter se discretę spatiis. Septē Acmodę, & xxx. Hębudes, & inter Hyberniā ac Britanniam Mona,Monapia,Ricnea,Vectis,Silimnus,Andros.Infra verò Siambis,&Axantos.Et ab aduerso in Germanicū mare sparsę Glessarię,quas Electridas Gręci recentiores appellauere, quòd ibi Electrū nasceretur. Vltima omniū,quę memorantur,Thule: in qua solstitio nullas esse noctes indicauimus. Cancri signū Sole trāseunte,nullosq; cōrtà per brumā dies.Hęc quidā senis mensibus cōtinuis fieri arbitrantur. Timæus historicus à Britannia introrsus sex dierū nauigatione abesse dicit insulā Mictim,in qua candidū plumbum proueniat. Ad eam Britannos vitilibus nauigiis corio circumsutis nauigare. Sunt qui & alias prodant, Scandiā, Dumnā, Bergos: maximāq; omnium Nerigon, ex qua in Thulen nauigetur. A Thule vnius diei nauigatione mare concretum,à nonnullis Cronium appellatur.

† sita.

† Redundat, minimū: neq; est in antiquis codicibus.

Gal-

Gallia. CAP. XVII.

GAllia omnis Comata vno nomine appellata, in tria populorum genera diuiditur, amnibus maximè distincta. A Scaldi ad Sequanam Belgica. Ab eo ad Garumnam Celtica, eademque Lugdunensis. Inde ad Pyrenæi montis excursum Aquitania, Arecmorica antè dicta. Agrippa vniuersarum Galliarum inter Rhenum & Pyrenæum, atque Oceanum, ac montes Gebennam & Iuram, quibus Narbonensem Galliam excludit, longitudinem ccccxx.M. pass. latitudinem cccxiij. computauit. A Scaldi incolunt extra Toxandri pluribus nominibus. Deinde Menapij, Morini, Oromansaci iuncti pago, qui Gessoriacus vocatur: Britanni, Ambiani, Bellouaci, Hassi. Introrsus Castologi, Atrebates, Neruij liberi, Voromandui, Sueconi, Suessiones liberi, Vlbanectes liberi, Tungri, Rinuci, Frisiabones, Betasi, Leuci liberi, Treueri liberi anteà, & Lingones fœderati, Remi fœderati, Mediomatrici, Sequani, Raurici, Heluetij. Coloniæ, Equestris & Rauriaca. Rhenum autem accolentes, Germaniæ gentium in eadem prouincia, Nemetes, Tribochi, Vangiones: hinc Vbij, Colonia Agrippinensis, Gugerni, Bataui, & quos in insulis diximus Rheni.

Lugdunensis Gallia. CAP. XVIII.

LVgdunensis Gallia habet Lexouios, Vellocasses, Galletos, Venetos, Abrincatuos, Osismios, flumen clarum Ligerim. Sed peninsulam spectatiorem excurrentem in Oceanū à fine Osismiorū circuitu dcxxv.M. pass. ceruice in latitudinem cxxv.M. Vltra eam Nannetes. Intus autem Hedui fœderati, Carnuti fœderati, Boij, Senones, Aulerci, qui cognominantur Eburouices, & qui Cenomani, Meldi liberi, Parrhisij, Trecasses, Andegaui, Vidugasses, Vadicasses, Venelli, Cariosuelites, Diablindi, Rhedones, Turones, Itesui, Secusiani liberi, in quorum agro colonia Lugdunum.

Aquitania. CAP. XIX.

AQuitanicæ sunt Ambilatri, Anagnutes, Pictones, Santones liberi, cognomine Vbisci, Aquitani, vnde nomen prouinciæ, Sediboniates. Mox in oppidum contributi Conuenę, Begerri, Tarbeli quatuorsignani, Cocossates sexsignani, Venami, Onobrisates, Belendi, saltus Pyrenęus. Infraq; Monesi, Osquidates montani, Sibyllates, Camponi, Bercorcates, Bipedimui, Sassumini, Vellates, Tornates, Consoranni, Ausci, Elusates, Sottiates, Osquidates campestres, Succasses, Latusates, Basabocates, Vassei, Sennates, Cambolectri, Agesinates Pictonibus iūcti. Hinc Bituriges liberi, qui Cubi appellantur. Dein Lemouices, Aluerni liberi, Gabales. Rursus Narbonensi prouincię contermini Rutheni, Cadurci, Antobroges, Tarneque amne discreti à Tolosanis Petrogori. Maria circa oram, ad Rhenum Septentrionalis Oceanus, inter Rhenum & Sequanam Britannicus, inter eum & Pyrenæum Gallicus. Insulæ complures Venetorum, quæ & Venetiæ appellantur, & in Aquitanico sinu Vliarus.

Citerior Hispania. CAP. XX.

A Pyrenæi promontorio Hispania incipit, angustior non Gallia modò, verumetiam semetipsa, vt diximus, immensum quantum hinc Oceano, illinc Iberico mari comprimentibus. Ipsa Pyrenæi iuga † ab exortu æquinoctiali fusa in occasum brumalē, breuiores latere septentrionali quàm meridiano Hispanias faciunt. Proxima ora citerioris est, eiusdemque Tacraconensis situs, à Pyrenęo per Oceanum Vasconum saltus: Olarso, Vardulorum oppida Morosgi, Menosca, Vesperies, Amanum portus, vbi nunc Flauiobriga, colonia ciuitatum ix. Regio Cantabrorum flumen Sanda, portus Victoriæ Iuliobrigensium. Ab eo loco fontes Iberi quadraginta millia passuum. Portus Biendium, † Origeni mistis Cantabris. Portus eorum Vesei, Veca. Regio Austrum, Noega oppidum, in peninsula Pesici. Et deinde conuentus Lucensis à flumine Nauilubione, Cibarci, Egouarri cognomine Namarini, Iadoni, Arrotrebæ, promontorium Celticum, † Amnes, Florius, Nelo, Celtici cognomine Neriæ, superque Tamarici, quorum in peninsula tres aræ Sestianæ Augusto dicatæ, Cæpori, oppidum Noela. Celtici cognomine Præsamarci, Cileni. Ex insulis nominandæ, Corticata, & Aunios. A Cilenis, conuentus Bracarum, Heleni, Grauij, castellum Tyde, Græcorum sobolis omnia. Insulæ Cicæ. Insigne oppidum Augusta quos supra Gallæcia. Flumen, Limia. Durius amnis ex maximis Hispaniæ, ortus in Pelendondibus, & iuxta Numantiam lapsus dein per Areuacos Vaccęosque, disterminatis ab Asturia Vettonibus, à Lusitania Gallæcis, ibi quoque Turdulos à Bracaris arcens. Omnisq; dicta regio à Pyrenæo metallis referta, auri, argenti, ferri, plumbi, nigri albiq;.

Lusitania. CAP. XXI.

A Durio Lusitania incipit, Turduli veteres, Pesuri, flumen Vacca. Oppidū Talabrica. Oppidum & flumen Minium. Oppida Conimbrica, Colippo, Eburo, Britium. Excurrit deinde in altū vasto cornu promontorium, quod alij Artabrum appellauere, alij magnum, multi Olyssiponense ab oppido, terras, maria, cælū disterminans. Illo finitur Hispaniæ latus, & à circuitu eius incipit frons.

Insula in Oceano. CAP. XXII.

SEptentrio hinc † Oceanusq; Gallicus, occasus illinc & Oceanus Atlanticus. Promontorij excursum lx.M. prodidere, alij xc.M. pass. Ad Pyrenæum inde non pauci xii. quinquaginta millia, & ibi gentē Artabrū, quæ nunquàm fuit, manifesto errore. Arrotrebas enim, quos ante Celticū diximus promonto-

† Pintianus verborum ordinem hîc in versum contendit, atque ita legendum existimat: ab exortu brumali fusa in occasum æquinoctialem.

† Rectior videtur vetusta Lectio, Origeni, Conisci Cantabri. Coniscos enim inter Cantabros enumerat & Strabo libr. 3.

† Multa ex hoc loco in proximum & tertium caput perperam videntur traiecta, ex rerum serie, locorūq; ipsorum situ municipijs suis restituenda. Consule Castigationes Ferdinandi Pintiani.

† Rectius fortassis Callaicus. Nā Gallicus Oceanus, qui Sequanæ ostio, & Pyrenæo monte intercipitur, immenso propemodum tractu abest ab Artabro promontorio.

promontorium, hoc in loco posuere literis permutatis. Erratum & in amnibus inclytis. Ab Minio quem suprà diximus, cc. M. pass. (vt author est Varro) abest Aeminius, quem alibi quidam intelligunt, & Limæam vocant, obliuionis antiquis dictus, multumq; fabulosus, Ab Durio Tagus cc. M. passuum interueniente Munda. Tagus auriferis harenis celebratur. Ab eo clx. M. pass. promontorium Sacrum è media propè Hispaniæ fronte prosilit. $\overline{\text{xiiij}}$. M. pass. inde ad Pyrenæum mediũ colligi Varro tradit. Ab Ana verò, quo Lusitaniam à Bætica discreuimus, ccxxvj. M. pass. A Gadibus cij. M. p. additis. Gentes, Celtici, Varduli, & circa Tagum Vettones. Ab Ana ad Sacrum, Lusitani: oppida memorabilia à Tago in ora, Olyssippo equarum è Fauonio vento conceptu nobile, Salacia cognominata Vrbs imperatoria, Merobrica: promontorium sacrum, & alterum Cuneus. Oppida, Ossonoba, Balsa, Myrtilis. Vniuersa prouincia diuiditur in conuentus tres, Emeritensem, Pacensem, Scalabitanum. Tota populorum xlv. in quibus coloniæ sunt quinq;, municipium ciuium Ro. vnum. Latij antiqui tria. Stipendiaria, xxxvj. Coloniæ, Augusta emerita, Anæ fluuio apposita, Metallinensis, Pacensis, Norbensis, Cæsariana cognomine. Contributa sunt in eam Castra Iulia, Castra Cæcilia. Quinta est Scabalis, quæ Præsidium Iulium vocatur. Municipium ciuium Roman. Olyssippo, Felicitas Iulia cognominatum. Oppida veteris Latij Ebora, quod item Liberalitas Iulia, & Myrtilis ac Salącia, quæ diximus. Stipendiariorum, quos nominare non pigeat, † præter iam dictos in Bæticæ cognominibus, Augustobrigenses, Ammienses, Aranditani, Axabricenses, Balsenses, Cæsarobricenses, Caperenses, Caurenses, Colarni, Cibilitani, Concordienses, qui & Boccori, Interausenses, Lancienses, Mirobrigenses qui Celtici cognominantur, Medubricenses, qui Plumbarij, Ocelenses qui & Lancienses, Turduli qui Barduli & Tapori. Lusitaniam cum Asturia & Gallæcia patere longitudine cccccxl. M. pass. latitudine ccccc. xxxvj. M. Agrippa prodidit. Omnes autẽ Hispaniæ à duobus Pyrenęi promontoriis per maria totius oræ circuitu pass. $\overline{\text{xxix}}$. M. colligere existimantur, ab aliis $\overline{\text{xxvij}}$. M. Ex aduerso † Celtiberiæ complures sunt insulæ, Cassiterides dictæ Gręcis, à fertilitate plumbi: & è regione Arrotrebarum promontorij, Deorũ sex, quas aliqui fortunatas appellauere. In ipso verò capite Bæticæ, ab ostio freti pass. lxxv. M. Gadis, longa (vt Polybius scribit) xij. M. lata iij. M. pas. Abest à continente proxima parte minus passus dcc. reliqua plus septem M. Ipsius spatium xv. M. p. est. Habet oppidum ciuium Romanorum, quod appellatur Augusta vrbs Iulia Gaditana. Ab eo latere, quo Hispaniam spectat, passibus ferè centum, altera insula est longa iij. M. pass. M. lata, in qua prius oppidum Gadium fuit. Vocatur ab Ephoro & Philistide, Erythia, à Timæo & Sileno Aphrodisias, ab indigenis Iunonis. Maiorem Timæus Cotinussam apud eos vocatam ait: nostri Tartesson appellant, Pœni Gadir, ita Punica lingua sepem significante. Erythia dicta est, quoniam Tyrij ab origine eorum orti ab Erythræo mari ferebantur. In hac Geryones habitasse à quibusdam existimatur, cuius armenta Hercules abduxerit. Sunt qui aliam esse eam & contra Lusitaniam arbitrentur, eodemque nomine quondam ibi appellatam.

† sunt qui sic legunt, præter iam dictos in Bætica cognomines. Suprà enim libro 3. cap. 1. alios in Bætica collocauit Celticos, ab hisce Lusitaniæ Celticis oriundos.

† Malim, Celtici. Ita enim suprà appellauit Promontorium Hispaniæ extimũ, quod Neriũ vocat Ptolemæus, Cassiteridas insulas exaduerso eius constituens. Celtiberia autem mediterranea est, procul ab hac distãs ora.

Vniuersæ Europæ mensura. CAP. XXIII.

PEracto ambitu Europæ, reddenda consummatio est, nequid non inexpedito sit noscere volentibus. Longitudinem eius Artemidorus atque Isidorus à Tanai vsque Gades $\overline{\text{xxxliiij}}$. xiiij. M. prodiderunt. Polybius latitudinem Europæ ab Italia ad Oceanum scripsit $\overline{\text{xj}}$. M. quinquaginta esse, etiam tum incomperta magnitudine eius. Est autem ipsius Italiæ (vt diximus) $\overline{\text{xij}}$. xx. M. ad Alpes. Vnde per Lugdunum ad portum Morinorum Britannicum, quà videtur mensurã agere Polybius. $\overline{\text{xj}}$. M. lxviij. Sed certior mensura ac longior ad Occasum Solis æstiui ostiumque Rheni, per castra legionum Germaniæ ab iisdem dirigitur Alpibus $\overline{\text{xal}}$. xliij. M. pass. Hinc deinde Africa atque Asia dicentur.

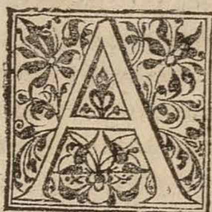
C. PLINII

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER QVINTVS.

Africæ descriptio.

AFRICAM Græci Libyam appellauere,† quà mare ante eam Libycum incipiens, Aegyptio finitur. Nec alia pars terrarum pauciores recipit sinus, longè ab Occidente litorum obliquo spatio. Populorum eius oppidorumque nomina, vel maximè sunt ineffabilia, præterquàm ipsorum linguis, & aliàs castella fermè inhabitant.

† *& mare ante eam Libycum, Aegypto finitur.*

Mauritania. CAP. I.

PRincipio terrarum Mauritaniæ appellantur, vsque ad C. Cæsarem Germanici filium regna, sæuitia eius in duas diuisæ prouincias. Promontorium Oceani extimum Ampelusia nominatur à Græcis. Oppida fuere, Lissa, Cotes vltra columnas Herculis: nunc est Tingi, quondam ab Antæo conditum: posteà à Claudio Cæsare, cùm coloniam faceret, appellatum Traducta Iulia. Abest à Belone oppido Bæticæ proximo traiectu xxx. M. pass. Ab eo xxv. M. pass. in ora Oceani colonia Augusti Iulia constantia, Zilis regum ditioni exempta, & iura in Bæticam petere iussa: & ab ea xxxij. M. pass. colonia à Claudio Cæsare facta Lixos, vel fabulosissimè ab antiquis narrata. Ibi regia Antæi, certamenque cum Hercule, & Hesperidum horti. Affunditur autem huic æstuarium è mari flexuoso meatu, in quo draconis custodiæ instar fuisse nunc interpretantur. Amplectitur intra se insulam, quam solam è vicino tractu aliquanto excelsiore, non tamen æstus maris inundat. Extat in ea & ara Herculis, nec præter oleastros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minus profectò mirentur portentosa Græciæ mendacia, de iis & amne Lixo prodita, qui cogitent nostros nuper paulo minus monstrifica quædam de iisdem tradidisse: præualidam hanc vrbem, maioremque Carthagine magna: præterea ex aduerso eius sitam, & propè immenso tractu ab Tingi: quæque alia Cornelius Nepos auidissimè credidit. Ab Lixo xl. M. in mediterraneo altera Augusti colonia est Babba, Iulia campestris appellata: & tertia Banasa lxxv. M. Valentia cognominata. Ab ea xxxv. M. pass. Volubile oppidum, tantundem à mari vtroque distans. At in ora à Lixo quinquaginta M. amnis Subur, præter Banasam coloniam defluens, magnificus & nauigabilis. Ab eo totidem M. pass. oppidum Sala, eiusdem nomi-

nis flu-

nis fluuio impositum, iam solitudinibus vicinum, elephantorumque gregibus infestum, multo tamen magis Autololum gente, per quam iter est ad montem Africæ vel fabulosissimum Atlantem. E mediis hunc harenis in cælum attolli prodiderunt, asperum, squallentem, quà vergat ad litora Oceani, cui cognomen imposuit: eundem opacum memorosumque, & scatebris fontium riguum, quà spectat Africam, fructibus omnium generum sponte ita subnascentibus, vt nunquàm facietas voluptatibus desit. Incolarum neminem interdiu cerni: silere omnia haud alio, quàm solitudinum, horrore: subire tacitam religionem animos propiùs accedentium, præterque horrorem elati super nubila, atque in vicinam lunaris circuli. Eundemque noctibus micare crebris ignibus, Aegipanum Satyrorumque lasciuia impleri, tibiarum ac fistulæ cantu, tympanorumque & cymbalorum sonitu strepere. Hæc celebrati authores prodidere, præter Herculi & Perseo laborata ibi. Spatium ad eum 10 immensum incertumque. Fuere & Hannonis Carthaginiensium ducis commentarij, Punicis rebus florentissimis explorare ambitum Africæ iussi: quem sicuti plerique è Græcis, nostrisque ad alia quędam fabulosa, & vrbes multas ab eo conditas ibi prodidere, quarum nec memoria vlla, nec vestigium extat. Scipione Aemiliano res in Africa gerente, Polybius Annalium conditor ab eo accepta classe, scrutandi illius orbis gratia circumuectus, prodidit à monte eo ad occasum versus saltus plenos feris, quas generat Africa: ad flumen Anatin cccclxxxv. M. pass. Ab eo Lixum ccv. M. pass. Agrippa. Lixum à Gaditano freto cxij. M. pass. abesse. Inde sinum, qui vocetur Saguti. Oppidum in promontorio Mulelacha. Flumina, Subur, & Salam. Portum Rutubis à Lixo cccxiij. M. pass. Inde promontoriũ Solis: portum Risardir, Gætulos Autololes, flumẽ Cosenum, gentem Scelatitos & Masatos. Flumen Masatat, flumen Darat, in quo crocodilos gigni. Deinde sinũ dcxvj. M. pass. includi mõ- 20 tis Barce ꝓmontorio excurrente in occasum, quod appellatur Surrentiũ. Posteà flumen Palsum, vl tra quod Aethiopas Perorsos, quorum à tergo Pharusos. Iis iungi mediterraneos Gætulos Daras. At in ora Aethiopas Daratitas, flumen Bambotum, crocodilis & hippopotamis refertum. Ab eo montes perpetuos vsque ad eum, quem Theôn ochema dicemus. Inde ad promontorium Hesperium nauigatione dierum ac noctium x. in medio eo spatio Atlantem locauit, à cæteris omnibus in extremis Mauritaniæ proditum. Rom. arma primum Claudio principe in Mauritania bellauere, Ptolemæum regem à C. Cæsare interemptum, vlciscente liberto Aedemone, refugientibusque barbaris ventum constat ad montem Atlantem. Nec solùm Consulatu perfunctis, atque è Senatu ducibus, qui tum res gessere, sed equitibus quoq; Ro. qui ex eo præfuere ibi, Atlantem penetrasse in gloria fuit. Quinque sunt (vt diximus) Ro. coloniæ in ea prouincia, peruiumq; famæ videri potest. Sed 30 id plerunque fallacissimum experimento deprehenditur, quia dignitates, cùm indagare vera pigeat, ignorantiæ pudore mentiri non piget: haud alio fidei proniore lapsu, quàm vbi falsæ rei grauis author existit. Et quidem minus miror incomperta quædam esse equestris ordinis viris, iam verò & senatorij, nil demirantibus quàm luxuriam, cuius efficacissima vis sentitur atq; maxima, cùm ebori citroque syluæ exquirantur, omnes scopuli Getuli muricibus ac purpuris. Indigenæ tamen tradunt in ora ab Sala centum quinquaginta mil. passuum flumen Asanam marino haustu, sed portu spectabile: mox amnem quem vocant Fut, ab eo ab Dyrin (hoc enim Atlanti nomen esse eorum lingua conuenit) ducenta mill. pass. interueniente flumine, cui nomen est Vior. Ibi fama, existere † circà vestigia habitati quondam soli, vinearum palmetorumque reliquias. Suetonius Paulinus, quem Consulem vidimus, primus Romanorum ducum transgressus quoque Atlantem aliquot millium spatio, prodidit de excelsitate quidem eius, quæ cæteri: Imas radices densis altisque repletas syluis, 40 incognito genere arborum, proceritatem spectabilem esse enodi nitore, frondes cupressis similes, præterq; grauitatem odoris, tenui eas obduci lanugine: quibus addita arte, posse, quales è bombyce, vestes confici. Verticem altis etiam æstate operiri niuibus. Decumis se eò peruenisse castris, & vl tra ad fluuium, qui Niger vocatur per solitudines nigri pulueris, eminentibus interdum velut exustis cautibus, loca inhabitabilia feruore, quanquam hyberno tempore experto. Qui proximos inhabitent saltus, refertos elephantorum ferarumq; & serpentium omni genere, Canarios appellari. Quippe victum eius animalis promiscuum his esse, & diuidua ferarum viscera. Iunctam Aethiopũ gentem, quos Perorsos vocant, satis constat. Iuba Ptolemæi pater, qui primus vtrique Mauritaniæ imperauit, studiorum claritate memorabilior etiam, quàm regno, similia prodidit de Atlante: præ- 50 terque gigni ibi herbam euphorbiam nomine, ab inuentore medico suo appellatam. Cuius lacteum succum miris laudibus celebrat in claritate visus contraq; serpentes & venena omnia, priuatim dicato volumine. Et satis superq; de Atlante.

† *certa vestigia.*

Tingitania Prouincia. CAP. II.

Tingitaniæ prouinciæ longitudo clxx. M. pass. est. Gentes in ea, quondam præcipua Maurorum, vnde nomen prouinciæ, quos plerique Maurusios dixerunt. Attenuata bellis ad paucas recidit familias. Proxima illi Massæsulorum fuerat, sed simili modo extincta est. Getulæ nunc tenent gentes, Banutri, multoque validissimi Autololes: & horum pars quondam Vesuni, qui auulsi his, propriam fecere gentem, versi ad Aethiopas. Ipsa prouincia ab Oriente montosa, fert elephantos. In Abila quoque monte, & quos septem fratres à simili altitudine appellant: ij freto imminent iuncti

Abilæ,

Abilæ. Ab his ora interni maris. Flumen Tamuda nauigabile, quondam & oppidũ. Flumen Laud, & ipsum nauigiorum capax. Rusardir oppidum & portus, Maluana fluuius nauigabilis, Siga oppidum ex aduerso Malachæ in Hispania sitæ Syphacis regia, alterius iam Mauritaniæ. Nanque diu regum nomina obtinuere, vt Bogudiana appellaretur extima: itemque Bochi, quæ nunc Cæsariensis. Ab ea portus Magnus à spatio appellatus, ciuium Romanorum oppidum. Amnis Mulucha, Bocchi Massæsulorumque finis. Quiza xenitana peregrinorum oppidum, Arsennaria Latinorum, tribus millibus passuum à mari. Cartenna colonia Augusti, legio secunda. Item colonia eiusdem deducta cohorte prætoria Gunugi, promontorium, Apollinis. Oppidumque ibi celeberrimum Cæsarea, anteà vocitatum Iol, Iubæ regia, à Diuo Claudio coloniæ iure donata, eiusdem iussu deductis veteranis. Oppidum nouum, & † Latio dato, Tipasa. Itemque à Vespasiano Imperatore eodẽ munere donatũ Icosion. Colonia Augusti Rusconiæ, Ruscurium ciuitate honoratũ à Claudio. Rusazus colonia Augusti. Salde colonia eiusdem. Igilgili, oppidum Tucca impositum mari & flumini Ampsagæ. Intus colonia Augusta, quæ item Succubar, item Tubusuptus. Ciuitates Timici, Tigauæ. Flumina Sardabala, Nabar, gens Macurebi, flumen Vsar, gens Nabades. Flumen Ampsaga, abest à Cæsarea ducentis trigintatribus millibus passuum. Vtriusque Mauritaniæ longitudo octingentorum trigintanouem mill. Latitudo quadringentorum sexaginta septem mil. passuum.

† Latio donatum.

Numidia. CAP. III.

AB Ampsaga Numidia est, Masinissæ clara nomine, Metagonitis terra à Græcis appellata: Numidæ verò Nomades à permutandis pabulis, mapalia sua, hoc est domus, palustris circunferentes. Oppida Cullu, Rusicade, & ab ea quadragintaocto M. pas. in mediterraneo colonia Cirta, Sittianorum cognomine, & alia intus Sicca, liberumq; oppidum Bulla regia. at in ora Tacatua, Hippo regius, flumen Armua. Oppidum Tabracha ciuium Romanorum. Tusca fluuius, Numidiæ finis: nec præter marmoris Numidici, ferarumque prouentum aliud insigne.

Africa. CAP. IIII.

A Tusca Zeugitana regio, & quæ propriè vocetur Africa, est. Tria promontoria, Candidũ, mox Apollinis aduersum Sardiniæ, Mercurij aduersum Siciliæ, in altũ procurrentia, duos efficiunt sinus: Hipponensem proximũ ab oppido, quod Hipponem † dirutum vocant, Diarrhytũ à Græcis dictũ, propter aquarum irrigua. Cui finitimum Theudalis immune oppidũ, longius à litore. Dein promontoriũ Apollinis, & in altero sinu Vtica ciuium Romanorũ, Catonis morte nobilis, flumen Bagrada. Locus, Castra Cornelia, colonia Carthago, magnæ in vestigiis Carthaginis, colonia, Maxula. Oppida, Carpi, Misua, & liberum Clupea in promontorio Mercurij. Item libera, Curubis, Neapolis. Mox Africæ ipsius alia distinctio. Libyphœnices vocãtur, qui Byzacium incolunt. Ita appellatur regio ccl. M. passuum circuitu, fertilitatis eximiæ, cum centesima fruge agricolis fœnus reddente terra. Hic oppida libera, Leptis, Adrumetum, Ruspina, Thapsus. Inde Thenę, Macomades, Tacape, Sabrata contingens Syrtim minorem, ad quam Numidiæ & Africæ ab Ampsaga longitudo ccccclxxx. M. pass. Latitudo, quà cognitum est, cc. M. Ea pars, quam Africam appellauimus, diuiditur in duas prouincias, veterem & nouã, discretas fossa, inter Africanum sequentem & reges, Thenas vsq; perducta, quod oppidum à Carthagine abest ccxvij. M. pas. Tertius sinus diuiditur in geminos, duarum Syrtium vadoso ac reciproco mari diros. Ad proximã, quæ minor est, à Carthagine ccc. M. passuum Polybius tradit. Ipsam centum M. passuum aditu, ccc. M. ambitu. Et terra autem siderũ obseruatione ad eam per deserta harenis, perque serpentis iter est. Excipiunt saltus repleti ferarum multitudine, & introrsus elephantorũ solitudines, mox deserta vasta, vltraque Garamantes, ab Augylis dierum xij. itinere distantes. Super illos fuere gens Psylli, super quos lacus Lycomedis, desertis circundatus. Augylæ ipsi medio ferè spatio locantur ab Aethiopia, quæ ad Occidentem vergit, & à regione quę duas Syrtes interiacet, pari vtrinq; interuallo, sed litore inter duas Syrtes, ccl. M. passuum. Ibi ciuitas Oeensis, Cynips fluuius ac regio. Oppida, Neapolis, Taphra, Abrotonum, Leptis altera, quæ cognominatur magna. Inde Syrtis maior, circuitu dcxxv. aditu autem cccxiij. M. pas. Inde accolit gens Cisipadum. In intimo sinu fuit ora Lotophagon, quos quidã Alachroas dixere, ad Philænorum aras: ex harena sunt eæ. Ab his non procul à cõtinente palus vasta amnem Tritonem, nomenq; ab eo accipit, Pallantias appellata Callimacho: & citra minorem Syrtim esse dicta: à multis verò inter duas Syrtes. Promontorium, quod maiorem includit, Borion appellatur. Vltrà Cyrenaica prouincia. Ad hunc finem Africa à fluuio Ampsaga populos xxvj. habet, qui Romano parent imperio. In his colonias vj. præter iam suprà dictas, Vthinam, Tuburbin. Oppida ciuiũ Roman. xv. ex quibus in mediterraneo dicenda Azuritanũ, Abutucense, Aboriense, Canopicũ, Chilmanense, Simittuense, Thunusidense, Tuburnicense, Tynidrumense, Tibigense, Vcitana duo, maius & minus, Vagense. Oppidũ Latinũ vnum Vsalitanũ. Oppidum stipendiariũ vnum à Castris Corneliis. Oppida libera triginta ex quibus dicenda intus Acolitanum, Acharitanum, Auinense, Abziritanũ, Canopitanum, Melzitanum, Madaurense, Salaphitanum, Tusdritanum, Tiricense, Tiphicense, Tunicense, Theudense, Tagestense, Tigense, Vlusuburitanum, Vagense aliud, Vigense, Zamense. Ex reliquo numero nõ ciuitates tantùm, sed pleræque etiã nationes iure dici possunt, vt Natabudes, Capsitani,

† dilutum

Misulani, Sabarbares, Massyli, Nisiues, Vamacures, Ethini, Mussini, Marchubij, & tota Gætulia ad flumen Nigrin, qui Africam ab Aethiopia dirimit.

Cyrene. CAP. V.

CYrenaica, eadem Pentapolitana regio, illustratur Hammonis oraculo, quod à Cyrenis abest cccc. M. passuum fonte Solis, vrbibus maximè quinque, Berenice, Arsinoe, Ptolemaide, Apollonia, ipsa Cyrene. Berenice in Syrtis extimo cornu est, quondam vocata Hesperidum suprà dictarum, vagantibus Græciæ fabulis. Nec procul ante oppidum fluuius Lethon, lucus sacer, vbi Hesperidum horti memorantur. Abest à Lepti † ccclxxxv. M. passuum. Ab ea Arsinoe, Teuchira vocitata, xliij. M. passuum. Et deinde Ptolemais, antiquo nomine Barce, xxij. M. passuum. Mox ccl. M. promontorium Phycûs per Creticum mare excurrit, distans cccl. M. passuum à Tænaro Laconicæ promontorio. A Creta verò ipsa † cxxv. M. post id Cyrene à mari vndecim M. passuum. A Phycunte Apolloniam xxiiij. M. passuum. ad Cherronesum lxxxviij. M. passuum. Vnde Catabathmum ccxvj. M. passuum. Accolunt Marmaridæ, à Parætonij fermè regione ad Syrtin vsque maiorem porrecti. Post eos Ararauceles, & iam in ora Syrtis Nasamones, quos anteà Mesammones Græci appellauere ab argumento loci, medios inter harenas sitos. Cyrenaicus ager xv. M. passuum latitudine, à litore, & arboribus fertilis habetur. Intus eodem spatio frugibus tantum: mox triginta M. passuum latitudine, & ccl. M. passuum longitudine, lasere modo. Post Nasamones Hasbitæ & Macæ viuunt. Vltra eos Hammanientes vndecim dierũ itinere à Syrtibus maioribus ad Occidentem, & ipsi quaquà versus harenis circundati: puteos tamen haud difficiles binûm fermè cubitorum inueniunt altitudine, ibi restagnantibus Mauritaniæ aquis. Domos sale montibus suis exciso, ceu lapide, construunt. Ab his ad Troglodytas hyberni occasus plaga dierum iiij. iter, cum quibus commercium gemmæ tantum, quam carbunculum vocamus, ex Aethiopia vectæ. Interuenit ad solitudines Africæ supra minorem Syrtin dictas versa Phasania, vbi gentem Phazaniorum, vrbesq; Alelen & Cillabam subegimus. Item Cydamum è regione Sabratæ. Ab his mons longo spatio in occasum ab ortu tendit, Ater nostris dictus à natura, adusto similis, aut Solis repercussu accenso. Vltra eum deserta: Matelgæ oppidum Garamantum: itemque Debris, affuso fonte, à medio die ad mediam noctem aquis feruentibus, totidemque horis ad medium diem rigentibus: clarissimumque oppidum Garama caput Garamantum: omnia armis Roman. superata, & à Cornelio Balbo triumphata, vnius omnium externo curru & Quiritium iure donato: quippe Gadibus nato ciuitas Roman. cum Balbo maiore patruo data est. Et hoc mirum, suprà dicta oppida ab eo capta, authores nostros prodidisse. Ipsum in triumpho præter Cydamum & Garamam, omnium aliarum gentium vrbiumque nomina ac simulachra duxisse, quæ iere hoc ordine: Tabidum oppidum, Niteris natio, Negligemela oppidum, Bubeium natio, Vel oppidum, Enipi natio, Thuben oppidum, mons nomine Niger: Nitibrum, Rapsa, oppida: Discra natio, Debris oppidum, flumen Nathabur, Tapsagum oppidũ, Nannagi natio, Boin oppidum, Pege oppidum, flumen Dasibari. Mox oppida continua, Baracum, Buluba, Alasi, Balsa, Galla, Maxala, Zizama. Mons Gyri, in quo gemmas nasci titulus præcessit. Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc fuit, latronibus gentis eius, puteos (qui sunt non altè fodiendi, si locorum notitia adsit) harenis operientibus. Proximo bello, † quod cum Oeensibus gessere initiis Vespasiani Imperatoris, compendium viæ quatridui deprehensum est. Hoc iter vocatur, præter caput saxi. Finis Cyrenaicus Catabathmos appellatur, oppidum & vallis repentè conuexa. Ad eum terminum Cyrenaica Africa[a] à Syrti minore decies centena lx. M. passuum in longitudine patet: in latitudine, qua cognitum est, dccc.

† *Vet. cod. CCCLXXV. M. adstipulante etiam Marciano.*

† *Legendum omnino, CCXXV. M. ipso etiam Plinio teste, qui supra libr. 4. c. 12. tradit insulam Cretã Austrino suo promontorio quod Criu metopon vocant, à Phycunte dirimi CCXXV. M. interuallo.*

† *quod cum Oeensibus Romani gessere auspicijs Vespasiani.*

[a] *Rectius, à Syrti maiore. Ea enim Cyrenaicam ad occasum dirimit ab Africa propriè dicta.*

Libya Mareotis. CAP. VI.

EA quæ sequitur regio, Mareotis Libya appellatur, Aegypto contermina. Tenent Marmaridæ, Adirmachidæ, dein Mareotæ. Mensura à Catabathmo ad Parætonium lxxxvj. M. passuum. In eo tractu vicus Apis interest, nobilis religione Aegypti locus. Ab eo Parætonium xij. M. passuum. Inde Alexandriam. † centum M. passuum latitudo clxix. est. Eratosthenes à Cyrenis Alexandriã terrestri itinere ccccxxv. M. prodidit. Agrippa totius Africæ à mari Atlantico cum inferiore Aegypto $\overline{xxx}$.xl. M. passuum longitudinem. Polybius & Eratosthenes diligentissimi existimati, ab Oceano ad Carthaginem magnam † $\overline{xvj}$. M. passuum ab ea Canopicum Nili proximum ostium $\overline{xvj}$. M. pass. xxix fecerunt. Isidorus à Tingi Canopum $\overline{xxxv}$.xcix. M. passuum: Artemidorus xl. minus, quàm Isidorus.

† *Legendum, CC. M. ex vetust. codic. & Marciano.*

† *Vetust. cod. $\overline{xi}$. M. pass. adstipulante eodẽ Marciano.*

Insulæ circa Africam, & ex aduerso Africæ. CAP. VII.

INsulas non ita multas complectũtur hæc maria. Clarissima est Meninx,[b] longitudine xxxv. M. passuum, latitudine xxv. ab Eratosthene Lotophagitis appellata. Oppida habet duo, Meningem ab Africæ latere, & altero Thoar, ipsa à dextro Syrtis minoris promontorio passibus cc. sita. Ab ea centum M. passuum contra læuum Cercina, cum vrbe eiusdem nominis libera, longa xxv. M. passuum, lata dimidium eius, vbi plurimum, ac in extremo non plus quinque M. passuum. Huic perparua Carthaginem versus Cercinitis ponte iungitur. ab his quinquaginta M. ferè pass. Lopadusa, longa vj. M. passuũ. Mox Gaulos & Galata, cuius terra scorpionem dirum animal Africæ necat. Dicuntur

[b] *Longitudine XXV. M. pass. latitudine XXII.*

&in

& in Clupea emori, cuius ex aduerso Cosyra cum oppido. At contra Carthaginis sinum duo Aegimori à re, scopuli veriùs, quàm insulæ, inter Siciliam maximè & Sardiniam. Authores sunt, & has quondam habitatas subsedisse.

Aethiopes. CAP. VIII.

INteriori autem ambitu Africæ ad Meridiem, superq; Gætulos interuenientibus desertis, primi omnium Libyægyptij, deinde Leucæthiopes habitant. Super eos Aethiopum gentes Nigritæ, à quo dictum est flumine: Gymnetes, Pharusi, & iam Oceanum attingentes, quos in Mauritaniæ fine diximus, Perorsi. Ab his omnibus vastæ solitudines Orientem versus, vsque Garamantes, Augylasque & Troglodytas: verissima opinione eorum, qui desertis Africæ duas Aethiopias superponunt, & ante omnes Homeri, qui bipertitos tradit Aethiopas, ad Orientem occasumque versos. Nigri fluuio eadem natura, quæ Nilo, calamum & papyrum, & easdem gignit animantes, iisdemq; temporibus augescit. Oritur inter Tareleos Aethiopas, & Oecalicas. Horum oppidum Mauin quidam solitudinibus imposuerunt. Atlantas iuxta eos, Aegipanas semiferos, & Blemmyas, & Gamphasantas, & Satyros, & Himantopodas. Atlantes degeneres sunt humani ritus, si credimus. Nam neque nominum vllorum inter eos appellatio est, & Solem orientem occidentemque dira imprecatione contuentur, vt exitialem ipsis agrisque: neque insomnia visunt, qualia reliqui mortales. Troglodytæ specus excauant. Hæ illis domus, victus serpentium carnes, stridorque non vox: adeò sermonis commercio carent. Garamantes matrimoniorum exortes, passim cum fœminis degunt. Augylæ inferos tantum colunt. Gamphasantes nudi, præliorumque expertes, nulli externo cõgregantur. Blemmyis traduntur capita abesse, ore & oculis pectori affixis. Satyris, præter figuram, nihil moris humani. Aegipanum, qualis vulgo pingitur, forma. Himantopodes loripedes quidam, quibus serpendo ingredi natura est. † Pharusi quondam Persæ, comites fuisse dicuntur Herculis ad Hesperidas tendentis. Nec de Africa plura quæ memorentur, occurrunt.

† *Rectius, Pharusij: vti apud Stephanũ & Dionysium.*

De Asia. CAP. IX.

ADhæret Asia, quam patere à Canopico ostio ad Ponti ostium Timosthenes $\overline{\text{xxvj}}$. xxxix. M. passuum tradidit. Ab † ora autem Ponti ad os Mæotis Eratosthenes $\overline{\text{xv}}$. xlv. M. passuum. Vniuersam verò cum Aegypto ad Tanain Artemidorus & Isidorus $\overline{\text{lxxxviij}}$. M. passuum. Maria eius complura ab accolis traxere nomina: quare simul indicabuntur. Proxima Africæ incolitur Aegyptus, introrsus ad Meridiem recedens, donec à tergo prætendantur Aethiopes. Inferiorem eius partem Nilus, dextra læuaque diuisus amplexu suo determinat, Canopico ostio ab Africa, ab Asia Pelusiaco clxx. M. passuum interuallo. Quam ob causam inter insulas quidam Aegyptum retulere, ita se findente Nilo, vt triquetram terræ figuram efficiat. Ideo multi Græcæ literæ vocabulo, Delta appellauere Aegyptum. Mensura ab vnitate aluei, vnde se primùm findit in latera, ad Canopicum ostium, cxlvj. M. ad Pelusiacum cclvj. M. est. Summa pars contermina Aethiopiæ, Thebais vocatur. Diuiditur inter præfecturas oppidorum, quas nomos vocant, Ombiten, Phatniten, Apollopoliten, Hermonthiten, Thiniten, Phanturiten, Coptiten, Tentyriten, Diospoliten, Antæopoliten, Aphroditopoliten. Lycopoliten. Quæ iuxta Pelusium est regio, nomos habet, Pharbætiten, Bubastiten, Sethroiten, Taniten. Reliqua autem Arabicũ, Hammoniacũ tendentem ad Hammonis Iouis oraculum, Oxyrynchiten, Leontopoliten, Atharrabiten, Cynopoliten, Hermopoliten, Xoiten, Mendesium, Sebenniten, Capastiten, Latopoliten, Heliopoliten, Prosopiten, Panopoliten, Thermopoliten, Busiriten, Onuphiten, Saiten, Ptenethu, Phthemphu, Naucratiten, † Nitriten, Gynæcopoliten, Menelaiten, Alexandriæ regione. Item Libyæ Mareotis, Heracleopolites est in insula Nili, longa passuum quinquaginta M. in qua & oppidũ Herculis appellatũ. Arsinoitæ duo sunt: hi & Memphites, vsq; ad summũ Delta perueniunt. Cui sunt cõtermini ex Africa duo Oasitę. Quidam ex his aliqua nomina permutãt, & substituũt alios nomos, vt Heroopoliten, Crocodilopoliten. Inter Arsinoiten autem ac Memphiten lacus fuit, circuitu ccl. M. passuum, aut, vt Mutianus tradit, ccccl. M. & altitudinis quinquaginta passuũ, manu factus, à rege, qui fecerat, Mœridis appellatus. Inde lxxij. M. passuum, abest Memphis, quondã arx Aegypti regũ: vnde ad Hammonis oraculũ xij. dierũ iter est, ad scissurã autem Nili, quod appellauimus Delta, xv. M. passuum. Nilus incertis ortus fontibus, it per deserta & ardentia: & immenso longitudinis spatio ambulans, † famaq; tantũ inermi quæsitu cognitus sine bellis, quæ cæteras omnes terras inuenere, originem (vt Iuba rex potuit exquirere) in monte inferioris Mauritaniæ non procul Oceano habet, lacu protinus stagnante, quem vocant Nilidem. Ibi pisces reperiuntur † alabetæ, coracini, siluri, crocodilus quoq;. Inde ob argumentũ hoc. Nili ortus creditus, Cæsareæ in Iseo dicatus ab eo spectatur hodie. Prætereà obseruatum est, prout in Mauritania niues imbrésve satiauerint, ita Nilum increscere. Ex hoc lacu profusus indignatur fluere per harenosa & squalentia, conditque se aliquot dierum itinere. Mox alio lacu maiore, in Cæsariensis Mauritaniæ gente Massæsylûm erumpit, & hominum cœtus veluti circunspicit, iisdem animalium argumentis: iterum harenis receptus conditur rursus xx. dierum desertis ad proximos Aethiopas: atq; vbi iterum senserit hominem, prosilit fonte (vt verisimile est) illo, quem Nigrin vocauere. Inde Africam ab Aethiopia dispescens, etiamsi nõ protinus populis, feris tamen & belluis frequens,

† *ore, legendũ, non ora.*

† *Meteliten.*

† *famaq; tantùm quæsitus, sine bellis.*

† *alabetes, à recto alabes, quo pacto etiã à Strabone & Athenæo effertur.*

quens, ſyluarumque opifex, medios Aethiopas ſecat, cognominatus Aſtapus, quod illarum gentium lingua ſignificat aquam è tenebris profluentem. Inſulas ita innumeras ſpargit, quaſdamq; tam vaſtæ magnitudinis, vt quanquã rapida celeritate, tamen dierũ quinq; curſu non breuiore tranſuolet: circa clariſſimã earũ Meroen, Aſtabores læuo alueo dictus, hoc eſt, ramus aquæ venientis è tenebris: dextero verò † Aſtuſapes, quod latentis ſignificationem adiicit: nec antè Nilus, quàm ſe totum aquis concordibus rurſus iunxit, ſic quoq; etiamnum Siris, vt antè, nominatus per aliquot millia, & in totum Homero Aegyptus, aliisque Triton: ſubinde inſulis impactus, totidem incitatus irritamentis, poſtremò incluſus montibus, nec alibi torrentior, vectus aquis properantibus ad locũ Aethiopũ, qui Catadupi vocantur, nouiſſimo catarac̃te inter occurſantes ſcopulos nõ fluere immenſo fragore creditur, ſed ruere. Poſteà lenis & confractis aquis, domitaq; violẽtia, † aliquid & ſpatio feſſus, multis quamuis faucibus in Aegyptiũ mare ſe euomit. Certis tamen diebus auctu magno per totã ſpatiatus Aegyptum, fœcundus innatat terræ. Cauſas huius incrementi varias prodidere, ſed maximè probabiles, Eteſiarũ eo tempore ex aduerſo flantiũ repercuſſum, † vltro in ora acto mari: aut imbres Aethiopiæ æſtiuos, iiſdem Eteſiis nubila illò ferentibus è reliquo orbe. Timæus Mathematicus occultam protulit rationem: Phialam appellari fontem eius, mergique in cuniculos ipſum amnem, vapore anhelantem fumidis cautibus, vbi conditur. Verum Sole per eos dies cominus facto, extrahi ardoris vi, & ſuſpenſum abundare, ac ne deuoretur, abſcondi. Id euenire à Canis ortu, per introitũ Solis in Leonem, contra perpendiculũ fontis ſidere ſtante, cùm in eo tractu abſumantur vmbræ. Plerisq; è diuerſo opinatis largiorem fluere, ad Septentrionem Sole diſcedente, quod in Cancro & Leone euenit, Ideoq; tunc minùs ſiccari. Rurſus in Capricornũ & Auſtrinum polum reuerſo ſorberi, & ob id parciùs fluere. Sed Timæo ſi quis extrahi poſſe credat, vmbrarum defectus iis diebus & locis ſine fine adeſt. Incipit creſcere Luna noua, quæcunq; poſt ſolſtitium eſt, ſenſim modiceque Cancrum Sole tranſeunte, abundantiſſimè autem Leonem. Et reſidit in Virgine, iiſdem, quibus accreuit, modis. In totum autem reuocatur intra ripas in Libra, vt tradit Herodotus, centeſimo die. Cùm creſcit, reges aut præfectos nauigare eò, nefas iudicatum eſt. Auctus eius per puteos menſuræ notis deprehenduntur. Iuſtum incrementum eſt cubitorum xvj. Minores aquæ nõ omnia rigant: ampliores detinent tardiùs recedendo. Hæ ſerendi tempora abſumunt ſolo madente: illæ non dant ſitiente. Vtrunque reputat prouincia. In duodecim cubitis famem ſentit, in tredecim etiamnum eſurit: quatuordecim cubita hilaritatem afferunt: quindecim ſecuritatem: ſexdecim delicias. Maximum incrementum ad hoc æui fuit cubitorũ decem & octo, Claudio principe: † minimumq; Pharſalico bello, veluti necem Magni prodigio quodam flumine auerſante. Cùm ſtetere aquæ, apertis molibus † admittuntur. Vt quæque liberata eſt terra, ſeritur. Idem amnis vnus omnium nullas expirat auras. Ditionis Aegypti eſſe incipit à fine Aethiopiæ Syene: ita vocatur peninſula centum mill. paſſuum ambitu, in qua † Ceraſtæ ſunt latere Arabiæ, & in aduerſo inſulæ iiij. Philæ, cccccc. M. paſſ. à Nili fiſſura, vnde appellari diximus Delta. Hoc ſpatium edidit Artemidorus, & in eo ccl. oppida fuiſſe. Iuba cccc. M. paſſ. Ariſtocreon ab Elephantide ad mare dccl. M. paſ. Elephantis inſula infra nouiſſimũ cataracten tria. M. paſſ. & ſupra Syrenen xvj. M. habitatur, nauigationis Aegyptiæ finis, ab Alexandria ccccclxxxvj. M. paſſ. Intantum errauere ſuprà ſcripti. Ibi Aethiopicæ conueniunt naues. Nanque eas plicatiles humeris transferunt, quoties ad cataractas ventum eſt. Aegyptus ſuper cæteram antiquitatis gloriam xx. M. vrbium ſibi Amaſe regnante habitata præfert, nunc quoq; multis, etiamſi ignobilibus, frequens. Celebratur tamen Apollinis, mox Leucotheæ, & Dioſpolis magna, eadem Thebe portarũ centum nobilis fama, Coptos Indicarum Arabicarumq; mercium Nilo proximum emporium. Mox Veneris oppidum, & iterũ Iouis, ac Tentyris: infra quod Abydus, Memnonis regia, & Oſiris templo inclytum, vij. M. ccccc. paſſ. in Lybiam remotum à flumine. Dein Ptolemais, & Panopolis, ac Veneris iterũ. Et in Libyco Lycon, vbi montes finiunt Thebaidem. Ab iis oppida Mercurij, Alabaſtron, canum, & ſuprà dictũ Herculis. Deinde Arſinoe, & iam dicta Memphis, inter quam & Arſinoiten nomon, in Libyco turres quæ pyramides vocantur, Labyrinthus in Mœridis lacu nullo addito ligno exædificatus: & oppidum Crialon. Vnum præterea intus & Arabiæ conterminum, claritatis magnæ, Solis oppidum.

† *Aſtoſabas, Straboni.*

† *alioquin*

† *Vltra ora acto amne.*

† *minimum quinq;, Pharſalico bello.*

† *emittuntur.*

† *Rectius, Caſtra. Præſidia enim Romanos circa Syenen habuiſſe, cõſtat ex Strabonis libro 7. de elephãtine.*

CAP. X.

Alexandria.

SEd iure laudetur in litore Aegyptij maris Alexandria, à Magno Alexandro condita in Africæ parte, ab oſtio Canopico xij. M. paſſuum iuxta Mareotin lacũ, † qui lacus anteà Arapotes nominabatur. Metatus eſt eam Dinochares architectus pluribus modis memorabili ingenio, xv. M. paſſuum laxitate inſeſſa, ad effigiem Macedonicæ chlamydis, orbe gyrato laciniosã, dextera læuaque anguloſo procurſu, iam tum tamen quinta ſitus parte regiæ dicata. Mareotis lacus à Meridiana vrbis parte, Euripo è Canopico oſtio mittitur mediterraneo commercio, inſulas quoque plures amplexus, triginta M. paſſuum traiectu, cccccc. ambitu, vt tradit Claud. Cæſar. Alij ſchœnos in longitudinem patere xl. faciunt, ſchœnumque ſtadia triginta, ita fieri longitudinis cl. M. paſſuum, tantundem & latitudinis. Sunt in honore & intra decurſus Nili multa oppida, præcipuè quæ nomina

† *Melius hunc in modũ: Qui locus anteà Rhacotes nominabatur. Id enim prius Alexandriæ nomen fuiſſe ex Stephano & Strabone notum eſt.*

nomina dedere ostiis,non omnibus.(xj. enim reperiuntur,superque quatuor, quæ ipsi falsa ora appellant)sed celeberrimis septem,proximo Alexandriæ Canopico, deinde Bolbitino, Sebennitico, Phatnitico,Mendesico,Tanitico,vltimoque Pelusiaco. Præter ea Butos, Pharbætos, Leontopolis, Athribis, Isidis oppidum, Busiris, Cynopolis, Aphrodites, Sais, Naucratis, vnde ostium quidam Naucraticum nominant,† quod alij Heracleoticum,Canopico,cui proximum est,præferentes.

† Heracleoticum ostium idem esse cum Canopico, notum est ex Ptolemæo. Quo fit, vt mutato verborum ordine legendū videatur: Canopico: quod alij Heracleoticum vocāt, cui proximū est, præferentes.

Arabia. CAP. XI.

VLtra Pelusiacum Arabia est, ad rubrum mare pertinens,& odoriferam illam ac diuitem & beatæ cognomine inclytam.Hæc Catabanum & Esbonitarum & Scenitarum Arabum vocatur, sterilis,præterquàm vbi Syriæ confinia attingit, nec nisi Casio monte nobilis. His Arabes iunguntur,ab Oriente Canchlei,à Meridie Cedrei,qui deinde ambo Nabathæis. Heroopoliticus vocatur, alterq; Aelaniticus sinus rubri maris in Aegyptum vergentis, cl. M. passuum interuallo in duo oppida Aelana,& in nostro mari Gazam. Agrippa à Pelusio Arsionen rubri maris oppidum, per deserta cxxv.M.p.tradit.tam paruo distat ibi tanta rerum naturæ diuersitas.

Syria,Palæstina,Phœnice. CAP. XII.

IVxtà Syria litus occupat, quondam terrarum maxima,& pluribus distincta nominibus. Nanque Palæstina vocabatur,quà contingit Arabs,& Iudæa, & Cœle, dein Phœnice: & quà recedit intus, Damascena:ac magis etiamnum Meridiana,Babylonia.† Et eadem Mesopotamia inter Euphratem & Tigrin:quaque transit Taurum, Sophene:citra verò etiam Comagene. Et vltra Armeniam, Adiabene,Assyria antè dicta: & vbi Ciliciam attingit,Antiochia. Longitudo eius inter Ciliciam & Arabiam ccccclxx.M.pass.est.Latitudo à Seleucia Pieria,ad oppidum in Euphrate Zeugma. clxxv. M. p. Qui subtiliùs diuidunt,circunfundi Syria Phœnicen volunt,† & esse oram maritimam Syriæ,cuius pars sit Idumæa & Iudæa,deinde Phœnice,deinde Syria. Id quod præiacet mare totum, Phœnicum appellatur. Ipsa gens Phœnicum in gloria magna literarum inuentionis & siderum, naualiumque ac bellicarum artium. A Pelusio Chabriæ castra,Casius mons, delubrum Iouis Casij, tumulus magni Pompeij,Ostracine,Arabia à Pelusio lxv.M.pass.

† Exinde Mesopotamia

† Budæus libr. 4. de Asse, vetustissimi exēplaris fidem secutus, locum hunc sic legit: Esse enim primùm oram maritimam Syriæ ab Arabia, cuius pars sit Idumæa & Iudæa: deinde Phœnicen. Deinde rursus Syriam. Introrsus autem Syria Damasci claudi Phœnicen.

Idumæa,Syria Palæstina,Samaria. CAP. XIII.

MOx Idumæa incipit,& Palæstina,ab emersu Sirbonis lacus, quem quidam cl. M. passuum circuitu tradidere,Herodotus Casio monti applicuit:nunc est palus modica. Oppida Rhinocolura,& intus Rhaphea: Gaza, & intus Anthedon:mons Angaris. Regio per oram Samaria. Oppidum Ascalo liberum, Azotus:Imanes duæ, altera intus. Ioppe Phœnicum,antiquior terrarum inundatione, vt ferunt. Insidet collem præiacente saxo, in quo vinculorum Andromedæ vestigia ostendunt. Colitur illic fabulosa Derceto. Inde Apollonia, Stratonis turris, eadem Cæsarea, ab Herode rege condita: nunc colonia prima Flauia, à Vespasiano Imperatore deducta. Finis Palæstines centum octoginta nouem millium passuum, à confinio Arabiæ: deinde Phœnice. Intus autem Samariæ oppida, Neapolis, quod anteà † Mamortha dicebatur, † Sebaste, in monte altiore Gamala.

† Iosephus lib. 5. Bell. Iudaic. Maxbotam nominat.

† Sebaste in monte & altiora Gamala.

Iudæa, Galilæa. CAP. XIIII.

SVpra Idumæam & Samariam Iudæa longè lateque funditur. Pars eius Syriæ iuncta, Galilæa vocatur: Arabiæ verò & Aegypto proxima, Peræa, asperis dispersa montibus, & à cæteris Iudæis Iordane amne discreta. Reliqua Iudæa diuiditur in toparchias decem quo dicemus ordine: Hiericuntem palmetis consitam, fontibus irriguam Emmaum, Lyddam, Ioppicam, Acrabatenam, Gophniticam, Thamniticam, Betholenen, Tephenen, Orinen, in qua fuere Hierosolyma, longè clarissima vrbium Orientis, non Iudææ modò: Herodium cum oppido illustri eiusdem nominis.

Iordanis. CAP. XV.

IOrdanis amnis oritur è fonte Paniade, qui cognomen dedit Cæsareæ, de qua dicemus: amnis amœnus, & quatenus locorum situs patitur, ambitiosus, accolisque se præbens, velut inuitus Asphaltiten lacum dirum natura petit, à quo postremo ebibitur, aquasq; laudatas perdit pestilentibus mistas. Ergo vbi prima conuallium fuit occasio, in lacum se fundit, quem plures Genesaram vocant xvj.M.pass.longitudinis, vi.M.latitudinis, amœnis circunseptum oppidis: ab Oriente Iuliade & Hippo, à Meridie Tarichea, quo nomine aliqui & lacum appellant: ab Occidente Tiberiade, aquis calidis salubri.

Asphaltites. CAP. XVI.

ASphaltites nihil præter bitumen gignit: vnde & nomen. Nullum corpus animalium recipit: tauri cameliique fluitant. Inde fama, nihil in eo mergi. Longitudine excedit centum M. passuum, latitudine maxima xxv. implet, minima sex. Prospicit eum ab Oriente Arabia Nomadum, à Meridie Macherûs, secunda quondam arx Iudææ ab Hierosolymis. Eodem latere est calidus fons medicæ salubritatis Callirrhoe, aquarum gloriam ipso nomine præferens.

Gens Eſſenorum. CAP. XVII.

AB Occidente litora Eſſeni fugitant, vſque quà nocent, gens ſola, & in toto orbe præter cæteras mira, ſine vlla fœmina, omni Venere abdicata, ſine pecunia, ſocia palmarum. In diem ex æquo conuenarum turba renaſcitur, frequentantibus, quos vita feſſos ad mores eorum fortunæ fluctus agitat. Ita per ſeculorum millia (incredibile dictu) gens æterna eſt, in qua nemo naſcitur. Tam fœcunda illis aliorum vitæ pœnitentia eſt. Infra hos Engadda oppidum fuit, ſecundum ab Hieroſolymis fertilitate, palmetorumq; nemoribus: nunc alterum buſtum. Inde Maſada caſtellum in rupe, & ipſum haud procul Aſphaltite. Et hactenus Iudęa eſt.

Decapolis. CAP. XVIII.

IVngitur ei latere Syriæ Decapolitana regio, à numero oppidorum, in quo non omnes eadem obſeruant. Plurimi tamen Damaſcum & Opoton riguas amne Chryſorrhoa, fertilem Philadelphiam, Rhaphanam, omnia in Arabiam recedentia. † Scythopolin, anteà Nyſam, à Libero patre, ſepulta nutrice ibi, Scythis deductis. Gaddara Hieromiace præfluente, & iam dictum Hippon Dion, Pellam aquis diuitem, Galaſam, Canatham. Intercurſant cinguntq; has vrbes tetrarchiæ, regionum inſtar ſinglæ, & in regna contribuuntur, Trachonitis, Panias, in qua Cæſarea cùm ſuprà dicto fonte, Abila, Arca, Ampeloeſſa, Gabe.

Tyrus & Sidon. CAP. XIX.

HInc redeundum eſt ad oram atque Phœnicen. Fuit oppidum Crocodilon, eſt flumen: memoria vrbium, Dorum, Sycaminon, promontorium Carmelum, & in monte oppidum eodem nomine, quondam Ecbatana dictum. Iuxta Getta, Iebba riuus Pagida, ſiue Belus, vitri fertiles harenas paruo litori miſcens. Ipſe è palude Cendeuia à radicibus Carmeli profluit. Iuxtà colonia Claudij Cæſaris Ptolemais, quæ quondam Ace. Oppidum Ecdippa. Promontoriũ album. Tyrus quondam inſula, præalto mari ſeptingentis paſſibus diuiſa, nunc verò Alexandri oppugnantis operibus continens, olim partu clara vrbibus genitis, Lepti, Vtica, & illa Romani imperij æmula, terrarum orbis auida, Carthagine, etiam Gadibus extra orbem conditis. Nunc omnis eius nobilitas conchylio atque purpura conſtat. Circuitus xix. M. paſſ. eſt intra Palætyro incluſa. Oppidum ipſum xxij. ſta. obtinet. Inde Euhydra, Sarepta, & Ornithon oppida: & Sidon artifex vitri, Thebarumque Bœotiarum parens.

Mons Libanus. CAP. XX.

A Tergo eius mons Libanus orſus, mille quingentis ſtad. Simyram vſque porrigitur, quà Cœle Syria cognominatur. Huic par, interiacente valle, mons aduerſus Antilibanus obtenditur, quondam muro coniunctus. Poſt eum introrſus Decapolitana regio eſt, prædictæque cum ea tetrarchiæ, & Palæſtinæ tota laxitas. At in ora etiamnum ſubiecta Libano fluuius Magoras: Berytus colonia, quæ Felix Iulia appellatur. † Leontos oppidum, flumen Lycos, Palæbyblos, flumẽ Adonis. Oppida Byblos, Botrys, Gigarta, Trieris, Calamos: Tripolis, quam Tyrij & Sidonij & Aradij obtinent. Orthoſia, Eleutheros flumen. Oppida Simyra, † Marathos, contraque Aradum Antarados ſeptem ſtadiorum oppidum, & inſula ducentos paſſus à continente diſtans. Regio in qua ſuprà dicti deſinunt montes, & interiacentibus campis, Bargylus mons incipit. Hinc rurſus Syria, deſinente Phœnice. Oppida Carne, Balanea, Paltos, Gabale: promontorium, in quo Laodicea libera, Dioſpolis, Heraclea, Charadrus, Poſidium.

Syria Antiochena. CAP. XXI.

DEinde † promontorium Syriæ Antiochenæ. Intus ipſa Antiochia libera, Epidaphnes cognominata, Oronte amne diuiditur. In promontorio autem Seleucia libera, Pieria appellata.

Caſius mons. CAP. XXII.

SVper eam mons eodem, quo alius, nomine, Caſius. Cuius excelſa altitudo quarta vigilia orientem per tenebras Solem aſpicit: breui circumactu corporis, diem noctemque pariter oſtendens. Ambitus ad cacumen xix. M. paſſuum eſt, altitudo per directum iiij. At in ora amnis Orontes, natus inter Libanum & Antilibanum, iuxta Heliopolin. Oppidum Rhoſos, & à tergo Portæ quæ Syriæ appellantur, interuallo Rhoſiorum montium & Tauri. In ora oppidum Myriandros, mons Amanus, in quo oppidum Bomitæ. Ipſe ab Syris Ciliciam ſeparat.

Cœle Syria. CAP. XXIII.

NVnc interiora dicatur. Cœle habet Apamiã, Marſya amne diuiſam à Nazerinorum tetrarchia. Bambycen, quæ alio nomine Hierapolis vocatur, Syris verò Magog. Ibi prodigioſa Atargatis, Græcis autem Derceto dicta, colitur. Chalcidem cognominatam ad Belum, vnde regio Chalcidene fertiliſſima Syriæ: & vnde Cyrrhiſtica, Cyrrhum, Gazatas, Gindarenos, Gabenos, tetrarchias duas, quæ Granucomatæ vocantur, Hemiſenos, Hylatas, Ituræorum gentem, & qui ex iis Bætarreni vocantur, Mariammitanos. Tetrarchiam, quæ Mammiſea appellatur, Paradiſum, Pagras, Pinaritas, Seleucias præter iam dictam duas, quæ ad Euphraten, & quæ ad Belum vocantur, Carditenſes. Reliqua autem Syria habet, exceptis quæ cum Euphrate dicentur, Arethuſios, Berœenſes, Epiphanenſes, Ad

† Scythopolin deductis Scythis, antea Nyſam à Libero patre ſepulta nutrice ibi.

† Rectius, Leōtωn, vt apud Strabonem, pluralis genitiui deſinentia: quemadmodũ & ſuprà Lycωn, Crocodylωn, Sicaminωn extulit, pro eo quod eſt, Leonum, luporum, crocodilorũ, mororũ ciuitas.

† Melius in vetuſto cod. Marathos, contraq; Aradus ſeptem ſtadiorũ oppidum, &c. Notum eſt enim ex Strabone, Aradum inſulam eſſe ſeptem ſtadiorum, modico maioris interuallo à Maratho diremptã.

† In antiqu. cod. Deinde Syria Antiochia, nulla promontorij mentione.

ſes. Ad orientem Laodicenos, qui ad Libanum cognominantur, Leucadiôs, Lariſſæos, præter tetrarchias in regna deſcriptas barbaris nominibus xvij.

Euphrates. CAP. XXIIII.

ET de Euphrate hoc in loco dixiſſe aptiſſimum fuerit. Oritur in præfectura Armeniæ maioris Caranitide, vt prodidere ex iis qui proximè viderunt, Domitius Corbulo in monte Aba, Licinius Mutianus ſub radicibus montis, quem Capoten appellant, ſupra Simyram xij. M. paſſuum initio Pyxirates nominatus. Fluit Derxenem primùm, mox Anaetiam, Armeniæ regiones à Cappadocia excludens. Daſcuſa abeſt à Simyra lxxv. M. paſſuum. Inde nauigatur Paſtonam quinquaginta M. paſſuum. Melitenen Cappadociæ lxxiiij. M. paſſ. Elegiam Armeniæ decem M. paſſuum, acceptis fluminibus Lyco, Arſania, Arſano. Apud Elegiam occurrit ei Taurus mons, nec reſiſtit, quanquàm xij. M. paſſ. latitudine præualens. Omirram vocant irrumpentem: mox vbi perfregit, Euphratem, vltràquoq; ſaxoſum ac violentum. Arabiam inde læua, Merorum dictam regionem triſchœna menſura, dextraque Comagenen diſterminat, pontis tamen, etiam vbi Taurum expugnat, patiens. Apud Claudiopolim Cappadociæ, curſum ad occaſum Solis agit. Primò † hunc illi impugnatus curſum Taurus aufert: victuſque & abſciſus ſibimet, alio modo vincit, ac fractum expellit in Meridiem. Ita naturæ dimicatio illa æquatur, hoc eunte quò vult, illo prohibente ire quà velit. A cataractis iterum nauigatur: xl. M. paſſ. inde Comagenes caput Samoſata. Arabia ſuprà dicta habet oppida, Edeſſam, quæ quondam Antiochia dicebatur, Callirrhoen à fonte nominatam, Carras clade Craſſi nobiles. Iungitur præfectura Meſopotamiæ, originem à Syris trahens, in qua Anthemuſia & Nicephorium oppida. Mox Arabes, qui Rhetaui vocantur: horum caput Singara. A Samoſatis autem latere Syriæ, Marſyas amnis influit. Gingla Comagenem finit, Merorum ciuitas incipit. Oppida alluuntur Epiphania & Antiochia, quæ ad Euphraten vocantur. Item Zeugma lxxij. millib. paſſuum à Samoſatis, tranſitu Euphratis nobile. Ex aduerſo Apamiam Seleucus, idem vtriuſque conditor, ponte iunxerat. Qui cohærent Meſopotamiæ, Rhoali vocantur. At in Syria oppida, Europum, Thapſacum quondam, nunc Amphipolis, Arabes Scenitæ. Ita fertur vſque Vram locum, in quo conuerſus ad Orientem relinquit Syriæ Palmyrenas ſolitudines, quæ vſque ad Petram vrbem, & regionem Arabiæ felicis appellatæ, pertinent.

† *hunc illi in pugna Taurus aufert.*

Palmyra. CAP. XXV.

PAlmyra vrbs nobilis ſitu, diuitiis ſoli, & aquis amœnis, vaſto vndique ambitu harenis includit agros: ac velut terris exempta à rerum natura, priuata ſorte inter duo imperia ſumma, Romanorum Parthorumque, & prima in diſcordia ſemper vtrinque cura, abeſt à Seleucia Parthorum, quæ vocatur ad Tigrin cccccxxxvij. mill. paſſ. A proximo verò Syrię litore ducetis quinquagintaduobus millibus, & à Damaſco viginti ſeptem propius.

Hierapolis. CAP. XXVI.

INfra Palmyræ ſolitudines, Stelendena regio eſt, dictæque iam Hierapolis, ac Berœa, & Chalcis. Vltra Palmyram quoque ex ſolitudinibus iis aliquid obtinet Hemeſa, item Elatium, dimidio propior Petræ, quàm Damaſcus. A ſura autem proximè eſt Philiſcum, oppidum Parthorum ad Euphratem. Ab eo Seleuciam dierum decem nauigatio, totidemq; ferè Babylonem. Scinditur Euphrates à Zeugmate octogintatribus millibus paſſuum circa vicum Maſſicen Et parte læua in Meſopotamiam vadit per ipſam Seleuciam, circa eam præfluenti infuſus Tigri. Dexteriore autem alueo Babylonem, quondam Chaldææ caput, petit, mediamque permeans, item quam Otrin vocant, diſtrahitur in paludes. Increſcit autem & ipſe Nili modo ſtatis diebus, paulum differens, ac Meſopotamiam inundat Sole obtinente viceſimam partem Cancri: minui incipit † in Virgine, & Leone tranſgreſſo. In totum verò remeat in vigeſimanona parte Virginis.

† *in Virginem à Leone trãſgreſſo.*

Cilicia, & adiunctæ gentes Iſauricæ, Homonadum, Piſidia, Lycaonia, Pamphylia, Taurus mons, Lycia. CAP. XXVII.

SEd redeamus ad oram Syriæ, cui proxima eſt Cilicia. Flumen Diaphanes, mons Crocodilus, portæ Amani montis. Flumina, Andricus, Pinarus, Lycus: ſinus Iſſicus. Oppidum Iſſos, inde Alexandria flumen Chlorus, oppidum Aegæ liberum, amnis Pyramus, portæ Ciliciæ: oppida, Mallos, Magarſos, & intus Tarſos. Campi Aleij: oppida Caſſipolis, Mopſos liberum Pyramo impoſitum, Thynos, Zephyrium, Anchiale. Amnes Saros, Cydnus Tarſum liberam vrbem procul à mari ſecans. Regio Celenderitis cum oppido. Locus Nymphæum, Solœ Cilicij, nunc Pompeiopolis, Adana, Cibyra, Pinara, Pedalie, Halix, Arſinoe, Tabæ, Doron. Iuxtaque mare Corycos, eodem nomine oppidum, & portus, & ſpecus. Mox flumen Calycadnus. Promontorium Sarpedon: oppida Olme, Myle, promontorium & oppidum Veneris, à quo proximè Cyprus inſula. Sed in continenti oppida, Myanda, Anemurium, Coraceſium, finiſque antiquus Ciliciæ Melas amnis. Intus autem dicendi Anazarbeni, qui nunc Cæſarauguſtani, Caſtabla, Epiphania, quæ anteà Eniandos, Eleuſa, Iconium. Seleucia ſupra amnem Calycadnum, Trachiotis cognomine, à mari relata, vbi vocabatur Hormia. Prætereà intus flumina, Liparis, Bombos, Paradiſus. Mons Imbarus. Ciliciæ Pāphyliam omnes iunxere, neglecta gente Iſaurica. Oppida eius intus Iſaura, Clibanus, Lalaſſis; decurrit autem

autem ad mare Anemurij regione suprà dicti. Simili modo omnibus, qui eadem composuere, ignorata est illi contermina gens Homonadum, quorum intus oppidum Homona. Cætera castella xliiij. inter asperas conualles latent. Insident verticem Pisidæ, quondam Solymi appellati, quorum colonia Cæsarea, eadem Antiochia. Oppida Oroanda, Sagalessos. Hos includit Lycaonia in Asiaticam iurisdictionem versa, cum qua conueniunt Philomelienses, Tymbriani, Leucolithi, Pelteni, Hyrienses. Datur & tetrarchia ex Lycaonia, qua parte Galatiæ contermina est, ciuitatum xiiij. vrbe celeberrima Iconio. Ipsius Lycaoniæ celebrantur Tembasa in Tauro, Sinda in confinio Gallatiæ atque Cappadociæ: à latere autē eius super Pamphyliā veniunt Thracum soboles, Milyæ, quorum Aricāda oppidū. Pamphylia, antè Mopsopia appellata. Mare Pamphyliū Cilicio iungitur. Oppida eius Side, & in monte Aspendus, Plataniſtûs, Perga: Promontorium Leucolla. Mons Sardemisus, amnis Eurymedon iuxta Aspendū fluens: Cōtaractes, iuxta quē Lyrnessus & Olbia: vltimaq; eius oræ Phaselis. Iunctū ei mare Lycium est, gensq; Lycia, vnde vastus sinus. Taurus mons, ab Eois veniens litorib⁹, Chelidonio ꝓmontorio disterminat. Immensus ipse, & innumerarū gentiū arbiter, dextero latere Septētrionalis, vbi primùm ab Indico mari exurgit, læuo Meridianus, & ad occasum tendens: mediāq; distrahens Asiā, nisi opprimenti terras occurerent maria. Resilit ergo ad Septentriones, flexusq; immensum iter quærit, velut de industria rerum natura subinde æquora opponente, hinc Phœnicium, hinc Ponticum, illinc Caspium & Hyrcanium, contraque Mæoticum lacum. Torquetur itaq; collisus inter hæc claustra, & tamen victor, flexuosus euadit vsque ad cognata Rhiphæorum montium iuga, numerosis nominibus & nouis, quacunque incedit, insignis: Imaus prima parte dictus, mox Emodus, Paropamisus, Circius, Chambades, † Pharphariades, Choatras, Oreges, Oroandes, Niphates, Taurus. Atque vbi se quoque exuperat, Caucasus: vbi brachia emittit, subinde tentanti maria similis, Sarpedon, Coracesius, Cragus, iterumque Taurus, etiam vbi dehiscit, seque populis aperit: portarum tamen nomine vnitatem sibi vindicans, quæ alibi Armeniæ, alibi Caspiæ, alibi Ciliciæ vocantur. Quinetiam confractus, effugiens quoque maria, plurimis se gentium nominibus hinc & illinc implet: à dextra Hyrcanus, Caspius: à læua Pariedrus, Moschicus, Amazonicus, Coraxicus, Scythicus appellatus. In vniuersum verò Græcè Ceraunius. In Lycia igitur, à promontorio eius oppidum Simena, mons Chimæra noctibus flagrans, Nephæstium ciuitas, & ipsa sæpe flagrantibus iugis. Oppidum Olympus ibi fuit: nunc sunt montana, Gage, Corydalla, Rhodiopolis. Iuxta mare Lymira cum amne, in quem Arycandus influit, & mons Massycites, Andriaca ciuitas Myra. Oppida, Apyre, & Antiphellos, quæ quondam Habessus, atque in recessu Phellus. Deinde Pyrrha, itemque Xanthus à mari xv. M. passuum flumenque eodem nomine. Deinde Patara, quæ priùs Sataros, & in monte Sydima. Promontorium Cragus. Vltrà par sinus priori. Ibi Pinara, & quæ Lyciam finit Telmessus. Lycia quondam lx. oppida habuit, nunc xxxvj. habet. Ex his celeberrima præter suprà dicta Canas, Candyba, vbi laudatur Oenium nemus, Podalia, Choma præfluente Adesa, Cyane, Ascandalis, Amelas, Noscopium, Tlos, Telandrus. Comprehendit in mediterraneis Cabaliam, cuius tres vrbes, Oenoanda, Balbura, Bubon. à Telmesso Asiaticum mare, siue Carpathium, & quæ propriè vocatur Asia. In duas eam partes Agrippa diuisit. Vnam inclusit ab Oriente Phrygia & Lycaonia, ab Occidente Aegeo mari, à Meridie Aegyptio, à Septentrione Paphlagonia. Huius longitudinem ccccclxx. M. passuum latitudinem ccc. M. fecit. Alteram determinauit ab Oriente Armenia minore, ab Occidēte Phrygia, Lycaonia, Pamphylia, à Septentrione prouincia Pontica, à Meridie mari Pamphylio, longam cccccclxxv. M. passuum latam cccxxv. M. In proxima ora Caria est, mox Ionia: vltra eam Aeolis. Caria mediæ Doridi circunfunditur, ad mare vtroque latere ambiens. In ea Promontorium Pedalium. Amnis Glaucus deferens Telmessum. Oppida Dædala, Crya fugitiuorum. Flumen Axon, oppidum Calydna.

† Pariades.

Indus fluuius. CAP. XXVIII.

Amnis † Indus in Cibyratarum iugis ortus, recipit lx. perennes fluuios, torrentes verò amplius centum. Oppidum Caunos liberum, deinde Pyrnos. Portus Cressa, à quo Rhodus insula xx. M. locus Loryma. Oppida Thysanusa, Paridion, Larymna. Sinus Thymnias. Promontorium Aphrodisias. Oppidum Hyda. Sinus Schœnus. Regio Bubassus. Oppidum fuit Acanthus, alio nomine Dulopolis. Est in promontorio Gnidos libera, Triopia, dein Pegusa & Stadia appellata. Ab ea Doris incipit. Sed priùs terga, & mediterraneas iurisdictiones indicasse conueniat. Vna appellatur Cibyratica. Ipsum oppidum Phrygiæ est. Conueniunt eò xxv. ciuitates.

† Hermolaus, Ninus, legendum existimat.

Laodicea, Apamia, Ionia, Ephesus. CAP. XXIX.

Celeberrima vrbe Laodicea. Imposita est Lyco flumini, latera alluentibus Asopo & Capro, appellata primò Diospolis, dein Rhoas. Reliqui in eo conuentu, quos nominare non pigeat, Hydrelitę, Themisones, Hierapolitæ. Alter conuentus à Synnada accipit nomen. Conueniunt Lycaones, Appiani, Eucarpeni, Dorylæi, Mydæi, Iulienses, & reliqui ignobiles populi xv. Tertius Apamiam vadit, ante appellatam Celænas, dein Ciboton. Sita est in radice montis Signiæ, circunfusa Marsya, Obrima, Orga fluminibus in Mæandrum cadentibus. Marsyas ibi redditur, ortus ac paulò mox conditus, vbi certauit tibiarum cantu cum Apolline, Aulocrenis: ita vocatur conuallis decem. M.

passuum

paſſuum ab Apamia,Phrygiam petentibus. Ex hoc conuentu deceat nominare Metropolitas,Dio-
nyſopolitas,Euphorbenos,Acmonenſes,Peltenos,Silbianos. Reliqui ignobiles ix. Doridis in ſi-
nu,Leucopolis,Amaxitos,Elæûs,Euthene. Dein Cariæ oppida , Pitaium , Eutanæ, Halicarnaſſus.
Sex oppida contributa ei ſunt à magno Alexandro,Theangela,Sibde,Medmaſſa, Euranium, Peda-
ſum,Telmeſſum. Habitatur inter duos ſinus,Ceramicum & Iaſium. Inde Myndos, & vbi fuit Palæ-
myndus,Nariandus,Neapolis,Carianda,Termera libera,Bargyla & à quo ſinus Iaſius,oppidum Ia-
ſus. Caria interiorum nominum fama prænitet:quippe vbi ſunt oppida,Mylaſa libera, Antiochia,
vbi fuere Seminethos & Cranaos oppida,nunc eam circunfluunt Mæander & Moſſinus. Fuit in eo
tractu & Mæandropolis. Eſt Eumenia Cludro flumini appoſita, Glaucus amnis, Lyſias oppidum &
Orthoſia,Berecyntius tractus,Nyſa,Trallis,eadem Euanthia & Seleucia & Antiochia dicta. Allui-
tur Eudone amne,perfunditur Thebaide. Quidam ibi Pygmæos habitaſſe tradunt. Prætereà ſunt
Thydonos,Pyrrha,Eurome,Heraclea,Amyzon,Alabanda libera,quæ conuentum eum cognomi-
nauit: † Stratonicea libera,Hynidos,Ceramus,Trœzene,Phorontis. Longinquiores eodem diſce-
ptant foro,Othronienſes,Halydienſes,ſeu Hippini, Xyſtiani, Hydiſſenſes , Apolloniatæ, Trapezo-
politæ,Aphrodiſienſes liberi. Præter hæc ſunt Coſcinus , Harpaſa appoſita fluuio Harpaſo, quo &
Trallicon, cùm fuit, alluebatur. Lydia autem perfuſa flexuoſi amnis Mæandri recurſibus, ſuper Io-
niam procedit, Phrygiæ ab exortu Solis vicina, ad Septentrionem Myſiæ, meridiana parte Cariam
amplectens, Mæonia antè appellata. Celebratur maximè Sardibus in latere Tmoli montis , qui
antè Timolus appellabatur, vitibus conſitus, & ex eo profluente Pactolo , eodemq; Chryſorrhoa,
ac fonte Tarne: à Mæoniis ciuitas ipſa Hyde vocitata eſt , clara ſtagno Gygeo. Sardinia nunc ap-
pellatur ea iuriſdictio. Conueniuntque in eam extra prædictos, Macedones Cadueni, Loreni, Phi-
ladelpheni, & ipſi in radice Tmoli Cogamo flumini appoſiti Mæonij , Tripolitani: iidem & Anto-
niopolitæ Mæandro alluuntur: Apollonoshieritæ , Myſotmolitæ, & alij ignobiles. Ionia ab Iaſio
ſinu incipiens, numeroſiore ambitu litorum flectitur. In ea primus ſinus Baſilicus , Poſideum
promontorium & oppidum , oraculum Branchidarum appellatum , nunc Didymæi Apollinis , à
litore ſtadiorum viginti. Et inde centum octoginta. Milletus Ioniæ caput , Lelegeis antè & Pi-
tyuſa & Anactoria nominata , † ſuper octoginta vrbium per cuncta maria genitrix : nec fraudan-
da ciue Cadmo, qui primus proſam orationem condere inſtituit. Amnis Mæander ortus è lacu
in monte Aulocrene , plurimiſque affuſus oppidis , & repletus fluminibus crebris ita ſinuoſus
flexibus, vt ſæpe credatur reuerti , Apamenam primùm peruagatur regionem , mox Eumeneti-
cam, ac dein Bargylleticos campos: poſtremò Cariam placidus , omneſque eos agros fertiliſſi-
mo rigans limo, ad decimum à Mileto ſtadium lenis illabitur mari. Inde mons Latmus. Oppi-
da, Heraclea montis eius, cognominis Caricæ, Myûs, quod primò condidiſſe Iones narrantur, A-
thenis profecti, Naulochum, Priene. In ora quæ Trogilia appellatur, Geſſus amnis. Regio omni-
bus Ionibus ſacra, & ideo Panionia appellata. Iuxtà fugitiuis conditum (vti nomen indicio eſt)
Phygela. Fuit & Maratheſium oppidum. Supra hæc Magneſia Mæandri cognomine inſignis , à
Theſſalica Magneſia orta. Abeſt ab Epheſo xv.M.paſſuum. Trallibus eo amplius MMM, anteà Theſ-
ſaloce & Androlitia nominata: & litori appoſita Deraſidas inſulas ſecum abſtulit. Intus & Thyati-
ra alluitur Lyco, Pelopia aliquando & Euhippa cognominata. In ora autem Manteium, Epheſus
Amazonũ opus, multis ante expetita nominibus: Alopes, cùm pugnatũ apud Troiam eſt, mox Or-
tygia, & Morges vocata eſt, & Smyrna cognomine Trachea, & Samornion, & Ptelea. Attollitur mõ-
te Pione, alluitur Cayſtro in Cylbianis iugis orto, multosq; amnes deferente, & ſtagnũ Pegaſeum
quod Phyrites amnis expellit. Ab his multitudo limi eſt, quà terras propagat, mediiſq; iam campis
Syrien inſulam adiecit. Fons in vrbe Callipia, & templum Dianæ complexi è diuerſis regionibus,
duo Selinuntes. Ab Epheſo Manteium aliud Colophoniorum, & intus ipſa Colophon, † Haleſo af-
fluente. Inde Apollinis Clarij phanum, Lebedos: fuit & Notium oppidũ. Promontoriũ Coryceon,
mons Mimas ccl.M.paſſ, excurrens, atq; in continentibus campis reſidens. Quo in loco magnus A-
lexãder intercidi planitiem eam iuſſerat. vij.M.cccc. paſſuum longitudine, vt duos ſinus iungeret,
Erythraſque cum Mimante circunfunderet. Iuxta eas fuere oppida Pteleon, Helos, Dorion: nunc
eſt Aleon fluuius, Corinæum Mimantis promontorium , Clazomene, Parthenie & Hippi , Chy-
tophoria appellatæ , cùm inſulæ eſſent: Alexander idem per duo ſtadia continenti adnexuit. Inter-
iere intus Daphnûs & Hermeſia, & Sipylum , quod antè Tantalis vocabatur , caput Mæoniæ, vbi
nunc eſt ſtagnum Sale: ob id & Archæopolis ſubſtituta Sipylo , & inde illi Colpæ, & huic Lebade.
Regredientibus inde abeſt xij. M. paſſuum ab Amazone condita , reſtituta ab Alexandro, in ora
Smyrna, amne Melete gaudens non procul orto. Montes Aſiæ nobiliſſimi in hoc tractu ferè expli-
cant ſe, Maſtuſia à tergo Smyrnæ, & Termetis Olympi radicibus iunctus. Is in Dracone deſinit, Dra-
co in Tmolo, Tmolus in Cadmo, ille in Tauro. A Smyrna Hermus amnis campos facit, & no-
mini ſuo adoptat. Oritur iuxta Doryleum Phrygiæ ciuitatem , multoſque colligit fluuios, inter
quos Phrygem, qui nomine genti dato, à Caria eam diſterminat: Hyllũ & Cryon, & ipſos Phrygiæ,
Myſiæ, Lydiæ amnibus repletos. Fuit in ore eius oppidũ Temnos: nunc in extremo ſinu Myrmeces

† Aliâs ſic: Stratonice, Alinda liberæ quas vrbes in hoc tractu eodem ordine enumerat & Ptolemæus.

† Aliâs, ſuper ſeptuaginta, & melius fortaſſis, cùm præſertim Seneca in lib. de Conſolat. ad Helbiã matrem, Mileſiorum colonias LXXV. omnino fuiſſe aſſerat.

† Sunt qui malint, Halete: cuius fluuij in hoc tractu meminit & Pauſanias.

ſcopuli,oppidum Leuce in promontorio quod inſula fuit,finiſq́ue Ioniæ Phocæa.Smyrnęum conuentum magna pars Aeoliæ,quæ mox dicetur,frequentat: præterque Macedones Hyrcani cognominati,& Magnetes à Sipylo.Epheſum verò alterum lumen Aſiæ,remotiores conueniunt Cæſarienſes,Metropolitæ,Cylbiani,inferiores & ſuperiores Myſomacedones,Maſtaurenſes,Brullitæ, Hypæpeni,Dioshieritæ.

Aeolis. Troas. CAP. XXX.

AEolis proxima eſt,quondam Myſia appellata,& quæ Helleſponto adiacet Troas. Ibi à Phocæa, Aſcanius portus. Dein fuerat Lariſſa:ſunt Cyme,Myrina,quæ Sebaſtopolim ſe vocat: & intus Aegæ,Attalia,Poſidea,Neon tichos,Temnos. In ora autem Titanus amnis,& ciuitas ab eo cognominata. Fuit & Grynia, nunc tantùm portus ſoli, inſula apprehenſa. Oppidum Elæa, & ex Myſia veniens Caicus amnis. Oppidum Pitane, Canaius amnis. Intercidêre Canæ, Lyſimachia, Atarnea,Carene,Ciſthene,Cilla,Cocillum,Thebæ,Aſtyre,Chryſa,Palæſcepſis,† Gergithos, Neandros:nunc eſt Perperene ciuitas,Heracleotes tractus,Coryphas oppidum, † amnis Gryliosſolius. Regio Aphrodiſias,quæ anteà Politiceorgas.Regio Scepſis. Flumen Euenum, cuius in ripis intercidêre Lyrneſſos & Miletos.In hoc tractu Ida mons. Et in ora quæ ſinum cognominauit & conuentum,Adramytteos,olim Pedaſus dicta.Flumina Aſtron,Cormalos,Eryannos,Alabaſtros, Hieros ex Ida. Intus mons Gargara,eodemq́ue nomine oppidum.Rurſus in litore Atandros,Edonis prius vocata,deinde Cimmeris,& Aſſos,eadem Apollonia. Fuit & Palamedium oppidum. Promontorium Lecton diſterminans Aeolida & Troada.Fuit & Polymedia ciuitas,& Cryſſa,& Lariſſa alia. Smintheum templum durat. Intus Colone intercidit,deportata Adramytteum negotia. Apolloniatæ à Rhyndaco amne,Ereſij,Miletopolitæ,Pœmaneni Macedones,Aſchilacæ,Polichnæi,Pionitæ,Cilices,Mandagandeni:in Myſia Abrettini,& Helleſpontij appellati, & alij ignobiles. Troadis primus locus Amaxitus,dein Cebrenia,ipſaq́ue Troas, Antigonia dicta: nunc Alexandria, colonia Ro.oppidum Nee,Scamander amnis nauigabilis,& in promontorio quondam Sigęum oppidum. Dein portus Achæorum,in quem influit Xanthus Simoenti iunctus:ſtagnumq́ue prius faciens Palæſcamander. Cæteri Homero celebrati,Rheſus,Heptaporus,Careſus, Rhodius veſtigia non habent. Granicus diuerſo tractu in Propontida fluit. Eſt tamen & nunc Scamandria ciuitas parua,ac M. ccccc.paſſ.remotum à portu Ilium immune,vnde omnis rerum claritas.Extra ſinum ſunt Rhœtea litora,Rhœteo & Dardanio & Ariſbe oppidis habitata.Fuit & Achilleon, oppidũ iuxta tumulũ Achillis conditũ à Mitylenæis,& mox Athenienſibus, † vbi claſſis eius ſteterat.In Sigeo fuit & Aeantium,à Rhodiis conditũ in altero cornu,Aiace ibi ſepulto xxx.ſtad. interuallo à Sigeo, & ipſo in ſtatione claſſis ſuæ.Supra Aeolida,& partem Troadis,in mediterraneo eſt, quæ vocatur Teuthrania,quã Myſi antiquitus tenuere.Ibi Caicus amnis iam dictus oritur. Gens ampla per ſe, etiam cùm totũ Myſia appellaretur.In ea Pioniæ,Andera,Dale,Stabulũ,Coniſium,Tegiũ, Balcea, Tiare, Teuthranie,Sarnaca,Haliſerne,Lycide,Parthenium,Thymbre,Oxiopum,Lygdanum,Apollonia,longeq́ue clariſſimũ Aſiæ Pergamum,quod intermeat Selinus,præfluit Cetius profuſus Pindaſo monte. Abeſt haud procul Elæa,quam in litore diximus.Pergamena vocatur eius tractus iuriſdictio. Ad eam conueniunt Thiatyreni,Mygdones,Moſſini,Bregmenteni,Hieracomitæ, Perpereni, Tyareni, Hierapolenſes,Harmatopolitæ,Attalenſes, Pantaenſes, Apollonidienſes,aliæq́ue inhonoræ ciuitates. A Rhœteo Dardanium oppidum paruum abeſt ſtad.lxx.Inde xviij.M.promontorium Trapeza,vnde primùm concitat ſe Helleſpontus.Ex Aſia interiiſſe gentes tradit Eratoſthenes Solymorũ, Lelegum,Bebrycum,Colycantiorum,Trepſedorum.Iſidorus Arimos,& Capretas,vbi ſit Apamia condita à Seleuco rege,inter Ciliciam,Cappadociam,Cataoniam,Armeniam.Et quoniam ferociſſimas gentes domuiſſet,initio Dameam vocatam.

‡ *Gergetha, Strabo libro decimotertio.*

† *Locus eſt omnino deprauatus,quẽ Pintianus hunc in modum reſtituendũ exiſtimat: Amnes Grylios,Solus: regio Aphrodiſias,quæ anteà Politice: Orgas regio, Scepſis.*

† *Legendum mutata verborum interpunctione,vbi claſſis eius ſteterat in Sigeo. Deinde ſubiũgendum, Fuit & Aeantion. In Sigeo enim ſepultũ fuiſſe Achillem, in Rhœteo autẽ Aiacem, ex Strabone, Põponio, & Stephano notum eſt.*

Inſulæ ante Aſiam,Pamphylium mare,Rhodus,Samus,Chius. CAP. XXXI.

INſularum ante Aſiam prima eſt in Canopico oſtio Nili, à Canopo Menelai gubernatore (vt ferunt) dicta. Altera iuncta ponte Alexandriæ,colonia Cæſaris Dictatoris, Pharus, quondam diei nauigatione diſtans ab Aegypto:nunc è turri nocturnis ignibus curſum nauium regens. Nanq; fallacibus vadis Alexandria,tribus omnino aditur alueis maris,Tegamo,Poſideo,Tauro. In Phœniceo deinde mari eſt ante Ioppen Paria,totum oppidum,in qua obiectam belluæ Andromedam ferunt:& iam dicta Arados,inter quam & continentem quinquaginta cubita alto mari (vt author eſt Mutianus) è fonte dulcis aqua tubo coriis facto,vſq; à vado trahitur.Pamphyliũ mari ignobiles inſulas habet.Cilicium ex quinque maximis Cyprum,ad ortum occaſumq́ue Ciliciæ ac Syriæ obiectam,quondam ix.regnorum ſedem.Hius circuitum Timoſthenes ccccxxix.M.ccccc.prodidit. Iſidorus ccclxxv.M.Longitudinem inter duo promontoria,Dinaretum & Acamanta,quod eſt ad occaſum,Artemidorus clx.ccccc.Timoſthenes cc.vocatam ante Acamantida, Philonides Ceraſtin, Xenagoras & Aſpeliam,& Amathuſiam,& Macariam,Aſtynomus Crypton,& Coliniam. Oppida in ea xv.Paphos,Palæphaphos,Curias,Citium,Corineum,Salamis,Amathus,Lapethos,Solœ,Tamaſeus,Epidarum,Chytri,Arſinoe,Carpaſium,Golgi.Fuere & ibi Cinyria,Marium,Idalium. Abeſt ab Anemurio Ciliciæ quinquaginta M.paſſ.Mare,quod prætenditur, vocant Aulona Cilicium.

In

In eodem situ Elæusa insula est, & quatuor ante promontorium ex aduerso Syriæ Clides, rursusque ab altero capite Stiria. Contra Neampaphum Hierocepia. Contra Salamina, Salaminæ. In Lycio autem mari Illyris, Telendos, Attelebussa, Cypriæ tres steriles, & Dionysia, prius Caretha dicta. Deinde contra Tauri promontorium pestiferæ nauigantibus Chelidoniæ, totidem ab iis cum oppido Leucola, Pactyæ, Lasia, Nymphais, Macris: Megista, cuius ciuitas interiit. Multæ deinde ignobiles. Sed contra Chimæram Dolichiste, Chirogylium, Crambussa, Rhoge, Enagora viij. M. pass. Dædaleon duæ, Cryeon tres, Strongyle, & contra Sidyma Antiochi, Glaucumque versus amnem Lagusa, Macris, Didymæ, Helbo, Scope, Aspis, & in qua oppidum interiit Telandria, proximaque Cauno Rhodussa. Sed pulcherrima & libera Rhodos, circuitu cxxx. mil. pass. aut si potius Isidoro credimus, ciij. habitata vrbibus Lindo, Camiro, Ialyso nunc Rhodo. Distat ab Alexandria Aegypti ccccclxxviij. mill. vt Isidorus tradit: vt Eratosthenes, ccccclxix. mil. vt Mutianus. D. à Cypro clxvj. Vocitata est anteà Ophiusa, Asteria, Aethræa, Trinacria, Corymbia, Pœessa, Atabyria ab rege. Deinde Macria, & Oloessa. Rhodiorum insulæ, Carpathus, quæ mari nomen dedit: Casos, Achne olim: Nisyros distans ab Gnido xij. mill. ccccc. Porphyris anteà dicta. Et eodem tractu media inter Rhodum Gnidumque Syme. Cingitur xxxvij. mill. ccccc. Portus benignè præbet octo. Præter has circa Rhodum, Cyclopis, Teganon, Cordysula, Diabetæ iiij. Hymos, Chalce cum oppido, † Seutlusa, Narthecusa, Dimastos, Progne: & à Gnido, Ciserussa, Therionarce, Calydne cum tribus oppidis, Notio, Nisyro, Mendetero, & in Arconneso oppidum Ceramus. In Cariæ ora, quæ vocantur Argiæ, numero viginti, & Hyetussa, Lepsia, Leros. Nobilissima autem in eo sinu Cos, ab Halicarnasso quindecim mill. passuum distans, circuitu centum vt plures existimant, Merope vocata: Cos, vt Staphylus: Meropis, vt Dionysius: dein Nymphæa. Mons ibi Prion, & Nisyron abruptam illi putant, quæ Porphyris anteà dicta est. Hinc Carianda cum oppido. Nec procul ab Halicarnasso Pidosus. In Ceramico autem sinu Priaponnesos, Hipponnesos, Psyra, Mya, Lampsemandus, Passala, Crusa, Pyrrhe, Sepiussa, Melano: paulumque à continente distans, quæ vocata est Cinædopolis, probrosis ibi relictis à rege Alexandro. Ioniæ ora † Aegeas & Corseas habet, & Icaron, de qua dictum est: Laden, quæ prius Late vocabatur: atq; inter ignobiles aliquot, duas Camelidas Mileto vicinas: * Mycalen, Trogilias, Trepsilion, Argennon, Sandalion, Samon liberam, circuitu octoginta septem mill. passuum: aut, vt Isidorus, centum. Parrheniam primùm appellatam, Aristoteles tradit, posteà Dryusam, deinde Anthemusam: Aristocritus adiicit Melamphyllum, dein Cyparissiam: alij Parthenerosam, Stephanen. Amnes in ea Imbrasus, Chesius, Ibettes. Fontes Gigarto, Leucothea. Mons Cercetius. Adiacent insulæ, Rhypara, Nymphæa. Achillea. Par claritate ab ea distat xciij. M. passuum, cum oppido Chios libera, quam Aethaliam Ephorus prisco nomine appellat, Metrodorus & Cleobulus Chiam, à Chione nympha, aliqui à niue, & Macrin & Pityusam. Montem habet Pellenæum, marmor Chium. Circuitu cxxv. M. pass. colligit, vt veteres tradidere. Isidorus ix. millia adiicit. Posita est inter Samum & Lesbum, ex aduerso maximè Erythrarum. Finitimæ sunt Thallusa, quam alij Dapnusam scribunt, Oenussa, Elaphites, Euryanassa, Arginusa cum oppido, iam hæ circa Ephesum, & quæ Pisistrati vocantur, Anthinæ, Myonnesos, Diareusa. In vtraq; oppida intercidere. Porroselene cũ oppido, Cerciæ, Halone, Commone, Illetia, Lepria, & Resperia, Procusæ, Bolbulæ, Phanæ, Priapos, Syce, Melane, Aenare, Sidusa, Pela, Drymusa, Anydros. Scopelos, Sycussa, Marathussa, Psile, Perirheusa, multæq; ignobiles. Clara verò in alto Teos cum oppido, à Chio lxxj. M. passuum tantundem ab Erythris. Iuxta Smyrnam sunt Peristerides, Carteria, Alopece, Elæussa, Bachina, Pystira, Crommyonnesos, Megale. Ante Troada Ascaniæ, Plateæ iij. Dein Lamiæ, Plitaniæ ij. Plate, Scopelos, Getone, Artheidon, Celę, Lagussæ, Didymæ. Clarissima autem Lesbos, à Chio sexagintaquinque mil. pass. Hemerte, & Lasia, Pelasgia, Aegira, Aethiope, Macaria appellata fuit, octo oppidis inclyta. Ex iis Pyrrha hausta est mari, Arisbe terrarũ motu subuersa. Antissam Methymna traxit in seipsam viij. vrbibus Asiæ in xxxvij. M. passuum vicina. Et Agamede obiit, & Hiera. Restant Eresos, Pyrrha, & libera Mitylene, annis D. potens. Tota insula circuitur, vt Isidorus, clxviij. M. passuum vt veteres, cxcv. M. Montes habet Lepethymum, Ordymnum, Macistum, Creonem, Olympum. A proxima continente abest vij. M. ccccc. passuum. Insulæ appositæ, Sandalion, Leucæ quinque. Ex iis Cydonea cum fonte calido. Argenussæ ab Aege iiij. M. passuum distant. Dein Phellusa, Pedna. Extra Hellespontũ aduersa Sigæo litori adiacet Tenedus Leucophrys dicta, & Phœnice, & Lyrnessos. Abest à Lesbo lvj. M. passuum à Sigæo xij. M. ccccc.

† Teutlusa, Stephano.

† Aliàs, Trageas, quæ etiã in hoc maris tractu prope Ladam Strabo & Stephanus collocarunt.

* Mycalæ Trogiliam.

Hellespontus, Mysia, Phrygia, Galatia, Bithynia, Bosphorus. CAP. XXXII.

IMpetum deinde sumit Hellespontus, & mare incumbit, vorticibus limitem fodiens, donec Asiã abrumpat Europæ. Promontorium id appellauimus Trapezam: ab eo decem M. passuum. Abydum oppidum, vbi angustiæ septem stadiorum. Deinde Percote oppidum, & Lampsacum, anteà Pityusa dictum. Parium colonia, quam Homerus Adrastiam appellauit. Oppidum Priapos, amnis Aesepus, Zelia, Propontis, ita appellatur vbi se dilatat mare. Flumen Granicum, Artace portus, vbi oppidum fuit. Vltrà insula, quam continenti iunxit Alexander, in qua oppidũ Millesiorũ Cyzicum, anteà vocitatũ Arconnesos, & Dolionis, & Dindymus, cuius à vertice mons Dindymus.

Mox oppida Placia, Ariacos, Scylace, quorum à tergo mons Olympus, Mysius dictus: ciuitas Olympena. Amnes Horisius, & Rhyndacus, antè Lycus vocatus. Oritur in stagno Artynia iuxta Miletopolim: recipit Macestón, & plerosq; alios, Asiam Bithyniamq; disterminans. Ea appellata est Cronia, dein Thessalis, dein Maliande & Strymonis. Hos Homerus Halizonas dixit, quando præcingitur gens mari. Vrbs fuit immensa Attusa nomine: nunc sunt xv. ciuitates, inter quas Gordiu come, quæ Iuliopolis vocatur, & in ora Dascylos. Deinde flumen Gebes, & intus Helgas oppidum, quæ Germanicopolis, alio nomine Booscœte, sicut Apamia, quæ nunc Myrlea Colophoniorũ: flumen Etheleum, antiquus Troadis finis, & Mysiæ initium. Posteà sinus, in quo flumen Ascanium, oppidũ Bryllion, amnes Hylas, & Cios cum oppido eiusdem nominis, quod fuit emporium non procul accolentis Phrygiæ, à Milesiis quidem cõditum, in loco tamen qui Ascania Phrygiæ vocabatur. Quapropter non alibi aptiùs de ea dicatur. Phrygia Troadi superiecta, populisque à promontorio Lecto ad flumen Etheleum prædictis, Septentrionali sui parte Galatiæ contermina, Meridiana Lycaoniæ, Pisidiæ, Mygdoniæque, ab Oriente Cappadociam attingit. Oppida ibi celeberrima præter iam dicta, Ancyra, † Andria, Celænæ, Colossæ, Carina, Cotiaion, Cerane, Iconium, Midaion. Sunt autores transisse ex Europa Mysos, & Brygas, & Thynos, à quibus appellantur Mysi, Phryges, Bithyni. Simul dicendum videtur & de Galatia, quæ superposita, agros maiori ex parte Phrygiæ tenet, caputque quondam eius Gordium. Qui partem eam insedere, Gallorum Tolistobogi, & Voturi, & Ambitui vocantur: qui Mæoniæ & Paphlagoniæ regionem, Trocmi. Prætenditur Cappadocia à Septentrione & Solis ortu, cuius vberrimam partem occupauere Tectosages, ac Teutobodiaci. Et gentes quidem hæ. Populi verò ac tetrarchiæ omnes numero cxcv. Oppida, Tectosagum Ancyra, Trocmorum Tauium, Tolistobogorum Pesinûs. Præter hos, celebres Attalenses, Arasenses, Comenses, Dioshieronitæ, Lystreni, Neapolitani, Oeandenses, Seleucenses, Sebasteni, Timoniacenses, Tebaseni. Attingit Galatia & Pamphyliæ Cabaliam, & Milyas, qui circa Barin sunt, & Cyllanticum, & Oorandicum Pisidiæ tractum. Item Lycaoniæ partem Obigenen. Flumina sunt in ea præter iam dicta, Sangariũ & Gallus, à quo nomen traxere Matris Deûm sacerdotes. Nunc reliqua in ora, à Cio intus in Bithynia Prusa, ab Annibale sub Olympo condita. Inde Nicæam vigintiquinque millia passuum interueniente Ascanio lacu. Deinde Nicæa in vltimo Ascanio sinu, quæ priùs Olbia: & Prusa item altera sub Hippio monte, Fuere Pythopolis, Parthenopolis, Coryphanta. Sunt in ora amnes, Aesius, Bryazon, Plataneus, Areus, Siros, Gendos, qui & Chrysorrhoas. Promontorium, in quo † Megarice oppidum fuit. Inde Craspedites sinus vocabatur, quoniam id oppidum velut in lacinia erat. Fuit & Astacum, vnde & ex eo Astacenus idem sinus. Fuit & Libyssa oppidum, vbi nunc Annibalis tantùm tumulus: est in intimo sinu Nicomedia Bithyniæ præclara. Leucatas promontorium, quo includitur Astacenus sinus, à Nicomedia xlij. M. ccccc. Rursusq; coeuntibus terris angustiæ pertinentes vsque ad Bosporum Thracium. In iis Chalcedon libera, † à Nicomedia lxxij. ccccc. Procerastis anteà dicta, dein Compusa: posteà cæcorum oppidum, quòd locum eligere nescissent, septem stadiis distante Byzantio, tanto feliciore omnibus modis sede. Cæterùm intus in Bithynia colonia Apamena, Agrippenses, Iuliopolitæ, Bithynion. Flumina, Syrium, Lapsias, Pharmicas, Alces, Crynis, Lylæus, Scopius, Hieras, qui Bithyniam & Galatiam disterminat. Vltra Chalcedona Chrysopolis fuit. Deinde Nicopolis, à qua nomen etiamnum sinus retinet: in quo portus Amyci. Deinde Naulochum promontorium, Estiæ templum Neptuni, Bosporus D. p. interuallo Asiam Europæ iterum auferens, abest à Chalcedone xij. M. ccccc. pass. Inde fauces primæ viij. M. ccl. p. vbi Phinopolis oppidum fuit. Tenent oram omnem Thyni, interiora Bithyni. Is finis Asiæ est, populorumque cclxxxij. qui ad eum locum à fine Lyciæ numerantur. Spatium Hellespontì & Propontidis ad Bosporum Thracium clxxxviij. M. p. diximus. à Chalcedone Sigeum Isidorus ccclxij. M. ccccc. pass. tradit. Insulæ in Propontide ante Cyzicum Elaphonnesus, vnde Cyzicenum marmor: eadem Neuris, & Proconnesus dicta. Sequuntur Ophiusa, Acanthus, Phœbe, Scopelos, Porphyrione, Halone cum oppido. Delphacia, Polydora. Artacæon cum oppido. Est & contra Nicomediam Demonnesos. Item vltra Heracleam aduersa Bithyniæ Thynnias, quam barbari Bithyniam vocant. Est & Antiochia, & contra fauces Rhyndaci Besbicos, decem & octo mil. circuitu. Est & Elæa, & duæ Rhodussæ, Erebinthus, Megale, Chalcitis, Pityodes.

† Andira.

† Megaricon, Stephano.

† à Nicomedia LXXII. M. D. pass. Cerastis anteà dicta, dein Colpoessa.

10 20 30 40 50

C. PLINII

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER *SEXTVS.*

Pontus Euxinus. CAP. I.

PONTVS Euxinus, anteà ab inhoſpitali feritate Axenos appellatus, peculiari inuidia naturæ ſine vllo fine indulgentis auiditati maris, & ipſe inter Europam Aſiamq́ue funditur, Non fuerat ſatis Oceano ambiſſe terras, & partem earum aucta immanitate abſtuliſſe, non irrupiſſe fractis montibus, † Calpeque Africæ auulſa tanto maiora abſorbuiſſe, quàm reliquerit, ſpatia, non per Helleſpontum Propontida infudiſſe, iterum terris deuoratis: à Boſporo quoque in aliam vaſtitatem panditur nulla ſatietate, donec expatianti † lacus à Mæoti rapinam ſuam iungant. Inuitis hoc accidiſſe terris indicio ſunt tot anguſtiæ, atque tam parua naturæ repugnantis interualla, ad Helleſpontum octingentorum ſeptuagintaquinque paſſuum ad Boſporos duos, vel bubus meabili tranſitu. Vnde nomen ambobus, & tanquam in diſſociatione germanitas concors. Alitum quippe cantus, canumq́ue latratus inuicem audiuntur: vocis etiam humanæ commercia, inter duos orbes † manente colloquio, niſi cùm idipſum auferunt venti. Menſuram Ponti à Boſporo ad Mæotium lacum quidam fecere $\overline{xiiii}$. triginta octo mill. ccccc. paſſ. Eratoſthenes centum minorem. Agrippa à Chalcedone ad Phaſin $\overline{x}$. mill. Inde Boſporum Cimmerium trecenta ſexaginta mill. Nos interualla generatim ponemus comperta in noſtro æuo, quando etiam in ipſo ore Cimmerio pugnatum eſt. Ergo à faucibus Boſpori eſt amnis Rhebas, quem aliqui Rhœſium dixerunt. Deinde Pſillis, portus Calpas, Sangarius fluuius ex inclytis. Oritur in Phrygia, accipit vaſtos amnes, inter quos Tembrogium & Gallum. Idem Sangarius à pleriſque dictus Coralius, à quo incipiunt Maryandini ſinus, oppidumq́ue Heraclea Lyco flumini appoſitum. Abeſt à Ponti ore millibus ducentis: portus Acone, veneno aconito dirus, ſpecus Acheruſia. Flumina Pedopiles, Callichorum, Sonautes. Oppidum Tium, ab Heraclea trigintaocto mill. paſſ. Fluuius Bilis.

† Calpeq́; Abila auulſa.

† lacus Mæotis rapinam ſuam iungat.

† meante

Gens Paphlagonum & Cappadocum. CAP. II.

VLtra quem gens Paphlagonia, quam Pylæmeniam aliqui dixerunt, incluſam à tergo Galatia. Oppidum Maſtya Mileſiorum, deinde Cromna. Quo loco Henetos adiicit Nepos Cornelius, à quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos credi poſtulat. Seſamum oppidum, quod nūc Amaſtris. Mons Cytorus, à Tio lxiiij. M. paſſuum. Oppida Cimolis, Stephane, amnis Parthenius Promontorium Carambis vaſto excurſu, abeſt à Ponti oſtio cccxv. M. paſſuum, vel vt aliis placuit, ccl. M. Tantundem à Cimmerio, aut vt aliqui maluere, cccxij. M. ccccc. Fuit & oppidum eodem nomine, & aliud inde Armine: nunc eſt colonia Sinope, à Cytoro clxiiij. M. Flumen Varetum, gens Cappadocum, oppidum Gaziura & Gazelum, amnis Halys, à radicibus Tauri per Cataoniam Cappadociamq́ue decurrens. Oppida Gangre, Cariſſa: Amiſum liberum, à Sinope cxxx. M. paſſuum.

Eiusdemque nominis sinus tanti recessus, vt Asiam penè insulam faciat, cc. M. passuum haud amplius per continētem ad Issicum Ciliciæ sinum. Quo in omni tractu proditur, tres tantùm gentes Grçcas iure dici, Doricam, Ionicam, Aeolicam, cæteras Barbarorum esse. Amiso iunctum fuit oppidū Eupatoria, à Mithridate conditum. Victo eo, Pompeiopolis vtrunq; appellatum est.

Cappadocia. CAP. III.

CAppadocia intus habet coloniam Claudij Cæsaris Archelaidem, quam præfluit Halys: oppida Comana, quod Sarus: Neocæsaream, quod Lycus: Amasiam, quod Iris, in regione Gazacena. In Colopena verò Sebastiā, & Sebastopolin. Hæc parua, sed paria suprà dictis. Reliqua sui parte Melitam à Semiramide conditā, haud procul Euphrate: Diocæsareā, Tyana, Castabala, Magnopolim, Zelam: & sub monte Argæo Mazacam, quæ nunc Cæsarea nominatur. Cappadociæ pars prætenta Armeniæ maiori, Melitene vocatur: Comagenæ, Cataonia: Phrygiæ, Garsauritis: Sargaurasanæ, Cammanene: Galatiæ, Morimene: vbi disterminat eos Cappadox amnis, à quo nomen traxere, anteà Leucosyri dicti. A Neocæsarea suprà dicta minorem Armeniam Lycus amnis disterminat. Est & Ceraunus intus clarus. In ora autem ab Amiso oppidum & flumen Chadisia, Lycastū, à quo Themiscyra regio. Iris flumen deferens Lycum. Ciuitas Ziela intus, nobilis clade Triarij, & victoria C. Cæsaris: in ora amnis Thermodoon, ortus ad castellum, quod vocant Phanaroeam, prætérq; radices Amazonij montis lapsus. Fuit oppidum eodem nomine, & alia quinq;, Phamizoniū, Themiscyra, Sotira, Amasia, Comana, nunc Manteium.

Themiscyrinæ regionis gentes. CAP. IIII.

GEntes, Genetarum, Chalybum. Oppidū Cotyorum. Gentes Tibareni, Mossyni notis signantes corpora. Gens Macrocephali, oppidum Cerasus, portus Cordulæ. Gentes Bechires, Buzeri. Flumen Melas. Gens Macrones, Sideni, Flumenque Sidenum, quo alluitur oppidum Pelomonium, ab Amiso cxx. M. passuum. Inde flumina Iasonium, Melanthium, & ab Amiso lxxx. M. passuum Pharnacea oppidum, Tripolis castellum & fluuius. Item Philocalia, & sine fluuio Liuiopolis, & à Pharnacea centum M. passuum. Trapezus liberum, vasto monte clausum. Vltra quod gens Armenochalybes, & maior Armenia xxx. M. passuum distans. In ora ante Trapezunta flumen Pyxites, vltrà verò gens Sannorum Heniochorum. Flumen Absarum cum castello cognomine in faucibus, à Trapezunte cl. M. passuum. Eius loci à tergo montium Iberia est: in ora verò Heniochi, Ampreutæ, Lazi. Flumina † Campseonysis, Nogrus, Bathys. Gentes Colchorum. Oppidum Matium, flumen Heracleum, & promontorium eodem nomine, clarissimusque Ponti Phasis. Oritur in Moschis: nauigatur quamlibet magnis nauigiis xxxviij. M. ccccc. passuum, inde minoribus longo spatio, pontibus cxx. peruius. Oppida in ripis habuit complura: celeberrima, Tyritacen, Cygnum, & in faucibus Phasin. Maximè autem inclaruit Aea, xv. M. passuum à mari, vbi Hippos & Cyanos vasti amnes è diuerso in eum confluunt. Nunc habet Surium tantum, & ipsum ab amne influente ibi cognominatum, vsquequò magnarum nauium capacem esse diximus. Et alios accipit fluuios magnitudine numeroque mirabies, inter quos Glaucum. In ore eius insulæ sine nomine. Abest Absaro lxxv. M. Inde ad flumen Charien. Gens Salæ, antiquis Phthirophagi dicti, & Suani. Flumen Cobum è Caucaso per Suanos fluens. Dein Rhoas. Regio Ecrectice. Amnes † Sigania, Tersos, Atelpos, Chrysorrhoas, gens Absilæ, castellum Sebastopolis, à Phaside centum M. pass. gens Sannigarum, oppidum Cygnus, flumen & oppidum † Pityûs. Deinde multis nominibus Heniochorum gentes.

Regio Colchia, Achæi, & cæteri eodem tractu. CAP. V.

SVbiicitur Ponti regio Colchica, in qua iuga Caucasi ad Rhiphæos montes torquentur, vt dictū est, altero latere in Euxinum & Mæotin deuexa, altero in Caspium & Hyrcanium mare. Reliqua litorum feræ nationes tenent, Melanchlæni, Coraxi vrbe Colchorum Dioscuriade, iuxta fluuium Anthemunta, nunc deserta: quondam adeò clara, vt Timosthenes in eam ccc. nationes, quæ dissimilibus linguis vterentur, descendere prodiderit. Et posteà à nostris cxxx. interpretibus negotia ibi gesta. Sunt qui conditam eam ab † Amphito & Telchio, Castoris ac Pollucis aurigis putent, à quibus ortam Heniochorum gentem feram constat. A Dioscuriade oppidum Heracleum: distat à Sebastopoli lxxx. M. pass. Achæi, Mardi, Cercetæ: post eos Serri, Cephalotomi. In intimo eo tractu Pityûs oppidum opulentissimum, ab Heniochis direptum est. A tergo eius Epageritæ, Sarmatarum populus in Caucasi iugis: post quem Sauromatæ. Ad hos confugerat Mithridates Claudio principe, narrauitque Thalos iis esse confines, qui ab Oriente Caspij maris fauces attingerent: siccari eas æstu recedente. In ora autem iuxta Cercetas flumen Icarusa, cum oppido Hiero & flumiue, ab Heracleo cxxxvij. M. † Inde promontorium Cronea, quo supercilium arduum tenent Toretæ, ciuitas Sindica ab Hiero lxvij. mill. pass, Flumen Sceaceriges.

Bosporos Cimmericus, Mæotis. CAP VI.

INde ad Bospori Cimmerij introitum octogintaocto mill. ccccc. pass. Sed ipsius peninsulæ inter Pontum & Mæotin lacum excurrentis, non amplior octogintaseptem mill. ccccc. pass. longitudo est: latitudo nusquā infra duo iugera. Eionem vocant. Ora ipsa Bospori, vtrinq; ex Asia atq; Europa, curuatur in Mæotin. Oppida, in aditu Bospori primo Hermonassa, dein Cepi Milesiorū. Mox Stratoclia,

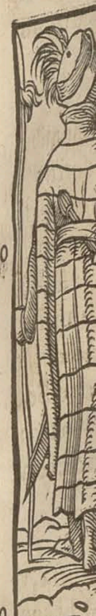
† Legendum videtur, Acāpsis, Acinasis, Mogres, Bathys. cui lectioni adstipulatur & Arrhianus in Periplo, regionis huius fluuios iisdem nominibus, eodemq; ordine recensens.

† Aliàs sic Singanes, Tapsuras, Astelephus, adstipulante eodem Arrhiano.

† Vetust. cod. Penius, quem fluuiū in hoc tractu recenset Ouid. 4. de Ponto.

† Strabo libr. 11. Castoris & Pollucis aurigas nō Amphitum & Telechiū, sed Amphistratum & Rhecam nominat.

† Rectius vetust. cod. Inde promontoriū Crunœ, à quo supercilium &c.

toclia,& Phanagoria, & penè desertum Apaturos,vltimoq; in ostio Cimmerium, quod anteà Cerberion vocabatur.

Gentes circa Mæotin.

CAP. VII.

INde Mæotis lacus,in Europa dictus.A Cimmerio accolunt Mæotici,Vali,Serbi,Arechi,Zingi,Psesij.Dein Tanain amnē gemino ore influentem, incolunt Sarmatæ, Medorum (vt ferunt)soboles, & ipsi in multa genera diuisi. Primò Sauromatæ Gynæcocratumeni: vnde Amazonum connubia. Dein Euazæ, Cottæ,Cicimeni,Messeniani,Costobocci,Choatræ,Zigœ,Dādari,Thussagetæ,Turcæ, vsque ad solitudines saltuosis conuallibus asperas:vltra quas Arimphæi, qui ad Rhiphæos pertinent montes. Tanain ipsum Scythæ Silyn vocant,Mæotin Temerinda,quod significat matrem maris.Oppidum in Tanais quoque ostio fuit. Tenuere finitima primi Cares, dein Clazomenij & Mæones, postea Panticapenses. Sunt qui circa Mæotin ad Ceraunios montes altiores has tradunt gentes à litore Napęas,supraque Essedones Colchis iunctos ac montium cacuminibus. Dein Carmacas, Oranos, Antacas, Mazacas, Ascanticos, Acapeatas, Agagammatas,Phycaros,Rhimosolos, Ascomarcos: & ad iuga Caucasi Icatalas,Imaduchos,Ranos,Anclacas,Tydios, Carastascos,Auciandas.Lagoum amnem ex montibus Catheis, in quem defluit Opharus: vbi gentes Caucadas,Opharitas,† Amnem Menotharum, Imituenis ex montibus scissum, inter Agedos, Carnapas, Gardeos, Accisos, Gabros, Gregaros. Circaque fontem Imitissi, Imituos,& Aparthenos. Alij influxisse eò Suitas, Auchetas, Satarneos, Asampatas. Ab his Tanaitas & Nepheonitas viritim deletos. Aliqui flumen Opharium labi per Cantecos & Sapeos: Tanain verò transisse Pharareos, Herticeos,Spondolicos,Synhietas,Amassos,Issos, Catacetos, Tagoros, Catonos, Neripos, Agandeos,Mandareos,Saturcheos,Spaleos.

† Pintianus ex vetustis codibibus sic legit: Amnes Menotharum Imituenis ex Cissijs.

† fontem Imitus

Cappadocia.

CAP. VIII.

PEracta est interior ora, omnesque accolæ: † nunc reddantur gentes in mediterraneo sinus: in quo multa aliter,ac veteres, proditurum me non eo inficias,anxia perquisita cura, rebus nuper in eo situ gestis à Domitio Corbulone, regibusque inde missis supplicibus, aut regum liberis obsidibus. Ordiemur autem à Cappadocum gente. Longissimè hæc Ponticarum omnium introrsus recedens, minorem Armeniam maioremque & Comagenen læuo suo latere transit: dextera verò omnes in Asia dictas gentes, plurimis superfusa populis: magnoque impetu scandens ad ortum Solis & Tauri iuga, transit Lycaoniam, Pisidiam, Ciliciam: vadit super Antiochiæ tractum,& vsq; ad Cyrrhisticam eius regionem parte sua, quæ vocatur Cataonia, contendit. Itaque ibi longitudo Asiæ xii. quinquaginta M. pass. efficit, latitudo cccccccxl. M.

† nunc reddatur ingens in mediterraneo sinus.

Armenia.

CAP. IX.

ARmenia autem maior incipiens à Pariedris montibus, Euphrate amne (vt dictum est) aufertur Cappadociæ: & quà discedit Euphrates, Mesopotamiæ, haud minus claro amne Tigri. Vtrunque fundit ipsa, † & initium Mesopotamiæ facit, inter duos amnes ituræ. Quod interest ibi, tenent Arabes Orei. Sic finem vsque in Adiabenen perfert. Ab ea transuersis iugis inclusa, latitudinem in læua pandit ad Cyrum amnem transuersa in Araxem: longitudinem verò ad minorem vsque Armeniam, Absaro amne in Pontū defluente, & Pariedris montibus,(qui fundunt Absarū) discreta ab illa. Cyrus oritur in Heniochiis montibus, quos alij Coraxicos vocauere: Araxes eodem mōte, quo Euphrates, vj. M. p. interuallo: auctusq; amne Musi, & ipse (vt plures existimauere) à Cyro defertur in Caspium mare. Oppida celebrantur in minore, Cæsarea, Aza, Nicopolis: in maiore Arsamote Euphrati proximum, Tigri Carcathiocerta: in excelsis autem Tigranocerta, at in campis iuxta Araxem Artaxata. Vniuersæ magnitudinem Aufidius quinquagiescentena M. prodidit. Claudius Cæsar longitudinem à Dascusa ad confinium Caspij maris xiii. pass. latitudinem dimidium eius, à Tigranocerta ad Iberiam. Diuiditur (quod certum est) in præfecturas, quas ij strategias vocant, quasdam ex iis vel singula regna quondam, barbaris nominibus cxx. Cludunt eam ab Oriente montes, sed non statim Ceraunij, nec Adiabene regio. Quod interest spatij, Sopheni tenent: ab his iuga: vltrà Adiabeni tenent. Per conualles autem proximi Armeniæ sunt Menobardi, & Moscheni. Adiabenen Tigris & † montium sinus cingunt. Ab læua eius regio Medorum est, & prospectus Caspij maris. Ex Oceano hoc (vt suo loco dicemus) infunditur, totumque Caucasiis montibus cingitur. Horum incolæ per confinium Armeniæ nunc dicentur.

† Rectius vetust. cod. & initium Mesopotamiæ facit, inter duos amnes sitæ. Terra quod interest ibi tenent Arabes &c.

† montium sinus inuij cingunt.

Albania, Iberia.

CAP. X.

PLanitiem omnem à Cyro vsque Albanorum gens tenet: mox Iberum, discreta ab iis amne Alazone, in Cyrum è Caucasiis montibus defluente. Præualent oppida Albaniæ Cabalaca, Iberiæ

Harmastis

† *Pariedros*

Harmastis iuxta flumen, Neoris: regio Thasie, & Triare vsque ad † Partedoros montes. Vltrà sunt Colchicæ solitudines: quarum à latere ad Ceraunios verso, Armenochalybes habitãt, & Moschorũ tractus ad Iberum amnem in Cyrum defluentem: & infra eos Sacassani, & deinde Macrones ad flumen Absarum. Sic plana ac deuexa obtinentur. Rursus ab Albaniæ confinio, tota montium fronte, gentes Syluorum feræ, & infra Lubienorum, mox Diduri & Sodij.

Portæ Caucasiæ. CAP. XI.

AB iis sunt portæ Caucasiæ, magno errore à multis Caspiæ dictæ, ingens naturæ opus montibus interruptis repentè, vbi fores obditæ ferratis trabibus, subter medias amne Dyriodori fluente, citraque in rupe castello (quod vocatur Cumania) communito ad arcendas transitu gentes innumeras: ibi loci terrarum orbe portis discluso, ex aduerso maximè Harmastis oppidi Iberum. A portis Caucasiis per montes Gordyeos Valli, Suarni indomitæ gentes, auri tantùm metalla fodiũt. Ab iis ad Pontum vsque Heniochorum plura genera, mox Achæorum. Ita se habet terrarum sinus è clarissimis. Aliqui inter Pontum & Caspium mare ccclxxv. M. p. non amplius interesse tradiderũt: Cornelius Nepos † cl. M. Tantis iterum angustiis infestatur Asia. Claudius Cæsar à Cimmerio Bosporo ad Caspium mare cl. M. prodidit: eaque perfodere excogitasse Nicatorem Seleucum, quo tempore ab Ptolemæo Cerauno sit interfectus. A portis Caucasiis ad Pontum cc. M. passuum esse constat ferè.

† *ccl. M.*

Insulæ in Ponto. CAP. XII.

INsulæ in Ponto Planctæ, siue Cyaneæ, siue Symplegades. Deinde Apollonia, Thynnias dicta, vt distingueretur ab ea, quæ est in Europa. Distat à continenti passibus M. cingitur tribus M. Et contra Pharnaceam Chalceritis, quam Græci Ariam dixerunt, sacramq; Marti, & in ea volucres cum aduenis pugnasse, pinnarum ictu.

Gentes in Scythico Oceano. CAP. XIII.

NVnc omnibus, quæ sunt interiora Asiæ, dictis, Rhiphæos montes transcendat animus, dextraque litore Oceani incedat. Tribus hic è partibus cæli alluens Asiam, Scythicus à Septentrione, ab Oriente Eous, à Meridie indicus vocatur, varieque per sinus & acolas in complura nomina diuiditur. Verùm Asiæ quoque magna portio apposita Septentrioni, iniuria sideris rigentis vastas solitudines habet. Ab extremo Aquilone ad initium orientis æstiui Scythę sunt. Extra eos vltraq; Aquilonis initia Hyperboreos aliqui posuere, pluribus in Europa dictos. Primũ inde noscitur promontorium Celticę Lytarmis, fluuius Carambucis, vbi lassata cum siderum vi Rhiphæorum montium deficiunt iuga. Ibique Arimphæos quosdam accepimus, haud dissimilem Hyperboreis gentem. Sedes illis nemora, alimenta baccæ, capillus iuxta fœminis virisque in probro existimatur: ritus clementes. Itaque sacros haberi narrant, inuiolatosque esse etiam feris accolarum populis: nec ipsos modò, sed illos etiam, qui ad eos perfugerint. Vltra eos planè iam Scythiæ, Cimmerij, Cicianthi, Georgi, & Amasonum gens. Hæc vsque ad Caspium & Hyrcanum mare. Nanque id erumpit Scythico Oceano in auersa Asiæ, pluribus nominibus accolarum appellatum celeberrimis duobus, Caspio, & Hyrcano. Non minus hoc esse quàm Pontum Euxinum, Clitarchus putat. Eratosthenes ponit & mensuram: ab exortu ad meridiem, per Cadusiæ & Albaniæ oram quinquies mill. cccc. stad. Inde

per

per Aratiaticos, Amarbos Hyrcanos, ad ostium Zoni fluminis, quater mill.dccc.stad. Ab eo ad ostiũ Iaxartis † mill.cccc. Quæ summa efficit quindecies centena septuagintaquinque mil. pass. Artemidorus hinc detrahit vigintiquinque M. pass. Agrippa Caspium mare, gentesque quæ circà sunt, & cum his Armeniam determinans, ab oriente Oceano Serico, ab occidente Caucasi iugis, à meridie Tauri, à septentrione Oceano Scythico, patere qua cognitũ est, ccccxc.M.p.in longitudinem : cclxc. M.in latitudinem prodidit. Non desunt verò, qui eius maris vniuersum circuitum à freto xxv.M.pas. tradunt. Irrumpit autem arctis faucibus, in longitudinem spatiosis. At vbi cœpit in latitudinem pandi, lunatis obliquatur cornibus: velut ad Mæotim lacum ab ore discedens, Scythici arcus (vt author est M.Varro) similitudine. Primus sinus appellatur Scythicus: vtrunque enim accolunt Scythæ, & per angustias inter se commeant, hinc Nomades & Sauromatæ multis nominibus. illinc Abzoæ non paucioribus. Ab introitu dextra, mucronem ipsum faucium tenent Vdini, Scytharũ populus: dein per oram Albani (vt ferunt) ab Iasone orti. Ante quos mare quod est, Albanum nominatur. Hæc gens superfusa montibus Caucasiis, ad Cyrum amnem, Armeniæ confinium atq; Iberiæ, descendit, vt dictum est. Super maritima eius, Vdinorumque gentem Sarmatæ, Vtidorsi, Aroteres prætenduntur: quorum à tergo indicatæ iam Amazones Sauromatides. Flumina per Albaniam decurrunt in mare, Cassios & Albanos: deinde Cambyses in Caucasiis ortus montibus: mox Cyrus in Coraxicis, vt diximus. Oram omnem à Caucaso prealtis rupibus † inaccesso, patere cccc. xxv.mil.pass. author est Agrippa. A Cyro Caspium mare vocari incipit: accolunt Caspij. Corrigendus est error in hoc loco multorum, & eorum etiam, qui in Armenia res proximè cum Corbulone gessere. Nanque hi Caspias appellauere portas Iberiæ, quas Caucasias diximus vocari: situsque depicti, & inde missi, hoc nomen inscriptum habent. Et Neronis principis comminatio, ad Caspias portas tendere dicebatur, cùm peteret illas, quæ per Iberiam in Sarmatas tendunt, † vix vllo propter appositos montes aditu. Ad Caspium mare sunt aliæ, Caspijs gentibus iunctæ: quod dignosci non potest, nisi comitatu rerum Alexandri Magni. Nanque Persarum regna, quæ nunc Parthorum intelligimus, inter duo maria Persicum & Hyrcanum Caucasiis iugis attolluntur: vtrinque per deuexa laterum Armeniæ maiori, à frontis parte, quæ vergit in Comagenen, Sophene (vt diximus) copulatur, eique Adiabene Assyriorum initium. Cuius pars est Arbelitis, vbi Darium Alexander debellauit, proxima Syriæ. Totam eam Macedones Mygdoniam cognominauerunt à similitudine. Oppida, Alexandria, item Antiochia, quam Nisibin vocant. Abest ab Artaxatis dccl.M.passuum. Fuit & Ninus imposita Tigri, ad Solis occasum spectans, quondam clarissima. Reliqua verò fronte, qua tendit ad Caspium mare, Atropatene, ab Armeniæ Otene regione discreta Araxe. Oppidũ eius Gazæ ab Artaxatis quadringenta quinquaginta M.pas. Totidem ab Ecbatanis Medorum, quorum pars sunt Atropateni.

† Melior vetusta lectio. MM.cccc. ita exigente & calculi ratione, defuturis alioqui summa sequenti mille stadijs.

† inaccessam

† Melius sic, mutata nonnihil distinctione, Vix vllo propter oppositos montes aditu ad Caspiũ mare. Sũt aliæ &c.

Media, Caspiæ portæ. CAP. XIIII.

Ecbatana caput Mediæ Seleucus rex condidit: à Seleucia magna dccl.M. passuum à portis verò Caspiis xx. M. Reliqua Medorum oppida, Phausia, Agamzua, Apamia Raphane cognominata. Causa portarum nominis eadem, quæ suprà, interruptis angusto transitu iugis, ita vt vix singula meent plaustra, longitudine viij. M.passuum toto opere manu facto. Dextera leuaq; ambustis similes impendent scopuli, sitiente tractu per xxxviij. M. pass. Angustias impedit corriuatus salis è cautibus liquor, atque eadem emissus. Præterea serpentiũ multitudo, nisi hyeme, transitum non sinit.

Gentes circa Hyrcanum mare. CAP. XV.

Adiabenis connectuntur Carduchi quondã dicti, nunc Cordueni, præfluente Tigrihis Pratitę Paredoni appellati, qui tenent Caspias portas. Iis à latere altero occurrunt deserta Parthiæ, & Citheni iuga. Mox eiusdem Parthiæ amœnissimus † situs, qui vocatur Choara. Duæ vrbes ibi Parthorum, oppositæ quondã Medis, Calliope, & alia in rupe Issatis quondã. Ipsius verò Parthiæ caput Hecatompylos abest à portis cxxxiij.M.pass. Ita Parthorũ quoq; regna foribus discluduntur. Egressos portis excipit protinus gens Caspia, ad litora vsq;, quæ nomen portis & mari dedit. Læua montosa. Ab ea gente retrorsus ad Cyrum amnem produntur ccxx.M.pass. Ab eodem amne si subeatur ad portas, dcc.M.pass. Hunc enim † deinde cardinem Alexandri Magni itinera fecere, ab iis portis ad Indiæ principium, stadia quindecim millia sexcenta octoginta prodendo: ad Bactra oppidum, quod appellant Zariaspa, tria millia septingenta. Inde ad Iaxartem amnem quinque M.

† sinus,

† deinde videtur abũdare, neq; est in antiq.cod.

Item aliæ gentes. CAP. XVI.

A Caspiis ad orientem versus regio est Zapauortene dicta, & in ea fertilitatis inclytæ locus Darieum. Mox gentes Tapyri, Anariaci, Stauri, Hyrcani, à quorum litoribus idem mare Hyrcanum vocari incipit à flumine Syderi. Circa id amnes Mazeras, Stratos, omnia ex Caucaso. Sequitur regio Margiane, apricitatis inclytæ, sola in eo tractu vitifera, vndique inclusa montibus amœnis, ambitu stadiorum mille quingentorum, difficilis aditu propter harenosas solitudines per cxx. M. passuum & ipsa contra Parthiæ tractum sita, in qua Alexander Alexandriam condiderat: qua diruta à barbaris, Antiochus Seleuci filius, eodem loco restituit Syrianam interfluente Margo, qui cor-

riuatur in Zotale. is maluerat illam Antiochiã appellari. Vrbis amplitudo circuitu lxx. stad. In hanc Orodes Romanos Crassiana clade captos deduxit. Ab huius excelsis per iuga Caucasi protenditur ad Bactros vsque gens Mardorum, fera, sui iuris. Ab eo tractu gentes Ochani, Chomari, Berdrigei, Harmatrophi, Bomarei, Commani, Marucæi, Mandrueni, Iatij. Flumina Mandrum, Cridinum: vtraque Chorasmij, Gandari, Attasini, Paricani, Sarangæ, Parrhasini, Maratiani, Nasotiani, Aorsi, Gelæ, quos Græci Cadusios appellauere, Matiani. Oppidum Heraclea, ab Alexandro conditum: quod deinde subuersum ac restitutum, Antiochus Achaida appellauit: Derbices, quorum medios fines secat Oxus amnis, ortus in lacu Oxo: Syrmatæ, Oxij, Tagæ, Heniochi, Bateni, Saraparæ, Bactri, quorum oppidum Zariaspe, quod posteà Bactrum à flumine appellatum est. Gens hæc obtinet auersa montis Paropamisi, ex aduerso fontis Indi: includitur flumine Ocho. Vltrà Sogdiani, oppidũ Panda, & in vltimis eorum finibus Alexandria, ab Alexandro magno conditum. Aræ ibi sunt ab Hercule ac Libero patre constitutæ, item Cyro & Semiramide atque Alexandro: finis omnium eorum ductus ab illa parte terrarum, includente flumine Iaxarte, quod Scythæ Silyn vocant: Alexander, militesq; eius, Tanain putauere esse, Transcendit eum amnem Demonax, Seleuci & Antiochi regum dux, quem maximè sequimur in iis: arasque Apollini Didymæo statuit.

Scytharum gens. CAP. XVII.

VLtrà sunt Scytharum populi. Persæ illos Sacas in vniuersum appellauere à proxima gente, antiqui Arameos. Scythæ ipsi Persas, Chorsaros: & Caucasum montem, Graucasum: hoc est, niue candidum. Multitudo populorum innumera: & quæ cum Parthis ex æquo degat. Celeberrimi eorum Sacæ, Massagetæ, Dahæ, Essedones, Ariacæ, Rhymnici, Pesici, Amordi, Histi, Edones, Camę, Camacæ, Euchatæ, Cotieri, Antariani, Pialæ, Arimaspi, anteà Cacidiri, Asæi, Oetei. Ibi Napæi interisse dicuntur, & Apellæi. Nobilia apud eos flumina, Mandagræum & Caspasium. Nec in alia parte maior authorum inconstantia, credo, propter innumeras vagasque gentes. Haustum ipsius maris dulcem esse & Alexander Magnus prodidit, & M. Varro, talem perlatum Pompeio, iuxta res gerenti Mithridatico bello, magnitudine haud dubiè influentium amniũ victo sale. Adiicit idem, Pompeij ductu exploratum, in Bactros septem diebus ex India perueniri ad Icarum flumen, quod in Oxum influat: & ex eo per Caspium in Cyprum subuectas, quinque non amplius dierum terreno itinere, ad Phasin in Pontum Indicas posse deuehi merces. Insulæ toto eo mari multæ, vulgata vna maximè Tazata: à Caspio mari Scythicoque Oceano, in eam cursus inflectitur, ad Orientem conuersa litorum fronte. Inhabitabilis eius prima pars, à Scythico promontorio, ob niues: proxima, inculta sæuitia gentiũ. Anthropophagi Scythæ insident, humanis corporibus vescentes. Ideo iuxtà vastæ solitudines, ferarumq; multitudo, haud dissimilem hominum immanitatem obsidens. Iterum deinde Scythæ. Iterumque deserta cum belluis, vsque ad iugum incumbens mari, quod vocant Tabin. Nec ante dimidiam fermè longitudinem eius oræ, quæ spectat æstiuum Orientem, inhabitatur illa regio. Primi sunt hominũ, qui noscantur, Seres, lanicio syluarum nobiles, perfusam aqua depectentes frondium canitiem: vnde geminus fœminis nostris labor, redordiendi fila, rursumque texendi. Tam multiplici opere, tam longinquo orbe petitur, vt in publico matrona transluceat. Seres mites quidem, sed & ipsi feris persimiles, cœtum reliquorum mortalium fugiũt, cùm commercia expetant. Primum eorum noscitur flumen Psitaras, proximum Carabi, tertium Lanos, à quo promontorium: Chryse sinus, Cyrnaba flumen, Attanos sinus. Et gens hominum Attacorũ, apricis ab omni noxio afflatu seclusa collibus eàdem, qua Hyperborei degunt, temperie. De iis priuatim condidit volumen Amometus, sicut Hecatæus de Hyperboreis. Ab Attacoris gentes Thyri & Tochari, & iam Indorum Casiri, introrsus ad Scythas versi, humanis corporibus vescuntur. Nomades quoque Indię vagantur. Sunt qui ab Aquilone contingi ab ipsis & Cyconas dixere, & Brysanos. Sed inde (vt planè consentiunt omnes) Emodi montes assurgunt, Indorumque gens incipit, non eo tantùm mari adiacens, verùm & meridiano, quod Indicum appellauimus, quæque pars Orienti aduersa recto prætenditur spatio, ad flexum & initium Indici maris xviij. lxxv. M. passuum colligit. Deinde quà flectitur in Meridiem xxiiij. lxxv. mill. pass. vt Eratosthenes tradit, vsque ad Indum, qui est ab Occidente finis Indiæ. Complures autem totam ipsius longitudinem xl. dierum noctiumque velifico nauium cursu determinauere, & à septentrione ad meridiem xxvii. quinquaginta mill. passuum. Agrippa longitudinis xxxiii. latitudinis xxiii. prodidit. Posidonius ab æstiuo Solis ortu ad hybernum exortum metatus est eam, aduersam Galliæ statuens, quam ab occidente æstiuo ad occidentem hybernum metabatur totam à Fauonio. Itaque obuersam eius venti afflatu iuuari Indiam, salubremque fieri, haud dubia ratione docuit. Alia illius cæli facies, alij siderũ ortus, binæ messes in anno, binæ æstates, media inter illas hyeme Etesiarum flatu, nostra verò brumali. Lenes ibi auræ, mare nauigabile, gentes & vrbes innumerabiles, si quis omnes persequi velit. Etenim patefacta est non modò Alexandri Magni armis, regumque qui ei successere, circumuectis etiam in Hyrcanum mare, & Caspium Seleuco & Antiocho, præfectoq; classis eorũ Patrocle, verùm & aliis autoribus Grecis, qui cũ regibus Indicis morati (sicut Megasthenes, & Dionysius

sius à Philadelpho missus ex ea causa) vires quoque gentium prodidere. Non tamen deest diligentiæ locus, adeò diuersa & incredibilia traduntur. Alexandri Magni comites in eo tractu Indiæ quem subegerant, scripserunt quinque mill. oppidorum fuisse, nullum Cominus, gentium ix. Indiamq; tertiam partem esse terrarum omnium, multitudinem populorum innumeram, probabili sanè ratione. Indi enim propè gentium soli nunquam emigrauere finibus suis. Colliguntur à Libero patre ad Alexandrum Magnum reges eorum cliij. annis quinque mill. ccccij. adiiciunt & menses tres. Amnium mira vastitas. Proditur Alexandrum nullo die minus stadia sexcenta nauigasse in Indo, nec potuisse ante menses quinque nauigare, adiectis paucis diebus: & tamen minorem Gange esse constat. Seneca etiam apud nos, tentata Indiæ commentatione sexaginta amnes eius prodidit gentes duodeuiginti centumque. Par labor sit montes enumerare. Iunguntur inter se Imaus, Emodus, Paropamisus, Caucasi partes, à quibus tota decurrit in planitiem immensam, & Aegypto similem. Verùm vt terrena demonstratio intelligatur, Alexandri Magni vestigiis insistamus. Diognetus & Beton itinerum eius mensores, scripsere, à portis Caspiis Hecatompylon Parthorũ, quot diximus, millia esse: inde Alexandriam Arion, quam vrbem is rex condidit, ccccc.lxv.mil. Inde ad Prophthasiam Drangarum cxix.mill. Inde ad Arachosiorum oppidum ccccc.xv.mill. Inde Orthospanũ ccl. mil. Inde Alexandri oppidum quinquaginta mill. In quibusdam exemplaribus diuersi numeri reperiuntur. Hanc vrbem sub ipso Caucaso esse positam. Ab ea ad flumen † Chepta, & oppidum Indorum Peucolaitin, ccxxvij.mill. Inde ad flumen Indum & oppidum Taxila, sexaginta mil. Ad Hydaspen fluuium clarum, cxx.mill. Ad Hypasin non ignobiliorem, xlix. cccxc. mill. qui fuit Alexandri itinerum terminus, exuperato tamen amne, arisque in aduersa ripa dicatis. Epistolæ quoque regis ipsius consentiunt his. Reliqua inde Seleuco Nicatori peragrata sunt: ad Hesidrum, clxviij. mill. Iomanem amnem tantundem. Exemplaria aliqua adiiciunt quinque mill. passuum. Inde ad Gangen cxij. mill. Ad Rhodapham cxix.mil. Alij cccxxv.mill. in hoc spatio produnt. Ad Calinipaxa oppidum, clxvij.ccccc.alii cclxv.mill. Inde ad confluentem Iomanis amnis, & Gangis dcxxv.mil. plerique adiiciunt xiij.mill. ad oppidumque Palibotra ccccxxv. Ad ostium Gangis dc.xxxviij. mil. passuum. Gentes, quas memorare non pigeat, à montibus Emodis, quorum promontorium Imaus vocatur, incolarum lingua niuosum significante, Isari, Cosyri, Izgi, & per iuga Chisiotosagi, multarumque gentium cognomen Brachmanæ, quorum Maccocalingę. flumina Pumas & Cainas (quod in Gangem influit) ambo nauigabilia. Gentes Calingæ proximi mari, & suprà Mandei, Malli, quorum mons Mallus, tractusque eius finis Ganges.

† *Aliàs, Cophe ta: cuius fluuij meminit & cap. 21.*

CAP. XVIII.

Fluuius Ganges.

HVnc alij incertis fontibus, vt Nilum, rigantemque vicina eodem modo, alij in Scythicis montibus nasci dixerunt. Influere in eum xix. amnes. Ex iis nauigabiles, præter iam dictos, Canucham, Vamam, Erranoboam, Cosoagum, Sonum. Alij cum magno fragore ipsius statim fontis erumpere: deiectumque per scopulosa & abrupta, vbi primùm molles planities cõtingat, in quodam lacu hospitari: inde lenem fluere, vbi minimum viij. M. pass. latitudine, vbi modicum, stadiorũ centum latitudine nusquam minore pass. xx.

CAP. XIX.

Gentes Indiæ.

NOuissima gente Gangaridum Calingarum regio Partalis vocatur. Regi lxxx. mil. peditum, equites mille, elephanti dcc. in procinctu bellorum excubant. Nanque vita mitioribus populis Indorum multipartita degitur. Alij tellurem exercent: militiam alij capessunt: merces alij suas euehũt, res externas inuehunt, res publicas optimi ditissimique temperant, iudicia reddunt, regibus assident. Quintum genus celebratæ illic, & propè in religionem versæ sapientiæ deditũ, voluntaria semper morte vitam, accenso priùs rogo, finit. Vnum super hæc est semiferum, ac plenum laboris immensi, & quo suprà dicta continentur, venandi elephantes domandique. Iis arant, iis inuehuntur, hæc maximè nouere pecuaria: iis militant, dimicantq; pro finibus. Delectum in bellua vires & ætas atque magnitudo faciunt. Insula in Gange est amplæ magnitudinis, gentem continens vnam, Modogalicam nomine. Vltrà siti sunt Modubæ, Molindæ, vbere cum oppido eiusdem nominis magnifico, Galmodroesi, Preti, Calissæ, Sasuri, Passalæ, Colubæ, Orxulæ, Abali. Taluctæ. Rex horum peditum l.M. equitum iij.M. elephantos cccc. in armis habet. Validior deinde gens Andaræ, plurimis vicis. xxx. oppidis, quæ muris turribusque muniuntur, regi præbet peditum c.M. equitum ij.M. elephantos M. Fertilissimi sunt auri Dardæ, Setæ verò argenti. Sed omniũ in India propè, non modò in hoc tractu, potentiam claritatemq; antecedunt Prasij, amplissima vrbe ditissimaque Palibotra. Vnde quidam ipsam gentem Palibotros vocant, imò verò tractum vni-

uersum à Gange. Regi eorum peditum sexcenta M. equitum xxx. M. elephantorum ix. M. per omnes dies stipendiantur. Vnde coniectatio ingens opum est. Ab iis in interiore situ Monedes & Suari, quorum mons Maleus, in quo vmbræ ad Septentrionem cadunt hyeme, æstate in Austrũ, per senos menses. Septentriones eo tractu semel in anno apparere, nec nisi xv. diebus, Beton author est: hoc idem pluribus locis Indiæ fieri, Megasthenes. Austrinum polum Indi Dramasa vocant. Amnis Iomanes in Gangem per Palibotros decurrit inter oppida Methora & Cyrisoborca. A Gange versa ad Meridiem plaga tinguntur Sole populi, iam quidem infecti, nondum tamen Aethiopum modo exusti: quantum ad Indum accedunt, tantum colore præferunt sidus. Indus statim à Prasiorum gente, quorum in montanis Pygmæi traduntur. Artemidorus inter duos amnes. xxj. M. pass. interesse tradit.

Indus fluuius. CAP. XX.

INdus, Sandus ab incolis appellatus, in iugo Caucasi montis, quod vocatur Paropamisus aduersus Solis ortum effusus, & ipse vndeuiginti recipit amnes. Sed clarissimos Hydaspem, quatuor alios afferentem, Cantabram tres. Per se verò uauigabiles Acesinem & Hypasin, quadam tamen aquarum modestia nusquam latior quinquaginta stadiis, aut altior xv. pass. amplissimam insulam efficiens, quæ Prasiane nominatur, & aliam minorem, quæ Patale. Ipse per xij. xl. M. pass. parcissimis authoribus nauigatus, & quodam Solis comitatu in occasum versus, Oceano infunditur. Mensurã in ora ad eum ponam, vt inuenio, generatim, quanquam inter se nullæ congruant. Ab ostio Gangis ad promontorium Calingon, & oppidũ Dandagula dccxxv. mill. pass. Ad Tropina xij. xxv. M. p. Ad Perimulæ promontorium, vbi est celeberrimum Indiæ emporium dccl. Ad oppidum in insula, quam suprà diximus Patalen, dcxx. M. pass. Gentes montanæ inter eum & Iomanem Cesi, Cetriboni syluestres: deinde Megallæ, quorum regi quingenti elephanti, peditum equitumque numerus incertus: Chrysei, Parasangæ, Asangæ tigri ferascatentes. Armant peditũ xxx. mil. elephantos ccc. equites. dccc. Hos includit Indus, montium corona circundatos & solitudinibus per dcxxxv. mill. Infra solitudines, Dari, Suræ: iterumque solitudines per clxxxviij. M. pass. plerunque harenis ambientibus haud alio modo, quàm insulas mari. Infra deserta hæc Maltecoræ, Singæ, Marohæ, Rarungæ, Moruntes, Masuę, Pagungæ. Iam hi montiũ, qui perpetuo tractu Oceani oram tenent, incolæ liberi, & regũ expertes, multis vrbibus montanos obtinent colles. Nareæ deinde, quos claudit mons altissimus Indicorum capitalia. Huius incolæ, alio latere latè auri & argenti metalla fodiunt. Ab iis Oraturæ, quorum regi elephanti quidem decem, sed amplæ vires peditum: Varetatæ, qui sub rege elephantos non alunt, fiducia equitum peditumque: Odombocræ, Salabastræ, Horatæ vrbe pulchra, fossis palustribus munita: per quas crocodili, humani corporis auidissimi, aditum nisi ponte non dant. Et aliud apud illos laudatur oppidum Automela, impositũ litori, quinq; amnium in vnum confluente concursu, emporio nobili. Regi eorum elephanti M. cccccc. peditum cl. M. equitum quinque M. Pauperior Charmarum rex, elephantos lx. paruasq; reliquas vires habet. Ab iis gens Pandæ, sola Indorum regnata fœminis. Vnam Herculi sexus eius genitam ferunt, obidque gratiorem præcipuo regno donatam. Ab ea deducentes originem imperitant ccc. oppidis, peditum cl. M. elephantis quingentis. Post hanc trecentarum vrbium Syrieni, Derangæ, Posingę, Buzę, Gogiarei, Vmbrę, Nereæ, Brancosi, Nobundæ, Cocondæ, Nesei, Pedatritæ, Salobriasę, Olostræ Patalen insulam attingentes: à cuius extremo litore ad Caspias portas xviij. xxv. M. produntur. Hinc deinde accolunt Indum aduersum euidenti demonstratione Amatæ, Bolingæ, Gallitalutæ, Dimuri, Megari, Ordabæ, Mesę. Ab his Vri, Sileni: mox deserta in ccl. M. passuum. Quibus exuperatis Organagę, Abaortæ, Sibaræ, Suertæ: & ab iis solitudines prioribus pares. Dein Sarophages, Sorgę, Baraomatæ, Gumbritæque, quorum xij. nationes, singulisque binę vrbes. Aseni trium vrbium incolæ. Caput eorum Bucephala, Alexandri regis equo (cui fuerat hoc nomen) ibi sepulto conditum. Montani super hos Caucaso subiecti, Soleadę, Sondrę, trangressisque Indum, & cum eo decurrentibus Samarabriæ, Sambruceni, Brisabritæ, Orsij, Antixeni, Taxilæ, cum vrbe celebri, iam in plana demisso tractu, cui vniuerso nomen Amandræ. Populi quatuor, Peucolaitæ, Arsagalitæ, Geretę, Asoi. Etenim plerique ab Occidente non Indo amne determinant, sed adiiciunt quatuor satrapias, Gedrosos, Arachotas, Arios, Paropamisadas.

Arij & iuncta gentes. CAP. XXI.

VLtimo fine Cophete fluuio, quę omnia Ariorum esse, aliis placet. Necnon & Nysam vrbem plerique Indię ascribunt, montemque Merum Libero patri sacrum: vnde origo fabulę, Iouis femine editum. Item Aspagonas gentem, vitis, & lauri, & buxi, pomorumque omnium in Gręcia nascentium fertilem. Quę memoranda, & propè fabulosa, de fertilitate terrę, ac genere frugum † arborumque, aut ferarum aut volucrum, & aliorum animalium traduntur, suis quęque locis in reliqua parte operis commemorabuntur. Quatuor verò satrapię mox paulò, ad Taprobanen insulam festinante animo. Sed antè sunt alię, Patale, quam significauimus, in ipsis faucibus Indi triquetra figura cc.xx. M. pass. latitudine. Extra ostium Indi, Chryse, & Argyre, fertiles metallis, vt credo. Nam quod aliqui tradidere, aureum argenteumq; iis solum esse, haud facilè crediderim. Ab iis

† arborumq; laniferarum.

xx.M.

xx.M.paſſ.Crocala.Ab ea xij.M.paſſ.† Bibaga, oſtreis & conchyliis referta. Deinde Toralliba ix. M. paſſ.à ſuprà dicta,multæque ignobiles.

Taprobane inſula. CAP. XXII.

TAprobanen alterum orbem terrarum eſſe, diu exiſtimatum eſt. Antichthonum appellatione. Vt liqueret inſulam eſſe, Alexandri Magni ætas reſque præſtitere. Oneſicritus claſſis eius præfectus,elephantos ibi maiores bellicoſioreſque,quàm in India,gigni ſcripſit: Megaſthenes flumine diuidi, incolaſque Palæogonos appellari,auri margaritarumque grandium fertiliores,quàm Indos Eratoſthenes & menſuram prodidit longitudinis vij.M.ſtad.latitudinis quinque M. nec vrbes eſſe, ſed vicos ſeptingentos.Incipit ab Eoo mari, inter ortum occaſumq; Solis Indiæ prætenta, & quondam credita xx. dierum nauigatione à Praſiana gente diſtare: mox, quia papyraceis nauibus armamentiſq; Nili peteretur, ad noſtrarum nauium curſus, vij. dierum interuallo taxato. Mare intereſt vadoſum,ſenis non amplius altitudinis paſſibus, ſed certis canalibus adeò profundū, vt nullæ ancoræ ſidant:ob id nauibus vtrinq; proræ,ne per anguſtias aluei circumagi ſit neceſſe.Siderum in nauigando nulla obſeruatio. Septentrio non cernitur:ſed volucres ſecum vehunt, emittentes ſæpius, meatumq; earum terras petentium comitantur.Nec plus,quàm ternis mēſibus in anno, nauigant. Cauent à ſolſtitio maximè centum dies, tunc illo mari hyberno. Hactenus à priſcis memorata:nobis diligentior notitia Claudij principatu contigit, legatis etiam ex inſula aduectis. Id accidit hoc modo:Annij Plocami, qui maris rubri vectigal à fiſco redemerat, libertus circa Arabiam nauigans, Aquilonibus raptus præter Carmaniam xv. die Hippuros portum eius inuectus, hoſpitali regis clementia ſex menſium tempore imbutus alloquio, percontanti poſteà enarrauit Romanos & Cæſarem.Mirum in modum in auditis iuſtitiam ille ſuſpexit,quòd pares pondere denarij eſſent in captiua pecunia, cùm diuerſæ imagines indicarent à pluribus factos.Et hoc maximè ſolicitatus ad amicitiam,legatos quatuor miſit,principe eorum Rachia.Ex iis cognitum, D. eſſe oppida, portum cōtra meridiem appoſitum oppido Paleſimundo,omnium ibi clariſſimo,ac regiæ cc.M.plebis.Stagnum intus Megiſba,cclxxv. M.paſſ.ambitu, inſulas pabuli tantū fertiles complexum. Ex eo duos amnes erumpere. Paleſimundum, iuxta oppidum eiuſdem nominis influentem in portum tribus alueis, quinq; ſtadiorum arctiſſimo,xv.ampliſſimo: alterum ad Septentrionem Indiamq; verſum,Cydara nomine.Proximum eſſe Indiæ promontorium,quod vocetur † Colaicum, quatridui nauigatione, medio in curſu Solis inſula occurrente.Mare id colore peruiridi,prætereà fruticoſum arboribus, iubas earum gubernaculis deterentibus.Septentriones Vergiliaſq; apud nos, veluti nouo cælo,mirabantur. Lunam quidem apud ipſos,non niſi ab octaua ad xvj. ſupra terram aſpici fatentes. Canopū lucere noctibus,ſidus ingens & clarum. Sed maximè mirum iis erat,vmbras ſuas in noſtrum cęlum cadere,non in ſuum: Solemque à læua oriri,& in dexteram occidere potius, quàm è diuerſo. Iidem narrauere, latus inſulæ, quod prætenderetur Indiæ, x. M. ſtad.eſſe, ab Oriente hyberno vltra montes Emodos.Seras quoque ab ipſis aſpici, notos etiam commercio: patrem Rachiæ commeaſſe eò. Aduenis ibi feras occurſare. Ipſos verò excedere hominum magnitudinem, rutilis comis, cæruleis oculis,oris ſono truci,nulli commercio linguæ.Cætera eadem,quæ noſtri negotiatores.Fluminis vlteriore ripa merces poſitas iuxta venalia tolli ab his, ſi placeat permutatio: non aliter odio iuſtiore luxuriæ, quàm ſi perducta mens illuc vſque cogitet,quid & quò petatur & quare. Sed ne Taprobane quidem, quamuis extra orbem à natura relegata, noſtris vitiis caret. Aurum argentumque & ibi in pretio. Marmor teſtudinis ſimile, gemmæ margaritæque in honore multo præſtantiores,& totius luxuriæ noſtræ cumulus. Ipſorum opes maiores eſſe dicebant, ſed apud nos opulentiæ maiorem vſum. Seruum nemini,non in diem aut interdiu ſomnum : ædificia modicè ab humo extantia:annonam nunquàm augeri, non fora litéſue eſſe: coli Herculem : eligi regem à populo ſenecta clementiaque,liberos non habentem:& ſi poſteà gignat,abdicari,ne fiat hęreditarium regnum. Rectores ei à populo xxx. dari;nec niſi plurium ſententia quenquam capitis damnari:ſic quoque appellationem eſſe ad populum. lxx. iudices dari: ſi liberent ij reum, amplius triginta iis nullam eſſe dignationem,grauiſſimo probro.regi cultum Liberi patris, cæteris Arabum. Regem, ſi quid delinquat, morte mulctari, nullo interimente, auerſantibus cunctis, & commercia etiam ſermonis negantibus.Feſta venatione abſumi,gratiſſimam eam tigribus elephantiſque conſtare. Agros diligenter coli: vitis vſum non eſſe: pomis abundare. Eſſe & in piſcatu voluptatem, teſtudinum maximè, quarum ſuperficie familias habitantium contegi:tanta reperiri magnitudine. Vitam hominum cētum annis modicam. Hæc comperta de Taprobane. Quatuor ſatrapiæ, quas in hunc locum diſtulimus, ita ſe habent.

Capiſſene, Carmania. CAP. XXIII.

A Proximis Indo gentibus montana Capiſſenæ habent Capiſſam vrbē,quam diruit Cyrus.† Arachoſia cum oppido flumine eiuſdem nominis, quod quidam Cophen dixere, à Semiramide conditum. Amnis Hermandus præfluens per Abeſten Arachoſiorum. Proximos iis à Meridie ad partem Arachotarum faciunt Gedroſos, & à Septētrione Paropamiſadas.Cartana oppidū ſub Caucaſo, quod poſteà Tetragonis dictum. Hæc regio eſt ex aduerſo Bactrianorum deinde, cuius oppidum

† Aliâs, Electa. qua appellatione vtitur & Arrhianus in Hiſt. Ind.

† Melius vetuſti codices aptiore'q; verborū ordine Arachoſia cum flumine & oppido eiuſdem nominis, quod quidam Phoclin dixere. Phoclin autē præter cæteros inter Arachoſiæ vrbes recenſet & Ptolemæus.

pidum Alexandria, à conditore dictum, Syndraci, Dangulæ, Parapiani, Cantaces, Maci. Ad Caucasum Cadrusi oppidum ab Alexandro conditum. † Infra hæc omnia, ora ab Indo. Ariana regio am-

† Rectior vetusta lectio. Infra hæc omnia ab Indo Ariana regio. Arianam enim ab ortu Indo terminari, notũ est ex libri huius cap. 20. & 21. item ex Strab. lib. 15.

busta feruoribus, desertisque circundata, multa tamen interfusa opacitate: cultores congregat circa duos maximè fluuios, Tonderon & Arosapen. Oppidum Artaccana. Arius amnis, qui præfluit Alexandriam ab Alexandro conditam. Patet oppidum stad. xxx. multoque pulchrius, sicut antiquius, Artacabane, iterum ab Antiocho munitum stad. l. Dorisci gens. Amnes Pharnacotis, Ophradus. Prophthasia oppidum Zarasparum, Drangæ, Argetæ, Zarangæ, Gedrusi. Oppida Peucolais, Lymphorta, Methoricum desertum. Amnis Manain, Augutturi gens. Flumen Borru, gens Vrbi, flumen nauigabile Ponamus Pandarum finibus. Item Caberon Sorarum ostio portuosus, Oppidum Condigramma. Flumen Cophes. Influunt in eum nauigabilia Sadarus, Parospus, Sodinus. Arianæ partem esse Daritin aliqui volunt mensuramque produnt vtriusque longitudine $\overline{xix}$. l. mill. passuum latitudine dimidio minore, quàm Indiæ. Alij Gedrusos & Scyros posuere per clxxxiij. mill. pass. Mox Ichthyophagos Oritas, propria non Indorum lingua loquentes, per cc. mill. pass. Inde posuere Arbiorum gentem per cc. mill. Ichthyophagos omnes Alexander vetuit piscibus viuere. Vltrà deserta, deinde Carmania, ac Persis atque Arabia. Sed priusquàm hæc generatim persequamur, indicare conuenit, quæ prodit Onesicritus, classe Alexandri † circumuectus in mediterranea Persidis ex India, narrata proximè à Iuba: dein eam nauigationem, quæ his annis comperta seruatur hodie. Onesicriti & Nearchi nauigatio nec nomina habet mansionum, nec spatia. Primumque Xylenepolis, ab Alexandro condita, vnde cœperunt exordium, iuxta quod flumen, aut vbi fuerit, non satis explanatur. Hæc tamen digna memoratu produntur ab eis: oppidum à Nearcho conditum in nauigatione ea. Flumen Nabrum nauium capax: contrà insula distans lxx. stad. Alexandria condita à Leonato iussu Alexandri in finibus gentis. Argenus portu salubri. Flumen Tuberum nauigabile, quod circa Pariræ. Deinde Ichthyophagi tam longo tractu, vt xx. dierum spatio prænauigauerint. Insula, quę Solis appellatur, & eadem cubile Nympharum, rubens, in qua nullum non animal absumitur, incertis causis. Ori gens. Flumen Carmaniæ Hytanis portuosum, & auro fertile. Ab eo primùm septẽtriones apparuisse adnotauere. Arcturum nec omnibus cerni noctibus, nec totis vnquam. Achæmenidas vsq; illo tenuisse. Aeris & ferri metalla, & arsenici, & minij exerceri. Inde promontorium Carmaniæ est: ex quo in aduersa ora ad gentem Arabiæ Macas traiectus distat l. M. pass. Insulæ tres, quarum Organa tantum habitatur aquosa, à continenti xxv. M. pass. Insulæ iiij, iam in sinu ante Persida. Circa has hydri marini vicenûm cubitorum adnatantes terruere classem. Insula Acrotadus, item Gaurare, in quibus Chiani gens. Flumen Hyperis in medio sinu Persico, onerariarum nauium capax. Flumen Sitiogagus, quo Pasargadas septimo die nauigatur. Flumen nauigabile Phirstimus, insula sine nomine. Flumen Granius modicarum nauium capax, per Susianen fluit: dextra eius accolũt Deximontani, qui bitumen perficiunt. Flumen Oroatis ostio difficili, nisi peritis: insulæ II. par uæ: inde vadosa nauigatio palustri similis, per euripos tamen quosdam peragitur. Ostium Euphratis. Lacus, quem faciunt Eulæus & Tigris iuxta Characem. Inde Tigri Susa. Festos dies ibi agentem Alexandrum inuenerunt septimo mense, postquàm digressus ab iis fuerat Patalis, tertio nauigationis. Sic Alexandri classis nauigauit. Posteà à Syagro Arabiæ promontorio Patalen Fauonio, quem Hypalum ibi vocant, peti certissimum videbatur $\overline{xiii}$. xxxij. M. p. ęstimatione. Secuta ætas propiorem

† circumuectus meridiana Persidis.

cursum

cursum tutioremq; iudicauit, si ab eodem promontorio † Zizerum amnem portum Indiæ peteret. Diuque ita nauigatum est, donec compendia inuenit mercator, lucroq; India admota est. Quippe omnibus annis nauigatur, sagittariorum cohortibus impositis. Etenim piratæ maxime infestabāt. †Nec pigebit totum cursum ab Aegypto exponere, nunc primùm certa notitia patescente. Digna res, nullo anno imperij nostri minus H—S quingenties exhauriente India, & merces remittēte, quæ apud nos centuplicato veneant, M M. passuum ab Alexandria abest oppidum Iuliopolis. Inde nauigant Nilo Coptum ccccij. mill. pass. qui cursus Etesiis flantibus peragitur xij. diebus. A Copto camelis itur, aquationum ratione mansionibus dispositis. Prima appellatur Hydreuma, xxxij. M. Secūda in monte, diei itinere. Tertia in altero hydreumate, à Copto xcv. M. Deinde in mōte. Mox ab hydreuma Apollinis, à Copto clxxxiiij. mill. pass. Rursus in monte. Mox ad nouum Hydreuma à Copto ccxxxiij. mil. pass. Est & aliud Hydreuma vetus, Troglodyticum nominatur, vbi præsidium excubat diuerticulo II. millium. Distat à nouo Hydreumate iiij. M. p. Inde Berenice oppidum, vbi portus rubri maris, à Copto cclviij. M p. Sed quia maior pars itineris conficitur noctibus propter æstus, & statiuis dies absumuntur, totum à Copto Berenicen iter duodecimo die peragitur. Nauigare incipiūt æstate media ante Canis ortum, aut ab exortu protinus. Veniuntq; circiter xxx. die Ocelim Arabię, aut Canan thuriferæ regionis. Est & tertius portus, qui vocatur Muza, quem Indica nauigatio non petit, nec nisi thuris odorumq; Arabicorū mercatores. Intus oppida: regia eius appellatur Saphar, aliudq; Sabe. Indos autem petentibus vtilissimum est ab Oceli egredi. Inde vento Hypalo nauigant diebus quadraginta ad primum emporium Indiæ Muzirim, non expetendum propter vicinos piratas, qui obtinent locum nomine Hydras: neq; est abundans mercibus. Præterea longè à terra abest nauium statio, lintribusq; efferuntur onera, quæ geruntur. Regnabat ibi, cùm proderem hæc, Celebothras. Alius vtilior portus gentis Necanidon, qui vocatur Becare. Ibi regnat Pandion, longè ab emporio mediterraneo distante oppido, quod vocatur Modusa. Regio autem, ex qua piper monoxylis lintribus Becaren conuehunt, vocatur Cottona: quæ omnia gentium portuúmve aut oppidorum nomina apud neminem priorum inueniuntur. Quo apparet mutari locorum status. Ex India renauigant mense Aegyptio Tybi incipiente, nostro Decembri: aut vtiq; Mechiris Aegyptij intra diem sextum, quod fit intra Idus Ianuarias nostras: ita euenit, vt eodem anno remeent. Nauigant autem ex India vento Vulturno: & cùm intrauere rubrū mare, Africo vel Austro. Nunc reuertemur ad propositum. Carmaniæ oram patere duodecies centena L. M. p. Nearchus scripsit. Ab initio eius ad flumen Sabin centū M. p. Inde vineas coli & arua ad flumen Andanin, xxv. M. spatio. Regio vocatur Armuzia. Oppida Carmaniæ Zetis, & Alexandria. Irrumpit deinde & in hac parte geminum mare in terras, quod Rubrum dixere nostri, Græci Erythræum à rege Erythra, † aut (vt alij) Solis repercussu talem reddi colorem existimātes: alij ab harena terraq;, alij tali aquæ ipsius natura.

Sinus Persicus, & Arabicus. CAP. XXIIII.

SEd in duos diuiditur sinus. Is qui ab Oriente est, Persicus appellatur $\overline{xxv}$. M. passuum circuitu, vt Eratosthenes tradit. Ex aduerso est Arabia, cuius $\overline{xii}$. mill. passuum est longitudo. Rursus altero ambitur sinu Arabico nominato. Oceanum qui influit, Azanium appellant. Persicum introitum v. mill. pass. latitudinis, alij quatuor fecerūt. Ab eo ad intimum sinum rectò cursu $\overline{xi}$. xxv. mill. propemodum constat esse, & situm eius humani capitis effigie. Onesicritus & Nearchus ab Indo amne in sinum Persicum, atque illinc Babylonem ab Euphratis paludibus, scripserunt $\overline{xxv}$. mill. pass. esse. In Carmaniæ angulo sunt Chelonophagi, testudinum superficie casas tegentes, carne vescentes. A flumine Arbi promontorium ipsum inhabitant, præter capita toto corpore hirti, coriisque piscium vestiti.

Cascandrus insula, Parthorum regna. CAP. XXV.

AB horum tractu Indiam versus Cascandrus deserta insula in Oceano L. M. pass. traditur: iuxtaque eam freto interfluente Stoidis, quæstuosa margaritis. A promontorio Carmanis iunguntur Armozei. Quidam interponunt Arbios ccccxij. M. pass. toto litore. Ibi portus Macedonum, & aræ Alexandri in promontorio. Amnes Saganos: dein Daras, & Salsos. Ab eo promontorium Themisteas, insula Aphrodisias habitatur. Inde Persidis initium ad flumen Oroatin, quo diuiditur ab Elymaide. Contra Persidem insulæ, Philos, Casandra, Aratia cum monte prealto Neptuno sacra. Ipsa Persis aduersus occasum sita obtinet litora ccccc. l. M. passuum etiam in luxum diues, in Parthorum iampridem translata nomen. Horum de imperio nunc paucis. Regna Parthorum duodeuiginti sunt omnia: ita enim diuidunt prouincias circa duo (vt diximus) maria. Rubrum à meridie, Hyrcanum à septentrione. Ex iis vndecim, quæ superiora dicuntur, incipiunt à confinio Armeniæ, Caspiisque litoribus: pertinent ad Scythias, cum quibus ex æquo degunt. † Reliqua septem regna inferiora appellantur. Quod ad Parthos attinet, semper fuit Parthia in radicibus montium sæpius dictorum, qui omnes eas gentes prætexunt. Habet ab ortu Arios à meridie Carmaniam & Arianos, ab occasu Pratitas, Medos, à septētrione Hyrcanos, vndiq; desertis cincta. Vlteriores Parthi Nomades appellantur: citra deserta, ab occasu vrbes eorum, quas diximus, Issatis & Calliope: ab Oriēte æstiuo Europum, ab hyberno Mania: in media Hecatompylos, Arsacia: regio Nisæa Parthyenes nobilis, vbi Alexandroplis à conditore.

† zizerum portum India.

† Consule de hoc loco Budæum libr. 4. de Asse.

† aut, vt alij, à colore Solis repercussu talem reddi existimantes.

† Melior vetusta lectio, alia verborū distinctione: Reliqua septē regna inferiora appellantur, quæ ad Parthos attinent.

Media, Mesopotamia, Babylon, Seleucia.

CAP. XXVI.

NEcessarium est hoc in loco signare & Medorum situm, terrarumque faciem circumagere ad Parsicum mare, quò faciliùs deinde reliqua noscantur. Nanque Media ab occasu transuersa obliquè Parthiæ occurrens, vtraque regna includit. Habet ergo ipsa ab ortu Caspios & Parthos, à meridie Sittacenen & Susianen & Persida, ab occasu Adiabenen, à septentrione Armeniam. Persæ Rubrum mare semper accoluere, propter quod is sinus Persicus vocatur. Regio ibi maritima Cyropolis. Quà verò ipsa subit ad Medos, Elymais. Megala appellatur locus, arduo montis ascensu per gradus, introitu angusto, ad Persepolin caput regni, dirutam ab Alexandro. Præterea habet in extremis finibus Laodiceam, ab Antiocho conditam. Inde ad orientem Magi obtinent Passagardas castellum, in quo Cyri sepulchrum est: & horum Ecbatana oppidum translatum ab Dario rege ad montes. Inter Parthos & Arianos excurrunt Paraætaceni. His gentibus & Euphrate, inferiora regna cluduntur. Reliqua dicemus à Mesopotamia, excepto mucrone eius, Arabumque populis, in priore dictis volumine. Mesopotamia, tota Assyriorum fuit vicatim dispersa, præter Babylona & Ninum. Macedones eam in vrbes congregauere, propter vbertatem soli. Oppida, præter iam dicta, habet Seleuciam, Laodiceam, Artemitam: item in Arabum gente, qui Aroei vocantur, & Mardani, Antiochiam: quæ à præfecto Mesopotamiæ Nicanore condita Arabis vocatur. Iunguntur his Arabes, introrsus Eldamarij. Super quos ad Pellacontam flumen Bura oppidum, Salmani & Masei Arabes. Gordyæis verò iuncti Aloni, per quos Zerbis fluuius in Tigrin cadit, Azones, Silices montani, & Orontes. Quorum ad occidentem oppidum Gaugamela. Item Sue in rupibus. Suprà Silici, Classitæ, per quos Lycus ex Armenia fertur: Absitris ad hybenum exortum. Azochis oppidum. Mox in campestribus oppida Diospage, Polytelia, Stratonicea, Anthemus. In vicinia Euphratis Nicephorion, vt diximus, quod Alexander iussit condi propter loci opportunitatem. Dicta est & in Zeugmate Apamia, ex qua Orientem petentes excipit oppidum apprime munitũ, quondam stadiorum sexaginta quinque amplitudine, & satraparum regia appellatum, quò tributa conferebantur, nunc in arcem redactum. Durant, vt fuerant, Hebata, & ductu Pompeij Magni terminus Romani Imperij Oruros, à Zeugmate ducentis quinquaginta millibus passuum. Sunt qui tradunt Euphratem Gobaris præfecti opere diductum, vbi eum diximus findi, ne præcipiti cursu Babyloniam infestaret: ab Assyriis verò vniuersis appellatum Armalchar, quod significat regium flumen. Quà deriuatur, oppidum fuit Agrani è maximis, quod diruêre Persæ. Babylon Chaldaicarum gentium caput diu summam claritatem obtinuit in toto orbe, propter quam reliqua pars Mesopotamiæ Assyriæque Babylonia appellata est, sexaginta millia passuum amplexa muris, ducenos pedes altis, quinquagenos latis, in singulos pedes ternis digitis mensura ampliore, quàm nostra, interfluo Euphrate, mirabili opere vtroque. Durat adhuc ibi Iouis Beli templum. Inuentor hic fuit sideralis scientiæ. Cæterò in solitudinem rediit, exhausta vicinitate Seleuciæ, ob id conditæ à Nicatore intra † nonagesimum lapidẽ, in cõfluente Euphratis fossa perducti atq; Tigris: quæ tamen Babylonia cognominatur, libera hodie ac sui iuris, Macedonumq; moris. Feruntei plebis vrbanæ dc.M. esse sitũ verò mœniũ Aquilæ pandentis alas: agrum totius Orientis fertilissimum. Inuicem ad hanc exhauriendam, Ctesiphontẽ iuxta tertium ab ea lapidem in Chalonitide condidere Parthi, quod nunc est caput regni: & postquàm nihil proficiebatur, nuper Vologesus rex aliud oppidum Vologesocertam in vicino condidit. Sunt etiamnum in Mesopotamia oppida, Hipparenum, Chaldæorum & hoc, sicut Babylon, iuxta flumen Narragam, qui dedit ciuitati nomen. Muros Hipparenorum Persæ diruêre. Orcheni quoque tertia Chaldæorum doctrina, in eodem situ locantur, ad Meridiem versi. Ab his Notitæ & Orthophantæ, & Græciochantæ. Euphrate nauigari Babylonem è Persico mari ccccxij.M.pass. tradunt Nearchus & Onesicritus. Qui verò posteà scripsere, à Seleucia ccccxc.mill. Iuba à Babylone Characem clxxv.M.p. Fluere aliqui vltra Babylonem continuo alueo, priusquàm distrahitur in irrigua, lxxxvij. M. Vniuerso autem cursu $\overline{xi}$. M. pass. Inconstantiam mensuræ diuersitas authorum facit, cùm Persæ quoque schœnos & Parasangas alij alia mensura determinent. Vbi desinit † alueo munire, ad confinium Characis accedente tractu, statim infestant Attali latrones, Arabum gens. Vltra quos Scenitæ. Ambitu verò Euphratis Nomades Arabiæ vsque ad deserta Syrię, vnde † in meridiem flecti eum diximus, solitudines Palmyrenas relinquentem. Seleucia abest à capite Mesopotamiæ Euphratem nauigantibus vndecies centena xxv. M.pass. A mari rubro si Tigri nauigetur, cccxx.mill. à Zeugmate cccccxxvij. mill. Zeugma à Seleucia Syriæ ad ad nostrum litus † cxxxij.mill. pass. Hæc est latitudo terrarum inter duo maria. Parthici verò regni dcccc. xliiij. mill. passuum. Est etiamnum oppidum Mesopotamiæ in ripa Tigris circa confluentes, quod vocant Digbam.

Flumen Tigris.

CAP. XXVII.

SEd & de Tigri ipso dixisse conueniat. Oritur in regione Armeniæ maioris, fonte conspicuo in planitie. Loco nomen Elongosine est. Ipsius, quà tardior fluit, Diglito: vnde concitatur, à celeritate Tigris incipit vocari. Ita appellant Medi sagittam. Influit lacum Arethusam omnia illata pondera sustinentem, & nitrum nebulis exalantem, Vnum genus ei piscium est, idque transcurrentis non miscetur alueo, sicut nec è Tigri pisces in lacum transnatant. Fertur autem & cursu & colore dissimilis:

† Sunt qui quadragesimum legere malint, Strabonis authoritatem secuti, qui Seleuciã à Babylone CCC. non amplius stadiorũ dirimit interuallo.

† alueo vno ire.

† Legendum videtur, In Orientem, vt suprà libr. 5. cap. 24. vbi Euphratem tradit Palmyrenas solitudines relinquentem in Orientem sese conuertere.

† Rectius, clxxv. M. quemadmodum suprà li. 5. cap. 12 & apud Marcianum lib. 6.

diſſimilis: tranſuectusque occurrente Tauro monte in ſpecu mergitur: ſubterque lapſus, à latere altero eius erumpit. Locus vocatur Zoroanda. Eundem eſſe manifeſtum eſt, quòd demerſa perfert. Alterum deinde tranſit lacũ, qui Thoſpites appellatur: rurſusq; in cuniculos mergitur, & poſt xxv. mill. paſſ. circa Nymphæum redditur. Tam vicinum Arſaniæ fluere eum in regione Arrhene Claudius Cæſar author eſt, vt cùm intumuere, confluant, nec tamen miſceantur, leuiorq; Arſanias innatat iiij. M. ferme ſpatio: mox diuiſus in Euphratem mergitur. Tigris autem ex Armenia acceptis fluminibus claris † Partheni, Agnice, Pharione, Arabas Aroeos Adiabenosque diſterminans, & quam diximus Meſopotamiam faciens, luſtratis montibus Gordyæorum circa Apamiam Meſenes oppidum, citra Seleuciam Babyloniam cxxv. M. p. diuiſus in alueos duos, altero Meridiem ac Seleuciam petit, Meſenen perfundens: altero ad Septentrionem flexus, eiuſdem gentis tergo campos Cauchas ſecat. Vbi remeauere aquæ, Paſitigris appellatur. Poſteà recipit ex Media Choaſpem: atque (vt diximus) inter Seleuciam & Cteſiphontem vectus, in lacus Chaldaicos ſe fundit, eoſque lxx. M. p. amplitudine implet. Mox vaſto alueo profuſus, dextra Characis oppidi infertur mari Perſico † decumo ore. Inter duorum amnium oſtia xxv. M. paſ. fuere, aut (vt alij tradunt) vij. M. vtroque nauigabili. Sed longo tempore Euphratem præcluſere Orcheni, & accolæ agros rigantes: nec niſi per Tigrin defertur in mare. Proxima Tigri regio Parapotamia appellatur. In ea dictum eſt de Meſene. Oppidum eius Dibitach. Iungitur Chalonitis cum Cteſiphonte, non palmetis modò, verùm & olea, pomisque, aliisq; arbuſtis nobilis. Ad eam peruenit Zagrus mons, ex Armenia inter Medos Aliabenosque veniens, ſupra Parætacenen & Perſidem, Chalonitis abeſt à Perſide cccclxxx. M. paſſ. Tantum à Caſpio mari Aſſyriam abeſſe compendio itinerum aliqui tradunt. Inter has gentes atq; Meſenen Sittacene eſt, eadem Arbelitis & Palæſtine dicta. Oppidum eius Sittace Græcornm ab Ortu eſt, & Sabata. Ab Occaſn autem Antiochia, inter duo flumina Tigrin & Tornadotum. Item Apamia, cui nomen Antiochus matris ſuæ impoſuit. † Tigris circunfunditur. Hæc diuiditur Archoo. Infrà eſt Suſiane, in qua vetus regia Perſarum Suſa, à Dario Hyſtaſpis filio condita: abeſt à Seleucia Babylonia ccccl. M. paſſ. tantundem ab Ecbatanis Medorum per montem Charbanum. In Septentrionali Tigris alueo oppidum eſt Babytace. Abeſt à Suſis cxxxv. M. paſſ. † Ibi mortalium ſoli aurum in odio contrahunt: id defodiunt, ne quo cui ſit in vſu. Suſianis ad Orientem verſus iunguntur Coſſæi latrones, & Mizæornm xl. populi liberæ feritatis. Supra eos patent Parthuſi, Mardi, & Saitæ, Hyi, qui prætenduntur ſupra Elymaida, quam Perſidi in ora iunximus. Suſa à Perſico mari abſunt ccl. M. paſſuum. Quà ſubiit ad eam claſſis Alexandri Paſitigri, vicus ad lacum Chaldaicum vocatur Aphle: vnde Suſa nauigatione lxv. M. d. paſſ. abſunt. Suſianis ab Oriente proximi ſunt Coſſæi, ſupra Coſſæos ad Septentrionem Meſobatene ſub monte Cambalido, qui eſt Caucaſi ramus, inde molliſſimo tranſitu in Bactros. Suſianen ab Elymaide diſterminat amnis Eulæus, ortus in Medis: ¨ medioq; ſpatio cuniculo conditus, ac rurſus exortus & per Meſobatenem lapſus, circuit arcem Suſorum, ac Dianæ templum auguſtiſſimum illis gentibus, & ipſe in magna cæremonia. Siquidem reges non ex alio bibunt, & ob id longinqua portant. Recipit amnem Hedypnum, præter Aſylum Perſarum venientem, & vnum ex Suſianis. Oppidum iuxta eum Magoa, à Charace xv. M. paſſuum. Quidam hoc ¨ in extrema Suſiana ponunt ſolitudinibus proximum. Infra Eulæum Elymais eſt, in ora iuncta Perſidi, à flumine Oroati ad Characem ccxl. M. paſſ. Oppida eius Seleucia & Soſirate, appoſita monti Caſyro. Oram, quæ præiacet, minorum Syrtium vice diximus inacceſſam cœno plurimũ limi deferentibus Brixia & Ortacea amnibus: madente & ipſa Elymaide in tantum, vt nullus ſit niſi circuitu eius, ad Perſidem aditus. Infeſtatur & ſerpentibus, quos flumina deportant. Pars eius maximè inuia, Chracene vocatur ab oppido Arabiæ claudente regna, de quo dicemus, expoſita priùs M. Agrippæ ſententia. Nanque is Mediam & Parthiam, & Perſidem ab Oriente Indo, ab Occidente Tigri, à Septentrione Tauro, Caucaſo, à Meridie Rubro mari terminatas patere in longitudinem xiij. xx. M. paſſ. in latitudinem dcccxl. prodidit. Præterea per ſe Meſopotamiam ab Oriente Tigri, ab Occaſu Euphrate, à Septentrione Tauro, à Meridie mari Perſico incluſam, longitudine octingentorum M. paſſuum latitudine ccclx. Charax oppidum Perſici ſinus intimum, à quo Arabia Eudæmon cognominata excurrit, habitatur in colle manu facto inter confluentes, dextra Tigrin, læua Eulæum iij. M. paſſuum laxitate. Conditum eſt primùm ab Alexandro Magno, qui colonis ex vrbe regia Durine (quæ tum interiit) deductis, militumque inutilibus ibi relictis, Alexandriam appellari iuſſerat: pagumque Pellæum, à patria ſua, quem propriè Macedonum fecerat. Flumina id oppidum expugnauere. Poſteà Antiochus reſtituit quintus regum & ſuo nomine appellauit. Iterumque infeſtatum † Paſines Sogdonaci filius, rex finitimorum Arabum, quem Iuba ſatrapen Antiochi fuiſſe falsò tradit, oppoſitis molibus reſtituit: nomenque ſuum dedit, emunito ſitu iuxtà in longitudinem iij. M. paſſuum, in latitudinem paulo minus. Primò fuit à litore ſtadiis x. maritimum: etiã inde pſeudoporticus habet: Iuba verò prodente, L. M. paſſ. Nunc abeſſe à litore cxx. M. legati Arabũ noſtriq; negotiatores, qui inde venere, affirmant. Nec vlla in parte plus aut celeriùs profecere terræ fluminibus inuectæ. Magis id mirum eſt, æſtu longè vltra id accedente non repercuſſas. Hoc in loco genitum eſſe Dionyſium, terrarum orbis ſitus recentiſſimũ authorem conſtat, quem ad commentanda

† Vetuſ. cod. Parthenia, ac Nicephorione.

† Antiqua exempla. decem mill. paſ. ore.

† Tigris circunfunditur huic, diuiditur Archoo.

† Tolerabilior videtur lectio quam ex Hiſpanicis codicibus eruit Pintianus: Ibi mortaliũ ſolis aurum in odio: contrahũt id, defodiuntq;, ne quo cui ſit in vſu.

¨ modicoq;.

† Melius, Spaſines: adſtipulante Dione in vita Traiani, & Stephano Byzantio, qui hãc vrbem ab inſtauratore ϖαϛαίνȣ χάρακα vocatam tradidit.

mentanda omnia in Orientem præmisit Diuus Augustus, iturus in Armeniam ad Parthicas Arabicasq; res maiore filio. Non me præterit, nec sum oblitus, sui quenq; situs diligentissimum authorem visum nobis in introitu huius operis. In hac tamē parte arma Romana sequi placet nobis, Iubamq; regem, ad eundem Caium Cæsarem scriptis voluminibus de eadem expeditione Arabica.

Arabia, Nomades, Nabatæi, Omani, Tylos & Ogyris insulæ. CAP. XXVIII.

† è regione Ciliciæ &c.

ARabia gentium nulli postferenda, amplitudine longissima, à monte Amano † à regione Ciliciæ Comagenesque descendit, vt diximus, multis gentibus eorū deductis illo à Tigrane magno, sponte verò ad mare nostrum litusque Aegyptiacum, vt docuimus: nec non in media Syriæ ad Libanum montem penetrantibus nubeis, quibus iunguntur Ramisi. Deinde Taranei, deinde Patami. Ipsa verò peninsula Arabia inter duo maria, Rubrum Persicumque procurrens, quodam naturæ artificio ad similitudinem atque magnitudinem Italiæ mari circunfusa, in eandem etiam cæli partem nulla differentia spectat. Hæc quoque in illo situ felix. Populos eius à nostro mari vsque ad Palmyrenas solitudines diximus: reliqua nunc inde peragemus. Nomadas, infestatoresq; Chaldæorum, Scenitæ (vt diximus) claudunt, & ipsi vagi, † sed à tabernaculis cognominati, quæ ciliciis metantur, vbi libuit. Deinde Nabatæi oppidum incolunt Petram nomine in conualle, paulo minus II. mil. passuum amplitudinis, circundatum montibus inaccessis amne interfluente. Abest à Gaza oppido litoris nostri dc. M. à sinu Persico cxxij. M. Huc conuenit vtrunque biuium, eorū qui Syriæ Palmyram petiere, & eorum qui ab Gaza venerunt. A Petra incoluerunt Omani ad Characem vsque, oppidis quondam claris à Semiramide conditis, Abesamide & Soractia. Nunc sunt solitudines. Deinde est oppidum, quod Characenorum regi paret, in Pasitigris ripa, Forath nomine, in quod à Petra conueniunt, Characemque inde xij. M. pass. secundo æstu nauigant. E Parthico enim regno nauigantib⁹ vicus Teredon, infra confluentem Euphratis & Tigris: læua fluminis Chaldæi obtinent, dextra Nomades Scenitæ. Quidam & alia duo oppida longis interuallis Tigris prænauigari tradunt, Barbatiam, mox Thumatam: quod abesse à Petra decem dierum nauigatione, nostri negotiatores dicunt, Characenorumque regi parere: & Apamiam sitam, vbi restagnatio Euphratis cum Tigri confluat. Itaque molientes incursionem Parthos, operibus abiectis inundatione arceri. Nunc à Charace dicemus oram, Epiphani primum exquisitam, Locus vbi Euphratis ostium fuit, flumen salsum, promontorium Chaldone, voragini similius, quàm mari, per l. M. oræ flumen Achana, deserta c. M. p. vsque ad insulam Icharam. Sinus Capeus, quem accolunt Gaulopes & Chateni. Sinus Gerraicus. Oppidum Gerra v. M. pass. amplitudine, turres habet ex salis quadratis molibus. A litore l. M. passuum regio Attene. Ex aduerso Tylo insula, totidem millibus à litore, plurimis margaritis celeberrima, cum oppido eiusdem nominis: iuxtaque altera minor, à promontorio eius xij. M. pass. Vltrà magnas aspici insulas tradunt, ad quas non sit peruentum. Huius ambitum cxij. M. D. passuum, à Perside longiùs abesse, adiri vno alueo angusto. Insula Asgilia, Gentes Nocheti, Zurachi, Borgodi, Cataræi, Nomades, Flumen Cynos, Vltrà nauigationem incompertam ab eo latere propter scopulos tradit Iuba, prætermissa mentione oppidi Omanorum Batrasabbes, & Omanæ, quod priores celebrem portum Carmaniæ fecere. Item Omnæ & Athanæ, quæ nunc oppida maximè celebrari à Persico mari nostri negotiatores dicunt. A flumine Canis, vt Iuba tradit, mons adusto similis. Gentes Epimaranitæ. Mox Ichthyophagi, insula deserta, gentes Bathymi. Eblitei montes, insula Omœnus. Portus Machorbæ, insulæ Etaxalos, Onchobrice, gens Chaldæi. Insulæ sine nominibus multæ: celebres verò Isura, Rhinnea, & proxima, in qua scriptæ sunt stelæ lapideæ literis incognitis. Goboëa portus, Bragæ insulæ desertæ. Gens Thaludæi. Dabanegoris regio. Mons Orsa cum portu. Sinus Duatus, insulæ multæ. Mons Tricoryphos. Regio Cardalena, insulæ Solanidæ, Capina. Item Ichthyophagorum. Deinde Glari. Litus Hammæum, vbi auri metalla. Regio Canauna, gentes Apitami, Gasani. Insula Deuadæ. Fons Goralus, Garpheti, insulæ Aleu & Amnamethu. Gens Darræ insulæ Chelonitis, Ichthyophagon multæ. Eodāda deserta, Basag Multę Sabęorum. Flumina, Thamar, Amnon, insulæ Dolicæ. Fontes Daulotes, Dora: insulæ Pteros, Labanis, Coboris, Sambracate, & oppidum eodem nomine in continenti. A Meridie insulæ multæ, maxima Camari. Flumen, Mysecros. Portus, Leupas. Scenitæ Sabæi. Insulæ multæ. Emporium eorum Acila, ex quo in Indiam nauigatur, Regio, Amithoscuta, Damnia. Mizi maiores & minores, Drimati, Macæ. Horum promontorium contra Carmaniam est. Distat quinquaginta mill. passuum. Mira res ibi traditur: Numenium ab Antiocho rege Mesenæ præpositum, ibi vicisse eodem die classe, æstuque reuerso iterum equitatu contra Persas dimicantem, & gemina tropæa eodem in loco Ioui ac Neptuno statuisse. Insula in alto obiacet Ogyris, clara Erythra rege ibi sepulto. Distat à continente centum uigintiquinque mil. pass. circuitu cxij. M. pass. Nec minus altera clara in Azonio mari Dioscoridu, distans à Syagro extimo promontorio cclxxx. mill. pass. Reliqui in continente à noto etiamnū Autaride, in montes vij. dierū transitus. Gentes Larendani, Catabani, Gebanitæ pluribus oppidis, sed maximis, Nagia, & Tamna tēplorū lxv. Hæc est amplitudinis significatio. Promontoriū, à quo ad continentē Troglodytarū l. M. p. Toani, Acchitæ, Chatramotitæ, Tomabei, Antidalei, Lexianę, Agrei, Cerbani, Sabei Arabū propter thura clarissimi, ad vtraq; maria porrectis gentibus.

† sic à tabernaculis cognominati.

bus. Oppida eorum in Rubro litore Marane, Marma, Corolia, Sabatra: intus oppida Nascus, Cardaua Carnus, & quò merces odorum deferunt, Tomala. † Pars eorum Atramitæ, quorum caput Sobotale lx. templa muris includens. Regia tamen omnium est Mariaba. Sinum obtinet xciiij. M. pas. refertum insulis odoriferis. Atramitis in mediterraneo iunguntur Minęi: mare accolunt & Elamitæ. Oppidum eiusdem nominis, Iis iuncti Cagulatæ. Oppidum Siby, quod Gręci Apaten vocāt: Arsicodani, Vadei cum oppido magno, Barasei, Licheni. [a] Syrgaros insula, quam canes nō intrant, expositique circa litora errando moriuntur. Sinus intimus, in quo Leanitæ, qui nomen ei dedere. Regia eorum Agra, & in sinu Læana, vel, vt alij, Aelana. Nam & ipsum sinum nostri Aelaniticū scripsere, alij Aelenaticum, Artemidorus Aleniticum, Iuba Læniticum. Circuitus Arabiæ à Charace Leana colligere proditur quadragies octies centena lxv. M. Iuba paulo minus xl. M. putat. Latissima est à Septentrione inter oppida Heroum & Characem. Nunc & reliqua mediterranea eius dicātur. Nabatęis Thimaneos iunxerunt veteres: nunc sunt Taueni, Suelleni, Sarraceni. Arra oppidum, in quo omnis negotiatio conuenit. Hemuatæ, Analitæ: oppida, Domada, Egra. Thamudei, oppidum Badanatha. Carrei, oppidum Chariati: Achoali, oppidum Phoda: ac Minæi, à rege Cretæ Minoe (vt existimant) originem trahentes: quorum Charmei, oppidum xiiij. M. passuum. Mariaba Baramalacum, & ipsum non spernendum: item Carnon, Rhammei: & horum origo Rhadamanthus putatur frater Minois. Homeritæ, Massala oppido. Hamirei, Gedranitæ, Amprę, Ilisanitæ, Bachilite, Sammei, Amathei cum oppidis Nessa & Cennesseri. Zamareni cū oppidis Saiace, Scantate, Bacascami. Riphearma oppidum, quo vocabulo hordeum appellant. Autei & Raui, Gyrei & Mathatæi. Helmodenes cum oppido Ebode. Agacturi in montibus, oppido xx. M. pass. in quo fons Emischabales, quod significat camelorum oppidum. Ampelone colonia Milesiorum. Actrida oppidum: Calingij, quorum Mariaba oppidum significat dominos omnium. Oppida, Pallon, Murannimal iuxta flumen, per quod Euphratem emergere putant. Gentes Agrei, Hammonij. Oppidum, Athenæ, Caurarani, quod significat ditissimos armento: Coranitæ, Cęsani, Choani. Fuerunt & Græca oppida. Arethusa, Larissa, Chalcis, deleta variis bellis. Romana arma solus in eam terram adhuc intulit Aelius Gallus ex equestri ordine. Nam C. Cæsar Augusti filius prospexit tantùm Arabiam. Gallus oppida diruit non nominata ab authoribus, qui antè scripserunt, Egran, Annestum, Escam, Magusum, Tammacum, Labeciam, & suprà dictam Mariabam, circuitu vj. M. passuum. Item Caripeta, quò longissimè processit. Cætera explorata retulit: Nomades lacte & ferina carne vesci: reliquos vinum, vt Indos, palmis exprimere, oleum sesamæ. Numerosissimos esse Homeritas, Minęis fertiles agros palmetis arbustisque, in pecore diuitias. Cembanos & Arios armis prestare, maximè Chatramotitas. Caręis latissimos & fertilissimos agros. Sabeos ditissimos syluarum fertilitate odorifera, auri metallis, agrorum riguis, mellis cerę que prouentu. De odoribus suo dicemus volumine. Arabes, mitrati degunt, aut intonso crine: barba abraditur, pręterquàm in superiore labro. Aliis & hęc intonsa: mirumque dictu, ex innumeris populis pars ęqua in commerciis, aut latrociniis degit: in vniuersum gentes ditissimę, vt apud quas maximè opes Romanorum Parthorumque subsidant, vendentibus quę è mari aut syluis capiant, nihil inuicem redimentibus. Nunc reliquam oram Arabię contrariam persequemur. Timosthenes totum sinum quatridui nauigatione in longitudinem taxauit, bidui in latitudinem, angustias iiij. M. D. pass. Eratosthenes ab ostio xiij. M. in quanque partem. Artemidorus Arabię latere xiiij. quinquaginta mill.

† Vera lectio sic habet: Pagus eorum Atramitæ, quorum caput Sabota, lx. templa muris includens. Infrà enim libr. 12. ca. 14. Sabæorum pagū facit Atramitas, in quo & Sabota collocat, regni totius caput.

[a] Syagros.

Sinus maris Rubri, Troglodytici, & Aethiopici. CAP. XXIX.

TRoglodytico verò xj. lxxxij. M. passuum, Ptolemaida vsque. Agrippa xiiij. xxij. mill. pas. sine differentia laterum. Plerique latitudinem cccclxij. prodiderunt, faucesque hyberno orienti obuersas, alij quatuor mil. alij septem mil. alij duodecim mil. pas. patere. Situs autem ita se habet. A sinu Aelanitico alter sinus, quem Arabes Aeant vocant, in quo Heroum oppidum est. Fuit & Cambysu inter Nelos & Marchadas, deductis eò ęgris exercitus. Gens Tyra: Daneon portus, ex quo nauigabilem alueum perducere in Nilum, qua parte ad Delta dictum decurrit lxij. mill. pass. interuallo (quod inter flumen & Rubrum mare interest) primus omnium Sesostris Aegypti rex cogitauit: mox Darius Persarum: deinde Ptolemæus sequens: qui & duxit fossam latitudine pedum centum, altitudine triginta, in longitudinem xxxvij. mil. cccc. pass. vsque ad fontes amaros. Vltrà deterruit inundationis metus, excelsiore tribus cubitis Rubro mari comperto, quàm terra Aegypti. Aliqui non eam afferunt causam, sed ne immisso mari corrumperetur aqua Nili, quę sola potus prębet. Nihilominus iter totum terendo frequentatur à mari Aegyptio, quod est triplex: Vnum à Pelusio per harenas in quo nisi calami defixi regant, via non reperitur, subinde aura vestigia operiente. Alterum verò duo mill. passuum vltra Casium montem, quod à sexaginta mill. passuum redit in Pelusiacam viam. Accolunt Arabes Autei. Tertium à † Gerro (quod Adipson vocant) per eosdem Arabes sexaginta mill. passuum propius, sed asperum montibus, & inops aquarum. Eæ vię omnes Arsinoen ducunt, conditam sororis nomine in sinu Charandra, à Ptolemęo Philadelpho: qui primus Troglodyticen excussit, & amnem qui Arsinoen pręfluit, Ptolemęum appellauit. Mox oppidū paruum est Aennum, pro quo alij Philoteram scribunt. Deinde sunt Azarei, ex Troglodytarū connu-

† Gereum, scribendum videtur ex Ptolemæo, qui id oppidū inter Pelusium, & Casium montem collocat.

biis Arabes feri.Insulę, Sapirene, Scytala, mox deserta ad Myos hormon, vbi fons Tadnos, mons Eos, insula Lambe, portus multi, Berenice, oppidum matris Philadelphi nomine, ad quod iter à Copto diximus. Arabes Autei & Gnebadei. Troglodytice, quam prisci Michoen, alij Midoen dixere. Mons Pentedactylos: insulæ Stenæ deiræ aliquot, Halonnesi non pauciores: Cardamine, Topazos, quæ gemmæ nomen dedit. Sinus insulis refertus: ex iis quæ Mareu vocantur, aquosæ: quæ Eratonos, sitientes. Regum ij præfecti fuere. Introrsus Candei, quos Ophiophagos vocant, serpentibus vesci assueti. Neq; alia regio fertilior earum. Iuba, qui videtur diligentissimè prosecutus hæc, omisit in hoc tractu (nisi si exemplarium vitium est) Berenicen alterā, quæ Panchrysos cognominata est: & tertiam, quæ Epidires, insignem loco. Est enim sita in ceruice lōgè procurrente, vbi fauces Rubri maris, iiij. mil. ccccc. pass. ab Arabia distant. Insula ibi Cytis, topazium ferens & ipsa. Vltrà syluæ, vbi Ptolemais à Philadelpho condita ad venatus elephantorum, ob id Epitheras cognominata, iuxta lacum Monoleum. Hæc est regio secundo volumine à nobis significata, in qua quadragintaquinque diebus ante solstitium, totidemque posteà hora sexta consumuntur vmbrę, & in Meridiem reliquis horis cadunt, cæteris diebus in Septentrionem, cùm in Berenice, quam primam posuimus, ipso die solstitij sexta hora vmbræ in totum absumantur, nihilque annotetur aliud noui. Deij. mill. pass. interuallo à Ptolemaide, res ingentis exempli, locusq; subtilitatis immensæ, mundo ibi deprehenso, cùm indubitata ratione vmbrarum Eratosthenes mensuram terræ † prodere inde cœperit. Hinc Azamium mare, promontorium, quod aliqui Hispalum scripsere: lacus, Mandalum: insula Colocasitis & in alto multæ, in quibus testudo plurima. Oppidum, Suchæ, insula Daphnidis, oppidum Aduliton. Aegyptiorum hoc serui à dominis profugi condidere. Maximū hic emporium Troglodytarum, etiam Aethiopum. Abest à Ptolemaide quinque dierum: nauigatione. Deferunt plurimū ebur, rhinocerotum cornua, hippopotamorum coria, celtium testudinum, sphingia, mancipia. Suprà Aethiopes Aroteres: insulæ, quæ Aliæu vocantur: item Bacchias & Antibacchias, & Stratonis. Hinc in ora Aethiopiæ sinus incognitus, quod admiremur, cùm vlteriora mercatores scrutentur. Promontorium, in quo fons Cucios, expetitus nauigantibus. Vltrà Isidis portus decem dierum remigio ab oppido Adulitarum distans. In eum Troglodytis myrrha confertur. Insulæ ante portum duæ, Pseudopylæ vocantur: interiores totidem, Pylæ. In altera stelæ lapideæ literis ignotis. Vltrà sinus Abalites. Insula Diodori, & aliæ desertæ. per continentem quoque deserta. oppidū Gaza, promontorium & portus Mossylites, quò cinnamomum deuehitur. Hucusque Sesostris exercitum duxit. Aliqui vnum Aethiopiæ oppidum vltra ponunt in litore Baragaza. A Mossylite promontorio Atlanticum mare incipere vult Iuba, præter Mauritanias suas Gadeis vsque nauigandum Coro. Cuius tota sententia hoc in loco subtrahenda non est. A promontorio Indorum, quod vocatur Lepteacra, ab aliis Drepanum, proponit recto cursu, præter exusta, ad Malchu insulam xv. mill. pass. esse. Inde ad locum, quem vocant Sceneos, ccxxv. M. Inde ad insulā Sadanum centumquinquaginta mill. pass. Sic fieri ad apertum mare xviij. lxxxv. mil. pass. Reliqui omnes propter Solis ardorem nauigari posse non putauerunt. Quin & commercia ipsa infestant ex insulis Arabes Ascitæ appellati, quoniam bubulos vtres binos sternentes ponte, piraticam exercent sagittis venenatis. Gentes Troglodytarum idem Iuba tradit Therothoas à venatu dictos, miræ velocitatis: sicut Ichthyophagos, natantes ceu maris animalia: Bargenos. Zageras, Chalybas, Saxinas, Syrecas, Daremas, Domazanes. Quin & accolas Nili à Syene non Aethiopum populos, sed Arabum esse dicit vsque Meroen, † Solis quoque oppidum, quod non procul Memphi in Aegypti situ diximus, Arabas conditores habere. Sunt & qui vlteriorem ripam Aethiopiæ auferant, adnectantque Africæ. ripas autem incolere propter aquam. Nos relicto cuique intelligendi arbitrio, oppida quo traduntur ordine vtrinque ponemus. A Syene, & prius Arabiæ latere, gens Catadupi. Deinde Syenitæ. Oppida, Tacompson, quam quidā appellauerunt Thathicen, Aranium, Sesanium, Sandura, Nasaudum, Anaudoma, Cumara, Beta & Bochiana, Leuphitorga, Tantarene, Mœchindira, Noa, Gophoa, Gystatæ, Megeda, Lea, Rhemnia, Nupsia, Direa, Pataga, Bagada, Dumana, Rhadata, in quo felis aurea pro deo colebatur. Boron in mediterraneo, Mallos, proximum Meroæ. sic prodidit Bion. Iuba aliter: Oppidum in monte Megatichos, inter Aegyptum & Aethiopiam, quod Arabes Myrson vocauere. Deinde Tacompson, Aranium, Sesanium, Piden, Mamuda, Corambin: iuxta eam bituminis fontem, Hammodara, Prosda, Parenta, Mama, Tessara, Gallas, Zoton, Graucomen, Emeum, Pidibotas, Hebdomecontacometas, Nomadas in tabernaculis viuentes: Cysten, Pemman, Gadagalen, Paloin, Primmin, Nupsin, Daselin, Patin, Gambreues, Magasen, Segasmala, Cranda, Denna, Cadeuma, Thena, Batha, Alana, Macua, Scammos, Goram in insula: ab iis Abala, Androcalim, Seren, Mallos, Agocen. Ex Africæ latere tradita sunt eodem nomine Tacompsos altera, siue pars prioris: Magora, Sea, Edosa, Pelenaria, Pyndis, Magusa, Bauma, Linitima, Spyntuma, Sydopta, Gensoa, Pindicitora, Eugoa, Orsima, Suasa, Mauma, Rhuma, Vrbubuma, Mulonaj, quod oppidum Græci Hypaton vocarunt: Pagoargas, Zamnes, vnde elephanti incipiant: Mamblia, Berresa, Cetuma. Fuit quondam & Epis oppidum contra Meroen, antequàm Bion scriberet, deletum. Hæc sunt prodita vsque Meroen: ex quibus hoc tempore nullum prope vtroq; latere extat.

† prodere incœperit.

† Huc referendum videtur, quòd paulò post sequitur, alienam in fedem perperam traiectū: Ripas autem incolere propter aquam.

Cætera

Cætera ſolitudines, nuper renuntiauere principi Neroni, miſſi ab eo milites prætoriani cum tribuno ad explorandũ, inter reliqua bella & Aethiopicum cogitanti. Intrauere autem & eò arma Romana Diui Auguſti temporibus, duce P. Petronio, & ipſo equeſtris ordinis † præfecto Aegyptiis. Oppida eorũ expugnauit, quæ ſola inuenerat, quo dicemus ordine: Pſelchin, Primin, Aboccin, Phthurin, Cambuſin, Attenan, Stadiſin, vbi Nilus præcipitans ſe, fragore auditum accolis aufert. Diripuit & Napata. Longiſſimè autem à Syene progreſſus eſt dccclxx. mill. paſſuum. Nec tamen arma Romana ibi ſolitudinem fecerunt. Aegyptiorum bellis attrita eſt Aethiopia, viciſſim imperitando ſeruiendoque, clara & potens etiam vſque ad Troiana bella Memnone regnante: & Syriæ imperitaſſe eam, noſtroque litore ætate regis Cephei patet Andromedæ fabulis. Simili modo & de menſura eius varia prodidere: primus Dalion vltra Meroen longè ſubuectus: mox Ariſtocreon, & Bion, & Baſilis: Simonides minor etiam, quinquennio in Meroe moratus, cùm de Aethiopia ſcriberet. Nam Timoſthenes claſſium Philadelphi præfectus, ſine menſura dierum lx. à Syene Meroen iter prodidit. Eratoſthenes dcxxv. mill. Artemidorus dc. mil. Seboſus ab Aegypti extremis ſexdecies centena lxxv. mill. paſſ. vnde proximè dicti $\overline{\text{XII}}$. lxx. Verùm omnis hæc finita nuper diſputatio eſt: quoniam à Syene † dccclxij. mill. Neronis exploratores renuntiauere his modis: A Syene Hieran ſycaminon liiij. M. paſſ. Inde Tama lxxv. M. paſſ. regionem Euonymiton Aethiopum primam cxx. Acinam liiij. M. Pitaran xxv. Tergedum cvj. M. Inſulam Gagauden eſſe in medio eo tractu. Inde primùm viſas aues pſittacos, & ab altera (quæ vocatur Artigula) animal ſphingion, à Tergedo cynocephalos. Inde Napata lxxx. mil. Oppidum id paruum inter prædicta ſolum. Ab eo ad inſulam Meroen ccclx. M. Herbas circa Meroen demum viridiores ſyluarumque aliquid apparuiſſe, & rhinocerotum elephantorumque veſtigia. Ipſum oppidum Meroen ab introitu inſulæ abeſſe lxx. M. paſſ. iuxtaque aliam inſulam Tatu dextro ſubeuntibus alueo, quæ portum faceret. Aedificia oppidi pauca. Regnare fœminam Candacen, quod nomen multis iam annis ad reginas tranſiit. Delubrum Hammonis & ibi religioſum, & toto tractu ſacella. Cæterùm cùm potirentur rerum Aethiopes, inſula ea magnæ claritatis fuit. Tradunt armatorum ccl. mill. dare ſolitam artificum cccc. M. alere. Reges Aethiopum xlv. & hodie traduntur.

† *præfecto Aegypti. Is oppida eorum &c.*

† *Legendum videtur dccclxxiij. numeris ſequentibus cum hac ſumma ad amuſsim congruentibus.*

Multiformes & miræ hominum effigies. CAP. XXX.

VNiuerſa verò gens Aetheria appellata eſt, deinde Atlantia, mox à Vulcani filio Aethiope Aethiopia. Animalium hominumq; effigies monſtriferas circa extremitates eius gigni minimè mirum, artifici ad formanda corpora effigieſque cælandas mobilitate ignea. Feruntcertè ab Orientis parte intima gentes eſſe ſine naribus, æquali totius oris planitie. Alias ſuperiore labro orbas, alias ſine linguis. Pars etiam ore concreto & naribus carens, vno tantùm foramine ſpirat, potumque calamis auenæ trahit, & grana eiuſdem auenæ, ſponte prouenientis ad veſcendum. Quibuſdam pro ſermone nutus motuſque membrorum eſt. Quibuſdam ante Ptolemæum Lathyrum regem Aegypti ignotus fuit vſus ignium. Quidam & Pygmæorum gentem prodiderunt ante paludes, ex quibus Nilus oriretur. In ora autem, vbi deſiimus, continui montes ardentibus ſimiles rubẽt. Troglodytis & Rubro mari à Meroe tractus omnis ſuperponitur: à Napta tridui itinere ad Rubrũ litus, aqua pluuia ad vſum compluribus locis ſeruatur, fertiliſſima regione, quę intereſt, auri.

Vlteriora Atabuli Aethiopum gens tenet. Deinde contra Meroen Megabari, quos aliqui Adiabaras nominauere, oppidū habent Apollinis. Pars eorum Nomades, quę elephãtis vescitur. Ex aduerso in Africæ parte Macrobij. Rursus à Megabaris Memnones & Dauelli, dierūq; viginti interuallo Critensi. Vltra eos Dochi: deinde Gymnites semper nudi. Mox Anderæ, Mathitæ, Mesagebes, Hipporeæ, atri coloris tota corpora rubrica illinunt. At ex Africæ parte Medimni. Deinde Nomades cynocephalorum lacte viuentes, Olabi, Syrbotæ, qui octonûm cubitorum esse dicuntur. Aristocreon Libyæ latere à Meroe oppidum Tolen dierum quinque itinere tradit. Inde dierum duodecim Esar Aegyptiorum oppidum, qui Psammetichum fugerint. In eo produntur annis trecentis habitasse. Contrà in Arabico latere Daron oppidum esse eorum. Bion autem Sapen vocat, quod ille Esar, & ipso nomine aduenas ait significari. Caput eorum in insula † Sembobitin, & tertium in Arabia, Sai. Inter montes autem & Nilum Symbari sunt, Phalanges, in ipsis verò montibus Asachæ multis nationibus. Abesse à mari dicuntur dierum quinque itinere. Viuunt elephantorum venatu. Insula in Nilo Semberritarum, reginæ patet. Ab ea Nubei Aethiopes dierum octo itinere. Oppidum eorum Nilo impositum, Tenupsis. Sambri apud quos quadrupes omnes sine auribus, etiam elephanti. At ex Africæ parte Ptoembari, Ptoemphanæ, qui canem pro rege habent, motu eius imperia augurantes, Aurușpi oppido lōgè à Nilo sito. Posteà Achisarmi, Phaliges, Marigeri, Casamarri. Bion & alia oppida in insulis tradit, à † Sembobiti Meroen versus dierum toto itinere viginti. Proximæ insulæ, oppidum Semberritarum sub regina: & aliud Asar: alterius oppidum Daron. Tertiam Medeon vocant, in qua oppidum Asel. Quartam eodem, quo oppidum, nomine Garoden. Inde per ripas oppida, Nauos, Modundam, Andatim, Setundum, Colligat, Secande, Nauectabe, Cumi, Agrospi, Aegipā, Candrogari, Arabam, Summaram. Regio suprà Sirbitum, vbi desinunt montes, traditur à quibusdam habere maritimos Aethiopas, Nesicastes, Nisitas, quod significat ternûm & quaternûm oculorum viros: non quia sic sint, sed quia sagittis præcipua contemplatione vtantur. † Ab ea verò parte Nili, quæ supra Syrtes maiores, Oceanumque meridianum protenditur, Dalion vocatos esse dicit, pluuia tantum aqua vtentes Cisoros, Longoporos. Ab Oecalibus dierum quinque itinere Vsibalcos, Isuelos, Pharusos, Valios, Cispios. Reliqua deserta. Deinde fabulosa: ad Occidentem versus Nigrœ, quorum rex vnum oculum habeat in fronte Agriophagi, pantherarum & leonum carnibus maximè viuentes. Pamphagi omnia mandentes. Antropophagi humana carne vescentes. Cynamolgi, caninis capitibus. Artabatitæ quadrupedum ferarum modo vagi. Deinde Hesperij, Perorsi, quos in Mauritaniæ confinio diximus. Pars quædam Aethiopum locustis tantùm viuit, fumo & sale duratis in annua alimenta: ij quadragesimum annum vitæ non excedunt. Aethiopum terram vniuersam cum mari rubro parte in longitudinem semel & vicies centena lxx. mill. pass. in latitudinem cum superiore Aegypto † duodecies centena xcvij. M. Agrippa existimauit. † Quidam longitudinē ita diuiserunt. A Meroe Sirbitum xij. dierum nauigationem. Ab ea xij. ad Dauellos. Ab iis ad Oceanum Aethiopicum sex dierum iter. In totum autem ab Oceano ad Meroen dccxxv. M. pass. esse inter authores ferè conuenit: inde Syenen, quantum diximus. Sita est Aethiopia ab Oriente hyberno ad Occidentem hybernum. Meridiano cardine syluæ hebeno maximè virent: à media eius parte imminens mari mons excelsus, æternis ardet ignibus, Theôn ochema dictus Græcis à quo nauigatio quatridui ad promontorium, quod Hesperion ceras vocatur, confine Africæ iuxta Aethiopes Hesperios. Quidam & in eo tractu modicos colles amœna opacitate vestitos Aegipanum Satyrorumque produnt.

Insulæ Aethiopici maris. CAP. XXXI.

INsulas toto eo mari & Ephorus complures esse tradidit, & Eudoxus, & Timosthenes: Clitarchus verò Alexandro regi renuntiatam adeò diuitem, vt equos incolæ talentis auri permutarent. Alteram, vbi sacer mons opacus sylua repertus esset, distillantibus arboribus odore miræ suauitatis. Contra sinum Persicum Cerne nominatur insula aduersa Aethiopiæ, cuius neque magnitudo, neque interuallum à cōtinente constat Aethiopas tantùm populos habere proditur. Ephorus author est, à Rubro mari nauigantes in eam non posse propter ardores vltra quasdam columnas (ita appellantur paruæ insulæ) prouehi. Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem à terra stadia octo abesse prodidit Cernem. Nepos Cornelius ex aduerso maximè Carthaginis à continente passus mille: non ampliorem circuitu duobus millibus. Traditur & alia insula contra montem Atlantem, & ipsa Atlantis appellata. Ab ea quinque dierum nauigatione solitudines ad Aetiopas Hesperios, & promontorium, quod vocauimus Hesperion ceras, inde primum circumagente se terrarum fronte in occasum, ac mare Atlanticum. Contra hoc promontorium Gorgades insulæ narrantur, Gorgonum quondam domus, bidui nauigatione distantes à continente, vt tradit Xenophon Lampsacenus. Penetrauit in eas Hanno Pœnorum Imperator, proditque hirta fœminarum corpora, viros pernicitate euasisse: duarumque Gorgonum cutes argumenti & miraculi gratia in Iunonis templo posuit, spectates vsque ad Carthaginem captam. Vltra has etiamnum duæ Hesperides insulæ narrantur. Adeoque omnia circa hæc incerta sunt, vt Statius Sebosus à Gorgonum insulis prænauigatione Atlantis dierum xl, ad Hesperidum insulas cursum prodiderit, ab iis ad Hesperion ceras

† Sunt qui malint. Psebotin: nimirum à Pseboa lacu, quem supra Meroen collocat Strabo. satis ampla insignem insula eaq; egregiè habitata.

† Pseboiti

† Locum hunc Pintianus minus malè sic legi posse arbitratur: Ab ea verò parte cæli, quæ supra Syrtes maiores. Oceano meridiano prætenditur.

† Calculi ratio videtur exposcere, vt Quindecies centena xcvij. M. legamus. Ea enim summa cōficietur, si dccxxv. millibus quibus Meroe distat ab Oceano, iungantur dccclxxij. millia, quod est interuallum Meroes distat à Syene, extremo Aethiopiæ termino.

† Melius sic: Sunt qui latitudinem ita diuiserunt. Hæc enim diuisio fit à Septentrione in Meridiē, cùm Aethiopiæ longitudo, ipso etiam Plinio teste, ab ortu hyberno in Occasum hybernum porrigatur.

ceras vnius. Nec Mauritaniæ insularum certior fama est. Paucas modò constat esse ex aduerso Autololum, à Iuba repertas, in quibus Gætulicam purpuram tingere instituerat.

De Fortunatis insulis. CAP. XXXII.

SVnt, qui vltra eos Fortunatas putant esse, quasdamque alias: quorum numero idem Sebosus etiam spatia complexus, Iunoniam à Gadibus dccl. M. passuum tradit. Ab ea tantundem ad occasum versus Pluuialiam, Caprariamque: in Pluuialia non esse aquam, nisi ex imbribus. Ab iis ccl. M. pass. Fortunatas, contra læuam Mauritaniæ viij. M. pass. Oram Solis vocari in conualle à conuexitate, & Planariam à specie, conuallis circuitu ccc. M. passuum. Arborum ibi proceritatem ad centum quadragintaquatuor pedes adolescere. Iuba de Fortunatis ita inquisiuit: sub Meridiem positas esse prope occasum, à Purpurariis † dccxxv. M. passuum, sic vt ccl. supra occasum nauigetur: deinde per ccclxxv. M. passuum ortus petatur. Primam vocari Ombrion nullis ædificiorum vestigiis: habere in montibus stagnum, arbores similes ferulæ, ex quibus aquæ exprimantur, ex nigris amara, ex candidioribus potui iucunda. Alteram insulam Iunoniam appellari, in ea ædiculam esse tantùm lapide extructam. Ab ea in vicino eodem nomine minorem. Deinde Caprariam lacertis grandibus refertam. In conspectu earum esse Niuariam, quæ hoc nomen accepit à perpetua niue, nebulosam. Proximam ei Canariam vocari, à multitudine canum ingentis magnitudinis: ex quibus perducti sunt Iubæ duo: apparentque ibi vestigia ædificiorum. Cùm autem omnes copia pomorum & auium omnis generis abundent, hanc & palmetis caryotas ferentibus, ac nuce pinea abundare. Esse copiam & mellis. Papyrum quoque & siluros in amnibus gigni. Infestari eas belluis, quæ expellantur assiduè, putrescentibus. At abundè orbe terrarum extrà intrà indicato, colligenda in arctum mensura æquorum videtur.

† Legendum dcxxv. M. tum ex vetust. cod. tum ex numeris, sequentibus, summæ huic ad vnguem congruentibus.

Terræ per mensuras computatæ digestio. CAP. XXXIII.

POlybius à Gaditano freto longitudinem directo cursu ad os Mæotis, $\overline{xxxiiii}$. xxxvij. M. ccccc. passuum, prodidit. Ab eodem initio ad Orientem recto cursu Siciliam $\overline{xii}$. lx. M. ccccc. pass. Cretam ccclxxv. M. passuum Rhodum clxxxvj. M ccccc. passuum. Chelidonias tantundem: Cyprum cccxxv. M. passuum. Inde Syriæ Seleuciam Pieriam cxv. M. passuum. Quæ computatio efficit vices ter centena xl. M. passuum. Agrippa hoc idem interuallum à freto Gaditano ad sinum Issicum per longitudinem directam $\overline{xxxiiij}$. xl. passuum M. taxat, in quo haud scio an sit error numeri, quoniam idem à Siculo freto Alexandriam cursus $\overline{xij}$. l. M. passuum tradidit. Vniuersus autem circuitus per sinus dictos ab eodem exordio colligit † ad Mæotin lacum $\overline{c\ vj}$ M. passuum. Artemidorus adiicit dcclvj. M. Idem cum Mæotide $\overline{clxxiij}$. xc. M. passuum esse tradit. Hæc est mensura inermium, & pacata audacia fortunam prouocantium hominum. Nunc ipsarum partium magnitudo comparabitur, vtcunque difficultatem afferet authorum diuersitas. Aptissimè tamen spectabitur ad longitudinem latitudine addita. Est ergo ad hoc præscriptum Europæ magnitudo $\overline{lxxxi}$. xlviij. M. passuum. Africæ (vt media ex omni varietate prodentium sumatur computatio) efficit longitudo $\overline{xxxvii}$. xlviij. M. Latitudo, quà colitur, nusquam ducenta quinquaginta millia passuum, excedit. Sed quoniam à Cyrenaica eius parte nongentorum decem millium passuum, eam fecit Agrippa, deserta eius ad Garamantas vsque, quà noscebantur, complectens, vniuersam mensuram quæ venit in computationem, $\overline{xlvj}$. viij. M. passuum efficit. Asiæ longitudo in confesso est $\overline{lxiij}$. M. dccl. M. passuum. Latitudo sanè computetur ab Aethiopico mari Alexandriam iuxta Nilum sitam, vt per Meroen & Syenen mensura currat, $\overline{xviij}$. lxxv. M. pass. Apparet ergo Europam paulo minus dimidia Asiæ parte maiorem esse, quàm Asiam. Eandem altero tanto & sexta parte Africæ ampliorem, quàm Africam. Quòd si misceantur omnes summæ, liquidò patebit Europam totius terræ tertiam esse partem & octauam paulò amplius: Asiam verò quartam & quartam decimam: Africam autem quintam & insuper sexagesimam. His addemus etiamnum vnam Græcę inuentionis sententiam vel exquisitissimæ subtilitatis, vt nihil desit in spectando terrarum situ: indicatisque regionibus noscatur, † & quæ cuique earum societas sit siue cognatio dierum ac noctium, quibusq; inter se pares vmbræ & æqua mundi conuexitas. Ergo reddetur hoc etiam, terraq; vniuersa in membra cæli digeretur. Plura sunt autem hæc segmenta mundi, quæ nostri circulos appellauere, Græci parallelos.

† intra Mæotin.

† cum quæ cuiq. earum societas sit.

Digestio terrarum in parallelos, & vmbras pares. CAP. XXXIIII.

PRincipium habet Indiæ pars versa ad Austrum. Patet vsque Arabiam & Rubri maris accolas. Cõtinentur Gedrosi, Persę, Carmani, Elymęi, Parthyene, Aria, Susiane, Mesopotamia, Seleucia, cognominata Babylonia, Arabia ad Petram vsque, Syria cœle, Pelusium Aegypti: inferiorque ora, quæ vocatur Alexandriæ, Africæ maritima, Cyrenaica oppida omnia, Thapsus, Adrumetum, Clupea, Carthago, Vtica, vterque Hippo, Numidia, Mauritania vtraque, Atlanticum mare, columnæ Herculis. In hoc cæli circumplexu æquinoctij die media, vmbilicus, quem gnomonem vocant, vij. pedes longus, vmbram non amplius iiij. pedes longam reddit. Noctis verò dieique longissima spatia horas xiiij. æquinoctiales habent, breuissima è contrario x. Sequens circulus incipit ab India vergente ad occasum: vadit per medios Parthos, Persepolin, citima Persidis, Arabiam citeriorem Iudæam, Libani montis accolas. Amplectitur Babylonẽ, Idumæam, Samariã, Hierosolymã, Ascalonẽ,

Ioppen,

Ioppen, Cæsaream, Phœnicen, Ptolemaidem, Sidonem, Tyrum, Berytum, Botryn, Tripolin, Byblũ, Antiochiam, Laodiceam, Seleuciam, Ciliciæ maritima, Cyprum, austrinam Cretam, Lilybæum in Sicilia, septentrionalia Africæ & Numidiæ. Vmbilicus æquinoctio xxxv. pedum, vmbram viginti quatuor pedes longam facit. Dies autem noxque maxima quatuordecim horarum æquinoctialiũ est, accedente iis quinta parte vnius horæ. Tertius circulus ab Indis Imao proximis oritur. Tendit per Caspias portas Mediæ proximas, Cataoniam, Cappadociam, Taurum, Amanum, Issum, Cilicias portas, Solos, Tarsum, Cyprum, Pisidiam, Pamphyliæ Siden Lycaoniam, Lyciæ Patara, Xanthũ, Caunum, Rhodum, Coum, Halicarnassum, Gnidum, Dorida, Chium, Delum, Cycladas medias, Gythium, Maleam, Argos, Laconiam, Elin, Olympiam, Messenen, Peloponnesi, Syracusas, Catinam, Siciliam mediam, Sardiniæ austrina, Carteiam, Gades. Gnomonis centum vnciæ, vmbram septuagintaseptem vnciarum faciunt. Longissimus dies est æquinoctialium horarum quatuordecim atque dimidiæ, cum trigesima parte vnius horæ. Quarto subiacent circulo, quæ sunt ab altero latere Imai, Cappadociæ austrina, Galatia, Mysia, Sardis, Smyrna, Sipylus Tmolus mons Lydiæ, Caria, Ionia, Trallis, Colophon, Ephesus, Miletos, Samos: Chios, Icarium mare, Cyclades Septentrionales, Athenæ, Megara, Corinthus, Sicyon, Achaia, Patræ, Isthmos, Epirus, Septentrionalia Siciliæ, Narbonensis Galliæ exortiua, Hispaniæ maritima à Carthagine noua, & inde ad occasum. Gnomoni xxj. pedum, respondent vmbræ xvij. pedum. Longissimus dies habet æquinoctiales horas quatuordecim, & duas tertias vnius horæ. Quinto continentur segmento ab introitu Caspij maris, Bactra, Iberia, Armenia, Mysia, Phrygia, Hellespontus, Troas, Tenedus, Abydos, Scepsis, Ilium, Idamons, Cyzicum, Lampsacum, Sinope, Amisum, Heraclea in ponto, Paphlagonia, Lemnus, Imbrus, Thasus, Cassandria, Thessalia, Macedonia, Larissa, Amphipolis, Thessalonice, Pella, Edessa, Berœa, Pharsalia, Carystum, Eubœa, Bæoti, Chalcis, Delphi, Acarnania, Aetolia, Apollonia, Brundusium, Tarentum, Thurij, Locri, Rhegium, Lucani, Neapolis, Puteoli, Tuscum mare, Corsica, Baleares, Hispania media. Gnomoni septem pedes, vmbræ sex. Magnitudo diei summa, horarum æquinoctialium quindecim. Sexta comprehensio, qua continetur vrbs Roma, amplectitur Caspias gentes, Caucasum, Septentrionalia Armeniæ, Apolloniam supra Rhyndacum, Nicomediam, Nicæam, Chalcedonem, Byzantium, Lysimachiam, Cherrhonesum, Melanem sinum, Abdera, Samothraciam, Maroneam, Aenum, Bessicam, Thraciam mediam, Pæoniam, Illyrios, Dyrrhachium, Canusiũ, Apuliæ extima, Campaniam & Hetruriam, Pisas, Lunam, Lucam, Genuam, Liguriam, Antipolin, Massiliam, Narbonem, Tarraconem, Hispaniam Tarraconensem mediam, & inde per Lusitaniam. Gnomoni pedes nouem, vmbræ octo. Longissima diei spatia, horarum æquinoctialium quindecim, addita nona parte vnius horæ: aut, vt Nigidio placuit, quinta. Septima diuisio ab altera Caspij maris ora incipit: caditque supra Callatim, Bosporum, Borysthenem, Tomos, Thraciæ auersa, Triballos, Illyrici reliqua, Adriaticum mare, Aquileiam, Altinum, Venetiam, Vicetiam, Pataujum, Veronam, Cremonam, Rauennam, Anconam, Picenum, Marsos, Pelignos, Sabinos, Vmbriam, Ariminum, Bononiam, Placentiam, Mediolanum, omniaq; ab Apennino: transque Alpes, Galliam Aquitanicam, Viennam, Pyrenæum, Celtiberiam. Vmbilico trigintaquinque pedum, vmbræ trigintasex, vt tamen in parte Venetiæ exæquetur vmbra Gnomoni: amplissima dies horarum æquinoctialium quindecim, & quintarum partium horæ trium. Hactenus antiquorum exacta celebrauimus. Sequentium diligentissimi, quod superest terrarum tribus assignauere segmentis. A Tanai per Mæotin lacum & Sarmatas vsque Borysthenem, atque ita per Dacos partemque Germaniæ, Gallias, Oceani litora amplexi, quod esset horarum sedecim. Alterum per Hyperboreos & Britanniam, horarum decem & septem. Postremò Scythicum à Riphæis iugis in Thulen, in quo dies continuarentur (vt diximus) noctesque per vices. Iidem & ante principia, quæ fecimus, posuere circulos duos. Primum per insulam Meroen & Ptolemaidem, in Rubro mari ad elephantorum venatus conditam: vbi longissimus dies duodecim horarum esset, dimidia hora amplior. Secundum per Syenen Aegypti euntem, qui esset horarum tredecim. Idemque singulis dimidia horarum spatia vsq; vltimum adiecere circulis. Et hactenus de terris.

C. PLINII

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER *SEPTIMVS.*

PROOEMIVM.

MVNDVS, & in eo terrę, gentes, maria, insulę, insignes vrbes, ad hunc modum se habent. Animantium in eodem natura, nullius propè partis contemplatione minor est, si quidem omnia exequi humanus animus queat. Principium iure tribuetur homini, cuius causa videtur cuncta alia genuisse natura, magna & sęua mercede contra tanta sua munera: vt non sit satis ęstimare, parens melior homini, an tristior nouerca fuerit. Ante omnia vnum animantium cunctorum alienis velat opibus: cęteris variè tegumenta tribuit, testas, cortices, coria, spinas, villos, setas, pilos, plumam, pennas, squamas, vellera. Truncos etiam arboresque cortice, interdum gemino, à frigoribus & calore tutata est. Hominem tantum nudum, & in nuda humo, natali die abiicit ad vagitus statim & ploratum, nullumque tot animalium aliud ad lacrymas, & has protinus vitæ principio. At Hercule risus, præcox ille & celerrimus, ante quadragesimum diem nulli datur. Ab hoc lucis rudimento, quæ ne feras quidem inter nos genitas, vincula excipiunt, & omnium membrorum nexus: itaque feliciter natus iacet, manibus pedibusque deuinctis, flens, animal cæteris imperaturum: & à suppliciis vitam auspicatur, vnam tantùm ob culpam, quia natum est. Heu dementiam ab iis initiis existimantiū ad superbiam se genitos. Prima roboris spes, primumq; temporis munus quadrupedi similem facit. Quando homini incessus? quando vox? quando firmū cibis os? quandiu palpitans vertex, summę inter cuncta animalia imbecillitatis indiciū? Iam morbi, totq; medicinæ contra mala excogitatę, & hæ quoq; subinde nouitatibus victę. Cætera sentire naturam suā, alia pernicitatem vsurpare, alia præpetes volatus, alia vires, alia nare: hominem scire nihil sine doctrina, non fari, non ingredi, non vesci: breuiterq; non aliud naturę sponte, quàm flere. Itaq; multi extitere, qui non nasci optimum censerent, aut quàm ocyssimè aboleri. Vni animantiū luctus est datus, vni luxuria, & quidem innumerabilibus modis, ac per singula membra: vni ambitio, vni auaritia, vni immensa viuendi cupido, vni superstitio, vni sepulturę cura, atque etiam post se de futuro. Nulli vita fragilior, nulli rerum omnium libido maior, nulli pauor cōfusior, nulli rabies acrior. Denique cætera animantia in suo genere probè degunt: congregari videmus, & stare contra dissimilia: Leonum feritas inter se non dimicat: serpentum morsus non petit serpentes: ne maris quidem belluæ ac pisces, nisi in diuersa genera, sæuiunt. At Hercule homini plurima ex homine sunt mala.

Gentium mirabiles figuræ. CAP. I.

ET de vniuersitate quidem generis humani, magna ex parte in relatione gentium diximus. Neque enim ritus moresque nunc tractamus innumeros, ac totidem penè, quot sunt hominum cœtus. Quędam tamen non omittenda duco, maximeque longiùs à mari degentium: in quibus prodigiosa aliqua & incredibilia multis visum iri haud dubito. Quis enim Aethiopas, antequàm cerneret, credidit? aut quid non miraculo est cùm primùm in notitiam venit? Quàm multa fieri non posse priusquàm sint facta, iudicantur? Naturę verò rerum vis atque maiestas, in omnibus momentis fide caret: si quis modò partes eius, ac non totam complectatur animo. Ne pauones, aut tigrium, pantherarumque maculas, & tot animalium picturas commemorem, paruum dictu, sed immensum æstimatione, tot gentium sermones, tot linguæ, tanta loquendi varietas, vt externus alieno penè non sit hominis vice. Iam in facie vultuq; nostro, cùm sint decem aut paulo plura membra, nullas duas in tot millibus hominum indiscretas effigies existere: quod ars nulla in paucis numero præstet affectando. Nec tamen ego in plerisque eorum obstringam fidem meam, potiusque ad authores relegabo, qui dubiis reddentur omnibus: modò ne sit fastidio Græcos sequi, tanto maiore eorum diligentia, vel cura vetustiore.

De Scythis & aliarum diuersitate gentium. CAP. II.

ESse Scytharum genera, & quidem plura, quæ corporibus humanis vescerentur, indicauimus. Idipsum incredibile fortasse, ni cogitemus in medio orbe terrarū, ac Sicilia & Italia fuisse gentes huius monstri, Cyclopas & Læstrygonas, & nuperrimè trans Alpes hominem immolari gentiū earum more solitum: quod paulum à mandendo abest. Sed & iuxta eos, qui sunt ad Septentrionem versi, haud procul ab ipso Aquilonis exortu, specuque eius dicto, quem locum Gesclitron appellāt, produntur Arimaspi, quos diximus, vno oculo in fronte media insignes: quibus assiduè bellum esse circa metalla cum gryphis, ferarum volucri genere, quale vulgò traditur, eruente ex cuniculis aurum, mira cupiditate & feris custodientibus, & Arimaspis rapientibus, multi, sed maximè illustres Herodotus, & Aristeas Proconnesius scribunt. Super alios autem Anthropophagos Scythas, in

quadam conualle magna Imai montis,regio eſt,quæ vocatur Abarimon, in qua ſylueſtres viuunt
homines,auerſis poſt crura plantis,eximiæ velocitatis,paſſim cum feris vagantes. Hos in alio non
ſpirare cælo,ideoque ad finitimos reges non pertrahi,neque ad Alexandrum Magnum pertractos,
Beton itinerum eius menſor prodidit. Priores Anthropophagos, quos ad Septentrionem eſſe di-
ximus decem dierum itinere ſupra Boryſthenem amnem, oſſibus humanorum capitum bibere,
cubitusque cum capillo pro † mantelibus ante pectora vti,Iſigonus Nicæenſis. Idem in Albania gi-
gni quoſdam glauca oculorum acie, à pueritia ſtatim canos,qui noctu pluſquàm interdiu cernant.
Idem itinere dierum x. ſupra Boryſthenem, Sauromatas tertio die cibum capere ſemper. Crates
Pergamenus in Helleſponto circa Parium,genus hominum fuiſſe tradit, quos Ophiogenes vocat,
ſerpentum ictus contactu leuare ſolitos,& manu impoſita venena extrahere corpori. Varro etiam
nunc eſſe paucos ibi,quorum ſaliuæ contra ictus ſerpentum medeantur. Similis & in Africa gens
Pſyllorũ fuit, vt Agatharchides ſcribit, à Pſyllo rege dicta, cuius ſepulchrum in parte Syrtium ma-
iorum eſt. Horum corpori ingenitum fuit virus exitiale ſerpentibus, vt cuius odore ſopirent eas.
Mos verò, liberos genitos protinus obiiciendi ſæuiſſimis earum, eoque genere pudicitiam con-
iugum experiendi, non profugientibus adulterino ſanguine natos ſerpentibus. Hæc gens ipſa qui-
dem prope internecione ſublata eſt à Naſamonibus, qui nunc eas tenent ſedes: genus tamen ho-
minum ex his qui profugerant, aut cùm pugnatum eſt, abfuerant, hodieque remanet in paucis.
Simile & in Italia Marſorum gentis durat,quos à Circes filio ortos ferunt,& ideo ineſſe iis vim na-
turalem eam. Et tamen omnibus hominibus contra ſerpentes ineſt venenum: feruntque † ictas
ſaliua,vt feruentis aquæ contactum fugere. Quòd ſi in fauces penetrauerit, etiam mori: idque ma-
ximè humani ieiuni oris. Suprà Naſamonas confinesq; illis Machlyas,Androgynos eſſe vtriuſque
naturæ, inter ſe vicibus coeuntes, Calliphanes tradit. Ariſtoteles adiicit, dextram mammam iis
virilem, læuam muliebrem eſſe. In eadem Africa familias quaſdam effaſcinantium, Iſigonus &
Nymphodorus tradunt: quarum laudatione intereant probata, areſcant arbores, emoriantur in-
fantes. Eſſe eiuſdem generis in Triballis & Illyriis,adiicit Iſigonus,qui viſu quoque effaſcinent, in-
terimantque quos diutius intueantur,iratis præcipuè oculis: quod eorum malum faciliùs ſentire
puberes. Notabilius eſſe quod pupillas binas in oculis ſingulis habeant. Huius generis & fœminas
in Scythia, quæ vocantur Bithyæ,prodit Apollonides. Philarchus & in Ponto Thibiorum genus,
multosque alios eiuſdem naturæ: quorum notas tradit in altero oculo geminam pupillam, in al-
tero equi effigiem. Eoſdem prætereà non poſſe mergi, ne veſte quidem degrauatos. Haud diſſimi-
le iis genus Pharnacum in Aethiopia prodidit Damon,quorum ſudor tabem contactis corporibus
afferat. Fœminas quidem omnes vbique viſu nocere,quæ duplices pupillas habeant, Cicero quoq;
apud nos author eſt. Adeò naturæ,cùm ferarum morem veſcendi humanis viſceribus in homine
genuiſſet,gignere etiam in toto corpore & in quorundam oculis quoque venena placuit: ne quid
vſquam mali eſſet,quod in homine non eſſet. Haud procul vrbe Roma in Faliſcorum agro familiæ
ſunt paucæ,quæ vocantur Hirpiæ: quæ ſacrificio annuo,quod fit ad montem Soractem Apollini,ſu-
per ambuſtam ligni ſtruem ambulantes non aduruntur. Et ob id perpetuo ſenatuſconſulto militiæ
omniumque aliorum munerum vacationem habent. Quorundam corpore partes naſcuntur ad
aliqua mirabiles: ſicut Pyrrho regi pollex in dextero pede, cuius tactu lienoſis medebatur. Hunc
cremari cum reliquo corpore non potuiſſe tradunt,conditumque loculo in templo. Præcipuè In-
dia Aethiopumque tractus,miraculis ſcatent. Maxima in India gignuntur animalia. Indicio ſunt
canes grandiores cæteris. Arbores quidem tantæ proceritatis traduntur, vt ſagittis ſuperari neque-
ant. Hæc facit vbertas ſoli, temperies cæli, aquarum abundantia (ſi libeat credere) vt ſub vna ficu
turmæ condantur equitum, Arundines tantæ proceritatis, vt ſingula internodia alueo nauigabili
ternos interdum homines ferant. Multos ibi quina cubita conſtat longitudine excedere: non ex-
puere: non capitis, aut dentium, aut oculorum vllo dolore affici, raró aliarũ corporis partium:
tam moderato Solis vapore durari. Philoſophos eorum quos Gymnoſophiſtas vocant, ab exor-
tu ad occaſum perſtare, contuentes Solem immobilibus oculis: feruentibus harenis toto die al-
ternis pedibus inſiſtere. In monte, cui nomen eſt Milo, homines eſſe auerſis plantis, octonos di-
gitos in ſingulis pedibus habentes, author eſt Megaſthenes. In multis autem montibus genus ho-
minum capitibus caninis, ferarum pellibus velari, pro voce latratum edere, vnguibus armatum
venatu & aucupio veſci. Horum ſupra centum viginti mill. fuiſſe prodente ſe, Cteſias ſcribit: & in
quadam gente Indiæ, fœminas ſemel in vita parere, genitoſque confeſtim caneſcere. Item ho-
minum genus, qui Monoſceli vocarentur, ſingulis cruribus, miræ pernicitatis ad ſaltum: eoſ-
demque Sciopodas vocari, quòd in maiori æſtu humi iacentes reſupini, vmbra ſe pedum prote-
gant: nõ longè eos à Troglodytis abeſſe. Rurſusq; ab his Occidentẽ verſus quoſdã ſine ceruice ocu-
los in humeris habentes. Sunt & Satyri Subſolanis Indorum montibus (Cattadulorũ dicitur regio)
perniciſſimũ animal: tum quadrupedes, tum † rectè currẽtes humana effigie, propter velocitatẽ, niſi
ſenes aut ægri, nõ capiuntur. Choromandarum gentem vocat Tauron ſylueſtrẽ ſine voce, ſtridoris
horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibꝰ caninis. Eudoxus in Meridianis Indię viris plan-

† Mantelia quæ hîc intelligat Plinius, explicat Cæl. Rhodig. Antiqu. lect. libr. 16. cap. 10.

† ictu ſaliuæ, vt feruentis aquæ contactu fugere.

† recti

tas

tas esse cubitales: fœminis adeò paruas, vt Struthopodes appellentur. Megasthenes gentem inter Nomadas Indos narium loco foramina tantum habentem, anguium modo loripedem, vocari Syrictas. Ad extremos fines Indiæ ab Oriente circa fontem Gangis, Astomorum gentem sine ore, corpore toto hirtam vestiri frondium lanugine, halitu tantùm viuentem, & odore, quem naribus trahant. Nullum illis cibum, nullumque potum: tantùm radicum florumque varios odores & syluestrium malorum, quæ secum portant longiore itinere, ne desit olfactus: grauiore paulo odore haud difficulter exanimari. Supra hos extrema in parte montium Spithamæi Pygmæi narrantur, ternas spithamas longitudine, hoc est, ternos dodrantes non excedentes, salubri cælo, semperque vernante, montibus ab Aquilone oppositis: quos à gruibus infestari Homerus quoque prodidit. Fama est, insidentes arietum caprarumq; dorsis, armatos sagittis veris tempore vniuerso agmine ad mare descendere, & oua pullosque earum alitum consumere: ternis expeditionem eam mensibus confici; aliter futuris gregibus non resisti. Casas eorum luto pennisq;, & ouorum putaminibus cōstrui. Aristoteles in cauernis viuere Pygmæos tradit. Cætera de his, vt reliqui. Cyrnos Indorum genus Isigonus annis centenis quadragenis viuere. Item Aethiopas Macrobios & Seras existimat, & qui Athon montem incolant: hos quidem, quia viperinis carnibus alantur: itaque nec capiti, nec vestibus eorum noxia corpori inesse animalia. Onesicritus, quibus in locis Indiæ vmbræ non sint, corpora hominum cubitorum quinûm & binorum palmorum existere, & viuere annos centū triginta, nec senescere, sed, vt medio æuo, mori. Crates Pergamenus Indos, qui centenos annos excedant, Gymnetas appellat, non pauci Macrobios. Ctesias gentem ex his quæ appellatur Pandoræ, in cōuallibus sitam, annos ducenos viuere, in iuuenta candido capillo, qui in senectute nigrescat. Contrà alios quadragenos non excedere annos, iunctos Macrobiis, quorū fœminæ semel pariant: idque & Agatharchides tradit. Prætereà locustis eos ali, & esse pernices. Mandrorum nomen iis dedit Clitarchus, & Megasthanes, trecentosq; eorū vicos annumerat. Fœminas septimo ætatis anno parere, senectam quadragesimo anno accedere. Artemidorus, in Taprobana insula longissimā vitam sine vllo corporis languore traduci. Duris, Indorum quosdam cum feris coire, mistosq; & semiferos esse partus. In Calingis eiusdem Indiæ gente quinquennes concipere fœminas, octauum vitæ annum non excedere. Et alibi cauda villosa homines nasci pernicitatis eximiæ, alios auribus totos contegi. Oritas ab Indis Arbis fluuius disterminat. Ii nullum alium cibum nouere, quàm piscium, quos vnguibus dissectos Sole torreant: atq; ita panem ex his faciunt, vt refert Clitarchus. Troglodytas super Aethiopiam velociores esse equis, Pergamenus Crates. Item Aethiopas octona cubita longitudine excedere. Syrbotas vocari gentem eam Nomadum Aethiopum, secundum flumen Astapum ad Septentrionem vergentium. Gens Menisminorum appellata, abest ab Oceano dierum itinere viginti, animalium, quæ Cynocephalos vocamus, lacte viuit, quorum armenta pascit maribus interemptis, præterquàm sobolis causa. In Africæ solitudinibus hominū species obuiæ subinde fiunt, momentoque euanescunt. Hæcatq; talia ex hominum genere ludibria sibi, nobis miracula, ingeniosa fecit natura. Et singula quidem, quę facit indies, ac propè horas, qui enumerare valeat? Ad detegendam eius potentiam, satis sit inter prodigia posuisse gentes. Hinc ad confessa in homine pauca.

De prodigiosis partubus. CAP. III.

TErgeminos nasci certum est, Horatiorum Curiatiorumque exemplo: suprà inter ostenta ducitur, præterquàm in Aegypto, vbi fœtifer potu Nilus. Annis proximis, supremis Diui Augusti, Fausta quædam è plebe, Ostiæ duos mares, totidem fœminas enixa, famem, quæ consecuta est, portendit haud dubiè. Reperitur & in Peloponneso quinos quater enixa, maioremq; partem ex omni eius vixisse partu. Et in Aegypto septenos vno vtero simul gigni, author est Trogus. Gignuntur & vtriusque sexus, quos Hermaphroditos vocamus, olim Androgynos vocatos, & in prodigiis habitos, nunc verò in deliciis. Pompeius magnus in ornamentis theatri mirabiles fama posuit effigies, ob id diligentiùs magnorum artificum ingeniis elaboratas: inter quas legitur Eutyche, à xx. liberis rogo illata Trallibus, enixa xxx. partus. Alcippe elephantum, quanquam id inter ostenta est. Nanque & serpentem peperit inter initia Marsici belli ancilla. Multiformes pluribus modis inter monstra partus eduntur. Claudius Cæsar scribit Hippocentaurum in Thessalia natum eodem die interiisse. Et nos principatu eius allatum illi ex Aegypto in melle vidimus. Est inter exempla, in vterum protinus reuersus infans Sagunti, quo anno ab Annibale deleta est.

De mutatione sexus, & geminis partubus. CAP. IIII.

EX fœminis mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in Annalibus, P. Licinio Crasso, C. Cassio Longino coss. Cassini puerum factum ex virgine sub parentibus, iussuque Aruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit, visum à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusæ fuisset, nupsisse etiam, mox barbam & virilitatem prouenisse, vxoremque duxisse. Eiusdem sortis & Smyrnæ puerum à se visum. Ipse in Africa vidi mutatum in marem nuptiarū die, L. Cossicium ciuem Tisdritanum. Editis geminis raram esse, aut puerperæ, aut puerperio, prætérquàm alteri, vitam. Si verò vtriusque sexus editi sint gemini, rariorem vtrique salutem. † Fœminas gigni

† Contrà Aristoteles Histor. animal. lib. 7. cap. 3. omnesq; tum medici, tum Philosophi marē tradunt celeriùs, quàm fœminam, & in vtero perfici, & in lucem progredi. Quo fit, vt nōnulli hoc in loco Gignere malint legere, quàm Gigni, hoc sensu, fœminas sobolis procreationi celeriùs maturas fieri, quàm mares.

gigni celeriùs, quàm mares, ſicut celeriùs, quàm mares, ſicut celeriùs ſeneſcere. Sæpius in vtero moueri mares, & in dextera ferè geri parte, in læua fœminas, conſtat.

De homine generando, & pariendi tempore per illuſtria exempla à menſibus ſeptem, ad vndecim. CAP. V.

CAeteris animantibus ſtatum, & pariendi, & partus gerendi tempus eſt: homo toto anno, & incerto gignitur ſpatio. Alius ſeptimo menſe, alius octauo, & vſque ad initia decimi vndecimiq;. Ante ſeptimum menſem haud vnquam vitalis eſt. Septimo non niſi pridie poſterówe plenilunij die, aut interlunio concepti naſcuntur. Tranſlatitium in Aegypto eſt & octauo gigni. Iam quidem & in Italia tales partus eſſe vitales, contra priſcorum opiniones. Variant hæc pluribus modis. Veſtilia C. Herdicij, ac poſteà Pomponij atque Orfiti clariſſimorum ciuium cõiunx, ex his quatuor partus enixa, Sempronium ſeptimo menſe genuit, Suillium Ruffum vndecimo, Corbulonem ſeptimo, vtrunque Conſulem: poſteà Cæſoniam Caij principis coniugem, octauo. In quo menſium numero genitis, intra quadrageſimum diem maximus labor. Grauidis autem quarto & octauo menſe, letalesque in iis abortus. Maſſurius author eſt, L. Papyrium Prætorem, ſecundo hærede lege agente, bonorum poſſeſſionem contra eum dediſſe, cùm mater partum ſe xiij. menſibus diceret tuliſſe, quoniam nullum certum tempus pariendi ſtatutum videretur.

De conceptibus, & ſigna ſexus in grauidis præuenientia partum. CAP. VI.

A Conceptu decimo die dolores capitis, oculorum vertigines tenebræque, faſtidium in cibis, redundatio ſtomachi, indices ſunt hominis inchoati. Melior color marem ferenti, & facilior partus: motus in vtero quadrageſimo die. Contraria omnia in altero ſexu: ingeſtabile onus, crurum & inguinũ leuis tumor. Primus autem nonageſimo die motus. Sed plurimũ languoris in vtroque ſexu, capillum germinante partu, & in plenilunio: quod tempus editos quoque infantes præcipuè infeſtat. Adeoque inceſſus, atque omne, quicquid dici poteſt, in grauida refert: vt ſalſioribus cibis vſæ, carentem vnguiculis partum edant: & ſi reſpirauere, difficilius enitantur. Oſcitatio quidem in enixu letalis eſt: ſicut ſternuiſſe à coitu abortiuum.

De conceptu hominum & generatione. CAP. VII.

MIſeret atque etiam pudet æſtimantem quàm ſit friuola animalium ſuperbiſſimi origo, cùm plerunque abortus cauſa fiat odor à lucernarum extinctu. His principiis naſcuntur tyranni, his carnifex animus. Tu qui corporis viribus fidis, tu qui fortunæ munera amplexaris, & te ne alumnum quidem eius exiſtimas, ſed partum: tu cuius ſemper in victoria eſt mens, tu qui te Deũ credis, aliquo ſucceſſu tumens, tanti perire potuiſti: atque etiam hodie minoris potes, quantulo ſerpentis ictus dente: aut etiam, vt Anacreon poeta, acino vuæ paſſæ: vt Fabius Senator † Prætor, in lactis hauſtu vno pilo ſtrangulatus. Is demum profectò vitam æqua lance penſitabit, qui ſemper fragilitatis humanæ memor fuerit.

† *Aliàs, poto in lactis hauſtu vno pilo.*

De Agrippis. CAP. VIII.

IN pedes procedere naſcentem, contra naturã eſt: quo argumento eos appellauere Agrippas, vt ægrè partos: qualiter M. Agrippam ferunt genitũ vnico propè felicitatis exemplo in omnibus ad hunc modũ genitis. Quanquã is quoq; aduerſa pedum valetudine, miſera iuuenta, exercito æuo inter arma morteſq;, ad noxia ſucceſſu, infelici terris ſtirpe omni, ſed per vtraſq; Agrippinas maximè, quæ Caium & Domitium Neronem principes genuere, totidem faces generis humani: præterea breuitate æui quinquageſimo vno raptus anno, in tormentis adulteriorum coniugis, ſoceriq; prægraui ſeruitio, luiſſe augurium præpoſteri natalis exiſtimatur. Neronem quoque paulò antè principem, & toto principatu ſuo hoſtem generis humani, pedibus genitum parens eius ſcribit Agrippina. Ritu naturæ capite hominem gigni mos eſt, pedibus efferri.

Agrippinam Claudij Commentarium edidiſſe de vita ſua ſuorumq; caſibus, autor eſt Corne. Tacitus Annal. lib. 4.

Monſtruoſi partus excisi vtero. CAP. IX.

AVſpicatius enecta parente gignuntur: ſicut Scipio Africanus prior natus, primuſq; Cæſarum à cæſo matris vtero dictus: qua de cauſa & Cæſones appellati. Simili modo natus & Manlius, qui Carthaginem cum exercitu intrauit.

Qui

Qui sint Vopisci. CAP. X.

VOpiscos appellabant è geminis, qui retenti vtero nascerentur, altero interempto abortu. Namque maxima, & rara, circa hoc miracula existunt.

Exempla numerosæ sobolis. CAP. XI.

PRæter mulierem, pauca animalia coitum nouere grauida. Vnum quidem omnino, aut alterum, superfœtat. Extat in monumentis etiam medicorum, & quibus talia consectari curæ fuit, vno abortu xij. puerperia egesta. Sed vbi paululum temporis inter duos conceptus intercessit, vterque perfertur: vt in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit, & in ea, quæ gemino partu, alterum marito similem, alterum adultero genuit: Item in Proconnesia ancilla, quæ eiusdem diei coitu, alterũ domino similem, alterum procuratori eius: & in alia, quæ vnum iusto partu, quinque mensium alterum edidit. Rursus in alia, quæ septem mensium edito puerperio, insecutis mensibus geminos enixa est. Iam illa vulgata, variè ex integris truncos gigni, ex truncis integros, eademque parte truncos: signa quædam, næuosq;, & cicatrices etiam regenerari. Quarto partu Dacorum originis nota in brachio redditur.

Exempla similitudinum. CAP. XII.

IN Lepidorum gente tres, intermisso ordine, obducto membrana oculo, genitos accepimus. Similes quidem alios auo: & ex geminis quoque alterum patri, alterum matri: annoque pòst genitum, maiori similem fuisse, vt geminum. Quasdam sibi similes semper parere, quasdam viro, quasdam nulli, quasdam fœminam patri, marem sibi. Indubitatum exemplum est Nicæi nobilis pyctæ Byzantij geniti, qui adulterio Aethiopis nata matre, nil à cæteris colore differente, ipse auum regenerauit Aethiopem. Similitudinum quidem in mente reputatio est, & in qua credantur multa fortuita pollere, visus, auditus, memoria, haustæque imagines sub ipso conceptu. Cogitatio etiam vtriuslibet animum subitò transuolans, effingere similitudinem aut miscere existimatur. Ideoque plures in homine, quàm in cæteris omnibus animalibus differentiæ, quoniam velocitas cogitationum, animique celeritas, & ingenij varietas multiformes notas imprimit: cùm cæteris animantibus immobiles sint animi, & similes omnibus, singulisque in suo cuique genere. Antiocho regi Syriæ, è plebe nomine Artemon in tantum similis fuit, vt Laodice coniunx regia, necato iam Anthiocho, mimum per eum commendationis, regnique successionis peregerit. Magno Pompeio Vibius quidam, è plebe, & Publicius etiam seruitute liberatus, indiscreta propè specie fuere similes, illud os probum reddentes, ipsumq; honorem eximiæ frontis. Qualis causa patri quoque eius, Menogenis coci sui cognomen imposuit, iam Strabonis à specie oculorum habenti, vitium imitata & in seruo: Scipioni Serapionis: is erat suarij negotiatoris vile mancipium. Eiusdem familiæ Scipioni post eum cognomen Salutio Mimus dedit: sicut Spinter secundarum, tertiarumque Pamphilus, collegio Lentuli & Metelli coss. In quo perquàm importunè fortuitum hoc quoque fuit, duorum simul Consulum in scena imagines cerni. E diuerso L. Plancus orator, histrioni Rubrio cognomen imposuit. Rursus Curioni Patri Burbuleius, itemque Messalæ Censorio Menogenes, perinde histriones. Suræ quidem Proconsulis etiam rictum in loquendo, contractionemque linguæ, & sermonis tumultum, non imaginem modò, piscator quidam in Sicilia reddidit. Cassio Seuero celebri oratori, armentarij Mirmillonis obiecta similitudo est. † Toranius M. Antonio iam Triumviro, eximios forma pueros, alterum in Asia genitum, alterum trans Alpes, vt geminos vendidit: tanta vnitas erat. Postquàm deinde sermone puerorum detecta fraude à furente increpitus Antonio est, inter alia magnitudinem pretij conquerente (nam ducentis mercatus erat sestertiis) respondit versutus in genij mango, ob idipsum se tanti vendidisse, quoniam non esset mira similitudo in vllis eodem vtero editis: diuersarum quidem gẽtium natales tam concordi figura reperiri, super omnem esse taxationem. Adeoque tempestiuam admirationem intulit, vt ille proscriptor animus, modò & contumelia furens, non aliud in censu magis ex fortuna sua duceret.

Quæ sit generandi ratio. CAP. XIII.

EST quædam priuatim dissociatio corporum: & inter se steriles, vbi cum aliis iunxere, gignunt: sicut Augustus & Liuia. Item alij aliæque fœminas tantùm generant, aut mares: plerunque & alternant: sicut Gracchorum mater duodecies, & Agrippina Germanici nouies. Aliis sterilis est iuuenta: aliis semel in vita datur gignere. Quædam non perferunt partus: quales, si quando medicina & cura vicere, fœminam ferè gignunt. Diuus Augustus in reliqua exemplorum raritate, neptis suæ nepotem vidit, genitum quo excessit anno, † M. Syllanum: qui cum Asiam obtineret post Consulatum, Neronis principis successione, veneno eius interemptus est. Q. Metellus Macedonicus, cùm sex liberos relinqueret, vndecim nepotes reliquit, nurus verò generosque, & omnes qui se patris appellatione salutarẽt, viginti septem. In actis temporum Diui Augusti inuenitur, xij. Consulatu eius, L. que Sylla collega, ad iij. Idus Aprilis, C. Crispinum Hilarum ex ingenua plebe Fesulana, cum liberis nouem (in quo numero filiæ duæ fuerunt) nepotibus xxvij. pronepotibus xxix. neptibus ix. prælata pompa, cum omnibus his in Capitolio immolasse.

† Vetust. cod. Toranius mãgo Antonio iam Triumviro &c.

† Aliàs sic: Iunium Syllanũ, qui cùm Asiæ obtineret Proconsulatum, &c. Cui lectioni adstipulatur & Tacitus libr. 13. scribens Iuniũ Syllanum Augusti abnepotem, cùm Asiæ Proconsulatũ fungeretur, Agrippinæ veneno fuisse sublatum.

De eodem multiplicius. CAP. XIII.

MVlier poſt quinquageſimum annum nõ gignit, maiorq́; pars quadrageſimo profluuium genitale ſiſtit. Nam in viris Maſiniſſam regem, poſt lxxxvj. annum generaſſe filium, quem Methymathnum appellauerit, clarum eſt: Catonem Cenſorium octogeſimo exacto, è filia Salonij clientis ſui. Qua de cauſa, aliorum eius liberorum propago, Liciniani ſunt cognominati, hi Saloniani, ex quibus Vticenſis fuit. Nuper etiam L. Voluſio, Saturnio in vrbis præfectura extincto, notum eſt Cornelia Scipionum gentis Voluſium Saturninum, qui fuit Conſul, genitum poſt lxij. annum. Et vſq; ad † lxxxv. apud ignobiles vulgaris reperitur generatio.

† lxxv.

De menſtruis mulierum. CAP. XV.

SOlum autem animal menſtruale mulier eſt: inde vnius vtero, quas appellarunt molas. Ea eſt caro informis, inanima, ferri ictum & aciem reſpuens. Mouetur, ſiſtitque menſes: & vt partus, aliâs letalis, aliâs vnà ſeneſcens, aliquando aluo citatiore excidens. Simile quiddam & viris in ventre gignitur, quod vocant ſcirron: ſicut Oppio Capitoni prætorio viro. Sed nihil facilè reperiatur mulierum profluuio magis monſtrificum. Aceſcunt ſuperuentu muſta, ſterileſcunt tactæ fruges, moriuntur inſita, exuruntur hortorum germina, & fructus arborum, quibus inſedêre, decidunt: ſpeculorum fulgor aſpectu ipſo hebetatur, acies ferri præſtringitur, eboriſque nitor: aluei apum emoriuntur: æs etiam ac ferrum rubigo protinus corripit, odorq́; dirus † aera: & in rabiem aguntur guſtato eo canes, atque inſanabili veneno morſus inficitur. Quin & Bituminum ſequax alioquin ac lenta natura, in lacu Iudææ (qui vocatur Aſphaltites) certo tempore anni ſupernatans, nequit ſibi auelli, ad omnem contactum adhærens, præterquàm filo, quod tale virus infecerit. Etiam formicis, animali minimo, ineſſe ſenſum eius ferunt: abiicique guſtatas fruges, nec poſteà repeti. Et hoc tale tantumque omnibus tricenis diebus malum in muliere exiſtit, & trimeſtri ſpatio largius. Quibuſdam verò ſæpius menſe: ſicut aliquibus nunquàm: ſed tales non gignunt, quando hæc eſt generando homini materia, ſemine è maribus coaguli modo hoc in ſeſe glomerante, quod deinde tempore ipſo animatur, corporaturque. Ergo cùm grauidis fluxit, inualidi aut non vitales partus eduntur, aut ſanioſi, vt author eſt Nigidius.

† Aera, redundat, nec eſt in vetuſt. codic. Si tamen cuipiam vox ea retinenda videatur, æra legendum erit duabus ſyllabis, vt metallum intelligamus, non elementum: docente id Plinio libro 28. capit. 7. vbi ſic habet, Aes contactum graue virus odoris accipere & æruginem.

Item de ratione partuum. CAP. XVI.

IDem, lac fœminæ non corrumpi alenti partum, ſi ex eodem viro rurſus conceperit, arbitratur. Incipiente autem hoc ſtatu, aut deſinente, conceptus facillimi traduntur. Fœcunditatis in fœminis prærogatiuam accepimus, inunctis medicamine oculis, ſaliuam infici. Cæterùm editis primores, ſeptimo menſe gigni dentes, priuſq́; in ſupera ferè parte, haud dubium eſt. Septimo eoſdem decidere anno, alioſque ſuffici. Quoſdam & cum dentibus naſci, ſicut M. Curium, qui ob id Dentatus cognominatus eſt: & Cn. Papyrium Carbonem, præclaros viros. In fœminis ea res inauſpicati fuit exempli regum temporibus. Cùm ita nata eſſet Valeria, exitio ciuitati, in quam delata eſſet, futurũ, reſponſo aruſpicum vaticinante, Sueſſam Pometiam illa tempeſtate florentiſſimam deportata eſt, veridico exitu conſecuto. Quaſdam concreto genitali gigni, infauſto omine. Cornelia Gracchorũ mater indicio eſt. Aliqui vice dentium, continuo oſſe gignuntur: ſicuti Pruſiæ regis Bithyniorum filius, ſuperna parte oris. Dentes autem tantum inuicti ſunt ignibus, nec cremantur cum reliquo corpore. Iidem flammis indomiti, cauantur tabe pituitæ. Candorem trahunt quodam medicamine. Vſu atteruntur, multoq́; primùm in aliquibus deficiunt. Nec cibo tantùm & alimentis neceſſarij: quippe vocis ſermoniſque regimen primores tenent, concentu quodam excipientes ictum linguę, ſeriemq́; ſtructuræ, atque magnitudine mutilantes molientéſve aut hebetantes verba: & cùm defluxere, explanationem omnem adimentes. Quin & augurium in hac eſſe creditur parte. Triceni bini viris attribuuntur, excepta Turdulorum gente: quibus plures fuere, longiora promitti vitæ putant ſpatia. Fœminis minor numerus: quibus in dextra parte gemini ſupernè, à canibus cognominati, fortunæ blandimenta pollicentur, ſicut in Agrippina Domitij Neronis matre: contrà in læua. Hominem priuſquàm genito dente cremari, mos gentium non eſt. Sed mox plura de hoc, cùm mẽbratim hiſtoria decurret. Riſiſſe eodem die, quo genitus eſſet, vnum hominem accepimus Zoroaſtrem. Eidem cerebrum ita palpitaſſe, vt impoſitam repelleret manum, futuræ præſagio ſcientiæ. In † trimatu ſuo cuique dimidiam eſſe menſuram † ſtatuere certum eſt. In plenum autem cuncto mortalium generi minorem in dies fieri, propemodum obſeruatur: raroſque patribus proceriores, conſumente vbertate ſeminum exuſtione, in cuius vices nunc vergat æuum. In Creta terræ motu rupto monte, inuentum eſt corpus ſtans † xlvj. cubitorum, quod alij Orionis, alij Oti fuiſſe arbitrantur. Oreſtis corpus oraculi iuſſu refoſſum, vij. cubitorum fuiſſe monumentis creditur. Iam verò ante annos propè mille, vates ille Homerus non ceſſauit minora corpora mortalium, quàm priſca, conqueri. Næuij Pollionis amplitudinem Annales non tradunt. Sed quia populi concurſu penè interemptus eſſet, prodigij vice habitum. Proceriſſimum hominem ætas noſtra Diuo Claudio principe Gabbaram nomine, ex Arabia aduectum ix. pedum & totidem vnciarum vidit. Fuere ſub Diuo Auguſto ſemipede addito, quorum corpora eius miraculi gratia, in conditorio Salluſtianorum aſſeruabantur hortorum. Puſioni & Secundillæ erant nomina. Eodem præſide minimus homo duos pedes &

† Aliâs, Qui matu adſtipulante Ariſtotel. libr. 1. cap. 18. Hiſt. Animal.

† ſtaturæ, legendum.

† xvj. cubitorum.

des & palmum Conopas nomine, in deliciis Iuliæ neptis eius fuit: & mulier Andromeda liberta Iuliæ Augustę. Manium Maximum, & M. Tullium equites Romanos, binûm cubitorum fuisse author est M. Varro: & ipsi vidimus in loculis asseruatos. Sesquipedales gigni quosdam longiores, in trimatu implentes vitæ cursum, haud ignotum est. Inuenimus in monumentis Salamine Euthimenis filium, in tria cubita triennio adoleuisse, incessu tardum, sensu hebetem: & iam puberem factum voce robusta, absumptum contractione membrorum subita triennio circumacto. Ipsi nos pridem vidimus eadem ferme omnia, præter pubertatem, in filio Cornelij Taciti equitis Romani, Belgicæ Galliæ rationes procurrantis. Ectrapelos Græci vocant eos: in Latino non habent nomen.

Insignia corporum. CAP. XVII.

10 QVod sit hominum spatium à vestigio ad verticem, id esse passis manibus inter longissimos digitos obseruatum est: sicuti vires dextra parte maiores, quibusdam æquas vtraque, aliquibus læua manu præcipuas: nec id vnquam in fœminis. Mares præstare pondere, & defuncta viuentibus corpora omnium animalium, & dormientia vigilantibus. Virorum cadauera supina fluitare, fœminarum prona: velut pudori defunctarum parcente natura.

Exempla variarum figurarum. CAP. XVIII.

COncretis quosdam ossibus, ac sine medullis viuere accepimus. Signum eorum esse, nec sitim sentire, nec sudorem emittere: quanquam & voluntate scimus sitim victam: equitemq; Romanum Iulium Viatorem è Vocontiorum gente fœderata, in pupillaribus annis aquæ subter cutem 20 fusæ morbo prohibitum humore à medicis, naturam fecisse consuetudine, atq; in senecta caruisse potu. Necnon & alij multa sibi imperauere.

Diuersorum morum exempla. CAP. XIX.

FErunt Crassum auum Crassi in Parthis interempti, nunquàm risisse, ob id Agelastum vocatum: sicuti nec flesse multos. Socratem clarum sapientia eodem semper visum vultu, nec aut hilari magis, aut turbato. Exit hic animi tenor aliquando in rigorem quendam toruitatemque naturæ duram & inflexibilem, affectusque humanos adimit, quales apathes Græci vocant, multos eius generis experti: quodq; mirum sit, authores maximè sapientiæ, Diogenem Cynicum, Pyrrhonem, Heraclitum, Timonem, hunc quidem etiam in totius odium generis humani euectum. Sed hæc prauæ naturæ insignia in multis varia cognoscuntur: vt in Antonia Drusi nunquàm expuisse in Pompo-30 nio Consulari Poeta nunquàm ructasse. Quibus natura concreta sunt ossa, qui sunt rari admodum, cornei vocantur.

De fortitudine & velocitate. CAP. XX.

COrpore vesco, sed eximiis viribus Tritanum, in gladiatorio ludo Samnitium armatura celebrem filiumque eius militem Magni Pompeij, & rectos & transuersos cancellatim toto corpore habuisse neruos, in brachiis etiam manibusque, author est Varro in prodigiosa virium relatione. Atque etiam hostem ab eo ex prouocatione dimicantem, † inermi dextra vno digito superatum, & postremò correptum in castra translatum. A. Iunius Valens meruit in prætorio Diui Augusti centurio, vehicula cum culeis onusta, donec exinanirentur, sustinere solitus: carpenta apprehensa vna manu retinere, obnixus contrà nitentibus iumentis: & alia mirifica facere, quæ insculpta monu-40 mento eius spectantur. Ideo M. Varro: Rusticellus, inquit, Hercules appellatus, multum suum tollebat. Fusius Saluius duo centenaria pondera pedibus, totidem manibus, & ducenaria duo humeris contra scalas ferebat. Nos quoque vidimus Athanatum nomine, prodigiosæ ostentationis, quingenario thorace plumbeo indutum, cothurnisque quingentorum pondo calciatum, per scenam ingredi. Crotonia tam Milonem athletam, cùm constitisset, nemo vestigio educebat: malum tenenti nemo digitum corrigebat. Cucurrisse MCXL. stadia, ab Athenis Lacedæmonem, biduo Philippiden, magnum erat: donec Anistis cursor Lacedæmonius, & Philonides Alexandri Magni, à Sicyone Elin, vno die MCC. stad. cucurrerunt. Nunc quidem in circo quosdam CLX. M. pass. tolerare nō ignoramus. Nuperque Fonteio & Vipsano coss. annos ix. genitum puerum à Meridie ad vesperam † lxxv. M. pass. cucurrisse. Cuius rei admiratio ita demum solida perueniat, si quis cogitet nocte ac 50 die longissimum iter vehiculis tribus Tiberium Neronem emensum, festinantem ad Drusum fratrem ægrotantem in Germania: in eo fuerunt CCM. passuum.

† *Melius sic: Inermi dextera superatum, & vno digito postremò correptum, & in castra translatum. Cui lectioni suffragatur & Solinus capit. 4.*

† *Vetus lectio, viij. annos agnoscit, non ix: & paulò post, xlv. M. pass. non lxxv. M. Vtriq; adstipulatur Solinus c. 4.*

De visu. CAP. XXI.

OCulorum acies vel maximè fidem excedentia inuenit exempla. In nuce inclusam Iliada Homeri carmen in membrana scriptum, tradidit Cicero. Idem, fuisse qui peruideret cxxxv. M. pass. Huic & nomen M. Varro reddidit, Strabonem vocatum. Solitum autem Punico bello, à Lilybeo Siciliæ promontorio, exeunte classe Carthaginis portu, etiam numerum nauium dicere. Callicrates ex ebore formicas, & alia tam parua fecit animalia, vt partes earum à cæteris cerni non possent. Myrmecides quidam in eodem genere inclaruit, à quo quadrigam ex eadem materia, quam musca integeret alis, fabricatam, & nauem, quam apicula pinnis absconderet.

De auditu.

De auditu. CAP. XXII.

AVditus vnum exemplum habet mirabile, prælium, quo Sybaris deleta eſt, eo die quo geſtum erat, auditum Olympiæ. Nam Cimbricæ victoriæ, Caſtoreſq́; Romani, qui Perſicam victoriam ipſo die, quo contigit, nuntiauere, viſus, & numinum fuere præſagia.

Exempla patientiæ. CAP. XXIII.

PAtientia corporis, vt eſt crebra ſors calamitatum, innumera documenta peperit. Clariſſimum in fœminis Leænæ meretricis, quæ torta non indicauit Harmodium & Ariſtogitonem tyrannicidas: in viris Anaxarchi, qui ſimili de cauſa cùm torqueretur, præroſam dentibus linguam, vnamq́; ſpem indicij in tyranni os expuit.

Memoriæ exempla. CAP. XXIIII.

MEmoria neceſſarium maximè vitæ bonum, cui præcipua fuerit haud facilè dictu eſt, tam multis gloriam eius adeptis. Cyrus rex omnibus in exercitu ſuo militibus nomina reddidit, L. Scipio populo Romano, Cineas Pyrrhi regis legatus ſenatui & equeſtri ordini Romæ poſtero die quàm aduenerat. Mithridates duarum & xx. gentium rex, totidem linguis iura dixit, pro concione ſingulas ſine interprete affatus. † Charmidas quidam in Græcia, quæ quis exegerat volumina in bibliothecis, legentis modo repræſentauit. Ars poſtremò eius rei facta, & inuenta eſt à Simonide Melico, conſummata Metrodoro Scepſio, vt nihil non iiſdem verbis redderetur auditum. Nec aliud eſt æquè fragile in homine, morborum & caſus iniuras atque etiam metus ſentiens, aliâs particulatim, aliâs vniuerſa. Ictus lapide oblitus eſt literas tantùm. Ex prælato tecto lapſus, matris & affinium, propinquorumq́; cepit obliuionem. Alius ægrotus, ſeruorum etiam: ſi verò nominis Meſſala Coruinus orator. Itaq; ſæpe deficere tentat, ac meditatur, vel quieto corpore & valido. Somno quoq; ſerpente computat, vt inanis mens quærat, vbi ſit loci.

† Rectius, Carneades quidē. Nam & Cice. 1. Tuſcul. & 2. de Orat. & Quint. lib. 11. c de memoria, Carneadem hunc, nō Charmidam appellant.

Laus C. Iulij Cæſaris. CAP. XXV.

ANimi vigore præſtantiſſimum arbitror. C. Cæſarem Dictatorem. Nec virtutem conſtantiamque nunc commemoro, nec ſublimitatem omnium capacem, quæ cælo continentur: ſed proprium vigorem celeritatemq́; quodam igne volucrem. Scribere & legere ſimul, dictare & audire ſolitum accepimus. Epiſtolas verò tantarum rerum quaternas pariter librariis dictare: aut ſi nihil aliud ageret, ſeptenas. Idem ſignis collatis quinquagies dimicauit: ſolus M. Marcellum tranſgreſſus, qui vndequadragies dimicauerat. Nam præter ciuiles victorias, vndecies c. & xcij. M. hominum occiſa præliis ab eo, non equidem in gloria poſuerim, tantam etiam coactam humani generis iniuriam: quod ita eſſe confeſſus eſt ipſe, bellorum ciuilium ſtragem non prodendo. Iuſtius Pompeio Magno tribuatur dcccxlvj. naues piratis ademiſſe. Cæſari proprium & peculiare ſit, præter ſuprà dicta, clementiæ inſigne: qua vſque ad pœnitentiam omnes ſuperauit. Idem magnanimitatis perhibuit exemplum, cui comparari non poſſit aliud. Spectacula enim edita effuſaſque opes, aut operum magnificentiam in hac parte enumerare, luxuriæ fauentis eſt. Illa fuit vera & incōparabilis inuicti animi ſublimitas: captis apud Pharſaliam Pompeij Magni ſcriniis epiſtolarū, iterumq́; apud Thapſum Scipionis, concremaſſe ea optima fide, atq; non legiſſe.

Laus Pompeij Magni. CAP XXVI.

VErum † ad decus imperij Ro. non ſolùm ad viri vnius pertinet victoriam, Pompeij Magni titulos omnes, triumphoſque hoc in loco nuncupari: æquato non modò Alexandri Magni rerum fulgore, ſed etiam Herculis propè ac Liberi patris. Igitur Sicilia recuperata, vnde primùm Syllanus in Reip. cauſa exoriens auſpicatus eſt: Africa verò tota ſubacta, & in ditionem redacta, Magniq́; nomine ſpolio inde capto, eques Ro. (id quod anteà nemo) curru triumphali reuectus eſt: & ſtatim ad ſolis occaſum tranſgreſſus, excitatis in Pyrenæo tropæis, oppida dccclxxvj. ab Alpibus ad fines Hiſpaniæ vlterioris in ditionem redacta victoriæ ſuæ aſſcripſit, & maiore animo Sertorium tacuit: belloque ciuili (quod omnia externa conciebat) extincto, iterum triumphales currus eques Ro. induxit, toties Imperator, antequàm miles. Poſteà ad tota maria & deinde Solis ortus miſſus, hoc retulit patriæ titulos, more ſacris certaminibus vincentium. Neque enim ipſi coronantur, ſed patrias ſuas coronant. Hos ergo honores vrbi tribuit in delubro Mineruæ, quod ex manubiis dicabat. Cn. Pompeius Magnus Impe. bello xxx. annorum confecto, fuſis, fugatis, occiſis, in deditionem acceptis hominum vicies ſemel contentis lxxxiij. M. depreſſis aut captis nauibus dcccxlvj. oppidis, caſtellis M.D.xxxviij. in fidem receptis: terris à Mæotis lacu ad rubrum mare ſubactis, votum meritò Mineruæ. Hoc eſt breuiarium eius ab oriente. Triumphi verò, quem duxit ad tertium Calendas Octobres M. Meſſala, M. Piſone Conſulibus, præfatio hæc fuit: Cùm oram maritimam à prædonibus liberaſſet, & imperium maris populo Romano reſtituiſſet, ex Aſia, Ponto, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Cilicia Syria, Scythis, Iudæis, Albanis, Iberia, inſula Creta, Baſternis, & ſuper hæc de regibus Mithridate atque Tigrane triumphauit. Summa ſummarum in illo gloria fuit (vt ipſe in concione dixit, cùm de rebus ſuis diſſereret) Aſiam vltimam prouinciarum accepiſſe, eandemque mediam patriæ reddidiſſe. Si quis è contrario ſimili modo velit percenſere Cæſaris res, qui maior illo apparuit, totum profectò terrarum orbem enumeret: quod infinitum eſſe conueniet.

† Melius ſic mutata interpunctione: Ad decus imperij Romani, non ſolùm ad viri vnius pertinet, victorias Pompeij Magni titulos omnes triumphosq́; hoc in loco nuncupari.

Laus

Laus Catonis primi. CAP. XXVII.

CAeteris virtutum generibus variè & multi fuere præstantes. Cato primus Porciæ gentis, tres summas in homine res præstitisse existimatus est, optimus Orator, optimus Imperator, optimus Senator: quæ mihi omnia, etiam si non priùs, attamen clariùs fulsisse in Scipione Aemiliano videntur: dempto præterea plurimorum odio, quo Cato laborauit. Itaque sit proprium Catonis, quater & quadragies causam dixisse: nec quenquam sæpius postulatum, & semper absolutum.

Item de fortitudine. CAP. XXVIII.

FOrtitudo in quo maximè extiterit, immensæ quæstionis est, vtique si recipiatur poetica fabulositas. Q. Ennius T. Cæcilium Teucrum, fratremque eius præcipuè miratus, propter eos sextum adiecit Annalem. L. Siccius Dentatus, qui Tribunus plebei fuit, Sp. Tarpeio, A. Aeternio Consulibus, haud multo post exactos reges, vel numerosissima suffragia habet, centies vicies præliatus, octies ex prouocatione victor, xlv. cicatricibus aduerso corpore insignis, nulla in tergo. Item spolia cepit xxxiiij. donatus hastis puris duodeuiginti, phaleris xxv. torquibus tribus & lxxx. armillis clx. coronis xxvj, ciuicis xiiij. aureis viij. muralibus iij. obsidionali vna, fisco æris, x. captiuis & xx. simul bubus, Imperatores ix. ipsius maximè opera triumphantes secutus: præterea (quod optimũ in operibus eius reor) vno ex ducibus. T. Romulio ex Consulatu ad populum conuicto malè acti imperij rei militaris. Haud minora forent Manlij Capitolini decora, ni perdidisset illa exitu vitæ. Ante decimum septimum annum bina ceperat spolia. Primus omnium eques coronam muralem acceperat, vi. ciuicas, xxxvij. dona. xxxiij. cicatrices aduerso corpore exceperat: P. Seruilium Magistrum equitũ seruauerat, ipse vulneratus humerum ac femur. Super omnia, Capitolium summamque rem in eo solus à Gallis seruauerat, si non regno suo seruasset. Verùm sunt in his quidem virtutis opera magna, sed maiora fortunæ. M. Sergio, vt quidem arbitror, nemo quenquam hominũ iure prætulerit: licet pronepos Catilina gratiam nomini deroget. Secundo stipendio dexteram manum perdidit: stipendiis duobus ter & vicies vulneratus est: ob id neutra manu, neutro pede satis vtilis: vno tantum seruo, plurimis posteà stipendiis debilis miles. Bis ab Annibale captus (neque enim cum quolibet hoste res fuit) bis vinculorum eius profugus, xx. mensibus nullo non die in catenis aut compedibus custoditus. Sinistra manu sola quater pugnauit, duobus equis insidente eo suffossis. Dexteram sibi ferream fecit, eaque religata præliatus, Cremonam obsidione exemit, Placentiam tutatus est: duodena castra hostium in Gallia cepit: quæ omnia ex oratione eius apparent, habita cùm in Prætura sacris arceretur à collegis vt debilis. Quos hic coronarum aceruos constructurus hoste mutato? Etenim plurimum refert, in quæ cuiusque virtus tempora inciderit. Quas Trebia Ticinusque aut Thrasymenus ciuicas dedêre? Quæ Cannis corona merita? vnde fugisse, virtutis summum opus fuit. Cæteri profectò victores hominum fuere, Sergius vicit etiam fortunam.

De ingenijs siue laudibus quorundam ab ingenijs. CAP. XXIX.

INgeniorum gloriæ quis possit agere delectum, per tot disciplinarum genera, & tantam rerũ operumque varietatem? nisi fortè Homero vate Græco, nullum felicius extitisse conuenit, siue operis fortuna, siue materia æstimetur. Itaque Alexander Magnus (etenim insignibus iudiciis optimè citraque inuidiam tam superba censura peragetur) inter spolia Darij Persarum regis vnguentorum scrinio capto, quod erat auro gemmisque ac margaritis pretiosum, varios eius vsus amicis demonstrantibus (quando tædebat vnguenti bellatorem & militia sordidum) imò Hercule, inquit, librorum Homeri custodiæ detur: vt pretiosissimum humani animi opus, quàm maximè diuiti opere seruaretur. Idem Pindari vatis familiæ penatibusque iussit parci, cùm Thebas caperet. Aristotelis philosophi patriã condidit: tantæq; rerum claritati, tam benignũ testimonium miscuit. Archilochi Poetæ † interfectores Apollo arguit Delphis. Sophoclem tragici cothurni principem defunctum sepeliri Liber pater iussit, obsidentibus mœnia Lacedæmoniis: Lysandro eorum rege in quiete sæpius admonito, vt pateretur humari delicias suas. Requisiuit rex, quis supremum diem Athenis obiisset: nec difficulter ex iis, quem Deus significasset: intellexit: pacemq; funeri dedit.

† Aliàs, interfectorem; vnus enim fuit, Calondas cognomine Corax, vt Suidæ placet: aut certè Archias, vt mauult Eusebius lib. 5. Præparat. cap. 12.

De Platone, Ennio, Virgilio, M. Varrone, & M. Cicerone. CAP. XXX.

PLatoni sapientiæ antistiti Dionysius tyrannus, aliàs sæuitiæ superbiæq; natus, vittatam nauem misit obuiam, ipse quadrigis albis egredientem in litore excepit. Viginti talentis vnam orationem Isocrates vendidit. Aeschines Atheniensis summus Orator, cum accusationem, quã fuerat vsus, Rhodi legisset, legit & defensionem Demosthenis, ob quam in illud depulsus fuerat exilium, mirantibúsque, tum magis fuisse miraturos dixit, si ipsum orantem audiuissent, in calamitate testis ingens factus inimici. Thucydidem Imperatorem Athenienses in exilium egere, rerũ conditorem reuocauere, eloquentiam mirati, cuius virtutem damnauerant. Magnum & Menandro in comico socco testimonium regum Aegypti & Macedoniæ cõtigit, classe & per legatos petito, maius ex ipso, regiæ fortunæ prælata literarum conscientia. Perhibuere & Romani proceres etiam exteris testimonia. Cn. Pompeius confecto Mithridatico bello, intraturus Posidonij sapientiæ professione clari domum, fores percuti de more à lictore vetuit, & fasces lictorios ianuæ submisit is, cui se Oriens Occidensque submiserat. Cato Censorius, in illa nobili trium sapientiæ procerum ab Athenis lega-

tione, audito Carneade, quàm primùm legatos eos censuit dimittendos: quoniam illo viro argumentante, quid veri esset haud facilè discerni posset. Quanta morum commutatio? Ille semper alioquin vniuersos ex Italia pellendos censuit Græcos: at pronepos eius Vticensis Cato, vnum ex tribunatu militum philosophum, alterum ex Cypria legatione deportauit. Eandemque linguam ex duobus Catonibus, in illo † abiecisse, in hoc importasse, memorabile est. Sed & nostrorum gloriam percenseamus. Prior Africanus Q. Ennij statuam sepulchro suo imponi iussit: clarumque illud nomen, imò verò spolium ex tertia orbis parte raptum, in cinere supremo cum Poetæ titulo legi. Diuus Augustus carmina Virgilij cremari contra testamenti eius verecundiam vetuit: maiusque ita vati testimonium contigit, quàm si ipse sua carmina probauisset. M. Varronis in bibliotheca, quæ prima in orbe ab Asinio Pollione ex manubiis publicata Romæ est, vnius viuentis posita imago est: haud minore (vt equidem reor) gloria, principe oratore & ciue, ex illa ingeniorum, quæ tunc fuit, multitudine, vni hanc coronam dante, quàm cùm eidem Magnus Pompeius piratico ex bello naualem dedit. Innumerabilia deinde sunt exempla Romana, si persequi libeat: cùm plures vna gens in quocunque genere eximios tulerit, quàm cæteræ terræ. Sed quo te M. Tulli piaculo taceam? quóve maximè excellentem insigni prædicem? quo potius, quàm vniuersi populi illius gentis amplissimo testimonio, † & tota vita tua Consulatus tantùm operibus electis? Te dicente, legem agrariam, hoc est alimenta sua, abdicauerunt tribus: te suadente, Roscio theatralis authori legis ignouerunt, notatasq; se discrimine sedis æquo animo tulerunt: te orante, proscriptorum liberos honores petere puduit: tuum Catilina fugit ingenium: tu M. Antonium proscripsisti. Salue primus omnium parens patriæ appellate, primus in toga triumphum, linguæque lauream merite, & facundiæ Latiarumq; literarum parens: atque (vt Dictator Cæsar hostis quondam tuus, de te scripsit) omnium triumphorum lauream adepte maiorem, quanto plus est, ingenij Romani terminos in tantum promouisse, quàm imperij.

† abegisse,

† è tota

De morum maiestate. CAP. XXXI.

Reliquis animi bonis, præstitere cæteros mortales sapientia, ob id Cati, Corculi, apud Romanos cognominati. Apud Græcos Socrates, oraculo Apollinis Pythij prælatus cunctis.

De authoritate. CAP. XXXII.

Rursus mortales oraculorũ societatem dedere Chiloni Lacedæmonio, tria præcepta eius Delphis consecrando aureis literis, quæ sunt hæc: Nosse se quenque: & Nihil nimium cupere: Comitemque æris alieni atque litis, esse miseriam. Quin & funus eius, cùm victore filio Olympiæ expirasset gaudio, tota Græcia prosecuta est.

De Diuinitate. CAP. XXXIII.

Diuinitas, & quędam cælitum societas nobilissima, ex fœminis in Sibylla fuit: ex viris in Melampode apud Græcos, apud Romanos in Marcio.

De Nasica. CAP. XXXIIII.

Vir optimus semel à condito æuo iudicatus est Scipio Nasica, à iurato Senatu. Idem in toga candida bis repulsa notatus à populo. In summa, ei in patria mori non licuit: non Hercule magis, quàm extra vincula illi sapientissimo ab Apolline iudicato Socrati.

De pudicitia. CAP. XXXV.

Pudicissima fœmina semel matronarum sententia iudicata est Sulpitia Paterculi filia, vxor Fuluij Flacci: electa ex centum præcipuis, quæ simulachrum Veneris ex Sibyllinis libris dedicaret. Iterum religionis experimento Claudia, inducta Romam Deûm matre.

De pietate. CAP. XXXVI.

Pietatis exempla infinita quidem toto orbe extitere, sed Romæ vnum, cui comparari cuncta non queant. Humilis in plebe, & ideo ignobilis puerpera supplicij causa carcere inclusa matre, cùm impetrasset aditũ, à ianitore semper excussa ne quid inferret cibi, deprehensa est vberibus suis alens eam. Quo miraculo, matris salus † donata pietati est, ambæq; perpetuis alimẽtis, & locus ille eidem cõsecratus Deæ, C. Quintio, M. Acilio coss. templo Pietatis extructo in illius carceris sede, vbi nunc Marcelli theatrum est. Gracchorum pater, anguibus prehensis in domo, cùm responderetur, ipsum victurũ alterius sexus interempto: imò verò, inquit, meum necate: Cornelia enim iuuenis est, & parere adhuc potest. Hoc erat vxori parcere, & reipublicæ consulere. Idque mox consecutum est. M. Lepidus Apuleiæ vxoris charitate post repudium obiit. P. Rutilius morbo leui impeditus, nuntiata fratris repulsa in Consulatus petitione, illico expirauit. P. Catienus Philotimus, patronum, adeò dilexit, vt hæres omnibus bonis institutus, in rogum eius se iaceret.

† donata filiæ pietati

De artium plurimarum excellentia, Astrologia, Grammatica, Geometria. CAP. XXXVII.

VAriarum artium scientia innumerabiles enituere, quos tamen attingi par sit, florem hominū libantibus: Astrologia Berosus, cui ob diuinas prædictiones Athenienses publicè in gymnasio statuam inaurata lingua statuêre. Grammatica Apollodorus, cui Amphictyones Græciæ honorem habuere. Hippocrates medicina: qui venientem ab Illyriis pestilentiam prædixit, & discipulos ad auxiliandum circa vrbes dimisit: quod ob meritum honores illi, quos Herculi, decreuit Græcia. Eandem scientiam in Cleombroto Ceo Ptolemæus rex Megalensibus sacris donauit C. talentis, seruato Antiocho rege. Magna & Critobulo fama est, extracta Philippi regis oculo sagitta, & circa deformitatem oris curata orbitate luminis. Summa autem Asclepiadi Prusiensi, condita noua secta, spretis legatis & pollicitationibus Mithridatis regis, reperta ratione, qua vinum ægris medetur, relato è funere homine & seruato: sed maximè sponsione facta cum fortuna, ne medicus crederetur, si vnquam inualidus vllo modo fuisset ipse: † & victor suprema in senecta lapsu scalarum exanimatus est. Grande & Archimedi Geometricæ ac machinalis scientiæ testimonium M. Marcelli contigit, interdicto, cùm Syracusæ caperentur, ne violaretur vnus, nisi fefellisset imperium militaris imprudentia. Laudatus est & † Ctesiphon Gnossius, æde Ephesiæ Dianæ admirabiliter fabricata: Philon, Athenis armentario mille nauium, Ctesibus, pneumatica ratione & hydraulicis organis repertis: Dinocrates, metatus Alexandro condente in Aegypto Alexandriam. Idem hic Imperator edixit, ne quis ipsum alius, quàm Apelles, pingeret: quàm Pyrgoteles, sculperet: quàm Lysippus ex ære duceret: quæ artes pluribus inclaruere exemplis.

† & vicit, suprema in senecta lapsu scalarum exanimatus.

† Chersiphron legendum videtur ex Strabonis lib. 13.

Item mira opera artificis. CAP. XXXVIII.

ARistidis Thebani pictoris vnam tabulam, centum talentis rex Attalus licitatus est. Octoginta emit duas Cæsar Dictator, Medeam & Aiacem Timomachi, in templo Veneris Genitricis dicaturus. Candaules rex Bularchi picturam Magnetum exitij mediocris spatij pari rependit auro. Rhodum nō incendit rex Demetrius, Expugnator cognominatus, ne tabulam Protogenis cremaret, à parte ea muri locatam. Praxiteles marmore nobilitatus est, Gnidiaque Venere, præcipuè væsano amore cuiusdam iuuenis insigni: & Nicomedis æstimatione regis, grandi Gnidorum ære alieno permutare eam conati. Phidiæ Iupiter Olympius quotidie testimonium perhibet. Mentori capitolinus & Diana Ephesia, quibus fuere consecrata artis eius vasa.

De seruitijs. CAP. XXXIX.

PRetium hominis in seruitio geniti maximum ad hanc diem (quod equidem compererim) fuit Grammaticę artis Daphnidis, Cn. Pisaurēsi vendente, † & M. Scauro principe ciuitatis *IIIMDCC.* sestertiis licente. Excessere hoc in nostro æuo nec modicè histriones, sed libertatem suam mercati. Quippe cùm iam apud maiores Roscius histrio H—S quingenta annua meritasse prodatur: nisi si quis in hoc loco desiderat Armeniaci belli, paulò antè propter Tyridatem gesti, dispensatorem, quem Nero H—S. cxx. M. manumisit. Sed hoc pretium belli, non hominis fuit, tam hercule, quàm libidinis, non formæ, Pæzontem è spadonibus Seiani iij. M. D. mercante Sutorio Prisco. Quam quidem iniuriam lucrifecit ille mercatus in luctu ciuitatis, quoniam arguere nulli vacabat.

† Expedit huc locum Budæus libr. 2 de Asse, circa fin. tandemq; in eam discedit sententiā, vt hic legendū censeat, CCCM. DCC. sestertijs.

De præstantia gentium. CAP. XL.

GEntium in toto orbe prestantissima vna omni virtute haud dubiè Romana extitit. Felicitas cui præcipua fuerit homini, non est humani iudicij: cùm prosperitatem ipsam alius alio modo, & suopte ingenio quisque terminet. Si verum facere iudicium volumus, ac repudiata omni fortunæ ambitione decernere, mortalium nemo est felix. Abundè igitur atque indulgenter fortuna decidit cum eo, qui iure dici non infelix potest. Quippe vt alia non sint, certè ne lassescat fortuna metus est: quo semel recepto, solida felicitas non est. Quid, quòd nemo mortalium omnibus horis sapit? vtinamque falsum hoc, & non à vate dictum quàmplurimi iudicent. Vana mortalitas, & ad circunscribendū seipsam ingeniosa, computat more Thraciæ gentis: quæ calculos colore distinctos, pro experimento cuiusque diei in vrnam condit, ac supremo die separatos dinumerat, atque ita de quoq; pronuntiat. Quid, quòd iste calculi candore illo laudatus dies, originem mali habuit? Quàm multos accepta afflixere imperia? quàm multos bona perdidere, & vltimis mersere suppliciis? Ista nimirū bona, si cui inter illa hora in gaudio fuit. Ita est profectò, alius de alio iudicat dies, & tamen supremus de omnibus: ideoque nullis credendum est. Quid, quòd bona malis paria nō sunt, etiam pari numero, nec lætitia vllo minimo mœrore pensanda? Heu vana & imprudens diligentia: numerus dierum comparatur: vbi quæritur pondus.

De felicitate summa. CAP. XLI.

VNa fœminarum in omni æuo Lampido Lacedæmonia reperitur, quæ regis filia, regis vxor, regis mater fuit. Vna Pherenice, quæ filia, soror, mater Olympionicarum. Vna familia Curionum, in qua tres continua serie oratores extiterunt. Vna Fabiorum, in qua tres continui principes Senatus, M. Fabius Ambustus, Fabius Rullianus filius, Q. Fabius Gurges nepos.

Variæ exempla fortunæ. CAP. XLII.

CAetera exempla fortunæ variantis innumera sunt. Etenim quæ fecit magna gaudia, nisi ex malis? aut quæ mala immensa, nisi ex ingentibus gaudiis?

De bis proscripto, L. Sylla, Q. Metello. CAP. XLIII.

SEruauit proscriptum à Sylla M. Fidustium Senatorem, annis xxxvj. sed iterum proscriptus. Superstes Syllæ vixit vsque ad Antonium: constatque nulla alia de causa ab eo proscriptum, quàm quia proscriptus fuisset. Triumphare P. Ventidium de Parthis voluit quidem solum, sed eundem in triumpho Asculano Cn. Pompeij Strabonis duxit puerum: quanquàm Massurius author est, bis in triumpho ductum: Cicero, mulionem castrensem suffarraneum fuisse: plurimi, iuuentam inopem in caliga militari tolerasse. Fuit & Balbus Cornelius maior Consul, sed accusatus, atque de iure virgarum in eum, iudicum in consilium missus, primus externorum, atq; etiam in Oceano genitorum vsus illo honore, quem maiores Latio quoque negauerunt. Est & L. Fuluius inter insignia exempla, Tusculanorum rebellantium Consul: eodemque honore, cùm transisset, exornatus confestim à populo Romano: qui solus eodem anno, quo fuerat hostis, Romæ triumphauit ex iis, quorum Consul fuerat. Vnus hominum ad hoc æui, felicis sibi cognomen asseruit L. Sylla, ciuili nempe sanguine, ac patriæ oppugnatione adoptatus. Et quibus felicitatis inductus argumentis? quòd proscribere tot millia ciuium ac trucidare potuisset. O praua interpretatio, & futuro tempore infelix. Non melioris sortis tunc fuere pereuntes, quorum miseremur hodie, cùm Syllam nemo nō oderit? Age, non exitus vitæ eius omnium proscriptorum ab illo calamitate crudelior fuit, erodente seipso corpore, & supplicia sibi gignente? Quod vt dissimulauerit, & supremo somnio eius (cui immortuus quodammodo est) credamus, ab vno illo inuidiam gloria victam: hoc tamen nempe felicitati suæ defuisse confessus est, quòd Capitolium non dedicauisset Quintus Metellus in ea oratione, quam habuit supremis laudibus patris sui L. Metelli, Pontificis, bis Consulis, Dictatoris, Magistri equitum, Quindecimviri agris dandis, † qui primus elephantos primo Punico bello duxit in triumpho, scriptum reliquit: decem maximas res optimasque, in quibus quærendis sapientes ætatem exigerent, consummasse eum. Voluisse enim primarium bellatorem esse, optimum oratorem, fortissimum Imperatorem, auspicio suo maximas res geri, maximo honore vti, summa sapientia esse, summum Senatorem haberi, pecuniam magnam bono modo inuenire, multos liberos relinquere, & clarissimum in ciuitate esse. Hæc contigisse ei, nec vlli alij post Romam conditam, longum est refellere & superuacuum, abundè vno casu refutante. Siquidem is Metellus orbam luminibus exegit senectam, amissis incendio, cùm Palladiū raperet ex æde Vestæ, memorrabili causa, sed euentu misero. Quo fit, vt infelix quidem dici non debeat, felix tamen non possit. Tribuit ei populus Roman. quod nunquàm vlli alij ab condito æuo, vt quoties in Senatum iret, curru veheretur ad curiam. Magnum & sublime, sed pro oculis datum.

De supremo hoc Syllæ somnio, vide Appianum Alexand. Bel. ciuil. libr. 1. & Plutarchum in vita eius.

† Ante L. Metellū elephantos in triumpho duxit Manius Curius bello Tarentino, vt ex Polybio, L. Floro, Liuij Epitome cæterisq́; Historicis notum est. Quo fit, vt hîc legendum videatur, Qui plurimos elephātos. Cuius castigationis autor ipse nobis est Plinius, sic scribens libro 18. cap. 3. Cùm L. Metellus triumpho plurimos duxit elephātos.

De altero Metello. CAP. XLIIII.

HVius quoque Q. Metelli, qui illa de patre dixerat, filius, inter rara felicitatis humanæ exempla numeratur. Nam præter honores amplissimos, cognomenque è Macedonia, quatuor filiis illatus rogo, † vno Prætore, tribus Consularibus, duobus Triumphalibus, vno Censorio: quæ singula quoque paucis contigere: in ipso tamen flore dignationis suæ ab Catinio Labeone, cui cognomen fuit Macerioni, Tribuno plebis, quem è Senatu Censor eiecerat, reuertens è campo Meridiano tempore, vacuo foro & Capitolio, ad Tarpeium raptus, vt præcipitaretur, conuolante quidem tam numerosa illa cohorte, quæ patrē eum appellabat, sed (vt necesse erat in subito) tardè & tanquā in exequias, cùm resistendi sacroque sanctum repellendi ius non esset, virtutis suæ opera & Censuræ periturus, ægrè Tribuno, qui intercederet, reperto, à limine ipse mortis reuocatus: alieno beneficio posteà vixit, bonis inde etiam consecratis † à damnatu suo: tanquam parum esset, faucium certè intortarum, expressique per aures sanguinis pœnam exactam esse. Equidem & Africani sequentis inimicum fuisse, inter calamitates duxerim, ipso teste Macedonico. Siquidem liberis dixit: Ite filij, celebrate exequias, nunquàm ciuis maioris funus videbitis. Et hoc dicebat iam Balearicis & Creticis & Diadematis, iam Macedonicus ipse. Verùm vt illa sola iniuria æstimetur, quis hunc iure felicem dixerit, periclitatū ad libidinem inimici, nec Africani saltem, perire? quos hostes vicisse tanti fuit? aut quos nō honores currusq́; illa sua violentia fortuna retroegit, per mediā vrbem Censore tracto, (etenim sola hæc moriendi ratio fuerat) tractò in Capitolium illud, in quod triumphans ipse de eorum exuuiis, ne captiuos quidem sic traxerat. Maius hoc scelus felicitate consecuta factum est, periclitato Macedonico vel funus tantum ac tale perdere, in quo à triumphalibus liberis portaretur in rogum, velut exequiis quoq; triumphans. Nulla est profectò solida felicitas, quam contumelia vlla vitæ rumpit, nedum tanta. Quod superest, nescio morum gloriæ an indignationis dolori accedat, inter tot Metellos tam sceleratam Catinij audaciam semper fuisse inultam.

† Aliâs, vno Prætorio: quo pacto legitur & apud Vale. Maxi. libr. 7. cap. de felicitate.

† Aliâs, à damnato suo: vt ad id respicere videatur, quod præcessit, Quem è Senatu Censor eiecerat.

De Diuo Augusto. CAP. XLV.

INDiuo quoque Augusto, quem vniuersa mortalitas in hac Censura nuncupat, si diligenter æstimentur cuncta, magna sortis humanæ reperiantur volumina. Repulsa in Magisterio apud auunculum,

culum,& contrà petitionem eius prælatus Lepidus:proscriptionis inuidia,collegium in Triumuiratu pessimorum ciuium,nec æqua saltem portione,sed prægraui Antonio:Philippensi prælio morbus,fuga,† & triduo in palude latebræ ægroti:& (vt fatentur Agrippa & Mecœnas) aqua subter cutem fusa turgida latera:naufragia Sicula,& alia ibi quoque in spelunca occultatio.Iam in nauali fuga vrgente hostium manu,preces Proculeio mortis admotæ: cura Perusinæ contentionis: solicitudo Martis Actiaci:Pannonici belli ruina è turri: tot seditiones militum, tot ancipites morbi corporis:suspecta Marcelli vota, pudenda Agrippæ ablegatio, toties petita insidiis vita, incusatæ liberorum mortes, luctusq; non tantùm orbitate tristes: adulterium filiæ, & consilia parricidæ palàm facta: contumeliosus priuigni Neronis secessus:aliud neptis adulterium:iuncta deinde tot mala: inopia stipendij,rebellico Illyrici,seruitiorum delectus,iuuentutis penuria: pestilentia vrbis, fames sitisque Italiæ, destinatio expirandi, & quatriduj inedia maior pars mortis in corpus recepta: iuxta hęc Variana clades, & maiestatis eius fœda sugillatio, abdicatio Posthumi Agrippæ post adoptionem,desiderium post relegationem:inde suspicio in Fabium,arcanorumq; proditionem:hinc vxoris & Tiberij cogitationes suprema eius cura.In summa,Deus ille,cælumque nescio adeptus magis, an meritus, hærede hostis sui filio excessit.

† Vetus lectio, & tridui in palude ægroti, & (vt fatentur Agrippa & Mecœnas) aqua subter cutem fusa turgidi latebra.

Quos beatissimos dij iudicauerunt. CAP XLVI.

SVbeunt in hac reputatione Delphica oracula,velut ad castigandam hominum vanitatem à Deo emissa. Duo sunt hæc:Phedium felicissimum,qui pro patria proximè occubuisset. Iterum à Gyge rege tunc amplissimo terrarum consultum, Aglaum Psophidium esse feliciorem. Senior hic in angustissimo Arcadiæ angulo paruum, sed annuis victibus largè sufficiens, prædium colebat, nunquàm ex eo egressus: atque (vt è vitæ genere manifestum est) minima cupidine minimum in vita mali expertus.

Quem viuentem, vt Deum, coli iusserunt. CAP. XLVII.

COnsecratus est viuus sentiensq; oraculi eiusdem iussu,& Iouis deorũ summi astipulatu, Euthymus pycta, semper Olympiæ victor, & semel victus. Patria ei Locri in Italia:ibi imaginem eius & Olympiæ alteram eadem die tactam fulmine, Callimachũ vt nihil aliud, miratum video, Deumq; iussisse sacrificari:ꝙ & viuo factitatũ & mortuo:nihilq; adeò mirum aliud, quàm hoc placuisse Diis.

De spatijs vitæ longissimis. CAP. XLVIII.

DE spatio atque longinquitate vitæ hominum, non locorum modò situs verùm exempla, ac sua cuique sors nascendi incertum fecere. Hesiodus, qui primus aliqua de hoc prodidit, fabulosè (vt reor) multa de hominum æuo referens, cornici nouem nostras attribuit ætates, quadruplum eius ceruis, id triplicatum coruis. Et reliqua fabulosius in phœnice ac Nymphis. Anacreon Poeta Arganthonio Tartessiorum regi cl. tribuit annos, Cinyræ Cypriorum x. annis amplius, Aegimio cc. Theopompus Epimenidi Gnossio clvij. Hellanicus quosdam in Aetolia Epiorum gentis cc. explere. Cui astipulatur Damastes, memorans Pictoreum ex iis præcipuum corpore viribusque etiam ccc. vixisse. Ephorus Arcadum reges ccc. annis. Alexander Cornelius, Dandonem quendam in Illyrico ccccc. vixisse. † Xenophon in Periplo, maritimorum regem cccccc. atq; vt parcè mentitus, filium eius dccc. quæ omnia inscita temporum acciderunt. Annum enim alij æstate vnum determinabant, & alterum hyeme: alij quadripartitis temporibus, sicut Arcades, quorum anni trimestres fuere: quidam Lunæ senio, vt Aegyptij: itaque apud eos aliqui & singula millia annorum vixisse produntur. Sed vt ad confessa transeamus, Arganthonium Gaditanum octoginta annis regnasse, propè certum est: putant quadragesimo cœpisse. Masinissam sexaginta annis regnasse, indubitatũ est: Gorgiam Siculum centum & octo vixisse. Q. Fabius Maximus sexaginta tribus annis Augur fuit. M. Perpenna, & nuper L. Volusius Saturninus, omnium quos in Consulatu sententiam rogauerant, superstites fuere. Perpenna septem reliquit ex iis, quos Censor legerat: vixit annos xcviij. Qua in re & illud adnotare succurrit, vnum omnino quinquennium fuisse, quo Senator nullus moreretur: cùm Flaccus & Albinus Censores lustrum condidere vsque ad proximos Censores, ab anno vrbis quingentesimo septuagesimo nono. M. Valerius Coruinus c. annos impleuit: cuius inter primum & sextum Consulatum xlvj. anni fuere. Idem sella curuli semel ac vicies sedit, quoties nemo alius. Aequauit eius vitæ spatium Metellus Pontifex. Et ex fœminis Liuia Rutilij xcvij. annos excessit: Statilia Claudio principe ex nobili domo nonaginta nouem: Terentia Ciceronis ciij. Clodia Ofilij cxv. hæc quidem etiam enixa quindecies. Luceia mima centum annis in scena pronuntiauit. Galeria Copiola Emboliaria reducta est in scenam, Cn. Pompeio, Q. Sulpitio coss. ludis pro salute Diui Augusti votiuis, annum centesimumquartum agens: quæ producta fuerat tyrocinio à M. Pomponio Aedili plebis, C. Mario, Cn. Carbone Consulibus, ante annos nonagintaunum: & à Magno Pompeio magni theatri dedicatione, anus pro miraculo reducta. Samulam quoque centum decem annis vixisse, author est Asconius Pedianus. Minus miror Stephanionẽ (q primus togatus saltare instituit) vtriusq; secularibus ludis saltasse, & diui Augusti, & quos Claudius Cęsar Consulatu suo quarto fecit, quando lxiij. non amplius anni interfuere, quanquã & postea diu vixit. In Tmoli montis cacumine, quod vocant Tempsin, cl. annis viuere, Mutianus author est. Totidẽ annos censum Clau-

† Val. Max. libr. 8. cap. de senectute, hãc eandem referens historiã, citansq; Xenophontem, non in Periplo, vt hîc, περὶ γήρως, hoc est, de senectute, Latinorum regem legisse videtur, non, vt hic maritimorum. In hoc tamen à vulgata Plinij lectione discrepat, quòd Latinorum regi octingentos annos, filio autẽ eius dederit sexcentos.

dij Cæſaris cenſura T. Fullonium Bononienſem: idq; collatis cenſibus, quos antè detulerat, vitæq; argumentis (etenim id curæ principi erat) verum apparuit.

De varietate naſcendi. CAP. XLIX.

POſcere videtur locus ipſe ſideralis ſcientiæ ſententiam. Epigenes cxxij. annos impleri negauit poſſe: Beroſus excedi cxvij. Durat & ea ratio, quam Petoſiris ac Necepſos tradiderunt, & † tetartemorion appellant, à trium ſignorum portione, qua poſſe in Italiæ tractu cxxvj. annos vitæ contingere apparet. Negauere illi quenquam xc. partium exortiuam menſuram (quod anaphoras vocant) tranſgredi, & has ipſas incidi occurſu maleficorum ſiderum, aut etiam radiis eorum, Soliſque. Rurſus † Aeſculapij ſecta, quæ ſtata vitæ ſpatia à ſtellis accipi dicit, ſed quantum plurimum tribuat, incertum eſt. Rara autem eſſe dicunt longiora tempora, quandoquidem momentis horarum inſignibus Lunæ dierúmue ſeptem atque ix. (quæ nocte ac die obſeruantur) ingens turba naſcatur, ſcanſili annorum lege occidua, quàm climacteras appellant, non ferè ita genitis liiij. annum excedentibus. Primum ergo artis ipſius inconſtantia declarat, quàm incerta rês ſit. Accedunt experimenta & exempla recentiſſimi cenſus, quem intra quadriennium Imperatores Cæſares Veſpaſiani, pater filiuſque Cenſores egerunt. Nec ſunt omnia vaſaria excutienda: mediæ tantum partis, inter Apenninum Padumq;, ponemus exempla. Centum viginti annos Parmæ tres edidere, Brixelli vnus. cxxv, Parmæ duo. cxxx, Placentiæ vnus. cxxxj, Fauentiæ vna mulier. cxxxij, Bononiæ L. Terentius Marci filius, Arimini verò M. Aponius. c. & l, Tertulla, cxxxvij. Circa Placentiam in collibus oppidum eſt Velleiacium, in quo cx. annos ſex detulere, quatuor centenos vicenos, vnus cxl. M. Mutius M. filius, Galerius Felix. Ac ne pluribus moremur in re confeſſa, in regione Italiæ octaua centenûm annorũ cenſi ſunt homines liiij. centenûm denûm homines lvij. centenûm vicenûm quinûm homines duo, centenûm tricenûm homines quatuor, centenûm tricenûm quinûm aut ſeptenûm totidem, centenûm quadragenûm homines tres. Alia mortalitatis inconſtantia: Homerus eadem nocte natos Hectorem & Polydamanta tradit, tam diuerſæ ſortis viros. C. Mario, Cn. Carbone iij. coſſ. ad quintũ. kalend. Iunias, M. Cæcilius Rufus & C. Licinius Caluus eadem die geniti ſunt, oratores quidem ambo, ſed tam diſpari euentu. Hoc etiam iiſdem horis naſcentibus in toto mundo quotidie euenit, pariterq; domini ac ſerui gignuntur, reges & inopes.

† Eſt autem Tetartemorion Græcè, qui Quadrans Latinè dicitur, conſtans ex quatuor partibus ſigniferi circuli, hoc eſt, ſignis tribus, vt annotauit Budæus libr. 1. de Aſſe.

† Aliâs, Aſclepiadis, cuius & in indice meminit, & libr. 7. ca. 37. nouæ ſectæ cõditorem nominat.

† Vetus lectio, Ruffinus adſtipulante Valerio Max. libr. 2. cap. de cenſoria nota, Itẽ L. Floro lib. 1. Eutropio libr. 2. Liuij Epitome, & A. Gell. libr. 17. c. 21.

In morbis varia exempla, CAP. L.

PVblius Cornelius † Rufus, qui Conſul cum M. Curio fuit, dormiens oculorum viſum amiſit, cùm id ſibi accidere ſomniaret. E diuerſo † Phalereus tum deploratus à medicis vomicæ morbo, cùm mortem in acie quæreret, vulnerato pectore medicinam inuenit ex hoſte. Q. Fabius Maximus Conſul apud flumen Iſaram prælio commiſſo aduerſus Allobrogum Aruernorumq; gentes,

† Legendum Phæreus Iaſon, ex Val. Max. libr. 1. capit. de miraculis.

ad vj. Idus Augustas cxxx. M. perduellium cæsis, febri quartana liberatus est in acie. Incertum ac fragile nimirum est hoc munus naturę, quicquid datur nobis: malignum verò & breue etiam in iis, quibus largissimè contingit, vniuersum vtique æui tempus intuentibus. Quid, quòd æstimatione nocturnæ quietis, dimidio quisque spatio vitæ suæ viuit? pars æqua morti similis exigitur, aut pœnæ, nisi contingit quies. Nec reputantur infantię anni, qui sensu carent, non senectæ in pœnam viuacis. Tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties inuocata morte, vt nullum frequentius sit votum. Natura verò nihil hominibus breuitate vitæ præstitit melius. Hebescunt sensus, membra torpent, præmoritur visus, auditus, incessus, dentes etiam ac ciborum instrumenta: & tamen vitæ hoc tempus annumeratur. Ergo pro miraculo & id solitarium reperitur exemplum, Xenophilum Musicum centum & quinque annis vixisse sine vllo corporis incommodo. At Hercule reliquis omnibus per singulas membrorum partes, qualiter nullis aliis animalibus, certis pestifer calor remeat horis aut rigor neque horis modò, sed & diebus noctibusque trinis quadrinisue, etiam anno toto. Atque etiam morbus est aliquis, per sapientiam mori. Morbis enim quoque quasdam leges natura posuit. Quadrini circuitus febrem, nunquàm bruma, nunquàm hybernis mensibus incipere: quosdam post sexagesimum vitæ spatium non accidere: alios pubertate deponi, à fœminis præcipuè. Senes minimè sentire pestilentiam. Nanque & vniuersis gentibus ingruunt morbi, & generatim modò procerũ ordini, aliosq; per gradus. Qua in re obseruatum, à meridianis partib. ad occasum Solis pestilentiã semper ire: nec vnquã ferè aliter nisi hyeme, nec vt ternos excedat menses.

De signis mortis. CAP. LI.

IAm signa letalia: in furoris morbo risum: sapientiæ verò ægritudine, fimbriarum curam & stragulæ vestis plicaturas, à somno mouentium neglectum, præfandi humoris è corpore effluuium: in oculorum quidem & narium aspectu indubitata maximè, atque etiam supino assiduè cubitu: venarum inæquabili aut formicante percussu: quæque alia Hippocrati principi medicinæ obseruata sunt. Et cùm innumerabilia sint mortis signa, salutis securitatisque nulla sunt. Quippe cùm Censorius Cato ad filium de validis quoque obseruationem, vt ex oraculo aliquo, prodiderit, senilem iuuentam præmaturæ mortis esse signum. Morborum verò tam infinita est multitudo, vt Pherecydes Syrius copia serpentium ex corpore eius erumpente expirauerit. Quibusdam perpetua febris est, vt C. Mecœnati. Eidem triennio supremo nullo horæ momento contigit somnus. Antipater Sidonius Poeta omnibus annis vno die tantùm natali corripiebatur febri, & eo consumptus est satis longa senecta.

De his qui elati reuixerunt. CAP. LII.

AViola Consularis in rogo reuixit: & quoniam subueniri non potuerat præualente flamma, viuus crematus est. Similis causa in L. Lamia Prætorio viro traditur. Nam C. Aelium Tuberonem Prætura functum à rogo relatum, Messala Rufus, & plerique tradunt. Hæc est conditio mortalium: ad has & eiusmodi occasiones fortunæ gignimur, vti de homine ne morti quidem debeat credi. Reperimus inter exempla, Hermotimi Clazomenij animam relicto corpore errare solitam, vagamque è longinquo multa annuntiare, quæ nisi à præsenti nosci non possent, corpore interim semianimi: donec cremato eo inimici (qui Cantharidæ vocabantur) remeanti animæ velut vaginam ademerint.† Aristæi etiam visam euolantem ex ore in Proconneso, corui effigie, magna quæ sequitur fabulositate: quam equidem & in Gnossio Epimenide simili modo accipio. Puerum æstu & itinere fessum in specu septem & quinquaginta dormisse annis: rerũ faciem mutationemq; mirantẽ, velut

† Legendum Aristeæ, ex Herodoto, Plutarcho, Suida, Strabone, cæterisq; Græcis, ad vnum omnibus scriptorem hunc Proconnesiũ. Aristeam non Aristeum nominantibus.

velut postero experrectum die: hinc pari numero dierum senio ingruente, vt tamen in septimum & quinquagesimum atque centesimum vitæ duraret annum. Fœminarum sexus huic malo videtur maximè opportunus, conuersione vuluæ: quæ si corrigatur, spiritus restituitur. Huc pertinet nobile illud apud Græcos volumen Heraclidis, septem diebus fœminæ exanimis ad vitam reuocatæ. Varro quoque author est, xx. viris agros diuidentibus Capuæ, quendam qui efferretur feretro, domum remeasse pedibus. Hoc idem Aquini accidisse. Romæ quoque Corfidium materteræ suæ maritum funere locato reuixisse, & locatorem funeris ab eo elatum. Adiicit miracula, quæ tota indicasse conueniat. E duobus fratribus equestris ordinis Corfidio maiori accidisse, vt videretur expirasse, apertoque testamento recitatum hæredem minorem funeri instituisse: interim eum, qui videbatur extinctus, plaudendo conciuisse ministeria, & narrasse à fratre se venisse, commendatam sibi filiam ab eo. Demonstratum præterea, quo in loco defodisset aurum nullo conscio, & rogasse vt iis funebribus, quæ comparasset, efferretur. Hoc eo narrante, fratris domestici propere annuntiauere exanimatum illum: & aurum, vbi dixerat, repertum est. Plena præterea vita est his vaticiniis, sed non conferenda, cùm sæpius falsa sint, sicut ingenti exemplo docebimus. Bello Siculo Gabienus Cæsaris classiarius fortissimus captus à Sext. Pompeio, iussu eius incisa ceruice, & vix cohærente, iacuit in litore tota die. Deinde cùm aduesperauisset, cum gemitu precibusque congregata multitudine petiit, vti Pompeius ad se veniret, aut aliquem ex charis mitteret: se enim ab inferis remissum, habere quæ nuntiaret. Misit plures Pompeius ex amicis, quibus Gabienus: Inferis diis placere Pompeij causas & partes pias: proinde euentum futurum, quem optaret: hoc se nuntiare iussum: argumentum fore veritatis, quòd peractis mandatis, protinus expiraturus esset. Idque ita euenit. Post sepulturam quoque visorum exempla sunt: nisi quòd naturæ opera, non prodigia consectamur.

De mortibus repentinis. CAP. LIII.

IN primis autem miraculo sunt atque frequenti mortes repentinæ, hoc est, summa vitæ felicitas, quas esse naturales docebimus. Plurimas prodidit Verrius: nos cum delectu modum seruabimus. Gaudio obiere, præter Chilonem, de quo diximus, Sophocles & Dionysius Siciliæ tyrannus, vterque accepto tragicæ victoriæ nuntio. Mater pugna illa Cannensi, filio incolumi viso contra falsum nuntium. Pudore Diodorus sapientiæ Dialecticæ professor, lusoria quæstione non protinus ad interrogationes Stilbonis dissoluta. Nullis euidentibus causis obiere, dum calciantur matutinò duo Cæsares, Prætor & Prætura perfunctus Dictatoris Cæsaris pater: hic Pisis exanimatus, ille Romæ. Q. Fabius Maximus in Consulatu suo pridie kalend. Ianuarias: in cuius locum Rebilus paucissimarum horarum Consulatum petiit: Item C. Vulcatius Gurges Senator: omnes adeò sani atque tempestiui, vt de progrediendo cogitarent. Q. Aemilius Lepidus iam egrediens incusso pollice limini cubiculi. C. Aufidius egressus cùm in Senatum iret, offenso pede in comitio. Legatus quoque, qui Rhodiorum causam in Senatu magna cum admiratione orauerat, in limine Curiæ protinus expirauit progedi volens. Cn. Bebius Pamphilus, Prætura & ipse functus, cùm à puero quæsisset horas. A. Pompeius in Capitolio, cùm Deos salutasset. M. Iuuentius Talua coss. cùm sacrificaret. C. Seruilius Pansa, cùm staret in foro ad tabernam hora diei secunda, in P. Pansam fratrem innixus. Bebius iudex, cùm vadimonium differri iubet. M. Terentius Corax, dum tabellas scribit in foro. Necnon & proximo anno, dum Consulari viro in aurem dicit, eques Romanus, ante Apollinem eboreum, qui est in foro Augusti. Super omnes C. Iulius medicus, dum iungit, specillum per oculum trahens. Iam L. Manlius Torquatus Consularis, cùm in cœna placentam appeteret. L. Durius Valla medicus, dum mulsi potionem haurit. Ap. Saufeius, cùm à balneo reuersus mulsum bibisset, ouumque sorberet. P. Quintius Scapula, cùm apud Aquilium Gallum cœnaret. Decimus Saufeius scriba, cùm domi suæ pranderet. Cornelius Gallus Prætorius, & T. Aetherius eques Rom. in Venere obiere. Et quos nostra adnotauit ætas, duo equestris ordinis in eodem Pantomimo Mythico, tū forma præcellente. Operosissima tamen securitas mortis in M. Ofilio Hilaro ab antiquis traditur, Comœdiarum histrione. Is cùm populo admodum placuisset natali die suo, conuiuiumque haberet, edita cœna calidam potionem in pultario poposcit, simulque personam eius diei acceptam intuens, coronam è capite suo in eam transtulit, tali habitu rigens nullo sentiente, donec accubantiū proximus tepescere potionem ammoneret. Hæc felicia exempla: at contrà miseriarum innumera. L. Domitius clarissimæ gentis apud Massiliam victus, Corfinij captus ab eodem Cæsare, veneno poto propter tædium vitæ, postquàm biberat, omni ope vt viueret annixus est. Inuenitur in actis, Felice russato auriga elato, in rogum eius vnum è fauentibus iecisse sese: friuolum dictu, ne hoc gloriæ artificis daretur, aduersus studiis copia odorum corruptum criminantibus. Cum antè non multo M. Lepidus nobilissimæ stirpis, quem † euenti anxietate diximus mortuum flammæ vi è rogo eiectus, recondi propter ardorem non potuisset, iuxtà sarmentis aliis nudus crematus est.

†*Magis placet diuortij, vt ex vetustis codicibus legit Pintianus, ipso præsertim suffragante Plinio, capite huius libri 36. vbi M. Lepidū Apuleiæ vxoris desiderio post repudiū tradit interiisse.*

De sepultura. CAP. LIIII.

IPsum cremare, apud Romanos non fuit veteris instituti: terra condebantur. At postquàm longinquis bellis obrutos erui cognouere, tunc institutum. Et tamen multæ familiæ priscos seruauere ritus: sicut in Cornelia nemo ante Syllam Dictatorem traditur crematus. Idque voluisse, veritū talionem,

talionem, eruto C. Marij cadauere. Sepultus intelligitur quoquo modo conditus: humatus verò humo contectus.

De anima, vel de Manibus. CAP. LV.

POſt ſepulturam aliæ atque aliæ Manium ambages. Omnibus à ſuprema die eadem, quę ante primum: nec magis à morte ſenſus vllus aut corpori aut animæ, quàm ante natalem. Eadem enim vanitas in futurum etiam ſe propagat, & in mortis quoque tempora ipſa ſibi vitam mentitur: aliâs immortalitatem animæ, aliâs transfigurationem, aliâs ſenſum inferis dando, & Manes colendo, Deumque faciendo, qui iam etiam homo eſſe deſierit, ceu verò vllo modo ſpirandi ratio homini à cæteris animalibus diſtet, aut non diuturniora in vita multa reperiantur, quibus nemo ſimilem diuinat immortalitatem. Quod autem corpus animæ perſequitur materiam? vbi cogitatio illi? quomodo viſus, auditus, aut quid agit? qui vſus eius? aut quod ſine his bonum? Quæ deinde ſedes, quantáue multitudo tot ſeculis animarum velut vmbrarum? Puerilium iſta deliramentorum, auidæque nunquàm deſinere mortalitatis commenta ſunt. Similis & de aſſeruandis corporibus hominum, ac reuiuiſcendi promiſſa Democrito vanitas, qui non reuixit ipſe. Quæ (malùm) iſta dementia eſt, iterari vitam morte? quæúe genitis quies vnquam, ſi in ſublimi ſenſus animæ manet, inter inferos vmbræ? Perdit profectò iſta dulcedo credulitasque præcipuum naturæ bonum mortem, † ac duplicat obitus, ſi dolere etiam pòſt futuri æſtimatione euenit. Etenim ſi dulce viuere, cui poteſt eſſe viviſſe? At quanto facilius certiusque, ſibi quenque credere, ac ſpecimen ſecuritatis antegenitali ſumere experimento.

† *Aliâs ſic: Ac duplicat obituri dolorem etiam pòſt futuri æſtimatione.*

Quæ quis inuenerit in vita. CAP. LVI.

COnſentaneum videtur, priuſquàm digrediamur à natura hominum, indicare quæ cuiuſq; inuenta ſunt. Emere ac vendere inſtituit Liber pater. Idem diadema, regum inſigne, & triumphum inuenit. Ceres frumenta, cùm anteà glande veſcerentur. Eadem molere & conficere in Attica, Italia, & Sicilia, ob id Dea iudicata. Eadem prima leges dedit, vt alij putauere, Rhadamanthus. Literas ſemper arbitror Aſſyrias fuiſſe, ſed alij apud Aegyptios à Mercurio, vt Gellius, alij apud Syros repertas volunt. Vtique in Græciam intuliſſe è Phœnice Cadmum ſedecim numero. Quibus Troiano bello Palamedem adieciſſe quatuor hac figura Θ Ξ Φ Χ. Totidem poſt eum Simonidem Melicum. Ζ Η Ψ Ω. quarum omnium vis in noſtris recognoſcitur. Ariſtoteles x. & viij. priſcas fuiſſe, Α Β Γ Δ Ε Ζ Ι Κ Λ Μ Ν Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ: & duas ab Epicharmo additas Θ Χ. quàm à Palamede mauult. Anticlides in Aegypto inueniſſe quendam nomine Menona tradit xv. annis ante Phoroneum antiquiſſimum Græciæ regem, idq; monumentis approbare conatur. E diuerſo Epigenes, apud Babylonios dccxx. annorum obſeruationes ſiderum coctilibus laterculis inſcriptas docet, grauis author in primis, qui minimùm, Beroſus & Critodemus, cccc. lxxx. annorum. Ex quo apparet ęternus literarum vſus. In Latium eas attulerunt Pelaſgi. Laterarias, ac domos conſtituerunt primi Euryalus & Hyperbius fratres Athenis: anteà ſpecus erant pro domibus. Gellio Doxius Cæli filius, lutei ædificij inuentor placet, exemplo ſumpto ab hirundinum nidis. Oppidum Cecrops à ſe appellauit Cecropiam, quæ nunc eſt arx Athenis. Aliqui Argos à Phoroneo rege antè conditum volunt: quidam & Sicyonem. Aegyptij multò antè apud ipſos Dioſpolin. Tegulas inuenit Cinyra Agriopæ filius, & metalla æris, vtrunque in inſula Cypro: Item forcipem, marculū, vectem, incudem. Puteos Danaus, ex Aegypto aduectus in Græciam, quæ vocabatur Argos Dipſion. Lapicidinas Cadmus Thebis, aut (vt Theophraſtus) in Phœnice. Thraſon muros. Turres, vt Ariſtoteles, Cyclopes: Tirynthij, vt Theophraſtus. Aegyptij textilia: inficere lanas Sardibus Lydi. Fuſos in lanificio Cloſter filius Arachnes: linum & retia Arachne. Fulloniam artem Nicias Megarenſis. Sutrinam Boethius. Medicinam Aegyptij apud ipſos volunt repertam: alij per Arabum, Babylonis & Apollinis filium: Herbariam & medicamentariam à Chirone, Saturni & Phyllitæ filio. Aes conflare & temperare, Ariſtoteles Lydum Scythen monſtraſſe, Theophraſtus Delam Phrygem putat. Aerariam fabricam alij Chalybas, alij Cyclopas. Ferrum Heſiodus in Creta eos, qui vocati ſunt Dactyli Idæi. Argentum inuenit Erichthonius Athenienſis, vt alij, Aeacus. Auri metalla & conflaturam, Cadmus Phœnix ad Pangæū montem: vt alij, Thoas & Eaclis in Panchaia: aut Sol Oceani filius, cui Gellius medicinæ quoq; inuentionem & mellis aſſignat. Plumbū ex Caſſiteride inſula primus apportauit Midacritus. Fabricam ferrariā inuenere Cyclopes. Figlinas Corœbus Athenienſis. In iis orbem Anacharſis Scythes, vt alij, Hyperbios Corinthius. Fabricā materiariā Dædalus, & in ea ſerrā, aſciam, perpendiculū, terebram, glutinū, † ichthyocollā: normam autem, & libellā, & tornum, & clauem. Theodorus Samius. Menſuras & pondera, Phidon Argiuus: aut Palamedes, vt maluit Gellius. Ignem è ſilice Pyrodes Cilicis filius: eundem aſſeruare in ferula, Prometheus. Vehiculū cū quatuor rotis Phryges. Mercaturas Pœni. Culturas vitiū & arborū Eumolpus Athenienſis. Vinū aqua miſceri Staphylus Sileni filius. Oleum & trapetas † Ariſtæus Athenienſis. Idem mella. Bouem & aratrum Buzyges Athenienſis, vt alij, Triptolemus. Regiam ciuitatem Aegyptij, popularem Attici. Poſt Theſeum tyrannus primus fuit Phalaris Agrigenti. Seruitiū inuenere Lacedæmonij. Iudiciū capitis in Ariopago primū actum eſt. Prælium Afri cōtra Aegyptios primū fecere fuſtibus, quos vocant phalangas. Clypeos inuenerunt

† *lithocollam:*

† *Diodorus libro 5. Ariſtæū hunc olei & mellis repertorem, in ea parte Africæ natum tradit, quæ de nomine matris eius dicta eſt Cyrenaica. Quo fit vt & hîc nonnulli, Cyrenēſis, legere malint, quàm Athenienſis.*

runt Prœtus & Acrisius inter se bellantes, siue Chalcus Athamantis filius. Loricā Midias Messenius. Galeam, gladiū, hastam Lacedæmonij. Ocreas & cristas Cares. Arcū & sagittā Scythen Iouis filium, alij sagittas Persen Persei filiū inuenisse dicūt: lanceas Aetolos, iaculū cum amento Aetolū Martis filiū. Hastas velitares Tyrrhenū, pilumq́;: Penthesileā Amazonem securim. Piseum venabula, & in tormentis scorpionē Cretas, catapultā Syros, Phœnicas ballistam & fundam. Aeneā tubam Piseum Tyrrhenū. Testudines Artemonem Clazomeniū. Equum (qui nunc aries appellatur) in muralibus machinis Epeum ad Troiam. Equo vehi Bellerophontem. Frænos & strata equorū Pelethronium. Pugnare ex equo Thessalos, qui Centauri appellati sunt, habitantes secundū Peliū montem. Bigas primùm iunxit Phrygū natio, quadrigas Erichthonius. Ordinem exercitus, signi dationē, tesseras, vigilias Palamedes inuenit Troiano bello. Specularem significationē eodem Sinon. Inducias Lycanor. Fœdera Theseus. Auguria ex auibus Car: à quo Caria appellata. Adiecit ex cæteris animalibus Orpheus. Aruspiciū Delphus, ignispicia Amphiaraus, auspicia auium Tiresias Thebanus. Interpretationem ostentorū & somniorū Amphictyon. Astrologiam Atlas Libyæ filius, vt alij, Aegyptij vt alij, Assyrij. Sphæram in ea Milesius Anaximander. Ventorum rationem Aeolus Hellenis filius. Musicam Amphion. Fistulā & monaulum Pan Mercurij: obliquam tibiam Midas in Phrygia: geminas tibias Marsyas in eadem gente: Lydios modulos Amphion: Dorios Thamyras Thrax: Phrygios Marsyas Phryx: Citharam Amphion: vt alij, Orpheus: vt alij, Linus. Septem chordis additis Terpander. Octauam Simonides addidit: nonam Timotheus. Cithara sine voce cecinit Thamyras primus: cum cantu Amphion: vt alij, Linus. Citharœdica carmina composuit Terpander. Cum tibiis canere voce Trœzenius Dardanus instituit. Saltationem armatam Curetes docuere, pyrrhichen Pyrrhus, vtranque in Creta. Versum heroicum Pythio oraculo debemus. De poematum origine magna quæstio est. Ante Troianum bellum probantur fuisse. Prosam orationem condere Pherecydes Syrius instituit, Cyri regis ętate. Historiam Cadmus Milesius. Ludos gymnicos in Arcadia Lycaon: funebres Acastus in Iolco: post eum Theseus in Isthmo. Hercules Olympiæ athleticam: Pythus pilam lusoriā: Gyges Lydius picturam in Aegypto: in Græcia verò Euchir Dædali cognatus, vt Aristoteli placet: vt Theophrasto, Polygnotus Atheniensis. Naue primus in Græciam ex Aegypto Danaus aduenit: antè ratibus nauigabatur, inuentis in mari rubro inter insulas à rege Erythra. Reperiuntur, qui Mysos & Troianos priores excogitasse in Hellesponto putent, cùm transirent aduersus Thracas. Etiam nunc in Britannico Oceano vitiles corio circunsutæ fiunt: in Nilo ex papy-

ro, & scirpo, & arundine. Longa naue Iasonem primum nauigasse, Philostephanus author est: Egesias Paralum: Ctesias Samyram: Saphanus Semiramin: Archimachus Aegæonem: Biremem Damastes Erythræos fecisse: triremem Thucydides Aminoclen Corinthiū: quadriremem Aristoteles Carthaginienses. Quinqueremem instituit Nesichthon Salaminius: sex ordinū Xenagoras Syracusius: ab ea ad decemremem Mnesigeton. Alexandrū Magnum ferunt instituisse ad xij. ordines. Philostephanus Ptolemæum Soterem ad quindecim: Demetrium Antigoni ad xxx. Ptolemæum Philadelphum ad xl. Ptolemæum Philopatorem, qui Tryphon cognominatus est ad l. Onerariam Hippus Tyrius inuenit, lembum Cyrenenses, cymbam Phœnices, celocem Rhodij, cercuron, Cyprij. Siderum obseruationē in nauigādo Phœnices, remū Copæ, latitudinē eius Plateæ, vela Icarus,

malum

malum & antennam Dædalus: Hippagum Samij, aut Pericles Atheniensis: tectas longas Thasij: antea ex prora tantùm & puppi pugnabatur. † Rostra addidit Piseus: Tyrrheni anchoram: Eupalamus eandem bidentem: Anacharsis harpagonas: & manus Pericles Atheniensis, adminicula gubernandi Typhis. Classe princeps depugnauit Minos. Animal occidit primus Hyperbius Martis filius, Prometheus bouem.

In quo primus gentium consensus. CAP. LVII.

Gentium consensus tacitus primus omnium conspirauit, vt Ionum literis vterentur.

De literis antiquis. CAP. LVIII.

10 VEteres Græcas fuisse easdem penè, quæ nunc sunt Latinæ, indicio erit Delphica tabula antiqui æris, quæ est hodie in Palatio, dono principum Mineruæ dicata in Bibliotheca, cum inscriptione tali, Ναυσικράτης π(αμένυ Ἀθηναῖος κόρα καὶ Ἀθηνᾷ ἀνέθηκεν.

Quando primùm tonsores Romæ. CAP. LIX.

SEquens gentium consensus in tonsoribus fuit, sed Romanis tardior. In Italiam ex Sicilia venere post Romam conditam anno quadringentesimo quarto, adducente P. Ticinio Mena, vt author est Varro: antè intonsi fuere. Primus omnium radi quotidie instituit Africanus: sequens Diuus Augustus cultris semper vsus est.

Quando primùm horologia. CAP. LX.

TErtius consensus fuit in horarum obseruatione, iam hic rationi accedens. Quando & à quo in 20 Græcia reperta, diximus in secundo volumine. Serius etiam hoc Romæ contigit. Duodecim

tabulis Ortus tantùm & Occasus nominantur: post aliquot annos adiectus est & Meridies, Accenso Consulum id pronuntiante, † cùm Curio inter Rostra & Græcostasim prospexisset talem Solem. † A columna ænea ad carcerem inclinato sidere, supremam pronuntiabat. Sed hoc serenis tantùm diebus vsq; ad primum Punicum bellum. Princeps Romanis solarium horologium statuisse, ante duodecim annos, quàm cum Pyrrho bellatum est, ad ædem Quirini, L. Papyrius Cursor, cùm eandem dedicaret, à patre suo votam, à Fabio Vestali proditur. Sed neque 30 facti horologij rationem vel artificem significat, nec vnde translatum sit, aut apud quem scriptum id inuenerit. M. Varro primum statutum in publico secundum Rostra in columna tradit, bello Punico primo, à M. Valerio Messala Consule Catana capta in Sicilia: deportatum inde post xxx. annos, quàm de Papyriano horologio traditur, anno vrbis cccclxxvij. nec congruebant ad horas eius lineæ: paruerunt tamen eis annis vndecentum, donec Q. Marcius Philippus, qui cum L. Paulo fuit Censor, diligentius ordinatum iuxtà posuit: idq; munus inter Censoria opera gratissimè acceptum est. Etiamtum tamen nubilo incertæ fuere horæ vsque ad proximum lustrum. Tunc Scipio Nasica col- 40 lega Lænatis, primus aqua diuisit horas æquè noctium ac dierum. Idque horologium sub tecto dicauit, anno vrbis dxcv. Tamdiu populi Romani indiscreta lux fuit. Nunc reuertamur ad reliqua animalia, primumque terrestria.

N 2 C. PLINII

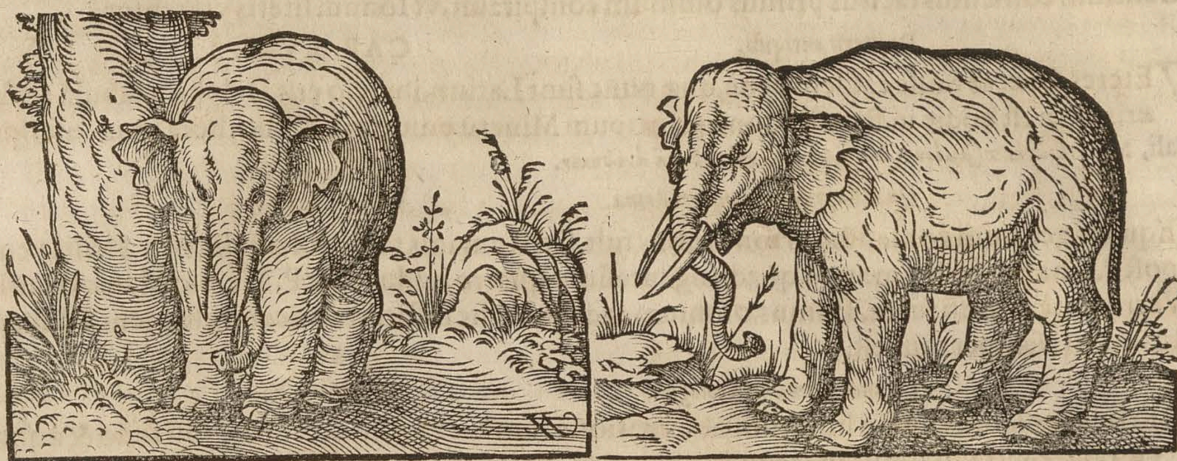
50

† *Melius alia verborum interpunctione: Rostra addidit Piseus Tyrrhenus: anchoram Eupalamus: eandem bidentem Anacharsis: harpagonas & manus Pericles Atheniensis, &c. Pisei Tyrrheni meminit suprà Plin. hoc ipso capi. Anchoram autem bidentem Anacharsis esse inuentum, notum est ex Strabonis lib. 7.*

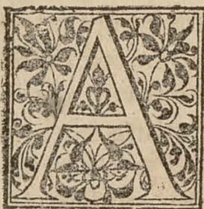
† *Vetust. lect. Cùm à Curia inter Rostra & Græcostasin prospexisset Solem. Rostra autem ante Curiam Hostiliam fuisse autor est Varro.*

† *Vetus cod. A columna Menia cuius columnæ meminit Pompeius Festus in dictione Meniana.*

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER *OCTAVVS.*

De animalibus terrestribus, elephantorum commendatio, & de sensu eorum. CAP. I.

AD reliqua transeamus animalia, & primùm terrestria. Maximum est elephas, proximumque humanis sensibus: quippe intellectus illis sermonis patrij, & imperiorum obedientia, officiorumque, quæ didicere, memoria, amoris & gloriæ voluptas: imò verò (quæ etiam in homine rara) probitas, prudentia, æquitas: religio quoque siderum, Solisque ac Lunæ veneratio. Authores sunt, in Mauritaniæ saltibus ad quendam amnem, cui nomen est Amilo, nitescente Luna noua, greges eorum descendere: ibique se purificantes solenniter aqua circunspergi, atque ita salutato sidere in syluas reuerti, vitulorum fatigatos præ se ferentes. Alienæ quoq; religionis intellectu, creduntur maria transituri non antè naues conscendere, quàm inuitati rectoris iureiurando de reditu. Visique sunt fessi ægritudine (quando & illas moles infestant morbi) herbas supini in cælum iacientes, veluti tellure precibus allegata. Nam quod ad docilitatem attinet, regem adorant, genua submittunt, coronas porrigunt. Indis arant minores, quos appellant nothos.

Quando primùm iuncti. CAP. II.

ROmæ iuncti primùm subiere currum Pompeij Magni Africano triumpho: quod prius India victa triumphante Libero patre memoratur. Procilius negat potuisse Pompeij triumpho iunctos ingredi portam. Germanici Cæsaris munere gladiatorio, quosdam inconditos motus edidere, saltantium modo. Vulgare erat, per auras arma iacere non auferentibus ventis, atque inter se gladiatorios congressus edere, aut lasciuiente pyrrhiche colludere: posteà & per funes incessere, lecticis etiam ferentes quaterni singulos puerperas imitantes: plenisque hominum tricliniis accubitu iere per lectos, ita libratis vestigiis, ne quis potantium attingeretur.

De docilitate eorum. CAP. III.

CErtum est, vnum tardioris ingenij in accipiendis, quæ tradebantur, sæpius castigatum verberibus, eadem illa meditantem noctu repertum. Mirum maximè, & aduersis quidem funibus subire, sed regredi magis vtique pronis. Mutianus ter Consul author est, aliquem ex his & literarum ductus Græcarum didicisse, solitumque perscribere eius linguæ verbis: Ipse ego hæc scripsi, & spolia Celtica dicaui. Itemque se vidente Puteolis, cùm aduecti è naue egredi cogerentur, territos spatio pontis procul à continente porrecti, vt sese longinquitatis æstimatione fallerent, auersos retrorsus isse. Prædam ipsi in se expetendam, sciunt solam esse in armis suis, quæ Iuba cornua appellat, Herodotus tanto antiquior, & consuetudo melius, dentes. Quam ob rem deciduos casu aliquo vel senecta defodiunt. Hoc solum ebur est, cætero, & in his quoque, quà corpus intexit, vilitas ossea. Quanquam nuper ossa etiam in laminas secari cœpere penuria. Etenim rara amplitudo iam dentium, præterquàm ex India, reperitur: cætera in nostro orbe cessere luxuriæ. Dentium candore intelligitur iuuenta. Circa hos belluis summa cura: alterius mucroni parcunt, ne sit præliis hebes, alterius operario vsu fodiunt radices, impellunt moles, circunuentique à venantibus, primos constituunt, quibus sunt minimi, ne tanti prælium putetur, posteà fessi, impactos arbori frangunt, prædaque se redimunt.

De

De clementia eorum, & quòd pericula sua intelligant, & de tigridis truculentia. CAP. IIII.

MIrum in plerisque animalium, scire quare petantur: sed & per cuncta quid caueant. Elephas homine obuio fortè in solitudine, & simpliciter oberrante, clemens placidusque etiam demonstrare viam traditur. Idem vestigio hominis animaduerso priusquàm homine, intremiscere insidiarum metu, subsistere ab olfactu, circunspectare, iras proflare, nec calcare, sed erutum proximo tradere, illum sequenti, nuntio simili vsque ad extremum: & tunc agmen circumagi, & reuerti, aciemque dirigi: adeò omnium odori durare virus illud, maiore ex parte ne nudorum quidem pedum. Sic & tigris etiam feris cæteris truculenta, † atque ipsa elephanti quoque spernens vestigia, homine viso transferre dicitur protinus catulos. Quonam modo agnito? vbi ante conspecto illo, quem timet? Etenim tales syluas minimè frequentari certum est. Sanè mirentur ipsam vestigij raritatem: sed vnde sciunt timendum esse? Imò verò cur vel ipsius conspectum paueant, tanto viribus, magnitudine, velocitate præstantiores? Nimirum hæc est natura rerum, hæc potentia eius, sæuissimas ferarum maximasq; nunquàm vidisse quod debeant timere, & statim intelligere cur sit timendum.

De intellectu & memoria eorum. CAP. V.

ELephanti gregatim semper ingrediuntur. Ducit agmen maximus natu, cogit ætate proximus. Amnem transituri minimos præmittunt, ne maiorum ingressu atterente alueum, crescat gurgitis altitudo. Antipater author est, duos Antiocho regi in bellicis vsibus celebres etiam cognominibus fuisse: etenim nouere ea. Certe Cato, cùm Imperatorum nomina Annalibus describeret, eũ qui fortissimè præliatus esset in Punica acie, Surum tradidit vocatum, altero dente mutilato. Antiocho vadum fluminis experienti renuit Aiax, alioquin dux agminis semper. Tum pronuntiatum, eius fore principatum qui transisset: ausumq; Patroclum ob id phaleris argenteis, quo maximè gaudent, & reliquo omni primatu donauit. Ille, qui notabatur, inedia mortẽ ignominiæ prętulit. Mirus nanq; pudor est, victusq; vocem fugit victoris: terram ac verbenas porrigit. Pudore nunquàm nisi in abdito coeunt: mas quinquennis, fœmina decennis. † Initur autem biennio, quinis (vt ferunt) cuiusq; anni diebus, nec amplius: sexto perfunduntur amne, non antè reduces ad agmen. Nec adulteria nouere, nullàue propter fœminas inter se prælia, cæteris animalibus pernicialia: non quia desit illis amoris vis: nanque traditur vnus amasse quandam in Aegypto corollas vendentem: ac ne quis vulgariter dilectam putet, miretur gratã Aristophani, celeberrimo in arte Grammatica. Alius Menandrum Syracusanum incipientis iuuentæ in exercitu Ptolemæi, desiderium eius, quotiens nõ videret, inedia testatus. Et vnguentariam quandam dilectam Iuba tradit. Omnium amoris fuere argumenta, gaudium à conspectu, blanditiæq; inconditæ, stipesque, quas populus dedisset, seruatæ & in sinum effusæ. Nec mirum, esse amorem, quibus sit memoria. Idem nanq; tradit, agnitum in senecta multos post annos, qui rector in iuuenta fuisset. Idem diuinationem quandam iustitiæ. Cùm Bocchus rex triginta elephantis, totidem, in quos sæuire instituerat, stipitibus alligatos obiecisset, procursantibus inter eos qui lacesserent, nõ potuisse effici, vt crudelitatis alienę ministerio fungerētur.

Quando primùm in Italia. CAP. VI.

ELephantos Italia primùm vidit Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellauit, in Lucanis visos, anno Vrbis quadringentesimo septuagesimosecundo: Roma autem in triumpho, septem annis ad superiorem numerum additis. Eadem plurimos annos quingentesimosecundo, victoria L. Metelli Pontificis in Sicilia de Pœnis captos. Centũ quadragintaduo fuere transuecti ratibus, quas doliorum consertis ordinibus imposuerant. Verrius eos pugnasse in Circo, interfectosq; iaculis tradit penuria consilij: quoniã neq; ali placuisset, neq; donari regibus. L. Piso inductos duntaxat in Circum atq;, vt contemptus eorum increscеret, ab operariis hastas præpilatas habentibus, per Circum totum actos. Nec quid deinde iis factum sit, authores explicant, qui non putant interfectos.

Pugnæ eorum. CAP. VII.

CLara est vnius è Romanis dimicatio aduersus elephantum, cùm Annibal captiuos nostros dimicare inter se coegisset. Nanq; vnum qui supererat, obiecit elephanto: & ille, dimitti pactus si interemisset, solus in harena congressus, magno Pœnorum dolore confecit. Annibal, cùm famam eius dimicationis contemptum allaturam belluis intelligeret, equites misit, qui abeuntem interficerent. Proboscidem eorum facillimè amputari, Pyrrhi præliorum experimentis patuit. Romæ pugnasse Fenestella tradit primùm omnium in Circo Claudij Pulchri Aedilitate curuli, M. Antonio, A. Posthumio coss. anno vrbis sexcẽtesimo quinquagesimoquinto. Item post annos xx. Lucullorum Aedilitate curuli, aduersus tauros. Pompeij quoque altero Consulatu, dedicatione templi Veneris Victricis, pugnauere in Circo viginti, aut vt quidam tradunt, xvij. Gætulis ex aduerso iaculantibus, mirabili vnius dimicatione, qui pedibus confossis repsit genibus in cateruas, arrepta scuta iaciens in sublime, quæ decidentia voluptati spectantibus erant in orbem circumacta, velut arte, nõ furore belluæ iacerentur. Magnum & in altero miraculum fuit, vno ictu occiso: Pilum sub oculo adactum, in vitalia capitis venerat. Vniuersi eruptionẽ tentauere, nõ sine vexatione populi, circundati clathris ferreis. Qua de causa Cæsar Dictator, posteà simile spectaculũ editurus, euripis harenã circũdedit: quos Nero princeps sustulit, equiti loca addens. Sed Põpeiani amissa fugę spe misericor-

† *Melius sic: atque ipsa elephantum quoque spernens, vestigio hominis viso, transferre dicitur protinus catulos. Cui lectioni præter vetustos codices, ipse etiam Plinius adstipulatur, paulò post subijciens, Sanè mirentur ipsam vestigij raritatem, &c.*

† *Aristoteles libr. 5. Histor. Animal. author est, elephantos non nisi triennio interposito coitum repetere. Quo fit, vt quidam & hic legere malint, Initur à triennio.*

* *miretur gratam Aristophani.*

diam vulgi inenarrabili habitu quærentes supplicauere,quadam sese lamentatione complorantes: tanto populi dolore, vt oblitus Imperatoris, ac munificentiæ honori suo exquisitæ, flens vniuersus consurgeret,dirasque Pompeio, quas ille mox luit, pœnas imprecaretur. Pugnauere & Cæsari Dictatori tertio Consulatu eius viginti contra pedites quingentos: iterum totidem turriti cum sexagenis propugnatoribus,eodem,quo priores,numero peditum,& pari equitum ex aduerso dimicante:posteà singuli,principibus Claudio & Neroni,in consummatione gladiatorum. Ipsius animalis tanta narratur clementia contra minus valida, vt in grege pecudum occurrentia manu dimoueat, ne quod obterat imprudens: nec nisi lacessiti noceant, ideoque gregatim semper ambulent, minimè ex omnibus soliuagi. Equitatu circumuenti, infirmos aut fessos vulneratósue in medium agmen recipiunt: ac velut imperio ac ratione, per vices subeunt. Capti celerrimè mirificantur hordei succo.

Pintianus legendum existimat, Ac velut imperio autorati.

Quomodo capiantur. CAP. VIII.

CApiuntur autem in India vnum ex domitis agente rectore: qui deprehensum solitarium, abactúmue à grege, verberat ferum: quo fatigato, transcendit in eum, nec secus ac priorem regit. Africa foueis capit, in quas deerrante aliquo, protinus cæteri congerunt ramos, moles deuoluunt, aggeres construunt, omnique vi conantur extrahere. Antea domitandi gratia greges equitatu cogebant in conuallem manu factam, & longo tractu fallacem: cuius inclusos ripis fossisque fame domabant. Argumentum erat ramus homine porrigente clementer acceptus. Nunc dentium causa, pedes eorum iaculantur alioquin mollissimos. Troglodytæ contermini Aethiopiæ, qui hoc solo venatu aluntur, arbores propinquas itineri eorum conscendunt. Inde totius agminis nouissimum speculati, extremas in clunes desiliunt. Læua apprehenditur cauda: pedes stipantur in sinistro femine. Ita pendens alterum poplitem dextra cædit præacuta bipenni: hoc crure tardato profugiens, alterius poplitis neruos ferit, cuncta præceleri pernicitate peragens. Alij tutiore genere, sed magis falaci, intentos ingentes arcus defigunt humi longius. Hos præcipui viribus iuuenes continent: alij connixi pari conatu tendunt, ac prætereuntibus sagittarum venabula infigunt, mox sanguinis vestigiis sequuntur. Elephantorum generis fœminæ multo pauidiores.

Quomodo domentur. CAP. IX.

DOmantur autem rabidi fame & verberibus, elephantis aliis admotis, qui tumultuantem catenis coerceant: & aliàs circa coitus maximè efferantur, & stabula Indorum dentibus sternunt. Quapropter arcent eos coitu, fœminarumque pecuaria separant, quæ haud alio modo, quàm armentorum habent. Domiti militant, & turres armatorum in hostes ferunt, magnaque ex parte Orientis bella conficiunt. Prosternunt acies, proterunt armatos. Iidem minimo suis stridore terrentur, vulneratique & territi retro semper cedunt, haud minore partium suarum pernicie. Indicum Afri pauent, nec contueri audent. nam & maior Indicis magnitudo est.

De partu eorum, & reliqua natura. CAP. X.

DEcem annis gestare in vtero vulgus existimat: Aristoles biennio, nec amplius quàm semel gignere, plurésue quàm singulos: viuere ducenis annis, & quosdam trecenis. Iuuenta eorum à sexagesimo incipit. Gaudent amnibus maximè, & circa fluuios vagantur, cum alioquin nare propter magnitudinem corporis non possint. Idem frigoris impatientes. Maximum hoc malum, inflationemque & profluuium alui, nec alia morborum genera sentiunt. Olei potu tela, quæ corpori eorũ inhæreant, decidere inuenio: à sudore autem faciliùs adhærescere. Et terram edisse iis tabificum est, nisi sæpius mandant. Deuorant autem & lapides. Truncos quidem gratissimo in cibatu habent. Palmas excelsiores fronte prosternunt, ac ita iacentium absumunt fructum. Mandunt ore: spirant & bibunt, odoranturque haud impropriè appellata manu. Animalium maximè odore murem: & si pabulum in præsepio positum attingi ab eo vidêre, fastidiunt. Cruciatum in potu maximum sentiunt hausta hirudine, quam sanguisugam vulgò cœpisse appellari aduerto. Hæc vbi in ipso animæ canali se fixit, intolerando afficit dolore. Durissimum dorso tergus, ventri molle, setarum nullum tegumentum, ne in cauda quidem præsidium abigendo tædio muscarum (nanque id & tanta vastitas sentit) sed cancellata cutis, & inuitans id genus animalium odore. Ergo cùm extenti recepere examina, arctatis in rugas repentè cancellis, comprehensas enecant. Hoc iis pro cauda, iuba, villo est. Dentibus ingens pretium, & Deorum simulachris laudatissima ex iis materia. Inuenit luxuria commendationem & aliam: expetit in callo manus vim saporis, haud alia de causa credo, quàm quia ipsum ebur sibi mandere videtur. Magnitudo dentiũ videtur quidẽ in templis pręcipua. Sed tamen in extremis Africæ, quà confinis Aethiopiæ est, postium vicem in domiciliis præbere: sepesque in iis & pecorum stabulis pro palis elephantorum dentibus fieri, Polybius tradit, authore Gulussa regulo.

Vbi nascantur, & de discordia eorum, & draconum. CAP. XI.

ELephantes fert Africa vltra Syrticas solitudines, & in Mauritania: ferunt Aethiopes & Troglodytæ, vt dictum est: sed maximos India, bellantésque cum iis perpetua discordia dracones, † tãtæ magnitudinis, vt & ipsos circunflexu facili ambiant, nexuque nodi præstringant. Commoritur ea dimicatio: victusque corruens, complexum elidit pondere.

† Antiq. cod. tantæ magnitudinis & ipsos, vt circũflexu &c.

De soler-

De ſolertia animalium. CAP. XII.

MIra animalium pro ſe cuique ſolertia eſt, vt iis vna ſcandendi in tantam altitudinem difficultas. Draco itaque iter ad pabula ſpeculatus, ab excelſa ſe arbore iniicit. Scit ille imparem ſibi luctatum contra nexus. itaque arborum aut rupium attritum quærit. Cauent hoc dracones, ob idq́; greſſus primùm alligant cauda. Reſoluunt illi nodos manu. At hi in ipſa nare caput condunt, pariterq́; ſpiritum præcludunt, & molliſſimas lancinãt partes. Iidem obuij deprehenſi, in aduerſos erigunt ſe, oculoſque maximè petunt. Ita fit, vt plerunq; cæci ac fame & mœroris tabe confecti reperiantur. Quam quis aliam tantæ diſcordiæ cauſam attulerit, † niſi naturæ ſpectaculum, ſibi paria componentis? Eſt & alia dimicationis huius fama. Elephantis frigidiſſimum eſſe ſanguinem: ob id æſtũ torrente præcipuè à draconis expeti. Quamobrem in amnes merſos inſidiari bibentibus: arctatiſq́; illigata manu in aurem morſum defigere: quoniam is tantùm locus defendi non poſſit manu. Dracones eſſe tantos, vt totum ſanguinem capiant. Itaq; elephantos ab iis ebibi, ſiccatóſq; concidere: & dracones inebriatos opprimi, commoríq;.

† *niſi naturã, ſpectaculum ſibi ac pariã componentem.*

De draconibus. CAP. XIII.

GEnerat eos & Aethiopia Indicis pares, vicenûm cubitorum. Id modò mirum, vnde criſtatos Iuba crediderit. Aſachæi vocantur Aethiopes, apud quos maximè naſcuntur. Narratur in maritimis eorum quaternos quinoſq́; inter ſe cratium modo implexos erectis capitibus velificantes ad meliora pabula Arabiæ vehi fluctibus.

De ſerpentibus maximis, & bois. CAP. XIIII.

MEgaſthenes ſcribit, in India ſerpentes in tantã magnitudinem adoleſcere, vt ſolidos hauriãt ceruos tauroſque. Metrodorus, circa Rhyndacum amnem in Ponto, vt ſuperuolãtes quamuis altè perniciterque alites hauſtu raptas abſorbeant. Nota eſt, in Punicis bellis ad flumen Bagradam à Regulo Imperatore balliſtis tormentiſque, vt oppidum aliquod, expugnata ſerpens cxx. pedum longitudinis. Pellis eius maxillæque vſque ad bellum Numantinum durauere Romæ in templo. Faciunt his fidem in Italia appellatæ boæ: in tantã amplitudinẽ exeuntes, vt Diuo Claudio principe, occiſæ in Vaticano ſolidus in aluo ſpectatus ſit infans. Aluntur primò bubuli lactis ſucco, vnde nomen traxere. Cæterorum animalium, quæ modò conuecta vndiq; Italiæ contigere ſæpius, formas nihil attinet ſcrupuloſè referre.

De Scythicis animalibus, & Septentrionalibus. CAP. XV.

PAuciſſima Scythia gignit, inopia fruticum: pauca contermina illi Germania, inſignia tamen boum ferorum genera, iubatos biſontes, excellentique & vi & velocitate vros, quibus imperitum vulgus bubalorum nomen imponit, cùm id gignat Africa, vituli potius ceruíue quadam ſimilitudine. Septentrio fert & equorum greges ferorum, ſicut aſinorum Aſia, & Africa: prætereà alcẽ, ni proceritas aurium & ceruicis diſtinguat, iumento ſimilem. Item notam in Scandinauia inſula, nec vnquam viſam in hoc orbe, multis tamẽ narratam, machlin, haud diſſimilem illi, ſed nullo ſuffraginum flexu: ideoque non cubantem, ſed acliuem arbori in ſomno, eáque inciſa ad inſidias, capi, aliâs velocitatis † memoratæ. † Labrũ ei ſuperius prægrande: ob id retrograditur in paſcendo, ne in priora tendens inuoluatur. Tradunt in Pæonia feram, quæ bonaſus vocetur, equina iuba, cætera Tauro ſimilem, cornibus ita in ſe flexis, vt non ſint vtilia pugnæ, quapropter fuga ſibi auxiliari, reddentem in ea fimum interdum & trium iugerum longitudine: cuius contactus ſequentes, vt ignis aliquis, amburat. Mirum pardos, pantheras, leones, & ſimilia, condito in corporis vaginas vnguium mucrone, ne refringatur hebetetúrue, ingredi: auerſíſque falculis currere, nec niſi appetendo protendere.

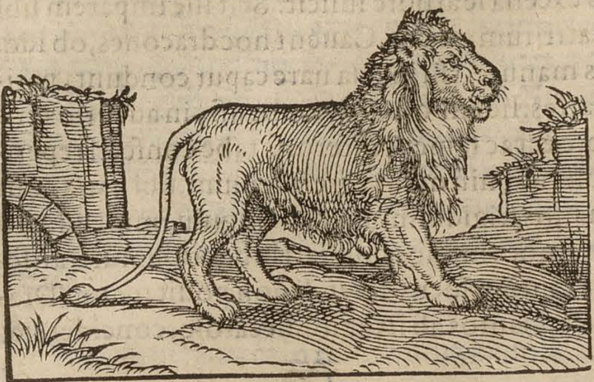
† *memorandæ.*

† *Hanc labri magnitudinẽ Solinus cap. 22. alci nõ machli tribuit. Quo fit, vt verba hæc ex ſua ſede perpẽram huc videantur traiecta, cum tribus antè verſibus locum habeant poſt illa verba, iumento ſimilẽ.*

† *Ariſtoteles libr. 9. Hiſtor. animal. vnde Plinius hæc ferè omnia videtur mutuatus, bonaſum ait fimum reddere ad quatuor orgya: qua appellatione Plinius iugera, Theodorus (quod veri ſimilius eſt) paſſus intelligit.*

De leonibus. CAP. XVI.

LEoni præcipua generoſitas, tunc cùm colla armóſque veſtiunt iubæ. Id enim ætate contingit è leone conceptis. Quos verò pardi generauere, ſemper inſigni hoc carent: ſimili modo fœminæ. Magna iis libido coitus, & ob hoc maribus ira. Africa hæc maximè ſpectat, inopia aquarum ad paucos amnes congregantibus ſe feris. Ideo multiformes ibi animalium partus, variè fœminis cuiuſq; generis mares aut vi aut voluptate miſcente. Vnde etiam vulgare Græciæ dictum, Semper aliquid noui Africam afferre. Odore pardi coitum ſentit in adulteria leo, totáq; vi conſurgit in pœnam. Idcirco aut culpa flumine abluitur, aut longius comitatur. Semel autẽ edi partũ, lacerato vnguium acie vtero in enixu, vulgũ crediđiſſe video. Ariſtoteles diuerſa tradit, vir quem in iis magna ſecuturus ex parte præfandum reor. Alexandro Magno rege inflammato cupidine animalium naturas noſcendi, delegatáque hac commentatione Ariſtoteli, ſummo in omni doctrina viro, aliquot millia homi-

lia hominum in totius Asiæ Græciæque tractu parēre iussa, omnium quos venatus, aucupia, piscatusque alebant: quibusque viuaria, armenta, aluearia, piscinæ, auiaria in cura erant: ne quid vsquam genitum ignoraretur ab eo: quos percontando, quinquaginta fermè volumina illa præclara de animalibus condidit: quæ à me collecta in arctum, cum iis quæ ignorauerat, quæso vt legentes boni consulant, in vniuersis rerum naturæ operibus, medioque clarissimi regum omnium desiderio cura nostra breuiter peregrinantes. Is ergo tradit leænam primo fœtu parere quinq; catulos, ac per annos singulos vno minus, ab vno sterilescere. Informes minimasque carnes magnitudine mustelarum esse initio, semestres vix ingredi posse, nec nisi bimestrem moueri. In Europa autem inter Acheloum tantùm Nestumque amnes leones esse, sed longè viribus præstantiores iis, quos Africa aut Syria gignant. Leonum duo genera, compactile & breue crispioribus iubis. Hos pauidiores esse, quàm longo simplicique villo, eos contemptores vulnerum. Vrinam mares crure sub lato reddere, vt canes: grauem odorem, nec minus halitum: raros in potu, vesci alternis diebus: à saturitate interim triduo cibis carere. Quæ possint, in mandendo solida deuorare: nec capiente auiditatem aluo, coniectis in fauces vnguibus extrahere, vt (si fugiendum sit) † non in satietatem abeant. Vitam iis longam docet argumento, quòd pleriq; dentibus defecti reperiantur. Polybius Aemiliani comes, in senecta hominem appeti ab iis refert, quoniam ad persequendas feras vires non superant. Tunc obsidere Africæ vrbes: eaque de causa crucifixos vidisse se cum Scipione, quia cæteri metu pœnæ similis absterrerentur eadem noxa. Leoni tantùm ex feris clementia in supplices: prostratis parcit: & vbi sæuit, in viros priùs, quàm in fœminas, fremit, in infantes non nisi magna fame. Credit Libya intellectum peruenire ad eos precum. Captiuam certè Gætuliæ reducem audiui, multorum in syluis impetum à se mitigatum alloquio, ausam dicere se fœminam, profugam, infirmam, supplicem animalis omnium generosissimi, cæterisque imperantis, indignam eius gloria prædam. Varia circa hæc opinio ex ingenio cuiusque vel casu, mulceri alloquiis feras: quippe vbi etiam serpentes extrahi cantu, cogique in pœnam, verum falsúmue sit, vita non decreuerit. Leonum animi index cauda, sicut & equorum aures. Nanque & has notas generosissimo cuique natura tribuit. Immota ergo placidus, clemens, blandientique similis, quod rarum est: crebrior enim iracundia eius. In principio terra verberatur: incremento terga, ceu quodam incitamento, flagellantur. Vis summa in pectore. Ex omni vulnere, siue vngue impresso siue dente, ater profluit sanguis. Iidem satiati, innoxij sunt. Generositas in periculis maximè deprehenditur: non in illo tantummodo, quòd spernens tela diu se terrore solo tuetur, ac velut cogi testatur: cooriturque non tanquàm periculo coactus, sed tanquàm amentiæ iratus. Illa nobilior animi significatio: quamlibet magna canum & venantium vrgente vi, contemptim restitansque cedit in campis, & vbi spectari potest: idem vbi virgulta syluasq; penetrauit, acerrimo cursu fertur, velut abscondente turpitudinem loco. Dum sequitur, insilit saltu, quo in fuga non vtitur. Vulneratus, obseruatione mira percussorem nouit, & in quantalibet multitudine appetit. Eum verò qui telum quidem miserit, sed tamen nō vulnerauerit, correptum † raptatumque sternit, nec vulnerat. Cùm pro catulis fœta dimicat, oculorum aciem traditur defigere in terram, ne venabula expauescat. Cæterùm dolis carent & suspicione: nec limis intuentur oculis, aspicique simili modo nolunt. Creditum est, à moriente humum morderi, lacrymamq; leto dari. Atque hoc tale tam sæuum animal, rotarum orbes circumacti, currusque inanes, & gallinaceorum cristæ, cantusq; etiam magis terrent, sed maximè ignes. Aegritudinem fastidij tantùm sentit, in qua medetur ei contumelia, in rabiem agente annexarum lasciuia simiarum. Gustatus deinde sanguis in remedio est. Leonum simul plurium pugnam, Romæ princeps dedit Q. Scæuola P. filius in curuli Aedilitate. Centum autem iubatorum primus omnium L. Sylla, qui posteà Dictator fuit, in Prætura. Post eum Pompeius Magnus in Circo dc. in iis iubatorum cccxv. Cæsar Dictator cccc. Capere eos, ardui erat quondam operis, foueisq; maximè. Principatu Claudij casus rationem docuit, pudendam penè talis feræ nomine, pastoris Gætuli sago contra ingruentis impetum obiecto: quod spectaculum in harenam protinus translatum est, vix credibili modo torpescente tanta illa feritate, quamuis leui iniectu operto capite, ita vt deuinciatur non repugnans: videlicet omnis vis constat in oculis. Quo minus mirum fit, à Lysimacho Alexandri iussu simul incluso strāgulatum leonem. Iugo subdidit eos, primusque Romæ ad currum iunxit M. Antonius, & quidem ciuili bello, cum dimicatum esset in Pharsalicis campis, non sine quodam ostento temporum, generosos spiritus iugum subire illo prodigio significante: nam quòd ita vectus est cum mima Cytheride, supra monstra etiam illarum calamitatum fuit. Primus autem hominum leonem manu tractare ausus, & ostendere mansuefactum, Hanno è clarissimis Pœnorum traditur: damnatusq; illo argumento,

† *Alij sic: Non satietate hebeant. Alij rursus, Non satietate grauentur.*

† *rotatumq;*

mento,quoniam nihil non persuasurus vir tam artificis ingenij videbatur:& malè credi libertas ei, cui intantum cessisset etiam feritas. Sunt verò & fortuita eorum quoq; clementiæ exempla. Mentor Syracusanus in Syria leone obuio suppliciter volutãte,attonitus pauore, cùm refugienti vndiq; fera opponeret sese,& vestigia lamberet adulanti similis,animaduertit in pede eius tumorem vulnusq;,& extracto surculo liberauit cruciatu. Pictura casum hunc testatur Syracusis. Simili modo Elpis Samius natione,in Africam delatus naue,iuxta litus conspecto leone hiatu minaci,arborem fuga petit,Libero patre inuocato:quoniam tum præcipuus votorum locus est, cùm spei nullus est. Neque profugienti,cùm potuisset,fera institerat:& procumbens ad arborem,hiatu, quo terruerat, miserationem quærebat. Os morsu auidiore inhæserat dentibus,cruciabatque inedia tum penè in ipsis eius telis suspectantem,ac velut mutis precibus orantem:dum fortuitu fidens non est contra feram,multo diutius miraculo,quàm metu, cessatum est. Degressus tandem euellit præbenti,& quàm maximè opus esset,accommodanti. Traduntque,quandiu nauis ea in litore steterit, retulisse gratiam venatus aggerendo. Qua de causa Libero patri templum in Samo Elpis sacrauit, quod ab eo facto Græci κεχηνότος Διονύσου appellauere. Miremur posteà vestigia hominum intelligi à feris, cùm etiam auxilia ab vno animalium sperent. Cur enim non ad alia iere? aut vnde medicas manus hominis sciunt? nisi fortè vis malorum,etiam feras omnia experiri cogit.

De pantheris. CAP. XVII.

Aequè memorandum & de panthera tradit Demetrius Physicus,iacentem in media via hominis desiderio,repentè apparuisse patri cuiusdam Philini,affectatoris sapientiæ:illũ pauore cœpisse regredi, feram verò circumuolutari non dubiè blandientem, seseque conflictantem mœrore, qui etiam in panthera intelligi posset. Fœta erat, catulis procul in foueam delapsis. Primum ergo miserationis fuit non expauescere, proximum ei curam intendere:secutusque,quà trahebat vestem vnguium leui iniectu, vt causam doloris intellexit, simulq; salutis suæ mercedem,exemit catulos: eaque cum iis prosequente,vsque extra solitudines deductus, læta atque gestiente: vt facilè appareret gratiam referre,& nihil imputare:quod etiã in homine rarum est. Hæc fidem etiam Democrito afferũt,qui Thoantem in Arcadia

seruatũ à dracone narrat. Nutrierat eum puer dilectum admodum: † pauensq; serpentis naturam, & magnitudinem metuens, in solitudines tulerat: in quibus circumuento latronum insidiis,agnitoq; voce, subuenit. Nam quæ de infantibus ferarum lacte nutritis,cùm essent expositi,produntur,sicut de conditoribus nostris à lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquius, quàm ferarum naturæ, arbitror. Panthera & tigris macularum varietate propè solæ bestiarum spectantur: cæteris vnus ac suus cuiusque generis color est. Leonum tantùm in Syria niger. Pantheris in candido breues macularum oculi. Ferunt odore earum mirè sollicitari quadrupedes cunctas,sed capitis toruitate terreri. Quamobrem occultato eo,reliqua dulcedine inuitatas corripiunt. Sunt qui tradunt in armo iis similem Lunæ esse maculam,crescentem in orbes,& cauantem pari modo cornua. Nunc varias,& pardos,qui mares sunt, appellant in eo omni genere,creberrimo in Africa Syriaq;. Quidam ab iis pantheras candore solo discernunt: nec adhuc aliam differentiam inueni. Senatusconsultum fuit vetus, ne liceret Africanas in Italiam aduehere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius Tribunus plebis, permisitq; Circensiũ gratia importare. Primus autem Scaurus Aedilitate sua varias centum quinquaginta vniuersas misit: dein Pompeius Magnus quadringentas decem: Diuus Augustus quadringentas viginti. Idem Q. Tuberone, Fabio Max. coss. iiij. Nonas Maias, theatri Marcelli dedicatione, tigrin primus omniũ Romæ ostendit in cauea mansuefactam: Diuus verò Claudius simul quatuor.

> † *Aptius, pauens, vt in vetust codic. hoc est, Thoantis pater. Alioqui redundabit, metuens.*

De tigridis natura,& camelis,& camelopardali,& quando primùm visa Roma. CAP. XVIII.

Tigrin Hyrcani & Indi ferunt,animal velocitatis tremendæ, & maximè cognitæ, dum capitur. Totus enim fœtus,qui semper numerosus est, ab insidiante rapitur equo quàm maximè pernici,atq; in recentem subinde transfertur. At vbi vacuum cubile reperit fœta (maribus enim cura non est sobolis) fertur præceps,odore vestigans. Raptor appropinquante fremitu,abiicit vnum è catulis. Tollit illa morsu,& pondere etiam ocyor acta remeat,iterumque consequitur,ac subinde,donec in nauem regresso irrita feritas sæuit in litore. Camelos inter armenta pascit Oriens,quorũ duo genera, Bactriani & Arabici: differunt,quod illi bina habent tubera in dorso,hi singula, & in pectore alterum,cui incumbant. Dentium superiore ordine,vt boues,carent in vtroque genere. Omnes autem iumentorum in iis terris dorso funguntur, atque etiam † equitantur in præliis. Velocitas inter equos,sed sua cuique mensura,sicuti vires. Nec vltra assuetum procedit spatiũ, nec plus instituto onere recipit. Odium aduersus equos gerunt naturale. Sitim & quatriduo tolerant: implenturq;

> † *equitatu*

cùm bibendi occasio est,& in præteritũ & in futurũ,obturbata proculcatione priùs aqua: aliter potu nõ gaudent. Viuunt quinquagenis annis,quidã & centenis. Vtcunq; rabiem & ipsi sentiunt. Castrandi genus etiã fœminas,quæ bello præparentur,inuentũ est:fortiores ita fiunt coitu negato. Horum aliqua similitudo in duo transfertur animalia:Nabin Aethiopes vocant, collo similem equo, pedibus & cruribus boui,camelo capite,albis maculis rutilum colorem distinguentibus, vnde appellata camelopardalis,Dictatoris Cæsaris Circensibus ludis primùm visa Romæ. Ex eo subinde cernitur,aspectu magis,quàm feritate,conspicua:quare etiam ouis feræ nomen inuenit.

De chao,& cepho. CAP. XIX.

POmpeij Magni primùm ludi ostenderunt chaum,quem Galli raphiũ vocabãt, effigie lupi, pardorũ maculis. Idem ex Aethiopia,quas vocant cephos,quarum pedes posteriores pedibus humanis & cruribus,priores manibus fuere similes. Hoc animal posteà Roma non vidit.

De rhinocerote. CAP. XX.

IIsdem ludis & rhinoceros,vnius in nare cornu,qualis sæpe,visus. Alter hic genitus hostis elephãto:cornu ad saxa limato præparat se pugnæ,in dimicatione aluum maximè petens, quam scit esse molliorem. Longitudo ei par,crura multo breuiora,color buxeus.

De lyncibus,& sphingibus,& crocutis,& cercopithecis,Indicis bubus,leucrocutis,eale,tauris Aethiopia, mantichora,monocerote,catoblepa,basilisco. CAP. XXI.

LYncas vulgò frequentes,& sphingas,fusco pilo,mammis in pectore geminis, Aethiopia generat,multaq; alia monstro similia:pennatos equos,& cornibus armatos, quos Pegasos vocant: Crocutas,velut ex cane lupoq; conceptos,omnia dentibus frangentes,protinusque deuorata conficientes ventre:Cercopithecos,nigris capitibus,pilo asinino,& dissimiles cæteris voce:Indicos boues vnicornes tricornesque:† Leucrocutam pernicissimam feram, asini feri magnitudine, cruribus ceruinis:collo,cauda,pectore leonis,capite melium,bisulca vngula,ore ad aures vsque rescisso, dentium locis osse perpetuo. Hanc feram humanas voces tradunt imitari. Apud eosdem & quæ vocatur eale,magnitudine equi fluuiatilis,cauda elephanti,colore nigra vel fulua: maxillas apri, maiora cubitalibus cornua habens,mobilia,quę alterna in pugna sistit,variatq; infesta aut obliqua, vtcunq; ratio monstrauit. Sed atrocissimos habet tauros syluestres maiores agrestibus,velocitate ante omnes,colore fuluos,oculis cæruleis,pilo in contrariũ verso,rictu ad aures dehiscente,iuxta cornua mobilia,tergori duritia silicis,omne respuens vulnus. Feras omnes venantur: ipsi non aliter, quàm foueis,capti,feritate semper intereunt. Apud eosdem nasci Ctesias scribit, quam mantichoram appellat,triplici dentiũ ordine pectinatim coeuntiũ,facie & auriculis hominis, oculis glaucis, colore sanguineo,corpore leonis,cauda scorpionis modo spicula infigentem:vocis, vt si misceatur fistulæ & tubæ concentus: velocitatis magnæ humani corporis vel præcipuè appetentem. In India & boues solidis vngulis,vnicornes:& ferã nomine axin,hinnuli pelle,pluribus candidioribúsq; maculis,sacram Liberi patris. Orsei Indi simias candentes toto corpore,venantur. Asperrimam autem ferã monocerotem,reliquo corpore equo similem,capite ceruo,pedibus elephãto,cauda apro, mugitu graui,vno cornu nigro media fronte cubitorũ duûm eminente. Hanc feram viuam negant capi. Apud Hesperios Aethiopas fons est Nigris,vt plerique existimauere,Nili caput, vt argumenta quæ diximus persuadent:iuxta hunc fera appellatur catoblepas,modica alioquin,cæterisque membris iners,caput tantùm prægraue ægrè ferens:id deiectum semper in terrã, aliàs internecio humani generis,omnibus qui oculos eius videre confestim expirantibus. Eadem & basilisci serpentis est vis. Cyrenaica hunc generat prouincia,xij. non amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula,vt quodam diademate insignem. Sibilo omnes fugat serpentes:nec flexu multiplici vt reliquæ,corpus impellit,sed celsus & erectus † in medio incedens. Necat frutices, nõ contactos modò, verùm & afflatos:exurit herbas,rumpit saxa. Talis vis malo est. Creditum quondam,ex equo occiso hasta,& per eam subeunte vi,non equitem modò,sed equum quoque absumptum. Atque huic tali monstro (sæpe enim enectum concupiuere reges videre) mustelarum virus exitio est: adeò naturæ nihil placuit esse sine pari. Inijciunt eas cauernis,facilè cognitis † sola tabe, necant illæ simul odore, moriunturque,& naturæ pugna conficitur.

† Legendũ videtur Leocrocutã tum, ex eo quod sequitur,collo,cauda, pectore leonis:tũ quia infrà cap. 30. crocutæ quoddam genus facit ex leæna conceptum.

† à medio

† Vetust. cod. Soli tabe. cui lectioni adstipulatur. & Solinus cap. 29. circa basilisci cauernã terrã ipsam pollutã cerni & exustam affirmans.

De Lupis. CAP. XXII.

SEd in Italia quoque creditur luporum visus esse noxius: vocemque homini quem priores contemplentur,adimere ad præsens. Inertes hos paruosque Africa & Aegyptus gignunt, asperos trucesque frigidior plaga. Homines in lupos verti,rursumque restitui sibi, falsum esse confidenter existimare debemus,aut credere omnia, quæ fabulosa tot seculis comperimus. Vnde tamen ista vulgo infixa sit fama in tantum, vt in maledictis versipelles habeat, indicabitur. Euanthes inter authores Græciæ non spretus, tradit Arcadas scribere, ex gente Antæi cuiusdam sorte familiæ lectum ad stagnum quoddam regionis eius duci, vestituque in quercu suspenso tranare,atq; abire in deserta,transfigurariq; in lupum,& cum cæteris eiusdem generis congregari per annos ix. Quo in tempore si homine se abstinuerit,reuerti ad idem stagnum:& cùm tranauerit, effigiem recipere, ad pristinum habitum addito nouem annorum senio. †Id quoque Fabius,eandem recipere vestem.

† Addit quoq; Fabius.

Mirum

Mirum est, quò procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens mendacium est, vt teste careat. Itaque Agriopas, qui Olympionicas scripsit, narrat † Demænetum Parrhasium in sacrificio, quod Arcades Ioui Lycæo humana etiamtum hostia faciebant, immolati pueri extra degustasse, & in lupum conuertisse: eundem decimo anno restitutum athleticæ, certasse in pugilatu, victoremque Olympia reuersum. Quin & caudæ huius animalis creditur vulgo inesse amatorium virus exiguo in villo, eumque, cum capiatur, abiici, nec idem pollere, nisi viuenti direptum. Dies, quibus coeat, toto anno non amplius xij. Eundem in fame vesci terra. Inter auguria ad dexteram commeantiū præciso itinere, si pleno id ore fecerit, † nullum omnium præstantius. Sunt in eo genere, qui ceruarij vocantur, qualem è Gallia in Pompeij Magni harena spectatum diximus. Huic quamuis in fame 10 mandenti, si respexit, obliuionem cibi surripere aiunt, digressumque quærere aliud.

† *Pausanias in Eliacis Damarchum hūc nominat, non Demænetum.*

† *nullum omnino.*

De Serpentibus. CAP. XXIII.

QVod ad serpentes attinet, vulgatum est colorem plerosque terræ habere, qua occultentur. Innumera esse genera. Cerastis corpore eminere cornicula sæpe quadrigemina: quorum motu reliquo corpore occultato, solicitent ad se aues. Geminum caput amphisbænæ, hoc est, ad caput & ad caudam, tanquam parum esset vno ore fundi venenum. Aliis squamas esse, aliis picturas: omnibus exitiale virus. Iaculum ex arborum ramis vibrari: nec pedibus tantùm cauendas serpentes, sed & missili volare tormento. Colla aspidum intumescere nullo ictus remedio, præterquam si confestim partes contactæ amputentur. Vnus huic tam pestifero animali sensus, vel potius affectus est. Coniuga fermè vagantur: nec nisi cum compare, vita est: itaque alterutra interempta, incredibilis 20 alteri vltionis cura. Persequitur interfectorem, vnumque eum in quantolibet populi agmine notitia quadam infestat, perrumpit omnes difficultates, permeat spatia, nec nisi amnibus arcetur, aut præceleri fuga. Non est fateri, rerum natura largius mala, an remedia, genuerit. Iam primùm hebetes oculos huic malo dedit: eosque non in fronte ex aduerso cernere, sed in temporibus: itaque excitatur sæpius auditu, quàm visu.

De ichneumone. CAP. XXIIII.

HAbet deinde internecinum bellum cum ichneumone. Notum est animal hac gloria maximè, in eadem natum Aegypto. Mergit se limo sæpius, siccatq; Sole. Mox vbi pluribus eodem modo se coriis loricauit, in dimicationem pergit. In ea caudam attollens, ictus irritos auersus excipit, donec obliquo capite speculatus inuadat in fauces. Nec hoc contentus, aliud haud mitius debel-30 latanimal.

Verbum Habet, redundat nec est in vetustis codic. Repetendum est enim ex superioribus NAtura dedit.

De crocodilo, & scinco, & hippopotamo. CAP. XXV.

CRocodilum habet Nilus, quadrupes malum, & terra pariter ac flumine infestum. Vnum hoc animal terrestre linguę vsu caret. Vnum superiore mobili maxilla imprimit morsum, aliàs terribile, pectinatim stipante se dentium serie. Magnitudine excedit plerunque duodeuiginti cubita. Parit oua, quanta anseres: eaque extra eum locum semper incubat, prædiuinatione quadā, ad quem summo auctu eo anno accessurus est Nilus. Nec aliud animal ex minori origine in maiorem crescit magnitudinem. Et vnguibus hic armatus est, contra omnes ictus cute inuicta. Dies in terra agit, noctes in aqua, teporis vtrunque ratione. Hunc saturum cibo piscium, & semper esculento ore, in litore somno datum, parua auis, quæ trochilos ibi vocatur, rex auium in Italia, inuitat † ad hiandum 40 pabuli sui gratia os primùm eius assultim repurgans, mox dentes, & intus fauces quoque, ad hanc scabendi dulcedinem quàm maximè hiantes: in qua voluptate somno pressum cōspicatus ichneumon, per easdem fauces, vt telum aliquod, immissus, erodit aluum. Similis crocodilo, sed minor etiam ichneumone, est in Nilo natus scincos, contra venena præcipuus antidotis: item ad inflammandam virorum Venerem. Verùm in crocodilo maior erat pestis, quàm vt vno esset eius hoste natura contenta. Itaque & delphini immeantes Nilo, quorum dorso tanquam ad hunc vsum cultellata inest pinna, abigentes eos præda, ac velut in suo tantum amne regnantes, alioquin impares viribus ipsi, astu interimunt. Callent enim in hoc cuncta animalia, sciuntque non sua modò commoda, verùm & hostium aduersa: norunt sua tela, norunt occasiones, partesque diffidentium imbelles. In ventre mollis est tenuisque cutis crocodilo: ideo se, vt territi, mergunt delphini, subeuntesq; 50 aluum illa secant spina. Quin & † gens hominum est huic belluæ aduersa in ipso Nilo Tentyritæ, ab insula, in qua habitat, appellata. Mensura eorum parua, sed præsentia animi in hoc tantùm vsu mira. Terribilis hęc contra fugaces bellua est, fugax contra insequentes, sed aduersum ire soli hi audent. Quin etiam flumini innatant, dorsoque equitantium modo impositi, hiantibus resupino capite ad morsum, addita in os claua, dextra ac læua tenentes extrema eius vtrinque, vt frænis in terram agunt captiuos, ac voce etiam sola territos, cogunt euomere recentia corpora ad sepulturam. Itaque vni ei insulæ crocodili non adnatant, olfactuque eius generis hominum, vt Psyllorum serpentes, fugātur. Hebetes òculos hoc animal dicitur habere in aqua, extra acerrimi visus, quatuorq; menses hyemis inedia semper transmittere in specu. Quidam hoc vnum quamdiu viuat, crescere arbitrantur, viuit autem longo tempore. Maior altitudine in eodem Nilo bellua hippopotamus editur, vngulis bifidis, quales bubus, dorso equi, & iuba, & hinnitu, rostro resimo, cauda & dentibus

† *ad hiatum*

† *Aliàs, genus hominū huic belluæ aduersum. Sic paulò pòst: olfactuq́, eius generis hominū fugantur.*

aprorum,aduncis sed minus noxiis:tergoris ad scuta galeasque impenetrabilis, præterquàm si humore madeat. Depascitur segetes,destinatione antè (vt ferunt) determinatas in diem, & ex agro ferentibus vestigiis,ne quæ reuertenti insidiæ comparentur.

Quis primus Romæ hippopotamum,& crocodilos ostendit:& medicinæ ab animalibus repertæ. CAP. XXVI.

PRimus eum,& quinque crocodilos Romæ Aedilitatis suæ ludis M. Scaurus temporario euripo ostendit. Hippopotamus in quadam medendi parte etiam magister extitit. Assidua nanque satietate obesus exit in litus,recentes harundinum cæsuras speculatus:atq; vbi acutissimum videt stirpem,imprimens corpus,venam quandam in crure vulnerat,atque ita profluuio sanguinis morbidum aliàs corpus exonerat,& plagam limo rursus obducit.

Quæ animalia quas herbas ostenderunt,cerui,lacerti,hirundines,testudines,mustela,ciconia,aper,anguis, draco, panthera,elephas,vrsi,palumbes,columbæ,grues,coruus. CAP. XXVII.

SImile quiddam & volucris in eadem Aegypto monstrauit, quæ vocatur ibis: rostri aduncitate per eam partem se perluens,qua reddi ciborum onera maximè salubre est. Nec hæc sola à mutis animalibus reperta sunt,vsui futura & homini. Dictamnum herbā extrahendis sagittis cerui monstrauere, percussi eo telo, pastuque eius herbæ eiecto. Iidem percussi à phalangio, quod est aranei genus,aut aliquo simili,cancros edendo sibi medentur. Est & ad serpentum ictus præcipua, qua se lacerti, quoties cum his cōseruere pugnam,vulnerati refouent. Chelidoniam visui saluberrimam hirundines monstrauere,vexatis pullorum oculis illa medentes. Testudo cunilæ, quam bubulam vocant,pastu vires contra serpentes refouet:mustela rutæ,in murium venatu cum iis dimicatione conserta:Ciconia origano,edera apri in morbis sibi medentur,& cancros vescendo, maximè mari eiectos. Anguis hyberno situ membrana corporis obducta, fœniculi succo impedimentum illud exuit,nitidusque vernat. Exuit autem à capite primùm, nec celerius quàm vno die ac nocte replicans,vt extrà fiat membranæ,quod fuerat intus. Idem hyberna latebra visu obscurato, marathro herbæ sese affricans,oculos inungit ac refouet:si verò squamæ obtorpuere,spinis iuniperi se scabit. Draco vernam nauseam syluestris lactucæ succo restinguit. Pantheras perfricata carne aconito (venenum id est) barbari venantur. Occupat illico fauces earum angor: quare pardalianches id venenum appellauere quidā. At fera contra hæc excrementis hominis sibi medetur: & aliàs tam auida eorum,vt à pastoribus ex industria in aliquo vase suspensa altius, quàm vt queat saltu attingere, iaculando se appetendoque deficiat,& postremò expiret:alioqui viuacitatis adeò lentæ, vt eiectis interaneis pugnet. Elephas chamæleonte concolori frondi deuorato, occurrit oleastro huic veneno suo. Vrsi cùm mandragoræ mala gustauere,formicas lambunt. Ceruus herba cinare venenatis pabulis resistit. Palumbes,gracculi,merulæ,perdices lauri folio annuum fastidium purgant: columbæ,turtures & gallinacei herba quæ vocatur helxine:anates,anseres, cæteræque aquaticæ herba siderite:grues & similes iunco palustri. Coruus occiso chamæleonte,qui etiam victori nocet, lauro infestum virus extinguit.

Prognostica animalium. CAP. XXVIII.

MIlia prętereà,vtpote cùm plurimis animalibus eadem natura rerū,cæli quoq; obseruationem & ventorū,imbriū,tempestatū præsagia,aliis alia dederit:quod persequi immēsum est,æque scilicet quàm reliquā cum singulis hominū societatē. Siquidem & pericula præmonent, non fibris modò extisq;,circa quod magna mortaliū portio hæret,sed alia quadā significatione. Ruinis imminentibus musculi præmigrāt,aranei cum telis primi cadunt. Auguria quidem artem fecere, apud Romanos & sacerdotū collegium vel maximè solenne est. † In Thracia locis rigentibus & vulpes, animal alioqui solerti auditu,amnes gelatos lacusque non nisi ad pastus ituræ redituræq; transeunt. Obseruatum,eam aure ad glaciem apposita,coniectare crassitudinem gelus.

† *Aliter vetusti codices. In Thracia locis rigentibus & vulpes, animal alioqui solerti auditu. Subaudi ex superioribus, pericula præmonent, vel, Artē fecere. Deinde sequitur, Amnes gelatos lacusq́; nō nisi ad eius itū reditūq́; trāseunt. Cui lectioni suffragatur & Plutarchus eo in opusculo, cui titulum fecit, Sagacioráne sint terrestria animalia, an aquatica: Thracas asserens glaciei se se non cōmittere, priusquā vulpem trāseuntē conspexerint, eiú sve vestigia in niue deprehenrint.*

Ciuitates,& gentes à minutis animalibus deletæ. CAP. XXIX.

NEc minus clara exitij documenta sunt etiam ex contemnendis animalibus. M. Varro author est,à cuniculis suffosum in Hispania oppidum,à talpis in Thessalia: ab ranis ciuitatem in Gallia pulsam,ab locustis in Africa: ex Gyaro Cycladum insula incolas à muribus fugatos,in Italia Amyclas à serpentibus deletas. Citra Cynamolgos Aethiopas latè deserta regio est, à scorpionibus & solpugis gente sublata:& à scolopendris abactos Trerienses,author est Theophrastus. Sed ad reliqua ferarum genera redeamus.

De hyæna,& crocuta,& mantichora,& fibris,& lutris. CAP. XXX.

HYenis vtranque esse naturam, & alternis annis mares, alternis fœminas fieri, parere fine mare, vulgus credit, Aristoteles negat. Collum & iuba continuitate spinæ porrigitur, flectique, nisi circumactu totius corporis, nequit. Multa prætereà mira traduntur. Sed maximè sermonem humanum inter pastorum stabula assimulare, nomenque alicuius addiscere, quem euocatum foras laceret. Item vomitionem hominis imitari,ad sollicitandos canes, quos inuadat. Ab vno animali sepulchra erui,inquisitione corporum. Fœminā rarò capi. Oculis mille esse varietates,colorumq; mutationes. Prætereà vmbræ eius cōtactu canes obmutescere. Et quibusdā magicis artibus omne animal,quod ter lustrauerit,in vestigio hęrere. Huius generis coitu lęna Aethiopica

pica parit † crocutam, similiter voces imitantem hominum pecorumque. Acies ei perpetua in vtraque parte oris, nullis gingiuis dente continuo: qui ne contrario occurso hebetetur, capsarũ modo includitur. Hominum sermones imitari & mantichoram in Aethiopia, author est Iuba. Hyænæ plurimæ gignuntur in Africa, quæ & asinorum syluestrium multitudinem fundit. Mares in eo genere singuli fœminarum gregibus imperitant. Timent libidinis æmulos, & ideo grauidas custodiunt, morsúq; natos mares castrant. Contrà grauidæ latebras petunt, & parere furto cupiunt, gaudentq; copia libidinis. Easdem partes sibiipsi Pontici amputant fibri, periculo vrgẽte, ob hoc se peti gnari: castoreum id vocant medici: aliâs animal horrendi morsus, arbores iuxta flumina, vt ferro, cædit: hominis parte comprehensa, non antequàm fracta concrepuerint ossa, morsus resoluit. Cauda piscium iis, cætera species lutræ. Vtrunq; aquaticum, vtriq; mollior pluma pilus.

De ranis, & vitulis marinis, & stellionibus. CAP. XXXI.

RAnæ quoq; rubetæ, quarum & in terra, & in humore vita, plurimis refertæ medicaminibus, deponere ea quotidie ac resumere à pastu dicuntur, venena tantùm semper sibi reseruantes. Similis & vitulo marino victus, in mari ac terra: simile fibro & ingenium. Euomit fel suum, ad multa medicamẽta vtile. Item coagulum, ad comitiales morbos: ob ea se peti prudens. Theophrastus author est, anguis modo & stelliones senectutem exuere, eámq; protinus deuorare, præripientes comitiali morbo remedia. † Eosdem mortiferi in Græcia morsus, innoxios esse in Sicilia.

De ceruis. CAP. XXXII.

CEruis quoque est sua malignitas, quanquam placidissimo animalium. Vrgente vi canum, vltro confugiunt ad hominem. Et in pariendo semitas minus cauent, humanis vestigiis tritas, quàm secreta ac feris opportuna. Conceptus earum post Arcturi sidus. Octonis mensibus ferunt partus, interdum & geminos. A conceptu separant se. At mares relicti rabie libidinis sæuiunt: fodiunt scrobes. Tunc rostra eorum nigrescunt, donec aliquando abluant imbres. Fœminæ autem ante partum purgantur herba quadam, quæ seselis dicitur, faciliore ita vtentes vtero. A partu duas habent herbas, quæ aros & seselis appellantur: pastæ redeunt ad fœtum: illis imbui lactis primos volunt succos, quacunque de causa. Editos partus exercent cursu, & fugam meditari docent: ad prærupta ducunt, saltumq; demonstrant. Iã mares soluti desiderio libidinis, auidè petunt pabula. Vbi se præpingues sensere, latebras quærunt, fatẽtes incommodũ pondus. Et alâs semper in fuga acquiescunt, stantésq; respiciunt: cùm propè ventũ est, rursus fugæ præsidia repetentes. Hoc fit intestini dolore, tã infirmi, vt ictu leui rumpatur intus. Fugiunt autẽ latratu canũ audito secunda sẽp aura, vt vestigia cũ ipsis abeant. Mulcentur fistula pastorali & cantu: cùm erexere aures, acerrimi auditus: cùm remisere, surdi. Cæterò animal simplex, & omniũ rerũ miraculo stupẽs: intantum, vt equo aut bucula accedente propius, hominẽ iuxta venantẽ non cernant, aut si cernant, arcũ ipsum sagittasq; mirentur. Maria tranant gregatim nantes porrecto ordine, & capita imponentes præcedentiũ clunibus, vicibusq; ad terga redeuntes. Hoc maximè notatur à Cilicia Cyprum traiicientibus. Nec vident terras, sed in odorem earum natant. Cornua mares habent, soliq; animalium omnibus annis stato veris tempore amittunt: ideo sub ipsa die quammaximè inuia petunt. Latent amissis velut inermes, sed & hi bono suo inuidentes. Dextrũ cornu negans inueniri, ceu medicamento aliquo preditum. Idq; mirabilius fatendum est, cùm & in viuariis mutent omnibus annis. defodi ab iis putãt. Accensis autẽ vtrislibet, odore serpentes fugantur, & comitiales morbi deprehenduntur. Indicia quoq; ætatis in illis gerunt, singulos annis adiicientibus ramos vsq; ad sexcennes. Ab eo tempore similia reuiuiscũt: nec potest ætas discerni, sed dentibus senecta declaratur. Aut enim paucos aut nullos habent, nec in cornibus imis ramos, alioquin ante frontẽ prominere solitos iunioribus. Non decidunt castratis cornua, nec nascuntur. Erumpunt autem renascentibus tuberibus primò aridæ cutis similia. Eadem teneris increscunt ferulis arũdineas in paniculas, molli plumata lanugine. Quàm diu carent iis, noctibus procedunt ad pabula: increscentia Solis vapore durant, ad arbores subinde experientes: vbi placuit robur, in aperta prodeunt. Captiq; iam sunt, edera in cornibus viridante ex attritu arborum, vt in aliquo ligno teneris dum experiuntur innata. Fiunt aliquando & candido colore, qualem fuisse traditur Q. Sertorij ceruam, quam esse fatidicam Hispaniæ gentibus persuaserat. Et iis est cũ serpente pugna. Vestigant cauernas, nariumq; spiritu extrahunt renitentes. Ideo singulare abigendis serpentibus odor adusto ceruino cornu. Contra morsus verò pręcipuum remedium ex coagulo hinuli in matris vtero occisi. Vita ceruis in confesso longa, post centum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderat, adopertis iam cute in magna obesitate. Febrium morbos non sentit hoc animal: quin & medetur huic timori. Quasdam nos principes fœminas scimus omnibus diebus matutinis carnem eam degustare solitas, longo æuo caruisse febribus: quod ita demum existimant ratum, si vulnere vno interierit.

De tragelapho, & chamæleonte CAP. XXXIII.

EAdem est specie, barba tantùm & armorum villo distans, quem tragelaphon vocant, non alibi, quàm iuxta Phasin amnem, nascẽs. Ceruos Africa propemodum sola non gignit. At chamæleontem & ipsa, quãquam frequẽtiorẽ Indiæ. Figura & magnitudo erat lacertæ, nisi crura essent recta

† Crocutam suprà c. 21. ex carne & lupo concipi tradidit. Quo fit, vt hîc leocrocutam legere malim, tum ex vocis compositione leænã matre præferente, tum hoc argumẽto, quòd capite iam citato leocrocutæ easdem, quas hîc, notas assignauerit, quòd scilicet, & humanas imitetur voces, et dentium loco os habeat continuum.

† Contra Aristoteles περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων stelliones scribit in Sicilia morsu esse letali, innoxios autem in Græcia.

† Mutanda videtur distinctio, hoc modo: Et spina simili modo eminet. Rostrũ &c. adstipulante Aristotele lib. 2. Histo. animal. cap. 12. vbi chamæleontem spina esse scribit eminenti, qualis & in piscibus cernitur.

† Contrà Aristot. Histor. animal. libr. 9. ca. 44. thoas quoq; inter animalia annumerat colorẽ mutantia.

† Verba hæc alienam in sedem videntur traiecta, postremoq; capitis versu collocanda, post illa verba, Ideo q; raro capitur.

† Hyeme mares.

† non aliter, quàm incubitu oua volucres.

† Melius, astutia, vt in vetust. cod.

† Negatio videtur redundare, neq; est in vetust. codicib. Hoc enim videtur velle Plinius herinaceum præter poma spinis affixa vnũ præterea ore apprehensum, in cauas arbores deferre.

& excelsiora. Latera ventri iunguntur, vt piscibus, † & spina simili modo. Eminet rostrum, vt in paruo, haud absimile suillo: cauda prælonga in tenuitatem desinens, & implicans se viperinis orbibus: vngues adunci, motus tardior, vt testudini: corpus asperum, ceu crocodilo: oculi in recessu cauo, tenui discrimine prægrandes, & corpori concolores: nunquàm eos operit: nec pupillæ motu, sed totius oculi versione circunspicit. Ipse celsus hianti semper ore, solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris alimento: circa caprificos ferus, innoxius alioqui. Et coloris natura mira bilior. Mutat nanque eum subinde, & oculis & cauda & toto corpore: redditque semper quencunq; proximè attingit, præter rubrum candidumq;. Defuncto pallor est. Caro in capite & maxillis, & ad commissuram caudæ admodum exigua, nec alibi toto corpore: sanguis in corde, & circa oculos tantum: viscera sine splene. Hybernis mensibus latet, vt lacertæ.

De tarando, & lycaone, & thoe. CAP. XXXIIII.

Mvtat colores & Scytharum tarandus, nec aliud ex iis quæ pilo vestiuntur, nisi in Indis lycaon, cui iubata traditur ceruix. Nam thoes, (luporum id genus est procerius longitudine, breuitate crurum dissimile, velox saltu, venatu viuens, innocuum homini) † habitum, non colorem mutant, per hyemes hirti, æstate nudi. Tarando magnitudo, quæ boui, caput maius ceruino, nec absimile: cornua ramosa, vngulæ bifidæ, villus magnitudine vrsorũ. † Sed cùm libuit sui coloris esse asini, similis est. Tergori tanta duritia vt thoraces ex eo faciant. Colorem omnium arborum, fruticum, florum, locorumq; reddit in quibus latet, metuens, ideoq; raro capitur. Mirum esset habitum corpore tam multiplicem dari, mirabilius & villo.

De hystrice. CAP. XXXV.

Hystrices generat India & Africa spina contectas, ac herinaceorum genere: sed hystrici longiores aculei, & cùm intendit cutem, missiles. Ora vrgentium figit canum, & paulò longiùs iaculatur. Hybernis autem se mensibus condit: quæ natura multis, & ante omnia vrsis.

De vrsis, & fœtibus eorum. CAP. XXXVI.

Eorum coitus hyemis initio: nec vulgari quadrupedum more, sed ambobus cubantibus complexisque. Deinde secessus in specus separatim, in quibus pariunt trigesimo die, plurimùm quinos. Hi sunt candida informisque caro, paulo muribus maior, sine oculis, sine pilo: vngues tantùm prominent: hanc lambendo paulatim figurant. Nec quicquam rarius, quàm parientem videre vrsam. † Ideo mares quadragenis diebus latent, fœminæ quaternis mensibus. Specus si non habuere, ramorum fruticumque congerie ædificant, impenetrabiles imbribus, mollique fronde constratos. Primis diebus bis septenis tam graui somno premuntur, vt ne vulneribus quidem excitari queant. Tunc mirum in veterno pinguescunt. Illi sunt adipes medicaminibus apti, contraque capilli defluuium tenaces. Ab iis diebus residunt, ac priorum pedum suctu viuunt. Fœtus rigentes apprimendo pectori fouent, † non alio incubitu, quàm oua volucres. Mirum dictu, credit Theophrastus, per id tempus coctas quoque vrsorum carnes, si asseruentur, increscere: cibi tunc nulla argumenta, nec nisi humoris minimum in aluo inueniri: sanguinis exiguas circa corda tantùm guttas, reliquo corpori nihil inesse. Procedunt vere, sed mares præpingues: cuius rei causa non prompta est: quippe nec somno quidem saginatis, præter quatuordecim dies, vt diximus. Exeuntes herbam quandam aron nomine laxandis intestinis alioqui concretis deuorant, circaque surculos sentium prædomantes ora. Oculi eorum hebetantur crebrò: qua maximè causa fauos expetunt, vt conuulneratum ab apibus os leuet sanguine grauedinem illam. Inualidissimum vrso caput, quod leoni fortissimum: ideo vrgente vi, præcipitaturi se ex aliqua rupe, manibus eo operto iaciuntur, ac sæpe in harena colapho infracto exanimantur. Crebro veneficium inesse Hispaniæ credunt, occisorumque in spectaculis capita cremant, testato, quoniam potum in vrsinam rabiem agat. Ingrediuntur & bipedes. Arborẽ auersi derepunt. Tauros, ex ore cornibusque eorum pedibus omnibus suspensi, pondere fatigant. Nec alteri animalium in maleficio † stultitia solertior. Annalibus notatum est, M. Pisone, M. Messala Coss. ad xiiij. Calend. Octobr. Domitium Aenobarbum Aedilem curulem vrsos Numidicos centum, & totidem venatores Aethiopas in circo dedisse. Miror adiectum Numidicos fuisse, cùm in Africa vrsos non gigni constet.

De muribus Ponticis, & Alpinis, & herinaceis. CAP. XXXVII.

Conduntur hyeme & Pontici mures, hi duntaxat albi: quorum palatum in gustu sagacissimum, authores quonam modo intellexerint, miror. Conduntur & Alpini, quibus magnitudo meliũ est: sed hi pabulo antè in specus conuecto, cùm quidam narrent alternos marem ac fœminam supra se complexo fasce herbæ supinos, cauda mordicus apprehensa, inuicem detrahi ad specum: ideoq; illo tempore detrito esse dorso. Sunt his pares & in Aegypto: similiterque residunt in clunes, & binis pedibus gradiuntur, prioribusque, vt manibus, vtuntur. Præparant hyemi & herinacei cibos: ac volutati supra iacentia poma affixa spinis, vnum † non amplius tenentes ore, portant in cauas arbores. Iidem mutationem Aquilonis in Austrum, condentes se in cubile, præsagiunt. Vbi verò sensere venantem, contracto ore pedibusque, ac parte omni inferiore, quà raram & innocuam habent lanuginem,

lanuginem, confluunt in formam pilæ, ne quid comprehendi possit præter aculeos. In desperatione verò, vrinam ex se reddunt tabificam tergori suo spinisque noxiam, propter hoc se capi gnari. Quāobrem exanita priùs vrina venari, ars est. Et cùm præcipua dos tergori, aliâs corrupto, fragili putribus spinis atque deciduis, etiam si viuat subtractus fuga: ob id non nisi nouissima spe maleficio eo perfunditur: quippe & ipsi odore suum veneficium, ita parcentes sibi terminumque supremum opperientes, vt fermè antè captiuitas occupet. Calidæ posteà aquæ aspersu resoluitur pila: apprehensusque pede altero è posterioribus, suspendio ac fame necatur: aliter non est occidere & tergori parcere. † Ipsum animal non verentur pleriq; dicere vitæ hominum superuacuum esse, si non sint illi aculei, frustra vellerum mollitie in pecore mortalibus data. Hac cute expoliuntur vestes. Magnū fraus & ibi lucrum monopolio inuenit, de nulla re crebrioribus senatusconsultis, nulloq; non principe adito querimoniis prouincialibus.

vrinam in se reddunt

† Præferenda videtur lectio, quam Pintianus ex Toletano eruit exemplari, Ipsum animal non vt rentur aliqui, vitæ hominum superuacuum est, &c.

† exustum

De leontophono, lynce, melibus, & sciuris. CAP. XXXVIII.

VRinæ & è duobus aliis animalibus ratio mira est. Leontophonon accipimus vocari paruum, nec alibi nascens, quàm vbi leo gignitur: quo gustato tanta illa vis, ac cæteris quadrupedum imperitans, illico expiret. Ergo corpus eius † adustum aspergunt aliis carnibus polentæ modo, insidiantes feræ, necantque etiam cinere. Tam contraria est pestis. Haud immeritò igitur leo, visumq; frangit, & citra morsum exanimat. Ille contrà vrinam spargit prudens, hanc quoque leoni exitialē. Lyncum humor ita redditus, vbi gignuntur, glaciatur arescitue in gemmas carbunculis similes, & igneo colore fulgentes, lyncurium vocatas, atq; ob id succino à plerisq; ita generari prodito. Nouere hoc sciuntque lynces, & inuidentes vrinam terra operiunt, eoque celeriùs solidatur illa. Alia solertia in metu melibus: sufflatæ cutis distentu ictus hominum & morsus canum arcent. Præuident tempestatem & sciuri: obturatisque, quà spiraturus est ventus, cauernis, ex alia parte aperiunt fores: de cætero ipsis villosior cauda pro tegumento est. Ergo in hyemes aliis prouisum pabulum, aliis pro cibo somnus.

De vipera, cochleis, & lacertis. CAP. XXXIX.

SErpentium † vipera sola terra dicitur condi: cæteræ arborum aut saxorum cauis. Et aliâs vel annua fame durant, algore modò dempto. Omnia secessus tempore veneno orba dormiunt. Simili modo & cochleæ. Ille quidem iterum & æstatibus, adhærentes maximè saxis: vt etiam iniuria resupinatæ auulsæque, non tamen exeant. In Balearibus verò insulis cauaticæ appellatæ, non prorepunt è cauis terræ: neque herba viuunt, sed vuæ modo inter se cohærent. Est & aliud genus minus vulgare, adhærente operculo eiusdem testæ se operiens: obrutæ terra semper hæ, & circa maritimas tantùm Alpes quondam effossæ, cœpere iam erui & in Veliterno. Omnium tamen laudatissimæ in Astypalæa insula. Lacertæ inimicissimum genus cochleis, negantur semestrem vitam excedere. Lacerti Arabiæ cubitales: † in Indiæ verò Nysa monte xxiiij. in longitudine pedum, colore fului, aut punicei, aut cærulei.

† Contrà Aristoteles Histo. animal. lib. 8. c. 15. viperam tradit sub petris sese condere, reliquas serpentes in terra abdi.

† Nysam suprà lib. 6 c. 21. Indiæ vrbē facit non montem. Quamobrem nō desunt, qui hic legere malint, in Indiæ Mero Nyseorū monte. Meron enim Indiæ montem esse Nysæ vrbi imminētem, præter Pliniū loco iam citato, testantur etiā Strabo lib. 15. & Pomponius Mela lib. 3.

De canibus. CAP. XL.

EX his quoque animalibus, quæ nobiscum degunt, multa sunt cognitu digna: fidelissimumque ante omnia homini canis, atque equus. Pugnasse aduersus latrones canem pro domino accepimus, confectumque plagis à corpore non recessisse, volucres & feras abigentem. Ab alio in Epiro agnitum in conuentu percussorem domini, laniatu & latratu coactum fateri scelus. Garamantum regem canes ducenti ab exilio reduxere, præliati contra resistentes. Propter bella Colophonij, item que Castabalenses, cohortes canum habuere: eæ primæ dimicabant in acie nunquàm detrectantes. Hæc erant fidissima auxilia, nec stipendiorum indiga. Canes defendēre Cimbris cæsis domus eorū palustris impositas. Canis Iasone Lycio interfecto, cibum capere noluit, inediaq; consumptus est. Is verò, cui nomen Hyrcani reddidit Duris, accenso regis Lysimachi rogo, iniecit se flammæ: similiterque Hieronis regis. Memorat † & Pyrrhum Gelonis tyranni canem Philistus. Memoratur & Nicomedis Bithyniæ regis, vxore eius Consingi lacerata propter lasciuiorem cum marito iocum. Apud nos Volcatium nobilem, qui Cesselium ius ciuile docuit, asturcone è suburbano redeuntem, cùm aduesperauisset, canis à grassatore defendit. Item Cælium Senatorem ægrum Placentiæ ab armatis oppressum: nec priùs ille vulneratus est, quàm cane interempto. Sed super omnia in nostro æuo actis populi Romani testatum, Appio Iunio & P. Silio Coss. cùm animaduerteretur ex causa Neronis Germanici filij, in T. Sabinum, & seruitia eius, vnius ex his canem nec à carcere abigi potuisse, nec à corpore recessisse, abiecto in gradibus gemoniis mœstos edentem vlulatus, magna populi Romani corona circunstante: ex qua cùm quidam ei cibum obiecisset, ad os defuncti tulisse. Innatauit idē cadauere in Tiberim abiecto sustentare conatus, effusa multitudine ad spectandum animalis fidem. Soli dominum nouere: & ignotum quoque, si repente veniat, intelligunt. Soli nomina sua, soli vocem domesticam agnoscunt. Itinera, quamuis longa, meminere. Nec vlli præter hominē memoria maior. Impetus eorū & sæuitia mitigatur ab homine considente humi. Plurima alia in his quoq; vita inuenit. Sed in venatu solertia & sagacitas præcipua est. Scrutatur vestigia atq; persequitur, comitātem ad feram inquisitorem loro trahens: qua visa quàm silens & occulta, quàm significans demonstratio est, cauda primùm, deinde rostro. Ergo etiam senecta fessos

† Aliâs, Et Pyrrhi & Gelonis tyranni canē. Pyrrhi enim canē celebrat Plutarchus in opusculo quod inscripsit, Solertiorá ne sint terrestria animalia, an aquatica. & Iul. Pollux in Onomast. ad Commodum Imp.

feſſos cæcoſque ac debiles ſinu ferunt, ventos & odorem captantes, prodenteſque roſtro cubilia. E tigribus eos Indi volunt concipi: & ob id in ſyluis coitus tempore alligant fœminas. Primo & ſecundo fœtu nimis feroces putant gigni: tertio demum educant. Hoc idem è lupis Galli, quorum greges ſuum quiſque ductorem è canibus & ducem habent. Illum in venatu comitantur, illi parent. Nanq; inter ſe exercent etiam magiſteria. Certū eſt iuxta Nilum amnē currentes lambere, ne crocodilorū auiditati occaſionem præbeant. Indiam petenti Alexandro Magno, rex Albaniæ dono dederat inuſitatæ magnitudinis vnum: cuius ſpecie delectatus iuſſit vrſos, mox apros, & deinde damas emitti, † contemptu immobili iacente. Eaque ſegnitie tanti corporis offenſus Imperator generoſi ſpiritus, eum interimi iuſſit. Nuntiauit hoc fama regi. Itaq; alterum mittens addidit mandata, ne in paruis experiri vellet, ſed in leone elephantóue. Duos ſibi fuiſſe: hoc interempto, præterea nullum fore. Nec diſtulit Alexander, leonemque fractum protinus vidit. Poſteà elephantum iuſſit induci, haud alio magis ſpectaculo lætatus. Horrentibus quippe per totum corpus villis, ingenti primùm latratu intonuit: mox ingruit aſſultans, contraque belluam exurgens hinc & illinc, artifici dimicatione, quà maximè opus eſſet, infeſtans atque euitans, donec aſſidua rotatum vertigine afflixit, ad caſum eius tellure concuſſa. Canum generibus annui partus. Iuſta ad pariendum annua ætas. Gerunt vterum ſexagenis diebus. Gignunt cæcos: & quo largiore aluntur lacte, eo tardiorem viſum accipiunt: non tamen vnquam vltra viceſimumprimum diem, nec ante ſeptimum. Quidam tradunt, ſi vnus gignatur, nono die cernere: ſi gemini, decimo. Idémque in ſingulos adiici, totidemque eſſe tarditatis ad lucem dies. Et ab ea, quæ fœmina ſit ex primipara genita, faunos cerni. Optimus in fœtu, qui nouiſſimè cernere incipit, aut quem primum fert in cubile fœta. Rabies canum Sirio ardente homini peſtifera, vt diximus, ita morſis letali aquæ metu. Quapropter obuiam itur per xxx. eos dies, gallinaceo maximè fimo miſto canum cibis: aut ſi præuenerit morbus, veratro.

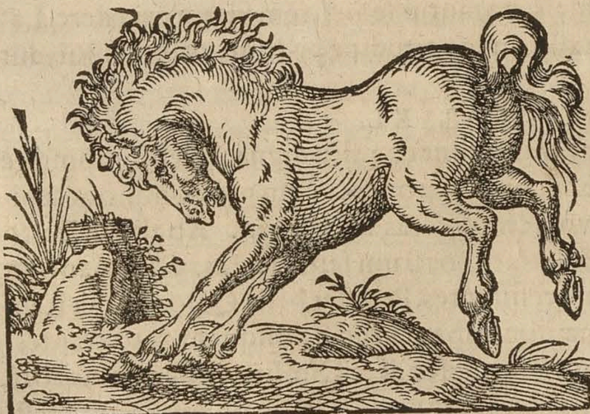
† Aliter vetuſti codices alia q; interpunctione: contēptim immobili iacente eo. Qua ſegnitie &c.

Ad canis rabidi morſum. CAP. XLI.

AMorſu verò vnicum remedium oraculo quodam nuper repertum, radix ſylueſtris roſæ, quæ cynorrhodos appellatur. Columella author eſt, ſi quadrageſimo die, quàm ſit natus, caſtretur morſu cauda, ſummuſque eius articulus auferatur, ſequenti neruo exempto, nec caudam creſcere, nec canes rabidos fieri. Canem locutum, in prodigiis (quod equidem annotauerim) accepimus: & ſerpentem latraſſe, cùm pulſus eſt regno Tarquinius.

Quodnam fuerit hoc miraculum, latius explicat infrà libr. 25. c. 2.

De natura equorum. CAP. XLII.

EIdem Alexandro & equi magna raritas contigit: Bucephalon eum vocarunt, ſiue ab aſpectu toruo, ſiue ab inſigni taurini capitis armo impreſſi. Sedecim talentis ferunt ex Philonici Pharſalij grege emptum etiamtum puero capto eius decore. Neminem hic alium, quàm Alexandrum, regio inſtratus ornatu, recepit in ſedem, alios paſſim reiiciens. idem in præliis memoratæ cuiuſdam prohibetur operæ, Thebarum oppugnatione vulneratus in alium tranſire Alexādrum non paſſus: multa præterea eiuſdem modi, propter quæ rex defuncto ei duxit exequias: vrbemq; tumulo circundedit nomine eius. Nec Cæſaris Dictatoris quenquam alium recepiſſe dorſo equus traditur: idemque humanis ſimiles pedes priores habuiſſe, hac effigie locatus ante Veneris Genetricis ædem. Fecit & Diuus Auguſtus equo tumulum, de quo Germanici Cæſaris carmen eſt. Agrigenti complurium equorum tumuli pyramides habent. Equum adamatum à Semiramide vſque ad coitum Iuba author eſt. Scythæ quidem equitatus & equorum gloria ſtrepunt. Occiſo denique ipſorum regulo ex prouocatione dimicante, hoſtem cùm victor ad ſpoliandum veniſſet, ab equo eius ictibus morſuque confectum. Alium detracto oculorum operimēto, & cognito cum matre coitu, petiiſſe prærupta, atque exanimatum. † Equæ eadem ex cauſa in Reatino agro laceratum prorigam inuenimus. Nanque & cognationum intellectus in iis eſt: itaque in grege prioris anni ſorore libentius etiam, quàm matre, equa comitatur. Docilitas tanta eſt, vt vniuerſus Sybaritani exercitus equitatus ad ſymphoniæ cantum ſaltatione quadam moueri ſolitus inueniatur. Iidem præſagiunt pugnam, & amiſſos lugent dominos lacrymaſque interdum deſiderio fundunt. Interfecto Nicomede rege, equus eius inedia vitam finiuit. † Philarchus refert Centaretum è Galatis, in prælio occiſo Antiocho, potitum equo eius conſcendiſſe ouantem. At illum indignatione accenſum domitis frænis, ne regi poſſet, præcipitem in abrupta iſſe, exanimatumque vnà. Philiſtus à Dionyſio relictum in cœno hærentem, vt ſeſe euelliſſet, ſecutum veſtigia domini, examine apum iubæ inhærente eóque oſtento tyrannidem à Dionyſio occupatam. Ingenia eorum inenarrabilia iaculantes obſequio experiuntur, difficiles conatus corpore ipſo nixúque inuitantium. Iam tela humi collecta

† Qua eadem ex cauſa.

† Hiſtoriæ ratio exigit vt ſic legatur: Philarchus refert Cētareto è Galatis in prælio occiſo, Antiochū potitum equo eius, conſcendiſſe ouantem. Cui lectioni apertiſſimè ſuffragatur Solinus. c. 46. Item Appian. in Syr. & Lucian. in Zeuxi de ſeu Antiocho.

lecta equiti porrigunt. Nam in circo ad currus iuncti, non dubiè intellectum adhortationis & gloriæ fatentur. Claudij Cæsaris Secularium ludorum Circensibus excusso in carceribus auriga, albati equi palmam occupauere, primatum obtinuere, opposita effundentes, omnia quæ contra æmulos debuissent peritissimo auriga insistente, facientes: cùm puderet hominum artes ab equis vinci, peracto legitimo cursu ad metam stetere. Maius augurium apud priscos, plebeiis Circensibus excusso auriga, ita vt si staret, in Capitoliũ cucurrisse equos:ᵃ sedemq; ter lustrasse: maximũ verò, eôdem peruenisse ab Veiis cum palma & corona, effuso Ratumena, qui ibi vicerat: vnde posteà nomen portæ est. Sarmatæ longinqua itinera acturi, inedia pridie præparant eos, exiguum tantùm potum impartientes: atq; ita per centena millia & quinquaginta cõtinuo cursu euntibus insident. Viuunt annis quidã quinquagenis: fœminæ minore spatio: eædem quinquennio finem crescendi capiunt, mares anno addito. Forma equorũ, quales maximè legi oporteat, pulcherrimè quidem Virgilio vate absoluta est. Sed & nos diximus in libro de iaculatione equestri condito: & ferè inter omnes constare video. Diuersa autẽ Circo ratio quæritur. Itaq; cùm bimi in alio subigãtur imperio, nõ ante quinquennes ibi certamen accipit. Partum in eo genere vndenis mensibus ferunt, duodecimo gignũt. Coitus verno æquinoctio bimo vtrinq; vulgaris: sed à trimatu firmior partus. Generat mas ad annos trigintatres, vtpote cùm à Circo post vicesimũ annũ mittantur ad sobolem reparandã.† Et ad quadraginta durasse tradunt, adiutũ modò in attollenda priore parte corporis. Sed ad generandũ paucis animalium minor fertilitas: qua de causa per interualla admissuræ dantur: nec tamen quindecim initus eiusdem anni valet tolerare. Equarum libido extinguitur iuba tonsa. Gignunt annis omnibus ad quadragesimum. Vixisse equum septuagintaquinq; annos proditur. In hoc genere grauida stans parit, præterq; cæteras fœtũ diligit. Et sanè equis amoris innasci veneficiũ, hippomanes appellatũ, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro: quod statim edito partu deuorat fœta, aut partũ ad vbera nõ admittit,ᵃᵃ si quis præreptũ habeat. Olfactu in rabiem id genus agitur. Amissa parẽte in grege armenti: reliquæ fœtæ educant orbum. Terram attingere ore triduo proximo, quàm sit genitus, negant posse. Quò quis acrior, in bibendo profundius nares mergit. Scythæ per bella fœminis vti malunt, quoniam vrinam cursu non impedito reddant. Constat in Lusitania circa Olyssiponem oppidum & Tagum amnem equas Fauonio flante obuersas animalem concipere spiritũ, idq́; partum fieri, & gigni pernicissimũ ita, sed trienniũ vitæ non excedere. † In eadem Hispania Gallica gens, & Asturica, equini generis, quos thieldones vocamus, minori forma appellatos asturcones gignunt: quibus non vulgaris in cursu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio: vnde equis tolutim carpere incursus traditur arte. Equo ferè, qui homini morbi, præterq́ue vesicæ conuersio, sicut omnibus in genere veterino.

ᵃ ædemq́;

† Plenius vetusti codices: Opunte & ad quadraginta durasse tradunt. De qua lectione si quis ambigat, adeat Aristotelẽ Histo. anima. lib. 6. cap. 22. vnde totus hic locus huc est translatus.

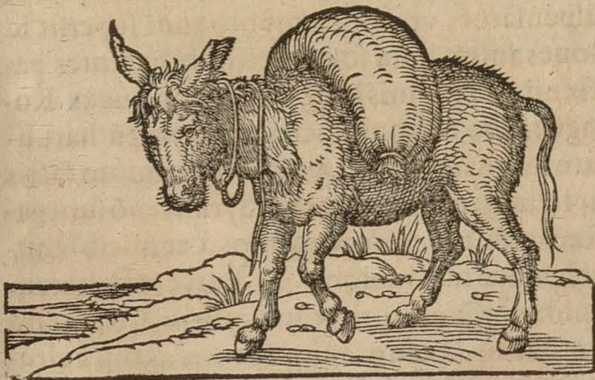
ᵃᵃ Distingue sic, Si quis præreptum habeat, olfactu in rabiem id genus agit. Ex Arist. loco iam citato.

† Tolerabilior videtur lectio quam ex codice Toletano eruit Pintianus: In eadem Hispania Callaica gens est & Asturica. Equini generis hic sunt, quos thieldones vocamus. Minori fama appellatos asturcones gignunt.

† intermissione

De Asinis. CAP. XLIII.

ASinum cccc. nummûm emptum Q. Axio Senatori author est M. Varro, haud scio an omniũ pretio animalium victo: opera sine dubio geruli mirifica, arando quoque, sed mularum maximè progeneratione. Patria etiam spectatur in his, Arcadicis in Achaia, in Italia Reatinis. Ipsum animal frigoris maximè impatiens: ideo non generatur in Ponto: nec æquinoctio verno, vt cætera pecua, admittitur, sed solstitio. Mares † in remissione operis deteriores. Partus à tricesimo mense ocyssimus, sed à trimatu legitimus: totidem, quot equæ, & eisdem mensibus, & simili modo. Sed incontinens vterus vrinam genitalem reddit, ni cogatur in cursum verberibus à coitu. Raro geminos parit: paritura lucem fugit, & tenebras quærit, ne conspiciatur ab homine. Gignit tota vita, quæ est ei ad trigesimum annũ. Partus charitas summa, sed aquarum tædium maius. Per

ignes ad fœtus tendunt: eædem, si riuus minimus intersit, horrent ita, vt pedes omnino caueant tingere. Nec nisi assuetos potant fontes, qui sunt in pecuariis, atque ita sicco tramite ad potum eant: nec pontes transeunt, per raritatem eorum translucentibus fluuiis. Mirumq́ue dictu, sitiunt: & si immutentur aquæ, vt bibant cogendæ exorandæúe sunt. Nec nisi spatiosa incubitant laxitate. Varia nanque somnio visa concipiunt, ictu pedum crebro: qui nisi per inane emicuerit, repulsu durioris materiæ claudicatem illico affert. Quæstus ex iis opima prædia exuperat. Notum est, in Celtiberia singulas quadragenis millibus nummorum enixas. Ad mularum maximè partus, aurium referre in his & palpebrarum pilos aiunt. Quamuis enim vnicolor reliquo corpore, totidem tamen colores, quot ibi fuere, reddit. Pullos earum epulari Mecœnas instituit, multum eo tempore prælatos onagris: post eum interiit authoritas saporis. Asino moriente viso, celerrimè id genus deficit.

De Mulis. CAP. XLIIII.

EX Asino & Equa Mulus gignitur mense xij. animal viribus in labores eximium. Ad tales partus equas neque quadrimis minores, neque decennibus maiores legunt: arcerique vtrunq; genus ab altero narrant, nisi in infantia eius generis, quod

ineant, lacte hausto. Quapropter surreptos pullos in tenebris equarum vberi, asinarúmve equuleos admouent. Gignitur etiam mula ex equo & asina, sed effrænis & tarditatis indomitæ. Lenta omnia esse vetulis. Conceptum ex equo, secutus asini coitus, abortu perimit: non item ex asino equi. Fœminas à partu optimè septimo die impleri, obseruatum est: mares fatigatos melius implere. Quę non prius, quàm dentes, quos pullinos appellant, iaciat, conceperit, sterilis intelligitur, & quæ non primo initu generare cœperit. Equo & asina genitos mares, † hinulos antiqui vocabant: contraque mulos, quos asini & equę generarent. Obseruatum, è duobus diuersis generibus nata, tertij generis fieri, & neutri parentum esse similia: eaque ipsa, quæ sunt ita nata, non gignere, in omni animalium genere: idcirco mulas non parere. Est in Annalibus nostris, peperisse sæpe, verùm prodigij loco habitum. Theophrastus vulgò parere in Cappadocia tradit: sed esse id animal ibi sui generis. Mulæ calcitratus inhibetur vini crebriore potu. In plurium Græcorum est monumentis, cum equa muli coitu natum, quem vocauerint † hinnum, id est, paruum mulum. Generantur ex equa & onagris mansuefactis mulæ veloces in cursu, duritia eximia pedum, verùm strigoso corpore, indomito animo, sed generoso. Onagro & asina genitus omne antecellit. Onagri in Phrygia & Lycaonia præcipui. Pullis eorum, ceu præstantibus sapore, Africa gloriatur, quos lalisiones appellant. Mulum lxxx. annis vixisse, Atheniensium monumentis apparet. Eo gauisi, cùm templum in arce facerent, quod derelictus senecta, cadentia iumenta comitatu nisuque exhortaretur, decretum fecere, quo caueretur, ne fumentarij negotiatores ab incerniculis eum arcerent.

† *Melius, hinnos. ita hoc genus appellante & Columella lib. 6. c. 35. nomenq; hoc à patris, hoc est, equi hinnitu deducente.*

† *Rectius Ginnum: vt apud Aristot. Histo. animal. lib. 6. c. 24. & lib. 2. de Generat. animal. cap. vltimo.*

De Bubus. CAP. XLV.

BVbus Indicis camelorum altitudo traditur, cornua in latitudinem quaternorum pedum. In nostro orbe Epiroticis laus maxima, à Pyrrhi (vt ferunt) iam inde regis cura. Id consecutus est, † non ante quadrimatum ad partus vocando. Prægrandes itaque fuere, & hodieque reliquiæ stirpium durant. At nunc anniculæ ad fœcunditatem poscuntur, tolerantius tamen bimæ. Tauri generationem quadrimi implent: & singulis † denæ eodem anno traduntur. Si autem post coitum ad dextram partem abeant tauri, generatos mares esse: si in læuam fœminas. Conceptio vno initu peragitur: quæ si fortè errauit, vigesimo pòst die marem fœmina repetit. Pariunt mense decimo: quicquid ante genitum, inutile est. Sunt authores, ipso complente decimum mensem die parere. Gignunt rarò geminos. Coitus à Delphini exortu ad pridie Nonas Ianuarij diebus † xxx. aliquibus & autumno: gentibus quidem, quæ lacte viuunt, ita dispensatur, vt omni tempore anni supersit id alimentum. Tauri non sæpiùs, quàm bis die, ineunt. Boues animalium soli, & retro ambulantes pascuntur: apud Garamantas quidem haud aliter. Vita fœminis xv. annis longissima, maribus xx. Robur in quimatu. Lauatione calidæ aquæ traduntur pinguescere, & si quis incisa cute spiritū harundine in viscera adigat. Non degeneres existimandi etiam minus laudato aspectu. Plurimum lactis Alpinis, quibus minimū corporis, plurimū laboris, capite, non ceruice, iunctis. Syriacis nō sunt palearia, sed gibber in dorso. Carici quoq; in parte Asiæ fœdi visu, tubere super armos à ceruicib⁹ eminente, luxatis cornibus, excellentes in opere narrantur: cætero nigri coloris candidíve, ad laborem damnantur. Tauris minora, quàm bubus, cornua, tenuioraq;. Domitura boum in trimatu, posteà sera, ante præmatura. Optimè cum domito iuuencus imbuitur. Socium enim laboris agriq; culturæ habemus hoc animal, tantæ apud priores curæ, vt sit inter exempla damnatus à populo Romano, die dicta, qui concubino procaci rure omasum edisse se negante, occiderat bouē, actusq; in exilium, tanquam colono suo interempto. Tauris in aspectu generositas, torua fronte, auribus setosis, cornibus in procinctu dimicationem poscentibus. Sed tota comminatio prioribus in pedibus stat, ira gliscente alternos replicans, spargensq; in altum harenā, & solius animaliū eo stimulo ardescens. Vidimus de imperio dimicātes, & ideo demōstratos rotari, cornibus cadētes excipi, iterumq; resurgere, modò iacentes ex humo tolli, bigarumq; etiā cursu citato, velut aurigas, insistere. Thessalorum gentis inuentū est, equo iuxta quadrupedāte cornu intorta ceruice tauros necare: primus id spectaculum dedit Romæ Cæsar Dictator. Hinc victimæ opimæ & lautissima Deorum placatio. Huic tantùm animali omnium, quibus procerior cauda, non statim nato consummatæ, vt cæteris, mensuræ: crescit vni, donec ad vestigia ima perueniat. Quamobrē victimarū probatio in vitulo, vt articulum suffra-

† *Arist. operis iam citati lib. 8. c. 7. de Epiroticis agens bubus, quas et Pyrrhicas nominat, sic habet: Ἐννέα ἔτη διατηροῦσιν ἀνοχεύτους· hoc est, nouem annis à coitu prohibent. Quo fit, vt hìc Plinij locus mendæ, suspicione non vacet.*

† *Aliás, quindena: quē vaccarum numerum Columella quoque & Palladius singulis tauris attribuunt.*

† *Aliâs, quadraginta. qui dierum numerus & apud Varro. legitur lib 2. Rei rust. capit. 5.*

suffraginis contingat: breuiore non litant. Hoc quoque notatum, vitulos ad aras humeris hominis allatos non ferè litare, sicut nec claudicante, nec aliena hostia Deos placari, nec trahente se ab aris. Est frequens in prodigiis priscorum, bouem locutum: Quo nuntiato, Senatum sub dio haberi solitum.

De Api boue. CAP. XLVI.

Bos in Aegypto etiam numinis vice colitur, Apim vocant. Insigne ei, in dextro latere candicans macula, cornibus Lunæ crescere incipientis, † Nodus sub lingua, quem cantharum appellant. Non est fas eum certos vitæ excedere annos, mersumque in sacerdotum fonte enecant, quæsituri luctu alium, quem substituat: & donec inuenerint, mœrent, derasis etiam capitibus: nec tamen vnquam diu quæritur. Inuentus deducitur Memphim à sacerdotibus. Sunt delubra ei gemina, quæ vocant thalamos, auguria populorum. Alterum intrasse lætum est, in altero dira portendit. Responsa priuatis dat, è manu consulentium cibum capiendo. Germanici Cæsaris manum auersatus est, haud multò pòst extincti. Cæterò secretus, cùm se proripuit in cœtus, incedit summotu lictorum, grexque puerorũ comitatur carmen honori eius canentium: intelligere videtur, & adorari velle. Hi greges repentè lymphati futura præcinunt. Fœmina bos semel ei anno ostenditur, suis & ipsa insignibus, quanquam aliis: semperque eodem die & inueniri eam, & extingui tradunt. Memphi est locus in Nilo, quem à figura vocant Phialam, omnibus annis ibi auream pateram argenteamq; mergentes, diebus quos habet natales Apis: septem hi sunt: mirumque neminem per eos à crocodilis attingi: octauo post horam diei sextam redire belluæ feritatem.

† *Consule de hoc loco Cælium. Rhodig. lib. 8. cap. 5.*

De natura pecorum, & generatione eorum. CAP. XLVII.

Magna & pecori gratia, vel in placamentis Deorum, vel in vsu vellerum. Vt boues victum hominum excolunt, ita corporum tutela pecori debetur. Generatio bimis vtrinque ad nouenos annos, quibusdam & ad decimum. Primiparis minores fœtus. Coitus omnibus † ad Arcturi occasum, id est, à tertio Idus Maias, ad Aquilæ occasum, x. Calendas Aug. Gerunt partum diebus cl. Postea concepti inualidi. Cordos vocabant antiqui post id tempus natos. Multi hybernos agnos præferunt vernis, quoniam magis intersitante solstitium, quàm ante brumam firmos esse, solumque hoc animal vtiliter bruma nasci. Arieti naturale agnas fastidire, senectã ouium consectari: & ipse senecta melior, illis quoq; vtilior. Ferocia eius cohibetur, cornu iuxta aurem terebrato. Dextro teste præligato fœminas generat, læuo mares. Tonitrus solitariis ouibus abortus inferunt. Remedium est congregare eas, vt cœtu iuuentur. Aquilonis flatu mares cõcipi dicunt, Austri fœminas: atque in eo genere arietum maximè spectantur ora: quia cuius coloris sub lingua habuere venas, eius & lanicium est in fœtu, variumque si plures fuere: & mutatio aquarum potusq; variat. Ouium summa genera duo, tectum & colonicum: illud mollius, hoc in pascuo delicatius, quippe cùm tectum rubis vescatur. Operimenta eis ex Arabicis præcipua.

† *Omninò legendũ, Ab Arcturi occasu tum ex vetustiss. codic. tum ex Varrone libro & cap. 2. tum propter id quod sequitur, id est à tertio Id. Maias. Arcturum enim eo die occidere, ex ipso natum est Plinio libro 18. cap. 27.*

De generibus lanarum, & vestium. CAP. XLVIII.

Lana autem laudatissima Apula, & quæ in Italia Græci pecoris appellatur, alibi Italica. Tertium locum Milesiæ oues obtinent. Apulæ breues villo, nec nisi penulis celebres. Circa Tarentum Canusiumque summam nobilitatem habent. In Asia verò eodem genere Laodiceæ. Alba circumpadanis nulla præfertur, nec libra centenos nummos ad hoc æui excessit vlla. Oues non vbiq; tondentur: durat quibusdam in locis vellendi mos. Colorũ plura genera: quippe cùm desint etiam nomina eis, quas natiuas appellant, aliquot modis. Hispania nigri velleris præcipuas habet. Pollentia iuxta Alpes cani: Asia rutili, quas Erythræas vocant: item Bætica: Canusium fului: Tarentum & suæ pulliginis. Succidis omnibus † vsus medicatus. Istriæ Liburniæque pilo propior, quàm lanæ, pexis aliena vestibus, & quam sola ars scutulato textu cõmendat in Lusitania. Similis circa Piscenas prouinciæ Narbonensis: similis & in Aegypto, ex qua vestis detrita vsu tingitur, rursusq; æuo durat. Est & hirtæ pilo crasso in tapetis antiquissima gratia: iam certè priscos iis vsos, Homerus author est. Aliter hæc Galli pingunt, aliter Parthorum gentes. Lanæ & per se coactæ vestem faciunt: & si addatur acetum, etiam ferro resistunt: imò verò etiam ignibus, nouissimo sui purgamento: quippe ahenis polientium extracta, in tomenti vsum veniunt, Galliarum, vt arbitror, inuento: certè Gallicis hodie nominibus discernitur: nec facilè dixerim, qua id ætate cœperit. Antiquis enim torus è stramento erat, qualiter etiam nunc in castris gausape. Patris mei memoria cœpere amphimalla nostra, sicut villosa etiam ventralia. Nam tunica lati claui in modum gausape texi nunc primũ incipit. Lanarum nigræ nullum colorem bibunt. De reliquarũ infectu suis locis dicemus, in conchyliis marinis, aut

† *Vetust. cod. medicata vis*

herbarum natura. Lanam cum colo & fuso Tanaquilis, quæ eadem Caia Cæcilia vocata est, in templo Sangi durasse, prodente se, author est M. Varro: factamque ab ea togam regiam vndulatã in æde Fortunæ, qua Ser. Tullius fuerat vsus. Inde factũ, vt nubentes virgines comitaretur colus compta, & fusus cum stamine. Ea prima texuit rectã tunicã, quales cum toga pura tyroni induuntur, nouæq; nuptæ. Vndulata vestis primò è lautissimis fuit: inde sororiculata defluxit. Togas rasas Phrygianasq;, Diui Augusti nouissimis temporibus cœpisse, scribit Fenestella. Crebræ papaueratæ antiquiorem habent originem, iam sub Lucilio Poeta in Torquato notatæ. Prætextæ apud Hetruscos originem inuenere. Trabeis vsos accipio reges: pictas vestes iam apud Homerum fuisse, vnde triumphales natæ. Acu facere id Phryges inuenerunt, ideoque phrygiones appellati sunt. Aurum intexere in eadem Asia inuenit Attalus rex: vnde nomen Attalicis. Colores diuersos picturæ intexere Babylon maximè celebrauit, & nomen imposuit. Plurimis verò liciis texere, quæ polymita appellãt, Alexandria instituit scutulis diuidere, Gallia. Metellus Scipio triclinaria Babylonica sestertiûm octingentis millibus vænisse iam tunc, posuit in Capitonis criminibus, quæ Neroni principi † quadragies sestertio nuper stetere. Serui Tullij prætextæ, quibus signum Fortunæ ab eo dicatæ coopertum erat, durauere ad Seiani exitum. Mirumque fuit nec defluxisse eas, nec teredinum iniurias sensisse annis DLX. Vidimus iam & viuentium vellera, purpura, cocco, conchylio, † sesquilibris infecta, velut illa sic nasci cogente luxuria. In ipsa oue satis generositatis ostenditur breuitate crurum, ventris vestitu: quibus nudus esset, apicas vocabant, damnabantque. Syriæ cubitales ouium caudæ, plurimumque in ea parte lanicij. Castrari agnos, nisi quinquemestres, præmaturum existimatur.

† Budæus li. 2. de Asse legit, quadringêties sestertio.

† sesquipondialibus.

De Musmone. CAP. XLIX.

Est & in Hispania, sed maximè Corsica, non maximè absimile pecori, genus musmonum, caprino villo, quàm pecoris velleri, propius. Quorum è genere & ouibus natos prisci Vmbros vocarunt. Infirmissimum pecori caput: quamobrem auersum à Sole pasci cogendum. Quàm stultissima animalium lanata. Quà timuere ingredi, vnum cornu raptum sequuntur. Vita longissima anni x. in Aethiopia xiij. Capris eodem loco xj. in reliquo orbe plurimum octoni. Vtrunque genus intra coitum impletur.

De Capris & generatione earum. CAP. L.

Capræ pariunt & quaternos, sed rarò admodum. Ferunt quinque mensibus, vt oues. Capræ pinguetudine sterilescunt. † Trimæ minus vtiliter generant, & in senecta, nec vltra quadrienniũ.

Incipiunt septimo mense, adhuc lactentes. Mutilum in vtroque sexu vtilius. Primus in die coitus non implet: sequens efficacior, ac deinde. Concipiunt Nouembri mense, vt Martio pariant turgescentibus virgultis, aliquando anniculæ, semper bimæ † in trimatu inutiles. Pariunt octonis annis. Abortus frigori obnoxius. Oculos suffusos capra iunci puncto sanguine exonerat, caper rubi. Solertiam eius animalis Mutianus visam sibi prodidit in ponte prætenui, duabus obuiis è diuerso: cùm circumactum angustiæ non caperent, nec reciprocationem longitudo in exilitate cæca, torrente rapido minaciter subterfluente, alteram decubuisse, atque ita alteram proculcatæ supergressam. Mares quàm maximè simos, longis auriculis infractis, armis quàm villosissimis probant. Fœminarum generositatis insigne, laciniæ corporibus è ceruice binæ dependentes. Non omnibus cornua: sed quibus sunt, in his & indicia annorum per incrementa nodorum. Mutilis lactis maior vbertas. Auribus eas spirare, non naribus, nec vnquam febri carere, Archelaus author est: ideo fortassis anima his, quàm ouibus, ardentior, calidioresque concubitus. Tradunt & noctu non minus cernere, quàm interdiu: ideo si caprinum iecur vescantur, restitui vespertinam aciem his, quos Nyctalopas vocant. In Cilicia, circaque Syrtes villo tonsili vestiuntur. Capras in occasum decliui Sole, in pascuis negant contueri inter sese, sed auersas iacere: reliquis autem horis auersas, & inter cognationes. Dependet omnium mento villus, quem aruncum vocant: hoc si quis apprehensam ex grege vnam trahat, cæteræ stupentes spectant. Id etiam euenire, cùm quandam herbam aliqua ex eis momorderit. Morsus earum arbori exitialis. Oliuam lambendo quoque sterilem faciunt, eaque ex causa Mineruæ non immolantur.

† Pintianus ex Toletano codice legit, ante trimos, vt hoc de hircis intelligatur. Nam de capris infrà dicturus est.

† Legendum In trimatu vtiles adstipulãte Columella lib. 7. ca. 6. & Palladio libro 12. tit. 12. vbi capras anniculas bimásve fœtui educando inutiles tradũt, in trimatu verò vtilissimas.

De suibus & natura earum. CAP. LI.

Svilli pecoris admissura à Fauonio ad æquinoctium vernum, ætatis viij. mense: quibusdam in locis etiam iiij. vsq; ad vij. annum. Partus bis anno: tempus vtero iiij. mensiũ: numerus fœcunditatis ad vicenos: sed educare tam multos nequeũt. Diebus x. circa brumã statim dentatos nasci, Nigidius tradit. Implentur vno coitu, qui & geminatur propter facilitatem abortiendi. Remedium, ne prima subatione, neque antè flaccidas aures coitus fiat. Mares non vltra trimatũ generãt. Fœminæ

senectute

senectute fessæ, cubantes coeunt. Comesse foetus his, non est prodigium. Suis foetus sacrificio † die quinto purus est, pecoris die octauo, bouis xxx. Coruncanus ruminales hostias, donec bidentes fierent, puras negauit. Suem oculo amisso putant citò extingui: alioqui vita ad xv. annos, quibusdam & vicenos. Verùm efferantur, & aliàs obnoxium genus morbis, anginæ maximè, & strumę. Index suis inualidæ, cruor in radice setæ dorso euulsæ, caput obliquum in incessu. Penuriam lactis præpingues sentiunt, & primo foetu minus sunt numerosæ. In luto volutatio generi grata. Intorta cauda: id etiam notatum, facilius litare, in dexterum, quàm in læuum, detorta. Pinguescunt lx. diebus, sed magis tridui inedia saginatione orsa. Animalium hoc maximè brutum, animamque ei pro sale datam non illepidè existimabatur. Compereum agnitam vocem suarij furto abactis, morsoq; nauigio inclinatione lateris vnius remeasse. Quin & duces in vrbe forū nundinarium domosq; petere discūt: & feri sapiunt vestigia palude confundere, vrina fugam leuare. Castrantur foeminæ quoque sicuti cameli, post bidui inediam, suspensæ † pernis primoribus, vulua recisa: celerius ita pinguescunt. Adhibetur & ars iecori foeminarum, sicut anserum, inuentum M. Apicij, fico carica saginatis, ac satie necatis repentè mulsi potu dato. Neque alio ex animali numerosior materia ganeæ: quinquaginta propè sapores, cùm cæteris singuli. Hinc Censoriarum legum paginæ, interdictaq; coenis abdomina, glandia, testiculi, vuluæ, sincipita verrina, vt tamen Publij Mimorum Poetæ coena, postquàm seruitutem exuerat, nulla memoretur sine abdomine, etiam vocabulo suminis ab eo imposito. Placuere autem & feri sues. Iam Catonis Censoris orationes aprugnum exprobrant callum. In tres tamē partes diuiso, media ponebatur lumbus aprugnus appellata. Solidum aprum Romanorum primus in epulis apposuit P. Seruilius Rullus, pater eius Rulli, qui Ciceronis Consulatu legem agrariam promulgauit. Tam propinqua origo nūc quotidianæ rei est. Et hoc Annales notarunt, horum scilicet ad emendationem morum: quibus notata quidem coena, sed in principio, bini ternique pariter mandantur apri.

† *Varro lib. 2. c. 4. negat foetum suillū ante decimum à partu diem aut purum esse, aut sacrificijs idoneum. Quamobrē & hic nonnulli, Decimo die, legere malunt, quàm quinto.*

† *Arist. lib. 9. Hist. animal. cap. vltimo, sic habet: κρεμάζαντες ὀπισθίων σκελῶν. Quo fit, vt & hic nonnulli, posterioribus pernis, legere malint, quàm prioribus.*

De viuarijs bestiarum. CAP. LII.

Viuaria horum cæterorumque syluestrium, primus togati generis inuenit Fuluius Lippinus, qui in Tarquiniensi feras pascere instituit. Nec diu imitatores defuere L. Lucullus, & Q. Hortensius. Sues feræ semel anno gignunt. Maribus in coitu plurima asperitas. Tunc inter se dimicant, indurantes attritu arborum costas, lutoque se tergorantes. Foeminæ in partu asperiores, & ferè similiter in omni genere bestiarum. Apris maribus, non nisi anniculis generatio. In India cubitales dentium flexus ex gemini rostro, totidem à fronte ceu vituli cornua, exeunt. Pilus æreo similis agrestibus, cæteris niger. At in Arabia suillum genus non viuit.

De semiferis animalibus. CAP. LIII.

In nullo genere æquè facilis mistura cum fero, qualiter natos antiqui hybridas vocabant, ceu semiferos, ad homines quoque vt in C. Antorium Ciceronis in Consulatu collegam, appellatione translata. Non in suibus tantùm, sed in omnibus quoque animalibus, cuiuscunque generis vllū est placidum, eiusdem inuenitur & ferum, vtpote cùm hominum etiam syluestrium tot genera prædicta sint. Capræ tamen in plurimas similitudines transfigurantur. Sunt capreæ, sunt rupicapræ, sunt ibices pernicitatis mirandæ, quanquàm onerato capite vastis cornibus, gladiorumque vaginis: in hęc se librant, vt tormento aliquo rotati in petras, potissimùm è monte aliquo in alium transilire quærentes, atque recussu pernicius, quò libuerit, exultant. Sunt & oryges, soli quibusdam dicti contrario pilo vestiri, & ad caput verso. Sunt & damæ, & pygargi, & strepsicerotes, multaq; alia haud dissimilia. Sed illa Alpes, hæc transmarini situs mittunt.

De simijs. CAP. LIIII.

Simiarum quoque genera hominis figuræ proxima, caudis inter se distinguūtur. Mira solertia, visco inungi, laqueisque calceari imitatione venantium tradunt. Mutianus & latrunculis lusisse fictis cera, nuces visu distinguere: Luna caua tristes esse, quibus in eo genere cauda sit nouam exultatione adorare: nam defectum siderum & cæteræ pauent quadrupedes. Simiarum generi præcipua erga foetum affectio. Gestant catulos, quos mansuefactæ intra domos pepetere, omnibus demonstrant, tractarique gaudent, similes gratulationem intelligentis. Itaque magna ex parte complectendo necant. Efferatior cynocephalis natura, sicut mitissima Satyris, & Sphingibus. Callitriches tota penè aspectu differunt: barba est in facie, cauda latè fusa primori parte. Hoc animal negatur viuere in alio, quàm in Aethiopiæ, quo gignitur, cælo.

De leporibus & cuniculis. CAP. LV.

ET leporum plura sunt genera: In Alpibus candidi, quibus hybernis mẽsibus pro cibatu niuem credunt esse: certè liquescente ea rutilescunt annis omnibus: & est alioqui animal intolerandi rigoris alumnum. Leporum generis sunt & quos Hispania cuniculos appellat fœcunditatis innumeræ, famemque Balearibus insulis, populatis messibus afferentes. Fœtus ventre exectos vel vberibus ablatos nõ repurgatis interaneis, gratissimo in cibatu habent: laurices vocant. Certum est, Balearicos aduersus prouentum eorum auxilium militare à Diuo Augusto petisse. Magna propter venatum eum viuerris gratia est. Iniiciunt eas in specus, qui sunt multifores in terra, vnde & nomen animali: atq; ita eiectos supernè capiunt. Archelaus author est, quot sint corporis cauernæ ad excrementa lepori, totidem annos esse ætatis. Varius certè numerus reperitur. Idem vtranq; vim singulis inesse, ac sine mare æquè gignere. Benigna circa hoc natura, innocua & esculenta animalia fœcunda generauit. Lepus omnium prædæ nascens, solus præter dasypodem superfœtat, aliud educans, aliud in vtero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter. Necnon & vestes leporino pilo facere, tentatum est, tactu non perinde molli, vt in cute, propter breuitatem pilis dilabidas.

De semiferis. CAP. LVI.

HI mansuescunt raro, cum fieri dici iure non possint. Complura nanque sunt nec placida nec fera, sed mediæ inter vtrunq; naturæ, vt in volucribus, hirundines, apes, in mari delphini.

De muribus & gliribus. CAP. LVII.

QVo in genere multi & hos incolas domuum posuere mures, haud spernendum in ostentis etiam publicis animal. Arrosis Lauinij clypeis argenteis, Marsicum portendêre bellum: Carboni Imperatori apud Clusium fasciis, quibus in calceatu vtebatur, exitium. Plura eorum genera in Cyrenaica regione, alij lata fronte, alij acuta, alij herinaceorum genere pungentibus pilis. Theophrastus author est, in Gyaro insula cùm incolas fugassent, ferrum quoq; rosisse eos, id quod natura quadam & ad Chalybas facere in ferrariis officinis. Aurariis quidem in metallis, ob hoc aluos eorũ excidi, semperq; furtum id deprehendi: tantam esse dulcedinem furandi. Væniisse murem cc. nummis, Casilinum obsidente Annibale: eumq; qui vendiderat fame interiisse, emptorem vixisse, Annales tradunt. Cùm candidi prouenere, lætum faciunt ostentum. Nam soricum occentu dirimi auspicia, Annales refertos habemus. Sorices & ipsos hyeme condi, author est Nigidius, sicut glires: quos Censoriæ leges, princepsque M. Scaurus in Consulatu, non alio modo cœnis ademere, quàm conchylia, aut ex alio orbe conuectas aues. Semiferum & ipsum animal, cui viuaria in doliis idem qui apris, instituit. Qua in re notatum, non congregari, ni populares eiusdem syluæ: & si misceantur alienigenæ, amne vel monte discreti, interire dimicando. Genitores suos fessos senecta, alunt insigni pietate. Senium finitur hyberna quiete. Conditi enim & hi cubant: rursus æstate iuuenescunt, simili & nitelis quiete.

Quæ animalia quibus locis non sint. CAP. LVIII.

MIrum rerũ naturam non solùm alia aliis dedisse terris animalia, sed in eodem quoq; situ quædam aliquibus locis negasse. In Mæsia sylua Italiæ, non nisi in parte reperiuntur hi glires. † In Lycia dorcades non transeunt montes Syris vicinos: onagri montem qui Cappadociam à Cilicia diuidit. In Hellesponto in alienos fines non commeant cerui: & circa Arginussam Elatum montem non excedunt, auribus etiam in monte fissis. In Poroselene insulà viam mustelæ non transeunt: in Bœotiæ Lebadia illatæ solum ipsum fugiunt, quæ iuxtà in Orchomeno tota arua subruunt, talpæ, quarum è pellibus cubicularia vidimus stragula. Adeò ne religio quidem à portentis summouet delicias. In Ithaca lepores illati moriũtur, extremis quidem in litoribus: in Ebusco cuniculi non sunt, scatent in Hispania Balearibusq;. Cyrenis mutæ fuere ranæ, illatis è continente vocalibus durat genus earum. Mutæ sunt etiam nunc in Seripho insula. Eædem aliò translatè canunt: quod accidere & in lacu Thessaliæ Sicendo tradunt. In Italia muribus araneis venenatus est morsus: eosdem vlterior Apennino regio non habet. Iidem vbicunq; sint, orbitam si transiere, moriuntur. In Olympo Macedoniæ monte non sunt lupi, nec in Creta insula. Ibi quidem non vulpes, vrsiue, atq; omnino nullũ maleficum animal, præter phalangium: aranei id genus, de quo dicemus suo loco. Mirabilius, in eadem insula ceruos, præterquàm in Cydoniatarum regione, non esse: item apros, & attagenas, herinaceos: in Africa autem nec apros, nec ceruos, nec capreas, nec vrsos.

† Legendum, In Cilicia. Ea enim regio Syriæ vicina est, Amano monte ab ea dirempta. Lycia autem totius Asiæ diametro à Syria distat.

Quæ aduenis noceant. CAP. LIX.

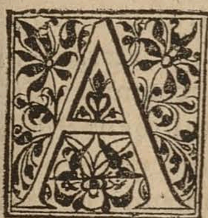
IAm quædam animalia indigenis innoxia, aduenas interimunt: sicut serpentes parui in Tirynthe, quos terra nasci proditur. Item in Syria angues, circa Euphratis maximè ripas, dormientes Syros non attingunt: aut etiam si calcati momordere, non sentiuntur maleficia: aliis cuiuscunq; gentis infesti, auidè & cum cruciatu exanimantes: quamobrem & Syri non necant eos. Contrà in Latmo Cariæ monte Aristoteles tradit à scorpionibus hospites non lædi, indigenas interimi. Sed reliquorum quoq; animalium, & præter terrestria indicemus genera.

C. PLINII

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER *NONVS.*

De aquatilium natura. CAP. I.

NIMALIVM, quę terreſtria appellauimus, hominum quadam conſortione degentia, indicata natura eſt. Ex reliquis minimas eſſe volucres conuenit. Quamobrem prius æquorum, amnium ſtagnorumq́ue dicentur.

Quare in mari maxima animalia. CAP. II.

SVnt autem complura in iis maiora etiam terreſtribus. Cauſa euidens, humoris luxuria. Alia ſors alitum, quibus vita pēdentibus. In mari autem tam latè ſupino, molliq́ue ac fertili accremento, accipiente cauſas genitales è ſublimi, ſemperq́ue pariente natura, pleraque etiam monſtrifica reperiuntur, perplexis & in ſemet aliter nunc flatu, nunc fluctu conuolutis ſeminibus atque principiis: vt vera fiat vulpi opinio, quicquid naſcatur in parte naturæ vlla, & in mari eſſe, præterq́ue multa, quæ nuſquam alibi. Rerum quidem, non ſolùm animalium ſimulachra eſſe, licet intelligere intuentibus vuam, gladium, ſerras, cucumim vero & colore & odore ſimilem: quò minus miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis.

De Indici maris belluis. CAP. III.

PLurima autem & maxima in Indicio mari animalia, è quibus balænæ quaternûm iugerum, priſtes ducenûm cubitorum: quippe vbi locuſtæ quaterna cubita impleant: anguillæ quoq; in Gange amne tricenos pedes. Sed in mari belluæ circa ſolſtitia maximè viſuntur. Tunc illic ruunt turbines, tunc imbres, tunc deiectæ montium iugis procellæ ab imò vertunt maria, pulſataſq́ue ex profundo belluas cum fluctibus voluunt, & aliâs tanta thynnorum multitudine, vt Magni Alexandri claſſis haud alio modo, quàm hoſtium Acie obuia contrarium agmen aduerſa fronte direxerit: aliter ſparſis non erat euadere: non voce, non ſonitu, non ictu, ſed fragore terrentur, nec niſi ruina turbantur. Cadara appellatur rubri maris peninſula ingens. Huius obiectu vaſtus efficitur ſinus, xij. dierum & noctium remigio enauigatus Ptolemæo regi, quando nullius auræ recipit afflatum. Huius loci quietum præcipua ad immobilem magnitudinem belluæ adoleſcunt. Gedroſos, qui Arbin amnem accolunt, Alexandri Magni claſſium præfecti prodidere, in domibus fores maxillis belluarum facere, oſſibus tecta contignare ex quibus multa quadragenûm cubitorum longitudinis reperta. Exeunt & pecori ſimiles belluæ ibi in terram, paſtæq; radices fruticum remeant: & quædam equorum, aſinorum, taurorum capitibus, quæ depaſcuntur ſata.

Quæ in quoq; Oceano maxima. CAP. IIII.

MAximum animal in Indico mari priſtis & balæna eſt: in Gallico Oceano phyſeter, ingentis columnæ modo ſe attollens, altiorq́ue nauium velis diluuiem quandam eructans. In Gaditano Oceano arbor in tantum vaſtis diſpanſa ramis, vt ex ea cauſa fretum nunquam intraſſe credatur. Apparent & rotæ appellatæ à ſimilitudine quaternis diſtinctæ radiis, modiolos earum oculis duobus vtrinque claudentibus.

De Tritonum, & Nereidum, & elephantorum marinorum figuris. CAP. V.

TIberio principi nuntiauit Olyssipponensium legatio ob id missa, visum auditumque in quodã specu concha canentem Tritonem, qua noscitur, forma: & Nereidum falsa non est, squamis modo hispido corpore, etiam quà humanam effigiem habent. Nanque hæc in eodem spectata litore est, cuius morientis etiam gannitum tristem accolæ audiuere longè. Et Diuo Augusto legatus Galliæ compluresin litore apparere exanimes Nereidas scripsit. Authores habeo in equestri ordine splendentes, visum ab his in Gaditano Oceano marinum hominem, toto corpore absoluta similitudine: ascendere eum nauigia nocturnis temporibus, statimque degrauari, quas insederit, partes: & si diutius permaneat, etiam mergi. Tiberio principe, contra Lugdunensis prouinciæ litus in insula simul trecentas amplius belluas reciprocans destituit Oceanus, miræ varietatis & magnitudinis, nec pauciores in Santonum litore: interque reliquas elephantos & arietes, candore tantùm cornibus assimulatis, Nereidas verò multas. Turanius prodidit, expulsam belluam in Gaditana litora, cuius inter duas pinnas vltimæ caudæ cubita sexdecim fuissent, dentes eiusdem cxx. maximi dodrantium mensura, minimi semipedum. Belluæ, cui dicebatur exposita fuisse Andromeda, ossa Romæ, apportata ex oppido Iudææ Ioppe, ostendit inter reliqua miracula in Aedilitate sua M. Scaurus longitudine pedum xl. altitudine costarum Indicos elephantos excedente, spinæ crassitudine sesquipedali.

De balænis & orcis. CAP. VI.

BAlænæ & in nostra maria penetrant. In Gaditano Oceano non antè brumam conspici eas tradunt, condi autem statis temporibus in quodam sinu placido & capaci, mirè gaudentes ibi parere. Hoc scire orcas, infestam his belluam, & cuius imago nulla repręsentatione exprimi possit alia, quàm carnis immensæ dentibus truculentæ. Irrumpunt ergo in secreta, ac vitulos earum, & fœtas, vel etiamnum grauidas lancinant morsu, incussæque ceu Liburnicarum rostris fodiunt. Illa ad flexum immobiles, ad repugnandum inertes, & pondere suo oneratæ, tunc quidem & vtero graues, pariendiue pœnis inualidæ, solùm auxilium nouere in altum profugere, & se toto defendere Oceano. Contrà, orcæ occurrere laborant, seseque opponere & cautium angustiis trucidare, in vada vrgere, saxis illidere. Spectantur ea prælia, ceu mari ipso sibi irato, nullis in sinu ventis, fluctibus verò ad anhelitus ictusque, quantos nulli turbines voluunt. Orca & in portu Ostiensi visa est, oppugnata à Claudio principe. Venerat tunc exædificante eo portum, inuitata naufragiis tergorum aduectorum è Gallia: satiansque se per complures dies, alueum in vado sulcauerat, accumulata fluctibus in tantum, vt circumagi nullo modo posset: & dum saginam persequitur, in litus fluctibus propulsa emineret dorso multum supra aquas carinæ vice inuersæ. Prætẽdi iussit Cæsar plagas multiplices inter ora portus: profectusque ipse cum prætorianis cohortibus populo Romano spectaculum præbuit, lanceas congerente milite è nauigiis assultantibus, quorum vnum mergi vidimus, reflatu belluæ oppletum vnda. Ora balęnæ habent in frontibus: ideoq; summa aqua natantes, in sublime nimbos afflant.

An spirent pisces, an dormiant. CAP. VII.

SPirant autem confessione omnium & paucissima alia in mari, quæ internorum viscerum pulmonem habent, quoniam sine eo nullum animal putatur spirare: nec piscium branchias habentes, anhelitum reddere, ac per vices recipere existimant, quorum hæc opinio est: nec multa alia genera etiam branchiis carentia: in qua sententia fuisse Aristotelem video, & multis persuasisse doctrinæ indaginibus. Nec me protinus huic opinioni eorum accedere haud dissimulo: quoniam & pulmonum vice aliis possunt alia spirabilia inesse viscera, ita volẽte natura: sicut & pro sanguine est multis alius humor. In aquas quidẽ penetrare vitalem hunc halitum quis miretur, qui etiã reddi ab his eum cernat: & in terras quoq; tanto spissiorem naturæ partem, penetrare, argumento animalium, quę semper defossa viuunt, ceu talpæ? Accedunt apud me certè efficacia, vt credam etiam omnia in aquis spirare naturæ suæ sorte: primùm sæpe adnotata piscium æstiuo calore quędam anhelatio, & alia tranquillo velut oscitatio: ipsorum quoq;, qui sunt in aduersa opinione, de somno piscium confessio. Quis enim sine respiratione somno locus? Prætereà bullantium aquarum sufflatio, Lunæq; effectu concharum quoque corpora augescentia. Super omnia esse auditum & odoratum piscibus, non erit dubium, ex aeris vtrunque materia. Odorem quidem non aliud, quàm infectum aera, intelligi posse. Quamobrem de his opinetur, vt cuiq; libitum erit. Branchiæ non sunt balęnis, nec delphinis. Hęc duo genera fistulis spirant, quę ad pulmonem pertinent, balænis à fronte delphinis à dorso. Et vituli marini, quos vocant phocas, spirant ac dormiunt in terra: Item testudines, de quibus mox plura.

De delphinis. CAP. VIII.

VElocissimum omnium animalium, non solùm marinorum, est delphinus, ocyor volucre, ocyor telo: ac nisi multũ infra rostrum os illi foret medio penè in ventre nullus pisciũ celeritatem eius euaderet. Sed affert morã prouidentia naturæ, quia nisi resupini atq; conuersi non corripiunt: quę causa pręcipue velocitatẽ eorũ ostendit. Nam cùm fame conciti, fugientẽ in vada ima psecuti piscem diutius spiritum continuere, vt arcu emissi, ad respirandum emicant: tantaque vi exiliunt, vt ple-

vt plerunque vela nauium transuolent. Agunt † ferè coniugia: pariunt catulos decimo mense, æ-
stiuo tempore, interim & binos: nutriunt vberibus, sicut balæna: atque etiam gestant fœtus infan-
tia infirmos. Quin & adultos diu comitantur, magna erga partum charitate. Adolescunt celeriter,
decem annis putantur ad summam magnitudinem peruenire: viuunt & tricenis, quod cognitum
præcisa cauda in experimentum. Abduntur tricenis diebus circa Canis ortum, occultanturq; in-
cognito modo: quod eo magis mirum est, si spirare in aqua nequeunt. Solent in terram erumpere
incerta de causa: & statim tellure tacta moriuntur, multoque ocyus fistula clausa. Lingua est his
contra naturam aquatilium mobilis, breuis atque lata, haud differens suillæ. Pro voce gemitus
humano similis, dorsum repandum, rostrum simum. Qua de causa nomen Simonis omnes miro
modo agnoscunt, maluntque ita appellari. Delphinus nō homini tantùm amicum animal, verùm
& musicæ arti, mulcetur symphoniæ cantu, & præcipuè hydrauli sono. Hominem non expauescit,
vt alienum: obuiam nauigiis venit, alludit exultans, certat etiam, & quamuis plena prȩterit vela. Di-
uo Augusto principe Lucrinum lacum inuectus pauperis cuiusdam puerum, ex Baiano Puteolos
in ludum literarium itantem, cùm Meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine, sæpius
fragmentis panis, quem ob id ferebat, allexisset, miro amore dilexit. Pigeret referre, ni res Mecœna-
tis, & † Flauiani, & Flaui Alfij, multorumque esset literis mandata. Quocunque diei tempore incla-
matus à puero, quamuis occultus atq; abditus, ex imo aduolabat: pastusq; è manu præbebat ascen-
suro dorsum, pinnæ aculeos velut vagina condens: receptumque Puteolos per magnum æquor in
ludum ferebat, simili modo reuehens pluribus annis: donec morbo extincto puero, subinde ad cō-
suetum locum ventitans, tristis & mœrenti similis, ipse quoque (quod nemo dubitaret) desiderio
expirauit. Alius intra hos annos in Africo litore Hipponis Diarrhyti simili modo ex hominis ma-
nu vescens, præbensq; se tractandū, & alludens natantibus, impositosq; portans, vnguento perun-
ctus à Flauiano Proconsule Africæ, & sopitus (vt apparuit) odoris nouitate, fluctuatusque simi-
lis exanimi, caruit hominum conuersatione, vt iniuria fugatus, per aliquot menses: mox reuersus
in eodem miraculo fuit. Iniuriæ potestatum inhospitales ad visendum venientium, Hipponen-
ses in necem eius compulerunt. Ante hæc similia de puero in Iasso vrbe memorantur, cuius amo-
re spectatus longo tempore, dum abeuntem in litus auidè sequitur, in harenam inuectus expira-
uit. Puerum Alexander Magnus Babylone Neptuni sacerdotio præfecit, amorem illum numinis
propitij fuisse interpretatus. In eadem vrbe Iasso Egesidemus scribit & alium puerum Hermiam
nomine, similiter maria perequitantem, cùm repentinæ procellæ fluctibus exanimatus esset, rela-
tum: delphinumque causam lethi fatentem non reuersum in maria, atque in sicco expirasse. Hoc
idem & Naupacti accidisse Theophrastus tradit. Nec modus exemplorum. Eadem Amphilochi
& Tarentini de pueris delphinisque narrant. Quæ faciunt, vt credatur Arionem quoque citha-
rœdicæ artis interficere nautis in mari parantibus, ad intercipiendos eius quæstus, eblanditum, vt
prius caneret cithara, congregatis cantu delphinis, cùm se iecisset in mare, exceptum ab vno Tæ-
narum in litus peruectum. Est prouinciæ Narbonensis & in Nemausiensi agro stagnum Laterra ap-
pellatum, vbi cum homine delphini societate piscantur. Innumera vis mugilum stato tempore
angustis faucibus stagni in mare erumpit, obseruata æstus reciprocatione. Qua de causa prætendi
non queunt retia, quæ molem ponderis vllo modo tolerent, etiamsi non solertia insidietur tem-
pori. Simili ratione in altum protinus tendunt, quod vicino gurgite efficitur, locumque solum
pandendis retibus habilem effugere festinat. Quod vbi animaduertêre piscantes, (concurrit au-
tem multitudo temporis gnara, & magis etiam voluptatis huius auida) totusque populus è litore
quanto potest clamore conciet Simonem ad spectaculi euentum. Celeriter delphini exaudiunt de-
sideria, Aquilonum flatu vocem prosequente, Austro verò tardius ex aduerso referente. Sed tum
quoque improuiso in auxilium aduolant. Properè apparet acies, quæ protinus disponitur in loco,
vbi coniectus est, pugna opponente sese ab alto: trepidosque in vada vrgent. Tum piscatores cir-
cundant retia, furcisque subleuant: mugilum nihilominus velocitas transilit. At illos excipiũt del-
phini, & occidisse ad præsens contenti, cibos in victoriam differunt. Opere prælium feruet, inclu-
dique retibus se fortissimè vrgentes gaudent: ac ne idipsum fugam hostium stimulet, inter nauigia
& retia, natantésve homines ita sensim elabuntur, vt exitus non appareat. Saltu, quod est aliàs
blandissimum his, nullus conatur euadere, ni summittantur sibi retia. Egressus protinus ante val-
lum præliatur. Ita peracta captura, quos interemere, diripiunt. Sed enixioris operæ, quàm in vnius
diei præmium, conscij sibi, opperiuntur in posterum: nec in piscibus tantùm, sed intrita panis
è vino satiantur. Quæ de eodem genere piscandi in Iassio sinu Mutianus tradit, hoc differunt, quòd
vltrò neque inclamati præsto sint, partesque è manibus accipiant, & suum quæque cymba è del-
phinis socium habeat, quamuis noctu, & ad faces. Ipsis quoque inter se publica est societas.
Capto à rege Cariæ, alligatoque in portu delphino, ingens reliquorum conuenit multitudo,
mœstitia quadam, quæ posset intelligi, miserationem petens, donec dimitti rex eum iussit. Quin
& paruos semper aliquis grandior comitatur, vt custos. Conspectique sunt iam defunctum portan-
tes, ne laceraretur à belluis.

Q De

† *vera coniugia:*

† *Fabiani, legendum, non Flauiani, tum ex Indice authorum, quorum testimonio hoc in libro vtitur Plinius, tum ex Solino cap. 17. eadē hæc tantùm nō ad verbū referente.*

De Tursionibus. CAP. IX.

DElphinorũ similitudinem habent, qui vocantur tursiones. Distãt & tristitia quidem aspectus: abest enim illa lasciuia, maximè tamen rostris canicularum maleficentiæ assimilati.

De testudinibus, & quomodo capiantur. CAP. X.

TEstudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit, vt singularũ superficie habitabiles casas integant: atque inter insulas rubri præcipuè maris his nauigãt cymbis. Capiuntur multis quidem modis, sed maximè euectæ in summa pelagi antemeridiano tempore blandito, eminente toto dorso per tranquilla fluitantes: quæ voluptas liberè spirandi, intantum fallit oblitas sui, vt Solis vapore siccato cortice, non queant mergi, inuitæque fluitent, opportunæ venantium prædæ. Ferunt & pastum egressas noctu, auideque saturatas lassari: atque vt remearint matutino, summa in aqua obdormiscere: id prodi stertentium sonitu, tumque leuiter capi. Adnatare enim singulis ternos, à duobus in dorsum verti, à tertio laqueum iniici supinæ, atque ita ad terrã à pluribus trahi. In Phœnicio mari haud vlla difficultate capiuntur, vltroque veniunt stato tempore anni in amnem Eleutherum effusa multitudine. Dentes non sunt testudini, sed rostri margines acuti, superna parte inferiorem claudente pyxidum modo. † In mari conchyliis viuunt, tanta oris duritia, vt lapides cõminuant. In terram egressæ, in herbis pariunt oua, auium ouis similia, ad centena numero. Eaque defossa extra aquas, & cooperta terra, ac pauita pectore & complanata, incubant noctibus. Educunt fœtus annuo spatio. Quidam oculis spectando quoque oua foueri ab iis putãt. Fœminam coitum fugere, donec mas festucam aliquam imponat auersæ. Troglodytę cornigeras habent, vt in lyra, annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorum in natando remigio se adiuuant: Celtium genus id vocatur eximiæ testudinis, sed raræ. Nanque scopuli præacuti Chelonophagos terrent. Troglodytæ autem, ad quos adnatant, vt sacras, adorant. Sunt & terrestres, quæ ob id in operibus chersinæ vocantur, in Africæ desertis, qua parte maximè sitientibus harenis squalent, roscido, vt creditur, humore viuentes. Neque aliud ibi animal prouenit.

Qui primus testudines secare instituerit. CAP. XI.

TEstudinum putamina secare in laminas, lectosque & repositoria his vestire, Carbilius Pollio instituit, prodigi & sagacis ad luxuriæ instrumenta ingenij.

Digestio aquatilium per species. CAP. XII.

AQuatilium tegumenta plura sunt. Alia corio & pilo integũtur, vt vituli, & hippopotami. Alia corio tantùm, vt delphini: cortice, vt testudines: silicum duritia, vt ostreæ & conchæ: crustis & spinis, vt echini: squamis, vt pisces: aspera cute, vt squatina, qua lignum & ebora poliuntur: molli, vt murænæ: alia nulla, vt polypi.

De vitulo marino. CAP. XIII.

QVæ pilo vestiuntur, animal pariunt, vt pristis, balæna, vitulus. Hic parit in terra pecudum more: † secundo partus reddit initu. Canum modo cohæret: & parit nunquàm geminis plures: educat mammis fœtum. Non ante duodecimum diem deducit in mare, ex eo subinde assuefaciens. Interficiuntur difficulter, nisi capite eliso. ᐥ Ipsis in somno mugitus: vnde nomen vituli. Accipiunt tamen disciplinam, voceque pariter & visu populum salutant, incondito fremitu: nomine vocati respondent. Nullum animal grauiore somno premitur. Pinnis, quibus in mari vtuntur, humi quoque vice pedum serpunt. Pelles eorum etiam detractas corpori, sensum æquorum retinere tradunt, semperque æstu maris recedente inhorrescere: præterea dextræ pinnæ vim soporiferam inesse, somnosque allicere subditam capiti.

De piscibus pilo carentibus, & quomodo pariant, & quot eorum genera. CAP. XIIII.

PIlo carentium duo omnino animal pariunt, delphinus ac vipera. Piscium species sunt septuaginta quatuor: præter crustis intecta, quæ sunt triginta. De singulis aliàs dicemus. Nunc enim naturæ tractantur insignium.

De nominibus & naturis multorum piscium. CAP. XV.

PRæcipua magnitudine thynni. Inuenimus talenta quindecim pependisse. Eiusdem caudæ latitudinem duo cubita & palmum. Sunt & in quibusdam amnibus haud minores, silurus in Nilo, esox in Rheno, attilus in Pado, inertia pinguescens, ad mille aliquando libras, catenato captus hamo, nec nisi boum iugis extractus. Atqui hunc minimus piscis appellatus clupea, venam quandam eius in faucibus mira cupidine appetens, morsu exanimat. Silurus grassatur, vbicunq; est, omne animal appetens, equos natantes sæpe demergens, prçcipuè in Mœno Germaniç amne prope Lisbofi. Et in Danubio mario extrahitur, porculo marino simillimus: & in Borysthene memoratur prçcipua magnitudo, nullis ossibus spinisve interstitis, carne prędulci. In Gange Indię platanistas vocant, rostro delphini & cauda, magnitudine autẽ xv. cubitorũ. In eodẽ esse Statius Sebosus haud modico miraculo affert, vermes branchiis binis lx. cubitorũ, cęruleos, qui nomẽ à facie traxerũt. His tantas esse vires, vt elephantos ad potũ venientes, mordicus comprehensa manu eorũ abstrahãt. Thymni mares sub ventre nõ habent pinnã. Intrant è magno mari Pontũ verno tempore gregatim, nec alibi fœtificant. Cordyla appellatur partus, qui fœtas redeuntes in mare autumno comitatur. Lymosæ verò

† *Legendum mutata distinctione: In mari conchyliis viuũt, tanta oris duritia vt lapides cõminuãt in terrã egressæ, herbis. Pariunt &c. Adstipulatur huic lectioni & Aristoteles Histo. animal. lib. 8. c. 2. vbi postquam testitudinem marinam cõchulis & lapillis in mari vesci docuit, statim subijcit,* καὶ ἐξιοῦσα, τὴν πόαν νέμεται.

† *Melius sic: Secundas cum partu reddit: initu canum modo cohæret adstipulante Arist. Histo. animal. libr. 5. ca. 2. & lib. 6. ca. 12. quibus è locis Plinius hæc videtur transtulisse.*

ᐥ *Vetust. codic. Ipsis in sono mugitus. cuius loco Hermolaus substituit, Ipsis in somno mugitus: quàm rectè, ipse viderit. Aristoteles certe, cuius testimonio nititur, sic habet lib. 6. Hist. animal. c. 12.* Ἀφίησι δ᾽ ὁμοίαν φωνὴν βοΐ. *hoc est, vocem edit bouis similem, nulla prorsus somni facta mentione.*

verò à luto pelamides incipiunt vocari,& cùm annuum excessere tempus,thynni. Hi membratim cæsi,ceruice & abdomine commendantur atque clidio,recenti duntaxat,& tum quoque graui ructu:cætera parte plenis pulpamentis sale asseruantur.Melandrya vocantur, cæsis quernis assulis simillima. Vilissima ex his,quæ caudæ proxima,quia pingui carent:probatissima,quæ faucibus: at in alio pisce circa caudam exercitissima. Pelamides in apolectos particulatimque consectæ,in genera cybiorum dispartiuntur.Piscium genus omne præcipua celeritate adolescit, maximè in Ponto. Causa,multitudo amnium dulces inferentium aquas.Amiam vocant,cuius incrementum singulis diebus intelligitur. Cum thynnis hæ & pelamides in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim cum suis quæq; ducibus,& primi omnium scombri,quibus est in aqua sulphureus color, extrà qui cæteris.Hispaniæ cetarias hi replent,thynnis non commeantibus. Sed in Pontũ nulla intrat bestia piscibus malefica,præter vitulos & paruos delphinos.Thynni dextra ripa intrant, exeunt læua. Id accidere existimatur,quia dextro oculo plus cernant,vtroque natura hebete. Est in euripo Thracij Bosporì, quo Propontis Euxino iungitur, in ipsis EuropāAsiamq; separantis freti angustiis,saxum miri candoris,à vado ad summa perlucens,iuxta Chalcedonem in latere Asiæ.Huius aspectu repentè territi,semper aduersum Byzantij promontorium,ex ea causa appellatum Auricornu, præcipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantij est,magna Chalcedonis penuria, D. pass. medij interfluentis euripi.Opperiuntur autem Aquilonis flatum, vt secundo fluctu exeāt è Ponto: † nec nisi intrantes Pontum,Byzantij capiuntur. Bruma non vagantur:vbicunque deprehensi, vsque ad æquinoctium, ibi hybernant. Iidem sæpe nauigia velis euntia comitantes,mira quadam dulcedine per aliquot horarum spatia & passuum millia à gubernaculis spectantur, ne tridente quidem in eos sæpius iacto territi. Quidam eos,qui hoc è thynnis faciant,pompilos vocant. Multi in Propontide æstiuant, Pontum non intrant. Item soleæ,cùm rhombi intrent:nec sepia est, cùm loligo reperiatur Saxatilium,turdus & merula desunt,sicut conchylia,cùm ostreæ abundent. Omnia autem hybernant in Aegæo.Intrantium Pontum soli non remeant trichiæ. Græcis enim in plerisque nominibus vti par erit, quando aliis atque aliis eosdem diuersi appellauere tractus.Sed hi soli Istrũ amnem subeunt:ex eo subterraneis eius venis in Adriaticum mare defluunt: itaque & illic descendentes,nec vnquam subeuntes è mari,visuntur. Thynnorum captura est à Vergiliarum exortu ad Arcturi occasum:reliquo tempore hyberno latent in gurgitibus imis, nisi tepore aliquo euocati, aut pleniluniis. Pinguescunt & intantum,vt dehiscantur. Vita longissima his biennio. Animal est paruum,scorpionis effigie,aranei magnitudine. Hoc se & thynno,& ei qui gladius vocatur, crebrò delphini magnitudinem excedenti,sub pinna affigit aculeo: tantoque infestat dolore, vt in naues sæpenumero exiliant. Quod & aliàs faciunt aliorum vim timentes,mugiles maximè,tam præcipuæ velocitatis,vt transuersa nauigia interim superiactent.

† *Contrà Aristoteles lib.8. Hist. animal. cap.13. è Ponto remeantes iuxtà Byzantium capi tradit pelamides, post austrinā quidā hyemē adultas, post Aquilonis verò flatus non nisi exiguas. Quo fit, vt & hic locus mendæ suspicione non vacet.*

De augurijs & diuersitate piscium. CAP. XVI.

SVnt & in hac parte naturæ auguria,sunt & piscibus præscita. Siculo bello ambulante in litore Augusto,piscis è mari ad pedes eius exiliit:† quo argumento vates, spondere Neptunum patrem,adoptato tum sibi Sex.Pompeio (tanta erat naualis rei gloria) sub pedibus Cæsaris futuros, qui maria tempore illo tenerent.Piscium fœminæ maiores,quàm mares.In quodam genere omnino non sunt mares,sicut in erythinis & chanis.Omnes enim ouis grauidæ capiuntur.Vagantur gregatim ferè cuiusque generis squamosi. Capiuntur ante Solis ortum: tum maximè piscium fallitur visus. Noctibus quidem illustribus æquè,quàm die,cernunt. Aiunt & si iteretur gurges, interesse capturæ:itaq; plures secundo tractu capi,quàm primo.Gustu olei maximè, dein modicis imbribus gaudent,aluntur que.Quippe & harundines,quamuis in palude prognatæ, non tamen sine imbre adolescunt:& aliàs vbicunque pisces in eadem aqua assidui, nisi appluat,exanimantur.Prægelidam hyemem omnes sentiunt,sed maximè qui lapidem habere in capite existimantur,vt lupi,chromes, sciænæ,pagri.Cùm asperæ hyemes fuere,multi cæci capiuntur.Itaque his mensibus iacent speluncis conditi,sicut in terrestrium genere retulimus.Maximè hippurus & coracinus,hyeme nō capti,præterquàm statis diebus paucis,& iisdem semper:Item murænа & orphus, conger, percæ, & saxatiles omnes.Terra quidem,hoc est,vado maris excauato condi per hyemes torpedinem,psittā,soleamq; tradunt.Quidam rursus æstus impatientia, mediis feruoribus sexagenis diebus latent, vt glaucus, aselli,auratæ.Fluuiatilium silurus Caniculæ exortu sideratur,& aliàs fulgure sopitur. Hoc & in mari accidere cyprino putant. Et alioquin totum mare sentit exortum eius sideris: quod maximè in Bosporo apparet.Algæ enim & pisces superferuntur,ab imo versa omnia.

† *Clarior est, meliorq; vetust. codic. lectio: Quo argumento vates respondere (Neptunũ patrem adoptāte tum sibi Sex.Pompeio: tanta erat naualis rei gloria) sub pedibus Cæsaris futuros,qui maria illo tempore tenerent.*

De Mugili, & alijs piscibus, & quòd non ijdem vbiq; placeant. CAP. XVII.

MVgilum natura ridetur,in metu capite abscondito,totos se occultari credentium. Iisdem tamen tanta salacitas,vt in Phœnice & Narbonēsi prouincia coitus tempore è viuariis marem linea longinqua per os ad branchias religata emissum in mare,eademque linea retractum, fœminæ sequantur ad litus,rursusque fœminam mares partus tempore. Apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser,vnius omnium squamis ad os versis,contra aquam nando meat:nullo nunc in honore est:quod quidem miror,cùm sit rarus inuentu, Quidam eum elopem vocāt. Posteà præ-

cipuam authoritatem fuiſſe lupo & aſellis, Cornelius Nepos, & Laberius Poeta mimorum tradidere. Luporum laudatiſſimi, qui appellantur lanati à candore mollitiaque carnis. Aſellorum duo genera, callariæ minores & bacchi, qui non niſi in alto capiuntur, ideo prælati prioribus. At in lupis in amne capti præferuntur. Nunc ſcaro datur principatus, qui ſolus piſcium dicitur ruminare, herbisque veſci, non aliis piſcibus, mari Carpathio maximè frequens. Promontorium Troadis Lecton ſponte nunquàm tranſit. Inde aduectos Tiberio Claudio principe Optatus è libertis eius præfectus claſſis, inter Oſtienſem & Campaniæ oram ſparſos diſſeminauit. Quinquennio ferè cura eſt adhibita, vt capti redderentur mari. Poſteà frequentes inueniuntur Italiæ in litore, non antè ibi capti. Admonuitque ſibi gula ſapores piſcibus ſatis, & nouum incolam mari dedit, ne quis peregrinas aues Romæ parere miretur. Proxima eſt his menſa generis duntaxat muſtelarum, quas mirum dictu inter Alpes quoq; lacus Rhætiæ Brigantinus æmulas marinis generat. Ex reliqua nobilitate & gratia maxima eſt & copia mullis, ſicut magnitudo modica: binasq; libras ponderis raro admodum exuperant, nec in viuariis piſcinisque creſcunt. Septentrionalis tantùm hos & proxima Occidentis parte non gignit Oceanus. Cæterò eorũ genera plura. Nam & alga veſcuntur, & oſtreis, & limo, & aliorum piſcium carne: barba gemina inſigniuntur inferiori labro. Lutarium ex iis viliſſimi generis appellant. Hunc ſemper comitatur ſargus nomine alius piſcis, & cœnum fodiente eo, excitatũ deuorat pabulũ. Nec litoralibus gratia. Laudatiſſimi conchyliũ ſapiunt. Nomen his Feneſtella à colore mulleorum calciamentorum datum putat. Pariunt ter anno. His certè toties fœtura apparet. Mullum expirantem verſicolori quadam & numeroſa varietate ſpectari, proceres gulę narrant, rubentium ſquamarum multiplici mutatione palleſcentem, vtique ſi vitro ſpectetur incluſus. M. Apicius ad omne luxus ingenium mirus, in ſociorum garo (nam ea quoque res cognomen inuenit) necari eos præcellens putauit, atque è iecore eorum alecem excogitare prouocauit. Id enim eſt facilius dixiſſe, quàm quis vicerit. Aſinius Celer è Conſularibus, hoc piſce prodigus, Caio principe vnum mercatus octo millibus nummûm: quæ reputatio aufert tranſuerſum animum ad contemplationem eorum, qui in conqueſtione luxus cocos emi ſingulos pluris, quàm equos, quiritabant. At nunc coci triumphorum pretiis parantur, & coquorum piſces. Nullusq; prope iam mortalis æſtimatur pluris, quàm qui peritiſſimè cenſum domini mergit.

De Mullo, & coracino, ſalpa & ſalmone. CAP. XVIII.

MVllum lxxx. librarum in mari rubro captum Licinius Mutianus prodidit. Quanti mercatura eum luxuria, ſuburbanis litoribus inuentum? Eſt & hæc natura, vt alij alibi piſces principatum obtineant: coracinus in Aegypto: zeus, idem faber appellatus, Gadibus: circa Ebuſum ſalpa, obſœcnus alibi, & qui nuſquam percoqui poſſit, niſi ferula verberatus: in Aquitania ſalmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur. Piſcium alij branchias multiplices habent, alij ſimplices, alij duplices. his aquam emittunt acceptam ore. Senectutis indicium ſquamarum duritia, quæ non ſunt omnibus ſimiles. Duo lacus Italiæ in radicibus Alpium, Larius & Verbanus appellantur, in quibus piſces omnibus annis Vergiliarum ortu exiſtunt ſquamis conſpicui crebris atque præacutis, clauorum caligarium effigie: nec amplius, quàm circa eum menſem, viſuntur.

De exocœto. CAP. XIX.

MIratur & Arcadia ſuum exocœtum, appellatum ab eo, quòd in ſiccum ſomni cauſa exeat. Circa Clitorium vocabulis hic traditur, & ſine branchiis: idem aliquibus Adonis dictus. Exeunt in terram, & qui marini mures vocantur, & polybi, & murænæ. Quin & in Indiæ fluminibus certum genus piſcium, ac deinde reſilit. nam in ſtagna & amnes tranſeundi pleriſque euidens ratio eſt, vt tutò fœtus edant, quia non ſint ibi quæ deuorent partus, fluctusque minus ſæuiant. Has intelligi ab his cauſas, ſeruarique temporum vices, magis miretur, ſi quis reputet quoto cuique hominum noſci vberrimam eſſe capturam Sole tranſeunte Piſcium ſignum.

Digeſtio piſcium in figuras corporum. CAP. XX.

MArinorum alij ſunt plani, vt rhombi, ſoleæ ac paſſeres, qui à rhombis ſitu tantùm corporum differunt. Dexter reſupinatus eſt illis, paſſeri læuus. Alij longi, vt muræna, conger. Ideo primarum quoque fiunt diſcrimina, quæ pedum vice ſunt datæ piſcibus: nullis ſupra quaternas: quibuſdam binæ, quibuſdam trinæ, aliquibus nullæ. In Fucino tantùm lacu piſcis eſt, qui octonis pinnis natat. Binæ omnino longis & lubricis, vt anguillis & congris. Nullæ, vt murænis, quibus nec branchiæ. Hæc omnia flexuoſo corporum impulſu ita mari vtuntur, vt ſerpentes terra. In ſicco quoque repunt, ideo etiam viuaciora talia. Et è planis aliqua non habent pinnas, vt paſtinacæ: ipſa enim latitudine natant. Et quæ mollia appellantur, vt polypi, quoniam pedes illis pinnarum vicem præſtant.

De Anguillis. CAP. XXI.

ANguillæ octonis viuunt annis. Durant & ſine aqua ſenis diebus Aquilone ſpirante, Auſtro paucioribus. At hyemem eædem in exigua aqua non tolerant: nec in turbida: ideo circa Vergilias maximè capiuntur, fluminibus tum præcipuè turbidis. Paſcuntur noctibus. Exanimes piſcium ſolæ non fluitant.

De captura earum in lacu Benaco. CAP. XXII.

LAcus est Italiæ Benacus, in Veronensi agro Mincium amnem transmittens, ad cuius emersus annuo tempore Octobri ferè mense, autumnali siderere (vt palàm est) †hyemato lacu, fluctibus glomeratæ voluuntur intantum mirabili multitudine, vt in excipulis eius fluminis, ob hoc ipsum fabricatis, singulorum millium globi reperiantur.

† hyemante lacu.

De muræna. CAP. XXIII.

MVræna quocunque tempore parit, cùm cæteri pisces stato pariant. Oua eius citissimè crescũt. In sicco litore lapsas vulgus coitu serpentium impleri putat. Aristoteles myrum vocat marem, qui generat. Discrimẽ esse, quod muræna varia & infirma sit, myrus vnicolor & robustus, †dentesque extra os habeat. In Gallia Septentrionali murænis omnibus dextra in maxilla septenæ maculæ, ad formam Septentrionis, aureo colore fulgent, duntaxat viuentibus, pariterque cum anima extinguuntur. Inuenit in hoc animali documenta sæuitiæ Vedius Pollio eques Romanus ex amicis Diui Augusti, viuariis earum immergens damnata mancipia, non tanquam ad hoc feris terrarum non sufficientibus, sed quia in alio genere totum pariter hominem distrahi spectari non poterat. Ferunt aceti gustu præcipuè eas in rabiem agi. Tenuissimum his tergus: contrà anguillis crassus: coque verberari solitos tradit Verrius prætextatos, & ob id mulctam his dicit non institutam.

† Arist. libr. 5. Histo. animal. c. 10. sic habet: κὴ ὀδόντας ἔχει κὴ ἔσωθεν κὴ ἔξωθεν. Vnde & hic nonnulli legendum putant: Dentesq; intra & extra os habet.

De planis piscibus. CAP. XXIIII.

PLanorum piscium alterum est genus, quod pro spina cartilaginem habet, vt raiæ, pastinacæ, squatinæ, torpedo: & quod bouis, lamiæ, aquilæ, ranæ nominibus Græci appellant. Quo in numero sunt squali quoque: quamuis non plani. †Hæc Græcè in vniuersum selache appellauit Aristoteles primus, hoc nomine eis imposito: nos distinguere non possumus, nisi cartilaginea appellare libeat. Omnia autem carniuora sunt talia, & supina vescuntur, vt in delphinis diximus. Et cùm cæteri pisces oua pariant, hoc genus solum, vt ea quę cete appellant, animal parit, excepta quam ranam vocant.

† Paulò aliter vetust. codic. eodem tamen seruato sensu: Hæc Græcia in vniuersum selache appellat. Aristoteles primus hoc nomen imposuit.

De echeneide. CAP. XXV.

EST paruus admodum piscis assuetus petris, echeneis appellatus: hoc carinis adhærẽte naues tardius ire creduntur, inde nomine imposito: quam ob causam amatoriis quoque veneficiis infamis est, & iudiciorum ac litium mora: quæ crimina vna laude pensat, fluxus grauidarum vtero sistens, partusque continens ad puerperium. In cibos tamen non admittitur. Pedes eum habere arbitratur Aristoteles, ita posita pinnarum multitudine. Mutianus muricem esse latiorem purpura, neque aspero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice, concha vtroquè latere sese colligente: quibus inhærentibus, plenam ventis stetisse nauem, portantem nuntios à Periandro, vt castrarentur nobiles pueri, conchasque quæ id præstiterint, apud Gnidiorum Venerem coli. Trebius Niger pedalem esse, & crassitudine quinque digitorum: naues morari. prætereà hanc esse vim eius asseruati in sale, vt aurum, quod deciderit in altissimos puteos, admotus extrahat.

De varietate naturæ piscium. CAP. XXVI.

MVtant colorem candidæ hyeme mænæ, & fiunt æstate nigriores. Mutat & phycis, reliquo tempore candida, vere varia. Eadem piscium sola nidificat ex alga, atque in nido parit. Volat hirundo, sanè perquàm similis volucri hirundini: item miluus.

De lucerna pisce, & dracone marino. CAP. XXVII.

SVbit in summa maria piscis ex argumento appellatus lucerna linguaq; ignea per os exerta, tranquillis noctibus relucet. Attollit è mari sesquipedanea ferè cornua, quæ ab his nomẽ traxit. Rursus draco marinus captus, atq; immissus in harenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauat.

De piscibus sanguine carentibus. CAP. XXVIII.

PIscium quidam sanguine carent, de quibus dicemus. Sunt autem tria genera: In primis quæ mollia appellantur: deinde contecta crustis tenuibus: postremò testis conclusa duris. Mollia sunt, loligo, sepia, polypus, & cætera eius generis. His caput inter pedes & ventrem: pediculi octoni omnibus. Sepiæ & loligini pedes duo ex his longissimi & asperi, quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus se, velut ancoris, stabiliunt cæteri cirri, quibus venantur.

De loligine, & sepijs, & polypis, & nautilis. CAP. XXIX.

LOligo etiam volitat, extra aquam se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ modo. Sepiarum generis mares varij & nigriores, constantiæque maioris. Percussæ tridente fœminæ auxiliantur: at fœmina icto mare fugit. Ambo autem, vbi sensere se apprehendi, effuso atramento, quod pro sanguine his est, infuscata aqua absconduntur. Polyporum multa genera: terreni maiores, quàm pelagij: omnes brachiis, vt pedibus ac manibus, vtuntur: cauda verò, quæ est bisulca & acuta, in coitu. Est polypis fistula in dorso, qua transmittunt mare: eamque modò in dexteram partem, modò in sinistram transferunt. Natant obliqui in caput, quod prædurum est sufflatione viuentibus. Cæterò per brachia velut acetabulis dispersis, hausto quodam adhærescunt, tenent supini, vt auelli non queant. Vada non apprehendunt: & grandibus minor tenacitas. Soli mollium in siccum

exeunt, duntaxat asperum, læuitatem odere. Vescuntur conchyliorum carne, quorum conchas cõplexu crinium frangunt: itaque præiacentibus testis cubile eorum deprehenditur. Et cùm alioqui brutum habeatur animal, vt quod ad manum hominis adnatat, in re quodammodo familiari callet. Omnia in domum comportat, dein putamina erosa carne egerit, adnatantesque pisciculos ad ea venatur. Colorem mutat ad similitudinem loci, & maximè in metu. Ipsum brachia sua rodere falsa opinio est. Id enim à congris euenit ei: sed renasci, sicut † colotis & lacertis, caudam, haud falsum. Inter præcipua autem miracula est, qui vocatur nautilos, ab aliis pompilos. Supinus in summa æquorum peruenit, ita se paulatim subrigens, vt emissa omni per fistulam aqua, velut exoneratus sentina, facilè nauiget. Postea prima duo brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit. Qua velificante in aura, cæteris sub remigans bracchiis, media cauda, vt gubernaculo, se regit. Ita vadit alto, Liburnicarum ludens imagine: & si quid pauoris interueniat, hausta se mergens aqua.

† Vetus lectio, Colubris, non Colotis. adstipulante etiã Aristotele Hist. animal. cap. vltimo, vbi sic habet: καὶ κέρκοι δ' ἀποτεμνόμεναι τῶν δὲ σαυρῶν, καὶ τῶν ὄφεων φύονται:

De ozæna, nauplio, & locustis. CAP. XXX.

POlyporum generis est ozæna, dicta à graui capitis odore, ob hoc maximè murænis eam consectantibus. Polypi binis mensibus conduntur. Vltra bimatum non viuunt. Pereunt autem tabe semper, fœminæ celeriùs, & ferè à partu. Non sunt prætereunda & L. Lucullo Proconsule Bæticæ comperta de polypis, quæ Trebius Niger è comitibus eius prodidit. Auidissimos esse concharum: illas ad tactum comprimi, præcidentes brachia eorum, vltroque escam ex prædante capere. Carent conchæ visu, omnique sensu alio, quàm cibi & periculi. Insidiantur ergo polypi apertis: impositoq; lapillo extra corpus, ne palpitatu eiiciatur, ita securi grassantur, extrahuntque carnes: illæ se contrahunt, sed frustra, discuneatæ. Tanta solertia animalium hebetissimis quoque est. Præterea negat vllum esse atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua. Luctatur enim complexu, & sorbet acetabulis, ac numeroso suctu detrahit, cùm in naufragos vrinantésue impetum cepit. † Sed si inuertatur, elanguescit vis. Exporrigunt enim se resupinati, mirè omnibus marinis expetentibus odorẽ quoque eorum: qua de causa & nassis illinuntur. Cætera, quæ idem retulit, monstro propiora possunt videri. Carteiæ in cetariis assuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atque ibi salsamenta populari, conuertit in se custodum indignationem assiduitate furti immodici. Sepes erant obiectę: sed has transcendebat per arborem: nec deprehendi potuit, nisi canum sagacitate. Hi redeuntem circumuasere noctu, concitique custodes expauere nouitatem. Primùm omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi polypum expectasset, aut ita cognosceret? cum monstro dimicare sibi videbantur. Nanque & afflatu terribili canes † agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robustioribus brachiis clauarum modo incussos: ægreque multis tridentibus confici potuit. Ostendere Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarum quindecim capax, atque (vt ipsius Trebij verbis vtar) barbas, quas vix vtroque brachio complecti esset, clauarum modo torosas: longas pedum xxx. acetabulis siue caliculis vrnalibus peluium modo, dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asseruatæ miraculo, pependere pondo dcc. Sepias quoque & loligines eiusdem magnitudinis expulsas in litus illud, idem author est. In nostro mari loligines quinûm cubitorum capiuntur, sepiæ binûm. Neque his bimatu longior vita. Nauigeram similitudinem & aliã in Propontide visam sibi prodidit Mutianus: concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hac condi naupliũ, animal sepiæ simile, ludendi societate sola: duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim vectorem demissis palmulis ferire, vt remis, Si verò flatus inuitent, easdẽ in vsu gubernaculi porrigi, pandique concharum sinus auræ. Huius voluptatem esse, vt ferat: illius, vt regat: simulque eam descendere in duo sensu carentia: nisi fortè tristi (id enim constat) omine nauigantium humana calamitas in causa est. Locustæ crusta fragili muniũtur in eo genere, quod caret sanguine. Latent mensibus quinis. Similiter cancri, qui eodem tempore occultantur, & ambo veris principio senectutem anguium more exuunt renouatione tergorum. Cætera in vndis natant: locustæ reptantium modo fluitant: si nullus ingruat metus, recto meatu cornibus, quæ sunt propria rotunditate præpilata, ad latera porrectis: iisdem erectis in pauore obliquè in latera procedunt. Cornibus inter se dimicant. Vnum hoc animalium, nisi viuum ferventi aqua incoquatur, fluida carne non habet callum.

† Alia est distinctio in vetust. codic. Sed si inuertatur, elanguescit. Vix enim exporrigunt se resupinati.

† abigebat,

De cancris, echinis, & echinometris. CAP. XXXI.

VIuunt petrosis locis, cancri mollibus. Hyeme aprica litora sectantur: æstate in opaca gurgitum recedunt. Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & vere pinguescunt, & plenilunio magis, quia nocte sidus tepido fulgore mitificat. Cancrorum genera, carabi, astaci, maiæ, paguri, heracleotici, leones, & alia ignorabiliora. Carabi cauda à cæteris cancris distãt. In Phœnice † hippœ vocantur, tantæ velocitatis, vt consequi non sit. Cancris vita longa: pedes octoni, omnes in obliquum flexi. Fœminæ primus pes duplex, mari simplex. Præterea bina brachia denticulatis forcipibus. Superior pars in primoribus his mouetur: inferiore immobili. Dextrum brachium omnibus maius. Vniuersi vbi aliquando congregantur, os Ponti euincere non valent: quamobrem regressi circumeunt,

† Scribendum videtur non Hippæ, sed Hippee, siue Hippeis, ex Arist. Histo. animal. libr. 4. cap. 2. Theodoro quoq; Equites vertente, non Equos.

eunt,apparetq; tritum iter. Pinnoteres autem vocatur minimus ex omni genere,ideo opportunus iniuriæ. Huic solertia est inanium ostrearum testis se condere:& cùm accreuerit, migrare in capaciores. Cancri in pauore etiam retrorsum pari velocitate redeunt. Dimicant inter se,vt arietes,aduersis cornibus incursantes. Contra serpentium ictus medentur. Sole Cancri signum transeunte, & ipsorum,cum exanimati sint, corpus transfigurari in scorpiones narratur in sicco. Ex eodem genere sunt echini, quibus spinæ pro pedibus. Ingredi est his, in orbem volui: itaque detritis sæpe aculeis inueniuntur. Ex his echinometræ appellantur,quorum longissimæ spinæ,calices minimi. Nec omnibus idem vitreus color. Circa Toronem candidi nascuntur, spina parua. Oua omnium amara, quina numero. Ora in medio corpore in terram versa. Tradunt sæuitiam maris præsagire eos, correptisque operiri lapillis, mobilitatem pondere stabilientes. Nolunt volutatione spinas atterere: quod vbi videre nautici,statim pluribus ancoris nauigia infrænant.

De cochleis. CAP. XXXII.

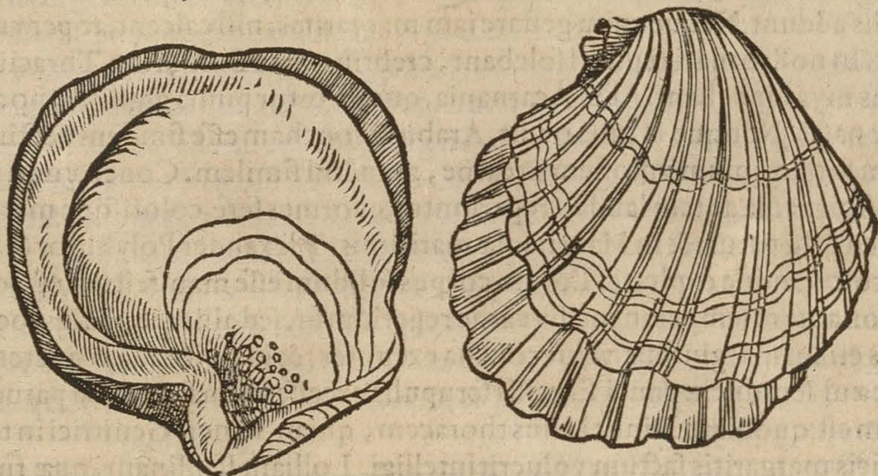
IN eodem genere cochleæ, aquatiles terrestresque,exerentes se domicilio,binaq; ceu cornua protendentes contrahentesq;:oculis carent:itaq; corniculis prætentant iter.

De pectionibus,murice,& concharum generibus. CAP. XXXIII.

PEctines in mari ex eodem genere habentur, reconditi & ipsi in magnis frigoribus, ac magnis æstibus:vuguesque velut igne lucentes in tenebris,etiam in ore mandentium. Firmiores iam testæ murices, & concharum genera:in quibus magna ludentis naturæ varietas,tot colorum differentiæ,tot figuræ,planis,concauis,longis,lunatis,in orbem circumactis,dimidio orbe cæsis,in dorsum elatis,læuibus,rugatis,denticulatis,striatis,vertice muricatim intorto,margine in mucronem emisso, foris effuso,intus replicato:iam distinctione virgulata, crinita, crispa, canaliculatim,† pectinatim,imbricatim vndata,cancellatim reticulata,in obliquum,in rectum expansa, densata, porrecta, sinuata, breui nodo ligatis, toto latere connexis,ad plausum apertis, ad buccinam recuruis. Nauigant ex his veneriæ,præbentesq; concauam sui partem, & auræ opponentes, per summa æquorum velificant. Saliunt pectines,& extrà volitant,seq; & ipsi carinant.

† pectinatim diuisa, imbricatim vndata,

De diuitijs marinis. CAP. XXXIIII.

SEd quid hæc tam parua commemoro, cùm populatio morum atq; luxuria non aliunde maior, quàm è concharum genere, proueniat? Iam quidem ex tota rerum natura damnosissimũ mare est,tot modis,tot mensis, tot piscium saporibus, quibus pretia capientium periculo fiunt.

Quomodo,& vbi inueniantur margaritæ. CAP. XXXV.

SEd quota hæc portio est reputantibus purpuras, conchylia, margaritas? Parum scilicet fuerat in gulas condi maria,nisi manibus, auribus, capite, totoque corpore à fœminis iuxtà virisque gestarentur. Quid mari cum vestibus? Quid vndis fluctibusque cum vellere? Non recipit hæc nos rerum natura,nisi nudos. Esto,sit tanta ventri cum eo societas, quid tergori? Parum est, nisi qui vescimur periculis,etiam vestiamur. Adeò per totum corpus, anima hominis quæsita maximè placent. Principium ergo culmenque omnium rerum pretij, margaritæ tenent. Indicus maximè has mittit Oceanus. Inter illas belluas tales tantasque,quas diximus,per tot maria venientes,tam longo terrarum tractu,è tantis Solis ardoribus, atque Indis quoque in insulas petuntur, & admodum paucas. Fertilissima est Taprobane & Toidis, vt diximus in circuitu mundi: item Perimula promontorium Indiæ. Præcipuè autem laudantur circa Arabiam in Persico sinu maris rubri. Origo atque genitura conchæ, est haud multùm ostrearum conchis differens. Has vbi genitalis anni stimulauerit hora, pandentes sese quadam oscitatione, impleri roscido conceptu tradunt, grauidas posteà eniti:partumque concharum esse margaritas pro qualitate roris accepti:si purus influxerit, candorem conspici:si verò turbidus, & fœtum sordescere, eundem pallere, cælo minante conceptum:ex eo quippe constare, cælique eis maiorem societatem esse, quàm maris: inde nubilum trahi colorem,aut pro claritate matutina serenum. Si tempestiuè satientur, grandescere & partus. Si fulgurcet,comprimi conchas, ac pro ieiunij modo minui. Si verò & tonuerit, pauidas ac repentè compressas,

† ſpecie modò inani inflata.

preſſas,quæ vocant phyſemata, efficere, † ſpeciem modò inani inflatam ſine corpore: hos eſſe con-
charum abortus. Sani quidem partus multiplici conſtant cute,non impropriè callum vt exiſtimari
corporis poſſit: itaque & purgantur à peritis. Miror ipſo tantùm eos cælo gaudere, Sole rubeſcere,
candoremque perdere, vt corpus humanum. Quare præcipuum cuſtodiunt pelagiæ, altiùs merſæ,
quàm vt penetrent radij. Flaueſcunt tamen & illæ ſenecta,rugiſque torpeſcunt: nec niſi iuuenta cō-
ſtat ille,qui quæritur, vigor. Craſſeſcunt etiam in ſenecta,conchiſq; adhæreſcunt: nec iis auelli que-
unt, niſi lima. Quibus vna tantùm eſt facies, & ab ea rotunditas, auerſis planities, ob id tympania
nominantur. Cohærentes videmus in conchis hac dote vnguenta circunferentibus. Cæterò in a-
qua mollis vnio, exemptus protinus dureſcit. Concha ipſa cùm manum videt comprimit ſeſe, ope-
ritque opes ſuas,gnara propter illas ſe peti: manumque ſi præueniat, acie ſua abſcindit, nulla iuſti-
ore pœna,& aliis munita ſuppliciis. quippe inter ſcopulos maior pars inuenitur: ſed in alto quoque
comitantur marinis canibus: nec tamen aures fœminarum arcentur. Quidam tradunt, ſicut api-
bus, ita concharum examinibus ſingulas magnitudine & vetuſtate præcipuas eſſe veluti duces, mi-
ræ ad cauendum ſolertiæ: has vrinantium cura peti: illis captis, facilè cæteras palantes retibus inclu-
di. Multo deinde obrutas ſale in vaſis fictilibus, eroſa carne omni, nucleos quoſdam corporum, hoc
eſt, vniones decidere in ima. Vſu atteri non dubium eſt, coloremque indiligentia mutari. Dos o-
mnis in candore,magnitudine,orbe,læuore,pondere,haud promptis rebus,in tantum vt nulli duo
reperiantur indiſcreti: vnde nomen vnionum Romanæ ſcilicet impoſuere deliciæ. Nam id apud
Græcos non eſt, ne apud Barbaros quidem inuentores eius aliud, quàm margaritæ. Et in candore i-
pſo magna differentia. Clarior in Rubro mari repertus. Indicus ſpecularium lapidum ſquamas aſſi-
milat, aliâs magnitudine præcellens. Summa laus coloris eſt exaluminatos vocari. Et procerioribus
ſua gratia eſt. elenchos appellant faſtigata longitudine, alabaſtrorum figura in pleniorem orbem de
ſinentes. Hos digitis ſuſpendere, & binos ac ternos auribus, fœminarum gloria eſt. Subeunt luxu-
riæ eius nomina & tædia exquiſita perditiore portatu: ſiquidem cùm id fecere, crotalia appellant,
ceu ſono quoque gaudeant, & colliſu ipſo margaritarum. Affectantque iam & pauperes, lictorem
fœminę in publico vnionem eſſe dictitantes. Quin & pedibus, nec crepidarum tantùm obſtragulis,
ſed totis ſocculis addunt. Neque enim geſtare iam margaritas, niſi calcent, ac per vniones etiam am
bulent, ſatis eſt. In noſtro mari reperiri ſolebant, crebriùs circa Boſporum Thracium, rufi ac parui
in conchis, quas myas appellant. At in Acarnania, quæ vocatur pinna gignit. Quo apparet non vno
conchæ genere naſci. Nanque & Iuba tradit, Arabicis concham eſſe ſimilem pectini inſecto, hirſu-
tam echinorum modo, ipſum vnionem in carne, grandini ſimilem. Conchæ non tales ad nos affe-
runtur. Nec in Acarnania autem laudati reperiuntur, enormes ferè, coloriſque marmorei. Meliores
circa Actium, ſed & hi parui: & in Mauritaniæ maritimis. Alexander Polyhiſtor & Sudines ſeneſce-
re eos putant, coloremque expirare. Eorum corpus ſolidum eſſe manifeſtum eſt, quòd nullo lapſu
franguntur. Non autem ſemper in media carne reperiuntur, ſed aliis atque aliis locis. Vidimuſque
iam in extremis etiam marginibus velut concha exeuntes: & in quibuſdam quaternos quinoſque.
Pondus ad hoc æui ſemunciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſſere. In Britannia paruos atque decolo-
res naſci certum eſt: quoniam Diuus Iulius thoracem, quem Veneri Genitrici in templo eius dica-
uit, ex Britannicis margaritis factum voluerit intelligi. Lolliam Paulinam, quæ fuit Caij principis
matrona, ne ſerio quidem ac ſolenni cæremoniarum aliquo apparatu, ſed mediocrium etiam ſpon
ſalium cœna, vidi ſmaragdis margaritiſque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crini-
bus, † ſpiris, auribus, collo, manibus digitiſq;: quæ ſumma quadringenties H—S colligebat: † ipſam
confeſtim paratam nuncupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, ſed auitæ
opes, prouinciarum ſcilicet ſpoliis partæ. Hic eſt rapinarum exitus: hoc fuit quare M. Lollius infa-
matus regum muneribus in toto Oriente, interdicta amicitia à Caio Cæſare Auguſti filio venenum
biberet, vt neptis eius † quadringenties H—S opera ſpectaretur ad lucernas. Computet nunc ali-
quis ex altera parte, quantum Curius aut Fabricius in triumphis tulerint: imaginetur illorum fer-
cula, & ex altera parte Lolliam, vnam imperij mulierculam accubantem: non illos curru detractos,
quàm in hoc viciſſe malit? Nec hæc ſumma luxuriæ exempla ſunt: Duo fuere maximi vniones per
omne æuum: vtrunque poſſedit Cleopatra, Aegypti reginarum nouiſſima, per manus Orientis re-
gum ſibi traditos. Hæc, cùm exquiſitis quotidie Antonius ſaginaretur epulis, ſuperbo ſimul ac pro-
caci faſtu, vt regina meretrix, lautitiam eius omnem apparatumque obtrectans, quærente eo quid
aſtrui magnificentiæ poſſit, reſpondit, vna ſe cœna centies H—S abſumpturam. Cupiebat diſcere
Antonius, ſed fieri poſſe non arbitrabatur. Ergo ſponſionibus factis, poſtero die quo iudiciū ageba-
tur, magnificam aliâs cœnam, ne dies periret, ſed quotidianam Antonio appoſuit, irridenti, com-
putationemque expoſtulanti. At illa corollarium id eſſe, conſumpturamque ſe ea in cœna taxatio-
nem confirmans, ſolamque ſexcenties H—S cœnaturam, inferri menſam ſecundam iuſſit. Ex præ-
cepto miniſtri vnum tantum vas ante eam poſuere aceti, cuius aſperitas viſque in tabem margari-
tas reſoluit. Gerebat auribus cùm maximè ſingulare illud, & verè vnicum naturæ opus. Itaque ex-
pectante Antonio quid nam eſſet actura, detractum alterum merſit, ac liquefactum abſorbuit. In-

† ſpira, † ipſa confeſtim parata &c.

† Hoc eſt, ſi ad Gallicæ pecuniæ æſtimationem redigas, coronatorum decies cētenis millibus.

iecit alteri manum L. Plancus, iudex sponsionis eius, eum quoque paranti simili modo absumere, victumque Antonium pronuntiauit, homine irato. Comitetur fama vnionis eius parem, capta illa tantæ quæstionis victrice regina dissectum, vt esset in vtrisque Veneris auribus Romæ in Pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, spoliabunturque etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ in vnionibus magnæ taxationis Clodius Tragœdi Aesopi filius, relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne Triumuiratu suo nimis superbiat Antonius, penè histrioni comparatus, & quidem nulla sponsione ad hoc producto: quo id magis regium erat: sed vt experiretur in gloria palati, quid saperent margaritæ: atque vt mirè placuere, ne solus hoc sciret, singulos vniones conuiuis absorbendos dedit. Romæ in promiscuum ac frequentem vsum venisse, Alexandria in ditionem redacta: primùm autem cœpisse circa Syllana tempora minutas & viles, Fenestella tradit manifesto errore, cùm Aelius Stilo Iugurthino bello vnionum nomen impositum maximè grandibus margaritis prodat. Et hoc tamen æternæ propè possessionis est. Sequitur hæredem, in mancipatum venit, vt prædium aliquod. Conchylia & purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis pretia fecit.

De natura purpuræ, & muricis. CAP. XXXVI.

PVrpuræ viuunt annis plurimùm † septenis. Latent, sicut murices, circa Canis ortũ tricenis diebus. Congregãtur verno tempore, mutuoq; attritu lentorem cuiusdã ceræ saliuant. Simili modo & murices. Sed purpuræ florem illum tingẽndis expetitum vestibus, in mediis habent faucibus. Liquoris hic minimi est in candida vena, vnde pretiosus ille bibitur nigrantis rosæ colore sublucẽs. Reliquum corpus sterile. Viuas capere contendunt, quia cum vita succum eum euomunt. Et maioribus quidem purpuris detracta concha auferunt: minores trapetis frangũt, ita demum rorem eum excipientes Tyrij. Præcipuus hic Asiæ, in Meninge Africæ, & Gætulo litore Oceani, in Liconica Europæ. Huic fasces securesq; Romanæ viã faciunt: idemq; pro maiestate pueritiæ est. Distinguit ab equite Curiam: Diis aduocatur placandis: omnemq; vestem illuminat: in triumphali miscetur auro. Quapropter excusata & purpuræ sit insania. Sed vnde conchyliis pretia, quis virus graue in fuco, color austerus in glauco, & irascenti similis mari? Lingua purpuræ longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua conchylia: tanta duritia aculeo est. Aqua dulci necantur, & sicubi flumen immergitur: alioqui captæ, diebus quinquagenis viuunt, saliua sua. Conchæ omnes celerrimè crescunt, præcipuè purpuræ: anno magnitudinẽ implent. Quòd si hactenus transcurrat expositio, fraudatam profectò se luxuria credat, nosque indiligentiæ damnet. Quamobrem persequemur etiam officinas: vt tanquam in vita frugum noscitur ratio, sic omnes, qui istis gaudent, præmia vitæ suæ calleant. Concharũ ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamẽto. Duo sunt genera: Buccinũ minor concha, ad similitudinem eius buccini, quo sonus editur: vnde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Alterũ purpura vocatur, cuniculatim procurrente rostro, & cuniculi latere introrsus tubulato, quà proferatur lingua. Prętereà clauatum est ad turbinem vsque aculeis in orbem septenis ferè, qui non sunt buccino, sed vtrisq; orbes totidem, quot habeant annos. Buccinum non nisi petris adhæret, circaque scopulos legitur.

† Aristot. Hist. animal. lib. 5. cap. 15. Ζῇ γὰρ ἡ πορφύρα ἔτη ϛ. Vnde & hic nonnulli, Senis, legere malũt, quàm Septenis.

Quot sint genera. CAP. XXXVII.

PVrpuræ, nomine alio pelagiæ vocantur. Earũ genera plura, pabulo & solo discreta. Lutense putri limo, & algense enutritum alga, vilissimũ: vtrisq; melius Teniense, in Tenei maris ora collectum: hoc quoq; tamen etiamnum leuius atq; dilutius: calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto conchyliis: & longè optimum purpuris Dialutense, id est vario soli genere pastum. Capiuntur autem purpuræ paruulis rarisq; textu veluti nassis in alto iactis. Inest iis esca, clusiles mordacesque conchæ, ceu mitulos videmus. has semineces, sed redditas mari auido hiatu reuiuiscentes, appetũt purpuræ, porrectisque linguis infestant. at illæ aculeo extimulatæ claudunt sese, comprimuntque mordentia: ita pendentes auiditate sua purpuræ tolluntur.

Quo capiantur tempore. CAP. XXXVIII.

CApi eas post Canis ortũ, aut ante vernum tempus vtilissimum: quoniã cùm † fœtificauere, fluxos habent succos. Sed id tingentium officinæ ignorant, cùm summa vertatur in eo. Eximitur posteà vena, quã diximus: cui addi salem necessariũ, sextarios fermè in libras centenas: macerari triduo, iustum. Quippe maior vis tantò, quantò recentior. Feruere in plumbo, singulisque aquæ amphoris centenas atque quinquagenas medicaminis libras æquari, ac modico vapore torreri, & ideo longinquæ fornacis cuniculo. Ita despumatis subinde carnibus, quas hæsisse venis necesse est, decimo fermè die liquata cortina, vellus elutriatum mergitur in experimentum: & donec spei satis fiat, vritur liquor. Rubens color nigrante deterior. Quinis lana potat horis, rursusque mergitur carminata, donec omnem ebibat saniem. Buccinum per se damnatur, quoniam fucum remittit. Pelagio admodum alligatur, nimiæque eius nigritiæ dat austeritatem illam nitoremque, qui quæritur, cocci. Ita permistis viribus alterum altero excitatur, aut astringitur. Summa medicaminũ in libras vellerũ, buccini ducenta pelagij cxj. Ita fit amethysti color eximius ille. At Tyrius pelagio primùm satiatur immatura viridique cortina: mox permutatur in buccino. Laus ei summa, color sanguinis

† In vetust. codic. Cerificauere legitur, non Fœtificauere. adstipulante etiã Aristotele Hist. animal. lib 5. cap. 15. vbi sic habet: Ὅταν δ᾽ κηριάζωσιν αἱ πορφύραι, χεῖρον ἔχουσι τὸ ἄνθος. Quin & Plinius ipse paulò ante ca. 36. purpuras tradit verno tempore congregatas lentorem ceræ cuiusdam saliuare.

guinis concreti, nigricans aſpectu, idemque ſuſpectu refulgens. Vnde & Homero purpureus dicitur ſanguis.

Romæ quando vſus purpura. CAP. XXXIX.

PVrpuræ vſum Romæ ſemper fuiſſe video, ſed Romulo in trabea. Nam toga prætexta, & latiore clauo Tullum Hoſtilium è regibus primum vſum Hetruſcis deuictis, ſatis conſtat. Nepos Cornelius, qui Diui Auguſti principatu obiit: Me, inquit, iuuene violacea purpura vigebat, cuius libra denariis centum vænibat: nec multò pòſt rubra Tarentina. Huic ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille nō poterat emi. Hac P. Lentulus Spinter Aedilis curulis primus in prætexta vſus improbatur: qua purpura quis non iam, inquit, triclinaria facit? Spinter Aedilis fuit vrbis conditæ anno ſeptingenteſimo, Cicerone Conſule. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta eſſet, veluti magnifico impendio, qualiter nunc omnes penè commodiores purpuræ tinguntur. In conchyliata veſte cætera eadem ſine buccino: præterque † ius temperatur aqua pro inuiſo humani potus excremento: dimidia & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor ſaturitate fraudata, tantoque dilutior, quantò magis vellera eſuriunt.

† Budæus li. 2. de Aſſe legendū cenſet, Vis temperatur aqua &c.

De pretio earum. CAP. XL.

PRetia medicamento ſunt quidem pro fertilitate litorum viliora: non tamen vſquam pelagij libras quinquagenos nummos excedere, & buccini centenos ſciant, qui iſta mercantur immenſo. Sed alia ſunt è fine initia: iuuatque ludere impendio, & luſus geminare miſcendo iterum, & ipſa adulteria naturæ: ſicut teſtudines tingere, argentum auro confundere, vt electra fiant, addere his æra, vt Corinthia.

De tingendo amethyſtino, & cocco, & hyſgino. CAP. XLI.

NOn eſt ſatis abſtuliſſe gemmæ nomen amethyſtum: rurſum abſolutus inebriatur Tyrio, vt ſit ex vtroque nomen improbum, ſimulque luxuria duplex: & cùm confecere conchylia, tranſire melius in Tyrium putant. Pœnitentia hoc primùm debet inueniſſe, artifice mutante quod damnabat: inde ratione nata, votum quoque factum è vitio portentoſis ingeniis, & gemina demonſtrata via luxuriæ, vt color alius operiretur alio, ſuauior ita fieri leniorque dictus. Quin & terrena miſcere, coccoque tinctum Tyrio tingere, vt fieret hyſginum. Coccum Galatiæ rubens granum, vt dicemus in terreſtribus, aut circa Emeritam Luſitaniæ, in maxima laude eſt. Verùm vt ſimul peragantur nobilia pigmenta, anniculo grano languidus ſuccus: idem à quadrimo euanidus. Ita nec recenti vires, neque ſeneſcenti. Abundè tractata eſt ratio, qua ſe virorum iuxtà fœminarumq; forma credit ampliſſimam fieri.

De pinna, & pinnotere, & aquatilium ſenſu. CAP. XLII.

COncharum generis & pinna eſt. Naſcitur in limoſis ſubrecta ſemper, nec vnquam ſine comite, quem pinnoterem vocant, alij pinnophylacem. is eſt ſquilla parua: alibi cancer dapis aſſectator. Pandit ſe pinna, luminibus orbum corpus intus minutis piſcibus præbens. Aſſultant illi protinus, & vbi licentia audacia creuit, implent eam. Hoc tempus ſpeculatus index, morſu leui ſignificat. † Illa ore compreſſo, quicquid incluſit, exanimat, partemque ſocio tribuit. Quò magis miror, quoſdam exiſtimaſſe, aquatilibus nullum ineſſe ſenſum. Nouit torpedo vim ſuam, ipſa nō torpens: merſaque in limo ſe occultat, piſcium qui ſecuri ſupernatantes obtorpuere, corripiens. Huius iecori teneritas nulla præfertur. Nec minor ſolertia ranæ, quæ in mari piſcatrix vocatur. Eminentia ſub oculis cornicula turbato limo exerit, aſſultantes piſciculos attrahens, donec tam propè accedant, vt aſſiliat. Simili modo ſquatina, & rhombus abditi pinnas exertas mouent ſpecie vermiculorum: itemque quæ vocatur raia. Nam paſtinaca latrocinatur ex occulto, tranſeuntes radio (quod telum eſt ei) figens. Argumenta ſolertiæ huius, quòd tardiſſimi piſcium hi, mugilem velociſſimū omniū habentes in ventre reperiuntur.

† Vetuſt. cod. Illa cōpreſſu, quicquid incluſit, exanimat.

De ſcolopendris, vulpibus, & glanis. CAP. XLIII.

SColopendræ terreſtribus ſimiles, quas centipedes vocāt, hamo deuorato omnia interanea euomunt, donec hamum egerant, deinde reſorbent. At vulpes marinæ, ſimili in periculo glutiunt amplius vſque ad infirma lineæ, quà facilè prærodant. Cautius qui glanis vocatur: auerſos mordet hamos, nec deuorat, ſed eſca ſpoliat.

De ariete piſce. CAP. XLIIII.

GRaſſatur aries, vt latro. Et nunc grandiorum nauium in ſalo ſtantiū occultatus vmbra, ſi quem nandi voluptas inuitet, expectant: nunc elato extra aquam capite, piſcantium cymbas ſpeculatur, occultuſque adnatans mergit.

De his quæ tertiam naturam habent, non animalium, neq; fruticum, & de vrticis, & ſpongijs. CAP. XLV.

EQuidem & his ineſſe ſenſum arbitror, quæ nec animalium, nec fruticum, ſed tertiam ex vtroque naturam habent, vrticis dico, & ſpongiis. Vrticæ noctu vagantur, noctuque mutantur. Carnoſæ frondis his natura: & carne veſcuntur. Vis pruritu mordax, eademq; quæ terreſtris vrticæ. Contrahit ergo ſe quàm maximè rigens, ac prænatāte piſciculo frondem ſuam ſpargit, cōplectenſq; deuorat. Aliàs marcenti ſimilis, & iactari ſe paſſa fluctu algæ vice, contactos piſces, attrituque

petræ ſcalpentes pruritum, inuadit. Eadem noctu pectinos & echinos perquirit: dum admoueri ſibi manum ſentit, colorem mutat & contrahitur. Tacta vredinem mittit, paulumque ſi fuit interualli, abſconditur. Ora ei in radice eſſe traduntur: excrementa per ſumma tenui fiſtula reddi. Spongiarū tria genera accipimus: ſpiſſum ac prædurum & aſperum, tragos id vocatur: minus ſpiſſum & mollius, manon: tenue denſumq́; ex quo penicilli, Achilleum. Naſcuntur omnes in petris: aluntur conchis, piſce, limo. Intellectum ineſſe his apparet, quia vbi auulſorem ſenſere, contractæ multò difficilius abſtrahuntur. Hoc idem fluctu pulſante faciunt. Viuere eſca, manifeſtò conchæ minutæ in his repertæ oſtendunt. Circa Toronen veſci illis auulſas etiam aiunt, & ex relictis radicibus recreſcere. In petris cruoris quoq; inhæret color, Africis præcipuè, quæ generantur in Syrtibus. Maximę fiunt manæ, ſed molliſſimæ, circa Lyciā. In profundo autem, nec ventoſo, molliores. In Helleſponto aſperæ, & denſæ circa Maleam. Putreſcunt in apricis locis: ideò optimę in gurgitibus. Viuentibus idem, qui madentibus, nigricans color. Adhærent nec parte, nec totæ: interſunt enim fiſtulæ quædam inanes, quaternæ ferè aut quinæ, per quas paſci exiſtimantur. Sunt & aliæ, ſed ſupernè concretæ. Et ſubeſſe membrana quædam radicibus earum intelligitur. Viuere conſtat lōgo tempore. Peſſimum omnium genus eſt earum, quæ aplyſiæ vocantur, qui elui nō poſſunt, in quibus magnæ ſunt fiſtulæ, & reliqua denſitas ſpiſſa.

De caniculis marinis. CAP. XLVI.

CAnicularum maximè multitudine circa eas vrinantes graui periculo infeſtantur. Ipſi ferunt & nubem quandam craſſeſcere ſuper capita, planorum piſcium ſimilem, prementem eos, arcentemque à reciprocando, & ob id ſtilos præacutos lineis annexos habere ſeſe: quia niſi perfoſſæ ita, non recedant, caliginis & pauoris, vt arbitror, opere. Nubem enim & nebulam (cuius nomine id malum appellant) inter animalia haud vllam comperit quiſquam. At cum caniculis atrox dimicatio. Inguina, & calces, omnemque candorem corporum appetunt. Salus vna in aduerſas eundi, vltroque terrendi. Pauet enim hominem æquè ac terret. Et ſors æqua in gurgite. vt ad ſumma aquæ ventum eſt, ibi periculum anceps, adempta ratione contrà eundi, dum conetur emergere: & ſalus omnis in ſociis. funem illi religatum ab humeris eius trahunt: hunc dimicans, vt ſit periculi ſignū, læua quatit: dextra apprehenſo ſtilo in pugna eſt: modicus aliâs tractus. Vt prope carinam ventum eſt, niſi præceleri vi repentè rapiant, abſumi ſpectant. Ac ſæpè iam ſubducti, è manibus auferuntur, ſi non trahentium opem, conglobato corpore in pilæ modum, ipſi adiuuere. Protendunt quidem tridentes alij: ſed monſtro ſolertia eſt nauigium ſubeundi, atque ita è tuto præliandi. Omnis ergo cura ad ſpeculandum hoc malum inſumitur.

De his, quæ ſilicea teſta includuntur, & quæ ſine vllo ſenſu, & de reliquis ſordidis animalibus. CAP. XLVII.

CErtiſſima eſt ſecuritas vidiſſe planos piſces: quia nunquā ſunt, vbi maleficæ beſtię: qua cauſa vrinantes ſacros appellant eos. Silicea teſta incluſis fatendū eſt nullum eſſe ſenſum, vt oſtreis. Multis in eadem natura, quæ frutici, vt holothuriis, pulmonibus, ſtellis. Adeoque nihil non gignitur in mari, vt cauponarum etiam æſtiua animalia, pernici moleſta ſaltu, & quæ capillus maximè celat, exiſtant: & circumglobata eſcæ ſæpe extrahuntur: quæ cauſa ſomnum piſcium in mari noctibus infeſtare exiſtimatur. Quibuſdam verò ipſis innaſcuntur, quo in numero chalcis accipitur.

Quòd hic Plinius generaliter planis piſcibus, Ariſtoteles lib. 9. ca. 30. Hiſt. animal. (vnde hic locus tranſlatus videtur) peculiariter anthijs adſcribit, quos ibidē & ſacros piſces eā ob cauſam cognominat.

De venenatis marinis. CAP. XLVIII.

NEc venena ceſſant dira, vt in lepore: qui in Indico mari etiam tactu peſtilens, vomitum diſſolutionemq́; ſtomachi protinus creat: in noſtro offa informis, colore tantùm lepori ſimilis: in Indis, & magnitudine, & pilo duriore tantùm: nec viuus ibi capitur. Aequè peſtiferum animal araneus, ſpinæ in dorſo aculeo noxius. Sed nullum vſquam execrabilius, quàm radius, ſuper caudam eminens trygonis, quam noſtri paſtinacam appellant, quincunciali magnitudine. Arbores infixus radici necat: arma, vt telum, perforat vi ferri & veneni malo.

De morbis piſcium. CAP. XLIX.

MOrbos vniuerſa genera piſcium, vt cætera animalia, etiam fera, non accipimus ſentire. Verùm ægrotare ſingulos, manifeſtum facit aliquorum macies, cùm in eodem genere præpingues alij capiantur.

De generatione eorum mira. CAP. L.

QVonam modo generent, deſideriū & admiratio hominum differri non patitur. Piſces attritu ventriū coeunt, tanta celeritate vt viſum fallant: delphini, & reliqua cete, ſimili modo, paulò diutius. Fœmina piſcis coitus tempore marem ſequitur, ventrem eius roſtro pulſans: ſub partū mares fœminā ſimiliter, oua veſcentes earū. Nec ſatis eſt generationi per ſe coitus, niſi editis ouis, inter ſe verſando mares & fœminæ vitale aſperſerint virus. Non omnibus id contingit ouis in tanta multitudine: alioqui repleren tur maria & ſtagna, cùm ſinguli vteri innumerabilia concipiant.

Item de generatione, & qui piſces oua pariant. CAP. LI.

PIſcium oua in mari creſcunt, quædam ſumma celeritate, vt murænarum, quędā paulò tardius. Plani piſcium quibus cauda non eſt, aculeatique, vt teſtudines in coitu ſuperueniūt: polypi cri-

ne vno fœminæ naribus adnexo: sepiæ & loligines linguis, componentes inter se brachia, & in contrarium nantes: ore & pariunt. Sed polypi in terram verso capite coeunt. Reliqua mollium tergis, vt canes. Item locustæ & squillæ, cancri, ore. Ranæ superueniunt, prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente, posterioribus clunes. Pariunt minimas carnes nigras, quas gyrinos vocant, oculis tantùm & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Mirumque semestri vita resoluuntur in limum nullo cernente, & rursus vernis aquis renascuntur, quæ fuere natæ, perinde occulta ratione, cùm omnibus annis id eueniat. Et mituli & pectines sponte naturæ in harenosis proueniunt. Quæ duriores testæ sunt, vt murices, purpuræ, saliuario lentore. Sicut acescente humore culices,* atque spuma maris incalescente, cùm admissus est imber. Quæ verò siliceo tegmine operiuntur, vt ostrea, putrescente limo, aut spuma circa nauigia diutius stante defixoque palos, † & lignum maximè. Nuper compertum in ostreariis, humorem iis fœtificum lactis modo effluere. Anguillæ atterunt se scopulis: ea strigmenta viuiscunt: nec alia est earum procreatio. Piscium diuersa genera non coeunt, præter squatinam & raiam: ex quibus nascitur priori parte raiæ similis, & nomen ex vtroque compositum apud Græcos trahit. Quædam † tempore anni gignuntur, & in humore, & in terra. Vere pectines, limaces, hirudines* eodem tempore euanescunt. Piscium lupus & trichias bis anno parit, & saxatiles omnes. Mulli ter, vt chalcis, cyprinus sexies, scorpiones bis ac sargi, vere & autumno. Et planis squatina sola bis, autumno & Vergiliarum occasu. Plurimi piscium tribus mensibus, Aprili, Maio, Iunio. Salpæ autumno: sargi, torpedo, squali circa æquinoctium: molles vere: sepia omnibus mensibus. Oua eius glutino atramenti ad speciem vuæ cohærentia, masculus prosequitur afflatu, aliàs sterilescunt. Polypi hyeme coeunt, pariũt vere oua tortili vibrata pampino, tanta fœcunditate, vt multitudinem ouorũ occisi non recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulere. Ea excludunt quinquagesimo die, è quibus multa propter numerum intercidunt. Locustæ, & reliqua tenuioris crustæ, ponunt oua super oua, atque ita incubant. Polypus fœmina modò in ouis sedet, modò cauernam cancellato brachiorum implexu claudit. Sepia & in terreno parit inter harundines, aut sicubi enata alga: excludit quintodecimo die. Loligines in alto conserta oua edunt, vt sepiæ. Purpuræ, murices, eiusdemque generis, vere pariunt. Echini oua pleniluniis habent hyeme: & cochleæ hyberno tempore nascuntur. Torpedo octogenos fœtus habens inuenitur: eaque intra se parit oua prœmollia, in alium locum vteri transferens, atq; ibi excludens. Simili modo omnia, quę cartilaginea appellauimus. Ita fit, vt sola piscium & animal pariant, & oua concipiant. Silurus mas solus omnium edita custodit oua, sępe & quinquagenis diebus, ne absumantur ab aliis. Cęterę fœminę in triduo excludunt, si mas attigit. Acus, siue belone, vnus piscium dehiscente† propter multitudinem vtero parit. A partu coalescit vulnus: quod & in * cęcis serpentibus tradunt. Mus marinus in terra scrobo effosso parit oua, & obruit terra. Rursus tricesimo die refossa aperit, fœtumque in aquam ducit.

De vuluis piscium. CAP. LII.

Erythini & chanę vuluas habere traduntur: qui trochos appellatur à Gręcis, ipse se inire. Aquatilium omnium fœtus inter initia visu carent.

De longissima vita piscium. CAP. LIII.

Aeui piscium memorandum nuper exemplum accepimus. Pausilypum villa est Campanię, haud procul Neapoli: in ea in Cęsaris piscinis à Pollione Vedio coniectum piscem, sexagesimum post annum expirasse scribit Anneus Seneca, duobus aliis ęqualibus eius ex eodem genere etiam tunc viuentibus. Quę mentio piscinarum admonet, vt paulò plura dicamus hac de re, priusquàm digrediamur ab aquatilibus.

De viuariis ostrearum, & quis ea primus inuenerit. CAP. LIIII.

Ostrearum viuaria primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano, ętate L. Crassi Oratoris, ante Marsicum bellum: nec gulę causa, sed auaritię, magna vectigalia tali ex ingenio suo percipiens, vt qui primus pensiles inuenit balineas, ita mangonizatas villas subinde vendẽdo. Is primus optimũ saporem ostreis Lucrinis adiudicauit, quando eadem aquatiliũ genera aliubi aliubi atq; meliora: sicut lupi pisces in Tiberi amne inter duos pontes, rhãbus Rauennę, murenę in Sicilia, elops Rhodi: & alia genera similiter, ne culinarũ censura peragatur. Nondũ Britannica seruiebant litora, cùm Orata Lucrina nobilitabat: posteà visum tanti in extremam Italiam petere Brundusiũ ostreas: ac ne lis esset inter duos sapores, nuper excogitatum, famem longę aduectionis à Brundusio compascere in Lucrino. Eadem ętate prior Licinius Murena, reliquorum piscium viuaria inuenit: cuius deinde exemplum nobilitas secuta est, Philippi, Hortensij: Lucullus exciso etiam monte iuxta Neapolim maiore impendio, quàm villã ędificauerat, euripum & maria admisit. Qua de causa Magnus Pompeius Xerxen togatum eum appellabat. † Tricies piscinę à defuncto illo vęniere pisces.

Quis primus murænarum viuaria fecerit. CAP. LV.

Murenarum viuariũ priuatim excogitauit C. Hirius ante alios, qui cœnis triumphalibus Cęsaris Dictatoris sex millia numero murenarũ mutuo appendit. Nam permutare quidem pretio noluit,

* *Apuæ, legendum, nõ atq;, tum ex vetus. cod. tum ex Aristote. Histo. animal. lib. 5. capit. 15. vbi aphyen, hoc est apuam nasci tradit: ἐκ τῆς ἀφρῦ τῆς γιγνομένης ὑπὸ τῆς ὀμβρίου ὕδατος.*

† *ilignos maximè.*

† *Rectius, tepore anni. Cõsule Aristote. Histo. animal. lib. 6. cap. 15. vnde hic locus est desumptus.*

* *eodem tepore viuiscunt.*

† *Legendum videtur, propter magnitudinem, videlicet ouorũ, suffragante Aristotele de generat. anima. lib. 3. c. 4. vbi belonem pauca quidẽ oua parere asserit, sed tam magna, vt venterus in parte dehiscat.*

* *Emenda, Cæcilijs serpẽtibus, ex eodẽ Aristot. lib. 6.*

† *Budæus hoc in loco x̄l. H-S. legendũ contẽdit: alij cccc. ille Macrobij, hi Columellæ authoritate nixi.*

noluit, aliáue merce. Huius villam intra quàm modicam quadragies piscinæ † vænierunt. Inuasit deinde singulorum piscium amor. Apud Baulos in parte Baiana piscinam habuit Hortensius Orator, in qua murænam adeò dilexit, vt exanimatam flesse credatur. In eadem villa, Antonia Drusi, murænæ, quam diligebat, inaures addidit: cuius propter famam nonnulli Baulos videre concupiuerunt.

† *Aliâs, vendiderunt. Quā lectionem agnoscit & Budæus 2. de Asse.*

De cochlearum viuarijs, & quis primus instituit. CAP. LVI.

COchlearum viuaria instituit Fuluius Hirpinus in Tarquiniēsi, paulo ante ciuile bellum, quod cum Pompeio Magno gestum est, distinctis quidem generibus earum, separatim vt essent † albæ, quæ in Reatino agro nascuntur: separatim Illyricæ, quibus magnitudo præcipua: Africanæ, quibus fœcunditas: Solitanæ, quibus nobilitas. Quin & saginam earum commentus est, sapa & farre, aliisque generibus, vt cochleæ quoque altiles ganeam implerent: cuius artis gloria in eam magnitudinem perductæ sint, vt octoginta quadrantes caperent singularum calices. Author est M. Varro.

† *Albulæ, fortassis: vt apud Varronem lib. 3. Rei rust.*

De piscibus terrenis. CAP. LVII.

PIscium genera etiamnum à Theophrasto mira produntur: circa Babylonis rigua decedentibus fluuiis, in cauernis aquas habentibus remanere. Quosdam inde exire ad pabula pinnulis gradientes, crebro caudæ motu, contraque venanteis refugere in suas cauernas, & in iis obuersos stare: capita eorum esse ranæ marinæ similia, reliquas partes gobiorum, branchias vt cæteris piscibus. Circa Heracleam & Cromnam, † & multifariam in Ponto vnum genus esse, quod extremas fluminum aquas sectetur, cauernasque faciat sibi in terra, atque in his viuat, etiam reciprocis amnibus siccato litore. Effodi ergo: motu demum corporum viuere eos approbant. Circa Heracleam eandem, eodemque Lyco amne decedente, ouis relictis in limo generari pisces, qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchiis, quod fieri non indigno humoris: propter quod & anguillas diutius viuere exemptas aquis. Oua autem in sicco maturari, vt testudinum. Eadem in Ponti regione apprehendi glacie piscium maximè gobiones, non nisi patinarum calore vitalem motum fatentes. In his quidem, tametsi mirabilis, est tamen aliqua ratio. Idem tradit in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis terrenos altis scrobibus, in his locis vbi nullæ restagnent aquæ: miraturque & ipse, gigni sine coitu. Humoris quidem vim aliquam inesse, quam puteis, arbitratur, cùm in nonnullis reperiantur pisces. † Quicquid est hoc, certè minus admirabile talparum facit vita subterranei animalis, nisi fortè vermium terrenorum & piscibus natura inest.

† *Addendum hic ex scrip. cod. Et Lycum amnem. alioquin non erit, quò referatur, quod mox sequitur. Eodemq; Lyco amne.*

† *Rectius vetusti codic. Quicquid est hoc, certè minus admirabilem talparum facit vitam, subterranei animalis.*

De muribus Nili. CAP. LVIII.

VErùm omnibus his fidem Nili inundatio affert, omnia excedentem miracula: quippe † detegente eo musculi reperiuntur inchoato opere genitalis aquæ terræq;, iam parte corporis viuentes, nouissima effigie etiamnum terrena.

† *deturgente*

De anthia pisce, & quomodo capiatur. CAP. LIX.

NEc de anthia pisce sileri conuenit, quæ plerosque aduerto credidisse. Chelidonias insulas diximus Asiæ, scopulosi maris, ante promontorium sitas: ibi frequens hic piscis, & celeriter capitur, vno genere. Paruo nauigio, & concolori veste, eademque hora per aliquot dies continuos piscator enauigat certo spatio, escamque proiicit. Quicquid ex eo mittitur, suspecta fraus prædæ est: cauensque quod timuit, cùm id sæpe factum est, vnus aliquando consuetudine inuitatus anthias, escā appetit. Notatur hic intentione diligenti, vt author spei, conciliatorque capturæ. Neque enim est difficile, cùm per aliquot dies solus accedere audeat. Tandem & aliquos inuenit: paulatimque comitatior, postremò greges adducit innumeros, iam vetustissimis quibusque assuetis piscatorem agnoscere, & è manu cibum rapere. Tum ille paulùm vltra digitos in esca iaculatus hamum, singulos inuolat verius quàm capit, ab vmbra nauis breui conatu rapiens, ita ne cæteri sentiant, alio intus excipiente centonibus raptum, ne palpitatio vlla aut sonus cæteros abigat. Conciliatorem nosse ad hoc prodest, ne capiatur. Parcit piscator fugituro in reliquum gregem. Ferunt discordem socium duci insidiatum pulchrè noto cepisse maleficiā voluntate: agnitum in macello à socio, cuius iniuria erat, & dati damni formulam editam, condemnatumque: addidit Mutianus æstimata lite decem libris. Iidem anthiæ, cùm vnum hamo teneri viderint, spinis, quas in dorso serratas habent, lineam secare traduntur: eo qui tenetur, extendente, vt præcidi possit. At inter sargos, ipse qui tenetur, ad scopulos lineam terit.

De stellis marinis CAP. LX.

PRæter hæc claros sapiētia authores video mirari stellam in mari. Ea figura est parua admodum, caro intus, extra duriore callo. Huic tam igneum feruorem esse tradunt, vt omnia in mari contacta adurat, omnem cibum statim peragat. Quibus sit hoc cognitum experimentis, haud facilè dixerim: multo memorabilius duxerim id, cuius experiendi quotidie occasio est.

De dactylis, eorumq; miraculis. CAP. LXI.

COncharum è genere sunt dactyli, ab humanorum vnguium similitudine appellati. His natura in tenebris remoto lumine, alio fulgore clarere, & quanto magis humorem habeant, ludere in ore mādentium, ludere in ore mandentium, lucere in manibus, atq; etiam in solo ac veste, decidentibus guttis: vt procul dubio pateat, succi illam naturam esse, quam miremur etiam in corpore.

De inimicitijs & amicitijs inter se aquatilium. CAP. LXII.

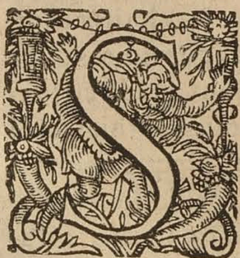
SVnt & inimicitiarum atque concordiæ miracula. Mugil & lupus mutuo odio flagrant: conger & muræna, caudas inter se prærodentes. Polypum intantum locusta pauet, vt si iuxtà viderit, omnino moriatur. † Locustam conger: rursus polypum congri lacerant. Nigidius author est, prærodere caudam mugili lupum, eosdemque statis mensibus concordes esse. Omnes autem viuere, quibus caudæ sic amputentur. At è contrario amicitiæ exempla sunt, præter illos, de quorum diximus societate, balæna & musculus: quando prægraui superciliorum pondere obrutis eius oculis, infestantia magnitudinem vada prænatans demonstrat, oculorumq; vice fungitur. Hinc volucrum naturæ dicentur.

† Legendum videtur Locustæ congruum ex Aristotele libr. 8. Histor. animal. c. 2. vbi sic legitur: Οἱ δ' κάραβοι τοὺς γόγγρους κρατοῦσιν.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER DECIMVS.

De natura auium. CAP. I.

SEQVITVR natura auium, quarum grandissimi & penè bestiarum generis, struthiocameli Africi vel Aethiopici, altitudinem equitis insidentis equo excedunt, celeritatem vincunt: ad hoc demum datis pennis, vt currentem adiuuent: cæterò non sunt volucres, nec à terra tolluntur. Vngulæ iis ceruinis similes, quibus dimicant, bisulcæ, comprehendendis lapidibus vtiles, quos in fuga contra sequentes ingerunt pedibus. Concoquendi sine delectu deuorata mira natura, sed non minus stoliditas, in tanta reliqui corporis altitudine, cùm colla frutice occultauerint, latere se existimantium. Præmia ex iis oua, propter amplitudinem † pro quibusdam habita vasis, conosque bellicos & galeas adornantes pennæ.

† Melius, Quibusdam habita pro vasis.

De phœnice. CAP. II.

AEthiopes atque Indi, discolores maximè & inenarrabiles ferunt aues, & ante omnes nobilem Arabia phœnicem: haud scio an fabulosè, vnum in toto orbe, nec visum magnopere. Aquilæ narratur magnitudine, auri fulgore circa colla, cætera purpureus, cæruleam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem caputque plumeo apice cohonestante. Primus atq; diligentissimus togatorum de eo prodidit Manilius, Senator ille maximis nobilis doctrinis doctore nullo: neminē extitisse qui viderit vescentem: sacrum in Arabia Soli esse, viuere annis dclx. senescentem casia thurisque surculis construere nidum, replere odoribus, & superemori. Ex ossibus deinde & medullis eius nasci primò ceu vermiculum: inde fieri pullum: principioque iusta funeri priori reddere, & totum deferre nidum prope Panchaiam in Solis vrbem, & in ara ibi deponere. Cum huius alitis vita magni conuersionem anni fieri prodit idem Manilius, iterumque significationes tempestatum & siderum easdem reuerti. Hoc autem circa meridiem incipere, quo die signum Arietis Sol intrauerit. Et fuisse eius conuersionis annum prodente se P. Licinio, M. Cornelio Consulibus. Cornelius Valerianus phœnicem deuolasse in Aegyptum tradit, Q. Plautio, Sex. Papinio Coss. Allatus est & in vrbem, Claudij principis Censura, anno vrbis dccc. & in comitio propositus, quod actis testatū est, sed quem falsum esse nemo dubitaret.

De

De aquilis.

CAP. III.

EX his, quas nouimus, aquilæ maximus honos, maxima & vis. Sex earum genera: Melænaetos à Græcis dicta, eademque Valeria, minima magnitudine, viribus præcipua, colore nigricans: ſola aquilarum fœtus ſuos alit: cæteræ, vt dicemus, fugant: ſola ſine clangore, ſine murmuratione. Conuerſatur autem in montibus. Secundi generis pygargus, in oppidis manſitat & in campis, albicante cauda. Tertij morphnos, quam Homerus & percnon vocat, aliqui & plancum, & anatariam, ſecunda magnitudine & vi: huicque vita circa lacus. Phœmonoe Apollinis dicta filia, dentes ei eſſe prodidit, mutæ aliàs, carentiq; lingua: eandem aquilarum nigerrimam, prominentiore cauda. Conſentit & Boethus. Ingenium eſt ei, teſtudines raptas frangere è ſublimi iaciendo: quæ ſors interemit Poetam Aeſchylum, prædictam fatis (vt ferunt) eius diei ruinam ſecura cæli fide cauentem. Quarti generis eſt percnopterus: eadem oripelargus, vulturina ſpecie, alis minimis, reliqua magnitudine antecellens, ſed imbellis & degener, vt quam verberet coruus. Eadem ieiunæ ſemper auiditatis, & querulæ murmurationis. Sola aquilarum exanima fert corpora: cæteræ, cùm occidere, conſidunt. Hæc facit, vt quintum genus gneſion vocetur, velut verum, ſolumq; incorruptæ originis, media magnitudine, colore ſubrutilo, rarum conſpectu. Supereſt haliæetos, clariſſima oculorum acie, librans ex alto ſeſe: viſoq; in mari piſce, præceps in eum ruens, & diſcuſſis pectore aquis rapiens. Illa, quam tertiam fecimus: circa ſtagna aquaticas aues appetit mergentes ſe ſubinde, donec ſopitas laſſataſq; rapiat. Spectanda dimicatio, aue ad perfugia litorum tendente, maximè ſi condenſa harundo ſit: aquila inde ictu abigente alæ, & cùm appetit, in lacus cadente, vmbramq; ſuam nanti ſub aqua à litore oſtendente: rurſus aue in diuerſa, & vbi minimè ſe credat expectari, emergente. Hæc cauſa gregatim auibus natandi, quia plures ſimul non infeſtantur, reſperſu pinnarum hoſtem obcæcantes.† Sæpe & aquilæ ipſæ non tolerantes pondus apprehenſum, vnà merguntur. Haliæetus tantùm implumes etiamnum pullos ſuos percutiens, ſubinde cogit aduerſos intueri Solis radios: & ſi conniuentem humectantemq; animaduertit, præcipitat è nido, velut adulterinum atq; degenerem: illū cuius acies firma contra ſteterit, educat. Haliæeti ſuum genus non habent, ſed ex diuerſo aquilarum coitu naſcuntur. Id quidem, quod ex iis natum eſt, in oſſifragis genus habet, è quibus vultures progenerantur minores: & ex iis magni, qui omnino non generant. Quidam adiiciunt genus aquilæ, quam barbatam vocant, Thuſci verò oſſifragam. Tribus primis & quinto aquilarum generi inædificatur nido lapis aetites, quem aliqui dixere gagaten, ad multa remedia vtilis, nihil igne deperdens. Eſt autem lapis iſte prægnans, intus cùm quatias, alio velut in vtero ſonāte. Sed vis illa medica non niſi nido direptis. Nidificant in petris & arboribus: pariunt oua terna: excludunt pullos binos: viſi ſunt & tres aliquando. Alterū expellunt tædio nutriendi. Quippe eo tempore ipſis cibū negauit natura, proſpiciens ne omnium ferarum fœtus raperentur. Vngues quoq; earum inuertuntur diebus iis, albeſcunt inedia pennæ, vt meritò partus ſuos oderint. Sed eiectos ab his cognatum genus oſſifragæ excipiunt, & educant cum ſuis. Verùm adultos quoq; perſequitur parens, & longè fugat, æmulos ſcilicet rapinæ. Et alioquin vnum per aquilarum magno ad populandum tractu, vt ſatietur indiget. Determinant ergo ſpatia, nec in proximo prædantur. Rapta non protinus ferunt, ſed primo deponunt, expertæq; pondus tunc demū † abeunt. Oppetunt non ſenio, nec ægritudine, ſed fame, in tantū ſuperiore accreſcente roſtro, vt aduncitas aperiri nō queat. A meridiano autem tempore operantur, & volant: prioribus horis diei, donec impleantur hominum conuentu fora, ignauæ ſedent. Aquilarum pennæ miſtas reliquarum alitum pennas deuorant. Negant vnquam ſolam hāc alitem fulmine exanimatam: ideo armigeram Iouis conſuetudo iudicauit.

† Quod hic tertio aquilarū generari tribuitur, quem morphnam ſupra Plin. nominauit, Ariſtoteles lib. 9. Hiſtor. animal. cap. 32. (vnde hæc ferè omnia ſunt deſumpta) haliæeto aſſignat. Quo fit, vt verba hæc alieno loco poſita videantur, & ſuprà reponenda poſt ea verba, Et diſcuſſis pectore aquis rapiens.

† auehunt.

Quando legionum ſigna eſſe cœperint, & cum quibus ſit aquilis bellum.

CAP. IIII.

ROmanis eam legionibus C. Marius in ſecundo Conſulatu ſuo propriè dicauit. Erat & anteà prima cum quatuor aliis: lupi, minotauri, equi, apriq; ſingulos ordines anteibant. Paucis antè annis ſola in aciem portari cœpta erat: reliqua in caſtris relinquebantur. Marius in totum ea abdicauit.
Ex eo notatum, nō fere legionis vnquam hybernaſſe caſtra, vbi aquilarum non ſit iugum. Primo &
ſecundo generi non minorum tantùm quadrupedum rapina, ſed etiam cum ceruis prælia. Multum
puluerem volutatu collectum, inſidens cornibus excutit in oculos, pennis ora verberans, do-
nec præcipitet in rupes. Nec vnus hoſtis illi ſatis eſt: acrior eſt cum dracone pugna, multo-
que magis anceps, etiam ſi in aere. Oua hic conſectatur aquilæ auiditate malefica: at illa ob
hoc rapit vbicunque viſum. Ille multiplici nexu alias ligat, ita ſe implicans, vt ſimul deci-
dant.

Mirum

Mirum de aquila. CAP. V.

EST percelebris apud Seston vrbem aquilæ gloria: educatam à virgine retulisse gratiam, aues primò, mox deinde venatus aggerentem. Defuncta postremò, in rogum accensum eius iniecisse sese, & simul conflagrasse. Quam ob causam incolæ, quod vocant Heroum, in eo loco fecere, appellatum Iouis & virginis, quoniam illi Deo ales ascribitur.

De vulturibus. CAP. VI.

VVlturum præualent nigri. Nidos nemo attigit. Ideo etiam fuere, qui putarent illos ex aduerso orbe aduolare, falsò. Nidificant enim in excelsissimis rupibus. Fœtus quidem sæpe cernuntur ferè bini. Vmbricius Aruspicum in nostro æuo peritissimus, parere tradit oua tria: vno ex iis reliqua oua nidumque lustrare, mox abiicere. Triduo autem antè aut biduo volare eos, vbi cadauera futura sunt.

De sanguale. CAP. VII.

SAngualem auem, atque immussulum, Augures Romani in magna quæstione habent. Immussulum aliqui vulturis pullum arbitrantur esse, & sangualem ossifragæ. Massurius sangualem ossifragam esse dicit, immussulum autem pullum aquilæ, priusquàm albicet cauda. Quidam post Mutium Augurem visos non esse Romæ confirmauere: ego (quod verisimilius est) in desidia rerum omnium non arbitror agnitos.

De accipitribus. CAP. VIII.

† Aliàs, decē. quot accipitrum genera facit & Arist.lib.9.Histor. animal. capit.36.

ACcipitrum genera † xvj. inuenimus. Ex iis circon claudum altero pede prosperrimi augurij nuptialibus negotiis & pecuariæ rei. Triorchem à numero testium, cui principatum in auguriis Phœmonoe dedit: buteonē hunc appellāt Romani, familia etiam ex eo cognominata, cùm prospero auspicio in ducis naui sedisset. Aesalona Greci vocant, q solus omni tempore apparet: cęteri hyeme abeūt. Distinctio generum ex auiditate. Alij non nisi ex terra rapiunt auem: alij non nisi circa arbores volitantē: alij sedentem in sublimi: aliqui volantem in aperto. Itaq; & columbæ nouere ex iis pericula, visoque considunt, vel subuolant, contra naturā eius auxiliantes sibi. In insula Africę Cerne in Oceano accipitres totius Massyliæ humi fœtificant: nec alibi nascuntur, illis assueti gentibus. In Thraciæ parte super Amphipolim homines atque accipitres societate quadam aucupantur. Hi ex syluis & harundinetis excitant aues: illi superuolantes deprimunt. Rursus captas aucupes diuidunt cum iis. Traditum est, missas in sublime sibi excipere eos: & cum tempus sit capturæ, clangore ac volatus genere inuitare ad occasionem. Simile quiddam lupi apud Mæotin paludem faciunt. Nam nisi partem à piscantibus suam accepere, expansa eorum retia lacerant. Accipitres auium non edunt corda. Nocturnus accipiter cymindis vocatur, rarius etiam in syluis, interdiu minus cernens. Bellū interneciuum gerit cum aquila, cohærentesq; sæpe prehenduntur.

De coccyce, quæ à suo genere interimitur. CAP. IX.

† aspectu columbi potius.

† Legendum, Nam minutæ quoq; infestāt tū ex vetust. codicib. tum ex Arist Hist. animal.lib.9. cap.29. vbi sic habet: Τίλλεται γὰρ ὑπὸ τῶν μικρῶν ὀρνίων καὶ φεύγει αὐτά.

COccyx ex accipitre videtur fieri, tempore anni figuram mutans, quoniam tunc non apparent reliqui, nisi perquàm paucis diebus: ipseque modico tempore æstatis visus non cernitur posteà. Est autem neque aduncis vnguibus solus accipitrum, nec capite similis illis, neque alio quàm colore, † ac rictu columbi potiùs. Quin & absumitur ab accipitre, siquando vna apparuere: sola omnium auis à suo genere interempta. Mutat autem & vocem: procedit vere, occultatur Caniculæ ortu: semperq; parit in alienis nidis, maximè palumbium, maiori ex parte singula oua, quod nulla alia auis: raro bina. Causa subiiciendi pullos putatur, quòd sciat se inuisam cunctis auibus. † nam minutas quoque infestant: ita non fore tutam generi suo stirpem opinatur, ni fefellerit: quare nullum facit nidum, alioquin trepidum animal. Educat ergo subditum adulterato fœta nido. Ille auidus ex natura præripit cibos reliquis pullis, itaque pinguescit, & nitidus in se nutricem conuertit. illa gaudet eius specie, miraturq; sese ipsam, quòd talem pepererit: suos comparatione eius damnat, vt alienos, absumique etiam se inspectante patitur, donec corripiat ipsum quoque iam volandi potens. Nulla tum auium suauitate carnis comparatur illi.

De miluis. CAP. X.

MIlui ex eodem accipitrum genere, magnitudine differunt. Notatum in his, rapacissimam & famelicam semper alitem nihil esculenti rapere vnquam ex funerum ferculis, nec Olympiæ ex ara. Ac ne ferentium quidem manibus, nisi lugubri municipiorum immolantium ostento. Iidem videntur artem gubernandi docuisse caudæ flexibus, in cælo monstrante natura, quid opus esset in profundo. Milui & ipsi hybernis mensibus latent, non tamen ante hirundinem abeuntes. Traduntur autem à solstitiis affici podagra.

Digestio auium per genera. CAP. XI.

VOlucrum prima distinctio pedibus maximè constat. Aut enim aduncos vngues habent, aut digitos, aut palmipedum in genere sunt, vti anseres, & aquaticæ ferè aues. Aduncos vngues habentia, carne tantùm vescuntur ex parte magna.

De in-

De inauspicatis auibus, cornice, coruis, bubone. CAP. XII.

CORnices † & alio pabulo. Atque duritiem nucis rostro repugnantem, volantes in altum in saxa tegulásve iaciunt iterum ac sæpius, donec quassatam perfringere queant. Ipsa ales est inauspicatæ garrulitatis, à quibusdam tamen laudata. Ab Arcturi sidere ad hirundinum aduentum notatur eam in Mineruæ lucis templisque rarò, alicubi omnino non aspici, sicut Athenis. Præterea sola hæc etiam volantes pullos aliquandiu pascit: inauspicatissima fœtus tempore, hoc est, post solstitium. Cæteræ omnes ex eodem genere pellunt nidis pullos, ac volare cogunt, sicut & corui: qui & ipsi non carne tantùm aluntur, sed robustos quoque fœtus suos fugant longius. Itaque paruis in vicis non plus bina coniugia sunt: circa Cranonem quidem Thessaliæ singula perpetuò: genitores soboli loco cedunt. Diuersa in hac, & suprà dicta alite quædam. Corui ante solstitium generāt, iidem ægrescunt sexagenis diebus, siti maximè, antequàm fici coquantur autumno. Cornix ab eo tempore corripitur morbo. Corui pariunt cum plurimum quinos. Ore eos parere aut coire vulgus arbitratur: ideoque grauidas, si ederint coruinum ouum, per os partum reddere: atque in totum, difficulter parere, si tecto inferantur. Aristoteles negat, non hercule magis, quàm in Aegypto ibim: sed illam exosculationem, quæ sæpe cernitur, qualem in columbis, esse. Corui in auspiciis soli videntur intellectum habere significationum suarum, nam cùm Mediæ hospites occisi sunt, omnes è Peloponneso & Attica regione volauerunt. Pessima eorum significatio, cùm glutiunt vocem velut strangulati. Vncos vngues & nocturnæ aues habent, vt noctuæ, bubo, vlulæ. Omnium horum hebetes interdiu oculi. Bubo funebris, & maximè abominatus, publicis præcipuè auspiciis, deserta incolit: nec tantùm desolata, sed dira etiam & inaccessa: noctis monstrum, nec cantu aliquo vocalis, sed gemitu. Itaque in vrbibus aut omnino in luce visus, dirum ostentum est. Priuatorum domibus insidentem plurimis scio non fuisse feralem. Volat nunquàm, quò libuit, sed transuersus aufertur. Capitolij cellam ipsam intrauit Sex. Papellio Istro, L. Pedamio Coss. propter quod nonis Martiis vrbs lustrata est eo anno.

> † Vetust. cod. Cornices & alio pabulo, vt quæ duritiem nucis &c.

De incendiaria aue. CAP. XIII.

INauspicata est & incendiaria auis, propter quam sæpenumero lustratam vrbem in annalibus inuenimus, sicut L. Cassio, C. Mario Coss. quo anno & bubone viso lustrata est. Quæ sit auis ea, nec reperitur, nec traditur. Quidam ita interpretantur, incendiariam esse, quæcunq; apparuerit carbonem ferens ex aris, vel altaribus. Alij spinturnicem eam vocāt: sed hæc ipsa quæ esset inter aues, qui se scire diceret, non inueni.

De cliuina. CAP. XIIII.

CLiuinam quoque auem ab antiquis nominatam, animaduerto ignorari. Quidam clamatoriam dicunt, Labeo prohibitoriam. Et apud Nigidium subis appellatur auis, quæ aquilarum oua frangat.

De auibus incognitis. CAP. XV.

SVnt præterea complura genera depicta in Hetrusca disciplina, seculis non visa: quæ nunc defecisse mirum est, cùm abundent etiam, quæ gula humana populatur.

De auibus nocturnis. CAP. XVI.

EXternorum de auguriis peritissimè scripsisse Hylas nomine putatur. Is tradit noctuam, bubonem, picum arbores cauantem, trogonem, cornicem, à cauda de ouo exire: quoniam pondere capitum peruersa oua, posteriorem partem corporum fouendam matri applicent.

De noctuis. CAP. XVII.

NOctuarum contra aues solers dimicatio. Maiore circundatæ multitudine, resupinæ pedibus repugnant, collectæque in arctum, rostro & vnguibus totæ teguntur. Auxiliatur accipiter collegio quodam naturæ, bellumque partitur. Noctuas sexagenis diebus hyemis cubare, & nouem voces habere, tradit Nigidius.

De pico Martio. CAP. XVIII.

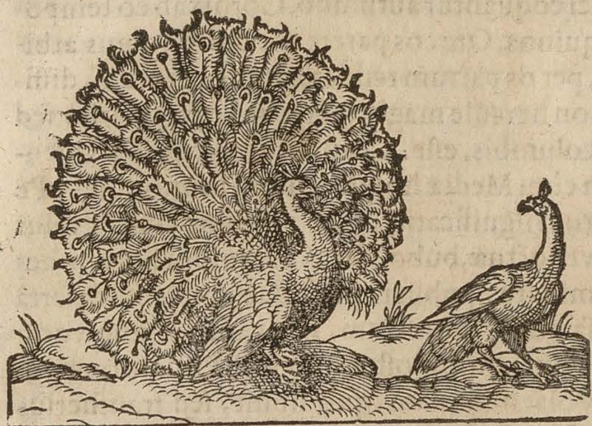
SVnt & paruæ aues vncorum vnguium, vt pici, Martio cognomine insignes, & in auspiciis magni. Quo in genere arborum cauatores, scandentes in subrectum felium modo: illi verò & supini, percussi corticis sono, pabulum subesse intelligunt. Pullos in cauis educant auium soli. Adactos cauernis eorum à pastore cuneos, admota quadam ab his herba, elabi creditur vulgò. Trebius auctor est, clauum cuneúmve adactum, quanta libeat vi, arbori in qua nidum habeat, statim exilire, cum crepitu arboris, cùm insederit clauo aut cuneo. Ipsi principales Latio sunt in auguriis, à rege qui nomen huic aui dedit. Vnum eorum præscitum transire non queo. In capite Prætoris vrbani L. Tuberonis, in foro iura pro tribunali reddentis, sedit ita placidè, vt manu prehenderetur. Respondere vates, exitium imperio portendi, si dimitteretur: at si examinaretur, Prætori. Et ille auem protinus concerpsit: nec multò pòst impleuit prodigium. Vescuntur & glande in hoc genere, pomisque multæ, sed quæ carne tantùm non viuunt, excepto miluo: quod ipsum in auguriis dirum est.

De vncos vngues habentibus & digitos. CAP. XIX.

VNcos vngues habentes omnino non congregantur, & sibi quæque prædantur. Sunt autem omnes ferè altiuolæ præter nocturnas:& magis, maiores. Omnibus alæ grandes, corpus exiguum. Ambulant difficulter. In petris raro consistunt, curuatura vnguium prohibente. Nunc de secundo ordine dicamus, qui in duas diuiditur species, oscines, & alites: illarum generi cantus oris, his magnitudo differentiam dedit. Itaque præcedent & ordine.

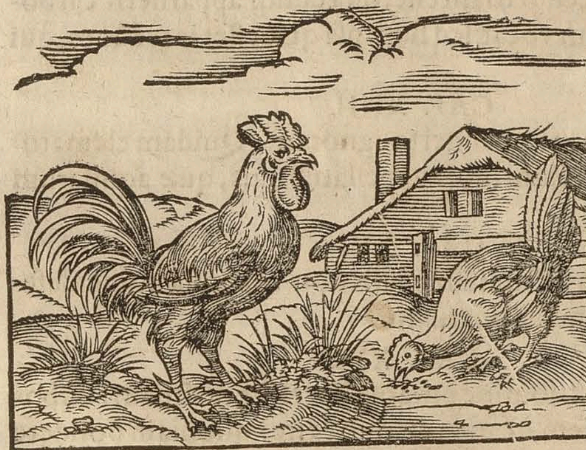
De pauonibus, & quis eos primus cibi causa occiderit. CAP. XX.

OMnesque reliquas in his pauonum genus, cum forma, tum intellectu eius & gloria. Gemmantes laudatus expandit colores, aduerso maximè Sole, quia sic fulgentius radiant. Simul vmbræ quosdã repercussus cæteris, qui in opaco clarius micant, conchata quærit cauda: omnesque in aceruum contrahit pennarum, quos spectari gaudet oculos. Idem cauda annuis vicibus amissa cum foliis arborum, donec renascatur iterum cum flore, pudibundus ac mœrens quærit latebram. Viuit annis xxv. Colores incipit fundere in trimatu. Ab authoribus non gloriosum tantùm animal hoc traditur, sed & maleuolum, sicut anser verecundum: quoniam has quoque quidam addiderunt notas in his, haud probatas mihi. Pauonem cibi gratia Romæ primus occidit Orator Hortensius, aditiali cœna sacerdotij. Saginare primus instituit circa nouissimum piraticum bellum M. Aufidius Lurco, exque eo quæstu reditus sestertiûm sexagena M. habuit.

De gallis, & quomodo castrentur, & de gallinaceo locuto. CAP. XXI.

PRoximè gloriam sentiunt & hi nostri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoque somno natura genuit. Norunt sidera, & ternas distinguunt horas interdiu cantu. Cum Sole eunt cubitum, quartaque castrensi vigilia ad curas laboremque reuocant. Nec solis ortum incautis patiuntur obrepere, diemque venientem nuntiant cantu, ipsum verò cantum plausu laterum. Imperitant suo generi, & regnum, in quacunq; sunt domo, exercent. Dimicatione paritur hoc quoq; inter ipsos, velut ideo tela agnata cruribus suis intelligentes: † nec finis sæpe commorientibus. Quòd si palma contingit, statim in victoria canunt, seque ipsi principes testantur. Victus occultatur silens, ægreq; seruitium patitur. Et plebs tamen æquè superba graditur ardua ceruice, cristis celsa: cælumque sola volucrum aspicit crebrò, in sublime caudam quoque falcatam erigens: itaque terrori sunt etiam leonibus ferarum generosissimis. Iam ex his quidam ad bella tantùm & prælia assidua nascuntur, quibus etiam patrias nobilitarunt, Rhodum, ac Tanagram. Secundus est honos habitus Melicis, ac Chalcidicis, vt planè dignæ aliti tantũ honoris præbeat Romana purpura. Horum sunt tripudia solistima. Hi magistratus nostros quotidie regunt, domosque ipsis suas claudunt aut reserant: hi fasces Ro. impellunt aut retinent, iubent acies aut prohibent, victoriarum omnium toto orbe partarum auspices: hi maximè terrarum imperio imperant, extis etiã fibrisque haud aliter quàm opimæ † victoriæ, Diis grati. Habent ostenta & † præposteri eorum vespertinique cantus. Nanque totis noctibus canendo, Bœotiis nobilem illam aduersus Lacedæmonios præsagiuere victoriam, ita coniecta interpretatione, quoniam victa ales illa non caneret. Desinunt canere castrati: quod duobus fit modis, lumbis adustis candente ferro, aut imis cruribus: mox hulcere oblito figlina creta: facilius ita pinguescunt. Pergami omnibus annis spectaculum gallorum publicè editur, ceu gladiatorum. Inuenitur in Annalibus, in Ariminensi agro, M. Lepido, Q. Catulo Coss. in villa Galerij locutum gallinaceum, semel, quod equidem sciam.

† *nec finis sæpe, nisi cõmorientibus.*

† *Victimæ, legendum, non victoria.*

† *præproperi*

De anseribus, & quis primus iecur anserinum comederit, & de adipe anserino Comageno. CAP. XXII.

EST & anseri vigil cura, Capitolio testata defenso, per id tempus canum silentio proditis rebus. Quamobrem cibaria anserum Censores in primis locant. Quin & fama amoris, Argis dilecta forma pueri nomine Oleni, & Glauces Ptolemæo regi cithara canentis, quam eodem tempore & aries adamasse proditur. Potest & sapientiæ videri intellectus iis esse. Ita comes perpetuò adhęsisse Lacydi philosopho dicitur, nusquã ab eo, non in publico, non in balneis, non noctu, non interdiu digressus.

digressus. Nostri sapientiores, qui eos iecoris bonitate nouere. Fartilibus in magnam amplitudinem crescit: exemptum quoque lacte mulso augetur. Nec sine causa in quæstione est, quis primus tantum bonum inuenerit, Scipio Metellus vir Consularis, an † M. Sestius eadem ætate eques Ro. Sed (quod constat) Messalinus Cotta, Messalæ Oratoris filius, palmas pedum ex his torrere, atque patinis cum gallinaceorum cristis condire reperit. Tribuetur enim à me culinis cuiusq; palma cum fide. Mirum in hac alite, à Morinis vsque Romam pedibus venire. Fessi proferuntur ad primos: ita cæteri stipatione naturali propellunt eos. Candidorum alterum vectigal in pluma. Velluntur quibusdam locis bis anno. Rursus plumigeri vestiuntur: molliorque, quæ corpori quàm proxima: & è Germania laudatissima. Candidi ibi, verùm minores, ganzæ vocantur. Pretium plumæ eorum, in libras denarij quini. Et inde crimina plerunque auxiliorum præfectis, à vigili statione ad hæc aucupia dimissis cohortibus totis. Eoque deliciæ processere, vt sine hoc instrumento durare iam ne virorum quidem ceruices possint. Aliud reperit Syriæ pars, quæ Comagene vocatur: adipem eorum in vase æreo cum cinnamo, niue multa obrutum, ac rigore gelido maceratum, ad vsum præclari medicaminis, quod ab gente dicitur Comagenum. Anserini generis sunt chenalopeces, & quibus lautiores epulas non nouit Britannia chenerotes, fero ansere minores. Decet tetraonas suus nitor, absolutaque nigritia, in superciliis cocci rubor. Alterum eorum genus vulturum magnitudinem excedit, quorũ & colorem reddit. Nec vlla ales excepto struthiocamelo maius corpore implens pondus, in tantum aucta, vt in terra quoque immobilis prehendatur. Gignunt eos alpes, & Septentrionalis regio. In auiariis saporem perdunt. Moriuntur cõtumacia spiritu reuocato. Proximæ eis sunt, quas Hispania aues tardas appellat, Græcia otidas, damnatas in cibis. Emissa enim ossibus medulla, odoris tædium extemplò sequitur.

† *Rectius, M. Seius ex Varrone Rei rust. libro 3. cap. 10.*

De gruibus, ciconijs, oloribus, & peregrinis auibus, & coturnicibus, & glotte. CAP. XXIII.

INducias habet gens Pygmæa abscessu gruum (vt diximus) cum iis dimicantium. Immensus est tractus, quo veniunt, si quis reputet à mari Eoo. Quando proficiscantur consentiunt: volant ad prospiciendum altè: ducem, quem sequãtur, eligunt: in extremo agmine per vices, qui acclament, dispositos habent, & qui gregem voce contineãt. Excubias habent nocturnis temporibus, lapillum pede sustinentes, qui laxatus somno & decidens, indiligentiã coarguat. Cæteræ dormiunt capite subter alam condito, alternis pedibus insistentes. Dux erecto prouidet collo, ac prædicit. Eædem mansuefactæ lasciuiũt, gyrosque quosdam indecoro cursu vel singulæ peragunt: Certum est, Pontum transuolaturas, primùm omnium angustias petere, inter duo promontoria Criu metopon, & Carambin: mox saburra stabiliri. Cùm medium transierint, abiici lapillos è pedibus: cùm attigerint continentem, & è gutture harenam. Cornelius Nepos, qui Diui Augusti principatu obiit, cùm scriberet turdos paulò ante cœptos saginari, addidit, ciconias magis placere, quàm grues: cùm hæc nunc ales inter primas expetatur, illam nemo velit attigisse. Ciconiæ quonam è loco veniant, aut quò se referant, incompertum adhuc est. E longinquo venire non dubium, eodem, quo grues, modo: illas hyemis, has æstatis aduenas. Abituræ congregãtur in loco certo: comitatæq; sic, vt nulla sui generis relinquatur, nisi captiua & serua, ceu lege prædicta die recedunt. Nemo vidit agmen discedentium, cùm discessurum appareat: nec venire, sed venisse cernimus: vtrunque nocturnis fit temporibus. Et quamuis vltra citráve peruolent, nunquàm tamen aduenisse vsquã, nisi noctu, existimantur. Pythonos comen vocant in Asia patentibus campis, vbi congregatæ inter se commurmurant, eamque quæ nouissima aduenit, lacerant, atque ita abeunt. Notatum, post Idus Augusti non temerè visas ibi. Sunt qui ciconiis non inesse linguas confirment. Honos iis serpentiũ exitio tantus, vt in Thessalia capitale fuerit occidisse, eademque legibus pœna, quæ in homicidam. Simili anseres quoque & olores ratione commeant: sed horum volatus cernitur: liburnicarum more rostrato impetu feruntur, faciliùs ita findentes aera, quàm si recta fronte impellerent: à tergo sensim dilatante se cuneo porrigitur agmen, largeque impellenti præbetur auræ. Colla imponunt præcedentibus: fessos duces ad terga recipiunt. Ciconiæ nidos eosdem repetunt: genitricum senectam inuicem educant. Olorum morte narratur flebilis cantus, falsò, vt arbitror, aliquot experimentis. Iidem mutua carne vescuntur inter se. Verùm hæc commeantium per maria terrasque peregrinatio non patitur differri minores quoque, quibus est natura similis: vtcunque enim suprà dictas magnitudo & vires corporum inuitare videri possunt. Coturnices antè etiam semper adueniũt, quàm grues, parua auis, & cùm ad nos venit, terrestris potiùs, quàm sublimis. Aduolant & hæ simili modo non sine periculo nauigantium, cùm appropinquauere terris. Quippe velis sæpè insidunt, & hoc semper noctu, merguntque nauigia. Iter est his per hospitia certa. Austro non volant, humido scili-

cet & grauiore vento. Aura tamen vehi volunt, propter pondus corporũ, viresq; paruas. Hinc volãtium illa conqueſtio labore expreſſa. Aquilone ergo maximè volant ortygometra duce. Primã carũ terræ appropinquantem accipiter rapit. Semper hinc remeantes comitatum ſolicitant: abeuntque vnà perſuaſæ glottis, & otis, & cychramus. Glottis prælongam exerit linguã: vnde ei nomen. Hanc initio blandita peregrinatione auidè profectam, pœnitentia in volatu cum labore ſcilicet ſubit. Reuerti incomitatam piget, & ſequi: nec vnquam plus vno die pergit: in proximo hoſpitio deſerit. Verùm inuenitur alia, antecedente anno relicta: ſimili modo in ſingulos dies. Cychramus perſeuerantior feſtinat etiã peruenire ad expetitas ſibi terras. Itaq; noctu is eas excitat, admonetq; itineris. Otis bubone minor eſt, noctuis maior, auribus plumeis eminentibus: vnde & nomen illi: quidam Latinè aſionem vocant: imitatrix aliàs auis ac paraſita, & quodam genere ſaltatrix. Capitur haud difficulter, vt noctuæ, † intenta in aliquo, circumeunte alio. Quòd ſi ventus agmen aduerſo flatu cœperit inhibere, ponduſculis lapidum apprehenſis, aut gutture harena repleto, ſtabilitæ volant. Coturnicibus † veneni ſemen gratiſſimus cibus: quam ob cauſam eas damnauere menſæ, ſimulq; comitialem propter morbum deſpui ſuetum, quem ſolæ animalium ſentiunt, præter hominem.

† *Scripti cod. paulò aliter, ſed eodem ſenſu: Intentam in aliquẽ circumeũte alio.*
† *veratri.*

De hirundinibus, merulis, turdis, & ſturnis, turturibus & palumbis. CAP. XXIIII.

ABeunt & hirundines hybernis menſibus, ſola carne veſcens auis ex iis quæ aduncos vngues nõ habent: ſed in vicina abeunt, apricos ſecutæ montium receſſus: inuentæque iam ſunt ibi nudæ deplumes. Thebarum tecta ſubire negantur, quoniam vrbs illa ſæpiùs capta ſit: nec Biziæ in Thracia, propter ſcelera Terei. Cecina Volaterranus equeſtris ordinis quadrigarum dominus, comprehenſas in vrbem ſecum auferens, victoriæ nuntias amicis mittebat, in eundem nidum remeantes illito victoriæ colore. Tradit & Fabius Pictor in Annalibus ſuis, cùm obſideretur præſidiũ Romanum à Liguſtinis, hirundinem à pullis ad ſe allatam: vt lino ad pedem eius alligato nodis ſignificaret, quoto die adueniente auxilio eruptio fieri deberet. Abeunt & merulæ, turdique, & ſturni ſimili modo in vicina. Sed hi plumam non amittunt, nec occultantur, viſi ſæpe ibi, quò hybernum pabulum petunt: itaque in Germania hyeme maximè turdi cernuntur. Veriùs turtur occultatur, pennasque amittit. Abeunt & palumbes, quónam & in iis incertum. Sturnorum generi proprium cateruatim volare, & quodam pilæ orbe circumagi, omnibus in medium agmen tendentibus. Volucrum ſoli hirundini flexuoſi volatus, velox celeritas: quibus ex cauſis neque rapinæ cæterarum alitum obnoxia eſt. Eadem demum ſola auium non niſi in volatu paſcitur.

Quæ auium perennes, quæ ſemeſtres, quæ trimeſtres. CAP. XXV.

TEmporum magna differentia auibus. Perennes, vt columbæ: ſemeſtres, vt hirundines: trimeſtres, vt turdi & turtures, & quæ, cùm fœtum eduxere, abeunt, vt galguli, vpupæ.

De auibus mira. CAP. XXVI.

AVthores ſunt, omnibus annis aduolare Ilium ex Aethiopia aues, & confligere ad Memnonis tumulum, quas ob id Memnonidas vocant. Hoc idem quinto quoque anno facere eas in Aethiopia circa regiam Memnonis, exploratum ſibi Cremutius tradit. Simili modo pugnant Meleagrides in Bœotia. Africæ hoc eſt gallinarum genus, gibberum, variis ſparſum plumis: quæ nouiſſimæ ſunt peregrinarum auium in menſas receptæ propter ingratum virus. Verùm Meleagri tumulus nobiles eas fecit.

De auibus ſeleucidibus. CAP. XXVII.

SEleucides aues vocantur, quarum aduentum ab Ioue precibus impetrant Caſij montis incolæ, fruges eorum locuſtis vaſtantibus. Nec vnde veniant quóve abeant, compertum, nunquã conſpectis, niſi cùm præſidio earum indigetur.

De Ibi. CAP. XXVIII.

INuocant & Aegyptij ibes ſuas contra ſerpentiũ aduentum: & Elei Myiagron Deum, muſcarum multitudine peſtilentiam adferente: quæ protinus intereunt, qua litatum eſt illi die.

Quæ aues in quibus locis non ſunt, & quæ mutant colorem & vocem, & de luſcinijs. CAP. XXIX.

SEd in ſeceſſu auium & noctuæ paucis diebus latere traduntur: quarum genus in Creta inſula nõ eſt: etiam ſi qua inuecta ſit emoritur. Nam hęc quoque mira naturæ differentia: alia aliis locis negat, tanquam genera frugum fruticúmve, ſic & animalium: non naſci, tranſlatitium: inuecta emori, mirum. Quid eſt illud vnius generis ſaluti aduerſum, quæúe iſta naturæ inuidia? aut qui terrarum dicati auibus termini? Rhodus aquilam non habet. Tranſpadana Italia iuxta Alpes Larium lacum appellat, † amœnum arbuſto, agro, ad quem ciconiæ non permeant: ſicuti nec octauum circa lapidem ab eo, immenſa aliqui finitimo Inſubriũ tractu, examina gracculorũ monedularumq;, cui ſoli aui furacitas auri argentique præcipuè mira eſt. Picus Martius in Tarentino agro negatur eſſe. Nuper, & adhuc tamen rara, ab Apennino ad vrbem verſus cerni cœpere picarum genera, quæ longa inſignes cauda variæ appellantur. Proprium his caluеſcere omnibus annis, cùm ſerantur rapa. Perdices non tranſuolãt Bœotiæ fines in Attica: nec vlla auis in Ponto, inſula qua ſepultus eſt Achilles, ſacratã ei ædem. In Fidenate agro iuxta vrbem ciconiæ nec pullos nec nidum faciũt. At in agrum Volaterranum palumbium vis è mari quotannis aduolat, Romæ in ædem Herculis in foro Boario, nec

† *Aliàs, Amœnum arbuſtato agro. Et ne cui verbum illud videatur inſolitũ, ſciat etiã infrà lib. 17. ca. 23. verbũ Arbuſtare vſurpaſſe Plinium pro eo quod eſt Arbuſto agrum conſerere.*

nec muscæ, nec carnes intrant. Multa prætereà similia, quæ prudens subinde omitto in singulis generibus, fastidio parcens: quippe cùm Theophrastus tradat inuectitias esse in Asia etiam columbas, & pauones, & coruos, & in Cyrenaica vocales ranas. Alia admiratio circa oscines: ferè mutant colorem vocemq; tempore anni, ac repentè fiunt aliæ: quod in grandiore alitum genere grues tantùm. Eæ enim senectute nigrescunt. Merula ex nigra ruffescit, canit æstate, hyeme balbutit, circa solstitiũ muta. Rostrum quoque anniculis in ebur transfiguratur, duntaxat maribus. Turdis color æstate circa ceruicem varius, hyeme concolor. Lusciniis diebus ac noctibus continuis xv. garrulus sine intermissu cantus, densante se frondium germine, non in nouissimum digna miratu aue. Primùm tanta vox tam paruo in corpusculo, tam pertinax spiritus. Deinde in vna perfecta musicæ scientia modulatus editur sonus: & nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intorto, promittitur reuocato, infuscatur ex inopinato: interdum & secum ipse murmurat: plenus, grauis, acutus, creber, extentus, vbi visum est, vibrans, summus, medius, imus. Breuiterque omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit: vt non sit dubium hanc suauitatem præmonstratam efficaci auspicio, cùm in ore Stesichori cecinit infantis. Ac ne quis dubitet artis esse, plures singulis sunt cantus, nec iidem omnibus, sed sui cuiq;. Certant inter se, palamq; animosa contentio est. Victa morte finit sæpe vitã, spiritu priùs deficiente, quàm cantu. Meditantur aliæ iuniores, versusq; quos imitentur accipiunt. Audit discipula intentione magna & reddit, vicibusq; reticent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docẽte quædam reprehensio. Ergo seruorum illis pretia sunt, & quidem ampliora, quàm quibus olim armigeri parabantur. Scio sestertiis sex, candidam alioquin, quod est propè inusitatum, vænisse, quę Agrippinæ Claudij principis coniugi dono daretur. Visum iam sæpe, iussas canere cœpisse, & cum symphonia alternasse: sicut homines repertos, qui sonum earum, addita in transuersas harundines aqua, foramen inspirantes, linguæúe parua aliqua opposita mora, indiscreta redderent similitudine. Sed eæ tantæ tamq; artifices argutiæ à xv. diebus paulatim desinunt, nec vt fatigatas possis dicere aut satiatas. Mox æstu aucto in totum alia vox fit, nec modulata, aut varia. Mutatur & color. Postremò hyeme ipsa non cernitur. Linguis earum tenuitas illa prima non est, quæ cæteris auibus. Pariunt vere primo cum plurimum sena oua. Alio ratio ficedulis. Nam † formam simul coloremque mutant. Hoc nomen non nisi autumno habent: posteà melancoryphi vocantur. Sic & erithacus hyeme, idem phœnicurus æstate. Mutat & vpupa, vt tradit Aeschylus Poeta, obscœna aliàs pastu auis, crista visenda plicatili, contrahens eam subrigensq; per longitudinem capitis. Oenanthe quidẽ etiam statos latebræ dies habet, ex oriẽte Sirio occultata, ab occasu eiusdem prodit: quod miremur, ipsis diebus vtrunq;. Chlorion quoq;, qui totus est luteus, hyeme non visus, circa stolstitia, pcedit.

† *Sunt qui hic Sonum legere malint, quàm formam, Aristotelis autoritate adducti, qui li. 9. Hist. animal. c. 4. de mutua ficedulæ & melãcoryphi mutatione loquens, sic ait,* Διαφέρουσι δὲ καὶ οὗτοι ἀλλήλων οὐδὲν, πλὴν τῇ χρόᾳ, καὶ τῇ φωνῇ.

De merulis. CAP. XXX.

Merulæ circa Cyllenen Arcadiæ, nec vsquam aliubi, candidæ nascuntur. Ibis circa Pelusium tantùm nigra est, cæteris omnibus locis candida.

Tempus auium genituræ. CAP. XXXI.

Oscines, præter exceptas, non temerè fœtus faciunt ante æquinoctium vernum, aut post autumnale: ante solstitium autem dubios, post solstitium vitales.

De halcyonibus, & de diebus earum nauigabilibus, & gauijs, & mergis. CAP. XXXII.

Eo maximè sunt insignes halcyones. Dies earum partus, maria quique nauigant, nouere. Ipsa auis paulo amplior passere, colore cyaneo ex parte maiore, tantùm purpureis & candidis admistis pennis, collo gracili ac procero. Alterum genus earum magnitudine distinguitur & cantu. Minores in harundinetis canunt. Halcyonem videre rarissimum est, nec nisi Vergiliarum occasu, & circa solstitia brumamúe, naue aliquano circumuolata statim in latebras abeuntem. Fœtificant bruma, qui dies halcyonides vocantur, placido mari per eos & nauigabili, Siculo maximé. In reliquis partibus est quidem mitius pelagus, Siculum vtique tractabile. Faciunt autem septem ante brumã diebus nidos, & totidem sequentibus pariunt. Nidi earum admirationem pilæ figura, paulum eminentiore perquàm angusto, grandium spongiarum similitudine: ferro intercidi non queunt, franguntur ictu valido, vt spuma arida maris. Nec vnde confingantur, inuenitur. Putant ex spinis aculeatis: piscibus enim viuunt. Subeunt & in amnes. Pariunt oua quina. Gauiæ in petris nidificant, mergi & in arboribus. Pariunt plurimum terna: sed gauiæ æstate, mergi incipiente vere.

† *Legendum videtur, Ex spinis acus piscis, suffragente Arist. Hist. animal. lib. 3. ca. 14. vbi halcyõnes nidũ conficere tradat* ἐκ τῶν ἀκανθῶν τῆς βελόνης.

De auium solertia in nidificando, hirundine, argatili, cinnamologis & perdicibus. CAP. XXXIII.

Halcyonum nidi figura, reliquarum quoque solertiæ admonet: neque alia parte ingenia auium magis admiranda. Hirundines luto construunt, stramento roborant. Si quando inopia est luti, madefactæ multa aqua pennis puluerem spargunt. Ipsum verò nidum mollibus plumis floccisq; consternunt tepefaciendis ouis, simul ne durus sit infantibus pullis. In fœtu summa æquitate alternant cibum. Notabili munditia egerunt excrementa pullorum: adultioresque circumagi docent, & foris saturitatem emittere. Alterum genus hirũdinum est rusticarũ & agrestium, quæ rarò in domibus, diuersos figura, sed eadẽ materia confingunt nidos, totos supinos, faucibus porrectis in angustũ, vtero capaci: mirum qua peritia & occultandi habiles pullis, & substernendis molles. In Aegypti

Heracleotico ostio molem continuatione nidorum euaganti Nilo inexpugnabilem opponunt stadij ferè vnius spatio: quod humano opere perfici non posset, In eadem Aegypto iuxta oppidum Copton insula est sacra Isidi, quam ne laceret amnis idem, muniunt opere, incipientibus vernis diebus palea & stramento rostrum eius firmantes, continuatis per triduum noctibus tanto labore, vt multas in opere emori constet. Ea militia illis cum anno redit semper. Tertium est earum genus, quæ ripas excauant, atque ita internidificant. Harum pulli ad cinerem ambusti, mortifero faucium malo, multisq; aliis morbis humani corporis medentur. Non faciunt hæ nidos, migrantque multis diebus antè, si futurum est vt auctus amnis attingat. In genere parrarum est, cui nidus ex musco arido ita absoluta perficitur pila, vt inueniri non possit aditus. Argatilis appellatur, eadem figura ex lino intexens. Picorum aliquis suspendit in surculo primis in ramis cyathi modo, vt nulla quadrupes possit accedere. Galgulos quidem ipsos dependentes pedibus somnum capere confirmant, quia tutiores ita se sperent. Iam publicum quidem omnium est, tabulata ramorum sustinendo nido prouidè eligere, cameraque ab imbri, aut fronde protegere densa. In Arabia cinnamologos auis appellatur: cinnami surculis nidificat. Plumbatis eos sagittis decutiunt indigenæ, mercis gratia. † In Scythis auis magnitudine otidis, binos parit, in leporina pelle semper in cacuminibus ramorũ suspensa. Picæ cùm diligentius visum ab homine nidum sensere, oua transferunt alio. Hoc in his auibus, quarum digiti non sunt accommodati complectendis transferendisque ouis, miro traditur modo. Nanque surculo super bina oua imposito, ac ferruminato alui glutino, subdita ceruice medio, æqua vtrinque libra deportant alio. Nec verò iis minor solertia, quæ cunabula in terra faciunt, corporis grauitate prohibitæ sublime petere. Merops vocatur, genitores suos reconditos pascens, pallido intus colore pennarum, supernè cyaneo, primori subrutilo. Nidificat in specu sex pedum defossa altitudine. Perdices spina & frutice sic muniunt receptaculum, vt contra feras abundè vallentur. Ouis stragulum molli puluere contumulant, nec in quo loco peperere incubant: neue cui frequentior conuersatio sit suspecta, transferunt alió. Illæ quidem & maritos suos fallunt, quoniam intemperantia libidinis frangunt earum oua, ne incubando detineantur. Tunc inter se dimicant mares desiderio fœminarum: victum aiunt Venerem pati. Id quidem & coturnices, Trogus, & gallinaceos aliquando: perdices verò à domitis feros & nouos aut victos iniri promiscuè. Capiuntur quoque pugnacitate eiusdem libidinis, contra aucupis † indicem exeunte in prælium duce totius gregis. Capto eo procedit alter, ac subinde singuli. Rursus circa conceptum fœminæ capiuntur, contra aucupum fœminam exeuntes, vt rixando abigant eam. Neque in alio animali par opus libidinis. Si contrà mares steterint fœminæ, aura ab his flante prægnantes fiunt. Hiantes autem exerta lingua per id tempus æstuant, concipiuntque superuolantium † afflatu, sæpe voce tantùm audita masculi. Adeoque vincit libido etiam fœtus charitatem, vt illa furtim & in occulto incubans, cùm sensit fœminam aucupis accedentem ad marem, recanat reuocetque, & vltro præbeat se libidini. Rabie quidem tanta feruntur, vt in capite aucupantium sæpe cæcæ metu sedeant. Si ad nidum is cœperit accedere, procurrit ad pedes fœta, prægrauem aut delumbem sese simulans, subitoque in procursu aut breui aliquo volatu cadit fracta aut ala aut pedibus: procurrit iterum, iamiam prehensurum effugiens, spemque frustrans, dónec in diuersum abducat à nidis. Eadem pauore libera, ac materna vacãs cura, in sulco resupina gleba se terræ pedibus apprehensa operit. Perdicum vita ad sexdecim annos durare existimatur.

† *Aristoteles libr. 9. Hist. animal. cap. 33. (vnde hũc locum transtulit Plinius) auem hanc Scythicam, ipsam esse otidem tradit, non aliam otidis magnitudine. Quo fit, vt nonnulli hic malint legere: In Scythis auis magna, nomine otis.*

† *Sunt, qui Ilicem malint, quàm Indicẽ.*

† *Melius, olfactu: adstipulante etiam Aristotele de Generat. animal. lib. 3. ca. 1. vbi sic habet:* Ὀσφραινόμενος τοῦ ἀῤῥένος, ἢ ἀκούσαι τῆς φωνῆς. *hoc est, aut marem olfacientes, aut vocem eius audientes.*

De columbis. CAP. XXXIIII.

AB his columbarum maximè spectantur simili ratione mores iidem: sed pudicitia illis prima, & neutri nota adulteria. Coniugij fidem non violant, communemq; seruant domum. Nisi cœlebs aut vidua, nidum non relinquit. Et imperiosos mares, subinde etiam iniquos, ferunt: quippe suspicio est adulterij, quamuis natura non sit. Tunc plenum querela guttur, sæuique rostro ictus, mox in satisfactione exosculatio, & circa Veneris preces crebris pedum orbibus adulatio. Amor vtrique sobolis æqualis: sæpe & ex hac causa castigatio, pigrius intrante fœmina ad pullos. Parturienti solatia & ministeria ex mare. Pullis primò salsiorem terram collectam gutture in ora insspuunt, præparantes tempestiuitatem cibo. Proprium generis eius & turturum, cùm bibant, colla non resupinare, largeq; bibere iumentorum modo.

De palumbibus. CAP. XXXV.

VIuere palumbes ad xxx. annum, aliquos ad xl. habemus authores, vno tantùm incommodo vnguium eodem & argumento senectæ, qui citra perniciem reciduntur. Cantus omnibus similis atq; idem, trino conficitur versu, præterq; in clausula gemitu: hyeme mutis, vere vocalibus. Nigidius putat, cùm oua incubat, sub tecto nominatam palumbem relinquere nidos. Pariunt autẽ post solstitium. Columbæ & turtures octonis annis viuunt.

De passeribus. CAP. XXXVI.

COntrà passeri minimum vitæ, cui salacitas par. Mares negantur anno diutius durare, argumento quia nulla veris initio apparet nigritudo in rostro, quæ ab æstate incipit. Fœminis longiusculum spatium. Verùm columbis inest quidam & gloriæ intellectus. Nosse credas suos colores, varieta-

varietatemque dispositam: quin etiam ex volatu quæritur plaudere in cælo, variéque sulcare. Qua in ostentatione, vt vinctæ, præbentur accipitri, implicatis strepitu pennis, qui non nisi ipsis alarum humeris eliditur, alioquin soluto volatu in multum velociore. Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipsa gloria rapit.

De tinnunculo. CAP. XXXVII.

OB id cum iis habenda est auis, quæ tinnunculus vocatur. Defendit enim illas, terrétque accipitres naturali potentia, in tantùm, vt visum vocémque eius fugiant. Hac de causa præcipuus columbis amor eorum. Feruntque, si in quatuor angulis defodiantur in ollis nouis oblitis, non mutare sedem columbas: quod auro infectis alarum articulis quæsiere aliqui, non aliter innoxiis vulneribus, multiuaga alioquin aue. Est enim ars illis inter se blandiri, & corrumpere alias, furtóq; comitatiores reuerti. Quin & internuntię in rebus magnis fuere, epistolas annexas earum pedibus obsidione Mutinensi in castra Consulum, Decimo Bruto mittente. Quid vallum & vigil obsidio, atq; etiam retia amne prætenta profuere Antonio, per cælum eunte nuntio? Et harum amore insaniunt multi: super tecta exædificant turres iis, nobilitatémque singularum & origines narrant, vetere iam exemplo. L. Axius eques Romanus ante bellum ciuile Pompeianum denariis quadringentis singula paria venditauit, vt M. Varro tradit. Quin & patriam nobilitauere, in Campania grandissimæ prouenire existimatæ. Harum volatus in reputationem cęterarum quoque volucrum nos impellit.

De volatu & incessu auium. CAP. XXXVIII.

OMnibus animalibus reliquis certus & vniusmodi, & in suo cuique genere incessus est: aues solæ vario meatu feruntur & in terra, & in aere. Ambulant aliquæ, vt cornices: saliunt aliquæ, vt passeres, merulæ: currunt, vt perdices, rusticulæ: ante se pedes iaciunt, vt ciconiæ, grues: expandunt alas, pendentésque raro interuallo quatiunt, aliæ crebrius, sed & primas duntaxat pennas: aliæ & tota latera pandunt: quædam verò maiore ex parte compressis volant: percussóque semel aliquæ & gemino ictu aere feruntur: vel vt inclusum eum prementes, eiaculantur sese in sublime, in rectum, in pronum. Impingi putes aliquas, aut rursus ab alto cadere has, illas salire. Anates solæ, quæque sunt eiusdem generis, in sublime protinus sese tollunt, atque euestigio cælum petunt, & hoc etiam ex aqua. Itaque in foueas quibus feras venamur, delapsæ solæ euadunt. Vultur, & ferè grauiores, nisi ex procursu, aut altiore cumulo immissæ non euolant, cauda reguntur. Aliæ circumspectant, aliæ flectunt colla. Nonnullæ vescuntur ea, quæ rapuere pedibus. Sine voce non volant multæ: aut è contrario semper in volatu silent. Subrectæ, pronę, obliquę, in latera, in ora, quędam & resupinæ feruntur: vt si pariter cernantur plura genera, non in eadem natura meare videantur.

De apodibus. CAP. XXXIX.

PLurimùm volant, quæ apodes, quia careant vsu pedum: ab aliis cypseli appellantur, hirundinum specie. Nidificant in scopulis. Hæ sunt, quæ toto mari cernuntur: nec vnquam tam longe naues, tamque continuo cursu recedunt à terra, vt non circumuolitent eas apodes. Cętera genera residunt & insistunt: his quies, nisi in nido, nulla: aut pendent, aut iacent. Et ingenia ęquè varia, ad pastum maximè.

De caprimulgis & plateis. CAP. XL.

CAprimulgi appellantur grandioris merulæ aspectu, fures nocturni: interdiu enim visu carent. Intrant pastorum stabula, caprarumque vberibus aduolant suctum propter lactis: qua iniuria vber emoritur, caprísque cæcitas, quas ita mulsere, oboritur. Platea nominatur, aduolans ad eas, quæ se in mari mergunt, & capita illarum morsu corripiens, donec capturam extorqueat. Eadē cùm deuoratis se impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atq; ex iis esculēta legit, testas excernēs.

De ingeniis auium. CAP. XLI.

VIllaribus gallinis & religio inest. Inhorrescunt edito ouo, excutiuntque sese & circumactæ purificant, ac festuca aliqua sese & oua lustrant.

De carduele, & psittaco, & auibus quæ loquuntur. CAP. XLII.

MInimæ auium carduelis imperata faciunt, nec voce tantùm, sed pedibus & ore pro manibus. Est quæ boum mugitus imitetur, in Arelatensi agro taurus appellata, alioquin parua. Est quæ equorum quoque hinnitus, anthus nomine, herbæ pabulo aduentu eorum pulsa imitatur, ad hunc modum se vlciscens. Super omnia humanas voces reddunt, psittaci quidem etiam sermonicantes. India hanc autem mittit, sittacen vocat, viridem toto corpore, torque tantùm miniato in ceruice distinctam. Imperatores salutat, & quæ accipit verba, pronuntiat, in vino præcipuè lasciua. Capiti eius duritia eadē, quę rostro. Hoc, cùm loqui discit, ferreo verberatur radio: non sentit aliter ictus. Cùm deuolat, rostro se excipit, illi innititur, leuioréq; se ita pedū infirmitati facit. Minor nobilitas, quia non ex longinquo venit, sed expressior loquacitas, certo generi picarū est. Adamant verba, quę loquantur. Nec discunt tantùm, sed diligunt: meditantésq; intra semet, cura atq; cogitatione intentionē non occultant. Constat emori victas difficultate verbi, ac nisi subinde eadem audiant, memoria falli: quęrentes mirū in modū hilarari, si interim audierint id verbū. Nec vulgaris iis forma, quāuis nō spectāda. Satis illis decoris in specie sermonis humani est. Verùm addiscere alias negāt posse, quā n

quàm quæ ex genere earum sunt, quæ glande vescantur: & inter eas facilius, quibus quinti sunt digiti in pedibus: ac ne eas quidem ipsas, nisi primis duobus vitæ annis. Latior iis est lingua: omnibusq; in suo cuiq; genere, quæ sermonem imitantur humanum: quanquam id penè in omnibus cōtingit. Agrippina coniunx Claudij Cæsaris turdum habuit (quod nunquàm antè) imitantem sermones hominum, cùm hæc proderem. Habebant & Cæsares iuuenes sturnum, item luscinias, Grȩco atque Latino sermone dociles: prætereà meditantes in diem, & assiduè noua loquentes longiore etiam contextu. Docentur secretò, & vbi nulla alia vox misceatur, assidente qui crebrò dicat ea, quæ condita velit, ac cibis blandiente.

De coruorum intelligentia. CAP. XLIII.

Reddatur & coruis sua gratia, indignatione quoque populi Ro. testata, non solùm conscientia. Tiberio principe ex fœtu supra Castorum ædem genitus pullus, in oppositam sutrinam deuolauit, etiam religione commendatus officinæ domino. Is maturè sermoni assuefactus, omnibus matutinis euolans in rostra, in forum versus, Tiberium, dein Germanicum & Drusum Cæsares nominatim, mox transeuntem populum Rom. posteà ad tabernam remeans, plurimum annorum assiduo officio mirus. Hunc siue æmulatione † vicinitatis manceps proximæ sutrinæ, siue iracundia subita, vt voluit videri, excrementis eius imposita calceis macula, exanimauit, tanta plebei consternatione, vt primò pulsus ex ea regione, mox & interemptus sit, funusq; innumeris aliti celebratum exequiis, constratū lectum super Aethiopum duorum humeros, præcedente tibicine, & coronis omnium generū, ad rogum vsq;, qui constructus dextra viæ Appiȩ ad secundum lapidem, in campo Rediculi appellato, fuit. Adeò satis iusta causa populo Ro. visa est exequiarum, ingenium auis aut supplicij de ciue Romano, in ea vrbe, in qua multorum principum nemo duxerat funus, Scipionis verò Aemiliani post Carthaginem Numantiamq; deletas ab eo, nemo vindicauerat mortem. Hoc gestum M. Seruilio, C. Cestio Coss. ad v. Calend. April. Nunc quoq; erat in vrbe Roma, hæc prodente me, equitis Ro. cornix è Bȩtica, primùm colore mira admodum nigro, deinde plura contexta verba exprimens, & alia atque alia crebrò addiscens. Necnon & recens fama Crateri Monocerotis cognomine, in Erizena regione Asiæ coruorum opera venantis, † eò quòd deuehebat in syluis eos confidentes corniculis humerisque: illi vestigabant agebantque, eò perducta consuetudine, vt exeuntē sic comitarentur & feri. Tradendum putauere memoriæ quidam, visum per sitim lapides congeren tem in situlam monumenti, in qua pluuia aqua durabat, sed quæ attingi non posset: ita descendere pauentem expresisse tali congerie, quantum poturo sufficeret.

† incitatus

† In scriptis codicibus participio Venantis clauditur sententia. Deinde sequitur, Equo deuehebat in syluas eos &c.

De Diomedis auibus. CAP. XLIIII.

Nec Diomedas prætereo aues: Iuba cataractas vocat, eis esse dentes, oculosq; igneo colore, cætero candidis tradens. Duos semper iis duces: alterum duce agmen, alterum cogere. Scrobes excauare rostro, inde crate consternere, & operire terra, quæ ante fuerit egesta: in his fœtificare. Fores binas omnium scrobibus: orientem spectare, quibus exeant in pascua: occasum, quibus redeāt. Aluum exoneraturas subuolare semper, & contrario flatu. Vno hæ in loco totius orbis visuntur, in insula, quam diximus nobilem Diomedis tumulo atque delubro, contra Apuliæ oram, fulicarum similes. Aduenas barbaros clangore infestant, Græcis tantùm adulantur, miro discrimine, velut generi Diomedis hoc tribuentes: ædemque eam quotidie pleno gutture madentibus pennis perluunt atque purificant: vnde origo fabulæ, Diomedis socios in earum effigies mutatos.

Quæ animalia nihil discant. CAP. XLV.

Non omittendum est, cùm de ingeniis disserimus, è volucribus hirundines esse indociles, è terrestribus mures: cùm elephanti iussa faciant, leones iugum subeant, in mari vituli, totque piscium genera mitescant.

De potu auium. CAP. XLVI.

Bibunt aues suctu, ex his quibus longa colla, intermittentes, & capite resupinato velut infundentes sibi. Porphyrio solus morsu bibit. Idem est proprio genere, omnem cibum aqua subinde tingens, deinde pede ad rostrum, veluti manu afferens. Laudatissimi in Comagene. Rostra iis & prælonga crura rubent.

De himantopode, & onocrotalis, & de peregrinis auibus. CAP. XLVII.

Haec quidem & himantopodi, multo minori, quanquam eadem crurum altitudine. Nascitur in Aegypto. Insistit ternis digitis. Præcipuè ei pabulum muscæ. Vita in Italia paucis diebus. Grauiores omnes fruge vescuntur, altiuolæ carne tantùm. Inter aquaticas mergi soliti sunt deuorare, quæ cæteræ reddunt. Olorum similitudinem onocrotali habent: nec distare existimaretur omnino, nisi faucibus ipsis inesset alterius vteri genus. Huc omnia inexplebile animal congerit, mira vt sit capacitas. Mox perfecta rapina, sensim inde in os reddita, in veram aluum ruminantis modo refert. Gallia his septentrionali proxima Oceano mittit. In Hercynio Germaniæ saltu inusitata alitum accepimus, quarum plumæ ignium modo colluceant noctibus: in cæteris nihil præter nobilitatem longinquitate factam, memorandum occurrit.

De mul-

De multarum auium nominibus, & natura. CAP. XLVIII.

PHalerides in Seleucia Parthorum, & in Asia aquaticarum laudatissimæ: rursus phasianæ in Colchis geminas ex pluma aures submittunt subriguntque. Numidicæ in parte Africæ Numidia, omnesque iam in Italia. Phœnicopteri linguam præcipui saporis esse, Apicius docuit, nepotum omnium altissimus gurges. Attagen maximè Ionius celebratur, vocalis aliàs, captus verò obmutescens, quondam extimatus inter raras aues. Iam & in Gallia Hispaniaque capitur, & per Alpes etiam, vbi & phalacrocoraces aues, Balearium insularum peculiares: sicut Alpium pyrrhocorax, luteo rostro: & præcipuo sapore lagopus. pedes leporino villo nomen ei hoc dedere, cætero candidæ, columbarum magnitudine. Non extra terram eam vesci facilè, quando nec viua mansuescit, & 10 corpus occisæ statim marcescit. Est & alia nomine eodem, à coturnicibus magnitudine tantùm differens, croceo tinctu cibis gratissima. Visam in alpibus ab se peculiarem Aegypti ibin M. Egnatius Caluinus præfectus earum prodidit.

De nouis auibus & fabulosis. CAP. XLIX.

VEnere in Italiam Bebriacensibus bellis ciuilibus trans Padum & nouæ aues (ita enim adhuc vocantur) turdorum specie, paulùm infra columbas magnitudine, sapore gratæ. Baleares insulæ nobiliorem etiam suprà dicto porphyrionem mittunt. Ibi & buteo accipitrum generis in honore mensarum est: item vipiones: sic enim vocant minorem gruem. Pegasos equino capite volucres, & gryphas aurita aduncitate rostri, fabulosos reor: illos in Scythia, hos in Aethiopia. Equidem & tragopanadem, de qua plures affirmant, maiorem aquila, cornua in temporibus curuata habentem, ferruginei coloris, tantùm capite phœniceo. Nec Sirenes impetrauerint fidem: licet affirmet 20 Dino, Clitarchi celebrati authoris pater, in India esse: mulceriq; earũ cantu, quos grauatos somno lacerent. Qui credit ista, & Melampodi profectò aures lambendo, dedisse intellectũ auium sermonis dracones non abnuet: vel quæ Democritus tradit, nominando aues, quarum confuso sanguine serpens gignatur: quem quisquis ederit, intellecturus sit alitum colloquia: quæque de vna aue galerita priuatim commemorat, etiam sine his immensa vitæ ambage circa auguria. Nominãtur ab Homero scopes, auiũ genus: neq; harum satyricos motus, cùm insident, plerisq; memoratos facilè con ceperim mente: neq; ipsæ iam aues † nascuntur. Quamobrem de confessis disseruisse præstiterit.

Odyssea lib. 5.
† noscuntur

Quis gallinas farcire instituerit. De auiarijs, & quis ea primus instituerit. CAP. L.

GAllinas saginare Deliaci cœpere: vnde pestis exorta, opimas aues, & suopte corpore vnctas de- 30 uorandi. Hoc primùm antiquis cœnarum interdictis exceptum inuenio iam lege C. Fannij Coss. xj. annis ante tertium Punicum bellum, ne quid volucrum poneretur præter vnam gallinã, quæ non esset altilis: quod deinde caput translatum, per omnes leges ambulauit. Inuentumque diuerticulum est, in fraude earum gallinaceos quoque pascendi lacte madidis cibis: multò ita gratiores approbantur. Fœminæ quidem ad saginam non omnes eliguntur, nec nisi in ceruice pingui cute. Posteà culinarum artes, vt clunes spectentur, vt diuidantur in tergora, vt à pede vno dilatatæ repositoria occupent. Dedere & Parthi cocis suos mores. Nec tamen in hoc mangonio quicquam totum placet: hic clune, alibi pectore tantùm laudatis. Auiaria primus instituit, inclusis omnium generum auibus, † M. Lælius Strabo Brundusij equestris ordinis. Ex eo cœpimus carcere animalia coercere, quibus natura cælum assignauerat.

† Legendũ videtur, M. Lenius, ex Varronis de Re rustic. lib. 3. c. 5. Vnde locum hunc mutuatus est Plin.

40 *De Aesopi patina.* CAP. LI.

MAximè tamen insignis est in hac memoria, Clodij Aesopi tragici histrionis patina, sexcentis H—S. taxata: in qua posuit aues cantu aliquo, aut humano sermone vocales, nummis sex singulas coemptas: nulla alia inductus suauitate, nisi vt in his imitationem hominis manderet, ne quæstus quidem suos reueritus illos opimos & voce meritos, dignus prorsus filio, à quo deuoratas diximus margaritas. Non sit tamen (vt verum fatear) facile inter duos iudicium turpitudinis: nisi quòd minus est, summas rerum naturæ opes, quàm hominum linguas, cœnasse.

De generatione auium, & præter aues quæ quadrupedes oua pariant. CAP. LII.

GEneratio auium simplex videtur esse, cùm & ipsa sua habeat miracula, quoniã & quadrupedes oua gignunt, chamæleontes, lacertæ, & quæ diximus inter serpentes. Pennatorũ autem infœ- 50 cunda sunt, quæ aduncos habent vngues: cenchris sola ex his supra quaterna edit oua. Tribuit hoc auium generi natura, vt fœcundiores essent fugaces earum, quàm fortes. Plurima pariunt struthiocameli, gallinæ, perdices, sali. Coitus auibus duobus modis: fœmina humi cõsidente, vt in gallinis: aut stante, vt in gruibus. Ouorũ alia sunt candida, vt columbis, perdicibus: alia pallida, vt aquaticis: † alia punctis distincta, vt meleagridi: alia rubri coloris, vt phasianis, cenchridi. Intus autem omne ouum volucrũ bicolor. Aquaticis lutei plus, quàm albi, idq; ipsum magis luridũ, quàm cæteris. Piscium vnus color, in quo nil candidi. Auium oua ex calore fragilia, serpentiũ ex frigore lenta, pisciũ ex liquore mollia. Aquatilium rotunda, reliqua ferè fastigio cacuminata. Exeunt à rotundissima sui parte, dum pariũtur, molli putamine, sed protinus durescente, quibuscunq; emergũt portionibus. Quæ oblonga sint oua, gratioris saporis putat Horatius Flaccus. Fœminam edunt, quæ rotundiora gignuntur, reliqua marem. Vmbilicus ouis à cacumine inest, ceu gutta eminens in putamine.

† Aristo. lib. 6. Histo. animal. cap. 2. (vnde hic locus ad verbũ est trãslatus) phasiano oua tribuit punctis distincta, quemadmodũ & meleagridi, cenchridi autem rubra. Quò fit vt locũ hunc ita legendum existimemus: Alia punctis distincta, vt meleagridi, & Phasianis: alia rubri coloris, vt cenchridi.

De ouorum generatione, incubatu auium, & coitu. CAP. LIII.

QVædam omni tempore coeunt, vt gallinæ, & pariunt, præterquam duobus mensibus hyemis brumalibus. Ex iis iuuencæ plura, quàm veteres, sed minora: & in eodem fœtu prima ac nouissima. Est autem tanta fœcunditas, vt aliquæ & sexagena pariant, aliquæ quotidie, aliquæ bis die, aliquæ in tantum, vt effœtæ moriantur. Hadrianis laus maxima. Columbæ decies anno pariunt, quædam & vndecies: in Aegypto etiā brumali mense. Hirundines, & merulæ, & palumbi, & turtures bis anno pariunt: cæteræ aues ferè semel. Turdi in cacuminibus arborum luto nidificantes, pene contextim, in secessu generant. A coitu decem diebus oua maturescunt in vtero. Vexatæ autem gallinæ & columbæ penna euulsa, aliáve simili iniuria, diutius. Omnibus ouis medio vitelli parua inest velut sanguinea gutta, quod esse cor auium existimant, primùm in omni corpore id gigni opinantes: in ouo certè gutta salit, palpitatque. Ipsum animal ex albo liquore oui corporatur. Cibus eius in luteo est. Omnibus intus caput maius toto corpore: oculi compressi capite maiores. Increscente pullo, candor in medium vertitur, luteum circunfunditur. Vicesimo die, si moueatur ouum, iam viuentis intra putamen vox auditur. Ab eodem tempore plumescit, ita positus, vt caput supra dextrum pedem habeat, dexteram verò alam supra caput. Vitellus paulatim deficit. Aues omnes in pedes nascuntur, contrà quàm reliqua animalia. Quædam gallinæ omnia gemina oua pariunt, & geminos interdum excludunt, vt Cornelius Celsus author est, alterum maiorem. Aliqui negant omnino geminos excludi. Plus vicena quina incubanda subiici vetant. Parere à bruma incipiunt. Optima fœtura ante vernum æquinoctium. Post solstitium nata non implent magnitudinem iustam, tantoque minus, quantò serius prouenere.

De vitijs & remedijs incubantium. CAP. LIIII.

OVa incubari intra x. dies edita vtilissimum, vetera aut recentiora infœcunda. Subiici impari numero debent. Quarto die postquam cœpere incubari, si contra lumen cacumine ouorum apprehenso vna manu, purus & vniusmodi perluceat color, sterilia existimantur esse, proq; eis alia substituenda. Et in aqua est experimentum: inane fluitat: itaque sidentia, hoc est plena, subiici volunt. Concuti verò experimento vetant, quoniam non gignant confusis vitalibus venis. Incubationi datur initium post nouam Lunam, quia prius inchoata non proueniant. Celerius excluduntur calidis diebus. Ideo æstate vndeuicesimo educunt fœtū, hyeme xxv. Si incubatu tonuerit, oua pereunt: & accipitris audita voce vitiantur. Remedium contra tonitrum, clauus ferreus sub stramine ouorum positus, aut terra ex aratro. Quædam autem & citra incubitum, sponte naturæ gignūt, vt in Aegypti fimetis. Scitum de quodam potore reperitur, Syracusis tam diu potare solitum, donec cooperta terra fœtum ederent oua. Quin & ab homine perficiuntur.

De augurijs ouorum. CAP. LV.

IVlia Augusta, prima sua iuuenta Tiberio Cæsare ex Nerone grauida, cùm parere virilem sexum admodum cuperet, hoc vsa est puellari augurio, ouum in sinu fouendo, atque cùm deponendum haberet, nutrici per sinum tradendo, ne intermitteretur tepor. Nec falsò augurata proditur. Nuper inde fortasse inuentum, vt oua in calido loco imposita paleis igne modico fouerentur, homine versante, pariterque & stato die illinc erumperet fœtus. Traditur quædam ars gallinarij cuiusdam, dicentis quòd ex quaque esset. Narrantur & mortua gallina mariti earum visi succedentes in vicem, & reliqua fœtæ more facientes, abstinentesque se à cantu. Super omnia est anatum ouis subditis atque exclusis admiratio, primò non planè agnoscentis fœtum: mox incertos incubitus solicitè conuocantis: postremò lamenta circa piscinæ stagna, mergentibus se pullis natura duce.

Quæ Gallinæ optimæ. CAP. LVI.

GAllinarū generositas spectatur crista erecta, interdū & gemina † primis nigris, ore rubicundo, digitis imparibus, aliquando & super quatuor digitos transuerso vno. Ad rem diuinam, luteo rostro pedibusq;, puræ nō videntur: ad opertanea sacra, nigræ. Est & pumilionum genus non sterile in iis, quod non in alio genere alitum, sed quibus certa fœcunditas rara, & incubatio ouis noxia.

† *Varro rei rust. lib. 3. cap. 9. (vnde locus hic desumptus videtur) & Colum. lib. 8. ca. 2. gallinarum bonitatē ex plumarū, non ex oris rubedine spectādā præcipiūt. Quo fit vt hic vetust. cod. lectionem sequi malim. Pinnis nigris, cætera rubicunda.*

De morbis earum, & remedijs. CAP. LVII.

INimicissima autem omnium generi pituita, maximeque inter messis & vindemiæ tempus. Medicina in fame, & cubatus in fumo, vtique si ex lauro aut herba sabina fiat: penna per transuersas inserta nares, & per omnes dies mota: cibus allium cum farre, aut aqua perfusus, in qua lauerit noctua, aut cum semine vitis albæ coctus: & quædam alia.

De conceptu & numero fœtus auium. CAP. LVIII.

COlumbæ proprio ritu osculātur ante coitū. Pariunt ferè bina oua: ita natura moderāte, vt aliis crebrior sit partus, aliis numerosior. Palumbes & turtures plurimùm terna: nec plus quàm bis ferè pariunt: atque ita, si prior fœtus corruptus est: & quamuis tria pepererint, nunquam plus duobus educunt. Tertium quod irritum est, vrinum vocant. Palumbes incubat fœmina post meridiana in matutinū, cætero mas. Columbæ marem semper & fœminā pariunt, priorem marem, postridie fœminam. Incubant in eo genere ambo, interdiu mas, noctu fœmina. Excludunt xx. die. Pariūt à coitu quinto. Aestate quidem interdū binis mensibus terna edunt paria. nam xviij. die excludunt,

statimq;

ftatimq; concipiunt. Quare inter pullos fæpe oua inueniuntur,& alij prouolant,alij erumpunt. Ipfi deinde pulli quinquemeftres fœtificant. Et ipfæ autem inter fe (fi mas non fit) fœminæ æquè faliūt, pariuntque oua irrita, ex quibus nihil gignitur: quæ hypenemia Græci vocant.

De pauone & anferibus. CAP. LIX.

PAuo à trimatu parit. Primo anno vnum aut alterum ouum, fequenti quaterna quináve, cæteris duodena, non amplius. Intermittens binos dies ternósve parit, & ter anno, fi gallinis fubiician-tur incubanda. Mares ea frangunt defiderio incubantium. Quapropter noctu & in latebris pariunt, aut in excelfo cubantes: & nifi molli ftrato excepta, franguntur. Mares finguli quinis fufficiunt coniugibus, Cùm fingulæ aut binæ fuêre, corrumpitur falacitate fœcunditas. Partus excluditur diebus ter nouenis, aut tardius † vicefimo. Anferes in aqua coeunt, pariunt vere: aut fi bruma coiuere, poft folftitium, quadraginta propé. Bis anno, fi priorem fœtum gallinæ excludant: aliàs plurima oua fedecim, pauciffima feptem. Si quis furripiat, pariunt, donec rumpantur. Aliena non excludunt. Incubanda fubiici vtiliffimum ix. aut xj. Incubant fœminæ tantùm tricenis diebus. Si verò tepidiores fint, † vigintiquinque. Pullis eorum vrtica contactu mortifera. Nec minus auiditas, nunc fatietate nimia, nunc fuamet vi: quando apprehenfa radice, morfu fæpe conantes auellere, antè colla fua abrumpunt. Contra vrticam remedium eft, ftramento ab incubatu fubdita radix earum.

† *Repone, tricefimo, quemadmodū anteà legebatur.*

† *vicenis quinis.*

De ardeolis, & quomodo feruentur optimè oua. CAP. LX.

ARdeolarum tria genera, leucon, afterias, pellos. Hi in coitu anguntur. Mares quidem cum vociferatu fanguinem etiam ex oculis profundunt. Nec minus ægrè pariunt grauidæ. Aquila tricenis diebus incubat, & ferè maiores alites: minores vicenis: vt miluus & accipiter. Singulos ferè parit, nunquam plus ternos: is qui † ægolios vocatur, quaternos: coruus aliquando & quinos: incubant totidem diebus. Cornicem incubantem mas pafcit. Pica nouenos, melancoryphus fupra xx. parit, femper numero impari: nec alia plures: tanto fœcunditas maior paruis. Hirundini cæci primò pulli, & ferè omnibus, quibus numerofior partus. Irrita oua, quæ hypenemia diximus, aut mutua fœminæ inter fe libidinis imaginatione concipiunt, aut puluere: nec columbæ tantùm, fed & gallinæ, perdices, pauones, anferes, chenalopeces. Sunt autem fterilia, & minora, ac minus iucundi faporis, & magis humida. Quidam & vento putant ea generari: qua de caufa etiam Zephyria appellantur. Hæc autem vere tantū. Vrina fiunt, incubatione derelicta, quæ alij cynofura dixere. Oua aceto macerata in tantum emolliuntur, vt per annulos tranfeant. Seruari ea in lomento, aut hyeme in paleis, æftate in furfuribus, vtiliffimum. Sale exinaniri creduntur.

† *Ariftoteles Aetolium vocat, fi emendata fint exēplaria: eumq; miluorū generi videtur attribuere.*

Quæ volucrum fola animal pariat, & lacte nutriat. CAP. LXI.

VOlucrum animal parit vefpertilio tantùm, cui & membranaceæ pinnæ vni. Eadem fola volucrum lacte nutrit, vbera admouens: geminos volitat amplexa infantes: fecumq; deportat. Eidem coxendix vna traditur, & in cibatu culices gratiffimi.

De conceptu viperæ & partu & quæ terreftrium oua pariant. CAP. LXII.

RVrfus in terreftribus oua pariunt ferpentes: de quibus nondū dictum eft. Coeunt complexu, adeò circūuolutæ fibiipfæ, vt vna exiftimari biceps poffit. Viperæ mas caput inferit in os, quod illa abrodit voluptatis dulcedine. Terreftrium eadem fola, intra fe parit oua vnius coloris, & mollia, vt pifces. Tertia die intra vterum catulos excludit: deinde fingulos diebus fingulis parit, viginti ferè numero. Itaque cæteræ tarditatis impatientes, perrumpunt latera, occifa parente. Cæteræ ferpentes † contecta oua in terra incubant, & fœtum fequente excludunt anno. Crocodili vicibus incubant mas & fœmina. Sed reliquorum quoque terreftrium reddatur generatio.

† *Contexta, legendū, non contecta. ex Arifto. libr. 6. Hift. animal. ca. vlti. vbi fic habet:* τὰ δ' ὠὰ ἀγγείοις συνεχῆ ἐστιν.

De generatione terreftrium. CAP. LXIII.

BIpedum folus homo animal gignit. Homini tantùm primi coitus pœnitentia, augurium fcilicet vitæ à pœnitenda origine. Cæteris animalibus ftati per tempora anni concubitus, homini (vt dictum eft) omnibus horis dierum noctiumque. Cæteris fatietas in coitu, homini propè nulla. Meffalina Claudij Cæfaris coniunx, hoc regalem exiftimans palmam, elegit in id certamen nobiliffimam è proftitutis ancillam mercenariæ ftipis, eamque die ac noctu fuperauit quinto ac vicefimo concubitu. In hominum genere maribus diuerticula Veneris excogitata, omnia fcelere naturæ, fœminis verò abortus. Quantum in hac parte multo nocentiores, quàm feræ, fumus? Viros auidiores Veneris hyeme, fœminas æftate, Hefiodus prodidit. Coitus auerfus elephantis, camelis, tigribus, lyncibus, rhinoceroti, leoni, dafypodi, cuniculis, quibus auerfa genitalia. Cameli etiam folitudines aut fecreta certè petunt: neque interuenire datur fine pernicie. Coitus tota die eft tantùm iis ex omnibus, quibus folida vngula. In quadrupedum genere mares olfactus accendit. Auertuntur & canes, phocæ, lupi, in medioque coitu, inuitique etiam cohærent. Suprà dictorum plerifque fœminæ priores fuperueniunt, reliquis mares. Vrfi autem, vt dictum eft, † humanitus ftrati: herinacei ftantes ambo inter fe cōplexi: feles mare ftante, fœmina fubiacente: vulpes in latera proiectæ, maremq; fœmina amplexa. Taurorum ceruorumque fœminæ vim non tolerant: ea de caufa ingrediuntur in coitu. Cerui viciffim ad alias tranfeunt, & ad priores redeunt. Lacertæ, vt ea quæ fine pedibus funt, circumplexu Venerem nouere. Omnia animalia quo maiore corpore, hoc minus fœcunda funt.

† *Rectius, humi ftrati: vt apud Arift. 6. Animal. c 30.* κατακεκλιμέναι ἐπὶ τῆς γῆς.

Singulos gignunt elephanti, cameli, equi: Acanthis duodenos, auis minima. Ocyssimè pariunt, quæ plurimos gignunt. Quo maius est animal, tanto diutius formatur in vtero. Diutius gestantur quibus longiora sunt vitæ spatia. Neque crescentium tempestiua ad generandum ætas. Quę solidas habent vngulas, singulos: quæ bisulcas, & geminos pariunt. Quorum in digitos pedum fissura diuisa est, ea numerosiora in fœtu. Sed superiora omnia perfectos edunt partus, hæc inchoatos: in quo sunt genere leænæ, vrsæ, & vulpes. Informia etiam magis, quàm suprà dicta, vrsæ pariunt: rarumq; est videre parientes. Posteà lambendo calefaciunt fœtus omnia ea, & figurant. Pariunt plurimùm quaternos. Cæcos autem gignunt canes, lupi panthera, thoes. Canum plura genera. Laconicæ octauo mense vtrinque generant. Ferunt sexaginta diebus, & plurimùm tribus. Cæteræ canes & semestres coitum patiuntur. Implentur omnes vno coitu. Quæ ante iustum tempus concepere, diutius cæcos habent catulos, nec omnes totidem diebus. Existimantur in vrina attollere crus ferè semestres: id est signum consummati virium roboris: fœminæ hoc idem sidentes. Partus duodeni, quibus numerosissimi, cætero quini, seni, aliquando singuli, quod prodigiosum putant: sicut omnes mares, aut omnes fœminas gigni. Primos quoque mares pariunt: in cæteris alternant, si ineant opportuno & recto mense. Ineuntur à partu sexto mense. Octonos Laconicæ pariunt. † Propria in eo genere maribus laboris alacritas. Viuunt Laconici annis denis, fœminæ duodenis: cætera genera xv. annos, aliquando viginti. Nec tota sua ætate generant, ferè à xij. desinentes. Felium & ichneumonum reliqua, vt canum. Viuunt annis senis. Dasypodes omni mense pariunt, & superfœtant, sicut lepores. A partu statim implentur. Concipiunt, quamuis vbera siccante fœtu. * Pariunt non cæcos. Elephanti, vt diximus, pariunt singulos, magnitudine vituli trimestris. Cameli duodecim mensibus ferunt: à trimatu pariunt vere, iterumque post annum implentur à partu. Equas autem post tertium annum, aut post vnum ab enixu vtiliter admitti putant, coguntque inuitas. † Et mulier septima die concipere facilimè creditur. Equarum iubas tondere præcipiunt, vt asinorum in coitu patiantur humilitatem: comantes enim gloria superbire. A coitu solæ animalium currunt ex aduerso Aquilonum Austrorúmve, prout marem aut fœminam concepere. Colorem illico mutant rubriore pilo, vel quicunque sit, pleniore: hoc argumento desinunt admittere etiam volentes. Nec impedit partus quasdam ab opere, falluntque grauidæ. Vicisse Olympia prægnantem Echecratidis Thessali inuenimus. Equos, & canes, & sues initum matutinum appetere, fœminas autem post meridiem blandiri, diligentiores tradunt. Equas domitas lx. diebus equire, antequàm gregales: sues tantùm coitu spumam ore fundere: verrem subantis audita voce, nisi admittatur, cibum non capere vsque in maciem: fœminas autem in tantum efferari, vt hominem lacerent, candida maximè veste indutum. Rabies ea aceto mitigatur naturæ asperso. Auiditas coitus putatur & cibis fieri: sicut vero eruca, pecori cæpa. Quæ ex feris mitigentur, non concipere, vt anseres: apros verò tardè, & ceruos, nec nisi ab infantia educatos. Mirum est: quadrupedum prægnantes Venerem arcent, præter equam & suem. Sed superfœtant dasypus & lepus tantùm.

† Pintianus sic legit: Propria in eo genere maribus à labore salacitas. Cuius castigationis authorē habet Aristotelem, qui libro 6. Histor. animal. c. 20. Peculiare hoc esse tradit Laconico canum generi, vt à labore melius ineant quàm à quiete.

** Negatio abundat. ex Aristot. 6. animal. cap. 33. vbi sic habet: τίκτει δ' οὐ τυφλά, ὥσπερ τὰ πολλὰ τῶν πολυσχιδῶν.*

† Quod hîc mulieri tribuitur, Aristo. lib. 6. c. 23. & Plin. lib. 8. ca. 44. asinæ assignant.

De varia generatione animalium. CAP. LXIIII.

QVæcunque animal pariunt, in capita gignunt, circumacto sub enixum fœtu, aliàs in vtero porrecto. Quadrupedes gestantur extensis ad longitudinem cruribus, & ad aluum suam applicatis: homo in semet conglobatus, inter duo genua naribus sitis. Molas, de quibus antè diximus, gigni putant, vbi mulier non ex mare, verùm ex semetipsa tantùm conceperit: ideo nec animari, quia non sit ex duobus: altricemque habere per se vitam illam, quæ satis arboribusque contingat.

De murium fœtu. CAP. LXV.

EX omnibus, quæ perfectos fœtus, † sues tantùm & numerosos edunt: item plures, contra naturam solidipedum, aut bisulcorum. Suprà cuncta est murium fœtus, haud sine cunctatione dicendus, quanquàm sub authore Aristotele & Alexandri Magni militibus. Generatio eorū lambendo constare, non coitu, dicitur: ex vna genitos cxx. tradiderunt: apud Persas verò prægnantes & in vtero parentis repertas. Et salis gustatu fieri prægnantes opinantur. Itaq; desinit mirum esse, vnde vis tanta messes populetur murium agrestium: in quibus illud quoque adhuc latet, quonam modo illa multitudo repentè occidat. Nam nec exanimes reperiuntur, neque extat qui murem hyeme in agro effoderit. Plurimi ita ad Troadem proueniunt: & iam inde fugauerunt incolas. Prouentus eorum siccitatibus tradunt: & iam obituris vermiculum in capite gigni. Aegyptiis muribus durus pilus, sicut herinaceis. Iidem bipedes ambulant, ceu Alpini. Cùm diuersi generis coiuere animalia, ita demum generant, si tempus nascendi par habent. Quadrupedum oua gignentium lacertam ore parere (vt creditur vulgò) Aristoteles negat: neq; incubant eædem, oblitæ quo sint in loco enixæ, quoniam huic animali nulla memoria. Itaque catuli per sese erumpunt.

† Arist. lib. 4. de generat. animal. cap. 6. de suis agens partu, sic habet: Καὶ μονοτοκεῖ, καὶ διτοκεῖ, καὶ πολυτοκεῖ τὰ πλεῖστα. Vnde & locū hunc nonnulli sic corrigendū existimant: Sues tantùm & vnum, & duos edunt, item plures.

De spina hominis anguem nasci. CAP. LXVI.

ANguem ex medulla hominis spinæ gigni, accepimus à multis. Pleraque enim occulta & cæca origine proueniunt, etiam in quadrupedum genere.

De

De salamandra. CAP. LXVII.

SIcut ſalamandra, animal lacerti figura, ſtellatum, nunquàm, niſi magnis imbribus, proueniens, & ſerenitate deficiens. Huic tantus rigor, vt ignem tactum extinguat, non alio modò, quàm glacies. Eiuſdem ſanie, quæ lactea ore vomitur, quacunq; parte corporis humani contacta, toti defluunt pili: idq; quod contactum eſt, colorem in vitiliginem mutat.

De iis quæ naſcuntur ex non genitis: & quæ nata nihil gignunt. CAP. LXVIII.

QVædam verò gignuntur ex non genitis, & ſine vlla ſimili origine, vt ſuprà dicta: & quæcunque æſtas, aut ver, ſtatumque tempus anni generant. Ex iis quædam nihil gignunt, vt ſalamandræ. Neque eſt iis genus maſculinum fœmininúmue, ſicut neque in anguillis, omnibuſque quæ nec animal, nec ouum ex ſeſe generant. Neutrum eſt & oſtreis genus, & cęteris adherentibus vado vel ſaxo. Quæ autem per ſe generantur, ſi in mares ac fœminas deſcripta ſunt, generant quidem aliquid coitu, ſed imperfectum & diſſimile, & ex quo nihil amplius gignatur, vt vermiculus muſcæ. Id magis declarant naturæ eorum, quæ inſecta dicuntur, arduæ explanationis omnia, & priuatim dicato opere narranda. Quapropter ingenium prędictorum, & reliqua ſubtexetur diſſertatio.

De ſenſibus animalium. CAP. LXIX.

EX ſenſibus ante cætera homini tactus, deinde guſtatus: reliquis ſuperatur à multis. Aquilæ clariùs cernunt: vultures ſagaciùs odorantur: liquidiùs audiunt talpæ obrutæ terra, tam denſo atque ſurdo naturæ elemento. Præterea voce omnium in ſublime tendente, ſermonem exaudiunt: & ſi de iis loquare, intelligere etiam dicuntur, & profugere. Auditus cui hominum primò negatus eſt, huic & ſermonis vſus ablatus: nec ſunt naturaliter ſurdi, vt non iidem ſint & muti. In marinis oſtreis auditum eſſe, non eſt veriſimile: ſed ad ſonum mergere ſe ſolent. Ideo & ſilentium in mari piſcantibus.

Auditum, & olfactum eſſe piſcibus. CAP. LXX.

PIſces quidem auditus nec membra habent nec foramina: audire tamen eos palàm eſt: vtpote cùm plauſu congregari feros ad cibum conſuetudine in quibuſdam viuariis ſpectatur: & in piſcinis Cæſaris, genera piſcium ad nomen venire, quoſdam ſingulos. Itaque produntur etiam clariſſimè audire, mugil, lupus, ſalpa, chromis, & ideo in vado viuere. Olfactum iis eſſe, manifeſtè patet. Quippe non omnes eadem eſca capiuntur: & prius, quàm appetant, odorantur. Quoſdam & ſpeluncis latentes, ſalſamento illitis faucibus ſcopuli piſcator expellit, veluti ſui cadaueris agnitionem fugientes. Conueniuntque ex alto etiam ad quoſdam odores, vt ſæpiam vſtam, & polypum: quæ idcò coniiciuntur in naſſas. Sentinæ quidem nauium odorem procul fugiunt: maximè tamen piſciū ſanguinem. Non poteſt petris auelli polypus: idem cunila admota, ab odore protinus reſilit. Purpuręque quoque fœtidis capiuntur. Nam de reliquo animalium genere quis dubitet? Cornus ceruini odore ſerpentes fugantur, ſed maximè ſtyracis: origani, aut calcis, aut ſulphuris formicę necantur. Culices acida petunt: ad dulcia non aduolant.

Tactum communem eſſe omnibus. CAP. LXXI.

TActus ſenſus omnibus eſt, etiam quibus nullus alius: nam & oſtreis, & terreſtribus vermibus quoque. Exiſtimauerim omnibus ſenſum & guſtatus eſſe. Cur enim alios alia ſapores appetunt? in quo vel præcipua naturę architectio. Alia dentibus prędantur, alia vnguibus, alia roſtri aduncitate carpunt, alia latitudine ruunt, alia acumine excauant, alia ſugunt, alia lambunt, ſorbent, mandunt, vorant. Nec minor varietas in pedum miniſterio, vt rapiāt, diſtrahant, teneant, premant, pendeant, tellurem ſcabere non ceſſent.

Quæ venenis viuant, & quæ terra. CAP. LXXII.

VEnenis capreæ & coturnices (vt diximus) pingueſcunt, placidiſſima animalia: at ſerpentes ouis, ſpectanda quidem draconum arte. Aut enim ſolida hauriunt, ſi iam fauces capiunt, quę deinde in ſemet conuoluti frangunt intus, atque ita putamina excutiunt: aut ſi tenerior eſt, & catuli adhuc ætas, orbe apprehenſa ſpiræ, ita ſenſim vehementerque præſtringunt, vt amputata parte ceu ferro, reliquam quæ amplexu tenetur, ſorbeant. Simili modo auibus deuoratis, ſolidis, contentione pluma & oſſa reuomunt. Scorpiones terra viuunt. Serpentes, cùm occaſio eſt, vinum præcipuè appetunt, cùm alioqui exiguo indigeant potu. Eædem minimo & penè nullo cibo, cum adſeruantur incluſæ: ſicuti aranei quoque, alioqui ſuctu viuentes. Ideo nullum interit fame aut ſiti venenatum. Nam neque calor his, neque ſanguis, neque ſudor, † quæ auiditatem naturali ſale augent. In quo genere omnia magis exitialia, ſi ſuum genus edêre, antequàm noceant. Condit in theſauros maxillarum cibum ſphingiorum & ſatyrorum genus: mox inde ſenſim ad mandendum manibus expromit: & quod formicis in annum ſolenne eſt, his in dies vel horas.

De cibo & potu quorundam. CAP. LXXIII.

VNum animal digitos habentium herba alitur, lepus: ſed & fruge ſolidipedes, & è biſulcis ſues omni cibatu & radicibus. Solidipedum volutatio propria. Serratorum dētium carniuora ſunt omnia. Vrſi & fruge, fronde, vindemia, pomis viuunt & apibus, cancris etiam & formicis. Lupi, vt diximus, & terra in fame. Pecus potu pingueſcit: ideo ſal illis aptiſſimus: item veterina, quanquam & fruge & herba, ſed † vt bibêre, ſecedunt. Ruminant, præter iam dicta, ſylueſtrium cerui, cùm

† Melius, Quæ auiditatē naturalem ſola augent, vt naturalis auiditatis appellatione intelligamus cibi potusq; appetentiā, quæ calore potiſſimùm & ſudore excitatur.

† Legendum, Sed vt bibêre, ſic edunt, tradente Ariſtotele Hiſt. anim. lib. & c. 8. veterina pro aq̄ modo quam hauſerunt pabulū ſumere, quaq; vberius potarint auidius item vorare.

à nobis aluntur. Omnia autem iacentia potius quàm stantia, & hyeme magis quàm æstate septenis ferè mensibus. Pontici quoque mures simili modo remandunt. In potu, quibus serrati dentes, lambunt: & mures hi vulgares, quamuis ex alio genere sint. Quibus continui dentes, sorbent, vt equi, boues. Neutrum v: si, sed aquam quoq; morsu vorant. In Africa maior pars ferarum æstate non bibunt, inopia imbrium: quam ob causam capti mures Libyci, si biberint, moriuntur. Orygem perpetuò sitientia Africæ generant, & natura loci potu carentem, & mirabili modo ad remedia sitientium. Nanq; Gætuli latrones eo durant auxilio, repertis in corpore eorum saluberrimi liquoris vesicis. Insidunt in eadem Africa pardi condensa arborum, occultatiq; earum ramis, in prætereuntia desiliunt, atq; è volucrum sede grassantur. Feles quidem quo silentio, quàm leuibus vestigiis obrepunt auibus! quàm occulto speculatu in musculos exiliunt! Excrementa sua effossa obruunt terra, intelligentes odorem illum indicem sui esse.

Quæ inter se dissideant, & quæ inter se conueniant. CAP. LXXIIII.

ERgo & alios quosdam sensus esse, quàm suprà dictos, haud difficulter apparet. Sunt enim quædam his bella amicitiæque, vnde & affectus, præter illa quæ de quibusque eorum suis diximus locis. Dissident olores & aquilæ: coruus & chlorio, noctu inuicem oua exquirentes. Simili modo coruus & miluus, illo præripiente huic cibos: cornices & noctua: aquilæ & trochilus (si credimus) quoniam rex appellatur auium: noctuæ, & cæteræ minores aues. Rursus cum terrestribus, mustela & cornix: turtur & pyralis: ichneumones, vespæ, & phalangia aranei. Aquaticę, anates & gauiæ. Harpæ & triorches accipiter. Sorices & ardeolæ, inuicem fœtibus insidiantes. Aegithus auis minima cũ asino. Spinetis enim se scabendi causa atterens, nidos eius dissipat: quod adeò pauet, vt voce omnino rudentis audita, oua eiiciat, pulli ipsi metu cadant. Igitur aduolans hulcera eius rostro excauat. Vulpes & Nili angues: mustelæ & sues. Aesalon vocatur parua auis, oua corui frangens, cuius pulli infestantur à vulpibus. Inuicem hæc catulos eius ipsamque vellit. Quod vbi viderunt corui, contrà auxiliantur, velut aduersus communem hostem. Et acanthis in spinis viuit: idcirco asinos & ipsa odit, flores spinæ deuorantes. Aegithum verò anthus in tantum, vt sanguinem eorum credant non coire, multisque ob id veneficiis infament. Dissident thoes & leones, & minima æquè ac maxima. Formicosam arborem sorices cauent. Librat araneus se filo in caput serpentis porrectæ sub vmbra arboris suæ: tantaque vi morsu cerebrum apprehendit, vt stridens subinde, ac vertigine rotata, ne filum quidem desuper pendentis rumpere, adeò non fugere queat: nec finis ante mortem est. Rursus amici pauones & columbæ, turtures & psittaci, † merulæ & turdi, cornix & ardeolæ contra vulpium genus communibus inimicitiis. Harpe & miluus contra triorchem. Quid, non & affectus indicia sunt etiam in serpentibus, immitissimo animalium genere? Dicta sunt, quæ Arcadia narrat de domino à dracone seruato, & agnita voce hominis. De aspide miraculum Philarcho reddatur: is enim author est, cùm ad mensam cuiusdam veniens in Aegypto aleretur assiduè, enixam catulos, quorũ ab vno filium hospitis interemptum illam reuersam ad consuetudinem cibi, intellexisse culpam, & necem intulisse catulo, nec posteà in tectum id reuersam.

† Arist. Histo. anim. libr. 9. c. 1. sic habet: φίλος κόττυφος καὶ τρυγών. Vnde & hîc legendum videtur, Merulæ & turtures.

De somno animalium. CAP. LXXV.

SOmni quæstio non obscuram coniectationem habet. In terrestribus, omnia quæ conniueant, dormire manifestum est. Aquatilia quoque exiguum quidem, etiam qui de cæteris dubitant, dormire tamen existimant: non oculorum argumento, quia non habent genas: verùm ipsa quiete cernuntur placida, ceu soporata, neq; aliud, quàm caudas, mouentia, & ad tumultum aliquem expauentia. De thynnis confidentiùs affirmatur. Iuxta ripas enim aut petras dormiunt. Plani autem piscium in vado, vt manu sæpe tollantur. Nam delphini balænæque stertentes etiam audiuntur. Insecta quoque dormire silentio apparet, quia ne luminibus quidem admotis excitentur. Homo genitus premitur somno per aliquot menses: deinde longior in dies vigilia. Somniat statim infans. Nam & pauore expergiscitur, & suctum imitatur. Quidam verò nunquàm: quibus mortiferum fuisse signum contra consuetudinem somnium, inuenimus exempla. Magnus hîc inuitat locus, & diuersis refertus documentis, vtrúmne sint aliqua præscita animi quiescentis: qua fiant ratione, an fortuita res sit, vt plaraque. Et si exemplis agatur, profectò paria fiant. A vino à cibis proxima, atque in redormitatione vana esse visa, prope conuenit. Est autem somnus nihil aliud, quàm animi in medium sese recessus. Præter hominem somniare equos, canes, boues, pecora, capras, palàm est. Ob hoc creditur & in omnibus, quæ animal pariant. De iis quæ oua gignunt, incertum est: sed dormire ea, certum. Verùm ad insecta transeamus.

C. PLINII

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER *VNDECIMVS.*

RESTANT immenſæ ſubtilitatis animalia: quando aliqui ea neq; ſpirare, & ſine ſanguine eſſe etiam prodiderunt.

De inſectorum genere. CAP. I.

MVlta hæc & multigena, terreſtrium volucriumque vita. Alia pennata, vt apes: alia vtroque modo, vt formicæ: aliqua & pennis & pedibus carentia: iure omnia inſecta appellata ab inciſuris, quæ nunc ceruicum loco, nũc pectorũ atque alui præcincta ſeparant membra, tenui modo fiſtula cohærentia. Aliquibus verò non tota inciſura eas ambiente rugas, ſed in aluo aut ſupernè tantùm imbricatis flexilibus vertebris, nuſquam alibi ſpectatiore naturæ rerum artificio.

De ſubtilitate in his naturæ. CAP. II.

IN magnis ſiquidem corporibus, aut certè maioribus, facilis officina ſequaci materia fuit. In his tam paruis, atque tam nullis, quæ ratio, quanta vis, quàm inextricabilis perfectio! Vbi tot ſenſus collocauit in culice? & ſunt alia dictu minora. Sed vbi viſum in eo prætendit? vbi guſtatum applicauit? vbi odoratum inſeruit? vbi verò truculentam illam & portione maximam vocem ingenerauit? qua ſubtilitate pennas adnexuit? prælongauit pedum crura? diſpoſuit ieiunam caueam, vti aluum? auidam ſanguinis, & potiſſimum humani ſitim accendit? Telum verò perfodiendo tergori, quo ſpiculauit ingenio? Atque vt in capaci, cùm cerni non poſſit exilitas, ita reciproca geminauit arte, vt fodiendo acuminatum pariter ſorbendoque fiſtuloſum eſſet. Quos teredini ad perforanda robora cum ſono teſte dentes affixit? Potiſſimumque è ligno cibatum fecit? Sed turrigeros elephantorum miramur humeros, taurorumque colla, & truces in ſublime iactus, tigrium rapinas, leonum iubas, cùm rerum natura nuſquam magis, quàm in minimis, tota ſit. Quapropter quæſo, ne hæc legentes, quoniam ex his ſpernunt multa, etiam relata faſtidio damnent, cùm in contemplatione naturæ nihil poſſit videri ſuperuacuum.

Vtrum ſpirent, an habeant ſanguinem. CAP. III.

INſecta multi negarunt ſpirare, idque ratione perſuadentes, quoniam viſceri interiori nexus ſpirabilis non ineſſet. Itaque viuere vt fruges, arboreſque: ſed plurimum intereſſe, ſpiret aliquid, an viuat. Eadem de cauſa nec ſanguinem iis eſſe, qui ſit nullis carentibus corde atque iecore. Sic nec ſpirare ea, quibus pulmo deſit. Vnde numeroſa quæſtionum ſeries exoritur. Iidem enim & vocem eſſe his negant, in tanto murmure apum, cicadarum ſono, & aliis quæ ſuis æſtimabuntur locis. Nã mihi contuenti ſe perſuaſit rerum natura, nihil incredibile exiſtimare de ea. Nec video, cur magis poſſint non trahere animam talia, & viuere, quàm ſpirare ſine viſceribus: quod etiam in marinis docuimus, quamuis arcente ſpiritum denſitate & altitudine humoris. Volare quidem aliqua, & animatu carere in ipſo ſpiritu viuentia, habere ſenſum victus, generationis, operis, atq; etiam de futuro curam: & quamuis non ſint membra, quæ velut carina ſenſus inuehant, eſſe tamen his auditum, olfactum, guſtatum, eximia præterea naturæ dona, ſolertiam, animum, artem, quis facilè crediderit? Sanguinem non eſſe his fateor, ſicut ne terreſtribus quidem cunctis, verùm ſimile quiddam. Vt ſepiæ in mari ſanguinis vicem atramentum obtinet, purpurarum generi infector ille ſuccus: ſic & inſectis, quiſquis eſt vitalis humor, hic erit & ſanguis, donec exiſtimatio ſua cuique ſit. Nobis propoſitum eſt, naturas rerum manifeſtas indicare, non cauſas iudicare dubias.

De cor-

De corpore eorum. CAP. IIII.

INsecta, vt intelligi possit, non videntur neruos habere, nec ossa, nec spinas, nec cartilaginem, nec pinguia, nec carnes, ne crustam quidem fragilem, vt quædam marina, nec quæ iure dicatur cutis: sed mediæ cuiusdam inter omnia hæc naturæ corpus, arenti simile, neruo mollius, in reliquis partibus siccius veriùs, quàm durius. Et hoc solùm his est, nec prætereà aliud. † Nihil intus, nisi admodũ paucis intestinum implicatum. Itaq; diuulsis præcipua viuacitas, & partium singularum palpitatio. Quia quæcunq; est ratio vitalis, illa nõ certis inest membris, sed toto in corpore, minimè tamẽ capite: solumque non mouetur, nisi cum pectore auulsum. In nullo genere plures sunt pedes. Et quibus ex his plurimi, diutius viuunt diuulsa, vt in scolopendris videmus. Habent autem oculos, præterque è sensibus tactum atque gustatum: aliqua & odoratum, pauca & auditum.

† Legendum videtur, Nihil intus, nisi intestinum, ad modũ paucis replicatũ. ex Aristo. libr. 4. anim. c. 7. vbi insecta nihil intus habere tradit, præter intestinum ab ore ad exitum protensum: idq;, in plerisque rectũ, in paucis verò replicatum.

De apibus. CAP. V.

SEd inter omnia ea principatus apibus, & iure præcipua admiratio, solis ex eo genere hominum causa genitis. Mella contrahunt, succumque dulcissimum atque subtilissimum, ac saluberrimũ. † Fauos confingunt & ceras. Illæ ad vsus vitæ laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, consilia priuatim ac duces gregatim: & quod maximè mirum sit, mores habent. Præstereà cùm sint neque mansueti generis, neque feri: tamen tanta est natura rerum, vt propè ex vmbra minimi animalis, incomparabile effecerit quiddam. Quos efficaciæ industriæque tantæ comparemus neruos? quas vires? quos rationi mediusfidius viros? hoc certè præstantioribus, quò nihil nouere, nisi commune. Non sit de anima quæstio: constet & de sanguine, quantulum tamen esse in tantulis potest. Aestimemus posteà ingenium.

† Aliàs sic: Fauos confingũt & ceras, mille ad vsus vitæ. Laborem tolerant, &c.

Qui ordo naturæ in eis. CAP. VI.

HYeme conduntur. Vnde enim ad pruinas niuesque, & aquilonum flatus perferendos vires? Sanè & insecta omnia: sed minus diu, quæ parietibus nostris occultata maturè tepefiunt. Circa apes aut temporum locorúmue ratio mutata est, aut errauerunt priores. Conduntur à vergiliarum occasu, sed latent vltra exortum: adeò non ad veris initium, vt dixere, nec vt quisquam in Italia de alueis existimat. Ante fabas florentes non exeunt ad opera & labores, nullusque cùm per cælũ licuit, otio perit dies. Primùm fauos construunt, ceram fingunt, hoc est, domos cellasque faciunt. Deinde sobolem, posteà mella, ceram ex floribus, melliginem è lacrymis arborum, quæ glutinum pariunt, salicis, vlmi, harundinis, succo, gummi, resina. His primùm alueum ipsum intus totum, vt quodam tectorio, illinunt, & aliis amarioribus succis contra aliarum bestiolarum auiditates: id se facturas consciæ, quod concupisci possit. His deinde fores quoq; latiores circunstruunt.

De vocabulis operis. CAP. VII.

PRima fundamenta commosin vocant periti, secunda pissoceron, tertia propolin, inter coria cerasque, magni ad medicamina vsus. Commosis crusta est prima, saporis amari. Pissoceros super eam venit, picantium modo † ceu dilutior: ceræ initium plerunque è mitiore gummi. Propolis, crassioris iam materiæ, additis floribus, nondum tamen cera, sed fauorum stabilimentum, qua omnes frigoris aut iniuriæ aditus obstruũtur, odore & ipsa etiamnum graui, vt qua plerique pro galbano vtantur. Præter hæc conuehitur erithace, quam aliqui sandaracham, alij cerinthum vocant. Hic erit apum, dum operantur, cibus, qui sæpe inuenitur in fauorum inanitatibus sepositus, & ipse amari saporis. Gignitur autem rore verno, & arborum succo, gummi modo, Africi minor, Austri flatu nigrior, Aquilonibus melior & rubens, plurimis in Græcis nucibus. Menecrates florem esse dicit, futuræ messis indicium: sed nemo præter eum.

† Pintianus ex Hispanicis codicibus hãc eruit lectionẽ: Pissoceros superam venit, picatus modo, ceu dilutior ceræ, è vitium populorumq; mitior gũmi.

Ex quibus floribus opera fiant. CAP. VIII.

CEras ex omnium arborum satorumque floribus confingunt, excepta rumice & chenopode, Herbarum hęc genera. Falsò excipitur & spartum, quippe cùm in Hispania multa in spartariis mella herbam eam sapiant. Falsò & oleas excipi arbitror, quippe oliuæ prouentu plurima examina gigni certum est. Fructibus nullis nocetur. Mortuis ne floribus quidem, non modò corporibus, insidunt. Operantur intra sexaginta passus. Et subinde consumptis in proximo floribus, speculatores ad pabula vlteriora mittunt. Noctu deprehensæ in expeditione excubant supinæ, vt alas à rore protegant.

De amatoribus earum. CAP. IX.

NE quis miretur amore earum captos, Aristomachum Solensem duodesexaginta annis nihil aliud egisse: Philiscum verò Thasium in desertis apes colentem Agrium cognominatum: qui ambo scripsere de his.

Ratio operis. CAP. X.

RAtio operis hæc: interdiu statio ad portas more castrorum, noctu quies in matutinum, donec vna excitet gemino aut triplici bombo, vt buccino aliquo. Tunc vniuersæ prouolant, si dies mitis futurus est. Prædiuinant enim ventos imbresque, & tunc se continent tectis. Itaque temperie cæli (& hoc inter præscita habent) cùm agmen ad opera processit, aliæ flores aggerunt pedibus, aliæ aquam ore, guttasq; lanugine totius corporis. Quibus est earum adolescẽtia, ad opera

exeunt,

exeunt,& ſuprà dicta conuehunt:ſeniores intus operantur. Quæ flores comportant, prioribus pedibus femina onerant,propter id natura ſcabra, pedes priores roſtro:totæque onuſtæ remeant ſarcina pandatæ. Excipiunt eas ternæ aut quaternæ,atque exonerant. Sunt enim intus quoque officia diuiſa. Aliæ ſtruunt, aliæ poliunt, aliæ ſuggerunt, aliæ cibum comparant ex eo, quod allatum eſt. Neque enim ſeparatim veſcuntur, ne inæqualitas operis & cibi fiat & temporis. † Struunt orſa ea concameratione aluei, texumque vel vſque ad ſumma tecta deducunt, limitibus binis circa ſingulos arcus, vt aliis intrent, aliis exeant. Faui ſuperiore parte affixi,& paululum etiam lateribus ſimul hærent & pendent vnà. Alueum non contingunt,nunc obliqui, nunc rotundi, qualiter popoſcit alueus:aliquando & duorum generum,cùm duo examina concordibus populis diſſimiles habuere ritus. Ruentes ceras fulciunt, pilarum intergerinis à ſolo fornicatis, ne deſit aditus ad ſarciendum. Primi ferè tres verſus inanes ſtruuntur, ne promptum ſit quod inuitet furantem. Nouiſſimi maximè implentur melle:ideoq; auerſo alueo faui eximuntur. Gerulæ ſecundos flatus captãt. Si cooriatur procella,apprehenſi ponduſculo lapilli ſe librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Iuxta verò terram volant in aduerſo flatu vepribus hebetato. Mira obſeruatio operis. Ceſſantium inertiam notant,caſtigant mox,& puniunt morte. Mira munditia. Amoliuntur omnia è medio,nullæque inter opera ſpurcitiæ iacent. Quin & excrementa operantium intus, ne longiùs recedant, vnum congeſta in locum,turbidis diebus,& operis otio egerunt. Cùm aduesperaſcit, in alueo ſtrepunt minus ac minus,donec vna circumuolet eodem, quo excitauit, bombo, ceu quietem capere imperans:& hoc caſtrorum more. Tunc repentè omnes conticeſcunt.

† Melius ſic: Struunt orſæ à concrameratione aluei, textuq́; vel vſque ad imatelas deducunt. Sumptus eſt enim hic locus ex Ariſt. Hiſt. animal. lib. 9. cap. 40. vbi ſic habet: Ἄρχονται δὲ τῶν ἱστῶν ἄνωθεν ἀπὸ τῆς ὀροφῆς τοῦ σμήνους καὶ κατωσυνυφές. ποιοῦσι δὲ ἕως τοῦ ἐδάφους ἱστοὺς πολλούς.

De fucis. CAP. XI.

DOmos primùm plebeis exædificant, deinde regibus. Si ſperatur largior prouentus, adiiciuntur contubernia & fucis. His cellarum minimæ, ſed ipſi maiores apibus. Sunt autem fuci, ſine aculeo, velut imperfectæ apes, nouiſſimæque à feſſis & iam emeritis inchoatæ, ſerotinus fœtus, & quaſi ſeruitia verarum apum. Quamobrem imperant iis, primoſque in opera expellunt, tardantes ſine clementia puniunt. Neque in opere tantùm, ſed in fœtu quoque adiuuant eas, multum ad calorem conferente turba. Certè quò maior fuerit multitudo, eò maior fiet examinũ prouentus. Cùm mella cœperunt matureſcere, abigunt eos: multæque ſingulos aggreſſæ trucidãt. Nec id genus, niſi vere, conſpicitur. Fucus ademptis alis in alueum reiectus, ipſe cæteris adimit. Regias imperatoribus futuris in vna parte aluei extruunt amplas, magnificas, ſeparatas, tuberculo eminẽtes: quod ſi exprimatur, non gignuntur ſoboles. Sexangulæ omnes cellæ, à ſingulorum earum pedum opere. Nihil horum ſtato tempore, ſed rapiunt diebus ſerenis munia. Et melle vno alteróve ad ſummum die cellas replent.

Quæ natura mellis. CAP. XII.

VEnit hoc ex aere, & maximè ſiderum exortu, præcipuéque ipſo Sirio explendeſcente fit, nec omnino prius Vergiliarum exortu ſublucanis temporibus. Itaque tum prima aurora folia arborum melle roſcida inueniũtur: ac ſi qui matutino ſub dio fuere, vnctas liquore veſtes, capillumq́; concretum ſentiunt. Siue ille eſt cæli ſudor, ſiue quædam ſiderum ſaliua, ſiue purgantis ſe aeris ſuccus: vtinamque eſſet & purus ac liquidus, & ſuæ naturæ, qualis defluit primò: nunc verò è tanta cadens altitudine, multumque, dum venit, ſordeſcens, & obuio terræ halitu infectus, præterea è fronde ac pabulis potus, & in vterculos congeſtus apum (ore enim vomunt) ad hæc ſucco florum corruptus, & alueis maceratus, totieſque mutatus, magnam tamen cæleſtis naturæ voluptatem affert.

Quæ optima mella. CAP. XIII.

IBi optimus ſemper, vbi optimorum doliolis florum conditur. Atticæ regionis hic, & Siculæ, Hymetto, & Hybla ab locis, mox Calydna inſula. Eſt autem initio mel, vt aqua, dilutum, & primis diebus feruet, vt muſtum, ſeque purgat: viceſimo die craſſeſcit, mox obducitur tenui membrana, quæ feruoris ipſius ſpuma concreſcit. Sorbetur optimum, & minimè fronde infectum, è quercus, tiliæ, harundinum foliis.

Quæ genera mellis in ſingulis. CAP. XIIII.

SVmma quidem bonitatis natione conſtat (vt ſuprà diximus) pluribus modis. Aliubi enim faui cera ſpectabiles gignuntur, vt in Pelignis, Sicilia: aliubi mellis copia, vt in Creta, Cypro, Africa: aliubi magnitudine, vt in Septentrionalibus, viſo iam in Germania octo pedum longitudinis fauo, in caua parte nigro. In quocunque tamen tractu terna ſunt mellis genera. Vernum, ex floribus conſtructo fauo, quod ideo vocatur anthinum. Hoc quidam attingi vetant, vt largo alimento valida exeat ſoboles. Alij ex nullo minus apibus relinquunt, quoniam magna ſequatur vbertas magnorum ſiderum exortu. Præterea ſolſtitio, cùm thymum & vua florere incipiunt, præcipua celtarum materia. Eſt autem in eximendis fauis neceſſaria diſpenſatio, quoniam inopia cibi deſperant, moriunturque aut effugiunt: contrà copia ignauiam affert: ac iam melle, non erithace, paſcuntur. Ergo diligentiores ex hac vindemia xij. partem apibus relinquunt. Dies ſtatus inchoandi, vt qua-

dam lege naturæ, si scire aut obseruare homines velint, xxx. ab educto examine: fereque Maio mense includitur hæc vindemia. Alterum genus est mellis æstiui, quod ideo vocatur horæum, à tempestiuitate præcipua, ipso Sirio explendescente post solstitium diebus xxx. ferè. Immensa circa hoc † subtilitas naturæ mortalibus patefacta est, nisi fraus hominũ cuncta pernicie corrumperet. Nanque ab exortu sideris cuiuscunque, sed nobilium maximè, aut cælestis arcus, si non sequantur imbres, sed ros tepescat Solis radiis, medicamenta, non mella, gignuntur, oculis, hulceribus, internisq; visceribus dona cælestia. Quòd si seruetur hoc Sirio exoriente, casuque congruat in eundem diem, vt sæpè, Veneris, aut Iouis, Mercuriíve exortus, non alia suauitas, visque mortalium malis à morte vocandis, quàm diuini nectaris, fiat.

† *sublimitas*

Quomodo probentur Mella. CAP. XV.

MEl plenilunio vberiùs capitur, serena die pinguiùs. In omni melle, quod per se fluit, vt mustũ oleumque, appellaturque acœton, maximè laudabile est. Aestiuum omne rutilum, vt diebus confectum siccioribus. Aptissimum existimatur è thymo, coloris aurei, saporis gratissimi, quod fit palàm doliolis, pingue, marino è rore spissum. Quòd concrescit autem, hoc minimè laudatur. Thymosum non coit, & tactu prætenuia fila mittit: quod primum grauitatis argumentum est. Abrumpi statim & resilire guttas, vilitatis indicium habetur. Sequens probatio, vt sit odoratum, ex dulci acre, glutinosum, perlucidum. Aestiua mellatione decimam partem † Thasio Dionysio apibus relinqui placet, si pleni fuerint aluei: si minus, pro rata portione: aut si inanes, omnino non attingi. Huic vindemiæ Attici signum dedere initium Caprificialem diem Vulcano sacrum.

† *Cassio, legendum, non Thasio, tum ex vetust. cod. tum ex Varrone in princip. operis, de Re rust. vbi & Vticam patriã ei assignat, Magonemq; ab eo versum asserit: quod & Plin. lib. I. tradit in authorum catalogo.*

De tertio genere mellis, & quomodo apes probentur. CAP. XVI.

TErtium genus mellis, minimè probatum, syluestre, quod ericæum vocant. Conuehitur post primos autumni imbres, cum erice sola floret in syluis, ob id harenoso simile. Gignitur id maximè Arcturi exortu à pridie Idus Septemb. Quidam æstiuam mellationem ad Arcturi exortũ proferunt, quoniam ad æquinoctium autumni ab eo supersint dies xiiij. & ab æquinoctio ad Vergiliarum occasum diebus xlviij. plurima fit erice. Athenienses tetralicem appellant, Eubœa sisaram, quam putant apibus esse gratissimam, fortassis quia nulla tunc alia sit copia. Hæc ergo mellatio fine vindemiæ & Vergiliarum occasu, Idibus Nouemb. ferè includitur. Relinqui ex ea duas partes apibus ratio persuadet, & semper eas partes fauorum, quæ habeant erithacen. A bruma ad Arcturi exortum diebus lx. somno aluntur sine vllo cibo. Ab Arcturi exortu ad æquinoctium vernum tepidiore tractu iam vigilant: sed etiam tunc alueo se continent, seruatosque in id tempus cibos repetunt. In Italia verò hoc idem à Vergiliarum exortu faciunt, & in eum dormiunt. Alueos quidam in eximendo melle expendunt, ita diribentes quantum relinquant. Aequitas siquidem etiam in eis obstringitur: feruntque societate fraudata alueos mori. In primis ergo præcipitur vt lauti purique eximant mella. Et furem mulierumque menses odêre. Cùm eximuntur mella, apes abigi fumo vtilissimum, ne irascantur, aut ipsæ auidè vorent. Fumo crebriore etiam ignauia earum excitatur ad opera. Nam nisi incubauere, fauos liuidos faciunt. Rursus nimio fumo inficiuntur: quarum iniuriam celerrimè sentiunt mella, vel minimo contactu roris acescentia. Et ob id inter genera seruatur, quod acapnon vocant. Album mel non fit, quod bithymum est, sed oculis & hulceribus aptissimum existimatur. Fœtus quonam modo progenerarent, magna inter eruditos & subtilis quæstio fuit. Apum enim coitus visus est nunquam. Plures existimauere oportere confici floribus compositis aptè atque vtiliter. Aliqui coitu vnius, qui rex in quoque appellatur examine. Hunc esse solum marem, præcipua magnitudine, ne fatiscat. Ideo fœtum sine eo non edi: apesque reliquas, tanquàm marem fœminas, comitari, non tanquàm ducem: quam probabilem aliàs sententiam fucorum prouentus coarguit. Quæ enim ratio, vt idem coitus alios perfectos, imperfectos generet alios? Propior verò prior existimatio fieret, ni rursus alia difficultas occurreret. Quippe nascuntur aliquando in extremis fauis apes grandiores: quæ cæteras fugant. Oestrus vocatur hoc malum: quonam modo nascens, si ipsæ fingunt? Quod certum est, gallinarum modo incubant. Id quod exclusum est, primùm vermiculus videtur candidus, iacens transuersus, adhærensque ita vt pascere videatur. Rex statim mellei coloris, vt electo flore ex omni copia factus, neque vermiculus, sed statim penniger. Cætera turba cùm formam capere cœpit, nymphæ vocantur: vt fuci, sirenes, aut cephenes. Si quis alterutris capita demat, priùs quàm pennas habeant, pro gratissimo sunt pabulo matribus. Tempore procedente instillant cibos, atque incubant, tum maximè murmurantes caloris (vt putant) faciendi gratia, necessarij excludendis pullis, donec ruptis membranis, quæ singulos cingunt ouorum modo, vniuersum agmen emergat. Spectatum hoc Romæ consularis cuiusdam suburbano, alueis cornu laternæ translucido factis. Fœtus intra xlv. diem peragitur. Fit in fauis quibusdam, qui vocatur clerus, amaræ duritia ceræ, cùm fœtum inde non eduxere morbo aut ignauia, aut infœcunditate naturali. Hic est abortus apum. Protinus autem educti operantur quadam disciplina cum matribus: regemq; iuuenem æqualis turba comitatur. Reges plures inchoantur, ne desint. Posteà ex his soboles cùm adulta esse cœpit, concordi suffragio deterrimos necant, ne distrahãt agmina. Duo autem genera eorum melior, rufus, quàm niger variusque. Omnibus forma

semper

semper egregia,& duplo quàm cæteris maior,pennæ breuiores,crura recta,ingressus celsior,in fronte macula quodam diademate candicans.Multùm etiam nitore à vulgo differunt.

Quæ regiminis ratio. CAP. XVII.

QVærat nunc aliquis,vnúsne Hercules fuerit,& quòd Liberi patris sepulcrum,& reliqua vetustatis situ obruta.Ecce in re parua,villisque nostris annexa,cuius assidua copia est,nō constat inter authores:rex nullúmne solus habeat aculeū,maiestate tantùm armatus: an dederit eum quidem natura,sed vsum eius illi tantùm negauerit.Illud constat,imperatorem aculeo non vti. Mira plebei circa eum obedientia.Cùm procedit,vnà est totum examen,circaque eum cōglobatur,cingit,protegit,cerni non patitur.Reliquo tempore cùm populus in labore est, ipse opera intus circuit similis exhortanti,solus immunis.Circa eum satellites quidam lictoresque,assidui custodes authoritatis.Procedit foras non nisi migraturo examine.Id multò intelligitur antè,aliquot diebus murmure intus strepente,apparatus indice diem tempestiuum eligentium. Si quis alam ei detruncet, non fugiet examen.Cùm processere,se quæque proximam illi cupit esse,& in officio conspici gaudet.Fessum humeris subleuant:validiùs fatigatum ex toto portant. Si qua lassata deficit, aut fortè aberrauit,odore persequitur.Vbicunque ille consedit,ibi cunctarum castra sunt. Tunc ostenta faciunt priuata ac publica,vua dependēte in domibus templísve,sæpè expiata magnis euentibus. Sedêre in ore infantis tum etiam Platonis,suauitatem illam prædulcis eloquij portendentes. Sedêre in castris Drusi imperatoris,cùm prosperrimè pugnatum apud Arbalonem est,haudquaquam perpetua aruspicum coniectura,qui dirum id ostentum existimant semper. Duce prehenso totum tenetur agmen:amisso dilabitur,migratque ad alios. Esse vtique sine rege non possunt. Inuitæ autem interimunt eos,cùm plures fuere,potiusque nascentium domos diruunt,si prouentus desperatur: tunc & fucos abigunt. Quanquam de iis video dubitari,propriumque iis genus esse aliquos existimare,sicut furibus,grandissimis inter illas,sed nigris,lataque aluo:ita appellatis, quia furtim deuorent mella. Certū est,ab apibus fucos interfici. Vtique regem non habent. Sed quomodo sine aculeo nascantur,in quæstione est.Humido verè melior fœtus,sicco mel copiosius. Quòd si defecerit alicuius aluei cibus,impetum in proximas faciunt rapinæ proposito.At illæ contrà dirigunt aciem: & si custos adsit,alterutra pars,quæ suis fauere sentit,non appetit eum. Ex aliis quoque sæpe dimicant causis,easque acies contrarias duo imperatores instruunt, maximè rixa in conuehendis floribus exorta,& suos quibusque euocantibus. Quæ dimicatio iniectu pulueris aut fumo tota discutitur,Reconciliantur verò lacte vel aqua mulsa.

De genere apum,& quæ inimica apibus. CAP. XVIII.

APes sunt & rusticæ syluestresque,horridæ aspectu,multò iracundiores,sed opere ac labore præstantes. Vrbanarum duo genera:optimæ breues,variæq;,& in rotunditatem compactiles: deteriores longæ,& quibus similitudo vesparum: etiamnum deterrimæ ex iis pilosæ. In Ponto sunt quædam albæ,quæ bis in mense mella faciunt.Circa Thermodontem autem fluuium duo genera: aliarum,quæ in arboribus mellificant:aliarum,quæ sub terra, triplici cerarū ordine vberrimi prouentus. Aculeum apibus natura dedit ventri consertum. Ad vnum ictum hoc infixo, quidam eas statim emori putant. Aliqui,non nisi in tantùm adacto vt intestini quippiam sequatur: sed fucos posteà esse,nec mella facere,velut castratis viribus,pariterque & nocere & prodesse desinere. Est in exemplis,equos ab iis occisos. Odere fœdos odores,proculque fugiunt, sed & infectos. Itaque vnguenta redolentes infestant,ipsæ plurimorum animalium iniuriis obnoxiæ. Impugnant eos naturæ eiusdem degeneres vespæ atque crabrones,& è culicum genere qui vocantur muliones: populantur hirundines,& quædam aliæ aues.Insidiantur aquantibus ranæ, quæ maxima earum est operatio tum,cùm sobolem faciunt.Nec hæ tantùm,quæ stagna riuósque obsident, verùm & rubetæ veniunt vltrò,abrepentesque foribus per eas sufflant: ad hoc prouolant, confestimque abripiuntur. Nec sentire ictus apum ranæ traduntur.Inimicæ & oues,difficilè se à lanis earum explicantibus. Cancrorum etiam odore,si quis iuxtà coquat,exanimātur. Quin & morbos suapte natura sentiūt. Index eorum tristitia torpens, & cùm ante fores in teporem Solis promotis aliæ cibos ministrant, cùm defunctas progerunt,funerantiumque more comitantur exequias. Rege peste consumpto, mœret plebs ignauo dolore,non cibos conuehit,non procedit: tristi tantùm murmure glomeratur circa corpus eius.Subtrahitur itaque deductæ multitudini: aliàs spectantes exanimem, luctum non minuunt. Tunc quoque ni subueniatur, fame moriuntur. Hilaritate igitur & nitore sanitas æstimatur.

De morbis apum. CAP. XIX.

SVnt & operis morbi:cùm fauos non explent,cleron vocant. Item blapsigoniam, si fœtum non peragant. Inimica & echo est resultanti sono,qui pauidas alterno pulsat ictu: inimica & nebula. Aranei quoque vel maximè hostiles,cùm præualuere vt intexant,enecant alueos. Papilio etiam hic ignauus & inhonoratus,luminibus accensis aduolitans,pestifer,nec vno modo. Nam & ipse ceras depascitur,& relinquit excrementa,quibus teredines gignuntur: filis etiam araneosa, quacunque incessit,alarum maximè lanugine obtexit. Nascuntur & in ipso ligno teredines,quæ ceras præcipuè appetunt.

appetunt. Infestat & auiditas pastus nimia florum satietate, verno maximè tempore aluo cita. Oleo quidem non apes tantùm, sed omnia insecta exanimantur, præcipuè si capite vncto in Sole ponantur. Aliquando & ipsæ contrahunt mortis sibi causas, cùm sensere eximi mella auidè vorantes. Cæterò præparcæ, & quæ alioquin prodigas atque edaces, non secus ac pigras & ignauas, proturbent. Nocent & sua mella ipsis, illitæque ab aduersa parte moriuntur. Tot hostibus, tot casibus, & quota portione eorum commemorata? tam munificum animal expositum est. Remedia dicemus suis locis: nunc enim sermo de natura est.

De continendis apibus, & quomodo reparentur. CAP. XX.

GAudent plausu atque tinnitu æris, eoque conuocantur. Quò manifestum, auditus quoque inesse sensum. Effecto opere, educto fœtu, functæ munere omni, exercitationem tum solennem habent: spatiatæque in aperto, & in altum datæ gyris volatu editis, tum demum ad cibum redeunt. Vita eis longissima, vt prosperè inimica ac fortuita cadāt, septenis annis vniuersa. Alueos nunquàm vltra decem annos durasse proditur. Sunt qui mortuas, si intra tectum hyeme seruentur, deinde Sole verno torreantur, ac ficulneo cinere toto die foueantur, putent reuiuiscere. In totum verò amissas reparari ventribus bubulis recentibus cum fimo obrutis: Virgilius iuuencorum corpore exanimato, sicut equorum vespas atque crabrones, sicut asinorum scarabæos, mutante natura ex aliis quædam in alia. Sed horum omnium coitus cernuntur. Et tamen in fœtu eadem propè natura, quæ apibus.

De vespis & crabronibus. CAP. XXI.

VEspæ in sublimi è luto nidos faciunt, & in iis ceras: crabrones in cauernis, ac sub terra. Et horū omnium sexangulæ cellæ, cætera autem † è cortice & harena. Fœtus ipse inæqualis vt barbaris, alius euolat, alius in nympha est, alius in vermiculo. Et autumno, non vere omnia ea. Plenilunio maximè crescunt. Vespæ, quæ ichneumones vocantur (sunt autem minores, quàm aliæ) vnum genus ex araneis perimunt, phalangium appellatum, & in nidos suos ferunt: deinde illinunt, & ex iis incubando suum genus procreant. Præterea omnes carne vescuntur, contrà quàm apes, quæ nullum corpus attingunt. Sed vespæ muscas grandiores venantur: & amputato iis capite, reliquum corpus auferunt. Crabronum syluestres, in arborum cauernis degunt: hyeme, vt cætera insecta conduntur: vita bimatum non transit. Ictus eorum haud temerè sine febri est. Authores sunt, ter nouenis punctis interfici hominem. Aliorum qui mitiores videntur, duo genera: opifices minores corpore, qui moriuntur hyeme: matres, quæ biennio durant: ij & clementes. Nidos vere faciunt ferè quadrifores, in quibus opifices generentur. Iis eductis, alios deinde nidos maiores fingunt, in quibus matres futuras producant. Iam tum opifices funguntur munere, & pascunt eas. Latior matrum species: dubiumque an habeant aculeos, quia non egrediuntur. Et his sui fuci. Quidam opinantur omnibus his ad hyemem decidere aculeos. Nec crabronum autem, nec vesparum generi reges aut examina: sed subinde renouatur multitudo sobole.

† Melius, E cortice & araneis. adstipulante Aristot. libro 5. Histo. animal. c. 23. vbi crabrones ait fauos suos conficere ἐκ φλοιώδους καὶ ἀραχνιώδους ὕλης. hoc est, è corticea & araneosa materia.

De bombycibus, & bombycio, & necydalo, & quis primus bombycinam vestem inuenerit. CAP. XXII.

QVartum inter hæc genus est bombycum, in Assyria proueniens, maius quàm suprà dicta. Nidos luto fingunt, salis specie applicatos lapidi, tanta duritia, vt spiculis perforari vix possint. In iis & ceras largius, quàm apes, faciunt, deinde maiorem vermiculum. Et alia horum origo † è grandiore vermiculo, gemina protendens sui generis cornua. Hi erucæ sunt. Fit deinde, quod vocatur bombylius: ex eo necydalus, ex hoc in vj. mensibus bombyx. Telas araneorum modo texunt ad vestem luxumque fœminarum, quæ bombycina appellatur. Prima eas redordiri, rursusque texere inuenit in Ceo mulier Pamphyla † Latoi filia, non fraudanda gloria excogitatæ rationis, vt denudet fœminas vestis.

† Ordo verborum videtur hic nōnihil esse inuersus, ex Aristotelicis fontibus sic restituendus: E grādiore vermiculo, gemina protendente cornua, sui generis. Hinc erucæ fiunt, &c. vide Aristo. lib. 5. Hist. animal. c. 19.

† Aristot. hanc Platis filiā facit. lib. 5. Hist. animal. c. 19.

De bombyce Coa. CAP. XXIII.

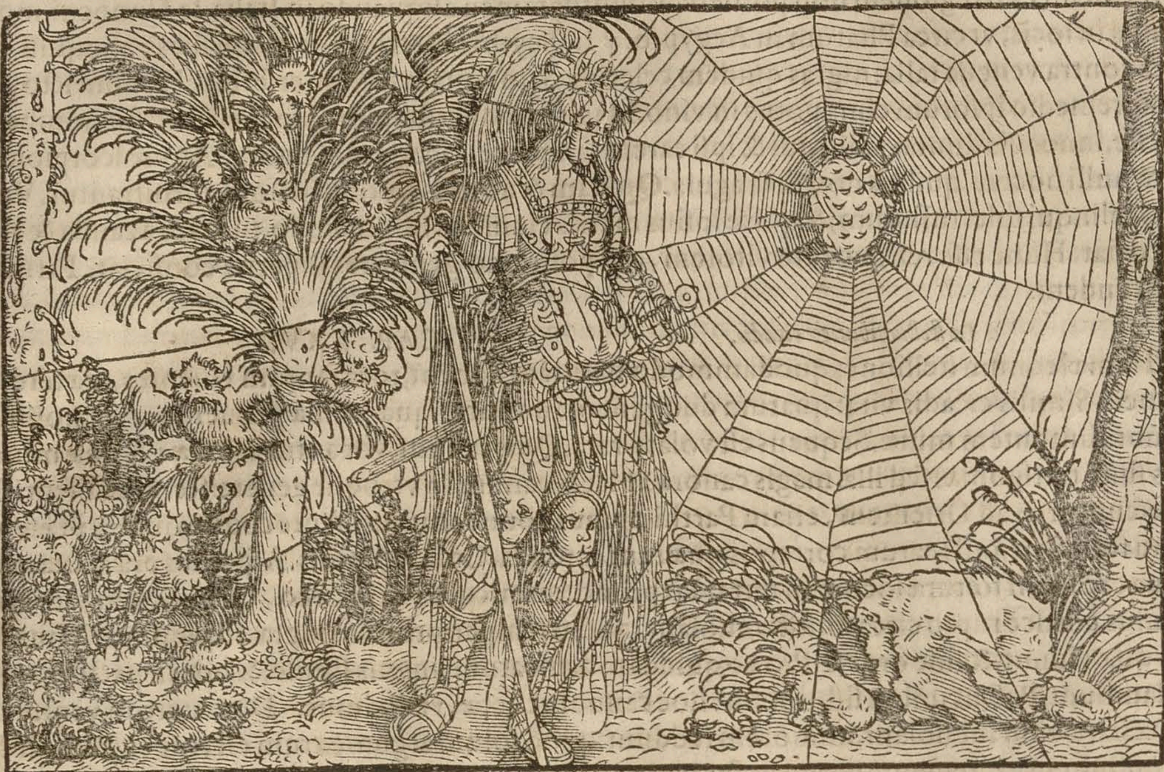
BOmbycas & in Co insula nasci tradunt, cupressi, terebinthi, fraxini, quercus florem imbribus decussum terræ halitu animante. Fieri autem primò papiliones paruos nudosque, mox frigorum impatientia villis inhorrescere, & aduersum hyemem tunicas sibi instaurare densas, pedum asperitate radentes foliorum lanuginem in vellera. Hanc ab his cogi subigique vnguium carminatione, mox trahi inter ramos, tenuari ceu pectine. Postea apprehensam corpori inuolui nido volubili. Tum ab homine tolli, fictilibusque vasis tepore & furfurum esca nutriri: atque ita subnasci sui generis plumas, quibus vestitos ad alia pensa dimitti. Quæ verò cœpta sint lanificia, humore lentescere, mox in fila tenuari iunceo fuso. Nec puduit has vestes vsurpare etiam viros, leuitatem propter æstiuam. In tantum à lorica gerenda discessere mores, vt oneri sint etiam vestes. Assyria tamen bombyce adhuc fœminis cedimus.

De araneis & generatione eorum. CAP. XXIIII.

ARaneorum his non absurdè iungatur natura, digna vel præcipua admiratione. Plura autem sunt genera, nec dictu necessaria in tanta notitia. Phalangia ex his appellantur, quorum noxij morsus, corpus exiguum, varium, acuminatum, assultim ingredientium. Altera eorū species, nigri, prioribus cruribus lōgissimis. Omnibus internodia terna in cruribus. Luporū nomine minimi non

texunt

texunt. Maiores in terra cauernis exigua vestibula præpandunt. Tertium eorundem genus erudita operatione conspicuum. Orditur telas, tantique operis materiæ vterus ipsius sufficit: siue ita corru-

pta alui natura stato tempore (vt Democrito placet) siue est quædam intus lanigera fertilitas: tam moderato vngue, tam tereti filo, & tam æquali deducit stamina, ipso se pondere vsus. Texere à medio incipit, circinato orbe subtegmina adnectens: maculasque paribus semper interuallis, sed subinde crescentibus, ex angusto dilatans indissolubili nodo implicat. Quanta arte celat pedicas scutulato rete grassantes! quàm non ad hoc videtur pertinere cribatæ pexitas telæ, & quadam polituræ arte, ipsa per se tenax ratio tramæ! quàm laxus ad flatus, non ad respuenda quæ veniant, sinus: derelicta lasso prætenti summa parte, vt arbitrari licet illa quæ difficilè cernuntur: atque vt in plagis lineæ offensæ præcipitant in sinum! Specus ipse qua concameratur architectura! & contra frigora quanto villosior! quàm remotus à medio, aliudque agenti similis! inclusus verò sic, vt sit, necne, intus aliquis, cerni non possit. Age firmitas quanta irrumpentibus ventis! qua puluerum mole degrauante! Latitudo telæ sæpè inter duas arbores, cùm exercet artem & discit texere: longitudo fili à culmine ac rursus à terra per illud ipsum velox reciprocatio: subitque pariter ac fila deducit. Cùm verò captura incidit, quàm vigilans & paratus ad cursum! licet extrema hæreat plaga, semper in medium currit: quia sic maximè totum concutiendo implicat. Scissa protinus reficit, ad polituram sarciens. Nanque & lacertarum catulos venantur: † hos primùm tela inuoluentes, & tunc demum labra vtraque morsu apprehendentes, amphitheatrali spectaculo cùm contigit. Sunt ex eo & auguria. Quippe incremento amnium futuro telas suas altiùs tollunt. Iidem sereno non texunt, nubilo texunt. Ideoque multæ araneæ imbrium signa sunt. Fœminam putant esse quę texat, marem qui venatur: ita paria fieri merita coniugio. Aranei conueniunt clunibus: pariunt vermiculos ouis similes. Nam nec horum differri potest genitura, quoniam insectorum vix vlla alia narratio est. Pariunt autem oua ea in telas, sed sparsa, quia saliunt, atque ita emittunt. Phalangius tantùm in ipso specu incubat magno numero: qui vt emerserit, matrem consumit, sæpè & patrem: adiuuat enim incubare. Pariunt autem & † tricenos, cæteræ pauciores. Et incubant triduo. Consummantur aranei quater septenis diebus.

† *Lege, os primùm tela inuoluentes, ex Aristot. Hist. animal. 5. capite 27.*

† *Melius, trecenos. siue trecentos. ex eodem Aristo. loco iam citato.*

De scorpionibus. CAP. XXV.

SImiliter his & scorpiones terrestres, vermiculos ouorum specie pariunt, similiterque pereunt: pestis importuna veneni serpentium, nisi quòd grauiore supplicio lenta per triduum morte conficiunt, virginibus lethali, semper ictu, & fœminis ferè in totum: viris autem matutinò, exeuntes cauernis, priùs quàm aliquo fortuito ictu ieiunium egerant venenum. Semper cauda in ictu est: nulloque momento meditari cessat, ne quando desit occasioni. Ferit & obliquo ictu & inflexo. Venenum ab iis candidum fundi Apollodorus author est, in nouem genera descriptis, per colores maximè superuacuos, quoniam non est scire, quos minimè exitiales prædixerit. Geminos quibusdam aculeos esse, maresq; sæuissimos. Nam coitũ iis tribuit. Intelligi autem gracilitate & longitudine. Venenum omnibus medio die, cùm incanduere Solis ardoribus. Itemq; cùm sitiunt, inexplebiles potu. Constat & septena caudæ internodia sæuiora esse. Pluribus enim sena sunt. Hoc malum Africæ volucre etiam Austri faciunt, pandentibus brachia, vt remigia subleuantes. Apollodorus idem,

planè quibusdam inesse pennas tradit. Sæpè Psylli, qui reliquarum venena terrarum inuehentes, quæstus sui causa peregrinis malis impleuere Italiam, hos quoque importare conati sunt: sed viuere intra Siculi cæli regionem non potuere. Visuntur tamen aliquando in Italia, sed innocui, multisque alijs in locis, vt circa Pharum in Aegypto. † In Scythia interimunt etiam sues, alioquin viuaciores contra venena talia: nigras quidem celeriùs, si in aquam se immerserint. Homini icto putatur esse remedio ipsorum cinis potus in vino. Magnam aduersitatem oleo mersis & stellionibus putant esse, innocuis duntaxat ijs, qui & ipsi carent sanguine, lacertarum figura. Atque scorpiones in totum nulli nocere, quibus non sit sanguis. Quidam & ab ipsis fœtum deuorari arbitrantur. Vnum modò relinqui solertissimum, & qui se ipsius matris clunibus imponendo, tutus & à cauda & à morsu loco fiat. Hunc esse reliquorum vltorem, qui postremò genitores supernè conficiat. Pariuntur autem vndeni.

† Legendum, In Caria, ex Græcis Aristotelis codicib. libr. 8. Histor. animal. c. 28. Nam in Scythiæ frigorib. scorpiones gigni, non fit verisimile.

De stellionibus, & cicadis. CAP. XXVI.

CHamæleonum stelliones quodammodo naturam habent, rore tantùm viuentes, prætereàque araneis. Similis cicadis vita: quarum duo genera: minores, quæ primæ proueniunt, & nouissimè pereunt: sunt autem mutæ. Sequens est volatu rara. Quæ canunt, vocantur achetæ: & quæ minores ex eis sunt, tettigoniæ: sed illæ magis canoræ. Mares canunt in vtroque genere: fœminæ silent. Gentes vescuntur iis ad Orientem, etiam Parthi opibus abundantibus. Ante coitum mares præferunt, à coitu fœminas, ouis earum correptis quæ sunt candida. Coitus supinis. Asperitas præacuta in dorso, qua excauant fœturæ locum in terra. Fit primò vermiculus: dein ex eo, quæ vocatur tettigometra, cuius cortice rupto circa solstitia euolant, noctu semper: primùm nigræ atque duræ. Vnum hoc ex iis quæ viuunt, & sine ore est. Pro eo quiddam aculeatum linguis simile, & hoc in pectore, quo rorem lambunt. Pectus ipsum fistulosum: hoc canunt achetæ, vt diximus. De cætero in ventre nihil est. Excitatæ cùm subuolant, humorem reddunt: quod solum argumentum est rore easdem ali. Iisdē solis nullum ad excrementa corporis foramen. Oculi tam hebetes, vt si quis digitum contrahens ac remittens iis appropinquet, transeant velut in folia. Quidam duo alia faciunt earum: surculariam, quæ sit grandior: frumentariam, quam alij auenariam vocant. Apparet enim simul cum frumentis arescentibus.

Cicadæ vbi non sint, & vbi mutæ. CAP. XXVII.

CIcadæ non nascuntur in raritate arborum: idcirco sunt Cyrenis circa oppidum: nec in campis, nec in frigidis aut vmbrosis nemoribus. Est quædam & iis locorum differentia. In Milesia regione paucis sunt locis. Sed in Cephalenia amnis quidam penuriam earum & copiam dirimit. At in Rhegino agro silent omnes: vltra flumen in Locrensi canunt. Pennarum illis natura quæ apibus, sed pro corpore amplior.

De pennis insectorum, & scarabæorum generibus. CAP. XXVIII.

INsectorum quædam binas gerunt pinnas, vt muscæ: quædam quaternas, vt apes. Membranis & cicadæ volant. Quaternas habent, quæ aculeis in aluo armantur. Nullum, cui telum in ore, pluribus quàm binis aduolat pennis. Illis enim vltionis causa datum est, his auiditatis. Nullis eorum pennæ reuiuiscunt auulsæ. Nullum, cui aculeus in aluo, bipenne est. Quibusdam pennarum tutelæ crusta superuenit, vt scarabæis, quorum tenuior fragiliorque penna. His negatus aculeus: sed in quodā genere eorum grandi cornua prælonga, bisulcis dētata forcipibus, in cacumine, cùm libuit, ad morsum coeuntibus, infantum etiam remediis ex ceruice suspenduntur. Lucanos vocat hos Nigidius. Aliud rursus eorum genus, qui è fimo ingenteis pilas auersi pedibus volutant, paruosque in iis contra rigorem hyemis vermiculos fœtus sui nidulantur. Volitant alij magno cum murmure ac mugitu. Alij focos & parata crebris foraminibus excauant, nocturno stridore vocales. Lucent ignium modo noctu, laterum & clunium colore lampyrides, nunc pennarum hiatu refulgentes, nunc verò compressu obumbratæ, non ante matura pabula, aut post desecta conspicuæ. Econtrario tenebrarū alumna blattis vita, lucemque fugiunt, in balineis maximè humido vapore prognatæ. Fodiunt ex eodem genere rutili atque prægrandes scarabæi tellurem aridam, fauosque paruæ ac fistulosæ modo spongiæ, medicato melle fingunt. In Thracia iuxta Olynthum locus est paruus, in quo vnum hoc animal exanimatur, ob hoc Cātharolethrus appellatus. Pennæ insectis omnibus sine scissura: nulli cauda, nisi scorpioni. Hic eorum solus & brachia habet, & in cauda spiculum. Reliquorum quibusdam aculeus in ore, vt asilo, siue tabanum dici placet: item culicibus, & quibusdam muscis. Omnibus autem his in ore & pro lingua sunt hi aculei. Quibusdam hebetes, neque ad punctum, sed ad suctum, vt muscarum generi, in quo lingua euidens fistula est. Nec sunt talibus dentes. Aliis cornicula ante oculos prætenduntur ignaua, vt papilionibus. Quædam insecta carent pennis, vt scolopendræ. Insectorum pedes quibus sunt, in obliquum mouentur. Quorundam extremi longiores foris curuantur, vt locustis.

De locustis. CAP. XXIX.

HAe pariunt in terram demisso spinæ caule, oua condensa, autumni tempore. Ea durant hyeme sub terra. Subsequenti anno exitu veris emittunt paruas, nigrantes, & sine cruribus, pennisque reptan-

reptantes. Itaque vernis aquis intereunt oua: ſicco vere maior prouentus. Alij duplicem earum fœtum, geminumque exitum tradunt. Vergiliarum exortu parere: deinde ad Canis ortum obire, & alias renaſci. Quidam Arcturi occaſu renaſci. Mori matres, cùm pepererint, certum eſt, vermiculo ſtatim circa fauces innaſcente, qui eas ſtrangulat. Eodem tempore mares obeunt. Tam friuola ratione morientes, ſerpentem, cùm libuit, necant ſingulæ, faucibus eius apprehenſis mordicus. Non naſcuntur, niſi in planis & rimoſis locis. In India ternûm pedum longitudinis eſſe traduntur, cruribus & feminibus ſerrarum vſum præbere, cùm inaruerint. Eſt & alius earum obitus. Gregatim ſublatæ vento in maria aut ſtagna decidunt. Fortè hoc caſuque euenit, non (vt priſci exiſtimauere) madefactis nocturno humore alis. Iidem quippe nec volare eas noctibus propter frigora tradiderunt, ignari etiam longinqua maria ab iis tranſiri, continuata plurium dierum (quod maximè miremur) fame quoque, quam propter externa pabula petere ſciunt. Deorum irę peſtis ea intelligitur. Namque & grandiores cernuntur, & tanto volant pennarum ſtridore, vt aliæ alites credantur: Solemque obumbrant, ſolicitè ſpectantibus populis, ne ſuas operiant terras. Sufficiunt quippe vires: & tanquàm parum ſit maria tranſiſſe, immenſos tractus permeant, diraque meſſibus contegunt nube, multa contactu adurentes: omnia verò morſu erodentes, & fores quoque tectorum. Italiam ex Africa maximè coortæ infeſtant, ſæpè populo ad Sibyllina coacto remedia confugere, inopię metu. In Cyrenaica regione lex etiam eſt ter anno debellandi eas, primò oua obterendo, deinde fœtum, poſtremò adultas: deſertoris pœna in eum, qui ceſſauerit. Et in Lemno inſula certa menſura præfinita eſt, quam ſinguli enecatarum ad magiſtratus referant. Gracculos quoq; ob id colunt, aduerſo volatu occurrentes earum exitio. Necare & in Syria militari imperio coguntur. Tot orbis partibus vagatur id malum. Parthis & hæ in cibo gratæ. Vox earum proficiſci ab occipitio videtur. Eo loco in commiſſura ſcapularum habere quaſi dentes exiſtimantur, eoſque inter ſe terendo ſtridorem edere, circa duo æquinoctia maximè, ſicut cicadæ circa ſolſtitium. Coitus locuſtarum, qui & inſectorũ omnium quæ coeunt, marem portante fœmina, in eum fœminarum vltimo caudæ reflexo, tardoq; digreſſu. Minores autem in omni hoc genere fœminis mares.

De formicis noſtratibus. CAP. XXX.

PLurima inſectorum vermiculum gignunt. Nam & formicæ ſimilem ouis vere: & hæ communicantes laborem, vt apes: ſed illæ faciunt cibos, hæ condunt. Et ſi quis comparet onera corporibus earum, fateatur nullis portione vires eſſe maiores. Gerunt ea morſu. Maiora auerſę poſtremis pedibus moliuntur, humeris obnixæ. Et iis Reip. ratio, memoria, cura. Semina arroſa condunt, ne rurſus in fruges exeant è terra. Maiora ad introitum diuidunt. Madefacta imbre proferunt atque ſiccant. Operantur & noctu plena Luna. Eædem interlunio ceſſant. Iam in opere qui labor? quæ ſedulitas? Et quoniam ex diuerſo conuehunt altera alterius ignara, certi dies ad recognitionem mutuam nundinis dantur. Quæ tunc earum concurſatio? quàm diligens cum obuiis quædam collocutio atq; percontatio? Silices itinere earum attritos videmus, & in opere ſemitam factam, ne quis dubitet qualibet in re quid poſſit quantalacunque aſſiduitas. Sepeliuntur inter ſe viuentium ſolæ, præter hominem? Non ſunt in Sicilia pennatæ.

De Indicis. CAP. XXXI.

INdicæ formicæ cornua, Erythris in æde Herculis fixa, miraculo fuere. Aurum ex cauernis egerũt terrę, in regione ſeptentrionalium Indorum, qui Dardæ vocantur. Ipſis color felium, magnitudo Aegypti luporum. Erutum hoc ab iis tempore hyberno, Indi furantur æſtiuo feruore, conditis propter vaporem in cuniculos formicis: quæ tamen odore ſolicitatę prouolant, crebroq; lacerant, quãuis præuelocibus camelis fugientes. Tanta pernicitas feritaſq; eſt cum amore auri.

De diuerſitate inſectorum. CAP. XXXII.

MVlta autem inſecta & aliter naſcuntur, atque in primis ex rore. Inſidet hic rhaphani folio primo vere, & ſpiſſatus Sole in magnitudinem milij cogitur. Inde porrigitur vermiculus paruus & triduo mox eruca: quæ adiectis diebus accreſcit, immobilis, duro cortice: ad tactum tantùm mouetur aranei.† Hęc eruca, quam chryſalidem appellant, rupto deinde cortice volat papilio.

De animalibus in ligno, & ex ligno naſcentibus. CAP. XXXIII.

SIc quædam ex imbre generantur in terra, quędam & in ligno. Nec enim coſſi tantùm in eo, ſed etiam tabani ex eo naſcuntur, & alia, vbicunque humor eſt nimius: ſicut intra hominem tæniæ tricenûm pedum, aliquando plurium longitudine. Iam in carne exanimi, & viuentium quoque hominum † capillo: qua fœditate & Sylla dictator, & Alcman ex clariſſimis Græciæ Poetis, obiere. Hoc quidem & aues infeſtat: phaſianas verò interimit, niſi puluerantes ſeſe. Pilos habentium aſinum tantùm immunem hoc malo credunt, & oues. Gignuntur autem & veſtis genere, præcipuè lanicio interemptarum à lupis ouium. Aquas quoque quaſdam, quibus lauamur, fertiliores eius generis, inuenio apud authores. Quippe cùm & ceræ id gignant, quod animalium nimium exiſtimatur. Alia rurſus generantur ſordibus aridi ſoli, poſteriorum crurum laſciuia petauriſtarum. Alia puluere humido in cauernis, volucria.

† Diſtinctio collocanda videtur poſt verbum Mouetur. Reliqua ſunt mutilata: vt palam ſit ex Ariſt. de animal. lib. 5. ca. 19. vbi ſic habet: ἁπτομένου δὲ κινοῦνται περιέχονται δὲ πόροις ἀραχνιώδεσιν.

† Capillo, redundat: vt facile eſt animaduertere ex ijs, quæ de Syllæ & Alcmanis exitu ſubiungit.

De

De animali, cui cibi exitus non est. CAP. XXXIIII.

EST animal eiusdem turpitudinis, infixo semper sanguini capite viuens, atque ita intumescens, vnum animalium cui cibi non sit exitus: dehiscitque nimia satietate, alimento ipso moriens. Nunquàm hoc in iumentis gignitur, in bubus frequens, in canibus aliquando, in quibus omnia. In ouibus & in capris hoc solùm. Acquè est mira sanguinis & hirudinum generi in palustri aqua sitis. Nanque & hæ toto capite conduntur. Est & volucre canibus peculiare suum malum, aures maximè lancinans, quà defendi morsu non queunt.

De tineis, & culicibus. CAP. XXXV.

IDem puluis in lanis & veste tineas creat, præcipuè si araneus vnà includatur. Sitit enim & omnem humorem absorbens, ariditatem ampliat. Hoc & in chartis nascitur. Est earum genus tunicas suas trahentium quo cochleæ modo. Sed harum pedes cernuntur. Spoliatæ expirant. Si accreuere, faciunt chrysalidem. Ficarios culices caprificus generat. Cantharidas vermiculi ficorum & pyri, & peuces, & cynacanthæ. & rosæ. Venenum hoc remedia secum habet. Alæ medentur: quibus demptis, lethale est. Rursus alia genera culi cum acescens natura gignit. † Quippe cùm & in niue candidi reperiantur, & vetustiore vermiculi: in media quidem altitudine rutili (nam & ipsa nix vetustate rubescit) hirti pilis, grandiores torpentesque.

† Contrà Aristot. lib. & ca. iam citatis, in vetustiore niue verniculos nasci scribit rutiloset hirtos: in media autem candidos, & grandiores: vtrosque torpentes & non nisi difficulter sese mouentes. Ex quo palàm fit, locum hunc insigniter esse deprauatũ, verbórumque ordinem mirum in modum confusum.

De pyrali, siue pyrausta. CAP. XXXVI.

GIgnit aliqua & contrarium naturæ elementum. Siquidem in Cypri ærarijs fornacibus ex medio igni, maioris muscæ magnitudinis volat pennatum quadrupes: appellatur pyralis, à quibusdam pyrausta. Quandiu est in igne, viuit: cùm euasit longiore paulò volatu, emoritur. Hypanis fluuius in Ponto, circa solstitium defert acinorum effigie tenues membranas: quibus erumpit volucre quadrupes supra dicti modo, nec vltrà vnum diem viuit, vnde hemerobion vocatur. Reliquis talium ab initio ad finem septenarij sunt numeri, culici & vermiculo ter septeni, corpus parientibus quater septeni. Mutationes & in alias figuras transitus, trinis aut quadrinis diebus. Cætera ex his pennata, autumno ferè moriuntur: tabani quidem etiam cæcitate. Muscis humore exanimatis, si cinere condantur, redit vita.

Historia naturæ animalium per singula membra. CAP. XXXVII.

NVnc per singulas corporis partes, præter iam dicta, membratim tractetur historia. Caput habent cuncta, quæ sanguinem. In capite paucis animalium, nec nisi volucribus, apices, diuersi quidem generis: phœnici plumarum serie, è medio eo exeunte alio: pauonibus crinitis arbusculis, stymphalides cirro: phasianæ corniculis: præterea paruæ, quæ ab illo galerita appellata quondam, posteà Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederat alaudæ. Diximus & cui plicatilem cristam dedisset natura, per medium caput à rostro residentem. Et fulicarum generi dedit cirros. Pico quoque Martio & grui Balearicæ. Sed spectatissimum insigne gallinaceis, corporeum, serratum: nec carnem id esse, nec cartilaginem, nec callum iure dixerimus, verùm peculiare. Draconum enim cristas qui viderit, non reperitur. Cornua multis quidem & aquatilium, marinorum, & serpẽtium varijs data sunt modis: sed quæ iure cornua intelligantur, quadrupedum generi tantùm. Actæonem enim, & Cippum etiam in Latina historia, fabulosos reor. Nec alibi maior naturæ lasciuia. Lusit animalium armis. Sparsit hæc in ramos, vt ceruorum. Alijs simplicia tribuit, vt in eodem genere subulonibus ex argumento dictis. Aliorum finxit in palmas, digitósque emisit ex ijs: vnde platycerotas vocant. Dedit ramosa capreis, sed parua: nec fecit decidua. Conuoluta in anfractum arietum generi, ceu cæstus daret: infesta, tauris. In hoc quidem genere, & fœminis tribuit: in multis, tantùm maribus. Rupicapris in dorsum adunca, damis in aduersum. Erecta autem, rugarumq; ambitu contorta, & in leue fastigiũ exacuta (vt lyras diceres) strepsiceroti, quem addacẽ Africa appellat. Mobilia eadem, vt aures, Phrygiæ armentis: Troglodytarum, in terram directa: qua de causa obliqua ceruice pascuntur. Alijs singula, & hæc medio capite, aut naribus vt diximus. Iámq; alijs ad incursum robusta, alijs ad ictum, aliis adunca, aliis redunca, aliis ad iactum, pluribus modis, supina, conuersa, connexa: omnia in mucronem migrantia. In quodam genere pro manibus ad scabendum corpus. Cochleis ad prætentandum iter: corporea hæc, sicut cerastis: aliquando & singula. Cochleis semper bina, & vt prætendantur, ac resiliant. Vrorum cornibus Barbari Septentrionales potant: vrnásque binas capitis vnius cornua implent. Alii præfixa hastilia cuspidant. Apud nos in laminas secta translucent, atque etiam lumen inclusum latius fundunt: multasq; alias ad delicias conferuntur, nunc tincta, nunc sublita, nunc quę cerostrota picturæ genere dicuntur. Omnib. autem caua, & in mucrone demũ concreta sunt. Ceruis tantùm tota solida, & omnib. annis decidua. Boum attritis vngulis, cornua vnguendo aruina, medentur agricolæ. Adeoque sequax natura est, vt in ipsis viuentiũ corporibus feruenti cera flectantur, atq; incisa nascentiũ in diuersas partes torqueantur, vt singulis capitibus quaterna fiant. Tenuiora fœminis plerunq; sunt, vt in pecore multis: ouium nulla, nec ceruarum, nec quibus multifidi pedes, nec solidipedũ vlli: excepto asino Indico, qui vno armatus est cornu. Bisulcis bina tribuit: nulli. supernè primores habenti dentes. Qui putant eos in cornua absumi, facilè coarguuntur ceruarum natura, quæ neq; dentes habent, vt neq; mares,

mares, nec tamen cornua. Cæterorum ossibus adhærent, ceruorum tantùm cutibus enascitur. Capita piscibus portione corporum maxima, fortassis vt mergantur. Ostrearũ generi, nulla, nec spongiis, nec aliis ferè quibus solus ex sensibus tactus est. Quibusdam indiscretum caput est, vt cancris. In capite cunctorum animalium homini plurimus pilus, iam quidem promiscuè maribus ac fœminis, apud intonsas vtique gentes. Atque etiam nomina ex eo capillatis Alpium incolis, Galliæ comatæ: vt tamen sit aliqua in hoc terrarum differentia. Quippe Myconij carentes eo gignuntur, sicut in Cauno lienosi. Et quædam animalium naturaliter caluent, sicut struthiocameli, & corui aquatici, quibus apud Græcos nomen est inde. Defluuium eorum in muliere rarum, in spadonibus non visum, nec in vllo ante Veneris vsum. Nec infra cerebrum, aut infra verticem, aut circa tempora atque aures. Caluitium vni tantùm animalium homini, præterquàm innatum. Canities homini tantùm & equis, sed homini semper à priori parte capitis, tum deinde ab auersa. † Vertices bini homini tantùm. Aliquibus capitis ossa plana, tenuia, sine medullis, serratis pectinatim structa compagibus. Perfracta non queunt solidari: sed exempta modicè non sunt letalia, in vicem eorum succedente corpora cicatrice. Infirmissima esse vrsis, durissima psittacis, suo diximus loco. Cerebrum omnia habent animalia, quæ sanguinem: etiam in mari, quæ mollia appellauimus, quamuis careãt sanguine, vt polypi. Sed homo portione maximũ & humidissimũ, omniumq; viscerũ frigidissimũ; duabus suprà subterque membranis velatũ, quarum alterutram rumpi mortiferum est. Cæterò viri, quàm fœminæ, maius. Hominibus hoc sine sanguine, sine venis, & reliquis sine pingui. Aliud esse, quàm medullam, eruditi docent, quoniam coquendo durescat. Omnium cerebro medio insunt ossicula parua. Vni hominum infantia palpitat, nec corroboratur ante primum sermonis exordiũ. Hoc est viscerum excelsissimum, proximumq; cælo capitis, sine carne, sine cruore, sine sordib. Hanc habent sensus arcem: huc venarum omnis à corde vis tendit, hic desinit: hic culmen altissimum, hic mentis est regimen. Omnium autem animalium in priora pronum: quia & sensus ante nos tendunt. Ab eo proficiscitur somnus: hinc capitis nutatio. Quæ cerebrum non habent, non dormiũt. Ceruis in capite inesse vermiculi, sub linguæ inanitate, & circa articulum, quà caput iungitur numero viginti produntur. Aures homini tantùm immobiles. Ab iis Flaccorum cognomina. Nec in alia parte fœminis maius impendium, margaritis dependentibus. In Oriente quidem & viris aurum gestare eo loci, decus existimatur. Animalium aliis maiores, aliis minores. Ceruis tantùm scissæ, ac velut diuisæ: soricibus pilosæ. Sed auriculæ omnibus, animal duntaxat generantibus, excepto vitulo marino atque delphino, & quæ cartilaginea appellauimus, & viperis. Hæc cauernas tantùm habent aurium loco, præter cartilaginea, & delphinum, quem tamen audire manifestum est. Nam & cantu mulcentur, & capiuntur attoniti sono. Quonam modo audiant, mirum. Iidem nec olfactus vestigia habent, cum olfaciant sagacissimé. Pennatorum animalium buboni tantùm & oto plumæ, velut aures: cæteris cauernæ ad auditum. Simili modo squamigeris atque serpentibus. In equis & omnium iumentorum genere, indicia animi præferunt: fessis marcidæ, micantes pauidis, subrectæ furentibus, resolutæ ægris. Facies homini tantùm: cæteris os, aut rostra. Frons & aliis: sed homini tantùm tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, seueritatis index. In ascensu eius supercilia homini, & pariter & alternè mobilia, & in iis pars animi. Negamus, annuimus. Hæc maximè indicant fastum. Superbia alibi conceptaculum, sed hîc sedem habet. In corde nascitur, huc subit, hîc pendet. Nihil altius simul abruptiusque inuenit in corpore, vbi solitaria esset. Subiacent oculi, pars corporis pretiosissima, & qui lucis vsu vitam distinguant à morte. Non omnibus animalium hi: ostreis nulli: quibusdam concharum dubij. Pectines enim, si quis digitos aduersum hiantes eos moueat, contrahuntur, vt videntes. Et solenes fugiunt admota ferramenta. Quadrupedum talpis visus non est: oculorum effigies inest, si quis prætentam detrahat membranam. Et inter aues ardeolarum genere, quos leucos vocant, altero oculo carere tradunt. Optimi augurij, cùm ad Austrum volant, Septentrionémve. Solui enim pericula & metus narrant. Nigidius nec locustis, nec cicadis esse dicit. Cochleis oculorũ vicem cornicula bina prætentu implent. Nec lumbricus vlli sunt, vermiúmve generi. Oculi homini tantùm diuerso colore: cæteris in suo cuique genere similes. Et equorum quibusdam glauci, sed in homine numerosissimæ varietatis atque differentiæ, grandiores, modici, parui, prominentes, quos hebetiores putant: conditi, quos clarissimè cernere, sicut in colore caprinos. Prætereà alij contuentur longinqua, alij nisi propè admota, non cernunt. Multorum visus fulgore Solis constat, nubilo die non cernentium, nec post occasus. Alij interdiu hebetiores, noctu præter cæteros cernunt. De geminis pupillis, aut quibus noxij visus essent, satis diximus. Cæsij in tenebris clariores. Ferunt Tiberio Cæsari, nec alij genitorum mortalium, fuisse naturam, vt expergefactus noctu paulisper, haud alio modo, quàm luce clara, contueretur omnia, paulatim tenebris sese obducentibus. Diuo Augusto equorum modo glauci fuere, supraq; hominem albicantis magnitudinis. Quã ob causam diligentius spectari eos, iracundè ferebat. Claudio Cæsari ab angulis candore carnoso, sanguineis venis subinde suffusi: Caio principi rigentes: Neroni, nisi cum conniueret, ad propè admota hebetes. Viginti gladiatorum paria in Caij principis ludo fuere: in iis duo omnino, qui contra comminationem aliquã non conniuerent,

† Melius sic: vertices bini hominũ tantũ aliquibus. Capitis ossa, &c. Bini enim vertices paucis admodũ contingunt. Contrà quòd de capitis ossibus statim subiungitur, toti propemodum humani generi est commune: Vide Arist. lib. 1 Hist. animal. cap. 7.

& ob id inuicti. Tantæ hoc difficultatis eſt homini. Pleriſque verò naturale, vt nictare non ceſſent,
quos pauidiores accepimus. Oculus vnicolor nulli, cum candore omnibus medius color differens.
Neq; vlla ex parte maiora animi indicia cunctis animalibus, ſed homini maximè, id eſt, moderatio-
nis, clementiæ, miſericordiæ, odij, amoris, triſtitiæ, lætitiæ. Contuitu quoque multiformes, truces,
torui, flagrantes, graues, tranſuerſi, limi, ſummiſſi, blandi. Profectò in oculis animus inhabitat. Ar-
dent, intenduntur, humectant, cōniuent. Hinc illæ miſericordię lacrymæ. Hos cùm oſculamur, ani-
mum ipſum videmur attingere. Hinc fletus, & rigantes ora riui. Quis ille humor eſt, in dolore tam
fœcundus & paratus? aut vbi reliquo tempore? Animo autē videmus, animo cernimus: oculi, ceu
vaſa quædam, viſibilem eius partē accipiunt, atq; tranſmittunt. Sic magna cogitatio obcæcat, abdu
cto intus viſu. Sic in morbo comitiali aperti nihil cernūt, animo caligante. Quin & patentibus dor-
miunt lepores, multiq; hominū, quod corybantiân Græci dicunt. Tenuibus multisq; membranis
eos natura cōpoſuit, calloſis cōtra frigora caloresq; in extremo tunicis, quas ſubinde purificant la-
crymationum ſaliuis, lubricos propter incurſantia & mobiles. Media eorū cornea feneſtrauit pu-
pilla, cuius anguſtiæ non ſinunt vagari incertā aciem, & velut canali dirigunt, obiterq; incidentia fa

† *aliis raui.*

cilè declinant: aliis nigri, † aliis atri, aliis rufi, aliis glauci coloris orbibus circundatis, vt habili mi-
ſtura & accipiatur circumiecto candore lux, & temperato repercuſſu nō obſtrepat. Adeoq; iis abſo-
luta vis ſpeculi, vt tam parua illa pupilla, totam imaginem reddat hominis. Ea cauſa eſt, vt pleræque
alitum è manibus hominum oculos potiſſimum appetant, quòd effigiem ſuam in iis cernentes, ve-
lut ad cognata deſideria ſua tendunt. Veterina tantùm quædam, ad incrementa Lunę morbos ſen-
tiunt. Sed homo ſolus emiſſo humore cæcitate liberatur. Poſt viceſimum annum multis reſtitu-
tus eſt viſus. Quibuſdam ſtatim naſcentibus negatus nullo oculorum vitio: multis repentè ablatus
ſimili modo, nulla præcedente iniuria. Venas ab iis pertinere ad cerebrum, peritiſſimi authores tra
dunt: ego ad ſtomachum crediderim. Certè nulli ſine redundatione eius, eruitur oculus. Morien-
tibus illos operire, rurſusque in rogo patefacere, Quiritium magno ritu ſacrum eſt: ita more condi-
to, vt neque ab homine ſupremùm eos ſpectari fas ſit, & cælo non oſtendi, nefas. Vni animalium
homini deprauantur: vnde cognomina Strabonum & Pætorum. Ab iiſdem qui altero lumine orbi
naſcerentur, Coclites vocabantur: qui paruis vtriſque, Ocellæ: Luſcini iniuriæ cognomen habue-
re. Nocturnorum animalium, velut felium, in tenebris fulgent radiantque oculi, vt contueri non
ſit: & capreæ lupoque ſplendent, lucemque iaculantur. Vituli marini & hyænæ in mille colores
trāſeunt ſubinde. Quin & in tenebris multorum piſcium refulgent aridi, ſicut robuſti caudices ve-
tuſtate putres. Non conniuere diximus, quæ non obliquis oculis, ſed circumacto capite cernerēt.
Chamæleontis oculos ipſos circumagi totos tradunt. Cancri in obliquum aſpiciunt. Cruſta fra-
gili incluſis rigentes. Locuſtis ſquilliſque magna ex parte ſub eodem munimento præduri eminēt.
Quorum duri ſunt, minus cernunt, quàm quorum humidi. Serpentium catulis, & hirundinum
pullis, ſi quis eruat, renaſci tradunt. Inſectorum omnium, & quibus teſtacea operimenta, oculi mo
uentur, ſicut quadrupedum aures. Quibus fragilia operimenta, iis oculi duri. Omnia talia, & pi-
ſces, & inſecta, non habent genas, nec integunt oculos. Omnibus membrana vitri modo tranſlu-
cida obtenditur. Palpebræ in genis homini vtrinque. Mulieribus verò etiam infectæ quotidiano.
Tanta eſt decoris affectatio, vt tingantur oculi quoque. Alia de cauſa hoc natura dederat, ceu
vallum quoddam viſus, & prominens munimentum contra occurſantia animalia, aut alia fortui-
tu incidentia. Defluere eas, haud immeritò, Venere abundantibus tradunt. Ex cæteris nulli ſunt,
niſi quibus & in reliquo corpore pili. Sed quadrupedibus in ſuperiore tantùm gena, volucribus in
inferiore: & quibus molle tergus, vt ſerpentibus: & quadrupedū quæ oua pariunt, vt lacertæ. † Stru-
thiocamelus alitum ſola, vt homo, vtrinque palpebras habet. Nec genæ quidem omnibus: ideo ne-
que nictationes iis, quæ animal generant. Grauiores alitum inferiore gena conniuent. Eædem ni-
ctantur, ab angulis membrana obeunte. Columbæ & ſimilia vtraque conniuent. At quadrupedes
quæ oua pariunt, vt teſtudines, crocodili, inferiore tantùm ſine vlla nictatione, propter præduros
oculos. Extremum ambitum genæ ſuperioris, antiqui cilium vocauere: vnde & ſupercilia. Hoc
vulnere aliquo diductum non coaleſcit, vt in paucis humani corporis membris. Infra oculos ma-
læ, homini tantùm, quas priſci genas vocabant, xij. tabularum interdicto radi à fœminis eas ve-
tantes. Pudoris hæc ſedes. Ibi maximè oſtenditur rubor. Infra eas hilaritatem riſumque indican-
tes, buccæ. Et altior homini tantùm, quem noui mores ſubdolæ irriſioni dicauere, naſus. Non alij
animaliū nares eminent. Auibus, ſerpentibus, piſcibus foramina tantùm ad olfactus, ſine naribus.
Et hinc cognomina Simorum, Silonum. Septimo menſe genitis ſæpenumero foramina aurium
& narium defuere. Labra, à quibus Brocci, Labeones dicti, & os probum duriúſve, animal gene-
rantibus: pro iis cornea & acuta volucribus roſtra. Eadem rapto viuentibus adunca: collecto,
recta: herbas ruentibus limumque, lata, vt ſuum generi. Iumentis vice manus ad colligenda pabula:
ora: apertiora laniatu viuentibus. Mentum nulli præter hominē, nec malæ. Maxillas crocodilus tan-
tùm ſuperiores mouet: terreſtes † quadrupedes, eodem, quo cætera, more, præterquàm in obliquū.
Dentiū tria genera: ſerrati, aut cōtinui, aut exerti. Serrati pectinatim coeuntes, ne cōtrario occurſu

† *Contrà Ariſtotel. de Part. animal. lib. 4. cap. vlti. Struthiocamelū in ſuperiore tantùm gena palpebras habere aſſerit. Quare non temerè quidam ſuſpicantur, locum hunc mutilatum eſſe: eaq; quæ ſequūtur ad ſimias pertinere: quibus ſolis, excepto homine, vtraque in gena palpebras tribuunt Ariſto. operis iam citati lib. 2. c. 8. & Plin. infrà cap. 44.*

† *Quadrupedes redundat, à ſciolo quopiam adiectū non animaduertente Pliniū hîc de altero loqui crocodili genere, in terra tantùm viuente, idq; diuerſo maxillarū motu à fluuiatili diſtinguere.*

atterantur, vt ſerpentibus, piſcibus, canibus. Continui, vt homini, equo. Exerti, vt apro, hippopotamo, elephanto. Continuorum qui digerunt cibum, lati & acuti: qui conficiunt, duplices: qui diſcriminant eos, canini appellantur. Hi ſunt ſerratis longiſſimi. Continui aut vtraque parte oris ſunt, vt equo: aut ſuperiore primores non ſunt, vt bubus, ouibus, omnibusque quæ ruminant. Capræ ſuperiores non ſunt, præter primores geminos. Nulli exerti, quibus ſerrati. Rarò fœminæ, & tamen ſine vſu. Itaque cum apri percutiant, fœminæ ſues mordent. Nulli, cui cornua, exerti: ſed omnibus concaui, cæteris dentes ſolidi. Piſcium omnibus ſerrati, præter ſcarum: huic vni aquatilium plani. Cæterò multis eorum in lingua & toto ore: vt turba vulnerum molliant, quæ attrito ſubigere non queant. Multis & in palato, atq; etiã in cauda. Prætereà in os vergentes, ne excidant cibi, nullũ habentibus retinendi adminiculũ. Similes aſpidi & ſerpentibus: ſed duo in ſupera parte dextera læuaque longiſſimi, tenui fiſtula perforati vt ſcorpionũ aculei, venenum infundentes. Non aliud hoc eſſe, quàm fel ſerpentiũ, & inde venis ſub ſpina ad os peruenire, diligentiſſimi authores ſcribunt. Quidã vnũ eſſe eum: & quia ſit aduncus, reſupinari, cùm momorderit. Aliqui tunc decidere eum: rurſusq; recreſcere, facilem decuſſu, & ſine eo eſſe, quos tractari cernamus. Scorpionis caudæ ineſſe eum, & pleriſque ternos. Viperæ dentes gingiuis conduntur. Hæc eadem prægnans veneno, impreſſo dentium repulſu virus fundit in morſus. Volucrum nulli dentes, præter veſpertilionem. Camelus vna ex iis, quæ non ſunt cornigera, in ſuperiori maxilla primores non habet. Cornua habentiũ nulli ſerrati. Et cochleæ dentes habent: indicio eſt à minimis earum deroſa vitis. At in marinis cruſtata & cartilaginea primores habere, item echinis quinos eſſe, vnde intelligi potuerit, miror. Dentium vice aculeus inſectis. Simiæ dentes, vt homini. Elephanto intus ad mandendum quatuor, præterq; eos qui prominent, maſculis reflexi, fœminis recti atque proni. Muſculus marinus, qui balænam antecedit, nullos habet: ſed pro iis, ſetis intus os hirtum, & lingam etiam ac palatum. Terreſtrium minutis quadrupedibus, primores bini vtrinque longiſſimi. Cæteris cum ipſis naſcuntur: homini, poſtquàm natus eſt, ſeptimo menſe. Reliquis perpetuò manent. Mutantur homini, leoni, iumento, cani, & ruminantibus. Sed leoni & cani, nõ niſi canini appellati. Lupi dexter caninus, in magnis habetur operibus. Maxillares, qui ſunt à caninis, nullũ animal mutat. Homini nouiſſimi, qui genuini vocantur, circiter viciſimũ annum gignuntur, multis & octogeſimo. Fœminis quoq;, ſed quibus in iuuenta non fuere nati, decidere in ſenecta, & mox renaſci, certum eſt. † Zanclen Samothracenũ ciuem, cui renati eſſent poſt centum & quatuor annos, Mutianus viſum à ſe prodidit. Cætero maribus plures, quàm fœminis, in homine, † pecude, capriſve.* Timarchus Nicoclis filius Paphij, duos ordines habuit maxillarum. Frater eius non mutauit primores, ideoque prætriuit. Eſt exemplum dentis, homini & in palato geniti. At canini caſu aliquo, nunquàm renaſcuntur. Cæteris ſenecta rubeſcunt: equo tantùm candidiores fiunt. Aetas veterinorum dentibus indicatur. Equo ſunt numero xl. Amittit triceſimo menſe primores vtrinque binos: ſequenti anno totidem proximos, cùm ſubeunt dicti columellares. Quinto anno incipiente binos amittit, qui ſexto anno renaſcuntur. Septimò omneis habet & renatos, & immutabiles. Equo caſtrato priùs, non decidunt dentes. Aſinorum genus triceſimo menſe ſimiliter amittit, deinde ſenis menſibus. Quòd ſi non priùs peperere, quàm decidant poſtremi, ſterilitas certa. Boues bimi mutant. Suibus decidunt nunquàm. Abſumpta hac obſeruatione, ſenectus in equis, & cæteris veterinis, intelligitur dentium brochitate, ſuperciliorum canitie, & circa ea lacunis, cùm ferè xvj. annorum exiſtimantur. Hominũ dentibus quodam ineſt virus. Nanque & ſpeculi nitorem ex aduerſo nudati hebetant, & columbarum fœtus implumes necant. Reliqua de iis in generatione hominũ dicta ſunt. Erumpentibus morbi corpora infantiũ accipiunt. Reliqua animalia quæ ſerratos habent, ſæuiſſima dentibus. Linguæ non omnibus eodem modo. Tenuiſſima ſerpentibus & † triſulca, vibrans, atri coloris, & ſi extrahas, prælonga: lacertis bifida & piloſa: vitulis quoque marinis duplex: ſed ſuprà dictis capillamenti tenuitate: cæteris ad circumlambenda ora. Piſcibus paulò minùs quàm tota adhærens, crocodilis tota. Sed in guſtatu, linguæ vice carnoſum aquatilibus palatum. Leonibus ac pardis, omnibúſq; generis eius, etiam felibus, imbricatæ aſperitatis, ac limæ ſimilis, attenuansque lambendo cutem hominis. Quæ cauſa etiam manſuefacta, vbi ad vicinum ſanguinem peruenit ſaliua, inuitat ad rabiem. De purpurarum linguis diximus. Ranis prima cohæret, intima abſoluta à gutture, † quà vocem mittunt. Mares tum vocantur ololygones. Stato id tempore euenit, cientibus ad coitum fœminas. Tum ſiquidem inferiore labro demiſſo, ad libramentum modicæ aquæ receptæ in fauces, palpitante ibi lingua vlulatus eiicitur. Tunc extenti buccarũ ſinus perlucent, oculi flagrant labore perpulſi. Quibus in poſteriori parte aculei, iis & dentes, & lingua. Apibus etiam prælonga, eminens & cicadis. Quibus aculeus in ore fiſtuloſus, iis nec lingua, nec dentes. Quibuſdam inſectis intus lingua, vt formicis. Cæterùm lata elephanto præcipue. Reliquis in ſuo genere ſemper abſoluta: homini tantùm ita ſæpè conſtricta venis, vt intercidi eas neceſſe ſit. Metellum Pontificem adeò inexplanatæ fuiſſe accepimus, vt multis menſibus tortus credatur, dum meditatur in dedicanda æde Opiferæ dicere. Cæteris ſeptimo fermè anno ſermonem exprimit. Multis verò talis eius ars contingit, vt auium & animalium vocis indiſcretè edatur imitatio. Intellectus ſaporum eſt cæteris in prima lingua,

† Zanclen Samothracen, cui &c.

† Rectius vetuſt. cod. Pecude, capris, ſue. Nam & Ariſt. lib 2. cap. 3. de animal. ſues inter ea numerat genera, in quibus mares dentiũ numero vincunt fœminas.

* Iul. Pollux libr. 2. cap. de dentib. Timarchum hunc Nicoclis patrem facit non filiũ. Vnde nõnulli hîc legendum putãt, Timarchus Nicoclis illius pater.

† Ariſt. libr. 2. de part. anim. biſulcam linguam ſerpẽtibus tribuit, nõ triſulcam.

† Melius ſic: Quà vocẽ mittunt mares, quam vocant ololygonẽ. Sũptum eſt enim hoc ex Ariſto. lib. 4. Hiſt. animal. ca. 9. vbi ſic habet: Καὶ τὴν ὀλολυγόνα γινομένην ἐν τῷ ὕδατι οἱ βάτραχοι οἱ ἄῤῥενες ποιοῦσι

gua,homini & in palato. Tonſillæ in homine,in ſue glandulæ. Quod inter eas vuæ nomine vltimo dependet palato,homini tantùm eſt. Sub ea minor lingua,epiglotſis appellata, nulli oua generantium. Opera eius gemina,duabus interpoſitæ fiſtulis. † Interior earum appellatur arteria, ad pulmonem atque cor pertinens. Hanc operit in epulando,ne ſpiritu ac voce illac meante, ſi potus cibúſve in alienum deerrauerit tramitem,torqueat. Altera exterior appelletur ſanè gula, qua cibus atque potus deuoratur. Tendit hæc ad ſtomachum,is ad ventrem. Hanc per vices operit, cùm ſpiritus tantùm aut vox commeat,ne reſtagnatio intempeſtiua alui obſtrepat. Ex cartilagine & carne arteria,gula neruo & carne conſtat. Ceruix nulli, niſi quibus vtraque hæc. Cæteris collum, quibus tantùm gula. Sed quibus ceruix,è multis vertebratiſque orbiculatim oſſibus flexilis ad circunſpectum,articulorum nodis iungitur. Leoni tantùm, & lupo, & hyænæ, ex ſingulis rectiſque oſſibus rigens. Cæterò ſpinæ annectitur,ſpina lumbis,oſſea ſed tereti ſtructura,per media foramina à cerebro medulla deſcendente. Eandem eſſe ei naturam,quā cerebro,colligunt,quoniam prætenui eius membrana modò inciſa ſtatim expiretur. Quibus lōga crura,iis longa & colla. Item aquaticis, quāuis breuia cura habētibus:*ſimili modo vncos vngues. Guttur homini tantùm & ſuibus intumeſcit,aquarū quæ potātur plerunq; vitio. Summum gulæ fauces vocantur,extremū ſtomachus. Hoc nomine eſt ſub arteria iam carnoſa inanitas adnexa ſpinæ,ad latitudinem ac longitudinem lagenæ modo fuſa. Quibus fauces non ſunt,ne ſtomachus quidem eſt,nec colla, nec guttur, vt piſcibus: & ora ventribus iunguntur. Teſtudini marinæ lingua nulla,nec dentes:roſtri acie comminuit omnia. Poſteà arteria & ſtomachus denticulatus callo,in modū rubi,ad cōficiendos cibos, decreſcentibus crenis quicquid appropinquat ventri. Nouiſſima aſperitas,vt ſcobina fabri. Cor animalibus cæteris in medio pectore eſt:homini tantùm infra læuam papillam, turbinato mucrone in priora eminens. Piſcibus ſolis ad os ſpectat. Hoc primùm naſcentibus formari in vtero tradunt: deinde cerebrum,ſicut tardiſſimè oculos. Sed hos primùm emori,cor nouiſſimè. Huic præcipuus calor. Palpitat certè,& quaſi alterum mouetur animal, & intra præmolli firmoque opertū membranæ inuolucro,munitum coſtarum & pectoris muro, † vt pariat præcipuā vitæ cauſam & originem. Prima domicilia intra ſe animo & ſanguini præbet,ſinuoſo ſpecu, & in magnis animalibus triplici, in nullo non gemino. Ibi mens habitat. Ex hoc fonte duæ grandes venæ in priora & terga diſcurrunt, ſparſæque ramorum ſerie,per alias minores omnibus membris vitalem ſanguinem rigant. Solum hoc viſcerum vitiis non maceratur, nec ſupplicia vitæ trahit:læſumque mortem illico affert. Cæteris corruptis,vitalitas in corde durat. Bruta exiſtimantur animalium,quibus durum riget:audacia,quibus paruum eſt:pauida, quibus prægrande. Maximum autem eſt portione muribus, lepori,aſino, ceruo,pantheræ, muſtelis, hyænis, & omnibus timidis,aut propter metum maleficis. In Paphlagonia bina perdicibus chorda. In equorum corde & boum oſſa reperiuntur interdum. Augeri id per ſingulos annos in homine,ac binas drachmas ponderis ad quinquageſimum annum accedere: ab eo detrahi tantundem, & ideo non viuere hominem vltra centeſimum annum defectu cordis, Aegyptij exiſtimant, quibus mos eſt cadauera aſſeruare medicata. Hirſuto corde gigni quoſdam homines proditur, neque alios fortioris eſſe induſtriæ, ſicut Ariſtomenem Meſſenium qui ccc. occidit Lacedæmonios. Ipſe conuulneratus & captus, ſemel per cauernam latomiarum euaſit, anguſtos vulpium aditus ſecutus. Iterum captus, ſopitis cuſtodibus ſomno, ad ignem aduolutus lora cum corpore exuſſit. Tertio capto Lacedæmonij † pectus diſſecuere cauſa videndi, hirſutumq; cor repertum eſt. In corde ſummo,pinguitudo eſt quædam lætis extis. Non ſemper autem in parte extorum habitum eſt. L. Poſthumio Albino Rege ſacrorum poſt centeſimam viceſimamtertiam Olympiadem, cùm rex Pyrrhus ex Italia diſceſſiſſet, cor in extis Aruſpicis inſpicere cœperunt. Cæſari Dictatori, quo die primùm veſte purpurea proceſſit,atque in ſella aurea ſedit, ſacrificanti bis in extis defuit. Vnde quæſtio magna de diuinatione argumentantibus, potueritne ſine vllo viſcere hoſtia viuere, an ad tempus amiſerit? Negatur cremari poſſe in iis, qui cardiaco morbo obierint: negatur & veneno interemptis. Certè extat oratio Vitellij, qua reum Piſonem eius ſceleris coarguit, hoc vſus argumento: palamque teſtatus, non potuiſſe ob venenum cor Germanici Cæſaris cremari. Contrà genere morbi defenſus eſt Piſo. Sub eo pulmo eſt, ſpirandique officina, attrahens ac reddens animam, idcirco ſpongioſus, ac fiſtulis inanibus cauus. Pauca eum (vt dictum eſt) habent aquatilia, ac cætera oua parientia exiguum, ſpumoſum, nec ſanguineum: ideo non ſitiunt. Eadem eſt cauſa, quare ſub aqua diu ranæ & phocæ vrinentur. Teſtudo quoq; quāuis prægrandem & ſub toto tegumento habeat, ſine ſanguine tamen habet. Quantò minor hic corporibus, tantò velocitas maior. Chamæleoni portione maximus, & nihil aliud intus. Iecur in dextra parte eſt. In eo quod caput extorum vocant, magnæ varietatis. M. Marcello circa mortem, cùm periit ab Annibale, defuit in extis. Sequenti deinde die geminum repertum eſt. Defuit & C. Mario, cùm immolaret Vticæ: item Caio principi Calend. Ianuariis, cùm iniret Conſulatum, quo anno interfectus eſt: Claudio ſucceſſori eius, quo menſe interemptus eſt veneno. Diuo Auguſto Spoleti ſacrificanti primo poteſtatis ſuæ die, ſex victimarum iocinera replicata intrinſecus ab ima fibra reperta ſunt: reſponſumq;, duplicaturum intra annum imperium. Caput extorum triſtis oſtenti cæ-

ſum

† Legendum hîc, Exterior: infrà verò, vbi de gula agit, Interior. Adſtipulantibus Corn. Celſo libro 4. cap. 1. Ariſt. libro 2. c. 3. de partibus animal. & Galeno lib. 7. de vſu partiū.

**Repone, Diſſimili, vt anteà legebatur ex Ariſt. lib. 4. de part. animal. ca. 12. vbi tradit, nulli vncos habentium vngues, longū eſſe collum.*

† vt par erat præcipuā vitæ cauſam & originem.

† Aliàs, pectus diſſecuere viuenti. ex vetuſt. cod.

ſum quoque eſt, præterquàm in ſolicitudine ac metu. Tunc enim perimit curas. Bina iocinera leporibus circa Brilerum & Tharnen, & in Cherrhoneſo ad Propontidem. Mirumque, tranſlatis aliò interit alterum. In eodem eſt fel, non omnibus datum animalibus. In Eubœæ Chalcide nullum pecori. In Naxo prægrande geminumque, vt prodigij loco vtrunque aduenæ. Equi, muli, aſini, cerui, † capræ, apri, cameli, delphini non habent. Murium aliqui habent. Hominum paucis non eſt, quorum valetudo firmior, & vita longior. Sunt qui equo non quidem in iecore eſſe, ſed in aluo putent: & ceruo in cauda, aut inteſtinis. Ideo tantam habent amaritudinem, vt à canibus non attingantur. Eſt autem nihil aliud, quàm purgamentum peſſimi ſanguinis, & ideo in materia eius eſt. Certè iecur nulli eſt, niſi ſanguinem habentibus. Accipit hoc à corde, cui iungitur, funditque in venas. Sed 10 in felle nigro inſaniæ cauſa homini, morſque toto reddito. Hinc & in mores crimen, bilis nomine. Adeò magnum eſt in hac parte virus, cùm ſe fundit in animum. Quin & toto corpore vagum, colorem quoque oculis aufert: illud quidem redditum, etiam ahenis: nigreſcuntque contacta eo: ne quis miretur id venenum eſſe ſerpentium. Carent eo, qui abſinthium veſcuntur in Ponto. Sed † renibus, & parte tantùm altera inteſtino iungitur in coruis, coturnicibus, phaſianis: quibuſdam inteſtino tantùm, vt columbis, accipitri, murænis. Paucis auium in iecore. Serpentibus portione maximè copioſum, & piſcibus. Eſt autem pleriſque toto inteſtino, ſicut accipitri, miluo. Prætereà in iecore eſt & cetis omnibus: † vitulis quidem marinis ad multa quoque nobile. Taurorum felle aureus ducitur color. Aruſpices id Neptuno & humoris potentiæ dicauere: geminumque fuit Diuo Auguſto, quo die apud Actium vicit. Murium iecuſculis fibræ ad numerum Lunæ in menſe con- 20 gruere dicuntur, totidemque inueniri, quotum lumen eius ſit. Prætereà bruma increſcere. Cuniculorum exta in Bætica ſæpe gemina reperiuntur. Ranarum rubetarum altera fibra à formicis non attingitur, propter venenum, vt arbitrantur. Iecur maximè vetuſtatis patiens, centenis durare annis, obſidionum exempla prodidere. Exta ſerpentibus & lacertis longa. Cecinæ Volaterrano dracones emicuiſſe de extis læto prodigio traditur. Et profectò nihil incredibile ſit, exiſtimantibus, Pyrrho regi, quo die periit, præciſa hoſtiarum capita repſiſſe, ſanguinem ſuum lambentia. Exta homini ab inferiore viſcerum parte ſeparantur membranis, quæ præcordia appellant, quia cordi prætenduntur, quod Greci appellauerunt phrenas. Omnia quidem principalia viſcera, membranis proprijs, ac velut vaginis incluſit prouidens natura: in hac fuit & peculiaris cauſa vicinitas alui, ne cibo ſupprimeretur animus. Huic certè refertur accepta ſubtilitas mentis: ideo nulla eſt ei caro, ſed 30 neruoſa exilitas. In eadem præcipua hilaritatis ſedes, quod titillatu maximè intelligitur alarum, ad quas ſubit, non alibi tenuiore cute humana, ideo ſcabendi dulcedine ibi proxima. Ob hoc in prælijs gladiatorumque ſpectaculis mortem cum riſu traiecta præcordia attulerunt. Subeſt venter ſtomachum habentibus, cæteris ſimplex, ruminantibus geminus, ſanguine carentibus nullus. Inteſtinis enim quibuſdam ab ore incipiens, quadam via eòdem reflectitur, vt ſæpiæ, polypo In homine adnexus infimo ſtomacho, ſimilis canino. His ſolis animalium inferiore parte anguſtior: itaque & ſola vomunt, quia repleto propter anguſtias ſupprimitur cibus: quod accidere non poteſt iis, quorum ſpacioſa laxitas eum in inferiora tranſmittit. Ab hoc ventriculo lactes in homine & oue, per quas labitur cibus, in cęteris ile: à quibus capaciora inteſtina ad aluum, hominique flexuoſiſſimis orbib⁹. Idcirco magis auidi ciborum, quibus ab aluo longius ſpacium. Iidem minus ſolertes, quibus obeſiſſimus venter. Aues quoque geminos ſinus habent quædam: vnum, quo merguntur, recen- 40 tia, vt guttur: alterum, in quem ex eo demittunt concocti one maturata, vt gallinæ, palumbes, colũbæ, perdices. Cætera ferè carent eo, ſed gula potentiore vtuntur, vt graculi, corui, cornices. Quędã neutro modo, ſed ventrem proximum habent, quibus prelonga colla & anguſta, vt porphyrioni. Venter ſolidipedum aſper & durus. Terreſtrium aliis denticulatæ aſperitatis, aliis cancellatim mordacis. Quibus neq; dentes vtrinque, nec ruminatio, hic conficiuntur cibi, hinc in aluum delabuntur. Media hæc vmbilico adnexa in omnibus, in homine ſuillæ infima parte ſimilis, à Græcis appellatur colon, vbi dolorum magna cauſa eſt. Anguſtiſſima canibus: qua de cauſa vehementi niſu, nec ſine cruciatu, leuant eam. Inſatiabilia animalium, quibus à ventre protinus recto inteſtino tranſeunt cibi, vt lupis ceruariis, & inter aues mergis. Ventres elephanto quatuor, cętera 50 ſuibus ſimilia: † pulmo quadruplo maior bubulo. Auibus venter carnoſus calloſuſque. In ventre hirundinum pullis lapilli candido aut rubenti colore, qui chelidonij vocantur, magicis narrati artibus reperiuntur. Et in iuuencarum ſecundo ventre pilæ rotunditate nigricans tophus, nullo pondere: ſingulare (vt putant) remedium ægrè parientibus, ſi tellurem non attigerit. Ventriculus atque inteſtina pingui ac tenui omento integuntur, † præterquàm oua gignentibus. Huic adnectitur lien in ſiniſtra parte aduerſus iecori, cum quo locum aliquando permutat, ſed prodigioſè. Quidã eũ putant ineſſe oua parientibus, item ſerpentib⁹ admodum exiguũ: ita certè apparet in teſtudine, & crocodilo, & lacertis, & ranis. Aegocephalo aui non eſſe conſtat, neque iis quæ careant ſanguine. Peculiare curſus impedimentum aliquando in eo: quamobrem inuritur curſorum laborantibus. Et per vulnus etiam exempto viuere animalia tradunt. Sunt qui putent adimi ſimul riſum homini: intemperantiamque eius conſtare lienis magnitudine. Aſiæ regio Sceſpſis appellatur,

† Capreæ, legendum videtur, non Capræ. Reſpondet enim illi, quod apud Ari. legitur, πρὸξ. Theodorus damam vertit, q̃ eſt capreæ ſpecies. Capras autẽ fel habere vel ex ipſo notum eſt Plinio. li. 28. cap. 0. Sequẽtem autem vocem, Apri, crediderim redũdare, Plinij authoritate adductus, ex lib. 28. cap. 16. vbi aprugni fel lis vſum in medicinis docet.

† Atqui infrà hoc ipſo capit. de renibus agens, negat eos eſſe cuiquam animalium oua parientiũ, excepta teſtudine: quod & ipſum affirmat Ariſtot. Hiſt. animal. lib. 2. capit. 16.

† Ariſtoteles contrà lib. 4. de part. animal. cap. 2. vitulum marinum enumerat inter animalia felle carentia.

† Quod hic Plin. de elephanti pulmone, Ariſt. li. 2. Hiſto. animal. cap. vlt. de eiuſdem iecinore tradit.

† Contrà Ariſto. libr. 4. de part. animal. capit 3. & 4. generaliter omnibus ſanguine præditis, tam terreſtribus, quam aquaticis, tribuit omentũ.

in qua minimos eſſe pecori tradunt, & inde ad lienem inuenta remedia. At in Brileto & Tharnê quaterni renes ceruis: contrà pennatis ſquamoſiſq; nulli. Cæterò ſummis adhærent lumbis. Dexter omnibus elatior, & minus pinguis, ſicciorque. Vtrique autem pinguitudo è medio exit, præter quàm in vitulo marino. Animalia in renibus pinguiſſima: oues quidem lethaliter circum eos concreto pingui. Aliquando in eis inueniuntur lapilli. Renes habent omnia quadrupedum quæ animal generant: oua parientium teſtudo ſola, quæ & alia omnia viſcera: ſed homo bubulis ſimiles, velut è multis renibus compoſitos. Pectus hoc eſt oſſa, præcordiis & vitalibus natura circundedit: at ventri, quem neceſſe erat increſcere ademit. Nulli animalium circa ventrem oſſa. Pectus homini tantùm latum, reliquis carinatum, volucribus magis, & inter eas aquaticis maximè. Coſtæ homini tantùm octonæ, ſuibus denæ, cornigeris tredecim, ſerpentibus triginta. Infra aluum eſt à priore parte veſica quæ nulli oua gignentium, præter teſtudinem: nulli niſi ſanguineum pulmonem habenti, nulli pedibus carentium. Inter eam & aluum arteriæ, ad pubem tendentes, quæ ilia appellantur. In veſica lupi lapillus, qui Syrites appellatur. Sed in hominum quibuſdã diro cruciatu ſubinde naſcentes calculi, & ſetarum capillamenta. Veſica membrana conſtat, quæ vulnerata cicatrice non ſolideſcit: neque qua cerebrum aut cor inuoluitur. plura enim membranarum genera. Fœminis eadem omnia, præterq; veſicæ iunctus vtriculus, vnde dictus vterus: quod alio nomine locos appellant, hoc in reliquis animalibus vuluam. Hæc viperæ, & intra ſe parientibus, duplex: oua generantium adnexa præcordiis: & in muliere geminos ſinus ab vtraque parte laterum habet, funebris quoties verſa ſpiritũ incluſit. Boues grauidas negant præterquàm dextero vuluæ ſinu ferre, etiam cùm geminos ferant. Vulua eiecto partu melior, quàm edito. Eiectitia vocatur illa, hæc porcaria, primiparæ ſuis optima: contrà effœtis. A partu, præterquam eodem de ſuis occiſæ, liuida ac macra. Nec nouellarum ſuum, præterquàm primiparatum probatur, potiuſque veterum, dum effœtarum, nec biduo ante partum aut poſt partum, aut quo eiecerint die. Proxima eiectitiæ eſt occiſæ vno die poſt partum. Huius & ſumen optimum, ſi modò fœtus non hauſerit: eiectitiæ deterrimum. Antiqui abdomen vocabant, priuſquàm calleret id, ſcientes occidere non aſſueti. Cornigera vna parte dentata, & quæ in pedibus talos habent, ſæuo pingueſcunt. Biſulca ſciſſiſue in digitos pedibus, & non cornigera, adipe. Concretus hic: & cùm refrixit, fragilis ſemperque in fine carnis. Contrà pingue inter carnem cutemque ſucco liquidum. Quædam non pingueſcunt, vt lepus, perdix. Steriliora cuncta pinguia, & in maribus, & in fœminis. Seneſcunt celeriùs præpinguia. Omnibus animalibus eſt quoddam in oculis pingue. Adeps cunctis ſine ſenſu, qui nec arterias habet, nec venas. Pleriſque animalium eſt pinguitudo ſine ſenſu, quam ob cauſam ſues ſpirantes à muribus tradunt arroſas. Quin & L. Apronij Conſularis viri filio detractos adipes, leuatumque corpus immobili onere. Et medulla ex eodem videtur eſſe, in iuuenta rubens, & ſenecta albeſcens. Non niſi cauis hæc oſſibus, nec cruribus iumentorum aut canum: quare fracta non ferruminantur, quoddefluente euenit medulla. Eſt autem pinguis iis, quibus adeps, ſeuoſa cornigeris: neruoſa & in ſpina tantùm dorſi, oſſa non habentibus, vt piſcium generi: vrſis nulla: leoni in feminum & brachiorum oſſibus paucis exigua admodum: cætera tanta duritie, vt ignis elidatur, velut è ſilice. Et iis dura, quæ non pingueſcunt: aſinorum ad tibias canora. Delphinis oſſa, non ſpinæ: animal enim pariunt: ſerpentibus ſpinæ. Aquatilium mollibus nulla: ſed corpus circulis carnis vinctum, vt ſepiæ atque loligini. Et in inſectis negatur æquè eſſe vlla. Cartilaginea aquatilium habent medullam in ſpina. Vituli marini cartilaginem, non oſſa. Item omnium auriculæ ac nares, quæ modicum eminent, flexili mollitia, naturæ prouidentia, ne frangerentur. Cartilago rupta non ſolideſcit. Nec præciſa oſſa recreſcunt, præterquàm veterinis ab vngula ad ſuffraginem. Homo creſcit in longitudinem ad annos vſque ter ſeptenos: tum deinde ad plenitudinem. Maximè autem pubeſcens nodum quendam ſoluere, & præcipuè ægritudine, ſentitur. Nerui orſi à corde, bubuloque etiam circumuoluti, ſimilem naturam & cauſam habent, in omnibus lubricis applicati oſſibus: nodoſque corporum, qui vocantur articuli, alibi interuentu, alibi ambitu, alibi tranſitu ligantes, hic teretes, illic lati, vt in vnoquoq; poſcit figuratio. Neq; ij ſolidantur inciſi: mirumque, vulneratis ſummus dolor, præſectis nullus. Sine neruis ſunt quædam animalia, vt piſces: arteriis enim conſtant. Sed neque eæ molli piſcium generi. Vbi ſunt nerui, interiores conducunt membra, ſuperiores reuocant. Inter hos latent arteriæ, id eſt, ſpiritus ſemitæ. His innatant venæ, id eſt, ſanguinis riui. Arteriarum pulſus, in cacumine maximè membrorum euidens, index ferè morborum, in modulos certos, legeſque metricas, per ætates, ſtabilis, aut citatus, aut tardus, deſcriptus ab Herophilo medicinæ vate, miranda arte, nimiam propter ſubtilitatem deſertus: obſeruatione tamen crebri aut languidi ictus, gubernacula vitæ temperat. Arteriæ carent ſenſu: nam & ſanguine. Nec omnes vitalem continent ſpiritum: præciſiſque torpeſcit tantùm pars ea corporis. † Aues nec venas, nec arterias habent: item ſerpentes, teſtudines, lacertæ, minimumque ſanguinis. Venæ in prætenues poſtremò fibras ſubter totam cutem diſperſæ, adeò in anguſtum ſubtilitatem tenuantur, vt penetrare ſanguis non poſſit, aliúdue quàm exilis humor ab illo, qui cacuminibus innumeris ſudor appellatur. Venarum in vmbilico nodus ac coitus.

† Pugnat hoc cum Ariſtotelis ſententia lib. 3. animal. cap. 4. vbi omnia ſanguine prædita, venas habere aſſerit.

De ſan-

De sanguine, & quorum celerrimè siccetur, quorum non coeat, quorum grauissimus vel tenuissimus, quorum nullus. CAP. XXXVIII.

SAnguinis quibus multus & pinguis, iracunda: maribus, quàm fœminis, nigrior: & iuuentę magis, quàm senio: & inferiore parte pinguior. Magna & in eo vitalitatis portio. Emissus spiritum secum trahit: tamen tactum non sentit. Animalium fortiora, quibus sanguis crassior: sapientiora, quibus tenuior: timidiora, quibus minimus: at quibus nullus, hebetia. Taurorum celerrimè coit atque durescit, ideo pestifer potu maximè. Aprorum, & ceruorum, caprearumq́; , & bubalorum omnium non spissatur. Pinguissimus asinis, homini tenuissimus. Iis, quibus plus quaterni pedes nullus. Obesis minus copiosus, quoniam absumitur pingui. Profluuium eius vni fit in naribus homini, aliis nare altera, aliis vtraque, quibusdam per inferna: multis per ora stato tempore, vt nuper Macrino Visco viro Prętorio, & omnib. annis Volusio Saturnino vrbis præfecto, qui nonagesimũ etiam excessit annum. Solum hoc in corpore temporarium sentit incrementum. Siquidem hostiæ abundantiorem fundunt, si prius bibêre. Quæ animalium latêre certis temporibus diximus, non habent tunc sanguinem, præter exiguas admodum circa corda guttas, miro opere naturę: sicut in homine, vim eius ad minima momenta mutari, non modò tanto minore suffusi materia, verùm ad singulos animi habitus, pudore, ira, metu, palloris pluribus modis, item ruboris. Alius enim iræ, & alius verecundiæ. Nam & in metu refugere, & nusquam esse certum est: multisq́; non transfluere transfossis: quod homini tantùm euenit. Nam quæ mutari diximus, colorem alienum accipiunt quodam repercussu: homo solus in se mutat. Morbi omnes, morsq́ue sanguinem absumunt.

An in sanguine principatus, & de tergore, & pilis, & mammis. CAP. XXXIX.

SVnt qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent, sed cute operimentisq́ue corporum magis aut minus bruta esse, vt ostrea & testudines: boum tergora, setas suum obstare tenuitati immeantis spiritus, nec purum liquidumq́ue transmitti: sic & in homine, cùm crassior callosiórue excludat cutis: ceu verò non crocodilis & duritia tergoris tribuatur & solertia. Hippopotami corij crassitudo talis, vt inde tornentur hastæ, & tamen quædam ingenio medica diligentia. Elephantorum quoque tergora impenetrabiles cetras habent, cùm tamen omnium quadrupedum subtilitas animi præcipua perhibeatur illis. Ergo cutis ipsa sensu caret, maximè in capite. Vbicunq; per se, ac sine carne est, vulnerata non coit, vt in bucca ciliiq;. Quę animal pariunt, pilos habent: quæ oua, pennas, aut squamas, † aut corticem, aut testam, vt testudines: aut cutem puram, vt serpentes. Pennarum caules omnium caui, præcisiq́ue non crescunt: euulsæ renascuntur. Membranis volant fragilibus insecta, humentibus hirundines in mari, siccis inter tecta vespertilio. Horũ alæ quoq; articulos habent. Pili à cute exeunt crassa hirti, fœminis tenuiores, equis in iuba largi, in armis leoni: dasypodi & in buccis intus, & in pedibus, quæ vtraq; Trogus & in lepore tradit, hoc exemplo libidinosiores hominum quoque hirtos colligens. Villosissimum animaliũ lepus. Pubescit homo solus: quod nisi contingat, sterilis in gignendo est, seu mas, seu fœmina. Pili in homine partim simul, partim postea gignũtur. Congeniti autē non desinunt, sicut nec fœminis magnopere. Inuentæ tamen quædam defluuio capitis inualidæ, vt & lanuginis oris, cùm menstrui cursus stetere. Quibusdam pòst geniti viris sponte non gignuntur. Quadrupedibus pilum cadere atq; subnasci, annuum est. Viris crescunt maximè in capite, mox in barba. Recisi non, vt herba, ab ipsa incisura augentur, sed ab radice exeunt. Crescunt & in quibusdam morbis, maximè phthisi, & in senecta: defunctorum quoq; corporib⁹. Libidinosis congeniti, maturiùs defluunt: agnati, celeriùs recrescunt. † Quadrupedibus senectute crassescunt, lanæq; rarescunt. Quadrupedum dorsa pilosa, ventres glabri. Boum coriis glutinum excoquitur, taurorumq́ue præcipuum. Mammas homo solus è maribus habet: cætera animalia mammarum notas tantùm. Sed ne fœminæ quidem pectore, nisi quæ possunt partus suos attollere. Oua gignẽtium nulli: nec lac, nisi animal parienti: volucrũ vespertilioni tantùm. Fabulosum enim arbitror de strigibus, vbera eas infantium labris immulgere. Esse maledictis iam antiquis strigem conuenit: sed quæ sit auium, constare non arbitror.

† Vetu. cod. sic habent: Aut cortice, vt testudines nulla testæ mẽtione. Nam etiam si à testa testudines videantur denominatæ: propriè tamen loquendo, cortice teguntur, non testa: vt suprà docuit Plinius lib. 9. cap. 12.

† Melius sic: Quadrupedibus senectute crassescunt lanæ, quãquàm rarescunt. Vide Arist. lib. 3. animal. cap. 11. vnde hæc sunt translata.

Notabilia animalia quæ mammis. CAP. XL.

ASinis à fœtu dolent: ideo sexto mense arcent partus, cùm equæ anno propè toto præbeant. Quib⁹ solida vngula, nec supra geminos fœtus, hæc omnia binas habent mammas, nec aliubi quàm in feminibus. Eodem loco bisulca & cornigera: boues quaternas, oues capræque binas. Quę numeroso fœcunda partu, & quibus digiti in pedibus, hæc plures habent toto ventre duplici ordine, vt sues: generosę duodenas, vulgares binis minus: similiter canes. Alia ventre medio quaternas, vt pantheræ: alia binas, vt leænæ. Elephas tantùm sub armis duas: nec in pectore, sed citrà in alis occultas. Nulli in feminibus digitos habentium. Primis genitis in quoq; partu sues primas præbent: eæ sunt faucibus proximæ: & suam quisque nouit in fœtu, quo genitus est ordine, eaque alitur, nec alia: Detracto illa alumno suo sterilescit illico, ac resilit. Vno verò ex omni turba relicto, sola munifex, quæ genito fuerat attributa, descendit. Vrsæ mammas quaternas gerunt. Delphini binas in ima aluo papillas tantùm, nec euidentes, & paulò in obliquum porrectas. Neque aliud animal in cursu lambitur. Et balænæ autem vitulique mammis nutriunt fœtus.

Dela-

De lacte, & vnde caseus non fiat. CAP. XLI.

MVlieri ante septimum mensem profusum lac, inutile. Ab eo mense, quòd vitalis est partus salubre. Plerisq; autem totis mammis, atq; etiam alarum sinu fluit. Cameli lac habent, donec iterum grauescant. Suauissimū hoc existimatur, ad vnam mensuram tribus aquæ additis. Bos ante partum non habet. Ex primo semper à partu colostra fiunt: quæ ni admisceatur aqua, in pumicis modum coeunt duritia. Asinæ prægnantes continuo lactescunt. Pullis earum, vbi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac gustasse lethale est. Genus mali vocatur colostratio. Caseus non fit ex vtrinque dentatis, quoniam eorum lac non coit. Tenuissimū camelis, mox equis: crassissimū asinæ, vt quo coaguli vice vtantur. Conferre aliquid & candori in mulierum cute existimatur. Poppęa certè Domitij Neronis coniux, quingentas secum per omnia trahens fœtas, balnearum etiam solio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoq; cutem credens. Omne autem lac igne spissatur, frigore serescit. Bubulum caseo fertilius, quàm caprinum, ex eadem mensura penè altero tanto. Quæ plures quaternis mammas habent, caseo inutilia, & meliora quæ binas. Coagulum hinulei, leporis, hœdi laudatum. Præcipuum tamen dasypodis, quod & profluuio alui medetur, vnius vtrinque dentatorum. Mirum barbaras gentes, quæ lacte viuāt, ignorare aut spernere tot seculis casei dotem, densantes id alioquin in acorem iucundum, & pingue butyrum: spuma id est lactis, concretiúsque quàm quod serum vocatur. Non omittendum in eo olei vim esse, & barbaros omnes infantésque nostros ita vngi.

De diuersitate caseorum. CAP. XLII.

LAus caseo Romæ, vbi omnium gentium bona cominus iudicantur, è prouintiis Nemausensi præcipua, Lesuræ Gabalicique pagis, sed breuis ac mustęo tantum commendatio. Duobus Alpes generibus pabula sua approbant: Dalmaticæ Docleatem mittunt, Ceutronicæ Vatusicum. Numerosior Apennino. Cebanum hic è Liguria mittit, ouium maximè lactis: Aesinatem ex Vmbria: mixtoque Hetruriæ atq; Liguriæ confinio, Lunensem magnitudine conspicuum: quippe & ad singula millia pondo premitur. Proximum autem vrbi Vestinum, eúmque è Cæditio campo laudatissimum. Et caprarum gregibus sua laus est, recenti maximè, eam augente gratiam fumo: qualis in ipsa vrbe conficitur, cunctis præferendus. Nam Galliarum sapor medicamenti vim obtinet. Trans maria verò Bithynus ferè in gloria est. Inesse pabulis salem, etiam vbi non detur, ita maximè intelligitur, omni in salem caseo senescente: quales redire in musteum saporem, aceto & thymo maceratos, certum est. Tradunt Zoroastrem in desertis caseo vixisse annis viginti, ita temperato, vt vetustatem non sentiret.

Differentia membrorum hominis à cæteris animalibus. CAP. XLIII.

TErrestrium solus homo bipes. Vni iuguli, humeri, cæteris armi: vni vlnę. Quibus animalium manus sunt, intus tantùm carnosæ: extrà neruis & cute constant. Digiti quibusdam in manibus seni. M. Curiatij ex patritia gente filias duas ob id Sedigitas appellatas accepimus, & Volcatium Sedigitum, illustrem in Poetica. Hominis digiti articulos habent ternos, pollex binos, & digitis aduersus vniuersis flectitur: per se verò in obliquum porrigitur, crassior cæteris. Huic minimus mensura par est: duo reliqui sibi, inter quos medius longissimè protenditur. Quibus ex rapina victus quadrupedum, quini digiti in prioribus pedibus, reliquis quaterni. Leones, lupi, canes, & pauca in posterioribus quoque quinos vngues habent, vno iuxta cruris articulū dependente: reliqua, quæ sunt minora, digitos quinos. Brachia non omnibus paria secum. Studioso Thraci in C. Cæsaris ludo notum est dextram fuisse proceriorem. Animalium quædam, vt manibus, vtuntur priorum ministerio pedum: sedentque ad os illis admouentia cibos, vt sciuri.

De simiarum similitudine. CAP. XLIIII.

NAm simiarum genera perfectam hominis imitationem continent, facie, naribus, auribus, palpebris, quas solæ quadrupedum & in inferiore habent gena. Iam mammas in pectore, & brachia, & crura in contrarium similiter flexa: in manibus vngues, digitos, longioremq; medium. Pedibus paulùm differunt. Sunt enim, vt manus, prælongæ, & vestigium palmæ simile faciunt. Pollex quoq; his & articuli, vt homini: ac præter genitale, & hoc in maribus tātùm, uiscera etiam interiora omnia ad exemplar.

De vnguibus. CAP. XLV.

VNgues clausulæ neruorum summæ existimantur. Omnibus hi, quibus & digiti. Sed simiæ imbricati, hominibus lati, & defuncto crescunt: rapacibus vnci: cæteris recti, vt canibus, præter eum qui à crure plerisque dependet. Omnia digitos habent, quæ pedes, excepto elephanto. Huic enim informes numero quidem quinque, in diuisi, ac leuiter discreti, vngulisque haud vnguibus similes, & pedes maiores priores. In posterioribus † articuli breues. Idem poplites intus flectit hominis modo. Cætera animalia in diuersum posterioribus articuli pedibus, quàm prioribus. Nam quæ animal generant, genua ante se flectunt, & suffraginum artus in auersum. Homini genua, & cubita contraria: Item vrsis & simiarum generi, ob id minimè pernicibus. Oua parientibus quadrupedū, croco-

† Legendum videtur, Marculi breues, nō Articuli. ex Aristo. histor. animal. libro. 2. cap. 1. vbi sic habet: καὶ πρὸς τοῖς ὀπισθίοις σκέλεσι σφυρὰ ἔχει βραχέα. Quo in loco Theodorus σφυρὰ malleolos vertit.

crocodilo, lacertis, † priora genua pòst curuantur, posteriora in priorem partem. Sunt autem crura his obliqua, humani pollicis modo. Sic & multipedibus, præterquàm nouissima salientibus. Aues, vt quadrupedes, alas in priora curuant, suffraginem in posteriora. Hominis genibus quædam & religio inest, obseruatione gentium. Hæc supplices attingunt: ad hæc manus tendunt: hæc vt aras, adorant, fortassis quia inest iis vitalitas. Nanque in ipsa genu vtriusque commissura, dextra læuaque à priore parte gemina quædam buccarum inanitas inest: qua perfossa, ceu iugulo, spiritus fugit. Inest & aliis partibus quædam religio: sicut dextra osculis auersa appetitur, in fide porrigitur. Antiquis Græciæ in supplicando mentum attingere mos erat. Est in aure ima memoriæ locus, quem tangentes attestamur. Est post aurem æquè dextram Nemesios, (quæ Dea Latinum nomen ne in Capitolio quidem inuenit) quò referimus tacto ore proximum à minimo digitum, veniam sermonis à diis ibi recondentes. Varices in cruribus viro tantùm, mulieri raró. C. Marium, qui septies Consul fuit, stantem sibi extrahi passum vnum hominem, Oppius author est. Omnia animalia à dextris partibus incedunt, sinistris incubant. Reliqua, vt libitum est, gradiuntur. Leo tantùm & camelus pedatim, hoc est, vt sinister pes non transeat dextrum, sed subsequatur. Pedes homini maximi, fœminis tenuiores in omni genere. Suræ homini tantùm, & crura carnosa. Reperitur apud authores, quendam in Aegypto non habuisse suras. Vola homini tantum, exceptis quibusdam. Nanque & hinc cognomina inuenta, Planci, Plauti, Scauri, Pansæ, sicut à cruribus Vari, Vatiæ, Vatinij: quæ vitia & in quadrupedibus. Solidas habent vngulas, quæ nō sunt cornigera: igitur pro eis telum vngula est illis. Nec talos habent eadem. At quæ bisulca sunt, habent. Iidem digitos habentibus non sunt: neque in prioribus pedibus omnino vlli. Camelo tali similes bubulis, sed minores pauló. Est enim bisulcus discrimine exiguo pes imus, vestigio carnoso, vt vrsi: qua de causa in longiore itinere sine calciatu fatiscunt.

De vngulis. CAP. XLVI.

VNgulæ veterino tantum generi renascuntur. Sues in Illyrico quibusdam locis solidas habent vngulas. Cornigera ferè bisulca. Solida vngula, & bicorne nullum. Vnicorne asinus tantum Indicus: vnicorne & bisulcum oryx. Talos asinus Indicus vnus solidipedum habet. Nam sues ex vtroque genere existimantur, ideo fœdi earum. Hominem qui existimarunt habere, facilè conuicti. Lynx tantùm digitos habentium, simile quiddam talo habet: leo etiamnum tortuosius. Talus autem rectus est in articulo pedis ventre eminens, concaua in vertebra ligatus.

De pedibus auium & vnguibus. CAP. XLVII.

AVium aliæ digitatæ, aliæ palmipedes, aliæ inter vtrunque, diuisis digitis adiecta latitudine. Sed omnibus quaterni digiti, tres in priore parte, vnus à calce. Hic deest quibusdam longa crura habentibus. Iynx sola vtrinque binos habet. Eadem linguam serpentium similem in magnam longitudinem porrigit. Collum circumagit in auersum. Vngues ei grandes, ceu gracculis. † Auium quibusdam grauioribus, in cruribus additi radij. Nulli uncos habentium vngues, longi pedes. Porrectis ad caudam cruribus volant: quibus breues, contractis ad medium. Qui negant volucrem vllam sine pedibus esse, confirmant & apodas habere, & ocen, & drepanin, in eis quæ rarissimè apparent. Visæ iam etiam serpentes anserinis pedibus.

De pedibus insectorum. CAP. XLVIII.

INsectorum pedes primi longiores, duros habentibus oculos, vt subinde pedibus eos tergeant, ceu notamus in muscis. Quæ ex his nouissimos habent longos, saliunt, vt locustæ. Omnibus autem his seni pedes. Araneis quibusdam prælongi accedunt bini. Internodia singulis terna. Octonos & marinis esse diximus, polypis, sepiis, loliginibus, cancris, qui brachia in contrarium mouent, pedes in orbem aut in obliquum. Iidem soli animalium rotundi. Cætera binos pedes duces habent, cancri tantùm quaternos. Quæ hunc numerum pedum excessere terrestria, vt plerique vermes, non infra duodenos habent, aliqua verò & centenos. Numerus pedum impar nulli est. Solipedum crura statim iusta nascuntur mensura: posteà exporrigentia se veriùs, quàm crescentia. Itaque in infantia scabunt aures posterioribus: quod addita ætate non queunt: quia longitudo superficiem corporum solam ampliat. Hac de causa inter initia pasci, nisi submissis genibus non possunt, nec vsque dum ceruix ad iusta incrementa perueniat.

De pumilionibus & genitalibus. CAP. XLIX.

PVmilionum genus in omnibus animalibus est, atque etiam inter volucres. Genitalia maribus quibus essent retro, satis diximus. Ossea sunt lupis, vulpibus, mustelis, viuerris: vnde etiā calculo humano remedia præcipua. Vrso quoque simul atque expirauerit, cornescere aiunt. Camelino arcus intendere, Orientis populis fidissimum. Necnon aliqua gentium quoque in hoc discrimina, & sacrorum etiam, citra perniciem amputantibus Matris Deûm Gallis. Contrà mulierum paucis prodigiosa assimulatio: sicut hermaphroditis vtriusque sexus: quod etiam quadrupedum generi accidisse Neronis principatu primum arbitror. Ostentabat certè hermaphroditas subiunctas carpento suo equas, in Treuerico Galliæ agro repertas: ceu planè visenda res esset, principem terrarum

Y

† *Contrà tradit Arist. li. 2. animal. cap. 1. lacerta & crocodilo, cæterisq́; id genus quadrupedibus oua parientibus tam anteriora, quàm posteriora crura εἰς τὸ πρόσθεν, hoc est, in anteriora flecti. Quo tamen in loco Theodorus videtur legisse, εἰς τ' ὄπισθεν κάμπτεσθαι, vnde vertit, Retro flectuntur.*

† *Legendum, mutata distinctione: Auium quibusdā grauiorib. in cruribus additi radij, sed nulli vncos habentium vngues. Lōgipedes porrectis ad caudam cruribus volant. Consule Arist. lib. 2. Hist. animal. c. 12. vnde totus hic locus est desumptus.*

rum insidere portentis. Testes pecori armentoque ad crura decidui, subus adnexi: delphino prælongi vltima conduntur aluo, & elephanto occulti. Oua parientium lumbis intus adhærent: qualia ocyssima in Venere. Piscibus serpentibusque nulli, sed eorum vice binæ ad genitalia à renibus venæ. Buteonibus terni. Homini tantùm iniuria, aut sponte naturæ franguntur: idque tertium ab hermaphroditis & spadonibus semiuiri genus habent. Mares in omni genere fortiores, præterquàm in pantheris & vrsis.

De caudis. CAP. L.

CAudæ, præter hominem ac simias, omnibus ferè animalibus, & oua gignentibus, pro desiderio corporum: nudæ hirtis, vt apris: paruæ villosis: vt vrsis: prælongis setosæ, vt equis. Amputatæ lacertis & serpentibus renascuntur. Piscium meatus gubernaculi modo regunt: atque etiam in dextram atque læuam motæ, vt remigio quodam impellunt. Lacertis inueniũtur & geminæ. Boum caudis longissimus caulis, atq; in ima parte hirtus. Idem asinis longior, quàm equis, sed setosus veterinis. Leoni infima parte, vt bubus & sorici: pantheris non item: vulpibus & lupis villosus, vt ouibus, quibus procerior. Sues retorquent: canum degeneres sub aluum reflectunt.

De vocibus. CAP. LI.

VOcem non habere, nisi quæ pulmonem & arterias habent, hoc est, nisi quæ spirant, Aristoteles putat. Idcirco & insectis sonum esse, non vocem, intus meante spiritu, & incluso sonante. Alia murmur edere, vt apes: Alia cum tractu stridorem, vt cicadas. Recepto enim duobus sub pectore cauis spiritu, mobili occursante membrana intus, attritu eius sonare viscera, sat notum est. Cætera simul cum volatu & incipere audiri & desinere, vt muscas, apes. Sonum enim attritu & interiore aura, non anima, reddi. Locustas pennarum & feminum attritu sonare, creditur sané. Item aquatilium pectines stridere, cùm volant. Mollia & crusta intecta, nec vocem nec sonum vllum habere. Sed & cæteri pisces, quamuis pulmone & arteria careant, non in totùm sine vllo sono sunt. Stridorem eum dentibus fieri cauillantur. Et is qui caper vocatur, in Acheloo amne, grunnitum habet, & alij de quibus diximus. Oua parientibus sibilus, serpentibus longus, testudini abruptus. Ranis sonus sui generis, vt dictum est, nisi si & in his ferenda dubitatio est, qui mox in ore concipitur, non in pectore. Multum tamen in iis refert & locorum natura. Mutæ in Macedonia traduntur, muti & apri. Auium loquaciores, quæ minores, & circa coitus maximé. Aliis in pugna vox, vt coturnicibus: aliis ante pugnam, vt perdicibus: aliis cùm vicere, vt gallinaceis. Iisdem sua maribus: aliis eadem, vt fœminis, vt lusciniarum generi. Quædam toto anno canunt, quædam certis temporibus, vt in singulis dictum est. Elephas citra nares ore ipso, sternutamento similem elidit sonum, per nares autem tubarum raucitati. Bubus tantùm fœminis vox grauior: in omni alio genere exilior, quàm maribus: in homine etiam castratis. Infantis in nascendo nulla auditur, antequam totus emergat vtero. Primus sermo anniculo est. Semestris locutus est Crœsi filius in crepundiis: quo prodigio totum id concidit regnum. Qui celerius fari cœpere, tardius ingredi incipiunt. Vox roboratur xiiij. anno. Eadem in senecta exilior: neque in alio animalium sæpius mutatur. Mira præterea sunt de voce digna dictu. In theatrorum orchestris scobe aut harena superiecta deuoratur, & in rudi parietum circumiectu, doliis etiam inanibus: currit eadem concauo vel recto parietum spatio, quamuis leui sono dicta verba ad alterum caput perferens, si nulla inæqualitas impediat. Vox in homine magnam vultus habet partem. Agnoscimus ea priùs, quàm cernamus, non aliter quàm oculis: totidemque sunt eæ, quot in rerũ natura mortales, & sua cuique, sicut facies. Hinc illa gentium totque linguarũ toto orbe diuersitas: † hinc tot cantus & moduli flexionesque. Sed ante omnia explanatio animi, quæ nos distinxit à feris, inter ipsos quoque homines discrimen alterum æquè grande, quàm à belluis, fecit.

† hinc tot cantibus moduli flectionesq;. Ex vetust. cod.

De agnascentibus membris, & dicta Aristotelis de vita hominis. CAP. LII.

MEmbra animalibus agnata inutilia sunt, sicut sextus homini semper digitus. Placuit in Aegypto nutrire portentum, binis & in auersa capitis parte oculis hominem, sed iis non cernentem. Miror quidem Aristotelem non modò credidisse præscita vitæ esse aliqua in corporibus ipsis, verumetiam prodidisse. Quæ quanquàm vana existimo, nec sine cunctatione proferenda, ne in se quisque & auguria anxiè quærat: attingam tamen, quæ tantus vir in doctrinis non spreuit. Igitur vitæ breuis signa ponit raros dentes, prælongos digitos, plumbeum colorem, pluresque in manu incisuras, nec perpetuas. Contrà longæ esse vitæ incuruos humeris, & in manu vna duas incisuras longas habentes, & plures quàm xxxij. dentes, auribus amplis. Nec vniuersa hæc (vt arbitror) sed singula obseruat, friuola (vt reor) & vulgò tamen narrata. Addidit morum quoque aspectus simili modo apud nos Trogus, & ipse author seuerissimus: quos verbis eius subiiciam: Frons vbi est magna, segnem animum subesse significat: quibus parua, mobilem: quibus rotunda, iracundum, velut hoc vestigio tumoris apparente. Supercilia quibus porriguntur in rectum, molles significant: quibus iuxta nasum flexa sunt, austeros: quibus iuxta tempora inflexa, derisores: quibus in totum demissa, maleuolos & inuidos. Oculi quibuscunq; sunt longi, maleficos esse indicant. Qui

carnosos

carnosos à naribus angulos habent, malitiæ notam præbent. Candida pars extenta, notam impudentiæ habet: qui identidem operire solent, inconstantiæ. Oricularum magnitudo, loquacitatis & stultitiæ nota est. Hactenus Trogus.

De anima & de halitu animalium, & quæ gustata interimant, & de victu hominis, & quibus de causis non coquatur. CAP. LIII.

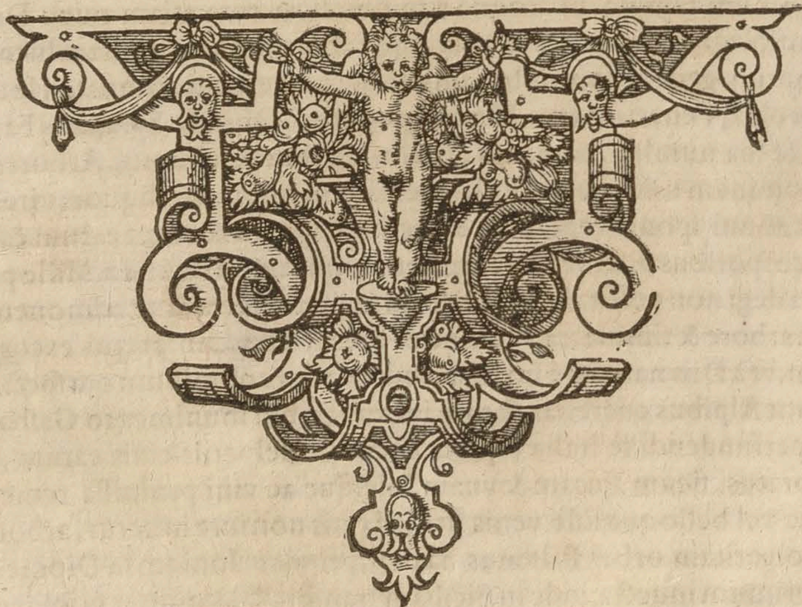
ANimæ leonis virus graue, vrsi pestilens. Contacta halitu eius nulla fera attingit: citiusque putrescunt afflata reliquis. Hominis tantùm natura infici voluit pluribus modis, & ciborum ac dentium vitiis, sed maximè senio. Dolorem sentire non poterat: tactu sensuque omni carebat, sine qua nihil sentitur. Eadem commeabat recens assiduè, exitura supremò, & sola ex omnibus superfutura. Denique hæc trahebatur è cælo. Huius quoque tamen reperta pœna est, vt neq; id ipsum, quo viuitur, in vita iuuaret. Parthorum populis hoc præcipuè, & à iuuenta, propter indiscretos cibos: nanque & vino fœtent ora nimio. Sed sibi proceres medentur grano Assyrij mali, cuius est suauitas præcipua, in esculenta addito. Elephantorum anima serpentes extrahit, ceruorum item vrit. Diximus hominum genera, qui venena serpentium suctu corporibus eximerent. Quin & subus serpentes in pabulo sunt, & aliis venenũ est. Quæ insecta appellauimus, omnia olei aspersu necantur. Vultures vnguento qui fugantur, alios appetunt odores: scarabæi rosam. Quasdam serpentes scorpio occidit. Scythæ sagittas tingunt viperina sanie, & humano sanguine: irremediabile id scelus, mortem illico adfert leui tactu. Quæ animalium pascentur veneno, diximus. Quædã innocua alioquin, venenatis pasta noxia fiunt & ipsa. Apros in Pamphylia & Ciliciæ montosis, salamandra ab his deuorata, qui edère, moriuntur. Nec est intellectus vllus in odore, vel sapore. Et aqua vinumque interimit, salamandra ibi immortua, vel si omnino biberit, vnde potetur: item rana, quam rubetam vocant. Tantum insidiarum est vitæ. Vespæ serpente auidè vescuntur, quo alimento mortiferos ictus faciunt. Ideoque magna differentia est victus: vt in tractu pisce viuentium Theophrastus prodidit, boues quoque pisce vesci, sed non nisi viuente. Homini cibus vtilissimus simplex. Aceruatio saporum pestifera, & condimenta perniciosiora. Difficulter autẽ perficiuntur omnia in cibis acria, nimia, & auidè hausta, & æstate, quàm hyeme, difficilius, & in senecta, quàm in iuuenta. Vomitiones homini ad hæc in remedium excogitatæ, frigidiora corpora faciunt, inimicæ oculis maximè ac dentibus. Somno concoquere corpulentiæ, quàm firmitati, vtilius. Ideo athletas malunt cibos ambulatione perficere. Peruigilio quidem præcipuè vincuntur cibi.

Theophrastus lib. 6. de causis plant. c. 4. scribit vultures vnguento, scarabæos rosa necari. Quãobrem hic, sic legendũ existimo: vultures vnguento quidem fugãtur, alios appetũt odores, scarabæi rosa.

De corpulentia augenda vel minuenda, & quæ gustu famem ac sitim sedent. CAP. LIIII.

AVgescunt corpora dulcibus, atque pinguibus & potu: minuuntur siccis & aridis, frigidisque, ac siti. Quædam animalia & pecudes quoque in Africa, quarto die bibunt. Homini † non vtique septimo letalis inedia: durasse & vltra vndecimum plerosque, certum est. Mori esuriendi semper inexplebili auiditate, animalium vni homini. Quædam rursus exiguo gustu famem ac sitim sedant, conseruantque vires, vt butyrum, hippace, glycyrrhizon. Perniciosissimum autem in omni quidem vita, quod nimium, præcipuè tamen corpori: minuiq; quod grauat, quolibet modo vtilius. Verùm ad reliqua naturæ transeamus.

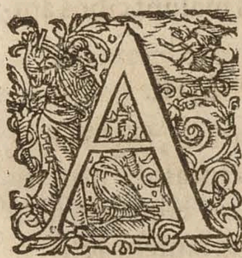
† non ante septimum.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER *DVODECIMVS.*

PROOEMIVM.

Animalium omnium, quæ nosci potuere, naturæ generatim membratimque ita se habent. Restant neque ipsa anima carentia (quandoquidem nihil sine ea viuit) terra edita, vt inde eruta dicantur, ac nullum sileatur rerum naturæ opus. Diu fuere occulta eius beneficia, summumque munus homini datum, arbores syluæque intelligebantur. Hinc primum alimentum, harum fronde mollior specus, libro vestis. Etiamnum gentes sic degunt. Quo magis ac magis admirari subit, ab iis principiis cædi montes in marmora, vestes ad Seras peti: vnionem in Rubri maris profundo, smaragdum in ima tellure quæri. Ad hoc excogitata sunt aurium vulnera: nimirum quoniam parum erat collo crinibusque gestari, nisi infoderentur etiam corpori. Quamobrem sequi par est ordinem vitæ, & arbores ante alia dicere, ac moribus primordia ingerere.

De arborum honore, & quando platanus primùm in Italia, & de natura earum. CAP. I.

HAec fuere numinum templa, priscoque ritu simplicia rura etiam nunc Deo præcellentem arborem dicant. Nec magis auro fulgentia atque ebore simulacra, quàm lucos, & in iis silentia ipsa adoramus. Arborum genera numinibus suis dicata perpetuò seruantur, vt Ioui esculus, Apollini laurus, Mineruæ olea, Veneri myrtus, Herculi populus. Quin & Syluanos Faunosque, & dearum genera syluis, ac sua numina, tanquam & cælo, attributa credimus. Arbores postea blandioribus fruge succis hominem mitigauere. Ex iis recreans membra olei liquor, viresque potus vini: tot denique sapores annui sponte venientes: & mensæ, depugnetur licet earum causa cum feris, & pasti naufragorum corporibus pisces expetantur, etiamnũ tamen secundæ. Mille præterea sunt vsus earum, sine quis vita degi non possit. Arbore sulcamus maria, terrasque admouemus, arbore exædificamus tecta. Ex arbore & simulacra numinum fuere, nondum pretio excogitato belluarum cadaueri, antè, quàm, vt à Diis nato iure luxuriæ, eodem ebore numinum ora spectarentur & mensarum pedes. Produnt Alpibus coercitas, & tum inexuperabili munimento Gallias, hanc primùm habuisse causam superfundendi se Italiæ, quòd Elico ex Heluetiis ciuis earum, fabrilem ob artem Romæ commoratus, ficum siccam & vuam, oleique ac vini præmissa remeans secum tulisset. Quapropter hæc vel bello quæsisse venia sit. Sed quis non iure miretur, arborem vmbræ gratia tantùm ex alieno petitam orbe? Platanus hæc est, per mare Ionium in Diomedis insulam eiusdem tumuli gratia primum inuecta: inde in Siciliam transgressa, atq; inter primas donata Italiæ: & iam ad Morinos vsque peruecta, ad tributarium etiam pertinens solum, vt gentes vectigal & pro vmbra pendant. Dionysius prior, Siciliæ tyrannus, Rhegyum in vrbem transtulit eas, domus suæ miraculum,

miraculum, vbi posteà factum gymnasium: nec potuisse in amplitudinem adolescere, & alias fuisse in Italia, ac nominatim Hispania, apud authores inuenitur. Hoc actum circa captæ vrbis ætatem: tantumque postea honoris increuit, vt mero infuso enutriantur: compertum id maximè prodesse radicibus: docuimusque etiam arbores vina potare. Celebratæ sunt primum in ambulatione Academiæ Athenis cubitorum xxxvj. vnius radice ramos antecedente. Nunc est clara in Lycia gelidi fontis socia amœnitate, itineri apposita, domicilij modo caua lxxx. atque vnius pedum specu, nemoroso vertice, & se vastis protegens ramis, arborum instar, agros longis obtinens vmbris: ac ne quid desit speluncæ imagini, saxea intus crepidinis corona muscosos complexa pumicis: tam digna miraculo, vt Licinius Mutianus ter cos. & nuper prouinciæ eius Legatus, prodendum etiam posteris putarit, epulatum intra eam se cum duodeuicesimo comite, largè ipsa toros præbente fronde, ab omni afflatu securum optantem imbrium per folia crepitus lætiorem, quàm marmorum nitore, picturæ varietate, laquearium auro cubuisse in eadem. Aliud exemplum Caij principis, in Veliterno rure mirati vnius tabulata, laxisque ramorum trabibus scamna patula, & in ea epulati, cùm ipse pars esset vmbræ, xv. conuiuarum ac ministerij capace triclinio, quam cœnam appellauit ille nidũ. Est Gortynæ in insula Creta iuxta fontem platanus vna, insignis vtriusque linguæ monumentis, nunquàm folia dimittens: Statimque ei Græciæ fabulositas superfuit, Iouem sub ea cum Europa concubuisse: ceu verò non alia eius generis in Cypro: sed ex ea primum in ipsa Creta (vt est natura hominum nouitatis auida) platani satæ regenerauere vitium: quandoquidem commendatio arboris eius non alia maior est, quàm Solem æstate arcere, hyeme admittere. Inde in Italiam quoque ac suburbana sua Claudio principe Marcelli Eserníni libertus, sed qui se potentiæ causa Cæsaris libertis adoptasset, spado Thessalicus prædiues, vt meritò dici posset is quoque Dionysius, transtulit id genus. Durantque etiam in Italia portenta terrarum, præter illa scilicet, quæ ipsa excogitauit Italia.

De chamæplatano, & quis primus tonderit viridaria. CAP. II.

Nanque & chamæplatini vocantur coactæ breuitatis: quoniam arborum etiam abortus inuenimus. Hoc quoque ergo in genere pumilionum infelicitas dicta erit. Fit autem & serendi genere, & recidendi. Primus Cn. Matius ex equestri ordine, Diui Augusti amicus, inuenit nemora tonsilia intra hos lxxx. annos.

De peregrinis arboribus, & malo Assyria. CAP. III.

Peregrinæ & cerasi, Persicæque, & omnes quarum Græca nomina aut aliena: sed quæ ex his incolarum numero esse cœpere, dicentur inter frugiferas. In præsentia externas persequemur, à salutari maximè orsi. Malus Assyria, quam alij vocant Medicam, venenis medetur. Folium eius est vnedonis, intercurrentibus spinis. Pomum ipsum aliàs non manditur: odore præcellit foliorum quoque, qui transit in vestes vnà conditus, arcetque animalium noxia. Arbor ipsa omnibus horis pomifera est, aliis cadentibus, aliis maturescentibus, aliis verò subnascẽtibus. Tentauere gentes transferre ad sese propter remedij præstantiam fictilibus in vasis, dato per cauernas radicibus spiramento: qualiter omnia transitura longius, seri arctissimè transferriq; meminisse cõueniet, vt semel quæque dicantur. Sed nisi apud Medos, & in Perside, nasci noluit. Hæc est autem, cuius grana Parthorũ proceres incoquere diximus esculentis, commendandi halitus gratia. Nec alia arbor laudatur in Medis. Lanigeras Serum in mentione gentis eius narrauimus.

De Indiæ arboribus, & quando Romæ primùm ebenus. CAP. IIII.

Item Indiæ arborum magnitudinem. Vnam è peculiaribus Indiæ Virgilius celebrauit ebenum, nusquam alibi nasci professus. Herodotus eam Aethiopiæ intelligi maluit, in tributi vicem regibus Persidis è materie eius centenas phalangas tertio quoque anno pensitasse Aethiopas cum auro & ebore, prodendo. Non omittendum id quoque, vicenos dentes elephantorum grandes, quoniã ita significauit, Aethiopas eadem causa pendere solitos. Tanta ebori authoritas erat vrbis nostræ trecentesimodecimo anno: tunc enim author ille historiam eam condidit Thuriis in Italia. Quò magis mirum est, quod eidem credimus, qui Padum amnem vidisset, neminem ad id tempus Asiæ Græciæque, aut sibi cognitum. Aethiopiæ forma, vt diximus, nuper allata Neroni principi, raram arborem ebenum Meroen vsque à Syene fine imperij, per nongenta xcvj. M. passuum, nullámque aliam nisi palmarum generis esse docuit. Ideo fortassis in tributorum authoritate tertia res fuerit ebenus. Romæ eam Magnus Pompeius in triumpho Mithridatico ostendit. Accendi eam Fabianus negat: vritur tamen odore iucundo. Duo genera eius: rarum id, quod melius, arboreum, trunco enodi, materie nigri splendoris, ac vel sine arte protinus iucundi: alterum fruticosum cytisi modo, & tota India dispersum.

De spina & ficu Indicis. CAP. V.

Ibi & spina similis, sed deprehensa vel lucernis, igni protinus transiliente. Nunc eas exponam, quas mirata est Alexandri Magni victoria, orbe eo patefacto. Ficus ibi exilia poma habet. Ipsa se semper serens, vastis diffunditur ramis: quorum imi adeò in terram curuantur, vt annuo spatio infigantur, nouámque sibi propaginem faciant circa parẽtem in orbem, quodam opere topiario Intra sepem eam æstiuant pastores, opacam pariter & munitã vallo arboris, decora specie subter intuenti,

proculue fornicato ambitu. Superiores eius rami in excelſum emicant, ſyluoſa multitudine, vaſto matris corpore, vt lx. pleræque orbe colligant, vmbra verò bina ſtadia operiant. Foliorum latitudo peltæ effigiem Amazonicæ habet: ea cauſa fructum integens, creſcere prohibet. Raruſque eſt, ne fabæ magnitudinem excedens: ſed per folia ſolibus coctus prædulci ſapore, dignus miraculo arboris: gignitur circa Aceſinem maximè amnem.

De arbore pala, & arboribus Indicis ſine nominibus, & laniferis. CAP. VI.

MAioralia, pomo & ſuauitate præcellentior, quo ſapientes Indorum viuunt. Folium alas auium imitatur, longitudine trium cubitorum, latitudine duûm. Fructum cortice emittit, admirabilem ſucci dulcedine, vt vno quaternos ſatiet. Arbori nomen palæ, pomo arienæ. Plurima eſt in Sydracis, expeditionum Alexandri termino. Eſt & alia ſimilis huic, dulcior pomo, ſed interaneorum valetudini infeſta. Edixerat Alexander, ne quis agminis ſui ad pomum attingeret. Genera arborum Macedones narrauere, maiore ex parte ſine nominibus Eſt & terebintho ſimilis cætera, pomo amygdalis, minore tantùm magnitudine, præcipuæ ſuauitatis. In Bactris vtique hanc aliqui terebinthum eſſe proprij generis potius, quàm ſimilem ei, putauerunt. Sed vnde veſtes lineas faciunt, foliis moro ſimilis, calyce pomi cynorrhodo. Serunt eam in campis: nec eſt gratior vllarum proſpectus. Oliua Indiæ ſterilis, præterquàm oleaſtri fructu.

De piperis arboribus, de garyophyllo, & alijs pluribus. CAP. VII.

PAſſim verò quæ piper gignunt, iuniperis noſtris ſimiles: quanquam in fronte Caucaſi ſolibus oppoſita gigni tantum eas aliqui tradidere. Semina à iunipero diſtant paruulis ſiliquis, quales in faſeolis videmus. Hæ priuſquàm dehiſcant decerptæ toſtæque ſole, faciunt quod vocatur piper longum: paulatim verò dehiſcentes maturitate, oſtendunt candidum piper: quod deinde toſtum ſolibus, colore rugiſque mutatur. Verùm & iis ſua iniuria eſt, atque cæli intemperie carbunculantur, fiúntque ſemina caſſa & inania, quod vocant brechmaſin, ſic Indorum lingua ſignificante abortum. Hæc ex omni genere aſperrimum eſt, leuiſſimumque & pallidum. Gratius nigrum, leniuſq; vtroque candidum. Non eſt huius arboris radix, vt aliqui exiſtimauere, quod vocant zimpiberi, alij verò zingiberi, quanquam ſapore ſimile. Id enim in Arabia atque Troglodytica in villis naſcitur, paruæ herbæ radice candida. Celeriter ea cariem ſentit, quamuis in tãta amaritudine. Pretium eius in libras vj. Piper longum facillimè adulteratur Alexandrino ſinapi. Emitur in libras x. xv. Album x. vij. nigrum x. iiij. Vſum eius adeò placuiſſe mirum eſt. In aliis quippe ſuauitas cepit, in aliis ſpecies inuitauit: huic nec pomi nec baccæ commendatio eſt aliqua: ſola placere amaritudine, & hanc in Indos peti. Quis illa primus experiri cibis voluit? aut cui in appetenda auiditate eſurire non fuit ſatis? Vtrunque ſylueſtre gentibus ſuis eſt, & tamen pondere emitur, vt aurum vel argentum. Piperis arborem iam & Italia habet, maiorem myrto, nec abſimilem. Amaritudo grano eadem quæ piperi muſteo creditur eſſe. Deeſt toſta illa maturitas, ideoque & rugarum coloriſque ſimilitudo. Adulteratur iuniperi baccis mirè vim trahentibus. In pondere quidem multis modis. Eſt etiamnum in India piperis grani ſimile, quod vocatur garyophyllon, grandius fragiliuſque. Tradunt in Indico luco id gigni. Aduehitur odoris gratia. Fert & ſpina piperis ſimilitudinem, præcipua amaritudine, foliis paruis denſiſque cypri modo, ramis trium cubitorum, cortice pallido, radice lata, lignoſaque, buxei coloris. Hæc in aqua cum ſemine excepta in æreo vaſe medicamentum fit, quod vocatur Lycion. Ea ſpina & in Pelio monte naſcitur, adulteratque medicamentum. Item aſphodeli radix aut fel bubulum, aut abſinthium, vel thus, vel amurca. Lycion aptiſſimum medicinæ, quod eſt ſpumoſum. Indi in vtribus camelorum aut rhinocerotum id mittunt. Spinam ipſam in Græcia quidam pyxacanthum Chironium vocant.

De macir, & ſaccaro, & arboribus Arianæ gentis. CAP. VIII.

ET macir ex India aduehitur, cortex rubens radicis magnæ, nomine arboris ſuæ. Qualis ſit ea, incompertum habeo. Corticis melle decocti vſus in medicina ad dyſentericos præcipuus habetur. Saccaron & Arabia fert, ſed laudatius India. Eſt autem mel in harundinibus collectum, gummium modo candidum, dentibus fragile, ampliſſimum nucis auellanæ magnitudine, ad medicinę tantum vſum. Contermina Indis gens Ariana appellatur, cuius ſpina lacrymarum pretioſa, myrrhæ ſimilis, acceſſu propter aculeos anxio. Ibi & frutex peſtilens rhaphani, folio lauri, odore equos inuitante, qui penè equitatu orbauit. Alexãdrum primo introitu: quod & in Gedroſis accidit. Item laurino folio & ibi ſpina tradita eſt, cuius liquor aſperſus oculis, cæcitatẽ infert omnibus animalibus. Necnon & herba præcipui odoris, referta minutis ſerpentibus, quarum ictu protinus moriendum eſſet Oneſicritus tradit in Hyrcaniæ conuallibus ficis ſimiles eſſe arbores, quæ vocentur occhi, ex quibus defluat mel horis matutinis duabus.

De bdellio, & arboribus Perſici maris. CAP. IX.

VIcina eſt Bactriana, in qua bdellium nominatiſſimum. Arbor nigra eſt, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu caprifici naturáque. Gummi alij brochon appellant, alij malachram, alij maldacon. Nigrum verò & in offas conuolutum, hadrobolon. Eſſe autem debet tranſlucidum ſimile ceræ,

le ceræ, odoratum, & cùm fricatur, pingue, gustu amarum citra acorem. In sacris vino perfusum, odoratius. Nascitur & in Arabia, Indiáque, & Media, ac Babylone. Aliqui peraticum vocant ex Media aduectum. Facilius hoc & crustosius, amariusque: at Indicum humidius & gummosum. Adulteratur amygdala nuce. Cætera eius genera cortice scordasti. Ita vocatur arbor æmulo gummi. Sed deprehenduntur (quod semel dixisse & in cæteros odores satis sit) odore, colore, pondere, gustu, igne. Bactriano nidor siccus, multique candidi vngues. Prætereà suum pondus, quod grauius esse aut leuius non debeat. Pretium syncero in libras x. terni. Gentes suprà dictas Persis attingit, Rubro mari (quod ibi Persicum vocauimus) longè in terra æstus agente, mira arborum natura. Nanq; erosæ sale, inuectis derelictisq; similes, sicco litore radicibus nudis polyporũ modo amplexæ steriles harenas spectantur. Eędem mari adueniente fluctibus pulsatę, resistunt immobiles. Quin & pleno æstu operiuntur totæ: apparetq; rerum argumentis asperitate aquarum illas ali. Magnitudo miranda est, species similis vnedonis, pomum amygdalis extrà, intus contortis nucleis.

De arboribus Persicæ insulæ, & lanigeris arboribus. CAP. X.

TYlos insula in eodem sinu est, repleta syluis, quà spectat Orientem, quaque & ipsa æstu maris perfunditur. Magnitudo singulis arboribus fici, flos suauitate inenarrabili, pomum lupino simile, propter asperitatem intactum omnibus animalibus. Eiusdem insulæ excelsiore suggestu lanigeræ arbores alio modo, quàm Serum. His folia infœcunda: quæ, ni minora essent, vitium poterant videri. Ferunt cotonei mali amplitudine cucurbitas, quæ maturitate ruptæ ostendunt lanuginis pilas, ex quibus vestes pretioso linteo faciunt.

De gossampinis, & arboribus ex quibus vestes fiunt, & quibus modis constent arborum fructus. CAP. XI.

ARbores vocant gossampinos, fertiliore etiam Tylo minore, quæ distat x. M. pass. Iuba circa fruticem lanugines esse tradit, linteaque ea Indicis præstantiora. Arabiæ autem arbores, ex quibus vestes faciant, cynas vocari, folio palmæ simili. Sic Indos suæ arbores vestiunt. In Tylis autem & alia arbor floret albæ violæ specie, sed magnitudine quadruplici, sine odore, quod miremur in eo tractu. Est & alia similis, foliosior tamen roseique floris: quem noctu comprimens, aperire incipit Solis exortu, meridie expandit. Incolæ dormire eum dicunt. Fert eadem insula & palmas, oleasque ac vites, & cum reliquo pomorum genere ficos. Nulli arborum folia ibi decidunt. Rigaturque gelidis fontibus, & imbres accipit. Vicina his Arabia flagitat quandam generum distinctionem, quoniam fructus is constat radice, frutice, cortice, succo, lacryma, ligno, surculo, flore, folio, pomo.

De costo, & nardo, & differentijs nardi. CAP. XII.

RAdix & folium Indis est maximo pretio. Radix costi gustu feruens, odore eximio, frutice aliàs inutili. Primo statim introitu amnis Indi in Patale insula, duo sunt eius genera, nigrũ, & quod melius, candicans. Pretium in libras xvj. De folio nardi plura dici par est, vt principali in vnguentis. Frutex est graui & crassa radice, sed breui ac nigra, fragilique, quamuis pingui, situm redolente, vt cyperi, aspero sapore, folio paruo densoque. Cacumina in aristas se spargunt: ideo gemina dote nardi spicas ac folia celebrant. Alterum eius genus apud Gangem nascens, damnatur in totum, ozænitidis nomine, virus redolens. Adulteratur & pseudonardo herba, quæ vbique nascitur crassiore atque latiore folio, & colore languido in candidum vergente. Itẽ sua radice permissa ponderis causa, & gummi, spumaque argenti, aut stibio, cyperiue cortice. Syncerum quidem leuitate deprehenditur, & colore ruffo, odorisque suauitate, & gustu maximè siccante os, sapore iucundo. Pretium spicæ in libras x. c. Folia diuisere annonam: ab amplitudine hadrosphærum vocatur maioribus foliis x. xxx. Quòd minore folio est mesosphærum appellatur: emitur x. lx. Laudatissimum microsphærum è minimis folium: pretium eius x. lxxv. Odoris gratia omnibus maior recentibus. Nardo color qui inueterauerit, nigriori melior. In nostro orbe proximè laudatur Syriacum, mox Gallicum, tertio loco Creticum, quod aliqui agrium vocant, alij phu, folio olusatri, caule cubitali, geniculato, in purpura albicante, radice obliqua villosaque, & imitante auium pedes. Baccaris vocatur nardum rusticum, de quo dicemus inter flores. Sunt autem ea omnia herbæ, præter Indicum. Ex iis Gallicum & cum radice vellitur, abluiturque vino. Siccatur in vmbra, alligatur fasciculis in charta, non multùm ab Indico differens, Syriaco tamen leuiùs. Pretium xiij. In his probatio vna, ne sint fragilia, & arida potiùs, quàm sicca, folia. Cum Gallico nardo semper nascitur herba, quæ hirculus vocatur, à grauitate odoris & similitudine, qua maximè adulteratur. Distat, quòd sine cauliculo est, & quòd minoribus foliis, quodque radicis neque amaræ, neque odoratæ.

De asaro, amomo, amonide & cardamomo. CAP. XIII.

NArdi vim habet & asarum: quod & ipsum aliqui syluestre nardum appellant. Est autem ederæ foliis rotundioribus tantùm mollioribusque, flore purpureo, radice Gallici nardi: Semen acinosum, saporis calidi ac vinosi. Montibus in vmbrosis bis anno floret. Optimum in Ponto, proximum in Phrygia, tertium in Illyrico. Foditur cùm folia mittere incipit, & in sole siccatur, celeriter situm trahẽs ac senescens. Inuenta nuper & in Thracia herba est, cuius folia nihil ab Indico nardo

nardo distant. Amomi vna in vsu est, Indica vite labrusca : vt alij existimauere, frutice myrtuoso, palmi altitudine : capitúrque cum radice, manipulatim leniter componitur, protinus fragile. Laudatur quàm maximè Punici mali foliis simile, nec rugosis, colore ruffo. Secunda bonitas pallido. Herbaceum peius, pessimúmque candidum, quod & vetustate euenit. Pretium vuæ in libras x. lx. friato verò amomo xlviij. Nascitur & in Armeniæ parte, quę vocatur Otene, & in Media, & in Ponto. Adulteratur foliis Punicis, & gummi liquido, vt cohæreat, conuoluatque se in vuæ modum. Est & quæ vocatur amomis, minus venosa atque durior, ac minus odorata: quo apparet, aut aliud esse, aut colligi immaturum. Simile his & nomine & frutice cardamomum, semine oblongo. Metitur eodem modo & in Arabia. Quatuor eius genera: viridissimum ac pingue acutis angulis contumax fricanti, quod maximè laudatur: proximum è ruffo candicans: tertium breuius atque nigrius. Peius tamen varium & facile tritu, odorisque parui: qui verus, costo vicinus esse debet. Hoc & apud Medos nascitur. Pretium optimi in libras duodecim. Cinnamomo proxima gentilitas erat, ni prius Arabiæ diuitias indicari conueniret, causasq́; quæ cognomen illi felicis ac beatæ dedere. Principalia ergo in illa thus, & myrrha: hæc & cum Troglodytis communis.

De thurifera regione. CAP. XIIII.

THura, præter Arabiam, nullis, ac ne Arabiæ quidem vniuersæ. In medio eius ferè sunt Atramitæ pagus Sabæorum, regni Sabota, in monte excelso, à quo octo mansionibus distat regio eorũ thurifera, Saba appellata, quod significare Græci mysterium dicunt: Spectat ortus Solis æstiui, vndique rupibus inuia, & à dextera maris scopulis inaccessa. Id solum è rubro lacteum traditur. Syluarũ longitudo est schœnorum xx. latitudo dimidium eius. Schœnus patet Eratosthenis ratione, stadia xl. hoc est, pass. quinque M. aliqui xxxij. stadia singulis schœnis dedere. Attolluntur colles alti, decurruntq́; & in plana arbores sponte natæ. Terram argillosam esse conuenit, raris fontibus ac nitrosis. Attingunt & Minæi pagus alius, per quos euehitur vno tramite angusto. Hi primi commercium thuris fecere, maximeque exercent: à quibus & Minæum dictum est. Nec prætereà Arabum alij thuris arborem vident, ac ne horum quidem omnes. Ferúntque M M M. non amplius esse familiarum, quæ ius per successiones id sibi vendicent. Sacros vocari ob id, nec vllo congressu fœminarum funerúmque, cùm incidant eas arbores aut metant, pollui: atq; ita religione merces augeri. Quidam promiscuum ius iis populis esse tradunt in syluis: alij per vices annorum diuidi. Nec arboris ipsius quæ sit facies, constat. Res in Arabia gessimus, & Romana arma in magnam partem eius penetrauere : Caius etiam Cæsar Augusti filius inde gloriam petiit: nec tamen ab vllo (quod equidem sciam) Latino arborum etiam tradita est facies. Græcorum exempla variant. Alij folio pyri minore duntaxat, & herbidi coloris, prodidere. Alij lentisco similem subrutilo folio. Quidam terebinthum esse, & hoc visum Antigono regi allato frutice. Iuba rex iis voluminibus, quæ scripsit ad Caium Cæsarem Augusti filium ardentem fama Arabiæ, tradit contorti esse caudicis, ramis aceris maximè Pontici. Succum amygdalæ modo emittere, talesque in Carmania apparere, & in Aegypto satas studio Ptolemæorum regnantium. Cortice lauri esse constat: quidem & foliũ simile dixere. Talis certè fuit arbor Sardibus. Nam & Asiæ reges serendi curam habuerũt. Qui mea ætate legati ex Arabia venerunt, omnia incertiora fecerunt, quod iure miremur virgis etiam thuris ad nos commeantibus: quibus credi potest, matrem quoque teretem enodi fruticare trunco. Meti semel anno solebat, minore occasione vendendi. Iam quæstus alteram vindemiam affert. Prior atque naturalis vindemia circa Canis ortum flagrantissimo æstu, incidentibus quà maximè videatur esse prægnans, tenuissimusque tendi cortex. Laxatur hîc plaga, non adimitur. Inde prosilit spuma pinguis. Hæc concreta densatur, vbi loci natura poscat tegete palmea excipiente, aliubi area circum pauita. Purius illo modo, sed hoc ponderosius. Quod in arbore hęsit, ferro depectitur, ideo corticosum. Sylua diuisa certis portionibus, mutua innocentia tuta est. Neque vllus saucias arbores custodit. Nemo furatur alteri. At hercule Alexandriæ vbi thura interpolantur, nulla satis custodit diligẽtia officinas. Subligaria signantur opifici. Persona adiicitur capiti densus ue reticulus. Nudi emittuntur. Tantò minùs fidei apud nos pœna, quàm apud illos syluæ habent. Autumno legitur ex æstiuo partu. Hoc purissimum, candidum. Secunda vindemia est vere, adeam hyeme corticibus incisis. Ruffum hoc exit, nec comparandum priori. Illud carpheotum, hoc dathiathum vocant. Creditur & nouellæ arboris candidius, sed veteris odoratius. Quidam & in insulis melius putant gigni. Iuba in insulis negat nasci. Quod ex rotunditate guttæ pependit, masculum vocamus, cùm aliàs non ferè mas vocetur, vbi non sit fœmina. Religioni tributum, ne sexus alter vsurparetur. Masculum alij putant à specie testium dictum. Præcipua autem gratia est mammoso, cum hærente lacryma priore consecuta alia miscuit se. Singula hæ manum implere solita inuenio, cùm minore diripiendi auiditate lentius nasci liceret. Græci stagoniam & atomum tali modo appellant, minorem autem orobiam. Micas concussu elisas mannam vocamus. Etiamnum tamen inueniuntur guttæ, quæ tertiam partem minæ, hoc est † xxxix. denariorum pondus æquent. Alexandro Magno in pueritia sine parsimonia thura ingerenti aris, pædagogus Leonides dixerat, vt illo modo, cùm deuicisset thuriferas gentes, supplicaret. At ille Arabia potitus, thure onustam nauem misit ei, exhortatus, vt largè Deos adoraret.

† Quædam exemplaria habent, xxix. denariorum, alia xxviij.

adoraret. Thus collectum Sabotam camelis conuehitur, porta ad id vna patente. Digredi via capitale leges fecere. Ibi decimas Deo, quem vocant Sabin, mensura, non pondere, sacerdotes capiūt. Nec antè mercari licet: inde impensæ publicæ tolerantur. Nam & benignè certo itinerum numero Deus hospites pascit. Euehi non potest, nisi per Gebanitas: itaque & horum regi penditur vectigal. Caput eorum Thomna abest à Gaza nostri litoris in Iudæa oppido lxxx.xxvij. mill. pass. quod diuiditur in mansiones camelorum lxij. Sunt & quæ sacerdotibus dantur portiones, scribisque regum certæ. Sed præter hos & custodes, satellitesque, & hostiarij, & ministri populantur. Iam quacunque iter est, alibi pro aqua, alibi pro pabulo, aut pro mansionibus, variisque portoriis pendunt, vt sumptus in singulos camelos denariûm DCLXXXVIII. ad nostrum litus colligat: iterumque imperij nostri publicanis penditur. Itaque optimi thuris libra xvj. pretium habet: secunda xv. tertia xiiij. Apud nos adulteratur resinæ candidæ gemma perquàm simili: sed deprehenditur, quibus dictum est, modis. Probatur candore, amplitudine, fragilitate, carbone, vt statim ardeat. Item ne dentem recipiat potius, quàm in micas frietur.

De myrrha, & arboribus myrrhæ. CAP. XV.

MYrrham in iisdem syluis permixta arbore nasci tradidere aliqui, plures separatim. Quippe multis in locis Arabiæ gignitur, vt apparebit in generibus. Conuehitur & ex insulis laudata, petuntque eam etiam ad Troglodytas Sabæi transitu maris. Satiua quoque prouenit, multum syluestri prælata. Gaudet rastris atque ablaqueationibus, melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinque cubita, nec sine spina, caudice duro & intorto, crassiore quàm thuris, & ab radice etiam, quàm reliqua sui parte. Corticem læuem similemque vnedoni: scabrum alij spinosumque dixere. Folium oliuæ, verùm crispius, & aculeatum. Iuba olusatri. Aliqui similem iunipero, scabriorem tantùm spinisque horridam, folio rotundiore, sed sapore iuniperi. Necnon fuere, qui è thuris arbore vtrunque nasci mentirentur. Inciduntur bis & ipsæ, iisdemque temporibus, sed à radice vsque ad ramos, qui valent. Sudant autem sponte priùs, quàm incidantur, stacten dictam, cui nulla præfertur. Ab hac satiua, & in syluestri quoque melior æstiua. Non dant ex myrrha portiones Deo, quoniam & apud alios nascitur. Regi tamen Gebanitarū quartas partes eius pendunt. Cæterò passim à vulgo coemptam in folles confarciunt, ipsique vnguentarij digerunt haud difficulter odoris atque pinguedinis argumentis.

De generibus myrrhæ, & natura, & pretio eius. CAP. XVI.

GEnera complura: Troglodytica syluestriū prima. Sequens Minæa, in qua & Atramitica est, & Ausaritis Gebanitarū regno. Tertia Dianitis. Quarta collatitia. Quinta Sembracena, à ciuitate regni Sabæorum mari proxima. Sexta, quam Dusaritin vocant. Est & candida vno tantùm loco, quæ in Messalū oppidum confertur. Probatur Troglodytica pinguitudine, & quòd aspectu aridior est, sordidaq; ac barbara, sed acrior cæteris. Sembracena prædictis caret vitiis, ante alias hilaris, sed viribus tenuis. In plenū autem probatio est minutis glebis, nec rotundis, in concretu albicantis succi & tabescentis: vtq; fracta candidos vngues habeat, gustu leniter amara. Secunda bonitas intus variæ. Pessima intus nigra: peior si etiam foris. Pretia ex occasione ementiū varia. Stactæ verò à vj. ad l. Satiuæ summum ad xxij. Erythrææ ad xvj. Hanc volunt Arabicam intelligi. Troglodyticæ nucleo ad xiij. eius verò quam odorariam vocant, ad xiiij. Adulteratur lentisci glebis, & gummi. Item cucumeris succo amaritudinis causa, sicut ponderis spuma argenti. Reliqua vitia deprehenduntur sapore gummis dente lentescentis. Fallacissimè autem adulteratur Indica myrrha, quæ ibi de quadam spina colligitur. Hoc solùm peius India affert facili distinctione: tantò deterior est.

De masticbe, ladano, & bruta, enhæmo, & strobo, & de styrace. CAP. XVII.

ERgo transit in mastichen, quæ & ex alia spina fit in India, itemque in Arabia: lamam vocat. Sed mastiche quoque gemina est: quoniam & in Asia Græciaque reperitur herba radice folia emittens, & carduum similem malo, seminis plenum: lacrymaque erumpit incisa parte summa, vix vt dignosci possit à mastiche vera. Necnon & terra in Ponto est, bituminis similior. Laudatissima autem Chia candida, cuius pretium in libras xx. nigræ verò xij. Chia è lentisco traditur gigni gummi modo. Adulteratur, vt thura, resina. Arabia etiamnum & ladano gloriatur: fortè casuq; hoc, & iniuria fieri odoris, plures tradidere. Capras maleficum aliàs frondibus animal, odoratorum verò fruticum appetentius, tanquàm intelligant pretia, carpere germinum caules prædulci liquore turgentes, distillantemque ab his casus mistura succum improbo barbarum villo abstergere. Hunc glomerari puluere, incoqui Sole. Et ideo in ladano caprarum pilos esse. Sed hoc non alibi fieri, quàm in Nabatæis, qui sunt ex Arabia contermini Syriæ. Recentiores ex authoribus strobon hoc vocant: traduntque syluas Arabum pastu caprarum infringi, atque ita succum villis inhærescere: verum autem ladanum Cypri insulæ esse: vt obiter quæque genera odorum dicantur, quamuis non terrarum ordine. Similiter hoc & ibi fieri tradunt, & esse œsypum hircorum barbis genibusq; villosis inhærens, sed ederæ flore deroso, pastibus matutinis, cùm est rorulenta Cypros. Deinde nebula sole discussa, puluerem madentibus villis adhærescere, atque ita ladanum depecti. Sunt qui herbam in Cypro, ex qua id fiat, ledam appellent: etenim illi ledanum vocant. huius pingue insidere:

itaque attractis funiculis herbam eam conuolui, atque ita offas fieri. Ergo in vtraque gente bina genera, terrenum & factitium. Id quod terrenum est, friabile: factitium, lentum. Necnon & fruticem esse dicunt in Carmania, & super Aegyptum per Ptolemæos translatis plantis: aut (vt alij) generante & id thuris arbore: colligique, vt gummi, inciso cortice, & caprinis pellibus excipi. Pretia sunt laudatissimo in libras † asses xl. Adulteratur myrti baccis, & aliis animalium sordibus. Synceri odor debet esse ferus, & quodammodo solitudinem redolens: ipsum visu aridum, tactu statim mollescere, accensum fulgere, odore iucundo gratum. Myrtata deprehenduntur, crepitantque in igne. Prætereà syncero calculi potius è rupibus inhærent, quàm puluis. In Arabia & olea dotatur lacryma, qua medicamentum conficitur, Græcis enhæmon dictum, singulari effectu contrahendis vulnerum cicatricibus. In maritimis eæ fluctibus æstuque operiuntur. Nec baccæ nocetur, cùm constet & in foliis salem relinqui. Hæc sunt peculiaria Arabiæ: & pauca præterea communia, alibi dicenda, quoniam in iis vincitur. Peregrinos ipsa mirè odores & ad exteros petit. Tanta mortalibus suarum rerum satietas est, & alienarum auiditas. Petunt igitur in Helimæos arborem brutam, cupresso fusæ similem, exalbidis ramis, iucundi odoris accensam, & cum miraculo historiis Claudij Cæsaris prædicatam. Folia eius inspergere potionibus Parthos tradit. Odorem esse proximum cedro, fumumq; eius cōtra ligna alia remedio. Nascitur vltra Pasitigrin in finibus oppidi Sitacæ, monte Zagro. Petunt & in Carmanos arborem strobum ad suffitus, perfusam vino palmeo accendentes. Huius odor redit à cameris ad solum iucundus, sed aggrauans capita, citra dolorem tamen. Hoc somnum ægris quærunt. His commerciis Carras oppidum aperuere, quod est illis nundinarium. Inde Gabbam omnes petere solebant, dierum xx. itinere, & Palæstinam Syriam. Posteà Characem peti cœptum, ac regna Parthorum ex ea causa, author est Iuba. Mihi ad Persas etiam prius ista portasse, quàm in Syriam aut Aegyptum, videntur, Herodoto teste, qui tradit singula millia talentum thuris annua pensitasse Arabas regibus Persarum. Ex Syria reuehunt styracem, acri odore eius in focis abigentes suorum fastidium. Cæterò, non alia ligni genera sunt in vsu, quàm odorata: cibosq; Sabæi coquunt thuris ligno, alij myrrhæ, oppidorum vicorumque non alio, quàm ex aris, fumo atque nidore. Ad hunc ergo sanandum vrunt styracem in pellibus hircinis, suffiuntque tecta. Adeò nulla est voluptas, quæ non assiduitate sui fastidium pariat. Eundem ad serpentes fugandas vrunt, in odoriferis syluis frequentissimas.

† *Aliàs, asseres xxx.*

De felicitate Arabiæ. CAP. XVIII.

NOn sunt eorum cinnamomum aut casia: & tamen Felix appellatur Arabia, falsa & ingrata cognominis, quæ hoc acceptum superis ferat, cùm plus ex eo inferis debeat. Beatam illam fecit hominum etiam in morte luxuria, quæ Diis intellexerat genita, adhibens vrendis defunctis. Periti rerum asseuerant, non ferre tantum annuo fœtu, quantum Nero princeps nouissimo Poppææ suæ die concremauerit. Aestimentur posteà toto orbe singulis annis tot funera, aceruatimque congesta honori cadauerum, quæ Diis per singulas micas dantur. Nec minus propitij erant mola salsa supplicantibus, imò verò (vt palàm est) placatiores. Verùm Arabiæ etiamnū felicius mare est. Ex illo nanque margaritas mittit. Minimaque computatione millies centena millia sestertiûm annis omnibus India & Seres peninsulaque illa imperio nostra adimunt. Tantò nobis deliciæ & fœminæ constant. Quota enim portio ex illis ad Deos quæso iam vti ad inferos pertinet?

De cinnamomo, & xylocinnamomo, & casia. CAP. XIX.

CInnamomum & casias fabulosa narrauit antiquitas, princépsue Herodotus, auium nidis, & priuatim phœnicis, in quo situ Liber pater educatus esset, ex inuiis rupibus arboribusque decuti, carnis quam ipsæ inferrent pondere, aut plumbatis sagittis. Item casiam circa paludes propugnante vnguibus diro vespertilionum genere, aligerisque serpentibus: his commentis augentes rerum pretia. Commutata verò fabula est, ad meridiani solis repercussus inenarrabilem quendam vniuersitatis halitum è tota peninsula existere, tot generum auræ spirante concentu, Magniq; Alexandri classibus Arabiam odore primùm nuntiatam in altū. Omnia falsa, siquidem cinnamomum, idemq; cinnamum, nascitur in Aethiopia Troglyditis connubio permixta. Ij mercantes id à cōterminis, vehunt per maria vasta ratibus, quas neque gubernacula regant, neq; remi trahant vel impellant, non vela, non ratio vlla adiuuet, cùm omnium instar ibi sint homo tantùm & audacia. Præterea hybernum mare exigunt circa brumam, Euris tum maximè flantibus. Hi recto cursu per sinus impellunt, atque à promontorij ambitu Argeste deferunt in portum Gebanitarum, qui vocatur Ocila. Quamobrem illi maximè id petunt, produntque vix quinto anno reuerti negotiatores, & multos interire. Contrà reuehunt vitrea, & ahena, vestes, fibulasque cum armillis ac monilibus. Ergo negotiatio illa fœminarū maximè fide constat. Ipse frutex duûm cubitorū altitudine amplissimus, palmique minimus, iiij. digitorum crassitudinis, statim à terra sex digitis surculosus, arido similis. Cùm viret non odoratus, folio origani, siccitate gaudens, sterilior imbre, cæduæ naturæ. Gignitur in planis quidem, sed densissimis in vepribus rubísque, difficilis collectu. Metitur non nisi permiserit Deus. Iouem hunc intelligunt aliqui: Assabinum illi vocant. xliiij. boum caprarumque & arietum extis impetratur venia cædendi. Non tamen aut ante ortum Solis, aut post occasum licet.

licet. Sarmenta haſta diuidit ſacerdos, Deoque partem ponit: reliquum mercator in naſſas condit. Eſt & alia fama, cum Sole diuidi, ternaſque partes fieri, dein ſorte cremia diſcerni: quodq; Soli ceſſerit relinqui, ac ſponte conflagrare. Præcipua bonitas virgultorum tenuiſſimis partibus, ad longitudinem palmi. Secunda proximis breuiore menſura, atq; ita ordine. Viliſſimum, quod radicibus proximum, quoniam ibi minimum corticis, in quo ſumma gratiæ. Qua de cauſa præferuntur cacumina, vbi plurimus cortex. Ipſum verò lignũ in faſtidio eſt propter origani acrimoniã: xylocinnamomũ vocatur. Pretiũ eſt in libras xx. Quidã cinnami duo genera tradidere, candidius, nigriusque. Quondam præferebatur candidũ, nunc contrà nigrum laudatur: atq; etiã varium præferunt candido. Certiſſima tamen æſtimatio, ne ſit ſcabrũ, atq; vt inter ſeſe tritũ tardè frietur. Damnatur in primis molle, aut cui albet cortex. Ius eius Gebanitarũ rege ſolo proficiſcitur: is edicto mercatu vendit. Pretia quondam fuere in libras denariûm mille. Auctum id parte dimidia eſt, incenſis, vt ferũt, ſyluis ira barbarorum. Id acciderítne ob iniquitatem præpotentiũ, an forte, non ſatis conſtat. Auſtros ibi tam ardentes flare, vt æſtatibus ſyluas accendãt, inuenimus apud authores. Coronas ex cinnamo interraſili auro incluſas, primus omniũ in templis Capitolij atq; Pacis dicauit Imperator Veſpaſianus Auguſtus. Radicem eius magni ponderis vidimus in palatij templo, quod fecerat Diuo Auguſto coniux Auguſta, aureæ pateræ impoſitã: ex qua guttæ editæ annis omnibus in grana durabantur, donec id delubrum incendio conſumptum eſt. Frutex & caſia eſt, iuxtaq; cinnami campos naſcitur, ſed in montibus craſſiore ſarmento, tenui cute veriùs, quàm cortice, quem contra atq; in cinnamo leuari & exinaniri pretium eſt. Amplitudo fruticis trium cubitorum. Colos triplex. Cùm primùm emicat, candidus pedali menſura: deinde rubeſcit addito ſemipede: vltra nigricans. Hæc pars maximè laudatur, ac deinde proxima: damnatur verò candida. Conſecant ſurculos longitudine binûm cubitorum. Mox præſuunt recentibus coriis quadrupedum ob id interemptarũ, vt iis putreſcentibus vermiculi lignum erodant, & excauent corticem tutum amaritudine. Probatur recens maximè, & quæ ſit odoris molliſſimi, guſtúve quàm maximè feruens potiùs, quàm lento tepore leniter mordens, colore purpureo, quæque plurima minimum ponderis faciat, breui tunicarum fiſtula, & non fragili. Lactam vocant talem barbaro nomine. Alia eſt balſamodes, ab odore ſimili appellata, ſed amara, ideoque vtilior medicis, ſicut nigra vnguentis. Pretia nulli diuerſiora. Optimę in libras x.l. cæteris x.v.

De iſocinnamo, & cancamo, ac taro. CAP. XX.

HIs addidere mangones, quam daphnoiden vocãt, iſocinnamon cognominatã: pretiumq; eius faciunt x.ccc. Adulteratur ſtyrace, & propter ſimilitudinem corticũ lauri tenuiſſimis ſurculis. Quin & in noſtro orbe ſeritur: extremoq; in margine imperij, quà Rhenus alluit, viuit in aluearijs apum ſata. Color abeſt ille torridus ſole, & ob id ſimul idem odor. Ex confinio caſiæ cinnamiq; & cancamum ac tarum inuehitur, ſed per Nabatæos Troglodytas, qui conſidere ex Nabatæis.

De ſericato, & gabalio, & de myrobalano. CAP. XXI.

EO comportatur & ſerichatum, & gabalium, quæ intra ſe conſumunt Arabes, noſtro orbi tantùm nominibus cognita, ſed cum cinnamo caſiaque naſcentia. Peruenit tamen aliquando ſerichatum, & in vnguenta additur ab aliquibus. Permutatur in libras x.vj. Myrobalanum Troglodytis, & Thebaidi, & Arabiæ quæ Iudæam ab Aegypto diſterminat, commune eſt, naſcens vnguento, vt ipſo nomine apparet. Quo item indicatur & glandem eſſe arboris, helio tropio, quam dicemus inter herbas, ſimili folio. Fructus magnitudine auellanæ nucis. Ex his in Arabia naſcens Syriaca appellatur, & eſt candida. Contrà in Thebaide nigra. Præfertur illa bonitate olei quod exprimitur: ſed copia Thebaica. Inter hæc Troglodytica viliſſima eſt. Sunt qui Aethiopicam iis prẹferant, glandem nigrã ac pinguem, nucleoq; gracili, ſed liquore, qui exprimitur, odoratiori, naſcentem in campeſtribus. Aegyptiã pinguiorem eſſe, & craſſiori cortice rubentem: & quãuis in paluſtribus naſcatur, breuiorem ſiccioremq;. E diuerſo Arabicã viridem ac tenuiorem: & quoniam ſit montoſa, ſpiſſiorem. Longè autem optimã Petræam, ex quo diximus oppido, nigro cortice, nucleo candido. Vnguentarij autem tantùm cortices premunt: medici nucleos, tundentes affuſa eis paulatim calida aqua.

De phœnicobalano, & calamo odorato. CAP. XXII.

MYrobalano in vnguentis ſimilem proximumque vſum habet palma in Aegypto, quæ vocatur adipſos, viridis, odore mali cotonei, nullo intus ligno. Colligitur autem paulò antè, quàm incipiat matureſcere. Quod relinquitur, phœnicobalanus vocatur, & nigreſcit, veſcentesque inebriat. Myrobalano pretiũ in libras x. bini. Inſtitores & fæcem vnguenti hoc nomine appellant. Calamus quoq; odoratus in Arabia naſcens, communis Indis atq; Syriæ eſt: in qua vincit omnes, à noſtro mari centum L. ſtadiis. Inter Libanum montem, aliumq; ignobilem, non (vt quidam exiſtimauere) Antilibanum, in conualle modica iuxta lacum, cuius paluſtria æſtate ſiccantur, tricenis ab eo ſtadiis calamus & iuncus odorati gignuntur. Sanè enim dicamus & de iunco, quamuis alio herbis dicato volumine, quoniam tamen hic vnguentorum materia tractatur. Nihil ergo à cæteris ſui generis differunt aſpectu: ſed calamus præſtantior odore, ſtatim è longinquo inuitat, mollior tactu, meliorque qui minus fragilis, & qui aſſulosè potius quàm raphani modo frangitur. Ineſt fiſtulæ ara-

neum,quod vocant florem.Præstantior est,cui numerosius.Reliqua probatio,vt niger sit. Damnatur alibi.Melior,quò breuior & crassior,lentusque in frangendo.Calamo pretium in libras xj.iunco xv. Traduntque iuncum odoratum & in Campania inueniri. Discessimus à terris Oceanũ spectantibus ad conuexas in nostra maria.

De Hammoniaco,& sphagno. CAP. XXIII.

ERgo Aethiopiæ subiecta Africa Hammoniaci lacrymam stillat in harenis suis: inde & nomine etiam ab Hammonis oraculo,iuxta quod gignitur arbor,quam metopion vocant, resinæ modo aut gummi.Genera eius duo.Thrauston,masculi thuris similitudine, quod maximè probatur. Alterum pingue & resinosum,quod phyrama appellant. Adulteratur harenis, velut nascendo apprehensis.Igitur quàm minimis glebis probatur,& quàm purissimis.Pretium optimi in libras † asses xl. Sphagnos infra eos situs in Cyrenaica prouincia maximè probatur. Alij bryon vocant. Secundum locum obtinet Cyprius,tertium Phœnicius. Fertur & in Aegypto nasci: quin & in Gallias nec dubitauerim.Sunt enim hoc nomine cani arborũ villi,quales in quercu maximè videmus, sed odore præstantes.Laus prima candidissimis atque altissimis,secunda rutilis,nulla nigris. Et in insulis plerisque nati improbantur,omnesque quibus palmarum,atque non suus odor sit.

† *Asses xxx.*

De cypro,& aspalatho,& maro. CAP. XXIIII.

CYprus in Aegypto est arbor ziziphi foliis,semine coriandri, flore candido odorato. Coquitur hoc in oleo,premiturque postea quod Cyprus vocatur. Pretium ei in libras quinque.Optimũ habetur è Canopica in ripis Nili nata:secundum Ascalone Iudææ:tertium Cypro insula odoris suauitate. Quidam hanc esse dicunt arborem,quæ in Italia ligustrum vocetur. In eodem tractu aspalathos nascitur,spina candida,magnitudine arboris modicæ flore rosæ. Radix vnguentis expetitur. Tradunt,in quocunque frutice curuetur arquus cælestis, eandem, quæ sit aspalatho, suauitatem odoris existere,sed in aspalatho inenarrabilem quandam. Quidam eum Erysisceptrum vocant, alij sceptrum:probatio eius in colore ruffo vel igneo,tactuque spisso,& odore castorei. Permutantur in libras xv. In Aegypto nascitur & maron,peius quàm Lydium,maioribus foliis ac variis. Illa breuia ac minuta & odorata.

De balsamo,& opobalsamo,& xylobalsamo,& styrace,& galbano. CAP. XXV.

SEd omnibus odoribus præfertur balsamum,vni terrarum Iudææ concessum, quondam in duobus tantum hortis,vtroque regio,altero iugerum xx. non amplius,altero pauciorum. Ostendere arbusculam hanc vrbi Imperatores Vespasiani. Clarumque dictu à Pompeio Magno: in triumpho arbores quoque duximus. Seruit nunc hæc, & tributa pendit cum sua gente, in totum alia natura,quàm nostri externique prodiderant. Quippe viti similior est,quàm myrto. Malleolis seri dicitur, nuper vincta, vt vitis: & implet colles vinearum modo, quæ sine adminiculis se ipsæ sustinent. Tondetur similiter fruticans, ac rastris nitescit, properatque nasci, intra tertium annum fructifera. Folium proximum rutæ, perpetua coma. Sæuiere in eandem Iudæi,sicut in vitam quoque suam. Contra defendère Romani,& dimicatum pro frutice est. Seritque nunc eam fiscus: nec vnquam fuit numerosior, aut procerior. Proceritas intra bina cubita subsistit. Arbori tria genera. Tenui & capillacea coma, quod vocant eutheriston. Alterum scabro aspectu, incuruum, fruticosum,odoratius:hoc trachy appellant. Tertium eumeces, quia est reliquis procerius, læui cortice. Huic secunda bonitas, nouissima eutheristo. Semen eius vino proximum gustu, colore ruffum,nec sine pingui:peius in grano,quod leuius atque viridius. Ramus crassior, quàm myrto. Inciditur vitro,lapide,osseisve cultellis. Ferro lædi vitalia odit.Emoritur protinus,eadem amputari superuacua patiens.Incidentis manus libratur artifici temperamẽto, ne quid vltra corticem violet.Succus è plaga manat,quem opobalsamũ vocãt,suauitatis eximiæ,sed tenui gutta, ploratu lanis parua colligitur in cornua.Ex iis nouo fictili cõditur crassiori similis oleo,& in musto candida. Rubescit deinde,simulq; durescit è translucido. Alexandro Magno res ibi gerente, toto die æstiuo vnã concham impleri iustum erat. † Omni verò fœcunditate è maiore horto cõgios senos, minore singulos,cùm duplo rependebatur argento.Nunc etiam singularum arborum largior vena, ter omnibus percutitur æstatibus,posteà deputatur.Et sarmenta quoq; in merce sunt.DCCC.amputatio ipsa surculusque vænit intra quintum demum annũ. Xylobalsamũ vocatur, & coquitur in vnguentis. Pro succo ipsum substituère officinæ.Corticis etiam ad medicamenta pretium est. Præcipua autem gratia lacrymæ,secunda semini,tertia cortici,minima ligno. Ex hoc buxosum est optimum, quod est odoratissimum:è semine autem maximum & ponderosissimum, mordens gustu, feruensque in ore. Adulteratur Petræo hyperico, quod coarguitur magnitudine, inanitate, longitudine, odoris ignauia,sapore piperis.Lacrymæ probatio,vt sit pinguis,tenuis,ac modicè ruffa,& in fricando odorata. Secundus candido colos,peior viridis crassusque,pessimus niger. Quippe, vt oleum senescit. Ex omni incisura maximè probatur,quod antè semen fluxit.Et aliàs adulteratur semine suo, vixq; maleficium deprehenditur gustu amariore. Esse enim debet lenis, non subacidus, odore tantùm austerus Vitiatur & oleo rosæ,cyperi,lentisci,balani,terebinthi,myrti,resina,galbano,cera Cypria, prout quæque res fuit.Nequissimè autem gummi,quoniam ipsum quoque inhærescit manu inuersa,&

† *Anni verò fœcunditate è maiore horto congios senos singulis annis, cum & duplo &c.*

fa,& in aqua fidit: quæ probatio eius gemina est. Debet fyncerum & inhærescere: sed hoc & gummi addita fragili crusta euenit. Et gustu deprehenditur. Carbone verò, quod cera resinaque adulteratum est, nigriori flamma. Nam melle mutatum statim contrahit muscas. Præterea synceri densatur in tepida aqua gutta sidens ad ima vasis: adulterata olei modo innatat: & si metopio vitiata est, circulo candido cingitur. Summa probatio est, vt lac coagulet, in veste maculas non faciat: nec manifestior alibi fraus. Quippe millibus denarium sextarij empti: vendente fisco trecenis denariis væneunt. In tantum expedit augere liquorem. Xylobalsamo pretium in libras vi. Proxima Iudææ Syria supra Phœnicen styracem gignit, circa Gabala & Marathunta & Casium Seleuciæ montem. Arbor est eodem nomine, cotoneo malo similis, lacrymæ ex austero iucundioris, intus similitudo harundinis, succo prægnans. In hanc circa Canis ortum aduolant pennati vermiculi erodentes: ob id in scobe sordescit. Styrax laudatur post suprà dicta ex Pisidia, Sidone, Cypro, Cilicia, Creta minimè. Ex Amano Syriæ medicis, sed vnguentariis magis. Colos in quacunq; natione præfertur ruffus, & pinguiter lentus: deterior furfurosus, & cano situ obductus. Adulteratur cedri resina vel gummi, aliàs melle, aut amygdalis amaris: omniaque ea deprehenduntur gustu. Pretium optimo xix. Exit & in Pamphylia, sed aridior, minusque succosus. Dat & galbanum Syria in eodem Amano monte è ferula, quam eiusdem nominis resinæ modo stagonitin appellant. Quod maximè laudant, cartilaginosum, purum ad similitudinem Hammoniaci, minimeque lignosum. Sic quoq; adulteratur faba sagapeno. Syncerum si vratur, fugat nidore serpentes. Permutatur in libras v. Medicinæ hoc tantùm.

De panace, & spondylio, & malobathro. CAP. XXVI.

PAnacem & vnguentis eadem gignit, nascentem & in Psophide Arcadiæ, circaque Erymanthi fontes, & in Africa, & in Macedonia: ferula sui generis v. cubitorum, foliis primò quaternis, mox senis in terra iacentibus, ampla magnitudine rotundis, & cacumine verò oleagineis, semine in muscariis dependente, vt ferulæ: Excipitur succus inciso caule messibus, radice in autumno. Laudatur candor eius coacti. Sequens pallido statera. Niger color improbatur. Pretium optimo in libras bini asses. Ab hac, ferula differt quæ vocatur spondylion, foliis tantùm, quia sunt minora & platani diuisura, Non nisi in opacis gignitur. Semen eodem nomine silis speciem habet, medicinæ tantùm vtile. Dat & & malobathron Syria, arborem folio conuoluto, arido colore: ex quo exprimitur oleum ad vnguenta, fertiliore eiusdem Aegypto. Laudatius tamen ex India venit. In paludibus ibi gigni tradunt lentis modo, odoratius croco, nigricans, scabrumque, quodam salis gustu. Minus probatur cãdidum. Celerrimè situm in vetustate sentit. Sapor eius nardo similis esse debet sub lingua. Odor verò in vino suffervefacti antecedit alios. In pretio quidem prodigio simile est, à singulis ad ccc. peruenire libras: oleum autem ipsum in libras lx.

De oleo omphacio. CAP. XXVII.

OLeum & omphacium est. Fit duobus generibus, & totidem modis, ex olea, & vite: olea adhuc alba expressa: deterius ex druppa: ita vocatur priusquam cibo matura sit, iam tamen colorem mutans Differentia, quòd hoc viride est, illud candidum. E uite fit psythia aut amminea, cùm sint acini ciceris magnitudine ante Canis ortum. In prima lanugine demetitur vua, eiusque melligo. Reliquum corpus sole coquitur. Nocturni rores cauentur. In fictili condita melligo colligitur: subin de Cyprio ære seruatur. Optima, quæ ruffa, acriorque, & aridior. Pretium omphacio in libras vi. Fit & alio modo, cùm in mortariis vua immatura teritur: siccataq; in sole, posteà digeritur in pastillos.

De bryo & œnanthe, & de elate arbore, & cinnamo caryopo. CAP. XXVIII.

EOdem & bryon pertinet, vua populi albæ. Optima circa Gnidum aut Cariam, in sitientibus aut siccis asperisq;: secunda in Lyciæ cedro. Eòdem & œnanthe pertinet. Est autem vitis labruscæ vua. Colligitur, cùm floret, id est, cùm optimè olet. Siccatur in vmbra substrato linteo, atque in cados conditur. Præcipua ex Parapotamia: secunda ab Antiochia, atque Laodicea Syriæ, tertia ex montibus Medicis. Hæc vtilior medicinæ. Quidam omnibus iis præferunt eam, quæ in Cypro insula nascitur. Nam quæ in Africa fit, ad medicos tantùm pertinet, vocaturque massaris. Omnis autem ex alba labrusca præstantior, quàm è nigra. Est præterea arbor ad eadem vnguenta pertinens, quam alij elatem vocant, quod nos abietem, alij palmam, alij spathen. Laudatur Hammoniaca maximè, mox Aegyptia. Dein Syriaca, duntaxat in locis sitientibus odorata, pingui lacryma, quæ in vnguenta additur ad domandum oleum. In Syria gignitur & cinnamum, quod caryopon appellant. Hic est succus nuci expressus, multum à surculo veri cinnami differens, vicina tamen gratia. Pretium in libras asses quadraginta.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER *DECIMVSTERTIVS.*

PROEMIVM.

HACTENVS in odoribus habent pretia syluæ: erantque per se mira singula: iuuítque luxuriam ea omnia miscere, & è cunctis vnum odorem facere: ita reperta sunt vnguenta.

De vnguentis, & quando primùm sunt cognita nobis, & de compositione. CAP. I.

QVis primus inuenerit non traditur. Iliacis temporibus non erant: nec thure supplicabatur: Cedri tantùm & citri suorum fruticum in sacris fumo conuolutum nidorem verius, quàm odorem, nouerant, iam rosæ succo reperto. Nominatur enim id quoque in olei laude. Persarum esse debet gentis vnguentium. Illi madent eo, & accersita commendatione, ingluuie natum virus extinguunt. Primùm, quod equidem inueniam, castris Darij regis expugnatis, in reliquo eius apparatu Alexander cepit scrinium vnguentorum. Posteà voluptas eius à nostris quoque inter laudatissima atque etiam honestissima vitæ bona admissa est. Honósque is & ad defunctos pertinere cœpit. Quapropter plura de eo dicemus. Quæ ex his non erunt fruticum, ad præsens nominibus tantùm indicabuntur: natura verò eorum suis reddetur locis. Vnguentis cognomina dedere aliis patriæ, aliis succi, aliis arbores, aliis causæ. Primumque id scire conuenit, mutatam authoritatem, & sæpius trãsisse gloriam. Laudatissimum fuit antiquitus in Delo insula, posteà Mendesium. Nec mistura & compositione tantùm hoc accidit: sed iidem succi variè alibi atque alibi ad quælibet prçualuere, aut degenerauere. Irinum Corinthi diu maximè placuit, posteà Cyzici: simili modo rhodinum Phaseli: quam gloriam abstulere Neapolis, Capua, Præneste. Crocinum in Solis Ciliciæ diu maximè laudatum, mox Rhodi. Oenanthinum in Cypro, deinde in Aegypto præpositum, posteà Adramyttio. Amaracinum in Coo: posteà eodem loco prælatum est Melinum. Cyprinum in Cypro, deinde in Aegypto, vbi Mendesium & Metopium subitò gratius factum est. Mox hæc abstulit Phœnice, & Cyprini laudem Aegypto reliquit. Panathenaicon suum Athenæ perseueranter obtinuere. Fuerat & pardalium in Tarso: cuius etiam compositio & mistura obliterata est. Narcissinum quoque ex flore narcissi desiit componi. Ratio faciendi duplex: succus, & corpus. Ille olei generibus ferè constat, hoc odorum. Hæc stymmata vocant, illa hedysmata. Tertius inter hæc est colos, multis neglectus. Huius causa adduntur cinnabari & anchusa. Sal aspersus olei naturam coërcet. Quibus anchusa adiecta est, sal non additur. Resina aut gummi adiiciuntur ad continendum odorem in corpore. Celerrimè is euanescit atque defluit, si non sint hæc addita. Vnguentorum expeditissimum fuit, primúmque, vt verisimile est, è bryo & balanino oleo, de quibus suprà diximus. Increuit deinde Mendesium, balanino resina mista, magisq; etiamnum Metopio. Oleum hoc est, amygdalis amaris expressum in Aegypto. Cui addidere omphacium, cardamomum, iuncũ, calamum, mel, vinum, myrrham, semen balsami, galbanum, resinam terebinthinam. Et è vilissimis quidem hodie est, ob id creditum & id in vetustissimis esse, quod constat oleo myrteo, calamo, cupresso,

presso,cypro,lentisco,malogranati cortice. Sed diuulgata maximè vnguenta crediderim rosa, quæ plurima vbique gignitur. Itaque simplicissima rhodini mistura diu fuit, additis omphacio flore rosæ,crocino,cinnabari,calamo,melle, iunco,salis flore aut anchusa,vino. Similis ratio & in crocino, additis cinnabari,anchusa, vino. Similis & in sampsuchino,admistis omphacio,calamo. Optimum hoc in Cypro & Mitylenis, vbi plurima sampsuchus. Miscentur & viliora genera olei è myrto, lauro,quibus additur sampsuchinum,lilium, fœnumgræcum, myrrha, casia, nardum, iuncus, cinnamomũ. E malis quoq; cotoneis & strutheis fit oleum(vt dicemus)melinum,quod in vnguenta transit, admistis omphacio,cyprino, sesamino,balsamo,iunco,casia,abrotano. Susinum tenuissimum omnium est. Constat ex liliis,balano,calamo,melle cinnamomo,croco,myrrha,aspalatho. Et idem cyprinum ex cypro,& omphacio,& cardamomo,calamo,aspalatho,abrotano. Aliqui & in cyprinum addunt myrrham & panacen. Hoc optimum Sidone, mox Aegypto,si non addatur sesaminum oleum. Durat & quadriennio. Excitatur cinnamomo. Telinum fit ex oleo recenti,cypero,calamo, meliloto,fœnogræco,melle, melino,maro,amaraco. Hoc erat celeberrimum Menandri Poetæ Comici ætate. Posteà multo successit propter gloriam appellatum megalium, ex oleo balanino, balsamo, calamo,iunco,xylobalsamo,casia,resina. Huius proprietas, vt ventiletur in coquendo, donec desinat olere. Rursus refrigeratum,odorem suum capit. Singuli quoque succi nobilia vnguenta faciũt. In primis malobathrum, posteà iris Illyrica, & Cyzicena amaracus. Herbarij in vtraque pauca, sed alia alij miscent:qui plurima, alterutri mel, salis florem, omphacium, agni folia, panacem, externa omnia & prodigiosa. Cinnamino adiicitur balaninum oleum,xylobalsamum,calamus,iuncus,balsami semina,myrrha,mel odoratum. Vnguẽtorum hoc crassissimum. Pretia ei à xxxv. ad x.ccc. Nardinum siue foliatum constat omphacio, balanino,iunco,costo, nardo, amomo, myrrha, balsamo. In hoc genere conueniet meminisse, herbarum, quæ nardum Indicum imitentur, species nouem à nobis esse dictas: tanta materia adulterandi est. Omnia autem acutiora fiunt costo, amomo, quæ maximè nares feriunt: crassiora myrrha suauioraque:medicinæ autem vtiliora croco: acerrima per se amomo. Hoc & capitis dolores facit. Quidam satis habent aspergere,quæ sunt pretiosissima, cæteris decoctis, impendio parcentes: sed non eadem est vis, nisi vnà decoctis. Myrrha & per se vnguentum facit sine oleo, stacte duntaxat:alioquin nimiam amaritudinẽ affert. Cyprino viride fit, susino vnguinosum,Mendesio nigrũ,rhodino candidũ,myrrha pallidũ. Hæc sunt antiquæ inuẽtionis genera,& posteà officinarũ furta. Nunc dicetur cumulus ipse deliciarum, & summa authoritas rei.

Quod vnguentum regale vocetur,& quæ diapasmata,& qualiter seruentur. CAP. II.

Ergo regale vnguentum, appellatum, quoniam Parthorum regibus ita temperatur, constat myrobalano,costo,amomo,cinnamomo,comaro,cardamomo,nardi spica,maro,myrrha, casia,styrace,ladano,opobalsamo,calamo iuncoque Syrio,œnanthe,malobathro,serichato,cypero, aspalatho,panace,croco,cypro,amaraco,colato melle, vino. Nihilque eius rei causa in Italia victrice omnium,in Europa verò tota,præter irin Illyricam,& nardum Gallicum,gignitur. Nam vinum, & rosa,& myrti folia oleumque, communia ferè omnium terrarum intelliguntur. Siccis odoribus constant,quæ diapasmata vocantur. Nam fæcem vnguenti magma appellant. Inter omnes potentissimus odor, quisquis nouissimè additur. Vnguenta optimè seruantur in alabastris, odores in oleo: quod diuturnitati eorum tantò vtilius,quantò pinguius, vt ex amygdalis. Et ipsa vnguenta vetustate meliora. Sol inimicus his, quamobrem in vmbra coquuntur plumbeis vasis. Experimentũ eorum inuersa manu capitur, ne carnosæ partis calor vitiet.

Quanta in vnguentis luxuria, & quando primùm Romanis in vsu. CAP. III.

Haec est materia luxus è cunctis maximè superuacui. Margaritæ enim gemmæque ad hæredem tamen transeunt:vestes prorogant tempus:vnguenta illico expirant, ac suis moriuntur horis. Summa commendatio eorum, vt transeunte fœmina odor inuitet etiam aliud agentes. Exceduntque quadringenos denarios libræ. Tanti emitur voluptas aliena. Etenim odorem qui gerit,ipse non sentit. Sed & hæc aliqua differentia signanda sunt. In M. Ciceronis monumentis inuenitur, vnguenta gratiora esse, quæ terram, quàm quæ crocum sapiant: quando etiam corruptissimo in genere magis tamen iuuat quædam ipsius vitij seueritas. Sed quosdam crassitudo maximè delectat spissum appellantes: linique iam non solùm perfundi vnguentis gaudent. Vidimus etiam vestigia pedum tingi:quod M. Othonem monstrasse Neroni principi ferebant. Quæso vt qualiter sentiretur,iuuaretque ab ea parte corporis? Necnon aliquem ex priuatis audiuimus iussisse spargi parietes balinearum vnguento, atque Caium principem solia temperari: ac ne principale videatur hoc bonum, & posteà quendam ex seruis Neronis. Maximè tamen mirum est, hanc gratiam penetrasse & in castra. Aquilæ certè ac signa, puluerulenta illa & custodiis horrida, iunguntur festis diebus:vtinámque dicere possemus, quis primus instituisset. Ita est, nimirum hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicere aquilæ. Ista patrocinia quærimus vitiis, vt per hoc ius sumantur sub casside vnguenta. Quando id primum ad Romanos penetrauerit, non facilè dixerim. Certum est Antiocho rege Asiaque deuictis,vrbis anno quingentesimo sexagesimoquinto,P. Liciniũ Crassum,L. Iulium Cæsarẽ Censores edixisse,ne quis venderet vnguenta exotica: sic enim appellauere. At hercule iam

iam quidam etiam in potus addunt: tantique amaritudo eſt, vt odore prodigo fruantur ex vtraque parte corporis. L. Plotium, L. Planci bis Conſulis Cenſoriſque fratrem, proſcriptum à Triumuiris, in Salernitana latebra vnguenti odore proditum conſtat: quo dedecore tota abſoluta proſcriptio eſt. Quis enim non merito iudicet periiſſe tales? Cæterùm terrarum omnium Aegyptus accommodatiſſima vnguentis: ab ea Campania eſt, copia roſæ.

De palmis, & natura earum, & generibus. CAP. IIII.

IVdæa verò inclyta eſt vel magis palmis: quarum natura nunc dicetur. Sunt quidem & in Europa, vulgoque Italia, ſed ſteriles. Ferunt in maritimis Hiſpaniæ fructum, verùm immitem: dulcem in Africa, ſed ſtatim euaneſcentem. Contrà in Oriente ex his vina, gentiumque aliquibus panis: plurimis verò etiam quadrupedum cibus. Quamobrem iure dicentur externæ. Nulla eſt in Italia ſponte genita, nec in alia parte terrarum, niſi in calida: frugifera verò nuſquam, niſi in feruida. Gignitur leui ſabuloſáque terra, maiore in parte & nitroſa. Gaudet & riguis, totóque anno bibere cùm amet, anno ſitienti. A fimo quidam etiam lædi putant: & Aſſyriorum pars aliqua, ſi non riuis miſceatur. Genera earum plura: & prima fruticem non excedentia: ſterilem hunc, aliubi & ipſum fertilem, breuique ramorum orbe folioſum. Tectorij vicem hic parietibus, pleriſque in locis præſtat contra aſpergines. Procerioribus ſylua arbore ex ipſa, foliorum aculeo fruticante circa totas pectinatim, quas ſylueſtres intelligi neceſſe eſt. Incerta tamen libidine etiam mitioribus ſe miſcent. Reliquæ teretes atque proceræ, denſis gradatiſque corticum pollicibus, vt orbibus, faciles ſe ad ſcandendum Orientis populis præbent, vtilem ſibi arboriſque induuiis circulum mira pernicitate tum homine ſubeunte. Coma omnis in cacumine: & pomum eſt, non inter folia, vt in cæteris, ſed ſuis inter ramos palmitibus racemoſum, vtraque natura vuæ atque pomi. Folia cultrato mucrone, lateribus in ſeſe bifidatis, bellas primùm demonſtrauere gemmas: nunc ad funes vitiliumque nexus & capitum leuia vmbracula finduntur. Arboribus, imò potius omnibus quæ terra gignat, herbiſq; etiam, vtrunque ſexum eſſe diligentiſſimi naturę tradunt. Quod in plenum ſatis ſit dixiſſe hoc in loco. Nullis tamen arboribus manifeſtius. Mas in palmite floret, fœmina citra florem germinat tantùm ſpinæ modo. Vtriſque autem prima naſcitur pomi caro: poſteà lignum intus, hoc eſt ſemen eius. Argumentum, quod paruæ ſine hoc reperiuntur in eodem palmite. Eſt autem oblongum, non, vt oliuis, orbiculatum. Præterea cæſum à dorſo puluinata fiſſura, & in aluo media pleriſque vmbilicatum, vnde primum ſpargitur radix. Seritur autem pronum, & bina iuxta compoſita ſemina, ſupérq; totidem, quoniam infirma ſingulis planta eſt: quaternæ coaleſcunt. Multis candidíſque lignum hoc à carnibus diſcernitur tunicis, aliis corpori adhęrentibus: laxéque diſtans, tantùm cacumini filio adhęret. Caro matureſcit anno. Quibuſdam tamen in locis, vt in Cypro, quanquam ad maturitatē non perueniat, grato ſapore dulcis eſt: folium ibi latius, fructúſque reliquis rotundior: nec vt deuoretur corpus, verùm vt expuatur, ſucco modò expreſſo. Et in Arabia languidè dulces traduntur eſſe palmæ: quanquam Iuba apud Scenitas Arabas præfert omnibus ſaporibus, quam vocant dabulan. Cæterò non ſine maribus gignere fœminas ſponte edito nemore confirmant: circáque ſingulos plures nutare in eum pronas blandioribus comis. Illum erectis hiſpidum, afflatu viſúque ipſo & puluere etiā reliquas maritare. Huius arbore exciſa viduas pòſt ſterileſcere fœminas. Adeóque eſt Veneris intellectus, vt coitus etiam excogitatus ſit ab homine, ex maribus flore ac lanugine, interim verò tantùm puluere inſperſo fœminis. Seruntur autem palmæ & trunco, duûm cubitorum longitudine, à cerebro ipſo arboris viridi fiſſuris diuiſo atque defoſſo. Et ab radice auulſæ vitalis eſt ſatus, & ramorum tenerrimis. In Aſſyria, ipſa quoque arbor ſtrata in ſolo humido tota radicatur, ſed in frutices, non in arborem. Ergo plantaria inſtituunt, anniculaſque transferunt, & iterum bimas. Gaudent enim mutatione ſedis. verna alibi, in Aſſyria autem circa Canis ortum. Nec ferro attingunt ibi nouellas: ſed religant comas, vt in altitudinem exeant. Robuſtas deputant craſſitudinis gratia, ſemipedales ramorum reliquentes truncos, qui deciſi alibi necant matrem. Diximus ſalſum ab his ſolum diligi. Ergo vbi non eſt tale, ſalem aſpergunt, non radicibus, ſed longius paulo. Quædam in Syria & Aegypto in binos diuidunt ſe truncos: in Creta & ternos, quædam & in quinos. Ferunt ſtatim in trimatu. In Cypro verò, Syria, Aegypto, quadrimæ aliæ, aliæ quinquennes, altitudine hominis, nullo intus pomi ligno, quamdiu ſunt nouellæ, ob id ſpadonum accepto nomine. Genera earum multa. Sterilibus ad materias, operumque lautiora vtitur Aſſyria, & tota Perſis. Sunt & cæduæ palmarum quoque ſyluæ, germinantes rurſus ab radice ſucciſæ. Dulcis Medulla earum in cacumine, quod cerebrum appellant: exemptáque viuunt, quod non aliæ. Vocantur autem chameropes, folio latiore ac molli, ad vitilia vtiliſſimo. Copioſæ in Creta, ſed magis in Sicilia. E palmis prunæ viuaces, igniſq; lentus. Fructiferarum aliis breuius lignum in pomo, aliis longius: his mollius, illis durius: quibuſdā oſſeum lunatúmque, dente contra faſcinantes religione politum. Aliud pluribus veſtitum paucioribusúe tunicis: aliud craſſioribus tenuioribusúe. Ita fiunt vndequinquaginta genera, ſi quis omnium perſequi velit nomina etiam barbara, vinorumque ex iis differētias. Clariſſimæ omnium, quas regias appellauere ab honore: quoniam regibus tantùm Perſidis ſeruabantur, Babylone natæ vno in horto Bagou. Ita enim vocant ſpadones: qui apud eos etiam regnauere. Hortus ille nunquàm

niſi

nisi dominantis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem syagri, proximamque margarides. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis, quàm balanis, similiores. Quare & nomen à margaritis accepere. Vna earum arbor in Chora esse traditur, vna & syagrorum. Mirúmq; de ea accepimus, cùm phœnice aue, quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepisse, emori ac renasci ex seipsa: erátque, cùm hæc proderem, fertilis. Ipsum pomum grande, durum, horridum, & à cæteris generibus distans sapore ferino, quem fermè in apris nouimus; euidentissiméque causa est nominis. Quarta authoritas sandalidum, à similitudine appellatarum. Iam in Aethiopiæ fine quinq; earũ nec plures arbores tradunt, nõ raritate magis, quàm suauitate mirabiles. Ab his caryotæ maximè celebrantur, & cibo quidem, sed & succo vberrimæ. Ex quibus præcipua vina Orienti, iniqua capiti, vnde pomo nomen. Sed vt copia ibi atque fertilitas, ita nobilitas in Iudæa, nec in tota, sed Hierichunte maximé. Quanquàm laudatæ & Archelaide, & Phaselide, atque Liuiade, gentis eiusdem conuallibus. Dos his præcipua succo pingui lactentibus, quodamque vini sapore in melle prædulci. Sicciores in hoc genere Nicolai, sed amplitudinis præcipuæ, quaterni cubitorum longitudinem efficiunt. Minus speciosæ, sed sapore caryotarum sorores, ob hoc adelphides dictæ, proximam suauitatem habent, non tamen eandem. Tertium ex his genus pateton, nimio liquore abundat: rumpitque se pomi ipsius, etiam in sua matre, ebrietas, calcatis similis. Suum genus è ficciore turba dactylis, prælonga gracilitate curuatis interim. Nam quos ex his honori Deorum dicamus, Chydæos appellauit Iudæa, gens contumelia numinum insignis. In totum arentes Thebaides atque Arabicæ, macroque corpore exiles, & assiduo vapore torrentes, crustam veriùs, quàm cutem, obducunt. In ipsa quidem Aethiopia friatur (tanta est siccitas) & farinæ modo spissatur in panem. Gignitur autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomo rotundo, sed maiore, quàm mali, amplitudine: Cycas vocant. Triennio maturescunt. Semperque frutici pomũ est subnascente alio. Thebaidis fructus extẽplo in cados cõditur, cum sui ardoris anima: ni ita fiat, celeriter expirat: marcescitq; non retostus furnis. Ex reliquo genere plebeiæ videntur. Syri & Iuba tragemata appellant. Nam in aliqua parte Phœnices Ciliciæq;, populari etiam nomine à nobis appellantur balani. Eorũ quoq; plura genera. Differunt figura rotunditatis aut proceritatis. Differunt & colore, nigriores ac rubentes. Nec pauciores ficu traduntur colores. Maximè tamen placent candidi. Distant & magnitudine, prout multi cubitũ effecere. Quidam sunt non ampliores faba. Seruantur hi demum, qui nascuntur in salsis atque sabulosis, vt in Iudæa, & Cyrenaica Africa. Non item in Aegypto, Cypro, Syria, & Seleucia Assyriæ. Quamobrem sues, & reliqua animalia ex his saginãtur. Vitiati aut vetusti eius pomi signum est, decidisse candidam verrucam, quæ racemo adhæserit. Alexandri milites palmis viridibus strangulati sunt. In Gedrosis id factum est pomi genere, alibi copia euenit. Est enim tanta musteis suauitas, vt finis mandendi non nisi periculo fiat.

De Syriæ arboribus. CAP. V.

SYria præter hanc peculiares habet arbores. In nucum genere pistacia nota. Prodesse aduersus serpentium traduntur morsus, & potu & cibo. In ficorum autem caricas, & minores eius generis, quæ cottana vocant. Item pruna in Damasco monte nata, & myxa: vtranque iam familiarem Italiæ. Ex myxis in Aegypto & vina fiunt. Iuniperi similem habent Phœnices & cedrum minorem. Duo eius genera, Lycia & Phœnicia. Differunt folio. Nam quæ durum, acutum, spinosum habet, oxycedros vocatur, ramosa & nodis infesta. Altera odore præstat. Fructum ferunt myrti magnitudine, dulcem sapore. Et maioris cedri duo genera. Quæ floret, fructum non fert. Frugifera non floret: & in ea antecedentem fructum occupat nouus. Semen eius cupresso simile. Quidam cedrelaten vocant. Ex hac resina laudatissima. Materiæ verò ipsi æternitas. Itaque & simulacra deorum ex ea factitauerunt. Cedrinus est Romæ in delubro Apollo Sosianus, Seleucia aduectus. Cedro similis in Arcadia est arbor: in Phrygia frutex vocatur.

De terebintho. CAP. VI.

SYria & terebinthum habet. Ex his mascula est sine fructu. Fœminarum duo genera. Alteri fructus rubet lentis magnitudine, alteri pallidus. Cum vite maturescit, non grandior faba, odore iucundior, tactu resinosus circa Idam Troadis. Sed in Macedonia breuis arbor hæc atque fruticosa, in Damasco Syriæ magna. Materies ei admodũ lenta, ac fidelis ad vetustatem, eximij ac nigri splendoris: flos racemosus oliuæ modo, sed rubens: folia densa. Fert & folliculos emittentes quædã animalia, ceu culices, lentoremque resinosum, qui & cortice erumpit. Etiã rhus Syriæ mascula fert, sterili fœmina, folio vlmi paulo longiore & piloso, foliorum inter se semper contrariis pediculis, gracili breuique ramo. Pelles candidæ conficiuntur iis. Semen lenti simile, cùm vua rubescit, quod vocatur rhus, medicamentis necessarium.

De Ficu Aegyptia, & Cypria. CAP. VII.

ET in Aegypto multa genera, quæ non alibi. Ante omnia ficus, ob id Aegyptia cognominata. Arbor moro similis folio, magnitudine, aspectu. Pomum fert non ramis, sed caudice ipso. Idq; ipsum ficus est prædulcis, sine granis interioribus, perquàm fœcundo prouentu, scalpendo tantùm ferreis vnguibus: aliter non maturescit. Sed cùm factum est quarto die demetitur, alio subnascente:

ſepteno ita numeroſa partu, per ſingulas æſtates multo lacte abundante. Subnaſcitur, etiam ſi non ſcalpatur, fœtus quater æſtate, prioremque expellit immaturum. Materies proprij generis inter vtiliſſimas. Cæſa ſtatim ſtagnis mergitur. Hoc eſt eius ſiccari. Et primò ſidit, poſtea fluitare incipit: certoque ſugit eam alienus humor, qui aliam omnem rigat. Cùm innatare cœpit, tempeſtiuæ habet ſignum. Huic ſimilis quadantenus quæ vocatur Cypria ficus in Creta. Nam & illa in caudice ipſo fert pomum, & ramis, cùm in craſſitudinem adoleuere. Sed hæc germina emittit ſine vllis foliis radicis ſimilia. Caudex arboris ſimilis populo, folium vlmo. Fructus quaternos fundit: toties & germinat. Sed groſſus eius nō matureſcit, niſi inciſura emiſſo lacte. Suauitas & interiora fici, magnitudo ſorbi.

De Ceraunia ſiliqua. CAP. VIII.

Similis his ſiliqua, quam Iones cerauniam vocant: trunco & ipſa fertilis, ſed pomo ſiliquæ. Ob id quidam Aegyptiam ficum dixere, errore manifeſto. Non enim in Aegypto naſcitur, ſed in Syria Ioniaque, & circa Gnidum, atq; in Rhodo, ſemper comantibus foliis, flore candido, cum vehementia odoris: plantigera imis partibus, & ideo ſuperficie flaueſcens, ſuccum auferente ſobole. Pomo antecedentis anni circa Canis ortus detracto, ſtatim alterum parit: poſtea florem, per Arcturū hyeme fœtus enutriente.

De Perſica Aegypti, & ſpina Aegyptia. CAP. IX.

Aegyptus & perſicam arborem ſui generis habet, ſimilem pyro, folia retinentem. Fertilitas aſſidua ei, ſubnaſcente craſtino fructu. Maturitas Eteſiarum afflatu. Pomum longius pyro, incluſum amygdalæ putamine & corio colore herbido: ſed vbi nux illi, huic pomum, differens breuitate ac mollitie: & quamuis blandiatur prædulcis ſuauitas, innocuum. Materies bonitate, firmitudine, nigritia quoque nihil differens à loto. Simulacra ex ea factitauere, non eadem gratia, quàm fideli materie, vt ex arbore quam balanum appellauimus, magna ex parte contorta. Naualis itaque tantùm eſt. At è diuerſo cuci in magno honore, palmæ ſimilis, quādo & eius foliis vtuntur ad textilia. Differt, quòd in brachia ramorum ſpargitur. Pomo magnitudo, quæ manum impleat, color fuluus, commendabilis ſucco ex auſtero dulci. Lignum intus grande, firmæque duritię, ex quo velares detornant annulos. In eo nucleus dulcis, dum recens eſt. Siccatus dureſcit ad infinitum, vt mandi non poſſit, niſi pluribus diebus maceratus. Materies criſpioris elegantiæ, & ob id Perſis gratiſſima. Nec minus ſpina celebratur in eadem gente duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat, ob id vtiliſſima nauium coſtis. Candida facilè putreſcit. Aculeus ſpinarum & in foliis. Semen in ſiliquis, quo coria perficiuntur gallæ vice. Flos & coronis iucundus, & medicamentis vtilis. Manat & gummi ex ea. Sed præcipua vtilitas, quòd cæſa anno tertio reſurgit. Circa Thebas hæc, vbi & quercus, & Perſica, & oliua, ccc. à Nilo ſtadiis ſylueſtri tractu, & ſuis fontibus riguo.

De pruno, & arboribus circa Memphim. CAP. X.

Ibi & prunus Aegyptia, non diſſimilis ſpinæ proximè dictæ, pomo meſpili, matureſcens bruma, nec folia dimittens. Lignum in pomo grande, ſed corpus ipſum natura copiaque meſſium inſtar incolis. Purgatum enim tundunt, ſeruantque eius offas. Sylueſtris fuit circa Memphim regio tam vaſtis arboribus, vt terni nequirent vel circumplecti, vnius peculiari miraculo, nec pomū propter, vſúmve aliquem, ſed euentum. Facies enim ſpinæ folia habet ceu pennas, quæ tactis ab homine ramis, cadunt protinus, ac poſteà renaſcuntur.

De gummi generibus, & papyro. CAP. XI.

Gummi optimum eſſe ex Aegyptia ſpina conuenit, vermiculatum, colore glauco, purum, ſine cortice, dentibus adhærens. Pretium eius in libras x. III. Deterius ex amygdalis amaris & ceraſo, peſſimum ex prunis. Fluit & ex vitibus, infantium hulceribus aptiſſimum. & aliquando ex olea dentium dolori: vlmo etiam in Coryco monte Ciliciæ, ac iunipero, ad nihil vtile: ex vlmi verò gummi & culices ibi enaſcuntur. Fit & ſarcocolla (ita vocatur arbor) gummi vtiliſſimum pectoribus ac medicis, ſimile pollini thuris: & ideo candidum, quàm ruffum, melius. Pretium eius, quod ſuprà. Nondū paluſtria attigimus, nec frutices amniū. Prius tamen, quàm digrediāmur ab Aegypto, & papyri natura dicetur, cùm chartæ vſu maximè humanitas vitæ conſtet & memoria. Et hanc Alexandri Magni victoria repertam, author eſt M. Varro, condita in Aegypto Alexandria. Anteà nō fuiſſe chartarum vſum: in palmarum foliis primò ſcriptitatum: deinde quarundam arborum libris. Poſteà publica monumenta plumbeis voluminibus, mox & priuata linteis confici cœpta, aut ceris. Pugillarium enim vſum fuiſſe etiam ante Troiana tempora inuenimus apud Homerum. Illo verò prodente, ne terram quidem ipſam totam fuiſſe, quæ nunc Aegyptus intelligitur, cum in Sebennytico ſaltem eius nomo omnis charta naſcatur: poſteà adaggeratam Nilo. Siquidem à Pharo inſula, quæ nunc Alexandriæ ponte iungitur, noctis dieique velifico nauigij curſu terram fuiſſe prodidit. Mox æmulatione circa bibliothecas regū Ptolemæi & Eumenis, ſupprimente chartas Ptolemæo, idem Varro membranas Pergami tradidit repertas. Poſteà promiſcuè patuit vſus rei, qua conſtat immortalitas hominum. Papyrum ergo naſcitur in paluſtribus Aegypti, aut quieſcentibus Nili aquis, vbi euagatæ ſtagnāt, duo cubita nō excedente altitudine gurgitū, brachiali ra-

dicis obliquæ craſſitudine, triangulis lateribus, decem non amplius cubitorum longitudine in gracilitatem faſtigiatum, thyrſi modo cacumen includens. Semine nullo, aut vſu eius alio, quàm floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ pro ligno vtuntur: nec ignis tantùm gratia, ſed ad alia quoq; vtenſilia vaſorum. Ex ipſo quidem papyro nauigia texunt: & è libro vela, tegetesque, nec non & veſtem, etiam ſtragulam, ac funes. Mandunt quoque crudum decoctumque, ſuccum tantùm deuorantes. Naſcitur & in Syria, circa quem odoratus ille calamus lacum. Neque aliis vſus eſt, quàm inde, funibus rex Antigonus in naualibus rebus, nondum ſparto communicato. Nuper & in Euphrate naſcens circa Babylonem papyrum intellectum eſt eundem vſum habere chartæ. Et tamen adhuc malunt Parthi veſtibus literas intexere. Præparantur ex eo chartæ, diuiſo acu in prætenues, ſed quàm latiſſimas, philuras.

De generibus chartarum, & quomodo chartæ fiant, & de chartarum probatione, & vitijs, & glutino earum. CAP. XII.

PRincipatus medio, atque inde ſciſſuræ ordine. Hieratica appellabatur antiquitus, religioſis tantùm voluminibus dicata, quæ ab adulatione Auguſti nomen accepit, ſicut ſecunda Liuiæ à coniuge eius. Ita deſcendit hieratica in tertium nomen. Proximum amphitheatricæ datum fuerat à confecturæ loco. Excepit hanc Romæ Fannij ſagax officina, tenuatamque curioſa interpolatione principalem fecit è plebeia, & nomen ei dedit. Quæ nõ eſſet ita recurata, in ſuo manſit amphitheatrica. Poſt hanc Saitica, ab oppido, vbi maxima fertilitas ex vilioribus ramentis: propiorq; etiamnum cortici Tæniotica à vicino loco, pondere iam hæc, non bonitate, vænalis. Nam emporetica inutilis ſcribendo, inuolucris chartarum, ſegeſtriumque in mercibus vſum præbet, ideo à mercatoribus cognominata. Poſt hanc papyrum eſt, extremumque eius ſcirpo ſimile, ac ne funibus quidem, niſi in humore, vtile. Texuntur omnes tabulæ madentes Nili aqua. Turbidus liquor vim glutini præbet, cùm primo ſupina tabula ſcheda adlinitur, longitudine papyri, quæ potuit eſſe reſegminibus vtrinque amputatis. Tranſuerſa poſtea crates peragitur. Premitur deinde prælis, & ſiccantur Sole plagulæ, atq; inter ſe iunguntur, proximarum ſemper bonitatis diminutione ad deterrimas. Nunquam plures ſcapo, quàm vicenæ. Magna in latitudine earum differentia, xiij. digitorum optimis. Duo detrahuntur hieraticæ. Fanniana denos habet. Et vno minus amphitheatrica. Pauciores Saitica: nec malleo ſufficit. Nam emeoreticæ breuitas ſex digitos non excedit. Præterea ſpectantur in chartis, tenuitas, denſitas, candor, læuor. Primatum mutauit Claudius Cæſar. Nimia quippe Auguſtæ tenuitas, tolerandis non ſufficiebat calamis. Ad hoc tranſmittens literas lituræ metum afferebat aduerſis, & aliàs indecoro viſu pertranſlucida. Igitur & ſecũdo corio ſtatumina facta ſunt è primo ſubtegmine. Auxit & latitudinem. Pedalis erat menſura, & cubitalis macrocolis. Sed ratio deprehendit vitium, vnius ſchedæ reuulſione plures infeſtante paginas. Ob hoc prælata omnibus Claudia: Auguſtæ in epiſtolis authoritas relicta: Liuiana ſuam tenuit, cui nihil è prima erat, ſed omnia è ſecunda. Scabritia læuigatur dente concháue, ſed caducæ literæ fiunt. Minus ſorbet polita charta, magis ſplendet. Rebellat ſæpe humor incurioſè datus, primoque malleo deprehenditur, aut etiam odore, cùm fuerit indiligentior. Deprehenditur & lentigo oculis, ſed inſerta mediis glutinamentis tænia, fungo papyri bibula, vix niſi litera fundente ſe: tantùm ineſt fraudis. Alius igitur iterum texendis labor. Glutinum vulgare à pollinis flore temperatur feruente aqua, minimo aceti aſperſu. Nam fabrile, gummiſque fragilia ſunt. Diligentior cura, molli panis fermentati colata aqua feruente: minimum hoc modo intergerij: atque etiam Nili lenitas ſuperatur. Omne autem glutinum, nec vetuſtius eſſe debet vno die, nec recentius. Poſteà malleo tenuatur, & iterum glutino percurritur: iterumque conſtricta erugatur, atque extenditur malleo. Ita ſunt longingua monumenta Tiberij Caiique Gracchorum manus, quæ apud Pomponium Secundum vatem ciuemque clariſſimum vidi annos ferè poſt cc. Iam verò Ciceronis ac Diui Auguſti Virgiliique ſæpenumero videmus.

De libris Numæ. CAP. XIII.

INgentia quidem exempla contra Varronis ſententiam de chartis reperiuntur. Nanque Caſſius Hemina, vetuſtiſſimus author Annalium, quarto eorum libro prodidit, Cn. Terentium ſcribam agrum ſuum in Ianiculo repaſtinantem offendiſſe arcam, in qua Numa, qui Romæ regnauit, ſitus fuiſſet. In eadem libros eius repertos P. Cornelio L. F. Cethego, M. Bebio, Q. F. Pamphilo coſſ. ad quos à regno Numæ colliguntur anni DXXXV. & hos fuiſſe è charta: maiore etiamnum miraculo, quòd tot infoſſi durauerunt annis. Quapropter in re tanta ipſius Heminæ verba ponam. Mirabantur alij, quomodo illi libri durare potuiſſent. Ille ita rationem reddebat: Lapidem fuiſſe quadratum, circiter in media arca vinctum candelis quoquò verſus. In eo lapide inſuper libros impoſitos fuiſſe: propterea arbitrarier eos non computruiſſe. Et libros cedratos fuiſſe: propterea arbitrarier tineas non tetigiſſe. In his libris ſcripta erant philoſophiæ Pythagoricæ. Eosque combuſtos à Q. Petilio Prætore, quia philoſophiæ ſcripta eſſent. Hoc idem tradit C. Piſo Cenſorius primo commentariorum: ſed libros ſeptem iuris pontificij, totidemque Pythagoricos fuiſſe. Tuditanus decimo tertio, Numæ decretorum fuiſſe. Libros duodecim fuiſſe, ipſe Varro Humana-

rum antiquitatum quinque Antias ſecundo, duos pontificales Latinos, totidem Græcos præcepta philoſophiæ continentes. Idem tertio ponit, quò comburi eos placuerit. Inter omnes verò conuenit, Sibyllam ad Tarquinium Superbum treis libros attuliſſe. Ex quibus igni duo cremati ab ipſa, tertius cum Capitolio Syllanis temporibus. Præterea Mutianus ter Conſul prodidit nuper ſe legiſſe, cùm præſideret Lyciæ, Sarpedonis à Troia ſcriptam in quodam templo epiſtolæ chartam. Quod eò magis miror, ſi etiamnum Homero condente Aegyptus non erat: aut cur, ſi iam hic erat vſus, in ipſa illa Lycia Bellerophonti codicillos datos, non epiſtolas, prodidit? Sterilitatem ſentit hoc quoque. Factumque iam Tiberio principe inopia chartæ, vt è Senatu darentur arbitri diſpenſandi: aliàs in tumultu vita erat.

De arboribus Aethiopiæ. CAP. XIIII.

AEthiopia Aegypto contermina inſignes Arbores non ferè habet, præter laniferas, quarum natura in deſcriptione Indorum, atque Arabiæ dicta eſt. Propior tamen huic natura lanæ, maiorque folliculus granati modo mali: ſimileſque & inter ſe arbores ipſæ. Præter hanc palmæ, quales retulimus. Inſularum arbores ambitu Aethiopiæ, & nemora odorata, in mentione earum dicta ſunt.

De Atlantis arboribus, & cedrinis menſis, & quæ in his laudentur, & quæ vituperentur. CAP. XV.

ATlas mons peculiari proditur ſylua, de qua diximus. Confines ei Mauri, quibus plurima arbor cedri & menſarum inſania, quas fœminæ viris contra margaritas regerunt. † Extat hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum eſt, illo æuo empta H—S. x. memoratur & Galli Aſinij, H—S. xj. Venundatæ ſunt & duæ Iuba rege vendente: quarum alteri pretium fuit H—S. xv. alteri paulò minus. Interiit nuper incendio à Cethegis deſcendens. H—S. xiiij. permutata, latifundij taxatione, ſi quis prædia tanti mercari malit. Magnitudo ampliſſima adhuc fuit, vnius commiſſæ ex orbibus dimidiatis duobus, à rege Mauritaniæ Ptolemæo, quatuor pedum & ſemipedis per medium ambitum, craſſitudine quadrantali. Maiuſque miraculum in ea eſt artis, latente iunctura, quàm potuiſſet eſſe natura ſolidæ. Item à Nomio Tiberij Cęſaris liberto cognomen trahẽtis, tribus ſicilicis infra quatuor pedes, totidemq; infra ſemipedem craſſitudinis. Qua in re nõ omittendum videtur: Tiberio principi menſam quatuor pedes ſextante & ſicilico excedentem, tota verò craſſitudine ſeſcunciali, operimento laminæ veſtitam fuiſſe, cùm tam opima Nomio liberto eius eſſet, cuius materia erat tuber. Hoc eſt radicis vitium, maximeque in eo laudatum, quòd ſub terra totum fuerit, & rarius quàm quæ ſupernè, quæque gignuntur etiam in ramis proprieq; quod tanti emitur, arborum vitium eſt, quarum amplitudo ac radices æſtimari poſſunt ex orbibus. Sunt autem cupreſſo fœminæ etiamnum ſylueſtri ſimiles folio, odore, caudice. Anchorarius mons vocatur citerioris Mauritaniæ, qui laudatiſſimam dedit cedrum, iam exhauſtus. Menſis præcipua dos in vena criſpis, vel in vertice variis. Illud oblongo euenit diſcurſu, ideoque tigrinæ appellantur: hoc intorto, & ideo tales pantherinæ vocantur. Sunt & vndatim criſpæ, maiore gratia, ſi pauonũ caudæ oculos imitentur. Magna verò poſt has gratia extra prædictas criſpis denſa veluti grani congerie, quas ob id à ſimilitudine apiatas vocant. Summa verò omnium in colore. Hic maximè mulſi placet, ſuis refulgens venis. Poſt hæc amplitudo eſt iam totius caudicis. Iuuant plura quoque in vna menſa vitia: lignum, ita vocatur materia ſurda, & indigeſta ſimplicitas, aut platani foliorum modo digeſta: item ilignæ venæ ſimilitudo, vel coloris: & quibus maximè obnoxias fecere æſtus ventique, rimæ, aut capillamenta rimas imitata. Poſteà muræna nigro tranſcurrens limite, variiſque corticum punctis apprehenſus papauerum modo, & in totum atro propior color, maculæue diſcolores. Virides terra condunt barbari, & illinunt cera. Artifices verò frumenti aceruis imponunt ſeptenis diebus, totidem intermiſſis: mirumque, ponderi quantum ita detrahant. Naufragia docuere nuper, hanc quoque materiam ſiccatam mari, duritie incorrupta ſpiſſari, nõ vllo modo vehementiús. Nutriuntur optimè, ſplendeſcuntque, manu ſicca fricatæ à balineis maximè, nec à vinis lędun-tur, vt his genitæ. Inter pauca nitidioris vitæ inſtrumenta hæc arbor eſt: quapropter inſiſtendum ei quoque paulùm videtur.

† Budæus li. 3. de Aſſe, nõ procul à principio hũc in modũ legit: Extant hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirũ eſt, illo æuo emptæ H--S. XI. Memorantur & Galli Aſinij H-S. XI. venundatæ. Sũt & duæ à Iuba rege pendentes: quarũ alteri pretium fuit H S. XII. alteri paulò minus. Interijt nuper incendio Attegijs deſcendẽs H S. XIIII. permutata latifundij taxatione, &c.

Thya arbor quæ. CAP. XVI.

NOta etiam Homero fuit: θύον Grçcè vocatur, ab aliis thya. Hanc igitur inter odores vri tradit in deliciis Circes, quã Deam volebat intelligi, magno errore eorũ, qui odoramenta in eo vocabulo accipiunt, cùm præſertim eodem verſu cedrum laricemq; vnà tradat: in quo manifeſtũ eſt de arboribus tantùm locutũ. Theophraſtus, qui primus à Magni Alexandri ætate ſcribit, quæ circa vrbis Romæ quadringenteſimũ quadrageſimũ geſta ſunt annũ, magnum iam huic arbori honorem tribuit, memoratas ex ea referens templorum veterum contignationes, quandamq; immortalitatem materiæ in tectis contra vitia omni incorruptæ. Radice nihil criſpius, nec aliunde pretioſiora opera. Præcipuã autem eſſe eam arborem circa Hammonis delubrum. Naſci & in interiore Cyrenaicæ parte. De menſis tamen tacuit: & aliàs nullius ante Ciceronianam vetuſtior memoria eſt: ex quo nouitiæ apparent. Alia eſt arbor eodem nomine, malum ferens execratum aliquibus odore & amaritudine, aliis expetitum, domos etiam decorans, nec dicenda verboſiús.

De arbore loto. CAP. XVII.

EAdem Africa, quà vergit ad nos, insignem arborem loton gignit, quam vocant celtin, & ipsam Italiæ familiarem, sed terra mutatam. Præcipua est circa Syrtes atque Nasamonas. Magnitudo, quæ pyro, quanquam Nepos Cornelius breuem tradat. Incisuræ folio crebriores: alioquin ilicis viderentur. Differentiæ plures, eæque maximè fructibus fiunt. Magnitudo huic fabæ, color croci, sed ante maturitatem alius atque alius, sicut in vuis. Nascitur densus in ramis myrti modo, non vt in Italia, cerasi: tam dulci ibi cibo, vt nomen etiam genti terræque dederit, nimis hospitali aduenarum obliuione patriæ. Ferunt ventris non sentire morbos, qui eum mandant. Melior sine interiore nucleo, qui in altero genere osseus videtur. Vinum quoque exprimitur illi, simile mulso, quod vltra denos dies negat durare idem Nepos: baccasque contusas cum alica ad cibos doliis condi. Quin & exercitus pastos eo accepimus, vltro citroque commeantes per Africam. Ligno colos niger. Ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breuesque alios vsus excogitant. Hæc ibi natura arboris. Est autem eodem nomine & herba, & in Aegypto caulis in palustrium genere. Recedentibus enim aquis Nili riguis, prouenit similis fabæ, caule, foliisque densa congerie stipatis, breuioribus tantùm gracilioribusque: cui fructus in capite papaueri similis incisuris, omnique alio modo, intus grana, ceu milium. Incolæ capita in aceruis putrefaciunt: mox separant lauando & siccata tundunt, eóq; pane vtuntur. Mirũ est, quòd præter hæc traditur: Sole occidente papauera ea comprimi, & integi foliis. Ad ortum autem aperiri, donec maturescant, flósque qui est candidus, decidat.

De scapo ipso, & radice loti. CAP. XVIII.

HOc amplius in Euphrate tradunt, & scapum ipsum & florem vespera mergi vsque in medias noctes, totúmque abire in altum, vt ne demissa quidem manu possit inueniri. Verti deinde, paulatimque subrigi, & ad exortum Solis emergere extra aquam, ac florem patefacere, atque etiam num exurgere, vt planè ab aqua absit alté. Radicem lotos hæc habet mali cotonei magnitudine, opertam nigro cortice, qualis & castaneas tegit. Interius candidum corpus, gratum cibis, sed crudo gratius decoctum, siue aqua, siue pruna. Nec aliunde magis, quàm purgamentis eius, sues crassescunt.

De paliuro, & Punico malo, & de flore Punici mali. CAP. XIX.

CYrenaica regio loton suæ postponit paliuro. Fruticosior hæc, fructuq; magis rubens, cuius nucleus non simul manditur, iucundus per se atque suauior è vino, quin & vina succo suo commendans. Interior Africa ad Garamantas vsque, & deserta palmarum magnitudine & suauitate constat, nobilibus maximè circa delubrum Hammonis. Sed circa Carthaginem Punicum malum cognomine sibi vindicat. Aliqui granatum appellant. Diuisit & in genera, apyrinon vocando, cui lignosus nucleus abest. Sed candidior ei natura, & blandiores sunt acini, minúsque amaris distincti membranis. Alia structura eorum, vt in fauis, communis. Nucleos habentium v. species, dulcia, acria, mista, acida, vinosa. Samia & Aegyptia, distinguuntur erythrocomis, & leucocomis. Corticis maior vsus ex acerbis ad perficienda coria. Flos balaustium vocatur, & medicinis idoneus, & tingendis vestibus, quarum color inde nomen accepit.

De Asiæ & Græciæ fruticibus. CAP. XX.

IN Asia & Græcia nascuntur frutices, † Epicactis, quem alij embolinen vocant, paruis foliis, quæ pota contra venena prosunt, sicut Erices contra serpentes.

† *Legendum ex Dioscoride, Epipactis, quã alij elleborinẽ appellant.*

De thymelæa, siue chamelæa, & tragacanthe, & de tragio, siue scorpione, & myrice, & brya, & galla. CAP. XXI.

ET in quo nascitur granum Gnidium, quod aliqui linum vocant. Fruticem verò thymelæam, alij chamelæam, alij pyros achnen, alij cnestron, alij cneoron. Est similis oleastro, foliis angustioribus, gummosis si mordeantur, myrti magnitudine, semine colore & specie farris, ad medicinæ tantùm vsum. Tragion fruticem sola Creta insula gignit, terebintho similem & semine, quod contra sagittarum ictus efficacissimum tradunt. Eadem & tragacanthen, spinæ albæ radice, multùm prælatam apud Medos aut in Achaia nascenti. Pretium eius in libras xiij. Tragion & Asia fert, siue scorpionem, veprem sine foliis, racemis rubentibus, ad medicinæ vsum. Myricen & Italia, quam alij tamaricen vocant, Achaia autem bryan syluestrem: insigne in ea, quod satiua tantùm ferat gallæ similem fructum. In Syria & in Aegypto copiosa hæc est, cuius infelicia ligna appellamus, quæ tamen infeliciora sunt Græciæ. Gignit enim arborem ostryn, quam & ostryam vocant, solitariam circa saxa aquosa, similem fraxino cortice, & ramis, folio pyri, paulo tamen longioribus crassioribusque, ac rugosis incisuris, quæ per tota discurrunt: semine hordeo simili & colore. Materies est dura atq; firma qua in domum illata, difficiles partus fieri produnt, mortesq; miseras.

De euonymo, & adrachne, coggygria, & thapsia. CAP. XXII.

NEc auspicatior in Lesbo insula arbor quæ vocatur euonymos, non absimilis Punicæ arbori, inter eam & laurum folij magnitudine, figura verò & mollitia Punicæ, flore candidiore, statim pestem denuntians. Fert siliquas sesami similes, intus granum quadrangula figura, spissum, letale animantibus: nec non & in folio eadem vis. Succurrit aliquãdo præceps alui exinanitio. Alexan

der Cornelius arborem eonem appellauit, ex qua facta esset Argo, similem robori viscum ferenti, quæ nec aqua nec igni posset corrumpi, sicuti nec viscum, nulli alij cognitam, quod equidem sciam. Adrachnen omnes ferè Græci portulacæ nomine interpretantur, cùm illa sit herba, & andrachne vocetur, vnius literæ diuersitate. Cæterùm adrachne est syluestris arbor, neque in planis nascens, similis vnedoni, folio tantùm minore, & nunquàm decidente: cortice non scabro quidem, sed qui circumgelatus videri possit: tam tristis aspectu est. Similis & coggygria folio, magnitudine minor. Proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum vocant) quod nulli alij arborum euenit. Similis & apharce, bifera æquè quàm adrachne. Priorem fructum incipiente pubescere vua peragunt, alterum initio hyemis: quales eos, non traditur. Et ferulam inter externas dixisse conueniet, arborúmque generi ascripsisse: quoniam quarundam naturæ (sicut distinguemus) lignum omne corticis loco habent, hoc est forinsecus: ligni autem loco fungosam intus medullam, vt sambuci: quædã verò inanitatem, vt harundines. Ferula calidis nascitur locis, atque trans maria, geniculatis nodata scapis. Duo eius genera: Nartheca Græci vocant, assurgentem in altitudinem: Narthechiam verò semper humilem. A genibus exeuntia folia maxima, vt quæque terræ proxima. Cæterò natura eadem, quæ anetho, & fructu similis. Nulli fruticum leuitas maior: ob id gestatu facilior, baculorum vsum senectuti præbet. Semen ferulæ, thapsiam quidam vocauere: decepti eo, quoniam ferula sine dubio est thapsia, sed sui generis, foliis fœniculi, inani caule, nec excedente baculi longitudinem. Semen quale ferulæ, radix candida. Incisa lacte manat, & contusa succo: nec corticem abdicant, omnia ea venena. Quippe etiam fodientibus nocet: si minima aspiret aura, intumescunt corpora, faciemque inuadunt ignes sacri: ob id cerato prius illinunt. Quibusdam tamen morbis auxiliari dicunt medici, permistam aliis. Item in alopeciis suggillatisque ac liuentibus: ceu verò remedia desint, vt scelera contractent. Sed ista prætexunt noxio instrumento: tantumq; impudentiæ est, vt venenum artis esse persuadeant. Thapsia est in Africa vehementissima. Quidam caulem incidunt per messes, & in ipsa excauant radice, quò succus confluat, arefactumque tollunt. Alij folia, caulem, radicem tundunt in pila, & succum in sole coactum diuidunt in pastillos. Nero Cæsar claritatem ei dedit initio imperij, nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens sibi cum thure ceráque, & sequuto die contra famam cutem synceram circumferens. Ignem ferulis optimè seruari certum est, eásque in Aegypto præcellere.

De cappari, siue cynosbato, aut opheostaphyle, & de sari. CAP. XXIII.

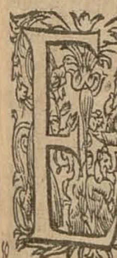
IBi & capparis, firmioris ligni frutex, seminisque & cibi vulgati, caule quoque vnà plerunque decerpto. Cauenda eius genera peregrina. Siquidem Arabicum pestilens, Africum gingiuis inimicum, Marmaricum vuluis, & omnium inflationibus. Apulum vomitus facit stomachum & aluum soluit. Quidam id cynosbaton vocant, alij opheostaphylen. Fruticosi est generis & sari, circa Nilum nascens duorum fermè cubitorum altitudine, pollicari crassitudine, coma papyri, similique manditur modò: radice ferrariis officinis præcipua, carbonis vsu, propter duritiam.

De spina Babylonis regia, & de cytiso. CAP. XXIIII.

NOn omittendum est & quod Babylone seritur in spinis, quoniam non aliubi viuit, sicut & viscum in arboribus: sed illud in spina tantùm, quæ regia vocatur. Mirum, quòd eodem die germinat, quo iniectum est. Iniicitur autem ipso Canis ortu, & celerrimè arborem occupat. Condiunt eo vina, & ideo serunt. Spina illa nascitur & Athenis in longis muris. Frutex est & cytisus, ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus verò etiam suum: spondétque iugero eius annua H—S. M M. vel mediocri solo reditus. Vtilitas, quæ eruo, sed ocyor satietas, perquàm modico pinguescente quadrupede, ita vt iumenta hordeum spernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior, super omnia pecorum medicina à morbis omni vsu præstante. Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum, potui cum vino dari iubet: firmiores celsiorésque infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut si aruerit, madefactum. Apes quoque nunquam defore cytisi pabulo contingente, promittunt Democritus & Aristomachus. Nec aliud minoris impendij est. Seritur cum hordeo, aut vere semine, vt porrum, vel caule autumno ante brumam. Si semine, madidum: & si desint imbres, satum spargitur. Plantę cubitales seruntur scrobe pedali. Seritur per æquinoctia tenero frutice. Perficitur triennio. Demetitur verno æquinoctio, cùm florere desiit, vel pueri vel anus vilissima opera. Canus aspectu, breuiterq; si quis exprimere similitudinem velit, angustioris trifolij frutex. Datur animalibus post biduũ semper. Hyeme verò quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, & portione minora animalia: obitérque inter ordines allium & cæpe seri fertile est. Inuentus hic frutex in Cythno insula, inde translatus est in omnes Cycladas, mox in vrbes Græcas, magno casei prouentu: propter quod maximè miror rarum esse in Italia. Non æstuum, non frigorum, non grandinum, aut niuis iniuriam expauescit. Adiicit Hyginus, ne hostium quidem, propter nullam gratiam ligni.

De fruticibus & arboribus nostri maris, atq; Rubri, & Indici. CAP. XXV.

NAscuntur & in mari frutices arborésque, minores in nostro. Rubrum enim, & totus Orientis Oceanus refertus est syluis. Non habet lingua alia nomen, quod Græci vocant phycos: quoniam

niam alga herbarum magis vocabulum intelligitur: hîc autem est frutex. Folia lata colore viridi gignit, quod quidam prason vocant, alij zostera. Alterum genus eiusdem, capillaceo folio simile fœniculo, in saxis nascitur: superius in vadis haud procul litore: verno vtrunque inficiunt, lau·latis-simo à parte Aquilonis, aut cum spongiis. Tertium est gramini simile, radice geniculata & caule, qualiter calami. Aliud genus fruticum bryon vocatur, folio lactucæ, rugosiore tantùm, iam hoc interius nascens. In alto verò abies & quercus cubitali altitudine. Ramis earum adhærent conchæ. Quercu etiam tingi lanas tradunt. Glandem etiam quasdam ferre in alto naufragis hæc deprehensa vrinantibusque. Et aliæ traduntur prægrandes circa Sicyonem. Vitis enim passim nascitur. Sed ficus sine foliis, rubro cortice: Fit & palma fruticum generis. Extra Herculis columnas porri fronde nascitur frutex, & alius lauri & thymi, qui ambo eiecti in pumicem transfigurantur. At in Oriente mirum est, statim à Copto per solitudines nihil gigni, præter spinam, quæ sitiens vocatur, & hanc raram admodum. In mari verò Rubro syluas viuere, laurum maximè & oliuam ferentem baccas: & cùm pluat fungos, qui sole tacti mutantur in pumicem. Fruticum ipsorum magnitudo ternorum est cubitorum, caniculis referta, vt vix prospicere è naui tutum sit, remos plerunque ipsos inuadentibus. Qui nauigauere in Indos Alexandri milites, frondem marinarum arborum tradidere in aqua viridem fuisse, exemptam sole protinus in salem arescentem. Iuncos quoq; lapideos perquàm similes veris per litora, & in alto quasdam arbusculas colore bubuli cornus ramosas, & cacuminibus rubentes: cùm tractarentur, vitri modo fragiles, in igne autem vt ferrum inardescentes, restinctis colore suo redeunte. Eodem tractu insularum syluas operit æstus, quanquam altiores platanis populisq; altissimis. Folia iis lauri, flos violæ & odore & colore. Baccæ, vt oleis, & ipse odoris iucundi autumno nascentes, foliis nunquam deciduis. Harum minores totas integit mare. Maximarum cacumina extant, ad quæ naues religantur: & cùm recessit æstus, ad radices. Alias quoq; arbores in alto ab eisdem accepimus eodem in mari visas, semper folia retinentes: fructu earum lupino simili. Iuba tradit, circa Troglodytarum insulas fruticem in alto vocari Isidos plocamon, corallio similem sine foliis: præcisum mutato colore in nigrum durescere. Cùm cadat, frangi. Item alium, qui vocatur charitoblepharon, efficacem in amatoriis. Spathalia eo facere & monilia fœminas. Sentire eum se capi, durarique cornus modo, & hebetare aciem ferri. Quòd si fefellerint insidiæ, in lapidem transfigurari.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER

DECIMVS QVARTVS.

In quo frugiferæ arbores traduntur.

PROOEMIVM.

EXTERNAE arbores, indocilesque nasci alibi, quàm vbi cœpere, & quæ in alienas non commeant terras, hactenus ferè sunt. Licetque iam de communibus loqui, quarũ omnium peculiaris parens videri potest Italia. Noscentes tantùm meminerint, naturas earum à nobis interim dici, non culturas: quanquàm & colendi maxima in natura portio est. Illud satis mirari non queo, interisse quarundam memoriam, atq; etiam nominum, quæ authores prodidere, notitiam. Quis enim non communicato orbe terrarum, maiestate Romani imperij profecisse vitam putet commercio rerum ac societate festæ pacis, omniaque etiam quæ oculta antè fuerant, in promiscuo vsu facta? At hercule non reperiuntur, qui norint multa ab antiquis prodita: tanto priscorum cura fertilior, aut industria felicior fuit, ante millia annorum inter principia literarum Hesiodo præcepta agricolę pandere orso, subsecutisque non paucis hanc curam eius, vnde nobis creuit labor. Quippe cùm requirenda sint non solùm posteà inuenta, verùm etiã ea, quę inuenerant prisci, desidia rerum internecione memoriæ inducta. Cuius somni causas quis alias, quàm publicas mundi, inuenerit? Nimirum alij subiere ritus, circaque alia mentes hominum detinentur, & auaritiæ tantùm artes coluntur. Anteà inclusis gentium imperiis intra ipsas, ideoque & in geniis, quadam sterilitate fortunæ, necesse erat animi bona exercere: regesque innumeri honore artium colebantur, & in ostentatione has pręferebant opum, immortalitatẽ sibi per illas prorogari arbitrantes.

Quare

Quare abundabant & præmia, & operæ vitæ. Poſteris laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit, poſtquàm Senator cenſu legi cœptus, iudex fieri cenſu, magiſtratum ducemq; nil magis exornare, quàm cenſus: poſtquàm cœpere orbitas in authoritate ſumma & potentia eſſe, captatio in quęſtu fertiliſſimo, ac ſola gaudia in poſſidendo: peſſumiere vitæ pretia: omneſque à maximo bono liberales dictæ artes, in contrarium cecidere, ac ſeruitute ſola profici cœptum. Hanc alius alio modo, & in aliis adorare, eôdem tamen, habendi quò eat ſpes, omnium tendente voto. Paſſim verò etiam egregij aliena vitia, quàm bona ſua, colere malle. Ergo hercule voluptas viuere cœpit, vita deſiit. Sed nos obliterata quoque ſcrutabimur. Nec deterrebit quarundam rerum humilitas, ſicut nec in animalibus fecit. Quanquàm videmus Virgilium præcellentiſſimum vatem, ea de cauſa hortorum dotes fugiſſe: è tantiſque, quæ retulit, flores modò rerum decerpſiſſe, beatum felicemq; gratiæ xv. omnino generibus vuarum nominatis, tribus oleæ, totidem pyrorum, malo verò tantùm Aſſyrio, cæteris omnibus neglectis. Vnde autem potiùs incipiemus, quàm à vitibus? quarum principatus in tantum peculiaris Italiæ eſt, vt vel hoc vno omnia gentium viciſſe, quãquàm odorifera, poſſit videri bona: quanquàm vbicunq; pubeſcentium odori nulla ſuauitas præfertur.

De vitium natura, & quibus modis ferant. CAP. I.

VItes iure apud priſcos magnitudine quoq; inter arbores numerabantur. Iouis ſimulachrum in vrbe Populonia ex vna conſpicimus, tot æuis incorruptum: Item Maſſiliæ pateram. Metaponti templum Iunonis vitigineis columnis ſtetit. Etiam nunc ſcalis tectum Epheſiæ Dianæ ſcanditur vite vna Cypria, vt ferunt, quoniam ibi ad præcipuam amplitudinem exeunt. Nec eſt ligno vlli æternior natura. Verùm iſta ex ſylueſtribus facta crediderim, quando hæ vites tonſura annua coërcentur, & vis earũ omnis euocatur in palmites, aut deprimitur in propagines, ſucciq; tantùm gratia ex his pluribus modis ad cæli mores, ſoliqúe ingenia. In Campano agro populis nubunt: maritaſq́; complexæ, atq; per ramos earum procacibus brachiis geniculato curſu ſcandentes, cacumina æquant, in tantum ſublimes, vindemiator authoratus rogum ac tumulum excipiat. Nullo fine creſcunt, diuidique aut potiùs auelli nequeunt. Villas & domos ambiri ſingularum palmitibus, ac ſequacibus loris quoq;, memoria dignum inter prima Valerianus quoque Cornelius exiſtimauit. Vna vitis Romæ in Liuiæ porticibus ſubdiales inambulationes vmbroſis pergulis opacat, eadem duodenis muſti amphoris fœcunda. Vlmos quidem vbiq; exuperant. Miratumq́; altitudinem earum Ariciæ ferunt legatum regis Pyrrhi Cineam facetè luſiſſe in auſteriorem guſtum vini, meritò matrem eius pendere in tam alta cruce. Rumbotinus vocatur, & alio nomine populus, arbor Italiæ Padum tranſgreſſis, cuius tabulata in orbem patula replent, puroque producto dracone in palmam eius, inde in ſubrectos ramorum digitos flagella diſpergunt. Eædem modici hominis altitudine adminiculatæ ſudibus † horrent, vineamque faciunt: & aliæ improbo reptatu, pampinorumq́; ſuperfluitate peritia domini amplo diſcurſu atria media complẽtes. Tot differentias vel ſola tantùm Italia recipit. Stàt prouinciarum aliquarum per ſe vitis ſine vllo pedamento, artus ſuos in ſe colligens, & breuitate craſſitudinem paſcens. Vetant hoc aliubi venti, vt in Africa & in Narbonenſis prouinciæ partibus. Excreſcere vltra ſuos pollices prohibitæ, ſemperque paſtinatis ſimiles, herbarum modo vagantur per arua, ac ſuccum terræ paſſim vuis bibunt, quæ ob id magnitudinem infantium puerorum in interiore Africæ parte exuperant. Vna non aliubi gratior callo, vt inde poſſit inueniſſe nomen

† hærent.

nomen duracina. Nanque genera magnitudine, colore, saporibus, acinis, innumera, etiamnum multiplicantur vino. Hic purpureo lucent colore, illic fulgent roseo, nitentque viridi. Candicans enim nigerq; vulgares. Tument verò mammarum modo bumasti. Prælongis dactyli porriguntur acinis. Est & illa naturæ lasciuia, vt prægrandibus adhæreant parui, mites, & suauitate certantes: leptoragas has vocant. Durant aliæ per hyemem, pensili concameratæ nodo. Aliæ in sua tantùm con tinentur anima ollis fictilibus, & insuper doliis inclusæ, stipatæ vinaceis circunsudantibus. Aliis gratiam, qui & vinis, fumus affert fabrilis, vsq; gloriã præcipuam in fornacibus Africæ Tiberij Cæsaris authoritas fecit. Ante eum Rhæticis prior mensa erat, & vuis Veronensium agro. Quin & à patientia nomen acinis datur passis. Conduntur & musto vuæ, ipsæq; vino suo inebriantur. Aliæ decoctæ in musto dulcescunt: aliæ verò sobolem nouam in matre ipsa expectant translucidæ vitro: additq; acinis eandem, quam in doliis amphorísve, duratricem illam firmitatem austeritas picis infusa pediculo. Iam inuenta vitis per se in vino picem resipiens, Viennensem agrum nobilitans, Aruerno, Sequanoq; & Heluico generibus non pridem illustrata. Atq; hæc Virgilij vatis ætate incognita, à cuius obitu xc. aguntur anni. Quid, quòd insertæ castris summam rerum imperiumque cõtinent? Centurionum in manu vitis, & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas, atq; etiam in delictis pœnam ipsam honorat. Necnon vineæ oppugnationum dedere rationem. Nam in medicaminibus adeò magnum obtinent locum, vt per sese vino ipso remedia sint.

De generibus vitium. CAP. II.

GEnera vitium numero comprehendi posse vnus existimauit Democritus, cuncta sibi Græciæ cognita professus. Cæteri innumera atq; infinita esse prodiderunt: quod verius apparebit ex vinis. Nec omnia dicentur, sed maximè insignia: quippe quæ totidem penè sunt, quot agri. Quamobrem celeberrimas vitium, aut quibus est aliqua proprietate miraculũ, ostendisse satis erit. Principatus datur ammineis propter firmitatem, senioq; proficientem vini eius vbiq; vitam. Quinque earũ genera: ex iis germana minor acino melior deflorescit, imbres tempestatesq; tolerat: non item maior, sed in arbore, quàm in iugo, minùs obnoxia. Gemellarũ, quibus hoc nomen vuæ semper geminæ dedere, asperrimus sapor, sed vires præcipuæ. Ex iis minor Austro læditur, cæteris ventis alitur, vt in Vesuuio monte, Surrentinisque collibus. In reliquis Italiæ partibus non nisi arbori accõmodata. Quintum genus lanatæ, ne Seres miremur, aut Indos, adeò lanugo eam vestit. Prima exammineis maturescit, ocyssimeque putrescit. Proxima dignitas Nomentanis rubente materia: quapropter quidam rubellas appellauere vineas. Eæ minùs fertiles vino, acinis & fæce nimiæ: contra pruinas fortissimæ, siccitate magis quàm imbre, æstu quàm algore vexantur. Quamobrem in frigidis humidisq; principatum obtinent. Fertilior, quæ minor acino, & folio scissa minùs. Apianis apes dedere cognomen, præcipuè earũ auidæ. Ex his duo genera, lanugine & ipsa pubescunt. Distant, quòd altera celeriùs maturescit, quanquàm & altera properante. Situs frigidos non respuunt: & tamen nullæ celeriùs imbre putrescunt. Vina primò dulcia, austeritatem annis accipiunt, & rubra fiunt. Nulla magis vite gaudet. Et hactenus potissima nobilitas datur peculiaribus atque vernaculis Italiæ. Cæteræ aduenere Chio, Thasóve. Græcula non inferior ammineis bonitate, prætenera acino: & vua tam parua, vt nisi pinguissimo solo colere non prosit. Eugeniam Taurominitani colles cum generositatis cognomine, misêre Albano tantùm agro: quoniam translata statim mutatur. Nanque est aliquibus tantus locorum amor, vt omnem in his gloriam suam relinquãt, nec vsquam transeant totæ. Quod & in Rhetica Allobrogicaq;, quam suprà picatam appellauimus, euenit, domi nobilibus, nec agnoscendis alibi. Fœcundæ tamen, bonitatis vice copiã præstant: Eugenia feruentibus locis, Rhætica temperatis, Allobrogica frigidis, gelu maturescens, & colore nigra. Ex his, quas adhuc diximus, sed etiam è nigris vina vetustate in album colorem transeunt. Reliquæ ignobiles. Aliquando tamen cæli aut soli opera non fallunt vetustatem, sicuti fecenia, & cum ea florens Biturica, acino rarior, nunquàm floris obnoxij, quoniam antecedunt, ventisque & imbribus resistunt, meliores tamen algentibus locis, quàm calidis, humidis quàm sitientibus. Vix vlla magis tam denso vuarum partu, impatiens variantis cæli, sed contra tenorem vnum algoris æstúsve cõstãs. Quę minor est ex eo genere, melior. In eligendo solo morosa, pingui putrescit, gracili omnino non prouenit. Mediam temperiem delicatè quærit, ob hoc Sabinis collibus familiaris. Vua eius indecora visu, sapore iucunda: nisi matura protinus rapiatur, etiam non putrescens cadit. Contra grandines eam tuetur foliorum amplitudo atq; duritia. Insignes iam colore inter purpureas nigrasq; medio heluolę, sæpius varianti, & ob id varianæ à quibusdam appellatæ. Præfertur in his nigrior: vtraq; alternis annis fertilis: sed melior vino, cùm parcior. Et preciæ duo genera magnitudine acini discernuntur: quibus materies plurima, vuaque ollis vtilissima, folium apio simile. Basilicam Dyrrhachini celebrant, Hispaniæ cocolobin vocant. Rarior vua, æstus Austrosq; tolerat, capiti inimica, copia larga. Hispaniæ duo genera eius faciunt: vnum oblongo acino, alterum rotundo: nouissimas vindemiant. Quo dulcior cocolobis, hoc melior. Sed & austera transit in dulcem vetustate: & quæ dulcis fuit, in austeritatem: tuncq; Albano vino æmulantur. Tradunt vesicæ vitiis vtilissimũ ex his potum. Albuelis summis arboribus fertilior est, visula imis. Quamobrem circa easdem satæ diuersita-

te naturæ locupletant. Inerticulã è nigris appellauere, iustiùs sobriam dicturi, inuetera to præcipuè cõmendabilem vino, sed viribus innoxiam. Siquidem temulentiam sola nõ facit. Fertilitas cõmendat cæteras, principemq; heluenacã. Duo eius genera: maior, quã quidam longam: minor quam arcam appellant, non tam fœcundã, sed gratiorem haustu. Discernitur folio circinato. Verùm vtraq; gracilis. Furcas subdere his necessariũ: alioqui vbertatem suam non tolerant. Maritimo afflatu gaudent, roscido odore. Nulla vitium minus Italiam amat, rara, parua, putrescens in ea: vino quoque, quod genuit, æstatem non exuperans. Nec alia macro solo familiarior. Græcinus, qui alioqui Corneliũ Celsum transcripsit, arbitratur non naturã eius repugnare Italiæ, sed culturã, auidè palmites euocantium. Ob id fertilitatem suam absumi, si non præpinguis soli vbertas lassescentem sustineat. Carbunculari negatur; magna dote, si verum est, aliqua in vite cælo non esse ius. Aestum fert spionia, quam quidam spineam vocant, autumnisque & imbribus pinguescit. Quinimo nebulis vna alitur, ob id Rauennati agro peculiaris. Veniculam inter optimè deflorescentes, & ollis aptissimam, Campani malunt sirculam vocare, alij staculam, Tarracina numisianam, nullas vires proprias habentem, sed totam perinde ac solum valeat. Surrentinis tamen efficacissima testis Vesuuio tenus. Ibi enim murgentina è Sicilia potissima, quam Pompeianam aliqui vocant, Latio demum feracem: sicut horconia in Campania, tantùm vilitatis cibariæ, sed vbertate præcipua. Tolerat & annos mœrica, contra omne sidus firmissima, nigro acino, vinis vetustate rubescentibus.

Item de vitium generibus, secundùm locorum & regionum proprietatem. CAP. III.

ET hactenus publica sunt genera: cætera regionum locorumque, aut ex his inter se insitu mista. Siquidem Thuscis peculiaris est tudernis, atque etiam eius nominis florentia. Est opima Aretio talpana, & etesiaca, & conseminia. Talpana nigra candidum facit mustum. Etesiaca fallax, quæ quò plus tulit, eò laudabilius fundit: mirumq;, fœcunditate cessat. Conseminia nigra, vino minimè durante, vua maximè: post xv. dies, quàm vlla alia, metitur, fertilis, sed cibaria. Huius folia, sicut labruscæ, prius quàm decidant, sanguineo colore mutantur. Euenit hoc etiam quibusdam aliis, pessimi generis argumento. Irtiola Vmbriæ, Mæuanatiq; & Piceno agro peculiaris est, Amiternino pumula. Iisdem bannanica fallax est: amant tamen eam. Municipij vuam Pompeij nomine appellant: quãuis Clusinis copiosiorem. Municipij & Tiburtes appellauere, quãuis oleaginam nuper inuenerint à similitudine oliuæ. Nouissima hæc vuarum ad hoc tempus reperta est. Vinaciolam soli nouere Sabini & Laurenti. Nam Gauranas scio à Falerno agro translatas vocari Falernas, celerrimè vbique degenerantes. Necnon Tarentinum genus aliqui fecere, prædulci vua. Capnias & bucconiatis, & tarrupia, in Thurinis collibus non ante demetuntur, quàm gelauerit. Pharia gaudent Pisæ, Mutina prusinia, nigro acino, intra quadriennium albescente vino. Mirum, vbiq; cum Sole circumagi vuam, quæ ob id streptos vocatur. Et in Italia Gallicam placere, trans Alpes verò Picenam. Dixit Virgilius Thasias & Mareotidas, & lageas: compluresque externas, quæ non reperiuntur in Italia. Sed sunt etiamnum insignes vua, non vino, ambrosiaca, duracina, sine vllis vasis in vite seruabilis: tanta est contra frigora æstus tempestatesque firmitas. Nec orthampelos indiget arbore aut palis, ipsa se sustinens: non item dactylides digitali gracilitate. Columbinæ acinosissimæ: & magis purpureæ cognomine bimammiæ, quando non racemos, sed vuas alias gerunt. Item tripedanea, cui nomen à mensura est. Item scripula passo acino. Et Rhætica in maritimis Alpibus appellata, dissimilis laudatæ illi. Nanque hæc breuis, conferta acino, degener vino, sed cute omnium tenuissima, nucleo quem Chium vocant, vno ac minimo, acinum prægrandem vnum alterúmve habens. Est & nigra amminea, cui Syriacæ nomen imponunt. Item Hispana ignobilium probatissima. In pergulis verò seruntur escariæ appellatæ, ederæ acinis, albæ nigræque. Et bumasti totidem coloribus. At nondũ dictæ Aegia, & Rhodia, & vncialis, velut à pondere acini. Item pucina omniũ nigerrima: & coronario naturæ lusu stephanitis, acinos foliis intercursantibus: & quæ forenses vocantur, celeres prouentu, vendibiles aspectu, portatu faciles. Contrà damnantur etiam visu cinerea, & rabuscula, & asinisca: minus tamen, caudas vulpium imitata, alopecis. Alexandrina appellatur vitis circa Phalacram breuis, ramis cubitalibus, acino nigro fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus, folio paruo & rotundo, sine diuisuris. Septem his annis, in Narbonensis prouinciæ Alba eluia inuenta est, vitis vno die deflorescens: ob id tutissima. Narbonicam vocant, quam nunc tota prouincia conserit.

Insignia culturæ vinearum. CAP. IIII.

CAtonum ille primus, triumpho & Censura super cætera insignis, magis tamen etiamnũ claritate literarum, præceptisque omnium rerum expetendarum datis generi Romano, inter prima verò agrum colendi, illius æui confessione optimus ac sine æmulo agricola, pauca attigit vitium genera, quarundam ex iis iam etiam nominibus abolitis. Separatim toto tractatu sententia eius indicanda est, vt in omni genere noscamus quæ fuerint celeberrima, anno sexcentesimo vrbis, circa captas Carthaginem ac Corinthum, cùm supremum is diem obiit, & quantum posteà CCXXX. annis vita profecerit. Ergo de vitibus vuisque ita prodidit: Qui locus vino optimus dicetur esse, & ostentus solibus, ammineum minusculum & geminum eugenium, heluinũ minusculum conserito.

ſerito. Qui locus craſſior aut nebuloſior, amminum maius, aut murgentinum, Apicium, Lucanū ſerito. Cæteræ vites miſcellæ maximè in quemuis agrum conueniūt. In lora rectè conduntur. Quas ſuſpendas duracinas, ammineas maiores, vel ad fabrum ferrariū pro paſſis hæ rectè ſeruantur. Nec ſunt vetuſtiora de illa re Latinæ linguæ præcepta: tam propè ab origine rerum ſumus. Ammineam proximè dictam, Varro ſcantianam vocat. In noſtra ætate pauca exempla conſummatæ huius artis fuere: verùm eò minus omittenda, vt noſcantur etiam præmia, quæ in omni re maximè ſpectantur. Summam ergo adeptus eſt gloriam Acilius Sthenelus è plebe libertina, lx. iugerum non ampliùs vineis excultis in Nomentano agro, atque cccc. nummûm venundatis. Magna fama & Vetuleno Aegialo perinde libertino fuit in Campaniæ rure Linternino, maiorque etiam fauore hominum, quoniā ipſum Africani colebat exilium. † Sed maxima, eiuſdem Stheneli opera, Rhemmio Palæmoni, aliâs Grāmatica arte celebri, in hiſce xx. annis mercato rus DC. nummûm in eodem Nomentano, decimi lapidis ab vrbe diuerticulo. Eſt autem vſquequaq; nota vilitas mercis per omnia ſuburbana, ibi tamen maxima, quoniam & neglecta per indiligentiam prædia parauerat, ac ne in peſſimis quidem elegantioris ſoli. Hæc aggreſſus excolere, non virtute animi, ſed vanitate primò, quæ nota mirè in illo fuit, paſtinatis de integro vineis, cura Stheneli dum agricolam imitatur, ad vix credibile miraculum perduxit, intra octauum annum cccc. nummûm emptori addicta pendente vindemia. Curritque non nemo ad ſpectandas vuarum in iis vineis ſtrues, literis eius altioribus contra id pigra vicinitate ſibi patrocinante: nouiſſimè Anneo Seneca, principe tum eruditionis, ac potentia, quæ poſtremò nimia fuit ſuper ipſum, minimè vtique miratore inanium, tantò prędij eius amore capto, vt non puderet † inuiſo aliâs & oſtentaturo tradere palmam eam, emptis quadruplicato vineis illis intra decimum ferè curæ annum: digna opera, quæ in Cæcubis Setiniſque agris proficeret: quando & poſteà ſæpenumero ſeptenos culeos ſingula iugera, hoc eſt amphoras centenas quadragenas muſti dedere. Ac ne quis victam in hoc antiquitatem arbitraretur, idem Cato denos culeos redire ex iugeribus ſcripſit, efficacibus exemplis non maria plus temerata conferre mercatori, non in Rubrum litus Indicúmve merces petitas, quàm ſedulum ruris larem. Vino antiquiſſima claritas Maroneo, in Thraciæ maritima parte genito, vt author eſt Homerus. Neque enim fabuloſa, aut de origine variè prodita conſectamur, præterquàm Ariſtæum primum omniū in eadem gente mel miſcuiſſe vino, ſuauitate præcipua vtriuſque naturæ ſponte prouenientis. Maroneum vicies tantò addito aquæ miſcendum Homerus prodidit. Durat etiam vis eadem in terra generi, vigorque indomitus. Quippe cùm Mutianus ter Conſul ex his qui nuperrimè prodidere, ſextarios ſingulos octonis aquæ miſceri compererit præſens in eo tractu. Eſſe autem colore nigrum, odoratum, vetuſtate pingueſcere. Et Pramnio, quod idem Homerus celebrauit, etiam nunc honos durat. Naſcitur Smyrnæ regione, iuxta delubrum Matris Deûm. In reliquis claritas generi non fuit alicui. Anno fuit omnium generū bonitas, L. Opimio Conſule, cùm C. Gracchus Tribunus plebem ſeditionibus agitans interemptus, ea cæli temperies fulſit, quam cocturam vocant, ſolis opere, natali vrbis DCXXXIIII. Durantq; adhuc vina ducentis ferè annis, iam in ſpeciem redacta mellis aſperi: etenim hæc natura vinis in vetuſtate eſt: nec potari per ſe queunt, ſi non peruincat aqua, vſque in amaritudinem carie indomita: ſed cæteris vinis cōmendandis minima aliqua miſtura medicamenta ſunt: quo fit, vt eius temporis æſtimatione in ſingulas amphoras centeni nummi ſtatuantur. Ex his tamen vſura multiplicata ſemiſſibus, quæ ciuilis ac modica eſt, in C. Cæſaris Germanici filij principatu, † annis CLX. ſingulas vncias vini conſtitiſſe nobili exemplo docuimus, referentes vitā Pomponij Secundi vatis, cœnamque quam principi illi dedit. Tantùm pecuniarum detinent vini apothecæ. Nec alia res maius incrementum ſentit ad viceſimum annum, maiúſve ab eo diſpendium, non proficiente pretio. Raró quippe adhuc fuere, nec niſi in nepotatu, ſingulis teſtis millia nummûm: Viennenſes ſoli picata ſua, quorum genera diximus, pluris permutaſſe, ſed inter ſeſe amore patrio creduntur. Idque vinum frigidius reliquis exiſtimatur in frigido potu.

† De loco hôc, atque adeò de toto hoc capite conſule Budæum libr. 5. Aſſe.

† Aliâs ſic: inuiſuro alias regiones; & oſtentaturo. Quam lectionem agnoſcit & Budæus libro 5. de Aſſe.

† Rectius, anno centeſimo ſexageſimo. adſtipulāte eodem Budæo loco iā citato.

De natura vini. CAP. V.

VIno natura eſt, hauſto accendendi calore viſcera intus, foris infuſo refrigerandi. Nec alienum fuerit commemorare hoc in loco, quod Androcydes ſapientia clarus ad Alexandrū Magnum ſcripſit, intemperantiam eius cohibens: Vinum potaturus rex, memento te bibere ſanguinem terræ: ſicut cicuta homini venenum eſt, ſic cicutæ vinum. Quibus præceptis ſi ille obtemperauiſſet, profectò amicos in temulentia non interemiſſet. Prorſus vt iure dici poſſit, neque viribus corporis vtilius aliud, neque aliud voluptatibus pernicioſius, ſi modus abſit.

Vina generoſa. CAP. VI.

GEnera autem vini alia aliis gratiora eſſe, quis dubitet? aut non ex eodem lacu aliud præſtantius altero germanitatem præcedere, ſiue teſta, ſiue fortuito euentu? Quamobrem de principatu ſe quiſque iudicem ſtatuat. Iulia Auguſta lxxxij. annos vitæ pucino retulit acceptos, non alio vſa. Gignitur in ſinu Adriatici maris, non procul à Timauo fonte, ſaxeo colle, maritimo afflatu paucas coquente amphoras. Nec aliud aptius medicamentis iudicatur. Hoc eſſe crediderim, quod Græci celebrantes miris laudibus pyctanon appellauerunt ex Adriatico ſinu. Diuus Auguſtus Setinū prætulit

tulit cunctis,& ferè secuti principes,confessa propter experimenta,non temere cruditatibus noxiis ab ea saliua. Nascitur supra forum Appij. Antea Cæcubo erat generositas celeberrima in palustribus populetis,sinu Amyclano: quod iam intercidit & incuria coloni lociq; angustia, magis tamen fossa Neronis,quam à Baiano lacu Ostiam vsque nauigabilem inchoauerat. Secunda nobilitas Falerno agro erat,& ex eo maximè Faustiano. Cura culturaque id collegerat. Exolescit hoc quoq;, copiæ potiùs,quàm bonitati,studentium. Falernus ager à ponte Campano læua petentibus vrbanam coloniam Syllanam nuper Capuæ contributam incipit. Faustianus autem circiter quatuor milliaria à vico prope Cedias,qui vicus à Sinuessa vj. millibus abest. Nec vlli in vino maior authoritas: solo vinorum flamma accenditur. Tria eius genera,austerum,dulce,tenue. Quidam ita distinguunt: summis collibus Gauranum gigni,mediis Faustianum,imis Falernum. Non omittendum autem nulli eorum,quæ celebrentur,iucundum saporem vuæ esse. Ad tertiam palmam variè venere Albana vrbi vicina, prædulcia ac rara in austero. Item Surrentina in vineis tantùm nascentia,conualescentibus maximè probata, propter tenuitatem salubritatemque. Tiberius Cæsar dicebat consensisse medicos,vt nobilitatem Surrentino darent,alioquin esse generosum acetũ. C. Cæsar, qui successit illi, nobilem vappam. Certant Massica æquè, ex monte Gaurano Puteolos Baiasque prospectantia. Nam Falerno Contermina Statana ad principatus venere non dubie:palamque fecere sua quibusque terris tempora esse, sicut rerum prouentus occasusque. Iuncta his præponi solebant Calena,& quæ in vineis arbustisque nascuntur,Fundana. Ex alia vicina vrbis Veliternina, Priuernatiaque. Nam quod Signiæ nascitur,austeritate nimia continendæ vtile aluo, inter medicamina numeratur. Quartum curriculum publicis epulis obtinuere à Diuo Iulio (is enim primus authoritatem his tribuit,vt in epistolis eius apparet) Mamertina,circa Messanam in Sicilia genita. Ex iis Potulana,ab authore dicta,in loco proximo Italiæ laudantur præcipue. Est in eadem Sicilia & Tauromitanis honos,lagenis pro Mamertino plerunque subditis. Ex reliquis autem à supero mari Prętutia,atque Ancone nascentia, & quæ à palma vna fortè enata palmesia appellantur. In mediterraneo verò Cesenatia ac Mecœnatiana. In Veronensi item Rhætica, Falernis tantùm posthabita à Virgilio. Mox ab intimo sinu maris, Adriana. Ab infero autem Latiniensia, Grauiscana, Statoniensia. Hetruriæ palmam Luna habet, Liguriæ Genua: Inter Pyrenæum Alpesque Massilia gemino sapore, quando & condiendis aliis pinguius gignit, quod vocant succosum. Beterrarum intra Gallias consistit authoritas. De reliquis in Narbonensi genitis asseuerare non est: quoniam officinam eius rei fecere tingentes fumo, vtinamque non & herbis, ac medicaminibus noxiis. Quippe etiam aloen mercantur, qua saporem coloremque adulterant. Verùm & longinquiora Italiæ ab Ausonio mari,non carent gloria, Tarentina,& Seruitiana, & Consentiæ genita, & Tempsæ ac Babiæ, Lucanaque antecedentibus Thurinis. Omnium verò eorum maximè illustrata Messalæ potu & salute Lagarina,non procul Grumento nascentia. Campania nuper excitauit nouis nominibus authoritatem,siue cura,siue casu,ad quartum à Neapoli lapidem Trebellicis, iuxta Capuam Caulinis,& in suo agro Trebulanis:alioqui semper inter plebeia & Trifolinis gloriata. Nam Pompeiana summum x. annorum incrementum est, nihil senecta conferente. Dolore etiam capitum in sextam horam diei sequentis infesta deprehenduntur. Quibus exemplis, nisi fallor, manifestum est, patriam terramque referre,non vuam:& superuacuam generum confectationem in numerũ, cùm eadem vitis aliud aliis in locis polleat. Hispaniarum Lalatana copia nobilitantur elegantia verò Tarraconensia,atque Lauronensia:& Balearica ex insulis, conferuntur Italiæ primis. Nec ignoro, multa prætermissa plerosque existimaturos,quando suum cuique placet, & quocunque eatur, fabula eadem reperitur: Diui Augusti iudiciorum ac palati peritissimum è libertis, censuram vini in epulas eius facientem, dixisse hospiti de indigena vino, nouum quidem sibi gustum esse eum, atque non ex nobilibus,sed Cæsarem non aliud poturum. Nec negauerim & alia digna esse fama : sed de quibus consensus æui iudicauerunt, hæc sunt.

Vina transmarina. CAP. VII.

NVnc simili modo transmarina dicemus. In summa gloria post Homerica illa, de quibus suprà diximus, fuere Thasium Chiumque. Ex Chio quod Aruisium vocant. His addidit Lesbium Erasistrati maximi Medici authoritas, circiter DC. annum vrbis Romæ. Nunc gratia ante omnia est Clazomenio, postquàm parcius mari condiunt. Lesbium sponte naturæ suæ mare sapit. Nec Tmoliti per se gratia, vt vino: sed cuius dulci admisto, reliquorum duritia suauitatem accipiat, simul & ætatem, quoniam vetustiora protinus videntur. Ab his dignatio est Sicyonio, Cyprio, Telmesico, Tripolitico, Berytio, Tyrio, Sebennytico. In Aegypto hoc nascitur tribus generib' vuarũ ibi nobile, Thasia, æthalo, peuce. Post hæc authoritas hippodamantio, mystico, cantharitæ, protropo Gnidio, Catacecaumenitæ, petritæ, Myconio. Nam mesogiten capitis dolores facere compertum est: nec Ephesium salubre esse, quoniã mari & defruto condiatur. Apamenum mulso præcipuè conuenire dicitur, sicut Prætutium in Italia. Est enim & hæc proprietas generum, vt dulcia vtique inter se non congruant. Exoleuit & protagion, quod Italicis proximum fecerant Asclepiadis scholæ. Apollodorus medicus, in volumine, quo suasit Ptolemæo regi quæ vina biberet, Italicis etiam tum

ignotis

ignotis, laudauit in Ponto Nasperceniten, mox Orœticum, Oeneaten, Leucadium, Ambraciotem, & quod cunctis prætulit Præparentium: sed minoris famæ esse dixit, quoniam post sex annos non placeret.

De vini salsi generibus septem. CAP. VIII.

HActenus bonitas vini nationibus debetur. Apud Græcos iure clarissimum nomen accepit, quod appellauerunt bion, ad plurimos valetudinum vsus excogitatum, vt docebimus in parte medicinæ. Fit autem hoc modo: Vuæ paulùm ante maturitatem decerptæ, siccantur acri sole, ter die versatæ per triduum: quarto exprimuntur, dein cadis sole inueterantur. Cui marinam aquam largiorem miscent, à serui furto origine orta, sic mensuram explentis, idque translatum in album mustum leucochrun appellatur. In aliis autem gentibus simili modo factum tethalassomenon vocant: Thalassiten autem vasis musti deiectis in mare, quo genere præcox fit vetustas. Necnon apud nos quoque Coum vinum ex Italico faciendi ratione Cato demonstrauit, super cætera in sole quadriennio maturandum præcipiens. Rhodium Coo simile est. Phorineum salsius Coo. Omnia transmarina septem aut sex annis ad vetustatem mediam peruenire existimantur.

De dulcium generibus XIIII. CAP. IX.

VInum omne dulce minus odoratum: quò tenuius, eò odoratius. Colores vinis quatuor: albus, fuluus, sanguineus, niger. Psythium & melampsythium passi genera sunt, suum saporem, non vini referentia: Cisibilites verò musti, in Galatia nascens, & Halyntium in Sicilia. Nam siræum, quod alij hepsema, nostri sapam appellant, ingenij, non naturæ opus est, musto vsq; ad tertiam partem mensuræ decocto: quod vbi factum ad dimidiam est, defrutum vocamus. Omnia in adulterium mellis excogitata. Sed priora vua terraque constant. Passum à Cretico Cilicium probatur, & Africum, & in Italia prouinciisque finitimis. Fieri certum est ex vua, quam Græci sticam vocant, nos apianam, item scirpula, diutius in vite sole adustis, aut feruente oleo. Quidam è quacunque dulci, dum præcocta alba faciunt siccantes sole donec paulo amplius dimidium pondus supersit, tusasque leniter exprimunt. Deinde quantum expressere, adiiciunt vinaceis aquæ puteanæ, vt & secundarium passum faciant. Diligentiores eodem modo siccatis acinos eximunt: ac sine sarmentis madefactos vino excellenti, donec intumescant, premunt. Et hoc genus ante cætera laudant. Ac simili modo aqua addita, secundarium faciunt. Medium inter dulcia vinumq; est, quod Græci aigleuces vocant, hoc est semper mustum. Id euenit cura, quoniam feruere prohibetur. sic appellant musti in vina transitum. Ergo mergunt è lacu protinus in aqua cados, donec bruma transeat, & consuetudo fiat algendi. Est etiamnum aliud genus eius per se, quod vocat dulce Narbonensis prouincia, & in ea maximè Vocontij. Asseruatur eius gratia vua diutius in vite, pediculo intorto. Ab aliis ipsi palmes inciditur in medullam, ab aliis vua torretur in tegulis: omnia ex Heluenaca vite. His adiiciunt aliqui, quod vocant diachyton, vuis in sole siccatis loco clauso per dies septem, in cratibus, totidem pedes à terra altè, noctibus à rore defensis, octauo die calcatis. Ita fieri optimi odoris saporisque. Dulci è genere est & melitites. Distat à mulso quod fit è musto, cum quinque congiis austeri musti, congio mellis & salis cyatho sufferuefactis, austerum. Sed inter hæc genera potuum ponere debeo & protropum: ita appellatur à quibusdam mustum sponte defluens, antequam calcentur vuæ. Hoc protinus diffusum lagenis suis deferuere passi, posteà in sole quadraginta diebus torrent æstatis secutæ ipso Canis ortu.

De deuterijs & secundarijs, vini genera tria. CAP. X.

NOn possunt iure dici vina, quæ Græci deuteria appellant, Cato & nos loram, maceratis aqua vinaceis: sed tamen inter vina operaria numerantur. Tria eorum genera. Decima parte aquæ addita, quæ musti expressa sit, & ita nocte ac die madefactis vinaceis, rursusq; prælo subiectis. Alterum, quomodo Græci factitauere, tertia parte eius quod expressum sit, addita aquæ, expressoq; decocto ad tertias partes. Tertiũ est, fæcibus vini expressum, quod fæcatum Cato appellat. Nulli ex his plus, quàm anno, vsus.

Quæ nuper in Italia generosa vina esse cœperunt. CAP. XI.

VErùm inter hæc subit mentẽ, cùm sint genera nobilia, quæ propriè vini intelligi possint, lxxx. ferè in toto orbe, duas partes ex hoc numero Italiæ esse, longè prætereà ante cunctas terras. Et hinc deinde altius cura serpit, non à primordio hanc gratiam fuisse.

De vini obseruatione. CAP. XII.

AVthoritatem post sexcentesimum vrbis annum cœpisse. Romulum lacte, non vino, libasse, indicio sunt sacra ab eo instituta, quæ hodie custodiunt morem. Numæ regis posthumia lex est: Vino rogum ne respergito. Quod sanxisse illum propter inopiam rei nemo dubitet. Eadem lege, ex imputata vite libari vina diis, nefas statuit, ratione excogitata, vt putare cogerentur, aliàs aratores, & pigri circa pericula arbusti. M. Varro author est, Mezentium Hetruriæ regem auxilium Rutulis contra Latinos tulisse vini mercede, quod tum in Latino agro fuisset.

Qui vini vsus antiquis, & de vinis antiquorum. CAP. XIII.

NOn licebat fœminis Romæ bibere. Inuenimus inter exempla, Egnatij Mecēnij vxorem, quod vinum bibisset è dolio, interfectam fuste à marito, eumque cædis à Romulo absolutum. Fabius Pictor in Annalibus suis scripsit: Matronam quòd loculos, in quibus erant claues vinariæ cellæ, resignauisset, à suis inedia mori coactam. Cato, ideo propinquos fœminis osculum dare, vt scirent an temetum olerent. Hoc tum nomen vino erat: vnde & temulentia appellata. Cn. Domitius iudex pronuntiauit, mulierem videri plus vini bibisse, quàm valetudinis causa viro insciente, & dote mulctauit. Diuque eius rei magna parsimonia fuit. L. Papyrius Imperator aduersus Samnites dimicaturus votum fecit, si vicisset, Ioui pocillum vini. Denique inter dona sextarios lactis datos inuenimus, nusquam vini. Idem Cato, cum in Hispaniam nauigaret, vnde cum triumpho rediit, Non aliud, inquit vinum bibi, quàm remiges: in tantùm dissimilis istis qui etiam conuiuis alia, quàm sibimetipsis, ministrant, aut procedente mensa subiiciunt. Lautissima apud priscos vina erant, myrrhæ odore condita, vt apparet in Plauti fabula, quæ Persa inscribitur, quanquàm in ea & calamum addi iubet. Ideo quidam aromatice delectatos maximè credunt. Sed Fabius Dorsenus his versibus decernit:

Mittebam vinum pulchrum, murrhinam.
Et in Acharistione.
Panem & polentam, vinum murrhinam.

Scæuolam quoque & Lælium & Atteium Capitonem in eadem sententia fuisse video, quoniam in Pseudolo sit.

Quod si opus est, vt dulce promat
Indidem, ecquid habet? rogas?
Murrhinam, passum, defrutum, mella.

Quibus apparet non inter vina modò murrhinam, sed inter dulcia quoque nominatum.

De apothecis, & de vino Opimiano. CAP. XIIII.

APothecas fuisse, & diffundi solita vina anno dcxxxiij. vrbis apparet indubitato Opimiani vini argumento, iam intelligente suum bonum Italia. Nondū tamen ista genera in claritate erant. Itaq; omnia tunc genita vnum habent Consulis nomen. Sic quoque posteà diu transmarina in authoritate fuerunt, & ad auos vsque nostros: quin & Falerno iam reperto, sicut apparet ex illo Comico versu, Quinque Thasij vini inde depromam, Falerni bina. P. Licinius Crassus, & L. Iulius Cæsar Censores anno vrbis conditæ dclxxv. edixerunt, ne quis vinum Græcum ammineumque octonis æris singula quadrantalia venderet. Hæc enim verba sunt. Tanta verò vino Græco gratia erat, vt singulæ potiones in conuictu darentur. Quibus vinis authoritas fuerit sua in mensa, M. Varro his verbis tradit: L. Lucullus puer ad patrem nunquàm lautum conuiuium vidit, in quo plus semel Græcum vinum daretur. Ipse cùm rediit ex Asia, millia cadûm congiariorum diuisit amplius centum. C. Sentius, quem Prætorem vidimus, Chium vinum in domum suam illatū dicebat tum primùm, cùm sibi cardiaco medicus dedisset. Hortensius super decem millia cadûm hæredi reliquit. Hactenus Varro.

De liberalitate Cæsaris in vino. CAP. XV.

QVid, non & Cæsar Dictator triumphi sui cœna vini Falerni amphoras, Chij cados in conuiuia distribuit? Idem Hispaniensi triumpho Chium & Falernum dedit. Epulo verò in tertio Consulatu suo, Falernum, Chium, Lesbium, Mamertinum: quo primùm tempore quatuor genera vini apposita constat. Postea ergo alia omnia in nobilitatem venerunt, circiter septingentesimum vrbis annum.

De vinis factitijs. CAP. XVI.

ITaque non miror innumerabilia penè genera factitij reperta multis antè seculis, quæ nunc dicemus, omnia ad medicinæ vsum pertinentia. Omphacium quo modo fieret, propter vnguenta, diximus priori libr. Fit è labrusca, hoc est, vite syluestri, quod vocatur œnanthinum. Flores eius libris duabus in musti cado macerati, post xxx. dies mutantur. Præter hoc radix labruscæ & acini coria perficiunt. Ij paulò postquàm defloruere, singulare remedium habent ad refrigerandos in morbis corporum ardores, gelidissima, vt ferunt, natura. Pars eorum æstu moritur, priusquam reliqui, qui solstitiales dicuntur. Vniuersi nunquàm maturescunt: & si priùs, quàm tota maturescat, vna incocta detur cibo gallinaceo generi, fastidiū gignit vuas appetendi. Factitiorum primum fit ex ipso vino, quod vocant adynamon, hoc modo: Albi musti sextarij xx. aquæ dimidium, feruet donec excoquatur aquæ mensura. Alij marinæ sextarios decem, tantundem pluuiæ, in sole quadraginta diebus torrent. Dant ægris, quibus vini noxiam timent. Proximum fit è millij semine maturo, cum ipsa stipula libram & quadrantem in congios duos musti macerato, & post septimum mensem transfuso. Ex loto arbore, frutice, herba, dictum est vti quæq; fierent. Fiunt & è pomis quæ dicemus, interpretationibus non nisi necessariis additis: primumq; è palmis, quo Parthi & Indi vtuntur, & Oriens totus, maturam quas vocant chydæas modio in aquæ congiis tribus macerato expressoque. Sic fit & sycites è

ſycites è fico, quem alij palmiprimum, alij catorchiten vocant. Aut ſi dulce eſſe non libeat, pro aqua tantundem vinaceorum adiicitur. E Cypria fico & acetum fit præcellens, atq; Alexandrino quoque melius. Vinum fit & è ſiliqua Syriaca, & pyris, malorumq; omnibus generibus. Sed è Punicis, quod rhoiten vocent: & è cornis, meſpilis, ſorbis, moris ſiccis, nucleis pineis. Hi muſto madidi exprimuntur: ſuperiora per ſe mitia. Myrtiten Cato quemadmodum fieri docuerit, mox paulò indicabimus. Græci & alio modo. Ramis teneris cum ſuis foliis in albo muſto decoctis, tuſis libram in tribus muſti congiis deferuere faciunt, donec duo ſuperſint. Quod ita ſylueſtris myrti baccis factum eſt, myrtidanum vocant. hoc manus tingit. Ex his quæ in hortis gignuntur fit vinum è radice, aſparago, cunila, origano, apij ſemine, abrotano, mentaſtro, ruta, nepeta, ſerpillo, marrubio. Manipulos binos tundunt in cadum muſti, & ſapæ ſextarium, & aquæ marinæ heminam. E napis fit, xj. denariorum pondere in ſextarios binos muſti addito. Item è ſcillæ radice. Inter flores ex roſæ foliis tuſis, in linteolo in muſtum colatis cum ponduſculo vt ſidat, xl. pondere denariorum in ſextarios vicenos muſti, nec ante tres menſes vaſe aperto. Item è nardo gallico, & aliud è ſylueſtri. Aromatiten quoque inuenio factitatum tantùm non vnguentorum compoſitione, primò è myrrha, vt diximus, mox & nardo Celtico, calamo, aſpalatho, offis in muſtum aut dulce vinum deſectis. Aliud è calamo, iunco, coſto, nardo Syriaco, amomo, caſia, cinnamomo, croco palma, aſaro, ſimiliter & offa. Apud alios nardi, & malobathri ſelibris in muſti congios duos additis: qualia nunc quoque fiunt pipere & melle addito, quæ alij condita, alij piperata appellant. Inuenitur & nectarites ex herba, quam alij helenion, alij medicam, alij ſymphyton, alij Idæam, & oreſtion, alij nectaream vocant, radice ponderis xl. denariorum in ſextarios, ſex muſti addita, ſimiliter in linteo. Ex ceteris herbis fit abſinthites † in xl. ſextarios muſti abſinthij Pontici libra decocta ad tertias partes, vel ſcopis abſinthij in vinum additis. Similiter hyſſopites è Cilicio hyſſopo, vnciis tribus in duos congios muſti coniectis, aut tuſis in vinum. Fiunt vtraq; & alio modo, circa radices vitiũ ſato. Sic & elleboriten fieri ex veratro nigro Cato docet. Sic fit & ſcammonites. Mira vitiũ natura, ſaporem alienũ in ſe trahendi, qualẽ & ſalicum redolent Patauinorum in paluſtribus vindemiæ. Sic & elleborum ſeritur in Thaſo, aut cucumis ſylueſter, aut ſcammonea, ꝙ vinum phthorium vocant quoniã abortus facit. Fit & ex herbis, quarum naturæ ſuo loco dicentur. E ſtœchade & radice gentianę, & tragorigano, & dictamno, aſaro, dauco, eleliſphaco, panace, acoro, conyza, thymo, mandragora, iunco. Vocarunt & ſcyzinum, & itæomelin, & lectiſphagiten, quorũ iam obliterata ratio eſt. Et fruticum vero è genere, cedri vtriuſq;, cupreſſi, laurus, iuniperi, terebinthi, calami, lentiſci, baccas aut lignum recens muſto decoquunt. Item chamelæę, & chamæpitycos lignum. Eodem modo & ex flore, in congium muſti decem denariorum pondere addito.

† XLVIII. ſextarijs muſti, abſynthij Pontici libra, decoctis ad tertias partes.

De hydromelite & oxymelitè. CAP. XVII.

FIt vinum & ex aqua ac melle tantùm. Quinquennio ad hoc ſeruari cæleſtem iubent. Aliqui prudentiores ſtatim ad tertias decoquunt, & tertiam mellis veteris adiiciunt deinde xl. diebus Canis ortu in ſole habent. Alij diffuſa ita x. die obturant. Hoc vocatur hydromeli, & vetuſtate saporẽ vini aſſequitur, nuſquam laudatiùs, quàm in Phrygia. Quin & acetum melle temperabatur: adeò nihil intentatum vitæ fuit. Oxymeli hoc vocarunt, mellis x. libris, aceti veteris heminis quinq;, ſalis marini libra, aquæ pluuiæ ſextariis quinq;, ſufferuefactis decies, mox elutriatis atq; ita inueteratis. Omnia ab Themiſione ſummo authore damnata: & hercule coactus eorum vſus videri poteſt, niſi ſi quis naturæ opus eſſe credit aromatiten, & ex vnguentis vina compoſita, aut vt biberentur genuiſſe eam frutices. Iſta ſunt cognitu iucunda, ſolertia humani animi omnia exquirente. Nihil quidem ex his anno durare, præterquàm quæ vetuſtate ipſa fieri diximus, & plura ne tricenis quidẽ diebus, non erit dubium.

Prodigioſa genera vini. CAP. XVIII.

SVnt & in vino prodigi. Dicitur in Arcadia fieri, quod fœcunditatem fœminis importet, viris rabiem. At in Achaia maximè circa Caryniam abigi partum vino, atq; etiam ſi vuam edant grauidæ, cùm differentia in guſtatu non ſit. Trœzenium vinum qui bibunt, negantur generare. Thaſios duo genera vini diuerſa facere proditur: vnum quo ſomnus concilietur, alterum verò quo fugetur. Apud eoſdem vitis theriace vocatur, cuius & vinum & vua contra ſerpentium ictus medetur. Libanios thuris odore, ex qua Diis prolibant. E diuerſo aſpendios, damnata aris. Feruntẽã nec ab alite vlla attingi, Thaſiam vuã Aegyptus vocat apud ſe prædulcẽ, quæ ſoluit aluũ. Eſt contrà in Lycia, quæ ſolutã firmat. Aegyptus & ecbolada habet, abortus facientem. Vina in apothecis Canis ortu mutantur quædam, poſteáque reſtituuntur ſibi. Sic & mari nauigato, cuius iactatus his, quæ durauerint, tantum vetuſtatis adiicere ſentitur, quantum habuerint.

Quibus vinis ad ſacra vti fas non ſit, & quibus generibus muſta condiantur. CAP. XIX.

ET quoniam religione vita conſtat, prolibare Diis nefaſtum habetur vina, † præter imputatæ vitis, fulmine tactæ, quamq; iuxta hominis mors laqueo pependerit, aut vulneratis pedibus calcata, & quod circuncisis vinaceis profluxerit, aut ſupernè deciduo immundiore lapſu aliquo polluta. Item Græca, quoniam aquam habeant. Vitis ipſa quoque manditur, decoctis caulibus ſummis, qui & condiuntur in aceto ac muria. Verùm & de apparatu vini dixiſſe conueniat, cùm

† Præter, non eſt in vetuſt. cod. & omnino videtur redundare. Sunt enim omnia, quæ hîc enumerantur polluta, & à ſacris reijciẽda. Huc accedit, quod ſuprà libri huius cap. 12. retulit, Numæ regis lege Poſthumia cautũ fuiſſe, ne ex imputata vite Diis vina libarentur.

Græci priuatim ea præcepta condiderint, artemq; fecerint, ſicut Euphronius, & Ariſtomachus, &
Coniades, & Hiceſius. Africa gypſo mitigat aſperitatem, nec non aliquibus ſui partib⁹ calce. Græcia
argilla, aut mormore, aut ſale, aut mari, lenitatem excitat: Italiæ pars aliqua rabulana pice: ac reſina
condire muſta vulgare eſt ei, prouinciiſq; finitimis. Nonnuſquam prioris vini fæce acetóue condi-
unt. Nec non & ex ipſo muſto fiunt medicamina: decoquitur, vt dulceſcat portione virium. Nec du
rare vltra annuum ſpatium tale proditur. Aliquibus in locis decoquunt ad ſapas muſta, infuſiſq; his
ferociam frangunt. Et in hoc tamen genere, & in omni alio ſubminiſtrant vaſa ipſa condimentis pi
cis. Cuius faciendæ ratio proximo dicetur volumine.

De picis generibus, & reſinis, & muſtis condiendis, & de aceto & fæce. CAP. XX.

ARborum ſucco manantium picem reſinamq; aliæ ortæ in Oriente, aliæ in Europa ferunt. Quæ
intereſt Aſia, vtrinq; quaſdam habet. In Oriente optimam tenuiſſimámq; terebinthi fundunt:
deinde lentiſci, quam & maſtichen vocant: poſteà cupreſſi, acerrimam ſapore. Liquidam omnes, &
tantùm reſinã: craſſiorem verò & ad pices faciendas cedrus. Arabica reſina alba eſt acri odore, dif-
ficilis coquenti. Iudaica calloſior, & terebinthina quoque odoratior. Syriaca Attici mellis ſimilitu
dinem habet. Cypria antecedit omnes: eſt autem melleo colore, carnoſa. Colophonia præter cæte-
ras fulua, ſi teratur alba fit, grauior odore, ob id non vtuntur ea vnguentarij. In Aſia quæ fit è picea,
admodum candida, ſpagas vocatur. Reſina omnis diſſoluitur oleo. Quidam & creta figlinarum
hoc fieri arbitrantur. Pudetque confiteri, maximum iam honorem eius eſſe in euellendis virorum
corpori pilis. Ratio autem condiendi muſta, in primo feruore, qui nouem diebus cum plurimum
peragitur, aſperſu picis, vt odor vino contingat, & ſaporis quædam acumina. Vehementius id fieri
arbitrantur crudo flore reſinæ, excitariq; lenitatem. E diuerſo crapula compeſci feritatem nimiam,
frangiq; virus: aut vbi pigra lenitas torpeat, virus addi. Liguriæ maximè Circumpadaniſq; muſtis v-
tilitas diſcernitur hoc modo: Pugnacibus muſtis crapulæ plus inditur, lenibus parcius. Sunt
qui ex vtroque condiri velint. Necnon alia æquè multiplici natura. Vitiúmque muſto quibuſdam
in locis, iterum ſponte feruere: qua calamitate deperit ſapor, vappęque accipit nomen, probroſum
etiam hominum, cùm degenerauerit animus. Aceti enim nequitiæ ineſt virtus magnos ad vſus, &
ſine queîs vita mitior degi non poſſit. Cæterò vinorum medicaminis tanta cura eſt, vt cinere apud
quoſdam, ceu gypſo, alibi quibus diximus modis inſtaurentur. Sed cinerem è vitis ſarmentis, aut
quercu præferunt. Quin & marinam aquam eiuſdem rei gratia ex alto peti iubent, ſeruariqúe ab æ-
quinoctio verno, aut certè nocte ſolſtitio & Aquilone flante hauriri, vel ſi circa vindemiam hauria-
tur, decoqui. Pix in Italia ad vaſa vino condendo maximè probatur Brutia. Fit è piceæ reſina, in Hi-
ſpania autem è pinaſtris, minimè laudata. Eſt enim reſina harum amara & arida, & graui odore: Dif
ferentiam rationemq; faciendi proximo volumine demonſtrabimus inter arbores feras. Vitia, prę-
ter ſuprà dicta, acor, aut fumidum virus, picis autem aduſtio: experimentum verò, ſi fragmenta ſub
luceant, ac ſub dente lenteſcant acore iucundo.: Aſia picem Idæam maximè probat, Græcia Pieri-
cam, Virgilius Naryciam. Diligentiores admiſcent nigram maſtichen, quæ in Ponto bituminis ſi-
milis gignitur, & iris radicem oleumque. Nam ceram accipientibus vaſis compertum eſt vina ace-
ſcere. Sed transferre in ea vaſa, in quibus acetum fuerit, vtilius, quàm in ea, in quibus dulce aut mul-
ſum. Cato iubet vina concinnari (hoc enim vtitur verbo) cineris lixiuij cum defruto cocti parte qua
drageſima, pulegij vel ſalis ſeſquilibra, interim & tuſo marmore. Facit & ſulphuris mentionem, reſi
næ verò in nouiſſimis. Super omnia addi matureſcente iam vino iubet muſtum, quod ille tortiuũ
appellat, nos intelligimus nouiſſimè expreſſum: & adiici muſtis tingendi gratia coloris, vt pigmen
tum aliquod vini, atq; ita pinguius fieri. Tot veneficijs placere cogitur: & miramur noxium eſſe. In
vitium inclinantis experimentum eſt laminæ plumbeæ mutatus in ea colos. Proprium autem inter
liquores vino, muceſcere, aut in acetum verti: extantq; medicinæ volumina. Et fęx vini ſiccata reci-
pit ignes, ac ſine alimento per ſe flagrat. Cinis eius nitri naturam habet, eaſdemq; vires, hoc ampli-
us, quò pinguior ſentitur.

De cellis vinarijs. CAP. XXI.

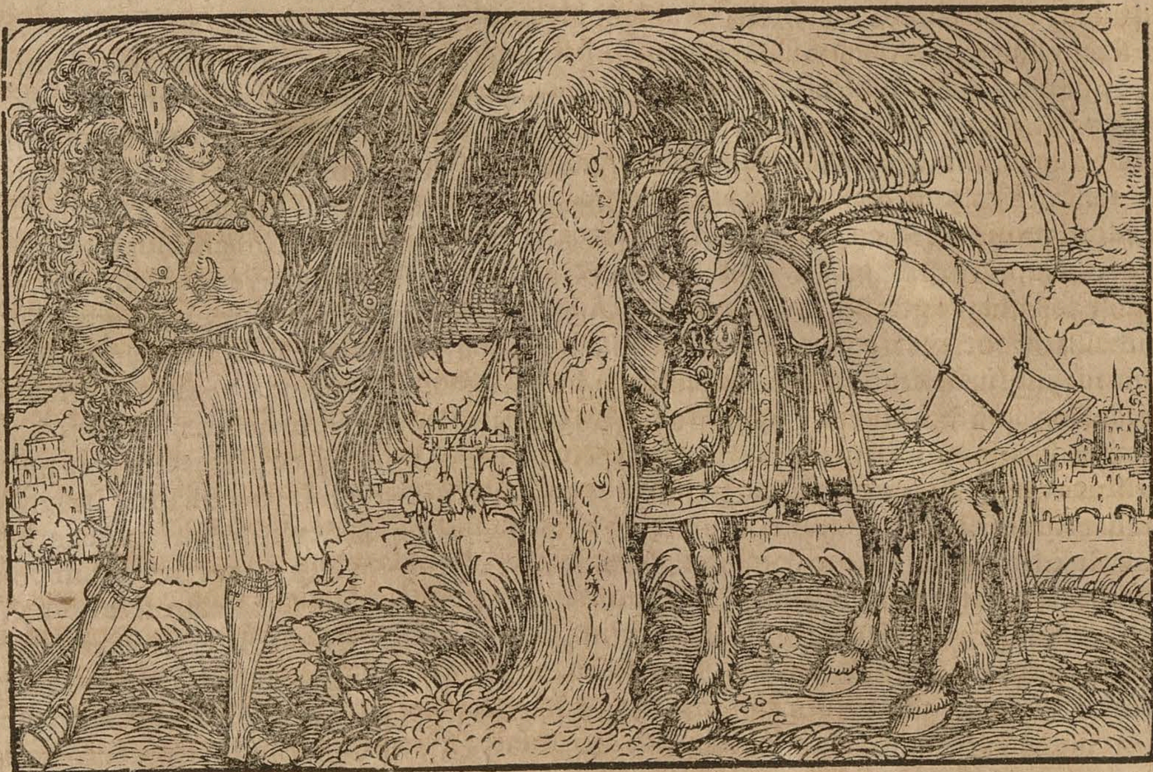
MAgna & collecto iam vino differentia in cella. Circa Alpes ligneis vaſis condunt, circuliſq;
cingunt, atque etiam hyeme gelida ignibus rigorem arcent. Mirum dictu, ſed aliquando vi-
ſum, ruptis vaſis ſtetere glatiatæ moles prodigij modo, quoniam vini natura non gelaſcit, aliàs ad
frigus ſtupens tantùm. Mitiores plagæ doliis condunt, infodiuntq; terræ tota, aut ad portionem ſi-
tus. Item cælum præbent: alibi verò impoſitis tectis arcent: traduntur q; & hæc præcepta: Latus cellę
vinariæ, aut certè feneſtras obuerti in Aquilonem oportere, vel vtique in exortum æquinoctialem.
Sterquilinia & arborum radices procul abeſſe, omniaq; odoris euitandi, facilimo in vina tranſitu:
ficos vtique & caprificos. Dolijs etiam interualla dari, ne inter ſeſe vitia ſerpant, cõtagione vini ſem
per ocyſſima. Quin & figuras referre. Ventroſa ac patula minùs vtilia. Picari oportere protinus
à Canis ortu, poſteà perfundi marina aqua aut ſalſa, dein cinere ſarmenti, aſpergi vel argilla, abſter-
ſa myrrha ſuffiri, ipſaſq; ſæpius cellas. Imbecilla vina demiſſis in terram doliis ſeruanda, valida expo-
ſitis. Nunquàm implenda: & quod ſuperſit, paſſo aut defruto perungendum, admiſto croco, pice ve
teri

teri cum sapa:sic opercula doliorum medicanda, addita mastiche ac pice. Bruma aperiri vetant, nisi sereno die. Vetant Austro flante, Lunáue plena. Flos vini candidus probatur: rubens triste signum est, si non vini colos sit. Item vasa incalescentia, operculáve sudantia. Quod celeriter florere cœperit, odoremque trahere, non fore diutinum. Ipsa quoque defruta ac sapas, cùm sit cælum sine Luna, hoc est, in sideris eius coitu, neque alio die coqui iubent. Præterea plumbeis vasis, non æreis, nucibus iuglandibus additis: eas enim fumum excipere. Campaniæ nobilissima exposita sub dio cadis verberari Sole, Luna, imbre, ventis, aptissimum videtur.

De vitanda ebrietate. CAP. XXII.

AC si quis diligentiùs reputet, in nulla parte operosior vita est, ceu non saluberrimū ad potum aquæ liquorem natura dederit, quo cætera omnia animantia vtuntur. At nos vinum bibere & iumenta cogimus, tantoq; opere, tanto labore & impendio constat, quod hominis mentem mutet, ac furorem gignat, millibus scelerum huic deditis tanta dulcedine, vt magna pars nō aliud vitæ prę-mium intelligat. Quinimò vt plus capiamus, sacco frangimus vires: & alia irritamenta excogitātur: ac bibendi etiam causa venena conficiuntur, aliis cicutā præsumentibus, vt bibere mors cogat, aliis pumicis farinam, & quæ referendo pudet docere. Cautissimos ex his balineis coqui videmus, exanimesque efferri. Iam verò alios lectum expectare non posse, imò verò nec tunicam, nudos ibi protinus anhelos ingentia vasa corripere, velut ad ostentationem virium, ac planè infundere, vt statim euomant, rursusq; hauriant, idque iterum tertiumque: tanquam ad perdenda vina geniti, & tanquā effundi illa non possint, nisi per humanum corpus. Huc pertinent peregrinæ exercitationes, & volutatio in cœno, ac pectorosa ceruicis repandæ ostentatio. Per omnia hæc prædicatur sitis quæri. Iam verò quæ vasa adulteriis cælata! tanquam per se parum doceat libidines temulentia. Ita vina ex libidine hauriuntur, atq; etiā præmio inuitatur ebrietas. Et si diis placet, emitur alius, vt quantū biberit tantum edat: & pretium vinolentiæ lege accipit. Alius quantum alea quæsierit tantum bibit. Tunc auidi matronam oculi licentur, graues produnt marito: tunc animi secreta proferuntur. Alij testamenta sua nuncupant: alij mortifera loquuntur, rediturasq; per iugulū voces non continent, quàm multis ita interemptis. Vulgoq; veritas iam attributa vino est. Intereà vt optimè cedat, Solem orientem non vident, ac minus diu viuunt. Hinc pallor, & genæ pendulæ, oculorū hulcera, tremulę manus, effundentes plena vasa, & (quæ sit pœna præsens) furiales somni, & inquies nocturna, præmiumq; summum ebrietatis libido portentosa, ac iucundum nefas. Postera die ex ore halitus cadi, ac ferè rerū omnium obliuio, morsq; memoriæ. Rapere se ita vitā prædicant, cùm priorē diem quotidie perdant, illi verò & venientem. Tib. Claudio principe ante hos annos xl. institutū, vt ieiuni biberent, potusque vini antecederet cibos, externis & hoc artibus, ac medicorum placitis nouitate aliqua sese commendantiū. Gloriam hac virtute Parthi quærunt, famam apud Græcos Alcibiades meruit, apud nos cognomen etiā Nouellius Torquatus Mediolanensis ad Proconsulatum vsque è Prætura honoribus gestis, tribus congiis (vnde & cognomen illi fuit) epotis vno impetu, spectante miraculi gratia Tib. principe in senecta iam seuero atq; etiā sæuo aliàs, sed ipsa iuuenta ad merum pronior fuerat. Eaque commendatione credidere L. Pisonem vrbis Romæ curæ ab eo delectum, quòd biduo duabusq; noctibus perpotationem continuasset apud ipsum iam principem. Nec alio magis Drusus Cæsar regenerasse patrem Tiberium ferebatur. Torquati rara gloria (quando & hæc ars suis legibus constat) non labasse sermone, nec leuatū vomitione, non altera corporis parte, dum biberet: matutinas obisse vigilias, plurimum hausisse vno potu: plurimū præterea aliis minoribus addidisse: optima fide non respirasse in hauriendo, neq; expuisse: nihilq; ad elidendū in pauimentis sonum ex vino reliquisse, diligenti scito legum contra bibendi fallacias. Tergilla Ciceronem M. filium binos congios simul haurire solitum ipsi obiicit: Marcoque Agrippæ à temulento scyphū impactum. Etenim hæc sunt ebrietatis opera. Sed nimirū hanc gloriam auferre Cicero voluit interfectori patris sui M. Antonio. Is enim ante eum auidissimè apprehenderat hanc palmam, edito etiam volumine de sua ebrietate: quo patrocinari sibi ausus, approbauit planè (vt equidem arbitror) quāta mala per temulentiam terrarum orbi intulisset. Exiguo tempore ante prælium Actiacum id volumen euomuit: quo facilè intelligatur ebrius iam sanguine ciuium, & tanto magis eum sitiens. Nanque & hæc necessitas vitium comitatur, vt bibendi consuetudo augeat auiditatem. Scitumque est Scytharum legati, quanto plus biberint, tanto magis sitire Parthos. Est & Occidentis populis sua ebrietas, fruge madida: pluribus modis per Gallias Hispaniasq;, nominibus aliis, sed ratione eadem. Hispaniæ iam & vetustatem ferre ea genera docuerunt. Aegyptus quoque è fruge sibi potus similes excogitauit. Nullaque in parte mundi cessat ebrietas. Meros quippe hauriunt tales succos, nec diluendo, vt vina, mitigant. At hercule illic tellus fruges parere videbatur. Heu mira vitiorum solertia, inuentum est quemadmodum aqua quoque inebriaret. Duo sunt liquores corporibus humanis gratissimi, intus vini, foris olei, arborum è genere ambo pręcipui, sed olei necessarius. Nec segniter vita in eo elaborauit. Quanto tamen in potu ingeniosior apparebit, ad bibendum generibus centum nonagintaquinque, si species æstimentur, penè duplici numero excogitatis, tantoque paucioribus olei. De quo in sequenti volumine dicemus.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER DECIMVSQVINTVS.

Naturæ frugiferarum arborum. CAP. I.

LEAM Theophrastus è celeberrimis Græcorum authoribus vrbis Romæ anno circiter quadringentesimo quadragesimo, negauit nisi intra xl. mil. passuum à mari nasci: Fenestella verò omnino non fuisse in Italia, Hispania, atque Africa, Tarquinio Prisco regnante, ab annis populi Romani clxxxiij. quæ nunc peruenit trans Alpes quoque, & in Gallias Hispaniasq; medias. Vrbis quidem anno quingentesimoquinto, Appio Claudio Cæci nepote, L. Iunio Coss. olei libræ duodenæ assibus væniere. Et mox anno sexcentesimo octogesimo, M. Seius L. F. Aedilis curulis olei denas libras singulis assibus præstitit populo Romano per totum annum. Minus ea miretur, qui sciat post annos xxij. Cn. Pompeij iiij. Consulatu oleum prouinciis Italiã misisse. Hesiodus quoque in primis cultum agrorum docendam arbitratus vitam, negauit oleæ satorem fructum ex ea percepisse quenquam. Tam tarda tunc res erat. At nunc etiam in plantariis serunt, translatarumque altero anno decerpuntur baccæ. Fabianus negat prouenire in frigidissimis oleam, neq; in calidissimis. Genera earũ tria dixit Virgilius, orchites, & radios, & pausias: nec desiderare rastros, aut falcem, vllámve curam. Sine dubio & in iis solum maximè cælumque refert. Veruntamen & tondentur, cùm & vites: atque etiam interradi gaudent. Consequens earum vindemia est, arsq; vel maior, oleum quàm musta temperandi. Ex eadem quippe oliua differunt succi. Primum omnium è cruda, atque nondum inchoatæ maturitatis: hoc sapore præstantissimum. Quin & ex eo prima vnda præli laudatissima, ac deinde per diminutiones, siue (vt nuper inuentum est) exilibus regulis pede incluso. Quantò maturior bacca, tantò pinguior succus, minusque gratus. Optima autem ætas ad decerpendum inter copiam bonitatémque, incipiente bacca nigrescere. Nostri vocant drupas, Græci verò drypetas. Cætero distat, an maturitas illa in torcularibus fiat, an ramis; rigua fuerit arbor, an suo tantùm bacca succo, nihilque aliud quàm rores cæli biberit.

De oleo. CAP. II.

VEtustas oleo tædium affert, non item vt vino: plurimúmque ætatis annuo est, prouida (si libeat intelligere) natura. Quippe temulentiæ nascentibus vinis, vti necesse non est: quinimo inuitat ad seruandum blanda inueterati caries. Oleo noluit parci, fecitq; ea necessitate promiscuum & vulgo. Principatũ in hoc quoque bono obtinuit Italia toto orbe, maximè agro Venafrano, eiúsque parte quæ Licinianum fundit oleum: vnde & Liciniæ gloria præcipua oliuæ. Vnguenta hanc palmam dedere, accommodato ipsis odore. Dedit & palatum delicatiore sententia. De cætero baccas Liciniæ nulla auis appetit. Reliquum certamen inter Istriæ terram & Bæticæ par est. Vicina bonitas prouin-

prouinciis,excepto Africæ frugifero solo. Cereri totum id natura concessit: oleum ac vinum non inuidit tantum:satisque gloriæ in messibus fecit. Reliqua erroris plena, quem in nulla parte vitæ numerosiorem esse docebimus.

De natura oliuæ,& oleæ incipientis. CAP. III.

OLiuæ constant,oleo,carne,amurca:sanies hæc est eius amara.Fit ex aquis,ideo siccitatibus minima,riguis copiosa.Suus quidem oliuæ succus oleum est,idque præcipuè ex immaturis intelligimus,sicut de omphacio docuimus. Augetur oleum ab Arcturi exortu xvj. calendas Octobris: posteà nuclei increscunt,& caro.Cùm sitienti imbres copiosi accessere, vitiatur oleum in amurcā. Huius color oliuam cogit nigrescere.Ideoque incipiente nigritia minimum amurcæ, ante eam nihil.Et error hominum falsus,existimantium maturitatis initium,quod est vitij proximum. Deindequòd oleum crescere oliuæ carne arbitrantur,cùm succus omnis in corpus abeat,lignumque intus grandescat. Ergo tum maximè rigantur. Quod vbi cura multa siue imbribus accidit, oleum absumitur,nisi consecuta serenitate,quæ corpus extenuet. Omnino enim,vt Theophrasto placet, est olei causa calor,quare & in torcularibus & iam in cellis multo igne queritur. Tertia est culpa in parsimonia,quoniam propter impendium decerpendi expectatur vt decidat oliua. Qui medium temperamentum in hoc seruant,perticis decutiunt,cum iniuria arborum, sequentisque anni damno. Quippe oliuantibus lex antiquissima fuit:Oleam ne stringito,néve verberato. Qui cautissimè agūt, harundine leui ictu,nec aduersos percutiunt ramos. Sic quoque alternare fructus cogitur decussis germinibus. Nec minus,si expectetur vt cadat. Hærendo enim vltra suum tēpus, absumunt venientibus alimentum,& detinent locum. Argumentum est,quòd nisi ante Fauonium collectæ, nouas vires resumunt,& difficiliùs cadunt. Prima ergo ab autumno colligitur, vitio operæ, non naturæ, pausia cui plurimum carnis:mox orchites,cui olei:post radius. Has enim ocyssimè occupatas, quia sunt tenerrimæ,amurca cogit decidere. Differuntur verò etiam in Martium mensem callosæ, contra humorem pugnaces,ob idque minimæ,Licinia,Cominia,Contia,Sergia, quam Sabini regiam vocant,non ante Fauonij afflatum nigrescentes,hoc est ad vj. Idus Febr. Tunc arbitrantur eas maturescere,& quoniam probatissimum ex iis fiat oleum, accedere etiam ratio prauitati videtur. Feruntque frigore sterilitatem fieri,sicut copiam maturitate: cùm sit illa bonitas non temporis, sed generis tardè putrescentium in amurcam. Similis error collectam seruandi in tabulatis, nec priusquàm sudet premendi,cùm omni mora oleum decrescat,amurca augeatur. Itaque vulgo non amplius senas libras singulis modiis exprimi dicunt. Amurcæ mensuram nemo agit, quanto ea copiosior reperiatur in eodem genere diebus adiectis. Omnino in vita error est publicus, tumore oliuæ crescere oleum existimantium:præsertim cùm magnitudine copiam olei non constare,indicio sint quæ regiæ vocantur,ab aliis maiorinæ,ab aliis phauliæ,grandissimæ, alioquin minimo succo. Et in Aegypto carnosissimis olei exiguū. Decapoli verò Syriæ perquàm paruæ, nec cappari maiores,carne tamen commendantur. Quam ob causam Italicis transmarinæ præferuntur in cibis, cùm oleo vincantur. Et in ipsa Italia cæteris Picenæ,& Sidicinæ. Sale illæ primum condiuntur, & vt reliquæ, amurca sapâve. Necnon aliquæ oleo suo sine accersita commendatione puræ innatant, colymbades:franguntur eædem herbarumque viridium sapore condiuntur. Fiunt & præcoces feruenti aqua perfusæ,quamlibet immaturæ. Mirumque, dulcem succum oliuas bibere,& alieno sapore infici. Purpureæ sunt & in iis,vt vuis in nigrum colorem transeuntibus, pausiæ. Sunt & superbæ, præter iam dicta genera. Sunt & prædulces,per se tantum siccatæ,vuisque passis dulciores, admodum raræ in Africa,& circa Emeritam Lusitaniæ. Oleum ipsum sale vindicatur à pinguitudinis vitio. Corticę oleæ conciso odorem accipit medicati:aliàs,vt vino,palati gratia nulla est. Nec tam numerosa differentia:tribus vt plurimum bonitatibus distat. Odor in tenui argutior, & is tamen etiam in optimo breuis.

De natura olei. CAP. IIII.

OLeo natura tepefacere corpus,& contra algores munire. Eidemque feruores capitis refrigerare. Vsum eius ad luxuriam vertère Græci, vitiorum omnium genitores, in gymnasiis publicando. Notum est,magistratus honoris eius octogenis sestertiis strigmenta olei vendidisse. Oleæ honorem Romana maiestas magnum præbuit, turmas equitum Idibus Iuliis ex ea coronando: item minoribus triumphis ouantes. Athenæ quoque victores olea coronant, Græci verò oleastro Olympiæ.

De cultura oliuarum. CAP. V.

NVnc dicentur Catonis placita de oliuis. In calido & pingui solo radium maiorem Salentinā, orchitem,pausiam,Sergianam,Cominianam,albiceram seri iubet. Adiicitq; singulari prudentia,quam earum in finitimis locis optimam esse dicant. In frigido autem & macro Liciniā. Pingui enim aut feruenti vitiari eius oleum,arboremq; ipsam fertilitate consumi. Musco præterea rubro infestari. Spectare olíueta in Fauonium loco exposito solibus censet.

De seruandis oliuis, & quomodo faciendum oleum. CAP. VI.

NEc alio vllo modo laudat condi oliuas, optimè orchites & pausias, quàm vel virides in muria, vel fractas in lentisco. Oleum quàm acerbissima oliua optimum fieri. Cæterò quàm primùm è terra colligendam: si inquinata sit, lauandam: siccari triduo satis esse. Si gelent frigora, quarto die premendam. Hanc & sale aspergi. Oleum in tabulato minui, deteriusque fieri. Item & in amurca & fracibus, hæ sunt carnes, & inde fæces. Quare sæpius die decapulandum: præterea in conchas & plumbeas cortinas: ære vitiari. Feruentibus omnia ea fieri clausisque torcularibus, & quàm minimè ventilatis. Ideo nec ligna ibi cædi oportere. Qua de causa è nucleis ipsarum ignis aptissimus. Et è cortinis in labra fundendum, vt fraces & amurca liquentur. Ob id crebriùs vasa mundanda, fiscinas spongia tergendas, vt quàm maximè pura synceritas constet. Posteà inuentum, vt lauarentur [1] vtique feruenti aqua: protinus prælo subiicerentur solidæ (ita enim amurca exprimitur) mox trapetis fractæ premerentur. Iterum premi plus quàm centenos modios, non probant. Factus vocatur. Quod verò post molam primum est, flos. Factus tergeminos ferè à quaternis hominibus nocte ac die premi iustum est.

De oleo factitio. CAP. VII.

NOn erat tum factitium oleum: ideoque arbitror nihil à Catone dictum. Nunc eius genera plura. Primumque persequemur ea, quæ ex arboribus fiunt, & inter illas ante omnes ex oleastro. Tenue id, multoque amarius, quàm oleæ, tantùm ad medicamentum vtile. Simillimum huic est ex chamelæa frutice saxoso, non altiore palmo, foliis oleastri baccisque. Proximum fit & è cici, arbore in Aegypto copiosa: alij crotonem, alij trixin, alij sesamum syluestre appellant: ibique non pridem. [2] Et in Hispania repentè prouenit altitudine oleæ, caule ferulaceo, folio vitium, semine vuarum gracilium, pallidarumque. Nostri eam ricinum vocant à similitudine seminis. Coquitur id in aqua, innatansque oleum tollitur. At in Aegypto, vbi abundat, sine igne & aqua sale aspersum exprimitur, cibis fœdum, lucernis vtile. Amygdalinum, quod aliqui metopium vocant, ex amaris nucibus arefactis, & in offam contusis, aspersis aqua iterumque tusis, exprimitur. Fit & è lauro, admisto druparum oleo. Quidamque è baccis exprimunt tantùm: alij foliis modò: aliqui folio & cortice baccarum. Necnon styracem addunt, aliosque odores. Optima laurus ad id latifolia, syluestris, nigra baccis. Simile est è myrto nigra: & hæc latifolia melior. Tunduntur baccæ aspersæ calida aqua, mox decoquuntur. Alij foliorum mollissima decoquunt in oleo, & exprimunt. Alij deiecta ea in oleum prius sole maturant. Eadem ratio & in satiua myrto, sed præfertur syluestris minore semine, [3] quam quidam oxymyrsinem vocant, alij chamæmyrsinen, alij acaron à similitudine. Est enim breuis, fruticosa. Fit & ex citro, cupresso, nucibus iuglandibus, quod caryinon vocant: malis cedri, quod cedrelæon. Ex grano quoque Gnidio purgato semine & tuso. Item lentisco: nam & cyprinum è glande Aegyptia vt fieret odorum causa, dictum est. Indi ex castaneis & sesama atque oryza facere dicuntur: Ichthyophagi è piscibus. Inopia cogit aliquando luminum causa & è platani baccis fieri, aqua & sale maceratis. Et œnanthinum fit de ipsa œnanthe, vt dictũ est in vnguentis. Gleucino mustum incoquitur vapore lento: ab aliis sine igne circundatis vinaceis diebus xxij. bis singulis, permistum: consumiturque mustum oleo. Aliqui non sampsuchum tantùm admiscent, sed etiã pretiosiora odoramenta. Et in gymnasiis quoque conditur odoribus, sed vilissimis. Fit & de aspalatho, calamo, balsamo, iri, cardamomo, meliloto, nardo Gallico, panace, sampsucho, helenio, [4] cinnami radice, omnium succis in oleo maceratis expressisque. Sic & rhodinum è rosis: iuncinum è iunco, quod est rosaceo simillimum. Item hyoscyamo, lupinis, & narcisso. Plurimum autem in Aegypto è raphani semine, aut gramine herba, quod chortinon vocant. Item sesama & vrtica, quod cnecinum appellant. E lilio & alibi fit sub dio sole, luna, pruina maceratum. Suis herbis componunt inter Cappadociam & Galatiam, quod Selgiticum vocant, neruis admodum vtile: sicut in Italia è gummi. E pice fit, quod pissinum appellant, cùm coquitur velleribus supra halitum eius expansis, atque ita expressis, probatum maximè è Brutia. Est enim pinguissima & resinosissima. Color oleo fuluus. Sponte nascitur in Syriæ maritimis, quod elæomeli vocant. Manat ex arboribus pingue, crassius melle, resina tenuius, sapore dulci, & hoc medicis. Veteri quoque oleo vsus est ad quædam genera morborum. Existimatur & ebori vindicando à carie vtile esse. Certè simulachrum Sa- [5] turni Romæ intus oleo repletum est.

De amurca. CAP. VIII.

SVper omnia autem celebrauit amurcam laudibus Cato. Dolia olearia cadosque illa imbui, ne bibant oleum. Amurca subigi areas terendis messibus, vt formicæ rimæque absint. Quin & lutum parietum ac tectoria & pauimenta horreorum frumenti, vestiarium etiam contra teredines ac noxia animalia, amurca aspergi: semina frugum perfundi: morbis quadrupedum, arborum quoque illa medendum, efficaci ad hulcera interiora humani quoque oris. Lora etiam ac coria omnia, & calciamina, axésque, decocta vngi, atque æramenta contra æruginem, colorisq; gratia elegantioris: & totã supellectilem ligneam, ac vasa fictilia, in quîs ficũ aridam libeat asseruare: aut si folia baccasq; in virgis myrti, aliúdve id genus simile. Postremò ligna macerata amurca, nullius fumi tædio

ardere.

ardere. Oleam si lambendo capra lingua contigerit, depaueritque primo germinatu, sterilescere, au thor est M. Varro. Et hactenus de olea, atque oleo.

Pomorum omnium genera, & naturæ. CAP. IX.

RElíqui arborum fructus vix specie figuráue, non modò saporibus, succisque toties permistis atque insitis, enumerari queunt.

Nucum pinearum genera IIII. CAP. X.

GRandissimus pineis nucibus, altissimeque suspensus, intus exiles nucleos lacunatis includit to ris, vestitos alia ferruginis tunica, mira naturæ cura molliter semina collocandi. Harũ genus alterum Tarentinæ, digitis fragili putamine, auiumque furto in arbore. Tertium sapineæ è picea satiua, nucleorum cute verius quàm putamine, adeò molli, vt simul mandatur. Quartum pityida vocant è pinastris, singularis remedij aduersus tussim. In melle decoctos nucleos Taurini aquicelos vocant. Pinea corona victores apud Isthmum coronantur.

De malo cotoneo. CAP. XI.

HIs proxima amplitudine mala quæ vocamus cotonea, & Græci cydonea, ex Creta insula aduecta. Incuruatos trahunt ramos, prohibentque crescere parentem. Plura eorum genera. Chrysomela, incisuris distincta, colore ad aurum inclinato. Quæ candidiora, nostratia cognominata, odoris præstantissimi. Est & Neapolitanis suus honos. Minora ex eodem genere struthea, odoratius vibrant, serotino prouentu, præcoci verò mustea. Strutheis autem cotonea insita suum genus fecere muluianum: quæ sola ex his vel cruda manduntur, Omnia iam & virorum salutatoriis cubilibus inclusa, simulachris noctium consciis imposita. Sunt prætereà parua syluestria, à strutheis odoratissima, in sepibus nascentia. Mala appellamus, quanquam diuersi generis, Persica, & granata, quæ in Punicis arboribus nouem generum dicta sunt. His acinus sub cortice intus: illis lignum in corpore. Nec non & quædam è pyris libralia appellata, amplitudinem sibi ponderis nomine asserunt.

De Persico, genera IIII. CAP. XII.

SEd Persicorum palma duracinis. Nationum habent cognomen Gallica & Asiatica. Post autumnum maturescunt, æstate præcocia, intra x x x annos reperta, & primò denariis singula venundata. Supernatia è Sabinis veniunt, popularia vndique. Pomum innocuum expetitur ægris: pretiumque iam singulis triceni nummi fuere, nullius maiore: quod miremur, quia non aliud fugacius. Longissima nanque decerpto bidui mora est: cogitque se venundari.

De pruno, genera XI. CAP. XIII.

INgens posteà turba prunorum, versicolor, nigra, candicans. Hordearia appellata, à comitatu frugis eius. Alia eodem colore seriora maioráque, asinina cognominata à vilitate. Sunt & nigra, ac laudatiora cerina atque purpurea. Nec non ab externa gente Armeniaca, quæ sola & odore commendantur. Peculiaris impudentia est nucibus insitorum, quæ faciem parentis succumque adoptionis exhibent, appellata ab vtroq; nucipruna. Et hęc autẽ & persica & cerina, ac syluestria, vt vuę, autumno cadis condita, vsq; ad alia nascentia ætatem sibi prorogant. Reliquorum velocitas citò mitescentium transuolat. Nuper in Bætica malina appellari cœperunt malis insita, & alia amygdalina amygdalis. His intus in ligno nucleus amygdalæ est: nec aliud pomum ingeniosius geminatum est. In peregrinis arboribus dicta sunt Damascena, à Syriæ Damasco cognominata, iampridem in Italia nascentia, grandiore quanquam ligno, & exiliore carne, nec vnquam in rugas siccata, quoniam so les sui de sunt. Simul dici possunt populares eorum myxæ, quæ & ipsę nunc cœpere Romæ nasci insitæ sorbis. In totũ quidem Persica peregrina etiam Asiæ Græciæq; esse, ex nomine ipso apparet, atque ex Perside aduecta. Sed pruna syluestria vbique nasci certum est. Quo magis miror, huius pomi mentionem à Catone non habitam, præsertim cùm condenda demonstraret quædam & syluestria. Nam Persicæ arbores serò, & cum difficultate transiere, vt quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Aegypto earum fuerat hospitium. Falsum est, venenata cum cruciatu in Persis gigni, & pœnarum causa à regibus translata in Aegyptum, terra mitigata. Id enim de Persea diligentiores tra dunt, quæ in totum alia est, myxis rubentibus similis, nec extra Orientem nasci voluit. Eam quoq; eruditiores negauerunt ex Perside propter supplicia translatam, sed à Perseo Memphi satam. Et ob id Alexandrum illa coronari victores ibi instituisse, in honorem ataui sui, Semper autem folia habet & poma, subnascentibus aliis. Sed pruna quoq; omnia post Catonem cœpisse manifestum est.

De diuersis generibus malorum, genera XXIX. CAP. XIIII.

MAlorum plura sunt genera. De citreis cum sua arbore diximus. Medica autem Græci vocant patriæ nomine. Aequè peregrina sunt zizipha, & tuberes, quæ & ipsa non pridem venere in Italiam, hæc ex Africa, illa ex Syria. Sext. Papinius, quem Consulem vidimus, primus vtraque attulit, Diui Augusti nouissimis temporibus, in castrorum aggeribus sata, baccis similiora, quàm malis, sed aggeribus præcipuè decora quoniam & in tecta iam syluæ scandunt. Tuberum duo genera: candidum, & à colore sericum dictum. Penè peregrina sunt in vno Italiæ agro Veronensi nascentia, quæ lanata appellantur. Lanugo ea obducit, strutheis quidem Persicisque plurima: his

tamen peculiare nomen dedit,nulla alia commendatione inſignibus. Reliqua cur pigeat nominatim indicare,cùm conditoribus ſuis æternam propagauerint memoriam,tanquam ob egregium aliquod in vita factum? Niſi fallor, apparebit ex eo ingenium inſerendi: nihilque tam paruum eſſe, quod non gloriam parere poſsit. Ergo habent originem à Matio, Geſtioque & Manlio, item Claudio. Quibus cotoneo inſito ab Appio è Claudia gente, Appiana ſunt cognominata. Odor eſt his cotoneorum, magnitudo quæ Claudianis, color rubens. Ac ne quis id ambitu valuiſſe claritatis & familiæ putet, ſunt & Sceptiana ab inuentore libertino, inſignia rotunditate. Cato adiicit Quiriana, & quæ tradit in dolijs condi, Scantiana. Omnium autem nuperrimè adoptata ſunt parua, gratiſſimi ſaporis, quę Petiſia nominantur. Patrias nobilitauere Camerina, & Græcula. Cætera è cauſis traxere nomen: germanitatis cohærentia & gemella, nunquàm ſingula in fœtu, coloris ſerica, cognationis melappia. Muſtea à celeritate miteſcendi: quæ nunc melimela dicuntur, à ſapore melleo. Orbiculata, à figura orbis in rotunditatē circumacti. Hæc in Epiro primùm proueniſſe, argumento ſunt Græci, qui Epirotica vocant. Mammarum effigie orthomaſtica. A conditione caſtrati ſeminis, quæ ſpadonia appellant Belgæ. Meloſoliis folium vnum, aliquando, & geminum erumpit è latere medio. Celerrimè in rugas marceſcunt pannucea. Stolidè tument pulmonea. Sunt quibus ſanguineus eſt color, origine ex mori inſitu tracta. Cunctis verò quæ fuerunt à ſole, partes rubent. Sunt & parua gratia ſaporis, atque etiam acutiora odore, ſylueſtria. Id peculiare improbitatis & acerbitatis conuicium, & vis tanta, vt aciem gladij perſtringat. Dacis fermè viliſſimis nomen, quanquam primis aduentu, decerpique properantibus.

De pyris, & inſitorum varietate. CAP. XV.

EAdem cauſa in pyris taxatur ſuperbiæ cognomine, Parua hæc, ſed ocyſſima. Cunctis autē Cruſtumina gratiſſima. Proxima iis Falerna, à potu, quoniam tanta vis ſucci abundat. Lactea hæc vocantur, in ijſque alia colore nigro donantur Syriæ. Reliquorum nomina aliter in aliis locis appellantur. Sed confeſſis vrbis vocabulis authores ſuos nobilitauere Decimiana, & ex eo tractum quod pſeudodecimianum vocāt. Dolabelliana longiſſimi pediculi. Pompeiana cognomine mammoſa, Liceriana, Seueriana: & quæ ex iis nata ſunt Tyranniana, longitudine pediculi diſtantia. Fauoniana rubra, paulò ſuperbis maiora. Lateriana, Anitiana poſt autumnalia acidulo ſapore iucunda. Tiberiana appellantur, quæ maximè Tiberio principi placuere. Colorantur magis ſole, grandeſcuntque: alioquin eadem eſſent, quæ Liceriana. Patriæ nomina habent, ſeriſſima omnium Amerina, Picentina, Numantina, Alexandrina, Numidiana, Græca, & in iis Tarentina: Signina, quæ alij à colore teſtacea appellant, ſicut onychina, purpurea. Ab odore, myrapia, laurea, nardina. A tempore, hordearia: collo ampullacea, & Coriolana. Brutæ gentilitatis cucurbitina, acidula ſucci. Incerta nominum cauſa eſt Barbaricis Venereiſque, quæ colorata dicunt: regiis, quæ minimo pediculo ſeſſilia, patriciis, voconiis, viridibus oblongiſq;. Præterea dixit volema Virgilius à Catone ſumpta: qui & ſementina, & muſtea nominat. Pars hęc vitæ iampridem peruenit ad culmen, expertis cuncta hominibus. Quippe cùm Virgilius inſitam nucibus arbutum, malis platanum, cæraſis vlmum dicat. Nec quicquam amplius excogitari poteſt. Nullum certè pomum nouum diu iam inuenitur. Neque omnia inſita miſceri fas eſt, ſicut nec ſpinas inſeri, quando fulgura expiari non queunt facilè: quotq; genera inſita fuerunt, tot fulgura vno ictu pronuntiantur. Turbinatior pyris figura. In iis ſerotina ad hyemem vſque ad matrem pendent gelu matureſcentia, Græca, ampullacea, laurea: ſicut in malis Amerina, Scantiana. Conduntur verò pyra, vt vuæ, ac totidem modis: neque aliud in cadis, præterquàm pruna. Pomis proprietas pyriſque vini: ſimiliterq; in ægris medentes cauent: ac vino & aqua coquuntur, atq; pulmentarij vicem implent: quod non alia præter cotonea, & ſtruthea.

De pomis ſeruandis. CAP. XVI.

IN vniuerſum verò de pomis ſeruandis præcipitur: pomaria in loco frigido ac ſicco contabulari: ſeptentrionalibus feneſtris ſereno die patere: Auſtros ſpecularibus arcere, Aquilonis quoque afflatu poma deturpante rugis. Colligi mala poſt æquinoctiū autumnale, neque ante xv. lunam, neq; ante primam horam. Cadiua ſeparari, ſtramentis, ſtoreis, paleisué ſubſterni. Rara componi, vt limites peruij ſpiritum æqualem accipiant. Amerina maximè durare, melimela minimè.

De cotoneis, Punicis, pyris, & ſorbis, & vuis ſeruandis. CAP. XVII.

COtoneis interclusis ſpiramentum omne adimendum, aut incoqui melle ea immergiúe oportere. Punica aqua marina feruente indurari: mox triduo ſole ſiccata, ita ne nocturno rore contingantur, ſuſpendi. Cùm libeat vti, aqua dulci perlui. M. Varro & in doliis harenæ ſeruari iubet, & immatura obrui terra in ollis fundo effracto, ſed ſpiritu excluſo, ac ſurculo pice illito. Sic etiam creſcere amplitudine maiore, quàm poſſunt in arbore. Cætera mala foliis ficulnis, præterquàm caduis, ſingula conuolui, ciſtiſque vitilibus condi, vel creta figlinarum illini. Pyra in vaſis fictilibus picatis in verſis obrui inter ſcobes. Tarentina ſeriſſimè legi. Anitiana ſeruari & in paſſo. Sorba verò & in ſcrobibus gypſato operculo, duûm pedum terra ſuperinducta, in loco aprico, inuerſis vaſis, & in doliis, vt vuas, cum ramis ſuſpendi. E proximis authoribus quidā altius curam petunt: deputarique

que statim poma ac vites ad hunc vsum præcipiunt, decrescente luna, post horam diei tertiam, cælo sereno, ac siccis ventis. Similiter deligi & ex locis siccis, & ante perfectam maturitatem, addito vt luna infra terram sit: vuas cum malleolo sarmenti duro, demptis forfice corruptioribus acinis, in dolio picato recenti suspendi, exclusa omni aura operculo & gypso: sic & sorba ac pyra, illitis omnium surculis pice. Dolia procul ab aqua esse. Quidam sic cum palmite in gypso condunt, capitibus eius scillæ infixis vtrinque. Alij etiam vina habentibus doliis, dum ne contingant ea vuę. Aliqui mala in patinis fictilibus fluitantia: quo genere & vino odorem acquiri putant. Aliqui omnia hæc in milio seruare malunt. Plerique verò in scrobe duûm pedum altitudinis harena substrato, & fictili operculo, dein terra operto. Creta quidam etiam figlina vuas illinunt, siccatasque sole suspendunt, in vsu diluentes cretam. Eandem pomis vino subigunt. Mala verò generosissima eadem ratione crustant gypso vel cera: quæ nisi maturuerint, incremento calycem rumpunt. Semper autem in pediculos collocant ea. Alij decerpunt cum surculis, eosque in medullam sambuci additos obruunt, vt suprà scriptum est. Alij singulis malis pyrisq; singula vasa fictilia assignant, & opercula eorum picata dolio iterum includunt. Necnon aliqui in floccis capsisq;, quas luto paleato illinunt. Alij hoc quidem in patinis fictilibus: aliqui & in scrobe subiecta harena, ita sicca operiunt mox terra. Sunt qui cotonea cera Pontica illita melle demergant. Columella author, in puteos cisternásue in fictilibus vasis pice diligenti cura illitis mergi. Liguria maritima Alpibus proxima, vuas sole siccatas iunci fasciis inuoluit, cadisq; conditas, gypso includit. Hoc idem Græci platani folijs, aut vitis ipsius, aut fici, vno die in vmbra siccatis, atque in cado vinaceis interpositis. Quo genere Coa vua & Berytia seruantur, nullius suauitati postferendæ. Quidam vt has faciant, in cinere lixiuo tingunt protinus quàm detraxere vitibus, mox in sole siccant: tum foliis (vt suprà dictum est) inuolutas vinaceis stipant. Sunt qui malunt vuas in scobe ramentisue abietis, populi, fraxini seruare. Sunt qui suspendi procul malis, protinusq; in granariis iubeant, quoniam optimè fit operimento puluis pensilibus. Contra vespas remedio est oleo aspergi ex ore. De palmis diximus.

De ficis genera XXIX. CAP. XVIII.

E Reliquo genere pomorum ficus amplissima est: quædamque & pyris magnitudine æmula. De Aegyptiæ Cypriæq; miraculis retulimus inter externas. Idæa rubet oliuæ magnitudine, rotundior tantùm, sapore mespili. Alexandrinam hanc ibi vocant, crassitudine cubitali ramosam, materiæ validam, lentã, sine lacte, cortice viridi, folio tiliæ, sed molli. Onesicritus tradit in Hircania multum nostris esse dulciores, fertilioresq;, vt quæ modios CCLXX singulæ ferant. Ad nos ex aliis transiere gentibus, Chalcide, Chio: quarum plura genera. Siquidem & Lydiæ, quæ sunt purpureæ, & mamillanæ, similitudinem earum habent: & callistruthiæ parum sapore præstantiores, ficorum omnium frigidissimæ. Nam de Africanis, quas multi præferunt cunctis, magna quæstio est: cùm id genus in Africam nuperrimè transierit, patriæ nomen obtinent. Nam Alexandrina è nigris est, candicanterima, cognomine delicatæ. Nigra & Rhodia est, & Tiburtina de præcocibus. Sunt & authorum nomina iis, Liuiæ, Pompeiæ: siccandis hæc sole in annuos vsus aptissima, cum mariscis, & quas harundinum folij macula variat. Est & Herculanea, & albicerata, & aratia alba, pediculo minimo, latissima. Primò autem prouenit porphyritis, longissimo pediculo. Comitatur eam è minimis & vilissimis, popularis dicta. Contrà nouissima sub hyeme maturatur chelidonia. Sunt preterea eædem serotinæ & precoces, biferæ, alba ac nigra, cum messe vindemiaq; maturescentes. Serotinæ & à corio appellatæ duro: ex Chalcidicis quarundam trifero prouentu. Taranti tantùm prædulces, nascuntur, quas vocant omas. Cato de ficis ita memorat: Ficos mariscas in loco cretoso aut aperto serito. In loco autem crassiore aut stercorato Africanas, & Herculaneas, Saguntinas hybernas, Tellianas, atras pediculo longo. Posteà tot subiere nomina atque genera, vt vel hoc solum æstimantibus appareat, mutatam esse vitam. Sunt & hybernæ quibusdam prouinciis, sicuti Mœsię, sed artis, non naturę. Paruarum genus arborum post autumnum fimo contegunt, deprehensasque in his hyeme grossos: quę mitiore cęlo refossę cum arbore atque in lucem remissę, nouos soles, aliosque, quàm quibus vixere, auidè, tanquam iterum natę, accipiunt: & cum venientium flore maturescunt, alieno precoces anno, in tractu vel gelidissimo. Sed à Catone appellata iam tum Africana, admonet & Africę, ad ingens documentum vsu eo pomo. Nanque perniciali odio Carthaginis flagrans, nepotumque securitatis anxius, cùm clamaret omni senatu Carthaginem delendam, attulit quodam die in curiam præcocem ex ea prouincia ficum: Ostendensque patribus, interrogo vos, inquit, quando hoc pomum demptum putetis ex arbore? Cùm inter omnes recentem esse constaret, Atqui tertium, inquit, ante diem scitote decerptum Carthagine: tam propè à muris habemus hostem: statimque sumptum est Punicum tertium bellum, quo Carthago deleta est: quanquam Catone anno sequente rapto. Quid primum in eo miremur? curam ingenij, an occasionem fortuitam? celeritatemque cursus, an vehementiam viri? Supra omnia quiddam est, quo nihil equidem duco mirabilius, tantam illam vrbem, & de terrarum orbe per CXX annos † æmulam, vnius pomi argumento euersam: quod non Trebia aut Thrasymenus, non Cannæ busto insignes Romani nominis perficere potuere: non castra Punica ad tertium lapidem vallata, portæque Collinæ

† *vrbis æmulam.*

Collinæ adequitans ipſe Annibal. Tanto propius Carthaginem pomo Cato admouit. Colitur ficus arbor in foro ipſo ac comitio Romæ nata, ſacra fulguribus ibi conditis: magiſque ob memoriam eius, quæ nutrix fuit Romuli ac Remi conditoris appellata: quoniam ſub ea inuenta eſt lupa infantibus præbens rumen (ita vocabant mammam) miraculo ex ære iuxta dicato, tanquam in comitium ſponte tranſiſſet. Adacto nauigio illico areſcit: rurſuſque cura ſacerdotum ſeritur. Fuit & ante Saturni ædem, vrbis anno cclx ſublata, ſacro à Veſtalibus facto, cùm Syluani ſimulachrũ ſuberteret. Eadem fortuito ſatu viuit in medio foro, quà ſidentia imperij fundamenta oſtento fatali Curtius maximis bonis, hoc eſt virtute ac pietate, ac morte præclara expleuerat. Aequè fortuita eodem loco eſt vitis atque olea, vmbræ gratia ſedulitate plebeia ſatæ. Ara inde ſublata gladiatorio munere Diui Iulij, quod nouiſſimè pugnauit in foro. Amirabilis eſt pomi huiuſce feſtinatio, vnius in cunctis, ad maturitatem properantis arte naturæ.

De caprifico, & caprificatione. CAP. XIX.

CAprificus vocatur è ſylueſtri genere ficus nunquàm matureſcens, ſed quod ipſa nõ habet, alijs tribuens: quoniam eſt naturalis cauſarum tranſitus, atque è putreſcentibus identidem generatur aliquid. Ergo culices parit: hi fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad cognatam volant: morſuque ficorum crebro, hoc eſt auidiore paſtu aperientes ora earum, atque ità penetrantes, intus ſolem primò ſecum inducunt, cerealeſq; aures immittunt foribus apertis. Mox lacteum humorem, hoc eſt, infantiã pomi, abſumunt: quod fit & ſponte. Ideoq; ficetis caprificus permittitur ad rationẽ venti, vt flatus euolantes in ficus ferat. Inde repertum, vt illatæ quoque aliunde, & inter ſe colligatę iniicerentur fico: quod in macro ſolo & aquilonio non deſideratur: quoniam ſponte areſcunt loci ſitu, rimiſque eadem, quæ culicum opera, cauſa perficit: nec non vbi multus puluis: quod euenit maximè frequenti via appoſita. Namq; & pulueri vis ſiccandi, ſuccumq; lactis abſorbendi: quæ ratio puluere & caprificatione hoc quoq; præſtat, ne decidant, abſumpto humore tenero, & cum quadã fragilitate ponderoſo. Ficis mollis omnibus tactus: maturis frumenta intus: ſuccus matureſcentibus lactis, percoctis mellis. Seneſcunt in arbore, anuſque diſtillant gummi modo lacrymam, ſiccanturq;. Honos laudatas ſeruat in capſis, Ebuſo inſula præſtantiſſimas, ampliſſimaſque, mox in Marrucinis. At vbi copia abundat, implentur orcæ in Aſia, cadi autem in Ruſpina Africæ vrbe: paniſque ſimul & obſonij vicem ſiccatæ implent: vt pote cùm Cato cibaria ruris operariis iuſta ceu lege ſanciens, minui iubeat perfici maturitatem. Cum recenti fico ſalitis vice caſei veſci, nuper excogitatum eſt. Ex hoc genere ſunt, vt diximus, coctana & caricæ, quæque conſcendenti nauim aduerſus Parthos omen fecere M. Craſſo, venales prædicantis voce cauneæ. Omnia hæc in Albenſe rus è Syria intulit L. Vitellius, qui poſteà cenſor fuit, cùm legatus in ea prouincia eſſet nouiſſimis Tiberij Cæſaris temporibus.

De meſpilis, & eorum generibus tribus. CAP. XX.

MAlorum pyrorumque generi adnumerentur iure meſpila atque ſorba. Meſpilis tria genera, anthedon, ſetania: tertium degenerat, tametſi anthedoni ſimilius eſt, quod Gallicum vocant. Setaniæ maius pomum candidiuſque, acini molliore ligno: cæteris minus pomum, ſed odore præſtantius, & quod diutius ſeruetur. Arbor ipſa de ampliſſimis. Folia, antequàm decidant, rubeſcunt: radices multæ atque altæ, & ideo inextirpabiles. Non fuit hæc arbor in Italia Catonis æuo.

De ſorbis genera quatuor CAP. XXI.

SOrbis quadruplex differentia. Alijs enim eorum rotunditas mali, aliis turbinatio pyri, aliis ouata ſpecies, ceu malorum aliquibus. Hæc obnoxia acori. Odore & ſuauitate rotunda præcellunt: cæteris vini ſapor. Generoſiſſima, quibus circa pediculos tenera folia. Quartum genus torminale appellant, remedio tantùm probabile, aſſiduum prouentu minimumque pomo, arbor diſſimili, foliis planè platani. Non ferunt ante trimatum ex vllo genere, Cato & ſorba ſapa condi iubet.

De nuce iuglande. CAP. XXII.

AB his locum amplitudine vindicauerunt, quæ ceſſere authoritati, nuces iuglandes: quanquàm & ipſæ nuptialium Feſcenniorum comites, multum pineis minores vniuerſitate, eædemque portione ampliores nucleo. Necnon & honor his naturæ peculiaris, gemino protectis operimento, puluinati primùm calycis, mox lignei putaminis. Quæ cauſa eas nuptiis fecit religioſas, tot modis fœtu munito: quod eſt veriſimilius, quàm quia cadendo tripudium ſonúmue faciant. Et has è Perſide à regibus translatas, indicio ſunt Græca nomina. Optimum quippe genus earum Perſicon atque Baſilicon vocant. Et hæc fuere prima nomina. Caryon à capitis grauedine, propter odoris grauitatem conuenit dictum. Tinguntur cortice earũ lanæ, & rufatur capillus primum prodeuntibus nuculis. Id compertũ infectis tractatu manibus. Pingueſcunt vetuſtate. Sola differentia generũ in putamine duro fragiliuè, & tenui ac craſſo, loculoſo & ſimplici. Solũ hoc pomum natura compactili operimento clauſit. Nanque ſunt bifidę putaminum carinæ, nucleorumque illis quadripartita diſtinctio, lignea intercurſante membrana. Cæteris quicquid eſt, ſolidum eſt, vt in auellanis, & ipſo nucum genere, quas anteà abellinas patrio nomine vocabant. In Aſiam Græciamque è Ponto venêre, & ideo Ponticæ nuces vocantur. Has quoque mollis protegit barba.

Sed

Sed putamini nucleisque solida rotunditas inest. Eæ & torrentur. Vmbilicus illis intus ventre medio. Tertia ab his natura amygdalis, tenuiore sed simili iuglandium summo operimento: item secundo putaminis. Nucleus dissimilis latitudine, & acriore callo. Hæc arbor an fuerit in Italia Catonis ætate, dubitatur, quoniam Græcas nominat, quas quidam & in iuglandium genere seruant. Ad iicit præterea auellanas & galbas, Prænestinas, quas maximè laudat, & conditas ollis, in terra seruari virides tradit. Nunc Thasiæ & Albenses celebrantur. Et Tarentinarum duo genera, fragili putamine, ac duro: quæ sunt & amplissimæ, & minimè rotundæ. Præterea mollusca putamen rumpentes. Sunt qui honoris nomen interpretentur, & Iouis glandem esse dicant. Nuper Consularem virum audiui, biferas & iuglandes nuces habere se profitentem. De pistaciis & ipsi retulimus. Et hæc autem idem Vitellius in Italiam primus intulit eodem tempore: simulq; in Hispaniam Flaccus Pompeius eques Romanus, qui cum eo militabat.

De Castaneis genera octo. CAP. XXIII.

NVces vocamus & castaneas, quanquàm accommodatiores glandium generi. Armatum iis echinato calyce vallum, quod inchoatum glandibus. Mirumque, vilissima esse quæ tanta occultauerit cura naturæ. Trini quibusdam partus ex vno calyce, cortexq; lentus. Proxima verò corpori membrana, & in his & in nucibus saporem, ni detrahatur, infestat. Torrere has in cibis gratius. Moluntur etiam, & præstant ieiunio fœminarum quandam imaginem panis. Sardibus eæ prouenere primùm. Ideo apud Græcos Sardianos balanos appellant. Nam Diuus Tiberius posteà balanum nomen imposuit, excellentioribus satu factis. Nunc plura earũ genera. Tarentinæ faciles, nec operoso sunt cibo, planæ figura. Rotundior, quæ balanitis vocatur, purgabilis maximè & sponte prosiliens. Pura & plana est ex eis & Salariana: Tarentina minus tractabilis: laudatior Corelliana, & ex ea facta, quo dicemus in insitis modo, meterana, quam rubens cortex præfert triangulis, & popularibus nigris, quæ coctiuæ vocantur. Patria laudatissimis Tarentum, & in Campania Neapolis. Cæteræ suum pabulo gignuntur, scrupulosa corticis intra nucleos quoque ruminatione.

De siliquis, & carnosis pomis, & moris, & de acinis, & baccis. CAP. XXIIII.

HAud procul abesse videantur & prædulces siliquæ, nisi quòd in iis cortex ipse manditur. Digitorum hominis lõgitudo illis, & interim falcata, pollicari latitudine. Glandes inter poma numerari non possunt: quamobrem in sua natura dicentur. Reliqua carnosi sunt generis: ea baccis atq; carnibus distant. Alia acinis caro, alia moris, alia vnedonibus: & alia acinis inter cutem succumque, alia myxis, alia baccis, vt oliuis. Moris succus, in carne vinosus: trini colores, candidus primo, mox rubens, maturis niger. In nouissimis florent, inter prima maturescunt. Tingunt manus succo matura eluunt acerba. Minimùm in hac arbore ingenia profecerunt, nec nominibus, nec insitis, nec alio modo, quàm pomi magnitudine. Differunt mora Ostiensia & Tusculana Romæ. Nascuntur & in rubis, multum differente callo. Aliud corpus est terrestribus fragis, aliud congeneri eorũ vnedoni: quod solũ pomum simile fructui terræ gignitur. Arbor ipsa fruticosa. Fructus anno maturescit: pariterq; floret subnascens, & prior cogitur. Mas sit an fœmina sterilis, inter authores non constat. Pomum inhonorũ, vt cui nomen ex argumento sit vnum tantùm edendi. Duobus tamen hoc nominibus appellant Græci, comaron & memecylon: quo apparet totidem esse genera & apud nos. Alio nomine arbutus vocatur. Iuba author est, quinquagenûm cubitorum altitudine in Arabia esse eas. Acinorum quoque magna est differentia. Primum inter vuas ipsas callo, teneritate, crassitudine, interiore ligno aliis paruo, & in aliis etiam gemino, qui minimè feraces musti. Plurimũ verò differunt ederæ sambucique acini: & figura etiam Punici, angulosi quippe soli. Nec cutis vlla singulis, præter communem, quæ est candida. Totisque succus & caro est, iis præcipuè, quibus paruulum inest ligni. Magna & baccis differentia. Aliæ nanque sunt oliuis, lauris: & alio modo loto, cornis: alio myrtis, lentisco. Aquifolio enim ac spinæ sine succo: medioque etiamnum genere inter baccas acinosque cerasis. Pomum his primò candidum, & ferè omnibus baccis. Mox aliis virescit, vt oliuis, lauris: rubet verò moris, cerasis, cornis. Deinde nigrescit moris, cerasis, oliuis.

De Cerasis, genera octo. CAP. XXV.

CErasi ante victoriam Mithridaticam L. Luculli nõ fuere in Italia. Ad vrbis annum DCLXXX. is primùm vexit è Ponto: annisque cxx. trans Oceanum in Britanniam vsque peruenere. Eadem, vt diximus, in Aegypto nulla cura potuere gigni. Cerasorum Aproniana maximè rubent: nigerrima sunt, vt Actia: Cæciliana verò & rotunda. Iulianis gratus sapor, sed penè tantùm sub arbore sua, adeò teneris, vt gestatum non tolerent. Principatus duracinis, quæ Pliniana Campania appellat: in Belgica verò Lusitanis. In ripis etiam Rheni. Tertius iis colos è nigro ac rubenti viridiq;, similis maturescentibus semper. Minus quinquennium est, quòd prodiere quæ vocant laurea, non ingratæ amaritudinis, insitæ in lauro. Sunt & Macedonica paruæ arboris, raroque tria cubita excedentis: & minore etiamnum frutice chamæcerasi. Inter prima hoc è pomis colono gratiam annuam refert. Septentrione frigidisque gaudet: siccatur etiam sole, conditurque, vt oliua, cadis.

De Corno & Lentisco. CAP. XXVI.

QVæ cura & cornis atq; etiam lentisco adhibetur, ne quid non hominis ventri natũ esse videatur. Miscentur sapores, & alio alius placere cogitur. Miscentur verò & terræ cæliq; tractus. In alio cibi genere India aduocatur, in alio Aegyptus, Creta, Cyrene, singulæque terræ. Nec cessat in veneficiis vita, dummodo omnia deuoret. Planius hoc fiet in herbarum natura.

De generibus succorum, & de odore. CAP. XXVII.

INterim quæ sunt communia & pomis omnibusque succis, saporum genera xiij. reperiuntur, dulcis, suauis, pinguis, amarus, austerus, acer, acutus, acerbus, acidus, salsus. Præter hæc, tria sunt genera mirabili maximè natura. Vnum, in quo plures pariter sentiuntur sapores, vt vinis. Nanque in his & austerus, & acutus, & dulcis, & suauis, omnes alieni. Alterum est genus, in quo sit & alienus quidem, sed & suus quidam ac peculiaris, vt in lacte. Siquidem inest ei, quod tamen iure dici dulce, & pingue, & suaue non posset, obtinente lenitate, quæ ipsa succedit, in saporis vicem. Nullus hic aquis, ne succus quidem, vt tamen eo ipso fiat aliquis, ac suum genus faciat. Sentiri quidem aquæ saporem vllum succúmve, vitium est. Magnum his omnibus in odore momentum, & magna cognatio, qui & ipse nullus est aquis: aut si sentitur, omnino vitium est. Mirum, tria naturæ præcipua elementa sine sapore esse, sine odore, sine succo: aquas, aera, ignes.

De succis fructuum, & arborum, & coloribus, & odoribus, & natura pomorum, & de commendatione fructuum. CAP. XXVIII.

ERgo succorum vinosus pyro, moro, myrto: minimè (quod miremur) vuis. At pinguis oliuæ, lauro, nuci iuglandi, amygdalis: dulcis vuis, ficis, palmis: aquosus prunis. Magna differentia & in colore succi. Sanguineus moris, cerasis, cornis, vuis nigris. Idem albis candidus. Lacteus in capite ficis, in corpore non item: spumeus malis: nullus persicis, cùm præsertim duracina succo abundent: sed quis eius vllum dixerit colorem? Sua & in odore miracula. Malis acutus, Persicis dilutus, dulcibus nullus. Nam & vinum tale sine odore, tenue odoratius. Multoque celeriùs talia ad nasum veniunt, quàm pinguia. Quæ odorata, non eadem in gustu tenera: quia non sunt pariter odor & sapor. Quamobrem citreis odor acerrimus, sapor asperrimus: quadã tenus & cotoneis: nullusq; odor ficis. Et hactenus sint species ac genera pomorũ: naturas arctiùs colligi par est. Alia siliquis gignuntur, ipsis dulcibus, semenq; complexis amarũ: cùm in pluribus semina placeant, in siliqua damnentur. Alia baccis, quarũ intus lignũ, & extra caro, vt oliuis, cerasis. Aliquorũ intus baccæ, foris lignũ, vt his quæ in Aegypto diximus gigni. Quæ baccis natura, eadem & pomis. Aliorum intus corpus, & foris lignum, vt nucum. Aliis foris corpus, intus lignum, vt Persicis & prunis, vitiumque cinctum fructu, cùm fructus alibi muniatur vitio. Putamine clauduntur nuces, corio castaneæ. Detrahitur hoc iis: at in mespilis manditur. Crusta teguntur glandes, cute vuę, corio & membrana Punica. Carne & succo mora cõstant, cute & succo cerasi. Quędã statim à ligno recedũt, vt nuces & palmæ. Quędam adhærent, vt oliuæ laurique. Quorundã generi vtraque est natura, vt Persicis. Etenim duracinis adhæret corpus, è lignoq; auelli nequit, cùm in cæteris facilè separetur. Quibusdam nec intus, nec extrà lignum, vt in palmarum genere. Aliquorum lignum ipsum in vsu & pomi vice, vt generi amygdalæ, quam in Aegypto gigni diximus. Quorundã extrà gemina geminantur vitia, vt in castaneis, amygdalis, nucibusque iuglandibus. Quorundam natura trigemina est, corpus, deinde lignũ, rursusque semen in ligno, vt Persicis. Quædam inter se densa, vt vuæ, sorba: quæ ramos circundata ex omni parte vuarum modo degrauant. Alia rara, vt in Persicis. Quædam aluo continentur, vt granata. Dependent alia pediculis, vt pyra. Alia racemis, vt vuæ, palmæ. Alia & pediculis & racemis, vt ederæ, sambuci. Alia ramo adhærent, vt in lauro. Quædam vtroque modo, vt oliuæ. Nam & breues pediculi & longi. Quædam vasculis constant, vt punica & mespila, lotosque in Aegypto & Euphrate. Iam verò diuersa gratia & commendatio. Carne palmæ placent, crusta Thebaicæ, succo vuæ & cariotæ: callo pyra ac mala, corpore melimela, mora cartilagine, nuclei grano. Quædam in Aegypto cute, vt caricæ. Detrahitur hæc ficis virentibus, vt putamen: eadem in siccis maximè placet. In papyris & ferulis, spinaque alba, caulis ipse pomum est. Sunt & ficulni caules. In fruticoso genere cum caule capparis: in siliquis verò quod manditur, quid nisi lignum est? non omittenda seminis earum proprietate. Nam neque corpus, nec lignum, nec cartilago dici potest, neque aliud nomen inueniat.

De myrto, genera eius XI. CAP. XXIX.

SVccorum natura præcipuã admirationem in myrto habet, quando ex vna omnium olei viniq; bina genera fiunt. Item myrtidanum, vt diximus. Et alius vsus baccæ fuit apud antiquos, antequàm piper reperiretur, illius obtinens vicem, quodã etiam generosi obsonij nomine inde tracto, quod etiam nunc myrtatum vocatur. Eademque origine aprorum sapor commendatur, plerunque ad intinctus additis myrtis. Arbor ipsa in Europæ citeriore cælo, quod à Cerauniis mõtibus incipit, primum Circeiis in Elpenoris tumulo visa traditur: Græcumq; ei nomen remanet, quo peregrinam esse apparet. Fuit vbi nunc Roma est, iam tum cùm conderetur. Quippe ita traditur: myrtea verbena Romanos Sabinósque, cùm propter raptas virgines dimicare voluissent, depositis armis purgatos

purgatos in eo loco, qui nunc signa Veneris Cluacinæ habet. Cluere enim antiqui purgare dicebāt. Et in ea quoque arbore suffimenti genus habetur. Ideo tum electa, quoniam coniunctioni, & huic arbori Venus præest. Haud scio, an prima etiam omnium in locis publicis Romæ sata sit, fatidico quidem & memorabili augurio. Inter antiquissima nanque delubra habetur Quirini, hoc est, ipsius Romuli: in eo sacræ fuere myrti duæ ante ædem ipsam per longum tempus, altera patritia appellata, altera plebeia. Patritia multis annis prævaluit, flaccescente plebeia, exuberans ac læta: quandiu Senatus quoque floruit, illa vigens, plebeia retorrida ac squalida. Quæ posteaquàm evaluit flaccescente patritia Marsico bello, languida authoritas patrum facta est, ac paulatim in sterilitatē emarcuit maiestas. Quin & ara vetus fuit Veneri Myrteæ, quam nunc Murtiam vocant. Cato tria genera myrti prodidit: nigram, candidam, coniugulam, fortassis à coniugiis, ex illo Cluacinæ genere. Nunc & alia distinctio, sativæ, aut sylvestris, & in vtraque latifoliæ. In sylvestri propria oxymyrsine. Sativarum genera topiarij faciunt. Tarentinam folio minuto, nostratem patulo, exoticam densissimo, senis foliorum versibus. Hæc non est in vsu: ramosa vtraque alia. Coniugulam existimo nunc nostratem dici. Myrtus odoratissima est in Aegypto. Cato docuit vinum fieri è nigra, siccata vsque in ariditatem in vmbra, atque ita mulso indita. Si non siccentur baccæ, oleum gigni. Posteà compertum, & ex alba vinum fieri album, duobus sextariis myrti tusæ in vini tribus heminis maceratæ expressæque. Folia & per se siccantur in farinam ad hulcerū remedia in corpore humano, leniter mordaci pulvere, ac refrigerandis sudoribus. Quinimò oleo quoque (mirum dictu) inest quidam vini sapor, simulque pinguis liquor, præcipua vi ad corrigenda vina, saccis antè perfusis. Retinet quippe fæcem, neç præter purum liquorem transire patitur, datque se comitem præcipua commendatione liquato. Virgæ quoq; eius gestatæ manu viatori prosunt in longo itinere pediti. Quin & virgei anuli expertes ferri inguinum tumori medentur. Bellicis quoque se rebus inseruit: triumphansque de Sabinis Posthumius Tubertus in Consulatu (qui primus omnium ovans ingressus vrbem est, quoniā rem leviter sine cruore gesserat) myrto Veneris Victricis coronatus incessit, optabilemq; arborem etiam hostibus fecit. Hæc posteà ovantium fuit corona, excepto M. Crasso, qui de fugitivis & Spartaco laurea coronatus incessit. Massurius author est, curru quoque triumphantes myrtea corona vsos. L. Piso tradit, Papyriū Massonem, qui primus in monte Albano triumphavit de Corsis, myrto coronatum ludos Circenses spectare solitum. Avus maternus Africani sequentis hic fuit. Marcus Valerius duabus coronis vtebatur, laurea & myrtea: qui & hoc voverat.

De lauro genera tredecim. CAP. XXX.

LAurus triūphis propriè dicatur, vel gratissima domibus ianitrix Cęsarū Pontificumq;: quę sola & domos exornat, & ante limina excubat. Duo eius genera tradit Cato: Delphicam & Cypriā. Pompeius Lenæus adiecit quam mustacem appellavit, quoniam mustaceis subiiceretur. Hanc esse folio maximo, flaccidoque & albicante. Delphicam æquali colore, viridiorem, maximis baccis, atque è viridi rubentibus. Hac victores Delphis coronari, & triumphantes Romæ. Cypriam esse folio brevi, nigro, per margines imbricato, crispam. Posteà accessere genera: tinus, hanc sylvestrem laurū aliqui intelligunt, nonnulli sui generis arborem. Differt colore: est enim ei cærulea bacca. Accessit & regia, quæ cœpit Augusta appellari, amplissima & arbore & folio, baccis gustatu quoq; non asperis. Aliqui negant eandem esse, & suum genus regiæ faciunt longioribus foliis latioribusq;. Iidem in alio genere baccaliam appellant hanc quæ vulgatissima est, baccarumque fertilissima. Sterilem verò earum (quod maximè miror) triumphalem, eaque dicunt triumphantes vti: nisi id à Divo Augusto cœperit, vt docebimus, ex ea lauru, quæ ei missa è cælo minima est altitudine, folio crispo ac brevi, inventu rara. Accedit in topiario opere taxa, excrescente in medio folio parvulo, veluti lacinia folij. Et sine ea spadonia, mira opacitatis patientia. Itaque quanta libet sub vmbra solū implet. Est & chamædaphne sylvestris frutex. Est & Alexandrina, quam aliqui Idæam, alij hippoglottion, alij daphnitin, alij carpophyllon, alij hypelaten vocant. Ramos spargit à radice dodrantales, topiarij ac coronarij operis, folio acutiore quàm myrti, molliore & candidiore, maiore semine inter folia rubro. Plurima in Ida, & circa Heracleam Ponti, nec nisi montosis. Id quoque quod Daphnoides vocatur, genus, in nominum ambitu est. Alij enim Pelasgum, alij eupetalon, alij stephanon Alexandri vocant. Et hic frutex est ramosus, crassiore ac molliore, quàm laurus, folio, cuius gustatu accenditur os atque guttur, baccis è nigro ruffis. Notatum antiquis, nullum genus lauri in Corsica fuisse: quod nunc satum & ibi provenit. Ipsa pacifera, vt quam prætendi etiam inter armatos hostes quietis sit indicium? Romanis præcipuè lætitiæ victoriarumque nuntia additur literis, & militum lanceis, pilisque. Fasces Imperatorum decorat. Ex his in gremio Iovis optimi maximi deponitur, quoties lætitiam nova victoria attulit. Idque non quia perpetuò viret, nec quia pacifera est, præferenda ei vtroque olea: sed quia spectatissima in monte Parnasso. Ideoque etiam grata Apollini, assuetis eò dona mittere iam & regibus Romanis, teste L. Bruto. Fortassis etiam in argumentum, quoniam ibi libertatem publicam is meruisset, lauriferam tellurem illam osculatus ex responso: Et quia manu satarum receptarumque in domos, fulmine sola non icitur. Ob has causas equidem crediderim, honorem ei habitum in triumphis potiùs, quàm quia suffimentum sit cædis hostium & purgatio, vt

tradit Massurius. Adeoq; in profanis vsibus pollui laurū & oleam fas non est, vt ne propitiandis quidem numinibus accendi ex his altaria aræúe debeant. Laurus quidem manifesto abdicat ignes crepitu, & quadā detestatione, interaneorū etiam vitia & neruorū ligno torquēte. Tiberiū principem tonante cælo coronari ea solitū ferunt contra fulminū metus. Sunt & circa Diuum Augustū euenta eius digna memoratu. Nanque Liuiæ Drusillæ, quæ posteà Augusta matrimonij nomen accepit, cùm pacta esset illa Cæsari, gallinā conspicui candoris sedenti aquila ex alto abiecit in gremiū illæsam. Intrepideq́; miranti accessit miraculū, quoniam teneret rostro laureum ramum onustum suis baccis. Conseruari alitem & sobolem iussere aruspices, ramumq́ue eum seri, ac ritè custodiri. Quod factū est in villa Cæsarū, fluuio Tiberi imposita iuxta nonum lapidem Flaminia via, quæ ob id vocatur Ad gallinas: mireq́; sylua prouenit. Ex ea triumphans posteà Cæsar, laurū in manu tenuit, coronamq́; capite gessit: ac deinde Imperatores Cæsares cūcti. Traditusq́; mos est ramos, quos tenuerunt, serendi. Et durant syluæ nominibus suis discretæ, fortassis ideo mutatis triumphalibus. Vnius arborum Latina lingua nomen imponitur viris. Vnius folia distinguuntur appellatione. Lauream enim vocamus. Durat & in vrbe impositum loco, quando Loretum in Auentino vocatur, vbi sylua lauri fuit. Eadem purificationibus adhibetur: testatumq́; sit obiter & ramo eam seri, quoniam dubitauere Democritus & Theophrastus. Nunc dicemus syluestrium naturas.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER DECIMVSSEXTVS.

Syluestrium arborum naturæ.

PROOEMIVM.

POmiferæ arbores, quæque mitioribus succis voluptatem primæ cibis attulerunt, & necessario alimento delicias immiscere docuerunt, siue illæ vltro, siue ab homine didicere blandos sapores adoptione & connubio, idque munus etiam volucribusque dedimus, intra prædictas constant. Proximum erat narrare glandiferas quoque, quæ primò victum mortalium aluerunt, nutrices inopis ac feræ sortis, ni præuerti cogeret admiratio vsu comperta, quænam qualisque esset vita, sine arbore vlla, sine frutice viuentium.

Gentes sine arbore, & miracula in Septentrionalis regionis arboribus. CAP. I.

DIximus & in Oriente quidem iuxta Oceanum complures ea in necessitate gentes. Sunt verò in Septentrione visæ nobis Cauchorum, qui maiores minorésque appellantur. Vasto ibi meatu, bis dierum noctiúmque singularum interuallis, effusus in immensum agitur Oceanus, æternam operiens rerum nauræ controuersiam: dubiumque terræ sit, an parte in maris. Illic misera gens tumulos obtinet altos, aut tribunalia structa manibus ad experimenta altissimi æstus, casis ita impositis: nauigantibus similes, cùm integant aquæ circundata: naufragis verò, cùm recesserint: fugientésque cum mari pisces circa tuguria venantur. Non pecudem his habere, non lacte ali, vt finitimis, ne cum feris quidem dimicare contingit, omni procul abacta frutice. Vlua & palustri iunco funes nectunt ad prætexenda piscibus retia: captumque manibus lutum ventis magis, quàm sole, siccantes terra cibos, & rigentia Septentrione viscera sua vrunt. Potus iis non nisi ex imbre seruato scrobibus in vestibulo domus. Et hæ gentes, si vincantur hodie à po. Ro. seruire se dicunt. Ita est profectò, multis fortuna parcit in pœnam. Aliud è syluis miraculum: totam reliquam Germaniam replent, adduntq; frigori vmbras: altissimæ tamē haud procul suprà dictis Cauchis, circa duos præcipuè lacus. Litora ipsa obtinent quercus, maxima auiditate nascendi: suffossæque fluctibus, aut propulsæ flatibus, vastas complexu radicū insulas secum auferunt: atq; ita libratæ stantes nauigant ingentium ramorum armamentis, sæpe territis classibus nostris, cum velut industria fluctibus agerentur in proras stantium noctu, inopésque remedij illæ, prælium nauale aduersus arbores inirent.

De Hercyniæ syluæ magnitudine. CAP. II.

IN eadem Septentrionali plaga Hercyniæ syluæ roborum vastitas intacta æuis, & congenita mundo, propè immortali sorte miracula excedit. Vt alia omittantur fide caritura, constat attolli colles occursantium inter radicum repercussu: aut vbi secuta tellus non sit, arcus ad ramos vsque, & ipsos inter se rixantes, curuari portarum patentium modo, vt turmas equitum transmittant.

De glandiferis. CAP. III.

GLandiferi maximè generis omnes quibus honos apud Romanos perpetuus.

De ciuica corona, & qui frondea corona donati. CAP. IIII.

HInc ciuicæ coronæ, militum virtutis insigne clarissimum: iam pridem verò & clementiæ Imperatorum, postquàm ciuilium bellorum profano meritum cœpit videri ciuem non occidere. Cedunt his murales vallarésque, & aureæ, quanquam pretio antecedentes. Cedunt & rostratæ, quamuis in duobus maximè ad hoc æui celebres: M. Varrone è piraticis bellis, dante Magno Pompeio: itémque M. Agrippa, tribuente Cæsare è Siculis, quæ & ipsa piratica fuere. Anteà rostra nauium tribunali præfixa fori decus erant, veluti populo Ro. ipsi corona imposita. Postquàm verò Tribunitiis seditionibus calcari ac pollui cœpere, postquàm vires ex publico in priuatum magis singulisque ciuium quæri, & sacrosancta omnia profana fecere, tum à pedibus eorum subiere in capita ciuium rostra. Dedit hanc Augustus coronam Agrippæ: sed ciuicam à genere humano accepit ipse. Antiquitus quidem nulla, nisi Deo, dabatur: ob id Homerus cælo tantùm eas & prælio vniuerso tribuit, viritim verò ne in certamine quidem vlli. Ferúntque primum omnium Liberum patrem imposuisse capiti suo ex edera. Posteà Deorum honori sacrificantes sumpsere, victimis simul coronatis. Nouissimè & in sacris certaminibus vsurpatæ, in quibus hodieque non victori datur, sed patriam ab eo coronari pronuntiatur. Inde natum, vt etiam triumphaturis conferrentur in templis dicandæ: mox vt & ludis darentur. Longum est nec instituti operis, disserere quisnam Romanorum primus acceperit. Neque enim alias nouerant, quàm bellicas. Quod certum est, vni gentium huic plura sunt genera, quàm cunctis. Romulus frondea coronauit Hostum Hostilium, quòd Fidenam primus irrupisset. Auus hic Tulli Hostilij regis fuit. P. Decium patrem, Tribunum militum, frondea donauit exercitus ab eo seruatus, Imperatore Cornelio Cosso cos. Samnitium bello. Ciuica iligna primò fuit, posteà magis placuit ex esculo Ioui sacra. Variatumq; & cum quercu est, ac data vbique, quæ fuerat, custodito tantùm honore glandis. Additæ leges arctæ, & ideo superbæ, quásque conferre libeat cum illa Græcorum summa, quæ sub ipso Ioue datur, cuíque muros patria gaudens rumpit: Ciuem seruare, hostem occidere: Vtq; eum locum, in quo sit actum, hostis obtineat eo die: Vtq; seruatus fateatur: aliàs testes nil prosunt: Vt ciuis fuerit. Auxilia, quamuis rege seruato, decus id non dant. Nec crescit honos idem imperatore conseruato, quoniam conditoris in quocunq; ciue summum esse voluere. Accepta licet vti perpetuò. Ludos ineunti semper assurgi etiam ab Senatu, in more est. Sedendi ius in proximo Senatui. Vacatio munerum omnium ipsi, patrique, & auo paterno. Quatuordecim eas accepit Siccius Dentatus, vt retulimus suo loco: sex Capitolinus. Is quidem & de duce Seruilio. Africanus de patre accipere noluit apud Trebiam. O mores æternos qui tanta opera honore solo donauerint: & cùm reliquas coronas auro cōmendarent, salutem ciuis in pretio esse noluerint: clara professione, seruari quidem hominem nefas esse lucri causa.

De glande, genera XIII. CAP. V.

GLandes opes esse nunc quoque multarum gentium, etiam pace gaudentium, constat. Necnon & inopia frugū arefactis molitur farina, spissaturque in panis vsum. Quin & hodieq; per

Hispanias,secundis mensis glans inseritur.Dulci or eadem in cinere tosta. Cautum est præterea lege xij. tabularum, vt glandem in alienum fundum procidentem liceret colligere. Genera earum multa. Distant fructu,situ,sexu,sapore.Nanque alia fageæ glandi figura, alia quernæ, & alia ilignæ: atque inter se quoque generum singulorũ differentiæ.Præterea sunt aliquæ syluestres,aliæ placidiores,quæ culta obtinent.Iam etiam in montosis planisque distant: sicut & sexu mares ac fœminæ.Item sapore. Dulcissima omnium fagi,vt qua obsessos etiam homines durasse in oppido Chio, tradat Cornelius Alexander.Genera distinguere non datur nominibus,quæ sunt alia alibi.Quippe cũ robur quercumque vulgò nasci videamus, esculum non vbique. Quartam verò generis eiusdem, quæ cerrus vocatur, ne Italiæ quidem maiore ex parte notam esse. Distinguemus ergo proprietate naturaque:& vbi res coget,etiam Græcis nominibus.

De fagina glande,& reliquis glandibus,& carbone,& pastu porcorum. CAP. VI.

FAgi glans nucleis similis,triangula cute includitur.Folium tenue, ac leuissimum, populo simile,celerrimè flauescens:& media parte plerunque gignens,supernè paruulam baccam viridem, cacumine aculeatam.Fagi glans muribus gratissima est,& ideo animalis vnà prouentus.Glires quoque saginat. Expetitur & turdis.Arborum fertilitas omnium ferè alternat, sed maximè fagi. Glandem,quæ propriè intelligit,ferunt robur,quercus,esculus,cerrus,ilex, suber. Continentur hispido calyce,per genera plus minus cutem complectente. Folia præter ilicem grauia,carnosa,procera, sinuosa lateribus,nec,dum cadunt,flauescentia,vt fagi,pro differentia generum breuiora, vel longiora. Ilicis duo genera. Ex iis in Italia folio non multum ab oleis distant, similaces à quibusdam Græcis dictæ,in prouinciis aquifoliæ. Ilicis glans vtriusque breuior & gracilior, quam Homerus acylon appellat, eòque nomine à glande distinguit. Masculas ilices negant ferre. Glans optima in quercu atque grandissima,mox esculo:nam roboris parua: cerro tristis, horrida, echinato calyce, ceu castaneæ.Sed & in querna alia dulcior,molliorque fœminæ,maris spissior.Maximè autem probantur latifoliæ ex argumento dictæ.Distant autem inter se magnitudine, & cutis tenuitate. Item quòd aliis subest tunica rubigine scabra, aliis protinus candidum corpus. Probatur & ea, cuius in balano vtrinque ex longitudine extrema lapidescit duritia:melior,cui in cortice, quàm cui in corpore,vtrunque non nisi mari.Præterea aliis ouata,aliis rotunda, aliis acutior figura. Sicut & colos nigrior,candidiorve,qui præfertur.Amaritudo in extremitatibus,mediæ dulces. Quin & pediculi breuitas proceritasque differentiam habet.In ipsis verò arboribus,quæ maximam fert,hemeris vocatur,breuior,& in orbem comosa,alasque ramorum crebro cauata. Fortius lignum quercus habet & incorruptius: ramosa & ipsa, procerior tamen & crassior caudice. Excelsissima autem ægilops,incultis amica.Ab hac proxima latifoliæ proceritas, sed minùs vtilis ædificiis : atque carbone dotata,vitiis obnoxia est.Quamobrem solida vtuntur carboni , ærariorum tantùm officinis compendio:quoniam desinente flatu protinus,emoriens,sæpius recoquitur: cæterò plurimis scintilis. Idem è nouellis melior.Aceruí confertis taleis recentibus luto caminantur: accensaque strue contis pungitur durescens calyx,atque ita sudorem emittit. Pessima & carboni & materiæ haliphleos dicta,cui crassissimus cortex atque caudex,& plerunque cauus fungosusque. Nec alia putrescit ex hoc genere etiam cùm viuit.Quin & fulmine sæpissimè icitur,quamuis altitudine nõ excellat:ideo ligno eius nec ad sacrificia vti fas habetur.Eidem rarò glans,& cùm tulit, amara, quàm præter sues nullum attingat animal:ac ne eæ quidem, si aliud pabulum habeant. Hoc quoque inter reliqua neglectæ religionis est, quòd emortuo carbone sacrificatur. Glans fagea suem hilarem facit carnem coquibilem ac leuem & vtilem stomacho:iligna suem angustam,nitidam,strigosam, ponderosam: querna diffusam & grauissimam,& ipsa glandium æquè dulcissima.Proximam huic cerream tradit Nigidius,nec ex alia† sordidiorem carnem,sed duram.Iligna tentari sues,nisi paulatim detur.Hanc nouissimam cadere.Fungosam carnem fieri esculo,robore, subere. Quæ glandem ferunt, omnes & gallam, alternisque annis glandem. Sed gallam hemeris optimam, & coriis perficiendis aptissimam.Similem huic latifolia, sed leuiorem,multoque minus probatam.Fert & nigram.Duo enim genera sunt.Hæc tingendis vtilior.

† *solidiorem*

De galla,& quàm multa præter glandem eædem ferant arbores. CAP. VII.

NAscitur autem galla sole de Geminis exeunte , erumpens noctu semper vniuersa. Crescit vno die candidior.Et si æstu excepta est, arescit, protinus, neq; ad iustum incrementum peruenit: hoc est,vt nucleum fabæ magnitudine habeat.Nigra diutius viret,crescitq; vt interdum mali compleat magnitudinem.Optima Comagena,deterrima ex robore.Signum eius, quòd cauernæ translucent,Robur,præter fructum,plurima & alia gignit.Nanq; fert & gallæ vtrunq; genus, & quædam veluti mora,ni distarent arida duritie,plerunq; tauri caput imitantia , quibus fructus inest nucleis oliuæ similis.Nascuntur in eo & pilulæ,nucibus nõ ab similes,intus habentes floccos molles, lucernarum luminibus aptos.Nam & sine oleo flagrant,sicuti galla nigra.Fert & aliam inutilem pilulam cum capillo,verno tamen tempore melligeni succi. Gignunt & alæ ramorum eius pilulas,corpore, non pediculo,adhærentes,candicantes vmbilicis.Cætera nigra varietate dispersa. Media cocci colorem habent.Apertis amara inanitas est. Aliquando & pumices gignit , nec non & è foliis conuolutas

lutas pilulas: & in folio rubente aquosos nucleos candicantes & translucidos, quàm diu molles sint, in quibus & culices nascuntur: maturescunt in modum gallæ.

De cachrye, & cocco grano, & agarico, & subere. CAP. VIII.

FErunt robora & cachryn: ita vocatur pilula in medicina vrendi vim habens. Gignitur & in abiete, larice, picea, tilia, nuce, platano, postquam folia cecidere, hyeme durans. Continet nucleum pineis similem. Is crescit hyeme, aperitur vere pilula tota. Cadit, cùm folia cœperint crescere. Tam multifera sunt, & tot res præter glandem pariunt robora. Sed & boletos suillósque, gulæ nouissima irritamenta, quæ circa radices gignuntur: quercus probatissimos, robur autem & cupressus, & pinnus, noxios. Robora ferunt & viscum, & mella, vt author est Hesiodus. Constatque, rores melleos è cælo, vt diximus, cadentes, non aliis magis insidere frondibus. Cremati quoque roboris cinerem nitrosum esse certum est. Omnes tamen has eius dotes ilex solo prouocat cocco. Granum hoc, primoque ceu scapus fruticis paruæ aquifoliæ ilicis: cusculium vocant: pensionem alteram tributi pauperibus Hispaniæ donat. Vsum eius gratiorem in conchylij mentione tradidimus. Gignitur & in Galatia, Africa, Pisidia, Cilicia, pessimum in Sardinia. Galliarum glandiferæ maximè arbores agaricum ferunt. Est autem fungus candidus, odoratus, antidotis efficax, in summis arboribus nascens, nocte relucens. Signum hoc eius, quo in tenebris decerpitur. E glandiferis sola quæ vocatur ægilops, fert panos arentes, muscoso villo canos, non in cortice modò, verùm & è ramis dependentes cubitali magnitudine, odoratos, vt diximus inter vnguenta. Suberi minima arbor, glans pessima, rara, cortex tantum in fructu præcrassus ac renascens, atque etiam in denos pedes vndique explanatus. Vsus eius ancoralibus maximè nauium, piscantiumque tragulis, & cadorum obturamentis: præterea in hyberno fœminarum calceatu. Quamobrem non infacetè Græci corticis arborem appellant. Sunt & qui fœminam ilicem vocent: atque vbi non nascitur ilex, pro ea subere vtantur, in carpentariis præcipuè fabricis, vt circa Elin & Lacedæmonem. Nec in Italia tota nascitur, aut in Gallia omnino.

Quarum sint in vsu cortices. CAP. IX.

COrtex & fagis, tiliæ, abieti, piceæ, in magno vsu agrestium. Vasa, corbésque, ac patentiora quædam messibus conuehendis vindemiisque faciunt, atque prætexta tuguriorum. Scribit in recenti ad duces explorator, incidens literas à succo. Nec non in quodam vsu sacrorum religiosus est fagi cortex. Sed non durat arbor ipsa.

De scandulis, & pinu, pinastro, abiete, picea, larice, teda, taxo. CAP. X.

SCandulæ è robore aptissimæ, mox è glandiferis aliis, fagoque: facillimæ ex omnibus quæ resinam ferunt, sed minimè durant, præterquàm è pino. Scandula contectam fuisse Romam, ad Pyrrhi vsque bellum annis quadringentis lxx. Cornelius Nepos author est. Syluarum certè distinguebatur insignibus, Fagutali Ioui etiam nunc, vbi lucus fageus fuit, porta querquetulana, colle in quem vimina petebantur, totque lucis, quibusdam & geminis. Q. Hortensius Dictator, cùm plebs secessisset in Ianiculum, legem in esculeto tulit, vt quod ea iussisset, omnes Quirites teneret. Peregrinæ tunc videbantur, quoniam non erant suburbanæ, pinus atque abies, omnésque quæ picem gignunt, de quibus nunc dicemus, simul vt tota condiendi vina origo cognoscatur. Quædam ferunt in Asia, aut Oriente, è prædictis picem. In Europa sex genera cognatarum arborum ferunt. Ex iis pinus atque pinaster folium habent capillamenti modo prætenue, longumque, & mucrone aculeatum. Pinus fert minimum resinæ, interdum & nucibus ipsis, de quibus dictum est, vix vt adscribatur generi. Pinaster nihil aliud est, quàm pinus syluestris, mira altitudine, & à medio ramosa, sicut pinus in vertice. Copiosiorem dat hæc resinam, quo dicemus modo. Gignitur & in planis. Easdem arbores alio nomine esse per oram Italiæ, quos tibulos vocant, plerique arbitrantur, sed graciles succinctioréesque, & enodes, liburnicarum ad vsus, penè sine resina. Picea montes amat atque frigora: feralis arbor, & funebri indicio ad fores posita, ac rogis virens: iam tamen & in domos recepta, tõsili facilitate. Hæc plurimam resinam fundit, interueniente candida gemma, tam simili thuris, vt mista visu discerni non queat: vnde fraus Seplasiæ. Omnib⁹ his generibus folia breui seta & crassiore duraq;, ceu cupressis. Piceæ rami penè statim ab radice modici, velut brachia, lateribus inhærent. Similiter abieti expetitæ nauigiis. Situs in excelso montium, ceu maria fugerit: nec forma alia. Materies verò præcipua trabibus, & plurimis vitæ operibus. Resina ei vitiũ, vnde fructus vnus piceæ: exiguumq; sudat aliquando contactu solis. E diuerso materies, quæ abieti pulcherrima, piceæ ad fissiles scandulas, cupasq;, & pauca alia secamenta. Quinto generi situs idem, eadem facies: larix vocatur. Materies præstantior longè, incorrupta vis, emori contumax, rubens præterea, & odore acrior. Plusculum huic erumpit liquoris, melleo colore, atq; lentiore, nunquàm durescentis. Sextum genus est teda propriè dicta, abundantior succo, quàm reliqua, parcior liquidiórq; quàm picea, flammis ac lumini sacrorum etiam grata. Hæ, mares duntaxat, ferunt & eam, quam Græci sycen vocant, odoris grauissimi. Laricis morbus est, vt teda fiat. Omnia autem hæc genera accensa, fuligine immodica, carbonem repentè expuunt cum eruptionis crepitu, eiaculanturq; longè: excepta larice, quæ nec ardet, nec carbonem facit, nec alio modo ignis vi consumitur,

ſumitur, quàm lapides. Omnia ea perpetuò virent, nec facilè diſcernuntur in fronde, etiam à peritis. Tanta natalium miſtura eſt: ſed picea minus alta, quàm larix. Illa craſſior, leuiorque cortice, folio villoſior, pinguior, & denſior, molliorque flexu. At piceę rariora ſiccioráque folia, & tenuiora, ac magis algentia: totáque horridior eſt, & perfuſa reſina. Lignum abietis ſimilius. Larix vſtis radicibus non repullulat, picea repullulat, vt in Leſbo accidit, incenſo nemore Pyrrhæo. Alia etiamnũ generibus ipſis in ſexu differentia. Mas breuior & durior: fœmina procerior, pinguioribus foliis & ſimplicibus, atq; non rigentibus. Lignum maribus durum, & in fabrili opere contortum: fœminę mollius, publico diſcrimine in ſecuribus. Hæc in quocunq; genere deprehendunt marem: quippe reſpuuntur, & fragoſius ſidunt, ægrius reuelluntur. Ipſa materies retorrida, & nigrior maribus radix. Circa Idam in Troade & alia differentia eſt, montanæ maritimæq;. Nam in Macedonia & Arcadia, circáque Elin permutant nomina: nec conſtat authoribus, quod cuique generi attribuant: nos iſta Romano diſcernimus iudicio. Abies è cũctis ampliſſima eſt, & fœmina etiam prolixior: materie mollior vtiliórque, arbore rotundior, folio pinnato denſa, vt imbres non tranſmittat, atq; hilarior in totum. E ramis generum horum panicularum modo nucamenta ſquammatim compacta dependent, præterquam larici. Hæc abietis maſculæ, primori parte nucleos habent, non item fœminæ. Piceæ verò totis paniculis, minoribus gracilioribuſq; minimos ac nigros. Propter quod Græci phthirophoron eam appellant. In eadem nucamenta compreſſiora maribus ſunt, ac minus reſina roſcida. Similis his etiamnum aſpectu eſt, ne quid prætereatur, taxus, minùs virens, graciliſque & triſtis, ac dira, nullo ſucco, ex omnibus ſola baccifera. Mas noxio fructu. Lethale quippe baccis, in Hiſpania pręcipuè, venenum ineſt. Vaſa etiam viatoria ex ea vinis in Gallia facta, mortifera fuiſſe compertum eſt. Hanc Seſtius ſmilacem à Græcis vocari dixit: & eſſe in Arcadia tam præſentis veneni, vt qui obdormiant ſub ea, cibúmue capiant: moriantur. Sunt qui & taxica hinc appellata dicant venena, quæ nunc toxica dicimus, quibus ſagittæ tinguntur. Repertum, innoxiam fieri, ſi in ipſam arborem clauus æreus adigatur.

Quibus modis fiant genera picis, & quomodo fiat cedrium, & de ſpiſſa pice quomodo fiat, & quibus modis reſina coquatur. CAP. XI.

PIx liquida in Europa è teda coquitur, naualibus muniendis, multoſque alios ad vſus. Lignum eius conciſum, furnis vndique igni extrà circumdato, feruet: primus ſudor aquæ modo fluit canali: hoc in Syria cedrium vocatur, cui tanta vis eſt, vt in Aegypto corpora hominum defunctorũ eo perfuſa ſeruentur. Sequens liquor, craſſior iam, picem fundit. Hæc rurſus in cortinas æreas coniecta, aceto ſpiſſatur: & coagulata Brutię cognomen accipit, doliis dúntaxat vaſiſque cæteris vtilis, lentore ab alia pice differens: item colore rutilante, & quòd pinguior eſt. E teda omnia illa fiunt. E picea reſina, feruentibus cocta lapidibus, in alueis validi roboris: aut ſi aluei non ſint, ſtruis congerie, velut in carbonis vſu. Hæc in vinum additur, farinæ modo tuſa, nigrior colore. Eadem reſina ſi cum aqua leuiùs decoquatur coletúrque, rufo colore lenteſcit, ac ſtillatitia vocatur. Seponuntur autem in id ferè vitia reſinæ cortéxque. Alia temperies ad crapulam. Nanq; flos crudus reſinæ, cum multa aſſula tenui breuique, auulſus, conciditur ad cribri minuta: deinde ferventi aqua, donec coquatur, perfunditur. Huius expreſſum pingue, præcipua reſina fit, atque rara, nec niſi paucis in locis Subalpinæ Italiæ, conueniens medicis. Reſinæ albæ congium in duobus aquæ pluuiæ coquunt. Alij vtilius putant ſine aqua coquere lento igne tota die, vtique vaſe æris albi. Item terebinthinam in ſartagine referuenti, hanc cæteris pręferentes. Proxima ex lentiſco.

De Zopiſſa, & ſapio, & quarum arborum materia in pretio. CAP. XII.

NOn omittendum, apud eoſdem zopiſſam vocari deraſam nauibus maritimis picem cum cera, nihil non experiente vita, multò efficaciorem ad omnia, quibus pices reſinæque proſunt, videlicet adiecto ſalis callo. Aperitur picea è parte ſolari, non plaga, ſed vulnere ablati corticis, cum plurimum bipedali hiatu, vt à terra cubito cum minimum abſit. Nec corpori ipſi parcitur, vt in cæteris, quoniam aſſula in fructu eſt. Verùm hæc terræ proxima laudatur: altior amaritudinem affert. Poſteà humor omnis è tota confluit in hulcus. Item in teda. Cùm id manare deſiit, ſimili modo ex alia parte aperitur, ac deinde alia. Poſteà tota arbor ſucciditur, & medulla eius vritur. Sic & in Syria terebintho detrahunt cortices, ibi quidem & è ramis ac radicibus, cum reſina damnetur ex his partibus. In Macedonia laricem maſculam vrunt, fœminæ radices tantùm. Theopompus ſcripſit, in Apolloniatarum agro picem foſſilem, non deteriorem Macedonica, inueniri. Pix optima vbique ex apricis Aquilonis ſitu. Ex opacis horridior, viruſque præferens. Frigida hyeme deterior, ac minus copioſa, & decolor. Quidam arbitrantur in montoſis copia præſtantiorem ac colore, & dulciorem fieri, odorem quoque gratiorem, dum reſina ſit: decoctam autem minus picis reddere, quoniam in ſerum abeat: tenuioréſque eſſe ipſas arbores, quàm in planis: ſed has & illas ſerenitate ſteriliores. Fructum quædam proximo anno ab inciſu largiuntur, aliæ ſecundo, quædam tertio. Expletur autem plaga reſina, non cortice, nec cicatrice, quæ in hac arbore non coit. Inter hæc genera proprium quidam fecere ſapium, quoniam ex cognatione earum ſeritur, qualis dicta eſt in nucleis.

Eiusque arboris imas partes tedas vocant, cùm sit illa arbor nil aliud, quàm picea, feritate paulùm mitigata satu: sapinus autem materies cæsarum è genere fiat, sicuti docebimus.

De fraxino, genera eius quatuor. CAP. XIII.

MAteriæ enim causa reliquas arbores natura genuit, copiosissimamq; fraxinum. Procera hæc ac teres, pennata & ipsa folio: multumque Homeri præconio, & Achillis hasta nobilitata. Materies est ad plurima vtilis. Ea quidem, quæ fit in Ida Troadis, intantùm citro similis, vt ementes fallat cortice ablato. Græci duo genera eius fecere: longam, enodem: alteram, breuem, duriorem fusciorem que, laureis foliis. Bumeliam vocant in Macedonia amplissimam lentissimamque. Alij situ diuisere. Campestrem enim esse crispam, montanam spissam. Folia earum iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua, Græci prodidere. In Italia nec iumentis nocent. Contra serpentes verò succo expresso ad potum, & imposita hulceribus, opifera, ac nihil æquè, reperiuntur, Tantaque est vis, vt ne matutinas quidem, occidentésve vmbras quàm sunt longissimæ, serpens arboris eius attingat, adeò ipsam procul fugiat. Experti prodimus: si fronde ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignem potiùs, quàm in fraxinum fugere serpentem. Mira naturæ benignitas, priùs quàm hæ prodeant, florere fraxinum, nec ante conditas folia dimittere.

De tilia, genera duo. CAP. XIIII.

IN tilia mas & fœmina differunt omni modo. Nanque & materies maris dura, ruffiorque ac nodosa, & odoratior. Cortex quoque crassior, ac detractus inflexibilis. Nec semen fert aut florem, vt fœmina, quæ crassior arbore, materie candida præcellensque est. Mirum in hac arbore, fructum à nullo animalium attingi: foliorum corticisque succum esse dulcem. Inter corticem ac lignũ tenues tunicas multiplici membrana, è quibus vincula tiliæ vocantur: tenuissimæ earum Philyræ, coronarum lemniscis celebres, antiquorumque honore. Materies teredinem non sentit, proceritate perquàm modica, verùm vtilis.

De aceris generibus X. CAP. XV.

ACer eiusdem ferè amplitudinis, operum elegantia ac subtilitate cedro secundum. Plura eius genera. Album quod præcipui candoris, vocatur Gallicum, in Transpadana Italia, transque Alpes nascens. Alterum genus crispo macularum discursu, qui cùm excellentior fuit, à similitudine caudæ pauonum nomen accepit, in Istria Rhætiaque præcipuum. E viliori genere crassiuenium vocatur. Græci situ discernunt. Campestre enim candidum esse, nec crispum, quod glinon vocāt: montanum verò crispius duriúsque, etiamnum è mascula crispius ad lautiora opera. Tertium genus zygiam, rubentem, fissili ligno, cortice liuido, & scabro. Hoc alij generis proprij esse malunt, & Latinè carpinum appellant.

De brusco, mollusco, & staphylodendro, & buxu genera tria. CAP. XVI.

PVlcherrimum verò est bruscum, multoq; excellentius etiamnum molluscum. Tuber vtrunque arboris eius: bruscum intortius crispum: molluscum simplicius sparsum. Et si magnitudinem mensarum caperet, haud dubiè præferretur citro. Nunc intra pugillares lectorúmque silicios aut laminas raro vsu spectatur. E brusco fiunt & mensæ nigrescentes. Reperitur & in alno tuber: tantò deterius, quanto ab acere alnus ipsa distat. Aceris mares prius florent. Etiamnum in siccis natæ præferuntur aquaticis, sicut & fraxini. Est & trans Alpes arbor, simillima aceri albo materia, quæ vocatur staphylodendron. Fert siliquas, & in iis nucleos sapore nucis auellanæ. In primis verò materies honorata buxo est, raro crispicanti, nec nisi radice: cæterò lenis quies materiæ, silentio quodam & duritie ac pallore commendabilis: in ipsa verò arbore topiario opere. Tria eius genera: Gallicum quod in metas emittitur, amplitudinémque proceriorem. Oleastrum in omni vsu damnatum, grauem præfert odorem. Tertium genus nostrate vocant: syluestre, vt credo, mitigatum satu: diffusius, & densitate parietum virens semper ac tonsile. Buxus Pyrenæis, ac Cytoriis montibus plurima, & Berecyntio tractu: crassissima in Corsica, flore non spernendo: quæ causa amaritudinis mellis. Semen illius cunctis animantibus inuisum. Hæc in Olympo Macedoniæ gracilior, sed breuis. Amat frigida, aprica. In igni quoque duritia, quæ ferro, nec flamma, nec carbone vtili.

De vlmo, genera quatuor. CAP. XVII.

INter has atque frugiferas, materie vitiúmque amicitia, accipitur vlmus. Græci duo eius genera nouere: montosam, quæ sit amplior: campestrem, quę fruticosa. Italia Atinias vocat excelsissimas, & ex iis siccanas præfert, quæ non sint riguæ. Alterum genus Gallicas. Tertium nostrates, densiore folio, & ab eodem pediculo numerosiore. Quartum syluestre. Atiniæ non ferunt samara: ita vocatur vlmi semen: omnesque radicum plantis proueniunt, reliquæ semine.

De arborum natura per situs. CAP. XVIII

NVnc celeberrimis arborum dictis, quædam in vniuersum de cunctis indicanda sunt. Montes amant cedrus, larix, teda, & cęteræ è quibus resina gignitur. Item aquifolia, buxus, ilex, iuniperus, terebinthus, populus, ornus, cornus, carpinus. Est & in Apennino frutex qui vocatur cotinus, ad lineamenta modo, conchylij colore insignis. Montes & valles diligit abies, robur, castaneæ, tilia, ilex, cornus. Aquosis montibus gaudent acer, fraxinus, sorbus, tilia, cerasus. Non temere in monti-

bus visæ sunt prunus,Punicæ,oleastri,iuglans,morus,sambuci.Descendunt & in plana,cornus, corylus,quercus,ornus,acer,fraxinus,fagus,carpinus. Subeunt & in montosa, vlmus, malus, pyrus, laurus,myrtus,sanguinei frutices,ilex,tingendisq; vestibus nascentes genistæ. Gaudet frigidis sorbus,& magis etiã betulla. Gallica hæc arbor mirabili candore atq; tenuitate, terribilis magistratuũ virgis.Eadem circulis flexilis,item corbium sportis. Bitumen ex ea Galliæ excoquunt. In eosdem situs comitatur & spina,nuptiarum facibus auspicatissima,quoniam inde fecerint pastores qui rapuerunt Sabinas,vt author est Massurius.Nunc facibus carpinus & corylus familiarissimæ. Aquas odere cupressi, iuglandes, castaneæ, laburnum. Alpina & hæc arbor,nec vulgò nota, dura ac candida materie,cuius florem cubitalem longitudine apes non attingunt.Odit & quæ appellatur Iouis barba,in opere topiario tonsilis,& in rotunditatem spissa argenteo folio. Non nisi in aquosis proueniunt salices, alni, populi, siler, ligustra tesseris vtilissima. Item vaccinia, Italiæ in aucupiis sata: Galliæ verò etiam purpurea,tingendi causa ad seruitiorum vestes. Quęcunque cõmunia sunt montibus planisque,maiora fiunt,aspectuque pulchriora in campestribus, meliora materie crispioraq; in montibus,exceptis malis,pyrisque.

Diuisio generum. CAP. XIX.

PRæterea arborum aliis decidunt folia: aliæ sempiterna coma virent. Quam differentiam antecedat necesse est prior. Sunt enim arborum quædam omnino syluestres, quædam vrbaniores: quas his placet nominibus distinguere. Ergo mites,quæ fructu, aut aliqua dote vmbrarúmve officio humanius iuuant,non improbè dicantur vrbanæ.

Quibus folia non decidant,& de rhododendro. CAP. XX.

HArum generi non decidunt,oleæ,lauro,palmæ,myrto, cupresso, pinis, ederæ, rhododendro. Et quãuis herba dicatur Sabina rhododendron,vt nomine apparet,à Gręcis venit. Alij nerion vocarunt,alij rhododaphnen,sempiternum fronde,rosæ similitudine caulibus fruticosum. Iumentis caprisque & ouibus venenum est. Idem homini contra serpentium venena remedio.

Item quibus folia non decidant,& quibus non omnia folia cadant,& quibus locis nulli arborum. CAP. XXI.

SYluestrium generis folia non decidunt abieti,larici,pinastro,iunipero,cedro,terebintho, buxo, ilici,aquifolio,suberi,taxo,tamarici. Inter vtraq; genera sunt adrachne in Græcia, & vbiq; vnedo. Reliqua enim folia decidunt his,præterquàm in cacuminibus. Non decidunt autem & in fruticum genere cuidam rubo,& calamo. In Thurino agro,vbi Sybaris fuit, ex ipsa vrbe prospiciebatur quercus vna,nunquam folia dimittens,nec ante mediam æstatem germinans. Idq; mirum est, Græcis authoribus proditum,apud nos posteà sileri. Nam locorum tanta vis est, Gręcis authoribus proditum,apud nos posteà sileri. Nam locorum tanta vis est,vt circa Memphim Aegypti,& in Elephãtine Thebaidis nulli arbori decidant, ne vitibus quidem.

De natura foliorum cadentium,& quibus foliorum varij colores. CAP. XXII.

CAeteræ omnes extra prædictas (etenim enumerare longum est) folia deperdũt: obseruatumq; non arescere,nisi tenuia,& lata,& mollia. Quæ verò non decidant, callo crassa & angusta esse. Falsa definitio est,non decidere his,quarum succus pinguior sit. Quis enim potest in ilice intelligere? Decidere Timæus Mathematicus sole Scorpionem transeunte,sideris vi,quodam veneno aeris,putat. Cur ergo non eadem causa aduersum omnes polleat,iure miremur. Cadunt plurimis autumno. Quædam tardius amittunt,atque in hyemes prorogant moras. Nec interest maturius germinasse,vtpote cùm quædam primæ germinent,& inter nouissimas nudentur: vt amygdalæ, fraxini,sambuci. Morus autem nouissimè germinat,cum primis folia dimittit. Magna & in hoc vis soli. Priùs decidunt in siccis macrisque, & vetustæ prius arbori: multis etiam, antequàm maturescat fructus. In serotina ficu,& hyberna pyro,& malo granato est pomum tantùm aspici in matre. Neq; his autem,quæ semper retinent comas,eadem folia durant: sed subnascentibus aliis, tum arescunt vetera: quod euenit circa solstitium. Maximè foliorum vnitas in suo cuique genere permanet, pręterquam populo,ederæ,crotoni,quam & cici diximus vocari.

De populo tria genera,& quorum foliorum figura mutetur. CAP. XXIII.

POpuli tria genera,alba,nigra,& quæ Libyca appellatur,minima folio,ac nigerrima, fungisque enascentibus laudatissima. Alba folio bicolor,supernè candicans, inferiore parte viridi. Huic nigræ,vt crotoni,folia in iuuenta circinatæ rotunditatis sunt: vetustiora in angulos exeunt. Econtrario ederæ angulosa rotundantur. Populorũ foliis grandissima lanugo. Euolat candide (tradita folio numerosiore candida) vt iulus. Folia granatis & amygdalis rubentia. Mirum in primis id, quòd vltimo tiliæque,& oleæ,& populo albæ,& salici euenit. Circumaguntur enim folia earum post solstitium. Nec alio argumento certius intelligitur sidus confectum.

Quæ folia versentur omnibus annis,quæ foliorum è palmis cura & vsus, & foliorum mirabilia. CAP. XXIIII.

ESt & publica omnium foliorum in ipsis differentia. Nanque pars inferior à terra herbido viret colore. Ab eadem læuiora,neruos callumque & articulos in superiore habent parte: incisuras verò subter,vt manus humana. Oleæ supernè candidiora, & minus læuia: item ederæ. Sed omnium

omnium folia quotidie ad solem oscitant, interiores partes tepefieri volentia. Superior pars omnium lanuginem quantulancunque habet, quæ in aliis gentium lana est. In Oriente funes validos è palmæ foliis fieri dictum est, eosque in humore vtiliores esse. Et apud nos ferè palmis à messe decerpuntur. Ex his meliora, quæ sese non diuiserint. Siccantur sub tecto quaternis diebus: mox in sole expanduntur, & noctibus relicta, donec candore inarescant, postea in opera finduntur. Latissima fico, viti, platano: angusta myrto, Punicæ, oleæ: capillata pino, cedro: aculeata aquifolio, & ilicum generi: nam iunipero spina pro folio est: carnosa cupresso, tamarici: crassissima alno: longa harundini, salici, palmæ etiam duplicia: circinata pyro, mucronata malo, angulosa ederæ, diuisa platano: insecta pectinum modo piceæ, abieti: sinuosa toto ambitu robori: spinosa cute, rubo. Mordacia sunt quibusdam, vt vrticis. Pungentia pino, piceæ, abieti, larici, cedro, aquifoliis. Pediculo breui oleæ, & ilici: longo vitibus: tremulo populis, & iisdem solis inter se crepitantia. Iam & in pomo ipso, mali quodam in genere, parua mediis emicant folia, interim & gemina. Prætereà aliis circa ramos, aliis & in cacumine ramorum, robori & in caudice ipso. Iam densa, ac rara: semperque lata rariora. Disposita myrto, concaua buxo, inordinata pomis. Plura eodem pediculo exeuntia malis pyrisque. Ramulosa vlmo, & cytiso. Quibus adiicit Cato decidua, populea quernaq;, animalibus iubens dari non perarida: bubus quidem & ficulnea, ilignaque & ederacea. Dantur & ex harundine, ac lauro. Decidunt sorbo vniuersa, cæteris paulatim. Et de foliis hactenus.

De ordine naturæ in satis, & de flore arborum, & conceptu, & germinatione, & partu, & quo ordine floreant. CAP. XXV.

ORdo autem naturæ annuus ita se habet. Primus est conceptus, flare incipiente vento Fauonio circiter ferè vj. Idus Feb. Hoc enim maritantur viuescentia è terra, quo etiam equæ in Hispania, vt diximus. Hic est genitalis spiritus mundi, à fouendo dictus, vt quidam existimauere. Flat ab Occasu æquinoctiali, ver inchoans. Catulitionem rustici vocant, gestiente natura semina accipere, eoque animam inferente omnibus satis. Concipiunt variis diebus, & pro sua quæque natura. Alia protinus, vt animalia: tardius aliqua, & diutius grauida partus gerunt: quod germinatio ideo vocatur. Pariunt verò cum florent, flosque ille ruptis constat vtriculis. Educatio in pomo est: hoc & germinatio. Arborum flos est pleni veris indicium, & anni renascentis, flos gaudium arborum. Tunc se nouas, aliasque quàm sunt, ostendunt: tunc variis colorum picturis in certamen vsque luxuriant. Sed hoc negatum plerisque. Non enim omnes florent, & sunt tristes quædam, quæque nō sentiant gaudia annorum. Nam neque ilex, picea, larix, pinus, vllo flore exhilarantur, natalésve pomorū recursus annuos versicolori nuntio promittunt: nec fici atque caprifici. Protinus enim fructum flores gignunt. In ficis mirabiles sunt & abortus, qui nunquàm maturescūt. Nec iuniperi florent. Quidam earum duo genera tradunt: alteram florere, nec ferre: quæ verò nō floreat, ferre protinus baccis subnascentibus, quæ biennio hæreant. Sed id falsum: omnibusque iis dura facies semper. Sic & hominum multis fortuna sine flore est. Omnes autem germinant, etiam quæ non florent, magna & locorum differentia. Quippe cum ex eodem genere quæ sunt in palustribus, priora germinent: mox campestria, nouissima in syluis. Per se autem tardius pyri syluestres, quàm cætera. Primo Fauonio germinat cornus, proximè laurus, pauloque ante æquinoctium tilia, acer. Inter primas verò populus, vlmus, salix, alnus, nuces. Festinat & platanus. Cæteræ vere cœpturo, aquifolium, terebinthus, paliurus, castanea, glandes. Serotino autē germine malus, tardissimo suber. Quibusdam germinatur germinatio, nimia soli vbertate, aut inuitantis cæli voluptate: quod magis in herbis segetum euenit. In arboribus tamen nimia germinatio elassescit. Sunt aliæ naturales quibusdam, præterque vernas, quæ suis cōstant sideribus, quorum ratio aptius reddetur tertio ab hoc volumine. Hyberna Aquilæ exortu, æstiua Canis ortu, tertia Arcturi. Has duas quidam omnibus arboribus communes putant: sentiri autem maximè in fico, vite, Punicis: causam afferentes, quoniam in Thessalia Macedoniaque plurima tum ficus exeat. Maximè tamen in Aegypto apparet hæc ratio. Et reliquæ quidem arbores, vt primum cœpere, continuant germinationem. Robur, & abies, & larix intermittunt tripartitò, ac terna germina edunt: ideo & inter squamas corticum spargunt: quod omnibus arboribus in germinatione euenit, quoniam prægnantium rumpitur cortex. Est autem prima earum incipiente vere, circiter xv. diebus. Iterum germinant transeunte Geminos sole. Sic fit, vt prima cacumina impelli secutis appareat, geniculato incremento. Tertia est earundem ad solstitium breuissima, nec diutius septenis diebus. Clareque & tunc cernitur excrescentium cacuminum articulatio. Vitis sola bis parturit, cùm primum emittit vuam, iterum cùm digerit. Eorum quæ non florent, partus tantum est, & maturitas. Quædam statim in germinatione florent, properantque in eo, sed maturescunt tardè, vt vites. Serotino quædā germinatu florent, maturantq; celeriter, sicuti morus, quæ nouissima vrbanarum germinat, nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientissima arborum. Sed cùm cœpit, intantum vniuersa germinatio erumpit, vt vna nocte peragat etiam cum strepitu. Ex his, quæ hyeme Aquila exoriente (vt diximus) concipiunt, floret prima omnium amygdala mense Ianuario: Martio verò pomum maturat. Ab ea proximè florent Armeniaca, dein tuberes, & præcoces: illæ peregrinæ, hæ coactæ. Ordine autem naturæ, sylue-

ſtrium primæ ſambucus,cui medulla plurima:& cui nulla,cornus maſcula:vrbanarum malus, paruóq; pòſt,vt ſimul videri poſſit,pyrus,& ceraſus,& prunus.Sequitur laurus, illamq; cupreſſus: dein Punica,fici.At vites & oleæ florentibus iam iis germinant.Concipiunt Vergiliarũ exortu. Hoc ſidus illarum eſt.Floret autem ſolſtitio vitis,& quæ paulò ſerius incipit,olea.Deflorefcunt omnia ſeptenis diebus,non celerius:quædam tardius,ſed nulla pluribus bis ſeptenis. Omnia & intra viij. Idus Iulij,Eteſiarum præcurſu.Nec ſtatim fructus ſequitur in aliquibus.

De corno,& quo tempore quæ ferant,& quæ fructum non ferant,& quæ infelices exiſtimantur,& quæ facillimè fructum perdunt,& quibus fructus,antequam folium,naſcantur. CAP. XXVI.

CОrnus enim circa ſolſtitia reddit primò candidum,poſtea ſanguineum. Ex eo genere fœmina poſt autumnum fert baccas acerbas,& inguſtabiles cunctis animantibus: ligno quoq; fungoſa & inutilis,cùm mas è fortiſſimis quoque ſit:tanta differentia ab eodem genere fit.Sed & terebinthus meſſibus reddit ſemen,& acer,& fraxinus:nuces & mala,& pyra,pręterquàm hyberna aut pręcocia,autumno. Glandiferæ ſerius etiamnum,Vergiliarum occaſu: eſculus tantùm,autumno. Incipiente autem hyeme quædam genera mali pyrique,& ſuber.Abies flores croci colore circa ſolſtitium,ſemen reddit poſt Vergiliarum occaſum. Pinus autem & picea præueniunt germinatione xv. ferè diebus. Semen verò poſt Vergilias & ipſæ reddunt. Citreæ & iuniperus & ilex anniferæ habentur, nouusque fructus in his cum annotino pendet. In maxima tamen admiratione pinus eſt. Habet fructum matureſcentem: habet proximo anno ad maturitatem venturum, ac deinde tertio. Nec vlla arborum auidius ſe promittit. Quo menſe ex ea nux decerpitur,eodem matureſcit alia:& ſic diſpenſatur, vt nullo non menſe matureſcant. Quæ ſe in arbore ipſa diuiſere, zamiæ vocantur: læduntque cæteras, niſi detrahantur. Fructum arborum ſolæ nullum ferunt, hoc eſt, ne ſemen quidem, tamarix ſcopis tantum naſcens, pópulus, alnus, vlmus Atinia, alaternus, cui folia inter ilicem & oliuam. Infelices autem exiſtimantur, damnatæque religione, quæ neque ſeruntur vnquam, neque fructum ferunt. Cremutius author eſt,nunquam virere arborem, ex qua Phyllis ſe ſuſpenderit. Quæ gummi gignunt, poſt germinationem aperiuntur: gummi verò non niſi fructu detracto ſpiſſatur. Nouellæ arbores carent fructu, quandiu creſcunt. Perdunt facillimè ante maturitatem, palma, ficus, amygdala, malus, pyrus. Item Punica, quæ etiam roribus nimiis & pruinis florem amittit. Qua de cauſa inflectunt ramos eius, ne ſubiecti humorem infeſtum excipiant, atque contineant. Pyrus & amygdala, etiam ſi non pluat, ſed fiat Auſtrinum cælum,aut nubilum, amittunt florem & primos fructus, ſi cùm defloruere tales dies fuerint. Ocyſſimè autem ſalix amittit ſemen,antequàm omnino maturitatem ſentiat, ob id dicta Homero frugiperda: ſecutaque ætas ſcelere ſuo interpretata eſt hanc ſententiam, quando ſemen ſalicis mulieri ſterilitatis medicamentum eſſe conſtat. Sed in hoc quoque prouidens natura,facilè naſcenti & depacto ſurculo, incurioſius ſemen dedit. Vna tamen proditur ad maturitatem perferre ſolita, in Creta inſula, ipſo deſcenſu Iouis ſpeluncæ, toruum ligneumque magnitudine ciceris. Fiunt verò quædam & loci vitio infructuoſa, ſicut in Paro ſylua cædua, quæ nihil fert. Perſicæ arbores in Rhodo, florent tantùm. Fit hæc differentia & ex ſexu: in iiſque mares non ferunt. Aliqui hoc permutantes, mares eſſe,quæ ferant,tradunt. Facit & denſitas ſterilitatem. Gignentium autem quædam & lateribus ramorum & cacuminibus ferunt, vt pyrus, Punica, ficus, myrtus. Cæterò eadem natura, quæ frugibus.Nanque & in eis ſpica in cacumine naſcitur,legumina in lateribus.Palma ſola (vt dictum eſt) in ſpathis habet fructum, racemis propendentem. Reliquis ſub folio pomum, vt protegatur,excepta fico,cui folium maximum vmbroſiſſimumque, & ideo ſupra id pomum: eidemq; ſerius folium naſcitur,quàm pomum. Inſigne proditur in quodam genere Ciliciæ,Cypri,Helladis, ficos ſub folio,groſſos verò poſt folium naſci. Ficus & præcoces habet, quas Athenis prodromos vocant. In Laconico genere maximæ ſunt.

De biferis & triferis,& quæ celerrimè ſeneſcant,& de ætatibus earum. CAP. XXVII.

SVnt & biferæ in eiſdem. In Cea inſula caprifici triferæ ſunt. Primo fœtu ſequens euocatur, ſequenti tertius.hoc fici caprificantur.Et caprifici autem ab aduerſis foliis naſcuntur. Biferæ & in malis ac pyris quædam,ſicut & præcoces.Malus ſylueſtris bifera.Sequens eius fructus poſt Arcturũ in apricis maximé. Vites quidem & triferæ ſunt,quas ob id inſanas vocant:quoniam in iis alia matureſcunt,alia turgeſcunt,alia florent. M. Varro author eſt, vitem fuiſſe Smyrnæ apud mare biferam, & malum in agro Conſentino. Hoc autem euenit perpetuò in Tacapenſi Africæ agro,de quo plura aliàs:ea eſt ſoli fertilitas.Trifera eſt & cupreſſus.Nanq; baccæ eius colligũtur menſe Ianuario, & Maio, & Septembri:ternasq; earum gerit magnitudines.Eſt verò & in ipſis arboribus etiam onuſtis peculiaris differentia. Summa ſui parte fertilior eſt arbutus: quercus inferiore, iuglandes, fici, mariſcæ. Omnes, quò magis ſeneſcunt, hòc maturius ferunt, & in apricis locis, nec pingui terra. Sylueſtriora omnia tardiora. Quædam ex iis omnino non matureſcunt. Item quæ ſubarantur,aut quæ ablaqueantur, celeriora neglectis: hæc & fertiliora. Eſt etiamnum ætatis differentia. Amygdala enim & pyrus in ſenecta fertiliſſimę,vt glandiferæ,& quoddã genus ficorũ.Cætere in iuuenta,tardiusq; maturantes:quod maximè notatur in vitibus. Vetuſtioribus enim vinum melius,

nouellis

nouellis copiosius. Celerrimè verò senescit, & in senecta deteriorem fructum gignit malus. Nanq; & minora poma proueniunt, & vermiculis obnoxia. Quin & in ipsa arbore nascuntur. Ficus sola ex omnium arborum fœtu, maturitatis causa medicatur: iam quidem ex portentis, quoniam maiora sunt pretia præposteris. Omnia autē celerius senescunt præfœcunda. Quin & protinus moriuntur aliqua, cælo fœcunditatem omnem eblandito: quod maximè vitibus euenit.

De moro. CAP. XXVIII.

COntrà morus tardissimè senescit, fructibus minimè laborans. Tardè & quorum cripsa materies, vt acer, palma, populus. Et subarata ocyus senescunt.

De syluestribus. CAP. XXIX.

SYluestria autem tardissimè. Atque in totum, omnis cura fertilitatem adiicit, fertilitas senectam: ideo & præflorent talia & prægerminant, atq; in totum præcocia fiunt: quoniam omnis infirmitas cælo magis obnoxia est. Multæ verò plura gignunt, vt diximus in glandiferis: inter quas laurus vuas suas: maximéque sterilis, quæ non gignit aliud: ob id à quibusdam mas existimatur. Ferunt & auellanæ iulos compactili callo, ad nihil vtiles.

De buxo, & faba Græca, siue loto. CAP. XXX.

PLurima verò buxus. nam & semen suum, & granum, quod carthegon vocant, & à Septentrione viscum, à Meridie hyphear: de quibus plura mox paulò. Interdúmque pariter res quaternas habent. Arborum quædam simplices, quibus à radice caudex vnus, & rami frequentes, vt oliuæ, fico, viti. Quædam fruticosi generis, vt paliurus, myrtus. Item nux auellana: quinimò melior est & copiosior fructu, in plures dispersa ramos. In quibusdam omnino nullus, vt in suo genere buxo, loto transmarinæ. Quædam bifurcæ, atque etiam in quinas partes diffusæ. Quædam diuiduæ, nec ramosæ, vt sambuci. Quędam indiuiduæ, ramosæ, vt piceæ. Quibusdam ramorum ordo, sicut piceæ, abieti. Aliis inconditus, vt robori, malo, pyro. Et abieti quidem subrecta diuisura, ramique in cælum tendentes, non in latera proni. Mirum, cacuminibus eorum decisis moritur, totis verò detruncatis durat. Et si infrà, quàm rami fuere, præcidatur, quod superest, viuit: si verò cacumen tantùm auferatur, tota moritur. Alia ab radice brachiata, vt vlmus. Alia in cacumine ramosa, vt pinus, lotos, siue faba Græca quam Romæ à suauitate fructus syluestris quidem, sed cerasorum penè natura, loton appellant. Præcipuè domibus expetitur ramorum petulantia, breui caudice, latissima expatiantium vmbra, & in vicinas domos sæpe transilientium. Nulli opacitas breuior: nec aufert solem hyeme, decidentibus foliis. Nulli cortex iucundior, aut oculos excipiens blandius. Nulli rami longiores validiorésque, aut plures, vt dixisse totidem arbores liceat. Cortice pelles tingunt, radice lanas. Malis proprium genus. Ferarum enim rostra reddunt, adhærentibus vni maximo minoribus. Ramorum aliqui cæci, qui non germinant: quod natura fit, si non eualuere: aut pœna, cùm deputatos cicatrix hebetauit. Quæ diuiduis in ramo natura est, hæc viti in oculo, harundini in geniculo. Omnium terræ proxima crassiora. In longitudinem excrescunt abies, larix, palma, cupressus, vlmus, & siqua vnistirpia. Ramosarum cerasus etiam in xl. cubitorum trabes, æquali per totum duûm cubitorum crassitudine reperitur.

De ramis, & cortice, & radicibus arborum. CAP. XXXI.

QVædam statim in ramos sparguntur, vt mali. Cortex aliis tenuis, vt lauro, tiliæ: aliis crassus, vt robori. Aliis læuis, vt malo, fico. Idem scaber robori, palmę. Omnibus in senecta rugosior. Quibusdam rumpitur sponte, vt viti: quibusdam etiam cadit, vt malo, vnedoni: carnosus, suberi, populo: membranaceus, vt viti, harundini: libris similis, ceraso: multiplex tunicis, vt vitibus, tiliæ, abieti. Quibusdam simplex, vt fico, harundini. Magna & radicum differentia. Copiosæ fico, robori, platano: breues & angustæ, malo: singulares abieti, larici. Singulis enim innituntur, quanquàm minimis in latera dispersis. Crassiores lauro & inæquales: Item oleæ, cui & ramosæ. At robori carnosæ. Robora suas in profundum agunt. Si Virgilio quidem credimus, esculus, quantum corpore eminet, tantum radice descendit. Oleæ, malis & cupressis per summa cespitum. Aliis recto meatu, vt lauro, oleæ: aliis flexuoso, vt fico. Minutis hæc capillamentis hirsuta, vt abies, multæque syluestrium: è quibus montani prætenuia fila decerpentes, spectabiles lagenas, & alia vasa nectunt. Quidam, non altius descendere radices, quàm solis calor tepefaciat, idq; natura loci tenuioris crassiorísue, dixere: quod falsum arbitror. Apud authores certè inuenitur, abietis planta cùm transferetur, viij. cubitorum in altitudine nec totam refossam, sed abruptam. Maxima spatio atque plenitudine & citri est. Ab ea platani, roboris, & glandiferarum. Quarundam radix viuacior superficie, vt lauri. Itaq; cùm trunco inaruit, recisa, etiam lætius fruticat. Quidam breuitate radicum celerius senescere arbores putant: quod coarguunt fici, quarum radices longissimæ, & senectus ocyssima. Falsum arbitror & quod aliqui prodidere, radices arborum vetustate minui. Visa etenim est annosa quercus euersa vi tempestatis, & iugerum soli amplexa: Prostratas restitui plerunque, & quadam terræ cicatrice reuiuiscere, vulgare est. Et familarissimum hoc platanis, quæ plurimum ventorum concipiunt propter densitatem ramorum: quibus amputatis, leuatæ onere in sua scrobe reponuntur. Factumq; iam est hoc in iuglandibus oleisque, ac multis aliis.

De prodigioſis arboribus, & quibus modis ſponte naſcantur, & quòd non omnia vbique naſcantur, & quæ non alibi naſcantur arbores. CAP. XXXII.

EStin exemplis,& ſine tempeſtate,vlláue cauſa alia,quàm prodigij,cecidiſſe multas,ac ſua ſponte reſurrexiſſe. Factum hoc populo Rom. Quiritibus oſtentum Cimbricis bellis Nuceriæ in luco Iunonis, vlmo,poſtquam etiam cacumen amputatum erat, quoniam in aram ipſam procumbebat,reſtituta ſponte,ita vt protinus floreret:à quo deinde tempore maieſtas populi Rom. reſurrexit, quæ antè vaſtata cladibus fuerat. Memoratur hoc idem factum & in Philippis, ſalice procidua atq; detruncata. & Stagiris in Muſæo populo alba.omnia fauſti ominis. Sed maximè mirũ. Antandri platanus etiam circundolatis lateribus reſtibilis ſponte facta, vitæque reddita longitudine xv. cubitorum,craſſitudine quatuor vlnarum. Arbores, quas naturæ debeamus,tribus modis naſcuntur:ſponte, aut ſemine, aut ab radice. Cura numeroſior exiſtit:de qua ſuo dicemus volumine:nunc enim totus ſermo de natura eſt, multis modis miriſq; memorabili. Nanque non omnia in omnibus locis naſci docuimus,nec tranſlata viuere. Hócque aliàs faſtidio, aliâs contumacia, ſæpius imbecillitate eorum,quæ transferuntur, euenit: aliâs cælo inuidente, aliâs ſolo repugnante. Faſtidit balſamũ alibi naſci. Aſſyria malus alibi ferre:nec non & palma naſci vbique, aut nata parere:vel cùm promiſit etiã oſtenditq;,ea educare, quæ tanquàm inuita peperit. Nõ habet vires frutex cinnami in Syriæ vicina perueniendi. Non ferunt amomi nardíq; deliciæ, ne in Arabia quidem ex India naue peregrinari. Tentauit enim Seleucus rex. Illud maximè mirum,ipſas arbores plerunq; exorari vt viuant,atq; tranſmigrent:aliquando & à ſolo impetrari,vt alienas alat,aduenáſq; nutriat:cęlum nullo modo flecti. Viuit in Italia piperis arbor:caſiæ verò etiam in Septentrionali plaga: vixit & in Lydia thuris. Sed vnde ſorbentes ſuccum omnem ex iis ſoles, coquentéſque lacrymam? Illud proximè mirum,mutari naturam in ijſdem locis, atque pro indiuiſo valere. Cedrum æſtuoſis partibus derat:at in Lyciis Phrygiiſque montibus naſcitur. Frigus inimicum lauro fecerat: ſed in Olympo copioſior nulla eſt. Circa Boſporum Cimmerium in Pandicapæo vrbe, omni modo laborauit Mithridates rex, & cæteri incolæ, ſacrorum certè cauſa laurum myrtúmque habere: non contigit, cùm teporis arbores abundent ibi, punicæ ficíque, iam mali & pyri laudatiſſimæ. Frigidas eodem tractu non genuit arbores,pinum,abietem, piceam. Et quid attinet in Pontum abire? Iuxta Romã ipſam caſtaneæ ceraſique ægrè proueniunt,Perſica in Thuſculano:nec non nuces Græcę cum tędio inſeruntur,Tarracina ſyluis ſcatente earum.

De cupreſſo: & quòd ex terra noua aliqua ſæpe naſcantur, quæ in ea antè non fuerunt. CAP. XXXIII.

CVpreſſus aduena,& difficilimè naſcentium fuit, vt de qua verboſius ſæpiuſq;, quàm de omnibus aliis,prodiderit Cato. Natu moroſa, fructu ſuperuacua, baccis torua, folio amara, odore violẽta,ac ne vmbra quidẽ gratioſa,materie rara,vt penè fruticoſi generis,Diti ſacra,& ideo funebri ſigno ad domos poſita:Fœmina ſterilis diu. Metæ demum aſpectu non repudiata,diſtinguendis tantum pinorum ordinibus: nunc verò tonſilis facta in denſitate parietũ, coercitáque gracilitate perpetuò tenera, Trahitur etiam in picturas opere hiſtoriali: venatus claſſéſue, & imagines rerum tenui folio,breuique,& virenti ſuperueſtiens. Duo genera earum: Meta in faſtigium conuoluta, quæ & fœmina appellatur. Mas ſpargit extra ſe ramos, deputatúrque & accipit vitem. Vtraque autem immittitur in perticas aſſeréſue amputatione ramorum, qui xiij. anno denariis ſingulis væneunt. Quæſtuoſiſſima in ſatus ratione ſylua:vulgoq; dotem filiarum antiqui plantaria appellábant. Huic patria inſula Creta,quanquàm Cato Tarentinam eam appellat,credo, quòd primum eò venerit. Et in Aenaria ſucciſa regerminat. Sed in Creta quocunque loco terram mouerit quiſpiam, niſi ſeratur alia,hæc gignitur,protinúſque emicat. Illa verò etiam non appellato ſolo, ac ſponte, maximéq; in Idæis montibus,& quos Albos vocant,ſummíſque iugis,vnde niues nunquàm abſunt, plurima: quod miremur,alibi non niſi in tepore proueniens, & nutricem magnopere faſtidiens. Nec terræ tantum natura circa has refert,aut perpetua cæli, verùm & quædam temporaria vis. Imbres aliquæ plerunque ſemina afferunt,& certo fluunt genere,aliquando etiam incognito: quod accidit Cyrenaicæ regioni,cùm primum ibi laſerpitiũ natum eſt:vt in herbarum natura dicemus. Nata eſt & ſylua vrbi ei proxima imbre piceo craſſóque,circiter vrbis Romæ annum ccccxxx.

De edera. CAP. XXXIIII.

EDera iam dicitur in Aſia naſci. Negauerat Theophraſtus:nec India, niſi in monte Mero. Quin & Harpalum omnimodo laboraſſe,vt ſereret eam in Medis, fruſtra Alexandrum verò ob raritatem ita coronato exercitu,victorem ex India rediiſſe,exemplo Liberi patris:cuius Dei & nunc adornat thyrſos, galeáſque etiam & ſcuta, in Thraciæ populis in ſolennibus ſacris. Inimica arbori ſatíſque omnibus, ſepulcráque ac muros rumpens:ſerpentium frigori gratiſſima, vt mirum ſit vllum honorem habitum ei. Duo genera eius prima,vt reliquarum, mas, & fœmina. Maior traditur mas corpore,& folio duriore etiam ac pinguiore,& flore ad purpuram accedente. Vtriuſque autem flos ſimilis eſt roſæ ſylueſtri, niſi quòd caret odore. Species horum generum tres. Eſt enim candida &

nigra

nigra edera, tertiáque quæ vocatur helix. Etiamnum hæ ſpecies diuiduntur in alias: quoniam eſt a-
liqua fructu tantum candida, alia & folio: fructum quoq; candidum ferentium aliis denſus acinus,
& grandior, racemis in orbem circumactis, qui vocantur corymbi. Item ſelenitium, cuius eſt mi-
nor acinus, ſparſior racemus. Simili modo in nigra. Alicui & ſemen nigrum, alij crocatum: cuius co
ronis Poetæ vtuntur, foliis minus nigris, quam quidam Nyſiam, alij Bacchicam vocant, maximis
inter nigras corymbis. Quidam apud Græcos etiamnum duo genera huius faciunt, à colore acino-
rum erythranum & chryſocarpum. Plurimas autem habet differentias helix, quoniam folio maxi-
mè diſtat. Parua ſunt & anguloſa concinnioráque, cùm reliquorum generum ſimplicia ſint. Diſtat
& longitudine internodiorum, præcipuè tamen ſterilitate, quoniam fructum non gignit. Quidam
hoc ætatis eſſe, non generis exiſtimant: primoque helicem eſſe, fieri ederam vetuſtate. Horum er-
ror manifeſtus intelligitur, quoniam helicis plura genera reperiuntur, ſed tria maximè inſignia: her
bacea ac virens, quæ plurima eſt: altera candido folio: tertia verſicolor, quæ Thracia vocatur. Etiam
num herbaceæ tenuiora folia, in ordinem digeſta, denſioráque. In alio genere diuerſa omnia. Et in
verſicolori alia tenuioribus foliis, & ſimiliter ordinatis denſioribuſque eſt: alteri generi neglecta
hæc omnia. Maiora quoque aut minora ſunt folia, macularumque habitu diſtant: Et in candidis a-
lia ſunt candidiora. Adoleſcit in longitudinem maximè herbacea. Arbores autem necat candida:
omnemque ſuccum auferendo tanta craſſitudine augetur, vt ipſa arbor fiat. Signa eius folia maxi-
ma atque latiſſima, mammas erigentis, quæ ſunt cæteris inflexæ: racemi ſtantes, ac ſubrecti. Et quan
quàm omnium ederarum generi radicoſa brachia, huic tamen maximè ramoſa ac robuſta: ab ea ni-
græ. Sed proprium albæ, quòd inter media folia emittit brachia vtrinque ſemper amplectens: hoc
& in muris, quamuis ambire non poſſit. Itaque etiam pluribus locis interciſa, viuit tamen duratq;:
& totidem initia radicum habet, quot brachia, quibus incolumis & ſolida arbores ſugit ac ſtrangu-
lat. Eſt & in fructu differentia albæ nigræq; ederæ: quoniam aliis tanta amaritudo acini, vt aues non
attingant. Eſt & rigens edera, quæ ſine adminiculo ſtat, ſola omnium generum ob id vocata ciſſos.
E diuerſo nunquàm niſi humi repens chamæciſſos.

De edera, quæ vocatur ſmilax. CAP. XXXV.

SImilis eſt ederæ, è Cilicia quidem primùm profecta, ſed in Græcia frequentior, quam vocant
ſmilacem, denſis geniculata caulibus, ſpinoſis fruticoſa ramis, folio ederaceo paruo non angu-
loſo, à pediculo emittente pampinos, flore candido, olente lilium: Fert racemos labruſcę modo, nō
ederæ, colore rubro, complexa acinis maioribus nucleos ternos, minoribus ſingulos, nigros duróſ-
que: infauſta omnibus ſacris & coronis, quoniam ſit lugubris, virgine eius nominis propter amo-
rem iuuenis Croci, mutata in hunc fruticem. Id vulgus ignorans, plerunque feſta ſua polluit,
ederam exiſtimando: ſicut in Poetis, aut Libero patre, aut Sileno, quis omnino neſcit qui-
bus coronentur. E ſmilace fiunt codicilli. Propriúmque materiæ eſt, vt admota auribus leuem ſo-
num reddat. Ederæ mira proditur natura ad experienda vina: ſi vas fiat ex ligno eius, vina transflue-
re, ac remanere aquam, ſiqua fuerit miſta.

De aquaticis calamis, & fruticibus. CAP. XXXVI.

INter ea, quæ frigidis gaudent, & aquaticos frutices dixiſſe conueniat. Principatū in his tenebunt
harundines, belli paciſq; experimentis neceſſariæ, atq; etiam deliciis gratæ. Tegulo earum domus
ſuas Septentrionales populi operiunt: durantq; æuis tecta alta. Et in reliquo verò orbe cameras le-
uiſſimè ſuſpendunt. Chartiſq; ſeruiunt calami, Aegyptii maximè, cognatione quadam papyri. Pro-
batiores tamen Gnidij, & qui in Aſia circa Anaiticum lacum naſcuntur. Noſtratibus fungoſior ſub
eſt natura cartilagine bibula, quæ cauo corpore intus, ſupernè tenui inareſcit ligno: fiſſilis, præacu-
ta ſemper acie, geniculata. Cæterò gracilitas nodis diſtincta, læui faſtigio tenuatur in cacumina, craſ
ſiore paniculæ coma, neq; hac ſuperuacua. Aut enim pro pluma ſtrata cauponarum replet: aut vbi
limoſiore callo induruit, ſicut in Belgis, contuſa & interiecta nauium commiſſuris ferruminat tex-
tus, glutino tenacior, rimiſq; explendis fidelior pice. Calamis Orientis populi bella conficiunt. Ca-
lamis ſpicula addunt irreuocabili hamo noxia. Mortem accelerant pinna addita calamis. Fitq; &
ex ipſo telum aliud fracto in vulneribus. His armis ſolem ipſum obumbrant. Propter hoc maximè
ſerenos dies optant: odere ventos & imbres, qui inter illos pacem eſſe cogunt. Ac ſi quis Aethiopas,
Aegyptum, Arabas, Indos, Scythas, Bactros, Sarmatarum tot gentes, & Orientis, omniaq; Partho-
rum regna diligentiùs computet, æqua ferè pars hominum in toto mundo calamis ſuperata degit.
Præcipuus hic vſus in Creta bellatores ſuos præcipitauit. Sed in hoc quoq; vt cæteris in rebus, vicit
Italia: quando nullus ſagittis aptior calamus, quàm in Rheno Bononienſi amne, cui plurima ineſt
medulla, pontuſque volucre: contra flatus quoque peruicax libra. Quippe non eadem gratia Bel-
gicis. Hæc & Creticis commendatioribus: quanquàm præferantur Indi, quorum alia quibuſdam
videtur natura, quando & haſtarum vicem præbent additis cuſpidibus. Harundini quidem Indicę
arborea amplitudo: quales vulgo in templis videmus. Differre mares ac fœminas in his quoque In-
di tradunt. Spiſſius mari corpus, fœminæ capacius. Nauigiorumq; etiam vicē præſtant (ſi credimus)
ſingula internodia. Circa Aceſinē amnē maximè naſcuntur. Harundo omnis ex vna ſtirpe numero

ſa.

ſa. Atque etiam reciſa fœcundiùs reſurgit. Radix natura viuax, geniculata & ipſa. Folia Indicis tantùm breuia. Omnibus verò à nodo orſa, complexu tenues per ambitum inducunt tunicas: atque à medio internodio cum plurimum deſinunt veſtire, procumbuntq́ue. Latera harundini calamoq; in rotunditatem bina, ſuper nodos alterno ſemper inguine, vt alterum ad dextra fiat, alterum ſuperiore geniculo ad læua per vices. Inde exeunt aliquando rami, qui ſunt calami tenues. Plura autem genera. Alia ſpiſſior denſiorq; geniculis, breuibus internodiis. Alia rarior maioribus, tenuiorq; & ipſa. Calamus verò alius totus concauus, quem ſyringiam vocant, vtiliſſimus fiſtulis, quoniam nihil eſt ei cartilaginis atque carnis. Orchomenius eſt continuo foramine peruius, quem auleticon vocant. hic tibiis vtilior, fiſtulis ille. Eſt alius craſſiore ligno, & tenui foramine. Hunc totum fungoſa replet medulla. Alius breuior, alius procerior, exilior, craſſiórq;. Fruticoſiſſimus, qui vocatur donax, non niſi in aquaticis natus: quoniam & hæc differentia eſt, multum prælata harundine, quæ in ſiccis proueniat. Suum genus ſagittario calamo, vt diximus, ſed Cretico longiſſimis internodiis, obſequentiq; quò libeat flecti calefacto. Differentias faciunt & folia, non multitudine, verùm robore & colore. Valida Laconicis, & ab vna parte denſiora: quales in totum circa ſtagna gigni putant, diſſimiles amnicis, longiſq; veſtiri tunicis, ſpatioſius à nodo ſcandente complexu. Eſt & obliqua harundo, non in excelſitatem naſcens, ſed iuxta terram fruticis modo ſe ſpargens, ſuauiſſima in teneritate animalibus. Vocatur à quibuſdam elegia. Eſt & in Italia naſcens adarca nomine, paluſtris: & cortice, tantùm ſub ipſa coma, vtiliſſima dentibus: quoniam vis eadem eſt, quæ ſinapi. De Orchomenij lacus harundinetis accuratius dici cogit admiratio antiqua. Characiam vocabant craſſiorem firmioremq;, plotiam verò ſubtiliorem, hanc in inſulis fluitantibus natam, illam in ripis expatiantis lacus. Tertia harundo eſt tibialis calami, quem auleticon dicebant. Nono hic anno naſcebatur. Nam & lacus incrementa hoc temporis ſpatio ſeruabat, prodigioſus ſi quando amplitudinem biennio extendiſſet: quod notatum apud Cheroniam infauſto Athenienſium prælio, & apud Lebadiam ſæpe notatur influente Cephiſſo. Cùm igitur anno permanſit inundatio, proficiunt in aucupatoriam quoq; amplitudinem: vocabantur zeugitæ. Contrà bombyciæ maturius reciproco, graciles, fœminarum latiore folio atq; candidiore, modica lanugine, aut omnino nulla, ſpadonum nomine inſignibus. Hinc erant armamenta ad incluſos cantus, non ſilendo & reliquo curæ miraculo, vt venia ſit, argento iam potius cani. Cædi ſolebant tempeſtiuè vſque ad Antigenem tibicinem, cùm adhuc ſimplici muſica vterentur, ſub Arcturo: ſic præparatæ aliquot poſt annos vtiles eſſe incipiebant. Tunc quoque multa domandæ exercitatione, & canere tibiæ ipſæ docendæ, comprimentibus ſe lingulis, quod erat illis theatrorum moribus vtilius. Poſtquam varietas acceſſit, & cantus quoq; luxuria, cædi ante ſolſtitia cœptæ, & fieri vtiles in trimatu, apertioribus earum lingulis ad flectendos ſonos: quæ inde ſunt & hodie. Sed tum ex ſua quanq; tantum harundine cõgruere perſuaſum erat: & eam, quæ radicem anteceſſerat, læuæ tibiæ conuenire: quæ cacumen, dextræ: immenſum, quantum prælatis, quas ipſe Cephiſſus abluiſſet. Nunc ſacrificæ Thuſcorum è buxo, ludicræ verò loto, oſſibuſque aſininis & argento fiunt. Aucupatoria harundo à Panhormo laudatiſſima, piſcatoria Abaritana ex Africa. Harundinis Italiæ vſus ad vineas maximè. Cato ſeri eam iubet in humidis agris, bipalio ſubacto prius ſolo, oculis diſpoſitis interuallo ternorum pedum. Simul & corrudam, vnde aſparagi fiant: concordare enim amicitiam.

De ſalice, eius genera octo, & quæ præter ſalicem ſint vtilia ligaturis, & de rubis. CAP. XXXVII.

SAlicem verò circà, qua nulla aquaticarum vtilior, licet populi vitibus placeant, & Cæcuba educent: licet alni ſepibus muniant, contraq; erumpentium amnium impetus, riparum muro in tutela ruris excubent in aqua ſatæ, cæſæque denſius innumero hærede proſint. Salicis ſtatim plura genera. Nanque & in proceritatem magnam emittunt iugis vinearum perticas, pariuntq́ue baltheo corticis vincula: & aliæ virgas ſequacis ad vincturas lentitiæ. Aliæ prætenues viminibus texendis ſpectabili ſubtilitate. Rurſus aliæ firmiores corbibus, ac plurimæ agricolarum ſupellectili: candidiores ablato cortice, leuiq; tractatu, vilioribus vaſis quàm vt è corio fiant, atque etiam ſupinarum in delicias cathedrarũ aptiſſimæ. Cædua ſalici fertilitas, denſior tonſura ex breui pugno verius, quàm ramo, non, vt remur, in nouiſſimis curanda arbore. Nullius quippe tutior eſt reditus minoríſue impendij, aut tempeſtatum ſecurior. Tertium locum ei in æſtimatione ruris Cato attribuit, prioremq́ue quàm oliuetis, quámque frumento, aut pratis: nec quia deſint alia vincula. Siquidem & geniſtæ, & populi, & vlmi, & ſanguinei frutices, & betulæ, & harundo fiſſa, & harundinum folia, vt in Liguria, & vitis ipſa, reciſiſq́ue aculeis rubi alligant, & intorta corylus. Mirumq́ue, contuſo ligno aliqui maiores ad vincula eſſe vires. Salici tamen præcipua dos. Finditur Græca rubens, candidiorq́ue Amerina, ſed paulò fragilior, ideo ſolido ligat nexu. In Aſia tria genera obſeruant. Nigram, vtiliorem viminibus: candidam agricolarum vſibus: tertiam, quæ breuiſſima eſt, helicem vocant. Apud nos quoque multi totidem generibus nomina imponunt: vimineam vocant, eandem purpuream. Alteram nitelinam à colore, quæ ſit tenuior. Tertiam Gallicam, quæ tenuiſſima. Nec in fruticum, nec in veprium cauliúmue, neque in herbarum, aut alio vllo, quàm ſuo genere, numerentur iure ſcirpi fragiles paluſtréſque ad tegulum tegeteſq;: è quibus detracto cortice, candelæ luminibus & funeribus

funeribus seruiunt. Firmior quibusdam in locis earum rigor. Nanque iis velificant nō in Pado tantùm nautici, verùm & in mari piscator Africus, præpostero more vela intra malos suspendens. Et mapalia sua Mauri tegunt: proximeque æstimanti hoc videantur esse, quo inferiore Nili parte papyri sunt vsu. Sed fruticosi generis sunt inter aquaticas & rubi, atq; sambuci fungosi generis, aliter tamen, quàm ferulæ. Quippe plus ligni vtiq; sambuco. Ex qua magis canorā buccinā tubamq; credit pastor ibi cæsa, vbi gallorū cantum frutex ille non exaudiat. Rubi mora ferunt, & alio genere similitudinem rosæ, qui vocatur cynosbatos. Tertiū genus Idæum vocāt Græci à loco. Tenuius est, quàm cætera, minoribusq; spinis, & minus aduncis. Flos eius contra lippitudines illinitur ex melle & igni sacro. Contra stomachi quoque vitia bibitur ex aqua. Sambuci acinos habent nigros atque paruos, humoris lenti, inficiendo maximè capillo: qui & ipsi aqua decocti manduntur.

De succis arborum, & natura materiarum, & de cædendis arboribus. CAP. XXVIII.

HVmor & cortici arborum est, qui sanguis earum intelligi debet, non idem omnibus. Ficis lacteus: huic ad caseos figurandos coaguli vis. Cerasis gummosus, vlmis saliuosus, lentus ac pinguis malis, vitibus ac pyris aquosus. Viuaciora, quibus lentior. Atque in totum corpore arborum, vt reliquorum animalium, cutis, sanguis, caro, nerui, venæ, ossa, medullæ. Pro cute cortex. Mirum, hic in moro medicis succum quærentibus, ferè hora diei secunda, lapide incussus manat: altius fractus siccus videtur. Proximi plerisque adipes. ij vocantur à colore alburnum: mollis ac pessima pars ligni, etiam in robore facilè putrescens, teredini obnoxia: quare semper amputabitur. Subest huic caro, cui ossa: id est, materiæ optimum. Alternant fructus, quibus siccius lignum, vt olea, magis quàm quibus carnosum, vt cerasus. Nec omnibus adipes carnésve largæ, sicuti nec animalium acerrimis. Neutrum habet buxus, cornus, olea: nec medullam, minimumque etiam sanguinis: sicut ossa non habent sorba, carnem sambuci, & plurimam ambæ medullam: nec harundines maiore ex parte. In quarundam arborum carnibus pulpæ venæque sunt. Discrimen earum facilé. Venæ latiores candidioresque pulpæ fissilibus insunt. Ideo fit, vt aure ad caput trabis quamlibet prælongæ admota, ictus ab altero capite vel graphij sentiatur, penetrante rectis meatibus sono. Vnde deprehenditur, an torta sit materies, nodisque concisa. Quibusdam sunt tubera, sicut sunt in carne glandia. In iis nec vena, nec pulpa, quodam callo carnis in se conuoluto. Hoc pretiosissimum in cedro & acere. Cætera mensarum genera fissis arboribus circinantur in pulpam: alioqui fragilis esset vena in orbem arboris cæsa. Fagis pectines transuersi in pulpa. Apud antiquos inde & vasis honos. Manius Curius iurauit se ex præda nihil attigisse, præter guttum faginum, quo sacrificaret. Lignum in longitudinem fluctuatur, vt quę pars fuit ab radice, validius findit. Quibusdam pulpa sine venis, mero stamine & tenui constat. Hæc maximè fissilia. Alia frangi celeriora, quàm findi, quibus pulpa non est, vt oleæ, vites. At è contrario, totum è carne corpus fico. Tota ossea est ilex, cornus, robur, cytisus, morus, ebenus, lotos, & quæ sine medulla esse diximus. Cæteris nigricans color. Fulua cornus, in venabulis nitet incisuris nodata propter decorem. Cedrus, & larix, & iuniperus rubent.

De larice, & abiete, & sapino, & cæteris huiusmodi arboribus cædendis. CAP. XXXIX.

LArix fœminam habet, quam Græci vocant ægida, mellei coloris. Inuentum est pictorum tabellis immortale nullisque fissile rimis hoc lignum. Proximum medullæ est. In abiete leuson Gręci vocauere. Cedrus quoque durissima, quæ medullæ proxima, vt in corpore ossa, deraso modò limo. Et sambuci interiora mirè firma traduntur. Nanque qui venabula ex ea faciunt, præferunt omnibus. Constat enim ex cute & ossibus. Cædi tempestiuum quæ decorticentur, vt teretes, ad templa cæteraque vsus rotundi, cùm germinant, aliàs cortice inextricabili, & carie subnascente ei, materiaque nigrescente. Tigna, & quibus aufert securis corticem, à bruma ad Fauoniū: aut si præuenire cogamur, Arcturi occasu, & ante eum Fidiculæ. Nouissima ratione solstitio. Dies siderum horum reddentur suo loco. Vulgò satis putant obseruare, ne quæ dedolandæ arbores sternantur ante editos suos fructus. Robur vere cæsum, teredinem sentit: bruma autem neque vitiatur, neque pandatur, aliàs obnoxium etiam vt torqueat sese findatque: quod in subere tempestiuè quoque cæso euenit. Infinitum refert & lunaris ratio: nec nisi à vicesima inter tricesimam cædi volunt. Inter omnes verò conuenit, vtilissimè in coitu eius sterni, quem diem alij interlunium, alij silentis lunæ appellant. Sic certè Tib. Cæsar, concremato ponte naumachiario, larices ad restituendum cædi ex Rhætia præfiniuit. Quidam dicunt, vt in coitu & sub terra sit luna: quod fieri non potest, nisi noctu. At si competant coitus in nouissimum diem brumæ, illa fit æterna materies: proximè, cum suprà dictis sideribus. Quidam & Canis ortum addunt, & sic cæsas materies in forum Augustum. Nec nouellæ autem ad materiem, nec veteres vtilissimæ. Circuncisas quoque ad medullam aliqui non inutiliter relinquunt, vt omnis humor stantibus defluat. Mirū, apud antiquos primo Punico bello classem Duellij Imperatoris ab arbore excisa lx. die nauigasse. Contra verò Hieronem regem ccxx. naues effectas diebus xlv. tradit L. Piso. Secundo quoque Punico bello, Scipionis classis xl. die à securi nauigauit. Tantum tempestiuitas etiam in rapida celeritate pollet. Cato hominum summus in omni vsu, de materiis hæc adiicit: Prælum è sapino atra potissimū facito. Vlmeam, pineam, nuceam,

hanc atque aliam materiem omnem cùm effodies, luna decrescente eximito post meridiem, sine vento Austro. Tunc erit tempestiua, cùm semen suum maturum erit. Caueto, ne per rorem trahas, aut doles. Idemque mox: Nisi intermestri luna atque dimidiata, ne tangas materiem. Tunc ne effodias, aut præcidas abs terra. Diebus quatuor proximis, quibus luna plena fuerit, optimè eximitur. Omnino caueto nigram materiam doles, néve cædas, néve tangas, nisi siccam, néve gelidam, néve rorulentam. Tiberius idem & in capillo tondendo seruauit interlunia. M. Varro aduersus defluuia præcepit obseruandum id à pleniluniis. Larici & magis abieti succisis, humor diu defluit. Hæ omnium arborum altissimæ ac rectissimæ. Nauium malis antennisque propter leuitatem præfertur abies. Communia his pinnoque, vt quadripartitos venarum cursus bifidosq; habeant, vel omnino simplices. Ad fabrorum intestina opera medulla sectilis. Optima quadripartitis materies, & mollior, quàm cæteræ. Intellectus in cortice protinus peritis. Abietis quæ pars à terra fuit, enodis est: hæc, qua diximus, ratione fluuiata decorticatur, atque ita sapinus vocatur: superior pars nodosa, duriorque, fusterna. Et in ipsis autem arboribus robustiores Aquiloniæ partes. Et in totum deteriores ex humidis opacisque: spissiores ex apricis ac diuturnæ. Ideo Romæ infernas abies supernati præfertur. Est per gentium quoque regiones in iis differentia. Alpibus Apenninoque laudatissimæ: in Gallia Iura ac monte Vogeso: in Corsica, Bithynia, Ponto, Macedonia. Deteriores Aeneatica & Arcadica. Pessimæ Parnassia, & Euboica, quoniam ramosæ ibi & cōtortæ, putrescentesq; facilè. At cedrus in Creta, Africa, Syria laudatissima. Cedri oleo peruncta materies, nec tineā, nec cariem sentit. Iunipero eadem virtus, quæ cedro. Vasta hæc in Hispania, maximæque baccæ eius. Medulla eius vbicunque solidior etiam, quàm cedrus. Publicum omnium vitium vocant spiras, vbi conuoluêre se venæ atque nodi. Inueniuntur in quibusdam, sicut in marmore, centra: id est duritia clauo similis, inimica serris. Et quædam fortè accidunt, lapide comprehenso aut recepto in corpus, aut alterius arboris ramo. Megaris diu stetit oleaster in foro, cui viri fortes affixerant arma, quæ cortice ambiente ætas longa occultauerat. Fuitque arbor illa fatalis excidio vrbis, præmonitæ oraculo, cùm arbor arma peperisset: quod succisæ accidit, ocreis galeisque intus repertis. Ferunt lapides ita inuentos, ad continendos partus esse remedio.

De materijs, de magnitudine arborum, & quæ cariem & ruinam non sentiunt, & de perpetuitate materiarum. CAP. XL.

AMplissima arborum ad hoc æui existimatur Romæ visa, quam propter miraculū Tiberius Cæsar in eodem ponte naumachiario exposuerat aduectam cum reliqua materie: durauitque ad Neronis principis amphitheatrum. Fuit autem trabs è larice longa pedes cxx. bipedali crassitudine æqualis. Quo intelligebatur vix credibilis reliqua altitudo fastigiū ad cacumen æstimantibus. Fuit memoria nostra & in porticibus septorum à M. Agrippa relicta, æquè miraculi causa, quæ diribitorio superfuerat xx. pedibus breuior, sesquipedali crassitudine. Abies admirationis præcipuæ visa est in naui, quæ ex Aegypto Caij principis iussu, obeliscum in Vaticano circo statutum, quatuorque truncos lapidis eiusdem ad sustinendum eum adduxit: qua naue nil admirabilius visum in mari certum est. cxx. mil. modiûm lentis pro saburra ei fuere. Longitudo spatium obtinuit magna ex parte Ostiensis portus latere læuo. Ibi nanque demersa est à Claudio principe, cum tribus molibus, turrim altitudine in ea exædificatis obiter Puteolano puluere, aduectisque. Arboris eius crassitudo quatuor hominum vlnas complectentium implebat. Vulgoque auditur octoginta nummorum & pluris malos venundari ad eos vsus, rates verò connecti quadraginta festertiis plerasque. At in Aegypto & Syria reges inopia abietis cedro ad classes feruntur vsi. Maxima ea in Cypro traditur ad vndecíremem Demetrij succisa centum triginta pedum, crassitudinis verò ad trium hominum complexum. Germaniæ prædones singulis arboribus cauatis nauigant, quarum quædam & triginta homines ferunt. Spississima ex omni materie, ideo & grauissima, iudicatur ebenus, & buxus, graciles natura: neutra in aquis fluitat, nec suber, si dematur cortex, nec larix. Ex reliquis siccissima lotos, quæ Romæ ita appellatur. Deinde robur exalburnatum: & huic nigricans color, magisque etiam cytiso, quæ proximè accedere ebenum videtur. Quanquam non desint, qui Syriacas terebinthos nigriores affirment. Celebratur & Thericles nomine, calices ex terebintho solitus facere torno, per quem probatur materies. Omnium hæc sola vngi vult, meliorque oleo fit. Colos mirè adulteratur iuglande ac pyro syluestri tinctis, atque in medicamine decoctis. Omnibus, quæ diximus, spissa firmitas. Ab his proxima est cornus: quanquàm non potest videri materies propter exilitatem, sed lignum non aliò penè, quàm ad radios rotarum, vtile: aut si quid cuneandum sit in ligno, clauisve figendum ceu ferreis. Ilex item & oleaster, & olea, atque castanea, carpinus, populus. Hæc & crispa aceris modo, si vlla, materies idonea esset ramis sæpe deputatis: castratio illa est, adimitque vires. De cætero plerisque eorum, sed vtique robori tanta duritia est, vt terebrari nisi madefactum non queat, & ne sic quidem adactus auelli clauus. E diuerso clauum non tenet cedrus. Mollissima tilia, eadem videtur & calidissima: argumentum afferunt, quod citissimè ascias retundat. Calidæ & morus, laurus, edera, & omnes è quibus igniaria fiunt. Exploratorum hoc vsus in castris, pastorumque repperit, quoniam ad excudendum ignem non semper lapidis occasio est.

Teritur

Teritur ergo lignum ligno, ignemque concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis, fungi, vel foliorum facillimè conceptum. Sed nihil edera præstantius quæ teratur, lauro quæ terat. Probatur & vitis syluestris, alia quàm labrusca, & ipsa ederæ modo arborem scandens. Frigidissima quæcunque aquatica: lentissima autem, & ideo scutis faciendis aptissima, quorum plaga contrahit se protinus, cluditque suum vulnus, & ob id contumacius transmittit ferrum: in quo sunt genere fici, salix, tilia, betulla, sambucus, populus vtraque. Leuissima ex his ficus & salix, ideoque vtilissimæ. Omnes autem etiam ad cistas, quæque flexili crate constant. Habent & candorem rigoremq; & in sculpturis facilitatem. Est lentitia platano, sed madida, sicut alno. Siccior eadem vlmo, fraxino, moro, ceraso, sed ponderosior. Rigorem fortissimè seruat vlmus, ob id cardinibus assamentisque portarũ vtilissima, quoniam minimè torquetur: permutanda tantùm sic, vt cacumen ab inferiore sit cardine, radix superior. Palmæ est mollis, & suberis: spissæ & malus, pyrusque, necnon acer: sed fragiles, & quæcunque crispa. In omnibus syluestria & mascula differentias cuiusque generis augent. Et infœcunda firmiora fertilibus, nisi quo in genere mares ferũt, sicut cupressus & cornus. Cariem vetustatemque non sentiunt cupressus, cedrus, ebenus, lotos, buxum, taxus, iuniperus, oleaster, & olea. Et ex reliquis tardissimè larix, robur, suber, castanea, iuglans. Rimam fissuramq; non capit sponte cedrus, cupressus, olea. Buxum maximè æternam putant, ebenum & cupressum, cedrumque, claro de omnibus materiis iudicio in templo Ephesiæ Dianæ, vtpote cum tota Asia extruente quadringentis annis peractũ sit. Conuenit tectum eius esse è cedrinis trabibus. De ipso simulachro Deæ ambigitur. Cæteri ex ebeno esse tradunt. Mutianus ter Consul, ex his qui proximè viso eo scripsere, vitigineum & nunquam mutatũ, septies restituto templo. Hanc materiam elegisse eandem, Canetiã nomen artificis nuncupans: quod equidem miror, cùm antiquiorem Mineruа quoque non modò Libero patre vetustatem ei tribuat. Adiicit multis foraminibus nardo rigari, vt medicatus humor alat, teneatque iuncturas, quas & ipsas esse modico admodum miror. Valuas esse è cupresso, & iam quadringentis propè annis durare materiam omnem nouæ similem. Id quoque notandum, valuas in glutinis compage quadriennio fuisse. Cupressus in eas electa, quoniam præter cætera vno in genere materiæ nitor maximè valeat æternus. Nónne simulachrum Veiouis in arce è cupresso durat, à condita vrbe quingentesimo quinquagesimo primo anno dicatũ? Memorabile & Vticæ templum Apollinis, vbi Numidicarum cedrorum trabes durant, ita vt positæ fuere prima vrbis eius origine, annis mille centum octogintaocto. Et in Hispania Sagunti aiunt templum Dianæ à Zacyntho aduectæ cum conditoribus, annis ducentis ante excidium Troiæ, ut author est Bocchus, infraq; oppidum ipsum id haberi. Cui pepercit religione inductus Annibal: iuniperi trabibus etiã nunc durantibus. Super omnia memoratur ædes in Aulide eiusdem Deæ, seculis aliquotante Troianũ bellum exædificata: quonam genere materiæ scientia obliterata. In plenũ dici potest, vtiq; quæ odore præcellant, ea æternitate præstare. A prædictis morus proximè laudatur, quæ vetustate etiam nigrescit. Et quædã tamen in aliis diuturniora sunt vsibus, quàm alia. Vlmus in perflatu firma, robur defossum, & in aquis quercus obruta. Eadem supra terram rimosa facit opera torquendo sese. Larix in humore præcipua, & alnus nigra. Robur marina aqua corrũpitur. Non improbatur & fagus in aqua & iuglans, hæ quidem in his, quæ defodiuntur, vel principales. Item iuniperus: eadem & subdialibus aptissima. Fagus & cerrus celeriter marcescunt. Esculus quoq; humoris impatiens. Contrà adacta in terram in palustribus alnus æterna, onerisque quantilibet patiens: cerasus firma: vlmus & fraxinus lentæ, sed facilè pandãtur, flexiles tamen, stantesque à circuncisura siccatæ fideliores. Laricem in maritimis nauibus obnoxiam teredini tradunt: omniaque præterquam oleastrum & oleam. Quædam enim in mari, quædam in terra vitiis opportuniora.

De teredinibus. CAP. XLI.

INfestantium quatuor genera. Teredines capite ad portionem grauissimo, rodunt dentibus. Hæ tantùm in mari sentiuntur: nec aliam putant teredinem propriè dici. Terrestres tineas vocant: culicibus verò similes, thripas. Quartum est & è vermiculorum genere, quorum quidem alij putrescente succo ipsa materiæ: alij pariuntur, sicut in arboribus, ex eo qui cerastes vocatur. Cùm tantum eroserit, vt circumagat se, generat alium. Hæc nasci prohibet in aliis amaritudo, vt cupresso: aliis duritia, vt buxo. Tradunt & abietem circa germinationes decorticatam, qua diximus luna, aquis non corrumpi. Alexandri Magni comites prodiderunt, in Tylo Rubri maris insula arbores esse, ex quibus naues fierent, quas cc. annis durantes inuentas: & si mergerentur, incorruptas. In eadem essefruticem baculis tantum idoneæ crassitudinis, varium tigrium maculis, ponderosum: & cùm in spissiora decidat, vitri modo fragilem.

De materijs architecti, & quæ materies ad quid vtilis, & quæ firmior materia in tectum. CAP. XLII.

APud nos materiæ finduntur aliquæ sponte: ob id architecti eas fimo illitas siccari iubent, vt afflatus non noceant. Pondus sustinere validæ, abies, larix, etiam in transuersum positæ. Robur, olea, incuruantur ceduntque ponderi. Illæ renituntur, nec temere rumpuntur, priusque carie, quàm viribus, deficiunt. Et palmæ arbor inualida, in diuersum enim curuatur. At populus contra

omnia inferiora pandatur: palma è contrario fornicatur. Pinus & cupressus aduersus cariem tineasque firmissime. Facilè pandatur iuglans. fiunt enim & ex ea trabes: frangique se prænuntiat strepitu: quod in Antandro accidit, cùm è balneis territi sono profugerunt. Pinus, piceæ, alni, ad aquarum ductus in tubos cauantur. Obrutæ terra, plurimis durant annis. Eædem si non integantur, citò senescunt: mirum in modum fortiores, si humor extrà quoque superfit. Firmissima ad tectum abies. Eadem valuarum repagulis, & ad quæcunq; libeat intestina opera aptissima, siue Græco, siue Campano, siue Siculo fabricæ artis genere spectabilis, ramentorum crinibus pampinato semper orbe se voluens ad incitatos runcinarum raptus. Eadem & de curribus, maximè socialibus glutino, in tantum, vt findatur antè, quà solida est.

De glutinanda materia, & lignis sectilibus. CAP. XLIII.

MAgna autem & glutini ratio, propter ea quæ sectilibus laminis, ac in alio genere operiuntur. Stamineam in hoc vsu probant venam, & vocant fertilem, argumento similitudinis, quoniā lacrymosè crispa. In omni genere & glutinum abdicant quædam, & inter se & cum aliis insociabilia glutino, sicut robur. Sed nec ferè cohærent, nisi similia natura, vt si quis lapidem lignumq; coniungat. Cornum maximè audit sorbus, carpinus, buxus, postea tilea. Cuicunque operi facilia, flexilia omnia, quæ lenta diximus, præterque morus & caprificus. Durabilia ac sectilia, quæ modicè humida. Arida enim latius, quàm viridia, ferris cedunt, præter robur & buxum, quæ pertinacius resistunt, ferrarumque dentes replent æqualitate inerti: qua de causa alterna inclinatione egerūt scobem. Obedientissima quocunq; in opere fraxinus, eademq; hastis corylo melior, cornu leuior, sorbo lentior. Gallica verò etiam ad currus flexibilis. Vitem æmularetur vlmus, ni pondus esset in culpa. Facilis & fagus, quanquam fragilis & tenera. Eadem sectilibus laminis in tenui flexilis, capsisque ac scriniis sola vtilis. Secatur in laminas prætenues & ilex, colore quoque non ingrata: sed maximè fida iis quæ terantur, vt rotarum axibus: ad quos lentore fraxinus vtilis, sicut duritia ilex, & vtroque legitur vlmus. Sunt verò & parui vsus fabrilium ministeriorum insignes. Ideoque proditum, terebris vaginas ex oleastro, buxo, ilice, vlmo, fraxino vtilissimas fieri. Ex iisdem malleos, maiores quoque è pinu & ilice. Et his autem maior ad firmitatem causa tempestiuæ cæsuræ, quàm immaturæ: quippe cùm ex olea durissimo ligno cardines in foribus diutius immoti, plantæ modo germinauerint. Cato vectes aquifolios, laureos, vlmeos fieri iubet. Hyginus manubria rusticis carpinea, iligna, cerrea. Quæ in laminas secantur, quorumq; operimento vestiatur alia materies, præcipua sunt citrum, terebinthus, aceris genera, buxum, palma, aquifolium, ilex, sambuci radix, populus. Dat & alnus, vt dictum est, tuber sectile, sicut citrum acerque. Nec aliarum tubera in pretio. Mediaque pars arborum crispior, & quò propior radici minoribus magisque flexilibus maculis. Hæc prima origo luxuriæ, arborem alia integi, & viliores ligno pretiosiores cortice fieri, vt vna arbor sæpius væniret. Excogitatæ sunt & ligni bracteæ. nec satis: cœpere tingi animalium cornua, dentes secari: lignumq; ebore distingui, mox operiri. Placuit deinde materiem & in mari quæri. Testudo in hoc secta. Nuperq; portentosis ingeniis principatu Neronis inuentū, vt pigmentis perderet se, plurisque væniret imitata lignū. Sic lectis pretia quæruntur: sic terebinthum vinci iubent, sic citrum pretiosius fieri, sic acer decipi. Modò luxuria non fuerat contenta ligno: iam lignum emi testudinem facit.

De arborum ætate, & quæ genera arborum minimè durant. Similiter de visco & Druidis. CAP. XLIIII.

VIta arborum quarundam immensa credi potest, si quis profunda mundi & saltus inaccessos cogitet. Verùm ex his quas memoria hominum custodit, durant in Linternino Africani prioris manu satæ oliuæ. Item myrtus eodem loco conspicuæ magnitudinis. Subest specus, in quo manes eius custodire draco traditur. Romæ verò lotos in Lucinæ area, anno qui fuit sine magistratibus cccclxix. vrbis æde condita, incertum ipsa quanto vetustior. Esse quidem vetustiorem nō est dubiū, cùm ab eo luco Lucina nominetur. Hæc nunc circiter annum cccccl. habet. Antiquior illa est, sed incerta eius ætas, quæ capillata dicitur, quoniam Vestalium virginum capillus ad eam defertur. Verùm altera lotos in Vulcanali, quod Romulus constituit ex victoria de decumis, æquæua vrbi intelligitur, vt author est Massurius. Radices eius in forum vsque Cæsaris per stationes municipiorum penetrant. Fuit cum ea cupressus æqualis, circa suprema Neronis principis prolapsa atque neglecta. Vetustior autem vrbe in Vaticano ilex, in qua titulus æreis literis Hetruscis, religione arborem iam tunc dignam fuisse significat. Tiburtes quoque originem multo ante vrbem Romam habent. Apud eos extant ilices tres, etiam Tiburto conditore eorum vetustiores, apud quas inauguratus traditur. Fuisse autem eum tradunt filium Amphiarai, qui apud Thebas obierit vna ætate ante Iliacum bellum. Sunt authores, & Delphicam platanum Agamemnonis manu satam: & alteram in Caphyis Arcadiæ luco. Sunt hodie ex aduerso Iliensium vrbis iuxta Hellespontum in Protesilai sepulchro arbores, quæ omnibus ephebiis eius cum in tantum accreuere, vt Ilium aspiciant, inarescunt, rursusque adolescunt. Iuxta vrbem autem quercus in Ili tumulo tunc satæ dicuntur, cùm cœpit Ilium vocari. Argis olea nunc etiam durare dicitur, ad quam Io in vaccam mu-

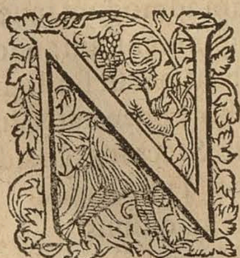
tatam Argus alligauerit. In Ponto circa Heracleam arę sunt Iouis Stratij cognomine, ibiq́ue quercus duę ab Hercule satę. In eodem tractu portus est, Amyco Bebrycum rege interfecto clarus. Eius tumulus à supremo die lauro tegitur, quam insanam vocant: quoniam si quid ex ea decerptum inferatur nauibus, iurgia fiant, donec abijciatur. Regionem Aulocrenen diximus, per quam ab Apamia in Phrygiam itur: ibi platanus ostenditur, ex qua pependit Marsya victus ab Apolline, quę iam tum magnitudine electa est. Necnon palma Deli ab eiusdem Dei ętate conspicitur. Olympię oleaster, ex quo primus Hercules coronatus est, & nunc custoditur religiosè. Athenis quoque olea dura re traditur in certamine edita à Minerua. E diuerso breuissima vita est Punicis, fico, malis: & ex his pręcocibus breuior quàm serotinis, dulcibus quàm acutis, & dulciori in Punicis. Itē in vitibus, pręcipuéque fertilioribus. Gręcinus author est, sexagenis annis durasse vites. Videntur & aquaticę celerius interire. Senescunt quidem velociter, sed è radicibus repullulant, laurus & mali, & Punicę. Firmissimę ergo ad viuendum oleę, vt quas durare annis cc. inter authores conueniat. Est in suburbano Tusculani agri colle, qui Corne appellatur, lucus antiqua religione Dianę sacratus à Latio, velut arte tonsili coma fragei nemoris. In hoc arborem eximiam ætate nostra adamauit Passienus Crispus, bis Consul, orator, Agrippinæ matrimonio & Nerone priuigno clarior postea, osculari complectíque eam solitus, non modò cubare sub ea vinumq́ue illi affundere. Vicina luco est ilex, & ipsa nobilis, xxxv. pedum ambitu caudicis, x. arbores mittens singulas magnitudinis visendæ: syluámque sola facit. Edera necari arbores certum est. Simile quiddam & in visco: tametsi tardiorem earum iniuriam arbitrantur. Nanque & hoc præter fructus agnoscitur non in nouissimis mirabile. Quædam enim in terra gigni non possunt, & in arboribus nascuntur. Nanque cùm suam sedem nō habeant, in aliena viuunt, sicut viscum. Est & in Syria herba, quæ vocatur cadytas, non tantùm arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese. Item circa Tempe Thessalica, quæ polypodion vocatur, & quæ dolichos ac serpillum. Oleastro quoque deputato quod gignatur, vocant phaunos Quod verò in spina fullonia hippophæston, calyculis inanibus, foliis paruis, radice alba, cuius succus ad detractiones in comitiali morbo vtilissimus habetur. Visci tria genera. Nanque in abiete ac larice stelin dicit Eubœa nasci, hyphear Arcadia. Viscum autem in quercu, robore, ilice, pruno syluestri, terebintho, nec aliis arboribus adnasci, plerique. Copiosissimum in quercu, quod dryos hyphear vocant. In omni arbore, excepta ilice & quercu, differentiam facit odor virusq́ue: & folium non iucundi odoris in vtroque, visco amarum & lentum. Hyphear ad saginanda pecora vtilius. Vitia modò purgat primò: dein pinguefacit, quæ suffecere purgationi. Quibus sit aliqua tabes intus, negant durare. Ea medendi ratio æstatis quadragenis diebus. Adiiciunt discrimen, visco in his quæ folia amittant, & ipsi decidere: contrà inhærere nato in in æterna fronde. Omnino autem satum nullo modo nascitur, nec nisi per aluum auium redditum, maximè palumbis ac turdi. Hæc est natura, vt nisi maturatum in ventre auium, non proueniat. Altitudo eius non excedit cubitalem, semper fruticosi ac viridis. Mas fertilis, fœmina sterilis. Aliquando non fert. Viscū confit ex acinis qui colliguntur messium tempore immaturi. nam si accessere imbres, amplitudine quidem augentur, visco verò marcescunt. Siccantur deinde, & aridi tunduntur, ac conditi in aqua putrescunt duodenis ferè diebus. Vnumq; hoc rerum putrescendo gratiam inuenit. Inde in profluente rursus malleo tusi, amissis corticibus interiore carne lentescunt. Hoc est viscū pennis auium tactu ligandis, iuglandis oleo subactum, cùm libeat insidias moliri. Non est omittenda in ea re & Galliarum admiratio. Nihil habent Druidæ (ita suos appellant Magos) visco, & arbore in qua gignatur (si modò sit robur) sacratius. Iam per se roborum eligunt lucos: nec vlla sacra sine ea fronde conficiunt, vt inde appellati quoque interpretatione Græca possint Druidæ videri. Enimuero quicquid adnascatur illis, è cælo missum putant, signumq́ue esse electæ ab ipso Deo arboris. Est autem id rarum admodum inuentu, & repertum magna religione petitur: & ante omnia sexta luna, quæ principia mensium annorumq; his facit, & seculi post tricesimum annum, quia iam virium abundè habeat, nec sit sui dimidia. Omnia sanantem appellantes suo vocabulo, sacrificiis epulisq́ue rite sub arbore præparatis, duos admouent candidi coloris tauros, quorum cornua tunc primùm vinciantur. Sacerdos candida veste cultus arborem scandit. Falce aurea demetit. Candido id excipitur sago. Tum deinde victimas immolant, precantes vt suum donum Deus prosperum faciat his quibus dederit. Fœcunditatem eo poto dari cuicunque animali sterili arbitrantur, contraq́ue venena omnia esse remedio. Tanta gentium in rebus friuolis plerunque religio est.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

PROOEMIVM.

Arborum pretia mirabilia. CAP. I.

NATVRA arborum, terra mariq; sponte sua prouenientium, dicta est. Restat ea rum, quæ arte & humanis ingeniis fiunt verius quàm nascuntur. Sed prius mira ri succurrit, quæ abstulimus penuria pro indiuiso possessa à feris, depugnante cum iis homine circa caducos fructus, circa pendentes verò & cum alitibus, in tanta deliciarum pretia venisse, clarissimo (vt equidem arbitror) exemplo L. Crassi atq; Cn. Domitij Aenobarbi. Crassus orator fuit in primis nominis Ro mani: domus ei magnifica: sed aliquanto præstantior in eodem palatio Q. Catu li, qui Cimbros cum C. Mario fudit. Multò verò pulcherrima consensu omnium ætate ea in colle viminali C. Aquilij equitis Romani, clarioris illa etiam, quàm Iuris ciuilis scientia, cùm tamen obiecta Crasso sua est. Nobilissimarum gentium ambo Crassus atque Domitius Censuram post Consulatum simul gessere, anno conditæ vrbis Dclxij. frequentem iurgiis propter dissimilitudinem mo rum. Tum Cn. Domitius, vt erat vehemens natura, prætereà accensus odio, quod ex æmulatione auidissimum est, grauiter increpuit tanti Censorem habitare, † pro domo eius sestertium millies identidem promittens. Et Crassus, vt præsens ingenio semper, & faceto lepôre solers, addicere se respondit, exceptis sex arboribus. ac ne vno quidem denario, si adimerentur, emptam volente Domitio: Crassus, Vtrúmne igitur ego sum, inquit, quæso Domiti, exemplo grauis & ab ipsa mea Censura notandus, qui in domo quæ mihi hæreditate obuenit, comiter habitem: an tu, qui H-S millies sex

† In vetustis codic. numerus desideratur, ex Val. Max. restituendus, qui lib. 9. cap. 1. de luxuria. hanc Crassi domũ sexagies H-S. æstimat, hoc est, Coronatorum centum quinquaginta millibus. Nã quod hîc nonnulli supponendum putaunt, H-S. millies, maiorem efficit summã quàm vt fidem mereatur. Vide Bud. libr. 3. de Asse.

sex arbores æstimes? Eæ fuere loti, patula ramorum opacitate lasciuæ, Cecina Largo è proceribus crebrò in iuuenta nostra eas in domo sua ostentante. Durauerúntque quoniam & de longissimo æuo arborum diximus, ad Neronis principis incendia, quibus cremauit vrbem, annis clxxx. posteà, cultu virides iuuenésque, ni princeps ille accelerasset etiam arborum mortem. Ac ne quis vilem de cætero Crassi domum, nihilque in ea iurgante Domitio fuisse dicendum præter arbores iudicet, iam columnas quatuor Hymettij marmoris, Aedilitatis gratia ad scenam ornandam aduectas, in atrio eius domus statuerat, cùm in publico nondum essent vllæ marmoreæ. Tam recens est opulentia: tantoq; tunc plus honoris arbores domibus afferebant, vt sine illis ne inimicitiarum quidem pretium seruauerit Domitius. Fuere ab ijs & cognomina antiquis: Fronditio militi illi, qui præclara facinora, Vulturnum transnatans, fronte capiti imposita, aduersus Annibalem edidit: Stolonum Liciniæ genti: ita enim appellatur in ipsis arboribus fruticatio inutilis: vnde & pampinatio inuenta primo Stoloni dedit nomen. Fuit & arborum cura legibus priscis: cautumque est xij. tabulis, vt qui iniuria cecidisset alienas, lueret in singulas æris xxv. Quid existimamus, futuráne eas credidisse ad suprà dictam æstimationem illos, qui frugiferas tanti taxauerant? Nec minus miraculum in pomo est, multarum circa suburbana fructu annuo addicto binis millibus nummûm, maiore singularum reditu, quàm erat apud antiquos prædiorum. Ob hoc insita, & arborum quoque adulteria excogitata sunt, vt nec poma pauperibus nascerentur. Nunc ergo dicemus, quo maximè modo tantum ex his vectigal contingat, veram colendi rationem absolutámque prodituri. Et ideo non vulgata tractabimus, nec quę constare animaduertimus, sed in certa atque dubia, in quibus maximè fallitur vita. Nam diligentiam in superuacuis affectare, non nostrum est. Ante omnia autem in vniuersum, & quæ ad cuncta arborum genera pertinent in commune, de cælo terráque dicemus.

De natura cæli ad arbores, & quam partem cæli spectare debeant. CAP. II.

AQuilone maximè gaudent, densiores ab afflatu eius lætioresq;, & materiæ firmioris. Qua in re pleriq; falluntur, cùm in vineis pedamenta non sint à vento eo opponenda, & id tantum à Septentrione seruandũ. Quinimo tempestiua frigora plurimum arborum firmitati conferunt, & sic optimè germinant: alioqui si blandiantur Austri, defatiscentes, ac magis etiam in flore. Nam si cùm defloruere, protinus sequantur imbres, in totũ poma depereunt: adeò vt amygdalæ & pyri, etiam si omnino nubilum fuit, Austrinúsque flatus, amittant fœtus. Circa Virgilias quidem pluere, inimicissimũ viti & oleæ: quoniam tunc coitus est earum, hoc est illud quatriduum oleis decretorium, hic articulus Austrinus nubili spurci, quo diximus. Fruges quoq; peius maturescũt Austrinis diebus, sed celeriùs. Illa sunt noxia frigora, quæ Septentrionibus aut præposteris fiunt horis. Hyemem quidem Aquiloniam esse omnibus satis vtilissimum. Imbres verò tunc expetendi euidens causa est, quoniam arbores fœtu exinanitas, & foliorum quoque amissione Languidas, naturale est auidè esurire. Cibus autem earum imber. Quare tepidam esse hyemem, vt absumpto partu arborum, sequatur protinus conceptus, id est germinatio, ac deinde alia florescendi, exinanitio, inutilissimũ experimentis creditur. Quinimo si plures ita continuentur anni, etiam ipsæ moriuntur arbores, quando nemini dubia pœna est in fame laborantiũ. Ergo qui dixit hyemes serenas optandas, non pro arboribus vota fecit. Nec per solstitia imbres vitibus conducunt. Hyberno quidem puluere lætiores fieri messes, luxuriantis ingenij fertilitate dictum est. Alioqui vota arborum frugumque communia sunt, niues diutinas sedere. Causa, non solùm quia animam terræ, euanescentem exhalatione, includunt & comprimunt, retróque agunt in vires frugum atque radices: verùm quòd & liquorem sensim præbent, purum præterea leuissimumque, quando nix aquarum cælestium spuma est. Ergo humor ex his non vniuersus ingurgitans diluensq;, sed quomodo sititur distillans, velut ex vbere alit omnia quæ non inundat. Tellus quoq; illo modo fermentescit, & succi plena ac lactescentibus satis non effœta, cùm tempus aperit, tepidis arridet horis. Ita maximè frumenta pinguescunt, præterquàm vbi calidus semper aer est, vt in Aegypto. Continuatio enim & ipsa consuetudo, idem quod modus alibi efficit: plurimumque prodest vbicunque, non esse quod noceat. In maiore parte orbis, cùm præcoces excurrêre germinationes, euocatæ indulgentia cæli, secutis frigoribus exuruntur. Qua de causa serotinæ hyemes noxiæ syluestribus quoque, quæ magis etiã dolent vrgente vmbra sua, nec adiuuante medicina: quoniam vestire teneras intorto stramento in syluestribus non est. Ergo tempestiuæ aquæ hybernis primùm imbribus, deinde germinationem antecedentibus. Tertium tempus est, cùm educãt poma, nec protinus, sed iam valido fœtu. Quæ fructus suos diutius continent, longiorésque desiderant cibos, his & serotinæ aquæ vtiles, vt viti, oleæ, Punicis. Hæ iam pluuiæ generis cuiusque arboribus diuerso modo desiderantur, aliis alio tempore maturantibus. Quapropter ijsdem imbribus quædam lædi videas, alia iuuari, etiam in eodem genere, sicut in pyris: alio die hyberna quærunt pluuias, alio verò præcocia, vt pariter quidem omnia desiderent. Hybernum tempus est ante germinationem, quæ Aquilonem Austro vtiliorem facit. Ratio eadem mediterranea maritimis præfert (sunt enim plerunque frigidiora) & montosa planis, & nocturnos imbres diurnis. Magis fruuntur aquis sata, non statim auferente eas sole. Connexa & situs vinearum, arbustorumq; ratio est, quas in oras debeãt spectare. Virgilius ad occasus seri damnauit,

uit. Aliqui sic maluere, quàm in exortu. A pluribus meridiem probari aduerto: nec arbitror perpetuum quicquàm in hoc præcipi posse. Ad soli naturam, ad loci ingenium, ad cæli cuiusque mores dirigenda solertia est. In Africa Meridiem vineas spectare, & si viti inutile, colono salubre est, quoniam ipsa meridianæ subiacet plagæ: quapropter qui ibi in occasum aut Septentriones conseret, optimè miscebit solum cælo, cùm Virgilius occasus improbet. Nec de Septentrione relinqui dubitatio videtur. Atqui in Cisalpina Italia magna ex parte vineis ita positis, compertum est nullas esse fertiliores. Multum rationis obtinent venti. In Narbonensi prouincia atque Liguria, & parte Hetruriæ, contra Circium serere imperitia existimatur: eundemque obliquum accipere, prouidentia. Is nanque æstates ibi temperat, sed tanta plerunq; violentia, vt auferat tecta.

De societate cæli & terræ ad arbores. CAP. III.

✣ QVidam cælum terræ parere cogunt: vt quæ in siccis serantur, Orientem ac Septentriones spectent: quæ in humidis, Meridiem. Nec non ex ipsis vitibus causas mutuantur, in frigidis præcoces serendo, vt maturitas antecedat algorem. Quæ poma vitésque rores oderint, contra ortus, vt statim auferat sol: quæ ament, ad occasus, vel etiam ad Septentriones, vt diutius fruantur. Cæteri verò ferè rationem naturæ secuti, in Aquilonem obuersas vites & arbores poni suasere. Odoratiorē etiam fieri talem fructum Democritus putat.

De qualitate regionum. CAP. IIII.

AQuilonis situm, ventorumque reliquorum, diximus in secundo volumine, dicemusque proximo plura cælestia. Interim manifestum videtur salubritatis argumentum, quoniam in Meridiem etiam spectantium semper antè decidant folia. Similiis & in maritimis causa. Quibusdam locis afflatus maris noxij, in plurimis ijdem vtiles: quibusdam satis è longinquo aspicere maria, iucundum: propius admouere salis halitum, inutile. Similis & fluminum stagnorumque ratio. Nebulis adurunt, & æstuantia refrigerant opacitate, atque etiam rigore gaudent, quæ diximus. Quare experimentis optimè creditur. A cælo proximum est terræ dixisse rationem, haud faciliore tractatu. Quippe non eadem arboribus conuenit & frugibus plerunque: nec pulla, qualem habet Campania, vbique optima vitibus, aut quæ tenues exhalat nebulas: nec rubrica multis laudata. Cretam in Albensium Pompeianorum agro & argillam cunctis ad vineam generibus anteponunt, quanquàm præpingues, quod excipitur in eo genere. Inuicem sabulum album in Ticinensi, multisque in locis nigrum, itemque rubrum etiam pingui terræ permixtum, infœcundum est. Argumenta quoque iudicantium sæpe fallunt. Non vtique lætum solum est, in quo proceræ arbores nitent, præterquàm illis arboribus. Quid enim abiete procerius? † aut quæ vixisse possit alia in loco eodem? Nec luxuriosa pabula pinguis soli semper indicium habent. Nam quid laudatius Germaniæ pabulis? & tamen statim subest harena tenuissimo cespitum corio. Nec semper aquosa est terra, cui proceritas herbarum, non Hercule magis, quàm pinguis, adhærens digitis, quod in argillis arguitur. Scrobes quidem regesta in eos nulla complet, vt densa atque rara ad hunc modum deprehendi possit: ferróque omnis rubiginem obducit. Nec grauis aut leuior iusto deprehenditur pondere. Quod enim pondus terræ iustum intelligi potest? Nec fluminibus aggesta sempèr laudabilis, quando senescant sata quædam aqua. Sed neq; illa quæ laudatur, diu, præterquàm salici, vtilis sentitur. Inter argumenta stipulæ crassitudo est, tanta alioquin in Laborino Campaniæ nobili campo, vt ligni vice vtantur. Sed idem solum vbicunq; arduum opere, difficile cultu, bonis suis acrius penè quàm vitiis posset, affligit agricolam. Et carbunculus, terra quæ ita vocatur, emendari vite macra putatur. Nam tophus scaber natura friabilis expetitur quoque ab authoribus. Virgilius & quæ filicem ferat, non improbat vitibus. Salsæque terra multa melius creduntur, tutiora à vitiis innascentium animalium. Nec colles opere nudantur, si quis peritè fodiat. Nec campi omnes minus soles atque perflatus, quàm opus sit, accipiunt. Et quasdam pruinis ac nebulis pasci diximus vites. Omnium rerum sunt quædam in alto secreta, & suo cuique corde peruidenda. Quid, quòd mutantur sæpe iudicata quoq;, ac diu comperta? In Thessalia circa Larissam emisso lacu frigidior facta ea regio est, oleæq; desierunt quæ prius fuerant. Item vites aduri, quod non antea, Aenos sensit admoto Hebro. Et circa Philippos cultura siccata regio mutauit cæli habitum. At in Syracusano agro aduena cultor elapidato solo perdidit fruges luto, donec regessit lapides. In Syria leuem tenui sulco imprimunt vomerem, quia subest saxum exurens æstate semina. Iam in quibusdam locis similes æstus immodici, & frigorum effectus. Est fertilis Thracia frugum rigore, æstibus Africa & Aegyptus. In Chalcia Rhodiorū insula locus quidam est in tantum fœcundus, vt suo tempore satum demetant hordeum, sublatumque protinus serant, & cum aliis frugibus metant. Glareosum oleis solum aptissimum in Venafrano, pinguissimum in Bætica. Pucina vina in saxo coquuntur. Cæcubæ vites in Pontinis paludibus madent. Tanta est argumentorum & soli varietas ac differentia. Cæsar Vopiscus, cùm causam apud Censores ageret, campos Roseæ dixit Italię sumen esse, in quibus perticas pridie relictas gramen operiret. Sed non nisi ad pabulum probantur. Non tamen indociles natura nos esse voluit, & vitia confessa fecit, etiam vbi bona certa non fecerat. Quamobrem primùm crimina dicamus.

† *At quæ*

Genera

Genera terrarum. CAP. V.

TErram amaram ſiue macram ſi quis probare velit, demonſtrant eam atræ degeneresq; herbæ: frigidam autem retorridè nata. Item vliginoſam, triſtia: rubricam oculi argillamque, operi difficillimas, quæque raſtros ac vomeres ingentibus glebis onerent: quanquam non quod operi, hoc & fructui aduerſum. Item è contrario cineraceam, & ſabulum album. Nam ſterilis denſa callo facilè deprehenditur vel vno ictu cuſpidis. Cato breuiter atque ex ſuo more vitia determinat: Terram carioſam caue: néve plauſtro, néve pecore impellas. Quid putamus hac appellatione ab eo tantopere reformidari, vt penè veſtigiis quoque interdicat? Redeamus ad ligni cariem, & inueniemus illa, quæ in tantum abominatur, vitia, aridæ, fiſtuloſæ, ſcabræ, caneſcentis, exeſæ, & pumicoſæ. Plus dixit vna ſignificatione, quàm poſſit vlla copia ſermonis enarrari. Eſt enim interpretatione vitiorũ quædam non ætate (quæ nulla in ea intelligi poteſt) ſed natura ſua, anus terra: & ideo infœcunda ad omnia, atque imbecilla. Idem agrum optimum iudicat ad radicem montium planitie in meridiem excurrente, qui eſt totius Italiæ ſitus: terram verò teneram, quæ vocetur pulla. Erit igitur hæc optima & operi ſatior. Intelligere modò libeat dictam mira ſignificatione teneram: & quicquid optari debet, in eo vocabulo inuenietur. Illa temperatæ vbertatis, illa mollis facilisque culturæ, nec madida, nec ſitiens. Illa poſt vomerem niteſcens: qualem fons ingeniorum Homerus in armis à Deo cęlatam dixit, addiditque miraculum nigreſcentis, quamuis fieret in auro. Illa, quam recentem exquirunt improbæ alites vomerem comitantes, coruique aratoris veſtigia ipſa rodentes. Reddatur hoc in loco luxuriæ quoque ſententia, & aliqua in propoſitum. Certè Cicero lux doctrinarum altera, Meliora, inquit, vnguenta ſunt, quæ terram, quàm quæ crocum ſapiunt. Hoc enim maluit dixiſſe, quàm redolent. Ita eſt profectò: illa erit optima, quæ vnguenta ſapiet. Quòd ſi admonendi ſumus, qualis ſit terræ odor ille qui quæritur, contingit ſæpe etiam quieſcente ea ſub occaſum Solis, in quo loco arcus cæleſtis deiecerit capita ſua: & cum à ſiccitate continua immaduit imbre: tunc emittit illum ſuum halitum diuinum ex Sole conceptum, cui comparari ſuauitas nulla poſſit. Is eſſe odor in commota debebit, repertusque neminem fallet: ac de terra odor optimè iudicabit. Talis ferè eſt in noualibus cæſa vetere ſylua, quæ conſenſu laudatur. Et in frugibus quidem ferendis eadem terra vtilior intelligitur, quoties intermiſſa cultura quieuit: quod in vineis non fit. Eoque diligentius eligenda eſt, ne vera exiſtat opinio eorum, qui iam Italiæ terram exiſtimauere laſſam. Operis quidem facultas in aliis generibus conſtat & cælo: nec poteſt arari poſt imbres aliqua, vbertatis vitio lenteſcens. Contrà, in Byzacio Africæ illum centena quinquagena fruge fertilem campum, nullis, cum ſiccus eſt, arabilem tauris, poſt imbres vili aſello, & à parte altera iugi anu vomerem trahente vidimus ſcindi. Terram enim terra emendari (vt aliqui præcipiunt) ſuper tenuem pingui iniecta, aut gracili bibulaque ſuper humidam ac præpinguem, dementia operæ eſt. Quid enim poteſt ſperare, qui talem colit?

De terra, quam Britannia & Gallia amat. CAP. VI.

ALia eſt ratio, quam Britannia & Gallia inuenere alendi eam ipſa: quod genus vocant margam. Spiſſior vbertas in ea intelligitur. Eſt autem quidam terræ adeps, ac velut glandia in corporibus, ibi denſante ſe pinguitudinis nucleo.

De Græcorum circa hæc doctrina. CAP. VII.

NOn omiſere & hoc Græci. Quid enim intentatum illis? Leucargillon vocant candidam argillam, qua in Megarico agro vtuntur, ſed tantùm in humida frigidaque terra. Illas Gallias Britanniasque locupletantes cum dura dici conuenit. Duo genera fuerant. Plura nuper exerceri cœpta proficientibus ingeniis. Eſt enim alba, ruffa, columbina, argillacea, tophacea, harenacea. Natura duplex, aſpera, aut pinguis. Experimenta vtriuſque in manus, vſusq; geminus, aut vt fruges tantùm alant, aut edant & pabulum. Fruges alit tophacea alba: quæ ſi ſit inter fontes reperta, eſt ad infinitum fertilis, verùm aſpera tractatu: & ſi nimia iniecta eſt, exurit ſolum. Proxima eſt ruffa, quæ vocatur capnumargos, intermiſto lapide terræ minutæ, harenoſæ. Lapis contunditur in ipſo campo: primiſque annis ſtipula difficulter cæditur propter lapides. Impendio tamen minimo leuitate dimidio minoris, quàm cæteræ, inuehitur. Inſpergitur rara: ſale eam miſceri putant. Vtrunque hoc genus ſemel iniectum in l. annos valet, & frugum & pabuli vbertate.

De terrarum generibus. CAP. VIII.

QVæ pingues eſſe ſentiuntur, ex his præcipua alba. Plura eius genera. Mordaciſſimum, quod ſupra diximus. Alterum genus albæ cretæ argentaria eſt. Petitur ex alto, in centenos pedes actis plerunque puteis, ore anguſtatis, intus, vt in metallis, ſpatiante vena. Hac maximè Britannia vtitur. Durat annis lxxx. Neque eſt exemplum vllius, qui bis in vita hanc eidem iniecerint. Tertiũ genus candidæ gliſchromargon vocãt. Eſt autem creta fullonia miſta pingui terra, pabuli quàm frugũ fertilior, ita vt meſſe ſublata ante ſementem alterã lætiſſimũ ſecetur. Dum in fruge eſt, nullum aliud gramen emittit. Durat xxx. annis: denſior iuſto cymini modo ſtrangulat ſolũ. Columbinam Gallia ſuo nomine eglecopalã appellat: glebis excitatur lapidum modo: ſole & gelatione ita ſoluitur, vt tenuiſſimas bracteas faciat. Hæc ex æquo fertilis. Harenacea vtuntur, ſi alia non ſit: in vliginoſis verò,

& si alia sit, Vbios gentium solos nouimus, qui fertilissimum agrum colentes, quacunq; terra infra tres pedes effossa, & pedali crassitudine iniecta lætificent. Sed ea non diutius annis x. prodest. Hedui & Pictones calce vberrimos fecere agros: quæ sanè & oleis, & vitibus vtilissima reperitur. Omnis autem marga arato iniicienda est, vt medicamentum rapiatur: & fimi desiderat aliquantulum quæ primò plus aspera, & quæ in herbas non effunditur: alioqui nouitate, quæcunq; fuerit, solum lædet, ne sic quidem primo pòst anno fertilis. Interest & quali solo quæratur. Sicca enim humido melior, arido pinguis. Temperatæ alterutra, creta vel columbina conuenit.

De cineris vsu, & de fimo, & quæ sata vberiorem terram faciant, & quæ vrant. CAP. IX.

TRanspadanis cineris vsus adeò placet, vt anteponant fimo iumentorum: quod quia leuissimũ est, ob id exurunt. Vtroque tamen pariter non vtuntur in eodem aruo, nec in arbustis cinere, nec quasdam ad fruges, vt diximus. Sunt qui puluere quoque vuas ali iudicent, pubescentesq; puluerent, & vitium arborumque radicibus aspergant. Quod certum est Narbonensi prouinciæ, & vindemias certius sic eo coqui, quia plus puluis ibi, quàm sol, confert. Fimi plures differentiæ: ipsa res antiqua. Iam apud Homerum regius senex agrum ita suis manibus lætificans reperitur. Augeas rex in Græcia excogitasse traditur: diuulgasse verò Hercules in Italia, quæ regi suo Stercutio Fauni filio ob hoc inuentũ immortalitatem tribuit. M. Varro principatũ dat turdorum fimo ex auiariis. Quod etiã pabulo boum suumq; magnificat: neq; alio cibo celerius pinguescere asseuerat. De nostris moribus bene sperare est, si tanta apud maiores fuere auiaria, vt ex his agri stercorarentur. Proximum Columella columbariis, mox gallinariis facit, natantium alitum damnato. Cæteri authores consensu humanas dapes ad hoc in primis aduocant. Alij ex his præferunt hominum potus, in coriariorum officinis pilo madefacto. Alij per sese, aqua iterum, largiusq; etiam, quàm cum bibitur, admista. Quippe plus iam ibi malè domandum est, cùm ad virus illud vini homo accesserit. Hæc sunt certamina, quibus inuicem ad tellurem quoque alendam vtuntur homines. Proximè spurcitias suum laudant. Columella solus damnat. Alij cuiuscunq; quadrupedis ex cytiso. Aliqui columbaria præferunt. Proximum deinde caprarum est, ab hoc ouium, deinde boum, nouissimũ iumentorum. Hæ fuere apud priscos differentiæ, simulq; præcepta (vt inuenio) re tali vtendi, quando & hic vetustas vtilior: visumque iam est apud quosdam prouincialium, in tantum abundante geniali copia pecudum, farinæ vice cribris superiniici, fœtore aspectuq; temporis viribus in quandam etiam gratiam mutato. Nuper repertum, oleas gaudere maximè cinere è calcariis fornacibus. Varro præceptis adiicit, equino, quod sit leuissimum, segetes alendas: prata verò grauiore, & quod ex hordeo fiat, multasq; gignat herbas. Quidã etiã bubulo iumentorũ præferunt, ouillumq; caprino: omnibus verò asininũ, quoniã lentissimè mandant. Econtrario vsus aduersus vtrunq; pronũtiat. Inter omnes autem constat nihil esse vtilius lupini segete, priusquam siliquetur, aratro vel bidentibus versa, manipulísve desectæ circa radices arborũ ac vitium obrutis. Etiam vbi nõ sit pecus, culmo ipso, vel etiã filice stercorare arbitrantur. Cato stercus vnde fiat, stramenta, lupinũ, paleas, fabalia, ac frondes ilignas, quernasq;. E segete euellito ebulum, cicutam, & circum salicta herbam auctam, vluamque: ea substernito ouibus, frondemque putridam. Vinea si macruerit, sarmenta sua comburito, & ibidem inarato. Itemq; vbi saturus eris frumentum, oues ibi delectato. Necnon & satis quibusdam ipsis pasci terram dicit. Segetem stercorant fruges, lupinum, faba, vicia. Sicut è contrario cicer, quia vellitur, & quia salsum est, hordeum, fœnum Græcum, eruum, hæc omnia segetem exurunt, & omnia, quæ velluntur. Nucleos in segetem ne indideris. Virgilius & lino segetem exuri, & auena, & papauere arbitratur. Fimeta sub dio concauo loco, & qui humorem colligat, stramento intecta, ne in sole arescant, palo è robore depacto fieri iubet. Ita fore ne innascantur his serpentes. Fimum miscere terræ, plurimum refert Fauonio flante, ac luna sitiente. Id plerique prauè intelligunt à Fauonij ortu faciendum, ac Februario mense tantùm, cùm id pleraque sata aliis postulent mensibus. Quocunque tempore facere libeat, curandum vt ab occasu æquinoctiali flante vento fiat, lunaque decrescente ac sicca. Mirum in modum augetur vbertas effectusque eius obseruatione tali.

De satione arborum, & quòd auulsione nascuntur arbores. CAP. X.

ABundè prædicta ratione cæli ac terræ, nunc de his arboribus dicemus, quæ cura hominum atq; arte proueniunt. Nec pauciora propè sunt genera: tam benignè naturæ gratiam retulimus. Aut enim semine proueniunt, aut plantis radicis, aut propagine, aut auulsione, aut surculo, aut insito & consecto arboris trunco. Nam folia palmarum apud Babylonios seri, atque ita arborem prouenire, Trogum credidisse demiror. Quædam autem pluribus generibus seruntur, quædam omnibus. Ac plerique ex his natura ipsa docuit, & in primis semen serere, cùm decidens exceptumq; terra viuisceret. Sed quædam non aliter proueniunt, vt castaneæ, iuglandes, cæduis duntaxat exceptis. Et semine autem, quanquàm dissimili, ea quoque, quæ & aliis modis, seruntur, vt vites, & mala, atque pyra. Nanque iis pro semine nucleus, non vt suprà dictis fructus ipse. Et mespila semine nasci possunt. Omnia hæc tarda prouentu, ac degenerantia, & insito restituenda. Interdum etiam castaneæ. Quibusdam natura contrà, omnino non degenerandi, quoquo modo serantur, vt cupressis, palmis, lauris. Nanque & laurus pluribus modis seritur. Genera eius diximus. Ex his augusta, & baccalis,

& baccalis,& tinus ſimili modo ſeruntur. Baccæ menſe Ianuario Aquilonis afflatu ſiccante leguntur,expanduntúrque raræ,ne calefiant aceruo. Poſteà quidam fimo ad ſatum præparatas, vrina madefaciunt. Alij in qualo pedibus in profluente deculcant,donec auferatur cutis. Alioquin vligo infeſtat,nec patitur naſci. In ſulco repaſtinato palmi altitudine,vicenæ ferè aceruatim menſe Martio: eædem & propagine ſeruntur: triumphaliſq; talea tantúm. Myrti genera omnia in Campania baccis ſeruntur, Romæ propagine Tarentina. Democritus & alio modo ſeri docet, grandiſſimis baccarum tuſis leuiter,ne grana frangantur,eáque intrita reſtem circunlini atque ita ſeri: parietem fore denſitatis,ex quo virgulæ differantur. Sic & ſpinas ſepis cauſa ſerunt,tomice moris ſpinarũ circunlita. Pilas autem laurus & myrti inopia à trimatu tempeſtiuum eſt transferre. Inter ea quæ ſemine ſeruntur, Mago in nucibus operoſus eſt. Amygdala in argilla molli meridiem ſpectante ſeri iubet. Gaudere & dura calidáque terra: in pingui aut humida mori, ac ſterileſcere. Serendas quàm maximè falcatas & è nouella,fimóque diluto maceratas per triduũ,aut pridie quàm ſerantur, aqua mulſa. Mucrone defigi, aciem lateris in Aquilonem ſpectare: ternas ſimul ſerendas triangula ratione, palmo inter ſe diſtantes: denis diebus adaquari, donec grandeſcant. Iuglandes nuces porrectæ ſeruntur commiſſuris iacentibus. Pineæ nucleis ſeptenis ferè in ollas perforatas additis: aut vt laurus, quæ baccis ſeritur. Citrea grano & propagine: ſorba ſemine, & à radice planta, & auulſione proueniunt. Sed illa in calidis, ſorba in frigidis & humidis. Natura & plantaria demonſtrauit, multarum radicibus pullulante ſobole denſa, & pariente matre,quas enecet. Eius quippe vmbra turba indigeſta premitur, vt in lauris, Punicis, platanis, ceraſis, prunis. Paucorum in hoc genere rami parcunt ſoboli, vt vlmorum palmarúmque. Nullis verò tales pulluli proueniunt, niſi quarum radices amore ſolis atque imbris in ſumma tellure ſpatiantur. Omnia ea non ſtatim moris eſt in ſua locari, ſed prius nutrici dari, atque in ſeminariis adoleſcere, iterúmque migrare. Qui tranſitus mirum in modum mitigat etiam ſylueſtres: ſiue arborum quoque, vt hominum natura, nouitatis ac peregrinationis auida eſt: ſiue diſcedentes virus relinquunt, manſueſcúntque tractatu, ceu feræ, dum radici auellitur planta. Et aliud genus ſimile natura monſtrauit: auulſique arboribus ſtolones vixere. Quo in genere & cum perna ſua auelluntur, partemque aliquam è matris quoq; corpore auferunt ſecum fimbriato corpore. Hoc modo plantantur Punicæ, coryli, mali, ſorbi, meſpili, fraxini, fici, in primiſq; vites. Cotoneum ita ſatum degenerat. Ex eodem inuentum eſt ſurculos abſciſſos ſerere. Hoc primo ſepis cauſa factũ, ſambucis, cotoneo, & rubis depactis: mox & culturæ, vt populis, alnis, ſalici, quæ vel inuerſo ſurculo ſeritur. Iam eæ ibi diſponuntur, vbi libeat eſſe eas. Quamobrem ſeminarij curã ante conuenit dici, quàm tranſeatur ad alia genera, Nanq; ad id pręcipuum eligi ſolum refert, quoniam nutricem indulgentiorem eſſe, quàm matrem, ſæpe conuenit. Sit ergo ſiccum ſuccoſumq;, bipalio ſubactum, aduenis hoſpitale, & quàm ſimillimum terræ, in quam transferendæ ſint. Ante omnia elapidatũ, munitumq; ad incurſum etiã gallinacei generis. Quàm minimè rimoſum, ne penetrans ſol exurat fibras. Interuallo ſeſquipedum ſeri, ne ſe inter ſe contingant. Præter alia vitia etiam verminoſa fiunt: ideo ſarriri conuenit ſæpius, herbaſq; euelli. Præterea ſemina ipſa fruticantia ſupputare, ac falcem pati conſueſcere. Cato & furcis crates imponi iubet, altitudine hominis, ad ſolem recipiendũ: atq; integi culmo ad frigora arcenda. Sic pyrorũ malorumq; ſemina nutriri, ſic pineas nuces, ſic cupreſſos, ſemine ſatas & ipſas. Minimis id granis conſtat, vt vix perſpici quædam poſſint: non omittendo naturæ miraculo, è tam paruo gigni arbores, tanto maiore tritici & hordei grano, ne quis fabam reputet. Quid ſimile originis ſuæ habent malorũ pyrorúmque ſemina: his principiis reſpuentem ſecures materiem naſci, indomita ponderibus immenſis præla, arbores velis, turribus muriſq; impellendis arietes? Hæc eſt naturæ vis, hæc potentia. Super omnia erit, è lacryma naſci aliquid, vt ſuo loco dicemus. Ergo è cupreſſo fœmina (mas enim, vt diximus, non gignit) pilulæ collectæ, quibus dócui menſibus ſiccantur ſole: ruptæq; emittunt ſemen, formicis mirè expetitũ: ampliato etiã miraculo, tantuli animalis cibo abſumi natalem tantarũ arborum. Seritur menſe Aprili, area æquata cylindris, aut volgiolis, denſum: terraq; cibris ſupercernitur pollicis craſſitudine. Contra immane pondus attollere ſe non valet, retorquetúrque ſub terra. Ob hoc parcitur veſtigiis. Leniter rigatur à ſolis occaſu in trinis diebus, vt æqualiter bibat, donec erumpant. Differuntur poſt annum dodrantali filo, cuſtodita temperie, vt viridi cælo ſerantur, ac ſine aura. Mirumq; dictu, periculum eo tantùm die eſt, ſi rorauerit quantuluncunq; imbrem, aut ſi afflauerit. De reliquo tutæ ſunt perpetua ſecuritate, aquaſq; poſteà odore. Et zizipha grano ſeruntur menſe Aprili. Tuberes melius inſerũtur in pruno ſylueſtri, & malo cotoneo, & in calabrice: ea eſt ſpina ſylueſtris. Quæcunque optimè & myxas recipit, vtiliter & ſorbos.

De transferendis ſeminarijs, & vlmis ſerendis, & ſcrobibus. CAP. XI.

PLantas ex ſeminario transferre in aliud, priuſquam ſuo loco ponantur, operosè præcipi arbitror, licet tranſlatione folia latiora fieri ſpondeant. Vlmorum, priùs quàm folio veſtiantur, ſamara colligenda eſt circa Martias Calend. cùm flaueſcere incipit. Déinde biduo in vmbra ſiccata ſerenda, denſa in refracto, terra ſupèr minutatim cribrata craſſitudine quæ in cupreſſis. Pluuiæ ſi non adiuuent, rigandum. Differendæ ex arearũ venis poſt annum in vlmaria, interuallo pedali in vnam-

quamque partem. Maritas vlmos autumno ſerere vtilius, quia carent ſemine. Nam eæ è plantis ſe-rúntur. In arbuſtum quinquennes ſub vrbe transferunt, aut (vt quibuſdam placet) quæ vicenûm pedum eſſe cœperunt. Sulco, qui nouenarius dicitur, altitudine pedum trium, pari latitudine, & eo amplius circa poſitas pedes terni vndiq; è ſolido adaggerantur. Arulas id vocant in Campania. Interualla ex loci natura ſumuntur. Aridiores ſerendas in campeſtribus conuenit. Populos & fraxinos, quia feſtinantius germinant, diſponi quoq; maturius conuenit, hoc eſt, ab Idibus Febr. plantis & ipſas naſcentes. In diſponendis arboribus arbuſtisq́; ac vineis, quincuncialis ordinũ ratio vulgata & neceſſaria, non perflatu modo vtilis, verùm & aſpectu grata, quocunq; modo intueare, in ordinem ſe porrigente verſu. Populis eadem ratio ſemine, qua vlmos, ſerendi: transferendi quoque è ſeminariis eadem & ſyluis. Ante omnia igitur in ſimilem transferri terram aut meliorem oportet. Nec è tepidis aut præcocibus in frigidos aut ſerotinos ſitus, vt neq; ex his in illos. Præfodere ſcrobes antè (ſi fieri poſſet) tantò prius, donec pingui ceſpite obducantur. Mago ante annum iubet, vt ſolem pluuiasque combibant: aut ſi id conditio largita non ſit, ignes in medio fieri ante menſes duos, nec niſi poſt imbres in his ſeri. Altitudinem eorum in argilloſo aut duro ſolo trium cubitorum eſſe in quamque partem. In prunis palmo ampliùs, & vbique caminata foſſura ore compreſſiore ſint. Nigra verò terra duo cubita, & palmum quadratis angulis. Eadem menſura Græci authores conſentiunt, non altiores quino ſemipede eſſe debere, nec latiores duobus pedibus. Nuſquã verò ſeſquipede minus altos, quoniam in humido ſolo ad vicina aquæ perueniat. Cato, ſi locus aquoſus ſit, inquit, latos pedes ternos in faucibus, imosq́; palmum & pedem, altitudine iiij. pedum. eos lapide conſterni: aut ſi non ſit, perticis ſalignis viridibus. Si neque eæ ſint, ſarmentis, ita vt in altitudinem ſemipedem trahantur. Nobis adiiciendum videtur ex prædicta arborum natura, vt altius demittantur ea quæ ſumma tellure gaudent, tanquàm fraxinus, olea. Hæc & ſimilia quaternos pedes oportet demitti. Cæteris ſat eſt, ſi altitudinis pedes ternos effecerint. Excide, inquit, radicem iſtam Papyrius Curſor imperator, ad terrorem Præneſtinorum Prætoris. Deſtringi ſecurius ſe teſte, innoxium abradi partes, quæ ſe nudauerint terra. Aliqui lapides rotundos ſubiici malunt, qui & contineant humorem, & tranſmittant: non item planos facere, & à terreno arcere radicem, exiſtimantes. Glarea ſubſtrata inter vtranque ſententiam fuerit. Arborem nec minorem bima, nec maiorem trima transferri quidam præcipiunt: alij, cùm annum impleat: Cato craſſiorem quinque digitis. Non omiſiſſet idem, ſi attineret, meridianam cæli partem ſignare in cortice, vt tranſlata in iiſdem & aſſuetis ſtatueretur horis: ne Aquiloniæ Meridianis oppoſitæ ſolibus finderentur, & algerent Meridianæ Aquilonibus. Quod è diuerſo affectant etiam quidam in vite ficoque, permutantes in contrarium. Denſiores enim folio ita fieri, magisq́ue protegere fructum, & minùs amittere: ficumq́; ſic etiam ſcanſilem fieri. Pleriq; id demum cauent, vt plaga deputati cacuminis meridiem ſpectet, ignari fiſſuris nimij vaporis opponi. Id quidem in horam diei quintam vel octauam ſpectare maluerim. Aequè latet non negligendum, ne radices mora inareſcãt, néve à ſeptentrionibus, aut ab ea parte cæli vſque ad exortum brumalem vento flante effodiantur arbores, aut certè nõ aduerſæ iis ventis radices præbeantur: propter quod emoriũtur, ignaris cauſæ agricolis. Cato omnes ventos, & imbrem quoque in tota tranſlatione damnat. Et hoc proderit, quamplurimum terræ, in qua vixerint, radicibus cohærere, ac totas ceſpite circumligari: cùm ob id Cato in corbibus transferri iubeat. Proculdubio vtiliſſimè quidam ſummam terram contentus eſt ſubdi. Quidam Punicis malis ſubſtrato lapide, non rumpi pomum in arboribus tradunt. Radices inflexas poni melius. Arborem ipſam ita locari, vt media ſit totius ſcrobis, neceſſarium. Ficus ſi ſcilla (bulborum hoc genus eſt) ſeratur, ocyſſimè ferre traditur pomum, neque vermiculationi obnoxium: quo vitio non carent reliqua poma, ſimiliter ſata. Radicum eius magnam adhibendam curã, vt exemptas appareat, non euulſas, quis debitet? Qua ratione & reliqua confeſſa omittimus, ſicuti terram circa radices fiſtucato ſpiſſandam, quod Cato primum in ea re cenſet: plagam quoque à trunco oblini fimo, & foliis præligari præcipiens.

De interuallis plantandarum arborum, & vmbris, & ſtillicidijs, & vbi plantari debeant. CAP. XII.

HVius loci pars eſt ad interualla pertinens. Quidam punicas, & myrtos, & lauros denſiores ſeri iuſſerunt, in pedibus tamen nouenis. Malos amplius paulo, vel magis etiam pyros, magisq́ue amygdalas, & ficus: quod optimè diiudicabit ramorum amplitudinis ratio, locorumq́ue, & vmbræ cuiuſque arboris: quoniam has quoq; obſeruari oportet. Breues ſunt, quamuis magnarũ arborum, quæ in orbem ramos circinent, vt in malis, pyrisq́ue. Eædem enormes ceraſis, lauris. Iam quædam vmbrarum proprietas. Iuglandium grauis & noxia, etiam capiti humano, omnibusq́ue iuxtà ſatis. Necat germina & pinus: ſed ventis vtraque reſiſtit, quoniam & protecta vinearum ratione egent. Stillicida pinus, quercus, ilicis ponderoſiſſima. Nullum cupreſſi, vmbra minima, & in ſe conuoluta. Ficorum leuis, quamuis ſparſa: ideoq́ue inter vineas ſeri non vetantur. Vlmorum leuis etiam nutriens, quacunque opacat. Attico hæc quoque videtur è grauiſſimis: nec dubito, ſi emittantur in ramos. Conſtrictæ quidem vllius noxiam eſſe non arbitror. Iucunda & platani, quanquam craſſa. Licet gramini credere non ſoli, haud alia lætius operiente toros. Populo nulla, ludentibus foliis.

liis. Pinguis alno, sed pascens sata. Vitis sibi sufficit, mobili folio, iactatuque crebro solem vmbra temperans: eodē graui protegens in imbre. Omnium ferè leuis vmbra, quorum pediculi longi. Nō fastidienda hæc quoq; scientia, atque non in vltimis ponenda, quando quibusque satis vmbra aut nutrix, aut nouerca est. Iuglandium quidem, pinorumque, & picearum, & abietis, quæcunque attigere, non dubiè venenum est. Stillicidij breuis definitio est. Omnium quæ proiectu frondis ita defenduntur, vt per ipsas non defluant imbres, stilla sæua est. Ergo plurimum intererit hac in quæstione, terra in qua seremus, in quantum arbores quasque alat. Iam per se colles minora quærunt interualla. Ventosis locis crebriores seri conducit. Olea tamen maximo interuallo, de qua Catonis Italica sententia est: in xxv. pedibus minimum, plurimum xxx. seri. Sed hoc variatur locorum natura. Non alia maior in Bætica arbor. In Africa verò (fides penes authores erit) miliarias vocari multas narrant à pondere olei, quod ferant annuo prouentu. Ideo lxxv. pedes Mago interuallo dedit vndique: etiam in macro solo ac duro, atque ventoso, cùm minimum xlv. Bætica quidem vberrimas messes inter oleas metit. Illam inscitiam pudendam esse conuenit, adultas interlucare iusto plus, & in senectam præcipitare, aut (plerunque ipsis qui posuere, coarguentibus imperitiam suam) totas excidere. Nihil est fœdius agricolis, quàm gestæ rei pœnitentia, multo vt præstet laxitate delinquere.

Quæ arbores tardè crescant, & quæ celeriter: & de Sabina. CAP. XIII.

QVædam autem natura tardè crescunt, & in primis semine tantùm nascentia, & longo æuo durantia. At quæ citò occidunt, velocia sunt, vt ficus, Punica, prunus, malus, pyrus, myrtus, salix: & tamen antecedunt diuitiis. In trimatu enim ferre incipiunt ostendentes & antè. Ex his lentissima pyrus. Ocyssima omnium cypirus, & pseudocypirus frutex. Protinus enim floret, semenque profert. Omnia verò celerius adolescunt stolonibus ablatis, vnámque in stirpem redactis alimentis. Eadem natura & propagines docuit. Rubi nanque curuati gracilitate & simul proceritate nimia, defigunt rursus in terram capita, iterumq; nascuntur ex sese, repleturi omnia, ni resistat cultura, prorsus vt possint videri homines terræ causa geniti. Ita pessima atque execrāda res, propaginem tamen docuit, ac viuiradicem. Eadem autem natura est ederis. Cato propagari præter vitem tradit ficum, oleam, Punicam, malorum genera omnia, laurum, prunos, myrtos, nuces auellanas, & prænestinas, platanum. Propaginum duo genera: ramo ab arbore depresso in scrobem quatuor pedum quoquò, & post biennium amputato flexu, plantáque translata post trimatum: quas si longius ferre libeat, in qualis statim, aut vasis fictilibus defodere propagines aptissimum, vt in iis transferantur. Alterum genus luxuriosius, radices in ipsa arbore solicitando, traiectis per vasa fictilia vel qualos ramis, terráque circumpactis: atque hoc blandimento impetratis radicibus, inter poma ipsa & cacumina (in summa enim cacumina hoc modo petuntur) audaci ingenio arborem aliam longè à tellure faciendi, eodem, quo suprà, biennij spatio abscissa propagine, & cum qualis illis sata. Sabina herba propagine seritur & auulsione. Tradunt fæce vini, aut è parietibus latere tuso mirè ali. Iisdem modis rosmarinum serunt & ramo, quoniam neutri semen. Rhododendro propagine & semine.

De satione arborum, & insitione, & quomodo inuenta sit tenera inserendi emplastratio.
CAP. XIIII.

SEmine quoque inserere natura docuit, raptim auium fame deuorato, solidoque, & alui tepore madido, cum fœcundo fimi medicamine abiecto in mollibus arborum lecticis, & ventis sæpe translato in aliquas corticum rimas: vnde vidimus cerasum in salice, platanum in lauro, laurum in ceraso & baccas simul discolores. Tradunt & monedulam condentem semina in thesauros cauerna rum, eiusdem rei præbere causas. Hinc nata inoculatio sutoriæ simili fistula aperiendi in arbore oculum cortice exciso, semenq; includendi eadem fistula sublatum ex alia. In ficis autem & malis hæc fuit inoculatio antiqua. Virgiliana quæ sinum in nodo gemmæ expulsi corticis, gemmámq; ex alia arbore includit. Et hactenus natura ipsa docuit. Insitionem autem casus, magister alius, & penè numerosior, ad hunc modum: Agricola sedulus casam sepis munimento cingens, quò minùs putrescerent sudes, limen subdidit ex edera. At illæ viuaci morsu apprehensæ, suam ex alieno fecere vitam, apparuitque truncum esse pro terra. Aufertur ergo serra æqualiter superficies: læuigatur falce truncus. Ratio posteà duplex: Et prima inter corticem lignumque inserendi. Timebant prisci truncum findere: mox inforare ausi medio. Ipsique medullæ calamum imprimebant, vnum inserentes: neq; enim plures capiebat medulla. Subtilior posteà ratio vel senos adiicit, mortalitati eorum & numero succurrere persuasa, per media trunco leniter fisso, cuneóque tenui fissuram custodiente, donec cuspidatim decisus descendat in rimam calamus. Multa in hoc seruanda. Primum omnium, quæ patiatur coitum talem arbor, & cuius arboris calamus. Variè quoque & non iisdem in partibus subest omnibus succus. Vitibus ficisque media sicciora, & è summa parte conceptu, ideo illinc surculi petuntur. Oleis circa medias succus: inde & surculi: cacumina sitiunt. Facillimè coalescunt, quibus eadem corticis natura, quæque pariter florentia eiusdem horę germinationem succorumque societatem habent. Lenta enim res est, quoties humidis repugnant sicca, mollibus corticū duri. Reliqua obseruatio, ne fissura in nodo fiat: repudiat quippe aduenam inhospitalis duritia: vt in parte nitidissima, ne longior multo tribus digitis, ne obliqua, ne translucens. Virgilius ex ca-

g 3 cumine

cumine inseri vetat. Certumque est, ab humeris arborum orientem æstiuum spectantibus surculos petendos, & è feracibus, & è germine nouello, nisi vetustæ arbori inserantur. ij enim robustiores esse debent. Præterea vt prægnantes, hoc est, gemmatione turgentes, & qui parere illo sperauerint anno. Bimi vtrique, nec tenuiores digito medio. Inseruntur autem & inuersi, cùm id agitur, vt minor altitudo in latitudinem se fundat. Ante omnia gemmantes nitere conueniet, nihil nusquam hulcerosum esse aut retorridum. Spei fauet medulla calami commissuræ, si in matre ligni corticisq; iungatur. Id enim satius, quàm foris cortici æquari. Calami exacutio medullam ne nudet. Tenui tamen fistula detegat, vt fastigatio læui descendat cuneo, tribus non ampliore digitis. Quòd facillimè contingit, tinctum aqua radentibus. Ne exacuatur in vento, nec cortex à ligno decedat alterutri. Calamus ad corticem vsque suum deprimatur. Ne luxetur, dum deprimitur: néue cortex replicetur in rugas. Ideo lacrymantes calamos inseri non oportet, non hercule magis, quàm aridos: quia illo modo labat humore nimio cortex, hoc vitali defectu non humescit neque concorporatur. Id etiam religionis seruant, vt luna crescente, vt calamus vtraque deprimatur manu. Et alioquin in hoc opere duæ simul manus minus nituntur, necessario temperamento. Validius enim demissi tardius ferunt, fortius durant: contraria ex diuerso. Ne hiscat nimium rima, laxeque capiat, aut ne parum: & exprimat, aut compressum necet. Hoc maximè præcauendum, vt præualidè accipientis trunco in media fissura relinquatur. Quidam vestigio fissuræ falce in truncis facto salice præligant marginem ipsum. Posteà cuneos figunt, continente vinculo libertatem dehiscendi. Quædam in plantario insita eodem die transferuntur. Si crassior truncus inseratur, inter corticem & lignum inseri melius, cuneo optimè osseo, ne cortice rumpatur laxato. Cerasi libro dempto finduntur. Hæ solæ & post brumam inseruntur. Dempto libro habent veluti lanuginem, quę si comprehendit insitum, putrefacit. Incolumi cuneo adactum vtilissimè adstringitur. Inserere aptissimū quàm proximum terræ, si patiatur nodorum truncique ratio. Eminere calami sex digitorum longitudine non ampliùs debent. Cato argillæ, vel cretæ harenam, fimumque bubulum admisceri, atq; ita vsque ad lentorem subigi iubet, idque interponi & circunlini. Ex ijs quæ commentatus est, facilè apparet illa ætate inter lignum & corticem, nec alio modo inserere solitos, aut vltra latitudinem duûm digitorum calamos demittere. Inseri autem præcipit pyra ac mala per ver, & post solstitiū diebus l. post vindemiam. Oleas autem & ficos per ver tantùm, luna sitiente, hoc est, sicca. Præterea post meridiem, ac sine vento Austro. Mirum, quòd non contentus insitum muniisse, vt dictum est, & cespite ab imbre frigoribusque protexisse, ac mollibus bifidorum viminum fascibus, lingua bubula (herbęid genus est) insuper obtegi iubet, eamque illigari opertam stramentis. Nunc abundè arbitrantur paleato luto libros farcire, duos digitos insito extante. Verno inserentes tempus vrget, incitantibus se gemmis, præterquàm in olea, cuius diutissimè oculi parturiunt, minimumque succi habent sub cortice, qui nimius insitis nocet. Punicam verò & ficum, quanquàm aliàs sicca sint, recrastinare minimè vtile. Pyrum vel florentē inserere licet, & in Maium quoq; mensem protendere insitionem. Quòd si longius afferantur pomorum calami, rapo infixos optimè custodire succum arbitrantur: seruari inter duos imbrices iuxta riuos vel piscinas, vtrinque terra obstructos.

De vite inserenda. CAP. XV.

VItium verò in scrobibus siccis stramento opertos, ac deinde terra obrutos, vt cacumine existant, Cato vitem tribus modis inserit. Præsectam findi iubet per medullam, in eam surculos exacutos (vt dictum est) addi, medullas iungi. Altero, si inter sese vites contingant, vtriusque in obliquum latere contrario adraso, iunctis medullis colligari. Tertium genus est, terebrare vitem in obliquum ad medullam, calamosque addere longos pedes binos: atque ita ligatum insitum, intritáque illitum operire terra, calamis subrectis. Nostra ætas correxit, vt Gallica vteretur terebra, quæ excauat, nec vrit: quoniam adustio omnis hebetat: atque vt gemmascere incipiens legatur calamus. Nec plus quàm binis ab insito emineret oculis, vlmeo vimine alligatus, bináque circunciderentur acie à duabus partibus, vt inde potius distilaret mucor, qui maximè vites infestat. Deinde cùm eualuissent flagella pedes binos, vinculum insiti incideretur, vbertati crassitudine permissa. Vitibus inserendis tempus dedere ab æquinoctio autumno ad germinationis initia. Satiuæ plantæ syluestriū radicibus inseruntur natura siccioribus. Si satiuæ syluestribus inserantur, degenerant in feritatem. Reliqua cælo constant. Aptissima insitis siccitas. Huius enim remedium appositis fictilibus vasis modicus humor per cinerem distillat. Inoculatio rores amat leueis.

De emplastratione. CAP. XVI.

EMplastri ratio & ipsa ex inoculatione nata videri potest. Crasso autem maximè cortici conuenit, sicut est ficis. Ergo amputatis omnibus ramis, ne succum auocent, nitidissima in parte, quaque pręcipua cernatur hilaritas, exempta scutula (ita ne descendat vltra ferrum) cortici imprimitur ex alia cortex par cum sui germinis mamma, sic compage densata vt cicatrici locus non sit, & statim fiat vnitas, non humorem, non afflatum recipiens: nihilominus tamen & luto munire, & vinculo melius. Hoc genus non pridem repertum volunt, qui nouis moribus fauent. Sed id etiam apud veteres Græcos inuenitur, & apud Catonem, qui oleam ficúmque sic inseri iussit, mensura etiam præfinita

finita secundùm reliquam diligentiam suam:cortices scalpro excidi quatuor digitorum longitudine, & trium latitudine, atque ita coagmentari, & illa sua intrita oblini. eadem ratione & in malo. Quidam huic generi miscuere fissuram in vitibus, exempta cortice tessella, surculo à latere plano adigendo. Tot modis insitam arborem vidimus iuxta Tiburtes Tulias, omni genere pomorum onustam, alio ramo nucibus, alio baccis, aliunde vite, ficis, pyris, Punicis, malorumque generibus. Sed huic breuis fuit vita. Nec tamen omnem experimentis assequi naturam possumus. Quædam enim nasci, nisi sponte, nullo modo queunt: eáque immitibus tantùm & desertis locis proueniunt. Capacissima insitorum omnium dicitur platanus, posteà robur: verùm vtraque sapores corrumpunt. Quædam omni genere inseruntur, vt ficus & punicæ. Vitis non recipit emplastra, nec quibus tenuis ac caducus rimosusque cortex. Neque inoculationem siccæ, aut humoris exigui. Fertilissima omnium inoculatio, posteà emplastratio. Sed vtraque infirmissima. Et quæ cortice nituntur tantum, vel leui aura ocyssimè deplantantur. Inserere firmissimum, & fœcundius, quàm serere.

Exemplum huius rei. CAP. XVII.

NOn est omittenda raritas vnius exempli. Corellius eques Ro. Ateste genitus, inseruit castaneam suometipsam surculo in Neapolitano agro. Sic facta est castanea, quæ ab eo nomen accepit inter laudatas. Posteà hæres eiusdem libertus Corellianam iterum inseruit. Hæc est inter eas differentia, illa copiosior, hæc Corelliana melior. Reliqua genera casus ingenio suo excogitauit, ac defractos serere ramos docuit, cùm pali defixi radices cepissent. Multa sic seruntur, in primísque ficus, omnibus aliis modis nascens, præterquàm talea: optimè quidem, si vastiore ramo pali modo exacuto adigatur altè, exiguo super terram relicto capite, eoque ipso harena cooperto. Ramo seruntur & Punica, palis laxato priùs meatu: Item myrtus. Omnium horum longitudine trium pedum, crassitudine minus brachiali, cortice diligenter seruato, trunco exacuto. Myrtus & taleis seritur: morus talea tantùm, quoniam ramo eam seri religio fulgurum prohibet. Quapropter de talearum satu nunc dicendum est. Seruandum in eo ante omnia, vt taleæ ex feracibus fiant arboribus: ne curuæ, néue scabræ, aut bifurcæ: néue tenuiores: quàm vt manum impleant: ne minores pedalibus: vt illibato cortice: atque vt sectura inferior ponatur semper, & quod erit ab radice: accumuleturque germinatio terra, donec robur planta capiat.

De cultura olearum, & quibus temporibus insitio fiat. CAP. XVIII.

QVæ custodienda in olearum cultura Cato iudicauerit, ipsius verbis optimè præcipiemus: Taleas oleaginas, quas in scrobe saturus eis, tripedaneas facito. Diligenterque tractato, ne liber laboret, cùm dolabis aut secabis. Quas in seminario saturus eris, pedales facito: eas sic inserito: Locus bipalio subactus sit, beneque glutus. Cùm taleam demittis, pede taleam opprimito. Si parum descendat, malleo aut mateola adigito: cauetoque, ne librum scindas. Cùm adigis, palo priùs locum feceris, quò taleam demittas: ita meliùs viuet talea. Et vbi † trinæ sunt, tum denique curæ sint, vbi liber se vertet. Si in scrobibus aut in sulcis feras, ternas taleas ponito. Eas diuaricato supra terram, ne plus quatuor digitos transuersos emineant, vel oculos serito. Diligenter eximere oleam oportet, & radices quamplurimas cum terra ferre. Vbi radices bene operueris, calcare bene ne quid noceat. Si quis quærat quod tempus oleæ serendæ sit, agro sicco per sementem, agro læto per ver. Oliuetum diebus xv. ante æquinoctium vernum incipito putare. Ex eo die dies xl. rectè putabis. Id hoc modo putato. Quà locus rectè ferax erit quæ arida erunt, & si quid ventus interfregerit, ea omnia eximito. Quà locus ferax non erit, id plus concidito, aratoq; bene, enodatoq;, stirpesq; leues facito. Circum oleas autumno ablaqueato, & stercus addito. Qui oliuetum sæpissime & altissimè miscebit, is tenuissimas radices exarabit. Radices si sursum abibunt, crassiores fient, & eò in radices vires oleæ abibunt. Quæ genera olearum, vel in quo genere terræ viuere & seri debeant, quoque spectare olieta, diximus in ratione olei. Mago in colle & siccis, & argilla, inter autumnum & brumam seri iussit. In crasso aut humido aut subriguo à messe ad brumam. Quod præcepisse cum Africæ intelligitur. Italia quidem nunc vere maximè serit. Sed si & autumno libeat, post æquinoctium xl. diebus ad Vergiliarum occasum, xiiij. soli dies sunt, quibus seri noceat. Africæ peculiare quidem in oleastro est inserere. Quadam æternitate consenescunt proxima adoptione virga emissa, atque ita alia arbore ex eadem iuuenescente: iterumque & quoties opus sit, vt æuis eadem olieta constent. Inseritur autem oleaster calamo & inoculatione. Olea, vbi quercus effossa sit, malè ponitur: quoniam vermes qui raucæ vocantur, in radice quercus nascuntur & transeunt. Non inhumare taleas, aut siccare priùs quàm serantur, vtilius compertum. Vetus oliuetum ab æquinoctio verno intra Vergiliarum exortũ interradi alternis annis, melius inuentum. Idem muscum circundare radici. Circunfodi autem omnibus annis à solstitio duũm cubitorum scrobe pedali altitudine: stercorari tertio anno. Mago idem amygdalas ab occasu Arcturi ad brumam seri iubet. Pyra non eodem tempore omnia, quoniam non æquè floreant. Eadẽ oblonga, aut rotunda, ab occasu Vergiliarũ ad brumam. Reliqua genera media hyeme, ab occasu Sagittæ, subsolanũ, aut Septentrionem spectantia. Laurum ab occasu Aquilæ ad occasum Sagittæ. Connexa enim de tempore serendi æquè ratio est. Vere & autumno id magna ex parte fieri decreuere. Est & alia hora circa Ca-

† Reponendũ, trimæ, ex Catone de Re rustic. cap. 43.

ca Canis ortus, paucioribus nota, quoniam non omnibus locis pariter vtilis intelligitur: sed haud omittenda nobis, non tractus alicuius rationem, verùm naturæ totius indagantibus. In Cyrenaica regione sub Etesiarum flatu conserunt: necnon & in Græcia, oleam maximè in Laconia Cos insula & vites tunc serit. Cæteri apud Græcos inoculare & inserere non dubitant, sed arborem non serunt. Plurimumq; in eo locorum natura pollet. Nanq; in Aegypto omni serunt mense, & vbicunque imbres æstiui non sunt, vt in India & Aethiopia. Necessariò post hæc autumno seruntur arbores. Ergo tria tempora eadem germinationis, ver, & Canis, Arcturique ortus. Neque enim animalium tantùm est ad coitus auiditas, sed multo maior est terræ ac satorum omnium libido: qua tempestiuè vti, plurimum interest conceptus. Peculiare vtique in insitis, cùm sit mutua cupiditas vtrinque coëundi. Qui ver probant, ab æquinoctio statim admittunt, prædicantes germina parturire, ideo faciles corticum esse complexus. Qui præferunt autumnum, ab Arcturi ortu, quoniam statim radicem quandam capiant, & ad ver parata veniant, atque non protinus germinatio auferat vires. Quædam tamen statutum tempus anni habent vbique, vt cerasi & amygdalę circa brumam, ferendi vel inserendi. De pluribus locorum situs optimè iudicabit. Frigida enim & aquosa verno conseri oportet, sicca & calida autumno. Communis quidem Italiæ ratio tempora ad hunc modum distribuit: Moro ab Idib. Februariis in æquinoctium, pyro autumnum, ita vt brumam xv. nec minus diebus antecedant. Malis æstiuis & cotoneis, item sorbis, prunis, post mediam hyemem in Idus Februarias. Siliquæ Græcæ & Persicis ante brumam per autumnum. Nucibus, iuglandi, & pineæ, & auellanæ, Græcæ, atque castaneæ, à Calendis Martiis ad Idus easdē. Salici, genistæ, circa Martias Calendas. Hanc in siccis semine, illam in humidis virga seri diximus.

Quæ arbores societate gaudeant, de disciplina ablaqueandi & accumulandi. CAP. XIX.

Est etiam noua inserendi ratio, ne quid sciens quidem præteream, quod vsquam inuenerim, Columellæ excogitata, vt affirmat ipse, qua vel diuersæ insociabilesque naturæ arborum copulentur, vt fici atque oleæ. Iuxta hanc seri ficum iubet, non ampliore interuallo, quàm vt contingi largè possit ramo oleæ quàm maximè sequaci atque obedituro: eumque omni interim tempore edomari meditatione curuandi. Posteà fico adepta vires (quod euenire trimæ aut vtiq; quinquenni solet) detruncata superficie, ipsum deputatum, & vt dictum est, adraso cacumine: defigi in crure fici, custoditum vinculis, ne curuatura fugiat. Ita quodam propagin ūinsitorumque temperamento, triennio communi inter duas matres coalescere. Quarto anno abscissum totum adoptantis esse, nondū vulgata ratione, mihi certè satis comperta. Cæterò eadem illa de calidis frigidisque, & humidis & siccis suprà dicta ratio, & scrobes fodere monstrauit. In aquosis enim neque altos, neque amplos facere expediet: aliter in æstuoso solo & sicco, vt quàm maximè accipiant aquam contineantque. Hęc & veteres arbores colendi ratio est. Feruentibus enim locis accumulant æstate radices operiuntq; ne solis ardor exurat. Aliubi ablaqueant, perflatusque admittunt. Iidem hyeme cumulis à gelu vindicant. Contra illi hyeme aperiunt, humorémque sitientibus quærunt. Vbicunque circunfodiendi arbores ratio in circuitu pedes in orbem ternos, neque id in pratis, quando amore solis humorique in summa tellure oberrant. Et de arboribus hæc quidem fructus gratia serendis inserendisq; in vniuersum sint dicta.

De salicto, & harundineto, & cæteris cæduis ad perticas, palos. CAP. XX.

Hinc restat earum ratio, quæ propter alas feruntur, ac vineas maximè, cæduo ligno. Principatū in ijs obtinent salices, quarum satio fit loco madido: tamen refosso duos pedes & semipedem talea sesquipedali, vel pertica, quæ vtilior, quò plenior. Interuallo esse debent pedes seni. Trimæ pedibus binis à terra putatione coercentur, vt se in latitudinem fundant, ac sine scalis tondeantur. Salix enim fœcundior est, quò terræ propior. Has quoque omnibus annis confodi iubent mense Aprili. Hæc viminalium cultura. Perticalis & virga & talea seritur fossura eadem. Perticas ex ea cædi iustum est, quarto ferè anno. Et eæ autem senescentium propagine sarciunt locum, pertica immersa, ac post annum recisa. Salicis viminalis iugera singula sufficiunt xxv. vineæ iugeribus. Eiusdem rei causa populus alba seritur bipedaneo pastinatu, talea sesquipedali, biduo siccata, palmipede interuallo, terra superiniecta duorum cubitorum crassitudine. Harundo etiamnum dilutiore, quàm hæ, solo gaudet. Seritur bulbo radicis, quem alij oculum appellant, dodrantali scrobe, interuallo duûm pedum & semipedis: reficiturque ex sese vetere harundineto extirpato: quod vtilius repertū quàm castrare, sicut anteà. Nanque in se radices serpunt, mutuóque discursu necantur. Tempus in serendi, priusquàm oculi harundinum intumescant, ante Calen. Martias. Crescit ad brumam vsq; definitque cùm durescere incipit. Hoc signum, quod tempestiuam habet cæsuram: & hanc autem quoties & vineam fodiendam putant. Seritur & transuersa, non altè terra condita: erumpuntque singulis oculis totidem plantæ. Seritur & deplantata pedali sulco binis obruptis gemmis, vt tertius nodus terram attingat prono cacumine, ne rores concipiat. Cæditur decrescente luna. Vineis anno siccata vtilior, quàm viridis. Castanea pedamentis omnibus præfertur facilitate tractatus, per durandi peruicacia, regerminatione cædua vel salice lætior. Quærit solum facile, necnon harenosum.

harenosum,maximeque sabulum humidum aut carbunculum, vel tophi etiã farinam, quamlibet opaco septentrionalique & præfrigido situ,vel etiam decliui. Recusat eadem Gallicam, rubricam, cretam,omnemque terræ fœcunditatem.Seri nuce diximus,sed nisi ex maximis non prouenit, nec nisi quinis aceruatim satis.Perfringi solum debet suprà ex Nouembri mense in Februarium:quo solutæ,sponte cadunt ex arbore,atq; subnascuntur.Interualla sint pedalia vndique sulco dodrantali. Ex hoc seminario transferuntur in aliud,bipedali interuallo,plus biennio.Sunt & propagines,nulli quidem faciliores.Nudata enim radice,tota in sulco prosternitur. Tunc ex cacumine super terrã relicto renascitur,& alia ab radice.Sed translata nescit hospitari,pauetque nouitatem. Biennio ferè posteà prosilit.Ideo nucibus potiùs,quàm viuiradicibus,plantaria cædua implentur. Cultura non alia,quàm suprà dictis fodiendis supputandisque per biennium sequens:de cætero ipsa se colit,vmbra stolones superuacuos enecante.Cæditur intra septimum annum. Sufficiunt pedamenta iugeri vnius vicenis vinearum iugeribus,quando etiam ea bifida stirpe fiunt, durantque vltra alteram syluæ suæ cæsuram.Esculus similiter prouenit,cæsura triennio serior,nimis morosa nasci.In quacunq; terra seritur,nascitur è balano,sed non nisi esculi,scrobe dodrantali, interuallis duorum pedum seritur leuiter quater anno.Hoc pedamentum minimè putrescit,læsumque maximè fruticat. Præter hæc sunt cædua,quæ diximus, fraxinus, laurus, Persica, corylus, malus: sed tardiùs nascuntur,terramque defixa vix tolerant,non modò humorem.Sambucus contrà firmissima ad palum, taleis seritur,vt populus. Nam de cupresso satis diximus.

De culturis,& disciplina colendarum vinearum. CAP. XXI.

ET prædictis velut armamentis vinearum,restat ipsarum natura præcipua tradenda cura. Vitiũ surculi,& quarundam arborum,quibus fungosior intus natura est, genicularis scaporum nodis intersepiunt medullam.Ferulæ ipsæ breues,& ad summa breuiores, articulis vtique duobus internodia includunt.Medulla,siue illa vitalis anima est,ante se tendit,longitudinẽ impellens, quandiu nodis peruia patet fistula.Cùm verò concreti ademere transitum, repercussa erumpit, ab ima sui parte,iuxta priorem nodum,alternis laterum semper inguinibus,vt dictum est in harundine ac ferula,quorum dextrum ab imo intelligitur articulo,læuum in proximo,atq; ita per vices. Hoc vocatur in vite gemma,cùm ibi cespitem fecit.Antè verò quàm faciat, in concauo oculus: & in cacumine ipso,germen.Sic palmites,nepotes,vuæ,folia,pampini gignuntur. Mirumq;, firmiora esse in dextra parte genita.Hos ergo in surculis nodos,cùm serũtur,medios secare oportet, ita ne profluat medulla.Et in fico quidem dodrantales paxillo solo patefacto seruntur, sic vt descendant quæ proxima arbori fuerint,duo oculi extra terram emineant.Oculi autem in arborum surculis propriè vocantur vnde germinant.Hac de causa & in plantariis aliquando eodem anno ferunt, quos fuere laturi fructus in arbore:cùm tempestiuè sati prægnantes,inchoatos conceptus aliubi pariunt. Ita satas ficos,tertio anno transferre facile! Hoc pro senescendi celeritate attributum huic arbori, vt citissimè proueniat. Vitium numerosior satus. Primum omnium nihil seritur ex his, nisi inutile, & deputatum in sarmento. Opputatur autem, quicquid proximo tulit fructum. Solebat capitulatus vtrinque è duro surculus seri:eoque argumento malleolus vocatur etiam nunc. Posteà auelli cum sua calce cœptus est,vt in fico:neque est aliud viuacius.Tertium genus adiectum etiamnum expeditius sine calce,propter quod sagittæ vocantur,cùm intorti panguntur:iidem cùm recisi nec intorti,trigemmes.Plures autem ex eodem surculo hoc modo fiunt.Serere è pampinariis sterile est: nec nisi fœcundo oportet.Quæ raros habet nodos,infœcunda iudicatur. At densitas gemmarum,fertilitatis indicium est.Quidam seri vetant,nisi eos,qui floruerint,surculos. Sagittas serere minus vtile,quoniam in transferendo facilè rumpitur,quod intortum fuit. Seruntur pedali, non breuiores,longitudine,quinque,sexve nodorum. Pauciores tribus gemmis in hac mensura esse non poterunt. Inseri eodem die,quo deputentur,vtilissimum. Si multo posteà necesse sit serere custoditos,vti præcepimus,caueri vtique,ne extra terram positi sole inarescant, ventóve aut frigore hebetentur.Qui diutius in sicco fuerint,priùs quàm serantur,in aqua pluribus diebus reuirescãt.Solum apricum & quàm amplissimum in seminario,siue in vinea,bidente pastinari debet ternos pedes,bipalio alto marra reiici quaternũm pedum ferramento,ita vt in pedes binos fossa procedat. Fossum purgari,& extendi,ne crudum relinquatur:verùm exigi mensura. Malè pastinatum deprehendunt scamna inæqualia.Metienda est & ea pars,quæ interiacet,puluini.Surculi seruntur & in scrobe & in sulco longiore,super quos tenerrima ingeritur terra. Sed in gracili solo frustra, nisi substrato pinguiore.Nec minus,quàm duos,integi oportet,& proximam attingi terram,eodem paxillo deprimi & spissari.Interesse in plantario sesquipedes inter bina semina in latitudinem, in longitudinem semisses.Ita satos malleolos xxiiij. mense recidere ad imum articulum,nisi ipsi parcatur. Oculorum inde materia emicat,cum qua xxxvj.mense viuiradix transfertur. Est & luxuriosa ratio vites serendi,vt quatuor malleoli vehementi vinculo colligentur in parte luxuriosa:atque ita vel per ossa bubuli cruris,vel per cocta fictilia traiecti,obruãtur binis eminentibus gemmis. Humescunt hoc modo,recisiq; palmitem emittunt.Posteà fistula fracta radix liberè capit vires,vuamq; fert, & omnium corporum suorum acinos.In alio genere inuentu nouitio finditur malleolus, medullaque erasa, in

ſe colligantur ipſi caules, ita vt gemmis parcatur omni modo. Tum malleolus in terra fimo miſta ſeritur, & cùm ſpargere cœpit caules, deciditur, foditurq́; ſæpius. Talis vuæ acinos nihil intus ligni habituros Columella promittit, cùm viuere ſemina ipſa perquàm mirum ſit, & medulla adempta naſci. Surculis etiam quibuſnam ſit articulatio arboris, non omittendum videtur. Nanque buxi tenuiſſimis quinis ſenísve colligatis depacti proueniunt. Quondam in obſeruatione erat, vt defringerentur ex imputata buxo, aliter viuere non crediti. detraxere hoc experimenta. Seminarij curam ſequitur vinearum ratio. Quinque generum hæ: Sparſis per terram palmitibus, aut per ſe vite ſubrecta, vel cum adminiculo ſine iugo, aut pedatæ ſimplici iugo, aut compluuiatæ quadruplici. Quæ pedatæ ratio erit, eadem intelligitur eius quoque, in qua ſine adminiculo vitis per ſe ſtabit. Id enim non fit, niſi pedamenti inopia. Simplici iugo conſtat porrecto ordine, quem canterium appellant. Melior ea vino, quando ſibi ipſa non obumbrat, aſſiduoq́ue ſole coquitur, & afflatum magis ſentit, & celeriùs rorem dimittit: pampinationi quoq; & occationi, omniq́ue operi facilior. Super cætera deflore ſcit vtilius. Iugũ fit pertica, aut harundine, aut crine, funiculóve; vt in Hiſpania, Bruduſioq́;. Compluuiata copioſior vino eſt, dicta à cauis ædium compluuiis. Diuiditur in quaternas partes totidem iugis. Huius ſerendi ratio dicetur, eadem valitura in omni genere, in hoc verò numeroſior tantúm. His verò tribus ſeritur modis: Optimè in paſtinato, proximè in ſulco, nouiſſimè in ſcrobe. De paſtinatione dictum eſt.

De ſulco, & vinearum putatione. CAP. XXII.

SVlco latitudo palæ ſatis eſt: ſcrobibus ternorum pedum in quanque partem. Altitudo in quocunque genere tripedalis, ideo nec vitis minor transferri debet, extatura etiamnũ duabus gemmis. Emolliri terram minutis in ſcrobe ima ſulcis, fimoq́ue miſceri, neceſſarium. Cliuoſa altiores poſcunt ſcrobes, præterea puluinatis à deuexitate labris. Qui ex his longiores fient, vt vites binas accipiant è diuerſo, aluei vocabũtur. Eſſe vitis radicem in media ſcrobe oportet: ſed ipſam innixam ſolido in orientem æquinoctialem ſpectare: adminicula prima è calamo accipere. Vineas limitari decumano xviij. pedum latitudinis ad contrarios vehiculorum tranſitus, aliisq́ue tranſuerſis limitibus denûm pedum diſtingui per media iugera. Aut ſi maior modus ſit, totidem pedum cardine, quot decumano, limitari. Semper verò quintanis ſeminari, hoc eſt, vt quinto quoque palo ſingulæ iugo paginæ includantur. Solo ſpiſſo, non niſi repaſtinato, nec niſi viuiradicem ſeri: tenero & ſoluto, vel malleolum ſulco, vel ſcrobe. In colles ſulcos agere tranſuerſos, melius quàm paſtinare, vt defluuia palis eorum contineantur. Aquoſo cælo, vel ſicco ſolo, malleolos ſerere autumno, niſi ſi tractus ratio mutauit. Siccus enim & calidus autumno poſcit ſeri, humidus frigidusq́ue etiam veris exitu. In arido ſolo viuiradix quoque fruſtra ſeritur. Malè & in ſiccis malleolus, niſi poſt imbrem. At in riguis, vel frondens vitis, & vſque ad ſolſtitium rectè, vt in Hiſpania. Quieſcere ventos ſationis die vtiliſſimũ. Pleriq; Auſtros optant, Cato abdicat. Intereſſe medio temperamento inter binas vites oportet pedes quinos: minimum autem læto ſolo pedes quaternos: tenui plurimum octonos. Vmbri & Marſi ad vicenos intermittunt arationis gratia in his quæ vocant porculeta. Pluuio & caliginoſo tractu rariores poni, ſicco denſiores congruit. Subtilitas parſimoniæ compendia inuenit, cùm vinea in paſtinato ſeritur, obiter ſeminarium faciendi, vt viuiradix loco ſuo, & malleolus qui transferatur, inter vites & ordines ſeratur. Quæ ratio in iugero circiter xvj. mil. viuiradicum donat. Intereſt autem biennium fructus, quo tardius in ſato prouenit, quàm in tranſlato. Viuiradix poſita in vinea poſt annum reſecatur vſq; ad terram, vt vnus tantùm emineat oculus, adminiculo iuxta affixo, & fimo addito. Simili modo & ſecundo anno reciditur, vireſq́; concipit, & intra ſe paſcit ſuffecturas oneri: aliâs feſtinatione pariendi gracilis ac emucida, ni cohibeatur caſtigatione tali, in fœtum exeat tota. Nihil auidius naſcitur: ac niſi ad pariendũ vires ſeruentur, tota fit fœtus. Pedamenta optima quæ diximus, aut ridicæ robore, aleaq́ue: aut ſi non ſint, pali è iunipero, cupreſſo, laburno, ſambuco. Reliquorum generum ſudes omnibus annis reciduntur. Saluberrima in iugo harundo connexa faſciculis, durat quinis annis. Cùm breuiores palmites ſarmento iunguntur inter ſe funium modo, ex hoc arcus funeta dicuntur. Tertius vineæ annus palmitem velocem robuſtumq́; emittit, & quem faciat ætas vitem. Hic in iugum inſilit. Quidã tunc excæcant eum, ſupina falce auferendo oculos, vt noxia iniuria longius euocent. Vtilior enim conſuetudo pariendi, ſatiusq́; pampinos adiugatę detergere, vſquequo placet roborari eam. Sunt qui vetãt tangi proximo anno quàm tranſlata ſit, neque ante lx. menſem falce curari: tunc autem ad tres gemmas recidi. Alij & proximo quidem anno recidunt, ſed vt ternos quaternóſve ſingulis annis adiiciant articulos, quarto demum perducant ad iugum. Id vtrunque fructum tardum, præterea retorridum & nodoſum reddit, pumilionum incremento. Optimum autem, matrem eſſe firmam, poſteà fœtum audacem. Nec tutum eſt quod cicatricoſum, magno imperitiæ errore. Quicquid eſt tale, plagis naſcitur, non è matre. Totas enim habet illa vires dum roboratur: & annuos accipit tota fœtus, cùm permiſſum fuerit naſci. Nil natura portionibus parit. Quæ cùm excreuerit, ſatis firma protinus in iugo collocari debebit: ſin etiamnum infirmior erit, ſub ipſo iugo hoſpitari reciſa: viribus, non ætate decernitur. Temerarium eſt, ante craſſitudinem pollicarem viti imperare. Sequenti anno palmites

ſalutentur

ſalutentur pro viribus matris ſinguli aut gemini. Iidem & ſecuto, ſi cogit infirmitas, nutriātur: ter-
tioque demum duo adiiciantur. Nec ſunt plures quaternis vnquam permittendi. Breuiterque, nō
indulgendum eſt, & ſemper inhibenda fœcunditas: Ea eſt enim natura, vt parere malit, quàm viue-
re. Quicquid materiæ adimitur, fructui accedit. Illa ſemina mauult, quàm fructum gigni: quoniam
fructus caduca res eſt. Sic perniciosè luxuriat: nec ampliat ſe, ſed egerit. Dabit conſilium & ſoli na-
tura. In macro etiam ſi vites habebit, reciſa intra iugum moretur, vt omnis fœtura ſub eo exeat. Mi-
nimum id eſſe debebit interuallum, vt attingat iugum, ſperetque, non teneat: adeò non recumbat
in eo, nec delicatè ſe ſpargat. Ita temperetur hic modus, vt creſcere etiam malit, quàm parere. Pal-
mes duas tréſve gemmas ſub iugo habere debet ex quibus materia naſcatur: tunc per iugum mergi
10 alligarique, vt ſuſtineatur iugo, non pendeat. Vinculo mox aſtrictus à tertia gemma alligari: quo-
niam & ſic coercetur impetus materiæ, denſioresque citrà pampini exultant: cacumen religari ve-
tant. Natura hæc eſt, deiecta pars aut præligata fructum dat, plurimumque ipſa curuatura. Quod
citrà eſt, materiem mittit, offenſante credo ſpiritu, & illa, quam diximus, medulla. Quæ ita emicue-
rit materia, fructum dabit anno ſequente. Sic duo genera palmitum: Quod è duro exit, materiamq;
in proximum annum promittit, pampinarium vocatur: at vbi ſupra cicatricem eſt, fructuariū. Al-
terum ex anniculo palmite, ſemperque fructuarium relinquitur ſub iugo, & qui vocatur cuſtos. Hic
eſt nouellus palmes, non longior tribus gemmis, proximo anno materiam daturus, ſi vitis luxuria
ſe conſumpſerit. Et alius iuxta eum verrucæ magnitudine, qui furunculus appellatur, ſi fortè cu-
ſtos fallat. Vitis antequàm ſeptimum annum à ſurculo compleat, euocata ad fructum euaneſcit, ac
20 moritur. Nec veterem placet palmitem in longum, & ad quartum vſque pedamētum emitti, quod
alij dracones, alij iuniculos vocant, vt faciant quæ maſculeta appellant. Cùm induruit vitis, peſſi-
mum in vinea traducere. Quinto anno & ipſi palmites intorquentur, ſingulæque è ſingulis mate-
riæ emittuntur, ac deinde è proximis, prioresque amputantur. Semper cuſtodem relinqui melius:
ſed is proximus viti eſſe debet, nec longior, quàm dictum eſt: & ſi luxuriauerint palmites, intorque-
ri: vt quatuor materias, vel duas, ſi vniiuga erit vinea, emittat. Si per ſe vitis ordinabitur ſine peda-
mento, qualecunque initio adminiculum deſiderabit, dum ſtare condiſcat, & recta ſurgere. Cætera
à primordio eadem. Diuidi autem putatione pollices æquali examine vndique, ne prægrauet fru-
ctus parte aliqua, obiter idem deprimens prohibebit in excelſum emicare. Huic vineæ trium pe-
dum altitudo excelſior nutat, cæteris à quinto, dum ne excedat hominis longitudinem iuſtam. Iis
30 quoque, quæ ſparguntur in terra, breues ad innitendum caueas circundant, ſcrobibus per ambitū
factis, ne vagi palmites inter ſe pugnent occurſantes: maiorque pars terrarum ita ſupinam in tellure
vindemiam metit. Siquidem & in Africa, & in Aegypto Syriaque, ac tota Aſia, & multis locis. Eu-
ropæ hic mos præualet. Ibi ergo iuxta terram comprimi debet vitis, eodem modo & tempore nu-
trita radice, quo in iugata vinea, vt ſemper pollices tantùm relinquātur, fertili ſolo cum tribus gem-
mis, graciliore quinis: præſtatque multos eſſe, quàm longos. Quæ de natura ſoli diximus, tanto po-
tentiora ſentientur, quanto propior fuerit vua terræ. Genera ſeparari, ac ſingulis conſeri tractibus,
vtiliſſimum. Miſtura enim generum etiam in vino, non modò in muſto, diſcors. Aut ſi miſceantur,
non alia, quàm pariter matureſcentia, iungi neceſſarium. Iuga altiora, quò lætior ager, & quò pla-
nior: item roſcido, nebuloſo, minusque ventoſo conueniunt. Contrà, humiliora gracili & arido,
40 æſtuoſo, ventisque expoſito. Iuga ad pedamentum quàm arctiſſimo nodo vinciri oportet, vitem le-
ui contineri. Quæ genera vitium, & in quali ſolo cæloque eſſent conſerenda, cùm enumeraremus
naturas earum & vinorum, notauimus: De reliquo cultu vehementer ambigitur. Plerique æſtate
tota poſt ſingulos rores confodi iubent vineam. Alij vetant gemmantem: decuti enim oculos, tra-
ctúque intrantium deteri: & ob id arcendum procul omne quidem pecus, ſed maximè lanatū, quo-
niam facillimè auferat gemmas: Inimicos & pubeſcente vua raſtros: ſatisque eſſe vineam ter anno
confodi, ab æquinoctio verno ad Vergiliarum exortum, & Canis ortu, & nigreſcente acino. Quidā
ita determinant: Veterem ſemel à vindemia ante brumam, cùm alij ablaqueare & ſtercorare ſatis
putent. Iterum ab Idib. Aprilis, antequàm concipiat, hoc eſt, in vj. Idus Maias. Deinde priùs quàm
florere incipiat, & cùm defloruerit, & variante ſe vua. Peritiores affirmant, ſi iuſto ſæpius fodiatur,
50 in tantum tenereſcere acinos, vt rumpantur. Quæ fodiantur, ante feruentes horas diei fodiendas
conuenit: ſicuti lutum neque arare, neque fodere: Foſſione puluerem excitatum contra ſoles nebu-
laſque prodeſſe. Pampinatio verna in confeſſo eſt, ab Idibus Maiis intra dies x. vtique antè quàm
florere incipiat: & eam infra iugum debere fieri. De ſequente variant ſententiæ. Cùm defloruerit,
aliqui pampinandū putant: alij ſub ipſa maturitate. Sed de his Catonis præcepta decernent. Nanq;
& putationum tradenda ratio eſt. Protinus hanc à vindemia, vbi cæli tepor indulget, adoriuntur.
Sed hoc fieri nunquàm debet ratione naturæ ante Aquilæ exortum, vt in ſiderū cauſis docebimus
proximo volumine. Imò verò fauonio, quoniam anceps culpa ſit præproperæ feſtinationis. Si ſau-
cias recenti medicina mordeat quædam hyemis ruminatio, certum eſt gemmas earum frigore he-
betari, plagasque findi, & cæli vitio exuri oculos lacryma diſtillante. Nam gelu fragiles fieri quis ne-
ſciat? Operarum iſta computatio eſt in latifundiis, nō legitima naturæ feſtinatio: quò maturiùs pu-

tantur aptis diebus, eò plus materiæ fundũt: quò ſerius, eò fructum vberiorem. Quare macras priùs
conuenit putare, validas nouiſſimè. Plagam omnem obliquam fieri, vt facilè decidant imbres: & ad
terram verti, quàm leuiſſima cicatrice acie falcis exacta, plagaque conuelata. Recidi autem ſemper
inter duas gemmas, ne ſit vulnus oculis in reciſa parte. Nigram eſſe eam exiſtimant: & donec ad ſyn-
cera veniatur, recidendam: quoniam è vitioſa materie vtilis non exeat. Si macra vitis idoneos pal-
mites non habeat, ad terram recidi eam, nouóſque elici vtiliſſimum. In pampinatione non hos de-
trahere pampinos, qui cum vua ſint: id etenim vuas ſupplantat, præterquàm in nouella vinea. Inu-
tiles iudicantur in latere nati, non ab oculo: quippe etiam vua, quæ naſcatur è duro rigeſcente, vt ni-
ſi ferro detrahi non poſſit. Pedamentum quidam inter duas vites vtilius putant ſtatui: & faciliùs ab-
laqueantur ita: meliúſque eſt vniiugæ vineæ, ſi tamen & ipſi iugo ſint vires, nec flatu infeſta regio.
In quadripartita quàm proximum oneri adminiculum eſſe debet: ne tamen impedimentũ ſentiat
ablaqueatio, cubito abeſſe, non amplius: ablaqueari autem priùs, quàm putari, iubent. Cato de o-
mni cultura vitium ita præcipit: Quàm altiſſimam vineam facito, alligatoque rectè, dum ne nimiũ
conſtringas. hoc modo etiam curato: Capita vitium putata circunfodito, arare incipito. Vltrò ci-
troque ſulcos perpetuos ducito. Vites teneras quamprimùm propagato: veteres quàm minimum
caſtrato. Potiùs, ſi opus fuerit, deiicito, biennioque pòſt præcidito. Vitem nouellam reſecari tum
erit tempus, vbi valebit. Si vinea ab vite caluata erit, ſulcos interponito, ibique viuiradicem ſerito.
Vmbram à ſulcis remoueto: crebroque fodito. In vinea veteri ſerito ocymum. Si macra erit, quod
granum capit, ne ſerito: & circum capita addito ſtercus, paleas, vinaceas aut aliquid horunce. Vbi
vinea frondere cœperit, pãpinato. Vineas nouellas alligato crebrò, ne caulis præfringatur. Et quæ
iam in perticam ibit, eius pampinos teneros alligato leuiter, porrigitoque. Quæ vbi rectè ſteterint,
vbi vua varia fieri cœperit, vites ſubligato. Vitis inſitio vna eſt per ver, altera cùm vua floret: ea opti-
ma eſt. Vineam veterem ſi in aliũ locum transferre voles, duntaxat brachium craſſum primũ depu-
tato. Binas gemmas, nec amplius, relinquito. Ex radicibus bene effodito. Et caue radices ne ſaucies.
Ita vti fuerit, ponito in ſcrobe, aut in ſulco, operitoque, & bene occulcato. Eodemq; modo vineam
ſtatuminato, alligato, laxatoque vti fuerat, crebroque fodito. Ocymum, quod in vinea ſeri iubet,
antiqui appellabant pabulum, vmbræ patiens, quòd celerrimè proueniat.

Ratio arbuſtorum. CAP. XXIII.

SEquitur arbuſti ratio, mirum in modum damnata Sarſennæ patri filioque, celebrata Scrofæ, ve-
tuſtiſſimis poſt Catonem, peritiſſimisque: ac ne à Scrofa quidem, niſi vni Italiæ, conceſſa: cùm
tam longo iudicetur æuo, nobilia vina non niſi in arbuſtis gigni, & in his quoque laudatiora ſum-
mis, ſicut vberiora imis: adeò excelſitate proficitur. Hac ratione & arbores eliguntur. Prima omniũ
vlmus, excepta propter nimiã frondem atinea. Deinde populus nigra, eadem de cauſa, minus den-
ſa folio. Non ſpernunt plerique & fraxinum, ficumque, etiam oleam, ſi non ſit vmbroſa ramis. Ha-
rum ſatus cultúſque abunde tractatus eſt. Ante triceſimum ſextum menſem attingi falce vetantur.
Alterna ſeruantur brachia: alternis putantur annis: ſexto anno maritantur. Tranſpadana Italia,
præter ſuprà dictas, cornu, populo, tilia, acere, orno, carpino, quercu, arbuſtat agros: Venetia ſalice,
propter vliginem ſoli. Et vlmus detruncata à media in ramorum ſcamna digeritur, nulla ferè xx. pe
dum altiore arbore. Tabulata earum ab octauo pede altitudinis dilatantur in collibus ſiccisque a-
gris, à xij. in campeſtribus & humidis. Meridianum ſolem ſpectare palmæ debent. Rami à proiectu
digitorum modo ſubrigi, tonſili in his tenuium quoque virgultorum barba, ne obumbrent. Inter-
uallum iuſtum arborum, ſi aretur ſolum, quadrageni pedes in terga frontemque, in latera viceni. Si
non aretur, hoc in omnes partes. Singulis denas ſæpe adnutriunt vites, damnato agricola minus
ternis. Maritare, niſi validas, inimicum, enecante veloci vitium incremento. Serere tripedano ſcro-
be neceſſarium, diſtantes inter ſeſe arboremque ſingulis pedibus. Nihil ibi malleolis atque paſtina-
tioni, nulla fodiendi impendia: vtpote cùm arbuſti ratio hac peculiari dote præſtet, quòd in eodem
ſolo ſeri fruges & vitibus prodeſt. Superque, quòd vindicans ſe altitudo, non, vt in vinea, ad arcen-
das animalium iniurias pariete, vel ſepe, vel foſſarum vtique impendio muniri ſe cogat. In arbuſto è
prædictis ſola viuiradicum ratio, item propaginum, & hæc gemina, vt diximus. Qualorum in ipſo
tabulato maximè probata, quoniam à pecore tutiſſima eſt. Altera, deflexa vite vel palmite iuxta ſuã
arborem, aut circa proximam cælibem. Quod ſupra terram eſt è matre, radi iubetur, ne fruti-
cet. In terra non pauciores gemmæ quatuor obruuntur ad radicem capiendam: extrà in capite
binæ relinquuntur. Vitis in arbuſto quatuor pedes in longo conſtat, omni ſulco tres lato, al-
to duos cum ſemipede. Poſt annum propago inciditur ad medullam, vt paulatim radicibus ſuis
aſſueſcat. Caulis à capite ad duas gemmas reciditur. Tertio totus mergus abſcinditur, reponiturq;
altius in terram, ne ex reciſo frondeat. Tolli viuiradix à vindemia protinus debet. Nuper reper-
tum, draconem ſerere iuxta arborem: ita appellamus palmitem emeritum, pluribusque indura-
tum annis. Hunc præciſum quàm maxima amplitudine tribus partibus longitudinis deraſo corti-
ce, quatenus obruatur, (vnde & raſilem vocant) deprimere ſulco, reliqua parte ad arborem erecta,
ocyſſimum in vite. Si gracilis ſit vitis aut terra, vſitatum eſt quàm proximè ſolum decidi, donec

firmetur

firmetur radix;sicut neq; roscidam seri, neque à Septentrionis flatu. Vites Aquilonem spectare debent ipsæ,palmites autem earum meridiem. Non est festinandum ad putationem nouellæ, sed primò in circulos materies colligenda, nec nisi validæ putatio admouenda. Seriora ferè anno ad fructum arbusta, quàm vitis iugata. Sunt qui omnino putari vetant, priusquàm arborum longitudinem æquauerit. Prima falce sex pedes à terra recidatur,flagello infrà relicto,& nasci coacto incuruatione materiæ. Tres ei gemmæ,non amplius, deputato supersint. Ex his emissi palmites proximo anno imis inferantur scamnis, ac per singulos annos ad superiora scandant relicto semper duramento in singulis tabulatis,& emissario vno,qui subeat, vsque quo placuerit. De cætero putatione omni,flagella quæ proximè tulerint,recidantur: noua circuncisis vndique capreolis spargantur in tabulatis. Vernacula putatio deiectis per ramos vitium crinibus circumuestit arborem, crinesque ipsos vuis: Gallica in traduces porrigitur, Aemiliæ viæ in ridicas, atinearum ambitu frondem earũ fugiens. Est quorundam imperitia sub ramo vinculo suspendendi, suffocante iniuria: quando contineri debet vimine,non arctari. Quinimo etiam quibus salices supersunt,molliore hoc vinculo facere malunt:herbáque, Siculi quam vocant ampelodesmon. Græcia verò vniuersa iunco, cypero, vlua. Liberatam quoque vinculo per aliquot dies vagari,&inconditam spargi,atque in terra,quam per totum annum spectauerit, recumbere. Nanque vt veterina à iugo, & canes à cursu volutatio iuuat,ita tum & vitium porrigi lumbos. Arbor quoque ipsa gaudet assiduo leuata onere similis respiranti. Nihilque est in opere naturæ,quod non exemplo dierum noctiumque aliquas vices feriarum velit. Ob id protinus à vindemia putari,& lassas etiamnum fructu edito,improbatur, vt putatę rursus alligentur alio loco. Nanque orbitas vinculi sentiunt vexatione non dubia. Traduces Gallica cultura bini vtrinque lateribus,si pes quadrageno distet spatio, quaterni si viceno, inter se obuij miscentur,alligan turque vnà conciliati, virgultorum comitatu obiter rigorati quà deficiant: aut si breuitas non patiatur ipsorum,adalligato protenduntur in viduam arborem vnco. Traducem bimum præcidere solebant. Oneratis enim vetustate melius donare tempus, vt transilem faciant,si largiatur crassitudo:aliâs vtile toros futuri draconis pasci. Vnum etiamnum genus est medium inter hoc & propaginem, totas supplantandi in terram vites cuneisque findendi, & in sulcos plures simul ex vna propagandi,gracilitate singularum firmata circunligatis hastilibus,nec recisis qui à lateribus excurrant pampinis. Nouariensis agricola traducum turba non contentus,nec copia ramorum,impositis etiamnum patibulis palmites circumuoluit. Itaque præter soli vitia, cultura quoque torua fiunt vina. Alia culpa iuxta vrbem Varacinis,quæ alternis putantur annis non quia id viti conducat,sed quia vilitate reditum impendia exuperent. Medium temperamentum in Carseolano sequuntur:cariosasque tantùm vitis partes incipientes inarescere deputando,cæteris ad vuam relictis,detracto onere superuacuo pro nutrimento omni est raritas vulneris. Sed nisi pingui solo talis cultura degenerat in labruscam. Arbusta arari quàm altissimè desiderant, etsi tantum frumenti ratio exigit. Pampinari ea non est moris:& hoc compendium operæ. Deputantur cum vite pariter interlucata densitate ramorum, qui sint superuacui, & absumant alimenta. Plagas ad Septentriones,aut ad Meridiem spectare vetuimus. Melius,si neque in Occasus Solis. Diu dolent talia quoque hulcera,& difficilè sanescunt,algendo nimis æstuandóue. Non eadem in vite,quæ in arbustis,libertas,quoniam certa latera est facilius abscondere, quàm detorquere, quò velis,plagas. In arborum tonsura supiniore velut calices faciendi,ne consistat humor. Viti adminicula addenda,quæ scandat apprehensa,si maiora sint.

De seruandis vuis,& morbis arborum. CAP. XXIIII.

VItium generosarum pergulas quinquatribus putandas, & quarum seruare vuas libeat, decrescente Luna tradunt. Quæ verò interlunio sint putatæ, nullis animaliũ obnoxias esse. Alia ratione plena Luna noctu tondendas,cùm sit ea in Leone,Scorpione,Sagittario, Tauro:atque in totum serendas plena, aut crescente vtique,censent. Sufficiunt in Italia cultores deni in centena iugera vinearum. At abundè satu cultuque arborum tractato, quoniam de palmis ac cytiso in peregrinis arboribus affatim diximus,ne quid desit,indicanda reliqua natura sit, magnopere pertinens ad omnia ea. Infestantur nanque & arbores morbis. Quid enim genitum caret his malis? Et syluestrium quidem perniciosus negans esse,vexarique tantùm grandine in germinatione aut flore. Aduri quoque feruore, aut flatu frigidiore præpostero die:quoniam suo frigora etiam prosunt, vt diximus. Quid ergo?nónne & vites algore intereunt? Hoc quidem est,quo deprehendatur soli vitiũ, quoniam non euenit,nisi in frigido. Itaque per hyemes cæli rigorem probamus,non soli. Nec infirmissimæ arbores gelu periclitantur,sed maximæ: vexatisque ita cacumina prima inarescunt, quoniam præstrictus gelu non potuit eò peruenire humor. Arborum quidam cõmunes morbi,quidam priuati generum. Communis vermiculatio est, sideratio,& dolor membrorum. Vnde partium debilitas,societate nominum quoque cum hominum miseriis. Trunca dicimus certè corpora, & oculos germinum exustos,ac multa simili sorte. Itaque laborant & fame,& cruditate, quæ fiunt humoris quantitate. Aliquæ verò & obesitate: vt omnia quæ resinam ferunt, nimia pinguitudine in tedã mutantur:& cùm radices quoque pinguescere cœpere,intereunt, vt animalia,nimio adipe: ali

quando & pestilentia per genera, sicut inter homines, nunc seruitia, nunc plebs vrbana vel rustica. Vermiculantur magis minúsue quædam, omnes tamen ferè: idque aues caui corticis sono experiuntur. Iam quidem & in hoc luxuria esse cœpit: prægrandesque roborum delicatiore sunt in cibo: cossos vocant: atque etiam farina saginati, hi quoque altiles fiunt. Maximè autem arborum hoc sentiunt pyri, mali, fici: minus, quæ amaræ sunt & odoratæ. Eorum qui in ficis existunt, alij nascuntur ex ipsis, alios parit qui vocatur cerastes. Omnes tamen in cerasten figurantur, sonumque edunt paruuli stridoris. Et sorbus arbor infestatur vermiculis ruffis pilosis, atque ita emoritur. Mespilus quoque in senecta obnoxia ei morbo est. Sideratio tota cælo constat. Quapropter & grando in his causis intelligi debet, & carbunculatio, & quod pruinarum iniuria euenit. Hæc enim verno tepore inuitatis, & erumpere audentibus satis mollibus insidens, adurit lactescentes geminū oculos, quod in flore carbunculum vocant. Pruinæ perniciosior natura, quoniam lapsa persidet, gelatque, ac ne aura quidem vlla depellitur, quia non fit nisi immoto aëre & sereno. Proprium tamen siderationis est, ab ortu Canis siccitatum vapor, cùm insitæ ac nouellæ arbores moriuntur, præcipuè ficus, & vites. Olea præter vermiculationem, quam æquè ac ficus sentit, clauum etiam patitur, siue fungum placet dici, vel patellam. Hæc est Solis exustio. Nocere tradit Cato & muscum rubrum. Nocet plerunque vitibus atque oleis nimia & fertilitas. Scabies communis omnium est. Impetigo, & quæ adnasci solent, cochleæ, peculiaria ficorum vitia: nec vbique. sunt enim quædam ægritudines & locorum. Verùm vt homini neruorū crutiatus, sic & arbori, ac duobus æquè modis. Aut enim in pedes hoc est, radices erumpit vis morbi: aut in articulos, hoc est, cacuminum digitos, qui longissimè à toto corpore exeunt. Inarescunt ergo, & sunt apud Græcos sua nomina vtrique vitio. Vndique primò dolor, mox & macies earum partium fragilis, postremò tabes morbusque non intrante succo, aut nō perueniente: maximéq; id fici sentiunt. Caprificus omnibus immunis est, quę adhuc diximus. Scabies gignitur roribus lentis post Vergilias. Nam si rariores fuere, perfundunt arborem, non scalpunt scabie. Cæterùm si cadunt, siue imbres nimij fuere, alio modo ficus laborat radicibus madidis. Vitibus præter vermiculationem & siderationem morbus peculiaris articulatio, tribus de causis: vna, vi tempestatum germinibus ablatis: altera, vt notauit Theophrastus, in supinum excisis: tertia, culturæ imperitia læsis. Omnes enim earum iniuriæ in articulis sentiuntur. Siderationis genus est in his deflorescentibus roratio. Aut cùm acini, priusquàm crescant, decoquuntur in callum. Aegrotant & cùm alsere, læsis vredine attonsarum oculis. Et calore hoc euenit intempestiuo: quoniam omnia modo constant, certóque temperamento fiunt. Et culpa vinitorum colentiū, cùm præstringuntur, vt dictum est. Aut circunfossor iniurioso ictu verberauit. Vel etiam subarator imprudens luxauit radices, corpúsue desquamauit. Est & quædam contusio falcis hebetioris. Quibus omnibus causis difficiliùs tolerant frigora aut æstus: quoniam in hulcus penetrat omnis à foris iniuria. Infirmissima verò malus, maximéque quæ dulcis est. Quibusdam debilitas sterilitatem, non necē, affert, vt si quis pino cacumen auferat vel palmæ. Sterilescunt enim nec moriūtur. Aegrotant aliquando & poma ipsa per se sine arbore, si necessariis temporibus imbres aut tepores vel afflatus defuere, aut contrà abundauere. Decidunt enim, aut deteriora fiunt. Pessimum est inter omnia, cùm deflorescentem vitem & oleam percussit imber, quoniam simul defluit fructus. Sunt ex eadē causa nascentes & erucæ dirum animal, eroduntque frondem, aliæ florem, oliuarum quoque, vt in Mileto: ac depastam arborem turpi facie relinquunt. Nascitur hoc malum tepore humido, & lento. Fit aliud ex eodem, si Sol acrior insecutus inussit ipsum vitium, ideóque mutauit. Est etiamnum peculiare oliuis & vitibus (araneam vocant) cùm veluti telæ inuoluunt fructum & absumunt. Adurunt & flatus quidam eas maximè, sed & alios fruct us. vermiculationem & poma ipsa per se quibus damannis sentiunt, mala, pyra, mespila, punica. In oliua ancipiti euentu, quando subeunt nati fructum adimunt: augent, si in ipso nucleo fuere erodentes eum. Gigni illos prohibent pluuiæ, quæ fiunt post Arcturum. Eædem si Austrinæ fuere, generant, in drupis quoque, quæ maturescentes tunc sunt præcipuè caducæ. Id riguis magis euenit, etiamsi non cecidere, fastidiendis. Sunt & culicum genera aliquibus molesta, vt glandibus, fico, qui videntur ex humore nasci, tunc dulci subdito corticibus. Et ægrotatio quidem ferè in his est. Quædam temporum causæ, aut locorum non propriè dicuntur morbi, quoniam protinus necant, sicut tabes cùm inuasit arborem, aut vredo: vel flatus alicuius regionis proprius, vt est in Apulia Atabulus, in Eubœa Olympias. Hic enim, si flauit circa brumam, frigore exurit arefaciens, vt nullis posteà solibus recreari possint. Hoc genere conualles & apposita fluminibus laborant, præcipuéque vitis olea, ficus. Quod cum euenerit, detegitur statim in germinatione: in oliua tardiùs. Sed in omnibus signū est reuiuiscendi, si folia amisere: alioquin, quas putes præualuisse, moriuntur. Nonnunquam inarescunt folia, eademque reuiuiscunt. Aliæ in septentrionalibus, vt Ponto, Phrygia, frigore aut gelu laborant, si post brumam continuauere xl. diebus. Et ibi autem, & in reliquis partibus, si protinus editis fructibus gelatio magna consecuta est, etiam paucis diebus necat. Quæ iniuria hominum constant, secundas habent causas. Pix, oleum, adeps, inimica præcipuè nouellis. Cortice in orbem detracto necantur, excepto subere, quod sic etiam iuuatur. Crassescens enim præstringit & strangulat. Nec adrachne offenditur, si non

simul

simul incidatur & corpus. Alioquin & cerasus, & tilia, & vitis corticem mittunt, sed non vitalem, nec proximum corpori, verùm eum, qui subnascente alio expellitur. Quarundam natura rimosus cortex, vt platanis. Tiliæ renascitur paulo minus, quàm totus. Ergo his, quarum cicatricem trahit, medentur luto fimoque. Et aliquando prosunt, si non vehementior frigorum aut calorum vis secuta est. Quædam tardiùs ita moriuntur, vt robora & quercus. Refert & tempus anni. Abieti enim & pino si quis detraxerit Sole Taurum vel Geminus transeunte, cùm germinant, statim moriuntur. Eandem iniuriam hyeme passæ diutius tolerant. Similiter ilex, & robur, & quercus. Quod si angusta decorticatio fuit, nihil nocetur suprà dictis. Infirmiores quidem & in solo gracili, vel ab vna tantùm parte detractus interimit. Similem & decacuminatio rationem habet, cupressi, piceæ, cedri. hę enim detracto cacumnine, aut ignibus adusto intereunt. Similem & depastio animalium. Oleam quidem etiam si lambat capra, sterilescere, author est Varro, vt diximus. Quædam hac iniuria moriuntur. Aliqua deteriora tantùm fiunt, vt amygdalæ: ex dulcibus enim transfigurantur in amaras. Aliqua verò etiam vtiliora, vt apud Chios pyrus, quam Phocida appellant. Nam detruncatio diximus quibus prodesset. Intereunt pleraque & fissa stirpe, exceptis vite, malo, fico, Punica. Quædam vel ab hulcere tantùm. Ficus hanc iniuriam spernit, & omnia quæ resinam gignunt. Radicibus amputatis mori, minimè mirum est. Pleræq; tamen non omnibus, sed maximis, aut quæ sunt inter illas vitales abscisis, moriuntur. Necant inuicem inter sese vmbra, vel densitate, atque alimenti rapina. Necat & edera vinciens: Nec viscum prodest, & cytisus, nec auro, quod alimon vocant Græci. Quorundam natura non necat quidem, sed lædit odore, aut succi mistura: vt rhaphanus & laurus vitem. Olfactatrix enim intelligitur, & tangi odore mirum in modum: ideo cùm iuxta sit, auerti & recedere, saporemque inimicum fugere. Hinc sumpsit Androcydes medicinam contra ebrietates, rhaphanum mandi præcipiens. Odit & caulem & olus omne, odit & corylum, ni procul absint, tristis atque ægra. Nitrum quidem & alumen, marina aqua calida, & fabæ putamina vel erui, vltima venena sunt.

De varijs prodigijs siue ostentis in arboribus: déque olivueto publicam viam olim transgresso. CAP. XXV.

INter vitia arborum, est & prodigiis locus. Inuenimus enim sine foliis natas: vitem & malum Punicam stirpe fructum tulisse, non palmite, aut ramis, vitem vuas sine foliis, oleas quoque amisisse folia baccis hærentibus. Sunt & miracula fortuita. Nam & oliua in totum ambusta reuixit: & in Bœotia derosæ à locustis ficus iterum germinauere. Mutantur arbores & colore, fiuntque ex nigris candidæ, non semper prodigiosæ, & maximè que ex semine nascuntur, vt populus alba in nigram transit. Quidam & sorbum, si in calidiora loca venerit, sterilescere putant. Prodigio autem fiunt ex dulcibus acerba poma, aut dulcia ex acerbis, è caprifico fici, aut contrà, graui ostento, cùm in deteriora mutantur, ex olea in oleastrum, ex candida vua & fico in nigras: vt Laodiceæ Xerxis aduentu platano in oleam mutata: qualibus ostentis Aristandri apud Græcos volumen scatet, ne in infinitum abeamus: apud nos verò C. Epidij commentarij, in quibus arbores locutæ quoque reperiuntur. Subsedit in Cumano arbor graui ostento, paulò ante Pompeij Magni bella ciuilia, paucis ramis eminentibus. Inuentum Sibyllinis libris internicionem hominum fore, tantoque eam maiorem, quantò propius ab vrbe posteà facta esset. Sunt prodigia, & cum alienis locis enascuntur, vt in capitibus statuarum, vel aris, & cùm in arboribus ipsis alienæ. Ficus in lauro nata est Cyzici ante obsidionem. Simili modo Trallibus palma in basi Cæsaris Dictatoris circa bella ciuilia eius. Necnon & Romæ in Capitolio in capite bis bello Persei enata palma, victoriam triumphosque portendit: hac tempestatibus postrata, codẽ loco ficus enata est, M. Messalæ. C. Cassij Censorum lustro. A quo tempore pudicitiam subuersam Piso grauis author prodidit. Super omnia, quæ vnquam audita sunt, erit prodigium in nostro æuo Neronis principis ruina factum in agro Marrucino, Vectij Marcelli è primis equestris ordinis olivueto vniuerso viam publicam transgresso, aruisque inde è contrario in locum olivueti profectis.

De remediis morborum arborum. CAP. XXVI.

NVnc expositis arborum morbis, consentaneum est dicere & remedia. Ex his quædam sunt cõmunia omnium, quædam propria quarundam. Communia ablaqueatio, accumulatio, afflari radices, aut cooperiri, riguis dato potu vel ablato, fimi succo refectis, putatione leuatis onere. Item succo emisso quædam veluti detractio sanguinis, circunrasio corticis, vitium extenuatio, & domitura palmitum. Gemmas si frigus retorridas hirtásque fecerit, repumicatio, & quædam politura. Arborum iis aliæ magis, aliæ minus gaudent: veluti cupressus & aquam aspernatur, & fimum, & circunfossuram, amputationemque, & omnia remedia odit: quinetiam necatur. Riguis & vites, & Punicæ præcipuè aluntur. Ficus arbor ipsa riguis alitur, pomum verò eius marcescit. Amygdalæ si colantur fossione, flore amittunt. Nec insitas circunfodere oportet priusquàm validæ ferre cœperint poma. Plurimæ autem amputari sibi volunt onerosa ac superuacua, sicut nos vngues & capillum. Reciduntur veteres totæ, ac rursus à stolone aliquo resurgunt: sed non omnes, nec nisi quarum naturam pati diximus. Rigua æstiuis vaporibus vtilia, hyeme inimica, autumno varia & ex natura soli: quippe cùm vindemiator Hispaniarum stagnante solo vuas demetat.

Cætero maiore in parte orbis etiam pluuias autumni aquas criuari conuenit. Circa Canis ortum rigua maximè prosunt, ac ne tunc quidem nimia, quoniam inebriatis radicibus nocent. Et ætas modum temperat. Nouellæ enim minus sitiunt. Desiderant autem maximè rigari, quæ assueuere. Contrà siccis locis genita non expetunt humorem, nisi necessarium. Asperiora vina rigari vtique cupiunt in Sulmonensi Italiæ agro, pago Fabiano, vbi & arua rigantur: mirumque, herbæ aqua illa necantur, fruges aluntur, & riguus pro sarculo est. In eodem agro bruma, tanto magis si niues iaceant geléue, ne frigus vites adurat, circunfundunt riguis, quod ibi tepidare vocant, memorabili natura in amne solo. Sed idem æstate vix tolerandi rigoris.

De caprificatione, & stercoratione. CAP. XXVII.

CArbunculi ac rubiginum remedia demonstrabimus volumine proximo. Interim est & scarificatio quædam in remediis: cum macie corticis ex ægritudine astringente se, iustóque plus vitalia arborum comprimente, exactam, falcis aciem vtraque manu imprimentes, perpetuis incisuris deducunt, ac veluti cutem laxant. Salutare id fuisse, argumento sunt dilatatæ cicatrices, & internato corpore expletæ. Magnáque ex parte similis hominum medicina & arborum est, quando earum quoque terebrantur ossa. Amygdalæ ex amaris dulces fiunt, si circunfosso stipite, & ab ima parte circunforato defluens pituita abstergeatur. Et vlmis detrahitur succus inutilis, supra terram foratis vsque ad medullam in senecta, aut cùm alimento nimio abundare sentiuntur. Idem & ficorum turgido cortice incisuris in obliquum leuibus emittitur. Ita fit ne decidant fructus. Pomiferis, quæ germinant, nec ferunt fructum, fissa radice inditur lapis, fertiléſque fiunt. Hoc idem & amygdalis, è robore cuneo adacto. In pyris sorbísque è teda, ac cinere & terra cooperto. Etiam radices circuncidisse prodest vitium luxuriantium ficorumque, & circuncisis cinerem addidisse. Fici serotinæ fiunt, si primæ grossi, cùm fabę magnitudinem excessere, detrahantur. Subnascuntur enim, quæ serius maturescunt. Eædem cùm frondere incipient, si cacumina rami cuiusque detrahantur, firmiores fertilioréſque fiunt. Nam caprificatione maturata, in ea culices nasci è grossis manifestum est: quoniam cùm euolauere, non inueniuntur intus grana, quæ in eos versa apparet. Exeundi tanta est auiditas, vt plerique aut pede relicto aut penna, pariter erumpant. Est & aliud genus culicum quos vocant centrinas, fucis apum similes ignauia malitiáque, cum pernicie verorum & vtilium. Interimunt enim illos, atque ipsi moriuntur. Vexant & tineæ fœmina ficorum. Contra quas remedium, in eodem scrobe defodere Italicam lentiscum, inuersa parte quæ fuerit à cacumine. Vberrimas autem ficus rubrica amurca diluta, & cum fimo infusa radicibus frondere incipientium facit. Caprificorũ laudantur maximè nigræ, & in petrosis, quoniã frumenta plurima habeant: caprificatio ipsa post imbrem. In primis autem cauendũ, ne ex remediis vitia fiant: quod euenit nimia aut intempestiua medicina. Interlucatio arboribus prodest: sed omnium annorum trucidatio inutilissima. Vitis tantùm tonsuram annuam quærit, alternam verò myrtus, Punicæ, oleæ, quia celeriter fruticescunt. Cæteræ rariùs tondentur, nulla autumno. Ac ne raduntur quidem, nisi vere putatione. Plagæ ad vitalia sunt omnia, quæcunque non superuacua. Similis fimi ratio. Gaudent eo, sed cauendum ne in feruore solis admoueatur, ne immaturum, ne validius quàm opus sit. Vrit vineas suillum, nisi quinquennio interposito, præterquàm si riguis diluatur. Et è coriariorum sordibus, nisi admista aqua. Item largius. Iustum existimant in denos pedes quadratos tres modios. Id quidem soli natura decernet. Columbino ac suillo plagis quoque arborum medentur. Si mala Punica acida nascantur, ablaqueatis radicibus fimum suillum adhibent: eo anno vinolenta, proximo dulcia futura. Alij vrina hominis aqua mista riganda censent quater anno, singulis amphoris: aut cacumina spargi vino lasere diluto. Si findantur in arbore, pediculum intorqueri. Ficis vtique amurcam affundi. Cæteris arboribus ægris, fæcem vini: ac lupinum circa radices earum seri. Aqua quoq; lupini decocti circunfusa, pomis prodest. Fici, cùm Vulcanalibus tonuit, cadunt. Remedium est, vt antè stipula hordeacea areæ stringantur. Cærasos præcoces facit, cogitque maturescere calx admota radicibus. Et hæc ante omnia poma interuelli melius est, vt quæ relicta sunt, grandescant.

De diuersis medicamentis arborum contra venenata animalia, & formicas, & contra noxia animalia CAP. XXVIII.

QVædam pœna emendantur, aut morsu excitantur, vt palmæ & lentisci. Salsis enim aquis aluntur. Salis vim & cinis, sed leniorem, habet. Ideo ficis aspergunturruta, ne fiant verminosæ, néue radices putrescant. Quin & vitium radicibus aquam salsam iubent affundi, si sint lacrymosæ. Si verò fructus earum decidant, cinerem aceto aspergi, ipsásque illini, aut sandaracha, si putrescat vua. Si verò fertiles non sunt, aceto acri subacto cinere rigari atque oblini. Quòd si fructum non maturent, priùs inarescentem, præcisarum ad radices plagam, fibrásque, aceto acri & vrina vetusta madefacere, atque eo luto obruere, sæpe fodere. Olearum, si parum promisere fructus, nudatas radices hyberno frigori opponunt, eáque castigatione proficiunt. Omnia hæc annua cæli ratione constant: & aliquando serius poscuntur, aliquando celeriùs. Nec non ignis aliquid prodest, vt harundini. Ambusta nanque densior mitiorque surgit. Cato & medicamenta quædam componit, mensuræ quoque distinctione, ad maiorum arborum radices amphoram, ad minorum vrnam amurcæ, & aquæ portionem

portionem æquam, ablaqueatis priùs radicibus paulatim affundi iubens. In olea hoc amplius, stramentis anteà circumpositis: item fico. Huius præcipuè veterem terram adaggerari radicibus: ita futurum, vt non decidant grossi, maiorque fœcunditas nec scabra proueniat. Simili modo, ne conuoluolus fiat in vinea, amurcæ congios duos decoctos in crassitudinem mellis, rursusque cum bituminis tertia parte, & sulphuris quarta sub dio coqui, quoniam exardescat sub tecto. Hoc vites circa capita ac sub brachiis vngi: ita non fore conuoluolum. Quidam contenti sunt fumo huius mistu ræ suffire vineas secundo flatu, continuo triduo. Plerique non minus auxilij & alimenti arbitrantur in vrina, quàm Cato in amurca, addita modò aquæ pari portione, quoniam per se noceat. Alij voluocem appellant animal prærodens pubescentes vuas: quod ne accidat, falces, cùm sint exacutę, fibrina pelle detergent, atque ita putant. Aut sanguine vrsino liniri volũt post putationem easdem. Sunt arborum pestes & formicæ. Has abigunt, rubrica ac pice liquida perunctis caudicibus. Necnon & pisce suspenso iuxta in vnum locum congregant. Aut lupino trito cum oleo radices linunt. Multi & has & talpas amurca necant: contraque erucas, & mala ne putrescant, lacertæ viridis felle tangi cacumina iubent. Priuatim autem contra erucas ambiri arbores singulas à muliere incitati mensis nudis pedibus recincta. Item ne quod animal pastu malefico decerpat frondem, fimo boum diluto aspergi folia, quoties imber interueniat, quoniam ita abluatur virus medicaminis, mira quędam excogitante solertia humana. Quippe cùm auerti carmine grandines credant plerique: cuius verba inserere nòn equidem seriò ausim, quanquàm à Catone prodita, contra luxata membra iungenda harundinum fissuræ. Idem arbores religiosas lucosque succidi permisit, sacrificio priùs facto: cuius rei rationem quoque eodem volumine tradidit.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER DECIMVSOCTAVVS.

PROOEMIVM.

Quod antiquis maximum studium agriculturæ fuit, & de hortorum singulari diligentia. CAP. I.

SEquitur natura frugum hortorumque ac florum quæque alia præter arbores aut frutices benigna tellure proueniunt, vel per se tantum herbarum immensa contemplatione, si quis æstimet varietatem, numerum, flores, odores, coloresque & succos ac vires earum, quas salutis aut voluptatis hominum gratia gignit. Qua in parte primum omnium patrocinari terræ, & adesse cunctorum parenti iuuat, quanquàm inter initia operis defensæ. Quoniam tamen ipsa materia intus accendit ad reputationem eiusdem parientis & noxia, nostris eam criminibus vrgemus, culpamq; nostram illi imputamus. Genuit venena: sed quis inuênit illa, præter hominem? Cauere ac refugere alitibus ferisq; satis est. Atq; cùm arbore exacuant limentq; cornua elephanti, & saxo rhinocerotes, & vtroq; apri dentiũ sicas, sciantq; ad nocendũ se præparare animalia: quod tamẽ eorũ tela sua, excepto homine, venenis tingit? Nos & sagittas vngimus, ac ferro ipsi nocentius aliquid damus. Nos & flumina inficimus, & rerũ naturæ elementa. Ipsum quoq;, quo viuitur, aerem in perniciem vertimus. Neq; est vt putemus ignorari ea ab animalibus, quæ quidem quæ præparent contra serpentiũ dimicationem, quæ post præliũ ad medendum excogitarent, indicauimus. Nec ab vllo, præter hominem, veneno pugnatur alieno. Fateamur ergo culpã, ne iis quidem, quæ nascũtur, contenti: etenim complura eorũ genera humana manu fiunt. Quid? non & homines quidem vt venena nascuntur? Atra ceu serpentium lingua vibrat, tabesq; animi contrectata adurit culpantium omnia, ac dirarũ alitũ modo, tenebris quoq; suis & ipsarũ noctiũ quieti inuidentiũ gemitu (quæ sola vox eorũ est) vt inauspicatarũ animantiũ vice obuij quoq; vetent agere, aut prodesse vitæ. Nec vllum aliud abominati spiritus præmiũ nouere, quàm odisse omnia. Verùm & in hoc eadem naturæ maiestas, tanto plures bonos genuit ac frugi, quanto fertilior in iis quæ iuuant aluntque, quorũ æstimatione & gaudio nos quoque, relictis æstuationi suæ istis hominum turbis, pergemus excolere vitam: eoque constantius, quò operæ nobis maior, quàm famæ, gratia expetitur. Quippe sermo circa rura est, agrestesque vsus, sed quibus vita honosque apud priscos maximus fuerit.

Quæ corona prima Romæ. CAP. II.

ARuorum sacerdotes Romulus in primis instituit, seque duodecimum fratrem appellauit inter illos, ab Acca Laurentia nutrice sua, spicea corona, quæ vitta alba colligaretur, in sacerdotio ei

pro religiosissimo insigni data, quæ prima apud Rom. fuit corona: honosq́; is non nisi vita finitur, &
exules etiam captosq́; comitatur. Bina tunc iugera Pop. Rom. satis erant, nullique maiorem modũ
attribuit: quo seruos paulò antè principis Neronis, contemptis huius spatij viridariis, piscinas iu-
uat habere maiores: gratumq́;, si non aliquem & culinas. Numa instituit Deos fruge colere, & mo-
la salsa supplicare, atque (vt author est Hemina) far torrere, quoniam tostum cibo salubrius esset. Id
vno modo consecutum, statuendo non esse purum ad rem diuinam, nisi tostum. Is & Fornacalia in-
stituit farris torrendi ferias, & æquè religiosas terminis agrorum. Hos enim Deos tunc maximè no-
uerant: Sciamque à serendo, Segestam à segetibus appellabant: quarum simulachra in Circo vide-
mus. † Tertiam ex iis nominare sub tecto religio est. Ac ne degustabant quidem nouas fruges aut
vina, antequàm sacerdotes primitias libassent.

† *Hanc Macrobius libr. 1. Saturnal. ca. 16. Tutilinã nominat: ideoq́, à Romanis cultã ait, vt cõditas iam fruges incorruptas tueretur. Vide Cœl. Rhod. Antiq. lect. li. 1. c. 30.*

De iugere, & actu, & legibus circa pecora, & quoties, & quibus temporibus fuit summa vilitas annonæ, & qui agricultura illustres. CAP. III.

IVgerum vocabatur, quod vno iugo boum in die exarari posset. Actus, in quo boues agerentur,
cùm aratur, vno impetu iusto. Hic erat cxx. pedũ: duplicatusq́; in longitudinem iugerũ faciebat.
Dona amplissima Imperatorum ac fortium ciuium, quantũ quis vno die plurimũ circumarauisset.
Item quartarij farris, aut heminæ, conferente populo. Cognomina etiã prima inde, Pilumni, qui pi-
lum pistrinis inuenerat: Pisonis, à pisendo. Iam Fabiorum, Lentulorum, Ciceronum, vt quisq; ali-
quod optimè genus sereret. Iuniorũ familiæ Bubulcũ nominauerunt, qui bubus optimè vtebatur.
Quin & in sacris nihil religiosius cõfarrationis vinculo erat: nouæque nuptæ farreum præferebant.
Agrum malè colere, Censorium probrum iudicabatur. Atq; (vt refert Cato) quem virum bonũ co-
lonum dixissent, amplissimè laudasse existimabãt. Hinc & locupletes dicebãt, loci, hoc est, agri ple-
nos. Pecunia ipsa à pecore appellabatur. Etiam nunc in tabulis Censoriis pascua dicuntur omnia, ex
quibus populus reditus habet, quia diu hoc solũ vectigal fuerat. Mulctatio quoq; nõ nisi ouium bo-
umq́; impendio dicebatur: nõ omittenda priscarũ legum beneuolentia. Cautum quippe est, ne bo-
uem, priusquàm ouem, nominaret, qui indiceret mulctã. Ludos boum causa celebrantes, bubetios
vocabant. Seruius rex, ouium boumq́; effigie primus æs signauit. Frugem quidem aratro quæsitam
furtim noctu pauisse, ac secuisse, puberi xij. tabulis capitale erat: suspensumq́; Cereri necari iubebãt
grauius quàm in homicidio conuictum: impubem Prætoris arbitratu verberari, noxámve duplio-
némve decerni. Iam distinctio honosq́; ciuitatis ipsius nõ aliunde erat. Rusticæ tribus laudatissimæ
eorũ qui rura haberent. Vrbanæ verò in quas transferri ignominiæ esset, desidiæ probro. Itaq; qua-
tuor solæ erãt à partibus vrbis, in queis habitabant, Suburrana, Palatina, Collina, Exquilina. Nundi-
nis vrbem reuisitabant, & ideo comitia nundinis haberi non licebat, ne plebs rustica auocaretur.
Quies somnusq́; in stramentis erat. Gloriã deniq; ipsam à farris honore adoream appellabãt. Equi-
dem etiam verba priscæ significationis admiror. Ita enim est in commentariis Pontificum: Augurio
canario agendo dies constituantur, priusquàm frumẽta vaginis exeant, & antequàm in vaginas per-
ueniãt. Ergo iis moribus nõ modò sufficiebant fruges, nulla prouinciarum pascente Italiã, verum-
etiam annonæ vilitas incredibilis erat. Manius Marcius Aedilis plebis primum frumentum populo
in modios assibus donauit. Minutius Augurinus, qui Sp. Melium coarguerat, farris pretium in tri-
nis nundinis ad assem redegit vndecimus plebei Tribunus: qua de causa statua ei extra portam Tri-
geminam, à populo stipe collata statuta est. Trebius in Aedilitate assibus populo frumentum præ-
stitit. Quam ob causam & ei statuæ in Capitolio ac Palatio dicatæ sunt. Ipse supremo die populi hu-
meris portatus in rogum est. Verùm quo anno Mater Deûm aduecta Romam est, maiorem ea æsta-
te, quàm antecedentibus annis x. factã esse tradunt. M. Varro author est, cùm L. Metellus in trium-
pho plurimos duxit elephantos, assibus singulis farris modios fuisse, item vini congios, ficique sic-
cæ pondo xxx. olei pondo x. carnis pondo xij. Nec è latifundiis singulorum contingebat arcen-
tium vicinos. Quippe etiam lege Stolonis Licinij incluso modo D. iugerum, & ipso sua lege
damnato, cum substituta filij persona amplius possideret. Luxuriantis iam Reipubl. fuit ista men-
sura. Manij quidem Curij post triumphos immensumque terrarum adiectum imperio nota con-
cio est, perniciosum intelligi ciuem, cui septem iugera non essent satis. Hæc autem mensura plebei
post exactos reges assignata est. Quænam ergo tantæ vbertatis causa erat? Ipsorum tunc manibus
Imperatorum colebantur agri (vt fas est credere) gaudente terra vomere laureato, & trium-
phali aratore: siue illi eadem cura semina tractabant, qua bella, eademque diligentia arua dis-
ponebant, qua castra: siue honestis manibus omnia lætiùs proueniunt, quoniam & curiosiùs fiunt.
Serentem inuenerunt dati honores Serranum, vnde cognomen. Aranti quatuor sua iugera in Va-
ticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato Viator attulit Dictaturam, & quidem vt tradi-
tur nudo, plenoque pulueris etiamnum ore. Cui Viator, vela corpus, inquit, vt proferam Sena-
tus populique Romani mandata. Tales tum etiam Viatores erant: quod ipsum nomen inditum
est subinde & ex agris Senatum ducesque accersentibus. At nunc eadem illa vincti pedes, damna-
tæ manus, inscripti vultus exercent: non tamen surda tellure, quæ parens appellatur, colique
dicitur & ipsa: honore his assumpto, vt non inuita ea, & indignè ferente, credatur id fieri. Sed
nos

nos miramur ergastulorum non eadem emolumenta esse, quæ fuerint Imperatorum. Igitur de cultura agri præcipere principale fuit etiam apud exteros. Siquidem & reges fecere, Hiero, Philometor, Attalus, Archelaus: & duces, Xenophon, & Pœnus etiam Mago: cui quidem tantum honorem Senatus noster habuit Carthagine capta, vt cùm regulis Africæ bibliothecas donaret, vnius eius duodetriginta volumina censeret in Latinam linguam transferenda, cùm iam M. Cato præcepta condidisset: peritisque linguæ Punicæ dandum negotium, in quo præcessit omneis vir clarissimæ familiæ D. Syllanus. Sapientes verò complures, quos sequentes prætexuimus in hoc volumine, non ingratè nominando M. Varrone, qui octogesimum primum vitæ annum agens, de ea re prodendum putauit.

Ratio de agricultura. CAP. IIII.

Apud Romanos multo serior vitium cultura esse cœpit. Primoque, vt necesse erat, arua tantùm coluere. Quorum nobis ratio nunc tractabitur non vulgari modo, verùm, vt adhuc fecimus, & vetustis & posteà inuentis omni cura perquisitis, causaque rerum & ratione simul eruta. Dicemus & sydera, syderumque ipsorum terrestria signa dabimus indubitata. Quandoquidem qui adhuc ea diligentiùs tractauere, quibusuis oratoribus potiùs, quàm agricolis scripsisse possunt videri. Ac primum omnium oraculis maiore ex parte agemus, quæ nõ in alio vitæ genere plura certiorave sunt. Cur enim non videantur oracula, è certissimo die, maximéque veridico vsu profecta? Principium autem à Catone sumemus.

Laus agricolarum, & quæ obseruanda in agro parando. CAP. V.

Fortissimi viri & milites strenuissimi ex agricolis gignuntur, minimeque malè cogitantes. Prædium ne cupidè emas. In re rustica operæ ne parcas, in agro emendo minimè. Quod malè emptum est, semper pœnitet. Agrum paraturos ante omnia intueri oportet aquarum vim, & vicinũ. Singula magnas interpretationes habent, nec dubias. Cato in conterminis hoc amplius æstimari iubet, quo pacto niteant. In bona est, inquit, regione bene nitere. Attilius Regulus ille Punico bello bis Consul aiebat, neque fœcundissimis locis insalubrem agrum parandum, neque effœtis saluberrimum. Salubritas loci non semper incolarum colore detegitur, quoniam assueti etiam in pestilentibus durant. Præterea sunt quædam partibus anni salubria: nihil autem salutare est, nisi quod toto anno salubre. Malus est ager, cum quo dominus luctatur. Cato inter prima spectari iubet, vt solum sua virtute valeat, qua dictum est positione. Vt operariorum copia propè sit, oppidumq; validum: Vt nauigiorum euectus vel itinerum: Vt bene ædificatus & cultus, in quo falli plerosque video. Segnitiem enim prioris domini pro emptore esse arbitrantur: Nihil est damnosius deserto agro. Itaque Cato, De bono domino melius emi, nec temere contemnendam alienam disciplinam: agroque, vt homini, quamuis quæstuosus sit, si tamen & sumptuosus, non multum superesse. Ille in agro quæstuosissimam indicat vitem, non frustra, quoniam ante omnia de impensæ ratione cauit. Proximè hortos riguos: nec id falsò, si sub oppido sint. Et prata, antiqui parata dixere. Idemque Cato interrogatus, quis esset certissimus quæstus, respondit, Si bene pascas. Quis proximus? Si mediocriter pascas. Summa omnium in hoc spectando fuit, vt fructus is maximè probaretur, qui quàm minimo impendio constaturus esset. Hoc ex locorum occasione aliter alibi decernitur. Eodemque pertinet, quòd agricolam vendacem esse oportere dixit. Fundum in adolescentia conserendum sine cunctatione, ædificandum non nisi consito agro. Tunc quoque cunctanter: optimumque est (vt vulgò dixere) aliena insania frui, sed ita, vt villarum tutela non sit oneri. Eum tamen qui bene habitet, sæpius ventitare in agrum, frontemque domini plus prodesse quàm occipitium, non mentiuntur.

De villarum positione, & præcepta antiquorum de agro colendo. CAP. VI.

Modus hic probatur, vt neque fundus villam quærat, neq; villa fundum. Non vt fecerunt iuxta diuersis eadem ætate exemplis L. Lucullus & Q. Scæuola, cum villa Scæuolæ fundus careret, villa Luculli agro. Quo in genere Censoria castigatio erat, minus arare, quàm verrere. Nec hoc sine arte quadam est. Nouissimus villam in Misenensi posuit C. Marius septies Consul, sed peritia castrametandi, sicut comparatos ei cæteros etiã Sylla Felix cæcos fuisse diceret. Conuenit nec iuxta paludes ponendã esse, neq; aduerso amne. Quanquam Homerus omnino è flumine semper antelucanas auras insalubres verissimè tradidit. Spectare in æstuosis locis Septentriones debet, Meridiem in frigidis. In temperatis exortum æquinoctialem. Agri ipsius bonitas, quibus argumentis iudicanda sit, quanquam de terræ optimo genere differentes abundè dixisse possumus videri, etiamnum tamen traditas notas subsignabimus, Catonis maximè verbis: Ebulum, vel prunus syluestris, vel rubus, bulbus minutus, trifolium, herba pratensis, quercus, syluestris pyrus, malusque frumentarij soli notæ. Item nigra terra, & cinerei coloris. Omnis creta coquit, nisi permacra. Sabulum etiam, nisi id pertenue est: & multo campestribus magis, quàm cliuosis, respondent eadem. Modũ agri in primis seruandum antiqui putauere. Quippe ita censebant, Satius esse minus serere, & melius arare. Qua in sententia & Virgilium fuisse video. Verumque confitentibus latifundia perdidere Italiam: iam verò & prouincias. Sex domini semissem Africæ possidebant, cùm interfecit eos Nero prin-

ro princeps:non fraudando magnitudine hac quoque ſua Cn.Pompeio,qui nunquàm agrum mercatus eſt conterminum. Agro empto domum vendendam inclementer,atq; non ex vtilitate publici ſtatus Mago cenſuit,hoc exordio præcepta pandere ingreſſus,vt tamen appareat aſſiduitatem deſideratam ab eo. Dehinc peritia villicorum in cura habenda eſt:multaque de iis Cato præcepit. Nobis ſatis ſit dixiſſe,quàm proximum domino cordi eſſe debere,& tamen ſibimetipſi non videri. Coli rura ergaſtulis peſſimum eſt,& quicquid agitur à deſperantibus. Temerarium videatur vnam vocem antiquorum poſuiſſe,& fortaſſis incredibile penitus exiſtimetur,Nihil minus expedire, quàm agrum optimè colere. L. Tarius Rufus infima natalium humilitate,Conſulatum militari induſtria meritus,antiquæ aliâs parſimoniæ,circiter millies H—S liberalitate Diui Auguſti congeſtum, vſque ad detrectationem hæredis exhauſit,agros in Piceno coemendo,colendoque in gloriam. Internicionem ergo famemque cenſemus? Imò hercule iudico modum rerum omnium vtiliſſimũ. Bene colere neceſſariũ eſt, optimè damnoſum,præterquàm ſobole ſua, colonóve paſcendis. Alioqui domino aliquas meſſes colligere non expedit, ſi computetur impendium operæ. Nec temere oliuam. Nec quaſdam terras diligenter colere,ſicut in Sicilia tradunt. Itaq; decipi aduenas. Quonam igitur modo vtiliſſimè colentur agri? ex oraculo ſcilicet,malis bonis. Sed defendi æquũ eſt abauos,qui præceptis ſuis proſpexere vitæ. Nam cum dicerent malis, intelligere voluere viliſſimos. Summum prouidentiæ illorũ fuit,vt quàm minimũ eſſet impendij. Pręcipiebãt enim iſta,qui triũphali denas argenti libras in ſupellectile crimini dabant:qui mortuo villico relinquere victorias,& reuerti in ſua rura poſtulabant:quorũ prædia colenda ſuſcipiebat reſpublica exercitusq; ducebant, Senatu illis villicante. Inde illa reliqua oracula:Nequam agricolã eſſe, quiſquis emeret, quod præſtare ei fundus poſſet. Malum patremfamiliâs,quiſquis interdiu faceret, quod noctu poſſet, niſi intempeſtate cæli. Peiorem,qui profeſtis diebus ageret,quod feriatis deberet. Peſſimum, qui ſereno die ſub tecto potius operaretur,quàm in agro. Nequeo mihi temperare,quò minus vnum exemplũ antiquitatis afferam,ex quo intelligi poſſit,apud populum etiam de culturis agendi morem fuiſſe, qualiter defendi ſoliti ſint illi viri. C. Furius Creſinus è ſeruitute liberatus,cùm in paruo admodum agello largiores multo fructus perciperet,quàm ex ampliſſimis vicinitas,in inuidia magna erat,ceu fruges alienas pelliceret veneficiis. Quamobrem à Sp. Albino curuli die dicta,metuens damnationem,cùm in ſuffragium tribus oporteret ire,inſtrumentum ruſticum omne in forum attulit, & adduxit filiam validam,atque (vt ait Piſo) bene curatam ac veſtitam,ferramenta egregiè facta,graues ligones,vomeres ponderoſos,boues ſaturos. Poſteà dixit: Veneficia mea Quirites hęc ſunt:nec poſſum vobis oſtendere,aut in forum adducere lucubrationes meas vigiliasque & ſudores. Omnium ſententiis abſolutus. Itaq; eſt profectò,opera,non impenſa,cultura conſtat. Et ideo maiores fertiliſſimum in agro oculũ domini eſſe dixerunt. Reliqua præcepta reddentur ſuis locis, quæ propria generum ſingulorum erunt. Interim communia quæ ſuccurrunt,non omittemus. Et in primis Catonis humaniſſimum & vtiliſſimum,Id agendum, vt diligant vicini. Cauſas reddit ille,quas exiſtimamus nulli eſſe dubias. Inter prima idem cauet,ne familiæ malæ ſint. Nihil ſerò faciendum in agricultura omnes cenſent:iterumq; ſub quæque tempore facienda. Et tertio præcepto, prætermiſſa fruſtra reuocari. De terra carioſa execratio Catonis abundè indicata eſt. Quanquam prædicere non ceſſat is. Quicquid per aſellum fieri poteſt,viliſſimè conſtat. Filix biennio moritur,ſi frondem agere non patiaris. Id efficaciſſimè contingit,germinantis ramis baculo decuſſis. Succus enim ex ipſa defluens,necat radices. Aiunt & circa ſolſtitiũ auulſas non renaſci,nec harundine ſectas, aut exaratas vomeri harundine impoſita. Similiter & harundinem exarari filice vomeri impoſita præcipiũt. Iuncoſus ager verti pala debet,at in ſaxoſo bidentibus. Frutecta igni optimè tolluntur. Humidiorem agrum foſſis concidi atq; ſiccari, vtiliſſimum eſt:foſſas autem cretoſis locis apertas relinqui: in ſolutiore terra ſepibus firmari,ne procidant,aut ſupinis lateribus procumbere:quaſdam occæcari, & in alias dirigi maiores patentioresque:ſi ſit occaſio,ſilice vel glarea ſterni. Ora autem earum binis vtrinque lapidibus ſtatuminari,& alio ſuperintegi. Syluæ extirpandæ rationem Democritus prodidit,lupini flore in ſucco cicutæ vno die macerato,ſparſisque radicibus.

De frugum generibus,& natura. CAP. VII.

ET quoniam præparatus eſt ager,natura non indicabitur frugum. Sunt autem duo prima earum genera,Frumenta, vt triticum,hordeum:& legumina,vt faba, cicer. Differentia verò notior, quàm vt indicari deceat. Frumenti ipſius totidem genera per tempora ſatu diuiſa. Hyberna, quæ circa Vergiliarum occaſum ſata terra per hyemem nutriuntur,vt triticum,far, hordeum. Aeſtiua, quæ æſtate ante Vergiliarum exortum ſeruntur,vt milium,panicum,ſeſama,horminum,irio,Italię duntaxat ritu. Alioquin in Græcia & in Aſia omnia Vergiliarum occaſu ſeruntur. Quædam autem vtroque tempore in Italia. Ex his quædam & tertio, veris ſcilicet. Aliqui verna, milium, panicum,lentem,cicer,alicam appellant: Sementiua autem triticum,hordeum,fabam,napum,rapam. Et in tritici genere pars aliqua pabuli eſt, quadrupedum cauſa ſati, vt farrago:& in leguminibus, vt vicia. At commune quadrupedum hominumque vſui,lupinum. Legumina omnia ſingulas habent radices,præter fabam,eaſq; ſurculoſas,quia non in multa diuiduntur: altiſſimas autem cicer.

Frumenta

Frumenta multis radicantur fibris sine ramis. Erumpit à primo satu hordeum die septimo:legumina quarto,vel cùm tardissimè septimo:faba à xv.ad xx. legumina in Aegypto tertio die. Ex hordeo alterum caput grani in radicem exit,alterum in herbam, quæ & prior floret. Radicem crassior pars grani fundit,tenuior florem.Cæteris seminibus eadem pars, & radicem & florem. Frumenta hyeme in herba sunt, verno tempore fastigiantur in stipulam, quæ sunt hyberni generis:at milium & panicum in culmum geniculatum & concauum,sesama verò in ferulaceum.Omnium satorum fructus,aut spicis continetur, vt tritici, hordei, muniturque vallo aristarum quadruplici:aut includitur siliquis,vt leguminum:aut vasculis,vt sesamæ,ac papaueris.Milium, ac panicum tantum pro indiuiso,& paruis auibus exposita sunt. Indefensa quippe membranis continentur. Panicum à paniculis dictum,cacumine languidè nutante,paulatim extenuato culmo penè in surculum,prædensis aceruatur granis,cùm longissima pedali obba. Milij comæ granum complexæ fimbriato capillo curuantur.Sunt & panico genera:Mammoso,è pano paruis racemato paniculis,& cacumine gemino.Quin & colore distinguuntur,candido,nigro,ruffo,etiam purpureo.Panis multifariè & è milio fit,è panico rarius. Sed nullum frumentum ponderosius est, aut quod coquendo magis crescat lx. pondo panis è modio reducunt, modiumque pultis ex tribus sextarijs madidis. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum est nigrum colore,amplum grano, harundineum culmo.Adolescit ad pedes altitudine septem prægrandibus culmis:lobas vocant:omnium frugum fertilissimum.Ex vno grano terni sextarij gignuntur. Seri debet in humidis. Frumenta quædam in tertio geniculo spicam incipiunt concipere,quædam in quarto, sed etiamnum occultam. Genicula autem sunt tritico quaterna,farri sena, hordeo octona.Sed non ante suprà dictum geniculorum numerum conceptus est spicæ:qui vt spem sui fecit, quatuor aut quinque tardissimè diebus florere incipiunt:totidémque aut paulo pluribus deflorescunt:hordea verò cùm tardissimè septem.Varro quater nouenis diebus fruges absolui tradit, & mense nono meti. Fabæ in folia exeunt, ac deinde caulem emittunt, nullis distinctum internodiis. Reliqua legumina surculosa sunt. Ex his ramosa,cicer, eruum, lens. Quorundam caules sparguntur in terram, si non habeant adminiculum, vt pisorum. Quòd si non habuere, deteriora fiunt. Leguminum vnicaulis faba sola, vnus & lupinis: cæteris ramosus prætenui surculo: omnibus verò fistulosus.Folium quædam ab radice mittunt, quædam à cacumine. Frumentum & hordeum vtrunque, & quicquid in stipula est, in cacumine vnum folium habet. Sed hordeo scabra sunt, cæteris læuia. Multiplicia contrà fabæ, ciceri, piso. Frumentis folium harundinaceum, fabæ rotundum,& magnæ leguminum parti.Longiora eruiliæ & piso. Faseolis venosa, sesamæ & irioni sanguinea. Cadunt folia lupino tantum, & papaueri. Legumina diutius florent, & ex his eruum ac cicer, sed diutissimè faba xl.diebus. Non autem singuli scapi tandiu, quoniam alio desinente alius incipit:nec tota seges, sicut frumenti,pariter. Siliquantur verò omnia diuersis diebus, & ab ima primum parte, paulatim flore subeunte. Frumenta, cùm defloruere, crassescunt,maturanturque cum plurimùm diebus quadraginta:item faba:paucissimis cicer.Id enim à semente diebus xl. perficitur. Milium, & panicum, & sesama,& omnia æstiua,xl. diebus maturantur à flore,magna terræ cælique differentia. In Aegypto enim hordeum sexto à satu mense,frumenta septimo metuntur.In Hellade hordeum. In Peloponneso octauo,& frùmenta etiamnum tardius.Grana in stipula crinito textu spicantur.In faba leguminibusque,alternis lateribus siliquantur. Fortiora ad hyemes frumenta,legumina in cibo.Tunicæ frumento plures. Hordeum maximè nudum, & arinca, sed præcipuè auena. Calamus altior frumento, quàm hordeo. Arista mordacior hordeo.In area exteruntur triticum, & siligo,& hordeum.Sic & seruntur pura,qualiter moliuntur, quia tosta non sunt.E diuerso far, milium, panicum purgari,nisi tosta,non possunt.Itaque hæc cum suis folliculis seruntur cruda.Et far in vaginulis suis seruant ad satus,atq; non torrent.Leuissimum ex his hordeum,raro excedit xv. libras, & faba xxij. Ponderosius far, magisque etiamnum triticum.Far in Aegypto ex olyra conficitur.Tertium genus spicæ hoc ibi est. Galliæ quoque suum genus farris dedere:quod illhic brance vocant,apud nos sandalū,nitidissimi grani. Et alia differentia est, quòd ferè quaternis libris plus reddit panis, quàm far aliud. Populum Romanum farre tantùm è frumento ccc.annis vsum, Verrius tradidit. Tritici genera plura, quæ fecere gentes. Italico nullum equidem comparauerim candore ac pondere,quo maximè discernitur: montanis modò comparetur Italiæ agris externum, in quo principatum tenuit Bœotia, deinde Sicilia, mox Africa. Tertium pondus erat Thracio Syrioque, deinde Aegypto, athletarum cum decreto, quorum capacitas iumentis similis, quem diximus ordinem fecerat. Græcia & Ponticum laudauit, quod in Italiam non peruenit. Ex omni eadem genere grani prætulit dracontiam, strangiam & Selenusium, argumento crassissimi calami: itaque pingui solo hæc genera assignabat. Leuissimum & maximè inane, seu tenuissimi calami, in humidis seri iubebat, quoniam multo egeret alimento. Hæ fuere sententiæ Alexandro Magno regnante,cùm clarissima fuit Græcia,atque in toto terrarum orbe potentissima: Ita tamen, vt ante mortem eius annis ferè cxlv.Sophlocles Poeta in fabula Triptolemo frumentum Italicum ante cuncta laudauerit, ad verbum translata sententia,

Et fortunatam Italiam frumento canere candido.

Quæ laus peculiaris hodiéq; Italico eſt. Quo magis admiror, poſteros Græcorum nullam mentio
nem huius feciſſe frumenti. Nunc ex his generibus quæ Romam inuehuntur, leuiſſimum eſt Galli-
cum, atq; è Cherſoneſo aduectum: quippe non excedunt in modium vicenas libras, ſi quis granum
ipſum ponderet. Adiicit Sardum ſelibras, Alexandrinum & trientes: hoc & Siculi pondus. Bœoti-
cum totam libram addit, Africum & dodrantes. In tranſpadana Italia ſcio vicenas quinas libras far
ris modios pendere: circa Cluſium & ſenas. Lex certa naturæ, vt in quocunq; genere pani militari
tertia portio ad grani pondus accedat: ſicut optimum frumentum eſſe, quod in ſubactu congium
aquæ capiat. Quibuſdam generibus per ſe pondus, ſicut Balearico: modio tritici panis pondo xxx.
reddit. Quibuſdam in binis mixtis, vt Cyprio, & Alexandrino, xx. propè libras non excedentibus.
Cyprium fuſcum eſt, panemq́ue nigrum facit: itaque miſcetur Alexandrinum candidum, reddunt-
q́ue xxv. pondo. Thebaicum libras adiicit. Marina aqua ſubigi, quod plerique maritimis in locis fa-
ciunt occaſione lucrandi ſalis, inutiliſſimum. Non alia de cauſa opportuniora morbis corpora exi-
ſtunt. Galliæ & Hiſpaniæ frumento in potum reſoluto, quibus diximus generibus, ſpuma ita con-
creta pro fermento vtuntur. Qua de cauſa leuior illis, quàm cæteris, panis eſt. Differentia, eſt & ca-
lami. Craſſior quippe melioris eſt generis. Plurimis tunicis Thracium triticum veſtitur, ob nimia
frigora illi plagæ exquiſitum. Eadem cauſa & trimeſtria inuenit, detinentibus terras niuibus, quod
tertio ferè à ſatu menſe & in reliquo orbe metitur. Totis hoc Alpibus notum, & hyemalibus pro-
uinciis nullum hoc frumento lætius. Vnicalamum prætereà, nec vſquàm capax: ſeriturq́ue non
niſi tenui terra. Eſt & bimeſtre circa Thracium ſinum, quod quadrageſimo die, quàm ſatum eſt, ma
tureſcit: mirumq́ue, nulli frumento plus eſſe ponderis, & furfuribus carere. Vtitur eo & Sicilia &
Achaia, montoſis vtraque partibus. Eubœa quoque circa Caryſtum. Intantum fallitur Columella,
qui ne trimeſtris quidem proprium genus exiſtimauerit eſſe, cùm ſit antiquiſſimum. Græci trime-
non vocant. Tradunt in Bactris grana tantæ magnitudinis fieri, vt ſingula ſpicas noſtras æquent. Pri
mum ex omnibus frumentis ſeritur hordeum. Dabimus & dies ſerendi cuique generi, natura ſin-
gulorum expoſita. Hordeum Indis ſatiuum & ſylueſtre, ex quo panis apud eos præcipuus. Italica
maximè quidem oryza gaudent, ex qua ptiſanam conficiunt, quam reliqui mortales ex hordeo. O-
ryzæ quidem folia carnoſa, porro ſimilia, ſed latiora: altitudo cubitalis, flos purpureus, radix gem-
mæ rotunditatis. Antiquiſſimum in cibis hordeum, ſicut Athenienſium ritu Menandro authore
apparet, & gladiatorum cognomine, qui hordearii vocabantur. Polentam quoque Græci non ali-
unde præferunt. Pluribus fit hæc modis: Græci perfuſum aqua hordeum ſiccant nocte vna, ac poſte
ro die frigunt, deinde molis frangunt. Sunt qui vehementius toſtum rurſus exigua aqua aſpergant,
ſiccentq́ue prius, quàm molant. Alij verò virentibus ſpicis decuſſum hordeum recens purgant, ma
didúmq;, in pila tundunt, atque in corbibus eluunt, ac ſiccatum ſole rurſus tundunt, & purgatum
molunt. Quocunque autem genere præparato, vicenis hordei libris, ternas ſeminis lini, & corian-
dri ſelibras, ſaliſq́ue acetabulo, torrentes ante omnia miſcent in mola. Qui diutius volunt ſeruare,
cum polline ac furfuribus ſuis condunt nouis fictilibus. Italia ſine perfuſione toſtum in ſubtilem
formam molit, iiſdem additis, atque etiam milio. Panem ex hordeo antiquis vſitatum vita damna-
uit, quadrupedúmque tradidit refectibus. Ptiſanæ inde vſus validiſſimus ſaluberrimuſq́ue, tanto-
pere probatur. Vnum laudibus eius volumen dicauit Hippocrates, è clariſſimis medicinæ ſcientia.
Ptiſanæ bonitas præcipua Vticenſi. In Aegypto verò ea eſt, quæ fit ex hordeo cui ſunt bini anguli. In
Bætica & Africa genus, ex quo fiat, hordei, glabrum appellat Turannius. Idem olyram & oryzam
eandem eſſe exiſtimat. Ptiſanæ conficiendæ vulgata ratio eſt. Simili modo ex tritici ſemine tragum
fit, in Campania duntaxat & Aegypto. Amylum verò ex omni tritico ac ſiligine, ſed optimum è tri-
meſtri. Inuentio eius Chio inſulæ debetur: & hodie laudatiſſimum inde eſt, appellatum ab eo quòd
ſine mola fiat. Proximum è trimeſtri quodam minimè ponderoſo tritico. Madeſcit dulci aqua li-
gneis vaſis, ita vt integatur, quinquies in die mutata. Melius ſi & noctu, ita vt miſceatur pariter emol
litum, prius quàm aceſcat. Linteo aut ſportis ſiccatum tegulæ infunditur illitæ fermento, atque ita
in ſole denſatur. Poſt Chium maximè laudatur Creticum, mox Aegyptium. Probatur autem leui-
tate ac læuore, atque vt recens ſit, iam & Catoni dictum. Apud nos hordei farina & ad medendum
vtuntur. Mirumq́ue, in vſu iumentorum ignibus durato, ac poſtea molito, offiſq́ue humana manu
demiſſis in aluum, maiores vires, toroſq́ue corporis fieri. Spicæ quædam binos ordines habent, quę
dam plures vſque ad ſenos. Grano ipſi aliquot differentiæ, longius, leuiuſq́ue, aut breuius, aut ro-
tundius, candidius, nigrius, vel cui purpura eſt. Vltimo ad polentã, contra tempeſtates candido ma
xima infirmitas. Hordeum frugum omnium molliſſimum eſt: ſeri non vult, niſi in ſicca & ſoluta
terra, ac niſi læta. Palea ex optimis: ſtramento verò nullum comparatur. Hordeum ex omni frumen
to minimè calamitoſum, quia tollitur antequam triticum occupet rubigo. Itaque ſapientes agrico
læ triticum cibariis tantùm ſerunt. Hordeum ſarculo ſeri dicunt, proptereà celerrimè redit, fertiliſ-
ſimumq́ue: quod in Hiſpaniæ Carthagine Aprili menſe collectum eſt, hoc ſeritur eodem menſe in
Celtiberia, eodemq; anno bis naſcitur. Rapitur omne à prima ſtatim maturitate feſtinantis, quàm

cætera.

cætera. Fragili enim stipula & tenuissima palea granum continetur. Meliorem etiam polentam fieri tradunt, si non excocta maturitate tollatur.

Non omnia frumenti genera vbique nasci, & de reliquis in Oriente generibus. CAP. VIII.

FRumenti genera non eadem vbique: neque vbi eadem sunt, iisdem nominibus. Vulgatissima far, quod adoreum veteres appellauere, siligo, triticum. Hæc plurimis terris communia. Arinca Galliarum propria, copiosa & Italiæ est. Aegypto autem ac Syriæ, Ciliciæque & Asiæ, ac Græciæ peculiares zea, olyra, tiphe. Aegyptus similaginem conficit è tritico suo, nequaquàm Italicæ parem. Qui zea vtuntur, non habent far. Est & hæc Italiæ in Campania maximè, semenque appellatur. Hoc habet nomen res præclara, vt mox docebimus: propter quam Homerus ζείδωρος ἄρουρα dixit: non vt aliqui arbitrantur, quoniam vitam donaret. Amylum quoq; ex ea fit, priore crassius. Hęc sola differentia est. Ex omni genere durissimum far, & contra hyemes firmissimum. Patitur frigidissimos locos, & minus subactos vel æstuosos, sitientesque. Primus antiquis Latio cibus, magno argumento in adoreæ donis, sicuti diximus. Pulte autem, non pane, vixisse longo tempore Romanos manifestum, quoniam inde & pulmentaria hodieque dicuntur. Et Ennius antiquissimus vates obsidionis famem experimens, offam eripuisse plorantibus liberis patres commemorat. Et hodie sacra prisca atque natalium pulte fitilla conficiuntur: videturq; tam puls ignota Græciæ fuisse, quàm Italiæ polenta. Tritici semine auidius nullum est, nec quod plus alimenti trahat. Siliginem propriè dixerim tritici delicias: candor est, & sine virtute, & sine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italiæ sunt & Galliæ comatæ. Sed & trans Alpes in Allobrogum tantum Meninorumque agro pertinax. in cæteris ibi partibus biennio in triticum transit. Remedium, vt grauissima quæque grana eius serantur.

De pistorijs, & molitura, & farina. CAP. IX.

E Siligine lautissimus panis, pistrinarumque opera laudatissima. Præcellit in Italia, si Campana Pisis natæ misceatur. Rufsior illa, at Pisana candidior, ponderosior verò cretacea. Iustum est è grano Campanæ, quam vocant castratam, è modio redire sextarios quatuor siliginis, vel è gregali sine castratura sextarios quinque, prætereà floris semodium. Et cibarij, quod secundarium vocant, sextarios quatuor: furfuris sextarios totidem. E Pisana autem siliginis sextarios quinque, cætera paria sunt. Clusina, Aretinaque etiamnum sextarios siliginis assumunt: in reliquis pares. Si verò pollinem facere libeat xvi. pondo panis redeunt, & cibarij tria, furfurumque semodius. Molæ discrimine hoc constat. Nam quæ sicca moluntur, plus farinæ reddunt: quæ salsa aqua sparsa, candidiorem medullam: verùm plus retinent in furfure. Farinam à farre dictam nomine ipso apparet. Siligineæ farinæ modius Gallicæ xxij libras panis Italicæ duabus tribúsue amplius in artopticio pane. Nam furnaceis binas adiiciunt libras in quocunque genere.

De similagine, siligine, & alijs generibus, & de pistura. CAP. X.

SImilago ex tritico fit laudatissima. Ex Africo iustum est è modiis redire semodios, & pollinis sextarios quinque. Ita autem appellant in tritico, quod florem in siligine. Hoc ærariæ officinæ chartariæque vtuntur. Præterea secundarij sextarios quatuor, furfurumque tantundem. Panes verò è modio similaginis cxxij. è floris modio cxvij. Pretium huic annona media in modios farinæ xl. asses. similagini castratæ octonis assibus amplius, siligini castratæ duplum. Est & alia distinctio. Similago l. pollin autem xvij. pondo panis reddere visa, tritici xxx. cum triente, & secundarij panis quinas selibras, totidem cibarij, & furfurum sextarios sex. Siligo nunquàm maturescit pariter; nec vlla segetum minus dilationem patitur propter teneritatem, iis quæ maturuere, protinus granum dimittentibus. Sed minus, quàm cætera frumenta, in stipula periclitatur, quoniam semper rectam habet spicam: nec rorem continet, qui rubiginē faciat. Ex arinca dulcissimus panis ipsa spissior, quàm far, & maior spica, eadem & ponderosior. Raro modius grani non xvi. libras implet. Exteritur in Græcia difficulter: ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc enim est, quam olyram vocat. Eadem in Aegypto facilis fertilisque. Far sine arista est, Item siligo, excepta quæ Laconica appellatur. Adiiciuntur his genera, bromos, siligo exceptitia, & tragos, externa omnia ab Oriente inuecta, oryzæ similia. Tiphe & ipsa eiusdem generis, ex qua fit in nostro orbe oryza. Apud Græcos est zea. Traduntq; eam ac tiphen, cùm sunt degeneres, redire ad frumentum, si pistæ serantur, nec protinus, sed tertio anno. Tritico nihil est fertilius: hoc ei natura tribuit, quoniam eo maximè alat hominem: vt pote cùm è modio, si sit aptum solum, quale in Byzacio Africæ campo, centeni quinquageni modij reddantur. Misit ex eo loco Diuo Augusto procurator eius ex vno grano (vix credibile dictu) quadringenta paucis minus germina, extantque de ea re epistolæ. Misit & Neroni similiter ccclx. stipulas ex vno grano. Cum centesimo quidem & Leontini Siciliæ campi fundunt, alijque, & tota Bætica, & in primis Aegyptus Fertilissima tritici genera, ramosum, aut quod centigranum vocant. Inuentus est iam & scapus vnus centum fabis onustus. Aestiua frumenta diximus, sesamam, milium panicum. Sesama ab Indis venit: ex ea & oleum faciunt. Color eius candidus. Huic simile est in Asia Græciaque erysimum: idemque erat nisi pinguius esset, quod apud nos vocant irionem, medicaminibus annumerandum potius, quàm frugibus. Eiusdem naturæ & horminum à Græcis dictum

dictum,ſed cymino ſimile,ſeritur cum ſeſama:hoc & irione nullum animal veſcitur virentibus.Pi-
ſtura non omniũ facilis:quippe & Hetruria ſpicam farris toſti piſente pilo præferrato,fiſtula ſerrata,
& ſtella intus denticulata,vt niſi intenti piſant,concidantur grana,ferroque frangantur.Maior pars
Italiæ ruido vtitur pilo,rotis etiam quas aqua verſet obiter,& molat. De ipſa ratione piſendi Mago-
nis proponetur ſententia.Triticum ante perfundi aqua multa iubet,poſtea eualli,deinde ſole ſicca-
tum pilo repeti.Simili modo hordeum.Huius ſextarios xx. ſpargi duobus ſextariis aquæ. Lentem
torrere prius, deinde cum furfuribus leuiter piſi. Aut addito in ſextarios xx. lateris crudi fruſto, &
harenæ ſemodio.Eruiliam iiſdem modis,quibus lentem. Seſamam in calida maceratam exporrigi:
deinde confricari,frigidæ immergi,vt paleę fluctuent,iterumq; exporrigi in ſole ſuper lintea.Quod
niſi feſtinatò peragatur,lurido colore muceſcere.Et ipſa autem,quę euallũtur,variam piſturarum
rationem habent.Acus vocatur,cùm per ſe piſitur ſpica tantùm aurificum ad vſus.Si verò in area te
ritur cum ſtipula,palea,vt maiore in terrarum parte ad pabula iumentorum.Milij,& panici, & ſeſa-
mæ purgamenta,appludam vocant,alibi aliis nominibus. Milio Campania præcipuè gaudet, pul-
témque candidam ex eo facit. Fit & panis prædulcis. Sarmatarum quoq; gentes hac maximè pul-
te aluntur,& cruda etiam farina, equino lacte vel ſanguine è cruris venis admixto. Aethiopes non
aliam frugem,quàm milii hordeique,nouere. Panico Galliæ quædam, præcipuè Aquitania vtitur.
Sed & circumpadana Italia addita faba, ſine qua nihil conficiunt. Ponticæ gentes nullum panico
præferunt cibum.Cæterò æſtiua frumenta riguis magis etiam,quàm imbribus,gaudent.Milium &
panicum aquis minimè,cùm in folia exeunt.Vetant inter vites arboréſue frugiferas ſeri, terram e-
macrari hoc ſatu exiſtimantes.

*De fermentis,& panis faciendi ratio,& genera,& quando primùm piſtores Romæ,& de cribris,
& alica.* CAP. XI.

MIlij præcipuus ad fermenta vſus,è muſto ſubacti in annuum tempus.Simile fit ex tritici ipſius
furfuribus minutis & optimis,è muſto albo triduo maturato ſubactis,ac ſole ſiccatis.Inde pa
ſtillos in pane faciendo dilutos,cum ſimilagine ſeminis ferueſaciunt,atque ita farinæ miſcent,ſic o-
ptimum panem fieri arbitrantes. Græci in binos ſemodios farinæ ſatis eſſe beſſes fermenti conſti-
tuere.Et hæc quidem genera vindemiis tantùm fiunt. Quo libeat verò tempore, ex aqua hordeoq;
bilibres offæ feruenti foco, vel fictili patina torrentur cinere & carbone, vſque dum rubeant.Poſt-
eà operiuntur in vaſis, donec aceſcant:hinc fermentum diluitur. Cùm fieret autem panis hordea-
ceus,eruiliæ aut cicerculę farina ei præfermentabatur:iuſtumque erat, duæ libræ in quinque ſemo-
dios.Nunc fermentum fit ex ipſa farina quæ ſubigitur,prius quàm addatur ſal,ad pultis modum de
cocta,& relicta,donec aceſcat.Vulgò verò nec ſufferuefaciunt, ſed tantum pridie aſſeruata materia
vtuntur.Palamque natura eſt acore fermentari:ſicut & validiora eſſe corpora,quæ fermentato pane
alantur:quippe cum apud veteres ponderoſiſſimo cuique tritico, præcipua ſalubritas perhibita ſit.
Panis ipſius varia genera perſequi ſuperuacuum videtur:aliâs ab obſoniis appellati,vt oſtrearij:aliâs
à deliciis,vt artolagani:aliàs à feſtinatione, vt ſpeuſtici:nec non à coquendi ratione,vt furnacei, vel
artoptitij,aut in clibanis cocti: non pridem etiam è Parthis inuecto,quem aquaticũ vocant,quoniã
aqua trahitur,tenuem & ſpongioſa inanitate,alij Parthicum. Summa laus, ſiliginis bonitate & cri-
bri tenuitate conſtat.Quidam & ouis aut lacte ſubigunt.Butyro verò gentes etiam pacatæ, ad ope-
ris piſtorij genera tranſeunte cura. Durat ſua Piceno in panis inuentione gratia, ex alicæ materia:
Eum nouem diebus macerant:decimo ad ſpeciem tractæ ſubigunt vuæ paſſæ ſucco: poſteà in fur-
nis,ollis inditum,quæ rumpantur ibi, torrent. Neque eſt ex eo cibus,niſi madefacto:quod fit lacte
maximè mulſo. Piſtores Romæ non fuerunt ad Perſicum vſque bellum, annis ab vrbe condita ſu-
per Dlxxx. Ipſi panem faciebant Quirites:mulierumque id opus erat, ſicut etiam nunc in plurimis
gentium.Artoptam Plautus appellat in fabula,quam Aululariam ſcripſit:magna ob id concertatio-
ne eruditorum,an is verſus Poetæ ſit illius:certumque ſit,Atteij Capitonis ſententia toſtum panem
lautioribus coquere ſolitos:piſtoreſque tantùm eos,qui far pinſebant, nominatos. Nec cocos verò
habebant in ſeruitiis,eoſque ex macello conducebant.Cribrorum genera Galli è ſetis equorum in-
uenere,Hiſpani è lino excuſſoria & pollinaria,Aegyptus è papyro atque iunco. Sed inter prima di-
catur & alicæ ratio,præſtantiſſimæ ſaluberrimęque, quæ palma frugum indubitanter Italiam con-
tingit.Fit ſine dubio & in Aegypto,ſed admodum ſpernenda.In Italia verò pluribus locis,ſicut Ve-
ronenſi Piſanoq; agro,in Campania tamẽ laudatiſſima. Campus eſt ſubiacens montibus nimboſis
totis quidem xl.M. paſſuum planitie. Terra eius (vt protinus ſoli natura dicatur) puluerea ſumma,
inferior bibula, & pumicis vice fiſtulans: montium quoque culpa in bonum cedit. Crebos enim
imbres percolat atque tranſmittit: nec dilui aut madere voluit propter facilitatem culturæ.Eadem
acceptum humorem nullis fontibus reddit,ſed temperat, & concoquens intra ſe vice ſucci conti-
net.Seritur toto anno,panico ſemel,bis farre.Et tamen vere ſegetes, quæ, interquieuere, fundunt
roſam odoratiorẽ ſatiua:adeò terra non ceſſat parere. Vnde vulgò dictum,Plus apud Campanos vn
guenti, quàm apud cæteros olei fieri. Quantum autem vniuerſas terras campus Campanus ante-
cedit,tantùm ipſum pars eius,quæ Laboriæ vocantur,quem Phlegræum Græci appellant. Finiun-
tur La-

tur Laboriæ via ab vtroque latere Consulari,quæ à Puteolis,& quæ à Cumis Capuam ducit. Alica fit è Zea,quam semen appellauimus. Tunditur granum eius in pila lignea:nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, vt notum est,pilo vinctorum pœnali opera. Primori inest pyxis ferrea: excussis inde tunicis, iterum iisdem armamentis nudata conciditur medulla. Ita fiunt alicæ tria genera,minimum,ac secundarium : grandissimum verò aphærema appellant. Nondum habent candorem suum quo præcellunt, iam tamen Alexandrinæ præferuntur. Posteà (mirum dictu) admiscetur creta,quæ transit in corpus,coloremque & teneritatem affert.Inuenitur hæc inter Puteolos & Neapolim in colle Leucogæo appellato. Extatque Diui Augusti decretum,quo annua vicena millia Neapolitanis pro eo numerari iussit è fisco suo, coloniam deducens Capuam. Adiecitque causam af-10 ferendi, quoniam negassent Campani alicam confici sine eo metallo posse. In eodem reperitur & sulphur:emicantque fontes Araxi oculorum claritati,& vulnerum medicinæ, dentiumque firmitati. Alica adulterina fit maximè quidem è zea, quæ in Africa degenerat. Latiores eius spicæ, nigrioresque,& breui stipula. Pisunt cum harena, & sic quoque difficulter deterunt vtriculos, fitque dimidia nudi mensura. Posteaque gypsi pars quarta inspargitur, atque vt cohæsit, farinario cribro subcernunt. Quæ in eo remansit,exceptitia appellatur,& grandissima est. Rursus quæ transit,arctiore cernitur,& secundaria vocatur. Item cribraria, quæ simili modo in tertio remansit cribro angustissimo,& tantùm harenas transmittente. Alia ratio vbiq; adulterandi: Ex tritico candidissima & grandissima eligunt grana,ac semicocta in ollis,posteà arefaciunt Sole ad initium, rursusque leuiter aspersa molis frangunt. Ex zea pulchrius,quàm ex tritico, fit granum, quamuis id alicæ vi-20 tium sit. Candorem autem ei pro creta lactis incocti mistura confert.

De leguminibus. CAP. XII.

SEquitur natura leguminum,inter quæ maximus honos fabæ: quippe ex qua tentatus sit etiam panis. Lomentum appellatur farina ea, aggrauaturque pondus illa ex omni legumine. Iam verò & pabulo venalis. Fabæ multiplex vsus omnium quadrupedum generi, præcipuè homini. Frumento etiam miscetur apud plerasque gentes,& maximè panico solida, ac delicatius fracta. Quin & prisco ritu fabacia suæ religionis Diis in sacro est, præualens pulmentari cibo, & hebetare sensus existimata, insomnia quoque facere. Ob hæc Pythagorica sententia damnata: vt alij tradidere: quoniam mortuorum animæ sint in ea. Qua de causa parentando vtique assumitur. Varro & ob hæc Flaminem ea non vesci tradit,& quoniam in flore eius literæ lugubres reperiantur. In eadem pecu-30 liaris religio. Nanque fabam vtique è frugibus referre mos est auspicij causa, quę ideo refrina appellatur. Et auctionibus eam adhiberi lucrosum putant. Sola certè frugum etiam exesa repletur crescente Luna. Aqua marina,aliáve salsa non percoquitur. Seritur ante Vergiliarum occasum leguminũ prima vt antecedat hyemem. Virgilius eam per ver seri iubet,circumpadanæ Italiæ ritu. Sed maior pars malunt fabalia maturæ sationis, quàm trimestrem fructum eius. Nanque siliquæ caulesque gratissimo sunt pabulo pecori. Aquas in flore maximè concupiscit: cùm verò defloruit, exiguas desiderat. Solum,in quo sata est, lætificat stercoris vice. Ideò circa Macedoniam Thessaliamq;, cùm florere incepit, vertunt arua. Nascitur & sua sponte plerisq; in locis, sicut septentrionalis Oceani insulis, quas ob id nostri Fabarias appellant. Item in Mauritania syluestris passim, sed prædura, & quæ percoqui non possit. Nascitur & in Aegypto spinoso caule: qua de causa crocodili oculis ti-40 mentes refugiunt. Longitudo scapo quatuor cubitorum est, amplissima crassitudo. Nec genicula habet molli calamo. Simile caput papaueri, colore roseo. In eo fabæ non supra tricenas: folia ampla: fructus ipse amarus & odore: sed radix perquàm lauta incolarum cibis, cruda, & omnino decocta, harundinum radicibus similis. Nascitur & in Syria, Ciliciaque, & in Torone Chalcidis lacu. Ex leguminibus autem Nouembri seruntur lens, & in Græcia pisum. Lens amat solum tenue magis, quàm pingue, cælum vtiq; siccum. Duo genera eius in Aegypto, alterum rotundius nigriúsq;, alterum sua figura. Vnde vario vsu translatum est in lenticulas nomen. Inuenio apud authores, ęquanimitatem fieri vescentibus ea. Pisum in apricis seri debet, frigorum impatientissimum. Ideo in Italia & in austeriore cælo non nisi verno tempore, terra facili ac soluta. Ciceris natura est gigni cum salsilagine: ideo solum vrit. Nec nisi madefactum pridie, seri debet. Differentiæ plures, magnitudine, fi-50 gura, colore, sapore. Est enim arietino capiti simile, vnde ita appellatur, album nigrumque. Est & columbinum, quod alij Venerium vocant, candidum, rotundum, leue, arietino minus, quod religio peruigiliis adhibet. Est & cicercula minuti ciceris, inæqualis angulosi, veluti pisum. Dulcissimũ autem id, quod eruo simillimum: firmiusque quod nigrum & rufum, quàm quod album. Siliquæ rotundæ ciceri, cæteris leguminum longæ, & ad figuram seminis latæ: piso cylindraceæ. Faseolorũ cum ipsis manduntur granis. Serere eos qua velis terra licet ab Idibus Octobr. in Calend. Nouembris. Legumina, cùm maturescere cœperint, rapienda sunt, quoniam citò exiliunt, latentque cùm decidêre, sicut & lupinum.

De rapis, & napis Amiterninis. CAP. XIII.

QVanquàm priùs de rapis dixisse conueniat. In transcursu ea attigere nostri, paulò diligentius Græci, & ipsi tamen inter hortensia: si iustus ordo fiat, à frumento protinus aut certè faba di-

 cendis,

cendis, quando alij vsus præstantior ab his non est. Ante omnia nanque cunctis animalibus nascuntur, nec in nouissimis satiant ruris alitum quoque genera, magisque si decoquantur aqua. Quadrupedes & fronde eorum gaudent. Et homini non minor rapaciorum suis horis gratia, quàm cymarum: flaccidorum quoque, & in horreis enecatorum, vel maior quàm virentium. Ipsa verò durant & in sua terra seruata: & posteà passa, penè ad alium prouentum, famemque sentiri prohibent. A vino atque messe tertius hic Transpadanis fructus. Terram non morosè eligit, penè vbi nihil aliud seri possit. Nebulis & pruinis ac frigore vltro aluntur amplitudine admirabili. Vidi xl. libras excedentia. In cibis quidem nostris pluribus modis commendantur: durantque ad alia, sinapis acrimonia domita, etiam coloribus picta præter suum sex aliis, purpureo quoque: neque aliud in cibis tingi decet. Genera eorum Græci duo prima fecere, masculum fœmininumq; , & ea serendi modo ex eodem semine. Densiore enim satu masculescere, item in terra difficili. Semen præstantius, quo subtilius. Species verò omnium tres. Aut enim in latitudinem fundi, aut in rotunditatem globari. Tertiam speciem syluestrem appellauere, in longitudinem radice procurrente, rhaphani similitudine, & folio angulo scabroque, succo acri: qui circa messem exceptus oculos purget, medeaturque caligini admisto lacte mulierum. Frigore dulciora fieri existimantur, & grandiora: tepore in folia exeunt. Palma in Nursino agro nascentibus. Taxatio in libras sestertij singuli, & in penuria bini. Proxima in Algido natis. Napi verò Amiternini, quorum eadem ferè natura, gaudent æquè frigidis. Seruntur & ante Calend. Martias in iugero sextarij quatuor. Diligentiores quinto sulco napum seri iubent, rapa quarto, vtrunque stercorato. Rapa lætiora fieri, si cum palea seminentur. Serere nudum volunt, precantem sibi & vicinis serere se. Satus vtrique generi iustus, inter duorum numinum dies festos, Neptuni atque Vulcani. Feruntque subtili obseruatione, quota Luna præcedente hyeme nix prima ceciderit, si totidem luminum die intra prędictum temporis spatium serantur, mirè prouenire. Seruntur & vere in calidis atque humidis.

De Lupino. CAP. XIIII.

LVpino est vsus proximus, cùm sit & homini, & quadrupedum generi vngulas habenti, communis. Remedium eius, ne metentes fugiat exiliendo, vt ab imbre tollatur. Nec vllius, quæ seruntur, natura assensu terræ mirabilior est. Primum omniũ cum Sole quotidie circumagitur, horasq; agricolis etiam nubilo demonstrat. Ter præterea floret. Terram amat, terraque operiri non vult. Et vnum hoc seritur non arato. Quærit maximè fabulosa, & sicca, atque etiam harenosa. Coli vtique non vult. Tellurem adeò amat, vt quamuis frutectoso solo coniectum inter folia vepresque, ad terram tamen radice perueniat. Pinguescere hoc satu arua vineasque diximus. Itaque adeò non eget fimo, vt optimi vicem repręsentent. Nihilq; aliud nullo impendio constat, vt quod ne serendi quidem gratia opus sit afferre. Protinus seritur ex aruo: ac ne spargi quidem postulat decidens sponte. Primumque omnium seritur, nouissimum tollitur: vtrunque Septembri ferè mense, quia si nõ antecessit hyemem, frigoribus obnoxium est. Impunè præterea iacet, vel derelictum etiam, si non protinus secuti obruant imbres, ab omnibus animalibus amaritudine sua tutum. Plerunq; tamen leui sulco integunt. Ex densiore terra rubricam maximè amat. Ad hanc alendam post tertium florem verti debet, in sabulo post secundum. Cretosa tantùm limosaque odit, & in iis non prouenit. Maceratum calida aqua homini quoque in cibo est. Nam bouem vnum modij singuli satiant, validumque præstant: quando etiam impositum puerorum ventribus, pro remedio est. Condi in fumo maximè conuenit, quoniam in humido vermiculi vmbilicum eius in sterilitatem castrant. Si depastum sit in fronde, inarari protinus solum opus est.

De vicia, & eruo. CAP. XV.

ET vicia pinguescunt arua, nec ipsa agricolis operosa: vno sulco sata, non sarritur, non stercoratur, nec aliud quàm deoccatur. Stationis eius tria tempora: Circa occasum Arcturi, vt Decembri mense pascat, tunc optimè seritur in semen. Aequè nanque fert depasta. Secunda satio mense Ianuario est: nouissima Martio, tum ad frondem vtilissima. Siccitatem ex omnibus, quæ seruntur, maximè amat: non aspernatur etiã vmbrosa. Ex semine eius, si lecta matura est, palea cæteris pręfertur. Vitibus præripit succum: languescuntque, si in arbusto seratur. Nec erui operosa cura est. Hoc amplius, quàm vicia, runcatur, & ipsum medicaminis vim obtinens. Quippe per eruum Diuum Augustum curatum, epistolis ipsius memoria extat. Sufficiunt singulis boum iugis modij quini sati. Martio mense satum, noxium esse bubus aiunt, item autumno grauedinosum: innoxium autem fieri primo vere satum.

De fœnu Græco, & farragine, & de ocymo, & medica, & cytiso. CAP. XVI.

ET silicia, hoc est fœnum Græcum, scarificatione seritur, non altiore quatuor digitorum sulco: quantoque peius tractatur, tanto prouenit melius. Rarum dictu, esse aliquid cui prosit negligentia. Id autem quod secale atque farrago appellatur, occari tantùm desiderat. Secale Taurini sub Alpibus asiam vocant, deterrimum, & tantùm ad arcendam famem vtile: fœcunda,

sed

sed gracili stipula, nigritia triste, sed pondere præcipuum. Admiscetur huic far, vt mitiget amaritudinem eius: & tamen sic quoque ingratissimum ventri est. Nascitur qualicunque solo cum centesimo grano: ipsumque pro lætamine est. Farrago ex recrementis farris prædensa seritur, admista aliquando & vicia. Eadem in Africa fit ex hordeo. Omnia hæc pabularia: degeneransque ex leguminibus quæ vocatur cracca: in tantum columbis grata, vt pastas ea, negent fugitiuas illius loci fieri. Apud antiquos erat pabuli genus, quod Cato ocymum vocat, quo sistebant aluum bubus. Id erat è pabulis, segete viridi desecta, antequam gelaret. Sura Manlius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios decem, viciæ duos, tantundem eruiliæ in iugero autumno misceri & seri solitum. Melius & auena Græca, cui non cadit semen, admista. Hoc vocitatum ocymum, boumque causa seri solitum. Varro appellatum à celeritate proueniendi, è Græco quod ὠκέως dicunt. Medica externa etiam Græciæ, vt à Medis aduecta per bella Persarum, quæ Darius intulit: sed vel in primis dicenda. Tanta dos eius est, cùm vno satu amplius quàm tricenis annis duret. Similis est trifolio, caule foliisque geniculata: quicquid in caule assurgit, folia contrahuntur. Vnum de ea & cytiso volumen Amphilochus fecit confusim. Solum, in quo seratur, elapidatum purgatumque subigitur autumno: mox aratum & occatum integitur crate iterum & tertium, quinis diebus interpositis, & fimo addito. Poscit autem siccum succosumque, vel riguum. Ita preparato seritur mense Maio, aliàs pruinis obnoxia. Opus est densitate seminis omnia occupari, internascentesque herbas excludi. Id præstant in iugera modia vicena. Cauendum ne adurat, terraque protinus integi debet. Si sit humidum solum herbosúmve, vincitur, & desciscit in pratum. Ideo protinus altitudine vnciali herbis omnibus liberāda est manu potius, quàm sarculo. Secatur incipiens florere, & quoties refloruit. Id sexies euenit per annos, cùm minimum quater. In semen maturescere prohibenda est, quia pabulum vtilius est vsque ad trimatum. Verno seri debet, liberarique cæteris herbis: ad trimatum marris ad solum radi. Ita reliquæ herbæ intereunt sine ipsius damno, propter altitudinem radicum. Si euicerint herbæ, remedium vnicum est aratio, sæpius vertendo, donec omnes aliæ radices intereant. Dari non ad satietatem debet, ne deplere sanguinem necesse sit. Et viridis vtilior est. Arescit surculosè, ac postremò in puluerem inutilem extenuatur. De cytiso, cui & ipsi principatus datur in pabulis, affatim diximus inter frutices. Et nunc frugum omnium natura peragenda est: cuius in parte de vitiis quoque dicatur.

De vitijs frugum, & remedijs, quid in quoq; terræ debeat seri. CAP. XVII.

PRimum omnium frumenti vitium auena est: & hordeum in eam degenerat: sicut ipsa frumenti fit instar: quippe cùm Germaniæ populi serant eam, neque alia pulte viuant. Soli maximè cælique humore hoc euenit vitium. Sequentem causam habet imbecillitas seminis, cùm diutius retentum est terra, priùs quàm erumpat. Eadem est ratio, si cariosum fuit cùm sereretur. Prima autem statim eruptione agnoscitur: ex quo apparet in radice esse causam. Est & aliud ex vicino auenæ vitiũ, cùm amplitudine inchoata granum, sed nondum matura, priùs quàm roboretur corpus, afflatu noxio cassum & inane in spica euanescit quodam abortiuo. Venti autem tribus temporibus nocent frumento & hordeo: in flore, aut protinus cùm defloruere, vel maturescere incipientibus. Tum enim exinaniunt grana: prioribus causis nasci prohibent. Nocet & Sol creberè nube. Nascuntur & vermiculi in radice, cùm sementem imbribus secutis, incluserit repentinus calor humorẽ. Gignuntur & in grano, cùm spicæ pluuiis calor inferuescit. Est & cantharis dictus scarabæus paruus, frumẽta erodens. Omnia ea animalia cum cibo deficiunt. Oleum, pix, adeps, contraria seminibus: cauendumque ne contacta eis serantur. Imber in herba vtilis tantùm: florentibus autem frumento & hordeo nocet, leguminibus innocuus, præterquàm ciceri. Maturescentia frumenta imbre læduntur, & hordeum magis. Nascitur & herba alba, panico similis, occupans arua, pecori quoque mortifera. Nam lolium & tribulos, & carduos, lappasque, non magis quàm rubos, inter frugum morbos potius, quàm inter ipsius terræ pestes numerauerim. Cæleste frugum vinearumque malum, nullo minus noxium est rubigo. Frequentissima hæc in roscido tractu, conuallibusque, ac perflatum non habentibus. E diuerso carent ea ventosa & excelsa. Inter vitia segetum & luxuria est, cùm onerata fertilitate procumbunt. Commune autem omnium satorum vitium vrica, etiam ciceris, cùm salsilaginem eius abluendo imber dulcius id facit. Est herba, quæ cicer enecat & eruum, circunligando se: vocatur orobanche: Triticum simili modo æra: Hordeum festuca, quæ vocatur ægilops: Lentem herba securidaca, quam Græci à similitudine pelecinon vocant. Et hæ quidem complexu necant. Circa Philippos ateramnon nominant in pingui solo herbam, qua faba necatur: terramnon, qua in macro, cùm vdam quidam ventus afflauit. Aeræ granum minimum est in cortice aculeato. Cùm est in pane, celerrimè vertigines facit: aiuntque in Asia & Græcia balneatores, cùm velint turbam pellere, carbonibus id semen iniicere. Nascitur & phalangion in eruo, bestiola aranei generis, si hyems aquosa sit. Limaces nascuntur in vicia: & aliquando è terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodentes eam. Et morbi quidem ferè hi sunt. Remedia eorum, quæcunq; pertinent ad herbas, in sarculo, & cùm semen iactatur, cinere. Quæ verò in semine & circa radicem consistunt, præ-

cedente cura cauentur. Vina antè ſemina perfuſa, minus ægrotare exiſtimant. Virgilius nitro & amurca perfundi iubet fabam: ſic etiam grandeſcere promittit. Quidam verò, ſi triduo ante ſatum vrina & aqua maceretur, præcipuè adoleſcere putant. Ter quidem ſarritam modium fractæ è modio ſolidæ reddere. Reliqua ſemina cupreſſi foliis tuſis ſi miſceantur, non eſſe vermiculis obnoxia, nec ſi interlunio ſerantur. Multi ad milij remedia, rubetam noctu aruo circunferri iubent, priùs quàm ſarriatur, defodique in medio incluſam vaſe fictili: ita nec paſſerem, nec vermem nocere: ſed eruendam priùs quàm metatur, alioqui armarum fieri. Quin & armo talpæ cõtacta ſemina vberiora eſſe. Democritus ſucco herbæ, quæ appellatur aizoon, in tegulis naſcens tabulíſve, Latinè verò ſedum aut digitellum, medicata ſeri iubet omnia ſemina. Vulgò verò, ſi dulcedo noceat, & vermes radicibus inhæreant, remedium eſt, amurca pura, ac ſine ſale ſpargere, deinde ſarrire. Si in articulum ſeges ire cœperit, runcare, ne herbæ vincant. Peſtem à milio atque panico ſturnorum paſſerúmve agmina ſcio abigi herba, cuius nomen ignotum eſt, in quatuor angulis ſegetis defoſſa: mirum dictu, vt omnino nulla auis intret. Mures abiguntur cinere muſtelæ, vel felis diluto, & ſemine ſparſo, vel decoctarum aqua. Sed redolet virus animalium eorum etiam in pane. Ob id felle bubulo ſemina attingi vtilius putant. Rubigo quidam, maxima ſegetum peſtis, lauri ramis in aruo defixis, tranſit in earum folia ex aruis. Luxuria ſegetum caſtigatur dente pecoris in herba duntaxat: & depaſtæ quidem, vel ſæpius, nullam in ſpica iniuriam ſentiunt. Retonſarum etiam ſemel, omnino certũ eſt, granũ longius fieri, ſed inane caſſumq́; ac ſatum non naſci. Babylone tamen bis ſecãt, tertio depaſcunt: alioquin folia tantùm fierent. Sic quoque cum quinquageſimo fœnore meſſes reddit † exilitas ſoli: verùm diligentioribus cum centeſimo quinquageſimo. Neque eſt cura difficilis, quàm diutiſſimè aqua rigandi, vt pręPinguis & denſa vbertas diluatur. Limum autem nõ inuehunt Euphrates Tigriſq́; ſicut in Aegypto Nilus. Nec terra ipſa herbas gignit. Vbertatis tamen tãtę ſunt, vt ſequente anno ſponte reſtibilis fiat ſeges, impreſſis veſtigio ſeminibus: quæ tanta ſoli differentia admonet terræ genera in fruges deſcribere. Igitur Catonis hæc ſententia eſt: In agro craſſo & læto frumentum ſeri. † Si verò nebuloſus ſit idem, rhaphanum: milium panicum in frigido & aquoſo prius ſerendum, poſteà in calido. In ſolo autem rubricoſo, vel pullo, vel harenoſo, ſi non ſit aquoſum, lupinum. In creta & rubrica, & aquoſiore agro adoreum. In ſicco & non herboſo, nec vmbroſo, triticum: In ſolido valido fabam. Viciam verò quàm minimè in aquoſo herbidoq́;. Siliginem & triticum in loco aperto editoq́; qui Sole quàm diutiſſimè torreatur. Lentem in frutectoſo & rubricoſo, qui non ſit herbidus. Hordeum in nouali, & in aruo, quod reſtibile poſſit fieri: trimeſtre, vbi ſementem maturam facere non poſſit, & cuius craſſitudo ſit reſtibilis. Subtilis & illa ſententia, Serenda ea in tenuiore terra, quæ non multo indigent ſucco, vt cytiſus & cicer, exceptis leguminibus quæ velluntur è terra, non ſubſecantur. Vnde & legumina appellata, quia ita leguntur. In pingui autem, quæ cibi ſunt maioris, vt olus, triticum, ſiligo, linum. Sic ergo tenue ſolum hordeo dabitur: minus enim alimenti radix poſcit: leuior terra denſiorque tritico. In loco humili far adoreum, potius quàm triticum, ſeretur: temperato & triticum & hordeum. Colles robuſtius, ſed minus, reddũt triticum. Far & ſiligo, & cretoſum & vliginoſum ſolum ſortiuntur.

† Budæus legit, Felicitas ſoli. ex Theophraſto lib. 8. de Plantis.

† Præpoſtera verborum interpunctio ſenſum hîc prorſus perturbat, hoc modo reſtituendũ: Si verò nebuloſus ſit idem, rhaphanũ. miliũ, panicũ. In frigido & aquoſo prius ſerendum, poſteà in calido. Vide Catonem de Re.ruſt. ca. 6. & 34. vnde hæc ſunt deſumpta.

De prodigijs frugum, & arandi diſciplina, & vomerum generibus. CAP. XVIII.

ET frugibus oſtentum ſemel (quod equidem inuenerim) accidit, P. Aelio, Cn. Cornelio Coſſ. quo anno ſuperatus eſt Annibal. In arboribus enim tum nata produntur frumenta. Et quoniã de frugum terræque generibus abundè diximus, nunc de arandi ratione dicemus, ante omnia Aegypti facilitate commemorata. Nilus ibi coloni vice fungens, euagari incipit, vt diximus, à ſolſtitio aut noua Luna, ac primò lentè, deinde vehementius, quàm diu in Leone ſol eſt. Mox pigreſcit in Virginem tranſgreſſo, atque in Libra reſidet. Si duodecim cubita non exceſſit, fames certa eſt. Nec minus, ſi xvj. exuperauit. Tanto enim tardius decedit, quanto abundantius creuit, & ſementem arcet. Vulgò credebatur, ab eius deceſſu ſerere ſolitos, mox ſues impellere veſtigiis ſemina deprimentes in madido ſolo: & credo antiquitus factitatum. Nunc quoque non multo grauiore opera: ſed tamen inarari certũ eſt abiecta prius ſemina in limo digreſſi amnis, hoc eſt, Nouembri menſe incipiente: poſteà pauci runcant, quod botaniſmon vocant. Reliqua pars non niſi cum falce arua viſit paulo ante Calend. Aprilis. Peragitur autem meſſis Maio, ſtipula nunquam cubitali. Quippe ſabulum ſubeſt, granumq́ue limo tantùm continetur. Excellentius Thebaidis regioni frumentum, quoniam paluſtris Aegyptus. Similis ratio, ſed felicitas maior Babyloni ac Seleuciæ, Euphrate atq; Tigri reſtagnantibus, quoniam rigandi modus ibi manu temperatur. Syria quoque tenui ſulco arat, cùm multifariam in Italia octoni boues ad ſingulos vomeres anhelent. In omni quidem parte culturæ, ſed in hac quidem maximè valet oraculum illud, Quid quæque regio patiatur. Vomerum plura genera: Culter vocatur, prædenſam, prius quàm proſcindatur, terram ſecans, futuriſq́; ſulcis veſtigia præſcribens inciſuris, quas reſupinus in arando mordeat vomer. Alterũ genus eſt vulgare, roſtrati vectis. Tertiũ in ſolo facili, nec toto porrectum dentali, ſed exigua cuſpide in roſtro. Latior hæc quarto generi, ſed exacutior in mucronem faſtigiata, eodemq́; gladio ſcindens ſolũ, & acie laterum radices herbarũ ſecans: id non pridem inuentũ in Rhætia. Galliæ duas addiderunt tali rotulas,

quod

quod genus vocant planarati. Cuſpis effigiem palæ habet. Seruntita non niſi culta terra, & ferè noua. Latitudo vomeris ceſpites verſat. Semen protinus iniiciunt, cratéſque dentatas ſuper trahunt. Nec ſarrienda ſunt hoc modo ſata: ſed procellis binis terniſque ſic arant. Vno boum iugo cenſeri anno facilis ſoli quadragena iugera, difficilis tricena, iuſtum eſt.

De temporibus arandi, & iunctione boum. CAP. XIX.

IN arando magnopere ſeruandum eſt Catonis oraculum: Quid eſt primum? Agrum bene colere. Quid ſecundum? Bene arare. Quid tertium? Stercorare. Sulco vario ne ares. Tempeſtiuè ares. Tepidioribus locis à bruma proſcindi arua, oportet, frigidioribus ab æquinoctio verno. Et maturius ſicca regione, quàm humida. Maturius denſa terra, quàm ſoluta, pingui quàm macra. Vbi ſiccæ & graues æſtates, terra cretoſa aut gracilis, vtilius inter ſolſtitium & autumni æquinoctium aratur. Vbi leues æſtus, frequentes imbres, pingue herboſumque ſolum, ibi melius caloribus. Altum & graue ſolum etiam hyeme moueri placet: tenue valde & aridum, paulo ante ſationis tempus. Sunt & hic ſuæ leges. Lutoſam terram ne tangito. Vi omni arato: prius quàm ares, proſcindito. Hoc vtilitatem habet, quòd inuerſo ceſpite herbarum radices necantur. Quidam vtique ab æquinoctio verno proſcindi volunt. Quod vere ſemel aratum eſt, à temporis argumento veruactum vocatur. Hoc in nouali atque requieto neceſſarium eſt. Nouale eſt, quod alternis annis ſeritur. Araturos boues quàm arctiſſimè iungi oportet, vt capitibus ſublatis arent: ſic minimè colla contundunt. Si inter arbores vitéſque aretur, fiſcellis capiſtrari, ne germinum tenera præcerpant. Securiculam inſitiuam pendere, qua intercidantur radices. Hoc melius, quàm conuelli aratro, bouesque luctari. In arando verſum peragi, nec ſtriare in actu ſæptus. Iuſtum eſt proſcindi ſulco dodrantali iugerum vno die, iterari ſeſquiiugerum, ſi ſit facilitas ſoli: ſi minus, proſcindi ſemiſſem, iterari aſſem: quando & animalium labori natura leges ſtatuit. Omne aruum rectis ſulcis, mox & obliquis ſubigi debet. In collibus tranſuerſo tantùm monte aratur, ſed modò in ſuperiora, modò in inferiora roſtrante vomere. Tantumque eſt laboris homini, vt etiam boum vice fungatur. Certè ſine hoc animali montanæ gentes ſarculis arant. Arator, niſi incuruus, præuaricatur. Inde tranſlatum hoc crimen in forum. Ibi itaque caueatur, vbi inuentum eſt. Purget vomerem ſubinde ſtimulus cuſpidatus rulla. Scamna inter duos ſulcos cruda ne relinquantur, glebæ ne exultent. Malè aratur aruum, quod ſatis frugibus occandum eſt. Id demum rectè ſubactum erit, vbi non intelligitur vtrò vomer ierit. In vſu eſt, & collicias interponere, ſi ita locus poſcat, ampliore ſulco, quæ in foſſas aquam deducant.

De occando, & quodam arationis genere, & de iteratione & refectione. CAP. XX.

ARatione per tranſuerſum iterata, occatio ſequitur, vbi res poſcit, crate vel raſtro, & ſato ſemine iteratio. Hæc quoque vbi conſuetudo patitur, crate dentata, vel tabula aratro adnexa, quod vocant lirare, operientes ſemina: vnde primum appellata deliratio eſt. Quarto ſeri ſulco Virgilius exiſtimatur voluiſſe, cùm dixit optimam eſſe ſegetem, quæ bis ſolem, bis frigora ſenſiſſet. Spiſſius ſolum, ſicut plerunque in Italia, quinto ſulco ſeri melius eſt, in Thuſcis vero nono. At fabam & viciam non proſciſſo ſerere ſine damno, compendium operæ eſt. Non omittemus vnam etiamnum arandi rationem, in tranſpadana Italia bellorum iniuria excogitatam. Salaſſi cùm ſubiectos Alpibus depopularentur agros, panicum miliumque iam excreſcens tentauere. Poſtquàm reſpuebat natura, inararunt. At illæ meſſes duplicatæ docuere quod nunc vocant artrare, id eſt aratrare, vt credo tunc dictum. Hoc fit vel incipiente culmo, cùm iam is bina ternáue emiſerit folia. Nec recens ſubtrahemus exemplum, in Treuertico agro tertio ante hunc annum compertum. Nam cùm hyeme prægelida captæ ſegetes eſſent, reſeuerunt, reſarrientes campos menſe Martio, vberrimáſq; meſſes habuerunt. Nunc reliqua cultura tradetur per genera frugum.

De cultura terræ. CAP. XXI.

SIliginem, far, triticum, ſemen, hordeum occato, ſarrito, runcato quibus dictum erit diebus. Singulæ operæ cuique generi in iugero ſufficient. Sarculatio induratam hyberno rigore ſoli triſtitiam laxat temporibus vernis, nouóſq; ſoles admittit. Qui farriet, caueat ne frumenti radices ſuffodiat. Triticum, hordeum, ſemẽ, fabam bis farrite melius. Runcatio, cùm ſeges in articulo eſt, euulſis inutilibus herbis, frugum radicem vindicat, ſegetemque diſcernit à ceſpite. Leguminum cicer eadem, quæ far, deſiderat. Faba runcari non geſtit, quoniam euincit herbas: lupinum runcatur tantũ. Milium, panicum occatur & farritur, non iteratur, non runcatur: ſilicia & faſeoli occantur tantum. Sunt genera terræ, quarum vbertas pectinari ſegetem in herba cogat. Cratis & hoc genus, dentatæ ſtylis ferreis. Eadem nihilominus & depaſcuntur. Quæ depaſta ſunt, ſarculo iterum excitari neceſſarium. At in Bactris, Africa, Cyrene, omnia hæc ſuperuacua fecit indulgentia cæli, & à ſemente non niſi nonis menſibus in aream redeunt: quia ſiccitas coercet herbas fruges nocturno tactas rore nutriens. Virgilius alternis ceſſare arua ſuadet, & hoc, ſi patiantur ruris ſpatia, vtiliſſimum procul dubio eſt. Quod ſi neget conditio, far ſerendum, vnde lupinum, aut vitia, aut faba ſublata ſint, & quæ terram faciant lætiorem. In primiſque & hoc notandum, quædam propter alia ſeri obiter: ſed parum prouenire priori diximus volumine, ne eadem ſæpius dicantur. Plurimum enim refert ſoli cuiuſque ratio.

De summa fertilitate, & bifera vite, & aquarum differentia. CAP. XXII.

CIuitas Africæ in mediis harenis, petentibus Syrteis Leptinque magnam, vocatur Tacape, felici super omne miraculum riguo solo: ternis ferè mill. pass. in omnem partem fons abundat, largus quidem, sed certis horarum spatiis dispensatus inter incolas. Palmæ ibi prægrandi subditur olea, huic ficus, fico Punica, illi vitis: sub vite seritur frumentum, mox legumen, deinde olus, omnia eodem anno: omniáque aliena vmbra aluntur. Quaterna cubita eius soli in quadratum, nec vt à porrectis metiantur digitis, sed in pugnum contractis, quaternis denariis venundantur. Super omnia est, biferam vitem bis anno vindemiare. Et nisi multiplici partu exinaniatur vbertas, pereunt luxuria singuli fructus. Nunc verò toto anno metitur aliquid. Constatque fertilitati non occurrere homines. Aquarum quoque differentia magna riguis est. In Narbonensi prouincia nobilis fons [1] Orge nomine est: in eo herbæ nascuntur in tantum expetitæ bubus, vt mersis capitibus totis eas quærant. Sed illas in aqua nascentes certum est non nisi imbribus ali. Ergo suam quisque terram aquámque nouerit.

De qualitate, terra & stercoratione. CAP. XXIII.

SI fuerit illa terra quam appellauimus teneram, poterit sublato hordeo milium seri, eo condito rhaphanus: his sublatis hordeũ vel triticum, sicut in Campania: satisque talis terra aratur, cùm seritur. Alius ordo: vt vbi adoreum fuerit, cesset iiij. mensibus hybernis, & vernam fabam recipiat, aut ante hyemalem ne cesset. Nec non minus pinguis alternari potest ita, si frumento sublato legumen tertiò seratur. Gracilior & in annum tertium cesset. Frumentum quidam seri vetant, nisi in ea quæ proximo anno quieuerit. Maximam huius loci partem stercorationis obtinet ratio, de qua & [2] priori diximus volumine. Hoc tantùm vnum in confesso est, nisi stercorato seri non oportere: quanquàm & hic leges sunt propriæ. Milium, panicum, rapa, napus, nisi in stercorato non serantur. Non stercorato frumentum potius quàm hordeum serito. Item in noualibus, tametsi in illis fabam seri volunt, eandem vbicunque quàm recentissimè stercorato solo. Autumno aliquid saturus, Septembri mense fimum inaret post imbrem. Vtique si verno erit saturus, per hyemem fimum disponat. Iustum est vehes xviij. iugero tribui: dispergere autem prius quàm arescat, aut iactato semine. Si hæc omissa sit stercoratio, sequens est, prius quàm serat, ante puluerem. Quod vt hanc quoq; curam determinemus, iustum est singulas veheѕ fimi denario ire, in singulas pecudes minores, in maiores denas: nisi contingat hoc, malè substrauisse pecori colonum appareat. [3] Sunt qui optimè stercorari putent, sub dio retibus inclusa pecorum mansione. Ager si non stercoratur, alget: si nimium stercoratus est, aduritur: satiusque est id sæpe, quàm supra modum facere. Quò calidius solum est, eò minus addi stercoris, ratio est.

De bonitate seminum, & disciplina seminandi, & quantum ex quoque genere frumenti, in iugero serendum, & temporibus serendi. CAP. XXIIII.

SEmen optimum, anniculum, bimum deterius, trimum pessimum, vltrà sterile: & in vno omnium definita genere ratio est. Quod in ima area subsedit, ad semen reseruandum est. Id enim optimum, quoniam grauissimum: neque alio modo vtilius discernitur. Quæ spica per interualla semina habebit, abiicietur. Optimum granum quod rubet, & dentibus fractum eundem habet colorem: deterius, cui plus intus albi est. Certum terras alias plus seminis recipere, alias minus. Religiosumque inde primum colonis augurium, cùm auidius accipiat, esurire creditur, & comesse semen. [4] Sationem locis humidis celeriùs fieri ratio est, ne semen imbre putrescat. Siccis serius, vt pluuiæ sequantur: ne diu iacens atque non concipiens, euanescat. Itemque festinata satione densum spargi semen, quia tardè concipiat. Serotina rarum, quia densitate nimia necetur. Artis quoque cuiusdam est, æqualiter spargere. Manus vtique congruere debet cum gradu, semperque cum dextro pede. Fit quoque quorundam occulta ratione, quòd sors genialis atque fœcunda est. Non transferendum est ex frigidis locis semen in calida, neque ex præcocibus in serotina: idque in contrarium præcepere quidam falsa diligentia. Serere in iugero temperati soli iustum est tritici aut siliginis modios v. farris aut seminis (quod frumenti genus ita appellamus) x. hordei vj. Fabæ quintam partem amplius quàm tritici, viciæ xij. ciceris & cicerculæ & pisi iij. lupini x. lentis iij. sed hanc cum fimo arido seri volunt, erui vi. siliciæ vi. faseolorum iiij. pabuli xx. milij, panici sextarios quatuor. Pin- [5] gui solo plus, gracili minus. Est & alia distinctio. In denso, aut cretoso, aut vliginoso solo, tritici aut siliginis modios sex: in soluta terra & nuda, & sicca, & læta, quatuor. Macies enim soli maior, nisi rarum culmum habeat, spicam minutã facit & inanem. Pinguia arua ex vna seminis radice fruticem numerosum fundunt, densamque segetem è raro semine emittunt. Ergo inter quatuor & sex modios pro natura soli, alij quinque non minus seri, pluresue præcipiunt: item in consito, aut cliuoso, vt in macro. Huc pertinet oraculum illud magnopere custodiendum, Segetem ne defruges. Adiecit iis Accius in praxidico, vt sereretur, cùm Luna esset in Ariete, Geminis, Leone, Libra, Aquario. Zoroastres Sole xij. partes Scorpionis transgresso, cùm Luna esset in Tauro. Sequitur huc dilata & maxima indigens cura de tempore fruges serendi quæstio, magnáque ex parte ratione siderum connexa. Quamobrem sententias omnium in primis ad id pertinentes exponemus. Hesio dus,

dus, qui princeps omnium de agricultura præcipit, vnum tempus serendi tradidit à Vergiliarum occasu. Scribebat enim in Bœtia Helladis, vbi ita seri diximus. Inter diligentissimos conuenit, vt in alitum quadrupedumque genitura, esse quosdam ad conceptum impetus & terræ. Hos Græci ita definiunt, cùm sit calida & humida. Virgilius triticum & farà Vergiliarum occasu seri iubet, hordeum inter æquinoctiū autumni & brumam: viciam verò faseolos & lentem, Boote occidente. Quo fit, vt horum siderum aliorumque exortus occasus digerendi sint in suos dies. Sunt qui & ante Vergiliarum occasum seri iubeant, duntaxat in arida terra, calidisq; prouincijs. Custodiri enim semen corrumpente humore, & à proximo imbre vno die erumpere. Alij statim ab occasu Vergiliarum sequi imbres, à septimo ferè die. Aliqui in frigidis ab æquinoctio autumni: in calidis serius, ne ante hyemem luxurient. Inter omnes autem conuenit circa brumam serendum non esse, magno argumento: quoniam hyberna semina, cùm ante brumam nata sint, septimo die erumpant: si post brumam, vix xl. Sunt qui properent, atque ita pronuntient, festinatam sementem sæpe decipere, serotinam semper. E contrario alij, vel vere potiùs serendum, quàm malè in autumno. Atque vbi fuerit necesse, inter Fauonium & vernum æquinoctium. Quidam omissa cælesti cura, vt inutili, temporibus definiunt. Vere linum & auenam, & papauer: atque vti nunc etiam transpadani seruant, vsque in Quinquatrus: fabam, siliginem Nouembri mense: far Septembri extremo vsque in Idus Octobris. Alij post hunc diem in Calendas Nouemb. Ita his nulla naturæ cura est: illis nimia & ideo cæca subtilitas: cùm res inter rusticos geratur, litera rumque expertes, non modò siderum. Et confitendum est, cælo maximè constare ea: quippe Virgilio iubente prædisci ventos ante omnia, ac siderum mores, neque aliter, quàm nauigantibus, seruari. Spes ardua & immensa, misceri posse cælestem diuinitatem imperitiæ: sed tentanda tam grandi vitæ emolumento. Priùs tamen sideralis difficultas, quam sensere etiam periti, subiicienda contemplationi est: quòd deinde lætior mens discedat, à cęlo, & facta sentiat, quæ futura prænosci non possint.

Digestio siderum in noctes & dies. CAP. XXV.

PRimum omnium dierum ipsorū anni, Solisq; motus propè inexplicabilis ratio est. Ad ccclxv. adiiciunt etiamnum intercalarios diei noctisque quadrantes. Ita fit, vt tradi non possint certa siderum tempora. Accedit confessa rerum obscuritas, nunc præcurrente, nec paucis diebus, tempestatum significatu, quod prochimazin Græci vocant: nunc postueniente, quod epichimazin: & plerunque aliàs citiùs: aliàs tardiùs cæli affectu ad terram deciduo: vnde vulgo serenitate reddita, confectum sidus audimus. Præterea cùm omnia hæc statis sideribus cæloque affixis constent, interueniunt motu stellarum grandines, imbres, & ipsi non leui effectu, vt docuimus, turbantq; conceptæ spei ordinem. Idque ne nobis tantùm putemus accidere, & reliqua fallit animalia sagaciora circa hoc, vt quo vita eorum constet: æstiuasque alites præposteri aut præproperi rigores necant, hybernas æstus. Ideo Virgilius errantium quoque siderum rationem ediscendam præcipit, admonens ob seruandum frigidæ Saturni stellæ transitum. Sunt qui certissimum veris indicium arbitrentur ob infirmitatem animalis, papilionis prouentum. Id eo ipso anno, cùm commentaremur hęc, notatum est, prouentum eorum ter reperito frigore extinctum, aduenasque volucres ad vi. Calend. Februarij spem veris attulisse, mox sæuissima hyeme conflictatas. Res anceps primum omnium à cælo peti legem, deinde eam argumentis esse quærendam. Super omnia est mundi conuexitatis, terrarumque globi differentia, eodem sidere alio tempore aliis aperiente se gentibus: quo fit vt causa eius nō iisdem diebus vbique valeat. Addidere difficultatem & authores diuersis in locis obseruando, mox etiam in iisdem diuersa prodedo. Tres autem fuere sectæ, Chaldæa, Aegyptia, Græca. His addidit apud nos quartam Cæsar Dictator, annos ad Solis cursum redigens singulos, Sosigine perito scientiæ eius adhibito. Et ea ipsa ratio posteà comperto errore correcta est: ita vt xij annis continuis non intercalaretur, quia cœperat sidera annus morari, qui priùs antecedebat. Et Sosigenes ipse trinis commentationibus, quanquam diligentior esset cæteris, non cessauit tamen addubitare, ipse semet corrigendo. Authores prodidere ea, quos prætexuimus volumini huic, rarò vllius sententia cum alio congruente. Minus hoc in reliquis mirum, quos diuersi excusauerint tractus. Eorum qui in eadē regione dissedere, vnam discordiam ponemus exempli gratia: Occasum matutinum Vergiliarum Hesiodus (nam huius quoque nomine extat Astrologia) tradidit fieri, cùm ęquinoctium autumni conficeretur: Thales xxv. die ab æquinoctio: Anaximander xxix. Euctemon xlviij. Nos sequemur obseruationem Cæsaris: maximéque hæc erit Italiæ ratio. Dicemus tamen & aliorum placita: quoniam non vnius terræ, sed totius naturæ interpretes sumus, non authoribus positis (id enim verbosum est) sed regionibus: vt legentes tantùm meminerint, breuitatis gratia, cùm Attica nominata fuerit, simul intelligere Cycladas insulas: cùm Macedonia, Magnesiam, Thraciam: cùm Aegyptus, Phœnicen, Cyprum, Ciliciam: cùm Bœotia, Locridem, Phocidem, & finitimos semper tractus: cùm Hellespontus, Cherrhonesum, & continentia vsque Atho montem: cùm Ionia, Asiam, & insulas Asiæ: cùm Peloponnesus, Achaiam, & ad Hesperum iacentes terras. Chaldæi Assyriam & Babyloniam demonstrabunt. Africam, Hispanias, Gallias sileri non erit mirum. Nemo enim obseruabit in iis, qui siderum proderet exortus. Non tamen difficili ratione dignoscentur in illis quo-

quoque terris digeſtione circulorum,quam in ſexto volumine fecimus:qua cognatio cæli,non gen
tium modò, verùm , vrbium quoque ſingularum intelligitur, nota ex his terris , quas nominaui-
mus,ſumpta conuexitate circuli,pertinentis ad quas quiſque quæret terras , & ad earũ ſiderum ex-
ortus , per omnium circulorum pares vmbras. Indicandum & illud, tempeſtates ipſas ardores ſuos
habere quadrinis annis:& eaſdem non magna differentia reuerti ratione Solis : octonis verò augeri
eaſdem,centeſima reuoluente ſe Luna.Omnis autem ratio obſeruata eſt tribus modis, exortu ſide-
rum occaſuque,& ipſorum temporum cardinibus. Exortus occaſuſque binis modis intelliguntur.
Aut enim aduentu Solis occultantur ſtellæ & conſpici deſinunt, aut eiuſdem abſceſſu proferunt ſe.
Emerſum hoc melius,quàm exortum conſuetudo dixiſſet:& illud occultationem potius, quàm oc
caſum.Alio modo,quo die incipiunt apparere vel deſinunt, oriente Sole , aut occidente , matutini
veſpertiníue cognominati, prout alterutris eorum manè vel crepuſculo contingit. Dodrantes ho-
rarum , cùm minimum , interualla ea deſiderant ante Solis ortum , vel poſt occaſum , vt aſpici poſ-
ſint,Præterea bis quædam exoriuntur & occidunt. Omniſque ſermo de his eſt ſtellis,quas adhære-
re cælo diximus. Cardo temporum quadripartita anni diſtinctione conſtat , per incrementa lucis.
Augetur hæc à bruma,& æquatur noctibus verno æquinoctio diebus xc.horis tribus.Deinde ſupe-
rat noctes ad ſolſtitium diebus xciij. horis xij. vſque ad æquinoctium autumni. Et tum æquata die
procedit ex eo ad brumam diebus lxxxix. horis iij. Horæ nunc in omni acceſſione æquinoctiales,
non cuiuſcunque diei ſignificantur: omneſque eæ differentiæ fiunt in octauis partibus ſignorum.
Bruma Capricorni, ad viij.Calend.Ianuarij ferè : æquinoctium vernũ , Arietis:ſolſtitium , Cancri:
alterumque æquinoctium , Libræ : qui & ipſi dies raro non aliquos tempeſtatum ſignificatus ha-
bent.Rurſus hi cardines ſingulis etiamnum articulis temporum diuiduntur,per media omnes die-
rum ſpatia. Quoniam inter ſolſtitium & æquinoctium autumni , Fidiculæ occaſus autumnum in-
choat die xlv. At ab æquinoctio eo ad brumam , Vergiliarum matutinus occaſus hyemem die xliij
Inter brumam & æquinoctium die xlv. flatus Fauonij vernum tempus. Ab æquinoctio verno ini-
tium æſtatis die xlviij. Vergiliarum exortus matutinus. Nos incipiemus à ſementibus frumenti,
hoc eſt,Vergiliarum occaſu matutino.Nec deinde paruorum ſiderum mentione concidenda ratio
eſt,& difficultas rerum augenda,cùm ſidus vehemens Orionis iiſdem diebus longo decedat ſpatio
Sementibus tempora plerique præſumunt,& ab xi.die autumnalis æquinoctij fruges ſerunt , adue-
niente Coronæ exortu,continuis diebus certo propè imbrium promiſſo. Xenophon non antequa
Deus ſignum dederit. Hoc Cicero Nouembris imbre fieri interpretatus eſt ,cùm ſit vera ratio non
priùs ſerendi,quàm folia cœperint decidere. Hoc ipſo Vergiliarum occaſu fieri putant. Aliqui ad
iij.Idus.Nouembris, vt diximus, ſeruant : quoniam id ſidus etiam veſtis inſtitoris eſt , & eſt in cælo
notatu facillimum. Ergo ex occaſu eius de hyeme augurantur,quibus eſt cura inſidiandi negotia
toris auaritia. Nubilo occaſu pluuioſam hyemem denuntiat: ſtatimque augent lacernarum pretia
ſereno aſperam,& reliquarum veſtium accendunt. Sed ille indocilis cæli agricola , hoc ſignum ha
beat inter ſuos vepres , humumque ſuam aſpiciens , cùm folia viderit decidua. Sic indicatur ann
temperies,alibi tardius,alibi maturius.Ita enim ſentitur,vt cæli locique afficit natura : Idque in ha
ratione præcellit, quòd eadem & in mundo publica eſt,& vnicuique loco peculiaris. Miretur hoc
qui non meminerit ipſo brumali die pulegium in carnariis florere : adeò nihil occultum eſſe natu
ra voluit.Et ſerendi igitur hoc dedit ſignum. Hæc eſt vera interpretatio , argumentum naturæ ſec
afferens. Quippe ſic terram peti ſuadet , promittitque quandam ſtercoris vicem , & contra rigore
terram flatuſque operiri à ſe nuntiat,& monet feſtinare. Varro in fabæ vtique ſatu hanc obſeruatio
nem cuſtodiri præcepit. Alij plena Luna ſerendam. Lentem verò à xxv. ad xxx. Viciam quoque ii
dem Lunæ diebus.Ita demum ſine limacibus fore. Quidam pabuli cauſa ſic ſeri iubent , ſeminis au
tem vere. Eſt & alia manifeſtior ratio,mirabiliore naturæ prouidentia,in qua Ciceronis ſententiam
ipſius verbis ſubſignabimus.

> Iam verò ſemper viridis,ſempérque grauata
> Lentiſcus,triplici ſolita eſt grandeſcere fœtu:
> Ter fruges fundens,tria tempora monſtrat arandi.

Ex his vnum hoc erit idem & limo ac papaueri ſerendo. Cato de papauere ita tradit : Virgas & ſa
menta, quæ tibi in ſatione ſuperant , in ſegete comburito. Vbi eas combuſſeris,ibi papauer ſerit
ſylueſtre : quod in miro vſu eſt melle decoctum ad faucium remedia. Viſque ſomnifera etiam ſat
uo.Et hactenus de hyberna ſemente.

Replicatio totius culturæ,& quid quoque menſe in agro fieri oporteat. CAP. XXVI.

VErùm vt pariter omnis culturę quoddam breuiarium peragatur, eodem tempore conuenit
arbores ſtercorare,accumulare item vineas : ſufficit in iugerum opera : & vbi patietur loci ra
tio,arbuſta ac vineas putare,ſeminariis ſolum bipalio præparare,incilia aperire,aquam de agro pe
llere,torcular lauare & recondere. A Calend. Nouemb. gallinis oua ſupponere nolito,donec brum
conficiatur.In eum diem ternadena ſubiicito æſtate tota , hyeme pauciora , non tamen infra nou
na. Democritus talem futuram hyemem arbitratur , qualis fuerit brumæ dies , & circa eum tern

iter

item ſolſtitio æſtatem. Circa brumam pleriſq; bis ſeptem halcyonum fœtura ventorũ quiete mollius cælũ: ſed & in his & in aliis omnibus ex euentu ſignificationũ intelligi ſidera debebunt, non ad dies vtiq; præfinitos expectari tempeſtatũ vadimonia. Per brumam vitem ne colito. Vina tum defæcari, vel etiã diffundi Hyginus ſuadet à cõfecta ea ſeptimo die, vtique ſi ſeptima Luna competat. Ceraſa circa brumam ſeri. Bubus glandem tunc aſpergi conuenit in iuga ſingula modios. Largior valetudinem infeſtat, & quocunq; tempore detur, ſi minus xxx. diebus continuis data ſit, narrant verna ſcabie pœnitere. Materiei cædendæ tempus hoc dedimus. Reliqua opera nocturna maximè vigilia conſtant, cùm ſint noctes tanto ampliores. Qualos, crates, fiſcinas texere. Faces incidere. Ridicas præparare interdiu xxx. palos lx. in lucubratione veſpertina ridicas v. palos x. totidem antelucana. A bruma in Fauonium Cæſari nobilia ſidera ſignificant, iij. Calend. Ianuarij matutinò Canis occidens. Quo die Atticæ & finitimis regionibus Aquila veſperi occidere traditur. Pridie Nonas Ianuarij Cæſari Delphinus matutinò exoritur, & poſtero die Fidicula, quo Aegypto Sagitta veſperi occidit. Item ad vj. Idus Ianuarij eiuſdem Delphini veſpertino occaſu continui dies hyemant Italię, & cùm Sol in Aquariũ ſentiatur tranſire, quod ferè xvj. Calend. Feb. euenit, viij. Calend. ſtella regia appellata Tuberoni in pectore Leonis occidit matutinò. Et pridie Nonas Feb. Fidicula veſperi. Huius temporis nouiſſimis diebus, vbicunq; patietur cæli ratio, terrã ad roſarũ & vineæ ſatũ vertere bipalio oportet. Iugero operæ lx. ſufficiunt. Foſſas purgare, aut nouas facere. Antelucanis ferramenta acuere, manubria aptare, dolia quaſſa ſarcire, ipſorumq́; laminas ſcabendo purgare, aut nouas facere. A Fauonio in æquinoctium vernũ Cæſari ſignificat xvij. Calend. Martij triduum varié. Et viij. Calend. hirundinis viſu, & poſtero die Arcturi exortu veſpertino. Item iij. Nonas Martij Cæſar Cancri exortu id fieri obſeruauit. Maior pars authorũ Vindemitoris emerſu viij. Idus aquilonij piſcis exortu, & poſtero die Orionis. In Attica Miluium apparere obſeruatur. Cæſar & Idus Martias ferales ſibi annotauit Scorpionis occaſu: xv. verò Calend. Aprilis Italiæ Miluum oſtendi, xij. Calend. Equum occidere matutinò. Hoc interuallũ temporis vegetiſſimũ agricolis, maximeq́; operoſum eſt, in quo præcipuè falluntur. Neq; enim eo die vocantur ad munia, quo Fauonius flare debeat ſed quo cœperit. Hoc acri intentione ſeruandum eſt. Hoc illo menſe ſignum Deus habet, obſeruatione minimè fallaci aut dubia, ſi quis attendat. Vnde autem ſpiret iis ventus, quaq́ue parte veniat, diximus ſecundo volumine, & dicemus mox paulo operoſius. Interim ab eo die (quiſquis ille fuerit) quo flare cœperit, non vtique vj. Idus Feb. ſed ſiue antè, quando peruernat, ſiue pòſt, quando hyemat: poſt eam diem, inquam, innumera ruſticos cura diſtringat, & prima quæq; peragantur, quæ differri nequeũt. Trimeſtria ſerantur. Vites putentur qua diximus ratione. Oleæ curentur. Poma ſerantur inſeranturq́ue. Vineæ paſtinentur. Semina digerãtur, inſtaurentur alia. Harundines, ſalices, geniſtæ ſerantur cædanturq́ue. Serantur verò vlmi, populi, platani, vti dictum eſt. Tum & ſegetes conuenit purgare, ſarrire hybernas fruges, maximeq́; fàr. Lex certa in eo, cùm quatuor fibrarum eſſe cœperit. Faba verò non antequàm triũ foliorũ. Tunc quoq; leui ſarculo purgare verius, quàm fodere. Florentem vtique xv. primis diebus non attingere. Hordeum niſi ſicco, ne ſerito. Putationem æquinoctio peractam habeto. Vinæ iugerũ quaternæ operæ putant, alligantq́ue: in arbuſto ſingulæ operæ arbores xv. Eodem hoc tempore hortorum roſariorumq́ue cura eſt, quæ ſeparatim proximis voluminibus dicetur: eodem & topiariorum. Tunc optimè ſcrobes fiunt. Terra in futurũ proſcinditur, Virgilio maximè authore, vt glebas Sol coquat. Vtilior ſententia, quæ non niſi temperatũ ſolũ in medio vere arari iubet: quoniã in pingui ſtatim ſulcos occupant herbæ, gracili inſecuti æſtus exiccant: tum nanque ſuccum venturis ſeminibus auferunt. Talia autumno meliùs arari certũ eſt. Cato verna opera ſic definit: ſcrobes fieri, ſeminaria propagari in locis craſſis & humidis: vlmos, ficos, poma, oleas, prata ſtercorari Luna ſitiente: Quæ rigua non erunt, ab afflatu Fauonij defendi, purgari herbas, malas radicitus erui, ficus interpurgari, ſeminaria fieri, & vetera ſarciri. Hæc, antequàm vinea florere incipiat. Itemq́; pyro florente arare incipiat macra harenoſaq́ue. Poſteà vtique grauiſſima & aquoſiſſima. Ita poſtremò arato. Ergo hæc aratio has habebit notas, lentiſci primũ fructum oſtendentis, ac pyri florentis. Erit & tertia in bulborum ſatu ſcillæ. Item in coronamentorũ narciſſi. nanque & hæc ter florent: primoq́ue flore primã arationem oſtendunt, medio ſecundã, tertio nouiſſimam, quando inter ſeſe alia aliis notas præbent. Ac non in nouiſſimis cauetur, ne fabis florentibus attingatur edera. Id enim noxiũ & exitiale ei eſt tempus. Quædã verò & ſuas habent notas, ſicuti ficus. Cùm folia pauca in cacumine acetabuli modo germinent, tunc maximè ſerendas ficus. Aequinoctium vernum ad viij. Calend. Aprilis peragi videtur. Ab eo ad Vergiliarũ exortum matutinum, Cæſari ſignificant Calend. Aprilis. iij. Nonas Aprilis in Attica Vergiliæ veſperi occultantur. Eædem poſtridie in Bœotia. Cęſari autem & Chaldæis Nonis, Aegypto Orion & gladius eius incipiunt abſcondi. Cæſari ſexto Idus ſignificatur imber Libræ occaſu: xiiij. Calend. Maij Aegypto Suculæ occidunt veſperi, ſidus vehemens, & terra mariq́; turbidum, decimoſexto Atticæ, xv. Cæſari, cõtinuoq́; triduo ſignificat. Aſſyriæ autem xij. Calen. Hoc eſt vulgo appellatũ ſidus Palilicium, quoniã xj. Calend. Maij vrbis Romæ natalis, quo ferè ſerenitas redditur, claritatẽ obſeruationi dedit, nimborum argumento Hyadas appellantibus Gręcis has ſtellas. Quod noſtri à ſimilitudine cognominis Gręci

propter ſues impoſitum arbitrantes, imperitia appellauere Suculas. Cæſari ad viij. Calend. notatur
dies. vij Calend. Aegypto Hœdi exoriuntur: vi. Calend. Bœotiæ & Atticæ Canis veſperi occulta-
tur, Fidicula manè oritur: v. Calendas. Aſſyriæ Orion totus abſconditur, tertio autem Cànis: vi, No-
nas Maij Cæſari Suculæ matutinò exoriuntur, & viij. Idus Capella pluuialis. Aegypto autem eodem
die Canis veſperi occultatur. Sic ferè in vi. Idus Maij, qui eſt Vergiliarum exortus, decurrunt ſide-
ra. In hoc temporis interuallo, xv. diebus primis agricolæ rapienda ſunt ea, quibus peragendis ante
æquinoctium non ſuffecerit, dum ſciat inde natam exprobationem fœdam putantium vites peri-
mitationem cantus alitis temporarij, quem cuculum vocant. Dedecus enim habetur, opprobri-
umque meritum, falcem ab illa volucre in vite deprehendi, vt ob id petulantiæ ſales etiam cum pri-
mo vére ludantur. Auſpicio tamen deteſtabiles videntur. Adeò minima quæque in agro naturali-
bus trahuntur argumentis. Extremo autem hoc tempore panici miliique ſatio eſt. Iuſtum eſt hoc
ſeri maturato hordeo, atque etiam in eodem aruo. Eſtque ſignum illius maturitatis, & horum ſatio
nis commune, lucentes veſpere per arua cicindelæ. Ita appellant ruſtici ſtellantes volatus, Græci
verò lampyridas, incredibili benignitate naturæ.

Ne agricolæ aſpiciant ſtellas, ſed magis tempora ſerendæ frugis. & ortus occaſuſq; ſideris, in quibuſdam herbis, & de ſtellarum ortu & occaſu. CAP. XXVII.

IAm Vergilias in cælo notabiles caterua fecerat: non tamen his contenta, terreſtres fecit alias, ve-
luti vociferans: Cur cælum intuearis agricola? Cur ſidera quæras ruſtice? iam te breuiore ſomno
feſſum premunt noctes. Ecce tibi inter herbas tuas ſpargo peculiares ſtellas, eaſque veſpere & ab
opere diſiungenti oſtendo: ac ne poſſis præterire, miraculo ſolicito. Vidéſne vt fulgor igni ſimilis
alarum compreſſu tegatur, ſecumque lucem habeat & nocte? Dedi tibi herbas horarum indices:
& vt ne ſole quidem oculos tuos à terra auoces, heliotropium ac lupinum circumaguntur cum
illo. Cur etiam nunc altius ſpectas, ipſumque cælum ſcrutaris? Habes ante pedes tuos ecce Ver-
gilias. In certis eæ diebus proueniunt, durantque fœdere ſideris huiuſce: partumque eas il-
lius eſſe certum eſt. Proinde quiſquis æſtiuos fructus ante illas ſeuerit, ipſe fruſtrabitur ſeſe. Hoc in-
teruallo & apicula procedens fabam florere indicat: fabaque floreſcens eam euocat. Dabitur & ali-
ud finiti frigoris indicium. Cùm germinare videris morum, iniuriam poſteà frigoris timere nolito.
Ergo opera, taleas oliuarum ponere, ipſaſque oleas interradere, rigare prata æquinoctij diebus pri-
mis. Cùm herba creuerit in feſtucam, acere aquas. Vineas pampinare. Et huic lex ſua, cùm pampini
quatuor digitos longitudine expleuerint. Pampinat vna opera iugerum. Segetes iterare. Sarritur ve
rò diebus viginti. Ab æquinoctio ſartura nocere & vineæ & ſegeti exiſtimatur. Et oues lauandi hoc
idē tempus eſt. A Vergiliarum exortu ſignificant Cæſari poſtridie Arcturi occaſus matutini, tertio I-
dus Maii Fidiculæ exortus. xij. Calend. Iunij Capella veſperi occidens & in Attica Canis. xi. Calen.
Cæſari Orionis gladius occidere incipit: tertio Nonas Iunij Cæſari & Aſſyriæ Aquila veſperi oritur:
octauo Idus Arcturus matutinò occidit: Italiæ ſexto, & quarto Idus Delphinus veſperi exoritur: de-
cimoſeptimo Calendas Iulij gladius Orionis exoritur, quod Aegypto poſt quatriduum. xi. Calend.
eiuſdem Orionis gladius Cæſari occidere incipit. viij. Calend. Iulij verò longiſſima dies totius an-
ni, & nox breuiſſima ſolſtitium conficiunt. In hoc temporis interuallo vineæ pampinantur, cura-
turque vt vinea vetus ſemel foſſa ſit, bis nouella. Oues tondentur: lupinum ſtercorandi cauſa ver-
titur: terra proſcinditur: vicia in pabulum ſecatur: faba metitur, deinde concutitur.

De pratis & reparatione prati, & cotibus, & falcibus, & deſcriptio frugum & ſiderum. CAP. XXVIII.

PRata circa Calend. Iunij cæduntur, quorum facilima agricolis cura, ac minimi impendij, hæc de
ſe poſtulat dici. Relinqui debent in læto ſolo, vel humido, vel riguo, eaq; aqua pluuia rigari via
publica. Vtiliſſimum ſimul & herbæ arare, deinde cratire, ſerere florem ex fœnilibus, atque ex præ-
ſepibus fœno dilapſum ſpargere, prius quàm cratiantur. Nec primo anno rigari, nec paſci ante ſecū
da fœniſecia, ne herbæ vellantur, obtrituque hebetentur. Seneſcunt prata, reſtituique debent faba
in his ſata, vel rapis, vel milio. Mox inſequente anno frumento, rurſuſque in prata tertio relinqui.
Prætereà quoties ſecta ſint, ſiciliri, hoc eſt quæ fœniſeces prætererunt, ſecari. Eſt enim in primis
inutile, enaſci herbas ſementaturas. Herba optima in prato trifolij, proxima graminis, peſſima
mimmuli: ſiliqua etiam dira fœniſecis: inuiſa & equiſelis eſt, à ſimilitudine equinæ ſetæ. Secandi
tempus, cùm ſpica defloreſcere cœpit, atque roborari: ſecandum, antequàm inareſcat. Cato, fœ-
num, inquit, ne ſerò ſeces, priùs quàm ſemen maturum ſit, ſecato. Quidam pridie rigant, vbi
ſunt rigua. Noctibus roſcidis ſecari melius. Quædam partes Italiæ poſt meſſem ſecant. Fuit hoc
quoque maioris impendij apud priores, Creticis tantum tranſmariniſq; cotibus notis, nec niſi
oleo falcis aciem excitantibus. Igitur cornu propter oleum ad crus ligato fœniſex incedebat. Italia
aquarias cotes dedit, limæ vicem imperantes ferro. Sed aquaria protinus viret. Falciùm ipſarum
duo genera. Italicum breuius, ac vel inter vepres quoque tractabile. Galliarum latifundia maioris
compendij, quippe medias cædunt herbas, breuioreſque prætereunt. Italus fœniſex dextra vna
manu ſecat. Iuſtum eſt vna opera iugerum in die deſecari, alligarique manipulos mille ducentos

† quaterna pondo. Sectum verti ad solem, nec nisi siccum construi oportet. Nisi fuerit hoc obseruatum diligenter, exhalare, matutinò nebulam quandam, metasque mox sole accendi, & conflagrare certum est. Rursus rigari desecta oportet, vt secetur autumnale fœnum, quod vocant cordum. Interamnæ in Vmbria quater anno secantur, etiam non rigua. Ter verò plerisque in locis, & posteà in ipso pabulo non minus emolumenti est, quàm à fœno. Armentorum id cura, iumentorumq; progeneratio suum cuique consilium dabit optimum, maximè quadrigarum quæstus. Solstitium peragi in octaua parte Cancri, & octauo Calendas Iulij diximus. Magnus hic anni cardo, magna res mundi. In hoc vsque, à bruma dies creuerunt sex mensibus. Sol ipse ad Aquilonem scandens, ac per ardua enisus, ab ea meta incipit flecti, & digredi ad Austrum, aucturus noctes aliis sex mensibus, ablaturusque diei mensuram. Ex hoc deinde rapiendi conuehendique fructus alios atque alios tempus, & præparandi se contra sæuam feramque hyemem: decebatque hoc discrimen indubitatis notis signasse naturam. Quam ob rem eas manibus ipsis agricolarum ingessit, vertique iussit ipsa die folia, & esse confecti sideris signum: nec syluestrium arborum remotarumque, ne in saltus deuios montesque eundum esset quærentibus signa: non rursus vrbanarum, quæque topiario tantùm coluntur, quanquam & in his illa visantur: Vertit oleæ ante pedes satæ, vertit tiliæ ad mille vsus petendæ: vertit populi albæ etiam vitibus nuptæ. Adhuc parum est, inquit, vlmum vite dotatam habes, & huius vertam. Pabulo folia eius stringis, vitem deputas. Aspice, & tenes sidus. Alia parte cælum respiciunt, quàm qua spectauere pridie. Salice omnia alligas, humillima arborum, ipse toto capite altior: & huius circumagam. Quid te rusticum quereris? Non stat per me, quo minus cælum intelligas, & cælestia scias. Dabo & auribus signum. Palumbûm vtique exaudi gemitus. Transisse solstitiũ caueto putes, nisi cùm incubantem videris palumbum. A solstitio ad Fidiculæ occasum vj. Calend. Iunij Cæsari Orion exoritur, zona autem eius iiij. Nonas Assyriæ, Aegypto verò Procyon matutino æstuosus: quod sidus apud Romanos non habet nomen, nisi Caniculam hanc velimus intelligi, hoc est minorem Canem: sanè vt in astris pingitur. Est autem magnopere pertinens, sicut paulo mox docebimus. iij. Nonas Chaldæis Corona occidit matutinò. Atticæ Orion totus eo die exoritur. Pridie Idus Iulij & Aegyptiis Orion desinit exoriri. xvj. Calend. Augusti Assyriæ Procion exoritur. Dein postridie, ferè vbique confessum inter omnes sidus indicans, quod Canis ortũ vocamus, sole partem primam Leonis ingresso. Hoc fit post solstitium xxiij. die. Sentiunt id maria & terræ, multæ verò & feræ, vt suis locis diximus. Neq; est minor ei veneratio, quàm descriptis in Deos stellis. Accenditq; sole, & magnã æstus obtinet causam. xviij. Calend. Augusti Aegypto Aquila occidit matutinò, Etesiarumq; prodromi flatus incipiũt, quod Cæsar x. Calend. sentire Italiã existimauit. Aquila Atticæ matutinò occidit. iij. Calend. regia in pectore Leonis stella matutinò Cęsari immergitur viij. Idus August. Arcturus medius occidit. iij. Idus Fidicula occasu suo autumnum inchoat, vt is adnotat: sed vt vera ratio id fieri inuenit, vj. Idus eiusdem. In hoc tẽporis interuallo res summa vitiũ agitur, decretorio vuis sidere illo, quod Caniculam appellauimus. Vnde carbunculare dicuntur, vt quodam vredinis carbone exustæ. Non comparantur huic malo grandines, procellæ, quæque nunquàm annonæ intulere caritatem. Agrorum quippe mala sunt illa. Carbunculus autem regionum latè patentium, non difficili remedio, nisi calumniari naturam rerũ homines, quàm sibi prodesse, mallent. Ferunt Democritum, qui primus intellexit ostenditque cum terris cæli societatem, spernentibus hanc curam eius opulentissimis ciuium, præuisa olei caritate ex futuro Vergiliarũ ortu, qua diximus ratione, ostendemusque iam plenius, magna tum vilitate propter spem oliuæ, coemisse in toto tractu omne oleum, mirantibus qui paupertatem & quietem doctrinarum ei sciebant in primis cordi esse. Atque vt apparuit causa, & ingens diuitiarum cursus, restituisse mercedem anxiæ & auidæ dominorum pœnitentiæ, contentum ita probasse, opes sibi in facili, cùm vellet, fore. Hoc posteà Sextius è Romanis sapientiæ affectatoribus Athenis fecit eadem ratione. Tanta literarum occasio est: Quas equidem miscebo agrestibus negotiis, quàm potero, dilucidè atq; perspicuè. Plerique dixere rorem iniustum Sole acri, frugibus rubiginis causam esse, & carbunculi vitibus. Quod ex parte falsum arbitror, omnemque vredinem frigore tantùm constare, sole innoxio. Id manifestum fiet attendentibus. Nam primum omnium non hoc euenire, nisi noctibus & ante solis ardorem, deprehenditur, totumque lunari ratione constat: quoniam talis iniuria non fit nisi interlunio, plenáve luna, hoc est præualente: vtroque enim habitu plena est, vt sæpius diximus. Sed interlunio omne lumen, quod à sole accepit, cælo regerit. Differentia vtriusque habitus magna, sed manifesta. Nanque interlunio æstate calidissima est, hyeme gelida. E diuerso in plenilunio æstate gelidas facit noctes, hyeme tepidas. Causa euidens, sed alia redditur à Fabiano, Græcisque authoribus. Aestate enim interlunio necesse est cum Sole nobis próximo circulo currat, igne eius cominus recepto candens: eademque interlunio absit hyeme, quando abscedit & Sol. Item plenilunio æstiuo procul abeat aduersa Soli: hyeme autem ad nos per æstiuum circulum accedat. Ergo per se roscida quoties alget, infinitum quantum illo tempore cadentes pruinas congelat. Ante omnia autem duo genera esse cælestis iniuriæ meminisse debemus. Vnum quod tempestates vocamus, in quibus grãdines, procellæ, cæteraque similia intelliguntur: quæ cùm acciderint, vis maior appellatur. Hæc ab

† quaternûm pondo.

horridis sideribus exeunt, vt sæpius diximus, veluti Arcturo, Orione, Hœdis. Alia sunt illa, quæ silente cælo serenisque noctibus fiunt, nullo sentiente, nisi cùm facta sunt. Publica hæc, & magnæ differentiæ à prioribus, aliis rubiginem, aliis vredinem, aliis carbunculum appellantibus, omnibus verò sterilitatem. De his nunc dicemus, à nullo ante nos prodita, priusque causas reddemus.

De tempestatibus vtriusq; temporis, & remediis sterilitatum. CAP. XXIX.

DVæ sunt præter lunarem, paucisque cæli locis constant. Nanque Vergiliæ priuatim attinent ad fructus, vt quarum exortu æstas incipiat, occasu hyems, semestri spatio intra se messes vindemiasque & omnium maturitatem complexæ. Est præterea in cælo, qui vocatur lacteus circulus, etiam visu facilis. Huius defluuio, velut ex vbere aliquo, sata cuncta latescunt, duorum siderum obseruatione, Aquilæ in Septentrionali parte, & in Austrina Caniculæ, cuius mentionem suo loco fecimus. Ipse circulus fertur per Sagittarium atque Geminos, Solis centro bis æquinoctialem circulũ secans, commissuras eorum obtinente hinc Aquila, illinc Canicula. Ideo effectus vtriusq; ad omnes frugiferas pertinent terras: quoniã in his tantùm locis Solis terræque centra congruunt. Igitur horum siderũ diebus, si purus atq; mitis aer genitalem illum lacteumq; succum transmisit in terras, læta adolescunt sata. Si Luna, qua dictum est ratione, roscidum frigus aspersit, admista amaritudo, vt in lacte, puerperium necat. Modus in terris huius iniuriæ, quem fecit in quacunque conuexitate comitatus vtriusque causæ. Et ideo non pariter in toto orbe sentitur, vt nec dies. Aquilam diximus in Italia exoriri ad xiij. Calend. Ianuarij. Nec patitur ratio naturæ quicquam in satis ante diem spei esse certæ. Si verò interlunium incidat, omnes hybernos fructus & præcoces lædi necesse est. Rudis fuit priscorum vita, atque sine literis: non minus tamen ingeniosam fuisse in illis obseruationem apparebit, quàm nunc esse rationem. Tria nanque tempora fructibus metuebant, propter quod instituerunt ferias, diesque festos. Rubigalia, Floralia, Vinalia. Rubigalia Numa constituit anno regni sui xj. quæ nunc aguntur ad vij. Calend. Maij, quoniam tunc ferè segetes rubigo occupat. Hoc tempus Varro determinat Sole Tauri partem decimam obtinente, sicut tunc ferebat ratio. Sed vera causa est, quòd post dies vndeuiginti ab æquinoctio verno, per id quatriduũ, varia gentium obseruatione in iiij. Calend. Maij, Canis occidit, sidus & per se vehemens, & cui præoccidere Caniculam necesse sit. Itaque iidem Floralia iiij. Calend. eiusdem instituerunt, vrbis anno quingentesimo sextodecimo, ex oraculis Sibyllæ, vt omnia bene deflorescerent. Hunc diem Varro determinat, Sole Tauri partem quartamdecimam obtinente. Ergo si in hoc quatriduum inciderit plenilunium fruges & omnia quæ florebunt, lædi necesse erit. Vinalia priora, quæ ante hos dies sunt ix. Calend. Maij degustandis vinis instituta, nihil ad fructus attinent. Nec quæ adhuc diximus, ad vites oleasque, quoniam earum conceptus exortu Vergiliarum incipit ad vj. Idus Maij, vt docuimus. Aliud hoc quatriduum est, quod neque rore sordere velint: exhorrent enim frigidum sidus Arcturi postridie occidens: & multo minus plenilunium incidere. iiij. Nonas Iunij iterum Aquila exoritur vesperi decretorio die florentibus oleis vitibúsque, si pleniluniũ in eum incidat. Equidem & solstitium viij. Calend. Iulij in simili causa duxerim, & Canis ortũ post dies à solstitio xxiij. sed interlunio accidente, quoniam vapore constat culpa, acinique præcoquuntur in callum. Rursus plenilunium nocet ad iiij. Nonas Iulij, cùm Aegypto Canicula exoritur: vel certè xvj. Calend. Augusti cùm Italiæ. Item xiij. Calend. Augusti cùm Aquila occidit, vsque in x. Calend. eiusdem. Extra has causas sunt Vinalia altera, quæ aguntur ad xiij. Calendas Septembris. Et Varro à Fidicula incipiente occidere manè, determinat, quod vult initium autumni esse, & hunc diem festum tempestatibus leniendis institutum. Nunc Fidiculam occidere ad sextum Idus Augustas seruatur. Intra hæc constat cælestis sterilitas. Neque negauerim posse eam permutari arbitrio legentium, locorum æstimantium naturas. Sed à nobis rationem demonstratam esse satis est: reliqua obseruatione cuiusque constabunt. Alterutrum quidem fore in causa, hoc est plenilunium aut interlunium, non erit dubium. Et in hoc mirabilem admirari benignitatem naturæ succurrit: iam primùm hanc iniuriam omnibus annis accidere non posse, propter status siderum cursus: nec nisi paucis noctibus anni, idque quando futurum sit, facilè nosci. Ac ne per omnes menses timeretur, earum quoque lege diuisum, æstate interlunia præterquàm biduo secura esse, hyeme plenilunia: nec nisi æstiuis breuissimisque noctibus metui, diebus non idem valere. Præterea tam facilè intelligi, vt formica minimum animal interlunio quiescat, plenilunio etiam noctibus operetur. Auem parram oriente Sirio, ipso die non apparere, donec occidat. E diuerso vireonem prodire ipso die solstitij. Neutrum verò Lunæ statum noxium esse, ne noctibus quidem, nisi serenis, & omni aura quiescente: quoniam neque in nube, neque in flatu cadunt rores: sic quoque non sine remedio. Sarmenta, aut palearum aceruos, & euulsas herbas fruticesque, per vineas camposque, cùm timebis, incendito: fumus medebitur. Hic è paleis & contra nebulas auxiliatur, vbi nebulæ nocent. Quidam tres cancros viuos cremari iubent in arbustis, vt carbunculi non noceant. Alij siluri carnem leuiter vri à vento, vt per totam vineam fumus dispergatur. Varro author est, si fidiculæ occasu, quod est initium autumni,

tumni,

tumni, vua picta consecretur inter vites, minus nocere tempestates. Archibius ad Antiochum Syriæ regem scripsit: Si fictili nouo obruatur rubeta rana in media segete, non esse noxias tempestates. Opera rustica huius interualli, terram iterare, arbores circunfodere, vbi æstuosa regio poscat, accumulare. Germinantia, nisi in solo luxurioso, fodienda non sunt. Seminaria purgari sarculo. Messem hordeaceam facere. Aream ad messem creta præparare, Catonis sententia amurca temperata, Virgilij operosius. Maiore ex parte æquant tantùm, & fimo bubulo dilutiore illinunt. Id satis ad pulueris remedium videtur.

De messe, & tritico, & paleo, & frumento seruando. CAP. XXX.

MEssis ipsius ratio varia. Galliarum latifundiis valli prægrandes dentibus in margine infestis, duabus rotis per segetem impelluntur, iumento in contrarium iuncto: ita direptæ in vallum cadunt spicæ. Stipulæ alibi mediæ falce præciduntur, atque inter duas mergites spica distringitur. Alibi ab radice vellunt: quique id faciunt, proscindi ab se obiter agrum interpretantur, cùm extrahant succum. Differentia hæc, Vbi stipula domos contegunt, quàm longissimam seruant. Vbi fœni inopia est, stramento paleam quærunt. Panici culmo non tegunt. Milij culmum ferè inurunt. Hordei stipulam bubus gratissimam seruant. Panicum & milium singillatim pectine manuali legunt Galliæ. Messis ipsa alibi tribulis in area, alibi equorum gressibus exteritur, alibi perticis flagellatur. Triticum, quò serius metitur, copiosius inuenitur: quo celerius verò, hoc speciosius ac robustius. Lex aptissima, antequàm granum indurescat, & cùm iam traxerit colorem. Oraculum verò, biduo celerius messem facere potius, quàm biduo serius. Siliginis & tritici etiam ratio in area horreoque. Far, quia difficulter excutitur, conuenit cum palea sua condi: & stipula tantum, & aristis liberatur. Palea plures gentium pro fœno vtuntur. Melior ea, quæ tenuior minutiorque, & pulueri propior: ideo optima è milio, proxima ex hordeo, pessima ex tritico, præterquàm iumentis opere laborantibus. Culmum saxosis locis, cùm inaruit, baculo frangunt substratu animalium. Si palea defecit, & culmus teritur. Ratio hæc: maturius defectus muria diu † resparsus: dehinc siccatus in manipulos conuoluitur, atque ita pro fœno bubus datur. Sunt qui accendant in aruo & stipulas, magno Virgilij præconio. Summa autem eius ratio, vt herbarum semen exurant. Ritus diuersitatem magnitudo facit messium, & caritas operarum. Connexa est ratio frumenti seruandi. Horrea operosa tripedali crassitudine, pariete lateritio, exædificari iubent aliqui. Præterea supernè impleri, nec afflatus admittere, aut fenestras habere vllas. Alij ab exortu tantùm æstiuo, aut, Septentrione: eaque sine calce construi, quoniam sit frumento inimicissima. Nam quæ de amurca præceperint, indicauimus. Alibi contrà suspendunt granaria lignea columnis, & perflari vndique malunt, atque etiam à fundo. Alij omnino pendente tabulato extenuari granum arbitrantur: & si tegulis subiaceat, conferuescere. Multi ventilari quoque vetant. Curculionem enim non descendere infra quatuor digitos, nec amplius periclitari. Columella & Fauonium ventum conferre frumento præcipit: quod miror equidem, siccissimum alioqui. Sunt qui rubeta rana in limine horrei pede è longioribus suspensa, inuehere iubeant. Nobis referre plurimum tempestiuitas condendi videbitur. Nam si parum tostum atque robustum collectum sit, aut calidum conditum, inimica innasci necesse est. Diuturnitatis causæ plures. Aut in ipsius grani corio, cùm est numerosius, aut milio, aut succi pinguedine, qui pro humore sufficit tantùm, vt sesamæ: aut amaritudine, vt lupino & cicerculæ. In tritico maximè crescunt animalia, quoniam spissitate sua concalescit, & furfure crasso vestitur. Tenuior hordeo palea, exilis & legumini: ideo non generant. Faba crassioribus tunicis operitur, ob hoc efferuescit. Quidam ipsum triticum diuturnitatis gratia aspergunt amurca, mille modios quadrantali. Alij Chalcidica aut Carica creta, aut etiam absinthio. Est & Olynthi, ac Cerinthi Eubœæ terra, quæ corrumpi non sinat. Nec ferè condita in spica læduntur. Vtilissimè tamen seruantur in scrobibus, quos siros vocant, vt in Cappadocia, & in Thracia. In Hispania & Africa, ante omnia vt sicco solo fiant curant: mox vt palea substernatur. Præterea cum spica sua conduntur. Ita frumenta si nullus spiritus penetret, certum est nihil maleficum nasci. Varro author est, sic conditum triticum durare annis quinquaginta, milium verò centum. Fabam & legumina in oleariis cadis oblita cinere, longe tempore seruari. Idem fabam à Pyrrhi regis ætate, in quodam specu Ambraciæ vsque ad piraticum Pompeij Magni bellum durasse, annis circiter cxx. Ciceri tantùm nullæ bestiolæ in horreis innascuntur. Sunt qui vrceis cinere substratis & illitis acetum habentibus, leguminum aceruos superingerant, ita non nasci maleficia credentes. Alij, qui in salsamentariis cadis gypso illinant. Alij, qui lentem aceto laserpitiato respergant, siccatamque oleo inungant. Sed breuissima obseruatio, quod vitiis carere velis, interlunio legere. Quare plurimum refert, condere quis malit, an vendere. Crescente enim luna frumenta grandescunt.

† *respergitur.*

De vindemia, & autumni temporibus CAP. XXXI.

SEquitur ex diuisione temporum autumnus à Fidiculæ occasu ad æquinoctium, ac deinde Vergiliarum occasum, initiumque hyemis. In his interuallis significatur, pridie Idus August. Atticæ Equus oriens, vesperi Aegypto & Cæsari Delphinus occidens, xi. Calend. Septembr. Cæsari

l 3 & Assyriæ

& Aſſyriæ ſtella quæ Vindemiator appellatur, exoriri manè incipit, vindemiæ maturitatem promittens. Eius argumentum erunt acini colore mutati. Aſſyriæ v. Calend. & Sagitta occidit, & Eteſię deſinunt. Vindemiator Aegypto Nonis exoritur. Atticæ Arcturus matutino, & Sagitta occidit manè. Quinto Idus Septembr. Cæſari Capella oritur veſperi. Arcturus verò medius pridie Idus, vehementiſſimo ſignificatu terra maríque per dies quinque. Ratio eius hæc traditur: Si Delphino occidente imbres fuerint, non futuros per Arcturum. Signum orientis eius ſideris ſeruetur hirundinũ abitus: nanque deprehenſæ intereunt. Decimoſexto Calend. Octobr. Aegypto Spica, quã tenet Virgo, exoritur matutino, Eteſiæq; deſinunt. Hoc idem Cæſari xiiij. Calend. xiij. Aſſyriæ ſignificant: & xi. Calend. Cæſari commiſſura Piſcium occidens, ipſumque æquinoctij ſidus viij. Calend. Octobr. Deinde conſentiunt (quod eſt rarum) Philippus, Callippus, Doſitheus, Parmeniſcus, Conon, Criton, Democritus, Eudoxus, Ion, iiij. Calend. Octobr. Capellam matutinò exoriri, & iij. Calend. Hœdos. Sexto Nonas Octobr. Atticæ Corona exoritur mané. Aſiæ & Cæſari v. Calend. Heniochus occidit matutinó. Tertio Calendas Cæſari Corona exoriri incipit: & poſtridie occidunt Hœdi veſperi. viij. Idus Octobris Cæſari fulgens in Corona ſtella oritur. Et iij. Idus Vergiliæ veſperi. Idibus Corona tota. Sexto Calend. Nouembr. Sucule veſperi exoriuntur. Pridie Calend. Cæſari Arcturus occidit: & Suculæ exoriuntur cum Sole. Quarto Nonas Arcturus occidit veſperi. Quinto Idus Nouembris Gladius Orionis occidere incipit. Deinde iij. Idus Vergiliæ occidunt. In his temporum interuallis opera ruſtica, napos, rhaphanos ſerere, quibus diebus diximus. Vulgus agreſte & rapa poſt ciconiæ diſceſſum malè ſeri putat. Nos omnino poſt Vulcanalia, & præcocia cum panico. A Fidiculæ autem occaſu viciam, faſeolos, pabulum. hoc ſilente Luna ſeri iubent. Et frondis præparandæ tempus hoc eſt. Vnus frondator quatuor frondarias fiſcinas complere in die iuſtum habet. Si decreſcente Luna præparetur, non putreſcit. Aridam colligi non opertet. Vindemiam antiqui nunquàm exiſtimauere maturam ante æquinoctium: iam paſſim rapi cerno. Quam ob rem & huius tempora notis argumentiſque ſignentur. Leges ita ſe habent: Vnam calidam ne legito, hoc eſt in eius ſiccitate, ac niſi imber interuenerit. Hanc ne legito rorulentam, hoc eſt, ſi ros nocturnus fuerit, nec priùs, quàm ſole diſcutiatur. Vindemiare incipito, cùm ad palmitem pampinus procumbere cœperit, aut cùm exempto acino ex denſitate interuallum non compleri apparuerit, acinum non augeri. Acino plurimum refert, ſi contingat creſcente Luna vindemiare. Preſſura vna culeos xx. implere debet. Hic eſt pes iuſtus. Ad totidem culeos & lacus xx. iugeribus vnum ſufficit torculum. Premunt aliqui ſingulis, vtilius binis, licet magna ſit vaſtitas ſingulis. Longitudo in his refert, non craſſitudo. Spatioſa melius premunt. Antiqui funibus vittiſque loreis ea detrahebant & vectibus. Intra C. annos inuenta Græcanica, mali rugis per cochleas bullantibus, palis affixa arbori ſtella, à palis arcas lapidum attollente ſecum arbore: quod maximè probatur. Intra xxij. hos annos inuentum, paruis prælis, & minori torculari, ædificio breuiore, & malo in medio decreto, tympana impoſita vinaceis, ſupernè toto pondere vrgere, & ſuper præla conſtruere congeriem. Hoc & poma colligendi tempus, & obſeruatio, cùm aliquod maturitate, nõ tẽpeſtate, deciderit: hoc & fæces exprimendi: hoc & defrutũ coquendi, ſilente Luna noctu, aut ſi interdiu, plena. Cæteris diebus aut ante exortum Lunæ, aut poſt occaſum. Ne de nouella vite aut paluſtri, ne niſi è matura vua, nec niſi folijs deſpumãdum: quia ſi ligno contingatur vas, aduſtum ac fumoſum fieri putant. Iuſtum vindemiæ tempus ab æquinoctio ad Vergiliarum occaſum dies xliiij. Ab eo die oraculũ occurrit, frigidũ picari pro nihilo ducentiũ. Sed iam & Calendis Ianuarij defectu vaſorũ vindemiantes vidi, piſciniſque muſta condi, aut vina effundi priora, vt dubia reciperentur. Hoc non tam ſæpe prouentu nimio euenit, quàm ſæuitia inſidiantium caritati ciuili. Sed æqui patrisfamilias modus eſt, annona cuiuſque anni vti. Id peræquè etiam lucroſiſſimum. Reliqua de vinis affatim dicta ſunt. Item vindemia facta oliuam eſſe rapiendam, & quæ ad oleum pertinent, quæq; ad Vergiliarum occaſum agi debent.

De Lunari ratione. CAP. XXXII.

HIs, quæ ſunt neceſſaria de Luna, ventiſque & præſagiis, vt ſit tota ſideralis ratio perfecta. Nanque Virgilius etiam in numeros Lunæ digerenda quædam putauit, Democriti ſecutus oſtentationem. Nos legum vtilitas, quæ in toto opere, in hac quoq; mouet parte. Omnia quæ cæduntur, carpuntur, conduntur, innocentius decreſcente Luna, quàm creſcente fiunt. Stercus, niſi decreſcente Luna, ne tangito. Maximè intermenſtrua dimidiaque ſtercorato. Verres, iuuencos, arietes, hœdos decreſcente Luna caſtrato. Oua Luna noua ſupponito. Scrobes Luna plena noctu facito. Arborum radices Luna plena operito. Humidis locis interlunio ſerito, & circa interlunium quatriduo. Ventilari quoque frumenta ac legumina, & condi circa extremam Lunam iubent. Seminaria, cùm Luna ſupra terram ſit, fieri: Calcari muſta, cùm Luna ſub terra. Item materies cædi, quæq; alia ſuis locis diximus. Neque facilior eſt obſeruatio, ac iam dicta à nobis ſecundo volumine: ſed quod intelligere vel ruſtici poſſint, quoties ab occidente Sole cernetur, prioribuſque noctis horis lucebit, creſcens erit, & oculis dimidiata iudicabitur: cùm verò occidente Sole orietur ex aduerſo, ita vt pariter aſpiciantur, tum erit plenilunium. Quoties ab ortu Solis orietur, prioribuſque noctis horis detrahet lumen, & in diurnas extendet, decreſcens erit, iterumque dimidia. In coitu verò (quod interlunium

terlunium vocant) cùm apparere desierit. Supra terras autem erit, quandiu & Sol, interlunio, & prima tota die: secunda, horæ noctis vnius † dextante sicilico: ac deinde tertia vsq; ad quintamdecimam, multiplicatis horarum iisdem portionibus: quintadecima tota supra terras noctu erit, eademq; sub terris tota die. Decimasexta ad primæ horæ nocturnæ dextantem sicilicū sub terra aget, easdemque portiones horarum per singulos dies adiiciet vsque ad interlunium. Et quantum primis partibus noctis detraxerit, quòd sub terris agat, tantundem nouissimis ex die adiiciet supra terram. Alternis autem mensibus xxx. implebit numeros, alternis verò detrahet singulos. Hæc erit ratio lunaris.

† Dextante sicilico vnius horæ, id est, decē vnciis, cum quarta vnciæ parte, interprete Budæo libro I. de Asse.

De ventorum ratione. CAP. XXXIII.

VEntorum paulò scrupulosior. Obseruato Solis ortu quocunque libeat die, stantibus hora diei sexta, sic vt ortum eum à sinistro humero habeant, contra mediam faciem Meridies, à vertice Septentrio erit. Qui ita limes per agrum currit, cardo appellatur. Circumagi deinde melius est, vt vmbram suam quisque cernat: alioqui post hominem erit. Ergo permutatis lateribus, vt ortus ilius diei à dextro humero fiat, occasus à sinistro, tunc erit hora sexta, cùm minima vmbra contra medium fiet hominem. Per huius mediam longitudinem duci sarculo sulcum, vel cinere lineam, verbi gratia pedum xx. conueniet: mediamque mensuram, hoc est in x. pede, circunscribi circulo paruo, qui vocetur vmbilicus. Quæ pars fuerit à vertice vmbræ, hæc erit ventus septentrionalis. Illò tibi putator arborum plagæ ne spectent, nève arbusta vineæue, nisi in Africa, Cyrenis, Aegypto. Illinc flante ne arato, quæque alia præcepimus. Quæ pars lineæ fuerit à pedibus vmbræ, Meridiem spectans, hæc ventum Austrum dabit, quem à Græcis Notum diximus vocari. Illinc flatu veniente, materiam vineamque agricola ne tractes. Humidus aut æstuosus Italiæ est. Africæ quidem incendia cum serenitate affert. In hunc Italiæ palmites spectent, sed non plagæ arborum vitiúmve. Hunc olìueti metator Vergiliarum quatriduo, hunc caueat insitor calamis, gemmisque inoculator. De ipsa regionis eius hora præmonuisse conueniet. Frondem media die arborator ne cædito. Cùm meridiem adesse senties pastor, æstate contrahente se vmbra, pecudem à Sole in opaca cogito. Cùm æstate pasces, in occidentem specta ante meridiem, post meridiem in orientem. Aliter noxium, sicut hyeme & vere, si in rorulentum duceres. Nec contra Septentrionem paucis suprà dictum. Clodunt ita, lippiúntve ab afflatu, & aluo cita pereunt. Qui fœminas concipi voles, in hunc ventum spectantes iniri cogito.

De limitatione agrorum. CAP. XXXIIII.

DIximus vt in media linea designaretur vmbilicus. Per hunc mediū transuersa currat alia. Hæc erit ab exortu æquinoctiali ad occasum æquinoctialem: & limes qui ita secabit agrū, decumanus vocabitur. Ducantur deinde aliæ duæ lineæ in decussis obliquæ, ita vt à Septentrionis dextra læuaq; ad Austri dextrā læuamq; descendant. Omnes per eundem currant vmbilicū, omnes inter se pares sint, omnium interualla paria. Quæ ratio semel in quoq; agro ineunda erit: vel si sæpius libeat vti, è ligno facienda, regulis paribus in tympanū exiguū, sed circinatū adactis. Ratione qua doceo, occurrendū ingeniis quoq; imperitorum est. Meridiem excuti placet, quoniā semper est idem: Sol autem quotidie ex alio cæli momento, quàm pridie, oritur: ne quis fortè ad exortum capiendā putet lineā. Ita cæli exacta parte, quod fuerit lineæ caput Septentrioni proximum à parte exortiua, solstitialem habebit exortum, hoc est longissimi diei, ventumq; Aquilonem, Boream Græcis dictum. In hunc ponito arbores vitésq;. Sed hoc flante ne arato: frugem ne serito: semen ne iacito. Præstringit enim atq; percellit hic radices arborū, quas positurus afferes. Prædoctus esto: alia robustis prosunt, alia infantibus. Nec sum oblitus, in hac parte ventum Græcis poni, quem Cæciam vocat. Sed idem Aristoteles vir immensæ subtilitatis, qui idipsum fecit, rationem conuexitatis mundi reddit, qua contrarius Aquilo Africo flat. Nec tamen eum toto anno in prædictis timet agricola. Mollit sidera æstate media, mutatq; nomen, & Etesias vocatur. Ergo cùm frigidum senties, caueto, ac quacunque Aquilo prædicitur, tanto perniciosior Septentrio est. In hunc Asiæ, Græciæ, Hispaniæ, maritimæ Italiæ, Campaniæ, Apuliæ arbusta vineæq; spectent. Qui mares concipi voles, in hunc pascito, vt sic † ineuntem ineat. Ex aduerso Aquilonis a b occasu brumali Africus flabit, quē Græci Liba vocāt. In hunc à coitu cùm se pecus circumegerit, fœminas conceptas esse scito. Tertia à Septentrione linea, quam per latitudinem vmbræ duximus, & decumanam vocauimus, exortum habebit æquinoctialem, ventumq; Subsolanum, Græcis Apelioten dictum. In hunc salubribus locis villæ vineæq; spectent. Ipse leniter pluuius, tamē est siccior Fauonius, ex aduerso eius ab æquinoctiali occasu, Zephyrus Græcis nominatus. In hunc spectare olìueta Cato iussit. Hic ver inchoat, aperitque terras tenui frigore saluber. Hic vites putandi, frugesq; curandi, arbores serendi, poma inserendi, oleas tractandi ius dabit, afflatuque nutricium exercebit. Quarta à Septentrione linea, eadem Austro ab exortiua parte proxima, brumalem habebit exortum, ventumque Vulturnum, Eurum Græcis dictum, sicciorem & ipsum tepidioremque. In hunc apiaria & vineæ Italiæ, Galliarumque spectare debent. Ex aduerso Vulturni flabit Corus, ab occasu solstitiali & occidentali latere Septentrionis, Græcis dictus

† in eundem

dictus Argeſtus, ex frigidiſſimis & ipſe, ſicut omnes, qui à Septentrionis parte ſpirant. Hic & grandines infert, cauendus & ipſe non ſecus ac Septentrio. Vulturnus ſi à ſerena cæli parte cœperit flare, non durabit in noctem: at Subſolanus in maiorem partem noctis extenditur. Quiſquis erit ventus, ſi feruidus ſentietur, pluribus diebus permanebit. Aquilonem prænuntiat terra ſicceſcens repentè, Auſtrum humeſcens rore occulto.

Prognoſtica tempeſtatum. CAP. XXXV.

ETenim prædicta ventorũ ratione, ne ſæpius eadem dicantur, tranſire conuenit ad reliqua tempeſtatum præſagia, quoniam & hoc placuiſſe Virgilio magnopere video, Siquidem in ipſa meſſe ſæpe concurrere prælia ventorum damnoſa imperitis refert. Tradunt eundem Democritum metente fratre eius Damaſo ardentiſſimo æſtu oraſſe, vt reliquæ ſegeti parceret, raperetq; deſecta ſub tectum, paucis mox horis ſæuo imbre vaticinatione approbata. Quinimo & harundinem non niſi impendente pluuia ſeri iubent, & fruges inſecuturo imbre. Quamobrem & hæc breuiter attingemus, ſcrutati maximè pertinentia, primumque à Sole capiemus præſagia. Purus oriens atque non feruens ſerenum diem nuntiat: at hybernam pallidus grandinem. Si & occidit pridie ſerenus, & oritur, tanto certior fides ſerenitatis. Concauus oriens pluuias prædicit: item ventos, cùm ante exorientem eum nubes rubeſcunt. quòd ſi & nigræ rubentibus interuenerint, & pluuias. Cùm orientis atque occidentis radij rubent, coire pluuias. Si circa occidentem rubeſcunt nubes, ſerenitatem futuræ diei ſpondent. Si in exortu ſpargentur partim ad Auſtrum, partim ad Aquilonem, pura circa eum ſerenitas ſit licet, pluuiam tamen ventoſque ſignificabunt. Si in ortu aut in occaſu contracti cernentur radij, imbrem. Si in occaſu eius pluet, aut radij in ſe nubem trahent, aſperam in proximũ diem tempeſtatem ſignificabunt. Cùm oriente radij non illuſtres eminebunt, quamuis circundati nube non ſint, pluuiam portendent. Si ante exortum nubes globabuntur, hyemem aſperam denuntiabunt. Si ab ortu repellentur, & ad occaſum abibunt, ſerenitatem. Si nubes Solem circuncludent, quanto minus luminis relinquent, tanto turbidior tempeſtas erit: ſi verò etiam duplex orbis fuerit, eo atrocior. Quòd ſi in exortu fiet ita vt rubeſcant nubes, maxima oſtendetur tempeſtas. Si non ambibunt, ſed incumbent, à quocunque vento fuerint, eum portendent. ſi à meridie, & imbrem. Si oriens cingetur orbe, ex qua parte is ſe aperit, expectetur ventus. Si totus defluxerit æqualiter, ſerenitatem dabit. Si in exortu longè radios per nubes porriget, & medius erit inanis, pluuiam ſignificabit. Si ante ortum radij ſe oſtendent, aquam & ventum. Si circa occidentem candidus circulus erit, noctis leuem tempeſtatem. Si nebula, vehementiorem. Si candente Sole, ventum. Si ater circulus fuerit, ex qua regione is ruperit ſe, ventum magnum. Proxima ſint iure Lunæ præſagia. Quartam eam maximè obſeruat Aegyptus. Si ſplendens exorta puro nitore fulſit, ſerenitatem: ſi rubicunda, ventos: ſi nigra, pluuias portendere creditur. In quinta cornua eius obtuſa, pluuiam: erecta & infeſta ventos ſemper ſignificant; quarta tamen maximè. Cornu eius Septentrionale acuminatum atque rigidum, illum præſagit ventum. Inferius Auſtrum: vtraque recta, noctem ventoſam. Si quartam orbis rutilus cingit, ventos & imbres præmonebit. Apud Varronem ita eſt: Si quarto die Luna erit directa, magnam tempeſtatem in mari præſagiet, niſi ſi coronam circa ſe habebit, & eam ſynceram: quoniam illo modo non ante plenam Lunam hyematurum oſtendit. Si plenilunio per dimidium pura erit, dies ſerenos ſignificabit: ſi rutila, ventos: nigreſcens, imbres. Si caligo orbis nubem incluſerit, ventos, quà ſe ruperit: ſi gemini orbes cinxerint, maiorem tempeſtatem. Et magis, ſi tres erunt, aut nigri, aut interrupti atque diſtracti. Naſcens Luna, ſi cornu ſuperiore obatro ſurget, pluuias decreſcens dabit; ſi inferiore, ante plenilunium: ſi in media nigritia illa fuerit, imbrẽ in plenilunio. Si plena circa ſe habebit orbem, ex qua parte is maximè ſplendebit, ex ea ventum oſtendet. Si in ortu cornua craſſiora fuerint, horridam tempeſtatem. Si ante quartam non apparuerit, vento Fauonio flante, hyemalis toto menſe erit. Si xvi. vehementius flammea apparuerit, aſperas tempeſtates præſagiet. Sunt & ipſius Lunæ octo articuli, quoties in angulos Solis incidit, pleriſque inter eos tantùm obſeruantibus præſagia eius, hoc eſt, tertia, ſeptima, vndecima, decimaquinta, decimonona, vigeſimatertia, vigeſimaſeptima, & interlunium. Tertio loco ſtellarum obſeruationem eſſe oportet. Diſcurrere eæ videntur interdum: ventique protinus ſequuntur. In quarum parte ita præſagiuere: Cælum cùm æqualiter totum erit ſplendidum, articulis temporum, quos propoſuimus, autumnum ſerenum præſagibunt & frigidum. Si ver & æſtas non ſine riguo aliquo tranſierint, autumnum ſerenum & denſum minuſque ventoſum facient. Autumni ſerenitas ventoſam hyemem facit. Cùm repentè ſtellarum fulgor obſcuratur, & id neque nubilo, neque caligine, pluuia aut graues denuntiantur tempeſtates. Si volitare plures ſtellæ videbuntur, quò ferentur albeſcentes, ventos ex iis partibus nuntiabunt. Aut ſi curſitabunt, certos: ſi id in pluribus partibus fiet, inconſtantes ventos effundent. Si ſtellarum errantium aliquam orbes incluſerint, imbres. Sunt in ſigno Cancri duæ ſtellæ paruæ, Aſelli appellatæ, exiguum inter illas ſpatium obtinente nubecula, quam præſepia appellant. Hæc cùm cælo ſereno apparere deſierit, atrox hyems ſequitur. Si alteram earum Aquiloniam caligo abſtulit. Auſter ſæuit: ſi Auſtrinam, Aquilo. Arquus cùm ſunt duplices, pluuias nuntiant. A pluuiis ſerenitatem non perinde certam. Circuli noui circa ſidera aliqua, pluuiam,

uiam. Cùm æstate vehementius tonuit quàm fulsit, ventos ex ea parte denuntiat: contrà si minus tonuit, imbrem. Cùm sereno cælo fulget, pluuiæ erunt & tonitrua, & hyemabit. Atrocissimè autem, cùm ex omnibus quatuor partibus cæli fulgurabit. Cùm ab Aquilone tantùm, in posterum diem aquam portendit. Cùm à Septentrione, ventum eum. Cùm ab Austro vel Coro, aut Fauonio nocte serena fulgurauerit, ventum & imbrem ex iisdem regionibus demonstrabit. Tonitrua matutina ventum significant, imbrem meridiana. Nubes cùm sereno cælo feruntur, à quacunque parte id fiet, expectentur venti: si eodem globabuntur, appropinquante Sole discutientur. Et hoc si ab Aquilone fiat, ventos: si ab Austro, imbres portendant. Sole occidente, si ex vtraque parte eius cælum petent, tempestatem significabunt. Vehementius atræ ab oriente, in noctem aquã minantur: ab occidente, in posterum diem. Si nubes, vt vellera lanæ, spargentur multæ ab oriente, aquam in triduum præsagient. Cùm in cacuminibus montium nubes concident, hyemabit. Si cacumina pura fient, disserenabit. Nube grauida candicante, quod vocant tempestatem albam, grando imminebit. Cælo quamuis sereno, nubecula quamuis parua, ventum procellosum dabit. Nebulæ è montibus descendentes, aût cælo cadentes, vel in vallibus sedentes, serenitatem promittunt. Ab his terreni ignes proximè significant: pallidi nanque murmurantesque tempestatum nuntij sentiuntur: pluuiæ etiam, in lucernis fungi. Si flexuosè volitet flamma, ventum. Et lumina cùm ex sese flammas elidunt, aut vix accenduntur. Item cùm in eo pendentes coaceruantur scintillæ: vel cùm tollentibus ollas carbo adhærescit: aut cùm contectus ignis è se fauillam discutit, scintillámve emittit: vel cùm cinis in foco concrescit, & cùm carbo vehementer perlucet. Est & aquarum significatio. Mare si tranquillum in portu à cursu stabit, & murmurauerit intra se, ventum prædicit. Si identidem, & hyemem, & imbrem. Litora ripæque si resonabunt tranquillo, asperam tempestatem: item maris ipsius tranquillo sonitus, spumæue dispersæ, aut aquæ bullantes. Pulmones marini in pelago, plurium dierum hyemem portendunt. Sæpe & silentio intumescit, flatuque altius solito iam intra se esse ventos fatetur. Equidem & montium sonitus, nemorumque mugitus prędicunt: & sine aura, quæ sentiatur, folia ludentia. Lanugo populi aut spinæ volitans, aquisq; pluma innatans. Atque etiam in campis tempestatem venturam præcedens suus fragor: cæli quidem murmur, non dubiam habet significationem. Præsagiunt & animalia. Delphini tranquillo mari lasciuientes flatum, ex qua veniunt parte: item spargentes aquam turbato, tranquillitatem. Loligo volitans, conchæ adhærescentes, echini affigentes sese, aut harena saburrantes, tempestatis signa sunt. Ranæ quoque vltra solitum vocales. Et fulicæ matutino clangore. Item mergi anatesq;, pennas rostro purgantes, ventum. Cæteræque aquaticæ aues concursantes. Grues in mediterranea festinantes. Mergi maria aut stagna fugientes, grues silentio per sublime volantes, serenitatem: sic noctua in imbre garrula: at sereno, tempestatem. Coruique singultu quodam latrantes, seque concutientes, si continuabunt, ventos: si verò carptim vocem resorbebunt, ventosum imbrem. Graculi serò à pabulis recedentes, hyemem. Et albæ aues, cùm congregabuntur. Et cùm terrestres volucres contra aquam clangores dabunt, perfundentes sese: sed maximè cornix. Hirundo tam iuxta aquam volitans, vt penna sæpe percutiat. Quæque in arboribus habitant, fugitantes in nidis suis. Et anseres continuo clangore intempestiui. Ardea in mediis harenis tristis. Nec mirum, aquaticas, aut in totum volucres præsagia aeris sentire. Pecora exultantia, & indecora lasciuia ludentia, eandem significationem habent. Et boues cælum olfactantes, seque lambentes contra pilum. Turpesque porci alienos sibi manipulos fœni lacerantes: segniterque & contra industriam suam absconditæ formicæ, vel concursantes, aut oua progerentes. Item vermes terreni erumpentes. Trifolium quoq; inhorrescere, & folia contra tempestatem subrigere certum est. Necnon & in conuiuiis mensisque nostris, vasa quibus esculentum additur, sudorem repositoriis linquentia, diras tempestates prænuntiant.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER *DECIMVSNONVS.*

PROOEMIVM.

IDERVM quoque tempestatumque ratio, vel imperitis facili, atque indubitato modo monstrata est: vereque intelligentibus non minus conferunt rura deprehendendo cælo, quàm sideralis scientia agro colendo. Proximam multi hortorum curam fecere. Nobis non protinus transire ad ista tempestiuum videtur. Miramurque quosdam scientiæ gratia, eruditionis suæ gloriam ex his petentes tam multa præteriisse, nulla mentione habita tot rerũ sponte curáve prouenientium, præsertim cùm plerisque earum pretio vsúque vitæ maior etiã, quàm frugibus, perhibeatur authoritas. Atque vt à confessis ordiamur vtilitatibus, quæque non solum terras omnes, verùm etiã maria repleuere: seritur, ac dici neq; inter hortensia potest, linũ. Sed in qua non occurret vitæ parte, quódve miraculũ maius, herbã esse quæ admoueat Aegyptũ Italiæ: in tantũ, vt Galerius à freto Siciliæ Alexandriã septima die peruenerit, Babilius sexta, ambo præfecti: æstate verò proxima Valerius Marianus ex Prætoriis Senatoribus, à Puteolis nono die lenissimo flatu? herbã esse, quæ Gadeis ad Herculis columnas septimo die Ostiam afferat, & citeriorem Hispaniam quarto, prouinciam Narbonensem tertio, Africam altero: quod etiã mollissimo flatu contigit C. Flacco legato Vibij Crispij Proconsulis? Audax vita, scelerum plena, aliquid seri, vt ventos procellasq; recipiat: & parum esse fluctibus solis vehi. Iam verò nec vela satis esse maiora nauigiis. Sed quamuis amplitudini antennarum singulæ arbores sufficiant, super eas tamen addi velorum alia vela: præterq; alia in proris, & alia in puppibus pandi, ac tot modis prouocari mortem. Deniq; tam paruo semine nasci, quod orbem terrarum vltro citroque portet, tam gracili auena, tam non altè à terra tolli: neq; id viribus suis necti, sed passum tusumque & in mollitiem lanæ coactum, iniuria naturæ, ac summa audacia, & quò peruenire nulla execratio sufficit, contra inuentorem dictum suo loco à nobis: cui satis non fuit hominem in terra mori, nisi periret & insepultus. At nos priore libro imbres & flatus cauendos, frugum causa victúsque, præmonebamus. Ecce seritur hominis manu, metitur eiusdem hominis ingenio, quod ventos in mari optet. Præterea vt sciamus fauisse pœnas, nihil gignitur facilius: vt sentiamus nolente id fieri natura: vrit agrum, deterioremque etiam terram facit.

De lini satione, & generibus eius, & quomodo perficiatur, & de mappis, & lino non ardente, & quando primum in theatris vela. CAP. I.

SEritur sabulosis maximè, vnoque sulco: nec magis festinat aliud. Vere satum æstate vellitur: & hanc quoque terræ iniuriam facit. Ignoscat tamen aliquis Aegypto serenti, vt Arabiæ Indiæque merces importet: itáne & Galliç censentur hoc reditu? montesque mari oppositos esse non est satis, & à latere Oceani obstare ipsum quod vocant inane? Cadurci, Caleti, Ruteni, Bituriges, vltimique hominũ existimati Morini, imò verò Galliæ vniuersæ vela texunt. Iam quidem & transrhenani hostes, nec pulchriorem aliã vestem eorũ fœminæ nouere. Qua admonitione succurrit, quod M. Varro tradit, in Serranorum familia gentilitium esse, fœminas linea veste non vti. In Germania autem defossi atque sub terra id opus agunt. Similiter & in Italia ratione alia inter Padum Ticinumque amnes, vbi à Setabi tertia in Europa lino palma: secundam enim in vicino Allianis capessunt Retouina, & in Aemilia via Fauentina. Candore Allianis semper crudis Fauentina præferuntur: Retouinis tenuitas summa densitásque, candor æquè vt Fauentinis, sed lanugo nulla: quod apud alios gratiam, apud alios offensionem habet. Neruositas filo æqualior penè quàm araneis, tinnitúsq;, cùm dente libeat experiri: ideo duplex, quàm cæteris, pretium. Et Hispania citerior habet splendorem lini præcipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primùm carbasis repertis. Non dudum ex eadem Hispania Zoelicum venit in Italiam, plagis vtilissimum. Ciuitas ea Callæciæ & Oceano propinqua. Est sua gloria & Cumano in Campania, ad piscium & alitũ capturam. Eadem & plagis materia. Neque enim minores cunctis animalibus insidias, quàm nobismetipsis lino tendimus. Sed Cumanæ plagæ concidunt apros, & hæ cassésve ferri aciem vincunt. Vidimusque iam tantæ tenuitatis, vt anulum hominis cum epidromis transirent, vno portãte multitudinem qua saltus cingerentur. Nec id maximè mirũ, sed singula earum stamina centeno quinquageno filo constare, sicut paulo ante Iulio Lupo, qui in præfectura Aegypti obiit. Mirentur hoc, ignorantes in Aegyptij quondã regis, quem Amasim vocant, thorace in Rhodiorum insula ostendi in templo Mineruæ ccclxv. filis singula fila constare. Quod se expertum nuper Romæ prodidit Mutianus ter Consul, paruasque iam reliquias eius superesse hac experientium iniuria. Italia

& Pe-

& Pelignis etiamnum linis honorem habet, sed fullonum tantum in vsu. Nullum est candidius, lanæúe similius: sicut in culcitris præcipuam gloriam Cadurci obtinent. Galliarum hoc & tomenta pariter inuentum. Italiæ quidem mos etiam nunc durat in appellatione stramenti. Aegyptio lino minimum firmitatis, plurimum lucri. Quatuor ibi genera: Taniticum, ac Pelusiacum, Buticum, Tentyriticum, cum regionum nominibus, in quibus nascuntur. Superior pars Aegypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui gossipion vocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruus est, similemque barbatæ nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec vlla sunt eis candore mollitiáve præferenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissimæ. Quartum genus Orchomenium appellant. Fit è palustri velut harundine, duntaxat pannicula eius. Asia è genista facit lina ad retia præcipua, in piscando durantia, frutice madefacto x. diebus. Aethiopes Indique è malis, Arabes cucurbitis, in arboribus, vt diximus, genitis. Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur, intumescente semine, aut colore flauescente. Tum euulsum, & in fasciculos manuales colligatum, siccatur in Sole pendens conuersis superne radicibus vno die, mox quinque aliis, in contrarium inter se versis fascium cacuminibus, vt semen in medium cadat. Inter medicamina huic vis, & in quodam rustico ac prædulci Italiæ transpadanæ cibo, sed iam pridem sacrorum tantum gratia. Deinde post messem triticeam virgæ ipsæ merguntur in aquam solibus tepefactam, pondere aliquo depressæ. Nulli enim leuitas maior. Maceratas, indicio est membrana laxatior. Iterumque inuersæ, vt priùs, Sole siccantur. Mox arefactæ in saxo tunduntur stupario malleo. Quod proximum cortici fuit, stupa appellatur, deterioris lini, lucernarum ferè luminibus aptior. Et ipsa tamen pectitur ferreis hamis, donec omnis membrana decorticetur. Medullæ numerosior distinctio, candore, mollitia. Linumque nere & viris decorum est. Cortices quoque decussi clibanis & furnis præbent vsum. Ars depectendi digerendique: Iustum è quinquagenis fascium libris quinas denas carminari. Iterum deinde in filo politur, illisum crebro in silice ex aqua: textumque rursus tunditur clauis, semper iniuria melius. Inuentum iam est etiam, quod ignibus non absumeretur. Viuum id vocant, ardentésque in focis conuiuiorum ex eo vidimus mappas, sordibus exustis splendescentes igni magis, quàm possent aquis. Regum inde funebres tunicæ, corporis fauillam ab reliquo separant cinere. Nascitur in desertis adustisque Sole Indiæ, vbi non cadunt imbres, inter diras serpentes: assuescitque viuere ardendo, rarum inuentu, difficile textu propter breuitatem. Rufus de cætero colos, splendescit igni. Cùm inuentum est, æquat pretia excellentium margaritarum. Vocatur autem à Græcis asbestinum ex argumento naturæ. Anaxilaus author est, linteo eo circundatam arborem, surdis ictibus, & qui non exaudiantur, cædi. Ergo huic lino principatus in toto orbe. Proximus byssino, mulierum maximè deliciis circa Elim in Achaia genito: quaternis denariis scripula eius permutata quondam, vt auri, reperio. Linteorum lanugo, è velis nauium maritimarũ maximè, in magno vsu medicinæ est: & cinis spodij vim habet. Est & inter papauera genus quoddã, quo candorem lintea præcipuum trahunt. Tentatũ est tingi lini quoq;, & vestiũ insaniam accipere, in Alexandri Magni primùm classibus, Indo amne nauigantis, cum duces eius ac præfecti in certamine quodã variassent insignia nauium: stupueruntq; litora flatu versicoloria implente. Velo purpureo ad Actium cum M. Antonio Cleopatra venit, eodemque effugit. Hoc fuit imperatoriæ nauis insigne. Posteà in theatris tantùm vmbram fecere: quod primus omnium inuenit Q. Catulus, cùm Capitolium dedicaret. Carbasina deinde vela primus in theatro duxisse traditur Lentulus Spinter Apollinaribus ludis. Mox Cæsar Dictator totum forum Romanum intexit, viamque sacram ab domo sua ad cliuum vsque Capitolinum: quod munere ipso gladiatorio mirabilibus visum tradunt. Deinde & sine ludis Marcellus Octauia sorore Augusti genitus, in Aedilitate sua, auunculo xj. Consule Calen. Augusti, velis forum inumbrauit, vt salubrius litigantes consisterent: quãtùm mutatis moribus Catonis Censorij, qui sternendum quoq; forum muricibus censuerat. Vela nuber colore cæli stellata per rudentes, terra etiam in amphitheatris principis Neronis rubente: in cauis ædium, & muscum à sole defendunt. Cæterò mansit candori pertinax gratia. Honor etiam & Troiano bello. Cur enim non & præliis intersit, vt naufragiis? Thoracibus lineis paucos tamen pugnasse, testis est Homerus. Hinc fuisse & nauium armamenta apud eundem interpretantur eruditiores: quoniam cum sparta dixit, significauerit sata.

De sparti natura, & quando primum vsus eius, & quomodo perficiatur, & quæ sine radice nascantur, & viuant. CAP. II.

SParti quidem vsus multa post secula cœptus est: nec ante Pœnorum arma, quæ primùm Hispaniæ intulerunt. Herba & hæc sponte nascens, & quæ non queat seri, iuncusque propriè aridi soli, vni terræ dato vitio. Nanque id malum telluris est: nec aliud ibi seri aut nasci potest. In Africa exiguum & inutile gignitur. Carthaginiensis Hispaniæ citerioris portio, nec hæc tota, sed quatenus parit, montes quoque sparto operit. Hinc strata rusticis eorum, hinc ignes facésque, hinc calceamina, & pastorum vestis, animalibus noxium, præterquàm cacuminum teneritate. Ad reliquos vsus laboriosè euellitur, ocreatis cruribus, manibusq; tectis manicis, conuolutũ osseis ligneísve conamentis. Nunc iam in hyemem vix. Facillimè tamen ab Idib. Maiis in Iunias: hoc maturitatis tẽpus. Vulsum

 fascibus

faſcibus in aceruo animatum biduo, tertio reſolutum, ſpargitur in ſole, ſiccaturque, & rurſus in faſcibus redit ſub tecta. Poſteà maceratur aqua, marina optimè, ſed & dulci, ſi marina deſit. Siccatumque Sole iterum rigatur, ſi repentè vrgeat deſiderium, perfuſum calida in ſolio, ac ſiccatũ ſtans compendium operæ fatetur. Hoc autem tunditur, vt fiat vtile, præcipuè in aquis marique inuictũ. In ſicco præferunt è cannabi funes. At ſpartum alitur etiam demerſum, veluti natalium ſitim penſans. Eſt quidem eius natura interpollis: rurſusque quàm libeat vetuſtum nouo miſcetur. Veruntamen complectetur animo, qui volet miraculum æſtimare, quanto ſit in vſu omnibus terris nauium armamentis, machinis ædificationum, aliiſque deſideriis vitæ. Ad hos omnes vſus quæ ſufficiant, minus xxx. M. paſſ. in latitudinem à litore Carthaginis nouæ, minusque in longitudinem eſſe reperientur. Longius vehi impendia prohibent. Iunco Græcos ad funes vſos nomini credamus, quo herbam eam appellant: poſteà palmarum foliis philuraque, manifeſtum eſt: & inde tranſlatum à Pœnis ſparti vſum, perquàm ſimile veri eſt. Theophraſtus author eſt, eſſe bulbi genus circa ripas amnium naſcens, cuius inter ſummum corticem eamque partem qua veſcuntur, eſſe laneam naturam ex qua mapalia veſteſq; quædam conficiantur. Sed neque regionem, in qua id fiat, neque quicquã diligentius, præterquàm eriophoron id appellari, in exemplaribus, quæ quidem inuenerim, tradit: neque omnino vllam mentionem habet ſparti, cuncta cura magna perſecutus ccccxc. annis ante nos, vt iam & alio loco diximus. quo apparet, poſt id temporis ſpatium in vſum veniſſe ſpartum. Et quoniam à miraculis rerum cœpimus, ſequemur eorum ordinem, in quibus vel maximum eſt, aliquid naſci aut viuere ſine vlla radice. Tubera hæc vocantur, vndique terra circundata, nulliſque fibris nixa, aut ſaltem capillamentis, nec vtique extuberante loco in quo gignuntur, aut rimas agente: neque ipſa terræ cohærent. Cortice etiam includuntur, vt planè nec terram eſſe poſſimus dicere, nec aliud quàm terræ callum. Siccis hæc ferè & ſabuloſis locis frutectoſiſq; naſcuntur. Excedunt ſæpe magnitudinem mali cotonei, etiam librali pondere. Duo eorum genera, harenoſa dentibus inimica, & altera ſyncera. Diſtinguuntur & colore, ruffo nigroque, & intus candido, laudatiſſima Africæ. Creſcant, anné vitium id terræ (neque enim aliud intelligi poteſt) ea protinus globetur magnitudine, qua futurum eſt: & viuántne, an non, haud facilè arbitror intelligi poſſe. Putreſcendi enim ratio communis eſt iis cum ligno. Lartio Licinio Prætorio viro iura reddenti in Hiſpania Carthagine, paucis his annis ſcimus accidiſſe, mordenti tuber, vt deprehenſus intus denarius primos dentes inflecteret. Quo manifeſtum erit, terræ naturã in ſe globari; quod certum eſt ex iis quæ naſcantur, & ſeri non poſſint.

De miſy, & tuberibus: de fungis pezicis, laſerpitio & magydari, & rubia, & radicula. CAP. III.

Simile eſt & quod in Cyrenaica prouincia vocant miſy, præcipuum ſuauitate odoris ac ſaporis, ſed carnoſius: & quod in Thracia cerauniũ. De tuberibus hæc traduntur peculiariter: Cùm fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc naſci, & maximè è tonitribus: nec vltra annũ durarare: tenerrima autem verno eſſe. Quibuſdam locis accepta riguis feruntur: ſicut Mitylenis negant naſci, niſi exundatione fluminum inuecto ſemine ab Tiaris. Eſt autem is locus, in quo plurima naſcuntur. Aſiæ nobiliſſima circa Lampſacum & Alopeconneſum, Græciæ verò circa Elin. Sunt & in fungorũ genere à Græcis dicti pezicæ, qui ſine radice aut pediculo naſcuntur. Ab his proximum dicetur authoritate clariſſimum laſerpitium, quod Græci ſilphion vocant, in Cyrenaica prouincia repertum: cuius ſuccum vocant laſer, magnificum in vſu medicamentiſq;, & ad pondus argentei denarij penſum. Multis iam annis in ea terra non inuenitur: quoniã publicani, qui paſcua conducunt, maius ita lucrum ſentientes, depopulantur pecorum pabulo. Vnus omnino caulis noſtra repertus memoria, Neroni principi miſſus eſt. Si quando incidit pecus in ſpem naſcentis, hoc deprehenditur ſigno: oue, cùm comederit, dormiente protinus, capra ſternuente. Diuque iam non aliud ad nos inuehitur laſer, quàm quod in Perſide aut Media & Armenia naſcitur largè, ſed multo infra Cyrenaicum: id quoque adulteratum gummi, aut ſagapeno, aut faba fracta. quo minus omittendum videtur, C. Valerio, M. Herennio Coſſ. Cyrenis aduecta Romam publicè laſerpitij pondo xxx. Cæſarem verò Dictatorem initio belli ciuilis, inter aurum argentumque protuliſſe ex ærario laſerpitij pondo cxj. Id apud authores Græciæ euidentiſſimos inuenimus natum imbre piceo repentè madefacta tellure, circa Heſperidum hortos Syrtinque maiorem, ſeptem annis ante oppidum Cyrenarum, quod cõditum eſt vrbis noſtræ anno cxliij. Vim autem illam per quatuor millia ſtadiûm Africæ valuiſſe. In ea laſerpitium gigni ſolitum, rem feram ac contumacem: & ſi coleretur, in deſerta fugientem: radice multa craſſaq;, caule ferulaceo, haud ſimili craſſitudine. Huius folia maſpetum vocabant, apio maximè ſimilia. Semen erat foliaceum, folium ipſum vere deciduum. Veſci pecora ſolita, primoque purgari, mox pingueſcere, carne mirabilem in modum iucunda. Poſt folia amiſſa, caule ipſo & homines veſcebantur decocto, aſſo, elixoque: eorum quoque corpora xl. primis diebus purgante à vitiis omnibus. Succus duobus modis capiebatur, è radice atque caule. Et hæc duo erant nomina, rhizias, atque caulias, vilior ille ac putreſcens. Radice cortex niger & ad mercis adulteria. Succum ipſum in vaſa coniectum, admiſto furfure, ſubinde concutiendo ad maturitatem

ritatem perducebant: ni ita fecissent, putrescentem. Argumentum erat maturitatis, color, siccitasque sudore finito. Alij tradunt laserpitij radicem fuisse maiorem cubitali, tuberq; in ea super terrā. Hoc inciso, profluere solitum succum, ceu lactis, supernato caule, quem magydarin vocarunt. Folia aurei coloris pro semine fuisse, cadentia à Canis ortu, Austro flante. Ex his laserpitium nasci solitum annuo spacio & radice & caule consummantibus sese. Hoc & circunfodi solitum prodidere. Nec purgari pecora, sed ægra sanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere. Persico silphio prior opinio congruit. Alterum genus est quod magydaris vocatur, tenerius & minus vehemens, sine succo: quod circa Syriam nascitur, non proueniens in Cyrenaica regione. Gignitur & in Parnasso monte copiosius, quibusdam laserpitium vocantibus: per quæ omnia adulteratur rei saluberrimæ vtilissimeque authoritas. Probatio synceri prima in colore modicè ruffo, & cùm frangitur, candido intus, mox translucente: gutta aqua saliuaque liquescit. Vsus in multis medicaminibus. Sunt etiamnum duo genera, non nisi sordido nota vulgo, cùm quæstu multum polleant. In primis rubia, tingendis lanis & coriis necessaria. Laudatissima Italica, & maximè suburbana: & omnes penè prouinciæ scatent ea. Sponte prouenit, seriturque similitudine eruiliæ. Verùm spinosus ei caulis: geniculatus hic est, quinis circa articulos in orbe foliis. Semen eius rubrum est. Suos in medicina vsus habeat, suo dicemus loco. At quæ vocatur radicula, lauandis demum lanis succum habet: mirum, quantum conferens candori molitiæque. Nascitur satiua vbique, sed sponte præcipua in Asia Syriaque, saxosis & asperis locis. Trans Euphratem tamen laudatissima, caule ferulaceo tenui, & ipso cibis indigenarum expetito, & tingenti quicquid sit, cum quo decoquatur, folio oleæ, Struthion Græci vocant, floret æstate, grata aspectu: verùm sine odore, spinosa, & caule lanuginoso. Semen ei nullum, radix magna, quæ conciditur ad quem dictum est vsum.

De hortorum cura, & digestio terræ nascentium, præter fruges & frutices. CAP. IIII.

AB his superest reuerti ad hortorum curam, & suapte natura memorandum, & quoniam antiquitas nihil prius mirata est, quàm Hesperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi, itemq; pensiles, siue illos Semiramis, siuæ Assyriæ rex Cyrus fecit, de quorum opere alio volumine dicemus. Romani quidem reges ipsi coluere. Quippe etiam Superbus Tarquinius nuntium illum sæuum atque sanguinarium filio remisit ex horto. In xij. tabulis legum nostrarum nusquam nominatur villa, semper in significatione ea hortus: in horti verò hæredium. Quam rem comitata est & religio quædam: hortósque & fores tantùm contra inuidentium effascinationes dicari videmus. In remedio satyrica signa, quanquàm hortos tutelæ Veneris assignante Plauto. Iam quidem hortorum nomine in ipsa vrbe delicias, agros, villásque possident. Primus hoc instituit Athenis Epicurus otij magister. Vsque ad eum, moris non fuerat in oppidis habitari rura. Romæ quidem per se hortus ager pauperis erat. Ex horto plebei macellum, quanto innocentiore victu! Mergi enim, credo, in profunda satius est, & ostrearum genera naufragio exquiri, aues vltra Phasidem amnem peti, & fabuloso quidem terrore tutas, imò sic pretiosiores, alias in Numidiam atque Aethiopiæ sepulchra: aut pugnare cum feris, mandíque capientem quod mandat alius. At hercule quàm vilia hæc, quàm parata voluptati satietatíque, nisi eadem quæ vbique indignatio occurreret! Ferendum sanè fuerit exquisita nasci poma, alia sapore, alia magnitudine, alia monstro, pauperibus interdicta: inueterari vina, saccisq; castrari: nec cuiquàm adeò longā esse vitam, vt nō ante se genita potet: è frugibus quoq; quoddam alimentum sibi excogitasse luxuriam, ac medullam tantum earum, superq; pistrinarum operibus & cælaturis viuere, alio pane procerum, alio vulgi, tot generibus vsq; ad infimā plebem descendente annona. Etiámne in herbis discrimen inuentum est, opésque differentiam fecere in cibo, etiam vno asse vænali? In his quoque aliqua sibi nasci tribus negant, caule in tantum saginato, vt pauperis mensa non capiat. Syluestres fecerat natura corrudas, vt quisque demeteret passim. Ecce altiles spectantur asparagi. Et Rauenna ternos libris rependit. Heu prodigia ventris. Mirū esset non licere pecori carduis vesci: non licet plebei. Aquæ quoque separantur: & ipsa naturæ elementa vi pecuniæ discreta sunt. Hi niues, illi glaciem potant, pœnásque montium in voluptatem gulæ vertunt. Seruatur algor æstibus, excogitaturq; vt alienis mensibus nix algeat. Decoquunt alij aquas: mox & illas hyemant. Nihil itaq; homini sic, quomodo rerum naturæ placet. Etiámne herba aliqua diuitiis tantùm nascitur? Nemo Sacros Auentinósque montes, & iratæ plebis secessus circumspexerit. Mors enim certè æquabit, quos pecunia separauerit. Itaq; hercule nullum macelli vectigal maius fuit Romæ, clamore plebis incusantis apud omnes principes, donec remissum est portorium mercis huius: compertumque non aliter quæstuosius censum haberi aut tutias, ac minore fortunæ iure, cùm credatur pensio ea pauperum. Is in solo sponsor est, & sub dio reditus, superficiésq; cælo quocunq; gaudens. Hortorum Cato prædicat caules. Hinc primum agricolæ æstimabantur prisci, & sic statim faciebant iudicium, nequam esse in domo matremfamiliàs (etenim hæc cura fœminæ dicebatur) vbi indiligens esset hortus. Quippe è carnario aut macello viuendū esse. Nec caules, vt nunc, maximè probabant, damnantes pulmentaria quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo parcere. Nam gari desideria etiam in exprobratione erant. Horti maximè placebant, quia non egerent igni, parceréntque ligno, expedita res & parata semper: vnde & acetaria apellantur, facilia con-

coqui,ne oneratura ſenſum cibo,& quæ minimè accenderent deſiderium panis.Pars eorum ad con
dimenta pertinens, fatetur domi verſuram fieri ſolitam. atq; non Indicum piper quæſitum, quæq;
trans maria petimus.Iam in feneſtris ſuis plebs vrbana in imagine hortorum quotidiana oculis ru-
ra præbebant,antequàm præfigi proſpectus omnis coëgit multitudinis innumeræ ſæua latrocina-
tio.Quam ob rem ſit aliquis & his honos, néue authoritatem rebus vtilitas adimat, cùm præſer-
tim etiam cognomina procerum inde nata videamus: Lactucinoſq; in Valeria familia non puduiſ-
ſe adpellari:& contingat aliqua gratia operæ curæque noſtræ, Virgilio quoq; confeſſo, quàm ſit dif-
ficile verborum honorem tam paruis perhibere. Hortos villæ iungendos non eſt dubium, riguoſ-
que maximè habendos,ſi contingat † profluo amne: ſi minus,è puteo pertica, organíſue neumati-
cis,vel tollenonum hauſtu rigandos. Solum proſcindendum à Fauonio: in autumnum præparan-
dum eſt poſt xiiij.dies,iterandumque ante brumam. Octo iugerum operis palari iuſtum eſt, fimum
tres pedes altè cùm terra miſceri,areis diſtingui, eaſq; reſupinis puluinorum toris, ambiri ſingulas
tramitum ſulcis,quà detur acceſſus homini, ſcatebriſque decurſus. In hortis, naſcentium alia bul-
bo commendantur,alia capite,alia caule,alia folio, alia vtroque, alia ſemine, alia cortice,alia cute,
aut cartilagine, alia carne, alia tunicis carnoſis. Aliorum fructus in terra eſt,aliorum & extra,alio-
rum non niſi extra. Quædam iacent creſcuntque, vt cucurbitæ & cucumis.Eadem pendent,quan-
quam grauiora multo etiam iis quæ in arboribus gignuntur. Sed cucumis cartilagine. Cortex huic
vni maturitate tranſit in lignum.Terra conduntur rhaphani,napique,& rapa, atque alio modo in-
ulæ,ſiſer,paſtinacæ.Quædam vocabimus ferulacea, vt anethum, maluas. Nanque tradunt autho-
res,in Arabia maluas ſeptimo menſe arboreſcere,baculorum vſum præbere extemplo.Sed & arbor
eſt malua in Mauritania Lixi oppidi æſtuario, vbi Heſperidum horti fuiſſe produntur cc. paſſ. ab
Oceano,iuxta delubrum Herculis,antiquius Gaditano,vt ferunt. Ipſa altitudinis pedum xx. craſſi-
tudinis quam circumplecti nemo poſſit.In ſimili genere habebitur & cannabis.Necnon & carnoſa
aliqua appellabimus,vt ſpongias in humore pratorum enaſcentes. Fungorum enim callum, in li-
gni arborumq; natura diximus,& alio genere tuberum paulò ante.

Natura & genera,& hiſtoria naſcentium in hortis rerum. CAP. V.

CArtilaginei generis, extraque terram eſt cucumis, mira voluptate Tiberio principi expetitus.
Nullo quippe non die contigit ei, penſiles eorum hortos promouentibus in Solem rotis oli-
toribus:rurſuſque hybernis diebus intra ſpecularium munimenta reuocantibus. Quin & lacte mul
ſo ſemine eorum biduo macerato, apud antiquos Græciæ authores ſcriptum eſt ſeri oportere, vt
dulciores fiant. Creſcũt qua coguntur forma.In Italia virides, & quàm minimi:in prouinciis quàm
maximi,& citrini,aut nigri.Placent copioſiſſimi Africæ, grandiſſimi Mœſiæ: cùm magnitudine ex-
ceſſere, pepones vocantur. Viuunt hauſti in ſtomacho in poſterum diem, nec perfici queunt in ci-
bis,non inſalubres tamen plurimùm.Natura oleum odere mirè:nec minus aquas diligunt. Deſecti
quoque,ad eas modicè diſtantes adrepunt: contrà oleum refugiunt:aut ſi quid obſtet,vel ſi pende-
ant, curuantur: idque vel vna nocte deprehenditur, ſi vas cum aqua ſubiiciatur à quatuor digito-
rum interuallo deſcendentibus ante poſterum diem:at ſi oleum eodem modo ſit,in hamos curua-
tis.Iidem in fiſtula flore demiſſo,mira longitudine creſcunt.Ecce cum maximè noua forma eorum
in Campania prouenit,mali cotonei effigie.Fortè primò natum ita audio vnum: mox ſemine ex il-
lo genus factum,melopeponas vocant.Non pendent hi,ſed humi rotundantur. Mirum in his, præ-
ter figuram coloremque,& odorem,quòd maturitatem adepti,quanquam non pendentes, ſtatim
à pediculo recedunt.Columella ſuum tradit commentum, vt toto anno contingant. Fruticem ru-
bi quàm vaſtiſſimum in apricum locum transferre,& recidere,duûm digitorum relicta ſtirpe,circa
vernum æquinoctium:ita in medulla rubi ſemine cucumeris inſito, terra minuta fimoque circum
aggeratas reſiſtere frigori radices. Cucumerum Græci tria genera fecere. Laconicum, Scytali-
cum,Bœoticum. Ex his tantùm Laconicum aqua gaudere.Sunt qui herba,quæ vocatur culix no-
mine, trita,ſemen eorum maceratum ſeri iubeant, vt ſine ſemine naſcantur. Similis & cucurbitis
natura, duntaxat in naſcendo. Aequè hyemem odere. Amant rigua ac fimum. Seruntur ambo ſe-
mine in terra ſeſquipedali foſſura,inter æquinoctium vernum & ſolſtitium. Parilibus tamen aptiſſi
mè.Aliqui malunt ex Calend.Martij cucurbitas,& Nonis cucumeres,& per Quinquatrus ſerere,ſi-
mili modo reptantibus flagellis, ſcandentes parietum aſpera intectum vſque, natura ſublimitatis
auida. Vires ſine adminiculo ſtandi non ſunt, velocitas pernix, leui vmbra cameras ac pergulas o-
periens.Inde hæc duo prima genera:Camerarium,& plebeium,quod humi repit.In priore mirè te-
nui pediculo libratur pondus immobile auræ. Cucurbita quoque omni modo faſtigiatur, vaginis
maximè vitilibus,coniecta in eas poſtquàm defloruit. Creſcit qua cogitur forma,plerunque & dra-
conis intorti figura.Libertate verò penſili conceſſa,iam viſa eſt nouem pedum longitudinis. Parti-
culatim cucumis floret,ſibiipſe ſuperfloreſcens,& ſicciores locos patitur, candida lanugine obdu-
ctus,magiſque,cùm creſcit. Cucurbitarum numeroſior vſus. Et primus caulis in cibo. Atque ex eo
totum natura diuerſa. Nuper in balinearum vſum venêre vrceorum vice, iampridem verò etiam
cadorum ad vina condenda. Cortex viridi tener. Deraditur nihilominus in cibis. † Cibus ſaluber ac
lenis

† *præfluo*

† *Vet.cod. paulò aliter, eodẽ tamen ſeruato ſenſu: Cibo ſalubres ac lenes pluribus modis exiſtimantur.*

lenis pluribus modis existimatur, qui perfici humano ventre non queant, sed non intumescant. Semina quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt: item ab imis, sed non comparandas suprà dictis: quæ in medio, rotundas: quę in lateribus, crassas breuioresque. Siccantur in vmbra, & cùm libeat serere, in aqua macerantur. Cibis, quò longiores tenuioresque, eò gratiores. Et ob id salubriores, quæ pēdendo creuere: minimumque seminis tales habent, duritia eius in cibis gratiam terminante. Eas quæ semini seruentur, ante hyemem præcidi non est mos. Posteà fumo siccantur, condendis hortensiorum seminibus rusticæ supellectili. Inuenta est ratio, qua cibis quoque seruarentur: eodemque modo cucumis, vsque ad alios penè prouentus: & id quidem in muria fit. Sed & scrobe, opaco in loco harena substrato, fœnoque sicco opertos, ac deinde terra, virides seruari tradunt. Sunt & syluestres in vtroque genere, & omnibus ferè hortensiis. Sed & his medica tantùm natura est. Quam ob rem differentur in sua volumina. Reliqua cartilaginum naturæ terra occultantur omnia. In quibus de rapis abundè dixisse poteramus videri, nisi medici masculini sexus facerent in his rotunda: latiora verò concaua & fœminini, præstantiora suauitate, & ad condiendum faciliora: quæ sæpius sata transeunt in marem. Iidem naporum quinque genera fecere: Corinthium, Cleonæum, Liothasium, Bœoticum, & quod per se viride dixerunt. Ex iis in amplitudinem adolescit Corinthium, nuda ferè radice. Solum enim hoc genus supernè tendit, non, vt cætera, in terram. Liothasium quidam Thracium appellant, frigorum patientissimum. Ab eo Bœoticum dulce est, rotunditate etiam breui notabile, neque vt Cleonæum prælongum. In totum quidem, quorũ tenuiora folia, ipsi quoq; dulciores: quorum scabra & angulosa & horrida, amariores. Est prætereà genus syluestre, cuius folia sunt erucæ similia. Palma Romæ Amiterninis datur, inde Nursinis, tertia nostratibus. Cætera de satu eorum in rapis dicta sunt. Cortice & cartilagine constant rhaphani: multisque eorum cortex crassior etiam, quàm quibusdam arborum. Amaritudo plurima illi est, & pro crassitudine corticis. Cætera quoque aliquando lignosa. Et vis mira colligendi spiritum, laxandique ructum. Ob id cibus illiberalis, vtiq; si proxime olus mandatur: si verò cum oliuis drupis, rarior ructus fit, minusque fœtidus. Aegypto mirè celebratur propter olei fertilitatē, quod è semine eius faciunt. Hoc maximè cupiunt serere, si liceat: quoniã & quæstus plus quàm à frumento, & minus tributi est, nullumq; copiosius oleum. Genera rhaphani Græci fecere tria foliorũ differentia, crispi, ante læuis, & tertium syluestre. Atque huic læuia quidem, sed breuiora ac rotunda, copiosaque atque fruticosa: sapor autem asper, & medicamenti instar ad eliciendas aluos. Et in prioribus tamen differentia seminis est, quoniam aliqua peius, aliqua admodum exiguum ferunt. Hæc vitia non cadunt, nisi in crispa folia. Nostri alia fecere genera: Algidense à loco, longum atque translucidum. Alterum rapi figura, quod vocant Syriacum, suauissimum ferè ac tenerrimum, hyemisque patiens. Præcipuum tamen est, quod è Syria non pridem aduectum apparet, quoniam apud authores non reperitur: id autem tota hyeme durat. Etiamnũ vnum syluestre Græci agrion vocant, Pontici armon, alii leucen, nostri armoraciam, fronde copiosius quàm corpore. In omnibus autem probandis maximè spectantur caules. Immitiũ enim rotundiores crassioresq;, ac longis canalibus. Folia ipsa tristiora, & angulis horrida. Seri vult rhaphanus terra soluta, humida. Fimum odit, palea contentus. Frigore adeò gaudet, vt in Germania infantium puerorum magnitudinem æquet. Seritur post Idus Febr. vt vernus sit: iterumque circa Vulcanalia, quæ satio melior. Multi & Martio & Aprili serunt & Septembri. Incipiente incremento, confert alterna folia circumobruere, ipsos verò accumulare. Nam qui extra terram emersit, durus fit atque fungosus. Aristomachus detrahi folia per hyemem iubet, & ne lacunæ stagnent accumulare: ita æstatem grandescere. Quidam prodidere, si palo adacto cauerna palea insternatur sex digitorum altitudine, † deinde semen fimumque & terra congeratur, ad magnitudinem scrobis crescere. Præcipuè tamen salsis aluntur. Itaque etiam talibus aquis irrigantur, & in Aegypto nitro sparguntur, vbi sunt suauitate præcipui. In totum quoq; salsugine amaritudo eorum eximitur, fiuntque coctis similes. Nanq; & cocti dulcescunt, & in naporum vicem transeunt. Crudos medici suadent ad colligenda acria viscerum dandos cum sale ieiunis esse, atque ita vomitionibus præparant meatum. Tradunt & præcordiis necessarium hunc succum: quando phthisin cordi intus inhærentem, non alio potuisse depelli compertum sit in Aegypto, regibus corpora mortuorum ad scrutandos morbos insecantibus. Atque vt est Græca vanitas, fertur in templo Apollinis Delphis adeò cæteris cibis prælatus rhaphanus, vt ex auro dicaretur, beta ex argento, rapum è plumbo. Scires non ibi genitum Manium Curium Imperatorem, quem Samnitium legatis aurum repudiaturo afferentibus, rapum torrentem in foco inuentum Annales nostri prodidere. Scripsit & Moschion Græcus vnum de rhaphano volumen. Vtilissimi in cibis hyberno tempore existimantur: idemq; dentibus semper inimici, quoniam atterant. Ebora certè poliunt. Odiũ his cum vite maximũ, refugitq; iuxta satos. Lignosiora sunt reliqua in cartilaginũ genere à nobis posita. Mirumq;, omnibus vehementiam sapori inesse. Ex iis pastinacę vnum genus agreste sponte prouenit: staphylinos Græcè dicitur. Alterum seritur vel semine, primo vere vel autumno, vt Hygino placet Februario, Augusto, Septembri, Octobri, solo quàm altissimè refosso. Annicula vtilis esse incipit, bima vtilior, gratior autumno, patinisq; maximè. & sic quoque virus

† deinde semē fimoq; & terra cōtegatur.

virus illi intractabile est. Hibiscum à pastinaca gracilitate distat, damnatum in cibis, sed medicinæ vtile. Est & quartum genus in eadem similitudine pastinacæ, quam nostri Gallicam vocant. Græci verò daucon: cuius genera etiam quatuor fecere. Inter media dicendum siser: & ipsum Tiberius princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba appellatur castellum Rheno impositũ, vbi generositas præcipua. Ex quo apparet frigidis locis conuenire. Inest longitudine neruus, qui decoctis extrahitur amaritudinis tamen magna parte relicta: quæ mulso in cibis temperata, etiam in gratiam vertitur. Neruus idem & pastinacæ maiori, duntaxat anniculæ. Siseris satus mensibus Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septembri, Octobri. Breuior his est, sed torosior amariorque, inula, per se stomacho inimicissima: eadem dulcibus mistis saluberrima. Pluribus modis austeritate victa gratiam inuenit. Nanque & in pollinem tunditur arida, liquidoque dulci temperatur: & decocta posca, aut asseruata, vel macerata pluribus modis, & tunc mista defruto, aut subacta melle, vuisue passis, aut pinguibus cariotis. Alio rursus modo cotoneis malis, vel sorbis, aut prunis, aliquando pipere aut thymo variata, defectus præcipuè stomachi excitat, illustrata maximè Iuliæ Augustæ quotidiano cibo. Superuacuum eius semen, quoniam oculis ex radice excisis, vt harundo seritur. Et hæc autem seritur, & siser, & pastinaca vtroque tempore, vere & autumno magnis seminum interuallis, nullâue minus quàm ternorum pedum, quoniam spatiosè fruticat. Siser autem transferre melius. Proxima his est bulborum natura, quos Cato in primis serendos præcepit, celebrans Megaricos. Verùm nobilissima est scilla, quanquàm medicamini nata, acetoque exacuendo. Nec vlli amplitudo maior, sicut nec vis asperior. Duo genera medica: masculus albis folijs, fœmina nigris. Et tertium genus est cibis gratum: Epimenidium vocatur, angustius folio, ac minus aspero. Seminis plurimum omnibus. Celerius tamen proueniunt satæ bulbis circa latera natis. Et vt crescant, folia quæ sunt sunt his ampla, deflexa circa obruuntur. Ita succum omnem in se trahunt capita. Sponte nascuntur copiosissimè in Balearibus Ebusoque insulis, ac per Hispanias. Vnum de iis volumen cõdidit Pythagoras philosophus, colligens medicas vires, quas proximo reddemus libro. Reliqua bulborum genera differunt colore, magnitudine, suauitate. Quippe cum quidam crudi mandantur, vt in Cherroneso Taurica. Post hos in Africa nati maximè laudantur, mox Apuli. Genera Græci hæc fecere. Bulbinen, setanion, Pythion, acrocorion, ægilopa, sisyrinchion. In hoc mirum, imas eius radices crescere hyeme: verno autem, cùm apparuerit viola, minui & contrahi, tum deinde bulbum pinguescere. Est inter genera & quod in Aegypto aron vocant, scillæ proximum amplitudine, foliis lapathi, caule rectè duûm cubitorum, baculi crassitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur & cruda. Effodiuntur bulbi ante ver, aut deteriores illico fiunt. Signum maturitatis, folia inarescentia ab imo. Vetustiores improbant: item paruos & longos. Contrà rubicundis rotundioribusque laus, & grandissimis. Amaritudo plerisque in vertice est. Media eorum dulcia. Bulbos non nasci, nisi ex semine, priores tradiderunt. Sed & prænestinis campis sponte nascuntur, ac sine modo etiam in Rhemorum aruis.

De hortensium herbarum radicibus, folijs, floribus, coloribus. CAP. VI.

HOrtensijs omnibus ferè singulæ radices, vt rhaphano, betæ, apio, maluæ. Amplissima autem lapatho, vt quæ descendat ad tria cubita. Syluestri minores, tumidæ. Effossa quoque diu viuit. Quibusdam tamen capillatæ, vt apio, maluæ. Quibusdam surculosæ, vt ocimo. Alijs carnosæ, vt betæ, aut magis etiamnum croco. Aliquibus ex cortice & carne constant, vt rhaphano, radis. Quorundam geniculatæ sunt, vt graminis. Quæ rectam non habent radicem, statim plurimis nascuntur capillamentis, vt atriplex, & blitum. Scilla autem, & bulbi, & cæpe, & allium, non nisi in rectum radicantur. Sponte nascentium quædam numerosiora sunt radice, quàm folio, aspalax, perdicium, crocum. Florent cum fraxino serpyllum, abrotanum, napi, rhaphani, menta, ruta, & cætera quidem cum cœpere, deflorescunt. Ocimum autem particulatim & ab imo incipit: qua de causa diutissimè floret. Hoc & in heliotropio herba euenit. Flos aliis candidus, aliis luteus, aliis purpureus. Folia cadunt à cacuminibus, origano, inulæ, & aliquando rutæ iniuria læsæ. Maximè concaua sunt cæpe, gethyo. Allium cæpásque inter Deos in iureiurando habet Aegyptus. Cæpe genera apud Græcos, Sardia, Samothracia, alsidena, setania, schista, Ascalonia, ab oppido Iudææ nominata. Omnibus etiam odor lacrymosus, & præcipuè Cipriis, minimè Gnidiis. Omnibus corpus † totum pinguitudinis earum cartilagine. E cunctis minima, excepta Tusculana, sed dulcis. Schista autem & Ascalonia condiuntur. Schistam hyeme cum coma sua relinquunt, vere folia detrahunt, & alia subnascuntur iisdem diuisuris: vnde & nomen. Hoc exemplo reliquis quoque generibus detrahi iubent, vt in capita crescant potius, quàm in semina. Ascaloniarum propria natura. Etenim velut steriles sunt ab radice, & ob id semine seri illas, non deponi, iussere Græci. Præterea serius circa ver, cùm germinant, transferri: ita crassescere, & tunc properare præteriti temporis pensitatione. Festinandum autem in his est, quoniam maturæ celeriter putrescunt. Si deponantur, & caulem emittunt & semen, ipsæq; euanescunt. Est & colorum differentia. Samo enim & Sardibus candidissimæ proueniunt. Sunt in honore & Creticæ, de quibus dubitant, an eædem sint, quæ Ascaloniæ: quoniam satis capita crassescunt: depositis, caules & semina. Distant sapore tantùm dulci. Apud nos duo prima genera: Vnum condimen-

† tutum

condimentariæ,quam illi gethyon, nostri pallacanam vocant. Seritur mensibus Martio, Aprili, Maio. Alterum capitatæ,quæ ab æquinoctio autumni,vel à Fauonio. Genera eius austeritatis ordine,Africana,Gallia,Tusculana,Amiternina. Optima autem,quæ rotundissima. Item rufa acrior, quàm candida:sicca,quàm viridis:& cruda, quàm cocti: sicca, quàm condita. Seritur Amiternina frigidis & humidis locis, & sola alij modo capite,reliquæ semine. Proximaque æstate nullũ semen emittunt,sed caput tantùm,quod inarescit. Sequenti autem anno permutata ratione semen gignitur,caput ipsum corrumpitur.Ergo omnibus annis separatim semen cepæ causa seritur, separatim cæpe seminis. Seruãtur autem optimè in paleis. Gethyum penè sine capite est,ceruicis tantùm longæ,& ideo totũ in fronde:sæpiúsque resecatur,vt porrum.Ideo & illud serunt, nõ deponunt. Cæterò cæpas ter fosso solo seri iubent,extirpatis radicibus herbarũ in iugera denas libras. Intermisceri satureiam,quoniã melius proueniat.Runcari præterea,& sarriri,si non sæpius, quater. Ascaloniam mense Februario serũt nostri.Semen cæparum nigrescere incipiens,antequam marcescat,metunt. Et de porro in hac cognatione dici conueniat, præsertim cùm sectiuo nuper authoritatem dederit princeps Nero, vocis gratia, ex oleo statis mensium omnium diebus, nihilque aliud, ac ne pane quidem vescendo. Seritur semine ab æquinoctio autumno:si sectiuum facere libuit, densius. In eadem area secatur, donec deficiat, stercoraturque semper: nutritur in capita, antequàm secetur. Cùm increuit in aliam aream transfertur, summis foliis leuiter recisis ante medullam, & capitibus retractis,tunicisve extremis. Antiqui silice vel tegula subiecta capita dilatabant. Hoc item in bulbis.Nunc sarculo leuiter conuelluntur radices,vt delumbatæ alant, neque distrahant. Insigne, quòd cùm fimo lætoque solo gaudeat,rigua odit,& tamen proprietate quadam soli constant. Laudatissimus in Aegypto,mox Orthiæ atque Ariciæ. Sectiui duo genera: Herbaceum folio incisuris eius euidentibus,quo vtuntur medicamentarij. Alterum genus suauioris folij, rotundiorisque,incisuris leuioribus.Fama est,Melam equestris ordinis reum ex procuratione à Tiberio principe accersitum,in summa desperatione succo porri ad trium denariorum argenteorum pondus hausto, confestim expirasse sine cruciatu.Ampliorem modum negant noxium esse. Allium ad multa ruris præcipuè medicamenta prodesse creditur. Tenuissimis & quæ separantur, in vniuersum velatur membranis:mox pluribus coagmentatur nucleis,& his separatim vestitis. Asperi saporis: quo plures nuclei fuere,hoc est asperius.Tædium huic quoq; halitu,vt cæpis,nullũ tamen coctis.Generum differentia in tempore. Præcox maturescit sexaginta diebus.Tum in magnitudine. Vlpicum quoq; in hoc genere Græci appellauere allium Cyprium,alij antisco rodon,præcipuè Africæ celebratum inter pulmentaria ruris,grandius allio.Tritum in oleo & aceto, mirum quantum increscat spuma. Quidam vlpicum & allium in plano seri vetant,castellatimque grumulis imponi, distantibus inter se pedes ternos.Inter grana digiti interesse debẽt,simulatq; tria folia eruperint,sarriri. Grandescũt, quò sæpius sarriuntur.Maturescentiũ caules depressi in terrã obruuntur: ita cauetur ne in frondem luxurient.In frigidis vtilius vere seri,quàm autumno.Cæterùm vt odore careant,omnia hæc iubentur seri cùm luna sub terra sit,colligi,cùm in coitu.Sine his Menander è Græcis author est, allium edentibus,si radicem betæ in pruna tostam superederint,odorem extingui. Sunt qui & allium & vlpicum inter Compitalia ac Saturnalia seri aptissimè putent. Allium & semine prouenit, sed tardè. Primo enim anno porri crassitudine caput efficitur:sequenti diuiditur, tertio consummatur: pulchriusq; tale existimant quidã.In semen exire non debet,sed intorqueri caulis sationis gratia,vti caput validius fiat. Quod si diutius allium cæpamq; inueterari libeat,aqua salsa tepida capita intingenda sunt.Ita diuturniora fient,melioraque vsui,sed in satu sterilia.Alij cõtenti sunt primò super prunas suspendisse,abundeque ita profici arbitrantur ne germinent. Quod facere allium cæpamque extra terram quoque certum est,& cauliculo acto euanescere.Aliqui & allium palea optimè seruari putant.Allium est & in aruis sponte nascens,alum hoc vocant: quod aduersus improbitatem alitũ depascentium semina coctum,ne renasci possit,abijcitur:statimque quæ deuorauere aues, stupentes manu capiuntur,& si paulum commorauere,sopitæ. Est & syluestre,quod vrsinum vocãt, odore molli,capite prætenui,foliis grandibus.

Quoto die quæque herba nascuntur: seminum natura: quomodo quæque serantur, & quorum singula genera sint, & quorum plura. CAP. VII.

IN horto satorum celerrimè nascuntur ocimum, blitum, napus, eruca: tertio enim die erumpunt: anethum quarto, lactuca quinto, rhaphanus sexto, cucumis & cucurbitæ septimo, prior cucumis: nasturtium ac sinapi quinto, beta æstate sexto, hyeme decimo, atriplex octauo, cæpe xix. aut xx. gethyum x. aut xij. Contumacius coriandrum. Cunila quidem & origanum post xxx. diem. Omnium autem difficillimè apium: quadragesimo enim die cùm celerrimè, quinquagesimo maiore ex parte emergit. Aliquid & seminũ ætas confert, quoniã recentiora maturius gignuntur, in porro, gethyo, cucumere, cucurbita: ex vetere autem celerius proueniunt apium, beta, cardamum, cunila, origanum, coriandrum. Mirum in betæ semine: non enim totum eodem anno gignit, sed aliquid sequente, aliquid tertio. Itaque ex copia seminis, modicè nascitur. Quædam anno tantum suo pariunt, quædam sæpius, sicut apium, porrum, gethyum. Hæc enim semel sata pluribus annis restibili ferti-

litate proueniunt. Semina plurimis rotunda, aliquibus oblonga, paucis foliacea & lata, vt atriplici.
Quibuſdam anguſta & canaliculata, vt cumino. Differunt & colore, nigro candidoque: item duri-
tie. Surculacea in folliculo ſunt rhaphano, ſinapi, rapo. Nudum ſemen apij, coriandri, anethi, fœni-
culi, cumini. Cortice obducta bliti, betæ, atriplicis, ocimi. At lactucis in lanugine. Nihil ocimo fœ-
cundius: cum maledictis ac probris ſerendum præcipiunt, vt lætius proueniat: ſato pauitur terra. Et
cuminum qui ſerunt, precantur ne exeat. Quæ in cortice ſunt, difficillimè inareſcunt, maximeque
ocimum & gith. ſiccantur omnia, ac ſunt fœcunda. Vtique meliora naſcuntur aceruatim ſato ſemi-
ne, quàm ſparſo. Ita certè porrum & allium ſerunt in laciniis colligatũ. Apium etiam paxillo cauer-
na facta, ac fimo ingeſto. Naſcuntur autem omnia aut ſemine, aut auulſione. Quædã ſemine & ſur-
culo, vt ruta, origanũ, ocimum: præcidunt enim & hoc cùm peruênit ad palmum altitudinis. Quæ-
dam & radice & ſemine, vt cæpa, allium, bulbi, & ſi quorum radicem anniferorum relinquunt. Eo-
rum verò quæ à radice naſcuntur, radix diuturna & fruticoſa eſt, vt bulbi, gethyi, ſcillæ. Fruticant
alia & non capite, vt apium & beta. Caule reciſo ferè quidem omnia regerminant, exceptis quę non
ſcabrum caulem habent: & in vſum verò ocimum, rhaphanus, lactuca. Hanc etiam ſuauiorem pu-
tant à regerminatione. Rhaphanus vtique iucundior detractis foliis antequàm decauleſcat. Hoc &
in rapis. Nam & eadem direptis foliis cooperta terra creſcunt, durantque in æſtate. Singula genera
ſunt ocimo, lapatho, blito, naſturtio, erucæ, atriplici, coriandro, anetho. Hæc enim vbique eadem
ſunt, neque aliud alio melius vſquam. Rutam furtiuã tantùm prouenire fertilius putant, ſicut apes
furtiuas peſſimè. Naſcuntur etiam non ſata, mentaſtrum, nepeta, intubum, pulegium. Contrà plu-
ra genera ſunt eorum quæ diximus dicemúſque, & in primis apio.

Natura & genera, & hiſtoriæ ad condimenta in horto ſatarum rerum XXXVI. CAP. VIII.

ID enim quod ſponte in humidis naſcitur, eleoſelinum vocatur, vno folio, nec hirſutum. Rurſus
in ſiccis hippoſelinum, pluribus foliis, ſimile eleoſelino. Tertium eſt oreoſelinum, cicutæ foliis,
radice tenui, ſemine anethi, minutiore tantum. Et ſatiui autem differentiæ in folio, denſo, criſpo,
aut rariore & leuiore. Item caule tenuiore aut craſſiore. & caulis aliorum candidus eſt, aliorũ pur-
pureus, aliorum varius. Lactucæ Græci tria fecere genera: vnum lati caulis, adeò vt hoſtiola olitoria
ex his factitari prodiderint. Folium his paulo maius herbaceo & anguſtiſſimum, vt alibi conſum-
pto incremento. Alterũ rotundi caulis: tertium ſeſſile, quod Laconicon vocant. Alij colore & tem-
pore ſatus genera diſcreuere. Eſſe enim nigras, quarum ſemen menſe Ianuario ſeratur: albas, qua-
rum Martio: rubentes, quarum Aprili. Et omnium earum plantas poſt binos menſes differri. Dili-
gentiores plura genera faciunt, purpureas, criſpas, Cappadocas, Græcas. Longioris has folij, cau-
liſque lati, præterea longi & anguſti, intubi ſimilis. Peſſimũ autem genus cum exprobratione ama-
ritudinis appellauere picrida. Eſt etiamnum alia diſtinctio atræ, quę meconis vocatur, à copia lactis
ſoporiferi, quanquã omnes ſomnũ parere creduntur. Apud antiquos Italiæ hoc ſolũ genus earum
fuit, & ideo lactucæ nomen adeptæ. Purpuream maximæ radicis, Cæcilianam vocant. Rotundam
verò ac minima radice, latis foliis, aſtylida: quidamq; eunuchion, quoniam hæc maximè refragetur
Veneri. Eſt quidem natura omnibus refrigeratrix, & ideo æſtate gratæ ſtomacho faſtidiũ auferunt,
cibique appetentiam faciunt. Diuus certè Auguſtus lactuca conſeruatus in ægritudine fertur, pru-
dentia Muſæ medici. Cùm priores cauerent, religione nunc omni caret, in tantum recepta cõmen-
datione, vt ſeruari etiam in alienos menſes eas oxymelite repertum ſit. Sanguinem quoque augere
creduntur. Eſt etiamnum quæ vocatur caprina lactuca, de qua dicemus inter medicas. Et ecce cùm
maximè cœpit irrepere ſatiuis admodum probata, quæ Cilicia vocatur, folio Cappadocæ, niſi cri-
ſpum latiuſque eſſet. Nec ex eodem genere poſſunt dici neque ex alio intubi, hyemis impatien-
tiores, viruſque præferentes, ſed caule non minus grati. Seruntur verno plantæ eorum: vltimo
vere transferuntur. Eſt & erraticum intubum, quod in Aegypto cichorium vocant, de quo plu-
ra aliâs. Inuentum omnes thyrſos vel folia lactucarum prorogare vrceis conditos, ac recentes in
patinis coquere. Seruntur lactucæ anno toto lætis & riguis ſtercoratiſque, binis menſibus in-
ter ſemen plantamque & maturitatem. Legitimum tamen, à bruma ſemen iacere, plantam Fauo-
nio transferre: aut ſemen Fauonio, plantam æquinoctio verno. Albæ maximè hyemem tolerant.
Humore omnia hortenſia gaudent, & ſtercore, præcipuè lactucæ, & magis intubi. Seri etiã radices
illitas fimo intereſt, & repleri ablaqueata humo. Quidam & aliter amplitudinem augẽt, reciſis cùm
ad ſemipedem excreuerint, fimoque ſuillo recenti illitis. Candorem verò putant cõtingere iis dun-
taxat quæ ſint ſeminis albi, ſi harena de litore à primo incremento congeratur in medias, atque in-
creſcentia folia contra ipſas religentur. Beta hortenſiorum leuiſſima eſt. Eius quoque à colore duo
genera Græci faciunt, nigrum, & candidius, quod præferunt, parciſſimi ſeminis: appellantque Sicu-
lum, candoris ſanè diſcrimine præferentes & lactucæ. Noſtri betæ genera faciunt, vernum & autu-
mnale, à temporibus ſatiuis, quanquàm & Iunio ſeritur. Transferuntur autem in planta hæ quo-
que, & oblini fimo radices ſuas, locumque ſimiliter madidum amant. Vſus iis & cum lente ac faba,
idemque qui oleris: & præcipuus, vt lenitas excitetur acrimonia ſinapis. Medici nocentiorem,
quàm olus, eſſe iudicauere. Quamobrẽ appoſitas nõ nemini deguſtare etiã religio eſt, vt validis po-
tius

tius in cibo sint. Gemina iis natura, & oleris, & capite ipso exilientis bulbi. Species summa in latitudine. Ea contingit, vt in lactucis, cùm cœperint colorem trahere imposito leui pondere. Neque alij hortensiorum latitudo maior. In binos pedes aliquando se pandunt, multum & soli natura conferente. Hæ quidem in Circeiensi agro amplissimę proueniunt. Sunt qui betas Punica malo florente optimè seri existiment, transferri autem, cum quinque foliorum esse cœperint. Mira differentia, si vera est, candidis solui aluos modicè, nigris inhiberi. Et cum brassica corrumpatur in dolio vini sapor, odore betæ foliis demersis restitui. Olus caulesque, quibus nunc principatus hortorum, apud Græcos in honore fuisse non reperio. Sed Cato brassicæ miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera eius facit tria: vnam extentis foliis, caule magno: alteram crispo folio, quã apianam vocat: tertiam minutis caulibus, lenem, teneram, minimè probat. Brassica toto anno seritur, quoniam & toto secatur. Vtilissimè tamen ab æquinoctio autumni. Transfertur, cùm quinque foliorum est. Cymas à prima sectione præstat proximo vere. Hic est quidam ipsorum caulium delicatior teneriorque cauliculus, Apicij luxuria, & per eum Druso Cæsari fastiditus, non sine castigatione Tiberij patris. Post cymam ex eadem brassica contingunt æstiui autumnalesque cauliculi, mox hyberni, iterumque cymæ, nullo æquè genere multifero, donec sua fertilitate consumatur. Tertia circa solstitium, ex qua si humidior locus est, æstate, si siccior, autumno plantatur. Humor fimusque si defuere, maior saporis gratia est: si abundauere, lætior fertilitas. Fimum asininum maximè conuenit. Est hæc quoque res inter opera ganeæ, quapropter non pigebit verbosius persequi. Præcipuus fit caulis sapore ac magnitudine, primum omnium si in repastinato feras: dein si terram fugientes cauliculos seces, à terraque proceritate luxuriosa attollentes se, exaggerando aliam accumules, ita ne plus quàm cacumen emineat. Tritianum hoc genus vocatur, bis computabili impendio tædioque. Cætera genera complura sunt. Cumanum sessili folio, capite patulum, Aricinum altitudine non excelsius, folio numerosius, quàm tenuius. Hoc vtilissimum existimatur, quia sub omnibus penè foliis fruticat cauliculis peculiaribus. Pompeianum procerius, caule ab radice tenui, intra folia crassescit. Rariora hæc angustioraque, sed teneritas in dote, si frigora non tolerat: quibus etiam aluntur Brutiani, prægrandes foliis, caule tenues, sapore acuti. Sabellico vsque in admirationem crispa sunt folia, quorum crassitudo caulem ipsum extenuat: sed dulcissimi perhibentur ex omnibus. Nuper subiere lacuturres ex conualle Aricina, vbi quondam fuit lacus turrisque quæ remanet: capite prægrandes, folio innumeri. Alij in orbem porrecti, alij in latitudinem torosi. Nec plus vllis capitis post Tritianum, cui pedale aliquando conspicitur, & cyma nullis serior. Cuicunq; autem generi pruinæ plurimum suauitatis conferunt: & nisi obliquo vulnere defendatur medulla, plurimum nocent. Semini destinati non secantur. Est etiam sua gratia nunquam plantæ habitum excellentibus: halmyridia vocant, quoniam nisi in maritimis non proueniunt, nauigatione quoq; longinqua viridibus adseruatis. Statim desecti ita ne humum attingant, in cados olei quàm proximè siccatos, obturatosque conduntur omni spiritu excluso. Sunt qui plantam in transferendo alga subdita pediculo, nitróve trito, quod tribus digitis capiatur, celeriorem ad maturitatem fieri putent. Sunt qui semen trifolij nitrumque simul tritum aspergant foliis. Nitrum in coquendo etiam viriditatem custodit: aut Apiciana coctura, oleo ac sale, prius quàm coquantur, maceratis. Est inter herbas genus inserendi, præcisis germinibus caulis, & in medullam semine ex aliis addito. Hoc & in cucumere syluestri. Necnon olus quoque syluestre est trium foliorũ, Diui Iulij carminibus præcipuè iocisque militaribus celebratum. Alterius quippe versibus exprobauere lapsana se vixisse apud Dyrrachium, præmiorum parsimoniam cauillantes. Est autem id cyma syluestris. Omnium hortensiorum lautissima cura asparagis. De origine eorum in syluestribus curis abundè dictum, & quomodo eos iuberet Cato in harundinetis seri. Est & aliud genus incultius asparago, mitius corruda, passim etiam montibus nascens, refertis superioris Germaniæ campis, non infaceto Tiberij Cæsaris dicto, herbam ibi quandam nasci simillimã asparago. Nam quod in Neside Campaniæ insula sponte nascitur, longè optimum existimatur. Hortensium seritur spongiis. Est enim plurimæ radicis, altissiméque germinat. Viret thyrso primum emicante: qui caulem educens, tempore ipso fastigiatus in toros striatur. Potest & semine seri. Nihil diligentius comprehendit Cato, nouissimumque libri est, vt appareat repentinam ac nouitiam viro curam fuisse. Locum subigi iubet humidum & crassum. Semipedali vndique interuallo seri, ne calcetur. Præterea ad lineam grana bina aut terna paxillo dimitti: videlicet semine tum tantùm serebantur. Id fieri secundum ęquinoctium vernum. Stercore satiari, crebrò purgari, caueri ne cum herbis euellatur asparagus. Primo anno stramento ab hyeme protegi. Vere aperiri, sarriri, runcari. Tertio incendi verno. Quò maturius incensus est, hóc melius prouenit. Itaque harundinetis maximè conuenit, quæ festinant incendi. Sarriri iubet idem, non antequàm asparagus natus fuerit, ne in sarriendo radices vexentur. Ex eo velli asparagum ab radice. Nam si defringatur, stirpescere, & intermori. Velli, donec in semen eat. Id autem maturescere ad ver, incendique: ac rursus, cùm apparuerit asparagus, sarriri ac stercorari. Ac post annos nouem, cùm iam vetus sit, digeri subacto solo stercoratoque. Tum spongiis seri, singulorum pedum interuallo. Quin & ouillo fimo nominatim vti, quoniam aliud herbasceret. Nec

n 2 quicquàm

quicquàm postea tentatum vtilius apparuit, nisi quod circa Idus Februa. defosso semine aceruatis paruulis scrobibus serunt, plurimum maceratum fimo. Dein nexis inter se radicibus, spongias factas post æquinoctium autumni disponunt pedalibus interuallis, fertilitate in denos annos durante. Nullum gratius his solum, quàm Rauennatium hortorum. Indicauimus & corrudam. Hunc enim intelligo syluestrem asparagum, quem Græci orminum aut myacanthon vocant, aliisve nominibus. Inuenio nasci & arietis cornibus tusis atque defossis. Poterant videri dicta omnia quæ in pretio sunt, nisi restaret res maximi quæstus, nō sine pudore dicenda. Certum est quippe carduos apud Carthaginem magnam, Cordubamque præcipuè, sestertia sena millia, vt parcius, reddere: quoniam portenta quoque terrarum in ganeam vertimus, etiam ea quæ refugiunt quadrupedes consciæ. Carduos ergo duobus modis serunt: autumno planta, & semine ante Nonas Martias: plantæque ex eo disponuntur ante Idus Nouembris, aut in locis frigidis circa Fauonium. Stercorantur etiam, si diis placet, lætiusque proueniunt: condiunturque aceto, melle diluto, addita laseris radice, & cumini, ne quis dies sine carduo sit. Cætera in transcursu dici possunt. Ocimum Parilibus optimè seri ferunt. Quidam & autumno: iubentque, cùm hyeme feratur, aceto semen perfundi. Eruca quoque & nasturtium, vel æstate vel hyeme facillimè nascuntur. Eruca præcipuè frigorum cōtemptrix, diuersæ est, quàm lactuca, naturæ, cōcitatrix Veneris: idcirco iungitur illi ferè in cibis, vt nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet. Nasturtium nomen accepit à nariū tormento. Et inde vigoris significatio prouerbio id vocabulum vsurpauit, veluti torporem excitantis. In Arabia miræ amplitudinis dicitur gigni. Ruta quoque seritur Fauonio, & ab æquinoctio autumni: odit hyemem & humorem ac fimum. Apricis gaudet & siccis, terra quàm maximè lateraria. Cinere vult nutriri. hic & semini miscetur, vt careat erucis. Authoritas enim peculiaris apud antiquos ei fuit. Inuenio mustum rutatum populo datum à Cornelio Cethego, in Consulatu collega Quintij Flamininij, comitiis peractis. Amicitia est ei cum fico, in tantū, vt nusquā lætior proueniat, quàm sub hac arbore. Seritur & surculo, melius in perforatam fabam indito, quæ succo nutrit comprehendendo surculum. Seritur & à seipsa. Nanque incuruato cacumine alicuius rami, cùm attigerit terram, statim radicatur. Eadem & ocimo natura, nisi quòd difficilius crescit. Sed durata runcatur non sine difficultate, prouenientibus hulceribus, ni munitis manibus id fiat, oleóve defensis. Conduntur autem & eius folia, seruanturque fasciculis. Ab æquinoctio verno seritur apiū, semine paululum in pila pulsato. Crispius sic putant fieri, aut si satum calcetur cylindro pedibúsve. Proprium ei, quòd colorem mutat. Honos ipsi in Achaia, coronare victores sacri certaminis Nemeæ. Eodem tempore seritur menta planta: vel si nondum germinat, spongia. Minus hæc humido gaudet. Aestate viret, hyeme flauescit. Genus eius syluestre, mentastrum est. Et hoc propagatur, vt vitis, vel si inuersi rami serantur. Mentæ nomen suauitas odoris apud Græcos mutauit, cùm alioqui mintha vocaretur: vnde veteres nostri nomen declinauerunt. Grato menta mensas odore percurrit in rusticis dapibus. Semel sata, diutina ætate durat. Congruit pulegio, cuius natura in carnariis reflorescens sæpius dicta est. Hæc quoque seruantur simili genere, mentam dico pulegiumque & nepitam. Condimentorum tamen omnium fastidiis cuminum amicissimum. Nascitur in summa tellure vix hærens, & in sublime tendens. In putridis & calidis maximè locis, medio serendum vere. Alterum eius genus syluestre, quod rusticum vocāt, alij Thebaicum: si tritum ex aqua potetur, in dolore stomachi prodest. In Carpetania nostri orbis maximè laudatur: alioqui Aethiopico Africoque palma est. Quidam huic Aegyptium præferunt. Sed præcipuè olusatrum miræ naturæ est. Hipposelinum Græci vocant, alij smyrneum. E lacryma caulis sui nascitur. Seritur & radice. Succum eius qui colligunt, myrrhæ saporem habere dicunt. Authorque est Theophrastus, myrrha sata natum. Hipposelinum veteres præceperant in locis incultis, lapidosis, iuxta maceriam seri: nunc & repastinato seritur, & à Fauonio post æquinoctium autumni. Quippe cum capparis quoque feratur siccis maximè, area in defossu cauata, ripisque vndique circunstructis lapide: aliàs euagatur per agros, & cogit solum sterilescere. Floret æstate. Viret vsque ad Vergiliarum occasum, sabulosis familiarissimum. Vitia eius, quòd trans maria nascitur, diximus inter peregrinos frutices. Peregrinum & Careum, gentis sui nomine appellatum, culinis principale. In quacunque terra seri vult, ratione eadem, qua olusatrum. Laudatissimum tamen in Caria, proximum Phrygia. Ligusticum syluestre est in Liguriæ suæ montibus: seritur vbique: suauius satiuum, sed sine viribus. Panacem aliqui vocant. Crateuas apud Græcos cunilam bubulam eo nomine appellat. Cæteri ferè conizoides, cunilaginem: thymbram verò, quæ sit cunila. Hæc apud nos habet vocabulum & aliud, satureia dicta in condimentario genere. Seritur mense Februario, origano æmula. Nusquam vtrunque additur, quippe similis effectus. Sed cunilæ Aegyptium origanum tantùm præfertur. Peregrinum fuit & lepidium. Seritur à Fauonio: dein cum fruticauit, iuxta terram præciditur: tunc runcatur, stercoraturque. per bienniū hoc. Posteà iisdem fruticibus vtuntur, si non sæuitia hyemis ingrauat, quando impatientissimum est frigorum. Exit & in cubitalem altitudinem, foliis laurinis, sed mollibus: vsusque eius non sine lacte. Gith pistrinis, anisum & anethum culinis & medicis nascuntur. Sacopenium & ipsum in hortis quidem, sed medicinæ tantùm. Sunt quædam comitantia aliorum satus, vt pa-

vt papauer. Nanque cùm brassica seritur, ac portulaca, & eruca cum lactuca. Papaueris satiui tria genera. Candidum, cuius semen tostum in secunda mensa cum melle apud antiquos dabatur. Hoc & panis rustici crustæ inspergitur affuso ouo inhærens, vbi inferiorem crustam apium githque cereali sapore condiunt. Alterum genus est papaueris nigrum, cuius scapo inciso lacteus succus excipitur. Tertium genus rhœam vocant Græci, id nostri erraticum. Sponte quidem, sed in aruis cum hordeo maximè nascitur, erucæ simile, cubitali altitudine, flore rufo & protinus deciduo: vnde & nomen à Græcis accepit. De reliquis generibus papaueris sponte nascentis dicemus in medicinæ loco. Fuisse autem in honore apud Romanos semper, indicio est Tarquinius Superbus, qui legatis à filio missis decutiendo papauera in horto altissima, sanguinarium illud responsum hac facti ambage reddidit. Rursus alio comitatu æquinoctio autumni seruntur coriandrum, anethum, atriplex, malua, lapathum, cærefolium, quod pæderota Græci vocant: & acerrimum sapore, ignei effectus ac saluberrimum corpori, sinapi, nulla cultura, melius tamen planta tralata. Quin è diuerso vix est sato semel eo liberare locum, quoniam semen cadens protinus viret. Vsus eius etiam pro pulmentario in patellis decocto, citra intellectum acrimoniæ. Coquuntur & folia sicut reliquorum olerum. Sunt autem trium generum: Vum gracile, alterum simile rapi folijs tertium erucæ. Semen optimum Aegyptiũ. Athenienses napy appellauerunt, alij thapsi, alij saurion. Serpyllo & sisymbrio mõtes pleriq; scatent, sicut in Thracia, vbi aquæ deferunt ex iis auulsos ramos seruntq;. Item Sicyone ex suis montibus, & Athenis ex Hymetto. Simili modo & sisymbrium serunt. Lætissimum nascitur in puteorũ parietibus, & circa piscinas ac stagna.

De fœniculo & cannabe. CAP. IX.

Reliqua sunt ferulacei generis, ceu fœniculum, anguibus (vt diximus) gratissimum, ad condienda plurima, cùm inaruit. Eíque perquàm similis thapsia, de qua diximus inter externos frutices. Deinde vtilissima funibus cannabis seritur à Fauonio. Quò densior est, eò tenerior. Semen eius cum est maturum, ab æquinoctio autumni distringitur, & Sole aut vento aut fumo siccatur. Ipsa cannabis vellitur post vindemiam, ac lucubrationibus decorticata purgatur. Optima Alabandica, plagarum præcipuè vsibus. Tria eius ibi genera. Improbatur cortici proximum, aut medullæ: laudatissimum est è medio, quæ mesa vocatur. Secunda Mylasea. Quod ad proceritatem quidem attinet, Rosea agri Sabini arborum altitudinẽ æquat. Ferulæ duo genera in peregrinis fruticibus diximus. Semen eius in Italia cibus est. Conditur quippe duratque in vrceis, vel anni spatio. Duo eius genera: caules, & racemi. Corymbiam hanc vocant, corymbosque quos condiunt.

De morbis hortorum, & remedia circa formicas, erucas, & culices. CAP. X.

Morbos hortensia quoque sentiunt, sicut reliqua terræ sata. Nanque & ocimum senecta degenerat in serpyllum, & sisymbrium in calamintham. Et ex semine brassicæ veteris rapa fiunt, atque inuicem. Et necatur cuminum ab imo dorso, nisi repurgetur. Est autẽ vnicaule, radice bulbo simili, non nisi in solo gracili nascens. Aliâs priuatim cumini morbus scabies. Et ocimum sub Canis ortu pallescit. Omnia verò accessu mulieris menstrualis flauescunt. Bestiolarum quoq; genera innascuntur. Napis culices, rhaphano erucæ, & vermiculi: item lactucis & oleri: vtrisque hoc amplius limaces & cochleæ. Porro verò priuatim animalia, quæ facilimè stercore iniecto capiuntur, condentia in id se. Ferro quoque non expedire tangi rutam, cunilam, mentam, ocimum, author est Sabinus Tyro in libro Cepuricôn, quem Mecœnati dicauit. Idem contra formicas, non minimũ hortorum exitium, si non sint rigui, remedium monstrauit, limum marinum aut cinerem obturandis earum foraminibus. Sed efficacissimè heliotropio herba necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Naporum medicina est, siliquas vnà seri, sicut olerum cicer. Arcet enim erucas. Quo si omisso iam natæ sint, remedium est absinthij succus decocti inspersus, & sedi, quam aizoum vocant: genus hoc herbæ diximus. Semen olerũ si succo eius madefactum seratur, olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. In totum verò nec erucas, si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere fœminæ duntaxat. Aduersus erucas & cancrum fluuiatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt qui sanguineis virgis tangunt ea, quæ nolunt his obnoxia esse. Infestant & culices hortos riguos præcipuè, si sint arbusculæ aliquæ. Hi galbano accenso fugantur.

Quæ magis sint fortia vel minus, & quibus salsæ aquæ prosint. CAP. XI.

Nam quod ad permutationem seminum attinet, quibusdam ex iis firmitas maior est, vt coriandro, betæ, porro, nasturtio, sinapi, erucæ, cunilæ, & ferè acribus. Infirmiora autem sunt atriplici, ocimo, cucurbitæ, cucumi: & æstiua omnia hybernis magis durant, minimè autem gethyum. Sed ex his quæ sunt fortissima, nullum vltra quadrimatum vtile est, duntaxat serendo. Cumilis & vltra tempestiua sunt. Peculiaris medicina rhaphano, betæ, rutæ, cunilæ, in salsis aquis, quæ & alioqui plurimum suauitati, & fertilitati conferunt. Cæteris dulcium aquarum rigua prosunt. Vtilissimæ ex iis, quæ frigidissimæ, & quæ potu suauissimæ. Minus vtiles è stagno, & quas elices inducunt, quoniam herbarum semina inuehunt. Præcipuè tamen imbres alunt. Nam & bestiolæ innascentes necantur.

Ratio rigandorum hortorum, & quæ translata meliora fiant, & de succis hortensiorum & saporibus. CAP. XII.

HIs horæ rigandi matutina atq; vespera, ne inferuescat aqua Sole. Ocimo tantùm & meridiana: etiam satum celerrimè erumpere putant, inter initia feruenti aqua aspersum. Omnia autem translata meliora grandioraq; fiunt, maximè porri napique. In translatione & medicina est, desinuntque sentire iniurias, vt gethyum, porrum, rhaphani, apium, lactucæ, rapæ, cucumis. Omnia autem syluestria ferè sunt & foliis minora & caulibus, succo acriora, sicut cunila, origanum, ruta. Solum verò ex omnibus lapathum syluestre melius: hoc in satiuis rumex vocatur, nasciturque fortissimum: traditur certè semel satum durare, nec vinci vnquam à terra, maximè iuxta aquam. Vsus eius cum ptisana tantùm in cibis leuiorem gratioremque saporem præstat. Syluestre ad multa medicamina vtile est. Adeoque nihil omisit cura, vt carmine quoque comprehensum reperiam, in fabis caprini fimi singulis cauatis, si porri, erucæ, lactucæ, apij, intubi, nasturtij semina inclusa serantur, mirè prouenire. Quę sunt & syluestria, eadem in satiuis ficciora intelliguntur & acriora. Nanq; & succorum saporumque dicenda differentia est, vel maior in his, quàm pomis. Sunt autem acres cunilæ, origani, nastu tij, sinapis. Amari, absinthij, centaurei. Aquatiles, cucumeris, cucurbitę, lactucę, Acuti tantùm cunilæ. Acuti & odorati, apij, anethi, fœniculi. Salsus tantum è saporibus non nascitur: aliquando extrà insidit pulueris modo, & circulis tantum aquæ: vt intelligatur vana, ceu plerunque, vitæ persuasio. Panax piperis saporem reddit, & magis etiam siliquastrum, ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorem thuris, murrha myrrhæ. De panace abundè dictum est. Libanotis locis putribus & macris ac roscidis seritur semine. Radicem habet olusatri, nihil à thure differentem. Vsus eius post annum stomacho saluberrimus. Quidam eam nomine alio rosmarinum appellant: Et smyrnium olus seritur iisdem locis, myrrhamque radice resipit. Eadem & siliquastro satio. Reliqua à cæteris & odore & sapore differunt, vt anethum. Tantáque est diuersitas atque vis, vt non solum aliud alio mutetur, sed etiam in totum auferatur. Apio eximunt coqui obsoniis acetum, eodem cellarij in saccis odorem vino grauem. Et hactenus hortensia dicta sint, ciborum gratia duntaxat. Maximum quidem opus in iisdem naturæ restat, quoniam prouentus tantùm adhuc, summásque quasdem tractauimus. Vera autem cuiusque natura non nisi medico effectu pernosci potest, opus ingens occultumque diuinitatis, & quo nullum reperiri possit maius. Ne singulis id rebus contexeremus iusta fecit ratio, cùm ad alios medendi desideria pertinerēt, longis vtriusq; dilationibus futuris, si miscuissemus. Nunc suis quæque partibus constabunt, poteruntque à volentibus iungi.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER *VIGESIMVS.*

PROOEMIVM.

MAXIMVM hinc opus naturæ ordiemur, & cibos suos homini narrabimus, faterique cogemus ignota esse, per quæ viuat. Nemo id paruum ac modicum existimauerit, nominum vilitate deceptus. Pax simul in his aut bellum naturæ dicetur, odia amicitiæque rerum surdarum ac sensu carentium. Et quò magis miremur, omnia ea hominum causa (quod Græci sympathiam appellauere) quibus cuncta constant, ignes aquis restinguentibus, aquam Sole deuorante, Luna pariente, altero alterius iniuria deficiente sidere. Atque vt à sublimioribus recedamus, ferrum ad se trahente magnete lapide, & alio rursus abigente à sese: adamantem opum gaudium, infragilem omni cætera vi & inuictum, sanguine hircino rumpente, quæq; alia in suis dicemus locis, paria vel maiora mira. Tantùm venia sit, à minimis, sed à salutaribus ordienti, primumque ab hortensibus.

De cucumere syluestri & elaterio. CAP. I.

CVcumim syluestrem esse diximus, multo infra magnitudinem satiui. Ex eo fit medicamentum, quod vocatur elaterium, succo expresso è semine. Cuius causa nisi maturius incidatur, semen exilit, oculorum etiam periculo. Seruatur autem deceptus vna nocte: postero die inciditur harundine. Semen quoque cinere conspergitur, ad coercendam succi abundantiam: qui expressus suscipitur

scipitur aqua cælesti, atque subsidit, deinde Sole cogitur in pastillos, ad magnos mortalium vsus. Obscuritates & vitia oculorum sanat, genarumque hulcera. Tradunt hoc succo tactis radicibus vitium, non attingi vuas ab auibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, succoque dentium dolori medetur. Arida cum resina impetiginem & scabiem, quæ psoram & lichenas vocant, parotidas & panos sanat, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum succus auribus surdis cum aceto instillatur. Elaterium tempestiuum est autumno. Nec vllum ex medicamentis longiore æuo durat. Incipit à trimatu. Si quis recentiore vti velit, pastillos in nouo fictili igne lento in aceto domet. Melius, quò vetustius: fuitque iam ducentis annis seruatum, vt author est Theophrastus. Et vsque ad quinquagesimum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim veri experimentum est, si admotum prius quàm extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. Pallidum ac læue herbaceo ac scabro melius, ac leniter amarum. Putant conceptus adalligato semine adiuuari, si terram non attigerit: partus verò, si in arietis lana alligatum inscientis lumbis fuerit, ita vt protinus ab exitu rapiatur extra domum. Ipsum cucumim qui magnificant, nasci præcipuum in Arabia, mox Cyrenis, alij in Arcadia tradunt, similem heliotropio, cuius inter folia & ramos prouenire magnitudine nucis iuglandis semen. Esse autem ad speciem scorpionis cauda reflexa, sed candida. Aliqui etiam ab eo scorpionium cucumim vocant, efficacissimum contra scorpionum ictus & semine & elaterio, & ad purgandum vterum, aluosq;. Modus portione virium ab dimidio obolo ad solidum. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur hydropises. Illitum anginas & arterias cum melle & oleo vetere sanat.

De anguino cucumere, siue erratico, & de satiuo, & de pepone. CAP. II.

MVlti hunc esse apud nos qui anguinus vocatur, ab aliis erraticus, arbitrantur. Quo decocto sparsa mures de eius medicina non attingunt. Iidem podagris cum articulorum morbis decoctum in arceto, illinunt præsentaneo remedio. Lumborum verò dolori semine solo siccato, dein trito triginta denariorum pondere in hemina dato aquæ. Sanat tumores subitos illitum cum lacte mulierum. Purgat eas elaterium. Sed grauidis abortum facit, Suspiriosis prodest. Morbo verò regio in nares coniectum. Lentigines ac maculas è facie tollit in Sole illitum. Multi eadem omnia satiuis attribuunt. Magnum etiam in eis momentum. Nanque & eorum semen, quantum tres digiti apprehenderint, cum cumino tritum, potumque in vino tussientibus auxiliatur. Sed & phreniticis in lacte mulieris. Et dysentericis acetabuli mensura. Purulenta autem expuentibus cum cumino pari pondere, & iocineris vitiis in aqua mulsa. Vrinam mouet ex vino dulci, & in renum dolore clysteribus simul cum cumino infunditur. Pepones qui vocantur, refrigerant maximè in cibo, & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum aut doloribus imponitur. Radix sanat hulcera concreta in modum faui, quæ ceria vocant. Eadem contra vomitiones siccatur, & in farinam tusa datur quatuor obolis in aqua mulsa, ita vt qui biberit, quingentos postea passus ambulet. Hæc farina & in smegmata adiicitur. Cortex quoq; vomitionem mouet, faciem purgat. Hoc & folia cuiuscunque satiui illita. Eadem cum melle epinyctidas sanat: cum vino, canis morsus, Item millepedæ, spea Græci vocant, oblongam, pilosis pedibus, pecori præcipuè nociuam. Morsum tumor insequitur, & putrescit locus. Ipse cucumis odore defectum animi. Coctus deraso cortice, ex oleo, aceto, & melle, iucundiores esse certum est.

De cucurbita syluestri, & rapo. CAP. III.

CVcurbita quoque syluestris inuenitur, somphos à Græcis appellata, inanis, (vnde & nomen) digitali crassitudine, non nisi in saxosis nascens. Huius commanducatæ succus stomacho admodum prodest. Colocynthis vocatur alia, ipsa plena, sed minor quàm satiua. Vtilior pallida, quãdo eius sunt medicinæ. Herbacea arefacta per se inanit aluum. Infusa quoque clysteribus, intestinorum omnium vitiis medetur & renum, & lumborum, & paralysi. Eiecto semine, aqua mulsa in ea decoquitur ad dimidias: sic tussienti infunditur obolis quatuor. Prodest & stomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle sumptis. In morbo regio vtiliter semina eius sumuntur, & protinus aqua mulsa. Carnes eius cum absinthio & sale dentium dolorem tollunt. Succus verò cum aceto calefactus mobiles sistit. Item spinę & lumborũ ac coxendicũ dolores, cum oleo si infricetur. Pręterea mirum dictu: semina eius, si fuerint pari numero adalligata febribus, sanare dicuntur quas Græci periodicas vocant. Satiuæ quoque rasæ succus tepefactus auribus medetur. Caro eius interior sine semine, clauis pedum, & suppurationibus quæ Græci vocant apostemata. Decoctæ autem vniuersæ succus, dentiũ motus stabilit, & dolores inhibet. Vinum cum ea feruefactum, oculorum etiam impetus. Folia eius cum recentibus cupressi, contusa, & imposita: ipsa quoque tosta in argilla, ac trita cum adipe anseris vulneribus medetur. Nec non ramentis corticis recentes podagras refrigerat, & ardores capitis, infantium maximè. Et ignes sacros destrigmentis, vel his impositis, vel seminibus. Succus ex strigmentis illitus cum rosaceo & aceto, febrium ardores refrigerat. Aridæ cinis impositus mirè combusta sanat. Chrysippus medicus damnabat eas in cibis. Sed omnium consensu stomacho vtilissimæ iudicantur, & interaneorum vesicarumque exhulcerationibus. Est & rapo vis medica. Perniones feruens impositum sanat. Item frigus vellit è pedibus aqua decoctum. Et ius feruens

feruens podagris medetur:& crudum tuſum ſale,cuicunque vitio pedum. Semen illitum & potum in vino, contrà ſerpentes & toxica ſalutare eſſe proditur. A multis verò antidoti vim habere in vino & oleo. Democritus in totum ea abdicauit in cibis, propter inflationes. Diocles magnis laudibus tulit, etiam Venerem ſtimulari ab eis profeſſus: Item Dionyſius: magiſque, ſi eruca condirentur. Toſta quoque articulorum dolori cum adipe prodeſſe. Syluestre rapum in aruis maximè naſcitur, fruticoſum, ſemine candido, duplo maiore, quàm papaueris. Hoc ad læuigandam cutem in facie, totoque corpore, vtuntur miſta vrina pari menſura. Erui, hordei, tritici, & lupini radix ad omnia inutilis.

De naporum differentijs, & rhaphano ſylueſtri, & de rhaphano ſatiuo, & paſtinaca. CAP. IIII.

NAporum duas differentias & in medicina Græci ſeruant. Anguloſis foliorum caulibus florentis, quod bunion vocant, purgationibus fœminarum, & veſicæ & vrinæ vtile decoctum, potũ ex aqua mulſa, vel ſucci drachma. Semen dyſentericis toſtum, tritumque in aqua calida, è cyathis quatuor. Sed vrinam inhibet, ſi non lini ſemen vnà bibatur. Alterum genus buniada appellant, & rhaphano & rapo ſimile: ſeminis præclari contra venena: ob id & in antidotis vtuntur illo. Rhaphanum & ſylueſtrem eſſe diximus. Laudatiſſimum in Arcadia, quanquam & alibi naſcitur, vtilior vrinæ duntaxat ciendæ. Cæterò bilem detrahunt. Prætereà cortices in vino. Præterea, quæ circa eos dicta ſunt, ſtomachum purgant, pituitam extenuant, vrinam concitant. Eſt & ſatiui vſus in Italia, & armoraciam vocant. Et ſatiui verò decocti manè poti ad ternos cyathos, comminuunt & eiiciunt calculos. Iidem in poſca decocti contra ſerpentium morſus illinuntur. Ad tuſſim etiam manè ieiunis rhaphanus prodeſt cum melle: Semen eorum toſtum ipſumque commanducatum, ad lagonoponon: Aquam foliis eius decoctis bibere, vel ſuccum ipſius cyathis binis contra phthiriaſes: phlegmoni ipſos illinire tuſos, liuori verò recenti corticem cum melle: veternoſis autem quàm acerrimos mandere, ſemenque toſtum, dein contritum cum melle, ſuſpirioſis. Iidem & contra venena proſunt. Cęterò & ſcorpionibus aduerſatur: vel ipſo vel ſemine infectis manibus impunè tractabis: impoſitoque rhaphano ſcorpiones moriuntur. Salutares & contra fungorum aut hyoſcyami venena æquè, vt Nicander tradit. Et contra viſcum quoque dari Apollodori duo iubent, ſed Citieus ſemen ex aqua tritum, Tarentinus ſuccum. Lienem item extenuant: iocineri proſunt, & lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto aut ſinapi ſumpti, & lethargicis. Praxagoras & ilioſis dandos cenſet, Pliſtonicus & cœliacis. Inteſtinorum hulcera ſanant: at purulenta præcordiorũ, ſi cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt: ſic & fœminas purgari. Ex aceto & melle ſumpti, inteſtinorum animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorum poto cum vino, enterocelis proſunt, ſanguinem quoque inutilem ſic extrahunt. Medius ad hæc & ſanguinem excreantibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiam augendam. Hippocrates capitis mulierum defluuia fricari rhaphanis: & ſuper vmbilicum imponi, contra tormenta vuluæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoque ex aqua impoſitum, ſiſtit hulcera quę phagedænas vocant. Democritus Venerem hoc cibo ſtimulari putat: ob id fortaſſis voci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis duntaxat naſcuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi verò acrior rhaphani medicina admota ſit, hyſſopum dari protinus imperant. Hæc antipathia eſt. At aurium grauitati ſuccum rhaphani inſtillant: Nam vomituris ſummo cibo eſſe eos, vtiliſſimum eſt. Paſtinacæ ſimile hibiſcum, quod molochen agrian vocant, & aliqui pliſtolochiam, hulceribus cartilaginis & oſſibus fractis medetur. Folia eius ex aqua pota aluum ſoluunt, ſerpentes abigunt. Apum, veſparũ, crabronum ictibus illita medentur. Radicem eius ante Solis ortum erutam inuoluunt lana coloris, quem natiuum vocant, prætereà ouis quæ fœminam peperit, ſtrumiſq; vel ſuppuratis alligant. Quidam ad hunc vſum auro effodiendam cenſent, cauendumq; ne terram attingat. Celſus & podagris quæ ſine tumore ſint, radicem eius ex vino decoctam imponi iubet.

De ſtaphylino ſiue paſtinaca, & gingidio & ſiſere, & ſeſeli, & inula, & de cæpe. CAP. V.

ALterum genus eſt ſtaphylinos, quod paſtinacam erraticam vocant. Eius ſemen contritum & in vino potum, tumentem aluum, & ſuffocationes mulierum doloreſque lenit, in tantum vt vuluas corrigat, illitum quoque è paſſo ventri earum proſit: viris verò prodeſt, cum panis portione æqua tritum, ex vino potum contra ventris dolores. Pellit & vrinam, & phagedænas hulcerum ſiſtit recens cum melle impoſitum, ver aridum farina inſperſum. Radicem eius Dieuches contra iocineris ac lienis, ilium, lumborum, & renum vitia, ex aqua mulſa dari iubet. Cleophantus & dyſentericis veteribus. Philiſtio in lacte coquit, & ad ſtranguriam dat radicis vncias quatuor: Ex aqua hydropicis, ſimiliter & opiſthotonicis, & pleuriticis, & comitialibus. Habentes eam, feriri à ſerpentibus negantur: aut qui antè guſtauerint, non lædi. Percuſſis imponitur cum axungia. Folia contra cruditates manduntur. Orpheus amatorium ineſſe ſtaphylino dixit, fortaſſis quoniam Venerem ſtimulari hoc cibo certum eſt: ideo conceptus, adiuuare aliqui prodiderunt. Ad reliqua & ſatiua pollet. Efficacior tamen ſylueſtris, magíſque in petroſis nata. Semen ſatiuæ quoq; contra ſcorpionum ictus, ex vino aut poſca, ſalutare eſt. Radice eius circumſcalpti dentes, dolore liberantur. Syria in hortis operoſiſſima. Indéque prouerbium Græcis: Multa Syrorum olera. Simillimam ſtaphylino

herbam

herbam ferit, quam alij gingidion vocant, tenuius tantum & amarius, eiusdemque effectus. Estur coctum crudumque stomachi magna vtilitate. Siccat enim ex alto omnes eius humores. Siser erraticum satiuo simile est & effectu: stomachum excitat, fastidium absterget. Ex aceto laserpitiato sumptum, aut ex pipere & mulso, vel ex garo, vrinam ciet, vt Opion credit, & Venerem. In eadem sententia est & Diocles. Præterea cordi conuenire conualescentium, aut post multas vomitiones perquàm vtile. Heraclides contra argentum viuum dedit, & Veneri subinde offensanti, ægrisque se recolligentibus. Hicesius ideo stomacho vtile videri dixit, quoniam nemo tres siseres edendo continuaret: esse tamen vtile conualescentibus ad vinum transeuntibus. Satiui priuatim succus cum lacte caprino potus sistit aluum. Et quoniam plerosque similitudo nominum Græcorum confundit, contexemus & de sili: sed hoc est vulgaris notitiæ. Optimum Massiliense: lato enim grano & fuluo est. Secundum Aethiopicum, nigrius. Creticum odoratissimum omnium. Radix iucundi odoris est. Semen eius esse & vultures dicuntur. Prodest homini ad tussim veterem, rupta, conuulsa, in vino albo potum, Item opisthotonicis, & iocinerum vitiis, & torminibus, & stranguriæ, duarũ aut trium ligularum mensura. Sunt & folia vtilia, vt quæ partus adiuuent etiam quadrupedum. Hoc maximè pasci dicuntur ceruæ pariturę. Illinitur & igni sacro. Multumque in summo cibo concoctionibus confert, vel folio vel semine. Quadrupedum quoque aluum sistit, siue tritum potui infusum, siue mandendo commanducatum è sale. Boum morbis tritum infunditur. Inula quoq; à ieiunis commanducata, dentes confirmat, si vt eruta est, terram non attingat: condita tussim emendat. Radicis verò decoctæ succus tineas pellit: siccatæ autem in vmbra farina tussi, & conuulsis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex vino lumborũ dolori illinuntur. Cæpæ syluestres non sunt. Satiuæ olfactu ipso & delacrymatione caligini medentur, magis verò succi inunctione. Somnum etiam facere traduntur, & hulcera oris sanare, commanducatæ cum pane. Et canis morsus, virides ex aceto illitæ, aut siccæ cum melle & vino, ita vt post diem tertium soluantur. Sic & tritæ sanant. Coctã in cinere & epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea, & genitalium hulceribus. Succo & cicatrices oculorum & albugines, & argema inunxere: & serpentium morsus, & omnia hulcera cum melle. Item auricularũ cum lacte mulierũ: & in iisdem sonitũ ac grauitatem emendantes, cum adipe anserino, aut cum melle stillauere. Et ex aqua bibendum dedere repentè obmutescentibus. In dolore quoq; ad dentes colluendos instillauere, & plagis bestiarum omnium, priuatim scorpionum. Alopecias fricuere & psoras tusis cæpis. Coctas dysentericis vescendas dedere, & contra lumborum dolores, purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentium morsibus, ipsasque multipedæ ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia esse pręcordiis & concoctioni, inflationemque & sitim facere dixerunt. Asclepiadis schola, ad colorem quoque validum profici hoc cibo. Et si ieiuni quotidie edant, firmitatem valetudinis custodiri: stomacho vtilia esse, spiritus agitatione: ventrem molire, hæmorrhoidas pellere subditas pro balanis: succum cum succo fœniculi contra incipientes hydropises mirè proficere. Item contra anginas, cum ruta & melle. Excitari eisdem lethargicos. Varro, quæ sale, & aceto pista est arefactaque, vermiculis non infestari, author est.

De porro sectiuo, & capitato, & de allio. CAP. VI.

PORrum sectiuum profluuia sanguinis sistit in naribus, contrito eo obturatis, vel gallæ misto, aut mentæ: Item ex abortu profluuia, poto succo cum lacte mulierum. Tussi etiam veteri ac pectoris & pulmonis vitiis medetur. Illitis foliis sanantur & ambusta, & epinyctides: † ita vocatur hulcus, quæ & syce, in angulo oculi perpetuo humore manans. Quidam eodem nomine appellant pustulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia hulcera cum melle trito. Vel bestiarum morsus ex aceto: item serpentium. Aurium verò vitia cum felle caprino, vel pari mensura mulsi: stridores cum lacte mulieris: capitis dolores, si in nares fundatur: dormituris've, in aurem duobus succi cochlearibus, vno mellis. Succus & ad serpentiũ scorpionumq; ictus bibitur cum mero, & ad lumborũ dolores cum vini hemina potus. Sanguinem verò excreantibus & phthisicis, distillationibus longis, vel succus, vel ex ipso cibus prodest. Item morbo regio, vel hydropicis. Et ad renum dolores, cum prisanæ succo acetabuli mensura. Idem modus cum melle, vuluas purgat. Estur verò & contra fungorũ venena: imponitur & vulneribus. Venerem stimulat: sitim sedat: ebrietates discutit. Sed oculorum aciem hebetare traditur: inflationem quoq; facere, quæ tamen stomacho non noceat, ventremque molliat. Voci splendorem affert. Capitato maior est ad eadem effectus. Sanguinem reiicientibus succus eius cum gallæ aut thuris farina, vel acacia datur. Hippocrates & sine alia mistura dari iubet: vuluasq; cõtractas aperire putat: fœcunditatem etiã fœminarũ hoc cibo augeri. Contritũ ex melle hulcera purgat. Tussim & distillationes thoracis, pulmonis & arteriæ vitia sanat, datũ in sorbitione ptisanæ vel crudum, præter capita, sine pane, ita vt alternis diebus sumatur: vel si purulenta excreentur. Sic & voci vel Veneri, somnoque multũ confert. Capita bis aqua mutata cocta, aluum sistunt, & fluxiones veteres. Cortex decoctus illitusq; inficit canos. Allio magna vis, magnæ vtilitates contra aquarũ & locorũ mutationes. Serpentes abigit, & scorpiones odore: atque, vt aliqui tradidere, & bestiarũ omniũ ictibus medetur, potu vel cibo; vel illitu: priuatim contra hæmorrhoidas prodest,

† *ita vocatur hulcus aciem hebetãs, & in angulo &c.*

cum vino redditū vomitu. Ac ne contra araneorum murum venenatum morsum valere miremur, aconitū, quod alio nomine pardalianches vocatur, debellat: item hyoscyamum: canum morsus, in quæ vulnera cum melle imponitur. Ad serpentium quidem ictus potum cum restibus suis, efficacissimè ex oleo illinitur: attritisque corporum partibus, vel si in vesicas intumuerint. Quin & suffitu eo, secundos partus euocari existimauit Hippocrates: cinere eorum cum oleo, capitis hulcera manantia sanitati restituens. Suspiriosis coctum, aliqui crudū id dedere. Diocles hydropicis cum centaurio, aut in fico duplici ad euacuandam aluum: quod efficacius præstat viride cum coriandro in mero potū. Suspiriosis aliqui & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbum regium vino miscuit: & contra ileum in oleo & pulte, sic illinens strumis quoq;. Antiqui & insanientibus dabant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi, & gargarizare prodest. Dentium dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit, vel si decocti aqua colluantur, addaturque ipsum in caua dentium. Auribus etiam instillatur succus cum adipe anserino: phthiriases & prurigines potum, tusum item cum aceto & nitro compescit: distillationes cum lacte coctum, vel tritum permistúmve caseo molli: quo genere & raucitatem extenuat: Vel phthisin, in fabæ sorbitione. In totum autem coctum vtilius est crudo, elixumq; tosto: sic & voci confert. † Tineas & reliqua animalia interaneorū pellit, in aceto mulso coctū. Tenesmo in pulte medetur: Temporū doloribus illitum elixum, & pustulis coctum cum melle, deinde tritum: Tussi cum adipe vetusto decoctū, vel cum lacte: Aut si sanguis etiam excreetur, vel purulenta, sub pruna coctum, & cum mellis pari modo sumptum: Conuulsis ruptis cum sale & oleo. Nam cum adipe tumores suspectos sanat. Extrahit fistulis vitia cum sulphure & resina, etiam harundines cum pice. Lepras, lichenas, lentigines exhulcerat, sanatq; cum origano, vel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Suggillata aut liuentia ad colorem reducit, combustum ex melle. Credunt & comitialem morbum sanare, si quis eo in cibo vtatur ac potione. Quartanas quoque excutere potum caput vnum cum laserpitij obolo in vino austero. Tussim & alio modo ac pectorum suppurationes quantaslibet sanat, fractæ incoctum fabæ, atq; ita in cibo sumptum, donec sanitatem restituat. Facit & somnos, atque in totum rubicundiora corpora. Venerem quoque stimulat cum coriandro viridi tritum, potumq; è mero. Vitia eius sunt, quòd oculos hebetat, inflationes facit, stomachum lędit copiosius sumptum, sitim gignit. Cæterò contra pituitam, & gallinis & gallinaceis prodest mistum farre in cibo. Iumenta vrinam reddere, atque non torqueri tradunt, si trito natura tangatur.

† *Tænias*

De lactuca syluatica, siue caprina, & esopo, & isati, & lactuca satiua. CAP. VII.

LActucæ sponte nascentis primum est genus eius, quam caprinam vocāt, qua pisces in mare deiecta protinus necantur, qui sunt in proximo. Huius lac spissatum, mox in aceto pondere obolorum duûm, adiecto aquæ vno cyatho, hydropicis datur. Caule & foliis contusis, asperso sale, nerui incisi sanantur. Eadem trita ex aceto, colluta matutinis bis mense, dentium dolorem prohibet. Alterum est genus, quod Græci esopon vocant. Huius folia trita, & cum polenta illita, hulceribus medentur. Hæc in aruis nascitur. Tertium genus est in syluis nascens, isatin vocant. Huius folia trita cum polenta, vulneribus prosunt. Quarto infectores lanarum vtuntur, quod glastū vocant: simile erat lapatho syluestri foliis, nisi quòd plura habet & nigriora. Sanguinem sistit. Phagedænas & putrescentia hulcera, quæ serpunt, sanat: item tumores ante suppurationem. Contra ignem sacrum radice vel foliis prodest, vel ad lienes pota. Hæc propria singulis. Communia autem sponte nascentibus, candor, caulis interdum cubitali longitudine, & ipso, & foliis scabritia. Ex his rotunda folia & breuia habentem sunt qui hieraciam vocent: quoniam accipitres scalpendo eam, succoque oculos tingendo, obscuritatem, cùm sensere, discutiant. Succus omnibus candidus, viribus quoq; papaueri similis: carpitur per messes inciso caule: conditur in fictili nouo, ad multa pręclarus. Sanat omnia oculorū vitia cum lacte mulierū. Arcet nubeculas, cicatrices adustionesque omnes, præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras. Idem succus aluum purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et folia tosta thyrsique triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maximè contra scorpionum ictus. Verùm cōtra phalangia, commixto vino & aceto. Aliis quoque venenis resistunt, exceptis quæ strangulando necant, aut iis quæ vesicæ nocent: item psimmythio excepto. Imponuntur & ventri ex melle atq; aceto, ad detrahenda vitia alui. Vrinæ difficultates succus emendat. Crateuas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho vini dari iubet. Quidā & è satiuis colligunt succum minus efficacem. Peculiares earum vires partim iam dictæ sunt, somnum faciendi, Veneremque inhibendi, æstum refrigerandi, stomachum purgandi, sanguinem augendi. Non paucæ restant: quoniam & inflationes discutiunt, ructúsque lenes faciunt, concoctiones adiuuant. Cruditatem ipsæ nequaquam faciunt. Nec vlla res in cibis auiditatem incitat inhibetque eadem: in causa alterutraque modus est. Sic & aluum copiosiores soluunt, modicæ sistunt. Lentitiam pituitę digerunt: atq; vt aliqui tradiderūt, sensus purgant. Stomachi dissoluti vtilissimè adiuuantur: in eo vsu & oxypori obolis asperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperantes, si crassior pituita sit, scillite aut vino absinthite, si tussis sentiatur, hyssopite admisto. Dantur cœliacis cum intubo erratico, & ad duritiam præcordiorum. Dantur & melan-

& melancholicis candidæ copiosiores, & ad vesicæ vitia. Praxagoras & dysentericis dedit. Ambustis quoque prosunt recentibus, priusquàm pustulæ fiant, cum sale illitæ. Hulcera etiam, quæ serpunt, coercent, initio cum aphronitro, mox in vino. Tritæ igni sacro illinuntur. Conuulsa & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papularum ex vino & polenta. In cholera quoque coctas patinis dederunt: ad quod vtilissimæ quàm maximi caulis & amaræ. Quidam lacte infundunt. Deferuefacti hi caules & stomacho vtilissimi traduntur, sicut somno satiua maximè lactuca, & amara lacténsque, quam meconidem vocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte vtilissimum esse præcipitur, dum tempestiuè capiti inunguntur. Oculorum quoque vitiis, quæ frigore in iis facta sunt. Miras & alias inuenio laudes: Thoracis vitiis prodesse, non secus quàm abrotonum, cum melle Attico. Purgari & fœminas hoc cibo. Semen satiuarum contra scorpiones dari. Semine trito ex vino poto & libidinum imaginationes in somno compesci. Tentantes aquas non nocere lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

De generibus betæ, & intubis, & cichorio, & seri genera duo. CAP. VIII.

NEc beta sine remedio est vtraque. Siue candidæ, siue nigræ, radix recens, & madefacta, suspensa funiculo, contra serpentium morsus efficax esse dicitur. Candida beta cocta, & cum allio cruda sumpta, contra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctæ, porriginem tollunt: atque in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores veteres & vertigines, item sonitum aurium sedat, infusus iis: ciet vrinam. Medetur dysentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoq; dentium sedat illitus succus. Et contra serpentium ictus valet, sed huius radici duntaxat expressus. Ipsa verò decocta, pernionibus occurrit. Albæ succus epiphoras sedat, fronte illita: aluminis pauco admisto, ignem sacrum. Sine oleo trita licet, adustis medetur. Et contra eruptiones papularum, coctaque eadem contra hulcera quæ serpunt, illinitur: & alopeciis cruda, & hulceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, vt ventrem molliat. Validius cocto fluxiones stomachi sistit & ventris. Est & beta syluestris, quam limonion vocant, alij neuroides, multum minoribus tenuioribusque ac densioribus foliis, vndecim sæpe caulium. Huius folia ambustis vtilia, guttantia astringunt. Semen acetabuli mensura dysentericis prodest. Aqua & è radice coctæ maculas vestium elui dicunt, item membranarũ. Intubi quoq; non extra remedia sunt. Succus eorum cum rosaceo & aceto capitis dolores lenit. Idem cum vino potus, iocinoribus & vesicæ, & epiphoris imponitur. Erraticum apud nos quidam ambugiam appellauere. In Aegypto cichorium vocant, quod syluestre sit. Satiuum autem serin, quod est minus & venosius. Cichorium refrigerat. In cibo sumptum & illitum collectiones, succusque decocti ventrem soluit. Iocinori & renibus, & stomacho prodest. Item si in aceto decoquatur, vrinæ tormina discutit. Item morbum regium è mulso, si sine febre sit. Vesicam adiuuat. Mulierum quidem purgationibus decoctum in aqua adeò prodest, vt emortuos partus trahat. Adiiciunt Magi, succo totius cum oleo perunctos fauorabiliores fieri, & quæ velint, facilius impetrare. Quod quidem propter singularem salubritatem aliqui chreston appellant, alij pancration. Et syluestre genus, alij hedypnoida vocant, latioris folij. Stomachum dissolutum astringit cocta: crudaq; sistit aluum. Et dysentericis prodest, magis cum lente. Rupta & conuulsa vtroque genere iuuantur. Item quibus genitura valetudinis morbo effluat. Seris & ipsa lactucæ simillima, duorum generum est: syluestris melior. Nigra ista, & æstiua. Deterior hyberna, & candidior. Vtraque tamen stomacho vtilissima, præcipuè quem humor vexat. Cum aceto in cibo refrigerant vel illitæ: discutiuntque & alios, quàm stomachi. Cum polenta syluestrium radices stomachi causa sorbentur: & cardiacis illinuntur super sinistram mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis vtiles, & sanguinem reiicientibus. Item quibus genitura fluit, alterno dierum potu. Petronius Diodotus, qui antilegomena scripsit, in totum damnauit serin multis modis arguens. Sed aliorum omnium opinio resistit.

De brassica, & lapsana, & de brassica marina, & scilla, & de bulbis, & bulbine. CAP. IX.

BRassicæ laudes longum est exequi, cùm & Chrysippus medicus priuatim volumen ei dicauerit per singula membra hominis digestum, & Dieuches: ante omnes autem Pythagoras & Cato non parcius celebrarint. Cuius sententiam vel eò diligentius persequi par est, vt noscatur qua medicina vsus sit annis DC. Ro. populus. In tres species diuisere eam Græci antiquissimi. Crispam, quã † selinada vocauerunt, à similitudine apij foliorum, stomacho vtilem, aluum modicè mollientem. Alteram leam, latis foliis è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam vocauere, nullius in medicina momenti. Tertia est propriè appellata crambe, tenuioribus foliis, & simplicibus densissimisq;, amarior, sed efficacissima. Cato crispam maximè probat; dein leuem grandibus foliis, caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus, oculorum caligini scintillationibusq;, * vel stomacho, præcordiis, crudam ex aceto & melle, coriandro, ruta, mentha, laseris radicula sumptã acetabulis duobus matutinò: tantamque esse vim, vt qui terat hæc, validiorem fieri se sentiat. Ergo vel cum his tritam, sorbendam, vel ex hoc intinctu sumendam. Podagræ autem, morbisque articulariis illini cum rutæ, coriandri, & salis mica, hordei farina. Aqua quoque eius decocta, neruos articulosque

† *Legendũ videtur, selinoidea, siue selinoidê, ex Catone cap. 157. de Re rust. vnde hæc omnia sunt desumpta.*

* *lieni, stomacho, præcordijs.*

losque mirè iuuari. Si foueantur vulnera, & recentia & vetera, etiam carcinomata, quæ nullis aliis
medicamentis sanari possint. Foueri priu. aqua calida iubet, ac bis die tritam imponi. Sic etiam fi-
stulas eluxatas, & tumores euoçari, quæque discuti opus sit. Insomnia etiam, vigiliasque tollere de-
coctam, si ieiuni edant quamplurimam ex oleo & sale. Tormina si decocta iterum decoquatur,
addito oleo, sale, cumino, polenta. Si ita sumatur sine pane, magis profuturam. Inter reliqua bi-
lem detrahi per vinum nigrum pota. Quin & vrinam eius qui brassicam esitauerit, asseruari, calefa-
ctamque neruis remedio esse. Verba ipsius subiiciam, ad exprimendam sententiam: Pueros pusil-
los si laues ea vrina, nunquam debiles fieri. Auribus quoque ex vino succum brassicæ tepidũ instil-
lari suadet. Idque etiam tarditati audientium prodesse asseuerat. Et impetigines eadem sanari sine
hulcere. Græcorum quoq; opiniones iam & Catonis causa poni conuenit, in iis duntaxat, quæ ille
prætermiserit. Biles detrahere non percoctam putant. Item aluum soluere, eademque bis coctam
sistere. Vino aduersari, vt inimicam vitibus. Antecedente in cibis caueri ebrietatem: posteà sum-
pta crapulam discuti. Hunc cibum & oculorum claritati conferre multum: succum verò crudæ
vel angulis tantùm tactis cum Attico melle, plurimùm. Facillimè concoqui, ciboq; eo sensus pur-
gari. Erasistrati schola clamat, nihil esse vtilius stomacho neruisque, ideo & paralyticis & tremu-
lis dari iubet, & sanguinem excreantibus. Hippocrates cœliacis & dysentericis bis coctam cum sa-
le. Item ad tenesmon & renum causas, lactis quoque vbertatem puerperis hoc cibo fieri iudicans,
& purgationem fœminis. Crudus quidem caulis si mandatur, partus quoq; emortuos pellit. Apol-
lodorus aduersus fungorum venena semen aut succum bibendum censet. Philistion opisthotoni-
cis succum ex lacte caprino cum sale & melle. Inuenio & à podagra liberatos edendo eam, deco-
ctæque ius bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito sale. Item spleneticis
in vino albo per dies xl. Ictericis, necnon & phreneticis radicis crudæ succum gargarizandum bi-
bendumque demonstrat. Contra verò singultus cum coriandro & anetho, & melle ac pipere, ex a-
ceto. Illitam quoque prodesse inflationibus stomachi. Item serpentium ictibus, & sordidis hulce-
ribus, ac vetustis, vel ipsam aquam cum hordeacea farina: succum ex aceto, vel cum fœno Græco.
Sic aliqui & articulis, podagrisque imponunt. Epinyctidas ac quicquid aliud serpit in corpore,
imposita leuat. Item repentinas caligines: has & si manditur ex aceto. Suggillata verò & alios li-
uores pura illita. Lepras, & psoras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet.
Epicharmus testium & genitalium malis hanc vtilissimè imponi asserit. Efficacius eandem cum fa-
ba trita. Item conuulsis cum ruta. Contra ardorem febrium & stomachi vitia cum rutæ semine:
& ad secundas. Et muris aranei morsus, foliorum aridorũ farina alterutra parte exinanit. Ex omni-
bus brassicæ generibus suauissima est cyma, etsi inutilis habetur, difficilis in coquendo, & renibus
contraria. Illud quoque non est omittendũ, aquam decoctæ ad tot vsus laudatam fœtore humi effu
sam. Stirpium brassicæ aridorũ cinis, inter caustica intelligitur. Ad coxendicum dolores cum adipe
peruetusto. At cum lasere & aceto in vicem psilothri euulsis illitus pilis: nasci alios prohibet. Bibi-
tur & cum oleo subferuefactus, vel per se elixus ad conuulsa & rupta intus, lapsumq; ex alto. Nulla
ergo sunt crimina brassicæ? imò verò apud eosdem animæ grauitatem facere, dentibus & gingiuis
nocere: & in Aegypto propter amaritudinem non estur. Syluestris, siue erraticæ immenso plus ef-
fectus laudat Cato, adeò vt aridæ quoque farinam in olfactorio collectam, vel odore tantùm nari-
bus rapto, vitia earum graueolentiamque sanare affirmet. Hanc alij petræam vocant, inimicissimã
vino, quam præcipuè vitis fugiat: aut si non possit fugere, moriatur. Folia habet bina, parua, rotun-
da, læuia, plantis oleris similior, candidior satiua & hirsutior. Hanc inflationibus mederi, melãcho-
licis quoq; ac vulneribus recentibus, cum melle, ita ne soluantur ante diem septimum: strumis, fi-
stulis, in aqua contritam, Chrysippus author est. Et alij verò conpescere mala corporis quæ serpant:
nomas vocant. Item excrescentia absumere. Cicatrices ad planum redigere. Oris hulcera & tonsil-
las manducatam & coctam succo gargarizato cum melle tollere. Item psoras & lepras veteres,
ipsius tribus partibus cum duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus satis esse eam contra
canis rabiosi morsum imponi. Melius, si cum lasere & aceto acri. Necari quoque canes ea, si detur
ex carne. Semen eius tostum auxiliatur contra serpentes, fungorumque venena, tauri sanguinem.
Folia cocta spleneticis in cibo data, & cruda illita cum sulphure & nitro prosunt. Item mammarum
duritiæ. Radicum cinis vuę in faucibus tumenti tactu medetur: & parotidas cum melle illitus repri-
mit: serpentium morsus sanat. Virium brassicæ vnum & magnum argumentum addemus & mi-
rabile. Crustæ si occupent intus vasa omnia in quibus aquæ feruent, in tantum, vt non sit eas auel-
lere, si brassica in iis decoquatur abscedunt. Inter syluestres brassicas & lapsana est, pedalis altitu-
dinis, hirsutis foliis, napi simillimis, nisi candidior esset flore. Coquitur in cibo. Aluum leni-
ter emollit. Marina brassica vehementissimè ex omnibus aluum ciet. Coquitur propter acrimo-
niam cum pingui carne, stomacho inimicissima. Scillarum in medicina alba est quæ mascu-
lus, fœmina nigra. Quæ candidissima fuerit, vtilissima erit. Huic aridis tunicis direptis, quod re-
liquum è viuo est, consectum suspenditur lino modicis interuallis. Posteà arida frusta in cadum
aceti quàm asperrimi pendentia immerguntur, ita ne vlla parte vas contingant. Hoc fit ante solsti-
tium

tium diebus xlviij. Gypso deinde oblitus cadus ponitur sub tegulis, totius diei accipientibus. Post eum numerum dierum tollitur vas, scilla eximitur, acetum transfunditur. Hoc clariorem oculorum aciem facit. Salutare est stomachi laterumque doloribus, parum sumptum binis diebus. Sed tanta vis est, vt auidius haustum extinctæ animæ momento aliquo speciem præbeat. Prodest & gingiuis & dentibus, vel per se commanducata. Tineas & reliqua ventris animalia pellit ex aceto & melle sumpta. Linguæ quoque recens subiecta præstat, ne hydropici sitim sentiant. Coquitur plurimis modis: in olla, quæ coniiciatur in clibanum aut furnum, vel adipe aut luto illita, aut frustatim in patinis. Et cruda siccatur, deinde conciditur, coquiturque in aceto, tum serpentium ictibus imponitur. Tosta quoque purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Vsus sic coctæ ad hydropicos. Ad vrinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item ad spleneticos & stomachicos, si non sentiant hulcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tussim veterem cum suspirio. Discutit & foliis strumas, quadrinis, diebus soluta. Furfures capitis, & hulcera manantia illita † ex eo cocta. Coquit[illegible] & in melle cibi gratia, maximè vti coctionem facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta, & mista resinæ. Semen eius lumborum dolori ex melle imponitur. Pythagoras scillam in limine quoque ianuæ suspensam malorum medicamentorum introitum pellere tradit. Cæterùm bulbi ex aceto & sulphure vulneribus in facie medentur. Per se verò triti neruorum contractioni, & ex vino porrigini: cum melle canum morsibus. Erasistrato placet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illitos cum melle. Alij si è naribus fluat, coriandrum & farinam adiiciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erumpentia in capite cum vino austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Aequè vitia quæ sunt in facie, eorum rubentes maximè, in Sole illiti, cum melle & nitro emendant: lentiginem cum vino, aut cucumi cocto. Vulneribus quoque mirè prosunt per se, aut (vt Damion) ex mulso, si quintò die soluantur. Iisdem & auriculas fractas curat, & testium pituitas. In articulorum doloribus miscent farinam. In vino cocti illiti ventri, duritiem præcordiorum emolliunt. Dysentericis in vino ex aqua cælesti temperato dantur. Ad conuulsa intus, cum silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorem tusi illinuntur. Neruis vtiles: ideo & paralyticis dantur. Luxata in pedibus, qui sunt rufi ex his, citissimè sanant cum melle & sale. Venerem maximè Megarici stimulant. Hortensij parum cum sapa aut passo sumpti. Syluestres interaneorum plagas & vitia cum silphio pilulis deuoratis sedant. Et satiuorum semen contra phalangia bibitur in vino. Ipsi ex aceto illinuntur contra serpentium ictus. Semen antiqui bibendum insanientibus dabant. Flos bulborum tritus crurum maculas varietatesque igne factas emendat. Diocles oculos hebetari ab iis putat. Elixos assis minus vtiles esse adiicit, & difficile concoqui ex vi vniuscuiusque naturæ. Bulbinem Græci vocant herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo. Hæc traditur vulneribus mirè vtilis, duntaxat recentibus. Bulbus, quem vomitorium vocant ab effectu, folia habet nigra, cæteris longiora.

De asparagis & corruda, & Libyco, & orminio. CAP. X.

VTilissimus stomacho cibus asparagi, vt traditur. Cumino quidem addito inflationes stomachi collique discutiunt, iidem oculis claritatem afferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & spinæ doloribus intestinorumque vitiis prosunt, vino cum coquuntur addito. Ad lumborum & renum dolores, semen trium obolorum pondere, pari cumini bibitur. Venerem stimulant. Vrinam cient vtilissimè, præterquàm quod vesicam exhulcerant. Radix quoque plurimorum prædicatione trita, & ex vino albo pota, calculos quoque exturbat, lumborum & renum dolores sedat. Quidam & ad vuluæ dolorem radicem cum vino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiasin proficit. Asparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus negant. Syluestrem asparagum aliqui corrudam, aliqui Libycum vocant, Attici orminium. Huius ad suprà dicta omnia efficacior vis, & candidiori maior. Regium morbum extenuat. Veneris causa aquam eorum decoctam bibi iubent ad heminam. Ad idem & semen valet cum anetho, ternis vtrunque obolis. Datur & ad serpentium ictus succus decoctus. Radix miscetur radici marathri inter efficacissima auxilia. Si sanguis per vrinam reddatur, semen asparagi, & apij, & cumini ternis obolis in vini cyathis duobus, quinis diebus Chrysippus dari iubet. Sic & hydropicis contrarium esse, quamuis vrinam moueat, docet: Item Veneri: Vesicæ quoque nisi decoctum: quæ aqua si canibus detur, occidi eos. In vino decoctæ radicis succum, si ore contineatur, dentibus mederi.

De apio, & apiastro, & eleoselino, & oreoselino, CAP. XI.

APio gratia vulgò est. Nanque rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Prætereà oculis illitum cum melle, ita vt subinde foueantur feruenti succo decocti, aliisque membrorum epiphoris per se tritum, aut cum pane, vel polenta impositũ, mirè auxiliatur. Pisces quoque si ægrotent in piscinis, apio viridi recreantur. Verùm apud eruditos non aliud erutum terra in maiore sententiarum varietate est. Distinguitur sexu. Chrysippus fœminam esse dicit crispioribus foliis & duris, crasso caule, sapore acri & feruido. Dionysius nigriorem, breuioris radicis, vermiculos gignentem. Ambo neutrum ad cibos admittendum, imo omnino nefas; nam id defunctorum epulis feralibus dicatum esse, visus quoque claritati inimicum.

Caule fœminæ vermiculos gigni. Ideoque eos qui ederint sterilescere, mares fœminasque. In puerperiis verò ab eo cibo comitia fieri qui vbera hauriunt. Innocentiorem tamen esse marem. Eáque causa est, ne inter nefastos frutices damnetur. Mammarum duritiam impositis foliis emollit. Suauiores aquas potui incoctum præstat. Succo maximè radicis cum vino lumborum dolores mitigat. Eodem iure instillato grauitatem aurium. Semine vrinam ciet, menstrua ac secundos partus. Et si foueantur semine decocto, suggillata reddit colori. Cum oui albo illitum, aut ex aqua coctum potumque renibus medetur. In frigida tritum oris hulceribus. Semen cum vino, vel radix cum veteri vino vesicæ calculos frangunt. Semen datur & arquatis ex vino albo. Apiastrum Hyginus quidem melissophyllon appellat. Sed in confessa damnatione est venenatum in Sardinia. Contexenda enim sunt omnia, ex eodem nomine apud Græcos pendentia. Olusatrum quod Hipposelinum vocant, aduersatur scorpionibus. Poto semine torminibus interaneis medetur. Itemque difficultatibus vrinæ semen eius decoctum ex mulso potum. Radix eius in vino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potum & illitum medetur. Succus eius algentes calefacit potus. Quartum genus ex eodem faciunt aliqui Oreoselinon, palmum alto frutice ac recto, semine cumino simile, vrinæ & menstruis efficax. Eleoselino vis priuata contra araneos. Sed & oreoselino fœminæ purgantur è vino.

De petroselino & ocimo. CAP. XII.

Alio genere petroselinon quidam appellant in saxis natum, præcipuum ad vomicas, cochlearibus binis succi additis in cyathum marrubij succi, atque ita aquæ calidæ tribus cyathis. Addidere quidam buselinon, differens breuitate caulis à satiuo & radicis colore ruffo, eiusdem effectus. Præualere contra serpentes potu & linitu. Ocimum quoque Chrysippus grauiter increpuit, inutile stomacho, vrinæ oculorum quoque claritati. Præterea insaniam facere & lethargos & iocinoris vitia; ideoque capras id aspernari. Hominibus quoque fugiendum censet. Addunt quidam, tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere: commanducatum & in sole positum, vermes afferre. Afri verò, si eo die feriatur quispiam à scorpione, quo ederit ocimum, seruari non posse. Quinimo tradunt aliqui manipulo ocimi cum cancris decem marinis vel fluuiatilibus trito, conuenire ad id scorpiones à proximo omnes. Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere ocimi cibum. Secuta ætas acriter defendit: nam id esse capras. Nec cuiquam mentem motam: & scorpionum terrestrium ictibus, marinorumque venenis mederi ex vino, addito aceto exiguo. Vsu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratu salutare esse. Item lethargicis & inflammatis refrigerationi. Illitū capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex vino. Stomacho quoque vtile, inflationes & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum, vrinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodesse. Choleras eo & distillationes stomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philistio dedit: & coctum dysentericis, & colicis Plistonicus. Aliqui & in tenasmo & sanguinem excreantibus in vino duritia quoq; præcordiorum. Illinitur mãmis, extinguitque lactis prouentum. Auribus vtilissimum infantium, præcipuè cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus, sternutamenta mouet, & distillationes quoque capiti illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas misto atramento sutorio tollit. Venerem stimulat. Ideo etiam equis asinisque admissuræ tempore ingeritur.

De syluestri ocimo, & eruca, & nasturtio, & ruta. CAP. XIII.

Syluestri ocimo vis efficacior ad eadem omnia, peculiaris ad vitia, quę vomitionibus crebris contrahuntur, Vomicisque vuluæ, contráque bestiarum morsus radix in vino est efficacissima. Erucæ semen scorpionum venenis & muris aranei medetur. Bestiolas omnes innascentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum. Lentigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt verbera subituris potum ex vino, duritiam quandam contra sensum inducere. In condiendis obsoniis tanta est suauitas, vt Græci euzomon appellauerint. Putant subtrita eruca si foueantur oculi claritatem restitui. Tussim infantium sedari. Radix eius in aqua decocta fracta ossa extrahit. Nam de venere stimulanda diximus: tria folia syluestris erucæ sinistra manu decerpta, & trita in aqua mulsa si bibantur. E contrario nasturtium Venerem inhibet, animum exacuit. Vt diximus, duo eius genera. Album purgat, detrahit bilem potum in aqua x. pondere. Cum lomento strumis illitum opertumque brassica præclarè medetur. Alterum est nigrius, quod capitis vitia purgat. Visum compurgat. Commotas mentes sedat ex aceto sumptum. Lienem ex vino potum, vel cum fico. Tussim ex melle, si quotidie ieiuni sumant. Semen ex vino omnia intestinorum animalia pellit, efficacius addito mentastro. Prodest & contra suspiria & tussim cum origano & vino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos discutit cum pice, extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adiicitur ouorum album. Et licnibus illinitur ex aceto. Infantibus verò è melle vtilissimè. Sextius adiicit, vstum serpentes fugare, scorpionibus resistere. Capitis dolores contrito & alopecias emendari addito sinapi, grauitatem aurium trito imposito auribus cum fico. Dentium dolores infuso in aures succo. Porriginem & hulcera capitis cum adipe anserino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad suppurationem

nem perducit, & rumpit, Phagedænas hulcerum expurgat cum melle, Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur;Item licheni:Item vnguibus scabris: quippe natura eius caustica est. Optimum autem Babylonium. Syluestri verò ad omnia ea effectus maior. In præcipuis autem medicaminibus ruta est. Latiora satiuæ folia, rami fruticosiores. Syluestris horrida ad effectum est, & ad omnia acrior. Succus exprimitur, tusa ea & asperſa modicè aqua, & in pyxide Cypria asseruatur. Hic copiosior datus veneni noxiam obtinet, in Macedonia maximè iuxta flumen Aliacmonem. Mirumque, cicutæ succo extinguitur: adeò etiam venenorum venena sunt, quando cicutæ succus prodest manibus colligentium rutam. Cæterò inter prima miscetur antidotis, præcipueque Galatica. Quæcunque autem ruta & per se pro antidoto valet, foliis tritis, & ex vino sumptis. Contra aconitum maximè & viscum. Item fungos, siue in potu detur, siue in cibo. Simili modo contra serpentium ictus, vtpote cum mustelæ dimicaturæ cum his, rutam prius edendo se muniant. Valent & contra scorpionum ictus, & araneorum, apum, crabronum, vesparum aculeos, & cantharidas, ac salamandras, canisue rabiosi morsus: acetabuli mensura succus è vino bibitur, & folia trita vel commanducata imponuntur cum melle & sale, vel cum aceto & pice decocta. Succo verò perunctos aut eam habentes, negant feriri ab his maleficijs. Serpentesque, si vratur ruta, nidorem fugere. Efficacissima tamen est syluestris radix cum vino sumpta. Eandem adiiciunt efficaciorem esse sub dio potam. Pythagoras & in hac marem minoribus herbaceique coloris foliis à fœmina discreuit: eam lætioribus foliis & colore. Idem oculis noxiam putauit falsò, quoniam scalptores & pictores hoc cibo vtuntur oculorum causa. Cum pane quoque vel nasturtio satiuæ atque syluestris propter visum. Vt aiunt, multi succo eius cum melle Attico inuncti discusserunt caligines, vel cum lacte mulieris puerum enixę, vel puro succo angulis oculorum tactis. Epiphoras cum polenta imposito. Lenit autem capitis dolores pota cum vino, aut cum aceto & rosaceo illita. Si verò sit cephalea, cum farina hordeacea, & aceto. Eadem cruditates discutit, mox inflationes, dolores stomachi veteres. Vuluas aperit, corrigitque conuersas illita in melle toto ventre & pectore. Hydropicis cum fico, & decocta ad dimidias partes, potaque ex vino. Sic bibitur & ad pectoris dolores, laterumque & lumborum, tusses, suspiria: pulmonum, iocinerum, renum vitia, horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines, decoquuntur folia poturis. Et in cibo vel cruda, vel decocta conditaue prodest. Item torminibus in hyssopo decocta, & cum vino. Sic & sanguinem sistit interiorem, & narium indita, sic & collutis dentibus prodest. Auribus quoque in dolore succus infunditur, custodito, vt diximus, modo. E syluestri verò contra tarditatem & sonitum cum rosaceo, vel cum laureo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ instillatur in tempora & cerebrum. Adiecerunt aliqui & serpyllum, & laurum, illinentes capita, & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendum. Dederunt & comitialibus bibendum decoctæ succum in cyathis quatuor ante accessiones, quarum frigus intolerabile est: alsiosisque crudam in cibo. Vrinam quoque vel cruentam pellit. Fœminarum etiā purgationes, secundasque, etiam emortuos partus, vt Hippocrati videtur, ex vino dulci nigro pota. Itaque illitam & vuluarum causa etiam suffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Et contra ileum decocta farina in oleo, & velleribus collecta. Multi verò & contra purulentas excreationes siccæ drachmas duas, sulphuris vnam & dimidiam sumi censent: Et contra cruentas, ramos tres in vino decoctos. Datur & dysentericis cum caseo in vino contrita. Dederunt & cum bitumine infriatam potioni propter anhelitum. Ex alto lapsis seminis tres vncias. Olei libra, vinique sextario illinitur cum oleo coctis foliis partibus quas frigus adusserit. Si vrinam mouet (vt Hippocrati videtur) mirum est quosdam dare velut inhibentem potui contra incontinentiam vrinæ. Psoras & lepras cum melle & alumine illita emendat. Item vitiligines, verrucas, strumas, & similia, cum stryachno & adipe suillo ac taurino seuo. Item ignem sacrum ex aceto & oleo, vel psimmythio: Carbunculum ex aceto. Nonnulli laserpitium vnà illini iubent, sine quo epinyctidas pustulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cum cera. Testium verò epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeò peculiari in visceribus his effectu, vt syluestri ruta cum axungia veteri illitos ramices sanari prodant. Fracta quoque membra semine trito cum cera imposito. Radix rutæ sanguinem oculis suffusum, & toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quæ traduntur, mirum est, cùm feruentem rutæ naturam esse conueniat, fasciculum eius in rosaceo decoctum addita vncia aloes, perunctis sudorem reprimere. Itemque generationes impediri hoc cibo, ideo profluuio genitali datur, & Venerē crebrò per somnia imaginantibus. Præcauendum est grauidis, abstineant hoc cibo: necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus satis quadrupedum quoque morbis in maximo vsu est, siue difficilè spirantibus, siue contra maleficorum animalium ictus, infusa per nares ex vino: aut si sanguisuga exhauserit, ex aceto: & quocunque in simili morborum genere, vt in homine temperato.

De mentastro, & menta, & pulegio, & nepeta, & de cumino. CAP. XIIII.

MEntastrum syluestris menta est, differens specie foliorum quasi figura ocimi, pulegij colore. Propter quod quidam syluestre pulegiū vocant. Iis commanducatis & impositis sanari elephantiasin, Magni Pompeij ætate, fortuito cuiusdam experimento propter pudorem facie illita compertum

compertum eſt. Eadem illinuntur bibunturque aduerſus ſcolopendras, & ſerpentium ictus, dra-
chmis duabus in vini cyathis duobus. Aduerſus ſcorpionum ictus cum ſale, oleo & aceto. Item ad-
uerſus ſcolopendras ius decocti. Aduerſuſque omnia venena ſeruantur folia arida, ad farinæ mo-
dum Subſtratum vel accenſum fugat ſcorpiones. Potum fœminas purgat à partu: ſed partus necat.
Orthopnoicis, torminibus cholericis efficaciſſimum: Item lumbis, podagris impoſitum. Succus
auribus verminoſis inſtillatur. in regio morbo bibitur. Strumis illinitur. Somnia Veneris inhibet.
Tineas pellit ex aceto potum. Contra porriginem ex aceto infunditur capiti in Sole. Mentæ ipſius o
dor animum excitat, & ſapor auiditatem in cibis, ideo embammatum miſturæ familiaris. Ipſa ace-
ſcere aut coire denſereque lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati po-
tu ſtranguletur. Datur in aqua aut mulſo: eadem vi reſiſtere & generationi creditur, cohibendo ge-
nitalia denſari. Aequè maribus ac fœminis ſiſtit ſanguinem: & purgationes fœminarum inhibet.
Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. Syriation & vomicas vuluæ curauit. Ille & iocine-
rum vitia ternis obolis ex mulſo datis. Item ſanguinem excreantibus in ſorbitionem. Hulcera in ca
pite infantium mirè ſanat. Arterias humidas ſiccat, ſiccas aſtringit. Pituitas corruptas purgat in
mulſo & aqua. Voci ſuccus ſub certamine vtilis duntaxat, qui & gargarizatur vua tumente adie-
cta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonſillas cum alumine, linguæ aſperæ cum melle. Ad
conuulſa intus per ſe vitiiſque pulmonis. Singultus & vomitiones ſiſtit cum ſucco granati, vt De-
mocritus monſtrat. Recentis ſuccus narium vitia ſpiritu ſubductus emendat. Ipſa trita choleras, in
aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam impoſita cum polenta: & ſi mammæ ten
dantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore: Sumitur & contra ſcolopendras, & ſcorpiones
marinos, & ad ſerpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus: item ſedis vitiis.
Intertrigines quoque, vel ſi teneatur tantùm, prohibet. Auribus cum mulſo inſtillatur. Aiunt & lie
ni mederi eam in horto guſtatam, ita ne vellatur: ſi is qui mordeat, dicat ſe lieni mederi, per dies ix.
Aridæ quoque farinam tribus digitis apprehenſam & ſtomachi dolorem ſedare in aqua: & ſimiliter
aſperſam in potionem, ventris animalia expellere. Magna ſocietas cum hac ad recreandos defectos
animo pulegio, cum ſurculis ſuis in ampullas vitreas aceti vtriuſque deiectis. Qua de cauſa dignior
è pulegio corona vertigini, quàm è roſis, cubiculis noſtris pronuntiata eſt. Nam & capitis dolores
impoſita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æſtuſque iniuriam, & ab ſiti
traditur: neque æſtuare eos, qui duos è pulegio ſurculos impoſitos auribus in ſole habeant. Illinitur
etiam in doloribus cum polenta & aceto. Fœmina efficacior. Eſt autem hæc flore purpureo. Mas
candidum habet. Nauſeas cum ſale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac ventris
dolorem. Stomachi autem ex aqua item roſiones ſiſtit, & vomitiones cum aceto & polenta. Inteſti
norum vitia melle decocta & nitro ſanat. Vrinam pellit ex vino: & ſi ammineum ſit, & calculos, &
interiores omnes dolores. Ex melle & aceto ſedat menſtrua, & ſecundas. Vuluas conuerſas corrigit.
Defunctos partus eiicit. Semen obmuteſcentibus olfactu admouetur. Comitialibus in aceto cya-
thi menſura datur. Si aquæ inſalubres bibendæ ſint, tritum aſpergitur. Salſitudines corporis, ſi cum
vino tradatur, minuit. Neruorum cauſa & in contractione cum ſale & aceto & melle confricatur
opiſthotono. Bibitur ad ſerpentium ictus decoctum: ad ſcorpionum in vino tritum, maximè quod
in ſiccis naſcitur. Ad oris exhulcerationes, ad tuſſim efficax habetur. Flos recentis incenſus, pulices
necat odore. Xenocrates pulegij ramum lana inuolutum, in tertianis ante acceſſionem olfactandũ
dari, aut ſtragulis ſubiici, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit. Syluestri ad eadem vis effica-
cior eſt, quod ſimile eſt origano, minoribus foliis, quàm ſatiuum: & à quibuſdam dictamnus voca-
tur. Guſtatum à pecore capriſque, balatum concitat. Vnde quidam Græci literas mutãtes blechon
vocauerunt. Natura tam feruens eſt, vt illitas partes exhulceret. In tuſſi ex perfrictione fricari ante
balnea conuenit, & ante acceſſionum horrorẽ conuulſis & torminibus. Podagris mirè prodeſt. He-
paticis cum melle & ſale bibendũ datur: pulmonũ vita excreabilia facit. Ad hiemẽ cum ſale vtile eſt,
& veſicæ, & ſuſpiriis, & inflationibus, decoctũ ſucco æqualiter: & vuluas corrigit: & contra ſcolopen
drã terreſtrem vel marinam, item ſcorpiones: priuatimq; valet contra hominis morſum, Radix con
tra increſcentia hulcera recens potentiſſima. Arida verò cicatricibus decorẽ affert. Itẽ pulegio eſt ne
petæq; ſocietas. Decocta enim in aqua ad tertias diſcutiunt frigora, mulierumq; menſtruis proſunt.
Et æſtate ſedant colores. Nepeta quoq; vires contra ſerpentes habet. Fumum ex ea nidoremq; fugi
unt, quã & ſubſternere in metu obdormituris vtile eſt. Tuſa ęgilopis imponitur, & capitis dolorib'
recens cũ tertia parte panis tẽperata aceto illinitur. Succus eius inſtillatus naribus ſupinis, profluuiũ
ſanguinis ſiſtit. Itẽ radix, quę cũ myrti ſemine in paſſo tepido gargarizata anginis medetur. Cumi-
nũ ſylueſtre eſt prętenue, quaternis aut quinis foliis, veluti ſerratis. Sed & ſatiuo magnus vſus, in ſto
machi pręcipuè remediis. Diſcutit pituitas & inflationes, tritũ & cum pane ſumptum, vel potũ ex a-
qua vinoq;: tormina quoq; & inteſtinorum dolores. Veruntamen omne pallorẽ bibentibus gignit.
Ita certè, ferunt Porcij Latronis clari inter magiſtros dicendi adſectatores ſimilitudinem coloris
ſtudiis cõtracti imitatos: & paulò antè Iulium Vindicem adſertorem illum à Nerone libertatis, ca
ptatione teſtamenti ſic lenocinatũ. Narium ſanguinem paſtillis inditum, vel ex aceto recens ſiſtit.

Et

Et oculorum epiphoris per se impositũ, tumentibus cum melle prodest. Infantibus imponi in ventre satis est. Morbo regio in vino albo à balineis datur.

De cumino Aethiopico, quod vrinam stringit, & de cappari, & de ligustico siue panace, & cunila bubula. CAP. XV.

AEthiopicum maximè in posca, & in ligmate cum melle. Africano priuatim vrinæ incontinentiam cohiberi putant. Satiuum datur ad iocineris vitia tostum, tritum in aceto. Item ad vertiginem. Iis verò, quos acriore vi vrina mordeat, in dulci tritum vino. Ad vuluarum vitia in vino: preterque impositis vellere foliis: testium tumoribus, tostum, tritumq; cum melle, aut cum rosaceo & cera. Syluestre ad omnia eadem efficacius. Prætereà ad serpentes cum oleo, ad scorpiones, ad scolopendras. Sistit & vomitionem nauseasq; ex vino, quantum apprehenderint tres digiti. Propter colum quoq; bibitur, illiniturq;, vel penicillis feruens adprimitur fasciis. Strangulationes vuluæ potũ in vino aperit, tribus drachmis in tribus cyathis vini. Auribus instillatur ad sonitus atque tinnitus cum seuo vitulino, vel melle. Suggillatis illinitur cum melle, & vua passa, & aceto. Lentigini nigræ ex aceto. Est cumino simillimũ, quod Græci vocant ammi. Quidã verò Aethiopicum cuminum id esse existimant. Hippocrates regium appellat, videlicet, quia efficacius in Aegypto iudicauit. Plerique alterius naturæ in totum putant, quoniam sit exilius & candidius. Similis autem & huic vsus. Nanque & panibus Alexandrinis subditur, & condimentis interponitur. Inflationes & tormina discutit. Vrinam & menstrua ciet. Suggillata & oculorum epiphoras mitigat. Cum lini semine scorpionum ictus in vino potum drachmis duabus: priuatimque cerastarum, cum pari portione myrrhæ. Colorem quoque bibentium similiter mutat in pallorem. Suffitum cum vua passa aut resina, vuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitum. De cappari satis diximus inter peregrinos frutices. Non vtendum transmarino: innocentius Italicum est. Ferunt, eos qui quotidie id edunt, paralysi non periclitari, nec lienis doloribus. Radix eius vitiligines albas tollit, si trita in Sole fricentur. Spleneticis prodest in vino potu radicis cortex duabus drachmis, dempto balinearum vsu. Feruntque xxxv. diebus per vrinam & aluum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus ac paralysi. Dentium dolores sedat tritum ex aceto semen decoctum, vel manducata radix. Infunditur & aurium dolori decoctum oleo. Hulcera quæ phagedænas vocant, folia & radix recens cum melle sanant. Sic & strumas discutit radix: parotidas vermiculosque cocta in aqua. Iocineris quoque malis medetur. Dant & ad tineas in aceto & melle. Oris exhulcerationes in aceto decocta tollit, stomacho inutile esse inter authores cõuenit. Ligusticum (aliqui panacem vocant) stomacho inutile est. Item conuulsionibus & inflationibus. Sunt & qui cunilam bubulam appellauerint, vt diximus, falsò.

Item de cunila bubula, gallinacea siue origano heracleotico, cunilagine molli, libanotide, cunila satiua & montana. CAP. XVI.

CVnilæ præter satiuam plura sunt in medicina genera. Quæ bubula appellatur, semen pulegij habet, vtile ad vulnera commanducatum impositumque, vt quinto post die soluatur. Et contra serpentes in vino bibitur, ac tritum plagæ imponitur. Vulnera ab iis facta perfricantur. Item testudines cum serpentibus pugnaturæ hac se muniunt: quidamque in hunc vsum panacem vocant. Sedat & tumores, & virilium mala sicca, vel foliis tritis, in omni vsu mirè cõgruens ex vino. Est alia cunila, gallinacea appellata nostris, Græcis origanum heracleoticum. Prodest oculis trita addito sale. Tussim quoque emendat & iocinerum vitia. Laterum dolores cum farina, oleo & aceto in sorbitionem temperata. Præcipuè verò serpentium morsus. Tertium genus est eius, quæ à Græcis mascula, à nostris cunilago vocatur, odoris fœdi, radicis lignosæ, folio aspero. Vires eius vehementissimas in omnibus generibus earum tradunt. Manipulo quoque eius abiecto, omnes è tota domo blattas conuenire ad eam. Priuatim aduersus scorpiones ex posca pollere. Tribus foliis ex oleo peruncto homine, fugari serpentes. E contrario quæ mollis vocatur, pilosioribus foliis ac ramis, & aculeatis, trita mellis odorẽ habet, digitis tactu eius cohærescentibus. Altera thuris, quã libanotidem appellamus. Medetur vtraq; contra serpentes ex vino vel aceto. Pulices etiã contritę cum aqua sparsæ necant. Satiua quoque suos vsus habet. Succus eius cum rosaceo auriculas iuuat. Ipsa ad ictus bibitur. Fit ex ea montana, serpillo similis, efficax contra serpentes. Vrinam mouet: purgat & à partu mulieres. Concoctionem mirè adiuuat, & ad cibos auiditatem. Vtraque vel in cruditate ieiunis in potione aspersa. Luxatis quoque vtilis. Contra vesparum & similes ictus, ex farina hordeacea & posca, vtilissima. Libanotidis alia genera suis dicentur locis.

De piperiti & origano, & oniti prasio, & tragorigano, & heraclio, & lepido, & degith, siue melanthio, & aniso. CAP. XVII.

PIperitis, quam & siliquastrum appellauimus, contra morbos comitiales bibitur. Castor & aliter demonstrabat, caule rubro & longo, densis geniculis, foliis lauri, semine albo, tenui, gustu piperis, vtilem gingiuis, dentibus, oris suauitati & ructibus. Origanum quod in sapore cunilæ æmulatur, vt diximus, plura genera in medicina habet: onitin vel prasion appellant, non dissimile hyssopo. Priuatim eius vsus contra rosiones stomachi in tepida aqua, & cruditates: contra araneas scor-

pionesque in vino albo:luxata & incussa in aceto,& oleo,& lana. Tragoriganum similius est serpil-
lo syluestri. Vrinam ciet,tumores discutit,contra viscum potum viperæque ictum efficacissimum,
stomachoque acida ructanti & præcordiis. Tussientibus quoque cum melle datur,& pleuriticis, &
peripneumonicis. Heraclium quoque tria genera habet,nigrius latioribus foliis, glutinosum. Al-
terum exilioribus,mollius,sampsucho non dissimile,quod aliqui prasion vocare malunt. Tertium
est inter hæc medium,minus quàm cætera efficax. Optimum autem Creticum. Nam & iucundè
olet. Proximum Smyrnæum. Deinde Heracleoticum,ad potum vtilius,quod onitin vocant. Com
munis autem vsus serpentes fugare,percussis esui dare decoctum, potu vrinam ciere, ruptis, con-
uulsis mederi cum panacis radice,hydropicis cum fico, aut cum hyssopo,acetabuli mensuris deco-
ctum ad sextam. Item ad scabiem, pruriginem, psoras in descensione balinearum. Succus auribus
infunditur cum lacte. Tonsillis quoque & vuis medetur,& capitis hulceribus. Venena opij & gypsi
extinguit decoctum,si cum cinere in vino bibatur. Aluum mollit acetabuli mensura. Suggillatis il-
linitur. Item dentium dolori, quibus etiam & candorem facit,cum melle & nitro. Sanguinem na-
rium sistit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias asperas cum galla & mel-
le teritur: ad lienem folia cum melle & sale. Crassiores pituitas & nigras extenuat coctum cum
aceto & sale, sumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Lassi per-
unguntur ex eo, ita vt ne venter attingatur. Epinyctidas cum pice sanat. Furunculos aperit cum
fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum.
Fluxiones sanguinis in genitalibus tusum, ex aceto illitum. Reliquias purgationum à partu.
Lepidium inter vrentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exhulcerando, vt tamen ce-
ra & rosaceo facilè sanetur. Sic & lepras & psoras tollit semper facilè,& cicatricum hulcera. Tra-
dunt in dolore dentium adalligatum brachio quà doleat,compescere dolorem. Gith ex Græcis,alij
melanthion,alij melaspermon vocant. Optimum,quàm excitatissimi odoris, & quàm nigerrimū.
Medetur serpentium plagis & scorpionum. Illini ex aceto ac melle reperio, incensoque serpentes
fugari. Bibitur drachma vna contra araneos. Distillationem narium discutit tusum in linteolo ol-
factum. Capitis dolores illitum ex aceto & infusum naribus. Cum irino oculorum epiphoras & tu-
mores. Dentium dolores coctum cum aceto. Hulcera oris tritum aut commanducatum. Item le-
pras & lentigines ex aceto. Difficultates spirandi addito nitro potum. Duritias tumoresq; vete-
res & supputationes illitum. Lac mulierum auget continuis diebus sumptum. Colligitur succus
eius,vt hyoscyami. Similiterq; largior venenū est,quod miremur:cùm semen gratissimè panes etiā
condiat. Oculos quoq; purgat:vrinā & menses ciet. Quinimò linteolo alligatis tantùm granis xxx.
secundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritū in vrina:culices suffitu necare: item
muscas. Et anisum aduersus scorpiones ex vino bibitur, Pythagoræ inter pauca laudatum, siue cru-
dum,siue decoctum. Item viride aridúmve,omnibus quæ condiuntur,quæque intinguntur deside-
ratum. Panis etiam crustis inferioribus subditum. Saccis quoque additur. Cum amaris nucibus vi-
na commendat. Quin ipsum oris halitum iucundiorem facit,fœtoremque tollit manducatum ma-
tutinis cum smyrnio,& melle exiguo,mox vino collutum. Vultum iuniorem præstat. Insomnia le-
uat suspensum in puluino,vt dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum præstat,quando id quo-
que inter artificia deliciæ fecere,ex quo labor desiit cibos poscere. Ob has causas quidam anicetum
id vocauere. Laudatissimum est Creticum,proximum Aegyptium. Hoc ligustici vicem præstat in
condimentis. Dolores capitis leuat suffitum naribus. Epiphoris oculorum è vino radicem eius tu-
sam imponit Iollas: Ipsum cum croco pari modo & vino, & per se tritum cum polenta ad magnas
fluxiones,extrahendisque si qua in oculos inciderint. Narium quoque carcinodes consumit illitū
ex aqua. Sedat anginas cum melle & hyssopo ex aceto gargarizatum. Auribus infunditur cum ro-
saceo. Thoracis pituitas purgat tostum:cum melle sumptum melius. Cum acetabulo anisi nuces
amaras L. purgatas tere in melle ad tussim. Facilimè verò anisi drachmę tres,papaueris duæ miscen-
tur melle ad fabæ magnitudinem,& ternis diebus sumuntur. Præcipuum autē est ad ructus, ideo in-
flationibus stomachi,& intestinorū torminibus,& cœliacis medetur. Singultus & olfactū decoctū
potumque inhibet. Foliis decoctis digerit cruditates. Succus decocti cum apio olfactus sternuta-
menta inhibet. Potum somnum concitat:calculos pellit:vomitiones cohibet,& præcordiorum tu-
mores. Et pectorum vitiis,neruis quoq;,quibus succinctum est corpus,vtilissimum. Prodest eius &
capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Non aliud vtilius ventri & intestinis pu-
tant, ideo dysentericis & in tenesmo datur tostum. Aliqui addunt & opium, pilulis in die ternis
lupini magnitudine in vina cyatho dilutis. Dieuches & ad lumborum dolores succo vsus est. Se-
men hydropicis & cœliacis dedit tritum cum menta è vino, radicem ad renes. Dalion herba-
rius parturientibus ex eo cataplasma imposuit cum apio: item vuluarum dolori: deditque bi-
bendum cum anetho parturientibus. Phreneticis quoque illinunt vel recens cum polenta. Sic
& infantibus comitiale vitium aut contractiones sentientibus. Pythagoras quidem negat cor-
ripi vitio comitiali in manu habentes. Ideoque quamplurimum domi serendum. Parere quoq; fa-
cilius olfactantes. Et statim à partu dandum potui polenta aspersa. Sosimenes cōtra omnes duritias

ex aceto vsus est eo: & contra lassitudines, in oleo decoquens addito nitro. Semine eius poto, lassitudinis auxilium viatoribus spopondit. Heraclides ad inflationes stomachi semen tribus digitis cum castorei obolis duobus ex mulso dedit. Similiter ad ventris aut intestinorum inflationes. Et orthopnoicis, quod ternis digitis prehenderit seminis, tantundem hyoscyami cum lacte asinino. Multi vomituris acetabula eius & folia lauri decem trita in aqua, bibenda inter cœnam suadent. Strangulationes vuluæ, si manducetur & linatur calidum, vel si bibatur cum castoreo in aceto & melle, sedat. Vertigines à partu cum semine cucumeris & lini pari mensura ternûm digitorum, vini albi tribus cyathis discutit. Tlepolemus ad quartanas ternis digitis seminis anisi & fœniculi vsus est, in aceto & mellis cyatho vno. Lenit articulares morbos, cum amaris nucibus illitum. Sunt qui & aspidum venenis aduersari naturam eius putent. Vrinam ciet. Sitim cohibet. Venerem stimulat. Cum vino sudorem leniter præstat. Vestes quoque à tineis defendit. Efficacius semper recens, & quò nigrius. Stomacho tamen inutile est, præterquàm inflato.

De anetho, sacopenio, & sagapeno, & de papauere albo & nigro, & quomodo succus herbarum colligendus est, & de opio. CAP. XVIII.

ANethum qnoque ructus mouet, & tormina sedat. Aluum sistit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua vel vino. Singultus cohibet semen feruens, olfactum. Sumptum ex aqua, sedat cruditates. Cinis eius vuam in faucibus leuat: oculos & genituram hebetat. Sacopeniũ, quod apud nos gignitur, in totum transmarino alienatur. Illud enim Hammoniaci lacrymæ simile, sagapenon vocatur. Prodest laterum & pectoris doloribus, conuulsis, tussibus vetustis excreationibusque, præcordiorum tumoribus. Sanat & vertigines, tremulos, opisthotonicos, lienes, lumbos, perfrictiones. Datur & olfactum ex aceto in strangulatu vuluæ. Cæteris & potui datur, & cum oleo infricatur. Prodest & contra mala medicamenta. Papaueris satiui diximus genera: & sponte nascentis alia promisimus. Sed satiui albi calyx ipse teritur, & è vino bibitur somni causa. Semen elephãtiasi medetur. E nigro papauere sapor gignitur scapo inciso, vt Diagoras suadet, cùm turgescit: vt Iollas, cùm deflorescit hora diei sereni, hoc est, cùm ros in eo exaruerit. Incidi iubent sub capite & calyce. Nec in alio genere ipsum inciditur caput. Succus & hic, & herbæ cuiuscunque, lana excipitur: aut si exiguus est, vngue pollicis, vt lactucis, & postero die magis quod inaruit. Papaueris verò largus densatur, & in pastillos tritus in vmbra siccatur, non vi soporifera modò, verùm si copiosior hauriatur, etiam mortifera per somnum: opion vocant. Sic scimus interemptum Licinij Cecinnæ Prætorij viri patrem in Hispania Bauili, cùm valetudo impatibilis odium vitæ fecisset: item plerosque alios. Qua de causa magna concertatio extitit. Diagoras & Erasistratus in totũ damnauere, vt mortiferum, infundi vetantes. Præterea quoniam visui noceret: Addidit Andreas, ideo non protinus excæcari eo, quoniam adulteraretur Alexandriæ. Sed postea vsus eius non improbatus est medicamento nobili, quod diacodion vocant. Semine quoque eius trito in pastillos, è lacte vtuntur ad somnum: item ad capitis dolores cum rosaceo. Cum hoc & aurium dolori instillatur. Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & foliis ipsis vtuntur. Item ad sacros ignes & vulnera ex aceto. Ego tamen damnauerim collyriis addi: multoq; magis quas vocant lexipyretas, quasque pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliacis in vino datur. Satiuum omne magis rotundat capita. At syluestri longum ac pusillum, & ad omnes effectus valentius. Decoquitur & bibitur cõtra vigilias, eademq; aqua fouent ora. Optimum in siccis, & vbi rarò pluit. Cùm capita ipsa & folia decoquuntur, succus meconium vocatur, multum opio ignauior. Experimentum opij est primum odore: syncerum enim perpeti non est, mox in lucernis, vt pura luceat flamma, aut extinctum demum oleat: quæ in fucato non eueniunt. Accenditur quoque difficiliùs, & crebrò extinguitur. Est synceri experimentum & in aqua, quia nebula innatat: fictum in pustulas coit. Sed maximè mirum, æstiuo Sole deprehendi. Syncerum enim sudat, & se diluit, donec succo recenti simile fiat. Mnesicles optimè seruari putat hyoscyami semine adiecto: alij in faba.

De erratico & ceratiti, & glaucio siue paralio, & heraclio siue aphro, & de diacodio, & tithymalo. CAP. XIX.

INter satiua & syluestria medium genus, quoniam in aruis, sed sponte nasceretur, rhœam vocauimus & erraticum. Quidam id decerptum protinus cum toto calyce mandunt. Aluum exinaniũt capita quinque decocta in vini tribus heminis pota, & somnum faciunt. Syluestrium vnum genus, ceratitin vocant, nigrum, cubitali altitudine, radice crassa & corticosa, calyculo inflexo, vt corniculа. Folia minora & tenuiora, quàm cæteris syluestribus. Semen exile, tempestiuum est messibus: aluum purgat dimidio acetabulo in mulso. Folia trita cum oleo, argema iumentorum sanant. Radix acetabuli mensura cocta in duobus sextariis ad dimidias, datur ad lumborũ vitia & iocineris. Carbunculis medentur ex melle folia. Quidã hoc genus glaucion vocant, alij paralion. Nascitur enim in afflatu maris, aut nitroso loco. Alterum è syluestribus genus heraclion vocatur, ab aliis aphron, foliis (si procul intuearis) speciem passerum præsentantibus, radice in summa terræ cute, semine spumeo. Ex hoc lina splendorem trahunt æstate. Tunditur in pila comitialibus morbis, acetabuli mensura in vino albo. vomitiones enim facit. Medicamento, quod diacodion & arteriace vocatur,

 vtilissimum.

vtiliſſimum. Fit autem huius papaueris aut cuiuſcunq; ſylueſtris capitibus cxx. in aquæ cæleſtis ſextariis tribus biduo maceratis, in eademq; diſcoctis: deinde ſaccatis, iterumque cum melle decoctis ad dimidias partes vapore tenui. Addidere poſtea drachmas ſenas croci, hypociſthidis, thuris, acaciæ, & paſſi Cretici ſextarium. Hæc oſtentatione, ſimplex quidem & antiqua illa ſalubritas papauere & melle conſtat. Tertium genus eſt tithymalon, mecona vocant, alij paralion, folio lęui, albo, capite magnitudinis fabæ. Colligitur vua florẽte. Siccatur in vmbra. Semen potum purgat aluum, dimidio acetabulo in mulſo. Cuiuſcunq; autem papaueris caput viride, vel ſiccum, illitum epiphoras oculorum lenit. Opium ex vino meraculo ſi protinus detur, ſcorpionum ictibus reſiſtit. Aliqui hoc tantùm nigro tribuunt, ſi capita eius vel folia terantur.

De portulaca ſiue peplio, coriandro & atriplici. CAP. XX.

Eſt & portulaca quam peplion vocant, non multùm ſatiua efficacior. Cuius memorabiles vſus traduntur. Sagittarum venena, & ſerpentium hæmorrhoidum & preſterum reſtingui, pro cibo ſumpta, & plagis impoſita extrahi. Item hyoſcyami, pota è paſſo expreſſo ſucco. Cùm ipſa non eſt, ſemen eius ſimili effectu prodeſt. Reſiſtit & aquarum vitiis, capitis dolori, hulceribusque in vino tuſa & impoſita. Reliqua hulcera commanducata cum melle ſanat. Sic & infantium cerebro imponitur, vmbilicoque prociduo. In epiphoris verò omnium, fronte temporibusque cum polenta. Sed ipſis oculis, è lacte & melle. Eadem, ſi procident, prodeſt, foliis tritis cum corticibus fabæ. Puſtulis cum polenta & ſale, & aceto. Hulcera oris, tumoremque gingiuarum commanducata cruda ſedat: item dentium dolores. Tonſillarum hulcera, ſuccus decoctæ. Quidam adiecere paulum murræ. Nam & mobiles dentes ſtabilit commanducata. Cruditates ſedat, vocemque firmat, & ſitim arcet. Ceruicis dolores, cum galla & lini ſemine pari menſura ſedat. Mammarum vitia, cum melle & Cimolia creta. Salutaris & ſuſpirioſis, ſemine cum melle hauſto. Stomachum in acetariis ſumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et aliàs manducata refrigerat etiam inteſtina. Vomitiones ſiſtit. Dyſenteriæ & vomicis eſtur ex aceto, vel bibitur cum cumino. Teneſmis autem cocta, & comitialibus cibo vel potu prodeſt. Purgationibus mulierum, acetabuli menſura in ſapa. Podagris calidis, cũ ſale illita, & ſacro igni. Succus eius potus renes iuuat, ac veſicas. Ventris animalia pellit. Ad vulnerum dolores, ex oleo cum polenta imponitur. Neruorum duritias emollit. Metrodorus, qui ἐπιτομὴν τῶν ῥιζοτομουμένων ſcripſit, purgationibus à partu dandam cenſuit. Venerem inhibet, Venerisque ſomnia. Prætorij viri pater eſt, Hiſpaniæ princeps, quẽ ſcio propter impatibiles vuæ morbos, radicem eius filo ſuſpenſam è collo gerere, præterquàm in balineis, & ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inueni apud authores, caput illitum ea diſtillationem anno toto non ſentire. Oculos tamen hebetare putatur. Coriandrum inter ſylueſtria non inuenitur. Præcipuum tamen eſſe conſtat Aegyptium. Valet contra ſerpentium genus vnũ, quod amphiſbęnas vocant, potum impoſitumque. Sanat & alia vulnera. Epinyctidas, puſtulas tritum. Sic & omnes tumores collectionesq;, cum melle aut vua paſſa. Panos verò ex aceto tritũ. Seminis grana tria in tertianis deuorari iubent aliqui ante acceſſionem: vel plura illini fronti. Sunt qui & ante Solis ortum ceruicalibus ſubiici efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores viridi. Hulcera quoque, quæ ſerpunt, ſanat cum melle, vel vua paſſa: item teſtes, ambuſta, carbunculos, aures: cum lacte mulieris epiphoras oculorum: ventris & inteſtinorum fluxiones ſemen ex aqua potum. Bibitur & in choleris cum ruta. Pellit animalia interaneorũ, cum mali Punici ſucco & oleo ſemen potum. Xenocrates tradit rem, ſi vera eſt: menſtrua contineri vno die, ſi vnum granum biberint fœminæ: biduo, ſi duo: & totidem diebus, quot grana ſumpſerint. Marcus Varro, coriandro ſubtrito cum aceto, carnem incorruptam æſtate ſeruari putat. Atriplex & ſylueſtre eſt, accuſatum à Pythagora, tanquam faceret hydropicos, morboſq; regios & pallorem, coqueretur difficillimè: ac ne in hortis quidem iuxta id naſci quicquam, niſi languidum, culpauit. Addidere Dionyſius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos. Nec niſi mutata ſæpius aqua coquendum: ſtomacho contrarium eſſe, lentigines & papulas gignere. Miror, quare difficulter in Italia id naſci tradiderit Solon Smyrnæus. Hippocrates vuluarum vitiis id infundit cum beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Panos, furunculos incipiẽtes, duritias omnes, vel cocto, vel crudo vtiliter illini putauit. Item ignem ſacrum, cum melle, aceto, nitroque: ſimiliter podagras. Vngues ſcabros detrahere dicitur ſine hulcere. Sunt qui & morbo regio dent ſemen eius cum melle, arterias & tonſillas nitro addito perfricent, aluum moueant, cocto vel per ſe, vel cum malua aut lenticula, concitantes vomitiones. Sylueſtri capillos tingunt, & ad ſuprà dicta vtuntur.

De malua, & malope, & althæa, & lepatho, & oxylapatho, & hydrolapatho, & hippolapatho, & bulapatho. CAP. XXI.

E Contrario in magnis laudibus malua eſt vtraque, & ſatiua & ſylueſtris. Duo genera earum amplitudine folij diſcernuntur. Maiorem Græci malopen vocant in ſatiuis. Alteram ab emolliendo ventre, dictam putant malachen. E ſylueſtribus, cui grande foliũ & radices albæ, althæa vocatur, ab excellentia effectus à quibuſdam ariſtalthæa. Omne ſolum, in quo ſerantur, pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, præcipuè ſcorpionum, veſparum, ſimiliumque

& muris

& muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum peruncti antè, vel habentes eas, non feriuntur. Folium impositum scorpionibus torporem affert. Valent & contra venena. Aculeos omnes ex trahunt illitæ crudæ cum nitro, potæ verò decoctæ cum radice sua, leporis marini venena restringunt: & vt quidam dicunt, si vomatur. De eisdem mira & alia tranduntur. Sed maximè, si quotidie quis succi ex qualibet earum sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Hulcera manantia in capite sanant in vrina putrefactæ, lichenas & hulcera oris cum melle. Radix decocta, furfures capitis & dentium mobilitates. Eius, quæ vnum caulem habet, radice circa dentem qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadem strumas & parotidas panosque, addita hominis saliua, purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum à pituita & nauseis liberat. Radix mammarum vitiis occurrit, adalligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextius Niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas esse cum adipe anseris. Aliqui purgari fœminas, foliis earũ manus plenæ mensura, in oleo & vino sumptis. Vtiq; constat parturientes foliis substratis celerius solui, protinus à partu reuocandum, ne vulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in vino decocta hemina. Quin & semen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeóque eæ Veneri nascuntur, vt semen vnicaulis aspersum genitali, fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas. Tenesmo & dysentericis vtilissimè infundi. Itẽ sedis vitiis, vel si foueantur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus & insanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. His calculosis, & inflatione & torminibus, aut opisthotonico laborantibus, tepidus illinitur. Et sacris ignibus, & ambustis, decocta in oleum folia imponuntur: & ad vulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest, & vesicæ, & intestinorum rosionibus. Vuluas & cibo & infusione emollit in oleo: succus decoctæ pori meatus suaues facit. Althææ in omnibus suprà dictis efficacior radix: præcipuè conuulsis ruptisque. Cocta in aqua aluum sistit. Ex vino albo strumas & parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in vino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, quamlibet perniciosæ tussi citissimè medentur. Hippocrates vulneratis, sitientibusque defectu sanguinis, radicis decoctæ succum bibendum dedit: & ipsam vulneribus cum melle & resina, item contusis, luxatis, tumentibus, & musculis, neruis, articulis imposuit: & asthmaticis ac dysentericis in vino bibendum dedit. Mirum, aquam radice ea addita addensari sub dio, atque lactescere. Efficacior autem, quo recentior. Nec lapathũ dissimiles effectus habet. Est autem & syluestre, quod alij oxalidem appellant, satiuo proxmum, foliis acutis colore betæ candidæ, radice minima: nostri verò rumicem, alij lapathum cantherinum, ad strumas cum axungia efficacissimum. Est & alterum genus, ferè oxylapathon vocant, satiuo item similius, & acutiora habet folia ac rubriora, non nisi in palustribus nascens. Sunt qui hydrolapathon tradunt in aqua natum. Est & aliud hippolapathon, maius satiuo, caudidiusque ac spissius. Syluestria scorpionum ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Radix aceto decocta si coletur, succus dentibus auxiliatur: si verò bibatur, morbo regio. Semen stomachi inextricabilia vitia sanat. Hippolapathi radices priuatim vngues scabros detrahunt. Dysentericos semen duabus drachmis in vino potum liberat. Oxylapathi semen lotum in aqua cælesti, sanguinem reiicientibus adiecta acacia lentis magnitudine prodest. Præstantissimos pastillos faciunt & folliis & radice, addito nitro & iure exiguo. in vsu aceto diluunt. Sed satiuum in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice melicerias & lepras curant. In vino verò decocta, strumas, & parotidas, & calculos: Poto vino & lienes, cœliacos æquè & dysentericos, & tenesmos. Ad eademque omnia efficacius ius lapathi: & ructus facit, & vrinam ciet, & caliginem oculorum discutit: Item pruritum corporis, in solia balinearum additum, aut prius ipsum illitum sine oleo. Firmat & commanducata radix dentes. Eadem decocta cum vino, sistit aluum: folia soluunt. Adiecit Solon (ne quid omittamus) bulapathon, radicis tantum altitudine differens, & arga dysentericos effectu, potum ex vino.

De sinapi tribus generibus, & marrubio, & serpyllo, & sisymbrio, siue thymbræo, & de lini semine, & blito, CAP. XXII.

Sinapi, cuius in satiuis tria genera diximus, Pythagoras principatum habere ex his, quorum sublimè vis feratur, iudicauit, quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad serpentium ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum venena discutit. Contra pituitam tenetur in ore, donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad vuam gargarizatur, cum aceto & melle. Stomacho vtilissimum contra omnia vitia, pulmonibusque. Excreationes faciles facit in cibo sumptum: datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidum cum succo cucumerum. Sensus, atq; sternutamentis caput purgat, aluum mollit, menstrua & vrinam ciet. Hydropicis imponitur: cum fico & cumino tusum ternis partibus comitiali morbo. Et vuluarum conuersione suffocatas excitat odore, aceto misto: item lethargicos. Adiicitur tordilion. Est autem id semen ex seseli. Et si vehementior somnus lethargicos premat, cruribus aut etiã capiti illinitur cum fico ex aceto. Veteres dolores, thoracis, lumborum, coxendicum, humerorum,

& in quacunq; corporis ex alto vitia extrahenda ſunt, illitum cauſtica vi emendat, puſtulas facien-
do. At in magna duritia ſine fico impoſitum: vel ſi vehementior vrigo timeatur, per duplices pan-
nos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica, pſoras, lepras, phthiriaſes, † lithanicos, opiſthotonicos. In-
ungunt quoque ſcabras genas, aut caligantes oculos cum melle. Succuſque tribus modis exprimi-
tur in fictili, caleſcitque in eo in Sole modicè. Exit & è cauliculo ſuccus lacteus, qui ita cùm indu-
ruit, dentium dolori medetur. Semen ac radix, cum immaduere muſto, conteruntur, manuſque ple
næ menſura ſorbentur ad firmandas fauces, ſtomachum, oculos, caput, ſenſuſque omnes: mulierũ
etiam laſſitudines, ſaluberrimo genere medicinæ. Calculos quoque diſcutit potum ex aceto. Illini-
tur & liuoribus ſuggillatiſque cum melle & adipe anſerino, aut cera Cypria. Fit & oleum ex ſemine
madefacto in oleo expreſſoque, quo vtuntur ad neruorum rigores, lumborumque & coxendicum
perfrictiones. Sinapis naturam effectuſque eoſdem habere traditur adarca, inter ſyluas tacta, corti-
ce calamorum ſub ipſa coma naſcens, Marrubium plerique inter primas herbas commendauere,
quod Græci praſion vocant, alij linoſtrophon, nonnulli philopæda, aut philochares, notius quàm
vt indicandum ſit. Huius folia ſemenque contrita proſunt contra ſerpentes, pectorum & lateris do-
lores, tuſſim veterem. Et iis qui ſanguinem reiecerint, eximiè vtile, ſcopis eius cum panico aqua de-
coctis, vt aſperitas ſucci mitigetur. Imponitur ſtrumis cum adipe. Sunt qui viridis ſemen quantum
duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctum, addito exiguo olei & ſalis, ſorbere ieiunos ac
tuſſim iubeant, Alij nihil comparant in eadem cauſa marrubij & fœniculi ſuccis ad ſextarios ter-
nos expreſſis, decoctiſque ad ſextarios duos, cum addito mellis ſextario, rurſus decocto ad ſextarios
duos, ſi cochlearij menſura in die ſorbeatur in aquæ cyatho. Et virilium vitiis tuſum cum melle mi-
rè prodeſt. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulſis, ſpaſticis neruis ſalutare. Potum aluum ſol-
uit cum ſale & aceto. Item menſtrua & ſecundas mulierum. Arida farina cum melle ad tuſſim ſic-
cam efficaciſſima eſt. Item ad gangrænas & pterygia. Succus verò auriculis, & naribus, & morbo re
gio, minuendæque bili cum melle prodeſt. Item contra venena inter pauca potens. Ipſa herba ſto-
machum & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle vrinam ciet. Cauenda tamen exhulce
ratæ veſicæ, & renum vitiis. Dicitur ſuccus claritatem oculorum adiuuare. Caſtor marrubij duo ge
nera tradit: nigrum, & quod magis probat, candidum. In ouum inane ſuccum addit is, ipſumque o-
uum infundit melle æquis portionibus tepefactum, vomicas rumpere, purgare, perſanare promit
tens: illitis etiam vulneribus à cane factis tuſo cum axungia veteri. Serpyllum à ſerpendo putant d
ctum. Quod in ſyluestri euenit, in petris maximè. Satiuum non ſerpit, ſed ad palmi altitudinem in
creſcit. Pinguius voluntarium, & candidioribus foliis ramiſque aduerſus ſerpentes efficax, maxime
cenchrin & ſcolopendras terreſtres ac marinas, & ſcorpiones decoctis in vino ramis foliiſq; Fugat &
odore omnes, ſi vratur. Et contra marinorũ venena præcipuè valet. Capitis doloribus decoctum in
aceto illinitur temporibus ac fronti cum roſaceo. Itẽ phreneticis, lethargicis: contra tormina, & vri
næ difficultatem, anginas, vomitiones, drachmis quatuor datur. Ex aqua bibitur & ad iocinerũ deſ
deria. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis
duobus aceti & mellis. Siſymbrium ſylueſtre à quibuſdam thymbræum appellatum, pedali non am
plius altitudine. Quod in riguis naſcitur, ſimile naſturtio eſt. Vtrumque efficax aduerſus aculeata
animalia, vt crabrones & ſimilia. Quod in ſicco ortum odoratum eſt, & inſeritur coronis anguſtio-
re folio. Sedant vtraq; capitis dolorem. Item epiphoras. Alij panem addunt: alij per ſe decoquunt in
vino. Sanat & epinyctidas, cutiſque vitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impoſi
tum, diebuſque detractum. Vomitiones, ſingultus, tormina, ſtomachi diſſolutiones cohibet ſiue
in cibo ſumptum, ſiue ſucco potum. Non edendum grauidis, niſi mortuo conceptu. Quippe etiam
impoſitum eiicit. Mouet vrinam cum vino potum, ſylueſtre & calculos. Quos vigilare opus ſit, ex-
citat infuſum capiti cum aceto. Lini ſemen cum alijs quidem in vſu eſt: & per ſe mulierum cutis vi-
tia emendat in facie. Oculorum aciem ſucco adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myr-
rha ac vino ſedat: parotidas cum melle aut adipe, aut cera: ſtomachi ſolutiones inſperſum polentæ
modo: anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniſo illitum. Torretur, vt aluum ſiſtat. Cœliacis
& dyſentericis imponitur ex aceto. Ad iocineris dolores eſtur cum vua paſſa. Ad phthiſin vtiliſſimè
è ſemine fiunt ecligmata. Muſculorum, neruorum, articulorum, ceruicum duritias, cerebri mem-
branas mitigat farina ſeminis, nitro aut ſale, aut cinere additis. Eadem cum fico idem concoquit ac
maturat. Cum radice verò cucumeris ſylueſtris extrahit quæcunque corpori inhæreant. Sic & fra-
cta oſſa. Serpere hulcus in vino decocta prohibet, eruptiones pituitæ cum melle. Emendat vngues
ſcabros cum pari modo naſturtij: & teſtium vitia & ramices cum reſina & murrha, & gangrænas ex
aqua. Stomachi dolores cum fœno Græco ſextariis vtriuſq; decoctis in aqua mulſa. Inteſtinorum
& thoracis pernicioſa vitia, clyſtere in oleo & melle. Blitum iners videtur ac ſine ſapore, aut acrimo
nia vlla. Vnde conuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile eſt. Ven-
trem adeò turbat, vt choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen aduerſus ſcorpiones potum è vino
prodeſſe & clauis pedum illini: item lienibus & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menſtrua
ſiſti eo cibo putat.

†tetanicos.

De meu, & fœniculo, & hippomarathro vel myrsineo, & cannabi, & de ferula, & carduis. CAP. XXIII.

MEu in Italia non nisi à medicis seritur, & iis admodum paucis. Duo genera eius. Nobilius Athamanticum vocant, illi tanquam ab Athamante inuentum, hi quoniam laudatissimum in Athamante reperiatur, foliis aniso simile, & caule aliquando bicubitali, radicibus multis & obnigris, quibusdam altissimis. Minus ruffum, quàm illud alterum. Ciet vrinam in aqua potum, radice trita vel decocta. Inflationes stomachi mirè discutit. Item tormina & vesicæ vitia: vuluarumque articulis cum melle, infantibus cum apio illitum imo ventri vrinas mouet. Fœniculum nobilitauere serpentes, gustatu, vt diximus, senectam exuendo, oculorumque aciem succo eius reficiendo. Vnde intellectum est hominum quoque caliginem præcipuè eo leuari. Colligitur hic caule turgescente. In Sole siccatur, inungiturque ex melle. Vbique hoc est. Laudatissimus in Iberia è lacrymis fit, & ex semine recenti. Fit etiam è radicibus, prima germinatione incisis. Est & in hoc genere syluestre, quod alij hippomarathron, alij myrsineum vocant, foliis maioribus, gustu acriore, procerius, brachiali crassitudine, radice candida. Nascitur in calidis, sed saxosis. Diocles & aliud hippomarathri genus tradit, longo & angusto folio, semine coriandri. Medicinæ in satiuo, ad scorpionum ictus & serpentium, semine in vino poto. Succus & auribus instillatur, vermiculosque in his necat. Ipsum condimentis propè omnibus inseritur: oxyporis etiam aptissimé. Quin & panis crustis subditur. Semen stomachum dissolutum astringit, vel in febrib⁹ sumptum, Nauseam ex aqua tritum sedat. Pulmonibus & iocineribus laudatissimum. Ventrem sistit, cùm modicè sumitur, vrinam exciet, & tormina mitigat decoctum, lactisque defectu potum mammas replet. Radix cum ptisana sumpta renes purgat, siue decocto succo, siue semine sumpto. Prodest & hydropicis radix ex vino cocta: Item conuulsis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos vesicæ pellunt. Genituræ abundantiam quoquo modo haustum facit. Verendis amicissimum, siue ad fouendum radice cum vino cocta, siue contrita in oleo illitum. Multi tumoribus & suggillatis cum cera illinunt. Et radice in succo vel cum melle contra canis morsum vtuntur, & contra multipedam ex vino. Hippomarathron ad omnia vehementius. Calculos præcipuè pellit. Prodest vesicæ cum vino leni, & fœminarum menstruis hærentibus. Efficacius in eo semen, quàm radix Modus in vtroque, quod duobus digitis tritum additur in potionem. Petridius qui ophiaca scripsit, & Miction qui rhizotomumena, aduersus serpentes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sanè & Nicander non in nouissimis posuit. Cannabis in syluis primùm nata est, nigriore folio & asperiore. Semen eius extinguere genituram virorum dicitur. Succus ex eo vermiculos aurium, & quodcunque animal intrauerit, eiicit, sed cum dolore capitis. Tantaque vis ei est, vt aquæ infusa, coagulare eam dicatur. Et ideo iumentorum aluo succurrit pota in aqua. Radix contractos articulos emollit in aqua cocta: item podagras & similes impetus. Ambustis cruda illinitur, sed sæpius mutatur priusquam arescat. Ferula semen anatho simile habet. Quæ ab vno caule diuiditur in cacumine, fœmina putatur. Caules eduntur decocti, commendanturque musto ac melle, stomacho vtiles. Sin plures sumpti, capitis dolores faciunt. Radix denarij pondere in vini cyathis duobus, bibitur aduersus serpentes. Et ipsa radix imponitur. Sic & torminibus medetur. Ex oleo autem & aceto, contra sudores immodicos, vel in febribus proficit. Succus ferulæ aluum soluit, fabæ magnitudine deuoratus. Et viridi ferula ramusculus, vtilis est ad omnia ea vitia. Ad sanguinem sistendum decem grana seminis bibuntur, in vino trita, vel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant Luna quarta, sexta, septima, ligulæ mensura. Natura ferularum murænis infestissima est: tactæ siquidem ea moriuntur. Castor radicis succum & oculorum claritati conferre multum putauit. Et de carduorum satu inter hortensia diximus: quapropter & medicinam ex iis non differamus. Syluestrium genera sunt duo: vnum fruticosius à terra statim alterum vnicaule crassius. Vtrique folia pauca, spinosa, muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos, celiter canescentem, & abeuntem cum aura: Scolymon Græci vocant. Hic antequam floreat contusus atque expressus, illito succo alopecias replet. Radix cuiuscunque ex aqua decocta, potoribus sitim facere narratur. Stomachum corroborat: & vuluis (si credimus) etiam cõferre aliquid traditur, vt mares gignantur. Ita enim Chæreas Atheniensis scripsit, & Glaucias, qui circa carduos diligentissimus videtur. Manducatus carduus, odorem commendat oris.

Theriacæ compositio, medicaminis Antiochi. CAP. XXIIII.

SEd discessuri ab hortensibus, vnam compositionem ex his clarissimam subtexemus, aduersus venenata animalia, incisam lapide versibus in limine ædis Aesculapij. Serpylli duûm denariorũ pondus: opopanacis & milij tantundem singulorum, trifolij pondus denarij: anethi & fœniculi seminis, & anisi, & ammij, & apij, denariorum senûm singulis generibus, erui farinæ duodecim. Hæc tusa cribrataque vino quàm possit excellenti, digeruntur in pastillos, victoriati pondere. Ex his singuli dantur ex vini misti cyathis ternis. Hac theriaca magnus Antiochus rex aduersus omnia venena vsus traditur.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

De natura florum & coronamentorum.

De mira florum varietate. CAP. I.

IN HORTIS seri & coronamenta iussit Cato, inenarrabili florum maximè subtilitate: quando nulli potest facilius esse loqui, quàm rerum naturæ pingere, lasciuienti præsertim & in magno gaudio fertilitatis tam variè ludenti. Quippe reliqua, vsus alimentique gratia genuit: ideoque secula annosque tribuit iis. Flores verò odoresque in diem gignit: magna (vt palàm est) admonitione hominum quæ spectatissimè floreant, celerrimè marcescere. Sed ne pictura quidem sufficiente imagini colorum reddendæ, misturam varietati, siue alterni atque multiplices inter se nectantur, siue priuatis generũ funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum, quædam coronæ per coronas currunt.

De strophiolo serto, & qui primùm flores miscere cœperint, & quando primùm corolla inuenta est vel appellata, & quare. CAP. II.

TEnuioribus vtebantur antiqui, strophia appellantes: vnde nata strophiola. Quin & vocabulum ipsum tardè communicatum est, inter sacra tantùm & bellicos honores coronis suum nomen vindicantibus. Cùm verò è floribus fierent serta, à ferendo seruiæ appellabantur: quod apud Græcos quoque non adeò antiquitus placuit. Arborum enim ramis coronari in sacris certaminibus, mos erat primùm. Postea variari cœptum mistura versicolori. Florumque inuicem odores colorésque accendere Sicyonij, ex ingenio Pausiæ pictoris atque Glyceræ coronariæ, dilectæ admodum illi, cùm opera eius pictura imitaretur, & illa prouocans variaret, essetque certamen artis ac naturæ: quales etiam nunc extant artificis illius tabellæ, atque in primis appellata Stephanoplocos, qua pinxit ipsam. Idque factum est post Olympiadem centesimam. Sic coronis è floribus receptis paulò mox subiere, quæ vocantur Aegyptiæ, ac deinde hybernæ, cum terra flores negat, ramento è cornibus tincto. Paulatimque & Romæ subrepsit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox & corollariis, postquàm è lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

Quis primum coronam folijs aureis & argenteis dedit, & de honore coronarum apud antiquos, & de Scipionis honore, & de pactilibus coronis, & Cleopatræ reginæ facto. CAP. III.

CRassus diues, primus argento auroque folia imitatus, ludis suis coronas dedit. Accesseruntque & lemnisci, quos adiici ipsarum coronarum honos erat propter Hetruscas, quibus iungi nisi aurei non debebant. Puri diu fuere ii. Cælare eos primus instituit P. Claudius Pulcher, bracteasque etiã philyræ dedit. Semper tamen authoritas vel ludicro quæsitarum fuit. Nanque ad certamina in Circum per ludos & ipsi descendebant, & seruos suos quisque mittebant. Inde illa xii. tabularum lex: qui coronam parit, ipse pecuniáue eius, virtutis ergô arguitur. Quam serui equíue meruissent pecunia partam lege dici, nemo dubitauit. Quis ergo honos? vt ipsi mortuo, parentibusq; eius, dum intus positus esset, forísue ferretur, sine fraude esset imposita. Aliâs in vsu promiscuo ne ludicræ quidem erant. Ingensque & hinc seueritas. L. Fuluius argentarius, bello Punico secundo, cum corona rosacea interdiu è pergula sua in forum prospexisse dictus, ex authoritate Senatus in carcerem adductus, non ante finem belli emissus est. P. Munatius, cùm demptam Marsyæ coronam è floribus capiti suo imposuisset, atque ob id duci eum in vincula Triumuiri iussissent, appellauit Trib. Pleb. Nec intercessere illi, aliter quàm Athenis, vbi comessabundi iuuenes ante meridiem conuentus sapientium quoque doctrinæ frequentabant. Apud nos exemplũ licentiæ huius non est aliud, quàm filia Diui Augusti, cuius luxuria noctibus coronatum Marsyam, literæ illius dei gemunt. Florum quidem Popul. Romanus honorem Scipioni tantùm habuit. Serapio cognominabatur, propter similitudinem suarij cuiusdam negotiatoris. Ob id erat in Tribunatu plebei admodũ gratus, dignusque Africanorum familia. Nec erat in bonis funeris impensa. Asses ergo contulit populus, ac funus elocauit, quáque præferebatur, flores è prospectu omni sparsit. Et iam tunc coronæ Deorum honos erant, & Larium publicorum priuatorumque, ac sepulchorum & Manium. Summaque authoritas pactili coronæ. Sutiles aliorum sacris inuenimus, & solennes cœnis. Transiere deinde ad rosaria: eoque luxuria processit, vt non esset gratia mero folio: sutilibus mox petitis ab India, aut vltra Indos. Lautissimum quippe habetur è nardi folio eas dari, aut veste serica versicolores vnguentis ma-

tis madidas. Hunc habet nouissimè exitum luxuria fœminarum. Et apud Græcos quidem de coronis priuatim scripsere Mnestheus atque Callimachus medici, quæ nocerent capiti: quoniam & in hoc est aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipuè, odorum vi surrepente falaciter, scelerata Cleopatræ solertia. Nanque apparatu belli Actiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente, fertur pauore eius lusisse, extremis coronæ floribus veneno illitis, ipsaque capiti imposita, mox procedente hilaritate inuitauit Antonium vt coronas biberent. Quis ita timeret insidias? Ergo concepta in scyphum incipienti haurire opposita manu: En ego sum inquit, illa chare Antoni, quam tu noua prægustantium diligentia caues: adeò mihi, si possim sine te viuere, occasio aut ratio deest. Inde eductum custodia bibere iussit, illico expirante. De floribus extra suprà dictos scripsit Theophrastus apud Græcos. Ex nostris autem inscripsere aliqui libros Anthologicôn: flores verò persecutus est nemo, quod equidem inueniam. Nec nos nunc scilicet coronas nectemus: id enim friuolum est: sed de floribus, quæ videbuntur digna, memorabimus. Paucissima nostri genera coronamentorum inter hortensia nouere, ac penè violas rosásque tantùm.

De rosa in coronis, & de generibus eius, & vbi seratur. CAP. IIII.

ROsa nascitur spina verius, quàm frutice, in rubo quoque proueniens, illic etiam iucundi odoris, quamuis angusti. Germinat omnis primò inclusa granoso cortice. Quo mox intumescente, & in virides alabastros fastigiato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calycis medio sui stantis complexa luteos apices. Vsus eius in coronis propè minimus est. Oleo maceratur, idque iam à Troianis temporibus, Homero teste. Præterea in vnguenta transit, vt diximus. Per se medicas artes præbet. Emplastris atque collyriis inseritur mordaci subtilitate. Mensarum etiam deliciis inungendis minimè noxia. Genera eius nostri fecere celeberrima Prænestinam & Campanam. Addidere alij Milesiam, cuius sit ardentissimus colos, non excedentis duodena folia. Proximam ei Trachiniam minus rubentem. Mox Alabandicam, viliorem albicantibus foliis. Vtilissimam verò plurimis, sed minutissimis spineolam. Differunt enim multitudine foliorum, asperitate, læuore, colore, odore. Paucissima quina folia, ac deinde numerosiora: cùm sit genus eius, quam centifoliam vocant: quæ est in Campania Italiæ, Græciæ verò circa Philippos: sed ibi non suæ terræ prouentu. Pangæus mons in vicino fert, numerosis foliis ac paruis: vnde accolæ transferentes conserunt, ipsaque plantatione proficiunt. Non autem talis odoratissima est, nec cui latissimum maximumq; folium. Breuiterque indicium est odoris, scabritia corticis. Cepio Tiberij Cæsaris principatu, negauit centifoliam in coronas addi, præterquam extremos velut ad cardines, nec odore, nec specie probabilem. Est & quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis lychnis, non nisi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedens quinque folia, violæ magnitudine, odore nullo. Est & alia Græcula appellata, conuolutis foliorum paniculis, nec dehiscens nisi manu coacta, semperque nascenti similis, latissimis foliis. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleæ habente, mosceuton vocant. Atque inter has media magnitudine autumnalis, quam coroneolam vocant. Omnes sine odore, præter coroneolam & in rubo natam: tot modis adulterantur. Et aliàs vera quoque plurimùm solo præualet. Cyrenis odoratissima est, ideoque ibi vnguentum pulcherrimum. Carthagine Hispaniæ, hyeme tota præcox. Refert & cæli temperies. Quibusdam enim annis minus odorata prouenit. Præterea locis omnis siccis quàm humidis odoratior. Seri nec pinguibus vult, nec argillosis locis, nec riguis, contenta raris, propriæque ruderatum agrum amat. Præcox Campana, sera Milesia. Nouissimè tamen desinit Prænestina. Fodiuntur altius quàm fruges, læuius quàm vites. Tardissimè proueniunt semine, quod in ipso cortice est sub ipso flore opertum lanugine: ob id potius caule conciso inseruntur. Et ocellis radicis, vt harundo, vnũ genus inseritur pallidæ spinosæ, longissimis virgis quinquefoliæ, quæ è Græcis altera est. Omnis autem recisione atque vstione proficit: translatione quoque, vt vitis optimè ocyssimeque prouenit, surculis quaternûm digitorum longitudine, aut ampliore, post Vergiliarum occasum sata: dein per Fauonium translata, pedalibus interuallis, crebroque circunfossa. Qui præcocem faciunt, pedali circa radicem scrobe aquam calidam infundunt, germinare incipiente calyce.

De Lilio tria genera, & ratione ea inserendi. CAP. V.

LIlium rosæ nobilitate proximum est, & quadam cognatione vnguenti oleiq;, quod lirinon appellatur. Et impositum etiam maximè rosas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec vlli florum excelsitas maior, interdiu cubitorum trium, languido semper collo, & non sufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, foliis foris striatis, & ab angustiis in latitudinem paulatim sese laxãtibus, effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuique filo & semine, stantibus in medio crocis. Ita odor colorque duplex, & alius calycis, alius staminis, differentia angusta. In vnguenti verò oleique vsu, & folia non spernuntur. Est flos non dissimilis illi in herba quam conuoluulum vocant, nascens per frutecta, nullo odore, nec crocis intus, candorẽ tantùm referens, ac veluti naturæ rudimentũ lilia facere condiscentis. Alba lilia iisdem omnibus modis seruntur, quibus rosa: & hoc amplius lacryma sua, vt hipposelinũ: nihilq; est fœcundius, vna radice quinquagenos sæpe emittente

 bulbos.

bulbos. Eſt & rubens lilium, quod Græci crinon vocant. Alij florem eius cynorrhodon. Laudatiſſimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaſelide. Quartum locũ obtinet in Italia naſcens. Sunt & purpurea lilia, aliquando gemino caule, carnoſiore tantùm radice, maiorisq; bulbi, ſed vnius: Narciſſum vocãt: Huius alterũ genus flore candido, calyce purpureo. Differentia à liliis eſt & hæc, quòd narciſſis folia in radice ſunt, probatiſſimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem, calyx herbaceus. Omnes ſerotini. Poſt Arcturũ enim florent, ac per æquinoctiũ autumnum. Inuenta eſt & in his ratio inſerendi, monſtrificis hominũ ingeniis. Colliguntur nanque menſe Iulio ſcapi areſcentes, liliaque ſuſpenduntur in fumo. Dein nudantibus ſe nodulis, in fæce nigri vini vel Græci menſe Martio macerãtur, vt colorem percipiant: atq; ita in ſcrobiculis ſeruntur, heminis fæcis circunfuſis. Sic fiunt purpurea lilia: mirumque, ita tingi aliquid, vt naſcatur infectum.

De violis & de caltha, & de baccare, combreto, aſaro & croco. CAP. VI.

Violis honos proximus. Earum plura genera. Purpureæ, luteæ, albæ: plantis omnes, vt olus, ſatæ. Ex iis verò, quæ ſponte apricis & macris locis proueniunt, purpureæ, latiore folio ſtatim ab radice carnoſa exeunt, ſolæque Græco nomine à cæteris diſcernuntur, appellata Ia, vt ab his Ianthina veſtis. Sed ſatiuis maxima authoritas luteis. Genera iis Tuſculana, & quæ marina appellatur, folio aliquanto latiore, ſed minus odorato. In totum verò ſine odore, minutoq; folio calathiana, munus autumni, cæteræ veris. Proxima ei caltha eſt concolori amplitudine. Vincit numero foliorum marinam, quinque non excedentem. Eadem odore ſuperatur. Eſt enim grauis caltha. Non leuior ei, quam ſcopam regiam appellant: quanquam folia eius olent, non flores. Baccar quoque radicis tantum odoratæ eſt, à quibuſdam nardum ruſticum appellatum. Vnguenta ex ea radice fieri ſolita apud antiquos, Ariſtophanes priſcæ Comœdiæ Poeta teſtis eſt. Vnde quidam errore falſo barbaricam eam appellabant. Odor eſt ei cinnamomo proximus. Gracili ſolo nec humido prouenit. Simillimum ei combretum appellatur, foliorum exilitate vſque in fila attenuata, & procerius quàm baccar. Nec hæc ſunt tantùm, ſed eorum quoque error corrigendus eſt, qui baccar, ruſticum nardum appellauere. Eſt enim alia herba ſic cognominata, quam Græci aſaron vocant, cuius ſpeciẽ figuramque diximus in nardi generibus. Quinimo aſaron inuenio vocitari, quoniam in coronis non addatur. Crocum ſylueſtre optimum: ſerere in Italia minimè expedit, ad ſcrupula vſque ſingula areis decoquentibus. Seritur radicis bulbo. Satiuum latius, maiusque & nitidius, ſed multò leuius degenerans. Sed nec vbiq; fœcundũ, etiam Cyrenis, vbi ſemper flores laudatiſſimi. Prima nobilitas Cilicio, & ibi in Coryco monte: dein Lycio, monte Olympo: mox Centuripino Siciliæ. Aliqui Phlegræo ſecundũ locum dedere. Adulteratur nihil æquè. Probatio ſynceri, ſi impoſita manu crepat, veluti fragile. Humidum enim, quod euenit adulteratione, cedit. Altera probatio: ſi manu prolata ad ora, leniter faciem oculosq; mordeat. Eſt per ſe genus ſatiui blandiſſimũ vulgo, cum ſit medio candidũ, dialeucon vocant. Contrà Cyrenaico vitiũ, quòd omni croco nigrius eſt, & celerrimè marceſcit. Optimum vbicunq; quod pinguiſſimum, & breuibus capillis: peſſimum verò, quod ſitum redolet. Mutianus author eſt, in Lycia anno ſeptimo aut octauo transferri in locũ ſubactum, atque ita degenerans renouari. Vſus eius in coronis nuſquã. Herba enim eſt folio anguſto penè in capillamenti modum. Sed vino mirè congruit, præcipuè dulci, tritum ad theatra replenda. Floret Vergiliarum occaſũ paucis diebus, folioque florem expellit. Viret bruma & colligitur. Siccatur vmbra, melius etiam hyberna. Carnoſa illi radix, viuaciorque quàm cæteris. Gaudet calcari & atteri pereundoque melius prouenit. Ideo iuxta ſemitas ac fontes lætiſſimum.

De floribus antiquis, & de odoramentorum diuerſitate, ſaliunca, & polio. CAP. VII.

Troianis temporibus iam erat honos ei. Hos certè flores Homerus treis laudat, loton, crocon, hyacinthum. Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum differentia eſt in colore, & odore, & ſucco. Odorato ſapor rarò vlli non amarus: è contrario dulcia rarò odorata. Itaque & vina muſtis odoratiora, & ſylueſtria magis omnia ſatiuis. Quorundam odor ſuauior è longinquo, propius admotus hebetatur, vt violæ. Roſa recens à longinquo olet, ſicca propius. Omnis autem verno tempore acrior, & matutinis: quicquid ad meridianas horas dies vergit, hebetatur. Nouella quoque vetuſtis minus odorata. Acerrimus tamen odor omnium æſtate media. Roſa & crocũ odoratiora, cum ſerenis diebus leguntur: & omnia in calidis, quàm in frigidis. In Aepypto tamen minimè odorati flores, quia nebuloſus & roſcidus aer eſt à Nilo flumine. Quorundam ſuauitati grauitas ineſt. Quædam, cùm virent, non olent, propter humorem nimium: vt buceros, quod eſt fœnum Græcum. Acutus odor nõ omnium ſine ſucco eſt, vt violæ, roſæ, croco. Quæ verò ex acutis ſucco carent, eorum omnium odor grauis, vt in lilio vtriuſque generis. Abrotonum & amaracus acres habent odores. Quorundam flos tantum iucundus, reliquæ partes ignauæ, vt violæ ac roſæ. Hortenſium odoratiſſima quæ ſicca, vt ruta, menta, apium, & quæ in ſiccis naſcantur. Quædã vetuſtate odoratiora, vt cotonea: eademq; decerpta, quàm in ſuis radicibus. Quædam non niſi defracta, aut ex attritu olent: alia non niſi detracto cortice: quędam verò non niſi vſta, ſicut thura myrrhæq;. Flores triti omnes amariores, quàm intacti. Aliqua arida diutius odorem continent, vt melilotos. Quædam locum ipſum odoratiorem faciunt, vt iris: quin & arborẽ totam cuiuſcun-

cuiuſcunque radices attingit. Heſperis noctu magis olet, inde nomine inuento. Animaliũ nullum odoratum, niſi ſi de pantheris quod dictum eſt, credimus. Illa quoque non omittenda differentia eſt, odoramentorum multa nihil pertinere ad coronamenta, vt irin atque ſaliuncam, quanquã nobiliſſimi odoris vtranque. Sed iris radice tantum commendatur, vnguentis & medicinæ naſcens. Laudatiſſima in Illyrico. Et ibi quoque non in maritimis, ſed in ſylueſtribus Drilonis & Naronæ. Proxima in Macedonia, longiſſima hæc & candicans, & exilis. Tertium locum habet Africana, ampliſſima inter omnes, guſtuque amariſſima. Illyrica quoque duorum generum eſt, Rhaphanitis à ſimilitudine, quæ & melior: Rhizotomos ſubrufa. Optima, quæ ſternutamenta tactu mouet. Caulem habet cubitalem, erectum. Floret diuerſi coloris ſpecie, ſicut arquus cæleſtis, vnde & nomen. Non improbatur & Piſidica. Et foſſuri tribus ante menſibus mulſa aqua circunfuſa, hoc veluti placamento terræ blandiuntur, circumſcripta mucrone gladij orbe triplici: & cùm legerint eam, protinus in cælum attollunt. Natura eſt feruens, tractataq; puſtulas ambuſti modo facit. Præcipitur ante omnia, vt caſti legant. Teredines non ſicca modò, verùm & in terra celerrimè ſentit. Optimum antea irinum Leucade & Elide ferebatur: iampridem enim & ſeritur, nunc è Pamphylia: ſed Ciliciũ maximè laudatur atque Septentrionale. Saliunca folioſa quidem eſt, ſed breuis, & quæ necti non poſſit. Radici numeroſæ cohæret, herba veriùs quàm flos, denſa veluti manu preſſa, breuiterq; ceſpes ſui generis. Pannonia hanc gignit & Norici, Alpiumque aprica: vrbium Eporrhedia, tantę ſuauitatis, vt metallum eſſe cœperit. Veſtibus interponi eam gratiſſimum. Sic & apud Græcos polion herbam, inclytam Muſæi & Heſiodi laudibus, ad omnia vtilem prædicantium, ſuperque cætera ad famam etiam ac dignitates: prorſusque miram, ſi modò (vt tradunt) folia eius manè candida, meridie purpurea, ſole occidente cærulea aſpiciũtur. Duo genera eius, campeſtre maius, ſylueſtre quod minus eſt. Quidam teuthrion vocant. Folia canis hominis ſimilia, à radice protinus, nunquã palmo altiora. Et de odoratis floribus ſatis dictum.

De veſtium æmulatione cum floribus, & amaranto, & chryſocome, ſiue chryſiti. CAP. VIII.

IN quibus vnguento viciſſe naturam gaudens luxuria, veſtibus quoque prouocauit eos flores qui colore commendantur. Hos animaduerto tres eſſe principales: vnũ in cocco, qui in roſis micat. Gratius nihil traditur aſpectu, & in purpuras Tyrias, dibapháſque ac Laconicas. Alium in amethyſto, qui in viola: & ipſe in purpureum, quemque ianthinum appellauimus. Genera enim tractamus in ſpecies multas ſeſe ſpargentia. Tertius eſt, qui propriè conchylij intelligitur, multis modis: vnus in heliotropio, & in aliquo ex his plerunque ſaturior: alius in malua, ad purpuram inclinans: alius in viola ſerotina, conchyliorum vegetiſſima. Paria nunc componuntur, & natura atque luxuria depugnant. Lutei video honorem antiquiſſimum, in nuptialibus flammeis totum fœminis conceſſum: & fortaſſis ideo non numerari inter principales, hoc eſt, communes maribus ac fœminis, quoniam ſocietas principatum dedit. Amaranto non dubiè vincimur. Eſt autem ſpica purpurea veriùs, quàm flos aliquis, & ipſe ſine odore. Mirum in eo, gaudere decerpi, & lætius renaſci. Prouenit Auguſto menſe: durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus aſſeruatur. Mirumque poſtquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit, & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine eſt, appellato, quoniam non marceſcat. In nomine & cyani colos: item holochryſi. Omnes autem hi flores non fuere in vſu Alexandri Magni ætate, quoniam proximi à morte eius authores ſiluere de illis: quo manifeſtum eſt poſteà placuiſſe. A Græcis tamen repertos quis dubitet, non aliter Italia vſurpante nomina illorum? At Hercules petilio ipſa nomen impoſuit autumnali, circaque vepres naſcenti, & tantùm colore commendato, qui eſt roſæ ſylueſtris. Folia parua, quina. Mirumque in eo flore, inflecti cacumen, & non niſi retorto folia naſci, paruo calyce, ac verſicolori, luteum ſemen includente. Luteus & bellio paſtillicantibus quinquageniſquinis barbulis coronatur. Pratenſes hi flores, ac ſine vſu plerique, & ideo ſine nominibus. Quin & his ipſis alia alij vocabula imponunt. Chryſocome ſiue chryſitis, non habet Latinã appellationem. Palmi altitudine eſt, comantibus fulgore auri corymbis, radice nigra, ex auſtero dulci, in petroſis opacisque naſcens.

De honore coronarum, & cyclamino, & meliloto, & trifolio, tria genera eius. CAP. IX.

ET ferè peractis colorum quoque celeberrimis, tranſeat † ratio ad eas coronas, quæ varietate ſola placent. Duo earum genera, quando aliæ flore conſtant, aliæ folio. Florem eſſe dixerim geniſtas: (nanque & iis decerpitur luteus) item rhododendron: item zizipha, quæ & Cappadocia vocãtur: his odoratus ſimilis olearum floribus. In vepribus naſcitur cyclaminũ, de quo plura aliàs. Flos eius coloſſinus in coronas admittitur. Folia in coronamentis ſmilacis & ederæ, corymbique earum obtinent principatum, de quibus in fruticum loco abundè diximus. Sunt & alia genera, nominibus Græcis indicanda, quia noſtris maiore ex parte huius nomenclaturæ defuit cura. Et pleraque eorũ in exteris terris naſcuntur, nobis tamen conſectanda, quoniam de natura ſermo, non de Italia eſt. Ergo in coronamenta folio venere melothron, ſpireon, trigonon, cneoron, quod caſiam Hyginus vocat: & quod cunilaginem, quæ conyza, meliſſophyllon quod apiaſtrum, meliloton quod ſertulã Campanam vocamus. Eſt enim in Campania Italiæ laudatiſſima, Græcis in Sunio: mox Chalcidica & Cretica, vbicunque verò aſperis & ſylueſtribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatis, in-

dicio est nomen fertulæ, quod occupauit. Odor eius croco vicinus est, & flos, ipsa cana. Placet maximè foliis breuissimis atque pinguissimis. Folio coronat & trifolium. Tria eius genera. Minyanthes vocant Græci, alij asphaltion, maiore folio, quo vtuntur coronarij. Alterum acuto, oxytriphyllon. Tertium ex omnibus minutissimũ. Inter hæc neruosi cauliculi quibusdam, vt marathro, hippomarathro, myophono. Vtuntur è ferulis & corymbis, & ederæ flore purpureo. Est & in alio genere earum syluestribus rosis similis. Et in iis quoque colos tantùm delectat, odor autem abest. Et cneori duo genera, nigri atque candidi. Hoc & odoratum: ramosa ambo. Florent post æquinoctium autumnum.

De origano, & thymo, & melle Attico, & conyza, & Iouis flore, & helenio, & abrotono, & leucanthemo. CAP. X.

TOtidem & origani in coronamentis species. Alterius enim nullũ semen. Id, cui odor est, Creticum vocatur. Totidem & thymi: candidum, ac nigricans. Floret autem circa solstitia, cùm & apes decerpunt, & augurium mellis est. Prouentum enim sperãt apiarij largè florescente eo. Læditur imbribus amittitq; florem. Semen thymi non potest deprehendi, cùm origani per quàm minutum, non tamen fallat. Sed quid interest occultasse id naturam? In flore ipso intelligitur, satoque eo nascitur. Quid nõ tentauere homines? Mellis Attici in toto orbe summa laus existimatur. Ergo trãslatum est ex Attica thymum, & vix flore (vti docemus) satum. Sed alia ratio naturæ obstitit, nõ durante Attico thymo, nisi in afflatu maris. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoque non nasci in Arcadia. Tunc oleam non putabant gigni, nisi intra ccc. stadia à mari. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in prouincia Narbonensi refertos scimus: hoc penè solo reditu, è longinquis regionibus pecudum millibus conuenientibus, vt thymo vescantur. Et conyzæ duo genera in coronamentis, mas ac fœmina. Differentia in folio. Tenuius fœminæ & constrictius angustiúsque, imbricatum maris & ramosius. Flos quoque magis splendet eius, serotinus vtriq; post Arcturum. Mas odore grauior, fœmina acrior, & ideo contra bestiarum morsus aptior. Folia fœminæ mellis odorem habent. Masculæ radix à quibusdam libanotis appellatur, de qua diximus. Et tantùm folio coronant Iouis flos, amaracus, hemerocalles, abrotonum, helenium, sisymbrium, serpyllum, omnia surculosa rosæ modo. Colore tantùm placet Iouis flos, odor abest: sicut & illi, qui Græcè phlox vocatur. Et ramis autem & folio odorata sunt, excepto serpyllo. Helenium è lacrymis Helenæ dicitur natum, & ideo in Helena insula laudatissimum. Est autem frutex humi se spargens dodrantalibus ramulis, folio simili serpyllo. Abrotonum odore iucundè graui floret æstate. Flos aurei coloris. Vacuum sponte prouenit. Cacumine suo se propagat. Seritur autem semine melius, quàm radice aut surculo: semine quoque non sine negotio: plantaria transferuntur. Sic & adoniũ. Vtrunque æstate. Alsiosa enim admodum sunt: & Sole tamen nimio læduntur. Sed vbi conualuere, ritu vitis fruticant. Abrotono simile odore leucanthemum est, flore albo foliosum.

De amaraco vel sampsucho, & nyctegreto, & meliloto, & viola alba, & codiamino, & de syluestribus bulbis, & heliochryso, & lychni, & de herbis citra mare. CAP. XI.

AMaracum Diocles medicus & Sicula gens appellauere, quod Aegyptus & Syria sampsuchum. Seritur vtroq; genere, & semine & ramo, viuacius prædictis, & odore melius. Copiosum amaraco æquè, quàm abrotono, semen. Sed abrotono radix vna & altè descendens: cæteris in summo terræ leuiter hærens. Reliquorum satio autumno ferè incipiente, necnon & vere quibusdam locis quæ vmbra gaudent, & aqua ac fimo. Nyctegretum inter pauca miratus est Democritus, coloris ignei, foliis spinæ, nec à terra se attollentem, præcipuam in Gedrosia narrat. Erui post æquinoctium vernum radicitus, siccarique ad Lunam xxx. diebus, ita lucere noctibus. Magos Parthorúmque reges vti hac herba ad vota suscipienda. Eandem vocari chenomychon, quoniam anseres à primo conspectu eius expauescant: ab aliis nyctilopa, quoniam è longinquo noctibus fulgeat. Melilotos vbique nascitur: laudatissima tamen in Attica: vbicunque verò recens, nec candicans, & croco quàm simillima: quanquam in Italia odoratior & candida. Florum prima ver nuntiantium, viola alba. Tepidioribus verò locis etiam hyeme emicat. Posteà quæ appellatur purpurea. Proximè flammea, quæ & phlox vocatur, syluestris duntaxat. Codiamnion bis anno, vere & autumno: æstates hyemesque fugit. Seriores suprà dictis aliquanto narcissus & lilium trans maria: in Italia quidem, vt diximus, post rosam. Nam in Græcia tardius etiamnum anemone. Est autem hæc syluestrium bulborũ flos, aliaque quàm quæ dicetur in medicinis. Sequitur œnanthe, melanion, ex syluestribus heliochrysos. Deinde alterum genus anemones, quæ limonia vocatur. Post hanc gladiolus comitatus hyacinthis. Nouissima rosa. Eademq; prima deficit, excepta satiua: è cæteris hyacinthus maximè durat, & viola alba, & œnanthe: sed hęc ita, si deuulsa crebrò prohibeatur in semen abire. Nascitur locis tepidis. Odor idem ei, qui germinantibus vuis, atque inde nomen. Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens eius quem Apollo dilexerat, aut ex Aiacis cruore editi, ita discurrentibus venis, vt Græcarum literarum figura A I legatur inscripta. Heliochrysos florem habet auro similem, folium tenue, cauliculum quoque gracilem, sed durum. Hoc coronare se Magi, si & vnguenta sumantur ex auro, quod apyron vocant, ad gratiam quoque vitæ gloriam

gloriamque pertinere arbitrantur. Et verni quidem flores hi sunt. Succedunt illis æstiui, lychnis, & Iouis flos, & alterum genus lilij. Item tiphyon, & amaracus, quem Phrygium cognominant. Sed maximè spectabilis pothos. Duo genera huius: vnum, cui flos hyacinthi est: alterum candidius, qui ferè nascitur in tumulis, quoniam fortius durat. Et iris æstate floret. Abeunt & hi, marcescuntque. Alij rursus subeunt autumno. Tertium genus lilij & crocum, in vtroque genere vnum hebes, alterum odoratum: primis omnia imbribus emicantia. Coronarij quidem & spinæ flore vtuntur: quippe cùm spinæ albæ cauliculi inter oblectamenta gulæ quoque condiantur. Hic est trans maria ordo florum. In Italia violis succedit rosa: huic interuenit lilium: rosam cyanus excipit, cyanum amarantus. Nam vinca peruinca semper viret, in modum lineæ foliis geniculatim circundata. Topiaria herba: inopiam tamen florum aliquando supplet. Hæc à Græcis chamædaphne vocatur. Vita longissima violę albæ est trimatu. Ab eo tempore degenerat. Rosa & quinquennium perfert, nec recisa, nec adusta. Illo enim modo iuuenescit. Diximus & terram referre plurimum. Nam & in Aegypto sine odore hæc omnia: tantumque myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis mensibus antecedit germinatio omnium. Rosaria à Fauonio fossa oportet esse, iterumque solstitio. Et id agendum, vt intra id tempus purgata ac pura sint.

De cura apum, pabulo & morbis earum, & remedijs. CAP. XII.

VErùm hortis coronamentisque maximè aluearia & apes conueniunt, res præcipui quæstus compendiique, cùm fauit. Harum ergo causa oportet serere thymum, apiastrum, rosam, violas, lilium, cytisum, fabam, eruilam, cunilam, papauer, conyzam, casiam, melilotum, melissophyllum, cerinthen. Est autem cerinthe folio candido, incuruo, cubitalis, capite concauo, mellis succū habente. Horum floris auidissimæ sunt, atque etiam sinapis, quod miremur, cùm oliuæ florem ab his non attingi constet. Ideoque hanc arborem procul esse melius sit: cùm aliquas quàm proximè seri conueniat, quæ & euolantium examina inuitent, nec longius abire patiantur. Cornum quoque arborem caueri oportet. Nam flore eius degustato, aluo concita moriuntur. Remedium, sorba contusa è melle præbere his, vel vrinam hominum, vel boum, aut grana punici mali, ammineo vino conspersa. At genistas circunseri aluearijs gratissimum. Mirum est dignumque memoratu, de alimentis quod comperi. Hostilia vicus alluitur Pado. Huius inquilini pabulo circa deficiente imponunt nauibus alueos, noctibusque quina millia passuum contrario amne naues subuehunt. Egressę luce apes pastæque, ad naues quotidie remeant, mutantes locum, donec pondere ipso pressis nauibus, pleni aluei intelligantur, reuectisq; eximantur mella.

De venenato melle, & de remedijs mellis venenati, & mellis insani. CAP. XIII.

ET in Hispania mulis prouehunt, simili de causa. Tantumque pabulum refert, vt mella quoque venenata fiant. Heracleæ in Ponto, quibusdam annis perniciosissima existunt, ab iisdem apibus facta. Nec dixere authores, è quibus floribus ea fierent. Nos trademus, quæ comperimus. Herba est ab exitio & iumentorum quidem, sed præcipuè caprarum, appellata ægolethron. Huius flores concipiunt noxium virus aquoso verè marcescentes. Ita fit, vt non omnibus annis sentiatur hoc malum. Venenati signa sunt, quòd omnino non densatur, quòd color magis rutilus est, odor alienus, sternutamenta protinus mouens, quòd ponderosius innoxio. Qui edêre, abiiciunt se humi, refrigerationem quærentes: nam & sudore diffluunt. Remedia sunt multa, quæ suis locis dicemus. Sed quoniam statim repræsentari aliqua in tantis insidiis oportet, mulsum vetus è melle optimo & ruta: salsamenta etiam si reiiciantur sumpta crebrò. Certumque id est malum per excrementa ad canes etiam peruenire, similitérque torqueri eos. Mulsum tamen ex eo inueteratum, innocuum esse constat: & fœminarum cutem nullo melius emendari cum costo, suggillata cum aloë. Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorum mellis, quod ab insania, quam gignit, mænomenon vocant. Id existimatur contrahi flore rhododendri, quo scatent syluæ. Génsque ea, cùm ceram in tributa Romanis præstet, mel (quoniam exitiale est) non vendit. Et in Perside, & in Mauritaniæ Cæsariensis Gætulia, contermina Massæsulis, venenati faui gignuntur: quidámque à parte, quo nihil esse fallacius potest, nisi quòd liuore deprehenduntur. Quid sibi voluisse naturam iis arbitremur insidiis, vt ab iisdem apibus, nec omnibus annis fierent, aut non totis fauis? Parum enim erat genuisse rem, in qua venenum facillimè daretur, etiámne hoc ipsa in melle tot animalibus dedit? Quid sibi voluit, nisi vt cautiorem minúsque auidum faceret hominem? Non enim ipsi melli, sed apibus iam cuspides dederat, & quidem venenatas, remedio aduersus has vtique non differendo. Ergo maluæ succo, aut foliorum ederæ perungi salutare est, vel percussos eas bibere. Mirum tamen est, venena portantes ore, fingentésque ipsas non mori: nisi quòd illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiā apibus: sicut contra serpentes Psyllis Marsisque inter homines.

De melle quod muscæ non attingunt, & aluearijs, & cura eorum si famem sentiunt apes, & quomodo cera fiat. CAP. XIIII

ALiud in Creta miraculum mellis. Mons est Carina ix. M. pass. ambitu: intra quod spatium muscæ non reperiuntur, natúmque ibi mel nusquam attingunt. Hoc experimento singulare medicamentis eligitur. Aluearia orientem æquinoctialem spectare conuenit. Aquilonem euitent: nec

Fauonium minus. Aluearia optima è cortice, secunda ferula, tertia vimine. Multi ea & speculari lapide fecere, vt operantes intus spectarent. Circunlini alueos fimo bubulo vtilissimum, operculum à tergo esse ambulatorium, vt proferatur intus, si magnus sit alueus, aut sterilis operatio, ne desperatione curam abiiciant: id paulatim reduci, fallente operis incremento. Aluearia hyeme stramento operiri, crebrò suffiri, maxime fimo bubulo. Cognatum hoc iis, innascentes bestiolas necat, araneos, papiliones, teredines: apesque ipsas excitat. Et araneorum quidem exitium facilius est, papilionum maior pestis. Tollitur verò, cùm maturescit malua noctu, interlunio, cælo sereno, accensis lucernis ante alueos. In eam flammam sese ingerunt. Si cibus deesse censeatur apibus, vuas passas siccásue, ficósque tusas, ad fores earum posuisse conueniet. Item lanas tractas madentes passo, aut defruto, aut aqua mulsa. Gallinarum etiam crudas carnes. Quibusdam etiam æstatibus iidem cibi præstandi, cùm siccitas continua florum alimentum abstulit. Alueorum, cùm mel eximitur, illini oportet exitus, melissophyllo aut genista tritis: aut medios alba vite præcingere, ne apes diffugiant. Vasa mellaria aut fauos lauari aqua præcipiunt: hac decocta, fieri saluberrimum acetum. Cera fit expresis fauis, sed antè purificatis aqua, & triduo in tenebris siccatis, quarto die liquatis igni in nouo fictili, aqua fauos tegente, tunc sporta colatis. Rursus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturque alia frigida, vasis melle circunlitis. Optima, quæ Punica vocatur. Proxima quàm maximè fulua, odorisque mellei, pura, natione autem Pontica, quam constare equidem miror inter venenata mella. Deinde Cretica. Plurimum enim ex propoli habet, de qua diximus in natura apum. Post has Corsica, quoniam ex buxo fit, habere quandam vim medicaminis putatur. Punica fit hoc modo: Ventilatur sub dio sæpius cera fulua. Deinde feruet in aqua marina, ex alto petita, addito nitro. Inde ligulis hauriunt florem, id est candidissima quæque, transfunduntque in vas, quod exiguum frigidæ habeat. Et rursus marina decoquunt separatim: dein vas ipsum refrigerant. Et cùm hæc ter fecere, iuncea crate sub dio siccant Sole, Lunaque: hæc enim candorem facit. Siccantes, ne liquefaciant, protegunt tenui linteo. Candidissima verò fit, post insolationem etiamnum recocta. Punica medicis vtilissima. Nigrescit cera addito chartarum cinere, sicut anchusa admista rubet. Variosque in colores pigmentis trahitur, ad reddendas similitudines, & innumeros mortalium vsus, parietumq; etiam & armorum tutelam. Cætera de melle apibusq; in natura earum dicta sunt. Et hortorum quidem omnis ferè ratio peracta est.

De herbis sponte nascentibus & aculeatis. CAP. XV.

SEquuntur herbæ sponte nascentes, quibus pleræque gentium vtuntur in cibis, maximeq; Aegyptus, frugum quidem fertilissima, sed vt propè sola iis carere possit: tanta est ciborum ex herbis abundantia. In Italia paucissimas nouimus, fraga, tanum, ruscum, batin marinam, batin hortensianam, quam aliqui asparagum Gallicum vocant. Præter has pastinacam pratensem, lupum salictarium, eaq; verius oblectamenta, quàm cibos. In Aegypto nobilissima est colocasia, quam cyamon aliqui vocant. Hanc à Nilo metunt, caule, cùm coctus est, araneoso in mandendo, thyrso autem, qui inter folia emicat, spectabili, foliis latissimis, etiam si arboreis comparentur, ad similitudinem eorum quæ personata in nostris amnibus vocamus. Adeoque Nili sui dotibus gaudent, vt implexis colocasiæ foliis in variam speciem vasorum, potare gratissimum habeant. Seritur iam hæc in Italia. In Aegypto proxima authoritas cichorio est, quam diximus intubum erraticum. Nascitur post Vergilias. Floret particulatim. Radix ei lenta, quare etiam ad vincula vtuntur illa. Anthalium longius à flumine nascitur, mespili magnitudine & rotunditate, sine nucleo, sine cortice, folio cyperi. Mandunt igni paratum. Mandunt & œtum, cui pauca folia minimaque, verùm radix magna. Aracidna quidem & aracos, cum habeant radices ramosas ac multiplices, nec folium, nec herbam vllam, aut quicquam aliud suprà terram habent. Reliqua vulgarium in cibis apud eos herbarum nomina condrylla, hypochœris, & caucalis, anthriscum, scandix, quæ ab aliis tragopogon vocatur, foliis croco simillimis: parthenium, strychnum, corchorus, & æquinoctio nascens aphace, acinos, quam epipetron vocant, quæ nunquam floreat. At è contrario aphace subinde marcescente flore emittit alium, tota hyeme totóque vere vsque in æstatem. Multa præterea ignobiles habent: sed maximè celebrant cnicon Italiæ ignotam, ipsis autem oleo, non cibo, gratam. Hoc faciunt è semine eius. Differentia prima, syluestris & satiuæ. Syluestrium duæ species. Vna mitior est, simili caule, tamen rigido: itaq; & colu antiquæ mulieres vtebantur ex illis: quare quidam atractylida vocant. Semen eius candidũ, & grande, amarum. Altera hirsutior, torosiore caule, & qui penè humi serpat, minuto semine. Aculeatarum generis hæc est: quoniam distinguenda sunt & genera. Ergo quædam herbarum spinosæ sunt, quædam sine spinis. Spinosarum multæ species. In totum spina est asparagus, scorpio: nullum enim folium habet. Quædã spinosa foliata sunt, vt carduus, eryngion, glycyrrhizon, vrtica. Iis enim omnibus foliis inest aculeata mordacitas. Aliqua & secundum spinam habent folium, vt tribulus, & ononis. Quædam in folio habent & in caule, vt phleos, quod aliqui stœben appellauere. Hippophaës spinis geniculatum: tributa proprietas, quòd & fructum spinosum habet. Ex omnibus his generibus vrtica maximè noscitur, acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus, sæpè altior binis cubitis. Plures eius differentiæ. Syluestris, quam fœminam vocant, mitior. Et in syluestri quæ

dicitur

dicitur cania, acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis foliis. Quæ verò etiam odorem fundit, Herculanea vocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Mirum, sine vllis spinarum aculeis lanuginem ipsam esse noxiam: & tactu tantùm leni pruritum, pustulasque confestim adusto similes existere. Notum & remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa herba gignitur, nec nisi solibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci vere, non ingrato, multis etiam religioso in cibo est ad pellendos totius anni morbos. Syluestrium quoque radix, omnem carnem teneriorem facit simul cocta. Quæ innoxia, morsu carens, lamium vocatur. De scorpione dicemus inter medicas.

De carduo, & helxine, & tribulo & anchusa. CAP. XVI.

CArduus & folio & caule spinosas lanugines habet. Itē acorna, leucacanthos, chalceos, cnicos, polyacanthos, onopyxos, helxine, scolymos. Chamæleon, in foliis non habet aculeos. Est & illa differentia, quòd quædam in iis multicaulia ramosaque sunt, vt carduus. Vno autem caule, nec ramosum, cnicos. Quædam cacumine tantùm spinosa sunt, vt eryngium. Quædam æstate florent, vt tetralix, & helxine. Scolymus quoque floret serò & diu. Acorna colore tantùm rufo distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat atractylis quoque, nisi candidior esset, & nisi sanguineum succum funderet. Qua de causa phonos vocatur à quibusdam, odore etiam grauis, serò maturescente semine, nec ante autumnum: quanquam id de omnibus spinosis dici potest. Verùm omnia hæc & semine & radice nasci possunt. Scolynus carduorum generis ab iis distat, quòd radix eius vescendo est decocta. Mirum, quòd sine interuallo tota æstate aliud floret in eo genere, aliud concipit, aliud parturit. Aculei arescente folio desinunt pungere. Helxine rara visu est, neque in omnibus terris est, radice foliosa, ex qua media veluti malum extuberat, contectum sua fronde. Huius vertex summus lacrymam continet iucundi saporis, acanthicen mastichen appellatam. Et cactos quoque in Silicia tantùm nascitur, suæ proprietatis & ipsa, cuius in terra serpunt caules, à radice emissi, lato folio & spinoso. Caules vocant cactos: nec fastidiunt in cibis inueteratos quoque. Vnum caulem rectum habent, quem vocant pternica, eiusdem suauitatis, sed vetustatis impatientem. Semen ei lanuginis, quam pappon vocant: quo detracto & cortice, teneritas similis cerebro palmæ est: vocant ascaliam. Tribulus non nisi in palustribus nascitur, dira res alibi, iuxta Nilum & Strymonem amnes excipitur in cibis, inclinatus in vadum, folio ad effigiem vlmi, pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo: vni cicerculæ folia, alteri aculeata. Hic & serius floret, magisque septa obsidet villarum. Semen ei rotundius, nigrum in siliqua. Alteri harenaceum. Spinosorum etiamnum aliud genus ononis. In ramis enim spinas habet apposito folio rutæ simili, toto caule foliatum inmodū coronæ: sequitur à frugibus, aratro inimica, viuaxque præcipuè. Aculeatarum caules aliquarum per terram serpunt, vt eius quam coronopum vocant. E diuerso stant, anchusa inficiendo ligno cerisque radice apta, & è mitioribus anthemis, & phyllanthes, & anemone, & aphace. Caule foliato est & crepis, & apate. Differentia foliorum & hic quæ in arboribus, breuitate pediculi ac longitudine, angustiis ipsius folij, amplitudine, angulis, incisuris, odore, flore. Diuturnior hic quibusdam per partes florentibus, vt ocimo, heliotropio, aphacæ, onocichlæ.

Differentia herbarum per folia, & quæ herbæ toto anno floreant, & de hastula regia, & pistana, & gladiolo. CAP. XVII.

MVltis inter hæc æterna folia, sicut quibusdam arborum: in primísque heliotropio, adianto. Aliud rursus spicatarum genus, ex quo est cynops, alopecuros, stelephuros, (quam quidam ortyga vocant, alij plantaginem, de qua plura dicemus inter medicas (thryallis. Ex iis alopecuros spicam habet mollem & lanuginem densam, non dissimilem vulpium caudis, vnde ei & nomen. Proxima est ei & stelephuros, nisi quòd illa particulatim floret. Cichorion & similia, circa terram folia habent, germinantibus ab radice post Vergilias. Perdicium & aliæ gentes, quàm Aegyptij, edunt: nomen dedit auis, id maximè eruens. Crassas, plurimásque habet radices. Item ornithogale, caule tenero, candido, semipedali radice, bulbosa, molli tribus aut quatuor agnatis. Coquitur in pulte, Mirum, loton herbam & ægilopa, non nisi post annum è semine suo nasci. Mira & anthemidis natura, quòd à summo florere incipit, cum cæteræ omnes, quæ particulatim florent, ab ima sui parte incipiant. Notabile & in lappa, quæ adhærescit, quoniam in ipsa flos nascitur, non euidens, sed intus occultus, & intra se germinat, velut animalia quæ in se pariunt. Item circa Opuntem Opuntia est herba, etiam homini dulcis. Mirumque, è folio eius radicem fieri, ac sic eam nasci. Iasione vnum folium habet, sed ita implicatum, vt plura videantur. Condrylla amara est, & acri in radice succo. Amara & aphace, & quæ picris nominatur, & ipsa toto anno florens: nomen ei amaritudo imposuit. Notabilis & scillæ crocique natura, quòd cùm omnes herbæ folium primum emittant, mox in caulem rotundentur, in iis caulis prior intelligitur, quàm folium. Et in croco quidem flos impellitur caule: in scilla verò caulis exit, deinde flos ex eo emergit. Eademque ter floret (vt diximus) tria tempora sationum ostendens. Bulborum generi quidam adnumerant & cypiri, hoc est gladioli, radicem. Dulcis ea est, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosiorémque simul subacta. Non dissimilis est & quæ thesion vocatur, gustu aspera. Cæteræ eiusdem generis folio differunt. Asphodelus oblongum & angustum habet, scilla latum & tractabile, gladiolus simile nomini.

Asphodelus

Asphodelus manditur, & semine tosto, & bulbo: sed hoc in cinere tosto, dein sale & oleo addito: præterà tuso cum ficis, præcipua voluptate, vt videtur Hesiodo. Traditur & ante portas villarum satum, remedio esse contra veneficiorum noxiam. Asphodeli mentionem & Homerus fecit. Radix eius napis modicis similis est: neque alia numerosior, lxxx. simul aceruatis sæpe bulbis. Theophrastus & ferè Græci, princepsque Pythagoras, caulem eius cubitalem, & sæpe duûm cubitorum, foliis porri syluestris, anthericon vocauere: radicem verò, id est bulbos, asphodelon. Nostri illud albucum vocant, & asphodelum hastulam regiam. Ea est & caulis acinosi. Eius duo genera faciunt. Albuco est scapus cubitalis, amplus, purus, læuis. De quo Magno præcipit, exitu mensis Martij, & initio Aprilis, cùm floruerit, nondum semine eius intumescente, demetendum: findendosque scapos, & quarto die in Solem proferendos: ita siccatis manipulos faciendos. Item pistanam dicit à Græcis vocari, quam inter vluas sagittam appellamus. Hanc ab Idibus Maij vsque ad finem Octobris mensis decorticari, atque leni Sole siccari iubet. Idem & gladiolū alterum, quem cypiron vocant, & ipsum palustrem, Iulio mense toto secari iubet ad radicem, tertioque die in Sole siccari, donec candidus fiat. Quotidie autem ante Solem occidentem in tectum referri, quoniam palustribus desectis nocturni rores noceant.

De iunco genera sex, & de cypero, & de medicamentis eorum, & de cypiro, & odorato iunco.

CAP. XVIII.

Similia præcipit & de iunco, quem mariscon appellant, ad texendas tegetes, & ipsum Iunio mense eximi ad Iulium medium præcipiens. Cætera de siccando, eadem quæ de vlua suo loco diximus. Alterum genus iuncorum facit, quod marinum, & à Græcis oxyschœnon vocari inuenio. Tria genera eius: acuti, sterilis, quem marem, & oxyn Græci vocant: reliqua fœminini, ferentis semen nigrum, quem melancranin vocant. Crassior hic & fruticosior. Magisque etiamnum tertius, qui vocatur holoschœnos. Ex his melancranis sine aliis generibus nascitur. Oxys autem & holoschœnos eodem cespite. Vtilissimus ad vitilia holoschœnos, quia mollis & carnosus est. Fert fructum ouorum cohærentium modo. Nascitur autem is, quem marem appellamus, ex semetipso, cacumine in terram defixo: melancranis autem suo semine: Alioquin omnium radices omnibus annis intermoriuntur. Vsus ad nassas marinas, vitilium elegantiam, lucernarū lumina, præcipua medulla, amplitudine iuxta maritimas Alpes tanta, vt inciso ventre impleant penè vnciarum latitudinem, in Aegypto verò cribrorum longitudinem, non aliàs vtiliorem. Quidam etiamnum vnum genus faciūt, iunci trianguli, cyperon vocant. Multi verò non discernunt à cypiro vicinitate nominis. Nos distinguemus vtrunque. Cypirus est gladiolus, vt diximus, radice bulbosa, laudatissimus in insulis Creta, dein Naxo, & posteà in Phœnice. Cretico candor odorque vicinus nardo, Naxio acrior, Phœnicio exiguum spirans, nullus Aegyptio. Nam & ibi nascitur. Discutit duritias corporum. Iam enim remedia dicemus: quoniam & florum odorumque generi est magnus vsus in medicina. Quod ad cypiron attinet, Apollodorum quidem sequar, qui negabat bibendum: quanquam professus efficacissimum esse † aduersus calculosos, eo fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Mirum que tradit, barbaros suffitum huius herbæ excipientes ore, lienes consumere: & non egredi domibus, nisi ab hoc suffitu. Vegetiores enim firmioresque sic etiam fieri. Intertriginum & alarum vitiis, perfrictionibusque cum oleo illitum, non dubiè mederi. Cyperos iuncus est, qualiter diximus, angulosus, iuxta terram candidus, cacumine niger, pinguisque. Folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ est semen. Radix oliuæ nigræ similis, quam, cum oblonga est, cyperida vocant, magni in medicina vsus. Laus cypero prima Hammoniaco, secunda Rhodio, tertia Thracio, nouissima Aegyptio: quod & confundit intellectum, quoniam & cypiros ibi nascitur. Sed cyperos durissima, vixque spirans. Cæteris odor & ipsis nardum imitans. Est & per se Indica herba, quæ cyperis vocatur, zingiberis effigie: commanducata croci vim reddit. Cypero vis in medicina psilothri. Illinitur pterygiis, hulceribusq; genitalium, & quæ in humore sunt omnibus, sicut oris hulceribus. Radix aduersus serpentium ictus, & scorpionum præsertim, remedio est. Vuluas aperit pota. Largiori tanta vis, vt expellat eas. Vrinam ciet, & calculos, ob id vtilissima hydropicis. Illinitur & hulceribus, quæ serpunt, sed his præcipuè quæ in stomacho sunt, ex vino vel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tussi medetur. Semen tostum, & in aqua potum, sistit aluum & fœminarum menses, capitisque dolores facit. At qui vocatur holoschœnos, eius quæ proxima sunt radicis, commanducantur aduersus araneorum morsus. Inuenio etiamnum vnum iunci genus, quod euripicen vocant. Huius semine somnum allici, sed modum seruandum, ne sopor fiat. Ob id & odorati iunci medicinæ dicentur, quoniam & in Syria cœle (vt suo loco retulimus) nascitur. Laudatissimus ex Nabatæa, cognomine teuchites, proximus Babylonius, pessimus ex Africa, ac sine odore. Est autem rotundus, vinosæ mordacitatis ad linguam. Syncerus in confricando odorem rosæ emittit, rubentibus fragmentis. Discutit inflationes, ob id stomacho vtilis, bilemque & sanguinem reiicientibus. Singultus sedat, ructus mouet, vrinā ciet, vesicæ medetur. Ad muliebres vsus decoquitur. Opisthotonicis cum resina arida imponitur. Ex calfactoria & rosa. Vteros astringit, refrigerat. Vsus eius diuiditur in folia & flores. Capita foliorum partesque candidæ, vngues vocantur.

† *aduersus calculos.*

In flore

In flore aliud eſt ſemen, aliud capillus in capite, aliud cortex, aliud calyx. Folium ſiccatur, aut tribus modis exprimitur. Per ſe, cùm vngues nõ detrahuntur: ibi enim humoris plurimum. Aut cùm detractis vnguibus, reliqua pars aut oleo aut vino maceratur in Sole vaſis vitreis. Quidam & ſalem ad miſcent, & anchuſam nonnulli, aut aſpalathum, aut iuncum odoratum: quia talis maximè prodeſt vuluæ ac dyſentericis. Exprimuntur eadem folia detractis vnguibus, trita per linteum ſpiſſum in æreum vas, lenique igni ſuccus coquitur, donec fiat craſſitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratiſſima quæque folia.

Ex roſa medicinæ, & de lilio, & de narciſſo, & ex viola, & de bacchare, & combreto, & aſaro. CAP. XIX.

VInum quomodo fieret è roſa, diximus inter genera vini. Vſus ſucci ad aures, oris hulcera, gingiuas, tonſillas, gargarizatus, ſtomachum, vuluas, ſedis vitia, capitis dolores. In febre per ſe, vel cum aceto ad ſomnos, nauſeas. Folia vruntur in calliblepharum. Et ſiccis fœmina aſpergũtur. Epiphoras quoque arida leniunt. Flos ſomnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maximè albas, in poſca potus: & ſanguinis excreationes. Stomachi quoq; dolores, quantũ in vini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec anniculo vetuſtius: & in vmbra ſiccatur. Nigrum inutile. Dentiũ dolori illinitur. Vrinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni ſacro nõ veteri. Naribus ſubductũ caput purgat. Capita pota ventrem & ſanguinem ſiſtunt. Vngues roſæ epiphoris ſalubres ſunt. Hulcera enim oculorũ roſa ſordeſcunt, præterquàm initiis epiphoræ, ita vt arida cum pane imponatur. Folia quidem vitiis ſtomachi, roſionibus & vitiis ventris, & inteſtinorum, & præcordiis vtiliſſima vel illita. Cibo quoq; lapathi modo condiuntur. Cauendus in his ſitus celeriter inſidens. Et aridis & expreſſis aliquis vſus. Diapaſmata inde fiunt ad ſudores coercendos, ita vt à balineis inareſcant corpori, dein frigida abluantur. Syluestris cũ adipe vrſino alopecias mirificè emendat. Lilij radices multis modis florem ſuum nobilitauere, contra ſerpentiũ ictus ex vino potæ, & contra fungorum venena. Propter clauos pedũ in vino decoquuntur, triduoq; nõ ſoluuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ, pilos quoq; aduſtis reddunt. E mulſo potæ inutilem ſanguinẽ cum aluo trahunt: lienique & ruptis vulſis proſunt, & menſibus fœminarũ. In vino verò decoctæ, impoſitæq; cũ melle neruis pręciſis medentur. Lichenas & lepras, & furfures in facie emendãt. Erugant corpora. Folia in aceto cocta, vulneribus imponuntur: epiphoris teſtium, in melle cum hyoſcyamo & farina tritici. Semen illinitur igni ſacro: flos & folia hulcerũ vetuſtati. Succus, qui flore expreſſus eſt, ab aliis mel vocatur, ab aliis ſyriũ, ad emolliendas vuluas ſudoresq; faciendos, & ſuppurationes coquẽdas. Narciſſi duo genera in vſu medici recipiunt. Vnum purpureo flore, & alterum herbaceum. Hunc ſtomacho inutilem, & ideo vomitorium, aluosq; ſoluentem, neruis inimicũ, caput grauantem, & à narce narciſſum dictum, non à fabuloſo puero. Vtriuſq; radix mulſei ſaporis eſt. Ambuſtis prodeſt cum exiguo melle. Sic & vulneribus & luxatis. Panis verò cum melle & auenæ farina. Sic & infixa corpori extrahit. In polenta tritus oleoq;, contuſis medetur & lapide percuſſis. Purgat vulnera permiſtus farinæ. Nigras vitiligines emaculat. Ex hoc flore fit narciſſinum oleum ad emolliendas duritias, calfacienda quæ alſerint. Auribus eſt vtiliſſimus: ſed capitis dolores facit. Violæ ſylueſtres ſunt, & ſatiuæ. Purpureæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur ſtomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorum priuatim epiphoris, & ſede procidente vuluáve: & contra ſuppurationes. Crapulam & grauedines capitis impoſitis coronis olfactúve diſcutiunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureum eſt ex iis, comitialibus medetur, maximè pueris in aqua potũ. Semen violæ ſcorpionibus aduerſatur. Contrà flos albæ ſuppurata aperit: ipſa diſcutit. Et alba autem & lutea extenuant menſtrua, vrinã cient. Minor vis eſt recentibus: ideoq; aridis poſt annũ vtendũ. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menſes trahit. Radices eius cum aceto illitæ ſedant lienem: item podagrã: oculorum autem inflammationes cum myrrha & croco. Folia cum melle purgant capitis hulcera: cum cerato rimas ſedis, & quæ in humidis ſunt. Ex aceto verò collectiones ſanant. † Bacchar in medicinæ vſu aliqui ex noſtris perpenſam vocant. Auxiliatur contra ſerpentes, capitis dolores feruoresq;: item epiphoras. Imponitur mammis tumentibus à partu & ægilopis incipiẽtibus & ignibus ſacris. Odor ſomnũ gignit. Radicem decoctã bibere ſpaſticis, euerſis, conuulſis, ſuſpirioſis, ſalutare eſt. In tuſſi vetere radices eius tres quatuórve decoquuntur ad tertias partes. Hæc potio mulieres ex abortu purgat. Laterũ punctiones tollit, & veſicæ calculos. Conditur cum diapaſmate. Veſtibus odoris gratia inſeritur. Combretũ, quod ſimile ei diximus, tritũ cum axungia, vulnera mirè ſanat. Aſarum iocinerum vitiis ſalutare eſſe traditur, vncia ſumptũ in hemina mulſi miſti. Aluum purgat ellebori modo. Hydropicis prodeſt & præcordiis vuluiſq; ac morbo regio. In muſtum ſi addatur, facit vinum vrinis ciendis. Effoditur cum folia emittit. Siccatur in vmbra. Situm celerrimè ſentit.

† Paulò aliter vetuſti codices, aliaq; verborum interpunctiõe: Bacchar & in medicinæ vſu eſt, Aliqui ex noſtris &c.

De nardo Gallico, & de croco medicinæ, & crocomagmate, & ſaliunca, & polio, & iri, & holochryſo, & chryſocome, & meliloto. CAP. XX.

ET quoniam quidam, vt diximus, nardum ruſticum nominauere radicem baccharis, contexemus & Gallici nardi remedia in hunc locũ dilata in peregrinis arboribus. Ergo aduerſus ſerpentes duabus drachmis in vino ſuccurrit. Inflãmationibus coli, vel ex aqua, vel ex vino. Item iocineris

& renum,ſuffuſisq́; felle. Et hydropicis per ſe,vel cum abſinthio. Siſtit purgationū mulierum impetus.Eius verò quod phu eodem loco appellauimus,radix datur potui trita , vel decocta ad ſtrangulationes,vel pectoris dolores,vel laterum.Menſes quoq; ciet.Bibitur cum vino. Crocum melle non ſoluitur,nulloq́; dulci:facillimè autē vino,aut aqua,vtiliſſimū in medicina.Adſeruatur cornea pyxide.Diſcutit inflāmationes omnes quidem,ſed oculorū maximè ex ouo illitum. Vuluarū quoque ſtrangulatus,ſtomachi exhulcerationes,pectoris & renum,iocinerū,pulmonum,veſicarumq́;, peculiariter inflammationi earum vehemēter vtile.Item tuſſi & pleuriticis.Tollit & pruritus. Vrinam ciet.Qui crocum prius biberint,crapulam non ſentiunt.Ebrietati eo reſiſtunt.Coronæ quoq; ex eo mulcent ebrietatem.Somnum facit.Caput leniter mouet. Venerem ſtimulat. flos eius igni ſacro illinitur cum creta Cimolia.Ipſum plurimis medicaminibus miſcetur. Collyrio vni etiā nomen dedit,ex eo quoq; expreſſo vnguento crocino,quod crocomagma appellant. Habet ſuas vtilitates contra ſuffuſiones oculorū.Vrinas magis excalfacit,quàm crocū ipſum.Optimū,quod guſtatum ſaliuam denteſq́; inficit.Iris rufa melior,quàm candida : infantibus eam circumligari ſalutare eſt,dentientibus præcipuè & tuſſientibus,tinearúmve vitio laborantibus inſtillari. Cæteri effectus eius nō multum à melle differūt.Hulcera purgat capitis præcipuè, ſuppurationes veteres. Aluum ſoluit duabus drachmis cum melle.Tuſſim,tormina,inflationes pota.Lienes ex aceto. Contra ſerpentium & araneorum morſus,ex poſca valet.Contra ſcorpiones , duarum drachmarum pondere in pane vel aqua ſumitur.Contra canum morſus,ex oleo imponitur:& contra perfrictiones. Sic & neruorū doloribus.Lumbis verò & coxendicibus cum reſina illinitur.Vis ei concalfactoria. Naribus ſubducta,ſternutamenta mouet,caputq́; purgat. Dolori capitis cū cotoneis malis aut ſtrutheis illinitur.Crapulas quoq; & orthopnœas diſcutit. Vomitiones ciet , duob⁹ obolis ſumpta. Oſſa fracta extrahit,impoſita cum melle.Ad paronychias farina eius vtuntur:cum vino , ad clauos vel verrucas:triduoq́; nō ſoluitur.Halitus oris cōmanducata abolet,alarumq́; vitia.Succo duritias omnes emollit.Somnū conciliat,ſed geniturā conſumit.Sedis rimas & condylomata, omniaq́; in corpore excreſcentia ſanat.Sunt qui ſylueſtrem xyrin vocent. Strumas hæc vel panos vel inguina diſcutit. Præcipitur,vt ſiniſtra manu lecta ad hos vſus eruatur,colligenteſq́; dicant cuius hominis vtiq; cauſa eximant.Scelus herbariorū aperitur in hac mentione.Partem eius ſeruāt,& quarundam aliarum herbarū,ſicut plantaginis:& ſi parum mercedis tuliſſe ſe arbitrantur,rurſusque opus quærunt, partem eam quam ſeruauere,eodem loco infodiunt:credo , vt vitia quæ ſanauerint , faciant rebellare. Saliuncæ radix in vino decocta,ſiſtit vomitiones,corroborat ſtomachum. Polio Muſæus & Heſiodus perungi iubent dignationis gratia,gloriæq; auidos polium tractare,colere. Polium contra ſerpentes ſubſternitur vel portatur.Medici in vino decoquunt recens,vel aridum, illinuntq́; , vel ſpleneticis propinant ex aceto:morbo regio in vino:& hydropicis incipientibus in vino decoctū. Vulneribus quoque ſic illinunt. Secundas mulierum,partusque emortuos repellit : Item dolores corporis. Veſicas inanit:& epiphoris illinitur.Nec magis alia herba cōuenit medicamento , quod alexipharmacon vocant. Stomacho tamen inutile eſſe , capútque eo impleri , & arbortum fieri poto, aliqui negant.Ad religionem addunt,vbi inuentum ſit , protinus adalligandum contra oculorum ſuffuſiones,cauendumque ne terram attingat.Hi & folia eius thymo ſimilia tradūt,niſi quod molliora ſunt,& lanatiore canitie.Cum ruta ſylueſtri,& ſi teratur ex aqua cæleſti,aſpidas mitigare dicitur:& non ſecus atque cytinus aſtringit & cohibet vulnera,prohibetque ſerpere. Holochryſos medetur ſtranguriæ in vino pota,& oculorū epiphoris illinita.Cum fæce verò vini cremata & polenta, lichenas emendat.Chryſocomes radix calfacit , & ſtringit. Datur potui ad iocinerum vitia : item pulmonum:vuluæ dolores in aqua mulſa decocta.Ciet menſtrua:& ſi cruda detur, hydropicorum aquam.Meliſſophyllo ſiue melittide ſi perungantur aluearia,non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore.Copia iſtius examina facillimè continentur. Idem præſentiſſimum eſt contra ictus earum,veſparumque,& araneorum,item ſcorpionum.Item contra vuluarum ſtrangulationes,addito nitro.Contra tormina,è vino. Folia eius ſtrumis illinuntur , & ſedis vitiis , cum ſale decocta. Succus fœmineas purgat , & inflationes diſcutit, & hulcera ſanat. Articularios morbos ſedat,caniſque morſus. Prodeſt dyſentericis veteribus & cœliacis , & orthopnoicis , lienibus , hulceribus thoracis.Caligines oculorum ſucco cum melle inungi eximium habetur. Melilotos quoque oculis medetur cum lacte,aut cum lini ſemine.Maxillarum quoque dolores lenit : & capitis cum roſaceo:item aurium è paſſo,quæque in manibus intumeſcunt,vel erumpunt.Stomachi dolores in vino decocta,vel cruda tritaque.Idem effectus & ad vuluas. Teſtes verò & ſedem prociduam, quæq; ibi ſint vitia recens ex aqua decocta,vel ex paſſo.Adiecto roſaceo illinitur ad carcinomata. Deferueſcit in vino dulci.Peculiariter & contra meliceridas efficax.

De trifolio,& thymo,& heme rocalle,& de helenio,& abrotono. CAP. XXI.

TRifolium ſcio credi prȩualere contra ſerpentium ictus & ſcorpionū,ex vino aut poſca,ſeminis granis viginti potis:vel foliis,& tota herba decocta:ſerpenteſq́; nunquā in trifolio aſpici. Præterea celebratis authoribus,contra omnia venena pro antidoto ſufficere xxv.grana eius , quod minianthes ex eo appellauimus,tradi.Multa alia prætereà in remediis eius adſcribi.Sed me contra ſen-

tentias

tentias eorum grauissimi viri authoritas mouet. Sophocles enim Poeta venenatum id dicit. Simus quoque medicus decocti, aut contriti succum infusum corpori, easdem vredines facere, quas si percussis à serpente imponatur. Ergo non aliter vtendum eo, quàm contra venena, censuerim. Fortassis enim & his venenis inter se contraria sit natura, sicut multis aliis. Item animaduerto, semen eius, cuius minima sint folia, vtile esse ad custodiendam mulierum cutis gratiam, in facie illitum. Thymum colligi oportet in flore, & in vmbra siccari. Duo autem sunt genera eius: candidum, radice lignosa, in collibus nascens, quod & præfertur: alterum nigrius, florisq; nigri. Vtraque oculorũ claritati multum conferre existimantur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tussi ecligmate faciles excreationes facere cum aceto & sale. Sanguinem concrescere non pati è melle: Longas faucium distillationes extrà illita cum sinapi, extenuare: item stomachi & ventris vitia. Modicè his tamen vtendũ est, quoniã excalfaciunt, quamuis sistunt aluum: quæ si exhulcerata sit, denarij pondus in sextariũ aceti & mellis addi oportet. Item si lateralis dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace. Præcordiis medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis ac melãcholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli thymo. Prodest & orthopnoicis & anhelationi, mulierumque mensibus retardatis. Vel si emortui sint in vtero partus, decoctũ in aqua ad tertias. Et viris verò contra inflationes, cum melle & aceto. Et si venter turgeat, testésve aut vesicæ dolor exigat. E vino tumores & impetus tollit impositum. Item cum aceto callum & verrucas. Coxendicibus imponitur, & articularibus morbis, & luxatis tritum ac lanæ inspersum ex oleo. Dant & potionem articularibus morbis trium obolorũ pondere in tribus aceti & mellis. Et in fastidio, tritum cum sale. Hemerocalles pallidum è viridi, & molle folium habet, radice odorata atque bullosa: quæ cum melle imposita ventri, aquam pellit, & sanguinem etiam inutilem. Folia epiphoris oculorum, mammarumque post partum doloribus illinuntur. † Helenium ab Helena, vt diximus, natum, fauere creditur formæ: cutem mulierum in facie reliquoque corpore nutrire incorruptam. Præterea putant vsu eius quandam gratiam iis veneremque conciliari. Attribuunt & hilaritatis effectum eidem potæ in vino, eumque quem habuerit nepenthes illud prædicatum ab Homero, quòd tristitia omnis aboleatur. Est autem succi prædulcis. Prodest & orthopnoicis radix eius in aqua ieiunis pota. Est autem candida intus & dulcis. Bibitur & contra serpentium ictus ex vino. Mures quoque contrita dicitur necare. Abrotonum duorum traditur generum, campestre ac montanum: hoc fœminam, illud marem intelligi volumus. Amaritudo absinthij in vtroque. Siculum laudatissimum, dein Galaticum. Vsus est & foliis, sed maior semini ad excalfaciendum: ideo neruis vtile, tussi, orthopnoicis, conuulsis ruptis, lumbis, vrinæ angustiis. Datur bibendum manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drachmæ pondere. Prodest & vuluæ. Cõcoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflammationibus illinitur, cotoneo malo concocto. Serpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum vino, illiniturque. Efficacissimum contra ea, quorum veneno tremores & frigus accidunt, vt scorpionum & phalangiorum: & contra venena alia pota prodest, & quoquo modo algentibus, & ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneorum mala. Ramo eius, si subiiciatur puluino, Venerem stimulari aiunt: efficacissimamque esse herbam contra omnia veneficia, quibus coitus inhibeatur.

† Rectius vetusti codi. Helenium ab Helena, vt diximus, lacrymis natum. Quæ lectio etiã alio Plinij loco fulcitur ex libri huius ca. 10. vbi sic habet: Heleniũ è lacrymis Helenæ dicitur natũ: & ideo in Helena insula laudatissimũ.

Ex leucanthemo & sampsucho medicina. CAP. XXII.

LEucanthemum suspiriosis medetur, duabus partibus aceti permistum. Sampsuchũ siue amaracum, in Cypro laudatissimum & odoratissimum, scorpionibus aduersatur, ex aceto ac sale illitum. Menstruis quoque multum confert impositum. Minor est eidem poto vis. Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina discutit. Et vrinis & hydropicis vtile. Mouet & aridum sternutamenta. Fit ex eo oleum, quod sampsuchinum vocatur aut amaracinum, ad excalfaciendos emolliendosque neruos: & vuluas calfacit. Et folia suggillatis cum melle, & luxatis cum cera prosunt.

De anemona medicina. CAP. XXIII.

ANemonas coronarias tantùm diximus: nunc reddemus & medicas. Sunt qui phenion vocet. Duo eius genera, Syluestris prima, altera in cultis nascens, vtraq; sabulosis. Huiusque plures species. Aut enim phœniceum florem habet, quæ & copiosissima est, aut purpureum, aut lacteum. Harum trium folia apio similia sunt. Nec temere semipedem altitudine excedunt, cacumine asparagi. Flos nunquàm se aperit, nisi vento spirante: vnde & nomen accepit. Syluestri amplitudo maior, latioribus foliis, flore phœniceo. Hanc, errore ducti, argemonem putant multi: alij rursus papauer, quod rhœan appellauimus. Sed distinctio magna, quòd vtraq; hæc posteà floret. Nec aut succũ illarũ anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec nisi asparagi cacumen. Prosunt anemonæ capitis doloribus & inflammationibus, vuluis mulierum, lacti quoq;. Et menstrua cient cum ptisana sumptæ, aut vellere appositæ. Radix commanducata pituitam trahit, dentes sanat, decocta oculorum epiphoras. Magi multum quidem iis tribuere, quamprimũ aspiciatur eo anno tolli iubentes: diciq;, colligi eam tertianis & quartanis remedio. Posteà alligari florem panno roseo, & in vmbra asseruari, ita

ri, ita

ri,ita cùm opus sit adalligari. Quæ ex his phœniceum florem habet,radice contrita, cuicunque animalium imposita,hulcus facit septica vi. Et ideo expurgandis hulceribus adhibetur.

De œnanthe medicinæ. CAP. XXIIII.

OEnanthe herba nascitur in petris,folio pastinacæ,radice magna,numerosa. Caulis eius & folia cum melle ac vino nigro pota,facilitatem pariendi præstant,secundasque purgant. Tussim è melle tollunt:vrinam cient. Radix & vesicæ vitiis medetur.

De heliochryso medicinæ. CAP. XXV.

HEliochrysum,quod alij chrysanthemon vocant,ramulos habet candidos, folia subalbida, abrotono similia:ad Solis repercussum,aureæ lucis in orbem veluti corymbis dependentibus, qui nunquàm marcescunt,qua de causa Deos coronant illo, quod diligentissimè seruauit Ptolemæus Rex Aegypti. Nascitur in fruteɛtis. Ciet vrinas è vino pota,& menses. Duritias & inflammationes discutit. Ambustis cum melle imponitur. Contra serpentium ictus & lumborum vitia bibitur. Sanguinem concretum ventris aut vesicæ absumit cum mulso. Folia eius trium oboloru͂ pondere sistunt profluuia mulierum in vino albo. Vestes tuetur odore non ineleganti.

Ex hyacintho medicinæ,& lychnide. CAP. XXVI.

HYacinthus in Gallia eximiè prouenit. Hoc ibi pro cocco hysginum tingitur. Radix est bulbacea,mangonicis venalitiis pulchrè nota:quæ è vino dulci illita,pubertatem coercet, & nõ patitur erumpere. Torminibus & araneorum morsibus resistit. Vrinam impellit. Contra serpentes & scorpiones,morbumque regium,semen eius cum abrotono datur. Lychnis quoque flammea illa aduersus serpentes,scorpiones,crabrones,similiaque bibitur è vino,semine trito. Syluestris eadem stomacho inutilis. Aluum soluit. Ad detrahendam bilem efficacissima duabus drachmis. Scorpionibus adeò contraria,vt omnino visa ea torpescant. Radicem eius Asiani boliten vocant: qua alligata oculo,albugines tolli dicuntur.

Ex vincaperuinca medicinæ,rusco,bati,& acino. CAP. XXVII.

ET vincaperuinca,siue chamædaphne,arida tusa hydropicis datur in aqua, cochleari mensura, celerrimeque reddunt aquam. Eadem decocta in cinere,sparsa vino, tumores siccat. Auribus succo medetur. Aluinis imposita multum prodesse dicitur. Rusci radix decocta, bibitur alternis diebus in calculorum valetudine,& tortuosiore vrina vel cruenta. Radicem pridie erui oportet, postero mane decoqui:ex ea sextarium vini cyathis duobus misceri. Sunt qui & crudam radicem tritam ex aqua bibant:& in totum ad virilia,cauliculis eius in vino & aceto tritis,nihil vtilius putant. Batis quoque aluum mollit. Illinitur podagricis tosta & contusa. Acinon & coronarum causa & ciborum Aegyptij serunt. Eademque erat,quæ ocimum, nisi hirsutior ramis ac foliis esset,& admodum odorata. Ciet menses & vrinas.

Ex colocasia medicinæ. CAP. XXVIII.

Colocasia Glaucias acria corporis leniri putauit,& stomachum iuuari.

Ex anthalio medicinæ. CAP. XXIX.

ANthalij,quod Aegyptij edunt, nullum alium reperi vsum. Est & herba anthyllion,quam alij anticellion vocant,duorum generum,foliis & ramis lenticulæ similis,palmi altitudine,sabulosis apricis nascens,subsalsa gustanti. Altera chamæpityj similis, breuior & hirsutior,purpurei floris,odore grauis,in saxosis nascens. Prior vuluis aptissima,& ex rosaceo ac lacte imposita & vulneribus. Bibitur in stranguria renumque doloribus,tribus drachmis. Altera bibitur in duritia vuluaru͂, & in torminibus,& in comitiali morbo,cum melle & aceto,quatuor drachmis.

De parthenio medicinæ. CAP. XXX.

PArthenium,alij leucanthen,alij tamnacum vocant. Celsus apud nos, perdicium & muralium. Nascitur in hortorum sepibus,flore albo,odore mali,sapore amaro. Ad insidendum decoctæ in duritia vuluarum,& inflammationibus. Sicca cum melle, & aceto imposita, bilem detrahit atram. Ob hoc contra vertigines vtilis,& calculosis. Illinitur & sacro igni:item strumis,cum axungia inueterata. Magi contra tertianas sinistra manu euelli eam iubent,dicique cuius causa vellatur, nec respicere. Dein eius folium ægri linguæ subiicere, vt mox in cyatho aquæ deuoretur.

De strychno medicinæ. CAP. XXXI.

STrychno,quam quidam trychnon scripsere,vtinam nec coronarij in Aegypto vterentur, quos inuitat ederæ florum similitudo,in duobus eius generibus. Quorum alterum, cui acini coccinei,granosi folliculi,halicacabum vocant,alij callion. Nostri autem vesicariam, quoniam vesicæ & calculis prosit. Frutex est surculosus verius,quàm herba, folliculis magnis latisque, & turbinatis, grandi intus acino,qui maturescit Nouẽbri mense. Tertio folia sunt ocimi, minimè diligenter demonstranda,remedia non venena tractanti:quippe insaniam facit paruo quoque succo. Quanquã & Græci authores in iocum vertere. Drachmæ enim pondere lusum pudoris gigni dixeru͂t, species vanas imaginesq; conspicuas obuersari demonstrantes. Duplicatum hunc modum, legitimam insaniã facere. Quicquid verò adiiciatur ponderi, repræsentari mortẽ. Hoc est venenu͂,quod innocentissimi authores simpliciter dorycnion appellauere,ab eo,quod cuspides in præliis tingerentur illo passim

passim nasente. Qui parcius spectauerant, manicon cognominauere: qui nequiter occultabant, erythron, aut neurida: vt nonnulli, perisson: ne cauendi quidem causa curiosius dicendum. Quin & alterum genus, quod halicacabon vocant, soporiferum est, atque etiam opio velocius ad mortem: ab alijs morion, ab alijs moly appellatum. Laudatum verò à Diocle & Euenore, à Timaristo quidem etiam carmine, mira obliuione innocentiæ: quippe præsentaneum remedium ad dentium mobiles firmandos, si colluerentur: halicacabo vni exceptionem addidere, ne diutius id fieret. Delirationem enim gigni eo. Nec demonstranda remedia, quorum medicina maioris mali periculum afferat. Commendatur & in cibis tertium genus, licet præferatur hortensis saporibus. Et nihil esse corporis malorum, cui non salutare sit strychnos, Xenocrates prædicat. Non tamen auxilia eorum tanti sunt, vt vel profutura de ijs commemorare fas putem, præsertim tanta copia innoxiorum medicaminum. Halicacabi radicem bibunt, qui sunt vaticinandi callentes, quòd furere ad confirmandas superstitiones aspici se volunt. Remedio est (id enim libentius retulerim) aqua copiosa mulsa calida potui data. Nec illud præteribo, aspidum naturæ halicacabum in tantum aduersam, vt radice eius propius admota soporetur illa sopore enecans vis earū. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur.

De corchoro, & cnico. CAP. XXXII.

Corchorum Alexandrini cibi herba est, conuolutis foliis ad similitudinem mori, præcordiis (vt ferunt) vtilis, alopeciisq; & lentigini. Boum quoque scabiem celerrimè sanari ea inuenio, apud Nicandrum quidem, & serpentium morsus, antequam floreat. Nec de cnico siue atractylide verbosius dici par esset, Aegyptia herba, ni magnum contra venenata animalia præberet auxilium: item aduersus fungos. Constat à scorpione percussos, quandiu teneant eam herbam, non sentire cruciatum.

De persoluta. CAP. XXXIII.

Et persolutam Aegyptus in hortis serit, coronarum gratia. Duo genera eius, fœmina ac mas. Vtraque subdita Venerem inhiberi, virorum maximè, tradunt.

De mensuris & ponderibus. CAP. XXXIIII.

Et quoniam in mensuris quoq; ac ponderibus, crebrò Græcis nominibus vtendum est, interpretationem eorum semel in hoc loco ponemus. Drachma Attica (ferè enim Attica obseruatione medici vtuntur) denarij argentei habet pondus. Eadem sex obolos pondere efficit. Obolus x. chalcos. Cyathus pendet per se drachmas x. Cùm acetabuli mensura dicitur, significat heminæ quartam partem, id est, drachmas xv. Mna, quam nostri minam vocant, pendet drachmas Atticas centum.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER *VIGESIMVS SECVNDVS.*

PROOEMIVM.

OMPLESSE poterant miraculum sui natura atq; tellus, reputantium vel prioris tantùm voluminis dotes, tótq; genera herbarum, vtilitatibus hominum, aut voluptatibus genita. Sed quanto plura restant? quantoque mirabiliora inuentu? Illa enim maiore in parte cibi aut odoris decorisue commendatio ad numerosa experimenta duxit. Reliquarum potentia approbat, nihil à rerum natura sine aliqua occultiore causa gigni.

De gentibus, herbis formæ gratia vtentibus. CAP. I.

Equidem & formæ gratia ritusque perpetui, in corporibus suis aliquas exterarum gentium vti herbis quibusdam, aduerto animum. Illinūt certè aliis aliæ faciem in populis Barbarorum fœminæ, marésque etiam apud Dacos & Sarmatas corpora sua inscribunt. Simile plantagini glastum in Gallia vocatur: quo Britannorum coniuges nurusque toto corpore oblitæ, quibusdam in sacris & nudæ incedunt, Aethiopum colorem imitantes.

Quòd herbis vestes inficiantur. CAP. II.

Iam verò infici vestes scimus admirabili fuco. Atque vt sileamus, Galatiæ, Africæ, Lusitaniæ granis, coccum Imperatoriis dicatum paludamentis, transalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, omneisque alios colores. Nec quærit in profundis murices, seseque obiiciendo escam, dum præripit belluis marinis, intacta etiā ancoris scrutatur vada, vt inueniat per quod facilis matro-

matrona adultero placeat, corruptor insidietur nuptæ. Stans & in sicco carpit, quod frugi mundos exsculpat. His alioqui fulgentibus instrui poterat luxuria, certè innocentius. Nunc propositum ista consectari non est: nec committemus, vt subiiciendo vtiliora, luxuriam vtilitate circunscribamus, dicturi & aliàs herbis tingi lapides parieteśque pingi. Nec tingendi tamen rationem omisissemus, si vnquam ea liberalium artium fuisset. Interim fortius augetur authoritas: quæ quanta debeatur etiam surdis, hoc est ignobilibus, herbis perhibebitur. Siquidem authores imperij Romani conditoreśque immensum quiddam & hinc sumpsere, quoniam non aliunde sagmina in remediis publicis fuere, & in sacris legationibusq; verbenæ. Certè vtroque nomine idem significatur, hoc est, gramen ex arce cum sua terra euulsum: ac semper & legati cùm ad hostes clarigatumque mitterentur, id est, res raptas clarè repetitum, vnus vtique Verbenarius vocabatur.

De corona graminea. CAP. III.

Corona quidem nulla fuit graminea nobilior, in maiestate populi terrarum principis, præmiisque gloriæ. Gemmatæ & aureæ, vallares, murales, rostratæ, ciuicæ, triumphales, post hanc fuere suntque cunctæ magno interuallo, magnaque differentia. Cæteras omnes singuli, & duces ipsi, Imperatoréśque militibus, aut aliquando collegis dedere.

De ratione eius. CAP. IIII.

Decreuit in triumphis Senatus, cura belli solutus, & populus otiosus: graminea nunquā nisi in desperatione suprema contigit, nulli nisi ab vniuerso exercitu seruato decreta. Ceteras Imperatores dedere, hanc solam miles Imperatori. Eadem vocatur obsidionalis, liberatis obsidione abominandoque exitio totis castris. Quòd si ciuicæ honos vno aliquo ac vel humillimo ciue seruato, præclarus sacerque habetur, quid tandem existimari debet vnius virtute seruatus vniuersus exercitus. Dabatur hæc viridi è gramine, decerpto inde vbi obsessos seruasset aliquis. Nanque summum apud antiquos signum victoriæ erat, herbam porrigere victos, hoc est, terra & altrice ipsa humo, & humatione etiam cedere: quem morem etiam nunc durare apud Germanos scio.

Qui soli corona ea donati. CAP. V.

Donatus est ea L. Siccius Dentatus semel, cùm ciuicas quatuordecim meruisset, depugnassetque cxx. præliis semper victor. Tanto rarius est seruatorem vnum à seruatis donari. Quidam Imperatores & sæpius donati sunt, veluti P. Decius Mus, Tribunus militum ab exercitu, altera ab his, qui in præsidio obsessi fuerant, quanta esset eius honoris authoritas, confessus religione, siquidem donatus bouem album Marti immolauit, & centum fuluos, qui ei virtutis causa dati fuerant simul ab obsessis. Hic Decius postea se Consul, Imperioso collega, pro victoria deuouit. Data, est & à Senatu populoq; Romano, qua claritate nihil equidem in rebus humanis sublimius duco, Fabio illi, qui rem omnem Romanam restituit non pugnando. Nec data, cùm Magistrum equitum & exercitum eius seruasset: tunc satius fuit nomine nouo coronari, appellatum patrem ab his quos seruauerunt: sed quo dictum est consensu honoratus est, Annibale ex Italia pulso. Quæ corona adhuc sola ipsius imperij manibus imposita est, & quod peculiare ei est, sola à tota Italia data.

Qui solus centurio coronatus. CAP. VI.

Præter hos contigit eius coronæ honos M. Calphurnio Flammæ, Tribuno militum in Sicilia: Centurioni verò vni ad hoc tempus Cn. Perreio Atinati, Cimbrico bello. Primum pilum is capessens sub Catulo, exclusam ab hoc legionem suam hortatus, Tribunum suum dubitantem per castra hostium erumpere interfecit, legionemque eduxit. Inuenio apud authores, eundem præter hunc honorem, adstantibus Mario & Catulo coss. prætextatum immolasse ad tibicinem foculo posito. Scripsit & Sylla dictator, ab exercitu se quoque donatum apud Nolam, legatum bello Marsico. Idque etiam in villa sua Tusculana, quæ fuit postea Ciceronis, pinxit. Quod si verum est, hoc execrabiliorem eum dixerim, quandoquidem eam capiti suo proscriptione ipse detraxit, tanto paucioribus ciuium seruatis, quam postea occisis. Addat etiamnum huic gloriæ superbum cognomen Felicem, ipse tamen obsessis in toto orbe proscriptis, hac corona Sertorio cessit. Aemilianum quoque Scipionem Varro author est donatum obsidionali in Africa, Manlio coss. tribus cohortibus seruatis, totidémque ad seruandas eas eductis: quod & statuæ eius in foro suo Diuus Augustus adscripsit. Ipsum Augustum cum M. Cicerone filio Consulem Idibus Septembribus Senatus obsidionali donauit. Adeò ciuica non satis videbatur. Nec præterea quenquam hac inuenimus donatum. Nullæ ergo herbæ fuere certæ in hoc honore: sed quæcunque fuerant periculi sede, quamuis ignobiles ignotæq;, honorem nobilem faciebant: quod latêre apud nos minus quidem miror, cernens negligi ea quoque, quæ ad valetudinem conseruandam, cruciatuśque corporis propulsandos, & mortem arcendam pertinent. Sed quis non mores iure castiget? Addidere viuendi pretio delicias, luxusque. Nunquam fuit cupido vitæ maior, nec minor cura. Aliorum hanc operæ credimus, ac nec mandato quidem nostro alios id agere, medicisque prouisum esse. Proh, bonis ipsi fruimur voluptatis, & (quod nihil equidem probrosius duco) viuimus aliena fiducia. Imò verò plerisque

vltro

vltro etiam irriſui ſumus iſta commentantes, atque friuoli operis arguimur. Magna, quanquam immenſi laboris, ſolatia ſperni cum rerum natura: quam certè non defuiſſe nobis docebimus, & inuiſis quoque herbis inſeruiſſe remedia: quippe cùm medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proximè reſtant ex his, quas priori libro nominauimus, in quibus ipſis prouidentiam naturæ ſatis admirari amplectíque non eſt. Dederat, quas diximus, molles, cibíſque gratas. Pinxerat remedia in floribus, viſúque ipſo animos inuitauerat, etiam deliciis auxilia permiſcens. Inde excogitauit aliquas aſpectu hiſpidas, tactu truces, vt tantùm non vocem ipſius fingentis illas, rationémque reddẽtis exaudire videamur, ne ſe depaſcat auida quadrupes, ne procaces manus rapiant, ne neglecta veſtigia obterant, ne inſidens ales infringat: his muniendo aculeis, telíſque armando, remediis vt tuta ac ſalua ſint. Ita hoc quoque, quod in iis odimus, hominum cauſa excogitatum eſt.

Medicinæ ex reliquis coronamentis, & erynge. CAP. VII.

ET clara in primis aculeatarum erynge eſt, ſiue eryngion, contra ſerpentes & venenata omnia naſcens. Aduerſus ictus morſuſque, radix eius bibitur drachmæ pondere in vino: aut ſi plerunque tales iniurias comitatur & febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra cherſidros ac ranas. Omnibus verò contra toxica & aconita efficaciorem Heraclides medicus, in iure anſeris decoctam arbitratur. Apollodorus aduerſus toxica cum rana decoquit, cæteri in aqua. Ipſa dura, fruticoſa, ſpinoſis foliis, caule geniculato, cubitali & maiore aliquando, alia albicans, alia nigra, radice odorata, & ſatiua quidem eſt. Sed & ſponte naſcitur in aſperis & ſaxoſis: & in litoribus maris, durior, nigriórque, folio apii.

De herba quam centum capita vocant. CAP. VIII.

EX his candidam noſtri centum capita vocant. Omnes eiuſdem effectus, caule & radice in cibos Græcorum receptis vtroque modo, ſiue coquere libeat, ſiue cruda veſci. Portentoſum eſt, quod de ea traditur. Radicem eius alterutrius ſexus ſimilitudinem referre, raram inuentu: ſed ſi viris contigerit mas, amabiles fieri. Ob hoc & Phaonem Leſbium dilectum à Sappho. Multæ circa hoc nõ Magorum ſolùm vanitates, ſed etiam Pythagoricorum. Sed in medico vſu præter ſuprà dicta auxiliatur inflationibus, torminibus, cordis vitiis, ſtomacho, iocineri, præcordiis in aqua mulſa, lieni in poſca. Item ex mulſa renibus, ſtranguriæ, opiſthotonicis, ſpaſmis, lumbis, hydropicis, comitialibus, mulierũ menſibus, ſiue ſubſidant, ſiue abundent, vuluarúmq; omnibus vitiis. Extrahit infixa cum axungia ſalſa, & cerato: item fracturas. Crapulam præſumpta arcet, aluum ſiſtit. Aliqui è noſtris ſub ſolſtitio colligi eam iuſſere. Ex aqua cæleſti imponi omnibus ceruicis vitiis. Oculorum quoque albugines ſanare adalligatam tradiderunt.

De acano & glycyrrhiza. CAP. X.

SVnt qui & acanon eryngio adſcribant, ſpinoſam breuémque, ac latam herbam, ſpiníſque latioribus. Hanc impoſitam, ſanguinem mirè ſiſtere. Alij eryngen falsò eandem putauerunt eſſe & & glycyrrhizam: quare ſubiungi eam protinus refert. Et ipſa ſine dubio inter aculeatas eſt, foliis echinatis, pinguibus, tactúque gummoſis, fruticoſa, binum cubitorum altitudine, flore hyacinthi, fructu pilularum platani magnitudinis. Præſtantiſſima in Cilicia, ſecunda Ponto, radice dulci, & hac tantum in vſu. Capitur ea Vergiliarum occaſu, longa ceu viti, coloris buxei. Meliórque nigra, quæque lẽta, quàm quæ fragilis. Vſus in ſubditis decocta ad tertias, cæterò ad mellis craſſitudinem, aliquando & tuſæ: quo genere & vulneribus imponitur, & faucium vitiis omnibus. Item voci vtiliſſimo ſucco, ſic vt ſpiſſatus eſt, linguæ ſubdito. Item thoraci, iocineri. Hac diximus ſitim famémque ſedari. Ob id quidam adipſon appellauere eam, & hydropicis dedere, ne ſitirent. Ideo & commanducata ſtomatice eſt, & hulceribus oris inſperſa ſæpe, & pterygiis. Sanat & veſicæ ſcabiem, renum dolores, condylomata, hulcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & pipere, hemina aquæ. Commanducata ſanguinem ex vulnere ſiſtit. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt.

De tribulo & generibus eius, & medicinis. CAP. X.

TRibuli vnũ genus in hortis naſcitur, alterum in fluminibus tantúm. Succus ex his colligitur ad oculorũ medicinas. Eſt enim refrigerãtis naturæ, & ideo vtilis cõtra inflammationes collectionesq;. Hulcera per ſe erumpentia, & præcipuè in ore, cum melle ſanat: item tonſillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitant, foliis tribuli equos ſaginant: ipſi nucleo viuũt, panem facientes prædulcem, & qui contrahat ventrẽ. Radix caſtè puréque collecta, diſcutit ſtrumas. Semẽ adalligatum, varicum dolores ſedat: tritum verò in aquam ſparſum, pulices necat.

De ſtœbe, & medicinis eius. CAP. XI.

STœbe, quam aliqui phleon vocant, decocta in vino, præcipuè auribus purulentis medetur: item oculis ictu cruentatis: hæmorrhagiæ quoque & dyſenteriæ infuſa.

De hippophye & hippope, & medicinis earum. CAP XII.

HIppophyes in ſabuloſis maritimíſque naſcitur ſpinis albis. Ederæ modo racemoſa eſt, candidis, & ex parte rubentibus acinis. Radix ſucco madet, qui aut per ſe conditur, aut paſtillis farinæ. Hæc bilem detrahit obolo ponderis, ſaluberrimè cum mulſo. Eſt altera hippope, ſine caule, ſine flore,

flore,foliis tantùm minutis.Huius quoque ſuccus hydropicis mirè prodeſt. Debent accommoda-
tæ eſſe equorum naturæ, neque ex alia cauſa nomen accepiſſe. Quippe quædam animalium reme-
diis naſcuntur,locupleti diuinitate ad gerenda præſidia:vt non ſit mirari ſatis ingenium eius, diſpo
nentis auxilia in genera,in cauſas,in tempora, vt aliis proſit atque aliis horis, dieſque nullus prope
ſine præſidiis reperiatur.

De vrtica,& medicinis eius. CAP. XIII.

VRtica quid eſſe inuiſius poteſt? At illa præter oleum, quod in Aegypto ex ea fieri diximus, vel
plurimis ſcadet remediis. Semen eius cicutæ contrarium eſſe Nicander affirmat: item
fungis & argento viuo. Apollodorus & ſalamandris cum iure decoctæ teſtudinis. Item aduerſa-
ri hyoſcyamo,& ſerpentibus,& ſcorpionibus. Quin illa ipſa amaritudo mordax, vuas in ore,proci-
dentéſque vuluas,& infantium ſedes,tactu reſilire cogit:lethargicos expergiſci tactis cruribus, ma-
gíſque fronte. Eadem canis morſibus addito ſale medetur. Sanguinem trita naribus indita ſiſtit, &
magis radice. Carcinomata & ſordida hulcera,ſale admiſto:item luxata ſanat, & panos, parotidas,
carnéſque ab oſſibus recedentes. Semen potum cum ſapa,vuluas ſtrangulantes aperit, & profluuia
narium ſiſtit impoſitum. Vomitiones in aqua mulſa ſumptum à cœna faciles præſtat,duobus obo-
lis:vno autem in vino poto laſſitudines recreat. Vuluæ vitiis toſtum,acetabuli menſura: potum in
ſapa reſiſtit ſtomachi inflationibus. Orthopnoicis prodeſt cum melle: & thoracem purgat eodem
ecligmate. Et lateri medetur cum ſemine lini. Addunt hyſſopum & piperis aliquid. Illinitur lieni.
Difficilem ventrem toſtum cibo emollit. Hippocrates vuluam purgari poto eo pronuntiat. Dolo-
re leuari toſto acetabuli menſura dulci poto,& impoſito cum ſucco maluæ. Inteſtinorum animalia
pelli cum hydromelite & ſale. Defluuia capitis, ſemine illito cohoneſtari. Articularibus morbis &
podagricis plurimi cum oleo vetere,aut folia cum vrſino adipe trita imponunt. Ad eadem radix tu
ſa cum aceto non minus vtilis:item lieni. Et cocta in vino diſcutit panos,cum axungia vetere ſalſa.
Eadem pſilothrum eſt ſicca, Condidit laudes eius Phanias phyſicus, vtiliſſimam cibis coctam con-
ditámue profeſſus arteriæ, tuſſi, ventris diſtillationi, ſtomacho, panis, parotidibus, pernionibus:
cum oleo ſudorem,coctam cum conchyliis ciere aluum, cum ptiſana pectus purgare, mulierumq́;
menſes:cum ſale hulcera quæ ſerpant cohibere. Succus quoque in vſu eſt. Expreſſus illituſque fron
ti,ſanguinem narium ſiſtit:potus vrinam ciet,calculos rumpit:vuam gargarizatus reprimit. Semen
colligi meſſibus oportet. Alexandrinum maximè laudatur. Ad omnia hæc & mitiores quidem te-
neræq́ue efficaces,ſed præcipuè ſylueſtris illa, & amplius lepras è facie tollit, in vino pota. Si qua-
drupes fœtum non admittat,vrtica naturam fricandam monſtrant.

De lamio,& medicinis eius. CAP. XIIII.

EA quoque num,quam lamium inter genera earum appellauimus, mitiſſima, & foliis non mor
dentibus,medetur cum mica ſalis contuſis incuſſiſque, inuſtis & ſtrumis, tumoribus, poda-
gris,vulneribus. Album habet in medio folio,quod ignibus ſacris medetur. Quidam è noſtris tem-
pore diſcreuere genera. Autumnalis vrticæ radice alligata in tertianis, ita vt ægri nuncupentur,
cùm eruitur ea radix,& dicatur quæ,& cui,& quorum filio eximatur, liberari morbo tradiderunt.
Hoc idem contra quartanas pollere. Iidem vrticæ radice addito ſale, infixa corpori extrahi. Foliis
cum axungia ſtrumas diſcuti:vel ſi ſuppurauerint,erodi compleriq́ue.

De ſcorpione,generibuſq́;,ac medicinis eius. CAP. XV.

EX argumento nomen accepit ſcorpius herba. Semen enim habet ad ſimilitudinem caudæ ſcor-
pionis,folia pauca. Valet & aduerſus animal nominis ſui. Eſt & alia eiuſdem nominis effectuſ-
q́ue ſine foliis,aſparagi caule, in cacumine aculeum habens,& inde nomen.

De leucacantha,& medicinis eius. CAP. XVI.

LEucacantham alij phyllon,alij iſchiada, alij polygonaton appellant, radice cyperi, quæ com-
manducata dentium dolorem ſedat. Item laterum & lumborum,vt Hiceſius tradit,ſemine po-
to drachmis octo,aut ſucco. Eademq́ue ruptis conuulſis medetur.

De helxine,perdicio,parthenio,ſideriti,& medicinis eius. CAP. XVII.

HElxinen aliqui perdicium vocant,quoniam perdices ea præcipuè veſcantur. Alij ſideritin,non
nulli parthenium. Folia habet miſtæ ſimilitudinis plantagini & marrubio, cauliculos denſos,
leuiter rubentes, ſemina in capitibus lappaceis adhærentia veſtibus: vnde & helxinem dictam vo-
lunt. Sed nos qualis vera eſſet helxine,diximus priori libro. Hæc autem inficit lanas, ſanat ignes ſa-
cros & tumores, collectioneſq́ue omnes, & aduſta. Panos ſuccus eius cum pſimmythio, ignes ſa-
cros,tumores,collectioneſq́ue, & gutura incipientia turgeſcere. Item veterem tuſſim cyatho hau-
ſto,& omnia in humido,ſicut tonſillas & varices cum roſaceo. Imponitur & podagris cum caprino
ſeuo ceráque Cypria. Perdicium ſiue Parthenium (nam ſideritis alia eſt) à noſtris herba vrceolaris
vocatur,ab alijs aſtericum, folio ſimilis ocimo, nigrior tantum, naſcens in tegulis, parietiniſque,
Medetur cum mica ſalis trita iiſdem omnibus,quibus lamium, & eodem modo: item vomicæ cal-
facto ſucco pota. Et contra hulcera,rupta,lapſuſque & præcipitia, aut vehiculorum euerſiones ſin-
gularis.

ularis. Vernula charus Pericli Athenienſiũ principi, cùm is in arce templum ædificaret, repſiſſetq; uper altitudinem faſtigij, & inde cecidiſſet, hac herba dicitur ſanatus, monſtrata Pericli ſomnio à Minerua. Quare Parthenium vocari cœpta eſt, aſſignaturque ei Deæ. Hic eſt vernula, cuius effigies x ære fuſa eſt, & nobilis ille Splanchnoptes.

De chamæleone, generibusq́, & medicinis eius. CAP. XVIII.

CHamæleonem aliqui ixiam vocãt. Duo genera eius. Candidior aſperiora folia habet: ſerpit in terra echini modo ſpinas erigens, radice dulci, odore grauiſſimo. Quibuſdã in locis viſcum gignit album ſub alis foliorum, maximè circa Canis ortum, quomodo thura naſci dicuntur: vnde & xia appellatur. Hoc, vt maſtiche, vtuntur mulieres. Quare & chamæleon vocetur, varietate foliorũ uenit. Mutat enim cum terra colores, hic niger, illic viridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atq; aliis coloribus. Ex his candidus hydropicos ſanat ſucco radicis decoctæ. Bibitur drachma in paſſo. Pellit x interaneorum animalia acetabuli menſura ſucci eiuſdem in vino auſtero cum origani ſcopis. Fa it ad difficultatem vrinæ. Hic ſuccus occidit canes ſueſque in polenta. Addita aqua & oleo contra it in ſe mures ac necat, niſi protinus aquam ſorbeant. Radicem eius aliqui conciſam ſerui iubent uniculis pendentem, decoquuntque in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatiſmos vocant. x nigris aliqui marem dixere, cui flos purpureus eſſet, & fœminam cui violaceus. Vno naſcuntur aule cubitali, craſſitudine digitali. Radicibus earum lichenes curantur, cum ſulphure & bitumine nà coctis: commanducatis verò dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Succo ſcabiem etiam quadrupedum ſanant. Et ricinos canum necant: iuuencas quoque anginæ modo. Quare à quibuſdam vlophonon vocatur, & cynozolon, propter grauitatem odoris. Ferũt & hæc viſcum hulceribus vtiliſſimum. Omnium autem generum eorum radices ſcorpionibus aduerſantur.

De coronopo, & medicinis eius. CAP. XIX.

COronopus oblonga herba eſt cum fiſſuris. Seritur interim, quoniam radix cœliacis præclarè facit in cinere toſta.

De anchuſa, & pſeudanchuſa, & medicinis earum. CAP. XX.

ET anchuſæ radix in vſu eſt, digitali craſſitudine. Finditur papyri modo: manusq́; inficit ſanguineo colore: præparat lanas pretioſis coloribus. Sanat hulcera in cerato, præcipuè ſenum, item duſta. Liquari non poteſt in aqua: oleo diſſoluitur: idque ſynceræ experimentum eſt. Datur & ad enum dolores drachma eius potui in vino: aut ſi febris ſit, in decocto balani. Item iocinerum vitiis, x lienis, & bile ſuffuſis. Lepris & lentigini illinitur ex aceto. Folia trita cum melle & farina, luxatis mponuntur: & pota drachmis duabus in mulſo aluum ſiſtunt. Pulices necare radix in aqua decota traditur. Eſt & alia ſimilis, pſeudanchuſa ob id appellata, à quibuſdam verò enchuſa, aut doris, & nultis aliis nominibus, lanuginoſior & minus pinguis, tenuioribus foliis & languidioribus. Radix leum nõ fundit, ſed rubentem ſuccum: & hoc ab anchuſa diſcernitur. Contra ſerpentes efficaciſſina potu foliorũ, vel ſeminis. Folia ictibus imponũtur. Virus ſerpentiũ fugat. Bibitur & propter ſpiam. Foliũ eius ſiniſtra decerpi iubẽt Magi, & cuius cauſa ſumatur dici, tertianiſq́; febribus alligari.

De onochile, anthemi, loto, & lotometra, heliotropio, tricocco, & adianto ſiue callitricho. CAP. XXI.

ESt & alia herba proprio nomine onochiles, quam aliqui anchuſam vocant, alij † arcebion, alij † onochelim, aliqui rhexiam, multi enchuſam, paruo frutice, flore purpureo, aſperis foliis & amis, radice meſſibus ſanguinea, cæterò nigra, in ſabuloſis naſcens, efficax contra ſerpentes, maximeque viperas, & radice & foliis, æquè cibo ac potu. Vires habet meſſibus. Folia trita odorem cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus vulua procidente. Pellit & tineas cum hyſſopo. Et in dolore enum aut iocineris ex aqua mulſa, ſi febris ſit: ſin aliter, ex vino bibitur. Lentigini ac lepris radix illinitur. Habentes eam, à ſerpentibus feriri negãtur. Eſt & alia huic ſimilis flore rubro, minor, & ipſa d eoſdem vſus. Traduntq́; cõmanducata ea, ſi inſpuatur, mori ſerpentem. Anthemis magnis laudibus celebratur ab Aſclepiade. Aliqui leucanthemida vocant, alij leucanthemum, alij eranthemon, quoniã vere floreat: alij chamæmelon, quoniã odorem mali habeat. Nõnulli melanthemon vocãt. Genera eius tria flore tantùm diſtant, palmũ nõ excedentia, paruiſq́; floribus, vt rutæ, candidis, aut melinis, aut purpureis. In macro ſolo, aut iuxta ſemitas colligitur vere, & in coronamenta reponitur. Eodem tẽpore & medici folia tuſa in paſtillos digerunt: item florem & radicem. Dantur omnia miſta drachmæ vnius pondere, contra ſerpentiũ omnium ictus. Pellit mortuos partus: item menſtrua in potu, & vrinam, calculosq́;. Inflationes, iocinerum vitia, bilem ſuffuſam, ægilopia cõmanducata, hulcerum eruptiones manantes ſanat. Ex omnibus his generibus ad calculos efficaciſſima eſt. Hanc propriè quidam eranthemon vocant. Loton qui arborẽ putant tantùm eſſe, vel Homero authore coargui poſſunt. Is enim inter herbas ſubnaſcentes Deorum voluptati, loton primam nominauit. Folia eius cum melle, oculorũ cicatrices, argema, nubeculas diſcutiunt. Eſt & lotometra, quæ fit ex loto ſata, ex cuius ſemine ſimili milio, fiunt panes in Aegypto à paſtoribus, maximè aqua vel lacte ſubacto. Negatur quicquam illo pane ſalubrius eſſe, aut leuius, dum caleat: refrigeratus difficilius cõcoquitur, fitque ponderoſus. Conſtat, eos qui illo viuant, nec dyſenteria nec teneſmo, neq; aliis morbis ventris infeſtari. Itaq; inter remedia eorũ habetur. Heliotropij miraculum ſæpius

† archibellion.
† onoclean.

diximus,cum Sole ſe circumagentis, etiam nubilo die:tantus ſideris amor eſt. Noctu velut deſide
rio contrahi cæruleum florem. Genera eius duo:tricoccum,& helioſcopium.Hoc altius(quanqu
vtrunque ſemipedalem altitudinem non excedat)ab ima radice ramoſum.Semen in folliculo meſ
ſibus colligitur.Naſcitur non niſi in pingui ſolo,cultóque maximè:tricoccum vbique. Si decoqua
tur,inuenio cibis placere:& in lacte iucundius aluum molliri:& ſi decocti ſuccus bibatur, efficaciſ
ſimè exinaniri.Maioris ſuccus excipitur æſtate, hora ſexta:miſcetur cum vino, ſic firmior. Capitis
dolores ſedat,roſaceo admiſto. Verrucas cum ſale tollit ſuccus è folio:vnde noſtri verrucariam her
bam appellauere,aliis cognominari effectibus digniorem.Nanque & ſerpentibus, & ſcorpionibus
reſiſtit,ex vino aut aqua mulſa, vt Apollophanes & Apollodorus tradunt. Folia infantium deſtilla
tionibus,quod ſiriaſin vocant,illita medentur. Item contractionibus, etiamſi id comitialiter acci
dat.Decocto quoque foueri eos, ſaluberrimum eſt.Potum id pellit † tineas, & renum harenas. S
cuminum adiiciatur,calculos frangit. Decoqui cum radice oportet,quæ cum foliis & hircino ſeu
podagris illinitur.Alterum genus,quod tricoccum appellauimus,& alio nomine ſcorpiuron voca
tur, foliis non ſolùm minoribus, ſed etiam in terram vergentibus. Semen ei eſt effigie ſcorpionis
caudæ:quare ei nomen. Vis ad omnia venenata & phalangia, & contra ſcorpiones præcipuè illita
Non feriuntur habentes.Et ſi terram ſurculo heliotropij circunſcribat aliquis,negant ſcorpionem
egredi.Impoſita verò herba,aut vda omnino reſperſum,protinus mori. Seminis grana quatuor po
ta,quartanis prodeſſe dicuntur,tria verò tertianis: vel ſi herba ipſa ter circunlata ſubiiciatur capiti
Semen & Venerem ſtimulat.Cum melle panos diſcutit.Et verrucas hoc vtique heliotropium radi
citus extrahit,& excreſcentia in ſedibus.Spinæ quoq; ac lumborum ſanguinem corruptum trahit
illitū ſemen & potū in iure gallinacei decoctum, aut cum beta & lente.Cortex verò liuentib⁹ colo
rem reddit.Magi heliotropiū quartanis quater,in tertianis ter alligari iubent ab ipſo ægro,precari
eum,ſoluturum ſe nodos liberatum,& ita facere non exempta herba.Aliud adianto miraculum:æ
ſtate viret,bruma non marceſcit:aquas reſpuit, perfuſum merſúmue ſicco ſimile eſt:tanta diſſocia
tio deprehenditur: vnde & nomē à Græcis,alioquin frutici topiario. Quidam callitrichon vocant
alij polytrichon, vtrunque ab effectu. Tingit enim capillum: & ad hoc decoquitur in vino cum ſe
mine apij,adiecto oleo copioſè, vt criſpum denſúmque faciat: defluere autem prohibet. Duo eiu
genera,cādidius,& nigrum breuiúſque.Id quod maius eſt, polytrichon:aliud, trichomanes vocāt
Vtrique ramuli nigro colore nitent foliis filicis: ex quibus inferiora aſpera ac fuſca ſunt: omnia au
tem contrariis pediculis denſa inter ſe ex aduerſo:radix nulla. Vmbroſas petras,parietúmque aſpe
gines,ac fontium maximè ſpecus ſequitur,& ſaxa manantia, quod miremur, cùm aquas non ſenti
at.Calculos è corpore mirè pellit,frangítque, vtique nigrum. Qua de cauſa potius, quàm quòd i
ſaxis naſceretur,à noſtris ſaxifragum appellatum crediderim. Bibitur è vino, quantum terni dece
pſere digiti. Vrinam cient. Serpentium & araneorum venenis reſiſtunt. In vino decocti aluum ſi
ſtunt.Capitis dolores corona ex his ſedat.Contra ſcolopendræ morſus illinuntur, crebrò auferen
di ne pereant:hoc & in alopeciis. Strumas diſcutiunt, furfuréſque in facie, & capitis manantia hul
cera.Decoctum ex his prodeſt ſuſpirioſis, & iocineri, & lieni, & felle ſuffuſis, & hydropicis. Stran
guriæ illinuntur, & renibus cum abſinthio. Secundas cient & menſtrua. Sanguinem ſiſtunt ex ace
to,aut rubi ſucco poti. Infantes quoque exhulcerati perunguntur ex iis cum roſaceo & vino prius
Folium in vrina pueri impubis,tritum quidem cum aphronitro,& illitum ventri mulierum,ne ru
goſus fiat, præſtare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum addi
tis:pecoríque eſſe vtiliſſimos.

De picride,theſio,aſphodelo,alimo,acantho,bupreſti,elephoboſco,ſcandice,iaſione,& de caucalide,ſio, ſillybo,ſcolymo ſiue limonio,ſoncho,chondrillo ſiue chondrille,& boletis. CAP. XXII.

PIcris ab inſigni amaritudine cognominatur, vt diximus:rotundo folio. Tollit eximiè verrucas
Theſium quoque non diſſimili amaritudine eſt:ſed purgat aluum,in quem vſum teritur ex a-
qua. Aſphodelum de clariſſimis herbarum,quam heroion aliqui appellauerunt,Heſiodus & in ſyl
uis naſci dixit:Dionyſius, marem ac fœminam eſſe Defectis corporibus & phthiſicis cōſtat bulbos
eius cum ptiſana decoctos aptiſſimè dari:panémque ex his cum farina ſubactis, ſaluberrimum eſſe
Nicander & contra ſerpentes ac ſcorpiones, vel caulem, quem anthericon vocauimus, vel ſemen
vel bulbos dedit in vino tribus drachmis: ſubſtrauítque ſomno contra hos metus. Datur & contra
venenata marina,& contra ſcolopendras terreſtres. Cochleæ mirè in Campania caulem eum per-
ſequuntur, & ſugendo arefaciunt. Folia quoque illinuntur venenatorum vulneribus ex vino. Bul-
bi neruis articuliſque cum polenta tuſi illinuntut.Prodeſt & conciſis ex aceto lichenas fricare:item
hulceribus putreſcentibus ex aqua imponere: mammarum quoque & teſtium inflammationibus.
Decocti in fæce vini,oculorum epiphoris ſuppoſito linteolo medentur. Ferè in quocunque morbo
decoctis magis medici vtuntur. Item ad tibiarum tetra hulcera, rimáſque corporum quacunq; in
parte farina arefactorum.Autumno autem colliguntur,cum plurimum valent.Succus quoq; ex tu-
ſis expreſſus aut decoctis,vtilis fit corporis dolori,cum melle:idem odorē corporis iucundū affectā-
tibus,

tibus,cum iri arida & ſalis exiguo.Folia etiam ſuprà dictis medentur, & ſtrumis, panis, hulceribus in facie,decocta in vino.Cinis è radice alopecias emendat,& rimas pedũ. Decoctæ radicis in oleo ſuccus,perniones & ambuſta. Et ad grauitatem aurium infunditur:à contraria aure in dolore dentium.Prodeſt & vrinæ pota modicè radix,& menſtruis & lateris doloribus : item ruptis conuulſis, tuſſibus,drachmæ pondere in vino pota.Eadem & vomitiones adiuuat commanducata. Semine ſumpto turbatur venter.Chryſermus & parotidas in vino decocta radice curauit: item ſtrumas admiſta cachry ex vino.Quidam aiunt,ſi impoſita radice pars eius in fumo ſuſpendatur, & quarta die ſoluatur,vnà cum radice areſcere ſtrumã.Sophocles ad podagras vtroq; modo, cocta crudaq; vſus eſt.Ad perniones decoctam ex oleo dedit,& ſuffuſis felle in vino,& hydropicis. Venerem quoque concitari cum vino & melle perũctis,aut bibentibus,tradiderunt.Xenocrates & lichenas & pſoras,radice in aceto decocta,tolli dicit.Item ſi cocta ſit cum hyoſcyamo & pice liquida,alarum quoque & feminum vitia,& capillum criſpiorem fieri,raſo prius capite,ſi radice ea fricetur. Simus lapides renum in vino decocta atq; pota eximit.Hippocrates ſemen eius ad impetus lienis dari cenſet.Iumentorum quoque hulcera ac ſcabiem,radix illita,aut decoctæ ſuccus ad pilum reducit. Mures etiam eadem fugantur,cauerna præcluſa moriuntur.Aſphodelon ab Heſiodo quidam alimon appellari exiſtimauere,quod falſum arbitror.Eſt enim ſuo nomine alimon,non parui & ipſum erroris inter authores.Alij enim fruticẽ eſſe dicunt denſum,candidum,ſine ſpina,foliis oleæ,ſed mollioribus.Coquitur autem hoc ciborum gratia. Radix tormina diſcutit, drachmæ pondere in aqua mulſa pota:item conuulſa & rupta.Alij olus maritimum eſſe dixere ſalſum,& inde nomen, foliis in rotunditate longis,laudatum in cibis.Duorum prætereà generum,ſylueſtre,& mitius:vtrunq; prodeſſe dyſentericis etiam exhulceratis cum pane,ſtomacho verò ex aceto. Hulceribus vetuſtis illini crudum,& vulnerum recentium impetus lenire,& luxatorum pedum ac veſicæ dolores. Sylueſtri tenuiora folia,ſed in eiſdem remediis effectus maiores,& in ſananda hominum ac pecorum ſcabie. Præterea nitorem corpori fieri dentibusq; candorem,ſi fricentur radice ea. Semine linguæ ſubdito ſitim non ſentiri.Hoc quoque mandi,& vtraque etiam condiri. Crateuas tertium quoque genus tradidit,longioribus foliis & hirſutioribus,odore cupreſſi:naſci ſub edera maximè, prodeſſe opiſthotonicis,contractionibus neruorum,tribus obolis in ſextariũ aquæ.Acanthos eſt topiaria & vrbana herba,elato longoq; folio,crepidines marginum, adſurgentiumq; puluinorũ toros veſtiens. Duo genera eius ſunt,aculeatum & criſpum, quod breuius : alterum læue, quod aliqui pæderota vocant,alij melamphyllum. Huius radices vſtis luxatisque mirè proſunt:item ruptis conuulſis & phthiſin metuentibus incoctæ cibo,maximè ptiſana. Podagris quoque illinuntur tritæ & calefactæ calidis.Bupleuron in ſponte naſcentium olerum numero Græci habent,caule cubitali, foliis multis longisq;,capite anethi,laudatum in cibis ab Hippocrate, in medicina à Glaucone & Nicandro. Semen contra ſerpentes valet.Folia ad ſecundas fœminarũ,vel ſuccum ex vino illinunt: & ſtrumis folia cum ſale & vino.Radix contra ſerpentes datur in vino,& vrinæ ciendæ. Bupreſtim magna inconſtantia Græci in laudibus ciborum etiam habuere:iidemque remedia tanquam contra venenũ prodiderũt.Et ipſum nomen indicio eſt boum,certè venenum eſſe,quos diſſilire deguſtata fatentur.Quapropter nec de hac plura dicemus.Eſt verò cauſa,quare venena monſtremus inter gramineas coronas,niſi libidinis cauſa expetenda alicui videtur,quam non aliter magis accendi putant, quàm potu.Elaphoboſcon ferulaceum eſt,geniculatum,digiti craſſitudine, ſemine corymbis dependentibus ſimile effigie,ſed non amaris,foliis oluſatri:& hoc laudatum in cibis.Quippe etiã conditum prorogatur ad vrinam ciendam,lateris dolores ſedandos, rupta conuulſa ſananda, inflationes diſcutiendas,coli quoq; tormenta.Contra ſerpentium omniumq; aculeatorum ictus. Quippe fama eſt,hoc pabulo ceruos reſiſtere ſerpentibus.Fiſtulas quoq; radix nitro addito illita ſanat. Siccanda autem in eos vſus prius eſt,ne ſucco ſuo madeat, qui contra ſerpentium ictus non facit eam deteriorem.Scandix quoq; in olere ſylueſtri à Græcis ponitur,vt Opion & Eraſiſtratus tradũt. Item decocta aluum ſiſtit.Semine ſingultus confeſtim ex aceto ſedat.Illinitur ambuſtis, vrinas ciet. Decoctæ ſuccus prodeſt ſtomacho,ioniceri,renibus,veſicæ.Hæc eſt,quã Ariſtophanes Euripidi poetę obiicit ilocaliter,matrem eius ne olus quidem legitimum venditaſſe,ſed ſcandicem. Eadem erat anthriſcus, ſi tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus eius, quòd fatigato Venere corpori ſuccurrit,marcentesque ſenio iam coitus excitat. Siſtit profluuia alba fœminarum. Et iaſione olus ſylueſtre habetur,in terra repens,cum lacte multo:florem fert candidum : concilium vocant. Et huius eadem commendatio ad ſtimulandos coitus. Cruda ex aceto in cibo ſumpta, mulieribus lactis vbertatem præſtat. Salutaris eſt phthiſin ſentientibus.Infantium capiti illita nutrit capillum, tenacioremq; eius cutem efficit.Eſtur & caucalis,fœniculo ſimilis,breui caule,flore candido, cordi vtilis.Succus quoque eius bibitur,ſtomacho perquàm commodatus & vrinæ, calculisque & harenis pellendis,& veſicæ pruritibus.Extenuat & lienis,iocineris,renumque pituitas. Semen menſes fœminarum adiuuat,bilemque à partu ſiccat.Datur & contra profluuia geniture viris.Chryſippus & conceptionibus eam putat conferre multũ:bibitur in vino ieiunis.Illinitur & contra venena marinorum,ſicut Petricus in carmine ſuo ſignificat.His adnumerant ſion,latius apio,in aqua naſcens,

pinguius,nigriusq́;,copiosum semine,sapore nasturtij.Prodest vrinis,renibus, lienibus, mulierũq́; mensibus,siue ipsum in cibo sumptũ,siue ius decocti,siue semenè vino drachmis duabus. Calculos rumpit,aquisq́; quæ gignunt eos,resistit.Dysentericis prodest infusum. Item lentigini illitũ,& mulierum vitiis in facie noctu illitum,momentoq́; cutem emendat,& ramices lenit, & scabiem equorum.Silybum,chamæleonti albo similem,æquè spinosam,ne in Cilicia quidem, aut Syria, aut Phœnice,vbi nascitur,coquere tanti est:ita operosa eius culina traditur. In medicina nullum vsum habet.Scolymon quoq; in cibos recipit Oriens,& alio nomine limonion appellat. Frutex est nunquam cubitali altior,cristisque foliorum ac radice nigra,sed dulci: Eratostheni quoque laudata in pauperis cœna.Vrinam ciere præcipuè traditur:sanare lichenas & lepras ex aceto: Venerem stimulare in vino,Hesiodo & Alcæo testibus:qui florente ea cicadas acerrimi cantus esse,& mulieres libidinis auidissimas,virosq́; in coitum pigerrimos scripsere, velut prouidentia naturæ hoc adiumento tunc valentissimo.Item graueolentiam alarum emendat radicis emedullatæ vncia,in vini Falerni heminis tribus decocta ad tertias,& à balineo ieiuno,itemque post cibum cyathis singulis pota. Mirum est,quod Xenocrates promittit experimento,vitium id ex alis per vrinam effluere. Estur & sonchos,vt quem Theseo apud Callimachum apponat Hecale, vterque albus & niger, lactucæ similes ambo,nisi spinosi essent,caule cubitali,anguloso,intus cauo,sed qui fractus copioso lacte manet. Albus,qui è lacte nitor,vtilis orthopnoicis lactucarum modo.Erasistratus calculos per vrinam pelli eo monstrat,& oris graueolentiam commanducato corrigi. Succus trium cyathorum mensura,in vino albo & oleo calefactus,adiuuat partus,ita vt à partu ambulent grauidæ. Datur & in sorbitione. Ipse caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus,coloremque meliorem infantiũ: vtilissimus his,quæ lac sibi coire sentiant. Instillatur auribus succus,calidusque in stranguria bibitur cyathi mensura, & in stomachi rosionibus cum semine cucumeris nucleisque pineis. Illinitur & sedis collectionibus. Bibitur contra serpentes scorpionesque,radix verò illinitur. Eadem decocto in oleo Punici mali calyce,aurium morbis præsidium est.Hæc omnia ex albo. Cleemporus nigro prohibet vesci,vt morbos faciente,de albo consentiens. Agathocles etiam contra sanguinem tauri demonstrat succum eius. Refrigeratoriam tamen vim esse conuenit nigro,& hac causa imponendum cum polenta. Zenon radice albi stranguriam docet sanari. Chondrillon siue chondrille, folia habet intubi circunrosis similia,caulem minus pedalem,succo madentem amaro,radice fabæ simili,aliquando numerosa. Habet proximam terræ mastichen tuberculo fabæ, quæ apposita fœminarum menses trahere dicitur.Tusa cum radicibus tota,diuiditur in pastillos, contra serpentes argumento probabili. Siquidem mures agrestes læsi ab his,hanc esse dicuntur.Succus ex vino coctæ,aluum sistit. Eadem palpebrarum pilos inordinatissimos,pro gummi efficacissimè regit. Dorotheus stomacho & concoctionibus vtilem carminibus suis pronuntiauit.Aliqui fœminis & oculis,generationique virorum contrariam putauere. Inter ea quæ temere manduntur, boletos meritò posuerim,optimi quidem hos cibi,sed immenso exemplo in crimen adductos , veneno Tiberio Claudio principi per hanc occasionem à coniuge Agrippina dato:quo facto illa terris venenum alterum, sibique ante omnes, Neronem suum dedit.Quorundam ex his facilè noscuntur venena,diluto rubore,rancido aspectu,liuido intus colore,rimosa stria,pallido per ambitum labro.Non sunt hæc in quibusdam:siccique & nitri similes veluti guttas in vertice albas ex tunica sua gerunt. Vuluam enim terra ob hoc prius gignit,ipsum postea in volua,ceu in ouo est luteum. Nec tunicæ minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc primò nascente: mox in pediculo corpus absumitur,raroque vnquam geminis ex vno pede.Origo prima causaq́; è limo,& acescente succo madentis terræ,aut radicis ferè glandiferæ:initioque spuma lentior,dein corpus membranæ simile, mox partus. Vt diximus,illa pernicialia,prorsus improbanda. Si enim caligaris clauus ferrive aliqua rubigo,aut panni marcor affuerit nascenti,omnem illico succum alienum saporemque in venenũ concoquit: deprehendisse nisi agrestes possunt atque qui colligunt. Ducunt ipsi alia vitia,nunc quidem si serpentis cauerna iuxtà fuerit,si patescentes primò adhalauerit, capaci venenorum cognatione ad virus accipiendum.Itaque caueri conueniet,prius quàm se condant serpentes. Signa erunt tot herbæ,tot arbores fruticesque,ab emersu earum ad latebrã vsque vernantes: & vel fraxini tantùm folia,nec postea nascentia,nec antè decidentia. Et boletis quidem ortus occasusque omnis intra dies septem est.

De fungis,& silphio,& de lasere. CAP. XXIII.

FVngorum lentior natura,& numerosa genera,sed origo non nisi ex pituita arborum. Tutissimi qui rubent callo,minus diluto rubore,quàm boleti. Mox candidi,velut apice Flaminis insignibus pediculis. Tertium genus suilli,venenis accommodatissimũ. Familias nuper interemere, & tota conuiuia,Anneum Serenum præfectum Neronis vigilũ,& tribunos,& centuriones. Quæ voluptas tanta ancipitis cibi? Quidã discreuere arborũ generibus,fico,ferula,& gummi ferentibus: nos item fago,aut robore,aut cupresso,vt diximus. Sed ista quis spondet in venalibus? Omnium colos liuidus. His aberit veneni argumentum, quò similior fuerit arborum fici. Aduersus hæc diximus remedia,dicemusque: interim sunt aliqua & in his. Glaucias stomacho vtiles putat boletos.

Siccantur

Siccantur pendentes suilli, iunco transfixi, quales è Bithynia veniunt. Hi fluxionibus alui, quas rheumatismos vocant, medentur, excrescentibúsque in sede carnibus: minuunt enim eas, & tempore absumunt. Item lentigines, & mulierum vitia in facie. Lauantur etiam vt plumbum, in oculorum medicamenta. Sordidis hulceribus & capitis eruptionibus, canum morsibus ex aqua illinuntur. Libet & coquendi dare aliquas communes in omni eo genere obseruationes, quando ipsæ suis manibus deliciæ præparant hunc cibum solum, & cogitatione antè pascuntur, succineis nouaculis aut argenteo apparatu comitante. Noxij erunt fungi, qui in coquendo duriores fient: innocentiores qui nitro addito coquentur, si vtique percoquantur. Tutiores fient cum carne cocti, aut cum pediculo pyri. Prosunt & pyra confestim sumpta. Debellat eos & aceti natura, contraria iis. Imbribus proueniunt omnia hæc. Imbre & silphion. Venit primò è Cyrenis, vt dictum est. Ex Syria nũc maximè importatur, deterius Parthico, sed Medico melius, extincto omni Cyrenaico, vt diximus. Vsus silphij in medicina. Nam folia ad expurgandas vuluas pellendósque emortuos partus decoquuntur in vino albo odorato, vt bibatur mensura acetabuli à balineis. Radix prodest arteriis exasperatis: & collectionibus sanguinis illinitur. Sed in cibis concoquitur ægré. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoque noxia. Suggillatis cum vino & oleo amicissima, & cum cera strumis. Verrucæ sedis crebriore eius suffitu cadunt. Laser è silphio profluens quo diximus modo, inter eximia naturæ dona numeratum, pluribus compositionibus inseritur. Per se autem algores excalfacit. Potum neruorum vitia extenuat. Fœminis datur in vino. Et lanis mollibus admouetur vuluæ ad menses ciendos. Pedum clauos circunscarificatos ferro, mistum ceræ extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine dilutum. Andreas spondet, copiosius sumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre senibus & fœminis: item hyeme, quàm æstate, vtilius, & tum aquam bibentibus: cauendúmque ne qua intus sit exhulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempestiuè enim datum, cauterij vim obtinet: assuetis etiam vtilius, quàm expertibus. Ad extera corporum indubitatas confessiones habet. Venena telorum & serpentium extinguit potum: ex aqua vulneribus his circunlinitur: scorpionum tantùm plagis ex oleo: hulceribus verò non maturescentibus cum farina hordeacea vel fico sicca. Carbunculis cum ruta, vel cum melle, vel per se visco superlitum vt hæreat: sic & ad canis morsus. Excrescentibus circa sedem, cum tegmine Punici mali ex aceto decoctum. Clauis pedum, qui vulgò morticini appellantur, nitro misto, antè subactum. Carnes replet cum vino & croco, aut pipere, aut murium fimo & aceto. Perniones ex vino fouet, & ex oleo coctũ imponitur: sic & callo. Clauis pedum superrasis præcipuæ vtilitatis. Contra aquas malas, pestilentes tractus, vel dies. In tussi, vua, fellis veteri suffusione, hydropisi, raucitatibus: confestim enim purgat fauces, vocémq; reddit. Podagras in spongia dilutum posca lenit. Pleuriticis in sorbitione vinũ poturis datur: contractionibus, opisthotonicis, ciceris magnitudine cera circunlitum. In angina gargarizatur. Anhelatoribus & in tussi vetusta cum porro ex aceto datur: æquè ex aceto his, qui coagulum lactis sorbuerint. Præcordiorum vitiis, syntecticis, comitialibus in vino, in aqua mulsa linguę paralysi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non censuerim, quod authores suadent, cauernis dentium in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis qui se ea de causa præcipitauit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis: serpentes auidissimas vini admistum rumpit. Ideo nec inungi suaserim cum Attico melle, licet præcipiant. Quas habeat vtilitates admistum aliis immensum est referre: & nos simplicia tractamus: quoniam in his naturam esse apparet, in illis coniecturam sæpius fallacem, nulli satis custodita in misturis concordia naturæ ac repugnantia. Qua de re mox plura.

De natura mellis, & aqua mulsa, & quare genere ciborum mores immutentur, & de melitite & cera: & contra compositiones medicorum. CAP. XXIIII.

NOn esset mellis aushoritas in pretio minor, quàm laseris, ni vbique nasceretur. Illud ipsa fabricata sit natura, sed huic gignendo animal, vt diximus, innumeros ad vsus, si quoties misceatur, æstimemus. Prima propolis aluearum (de qua diximus) aculeos & omnia infixa corpori extrahit, tubera discutit, dura concoquit, dolores neruorum mulcet, hulceráque iam desperantia cicatrice includit. Mellis quidem ipsius natura talis est, vt putrescere corpora non sinat, iucundo sapore atque non aspero, alia quàm salis natura. Faucibus, tonsillis, anginæ, omnibúsque oris desideriis vtilissimum, arescentíque in febribus linguæ. Iam verò peripneumonicis, pleuriticis decoctum. Item vulneribus à serpente percussis. Et contra venena fungorum. Paralyticis in mulso: quanquam suæ mulso dotes constant. Mel auribus instillatur cum rosaceo: lendes & fœda capitis animalia necat. Vsus despumati semper aptior: stomachum tamen inflat, bilem auget, fastidium creat, & oculis per se inutile aliqui arbitrantur. Rursus quidam angulos exhulceratos melle tangi suadent. Mellis causas atque differentias nationésque & indicationem, in apium, ac deinde florum natura diximus, cùm ratio operis diuidi cogeret miscenda rursus naturam rerum pernoscere volentibus & aqua mulsa tractari debet. Duo genera eius: subitæ ac recentis, alterum inueteratæ. Repentina despumato melle præclaram vtilitatem habet in cibo ægrotantium leui, hoc est alicæ elutæ, viribus recreandis, ore stomachóque mulcendo, ardore refrigerando. Frigidam enim vtilius dari ventri mol-

liendo, inuenio apud authores. Hunc potum bibendum alſioſis : item animi humilis & præparci, quos illi dixere micropſychos. Eſt & ratio ſubtilitatis immenſæ à Platone deſcendens : corpuſculis rerum læuibus, ſcabris, anguloſis, rotundis, magis aut minus ad aliorum naturam accedentibus: ideo non eadem omnibus amara aut dulcia eſſe. Sic & in laſſitudine proniores eſſe ad iracundiam, & in ſiti. Ergo & hæc animi aſperitas, ſeu potius animæ, dulciore ſucco mitigatur. Lenit tranſitum ſpiritus, & molliores facit meatus, ne ſcindant euntem redeuntémque. Experimenta in ſe cuique: nullius non ira luctuſque, triſtitia & omnis animi impetus cibo mollitur. Ideoque obſeruanda ſunt, quæ non ſolùm corporum medicinam, ſed & morum habent. Aqua mulſa, & tuſſientibus vtilis traditur, calefacta inuitat vomitiones. Contra venenum pſimmythij ſalutaris, addito oleo. Item contra hyoſcyamum, cum lacte maximè aſinino, & contra halicacabum, vt diximus. Infunditur & auribus & genitalium fiſtulis. Vuluis imponitur cum pane molli, ſubitis tumoribus, luxatis, leniẽdíſque omnibus. Inueteratæ vſum damnauere poſteri, minus innocentem aqua, minuſque vino firmum. Longa tamen vetuſtate tranſit in vinum, vt conſtat inter omnes ſtomacho inutiliſſimum, neruiſque contrarium. Semper mulſum ex vetere vino vtiliſſimum, faciliméque cum melle concorporatur, quod in dulci nunquam euenit. Ex auſtero factum non implet ſtomachum, neque ex decocto melle, minuſque inflat, quod ferè euenit. Appetendi quoque reuocat auiditatem cibi. Aluum mollit frigido potu pluribus, calido ſiſtit. Corpora auget. Multi ſenectam longam mulſi tantùm nutritu tolerauere, neque alio vllo cibo, celebri Pollionis Romuli exemplo. Centeſimum annum excedentem eum Diuus Auguſtus hoſpes interrogauit, quanam maximè ratione vigorem illum animi corporiſque cuſtodiſſet. At ille reſpondit: intus mulſo, foris oleo. Varro regium cognominatum morbum arquatum tradit, quoniam mulſo curetur. Melitites quo fieret modo ex muſto & melle docuimus in ratione vini. Seculis iam fieri non arbitror hoc genus, inflationibus obnoxium. Solebat tamen inueteratum alui cauſa dari in febre: item articulario morbo, & neruorum infirmitate laborantibus, & mulieribus vini abſtemiis. Mellis naturæ adnexa cera eſt : de cuius origine, bonitate, nationibus, ſuis diximus locis. Omnis autem mollit, calefacit, explet corpora: recens melior. Datur in ſorbitione dyſentericis, fauique ipſi, in pulte alicæ prius toſtæ. Aduerſatur lactis naturæ: ac milij magnitudine x. grana ceræ hauſta, non patiuntur coagulari lac in ſtomacho. Si inguen tumeat, albam ceram in pube fixiſſe remedio eſt. Nec huius vſus, quos miſta aliis præſtat, enumerare medicina poſſit, ſicuti nec cæterorum, quæ cum aliis proſunt. Iſta, vt diximus, ingeniis conſtant. Non fecit cerata, malagmata, emplaſtra, collyria, antidota, parens illa ac diuina rerum artifex: officinarum hæc imò verius auaritiæ commenta ſunt. Naturæ quidem opera abſoluta atque perfecta gignuntur: paucis ex cauſa non ex coniectura rebus aſſumptis, vt ſucco aliquo ſicca temperentur ad meatus, aut corpore alio humentia ad nexus. Scrupulatim quidem colligere ac miſcere vires, non coniecturæ humanæ opus, ſed impudentiæ eſt. Nos nec Indicarum Arabicarúmque mercium, aut externi orbis attingimus medicinas. Non placent remediis tam longè naſcentia: non nobis gignuntur: imò ne illis quidem, alioquin non venderent. Odorum cauſa vnguentorúmque & deliciarum, ſi placet, etiam ſuperſtitionis gratia emantur, quoniam thure ſupplicamus & coſto. Salutem quidem ſine his poſſe conſtare, vel ob id probabimus, vt tanto magis ſui delicias pudeat. Sed medicinas è floribus coronamentiſq; & hortenſiis, quæq; manduntur herbis proſecuti, quoniam modo frugum omittimus? Nimirum & has indicare conueniat.

CAP. XXV.

Medicinæ ex frugibus.

IN primis ſapientiſſima animalium eſſe conſtat, quæ fruge veſcantur. Siliginis grana combuſta & trita in vino ammineo, oculis illita epiphoras ſedant: tritici verò ferro combuſta iis, quæ frigus vſſerit, præſentaneo ſunt remedio. Farina tritici ex aceto cocta, neruorũ contractionibus, cum roſaceo verò & fico ſicca myxíſque decoctis furfures tonſillis faucibúſque gargarizatione proſunt. Sextus Pomponius Prætorii viri pater, Hiſpaniæ citerioris princeps, cùm horreis ſuis ventilandis præſideret, correptus dolore podagræ, merſit in triticũ ſeſe ſuper genua: leuatúſq; ſiccatis pedibus mirabilem in modũ, hoc poſteà remedio vſus eſt. Vis tanta eſt, vt cados plenos ſiccet. Paleam quoq; tritici vel hordei calidam imponi ramicum incommodis experti iubent, quáque decoctæ ſunt aqua foueri. Eſt in farre vermiculus teredini ſimilis: quo cauis dentium cera incluſo, cadere vitiati dicuntur, etiamſi fricentur. Olyram arincam diximus vocari. Hac decocta fit medicamẽtum, quod Aegyptii atharam vocant, infantibus vtiliſſimum: ſed & adultos illinunt eo. Farina ex hordeo & cruda & decocta collectiones impetúſque diſcutit, lenit, & concoquit. Decoquitur aliàs in mulſa aqua, aut fico ſicca. Ad iocineris dolores eam cum poſca concoqui opus eſt, aut cum vino. Cùm verò inter coquendum diſcutiendúmque cura eſt, tunc in aceto melius, aut in fæce aceti, aut in cotoneis pyríſue decoctis. Ad multipedarum morſus cum melle, ad ſerpentium in aceto, & contra ſuppurantia, ad extrahendas ſuppurationes ex poſca, addita reſina & galla. Ad concoctiones verò & hulcera vetera, cum reſina. Ad duritias cum fimo columbarum, aut fico ſicca, aut cinere. Ad neruorum inflammationes aut inteſtinorum vel laterum, vel virilium dolores, cum papauere aut meliloto, & quoties ab oſſibus caro recedit. Ad ſtrumas cum pice & impubis pueri vrina. Cum oleo &

fœnogræco

fœnogræco contra tumores præcordiorum, vel in febribus cum melle vel adipe vetuſto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cũ hyoſcyami ſucco illinitur: ex aceto & melle lentigini. Zeę, ex qua alicã fieri diximus, efficacior etiam hordeacea videtur, trimeſtris mollior. Ex vino rubro ad ſcorpionũ ictus tepida, & ſanguinem excreantibus: item arteriæ. Tuſſi cum caprino ſeuo, aut butyro. Ex fœnogræco molliſſima omniũ. Hulcera manantia ſanat, & furfures corporis, ſtomachi dolores, pedes & mammas cum vino & nitro cocta. Aerina magis cæteris purgat hulcera vetera & gangrænas: cum rhaphano & ſale & aceto lichenas: lepras cũ ſulphure viuo: & capitis dolores cum adipe anſerino impoſita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini ſemine decocta in vino. De polentæ generibus in frugum loco ſatis diximus, locorũ ratione. A farina hordei diſtat eo quòd torretur, ob id ſtomacho vtilis. Aluum ſiſtit, impetusq; rubicundi tumoris. Et oculis illinitur, & capitis dolori cum menta, aut alia refrigerante herba. Item pernionibus & ſerpentium plagis: item ambuſtis ex vino. Inhibet quoque puſtulas. Farina in pollinem ſubacta, vim extrahendi humoris habet: ideo & cruore ſuffuſis in faſcias vſque ſanguinem perducit: efficacius in ſapa. Imponitur & pedum callo clauiſque. Nam cum oleo vetere ac pice decocto polline, condylomata & alia omnia ſedis vitia quàm maximè calido mirabilem in modum curantur. Pulte corpus augetur. Farina, qua chartæ glutinantur, ſanguinem excreantibus datur tepida ſorbenda efficaciter. Alica res Romana eſt, & non pridem excogitata: alioquin non ptiſanæ potius laudes ſcripſiſſent Græci. Nondum arbitror Pompeij Magni ætate in vſu fuiſſe, & ideo vix quicquam de ea ſcriptum ab Aſclepiadis ſchola. Eſſe quidem eximiè vtilem nemo dubitat, ſiue eluta detur ex aqua mulſa, ſiue in ſorbitiones decocta, ſiue in pultem. Eadem in aluo ſiſtenda torretur: dein fauorum cera coquitur, vt ſupra diximus. Peculiariter tamen longo morbo ad habitudinem redactis ſubuenit, ternis eius cyathis in ſextarium aquæ ſenſim decoctis, donec omnis aqua conſumatur. Poſteà ſextario lactis ouilli aut caprini addito per continuos dies, mox adiecto melle. Tali ſorbitionis genere emendantur ſyntexes. Milio ſiſtitur aluus, diſcutiuntur tormina, in quem vſum torretur anté. Neruorum doloribus & aliis feruens in ſacco imponitur: neque aliud vtilius: quoniam leuiſſimum molliſſimumq; eſt, & caloris capaciſſimum. Itaque talis vſus eius eſt ad omnia, quibus calor profuturus eſt. Farina eius cum pice liquida, ſerpentium & multipedæ plagis imponitur. Panicum Diocles medicus mel frugum appellauit. Effectus habet, quos milium. In vino potum prodeſt dyſentericis. Similiter his, quæ vaporanda ſunt, excalfactum imponitur. Siſtit aluum in lacte caprino decoctum, & bis die hauſtum: ſic prodeſt & ad tormina. Seſama trita in vino ſumpta, inhibet vomitiones. Aurium inflammationi illinitur, & ambuſtis. Eadem efficit & dum in herba eſt. Hoc amplius oculis imponitur decocta in vino. Stomacho inutilis cibus, & animæ grauitatem facit: ſtellionum morſibus reſiſtit: item hulceribus, quæ cacoethe vocant. Et auribus oleum, quod ex ea fit, prodeſſe diximus. Seſamoides à ſimilitudine nomen accepit, grano amaro, folio minore. Naſcitur in glareoſis. Detrahit bilem in aqua potum. Semen illinitur igni ſacro: diſcutit panos. Eſt etiamnum aliud ſeſamoides Anticyræ naſcens, quod ideo aliqui Anticyricon vocant: cætera ſimile erigeronti herbæ, de qua ſuo dicemus loco. Granum ſeſamæ datur in vino dulci ad detractiones, quantum tribus digitis capitur, miſcentque ellebori albi vnum & dimidium obolum, purgationem eam adhibentes, maximè inſaniæ melancholicæ, comitialibus, podagricis. Et per ſe drachmæ pondere exinanit. Hordeum optimum, quod candidiſſimum. Succus decocti in aqua cæleſti digeritur in paſtillos, vt infundatur exhulceratis interaneis & vuluis. Cinis eius ambuſtis illinitur, & carnibus quæ recedunt ab oſſibus, & eruptionibus pituitæ, muris aranei morſibus. Idem aſperſo ſale ac melle, candorem dentibus, & ſuauitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo vtuntur, morbo pedum tentari negant. Nouemque granis ſi furunculum quis circumducat, ſingulis ter, manu ſiniſtra, & omnia in ignem abiiciat, confeſtim ſanari aiunt. Eſt & herba Phœnicea appellata Græcis, noſtris verò hordeum murinum. Hæc trita è vino pota præclarè ciet menſes. Ptiſanæ quæ ex hordea fit, laudes vno volumine condidit Hippocrates: quæ nunc omnes in alicam tranſeunt. Contrà quanto innocentior eſt alica. Hippocrates tantum ſorbitionis gratia laudauit, quoniam lubrica ex facili hauriretur, quoniam ſitim arceret, quoniam in aluo non intumeſceret, quoniam facilè redderetur. & aſſuetis hic ſolus cibus in febri bis die poſſit dari: tantùm remotus ab iſtis, qui medicinam fame exercent. Sorbitionem tamen dari totam vetuit, aliúdve quàm ſuccum ptiſanæ. Item quamdiu pedes frigidi eſſent, tunc quidem nec potionem dandam. Fit & ex tritico glutinoſior, arteriæque exhulceratæ vtilior. Amylon hebetat oculos, & gulæ inutile, contrà quàm creditur. Item ſiſtit aluum, epiphoras oculorum inhibet, & hulcera ſanat: item puſtulas & fluxiones ſanguinis. Genas duras emollit. Datur cum ouo his qui ſanguinem reiecerint. In veſicæ verò dolore, ſemuncia amyli cum ouo & paſſi tribus ouis ſufferuefacta, à balineo. Quin & auenacea farina decocta in aceto næuos tollit. Panis hic ipſe, quo viuitur, innumeras penè continet medicinas. Ex aqua & oleo aut roſaceo mollit collectiones: ex aqua mulſa duritias valde mitigat. Datur & ex vino ad diſcutienda quę præſtringi opus ſit, & ſi magis etiamnum, ex aceto: aduerſus acutas pituitæ fluxiones, quas Græci rheumatiſmos vocãt: item ad percuſſa, luxata. Ad omnia autem hęc fermentatus, qui vocatur autopyros,

pyros, vtilior. Illinitur & paronychiis, & callo pedum in aceto. Vetus aut nauticus panis tuſus atq; iterum coctus, ſiſtit aluum. Vocis ſtudioſos, & contra diſtillationes, ſiccum eſſe primo cibo, vtiliſſimum eſt. Sitauius (hoc eſt è trimeſtri) incuſſa in facie, aut deſquamata cum melle aptiſſimè curat. Candidus ægris, aqua calida frigidáue madefactus, leuiſſimum cibum præbet. Oculorum tumori ex vino imponitur. Sic & puſtulis capitis, aut adiecta arida myrto. Tremulis panem ex aqua eſſe ieiunis ſtatim à balineis demonſtrant. Quin & grauitatem odorum in cubiculis vſtus emendat, & vini, in ſaccos additus. Auxiliatur & faba. Nanque ſolida fricta, feruénſque in acre acetum coniecta, torminibus medetur. In cibo freſſa, & cum allio cocta, contra deploratas tuſſes ſuppurationéſque pectorum, quotidiano cibo ſumitur: & commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos diſcutiendóſue imponitur: & in vino decocta, ad teſtium tumores & genitalium. Lomento quoque ex aceto decocto, tumores maturat atque aperit. Item liuoribus, combuſtis medetur. Voci eam prodeſſe, author eſt M. Varro. Fabalium etiam ſiliquarúmque cinis, ad coxendices & ad neruorum veteres dolores, cum adipis ſuilli vetuſtate prodeſt. Et per ſe cortices decocti ad tertias ſiſtunt aluum. Lens optima, quæ facillimè coquitur, eáque quæ maximè aquam abſorbet. Aciem quidem oculorum obtundit, & ſtomachum inflat: ſed aluum ſiſtit in cibo, magíſque diſcocta cæleſti aqua: eadem ſoluit, minus percocta. Cruſtulas hulcerum rumpit, eáque quæ intra os ſunt, purgat & adſtringit. Collectiones omnes impoſita ſedat, maximéque exhulceratas & rimoſas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra ſuppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ ſuccus ad oris exhulcerationes & genitalium adhibetur: ad ſedem, cum roſaceo aut cotoneo. In iis, quæ acrius remedium exiguunt, cum putamine Punici, melle modico adiecto. Ad id demum ne celeriter inareſcat, adiiciunt & betæ folia. Imponitur & ſtrumis paníſque, vel maturis vel matureſcentibus, ex aceto diſcocta. Rimis ea aqua mulſa: & gangrænis cum Punici tegmine. Item podagris cum polenta, & vuluis & renibus, pernionibus, hulceribus difficilè cicatricem trahētibus. Propter diſſolutionem ſtomachi triginta grana lentis deuorantur. In choleris quoque & dyſenteria efficacior eſt in tribus aquis cocta: in quo vſu melius ſemper eam torrere aut tundere, vt quàm tenuiſſima detur, vel per ſe, vel cum cotoneo malo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni eſt inutilis, & capitis dolori, neruoſiſque omnibus, & felli: nec ſomno facilis: ad puſtulas vtilis, igníque ſacro & mammis in aqua marina decocta, in aceto autem duritias & ſtrumas diſcutit. Stomachi quidem cauſa, polentæ modo potionibus inſpergitur. Quæ ſunt ambuſta, aqua ſemicocta curat, poſteà trita, & per cribrum effuſo furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex poſca coquitur ad guttura. Eſt & paluſtris lens per ſe naſcens in aqua non fluente, refrigeratoriæ naturæ: propter quod collectionibus illinitur, & maximè podagris, & per ſe & cum polenta: glutinat & interanea procidentia. Eſt & ſylueſtris elelíſphacos dicta à Græcis, ab aliis phacos. Eſt ea ſatiua lente leuior, & folio minore, atque ſicciore odoratiore. Eſt & alterum genus eius ſylueſtris, odore graui: hæc mitior. Folia habet cotonei mali effigie, ſed minora & candida, quæ cum ramis decoquuntur. Menſes ciet & vrinas, & paſtinacæ marinæ ictus ſanat. Torporem autem obducit percuſſo loco. Bibitur cum abſinthio ad dyſenteriam. Cum vino eadem commorantes menſes trahit: abundantes ſiſtit decocto eius poto. Per ſe impoſita herba, vulnerum ſanguinem cohibet. Sanat & ſerpentium morſus. Et ſi in vino decoquatur, pruritus teſtium ſedat. Noſtri, qui nunc ſunt, herbarii elelíſphacon Græcè, Latinè ſaluiam vocant, mentæ ſimilem, canam, odoratam. Partus & mortuos ea appoſita extrahunt: item vermes aurium hulcerúmque. Cicer & ſylueſtre eſt, foliis ſatiuo ſimile, odore graui. Si largius ſumatur, aluus ſoluitur, & inflatio contrahitur, & tormina. Toſtū ſalubrius habetur. Cicercula etiamnum magis in aluo proficit. Farina vtriuſque hulcera manantia capitis ſanat, efficacius ſylueſtris. Item comitiales & iocinerum tumores, & ſerpentium ictus. Ciet menſes & vrinas, grano maximé. Emendat & lichenas, & teſtium inflammationes, regium morbū, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exhulceratam veſicam & renes. Gangrænis vtiliora cum melle, & his quæ cacoethe vocantur. Verrucarum in omni generi prima Luna ſingulis granis ſingulas tangunt, eáque grana in linteolo deligata poſt ſe abiiciunt, ita fugari vicium arbitrantes. Noſtri præcipiunt arietinum in aqua cum ſale diſcoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus vrinæ. Sic & calculos pellit, morbúmque regium. Eiuſdem foliis ſarmentíſque decoctis aqua quàm maximè calida morbos pedum mollit, & ipſum calidum tritúmque illitum. Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum gallæ dimidio tritum, oculorum hulceribus ex paſſo medetur. De eruo quædam in mentione eius diximus: nec potentiam ei minorem veteres quàm braſſicæ, tribuêre. Contra ſerpentium ictus ex aceto, ad crocodilorum hominúmque morſum. Si quis eruum quotidie ieiunus edat, lienem eius abſumi certiſſimi authores affirmant. Farina eius (vt ait Varro) maculas toto corpore emendat. Serpere hulcera non patitur: in mammis efficaciſſimum. Carbunculos rumpit ex vino. Vrinæ difficultates, inflationem, vitia iocineris, teneſmon, & quæ cibum non ſentiunt, atropha appellata, toſtum, & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum deuoratúmque corrigit: item impetigines, ex aceto coctum, & quarto die ſolutum. Panos in melle impoſitum ſuppurare prohibet. Aqua decocti perniones &

nes & pruritus sanat fouendo. Quin & vniuerso corpori, si quis quotidie ieiunus biberit, meliorem ieri colorem existimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones mouet, aluum turbat, capiti & stomacho onerosum. Genua quoque degrauat. Sed madefactum pluribus diebus, mitescit, bubus iumentisque vtilissimum. Siliquæ eius virides, prius quàm indurescant, cum suo caule foliisq; contritæ, capillos nigro colore inficiunt. Lupini quoque syluestres sunt, omni modo minores satiuis, præter quàm amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur, sicco nulli minus ponderis est, nec plus vtilitatis. Mitescunt cinere aut aqua calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant: amari contra aspidas valent. Hulcera atra, aridi decorticaque triti, supposito linteolo, ad viuum corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti discutiunt. Succus decoctorum cum ruta & pipere, vel in febri datur ad ventris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: pueris verò impositi n ventrem ieiunis prosunt. Et alio genere tosti, & in defruto poti, vel ex melle sumpti. Iidem auiditatem cibi faciunt, fastidium detrahunt. Farina eorum aceto subacta, papulas pruritusque in balineis illita cohibet, & per se siccat hulcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta sedat. Syluestrium efficacior vis est contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex iisdem decocta lentigines & fouentium cutem corrigunt: si verò ad mellis crassitudinem decoquantur vel satiui, vitiligines nigras & lepras emendant. Satiui quoque rumpunt carbunculos impositi: panos & strumas minuunt, aut maturant. Cocti ex aceto, cicatricibus candidum colorem reddunt. Si verò cælesti aqua discoquantur, succus ille smegma fit: quo fouere gangrænas, eruptiones pituitæ, hulcera manantia, vtilissimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menstruis hærentibus. Lieni crudi cũ fico sicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoque in aqua decocta, vrinas pellit. Medentur pecori cum chamæleonte herba decocti aqua in potum collata. Sanant & scabiem quadrupedũ omnium, n amurca decocti, vel vtroque liquore posteà misto. Fumus crematorum culices necat. Irionem nter fruges sesamæ similem esse diximus, & à Græcis erysimon vocari: Galli velarum appellant. Est autem fruticosum, foliis erucæ angustioribus paulò, semine nasturtij. Vtilissimum tussientibus cũ melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum vitiis, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur verò parotidum & carcinomatum malis. Testium ardoribus ex aqua, aliàs cum melle. Infantibus quoque vtilissimum. Item sedis vitiis & articulariis morbis, cum melle & fico. Contra venena etiam efficax potum. Medetur & suspiriosis: item fistulis, cum axungia veteri, ita ne intus addatur. Horminum semine (vt diximus) cumino simile est, cætero porro, dodrantali altitudine. Duorum generum alteri semen nigrius, & oblongum. Hoc ad Venerem stimulandam, & ad oculorum argema & albugines. Alteri candidius semen & rotundius. Vtroque tuso extrahuntur aculei ex corpore: per se illitum ex aqua, folia ex aceto imposita, panos per se, vel cum melle discutiunt: item furunculos, priusquàm capita faciant, omnesque acrimonias. Quin & ipsæ frugum pestes in aliquo sunt vsu. Infelix dictum est à Virgilio lolium. Hoc tamen molitum, ex aceto coctum, impositumque sanat impetigines, celerius, quò sæpius mutatum est. Medetur & podagris, aliisque doloribus ex oxymelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti sextario vno dilui mellis uncias duas iustum est: ita temperatis sextariis tribus, decocta farina lolij sextariis duobus vsque ad crassitudinem, calidumque ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Miliaria appellatur herba, quæ necat milium. Hæc trita, & cornu cum vino infusa, podagras iumentorum dicitur sanare. Bromos semen est spicam ferentis herbæ: nascitur inter vitia segetis auenæ genere: folio & stipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes, paruulas velut locustas habet. Semen vtile ad cataplasmata, atque hordeum & similia. Prodest tussientibus succus. Orobanchen appellauimus necantem eruum & legumina: alij cynomorion eam appellant, à similitudine canini genitalis: Cauliculus est sine foliis, pinguis, rubens. Estur & per se, in patinis cùm tenera est decocta. In leguminibus innascuntur bestiolæ venenatæ, quæ manus pungunt, & periculum vitæ afferunt, solifugarum generis. Aduersus has omnia eadem medentur, quæ contra araneos & phalangia demonstrantur. Et frugum quidem hæc sunt in vsu medico. Ex iisdem fiunt & potus, zythum in Aegypto, cælia & ceria in Hispania, ceruisia & plura genera in Gallia, aliisque prouinciis: quorum omnium spuma cutem fœminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet, præstat ad vini transire mentionem, atq; à vite ordiri medicinas arborum.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER *VIGESIMVS TERTIVS.*

PROOEMIVM.

ERACTA cerealium in medendo quoque natura est, omniumque quæ cibo
rum aut florum odorumque gratia proueniunt supina tellure. Non cessit his Po
mana, partesque medicas pendentibus quoque dedit, non contenta protegere
arborumque alere vmbra quæ diximus, imò velut indignata plus auxilij ines
his quæ longius à cælo abessent, quæque posteà cœpissent. Primum enim hom
ni cibum fuisse inde, & sic inductos cælũ spectare, pasciq; & nunc ex se posse sin
frugibus. Ergo hercule has in primis dedit vitibus, non contenta delicias etiam
& odores atque vnguenta omphacio & œnanthe ac massari (quæ suis locis diximus) nobiliter in
struxisse: Plurimũ, inquit, homini voluptatis ex me est. Ego succum vini, liquorem olei gigno. Eg
palmas & poma, totque varietates: neque, vt tellus, omnia per labores, aranda tauris, terenda arei
deinde saxis, vt quando quantóve opere cibi fiant. At ex me parata omnia, nec curuo adoranda ar
tro, nec cura laboranda, sed sese porrigentia vltro: & si pigeat attingere, etiam cadentia. Certau
ipsa secum, plúsque vtilitatis causa genuit etiam, quàm voluptatis. Folia vitium & pampini c
pitis dolores, inflammationesque corporum mitigant cum polenta. Folia per se ardores stom
chi ex aqua frigida: cum farina verò hordei, articularios morbos. Pampini triti & impositi, tu
morem omnem siccant. Succus eorum dysentericis infusus medetur. Lacryma vitium, quæ v
luti gummi est, lepras & lichenas, & psoras nitro antè præparatas sanat. Eadem cum oleo sæpi
pilis illitis, psilothri effectum habet, maximæque quæ aqua, quam virides accensæ vites exudant: qu
& verrucæ tolluntur. Pampini sanguinem excreantibus, & mulierum à conceptu defectionic
luti potu prosunt. Cortex vitium & folia arida, vulnerum sanguinem sistunt, ipsumque vulne
conglutinant. Vitis albæ viridis tusæ succo & thure impetigines tolluntur. Cinis sarmentoru
vitiumque & vinaceorum condylomatis & sedis vitiis medetur ex aceto: item luxatis & ambusti
& lienis tumori, cum rosaceo & ruta & aceto. Item igni sacro ex vino citra oleum aspergitur: & i
tertrigines & pilos absumit. Dant & bibendum cinerem sarmentorum ad lienis remedia aceto co
spersum, ita vt bini cyathi in tepida aqua bibantur, vtque qui biberit, in lienem iaceat. Clauicul
ipsæ, quibus repunt vites, tritæ, & ex aqua potæ, sistunt vomitionum consuetudinem. Cinis vit
cum axungia vetere contra tumores proficit, fistulas purgat, mox & persanat: item neruorum do
lores frigore ortos, contractionesque: contusas verò partes cum oleo: carnes excrescentes in ossib
cum aceto & nitro: scorpionum & canum plagas cum oleo. Corticis per se cum cinis combustis p
los reddit. Omphacium qua fieret ratione incipientis vuæ pubertate, in vnguentorum loco docu
mus. Nunc ad medicinam de eo pertinentia indicabimus. Sanat ea, quæ in humido sunt, hulcer
vt oris, tonsillarum, genitalium. Oculorum claritati plurimum confert. Scabritiæ genarum, hu
ceribusque angulorum, nubeculis, hulceribus quacunque in parte manantibus, cicatricibus ma
cidis, ossibus purulentè limosis. Frangitur vehementia eius melle aut passo. Prodest & dysenterici
sanguinem excreantibus, anginis. Omphacio cohæret œnanthe, quam vites syluestres ferunt, d
cta à nobis in vnguenti ratione. Laudatissima in Syria, maximè circa Antiochiæ & Laodiceæ mon
tes: & ex alba vite refrigerat, adstringit, vulneribus inspergitur, stomacho illinitur, vtilis vrinæ, ioc
neri, capitis doloribus, dysentericis, cœliacis, cholericis. Contra fastidia obolo ex aceto pota. Si
cat manantes capitis eruptiones, efficacissima ad vitia quæ sunt in humidis: ideoque & oris hulcer
bus, & verendis, ac sedi. Cum melle & croco aluum sistit. Genarum scabiem emendat, oculorũ
lacrymationes: ex vino stomachi dissolutionem: ex aqua frigida pota sanguinis excreationem. C
nis eius ad collyria, & ad hulcera purganda, & paronychia, & pterygia probatur. Vritur in furno, d
nec panis percoquatur. Massaris odoribus tantùm gignitur, omniaque ea auiditas humani ingen
nobilitauit, rapere festinando.

De medicinis vuarum recentium, & sarmentis vuarum, & vinaceis, & de vua theriace, & de vua passa, & astaphide, & astaphide agria, pituitaria, & labrusca, & de vite alba & nigra, & de mustis, & vini generibus, & aceto, CAP. I.

MAturescentium autem vuæ vehementiores nigræ, ideoque vinum ex his minus iucundum
suauiores albæ, quoniam è translucido facilius accipitur aer. Recentes stomachum & spirit
inflant, aluumque turbant: itaque in febri damnantur vtique largiores. Grauedinem enim capit
morbumque lethargicum faciunt. Innocentiores, quæ decerptæ diu pependere: qua ventila
tione etiam vtiles fiunt stomacho, ægrisque. Nam & refrigerant leuiter, & fastidium auferun
Quæ autem in vino dulci conditæ fuere, caput tentant. Proximæ sunt pensilibus in palea seruata
Nam in vinaceis seruatæ, & caput & vesicam & stomachũ infestãt. Sistunt tamen aluum, sanguinen
excrea

excreantibus vtilissimæ. Quæ verò in musto fuere, peiorem vim etiamnũ habent, quàm quæ in vinaceis. Sapa quoque stomacho inutiles facit: saluberrimas putant medici in cælesti aqua seruatas, etiamsi minimè iucundas: sed voluptatem earum in stomachi ardore sentiri, & in amaritudine iecoris fellisque vomitione in choleris, hydropicis, cum ardore febrium ægrotantibus. At in ollis seruatæ, & os & stomachum & auiditatem excitant. Paulò tamen grauiores existimãtur fieri vinaceorum halitu. Vuæ florem in cibis si edêre gallinacei, vuas non attingunt. Sarmenta earum in quibus acini fuere, adstringendi vim habent, efficaciora ex ollis. Nuclei acinorum eandem vim obtinent. Hi sunt, qui in vino capitis dolorem faciunt. Tosti tritique stomacho vtiles sunt. Inspergitur farina eorũ polentæ modo potionis dysentericis, & cœliacis, & dissolutis stomacho. Decocto etiã eorum fouere psoras & pruritum, vtile est. Vinacei per se, minus capiti aut vesicæ nocent, quàm nuclei: mammarum inflammationi triti cum sale vtiles. Decoctum eorum veteres dysentericos & cœliacos iuuat & potione, & fotu. Vua theriace, de qua suo loco diximus, contra serpentium ictus estur. Pampinos quoque eius edendos censent, imponendosque, vinumq; & acetum ex his factum auxiliarem contra eadem vim habent. Vua passa, quam astaphida vocant, stomachum, ventrem, interanea tentaret, nisi pro remedio in ipsis acinis nuclei essent: iis exemptis, vesicæ vtilis habetur, & tussi alba vtilior. Vtilis & arteriæ & renibus, sicut ex his passum priuatim è serpentibus contra hæmorrhoida potens. Testium inflammationi cum farina cumini aut coriãdri imponuntur: item carbunculis, articularibus morbis, sine nucleis tritæ cum ruta: fouere antè vino hulcera oportet. Sanant epinyctidas & dysenteriã cum suis nucleis. Et in oleo coctæ gangrænis illinuntur cum cortice raphani & melle. Podagris & vnguium mobilibus cum panace, & per se ad purgandum os caputque, cum pipere commanducantur. Astaphis agria siue staphis, quam vuam taminiam aliqui vocãt falsò, (suum enim genus habet, cauliculis nigris rectis, foliis labruscæ) fert folliculos verius, quàm acinos, virides, similes ciceri: in his nucleum triangulum. Maturescit cum vindemia nigrescitque, cùm taminiæ rubentes norimus acinos: sciamusque illam in apricis nasci, hanc non nisi in opacis. His nucleis ad purgationem vti non censuerim propter ancipitem strangulationem: nec ad pituitam oris siccandam: fauces enim lædunt. Phthiriasi caput & reliquum corpus liberant triti, facilius admista sandaracha: item pruritu & psoris. Ad dentium dolores decoquuntur in aceto: ad aurium vitia, rheumatismum cicatricum, hulcerum manantia. Flos tritus in vino contra serpentes bibitur: semen enim abdicauerim, propter nimiam vim ardoris. Quidam eam pituitariam vocant, & plagis serpentiũ vtiq; illinunt. Labrusca quoq; œnanthen fert, satis dictã, quæ à Græcis ampelos agria appellatur, spissis & candicantibus foliis, geniculata, rimoso cortice: fert vuas rubentes cocci modo, quæ cutem in facie mulierum purgant, & variis coxendicum & lumborum vitiis tusæ cum foliis & succo prosunt. Radix decocta in aqua, pota in vini Coi cyathis duobus, humorem alui ciet: ideo hydropicis datur. Hanc potius crediderim esse, quam vulgus vuam taminiam vocat. Vtuntur ea pro amuleto: & ad expuitionem sanguinis quoq; adhibent, nõ vltra gargarizationes, & ne quid deuoretur, addito sale, thymo, aceto mulso. Ideo & purgationibus ancipitem putant. Est huic similis, sed in salictis nascens: ideo distinguitur nomine, cùm eosdem vsus habeat, & salicastrum vocatur. Scabiem & pruriginem hominum quadrupedumque aceto mulso trita hæc efficaciùs tollit. Vitis alba est, quã Græci ampeloleucen, alij ophiostaphylon, alij melothron, alij psilothrũ, alij archezostin, alij cedrostin, alij madon appellant. Huius sarmenta longis & exilibus internodiis geniculata scandunt. Folia pampinosa ad magnitudinẽ ederæ, diuiduntur vt vitiũ. Radix alba, grandis, rapháno similis initio: ex ea caules asparagi similitudine exeunt. Hi decocti in cibo aluum & vrinã cient. Folia caules exhulcerant corpus: vtique hulcerum phagedænis & gangrænis, tibiarumque tædio cum sale illinuntur. Semen in vua raris acinis dependet, succo rubente, posteà croci. Nouere id qui coria perficiunt: illo enim vtuntur. Psoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potumque. Radix numerosis vtilitatibus nobilis, contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie, variosque & lentigines, & suggillata emendat, & cicatrices. Eademque præstat decocta in oleo. Decocta datur & comitialibus potus: item mente commotis, & vertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipsa autem largior aliquanto, sensus purgat. Illa vis præclara, quòd ossa infracta extrahit in aqua imposita, vt bryonia: quare quidam hanc albam bryoniam vocant. Alia verò nigra efficacior in eodem vsu cum melle & thure. Suppurationes incipientes discutit, veteres maturat & purgat. Ciet menses & vrinã. Ecligma ex ea fit suspiriosis, & contra lateris dolores, vulsis, ruptis. Splenem ternis obolis pota triginta diebus consumit. Illinitur eadem cum fico & pterygiis digitorum. Ex vino secundas fœminarum apposita trahit: & pituitam, drachma pota in aqua mulsa. Succus radicis colligi debet ante maturitatem seminis: qui illitus per se & cum eruo, lætiore quodam colore & cutis teneritate mangonizat corpora: serpentes fugat. Tunditur ipsa radix cum pingui fico, erugatq; corpus si statim bina stadia ambulentur: aliàs vrit, nisi frigida abluatur. Iucundius hoc idem præstat nigra vitis: quoniam alba pruritũ affert. Est ergo & nigra, quam propriè bryoniã vocant, alij Chironiam, alij gynecanthen, aut aproniam, & similem priori, præterquàm colore. Huius enim nigrum esse diximus. Asparagos eius

Diocles prætulit veris aſparagis in cibo vrinæ ciendæ, lienique minuendo. In frutectis & harundi-
netis maximè naſcitur. Radix foris nigra, intus buxeo colore, oſſa infracta vel efficacius extrahit,
quàm ſuprà dicta. Cæterùm eidem peculiare eſt, quòd iumentorum ceruicibus vnicè medetur.
Aiunt ſi quis villam ea tinxerit, fugere accipitres, tutaſque fieri villaticas alites. Eadem in iumen-
to homineque phlegma, aut ſanguinem, qui ſe ad talos deiecerit, circunligata ſanat. Et hactenus de
vitium generibus. Muſta differentias habent naturales has, quòd ſunt candida, aut nigra, aut inter
vtrunq;: aliaq;, ex quibus vinum fiat, alia ex quibus paſſum: cura differentias innumerabiles facit. In
plenum ergo hæc dixiſſe conueniat. Muſtum omne ſtomacho inutile, venis iucundum. A balineis
raptim & ſine interſpiratione potum, necat. Cantharidum naturæ aduerſatur. Item ſerpentibus,
maximè hæmorrhoidi & ſalamandræ. Capitis dolores facit, & gutturi inutile. Prodeſt renibus, io-
cineri, & interaneis veſicæ: colleuat enim ea. Priuatim contra bupreſtin valet. Contra meconium,
lactis coagulationem, cicutam, toxica, dorycnium, ex oleo potum, redditumque vomitionibus. Ad
omnia infirmius album, iucundius paſſi muſtum, & quòd minorem capitis dolorem afferat. Vini
genera differentiaſque perquàm multas expoſuimus, & ferè cuiuſque proprietates. Neque eſt vlla
pars difficilior tractatu, aut numeroſior: quippe cùm ſit tardum dictu, pluribus proſit an noceat:
præterea quàm ancipiti euentu potu ſtatim auxilium fit, aut venenum. Etenim de natura ad reme-
dia tantùm pertinente nunc loquimur. Vnum de dando ei volumen Aſclepiades condidit, ab eo
cognominatum: qui verò poſteà de volumine illo diſſeruere, innumera. Nos iſta Romana grauita-
te, artiumq; liberalium appetentia, non vt medici, ſed vt iudices ſalutis humanæ, diligenter diſtin-
guemus. De generibus ſingulis diſſerere immenſum & inexplicabile eſt, diſcordibus medicorum
ſententiis. Surrentinum veteres maximè probauere: ſequens ætas Albanum aut Falernum. Deinde
alia alij, iniquiſſimo genere decreti, quod cuique gratiſſimum cæteris omnibus pronuntiãdo. Quin
vt conſtarent ſententiæ, quota portio tamen mortalium iis generibus poſſet vti? Iam verò nec pro-
ceres vſquã ſynceris. Eò venere mores, vt nomina modò cellarũ væneant, ſtatimque in lacubus vin-
demiæ adulterentur. Ergo hercle, mirum dictu, innocentius iam eſt quodcunq; & ignobilius. Hæc
tamen facere conſtantiſſimè videntur ſententiæ victoriam, quorum mentionem fecimus, ſi quis
hoc quoque diſcrimen exigat. Falernum nec in nouitate, nec in nimia vetuſtate corpori ſalubre eſt.
Media eius ætas à quintodecimo anno incipit. Hoc non rigido potu ſtomacho vtile, non item in ca-
lido. Et in diutina tuſſi ſorbetur merum vtiliter à ieiunis: item in quartanis. Nullo æquè venæ exci-
tantur. Aluum ſiſtit, corpus alit. Creditum eſt obſcuritatem viſus facere: nec prodeſſe neruis, aut
veſicæ. Albana neruis vtiliora. Stomacho minus, quæ ſunt dulcia: auſtera vel Falerno vtiliora. Con
coctionem minus adiuuant: ſtomachum modicè implent. At Surrentina nullo modo, nec caput
tentant: ſtomachi & inteſtinorum rheumatiſmos cohibent. Cæcuba iam non gignuntur. At quæ
ſuperſunt Setina, cibos concoqui cogunt. Virium plus Surrentino, auſteritatis Albano, vehemen-
tiæ minus Falerno. Ab his Statana non longo interuallo abfuerint. Aluo citæ Signinum maximè
conducere indubitatum eſt. Reliqua in commune dicentur. Vino aluntur vires, ſanguis colosq;
hominum. Hoc quoque diſtat orbis medius, & mitior plaga à circumiectis: quantum illis feritas
facit roboris, tantùm nobis hic ſuccus. Lactis potus oſſa alit, frugum neruos, aquæ carnes. Ideo mi-
nus ruboris eſt in corporibus illis, & minus roboris, contraque labores patientiæ. Vino modi-
co nerui iuuantur, copioſiore læduntur: ſic & oculi. Stomachus recreatur: appetentia ciborum in-
uitatur: triſtitia & cura hebetatur: vrina & algor expellitur: ſomnus conciliatur. Præterea vomi-
tiones ſiſtit: collectiones extrà lanis humidis impoſitis mitigat. Aſclepiades vtilitatem vini æqua-
ri vix Deorum potentia poſſe pronunciauit. Vetus copioſiore aqua miſcetur, magiſque vrinã ex-
pellit: minus ſiti reſiſtit. Dulce minus inebriat, ſed ſtomacho innatat: auſterum facilius concoqui-
tur. Leuiſſimum eſt, quod celerrimè inueteratur. Minus infeſtat neruos, quod vetuſtate dulceſcit.
Stomacho minus vtile eſt pingue, nigrum, ſed corpora magis alit. Tenue & auſterum minus alit,
magis ſtomachum nutrit. Celeriùs per vrinam tranſit, tantoq; magis capita tentat: hoc & in omni
alio ſucco ſemel dictũ ſit. Vinũ ſi ſit fumo inueteratum, inſaluberrimum eſt. Mangones iſta in apo-
thecis excogitauere. Iam & patresfamilias ætatem ademere his, quæ per ſe cariem traxere. Quo cer-
tè vocabulo ſatis conſilij dedere priſci: quoniã & in materiis cariem fumus erodit, at nos è diuer-
ſo fumi amaritudine vetuſtatem indui perſuaſum habemus. Quæ ſunt admodum exalbida, hæc ve-
tuſtate ſalubria fiunt. Quò generoſius vinum eſt, hoc magis vetuſtate craſſeſcit, & in amaritudinem
corpori minimè vtilem coit. Condire eo aliud minus annoſum, inſalubre eſt. Sua cuique vino
ſaliua innocentiſſima, ſua cuique ætas gratiſſima, hoc eſt, media. Corpus augere volentibus, aut
mollire aluum, conducit inter cibos bibere. Contrà minuentibus aluumque cohibentibus, ſi-
tire in edendo, poſteà parum bibere. Vinum ieiunos bibere nouitio inuento, inutiliſſimum
eſt. Curas vigoremque animi impedit, ad procinctum tendentibus: ſomno verò ac ſecuritatibus
iamdudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum miniſtrauit. Sic quoque in Prouerbiũ *Odyſſ. δ.*
ceſſit, ſapientiam vino obumbrari. Vino debemus homines, quòd ſoli animalium non ſitientes
bibimus. Aquæ potum interponere vtiliſſimum: Itemq; iugi ſuperbibere ebrietati: quam quidem
frigidæ

frigidæ potus extemplo discutit. Meracis potionibus per viginti dies ante Canis ortum, totidémq; posteà, suadet Hesiodus vti. Merum quidem remedio est contra cicutas, coriandrum, aconita, viscũ, meconium, argentum viuum, apes, vespas, crabrones, phalangia, serpentium scorpionúmque ictus, contráque omnia quæ refrigerando nocent. Priuatim contra hæmorrhoidas, presteras, fungos. Item contra inflationes rosionésque præcordiorum, & quorum stomachus in vomitiones effunditur: & si venter aut interanea rheumatismum sentiant. Dysentericis, sudatoribus, in longa tussi, in epiphoris, meracum. At verò cardiacis, in mamma læua merum in spongia imponi prodest. Ad omnia autem maximè album inueterascens. Vtiliter etiam fouetur vino calido virilitas iumentis: quo etiam infuso cornu lassitudinem auferri aiunt. Simias, quadrupedésque quibus digiti sunt, negant crescere assuetas meri potu. Nunc circa ægritudines sermo de vinis erit. Saluberrimum liberaliter genitis, Campaniæ quodcunque tenuissimum: vulgo verò, quod quenque maximè iuuerit validum. Vtilissimum omnibus sacco viribus fractis. Meminerimus succum esse, qui feruendo vires è musto sibi fecerit. Misceri plura genera, omnibus inutile. Saluberrimum, cui nihil in musto additum est: meliúsque, si nec vasis pix affuit. Marmore enim & gypso aut calce condita, quis non etiam validus expauerit? In primis igitur vinum marina aqua factum, inutile est stomacho, neruis, vesicæ. Resina condita, frigidis stomachis vtilia existimantur. Non expedire vomitoribus, sicut neque mustum, neque sapa, neque passum. Nouitium resinatum nulli conducit. Capitis dolorem & vertigines facit: ab hoc dicta crapula est. Tussientibus & in rheumatismo nominata prosunt. Item cœliacis & dysentericis, mulierum mensibus. In hoc genere rubrum nigrúmue magis constringit, magísq; calfacit. Innocentius pice sola conditum. Sed & picem meminisse debemus, non aliud esse, quàm combustæ resinæ fluxum. Hoc genus vini excalfacit, concoquit, purgat: pectori, ventri vtile: item vuluarum dolori, si sine febre sint, veteri rheumatismo, exhulcerationi, ruptis conuulsis, vomicis, neruorum infirmitati, inflationibus, tussi, anhelationibus, luxatis, in succida lana impositum. Ad omnia hæc vtilius id, quod sponte naturæ suæ picem resipit, picatúmque appellatur. Heluenaco quoque tamen nimio caput tentari conuenit. Quod ad febrium valetudines attinet, certum est nõ dandum in febre, nisi veteribus ægris, vinum: nec nisi declinante morbo. In acutis verò periculis, nullis nisi qui manifestas remissiones habeant, & has noctu potius. dimidia enim pars periculi est, noctu, hoc est spe somni, bibentibus: nec à partu abortúue, nec à libidine ægrotantibus, nec in capitis doloribus, nec quorum accessiones cum frigore extremitatum fiant, nec in febri tussientibus, nec in tremore neruorúmque doloribus vel faucium, aut si vis morbi circa illa intelligatur, nec in duritia præcordiorum, venarum vehementia, neque in opisthotono, tetano, nec singultientibus, nec si cum febre dyspnœa sit. Minimè verò oculis rigentibus, & genis stantibus, aut defectis grauibúsq;: nec quorum conniuentium perlucebunt oculi, neu palpebris non coeuntibus, vel si dormientibus hoc idem eueniet: aut si cruore suffunduntur oculi, vel si lemæ in oculis erunt. Minimè lingua fungosa, nec graui, & subinde imperfecta loquentibus: nec si vrina difficilè reddetur, neque expauescentibus repentè, nec spasticis, aut rursus torpentibus, nec si per somnos genitura effundatur. Cardiacorum morbo vnicam spem in vino esse, certum est. Sed id dandum quidam non nisi in accessione censent, alij non nisi in remissione. Illi, vt sudorem coerceant: hi, quia tutius putant, minuente se morbo: quam plurium sententiam esse video. Dari vtique non nisi in cibo debet, nec à somno, nec præcedēte alio potu: hoc est, vtique sitienti, nec nisi in desperatione suprema: & viro facilius quàm fœminæ: seni, quàm iuueni: iuueni, quàm puero: hyeme, quàm æstate: assuetis potius, quàm expertibus. Modus dandi pro vehementia vini: item mistura. Atque vulgò satis putant vnum vini cyathum duobus aquæ misceri. Si dissolutio sit stomachi, dandum: & si cibus non descendat. Inter vini genera, quæ fingi docuimus, nec fieri iam arbitror, & superuacaneum eorum vsum, cùm ipsis rebus, ex quibus finguntur, doceamus vti. Et aliâs modum excesserat medicorum in his ostentatio, veluti è napis vinum vtile esse ab armorum equitandíue lassitudine præcipientium, atque vt reliqua omittamus, etiam è iunipero. Et quis satius censeat, absinthite vino vtendum potius, quàm absinthio ipso? In reliquis omittetur & palmeum, capiti noxium, ventríque tantùm molliendo, & sanguinem excreantibus non inutile. Fictitium non potest videri, quod bion appellauimus, cùm sit in eo sola pro arte festinatio. Prodest stomacho dissoluto, aut cibos non perficienti, prægnantibus, defectis, paralyticis, tremulis, vertigini, torminibus, ischiadicis. In pestilentia quoque ac peregrinationibus, vim magnam auxiliandi habere dicitur. Vini etiam vitium transit in remedia. Aceto summa vis est in refrigerando, non tamen minor in discutiendo: ita fit, vt infusum terræ spumet. Dictum est sæpius, dicetúrque quoties cum aliis prosit. Per se haustum fastidia discutit, singultus cohibet, sternutamenta olfactu. Vim in balineis æstus arcet, si contineatur ore. Quin & cum aqua bibitur. Multorum stomacho vtiliter gargarizatur: cum eadem conualescentium & à Solis ardoribus. Oculis quoque illo modo saluberrimum. Plurimum fotu medetur post vredines. Item lepris, furfuribus, hulceribus manantibus, canis morsibus, scorpionum ictibus, scolopendrarum, muris aranei: contráque omnium aculeatorum venena & pruritus. Item contra multipedæ morsum. Calidum in spongia appositum, adiecto sulphu-

ris ſextante ſextariis tribus aceti, aut hyſſopi faſciculo, medetur ſedis vitiis. In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos, & omnia alia, foris in ſpongia impoſitum, intus potum cyathis binis quàm acerrimum. Conglobatum vtiq; ſanguinem diſcutit. Contra lichenas & bibitur, & imponitur. Siſtit aluos, & rheumatiſmos interaneorum infuſum: item procidentia ſedis vuluæq;. Tuſſim veterem inhibet, & gutturis rheumatiſmos, orthopnœam, dentium labefactationem. Veſicæ nocet, neruorúmque infirmitatibus. Neſciere medici, quantum contra aſpidas polleret. Nuper ab aſpide calcata percuſſus vtrem aceti ferens, quoties depoſuiſſet, ſentiebat ictum, aliàs illæſo ſimilis. Intellectum ibi remedium eſt, potúq; ſuccurſum. Neque altero os colluunt venena exugentes. In totum domitrix vis hæc non ciborum modò eſt, verùm & rerum plurimarum. Saxa rumpit infuſum, quæ non ruperit ignis antecedens. Cibos quidem & ſapores non alius magis ſuccus commendat aut excitat: in quo vſu mitigatur toſto pane aut vino, vel accenditur pipere ac laſere: vtique ſale compeſcitur. Non eſt prætereundum in eo exemplum ingens. Siquidem M. Agrippa ſupremis ſuis annis conflictatus graui morbo pedum, cùm dolorem eum perpeti nequiret, vnius medicorum portentoſa ſcientia, ignorante Diuo Auguſto, tanti putauit vſu pedum ſenſúque omni carere, dummodo & dolore illo careret, demerſis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi.

De aceto ſcillino, & oxymelite, & ſapa, & fæce vini, aceti, & ſapa. CAP. II.

Acetum ſcillinum inueteratum magis probatur: prodeſt, ſuper ea quæ diximus, aceſcentibus cibis: guſtatum enim diſcutit pœnam eam. Et his qui ieiuni vomunt: callum enim faucium facit, ac ſtomachi: odorem oris tollit, gingiuas aſtringit, dentes firmat, colorem meliorem præſtat. Tarditatem quoque aurium gargarizatione purgat, & tranſitum auditus aperit. Oculorum aciem obiter exacuit. Comitialibus, melancholicis, vertiginoſis, vuluarum ſtrangulationibus, percuſſis aut præcipitatis, & ob id ſanguine conglobato, neruis infirmis, renum vitiis perquàm vtile. Cauendum exhulceratis. Oxymeli antiqui (vt Dieuches tradit) hoc modo temperabant: mellis minas decem, aceti veteris heminas quinque, ſalis marini pondo, thymbræ quadrantem, aquæ marinæ ſextarios quinq; pariter coquebant, decies deferueſcente cortina, atque ita diffundebant inueterabántque. Suſtulit totum id Aſclepiades, coarguítque. Nam etiam in febribus dabant. Profuiſſe tamen fatentur contra ſerpentes, quas ſepas vocant, & contra meconium, ac viſcum, & anginas, calidum gargarizatum, & auribus, & oris gutturíſque deſideriis, quæ nunc omnia oxalme contingunt: id ſale & aceto recente efficacius eſt. Vino cognata res ſapa eſt, muſto decocto, donec tertia pars ſuperſit. Ex albo hoc melius. Vſus contra cantharidas, bupreſtin, pinorũ erucas, quas pityocampas vocant, ſalamandras, & contra mordentia venenata. Secundas partúſque emortuos trahit cum bulbis potum. Fabianus author eſt, venenum eſſe, ſi quis ieiunus à balineis id bibat. Conſequens horum eſt vini fæx, ſui cuiuſque generis. Ergo vini fæci tanta vis eſt, vt deſcendentes in cupas enecet. Experimentum demiſſa præbet lucerna, quandiu extinguatur, periculum denuntians. Illota miſcetur medicamentis. Cum iridis verò pari pondere, eruptionibus pituitæ illinitur. Et ſicca vel madida contra phalangia, & teſtium mammarúmque inflammationes, vel in quacunque parte corporis. Item cum hordacea farina, & thuris polline in vino decocta crematur & ſiccatur. Experimentum eſt legitimè coctæ, vt refrigerata linguam tactu videatur vrere. Celerrimè exanimatur loco non incluſo condita. Crematio ei multum virium adiicit. Vtiliſſima eſt ad compeſcendas lichenas furfuréſque cum fico decocta. Sic & lepris & hulceribus manantibus imponitur. Fungorum naturæ contraria eſt pota, ſed magis cruda. Oculorum medicamẽtis cocta & lota miſcetur. Medetur illita & teſtibus, & genitalibus. In vino autem aduerſus ſtrangurias bibitur. Cùm expirauit quoque, lauandis corporibus & veſtibus vtilis: túncque vſum acaciæ habet. Fæx aceti pro materia acrior ſit neceſſe eſt, multóque magis exhulceret. Reſiſtit ſuppurationum incrementis: ſtomachum, interanea, ventrem illita adiuuat. Siſtit earum partium rheumatiſmos, & mulierum menſes. Panos diſcutit nondum exhulceratos, & anginas: ſacros ignes cum cera. Mammas lactis ſui impatientes eadem extinguit. Vngues ſcabros aufert. E ſerpentibus contra ceraſtas validiſſima cum polenta. Cum melanthio autem contra crocodili morſus, & canis. Et hæc cremata ampliat vires. Tunc addito lentiſcino oleo, illita vna nocte rufat capillum. Eadem ex aqua in linteolo appoſita, vuluas purgat. † Sæpe fæce ambuſta ſanantur, melius addita lanugine harundinis. Eadem fæce decocta potáque tuſſes veteres. Decoquitur in patinis cum ſale & adipe ad tumorem quoque maxillarum & ceruicum.

De oleis, & folijs oleæ, & flore, & cinere, & de oliua alba & nigra, & de amurca. CAP. III.

Olearum proxima authoritas intelligitur. Folia earum vehementiſſimè adſtringunt, purgant, ſiſtunt. Itaq; commanducata impoſita hulceribus medentur, & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctum eorum cum melle his quæ medici vſſerint, gingiuarum inflammationibus, paronychiis, ſordidíſq; hulceribus excreſcentibus. Cum melle profluuium ſanguinis è neruoſis partibus cohibet. Succus eorum carbunculantibus circa oculos hulceribus, & puſtulis, procidentíque pupillæ efficax: quapropter in collyria additur. Nam & veteres lacrymationes ſanat, & genarum eroſiones. Exprimitur autem ſuccus tuſis, affuſo vino & aqua cæleſti, ſiccatúſque in paſtillos digeritur. Siſtit menſes in lana admotus vuluæ. Vtilis & ſaniem emanantibus. Item condylomatis, ignibus ſa-

bus sacris, quæq; serpunt hulcera, epinyctidi. Eosdem & flos earum habet effectus. Vruntur & cauliculi florescentes, vt spodij vicem cinis præstet: vinóque infuso iterum vritur. Suppurationes & panos illinunt cinere eo, vel foliis tusis cum melle, oculos verò cum polenta. Succus fruticis recentis accensi distillans, sanat lichenas, furfures, manantia hulcera. Nam & lacryma quæ ex arbore ipsa distillat, Aethiopicæ maximè oleæ, mirari satis est repertos, qui dentium dolores illinendos censerent, venenum esse prædicantes, atque etiam in oleastro quærēdam. E radice oleæ quàm tenerrimæ cortex derasus, in melle crebro gustatu medetur sanguinem reiicientibus, & suppurata extussientibus. Ipsius oleæ cinis cum axungia tumores sanat: extrahítque fistulis vitia, & ipsas sanat. Oliuæ albæ stomacho vtiliores, ventri minus. Præclarum habent, antequàm condiantur, vsum, recentes per se cibi modo deuoratæ. Medentur enim arenosæ vrinæ item dentibus, aut attritis, aut conuulsis. Nigra oliua stomacho inutilior, ventri facilior, capiti & oculis non conuenit. Vtraque ambustis prodest trita & illita. Sed nigra commanducatur, & protinus ex ore imposita, pustulas gigni prohibet. Colymbades sordida hulcera purgant, inutiles difficultatibus vrinæ. De amurca poteramus videri satis dixisse, Catonem secuti: † sed reddenda medicinæ quoque est. Gingiuis & oris hulceribus, dentium stabilitati efficacissimè subuenit. Item ignibus sacris infusa, & his quæ serpunt. Pernionibus nigræ oliuæ amurca vtilior: item infantibus fouendis. Albæ verò mulierum vuluæ in lana admouetur. Multò autem omnis amurca decocta efficacior. Coquitur in cupreo vase ad crassitudinē mellis. Vsus eius cum aceto, aut vino vetere, aut mulso, vt quæque causa exigat in curatione oris, dentium, aurium, hulcerum manātium, genitalium, rhagadum. Vulneribus in linteolis imponitur, luxatis in lana: ingens hic vsus, vtique inueterato medicamēto. Tale enim fistulas sanat. Infunditur sedis, genitalium, vuluæ exhulcerationi. Illinitur verò podagris incipientibus: item articularibus morbis. Si verò cum omphacio recoquatur ad mellis crassitudinem, casuros dentes extrahit. Item iumentorum scabiem, cum decocto lupinorum & chamæleonte herba, mirè sanat. Cruda amurca podagris foueri vtilissimum.

† Sed reddenda medicinæ quoq; ratio est.

De folijs oleastri, & œnanthino oleo, & cicino, & amygdalino, & laurino, & myrteo, chamæmyrsino, & cupressino, & cytreo, & caryino. CAP. IIII.

OLeastri foliorum eadem natura. Spodium è cauliculis vehementius inhibet rheumatismos. Sedat & inflammationes oculorum, purgat hulcera, alienata explet, excrescentia leniter erodit, siccat, & ad cicatricem perducit: cætera, vt in oleis. Peculiare autem, quòd folia decoquuntur ex melle, dantúrque cochlearibus contra sanguinis excreationes. Oleum tamē acrius atque efficacius: & os quoque colluitur illo ad dentium infirmitatem. Imponuntur folia & paronychiis, & carbunculis, & contra omnem collectionem cum vino: iis verò quæ purganda sunt, cum melle. Miscentur oculorum medicamentis, & decoctum foliorum, & succus oleastri. Vtiliter etiam auribus instillatur cum melle, vel si plus effluat. Flore oleastri condylomata illinuntur & epinyctides. Item cum farina hordeacea venter: in rheumatismo cum oleo capitis dolores. Cutem in capite ab ossibus recedentem cauliculi decocti, & cum melle impositi comprimunt. Ex oleastro maturi in cibo sumpti sistunt aluum. Tosti autem & cum melle triti, nomas repurgant, carbunculos rumpunt. Olei naturam causásque abundè diximus. Ad medicinam ex olei generibus hæc pertinent. Vtilissimum est omphacinum, proximè viride. Præterea quàm maximè recens, nisi cùm vetustissimum quæritur, tenue, odoratum, quódq; non mordeat, è diuerso quàm in cibos eligitur. Omphacinum prodest gingiuis. Si contineatur in ore, colorem dentium custodit magis, quàm aliud: sudores cohibet. Oenanthino idem est effectus, qui rosaceo. Omni autem oleo mollitur corpus, vigorem & robur accipit. Stomacho contrarium. Auget hulcerum incrementa. Fauces exasperat, & venena omnia hebetat, præcipuè psimmythij & gypsi in aqua mulsa, aut ficorum siccarum decocto potum: contra meconium ex aqua: contra cantharidas, buprestin, salamandras, pityocampas per se potum, redditúmque vomitionibus, contra omnia suprà dicta laudatissimum. Et lassitudinum perfrictionúmque refectio est. Tormina calidum potum cyathis sex, magísque ruta simul decocta pellit. Item ventris animalia. Soluit aluū heminæ mensura, cum vino & calida aqua potum, aut ptisanæ succo. Vulnerariis emplastris vtile. Faciem purgat. Bubus infusum per nares, donec ructent, inflationem sedat. Vetus autē magis excalfacit corpora, magisq; discutit sudores. Duritias magis diffūdit. Lethargicis auxiliare, & inclinato morbo. Oculorū claritati confert aliquid, cum pari portione mellis acapni: Capitis doloribus remedium est. Item ardoribus in febri cum aqua: & si vetusti non sit occasio, decoquitur, vt vetustatem repræsentet. Oleum cicinum bibitur ad purgationes ventris cum pari caldæ mensura. Priuatim dicitur purgare præcordia. Prodest & articulorum morbis, duritiis omnibus, vuluis, auribus, ambustis. Cum cinere verò muricum, sedis inflammationibus, item psoræ. Colorē cutis commendat, capillúmque fertili natura euocat. Semen ex quo fit, nulla animans attingit. Ellychnia ex vua fiunt, claritatis præcipuæ. Ex oelo lumen obscurum propter nimiam pinguitudinem. Folia igni sacro illinuntur ex aceto: per se autem recentia mammis & epiphoris. Eadem decocta in vino inflammationibus cum polenta & croco: per se autem triduo imposita faciem purgant. Oleum amygdalinum purgat, mollit corpora, cutem erugat, nitorem commendat, va-

ros cum melle tollit è facie. Prodest & auribus, cum rosaceo & melle & mali Punici germine deco-
ctum, vermiculósque in his necat, & grauitatem auditus discutit, sonos incertos & tinnitus, obiter
capitis dolores & oculorum. Medetur furunculis, & à Sole vstis cum cera. Hulcera manantia & fur-
fures cum vino expurgat: condylomata cum meliloto. Per se verò capiti illitum, somnum allicit. O-
leum laurinum vtilius quo recentius, quóque viridius colore. Vis eius excalfactoria, & ideo para-
lyticis, spasticis, ischiadicis, suggillatis, capitis doloribus, inueteratis distillationibus, auribus, in ca-
lyce Punici calfactum illinitur. Similis & myrtei olei ratio, astringit, indurat, medetur gingiuis, den-
tium dolori, dysenteriæ, vuluæ exhulceratæ, vesicis, hulceribus vetustis vel manantibus, cum squa-
ma æris & cera: Item eruptionibus, ambustionibus. Attrita sanat & furfures, & rhagadas condylo-
mata, articulos luxatos, odorem grauem corporis. Aduersatur cantharidi buprestí, aliísque malis
medicamentis, quæ exhulcerando nocent. Chamæmyrsinæ siue oxymyrsinæ eadem natura. Cu-
pressinũ oleum eosdem effectus habet, quos myrteum. Item citreum. E nuce verò iuglande, quod
caryinum appellauimus, alopeciis vtile est, & tarditati aurium infusum. Item capitis doloribus illi-
tum. Cæterùm iners & graui sapore. Enimuero si quid in nucleo putridi fuerit, totus modus depe-
rit. Ex Gnidio grano factum, eandem vim habet, quam cicinum. E lentisco factum, vtilissimum aco-
po est. Idémque proficeret æquè vt rosaceum, ni durius paulò intelligeretur. Vtuntur eo & contra
nimios sudores, papulásque sudorum. Scabiem iumentorum efficacissimè sanat. Balaninum ole-
um repurgat varos, furunculos, lentigines, gingiuas. Cypros qualis esset, & quemadmodum ex ea
fieret oleum, docuimus. Natura eius excalfacit, mollit neruos. Folia stomacho illinuntur: & vuluæ
concitatæ succus quoque eorum apponitur. Folia recentia commanducata, hulceribus in capite
manantibus, item oris medentur, & collectionibus, condylomatis. Decoctum foliorum ambustis
& luxatis prodest. Ipsa rufant capillum tusa, adiecto struthei mali succo. Flos capitis dolores sedat
cum aceto illitus. Idem combustus in cruda olla nomas sanat, & putrescentia hulcera per se, vel cum
melle. Odor floris olet, qui somnum facit. Adstringit gleucinum, & refrigerat, eadem ratione qua
& œnanthinum. Balsaminũ longè pretiosissimum omnium, vt in vnguentis diximus, contra om-
nes serpentes efficax. Oculorum claritati plurimum confert, caliginem discutit. Item dyspnœas,
collectiones omnes duritiásque lenit. Sanguinem densari prohibet, hulcera purgat: auribus, capi-
tis doloribus, tremulis, spasticis, ruptis perquàm vtile. Aduersatur aconito ex lacte potum. Febres
cum horrore venientes perunctis leuiores facit. Vtendum tamen modicè, quoniam adurit, augét-
que vitia non seruato temperamento. Malobathri quoque naturam & genera exposuimus. Vrinã
ciet. Oculorum epiphoris vino expressum vtilissimè imponitur. Item frontibus dormire volenti-
bus: efficacius, si & nares illinantur: aut si ex aqua bibatur. Oris & halitus suauitatem commendat
linguæ subditum folium, sicut & vestium odorem interpositum. Hyoscyaminum emolliendo vti-
lius, neruis inutile. Potum quidem cerebri motus facit. Therminum è lupinis emollit, proximum
rosaceo effectum habens. Narcissinum dictum est cum suo flore. Rhaphaninum phthiriases longa
valetudine contractas tollit, scabritiásque cutis in facie emendat. Sesaminum aurium dolores sa-
nat, & hulcera quæ serpunt, & quæ cacoethe vocant. Lirinon, quod & phaselinum & Syrium vo-
cauimus, renibus vtilissimum est, sudoribúsque euocandis, vuluæ molliendæ, concoquendóque
intus. Selgiticum neruis vtile esse diximus, sicut herbaceum quoque, quod Iguini circa Flaminiam
viam vendunt. Elæomeli, quod in Syria ex ipsis oleis manare diximus, sapore melleo non sine nau-
sea, aluum emollit: bilem præcipuè detrahit, duobus cyathis in hemina aquæ datis: qui bibêre tor-
pescunt, excitantúrque crebró. Potores certaturi præsumũt ex eo cyathum vnum. Pissino oleo vsus
& passim ad quadrupedum scabiem est. A vitibus oleísque proxima nobilitas palmis: inebriant re-
centes: capitis dolorem afferunt minus siccæ: nec quantum videtur, vtiles stomacho: tussim exaspe-
rant, corpus augent. Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad vires recrean-
das, sitim sedandam, in quem vsum præferebant Thebaicas. Sanguinem quoque excreantibus vti-
les, in cibo maximè. Illinuntur caryotæ stomacho, vesicæ, ventri, intestinis. Cum cotoneis & cera &
croco suggillata emendat. Nuclei palmarum cremati in fictili nouo, cinere loto spodij vicem effici-
unt, miscentúrq; collyriis, & calliblephara faciunt addito nardo.

De myrobalano palma, & de palma elate. CAP. V.

PAlma quæ fert myrobalanum, probatissima in Aegypto, ossa non habet reliquarum modo in
balanis. Aluum & mẽses sistit in vino austero, & vulnera conglutinat. Palma, siue elate, siue spa-
the, medicinæ confert germina, folia, corticem. Folia imponuntur præcordiis, stomacho, iocineri,
hulceribus quæ serpunt cicatrici repugnantia. Psoras cortex eius tener cum resina & cera sanat die-
bus x x. Decoquitur & ad testium vitia. Capillum denigrat suffitu, partus extrahit. Datur bibendus
renum vitiis & vesicæ, & præcordiorum, & capiti & neruis inimicus. Vuluæ ac ventris fluxionem si-
stit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in vino albo, in vuluarum vitiis efficacissimus.

Medicinæ ex singulorum generum flore, folijs, fructu, ramis, cortice, ligno, succo, radice, cinere. CAP. VI.

PRoximæ varietates generũ medicinarúmque, quæ mala habent. Ex his verna, acerba, stomacho
inutilia sunt: aluum, vesicam circumagunt: neruos lædunt. Cocta meliora. Cotonea cocta sua-
uiora.

uiora. Cruda tamen duntaxat matura, prosunt sanguinem excreantibus ac dysentericis, cholericis, cœliacis. Non idem possunt decocta, quoniam amittunt constringentem illam vim succi. Imponuntur & pectori in febris ardoribus: & tamen decoquuntur in aqua cælesti, ad eadem quæ suprà scripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda decoctáve cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat, cocta in vino, & illita cum cera. Alopeciis capillũ reddunt. Quæ ex his cruda in melle condiuntur, aluum mouent. Mellis autem suauitati multum adiiciunt, stomachoque vtilius id faciunt. Quæ verò in melle condiuntur cocta, quidam ad stomachi vitia trita cum rosæ foliis decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodest. Item mammis, condylomatis, varicibus. Flos & viridis & siccus inflammationibus oculorũ, excreationibus sanguinis, mensibus mulierum. Fit & succus ex his mitis, cum vino dulci tusis, vtilis & cœliacis & iocineri. Decocto quoque eorum fouentur, si procidant vuluæ & interanea. Fit & oleum ex his, quod melinum vocauimus, quoties non fuerint in humidis nata. Ideo vtilissima, quæ ex Sicilia veniunt. Minus vtilia struthea, quamuis cognata. Radix eorum circunscripta terra manu sinistra capitur, ita vt qui facit, dicat quæ capiat, & cuius causa: sic adalligata strumis medetur. Melimela & reliqua dulcia, stomachum & ventrem soluunt, siticulosa, æstuosa, sed neruos non lædunt. Orbiculata sistunt aluum & vomitiones, vrinas cient. Syluestria mala similia sunt neruis acerbis, aluumque sistunt. Sanè in hunc vsum immatura opus sunt.

Citrea contra venenum in vino bibuntur, vel ipsa vel semen. Faciunt oris suauitatem, decocto eorum colluto, aut succo expresso. Horum semen edendum præcipiunt in malacia prægnantibus: ipsa verò contra infirmitatem stomachi, sed non nisi ex aceto facilè manduntur. Punici mali nouem genera nunc iterare superuacuum. Ex his dulcia, quæ apyrina alio nomine appellauimus, stomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dentes gingiuasque lædunt. Quæ verò ab his sapore proxima vinosa diximus, paruum nucleum habentia, vtiliora paulò intelliguntur. Aluum sistunt, & stomacho prosunt, duntaxat pauca citraque satietatem. Sed hæc minimè danda: quanquam omnino nulla in febri, nec carne acinorum vtili nec succo. Cauentur æquè vomitionibus, ac bilem reiicientibus. Vuam in his, ac ne mustum quidem, sed protinus vinum aperuit natura. Vtrunque asperiore cortice. Hic ex acerbis in magno vsu. Vulgus coria maximè perficere illo nouit: ob id malicorium appellant medici. Vrinam cieri eodem monstrant: mistáque galla in aceto decocto, mobiles dentes stabilire. Expetitur grauidarum malaciæ, quoniam gustatu mouea tinfantem. Diuiditur malum, cælestique aqua madescit ternis ferè diebus. Hæc bibitur frigida cœliacis, & sanguinem excreantibus. Ex acerbo fit medicamentum, quod stomatice vocatur, vtilissimum oris vitiis, narium, aurium, oculorum caligini: pterygiis, genitalibus, & his quas nomas vocant, & quæ in hulceribus excrescunt. Contra leporem marinum hoc modo: Acinis detracto cortice tusis, succoque decocto ad tertias, cum croci, & aluminis scissi, myrrhæ, mellis Attici selibris. Alij & hoc modo faciunt: Punica acida multa tunduntur: succus in cacabo nouo coquitur mellis crassitudine, ad virilitatis & sedis vitia, & omnia quæ Lycio curantur, aures purulentas, epiphoras incipientes, rubras maculas. In manibus rami Punicorum serpentes fugant. Cortice Punici ex vino decocti & impositi, perniones sanantur. Contusum malum ex tribus heminis vini, decoctum ad heminam, tormina & tineas pellit. Punicum in olla noua, operculo indito, in furno tostum & contritum, potumque in vino, sistit aluum, discutit tormina. Primus pomi huius partus florere incipientis, cytinus vocatur Græcis, miræ obseruationis multorum experimento. Si quis vnum ex his, solutus vinculo omni cinctus & calceatus, atque etiam annuli, decerpserit duobus digitis, pollice & quarto sinistræ manus, atque ita lustratis leui tactu oculis, mox in os additum deuorauerit, ne dente contingat, affirmatur nullam oculorũ imbecillitatem passurum eo anno. Iidem cytini siccati tritique, carnes excrescentes cohibent: gingiuis & dentibus medentur: vel si mobiles sint, decocto succo. Ipsa corpuscula trita, hulceribus quæ serpunt putrescúntve, illinuntur. Item oculorum inflammationi intestinorumque: & ferè ad omnia, quæ cortices malorum. Aduersantur scorpionibus. Non est satis mirari curam diligentiamque priscorum, qui omnia scrutati, nihil intentatum reliquere. In hoc ipso cytino flosculi sunt, antequàm scilicet malum ipsum prodeat, erumpentes, quos balaustium vocari diximus. Hos quoque ergo experti inuenerunt scorpionibus aduersari. Sistunt potu menses fœminarum: sanant oris hulcera, tonsillas, vuam, sanguinis excreationes, ventris & stomachi solutiones, genitalia, hulcera quacunque in parte manantia. Siccauere etiam, vt sic quoque experirentur, inuenerúntque tusorum farina dysentericos à morte reuocari, aluum sisti. Quin & nucleos ipsos acinorum experiri non piguit. Tosti tusique stomachum iuuant, cibo aut potioni inspersi. Bibuntur ex aqua cælesti, ad sistendum aluum. Radix decocta succum remittit, qui tineas necat, Victoriati pondere. Eadem discocta in aqua, quas Lycium, præstat vtilitates. Est & syluestre Punicum, à similitudine appellatum. Eius radices rubro cortice denarij pondere ex vino potæ somnos faciunt. Semine poto, aqua quæ subierit cutem, siccatur. Mali Punici corticis fumo culices fugantur.

De pyris & eorum obseruationibus, & de ficorum obseruatione, & caprifico, & erineo, & aliorum generibus medicinæ. CAP. VII.

PYrorum omnium cibus etiam valentibus onerosus, ægris quoque vini modo negatur. Decocta eadem mirè salubria & grata, præcipuè Crustumina. Quæcunq; verò cum melle decocta, stomachum adiuuant. Fiunt cataplasmata è pyris, ad discutienda corporum vitia: & decocto eorũ ad duritias vtuntur. Ipsa aduersantur boletis atque fungis, pelluntque pondere & pugnante succo. Pyrum syluestre tardissimè maturescit. Conciditur, suspensumq; siccatur ad sistendam aluum: quod & decoctum eius potum præstat. Decoquuntur & folia cum pomo ad eosdem vsus. Pyrorum ligni cinis, contra fungos etiamnum efficacius proficit. Mala pyraque portatu iumentis mirè grauia sunt vel pauca. Remedio aiunt esse, si prius edenda dentur aliqua, aut vtiq; ostendantur. Fici succus lacteus, aceti naturam habet. Itaque coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatem pomi, & in ymbra siccatur ad aperienda hulcera, cienda menstrua, apposito cum luteo oui, aut potu cum amylo. Podagris illinitur cum farina fœnigræci & aceto. Pilos quoque detrahit, palpebrarumque scabiem emendat: item lichenas & psoras. Aluum soluit. Lactis ficulni natura aduersatur crabronum vesparumque & similium venenis, priuatim scorpionum. Idem cum axungia verrucas tollit. Folia, & quæ non maturuere fici, strumis illinuntur, omnibusque quæ emollienda sunt discutiendáve. Præstant hæc & per se folia. Et alij vsus eorum, tanquam in fricando lichene, & alopeciis, & quæcunque exhulcerari opus sit. Et aduersus canis morsus, ramorum teneri cauliculi cuti imponuntur. Iidem cum melle hulceribus, quæ ceria vocantur, illinuntur. Extrahunt infracta ossa cum papaueris syluestris foliis. Canum rabiosorum morsus, folio trito ex aceto restringunt. E nigra ficu candidi cauliculi illinuntur furunculis, muris aranei morsibus cum cera. Cinis earum è foliis gangrænis, consumendisque quæ excrescunt. Fici maturæ vrinam cient: aluum soluunt: sudorem mouent, papulasque. Ob id autumno insalubres, quoniam sudantia huius cibi opera corpora perfrigescunt. Nec stomacho vtiles: sed ad breue tempus, & voci contrariæ intelliguntur. Nouissimæ salubriores, quàm primæ: medicatæ verò nunquam. Iuuenum vires augent: senibus meliorem valetudinem faciunt, minusque rugarũ. Sitim sedant: calorem refrigerant. Ob id non negandæ in febribus constrictis, quas stegnas vocant. Siccæ fici stomachum lædunt: gutturi & faucibus magnificè vtiles. Natura his excalfaciendi. Sitim adferunt. Aluum molliunt, rheumatismis eius & stomacho contrariæ. Vesicę semper vtiles, & anhelatoribus, ac suspiriosis. Item iocinerum, renum, lienum vitiis. Corpus & vires adiuuant: ob id antè athletæ hoc cibo pascebantur: Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos transtulit. Recolligentibus se à longa valetudine vtilissimæ. Item comitialibus, & hydropicis, omnibusque, quæ maturanda aut discutienda sunt, imponuntur: efficacius calce aut nitro admisto. Coctæ cum hyssopo pectus purgant, pituitam, tussim veterem. Cum vino autem ad sedem & tumorem maxillarum, & furunculos, panos, parotidas decoctæ illinuntur. Vtile & decocto earum fouere fœminas. Decoctæ quoque eædem cum fœnogræco vtiles sunt pleuriticis & peripneumonicis. Cum ruta coctæ torminibus prosunt. Tibiarum hulceribus cum æris flore. Pterygiis cũ Punico malo. Ambustis, pernionibus cum cera. Hydropicis coctæ in vino, & cum absinthio & farina hordeacea, nitro addito. Aluum sistunt manducatæ. Scorpionum ictibus cum sale tritæ illinuntur. Carbunculos extrahunt in vino coctæ & impositæ. Carcinomati, si sine hulcere est, quàm pinguissimam ficum imponi, penè singulare remediũ est: item phagedænæ. Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior, conglutinat, replet, astringit. Bibitur & ad discutiendum sanguinem concretũ. Item percussis, præcipitatis, conuulsis, ruptis, cyathis singulis aquæ & olei. Datur tetanicis & spasticis: item potus vel infusus cœliacis, dysentericis. Et si quis eo cum oleo perungatur, excalfacit. Item cũ cera & rosaceo subactus, ambustis cicatricem tenuissimã obducit. Lusciosos ex oleo illitus emendat, dentiumque vitia crebro fricatu. Produnt etiam, si quis inclinata arbore, supino ore aliquem nodum eius morsu abstulerit nullo vidente, atque in aluta illigatum licio è collo suspenderit, strumas & parotidas discuti. Cortex tritus cum oleo, ventris hulcera sanat. Crudæ grossi verrucas & thymos, nitro farinaque additis, tollunt. Spodij vicem exhibet fruticum à radice exeuntium cinis. Bis tostus adiecto psimmythio digeritur in pastillos, ad hulcera oculorum & scabritiam. Caprificus etiamnum multo efficacior fico. Lactis minus habet: surculo quoq; eius lac coagulatur in caseum. Exceptum id coactumque in duritiam, suauitatem carnibus affert. Fricatur diluto ex aceto. Miscetur exhulceratoriis medicamentis. Aluum soluit: vuluam cum amylo aperit. Pota menses ciet cum luteo oui. Podagris cum farina fœnigræci illinitur. Lepras, psoras, lichenas, lentigines expurgat: item venenatorum ictus, & canis morsus. Dentium quoque dolori hic succus appositus in lana prodest, aut in cauis eorum additus. Cauliculi & folia, admisto eruo, contra marinorum venena prosunt. Adiiciunt & vinum. Bubulas carnes additi caules magno ligni compendio percoquunt. Grossi illitæ strumas, & omnium collectionem emolliunt, & discutiunt. Aliquatenus & folia. Quæ mollissima sunt ex his, cum aceto hulcera manantia & epinyctidas & furfures sanãt. Cum melle item & foliis ceria sanant, & canis morsus. Recentes cum vino, phagedænas. Cum papaueris foliis ossa extrahunt. Grossi caprifici inflãmationes discutiunt suffitu. Resistunt & sanguini taurino poto,

poto,& psimmythio,& lacti coagulato potæ. Item in aqua decoctæ atque illitæ parotidas sanant. Cauliculi aut grossi eius quàm minutissimæ, ad scorpionum ictus è vino bibuntur. Lac quoque instillatur plagæ,& folia imponuntur. Item aduersus murem araneum. Cauliculorũ cinis vuam faucium sedat. Arboris ipsius cinis ex melle, rhagadia. Radix deferuefacta in vino, dentiũ dolores. Hyberna caprificus in aceto cocta & trita, impetigines tollit. Illinũtur ramenta rami sine cortice quàm minutissima ad scobis modum. Caprifico quoque medicinæ vnius miraculum additur. Corticem eius impubescentem puer impubis si defracto ramo detrahat dentibus, medullam ipsam adalligatam ante Solis ortum, prohibere strumas. Caprificus tauros quamlibet feroces, collo eorũ circundata, in tantum mirabili natura compescit, vt immobiles præstet. Herba quoque, quam Græci erineon vocant, reddenda in hoc loco propter gentilitatem. Palmum alta est, cauliculis quinis ferè, ocimi similitudine, flos candidus, semen nigrum, paruum: tritum cum melle Attico, oculorum epiphoris medetur: vtcunque autem decerpta manat lacte multo & dulci. Herba perquàm vtilis auriũ dolori, nitri exiguo addito. Folia resistunt venenis. Pruni folia decocta tonsillis, gingiuis, vuæ prosunt in vino decocta,& subinde ore colluto. Ipsa pruna aluum molliunt, stomacho verò vtilissima, sed breui momento. Vtiliora Persica, succusque eorum, etiamnum in vino aut in aceto expressus. Nec est alius eis pomis innocentior cibus. Nusquam minus odoris, succi plus, qui tamen sitim stimulet. Folia eius trita illita, hæmorrhagiam sistunt. Nuclei Persicorum in aceto & oleo, capitis doloribus illinuntur. Syluestrium quidem prunorum baccæ, vel è radice cortex, in vino austero si decoquantur, ita vt triens ex hemina supersit, aluum & tormina sistunt. Satis est singulos cyathos decocti sumi. Et in iis,& satiuis prunis est limus arborum, quem Græci lichena appellant, rhagadiis & condylomatis mirè vtilis. Mora in Aegypto & Cypro sui generis, vt diximus, largo succo abundant, summo cortice desquamato: altiore plaga, siccantur, mirabili natura. Succus aduersatur venenis serpentium, prodest dysentericis, discutit panos, omnesque collectiones: vulnera conglutinat, capitis dolores sedat, item aurium: spleneticis bibitur. Illinitur & contra perfrictiones. Celerrimè teredinem sentit. Nec apud nos succo vsus minor. Aduersatur aconito & araneis, in vino potus. Aluum soluit, pituitasque ac † tineas & similia ventris animalia extrahit. Hoc idem præstat & cortex tritus. Folia tingunt capillum cum fici nigræ & vitis corticibus simul coctis in aqua cælesti. Pomi ipsius succus aluum soluit protinus. Ipsa poma ad præsens stomacho vtilia, refrigerant, sitim faciunt. Si non superueniat alius cibus, intumescunt. Ex immaturis succus sistit aluum: veluti animalis alicuius, in hac arbore obseruandis miraculis, quæ in natura eius diximus. Fit ex pomo panchrestos stomatice, eadem arteriace appellata, hoc modo: Sextarij tres succi è pomo, leui vapore ad crassitudinem mellis rediguntur. Pòst additur omphacij aridi pondus x duorũ, aut myrrhæ x vnius, croci x vnius. Hæc simul trita miscentur decocto. Neq; est aliud oris, arteriæ, vuæ, stomachi, iucundius remedium. Fit & alio modo: Succi sextarij duo, mellis Attici sextarius, decoquuntur, vt suprà diximus. Mira sunt præterea, quæ produntur. Mori germinatione, priùs quàm in folia exeant, sinistra decerpi iubentur futura poma: ricinos Græci vocant. Hi terrã si non attigere, sanguinem sistunt adalligati, siue ex vulnere fluat, siue ore, siue naribus, siue hæmorrhoidis: ad hoc seruantur repositi. Idem præstare & ramus dicitur, Luna plena defractus, incipiens fructum habere. Si terram non attigerit, priuatim mulieribus adalligatus lacerto contra abundantiam mensium. Hoc & quocunque tempore ab ipsis decerptum ita vt terram non attingat, adalligatumque existimant præstare. Folia mori trita, aut arida decocta, serpentium ictibus imponuntur. Ad idemq; potu proficitur. Scorpionibus aduersatur è radice corticis succus, ex vino aut posca potus. Reddenda est & antiquorũ compositio: Succum expressum pomi maturi immaturique mistum, coquebant in vase æreo ad mellis crassitudinem. Aliqui myrrha adiecta & cupresso præduratũ vas Sole torrebant, permiscentes spatha ter die. Hæc erat stomatice, qua & vulnera ad cicatricem perducebant. Alia ratio: succum siccato exprimebant pomo, multum sapori obsoniorum conferente. In medicina verò contra nomas & pectoris pituitas,& vbicunqe opus esset astringi viscera. Dentes quoq; colluebant eo. Tertium genus succi foliis & radice decoctis ad ambusta ex oleo illinenda. Imponuntur & per se folia. Radix per messes incisa succum dat aptissimum dentium dolori, collectionibusque & suppurationibus. Aluum purgat. Folia mori in vrina madefacta, pilum coriis detrahunt. Cerasa aluum molliunt stomacho inutilia. Eadem siccata aluum sistunt, vtinam cient. Inuenio apud authores, si quis matutinò roscida cum suis nucleis deuoret, intantum leuari aluum, vt pedes morbo liberentur. Mespila, exceptis setaniis, quæ malo propiorem vim habent, reliqua astringunt stomachum, sistuntque aluum. Item sorba sicca: nam recentia stomacho & aluo citæ prosunt.

De pineis & amygdalis, & nuce auellana, & de nuce iuglande, & de pistacijs & castaneis, siliquis, cornu, & vnedone, & lauro. CAP. VIII.

NVces pineæ, quæ resinam habent, contusæ leuiter, additis in singulis sextariis aquæ ad dimidium decoctæ, sanguinis excreationi medentur, ita vt cyathi bini bibantur ex eo. Corticis è pino in vino decoctum contra tormina datur. Nuclei nucis pineæ sitim sedant,& acrimoniã stomachi rosionesque,& contrarios humores consistentes ibi,& infirmitatem virium roborant, renibus

& veſicæ vtiles. Fauces videntur exaſperare,& tuſſim.Bilem pellunt poti ex aqua,aut vino,aut paſ-
ſo,aut balanorũ decocto. Miſcetur his contra vehemẽtiores ſtomachi roſiones cucumeris ſemen,
& ſuccus portulacæ. Item ad veſicæ hulcera & renum,quoniam & vrinam cient. Amygdalæ amaræ
radicum decoctum cutem in facie corrigit,coloremque hilariorem facit. Nuces ipſæ ſomnum fa-
ciunt & auiditatem. Vrinam & menſes cient. Capitis dolori illinuntur, maximeque in febri: ſi ab
ebrietate,ex aceto & roſaceo & aquæ ſextario. Et ſanguinem ſiſtunt. Cum amylo & menta lethar-
gicis comitialibusque proſunt. Capite peruncto epinyctidas ſanant: è vino veteri hulcera putre-
ſcentia. Canum morſus cum melle. Et furfures ex facie, antè fotu præparata. Item iocineris & re-
num dolores ex aqua potæ:& ſæpe ex ecligmate cum reſina terebinthina. Calculoſis & difficili vri-
næ in paſſo, & ad purgandam cutem in aqua mulſa tritæ,ſunt efficaces. Proſunt ecligmate iocineri,
tuſſi & colo,cum eleliſphaco modicè addito. In melle ſumitur nucis auellanæ magnitudo. Aiunt,
quinis ferè præſumptis ebrietatem non ſentire potores:vulpesque, ſi ederint eas, nec contingat è
vicino aquam lambere,mori. Minus valent in remediis dulces,& hæ tamen purgant,& vrinã cient.
Recentes ſtomachum implent. Nucibus Græcis cum abſinthij ſemine ex aceto ſumptis, morbus
regius ſanari dicitur:item illitis per ſe vitia ſedis,& priuatim condylomata. Idem tuſſi & ſanguinis
reiectioni prodeſt. Nuces iuglandes Græci à capitis grauedine appellauere. Etenim arborum ipſa-
rum foliorumque vires,in cerebrum penetrant:hocque minore momento, ſed in cibis, nuclei fa-
ciunt. Sunt autem recentes iucundiores,ſiccæ vnguinoſiores,& ſtomacho inutiles, difficiles con-
coctu,dolorem capitis inferentes,tuſſientibus inimicæ,& vomituris ieiunis:aptæ in teneſmo ſolo:
trahunt enim pituitam. Eædem præſumptæ venena hebetant:item anginam cum ruta & oleo.Item
aduerſantur cæpis,leniuntque earum ſaporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis
exiguo. Item cum ruta mammis,& luxatis. Cum cæpa autem & ſale & melle,canis hominisq; mor-
ſui. Putamine nucis iuglandis, dens cauus inuritur. Putamen combuſtum tritumque in oleo aut
vino,infantium capite peruncto,nutrit capillum:& ad alopecias eo ſic vtuntur. Quò plures nuces
quis ederit,hoc faciliùs tineas pellit. Quæ perueteres ſunt nuces,gangrænis & carbunculis meden-
tur:item ſuggillatis. Cortex iuglandium,lichenum vitio,& dyſentericis prodeſt. Folia trita cũ ace-
to:aurium dolori. In ſanctuariis Mithridatis maximi regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in pecu-
liari commentario ipſius manu cõpoſitionem antidoti,è duabus nucibus ſiccis,item ficis totidem,
& rutæ foliis viginti ſimul tritis, addito ſalis grano:& qui hoc ieiunus ſumat, nullum venenum no-
citurum illo die. Contra rabioſi quoque canis morſus, nuclei à ieiuno homine commanducati il-
litique præſenti remedio eſſe dicuntur. Nuces auellanæ capitis dolorem faciunt,inflationem ſto-
machi,& pinguedini corporis conferunt,plus quàm ſit veriſimile. Toſtæ & deſtillationi medentur.
Tuſſi quoque veteri tritæ,& in aqua mulſa potæ. Quidam adiiciunt grana piperis,alij è paſſo bibũt.
Piſtacia eoſdem vſus & effectus habent,quos pinei nuclei,præterque ad ſerpentiũ ictus, ſiue edan-
tur,ſiue bibantur. Caſtaneæ vehementer ſiſtunt ſtomachi & ventris fluxiones,aluum cient,ſangui-
nem excreantibus proſunt,carnes alunt. Siliquæ recentes,ſtomacho inutiles, aluum ſoluunt. Eæ-
dem ſiccatæ ſiſtunt,ſtomachoque vtiliores fiunt. Vrinam cient. Syriacas in dolore ſtomachi ternas
in aquæ ſextariis decoquunt quidam ad dimidium,eumque ſuccum bibunt. Sudor virgæ corni ar-
boris lamina ferrea candente exceptus,non contingente ligno, illitaque inde ferrugo, incipientes
lichenas ſanat. Arbutus ſiue vnedo,fructum fert difficilem cõcoctioni,& ſtomacho inutilem. Lau-
rus excalfactoriam naturam habet,& foliis,& cortice,& baccis. Itaque decoctum ex his, maximè e
foliis,prodeſſe vuluis & veſicis conuenit. Illita veſparum crabronumq; & apium,item ſerpentium
venenis reſiſtunt,maximè ſepis,dipſadis,& viperæ. Proſunt & menſibus fœminarum cum oleo co-
cta. Cum polenta autem quæ tenera ſunt trita,ad inflammationes oculorum,cum ruta teſtiũ, cum
roſaceo capitis dolores,aut cum irino. Quin & commanducata atque deuorata per triduum terna,
liberant à tuſſi. Eadem proſunt ſuſpiriis trita cum melle. Cortex radicis cauendus grauidis. Ipſa ra-
dix calculos rumpit,iocineri prodeſt, tribus obolis in vino odorato pota. Folia pota vomitiones
mouent. Baccæ menſes trahunt appoſitæ tritæ, vel potæ. Tuſſim veterem & orthopnœam ſanant
binæ,detracto cortice in vino potæ. Si & febris ſit,ex aqua,aut ecligmate ex aqua mulſa, aut ex paſ-
ſo decoctæ. Proſunt & phthiſicis eodem modo,& omnibus thoracis rheumatiſmis. Nam & conco-
quunt pituitam,& extrahunt. Aduerſus ſcorpiones quaternæ ex vino bibuntur. Epinyctidas ex o-
leo illitæ & lentigines,& hulcera manãtia,& hulcera oris,& furfures. Cutis pruriginem ſuccus bac-
carum emendat,& phthiriaſin. Aurium dolori & grauitati inſtillatur,cum vino vetere & roſaceo.
Perunctos eo fugiunt venenata omnia: Prodeſt contra ictus & potus, maximè autem eius laurus,
quæ tenuiora habet folia. Baccæ cum vino ſerpentibus,& ſcorpionibus,& araneis reſiſtunt. Ex oleo
& aceto illinuntur & lieni & iocineri: gangrænis cum melle. Et in fatigatione etiam aut perfrictio-
ne ſucco eo perungi,nitro adiecto,prodeſt. Sunt qui celeritati partus multum conferre putent ra-
dicem,acetabuli menſura in aqua potam, efficacius recentem, quàm aridam. Quidam aduerſus
ſcorpionum ictus,decem baccas dari iubent potui. Item & in remedio vuæ iacentis, quadrantem
pondo baccarum foliorumque decoqui in aquæ ſextariis tribus ad tertias,eamque calidam gargari-
zare:

zare: & in capitis dolore, impari numero baccas cum oleo conterere, & calefacere. Laurus Delphi-
cæ folia trita olfactáque ſubinde, peſtilentiæ contagia prohibent, tanto magis ſi & vrantur. Oleum
ex Delphica ad cerata acopúmq; ad perfrictiones diſcutiendas, neruos laxandos, lateris dolores, fe-
bréſq; frigidas vtile eſt. Item ad aurium dolorem, in mali Punici cortice tepefactum. Folia decocta
ad tertias partes aquæ, vuam cohibent gargarizatione: potu alui dolores, inteſtinorúmque. Tener-
rima ex his trita in vino, papulas pruritúſq;, illita noctibus. Proximè valēt cætera lauri genera. Lau-
rus Alexandrina ſiue Idæa, partus celeres facit, radice pota trium denariorum pondere, in vini dul-
cis cyathis tribus. Secundas etiam pellit, menſéſque eodem modo pota. Daphnoides (ſiue his no-
minibus quæ diximus) ſylueſtris laurus prodeſt, aluum ſoluit, vel recenti folio vel arido drachmis
tribus cum ſale in hydromelite manducata. Pituitas extrahit folium & vomitus, ſtomacho inutile.
Sic & baccæ quinæ denæúe, purgationis cauſa ſumuntur.

De myrto ſatiua, & myrtidano, & de myrto ſylueſtri. CAP. IX.

MYrtus ſatiua candida, minus vtilis eſt medicinæ, quàm nigra. Semen eius medetur ſanguinem
excreantibus. Item contra fungos in vino potum. Odorem oris commendat vel pridie com-
manducatum. Item apud Menandrum Synariſtuſæ hoc edunt. Datur & dyſentericis denarij ponde-
re in vino. Hulcera difficilia in extremitatibus corporis ſanat, cum vino ſubferuefactũ. Imponitur.
lippitudini cum polenta, & cardiacis in mamma ſiniſtra: & contra ſcorpionis ictus in mero, & ad ve-
ſicæ vitia, capitis dolores, & ægilopas, antequàm ſuppurēt: item tumoribus, exemptíſque nucleis in
vino vetere tritum eruptionibus pituitæ. Succus ſeminis aluum ſiſtit, vrinam ciet. Ad eruptiones
puſtularum pituitæque cum cerato illinitur: & contra phalangia. Capillum denigrat. Lenius ſucco
oleum eſt ex eadem myrto: lenius & vinum, quo nunquàm inebriatur. Inueteratum ſiſtit aluum &
ſtomachum: tormina ſanat, faſtidium abigit. Foliorum arentium farina ſudores cohibet inſperſa,
vel in febri. Vtilis & cœliacis & procidentiæ vuluarum, ſedis vitiis, hulceribus manantibus, igni ſa-
cro fotu, capillis fluentibus, furfuribus: item aliis eruptionibus, ambuſtis. Additur quoq; in medi-
camento, quod liparas vocant, eadem de cauſa qua oleum ex his, efficaciſſimum ad ea quæ in hu-
more ſunt, tanquam in ore & vulua. Folia ipſa fungis aduerſantur trita ex vino, cum cera verò arti-
cularibus morbis & collectionibus. Eadem in vino decocta dyſentericis & hydropicis potui dātur.
Siccantur in farinam, quæ inſpergitur hulceribus, aut hæmorrhagiæ. Purgāt & lentigines, pterygia
& paronychia & epinyctidas, condylomata, teſtes, tetra hulcera: item ambuſta cum cerato. Ad au-
res purulentas & foliis crematis vtuntur & ſucco & decocto. Comburũtur & in antidota. Item cau-
liculi flore decerpti, in nouo fictili operto cremati in furno, dein triti ex vino. Et ambuſtis foliorũ
cinis medetur. Inguen ne intumeſcat ex hulcere, ſatis eſt ſurculum tantùm myrti habere ſecum, nõ
ferro nec terra contactum. Myrtidanum diximus quomodo fieret: Vuluæ prodeſt appoſitum fotu,
& illitu. Multo efficacius & cortice, & folio, & ſemine. Exprimitur & foliis ſuccus molliſſimis in pila
tuſis, affuſo paulatim vino auſtero, aliâs aqua cæleſti: atq; ita expreſſo vtuntur ad oris ſedíſque hul-
cera, vuluæ & ventris: capillorum nigritiam, malarum perfuſiones, purgationes lentiginum, & vbi
conſtringendum aliquid eſt. Myrtus ſylueſtris, ſiue oxymyrſine, ſiue chamæmyrſine, baccis ruben-
tibus & breuitate à ſatiua diſtat. Radix eius in honore eſt, decocta vino, ad renum dolores pota, &
difficili vrinæ, præcipuéque craſſæ, & graue olenti: morbo regio, & vuluarum purgationi trita cum
vino. Cauliculi quoque incipientes aſparagorum modo in cibo ſumpti, & in cinere cocti: ſemen cũ
vino potum, aut oleo aut aceto, calculos frangit. Item in aceto & roſaceo tritum, capitis do-
lores ſedat: & potum morbum regium. Caſtor oxymyrſinen myrti foliis acutis, ex
qua fiunt ruri ſcopæ, ruſcum vocauit, ad eoſdem vſus. Et hactenus ha-
bent ſe medicinæ vrbanarum arborum. Tranſea-
mus ad ſylueſtres.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER

VIGESIMVS QVARTVS.

Medicinæ ex arboribus ſylueſtribus. CAP. I.

NE ſyluæ quidem, horridiórque naturæ facies, medicinis carent, ſacra illa parente rerum omnium, nuſquam non remedia diſponente homini, vt medicina fieret etiam ſolitudo ipſa, ſed ad ſingula illius diſcordiæ atque concordiæ miraculis occurſantibus. Quercus & olea tam pertinaci odio diſſident, vt altera in alterius ſcrobe depactæ moriantur: quercus verò & iuxta nucem iuglandem. Pernicialia & braſſicæ cum vite odia: ipſúmq; olus, quo vitis fugatur, aduerſum cyclamino & origano areſcit. Quin & annoſas iam, & quæ ſternuntur arbores, difficiliùs cædi, ac celeriùs inareſcere tradunt, ſi priùs manu, quàm ferro, attingantur. Pomorum onera à iumentis ſtatim ſentiri: ac niſi priùs oſtendantur his, quamuis pauca portent: ſudare illico. Ferulæ aſinis gratiſſimæ ſunt in pabulo, cæteris verò iumentis præſentaneo veneno: qua de cauſa id animal Libero patri aſſignatur, cui & ferula. Surdis etiam rerum ſua cuique ſunt venena, ac minimis quoque. Philyra coci & polline nimium ſalem cibis eximunt. Prædulcium faſtidium ſal temperat. Nitroſæ aut amaræ aquæ, polenta addita mitigantur, vt intra duas horas bibi poſſint. Qua de cauſa & in ſaccos vinarios additur polenta. Similis vis Rhodiæ cretæ, & argillæ noſtratis. Concordia valent, cùm pix oleo extrahitur, quando vtrunque pinguis naturæ eſt. Oleum ſolum calci miſcetur, quando vtrunque aquas odit. Gummi aceto facilius eluitur, atramentum aqua. Innumera præterea alia, quæ ſuis locis dicentur aſſiduè. Hinc nata medicina. Hæc ſola naturæ placuerat eſſe remedia parata vulgo, inuentu facilia, ac ſine impendio, ex quibus viuimus. Poſteà fraudes hominum & ingeniorum capturæ officinas inuenere iſtas, in quibus ſua cuique homini vænalis promittitur vita. Statim compoſitiones & miſturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in medio æſtimantur, hulceríque paruo medicina à Rubro mari imputatur, cùm remedia vera quotidie pauperrimus quiſque cœnet. Nam ſi ex horto petantur, aut herba vel frutex quæratur, nulla artium vilior fiat. Ita eſt profectò, magnitudo populi Romani perdidit ritus, vincendo victi ſumus. Paremus externis, & vna artium Imperatoribus quoque imperat. Verùm de his aliâs plura.

Lotos. CAP. II.

LOton herbam, itémque Aegyptiam eodem nomine, aliâs & Syrticam arborem, diximus ſuis locis. Hæc lotos, quæ faba Græca appellatur à noſtris, aluum baccis ſiſtit. Ramenta ligni decocta in vino proſunt dyſentericis, menſtruis, vertigini, comitialibus. Cohibent & capillum. Mirum, his ramentis nihil eſſe amarius, fructúque dulcius. Fit & è ſcobe eius medicamentum, ex aqua myrti decocta, ſubacta, & diuiſa in paſtillos, dyſentericis vtiliſſimum, pondere Victoriati cum aquæ cyathis tribus.

Glans. CAP. III.

GLans intrita duritias, quas cacoethe vocant, cum ſalſa axungia ſanat. Vehementiora ſunt ligna & in omnibus cortex ipſe, corticíq; tunica ſubiecta. Hæc decocta iuuat cœliacos. Dyſentericis etiam illinitur, vel ipſa glans. Eadémque reſiſtit ſerpentium ictibus, rheumatiſmis, ſuppurationibus. Folia & baccæ, vel cortex vel ſuccus decocti proſunt contra toxica. Cortex illinitur decoctus lacte vaccino, ſerpentis plagæ. Datur & ex vino dyſentericis. Eadem & ilici vis.

De cocco ilicis, & galla, & viſco, pilulis, glande, & de cerri radice, & ſubere. CAP. IIII.

COccum ilicis, vulneribus ex aceto recentibus imponitur. Epiphoris ex aqua, & oculis ſuffuſis ſanguine inſtillatur. Eſt autem genus ex eo in Attica ferè & Aſia naſcens, celerrimè in vermiculum ſe mutans, quod ideo ſcolecion vocant: improbántque. Principalia eius genera diximus. Nec pauciora gallæ genera fecimus, ſolidam, perforatam: item albam, nigram, maiorem, minorem. Vis omnium ſimilis. Optima Comagena. Excreſcentia in corpore tollit. Proſunt gingiuis, vuæ, oris exhulcerationi. Crematæ & in vino extinctæ, cœliacis. Dyſentericis illinuntur. Paronychiis ex melle, & vnguibus ſcabris, pterygiis, hulceribus manantibus, condylomatis, vulneribus quæ phagedænica vocantur. In vino autem decoctæ auribus inſtillantur, oculis illinuntur: aduerſus eruptiones & panos cum aceto. Nucleus commanducatus dentium dolorem ſedat: item intertrigines, & ambuſta. Immaturæ ex his ex aceto potæ, lienem conſumunt. Eædem crematæ, & aceto ſalſo extinctæ, menſes ſiſtunt, vuluáſque procidentes fotu. Omnes capillos denigrant. Viſcum è robore præcipuum diximus haberi, & quo conficeretur modo. Quidam contuſum in aqua decoquunt, donec innatet. Quidam commanducantes acinos, expuunt cortices. Optimum eſt, quod ſine cortice eſt,

quódq;

quódque leuiſſimum, extrà fuluum, intus porraceum, quo nihil eſt glutinoſius. Emollit, diſcutit tumores, ſiccat ſtrumas. Cum reſina & cera panos mitigat omnis generis. Quidam & galbanum adiiciunt, pari pondere ſingulorũ: eóque modo & ad vulnera vtuntur. Vnguium ſcabritias expolit, ſi ſeptenis diebus ſoluantur, nitróque colluantur. Quidam id religione efficacius fieri putant, prima Luna collectum è robore ſine ferro. Si terram non attigit, comitialibus mederi. Conceptum fœminarum adiuuare, ſi omnino ſecum habeant. Hulcera commanducato impoſitóque efficaciſſimè ſanari. Roboris pilulæ ex adipe vrſino alopecias capillo replent. Cerri folia & cortex, & glans, ſiccat collectiones ſuppurationéſque: fluxiones ſiſtit. Torpentes membrorum partes corroborat decoctũ eius fotu: cui & inſidere expedit, ſiccandis aſtringendíſue partibus. Radix cerri aduerſatur ſcorpionibus. Suberis cortex tritus, ex aqua calida potus, ſanguinem fluentem ex vtralibet parte ſiſtit. Eiuſdem cinis ex vino calido, ſanguinem excreantibus magnopere laudatur.

De fago & cupreſſo, & cedro magna, & de cedride, galbano. CAP. V.

FAgi folia manducantur in gingiuarum labiorúmque vitiis. Calculis glandis fagineæ cinis illinitur: item cum melle alopeciis. Cupreſſi folia trita, ſerpentium ictibus imponuntur: & capiti cũ polenta, ſi à Sole doleat: item ramici: qua de cauſa & bibuntur. Teſtium quoque tumori cum cera illinuntur. Capillum denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & è vino ammineo ſubacta, pedum ac neruorum dolores ſedant. Pilulæ aduerſus ſerpentium ictus bibuntur, aut ſi eiiciatur ſanguis. Collectionibus illinuntur. Ramici quoque teneræ tuſæ cum axungia & lomento, proſunt. Bibuntur ex eadem cauſa. Parotidi & ſtrumæ cum farina imponuntur. Exprimitur ſuccus tuſis cum ſemine, qui miſtus oleo caliginem oculorum aufert. Item Victoriati pondere in vino potus illitúſque, cum fico ſicca pingui, exemptis granis, vitia teſtium ſanat, tumores diſcutit, & cum fermento ſtrumas. Radix cum foliis trita potáque, veſicæ & ſtranguriæ medetur: & contra phalangia. Ramenta pota menſes cient: ſcorpionum ictibus aduerſantur. Cedrus magna, quam cedrelaten vocant, dat picem, quæ cedria vocatur, dentium doloribus vtiliſſimam. Frangit enim eos & extrahit: dolores ſedat. Cedri ſuccus ex ea quomodo fieret, diximus, magni ad lumina vſus, ni capitis dolorem inferret. Defuncta corpora incorrupta æuis ſeruat, viuentia corrumpit: mira differentia, cùm vitam auferat ſpirantibus, defunctis pro vita ſit. Veſtes quoque corrumpit, & animalia necat. Ob hoc non cenſeam in anginis hoc remedio vtendum, neque in cruditatibus, quod ſuaſere aliqui, guſtu. Dentes quoque colluere ex aceto in dolore timuerim, vel grauitati aut vermibus auri-um inſtillare. Portentum eſt, quod tradunt, abortiuum fieri in Venere, antè perfuſa virilitate. Phthiriaſes perungere eo non dubitauerim, itémque porrigines. Suadent & contra venenum leporis marini bibere in paſſo. Facilius in elephantiaſi illinatur. Et hulcera ſordida & excreſcentia in iis authores quidam, & oculorum albugines caliginéſque inunxere eo: & contra pulmonis hulcera cyathum eius ſorbere iuſſerunt: item aduerſus tineas. Fit ex eo & oleum, quod piſſelæon vocant, vehementioris ad omnia eadem vſus. Cedri ſcobe ſerpentes fugari certum eſt: item baccis tritis cum oleo, ſi qui perungantur. Cedrides, hoc eſt, fructus cedri, tuſſim ſanat, vrinam cient, aluum ſiſtunt, vtiles ruptis conuulſis, ſpaſticis, ſtranguriæ, vuluis, admoti. Contra lepores marinos, eadémque quæ ſupra, collectionibus, inflammationibúſque. De galbano diximus. Neque humidum neque aridum probatur, ſed quale docuimus. Per ſe bibitur ad tuſſim veterem, ſuſpiria, rupta conuulſa. Imponitur iſchiadicis, lateris doloribus, panis, furunculis, corpori ab oſſibus recedenti, ſtrumis, articulorum nodis, dentium quoque doloribus. Illinitur & cum melle capitis hulceribus. Purulentis infunditur auribus cum roſaceo, aut nardo. Odore comitialibus ſubuenit, & vulua ſtrangulante, & in ſtomachi defectu. Abortus non exeuntes trahit appoſitu vel ſuffitu: item ramis ellebori cirunlitum atque ſubiectum. Serpentes nidore vrentium fugari diximus. Fugiunt & perunctos galbano. Medetur & à ſcorpione percuſſis. Bibitur & in difficili partu fabæ magnitudine in vini cyatho: vuluáſque conuerſas corrigit. Cum myrrha autem & in vino mortuos partus extrahit. Aduerſatur & venenis, maximè toxicis, cum myrrha & in vino. Serpentes oleo & ſpondylio miſto tactu necat. Nocere vrinæ exiſtimatur.

De Hammoniaco, & ſtyrace, & ſpondylio, & ſphagno, & terebintho, & chamæpity, & pityuſa, & reſinis, & picea, & lentiſco. CAP. VI.

SImilis Hammoniaci natura atque lacrymæ probandæ, vt diximus, mollit, calefacit, diſcutit, diſſoluit. Claritati viſus in collyriis conuenit. Pruritum, cicatrices, albugines oculorũ tollit. Dentium dolores ſedat, efficacius accenſum. Prodeſt dyſpnoicis, pleuriticis, pulmonibus, veſicis, vrinæ cruentæ, lieni, iſchiadicis potum. Sic & aluum ſoluit. Articulis & podagræ cum pari pondere picis aut ceræ & roſaceo coctum. Maturat panos, extrahit clauos cum melle. Sic & duritias emollit. Lieni cum aceto & cera Cypria, vel roſaceo efficaciſſimè imponitur. Laſſitudines perungi cum aceto & oleo exiguóque nitro, vtile eſt. Et ſtyracis naturam in peregrinis arboribus expoſuimus. Placet præter illa quæ diximus, maximè pinguis, purus, albicantibus fragmentis, Medetur tuſſi, faucibus, pectoris vitiis, vuluæ præcluſæ, duritiéue laboranti. Ciet menſes potu, appoſitúue

aluum

aluum mollit. Inuenio potu modico tristitiam animi resolui, largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infusum: strumas illitum, neruorúmque nodos. Aduersatur venenis quæ frigore nocent: ideo & cicutæ. Spondylion vnà demonstratum, infunditur capitibus phreneticorum, & lethargicorum: item capitis doloribus longis. Cum oleo vetere bibitur, & in iocinerum vitiis, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, vuluarum strangulatione: quibus & suffitu prodest. Aluum mollit. Illinitur hulceribus serpentibus cum ruta. Flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Sed succus, cùm exprimitur, integendus est, quoniam mirè appetitur à muscis & similibus. Radix derasa, & in fistulas coniecta, callum earum erodit. Auribus quoque instillatur cum succo. Datur & ipsa contra morbum regium, & in iocineris vitio & vuluarum. Capillos crispos facit peruncto capite. Sphagnos, siue sphacos, siue bryon, & in Gallia, vt indicauimus, nascitur, vuluis decocto insidētium vtilis: item genibus & feminum tumoribus, mistus nasturtio, & aqua salsa tritus. Cum vino ac resina sicca potus, vrinam pellit celerrimè. Hydropicos inanit, cum vino & iunipero tritus & potus. Terebinthi folia & radix collectionibus imponuntur. Decoctum eorum stomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in vino, & contra difficultatem vrinæ. Ventrem leniter emollit. Venerem excitat. Piceæ, & laricis folia trita, & in aceto decocta, dentium dolori prosunt. Cinis corticum intertrigini & ambustis: Potus aluum sistit, vrinam mouet. Suffitu vuluas corrigit. Piceæ folia priuatim iocineri vtilia sunt, drachmæ pondere in aqua mulsa pota. Syluas, eas duntaxat quæ picis resinæque gratia radantur, vtilissimas esse phthisicis, aut qui longa ægritudine non recolligant vires, satis constat: & illum cæli aera plus ita, quàm nauigationem Aegyptiam, proficere, plus quàm lactis herbidos per montium æstiua potus. Chamæpitys Latinè abiga vocatur propter abortus, ab aliis thus terræ: cubitalibus ramis, flore pinus & odore. Altera breuior, & incuruæ similis. Tertia eodem odore, & ideo nomine quoque, paruulo cauliculo, crassitudine digitali, foliis scabris, exilibus, albis, in petris nascens. Omnes herbæ, sed propter cognationem nominis non differendæ. Prosunt aduersus scorpionum ictus. Item iocineri illitæ cum palmis aut cotoneis. Renibus & vesicæ, decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoque regio, & vrinæ difficultatibus, ex aqua decoctæ bibuntur. Nouissima contra serpentes valet cum melle. Sic & apposita vuluas purgat. Sanguinem densatum extrahit pota. Sudores facit perunctis ea, peculiariter renibus vtilis. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum ficu aluum trahentes. Lumborum quoque dolorem Victoriati pondere in vino finit, & tussim recentem. Mortuos partus, ex aceto cocta potáque, eiicere protinus dicitur. Cum honore & pityusa simili de causa dicetur, quam quidam in tithymali genere numerant. Frutex est similis piceæ, flore paruo purpureo. Bilem & pituitam per aluum detrahit radix, decocti hemina: aut seminis ligula in balanis. Folia in aceto decocta, furfures cutis emendant: mammas quoque misto rutæ decocto & tormina, & serpentium ictus, & in totum collectiones incipientes. Resinam è suprà dictis arboribus gigni docuimus, & genera eius & nationes in ratione vini, ac posteà in arboribus. Summæ species duæ, sicca, & liquida. Sicca è pinu & picea fit, liquida è terebintho, larice, lentisco, cupresso. Nam & eæ ferunt in Asia & Syria. Falluntur, qui eandem putant esse è picea atque larice. Picea enim pinguem, & thuris modo succosam fundit: larix gracilem, ac mellei liquoris, virus redolentem. Medici liquida raro vtuntur, & in ouo ferè: è larice propter tussim hulceráque viscerum. Nec pinea magnopere in vsu: cæteris non nisi coctis. Et coquendi genera satis demonstrauimus. In arborum differentia placet terebinthina, odoratissima atque leuissima: nationum Cypria & Syriaca vtraque mellis Attici colore, sed Cypria carnosior sicciórque. In sicco genere quærunt vt sit cādida, pura, perlucida. In omni autem, vt mōtana potiùs, quàm campestris: item Aquilonia potiùs, quàm ab alio vento. Resoluitur resina ad vulnerū vsus & malagmata oleo, in potiones amygdalis amaris. Natura in medendo contrahere vulnera, purgare, discutere collectiones: item pectoris vitia. Terebinthina illinitur: & eadem calida membrorum doloribus spasticísque illinitur in Sole, totísque corporibus, mangonum maximè cura, ad gracilitatem emendandā, spatiis ita laxantium cutem per singula membra, capacioráque ciborum facienda corpora. Proximū locum obtinet è lentisco. Inest ei vis astringendi. Mouet & ante cæteras vrinam. Reliquæ ventrem molliunt, cruda concoquunt, tussim veterem sedant, vuluæ onera extrahunt etiam suffitæ. Priuatim aduersantur visco. Panos & similia, cum seuo taurino & melle sanant. Palpebras lentiscina commodissimè replicat. Fractis quoque vtilissima, & auribus purulentis: item in pruritu genitalium. Pinea capitis vulneribus optimè medetur.

De pice spissa, & liquida: & palimpissa, & pissaspalto, & zopissa, & teda, & lentisco. CAP. VII.

PIx quoque vnde & quibus conficeretur modis, indicauimus: & eius duo genera, spissum, liquidúmque. Spissarum vtilissima medicinæ est Brutia, quoniam pinguissima & resino resinosissima vtrasque præbet vtilitates: ob id magis rutila, quàm cæteræ. Id enim quod in hoc adiiciunt, è mascula arbore meliorem esse, non arbitror posse intelligi. Picis natura excalfacit, explet. Aduersatur priuatim cerastæ morsibus cum polenta: item anginæ cum melle, distillationibus & sternutamentis. Purulentis auribus infunditur cum rosaceo: illinitur cum cera. Sanat lichenas, aluum soluit, excreationes pectoris adiuuat ecligmate, aut illita tonsillis cum melle. Sic & hulcera purgat: explet

pletcum vua paſſa & axungia. Carbunculos purgat,& putreſcentia hulcera: quæ verò ſerpunt,cum pineo cortice,aut ſulphure. Phthiſicis etiam cyathi menſura quidam dederunt, & contra veterem tuſſim. Rhagadas ſedis & pedum,panosque & vngues ſcabros emendat: vuluæ duritias & conuerſiones,odore: item lethargicos. Strumas item cum farina hordeacea, & pueri impubis vrina decocta ad ſuppurationem perducit. Et ad alopecias ſicca pice vtuntur. Ad mulierum mammas Brutia, ex vino ſubferuefacta cum polline farraceo,quàm calidiſſimis impoſitis. Liquida pix, oleumque quod piſſelæon vocant,quemadmodum fieret,diximus. Quidam iterum decoquunt, & vocant palimpiſſam. Liquida anginæ perunguntur intus,& vua. Ad aurium dolores,claritatem oculorum,oris circunlitiones,ſuſpirioſos,vuluas,tuſſim veterem,& crebras excreationes pectoris,ſpaſmos,tremores,opiſthotonos,paralyſes,neruorum dolores. Præſtantiſſimum ad canum & iumentorū ſcabiem. Eſt & piſſaſphaltos,miſta bitumini pice, naturaliter ex Apollinatarum agro. Quidam ipſi miſcent,præcipuum ad ſcabiem pecorum remedium,aut ſi fœtus mammas læſerit. Maturum optimum ex eo,quod cùm feruet, innatat. Zopiſſam eradi nauibus diximus,cera marino ſale macerata. Optima hæc à tyrocinio nauiū. Additur autem in malagmata ad diſcutiendas collectiones. Tedæ decoctæ in aceto,dentium dolores efficaciter colluunt. Lentiſci, & arbores, & ſemen, & cortex, & lacryma vrinam cient,aluum ſiſtunt. Decoctum eorum hulcera quæ ſerpunt, fotu. Illinitur in humidis,& igni ſacro,gingiuas colluit. Folia dentibus in dolore atteruntur: mobiles decocto colluuntur. Capillum tingunt. Lacryma ſedis vitiis prodeſt,cùm quid ſiccari excalfierive opus ſit. Decoctum & è lacryma ſtomacho vtile,ructum & vrinam mouens: quod & capitis dolori cum polenta illinitur. Folia tenera oculis inflammatis illinuntur. Item maſtiche lentiſci replicandis palpebris, & ad extendendam cutem in facie,& ſmegmata adhibetur,& ſanguinem reiicientibus, tuſſi veteri: & ad omnia quæ Hammoniaci vis. Medetur & attritis partibus,ſiue oleo è ſemine eius facto ceræq; miſto,ſiue foliis ex oleo decoctis,ſiue cum aqua virilia foueantur. Scio Democratem medicum in valetudine Conſidiæ M. Seruilij Conſularis filiæ,omnem curationem auſteram recuſantis,diu efficaciter vſum lacte caprarum,quas lentiſco paſcebat.

De platano,& fraxino,& acere, & albapopulo,& vlmo, & tilia,& ſambuco,& iunipero. CAP. VIII.

PLatani aduerſantur veſpertilionibus. Pilulæ earum in vino potæ x quatuor pondere, omnibus ſerpentium & ſcorpionum venenis medentur: item ambuſtis. Tuſæ autem cum aceto acri, magisque ſcillite,ſanguinem omnem ſiſtunt. Et lentiginem & carcinomata, melanias quoque veteres,addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus & ſuppurationibus, & decoctum eorum. Corticis autem in aceto dentium remedium eſt: folia eorum tenerrima in vino albo decocta,oculorum. Lanugo foliorum,& auribus & oculis inutilis. Cinis pilularum ſanat ambuſta igni vel frigore, Cortex è vino ſcorpionum ictus reſtinguit. Fraxinus quam vim aduerſus ſerpentes haberet,indicauimus. Semen foliis eius ineſt,quo medentur iocineris & lateris doloribus in vino. Aquam quæ ſubit cutem,extrahunt. Corpus obeſum leuant onere,ſenſim ad maciem reducentes,iiſdem foliis cum vino tritis ad virium portionem,ita vt puero quinque folia tribus cyathis diluantur,robuſtioribus ſeptem folia quinque cyathis vini. Non omittendum, ramenta eius & ſcobem quibuſdam cauenda prædici. Aceris radix contuſa iocineris doloribus efficaciſſimè imponitur. Populi albæ vuarum in vnguentis vſum expoſuimus. Cortex potus iſchiadicis & ſtrāguriæ prodeſt. Foliorū ſuccus calidus aurium dolori. Virgam populi in manu tenentibus intertrigo non metuatur. Populus nigra efficaciſſima habetur,quæ in Creta naſcitur. Comitialibus ſemen ex aceto vtile. Fundit illa & reſinam exiguam,qua vtuntur ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta imponuntur. Humor è cauis populi nigræ effluens, verrucas, papuláſque, & attrita corporis tollit. Populi ferunt & foliis guttam,ex qua apes propolin faciunt. Gutta quoque aquæ propolis ex aqua remedium quàm efficax eſt. Vlmi & folia & cortex & rami vim habent ſpiſſandi, & vulnera contrahendi. Corticis vtique interior tilia lepras ſedat,& folia ex aceto illita. Corticis denarij pondus potum in hemina aquæ frigidæ aluum purgat,pituitasque & aquas priuatim trahit. Imponitur & collectionibus lacryma,& vulneribus,& ambuſtis,quæ decocto fouere prodeſt. Humor in folliculis arboris huius naſcens,cuti nitorem inducit,faciemq; gratiorem pręſtat. Cauliculi foliorū primi vino decocti tumores ſanāt,extrahuntq; per fiſtulas. Idem præſtāt & tiliæ † cortices. Multi corticem commanducatū vulneribus vtiliſſimum putant: folia trita aqua aſperſa pedū tumori. Humor quoque è medulla,vti diximus,caſtratæ arboris effluens, capillū reddit capiti illitus, defluentesque continet. Arbor tilia leniter tuſa ad eadem ferè vtilis eſt,atq; oleaſter. Folia autem tantùm in vſu, & ad infantium hulcera in ore commanducata: decocta vrinam cient: menſes ſiſtunt illita: ſanguinem pota detrahunt. Sambucus habet alterum genus magis ſylueſtre,quod Græci chamæacten,alij helion vocant, multo breuius. Vtriuſque decoctum in vino veteri foliorum, vel ſeminis, vel radicis ad cyathos binos potū,ſtomacho inutile eſt,aluo detrahens aquā. Refrigerat etiā inflāmationem, maximè recentis ambuſti: & canis morſum cum polenta molliſſimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiones,priuatimque membranæ,quæ circa cerebrū eſt,lenit infuſus. Acini eius infirmiores,

† Vetuſt. codices, corticis, habent paterno caſui vt Tiliæ, rectus ſit numeri plurium: eoq; nomine accipiamus membranas interiores corticis vlmi, quas phillyras Dioſcorides appellat. Plinius paulò antè etiā tilias, Corticis, inquiens, interior tilia lepras ſedat.

res,quàm reliqua,tingunt capillum.Poti acetabuli mensura, vrinam mouent. Foliorum mollissima ex oleo & sale eduntur,ad pituitam bilemque detrahendam. Ad omnia efficacior, quæ minor. Radicis eius in vino decoctæ duo cyathi poti,hydropicos exinaniũt:vuluas emolliunt, has & foliorum decoctum insidentiũ.Caules teneri mitioris sambuci,in patinis cocti,aluum soluunt. Resistũt folia & serpentium ictibus in vino pota.Podagricis cum seuo hircino vehementer prosunt cauliculi illiti.Iidemque in aqua macerantur,vt ea sparsa pulices necentur. Foliorum decocto si locus spargatur,muscæ necantur.Boa appellatur morbus papularũ,cùm rubent corpora, sambuci ramo verberatur.Cortex interior tritus,ex vino albo potus,aluum soluit. Iuniperus vel ante cætera omnia excalfacit,extenuat,cedro assimilis.Et eius duo genera:altera maior,altera minor.Vtraque accensa serpentes fugat.Semen stomachi,pectoris,lateris doloribus vtile. Inflationes algoresque discutit; tusses concoquit & duritias.Illitum tumores sistit;item aluum,baccis ex vino nigro potis: item ventris tumores illitis.Miscetur & antidotis oxyporis.Vrinas ciet. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur conuulsis ruptis,torminibus,vuluis,ischiadicis cum vino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis viginti in vino.Sunt qui & perungant corpus è semine eius in serpentium metu.

De salice,& amerina,& vitilibus,& erice. CAP. IX.

SAlicis fructus ante maturitatem in araneam abit: sed si prius colligatur, sanguinem reiicientibus prodest.Corticis è ramis primis cinis,clauum & callum aqua mista sanat.Vitia cutis in facie emendat,magis admisto succo suo.Est autem hic trium generum. Vnum arbor ipsa exudat gummi modo.Alterum manat in plaga,cùm floret, exciso cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad expurganda,quæ obstent oculis:item ad spissanda quæ opus sunt,ciendamque vrinam,& ad omnes collectiones intus extrahendas.Tertius succus est detruncatione ramorum à falce distillans. Ex his ergo aliquis cum rosaceo in calyce Punici calfactus,auribus infunditur:vel folia cocta, & cum cera trita imponuntur:item podagricis.Cortice & foliis in vino decoctis foueri neruos vtilissimũ. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie.Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coercent, atque in totum auferunt vsum sæpius sumpta.Amerinæ nigræ semen cum spuma argenti pari pondere,à balneo illitum,psilothrum est. Non multum à salice vitilium vsu distat vitex, foliorũ quoque aspectu,nisi odore gratior esset.Græci lygon vocant,alij agnon:quoniam matronæ thesmophoriis Atheniensium castitatem custodientes,his foliis cubitus sibi sternunt. Duo genera eius. Maior in arborem salicis modo assurgit:minor ramosa,foliis candidioribus lanuginosis. Prima album florem mittit cum purpureo,quæ & candida vocatur:nigra,quæ tantum purpureum. Nascuntur in palustribus campis. Semen potum vini quendam saporem habet,& dicitur febres soluere:& cùm vngantur,oleo admistum sudorem facere:sic & lassitudines dissoluere.Vrinam cient & menses.Caput tentant vini modo:nam & odor similis est.Inflationes pellunt in inferiora. Aluum sistunt, hydropicis & lienibus perquàm vtiles.Lactis vbertatem faciunt.Aduersantur venenis serpentiũ maximè quæ frigus inferunt.Minor efficacior ad serpentes: bibitur seminis drachma in vino vel posca, aut duabus foliorum tenerrimorum. Et illinuntur vtraque aduersus araneorum morsus: vel perunctis tantùm,suffitu quoque aut substratu fugant venenata. Ad Venerem impetus inhibent:eoque maximè phalangiis aduersantur, quorum morsus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate sedant cum rosaceo flos tenerique cauliculi. Seminis decoctum vehementiorem capitis dolorem dissoluit fotu:& vuluam etiam suffitu vel apposito purgat:aluum cum pulegio & melle potum.Vomicas panosque difficile concoquentes,cum farina hordeacea mollit. Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto semen sanat, & oris hulcera & eruptiones cum melle:testium cum butyro & foliis vitium:rhagadas sedis cum aqua illitum:luxata cum sale & nitro,& cera.Et semen,& folium additur in malagmata neruorum & podagras.Semen instillatur in oleo decoctum capiti in lethargia & phrenesi. Virgam qui in manu habeant aut cinctu, negantur intertriginem sentire.Ericen Græci vocant fruticem non multum à myrice differentem,colore rorismarini, & penè folio. Hoc aduersari serpentibus tradunt.Genista quoque vinculi vsum præstat. Flores apibus gratissimi. Dubito an hæc sit,quàm Græci authores sparton appellauere,cùm ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim:& nunquid hanc designauerit Homerus, cùm dixit nauium sparta dissoluta. Nondum enim fuisse Africanum vel Hispanum spartum in vsu,certum est:& cùm sutiles fierent naues, lino tamen, non sparto, vnquam sutas. Semen eius quod Græci eodem nomine appellant, in folliculis phaseolorum modo nascens,purgat ellebori vice, drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor ieiunis.Rami similiter cum fronde in aceto macerati pluribus diebus, & tusi, succum dant ischiadicis vtilem,cyathi vnius potu. Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere clystere. Perunguntur eodem succo ischiadici addito oleo. Quidam ad stranguriam vtuntur semine. Genista tusa cum axungia,genua dolentia sanat. Myricen,quã & tamaricem vocat Lenæus, similem scopis amerinis dicit. Sanari ea carcinomata in vino decocta tritaque cum melle illita. Arbitrantur quidam hanc esse tamaricem: sed ad lienem præcipua est, si succus eius expressus in vino bibatur.Adeoque mirabilem eius antiphathiam contra solum hoc viscerum faciunt, vt affirment, si ex ea alueis factis bibant sues, sine liene inueniri.Et ideo homini quoq; splenetico cibum

cibum potumque dant in vaſis ex ea factis. Grauis author in medicina, virgam ex ea defractam, vt neque terram neque ferrum attingeret, ſedare ventris dolores aſſeuerauit impoſitam, ita vt tunica cinctuque corpori apprimeretur. Vulgus infelicem arborem eam appellat, vt diximus, quoniam nihil ferat, nec ſeratur vnquam. Corinthus, & quæ circà eſt regio, bryoniam vocat, eiusque duo genera facit. Syluestrem planè ſterilem: alteram mitiorem. Hæc fert in Aegypto Syriaque etiam abundanter lignoſum fructum, maiorem galla, aſperum guſtu, quo medici vtuntur vice gallæ, & in compoſitionibus, quas antheras vocant. Et lignum autem & flos, & folia, & cortex in eoſdem vſus adhibentur, quanquam remiſſiora. Datur ſanguinem reiicientibus cortex tritus, & cõtra profluuia fœminarum, cœliacis quoque. Idem tuſus impoſitusque collectiones omnes inhibet. Foliis exprimitur ſuccus ad hæc eadem. Et in vino decoquuntur: ipſa verò adiecto melle gangrenis illinuntur. Decoctum eorum in vino potum, vel impoſita cum roſaceo & cera ſedant. Sic & epinyctidas ſanant. Ad dentium dolorem auriumque, decoctum eorum ſalutare eſt: radix ad eadem: ſimiliter & folia. Hæc amplius ad ea quæ ſerpunt, imponuntur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduerſus phalangia & araneos bibitur. Cum altilium verò pingui furunculis imponitur. Efficax & cõtra ſerpentium ictus, præterquàm aſpidum. Necnon morbo regio, phthiriaſi, lendibusque decoctũ infuſum prodeſt, abundantiamque mulierum ſiſtit. Cinis arboris ad omnia eadem prodeſt. Aiunt, ſi bouis caſtrati vrinæ immiſceatur, vel in potu vel in cibo, Venerem finiri. Carboque ex eo genere vrina ea reſtinctus in vmbra conditur: idem cùm libeat accendere, reſoluitur. Magi & id ex ſpadonis vrina fieri tradiderunt.

De virga ſanguinea, & ſilere, & liguſtro, & alno, & edera, & ciſtho, & ciſſo, & erythrano, & chamæciſſo, & ſmilace, & de clematide. CAP. X.

NEc virga ſanguinea felicior habetur. Cortex eius interior cicatrices, quæ præſanauere, aperit. Sileris folia illita fronti, capitis dolores ſedant. Eiuſdem ſemen tritum in oleo phthiriaſes coercet. Serpentes & hunc fruticem refugiunt: baculumque ruſtici ob id ex eo gerunt. Liguſtrum eadem arbor eſt, quæ in Oriente cypros. Suos in Europa vſus habet. Succus eius neruis, articulis, algoribus: folia vbique veteri hulceri cum ſalis mica, & oris exhulcerationibus proſunt. Acini contra phthiriaſin, item contra intertrigines, foliáve. Sanant & gallinaceorum pituitas acini. Folia alni ex feruenti aqua certiſſimo remedio ſunt tumori. Ederæ genera xx. demonſtrauimus. Natura omniũ in medicina anceps. Mentem turbat, & caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iiſdem neruis adhibita foris prodeſt. Eadem natura, quæ aceto, ei eſt. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam cient potu: capitis dolorem ſedant, præcipuè cerebro continentique cerebrum membranæ vtiliter mollibus impoſitis foliis, cum aceto & roſaceo tritis & decoctis, addito poſteà roſaceo oleo. Illinuntur autem fronti: & decocto eorum fouetur os, caputque perungitur. Lieni & pota & illita proſunt. Decoquuntur & contra horrores febrium eruptionesque pituitæ, aut in vino teruntur. Corymbi quoque poti vel illiti, lienem ſanant: iocinera autem illiti. Trahunt & menſes appoſiti. Succus ederæ tædia narium graueolentiamque emendat, præcipuè albæ ſatiuæ. Idem infuſus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiam purulentis auribus, aut dolẽtibus cum oleo. Cicatricibus quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ eſt, ferro calefactus: ſatisque eſt acinos ſex in vini cyathis duobus ſumi. Acini quoque ex eadem alba terni, in aceto mulſo poti, tineas pellunt: in qua curatione ventri quoque impoſuiſſe eos vtile eſt. Ederæ, quam chryſocarpon appellauimus, baccis aurei coloris viginti, in vini ſextario tritis, ita vt terni cyathi potentur, aquam quæ cutem ſubierit, per vrinam educit Eraſiſtratus. Eiuſdem acinos quinque tritos in roſaceo oleo, calefactosque in cortice Punici, inſtillauit dentium dolori à contraria aure. Acini, qui croci ſuccũ habent, præſumpti potu, à crapula tutos præſtant: item ſanguinem excreantes, aut torminibus laborãtes. Ederæ nigræ candidiores corymbi poti, ſteriles etiã viros faciũt. Illinitur decocta in vino omniũ hulcerũ generi, etiamſi cacoethe ſint. Lacryma ederæ pſilothrũ eſt, phthiriaſinq; tollit. Flos cuiuſcunque generis trium digitorum captu, dyſentericos & aluum citam emendat, in vino auſtero bis die potus. Et ambuſtis illinitur vtiliter cum cera. Denigrant capillum corymbi. Radicis ſuccus in aceto potus, cõtra phalangia prodeſt. Huius quoq; ligni vaſe ſpleneticos bibentes ſanari inuenio. Et acinos terunt, moxque comburunt, & ita illinunt ambuſta, prius perfuſa aqua calida. Sunt qui & incidant ſucci gratia, eoque vtantur ad dentes eroſos, frangique tradunt, proximis cera munitis, ne lædantur. Gummi etiam in edera quærunt, quod ex aceto vtiliſſimum dentibus promittunt. Græci vicino vocabulo ciſthon appellant fruticem maiorem thymo, foliis ocimi. Duo eius genera. Flos maſculo roſaceus, fœminæ albus. Ambo proſunt dyſentericis & ſolutionibus ventris, in vino auſtero ternis digitis flore capto, & ſimiliter bis die poto: hulceribus veteribus & ambuſtis cum cera, & per ſe oris hulceribus. Sub his maximè naſcitur hypociſthis, quam inter ederas diximus. Ciſſos erythranos ab iiſdem appellatur ſimilis ederæ, coxendicibus vtilis è vino potus: item lumbis. Tantamque vim accipiunt, vt ſanguinem vrina detrahant. Item chamæciſſon appellant ederam, nõ attollentem ſe à terra. Et hæc contuſa in vino acetabuli menſura, lieni medetur. Folia ambuſtis cum axungia. Smilax quoque, qui & nicophoros cognominatur, ſimilitudinem ederæ habet, tenuiori-

bus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, aiunt capitis doloribus mederi. Quidā duo genera ſmilacis dixere. Alterum immortalitati proximum, inconuallibus opacis, ſcandentem arbores comantibus acinorum corymbis, contra venenata omnia efficaciſſimis, in tantum, vt acinorum ſucco infantibus ſæpe inſtillato, nulla poſteà venena nocitura ſint. Alterū genus culta amare, & in his gigni, nullius effectus. Illam eſſe ſmilacem priorem, cuius lignum ad aures ſonare diximus. Similem huic aliqui clematida appellauerunt, repentem per arbores, geniculatā & ipſam. Folia eius lepram purgant. Semen aluum ſoluit acetabuli menſura, in aquæ hemina, aut aqua mulſa. Datur ex eadem cauſa & decoctum eius.

De harundine, & papyro, & ebeno, & rhododendro, de rhue erythro, & de erythrodano, alyſſo & radicula, & apocyno & rore marino, & cachry, & ſabina, & ſelagine, & ſamulo, & gummi medicinis. CAP. XI.

HArundines genera xxix. demonſtrauimus, non aliter euidentiore illa natura, quàm continuis his voluminibus tractamus. Siquidem harundinis radix contrita & impoſita, filicis ſtirpem corpore extrahit: item harundinem filicis radix. Et quoniam plura genera fecimus, illa quæ in India Syriaque naſcitur odorum vnguentorumque cauſa, vrinam mouet cum gramine aut apij ſemine decocta. Ciet menſtrua admota. Medetur conuulſis duobus obolis pota, iocineri, renibus, hydropi, tuſſi etiam ſuffitu, magisq; cum reſina. Furfuribus hulcerumq; manantibus cum myrrha decocta. Excipitur & ſuccus eius, fitque elaterio ſimilis. Efficaciſſima autē in omni harundine, quæ proxima radici. Efficacia & genicula. Harundo Cypria, quæ donax vocatur, corticis cinere alopecias emendat: item putreſcentia hulcera. Foliis eius ad extrahendos aculeos vtuntur. Efficacius & contra ignes ſacros collectionesq; omnes. Vulgaris harundo extractoriam vim habet, & recens tuſa, nō in radice tantum. Multum enim & ipſam harundinem valere tradunt. Medetur & luxatis, & ſpinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens trita & in vino pota, Venerem concitat. Harundinum lanugo illata auribus, obtundit auditum. Cognata in Aegypto res eſt harundini papyrus, præcipuæ vtilitatis, cùm inaruit, ad laxandas ſiccandasq; fiſtulas, & intumeſcendo ad introitum medicamentorum aperiendas. Charta quæ fit ex ea, cremata inter cauſtica. Cinis eius ex vino potus ſomnū facit: ipſa ex aqua impoſita callum ſanat. Ne in Aegypto quidem naſcitur ebenus, vt docuimus: nec tractamus in medicina alienos orbes: non omittetur tamen propter miraculū. Scobem eius oculis vnicè mederi dicunt: lignoque ad cotem trito cum paſſo, caliginem diſcutit. Ex aqua verò radice, albugines oculorū. Item tuſſim pari modo dracunculi radicis adiecto cū melle. Ebenum medici & inter erodentia aſſumunt. Rhododendros ne nomen quidem apud nos inuenit Latinum: rhododaphnen vocant, aut nerium. Mirum, folia eius quadrupedum venenum eſſe, homini verò contra ſerpentes præſidium, ruta addita è vino pota. Pecus etiam, & capræ, ſi aquam biberint, in qua folia ea maduerint, mori dicuntur. Nec rhus Latinum nomen habet, cùm in vſum pluribus modis veniat. Nam & herba eſt ſylueſtris, foliis myrti, cauliculis breuibus, quæ venena & tineas pellit: & frutex coriarius appellatur, ſubrutilus, cubitalis, craſſitudine digitali. cuius aridis foliis, vt malicorio, coria perficiuntur. Medici autem rhoicis vtuntur ad cōtuſa: item cœliacos & ſedis hulcera, aut quæ phagedænas vocant, trita cum melle, & illita cum aceto. Decoctum eorum inſtillatur auribus puru lentis. Fit & ſtomatice decoctis ramis ad eadem, quæ ex moris, ſed efficacior admiſto alumine. Illiniturque eadem hydropicorum tumoribus. Rhus, quæ erythros appellatur, frutex eſt: & huius fruticis ſemen vim habet aſtringendi refrigerandique. Aſpergitur pro ſale obſoniis. Aluos ſoluit, omnesque carnes cum ſilphio ſuauiores facit. Hulceribus medetur manantibus cum melle: aſperitati linguæ, percuſſis, liuidis, deſquamatis eodem modo. Capitis hulcera ad cicatricem celerrimè perducit: & fœminarum abundantiam ſiſtit cibo. Alia eſt erythrodanus, quam aliqui ereuthodanū vocant, nos rubiam, qua tinguntur lanæ, pelleſque perficiuntur: in medicina vrinam ciet: morbum regium ſanat ex aqua mulſa, & lichenas ex aceto illita: & iſchiadicos & paralyticos, ita vt bibentes lauentur quotidie. Radix ſemenque trahunt menſes, aluum ſiſtunt, & collectiones diſcutiūt. Contra ſerpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quoſdam morbum regium ſanari hoc frutice, etiamſi adalligatus ſpectetur tantùm. Diſtat ab eo, qui alyſſon vocatur, foliis tantùm & ramis minoribus: nomen accepit, quòd à cane commorſos rabiem ſentire non patitur, potus ex aceto adalligatusque. Mirum eſt quod additur, ſaniem conſpecto omnino frutice eo ſiccari. Tingentibus & radicula lanas præparat, quam ſtruthion à Græcis vocari diximus. Medetur morbo regio & ipſa decocti eius potu: item pectoris vitiis. Vrinam ciet, aluum ſoluit, & vuluas purgat. Quamobrem aureum poculum medici vocant. Ea & ex melle prodeſt magnificè ad tuſſim, orthopnœæ cochlearis menſura. Cum polenta verò & aceto lepras tollit. Eadem cum panace & capparis radice calculos frangit, pellitque. Panos diſcutit, cum farina hordeacea & vino decocta. Miſcetur & malagmatis & collyriis, claritatis cauſa. Ad ſternutamenta vtilis inter pauca: lieni quoque ac iocineri. Eadem pota denarij vnius pondere ex mulſa aqua, ſuſpirioſos ſanat. Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, apocyni ſemen ex aqua. Frutex eſt folio ederæ, molliore tamen, & minus longis viticulis, ſemine acuto, diuiſo, lanuginoſo, graui odore. Canes & omnes quadrupedes

necat in cibo datum. Eſt & roſmarinum. Duo genera eius. Alterum ſterile, alterum cui & caulis, & ſemen reſinaceum, quod cachrys vocatur. Foliis odor thuris. Radix vulnera ſanat viridis impoſita, & ſedis procidentia, condylomata & hæmorrhoidas. Succus & fruticis & radicis morbum regium, & ea quæ repurganda ſunt. Oculorũ aciem exacuit. Semen ad vetera pectoris vitia datur potui. Et ad vuluas cum vino & pipere. Menſes adiuuat. Podagris illinitur cum ærina farina. Purpat & lentigines, & quæ excalfacienda ſunt, aut cùm ſudor quærendus, illitum: item conuulſis. Auget & lac in vino potum: item radix. Ipſa herba ſtrumis cum aceto illinitur: ad tuſſim cum melle prodeſt. Cachrys multa genera habet, vt diximus. Sed hæc, quæ ex rore ſuprà dicto naſcitur, ſi fricetur, reſinoſa eſt. Aduerſatur venenis & venenatis, præterquàm anguibus. Sudorem mouet, tormina diſcutit, lactis vbertatem facit. Herba Sabina, brathy appellata à Græcis, duorum generum eſt: altera tamarici ſimilis folio, altera cupreſſo. Quare quidam Creticam cupreſſum dixerunt. A multis in ſuffitus pro thure aſſumitur. In medicamentis verò duplicato pondere eoſdem effectus habere, quos cinnamũ, traditur. Collectiones minuit, & nomas compeſcit. Illita hulcera purgat. Partus emortuos appoſita extrahit & ſuffitu. Illinitur igni ſacro & carbunculis. Cum melle & vino pota, regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ ſanari tradunt. Similis herbæ huic Sabinæ eſt ſelago appellata. Legitur ſine ferro dextra manu per tunicam, qua ſiniſtra exuitur velut à furante, candida veſte veſtito, puréque lotis nudis pedibus, ſacro facto priùs quàm legatur, pane vinóque. Fertur in mappa noua. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum vitia fumum eius prodeſſe. Iidem ſamolum herbam nominauere naſcentem in humidis: & hanc ſiniſtra manu legi à ieiunis contra morbos ſuum boúmque, nec reſpicere legentem, nec alibi, quàm in canali, deponere, ibíque conterere poturis. Gummium genera diximus. Ex his maiores effectus melioris cuiuſque erunt. Dentibus inutiles ſunt. Sanguinem coagulant, & ideo reiicientibus ſanguinem proſunt: item ambuſtis, arteriæ vitiis. Inutilem vrinam cient, amaritudines hebetant aſtrictis cæteris. Quæ ex amygdala amara eſt, ſpiſſandíque viribus efficacior, habet excalfactorias vires. Præponuntur aut prunorum, & ceraſorum, ac vitium. Siccant llitæ & aſtringunt: ex aceto verò infantium lichenas ſanant. Proſunt & tuſſi veteri, quatuor obolis in miſto potis. Creduntur & colorem gratiorem facere, ciborúmque appetentiam, & calculoſis prodeſſe cum paſſo potæ. Oculorum & vulnerum vtilitatibus maximè conueniunt è ſpina Aegyptia.

De ſpina Arabica, & ſpina alba, & acanthio, & acacia. CAP. XII

SPinæ Arabicæ laudes in odorum loco diximus: & ipſa ſpiſſat ſtringítque diſtillationes omnes, & ſanguiuis excreationes, menſiúmque abundantiam, etiamnum radice valentior. Spinæ albæ ſemen contra ſcorpiones auxiliatur. Corona ex ea impoſita, capitis dolores minuit. Huic ſimilis eſt ſpina illa, quam Græci acanthion vocant, minoribus multò foliis, aculeatis per extremitates, & araneoſa lanugine obductis: qua collecta, etiam veſtes quædam bombycinis ſimiles fiunt in Oriente. Ipſa folia vel radices ad remedia opiſthotoni bibuntur. Eſt & acaciæ ſpina. Fit in Aegypto alba nigráque arbore: item viridi, ſed longè meliore prioribus. Fit & in Galatia tenerrima ſpinoſiore arbore. Semen omnium lenticulæ ſimile: minore eſt tantùm & grano & folliculo. Colligitur autumno: antè collectum nimio validius. Spiſſatur ſuccus ex folliculis aqua cœleſti perfuſis: mox in pila tuſis exprimitur organis: tunc denſatur in Sole mortariis in paſtillos. Fit & ex foliis minus efficax. Ad coria perficienda ſemine pro galla vtuntur. Foliorum ſuccus & Galatiacæ acaciæ nigerrimus improbatur: item qui valde rufus. Purpurea aut leucophæa, & quæ facillimè diluitur, vi ſumma ad ſpiſſandum refrigerandúmque eſt, oculorum medicamentis ante alias vtiles. Lauantur in eos vſus paſtilli ab aliis, torrentur ab aliis. Capillum tingunt. Sanant ignem ſacrum, hulcera quæ ſerpũt, & humida vitia corporis, collectiones, articulos, contuſos, perniones, pterygia. Abundantiam menſium fœminis ſiſtunt, vuluámque & ſedem procidentes. Item oculos, oris vitia & genitalium.

De vulgari ſpina, & ſylueſtri, & de eryſiſceptro, & de appendice ſpina, & pyxacantho, & paliuro, aquifolia, & taxo, & rubis medicinæ CAP. XIII.

VVlgaris quoque hæc ſpina, ex qua cortinæ fulloniæ implentur, radicis vſus habet. Per Hiſpanias quidem multi, & inter odores, & ad vnguenta vtuntur illa, aſpalathum vocantes. Eſt ſine dubio hoc nomine ſpina ſylueſtris in Oriente (vt diximus) candida, magnitudine arboris iuſtæ. Sed & frutex humilior æquè ſpinoſus in Niſyro, & Rhodiorum inſulis, quem alij eryſiſceptrum, alij adipſatheon, ſiue dipſacon, ſiud diacheton vocant. Optimus, qui minimè ferulaceus, rubens, & in purpuram vergens, detracto corticè. Naſcitur pluribus locis, ſed non vbique odoratus. Quam vim haberet cœleſti arcu in eum innixo, diximus. Sanat tetra oris hulcera & ozænas, genitalia exhulcerata aut carbunculantia, item rhagadia, inflationes potu. Diſcutit & ſtrangurias cortex. Sanguinem reddentibus medetur decoctum eius. Aluum ſiſtit cortex. Similia præſtare ſylueſtrem quoque putant. Spina eſt appendix appellata, quoniam baccæ puniceo colore in ea appendices vocantur. Hæ crudæ per ſe, & aridæ in vino decoctæ, aluum citam, ac tormina compeſcunt. Pyxacanthi

baccæ contra ſerpentium ictus bibuntur. Paliurus quoque ſpinæ genus eſt. Semen eius Afri zuram
vocant, contra ſcorpiones efficaciſſimum: item calculoſis & tuſſi. Folia aſtrictoriam vim habent.
Radix diſcutit panos, collectiones, vomicas: vrinas trahit pota. Decoctum eius potum in vino al-
uum ſiſtit: ſerpentibus aduerſatur. Radix præcipuè datur in vino. Aliqui folia contuſa addito ſale,
articulorum morbis imponunt. Proſunt baccæ purgationi fœminarum, cœliacis, dyſentericis, ac
cholericis. In vino potæ aluum ſiſtunt. Radix decocta & illita extrahit infixa corpori. Vtiliſſima eſt
& luxatis, tumoribúſque. Aquifolia arbor in domo aut villa ſata, veneficia arcet. Flore eius aquam
glaciari Pythagoras tradit: itémque baculum ex ea factum, in quoduis animal emiſſum, etiamſi citrà
ceciderit defectu mittentis, ipſum per ſeſe recubitu propius adlabi: tam præcipuam naturam ineſſe
arbori. Taxi arboris fumus mures necat. Nec rubos ad maleficia tantùm genuit natura: ideóque ex
eis mora vel hominibus cibos dedit. Vim habent ſiccandi, aſtringendíque, gingiuis, tonſillis, geni-
talibus accommandatiſſimi. Aduerſantur ſerpentium ſceleratiſſimis hæmorrhoidi & preſteri flos
aut mora. Scorpionum vulnera ſine collectionum periculo iungunt: vrinam cient. Caules eorum
tunduntur teneri, exprimitúrque ſuccus, mox Sole cogitur in craſſitudinem mellis, ſingulari reme-
dio contra mala oris oculorúmque, ſanguinem excreantes, anginas, vuluas, ſedes, cœliacos potus
aut illitus. Oris quidem vitiis etiam folia commanducata proſunt: & hulceribus manantibus, aut
quibuſcunque in capite illinuntur. Cardiacis vel ſic per ſe imponuntur à mamma ſiniſtra: item ſto-
machi doloribus, oculíſque procidentibus. Inſtillatur ſuccus eorum & auribus. Sanat Condyloma-
ta cum roſaceo cerato. Cauliculorum ex vino decoctum, vel præſentaneum remedium eſt. Iidem
per ſe in cibo ſumpti cymæ modo, aut decocti in vino auſtero, labantes dentes firmant. Aluum ſi-
ſtunt & profluuia ſanguinis: dyſentericis proſunt. Siccantur in vmbra, vt cinis crematorum vuam
reprimat. Folia quoque arefacta & contuſa, iumentorum hulceribus vtilia traduntur. Mora, quæ in
his naſcuntur, vel efficaciorem ſtomaticen præbuerint, quàm ſatiua morus. Eadémque compoſiti-
one, vel cum hypociſthide tantum & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. In-
ter medicamenta, quæ ſtyptica vocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in vino ad
tertias partes, vt colluantur eo oris hulcera, & ſedis foueantur: tantáque vis eſt, vt ſpongiæ ipſæ la-
pideſcant. Alterum genus rubi eſt, in quo roſa naſcitur. Gignit pilulam caſtaneæ ſimilem, præcipuo
remedio calculoſis. Alia eſt cynorrhoda, quam proximo dicemus volumine.

De cynosbato, & Idæo rubo, & rhamno, & Lycio, & ſarcocallo, & de oporice medicinæ. CAP. XIIII.

CYnoſbaton, alij cynoſpaſton, alij neuroſpaſton vocant: folium habet veſtigio hominis ſimile.
Fert & vuam nigram, in cuius acino neruum habet, vnde neuroſpaſtos dicitur. Alia eſt à cappa-
ri, quam medici cynoſbaton appellauerunt. Huius thyrſus ad remedia ſplenis & inflationes condi-
tus ex aceto manditur. Neruus eius cum maſtiche Chia commanducatus os purgat. Ruborum roſa
alopecias cum axungia emendat. Mora capillum tingunt cum omphacino oleo. Flos mori per meſ-
ſes colligitur. Cādidus pleuriticis præcipuus ex vino potus, item cœliacis. Radix ad tertias decocta,
aluum ſiſtit & ſanguinem: item dentes collutos decocto. Eodem ſucco fouentur ſedis atque geni-
talium hulcera. Cinis è radice deprimit vuam. Idæus rubus appellatus eſt, quoniam in Ida, non aliâs,
naſcitur. Eſt autem tenerior ac minor, rarioribus calamis innocentioribúſque, ſub arborum vmbra
naſcens. Huius flos cum melle epiphoris illinitur & ignibus ſacris: ſtomaticíſque ex aqua bibendus
datur. Cætera eadem præſtat, quæ ſuprà dicta. Inter genera ruborum rhamnos appellatur à Græcis
candidior & fruticoſior. Is floret, ramos ſpargens rectis aculeis, non vt cæteri aduncis, foliis maiori-
bus. Alterum genus eſt ſylueſtre, nigrius, & quadantenus rubens. Fert veluti folliculos. Huius radi-
ce decocta in aqua fit medicamētum, quod vocatur Lycium. Semen ſecundas trahit. Alter ille can-
didior adſtringit magis, refrigerat, collectionibus & vulneribus accommodatior. Folia vtriuſque
& cruda & decocta illinuntur cum oleo. Lycium præſtantius è ſpina fieri tradunt, quam & pyxacan-
thon Chironiam vocant, quales in Indicis arboribus diximus, quoniam longè præſtantiſſimum ex-
iſtimatur Indicum. Coquuntur in aqua tuſi rami, radicéſque, ſummæ amaritudinis, æreo vaſe ferè
per triduum, iterúmque exempto ligno, donec mellis craſſitudo fiat. Adulteratur amaris ſuccis, et-
iam amurca ac fella bubulo. Spuma eius ac flos quidam oculorum medicamentis additur. Reliquo
ſucco faciem purgat, & pſoras ſanat, eroſos angulos oculorum, veteréſque fluxiones, aures purulen-
tas, tonſillas, gingiuas, tuſſim, ſanguinis excreationes, fabæ magnitudine deuoratum. Aut ſi ex hul-
ceribus fluat, illitum, rhagadas, genitalium hulcera, attritus, hulcera recentia, & ſerpentia, ac putre-
ſcentia. In naribus clauos, ſuppurationes. Bibitur & à mulieribus in lacte contra profluuia. Indici
differentia, glebis extrinſecus nigris, intus rufis, cùm fregeris, citò nigreſcentibus. Aſtringit vehe-
mēter cum amaritudine. Ad eadem omnia vtile eſt, ſed præcipuè ad genitalia. Sunt qui & ſarcocol-
lam ſpinæ lacrymam putent, pollini thuris ſimilem, cum quadam acrimonia dulcem. Cum vino
tuſa ſiſtit fluxiones: illinitur infantibus. Vetuſtate & hæc maximè nigreſcit, melior, quò candidior.
Vnum etiamnum arborum medicinis debetur nobile medicamentum, quod oporicen vocant. Fit
ad dyſentericos ſtomachíque vitia, in congio muſti albi, lēto vapore decoctis malis cotoneis quin-
que cum ſuis ſeminibus, Punicis totidem, ſorborum ſextario, & pari menſura eius, quod rhus Syria-
con

con vocant, croci semuncia. Coquitur vsque ad crassitudinem mellis. His subtexemus ea, quæ Græci communicatione nominum in ambiguo fecere, an ne arborum essent.

De chamedrye, et chamadaphne, & chamelæa, & chamæsyce, & chamæcisso, & chamæleuce, & chamæcyparisso, & ampeloprraso, & stachye, & clinopodio, & centunculo, & clematide Aegyptia medicina. CAP. XV.

CHamædrys herba est, quæ Latinè trissago dicitur. Aliqui eam chamædropem, alij Teucrion appellauere. Folia habet magnitudine mentæ, colore & diuisura quercus. Alij serratam, & ab ea serram inuentam esse dixere, flore penè purpureo. Carpitur prægnans succo in petrosis, aduersus serpentium venena potu illitúque efficacissima: item stomacho, tussi vetustæ, pituitæ in gula cohærescenti, ruptis conuulsis, lateris doloribus. Lienen consumit, vrinam & menses ciet. Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius in tribus heminis aquæ decoctis vsque ad tertias. Faciunt & pastillos, terentes eam ex aqua. Ad suprà dicta sanat & vomicas, & vetera hulcera, vel sordida cum melle. Fit & vinum ex ea pectoris vitiis. Foliorum succus cum oleo caliginem oculorum discutit. Ad splenem ex aceto sumitur. Excalfacit perunctione. Chamædaphne vnico ramulo est cubitali ferè, folio tenui, lauri similitudine. Semen rubens admistum foliis illinitur capitis doloribus recens. Ardores refrigerat: ad tormina cum vino bibitur. Menses succus eius, & vrinam ciet potu, partúsque difficiles in lana appositus. Chamelæa similitudinem foliorũ oleæ habet. Sunt autem amara, odorata, in petrosis, palmum altitudine non excedente. Aluum purgat: detrahit pituitam bilémque, foliis in duabus absinthij partibus decoctis, succóque eo cum melle poto. Foliis impositis & hulcera purgantur. Aiunt, si quis ante Solis ortum eam capiat, dicátque ad albugines oculorum se capere, adalligata discuti id vitium. Quoquo modo collectam iumentorum pecorúmque oculis salutarem esse. Chamæsyce lentis folia habet, nihil se attollẽtia, in aridis petrosísque nascens. Claritati oculorũ, & contra suffusiones vtilissima, & cicatrices, caligines, nubeculas in vino cocta, inuncta. Vuluæ dolores sedat apposita in linteolo. Tollit & verrucas omnium generum illita. Prodest & orthopnoicis. Chamæcissos spicata est tritici modo, ramulis quinis ferè, foliosa: cùm floret, existimari potest alba viola, radice tenui, cuius bibunt ischiadici folia tribus obolis, in vini cyathis duobus vij. diebus admodum amara potione. Chamæleucen apud nos farranum siue farfugium vocant. Nascitur secundum fluuios, folio populi, sed ampliore. Radix eius imponitur carbonibus cupressi, atq; is nidor per infurnibulum imbibitur in vetere tussi. Chamæpeuce laricis foliis similis, lumborum & spinæ doloribus propria est. Chamæcyparissos herba ex vino pota contra venena serpentium omnium scorpionúmque pollet. Ampeloprason in vinetis nascitur, foliis porri, ructu grauis. Contra serpentium ictus efficax. Vrinam & menses ciet: eruptiones sanguinis per genitale inhibet potum impositúmque. Datur & à partu mulieribus, & contra canis morsum. Ea quoq; quæ stachys vocatur, porri similitudinem habet, longioribus foliis pluribúsq;, & odoris iucundi, colorísq; in luteum inclinati. Pellit menstrua. Clinopodion, alij cleonicion, alij zopyron, alij ocymoides appellant, serpyllo similem, surculosam, palmi altitudine: nascitur in petrosis, orbiculato florum ambitu, speciem lecti pedum præbens. Bibitur ad conuulsa rupta, strangurias, serpentium ictus. Item decoctæ succus. Nũc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minùs claras, nobilibus in sequentia volumina dilatis. Itali centunculum vocant rostratis foliis, ad similitudinem capitis penularum iacentem in aruis: Græci autem clematidem. Est eius egregius effectus ad sistendam aluum in vino austero. Idem sanguinem sistit tritus cum oxymelitis aut aquæ calidæ cyathis quinque denarij vnius pondere: sic & ad secundas mulierum efficax. Sed Græci clematidas & alias habent, vnam quam aliqui echiten vocant, alij laginem, nonnulli tenuem scammoniam: & pedales, foliosos, non dissimiles scammoniæ ramos habet, nisi quòd nigriora minoráque sunt folia. Inuenitur in vineis aruísque. Estur, vt olus, cum oleo ac sale: aluum ciet. Eadem à dysentericis cum lini semine in vino austero sorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta, supposito vdo linteolo. Strumas imposita ad suppurationem perducunt, deinde axungia adiecta percurant. Item hæmorrhoidas cum oleo viridi, phthisicos iuuant cum melle. Lactis quoq; vbertatem faciunt in cibis sumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto dentium dolores sedant. Venerem stimulant. Est & alia clematis, Aegyptia cognomine, quæ ab aliis daphnoides, ab aliis polygonoides vocatur, folio lauri, longa tenuísq;, aduersus serpentes ac priuatim aspides ex aceto pota efficax Aegyptus hanc maximè gignit.

De aro & dracunculo, & dracontio, & ari, & mill-folio, & herba eiusdem nominis, & pseudobunio, & myrrhi, & onobrichi medicina. CAP. XVI.

QVæ & aron, de qua inter bulbos diximus, magnæ cum dracontio litis. Quidam enim eandem esse dixerunt. Glaucias satu discreuit, dracontium syluestrem arum pronuntiando. Aliqui radicem aron appellauerunt, caulem verò dracontium, in totum alium, si modò hic est, qui apud nos dracunculus vocatur. Nanq; aros radicem nigram in latitudinem rotundam habet multoq; maiorẽ, & qua manus impleatur. Draculus subrutilam, & draconis conuoluti modo, vnde ei & nomen. Quin & ipsi Græci immensam posuere differentiam, semen dracunculi feruens mordáxq; tradendo: tan-

do:tantúmque ineſſe ei virus, vt olfactum grauidis abortum inferat. Aron miris laudibus extulere,
primum in cibis fœminam præferentes, quoniam mas durior eſſet, & in coquendo lentior. Pectoris
vitia purgare, & aridum in potione inſperſum, aut ecligmate vrinam & menſes ciere. Sic & in oxy-
melite potum ſtomacho, interaneíſque exhulceratis ex lacte ouillo bibendum, ad tuſſim in cinere
coctum ex oleo dedere. Alij coxere in lacte, vt decoctum biberetur, Epiphoris elixum impoſuere:
item ſuggillatis, tonſillis. Ex oleo hæmorrhoidum vitio infudere, lentigines ex melle illinentes.
Laudauit Cleophantus & pro antidoto cõtra venena: pleuriticis, peripneumonicis, quo tuſſienti-
bus modo: ſemen intritum cum oleo aut roſaceo infundens aurium dolori. Dieuches tuſſientibus
aut ſuſpirioſis & orthopnoicis & purulenta excreantibus farina permiſtũ in pane cocto dedit. Dio-
dotus phthiſicis è melle ecligmate, & pulmonis vitiis: oſſibus etiam fractis impoſuit. Partus omniũ
animalium extrahit, naturæ circũnlitum. Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines, ac
ſtomachi vitia diſcutit, tuſſim decocti ius cum melle. Hulcera omnium generum, ſiue phagedænæ
ſint, ſiue carcinomata, ſiue ſerpant, ſiue polypi in naribus, ſuccus mirè ſanat. Folia ambuſtis proſunt
ex vino & oleo cocta. Aluum inaniunt ex ſale & aceto ſumpta. Etiam luxatis cocta cum melle pro-
ſunt: item articulis podagricis cum ſale, recentia vel ſicca. Hippocrates quaſlibet ad collectiones
cum melle impoſuit. Ad menſes trahẽdos ſeminis vel radicis drachmæ duæ in vini cyathis duobus
ſufficiunt. Eadem potio, ſi à partu non purgantur, & ſecundas trahit. Hippocrates & radicem ipſam
appoſuit. Dicũt & in peſtilentia ſalutarem eſſe in cibis. Ebrietatem diſcutit. Serpentes nidore, cùm
crematur, priuatímque aſpides fugat, aut inebriat, ita vt torpentes inueniantur. Perunctos quoque
aro è laureo oleo fugiunt. Ideo & contra ictus dari potu in vino nigro putant vtile. In foliis ari caſe-
us optimè ſeruari traditur. Dracunculus, quem dixi, hordeo matureſcente effoditur luna creſcente.
Omnino habentem ſerpentes fugiunt. Ideo percuſſis prodeſſe in potu aiunt maiorem: vt & men-
ſes, ſi ferro non attingatur, ſiſtat. Succus eius & aurium dolori prodeſt. Id autem, quod Græci dra-
contion vocant, triplici effigie demonſtrantum mihi eſt, foliis betæ non ſine thyrſo, flore purpu-
reo. Hoc eſt ſimile aro. Alij radice longa, veluti ſignata articuloſáque, monſtrauere tribus omni-
no cauliculis, folia eius ex aceto decoqui contra ſerpentium ictus iubentes. Tertia demonſtratio
fuit, folio maiore quàm cornus, radice harundinea, totidem, vt affirmabant, geniculata nodis,
quot haberet annos, totidémque eſſe folia. Hi ea ex vino vel aqua contra ſerpentes dabant. Eſt
& aris, quæ in eadem Aegypto naſcitur, ſimilis aro, minor tantum minoribúſque foliis, & vtique
radice, quæ tamen oliuæ grandis magnitudinem implet: alba geminum caulem, altera vnum tan-
tùm emittens. Medetur vtraque hulceribus manantibus: item combuſtis ac fiſtulis. Collyrio im-
miſſo nomas ſiſtunt, decoctarum in aqua, & poſteà tritarum roſaceo addito. Sed vnum miracu-
lum ingens, contacto genitali cuiuſque fœminini ſexus, animal in perniciem agi. Myriophyllon,
quod noſtri millefolium vocant, caulis eſt tener, ſimilis fœniculo, plurimis foliis: vnde & nomen
accepit. Naſcitur in paluſtribus, magnifici vſus ad vulnera. Cum aceto bibitur ad difficultates vri-
næ & veſicæ, & ſuſpiria, præcipitatíſque ex alto. Efficaciſſima eadem ad dentium dolores. Hetru-
ria hoc nomine appellat herbã in pratis tenuem à lateribus capillamenti modo folioſam, eximii v-
ſus ad vulnera: boum neruos abſciſſos vomere ſolidari ea, rurſúſq; iungi addita axungia affirmans.
Pſeudobunion napi folia habet, fruticans palmi altitudine. Laudatiſſima in Creta. Contra tormi-
na atq; ſtranguriam, laterum præcordiorúmq; dolores bibuntur rami eius quini ſeníue. Myrrhis,
quam alij ſmyrrhizam, alij myrrham vocant, ſimillima eſt cicutæ, caule foliíſq; & flore, minor tan-
tùm & exilior, cibo non inſuauis. Ciet menſtrua & partus cum vino. Aiunt quoque eandem potam
in peſtilentia ſalutarem eſſe. Subuenit & phthiſicis in ſorbitione. Auiditatem cibi facit. Phalangio-
rum morſus reſtringit. Hulcera quoque in facie aut capite ſuccus eius in aqua triduo maceratæ ſa-
nat. Onobrychis folia habet lentis, longiora paulo, florem rubentem, radicem exiguam & gracilem.
Naſcitur circa fontes. Siccata in farinæ modum & inſperſa vino albo, ſtrangurias finit. Aluum ſiſtit.
Succus eius perunctis cum oleo ſudores mouet.

De coriaceſia, & callicia, & menaide, & alijs XXIII. & medicinis earum, quas quidam Magicas eſſe dicunt, & conſidia, & de aproxi, & de recidiuis. CAP. XVII.

IN promiſſo herbarum mirabilium, occurrit aliqua dicere & de Magicis. Quæ enim mirabiliores
ſunt? Primi eas in noſtro orbe celebrauere Pythagoras atque Democritus, conſectati Magos. Co-
riaceſia & callicia Pythagoras aquam glaciari tradit: quarum mentionem apud alios non reperio,
nec apud eum alia de his. Idem menaidem appellat, & nomine alio corinthadem, cuius decocto in
aqua ſucco, protinus ſanari ictus ſerpentium, ſi foueantur, dicit. Eundem effuſum in herba qui ve-
ſtigio contigerint, aut fortè reſperſi fuerint, inſanabiles perire, monſtrifica prorſus natura veneni,
præterquàm cõtra venena. Ab eodem Pythagora aproxis appellatur herba, cuius radix è longinquo
concipiat ignes, vt naphtha, de qua in terræ miraculis diximus. Idem tradit: ſi qui morbi humano
corpori acciderint florente aproxi, quamuis ſanatos, admonitionem eorum ſentire, quoties florere
eam contigerit: & frumentum, & cicutam, & violam ſimilem conditionem habere. Nec me fallit,
hoc volumen eius à quibuſdã Cleemporo medico adſcribi: Pythagoræ pertinax fama antiquitáſq;
vindi-

indicant. Et idipſum authoritatem voluminibus affert, ſi quis alius curæ ſuæ opus, illo viro dignum iudicauit: quod feciſſe Cleemporum, cùm alia ſuo & nomine ederet, quis credat? Democriti certè chirocineta eſſe conſtat. At in his ille poſt Pythagoram Magorum ſtudioſiſſimus, quanto portentoſiora tradit? Aglaophotin herbam, quæ admiratione hominũ propter eximium colorem acceperit nomen, in marmoribus Arabiæ naſcentem Perſico latere. Qua de cauſa & marmaritin vocari. Magos vtique ea vti, cùm velint Deos euocare. Achæmenidon, colore electri ſine folio, naſci in Tardiſtilis Indiæ, cuius radice in paſtillos digeſta, in dieque pota in vino, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia per varias numinum imaginationes. Eandem hippophouada appellat, quoniã equæ præcipuè caueant eam. Theombrotion xxx. ſchœnis à Choaſpe naſci, pauonis picturis ſimilem, odore eximio. Hanc autem à regibus Perſarum comedi aut bibi contra omnia corporum incommoda, inſtabilitatemque mentis: eandem ſemnion à potentiæ maieſtate appellari. Aliã deinde adamantida, Armeniæ Cappadociæque alumnam. Hac admota, leones reſupinari cum hiatu laxo. Nominis cauſam eſſe, quòd conteri nequeat. Arianidem in Arianis gigni igneam colore: colligi, cum Sol in Leone ſit. Huius tactu peruncta oleo ligna accendi. Therionarca in Cappadocia & Myſia naſcente, omnes feras torpeſcere, nec niſi hyænæ vrinæ aſperſu recreari. Aethiopida in Meroe naſci. Ob id & Meroidem appellari, folio lactucæ, hydropicis vtiliſſimam è mulſo potam. Ophiuſam in Elephantine eiuſdem Aethiopiæ, liuidam, difficilemq; aſpectu, qua pota terrorem minaſq; ſerpentium obuerſari, ita vt mortem ſibi eo metu conſciſcant: ob id cogi ſacrilegos illam bibere. Aduerſari autem ei palmeum vinum. Thalaſſeglen circa Indum amnem inueniri, quæ ob id nomine alio potamautis appellatur: hac pota lymphari homines, obuerſantibus miraculis. Theangelida in Libano Syriæ, Dicte Cretæ montibus, & Babylone, & Suſis Perſidis naſci, qua pota Magi diuinent. Gelotophyllida in Bactris & circa Boryſthenem. Hæc ſi bibatur cum myrrha & vino, varias obuerſari ſpecies, ridendique finem non fieri, ni potis nucleis pineæ nucis cum pipere & melle in vino palmeo. Siſſitieterida à conuictu in Perſide nominari, quoniam hilarentur illa. Eandem protomediam, qua primatum apud reges obtineant. Caſigneten, quoniã ſecum ipſa naſcatur, nec cum vllis aliis herbis. Eandem Dionyſonymphadem, quoniam vino mirè conueniat. Helianthen vocat in Themiſcyra regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo vino, perungi Magos & Perſarũ reges, vt fiat corpus aſpectu iucundum. Ideo eandem heliocallidem nominari. Hermeſias ab eodẽ vocatur, ad liberos generãdos pulchros bonosque: non herba, ſed compoſitio è nucleis pineæ nucis tritis cum melle, myrrha, croco, vino palmeo, poſteà admiſto theombrotio & lacte: bibere generaturos iubet, & à conceptu puerperas partum nutrientes: ita fieri excellentes animo & forma, atq; bonos. Harum omnium Magica quoque vocabula ponit. Adiecit his Apollodorus aſſectator eius herbam æſchynomenen, quoniã appropinquante manu folia contraheret. Aliam crocidem, cuius tactu phalangia morerentur. Crateuas œnotheridem, cuius aſperſu è vino, feritas omniũ animalium mitigaretur. Anacampſerotem celeber arte Grammatica paulò ante, cuius omnino tactu redirent amores, vel cum odio depoſiti. Et abundè ſit hactenus attigiſſe inſignia Magorum in his herbis, alio de his aptiore dicturis loco.

De eriphia, & lanaria, & ſtratioti medicinæ. CAP. XVIII.

ERiphiam multi prodidere. Scarabæum hæc in auena habet, ſurſum deorſum decurrentem cum ſono hœdi, vnde & nomen accepit. Hac ad vocem nihil præſtantius eſſe tradunt. Herba lanaria ouibus ieiunis data, lactis abundantiam facit. Aequè nota lactoris vulgo eſt, plena lactis, quod deguſtatum vomitiones concitat. Eandem hanc aliqui eſſe dicunt, alij ſimilem illi, quam militarem vocant, quoniam vulnus ferro factum, nullum non intra dies quinque ſanat, ex oleo impoſita. Celebratur autem & à Græcis ſtratiotis, ſed ea in Aegypto tantùm & inundatione Nili naſcitur, aeizoo ſimilis, ni maiora haberet folia. Refrigerat mirè, & vulnera ſanat ex aceto illita: item ignes ſacros, ac ſuppurationes. Sanguinem quoque qui defluit à renibus, pota cum thure maſculo mirificè ſiſtit.

De herba quæ naſcitur in capite ſtatuæ, & de herba è fluminibus, de herba lingua, & cribro, & fimetis, & rhodora, & impia, & Veneris pectine, & nodia, & philanthropo, & canaria lappa, & tordile, & de gramine, & dactylo, & fœnogræco medicinæ. CAP. XIX.

HErba in capite ſtatuæ nata, collectaque alicuius in veſtis panno, & alligata in lino rufo, capitis dolorem confeſtim ſedare traditur. Herba quæcunq; à riuis aut fluminibus ante Solis ortum collecta, ita vt nemo colligentem videat, contra tertianas adalligata læuo brachio, ita vt æger quid ſit illud ignoret, tertianas arcere traditur. Lingua herba naſcitur circa fontes. Radix eius combuſta & trita cum adipe ſuis (adiiciunt vt nigra ſit & ſterilis) alopecias emendat vngentium in Sole. Cribro in limite abiecto herbæ intus extantes decerptæ adalligatæque grauidis, partus accelerant. Herba quæ gignitur ſupra fimeta ruris, contra anginas efficaciſſimè pollet ex aqua pota. Herba, iuxta quam canes vrinam fundunt, euulſa ne ferro attingatur, luxatis celerrimè medetur. Rombotinum arborem demonſtrauimus inter arbuſta. Iuxta hanc viduam vite naſcitur herba, quam Galli rho-

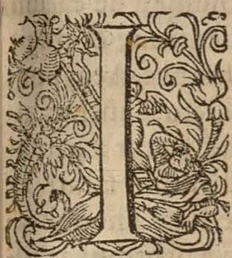
doram vocant: caulem habet virgæ ficulneæ modo geniculatum, folia vrticæ in medio exalbida, ea
dem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum, præcipua contra tumores feruoresqu
& collectiones cum axungia veteri tuſa, ita vt ferro non attingatur: qui perunctus eſt deſpuit ad ſu
dexteram ter. Efficacius remedium eſſe aiunt, ſi tres quoque trium nationum homines perungan
dextrorſus. Herba impia vocatur incana, roriſmarini aſpectu, thyrſi modo veſtita atque capitata
Inde alij ramuli exurgunt ſua capitella gerentes: ob id impiam appellauere, quoniam liberi ſuper pa
rentem excellant. Alij potiùs ita appellatam, quòd nullum animal eam attingat, exiſtimauere
Hæc inter duos lapides trita feruet, præcipuo aduerſus anginas ſucco, lacte & vino admiſto. Mirum
traditur, nunquàm ab eo morbo tentari qui guſtauerint. Itaque & ſuibus dari: quæque medica
mentum id noluerint haurire, eo morbo interimi. Sunt qui & in auium nidis inſeri aliquid ex ea
putent, atque ita non ſtrangulari pullos auidiùs deuorantes. Veneris pectinem appellant à ſimili
tudine pectinum, cuius radix cum malua tuſa, omnia corpori infixa extrahit. Veternoſa curat, qua
exedum vocatur. Nodia herba coriariorum officinis nota: ea mularis dicitur, aliiſque nominibus
Nomas curat efficaciſſimamque aduerſus ſcorpiones eſſe potam in vino aut poſca reperio. Phi
lanthropon herbam Græci appellant hirſutam, quoniam veſtibus adhæreſcat. Ex hac corona im-
poſita capitis dolores ſedantur. Nam quæ canaria appellatur lappa, cum plantagine & millefolio
trita ex vino carcinomata ſanat, ternis diebus ſoluta. Medetur & ſuibus hæc effoſſa ſine ferro, &
addita in colluuiem poturis, vel ex lacte ac vino. Quidam adiiciunt & fodientem dicere oporte
re. Hæc eſt herba argemon, quam Minerua reperit ſuibus remedium, qui de illa guſtauerint. Tor
dilen alij ſemen ſilis eſſe dixerunt, alij herbam per ſe, quam & ſyreon vocauerunt. Neque aliud de
ea proditum inuenio, quàm in montibus naſci: combuſtam potu ciere menſes, & pectoris excrea
tiones, efficaciore etiamnũ radice: ſucco eius ternis obolis hauſto renes ſanari: addi radicem eiu
& in malagmata. Gramen ipſum eſt inter herbas vulgatiſſimum. Geniculatis ſerpit internodiis
crebroque ab his, & ex cacumine nouas radices ſpargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatem fa
ſtigiantur. In Parnaſſo tantum ederacea ſpecie denſius, quàm vſquam, fruticant, flore odorato
candidoque. Iumentis herba non alia gratior, ſiue viridis, ſiue in fœno ſiccata, cùm detur aſperſa a
qua. Succum quoque eius in Parnaſſo excipi tradunt propter vbertatem. Dulcis hic eſt. In vicem
eius in reliqua parte terrarum ſuccedit decoctum ad vulnera conglutinanda, quod & ipſa herba
tuſa præſtat, tueturque ab inflammationibus plagas. Decocto adiicitur vinum ac mel: ab aliqui-
bus & thuris, & piperis, myrrhæque tertiæ portiones. Rurſuſque coquitur in æreo vaſe ad den
tium dolores & epiphoras. Radix decocta in vino torminibus medetur & vrinæ difficultatibus
hulceribus veſicæ. Calculos frangit. Semen vehementius vrinam impellit. Aluum vomitioneſq
ſiſtit. Priuatim autem draconum morſibus auxiliatur. Sunt qui genicula nouem vel vnius, vel e
duabus tribúſve herbis, ad hunc articulorum numerum inuolui lana ſuccida nigra iubeant, ad re-
media ſtrumæ panorúmve. Ieiunum debere eſſe qui colligat: ita ire in domum abſentis cui me-
deatur, ſuperuenientique ter dicere, ieiuno ieiunum medicamentum dare, atque ita adalligare, tri-
duoque id facere. Quod è graminum genere ſeptem internodia habet, efficaciſſimè capiti con-
tra dolores adalligatur. Quidam propter veſicæ cruciatus decoctum ex vino gramen ad dimidias
à balineis bibi iubent. Sunt qui & aculeatum gramen vocent trium generum: cùm in cacumine
aculei ſunt plurimùm quini, dactylon appellant: hos conuolutos naribus inſerunt, extrahuntque
ſanguinis ciendi gratia. Altero quod eſt aeizoo ſimile, ad paronychia & pterygia vnguium, &
cùm caro vnguibus increuit, vtuntur cum axungia, ideo dactylon appellantes, quia digitis me-
deatur. Tertium genus dactyli, ſed tenuis, naſcitur in parietinis, aut tegulis. Huic cauſtica vis eſt.
Siſtit hulcera quæ ſerpunt. Gramen capiti circundatum, ſanguinis è naribus fluxiones ſiſtit. Ca-
melos necare traditur in Babylonis regione id, quod iuxta vias naſcitur. Nec fœnogræco minor au-
thoritas, quod telin vocant, alij carphos: aliqui buceras, alij ægoceras, quoniam corniculis ſe-
men eſt ſimile, nos ſiliciam: quod quomodo ſereretur, ſuo loco docuimus. Vis eius ſiccare, mol-
lire, diſſoluere. Succus decocti fœminarum pluribus malis ſubuenit, ſiue duritia, ſiue tumor, ſiue
contractio ſit vuluæ, fouentur, inſidunt: infuſum quoque prodeſt. Furfures in facie extenuat. Sple-
ni addito nitro decoctum & impoſitum medetur. Item ex aceto. Sic & iocineri decoctum. Diocles
difficile parientibus ſemen eius dedit acetabuli menſura tritum in nouem cyathis ſapæ, vt cum ter-
tias partes biberint, calida lauarentur: & in balneo ſudantibus dimidium ex relicto iterũ dedit, mox
à balneo reliquum, pro ſummo auxilio. Farinam fœnigræci cum hordeo aut lini ſemine decoctam
aqua mulſa contra vuluæ cruciatus ſubiecit. Item impoſuit imo ventri. Leptas, lentigines, ſulphu-
ris pari portione miſta farina curauit, nitro antè præparata cute, ſæpius die illinens, perungique
præcipiens. Theodorus fœnogræco miſcuit quartam partem purgati naſturtij acerrimo aceto ad
lepras. Damion fœnigræci ſemen acetabuli dimidia menſura cum ſapæ & aquæ nouem cyathis ad
menſes ciendos dedit potu. Nec dubitatur, quin decoctum eius vtiliſſimum ſit vuluis intera-
neiſque exhulceratis, ſicuti ſemen articulis atque præcordiis. Si verò cum malua decoquatur, poſt-
eà addito mulſo potus ante cætera vuluis interaneiſque laudatur. Quippe cùm vapor quoque de-

coctî

coćti plurimum proſit. Alarumque etiam graueolentiam decoćtum fœnigræci ſemen emendat. Farina porrigines capitis furfureſque cum vino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia genitalibus medetur: item pano, parotidi, podagræ, chiragræ, articulis, carnibuſque quæ recedunt ab oſſibus: aceto verò ſubacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto & melle tantùm. Carcinomata ſubacta ex vino purgat: mox addito melle perſanat. Sumitur & ſorbitio è farina ad pectus exhulceratum, longamque tuſſim. Diu decoquitur, donec amaritudo deſinat. Poſt ea mel additur. Nunc ipſa claritas herbarum dicetur.

C. PLINII
SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER
VIGESIMVS QVINTVS.

Naturæ herbarum ſponte naſcentium. CAP. I.

IPSA quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantùm gignente eas tellure, in admirationem curæ priſcorum diligentiæque animum agit. Nihil ergo intentatum inexpertumque illis fuit: nihil deinde occultatum, quod non prodeſſe poſteris vellent. At nos elaborata iis abſcondere atque ſupprimere cupimus & fraudare vitam etiam alienis bonis? Ita certè recondunt, qui pauca aliqua nouere, inuidentes aliis: & neminem docere, in authoritatem ſcientiæ eſt. Tantum ab excogitandis nouis, ac iuuanda vita mores abſunt: ſummumque opus ingeniorum diu iam hoc fuit, vt intra vnum quenque rectè facta veterum perirent. At hercule ſingula quoſdam inuenta Deorum numero addidere, omnium vtique vitam clariorem fecere cognominibus herbarum, tam benignè gratiam memoria referente. Non æquè hæc cura eorum mira eſſet in his, quæ ſatu blandiuntur, aut cibo inuitant: ſed culmina quoque montium inuia & ſolitudines abditas, omniſque terræ fibras ſcrutati inuenere, quid quæque radix polleret, ad quos vſus herbarum folia pertinerent, etiam quadrupedum pabulo intacta ad ſalutis vſus vertentes.

Qui Latinè vſus herbarum ſcripſerint, & quando ad Romanos notitia earum peruenerit, & qui primi Græcorum de his compoſuerint, & de herbarum inuentione, & antiqua medicina, & quare minus exerceantur earum remedia, & de cynorrhodo, & de dracunculo medicina. CAP. II.

MInus hoc, quàm par erat, noſtri celebrauere, omnium vtilitatum & virtutum rapaciſſimi. Primuſque & diu ſolus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magiſter, paucis duntaxat attigit, boum etiam medicina non omiſſa. Poſt eum vnus illuſtrium tentauit C. Valgius eruditione ſpectatus, imperfecto volumine ad Diuum Auguſtum, inchoata etiam præfatione religioſa, vt omnibus malis humanis illius potiſſimum principis ſemper medicetur maieſtas. Anteà condiderat ſolus apud nos, quod equidem inueni, Pompeius Lenæus, Magni libertus: quo primùm tempore hanc ſcientiam ad noſtros perueniſſe animaduerto. Nanque Mithridates, maximus ſua ætate regum, quem debellauit Pompeius, omnium ante ſe genitorum diligentiſſimus vitæ fuiſſe argumentis, præterquàm fama, intelligitur. Vni ei excogitatum, quotidie venenum bibere, præſumptis remediis, vt conſuetudine ipſa innoxium fieret. Primo inuenta genera antidoti, ex quibus vnum etiã nomen eius retinet. Illius inuentum autumãt, ſanguinem anatum Ponticarum miſcere antidotis, quoniam veneno viuerent. Ad illum Aſclepiadis medendi arte clari, volumina compoſita extant, cùm ſolicitatus ex vrbe Roma, præcepta pro ſe mitteret. Illum ſolum mortalium vigintiduabus linguis locutum certum eſt, nec de ſubiectis gentibus vllum hominem per interpretem appellatũ ab eo annis lvj. quibus regnauit. Is ergo in reliqua ingenij magnitudine medicinæ peculiariter curioſus, & ab hominibus ſubiectis, qui fuere pars magna terrarum, ſingula exquirens, ſcriniũ commentationum harum & exemplaria, effectuſque in arcanis ſuis reliquit. Pompeius autem omnia regia præda potitus, transferre ea ſermone noſtro libertum ſuum Lenæum, Grammaticæ artis doctiſſimum, iuſſit: vitæque ita profuit non minus, quàm reipub. victoria illa. Præter hos Græci authores medicinæ prodidere, quos ſuis locis diximus. Ex his Euax rex Arabum, qui de ſimplicium effectibus ad Neronẽ ſcripſit: Crateuas, Dionyſius, Metrodorus, ratione blandiſſima, ſed qua nihil penè aliud, quàm rei difficultas, intelligatur. Pinxere nanque effigies herbarum, atque ita ſubſcripſere effectus. Verùm & pictura fallax eſt, & coloribus tam numeroſis, præſertim in æmulatione naturæ, multum degenerat transcribentium ſors varia. Præterea parum eſt ſingulas earum ætates pingi, cùm quadri-

partitis varietatibus anni faciem mutent. Quare cæteri ſermone eas tradidere: aliqui ne effigie quidem indicata, & nudis plerunque nominibus defuncti, quoniam ſatis videbatur, poteſtates vimq; demonſtrare quærere volentibus. Nec eſt difficile cognitu. Nobis certè, exceptis admodum paucis, contigit reliquas contēplari ſcientia Antonij Caſtoris, cui ſumma authoritas erat in ea arte noſtro æuo, viſendo hortulo eius, in quo plurimas alebat, centeſimum ætatis annum excedens, nullũ corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria aut vigore concuſſis. Nec aliud mirata magis antiquitas reperietur. Inuenta iampridem ratio eſt prænuntians horas, non modò dies ac noctes, Solis Lunæque defectuum. Durat tamen tradita perſuaſio in magna parte vulgi, veneficiis & herbis id cogi, eamque num fœminarum ſcientiam præualere. Certè quid non repleuere fabulis Colchis Medea, aliæque, in primis Itala Circe, Diis etiam adſcripta? vnde arbitror natum, vt Aeſchylus è vetuſtiſſimis in Poetica refertam Italiam herbarum potentia proderet, multique Circeios, vbi habitauit illa, magno argumento etiamnum durante in Marſis à filio eius orta gente, quos eſſe domitores ſerpentium conſtat. Homerus quidem primus doctrinarum & antiquitatis parens, multus aliâs in admiratione Circes, gloriam herbarum Aegypto tribuit, cùm etiam, quæ rigatur, Aegyptus illa non eſſet, poſteà fluminis limo inuecta. Herbas certè Aegyptias à regis vxore traditas ſuæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud Nepenthes, obliuionem triſtitiæ veniamque afferens, & ab Helena vtique omnibus mortalibus propinandum. Primus autem omniũ, quos memoria nouit, Orpheus de herbis curioſiùs aliqua prodidit. Poſt eum Muſæus & Heſiodus polion herbam in quantũ mirati ſunt, diximus. Orpheus & Heſiodus ſuffitiones cõmendauere. Homerus & alias nominatim herbas celebrat, quas ſuis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus ſapientia, primus volumen de earum effectu compoſuit, Apollini, Aeſculapioque, & in eorum Diis immortalibus inuentione & origine aſſignata. Compoſuit & Democritus, ambo peragratis Perſidis, Arabiæ, Aethiopiæ, Aegyptiq; Magis. Adeoque ad hæc attonita antiquitas fuit, vt affirmaret etiam incredibilia dictu. Xanthus hiſtoriarum author, in prima earum tradit, occiſum draconis catulum reuocatum ad vitam à parente herba, quam balin nominat: eademque Thylonem, quem draco occiderat, reſtitutum ſaluti. Et Iuba in Arabia herba reuocatum ad vitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophraſtus, eſſe herbam, cuius contactu illatæ ab alite, quam retulimus, exiliret cuneus à paſtoribus arbori adactus: quæ etiamſi fide carent, admirationem tamen implent: coguntque confiteri, multum eſſe quod vero ſuperſit. Inde pleroſque ita video exiſtimare, nihil non herbarum vi effici poſſe, ſed plurimarum vires eſſe incognitas: quorum in numero fuit Herophilus clarus medicina, à quo ferunt dictum, quaſdam fortaſſis etiam calcatas prodeſſe. Obſeruatum certè eſt, inflammari vulnera ac morbos ſuperuentu eorum, qui pedibus iter confecerint. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat in Græciæ linguas. Sed quare non plures noſcantur, cauſa eſt quòd eas agreſtes literarumque ignari experiuntur: vt qui ſoli inter illas viuant: prætereà ſecuritas quærendi, obuia Medicorum turba. Multis etiam inuentis nomina deſunt, ſicut illi, quam retulimus in frugum cura, ſcimusque defoſſam in angulis ſegetis præſtare, ne qua ales intret. Turpiſſima cauſa raritatis, quòd etiam qui ſciunt, demonſtrare nolunt, tanquam ipſis periturum ſit quod tradiderint aliis. Accedit ratio inuentionis anceps. Quippe etiam in repertis, alias inuênit caſus, alias (vt verè dixerim) Deus. Inſanabilis ad hoſce annos fuit rabidi canis morſus, pauorem aquæ, potusq; omnis afferens odium. Nuper cuiuſdam militantis in Prætorio mater vidit in quiete, vt radicem ſylueſtris roſæ, quam cynorrhodon vocant, blanditam ſibi aſpectu pridie in frutecto, mitteret filio bibendam: in Lacetania res gerebatur, Hiſpaniæ proxima parte: caſuque accidit, vt milite à morſu canis incipiente aquas expaueſcere, ſuperueniret epiſtola orantis vt parêret religioni: ſeruatusque eſt ex inſperato, & poſteà quiſquis auxilium ſimile tentauit. Aliàs apud authores cynorrhodi vna medicina erat, ſpongiolæ, quæ in mediis ſpinis eius naſcitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. In eadem prouincia cognoui in agro hoſpitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum caulem, pollicari craſſitudine verſicoloribus viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morſus eſſe remedium. Alius eſt, quàm quos in priori volumine eiuſdem nominis diximus, ſed huic alia figura, aliudque miraculum exercentis ſe terra ad primas ſerpentium vernationes bipedali ferè altitudine, rurſusque cum iiſdem in terram condentis: nec omnino occultato eo apparet ſerpens, vel hoc per ſe ſatis officioſo naturæ munere, ſi tantùm præmoneret, tempusque formidinis demonſtraret.

De quodam peſtifero fonte Germaniæ, & de Britannica, & maximis morborum doloribus. CAP. III.

NEc beſtiarum ſolùm ad nocendum ſcelera ſunt, ſed interim aquarum quoque ac locorum. In Germania trans Rhenum caſtris à Germanico Cæſare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ, dulcis ſolus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagesque in genibus ſoluerentur. Stomacen Medici vocabant, & ſceletyrben ea mala. Reperta auxilio eſt herba, quæ vocatur Britannica, non neruis modò & oris malis ſalutaris, ſed contra anginas quoque & ſerpentes. Folia habet oblonga nigra, radicem nigram. Succus eius exprimitur & ex radice. Florem vibones vocãt: qui collectus priùs, quàm tonitrua audiãtur, & deuoratus, ſecuros in totum reddit. Friſij, quà caſtra erant,

erant, nostris demonstrauere illam. Mirórq; nominis causam, nisi fortè confines Oceano Britanniæ, velut propinquæ, dicauere. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certum est, etiamtum Britannia libera. Fuit quidem & hic quondam ambitus, nominibus suis eas adoptandi, vt docebimus fecisse reges, vt res tanta debeatur, herbam inuenire, vitam iuuare, nunc fortassis aliquibus curam nostram friuolam quoque existimaturis: adeò deliciis sordent etiam quæ ad salutem pertinent. Authores tamen quarum inueniuntur, in primis celebrare par est, effectu earum digesto in genera morborum. Qua quidem in reputatione misereri sortis humanæ subit, præter fortuita casúsque, & nomina quæ omnis hora excogitat ad millia morborum, singulis mortalium timēda. Qui grauissimi ex his sint, discernere stultitia propè videri potest, cùm suus cuique ad præsens quisque atrocissimus videatur. Et de hoc tamen iudicauere aui experimento, asperrimos cruciatus esse calculorum à stillicidio vesicæ. Proximum stomachi, tertium eorum quæ in capite doleant, non ob alios ferè morte conscita. A Græcis & noxias herbas demonstratas miror equidem. Nec venenorum tantùm: quoniam ea vitæ conditio est, vt mori plerunque etiam optimi portus sit: tradátque M. Varro, Seruium Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra coactum, veneno crura perunxisse, & posteà caruisse sensu omni æquè quàm dolore in ea parte corporis. Sed quæ fuit venia monstrandi, qua mentes soluerentur, partus eliderentur, multáque similia? Ego nec abortiua dico, ac ne amatoria quidem, memor Lucullum Imperatorem clarissimum amatoria periisse: nec alia Magica portenta, nisi vbi cauenda sunt aut coarguenda in primis fide eorum damnata. Satis operæ fuit abundéque præstitum vitæ, salutares dixisse, ac posteà inuentas.

De moly, & dodecatheo, & pæonia, vel pentorobo, vel glycyside, & panace, vel asclepio, & heraclio, & panace Chironio, & panace centaureo, vel pharnaceo, & heraclio siderio, & hyoscyamo, vel apollinari, siue altercangeno. CAP. IIII.

Laudatissima herbarum est Homero, quam vocari à Diis putat moly, & inuentionem eius Mercurio assignat, contráq; summa veneficia demonstrat. Nasci eam hodie circa Pheneum, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica, radice rotunda nigráq; magnitudine cæpæ, folio scyllæ: effodi autem difficulter. Græci authores florem eius luteum pinxere, cùm Homerus candidum scripserit. Inueni è peritis herbarum Medicis, qui & in Italia nasci eam diceret, afferríq; Campania mihi aliquot diebus effossam inter difficultates saxeas, radicis xxx. pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ. Ab ea maxima authoritas herbæ est, quam dodecatheon vocant, omnium Deorum maiestatem commendantes. In aqua potam omnibus morbis mederi tradunt. Folia eius septem, lactucis simillima, exeunt à lutea radice. Vetustissima inuētu pæonia est, noménque authoris retinet, quam quidam pentorobon appellant, alij glycysidem. Hæc quoque difficultas est, quòd eadem aliter alibi nuncupantur. Nascitur opacis montibus, caule inter folia digitorum quatuor, ferente in cacumine veluti Græcas nuces quatuor aut quinque. Inest iis semen copiosum, rubrum nigrúmq;. Hæc medetur & Faunorum in quiete ludibriis. Præcipiunt eruere noctu, quoniam si picus Martius videat, tuendo in oculos impetum faciat. Panaces ipso nomine omnium morborum remedia promittit, numerosum & Diis inuentoribus ascriptum. Vnum quippe Asclepion cognominatur, quoniam is filiam Panaceam appellauit. Succus est coactus ferulæ, qualem diximus, radice multi corticis & salsi. Hac euulsa scrobem repleri vario genere frugum religio est, ac terræ piamentū. Vbi, & quo fieret modo, & quale maximè probaretur, inter peregrina docuimus. Id quod è Macedonia affertur, bucolicon vocant, armentariis sponte erumpentem succum excipientibus: hoc celerrimè euanescit. Et in aliis autem generibus improbatur maximè nigrum ac molle. Id enim argumentum est cera adulterati. Alterum genus heraclion vocant, & ab Hercule inuentum tradunt, alij origanum heracleoticum syluestre, quoniam est origano simile, radice inutili: de quo origano diximus. Tertium panaces Chironion cognominatur ab inuentore. Folium eius lapatho simile, maius tamen & hirsutius. Flos aureus, radix parua. Nascitur pinguibus locis. Huius flos efficacissimus, eóque amplius, quàm suprà dicta, prodest. Quartum genus panacis ab eodem Chirone repertum, centaurion cognominatur: sed & Pharnaceon, in controuersiam inuentionis à Pharnace rege deductū. Seritur hoc longioribus, quàm cætera, foliis, & serratis. Radix odorata in vmbra siccatur, vino que gratiam adiicit. Huius genera duo fecere, alterum leuioris folij, alterum tenuioris. Heracleon siderion & ipsum ab Hercule inuentū est, caule tenui digitorum quatuor altitudine, flore Puniceo, foliis coriandri. Iuxta lacus & amnes inuenitur, omniáque vulnera ferro illata efficacissimè sanat. Est Chironis inuentum ampelos quæ vocatur Chironia, de qua diximus inter vites, sicuti de herba, cuius inuentio assignatur Mineruæ. Herculi eam quoque asscribunt, quæ apollinaris, apud Arabas altercum siue altercangenon, apud Græcos verò hyoscyamus apellatur. Plura eius genera: vnum nigro semine, floribus penè purpureis, spinosum. Talis nascitur in Galatia. Vulgare autem candidius est & fruticosius, altius papauere. Tertij semen irionis semini simile: & omnia insaniam gignentia, capitísque vertigines. Quartum genus molle, lanuginosum, pinguius cæteris, candidi seminis, in maritimis nascens, hoc recepere Medici. Item rufi seminis. Nonnun-

quàm antè candidum rufeſcit, ſi non ematuruit; improbatúrque. Et alioqui nullum, niſi cum inaruit, legitur. Natura vini, ideóque mentem capútq; infeſtans. Vſus ſeminis & per ſe, & ſucco expreſſo. Exprimitur ſeparatim, & caulibus foliiſq; vtuntur & radice, temeraria in totum (vt arbitror) medicina. Quippe etiam foliis conſtat mentem corrumpi, ſi plura quàm quatuor bibantur. Etiam antiqui in vino febrem depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex ſemine, vt diximus, quod ipſum auribus infuſum tentat mentem. Miréque vt contra venenum remedia prodidere his qui id bibiſſent, & ipſum pro remediis, adeo nullo omnia experiendi fine, vt cogerentur etiam venena prodeſſe.

De linozoſte, parthenio, Hermupoa, ſiue potius Mercuriali, & Achilleo, & panace heracleo, ſideriti, millefolio, & de ſcopa regia, & hemionio, teucrio, ſplenio, & melampodio ſiue elleboro, quótue eorum genera, & de nigro elleboro & albo medicinæ, & quando detur, & quomodo ſumendum, & quibus non dandum, & quòd mures necet. CAP. V.

LInozoſtis ſiue parthenion Mercurij inuentum eſt, ideo apud Græcos Hermupaon multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo eius genera, maſculus & fœmina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoſo in cacumine, ocimo anguſtioribus foliis, geniculis denſis, alarum cauis multis, ſemine in geniculis dependente fœminæ copioſo, mari iuxta genicula ſtante rariori ac breui contortóq;, fœminæ ſoluto & candido. Folia maribus nigriora, fœminis candidiora, radix ſuperuacua, prætenuis. Naſcuntur in campeſtribus cultis. Mirum eſt, quod de vtroque eorum genere proditur: vt mares gignantur, hunc facere, vt fœminæ, illam. Hoc contingere, ſi à conceptu ſuccus protinus bibatur in paſſo, edantúrue folia decocta ex oleo & ſale, vel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in nouo fictili cum heliotropio, & duobus aut tribus ſpicis, donec decoquatur. Decoctum dari iubent & herbam ipſam in cibo altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum vſu prædicauit has: ad hunc modum Medicorũ nemo nouit. Ille eas vuluæ cum melle, vel roſaceo, vel irino, vel lirino admouit: item ad ciendos menſes ad ſecundáſque. Hoc idem præſtare potu fotúque dixit. Inſtillauit auribus olidis ſuccum, inunxítque cum vino vetere. Aluo folia impoſuit, epiphoris, ſtranguriæ, & veſicæ. Decoctum eius dedit cum myrrha & thure. Aluo quidem ſoluendæ, vel in febri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus ſextariis aquæ ad dimidias: bibitur ſale & melle admiſto, necnon cum vngula ſuis, aut gallinaceo decoctum ſalubrius. Purgationis cauſa putauere aliqui vtranque dandam, ſiue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, ſed ſtomachum lædunt. Reliquos vſus dicemus ſuis locis. Inuenit & Achilles diſcipulus Chironis, qua vulneribus medetur, quæ ob id Achilleos vocatur. Hac ſanaſſe Telephum dicitur. Alij primum æruginem inueniſſe, vtiliſſimam emplaſtris, ideóq; pingitur ex cuſpide decutiens eam gladio in vulnus Telephi. Alij vtroque vſum medicamento volunt. Aliqui & hanc panacem heracleon, alij ſideritin, & apud nos millefoliam vocant, cubitali ſcapo, ramoſam, minutioribus quàm fœniculi foliis veſtitam ab imo. Alij fatentur quidem illam vulneribus vtilem, ſed veram achilleon eſſe ſcapo cæruleo pedali, ſine ramis, ex omni parte ſingulis foliis rotundis eleganter veſtitam. Alij quadrato caule, capitibus marrubij, folio quercus. Hanc etiam præciſos neruos glutinare faciunt. Alij ſideritin in maceriis naſcentem, cùm teratur, fœdi odoris. Etiamnum aliam ſimilem huic, ſed candidioribus foliis & pinguioribus, tenerioribus cauliculis, in vineis naſcentem. Aliam uerò binûm cubitorum, ramulis exilibus, triangulis, folio filicis, pediculo longo, betæ ſemine, omnes vulneribus præcipuas. Noſtri eam, quæ eſt latiſſimo folio, ſcopas regias vocant. Medetur anginis ſuum. Inuenit & Teucer eadem ætate Teucrion, quam quidam hemionion vocant, ſpargentem iuncos tenues, folia parua, aſperis locis naſcẽtem, auſtero ſapore, nunquàm florentem: neque ſemẽ gignit, Medetur lienibus. Conſtátque ſic inuentam: Cùm exta ſuper eam proiecta eſſent, adhæſiſſe lieni, eúmque exinaniſſe. Ob id à quibuſdam ſplenion vocatur. Narrant ſues, qui radicem eius ederint, ſine ſplene inueniri. Quidam ramis hyſſopi ſurculoſam, folio fabæ, eodem nomine appellant, & colligi florentem adhuc iubent: adeò florere non dubitant: maximéque ex Ciliciis & Piſidiæ montibus laudant. Melampodis fama, diuinationis artibus nota eſt. Ab hoc appellatur vnum ellebori genus Melampodion. Aliqui paſtorem eodem nomine inueniſſe tradunt, capras purgari paſto illo animaduertentem, datóque lacte earum ſanaſſe Prœtidas furentes. Quamobrem de omnibus eius generibus dici ſimul conuenit. Prima duo ſunt, candidum & nigrum. Hoc radicibus tantùm intelligi tradunt plerique. Alij folia nigri platani ſimilia, ſed minora nigrioráque, & pluribus diuiſuris ſciſſa: albi, betæ incipientis. Hæc quoque nigriora, & canalium dorſo rubeſcentia. Vtraque caule palmi ferulaceo, bulborum tunicis conuoluto, radice fibrata cæparum modo. Nigro equi, boues, ſues necantur, itaque cauent id, cùm candido veſcantur. Tempeſtiuum eſſe tradunt meſſibus. Plurimum autem naſcitur in Oeta monte: & optimum vno eius loco circa Pyram. Nigrum vbique prouenit, ſed melius in Helicone, qui mons & aliis laudatur herbis. Candidum probatur Oetæum: ſecundum Ponticum: tertio loco Eleaticum, quod in vitibus naſci ferunt: quarto Parnaſſium, quod adulteratur Aetolico ex vicino. Nigrum ex his Melampodion vocant, quo & domos ſuffiunt purgántque ſpargentes, & pecora, cum precatione ſolenni: hoc & religioſius colligitur. Primum enim gladio circunſcribitur. Dein qui ſucciſurus eſt,

ſt, Ortum ſpectat: & precatur, vt id liceat ſibi concedentibus Diis facere, obſeruátque aquilæ volatus: ferè enim ſecantibus intereſt: & ſi propè aduolauit, moriturum illo anno qui ſuccidat, augurium eſt. Nec album facilè colligitur, caput aggrauans, maximè niſi præſumatur allium: & ſubinde vinum ſorbeatur, celeritérque fodiatur. Nigrum alij entomon vocant, alij polyrrhizon: purgat per inferna. Candidum autem vomitione, cauſáſque morborum extrahit, quondam terribile, poſteà tam promiſcuum, vt plerique ſtudiorum gratia ad peruidenda acrius, quæ commentabantur, ſæpius ſumptitauerint. Carneadem reſponſurum Zenonis libris, Druſum quoque apud nos, Tribunorum popularium clariſſimum, cui ante omnes plebs ſtans plauſit, optimates verò bellum Marſicum imputauere, conſtat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra inſula. Ibi enim tutiſſimè ſumitur, quoniam (vt diximus) ſeſamoides admiſcent. Italia veratrum vocat. Farina eorum per ſe, & miſta radicula, qua lanas diximus lauari, ſternutamentum facit, ambóque ſomnum. Leguntur autem tenuiſſimæ radices breuéſque, ac velut decurtatæ etiam hæ. Nam ſumma, quæ eſt craſſiſſima, cæpis ſimilis, canibus tantùm datur purgationis cauſa. Antiqui radicem cortice quàm carnoſiſſimo ſeligebant, quò tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis ſpongiis opertam, turgeſcentemque acu in longitudinem findebant. Deinde fila in vmbra ſiccabant, iis vtentes: nunc ramulos ipſos ab radice quàm grauiſſimi corticis ita dant. Optimum, quod acre guſtu feruénſque in frangendo puluerem emittit. Durare vim eius xxx. annis ferunt. Nigrum medetur paralyticis, inſanientibus, hydropicis, dum citra febrim, podagris veteribus, articulariis morbis. Trahit aluum & bilem, pituitáſque. Ex aqua datur ad leniter molliendam aluum, plurimùm drachma, modicè quatuor obolis. Miſcuere aliqui & ſcammoneam, ſed tutius ſalem. In dulcibus datum copioſius periculum infert, oculorum caliginem fotu diſcutit: ob id quidam & inunxere trito. Strumas, ſuppurata, duritias concoquit & purgat: item fiſtulas, tertia die exemptum. Verrucas tollit cum ſquamis æris & ſandaracha. Hydropicorum ventri imponitur cum farina hordeacea & vino. Pecorum & iumentorum pituitas ſanat, ſurculo per aurem traiecto, & poſtero die eadem hora exempto. Scabiem quadrupedum cum thure aut cera, ac pice, vel cum piſſelæo. Album optimum, quod celerrimè mouet ſternutamenta, ſed multùm terribilius nigro, præcipuè ſi quis apparatum poturorum apud antiquos legat, contra horrores, ſtrangulatus, intempeſtiuas ſomni vires, ſingultus infinitos aut ſternutamenta, ſtomachi diſſolutiones, tardiores vomitus aut longiores, exiguos aut nimios. Quippe alia dare ſoliti, quæ concitarent vomitiones, ipſúmque elleborum extraherent medicamentis, aut clyſteribus, ſæpe etiam ſanguine venis emiſſo. Iam verò & cùm proſperè cedat, terribili viſu variis coloribus vomitionum, & poſt vomitiones obſeruatione alui, balinearum diſpenſatione, totius corporis cura, antecedente omnia hæc magno terrore famæ. Nanque tradunt abſumi carnem, ſi coquatur vnà. Sed antiquorum vitium erat, quòd propter hos metus parcius dabant: cùm celerius erumpat, quò largiùs ſumitur. Themiſon binas non amplius drachmas datauit: ſequentes & quaternas dedere, claro Herophili præconio, qui elleborũ fortiſſimi ducis ſimilitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipſum in primis exire. Præterea mirum inuentum eſt, quòd inciſum forficulis, vt diximus, cribrãt: cortex remanet, hoc inaniũt: medulla cadit, hæc in nimia purgatione data vomitiones ſiſtit. Cauendum eſt felici quoque cura, ne nubilo die detur: quippe impatibiles cruciatus exiſtunt. Nam æſtate potiùs, quàm hyeme, dandum, non eſt in dubio. Corpus ſeptem diebus antè præparandum cibis acribus, abſtinentia vini, quarto & tertio die vomitionibus, pridie cœnæ abſtinentia. Album & in dulci datur, aptiſſimè verò in lacte aut pulte. Nuper inuenere, diſſectis rhaphanis inſerere elleborum, rurſúſq; comprimere rhaphanos, vt tranſeat vis, atque eo lenimento dare. Reddi poſt quatuor ferè horas incipit. Totum opus ſeptenis peragitur horis. Medetur ita morbis comitialibus, vt diximus, vertigini, melancholicis, inſanientibus, lymphaticis, elephantiæ albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibúſque tympanicis, ſtomachicis, ſpaſticis, clinicis, iſchiadicis, quartanis quæ aliter non deſinant, tuſſi veteri, inflammationibus torminibus redeuntibus. Vetant dari ſenibus & pueris: item mollis ac fœminei corporis animiue, exilibus aut teneris, & fœminis minus, quàm viris. Idem timidis, aut ſi exulcerata ſint præcordia, vel tumeant, miniméue ſanguinem excreantibus, cauſariis, vel latere, vel faucibus. Medetur extrà corporis eruptionibus pituitæ cum axungia ſalſa illitum: item ſuppurationi veteri. Mures polenta admiſtum necat. Galli ſagittas in venatu elleboro tingunt, circunciſóque vulnere teneriorem ſentiri carnem affirmant. Muſcæ quoque necantur albo trito, & cum lacte ſparſo. Eodem & phthiriaſis emendatur.

De Mithridatio & ſcordoti ſiue ſcordio, & polemonia, & philetæria, vel chiliodynama, & eupatoria, & centaurea ſiue Chironia, & de lepto centaureo libadio, felle terræ, & triorche medicinæ. CAP. VI.

IPſi Mithridati Crateuas adſcripſit vnam, Mithridation vocatam. Huic folia duo à radice acantho ſimilia. Caulis inter vtraque ſuſtinens roſeum florem. Alteram Lenæus, ſcordotin ſiue ſcordion, ipſius manu adſcriptam, magnitudine cubitali, quadrangulo caule, ramoſam quernæ ſimilitudine, foliis lanuginoſis. Reperitur in Pōto campis pinguibus humidíſque, guſtus amari. Eſt & alterius generis, latioribus foliis, mẽtaſtro ſimilis, plurimóſque vtraque ad vſus per ſe & inter alia in antidotis.

Polemoniam,

Polemoniam,alij philetæriam,à certamine regum inuentionis appellant. Cappadoces autem chiliodynamam,radice crassa,exilibus ramis,quibus in summis corymbi dependent,nigro semine:cætero rutæ similis,nascitur in montosis.Eupatoria quoque regiam authoritatem habet,caulis lignosi,nigricantis,hirsuti,cubitalis, & aliquando amplioris, foliis per interualla quinque folii, aut cannabis,per ambitum incisis quinquepartitò,nigris & ipsis plumosísque: radice superuacua. Semen dysentericis in vino potum auxiliatur vnicè. Centaurea curatus dicitur Chiron, cùm Herculis excepti hospitio pertractanti arma,sagitta excidisset in pedem: quare aliqui Chironion vocant. Folia sunt lata & oblonga,serrato ambitu, densa ab radice, caules ternûm cubitorum, geniculati. In his capita ceu papauerum.Radix vasta rubescens,tenera fragilísque,ad bina cubita,madida succo,amara cum quadam dulcedine.Nascitur in collibus pingui solo. Laudatissima in Arcadia, Elide, Messenia,Pholoe,& Lycæo,& in Alpibus verò,plurimísque aliis locis. Quidam & ex ea Lycium faciunt. Vis in vulneribus tanta,vt cohærescere etiam carnes tradant, si coquantur simul. In vsu radix tantùm duabus drachmis bibenda,quibus dicetur,si febris sit,in aqua trita,cæteris in vino. Medetur & ouium morbis decoctæ succus. Est alterum centaureon cognomine leptō, minutis foliis, quod aliqui libadion vocant,quoniam secundum fontes nascitur, origano simile, angustioribus & longioribus foliis, anguloso caule paululum alto, fruticante, flore lychnidis, radice tenui & superuacua, succo efficax. Ipsa herba autumno legitur,succus è fronde. Quidam caules concisos madefaciunt diebus xviij .atque ita exprimunt. Hoc centaurion nostri fel terræ vocant,propter amaritudinem summam: Galli exacon, quoniam omnia mala medicamenta potum è corpore exigat per aluum. Tertia est centauris,cognomine triorches. Qui eam secat,rarum est vt non vulneret sese. Hæc succū sanguineum mittit.Theophrastus defendi eam,impugnarique colligentes tradidit à triorche accipitrum genere,à quo & nomen accepit. Imperiti confundūt hæc omnia,& primo generi assignant.

De clymeno,& gentiana,& lysimachia,& parthenide,& artemisia,& ambrosia,& nymphæa,& heraclio,& euphorbia medicina. CAP. VII.

CLymenos à rege herba appellata est,ederæ foliis,ramosa,caule inani,articulis præcincta,odore graui,& semine ederæ,syluestribus & montosis nascens. Quibus morbis pota medeatur, dicemus. Sed hîc indicandum est,dum medeatur, sterilitatem pota etiam viris fieri. Græci plantagini similem esse dixerunt, caule quadrato, folliculis cum semine inter se implexis, velut in polyporum cirris. Et succus autem in vsu,vi summa in refrigerando. Gentianam inuenit Gentius,rex Illyriorū, vbique nascentem,in Illyrico tamen præstantissimam,folio fraxini:sed magnitudine lactucæ, caule tenero pollicis crassitudine cauo & inani,ex interuallis foliato,tritum aliquando cubitorum, radice lenta,subnigra,sine odore,aquosis montibus subalpinis plurima. Vsus in radice & succo. Radicis natura est excalfactoria, sed prægnantibus non bibenda. Inuenit & Lysimachus herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomē retinet,celebrata Erasistrato. Folia habet salicis viridia,florem purpureum, fruticosa, ramulis erectis,odore acri:gignitur in aquosis. Vis eius tanta est,vt iumentis discordantibus iugo imposita,asperitatem cohibeat. Mulieres quoque hanc gloriam affectauere,in quibus Artemisia vxor Mausoli, adoptata herba quæ ante à parthenis vocabatur. Sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam putent,quoniam priuatim medeatur fœminarum malis. Est autem absinthii modo fruticosa,maioribus foliis pinguibúsque. Ipsius duo genera. Altera latioribus foliis,altera tenera tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent,simplici caule,minimis foliis, floris copiosi, erumpentis, cùm vua maturescit, odore non iniucundo,quam quidam botryn,alij ambrosiam vocant. Talis in Cappadocia nascitur. Nymphæa nata traditur, Nympha zelotypia erga Herculem mortua. Quare heraclion vocant aliqui,alij rhopalon,à radice clauæ simili. Ideóque eos,qui biberint eam,duodecim diebus coitu genituráque priuari. Laudatissima in Orchomeno & Marathone. Bœoti madon vocant,qui & semen edunt. Nascitur in aquosis,foliis magnis,in summa aqua,& aliis ex radice prodeuntibus,flore lilio simili,& cùm defloruit,capiti papaueris. In caule secatur autumno. Radix nigra in Sole siccatur,aduersatúrque aluinis. Est & alia nymphæa in Thessalia,amne Peneo,radice alba,capite luteo,rosæ magnitudine. Inuenit & patrum nostrorum ætate rex Iuba,quam appellauit Euphorbiam,medici sui nomine & fratris Musæ,à quo Diuum Augustum conseruatum indicauimus. Iidem fratres instituêre à balineis frigida multa corpora adstringi. Anteà non erat mos, nisi calida tantùm lauari,sicut apud Homerū etiam inuenimus. Sed Iubæ volumen quoque extat de ea herba,& clarum præconium. Inuenit eam in monte Atlante: spectatur foliis acanthinis. Vis tanta est, vt è longinquo succus excipiatur: incisæ conto subditur excipulus ventriculo hœdino: humor lactis videtur effluere, siccatus cùm coiit, thuris effigiem habet. Qui colligunt, clariùs vident. Contra serpentes medetur, quacunque parte percussa, vertice inciso,& medicamēto addito. Ibi Gætuli,qui legunt, hœdino lacte adulterant: sed discernitur igni. Id enim,quod syncerum nō est,fastidiendum odorem habet. Multùm infra hunc succum est,qui in Gallia fit ex herba chamelæa,granum cocci ferente. Fractus Hammoniaco similis est, etiam leui gustu os accensum diu detinens,& magis ex interuallo, donec fauces quoque siccet.

De

De plantagine, & bugloſſo, & cynogloſſo, & buphthalmo, & Scythica, & hippice, & iſchæmone, & vettonica, & Cantabrica, & conſiligine, & hiberide, & chelidonia, & canaria, & elaphoboſco, & dictamno, & ariſtolochia, & quòd eius delectatione aduolant piſces, & ſtatim capiuntur, & medicinæ contra ſerpentium ictus ex herbis, quas ſuperiùs nominauit. CAP. VIII.

CElebrauit & Themiſon Medicus vulgarem herbam plantaginem, tanquam inuentor, volumine de ea edito. Duo eius genera. Minor anguſtioribus foliis & nigrioribus, linguæ pecorum ſimillimis, caule anguloſo, in terram inclinato, in pratis naſcens. Altera maior, foliis laterum modo incluſa: quæ quia ſeptena ſunt, quidam eam heptapleuron vocauere. Huius & caulis cubitalis eſt, & napi ſimilis. Naſcitur in humidis multò efficacior. Vis mira in ſiccando denſandoque corpore, cauterij vicem obtinens. Nulla res æquè ſiſtit fluxiones, quas Græci rheumatiſmos vocant. Iungitur huic bugloſſos, boum linguæ ſimilis: cui præcipuum, quòd in vinum deiecta, animi voluptates auget: & vocatur euphroſynum. Iungitur & cynogloſſos, caninas imitans linguas, topiariis operibus gratiſſima. Aiuntque quæ tres thyrſos ſeminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodeſſe: quæ quatuor, ad quartanas. Eſt alia ſimilis ei, quæ ferat lappas minutas, eius radix pota ex aqua, ranis & ſerpentibus aduerſatur. Eſt & buphthalmos ſimilis boum oculis folio fœniculi, circa oppida naſcens, fruticoſa caulibus, qui & manduntur decocti. Quidam cachlam vocant. Hæc cum cera ſcirrhomata diſcutit. Inuenere herbas & vniuerſæ gentes. Scythia primùm eam quæ Scythice vocatur, circa Bœotiam naſcens, prædulcis. Aliam vtiliſſimam ad ea quę ſpaſmata vocant. Magna & ea commendatio, quòd in ore eam habentes, famem ſitimque non ſentiunt. Idem præſtat apud eoſdem hippice dicta, quòd in equis quoq; eundem effectum habeat. Traduntque his duabus herbis Scythas etiã in duodenos dies durare in fame ſitique. Iſchæmonen Thracia inuenit, qua ferunt ſanguinem ſiſti, non aperta modò vena, ſed etiam præciſa. Serpit è terra milio ſimilis, foliis aſperis & lanuginoſis, farcitur in nares. Quæ in Italia naſcitur, & ſanguinem eadem adalligata ſiſtit. Vettones in Hiſpania eam, quæ Vettonica dicitur in Gallia, in Italia autem ſerratula, à Græcis ceſtron aut pſychotrophon, ante cunctas laudatiſſima. Exit anguloſo caule, cubitorum duûm, à radice ſpargens folia ferè lapathi, ſerrata, ſemine purpureo. Folia ſiccantur in farinam plurimos ad vſus. Fit vinum ex ea, & acetum ſtomacho & claritati oculorum. Tantumque glorię habet, vt domus in qua ſata ſit, tuta exiſtimetur à piaculis omnibus. In eadem Hiſpania inuenta eſt Cantabrica, per diui Auguſti tempora à Cantabris reperta. Naſcitur vbique, caule iunceo pedali, in quo ſunt floſculi oblongi, velut calathi: in his ſemen perquàm minutum. Nec aliâs defuere Hiſpaniæ herbis exquirendis, vt in quibus etiamnum hodie in numeroſo & lætiore conuictu, potionem è centum herbis mulſo additis credidere ſaluberrimam ſuauiſſimamque: nec quiſquam genera earũ iam nouit aut multitudinem: numerus tamen conſtat in nomine. Noſtra ætas meminit herbam in Marſis repertam. Naſcitur & in Aequicolis circa vicũ Nerueſiæ, vocatur conſiligo. Prodeſt, vt demonſtrabimus ſuo loco, deploratis in phthiſi. Inuenit nuper & Seruilius Damocrates è primis medentium, quam appellauit hiberida, quanquam ficto nomine, inuentioni eius aſſignato carmine. Naſcitur maximè circa vetera monumenta parietinasq;, & inculta itinerum. Floret ſemper folio naſturtij, caule cubitali, ſemine tam paruo, vt vix aſpici poſſit. Radici odor naſturtij. Vſus æſtate efficacior, & recenti tantúm. Tunditur difficulter. Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica vtiliſſima, viris plurimum quaternis horis, fœminis minus dimidio adalligata, vt deinde in balineis deſcendatur in calidã, & poſteà oleo ac vino corpus perungatur: diebusque vicenis interpoſitis idem fiat, ſiqua admonitio doloris ſuperſit. Hoc modo rheumatiſmos omnes ſanat occultos. Imponitur non in ipſa inflammatione, ſed imminuta. Animalia quoq; inuenere herbas, in primiſque chelidoniã. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido reſtituunt viſum, vt quidam volunt, etiã erutis oculis. Genera eius duo: Maior fruticoſa caule, folio paſtinacæ erraticæ ampliore, ipſa altitudine duûm cubitorum. Colos albicans, flos luteus. Minori folia ederæ rotundiora, minus candida. Succus croci mordax, ſemen papaueris. Florent aduentu hirundinum, diſceſſu marceſcunt. Florentibus ſuccus exprimitur, & in æreo vaſe cum melle Attico leniter cinere feruẽti decoquitur, ſingulari remedio cõtra caligines oculorũ. Vtuntur & per ſe ſucco in collyriis, quæ chelidonia appellantur ab ea. Inuenerunt & canes canariam, qua faſtidium deducunt, eamque in noſtro conſpectu mandunt, ſed ita vt nunquàm intelligatur quæ ſit: etenim depaſta cernitur. Notata eſt hæc animalis huius malignitas in alia herba maior. Percuſſus enim à ſerpente mederi quadam ſibi dicitur: ſed illam homine inſpectante non decerpit. Simplicius ceruæ monſtrauere elaphoboſcon, de qua diximus. Item ſeſeli, enixæ à partu. Dictamnum oſtendêre (vt indicauimus) vulneratæ paſtæ, ſtatim decidentibus telis. Non eſt alibi, quàm in Creta, ramis prætenue, pulegio ſimile, feruens & acre guſtu: foliis tantùm vtuntur. Flos nullus ei, aut ſemen, aut caulis. Radix tenuis ac ſuperuacua. Et in Creta autem nõ ſpatioſè naſcitur: mireque capris expetitur. Pro eo eſt & pſeudodictamnũ, multis in terris naſcens, folio ſimili, ramulis minoribus, à quibuſdam chondris vocatum. Minoris effectus ſtatim intelligitur. Dictamnum enim minima portione accendit os. Qui legêre eam, in ferula vel harundine condunt, præligantque, ne potentia euaneſcat. Sunt qui dicant, vtranq; naſci multifariã, ſed deteriores

in agris pinguibus, veram quidem dictamnum non nisi in asperis. Est & tertium genus dictamnum vocatum, sed neque facie neque effectu simile, folio sisymbrij, ramis maioribus: procedente persuasione illa, quicquid in Creta nascitur, infinito præstare cæteris eiusdem generis alibi genitis. Proximè quod in Parnasso. Alioquin herbiferũ esse & Pelium montem in Thessalia, & Telethriũ in Eubœa, & totam Arcadiam ac Laconicam tradunt. Arcades quidem non medicaminibus vti, sed lacte circa ver, quoniam tunc maximè succis herbæ turgeant, medicenturque vbera pascuis. Bibunt autem vaccinum, quoniam boues omniuoræ ferè sunt in herbis. Potentia earum per quadrupedes etiamnum duobus claris exemplis manifesta fit. Circa Abderam, & limitem qui Diomedis vocatur, equi pasti inflammantur rabie: circa Potnias verò asini. Inter nobilissimas aristolochiæ nomen dedisse grauidæ videntur, quoniam esset ἀρίστη λεχώσαις. Nostri malum terræ vocant, & quatuor genera eius seruant. Vnum tuberibus radicum rotundis, foliis inter maluam & ederam, nigrioribus mollioribusq; Alterum masculæ, radice longa quatuor digitorũ longitudine, baculi crassitudine. Tertium longissimæ tenuitatis, vitis nouellæ, cui sit præcipua vis, quæ clematis vocatur, ab aliis Cretica. Omnes colore buxeo, caulibus paruis, flore purpureo. Ferunt bacculas paruas, vt capparis. Valent radice tantùm. Est & quæ pistolochia vocatur, quarti generis, tenuior, quàm proximè dicta, densis radicis capillamentis, iunci plenioris crassitudine. Hanc quidam polyrrhizon cognominant. Odor omnium medicatus, sed oblongæ radici tenuiorique gratior. Carnosi enim est corticis, vnguentis quoq; nardinis conueniens. Nascuntur pinguibus locis & campestribus. Effodere eas messibus tempestiuum: ita desquamato terreno seruantur. Maximè tamen laudatur Pontica: & in quocunque genere ponderosissima quæque, medicinis aptior. Rotunda contra serpentes. Oblonga tamen in summa gloria est, si modò à conceptu admota vuluis in carne bubula, mares figurat, vt traditur. Piscatores Campaniæ radicem eam quæ rotunda est, venenum terræ vocant, coramque nobis cõtusam immista calce in mari sparsere: aduolant pisces cupiditate mira, statimque exanimati fluitant. Quæ polyrrhizos cognominatur, conuulsis, contusis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, vtilissima esse traditur. Semine pleuriticos & neruos confirmare, excalfacere. Eadem satyrion est. Verùm & effectus earum vsusq; dicendi sunt: ordiendumq; à malorum omnium pessimo, id est serpentiũ ictu. Medentur ergo Britannica herba, panacisque generum omniũ radix è vino, Chironij flos & semen potum, illitúmve ex vino & oleo: priuatimque, quæ cunila bubula appellatur, polemonia vel philetæria radicis drachmis quatuor ex mero: teucria, sideritis, scordotis ex vino, priuatim ad angues, potæ & illitæ, siue succo, siue folio, siue decocto: centaurij maioris radix drachma in vini albi cyathis tribus: gentiana præcipuè aduersus angues, duabus drachmis cum pipere & ruta, vini cyathis sex, siue viridis, siue sicca. Et lysimachiæ odorem fugiunt. Datur ex vino percussis chelidonia. Morsibus imponitur Vettonica præcipuè, cui vis tanta perhibetur, vt inclusæ circulo eius serpentes, ipsæ sese interimant flagellando. Datur ad ictus semen eius denarij pondere cum tribus cyathis vini: vel farina drachmis tribus sextario aquæ imponitur. Cantabrica, dictamnum, aristolochia radicis drachma in vini hemina sæpius bibenda. Prodest & illita ex aceto: similiter pistolochia. Quin & omnino suspensa supra focum fugat è domibus serpentes.

De argemonia, & agarico, & echio, & hyoscyamo, & hierabotane, & blattaria, & lemonia, & quinquefolio, & dauco, & persolata, & arcio, & cyclamino, & peucedano, omnia ad serpentium ictus. CAP. IX.

ARgemonia quoq; radice eius denarij pondere in vini cyathis tribus potatur. Plura de ea conuenit dici, cæterisque quæ primùm nominabuntur: in eo autem genere medendi primùm nominari quanque, in quo maximè valebit. Folia habet, qualia anemone, diuisa apij modo, caput in cauliculo papaueris syluestris, item radicem. Succum croci colore acrem & acutum. Nascitur & in aruis apud nos. Nostri tria genera eius faciũt, & id demum probant, cuius radix thus redoleat. Agaricon vt fungus nascitur in arboribus circa Bosporum, colore candido. Datur obolis quatuor contritũ cum binis cyathis aceti mulsi. Id quod in Gallia nascitur, infirmius habetur. Prætereà mas spissior, amariorque. Hic & capitis dolores facit. Fœmina solutior, initio gustu dulcis, mox in amaritudinem transit. Echios vtriusque generis pulegio similis, foliis coronata, drachmis duabus ex vini cyathis quatuor datur. Item altera, quæ lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula viperæ similia sunt: hæc ex vino & aceto. Quidam arcion personatam vocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Huius radicem decoctam ex aceto dant potui. Hyoscyamum contusum cum foliis ex vino datur peculiariter contra aspidas. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet, quàm hierabotane. Aliqui peristereon, nostri verbenacam vocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa verritur, domus purgantur lustranturque. Genera eius duo sunt: foliosa, quam fœminam putant: mas rarioribus foliis. Ramuli vtriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora, quàm quercus, angustoriaque, diuisuris maioribus: flos glaucus, radix longa, tenuis. Nascitur vbique in planis aquosis. Quidam non distinguunt, sed vnum omnino genus faciunt, quoniã vtraq; eosdem effectus habeat. Vtraq; sortiuntur Galli, & præcinũt responsa. Sed magi vtique circa hanc insaniunt. Hac perunctos impetrare, quæ velint, febres abigere,

gere,amicitias conciliare,nullique non morbo mederi. Colligi circa Canis ortum debere, ita vt ne Luna aut Sol conspiciat,fauis antè & melle terræ ad piamentum datis. Circunscriptam ferro effodi sinistra manu,& in sublime tolli. Siccari in vmbra,separatim folia, caulem, radicem. Aiuntque, si aqua spargatur triclinium,qua maduerit,lætiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur ex vino. Est similis verbasco herba,quæ sæpe fallit pro ea capta,foliis minus candidis, cauliculis pluribus,flore luteo. Hæc abiecta blattas in se contrahit:ideoque Romæ blattariam vocant. Lemonium succum lacteum mittit,concrescentem gummi modo humidis locis. Datur denarij pondus in vino. Quinquefolium nulli ignotum est,cùm etiam fraga gignendo commendetur. Græci vocāt pentapetes,siue chamæzelon,siue pentaphyllon. Cùm effoditur, rubram habet radicem. Hæc inarescens nigrescit,& angulosa fit. Nomen à numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cum vite. Adhibetur & purgandis domibus. Aduersus serpentes bibitur & eius radix,quæ sparganion vocatur, ex vino albo. Dauci genera quatuor fecit Petronius Diodotus, quæ persequi nihil attinet, cùm sint differentiæ duæ. Probatissimæ in Creta,mox in Achaia,& in siccis vbicunque nati, fœniculi similitudine, candidioribus foliis & minoribus hirsutisque. Caule pedali recto, radice suauissimi gustus & odoris. Hoc in saxosis nascitur meridianis. Reliqua genera vbique nascuntur terrenis collibus limitibusque,nec nisi pingui solo,foliis coriandri,caule cubitali,capitibus rotundis,sæpe pluribus quàm ternis,radice lignosa,sed cùm inaruit,superuacua. Semen huius cumino simile,prioris milio,album,acre,odoratum omnibus & feruens. Secundum priore vehementius est,ideoque parcè sumi debet. Si iam maximè tertium genus facere libeat,est simile staphylino, quod pastinacam erraticam appellant,semine oblongo,radice dulci. Omnia hæc & hyeme & æstate sunt intacta quadrupedi,nisi post abortus. Ex aliis vsus seminis:ex Creta radicis dulcis, & magis ad serpentes est. Bibitur è vino drachma vna. Datur & quadrupedibus percussis. Therionarca alia quàm Magica,& in nostro orbe nascitur,fruticosa,foliis subuiridibus,flore roseo:serpentes necat:cuicunque admota feræ & hæc torporem affert. Persolata,quam nemo ignorat, Græci verò arcion vocant, folia habet maiora etiam cucurbitis & hirsutiora,nigrioraque & crassiora,radicem albam & grandem. Hæc ex vino bibitur denariorum duûm pondere. Item cyclamini radix contra serpentes omnes. Folia habet minora,quàm edera,nigrioraque & tenuiora,sine angulis: in quibus albicant maculæ. Caule exiguo, inani,floribus purpureis, radice lata, vt rapum videri possit, cortice nigro. Nascitur in vmbrosis: nostris tuber terræ vocatur: in omnibus serenda domibus, si verum est, vbi sata sit, nihil nocere mala medicamenta: amuletum vocant: narrantque & ebrietatem repræsentari,addita in vinum. Radix siccata scillæ modo concisa reponitur: decoquitur eadem ad crassitudinem mellis. Suum tamen venenum ei est: traduntque si prægnans radicem transgrediatur, abortū fieri. Est & altera cyclaminos cognomine cissanthemos,geniculatis caulibus,superuacuis, à priore distans,circa arbores se voluens,acinis ederæ,sed mollibus,flore candido,specioso,radice superuacua. Acini tantùm in vsu,gustu acri,sed lenti. Siccantur in vmbra,tusique diuiduntur in pastillos. Mihi & tertia cyclaminos demonstrata est,cognomine chamæcissos, vno omnino folio, radice ramosa,qua pisces necantur. Sed inter primas celebratur peucedanū laudatissimum in Arcadia, mox Samothrace. Caulis est ei tenuis,longus,fœniculo similis,iuxta terram foliosus,radice nigra,crassa,graui odore,succosa. Gignitur in montibus opacis. Foditur exitu autumni. Placent tenerrimæ & altissimæ radices. Hæ conciduntur in quaternos digitos osseis cultellis, funduntque succum in vmbra, capite priùs & naribus rosaceo perunctis,ne vertigo sentiatur. Et alius succus inuenitur caulibus adhærens,incisisque manat. Probatur crassitudine mellea,colore rufo,odore suauiter graui, feruens gustu. Et hic in vsu,& radix,& decoctum eius pluribus medicamentis. Succo tamen efficacissimo,qui resoluitur amaris amygdalis aut ruta, bibiturque contra serpentes, & ex oleo perunctos tuetur.

De ebulo, & verbasco, & thelyphono, & contra scorpionum ictus, & rubetarum & canum morsus, & generaliter contra omne venenum. CAP. X.

Ebuli quoque,quem nemo ignorat,fumo fugantur serpentes. Priuatim aduersatur scorpionibus polemoniæ radix, vel alligata tantùm: item phalangio, ac cæteris minoribus venenatis. Scorpionibus aristolochia:agaricum obolis quatuor in vini misti cyathis totidem. Verbenaca & phalangio cum vino aut posca:item quinquefolium,daucum. Verbascum Græci phlomon vocant. Genera habet prima duo:album,in quo mas intelligitur:alterum nigrum,in quo fœmina. Tertium genus nō nisi in syluis inuenitur. Sunt folia brassicæ latiora, pilosa,caulis erectus, cubitali amplior. Semen nigrum inutile. Radix vna crassitudine digiti. Nascuntur & in campestribus. Syluestri folia elelisphaci, alta, ramis lignosis. Sunt & phlomides duæ hirsutæ, rotundis foliis, humiles. Tertia lychnitis vocatur, ab aliis thryallis,foliis ternis, aut cùm plurimùm quaternis, crassis, pinguibusque,ad lucernarum lumina aptis. Aiunt in foliis eius,quam fœminam diximus, ficus omnino non putrescere. Distingui genera hæc penè superuacuum est, cùm sint omnia eiusdem effectus. Contra scorpiones bibitur radix cum ruta ex aqua,magna amaritudine,sed effectu pari. Thelyphonon herba ab aliis scorpion vocatur,propter similitudinem radicis,cuius tactu moriuntur scorpio-

nes. Itaque contra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuum si quis elleboro candido linat, reuiuiscere aiunt. Thelyphonon omnem quadrupedem necat, imposita verendis, radice: folio quidem intra eundem diem, quod est simile cyclamino. Ipsa geniculata nascitur in opacis. Scorpionibus aduersatur & Vettonicæ succus, ac plantaginis. Sunt & ranis venena, rubetis maximè: vidimusque psyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ocyore etiam quàm aspidum pernicie. Auxiliatur eis phrynion in vino pota. Aliqui neurada appellant, alij poterion, floribus paruis, radicibus multis, neruosis, bene olentibus. Item alisma, quam alij damasonion, alij lyron appellant. Folia erant plantaginis, nisi angustiora essent, & magis laciniosa, conuexaque in terram, aliâs etiam venosa similiter, caule simplici & tenui, cubitali, capite thyrsi, radicibus densis, tenuibus, vt veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. Nascitur in aquosis. Alterum genus eiusdem in syluis, nigrius, maioribus foliis. Vsus in radice vtriusque aduersus ranas & lepores marinos, drachmæ pondere in vini potu. Lepori marino aduersatur & cyclaminos. Veneni vim canis quoque rabidi morsus habent, contra quos erit cynorrhodum, de quo diximus. Plantago ad omnes bestiarum morsus pota atque illita prodest: Vettonica ex mero veteri. Peristereos vocatur, caule, alto, foliato, cacumine in alios caules se spargens, columbis admodum familiaris, vnde & nomen. Hanc habentes negant latrari à canibus. Proxima ab his malis, venena sunt, quæ sibimetipsi homines excogitant. Contra hæc omnia Magicasque artes erit primum illud Homericum moly, dein Mithridation, & scordotis, & centaurium. Potu omnia mala medicamenta exigit per aluum Vettonicæ semen in mulso aut passo, vel farinæ drachma in vini veteris cyathis IIII. Vomere cogendi, atque iterum bibere. Iis qui quotidie gustent eam, nulla nocitura mala medicamenta tradunt. Poto veneno aristolochia subuenit eadem mensura, qua contra serpentes. Quinquefolij succus: Agaricum, postquàm vomuerint, denarij pôdere ex aquę mulsæ cyathis tribus. Antirrhinon vocatur siue anarrhinon, siue lychnis agria, similis lino, radice nulla, flore hyacinthi, semine vituli narium. Et hoc perunctos venustiores fieri, nec vllo malo medicamento lædi posse, aut veneno, si quis in brachiali habeat, arbitrãtur Magi. Similiter ea quam eupleam vocant, traduntque ea perunctos commendatioris esse famæ. Artemisiam quoq; secum habentibus negant nocere mala medicamenta bestiámve vllam, ne Solem quidem. Bibitur & hæc ex vino aduersus opium. Alligata priuatim potens traditur, potáve aduersus ranas. Pericarpum bulbi genus est. Duæ eius species: cortice rubro alterum, alterum nigro papaueri simile. Sed vis maior, quàm priori: vtrique autem excalfaciendi. Ideo contra cicutam dantur, contra quam & thus & panaces, Chironium præcipué. Hoc & contra fungos.

Remedia ad capitis vitia. CAP. XI.

VErùm & generatim membratimque singulis corporum morbis remedia subtexemus, orsi à capite. Alopecias emendat nymphææ & cicutæ radix radix, si vnà tritæ illinantur. Polytricha distat à callitricha, quòd iuncos albos habet, & folia plura maioraque. Frutice quoque maior est: defluentem capillum cõfirmat & densat. Item lingulaca circa fontes nascens, cuius radix admista combusta teritur cum adipe suis nigræ. Id quoque excipitur, vt eius sit suis quæ nunquàm peperit. Sol deinde plurimũ confert illitæ. Similis vsus est cyclamini radicis. Porriginem veratri radix tollit in olea decocta, vel in aqua. Capitis dolori medetur panacis omnium generum radix in oleo contrita: aristolochia, & iberis adalligata hora, vel diutius, si pati possit, comitante balinei vsu. Medetur & daucum. Purgat autem cyclaminos cum melle in nares addita: & hulcera capitis sanat illita. Medetur & peristereos. Cacalia siue leontice vocatur, semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus feré. Huius grana xv. in oleo macerantur, atque ita aduerso capillo caput vngitur. Fit & ex callitriche sternutamentum. Folia sunt lenticulæ similia. Caules iuncis tenuissimis, radice minima. Nascitur in opacis & humidis, gustatu feruens. Hyssopum in oleo contritum phthiriasi resistit, & prurigini in capite. Est autem optimum Cilicium è Tauro monte, dein Pamphylium ac Smyrnæum: stomacho contrarium. Purgat cum fico sumptum per inferna, cum melle vomitionibus. Putant & serpentium ictibus aduersari, tritum cum melle & sale & cumino. Lonchitis non (vt plerique existimauerunt) eadem est quæ xiphion, aut phasganion, quanquã cuspidi similis semine. Habet enim folia porri, rubentia ad radicem, & plura, quàm in caule, capitula, personis Comicis similia, paruam exerentibus linguam, radicibus prælongis. Nascitur in sitientibus. E diuerso xiphion, & phasganion in humidis, cùm primum exit, gladij præbet speciem, caule duûm cubitorum, radicis ad nucis auellanæ figuram fimbriatæ, quam effodi ante messes oportet, siccari in vmbra. Superior pars eius cum thure trita, æquo pondere admisto vino, ossa fracta è capite extrahit, aut si quid in corpore suppurat, vel si calcata sunt ossa serpentis, eadem cõtra venena efficax. Caput in dolore veratro, vel oleo, vel rosaceo decocto tritoque vngi conuenit: peucedano ex oleo vel rosaceo & aceto. Tepidum hoc prodest & doloribus, qui plerunque ex dimidia parte capitis sentiuntur, & vertigini. Perungunt & radice eius sudoris causa eliciendi, quoniam caustica vis ei est. Psyllion alij cynoides, alij crystallion, alij sicelion, alij cynomyian appellant, radice tenui, superuacua, sarmentosum, fabæ granis in cacuminibus, foliis canino capiti non dissimilibus, semine autem pulici, vnde & nomen: hoc in baccis, ipsa herba in vineis inuenitur. Vis ei ad refrigerandum

gerandum & discutiendum ingens. Semen in vsu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & rosaceo, aut posca. Ad cætera illinitur acetabuli mensura sextario aquæ, densat ac contrahit. Tunc terere & crassitudinem illinire oportet cuicunque dolori & collectioni inflammationíque. Et vulneribus capitis medetur aristolochia, fracta extrahens ossa, & in alia quidem parte corporis, sed maximè capite: similiter pistolochia. Thysselium est non dissimile apio. Huius radix commanducata purgat capitis pituitas.

De centaureo, & chelidonia, & panace, & hyoscyamo, & euphorbio, ad oculorum vitia. CAP. XII.

OCulorum aciem centaureo maiore putant adiuuari, si addita aqua foueantur. Succo verò minoris cum melle culices, nubeculas, obscuritatem discuti, cicatrices extenuari. Albugines quidem etiam iumentorum sideriti. Iam chelidonia suprà dictis omnibus mirè medetur. Panacis radix cum polenta epiphoris imponitur. Hyoscyami semen bibunt obolo, tantundem meconij adiicientes vinúmque, ad epiphoras inhibendas. Adiungunt & gentianæ succum, quem collyriis acrioribus pro meconio miscent. Facit claritatem & euphorbium inunctis. Instillatur plantaginis succus lippitudini. Caligines aristolochia discutit. Iberis adalligata capiti cum quinquefolio, epiphoras, & si qua in oculis vitia sunt, emendat. Verbascum epiphoris imponitur. Peristereos ex rosaceo vel aceto. Ad hypochysin & caliginem, cyclaminon in pastillos diluunt. Peucedani succum, vt diximus, ad claritatem & caligines, cum meconio & rosaceo. Psyllion illitum fronti epiphoras suspendit.

De anagallide siue corchoro, & mandragora siue circeio, & cicuta, & crethmo agrio, & molybdæna, & capno, & acoro, & iride, & cotyledone, & aeizoo, & andrachne, & erigero, & de ephemero, & de labro Veneris, & de ranunculo, ad oculorum, aurium, narium, dentium, orísque vitia medicinæ. CAP. XIII.

ANagallida aliqui corchoron vocant. Duo genera eius: mas flore phœniceo, fœmina cæruleo, non altiores palmo, frutice tenero, foliis pusillis, rotundis, in terra iacentibus: nascũtur in hortis & aquosis. Prior floret cærulea. Vtriusque succus oculorum caliginem discutit cum melle, & ex ictu cruorem & argema rubens, magis cum Attico melle inunctis. Pupillas dilatat: & ideo hoc inunguntur antè, quibus paracentesis fit. Iumentorum quoque oculis medentur. Succus caput purgat per nares infusus, ita vt deinde vino colluatur. Bibitur & contra angues succi drachma in vino. Mirum, quòd pecora fœminam vitant. At si decepta similitudine (flore enim tantùm distant) degustauere, statim eam quæ asyla appellatur, in remedio quærunt: ea à nostris ferus oculus vocatur. Præcipiunt aliqui effossuris, ante Solis ortum, priusquàm quicquam aliud loquantur, ter salutare eam, tum sublatam exprimere: ita præcipuas esse vires. De euphorbio satis dictum est, cuius succus lippitudini, si tumor erit, item absinthium cum melle tritum, itémque Vettonicæ farina cõueniet. Aegilopas sanat herba eodem nomine, quæ in hordeo nascitur, tritici folio, semine contrito cum farina permista impositáque, vel succo. Exprimitur hic è caule foliísque prægnantibus, demta spica, & in trimestri farina digeritur in pastillos. Aliqui & mandragoræ vtebantur: posteà abdicatus in hac curatione est. Epiphoris (quod certum est) medetur & oculorum dolori, radix tusa cum rosaceo & vino. Nam succus multis oculorum medicamentis miscetur. Mandragoram, alij Circeium vocant. Duo eius genera: candidus, qui & mas: niger, quæ fœmina existimatur, angustioribus foliis, quàm lactucæ, hirsutis & caulibus, radicibus binis ternísue rufulis, intus albis, carnosis teneríque, penè cubitalibus. Ferunt mala auellanarum nucum magnitudine, & iis semen ceu pyrorum. Albũ hoc alij arsen, alij morion, alij hypophlomon vocant. Huius folia alba, quàm alterius, latiora, vt lapathi satiuæ. Cauent effossuri contrarium ventũ, & tribus circulis antè gladio circunscribunt: postea fodiunt ad occasum spectantes. Succus fit & è malis & caule, deciso cacumine & radice punctis aperta, aut decocta: vtilis hæc vel surculo. Concisa quoque in orbiculos seruatur in vino. Succus nõ vbique inuenitur, sed vbi potest, circa vindemias quæritur. Odor grauis eius, sed radicis & mali grauior. Ex albo mala matura in vmbra siccantur. Succus ex iis Sole densatur: item radicis tusæ, vel in vino nigro ad tertias decoctæ. Folia seruantur in muria efficacius, aliàs recentium succus pestis est: sic quoque noxiæ vires. Grauedinem afferũt etiam olfactu: quanquam mala in aliquibus terris mãdantur, nimio tamen odore obmutescunt ignari. Potu quidem largiore etiam moriuntur. Vis somnifica pro viribus bibentium. Media potio cyathi vnius. Bibitur & cõtra serpentes, & ante sectiones punctionésque ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnum odore quæsisse. Bibitur & pro elleboro duobus obolis in mulso. Efficacius elleborum, ad vomitiones & ad bilem nigram extrahẽdam. Cicuta quoque venenum est, publica Atheniensum pœna inuisa, ad multa tamen vsus non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem & viridis estur à plerisque & in patinis. Leuis hic & geniculatus vt calami, nigricans, altior sæpe binis cubitis, in cacuminibus ramosus: folia coriandri teneriora, graui odoratu: semen aniso crassius: radix concaua, nullius vsus. Semini & foliis refrigeratoria vis, quæ si enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est, priusquàm perueniatur ad vitalia, vini natura excalfactoria. Sed in vino pota, irremediabilis existimatur. Succus exprimitur foliis floribúsq;: tunc enim maximè tempestiuus est. Semine trito expressus, & Sole densatus in pastillos, necat sanguine spissando. Hæc altera vis. Et ideo sic necatorum maculæ in corporibus

poribus apparent. Ad reſoluenda medicamenta vtuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum
ſtomachum malagma. Præcipuus tamen eſt ad cohibendas epiphoras æſtiuas, oculorúmque dolo-
res ſedandos circumlitus. Miſcetur collyriis, & alios omnes rheumatiſmos cohibet. Folia quoque
tumorem omnem dolorémque & epiphoras ſedant. Anaxilaus author eſt, mammas à virginitate il-
litas, ſemper ſtaturas. Quod certum eſt, lac puerperarũ mammis impoſita extinguit, Venerémque
teſtibus circa pubertatem illita. Remedia liberationi, quibus bibenda cenſetur, non equidem præ-
ceperimus. Maxima vis natæ Suſis Parthorum, mox Laconicæ, Creticæ, Aſiaticæ. In Græcia verò
Megaricæ, deinde Atticæ. Crethmos agrios gramias tollit oculorum impoſitus, tumorem quoque
polenta addita. Naſcitur vulgo molybdæna, id eſt plumbago, etiam in aruo, folio lapathi, craſſa radi-
ce, hiſpida. Hac commanducata ſi oculus ſubinde elingatur, plumbum (quod eſt genus vitij) ex ocu-
lo tollitur. Capnos prima, quam pedes gallinaceos vocant, naſcens in parietinis & ſepibus, ramis te-
nuiſſimis, ſparſiſque, flore purpureo, viridis, ſucco caliginem diſcutit: itaque in medicamenta ocu-
lorum additur. Similis & nomine & effectu, ſed alia eſt capnos fruticoſa, prætenera, foliis coriandri,
cineracei coloris, flore purpureo. Naſcitur in hortis & ſegetibus hordeaceis. Claritatem facit inun-
ctis oculis, delacrymationémque, ceu fumus: vnde nomen. Eadem euulſas palpebras renaſci prohi-
bet. Acoros iridis folia habet, anguſtiora tantùm & longiore pediculo, radices nigras minúſque ve-
noſas, cætero & has ſimiles iridis, guſtu acres, odore non ingratas, ructu faciles. Optimæ Ponticæ,
dein Galaticæ, mox Creticæ. Sed primæ in Colchide iuxta Phaſin amnem, & vbicunque in aquoſis.
Recentibus virus maius, quàm vetuſtis. Creticæ candidiores Ponticis. Siccantur vtribus in vmbra
digitalibus fruſtis. Necnõ inueniuntur, quo oxymyrſinæ radicem acoron vocant: ideóque quidam
hanc acaron agrium vocare malunt. Vis ei ad calfaciendum extenuandúmque efficax, contra ſuffu-
ſiones & caligines oculorum ſucco eiuſdem poto, contráque ſerpentes. Cotyledon paruula herba,
cauliculo tenero, puſillo, pingui folio & concauo, & vt coxendices, naſcitur in maritimis petroſiſq;
viridis, radice oliuæ modo rotunda. Oculis medetur ſucco. Eſt aliud genus eiuſdem, ſordidis foliis,
latioribus denſioribúſque circa radicem velut oculum cingentibus, aſperrimi guſtus, longiore cau-
le, ſed pergracili. Vſus eius ad eadem, quæ iris. Aeizoi duo genera: Maius in fictilibus vaſculis ſeritur,
quod aliqui buphthalmum vocant alij zoophthalmon, alij ſtergethron, quòd amatoriis conueniat:
alij hypogeſon, quoniam in ſubgrundiis ferè naſcitur. Sunt qui ambroſiam potiùs vocant, & qui a-
merimnon: Itali ſedum magnum, aut oculum, aut digitellum. Alterum minuſculum, quod eritha-
les vocant, alij trithales, quia ter floreat, alij chryſothales, aliqui iſoetes: ſed aeizoum vtrunque, quo-
niam viret ſemper: aliqui ſemperuiuum. Maius cubiti altitudinem excedit, craſſitudine pluſquam
pollicari. Folia cacumine linguæ ſimilia, carnoſa, pinguia, largo ſucco, latitudine pollicari, alia in
terram conuexa, alia ſtantia, ita vt ambitu effigiem imitentur oculi. Quod minus eſt, in muris parie-
tiniſque naſcitur & tegulis, fruticoſum à radice, & ſurſum vſque ad cacumen: foliis anguſtis, mucro-
natis, ſuccoſis, palmo alto caule: radix inutilis. Huic ſimilis eſt, quam Græci andrachnen agriam vo-
cant, Itali illecebram, puſillis latioribus foliis, breuiori cacumine. Naſcitur in petris & colligitur ci-
bi cauſa. Omnium harum vis eadem, perfrigerare & aſtringere. Medentur epiphoris folia impoſita,
vel ſuccus inunctis. Purgant enim hulcera oculorum, expléntque & ad cicatricem perducunt, pal-
pebras deglutinant. Eædem capitis doloribus medentur, ſucco vel folio temporibus illitis. Aduer-
ſantur phalangiorum ictibus: aconito verò maius aeizoum præcipué. A ſcorpionibus quoque ha-
bentem id feriri negant. Medentut & aurium dolori. Item ſuccus inunctus hyoſcyami modicè: item
Achilleæ, & minoris centaurei, & plantaginis, peucedani cum roſaceo & meconio: acori ſuccus cum
roſa. Omnis autem ſtrigili calefactus infunditur. Cotyledon etiam purulentis, & cum medulla cer-
uina calefacta. Ebuli radicis tritæ ſuccus linteolo colatus, mox in Sole denſatus, cùm opus eſt, roſa-
ceo dilutus & calefactus, parotidas ſanat. Verbenaca quoque: item plantago: item ſideritis cum a-
xungia vetere. Narium ozænas emendat ariſtolochia cum cypero. Dentibus remedio ſunt panacis
radix commanducata, præcipuè Chironiæ, item ſuccus collutis: radix hyoſcyami ex aceto manduca-
ta: item polemoniæ. Commanducantur & plantaginis radices, aut colluuntur in aceto decoctæ ſuc-
co. Et folia ſunt vtilia, vel ſi ſanguine gingiuæ putreſcant, vel ſanguinis ſit reiectio. Semen eiuſdem
apoſtemata, & collectiones gingiuarum ſanat. Et ariſtolochia gingiuas dentéſue confirmat. Verbe-
naca cum radice mãducata, & decocta ex vino aut aceto ſuccus collutus: Item quinquefolij radices,
decoctæ ad tertias vino aut aceto. Priùs verò quàm decoquantur, aqua marina aut ſalſa lauantur.
Decoctum diu tenendum in ore. Quidam cinere quinquefolij fricare malunt. Et verbaſci radix de-
coquitur in vino ad colluendos dentes. Et hyſſopo colluuntur, & peucedani ſucco cum meconio:
vel radicum anagallidis magis fœminæ ſucco, ab altera nare, quàm doleat, infuſo. Erigeron à noſtris
vocatur ſenecio. Hanc ſi ferro circunſcriptam effodiat aliquis, tangátque ea dentem, & alternis ter
deſpuat, ac reponat in eundem locum, ita vt viuat herba, aiunt dentem eum poſteà non doliturum.
Herba eſt trixaginis ſpecie & mollitia, cauliculis ſubrubicũdis: naſcitur & in tegulis, & in muris. No-
men hoc Græci dederũt, quia vere caneſcit. Caput eius numeroſa diuiditur lanugine (qualis eſt ſpi-
næ) inter diuiſuras exeunte. Quare eam Callimachus acanthida appellat, alij pappum. Nec deinde

Græcis

Græcis de ea constat. Alij erucæ foliis esse dixerunt, alij roboris, sed minoribus multó. Radice alij superuacua, alij neruis vtili, alij potu strangulante. E diuerso quidam regio morbo cum vino dederunt, & cōtra omnia vesicæ vitia: item cordis & iocineris. Renibus extrahere harenam dixere: Ischiadicis drachmam cum oxymelite ab ambulatione propinauere: torminibus quoque in passo vtilissimam, præcordiis etiam cibo ex aceto eam prædicantes, serentésque in hortis. Nec defuere, qui & alterum genus facerent. Nec quale esset, demonstrarunt, contra serpentes in aqua bibendam, edendámque comitialibus dantes. Nos eam Romanis experimentis per vsus digeremus. Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigidæ trita illinitur epiphoris: tosta cum mica salis strumis. Ephemeron folia habet lilij, sed minora, caulem parem, florem cæruleum, semen superuacuum, radicem vnam digitali crassitudine, dentibus præcipuam concisam in aceto, decoctámque vt tepido colluantur. Et ipsa etiam radix mobiles sistit. Cauis & exesis imprimitur. Chelidoniæ radix ex aceto trita continetur ore. Erosis veratrum nigrum imponitur: mobiles vtralibet decocta in aceto firmantur. Labrum Venereum vocant in flumine nascentem. Est ei vermiculus, qui circa dentes necatur, aut cauis dentium cera includitur. Cauendum, ne auulsa herba terram tangat. Ranunculum vocamus quem Græci batrachion. Genera eius quatuor. Vnum pinguioribus, quàm coriandri, foliis, & ad latitudinem maluæ accedentibus, colore liuido, caule albo, gracili, & radice alba. Nascitur in limitibus humidis & opacis. Alterum foliosius, pluribus foliorum incisuris, altis caulibus. Tertium minimum est, graui odore, flore aureo. Quartum simile huic, flore luteo. Omnibus vis caustica, si cruda folia imponantur, pustulásque, vt ignis, faciunt. Ideo ad lepras & psoras eis vtuntur, & ad tollenda stigmata: causticisque omnibus miscent. Alopeciis imponunt, celeriter remouentes. Radix in dolore commanducata diutius, rumpit dentes. Eadem sicca concisa, sternutamentum est. Nostri herbarij strumeam vocant, quoniam medetur strumis & panis, parte in fumo suspensa. Credúntque earursus sata rebellare, quæ curauerint, vitia: quo scelere & plantagine vtuntur. Oris hulcera intus succus plantaginis emendat, & folia radicésque commanducata, vel si rheumatismo laboret os. Hulcera fœtorémque quinquefolium. Hulcera psyllium. Composita quoque ad fœtorem, vel maximè pudendum vitium trademus. Ergo folia myrti & lentisci pari pondere, gallæ Syriacæ dimidium pondus, simul terere & vino vetusto sparsa mandere matutinò, optimum est. Vel ederæ baccas cum casia & myrrha, pari pondere ex vino. Naribus vtilissimum est dracontii semen contritum ex melle, etiási carcinomata in his sint. Suggillata hyssopo emendantur. Stigmata in facie, mandragora illita delet.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER *VIGESIMVS SEXTVS.*

Reliqua per membrorum genera medicinæ, & de nouis morbis, & lichenes quid sint, & quando primùm in Italia cœperint, & de carbunculo, & de elephantiasi, & colo. CAP. I.

SENSIT & facies hominum nouos, omníque æuo priore incognitos, non Italiæ modò, verumetiam vniuersæ propè Europæ, morbos: tunc quoque nec tota Italia, nec per Illyricum Galliásue aut Hispanias magnopere vagatos, aut alibi, quàm Romæ circáque, sine dolore quidem illos, ac sine pernicie vitæ: sed tanta fœditate, vt quæcunque mors præferenda esset. Grauissimum ex his lichenas appellauere, Græco nomine, Latinè, quoniam à mento ferè oriebatur, ioculari primùm lasciuia (vt est procax natura multorum in alienis miseriis) mox & vsurpato vocabulo mentagram, occupantem in multis totos vtique vultus, oculis tantùm immunibus, descendentem verò & in colla pectúsque ac manus, fœdo cutis furfure. Non fuerat hæc lues apud maiores patrésque nostros. Et primùm Tiberij Claudij Cæsaris principatu medio irrepsit in Italiam, quodam Perusino equite Romano Quæstorio scriba, cùm in Asia apparuisset, inde contagionem eius importante. Nec sensere id malum fœminæ, aut seruitia, plebésque humilis, aut media, sed proceres veloci transitu osculi maximè, fœdiore multorum, qui perpeti medicinam tolerauerant, cicatrice, quàm morbo. Causticis nanq; curabatur, ni vsque in ossa corpus exustum esset, rebellante tædio. Aduenerúntque ex Aegypto genitrice talium vitiorum medici, hanc solam operam afferentes, magna sua præda. Siquidem certum est, Manilium Cornutum ex Prætoriis legatum Aquitanicæ prouinciæ, H S CC. elocasse in eo morbo curandum sese. Accidítque sæpius, vt noua contra genera

morborum gregatim sentirentur. Quo mirabilius quid potest reperiri? aliqua gigni repēte vitia terrarum in parte certa membrísque hominum certis, vel ætatibus, aut etiam fortunis, tanquam malo eligente, hæc in pueris grassari, illa in adultis: hæc proceres sentire, illa pauperes. L. Paulo, Q. Marcio Censoribus, primùm in Italiam carbunculum venisse, Annalibus conscriptū est, peculiare Narbonensis prouinciæ malum: quo duo Consulares obiere condentibus hæc nobis eodem anno, Iulius Rufus, & Q. Lecanius Bassus, ille medicorum inscitia sectus, hic verò pollice læuæ manus euulso acu ab semetipso, tam paruo vulnere, vt vix cerni posset. Nascitur occultissimis corporum partibus, & plerunque sub lingua, duritia rubens varicis modo, sed nigricans capite, aliàs liuida, corpus intendens, neque intumescens, sine dolore, sine pruritu, sine alio quàm somni indicio, quo grauatos in triduo aufert, aliquando & horrorem afferens, circáque pustulas paruas, rarius febrem, stomachum faucésque cùm inuasit, ocyssimè exanimans. Diximus elephantiasin ante Pompeij Magni ætatem non accidisse in Italia, & ipsam à facie sæpius incipientem, in nare prima veluti lenticula: mox inualescente per totum corpus, maculosa, variis coloribus & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura, ceu scabie aspera: ad postremum verò nigrescente, & ad ossa carnes apprimente, intumescentibus digitis in pedibus manibúsque. Aegypti peculiare hoc malum: & cùm in reges incidisset, populis funebre. Quippe in balineis solia temperabātur humano sanguine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italia restinctus est: sicut & ille, quem gemursam appellauere prisci, inter digitos pedum nascentem, etiam nomine obliterato. Idipsum mirabile, alios desinere in nobis, alios durare, sicuti colum. Tiberij Cæsaris principatu irrepsit id malum. Nec quisquam prior Imperatore ipso sensit, magna ciuitatis ambage, cum edicto eius excusantis valetudinem, legeret nomen incognitum. Quid hoc esse dicamus, aut quas Deorum iras? Parum enim erant homini certa morborum genera, cùm supra ccc. essent, nisi etiam noua timerentur? Neque ipsi autem homines pauciora sibi opera sua negotia important. Hæc apud priscos erant, quæ memoramus, remedia, medicinam ipsa quodammodo rerum natura faciente, & diu fuere.

Laus Hippocratis. CAP. II.

HIppocratis certè, qui primus medendi præcepta clarissimè condidit, referta herbarum mentione inuenimus volumina: nec minus Dioclis Carystij, qui secundus ætate famáque extitit: item Praxagoræ & Chrysippi, ac deinde Erasistrati: Herophilo quidem, quanquam subtilioris sectæ conditori, ante omnes celebratam rationem eam, paulatim vsu, efficacissimo rerum omnium magistro, peculiariter vtique medicinæ, ad verba garrulitatémque descendente. Sedere nanque in his scholis auditioni operatos gratius erat, quàm ire per solitudines, & quærere herbas alias aliis diebus anni.

De noua medicina, & Asclepiade medico, & qua ratione veterem medicinam mutauerit. CAP. III.

DVrabat tamen antiquitas firma, magnásque confessæ rei vindicabat reliquias, donec Asclepiades ætate Magni Pompeij orādi magister, nec satis in arte ea quæstuosus, vt ad alia sagacis ingenij, huc se repēte conuertit: atque (vt necesse erat homini qui nec id egisset, nec remedia nosset, oculis vsúque percipienda) torrenti ac meditata quotidie oratione blandiens omnia abdicauit: totámque medicinam ad causam reuocando, coniecturam fecit, quinque res maximè communium auxiliorum professus, abstinentiam cibi, aliàs vini, fricationem corporis, ambulationem, gestationes: quæ cùm vnusquisque semetipsum sibi præstare posse intelligeret, fauentibus cunctis vt essent vera quæ facillima erant, vniuersum propè humanum genus circumegit in se, non alio modo, quàm si cælo emissus aduenisset. Trahebat prætereà mentes artificio mirabili, vinum promittendo ægris, dandóq; tempestiuè, tum frigidam aquam. Et quoniam causas morborum scrutari prior Herophilus instituerat, vini rationem illustrauerat Cleophantus apud priscos, ipse cognominari se frigida danda præferens, vt author est M. Varro, alia quoque blandimenta excogitabat, iam suspendendo lectulos, quorum iactatu aut morbos extenuaret, aut somnos alliceret, iam balineas auidissima hominum cupidine instituendo, & alia multa dictu grata atq; iucunda: magna authoritate, nec minore fama, cùm occurrisset ignoto funeri, relato homine ab rogo atq; seruato, ne quis leuibus momētis tantam conuersionem factam existimet. Id solum possumus indignari, vnum hominem è leuissima gente, sine opibus vllis orsum, vectigalis sui causa, repentè leges salutis humano generi dedisse, quas tamen posteà abrogauere multi. Asclepiadem adiuuere multa, quorum cura nimis anxia & rudis, vt obruendi ægros veste, sudorésque omni modo ciendi, nunc corpora ad ignes torrendi soléstue assiduo quærendi, in vrbe vmbrosa: imò verò tota Italia imperatrice, tum primum pensili balinearū vsu ad infinitum blandientem. Prætereà in quibusdam morbis medendi cruciatus detraxit, vt in anginis, quas curabant in fauces organo demisso. Damnauit meritò & vomitiones, tūc supra modum frequentes. Arguit & medicamentorū potus stomacho inimicos, quod est magna ex parte vetitum. Itaque nos in primis quæ sunt stomacho vtilia signamus.

Irrisio Magicæ artis, & de lichene, eiúsque remedio, & faucium. CAP. IIII.

SVper omnia adiuuere eum Magicæ vanitates, in tantū euectæ, vt abrogare herbis fidem cunctis possent. Aethiopide herba amnes ac stagna siccari coniectu, tactu clausa omnia aperiri. Achimenide

nide coniecta in aciem hostium, trepidare agmina, ac terga vertere. Latacen dari solitam à Persarũ
rege legatis, vt quocunque venissent, omnium rerum copia abundarent, ac multa similia. Vbinam
istæ fuere, cùm Cimbri Teutonique terribili Marte vlularent, aut cùm Lucullus tot reges Magorũ
paucis legionibus sterneret? Curve Romani duces primam semper in bellis commerciorũ habuere
curam? Cur hercule Cęsaris miles ad Pharsaliã famem sensit, si abundantia omnis contingere vnius
herbæ felicitate poterat? Non satius fuit Aemilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefa-
cere, quàm machinis claustra per tot annos quatere? Siccentur hodie Aethiopide Potinæ paludes,
tantumq; agri suburbanæ reddatur Italiæ. Nam quæ apud eundem Democritum inuenitur compo-
sitio medicamenti, quo pulchri bonique & fortunati gignantur liberi, cur nunquàm Persarum re-
gi tales dedit? Mirum esset profectò, hucusq; prouectam credulitatem antiquorum, saluberrimis or-
tam initiis, si in vlla re modum humana ingenia nouissent, atque non hanc ipsam medicinam ab
Asclepiade repertam, suo loco probaturi essemus euectam vltra Magos etiam. Sed hæc est omni in
re animorum cõditio, vt à necessariis orsa primò, cuncta peruenerint ad nimium. Igitur demonstra-
tarum priore libro herbarum reliquos effectus reddemus: adiiciemus, vt quasque ratio dictauerit.
Sed in lichenis remediis, atque tam fœdo malo, plura vndique aceruabimus, quanquam non pau-
cis iam demonstratis. Medetur ergo plantago trita, quinquefolium, radix albuci ex aceto, ficulnei
caules aceto decocti, hibisci radix cum glutino & aceto acri decocta ad quartas. Defricantur etiam
pumice, vt rumicis radix trita ex aceto illinatur, & flos visci cum calce subactus. Laudatur & tithy-
mali cum resina decoctum. Lichen verò herba omnibus his præfertur, inde nomine inuento. Na-
scitur in saxosis, folio vno ad radicem lato, caule vno, paruo, longis foliis dependentibus. Hæc de-
let & stigmata. Teritur cum melle. Est aliud genus lichenis, petris totum inhærens, vt muscus, qui
& ipse illinitur. Hic & sanguinem sistit vulneribus instillatus, & collectiones illitus. Morbum quo-
que regium cum melle sanat ore illito & lingua. Qui ita curantur, aqua salsa lauari iubentur, vngi
oleo amygdalino, hortensiis abstinere. Ad lichenas & thapsiæ radice vtuntur trita cum melle. An-
ginæ argemonia medetur sumpta ex vino: hyssopum cum vino decoctum & gargarizatum: peuce-
danum cum coagulo vituli marini æquis partibus. Proserpinaca cum muria ex mænis & oleo trita,
vel sub lingua habita. Item succus de quinquefolio, potus cyathis tribus. Hic & omnibus faucium
vitiis medetur gargarizatus: verbascum priuatim tonsillis in aqua potum.

Ad strumas, & ad digitos, & ad pectus, & ad tussim medicina. CAP. V.

STrumis plantago: chelidonia cum melle & axungia: quinquefolium: radix persolatæ item cum
axungia, operitur folio suo imposita. Item artemisia: radix mandragoræ ex aqua. Sideritis lata fo-
lia, clauo sinistra manu circunfossa adalligantur, custodienda sanatis, ne rursus sata diro herbario-
rum scelere (vt in quibusdam) rebellet: quod & in his, quos artemisia sanauerit, prædici reperio:
item in his, quos plantago. Damasonion, quæ & alcea vocatur, sub solstitio collecta, imponitur ex
aqua cælesti, folium tritum, vel radix cum axungia tusa, ita vt imposita folio suo operiatur. Sic & ad
omnes ceruicis dolores, tumoresque quacunq; in parte. Bellis in pratis nascitur, flore albo, aliqua-
tenus rubente. Hanc cum artemisia illitam, efficaciorem esse produnt. Condurdum herba solstitia-
lis, flore rubro, suspensa in collo, cõprimere dicitur strumas: item verbenaca cum plantagine. Di-
gitorum vitiis omnibus, & priuatim pterygiis, quinquefolium medetur. In pectoris vitiis vel gra-
uissimum est tussis: huic medetur panacis radix in vino dulci. Succus hyoscyami etiam sanguinem
excreantibus: nidor quoque accensi tussientibus. Item scordotis misto nasturtio & resina, cum mel-
le tusa arida. Facit & per se faciles excreationes. Item centaureum maius, vel sanguinem reiicien-
tibus: cui vitio & plantaginis succus medetur. Et Vettonica obolis tribus in aqua, contra purulen-
tas, contraque cruentas excreationes. Persolatæ radix drachmæ ponderis, cum pineis nucleis vnde-
cim. Peucedani succus, pectoris doloribus, & acorum subuenit, & ideo antidotis miscetur: tussi
daucum: item Scythica herba. Ea demum omnibus pectoris vitiis, tussi & purulenta excreantibus,
obolis tribus in passo.

De verbasco, & cacalia vel tussilagine, & bechio, & saluia, ad tussim. CAP. VI.

TOtidem verbascum, cuius flos aureus. Tanta huic vis est, vt iumentis etiam non tussientibus
modò, sed ilia quoq; trahentibus, auxilietur potu: quod & de gentiana reperio. Radix cacaliæ
commanducata, & in vino madefacta, non tussi tantùm, sed & faucibus prodest. Hyssopi quoque
quinque rami cum duobus rutæ & ficis tribus decocti thoracem purgant. Tussim sedat bechion,
quæ & tussilago dicitur. Duo eius genera. Syluestris vbi nascitur, subesse aquas credunt: & hoc ha-
bent signum aquileges. Folia sunt maiuscula, quàm ederæ, quinq; aut septem, subalbida à terra, su-
pernè pallida, sine caule, sine flore, sine semine, radice tenui. Quidam eandem esse bechion, & alio
nomine chamæleucen putant. Huius aridæ cum radice fumus per harundinem haustus & deuora-
tus, veterem sanare dicitur tussim: sed in singulos haustus passum gustandum est. Altera à quibusdã
saluia appellatur, similis verbasco: conteritur ea, & colata calefit, atque ita ad tussim laterisq; dolo-
res bibitur: contra scorpiones eadem & dracones marinos efficax. Contra serpentes quoq; ex oleo
perungi ea prodest. Hyssopi fasciculus cum quadrante mellis decoquitur ad tussim.

Ad lateris dolores & pectoris, ad orthopnœas, ad iocineris dolorem, cordis dolori, pulmoni, vrinæ, tuſſi, pectori, hulceribus, renibus, hepaticis, ad vomitiones, & ad ſingultus, pleuriticis, lateri. CAP. VII.

LAteris & pectoris dolores verbaſcum cum ruta ex aqua, Vettonicæ farina bibitur ex aqua calida. Stomachum corroborat ſcordotis ſuccus, centaureum, gentiana, ex aqua potæ. Plãtago aut per ſe ſumpta in cibo, aut cum lente alicæúe ſorbitione. Vettonica aliâs grauis ſtomacho, vitia tamen ſanat pota, vel foliis commanducata. Item ariſtolochia pota: agaricum manducatum ſiccum, vt ex interuallo merum ſorbeatur: nymphæa heraclia illita: peucedani ſuccus. Pſyllion ardoribus imponitur, vel cotyledon trita cum polenta, vel aeizoum. Molon ſcapo eſt ſtriato, foliis mollibus paruis, radice iiij. digitorum, in qua extrema allij caput eſt. Vocatur à quibuſdam ſyron. Ex vino ſtomacho, & dyſpnœæ medetur: centaureũ maius ecligmate: plantago ſucco vel cibo: Vettonicæ tuſæ pondo libra mellis Attici ſemuncia ex aqua calida quotidie bibentibus. Ariſtolochia vel agaricon, obolis ternis ex aqua calida, aut lacte aſini pota. Ciſſanthemos ad orthopnœas bibitur: item hyſſopum & aſthmaticis. Peucedani ſuccus in iocineris doloribus, & pectoris lateriſque, ſi febres non ſint. Sanguinem quoq; expuentibus ſubuenit agaricum, Victoriati pondere tritum & in mulſi v. cyathis datũ. Idem & amomon facit. Iocineri priuatim Teucria bibitur recens, drachmis iiij. in poſcæ hemina. Vettonicæ drachma vna in aqua calida cyathis iij. ad cordis vitia, in frigida cyathis ij. Quinquefolij ſuccus iocineris & pulmonis vitiis, ſanguinemq́ue reiicientibus, & cuicunque ſanguinis vitio intus occurrit. Iocineri anagallides mirè proſunt. Capnon herbam qui edêre, bilem per vrinã reddunt. Acoron iocineri medetur, thoraci quoq; & præcordiis. Caucon, quæ & ephedra, ab aliis anabaſis vocata, naſcitur ventoſo ferè tractu, ſcãdens arborem, & ex ramis propendens, folio nullo, cirris numeroſa, qui ſunt iunci geniculati, radice pallida. Datur ex vino nigro auſtero trita ad tuſſim, ſuſpiria, tormina, & ſorbitione facta, in quã vinũ addi conuenit. Item gentiana madefacta pridie contrita denarij pondere in vini cyathis tribus. Geum radiculas tenues habet, nigras, bene olentes. Medetur nõ modò pectoris dolorib⁹ aut lateris, ſed & cruditates diſcutit iucundo ſapore. Verbenaca verò omnibus viſceribus medetur, lateribus, pulmonibus, iocineribus, thoraci. Peculiariter autem pulmonibus, & quos ab his phthiſis tentat. Radix herbæ conſiliginis, quam nuper inuentã diximus, ſuum quidem & pecoris omnis remediũ præſens eſt pulmonum vitio, vel traiecta tantùm in auricula. Bibi debet ex aqua, haberiq́ue in ore aſſiduè ſub lingua. Superficies eius herbæ an ſit in aliquo vſu, adhuc incertũ eſt. Renibus prodeſt plantaginis cibus, Vettonicæ potus, agaricũ potũ, vt in tuſſi. Tripoliũ in maritimis naſcitur ſaxis, vt alludit vnda, neq; in mari, neque in ſicco, folio iſatis craſſiore, palmo alto, in mucrone diuiſo, radice alba, odorata, craſſa, calidi guſtus. Datur hepaticis in farre decocta. Hæc herba eadem videtur quibuſdã, quæ polium, de qua ſuo loco diximus. Symphonia, vel gromphena, alternis viridibus roſeiſq́; per caulem foliis, in poſca ſanguinem reiicientibus medetur. Iocineri autem herba melandryum, naſcens in ſegete ac pratis, flore albo odorata. Eius cauliculus conteritur ex vino vetere. Item herba chalcetũ è vineis contrita imponitur. Faciles præſtat vomitiones radix Vettonicæ, ellebori modo iiij. drachmis in paſſo aut mulſo. Hyſſopum tritum cum melle vtilius, prẹſumpto naſturtio aut irione: molemoniũ denarij pondere. Eſt & ſilybo lacteus ſuccus, qui denſatus in gummi, ſumitur cum melle ſuprà dicto pondere: præcipueq́; bilem trahit. Rurſus ſiſtunt vomitionem cuminum ſylueſtre, Vettonicæ farina: ſumuntur ex aqua. Abſtergent faſtidia, cruditateſq́; digerunt, daucum, Vettonicæ farina ex aqua mulſa, plantago decocta cauliũ modo. Singultus hemioniũ ſedat: item ariſtolochia. Suſpiria clymenos. Pleuriticis & peripneumonicis centaureũ maius: item hyſſopum bibitur. Pleuriticis peucedani ſuccus. Halus autem, quã Galli ſic vocant, Veneti cotoneã, medetur lateri: item renibus conuulſiſq́; & ruptis. Similis eſt cunilæ bubulæ, cacuminibus thymo, dulcis, & ſitim ſedans, raræ radicis, alibi albæ, alibi nigræ. Eoſdem effectus lateris doloribus habet chamerops, myrteis circa caulem geminis foliis, capitibus Græculæ roſæ, ex vino pota. Iſchiadicos dolores & ſpinæ leuat agaricum potum, vt in tuſſi. Item ſtœchadis, aut Vettonicæ farina ex aqua mulſa.

De omnibus vitijs ventris & remedijs, & eorum quæ circà vel intrà ſunt, & de aluo ſiſtenda vel ſoluendo. CAP. VIII.

PLurimum tamen homini negotij aluus exhibet, cuius cauſa maior pars mortalium viuit. Aliâs enim cibos non tranſmittit, aliâs non continet, aliâs non capit, aliâs non conficit. Eoq́ue mores venere, vt homo maximè cibo pereat. Peſſimum corporum vas inſtat vt creditor, & ſæpius die appellat. Huius gratia præcipuè auaritia expetitur: huic luxuria conditur: huic nauigatur ad Phaſin: huic profundi vada exquiruntur. Et nemo vilitatem eius æſtimat, conſummationis fœditate. Ergo numeroſiſſima eſt circa hanc medicinæ opera. Siſtit eam ſcordotis recentis drachma cũ vino trita, vel decocta potu. Polemonia quoq; & dyſentericis ex vino datur: verbaſci radix pota ex aqua duorum digitorum magnitudine: nymphææ heracliæ ſemen cum vino potum: radix ſuperior è xiphio, drachmẹ pondere ex aceto. Semen plãtaginis in vino tritũ, vel ipſa ex aceto cocta, aut alica ex ſucco eius ſumpta. Item cũ lenticula cocta, vel aridæ farina inſparſa potioni cum papauere toſto & trito,

vel

vel ſuccus infuſus,aut ſuccus Vettonicæ,in vino ferro calefacto. Eadẽ cœliacis in vino auſtero da-
tur:his & iberis imponitur,vt dictũ eſt. Teneſmo radix nymphææ heracliæ è vino bibitur:pſylliũ in
aqua:acori radicis decoctũ. Aeizoi ſuccus aluum ſiſtit & dyſenterias,& tineas rotundas pellit. Sym-
phyti radix dyſenteriã ſiſtit:item dauci. Aeizoum foliis contritis ex vino torminibus reſiſtit. Alceæ
ſiccæ farina torminibus pota cum vino. Aſtragalus folia habet longa inciſuris multis,obliqua circa
radices,caules iij. aut iiij. foliorũ plenos,florem hyacinthi,radices villoſas,implicatas,rubras, præ-
duras. Naſcitur in petroſis,apricis, & iiſdem niualibus, ſicut Pheneo Arcadiæ. Vis ei ad ſpiſſanda
corpora. Aluum ſiſtit radix in vino pota:quò fit vt moueat vrinam repercuſſo liquore, ſicut pleraq;
quæ aluum ſiſtunt. Sanat & dyſentericos in vino rubro tuſa. Difficilè autem tunditur. Eadem gingi-
uarum ſuppurationi vtiliſſima eſt fotu. Colligitur exitu autumni,cùm folia amiſit: ſiccatur in vm-
bra. Et ladano ſiſtitur aluus vtroq;, quod in ſegetibus naſcitur,contuſo & cribrato:bibitur ex aqua
mulſa:item nobili è vino. Lada appellatur herba,ex qua ladanum fit in Cypro,barbis caprarum ad-
hæreſcens. Nobilius in Arabia. Fit iam & in Syria atq;Africa,quod toxicon vocant. Neruos enim in
arcu circundatos lanis trahunt,adhæreſcente roſcida lanugine. Plura de eo diximus inter vnguen-
ta. Hoc grauiſſimũ odore eſt,duriſſimumq; tactu. Plurimum enim terræ colligit, cùm probetur ma-
ximè purum,odoratũ,molle,viride,reſinoſum. Natura ei,molliendi,ſiccandi, cõcoquendi, ſomnũ
alliciendi. Capillum fluentem cohibet,nigritiamque cuſtodit. Auribus cum hydromelite aut ro-
ſaceo infunditur. Furfures cutis & manantia hulcera ſale addito ſanat. Tuſſim veterem cum ſtyra-
ce ſumptum. Efficaciſſimum ad ructus. Aluum ſiſtit & chondris, ſiue pſeudodictamnum: hypoci-
ſthis,orobathion quibuſdã dicta,malogranato immaturo ſimilis. Naſcitur,vt diximus, ſub ciſtho,
vnde nomen. Hæc areſacta in vmbra ſiſtit aluum ex vino auſtero nigroque vtraq;. Duo enim gene-
ra eius,candida & rufa. Vſus in ſucco:ſpiſſat,ſiccat:& rufa magis ſtomachi rheumatiſmos emendat.
Pota tribus obolis,ſanguinis excreationes. Cum amylo dyſenterias pota & infuſa. Item verbenaca
ex aqua data,aut carentibus febre ex vino ammineo:cochlearibus quinq; additis in cyathos tres vi-
ni. Lauer quoque naſcens in riuis condita & cocta torminibus medetur. Potamogeton verò ex vi-
no dyſentericis etiã & cœliacis,ſimilis betæ foliis,minoribus tantùm hirſutioribusq;, paulatim ſu-
pereminens extra aquam,peculiariter refrigerat,ſpiſſat. Vſus in foliis,cruribus vitioſis vtilia,& con
tra hulcerũ nomas,cum melle vel aceto. Caſtor hanc aliter nouerat,tenui folio velut equinis ſetis,
thyrſo longo & læui,in aquoſis naſcentem. Radice ſanabat ſtrumas & duritias. Potamogeton ad-
uerſatur & crocodilis,itaq; ſecum habent eam,qui venantur illos. Aluum ſiſtit & Achillea. Eoſdem
effectus præſtat & ſtatice vij. caulibus,veluti roſæ capita ſuſtinens. Ceratia vno folio, radice nodoſa
& magna,in cibo cœliacis & dyſentericis medetur. Leontopodion,alij leuceoron,alij dorypetron,
alij thorybetron vocant,cuius radix aluum ſiſtit,purgatq; bilem, in aquã mulſam addito pondere
denariorũ duûm. Naſcitur in campeſtri & gracili ſolo. Semen eius potum, lymphatica ſomnia face
re dicitur. Lagopus ſiſtit aluum è vino pota,aut in febri ex aqua. Eadem inguini adalligatur in tu-
more. Naſcitur in ſegetibus. Multi ſuper omnia laudant ad deploratos dyſentericos quinquefoliũ,
decoctis in lacte radicibus potis:& ariſtolochiã Victoriati pondere in cyathis vini tribus. Quæ ex ſu-
prà dictis calida ſumentur,hæc candente ferro temperari aptius erit. Ediuerſo purgat aluum ſuccus
centaurei minoris,drachma in hemina aquæ cum exiguo ſalis & aceti,bilemq; detrahit. Maiore tor
mina diſcutiuntur. Vettonica aluũ ſoluit drachmis quatuor,in hydromelitis cyathis nouem. Item
euphorbium vel agaricũ drachmis duabus cum ſale modico potum ex aqua, aut in mulſo obolis tri
bus. Soluit & cyclaminos ex aqua pota,aut balanis ſubditis:item chamæciſſi balanus. Hyſſopi ma-
nipulus decoctus ad tertias cum ſale,pituitas trahit illitus,vel contritus cum oxymelite & ſale: pel-
litq; ventris animalia. Pituitam & bilem detrahit peucedani radix. Aluum purgat anagallis ex aqua
mulſa:item epithymon,qui eſt flos è thymo,ſatureiæ ſimili. Differentia,quòd hic herbaceus eſt, al-
terius thymi albus:quidã hippopheon vocant:ſtomacho minus vtilis, vomitiones minus mouet:
ſed tormina & inflationes diſcutit. Sumitur & ecligmate ad pectoris vitia cum melle,& aliquãdo iri-
de. Aluum ſoluit,à quatuor drachmis ad ſex,cum mellis exiguo ſalisq; & aceti. Quidã aliter epithy-
mum tradunt,ſine radice naſci tenui ſimilitudine pallioli,rubens:ſiccari in vmbra,bibi ex aqua ace
tabuli parte dimidia,detrahere pituitam bilemq;. Aluum leniter ſoluit & nymphea in vino auſtero.
Soluit & pycnocomon,erucæ foliis craſſioribus & rarioribus,radice rotunda, lutei coloris, terram
olente,caule quadrangulo,modico,tenui,flore ocimi. Inuenitur in ſaxoſis locis. Radix eius in aqua
mulſa denariorum duûm pondere,& aluum,& bilem,& pituitam exinanit. Semen ſomnia tumul-
tuoſa facit,vna drachma in vino potum. Et capnos ſtrumam diſcutit. Detrahit bilem polypodion,
quã noſtri filiculam vocant:ſimilis enim eſt filici. Radix in vſu,piloſa,coloris intus herbacei, craſſi-
tudine digiti minimi,acetabulis cauernoſa,ceu polyporũ cirri,ſubdulcis, in petris naſcens,aut ſub
arboribus vetuſtis. Exprimitur ſuccus aqua madefacta:& ipſa conciſa inſpergitur oleri vel betæ, vel
maluæ,vel ſalſamento:vel cum pulticula coquitur ad aluum vel in febri leniter ſoluendã. Detrahit
bilem & pituitam,ſtomachũ offendit. Aridæ farina indita naribus polypum conſumit. Floret,& ſe-
men non fert. Scammoniũ quoq; diſſolutionem ſtomachi facit,bilem detrahit, aluum ſoluit, præ-

terquàm ſi adiiciantur aloes drachmæ duæ obolis eius duobus. Eſt autem ſuccus herbæ ab radice ramoſæ, pinguibus foliis, triãgulis, albis, radice craſſa, madida, nauſeoſa. Naſcitur pingui & albo ſolo. Radix circa Canis ortũ excauatur, vt in ipſa confluat ſuccus: qui Sole ſiccatus, digeritur in paſtillos. Siccatur & ipſa, vel cortex. Laudatur natione Colophoniũ, Myſiũ, Prienenſe: ſpecie autẽ nitidum, & quàm ſimillimum taurino glutini, fungoſum tenuiſſimis fiſtulis, citò liqueſcens, virus redolens, gummoſum, linguæ tactu lacteſcens, quàm leuiſſimũ, cùm diluitur, albeſcens. Hoc euenit & adulterino, quod fit erui farina & tithymali marini ſucco, in Iudæa ferè: quod etiã ſtrangulat ſumptum. Deprehenditur guſtu. Tithymalus enim linguam excalfacit bulbi more, nec antè, nec poſteà vtile. Dedere & per ſe ex aqua mulſa & ſale quaternis obolis. Sed vtiliſſimè cũ aloe, ita vt incipiente purgatione mulſum bibatur. Fit & decoctũ radicis in aceto ad craſſitudinẽ mellis, quo lepræ illinuntur: & caput vngitur in dolore cum oleo. Tithymalũ noſtri herbã lactariã vocant, alij lactucam caprinam: narrantq́; lacte eius inſcripto corpore, cùm inaruerit, ſi cinis inſpergatur, apparere literas, & ita quidam adulteras alloqui maluere, quàm codicillis. Genera eius multa. Primus cognominatur characias, qui & maſculus exiſtimatur, ramis digitali craſſitudine, rubris, rugoſis, quinq; aut ſex, cubitali longitudine, à radice foliis pendulis, in cacuminibus coma iunci. Naſcitur in aſperis maritimis. Legitur ſemen autumno cũ coma: ſiccatũ ſole tunditur & reponitur. Succus verò incipiente pomorũ lanugine defractis ramulis excipitur farina erui, aut ficis, vt cum iis areſcat. Quinas autem guttas ſingulis excipi ſatis eſt. Traduntq́; etiã toties purgari hydropicos fico ſumpta, quot guttas lactis exceperit. Succus cùm colligitur, ne attingat oculos cauendũ eſt. Fit & è foliis tuſis priore minus efficax. Fit & decoctũ è ramis. Eſt & ſemen in vſu cum melle decoctũ ad catapotia ſoluendæ alui gratia. Semen & dentiũ cauis cera includitur. Colluuntur & radicis decocto è vino aut oleo. Illinunt & lichenas ſucco: bibuntq́; eum, vt purgent vomitione, & aluo ſoluta, aliàs ſtomacho inutilem. Trahit pituitã ſale adiecto in potu, bilem aphronitro. Si per aluum purgari libeat, in poſca: ſi vomitione, in paſſo aut aqua mulſa. Media potio tribus obolis datur. Ficos à cibo ſumpſiſſe melius eſt. Fauces vrit leniter. Eſt enim tam feruentis naturæ, vt per ſe extrà corpori impoſitũ, puſtulas igniũ modo faciat, & pro cauſtico in vſu ſit. Alterũ genus tithymali myrſiniten vocant, alij caryiten, foliis myrti acutis & pungentibus, ſed mollioribus, & ipſum in aſperis naſcens. Colliguntur comæ eius hordeo turgeſcente, ſiccatæq́; in vmbra diebus nouem in Sole inareſcunt. Fructus nõ pariter matureſcit, ſed pars anno ſequente, & nux vocatur. Inde cognomen Græci dedere. Demetitur cum meſſium maturitate, lauaturq́;, dein ſiccatur, & datur cum papaueris nigri duabus partibus, ita vt ſit totum acetabuli modus: minus hic vomitionibus, quàm ſuperior, cæteri item. Aliqui ſic & folium eius dedere, nucem verò ipſam in mulſo, aut paſſo, vel cum ſeſama. Trahit bilem & pituitam per aluum. Oris hulcera ſanat. Ad nomas oris foliũ cum melle eſtur. Tertiũ genus tithymali paralius vocatur ſiue tithymalis, folio rotundo, caule palmũ alto, ramis rubentibus, ſemine albo, quod colligitur incipiente vua, & ſiccatũ teritur, ſumiturq́; acetabuli menſura ad purgationes. Quartũ genus helioſcopion appellant, foliis portulacæ, ramulis ſtantibus à radice quatuor aut quinq;, rubentibus, ſemipedali altitudine, ſucci plenis. Hoc circa oppida naſcitur, ſemine albo, columbis gratiſſimo, quod colligitur incipiente vua. Nomen accipit, quoniã capita cũ Sole circumagit. Trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo: cæteri vſus, qui characiæ. Quintũ cypariſſian vocant propter foliorum ſimilitudinem, caule gemino aut triplici naſcentem in campeſtribus: cui eadẽ vis, quæ helioſcopio, aut characiæ. Sextum platyphyllon vocant: alij corymbiten, alij amygdaliten à ſimilitudine. Nec vllius latiora ſunt folia. Piſces necat, aluum ſoluit, radice vel foliis vel ſucco in mulſo aut aqua mulſa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas. Septimum dendroides cognominant, alij cobion, alij leptophyllon, in petris naſcens, comoſiſſimũ ex omnibus maximè cauliculis rubentibus, & ſemine copioſiſſimũ, eiuſdem effectus, cuius characias. Apios iſchas, ſiue rhaphanoſagria, iuncos duos, ſiue tres ſpargit in terra rubentes, foliis rutæ: radix cæpæ, ſed amplior: quare quidã rhaphanum ſylueſtrem vocant. Intus habet mammam candidam, extrà cortices nigros. Naſcitur in montoſis aſperis, aliquando & in herboſis. Effoditur vere, tuſaq́; in fictili mergitur: deiectoque quod ſupernatat, reliquus ſuccus purgat vtraq; parte, ſeſquiobolo in aqua mulſa. Sic & hydropicis datur acetabuli menſura. Inſpergitur & aridæ radicis farina potioni: aiuntq́; ſuperiorem partẽ eius vomitione biles extrahere, inferiorem per aluum. Tormina diſcutit quodcunque panaces & Vettonica, præterquàm à cruditate: peucedani ſuccus & inflationes, ructus gignens: item acori radix daucúmve, ſi lactucæ modo ſumatur. Ladanum Cyprium potum interaneorum vitiis occurrit: item gentianæ farina, ex aqua tepida fabæ magnitudine. Plantago manè ſumpta duabus linguis, & tertia papaueris in vini nõ veteris cyathis iiij. Datur & in ſomnum euntibus, addito nitro vel polenta, ſi multo poſt cibum detur. Colo infunditur hemina ſucci, vel in febri. Agaricum potum obolis tribus in vini veteris cyatho vno, lieni medetur: & panacis omnium generum radix in mulſo. Sed Teucria præcipuè, pota arida & decocta, quantũ manus capiat, in aceti heminis tribus. Ad vulnus illinitur eadem cum aceto: aut ſi tolerari non poſſit, ex ficu vel aqua. Polemonia bibitur ex vino. Vettonica drachma in oxymelitis cyathis tribus. Ariſtolochia, vt cõtra ſerpentes. Argemonia vij. diebus in cibo ſumpta lienẽ

conſu-

conſumere dicitur: agaricũ in aceto mulſo obolis duobus. Nymphæę heracliæ radix è vino pota,& ipſa cõſumit. Ciſſanthemus, drachma bis die ſumpta, in vini albi cyathis ij. per dies xl. lienẽ dicitur paulatim emittere per vrinã. Prodeſt & hyſſopũ cum fico decoctũ. Lonchitidis radix decocta, priuſquàm ſemen emittat. Peucedani quoq; radix decocta,& lieni & renibus. Lien acori potu conſumitur. Præcordiis & ilibus vtiliſſimæ radices. Clymeni ſemen potum diebus xxx. pondere denarij in vino albo. Vettonicæ farina ex melle & aceto ſcillite pota. Radix lonchitidis in aqua,& Teucriũ illinitur. Item ſcordiũ cum cera, agaricũ cum farina fœnigræci, veſicę malis, contraq; calculos grauiſſimis cruciatibus, vt diximus, auxilio eſt. Polemonia ex vino pota: item agaricũ. Plãtago radice vel foliis potis ex paſſo. Et Vettonica, vt in iocinere diximus. Item ramici, pota atque illita. Eadem ad ſtrangurias efficaciſſima. Ad calculos quidam Vettonicam & verbenacam & milleboliũ æquis portionibus ex aqua, pro ſingulari remedio bibere ſuadent. Strangurias diſcuti & dictamno certum eſt. Item quinquefolio decocto ad tertias in vino: hoc & enterocelicis dari atque illini, vtiliſſimum eſt. Xiphij quoque radix ſuperior, vrinam ciet infantibus. Enterocelicis datur ex aqua, & illinitur veſicæ vitiis. Peucedani ſuccus infantiũ ramici: & vmbilicis èminentibus pſyllion illinitur. Vrinã cient anagallides, acoríq; radicis decoctum, vel ipſa trita potáque, & omnia veſicæ vitia ſanat. Et calculos herba & radix cotyledonis. Itémque genitalium inflammationem omnem, pari pondere caulis & ſeminis & myrrhæ. Ebulum teneris cum foliis tritum, ex vino potum, calculos pellit: impoſitum teſtes ſanat. Erigeron quoque cum farina thuris & vino dulci, teſtium inflammationes ſanat. Symphyti radix illita enterocelas cohibet: genitalium nomas hypociſthis alba. Artemiſia quoque datur contra calculos ex vino dulci,& ad ſtranguriam. Dolores veſicæ ſedat ex vino nymphææ heracliæ radix. Eadem vis crethmo, ab Hippocrate admodum laudata. Eſt autem inter eas, quæ eduntur ſylueſtrium herbarum. Hanc certè apud Callimachum apponit ruſtica illa Hecale: ſpeciéſque eſt batis hortenſis. Caulis vnus palmum altus, ſemen feruens, odoratum, ceu libenotidis, rotundum, ſiccatum rumpitur: habet intus nucleum candidum, quem aliqui cachryn vocant. Folia pinguia, albicãt veluti oliuæ, craſſiora, & ſalſa guſtu: radices digiti craſſitudine tres aut quatuor. Naſcitur in maritimis petroſis. Eſtur crudum coctúmue cum olere, odorati ſaporis & iucundi. Seruatur etiam in muria: præcipui vſus ad ſtranguriam, folio, vel caule, vel radice ex vino. Colorem quoque corporis gratiorem facit, verùm æquo largior inflationes. Aluum ſoluit decocto vrinámque,& à renibus humorem trahit, Sic & althææ ſiccæ farina in vino pota, ſtranguriam tollit, efficacius addito dauco. Lieni quoque vtilis. Aduerſus ſerpentes bibitur. Iumentis quoque in pituita, aut ſtranguria hordeo inſperſa ſuccurrit. Anthyllion eſt lenti ſimillima, quæ in vino pota, veſicas vitiis liberat, ſanguinem ſiſtit. Altera eſt anthyllis, chamæpityos ſimilis, flore purpureo, odore graui, radice intubi. Vel magis cepæa, ſimilis portulacæ, nigriore radice, ſed inutili, naſcens in litoribus harenoſis, guſtu amara. In vino cum aſparagi radice veſicæ plurimum prodeſt. Eadem præſtat hypericon, quam alij chamæpityn, alij corion appellant, oleraceo frutice, tenui, cubitali, rubente, folio rutæ, odore acri, ſemine in ſiliqua nigro, matureſcente cum hordeo. Natura ſemini ſpiſſandi, aluum ſiſtit: vrinam ciet: ad calculos veſicæ cum vino bibitur. Et aliud hypericon, quod alij corin appellant, folio tamaricis, & ſub ea naſcitur, ſed pinguioribus foliis & minus rubentibus, odoratum, palmo altius, leniter ſuaue, aculeatum. Vis ſemini excalfactoria, & ideo inflationem facit enterocelis: ſed ſtomacho non inutile, præcipuum ad ſtranguriam, ſi exhulcerata non ſit veſica. Medetur & pleuriticis ex vino potum. Veſicæ autem callitrichon trita ſimul cum cumino, & data ex vino albo. Verbenaca quoque foliis decocta ad tertias, vel radix eius ę mulſo calido calculos eiicit. Itẽ perpreſſa, quæ Aretij & in Illyrico naſcitur, in aqua decocta è tribus heminis ad vnam, & pota. Trifolium ex vino ſumptum, & chryſanthemum primum. Anthemum quoque calculos eiicit, paruis à radice foliis quinis, caulibus longis duobus, flore roſeo: radices tritæ per ſe, ceu lauer crudum. Silaus naſcitur glareoſis & perennibus riuis, cubitalis, apij ſimilitudine. Coquitur, vt olus acidũ, magna vtilitate veſicæ: quæ ſi ſcabiem ſentiat, panacis radice ſanatur, aliter inutile veſicis. Calculos pellit malum erraticum, radicis libra in vini congio decocta ad dimidias: inde heminæ ſumuntur per triduum. Reliquum ex vino cum ſio, & vrtica marina,& daucum,& plantaginis ſemen ex vino. Et herba Fuluiana trita ex vino: & hæc nomen inuentoris habet, nota tractantibus, vrinas ciet. Scordion teſtium tumores ſedat. Hyoſcyamũ genitalibus medetur: peucedani ſuccus ex melle,& ſemen, ſtranguriæ: agaricum obolis tribus in vini veteris cyatho vno: trifolij radix drachmis duabus in vino: dauci vna drachma, vel ſeminis. Iſchiadici & ſemine & foliis erythrodani tritis ſanantur, panace pota: & infricata polemonia, ariſtolochiæ decocto folij. Agarico quidem & neruus, qui platys appellatur,& humerorum dolor ſanatur, obolis tribus in vini veteris cyatho vno poto. Quinquefolium iſchiadicis & bibitur & imponitur. Item ſcammonia decocta cum hordei farina. Semen hyperici vtriuſque bibitur ex vino. Sedis vitia & attritus celerrimè ſanat plantago: condylomata quinquefolium: ſedem conuerſam cyclamini radix ex aceto. Anagallis cærulea procidentia ſedis retro agit: è diuerſo rubens proritat. Cotyledõ condylomata & hæmorrhoidas mirè curat. Teſtium tumores acori radix decocta in vino tritáque & illita. Intertrigines negat fieri Cato, abſinthium Ponticum ſecum habentibus.

De pulegio, & argemone. CAP. IX.

ALij adiiciunt & pulegium: quod ieiunus qui legerit, si post se alliget inguinis dolores prohibet aut sedat cœptos. Inguinaria (quam quidam argemonem vocant) passim in vepribus nascens, vt prosit inguinibus, in manu tantùm habenda est. Panos sanat panaces cum melle: plantago cum sale: quinquefolium: persolatæ radix, vt in strumis: item damasonium: verbascum cum sua radice tusum, vino aspersum, folióque inuolutum, & ita in cinere calfactum, vt imponatur calidum. Experti affirmauere, plurimum referre si virgo imponat nuda, ieiuna ieiuno, & manu supina tangens dicat: Negat Apollo pestem posse crescere, quam nuda virgo restinguat: atque ita retrorsa manu ter dicat, totiésque despuant ambo. Medetur & radix mandragoræ ex aqua: radicis scammoniæ decoctum cum melle: sideritis cum adipe veteri: vel Chrysippea cum ficis pinguibus. & hæc ab inuentore habet nomen.

De nymphæa, & abstinentia & appetentia Veneris, & de satyrio erythraico, & crategi, & sideriti. CAP. X.

VEnerem in totũ adimit, vt diximus, nymphæa heraclia, eadem semel pota, in xl. dies. Insomnia quoque Veneris à ieiuno pota, & in cibo sumpta. Illita quoq; radix genitalibus, inhibet non solùm Venerem, sed & affluentiam genituræ: ob id corpus alere vocémque dicitur. Appetentiam Veneris facit radix è xiphio superior, data potu in vino. Item quam crethmon agrion appellant: & horminos agrios, cum polenta contrita. Sed inter pauca mirabilis est orchis herba, siue serapias, foliis porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice, testiculis simili, ita vt maior, siue (vt aliqui dicunt) durior, ex aqua pota excitet libidinem: minor siue mollior, è lacte caprino inhibeat. Quidam folio scillæ esse dicunt læuiori ac minori, caule spinoso. Eiúsque radices sanant oris hulcera, thoracis pituitas, aluum sistunt è vino potæ. Concitatricem vim habet satyrion. Duo eius genera: vna longioribus foliis, quàm oleæ, caule quatuor digitorum, flore purpureo, radice gemina ad formam hominis testium, alternis annis intumescente ac residente. Altera satyrion orchis cognominatur, & fœmina esse creditur. Distinguitur internodiis & ramosior frutice, radice fascinis vtili. Nascitur ferè iuxta mare. Hæc tumores & vitia partium earum erumpentia cum polenta illita sedat, vel per se trita. Superioris radix in lacte ouis colonicæ data, neruos intendit: eadem ex aqua remittit. Græci satyrion, foliis lilij rubri minoribus, & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt, caule læui, cubitali, nudo, radice gemina: cuius inferior pars & maior mares gignat, superior ac minor fœminas. Et aliud genus satyrij (erythraicon appellant) semine viticis maiore, læui: duræ radicis cortice rubro intus album includi, sapore subdulce: ferè in montosis inueniri. Venerem, etiam si omnino manu teneatur radix, stimulari, adeò si bibatur in vino austero. Arietibus quoq; & hircis segnioribus in potu dari. Et à Sarmatis equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitu, quod vitium prosedamum vocant. Vim eius restinguit aqua mulsa aut lactuca sumpta. In totum quidem Græci, cùm concitationem hanc volunt significare, satyrion appellant, sic & crategin cognominantes, & thelygonon, quarum semen testium simile est. Tithymali quoque ramorum medullam habentes, ad Venerem proniores fieri dicuntur. Prodigiosa sunt, quæ circa hoc tradidit Theophrastus, author alioqui grauis, septuageno coitu durasse libidinem contactu herbæ cuiusdam, cuius nomen speciémque non posuit. Sideritis adalligata varices minuit, & sine dolore præstat. Podagræ morbus rarior solebat esse, non modò patrum auorúmque memoria, verumetiam nostra, peregrinus & ipse. Nam si Italiæ fuisset antiquitus, Latinum nomen inuenisset. Insanabilis non est credendus: quippe quoniam & sponte desiit, & in pluribus cura. Medentur panacis radices cum vua passa: succus hyoscyami cum farina vel semẽ: scordion ex aceto: iberis, vti dictum est. Verbenaca cum axungia trita, cyclamini radix, cuius decoctum & pernionibus prodest. Podagras refrigerat radix è xiphio, semen è psyllio, cicuta cum lithargyro aut axungia, aeizoum in primo impetu podagræ rubentis, hoc est, calidæ. Vtrilibet verò conuenit erigeron cum axungia, plantaginis folia trita addito sale modico, argemonia tusa ex melle. Medetur & verbenaca illita, aut si pedes macerentur in eius decocto. Et lappago, similis anagallidi, nisi esset ramosior ac pluribus foliis aspera, rugosa, asperioris succi, grauis odoris: quæ talis est, mollugo vocatur: similis, sed asperioribus foliis, asperugo. Superioris succus expressus pondere xj. denariorũ in vini cyathis duobus quotidie sumitur. Præcipuè verò liberat eo malo phycos thalassion, id est, fucus marinus, lactucæ similis, qui conchyliis substernitur: non podagræ modò, sed omnibus articulorum morbis impositus, priùs quàm exarescat. Tria autem genera eius: latum, & alterum longius, quadantenus rubens: tertium crispis foliis, quo in Creta vestes tinguntur, omnia eiusdem vsus. Nicander ea & aduersus serpentes in vino dedit. Salutare est & semẽ eius herbæ, quam psyllion appellauimus, madefactum aqua, admistis in heminam seminis, resinæ Colophoniæ cochlearibus duobus, thuris vno. Laudantur & mandragoræ folia cum polenta tusa.

Medicina generales de pedibus, talis, articulis, neruis, & remedia contra morbos qui totum corpus occupant, & de merthryda, & vigiliis, & paralysi, & de febribus frigidis, & febre iumentorum, & phreneticis, & chamæacta, & aeizoo, & de igne sacro. CAP. XI.

TAlis verò tumẽtibus, limus aquaticus cum oleo subactus, mirè prodest. Articulis succus è centaureo minore. Idem neruis vtilissimus. Item centauris. Vettonica neruis discurrentibus per scapu-

ſcapulas, humeris, ſpinæ, lumbis pota, vt in iocinere. Articulis quinquefolium impoſitum. Mandra-
goræ folia cum polenta, vel radix recens tuſa cum cucumere ſylueſtri, vel decocta in aqua. Cubi-
torum ac pedum rimis polypodij radix. Articulis ſuccus hyoſcyami cum axungia. Amomi ſuccus
cum decocto: item centumculus decocta, vel muſcus recẽs ex aqua obligatur, donec inareſcat: item
lappæ boariæ radix è vino pota. Cyclaminos decocta in aqua perniunculos curat, omniáque alia fri-
goris vitia. Perniunculos curat & cotyledon cum axungia: folia ex batrachio: epithymi ſuccus. Cla-
uos pedum extrahit ladanum cum caſtoreo: verbenaca ex vino. Nunc peractis malis, quæ membra-
tim ſentiuntur, dicemus de his, quæ totis corporibus graſſantur. Remedia autem hæc communia
inuenio. Ante omnes potam dodecatheum, de qua diximus. Deinde panacis omnium generum ra-
dices, peculiariter longinquis morbis, & ſemen interaneorum vitiis. Ad omnes verò corporis dolo-
res ſuccum è ſcordio: item Vettonicæ, quæ pota colorem plumbeum corporis priuatim emendat,
gratiorémq; reducit. Geranion aliqui myrrhin, alij merthryda appellãt. Similis eſt cicutæ, foliis mi-
nutioribus, & caule breuiori, rotundo, ſaporis & odoris iucundi. Noſtri ſic eam tradunt. Græci foliis
cãdidioribus paulò quàm maluæ, caulibus tenuibus, piloſis, ramoſam ex interuallis binûm palmo-
rum, & in his foliis, inter quæ in cacuminibus capitula ſint gruum. Alterum genus foliis anemones,
diuiſuris longioribus, radice mali modo rotunda, dulci, reficientibus ſe ab imbecillitate vtiliſſima:
& ferè talis vera eſt. Bibitur contra phthiſin drachma in vini cyathis tribus bis die. Item contra infla-
tiones: & cruda idem præſtat. Succus radicis auribus medetur. Opiſthotonicis ſemẽ drachmis qua-
tuor cum pipere & myrrha potum. Phthiſin ſanat & plantaginis ſuccus, ſi bibatur, & ipſa decocta. In
cibo cum ſale & oleo, à ſomno matutino refrigerat. Eadem datur his, quos atrophos vocãt, interpo-
ſitis diebus. Vettonica phthiſicis ecligmate cum melle fabæ magnitudine: Agaricum pótum duo-
bus obolis in paſſo, vel daucon cum centaureo maiore in vino. Phagedænis (quod nomẽ ſine modo
exedentium eſt, & aliâs hulcerum) tithymali medentur cum ſeſamis ſumpti. Inter mala vniuerſi cor-
poris vigiliæ ſunt pleriſq;. Harum remedio monſtratur panaces, clymenos, ariſtolochia, & odore, &
peruncto capite: aeizoum, ſiue ſedum, ſi inuolutum panno nigro, ignorantis puluino ſubiiciatur: &
œnothera ſiue onuris hilaritatem afferens in vino, amygdalaceo folio, flore roſaceo, fruticoſa, lon-
ga radice, & cùm ſiccata eſt, vinum olente. Hæc in potu data feras quoq; mitigat. Cruditates, quæ
nauſeam faciunt, digerit Vettonica. Eadem pota à cœna concoctionem facit, in oxymelitis cyathis
tribus drachmæ pondere, & crapulã diſcutit. Item agaricum poſt cibos in aqua calida potũ. Paraly-
ſin Vettonica ſanare dicitur: item iberis, vt dictum eſt. Eadem & torpentibus membris prodeſt: item
argemonia, omnia quæ periclitentur ſecari, diſcutiendo. Comitiales ſanant panacis, quam heracli-
am diximus, radices potæ cum coagulo vituli marini, ita vt ſint panacis tres partes: plãtago pota: Vet
tonica in oxymelite drachma, vel agaricum obolis tribus: folia quinquefolij ex aqua. Sanat & arche-
zoſtis, ſed cum ammineo pota. Sanat & baccharis radix arida in puluerem contrita, cyathis tribus cũ
coriandro in aqua calida. Et centũculus trita in aceto, aut melle, aut in aqua calida: verbenaca ex vi-
no pota: hyſſopi baccæ ternæ contritæ, & in aqua potæ diebus ſedecim: peucedanum cum coagulo
vituli marini æquis portionibus potum: quinquefolij contrita folia ex vino pota diebus xxxj. Vet-
tonicæ farina pondere x. iij. cum aceti ſcillitici cyatho, mellis Attici vncia: ſcammonium obolis duo-
bus cum caſtorei drachmis quatuor. Febres frigidas leuiores facit agaricum potum in calida aqua:
tertianas ſideritis cum oleo: item ladanum, quod in ſegetibus naſcitur, contuſum: plantago ex aqua
mulſa, duabus horis ante acceſſionem pota binis drachmis: vel ſuccus radicis madefactæ vel tuſæ:
vel ipſa radix trita in aqua ferro calefacta. Quidã ternas radices in tribus cyathis aquæ dedere. Iidem
in quartanis quaternas fecerunt. Bugloſſo inareſcente, ſi quis medullam è caule eximat, dicátq; ad
quem liberandum febre id faciat, & alliget ei ſeptem folia ante acceſſionem, aiunt à febre liberari.
Item Vettonicæ drachmam, in aquæ mulſæ cyathis tribus, vel agaricum, maximè in his febribus,
quæ cum horrore veniunt. Quinquefolij folia quidam terna tertianis dedere, quaterna quartanis,
plura cæteris: alij omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulſa. Verbenaca quidem & iumen-
torum febribus in vino medetur: ſed in tertianis à tertio geniculo inciſa, quartanis à quarto. Bibi-
tur & ſemen hyperici vtriuſque in quartanis, & horroribus Vettonicæ farina, quæ omnes horrores
coercet. Item panaces, adeò excalfactoria natura, vt per niuem ituris bibere id, ac perungi eo præci-
piant. Et ariſtolochia perfrictionibus reſiſtit. Phreneticos ſomnus ſanat, qui contingit peucedano
ex aceto capiti infuſo, anagallidum ſucco. E diuerſo lethargicos excitari labor eſt, hoc præſtante
(vt perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani ſucco. Contra inſanias Vettonica bibitur. Car-
bunculos rumpit panaces. Sanat Vettonicæ farina ex aqua, aut braſſica cum thure, frequenti potu
calidæ: vel è carbone in conſpectu extincto fauilla, digito ſublata & illita, vel plantago tuſa. Tithy-
malus characites hydropicos ſanat. Panaces, plantago in cibo, cùm priùs panem ſiccum ederint ſi-
ne potu: Vettonica drachmis duabus in duobus cyathis vini aut mulſi: vel agaricũ, vel ſemẽ lonchi-
tidis, duabus lingulis ex aqua potũ: pſyllium ex vino: anagallidum ſuccus: cotyledonis radix è mul-
ſo: ebuli recẽtis radix, excuſſa tantùm, nec colluta, quantum duo digiti comprehendãt, ex vini vete-
ris calidi hemina: trifolij radix drachmis duabus ex vino: tithymalũ, platyphyllõ cognomine, ſemen

hyperici,

hyperici,quod coris appellatur:acte, quam quidam eſſe ebulum putant, radice contrita in vini cyathis tribus,ſi febris abſit, vel ſemine ex vino nigro. Item verbenaca, faſciculo manus plenæ decocta in aqua ad dimidias. Præcipuè tamen chamæactæ ſuccus aptiſſimus creditur. Eruptiones pituitæ emendant plantago,cyclamini radix cum melle:ebuli folia contrita,& è vetere vino impoſita etiam boam ſanant,id eſt,rubentes papulas.Pruriginem ſuccus ſtrychni illitus. Igni ſacro medetur aeizoum:folia trita cicutæ: mandragoræ radix. Siccatur in aere, vt cucumis: primóq; ſuper muſtum ſuſpenditur, mox in fumo:dein tunditur in vino aut aceto.Prodeſt & vino myrteo fouere:Mentæ ſextās, viui ſulphuris vncia,ex aceto ſimul trita:fuligo ex aceto.Ignis ſacri plura ſunt genera, inter quæ medium hominem ambiens,qui zoſter appellatur,& enecat,ſi cinxerit.Medetur plantago cum creta Cimolia, & periſtereos per ſe:radix perſolatæ. Aliis quæ ſerpunt, cotyledonis radix cum mulſo, aeizoum,ſuccus linozoſtis ex aceto.

Ad luxata membra, & contra morbum regium, & contra furunculos, & fiſtulas, & inflationes, & ambuſtionem, & contra alios morbos, ad neruos, ad ſanguinem. CAP. XII.

RAdix polypodij illita luxatis medetur. Dolorémq; & tumores tollunt ſemen pſyllij, folia plantaginis tuſa, ſale modico addito: verbaſci ſemen ex vino decoctum & contritum: cicuta cum axungia. Folia ephemeri tuberibus atque tumoribus illinũtur,quæ etiamdum diſcuti poſſunt. Morbum regium in oculis præcipuè mirari eſt, tenuitatem illam denſitatémq; tunicularum felle ſubeunte. Hippocrates à ſeptimo die in febre, mortiferum ſignũ eſſe docuit. Nos ſcimus vixiſſe aliquos etiam ab hac deſperatione. Fit verò & citra febres impugnaturq; centaureo maiore (vt diximus) poto, Vettonica, agarici obolis tribus ex vini veteris cyatho: item verbenacæ folio, obolis tribus ex vini calidi hemina quatriduo. Sed celerrimè quinquefolij ſuccus medetur tribus cyathis potus cum ſale & melle. Cyclamini radix drachmis tribus bibitur in loco calido, & à perfrictionibus tuto: ſudores enim felleos mouet. Folia tuſſilaginis ex aqua: ſemen linozoſtis vtriuſq; inſperſum potioni, vel cum abſinthio, aut cicere decoctum: hyſſopi baccæ cum aqua potæ: Lichen herba, ſi cùm ſumitur, cætero olere abſtineatur: polytrix in vino data, ſtruthion in mulſo. Paſſim & in quacunque parte ac maximo incommodo naſcuntur, qui furunculi vocantur, mortiferum aliquando malum confectis corporibus. Remedio ſunt pycnocomi folia trita cum polenta, ſi nondum caput fecerint. Diſcutiunt & folia ephedri illita. Fiſtulæ quoque in omni parte ſerpunt, medicorum vitio malè ſectis corporibus. Auxilio eſt centaureum minus collyriis cum melle decocto additis: plantaginis ſuccus infuſus: quinquefolium cum ſale & melle: ladanum cum caſtoreo: cotyledon cum medulla ceruina calefacta, impoſita: Verbaſci radicis medulla collyrij tenuitate in fiſtulam additur: vel ariſtolochiæ radix, vel ſuccus tithymali. Collectiones inflammationeſque ſanant argemoniæ folia illita. Duritias & collectiones omnes verbenaca, vel quinquefolium, decoctum in aceto: verbaſci folia vel radix: hyſſopum è vino impoſitum: acori radix, decocto eius herbæ fouentibus: aeizoum. Item quæ contuſa ſint, duritiáſq; & ſinus corporis. Illecebræ omnia infixa corpori extrahũt, folia tuſſilaginis, daucum, ſemen leontopodij tritum in aqua cum polenta. Suppurationibus imponuntur pycnocomi folia trita cum polenta, vel ſemen: item orchis. Vitia quæ ſint in oſſibus, ſatyrij radice impoſita, efficaciſſimè ſanari dicuntur. Nomæ & collectiones omnes fuco maris priuſquàm inareſcat: Et alceæ radix collectiones diſcutit. Ambuſta ſanantur plantagine, arcio, ita vt cicatrix fallat. Folia eius in aqua decocta & contrita illinuntur: radices cyclamini cum aeizoo: herba ipſa hyperici, quod corion appellauimus. Neruis & articulis conuenit plantago trita cum ſale: argemonia tuſa ex melle. Peucedani ſucco perunguntur ſpaſtici, tetanici. Neruorum duritiæ ægilopis ſucco. Doloribus erigeron ex aceto illinitur. Epithymo ſpaſticis opiſthotonicis perungi, ſemine hyperici, quod coris vocatur, idémque bibere prodeſt. Phrynion dicitur etiam abſciſſos ſanare neruos, ſi confeſtim imponatur trita vel manſa. Spaſticis, tremulis, opiſthotonicis alceæ radix bibitur ex aqua mulſa. Sic & rigores excalfacit. Sanguinis profluuium ſiſtit herbæ pæoniæ ſemen rubrum. Eadem & in radice vis. Cyclaminos verò, ſi ore ſanguis reiiciatur, ſiue è naribus, ſiue aluo fluat, ſiue fœminarum vtero: item lyſimachia pota vel illita, vel naribus indita: item plantaginis ſemen: quinquefolium potum & illitum: cicutæ ſemen in nares, ſi inde fluat, tritum ex aqua inditum: aeizoum, aſtragali radix: ſiſtit & iſchæmon, & Achillea.

De herba equiſeto, nymphæa, peucedano, ſideriti, aliiſque pluribus ad ſanguinem ſiſtendum vtilibus, & ſtephanomeli, & eriſithale, & contra vermes. CAP. XIII.

EQuiſetum, hippuris à Græcis dicta, & pratis vituperata nobis, (eſt autem pilus terræ, equinæ ſetæ ſimilis) lienem curſorum extinguit decocta fictili nouo ad tertias, quantum vas capiat, & per triduum heminis pota. Vnctis eſculentis ante diem vnum interdicitur. Græcorum varia circa hanc opinio. Alij pini foliis ſimilem, nigricantem, eodem nomine appellant, vim eius admirabilem tradentes, quod etiam ſanguinis profluuia vel tacto ea tantum homine ſiſtat. Alij hippurin, alij ephedron, alij anabaſin vocant. Tradúntq; iuxta arbores naſci, & ſcandentem eas dependere comis iunceis multis nigris, vt eſt equorum cauda, geniculatis ramulis folia habere pauca, tenuia, exigua. Semen ro-

men rotundum, simile coriandro, radice lignosa: nasci in arbustis maximè. Vis eius spissare corpora. Succus sanguinem è naribus fluentem inclusus sistit: item aluum. Medetur dysentericis in vino dulci potus cyathis tribus. Vrinam ciet: tussim, orthopnœam sanat: item rupta, & quæ serpunt. Intestinis & vesicæ folia bibuntur. Enterocelen cohibet. Faciunt & aliam hippurin, breuioribus & mollioribus comis candidioribusq́;, perquàm vtilem ischiadicis, & vulneribus ex aceto impositã, propter sanguinem sistendum. Et nymphæa trita plagis imponitur. Peucedanum cum semine cupressi bibitur, si sanguis per os redditus est, fluxitq́; ab infernis. Sideritis tantam vim habet, vt quāuis recenti gladiatoris vulneri illigata, sanguinem claudat: quod facit & ferulæ cinis, vel carbo: fungus verò etiam efficacius, qui secundum radicem eius nascitur. Per nares autem fluenti, & cicutæ semen tritum ex aqua inditumque, efficax habetur: item stephanomelis ex aqua. Vettonicæ farina è lacte caprino pota, sistit ex vbere fluentem: plantagoq́; contusa. Eiusdem succus vomentibus sanguinem datur. Ad erraticum autem radix persolatæ cum axungia vetere illita probatur. Ruptis cōuulsisq́;, ex alte deiectis centaureum maius, gentianæ radix trita vel decocta, vel succus Vettonicæ, & hoc amplius à vocis aut lateris contentionibus: panaces, scordion, aristolochia, pota: agaricum. Item contusis & euersis potum duobus obolis in mulsi cyathis tribus, aut si febris sit, in aqua mulsa: verbascum, cuius flos similis auro est, acori radix, aeizoum omne, sed è maiori succus efficacissimè: item symphyti vel radicis decoctum: daucum crudum. Erisithales est flore luteo, foliis acanthi: bibitur è vino: item chamærops: & in sorbitione irio, vel plantago omnibus modis. Item phthiriasi, qua Sylla Dictator consumptus est: nascunturque in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus. Resistitur vuæ taminiæ succo, aut veratri, cum oleo perunctis corporibus. Taminia quidem in aceto decocta, etiam vestes eo tædio liberat.

Ad hulcera, plagas, & ad verrucas tollendas, & de polycnemo. CAP. XIIII.

HVlcera multorum sunt generum, ac multis modis curantur. Panacis omnium generum radix, ex vino calido illinitur manantibus. Siccat priuatim, quam Chironiam diximus. Cum melle trita tubera aperit: hulceribusque, quæ serpunt, deploratis auxilio est cum æris flore, vino temperata omnib⁹ modis, vel flore vel semine, vel radice. Eadem cum polenta vetustis vulneribus prodest. Heraclion quoque siderion, apollinaris, psyllium, tragacantha, scordotis cum melle purgat. Farina eius carnes excrescentes per se inspersa cōsumit. Polemonia hulcera, quę cacoethe vocant, sanat: centaureum maius inspersum vel illitum: item minoris coma decocta vel trita, vetera quoq; hulcera purgat & persanat. Folliculi clymeni recentibus plagis imponũtur. Illinitur autem gentiana hulceribus, quæ serpunt, radice tusa, vel decocta in aqua ad mellis crassitudinem, vel succo: vulneribus, ex ea factum lycium. Lysimachia recentibus plagis medetur. Plantago omnium generum hulceribus, peculiariter fœminarum, senum & infantium. Igne mollita melior, & cum ceroto crassa hulcerum labra purgat, nomas sistit: Tritam suis foliis integere oportet: Suppurationes, collectiones, sinus hulcerum chelidonia quoq; siccantur: vulnera adeò, vt etiam pro spodio vtantur. Eadem iam desperatis cum axungia imponitur. Dictamnum pota sagittas pellit, & alia tela extrahit illita. Bibitur ex aquæ cyatho foliorũ obolo. Proximè pseudodictamnum. Vtraq; etiam suppurationes discutit. Aristolochia quoq; putria hulcera exest: sordida expurgat cum melle, vermesque extrahit: item clauos in hulceribus natos: & infixa corpori omnia, præcipuè sagittas, & ossa fracta, cum resina. Caua verò hulcera explet per se. Et cũ iride recentia vulnera ex aceto. Vetera hulcera verbenaca, quinquefoliũ cum sale & melle. Radices persolatæ, vulneribus ferro illatis recentibus imponuntur: folia veteribus. Cum axungia vtrunq;: & suo folio operitur. Damasonium, vt in struma: folia verbasci ex aceto aut vino. Peristereos ad omnia genera, vel callosorum putrescentiumq́; hulcerum facit. Manantia nymphææ heracliæ radix sanat. Item cyclamini radix vel per se, vel ex aceto, vel cum melle. Eadem & cōtra steatomata efficax, sicut ad hulcera manantia hyssopũ: item peucedanum, cui ad recentia vulnera vis tanta est, vt saniem ossibus extrahat. Præstant hoc & anagallides, cohibentq́; quas vocant nomas, & rheumatismos. Vtiles & recentibus plagis, sed præcipuè senum corpori. Cum ceroto apostemata & hulcera tetra, folia mandragoræ recentia: radix vulnera cum melle aut oleo: cicuta cum siligine mista mero: aeizoum herpetas quoque & nomas, ac putrescentia: sicut erigeron verminosa: recentia autem vulnera astragali radix: & vetera quoq; hulcera purgat hypocisthis vtraque. Leontopodij semen tritum in aqua, & cum polenta illitum, spicula sagittarum extrahit: item pycnocomi semen. Tithymalus characias succo gangrænas, phagedænas, putria, vel decocto ramorum cum polenta & oleo: orchis radices, hoc amplius & cacoethe ex aceto cum melle siccæ & recentes: per se œnothera efferentia sese hulcera sanat. Scythica vulnera curant. Ad carcinomata, argemonia ex melle efficacissima est. Vulneribus præsanatis asphodeli radix decocta, vt diximus, trita cum polenta & illita: quibuscunque verò apollinaris. Astragali radix in puluerem trita, humidis hulceribus prodest: item callitrix decocta in aqua. Priuatim verò iis quæ calceamento facta sint verbenaca, necnon & lysimachia cōtrita, ac nymphæa arida infriata. Polytrix inueteratis iisdem vtilior. Polycnemon cunilæ bubulæ similis est, semine pulegij, surculosa, multis geniculis, corymbo odorato, acri & dulci odore, quæ ferro factis vulneribus cōmanducata imponitur, quinto die solui-

 tur.

tur. Symphyton ad cicatricem celerrimè perducit: item sideritis. Hæc imponitur ex melle. Verbasci semine ac foliis ex vino decoctis ac tritis omnia corpori infixa extrahuntur: item mandragoræ foliis cum polenta: cyclamini radicibus cum melle. Trissaginis folia in oleo contrita, iis maximè adhibentur hulceribus, quæ serpunt: & alga in melle trita. Vettonica ad carcinomata, & melanias veteres addito sale. Verrucas tollit argemonia ex aceto, vel batrachij radix, quæ & vngues scabros aufert. Linozostidis vtriusq; folia vel succus illitus. Tithymali omnes, genera verrucarũ omnium: item omnia pterygia, varosq; tollunt. Cicatrices cum elegantia ad colorem reducit ladanum.

De pluribus experimentis ad mulierum menses, & vuluæ morbos, & partus eiiciendos, & continendos, & cutis in facie vitia, & capillum tingendum & tollendum, & quadrupedum scabiem. CAP. XV.

ARtemisiam, & elelisphacum alligatas qui habeat viator, negatur fastitudinem sentire. Mulieribus morbis medetur maximè in vniuersum pæoniæ herbæ semen nigrũ ex aqua mulsa. Eadem in radice vis menses ciet: panacis semen cum absinthio menses & sudores: scordotis potu & illitu. Vettonica drachma in vini cyathis tribus bibitur contra omnia vuluarum vitia, aut quæ à partu fiunt. Menses nimios sistit Achillea imposita, & decoctum eius insidentibus. Mammis imponitur hyoscyami semen ex vino: locis radix è cataplasmate: & mammis etiã chelidonia. Secundas morantes, vel partus emortuos, radices panacis appositæ extrahunt. Ipsum panaces in vino potum vuluas purgat, appositumq; cum melle. Polemonia pota ex vino, secundas pellit: nidore purgat vuluas. Centaurei minoris succus potu, fotuque menses ciet. Item maioris radix, in vuluæ doloribus iisdem modis prodest. Derasa verò & apposita, extrahit partus emortuos. Plantago apponitur in lana in dolore vuluæ: in strangulatu bibitur. Sed præcipua dictamno vis est. Menses ciet, partus emortuos vel transuersos eiicit: bibitur ex aqua foliorum obolo, adeò ad hæc efficax, vt ne in cubiculũ quidem prægnantium inferatur. Nec potu tantùm, sed & illitu & suffitu valet. Proximè pseudodictamnũ. Sed menses ciet cum mero decoctũ pondere denarij. Plurimis tamen modis aristolochia prodest: nam & menses & secundas ciet, & emortuos partus extrahit, myrrha & pipere additis, pota, vel subdita. Vuluas quoque procidentes inhibet fotu vel suffitu, vel subiectu, maximè tenuis. Strangulatum ab his, mensiumque difficultatem agaricum tribus obolis in vini veteris cyatho potũ, emendat: peristereos apposita in adipe suillo recenti: antirrhinon cum rosaceo & melle. Item apposita nymphææ thessalæ radix, dolori medetur. In vino nigro pota profluuia inhibet. E diuerso ciet cyclamini radix pota & apposita. Et vesicæ insidentium decocto medetur. Secundas pota cissanthemos pellit, vuluam sanat. Et xiphij radix superior menses ciet, drachma ex aceto pota. Peucedanũ strangulatus vuluæ nidore vstum recreat. Menses aluosque præcipuè psyllium, drachma in cyathis tribus aquæ mulsæ ciet: semen mandragoræ potum vuluam purgat. Menses ciet succus appositus, & emortuos partus. Nimia rursus profluuia sistit semen cum vino & sulphure. Alui profluuia sistit & contrahit batrachion potu vel cibo, ardens aliàs (vt diximus) cruda. Sed cocta commendatur sale & oleo, & cumino. Daucum & menses & secundas potu facillimè pellit. Ladanum suffitu corrigit vuluas: dolori earum exhulceratisque imponitur. Emortua scammonium pellit, potum vel appositum. Menses ciet hypericum vtrunque, appositum. Ante alia verò (vt Hippocrati videtur) crethmos è vino semine vel radice: cortice trahit & secundas: succurrit & strangulationibus ex aqua pota: item radix è getanio, peculiariter secundis inflammationibusque vuluarum conueniens. Purgat hippuris pota & apposita vuluas. Polygonus pota menses ciet & althææ radix. Folia plantaginis pellunt, item agaricum ex aqua mulsa. Artemisia vuluæ medetur trita, ex oleo irino aut fico, aut cum myrrha apposita. Eiusdem radix pota in tantum purgat, vt partus enectos extrahat. Menses & secundas ciet ramorum decoctum insidentibus: item folia pota drachma. Ad eadem omnia prosunt vel imposita ventri imo cum farina hordeacea. Acoron quoque vtile est interioribus fœminarum morbis, & coniza vtraque, & crethmos. Et anthyllides duæ vuluis vtilissimæ, torminibusque, & secundarum moræ, in vino potæ. Callitrix fotu locis medetur, albugines in capite tollit, capillos inficit oleo trita. Geranion in vino albo potum, hypocisthis in rubro, profluuium sistunt. Hyssopum suffocationes laxat. Radix verbenacæ pota ex aqua, ad omnia in partu aut ex partu mala, præstantissima est. Peucedano quidã miscent in vino nigro semen cupressi contritũ. Nam semen psyllij deferuefactũ in aqua, cùm intepuit, epiphoras omnes vteri lenit. Symphyton tritum in vino nigro euocat menses. Partus accelerat scordotis pota, drachma succi in aqua mulsa cyathis quatuor: dictamini folia præclarè dantur ex aqua. Constat, vnius oboli pondere, vel si mortui sint in vtero infantes, protinus reddi sine vexatione puerperæ. Similiter prodest pseudodictamnum, sed tardius: cyclaminos adalligata, cissanthemos pota, vettonicæ farina ex aqua mulsa. Arsenogonon & thelygonon herbæ sunt, habentes vuas floribus oleæ similes, pallidiores tamen, semen album papaueris modo, Thelygoni potu fœminam concipi narrant. Arsenogonon ab ea semine oleæ, nec alio distat. Huius potu mares generari perhibentur, si credimus. Alij vtranq; ocimo similem tradũt. Arsenogoni autem semen geminum esse testibus simile. Mammarũ vitiis aeizoum, quod digitellũ appellauimus, vnicè medetur. Erigeron ex passo mammas vberiores facit: sonchum in farre coctũ. Quæ

Quæ verò mastos vocatur, indita, pilos mammarum è partu nascentium aufert, & tineas in facie: aliáque cutis vitia emendat. Gentiana, nymphæa Heraclia illita, cyclamini radix, maculas omnes. Cacaliæ grana mista ceræ liquidæ, extendunt cutem in facie, erugántque: vitia omnia acori radix emendat. Capillum lysimachia flauum facit: denigrat hypericon, quod & corion vocatur: item ophrys herba denticulato oleri similis, foliis duobus. Nigritiam dat & polemonia, in oleo decocta. Psilothrum nos quidem in muliebribus medicamẽtis tractamus: verùm iam & viris est in vsu. Efficacissimum autem habetur archezostis. Item tithymali succo, vel in Sole, cum oleo illito crebro, vel euulsis pilis. Quadrupedum scabiem sanat hyssopum ex oleo, suum anginas peculiariter sideritis. Verùm & reliqua genera herbarum reddamus.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VIGESIMVS SEPTIMVS.

Reliqua herbarum genera. CAP. I.

CRESCIT profectò apud me certè, tractatu ipso admiratio antiquitatis: quantoque maior copia herbarum dicenda restat, tanto magis adorare priscorum in inueniendo curam, in tradendo benignitatem subit. Nec dubiè superata hoc modo posset videri etiam rerum naturæ ipsius munificentia, si humani operis esset inuentio. Nunc verò Deorum fuisse eam apparet, aut certè diuinam, etiam cùm homo inueniret: eandemque omnium parentem & genuisse hæc, & ostendisse, nullo vitæ miraculo maiore, si verũ fateri volumus. Scythicam herbam à Mæotidis paludibus, & euphorbiam è monte Atlante, vltraque Herculis columnas, & ipso rerum naturæ defectu, parte alia Britannicam ex Oceani insulis extra terras positis: itemq; æthiopidem ab exusto sideribus axe, alias præterea aliunde vltro citroque humanæ saluti in toto orbe portari, immensa Romanæ pacis maiestate non homines modò diuersis inter se terris gentibusque, verùm etiam montes, & excedentia in nubes iuga, partusque eorum & herbas quoq; inuicem ostentante. Aeternum quæso Deorum sit munus istud. Adeò Romanos, velut alteram lucem, dedisse rebus humanis videntur.

De aconito, & panthera, quæ extinguitur aconito. CAP. II.

SEd antiquorum curam diligentiamque quis possit satis venerari, cùm constet omniũ venenorũ ocyssimum esse aconitum: & tactis quoque genitalibus fœminini sexus, animalium, eodem die inferre mortem? Hoc fuit venenũ, quo interemptas dormientes à Calfurnio Bestia vxores M. Cæcilius accusator obiecit. Hinc illa atrox peroratio, eius in digito mortuas. Fabulæ narrauere, è spumis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule, ideoque apud Heracleam Potticã, vbi monstratur is ad inferos aditus gigni. Hoc quoque tamen in vsus humanæ salutis vertêre, scorpionum ictibus aduersari experiendo datum in vino calido. Ea est natura vt hominem occidat, nisi inuenerit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, velut pari intus inuẽto. Sola hæc pugna est, cùm venenum in visceribus reperit: mirumque, exitialia per se ambo cùm sint, duo venena in homine commoriuntur, vt homo superfit. Imò verò etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonstrando quomodo venenata quoque ipsa sanarentur. Torpescunt scorpiones aconiti tactu, stupentque pallentes, & vinci se confitentur. Auxiliatur eis elleborũ album, tactu resoluente: ceditq; aconitum duobus malis, suo & omnium. Quod si quis illa fortè ab homine excogitari potuisse credit, ingratè Deorum munera intelligit. Tangunt carnes aconito, necantque gustatu earum pantheras, nisi hoc fieret, repleturas illos situs. Ob id quidam pardalianches appellauere. At illas statim liberari morte, excrementorũ hominis gustu, demonstratũ. Quod certè casu repertum quis dubitet? & quoties fiat etiam nunc vt nouum nasci, quoniam feris ratio & vsus inter se tradi non possit.

Quòd omnium creaturarum conditor sit Deus. CAP. III.

HIc ergo casus, hic est ille, qui plurima in vita inuenit Deus. Hoc habet nomen, per quem intelligitur eadem & parens rerum omnium & magistra natura, vtraque coniectura pari, siue ista quotidie feras inuenire, siue semper scire iudicemus. Pudendumque rursus, omnia animalia, quæ sint salutaria ipsis, nosse, præter hominem. Sed maiores, oculorum quoque medicamentis aconitũ misceri, saluberrimè promulgauere, aperta professione malum quidem nullum esse sine aliquo bo-

no. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venena, monstrare quale sit aconitum, vel deprehendendi gratia. Folia habet cyclamini aut cucumeris, non plura quatuor, ab radice leniter hirsuta. Radicem modicã cammaro similem marino. Quare quidã cammaron appellauere, alij thelyphonon, ex qua diximus causa. Radix incuruatur paulum scorpionũ modo, quare & scorpion aliqui appellauere. Nec defuere, qui myoctonon appellare mallent, quoniã procul & è longinquo odore mures necat. Nascitur in nudis cautibus, quas aconas nominant. Et ideo aconitum aliqui dixere, nullo iuxta, ne puluere quidem nutriente. Hanc aliqui rationem nominis attulere. Alij, quoniam vis eadem in morte esset, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam, statimq; admota velocitas sentiretur.

De æthiopide, & agerato, & aloe, & alcea, & alypo, & alsina, & androsace, & androsæmo, & ambrosia, & anoni, & anagyro, & anonymo. CAP. IIII.

AEthiopis folia habet phlomo similia, magna & multa, & hirsuta ab radice. Caulem quadrangulum, scabrum, similem arcio, multis concauum alis, semen eruo simile, candidum, geminũ, radices numerosas, longas, plenas, molles, glutinosas gustu. Siccæ nigrescunt, duranturq;, vt cornua videri possint. Præter Aethiopiã nascuntur, & in Ida monte Troadis, & in Messenia. Colligũtur autumno, siccãtur in Sole aliquot diebus, ne situm sentiãt. Medentur vuluis, potæ in vino albo, ischiadicis, pleuriticis, faucibus scabris, decoctæ potu dantur. Sed quæ ex Aethiopia venit eximia est, atq; illico prodest. Ageraton ferulacea est, duorũ palmorum altitudine, origano similis, flore bullis aureis. Huius vstæ nidor vrinã ciet, vuluamque purgat, tanto magis insidentibus. Causa nominis non hæc, sed quoniã diutissimè non marcescit. Aloe scillæ similitudinem habet, maior, & pinguioribus foliis ex obliquo striata. Caulis eius tener est, rubens medius, non dissimilis antherico: radice vna, ceu palo in terram demissa, graui odore, gustu amara. Laudatissima ex India affertur, sed nascitur & in Asia, nõ tamen ea vtuntur, nisi ad vulnera recentibus foliis: mirificè enim conglutinat, vel succo. Ob id in turbinibus cadorũ eam serunt, vt aeizoum maius. Quidã & caulem ante maturitatem seminis incidunt succi gratia, aliqui & folia. Inuenitur & per se lacryma adhærens. Ergo pauimentandum, vbi sata sit, censent, vt lacryma nõ absorbeatur. Fuere, qui traderent in Iudæa super Hierosolymam metallicã eius naturam: sed nulla magis improba est, neque alia nigrior est, aut humidior. Erit ergo optima pinguis ac nitida, rufi coloris, friabilis, ac iocineris modo coacta, facilè liquescens. Improbanda nigra & dura, harenosa quoq; quæ & gustu intelligitur. Gummi adulteratur & acacia. Natura eius spissare, densare, & leuiter calfacere. Vsus in multis, sed principalis aluum soluere, cùm penè sola medicamentorũ quæ id præstant, confirmet etiam stomachũ, adeò non infestet vlla vi contraria. Bibitur drachma: ad stomachi verò dissolutionem, in duobus cyathis aquæ tepidæ vel frigidæ, cochlearis mensura, bis térve in die ex interuallis, vt res exigit. Purgationis etiã causa plurimùm tribus drachmis. Efficacior, si pota ea sumatur cibus. Capillũ fluentem continet cum vino austero, capite in Sole contra capillũ peruncto. Dolorem capitis sedat temporibus & fronti imposita ex aceto & rosaceo, dilutiorq; infusa. Oculorum vitia omnia sanari ea cõuenit, priuatim prurigines & scabiem genarũ: item insignita ac liuida, illita cũ melle, maximè Pontico. Tonsillas, gingiuas, & omnia oris hulcera. Sanguinis excreationes, si modicæ sint, drachmæ pondere ex aqua: si minus, ex aceto pota. Vulnerum quoq; sanguinem, & vndecunq; fluentem sistit per se, vel ex aceto. Aliâs etiam est vulneribus vtilissima, ad cicatricem perducens. Eadem inspergitur exhulceratis genitalibus virorum, condylomatis, rimisq; sedis aliâs ex vino, aliâs ex passo, aliâs sicca per se, vt exigit mitigãda curatio, aut coercenda. Hæmorrhoidum quoq; abundantiam leniter sistit. Dysenteriæ infunditur. Et si difficiliùs concoquantur cibi, bibitur à cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorantur & pilulæ cum mellis decocto, aut resina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorũ pterygia tollit. Oculorũ medicamentis lauatur, vt quod sit harenosissimũ, subsidat. Aut torretur in testa, pennaq; subinde versatur, vt possit æqualiter torreri. Alcea folia habet similia verbenacæ, quæ & peristereon cognominatur, caules tres aut quatuor, foliorũ plenos, florem rosæ, radices albas, cum plurimũ sex, cubitales, obliquas. Nascitur in pingui solo, nec sicco. Vsus radicis ex vino vel ex aqua dysentericis, aluo citæ, & ruptis conuulsis. Alypon cauliculus est molli capite, non dissimilis betæ, acre gustatu ac lentum, mordensq; vehementer & accendens. Aluum soluit in aqua mulsa, addito sale modico. Minima potio duarũ drachmarum, media quatuor, maxima sex, ea purgatione quibus datur è gallinaceo iure. Alsine, quam quidã myosoton appellant, nascitur in lucis, vnde & alsine dicta est. Incipit à media hyeme, arescit æstate media: cùm prorepit, musculorũ aures imitatur foliis. Sed aliam docebimus esse, quæ iustius myosotis vocetur. Hæc eadem erat quæ helxine, nisi minor minusq; hirsuta esset. Nascitur in hortis, & maximè in parietibus. Cùm teritur, odorem cucumeris reddit. Vsus eius ad collectiones inflãmationesq;: & in eadem omnia, quæ helxine, sed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur: item verendis hulceribusq;, cũ farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur. Androsaces herba est alba, amara, sine foliis, folliculos in cirris habens, & in his semen: nascitur in maritimis Syriæ maximé. Datur hydropicis drachmis duabus tusa aut decocta in aqua, vel aceto, vel vino. Vehementer enim vrinas ciet. Datur & podagricis illiniturq;. Idem effectus est & semini. Androsæmon, siue (vt alij appellauere) ascyron, non absimile est hyperico,

hyperico, de qua diximus, cauliculis maioribus, densioribúsque, & magis rubentibus. Folia alba rutæ figura: semen papaueris nigri. Comæ tritæ sanguineo succo manant. Odor ei resinosus. Gignitur in vineis. Ferè medio autumno effoditur, suspenditúrque. Vsus ad purgandam aluum tusæ cum semine, potæque matutinò, vel à cœna duabus drachmis, in aqua mulsa, vel vino, vel aqua pura, totius potionis sextario. Trahit bilē: prodest ischiadicis maximè. Sed postera die, capparis radicem resinæ permistam deuorare oportet drachmæ pondere, iterúmque quatridui interuallo eadem facere: à purgatione autem ipsa robustiores vinum bibere, infirmiores aquam. Imponitur & podagris & ambustis, & vulneribus, cohibens sanguinem. Ambrosia vagi nominis est, & circa alias herbas fluctuati: fruticem vnum habet densum, ramosum, tenuem, trium ferè palmorum, tertia parte radice breuiorem, foliis rutæ. Circa imum caulem in ramulis semen est vuis dependentibus, odore vinoso: qua de causa botrys à quibusdam vocatur, ab aliis artemisia. Coronantur illa Cappadoces. Vsus eius ad ea quæ discuti opus sit. Anonin quidam ononida malunt vocare, ramosam, similem fœnogræco, nisi fruticosior hirsutiórque esset, odore iucundo, post ver spinosa. Estur etiam muria condita. Recens verò margines hulcerum erodit. Radix decoquitur in posca dolori dentium. Eadem cum melle pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite decocta ad dimidias. Anagyros, quam aliqui acopon vocant, fruticosa est, grauis odore, flore oleris: semen in corniculis non breuibus gignit, simile renibus, quod durescit per messes. Folia collectionibus imponuntur, difficulterque parientibus adalligantur, ita vt à partu statim auferantur. Quod si emortuus hæreat, & secundæ mensésque morentur, drachmæ pondere bibuntur in passo folia. Sic & suspiriosis dantur: & in vino vetere ad phalangiorum morsus. Radix discutiendis concoquendísque adhibetur. Semen commanducatum vomitiones facit. Anonymos non inueniendo nomen inuenit. Affertur è Scythia, celebrata Hicesio, non paruæ authoritatis Medico, item Aristogitoni, in vulneribus præclara, ex aqua tusa & imposita: pota verò, mammis præcordiísque percussis: item sanguinem excreantibus. Putauerunt & bibendā vulneratis. Fabulosa arbitror, quæ adiiciuntur: recente ea, si vratur, ferrum aut æs ferruminari.

De aparine, & arctio, & aspleno, & asclepiade, & astere vel bubonio, & ascyro vel ascyroide, & aphace, & de alcibio, & alectorolopho. CAP. V.

Aparinen aliqui omphacocarpon, alij philanthropon vocant, ramosam, hirsutam, quinis senísue in orbem circa ramos foliis per interualla. Semē rotundum, durum, concauum, subdulce. Nascitur in frumentario agro, aut hortis pratísue, asperitate etiam vestium tenaci. Efficax contra serpentes, semine poto ex vino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex vulneribus reprimunt folia imposita: succus auribus infunditur. Arction aliqui arcturum vocant similis est verbasco foliis, nisi quòd hirsutiora sunt, caule longo, molli, semine cumini. Nascitur in petrosis, radice tenera, alba, dulcique. Decoquitur in vino ad dentium dolorem, ita vt contineatur ore decoctum. Bibitur propter ischiada & stranguriam è vino, ambustis imponitur & pernionibus. Fouentur eadē cum radice semine trito in vino. Asplenum sunt qui hemionion vocant, foliis trientalibus multis, radice limosa, cauernosa, sicut filicis, candida, hirsuta: nec caulem, nec florem, nec semen habet. Nascitur in petris, parietibúsque opacis, humidis, laudatissima in Creta. Huius foliorum iure in aceto decocto, per dies xl. poto lienem absumi aiunt: & illinuntur autem, eadem sedante singultus. Non danda fœminis, quoniam sterilitatem facit. Asclepias folia ederæ habet, ramos longos, radices numerosas, tenues, odoratas: floris virus graue, semen securidacæ. Nascitur in montibus. Radices torminibus medentur, & contra serpentium ictus, non solùm potu, sed etiam illitu. Aster ab aliquibus bubonion appellatur, quoniam inguinum præsentaneum remedium est. Cauliculus foliis oblongis duobus aut tribus: in cacumine capitula stellæ modo radiata. Bibitur & aduersus serpentes. Sed ad inguinum medicinam, sinistra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus alligari. Prodest & coxendicis dolori adalligata. Ascyron & ascyroides, similia sunt inter se, & hyperico: maiores habet ramos, quod ascyroides vocatur, ferulaceos, omnino rubentes, capitulis paruis, luteis. Semen in calyculis pusillum, nigrum, resinosum. Comæ tritæ velut cruentant. Qua de causa quidam hanc androsæmon vocauere. Vsus seminis ad ischiadicos, poti duabus drachmis in hydromelitis sextario. Aluum soluit, bilem detrahit. Illinitur & ambustis. Aphace tenuia admodum folia habet: pusillo altior lenticula est. Siliquas maiores fert, in quibus terna aut quaterna semina sunt nigriora, & madidiora & minora lenticula. Nascitur in aruis. Natura ei ad spissandum efficacior, quàm lenti: reliquo vsu eosdem effectus habet. Stomachi aluique fluxiones sistit semen decoctum. Alcibion qualis esset herba, apud authores non reperi. Sed radicem eius & folia trita, ad serpentis morsum imponi & bibi iubent: folia quantum manus capiat, trita cum vini meri cyathis tribus, aut radicem drachmarum trium pondere cum vini eadem mensura. Alectorolophos, quæ apud nos crista dicitur, folia habet similia gallinacei cristæ, plura, caulem tenuem, semen nigrum in siliquis. Vtilis tussientibus cocta cum faba fressa, melle addito, & caligini oculorum. Solidum Semen coniicitur in oculum, nec turbat, sed in se caliginem contrahit. Mutat colorem, sed ex nigro albicare incipit, & intumescit, ac per se exit.

De alo. CAP. VI.

ALum nos vocamus, Græci symphyton petræum, simile cunilæ bubulæ, foliis paruis, ramis tribus aut quatuor à radice, cacuminibus thymi, surculosum, odoratum, gustu dulce, saliuam ciens, radice longa rutila. Nascitur in petris, ideo petræum cognominatum: vtilissimum lateribus, lienibus, renibus, torminibus pectoris, pulmonibus sanguinem reiicientibus, faucibus asperis. Bibitur radix trita, & in vino decocta, & aliquando superlinitur. Quin & commanducata sitim sedat, præcipuéque pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur & conuulsis, lieni, interaneis. Aluum sistit cocta in cinere: detractísque folliculis trita cum piperis nouem granis, & ex aqua pota. Vulneribus sanandis tanta præstantia est, vt carnes quoque, dum coquuntur, conglutinet addita: vnde & Græci nomen imposuere. Ossibus quoque fractis medetur.

De alga, & actæa, & de ampelo agria, & absinthio. CAP. VII.

ALga rubra & scorpionum ictibus. Actæa graui foliorum odore, caulibus asperis geniculatis, semine nigro, vt ederæ, baccis mollibus, nascitur in opacis & asperis, aquosísque. Datur acetabulo pleno, interioribus fœminarum morbis. Ampelos agria vocatur herba, foliis duris cineracei coloris, qualem in satis diximus, viticulis longis, callosis, rubentibus, qualiter flos, quem Iouis flammam appellauimus in violis, fert semē Punici mali simile acinis. Radix eius decocta in aquæ cyathis ternis, additis vini Coi cyathis duobus, aluum soluit leniter: ideóque hydropicis datur. Vuluæ vitia & cutis in facie mulierum emendat. Ischiadicos quoque vti hac herba prodest, tusa cum foliis, & illita cum succo suo. Absinthij genera sunt plura: Santonicū appellatur à Galliæ ciuitate: Ponticum à Ponto, vbi pecora pinguescunt illo, & ob id sine felle reperiuntur: neque aliud præstantius, multóque Italico amarius, sed medulla Pontici dulcis. De vsu eius conuenit dicere herbæ facillimæ, atque inter paucas vtilissimæ, prætereà sacris populi Romani celebratæ peculiariter. Siquidem Latinarum feriis quadrigæ certant in Capitolio, victórque absinthium bibit: credo, sanitatem præmio dari honorificè arbitratis maioribus. Stomachum corroborat, & ob hoc sapor eius in vina transfertur, vt diximus. Bibitur & decoctum aqua, ac posteà nocte & die refrigeratum sub dio, decoctis sex drachmis foliorum cum ramis suis in cælestis aquæ sextariis tribus: oportet & salem addi. Vetustissimè in vsu est. Bibitur & madefacti dilutum: ita enim appellatur hoc genus. Diluti ratio, vt (quisquis fuerit modus aquæ) tegatur per triduum. Tritum rarò in vsu est, sicut & succus expressi. Exprimitur autem cùm primùm semen turgescit, madefactum aqua triduo recens, aut succum septem diebus. Deinde coctum in æneo vase ad tertias x, heminis in aquæ sextariis XLV. iterúmque percolatum herba lentè coquitur ad crassitudinem mellis, qualiter ex minore centaureo quæritur succus. Sed hic absinthij, inutilis stomacho capitíque est, cùm sit ille decocti saluberrimus. Nanque astringit stomachum, bilémque detrahit, vrinam ciet, aluum emollit, & in dolore sanat: ventris animalia pellit, malaciam stomachi & inflationes discutit cum sili & nardo Gallico, aceto exiguo addito. Fastidia absterget, concoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere & sale. Antiqui purgationis causa dabant, cum marinæ aquæ veteris sextario, seminis sex drachmis, cum tribus salis, & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato sale. Diligenter autem teri debet, propter difficultatem. Quidam & in polenta dedere suprà dictum pondus, addito pulegio: alij contra paralysin: alij pueris folia in fico, sic vt amaritudinem fallerent. Thoracem purgat cum iride sumptum. In regio morbo crudum bibitur cum opio, aut adiāto. Aduersus inflationes calidum paulatim sorbetur ex aqua: iocineris causa cum Gallico nardo: lienis, cum aceto, aut pulte, aut fico sumitur. Aduersatur fungis ex aceto: item visco: cicutæ ex vino, & muris aranei morsibus, draconi marino, scorpionibus. Oculorum claritati multū confert. Epiphoris cum passo imponitur: suggillatis cum melle. Aures decoctum eius vaporis suffitu sanat: aut si manat sanies, cum melle tritum. Vrinam ac menses cient tres quatuórue ramuli, cum Gallici nardi radice vna, cyathis aquæ vj. Menses priuatim cum melle sumptum, & in vellere appositum. Anginis subuenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua sanat: vulnera recētia, priùs quàm aqua tangantur, impositum: præthereà capitis hulcera. Peculiariter ilibus imponitur, cum Cypria cera, aut cum fico. Sanat & pruritus. Non est dandum in febri. Nauseas maris arcet in nauigationibus potum: inguinum tumorem in ventrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inscio sub capite positum. Vestibus insertum tineas arcet. Culices ex oleo perunctis abigit, & fumo, si vratur. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à musculis tuetur: capillum denigrat absinthij cinis vnguento rosaceóque permistus. Est absinthium marinum, quod quidam Seriphium vocant, probatissimum in Taposiri Aegypti. Huius ramum Isiaci præferre solenne habent: angustius priore, minúsque amarum, stomacho inimicum, aluum mollit, pellítque animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & sale, aut in farinæ trimestris sorbitione dilutum. Coquitur, quantum manus capiat, in aquæ sextario ad dimidias.

De ballote, & botrye fruticosa, & brabyla, & bryo & bupleuro, & catanance, & calla, & circæa, & cirsio, & cratæogono, & thelygono, & crocodilio, & cynosorchi, & chrysolachano, & cucubalo, & conferua. CAP. VIII.

BAlloten alio nomine melamprasion Græci vocant, herbam fruticosam, angulosis caulibus nigris, hirsutis foliis vestientibus, maioribus quàm † porri, & nigrioribus, grauè olentibus. Vis eius

† *Ballotes fo.*

eius efficax aduersus canis morsus, ex sale foliis tritis imposita: item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & sordida hulcera cum melle. Botrys fruticosa herba est, luteis ramulis. Semē circa totam nascitur: folia cichorio similia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis. Hoc Cappadoces ambrosiam vocant, alij artemisiam. Brabyla spissandi vim habet cotonei mali modo: nec amplius de ea tradunt authores. Bryon marina herba sine dubitatione est, lactucæ foliis similis, rugosa veluti contracta, sine caule, ab ima radice exeuntibus foliis. Nascitur in scopulis maximè, testísque terra comprehensis. Præcipua siccandi ei spissandíque vis, & collectiones omnes inflammationésque cohibendi, præcipuè podagræ, & quicquid refrigerare opus sit. Bupleuri semen ad ictus serpentium dari reperio, fouerique plagas decocta ea herba, adiectis foliis mori aut origani. Catanancē thessalam herbam, qualis sit, à nobis describi superuacuum est, cùm sit vsus eius ad amatoria tantùm. Illud non ab re est dixisse ad detegendas Magicas vanitates, electam ad hunc vsum coniectura, quoniam arescens contraheret se ad speciem vnguium milui exanimati. Eadem ex causa & cemos silebitur à nobis. Calla duorum generum est. Vna similis aro. Nascitur in arationibus. Colligitur antequā inarescat, vsúsque eosdem habet, quos arum. Bibitur quoq; radix huius ad exinaniendas aluos, mensésque mulierum: item caules cum foliis in leguminibus decocti, sanant tenesmon. Alterum genus eius quidam anchusam vocāt, alij rhinochisiam. Folia lactucæ longiora, plumosa, radice rubra, quæ ignes sacros cum flore polente sanat imposita: iocineris autem vitia, in vino albo pota. Circæa strychno satiuo similis est, flore nigro, pusillo, paruo semine, vt milij, nascente in quibusdam corniculis, radice semipedali, triplici fermè aut quadruplici, alba, odorata, gustus calidi. Nascitur in apricis saxis. Diluitur in vino, bibitúrque ad dolorem vuluæ & vitia. Macerari oportet in sextariis tribus quadrantem radicis tusæ, noctem & diem. Trahit eadem potio & secundas: semine lac minuitur, in vino aut mulsa aqua poto. Cirsion cauliculus est tener duûm cubitorum, triangulo similis, foliis spinosis circundatus. Spinæ molles sunt. Folia bouis linguæ similia, minora, subcandida, & in cacumine capitula purpurea, quæ soluuntur in lanugines. Hanc herbam radicémue eius adalligatam, dolores varicum sanare tradunt. Cratæogonon spicæ tritici simile est, multis calamis ex vna radice emicantibus, multórumque geniculorum. Nascitur in opacis, semine milij, vehementer aspero gustu: quòd si bibant ex vino ante cœnam, tribus obolis in cyathis aquæ totidem, mulier ac vir, ante conceptum diebus xl. virilis sexus partum futurum aiunt. Est & alia cratæogonos, quæ thelygonos vocatur. Differentia intelligitur lenitate gustus. Sūt qui florem cratæogoni bibentes mulieres, intra xl. diem concipere tradant. Eadem sanant hulcera vetera nigra cum melle: explent sinus hulcerum, & atropha carnosiora faciunt: purulenta expurgāt: panos discutiunt: podagras, collectionésque omnes leniunt, peculiariter mammarum. Theophrastus arboris genus intelligi voluit cratæogonon siue cratæogona, quam Itali aquifoliam vocant. Crocodilion chamæleontis herbæ nigræ figuram habet radice longa, æqualiter crassa, odoris asperi. Nascitur in sabuletis. Pota sanguinem per nares pellit copiosum crassúmque, atque ita lienem consumere dicitur. Cynosorchin aliqui orchin vocant, foliis oleæ, mollibus, ternis, per semipedem longitudinis in terra stratis, radice bulbosa, oblonga duplici ordine, superiore quæ durior est, & inferiore quæ mollior. Eduntur vt bulbi cocti, in vineis ferè inuenti. Ex his radicibus si maiorem edant viri, mares generari dicūt: si minorem fœminæ, alterum sexum. In Thessalia molliorem in lacte caprino viri bibunt ad stimulandos coitus, duriorem verò ad inhibendos. Aduersatur alter alteri. Chrysolachanum in pineto, lactucæ simile nascitur. Sanat neruos incisos, si confestim imponatur. Et aliud genus chrysolachani traditur, flore aureo, foliis oleris. Coctum estur, vt olus molle. Herba hac adalligata morbum regium habentibus, ita vt spectari ab his possit, sanari id malum traditur. De chrysolachano nec satis dici scio, nec plura reperio. Nanque & hoc vitio laborauere proximi vtique herbarij nostri, quòd ipsis notas, velut vulgares, strictim & nominibus tantùm indicauere: tanquam coagulo terræ aluum sisti, stranguriam dissolui, si bibatur ex vino aut aqua. Cucubali folia trita cum aceto, serpentium ictibus & scorpionum mederi. Quidam hanc alio nomine strumum appellant, alij Græcè strychnon: Acinos habet nigros. Ex his cyathus succi cum mulsi duobus, medetur lumbis: item capitis doloribus cum rosaceo infusus. Ipsa strumis illita. Peculiaris est Alpinis maximè fluminibus conferua, appellata à conferruminando, spongia aquarum dulcium verius, quàm muscus aut herba, villosæ densitatis atque fistulosæ. Curatum ea scio, omnibus ferè ossibus confractis, prolapsum ex arbore alta putatorem circundata vniuerso corpori, aquam suam inspergentibus, quoties inaresceret, raróque nec nisi deficientem herbam mutationis causa resoluentibus, conualuisse vix credibili celeritate.

lia nihil prorsus vicinitatis habent cū foliis porri. Quare hîc aut Marrubij legendū est, non Porri: aut fatendum est, Plinium vocum Græcarum vicinitate deceptū, πράσον, hoc est porrum ἀντὶ τοῦ πρασίου, hoc est, pro marrubio accepisse.

De cocco Gnidio, & dipsaco, & dryopteri, & dryophono, & elatine, & empetro siue calcifraga, & epipacti siue elleborine, & epimedio, & enneaphyllo, & filice, & de femore bubulo, & galeopside siue galeobdolo, & glauce siue eugalacto. CAP. IX.

Cocco gnidio color cocci, magnitudo grano piperis maior, vis ardens. Itaq; in pane deuoratur, ne adurat, cùm gulam transit. Huic vis præsentanea contra cicutam. Sistit aluum. Dipsacos folia habet lactucæ, bullásq; spinosas in dorsi medio caulē duûm cubitorū, iisdem spinis horridum, genicula

nicula eius binis foliis amplectentibus, concauo alarum ſinu, in quo ſubſiſtit ros ſalſus. In cacumine capitula ſunt echinata ſpinis. Naſcitur in aquoſis. Sanat rimas ſedis. Item fiſtulas decocta in vino radice, vſque dum ſit craſſitudo ceræ, vt poſſit in fiſtula collyrium mitti. Item verrucas omnium generum. Quidam & alarum, quas ſuprà diximus, ſuccum illinunt his. Dryopteris filici ſimilis, in arboribus naſcitur, tenui foliorum ſubdulcium inciſura, radice hirſuta. Vis ei cauſtica eſt. Ideo pſilothrum eſt radix tuſa. Illinitur enim, vſque dum ſudores euocet: iterúmque & tertiò, ita ne ſudor abluatur. Dryophonon ſimilis herba eſt, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circundatis vtrinque foliis, pollicari amplitudine, qualia oxymyrſines, ſed cãdidioribus mollioribúſque, flore candido ſambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine verò eius pro pipere vtuntur. Elatine folia habet helxinæ, puſilla, piloſa, rotunda, ſemipedalibus ramulis quinis ſeníſue, à radice ſtatim folioſis. Naſcitur in ſegetibus, acerba guſtu, & ideo oculorum fluxionibus efficax, foliis cum polenta tritis & impoſitis, ſubdito linteolo. Eadem cum lini ſemine cocta ſorbitionis vſu dyſenteria liberat. Empetron, quam noſtri calcifragam vocant, naſcitur in montibus maritimis, ferè in ſaxo: quò propius mari fuerit, minus ſalſa eſt, potáque bilem trahit ac pituitas: quò longius magíſque terrena, amarior ſentitur. Trahit aquam. Sumitur autem in iure aliquo, aut in hydromelite. Vetuſtate vires perdit. Recens vrinas ciet decoctum in aqua vel tritum, calculóſque frangit. Qui fidem promiſſo huic quærunt, affirmant lapillos, qui ſubferueſiant vnà, rumpi. Epipactis, ab aliis elleborine vocatur, parua herba, exiguis foliis, iocineris vitiis vtiliſſima, & contra venena pota. † Epimenidion caulis eſt non magnus, ederæ foliis denis atque duodenis, nunquàm florens, radice tenui, nigra, graui odore. Naſcitur in humidis, & huic ſpiſſandi refrigerandíque natura, fœminis cauenda. Folia in vino trita virginum mammas cohibent. Enneaphyllon, longa folia nouena habet, cauſticæ naturæ. Imponitur lana circundatum, ne vrat latus: continuò enim puſtulas excitat, lumborum doloribus & coxendicum vtiliſſimum. Filicis duo genera nec florem habent, nec ſemen. Pterin Græci vocant, alij belchnon, cuius ex vna radice complures exeunt filices, bina etiam cubita excedentes longitudine, non graues odore. Hanc marem exiſtimant. Alterum genus thelypterin Græci vocant, alij nymphæam pterin. Eſt autem ſingularis atque non fruticoſa, breuior, molliórque & denſior, foliis ad radicem canaliculata. Vtriuſque radice ſues pingueſcunt. Folia vtriuſque lateribus pinnata, vnde nomen Græci impoſuere. Radices vtrique longæ in obliquum, nigræ, præcipuè cùm inaruere. Siccari autem eas Sole oportet. Naſcuntur vbique, ſed maximè frigido ſolo. Effodi debēt Vergiliis occidentibus. Vſus radicis in trimatu tantum, neque anteà, neque poſteà. Pellunt interaneorum animalia, ex his tænias cum melle: cætera ex vino dulci triduo potæ. Vtraq; ſtomacho inutiliſſima. Aluum ſoluit, primò bilem trahens, mox aquam: melius tænias cum ſcammonij pari pondere. Radix eius duûm obolorum pondere ex aqua, poſt vnius diei abſtinentiam bibitur, melle prægustato contra rheumatiſmos. Neutra danda mulieribus, quoniam grauidis abortum, cæteris ſterilitatem facit. Farina earum hulceribus tetris inſpergitur: iumentorum quoque in ceruicibus. Folia cimicem necant: ſerpentem non recipiunt. Ideo ſubſterni vtile eſt in locis ſuſpectis: vſtæ etiam fugant nidore. Fecere Medici huius quoque herbæ diſcrimen. Optima Macedonica eſt, ſecunda Caſſiopica. Femur bubulum appellatur herba, neruis & ipſa vtilis, recens in aceto ac ſale trita. Galeopſis, aut vt alij, galeobdolon vel galion, caulem & folia habet vrticæ læuiora, & quæ grauem odorem trita reddant: flore purpureo. Naſcitur circa ſepes ac ſemitas vbique. Folia cauléſque duritias & carcinomata ſanat ex aceto trita & impoſita: item ſtrumas. Panos & parotidas diſcutiunt. Ex vſu eſt & decocto ſucco fouere. Putreſcentia quoque & gangrænas ſanat cum ſale. Glaux antiquitus eugalacton vocabatur, cytiſo & lenticulæ foliis ſimilis: auerſa candidiora. Rami in terram ſerpunt quini ſeníue, admodum tenues ab radice. Floſculi purpurei exeunt. Inuenitur iuxta mare. Coquitur in ſorbitione ſimilaginis, ad excitandam vbertatem lactis. Eam qui hauſerint, balineis vti conuenit.

†Repone Epimedium, vti antea legebatur. Nam epimenidium ſcillæ genus eſt, de quo ſuprà egit lib. 19. capit. 5. Epimedium autem hîc legendũ eſſe, ſatis conſtat ex Dioſcoride, apud quẽ hæc omnia penè ad verbum leguntur.

De glaucio, & glycyſide, & gnaphalio, ſiue chamæzelo, & galedrago, & holco, & hyoſiri, & holoſteo, & hippophæſto. CAP. X.

GLaucion in Syria & Parthia naſcitur, humilis herba, denſis foliis, ferè papaueris, minoribus tamen ſordidioribúſque, odoris tetri, guſtus amari cum aſtrictione. Granũ habet crocei coloris. Hoc in olla fictili luto circunlitum, in clibanis calefaciunt: deinde exempto ſuccum exprimunt eiuſdem nominis. Vſus eſt & ſucci, & foliorum, ſi terantur, aduerſus epiphoras, quæ vniuerſæ vno impetu cadunt. Hinc temperatur collyrium, quod Medici diaglaucion vocant. Lactis quoque vbertas intermiſſa reſtituitur. Sumitur eius rei cauſa ex aqua. Glycyſide, quam aliqui pæoniam, pentorobon vocant, caulem habet duûm cubitorum, comitantibus duobus aut tribus, ſubrutilum, cute lauri: folia qualia iſatis, pinguiora, rotundioráque, & minora: ſemen in ſiliquis, aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera ſunt. Fœmina exiſtimatur, cuius radicibus ſeu balani longiores circiter octo aut ſex adhærent. Mas plures habet, quoniam non vna radice nixus eſt, palmi altitudine, candidáque. Ea guſtu aſtringit. Fœminæ folia myrrham redolent, & denſiora ſunt. Naſcuntur in ſyluis. Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico Martio impetum in oculos faciente, interdiu periculoſum ſit. Radix verò cùm effodiatur, periculum eſſe ne ſedes procidat. Magna id vanitate ad oſtentationem

tionem rei fictum arbitror. Vsus in his diuersus. Rubra enim grana rubentis menses sistunt, xv. ferè pota in vino nigro. Nigra grana vuluis medentur, ex passo aut vino totidem pota. Radix omnes ventris dolores sedat in vino, aluumque purgat: sanat opisthotonum, morbum regium, renes, vesicam: matricem autem & stomachum decocta in vino: aluumque sistit: estur etiam contra malum mentis: sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. Grana nigra auxiliantur & suppressionibus nocturnis, in vino pota quo dictū est numero. Stomachi verò erosionibus, & esse ea & illinire prodest. Suppurationes quoque discutiuntur: recentes nigro semine, veteres rubro. Vtrunque auxiliatur à serpente percussis: & pueris contra calculos, incipiente stranguria. Gnaphalion alij chamæzelon vocant, cuius foliis albis mollibusque pro tomento vtuntur: sanè & similia sunt. Datur in vino austero ad dysenteriā: ventris solutiones, mensesq; mulierum sistit. Infunditur autem tenesmo. Illinitur & putrescentibus hulcerū. Galedragon vocat Xenocrates leucacantho similem, palustrem & spinosam, caule ferulaceo, alto, cui summo capite inhæret simile ouo. In hoc crescente ætate vermiculos nasci tradunt, quos pyxide cōditos adalligari cum pane brachio ad eam partem, qua dens doleat, mireque illico dolorem tolli. Valere non diutius anno, & ita si terram non attigerit. Holcus in saxis nascitur siccis. Aristas habet in cacumine tenues, culmo, quale ordeum restibile. Hæc circa caput alligata, vel circa lacertū, educit è corpore aristas. Quidā ob id Aristidiā vocant. Hyosiris intubo similis, sed minor, & tactu asperior: vulneribus cōtusa præclarè medetur. Holosteon sine duritia est herba, ex aduerso appellata à Græcis, sicut fel dulce, tenuis vsq; in capillamenti speciem, longitudine quatuor digitorum, ceu gramen, foliis angustis, astringens gustu. Nascitur in collibus terrenis. Vsus eius ad conuulsa rupta, in vino pota. Vulnera quoq; conglutinat. Nam & carnes coguntur, addita. Hippophæston nascitur in spinis, ex quibus fiunt æneæ fulloniæ, sine cauliculo, sine flore, capitulis tantùm inanibus, & foliis paruis, multis, herbacei coloris, radiculas habens albas, molles. Succus earum exprimitur æstate, ad soluendam aluum, tribus obolis, maximè in comitialibus morbis, & tremulis hydropicis. Contra vertigines, orthopnœas, paralyseis incipientes.

De hypoglossa, & hypecoo, Idæa, isopyro, lathyri, leontopetalo, lycopside, lithospermo, lapide vulgari, de limeo, leuce, & leucographi. CAP. XI.

HYpoglossa folia habet figura syluestris myrti, concaua, spinosa, & in his ceu linguas folio paruo exeunte de foliis. Capitis dolorem corona ex his imposita minuit. Hypecoon in segetibus nascitur, foliis rutæ. Natura eius eadem quæ papaueris succo. Idææ herbæ folia sunt, quæ oxymyrsines: adhærent his velut pampini, in quibus flos. Aluum, mensesque, & omnem abundantiam sanguinis sistit. Spissandi cohibendique naturam habet. Isopyron aliqui *a* phaselion vocant, quoniam folium, quod est aniso simile, in pampinos torquetur. Capitula sunt in summo caule tenuia, plena seminis melanthij. Contra tussim & cætera pectoris vitia, ex melle aut aqua mulsa, item iocineri vtilissima. Lathyris folia habet multa, lactucæ similia, tenuiora, germina multa, in quibus semen tuniculis continetur, vt capparis, quæ cùm inaruere, eximuntur grana piperis magnitudine, candida, dulcia, facilia purgatu. Hæc vicena in aqua pura aut mulsa pota, hydropicos sanant. Trahunt & bilem. Qui vehementiùs purgari volunt, cum folliculis ipsis sumunt ea: nam stomachum lædunt. Itaque inuentum est, vt cum pisce aut iure gallinacei sumerentur. Leontopetalon alij rhapeion vocant, folio brassicæ, caule semipedali: alæ multæ, semen in cacumine in siliquis ciceris modo: radix rapo similis, grandis, nigra. Nascitur in aruis. Radix aduersatur omnium serpentium generibus ex vino pota: nec alia res celeriùs proficit. Datur & ischiadicis. Lycopsis longioribus, quàm lactuca, est foliis, crassioribusque. Caule longo, hirsuto, adnatis multis cubitalibus, flore paruo, purpureo. Nascitur in campestribus. Illinitur cum farina hordeacea igni sacro. Sudorem in febribus mouet, succo aquæ calidæ admisto. Inter omnes herbas lithospermo nihil est mirabilius. Aliqui ægonychon vocant, alij Dios pyron, alij Heracleos. Herba quincuncialis ferè, foliis duplo maioribus, quàm rutæ, ramulis surculosis, crassitudine iunci: gerit iuxta folia singulas veluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia verò lapidea. Ipsi, quà pediculis adhæreant, cauernulas habent, & intus semen. Nascitur & in Italia, sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo aspexi. Tantus est decor, velut aurificum arte alternis inter folia candicantibus margaritis: tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascitur. Iacere atq; humi serpere authores tradunt. Ego vulsam, non hærentem vidi. Iis lapillis drachmæ pondere potis in vino albo calculos frangi, pelliq; constat, & strangulariam discuti. Neque in alia herbarum fides est visus statim, ad quam medicinam nata sit. Est autem eius species, vt etiam sine authore visu statim nosci possit. Lapis vulgaris iuxta flumina fert muscum siccum, canum. Hic fricatur altero lapide, addita hominis saliua: illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit, dicit, φεύγετε κανθαρίδες, λύκος ἄγριος ὔμμε διώκει. Limeum herba appellatur à Gallis, qua sagittas in venatu tingunt medicamento, quod venenum ceruarium vocant. Ex hac in tres modios saliuati additur, quantum in vna sagitta addi solet: ita offa demittitur boum faucibus in morbis. Alligari postcà ad præsepia oportet, donec purgentur (insanire enim solent) si sudor insequitur, aqua frigida perfundi. Leuce Mercuriali similis, nomen ex ea causa accepit, per medium folium candida linea trans-

a Aliàs, phasiolum, vt apud Dioscorid. & Gal. libro 6. Simpl. med.

currente:quare meſoleucon quidam vocant. Succus eius fiſtulas ſanat: ipſa contrita, carcinomata. Fortaſſis eadem ſit,quæ leucas appellatur,contra omnia marina venena efficax. Speciem eius authores nõ tradunt,nec aliud,quàm ſylueſtrem latioribus foliis eſſe efficaciorem,hanc ſemine acriorem. Leucographis qualis eſſet, ſcriptum non reperi:quod eo magis miror, quoniam vtilis proditur ſanguinem excreantibus,tribus obolis cum croco:item cœliacis,trita ex aqua & appoſita: profluuio fœminarum,oculorum quoque medicamentis,& explendis hulceribus, quæ fiunt in teneris partibus corporis.

De medio,& myoſota, & myagro,& natrice,& othone,& onoſma,& onopordo,& oſyri,& oxye,& batrachio, & polygono,& leucanthemo,& phyteuma,& phyllo,& phelliandrio,& phalari,& polyrrhizo,& proſerpinaca,& de rhacoma,de reſeda,& ſtœchade. CAP. XII.

MEdion folia habet iridis ſatiuæ,caulem tripedalem,& in eo florem grandem, purpureum, rotundũ,ſemine minuto,radicem ſemipedalem.In ſaxis opacis naſcitur. Radix drachmis duabus cum melle menſes fœminarum ſiſtit ecligmate per aliquot dies ſumpto. Semen quoque in vino tritum,contra abundantiam fœminarum datur. Myoſota ſiue myoſotis, læuis herba, caulibus pluribus ab vna radice,aliquatenus rubentibus,concauis,ab imo foliis anguſtis, oblongis, dorſo acuto,nigris,per interualla aſſiduè geminatis,tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus, flore cæruleo.Radix digitali craſſitudine,multis capillamentis fibrata.Vis ei ſeptica & exhulceratrix,ideoque ægilopas ſanat. Tradunt Aegyptij,menſis quem Thiatin vocant die xxvij. ferè in Auguſtum menſem incurrente, ſi quis huius herbæ ſucco inungatur manè priuſquàm loquatur, non lippiturum eo anno. Myagros herba ferulacea eſt foliis ſimilis rubiæ,tripedanea. Semen oleoſum, quod & fit ex eo. Medetur oris hulceribus perunctis hoc ſucco.Herba,quæ vocatur nigina, tribus foliis longis intubaceis,illita cicatrices ad colorem reducit.Natrix vocatur herba , cuius radix euulſa virus hirci redolet.Hac in Piceno à fœminis abigunt,quos mira perſuaſione Fatuos vocant: ego ſpecies lymphantium hoc modo animorũ eſſe crediderim,qui tali medicamento iuuentur. Odontitis inter fœni genera eſt,cauliculis denſis ab eadem radice,geniculatis,triangulis,nigris. In geniculis folia parua habet,longiora tamen quàm polygonon.Semen in alis hordeo ſimile,florem purpureum,puſillum.Naſcitur in pratis.Decoctum cauliculorum eius in vino auſtero,quantum manus capiat,dentium dolori medetur,ita vt contineatur ore. Othonne in Syria naſcitur, ſimilis erucæ, perforatis crebrò foliis,flore croci:quare quidam anemonen vocauerũt. Succus eius oculorum medicamentis conuenit.Mordet enim leuiter & excalfacit,aſtringitque ſiccando. Purgat cicatrices & nubeculas,& quicquid obſtat.Quidam tradunt lauari,atque ita ſiccatam digeri in paſtillos.Onoſma longa folia habet ferè ad tres digitos in terra iacentia,tria,ad ſimilitudinem anchuſæ inciſa,ſine caule,ſine flore,ſine ſemine. Prægnans ſi edat eam, vt ſupergradiatur, abortum facere dicitur. Onopordon ſi comederint aſini,crepitus reddere dicuntur. Trahit vrinas & menſes,aluum ſiſtit,ſuppurationes & collectiones diſcutit.Oſyris ramulos fert nigros,tenues,lentos,& in iis folia nigra ceu lini:ſemenq; in ramulis nigrum initio,dein colore mutato rubeſcens.Smegmata mulieribus faciunt ex his. Radicum decoctum potum,ſanat arquatos.Eædem,priuſquàm matureſcat ſemen,conciſæ,& Sole ſiccatæ,aluum ſiſtunt.Poſt maturitatem verò collectæ,& in ſorbitione decoctæ,rheumatiſmis ventris medentur,& per ſe tritæ ex aqua cæleſti bibuntur.Oxys folia terna habet. Datur ad ſtomachum diſſolutum.Edunt & qui enterocelen habent.Polyanthemum,quam quidam batrachion appellant, cauſtica vi exhulcerat cicatrices,& ad colorem reducit.Eademque vitiligines concorporat.Polygonon Græci vocant,quam nos ſanguinariam:non attollitur à terra,foliis rutæ,ſemine graminis.Succus enim infuſus naribus ſupprimit ſanguinem:& potus cum vino,cuiuſlibet partis profluuiũ, excretionesque cruentas inhibet. Qui plura genera polygoni faciunt, hanc marem intelligi volunt, appellariq; à multitudine ſeminis,aut denſitate fruticis calligonon. Alij polygonaton à frequentia geniculorum:alij theuthalida,alij carcinetron,alij clema,multi myrtopetalon. Necnon inueniuntur,qui hanc fœminam eſſe dicunt:marem autem maiorem,minúſque nigrã, & geniculis denſiorem,ſemine ſub omnibus foliis turgeſcentem. Quocunq; hæc modo ſe habeant,vis earũ eſt ſpiſſare ac refrigerare. Semina aluum ſoluunt,largius ſumpta vrinam cient,rheumatiſmos cohibent: qui ſi non fuere,nõ proſunt. Stomachi feruori folia imponuntur:veſicæ dolori illinuntur, & ignibus ſacris. Succus & auribus purulentis inſtillatur & oculorũ dolori per ſe. Dabatur & in febribus ante acceſſiones duobus cyathis in tertianis,quartanísve præcipuè:item cholericis,dyſentericis,& in ſolutione ſtomachi. Tertium genus oreon vocatur in montibus naſcens harundini teneræ ſimile, vno caule,denſis geniculis,& in ſe fractis,foliis autem piceæ,radicis ſuperuacuæ, inefficacius quàm ſuperiora.Peculiare iſchiadicis. Quartum genus ſylueſtre appellatur,penè arboris modo frutex,radice lignoſa,ſtirpe cedri rubicundo:ramis ſparti,binûm palmorum, nigris geniculorum ternis quaterníſve articulis.Huic quoque ſpiſſandi natura,ſapor mali cotonei. Decoquitur in aqua ad tertias, aut aridi farina inſpergitur & oris hulceribus, & attritis partibus. Propter gingiuarum verò vitia ipſa cõmanducatur.Nomas ſiſtit,omniaque quæ ſerpunt,aut difficilem cicatricem habent. Priuatim verò ſanat à niue facta hulcera.Herbarij & ad anginas vtuntur illa:& in capitis dolore coronã

ex ea

ex ea imponunt:& contra epiphoras collo circundant. In tertianis quidam sinistra manu euulsam adalligant:adeò contra profluuia sanguinis, nec vllam magis aridam, quàm polygonum, seruant. Pancration aliqui scillā pusillam appellare malunt,foliis albi lilij longioribus crassioribusq́; radice bulbi magni,colore rufo. Aluum soluit,succo cum farina erui sumpto:hulcera purgat. Hydropicis spleneticisq́; cum melle datur. Alij decoquunt eam,donec aqua dulcis fiat: eaq́; effusa, radicem terentes digerunt in pastillos Sole siccatos:& posteà vtuntur ad capitis hulcera, & cætera quæ repurganda sunt.Item ad tussim,quantum tribus digitis apprehenderint,in vino dantes,& ad lateris dolores,aut peripneumonicis ecligmate.Propter ischiada in vino bibendū,& propter tormina mensesque ciendos.Peplos,quam aliqui sycen,alij meconion aphrodes vocant,ex vna radice tenui fruticat,foliis rutæ paulo latioribus,semine sub foliis rotundo,minore quàm candidi papaueris. Inter vites ferè colligitur messibus:siccaturq́; cum fructu suo,subiectis aquis,in quas excidat. Hoc poto aluus soluitur,bilis ac pituita detrahitur.Media potio est acetabuli mensura, in aquæ mulsæ heminis tribus.Et cibis inspergitur obsoniisq́; ad molliendam aluum. Periclymenos fruticat & ipsa, ex interuallo duo folia habens,subcandida, mollia. In cacumine autem semen inter folia durum,& quod difficile euellatur.Nascitur in aruis ac sepibus,conuoluens se adminiculis quibuscunque. Semen eius in vmbra siccatum tunditur,& in pastillos digeritur.Hi resoluti dantur in vini albi cyathis tribus,tricenis diebus,ad lienem:eumq́; vrina cruenta,aut per aluum absumit: quod intelligitur à decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta:quæ & orthopnoicis prosunt. Partum quoq́; adiuuant,secundasq́; pellunt pota simili modo.Pelecinū in segetibus diximus nasci, fruticosam caulicu lis,foliis ciceris.Semen in siliquis fert,corniculorum modo aduncis,ternis quaternísve, quale gith nouimus, amarū, stomacho vtile. Additur in antidotis.Polygala palmi altitudinem petit, in caule summo foliis lenticulæ,gustu astricto,quæ pota lactis abundantiā facit. [a] Poterion, aut (vt alij vocant) phrynion,vel neurada,largè fruticat,spinis retorrida, lanugine spissa, foliis paruis,rotundis, ramulis longis,mollibus,lentis,tenuibus,flore longo,herbacei coloris:seminis nulli vsus,sed gustu acuto & odorato.Inuenitur in aquosis collibus. Radices habet duas aut tres,binûm cubitorū in altitudine,neruosas,candidas,firmas.Circunfoditur autumno,& præciso frutice dat succum gummi similem.Radix mira vulneribus sanandis traditur,præcipueq́; neruis vel præcisis illita. Decoctum quoq́; eius cum melle potū dissolutiones neruorū,& infirmitates,& incisuras iuuat. Phalangites,à quibusdam phalangion vocatur,ab aliis leucanthemon, vel (vt in quibusdā exemplaribus inuenio) leucantha.Ramuli sunt ei nunquàm pauciores duobus,in diuersa tendentes:flos candidus,lilio rubro similis,semine nigro,lato,ad lenticulæ dimidiæ figuram,multo tenuiore,radice herbacei coloris.Huius folio vel flore vel semine auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumq́;, & serpentiū ictus:item contra tormina.Phyteuma qualis sit, describere superuacuum habeo, cùm sit vsus eius tantùm ad amatoria.Phyllon à Græcis vocatur herba in saxosis montibus,fœmina magis herbacei coloris,caule tenui,radice parua,semine rotundo,papaueri simili. Hæc sui sexus facit partus:mares autem semine tantùm differens,quod est incipientis oliuæ. Vtrunq́; bibitur in vino. Phellandrion nascitur in palustribus,folio apij.Bibitur semen eius propter calculos & vesicæ incommoda. Phalaris thyrsum habet longum,tenuem,ceu calamum,in summo florem inclinatum: simile sesamæ. Et hoc calculos frangit, potum ex vino vel aceto vel cum melle & lacte. Idem & vitia vesicæ sanat. Polyrrhizon folia habet myrti,radices multas.Hæ tusæ dantur in vino contra serpentes: prosunt & quadrupedibus.Proserpinaca herba vulgaris est,eximij aduersus scorpiones remedij. Eàdem contrita,addita muria & oleo, anginam eximiè curari tradunt. Præterea in quantalibet lassitudine recreari defessos,etiā cùm obmutuerint,si subiiciatur linguæ.Si deuoretur, vomitionem sequi salutarem.Rhacoma affertur ex his,quæ supra Pontum sunt,regionibus.Radix costo nigro similis, minor & rufior paulò,sine odore,calfaciens gustu & astringens. Eadem trita vini colorem reddit, ad crocū inclinantem.Illita collectiones inflammationesq́; sedat:vulnera sanat: epiphoras oculorum sedat ex passo illita:insignita cum melle,& alia liuentia ex aceto. Farina eius inspergitur contra cacoethe,& sanguinem reiicientibus drachmæ pondere in aqua.Dysentericis etiam & cœliacis, si febri carent,in vino:sin aliter,ex aqua. Faciliùs teritur,nocte antecedente madefacta. Datur & decoctum eius bibendū duplici mensura ad rupta conuulsa,contusis, ex sublimi deuolutis. Si pectoris sint dolores,additur piperis aliquid & myrrhæ:si dissolutio stomachi, ex frigida aqua sumitur: siue intus siue extrà,purulentis excreationibus:item hepaticis,spleneticis, ischiadicis: ad renum vitia, suspiria,orthopnœas.Arteriæ scabritias sanat ex passo,tribus obolis potis trita, aut decoctum eius. Lichenas quoq́; ex aceto imposita purgat. Bibitur contra inflationes & perfrictiones, febres frigidas,singultus,tormina,asperitates,capitis grauitates,melancholicas vertigines,lassitudinum dolores & conuulsiones. Circa Ariminum nota est herba,quam resedam vocant. Discutit collectiones, inflammationesq́; omnes. Qui curāt ea,addunt hæc verba,Reseda morbos reseda,scísne scísne quis hîc pullos egerit? radices nec caput,nec pedes habeant.Hæc ter dicunt, totiesque despuunt. Stœchas in insulis tantùm eiusdem nominis gignitur,odorata herba,coma hyssopi,amara gustu. Menses ciet potu:pectoris dolores leuat.Antidotis quoque miscetur.

[a] *Melius in vetust. Codi. Poterion (alij vocant phrynion vel neurada) largè fruticat.*

† *thlaspi & trachinia,*

De solano, & smyrnio, & telephio, & trichomane, & thalietro, & † thlaspe, & tragonia, & tragoni, & trago, & tragopogo, & spondyli. Et quòd quidam morbi in quibusdam non sunt gentibus. CAP. XIII.

SOlanū Græci strychnon vocāt, vt tradit Cornelius Celsus. Huic vis reprimendi refrigerandiq;. Smyrnion caulem habet apij, folia latiora, & maximè circà stolones multos, quorū à sinu exiliūt pinguia, ad terram infracta, odore medicato, & cum quadā acrimonia iucundo, colore, in luteū languescente, capitibus cauliū orbiculatis, vt anethi semine rotundo, nigro, quod arescit incipiente æstate. Radix quoq; odorata, gustu acri mordet, succosa, mollis. Cortex eius foris niger, intus pallidus. Odor myrrhæ habet qualitatem: vnde & nomen. Nascitur & in saxosis collibus, & in terrenis. Vsus eius calfacere, extenuare. Vrinā & menses cient folia & radix. Semen aluum sistit. Radix collectiones & suppurationes non veteres, item duritias discutit illita. Prodest & contra phalangia ac serpētes, admisto cachry aut polio, aut melissophyllo, in vino pota, sed particulatim, quoniā vniuersa vomitionem mouet. Qua de causa aliquando cum ruta datur. Medetur tussi & orthopnϾ semen, vel radix: item thoracis, aut lienis, aut renum, aut vesicæ vitiis. Radix autē ruptis conuulsis. Partus quoque adiuuat, & secundas pellit. Datur & ischiadicis cū crethmo in vino. Sudores ciet & ructus: ideo inflationem stomachi discutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Exprimitur & succus radici, vtilis fœminis & thoracis præcordiorumq; desideriis: calfacit enim & concoquit, & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & succus illinitur, & malagmate è cortice arido. Et ad obsonia vtuntur cum mulso & oleo, & garo, maximè in elixis carnibus simul. Concoctiones facit, sapore simillima piperi. Eadē in dolore stomachi efficax. Telephion portulacæ similis est & caule & foliis. Rami à radice septeni octoníve fruticant, foliis crassis, carnosis. Nascitur in cultis, & maximè inter vites. Illinitur lentigini, & cùm inaruit, teritur. Illinitur & vitiligini, ternis ferè mensibus, senis horis noctis aut diei: posteà farina hordeacea illinitur. Medetur & vulneribus & fistulis. Trichomanes adianto similis est, exilius modò, nigriusq;, foliis lenticulæ densis, amaris, aduersis inter se. Decoctū eius strangurias sanat in vino albo potū, addito cumino rustico. Succus cohibet capillos defluētes, aut si effluxerint, reparat. Alopeciasq; densat tritū, & in oleo illitū. Sternutamenta quoque gustatu mouet. *a* Thalietrū folia coriandri habet, pinguiora paulò, caulem papaueris. Nascitur vbiq;, præcipuè in campestribus. Medentur hulceribus folia cum melle. *b* Thaspe duorum generū est, angustis foliis digitali longitudine, & latitudine in terrā versis, in cacumine diuisis, cauliculo semipedali, nō sine ramis, peltarū specie, semine incluso lenticulæ effigie, nisi quòd infringitur, vnde nomen. Flos abdicat. Nascitur in semitis & sepibus. Semen asperi gustus, bilem & pituitā vtrinque extrahit. Modus sumendi, acetabuli mensura. Prodest & ischiadicis infusum, donec sanguinem trahat. Menses quoq; ciet, sed partus necat. Alterum *c* thlaspe, aliqui *d* Persicum napi vocant, latis foliis, radicibus magnis, & ipsum vtile ischiadicorū infusioni. Prodest & inguinibus vtrunq;. Præcipitur, vt qui colligit, dicat sumere se contra inguina & contra omnes collectiones, & contra vulnera, vnaq; manu tollat. Trachinia herba qualis sit, nō traditur. Credo & falsum esse promissum Democriti. Portentosum enim est, adalligatā triduo absumere lienes. Tragonis, siue tragion, nascitur in Crete tantùm insulæ maritimis, iunipero similis & semine, & folio, & ramis. Succus eius lacteus in gummi spissatus, vel semel, impositione spicula è corpore eiicit. Tunditur recens, & cum vino illinitur, aut siccæ farina cum melle. Eadem lactis abundantiā facit: mammisq; vnicè medetur. Est & alia herba tragos, quā aliqui scorpion vocant, semipedem alta, fruticosa, sine foliis, pusillis racemis rubentib⁹, grano tritici acuto cacumine, & ipsa in maritimis nascens. Huius ramorū x. aut xij. cacumina trita ex vino pota cœliacis, & dysentericis, sanguinem excreantibus, mensiumque abundantiæ auxiliantur. Est & tragopogon, quem alij comen vocant, caule paruo, foliis croci, radice longa, dulci, super caulem calyce lato, nigro. Nascitur in asperis, sine vsu. Et de herbis quidem memoria digna hactenus aut accepimus, aut comperimus. In fine earum admonere non ab re iudicamus, aliis alias viriū ætates esse. Longissimo tempore durat elaterium, vt diximus: chamæleon niger xl. annis: centaureū non vltra xij. Peucedanum & aristolochia ac vitis syluestris anno in vmbra seruantur. Et animaliū quidem cæterorum nullum aliud radices à nobis dictas attingit, excepta spondyli, quæ omnes persequitur. Genus id serpentis est. Ne illud quidem dubitatur, omnium radicum vim effectusque minui, si fructus priùs maturescant: item seminum, antè radice propter succum incisa. Resoluitur autem omnium vis consuetudine: & desinunt prodesse, cùm opus est, quæ quotidie in vsu fuere, æquè quàm nocere. Omnes verò herbæ vehementiores effectu viribusq; sunt in frigidis locis, & in Aquiloniis: item siccis. Sunt & gentium differentiæ non mediocres: sicut accepimus de tineis lumbricisque, inesse Aegypti, Arabiæ, Syriæ, Ciliciæ populis: è diuerso Græciæ, Phrygiæ omnino non innasci. Minus id mirum, quàm quod in confinio Atticæ Bœotiæq; Thebanis innascuntur, cùm absint Atheniensibus. Quæ contemplatio aufert rursus nos ad ipsorum animalium naturas, ingenitasque iis vel certiores morborum omnium medicinas. Enimuerò rerum omnium parens, nullū animal ad hoc tantùm vt pasceretur, aut alia satiaret, nasci voluit: artesque salutares inseruit & visceribus, quippe cùm surdis etiam rebus inseruerit. Tum verò illa animæ auxilia præstantissima ex anima alia esse voluit, contemplatione ante cuncta mirabili.

a *Thalictrum Dioscoridi.*

b *Legendum, Thlaspi, ex eodem Dioscoride.*

c *Thlaspi,*

d *Melius, Persicū sinapi, tum ex vetust. Codicibus, tum ex Dioscoride.*

C. PLI-

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VIGESIMVS OCTAVVS.

De medicinis ex animalibus. CAP. I.

DICTAE erant omnium rerum naturæ, inter cælum ac terram nascentium, restabántque quæ ex ipsa tellure fodiuntur, si non herbarum ac fruticum tractata remedia auferrent transuersos, ex ipsis animalibus quæ sanantur, reperta maiore medicina. Qui ergo dixerimus herbas & florum imagines, ac pleraq; inuentu rara ac difficilia, iidem tacebimus quid in ipso homine prosit homini, cæteráque genera remediorum inter nos viuentia? cùm præsertim, nisi carenti doloribus morbísque vita ipsa pœna fiat. Minimè verò. Quin omnē insumemus operam, licet fastidij periculum vrgeat: quando ita decretum est, minorē gratiæ, quàm vtilitatum vitæ, respectum habere. Quinimo externa quoq;, & barbaros etiam ritus indagabimus. Fides tantū authores appellet. Quanquam & ipsi consensu propè iudicata eligere laborauimus, potiúsque curæ rerum, quàm copiæ institimus. Illud admonuisse perquàm necessarium est, dictas iam à nobis naturas animalium, & quæ cuiusque essent inuenta: (neque enim minus profuere medicinas reperiendo, quàm prosunt præbendo) nunc quæ in ipsis auxilientur indicari, neque illhic in totum omissa. Itaque hæc esse quidem alia, illis tamen connexa. Incipiemus autem ab hómine, ipsum sibi exquirentes, immensa statim difficultate obuia. Sanguinem quoque gladiatorum bibunt, vt viuentibus poculis, comitiales morbi: quod spectare facientes in eadem harena feras quoque horror est. At hercule illi ex homine ipso sorberi efficacissimum putant calidum spirantémque, & vnà ipsam animam ex osculo vulnerum, cùm plagis ne ferarum quidem admoueri ora fas sit humana. Alij medullas crurū quærunt, & cerebrum infantium. Nec pauci apud Græcos, singulorum viscerum membrorúmque etiam sapores dixere, omnia persecuti vsque ad resegmina vnguium: quasi verò sanitas videri possit, feram ex homine fieri, morbóque dignū in ipsa medicina, egregria hercule frustratione, si nō prosit. Aspici humana exta nefas habetur, quid mādi? Quis ista inuenit ostenta? Tecum enim res erit euersor iuris humani, monstrorúmque artifex, qui primus ea condidisti, credo ne vita tui obliuiscerętur. Quis inuenit singula membra humana mandere? qua coniectura inductus? Quam potest medicina ista originem habuisse? Quis veneficia iunocentiora effecit, quàm remedia? Esto barbari externíque ritus inuenerint, etiámne Græci suas fecere has artes? Extant commentationes Democriti, ad alia noxij hominis è capite ossa plus prodesse: ad alia, amici & hospitis. Iam verò vi interempti dēte gingiuas in dolore scarificari, Apollonius efficacissimum scripsit: Miletus, oculorum suffusiones felle hominis sanari. Artemon caluaria interfecti, neque cremati, propinauit aquam è fonte noctu comitialibus morbis. Ex eadem suspendio interempti catapotia fecit, contra canis rabiosi morsus Antheus. Atque etiam quadrupedes homines sanauere, contra inflationes boum, perforatis cornibus inserentes ossa humana: vbi homo occisus esset, aut crematus, siliginem quæ pernoctasset, suum morbis dando. Procul à nobis nostrísque literis absint ista. Nos auxilia dicemus, non piacula: sicubi lactis puerperarum vsus mederi potuit, sicubi saliua tactúsue corporis, cæteráque similia. Vitam quidem non adeò expetendam censemus, vt quoquo modo trahenda sit. Quisquis es talis, æquè moriere, etiam cùm obscœnus vixeris, aut nefandus. Quapropter hoc primum quisque in remediis animi sui habeat: ex omnibus bonis quæ homini tribuit natura, nullū melius esse tempestiua morte: in eáque id optimum, quòd illam sibi quisque præstare poterit.

An sit in medendo verborum aliqua vis: ostenta & sanciri & depelli. CAP. II.

EX homine remediorum primum maximæ quæstionis, & semper incertæ est, valeántne aliquid verba & incantamenta carminum. Quod si verum est, homini acceptum ferri oportere conueniet. Sed viritim sapientissimi cuiusque respuit fides. In vniuersum verò omnibus horis credit vita, nec sentit. Quippe victimas cædi sine precatione non videtur referre, nec Deos ritè consuli. Præterea alia sunt verba impetrantis, alia depulsoris, alia commentationis. Vidimus certis precationibus obsecrasse summos magistratus. Et ne quid verborum prætereatur, aut præposterum dicatur, de scripto præire aliquem, rursúsque alium custodem dari qui attendat, alium verò præponi, qui faueri linguis iubeat: tibicinem canere, ne quid aliud exaudiatur: vtraque memoria insigni, quoties ipsæ diræ obstrepentes nocuerint, quotiésue precatio errauerit: sic repentè extis adimi capita, vel corda, geminari victima stante. Durátque immenso exemplo Deciorum, patris filiíque, quo

† *incesti deprecatio*

se deuouere, carmen. Extat Tucciæ Vestalis † incestæ precatio, qua vsa aquam in cribro tulit, anno vrbis DCIX. Boario verò in foro Græcum Græcámque defossos, aut aliarum gentium, cum quibus tum res esset, etiam nostra ætas vidit. Cuius sacri precationem, qua solet præire Quindecemuirûm collegij magister, si quis legat, profectò vim carminum fateatur, ea omnia approbantibus octingentorum triginta annorum euentibus. Vestales nostras hodie credimus nondum egressa vrbe mancipia fugitiua retinere in loco precatione: cùm si semel recipiatur ea ratio, & Deos preces aliquas exaudire, aut vllis moueri verbis, confitendum sit de tota coniectatione. Prisci quidem nostri perpetuò talia prodidere: difficillimúmque ex his etiam fulmina elici, vt suo loco docuimus. L. Piso primo Annalium author est, Tullum Hostilium regem ex Numæ libris eodem, quo illum, sacrificio Iouem cœlo deuocare conatum, quoniam parum ritè quædā fecisset, fulmine ictum: multi verò magnarum rerum fata & ostenta verbis permutari. Cùm in Tarpeio fodientes delubro fundamēta, caput humanum inuenissent, missis ob id à Senatu legatis, Hetruriæ celeberrimus vates Olenus Calenus præclarum id fortunatúmque cernēs, interrogatione in suam gentem transferre tentauit, scipione prius determinata templi imagine in solo ante se: Hoc ergo dicitis Romani? Hîc templum Iouis optimi maximi futurum est: hîc caput inuénimus constantissima Annalium affirmatione, transiturum fuisse fatum in Hetruriam, ni præmoniti à filio vatis legati Romani respondissent: Non planè hîc, sed Romæ inuentum caput dicimus. Iterum id accidisse tradunt, cùm in fastigium eiusdem delubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace creuissent: & iterum simili modo retētum augurium. Hæc satis sint, exemplis vt appareat, ostentorum vires & in nostra potestate esse: ac prout quæque accepta sint, ita valere. In Augurum certè disciplina constat, neque diras, neque vlla auspicia pertinere ad eos, qui quanque rem ingredientes, obseruare se ea negauerint: quo munere diuinæ indulgentiæ maius nullum est. Quid? non & legum ipsarum in Duodecim tabulis verba sunt? Qui fruges excantasset. Et alibi, Qui malum carmen incantasset. Verrius Flaccus authores ponit, quibus credat, in oppugnationibus ante omnia solitum à Romanis sacerdotibus euocari Deum, cuius in tutela id oppidum esset: promittíque illi eundem, aut ampliorem locum apud Romanos, cultúmue. Durat in Pontificum disciplina id sacrum: constátque ideo occultatum, in cuius dei tutela Roma esset, ne qui hostium simili modo agerent. Defigi quidem diris deprecationibus nemo non metuit. Huc pertinet ouorum, vt exorbuerit quisque calyces cochlearúmque protinus frangi, aut eosdem cochlearibus perforari. Hinc Theocriti apud Græcos, Catulli apud nos, proximéque Virgilij incantamentorum amatoria imitatio. Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo: non pauci etiam serpentes ipsas incantari: & hunc vnum illis esse intellectum, contrahíque Marsorum cantu, etiam in nocturna quiete. Etiam parietes incendiorum deprecationibus conscribuntur. Neque est facile dictu, externa verba atque ineffabilia derogent fidem validius, an Latina inopinata, & quæ ridicula videri cogit animus, semper aliquid immensum expectans, ac dignum Deo mouendo, imò verò quod numini imperet. Dixit Homerus profluuium sanguinis vulnerato femine Vlixem inhibuisse carmine: Theophrastus ischiadicos sanari. Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliari, M. Varro podagris. Cæsarem Dictatorem post vnum ancipitem vehiculi casum, ferunt semper, vt primùm consedisset, id quod plerosque nunc facere scimus, carmine ter repetito securitatem itinerum aucupari solitum. Licet hanc in partem singulorum quoque conscientiam coarguere. Cur enim primum anni incipientis diem lætis precationibus inuicem faustum ominamur? Cur publicis lustris etiam nomina victimas ducentium prospera legimus? Cur & fascinationibus adoratione peculiari occurrimus alij, Græcam Nemesin inuocantes? cuius ob id Romæ simulachrum in Capitolio est, quamuis Latinum nomen non sit. Cur ad mentionem defunctorum, testamur memoriam eorum à nobis nō solicitari? Cur impares numeros ad omnia vehementiores credimus? idque in febribus dierum obseruatione intelligitur? Cur ad primitias pomorum, hæc vetera esse dicimus, alia noua optamus? Cur sternutamentis salutamur? quod etiam Tiberium Cæsarem, tristissimum (vt constat) hominū, in vehiculo exegisse tradunt. Et aliqui nomine quoque consalutare, religiosius putant. Quin & absentes tinnitu aurium præsentire sermones de se, receptum est. Attalus affirmat, scorpione viso, si quis dicat duo, cohiberi, nec vibrare ictus. Et quoniam scorpio admouit, in Africa nemo destinat aliquid, nisi præfatus Africam. In cæteris verò gentibus, Deos ante obtestatur, vt velint. Nam si mēsa adsit, nullum ponere, translatitium videmus etiam, quoniam multas religiones pollere manifestum est. Alius saliua post autem digito relata, solicitudinem animi propitiat. Pollices, cùm faueamus, premere etiam prouerbio iubemur. In adorando dexteram ad osculum referimus, totúmque corpus circumagimus: quod in læuum fecisse, Galliæ religiosius credunt. Fulgetras popysmis adorare, consensus gentium est. Incendia inter epulas nominata, aquis sub mensis profusis abominamur. Recedente aliquo ab epulis, simul verri solum: aut bibente conuiua, mensam vel repositorium tolli, inauspicatissimum iudicatur. Seruij Sulpitij principis viri commentatio est, quamobrem mēsa linquenda non sit. Nondum enim plures quàm conuiuæ, numerabantur. Nam sternutamento reuocari ferculum mensámue, si non posteà gustetur aliquid, inter diras habetur, aut omnino non esse. Hæc instituêre illi qui omnibus negotiis horísque interesse credebant Deos: & ideo placatos etiam

etiam vitiis nostris reliquerunt. Quin & repentè conticescere conuiuium adnotatum est, non nisi in pari præsentium numero: qua in re famæ labor est, ad quencunque eorum pertinens. Cibus etiam è manu prolapsus reddebatur, vtique per mensas: vetabántque munditiarum causa deflare. Et sunt condita auguria, quid loqueti cogitantíue id acciderit, inter execratissima. Si Pontifici accidat Ditis causa epulanti, in mensa vtique id reponi, adolerique ad Larem, piatio est. Medicamenta, priusquàm adhibeantur, in mensa fortè deposita, negantur prodesse. Vngues resecari nundinis Romanis tacentiatque à digito indice, multorum pecuniæ religiosum est. Capillum verò contrectari, contra defluuia ac dolores capitis XVII. Luna, atque XXIX. Pagana lege in plerisque Italiæ prædiis cauetur, ne mulieres per itinera ambulantes torqueant fusos, aut omnino detectos ferant: quoniam aduersetur id omnium spei, præcipuéque frugum. M. Seruilius Nonianus princeps ciuitatis, non pridem in metu lippitudinis, priusquàm ipse eam nominaret, aliúsue ei prædiceret, duabus literis Græcis, Ρ & Α, chartam inscriptam, circunligatam lino, subnectebat collo: Mutianus ter Consul, eadem obseruatione viuentem muscam in linteolo albo, his remediis carere ipsos lippitudine prædicantes. Carmina quædam extant contra grandines, contráque morborum genera, contráque ambusta, quædam etiam experta: sed prodendo obstat ingens verecundia, in tanta animorum varietate. Quapropter de his, vt libitum cuique fuerit, opinetur.

Remedia ex homine contra Magos. CAP. III.

HOminum monstrificas naturas & veneficos aspectus, diximus in portentis gentium, & multas animalium proprietates, quæ repeti superuacuum est. Quorundam hominum tota corpora prosunt, vt ex his familiis, quæ sunt terrori serpentibus, tactu ipso leuant percussos, suctúue modico. Quorum è genere sunt Psylli Marsique, & qui Ophiogenes vocantur in insula Cypro: ex qua familia legatus Exagon nomine, à Consulibus Romæ in dolium serpentium coniectus experimenti causa, circunmulcentibus linguis miraculum præbuit. Signum eius familiæ est, si modò adhuc durat, vernis temporibus odoris virus. Atque eorum sudor quoque medebatur, non modò saliua. Nam in insula Nili Tentyri nascentes tanto sunt crocodilis terrori, vt vocem quoque eorum fugiant. Horum omnium generum in sua repugnantia interuentum quoque mederi constat: sicuti aggrauari vulnera introitu eorum, qui vnquam fuerint serpentium canísue dente læsi. Iidem gallinarum incubitus, pecorum fœtus, abortu vitiant. Tantum remanet virus excepto semel malo, vt venefici fiant venena passi. Remedio est, ablui priùs manus eorum, aquáque illa eos, quibus medearis, inspergi. Rursus à scorpione aliquando percussi, nunquàm posteà à crabronibus, vespis, apibúsue feriuntur. Minus miretur hoc, qui sciat, vestem à tineis non attingi, quæ fuerit in funere: serpentes ægrè, præterquam læua manu extrahi.

De quibusdam sortilegijs, & saliua hominis. CAP. IIII.

PYthagoræ inuentis non temerè fallere, impositiuorum nominum imparem vocalium numerū, claudicates, oculorúmue orbitatem, ac similes casus dextris assignare partibus, parem læuis. Ferunt difficiles partus statim solui, cùm quis tectum, in quo sit grauida, transmiserit lapide, vel missili ex his, quæ tria animalia singulis ictibus interfecerint, hominem, aprum, vrsam. Probabilius id facit hasta velitaris, euulsa à corpore hominis, si teram non attigerit. Eosdem enim illita effectus habet. Sic & sagittas corpore eductas, si terram non attigerint, subiectas cubantibus, amatorium esse, Orpheus & Archelaus scribunt. Quin & comitialem morbum sanari cibo è carne feræ occisæ eodem ferro, quo homo interfectus sit. Quorundam partes medicæ sunt, sicuti diximus de Pyrrhi regis pollice. Et Elide solebat ostendi Pelopis costa, quam eburneam affirmabant. Næuos in facie tondere, religiosum habent etiā nunc multi. Hominum verò in primis ieiunam saliuam, contra serpētes præsidio esse, docuimus. Sed & alios efficaces eius vsus recognoscat vita. Despuimus comitiales morbos, hoc est, contagia regerimus. Simili modo & fascinationes repercutimus, dextræq; claudItatis occursum. Veniam quoque à Deis spei alicuius audacioris petimus, in sinum spuendo etiā. Eadem ratione terna despuere deprecatione, in omni medicina mos est, atq; effectus adiuuare: incipientes furunculos ter præsignare ieiuna saliua. Mirum dicemus, sed experimento facile: Si quem pœniteat ictus eminus cominúsue illati, & statim expuat mediam in manum, qua percussit, leuatur illico percussus à pœna. Hoc sæpe delumbata quadrupede approbatur, statim à tali remedio correcto animalis ingressu. Quidam verò aggrauant ictus, ante conatum simili modo saliua in manu ingesta. Credamus ergo lichenas leprásque ieiunæ illitu assiduo arceri: item lippitudines, matutina quotidie velut inunctione: carcinomata, malo terræ subacto: ceruicis dolorē, saliua ieiuni dextra manu ad dextrum poplitem relata, læua ad sinistrum: si quod animal aurem intrauerit, & inspuatur, exire. Inter amuleta est, editæ quenq; vrinæ inspuere: similiter in calciamentū dextri pedis, antequā induatur: itē cùm quis transeat locum, in quo aliquod periculū adierit. Marcion Smyrnæus, qui de simplicibus effectibus scripsit, rumpi scolopēdras marinas sputo tradit: item rubetas, aliásque ranas: Ophilius, serpentes, si quis in hiatum earum expuat. Salpe, torporem sedari quocunq; membro instupēte, si quis in sinum expuat: aut si superior palpebra saliua tangatur. Nos si hæc, & illa credamus ritè fieri: Extranei interuentu, aut si dormiens spectetur infans, à nutrice terna adspui: quanquā religione mutatur & Fasci-

& Faſcinus, Imperatorum quoq;, non ſolùm infantium cuſtos, qui Deus inter ſacra Romana à Veſtalibus colitur, & currus triumphantium ſub his pendens defendit medicus inuidiæ, iubétque eoſdem reſpicere. Similis medicina linguæ, vt ſit exorata à tergo Fortuna, gloriæ carnifex. Morſus hominis inter aſperrimos quoque numeratur. Medentur ſordes ex auribus: ac ne quis miretur, etiam ſcorpionum ictibus ſerpentiúmque ſtatim impoſitæ. Melius è percuſſi auribus proſunt: ita & reduuias ſanari. Serpentium verò ictum, contuſi dentis humani farina. Capillus puerorum, qui primùm deciſus eſt, podagræ impetus dicitur leuare circunligatus: & in totũ impubium impoſitus. Virorum quoque capillus, canis morſibus medetur ex aceto: & capitum vulneribus ex oleo aut vino. Si credimus, à reuulſo cruci quartanis. Combuſtus æquè capillus, carcinomati. Pueri qui primus ceciderit dens, vt terram non attingat, incluſus in armillam, & aſſiduè in brachio habitus, muliebrium locorum dolores prohibet. Pollex in pede præligatus proximo digito, tumores inguinum ſedat. In manu dextra duo medij lino leuiter colligati, diſtillationes atque lippitudines arcent. Quin & eiectus lapillus calculoſo, alligatus ſupra pubem leuare cæteros dicitur, ac iocineris etiam dolores: ac celeritatem partus facere. Addidit Granius, efficaciorem ad hoc eſſe ferro exemptum. Partus accelerat vicinos, ex quo quæque conceperit, ſi cinctu ſuo ſoluto fœminam cinxerit, dein ſoluerit, adiecta precatione, ſe vinxiſſe, eundem & ſoluturum, atq; abierit. Sanguine ipſius hominis, ex quacunque parte emiſſo, efficaciſſimè anginam illini tradunt Orpheus & Archelaus: item ora, comitiali morbo lapſorum: exurgere enim protinus. Quidam, ſi pollices pedum pungantur, éxque his guttæ referantur in faciem: aut ſi virgo dextro pollice attingat: hac coniectura cenſentes virgines carnes edendas. Aeſchines Athenienſis ex crematorum cinere anginis medebatur & tonſillis, vuíſque, & carcinomatis. Hoc medicamentum vocabat botryon. Multa genera morborum primo coitu ſoluuntur, primóque fœminarum menſe. Aut ſi non id contingat, longinqua fiunt, maximéque comitiales. Quin & à ſerpente ac ſcorpione percuſſos, coitu leuari produnt: verùm fœminas Venere ea lædi. Oculorum vitia fieri negant, nec lippire eos, qui cùm pedes lauant, aqua inde ter oculos tangant. Immatura morte raptorum manu, ſtrumas, parotidas, guttura tactu ſanari affirmant. Quidam verò cuiuſque defuncti: duntaxat ſui ſexus, læua manu auerſa. Et è ligno fulgure icto, reiectis poſt terga manibus, demorderi aliquid, & ad dentem qui doleat, admoueri, remedio eſſe produnt. Sunt qui præcipiant dentẽ ſuffiri dente hominis ſui ſexus: & eum qui caninus vocetur, inſepulto exemptum adalligari. Terram ex caluaria, pſilothrum eſſe palpebrarum tradunt. Herba verò, ſi qua ibi genita ſit, commanducata, dentes cadere. Hulcera non ſerpere oſſe hominis circunſcripta. Alii è tribus puteis pari menſura aquas miſcent, & prolibant nouo fictili: reliquum dant in tertianis acceſſu febrium bibendum. Item in quartanis fragmentum claui à cruce, inuolutum lana, collo ſubnectunt: aut ſpartum è cruce: liberatóque condunt cauerna, quam Sol non attingat. Magorum hæc commenta ſunt: Vt cotem, qua ferramenta ſæpe exacuta ſint, ſubiectam ignari ceruicalibus, de veneficio deficientis, euocare indicium, vt ipſe dicat quid ſibi datum ſit, & vbi, & quo tempore: authorem tamen non nominare. Fulmine vtique percuſſo, circumactum in vulnus hominem, loqui protinus conſtat. Inguinibus medentur aliqui, licium telæ detractum alligantes nouenis ſeptenísue nodis, ad ſingulos nominantes viduam aliquam, atque ita inguina alligantes licio. Et clauum, aliúdue, quod quis calcauerit, alligatum ipſos iubent gerere, ne ſit dolori vulnus. Verrucas auellunt à viceſima Luna, in limitibus ſupini ipſam intuentes, vltra caput manibus porrectis, & quicquid comprehendêre, eo fricantes. Clauum corporis, cùm cadat ſtella, ſi quis diſtringat, vel citò ſanari aiunt. Cardinibus hoſtiorum aceto affuſo, lutum fronti illitum, capitis dolorem ſedare: item laqueum ſuſpendioſi circundatum temporibus. Si quid è piſce hæſerit faucibus, in aquam demiſſis frigidam pedibus, cadere. Si verò ex aliis oſſibus, impoſitis capiti ex eodem oſſe oſſiculis. Si panis hæreat, ex eodem in vtranque aurem addito pane. Quin & ſordes hominis in magnis fecere remediis quæſtuoſorum gymnaſia Græcorum: quippe ea ſtrigmenta molliunt, calfaciunt, diſcutiunt, complent, ſudore & oleo medicinam facientibus. Vuluis inflammatis contractíſque admouentur. Sic & menſes cient: ſedis inflammationes & condylomata leniunt: item neruorum dolores, luxata, articulorum nodos. Efficaciora ad eadem, ſtrigmenta à balineis, & ideo miſcentur ſuppuratoriis medicamentis. Nam illa, quæ ſunt è ceromate permiſto cœno, articulos tantùm molliunt, calefaciunt, diſcutiunt efficacius, ſed ad cætera minus valent. Excedit fidem impudens cura, qua ſordes virilitatis contra ſcorpionum ictus ſingularis remedij, celeberrimi authores clamant. Rurſus in fœminis, quas infantium aluo editas in vtero ipſo, contra ſterilitatem ſubdi cenſent: moconium vocant. Imò etiam ipſos gymnaſiorum raſere parietes: & illæ quoque ſordes excalfactoriam vim habere dicuntur: panos diſcutiunt. Hulceribus ſenum puerorúmque, & deſquamatis ambuſtíſue illinuntur. Eo minus omitti conuenit ab animo hominis pendentes medicinas. Abſtinere cibo omni, aut potu, aliâs vino tantùm aut carne, aliâs balineis, cùm quid eorum poſtulet valetudo, in præſentiſſimis remedijs habetur. His remediis adnumeratur exercitatio, intentio vocis, vngue fricari cum ratione. Vehemens enim fricatio ſpiſſat, lenis mollit: multa adimit corpus, auget modica. In primis verò prodeſt ambulatio, geſtatio, & ea pluribus modis. Equitatio ſtomacho & coxis vtiliſſima: phthiſi nauigatio:

longis

longis morbis locorum mutatio. Item ſomno mederi ſibi, aut lectulo, aut rara vomitione. Supini cubitus oculis conducunt, at proni tuſſibus, in latera aduerſum diſtillationes. Ariſtoteles & Fabianus plurimum ſomniari circa vernum & autumnum tradunt, magisque ſupino cubitu, at prono nihil. Theophraſtus celerius concoqui dextri lateris incubitu, difficilius à ſupinis. Solũ quoq; remediorũ maximum ab ipſo ſibi præſtari poteſt, ſicut linteorũ ſtringiliumque vehementia: perfundere caput calida ante balinearum vaporationem, & poſteà frigida, ſaluberrimùm intelligitur. Item præſumere cibis, & interponere frigidam, eiuſdemq; potu ſomnos antecedere, & ſi libeat interrumpere. Notandum, nullũ aliud animal calidos potus ſequi, ideoq; non eſſe naturales. Mero ante ſomnos colluere ora, propter halitus: frigida matutinis impari numero ad cauendos dentium dolores: item poſca oculos contra lippitudines, certa experimenta ſunt.

De obſeruatione victus. CAP. V.

SIcut totius corporis valetudini in varietate victus obſeruata. Hippocrates tradit non prandentiũ exta celerius ſeneſcere. Verũ id remediis cecinit, nõ epulis: quippe multo vtiliſſima eſt tẽperantia in cibis. L. Lucullus hanc de ſe præfecturam ſeruo dederat: vltimoq; probro manus in cibis triumphali ſeni deducebatur, vel in Capitolio epulanti, pudenda re, ſeruo ſuo facilius parêre, quàm ſibi.

De ſternutamento, & Venere, & cæteris remedijs. CAP. VI.

STernutamenta pinna grauedinem emendant, & ſi quis muris nares, vt tradunt, oſculo attingat. Sternutamenta & ſingultum. Ob hoc Varro ſuadet palmam alterna manu ſcalpere. Pleriq; anulum è ſiniſtra in longiſſimum dexteræ digitum transferre, aut in aquam feruentem manus immergere. Theophraſtus ſenes laborioſiùs ſternuere dicit. Venerem damnauit Democritus, vt in qua homo alius exiliret ex homine. Eſt hercule raritas eius vtilior. Athletæ tamen torpentes reſtituuntur Venere, vox reuocatur, cùm è candida declinat in fuſcam. Medetur & lumborum dolori, oculorum hebetationi, mente captis ac melancholicis. Adſidere grauidis, vel cùm remedium alicui adhibeatur, digitis pectinatim inter ſe implexis, veneficium eſt: idque compertum tradunt. Alcmena Herculem pariente. Peius, ſi circa vnũ ambóve genua. Item poplites alternis genibus imponi. Ideo hæc in conciliis ducum poteſtatúmve fieri vetuere maiores, velut omnem actum impedientia. Vetuere & ſacris notíſve ſimili modo intereſſe. Capita autem aperi aſpectu magiſtratuum, non venerationis cauſa iuſſere, ſed (vt Varro author eſt) valetudinis, quoniam firmiora conſuetudine ea fierent. Cùm quid oculo inciderit, alterum comprimi prodeſt. Cùm aqua dextræ auriculæ, ſiniſtro pede exultare, capite in dextrum humerum deuexo, inuicem è diuerſa aure. Si tuſſis concitet, ſaliuam in fronte ab alio afflari. Si iaceat vua, à vertice morſu alterius ſuſpendi. In ceruicis dolore poplites fricare, aut ceruicem in poplitum. Pedes in humo deponi, ſi nerui in his cruribúſve tendantur in lectulo. Aut ſi in læua parte id accidat, ſiniſtræ plantæ pollicem dextra manu apprehendi. Item è diuerſo. Extremitates corporis vel aurium perſtringi contra horrores corporis, ſanguinémve nariũ immodicum. Lino vel papyro principia genitalium: femur medium, ad cohibenda vrinę profluuia. In ſtomachi ſolutione pedes preſſare, aut manus in feruentem aquam demittere. Iam & ſermoni parci, multis de cauſis ſalutare eſt. Triennio Mecœnatem Meſſium accepimus ſilentium ſibi imperauiſſe, à conuulſione reddito ſanguine. Nam euerſos ſcandentesque ac iacentes, ſi quid ingruat, contraque ictus, ſpiritum cohibere ſingularis præſidij eſt: quod inuentum eſſe animalis docuimus. Clauum ferreum defigere, in quo loco primùm caput defixerit corruens morbo comitiali, abſolutorium eius mali dicitur. Contra renum aut lumborum veſicæque cruciatus, in balinearum ſoliis pronos vrinam reddere, mitigatorium habetur. Vulnera nodo Herculis præligare, mirum quantùm ocyor medicina eſt. Atque etiam quotidiani cinctus tali nodo, vim quandam habere vtilem dicuntur: quippe cùm Hercules eum prodiderit. Numerum quoque quaternarium Demetrius condito volumine, & quare quaterni cyathi ſextariíve non eſſent potandi. Contra lippitudines retro aures fricare prodeſt, & lacrymoſis oculis frontem. Augurium ex homine ipſo eſt non tumendi mortem in ægritudine, quandiu oculorum pupillæ imaginem reddant. Magna & vrinæ non ratio ſolùm, ſed etiam religio apud authores inuenitur, digeſta in genera. Spadonum quoque ad fœcunditatis beneficia. Verùm ex his quæ referre fas ſit, impubium puerorum contra ſaliuas aſpidũ, quas ptyadas vocant, quoniam venena in oculos hominum expuant: contra oculorum albugines, obſcuritates, cicatrices, argema, palpebras, & cum erui farina contra aduſtiones, contra aurium pura, vermiculosque, ſi decoquatur ad dimidias partes cum porro capitato nouo fictili. Vaporatio quoque ea menſes fœminarum ciet. Salpe fouet illa oculos firmitatis cauſa: illinit Sole vſta, cum oui albumine, efficacius ſtruthiocameli, binis horis. Hac & atramenti lituræ abluuntur. Virilis podagris medetur, argumento fullonum, quos ideo tentari eo morbo negant. Veteri miſcetur cinis oſtreorum, aduerſus eruptiones in corpore infantium, & omnia hulcera manantia. Ea exeſis, ambuſtis, ſedis vitiis, rhagadiis, & ſcorpionum ictibus illinitur. Obſtetricum nobilitas non alio ſucco efficacius curari pronuntiauit corporum pruritus nitro addito, hulcera capitum, porrigines, nomas, præcipuè genitalium. Sua cuique autem (quod fas ſit dixiſſe, maximè prodeſt, confeſtim perfuſo canis morſu, echinorumq; ſpinis inhærentibus, & in ſpongia laníſve impoſita: aut aduerſus canis rabidi mor-

ſus, cinere ex ea ſubacto: contráque ſerpentium ictus. Nam contra ſcolopendras mirum proditur,
vertice tacto vrinæ ſuæ gutta, liberari protinus læſos. Auguria valetudinis ex ea traduntur. Si manè
candida, dein rufa ſit: illo modo concoquere, hoc concoxiſſe ſignificatur. Mala ſigna rubræ, peſſima
nigræ: mala ballantis & craſſæ: in qua quod ſubſidit, ſi album eſt, ſignificat circa articulos aut viſcera
dolorem imminere. Eadem viridis, morbum viſcerum, pallida bilis, rubẽs ſanguinis. Mala &, in qua
veluti furfures atque nubeculæ apparent. Diluta quoque alba vitioſa eſt: mortifera verò craſſa, graui
odore: & in pueris tenuis ac diluta. Magi vetant eius cauſa contra Solem Lunámque nudari, aut vm-
bram cuiuſquam ab ipſa aſpergi. Heſiodus iuxta obſtantia reddi ſuadet, ne Deum aliquem nudatio
offendat. Hoſthanes contra mala medicamenta omnia promiſit auxiliari, matutinis horis ſuam cui-
que inſtillatam in pedem.

De remedijs muliebribus. CAP. VII.

QVæ ex mulierum corporibus traduntur, ad portentorum miracula accedunt, vt ſileamus diui-
ſos membratim in ſcelera abortus, menſium piacula, quæq́ue alia nõ obſtetrices modò, verùm
etiam ipſæ meretrices prodidere. Capilli ſi crementur, odore ſerpentes fugari. Eodem odore vuluæ
morbo ſtrangulatas reſpirare. Cinere eo quidem, ſi in teſta ſint cremati, vel cum ſpuma argenti, ſca-
britias oculorum ac prurigines emendari: item verrucas, & infantium hulcera cum melle. Capitis
quoque vulnera, & omnium hulcerum ſinus, addito melle ac thure. Panos, podagras, cum adipe ſu-
illo ſacrum ignem, ſanguinémq; ſiſti illico, & formicationes corporum. De lactis vſu conuenit, dul-
ciſſimum eſſe molliſſimúmq;, & in longa febre cœliacíſq; vtiliſſimum, maximè eius quæ iam infan-
tem remouerit. Et in malacia ſtomachi, in febribus, roſionibus efficaciſſimũ experiuntur. Itẽ mam-
marum collectionibus cum thure, oculo ab ictu cruore ſuffuſo, & in dolore aut epiphoris ſi immul-
geatur, plurimum prodeſt: magíſq; cum melle & narciſſi ſucco, aut thuris polline. Sempérq; in omni
vſu efficacius eius, quæ marem enixa ſit: multóq; efficaciſſimum eius, quæ geminos peperit mares, &
ſi vino ipſa cibíſq; acrioribus abſtineat. Miſto præterea ouorum candido liquore, madidáq; lana frõ-
tibus impoſitum, fluxiones oculorum ſuſpendit. Nam ſi rana ſaliua ſua oculum aſperſerit, præcipuũ
eſt remedium. Et contra morſum eiuſdem bibitur, ſtillatúrq;. Qui ſimul matris filiæq; lacte inunctus
ſit, liberari oculorum metu in totam vitam affirmant. Aurium quoque vitiis medetur, modicè ad-
miſto oleo: aut ſi ab ictu dolent, anſerino adipe tepefactum. Si odor grauior ſit, vt plerunque fit lon-
gis vitiis, diluto melle lana includitur. Et contra morbum regium in oculis relictum, inſtillatur cum
elaterio. Peculiariter valet potum contra venena, quæ data ſunt à murino lepore bupreſtíq;, † vt Ari-
ſtoteles tradit, dorycnion. Et contra inſaniam, quæ facta ſit hyoſcyami potu. Podagris quoque iubẽt
illini cum cicuta. Alij cum œſypo & adipe anſerino: qualiter etiam vuluarum doloribus imponitur.
Aluum etiam ſiſtit potum, vt Rabirius ſcribit: & menſes ciet. Eius verò quæ fœminam enixa ſit, ad
vitia tantùm in facie ſananda præualet. Pulmonum quoque incommoda lacte mulieris ſanantur:
cui ſi admiſceatur impubis pueri vrina vel mel Atticum omnia ſingulorum cochlearium menſura,
murmura quoque aurium eiici inuenio. Eius quæ marem peperit, lacte guſtato, canes rabioſos fieri
negant. Mulieris ſaliuam quoque ieiunæ potẽtem diiudicant oculis cruentatis. Et ſi contra epipho-
ras, feruentes anguli oculorum ſubinde madefiant: efficacius, ſi cibo vinóque ſe pridie ea abſti-
nuerit Inuenio & faſcia mulieris alligato capite, dolores minui. Poſt hæc nullus eſt modus. Iam pri-
mùm abigi grandines turbinéſque contra fulgura ipſa in menſe cõnudata: ſic auerti violentiam cæ-
li: in nauigando quidem tempeſtates, etiã ſine menſtruis. Ex ipſis verò menſibus, monſtrificis aliâs,
vti ſuo loco indicauimus, dira & infanda vaticinantur: è quibus dixiſſe non pudeat, ſi in defectu Lu-
næ Solíſue congruat vis illa, irremediabilem fieri: non ſegnius & ſilente Luna, coitúſque tum mari-
bus: exitiales eſſe atque peſtiferos. Purpuram quoq; ab his eo tempore pollui. Tanto vim eſſe maio-
rem. Quocunque autem alio menſtruo, ſi nudatæ ſegetem ambiant, erucas ac vermiculos ſcarabæ-
óſque ac noxia alia decidere. Metrodorus Scepſius in Cappadocia inuentum prodit, ob multitudi-
nem cantharidum. Ire ergo per media arua, retectis ſuper clunes veſtibus. Alibi ſeruatur, vt nudis pe-
dibus eant, capillo cinctúque diſſoluto. Cauendum ne id oriente Sole faciant: ſementem enim are-
ſcere. Item nouellas vites eius tactu in perpetuum lædi: rutam & ederas res medicatiſſimas illico mo-
ri. Multa diximus de hac violentia. Sed præter illa certũ eſt, apes tactis aluеariis fugere: lináque, cùm
coquantur, nigreſcere: aciem in cultris tonſorum hebeteſcere: æs contactum graue virus accipere &
æruginem, magis ſi decreſcente Luna id accidat: equas, ſi ſint grauidæ, tactas abortum pati. Quin &
aſpectu omnino, quamuis procul viſas, ſi purgatio illa poſt virginitatem prima ſit, aut in virgi[illegible]a æ-
tate ſpontanea. Nam bitumen in Iudæa naſcens, ſola hac vi ſuperari, filo veſtis contactæ, docuimus.
Ne igne quidem vincitur, quo cuncta: ciníſque etiam ille, ſi quis aſpergat lauãdis veſtibus, purpuras
mutat, florem coloribus adimit, ne ipſis quidem fœminis malo ſuo inter ſe immunibus. Abortum
facit illitus, aut ſi omnino prægnans ſupergrediatur. Quæ Lais & Elephantis inter ſe contraria pro-
didere de abortiuis, carbone è radice braſſicæ vel myrti vel tamaricis in eo ſanguine extincto: item
aſinas non concipere tot annis, quot gra[illegible]ordei contacta ederint, quæq́ue alia nuncupaue-
re monſtrifica, aut inter ipſas pugnantia, cùm hæc fœcunditatem fieri iiſdem modis, quibus illa
ſterilitatem,

sterilitatem, pronuntiaret, melius est non credere. Bythus Dyrrhachinus hebetata aspectu specula recipere nitorem tradit, iisdem auersa rursus contuentibus: omnemque vim talem resolui, si mullum piscem secum habeant. Multi verò inesse etiam remedia tanto malo aiunt: podagras illini, strumas, & parotidas, panos, sacros ignes, furunculos, epiphoras tractatu earum mulierum leniri. Lais & Salpe canum rabiosorum morsus, & tertianas quartanasq; febres, menstruo in lana arietis nigri, argenteo brachiali incluso. Diotimus Thebanus, vestis omnino ita infectæ portiuncula, ac vel licio, brachiali inserta. Sotira obstetrix, tertianis quartanisque efficacissimum dixit plantas ægri subterlini: multoque efficacius, ab ipsa muliere, & ignoranti. Sic & comitiales excitari. Icetidas medicus quartanas coitu finiri, incipientibus duntaxat menstruis, spopondit. Inter omnes verò conuenit, si aqua potusque formidetur à morsu canis, supposita tantùm calici lacinia tali, statim metum eum discuti: videlicet præualente sympathia illa Græcorum, cùm rabiem canum eius sanguinis gustatu incipere dixerimus. Cinere eo iumentorum omnium hulcera sanari certum est, addita caminorum farina & cera. Maculas autem è veste eas, nõ nisi eiusdem vrina elui. Cinerem per se rosaceo mistum, fœminarum præcipuè, capitis sedare dolores illitum fronti. Asperrimamque vim profluuij eius esse primis annis virginitate soluta. Id quoque conuenit, quo nihil equidem libentius crediderim, tactis omnino menstruo postibus, irritas fieri Magorum artes, generis vanissimi, vt æstimare licet. Ponam enim vel modestissimum è promissis eorum: ex homine siquidem resegmina vnguium è pedibus manibusq; cera permista, ita vt dicatur tertianæ, vel quotidianæ, vel quartanæ febri remedium quæri, ante Solis ortum alienæ ianuæ affigi iubent, ad remedia in iis morbis: quanta vanitate si falsum est, quantáve noxa, si transferunt morbos ad innocentiores? Ex his omnium digitorum resegmina vnguium, ad cauernas formicarum abiici iubent, eamque quæ prima cœperit trahere, correptam subnecti collo, ita discuti morbum.

Medicinæ ex animalibus, peregrinis, de elephanto, & leone, & camelo, & hyæna, & crocodylo, & chamæleonte, & scinco, & hippopotamo, & lyncibus. CAP. VIII.

HAec sunt, quæ retulisse fas sit, ac pleraque ex iis non nisi honore dicto. Reliqua intestabilia & infanda, vt festinet oratio ab homine fugere. In cæteris claritates animalium aut operũ sequemur. Elephãti sanguis, præcipuè maris, fluxiones omnes, quas rheumatismos vocant, sistit. Ramentis eboris cum melle Attico (vt aiunt) nubeculæ in facie, scobe paronychia tolluntur. Proboscidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius si & sternuat. Dextra pars proboscidis cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinum stimulat. Sanguis & syntecticis prodest, iecurq; comitialibus morbis. Leonis adipes cum rosaceo, cutem in facie custodiunt à vitiis, candoremq; seruant. Sanant & adusta niuibus, articulorumque tumores. Magorum vanitas perunctis eo adipe, faciliorem gratiam apud reges populósve promittit: præcipuè tamen eo pingui, quod sit inter supercilia, vbi esse nullũ potest. Similia dentis, maximè à dextra parte, villique è rostro inferiori, promissa sunt. Fel aqua addita, claritatem oculis inunctis facit: & cum adipe eiusdem, comitiales morbos discutit, leui gustu, & vt protinus, qui sumpsere, cursu id digerant. Cor in cibo sumptũ, quartanis medetur: adeps cum rosaceo quotidianis febribus. Perunctos eo bestiæ fugiunt. Resistere etiam insidiis videtur. Cameli cerebrum arefactum, potumque ex aceto, comitialibus morbis aiunt mederi: item fel cum melle potum: hoc & anginæ. Cauda arefacta solui aluum: fimi cinere crispari capillum cum oleo. Et dysentericis prodest illitus cinis, potúsque quantum tribus digitis capiatur, & comitialibus morbis. Vrinam fullonibus vtilissimam esse tradunt: itemque hulceribus manantibus. Barbaros constat eam seruare quinquennio, & heminis pota ciere aluum. Setas è cauda contortas, & sinistro brachio adalligatas, quartanis mederi. Hyænam Magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione posuerunt, vtpote cui & ipsi Magicas artes dederint, vimque, qua alliciat ad se homines mente alienatos. De permutationis sexus annua vice diximus, cæteraque de monstrifica natura eius: nunc persequemur quæcunque medicinis produntur. Præcipuè pantheris terrori esse traduntur, vt ne conentur quidem resistere: & aliquid de corio earum habentem non appeti. Mirumq; dictu, si pelles vtriusque contrariæ suspendantur, decidere pilos pantheræ. Cùm fugiant venantem, declinare ad dextram, vt prægressi hominis vestigia occupent. Quod si successerit, alienari mente, ac vel ex equo hominem decidere. At si in læuam detorserit, deficientis argumentum esse, celeremque capturam. Facilius autem capi, si cinctus suos venator, flagellumque imperitans equo septenis alligauerit nodis. Mox, vt est solers ambagibus vanitas Magorum, capi iubent Geminorum signum transeunte Luna, singulosque propè pilos seruari. Capitis dolori alligatam cutem prodesse quæ fuerit in capite eius. Lippitudini fel illitum frontibus: aut ne omnino lippiatur, decoctũ cum mellis Attici cyathis tribus & croci vncia, inunctum: sic & caligines discuti & suffusiones. Claritatem excitari melius inueterato medicamento. Asseruari autem in Cypria pyxide. Eodem sanari argema, scabritias, excrescentia in oculis: item cicatrices. Glaucomata verò iocineris recentis inassati sanie, cum despumato melle inunctis. Dentes eius dentium doloribus tactu prodesse, vel adalligatos ordine, humeros humerorũ & lacertorum doloribus. Eiusdem dentes si de sinistra parte rostri eruti sint, alligatos pecoris aut capri pelle, stomachi cruciatibus. Pulmones in cibo sumptos cœliacis.

Ventriculis,cinerem cum oleo illitum.Neruis medullas è dorſo cum oleo vetere ac felle. Febribus
quartanis,iecur deguſtatũ ter ante acceſſiones.Podagris,ſpinæ cinerem cum lingua & dextro pede
vituli marini,addito felle taurino,omnia pariter coƈta atq; illita hyænæ pelle.In eodem morbo pro-
deſſe & fel cum lapide Aſſio.Tremulis,ſpaſticis,exilientibus,& quibus cor palpitet, aliquid ex cor-
de mandendũ,ita vt reliquæ partis cinis cũ cerebro hyænæ illinatur.Pilos etiã auferri hac compoſi-
tione illita,aut per ſe felle,euulſis prius,quos renaſci nõ libeat.Sic & palpebris inutiles tolli. Lum-
borum doloribus carnes è lumbis edendas,illinendasq́; cum oleo.Sterilitatem mulierũ emendari,
oculo cum glycyrrhiza & anetho ſumpto in cibo,promiſſo intra triduũ conceptu. Contra noƈtur-
nos pauores vmbrarumq́; terrorem vnus è magnis dentibus lino alligatus ſuccurrere narratur. Fu-
rentes ſuffiri eodem,& circumligari ante peƈtus cum adipe renum,aut iocinere,aut pelle præcipiũt.
Mulieri candida à peƈtore hyænæ caro,& pili ſeptem, & genitale cerui ſi illigentur dorcadis pelle,
collo ſuſpenſa continere partus promittũt.Venerem ſtimulari,genitali ad ſexus ſuos in melle ſum-
pto,etiamſi viri mulierum coitus oderint.Quinimò totius domus concordiam, eodem genitali &
articulo ſpinæ cum adhærente corio aſſeruatis,conſtare:quem ſpinæ articulum ſiue nodum Atlan-
tion vocant:eſt autem primus.In comitialium quoq; remediis habent eum.Adipe accenſo, ſerpen-
tes fugari dicunt.Maxillæ parte comminuta in aniſo,& in cibo ſumpta,horrores ſedari. Eodem ſuf-
fitu mulierum menſes euocari.Tantumq́ue eſt vanitatis,vt ſi ad brachiũ adalligetur ſuperioris ro-
ſtri dextræ partis dens,iaculantium iƈtus deerraturos negent.Palato eiuſdem arefaƈto, & cum alu-
mine Aegyptio calefaƈto,ac ter in ore permutato,fœtores & hulcera oris emendari. Eos verò, qui
linguam in calceamento ſub pede habeant,non latrari à canibus. Siniſtra parte cerebri naribus il-
lita,morbos pernicioſos mitigari,ſiue hominum,ſiue quadrupedum.Frontis corium faſcinationi-
bus reſiſtere.Ceruicis carnes ſiue mandantur,ſiue bibantur,arefaƈtæ, lumborum doloribus. Ner-
uis à dorſo armisq́;,ſufficiendos neruorum dolores.Pilos roſtri admotos mulierum labris, amato-
rium eſſe.Iecur potum,torminibus & calculis mederi.Iam cor in cibo potúve ſumptum, omnibus
doloribus corporum auxiliari:lienem lienibus: omentum, hulcerum inflammationibus cũ oleo:
medullas,doloribus ſpinæ & neruorum,laſſitudini renum.Neruos potos in vino cum thure, fœ-
cunditatem reſtituere ademptam veneficio. Vuluam cum mali Punici dulcis cortice in potu da-
tam prodeſſe mulierũ vuluæ.Adipe è lumbis ſuffiri difficulter parientes, & ſtatim parere. E dorſo
medullã adalligatã contra vanas ſpecies opitulari.Spaſticis,genitale è maribus ſuffitu. Item lippien
tibus,ruptis,& contra inflãmationes,ſeruatos pedes,taƈtu:læuos dextris partibus,dextros læuis.Si-
niſtrum pedem ſuperlatum parturienti,letalem eſſe:dextro illato,facilè eniti.Membranam quæ fel
contineat,cardiacis potã in vino vel in cibo ſumptã,ſuccurrere:veſicam in vino potam, contra vri-
næ incontinentiam.Quę autem in veſica inuenta ſit vrina,additis oleo ac ſeſamo,& melle,hauſtam
prodeſſe egrimoniæ veteri. Coſtarum primam & oƈtauam, ſuffitu ruptis ſalutarem eſſe: ex ſpina
verò parturientibus oſſa:ſanguinem cum polenta ſumptum, torminibus. Eodem taƈtis poſtibus,
vbicunque Magorum infeſtari artes,nõ elici Deos,nec colloqui,ſiue lucernis, ſiue pelui, ſiue aqua,
ſiue pila,ſiue quo alio genere tententur.Carnes ſi edantur, contra canis rabidi morſus efficaces eſ-
ſe:etiamnum iecur efficacius.Carnes vel oſſa hominis,ſi quæ in ventriculo occiſæ inueniantur,ſuf-
fitu podagricis auxiliari.Si vngues inueniantur in his,mortem alicuius capientium ſignificari. Ex-
crementa ſiue oſſa reddita,cùm interimitur,contra Magicas inſidias pollere. Fimum,quod in inte-
ſtinis inuentũ ſit,arefaƈtũ,ad dyſentericos valere potum:illitumq́ue cum adipe anſerino opitulari
toto corpore læſis malo medicamento:à cane verò morſis adipem illitũ, & corium ſubſtratũ. Rur-
ſus tali ſiniſtri cinere decoƈto cum ſanguine muſtelæ,perunƈtos omnibus odio venire:idem fieri o-
culo decoƈto.Super omnia eſt,quòd extremã fiſtulam inteſtini contra ducũ, ac poteſtatum iniqui-
tates commonſtrant,& ad ſucceſſus petitionum,iudiciorumq́ue ac litium euentus, ſi omnino tan-
tùm aliquis ſecũ habeat. Eiuſdem cauerna ſiniſtro lacerto alligata, ſi quis mulierem reſpiciat,ama-
torium eſſe tam præſens,vt illico ſequatur.Eiuſdem loci pilorum cinerem ex oleo illitum viris, qui
ſint probroſæ mollitiei,non modò pudicos, ſed & ſeueros mores induere. Proximè fabuloſus eſt
crocodilus,ingenio quoq; illo,cui vita in aqua terraq́; communis. Duo enim genera eorum:illius è
dextra maxilla dentes adalligati dextro lacerto,coitus (ſi credimus) ſtimulant. Canini eius dentes
febres ſtatas arcent thure repleti (ſunt enim caui) ita ne diebus quinq; ab ægro cernatur, qui adalli-
gauerit.Idem pollere & ventre exemptos lapillos,aduerſus febriũ horrores venientes tradunt. Ea-
dem de cauſa Aegyptij perungunt & adipe ægros ſuos. Alter illi ſimilis,multum infra magnitudi-
nem,in terra tantùm,odoratiſſimisq́ue floribus viuit. Ob id inteſtina eius diligenter exquiruntur
iucundo nidore farƈta:crocodileam vocant,oculorum vitiis vtiliſſimam, cũ porri ſucco inunƈtis,
& contra ſuffuſiones vel caligines. Illita quoque ex oleo cyprino, moleſtias in facie enaſcentes tol-
lit:ex aqua verò morbos omnes,quorũ natura ſerpit in facie,nitoremq́ue reddit. Lentigines tollit
ac varos,omnesq́; maculas.Et cõtra comitiales morbos bibitur ex aceto mulſo binis obolis.Appo-
ſita menſes ciet.Optima,quæ candidiſſima & friabilis,minimeq́; ponderoſa:cùm teratur inter digi
tos fermenteſcens.Lauatur,vt ceruſſa.Adulterãt amylo,aut Cimolia,ſed maximè,qui captos oryza

tantùm

tantùm paſcunt. Fellè inunctis oculis ex melle contra ſuffuſiones, nihil vtilius prædicant. Inteſtinis & reliquo corpore eius ſuffiri vulua laborantes ſalutare tradunt. Item velleribus circundari vapore eius infectis. Corij vtriuſque cinis ex aceto illitus his partibus, quas ſecari opus ſit, aut nidor cremati, ſenſum omnem ſcalpelli aufert. Sanguis vtriuſque claritatem viſus inunctis donat: & cicatrices oculorum emendat. Corpus ipſum excepto capite pedibúſque, elixum mãditur iſchiadicis: tuſſimque veterem ſanat, præcipuè in pueris: item lumborum dolores. Habent & adipem, quo tactus pilus defluit. Hic perunctos à crocodilis tuetur, inſtillatúrque morſibus. Cor annexum in lana ouis nigræ, cui nullus alius color incurſauerit, & primo partu genitæ, quartanas abigere dicitur. Iungemus illis ſimillima, & peregrina æquè animalia, priúſque chamæleontem, peculiari volumine dignum exiſtimatũ Democrito, ac per ſingula membra deſecratum, nõ ſine magna voluptate noſtra, cognitis proditíſque mendaciis Græcæ vanitatis. Similis & magnitudine eſt ſuprà dicto crocodilo, ſpinæ tantùm acutiore curuatura, & caudæ amplitudine diſtans. Nullum animal pauidius exiſtimatur, & ideo verſicoloris mutationis. Vis eius maxima contra accipitrum genus. Detrahere enim ſuprà volantem ad ſe traditur, & voluntarium præbere lacerandum cæteris animalibus. Caput eius & guttur ſi roboreis lignis accendantur, imbrium & tonitruum concurſus facere, Democritus narrat: item iecur in tegulis vſtum. Reliqua ad veneficia pertinentia quæ dicit, quanquam falſa exiſtimantes, omittemus, præterquàm vbi irriſu coarguendum. Dextro oculo, ſi viuenti eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli: lingua adalligata, pericula puerperij. Eundem ſalutarem eſſe parturientibus, ſi ſit domi: ſi verò inferatur, pernicioſiſſimum. Linguam, ſi viuenti exempta ſit, ad iudiciorum euẽtus pollere. Cor aduerſus quartanas illigatum nigra lana primæ tonſuræ. Pedem è prioribus dextrum, hyænæ pelle adalligatum ſiniſtro brachio, contra latrocinia terroréſque nocturnos pollere. Item dextram mamillam contra formidines pauoréſque. Siniſtrum verò pedem torreri in furno cum herba quæ etiam chamæleon vocetur, additóque vnguento in paſtillos digeri: eos in ligneo vaſe conditos, præſtare (ſi credimus) ne cernatur ab aliis qui habeat. Armum dextrum ad vincendos aduerſarios vel hoſtes valere, vtique ſi abiectos eiuſdem neruos calcauerit. Siniſtrũ humerum quibus monſtris conſecret, qualiter ſomnia quæ velis & quibus velis mittantur, pudet referre. Omnia ea dextro pede reſolui: ſicut ſiniſtro latere lethargos, quos fecerit dextrum. Capitis dolores, inſperſo vino, in quo latus alterutrum maceratum ſit, ſanari. Feminis ſiniſtri vel pedis cineri ſi miſceatur lac ſuillum, podagricos fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & ſuffuſiones corrigi propè creditur, tridui inunctione: ſerpentes fugari ignibus inſtillato: muſtellas contrahi in aquam coniecto: corpore verò illito, detrahi pilos. Idem præſtare narrant iecur, cum ranæ rubetæ pulmone illitũ. Præterea iocinere amatoria diſſolui. Melancholicos autem ſanari, ſi ex corio chamæleontis herbæ ſuccus bibatur. Inteſtina & fimum eorum, cùm id animal nullo cibo viuat, cum ſimiarum vrina illita inimicorum ianuæ, odium omnium hominum his conciliare. Cauda, flumina & aquarum impetus ſiſti, ſerpentes ſoporari. Eadem medicata cedro & myrrha, illigatáque gemino ramo palmæ, percuſſam aquam diſcuti, vt quæ intus ſint, omnia appareant: vtinámque eo ramo contactus eſſet Democritus, quoniam ita loquacitates immodicas promiſit inhiberi. Palámque eſt, virum aliâs ſagacem & vitæ vtiliſſimum, nimio iuuandi mortales ſtudio prolapſum. Ex eadem ſimilitudine eſt ſcincus, quem quidam terreſtrem crocodilum eſſe dixerunt, candidiore tantùm & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoſcitur à crocodilo, ſquamarum ſeta à cauda ad caput verſa. Maximus Indicus, deinde Arabicus. Afferuntur ſalſi. Roſtrum eius & pedes in vino albo poti, cupiditates Veneris accendunt: vtique cum ſatyrio & erucæ ſemine, ſingulis drachmis omnium, ac piperis duabus admiſtis, ita vt paſtilli ſingularum drachmarum bibantur: per ſe laterum carnes obolis binis cũ myrrha & pipere pari modo potæ, efficaciores ad idem creduntur. Prodeſt & contra ſagittarum venena, vt Apelles tradit, antè poſteáque ſumptus. In antidota quoque nobilia additur. Seſtius plus quàm drachmæ pondere in vini hemina potum, perniciem afferre tradit. Præterea eiuſdem decoctius cum melle ſumptum, Venerem inhibere. Eſt crocodilo cognatio quædam amnis eiuſdem geminíque victus cum hippopotamo, repertore detrahendi ſanguinis, vt diximus. Plurimi autem ſuper Saiticam præfecturam. Huius corij cinis cum aqua illitus, panos ſanat: adeps frigidas febres: item fimum ſuffitu. Dentes è parte læua dolores dentium, ſcarificatis gingiuis. Pellis eius è ſiniſtra parte frontis in inguina adalligata, Venerem inhibet. Eiuſdem cinis alopecias explet. Teſticuli drachma ex aqua contra ſerpentes bibitur. Sanguine pictores vtuntur. Peregrinæ ſunt & lynces, quæ clariſſimè omnium quadrupedum cernunt. Vngues earum omnes cum corio exuri efficaciſſimè in Carpatho inſula tradunt. Hoc cinere poto, propudia virorum: eiuſdem aſperſu, fœminarum libidines inhiberi: item pruritus corporum: vrina, ſtillicidia veſicæ. Itaque eam protinus terra pedibus aggeſta obruere traditur. Eadem autem & iugulorum dolori monſtratur in remedio. Hactenus de externis. Nunc reuertemur ad noſtrum orbem: primúmque communia animalium remedia, atque eximia dicemus.

Medicinæ communes ex feris animalibus, aut eiuſdem generis placidis. Lactis vſus & obſeruationes, & de caſeis, butyro & adipe. CAP. IX.

SIcuti de lactis vſu. Vtiliſſimum cuique maternũ. Concipere nutrices exitioſum eſt: hi ſunt enim infantes qui coloſtrati appellantur, denſato lacte in caſei ſpeciem. Eſt autem coloſtra, prima à partu ſpongioſa denſitas lactis. Maximè autem alit quodcunque humanum, mox caprinum: vnde fortaſſis fabulæ Iouem ita nutritum dixere. Dulciſſimum ab hominis camelinum, efficaciſſimum ex aſinis. Magnorum animalium & corporum, facilius redditur. Stomacho accommodatiſſimum caprinum, quoniam fronde magis, quàm herba, veſcuntur. Bubulum medicatius. Ouillum dulcius & magis alit, ſtomacho minus vtile, quoniam eſt pinguius. Omne autem vernum aquatius æſtiuo, & de nouellis: probatiſſimum verò quod in vngue hæret, nec defluit. Innocentius decoctum, præcipuè cum calculis marinis. Aluus maximè ſoluitur bubulo. Minus inflat quodcunque decoctum. Vſus lactis ad omnia intus exhulcerata, maximè renes, veſicam, interanea, fauces, pulmones: foris pruritum cutis, eruptiones pituitæ, poſt abſtinentiam. Nam vt in Arcadia bubulum biberent phthiſici, ſyntecticíq; & cachectæ, diximus in ratione herbarũ. Sunt inter exempla, qui aſininum bibendo liberati ſint podagra chiragráue. Medici ſpeciem vnam addidere lactis generibus, quod ſchiſton appellauere. Id fit hoc modo: Fictili nouo feruet caprinum maximè, ramíſque ficulneis recentibus miſcetur, additis totidem cyathis mulſi, quot ſint heminæ lactis. Cùm feruet, ne circunfundatur, præſtat cyathus argenteus cum frigida aqua demiſſus, ita ne quid fundat: ablatum deinde igni refrigeratione diuiditur, & diſcedit ſerum à lacte. Quidam & ipſum ſerum iam multò potentiſſimum, decoquunt ad tertias partes, & ſub dio refrigerant. Bibitur autem efficaciſſimè heminis per interualla ſingulis diebus quinis: melius à potu geſtari. Datur comitialibus, melancholicis, paralyticis, in lepris, elephantiaſi, articularibus morbis. Infunditur quoque lac contra roſiones à medicamentis factas. Et ſi vratur dyſenteria, decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptiſana hordeacea. Item ad roſiones inteſtinorum, bubulum aut ouillum utilius. Recens quoque dyſentericis infunditur: ad colum autem crudum: item vuluæ, & contra ſerpentium ictus: phthiſicis, cantharidum, aut ſalamandræ, aut bupreſtis, aut pityocampes venenis. Priuatim bubulum his qui Colchicon biberint, aut cicutam, aut dorycnium, aut leporem marinum: ſicut aſininum contra gypſum, & ceruſſam, & ſulphur, & argentum viuum: item duræ aluo in febri. Gargarizatur quoque faucibus exhulceratis vtiliſſimè. Et bibitur ab imbecillitate vires recolligentibus, quos atrophos vocant: in febri etiam quæ careat dolore capitis. Pueris ante cibum, lactis aſinini heminã dari, aut ſi in exitu cibi roſiones ſentirent, antiqui in arcanis habuerunt: ſi hoc non eſſet, habuerunt è caprino. Bubuli ſerum orthopnoicis prodeſt ante cætera, addito naſturtio. Inungũtur etiam oculi, in lactis heminis ſeſamæ additis drachmis quatuor tritis in lippitudine. Caprino lienes ſanantur, poſt bidui inediam tertia die ed hedera paſtis capris, per triduum poto ſine alio cibo. Lactis vſus aliâs contrarius capitis doloribus, hepaticis, ſpleneticis, neruorum vitio febres habentibus, vertigini, præterquàm purgationis gratia, grauedini, tuſſientibus, lippis. Suillum vtiliſſimum teneſmo, dyſenteriæ, necnon phthiſicis. Hoc & mulieri ſaluberrimum qui dicerent, fuerunt. De generibus caſeorum diximus, cùm de vberibus ſingulíſque animaliũ membris diceremus. Sextius eoſdem effectus equino, quos bubulo, tradit. Hũc vocant hippacen. Stomacho vtiles, qui non ſunt ſalſi, id eſt, recentes. Veteres aluum ſiſtunt, corpúſque minuunt, ſtomacho vtiliores: & in totũ ſalſa minuunt corpus, alunt mollia. Caſeus recens cum melle, ſuggillata emendat, mollis aluum ſiſtit. Sedat tormina paſtillis in vino auſtero decoctis, rurſúſque in patina toſtis cum melle. Sapron vocant, qui cum ſale & ſorbis ſiccis è vino tritus potúſque medetur cœliacis. Genitalium carbunculis caprinus tritus & impoſitus: item acidus cum oxymelite. Maculis in balineo illitus oleo interlinitur. E lacte fit & butyrum, barbararum gentium laudatiſſimus cibus, & qui diuites à plebe diſcernat. Plurimum è bubulo, & inde nomen: pinguiſſimum ex ouibus. Fit & ex caprino, ſed hyeme calefacto lacte, æſtate expreſſo tantùm, crebro iactatu in longis vaſis, anguſto foramine ſpiritum accipientibus ſub ipſo ore, aliâs præligato. Additur paululũ aquæ, vt aceſcat. Quod eſt maximè coactum, in ſummo fluitat: id exemptum addito ſale, oxygala appellãt. Reliqua decoquunt in ollis: ibi quod ſupernatat, butyrum eſt, oleoſum natura. Quo magis virus reſipit, hoc præſtantius iudicatur. Pluribus compoſitionibus miſcetur inueteratum. Natura eius adſtringere, mollire, replere, purgare. Oxygala fit & alio modo, acido lacte addito in recens quod velis aceſcere, vtiliſſimum ſtomacho. Effectus dicemus ſuis locis. Proxima in communibus adipis laus eſt, ſed maximè ſuilli, apud antiquos etiam religioſi, Certè nouæ nuptæ intrantes, etiamnum ſolenne habent poſtes eo attingere. Inueteratur duobus modis, aut cum ſale, aut ſyncerus: tanto vtilior, quanto ſit vetuſtior. Axungiam etiam Græci appellauere eum in voluminibus ſuis. Neque eſt occulta virium cauſa, quoniam id animal herbarum radicibus veſcitur. Itaque etiam fimo innumeri vſus. Quamobrem non de alia loquimur ſue, multo efficaciore fœmina, & quæ non peperit. Multo verò præſtantior in apris eſt. Vſus igitur axungiæ eſt ad mollienda, excalfacienda, diſcutienda, purgandáque. Medicorum aliqui admiſto anſeris adipe, taurorúmque ſeuo & œſypo, ad podagras vti iubent. Si verò permaneat dolor, cum cera, myrto, reſina, pice. Syncera axungia medetur ambuſtis vel niue:

pernio-

pernionibus autem cũ hordei cinere & galla pari modo. Prodeſt & cõfricatis membris: itinerumq; laſſitudines & fatigationes leuat. Ad tuſſim veterem recens decoquitur quadrantis pondere in vini cyathis tribus addito melle. Vetus etiã phthiſin in pilulis ſumpta ſanat, quæ ſine ſale inueterata eſt. Omnino enim non niſi ad ea quæ purganda ſint, aut quæ nõ ſint exhulcerata, ſalſa petitur. Quidam quadrantes axungiæ & mulſi in vini cyathis tribus decoquunt cõtra phtiſes, quintoq; die picem liquidã in ouo ſumi iubent, circumligatis lateribus, & pectoribus, & ſcapulis eorũ qui phthiſin ſentiunt. Tantaq; eſt vis, vt genibus etiã adalligata, redeat in os ſapor, eamq; expuere videantur. E ſue quæ non pepererit, aptiſſimè vtuntur ad cutem mulieres. Contra ſcabiem verò quiuis, admiſto iumentorũ ſeuo, pro parte tertia, & pice, pariterq; ſubferuefactis. Syncera partus in abortũ vergentes nutrit, collyrij modo ſubdita. Cicatrices concolores facit ceruſſa admiſta, vel argenti ſpuma. At cũ ſulphure, vnguiũ ſcabritias emendat. Medetur & capillo fluenti: & hulceribus in capite mulierum cum gallæ parte quarta: & infumata pilis oculorum. Datur & phthiſicis vnciatim, cum vini veteris hemina decocta, donec tres vnciæ è toto reſidant. Aliqui & mellis exiguum adiiciunt. Panis illinitur cum calce, item furunculis duritiæq; mammarũ. Rupta & conuulſa, & ſpaſmata, & luxata ſanat. Clauos & rimas callique vitia, cum elleboro albo: parotidas admiſta farina ſalſamentariæ teſtæ: quo genere proficit & ad ſtrumas. Pruritus & papulas in balineo perunctis tollit: alioq; etiamnum modo podagricis prodeſt miſto oleo vetere, cõtrito vnà ſarcophago lapide, & quinquefolio tuſo in vino, vel cum calce, vel cum cinere. Facit & peculiare emplaſtrũ lxxxv. pondo, centũ ſpumæ argenteæ miſtis, vtiliſſimum contra inflammationes hulcerum. Adipe verrino & inungi putant vtile, quæque ſerpant, illinire cum reſina. Antiqui maximè axibus vehiculorũ perungendis, ad faciliorem circum actum rotarum vtebantur: vnde nomen: ſic quoque vtili medicina cum illa ferrugine rotarũ ad ſedis vitia virilitatiſque. Et per ſe axungiam Medici antiqui maximè probabant renibus detractam, & exemptis venis aqua cæleſti fricabant crebrò, decoquebanturq; fictili nouo ſæpius, tum demum aſſeruantes. Conuenit ſalſam magis emollire, excalfacere, diſcutere, vtilioremq; eſſe vino lotam. Maſſurius palmã lupino adipi dediſſe antiquos tradit, Ideo nouas nuptas illo perungere poſtes ſolitas, ne quid mali medicamenti inferretur. Quæ ratio adipis, eadem in his quæ ruminãt ſeui eſt, aliis modis, non minoris potentiæ. Perficitur omne exemptis venis aqua marina vel ſalſa lotum, mox in pila tuſum, aſperſum marina. Crebrò poſtea coquitur, donec odor omnis aboleatur. Mox aſſiduo Sole ad candorem reducitur. A renibus autem omne laudatiſſimũ eſt. Si verò vetus reuocetur ad curam, liquefieri priùs iubent: mox frigida aqua lauari ſæpius, dein liquefacere affuſo vino quàm odoratiſſimo. Eodemq; modo iterum ac ſæpius coquunt, donec virus euaneſcat. Multi priuatim ſic taurorũ, leonumq;, ac pantherarum, & camelorum pinguia curari iubent. Vſus dicetur ſuis locis. Cõmunis & ratio medullarum eſt. Omnes molliunt, explent, ſiccant, excalfaciunt. Laudatiſſima ceruina, mox vitulina, dein hircina & caprina. Curantur ante autumnum recentes lotæ, ſiccatæque in vmbra per cribrum. Dein liquatæ per lintea exprimuntur, ac reponuntur in fictili locis frigidis. Inter omnia autem cõmunia animaliũ vel præſtantiſſimi effectus fel eſt. Vis eius excalfacere, mordere, ſcindere, extrahere, diſcutere. Minorum animalium ſubtilius intelligitur, & ideo ad oculorum medicamenta vtilius exiſtimatur. Taurino præcipua potentia, etiam in ære pellibuſque colore aureo ducendis. Omne autem curatur recens præligato ore lino craſſo, demiſſum in feruentem aquã ſemihora, mox ſiccatum ſine Sole, atq; in melle conditum. Damnatur equinum tantùm inter venena, ideo Flamini ſacrorum equum tangere non licet, cùm Romæ publicis ſacris equus etiam immoletur. Quin & ſanguis eorũ ſeptica vim habet. Item equarũ, præterquàm virginum erodit, emarginat hulcera. Taurinus quidẽ recens inter venena eſt, excepta Aegira. Ibi enim ſacerdos Terræ vaticinatura, tauri ſanguinẽ bibit priùs quàm in ſpecum deſcendat. Tantum poteſt ſympathia illa, de qua loquimur, vt aliquãdo religione aut loco fiat. Druſus Tribunus plebis traditur caprinum bibiſſe, cùm pallore & inuidia veneni ſibi dati inſimulare Q. Cepionem inimicum vellet. Hircorum ſanguinis tanta vis eſt, vt ferramentorũ ſubtilitas nõ aliter acriùs induretur, ſcabritia tollatur vehemẽtiùs, quàm lima. Non igitur & ſanguis animaliũ inter cõmunia dici poteſt, & ideo quiſq; ſuis dicetur effectibus. Digeremus enim in animalia ſingula vſus, plurimumq; contra ſerpentes. Exitio his eſſe ceruos nemo ignorat, vt ſi quæ ſunt, extractas cauernis mandentes. Nec verò ipſi ſpirantesq; tantum aduerſantur, ſed membratim quoq;. Fugari eas nidore cornus ſi vratur, dictum eſt: at è ſummo gutture vſtis oſſibus, congregari dicuntur. Pelles eiuſdem animalis ſubſtratæ, ſecuros præſtant ab eo metu ſomnos. Coagulum quoq; ex aceto potum ab ictu: & ſi omnino tractatum ſit, eo die non ferit ſerpens. Teſtes quoq; eius inueterati, vel genitale maris, ſalutariter dantur in vino: item ventres qui centipelliones vocantur. Fugiunt & omnino dentem cerui habentes, aut medulla perunctos ſeuóve cerui aut hinuli. Summis autem remediis præfertur hinulei coagulum, matris vtero execti, vt indicauimus. Sanguine quoq; ceruino ſi vnà vrantur dracontion & cunilago & anchuſa lentiſci ligno, contrahi ſerpentes dicunt. Diſſipari deinde, ſi ſanguine detracto adiiciatur pyrethrum. Inuenio apud authores Græcos animal ceruo minus, & pilo demum ſimile, quod ophion vocatur. Sardiniam id tantum ferre ſolitam. Hoc interiiſſe arbitror, & ideo medicinas ex eo omitto.

Medi-

Medicinæ de apro, & capris, & equis feris, & remedia ex bestijs contra omnes morbos. CAP. X.

APri quoque cerebrum contra eas laudatur cum sanguine. Iecur etiam inueteratum cum ruta potum ex vino. Item adeps cum melle resináque. Simili modo verrinum iecur, exemptis duntaxat fibris quatuor obolorum pondere, vel cerebrum in vino potum. Caprarum cornu vel pilis accensis, fugari serpentes dicunt, cinerémque eorum potum vel illitum contra ictus valere: item lactis haustus cum vua taminia, vel vrinæ cum aceto scillite: caseum caprinum cum origano impositum, vel seuum cum cera. Millia prætereà remediorũ ex eo animali demonstrantur, sicut apparebit: quod equidem miror, cùm febri negetur carere. Amplior potentia feris eiusdem generis, quod numerosissimum esse diximus. Alia verò & hircis. Democritus etiamnum effectus eius auget, qui singularis natus sit. Fimo quoque caprarum in aceto decocto illini ictus serpentium placet, & recentis cinere in vino: atque in totũ difficilius se recolligẽtes à serpentium ictu, in caprilibus optimè conualescũt. Qui efficacius volunt mederi, occisæ capræ aluum dissectam cum fimo intus reperto statim illigant. Alij carnem recentem hœdorum pilo suffiunt, eodémque nidore fugant serpentes. Vtuntur & pelle eorum recente ad plagas, carne & fimo equi in agro pasti, coagulo leporis ex aceto, contráque scorpionem & murem araneum. Aiunt autem non feriri leporis coagulo perunctos. A scorpione percussis, fimum capræ efficacius cum aceto decoctum auxiliatur: lardum iúsque decocti potum his, qui buprestim hauserint. Quinetiam si quis asino in aurem percussum à scorpione se dicat, transire malum protinus tradunt: venenatáque omnia accenso eius pulmone fugere. Et fimo vituli suffiri percussos à scorpione prodest. Canis rabidi morsu facta vulnera circuncidunt ad viuas vsque partes quidam, carnémque vituli admouent, & ius ex eodem carnis decoctæ dant potui, aut axungiam cũ calce tusam. Laudant hirci iecur, quo imposito, ne tentari quidem aquæ metu affirmant. Laudant & capræ fimum ex vino illitum, aut melle: melis, & cuculi, & hirundinis decoctum & potum. Ad reliquos bestiarum morsus caprinum caseum siccum cum origano imponunt, & bibi iubent: ad hominis morsus carnem bubulam coctam: efficacius vituli, si non ante quintum diem soluant. Veneficiis rostrum lupi resistere inueteratum aiunt, ob ídque villarum portis præfigunt. Hoc idem præstare & pellis è ceruice solida existimatur: quippe tanta vis est animalis, præter ea quæ retulimus, vt vestigia eius calcata equis afferant torporem. Iis qui argentum viuum biberint, lardum remedio est. Asinino lacte poto venena restinguuntur, peculiariter si hyoscyamum potum sit, aut viscum, aut cicuta, aut lepus marinus, aut opocarpathum: aut pharicon, aut dorycnium, & si coagulum alicui nocuerit: nã id quoque venenum est in prima lactis coagulatione. Multos eius & alios vsus dicemus. Sed meminisse oportebit recenti vtendum, aut non multo posteà tepefacto. Nullum enim celerius euanescit. Ossa quoque asini confracta, & decocta, contra leporis marini venenum dantur. Omnia eadem onagris efficaciora. De equiferis non scripserunt Græci, quoniam terræ illæ non gignebant. Veruntamẽ fortiora omnia eadem, quàm in equis, intelligi debent. Lacte equino venena leporis marini & toxica expugnantur. Nec vros aut bisontes habuerunt Græci in experimentis, quanquam boue fero refertis Indiæ syluis: portione tamen eadem efficaciora omnia ex his credi par est. Sic quoque lacte bubulo cuncta venena expugnari tradunt, maximè suprà dicta, & si ephemerum impactum sit, aut si cantharides datæ, vomitione omnia egeri: sic & caprino iure cantharides. Cõtra ea verò quæ exhulceratione enecant, seuum vitulinum seu bubulum auxiliatur. Nam contra sanguisugas potas butyrum remedio est, cum aceto ferro calefacto: quod & per se prodest contra venena. Nam si oleum nõ sit, vicem eius repræsentat. Multipedum morsus cum melle sanat. Omasi quoque iure poto venena suprà dicta expugnari putant, priuatim verò aconita & cicutas: itémque vitulino seuo. Caprinus caseus recens, his qui viscum biberint: lac verò contra cantharidas remedio est, & contra ephemerum potum cum taminia vua. Sanguis caprinus decoctus cum medulla contra toxica venena sumitur: hœdinus contra reliqua. Coagulum hœdi contra viscum, & chamæleontem album, sanguinémque taurinum, contra quem & leporis coagulum ex aceto. Contra pastinacam verò & omnium marinorum ictus vel morsus, coagulum leporis, vel hœdi, vel agni, drachmæ pondere ex vino. Leporis coagulum & contra venena additur antidotis. Papilio quoque lucernarum luminibus aduolans, inter mala medicamenta numeratur. Huic contrarium est iecur caprinum, sicut fel veneficiis ex mustela rustica factis.

De remediis ad morborum multa genera ex animalibus. CAP. XI.

HInc deinde reuertemur ad genera morborum. Capilli defluuia vrsinus adeps admisto ladano & adianto continet, alopeciásque emendat, & raritatem superciliorum cum fungis lucernarum, ac fuligine quæ est in rostris earum. Porrigini cum vino prodest. Ad hanc & cornus ceruini è vino, vtque non tædia animalium capillis † inhærescant. *† increscant.* Item fel caprinum cum creta Cimolia & aceto, sic vt paululum capilli inarescãt: item fel hircinum cum vrina tauri. Si verò vetus sit, etiam furfures adiecto sulphure emendat. Cinere genitalis asinini, spissari capillum putant, & è canitie vindicari, si rasis illinatur, plumbóque tritus cum oleo. Densari & asinini pulli cum vrina: admiscéntque nardũ fastidij gratia. Alopecias felle taurino cum Aegyptio alumine tepefactis illinunt. Capitis hulcera

manantia,

manantia, vrina tauri efficaciter ſanat: item hominis vetus, ſi cyclaminum adiiciatur & ſulphur. Ef-
ficacius tamen & vitulinum fel: quo cum aceto calefacto, & lendes tolluntur. Seuum vitulinũ cum
ſale tritum, capitis hulceribus vtiliſſimum. Laudatur & vulpium adeps, ſed præcipuè fel, & fimum
cum ſinapis pari modo illitũ. Caprini cornus farina vel cinis, magisq; hircini, addito nitro & tama-
ricis ſemine, & butyro oleoq;, priùs capite raſo, mirè continent ita fluentem capillũ. Sicut & canis
cinere ex oleo illito ſupercilia nigreſcunt. Lacte caprino lendes tolli tradunt: fimo cum melle alope
cias expleri: item vngularum cinere cum pice, fluentem capillum contineri. Leporinus cinis cum
oleo myrteo, capitis dolores ſedat. item aqua pota, quæ è bouis aut aſini potu relicta eſt: & ſi credi-
mus, vulpis maſculæ genitale circunligatum: cornus ceruini cinis illitus ex aceto vel roſaceo, aut ex
irino. Oculorum epiphoras bubulo ſeuo cum oleo cocto illinunt. Ceruini cornus cinere ſcabrities
eorum inungunt: mucrones autem ipſos efficaciores putant. Lupi excrementis circunlini ſuffuſio-
nes prodeſt. Cinere eorum cum Attico melle inungi obſcuritates: item felle vrſino. Epinyctidas,
adipe aprugno cum roſaceo. Vngulæ aſininæ cinis inunctus è ſuo lacte, cicatrices oculorum, & albu
gines tollit. Medulla bubula ex dextro crure priore trita cum fuligine, pilis & palpebrarũ vitiis an-
gulorumque occurrit: calliblepharique modo fuligo in hoc vſu temperatur: optimè ellychnio pa-
pyraceo oleoque ſeſamino, fuligine in nouum vas pennis deterſa. Efficaciſſimè tamen euulſos ibi
pilos coercet. Felle tauri cum oui albo, collyria fiunt, aquaque diſſoluta inunguntur per quatri-
duum. Seuum vituli cum anſeris adipe & ocimi ſucco, genarum vitiis aptiſſimum eſt. Eiuſ-
dem medullæ cum pari pondere ceræ & olei vel roſacei, addito ouo, duritiæ genarum illinuntur.
Caſeo molli caprino impoſito ex aqua calida epiphoræ ſedantur: ſi tumor ſit, ex melle. Vtrunq; ve-
rò ſero calido fouendum. Sicca lippitudo, lumbulis ſuum toſtis atq; contritis, & impoſitis tollitur.
Capras negant lippire, quoniam eæ quaſdam herbas edant: item dorcades. Et ob id fimum earum
cera circundatum noua Luna deuorare iubent, & quoniã noctu æquè quoq; cernant. Sanguine hir-
cino ſanari luſcioſos putant: nyctalopas à Græcis dictos: capræ verò iocinere, in vino auſtero deco-
cto. Quidam inaſſati iocineris ſanie inungunt, aut felle capræ, carnesque eas veſci, & dum coquan-
tur oculos vaporari præcipiunt. Id quoque referre arbitrantur, ſi rutili coloris fuerint. Volunt & o-
culos ſuffiri, iocinere in ollis decocto: quidam inaſſato. Fel quidem caprinum pluribus modis aſ-
ſumunt: cum melle, contra caligines: cum veratri candidi tertia parte, contra glaucomata: cum vi-
no, contra cicatrices, & albugines, & caligines, & pterygia, & argema: ad palpebras verò euulſo priùs
pilo, cum ſucco oleris, ita vt vnctio inareſcat. Contra ruptas tuniculas, cum lacte mulieris. Ad
omnia autem inueterata, fel efficacius putant. Nec abdicant fimum ex melle illitum, epiphoris cõ-
traque dolores medullam: item pulmonem leporis. Sedat caliginem fel cum paſſo aut melle. Lu-
pino quoque adipe, vel medulla ſuum, fricari oculos contra lippitudines præcipiunt. Nam vulpi-
nam linguam habentes in armilla, lippituros negant. Aurium dolori & vitiis medetur vrina apri
in vitro ſeruata: fel apri vel ſuis, vel bubulum, cum oleo cicino & roſacco æquis portionibus. Præci-
puè verò taurinum, cum porri ſucco tepidum, vel cum melle, ſi ſuppuret. Contraque odorem gra-
uem per ſe tepefactum in malicorio. In ea parte rupta cum lacte mulierum efficaciter ſanat. Qui-
dam etiam in grauitate aures ſic perluendas putant. Alij cum ſenecta ſerpentium & aceto inclu-
dunt lanas, antè aqua calida collutas. Aut ſi maior ſit grauitas aurium, fel cum myrrha & ruta in
malicorio excalfactum infundunt: lardum quoque pingue: item fimum aſini recens cum roſaceo
inſtillatur: omniaque ea tepefacta. Vtilior equi ſpuma, vel equini fimi recentis cinis cum roſaceo.
Seuum bubulum cum adipe anſerino, butyrum recens. Vrina capri vel tauri, vel fullonia vetus
calfacta, vapore per lagenæ collum ſubeunte. Admiſcent & aceti tertiam partem: & aliquid vrinæ
vituli, qui nondum herbam guſtauerit. Fimum etiam miſto felle eiuſdem. Et cutem, quàm relin-
quunt angues, excalfactis priùs auribus. Lana autem medicamina ea includuntur. Prodeſt & ſe-
uum vituli cum anſeris adipe, & ocimi ſucco: eiuſdem medulla admiſto cumino trito infuſa. Vi-
rus verrinum è ſcropha exceptum priùs quàm terram attingat, contra dolores. Auribus fractis glu-
tinum è naturis vitulorum factum, & in aqua liquatum. Aliis vitiis adeps vulpium. Item fel capri-
num cum roſaceo tepido, aut porri ſucco: aut ſi ſint rupta ibi aliqua, è lacte mulieris. Si grauitas ſit
audiendi, fel bubulum cum vrina capræ, vel hirci, vel ſi pus ſit. In quocunque autem vſu putant
hæc efficaciora in cornu caprino per dies viginti infumata. Laudant & coagulum leporis tertia de-
narij parte, dimidiaque ſagapeni in ammineo vino. Parotidas vrſinus adeps comprimit, pari pon-
dere ceræ & taurini ſeui. Addunt quidam hypociſthidem: & per ſe butyrum illitum, ſi priùs fouean-
tur fœnigræci decocti ſucco. Efficacius cum ſtrichno. Proſunt & vulpium teſtes, & taurinus ſanguis
aridus tritus. Vrina capræ calefacta inſtillata auribus: fimumque eiuſdem cum axungia illitũ. Den-
tes mobiles confirmat ceruini cornus cinis, doloresque eorum mitigat, ſiue infricentur, ſiue col-
luantur. Quidam efficaciorem ad omnes eoſdem vſus crudi cornus farinam arbitrantur. Dentifri-
cia vtroque modo fiunt. Magnum remedium eſt & in luporum capitis cinere. Certumque eſt in ex-
crementis eorum plerunque inueniri oſſa. Hæc adalligata eundem effectum habent. Item lepori-
na coagula per aurem infuſa contra dolores: & capitis eorũ cinis dentifricium eſt, adiectoq; nardo

mulcet graueolentiam oris. Aliqui murinorum capitum cinerem miſcuiſſe malunt. Reperitur in
latere leporis acui os ſimile,hoc ſcarificari dentes in dolore ſuadent. Talus bubulus accenſus ,eos
qui labant cum dolore,admotus confirmat.Eiuſdem cinis cum myrrha,dentifriciũ eſt. Oſſa quoq;
ex vngulis ſuum combuſta,eundem vſum præbent:item oſſa ex acetabulis pernarum,circa quæ co-
xendices vertuntur.Iiſdem ſanari,demiſſis in fauces,iumentorum verminationes notum eſt: ſed &
combuſtis dentes confirmari. Aſinino quoq; lacte percuſſu vexatos , aut dentium eiuſdem cinere:
lichene item equi cum oleo infuſo per aurem.Eſt autem hoc non hippomanes,quod alioqui noxiũ
omitto,ſed in equorum genibus,ac ſuper vngulas.Præterea in corde equorum inuenitur os, denti-
bus caninis maximè ſimile:hoc ſcarificari dolorem , aut exempto dente emortui equi maxillis ad
numerum eius qui doleat,demonſtrant.Equarum virus à coitu in ellychniis accenſum Anaxilaus
prodidit,equinorum capitum viſus repræſentare monſtrificè:ſimiliter ex aſinis. Nam hippomanes
tantas in veneficio vires habet,vt affuſum æris miſturæ in effigiem equæ Olympiæ, admotos mares
equos ad rabiem coitus agat.Medetur dentibus & fabrile glutinum,in aqua decoctum illitumque,
& mox paulò detractum,ita vt confeſtim colluantur vino, in quo decocti ſunt cortices mali Punici
dulcis.Efficax habetur & caprino lacte collui dentes,vel felle taurino. Talorum capræ recentium
cinis dentifricio placet,& omnium ferè villaticarum quadrupedum,ne ſæpius eadem dicantur.

Ad faciei vitia,ceruicis & pectoris morbos. CAP. XII.

CVtem in facie erugari & tenereſcere, & candorem cuſtodire lacte aſinino putant. Notumque
eſt quaſdam quotidie D. cuſtodito numero fouere. Poppæa hoc Neronis principis inſtituit,
balinearum quoq; ſic ſolio temperato,aſinarum gregibus ob hoc eam comitantibus. Impetus pi-
tuitæ in facie,butyro illito tolluntur:efficacius cum ceruſſa. Syncero verò vitia quæ ſerpunt , inſu-
per impoſita farina hordeacea.Hulcera in facie membrana è partu bouis madida. Friuolum videa-
tur,non tamen omittendum,propter deſideria mulierũ:Talum candidi iuuenci , quadraginta die-
bus noctibusq;,donec reſoluatur in liquorem decoctũ,& illitum linteolo,candorem cutisq; eruga-
tionem præſtare.Fimo taurino malas rubeſcere aiunt,non crocodileã illini melius,ſed foueri frigi-
da & antè & poſteà iubent.Aeſtates,& quæ decolorem faciunt cutem,fimum vituli cũ oleo & gum-
mi manu ſubactũ emendat.Hulcera oris ac rimas,ſeuum vituli vel bouis cum adipe anſeris, & oci-
mi ſucco.Eſt & alia miſtura,ſeuo vituli cũ medulla cerui,& albæ ſpinæ foliis vnà tritis.Idem præſtat
& medulla cum reſina,vel ſi vaccina ſit,iúſque è carne vaccina. Lichenas oris præſtantiſſimè vincit
glutinum factum è genitalibus vitulorũ,liquatum aceto cum ſulphure viuo,ramo ficulneo permi-
ſtum,ita vt bis die recens illinatur.Item lepras ex melle & aceto decoctum,quas & iecur hirci calidũ
illitum tollit:ſicut elephantiaſin fel caprinum:etiamnum lepras ac furfures,tauri, vel addito nitro.
Vrina [illegible] circa Canis ortum,maculas in facie:ſed vtriuſque per ſeſe aqua infractum,euitatisq; ſo-
libus ac ventis poſt detractam cutem. Similis effectus in taurino ſeuo vitulinóve felle,cum ſemine
cunilæ ac cinere è cornu ceruino,ſi Canicula exoriente comburatur. Aſinino ſeuo cicatricibus ac
licheni leprisque maximè color redditur. Hirci fel & lentigines tollit,admiſto caſeo ac viuo ſulphu
re ſpongiæque cinere, vt mellis ſit craſſitudo. Aliqui inueterato felle vti maluere, miſtis calidis fur-
furibus pondere oboli vnius , quatuorque mellis , priùs defricatis maculis. Efficax eiuſdem & ſe-
uum cum melanthio,& ſulphure, & iride. Labrorum fiſſuris cum adipe anſerino,ac medulla cer-
uina reſinaque & calce. Inuenio apud authores,his qui lentiginem habeant, negari Magicæ ſacri-
ficiorũ vſum.Lacte bubulo aut caprino tonſillæ & arteriæ exhulceratæ leuãtur. Gargarizatur tepi-
dum,vt eſt expreſſum,aut calefactũ. Caprinũ vtilius,cum malua decoctũ & ſale exiguo. Linguæ ex-
hulcerationi & arteriarũ prodeſt ius omaſi gargarizatu:tonſillis autem priuatim renes vulpiũ aridi,
cum melle triti illitiq;: anginæ fel taurinum vel caprinum cum melle.Iecur mellis ex aqua oris gra-
uitatem,hulceraque butyrũ emendat.Spinam aliúdue quid faucibus adhærens,felis extrinſecus fi-
mo perfricatis,aut reddi aut delabi tradunt.Strumas diſcutit vel aprinum,vel bubulum tepidum il-
litum.Nam coagulum leporis è vino in linteolo exhulceratis duntaxat imponitur. Diſcutit & vn-
gulæ aſini vel equi cinis,ex oleo aqua illitus,& vrina calefacta:& bouis vngulæ cinis ex aqua:fimum
quoque feruens ex aceto.Item ſeuum caprinum cum calce, aut fimum ex aceto decoctũ , teſteſque
vulpini. Prodeſt & ſapo:Gallorum hoc inuentum rutilandis capillis,ex ſeuo & cinere. Optimus fa-
gino & caprino,duobus modis,ſpiſſus ac liquidus:vterq; apud Germanos maiore in vſu viris,quàm
fœminis.Ceruicũ dolores butyro aut adipe vrſino perfricantur:rigores bubulo ſeuo: quod & ſtru-
mis prodeſt cum oleo. Dolorem inflexibilem (opiſthotonon vocant) leuat vrina capræ auribus
infuſa,aut fimum cum bulbis illitum:vngues contuſos fel cuiuſcunque animalis circumligatum:
pterygia digitorum fel taurinum aqua calida diſſolutũ. Quidam adiiciunt ſulphur & alumen, pari
pondere omniũ. Tuſſim iecur lupi ex vino tepido ſanat:vrſinumq; fel admiſto melle, aut ex cornu
bubuli ſummis partibus cinis:vel ſaliua equi,triduo potu eam mori tradunt: pulmo ceruinus cum
gula ſua arefactus in fumo , dein tuſus ex melle quotidiano ecligmate. Efficacior eſt ad id ſubulo
ceruorum generis. Sanguinem expuentes,ceruini cornus cinis:coagulũ leporis tertia parte denarij
cũ terra Samia & vino myrteo potũ ſanat.Eiuſdẽ fimi cinis in vino veſperi potus nocturnas tuſſeis:
pili

pili quoque leporis ſuffiti,extrahunt pulmonibus difficiles excreationes.Purulentas autem exhulcerationes pectoris pulmoniſque,& à pulmone graueolentiam halitus,butyrũ efficaciſſimè iuuat, cum pari modo mellis Attici decoctum,donec rufeſcat,& matutinis ſumptum ad menſuram ligulæ.Quidã pro melle,laricis reſinam addere maluerunt.Si ſanguis reiiciatur,efficacem tradunt bubulum ſanguinem,modicè & cum aceto ſumptum:nam de taurino credere, temerarium eſt. Sed glutinum taurinum tribus obolis cum calida aqua bibitur in vetere ſanguinis excreatione.

Ad ſtomachi & lumborum dolores,& renum vitia. CAP. XIII.

STomachum exhulceratum lactis aſinini potus reficit:item bubuli. Roſiones eius caro bubula admiſto aceto & vino cocta.Rheumatiſmos cornus ceruini cinis. Sanguinis excreationes hœdinus ſanguis recens,ad cyathos ternos cum aceto acri pari modo feruens potus: coagulum tertia parte ex aceto potum.Iocineris dolores,lupi iecur aridum ex mulſo:aſininum iecur aridũ cum petroſelini partibus duabus,ac nucibus tribus,ac melle tritum,& in cibo ſumptum: ſanguis hircinus cibo aptatus. Suſpirioſis ante omnia efficax eſt potus equiferorum ſanguinis. Proximè lactis aſinini tepidi cum bulbis decocti,ita vt ſerum ex eo bibatur,addito in tres heminas cyatho naſturtij albi,perfuſi aqua,deinde melle diluti. Iecur quoque vulpinum,aut pulmo,in vino nigro, aut fel vrſinum in aqua,laxat meatus ſpirandi.Lumborum dolores,& quæcunque alia mollire opus ſit,vrſino adipe perfricare conuenit:cinerem aprini aut ſuilli fimi inueterati,aſpergi potioni vini.Afferunt & Magi ſua commenta.Primum omniũ rabiem hircorum,ſi mulceatur barba,mitigari: eadem præciſa,non abire eos in alienum gregem.Huic admiſcent fimum caprinũ, & ſubdito linteolo vncto caua manu,quantum pati poſſit,feruens,ſuſtineri iubent:ita ſi læua pars doleat,hæc medicina in dextra manu fiat,aut è contrario.Fimum quoque ad eum vſum acus æreæ punctis tolli iubent. Modus curationis eſt,donec vapor ad lumbos ſentiatur peruenire.Poſteà verò manum porro tuſo illinunt, item lumbos ipſo fimo cum melle,ſuadentq́; in eodem dolore & teſtes leporis deuorare. Iſchiadicis fimum bubulum imponunt,calfactũ in foliis cinere feruenti.In renumq́; dolore leporis renes crudos deuorari iubent,aut certè coctos,ita ne dente contingantur. Ventris quidem dolore tentari negant talum leporis habentes.Lienen ſedat fel apri vel ſuis potum,vel ceruini cornus cinis in aceto. Efficaciſſimè tamen inueteratus lien aſini, ita vt in triduo ſentiatur vtilitas. Aſinini pulli fimum, quod primùm edidit, (polean vocant Syri) datur in aceto mulſo.Datur & equi lingua inueterata ex vino,præſentaneo medicamento,vt didiciſſe ſe ex barbaris Cæcilius Bion tradidit. Et lien bubulus ſimili modo. Recens autem aſſus vel elixus,in cibo.In veſica quoque bouis alij capita xx. tuſa, cum aceti ſextario,imponuntur ad lienis dolorem.Eadem ex cauſa emi lienem vituli, quanti indicatus ſit,iubent Magi,nulla pretij contatione:quoniam hoc quoq; religioſè pertineat:diuiſumq́; per longitudinem annecti tunicæ vtrinque,& induentem pati decidere ad pedes:dein collectum in vmbra arefacere.Cùm hoc fiat,ſimul reſidere lienem ægri vitiatum,liberariq́ue eum morbo dicitur. Prodeſt & pulmo vulpium cinere ſiccatus,atque in aqua potus.Item hœdorum lien impoſitus.

Ad aluum ſiſtendam,cœliacos,dyſentericos,inflationes alui,rupta,teneſmon, & tineas,& colum. CAP. XIIII.

ALuum ſiſtit ceruinus ſanguis:item cornus cinis:iecur aprinum ex vino potum citra ſalem, receńsque:item aſſum ſuillum,vel hircinum decoctum in vini hemina. Coagulũ leporis in vino ciceris magnitudine:aut ſi febris ſit,ex aqua.Aliqui & gallam adiiciunt,alij per ſe leporis ſanguine contenti ſunt lacte cocto.Equini fimi cinis in aqua potus. Taurini cornus veteris ex parte ima cinis,inſperſus potioni aquæ.Sanguis hircinus in carbone decoctus. Corium caprinum cum ſuo pilo decoctum,ſucco epoto. Coagulum equi,& ſanguis caprinus,vel medulla, vel iecur aluum ſoluit.Fel lupi cum elaterio vmbilico illigatum.Vel lactis equini potus: item caprini cum ſale & melle.Capræ fel cum cyclamini ſucco & aluminis modico. Aliqui & nitrum & aquã adieciſſe malunt. Fel tauri cum abſinthio tritum ac ſubditũ paſtillo.Butyrum largius ſumptum cœliacis & dyſentericis medetur,& iecur vaccinum.Cornus ceruini cinis,tribus digitis captus in potione aquę.Coagulum leporis ſubactum in pane:ſi verò ſanguinem detrahunt,in polenta. Aprini vel ſuilli vel leporini fimi cinis,inſperſus potioni tepidæ vini. Vituli quoq; ius vulgariter datum,inter auxilia cœliacorum & dyſentericorum tradunt.Lactis aſinini potus vtilior, addito melle. Nec minus efficax fimi cinis ex vino,vtrique vitio.Item polea ſuprà dicta. Equi coagulum, quod aliqui hippacen vocant, etiam ſi ſanguinem detrahant:vel fimi cinis,dentiumq́ue eiuſdem tuſorum farina,ſalutaris dicitur: & bubuli lactis decocti potus. Dyſentericis addi mellis exiguum præcipiunt:& ſi tormina ſint, cornus ceruini cinerem,aut fel taurinũ cumino miſtum,& cucurbitæ carnes vmbilico imponere. Caſeus recens vaccinus immittitur ad vtrunque vitium. Item butyrum heminis quatuor,cum reſinæ terebinthinæ ſextante,aut cum malua decocta,aut roſaceo.Datur & ſeuum vitulinũ,aut bubulum. Item medullæ excoquuntur cum farina & cera exiguoq́; oleo,vt ſorberi poſſint. Medulla & in pane ſubigitur. Lac caprinum ad dimidias partes decoctum.Si ſint & tormina,additur protropum. Torminibus ſatis eſſe remedij in leporis coagulo poto è vino tepido,vel ſemel,arbitrantur aliqui. Cautiores & ſanguine caprino cum farina hordeacea & reſina,ventrem illinunt. Ad omnes epiphoras

ventris illini caseum mollem suadent:veterem autem in farina tritum, cœliacis & dysentericis dari,cyatho casei in cyathis vini tribus. Sanguis caprinus decoctus cum medulla dysentericis. Iecur assum capræ, cœliacis subuenit,magisque etiam hirci, in vino austero decoctum potumque, vel ex oleo myrteo vmbilico impositum. Quidam decoquunt à tribus sextariis aquæ ad heminam addita ruta. Vtuntur & liene asso capræ hircíve,& seuo hirci in pane qui cinere coctus sit, capræ à renibus maximè,vt per se hauriatur:protinusque modicè frigidam sorberi iubent. Aliqui & in aqua decoctum seuum admista polenta,& cumino,& anetho,acetoque. Illinunt & ventrem cœliacis, fimo cum melle decocto. Vtuntur ad vtrunque vitium & coagulo hœdi in vino myrtite, magnitudine fabæ poto:& sanguine eiusdem in cibum formato quem sanguiculum vocant. Infundunt dysentericis & glutinum taurinum,aqua calida resolutum. Inflationes autem discutit vitulinum fimum in vino decoctum. Intestinorum vitiis magnopere prodest coagulum ceruorum, decoctum cum lente betaque,atque ita in cibo sumptum. Leporis pilorum cinis cum melle decoctus. Lactis caprini potus decoctus cum malua exiguo sale addito. Et si coagulum addatur, maioribus emolumentis fiat. Eadē vis est & in seuo caprino in sorbitione aliqua, vti protinus hauriatur frigida aqua. Item feminum hœdi cinis rupta intestina sarcire mirè traditur. Fimum leporis cum melle decoctū, & quotidie fabæ magnitudine sumptum,ita vt deploratos sanauerint. Laudant & caprini capitis cum suis pilis decocti succum. Tenesmos, id est, crebra & inanis voluntas egerendi, tollitur poto lacte asinino:item bubulo. Tinearum genera pellit ceruini cornus cinis potus. Quæ in excrementis lupi diximus inueniri ossa,si terram non attigerint,colo medentur adalligata brachio. Polea quoque suprà dicta magnopere prodest in sapa decocta. Item suilli fimi farina addito cumino in aqua rutæ decoctæ. Cornus ceruini teneri cinis, cochleis Africanis cum testa sua tusis mistus, in vini potione.

Ad vesicæ cruciatus & calculos: de genitalium & sedis vitijs, & inguinum remedijs. CAP. XV.

VEsicæ calculorumque cruciatibus auxiliatur vrina apri,& ipsa vesica pro cibo sumpta: efficacius,si prius fumo maceretur vtrunque. Vesicam elixam mandi oportet, & à muliere fœminæ suis. Inueniuntur & in iocineribus eorum lapilli,aut duritie lapillis similes,candidi, sicuti in vulgari sue:quibus contritis atque potis in vino,pelli calculos aiunt. Ipsi apro tam grauis sua vrina est, vt nisi egesta fugæ non sufficiat,ac velut deuinctus opprimatur. Exuri illa tradunt eos. Leporis renes inueterati,in vino poti,calculos pellunt.In perna suis articulos esse diximus,quorum decoctum ius facit vrinæ vtile. Asinini renes inueterati tritique,& in vino mero dati, vesicæ medentur. Calculos expellunt lichenes equini ex vino aut mulso poti diebus xl. Prodest & vngulæ equinæ cinis,in vino, aut aqua. Item fimum caprarum in mulso,efficacius syluestrium. Pili quoque caprini cinis. Verendorum carbunculis,cerebrum apri vel suis,sanguisque. Vitia verò,quæ in eadem parte serpunt, iecur eorum combustum,maximè iuniperi ligno cum charta & arthenico sanat:fimi cinis: fel bubulum cum alumine Aegyptio ac muria ad crassitudinem mellis subactum:insuper beta ex vino cocta imposita:caro quoque. Manantia verò hulcera,seuum cum medulla vituli in vino decoctum,vel caprinum cum melle rubique succo:vel si serpant,fimum etiam prodesse cum melle dicunt aut cum aceto,& per se butyrum. Testium tumor cum seuo vituli,addito nitro cohibetur:vel fimo eiusdem ex aceto decocto. Vrinæ incontinentiam cohibet vesica aprina,si assa mandatur. Vngularū apri vel suis cinis potioni inspersus. Vesica fœminæ suis combusta ac pota:Item hœdi,vel pulmo:Cerebrū leporis in vino:Eiusdem testiculi tosti,vel coagulum cum anserino adipe in polenta: Renes asinini in mero triti potique. Magi verrini genitalis cinere poto ex vino dulci demonstrant vrinam facere in canis cubili,ac verba adiicere,ne ipse vrinam faciat,vt canis,in suo cubili. Rursus ciet vrinam vesica suis,si terram non attigerit,imposita pubi. Sedis vitiis præclarè prodest fel vrsinum cum adipe. Quidam adiiciunt spumam argenti ac thus. Prodest & butyrū cum adipe anserino ac rosaceo. Modum ipsæ res statuunt,vt sint illitu faciles. Præclarè medetur & taurinum fel,in linteolis conceptis: rimasque perducit ad cicatricem. Inflationibus in ea parte, seuum vituli, maximè ab inguinibus cum ruta:cæteris vitiis medetur sanguis caprinus cum polenta. Item fel caprinum condylomatis per se. Item fel lupinum ex vino. Panos & apostemata in quacunque parte,sanguis vrsinus discutit: item taurinus aridus tritus. Præcipuum tamen remedium traditur in calculo onagri: quem dicitur cùm interficiatur reddere vrina,liquidiorem initio,sed in terra spissantem se. Hic adalligatus femini,omnes impetus discutit,omnique suppuratione liberat. Est autem rarus inuentu, nec ex omni onagro,sed celebri remedio. Prodest & vrina asini cum melanthio. Et vngulæ equinæ cinis cū oleo & aqua illitus. Sanguis equi,præcipuè admissarij:& sanguis bubulus:item fel. Caro quoq; eosdem effectus habet calida imposita:& vngulæ cinis ex aqua aut melle: vrina caprarum, hircorumq; carnes in aqua decoctæ:aut fimum ex his cum melle decoctum:fel vrsinum siue verrinum:vrina suum in lana imposita. Femina atteri adurique equitatu notum est. Vtilissimum est ad omnes inde causas,spumam equi ex ore inguinibusque illinire. Inguina ex hulcerum causa intumescunt. Remedio sunt equi setæ tres,totidem nodis alligatæ intra hulcus.

Ad

Ad podagras, ad morbum comitialem, ad ſideratos,, morbúmque regium oſſáque fracta, remedia. CAP. XVI.

POdagris medetur vrſinus adeps, taurinúmque ſeuum, pari pondere & ceræ. Addunt quidam hypociſtida & gallam. Alij hircinum præferunt ſeuum cum fimo capræ, & croco ſinapíue, vel caulibus ederæ tritis, ac perdicio vel flore cucumeris ſylueſtris. Item bouis fimum cum aceti fæce. Magnificãt & vituli, qui nondum herbam guſtauerit, fimum, aut per ſe ſanguinem tauri: vulpem decoctam viuam, donec oſſa tantùm reſtent: lupúmue viuum oleo cerati modo incoctum: ſeuum hircinum, cum helxines parte æqua, ſinapis tertia: fimi caprini cinerem cum axungia. Quin & iſchiadicos vri ſub pollicibus pedum eo fimo feruente, vtiliſſimè tradunt. Articulorúmque vitiis fel vrſinum vtiliſſimum eſſe, & leporis pedes adalligatos. Podagras quidam mitigari pede leporis viuentis abſciſſo, ſi quis ſecum aſſiduè habeat. Perniones vrſinus adeps, rimáſque pedum omnes ſarcit: efficacius alumine addito: ſeuum caprinum: dentium equi farina: aprinum vel ſuillum fel: cum adipe pulmo impoſitus: & ſi ſubtriti ſint contuſiúe offenſatione. ſi verò aduſti frigore, leporini pili cinis. Eiuſdem pulmo contuſis diſſectus, aut pulmonis cinis. Sole aduſta, ſeuo aſinino aptiſſimè curantur: item bubulo cum roſaceo. Clauos & rimas callíque vitia, fimum apri vel ſuis recèns illitum, ac tertio die ſolutum ſanat: talorum cinis, pulmo aprinus, aut ſuillus, aut ceruinus. Attritus calceamentorum, vrina aſini cum luto ſuo illita. Clauos ſeuum bubulum cum thuris polline. Perniones verò corium combuſtum melius ex vetere calceamento. Iniurias è calceatu, ex oleo corij caprini cinis. Varicum dolores ſedat fimi vitulini cinis, cum lilij bulbis decoctis, addito melle modico: itemque omnia inflammata & ſuppurationes minantia. Eadem res & podagricis prodeſt, & articulariis morbis, è maribus præcipuè vitulis. Articulorum attritis, fel aprorum vel ſuum, linteo calefacto impoſitum: vitulíque qui nondum herbam guſtauerit, fimum: item caprinum cum melle in aceto decoctum. Vngues ſcabros ſeuum vituli emendat: item caprinum admiſta ſandaracha. Verrucas verò aufert vitulini fimi cinis ex aceto: aſini vrinæ lutum. Comitiali morbo teſtes vrſinos ediſſe prodeſt, vel aprinos bibiſſe ex lacte equino, aut ex aqua: item aprinam vrinam ex aceto mulſo: efficacius, quæ inarueri tin veſica ſua. Dantur & ſuum teſticuli inueterati tritíque in ſuis lacte, præcedente vini abſtinentia, & ſequente continuis diebus. Dantur & leporis ſale cuſtoditi pulmones, cum thuris tertia parte, in vino albo, per dies XXX. Item coagula eiuſdem. Aſini cerebrum ex aqua mulſa, infumatum prius in foliis, ſemuncia per dies: vel vngularum eius cinis cochlearibus binis toto menſe potus. Item teſtes ſale aſſeruati, & aſperſi potioni, in aſinarum maximè lacte, vel ex aqua. Membrana partus earum, præcipuè ſi marẽ pepererint, olfactata accedente morbo comitialium reſiſtit. Sunt qui è mare nigróque cor edendum cum pane ſub dio prima aut ſecunda Luna præcipiant, Alij carnem, aliqui ſanguinem aceto dilutum per dies xl. bibendum. Quidam vrinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miſcent, eadémque potione & lymphaticis medentur. Comitialibus datur & lactis equini potus, lichénque in aceto mulſo bibendus. Dantur & carnes caprinæ in rogo hominis toſtæ, vt volunt Magi. Seuum earum cum felle taurino pari pondere decoctum, & in folliculo fellis reconditum, ita ne terram attingat, potum verò ſub limine ex aqua. Morbum ipſum deprehendit caprini cornus vel ceruini vſti nidor. Sideratis vrina pulli aſinini nardo admiſto perunctione prodeſſe dicitur. Regio morbo cornus ceruini cinis: ſanguis aſinini pulli ex vino. Item fimum aſinini pulli, quod primum edidit à partu, datum fabæ magnitudine è vino medetur intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo ſimilitérque vis eſt. Fractis oſſibus præſentaneus maxillarum apri cinis vel ſuis. Item lardum elixum atque circunligatum mira celeritate ſolidat. Coctis quidem fractis laudatur vnicè caprinum fimum ex vino vetere, aperit, extrahit, perſanat. Febres arcet ceruorum caro, vt diximus. Eas quidem quæ certo dierum numero redeunt, oculus lupi dexter ſalſus adalligatúſque, ſi credimus Magis. Eſt genus febrium, quod amphemerinon vocant. Hoc liberari tradunt, ſi quis è vena auris aſini tres guttas ſanguinis in duabus heminis aquæ hauſerit. Quartanis Magi excrementa felis cum digito bubonis adalligari iubent, & ne recidant, non remoueri ſepteno circuitu. Quis hoc quæſo inuenire potuit? quæúe eſt iſta miſtura? cur digitus potiſſimùm bubonis electus eſt? Modeſtiores iecur felis decreſcente Luna occiſæ inueteratum ſale, ex vino bibendum ante acceſſiones quartanæ dixere. Iidem Magi fimi bubuli cinere conſperſo puerorum vrina illinunt digitos pedum, manibúſque leporis cor adalligãt. Coagulum ante acceſſionem propinant. Datur & caſeus caprinus recens cum melle diligenter ſero expreſſo.

Ad melancholicos, lethargicos, hydropicos: ad ignem ſacrum, & ad dolores neruorum remedia. CAP. XVII.

MElancholicis fimum vituli in vino decoctum remedio eſt. Lethargicos excitat aſini lichen, naribus illitus ex aceto: caprini cornus nidor aut pilorum: iecur aprinum. Itaque & veternoſis datur. Phthiſicis medentur, iecur lupi ex vino, macræ ſuis fœminæ herbis paſtæ lardum, carnes aſininæ ex iure ſumptæ. Hoc genere maximè in Achaia curant id malum. Fimi quoque aridi, ſed pabulo viridi paſto boue, fumum harundine hauſtum prodeſſe tradunt. Bubuli quoq; cornus mucronẽ exuſtum, duorum cochleariorũ menſura, addito melle, pilulis deuoratis. Capræ ſeuo in pulte ex ali-

ca & phthiſin & tuſſim ſanari,vel recenti cum mulſo liquefacto,ita vt vncia in cyathum addatur, rutæque ramo permiſceatur,non pauci tradunt. Rupicapræ ſeui cyatho,& lactis pari menſura, deploratum phthiſicum conualuiſſe certus author affirmat. Sunt & qui ſuum fimi cinerem profuiſſe ſcripſerint in paſſo:& cerui pulmonem,maximè ſubulonis,ſiccatum in fumo, tritúmque in vino. Hydropicis auxiliatur vrina veſicæ apri paulatim data in potus:efficacius quæ inaruerit cum veſica ſua. Fimi ceruini,maximè ſubulonis, ſed & bubuli, de armentinis loquor (quod bolbiton vocant) cinis cochleariorum trium in mulſi hemina,bouis fœminæ in mulieribus,& ex altero ſexu in viris: quod veluti myſterium occultaruntMagi:Fimum vituli maſculi illitum:Fimi vituli cinis cum ſemine ſtaphylini,æqua portione ex vino:Sanguis caprinus cum medulla. Efficaciorem putant hircorum,vtique ſi lentiſco paſcantur:Igni ſacro vrſinus adeps illinitur,maximè qui eſt ad renes: vitulinum fimũ recens, vel bubulum: caſeus caprinus ſiccus cum porro: ramenta pellis ceruinæ deiecta pumice, ex aceto trita.Rubori cum prurigine, equi ſpuma aut vngulæ cinis. Eruptionibus pituitæ,aſinini fimi cinis cum butyro. Papulis nigris, caſeus caprinus ſiccus ex melle & aceto in balineis, oleo remoto. Puſtulis ſuilli fimi cinis aqua illitus, vel cornus ceruini cinis. Luxatis recens fimum aprinum vel ſuillum:item vitulinum:verris ſpuma recẽs cum aceto: fimum caprinum cum melle. Bubula caro impoſita tumorem ſanat. Fimum ſuillum in teſta calefactum tritúmque cum oleo, duritias corporum omnes tollit optimé. Adeps è lupis illitus,in his quæ rumpere opus eſt,plurimum proficit. Fimum bubulum in cinere calefactum,aut caprinum in vino vel aceto decoctum. In furunculis ſeuum bubulum cum ſale:aut ſi dolor eſt intinctum oleo,liquefactum ſine ſale,ſimilíque modo caprinum.In ambuſtis vrſinus adeps cum lilij radicibus:aprinum aut ſuillum fimum inueteratum:ſetarum ex his è penicillis tectoriis cinis cum adipe tritus:tali bubuli cinis,cum cera & medulla ceruina:fel tauri:fimum leporis.Sed caprarum fimus ſine cicatrice ſanare dicitur. Glutinum præſtantiſſimum fit ex auribus taurorum & genitalibus. Nec quicquam efficacius prodeſt ambuſtis. Sed adulteratur nihil æquè,quibuſuis pellibus inueteratis,calceamentíſque etiam decoctis.Rhodiacum fideliſſimum: eóque pictores & medici vtuntur: Id quoque quò candidius, eò probatius. Nigrum & lignoſum damnatur.Neruorum doloribus, fimum caprinum decoctum in aceto cum melle, vtiliſſimũ putant, vel putreſcente neruo. Spaſmata & percuſſu vitiata fimo aprugno curant, vere collecto & areſacto. Sic & quadrigis agendis tractos, rotáue vulneratos:& quoquo modo ſanguine contuſo, vel ſi recẽs illinatur. Sunt qui incoxiſſe aceto,vtilius putent. Quin & in potu farinam eam ruptis conuulneratíſque & euerſis ex aceto ſalutarem promittunt. Reuerentiores cinerem eius ex aqua bibunt. Ferúntque & Neronem principem hac potione recreari ſolitum,cùm ſic quoque ſe trigario approbare vellet.Proximam ſuillo fimo vim putant.

Ad ſanguinem ſiſtendum,& contra hulcera & carcinomata,& ſcabiem remedia:& quæ infixa corpori extrahunt,& quæ cicatricibus proſunt. CAP. XVIII.

SAnguinem ſiſtit coagulum ceruinum ex aceto: item leporis. Huius quidem & pilorũ cinis: item ex fimo aſinino cinis:& pilorum quidem cinis illitus. Efficacior vis è maribus aceto admiſto,& in lana ad omne profluuium impoſito. ſimiliter ex equino capite & femine. Aut fimi vitulorum cinis illitus ex aceto.Item caprini cornus vel fimi ex aceto. Hircini verò iocineris diſſecti ſanies efficacior: & cinis vtriuſque ex vino potus, vel naribus ex aceto illitus. Hircini quoque vtris vinarij duntaxat cinis,cum pari pondere reſinæ:quo genere ſiſtitur ſanguis,& vulnus glutinatur.Hœdinum quoque coagulum ex aceto,& feminum eius combuſtorum cinis,ſimiliter pollere traduntur.Hulcera ſanat in tibiis cruribúſq; adeps vrſinus, admiſta rubrica. Quæ verò ſerpunt, fel aprugnum cum reſina & ceruſſa: maxillarum apri vel ſuum cinis: fimum ſuum illitum ſiccum: item caprinum ex aceto ſubferuefactum. Cætera purgantur & explentur butyro:cornus ceruini cinere, vel medulla cerui: felle taurino cum cyprino oleo,aut fimo caprino,aut hircino.Fimum recens ſuum, vel inueterati farina illinitur vulneribus ferro factis. Phagedænis & fiſtulis immittitur fel tauri, cum ſucco porri, aut lacte mulierum,vel ſanguis aridus cum cotyledone herba. Carcinomata curat coagulum leporis, cũ pari pondere capparis aſperſum vino.gangrenas vrſinum fel penna illitum:aſini vngularum cinis ea quæ ſerpunt hulcera inſperſus. Sanguis equi adrodit carnes ſeptica vi: Item fimi equini inueterati fauilla. Ea verò quæ phagedænas vocant in hulcerum genere,corij bubuli cinis cum melle. Caro vituli recentia vulnera non patitur intumeſcere: fimum bubulum cum melle. Feminum vituli cinis ſordida hulcera, & quæ cacoethe vocant, è lacte mulieris ſanat. Recentes verò plagas ferro illatas, glutinum taurinum liquefactum, tertio die ſolutum. Caſeus caprinus ſiccus ex aceto ac melle, purgat hulcera. Quæ verò ſerpant, cohibet ſeuum cum cera:item addita pice ac ſulphure percurat. Similiter proficit ad cacoethe,hœdi feminum cinis è lacte mulieris. Et aduerſus carbunculos, ſuis fœminæ cerebrum toſtum illitúmque. Scabiem hominis,aſininæ medullæ maximè abolet: vrinæ eiuſdem cum ſuo luto illitæ. Butyrum etiam, quod in iumẽtis proficit cum reſina calida: glutinum taurinum in aceto liquefactum,addita calce:fel caprinum cum aluminis cinere:boas fimum bubulum: vnde & nomen traxere. Canum ſcabies ſanantur bubulo ſanguine recenti: iterúmque, cùm inareſcat,illito, & poſtero die abluto cinere lixiuo. Spinæ ac ſimilia corpori extrahuntur felis excrementis:item

tis: item capræ ex vino: coagulo quocunque,ſed maximè leporis, cum thuris polline & oleo, aut cũ
viſci pari pondere,aut cum propoli. Cicatrices nigras ſeuum aſininum reducit ad colorem. Fel vitu-
li extenuat calefactum. Medici adiiciunt myrrham & mel & crocum,æreáque pyxide condunt. Ali-
qui & florem æris admiſcent.

Ad muliebria mala medicinæ, & ad infantium morbos, & Veneris remedia. CAP. XIX.

MVlierum purgationes adiuuat fel taurinum lana ſuccida appoſitum. Olympias Thebana ad-
didit hyſſopum & nitrum. Cornus ceruini cinis potus. Item vuluas laborantes, illitu quoque:
& fel taurinum cum opio appoſitum obolis binis. Vuluas & pilo ceruino ſuffire prodeſt. Tradunt,
ceruas cùm ſenſerint ſe grauidas, lapillum deuorare: quem in excrementis repertum, aut in vulua
(nam & ibi inuenitur) cuſtodire partus adalligatum. Inueniuntur & oſſicula in corde & in vulua,
perquàm vtilia grauidis parturientibúſque. Nam de pumice, qui in vaccarum vtero ſimili modo in-
uenitur, diximus in natura boum. Lupi adeps illitus vuluas mollit, dolores etiam iecur. Carnes lupi
ediſſe parituris prodeſt: aut ſi incipientibus parturire ſit iuxtà qui ederit, adeò, vt etiam cõtra illatas
noxias valeat. Eundem ſuperuenire, perniciosũm eſt. Magnus & leporis vſus mulieribus. Vuluas ad-
iuuat pulmo aridus potus: profluuia iecur cum Samia terra ex aqua potum: ſecundas coagulum:
cauentur pridiana balinea. Illitum quoque cum croco & porri ſucco, vellere appoſitum, abortus
mortuos expellit. Si vuluæ leporum in cibis ſumantur, mares concipi putant. Hoc & teſticulis eorũ
& coagulo profici. Conceptum leporis vtero exemptum his quæ parere deſierint, reſtibilem fœcun-
ditatem afferre. Sed pro conceptu, leporis ſaniem & viro Magi propinant. Item virgini nouem grana
fimi, vt ſtent perpetuò mammæ. Coagulum quoq; ob id cum melle illinunt: ſanguinẽ, vbi euulſos
pilos renaſci volunt. Inflationi vuluæ, fimum aprugnum ſuillúmue cum oleo illini prodeſt. Effica-
cius ſiſtit farina aridi, vt aſpergatur potioni, vel ſi grauidæ aut puerperæ torqueantur. Lacte ſuis poto
cum mulſo adiuuantur partus mulierum. Per ſe verò potum, deficientia vbera puerperarum replet.
Eadem circunlita ſanguine fœminæ ſuis, minus creſcent. Si dolent, lactis aſinini potu mulcentur
quod addito melle ſumptum, & purgationes earum adiuuat. Sanat & vuluarum exhulcerationes e-
iuſdem animalis ſeuum inueteratum, & in vellere appoſitum duritiem vuluarum emollit. Per ſe ve-
rò recẽs vel inueteratum, ex aqua illitum, pſilothri vim obtinet. Eiuſdem animalis lien inueteratus,
ex aqua illitus mammis, abundantiam facit vuluas ſuffitu corrigit. Vngulæ aſininæ ſuffitæ partum
maturant, vt vel abortus euocetur: nec aliter adhibentur, quoniam viuentem partum necant. Eiuſ-
dem animalis fimum ſi recens imponatur, profluuia ſanguinis mirè ſedare dicitur. Necnon & cinis
eiuſdem fimi, qui & vuluæ prodeſt impoſitus. Equi ſpuma illita per dies XX. priùs quàm primùm na-
ſcantur, pili reſtinguuntur. Item cornus ceruini decocto: melius, ſi recentia ſint cornua. Lacte equi-
no iuuantur vuluæ collutæ. Quòd ſi mortuus partus ſentiatur, lichen ex aqua dulci potus eiicit. Item
vngulæ ſuffitu, aut fimum aridum. Vuluas procidentes butyrum infuſum ſiſtit. Induratam vuluam
aperit fel bubulum roſaceo admiſto, foris vellere cum reſina terebinthina impoſito. Aiunt & ſuffitu
fimi è mare boue, procidentes vuluas reprimi, partus adiuuari: conceptus verò vaccini lactis potu.
Sterilitatem ob partus vexationem fieri, certum eſt. Hanc emendari Olympias Thebana affirmat fel-
le taurino, & adipe ſerpentium, & ærugine, addito melle, medicatis locis ante coitus. Vitulinũ quo-
que fel, ſi in purgationibus fuerit ſub coitu aſperſum vuluæ, etiam duritiam ventris emollit, & pro-
fluuium minuit vmbilico perunocto, atque in totum vuluæ prodeſt. Modum ſtatuunt fellis pondere
denarij ad apij tertiam, admiſto amygdalino oleo, quantum eſſe ſatis appareat: hoc in vellere impo-
nunt. Maſculi fel vituli, cum mellis dimidio tritum, ſeruatur ad vuluas. Carnem vituli ſi cum ariſto-
lochia inaſſatam edant circa conceptum, mares parituras promittũt. Medulla vituli in vino ex aqua
decocta cum ſeuo, exhulcerationibus vuluarum impoſita prodeſt. Item adeps vulpium, excremen-
túmque felium: hoc cum reſina & roſaceo impoſitum. Caprino cornu ſuffiri vuluam, vtiliſſimum
putant. Syluestrium caprarum ſanguis cum palma marina pilos detrahit. Cæterarum verò fel, cal-
lum vuluarum emollit inſperſum, & à purgatione conceptus facit. Sic quoque pſilothri vis efficitur,
ſi euulſis pilis triduo ſeruetur illitum. Profluuium, quamuis immenſum, vrina capræ pota ſiſti, ob-
ſtetrices promittunt, & ſi fimum illinatur. Membrana caprarum in aqua partus editus, inueterata,
potúque ſumpta in vino, ſecundas pellit. Hœdorum pilis ſuffiri vuas, vtile putant, & in profluuio
ſanguinis coagulum bibi, aut hyoſcyami ſemen imponi. E boue ſylueſtri nigro ſi ſanguine recini
lumbi perungantur mulieri, tædium Veneris fieri, dicit Oſthanes. Idem amoris, pota hirci vrina, ad-
miſta propter faſtidium nardo. Infantibus nihil butyro vtilius, per ſe cum melle: priuatim & in den-
titione & ad gingiuas, & ad oris hulcera. Dens lupi adalligatus, infantium pauores prohibet, denti-
entíque morbos: quod & pellis lupina præſtat. Dentes quidem eorum maximi, equis quoque adalli-
gati, infatigabilem curſum præſtare dicuntur. Leporum coagulo illito vbere, ſiſtitur infantium al-
uus. Iecur aſini, admiſta modicè panace, inſtillatum in os, à comitialibus morbis & aliis infantes tue-
tur: hoc xl. diebus fieri præcipiunt. Et pellis aſinina iniecta, impauidos infantes facit. Dentes qui e-
quis primùm cadunt, facilem dentitionem præſtant infantibus adalligati: efficacius, ſi terram non
attigere. Lien bubulus in melle editur: & illinitur ad lienis dolores: ad hulcera manantia cum melle.

Lien vituli in vino decoctus, tritúsque & illitus, hulcuscula oris. Cerebrum capræ Magi per anulum aureum traiectum, priùs quàm lac detur, infantibus instillant contra comitiales, cæterósque infantium morbos. Caprinum fimum inquietos infantes adalligatum panno cohibet, maximè puellas. Lacte caprino, aut cerebro leporum perunctæ gingiuæ, faciles dentitiones faciunt. Somnos fieri lepore sumpto in cibis Cato arbitratur: vulgus & gratiam corpori in vij. dies, friuolo quidem ioco, cui tamen aliqua debeat subesse causa in tanta persuasione. Magi felle capræ, sacrificatæ duntaxat, illito oculis, vel sub puluino posito, somnum allici dicunt. Sudores inhibet cornus caprini cinis è myrteo oleo perunctis. Coitus stimulat fel aprugnum illitum: item medullæ suum haustæ: seuum asininum, anseris masculi adipe permisto illitum. Item à coitu equi Virgilio quoque descriptum virus, & testiculi equini aridi, vt potioni interi possint, dexterúe asini testis in vino potus pro portione, vel adalligatus brachiali. Eiusdem à coitu spuma collecta roseo panno, & inclusa argento, vt Osthanes tradit. Salpe genitale in oleum feruens mergi iubet septies, eóque perungi pertinentes partes. Bialcon cinerem ex eodem bibi, vel tauri à coitu vrinam, lutóque ipso illini pubem. At è diuerso muris fimo illito, cohibetur virorum Venus. Ebrietatem arcet pulmo apri aut suis assus, ieiuni cibo sumptus eo die: item hœdinus.

Mira de animalibus. CAP. XX.

Mira præterea traduntur in eisdem animalibus. Vestigium equi excussum vngula (vt solet plerunque) si quis collectum reponat, singultus remedium esse recordantibus quonam loco id reposuerint. Iecur luporum equinæ vngulæ simile esse, & rumpi equos qui vestigia luporum sub equite sequantur. Talis suum discordiæ vim quandam inesse. In incendiis si fimi aliquid egeratur è stabulis, facilius extrahi, nec recurrere oues bouésque. Hircorum carnes virus non resipere, si panem hordeaceum eo die, quo interficiantur, ederint, laserúe dilutum biberint. Nullas verò teredinem sentire, Luna decrescente induratas sale. Adeóque nihil omissum, vt leporem surdum celeriùs pinguescere reperiamus. Animalium verò medicinas: si sanguis profluat iumentis, suillum fimum ex vino infundendum. Boum autem morbis seuum, sulphur viuum, allium syluestre, ouum coctum: omnia hæc trita in vino danda, aut vulpis adipem. Carnem caballinam discoctam, potu suum morbis mederi. Omnium verò quadrupedum morbis, capram solidam cum corio, & ranam rubetã discoctas. Gallinaceos non attingi à vulpibus, qui iecur animalis eius aridum ederint: vel si pellicula ex ea collo inducta, galli inierint. Similia in felle mustelæ. Boues in Cypro contra tormina hominum excrementis sibi mederi. Non subteri pedes boum, si priùs cornua pice liquida perungantur. Lupos in agrum nõ accedere, si capti vnius pedibus infractis, cultróque adacto, paulatim sanguis circa fines agri spargatur: atq; ipse defodiatur in eo loco, ex quo cœperit trahi. Aut si vomerẽ, quo primus sulcus eo anno in agro ductus sit, excussum aratro, focus Larium, quò familia conuenit, absumat: ac lupum nulli animalium nociturum in eo agro, quandiu id fiat. Hinc deinde reuertemur ad animalia sui generis, quæ aut placida non sunt, aut fera.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VIGESIMVSNONVS.

De origine medicinæ, & quando primùm clinice, & quando primùm iatraleptice, & de Chrysippo & Erasistrato, & empirice, & Herophilo, & reliquis illustribus Medicis, & quoties ratio medicinæ mutata sit, & qui primus Romæ Medicus, & quando, & quid de Medicis antiqui Romani iudicauerint & vitia medicinæ. CAP. I.

NATVRA remediorum, atque multitudo instantium ac præteritorum, plura de ipsa medendi arte cogunt dicere: quanquam non ignarus sim, nullis antè hæc Latino sermone condita, ancépsque lubricum esse rerum omnium nouarum, taliũ vtique quàm steriles gratiæ difficultate in promendo: sed quoniam occurrere verisimile est omnium qui hæc cognoscant cogitationi, quonam modo exoleuerint in medicinæ vsu, quæ tam parata atque pertinentia erant: mirúmque & indignum protinus subit, nullam artium inconstantiorem fuisse, & etiamnum sæpius mutari, cùm sit fructuosior nulla. Diis primùm inuentores suos assignauit, & cœlo dicauit. Necnon

& hodie multifariàm ab oraculis medicina petitur. Auxit deinde famam etiam crimine, ictum ful-
mine Aeſculapium fabulata, quoniam Tyndariden reuocauiſſet ad vitam. Nec tamen ceſſauit nar-
rare alios reuixiſſe opera ſua, clara Troianis temporibus, quibus fama certior, vulnerũ tamen dun-
taxat remediis. Sequentia eius (mirum dictu) in nocte denſiſſima latuere vſque ad Peloponne-
ſiacum bellum: tunc eam reuocauit in lucem Hippocrates, genitus in inſula Coo, in primis clara ac
valida, & Aeſculapio dicata. Is cùm fuiſſet mos, liberatos morbis ſcribere in templo eius Dei quid
auxiliatum eſſet, vt poſteà ſimilitudo proficeret, excripſiſſe ea traditur, atq; (vt Varro apud nos cre-
dit) iam templo cremato, inſtituiſſe medicinam hanc, quæ clinice vocatur. Nec fuit poſteà quæſtus
modus, quoniam Prodicus Selymbriæ natus, diſcipulus eius, inſtituens quam vocãt Iatralepticen,
reunctoribus quoque Medicorum ac mediaſtinis vectigal inuenit. Horum placita Chryſippus in-
genti garrulitate mutauit, plurimumque etiam ex Chryſippo diſcipulus eius Eraſiſtratus, Ariſtote-
lis filia genitus. Hic Antiocho rege ſanato c. talentis donatus eſt à rege Ptolemæo filio eius, vt inci-
piamus & præmia artis oſtendere. Alia factio ab experimentis ſe cognominans Empiricen, cœpit in
Sicilia, Acrone Agrigentino Empedoclis Phyſici authoritate commendato. Diſſederuntq; eæ ſcho-
læ: & omnes eas damnauit Herophilus, in muſicos pedes venarũ pulſu deſcripto per ætatũ gradus.
Deſerta deinde & hæc ſecta eſt, quoniã neceſſe erat in ea literas ſcire. Mutata & quã poſteà Aſclepia-
des (vt retulimus) inuenerat. Auditor eius Themiſon fuit, qui quæ inter initia ſcripſit, illo mox re-
cedente à vita, ad ſua placita mutauit. Sed & illa Antonius Muſa eiuſdem authoritate Diui Auguſti,
quem contraria medicina graui periculo exemerat. Multos præterea Medicos, celeberrimoſque ex
iis Caſſios, Calpitanos, Aruntios, Albutios, Rubrios, ccl. H—S annua mercede iis fuere apud prin
cipes. Q. verò Stertinius imputauit principibus, quod H—S quingenis annuis contentus eſſet:
ſexcena enim ſibi quæſtu vrbis fuiſſe numeratis domib⁹ oſtendebat. Par & fratri eius merces à Clau
dio Cæſare infuſa eſt: cenſuſque, quanquã exhauſti operibus Neapoli exornata, hæredi † H—S ccc.

† Hermolaus hic legit ſeſtertia trecenta: Budæus ſeſtertiûm trecenties: quæ ſumma eſt centuplicato maior. Vide ipsũ libr. 2. de Aſſe.

reliquere, quantũ ad eam ætatẽ Aruntius ſolus. Exortus deinde eſt Vectius Valens, adulterio Meſſa-
linæ Claudij Cæſaris nobilitatus, pariterq; eloquentiæ affectator. Is eam potentiã nactus, nouã in-
ſtituit ſectã. Eadem ætas Neronis principatu ad Theſſalũ tranſiliuit, delentem cuncta maiorũ placi-
ta, & rabie quadã in omnis æui medicos perorantem: quali prudentia ingenioque, æſtimari vel vno
argumento abundè poteſt, cùm monumento ſuo (quod eſt Appia via) iatronicen ſe inſcripſerit.
Nullius hiſtrionũ equarumq; trigarij comitatior egreſſus in publico erat: cũ Crinas Maſſilienſis ar-
te geminata, vt cautior religioſiorq;, ad ſiderũ motus ex ephemeride Mathematica cibos dando, ho
raſq; obſeruãdo, authoritate eũ præceſſit. Nuperque centies H—S reliquit muris patriæ, mœnibus
quoq; aliis penè nõ minori ſumma extructis. Hi regebant fata, cùm repentè ciuitatem Charmis ex
eadem Maſſilia inuaſit, damnatis nõ ſolùm prioribus Medicis, verùm & balineis: frigidaq; etiam hy-
bernis algoribus lauari perſuaſit. Merſit ægros in lacus. Videbamus ſenes Conſulares vſq; in oſten-
tationem rigentes. Qua de re extat etiã Annæi Senecæ aſtipulatio. Nec dubiũ eſt, omnes iſtos famã
nouitate aliqua aucupantes, animas ſtatim noſtras negotiari. Hinc illæ circa ægros miſeræ ſenten-
tiarũ concertationes, nullo idem cenſente, ne videatur acceſſio alterius. Hinc illa infelicis monu-
menti inſcriptio, turba ſe medicorũ periſſe. Mutatur ars quotidie toties interpollis, & ingeniorum
Græcię flatu impellimur. Palamque eſt, vt quiſque inter iſtos loquendo polleat, imperatorem illico
vitæ noſtræ necisq; fieri: ceu verò non millia gentium ſine Medicis degant, nec tamen ſine Medici-
na: ſicut populus Romanus vltra ſexcenteſimũ annum, nec ipſe in accipiendis artibus lentus, Medi-
cinæ verò etiam auidus, donec expertam damnauit. Etenim percenſere inſignia priſcorũ in his mo-
ribus conuenit. Caſſius Hemina ex antiquis author eſt, primùm è Medicis veniſſe Romã Pelopon-
neſo Archagathum Lyſaniæ filium, L. Aemilio, M. Liuio Coſſ. anno vrbis DXXXV. eique ius Quiri-
tium datum, & tabernam in compito Acilio emptã ob id publicé. Vulnerarium eum tradunt fuiſſe
vocatum, mireque gratum aduentum eius initio: mox à ſæuitia ſecandi vrendique, tranſiſſe nomen
in carnificem, & in tædium artem omneſq; Medicos: quod clariſſimè intelligi poteſt ex M. Catone,
cuius authoritati triumphus atque Cenſura minimum conferunt: tanto plus in ipſo eſt. Quamob-
rem verba eius ipſa ponemus, Dicam de iſtis Græcis ſuo loco Marce fili, qui Athenis exquiſitũ ha-
beam, & quòd bonum ſit eorum literas inſpicere, non perdiſcere. Vincam nequiſſimum & indo-
cile genus illorum: & hoc puta vatem dixiſſe: Quandocunque iſta gens ſuas literas dabit omnia cor-
rumpet. Tum etiam magis, ſi Medicos ſuos huc mittet. Iurarunt inter ſe barbaros necare omnes
Medicina. Sed hoc ipſum mercede faciunt: vt fides iis ſit, & facilè diſperdant. Nos quoque dictitant
barbaros, & ſpurcius nos, quàm alios opicos, appellatione fœdant. Interdixi tibi de Medicis. Atque
hic Cato DCV. anno vrbis noſtræ obiit, LXXV. ſuo, ne quis illi defuiſſe publicè tempora, aut priua-
tim vitæ ſpatia ad experiendum arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eo rem vtiliſſimã credimus?
Minimè hercule. Subiicit enim qua Medicina & ſe & coniugem vſque ad longam ſenectam per-
duxerit, iis ipſis ſcilicet, quæ nunc nos tractamus. Profiteturque eſſe commentarium ſibi, quo me-
deatur filio, ſeruis familiaribus, quem nos per genera vſus ſui differimus. Non rem antiqui damna-
bant, ſed artem. Maximè verò quæſtũ eſſe immani pretio vitæ recuſabãt. Ideo templum Aeſculapij,

etiam cùm reciperetur is Deus, extra vrbem fecisse, iterumque in insula, traduntur. Et cùm Græcos Italia pellerent, diu etiam post Catonem excepisse Medicos. Augebo prouidentiam illorũ. Solam hanc artium Græcarum nondum exercet Romana grauitas in tanto fructu, paucissimi Quiritium attigere, & ipsi statim ad Græcos transfugæ, imò verò authoritas aliter quàm Græcè eam tractantibus, etiam apud imperitos expertesque linguæ, non est. Ac minus credunt, quæ ad salutem suam pertinent, si intelligunt. Itaque hercule in hac artium sola euenit, vt cuicunque Medicum se professo statim credatur, cùm sit periculum in nullo mendacio maius. Non tamen illud intuemur: adeò blanda est sperandi pro se cuique dulcedo. Nulla præterea lex, quæ puniat inscitiam capitalem, nullum exemplum vindictæ. Discunt periculis nostris, & experimenta per mortes agunt: Medicoque tantùm hominem occidisse impunitas summa est. Quinimò transit conuitium, & intemperantia culpatur, vltroque qui periere, arguuntur. Sed decuriæ pro more censuris principum examinantur: inquisitio per parietes agitur: & qui de nummo iudicet, à Gadibus columnisq; Herculis accersitur: de exilio verò non nisi die xl. quinque electis viris datur tabella. At de iudice ipso quales in consiliũ eunt, statim occisuri? Meritò, dum nemini nostrum libet scire, quid saluti suæ opus sit. Alienis pedibus ambulamus: alienis oculis agnoscimus: aliena memoria salutamus: aliena viuimus opera. Perieruntque rerum naturæ pretia & vitæ argumenta. Nihil aliud pro nostro habemus, quàm delicias. Non deseram Catonem tam ambitiosę artis inuidiæ à me obiectum, aut Senatum illum qui ita censebat, idque non criminibus artis arreptis, vt aliquis expectauerit. Quid enim venenorum fertilius, aut vnde plures testamentorum insidiæ? Iam verò & adulteria etiam in principum domibus, vt Eudemi in Liuia Drusi Cæsaris: item Valentis, in qua dictum est regina. Non sint artis ista, sed hominum. Non magis hæc vrbi timuit Cato, vt equidem credo, quàm reginas. Ne auaritiam quidem arguam, rapacesque nundinas pendentibus fatis, & dolorum indicaturam, ac mortis arrham, aut arcana præcepta, Squamam in oculis emouendam potiùs, quàm extrahendam: per quæ effectum est, vt nihil magis prodesse videretur, quàm multitudo grassantium. Neque enim pudor, sed æmuli pretia summittunt. Notum est ab eodem Charmide vnum ægrum ex prouincialibus H—S ducentis conductum: Alconti vulnerum Medico H—S. c. damnato ademisse Claudiũ principem. Eidemq; in Gallia exulanti, & deinde restituto acquisitum non minus intra paucos annos. Et hæc personis imputentur. Ne fæcem quidem aut inscitiam eius turbæ arguamus, ipsorumque intemperantiam in morbis, aquarum calidarum diuerticulis: imperiosam inediam, & ab iisdem deficientibus cibos sæpius die ingestos, mille præterea pœnitentiæ modis, culinarum etiam præceptis & vnguentorum misturis, quando nullas omisere vitæ illecebras. Inuehi peregrinas merces, cõsiliariq; extrema pretia, displicuisse maioribus crediderim equidem, non tamen hoc Catonem prouidisse, cùm damnaret artem. Theriace vocatur excogitata compositio luxuriæ. Fit ex rebus externis, cùm tot remedia dederit natura, quæ singula sufficerent. Mithridaticum antidotum ex rebus liiij. componitur, interim nullo pondere æquali, & quarundam rerum sexagesima denarij vnius imperata. Quo Deorum perfidiam istam monstrante? Hominum enim subtilitas tanta esse non potuit. Ostentatio artis & portentosa scientiæ venditatio manifesta est. Ac ne ipsi quidem illam nouere. Comperiq; vulgo pro cinnabari Indica in medicamenta minium addi, inscitia nominis, quod esse venenum docebimus inter pigmenta. Verùm hæc ad singulorum salutem pertinent. Illa autem, quæ timuit Cato, atque prouidit, innocentiora multo & parua opinatu, quæ proceres artis eiusdem in semetipsis fatentur. Illa perdidere imperij mores, illa quæ sani patimur, luctatus, ceromata, ceu valetudinis causa instituta, balineæ ardentes, quibus persuasere in corporibus cibos coqui, vt nemo non minus validus exiret, obedientissimi verò efferrentur. Potus deinde ieiunorum ac vomitiones, & rursus perpotationes, ac pilorum euiratio instituta resinis eorum: Itemque pectines in fœminis quidem publicati. Ita est profectò, lues morum, nec aliunde maior, quàm è medicina, vatem prorsus quotidie facit Catonem, & oraculum: Satis esse ingenia Græcorum inspicere, non perdiscere. Hæc fuerint dicenda pro Senatu illo, sexcentisque populi Romani annis aduersus artem, in qua conditione insidiosissima authoritatem pessimis boni faciunt: simul contra attonitas quorundam persuasiones, qui prodesse nisi pretiosa non putant. Neq; enim dubitauerim, aliquibus fastidio futura quæ dicentur animalia: at non Virgilio fuit nominare formicas nulla necessitate, & curculiones, ac lucifugis congesta cubilia blattis: non Homero inter prælia Deorum improbitatem muscæ describere: non naturæ gignere ista, cùm gignat hominem. Proinde causas quisque & effectus, non res, æstimet. Ordiemur autem à confessis, hoc est, lanis ouisque, vt obiter rebus præcipuis honos in primis perhibeatur. Quædam etiam si alienis locis, tamen obiter dici necesse erit. Nec deerat materiæ pompa, si quicquam aliud intueri liberet, quàm fidem operis. Quippe inter prima proditis etiam ex cinere phœnicis nidoque medicinis, ceu verò id certum esset, atque non fabulosum. Irridere est, vitæ remedia post millesimum annum reditura monstrare.

De medicinis lanarum. CAP. II.

LAnis authoritatem veteres Romani etiam religiosam habuere, postes à nubentibus attingi iubentes. Præterq; cultum & tutelam contra frigora, succidæ plurima præstãt remedia ex oleo vinoque

noque aut aceto, prout quæque mulceri mordeŕive opus sit, & astringi laxaríve, luxatis membris, dolentibusq; neruis impositæ, & crebrò suffusæ. Quidam etiam salem admiscent luxatis. Alij cum lana rutam tritam adipemque imponunt. Item contusis tumentibusque. Halitus quoque oris gratiores facere traditur, confricatis dentibus atq; gingiuis admisto melle. Prodest & phreneticis suffitu. Sanguinem in naribus sistit cum oleo rosaceo, & alio modo indita auribus obturatis spissius. Quin & hulceribus vetustis imponitur cum melle. Vulnera ex vino, vel aceto, vel aqua frigida & oleo expressa sanat. Arietis vellera lota frigida ex oleo madefacta, in muliebribus malis inflammationes vuluæ sedant. Et si procidant, suffitu reprimunt. Succida lana imposita subditaque mortuos partus euocat. Sistit etiam profluuia earum. At canis rabiosi morsibus inculcata post diem septimũ soluitur. Reduuias sanat ex aqua frigida. Eadem nitro, sulphure, oleo, aceto, pice liquida feruentibus tincta, quàm calidissima imposita bis die, lumborum dolores sedat. Sanguinem sistit ex ariete succida, articulos extremitatum præligans. Laudatissima omnis è collo, natione verò Galatica, Tarentina, Attica, Milesia. Succidam imponunt & desquamatis, percussis, liuidis, incussis, collisis, contritis, deiectis, capitis & aliis doloribus, stomachi inflammationi ex aceto & rosaceo. Cinis eius illinitur attritis, vulneratis, ambustis. Et in oculorum medicamenta additur: item in fistulas auresque suppuratas. Ad hæc detonsam eam, alij verò euulsam decisis summis partibus siccant, carpuntque, & in fictili crudo componunt, ac melle perfundunt vtrunque. Alij assulis tedæ subiectis, & subinde interstratis, oleo aspersam accendunt, cineremque in labellis aqua addita confricant manu, & considere patiuntur, idque sæpius mutantes aquam, donec linguã astringat leniter, nec mordeat. Tum cinerem reponunt. Vis eius septica est, efficacissimeque genas purgat. Quin ipsæ sordes pecudum sudorque feminum & alarum adhærentes lanis (œsypum vocãt) innumeros propè vsus habent. In Atticis ouibus genito palma. Fit pluribus modis, sed probatissimum, lana ab his partibus recenti concerpta, aut quibuscunque sordibus succidis primùm collectis, ac lento igni in æneo vase subferuefactis & refrigeratis, pinguique quod supernatet, collecto in fictili vase, iterumque decocta priori materia: quæ pinguitudo vtraque frigida aqua lauatur, & in linteo siccatur, ac Sole torretur, donec candida fiat ac translucida. Tum in stannea pyxide conditur, Probatio autem, vt sordium virus oleat, & manu fricante ex aqua non liquetur, sed albescat vt cerussa. Oculis vtilissimum contra inflammationes genarumque callum. Quidam in testa torrent, donec pinguedinem amittat, vtilius tale existimantes erosis & duris genis, angulis scabiosis & lacrymantibus. Hulcera non oculorum modò sanat, sed oris etiam & genitalium cum anserino adipe. Medetur & vuluæ inflammationibus, & sedis rhagadiis & condylomatis cum meliloto ac butyro. Reliquos vsus eius suo loco digeremus. Sordes quoque caudarum concretæ in pilulas, ac siccatæ per se tusæque in farinam & illitæ dentibus mirè prosunt, etiam labantibus, gingiuisque, si carcinoma serpat. Iam verò pura vellera aut per se imposita cæcis doloribus, aut accepto sulphure: & cinis eorum genitalium vitiis. Tantumque pollent, vt medicamentis quoque superponantur. Medentur ante omnia & pecori ipsi, si fastidio non pascatur. Cauda enim quàm arctissimè præligata, euulsa inde lana, statim vescuntur. Traduntque quod extra nodum sit è cauda præmori.

De ouorum natura. CAP. III.

Lanæ habent & cum ouis societatem simul fronti impositæ contra epiphoras. Non opus est eas in hoc vsu radicula esse curatas: neque aliud, quàm candidum ex ouo, infundi ac pollinem thuris. Oua per se infuso candido oculis epiphoras cohibent, vrentesque refrigerant. Quidam cum croco præferunt, & pro aqua miscent collyriis. Infantibus verò contra lippitudines vix aliud remediũ est, butyro admisto recenti. Eadem cum oleo trita ignes sacros leniunt, betæ foliis superilligatis. Candido ouorum in oculis & pili reclinantur Hammoniaco trito admistoque. Et vari in facie cum pineis nucleis, ac melle modico. Ipsa facies illita Sole non aduritur. Ambusta aquis si statim ouo occupentur, pustulas non sentiunt. Quidam admiscent farinam hordeaceam, & salis parum. Hulceribus verò ex ambusto cum candido ouorum tostum hordeum & suillo adipe, mirè prodest. Eâdem curatione ad sedis vitia vtuntur: infantibus quidem, etiam si quid ibi procidat. Ad pedum rimas ouorum candido decocto cum cerussæ denariorum duûm pondere, pari spumę argenti, myrrhæ, exiguo deinde vino. Ad ignem sacrum, candido ouorum trito cum amylo. Aiunt & vulnera candido glutinari, calculosque pelli. Lutea ouorum cocta vt indurescant, admisto croco modicè, item melle & lacte mulieris illita, dolores oculorum mitigant. Vel cum rosaceo & mulso lana oculis imposita, vel cum trito apij semine ac polenta in mulso illita. Prodest & tussientibus per se luteum deuoratum liquidum, ita vt dentibus non attingatur: thoracis distillationibus, faucium scabritiæ. Priuatim contra hæmorrhoidum morsum illinitur, sorbeturque crudum. Prodest & renibus, vesicæ rosionibus exhulcerationibusque, & cruenta excreantibus. Quinque ouorum lutea in vini hemina cruda sorbentur dysentericis, cum iure putaminis sui & papaueris succo ac vino. Dantur cœliacis cum vuæ passæ pinguis pari pondere & malicorio, per triduum æquis portionibus. Et alio modo lutea ouorum trium lardi veteris & mellis quadrantibus, vini veteris cyathis tribus trita ad crassitudinem mellis, & cùm opus sit, auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota. Item ex oleo fricta terna,

totis ouis pridie maceratis in aceto. Sic & lienicis. Sanguinem autem reiicientibus cum tribus cyathis musti. Vtuntur iisdem ad liuentia, si vetustiora sint, cum bulbis ac melle. Sistunt & menses mulierum cocta, & ex vino pota inflationes quoque vuluæ cruda cum oleo ac vino illita. Vtilia sunt & ceruicis doloribus cum anserino adipe & rosaceo. Sedis etiã vitiis durata igni, vt calore quoq; prosint. Et condylomatis cum rosaceo. Item ambustis durata ex aqua, mox in pruna putaminibus exustis, tum lutea ex rosaceo illinuntur. Fiunt & tota lutea, quæ vocãt schista, cum triduo incubata tolluntur. Stomachum dissolutum cõfirmant pulli ouorum cum gallæ dimidio, ita ne ante duas horas alius cibus sumatur. Dant & dysentericis pullos in ipso ouo decoctos, admista vini austeri hemina, & pari modo olei polentæq;. Membrana putaminis detracta siue crudo, siue cocto, labiorum fissuris medetur. Putaminis cinis in vino potus, sanguinis eruptionibus. Comburi sine membrana oportet: sic fit & dentifriciũ. Idem cinis & mulierũ menses cum myrrha illitus sistit. Firmitas putaminũ tanta est, vt recta nec vi nec pondere vllo frangantur, nec nisi paululũ inflexa rotunditate. Tota oua adiuuant partũ, cum ruta, & anetho, & cumino pota ex vino. Scabiem corporum ac pruritũ oleo & cedria mistis tollunt. Hulcera quoq; humida in capite cyclamino admista. Ad puris & sanguinis excreationes ouum crudum cum porri sectiui succo, pariq; mensura mellis Græci calefactũ hauritur. Dantur & tussientibus cocta & trita cum melle, & cruda cum passo oleiq; pari modo. Infunduntur & virilitatis vitiis singula cum ternis passi cyathis, amyliq; semuncia à balineis. Aduersus ictus serpentium cocta tritaq; adiecto nasturtio illinuntur. Cibo quot modis iuuent notum est, cùm transmeent faucium tumorem, calfactuque obiter foueant. Nullus est alius cibus, qui in ægritudine alat neq; oneret, simulq; vim potus ac cibi habeat. Maceratorũ in aceto molliri diximus putamen. Talibus cum farina in pane subactis cœliaci recreantur. Quidã ita resoluta in patinis torreri vtilius putant. Quo genere non aluos tantùm, sed & menses fœminarum sistunt: aut si maior sit impetus, cruda cum farina ex aqua hauriũtur, & per se lutea ex iis decocta in aceto, donec indurescant: iterumq; cum trito pipere torrentur ad cohibendas aluos. Fit & dysentericis remedium singulare, ouo effuso in fictili nouo, eiusdemque oui mensura, vt paria sint omnia, melle, mox aceto, item oleo, confusis crebroque permistis. Quo fuerint ea excellentiora, hoc præsentius remedium erit. Alij eadem mensura pro oleo & aceto resinam adiiciunt rubentem, vinumq;: & alio modo temperãt, olei tantùm mensura pari, pineiq; corticis duabus sexagesimis denariorũ, vna eius quod rhus diximus, mellis obolis quinque simul decoctis, ita vt cibus alius post quatuor horas sumatur. Torminibus quoque multi medentur, oua bina *a* cum aliis piscis quatuor vnà atterendo, viniq; hemina calefaciendo, atque ita potui dando. Et ne quid desit ouorum gratiæ, candidum ex his admistum calci viuæ glutinat vitri fragmenta. Vis verò tanta est, vt lignum perfusum ouo non ardeat, ac ne vestis quidem contacta aduratur. De gallinarum autem ouis tantùm locuti sumus, cùm & reliquarum alitum restent magnæ vtilitates, sicut suis locis dicemus. Præterea est ouorum genus in magna Galliarum fama, omissum Græcis. Angues innumeri æstate conuoluti, saliuis faucium corporumque spumis artifici complexu glomerantur, anguinum appellatur. Druidæ sibilis id dicunt in sublime iactari, sagoque oportere intercipi, ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo: serpentes enim insequi, donec arceantur amnis alicuius interuentu. Experimentum eius esse, si contra aquas fluitet vel auro vinctum. Atq;, vt est Magorum solertia occultandis fraudibus sagax, certa Luna capiendum censent, tanquam congruere operationem eam serpentiũ humani sit arbitrij. Vidi equidem id ouum mali orbiculati modici magnitudine, crusta cartilaginis, velut acetabulis brachiorũ polypi crebris, insigne Druidis. Ad victorias litium ac regum aditus mirè laudatur: tantæ vanitatis, vt habentem id in lite in sinu equitem Romanum è Vocontiis, à Diuo Claudio principe interemptum nõ ob aliud sciam. Hic tamen complexus anguium & effeſatorum concordia, causa videtur esse, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circundata effigie anguium fecerint. Neq; enim cristatos esse in caduceo mos est. De anserum ouis magnæ vtilitatis, ipsoq; ansere dicturi hoc in volumine, debemus honorẽ & Comagenorũ clarissimæ rei. Fit ex adipe anserum, alioquin celeberrimi vsus est, ad hoc in Comagene Syriæ parte cum cinnamo, casia, pipere albo, herba quæ Comagene vocatur, obrutis niue vasis, odore iucundo, vtilissimum ad perfrictiones, conuulsiones, cæcos ac subitos dolores, omniáq; quæ acopis curãtur: vnguentúmq; pariter ac medicamentum est. Fit & in Syria alio modo, adipe auium curato, vt diximus, additis erysisceptro, xylobalsamo, phœnice elate, item calamo, singulorum pondere, qui sit adipis, cum vino bis aut ter subferuefactis. Fit autem hyeme, quoniam æstate non glaciat, nisi accepta cera. Multa præterea remedia sunt ex ansere, quod miror, æquè quàm capris. Nanq; anser coruúsque ab æstate in autumnum morbo conflictari dicuntur. De anserum honore, quem meruere Gallorum in Capitolium ascensu deprehenso, diximus.

a *In vetusto quodam exemplari, quamuis alioqui deprauatissimè scripto, postrema litera ex dictione, aliis, principio subsequentis dictionis, piscis, cohærebat. Quo fit, vt hic legendũ coniiciam. Cum allij spicis quatuor. Spicas enim Latini vocãt segmenta illa in allij capitib⁹, quas Græci ἄγλιθας nominãt.*

Remedia de cane, & ex animalibus quæ placida non sunt, sed fera, & ex volucribus, & contra morsus phalangiorum. CAP. IIII.

EAdem de causa supplicia annua canes pendunt inter ædem Iuuentutis & Summani, viui in furca sambucea arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priscorũ mores. Catulos lactentes adeò puros existimabãt ad cibum, vt etiã placandis numinib⁹ hostiarũ vice vterentur his. Genito

manè

manè catulo res diuina fit,& in cœnis Deûm etiamnum ponitur catulina. Aditialibus quidem epulis celebrem fuisse, Plauti fabulæ indicio sunt. Sanguine canino contra toxica nihil præstantius putatur. Vomitiones quoque hoc animal monstrasse homini videtur. Et alios vsus ex eo mirè laudatos referemus suis locis. Nunc ad statutum ordinem pergemus. Aduersus serpentium ictus efficacia habentur, fimum pecudis recens in vino decoctum illitúmque: mures dissecti & impositi, quorum natura non est spernenda, præcipuè in assensu siderum (vt diximus) cum lumine Lunæ fibrarum numero crescēte ac decrescente. Tradūt magi, iocinere muris dato porcis in fico, sequi dantem id animal. In homine quoq; similiter valere, sed resolui cyatho olei poto. Mustelarum duo genera: alterum syluestre. Distant magnitudine. Græci vocant ictidas. Harum fel contra aspides dicitur efficax, cæterò venenum. Hæc autem quæ in domibus nostris oberrat, & catulos suos (vt author est Cicero) quotidie transfert, mutátque sedem, serpentes persequitur. Ex ea inueterata sale denarij pondus in cyathis tribus datur percussis, aut ventriculus coriandro fartus inueteratúsque & in vino potus. Et catulus mustelæ etiam efficacius. Quædam pudenda dictu tanta authorum asseueratione commendantur, vt præterire fas non sit. Siquidem illa concordia rerum, aut repugnantia, medicinæ gignuntur: veluti cimicum animalis fœdissimi, & dictu quoq; fastidiendi natura, contra serpentium morsus, & præcipuè aspidum valere dicitur. Item contra venena omnia: argumento, quòd dicunt gallinas, quo die id ederint, nō interfici ab aspide: carnes quoq; earum percussis plurimum prodesse. Ex his quæ tradūt, humanissimum est, illinire morsibus cum sanguine testudinis: item suffitu eorum abigere: sanguisugas adhærentes, haustásque ab animalibus restinguere in potu datos. Quanquam & oculos quidam iis inungunt tritis cum sale & lacte mulierum, auréisque cum melle & rosaceo admistis. Eos qui agrestes sint, & in malua nascantur, crematos cinere permisto rosaceo infundunt auribus. Cætera quæ de iis tradunt, vomicæ & quartanarum remedia aliorúmque morborum, quanquam ouo aut cera aut faba inclusos censeant deuorandos, falsa, nec referenda arbitror. Lethargi tamen medicinæ cum argumento adhibēt, quoniam vincatur aspidum somnifica vis, septenos in cyatho aquæ dantes, puerilibus annis quaternos. Et stranguriæ fistulæque imposuere. Adeò nihil parens illa rerum omnium sine ingentibus causis genuit. Quin & adalligatos læuo brachio binos lana subrepta pastoribus, resistere nocturnis febribus prodiderūt, diurnis in rosaceo panno. Rursus iis aduersatur scolopendra, suffitúque necat. Aspides percussos torpore & somno necant, omnium serpentium minimè sanabiles. Sed & venenum earum si sanguinem attingit, aut recens vulnus, statim interimit: inueteratum hulcus tardius. De cætero potum quantalibet copia, non nocet. Non est enim tabifica vis: itaque occisa morsu earum animalia, cibis innoxia sunt. Cunctarer in proferendo ex his remedio, nisi M. Varronem scirem LXXXVIII. vitæ anno prodidisse, aspidum ictus efficacissimè curari, hausta à percussis ipsorum vrina. Basilisci, quem etiam serpentes ipsi fugiunt, alios olfactu nicantem, qui hominem vel si aspiciat tantùm, dicitur interimere, sanguinem Magi miris laudibus celebrant, coeuntem picis modo & colore, dilutum cinnabari clariorem fieri. Tribuunt ei & successus petitionum à potestatibus, & à diis etiam precum, morborum remedia, veneficiorum amuleta. Quidam id Saturni sanguinem appellant. Draco non habet venena. Caput eius limini ianuarum subditum, propitiatis adoratione Diis, fortunatam domum facere promittunt. Oculis eius inueteratis, & cum melle tritis, inunctos non pauescere ad nocturnas imagines, etiam pauidos. Cordis pingue in pelle dorcadum neruis ceruinis adalligatum in lacerto, conferre iudiciorum victoriæ. Primum spondylum aditus potestatum mulcere. Dentes eius illigatos pedibus caprearum ceruinis neruis, mites præstare dominos, potestatésque exorabiles. Sed super omnia est compositio, qua inuictos faciunt Magorum mendacia: Cauda draconis & capite, pilis leonis è fronte & medulla eiusdem, equi victoris spuma, canis vnguibus adalligatis ceruino corio, neruísque cerui alternatis & dorcadis: quæ arguisse non minus refert, quàm contra serpentes remedia demonstrasse, quoniam hæc morborum veneficia sunt. Draconum adipem venenata fugiunt: item virus ichneumonum, & cutis cinere in aceto perunctos. Viperæ caput impositum, vel alterius quàm quæ percusserit, sine fine prodest. Item si quis eam ipsam in vapore baculo sustineat: aiunt enim præcauere: item si quis exustæ eius cinerem illinat. Reuerti autem ad percussum serpentes necessitate naturæ, Nigidius author est. Caput quidem dissecant Scythæ inter aures ad eximendum lapillum, quem aiunt ab ea deuorari territa. Alij ipso toto capite vtuntur. Fiunt ex vipera pastilli, qui theriaci vocantur à Græcis, quaternis digitis vtrinque amputatis, exempti sque interaneis & liuore spinæ adhærente, reliquo corpore in patina ex aqua & anetho discocto, spinísque exemptis, & addita similagine, atque ita in vmbra siccatis pastillis, quibus ad multa medicamenta vtuntur. Significandum videtur è vipera tantùm hoc fieri. Quidam purgatæ, vt suprà dictum est, adipem cum olei sextario decoquunt ad dimidias. Ex eo, cùm opus sit, ternis stillis additis in oleum perunguntur, vt omnes bestiæ fugiant eos. Præterea constat, contra omnium serpentium ictus, quamuis insanabiles, ipsarum serpentium exta imposita auxiliari: eósque qui aliquādo vigere iecur coctū hauserint, nunquàm posteà feriri à serpēte. Neq; anguis venenatus est, nisi per mēsem Luna instigatus. Sed prodest viuus comprehēsus, & in aqua contusus, si foueatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa credūtur, vt dicemus, & ideo Aesculapio dicatur. Democritus quidē

monſtra quædam ex his conficit, vt poſſint auium ſermones intelligi. Atqui anguis Aeſculapius Epi-
dauro Romam aduectus eſt: vulgóque paſcitur & in domibus. Ac niſi incendiis ſemina exurerentur,
non eſſet fœcunditati eorum reſiſtere. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus eſt, quod in
aqua viuit, hydri vocantur, nullis ſerpentium inferiores veneno. Horum iecur ſeruatum aduerſus
percuſſos ab his auxilium eſt. Scorpio tritus ſtellionum veneno aduerſatur. Fit enim & è ſtellionibus
malum medicamentum. Nam cùm immortuus eſt vino, faciem eorum qui biberint, lentigine ob-
ducit. Ob hoc in vnguento necant eum, inſidiantes pellicum formæ. Remedium eſt oui luteum, &
mel ac nitrum. Fel ſtellionum tritum in aqua muſtelas congregare dicitur. Inter omnia venenata ſa-
lamandræ ſcelus maximum eſt. Cætera enim ſingulos feriunt, nec plures pariter interimũt: vt omit-
tam, quòd perire conſcientia dicuntur homine percuſſo, neque amplius admitti ad terras: ſalaman-
dra populos pariter necare improuidos poteſt. Nam ſi arbori irrepſit, omnia poma inficit veneno, &
eos qui ederint, necat frigida vi, nihil aconito diſtans. Quinimo ſi contacto ab ea ligno vel pede cru-
ſta panis incoquatur, idem veneficium eſt: vel ſi in puteum cadat. Quippe cum ſaliua eius quacunq;
parte corporis, vel in pede imo reſperſa, omnis in toto corpore defluat pilus. Tamen talis ac tanta vis
veneni à quibuſdam animalium, vt ſuibus, manditur, domante eadem illa rerum diſſidentia. Vene-
num eius extingui primum omnium ab his quæ veſcantur illa, veriſimile eſt. Quæ prodantur, can-
tharidũ potu, aut lacerta in cibo ſumpta: cætera aduerſantia diximus, dicemúſque ſuis locis. Ex ipſis
quæ Magi tradunt contra incẽdia, quoniam ignes ſola animalium extinguat, ſi forent vera, iam eſſet
experta Roma. Sextius Venerem accendi cibo earum, ſi detractis interaneis, & pedibus, & capite in
melle ſeruentur, tradit, negátque reſtingui ignem ab iis. Ex volucribus in auxilio contra ſerpentes
primùm vultur eſt. Annotatum quoque minus virium eſſe nigris. Pennarum ex his nidore, ſi vran-
tur, fugari eas dicunt. Item cor eius alitis habentes, tutos eſſe ab impetu non ſolùm ſerpentium, ſed
etiam ferarum, latronúmque, & regum ira. Carnibus gallinaceorum, ita vt tepeant auulſæ, appoſitis,
venena ſerpentium domantur: item cerebro in vino poto. Parthi gallinæ malunt cerebrum plagis
imponere. Ius quoque ex his potum præclarè medetur, & in multis aliis vſibus mirabile. Pantheræ
leonéſque non attingũt perunctos eo, præcipuè ſi & allium fuerit incoctum. Aluum ſoluit: validius
è vetere gallinaceo. Prodeſt & contra longinquas febres, & torpentibus membris tremulíſque, & ar-
ticulariis morbis, & capitis doloribus, epiphoris, inflationibus, faſtidiis, incipienti teneſmo, iocine-
ri, renibus, veſicæ: contra cruditates, ſuſpiria. Itaque etiam faciendi eius extant præcepta. Efficacius
enim cocti cum olere marino, aut cybio, aut cappari, aut apio, aut herba Mercuriali, aut polypodio,
aut anetho: vtiliſſimè autem in congiis tribus aquæ ad tres heminas cum ſuprà dictis herbis, & refri-
geratum ſub dio dari tempeſtiuis antecedente vomitione. Non præteribo miraculum, quanquam
ad medicinam non pertinens: ſi auro liqueſcenti gallinarum membra miſceantur, conſumunt id in
ſe. Ita hoc venenum auri eſt. At gallinaceis ipſis circulo è ſarmentis addito collo, non canunt. Auxili-
atur contra ſerpentes & columbarum caro recens concepta, & hirundinum: bubonis pedes vſti cum
plumbagine herba. Nec omittam in hac quoque alite exemplum Magicæ vanitatis. Quippe præter
reliqua portentoſa mendacia, cor eius impoſitum mammæ mulieris dormientis ſiniſtræ, tradunt ef-
ficere vt omnia ſecreta pronuntiet. Præterea in pugnam ferentes idem, fortiores fieri. Eiuſdem ouo
ad capillos remedia demonſtrant. Quis autem quæſo ouum bubonis vnquam videre potuit, cùm i-
pſam auem vidiſſe prodigium ſit? quis vtique experiri, & præcipuè in capillo? Sanguine quidem pulli
bubonis etiam criſpari capillum promittunt. Cuius generis propè videri poſſint, quæ tradunt & de
veſpertilione, ſi ter circunlatus domui viuus, per feneſtram inuerſo capite infigatur, amuletum eſſe:
priuatímque ouilibus circunlatum toties, & pedibus ſuſpenſum ſurſum in ſuperliminari. Sanguinẽ
quoque eius cum carduo, contra ſerpentium ictus inter præcipua laudant. Phalangium eſt Italiæ i-
gnotum, & plurium generum. Vnum ſimile formicæ, ſed multo maius, rufo capite, reliqua parte
corporis nigra, albis incurſantibus reſperſum guttis. Acerbior huius, quàm veſpæ ictus. Viuit maxi-
mè circa furnos & molas. In remedio eſt, ſi quis eiuſdem generis alterum percuſſo oſtendat. Et ad
hoc ſeruantur, cùm mortui inueniuntur. Et cortices eorum contriti & poti medentur, & muſtelæ
catuli, vt diximus ſuprà. Aequè phalangion Græci vocant inter genera araneorum, ſed diſtinguũt
lupi nomine. Tertium genus eſt eodem phalangij nomine araneus lanuginoſus, grandiſſimo capite.
Quo diſſecto inueniri dicũtur intus vermiculi duo, adalligatíque mulieribus ceruina pelle ante So-
lis ortum, præſtare ne concipiant, vt Cæcilius in commentariis reliquit. Vis ea annua eſt: quam ſolã
ex omni atocio dixiſſe fas ſit, quoniam aliquarum fœcunditas plena liberis tali venia indiget. Voca-
tur & rhagion acino nigro ſimilis, ore minimo ſub aluo, pedibus breuiſſimis, tanquam imperfectis.
Dolor à morſu eius qualis à ſcorpione. Vrina ſimilis araneis textis. Idem erat aſterion, niſi diſtin-
gueretur virgulis albis. Huius morſu genua labefactãtur. Peior vtroque eſt cæruleus lanugine nigra,
caliginem concitans, & vomitus araneoſos. Etiamnum deterior, à crabrone penna tantùm differẽs.
Hic & ad maciem perducit. Myrmecion formicæ ſimilis capite, aluo nigra, guttis albis diſtinguenti-
bus, veſparum dolore torquet. Tetragnathij duo genera habent: peior, medium caput diſtinguente
linea alba, & tranſuerſa altera. Hic oris tumorem facit. At cinereus poſteriori parte candicans, len-

tior. Minimè

tior. Minimè autem noxius eodem colore, qui telas muscis in parietibus latissimè pandit. Contra omnium morsus remedium est gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potum in posca. Item formicæ quinque potæ: pecudum fimi cinis illitus ex aceto: & ipsi aranei quicunque in oleo putrefacti. Muris aranei morsus sanatur coagulo agnino in vino poto: vngulæ arietinæ cinere cum melle mustelæ catulo, vt in serpentibus dictum est. Si iumenta momorderit, mus recens cum sale imponitur, aut fel vespertilionis ex aceto. Et ipse mus araneus contra se remedio est, diuulsus & impositus. Nam si prægnans momordit, protinus dissilit. Optimum, si imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hunc vsum seruant in oleo, aut luto circunlitos. Est & contra morsum eius remedio terra ex orbita. Fertur enim non transiri ab eo orbitam, torpore quodam naturæ. Scorpionibus contrarius maximè inuicem stellio traditur, vt visu quoq; pauorem iis afferat, & torporē frigidi sudoris. Itaq; in oleo putrefaciunt eum, & ita ea vulnera perungunt. Quidam oleo illo spumam argenteam decoquunt ad emplastri genus, atque ita illinunt. Hunc Græci coloten vocant, & ascalaboten, & galeoten. In Italia non nascitur. Est enim hic plenus lentigine, stridotis acerbi, & vescitur, quæ omnia à nostris stellionibus aliena sunt. Prodest & gallinarum fimi cinis illitus, draconis iecur, lacerta diuulsa, mus diuulsus, scorpio ipse suæ plagæ impositus, aut assus in cibo sumptus, aut potus, in meri cyathis duobus. Proprium est scorpionum, quòd manus palmam non feriunt, nec nisi pilos attigere. Lapillus qualiscũque, ab ea parte qua in terra erat, appositus plagæ, leuat dolorem. Item testa terra operta ex aliqua parte, sicut erat imposita, liberare dicitur. Non debent respicere qui imponunt, & cauere ne Sol aspiciat. Vermes terreni triti impositi prosunt. Multa & alia ex his remedia sunt, propter quæ in melle seruantur. Noctua apibus contraria, & vespis crabronibúsq; & sanguisugis: pici quoq; Martij rostrũ secum habentes non feriuntur ab iis. Aduersantur & locustarum minimæ sine pennis, quos attelabos vocant. Est & formicarum genus venenatum: non ferè in Italia. Solpugas Cicero appellat, salpugas Bætica. Iis cor vespertilionis contrarium, omnibúsque formicis: salamandris cantharides, vt diximus. Sed in iis magna quæstio, quoniam ipsæ venena sunt potæ vesicæ cum cruciatu præcipuo. Cossinum equitem Romanum, amicitia Neronis principis notum, cùm is lichene correptus esset, vocatus ex Aegypto Medicus ob hanc valetudinē eius à Cæsare, cùm cantharidum potum præparare voluisset, interemit. Verùm illitas prodesse non dubium est, cum succo taminiæ vuæ, & seuo ouis vel capræ. Ipsarum cantharidum venenum in qua parte sit, nō constat inter authores. Alij in pedibus & capite existimant esse, alij negant. Conuenit tamen pennas earum auxiliari, in quacunq; parte sit venenum. Ipsæ nascuntur ex vermiculo, in spongia maximè, cynorrhodi quæ fit in caule, sed fœcundissimè in fraxino: cæteræ in alba rosa, minus efficaces. Potentissimæ inter omnes variæ, luteis lineis, quas in pennis transuersas habēt, multum pingues: inertiores minutæ, latæ, pilosę: inutilissimæ verò, vnius coloris macręque. Condũtur in calice fictili non picato, & linteo colligato, congestæ rosa matura, & suspendũtur super acetũ cum sale feruens, donec per linteolum vaporentur, postea reponũtur. Vis earum adurere corpus, crustas obducere. Eadem pityocampis, in picea nascentibus, eadem buprestis, similiterque præparantur. Efficacissimæ omnes ad lepras lichenásque: dicuntur & menses ciere & vrinam. Ideo Hippocrates & hydropicis dabat. Cantharides obiectæ sunt Catoni Vticensi, ceu venenum vendidisset in auctione regia, quoniam eas sestertiis lx. addixerat.

De seuo struthiocamelino, & cane rabido, & lacerta, & anseribus, & columbis, & mustelis remedia. CAP. V.

ET seuum autem struthiocamelinum tunc vęnisse sestertiis LXXX. obiter dictum sit, efficacioris ad omnia vsus, quàm est adeps anserinus. Diximus & mellis venenati genera: cõtra quod vtuntur melle, in quo apes sint mortuæ. Item potum in vino, remedium est vitiorum, quę cibo piscium gignuntur. In canis rabidi morsu tuetur à pauore aquę capitis canini cinis illitus vulneri. Oportet autem comburi omnia eodem modo, vt semel dicamus, in vase fictili nouo, argilla circunlito, atque in furnum indito. Idem & in potione proficit. Quidam ob id edendum dederunt. Aliqui & vermem è cadauere canino adalligauere: menstruáue in panno subdidere calici, aut intus ipsius caudæ pilos combustos insuêre vulneri. Cor caninum habentem fugiunt carnes. Non latrant verò, lingua canina in calceamento subdita pollici: aut caudam mustelæ, quæ abscissa dimissa sit, habentes. Est limus saliuę sub lingua rabiosi canis, qui datus in potu, fieri hydrophouos non patitur. Multo tamen vtilissimè iecur eius, qui in rabie momorderit, datur, si possit fieri, crudum mandendum: si minus, quoquo modo coctum, aut ius coctis carnibus. Est vermiculus in lingua canum, qui vocatur à Gręcis lytta, quo exempto infantibus catulis, nec rabidi fiunt, nec fastidium sentiunt. Item ter igni circunlatus, datur morsis à rabioso, ne rabidi fiant. Et cerebello gallinaceo occurritur. Sed id deuoratum anno tantùm eo prodest. Aiunt & cristam contritam efficaciter imponi, & anseris adipem cum melle. Saliuntur & carnes eorum, qui rabidi fuerunt, ad eadam remedia in cibo dandæ. Quin & necãtur catuli statim in aqua, ad sexum eius qui momorderit, vt iecur crudũ deuoretur ex iis. Prodest & fimũ gallinaceum, duntaxat rufum, ex aceto impositũ: & muris aranei caudę cinis, ita vt ipse, cui abscissa sit, viuus dimittatur: glebula ex hirundinũ nido illita ex aceto, vel pulli hirundinis combusti: membrana siue senectus anguium, vernatione exuta, cum cancro masculo trita. Nam etiā per

se reposita

ſe repoſita in arcis armariiſque, tineas necat. Tanta vis mali eſt, vt vrina quoque calcata rabioſi canis noceat, maximè hulcus habentibus. Remedium eſt fimum caballinum aſperſum aceto, & calfactum in fico impoſitum. Minus hoc miretur, qui cogitet, lapidem à cane morſum, vſque in prouerbium diſcordiæ veniſſe. Qui in vrinam canis ſuam egeſſerit, torporem lumborum dicitur ſentire. Lacerta, quam hi ſepa, alij [a] chalcidicen vocant, in vino pota, morſus ſuos ſanat. Veneficiis ex muſtela ſylueſtri factis, contrarium eſt ius gallinacei veteris largè hauſtum, peculiariter contra aconitum: addi parum ſalis oportet. Gallinarum fimum duntaxat candidum, in hyſſopo decoctum aut mulſo, venena fungorum boletorúmque aſtringit: item inflationes ac ſtrangulationes: quod miremur, cùm ſi aliud animal guſtauerit id fimum, torminibus & inflationibus afficiatur. Sanguis anſerinus contra lepores marinos valet, cum olei æqua portione. Item contra mala medicamenta omnia aſſeruatur cũ Lemnia rubrica & ſpinæ albæ ſucco, paſtillorum drachmis quinque, qui in cyathis ternis aquæ bibãtur: item muſtelæ catulus, vt ſuprà diximus, præparatus. Coagulum quoque agninum aduerſus omnia mala medicamenta pollet: item ſanguis anatum Ponticarum. Itaque & ſpiſſatus ſeruatur, vinóque diluitur. Quidam fœminæ anatis efficaciorem putant. Simili modo contra venena omnia, ciconiarum ventriculus valet, coagulum pecoris. Caulis ius ex carne arietum, priuatim aduerſus cantharidas: item lac ouium calidum, præterquàm iis qui bupreſtin aut aconitum biberint. Columbarum ſylueſtrium fimum priuatim contra argenti viui potum. Contra toxica, muſtela vulgaris inueterata, binis drachmis pota.

[a] *Melius, Chalcidem, vt infrà lib. 32. ca. 3. & apud Ariſto. de animal li. 8. cap. 24.*

Ad alopecias tollendas, & ad pilos reddendos, & ad lentes tollendos, & ad palpebras, & ad glaucomata, & ad oculos, & ad parotidas remedia. CAP. VI.

ALopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprino & melle: item vngularum muli vel mulæ ex oleo myrteo. Præterea (vt Varro noſter tradit) murinum fimum, quod item muſcerdas appellat. Et muſcarum capita recentia, priùs folio ficulneo aſperatas. Alij ſanguine muſcarum vtũtur. Alij decem diebus cinerem earum illinunt cum cinere chartæ, vel nucum, ita vt ſit tertia pars è muſcis. Alij lacte mulierum cum braſſica cinerem muſcarum ſubigunt: quidam melle tantùm. Nullum animal minus docile exiſtimatur, minoríſue intellectus: eo mirabilius eſt, Olympię ſacro certamine, nubes earum immolato tauro Deo, quem Myiodem vocant, extra territorium id abire. Alopecias cinis è murium capitibus caudíſque & totius muris emendat: præcipuè ſi veneficio acciderit hæc iniuria. Item herinacei cinis cum melle, aut corium combuſtum cum pice liquida. Caput quidẽ eius vſtum per ſe, etiam cicatricibus pilos reddit. Alopecias autem in ea curatione præparari oportet nouacula & ſinapi. Quidam ex aceto vti maluerunt. Quæ de herinaceis dicuntur, omnia tanto magis valebunt in hyſtrice. Lacertæ quoque, vt docuimus, combuſtæ cum radice recentis harundinis, quæ vt vnà cremari poſſit, minutim findenda eſt: ita myrteo oleo permiſto cineres capillorum defluuia continent. Efficacius virides lacertæ omnia eadem præſtant. Etiamnum vtilius admiſto ſale, & adipe vrſino, & cæpa tuſa. Quidam denas virides in decem ſextariis olei veteris diſcoquunt, contenti ſemel in menſe vngere. Pellium viperinarum cinis, alopecias celerrimè explet: item gallinarum fimũ recens illitum. Corui ouum in æreo vaſe permiſtum illitúmque deraſo capite nigritiam capillis affert: ſed donec inareſcat, oleum in ore habendum eſt, ne & dentes ſimul nigreſcant: Idque in vmbra faciendum, neque ante quatriduum abluendum. Alij ſanguine & cerebro eius vtuntur cum vino nigro. Alij excoquunt ipſum, & nocte concubia in plumbeum vas condũt. Aliqui alopecias cantharide trita illinunt cum pice liquida, nitro præparata cute. Cauſtica vis earum, cauendúmque ne exhulcerent alté. Poſteà ad hulcera ita facta, capita murium, & fel murium, & fimum cum elleboro & pipere illini iubent. Lendes tolluntur adipe canino, vel anguibus in cibo ſumptis anguillarum modo, aut vernatione eorum, quam exuunt, pota. Porrigines felle ouillo cum creta Cimolia, illita capiti donec inareſcat. Capitis doloribus remedio ſunt cochlearum, quæ nudæ inueniuntur nondum peractæ, ablata capita, ex his lapidea duritia exempta (eſt autem calculi latitudine) quæ alligantur, & minutæ fronti illinuntur tritæ. Item ægypij oſſa è capite aut vulturis adalligata, aut cerebrum, cum oleo cedrino peruncto capite, & intus naribus illitis. Cornicis cerebrum coctum, in cibo ſumptum, vel noctuæ, idem præſtat: gallinaceúſque ſi incluſus abſtineatur die ac nocte, pari inedia eius qui doleat, euulſis collo plumis circunligatíſq;, vel criſtis: muſtelæ cinis illitus: ſurculus ex nido milui puluino ſubiectus: murina pellis cremata ex aceto illito cinere. Limacis inter duas orbitas inuentæ oſſiculum per aurem cum ebore traiectum, vel in pellicula canina adalligatum, quod remedium pluribus ſempérque prodeſt. Fracto capiti aranei tela ex oleo & aceto impoſita, non niſi vulnere ſanato, abſcedit. Hæc & vulneribus tonſtrinarum ſanguinem ſiſtit. A cerebro verò profluentem, anſeris ſanguis, aut anatis infuſus: adépſque earundem alitum cum roſaceo coctus. Matutinò paſcentis hirundinis caput præciſum, maximè Luna plena, lineo panno adalligant capitis doloribus licio: aut cera alba fronti illinunt, & pilos caninos panno adalligant. Cerebrum cornicis in cibo ſumptum, palpebras gignere dicitur: œſypum cum myrrha calidum penicillo illitum. Idem præſtare muſcarũ, fimiq; murini cinerem æquis portionibus, vt efficiatur dimidiũ pondus denarij, promittitur, additis duabus ſextis denarij è ſtibi, vt omnia œſypo illinãtur: item murini catuli triti in vino vetere ad craſ-

ſitudinem

ſitudinem acopi. Pilos in his incommodos, euulſos renaſci non patitur fel herinacei: ouorum ſtellionis liquor: ſalamandræ cinis: lacertæ viridis fel in vino albo Sole coactum ad craſſitudinem mellis in æreo vaſe: hirundinis pullorum cinis cum lacte tithymali, ſpumaque cochlearum. Glaucomata dicunt Magi cerebro catuli vij. dierum emendari, ſpecillo demiſſo in dextram partem, ſi dexter oculus curetur: in ſiniſtram, ſi ſiniſter: aut felle recenti aſionis. Noctuarum eſt id genus maximum, quibus pluma aurium modo micat. Suffuſionem oculorum canino felle malebat quàm hyænæ curari Apollonius Pitanæus cum melle: item albugines oculorum. Murium capitum caudarumq; cinere ex melle inunctis, claritatem viſus reſtitui dicunt: multoque magis gliris aut muris ſylueſtris cinere, aut aquilæ cerebro vel felle. Cùm Attico melle cinis & adeps ſoricis combuſti tritus, lacrymoſis oculis plurimum confert: ſtibi, quod quid ſit dicemus in metallis. Muſtelæ cinis ſuffuſionibus: item lacertæ hirundiníſve cerebrum: quæ etiam tritæ coctæúe fronti illitæ, epiphoras ſedant, ſiue per ſe, ſiue cum polline, ſiue cum thure. Sic & ſolatis proſunt. Viuas quoq; cremare, & cinere earum cum melle Cretico inungi caligines, vtiliſſimum eſt. Iumentorum oculis membrana aſpidis, quam exuerit, cum adipe eiuſdem claritatem inunctis facit. Viperam viuam in fictili nouo comburere, addito fœniculi ſucco ad cyathum vnum, & thuris manna vna, atque ita ſuffuſiones oculorum & caligines inungere vtiliſſimum eſt. Medicamentum id echion vocatur. Fit & collyrium è vipera, in olla putrefacta, vermiculiſque enatis cum croco tritis. Exuritur in olla cum ſale, quem lingendo claritatem oculorum conſequuntur, & ſtomachi totiuſque corporis tempeſtiuitates. Hic ſal & pecori datur ſalubritatis cauſa, & in antidotum contra ſerpentes additur. Quidam & viperis vtuntur in cibis. Primùm omnium occiſæ ſtatim ſalem in os addi iubent, donec liqueſcat humor, quatuor digitorum menſura vtrinque præciſa, exemptiſque interaneis diſcoquunt in aqua, aut oleo, ſale, anetho, & omnibus aut ſtatim veſcuntur, aut pane colligunt vt ſæpius vtantur. Ius præter ſuprà dicta pediculos è toto corpore expellit, prurituſque etiam ſummæ cutis. Effectum oſtendit & per ſe capitis viperini cinis. Vtiliſſimè oculos inungunt. Itemque adeps viperinus. De felle non audacter ſuaſerim quæ præcipiunt, quoniam (vt ſuo loco docuimus) non aliud eſt ſerpentium venenum. Anguium adeps ærugini miſtus, ruptas oculorum partes ſanat, & membrana ſiue ſenectus vernatione eorum exuta, ſi adfricetur, claritatem facit. Vlulæ quoque fel prædicatur ad albugines, ſuffuſiones, caligines: adeps ſimiliter ad claritatem. Aquilæ, quam diximus pullos ad contuendum Solem experiri, miſto felle cum melle Attico inunguntur nubeculæ & caligationes ſuffuſioneſque oculorum. Eadem vis & in vulturino felle eſt cum porri ſucco, & melle exiguo. Item in gallinacei felle alligato ad argema, & ad albugines ex aqua diluto: item ad ſuffuſiones oculorum, maximè candidi gallinacei. Fimum quoque gallinaceorum, duntaxat rubrum, luſcioſis illiniendum monſtrant. Laudant & gallinæ fel, ſed præcipuè adipem, contra puſtulas in pupillis. Has ſcilicet eius rei gratia ſaginant. Adiuuat mirificè & ruptas oculorum tuniculas admiſtis ſchiſto & hæmatite lapidibus. Fimũ quoque earum, duntaxat candidum, in oleo vetere corneiſque pyxidibus adſeruant, ad pupillarum albugines. Qua in mentione ſignificandum eſt, pauones fimum ſuum reſorbere tradi, inuidentes hominum vtilitatibus. Accipiter decoctus in roſaceo efficaciſſimus ad inunctiones omnium vitiorũ putatur: item fimi eius cinis cum Attico melle. Laudatur & milui iecur. Fimum columbarũ ex aceto ad ægilopas. Similiter ad albugines & cicatrices. Fel anſerinum, ſanguis anatum contuſis oculis, ita vt poſteà hyſſopo & melle inungantur. Fel perdicum cum mellis æquo pondere, per ſe verò ad claritatem, dorcados. Hippocratis (vt putant) authoritate adiicitur, quòd in argentea pyxide id ſeruari iubent. Oua perdicum in vaſe æreo decocta cum melle, hulceribus oculorum & glaucomatis medentur. Columbarum, turturum, palumbium, perdicum ſanguis, oculis cruore ſuffuſis eximiè prodeſt. In columbis maſculæ efficaciorem putãt. Vena autem ſub ala ad hunc vſum inciditur, quoniam ſuo calore vtilior eſt. Superimponi oportet ſplenium è melle decoctum, lanamque ſuccidam ex oleo aut vino. Earundem auium ſanguis nyctalopas ſanat: & iecur ouium, atque (vt in capris diximus) efficacius fuluæ. Decocto quoque eius oculos abluere ſuadent: & medulla dolores tumoreſque illinunt. Bubonis oculorum cinis collyrio miſtus claritatem oculis facere promittitur. Turturis fimum albugines extenuat: item cochlearum cinis: fimum cenchridis: accipitrum generis hanc Græci faciunt. Argema ex melle omnibus, quæ ſuprà ſcripta ſunt, ſanatur. Mel vtiliſſimũ oculis, in quo ſunt apes immortuæ. Ciconiæ pullum qui ederit, negatur annis continuis lippituris: item qui draconis caput habeat. Huius adipe & melle cum oleo vetere, incipientes caligines diſcuti tradunt. Hirundinum pullos plena Luna excæcant, reſtitutaque eorum acie capita comburuntur: hoc cinere cum melle vtuntur ad claritatem & dolores, ac lippitudines & ictus. Lacertas quoque pluribus modis ad oculorum remedia aſſumunt. Alij viridem includunt nouo fictili: ac lapillos, qui vocantur cinædia, quæ & inguinum tumoribus adalligari ſolent, nouem ſingulos ſignis ſignantes, & ſingulos detrahunt per dies. Nono emittunt lacertam: lapillos ſeruant ad oculorum dolores. Alij terram ſubſternunt lacertæ viridi excæcatæ, & vnà in vitreo vaſe annulos includunt è ferro ſolido vel auro: cùm recepiſſe viſum lacertam apparuerit per vitrum, emiſſa ea, annulis contra lippitudinem vtuntur. Alij capitis cinere pro ſtibio ad ſcabritias. Quidam viridem longo collo in ſabuloſis

nascentem comburunt, & incipientem epiphoram inunguntː item glaucomata. Mustelæ etiã oculis punctu erutis, aiunt visum reuertiː eademque quæ in lacertis & annulis faciunt. Serpentis oculũ dextrum adalligatum contra epiphoras prodesse, si serpens viua dimittatur. Lacrymantibus sine fine oculis, cinis stellionis capitis cum stibio eximiè medetur. Aranei muscarij telæ, & præcipue spelunca ipsa imposita per frontem ad duo tempora, ita vt à puero impube & capiatur & imponatur, nec is triduo se ostendat ei cui medeatur, néve alteruter nudis pedibus terram attingat his diebus, mirabiliter epiphoris mederi dicuntur. Albugines quoque dicitur tollere inunctione araneus candidus, longissimis ac tenuissimis pedibus, contritus in oleo vetere. Sed is etiã cui crassissimum textum est, in contignationibus ferè, adalligatus panno epiphoras sanare traditur. Scarabei viridis natura contuentium visum exacuit. Itaque gemmarum sculptores contuitu eorum acquiescunt. Aures purgat fel pecudis cum melleː canini lactis instillatio sedat dolorem. Grauitatem adeps cum absinthio & oleo vetereː item adeps anserinus. Quidã adiiciunt succum cæpæ & allij pari modo. Vtuntur & per se ouis formicarum. Nanque & huic animali est medicinaː constatque vrsos ægros hoc cibo sanari. Anserum quoque & omnium auium adeps præparatur, exemptisque venis omnibus patina nouo fictili operta in Sole, subdita aqua feruenti liquaturː saccatusque lineis saccis, & in fictili nouo repositus loco frigido, minus putrescit addito melle. Murium cinis cum melle instillatus, aut cum rosaceo decoctus aurium dolores sedat. Si aliquod animal intrauerit, præcipuum remedium est murium fel aceto dilutum. Si aqua intrauerit, adeps anserinus cum cæpæ succo. Gliris detracta pelle, intestinis exemptis discoquitur melle in vase nouoː sed Medici malunt è nardo decoqui vsque ad tertias, atque ita asseruari, deinde cùm opus sit, strigili tepefacta infundere. Constat deplorata aurium vitia eo remedio sanariː aut si terreni vermes adipe anseris decocti infundantur. Item ex arboribus rubri cum oleo triti exhulceratis & ruptis auribus præclarè medentur. Lacerti inueterati in os pendentium addito sale contusi & ab ictu læsas aures sanant; efficacissimè autem ferrugineas maculas habentes, lineis etiam per caudam distincti. Millepeda, ab aliis centipeda aut multipeda dicta, animal est è vermibus terræ pilosum, multis pedibus arcuatim repens, tactuque contrahens se: oniscon Græci vocant, alij tilonː efficaciter sanat aurium dolores, in cortice Punici mali decoctum & porri succo. Addunt & rosaceum, & in alteram aurem infundunt. Illam autem quæ non arcuatur, sepa Græci vocant, alij scolopendram, minorem perniciosamque. Cochleæ, quæ sunt in vsu cibi, cum myrrha aut thuris polline appositæ, item minutæ & latæ fracturis aurium illinuntur cum melle. Senectus serpentium feruente testa vsta instillatur rosaceo admisto, contra omnia quidem vitia efficax, sed contra graueolentiam præcipuèː aut si purulentæ sunt, ex acetoː melius cum felle caprino, vel bubulo, aut testudinis marinæ. Vetustior anno eadem membrana non prodest, nec imbre perfusa, vt aliqui putant. Item aranei sanies cum rosaceo, aut per se in lana, vel cum croco, auribus prodestː gryllus cum sua terra effossus & illitus. Magnam authoritatem huic animali perhibet Nigidius, maiorem Magi, quoniam retro ambulet, terramque terebret, stridat noctibus. Venantur eum formica circunligato capillo in cauernam eius coniecta, efflato priùs puluere ne sese condat: ita formicæ complexu extrahitur. Ventris gallinaceorum membrana quæ abiici solet, inueterata & in vino trita, auribus purulentis calida infunditur, gallinarum quoque adeps. Est & quædam pinguitudo blattæ, si caput auellaturː hanc tritam vnà cum rosaceo auribus mirè prodesse dicunt, sed lanam, qua incluserint, post paulum extrahendam. Celerrimè enim id pingue transire in animal, fierique vermiculum. Alij binas ternásve in oleo decoctas efficacissimè auribus mederi scribunt, & tritas in linteolo imponi contusis. Hoc quoque animal inter pudenda estː sed propter admirationem naturæ, priscorumque curæ, totum in hoc loco explicandum. Plura earum genera fecerunt. Molles, quas in oleo decoctas, verrucis efficaciter illini experti sunt. Alterum genus mylœcon appellauere, circa molas ferè nascens. Has capite detracto attritas, lepras sanasse, Musa & Picton in exemplis reliquerunt. Tertium genus & odoris tædio inuisum, exacuta clune, cum pisselæo sanare hulcera aliâs insanabiliaː strumas, panos, diebus xxj. impositas, percussa, contusa, cacoethe, scabiem, furunculosque, detractis pedibus & pennis. Nos hæc etiam audita fastidimus. At hercule Diodorus & in morbo regio, & orthopnoicis se id dedisse tradit cum resina & melle. Tantum potestatis habet ea ars pro medicamento dandi, quicquid velit. Humanissimi eorum cinerem crematarum seruandũ ad hos vsus in cornea pyxide censuere, aut tritas clysteribus infundendas orthopnoicis aut rheumaticis. Infixa vtique corpori illitas extrahere constat. Mel vtilissimum auribus quoque est, in quo apes emortuæ sunt. Parotidas comprimit columbinum stercus vel per se, vel cum farina hordeacea aut auenacea. Noctuæque cerebrum vel iecur cum oleo infusum auriculæ aut parotidiː multipeda cum resinæ tertia parte illitaː grylli siue illiti, siue adalligati. At reliqua morborum genera medicinasq; ex iisdem animalibus, aut eiusdem generis, sequenti dicemus volumine.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TRIGESIMVS.

De origine Magicæ artis, quando, & à quibus cœperit, & à quibus celebrata fuerit, & reliqua ex animalibus medicinæ. CAP. I.

MAGICAS vanitates sæpius quidem antecedentis operis parte, vbicunque causæ locusque poscebant, coarguimus, detegemusque etiamnum: in paucis tamen digna res est, de qua plura dicantur, vel eo ipso, quòd fraudulentissima artium plurimum in toto terrarum orbe, plurimisque seculis valuit. Authoritatem ei maximam fuisse nemo miretur, quãdoquidem sola artium tres alias imperiosissimas humanæ mentis complexa in vnam se redegit. Natam primùm è Medicina nemo dubitat, ac specie salutari irrepsisse velut altiorē sanctioremq;, quàm Medicinam: ita blandissimis desideratissimisque promissis addidisse vires religionis, ad quas maximè etiamnum caligat humanum genus. Atque vt hoc quoque suggesserit miscuisse artes Mathematicas, nullo non auido futura de sese sciendi, atque ea è cælo verissimè peti credente. Ita possessis hominum sensibus triplici vinculo, in tantum fastigij adoleuit, vt hodieque etiam in magna parte gentium præualeat, & in Oriente regum regibus imperet. Sine dubio illic orta in Perside à Zoroastre, vt inter authores conuenit. Sed vnus hic fuerit, an posteà & alius, nō satis constat. Eudoxus, qui inter sapientiæ sectas clarissimam, vtilissimamque eam intelligi voluit, Zoroastrem hunc sex millibus annorum ante Platonis mortem fuisse prodidit. Sic & Aristoteles. Hermippus qui de tota ea arte diligentissimè scripsit, & vicies centum millia versuum à Zoroastre condita, indicibus quoque voluminum eius positis explanauit, præceptorem, à quo institutum diceret, tradidit Azonacem, ipsum verò v. millibus annorum ante Troianum bellum fuisse. Mirum hoc in primis, durasse memoriam artemque tam longo æuo, commentariis non intercidentibus, præterea nec claris nec continuis successionibus custoditam. Quotus enim quisque auditu saltem cognitos habet, qui soli cognominantur, Apuscorum & Zaratum Medos, Babyloniumque Marmaridium, & Arabem Hippocum, Assyrium verò Zarmocenidam, quorum nulla extāt monumenta. Maximè tamen mirum est, in bello Troiano tantum de arte ea silentium fuisse Homero, tantumque operis ex eadem in Vlixis erroribus, adeò vt totum opus non aliunde constet. Siquidem Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi volunt: Circe vtiq; & inferorum euocatione hoc solum agi. Nec posteà quisquam dixit, quonam modo venisset Telmessum religiosissimam vrbem, quando transisset ad Thessalas vrbes, quarum cognomen diu obtinuit in nostro orbe alienæ gentis. Troianis itaque temporibus Chironis medicinis contenta, & solo Marte fulminante, miror equidem Achillis populis famam eius in tantum adhæsisse, vt Menander quoq; literarum subtilitati sine æmulo genitus, Thessalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium Lunam. Orphea putarem è propinquo primum intulisse, ad vicinas vsque superstitiones ac Medicinę profectū, si non expers sedes eius tota Thrace Magices fuisset. Primus extat (vt equidem inuenio) commentatus de ea Osthanes, Xerxem regem Persarum bello, quod is Græciæ intulit, comitatus: ac velut semina artis portentosæ sparsisse, obiter infecto, quacunque cōmeauerat, mundo. Diligentiores paulo ante hunc ponunt Zoroastrem alium Proconnesium. Quod certum est, hic maximè Osthanes ad rabiem, non auiditatem modò scientiæ eius, Græcorum populos egit. Quanquam animaduerto summam literarum claritatem gloriamque ex ea scientia antiquitus & penè semper petitā. Certè Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad hanc discendam nauigauere, exiliis verius, quàm peregrinationibus, susceptis. Hanc reuersi prædicauere: hanc in arcanis habuere. Democritus Apollonicem Captidenem & Dardanum è Phœnice illustrauit, voluminibus Dardani in sepulchrū eius petitis, suis verò ex disciplina eorum editis: quæ recepta ab aliis hominum atque transiisse per memoriam, æquè ac nihil in vita, mirandum est. In tantùm fides istis fasque omne deest, adeò, vt ij qui cætera in viro illo probant, hæc eius esse opera inficientur. Sed frustra. Hunc enim maximè affixisse animis eam dulcedinem constat. Plenumque miraculi & hoc, pariter vtrasque artes effloruisse, Medicinam dico, Magicenque, eadem ætate illā Hippocrate, hanc Democrito illustrantibus, circa Peloponnesiacum Græciæ bellum, quod gestum est à ccc. vrbis nostræ anno. Est & alia Magices factio, à Mose & Iamne & Iotape Iudæis pendens, sed multis millibus annorum post Zoroastrem. Tanto recentior est Cypria. Non leuem & Alexandri Magni temporibus authoritatem addidit professioni secundus Osthanes, comitatu eius exornatus, planeque, quod nemo dubitet, orbem terrarum peragrauit. Extant itaque & apud Italas gentes vestigia eius in duodecim tabulis nostris, aliisque argumentis, quæ priori volumine exposui. DCLVII. demum anno vrbis, Cn. Cornelio Lentulo, P. Lici-

nio Crasso Coss. Senatusconsultum factum est, ne homo immolaretur: palamque in tempus illud sacra prodigiosa celebrata. Gallias vtique possedit, & quidem ad nostram memoriam. Nanque Tiberij Cæsaris principatus sustulit Druidas eorum, & hoc genus vatum medicorumque. Sed quid ego hæc commemorarem in arte Oceanum quoq; transgressa, & ad naturæ inane peruecta? Britannia hodieque eam attonitè celebrat tantis ceremoniis, vt dedisse Persis videri possit. Adeò ista toto mundo consensere, quanquam discordi & sibi ignoto. Non satis æstimari potest, quantum Romanis debeatur, qui sustulere monstra, in quibus hominem occidere religiosissimum erat, mandi verò etiam saluberrimum.

De speciebus Magiæ, Neronisq́, & magorum detestatio. CAP. II.

VT narrauit Osthanes, species eius plures sunt. Nanq; & ex aqua, & ex sphæris, & ex aere, & stellis, & lucernis, ac peluibus, securibusque, & multis aliis modis diuina promittit: præterea vmbrarum, inferorumque colloquia: quæ omnia ætate nostra princeps Nero vana falsaque comperit: quippe non citharæ tragicique cantus libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarū summa gestiente in profundis animi vitiis. Primumque imperare Diis concupiuit, nec quicquam generosius voluit. Nemo vnquam vlli artium validius fauit. Ad hæc, non opes ei defuere, non vires, nō discendi ingenium, aliaque non patiente mundo. Immensum & indubitatum exemplum est falsæ artis, quam dereliquit Nero: vtinamque inferos potius & quoscunque de suspicionibus suis Deos consuluisset, quàm lupanaribus atque prostitutis mandasset inquisitiones eas: nulla profectò sacra, barbari licet ferique ritus, non mitiora, quàm cogitationes eius, fuissent. Sæuius sic nos repleuit vmbris. Sunt quædam Magis perfugia, veluti lentiginem habentibus non obsequi numina, vt cerni non possint. Fortè hoc in illo. Nihil membris defuit: nam dies eligere certos liberum erat: pecudes verò quibus non nisi ater colos esset, facile. Nam hominem immolare etiam gratissimū. Magus ad eum Tyridates venerat, Armeniacum de se triumphum afferens, & ideo prouinciis grauis. Nauigare noluerat, quoniam expuere in maria, aliisque mortalium necessitatibus violare naturam eam fas non putant. Magos secum adduxerat. Magicis etiam cœnis eum initiauerat. Non tamen cùm regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem valuit. Proinde ita persuasum sit, intestabilem, irritam, inanem esse, habentem tamen quasdam veritatis vmbras, sed in his veneficas artes pollere, nō Magicas. Quærat aliquis, quæ sint mentiti veteres Magi, cùm adolescentibus nobis visus Apion Grammaticæ artis, prodiderit cynocephaliam herbā, quæ in Aegypto vocaretur osyrites, diuinam, & contra omnia veneficia: sed si ea erueretur, statim eum qui eruisset, mori. Seque euocasse vmbras ad percontandum Homerum, qua patria quibusque parentibus genitus esset: non tamen ausus profiteri, quid sibi respondisse diceret.

De Talpis, & reliqua medicina per morbos digesta in animalibus, quorum genera placida sunt, aut fera. CAP. III.

PEculiare vanitatis sit argumentum, quòd animalium cunctorum talpas maximè mirantur, tot modis à rerum natura damnatas, cæcitate perpetua, tenebris etiamnum aliis, defossas sepultisque similes. Nullis æquè credunt extis: nullum religionis capacius iudicant animal: vt si quis cor eius recens palpitansque deuorarit, diuinationis & rerum efficiendarum euentus promittāt. Dente talpæ viuæ exempto, sanari dentium dolores adalligato affirmant. Cæterò ex eo animali placita eorum, suis reddemus locis. Nec quicquam probabilius inuenietur, quàm muris aranei morsibus aduersari eas, quoniam & terra orbitis (vt diximus) depressa aduersatur. Cæterùm dentium doloribus (vt iidem narrant) medetur canum qui rabie perierunt, capitum cinis crematorum sine carnibus, instillatus ex oleo cyprino per aurem, cuius è parte doleat. Caninus dens sinister maximus circunscarificato eo qui doleat: aut draconis os è spina: item enhydridis. Est autē serpens masculus & albus. Huius maximo dente circunscarificant. At in superiorum dolore duos superiores adalligant, è diuerso inferiores. Huius adipe perunguntur, qui crocodilum captant. Dentes scarificant & ossibus lacertæ è fronte Luna plena exemptis, ita ne terram attingāt. Colluunt caninis dentibus decoctis in vino ad dimidias partes. Cinis eorum pueros tardè dentientes adiuuat cum melle. Fit eodem modo & dentifricium. Cauis dentibus cinis murino fimo inditur, vel iecur lacertarū aridum. Anguinum cor si mordeatur, aut alligetur, efficax habetur. Sunt inter eos, qui murem bis in mense iubeant mandi, doloresq; ita caueri. Vermes terreni decocti in oleo, infusiq; auriculæ, cuius è parte doleant, præstant leuamentum. Eorundem cinis exesis dentibus cōiectus, ex facili cadere eos cogit: integros dolentes illitus iuuat. Comburi autem oportet in testa. Prosunt & cum mori radice in aceto scillite decocti, ita vt colluantur dentes. Is quoque vermiculus, qui in herba Veneris labro appellata inuenitur, cauis dentium inditus mirè prodest. Nam erucæ brassicæ, eius contactu cadunt. Et in malua cimices infunduntur auribus cum rosaceo. Harenulæ, quæ inueniūtur in cornibus cochlearum, cauis dentium inditæ statim liberant dolore. Cochlearum inanium cinis cum mirrha gingiuis prodest, serpentis cum sale in olla exustæ cinis, cum rosaceo in contrariam aurem infusus. Anguinæ vernationis membrana cum oleo tedæque resina calefacta, & auri alterutri infusa: adiiciunt aliqui thus & rosaceū: eadem cauis indita, vt sine molestia cadant, præstat. Vanū arbitror esse, Cani

orti

ortu angues candidos membranam exuere, quoniam nec in Italia visum est, multóque minus credibile in tepidis regionibus tam serò exui. Hanc autem vel inueteratam cum ceta celerrimè dentes euellere tradunt. Et dens anguium adalligatus, dolores minuit. Sunt qui & araneum animal ipsum sinistra manu captum tritúmque in rosaceo,& in aurem infusum cuius à parte doleat,prodesse arbitrentur. Officulis gallinarũ in pariete seruatis,fistula salua, adacto dente vel gingiua scarificata, proiectóque officulo,statim dolorem abire tradunt.Item fimo corui lana adalligato,vel passerum, cum oleo calefacto, & proximæ auriculæ infuso,pruritum quidem intolerabilem facit: & ideo tolerabilius est passeris pullorum sarmentis crematorum cinerem ex aceto infricare.

Quomodo commendetur os, & contra maculas faciei, & ad faucium vitia.
CAP. IIII.

ORis saporem commendari affirmant, murino cinere cum melle si fricentur dentes. Admiscent quidam marathri radices. Penna vulturis si scalpãtur dentes,acidum halitum faciunt.Hoc idẽ hystricis spina fecisse,ad firmitatem pertinet. Linguæ hulcera & labrorum, hirundines in mulso decoctæ sanant.Adeps anseris aut gallinæ rimas.Oesypum cum galla,araneorum telæ candidæ, & quæ in trabibus paruæ texuntur. Si feruentia os intus exusserint, lacte canino statim sanabitur. Maculas in facie,œsypum cum melle Corsico,quod asperrimum habetur,extenuat. Item scobem cutis in facie cum rosaceo impositum vellere. Quidam & butyrum addũt.Si verò vitiligines sint, fel caninum prius acu compunctas. Liuentia & suggillata pulmones arietum pecudúmque in tenues consecti membranas calidi impositi, vel columbinum fimum. Cutem in facie adeps anseris, vel gallinæ custodit. Lichenas & murino fimo ex aceto illinunt, & cinere herinacei ex oleo. In hac curatione prius nitro ex aceto faciem foueri præcipiunt. Tollit ex facie vitia & cochlearum, quæ latæ & minutæ passim inueniuntur,cum melle cinis. Omnium quidem cochlearum cinis spissat, calfacit smecticа vi:& ideo causticis commiscetur,psorisque & lepris & lentigini illinitur. Inuenio & formicas Herculaneas appellatas,quibus tritis adiecto sale exiguo,talia vitia sanentur. Buprestis animal est rarum in Italia, simillimum scarabæo longipedi. Fallit inter herbas bouem maximè, vnde & nomen inuenit: deuoratúmque tacto felle ita inflammat, vt rumpat. Hæc cum hircino seuo illita lichenas ex facie tollit septica vi, vt suprà dictum est. Vulturinus sanguis cum chamæleontis albæ (quam herbam esse diximus) radice & cedria tritus, contectúsque brassica lepras sanat: item pedes locustarum cum seuo hircino triti. Varos adeps gallinaceus cum cepa tritus & subactus. Vtilissimum & in facie mel, in quo apes sint immortuæ. Præcipuè tamen faciem purgat atque erugat cygni adeps. Stigmata delentur columbino fimo ex aceto. Grauedinem inuenio finiri, si quis nares murinas osculetur. Vua & faucium dolor mitigatur fimo agnorum, priusquàm herbam gustauerint, in vmbra arefacto. Vua succo cochleæ acu transfossæ illita, vt cochlea ipsa in fumo suspendatur. Hirundinum cinere cum melle: sic & tonsillis succurritur. Tonsillas & fauces lactis ouilli gargarizatio adiuuat. Multipeda trita,fimum columbinum cum passo gargarizatum, etiam cum fico arida ac nitro impositum extrà. Asperitatem faucium & distillationes leniunt cochleæ:coqui debent in lacte, demptóque tantum terreno conteri,& in passo dari potui.Sunt qui Astypalæicas efficacissimè putant, & in iis smegma earum. Lenit & gryllus infricatus;aut si quis manibus, quibus eum contriuerit, tonsillas attingat. Anginis felle anserino cum elaterio & melle citissimè succurritur: cerebro noctuæ, cinere hirundinis, ex aqua calida poto. Huius medicinæ author est Ouidius poeta. Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirundinibus monstrantur, pulli syluestrium. Figura nidorum eas deprehendit, Multo tamen efficacissimi riparıarum pulli. Ita vocant in riparum cauis nidificantes. Sunt qui cuiuscunque hirundinis pullum edendum censent, ne toto anno metuatur id malum. Strangulatos cum sanguine comburunt in vase, & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & mustelæ cineres pari modo admiscent. Sic & ad strumæ remedia dant, & comitialibus quotidie potu. In sale quoque seruatæ hirundines ad anginam vna drachma bibuntur: cui malo & nidus earum mederi dicitur potus. Millepedam illini anginis,efficacissimum putant. Alij XXI. tritas in aquæ mulsæ heminа dari per harundinem, quoniam dentibus tactis nihil prosint. Tradunt & murem cum verbenaca excoctum,si bibatur is liquor,remedio esse. Et corrigiam caninam ter collo circundatam: fimum columbinum vino & oleo permistum. Ceruicis neruis & opisthotono ex milui nido surculus vitis adalligatus auxiliari dicitur.

Ad strumas exhulceratas, ad humerorum & præcordiorum dolores. CAP. V.

STrumis exhulceratis mustelæ sanguis:ipsa decocta in vino: non tamen sectis admouetur. Aiunt & in cibo sumptam idem efficere. Vel cineri eius sarmentis combustæ miscetur axungia. Lacertus viridis adalligatur: post dies XXX. oportet alium adalligari. Quidam cor eius in argenteo vasculo seruant. Ad fœminarum strumas veteres cochleæ cum testa sua tusæ illinuntur, maximè quæ fruteсtis adhærent. Item cinis aspidũ cum seuo taurino imponitur. Anguinus adeps mistus oleo. Item anguium cinis ex oleo illitus, vel cum cera. Edisse quoque eos medios abscisis vtrinque extremis artubus aduersus strumas prodest: vel cinerem bibisse in nouo fictili ita crematorum: efficacius multo

inter duas orbitas occisorum. Et gryllum illinire cum sua terra effossum suadent: item fimum colũbarum per se, vel cum farina hordeacea auenaceáue ex aceto. Talpæ cinerem ex melle illinire. Alij iecur eiusdem contritum inter manus illinunt, & triduo non abluunt. Dextrum quoque pedem eius remedio esse strumis affirmant. Alij præcidunt caput, & cum terra à talpis excitata tusum digerunt in pastillos pyxide stannea, & vtuntur ad omnia quæ intumescunt, & quæ apostemata vocant, quæq; in ceruice sint: vescíque suilla tunc vetant. Tauri vocantur scarabei terrestres, ricino similes: nomen cornicula dedere. Alij pediculos terræ vocant. Ab his quoque terram egestam illinunt strumis & similibus vitiis & podagris. Triduo non abluunt: prodéstque hæc medicina in annum. Omniáq; his adscribunt, quæ nos in gryllis retulimus. Quidam & à formicis terra egesta sic vtuntur. Alij vermes terrenos totidem, quot sint strumæ, adalligant, paritérque cum his arescunt. Alij viperam circa Canis ortum circuncidunt, vt diximus, dein mediam comburunt, dein cinerem eum dant bibendum ter septenis diebus, quantum prehenditur ternis digitis: sic strumis medentur. Aliqui verò circunligant eas lino, quo præligata infra caput vipera pependerit, donec exanimaretur. Et millepedis vtuntur, addita resinæ terebinthinæ parte quarta: quo medicamento omnia apostemata curari iubent. Humeri doloribus mustelæ cinis cum cera medetur. Ne sint malæ hirsutæ, formicarum oua pueris infricata præstant. Item mangonibus, vt lanugo tardior sit pubescentium, sanguis è testiculis agnorum, qui castrantur: qui euulsis pilis illitus & contra virus proficit. Præcordia vocamus vno nomine exta in homine, quorum in dolore cuiuscunque partis si catulus lactens admoueatur, apprimatúrq; his partibus, transire in eum morbus dicitur. Idq; in exenterato perfusóque vino deprehendi, vitiato viscere illo quod doluerit hominis: & obrui tales religio est. Hi quoque, quos Melitæos vocamus, stomachi dolorem sedant applicati sæpius. Transiréque morbos ægritudine eorum intelligitur, plerunque & morte.

De pulmonum vitijs, iecoris, & sanguinis reiectionibus. CAP. VI.

PVlmonum vitiis medentur & mures, maximè Africani, detracta cute in oleo & sale decocti, atq; in cibo sumpti. Eadem res & purulentis vel cruentis excreationibus medetur. Præcipuè verò cochlearum cibus stomacho. In aqua eas subferueferi intacto corpore earum oportet, mox & in pruna torreri, nihilo addito: atque ita è vino garóque sumi, præcipuè Africanas. Nuper hoc compertum plurimis prodesse. Id quoque obseruant, vt numero impari sumant. Virus tamen earum grauitatem halitus facit. Prosunt & sanguinem excreantibus, dempta testa tritæ in aquæ potu. Laudatissimæ autem sunt Africanæ, ex his Solitanæ. Astypalæicæ, Siculæ modicæ, quoniam magnitudo duras facit & sine succo: Balearicæ, quas cauaticas vocant, quoniam in speluncis nascuntur. Laudatæ & ex insulis Caprearum. Nullæ autem cibis gratæ, neque veteres, neque recentes. Fluuiatiles & albæ virus habẽt: necnon syluestres, stomacho inutiles, aluum soluunt. Item omnes minutæ. Contrà marinæ stomacho vtiliores: efficacissimæ tamen in dolore stomachi. Laudatiores traduntur quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ. Prætereà sunt quæ aceratæ vocantur, latæ multifariámque nascentes: de quarum vsu suis dicemus locis. Gallinaceorum ventris membrana inueterata & inspersa potioni, distillationes pectoris & humidam tussim, vel recens tosta lenit. Cochleæ crudæ tritæ cum aquæ tepidæ cyathis tribus si sorbeantur, tussim sedant. Distillationes sedat & canina cutis cuilibet digito circundata. Iure perdicum stomachus recreatur. Iocinerum doloribus medetur mustela syluestris in cibo sumpta, vel iocinera eius. Item viuerra porcelli modo inassata. Suspiriosis multipedæ, ita vt ter septenæ in Attico melle diluantur, & per harundinem bibantur. Omne enim vas earum nigrescit contactu. Quidam torrent ex his sextarium in patina, donec candidæ fiant: tunc melle miscent. Alij centipedam vocãt, & ex aqua calida dari iubent. Cochleæ in cibos his quos linquit animus, aut quorum alienatur mẽs, aut quibus vertigines fiunt, ex passi cyathis tribus singulæ contritæ cum sua testa & calefactæ, in potu datæ diebus plurimum nouem. Aliqui singulas primo die dedere, sequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto vnam. Sic & suspiria emendant & vomicas. Est animal locustæ simile sine pennis, quod tryxalis Græcè vocatur: Latinum nomen non habet, vt aliqui arbitrantur: nec pauciores, hoc esse quod gryllus vocetur. Ex his XX. torreri iubent, ac bibi è mulso contra orthopnœas, sanguinémque expuentibus. Est qui cochleis illotis protropum infundat, vel marinam aquam, ita decoquat, & in cibo sumat: aut si tritæ cum testis suis sumantur cum protropo, sic & tussi medentur. Vomicas priuatim sanat mel in quo apes sint emortuæ. Sanguinem reiicientibus pulmo vulturinus vitigineis lignis combustus, adiecto flore mali Punici ex parte dimidia, item cotoneorum liliorúmque iisdem portionibus potus manè atque vesperi in vino si febris absit. Si minus, ex aqua in qua cotonea decocta sunt. Pecudis lien recens Magicis præceptis super dolentem lienem extenditur, dicente eo qui medeatur, lieni se remedium facere. Post hæc iubent eum in pariete dormitorij eius tectóue includi, & obsignari annulo, térque nouies carmen dici. Caninus si viuenti eximatur, & in cibo sumatur, liberãt eo vitio. Quidam recentem superalligant. Alij duorum dierum catuli ex aceto scillitico dant ignoranti, vel herinacei lienem. Item cochlearum cinerem cum semine lini & vrticæ addito melle, donec persanet. Eo liberat & lacerta viridis, viua in olla ante cubiculum dormitorium eius, cui medetur, suspensa, vt egrediens reuerténsque attingat manu: cinis è capite bubonis cum vnguento: mel

in quo

in quo apes ſint emortuæ: araneus, & maximè qui lycos vocatur. Vpupæ cor in lateris doloribus laudatur, & cochlearum cinis in ptiſana decoctarum, quæ & per ſe illinuntur. Canis rabioſi caluariæ cinis potioni inſpergitur. Lumborum dolori ſtellio tranſmarinus, capite ablato & inteſtinis, decoctus in vino cum papaueris nigri denarij pondere dimidio eo ſucco bibitur. Lacertæ virides deciſis pedibus & capite, in cibo ſumuntur. Cochleæ tres contritæ cum teſtis ſuis, atque in vino decoctæ cum piperis granis XV. Aquilæ pedes euellunt in aduerſum à ſuffragine, ita vt dexter dexteræ partis doloribus adalligetur, ſiniſter læuæ. Multipeda quoque, quam oniſcon appellauimus, medetur denarij pondere ex vino cyathis duobus pota. Vermem terrenum catillo ligneo antè fiſſo & ferro vincto impoſitum, aqua excepta perfundere, & defodere, vnde effoderis, Magi iubent, mox aquam bibere catillo, mirè id prodeſſe iſchiadicis affirmantes.

Ad dyſentericos, & ventriũ mala, remedia. CAP. VII.

DYſentericos recreant femina pecudũ decocta cum lini ſemine aqua pota. Caſeus ouillus vetus, ſeuum ouium decoctum in vino auſtero. Hoc & ileo medetur, & tuſſi veteri. Dyſentericis ſtellio tranſmarinus ablatis inteſtinis & capite, pedibúſque ac cute, decoctúſque & in cibo ſumptus. Cochleæ duæ cum ouo, vtraque cum putamine contrita, atque in vaſe nouo addito ſale & paſſi cyathis duobus, aut palmarum ſucco & aquæ cyathis tribus ſubferuefactis & in potu datis. Proſunt & combuſtæ, vt cinis earum bibatur in vino addito reſinæ momento. Cochleæ nudæ, de quibus diximus, in Africa maximè inueniuntur, vtiliſſimæ dyſentericis, quinæ combuſtæ cum denarij pondere dimidij acaciæ: éxque eo cinere dãtur cochlearia bina in vino myrtite, aut quolibet auſtero cum pari modo caldæ. Quidam omnibus Africanis ita vtuntur. Alij totidem Africanas, vel latas infundunt potius. Et ſi maior fluxio ſit, addunt acaciam fabæ magnitudine. Senectus anguium dyſentericis & teneſmis in ſtanneo vaſe decoquitur cum roſaceo. Vel ſi in alio, cum ſtanno illinitur. Ius è gallinaceo iiſdem medetur, ſed veteris gallinacei vehementius. Salſum ius aluum ciet. Membrana gallinarum toſta & data in oleo ac ſale, cœliacorum dolores mulcet. Abſtinere autem à frugibus antè & gallinam & hominem oportet. Fimum columbinum toſtum potúmque. Caro palumbi in aceto decocta dyſentericis & cœliacis medetur. Turdus inaſſatus cum myrti baccis dyſentericis: item merulæ. Mel, in quo ſint immortuæ apes, decoctum. Grauiſſimum vitium ileos appellatur. Huic reſiſti aiunt diſcerpti veſpertilionis ſanguine: etiam illito ventre ſubuenire. Siſtit aluum & cochlea, ſicut diximus in ſuſpirioſis, temperata. Item cinis earum quæ viuæ crematæ ſint, potus ex vino auſtero. Gallinaceorum iecur aſſum cum ventriculi membrana, quæ abiici ſolet, inueterata, admiſto papaueris ſucco. Alij recentem torrent ex vino bibendam. Ius perdicum, & per ſe ventriculus contritus ex vino nigro. Item palumbus ferus, è poſca decoctus. Lien pecudis toſtus, & in vino tritus. Fimum columbinum cum melle illitum. Oſſifragi venter arefactus & potus, iis qui cibos non conficiunt, vtiliſſimus, vel ſi manu tantùm teneant capientes cibum. Quidã adalligant ex hac cauſa, ſed cõtinuare non debent: maciem enim facit. Siſtit & anatum maſcularum ſanguis. Inflationem diſcutit cochlearum cibus. Tormina ſanat lien ouium toſtus, atque è vino potus: palumbus ferus ex poſca decoctus: apodes ex vino: cinis ibidis ſine pennis crematæ potus. Quod prætereà traditur in torminibus, mirũ eſt, anate appoſita ventri tranſire morbum, anatémque emori. Tormina & melle curantur, in quo ſunt apes immortuæ decocto. Coli vitium efficaciſſimè ſanatur aue galerita aſſa in cibo ſumpta. Quidam in vaſe nouo cum plumis exuri iubẽt, conteriq; in cinerem, bibíq; ex aqua cochlearibus ternis per quatriduum: quidam cor eius adalligari femini: alij recens tepenſque adhuc deuorari. Conſularis Aſprenatum domus eſt, in qua alter è fratribus colo liberatus eſt, aue hac in cibo ſumpta, & corde eius armilla aurea incluſo: alter ſacrificio quodam facto crudis laterculis in formam camini, atque vt ſacrum peractũ erat, obſtructo ſacello. Vnum eſt oſſifrago inteſtinum mirabili natura, omnia deuorata conficienti. Huius partem extremam adalligatam prodeſſe contra colum cõſtat. Sunt occulti interaneorum morbi, de quibus mirum proditur. Si catuli, priuſquàm videant, applicẽtur triduo ſtomacho maximè ac pectori, & ex ore ægri ſuctum lactis accipiant, trãſire vim morbi, poſtremò exanimari, diſſectíſque palàm fieri ægri cauſas. Mori & humari debere eos obrutos terra. Magi quidem veſpertilionis ſanguine cõtacto ventre, in totum annum caueri dolorem tradunt: aut per dolorem ſi quis aquam per pedes fluentem haurire ſuſtineat.

Ad calculos & veſicæ dolores, teſtiũmque & inguinum tumores, & ad panos. CAP. VIII.

MVrino fimo contra calculos illinire ventre prodeſt. Herinacei carnem iucundam eſſe aiunt, ſi capite percuſſo vno ictu interficiatur, priùs quàm in ſe vrinam reddat: eos qui carnem ederint, ſtranguriæ morbum contrahere minimè poſſe. Hæc caro ad hunc modum occiſi, ſtillicidia veſicæ emendat: item ſuffitus ex eodem. Quòd ſi vrinam in ſe reddiderit, eos qui carnem ederint, ſtrãguriæ morbum contrahere traditur. Iubent & vermes terrenos bibi ex vino aut paſſo ad comminuendos calculos: vel cochleas decoctas, vti ſuſpirioſis. Eaſdem exemptas teſtis tritáſque, tres in vini cyatho bibi, ſequenti die duas, tertia die vnam, vt ſtillicidia vrinæ emendent. Teſtarum verò inanium cinerem ad calculos pellẽdos. Item hydri iecur bibi, vel cinerẽ ſcorpionum in pane ſumi, vel ſi quis cum locuſta edit. Lapillos qui in gallinaceorũ veſica, aut in palumbium ventriculo inueniantur, conteri

tur,conteri & potioni inſpergi.Item membranã è ventriculo gallinacei aridã:vel ſi recens ſit,toſtam
Fimum quoq; palumbinũ in faba ſumi cõtra calculos & alias difficultates veſicæ. Similiter plumar
cinerem palumbium ferorum ex aceto mulſo.Et inteſtinorum ex his cinerem cochlearibbus tribu
è nido hirundinum. Gryllum dilutum aqua calida. Oſſifragi ventrem arefactũ. Turturis fimum i
mulſo decoctum,vel ipſius diſcoctæ ius. Turdos quoque ediſſe cum baccis myrti prodeſt vrinæ: cic
das toſtas in patellis: millepedam oniſcon bibiſſe: & in veſicæ doloribus decoctum agninorum pe
dum. Aluum ciet gallinaceorum diſcoctorum ius, & acria mollit. Ciet & hirundinum fimum,adie
cto melle ſubditum. Sedis vitiis efficaciſſima ſunt œſypum (quidam adiiciunt pompholygem, & ro
ſaceum) canini capitis cinis: ſenecta ſerpentis ex aceto, ſi rhagades ſint: cinis fimi canini candidi cun
roſaceo: aiuntque inuentum Aeſculapij eſſe, & eodem verrucas efficaciſſimè tolli: murini fimi cinis
adeps cygni, ſeuum bouis. Procidentia alui ſuccus cochlearum punctis euocatus illita depellit. At
tritis medetur cinis muris ſyluatici cum melle: vel herinacei, cum veſpertilionis cerebro, & alumi
ne, & œſypo. Fimum columbinum cum melle. Condylomatis priuatim araneus dempto capite pe
dibúſque infricatur. Ne acria perurant, adeps anſerinus cum cera Punica, ceruſſa, roſaceo: adeps cy
gni. Hæc & hæmorrhoidas ſanare dicuntur. Iſchiadicis cochleas crudas tritas cum vino ammineo &
pipere, potu prodeſſe dicunt: lacertam viridem in cibo ablatis pedibus, interaneis, capite. Sic & ſtel
lionem, adiectis huic papaueris nigri obolis tribus. Ruptis conuulſis fel ouiũ cum lacte mulierum
Verendorum formicationibus verrucíſq; medetur arietini pulmonis inaſſati ſanies. Cæteris vitii
vellerum eius vel ſordidorum cinis ex aqua: ſeuum ex omento pecudis, præcipuè à renibus, admiſt
cinere pumicis & ſale: lana ſuccida ex aqua frigida: carnes pecudis combuſtæ ex aqua: mulæ vngula
rum cinis: dentis caballini contuſi farina inſperſa. Teſtibus verò, farina ex oſſibus canini capitis ſin
carne tuſis. Si decidat teſtium alter, ſpumam cochlearum illitam remedio eſſe tradũt. Tetris ibi hul
ceribus & manantibus auxiliantur canini capitis recentis cineres: cochleæ latæ paruæ contritæ ex a
ceto, vel cinis eius: mel, in quo apes ſunt emortuæ, cum reſina: cochleæ nudæ, quas in Africa gigni di
ximus, tritæ cum thuris polline & ouorum albo: triceſimóque die reſoluunt. Aliqui pro thure bu
bum admiſcent. Hydrocelicis ſtelliones mirè prodeſſe tradunt, capite, pedibus, interaneíſque dem
ptis, reliquum corpus inaſſatum. In cibo id ſæpius datur, ſicut ad vrinæ incontinentiam. Caninun
adipem † cum alumine ſciſſo fabæ magnitudine. Cochleas Africanas cum ſua carne & teſta crema
tas poto cinere. Anſerum trium linguas inaſſatas in cibo: huius rei author eſt Anaxilaus. Panos ape
rit ſeuum pecudum cum ſale toſto. Murinum fimum admiſto thuris polline, & ſandaracha diſcutit
Lacertæ cinis, & ipſa diuiſa impoſita. Item multipeda contrita, admiſta reſina terebinthina ex part
tertia. Quidam & ſinopidem admiſcent cochleæ contuſæ. Et per ſe cinis inanium cochlearum cer
miſtus, diſcuſſoriam vim hahet. Fimum columbarum per ſeſe, vel cum farina hordeacea, aut auena
cea illitum. Cantharides miſta calce panos ſcalpelli vice aperiunt. Inguinum tumorem cochleæ mi
nutæ cum melle illitæ leniunt. Varices ne naſcantur, lacertæ ſanguine pueris crura ieiunis à ieiun
illinuntur.

† Melius, Cũ alumine ſchiſto. tum ex vetuſto codi. tũ ex Plinio ipſo, qui infrà libr. 35. ca. 15. duo facit aluminis concreti genera, eáq; Græcis nominibus diſtinguit, ſchiſton appellans, & ſtrõgylon, hoc eſt, ſciſſile, & rotundum.

Ad podagras articulorum dolores. CAP. IX.

POdagras lenit œſypum cum lacte mulieris & ceruſſa: fimum pecudum, quod liquidum reddunt
pulmones pecudum: fel arietis cum ſeuo: mures diſſecti impoſiti: ſanguis muſtelæ cum planta
gine illitus, & viuæ combuſtæ cinis ex aceto & roſaceo, ſi penna illinatur, vel ſi cera & roſaceum ad
miſceatur: fel caninum, ita ne manu attingatur, ſed penna illinatur: fimũ gallinarum: vermium ter
renorum cinis cum melle, ita vt tertio die ſoluãtur. Alij ex aqua illinire malunt. Alij ipſos aceto mẽ
ſura cum mellis cyathis tribus, pedibus antè roſaceo perunctis. Cochleæ latæ potæ tollere dicuntu
pedum & articulorum dolores. Bibuntur autem binæ in vino tritæ. Eædem illinuntur cum helxine
herbæ ſucco. Quidam ex aceto intriuiſſe contenti ſunt. Quidam ſale cum vipera cremato in olla no-
ua, & ſæpius ſumpto, aiunt podagra liberari. Vtile eſſe & adipe viperino pedes perungi. Et de miluo
affirmant, ſi inueterato tritóque, quantum tres digiti capiant, bibatur ex aqua. Aut ſi pedes ſangui-
nent cum vrtica: vel pennis eorum, cùm primùm naſcentur, tritis cum vrtica. Quin & fimus eorum
articulorum doloribus illinitur: item cinis muſtelæ aut cochlearum, & cum amylo vel tragacantho.
Incuſſos articulos aranei telæ commodiſſimè curant. Sunt qui cinere earum vti malint, ſicut fimi co-
lumbini cinere, cum polenta & vino albo. Articulis luxatis præſentaneum eſt & ſeuum pecudis cum
cinere è capillo mulierum. Pernionibus quoque imponitur ſeuum pecudum cum alumine. Canini
capitis cinis, aut fimi murini. Quod ſi putrida ſint hulcera, cera addita ad cicatricem perducunt, vel
gryllorum crematorum fauilla ex oleo: item muris ſyluatici cum melle: vermium quoque terreno-
rum cum oleo vetere: & cochleæ, quæ nudæ inueniuntur. Hulcera omnia pedum ſanat cinis earum,
quæ viuæ combuſtæ ſint: fimíque gallinacei cinis exhulcerationes, columbini fimi cinis ex oleo. At-
tritus etiam calceamentorum, veteris ſoleæ crematæ cinis, agninus pulmo & arietis ſanat. Dentis ca-
ballini contuſi farina priuatim ſubluuiem. Lacertæ viridis ſanguis ſubtritus, & hominum & iumen-
torum pedes ſublitus ſanat. Clauos pedum vrina muli mulæúe cum luto ſuo illita: fimum ouium.
Iecur lacertæ viridis, vel ſanguis flocco impoſitus: vermes terreni ex oleo: ſtellionis caput cum viticis
pari

ari modo tritum ex oleo:fimum columbinum decoctum ex aceto. Verrucas verò omnium generum vrina canis recens cum suo luto illita:fimi canini cinis cum cera:fimum ouium:sanguis recens murinus illitus,vel ipse mus diuulsus:herinacei fel:caput lacertæ vel sanguis,vel cinis totius: membrana senectutis anguium:fimum gallinaceum cum oleo & nitro. Cantharides cum vua taminia ntritæ exedunt:sed ita erosas aliis,quæ ad persananda hulcera monstrauimus,curari oportet.

Remedia aduersus morbi toti corpori. CAP. X.

NVnc reuertemur ad ea,quæ totis corporibus metuenda sunt. Fel canis nigri masculi amuletũ esse Magi dicunt domus totius,suffitæ eo purificatæue cõtra omnia mala medicamenta. Item anguine canis respersis parietibus,genitalique eius sublimine ianuæ defosso. Minus mirentur hoc, qui sciunt fœdissimum animalium in quantum magnificent ricinum, quoniam vni nullus sit exitus saginæ,nec finis alia quàm morte,diutius in fame viuenti.Septenis ita diebus durasse tradunt:at n satietate paucioribus dehiscere. Hunc ex aure sinistra canis omnes dolores sedare adalligatum. Eundem in augurio vitalium habent. Nam si æger ei respondeat qui intulerit, à pedibus stanti interroganti que de morbo,spem vitæ certam esse:moriturum nihil respondere. Adiiciunt, vt euellatur ex aure læua canis,cui non sit alius,quàm niger color.Nigidius fugere tota die canes conspectũ eius,qui è sue id animal euellerit,scriptum reliquit.Rursus Magi tradunt,lymphatos sanguinis talpæ aspersu resipiscere.Eos verò,qui à nocturnis Diis Faunisque agitentur,draconis lingua, & oculis,& felle,intestinisque in vino & oleo decoctis,ac sub dio noctu refrigeratis, perunctos matutinis vespertinisque liberari.Perfrictionibus remedio esse tradit Nicander amphisbænam mortuam adalligatam,vel pellem tantùm eius. Quinimo arbori,quæ cædatur, adalligata non algere cædentes, faciliusque succidere. Itaque sola serpentium frigori se committit, prima omnium procedens, & ante cuculi cantum. Aliud est cuculo miraculum, quo quis loco primo audiat alitem illam, si dexter pes circunscribatur, ac vestigium id effodiatur, non gigni pulices, vbicunque spargatur. Paralysin cauentibus pinguia glirium decoctorum & soricum vtilissima tradunt esse:millepedas,vt in anginis diximus, potas phthisin sentientibus:lacertam viridem decoctam in vini sextariis tribus ad cyathum vnum, singulis cochlearibus sumptis per dies, donec conualescant. Cochlearum cinerem potum in vino. Comitialibus morbis œsypum cum myrrhæ momento, & vini cyathis duobus dilutum, magnitudine nucis auellanæ,à balineo potum. Testiculos arietinos inueteratos, tritosque dimidio denarij pondere in aqua vel lactis asinini hemina. Interdicitur vini potus quinis diebus antè & postea. Magnificè laudatur & sanguis pecudum potus:item fel cum melle, præcipuè agninum. Catulus lactens sumptus,abscisso capite pedibusque,ex vino & myrrha. Lichen mulæ potus in oxymelite cyathis tribus. Stellionis transmarini cinis potus in aceto.Tunicula stellionis, quam eodem modo, vt anguis, exuit, pota. Quidam & ipsum harundine exenteratum inueteratumque bibendum dedere. Alij in cibo in ligneis verubus inassatum. Operæpretium est scire quomodo præripiatur,cùm exuitur membrana hyberna,aliàs deuoranti eam, quoniam nullũ animal fraudulentius inuidere homini tradunt. Inde stellionum nomen aiunt in maledictum translatum. Obseruant cubile eius æstatibus. Est autem in locis hostiorum fenestrarumque, aut cameris sepulchrísve:ibi vere incipiente fissis harundinibus textas opponunt casas,quarum angustiis etiam gaudet,eo faciliùs exuens circundatum torporem. Sed eo derelicto non potest remeare. Nihil ei remedio in comitialibus morbis præfertur. Prodest & cerebrum mustelæ inueteratum potumque, & iecur eius:testiculi vuluæque aut ventriculus inueteratus cum coriandro,vt diximus : item cinis : sylvestris verò tota in cibo sumpta.Eadem omnia prædicantur ex viuerra. Lacerta viridis cum condimentis quæ fastidium abstergeant,ablatis pedibus & capite. Cochlearum cinis addito semine lini & vrticæ cum melle inunctos sanat. Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis adalligata ceruinis neruis:vel lapilli è ventre pullorum hirundinum sinistro lacerto annexi. Dicuntur enim excluso pullo lapillum dare. Quòd si pullus is detur incipienti in cibo quem primum peperit, cùm quis primùm tentatus sit,liberatur eo malo. Posteà medetur hirundinum sanguis cum thure vel cor recens deuoratum. Quin & è nido earum lapillus impositus recreare dicitur confestim,& adalligatus in perpetuum tueri. Prædicatur & iecur milui deuoratum, & senectus serpentium. Iecur vulturis tritum cum suo sanguine ter septenis diebus potum. Cor pulli vulturini adalligatum. Sed & ipsum vulturem in cibo dari iubent,& quidem satiatum humano cadauere. Quidam pectus eius bibendũ censent,& in cerrino calice. Aut testes gallinacei ex aqua & lacte,antecedente quinque dierum abstinentia vini, ob id inueteratos. Fuere & qui viginti vnam muscas rufas, & quidem emortuas, in potu darent, infirmioribus pauciores.

Contra morbum regium,& phreneticos,& contra febres & hydropicos. CAP. XI.

MOrbo regio resistunt sordes aurium,aut mammarum pecudis denarij pondere cum myrrhæ momento,& vini cyathis duobus:canini capitis cinis in mulso: multipeda in vini hemina: vermes terreni in aceto mulso cum myrrha. Gallina si sit luteis pedibus priùs aqua purificatis, dein collutis vino,quod bibatur. Cerebrum perdicis aut aquilæ in vini cyathis tribus. Cinis palmarum aut interaneorũ palumbis in mulso ad cochlearia tria,Passerũ cinis sarmentis crematorũ cochlea-

ribus duobus in aqua mulsa. Auis icterus vocatur à colore,quæ si spectetur,sanari id malũ tradunt & auem mori. Hanc puto Latinè vocari galgulum. Phreneticis prodesse videtur pulmo pecudun calidus circa caput alligatus. Nam non modò muris cerebrum dare potui ex aqua,aut cinerem mu stelæ,verumetiam inueteratas herinacei carnes quis possit furenti, etiamsi certa sit medicina? Bu bonis certè oculorum cinerem inter ea,quibus prodigiosè vitam ludificantur, acceperim. Præci pueque febrium medicina placitis eorum renuntiat. Nanq; & in xij. signa digessere eam Sole tran meante,iterumq; Luna:quod totum abdicandum paucis exemplaribus docebo. Siquidem crema tis tritisque cum oleo perungi iubent ægros cùm Geminos transit Sol,cristis, & auribus, & vngu bus gallinaceorũ:si Luna,radiis barbisq; eorũ:si Virginem alteruter,hordei granis : si Sagittariun vespertilionis alis:si Leonem Luna,tamaricis fronde,& adiiciunt satiuæ:si Aquariũ,è buxo carbo nibus tritis. Ex istis confessa,aut certè verisimilia ponemus,sicut & lethargũ olfactoriis excitari : ir ter ea fortassis mustelæ testiculis inueteratis,aut iocinere vsto. His quoq; pulmonem pecudis cal dum circa caput adalligari putãt vtile. In quartanis medicina clinice propemodũ nihil pollet. Qua obrem plura eorũ remedia ponemus:primumq; ea,quæ adalligari iubent:Puluerem,in quo se acc piter volutauerit,lino rutilo in linteolo:canis nigri dentem longissimum. Pseudosphecem vocar vespam,quæ singularis volitat:hanc sinistra manu apprehensam subnectunt:alij verò,quam quis e anno viderit primam. Viperæ caput abscissum in linteolo,vel cor viuentis exemptum. Muris roste lum auriculasque summas roseo panno,ipsumque dimittunt. Lacertæ viridis viuæ dextrũ oculun effossum,mox cum capite suo deciso,in pellicula caprina. Scarabæum qui pilulas voluit. Propte hunc Aegypti magna pars scarabæos inter numina colit,curiosa Apionis interpretatione, qua co ligat Solis operũ similitudinem huic animali esse,ad excusandos gentis suæ ritus. Sed & aliũ adall gant Magi,cui sunt cornicula reflexa,sinistra manu collectum. Tertium,qui vocatur fullo,albis gu tis,dissectum vtrique lacerto adalligant:cætera sinistro. Cor anguinum sinistra manu exemptũ v uentibus. Scorpionis caudæ quatuor articulos cum aculeo panno nigro, ita vt nec scorpionem d missum, nec eum qui alligauerit, videat æger triduo. Post tertium circuitum id condat. Erucam i linteolo ter lino circundant totidem nodis, ad singulos dicentes, quare faciat qui medebitur. L macem in pellicula, vel quatuor limacum capita præcisa harundine. Multipedam lana inuolu tam. Vermiculos ex quibus tabani fiunt, antequàm pennas germinent. Alios è spinosis frutecti lanuginosos. Quidam ex illis quaternos inclusos iuglandis nucis putamine adalligant : cochleasq quæ nudæ inueniuntur. Stellionem inclusum capsulis subiiciunt capiti, & sub decessu febris emi tunt. Deuorari autem iubent cor mergi marini sine ferro exemptum inueteratumque conteri, in calida aqua bibi. Corda hirundinum cum melle. Alij fimum drachma vna in lactis caprini & ouilli, vel passi cyathis tribus ante accessiones. Sunt qui totas censeant deuorandas. Aspidis c tem pondere sexta parte denarij cum piperis pari modo, Parthorum gentes in remedium quartan bibunt. Chrysippus Philosophus tradidit phryganion adalligatum remedio esse quartanis. Quo esset animal neque ille descripsit,nec nos inuẽnimus qui nouisset. Demonstrandũ tamen fuit à tar graui authore dictum,si cuiusquam cura efficacior esset ad inquirendum. Cornicis carnes esse,& n dum illinire,in longissimis morbis vtilissimum putant. Et in tertianis fiat potestas experiendi, quo niam miseria spei delectat,ánne aranei,quem lycon vocant,tela cum ipso specu toto resina ceraqu imposita vtrisque temporibus & fronti prosit:aut ipse calamo adalligatus,qualiter & aliis febribu prodesse traditur:item lacerta viridis adalligata viua in eo vase quod capiat. Quo genere & recidi uas frequenter abigi affirmant. Hydropicis œsypum ex vino addita myrrha modicè potui datu nucis auellanæ magnitudine. Aliqui addunt & anserinum adipem, & oleum myrteum. Sordes a vberibus ouium eundem effectũ habent. Item carnes inueteratæ herinacei sumptæ. Vomitus quo que canum illitus ventri,aquam trahere promittitur.

Ad ignem sacrum,ad carbunculos,furunculos,ambusta,neruorumq; contractiones. CAP. XII.

IGni sacro medetur œsypum cum pompholyge & rosaceo, ricini sanguis, vermes terreni ex acet illiti, gryllus contritus in manibus. Quo genere præstat, vt qui id fecerit, antequàm incipiat vitiũ toto eo anno careat. Oportet autem eum ferro cum terra cauernæ suæ tolli: Adeps anseris. Vipe ræ caput aridum asseruatum & combustum, dein ex aceto impositum. Senectus serpentium ex a qua illita à balineo cum bitumine & seuo agnino. Carbunculus fimo columbino aboletur per se illito, vel cum lini semine ex aceto mulso. Item apibus, quæ in melle sunt immortuæ impositis. Po lentaque imposita inspersa. Si in verendis sit, cæterisq; ibi hulceribus occurritè melle œsypum cum plumbi squamis. Item fimum pecudũ incipientibus carbunculis. Tubera & quæcunq; molliri opus sit, efficacissimè anserino adipe curãtur. Idem præstat & gruum adeps. Furũculis mederi dicitur ara neus, priusquàm nominetur impositus, & tertia die solutus. Mus araneus pendens enecatus, sic vt terrã nec posteà attingat, ter circundatus furunculo, toties expuentibus medente & eo cui medebi tur. Ex gallinaceo fimo quod est rufum maximè recens illitum ex aceto. Ventriculus ciconiæ ex vi no decoctus. Muscæ impari numero infricatæ digito medico. Sordes ex pecudum auriculis. Seuum ouiũ vetus cũ cinere è capillis mulierũ. Seuum arietis cũ cinere pumicis & salis pari pondere. Am- bustis

bustis canini capitis cinis medetur. Item glirium cum oleo. Fimum ouium cum cera commistum. Muriũ cinis & cochlearum: idque sic vt ne cicatrix quidem appareat. Item adeps viperinus. Fimi columbini cinis ex oleo illitus. Neruorum nodis medetur capitis viperini cinis ex oleo cyprino illitus. Terreni vermes cum melle illiti. Dolores tollit eorũ amphisbæna mortua adalligata. Adeps vulturinus cum ventre arefactus, contritusque cum adipe suillo inueterato. Cinis è capite bubonis in mulso potus cum lilij radice, si Magis credimus. In contractione neruorum caro palumbina in cibis prodest & inueterata: herinacei spasticis: item mustelę cinis. Serpentium senectus in pelle taurina adalligata spasmos fieri prohibet. Opisthotonos miluii iecur aridum tribus obolis in aquę mulsæ cyathis tribus potum. Reduuias, & quæ in digitis nascuntur pterygia, tollunt, canini capitis cinis, aut vulua decocta in oleo, superillito butyro ouillo cum melle. Item folliculus cuiuslibet animalium fellis. Vnguium scabritiam cantharides cum pice tertio die solutæ, aut locustæ frictæ cum seuo hircino. Pecudum seuum. Aliqui miscent viscum & portulacam, alij æris florem & viscum, ita vt tertio die soluant.

Ad sanguinem sistendum & tumores vulnerum, hulcera, vulnera, & alia mala, ex animalibus remedia. CAP. XIII.

SAnguinem sistit in naribus seuum ex omento pecudum inditũ. Item coagulum ex aqua, maximè agninum, subductum vel infusum, etiamsi alia non prosint. Adeps anserinus cum butyro pari pondere pastillis ingestus. Cochlearum terrena. Sed & ipsæ extractæ testis. E naribus fluentem sistunt cochleæ contritæ fronti illitæ: aranei telæ suppositæ: gallinacei cerebellum, vel sanguinis profluuia ex cerebro: item columbinus sanguis ob id seruatus concretusque. Si verò ex vulnere immodicè fluat, fimi caballini cum putaminibus ouorũ cremati cinis impositus mirè sistit. Vulneribus medetur œsypum cum hordei cinere & ærugine ęquis partibus. Ad carcinomata quoq; ac serpentia valet. Erodit & hulcerum margines: carnesque excrescentes ad æqualitatem redigit. Explet quoq; & ad cicatricem perducit. Magna vis & in cinere pecudum fimi ad carcinomata, addito nitro aut cinere ex ossibus feminum agninorum, præcipuè in his hulceribus quæ cicatricem non trahant. Magna & pulmonibus quoque arietum. Excrescentes carnes in hulceribus ad æqualitatem efficacissimè reducunt. Fimo quoque ipso ouium sub testo calefacto & subacto, tumor vulnerum sedatur. Fistulæ purgantur sananturque: item epinyctides. Summa verò vis in canini capitis cinere: excrescentia omnia spodij vice erodit ac persanat. Et murino fimo eroduntur. Item mustelæ fimi cinere. Duritias etiam in alto hulcerum & carcinomata persequitur multipeda trita, admista resina terebinthina & sinopide. Eademque vtilissima sunt in his hulceribus, quæ vermibus periclitantur. Quin & vermium ipsorum genera mirandos vsus habent. Cosses qui in ligno nascuntur, sanant hulcera omnia. Nomas verò, combusti cum pari pondere anisi, & ex oleo illiti. Vulnera recentia conglutinant terreni, adeò vt neruos quoque abscisos illitis solidari infra septimum diem persuasum sit: itaque in melle seruandos censent. Cinis eorum margines hulcerum duriores absumit, cum pice liquida vel simblio melle. Quidam arefactis in Sole ad vulnera ex aceto vtuntur, nec soluunt, nisi biduo intermisso. Eadem ratione & cochlearum terrena prosunt: totæque exemptæ tusæ & impositæ, recentia vulnera conglutinant, & nomas sistunt. Herpes quoq; animal à Græcis vocatur, quo præcipuè sanantur quæcunque serpunt. Cochleæ prosunt eis cum testis suis tusæ: cum myrrha quidem & thure, etiam præcisos neruos sanare dicuntur. Draconum quoque adeps siccatus Sole magnopere prodest: item gallinacei cerebrũ recentibus plagis, sale viperino in cibo sumpto. Tradunt & hulcera tractabiliora fieri, & sanari celeriùs. Antonius Musa Medicus cùm incidisset insanabilia hulcera, viperas edendas dabat, miraque celeritate persanabat. Tryxalidum cinis margines hulcerum duros aufert cum melle: item fimi columbini cinis cum arsenico & melle, ea quæ erodenda sunt. Bubonis cerebrum cum adipe anserino mirè vulnera dicitur glutinare: quæ verò vocantur cacoethe, cinis feminum arietis cum lacte muliebri, diligenter priùs elutis linteolis. Vlula auis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel. Hulcerum labra duriora apes in melle mortuæ emolliunt. Et elephantiasin sanguis & cinis mustelæ. Verberum vulnera atque vibices pellibus ouium recentibus impositis obliterantur. Articulorum fracturis cinis feminum pecudis peculiariter medetur: efficacius cum cera. Idem medicamentum fit ex maxillis simul vstis, cornuque ceruino & cera mollita rosaceo. Ossibus fractis caninum cerebrum linteolo illito, superpositis lanis, quæ subinde suffundantur, ferè xiiij. diebus solidat: nec tardius cinis syluestris muris cum melle, aut cum vermium terrenorum cinere, qui etiam ossa extrahit. Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, præcipuè ex ariete, seuum ex nitro: lacertæ viridis cinis: vernatio anguium ex vino decocta: fimum columbinum ex melle. Item vitiligines albas ex vino. Ad vitiliginem & cantharides cum rutæ foliorum duabus partibus in Sole, donec formicet cutis, tolerandæ sunt. Posteà fouere, oleoque perungere, necessarium, iterumque illinire, idque diebus pluribus facere, cauentes exhulcerationem multam. Ad easdem vitiligines & muscas illini iubent cum radice lapathorum: gallinarum fimum candidum, seruatum in oleo vetere cornea pyxide: vespertilionum sanguinem: fel herinacei ex aqua. Scabiem verò, bubonis cerebrũ cũ aphronitro, sed ante omnia sanguis caninus

ſedant: pruritum cochleæ minutæ, latæ, contritæ illitæ. Harundines, & tela, quæque alia extrahend ſunt corpori, euocat mus diſſectus impoſitus. Præcipuè verò lacerta diſſecta, & vel caput eius tan tùm contuſum cum ſale impoſitum. Cochleæ ex his quæ gregatim folia ſectantur, contuſæ impoſi tæque cum teſtis, & eæ quæ manduntur, exemptæ teſtis: ſed cum leporis coagulo efficaciſſimè. Oſſ anguium eundem cum coagulo cuiuſcunque quadrupedis intra tertiũ diem approbant effectum Laudantur & cantharides tritæ cum farina hordeacea.

Ad muliebria mala medenda, & conceptus maturandos. CAP. XIIII.

IN muliebribus malis membranæ à partu ouium proficiunt, ſicut in capris retulimus. Fimũ quo que pecudum eoſdem vſus habet. Locuſtarum ſuffitu ſtranguriæ maximè mulierum iuuantu Gallinaceorum teſtes ſubinde ſi à conceptu edat mulier, mares in vtero fieri dicuntur. Partus con ceptos hyſtricum cinis potus continet: maturat caninum lac potum: euocat membrana è canun ſecundis, ſi terram non attigerit. Lumbos parturientium potus lactis: fimum murinum aqua pluui dilutum, mammas mulierum à partu tumeſcentes reficit. Cinis herinaceorum cum oleo perunctæ rum cuſtodit partus contra abortus. Faciliùs enituntur, quæ fimum anſerinum cum aquæ cyathi duobus ſorbuere: aut ex vtriculo muſtelino per genitale effluentes aquas. Vermes terreni illiti i ceruices & ſcapulas, ne nerui doleant præſtant. Grauidis ſecundas pellunt in paſſo poti. Iidem pe ſe impoſiti, mammarum ſuppurationes concoquunt & aperiunt, extrahuntq;, & ad cicatricem per ducunt. Lac deuocant poti cum mulſo. Inueniuntur & in gramine vermiculi, qui adalligati collo continent partum. Detrahuntur autem ſub partu: aliàs eniti non patiuntur. Cauendum etiam n in terra ponantur. Conceptus quoq; cauſa dantur in potu quini aut ſepteni. Cochleæ in cibo ſum ptæ accelerant partum: item conceptum impoſitæ cum croco. Eædem ex amylo & tragacantha illi tæ, profluuia ſiſtunt. Proſunt & purgationibus ſumptæ in cibo, & vuluam auerſam corrigunt cum medulla ceruina, ita vt vni cochleæ denarij pondus addatur & cyperi. Inflationes quoque vulua rum diſcutiunt exemptæ teſtis, tritæque cum roſaceo. Ad hæc aſtypalæicæ maximè eliguntur. Ali modo Africanæ binæ tritæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochleari bus quatuor, illinuntur aluo, priùs irino ſucco perunctæ. Sunt & minutæ longæque, candidæ co chleæ, paſſim oberrantes. Eæ areſactæ Sole in tegulis, tuſæque in farina, miſcentur lomento æqui partibus, candoremque & læuorem corpori afferunt. Scabendi deſideria tollunt minutæ & lat cum polenta. Viperam mulier prægnans ſi tranſcenderit, abortũ faciet: item amphiſbænam, mo tuam duntaxat. Nam viuã habentes in pyxide, impunè tranſeunt, etiam ſi mortua ſit: atq; aſſerua ta, partus faciles præſtat vel mortua. Mirum, ſi non aſſeruatã tranſcenderit grauida, innoxiam fie ri, ſi protinus tranſcendat aſſeruatam. Anguis inueterati ſuffitus menſtrua adiuuant. Anguium ſe nectus adalligata lumbis, faciliores partus facit, protinus à puerperio remouenda. Dant & in vin bibendam cum thure: aliter ſumpta, abortum facit. Baculus, quo angui rana excuſſa ſit, partu rientes adiuuat: tryxalidum cinis illitus cum melle, purgationes. Item araneus, qui filum dedu cit ex alto, capi debet manu caua, tritusque admoueri: quod ſi redeuntem prehenderit, inhibe bit idem purgationes. Lapis aetites in aquilæ repertus nido, cuſtodit partus contra omnes abor tuum inſidias. Penna vulturina ſubiecta pedibus adiuuat parturientes. Ouum corui grauidis ca uendum conſtat, quoniam tranſgreſſus abortus aſperos faciat. Fimum accipitris in mulſo potum videtur fœcundas facere. Vuluarum duritias & collectiones, adeps anſerinus aut cygni emollit Mammas à partu cuſtodit adeps anſeris cum roſaceo & araneo. Phryges & Lycaones mammis puer perio vexatis inuenere otidum adipem vtilem eſſe: his quæ vulua ſtrangulentur, & blattas illinunt Ouorum perdicis putaminum cinis cadmiæ miſtus, & ceræ, ſtantes mammas ſeruat. Putant & te circunductas ouo perdicis non inclinari: & ſi ſorbeantur eadem, fœcunditatem facere, lactis quo que copiam. Cum anſerino adipe perunctis mammis, dolores minuere, molas vteri rumpere ſcabiem vuluarum ſedare, ſi cum cimice trito illinantur. Veſpertilionum ſanguis pſilothri vim habet: ſed malis puerorum illitus non ſatis proficit, niſi erucæ vel cicutæ ſemen poſteà inducatur ſic enim aut in totum tolluntur pili, aut non excedunt lanuginem. Idem & cerebro eorum profi ci putant. Eſt autem duplex, rubens vtique, & candidum. Aliqui ſanguinem & iecur eius admi ſcent. Quidam in tribus heminis olei diſcoquunt viperam, exemptis oſſibus pſilothri vice vtun tur, euulſis priùs pilis quos renaſci nolunt: Fel herinacei pſilothrum eſt, vtique miſto cerebro ve ſpertilionis, & lacte caprino. Item per ſe cinis cum lacte canis primi partus, euulſis pilis quos rena ſci nolunt: vel nondum natis, perunctis partibus, alij non ſurgunt. Idem euenire traditur ſanguine ricini euulſi cani: item hirundinino ſanguine vel felle.

Promiſcuæ medicinæ. CAP. XV.

OVis formicarum ſupercilia denigrari cum muſcis tritis tradunt. Si verò oculi nigri naſcen tium placeant, ſoricem prægnanti edendum. Capilli ne caneſcant, vermium terrenorum cinere præſtari admiſto oleo. Infantibus, qui lacte concreto vexantur, præſidio eſt agninum coa gulum ex aqua potum. Aut ſi vitium coagulato lacte acciderit, diſcutitur coagulo ex aceto dato. Ad dentitionem cerebrũ pecoris vtiliſſimũ eſt. Oſſibus in canino fimo inuentis, aduſtio infantiũ, quæ vocatur

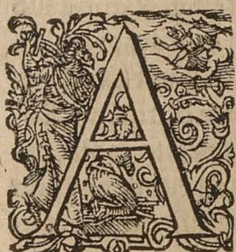
vocatur ſiriaſis, adalligatis emendatur, ramices infantium lacertæ viridis admotæ dormientibus morſu. Poſteá harundini alligata ſuſpenditur in fumo: traduntque pariter cum ea expirante ſanari infantem. Cochlearum ſaliua illita infantium oculis, palpebras corrigit gignítque. Ramicoſis cochlearum cinis cum thure ex oui albi ſucco illitus per dies triginta medetur. Inueniuntur in corniculis cochlearum harenaceæ duritiæ: eæ dentitionem facilem præſtant adalligatæ. Cochlearum inanium cinis admiſtus ceræ, procidentium interaneorum partes extremas prohibet. Oportet autem cineri miſceri ſaniem punctis emiſſam è cerebro viperæ. Cerebrum viperæ illigatum pelliculæ dentitiones adiuuat. Ad idem valent & grandiſſimi dentes ſerpentium. Fimum corui lana adalligatum infantium tuſſi medetur. Vix eſt ſeriò complecti quædam: non omittenda tamen, quia ſunt prodita. Ramici infantium lacerta mederi iubent. Marem hanc prehendi. Id intelligi & quòd ſub cauda vnam cauernam habeat. Id agendum, vt per aurum & argentum aut oſtrum mordeat vitium. Tum in calice nouo illigatur, & in fumo ponitur. Vrina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis. Scarabæorum cornua grandia denticulata, adalligata his amuleti naturam obtinent. Bouis capiti lapillum ineſſe tradunt, quem ab eo expui ſi necem timeat, inopinātis præciſo capite exemptum, adalligatúmque, mirè prodeſſe dentitioni. Item cerebrum eiuſdem ad eundem vſum adalligari iubent: & limacis lapillum ſiue oſſiculum, quod inuenitur in dorſo. Magnificè iuuat & ouis cerebrum gingiuis illitum: ſicut aures adeps anſerinus cum ocimi ſucco impoſitus. Sunt vermiculi in ſpinoſis herbis aſperi, lanuginoſi: hos adalligatos protinus mederi tradunt infantibus, ſi quid ex cibo hæreat. Somnos allicit œſypum cum myrrhæ momento in vini cyathis duobus dilutum, vel cum adipe anſerino & vino myrtite: auis cuculus leporina pelle adalligatus: ardeolæ roſtrū in pelle aſinina fronti adalligatum. Putant & per ſe roſtrum eiuſdem effectus eſſe vino collutum. E diuerſo ſomnum arcet veſpertilionis caput aridum adalligatum. In vrina virili lacerta necata. Venerem eius qui biberit, cohibet. Nam inter amatoria eſſe Magi dicunt. Inhibet & fimum cochleæ & columbinum cum oleo & vino potum. Pulmonis vulturini dextræ partes Venerem concitant viris adalligatæ gruis pelle. Item ſi lutea ex ouis quinque columbarum, admiſto adipis ſuilli denarij pōdere, ex melle ſorbeantur. Paſſeres in cibo vel oua eorum. Gallinacei dexter teſtis arietina pelle adalligatus. Ibium cineres cum adipe anſeris & irino perunctis ſi conceptus ſit, partus continere: cōtrà inhiberi Venerem pugnatoris galli teſticulis anſerino adipe illitis adalligatíſque pelle arietina tradunt. Item cuiuſcunque galli gallinacei, ſi cum ſanguine gallinacei lecto ſubiiciantur. Cogunt concipere inuitas ſetæ ex cauda mulæ, ſi iunctis euellantur, inter ſe colligatæ in coitu. Qui in vrinā canis ſuam ingeſſerit, dicitur ad Venerem pigrior fieri. Mirum & de ſtellionis cinere (ſi verum eſt) linamento inuolutum in ſiniſtra manu Venerem ſtimulare: ſi transferatur in dextram, inhibere. Item veſpertilionis ſanguinem collectum flocco, ſuppoſitúmque capiti mulierum, libidinem mouere: aut anſeris linguam in cibo vel potione ſumptam. Phthiriaſin à toto corpore pota membrana ſenectutis anguinum triduo inhibet: ac ſerum exempto caſeo potum cum exiguo ſale. Caſeos, ſi cerebrum muſtelæ coagulo addatur, negant corrumpi vetuſtate, aut à muribus attingi. Eiuſdem muſtelæ cinis ſi detur in offa gallinaceis pullis & columbinis, tutos eſſe à muſtelis. Iumentorum vrinæ tormina veſpertilione adalligato finiuntur. Verminatio ter circunlato verendis palumbo: mirum dictu, palumbus emiſſus moritur, iumentum liberatur confeſtim. Ebrioſis oua noctuæ per triduum data in vino, tædium eius adducunt. Ebrietatem arcet pecudum aſſus pulmo præſumptus. Hirundinis roſtri cinis cum myrrha tritus, & in vino quod bibetur inſperſus, ſecuros præſtabit à temulentia. Inuenit hoc Horus Aſſyriorum rex. Præter hæc ſunt notabilia animalium ad hoc volumen pertinentium. Gromphenam auem in Sardinia narrant grui ſimilem, ignotam iam etiam Sardis, vt exiſtimo. In eadem prouincia eſt ophion ceruis tantùm pilo ſimilis, nec alibi naſcens. Iidem authores nominauere ſirulugum, quod nec quale eſſet animal, nec vbi naſceretur, tradiderunt. Fuiſſe quidem non dubito, cùm & medicinæ ex eo ſint demonſtratæ. M. Cicero tradit animal byturos vocari, qui vites in Campania erodant.

De miraculis quarundam beſtiarum. CAP. XVI.

Reliqua mirabilia ex his, quæ diximus. Non latrari à cane membranam ex ſecundis canis habētem, aut leporis fimum vel pilos tenentem. In culicum genere muliones non amplius, quàm vno die, viuere. Eóſque qui arborarij pici roſtrum habeant, & mella eximant, ab apibus non attingi. Porcos ſequi eos, à quibus cerebrū corui acceperint in offa. Puluerē, in quo ſe mula volutauerit, corpori inſperſum mitigare ardores amoris. Sorices fugari, ſi vnus caſtratus emittatur. Anguina pelle, & ſale, & farre cū ſerpyllo contritis vno die, deiectíſq; cum vino in fauces boum vua matureſcēte, toto anno eos valere: vel ſi hirundinū pulli tres tribus offis dentur. Puluere è veſtigio anguiū collecto, ſparſas apes in aluearia reuerti. Arietis dextro teſte præligato oues tantùm gigni. Nō laſſeſcere in vllo labore, qui neruos ex alis & cruribus gruis habeant. Mulas non calcitrare, cùm vinum biberint. Vngulas tantùm mularum repertas, neque aliam vllam materiam quæ non perroderetur à veneno Stygis aquæ, cùm id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum eſt, magna Ariſtotelis infamia excogitatum. Nunc ad aquatilia reuertemur.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TRIGESIMVSPRIMVS.

Medicinæ ex aquatilibus. Aquarum mirabilia. CAP. I.

AQVATILIVM sequūtur in medicina beneficia, opifice natura ne in illis quidem cessante, & per vndas fluctúsque ac reciprocos æstus, amniúmque rapidos cursus improbas exerente vires: nusquam potentia maiore, si verum fateri volumus. Quippe hoc elementum cæteris omnibus imperat: terras deuorant aquæ, flammas necant, scandunt in sublime, & cælum quoque sibi vindicant, ac nubium obtentu vitalem spiritum strangulant. Quæ causa fulmina elidit, ipso secum discordante mundo. Quid esse mirabilius potest aquis in cælo stantibus? At illæ, ceu parum sit in tantam peruenire altitudinem, rapiunt eò secum piscium examina. Sæpe etiam lapides subuehunt, portantes aliena pondera. Eædem cadentes omnium terra nascentium causa fiūt prorsus mirabili natura, si quis velit reputare, vt fruges gignantur, arbores fruticésque viuant, in cælum migrare aquas, animámque etiam herbis vitalem inde deferre: iusta confessione, omnes terræ quoque vires aquarum beneficij. Quapropter ante omnia ipsarum potentiæ exempla ponemus. Cunctas enim quis mortalium enumerare queat?

De differentia aquarum, medicinis, & obseruationibus CAP. II.

EMicant benignè passimque in plurimis terris, alibi frigidæ, alibi calidæ, alibi iunctæ, sicut in Tarbellis Aquitanica gente, & in Pyrenæis montibus, tenui interuallo discernente. Alibi tepidæ egelidǽque auxilia morborum conferentes, & è cunctis animalium hominum tantùm causa erumpentes. Augent numerum Deorum nominibus variis, vrbésque condunt, sicut Puteolos in Campania, Statyellas in Liguria, Sextias in Narbonensi prouincia. Nusquam tamen largius quàm in Baiano sinu, nec pluribus auxiliandi generibus, aliæ sulphuris, aliæ aluminis, aliæ salis, aliæ nitri, aliæ bituminis, nonnullæ etiam acida salsáue mistura. Vapore quoq; ipso aliquæ prosunt. Tantáq; eis est vis, vt balineas calefaciant, ac frigidam etiam in soliis feruere cogant, quæ in Baiano Posidianæ vocantur nomine accepto à Claudij Cæsaris liberto. Obsonia quoq; percoquūt. Vaporant & in mari ipso, quæ Licinij Crassi fuere: mediósque inter fluctus existit aliquid valetudini salutare. Iam generatim neruis prosunt pedibúsue, aut coxendicibus, aliæ luxatis fractísue. Inaniunt aluos. Sanant hulcera. Capiti auribúsque priuatim medentur: oculis verò Ciceronianæ. Digna memoratu villa est ab Auerno lacu Puteolos tendentibus imposita litori, celebrata porticu ac nemore, quam & vocabat M. Cicero Academiam, ab exemplo Athenarum ibi compositis voluminibus eiusdem nominis, in qua & monumentum sibi instaurauerat, ceu verò non & in toto terrarum orbe fecisset. Huius in parte prima exiguo post obitum ipsius, Antistio Vetere possidente, eruperunt fontes calidi perquàm salubres oculis, celebrati carmine Laureæ Tullij, qui fuit è libertis eius, vt protinus noscatur etiam ministerium eius ex illa maiestate. Ponam enim ipsum carmen, dignum vbique, & non ibi tantùm legi,

Quo tua Romanæ vindex clarißime linguæ,
Sylua loco melius surgere iussa viret,
Atque Academiæ celebratam nomine villam,
Nunc reparat cultu sub potiore Vetus:
Hic etiam apparent lymphæ non antè repertæ,
Languida quæ infuso lumina rore leuant.
Nimirum locus ipse sui Ciceronis honori
Hoc dedit, hac fontes cùm patefecit ope.
Vt, quoniam totum legitur sine fine per orbem,
Sint plures, oculis quæ medeantur, aquæ.

In eadem Campaniæ regione Sinuessanæ aquæ sterilitatem fœminarum, & virorum insaniam abolere produntur. In Aenaria insula calculosis mederi. Et quæ vocatur Acidula, ab Teano Sidicino quatuor M. pass. hæc frigida. Item in Stabiano, quæ dimidia vocatur: & in Venafrano ex fonte Acidulo. Idem contingit in Velino lacu potantibus. Item in Syriæ fonte iuxta Taurum montem, author est M. Varro: & in Phrygiæ Gallo flumine Callimachus. Sed ibi in potando necessarius modus, ne lymphatos

lymphatos agat, quod in Aethiopia accidere his qui fonte rubro biberint Cteſias ſcribit. Iuxta Romam Albulæ aquæ vulneribus medentur: egelidæ hæ: ſed Cutiliæ in Sabinis gelidiſſimæ, ſuctu quodam corpora inuadunt, vt propè morſus videri poſſit, aptiſſimæ ſtomacho, neruis, vniuerſo corpori. Theſpiarum fons conceptus mulieribus repræſentat: Item in Arcadia flumen Elatum. Cuſtodit autem partum Linus fons in eadem Arcadia, abortúſque fieri non patitur. E diuerſo in Pyrrhea flumen, quod Aphrodiſium vocatur, ſteriles facit. Lacus Alphion vitiligines tollit. Varro author eſt, Titium quendam Prætura functum, marmorei ſigni faciem habuiſſe propter id vitium. Cydnus Ciliciæ amnis podagricis medetur, ſicut apparet in epiſtola Caſſij Parmenſis ad M. Antonium. Cōtrà, aquarum culpa in Trœzene omnium pedes vitia ſentiunt. Tungri ciuitas Galliæ fontem habet inſignem, plurimis bullis ſtellantem, ferruginei ſaporis: quod ipſum non niſi in fine potus intelligitur. Purgat hic corpora: tertianas febres diſcutit, calculorúmque vitia. Eadem aqua igne admoto turbida fit: ad poſtremum rubeſcit. Leucogæi fontes inter Puteolos & Neapolim oculis & vulneribus medentur. Cicero in admirandis poſuit, Reatinis tantùm paludibus vngulas iumentorum indurari. Eudicus in Heſtiæotide fontes duos tradit eſſe, Ceronem, ex quo bibentes oues nigras fieri: Melan, ex quo albas: ex vtroque autem varias. Theophraſtus in Thuriis Crathim candorem facere, Sybarim nigritiam bobus ac pecori. Quin & homines ſentire differentiam eam. Nam qui Sibarim bibant, nigriores eſſe, durioréſque & criſpo capillo: qui ex Crathide, candidos mollioréſque, ac porrecta coma. Item in Macedonia qui velint ſibi candida naſci, ad Aliacmonem ducere: qui nigra aut fuſca ad Axium. Idem omnia fuſca quibuſdam in locis tradit naſci, & fruges quoque, ſicut in Meſſapiis. At Luſis Arcadiæ quodam fonte mures terreſtres viuere & conuerſari. Erythris Aleos amnis pilos gignit in corporibus. In Bœotia ad Trophonium Deum iuxta flumen Orchomenon duo ſunt fontes, quorum alter memoriam, alter obliuionem affert, inde nominibus inuentis. In Cilicia apud oppidum Ceſcum riuus fluit Nûs, ex quo bibentium ſubtiliores ſenſus fieri M. Varro tradit. At in Cea inſula fontem eſſe, quo hebetes fiant: Zamæ in Africa, quo canoræ voces. Vinum tædio venire his qui ex Clitorio lacu biberint. At Eudoxus & Theopompus inebriari fontibus iis quos diximus. Mutianus Andri è fonte Liberi patris, ſtatis diebus ſeptenis eius Dei vinum fluere, ſi auferatur à conſpectu templi: ſapore in aquam tranſeunte. Polyclytus explere olei vicem iuxta Solos Ciliciæ fontem. Theophraſtus hoc idem fieri in Aethiopia eiuſdem virtutis fonte. Lycos, in Indiæ terris fontem eſſe, cuius aqua lucernæ ardeant. Idem Ecbatanis traditur. Theopompus in Scotuſſa lacum eſſe dicit, qui vulneribus medetur. Iuba in Troglodytis lacum, inſanum malefica vi appellatum, ter die fieri amarum ſalſúmque, ac deinde dulcem, totiéſque etiam noctu, ſcatentem albis ſerpentibus vicenûm cubitorum. Idem in Arabia fontem exilire tanta vi, vt nullum non pondus impactum reſpuat. Theophraſtus Marſyæ fontem in Phrygia ad Celænarum oppidum ſaxa egerere. Non procul ab eo duo ſunt fontes, Clæon & Gelon, ab effectu Græcorum nominum dicti. Cyzici fons Cupidinis vocatur, ex quo potantes amorem deponere Mutianus credit. Cranone eſt fons calidus citra ſummum feruorem, qui in vinum additus, triduo calorem potionis cuſtodit in vaſis. Sunt & Mattiaci in Germania fontes calidi trans Rhenum quorum hauſtus triduo feruet. Circa margines verò pumicem faciunt aquæ. Quod ſi quis fide carere ex his aliqua arbitratur, diſcat in nulla parte naturæ maiora eſſe miracula: quanquam inter initia operis abundè multa retulimus. Cteſias tradit Siden vocari ſtagnum in Indis, in quo nihil innatet, omnia mergantur. Cælius apud nos in Auerno ait etiam folia ſubſidere: Varro, aues, quæ aduolauerint, emori. Contrà in Africæ lacu Apuſcidamo omnia fluitant, nihil mergitur: Item in Siciliæ fonte Phinthia, vt Apion tradit: & in Medorum lacu puteóque Saturni. Fons Limyræ tranſire ſolet in loca vicina, portendens aliquid: mirúmque quòd cum piſcibus tranſit. Reſponſa ab his petunt incolæ cibo, quem rapiunt annuentes: ſi verò euentum negent, caudis abigunt. Amnis Olachas in Bithynia Briazum alluit (hoc eſt & templo & Deo nomen) cuius gurgite periuri notantur pati velut flammam vrentem. Et in Cantabria fontes Tamarici in augurio habentur. Tres ſunt, octonis pedibus diſtantes. In vnum alueum coeunt vaſto amne. Singulis ſiccantur duodecies diebus, aliquando vicies, citra ſuſpicionem vllam aquæ, cùm ſit vicinus illis fons ſine intermiſſione largus. Dirum eſt, non profluere eos aſpicere volentibus: ſicut proximè Lartio Licinio legato poſt Præturam poſt ſeptem dies accidit. In Iudæa riuus ſabbatis omnibus ſiccatur. E diuerſo miracula alia dira. Cteſias in Armenia ſcribit eſſe fontem, ex quo nigros piſces illico mortem afferre in cibis: quod & circa Danubij exortum audiui, donec veniatur ad fontem alueo appoſitum, vbi finitur id genus piſcium. Ideóque ibi caput eius amnis intelligitur fama. Hoc idem & in Lydia in ſtagno nympharum tradunt. In Arcadia ad Pheneum aqua profluit è ſaxis, Styx appellata, quæ illico necat, vt diximus. Sed eſſe piſces paruos in ea tradit Theophraſtus, letales & ipſos, quod non in alio genere mortiferorum fontium. Necare aquas Theopompus & in Thracia apud Cychros dicit: Lycus in Leontinis tertio die, ſi quiſquam biberit. Varro ad Soracten in fonte, cuius ſit latitudo quatuor pedum: Sole oriente eum exundare feruenti ſimilem, aueſque quæ guſtauerint, iuxtà mortuas iacere. Nanque & hæc inſidioſa conditio eſt, quòd quædam etiam blandiuntur aſpectu, vt ad Nonacrin Arcadiæ. Omnino enim nulla deterrent qualitate. Hanc

putant

putant nimio frigore esse noxiã, vt pote cùm profluens ipsa lapidescat. Aliter circa Thessalica Tempe, quoniam visus omnibus terrori est: tradúntque etiam æs ac ferrum erodi illa aqua. Profluit (vt indicauimus) breui spatio: mirúmque, siliqua syluestris amplecti radicibus fontem eum dicitur, semper florens purpura. Et quædam sui generis herba in labris fontis viret. In Macedonia, non procul Euripidis Poetæ sepulchro, quo riui confluunt, alter saluberrimi potus, alter mortiferi. In Perperenis fons est, qui quacunq; rigat, lapideam facit terrã: item calidæ aquæ in Eubœæ Delio. Nanq; alluit riuus, saxa in altitudinem crescunt. In Eurymenis deiectæ coronæ in fontem, lapides fiunt. In Colossis flumen est, in quo lateres coniecti, lapides extrahuntur. In Scyretico metallo arbores quæcunque flumine alluuntur, saxa fiunt cum ramis. Distillantes quoq; guttæ in lapides durescunt in antris Coyrciis: nam Miezæ in Macedonia, etiam pendentes in ipsis cameris: at in Coryco, cùm decidêre. In quibusdam spelũcis vtroq; modo, columnásq; faciunt, vt in Phausia Chersonesi Rhodiorum in antro magno, etiam discolori aspectu. Et hactenus contenti simus exemplis.

De qualitate aquarum, insalubritate vel commoditate earum. CAP. III.

QVæritur inter Medicos, cuius generis aquæ sint vtilissimæ. Stagnãtes pigrásq; meritò damnãt, vtiliores quæ profluunt existimantes: cursu enim percussúque ipso extenuari atque proficere. Eóque miror, cisternarum ab aliquibus maximè probari. Sed hi rationem afferunt, quoniam leuissima sit imbrium aqua, vt quæ subire potuerit ac pendêre in aere. Ideo & niues præferunt imbribus, niuibúsque etiam glaciem, velut ad infinitum coacta subtilitate. Leuiora enim hæc esse, & glaciem multo leuiorem aqua. Horum sententiam refellere interest vitæ. In primis enim leuitas illa deprehendi aliter, quàm sensu, vix potest, nullo penè momento ponderis aquis inter se distantibus. Nec leuitatis in pluuia aqua argumentum est subisse eam in cælum, cùm etiam lapides subire appareat, cadénsque inficiatur halitu terræ. Quò fit vt pluuiæ aquæ sordium inesse plurimum sentiatur, citissiméque ideo calefiat aqua pluuia. Niuem quidem glaciémque subtilissimum elementi eius videri miror, apposito grandinum argumento, è quibus pestilentissimum potum esse conuenit. Nec verò pauci inter ipsos è contrario ex gelu ac niuibus insaluberrimos potus prædicant, quoniam † exactũ sit inde, quod tenuissimum fuerit. Minui certè liquorem omnem congelatione deprehenditur, & rore nimio scabiem fieri, pruina vredinem, cognatis & niuis causis. Pluuias quidem aquas celerrimè putrescere cõuenit, miniméque durare in nauigatione. Epigenes autem, aquam quæ septies putrefacta purgata sit, perhibet amplius non putrescere. Nam cisternas etiam Medici confitentur inutiles, aluo duritias facientes, faucibúsque: etiam limi non aliis inesse plus, aut animalium quæ faciũt tædium, confitendum habent. Nec statim amnium vtilissimas esse, sicuti nec torrentium vllius, lacúsque plurimos salubres maximè. Quædam igitur & huius generis aptissimæ aliæ alibi. Parthorũ reges ex Choaspe & Euleo tantùm bibunt: & eæ quamuis in longinqua comitantur illos. Et horum placere potum, non quia sint amnes, apparet, quoniam nec è Tigri nec Euphrate, nec è multis aliis bibunt. Limus aquarum vitium est: si tamen idem amnis anguillis scateat, salubritatis indicium habetur: sicuti frigoris, tineas in fonte gigni. Ante omnia autem damnãtur amaræ, & quæ scrobem statim implent: quod euenit Trœzene. Nam nitrosas atque salmacidas in desertis Rubrum mare petentes, addita polenta, vtiles intra duas horas faciunt, ipsáque vescuntur polenta. Damnantur in primis fontes, qui cœnum faciunt, quíque malum colorem bibentibus: refert & si vasa ære inficiunt, aut si legumina tardè percoquunt, si liquatæ leniter terram relinquunt, decoctæque crassis obducunt vasa crustis. Est etiamnum vitium non fœtidæ modò, verùm omnino quicquam resipientis, iucundum sit illud licet gratúmque, & vt sæpe, ad viciniam lactis accedens. Aquam salubrem aeri quàm simillimam esse oportet. Vnus in toto orbe traditur fons aquæ iucundè olentis in Mesopotamia Caburæ. Fabulæ rationem afferunt, quoniam eo Iuno perfusa sit. De cætero aquarum salubrium sapor odórue nullus esse debet. Quidam statera iudicant de salubritate, frustrante diligentia, quando perrarum est, vt leuior sit aliqua. Certior subtilitas, inter pares meliorem esse, quæ calefiat refrigeretúrque celerius. Quin exhaustam vasis ne manus pendeant, depositísque in humum tepescere affirmant. Ex quonam ergo genere maximè probabilis continget? Puteis nimirum, vt in oppidis constare video: sed his, quibus exercitationis ratio crebro haustu contingit, & illa tenuitas colante terra. Salubritati hæc satis sunt. Frigori & opacitas necessaria, vtque cælum videant. Super omnia obseruatio vna, eadem & ad perennitatem pertinet, vt illa vado exiliat vena, non è lateribus. Nam vt tactu gelida sit, etiam arte contingit, si etiam expressa in altum, aut è sublimi deiecta, verberatu corripiat aera. In natando quidem spiritum continentibus frigidior sentitur eadem. Neronis principis inuentum est, decoquere aquam, vitróque demissam in niues refrigerare. Item voluptas frigoris contingit sine vitiis niuis. Omnem vtique decoctam vtiliorem esse conuenit: item calefactam magis refrigerari, subtilissimo inuento. Vitiosæ aquæ remedium est, si decoquatur ad dimidias partes. Aqua frigida iniecta sistitur sanguis. Aestus in balneis arcetur, si quis ore teneat. Quæ sunt haustu frigidissimæ, nõ perinde & tactu esse, alternante hoc bono, multi familiari exemplo colligunt. Clarissima aquarum omnium in toto orbe, frigoris salubritatísque palma præconio vrbis, Marcia est, inter reliqua Deûm munere vrbi tributa. Vocabatur hæc quondam Aufeia, fons autem

† exuctum

autem ipse Piconia. Oritur in vltimis montibus Pelignorum: transit Marsos & Fucinum lacũ, Romam non dubiè petens. Mox specu mersa, in Tiburtina se aperit ix. M. p. fornicibus structis perducta, Primus eam in vrbem ducere auspicatus est Ancus Marcius, vnus è regibus. Posteà Q. Marcius Rex in Prætura. Rursusq; restituit M. Agrippa. Idem & Virginem adduxit ab octaui lapidis diuerticulo ij. M. pas. Prænestina via. Iuxtà est Herculaneus riuus, quem refugiens Virginis nomen obtinuit. Horũ amnium comparatione differentia suprà dicta deprehenditur, cùm quantũ Virgo tactu, tantum præstet Marcia haustu. Quanquã vtriusq; iam pridem vrbi periit voluptas, ambitione auaritiaq; in villas ac suburbana decoquentibus publicam salutem. Non ab re sit, quærendi aquas iunxisse rationem. Reperiuntur in conuallibus maximè, & quodam conuexitatis cardine, aut montiũ radicibus. Multi septentrionales vbique partes aquosas existimauere. Qua in re varietatem naturæ aperuisse conueniat. In Hyrcanis montibus à meridiano latere non pluit. Ideo syluigeri ab Aquilonis tantum parte sunt. At Olympus, Ossa, Parnassus, Apenninus, Alpes vndique vestiuntur, amnibusque perfunduntur. Aliqui ab Austro, sicut in Creta Albi montes. Nihil ergo in his perpetuæ obseruationis iudicabitur. Aquarum sunt notæ iuncus aut harũdo, aut herba, de qua dictum est: multumque alicui loco pectore incubans rana. Salix enim erratica, & alnus, aut vitex, aut edera sponte proueniunt, & corriuatione aquæ pluuiæ in locum humiliorem è superioribus defluentis, augurio fallaci. Certior multo nebulosa exhalatio est, ante ortum Solis longius intuentibus: quod ex edito quidam speculantur, proni terrã mento attingente. Est & peculiaris æstimatio peritis tantùm nota, quam feruentissimo æstu sequuntur, dieique horis ardentissimis, qualis ex quoq; loco repercussus splendeat. Nam si terra sitiente humidior est ille, indubitata spes promittitur. Sed tanta intentione oculorum opus est, vt indolescant: quod fugientes ad alia experimenta decurrunt, loco in altitudinem pedum quinq; defosso, ollisq; è figlino opere crudis, aut perunctã peluì ęrea cooperto, lucernaq; ardente concamerata frondibus, dein terra. Si figlinũ humidum ruptúmve, aut in ære sudor, vel lucerna sine defectu olei restincta, aut etiam vellus lanæ madidum reperiatur, non dubiè promittunt aquas. Quidam & igne prius excoquunt locum, tanto efficaciore vasorum argumento. Terra verò ipsa promittit candicantibus maculis, aut tota glauci coloris. In nigra enim scaturigines non ferè sunt perennes. Figulari creta semper adimitur spes. Nec amplius puteũ fodiũt, coria terræ obseruãtes, vt à nigra descendat ordo suprà dictus. Aqua semper dulcis in argillosa terra, frigidior in topho. Nanq; & hic probatur. Dulces enim leuesq; facit, & colando continet sordes. Sabulũ exiles limosasque promittit. Glarea incertas venas, sed boni saporis. Sabulum masculum & harena carbunculosa, certas stabilesque & salubres. Rubra saxa optimus, speique certissimæ. Radices montium saxosæ, & silex, hoc amplius rigentes. Oportet autem fodientibus humidiores assiduè respondere glebas, faciliusq; ferramenta descendere. Depressis puteis sulphurata vel aluminosa occurrentia putearios necant. Experimentũ huius periculi est, demissa ardens lucerna, si extinguatur. Tunc secundũ puteum dextra ac sinistra fodiuntur æstuaria, quæ grauiorem illum halitum recipiãt. Fit & sine his vitiis altitudine ipsa grauior aer, quem emendant assiduo linteorum iactatu euentilando. Cùm ad aquam ventum est, sine harena opus surgit, ne venæ obstruantur. Quædam aquæ vere statim incipiente frigidiores sunt, quarũ non in alto origo est: hybernis enim constant imbribus: quædam Canis ortu, sicut in Macedoniæ Pella vtrunque. Ante oppidum enim incipiente æstate, frigida est palustris: dein maximo æstu in excelsioribus oppidi riget. Hoc & in Chio euenit, simili ratione portus & oppidi. Athenis Enneacrunos nimbosa æstate frigidior est, quàm puteus in Iouis horto. At ille siccitatibus riget.

Aquarum subitò nascentium, aut desinentium ratio. CAP. IIII.

MAximè autem putei circa Arcturũ. Nam ipsa æstate deficiũt, omnesq; quatriduo eo subsidũt. Iam verò multi hyeme tota: vt circa Olympũ, vere primùm aquis redeuntibus. In Sicilia quidem circa Messanã & Mylas hyeme in totũ inarescunt fontes: æstate exundant, amnemque faciunt. Apolloniæ in Ponto fons iuxta mare æstate tantùm superfluit, & maximè circa Canis ortũ, parcius, si frigidior sit æstas. Quædã terra imbribus ficciores fiunt, velut in Narniensi agro: quod admirandis suis inseruit M. Cicero, siccitate lutum fieri prodens, imbre puluerem. Omnis aqua hyeme dulcior, æstate autẽ minùs, autumno minimè: minusq; per siccitates. Neq; æqualis amnium plerunq; gustus est, magna aluei differentia: Quippe tales sunt aquæ, qualis terra per quã fluunt, qualesque herbarũ quas lauant, succi. Ergo iidẽ amnes parte aliqua repeiuntur insalubres. Mutãt saporem & influentes riui, vt Borysthenem, victiq; diluuntur. Aliqui verò & imbre mutantur. Ter accidit in Bosporo, vt salsi deciderent, necarentq; frumenta. Toties & Nili rigua pluuiæ amara fecere, magna pestilẽtia Aegypti. Nascuntur fontes decisis plerunq; syluis, quos arborum alimenta consumebant: sicut in Hæmo obsidente Gallos Cassandro, cùm valli gratia syluas cecidissent. Plerunque verò damnosi torrentes corriuantur detracta collibus sylua, continere nimbos ac digerere consueta. Et coli moueriq; terram, callumque summæ cutis solui, aquarum interest. Proditur certè in Creta expugnato oppido, quod vocabatur Arcadia, cessasse fontes, amnesque qui in eo situ multi erant. Rursus condito post sex annos emersisse, vti quæque cœpissent partes coli.

Obseruatio historica. CAP. V.

TErræ quoque motus profundunt, sorbentque aquas: sicut circa Pheneum Arcadiæ quinquies accidisse constat. Sic & in Coryco monte amnis erupit, posteaquàm cœptus est coli. Illa mutatio mira, vbi causa nulla euidens apparet: sicut in Magnesia calidas factas frigidas, aliâs non mutato sapore. Et in Caria, vbi Neptuni templum est, amnis qui fuerat antè dulcis, mutatus in salem est. Et illa miracula plena, Arethusam Syracusis fimum redolere per Olympia: verique simile, quoniam Alpheus in eam insulam sub ima maria permeet. Rhodiorum fons in Cherroneso nono anno purgamenta egerit. Mutantur & colores aquarum: sicut Babylo niæ lacus æstate rubras habet dies xj. Et Borysthenes æstatis temporibus cæruleus fertur, quanquam omnium aquarũ tenuissimus: ideoq; innatans Hypani. In quo & illud mirabile, Austris flantibus superiorem Hypanim fieri. Sed tenuitatis argumentum & aliud est, quòd nullum halitum non modò nebulam emittat. Qui volunt diligentes circa hoc videri, dicunt aquas grauiores post brumam fieri.

Ratio aquæ ducendæ, & quomodo medicatis vtendum: & quid prosit nauigatio, & medicina aquæ marinæ. CAP. VI.

CAeterùm à fonte duci fictilibus tubis vtilissimum est, crassitudine binûm digitorum, commissuris pyxidatis, ita vt superior intret, calce viua ex oleo læuigatis. Libramentum aquę in centenos pedes sursum elici, minimum erit: si vno cuniculo veniet, in binos actus: laminæ esse debebunt per quas surgere in sublime opus fuerit, è plumbo. Subit altitudinem exortus sui: si longiore tractu veniet, subeat crebrò descendatq;, ne libramenta pereant. Fistulas denûm pedum longitudinis esse legitimum est. Et si quinariæ erunt, sexagena pondo péndere: si octonariæ, centena: si denariæ, centena vicena, ac deinde ad has portiones. Denariæ appellantur, cuius laminæ latitudo antequàm curuetur digitorum decem est, dimidioque eius quinaria. In omni anfractu collis quinariam fieri, vbi dometur impetus, necessarium est: item castella, prout res exiget. Homerum calidorũ fontium mentionē non fecisse demiror, cùm alioquin lauari calida frequenter induceret: videlicet quia medicina tunc non erat hæc, quæ nunc aquarũ perfugio vtitur. Est autem vtilis sulphurata neruis, aluminata paralyticis, aut simili morbo solutis. Bituminata aut nitrosa, qualis Cutilia, vtilis est bibendo atque purgationibus. Plerique in gloria ducunt, plurimis horis perpeti calorem earum: quod est inimicissimum. nanque paulò diutius, quàm balineis, vti oportet, ac posteà frigida dulci, nec sine oleo discedenteis: quod vulgus alienum arbitratur, idcirco non alibi corporibus magis obnoxiis. Quippe & vastitate odoris capita replentur, & frigore infestantur sudantia, reliqua corporum parte mersa. Similis error, quo quidam plurimo potu gloriantur. Vidique iam turgidos bibendo, in tantum vt annuli integerentur cute, cùm reddi non posset hausta multitudo aquæ. Nec hoc ergo fieri conuenit sine crebro salis gustu. Vtuntur & cœno fontium ipsorum vtiliter, sed ita, si illitum Sole inarescat. Nec verò omnes quæ sint calidæ, medicatas esse credendum, sicut in Egesta Siciliæ, Larissa, Troade, Magnesia, Melo, Lipara. Nec decolor species æris argentive (vt multi existimauere) medicaminum argumentum est, quando nihil eorum in Patauinis fontibus ne odoris quidem differentia aliqua deprehenditur. Medendi modus idem & in marinis erit, quæ calefiunt ad neruorum dolores, ferruminant & fracturas, ossaque contusa. Item corpora siccant, qua de causa & frigido mari vtuntur. Præterea est alius vsus multiplex, principalis verò nauigandi phthisi affectis, vt diximus, aut sanguinem egerentibus: sicut proximè Anneum Gallionem fecisse post Consulatum meminimus. Neque enim Aegyptus propter se petitur, sed propter longinquitatem nauigandi. Quin & vomitiones ipsæ instabili volutatione commotæ plurimis morbis capitis, oculorum, pectoris, medentur, omnibusque, propter quæ elleborum bibitur. Aquam verò maris per se efficaciorem discutiendis tumoribus putant Medici, si illa decoquatur hordeacea farina, ad parotidas. Emplastris etiam, maximè albis, & malagmatis miscent. Prodest & infusa crebro ictu. Bibitur quoque, quamuis non sine iniuria stomachi, ad purganda corpora, bilemque atram, aut sanguinem concretum reddendum alterutra parte. Quidam & quartanis dedere eam bibendam, & in tenesmis articularibusque morbis asseruatam, & in hoc vetustate virus deponentem. Aliqui decoctã, omnes ex alto haustam, nullaque dulcium mistura corruptam, in quo vsu præcedere vomitum volunt. Tunc quoque acetum aut vinum aqua miscent. Qui parum dedere, rhaphanos supermãdi ex mulso aceto iubent, vt ad vomitiones reuocent. Clysteribus quoque marinam infundunt tepefactam. Testium quidem tumori fouendo non aliud præferunt. Item pernionum vitio ante hulcera, simili modo pruritibus, psoris, & lichenum curationi. Lendes quoque & tetra capitis animalia hac curantur: & liuentia reducit eadem ad colorem. In quibus curationibus post marinam aceto calido fouere plurimum prodest. Quin & ad ictus venenatos salutaris intelligitur, vt phalangiorum & scorpionum, & ptyade aspide respersis. Calida autem in his assumitur. Suffitur eadem cum aceto capitis doloribus. Tormina quoque & choleram calida infusa clysteribus sedat. Difficiliùs perfrigescunt marina calefacti. Mammas sororiantes præcordia maciemque corporis piscinæ maris corrigunt. Aurium grauitatem, capitis dolores, cum aceto feruentiũ vapor. Rubiginem ferro marinæ celerrimè exterunt. Pecorum quoque scabiem sanant, lanasque emolliunt. Nec ignoro, hæc medi-

mediterraneis ſuperuacanea videri poſſe. Verùm & hoc cura prouidit, inuẽta ratione qua ſibi quiſ-
que aquam maris faceret. Illud in ea ratione mirum, ſi plus quàm ſextarius ſalis cum quatuor aquæ
ſextariis mergatur, vinci aquam, ſalemque non liquari. Cæterò ſextarius ſalis cũ quatuor aquæ ſex-
tariis, ſalſiſſimi maris vim & naturam implet. Moderatiſſimum autem putant, ſuprà dictam aquæ
menſuram octonis cyathis ſalis temperari, quoniam ita & neruos calefaciat, & corpus non exaſpe-
ret. Inueteratur, quod vocatur thalaſſomeli, æquis portionibus maris, mellis, imbris: ex alto & ad
hunc vſum aduehunt, fictilique vaſe & picato condunt. Prodeſt ad purgationes maximè ſine ſto-
machi vexatione, & ſapore grato & odore. Hydromeli quoque ex imbre puro cum melle tempera-
batur quondam, quod daretur appetentibus vinum ægris, veluti innocentiore potu, damnatũ iam
multis annis iiſdem vitiis, quibus vinũ, nec iiſdem vtilitatibus. Quia ſæpe nauigantes defectu aquæ
dulcis laborant, hæc quoque ſubſidia demonſtrabimus. Expanſa circa nauim vellera madeſcunt
accepto halitu maris, quibus humor dulcis exprimitur. Item demiſſę reticulis in mari concauæ è ce-
ra pilæ, vel vaſa inania obturata, dulcem intra ſe colligunt humorem. Nam in terra marina aqua ar-
gilla percolata dulceſcit. Luxata hominum corpora & quadrupedum, natando in cuiuſlibet gene-
ris aqua, facillimè in artus redeunt. Eſt & in metu peregrinantium, vt tentent valetudinem aquæ
ignotæ: hoc cauent è balineis egreſſi ſtatim frigidam ſuſpectam hauriendo. Muſcus, qui in aqua fue
rit podagris illitus prodeſt: item oleo admiſto, talorum dolori tumoriq;. Spuma aquæ affrictu ver-
rucas tollit. Necnon harena litorum maris, præcipuè tenuis & ſolibus candens, in medicina eſt ſic-
candis corporibus coopertis hydropicorum, aut rheumatiſmos ſentientium. Et hactenus de aquis:
nunc de aquatilibus. Ordiemur autem, vt in reliquis, à principalibus eorum, quæ ſunt ſal &
ſpongia.

De generibus ſalis, & confecturis, & medicinis, & obſeruationibus. CAP. VII.

SAl omnis aut fit, aut gignitur: vtrunque pluribus modis, ſed cauſa gemina, coacto humore, aut
ſiccato. Siccatur in lacu Tarentino æſtiuis ſolibus, totumque ſtagnum in ſalem abit, modicum
alioquin, altitudine genua non excedens. Item in Sicilia in lacu, qui Cocanicus vocatur, & alio iux-
ta Gelam. Horum extremitates tantùm inareſcunt, ſicut in Phrygia, Cappadocia, Aſpendi, vbi lar-
gius coquitur, & vſque ad medium lacum. Aliud etiam in eo mirabile, quòd tantundem noctu ſub-
uenit, quantum die auferas. Omnis eſt talis ſal minutus, atque non gleba eſt. Aliud genus ex aquis
maris ſponte gignitur, ſpuma in extremis litoribus ac ſcopulis relicta. Hic omnis rore denſatur, &
eſt acrior qui in ſcopulis inuenitur. Sunt etiamnum naturales differentiæ tres. Nanque in Bactris
duo lacus vaſti, alter ad Scythas verſus, alter ad Arios, ſale æſtuant: ſicut ad Cittium in Cypro, & cir-
ca Memphin, extrahunt lacu, dein Sole ſiccant. Sed & ſumma fluminum denſantur in ſalem, amne
reliquo veluti ſub gelu fluente, vt apud Caſpias portas, quæ ſalis flumina appellantur. Item circa
Mardos & Armenios. Prætereà apud Bactros amnis Ochus & Oxus, ex appoſitis montibus deferũt
ſalis ramenta. Sunt & in Africa lacus, & quidem turbidi, ſalem ferentes. Ferũt quidem & calidi fon-
tes, ſicut Pagaſæi. Et hactenus habent ſe genera ex aquis ſponte prouenientia. Sunt & montes natiui
ſalis, vt in Indis Oromenus, in quo lapicidinarum modo cæditur renaſcens: maiusq; regum vecti-
gal ex eo eſt, quàm ex auro atque margaritis. Effoditur & è terra, vt palàm eſt, humore denſato, in
Cappadocia. Ibi quidem cæditur ſpecularium lapidum modo. Pondus magnum glebis, quas micas
vulgus appellat. Carrhis Arabiæ oppido muros domoſque maſſis ſalis faciunt, aqua ferruminãtes.
Inuenit & iuxta Peluſium Ptolemæus rex, cùm caſtra faceret. Quo exemplo poſteà inter Aegyptum
& Arabiam, etiam ſqualentibus locis, cœptus eſt inueniri, detractis harenis: qualiter & per Africæ
ſitientia vſque ad Hammonis oraculum. Is quidem creſcens cum Luna noctibus. Nam Cyrenaici
tractus nobilitantur Hammoniaco, & ipſo, quia ſub harenis inueniatur, appellato. Similis eſt colo-
re alumini, quod ſchiſton vocant, longis glebis, neque perlucidis, ingratus ſapore, ſed medicinę vti-
lis. Probatur quàm maximè perſpicuus, rectis ſciſſuris. Inſigne de eo proditur, quòd leuiſſimus in-
tra ſpecus ſuos, in lucem vniuerſam prolatus, vix credibili pondere ingraueſcat. Cauſa euidens, cu-
niculorum ſpiritu madido ſic adiuuante molientes, vt adiuuant aquæ. Adulteratur Siculo, quem
Cocanicum appellauimus, necnon & Cyprio mirè ſimili. In Hiſpania quoque Citeriore Egelaſtæ
cæditur, glebis penè tranſlucentibus, cui iam pridem palma à pleriſq; Medicis inter omnia ſalis ge-
nera perhibetur. Omnis locus in quo reperitur ſal, ſterilis eſt, nihilque gignit: & in totum ſponte na-
ſcens inter hæc eſt. Factitij varia genera. Vulgaris plurimuſque in ſalinis, mari adfuſo, nõ ſine aquæ
dulcis riguis, ſed imbre maximè iuuante, ac ſuper omnia Sole multo, non aliter inareſcens. Africa
circa Vticam conſtruit aceruos ſalis ad collium ſpeciem: qui vbi Sole Lunaq; induruere, nullo hu-
more liqueſcunt, vixque etiam ferro cæduntur. Fit tamen & in Creta ſine riguis, in ſalinas mare in-
fundentibus: & circa Aegyptum, ipſo mari influente in ſolum (vt credo) Nilo ſuccoſum. Fit & è pu-
teis in ſalinas ingeſtis. Prima denſatio Babylone in bitumen liquidum cogitur, oleo ſimile, quo &
in lucernis vtuntur: hoc detracto ſubeſt ſal. Et in Cappadocia è puteis ac fonte aquam in ſalinas in-
gerunt. In Chaonia excoquunt aquam ex fonte, refrigerandoque ſalem faciunt inertem, nec candi-
dum. Galliæ, Germaniæque ardentibus lignis aquam ſalſam infundunt, Hiſpaniæ quadam ſui parte

è puteis hauriunt, muriam appellant: & illi quidem etiam lignum referre arbitrãtur. Quercus optima, vt quæ per se cinere syncero vim salis reddat: alibi corylus laudatur: ita infuso liquore salso, carbo etiã in salem vertitur. Quicunq; ligno confit sal, niger est. Apud Theophrastũ inuenio, Imbrios harundinis & iunci cinerem decoquere aqua solitos, donec exiguum superesset humoris. Quin & è muria salsamentorum recoquitur, iterumque consumpto liquore ad naturam suam redit: vulgo è mænis iucundissimus. Marinorum maximè laudatur Cyprius à Salamine: at è stagnis Tarentinus, ac Phrygius, qui Tattæus vocatur. Hi duo oculis vtiles. A Cappadocia verò qui in laterculis affertur, cutis nitorem dicitur facere. Magis tamen extendit is, quem Citticum appellauimus. Itaq; à partu ventrem eo cum melanthio illiniunt. Salsissimus sal siccissimus: suauissimus omnium Tarentinus, atque candidissimus. & de cætero fragilis, qui maximè candidus. Pluuia dulcescit omnis. Suauiorem tamen rores faciunt: sed copiosum Aquilonis flatus. Austro non nascitur. Flos salis nõ fit, nisi Aquilonibus. In igne nec crepitat, nec exilit Tragasæus, neque Acanthius ab oppido appellatus: nec vllius spuma, aut ramentum, aut tenuis. Agrigentinus ignium patiens, ex aqua exilit. Sunt & colorum differentiæ. Ruber Memphi, rufus est circa Oxum, Centuripis purpureus. Circa Gelam in eadem Sicilia tanti splendoris, vt imaginem recipiat. In Cappadocia croceus effoditur, translucidus & odoratissimus. Ad medicinæ vsus, antiqui Tarentinum maximè laudabant. Ab hoc quencunque è marinis, ex eo genere spumeum præcipué. Iumentorum verò & boum oculis, Tragasæum & Bæticum. Ad obsonium & cibum vtilior, quisquis facilè liquescit: item humidior, minorem enim amaritudinem habent, vt Atticus & Euboicus. Seruandis carnibus aptior acer & siccus, vt Megaricus. Conditur etiam odoribus additis, & pulmentarij vicem implet, excitans auiditatem, inuitansq; in omnibus cibis, ita vt sit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condimenta. Ita est in mandendo quæsitus garo. Quin & pecudes armentaq; & iumenta sale maximè solicitãtur ad pastum, multo largiore lacte, multoq; gratiore etiam in caseo dote. Ergo hercule vita humanior sine sale nequit degere: adeoque necessarium elementum est, vt transierit intellectus ad voluptates animi quoq;. Nam ita sales appellantur: omnisque vitæ lepos & summa hilaritas, laborumq; requies non alio magis vocabulo constat. Honoribus etiã militiæque interponitur, salariis inde dictis, magna apud antiquos authoritate, sicut apparet ex nomine Salariæ viæ, quoniam illa sal in Sabinos portari consuerat. Ancus Marcius rex, salis modia sex millia in congiario dedit populo, & salinas primus instituit. Varro etiam pulmentarij vice vsos veteres, author est: esitasse enim salem cum pane & caseo, vt prouerbio apparet. Maximè tamen in sacris intelligitur authoritas, quando nulla conficiuntur sine mola salsa. Salinarum synceritas summam fecit suam differentiam quadam fauilla salis, quæ leuissima ex eo est & candidissima: appellatur & flos salis, in totum diuersa res, humidiorisq; naturæ, & crocei coloris, aut rufi, veluti rubigo salis: odore quoque ingrato ceu gari, dissentiens à sale non modò à spuma. Aegyptus inuenit, videturque Nilo deferri. Et fontibus tamen quibusdam innatat. Optimum ex eo, quod olei quandam pinguitudinem reddit. Est enim etiam in sale pinguitudo, quod miremur. Adulteratur autem tingiturque rubrica, aut plerunque testa trita: qui fucus aqua deprehenditur, diluente factitium colorem, cùm verus ille non nisi oleo resoluatur, & vnguentarij propter colorem eo maximè vtantur. Canitia in vasis summa est: media verò pars humidior, vt diximus. Floris natura aspera, excalfactoria, stomacho inutilis. Sudorem ciet, aluum soluit in vino & aqua, acopicis & smegmaticis vtilis. Detrahit & ex palpebris pilos efficacissimé. Fæces imæ concutiuntur, vt color croci redeat. Præter hæc etiamnum appellatur in salinis salsugo, ab aliis salsilago, tota liquida, marina aqua salsior, vi diftãs. Aliud etiamnum liquoris exquisiti genus, quod garon vocauere, intestinis piscium cæterisque quæ abiicienda essent, sale maceratis, vt sit illa putrescentium sanies. Hoc olim conficiebatur ex pisce, quem Græci garon vocabant. Capite eius vsto, suffitu extrahi secundas morantes.

De scombro pisce, & muria, & alece. CAP. VIII.

NVnc è scombro pisce laudatissimum in Carthaginis Spartariæ cetariis: sociorum id appellatur, singulis millibus nummũm permutantibus congios penè binos. Nec liquor vllus penè pręter vnguenta maiore in pretio esse cœpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidem, & Mauritania, Bæticaque, & Carteia ex Oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud vtiles. Laudantur & Clazomenæ garo, Pompeiique & Leptis, sicut muria Antipolis ac Thurij, iam verò & Dalmatia. Vitium huius est alex, imperfecta nec colata fæx. Cœpit tamen & priuatim ex inutili pisciculo, minimoque confici. Apuam nostri, aphyen Græci vocant, quoniam is pisciculus è pluuia nascitur. Forolulienses piscem ex quo faciunt, lupum appellant. Transiit deinde in luxuriam, creueruntque genera ad infinitum: sicuti garum ad colorem mulsi veteris, adeoque dilutam suauitatem, vt bibi possit. Aliud verò ad castimoniarum superstitionem, etiam sacris Iudæis dicatũ, quod fit è piscibus squama carentibus. Sic alex peruenit ad ostreas, echinos, vrticas, cammaros, mullorum iocinera. Innumerisque generibus ad saporem gulę cœpit sal tabescere. Hæc obiter indicata sint desideriis vitæ, & ipsa tamen nonnulli vsus in medendo. Nanque & alece scabies pecoris sanatur, infusa per cutem incisam: & contra canis morsus draconisq; marini prodest. In linteolis autem cõceptis imponitur.

Et

Et garo ambuſta recentia ſanantur, ſi quis infundat ac non nominet garum. Contra canum quoque morſus prodeſt, maximéque crocodili, & hulceribus quæ ſerpunt, aut ſordidis. Oris quoque & aurium hulceribus aut doloribus mirificè prodeſt. Muria quoque, ſiue illa ſalſugo, ſpiſſat, mordet, extenuat, ſiccat. Dyſentericis vtilis eſt, etiam ſi nome inteſtina corripit. Iſchiadicis, cœliacis veteribus infunditur. Fotu quoque apud mediterraneos aquæ marinæ vicem penſat.

De natura ſalis, & eius medicinis. CAP. IX.

SAlis natura eſt per ſe ignea, & inimica ignibus, fugiens eos, omnia erodens. Corpora verò aſtringens, ſiccans, alligans: defuncta etiam à putreſcendo vendicans, vt durent ita per ſecula. In medēdo verò mordēs, adurens, repurgans, extenuans, diſſoluens. Stomacho tantum inutilis, præterquàm ad excitandam auiditatem. Aduerſus ſerpentium morſus cum origano, melle, hyſſopo. Contra cerasten cum origano, aut cedria, aut pice, aut melle. Auxiliatur contra ſcolopendras ex aceto potus: aduerſus ſcorpionum ictus, cum quarta parte lini ſeminis, ex oleo vel aceto illitus: aduerſus crabrones verò vel veſpas, ſimiliáque, ex aceto. Ad heterocraneas, capitíſq; hulcera, & puſtulas, papuláſue, & incipientes verrucas, cum ſeuo vitulino: item oculorum remediis, & ad excreſcentes ibi carnes totiúſque corporis pterygia: ſed in oculis peculiariter: ob id collyriis emplaſtríſque additur. Ad hæc maximè probatur Tattæus, aut Caunites. Ex ictu verò ſuffuſis cruore oculis ſuggillatíſq;, cum myrrha pari pondere ac melle, aut cum hyſſopo ex aqua calida, vtque foueantur ſalſugine. Ad hæc Hiſpanienſis eligitur, contráque ſuffuſiones oculorum cum lacte in coticulis teritur. Priuatim ſuggillationibus in linteolo inuolutus, crebróque ex aqua feruenti impoſitus. Hulceribus oris manantibus in linteolo concepto. Gingiuarum tumori infricatus. Et contra ſcabritiem linguæ fractus comminutúſque. Aiunt dentes non erodi neque putreſcere, ſi quis quotidie manè ieiunus ſalem contineat ſub lingua, donec liqueſcat. Lepras idem & furunculos, & lichenas, & pſoras emendat cum paſſa vua exempto eius ligno, & ſeuo bubulo atque origano ac fermento vel pane, maximè Thebaicus. Hic & ad pruritus eligitur. Tonſillis & vuis cum melle prodeſt. Quicunque ad anginas, hoc amplius cum oleo & aceto, eodem tempore extrà faucibus illitus cum pice liquida. Emollit & aluum in vino miſtus. Idem noxia, & tinearum genera pellit in vino potus. Aeſtus balinearum conualeſcentes vt tolerare poſſint, linguæ ſubditus præſtat. Neruorum dolorem, maximè vſurpanda obſeruatione circa humeros & renes, in ſaccis aqua feruenti crebrò madefactus leuat. Colum torminăque & coxarum dolores potus, & in iiſdem ſaccis impoſitus candens. Podagras cum farina ex melle & oleo tritus, ibi maximè obſeruanda vſurpatione, qua quidem totis corporibus nihil eſt vtilius ſale & Sole dicunt. Itaque cornea videmus corpora piſcatorum. Sed hoc præcipuum dicatur in podagris. Tollit & clauos pedum: item perniones. Ambuſtis ex oleo imponitur, aut commanducatus, puſtuláſque reprimit. Ignibus verò ſacris hulceribúſque quæ ſerpunt, ex aceto aut hyſſopo. Carcinomatis cum vua taminia. Phagedænis hulcerum, tritus cum farina hordei, ſuperimpoſito linteolo madente vino. Morbo regio laborantes, donec ſudent ad ignem, contra pruritus quos ſentiunt, ex oleo & aceto infricatus iuuant: & fatigatos ex oleo. Multi & hydropicos ſale curauere, feruoréſque febrium cum oleo perunxere, & tuſſim veterem linctu eius diſcuſſere. Clyſteribus infudere iſchiadicis. Hulceribus excreſcentibus vel putreſcentibus impoſuere. Crocodilorum morſibus ex aceto in linteolis, ita vt batuerentur antehac hulcera. Bibitur & contra opium ex aceto mulſo. Luxatis imponitur cum farina & melle: item extuberationibus. Dentium dolori cum aceto & fotu, & illitus cum reſina prodeſt. Ad omnia autem ſpuma ſalis iucundior vtiliórque. Sed quicunque ſal acopis additur ad excalfactiones: item ſmegmaticis ad extendendam cutem læuandámque. Pecorum quoque ſcabiem & boum illitus tollit. Datúrque lingendus: oculis iumentorum inſpuitur. Hæc & de ſale dicta ſint.

De nitri generibus & confecturis, & medicinis, & obſeruationibus. CAP. X.

NOn eſt differenda & nitri natura, non multum à ſale diſtans, & eo diligentius dicenda, quia palam eſt & Medicos qui de eo ſcripſere naturam, nec quenquam Theophraſto diligentius tradidiſſe. Exiguum fit apud Medos, caneſcentibus ſiccitate conuallibus, quod vocant halmirhaga. Minus etiam in Thracia iuxta Philippos, ſordidum terra, quod appellant agrium. Nam quercu cremata nunquam multum factitatum eſt, & iampridem in totum omiſſum. Aquæ verò nitroſæ pluribus locis reperiuntur, ſed ſine viribus denſandi. Optimum copióſúmque in Clytis Macedoniæ, quod vocant chalaſtricum, candidum, purúmque, proximum ſali. Lacus eſt nitroſus, exiliente è medio dulci fonticulo. Ibi fit nitrum circa canis ortum nouenis diebus, totidémque ceſſat, ac rurſus innatat, & deinde ceſſat. Quo apparet, ſoli naturam eſſe quæ gignat quoniam compertum eſt, nec Soles proficere quicquam cùm ceſſet, nec imbres. Mirum eſt & illud, ſcatebra fonticuli ſemper emicante, lacum nec augeri, nec effluere. Iis autem diebus, quibus gignitur, ſi fuere imbres, ſalſius nitrum faciunt, Aquilones deterius, qua validius commouent limum. Et hoc quidem naſcitur. In Aegypto autem conficitur multo abundantius, ſed deterius Nam fuſcum lapidoſúmque eſt. Fit penè eodem modo, quo ſal, niſi quod ſalinis mare infundunt, Nilum autem nitrariis. Excedente Nilo ſiccantur decedente madent ſucco nitri xl. diebus continuis, non (vt in Macedonia) ſtatis. Si etiam imbres

affuerint, minus de flumine addūt: statímque vt densari est cœptum, rapitur ne resoluatur in nitrariis. Sic quoque olei natura interuenit, ad scabiem animalium vtilis. Ipsum autem conditum in aceruis durat. Mirum in lacu Ascanio, & quibusdam circa Chalcida fontibus, summas aquas dulces esse potaríque, inferiores nitrosas. In nitro optimum, quod tenuissimum, & ideo spuma melior. Ad aliqua tamen sordidum, tanquam ad inficiendas purpuras tincturásque omnes. Magnus & nitro vsus, qui dicetur suo loco. Nitrariæ egregiæ Aegyptiis. Nam circa Naucratim & Memphim tantùm solebant esse, circa Memphin deteriores. Nam & lapidescit ibi in aceruis: multíque sunt tumuli ea de causa saxei. Faciunt ex his vasa: necnon frequenter liquatum cum sulphure coquentes in carbonibus. Ad ea quoque, quæ inueterari volunt, illo nitro vtuntur. Sunt ibi nitrariæ, in quibus & rufum exit à colore terræ. Spumam nitri, quæ maximè laudatur, antiqui negabant fieri, nisi cùm ros cecidisset, prægnantibus nitrariis, sed nondum parientibus. Itaque non fieri incitatis, etiamsi caderet. Alij operimentum fermento gigni existimauere. Proxima ætas Medicorum aphronitrum tradidit in Asia colligi, in speluncis molibus distillans. Specus eos colycas vocant: dein siccant Sole. Optimū putant Lydium. Probatio, vt sit minimè ponderosum, & maximè friabile, colore penè purpureo. Hoc in pastillis affertur. Aegyptium in vasis picatis, ne liquescat. Vasa quoque ea Sole inarescentia perficiūtur. Nitri probatio, vt sit tenuissimum & quàm maximè spongiosum fistulosúmque. Adulteratur in Aegypto calce: deprehenditur gustu. Syncerum enim facilè resoluitur: adulteratum pungit. Calce aspersum reddit odorem vehementem. Vritur in testa opertum ne exultet: aliàs igni non exilit nitrum: nihilque gignit aut alit, cùm in salinis herbæ gignantur, & in mari tot animalia, tantū algæ. Sed maiorem esse acrimoniam nitro apparet, non hoc tantùm argumento, sed in illo, quòd nitrariæ calceamenta protinus consumunt, aliâs salubres, oculorúmque claritati vtiles. In nitrariis nō lippiunt. Hulcera allata eò celerrimè sanantur: ibi facta, tardé. Ciet & sudorem cum oleo perunctis, corpúsque emollit. In pane salis vice vtuntur Chalastræo: ad raphanos Aegyptio: teneriores eos facit, sed obsonia alba & deteriora, olera viridiora. In medicina autem calfacit, extenuat, mordet, spissat, siccat, exhulcerat. Vtile his, quæ euocāda sint aut discutienda, & lenius mordēda atque extenuanda, sicut in papulis pustulísque. Quidam in hoc vsu accensum vino austero restinguunt, atque ita trito in balineis vtūtur sine oleo. Sudores nimios inhibet cū arida iride adiecta oleo viridi. Extenuat & cicatrices oculorum & scabritias genarum cum fico illitum, aut decoctum in passo ad dimidias partes: item contra argema oculorum. Vngues decoctum cum passo in mali Punici calyce adiuuat nitrum: claritatem visus cum melle inunctum. Prodest dentium dolori ex vino, si cum pipere colluantur: item cum porro decoctum. Nigrescētes dentes crematum dentifricio ad colorem reducit. Capitis animalia, & lendes necat, cum Samia terra illitum ex oleo. Auribus purulentis vino liquatum infunditur. Sordes eiusdem partis erodit ex aceto. Sonitus & tinnitus discutit siccum additum. Vitiligines albas cum Cimolia creta, æquo pondere ex aceto, in Sole illitum emendat. Furunculos admistum resinæ extrahit, aut cum vua alba passa, nucleis eius simul tritis. Testium inflammationi occurrit: item eruptionibus pituitæ in toto corpore cum axungia. Contráque canis morsus, addita & resina, initiis cum aceto illinitur. Sic & serpentium morsibus, phagedænis, & hulceribus quæ serpunt, aut putrescunt, cum calce ex aceto. Hydropicis cum fico tusum datur illinitúrque. Discutit & tormina, si decoctum bibatur pondere drachmæ cum ruta, vel anetho, vel cumino. Reficit lassitudines cum oleo ex aceto perunctorum. Et contra algores horroresque prodest, manibus pedibusque confricatis cum oleo. Comprimit & pruritus suffusorum felle, maximè cum aceto datum. Succurrit & venenis fungorum ex posca potum: aut si buprestis pasta sit, ex aqua: vomitionésque euocat. His qui sanguinem tauri biberint, cum lasere datur. In facie quoq; exhulcerationes sanat cum melle & lacte bubulo. Ambustis tostum, donec nigrescat, tritúmque illinitur. Infunditur ventris & renum doloribus, aut rigori corporum, neruorúmque doloribus. Paralysi in lingua cum pane imponitur. Suspiriosis in ptisana sumitur. Tussim veterem sanat, flore misto galbano, resinæ terebinthinæ, pari pondere omnium, ita vt fabæ magnitudo deuoretur. Coquitur, dilutúmque posteà cum pice liquida sorbendum in angina datur. Flos eius cum oleo cyprino articulorum doloribus in Sole iucundus est. Regium quoque morbum in vino exterminat potum. Et inflationes discutit, sanguinis profluuium è naribus sistit ex feruēti aqua vapore naribus rapto. Pruriginem alumine permisto tollit: alarum virus ex aqua quotidiano fotu. Hulcera ex pituita nata cera permistum: quo genere neruis quoque prodest. Cœliacis infunditur. Perungi ante accessiones frigidas nitro & oleo multi præcepere. Sic aduersus lepras, lentigines. Podagricis in balineis vti solio nitri prodest, atrophis, opisthotonis, tetanis. Sal nitrum sulphuri concoctum in lapidem vertitur.

De spongiarum natura. CAP. XI.

SPongiarum genera diximus in naturis aquatilium marinorum. Quidam eas ita distinguūt. Alias ex his mare existimauere, tenui fistula spissiorésque, persorbentes, & quæ tinguntur in deliciis, aliquando & purpura: alias fœminas, maioribus fistulis ac perpetuis. E maribus duriores alias, quas appellant tragos, tenuissimis fistulis atque densissimis. Candidæ cura fiunt: è mollissimis recentes per æstatem tinctæ salis spuma, ad Lunam & pruinas sternuntur inuersæ, hoc est, qua parte adhæsere, vt

re,vt candorem bibant. Animal esse docuimus, etiam cruore inhærente. Aliqui narrant & auditu regi eas, contrahique ad sonum, exprimentes, abundantiam humoris, nec auelli petris posse, ideo abscindi ac saniem emittere. Quin & eas quæ ab Aquilone sint genitæ, præferunt cæteris. Nec vsquam diutius durare spiritum Medici affirmant. Sic & prodesse corporibus, quia nostro suum misceant, & ideo magis recentes, magísque humidas: sed minus in calida aqua minúsque vnctas, aut vnctis corporibus impositas: & spissas minus adhærescere. Mollissimum genus earum penicilli, oculorum tumores leuant ex mulso impositi. Iidem abstergendæ lippitudini vtilissimi: eósque tenuissimos & mollissimos esse oportet. Imponuntur spongiæ ipsæ epiphoris ex posca: ex aceto calido ad capitis dolores. De cætero recentes discutiunt, molliunt, mitigant. Veteres conglutinant vulnera. Vsus earum ad abstergenda, fouenda, operienda à fotu dum aliud imponatur. Hulcera quoque humida & senilia impositæ siccant: fracturæ & vulnera spongiis vtilissimè fouentur. Sanguis rapitur in secando, vt curatio perspici possit. Et ipsæ vulnerum inflammationibus imponuntur, nunc siccæ, nunc ex aceto inspersæ, nunc è vino, nunc ex aqua frigida. Ex aqua verò cœlesti impositæ, secta recentia non patiuntur intumescere. Imponuntur & integris partibus, sed fluctuatione occulta laborantibus, quæ discutienda sit, & iis quæ apostemata vocant, melle decocto perunctis. Item articulis aliàs aceto salso madidæ, aliàs è posca. Si ferueat impetus, ex aqua. Eædem & callo salsa madidæ: at contra scorpionum ictus ex aceto. In vulnerum curatione & succidæ lanæ vicem implent, nunc ex vino & oleo, nunc ex eadem. Differentia hæc, quòd lanæ emolliunt, spongiæ coercent, rapiúntque vitia hulcerum. Circunligantur & hydropicis siccæ, vel ex aqua tepida poscáue, vtcunque blandioribus opus est, operiríue aut siccari cutem. Imponuntur & his morbis, quos vaporari oporteat, feruenti aqua perfusæ, expressæque inter duas tabulas. Sic & impositæ stomacho prosunt, & in febri contra nimios ardores. Sed spleneticis è posca, ignibus sacris ex aceto, efficaciores quàm aliud. Imponi oportet sic, vt sanas quoque partes spatiosè operiant. Sanguinis profluuium sistunt ex aceto, aut frigida. Liuorem ab ictu recentem, ex aqua salsa calida sæpius mutata tollunt, testium tumorem dolorémque ex posca. Ad canum morsus vtiliter concisæ imponuntur, ex aceto, aut frigida, aut melle, abundè subinde humectandæ. Africanæ cinis cum porri sectiui succo, sanguinem reiicientibus haustu salis ex frigida prodest. Idem cinis vel cum oleo vel aceto fronti illitus, tertianas tollit. Priuatim Africanæ ex posca tumorem discutiunt. Omnium autem cinis eum pice crematarum, sanguinem sistit vulnerum, Aliqui raras tantum, ad hoc cum pice vrunt. Et oculorum causa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimum proficiente eo cinere contra scabritias genarum, excrescentesque carnes, & quicquid opus sit ibi destringere, spissare, explere. Vtilius in eo vsu lauare cinerem. Præstant & strigilum vicem linteolorúmque affectis corporibus. Et contra Solem aptè protegunt capita. Medici inscitia ad duo nomina eas redegere, Africanas, quarum firmius sit robur, Rhodiacásque, ad fouendum molliores. Nunc autem mollissimæ circa muros Antiphelli vrbis reperiuntur. Trogus author est, circa Lyciam penicillos mollissimos nasci in alto, vnde ablatæ sint spongiæ: Polybius super ægrum suspensos quietiores facere noctes. Nunc reuertemur ad marina animalia & aquatilia.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TRIGESIMVSECVNDVS.

PROOEMIVM.

Medicina ex aquatilibus.

VENTVM est ad summa naturæ exemplorúmque, per rerum ordinem, & ipsum sua sponte occurrit immensum potentiæ occultæ documentum, vt prorsus nec aliud vltrà quæri debeat, nec par aut simile possit inueniri, ipsa se vincente natura, & quidem numerosis modis. Quid enim violentius mari ventísue, & turbinibus & procellis? quo maiore hominum ingenio in vlla sui parte adiuta est, quàm velis remísque? Addatur his & reciproci æstus inenarrabilis vis, versúmque totũ mare in flumen.

De echeneide pisce, & mirabili eius proprietate, & torpedine, & marino lepore, & mirabilia Rubri maris. CAP. I.

TAmen omnia hæc pariterque eòdem impellentia, vnus ac paruus admodum pisciculus, echeneis appellatus, in se tenet. Ruant venti licet, & sæuiant procellæ, imperat furori, viréſque tantas compe-

tas compescit, & cogit stare nauigia: quod non vincula vlla, non anchoræ pondere irreuocabili ia
ctæ. Infrænat impetus, & domat mundi rabiem nullo suo labore, nõ retinendo, aut alio modo, quàn
adhærendo. Hæc tantilla est satis contra tot impetus, vt vetet ire nauigia. Sed armatæ classes impc
nunt sibi turrium propugnacula, vt in mari quoque pugnetur velut è muris. Heu vanitas humana
cùm rostra illa ære ferróque ad ictus armata, semipedalis inhibere possit, ac tenere deuincta piscicu
lus. Fertur Actiaco Marte tenuisse prætoriam nauim Antonij, properantis circumire & exhortari su
os, donec transiret in aliam. Ideóque Cæsariana classis impetu maiore protinus venit. Tenuit & nc
stra memoria Caij principis ab Astura Antium remigantis: vt res est etiam auspicalis pisciculus
Siquidem nouissimè tum in vrbem reuersus ille Imperator, suis telis confossus est. Nec longa fui
illius moræ admiratio, statim causa intellecta, cùm è tota classe quinqueremis sola non proficere
exilientibus protinus qui id quærerent circa nauim, inuenere adhærentem gubernaculo, ostende
rúntque Caio, indignanti hoc fuisse quod se reuocaret, quadringentorúmque remigum obsequi
contra se intercederet. Cõstabat peculiariter miratum quomodo adhærens tenuisset, nec idem pol
leret in nauigium receptus. Qui tunc posteáque videre, eum limaci magnæ similem esse dicunt. No
plurium opiniones posuimus in natura aquatilium, cùm de eo diceremus. Nec dubitamus idem va
lere omnia genera, cùm celebri & cõsecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem conchas quo
que eiusdem potẽtiæ credi necesse sit. E nostris quidam Latinis remoram appellauere eum. Mirúm
que, è Græcis alij lubricos partus atque procidentes contineri ad maturitatem alligato eo (vt dixi
mus) prodiderunt: alij sale aduersatum adalligatúmque grauidis partus soluere, ob id alio nomin
odinolyontem appellari. Quocunque modo ista se habeant, quis ab hoc tenendi nauigia exemplc
de vlla potentia naturæ atque effectu, in remediis sponte nascentium rerum dubitet? Quin & sin
hoc exemplo per se satis esset ex eodem mari torpedo: etiam procul & è longinquo, vel si hasta virgá
ue attingatur, quamuis præualidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum veloces alligari pedes
Quod si necesse habemus fateri hoc exemplo esse vim aliquam, quæ odore tantùm & quadam aura
sui corporis afficiat membra, quid non de remediorum omnium momentis sperandum est? Nõ sun
minus mira, quæ de lepore marino traduntur. Venenum est aliis in potu, aut in cibo datus, aliis eti
visus. Siquidem grauidæ si omnino aspexerint, fœminam ex eo genere duntaxat, statim nausea & re
dundatione stomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio est mas, ob id indura-
tus sale, vt in brachialibus habeant. Eadem res in mari & tactu quidem nocet. Vescitur eo vnum tã
tùm animalium, vt non intereat, mullus piscis: tenerescit tantùm, & ingratior viliórque fit. Homine
quibus impactus est, piscem olent, hoc primo argumento veneficium id deprehẽditur. Cæterò mo-
riuntur totidem diebus, quot vixerit lepus. Incertíque temporis veneficium id esse, author est Lici-
nius Macer. In India affirmant non capi viuentem: inuicémque ibi hominem illi pro veneno esse, ac
vel digito omnino in mari tactum mori. Esse autem ampliorem multo, sicut reliqua animalia. Iuba
in his voluminibus, quæ scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium de Arabia, tradit mitulos ternas he-
minas capere. Cetos sexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum sexaginta latitudinis in flu-
men Arabiæ intrasse, pinguíque eius negotiatores & omnium piscium adipe camelos perungere in
eo situ, vt asilos ab his fugent odore.

De ingenijs & mansuetudine quorundam piscium, & vbi ex manu edant, & vbi responsa dantur ex piscibus. CAP. II.

Mihi videntur mira & quæ Ouidius prodidit piscium ingenia, in eo volumine, quod Halieuticõ inscribitur. Scarum inclusum nassis non fronte erumpere, nec infestis viminibus caput inserere, sed auersum caudæ ictibus crebris laxare fores, atque ita retrorsum erumpere. Quem luctatum eius si fortè alius scarus extrinsecus videat, apprehensa mordicus cauda adiuuare nixus erumpentis. Lupum rete circundatum harenas arare cauda, atque ita conditum transire rete. Muræнam maculas appetere ipsas consciam teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxare, donec euadat. Polypum hamos appetere, brachiísq; complecti, non morsu: nec priùs dimittere, quàm escam circunroserit, aut harundine leuatum extra aquam. Scit & mugil esse in esca hamum, insidiásq; non ignorat: auiditas tamen tanta est, vt cauda verberando excutiat cibos. Minus in prouidendo lupus solertiæ habet, sed magnum robur in pœnitendo. Nam vt hæsit in hamo, tumultuoso discursu laxat vulnera, donec excidant insidiæ. Murænæ amplius deuorant, quàm hamum, admouéntque dentibus lineas, atque ita erodunt. Pytheas id tradit. Idem infixam hamo inuertere se, quoniam sit dorso cultellato, spináque lineam præsecare. Licinius Macer murænas tantùm fœminini sexus esse tradit, & concipere è serpentibus, vt diximus, ob id sibilo à piscatoribus, tanquam serpentibus, euocari & capi: pinguescere lactatu, fuste non interimi, easdem ferula protinus. Animam in cauda habere certum est, eáque icta celerrimè exanimari, at capitis ictu difficulter. Nouacula pisce quæ tacta sunt, ferrum olẽt. Durissimum esse piscium constat, qui orbis vocetur: rotundus est, & sine scamis, totúsque capite cõstat. Miluago quoties cernatur extra aquam volitans, tempestates mutari, Trebius Niger author est. Xiphiam, id est gladium, rostro mucronato esse: ab hoc naues perfossas mergi in Oceano ad locum Mauritaniæ qui Gotta vocetur, non procul Lixo flumine. Idem loligines euolare ex aqua tradit, tanta multi-

ta multitudine vt nauigia demergant. E manu vescuntur pisces in pluribus quidem Cæsaris villis:sed quæ veteres prodidere,in stagnis,non piscinis,admirati,in Eloro Siciliæ castello,non procul Syracusis:item in Labradij Iouis fonte anguillas: hæ & inaures additas gerunt. Similiter in Chio iuxta senum delubrum:in Mesopotamiæ quoque fonte Cabura, de quo diximus. Nam in Lyciæ Myris in fonte Apollinis,quem Curium appellant,ter fistula euocati veniunt ad augurium.Diripere eos carnes obiectas, lætum est consultantibus: caudis abigere, dirum. Hierapoli Syriæ in lacu Veneris æditurorum vocibus parent vocati:exornati auro veniunt:adulantes scalpuntur: ora hiantia manibus inserendis præbent. In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram,melanuri in mari panem abiectũ rapiunt:iidem ad nullum cibum,in quo hamus sit,accedunt.Nec illa in nouissimis mira,amaros esse pisces ad Pelen insulam, & ad Clazomenas. Contrà,ad scopulum Siciliæ, ac Leptin Africæ,& Eubœam,& Dyrrhachiũ.Rursus ita salsos,vt possint salsamenta existimari, circa Cephaleniam & Ampelon & Paron,& Deli petras:in portu eiusdem insulæ,dulces. Quam differentiã pabulo constare,non est dubium.Apion maximum piscium esse tradit porcum, quem Lacedæmonij orthragoriscum vocant:grunnire eum,cùm capiatur.Esse verò illam naturæ accidentiam,quod magis miremur,etiam in locis quibusdam,apposito occurrit exemplo.Siquidem salsamenta omnium generum in Italia Beneuenti recentia effici constat. Pisces marinos in vsu fuisse protinus condita Roma,author est Cassius Hemina:cuius verba de ea re hic subiiciam: Numa constituit, vt pisces qui squamosi non essent,ni pollucerent patrimonia,cõmentus vt conuiuia publica & priuata, cœnæque ad puluinaria facilius compararentur:ni qui ad polluctum emerent,pretio minus parcerẽt, eaque præmercarentur. Quantum apud nos Indicis margaritis pretium est,de quibus suo loco satis diximus,tantùm apud Indos in curalio.Nanque ista persuasione gentium constant. Gignitur quidem & in rubro mari,sed nigrius:item in Persico vocatur Iace:laudatissimum in Gallico sinu circa Stœchadas insulas,& in Siculo circa Heliam ad Drepanũ.Nascitur & apud Grauiscas, & ante Neapolin Campaniæ:maximeque rubens,sed molle,& ideo vtilissimum Erythris. Forma est ei fruticis, color viridis. Baccæ eius candidæ sub aqua ac molles:exemptæ confestim durantur & rubescunt, quasi corna satiua specie atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapidescere, si viuat. Itaque occupari,euellique retibus,aut acri ferramento præcidi. Hac de causa curalium vocitatum interpretantur. Probatissimum quàm maximè rubens,& quàm ramosissimum,nec scabrosum,aut lapideũ, vel rursus inane,aut concauum. Authoritas baccarum eius non minus Indorum viris quoq; pretiosa est,quàm fœminis nostris vniones Indici. Aruspices eorum vatesque imprimis religiosum id gestamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaque & decore & religione gaudent. Prius quàm hoc notesceret,Galli gladios,scuta,galeas adornabant eo. Nunc tanta penuria est vendibili merce, vt perquàm rarò cernatur in suo orbe. Surculi infantiæ adalligati, tutelam habere creduntur. Contraque torminum ac vesicæ & calculorum mala in puluerem igne redacti,potique cum aqua auxiliantur. Simili modo ex vino poti,aut si febris sit,ex aqua,somnum afferunt. Ignibus diu repugnãt. Sed eodem medicamine sæpius poto tradunt lienem quoque absumi. Sanguinem reiicientibus excreantibúsve medentur. Cinis eorum miscetur oculorum medicamentis. Spissat enim ac refrigerat. Hulcerum caua explet. Cicatrices extenuat. Quod ad repugnantiam rerum attinet,quam Græci antipathiam vocant,nihil est vsquam venenatius, quàm in mari pastinaca,vtpote cùm radio eius arbores necari dixerimus, Hanc tamen persequitur galeos. Idem & alios quidem pisces, sed pastinacas præcipuè,sicut in terra serpentes mustela. Tanta est auiditas ipsius veneni. Percussis verò ab ea medetur & hic quidem,sed & mullus ac laser.

De his,quibus in terris & in aquis victus est: & de castoreis medicinæ, & obseruationes. CAP. III.

SPectabilis naturæ potentia in his quoque,quibus & in terris & in aqua victus est, sicut & fibris, quos castores vocãt,& castorea testes eorũ. Amputari hos ab ipsis, cùm capiantur, negat Sextius diligentissimus medicinæ. Quinimò paruos esse substrictosque, & adhærentes spinæ, nec adimi sine vita animalis posse. Adulterari autem renibus eiusdem qui sint grandes,cùm veri testes parui ad modum reperiantur. Præterea ne vesicas quidem esse,cùm sint geminæ, quod nulli animalium. In his folliculis inueniri liquorem,& asseruari sale. Itaque inter probationes falsi esse folliculos geminos ex vno nexu dependentes,quod ipsum corrumpi fraude,coniicientibus gummi cum sale Hammoniaco:quoniam Hammoniaci coloris esse debeant,tunicis circundati liquore veluti mellis cerosi,odoris grauis,gustu amaro & acri friabiles. Efficacissimi è Ponto Galatiæ,mox Africæ. Sternutamenta olfactu mouent. Somnum conciliant,cum rosaceo & peucedano peruncto capite: & per se poti in aqua:ob id phreneticis vtiles. Item lethargicos odoris suffitu excitant: vuluarumque exanimationes vel subditi. Et menses ac secũdas cient, duabus drachmis ex aqua cũ pulegio poti. Medentur & vertigini,opisthotonis,tremulis,spasticis,neruorum vitiis,ischiadicis, stomachicis,paralyticis, perunctis omnibus: Vel triti ad crassitudinẽ mellis cum semine viticis,ex aceto,aut rosaceo. Sic & contra comitiales sumpti: poti verò contra inflationes,tormina,venena. Differentia tantùm contra genera est mixturæ. Quippe aduersus scorpiones ex vino bibuntur:aduersus phalãgia & araneos,

neos,ex mulso,ita vt vomitione reddantur, aut vt retineantur, cum ruta: aduersus chalcidas,cum
myrtite:aduersus cerasten & præsteras,cū panace,aut ruta ex vino:aduersus cæteras serpentes, cum
vino. Dari binas drachmas satis est:eorum quæ adiiciantur, singulas. Auxiliantur priuatim contra
viscum ex aceto:aduersus aconitum ex lacte,aut aqua: aduersum elleborum album ex aqua mulsa
nitroque. Medentur & dentibus,infusi cum oleo triti in aurem à cuius parte doleant: aurium dolo-
ribus melius,si cum meconio. Claritatem visus faciunt cum melle Attico inuncti. Cohibent sin-
gultus ex aceto. Vrina quoque fibri resistit venenis,& ob id in antidota additur. Adseruatur autem
optimè in sua vesica,vt aliqui existimant.

De testudine,& multorum piscium medicinæ,& obseruationes. CAP. IIII.

GEminus similiter victus in aquis terraq;,& testudinū: effectus quoq; pari honore habendi, ve
propter excellens in vsu pretiū,naturæq; proprietatem. Sunt ergo testudinū genera, terrestres
marinæ,lutariæ,& quæ in dulci aqua viuunt. Has quidā è Græcis emydas appellant. Terrestriū car-
nes suffitionibus propriæ,Magicisq; artibus refutandis,& contra venena salutares produntur. Plu-
rimæ in Africa. Hæ ibi amputato capite pedibusq; pro antidoto dari dicūtur:& ex iure in cibo sum-
ptæ,strumas discutere,ac lienes tollere:item comitiales morbos. Sanguis earū claritatem visus fa-
cit,suffusionesq; oculorū tollit. Et contra serpentiū omnium & araneorum ac similium, & ranarū
venena auxiliatur,seruato sanguine in farina pilulis factis,& cùm opus sit,in vino datis. Felle testu-
dinum cum Attico melle glaucomata inungi prodest: & scorpionum plagæ instillari. Tegumenti
cinis vino & oleo subactus pedum rimas hulceraq; sanat. Squamæ è summa parte derasæ, & in potu
datæ, Venerem cohibent. Eò magis hoc mirum,quoniā totius tegumenti farina accendere traditu
libidinem. Vrinam earum aliter quàm in vesica dissectarum, inueniri posse non arbitror:& inter e
hoc quoq; esse,quæ portentosa Magi demonstrent:aduersus aspidum ictus singulare, efficaciore ta-
men,vt aiunt,cimicibus admistis. Oua durata illinuntur strumis,& hulceribus frigore aut adustio-
ne factis. Sorbentur in stomachi doloribus. Marinarum carnes admistæ ranarum carnibus cōtra sa-
lamandras præclarè auxiliantur. Neq; est testudine aliud salamandræ aduersius. Sanguine alopecia-
rum inanitas & porrigo,omniaq; capitis hulcera curantur. Inarescere autem eum oportet,lenteque
ablui. Instillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduersus comitiales morbos manditur cū
polline frumenti. Miscetur autem sanguis heminis tribus aceti,hemina vini addita his,& cum hor-
deacea farina:aceto quoq; admisto,vt sit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & matu-
tina & vespertina dantur,dein post aliquot dies vespera. Comitialibus instillatur ore diducto, hi
qui modicè corripiantur. Spasmo cum castoreo clystere infunditur. Quod si dentes per annos col-
luantur testudinum sanguine,immunes à dolore fiunt. Et anhelitus discutit, quasque orthopnœa
vocant:ad has in polenta datur. Fel testudinum claritatem oculorum facit:cicatrices extenuat: ton-
sillas sedat & anginas,& omnia oris vitia. Priuatim nomas ibi:item ardentium testium. Naribus illi-
tum comitiales erigit,attollitque. Idem cum vernatione anguium aceto admisto, vnicè purulentis
auribus prodest. Quidam bubulum fel admiscent,decoctarumque carnium testudinis succū, addi-
ta æquè vernatione anguiū. Sed diu in vino testudinē excoquunt. Oculorū quoq; vitia omnia fel in-
unctum cū melle emendat: suffusiones etiā marinæ fel cū fluuiatilis sanguine & lacte mulierū. Ca-
pillus mulierum inficitur felle. Contra salamandras vel succum decoctū bibisse satis est. Testudi-
num est tertium genus in cœno & paludibus viuentium. Latitudo his in dorso pectori similis, nec
conuexo incurua calyce,ingrata visu. Ex hac quoq; tamen aliqua contingunt auxilia. Tres nanque
in succensa sarmenta coniectæ,diuidentibus se tegumentis rapiuntur:tum euulsæ carnes earum co-
quuntur in aquæ congio,sale modicè addito:ita decoctarū,ad tertias partes succus,paralysin & arti-
cularios morbos sentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas, sanguinemque vitiatum. Sistitur
ab eo remedio aluus aquæ frigidæ potu. Ex quarto genere testudinum,quæ sunt in amnibus, diuul-
sarum pingui cum aeizoo herba tuso,admisto vnguento & semine lilij,ante accessiones si perungā-
tur ægri,præter caput,mox conuoluti,calidam aquam bibant,quartanis liberari dicuntur. Hanc te-
studinem quintadecima Luna capi oportere,vt plus pinguium reperiatur. Verùm ægrum sextade-
cima Luna perungi tradunt. Ex eodem genere testudinum sanguis instillatus crebros capitis dolo-
res sedat:item strumas. Sunt,qui testudinum sanguinem cultro æreo supinarum capitibus præcisis,
excipi nouo fictili iubeant:ignem sacrum,cuiuscunque generis sanguine illini: item capitis hulce-
ra manantia,& verrucas. Iidem promittunt testudinum omnium fimo panos discuti. Et licet incre-
dibile dictu sit,aliqui tradunt,tardius ire nauigia,testudinis pedem dextrum vehentia. Hinc deinde
in morbos digeremus aquatilia,nō quia ignoremus gratiorem esse vniuersitatem animalium, ma-
iorisq; miraculi:sed hoc vtilius est vitæ,contributa habere remedia,cùm aliud alij prosit, aliud alibi
facilius inueniatur.

*De aquatilibus,remedia in morbos digesta: & primùm contra venena & vene-
nata animalia.* CAP. V.

VEnenatum mel diximus vbi nasceretur. Auxilio est piscis aurata in cibo. Vel si ex melle syn-
cero fastidium cruditásve, quæ sit grauissima, incidat:testudinem circuncisis pedibus,capite,
cauda,

cauda,decoctam, antidotum eſſe, author eſt Pelops, ſcincumque Apelles. Qui eſſet ſcincus,diximus:ſæpius verò, quantum veneficium menſtruis mulierum. Contra omnia ea auxiliatur, vt diximus,mullus:Item contra paſtinacam & ſcorpiones terreſtres marinoſque,& dracones, & phalangia illitus ſumptúſve in cibo. Eiuſdem recentis è capite cinis contra omnia venena, priuatim contra fungos. Mala medicamenta inferri negant poſſe,aut certè nocere, ſtella marina vulpino ſanguine illita,& affixa limini ſuperiori, aut clauo æreo ianuæ. Draconis marini ſcorpionumque ictus,carnibus earum impoſitis:item araneorum morſus ſanantur. In ſumma,contra omnia venena,vel potu, vel ictu,vel morſu noxia,ſuccus earum ex iure decoctarum,efficaciſſimus habetur. Sunt & ſeruatis piſcibus medicinæ,ſalſamentorumque cibus prodeſt à ſerpente percuſſis,& contra beſtiarum ictus,mero ſubinde hauſto, ita vt ad veſperam cibus vomitione reddatur. Peculiariter à chalcide, ceraſte,aut quas ſepas vocant, aut elape dipſadéve percuſſis. Contra ſcorpiones largius ſumi, ſed non euomi ſalſamenta prodeſt, ita vt ſitis toleretur:& imponere eadem plagis conuenit. Contra crocodilorum quidem morſus non aliud præſentius habetur. Priuatim contra preſteris morſum ſarda prodeſt. Imponuntur ſalſamenta & contra canis rabioſi: vel ſi non ſint ferro vſtæ plagæ, corporaque clyſteribus exinanita, hoc per ſe ſufficit. Et contra draconem marinũ ex aceto imponuntur. Idem & cybij profectus. Draco quidem marinus ad ſpinæ ſuæ, qua ferit, venenum ipſe impoſitus,vel cerebro toto prodeſt. Ranarum marinarum ex vino & aceto decoctarum ſuccus contra venena bibitur,& contra ranæ rubetæ venenum,& contra ſalamandras. Fluuiatiles, ſi carnes edantur iúſve decoctarum ſorbeatur, proſunt & contra leporem marinum, & contra ſerpentes ſuprà dictas. Contra ſcorpiones ex vino. Democritus quidem tradit, ſi quis extrahat ranæ viuenti linguam,nulla alia corporis parte adhærente,ipſaque dimiſſa in aquam,imponat ſupra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcunque interrogauerit, vera reſponſuram. Addunt etiamnum alia Magi, quæ ſi vera ſunt,multo vtiliores vitæ exiſtimentur ranæ, quàm leges. Nanque harundine transfixa natura per os,ſi ſurculus in menſtruis defigatur à marito, adulteriorum tædium fieri. Carnibus earum vel hamo additis, præcipuè purpuras certum eſt allici. Iecur ranæ geminum eſſe dicunt, obiicique formicis oportere: eam partem, quam appetant, contra omnia venena eſſe pro antidoto. Sunt quæ in vepribus tantùm viuunt,ob id rubetarum nomine,vt diximus, quas Græci phrynos vocant, grandiſſimæ cunctarum, geminis veluti cornibus, plenæ veneficiorum. Mira de his certatim tradunt authores. Illatis in populum ſilentium fieri. Oſſiculo,quod ſit in dextro latere, in aquam feruentem deiecto,refrigerari vas,nec poſteà feruere,niſi exempto. Id inueniri obiecta rana formicis,carnibuſque eroſis,ſingula in ſolium addi. Et aliud eſſe in ſiniſtro latere,quo deiecto feruere videatur,apocynon vocari. Canum impetus eo cohiberi, amorem concitari, & iurgia addito in potionem. Venerem adalligatum ſtimulare. Rurſus à dextro latere refrigerari feruentia. Hoc & quartanas ſanari adalligato in pellicula agnina recenti, aliaſque febres. Amorem inhiberi eo. Item ex his ranis lien contra venena, quæ fiant ex ipſis, auxiliatur. Cor verò etiam efficacius eſt. Coluber eſt in aqua viuens: huius adipem & fel habentes qui crocodilos venentur, mirè adiuuari dicunt, nihil contrà bellua audente. Efficacius etiamnum,ſi herba potamogiton miſceatur. Cancri fluuiatiles triti potique ex aqua recentes, ſeu cinere adſeruato, contra venena omnia proſunt, priuatim contra ſcorpionum ictus cum lacte aſinino:vel ſi non ſit,caprino,vel quocunque. Addi & vinum oportet. Necant eos triti cum ocimo admoti. Eadem vis contra venenatorum omniũ morſus,priuatim ſcytalen,& angues,& contra leporem marinum,ac ranam rubetam. Cinis eorum ſeruatus prodeſt pauore potus periclitantibus ex canis rabioſi morſibus. Quidam adiiciunt gentianã, & dant in vino. Nam ſi iam pauor occupauerit, paſtillos vino ſubactos deuorandos ita præcipiũt. Decem verò cancris cum ocimi manipulo alligatis, omnes qui ibi ſint ſcorpiones ad eum locum coituros Magi dicunt:& cum ocymo ipſos cinerémve eorum percuſſis imponunt. Minus in omnibus his marini proſunt, vt Thraſyllus author eſt. Nihil autem æquè aduerſari ſerpentibus, quàm cancros,ſueſque percuſſas hoc pabulo ſibi mederi. Cùm Sol ſit in Cancro,torqueri ſerpentes. Ictibus ſcorpionum & carnes fluuiatilium cochlearum reſiſtunt crudæ vel coctæ. Quidam ob id ſalſas quoque adſeruant. Imponunt & ipſis plagis. Coracini piſces Nilo quidem peculiares ſunt: ſed nos hæc omnibus terris demonſtramus. Carnes eorum aduerſus ſcorpiones valent impoſitæ. Inter venena ſunt piſcium porci marini ſpinæ in dorſo, cruciatu magno læſorum: remedio eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore. Canis rabidi morſu potum expaueſcentibus, faciem perungunt adipe vituli marini. Efficacius, ſi medulla hyænæ & oleum è lentiſco & cera miſceatur. Murænæ morſus ipſarum capitis cinere ſanantur. Et paſtinaca contra ſuum ictum remedio eſt,cinere ſuo ex aceto illito, vel alterius. Cibi cauſa extrahi debet è dorſo eius,quicquid ſimile eſt croco, caputque totum:& hanc autem, & omnia teſtacea modicè collui in cibis,quia ſaporis gratia perit. E lepore marino veneficium reſtinguunt poti hippocampi. Contra dorycnium echini maximè proſunt: & iis qui ſuccum carpathi biberint,præcipuè eius iure ſumpto. Et cancri marini decocti ius contra dorycnium efficax habetur.

De ostreis & purpuris, alga, & eorum remedia. CAP. VI.

PEculiariter verò contra leporis marini venena & ostrea aduersantur. Idem videtur, nec potest videri satis dictum esse de his, cum palma mensarum diu iam tribuatur illis. Gaudent dulcibus aquis, & vbi plurimi influunt amnes: ideo pelagia parua & rara sunt. Gignuntur tamen in petrosis, carentibusque aquarum dulcium aduentu, sicut circa Grynium & Myrinam. Grandescunt sideris quidem ratione maximè, vt in natura aquatilium diximus: sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia, atque vbi Sol penetret in vada. Hæc videtur causa, quare minora in aliis locis repe riantur. Opacitas enim prohibet incrementum, & tristitia minus appetunt cibos. Variant coloribus, rufa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne & testa Circeiis. Præcipua verò habentur, in quacunq; gente spissa, nec saliua sua lubrica, crassitudine potiùs spectanda, quàm latitudine: neque in luto capta, neque in harenosis, sed solido vado, spondylo breui atque non carnoso, nec fibris laciniosa, ac tota in aluo. Addunt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoque argumento generosa interpretantur, calliblephara appellantes. Gaudent & peregrinatione, transferrique in ignotas aquas. Sic Brundusiana in Auerno compasta, & suum retinere succū, & à Lucrino adoptare creduntur. Hæc sint dicta de corpore. Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria sua litora: sed dicemus aliena lingua, quæque peritissima huius censuræ in nostro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani verba, quæ subiiciam: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, suauiora Edulis, acriora Lepticis, pleniora Lucensibus, sicciora Coryphantenis, teneriora Istricis, candidiora Circeiensibus. Sed his neque dulciora, neque teneriora esse vlla compertum est. In Indico mari Alexandri rerum authores pedalia inueniri prodidere. Necnon inter nos nepotis cuiusdam nomenclator tridacna appellauit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens, vt ter mordenda essent. Dos eorum in medicina hoc in loco tota dicetur. Stomachum vnicè reficiunt: fastidiis medentur. Addiditque luxuria frigus obrutis niue, summa montiū & maris ima miscens. Molliunt aluum leniter. Eadem cocta cum mulso, tenesmo, qui sine exhulceratione sit, liberant. Vesicarum hulcera quoque repurgant. In conchis suis vti clausa venerint, mirè distillationibus prosunt. Testæ ostreorū cinis vuam sedat, & tonsillas admisto melle. Eodem modo parotidas, panos, mammarumque duritias, capitum hulcera ex aqua: cutemque mulierum extendit. Inspergitur & ambustis. Et dentifricio placet. Pruritibus quoque & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ si tundantur, strumas sanant & perniones pedum. Purpuræ quoque contra venena prosunt. Et algam maris theriacen esse, Nicander tradit. Plura eius genera, vti diximus: longo folio & latiore, rubente, aliáve crispo. Laudatissima, quæ in Creta insula iuxta terram in petris nascitur: tingendis etiam lanis ita colorem alligans, vt elui posteà non possit. E vino iubet eam dari.

Ad alopecias, & capillos, & oculorum, & aurium, & dentium, & faciei vitia. CAP. VII.

ALopecias replet hippocampinus cinis nitro & adipe suillo mistus, aut syncerus ex aceto. Præparat cutem sepiarum crustæ farina medicamentis. Cutem replet & muris marini cinis cum oleo: Item echini cum carnibus suis cremati: fel scorpionis marini. Ranarum quoq; trium, si viuæ in olla concrementur, cinis cum melle: melius cum pice liquida. Capillum denigrant sanguisugæ, quæ in nigro vino diebus lx. computruere. Alij in aceti sextariis duobus sanguisugarum sextarium in vase plumbeo iubent putrescere totidem diebus, mox illini in Sole. Sornatius tantam vim habere tradit, vt nisi oleum ore contineant qui tingunt, dentes quoque eorum denigrare dicat. Capitis hulceribus, muricum vel purpurarum testæ cinis cum melle vtiliter illinitur: conchyliorum, vel si non vrantur, farina ex aqua doloribus. Castoreum cum peucedano & rosaceo. Omnium pisciū fluuiatilium marinorumque adeps liquefactus oleo admisto melle, oculorum claritati plurimum cōfert: item castoreum cum melle. Callionymi fel cicatrices sanat, & carnes oculorum superuacuas consumit. Nulli hoc piscium copiosius, vt existimauit Menander quoque in Comœdiis. Idem piscis & vranoscopos vocatur ab oculo quem in capite habet. Et coracini fel excitat visum. Et marini scorpionis rufi cum oleo vetere aut melle Attico incipientes suffusiones discutit: inungi ter oportet intermissis diebus. Eadem ratio albugines oculorū tollit. Mullorum cibo aciem oculorū hebetari tradūt. Lepus marinus ipse quidē venenatus est, sed sinus eius in palpebris pilos inutiles, euulsos cohibet. Et ad hunc vsum vtilissimi minimi: Item pectunculi salsi triti cum cedria: & ranæ, quas diopetes & calamitas vocant, sanguis earū cum lacryma vitis si euulso pilo palpebris illinatur. Oculorum tumorem ruboremq; sepiæ cortex cum lacte mulieris illitus sedat, & per se scabritias emendat. Inuertunt itaque genas id agentes, & medicamentum auferunt post paulum, rosaceoque inungùnt, & pane imposito mitigant nocte. Eadem cortice & nyctalopes curantur in farinam trita & ex aceto illita. Extrahit & squamas eius cinis. Cicatrices oculorum cum melle sanat, pterygia cum sale & cadmia singulis drachmis. Emendat & albugines oculorum iumentorum. Adiiciunt & ossiculis eius genas, si terantur, sanari. Echini ex aceto epinyctidas tollunt. Eundem comburi cū viperinis pellibus ranisque, & cinerem aspergi potioni iubent Magi, claritatem visus promittentes. Ichthyocolla appellatur piscis, cui glutinosum est corium: idemque nomen glutino eius. Hoc epinyctidas tollit. Quidam ex ventre, non è corio, fieri dicunt ichthyocollam, vt glutinū taurinum.

Laudatur

Laudatur Pontica candicans & carens venis squamísque, & quæ celerrimè liquescit. Madescere autem debet concisa in aqua, aut aceto nocte ac die: mox tundi marinis lapidibus, vt faciliùs liquecat. Vtilem eam in capitis doloribus affirmant, & tetanothris. Ranæ dexter oculus dextro, sinistro læuus suspensi è collo natiui coloris panno, lippitudines sanant. Quòd si per coitum ranæ eruantur, albuginem quoq; alligati similiter in putamine oui. Reliquæ carnes impositæ suggillationem rapiunt. Cancri etiam oculos adalligatos collo, mederi lippitudini dicunt. Est parua rana in harundinetis & herbis maximè viuens, muta ac sine voce, viridis, si fortè hauriatur, ventres boum distendens. Huius corporis humorem specillis derasum claritatem oculis inunctis narrant afferre: ipsásq; carnes doloribus oculorũ superponunt. Ranas etiam quindecim coniectas in fictili nouo iuncis configũt quidam: succum earum, qui ita effluxerit, admiscent lacrymæ, quæ ex alba vite emanat, atque ita palpebras emendant inutilibus pilis exemptis, acu instillantes hunc succum in vestigia euulsorum. Meges psilothrum palpebrarum faciebat in aceto enecans putrescentes, & huc vtebatur multis variísque per aquationes autumni nascentibus. Idem præstare sanguisugarum cinis ex aceto illitus putatur. Comburi eas oportet in nouo vase. Idem tæniæ iecur siccatum pondere X.IIII cum oleo cedrino perunctis pilis IX. mensibus. Auribus vtilissimum bati piscis fel recens, sed & inueteratum vino: item banchi, quem quidam myxona vocant: item callionymi cum rosaceo infusum: vel castoreum cum papaueris succo. Vocant & in mari pedunculos, eósque tritos instillari ex aceto auribus iubent. Et per se conchylio infecta lana magnopere prodest. Quidam aceto & nitro madefaciunt. Suntque qui præcipuè contra omnia aurium vitia laudent gari excellentis sociorum cyathum, mellis dimidio amplius, aceti cyathum in calice nouo lenta pruna decoquere, subinde spuma pennis detersa, & postquàm desierit spumare, tepidum infundere. Si tumeant aures, coriandri succo priùs mitigandas iidem præcipiunt. Ranarum adeps instillatus, statim dolores tollit. Cancrorum fluuiatilium succus cum farina hordeacea aurium vulneribus efficacissimè prodest. Parotides muricum testæ cinere cum melle, vel conchyliorum ex mulso curantur. Dentium dolores sedantur ossibus draconis marini scarificatis gingiuis: cerebro caniculæ in oleo decocto aduersatóque, vt ex eo dentes semel anno colluantur. Pastinacæ quoque radio scarificare gingiuas, & in dolore vtilissimum. Conteritur is, & cum elleboro albo illitus, dentes sine vexatione extrahit. Salsamentorum etiam fictili vase combustorum cinis, addita farina marmoris, inter remedia est. Et cybia vetera combusta in nouo vase, deinde trita prosunt doloribus. Aequé prodesse dicuntur omnium salsamentorum spinæ combustæ tritæque & illitæ. Decoquuntur & ranæ singulæ in aceti heminis, vt dentes ita colluantur, contineatúrque in ore succus. Si fastidium obstaret, suspendebat pedibus posterioribus eas Salustius Dionysius, vt ex ore virus deflueret in acetum feruens, idque è pluribus ranis. Fortioribus stomachis ex iure edendas dabat. Maxillarésque ita sanari dentes præcipuè putant, mobiles verò suprà dicto aceto stabiliri. Ad hoc quidam ranarum corpora binarum præcisis pedibus in vini hemina macerant, & ita collui dentes labantes iubent. Aliqui totas adalligant maxillis. Alij denas in aceti sextariis tribus decoxere ad tertias partes, vt mobiles dentium stabilirent. Necnon XXXVI. ranarum corda in olei veteris sextario sub æreo testo discoxere, vt infunderent per aurem dolentis maxillæ. Alij iecur ranæ decoctum & tritum cum melle imposuere dentibus. Omnia suprà scripta ex marina tantò efficaciora. Si cariosi & fœtidi sunt centum in furno arefieri per noctem præcipiunt: posteà tantundem salis addi atque fricari. Enhydris vocatur à Græcis coluber in aquis viuens. Huius quatuor dentium superioribus in dolore superiorum gingiuas scarificant, inferiorum inferioribus. Aliqui canino tantùm earum contenti sunt. Vtuntur & cancrorum cinere: nam muricum cinis dentifricium est. Lichenas & lepras tollit adeps vituli marini: murænarum cinis cum mellis obolis ternis: iecur pastinacæ in oleo decoctum: hippocampi & delphini cinis ex aqua illitus. Exhulcerationem sequi debet curatio, quæ perducit ad cicatricem. Quidam delphini iecur in fictili torrent, donec pinguitudo similitudine olei fluat, ac perungunt. Muricum vel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutémque erugat, extendítque septenis diebus illitus, ita vt octauo candido ouorum foueantur. Muricum generis sunt, quæ vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, sed minora multo, efficaciora etiam, & oris halitum custodientia. Ichthyocolla erugat cutem, extendítque in aqua decocta horis quatuor, dein contusa, colluta & subacta ad liquorem vsque mellis. Ita præparata in vase nouo conditur, & in vsu quatuor drachmis eius binæ sulphuris, & anchusæ totidem, octo spumæ argenteę adduntur, aspersáque aqua teruntur vnà. Sic illita facies post quatuor horas abluitur. Medetur & lentigini cæterísque vitiis ex ossibus sepiarum cinis. Idem & carnes excrescentes tollit & humida hulcera.

Promiscuæ medicinæ. CAP. VIII.

PSoras tollit rana decocta in heminis quinque aquę marinę. Excoqui debet, donec sit crassitudo mellis. Fit in mari & halcyoneum appellatum, ex nidis, vt aliqui existimant, halcyonum & ceycum: vt alij, è sordibus spumarum crassescentibus: alij è limo, vel quadam maris lanugine. Quatuor eius genera: cinereum spissum, odoris asperi: alterũ molle, lenius, odore ferè algę: tertium cãdidioris vermiculi: quartũ pumicosius, spongięque putri simile, penè purpureum, quod optimũ: hoc & Milesium voca-

sium vocatur. Quo candidius autem, hoc minus probabile est. Vis eorum, vt exhulcerent, purgent. Vsus tostis & sine oleo. Mirè lepras, lichenas, lentigines tollunt cum lupino, & sulphuris duobus obolis. Halcyoneo vtuntur & ad oculorum cicatrices. Andreas ad lepras cancri cinere cum oleo vsus est: Attalus thynni recentioris adipe ad hulcera. Murænarum muria, & capitum cinis cum melle sanat strumas. Pungi piscis eius qui rana in mari appellatur, ossiculo de cauda, ita vt non vulneret, prodest. Id faciendum quotidie, donec percurentur. Eadem vis & pastinacæ radio, & lepore marino imposito, ita vt celeriter remoueantur: echini testis contusis & ex aceto illitis: Item scolopendræ marinæ è melle: cancro fluuiatili contrito vel combusto ex melle. Mirificè prosunt & sepiæ ossa cum axungia vetere contusa & illita. Sic & ad parotidas vtuntur, & scari piscis marini iocineribus. Quin & testis cadi salsamentarij tusis cum axungia vetere, muricúmque cinere ex oleo ad parotidas strumásque. Rigor ceruicis mollitur cum marinis, qui pedunculi vocantur, drachma pota: castoreo poto cū pipere ex mulso misto ranis decoctis ex oleo & sale, vt sorbeatur succus. Sic & opisthotono medentur, tetano: spasticis verò pipere adiecto. Anginas mænarum salsarum ex capitibus cinis ex melle illitus abolet: ranarum decoctarum ex aceto succus: hic & contra tonsillas prodest. Cancri fluuiatiles triti singuli in heminam aquæ anginis medentur gargarizati, aut è vino, aut calida aqua poti. Vuæ medetur garum cochlearibus subditum. Vocem siluri recentes, salsiue in cibo sumpti adiuuant. Vomitiones mulli inueterati tritíque in potione concitant. Suspiriosis castoreum cum Hammoniaci exigua portione ex aceto mulso ieiunis vtilissimè potatur. Eadem potio spasmos stomachi sedat ex aceto mulso calido. Tussim sanare dicuntur piscium modo è iure decoctæ in patinis ranæ. Suspēsæ autem pedibus, cùm destillauerit in patinam saliua earum, exenterari iubentur, abiectísque interaneis condiri. Est rana parua arborem scandēs, & ex ea vociferans. In huius os si quis expuat, ipsamque dimittat, tussi liberari narratur. Præcipiunt & cochleo crudæ carnem tritam bibere ex aqua calida in tussi cruenta.

Ad iocineris vitia laterúmque, ad stomachi, alui, & alia promiscua medicina. CAP. IX.

IOcineris doloribus scorpio marinus in vino necatur, vt inde bibatur. Conchæ longæ carnes ex mulso potæ cum aqua pari modo, aut si febres sint ex aqua mulsa. Lateris dolores leniunt hippocampi tosti sumpti, tetheáque similis ostreo in cibo sumpta: ischiadicorum muria siluri clystere infusa. Dantur autem conchæ ternis obolis dilutæ in vini sextariis duobus per dies quindecim. Aluum emollit silurus è iure, & torpedo in cibo. Et olus marinum simile satiuo, stomacho inimicum, aluum facillimè purgat: sed propter acrimoniam cum pingui carne coquitur. Et omnium piscium ius. Idem & vrinas ciet, è vino maximè. Optimum è scorpionibus & iulide, & saxatilibus, nec virus resipientibus. Coqui debent cum anetho, apio, coriandro, porro, additis oleo & sale. Purgant & cybia vetera, priuatímque cruditates, pituitas bilémque trahunt. Purgant & myaces, quorum natura tota in hoc loco dicetur. Aceruantur muricum modo, viuúntque in aglosis, gratissimi autumno, & vbi multa dulcis aqua miscetur mari, ob id in Aegypto laudatissimi. Procedente hyeme, amaritudinem trahūt, colorémque rubrum. Horum ius traditur aluum & vesicas exinanire, interanea destringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem adipémque minuere. Itaque vtilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. Item prodesse felli pituitæque pulmonis, iocineris, splenis vitiis, rheumatismis. Fauces tantùm vexant, vocémque obtundunt. Hulcera quæ serpant, aut sint purganda, sanant: Item carcinomata. Cremati autem, vt murices, & morsus canum hominúmque cum melle, lepras, lentigines. Cinis eorum potus emendat caligines, gingiuarum & dentium vitia, eruptiones pituitæ: & contra dorycnium aut opocarpathon antidoti vicem obtinet. Degenerant in duas species, in mitulos, qui salē virúsq; resipiunt: myscas, quæ rotunditate differunt, minores aliquanto atque hirtæ, tenuioribus testis, carne duriores. Mituli quoq;, vt murices, cinere causticam vim habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoque plumbi modo ad genarū crassitudines, & oculorum albugines, caligínésq;, atque in aliis partibus sordida hulcera, capitísque pustulas. Carnes verò eorum ad canis morsus imponuntur. Et pelorides emolliunt aluum: item castorea ex aqua mulsa drachmis binis. Qui vehementius volunt vti, addunt cucumeris satiui radicis siccæ drachmam, & aphronitri duas. Tetheæ torminibus & inflationibus occurrunt. Inueniuntur hæ in foliis marinis sugentes, fungorum verius generis, quàm piscium. Eædem & tenesmum dissoluunt, renúmque vitia. Nascitur & in mari absinthium, quod aliqui Seriphium vocant, circa Taposirin maximè Aegypti, exilius terrestri. Aluum soluit, & noxiis animalibus intestina liberat. Soluunt & sepiæ. In cibo dantur cum oleo, & sale & farina decoctæ. Mænæ salsæ cum felle taurino illitæ vmbilico, aluum soluunt. Ius piscium in patina coctorum cum lactucis tenesmum discutit. Cancri fluuiatiles triti ex aqua poti, aluum sistunt, vrinam cient, in vino aluum. Ademptis brachiis calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, singulis eorum drachmis. Ileos & inflationes castoreum cū dauci semine & petroselini quantum ternis digitis sumatur, ex mulsi calidi cyathis quatuor: tormina verò cum aceto vino misto. Erythini in cibo sumpti sistunt aluum. Dysentericis medentur ranæ cum scilla decoctæ, ita vt pastilli fiant: fel siue cor earum cum melle tritum, vt tradit Niceratus. Morbo regio salsamentum cum pipere, ita vt reliqua carne abstineatur. Lieni medetur solea piscis impositus: item

situs: item torpedo: item rhombus viuus: dein remittitur in mare. Scorpius marinus, necatus in vino, vesicæ vitia & calculos sanat. Lapis qui inuenitur in scorpionis marini cauda pondere oboli potus: enhydridis iecur: blenniorum cinis cum ruta. Inueniũtur & in banchi piscis capite ceu lapilli. Hi poti ex aqua calculosis præclarè medentur. Aiunt & vrticam marinam in vino potam prodesse: item pulmonem marinum decoctum in aqua. Oua sepiæ vrinam mouent, renúmque pituitas extrahunt. Rupta conuulsa cancri fluuiatiles triti in asinino lacte maximè sanant: echini verò cũ spinis suis contusi in vino poti calculos. Modus singulis hemina: bibitur donec prosit: & aliàs in cibis ad hoc proficiunt. Purgatur vesica & pectinum cibo. Ex his mares alij donacas, alij aulos vocant: fœminas onychas. Vrinam mares mouent. Dulciores fœminæ sunt & vnicolores. Sepiæ quoque oua vrinam mouent, renes purgãt. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle. Iecur quoq; aquatici colubri, itẽ hydri tritum potúmq; calculosis prodest. Ischiadicos autem liberant salsamenta ex siluro infusa clystere, euacuata priùs aluo. Sedis attritus cinis è capite mugilum mullorúmque. Comburuntur autem in fictili vase. Illini cum melle debent. Item capitis mænarum cinis ad rhagadas, & ad condylomata vtilis, sicut pelamidum salsarum capitum cinis, vel cybiorum cum melle. Torpedo apposita procidentis interanei morbum ibi coercet. Cancrorum fluuiatilium cinis ex olea & cera, rimas in eadem parte emendat: item & marini cancri polline. Panos salsamenta coracini discutiunt: sciænæ interanea & squamæ combustæ: scorpio in vino decoctus, ita vt foueantur ex illo. At echinorum testæ contusæ & ex aqua illitæ, incipientibus panis resistunt. Muricum vel purpurarum cinis vtroque modo, siue discutere opus sit incipientes, siue concoctos emittere. Quidam ita componunt medicamentum, ceræ & thuris drachmas xx. spumæ argenti xl. cineris muricũ x. olei veteris heminam. Prosunt per se salsamenta cocta. Cancri fluuiatiles triti verendorum pustulas discutiunt: cinis ex capite mænarum: item carnes decoctæ & impositæ. Similiter percæ salsæ è capite cinis melle addito. Pelamidum capitis cinis, aut squatinæ piscis cutis combusta. Hæc est, qua diximus lignum poliri: quia & è mari fabriles vsus exeunt. Prosunt & smarides illitæ: item muricum vel purpurarum testæ cinis cum melle: efficacius crematarum cum carnibus suis. Carbunculos verendorum priuatim salsamenta cocta cum melle restinguunt. At testem, si descenderit, cochlearum spuma illini volunt. Vrinæ incontinentiam hippocampi tosti & in cibo sæpius sumpti emendant. Item ophidion pisciculus congro similis cum lilij radice. Pisciculi minuti, ex ventre eius qui deuorauerit exempti, & cremati, ita vt cinis eorum bibatur ex aqua. Iubent & cochleas Africanas cum sua carne comburi, cinerémq; ex vino Signino dari. Podagris articularibúsq; morbis vtile est oleum, in quo decocta est rana, & ipsius intestina, & rubetæ cinis cum adipe vetere. Quidam & hordei cinerem adiiciunt, trium generum æquo pondere. Iubent & lepore marino recenti podagram fricari. Fibrinis quoq; pellibus calceari, maximè Pontici fibri. Item vituli marini: cuius & adeps prodest. Item & bryon, de quo diximus, lactucæ simile, rugosioribus foliis, sine caule. Natura est ei styptica. Impositũ lenit impetus podagræ. Item alga, de qua suprà dictum est: obseruatúrq; in ea ne arida imponatur. Perniones emendat pulmo marinus, cancríque marini cinis ex oleo: item fluuiatiles triti, sicque cinere & oleo subacti: & siluri adeps. Et in articulis morborum impetus sedant ranæ subinde recentes impositæ: quas quidam dissectas iubent imponi. Corpus auget ius mitulorum, & concharum. Comitiales, vt diximus, coagulum vituli marini bibunt cum lacte equino, absinthinóue, aut cum Punici succo: quidam ex aceto mulso. Nec non aliqui per se pilulas deuorant. Castoreum in aceti mulsi cyathis tribus ieiunis datur. His verò, qui sæpius corripiuntur, clystere infusum mirificè prodest. Castorei drachmæ duæ esse debebunt, mellis & olei sextarius, & aquæ tantundem. Ad præsens verò correptis olfactu subuenit cum aceto. Datur & mustelæ marinæ iecur: item muris vel testudinum sanguis.

Ad febres omnium generum, & contra diuersas infirmitates. CAP. X.

Febrium circuitus tollit iecur delphini gustatum ante accessiones. Hippocampi necantur in rosaceo, vt perunguntur ægri in frigidis febribus. Et ipsi adalligantur ægris. Item ex asello pisce lapilli qui plena Luna inueniuntur in capite, alligantur in linteolo. Pagri fluuiatilis longissimus dens capillo adalligatus, ita vt quinque diebus eum qui alligauerit, non cernat æger: ranæ verò in triuio decoctæ oleo abiectis carnibus, perunctos liberant quartanis. Sunt qui strangulatas, in oleo ipsas clàm adalligent, oleóque eo perungant. Cor earum adalligatum frigora febrium minuit: & oleum, in quo intestina decocta sint. Maximè autem quartanis liberant, ablatis vnguibus ranæ adalligatæ, & rubetæ. Iecur eius vel cor adalligatur in panno leucophæo. Cancri fluuiatiles triti in oleo & aqua, perunctis ante accessiones in febribus prosunt. Aliqui & piper addunt. Alij decoctos ad quartas in vino è balineo egressis bibere suadent in quartanis. Aliqui verò sinistrum oculum deuorari iubent. Magi quoque oculis earum ante Solis ortum adalligatis ægro, ita vt cæcas dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt. Eosdem oculos cum carnibus lusciniæ in pelle ceruina adalligatos, præstare vigiliam somno fugato tradunt. In lethargúmque vergentibus coagulo balænæ, aut vituli marini ad olfactum vtuntur. Aliqui sanguinem testudinum lethargicis illinunt. Tertianis mederi dicitur & spondylus per se adalligatus: quartanis cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. Quidam ob id asseruant sale, vt dent tritas in potu. Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore.

Prosunt

Proſunt&cardiacis.Cachectis,quorum corpus macie conficitur,tetheæ vtiles ſunt cum ruta ac mel-
le.Hydropicis medetur adeps delphini liquatus,& cum vino potus. Grauitati ſaporis occurritur ta-
ctis naribus vnguento,aut odoribus, vel quoquo modo obturatis. Strombi quoque carnes tritæ,&
in mulſi tribus heminis pari modo aquæ,aut ſi febres ſint, ex aqua mulſa datæ proficiunt. Item ſuc-
cus cancrorum fluuiatilium cum melle. Ranæ quoque aquaticæ in vino vetere & farre decoctæ, ac
pro cibo ſumptæ,ita vt bibatur ex eodem vaſe. Vel teſtudo deciſis pedibus, capite, cauda, & inteſti-
nis exemptis,reliqua carne ita condita, vt citra faſtidium ſumi poſſit. Cancri fluuiatiles ex iure ſum-
pti, & phthiſicis prodeſſe traduntur. Aduſta ſanantur cancri marini vel fluuiatilis cinere: & ea quæ
feruenti aqua combuſta ſunt.Hæc curario etiam pilos reſtituit cum cancrorum fluuiatilium cinere.
Putántque vtendum cum cera & adipe vrſino. Prodeſt & febri ranarum fellis cinis. Ignes ſacros re-
ſtinguunt ranarum viuentium ventres impoſiti: pedibus poſterioribus pronas adalligari iubent, vt
crebriore anhelitu proſint.Vtuntur & ſilurorum capitum cinere, ſalſamentorum ex aceto. Pruritũ
ſcabiemque non hominum modò, ſed & quadrupedum efficaciſſimè ſedat iecur paſtinacæ decoctũ
in oleo.Neruos vel præciſos purpurarum callum,quo ſe operiunt,tuſum glutinat.Lethargicos coa-
gulum vituli adiuuat in vino potum oboli pōdere: item ichthyocolla. Tremulos iuuat caſtoreum,
ſi ex oleo perungantur.Mullos in cibo inutiles neruis inuenio. Sanguinem fieri piſcium cibo putāt;
ſiſti polypo tuſo illitóque.De quo & hæc traduntur:muriam ipſum ex ſeſe emittere, & ideo non de-
bere addi in coquendo:ſecari harundine:ferro enim infici,vitiúmque trahere natura deſinente. Ad
ſanguinem ſiſtendum &ranarum illinunt cinerem,vel ſanguinem inarefactum. Quidam ex ea rana
quam Græci calamiten vocant, quoniam inter harundines fruticéſque viuat, minima omnium &
viridiſſima,cinerem fieri iubent.Aliqui & naſcentium ranarum in aqua, quibus adhuc cauda eſt, in
calice nouo combuſtarum cinerem, ſi per nares fluat, iniiciendum. Diuerſus hirudinum, quas
ſanguiſas vocant,ad extrahendum ſanguinem vſus eſt. Quippe eadem ratio earum, quæ cucurbita-
rum medicinalium,ad corpora leuanda ſanguine, ſpiramenta laxanda, iudicatur. Sed vitium, quòd
admiſſæ ſemel deſiderium faciunt circa eadem tempora anni ſemper eiuſdem medicinæ. Multi po-
dagris quoque admittendas cenſuere.Decidunt ſatietate,& pondere ipſo ſanguinis detractæ, aut ſa-
le aſperſæ.Aliquando tamen affixa relinquunt capita, quæ cauſa vulnera inſanabilia facit, & multos
interimit,ſicut Meſſalinum è Conſularibus patriciis,cùm ad genua admiſiſſet.Inuehunt virus reme-
dio verſo:maximéque rufæ ita formidantur.Ergo ſugentia ora forficibus præcidunt:ac veluti ſipho-
nibus defluit ſanguis:paulatímque morientium capita ſe contrahunt, nec relinquuntur. Natura ea-
rum aduerſatur cimicibus,& ſuffitu necat eos.Fibrinarum pellium cum pice liquida combuſtarum
cinis, narium profluuia ſiſtit, ſucco porri mollitus. Extrahunt tela corpori inhærentia ſepiarum te-
ſtæ ex aqua,ſalſamentorum carnes,cancri fluuiatiles triti,ſiluri fluuiatilis, qui & alibi, quàm in Nilo
naſcitur, carnes impoſitæ recentes ſiue ſalſæ. Eiuſdem cinis extrahit, & adeps: & cinis ſpinæ eius vi-
cem ſpodij præbet.Hulcera quæ ſerpunt, & quæ ex iis excreſcunt, ex capite mænarum cinis vel ſilur[i]
coercet.Carcinomata percarum capita ſalſarum,efficacius ſi cineri earum miſceatur ſal,&cunila ca-
pitata, oleóque ſubigantur. Cancri marini cinis vſti cum plumbo, carcinomata compeſcit. Ad hoc
& fluuiatilis ſufficit cum melle lineáque lanugine. Aliqui malunt alumen mélque miſcere cineri.
Phagedænæ ſiluro inueterato,& cũ ſandaracha trito:cacoethe & nomæ& putreſcentia cybio vetere
ſanantur. Vermes verò innati ranarum felle tolluntur:fiſtulæ aperiuntur, ſiccantúrque ſalſamentis
cum linteolo immiſſis. Intráque alterum diem callum omnem auferunt,& putreſcentia hulcerum
quæque ſerpunt, emplaſtri modo ſubacta & illita. Et ſalpe expurgat hulcera in linteolis concerptis.
Item echinorum teſtæ cinis. Carbunculos coracinorum ſalſamenta illita diſcutiunt. Item mullorũ
ſalſamenti cinis. Quidam capite tantùm vtuntur cum melle,vel coracinorum carne.Muricum cinis
cum oleo tumorem tollit:cicatrices fel ſcorpionis marini. Verrucas tollit glani iecur illitum:capitis
mænarum cinis cum allio tritus,ad thymia crudis vtuntur:fel ſcorpionis marini rufi: ſmarides tritæ
illitæ.Alex deferuefacta vnguium ſcabritiam, ciníſque è capite mænarum extenuat. Mulieribus la-
ctis copiam facit glauciſcus è iure ſumptus,& ſmarides cum ptiſana ſumptæ, vel cũ fœniculo deco-
ctæ. Mammas ipſas muricum vel purpuræ teſtarum cinis cum melle efficaciter ſanat. Cancri fluuia-
tiles illiti vel marini pilos in mamma, vel muricum carnes appoſitæ tollunt. Squatinæ illitæ creſce-
re mammas non patiuntur. Delphini adipe linamēta accenſa excitant vuluæ ſtrangulatu oppreſſas.
Item ſcombri in aceto putrefacti. Percarum vel mænarum capitis cinis admiſto ſale & cunila oleóq;
vuluæ medetur: ſuffitione quoque ſecundas extrahit. Item vituli marini adeps inſtillatur igni nari-
bus intermortuarum vuluæ vitio:& cum coagulo eiuſdem in vellere imponitur. Pulmonis marini
cinis adalligatus,egregiè profluuia purgat.Echini viuentes tuſi & in vino dulci poti.Siſtunt& cancri
fluuiatiles triti in vino potíque. Item ſiluri ſuffitu, præcipuè Africi,faciliores partus fieri dicuntur.
Cancri ex aqua poti profluuia ſiſtere:ex hyſſopo purgare.Et ſi partus ſtranguletur, ſimiliter poti au-
xiliantur. Eoſdem recentes vel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationes
mortuóſq; partus vtitur illis,cum quinis lapathi radicibus,cum ruta &fuligine tritis,& in mulſo da-
tis potui.Item in iure cocti cum lapatho & apio,menſtruas purgationes expediunt:lactíſque vberta-
tem faci-

tem faciunt. Item in febri quæ ſit cum capitis doloribus & oculorum palpitatione, mulieribus in vino auſtero poti prodeſſe dicuntur. Caſtoreum ex mulſo potum purgationibus prodeſt: contraque vuluam olfactum cum aceto & pice, aut ſubditum paſtillis. Ad ſecundas etiam vti eodem prodeſt cum panace in iiij. cyathis vini: & à frigore laborantibus ternis obolis. Sed ſi caſtoreum fibrúmve ſupergrediatur grauida, abortum facere dicitur, & periclitari partus, ſi ſuperferatur. Mirum & quod de torpedine inuenio: ſi capiatur, cùm Luna in Libra fuerit, triduoque aſſeruetur ſub dio, faciles partus facere poſteà, quoties inferatur. Adiuuare & paſtinacæ radius adalligatos vmbilico æſtimatur, ſi viuenti ablatus ſit, ipſaq; denuò in mare dimiſſa. Inuenio apud quoſdã oſtracium vocari, quod aliqui onychem vocant: hoc ſuffitũ vuluæ pœnis mirè reſiſtere. Odorem eſſe caſtorei, meliusque cum eo vſtum proficere. Vetera quoque hulcera & cacoethe eiuſdem cinere ſanari. Nam carbunculos & carcinomata in mulierum parte præſentiſſimo remedio ſanari tradunt cancro fœmina, cum ſalis flore contuſo poſt plenam Lunam, & ex aqua illito. Pſilothrum eſt thynni ſanguis, fel, iecur, ſiue recentia, ſiue ſeruata. Iecur etiam tritum, mixtaque cedria plumbea pyxide aſſeruatum. Ita pueros mangonizauit Salpe obſtetrix. Eadem vis eſt pulmonis marini: leporis marini ſanguine & felle: vel ſi in oleo lepus hic necetur. Cancri ſcolopendræ marini cinis cum oleo: vrtica marina trita ex aceto ſcillite: torpedinis cerebrum cum alumine illitum xvj. Luna. Ranæ paruæ, quam in oculorum curatione deſcripſimus, ſanies efficaciſſimè pſilothrum eſt, ſi recens illinatur: & ipſa arefacta ac tuſa, mox decocta tribus heminis ad tertias, vel in oleo decocta æreis vaſis. Eâdem menſura alij ex quindecim ranis conficiunt pſilothrum, ſicut in oculis diximus. Sanguiſugæ quoque toſtæ in vaſe fictili, & ex aceto illitæ, eundem contra pilos habent effectum. Et ſuffitus vrentium eas necat cimices inuectas. Caſtoreo quoque cum melle pro pſilothro vſi pluribus diebus reperiuntur. In omni autem pſilothro vellendi priùs ſunt pili. Infantium gingiuis dentitionibusque multum confert delphini cum melle dentium cinis, & ſi ipſo dente gingiuæ tangantur. Adalligatusque idem pauores repentinos tollit. Idem effectus & caniculæ dentis. Hulcera verò, quæ in auribus, aut vlla corporis parte fiant, cancrorum fluuiatilium ſuccus cum farina hordeacea ſanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo perunctis proſunt. Siriaſeiſque infantium ſpongia frigida crebrò humefacta, rana inuerſa adalligata efficaciſſimè ſanat, quam aridam inueniri affirmant. Mullus in vino necatus, vel piſcis rubellio, vel anguillæ duæ, item vua marina in vino putrefacta, iis qui inde biberint, tædium vini affert. Venerem inhibet echeneis & hippopotami frontis è ſiniſtra parte pellis in linteolo adalligata, félve torpedinis viuæ genitalibus illitũ. Concitant cochlearum fluuiatilium carnes ſale aduerſatæ, & in potu ex vino datæ: erythini in cibo ſumpti: iecur ranæ diopetis vel calamitæ in pellicula gruis alligatum, vel dens crocodili maxillaris annexus brachio, vel hippocampus, vel nerui rubetæ dextro lacerto adalligati. Amorem finit in pecoris recenti corio rubeta alligata. Equorum ſcabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant, donec illiniri poſſit. Aiuntque ita curatos non repeti poſteá. Et Salpe negat canes latrare, quibus in oſſa rana viua data ſit. Inter aquatilia dici debet & calamochnus, Latinè adarca appellata. Naſcitur circa harundines tenues è ſpuma aquæ dulcis ac marinæ, vbi ſe miſcent. Vim habet cauſticam: ideo acopis additur cõtra perfrictionum vitia. Tollit & mulierum lentigines in facie. Et calami ſimul dici debent. Phragmitis radix recens tuſa luxatis medetur, & ſpinæ doloribus ex aceto illita. Cyprij verò, qui & donax vocatur, cortex alopeciis medetur vſtus, & hulceribus veteratis: folia extrahendis quæ infixa ſint corpori, & igni ſacro. Paniculæ flos ſi aures intrauerit, exurdat. Sepiæ atramento tanta vis eſt, vt in lucerna addito Aethiopas videri ablato priore lumine, Anaxilaus tradat. Rubeta decocta, & in aqua potu data, ſuum morbis medetur: vel cuiuſcunque ranæ cinis. Pulmone marino ſi confricetur lignum, ardere videtur, adeò vt baculum ita præluceat.

Animalium omnium in mari viuentium, centum ſeptuaginta ſex genera eſſe. CAP. XI.

PEracta aquatilium dote, non alienum videtur indicare per tot maria, tam vaſta, & tot millibus paſſuum terræ infuſa, extraque circundata menſura penè ipſius mundi, quæ intelligantur animalia centum ſeptuaginta ſex omnino generum eſſe, eaque nominatim complecti: quod in terreſtribus volucribusque fieri non quit. Neque enim omnis Indiæ Aethiopiæque aut Scythiæ deſertorúmve nouimus feras aut volucres, cum hominum ipſum multo plurimæ ſint differentiæ, quas inuenire potuimus. Accedat his Taprobane, inſulæque aliæ Oceani fabuloſè narratæ. Profectò conueniet, non poſſe omnia genera in contemplationem vniuerſam vocari. At hercule in tanto mari Oceano quæcunque naſcuntur, certa ſunt, notioraque, quod miremur, quæ profundo natura merſit. Vt à belluis ordiamur, arbores, phyſeteres, balænæ, priſtes, Tritones, Nereides, elephanti, homines qui marini vocantur, rotæ, orcæ, arietes, muſculi, & alij piſcium forma arietes, delphini, celebresque Homero vituli. Luxuriæ verò teſtudines, & Medicis fibri, quorum è genere lutras nuſquam mari accepimus mergi, tantùm marina dicentes. Iam caniculæ, dromones, cornutæ, gladij, ſerræ: communesque mari, terræ, amni, hippopotami, crocodili: & amni tantum ac mari, thyn-

ni,thynnides,ſiluri,coracini,percæ. Peculiaris autē maris acipenſer, aurata, aſellus, acarne, aphya
alopecias,anguilla,araneus,box,batis,banchus,batrachus,belone, quos aculeatos vocamus, bala
nus,coruus,cytharus. Chromborum genera,cyprinus,chalcis,cobio. Callarias aſellorum generis
ni minor eſſet. Colias ſiue parianus, ſiue ſaxitanus à patria Bætica,lacertorum minima: ab iis Mæo
tici:cybium. Ita vocatur conciſa pelamis, quæ poſt quadraginta dies à Ponto in Mæotim reuerti
tur. Cordyla,& hæc pelamis puſilla,cùm in Pontum è Mæotide exit,hoc nomen habet: cantharus
callionymus,ſiue vranoſcopus,cinædi ſoli piſcium lutei:cnide,quam nos vrticam vocamus. Can
crorum genera,chamætrachea,chamæleos,chamæpelorides generis varietate diſtantes & rotundi
tate,chamæglycymerides,quæ ſunt maiores,quàm pelorides, colycia ſiue corophia. Concharun
genera,inter quæ & margaritiferæ:cochleæ,quarum generis pentadactyles, melicembales, echinc
phoræ dicuntur quibus cantant. Extra has ſunt rotundæ in oleario vſu cochleæ,cucumis,cynopus
cammarus cynoſdexia,draco. Quidam aliud volunt eſſe dracunculum. Eſt autem gracculo ſimi
lis. Aculeos in branchiis habet ad caudam ſpectantes. Sic & ſcorpio lædit,dum manu tollitur: ery
thinus,echeneis,echinus. Elephanti locuſtarum generis nigri, pedibus quaternis, biſulcis: præte
cà brachia duo binis articulis,ſingulisque forficulis denticulatis. Faber ſiue zeus, glauciſci, glanis
gonger,gerres,galeos,garus,hippus,hippuros,hirundo,halipleumon, hippocampos, hepar, hela
cathenes. Sunt lacertorum genera,loligo volitans,locuſtæ,lucernæ,liparis,lamyrus, lepus, leones
quorum brachia cancris ſimilia ſunt, reliqua pars locuſtæ: mullus, merula inter ſaxatiles laudata
mugil,melanurus,mæna,meryx,muræna,mys,mitulus,myſcus,murex, oculata, ophidion, oſtre
otia,orcynus. Hic eſt pelamidum generis maximus,neque redit in Mæotin,ſimilis tritoni,vetuſtat
melior. Orbis,orthragoriſcus,phager,phycis ſaxatilium,pelamis:earum generis maxima apolectu
vocatur,durior tritone:phorcus,phitharus,paſſer,paſtinaca. Polyporum genera: pectines maxim
& nigerrimi æſtate,laudatiſſimi Mitylenis,Tyndaride,Salonis,Altini,Antij, in Inſula Alexandri
in Aegypto. pectunculi, purpuræ, percides, pinna, pinnotheræ, rhina, quem ſquatum vocamu
Rhombus,ſcarus principalis hodie. Solea,ſargus,ſcylla,ſarda. Ita vocatur pelamis longa,ex Oce
no veniens. Scomber,ſalpa,ſparus,ſcorpæna,ſcorpios,ſciadeus,ſciæna,ſcolopendra,ſmyrus, ſcepi
ni,ſtrombus,ſolen,ſiue aulos,ſiue donax,ſiue onyx,ſiue dactylus,ſpondylus,ſmarides, ſtella, ſpon
gia. Turdus inter ſaxatiles nobilis. Tomus thurianus,quem alij xiphiam vocant. Theſſa, torpedc
tethea. Triton pelamidum generis magni:ex eo vræa cybia fiunt. Vrenæ,vua,xiphiæ. His adiicie
mus apud Ouidium poſita nomina,quæ apud neminem alium reperiuntur: ſed fortaſſis in Pont
naſcuntur,vbi id volumen ſupremis ſuis temporibus inchoauit: Bopgyrum in ſcopulis viuentem
orphum rubentem,rhacinumque pullum,pictas mormyras, aureique coloris chryſon. Prætere
paruum teragum,& placentem cauda labrum:epodas lati generis. Præter hæc inſignia piſcium tra
dit channem ex ſeipſa concipere, glaucum æſtate nunquàm apparere,pompilum qui ſemper comi
tetur nauigiorum curſus,chromin qui nidificet in aquis. Helopem quoque dicit eſſe noſtris inco
gnitum vndis:ex quo apparet falli eos, qui eundem acipenſerem exiſtimauerunt. Helopi palman
ſaporis inter piſces multi dedere. Sunt prætereà à nullo authore nominati,ſudis Latinè appellata,
Græcis ſphyræna roſtro ſimilis nomine,magnitudine inter ampliſſimos,rarus, ſed tamen non de
gener. Appellantur & pernæ concharum generis,circa Pontias inſulas frequentiſſimæ. Stant velu
ſuillo crure longo in harena defixæ,hianteſque,quà limpitudo eſt,pedali non minus ſpatio,cibum
venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim ſpiſſatos. Intus pro ſpondylo
grandis caro eſt. Et hyænam piſcem vidi in Aenaria inſula captum,caput exeren-
tem. Præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna,& algis
potiùs anumeranda, quàm ani-
malibus.

C. PLI-

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER *TRIGESIMVSTERTIVS.*

Metallorum natura.

PROOEMIVM.

METALLA nunc, ipsæque opes, & rerum pretia dicentur, tellurem intus inquirente cura multiplici modo: quippe alibi diuitiis foditur, quærente vita aurum, argentũ, electrum, æs: alibi deliciis gemmas, & parietum digitorumq́; pigmenta: alibi temeritati ferrum, auro etiam gratius inter bella cædesque. Persequimur omnes eius fibras, viuimusque super excauatam, mirantes dehiscere aliquando, aut intremiscere illam, ceu verò non hoc etiam indignatione sacræ parentis exprimi possit. Imus in viscera eius, & in sede Manium opes quærimus, tanquã parum benigna fertilique, quaquà calcatur. Inter hæc minimum remediorum gratia scrutamur. Quoto enim cuique fodiendi causa medicina est? Quanquàm & hæc summa sui parte tribuit, vt minimè parca, facilisque in omnibus quæ prosunt. Illa nos premunt, illa nos ad inferos agunt, quæ occultauit atque demersit, illa quæ non nascuntur: vt repentè mens ad inane euolans reputet, quæ deinde futura sit finis, seculis omnibus exhauriendi eam, quousque penetret auaritia. Quàm innocens, quàm beata, imò verò & delicata esset vita, si nihil aliud, quàm supra terras, concupisceret, breuiterque nisi quod secum est! Eruitur aurum & chrysocolla iuxtà, vt pretiosior videatur nomen ex auro custodiens. Parum enim erat vnam vitæ inuenisse pestem, nisi in pretio esset auri etiam sanies. Quærebat argentum auaritia: boni consuluit interim inuenisse minium, rubentisque terræ excogitauit vsum. Heu prodigiosa ingenia, quot modis auximus pretia rerum? Accessit ars picturæ, & aurum argentumque cælando carius fecimus. Didicit homo naturam prouocare. Auxere & artem vitiorum irritamenta. In poculis libidines cælare iuuit, ac per obscœnitates bibere. Abiecta deinde sunt hæc & sordere cœpere: & auri argentique nimiũ fuit. Murrhina & crystallina ex eadem terra effodimus, quibus pretium faceret ipsa fragilitas. Hoc argumentum opum, hæc vera luxuriæ gloria existimata est, habere quod posset statim totum perire. Nec hoc fuit satis, turba gemmarum potamus, & smaragdis teximus calices: ac temulentiæ causa tenere Indiam iuuat: & aurum iam accessio est.

Quæ prima commendatio metallorum auri, & de origine anulorum aureorum, & modo auri apud antiquos, & equestri ordine, & de iure anulorum aureorum. CAP. I.

VTinamque posset è vita in totum abdicari aurum, sacra fames, vt celeberrimi authores dixere, proscissum conuiciis ab optimis quibusque, & ad perniciem vitæ repertum: quantum feliciore æuo, cùm res ipsæ permutabantur inter se, sicut & Troianis temporibus factitatum, Homero credi conuenit. Ita enim (vt opinor) commercia victus gratia inuenta. Alios coriis boum, alios ferro captiuisque rebus emptitasse tradit: quanquàm & ipse miratus aurum, æstimationes rerum ita fecit, vt centum boum arma aurea permutasse Glaucum diceret cum Diomedis armis nouem boum. Ex qua consuetudine multa legum antiquarum pecore constat, etiam Romæ. Pessimum vitæ scelus fecit, qui anulum primus induit digitis. Nec hoc quis fecerit traditur. Nam de Prometheo omnia fabulosa arbitror, quanquam illi quoque ferreum anulum dederit antiquitas: vinculumque id, non gestamen intelligi voluerit. Midæ quidem anulũ, quo circumacto habentem nemo cerneret, quis non etiam fabulosiorem fateatur? Manus & prorsus sinistræ maximam authoritatem conciliauere auro, non quidem Romanæ, quorum more ferreum id erat & bellicæ virtutis insigne. De regibus Romanis nõ facilè dixerim. Nullum habet Romuli in Capitolio statua, nec præter Numæ Seruiiq́; Tullij alia, ac ne L. quidem Bruti. Hoc in Tarquiniis maximè miror, quorum è Græcia fuit origo, vnde hic anulorum vsus venit, quanquam etiam nunc Lacedæmone ferreo vtantur. Sed à Prisco Tarquinio omnium primo filium, cùm in prætextæ annis occidisset hostem, bulla aurea donatum constat: vnde mos bullæ durauit, vt eorum qui equo meruissent filij, insigne id haberent, cæteri lorum. Et ideo miror Tarquinij eius statuam sine anulo esse. Quanquam & de nomine ipso ambigi video: Græci à digitis appellauere: apud nos prisci vngulum vocabant, posteà & Græci & nostri symbolum. Longo certè tempore, ne Senatum quidem Romanum habuisse aureos, manifestum est. Siquidem his tantùm qui legati ad exteras gentes ituri essent, anuli publicè dabantur, credo quoniam ita exterorum honoratissimi intelligebantur. Neque aliis vti mos fuit, quàm qui ex ea causa publicè accepissent: vulgoque sic triumphabant. Et cùm corona ex auro Hetrusca sustineretur à tergo, anulus tamen in digito ferreus erat, æquè triumphantis, & serui fortasse coro-

nam ſuſtinentis. Sic triumphauit de Iugurtha C. Marius: aureumque non ante tertium Conſulatum ſumpſiſſe traditur. Hi quoque, qui ob legationem acceperant aureos, in publico tantùm vtebantur eis: intra domos verò ferreis. Quo argumento etiam nunc ſponſæ annulus ferreus mittitur, iſque ſine gemma. Nec Iliacis temporibus vllos fuiſſe anulos video: nuſquam certè Homerus dicit, cùm & codicillos miſſitatos epiſtolarum gratia indicet, & conditas arcis veſtes, ac vaſa aurea argenteaque, & ea colligata nodi, non anuli, nota. Sortiri quoque contra prouocationem duces non anulis tradit. Fabricam etiam Deûm fibulas, & alia muliebris cultus, ſicut inaures, in primordio factitaſſe, ſine mentione anulorum. Et quiſquis primus inſtituit, cunctanter id fecit, læuiſque manibus ac latentibus induit, cùm ſi honos ſecurus fuiſſet, dextra fuerit oſtentandus. Quòd ſi impedimentum potuit in eo aliquod intelligi etiam conſertoris vſu, argumentum eſt, maius in læua fuiſſe, qua ſcutum capitur. Eſt quidem apud eundem Homerum virorũ crinibus aurũ implexum: ideo neſcio an prior vſus à fœminis cœperit. Romæ quidem non fuit aurum, niſi admodum exiguum, longo tempore. Certè cùm à Gallis capta vrbe pax emeretur, non plus quàm mille pondo effici potuere. Nec ignoro duo millia pondo auri periſſe, Pompeij tertio Conſulatu, è Capitolini Iouis ſolio, à Camillo ibi condita, & ideo à pleriſq; exiſtimari duo millia pondo collata. Sed quod acceſſit, Gallorũ præda fuit, detractumq; ab his in parte captæ vrbis delubris. Gallos autem cum auro pugnare ſolitos, Torquatus indicio eſt. Apparet ergo Gallorum templorumq; tantundem, nec amplius fuiſſe: quod quidem in augurio intellectum eſt, cùm Capitolinus duplum reddidiſſet. Illud quoque obiter indicari conuenit, quoniam de anulis ſermonem repetimus, æditimum cuſtodiæ eius comprehenſum, fracta in ore anuli gemma, ſtatim expiraſſe, & indicium ita extinctum. Ergo vt maximè duo tantum millia pondo, cùm capta eſt Roma anno trecenteſimo lxiiij. fuere, cùm iam capitum liberorum cenſa eſſent clij. millia quingenti lxxx. In eadem poſt annos cccvij. quod ex Capitolinæ ædis incendio cæteriſque omnibus delubris C. Marius filius Præneſte detulerat, tredecim millia pondo: quæ ſub eo titulo in triumpho tranſtulit Sylla, & argenti vij. millia. Idem ex reliqua omni victoria pridie tranſtulerat auri pondo xv. millia, argenti pondo centum & quindecim millia. Frequentior autem vſus anulorum non ante Cn. Flauium Annij filium deprehenditur. Hic nanque publicatis diebus faſtis, quos populus à paucis principum quotidie petebat, tantam gratiam plebis adeptus eſt, alioquin libertino patre genitus, & ipſe Appij ſcriba, cuius hortatu exceperat eos dies, conſultando aſſiduè ſagaci ingenio, promulgaueratque, vt Aedilis curulis crearetur cum Q. Anicio Præneſtino, qui paucis antè annis hoſtis fuiſſet, præteritis C. Petilio & Domitio, quorum patres Conſules fuerant. Additum Flauio, vt ſimul & Tribunus plebis eſſet. Quo facto tanta Senatus indignatione exarſit, vt anulos ab eo abiectos fuiſſe, in antiquiſſimis reperiatur Annalibus. Fallit pleroſque, qui tum & equeſtrem ordinem id feciſſe arbitrantur. Eſt enim adiectũ hoc quoque: ſed & phalera poſita, propter quæ nomen Equitum adiectum eſt. Anulos quoque depoſitos à nobilitate, in Annales relatum eſt, non à Senatu vniuerſo. Hoc actum P. Sempronio Longo, L. Sulpitio Coſſ. Flauius vouit ædem Concordiæ, ſi populo reconciliaſſet ordines. Et cùm ad id pecunia publica non decerneretur, ex mulctatitia fœneratoribus condemnatis ædiculam ærcã fecit in Græcoſtaſi, quæ tunc ſupra comitium erat. Inciditque in tabella ærea eam ædem c. quatuor annis poſt Capitolinam dedicatam. Ita ccccxlviij. à condita vrbe geſtum eſt: & primum anulorum veſtigium extat. Promiſcui autem vſus alterum ſecundo Punico bello: neque enim aliter potuiſſent trimodia illa anulorum Carthaginem ab Annibale mitti. Inter Cepionem quoque & Druſum ex anulo in auctione vænali, inimicitiæ cœpere: vnde origo ſocialis belli, & exitia rerum. Ne tum quidem omnes Senatores habuerunt: vtpote cùm memoria auorum multi Prætura quoque functi, in ferro conſenuerint: ſicut Calphurnium & Manilium, qui legatus C. Marij fuerat Iugurthino bello, Feneſtella tradit: & multi L. Fuſidium illum, ad quem Scaurus de vita ſua ſcripſit: in Quintiorum verò familia aurum ne fœminas quidem habere mos fuerit: nulloſque omnino anulos maior pars gentium hominumque, etiam qui ſub imperio noſtro degunt, hodieq; habeat. Non ſignat Oriens aut Aegyptus etiam nunc, literis contenta ſolis. Multis hoc modis, vt cætera omnia, luxuria variauit, gemmas addendo exquiſiti fulgoris, ſenſuque opimo digitos onerando, ſicut dicemus in gemmarum volumine: mox & effigies varias cælando, vt alibi ars, alibi materia eſſet in pretio. Alias deinde gemmas violari nefas putauit: ac ne quis ſignandi cauſam in anulis eſſe intelligeret, ſolidas induit. Quaſdam verò neque ab ea parte quæ digito occultatur, auro cluſit, aurumq; millibus lapillorum vilius fecit. Contrà verò multi nullas admittunt gemmas, auroq; ipſo ſignant: id Claudij Cæſaris principatu repertũ. Necnon & ſeruitia iam ferrũ auro cingunt: alia per ſeſe mero auro decorãt: cuius licentiæ origo nomine ipſo in Samothrace id inſtitutum declarat. Singulis primò digitis geri mos fuerat, qui ſunt minimis proximi: ſic in Numæ & Seruij Tullij ſtatuis videmus. Poſteà pollici proximo induêre, etiã Deorũ ſimulachris: dein iuuit & minimo dare. Galliæ Britanniæq; in medio dicuntur vſæ. Hic nunc ſolus excipitur: cæteri omnes onerãtur, atq; etiam priuatim articuli minoribus aliis. Sunt qui tres vni minimo congerant: alij verò & huic vnũ tantùm, quo ſignantem ſignent. Conditus ille, vt res rara, & iniuria vſus indigna, velut è ſacrario promitur: & vnũ in minimo digito habuiſſe,

habuiſſe, pretioſioris in recondito ſupellectilis oſtentatio eſt. Iam alij pondera eorum oſtentãt. Aliis plures quàm vnum, geſtare labor eſt. Alij bracteas infarcire leuiore materia propter caſum tutius gemmarum ſolicitudini putant. Alij ſub gemmis venena cludunt, ſicut Demoſthenes ſummus oratorum Græcię, anulóſque mortis gratia habent. Denique vt plurimùm opum ſcelera anulis fiunt. Quę fuit illa priſcorum vita, qualis innocentia, in qua nihil ſignabatur? At nunc cibi quoque ac potus anulo vindicantur à rapina. Hoc profecere mancipiorum legiones, & in domo turba externa, ac ſeruorum quoque cauſa nomenclator adhibendus. Aliter apud antiquos, ſinguli Marcipores Luciporéſue dominorum gentiles, omnem victum in promiſcuo habebant: nec vlla domi cuſtodia à domeſticis opus erat. Nunc rapiendæ comparantur epulæ, paritérque qui rapiant eas, & claues quoque ipſas ſignaſſe non eſt ſatis: grauatis ſomno aut morientibus anuli detrahuntur: maióрque vitæ ratio circa hoc inſtrumentum eſſe cœpit, incertum à quo tempore. Videmur tamen poſſe in externis authoritatem eius rei intelligere circa Polycratem Sami tyrannum, cui dilectus ille anulus in mare abiectus, capto relatus eſt piſce, ipſo circiter CCXXX. annum vrbis noſtræ interfecto. Celebratior quidem vſus cum fœnore cœpiſſe debet: argumento eſt conſuetudo vulgi, ad ſponſiones etiamnum anulo exiliente, tracta ab eo tempore, quo nondum erat arrha velocior: vt planè affirmare poſſimus, nummos antè apud nos, mox cœpiſſe anulos. De nummis paulò pòſt dicetur. Anuli diſtinxere alterum ordinem à plebe, vt ſemel cœperant eſſe celebres, ſicut tunica ab anulis Senatum tantùm: quanquam & hoc ſerò: vulgóque purpura latiore tunicæ vſus inuenimus etiam præcones, ſicut patrem L. Aelij Stilonis, Præconini ob id cognominati. Sed anuli planè medium ordinem, tertiúmque plebi & patribus inſeruere: ac quod anteà militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt. Nec pridem id factum: Diuo Auguſto decurias ordinante, maior pars iudicum in ferreo anulo fuit: iíque non equites, ſed iudices vocabantur. Equitum nomen ſubſiſtebat in turmis equorum publicorum. Iudicum quoque non niſi quatuor decuriæ fuere primò: vixque ſingula millia in decuriis inuenta ſunt, nondum prouinciis ad hoc munus admiſsis: ſeruatúmq; in hodiernum eſt, ne quis è nouis ciuibus in iis iudicaret.

De decurijs iudicum, & quoties nomina equeſtris ordinis immutata, & donis militaribus, & quando primùm corona aurea. CAP. II.

Decuriæ quoque ipſæ pluribus diſcretæ nominibus fuere, Tribunorum æris, & Selectorum, & Iudicum. Præter hos etiamnum Nongenti vocabantur ex omnibus ſelecti, ad cuſtodiendas ciſtas ſuffragiorum in comitiis. Et diuiſus hic quoque ordo erat ſuperba vſurpatione nominum, cùm alius ſe Nongentum, alius Selectum, alius Tribunum appellaret. Tiberij demum principatus nono anno in vnitatem venit equeſter ordo: anulorúmque authoritati forma conſtituta eſt, C. Aſinio Pollione, C. Antiſtio Vetere Coſſ. anno vrbis conditæ DCCLXXV. quod miremur, futili penè de cauſa, cùm C. Sulpitius Galba, dum iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis accupatur, queſtus eſſet in Senatu, vulgò inſtitores eius culpæ defendi anulis. Hac de cauſa conſtitutum, ne cui ius id eſſet, niſi cui ingenuo ipſi, patri auóque paterno ſeſtertia CCCC. cenſus fuiſſet, & lege Iulia theatrali in xiiij. ordinibus ſedendi. Poſteà gregatim inſigne id appeti cœptum. Propterque hæc diſcrimina Caius princeps decuriam quintam adiecit: tantúmque natum eſt faſtus, vt quæ ſub Diuo Auguſto impleri non potuerant decuriæ, non capiant eum ordinem, paſſimque ad ornamenta ea etiam ſeruitute liberati tranſiliant: quod anteà nũquàm erat factum, quoniam in ferreo anulo equites iudicéſque intelligebantur: adeóque promiſcuum id eſſe cœpit, vt apud Claudium Cæſarem in Cenſura eius vnus ex equitibus Flauius Proculus CCCC. ex ea cauſa reos poſtularet. Ita dum ſeparatur ordo ab ingenuis, communicatus eſt cum ſeruitiis. Iudicum autem appellatione ſeparari eum ordinem, primi omnium inſtituere Gracchi diſcordi popularitate in contumeliam Senatus: mox ea debellata, authoritas nominis vario ſeditionum euentu circa publicanos ſubſtitit: & aliquandiu tertię vires publicani fuere. M. Cicero demum ſtabiliuit equeſtre nomen in Conſulatu ſuo, ei Senatũ conciliens, ex eo ſe ordine profectum eſſe celebrans, eiúſque vires peculiari popularitate quærens. Ab illo tempore planè hoc tertium corpus in republica factum eſt, cœpítque adiici Senatui populóque Romano & equeſter ordo. Qua de cauſa & nunc poſt populum ſcribitur, quia nouiſſimè cœptus eſt adiici. Quinetiã ipſum equitum nomen ſæpe variatum eſt, in his quoque qui ad equitatum trahebãtur. Celeres ſub Romulo regibúſq; appellati ſunt: deinde flexumines: poſteà troſſuli, cùm oppidum in Thuſcis citra Volſinios paſſum IX. M. ſine vllo peditum adiumento cepiſſent eius vocabuli: idque durauit vltra C. Gracchum. Iunius certè, qui ab amicitia eius Gracchanus appellatus eſt, ſcriptum reliquit his verbis: Quod ad equeſtrem ordinem attinet, anteà troſſulos vocabant, nunc equites vocant: ideo quia non intelligunt troſſulos nomen quid valeat, multos pudet eo nomine appellari: & cauſam, quæ ſuprà indicata eſt, exponit: inuitóſque etiamnũ tamen troſſulos vocari. Sunt adhuc aliquæ nõ omittendę in auro differentiæ. Auxiliares quippe & externos torquibus aureis donauere, at ciues non niſi argenteis. Pręterque armillas ciuibus dedere, quas nõ habent externi. Iidem (quod magis miremur) coronas ex auro dedere ciuibus. Quis primus donatus ſit ea, non inueni, ſed quis primum donauerit à L. Piſone traditur. A. Poſthumius Dictator apud lacum Regillum ca-

ſtris Latinorum expugnatis, ei cuius maximè opera capta eſſent, hanc coronam ex præda dedit. Item L. Lentulus Coſſ. Serg. Cornelio Merendæ, Samnitum oppido capto. Sed quinque librarum corona Piſo Frugi filium ex priuata pecunia donauit: eámque coronam teſtamento reipublicæ legauit.

De reliquo vſu auri in viris & mulieribus, & de nummo aureo: & quando primum ſignatum eſt æs, argentum, & aurum, & antequàm ſignaretur qui mos in ære, & quæ maxima pecunia primo cenſu, & quoties & quibus temporibus authoritas auri. CAP. III.

DEorum verò honori in ſacris nihil aliud excogitatum eſt, quàm vt auratis cornibus hoſtiæ, maiores duntaxat, immolarentur. Sed in militia quoq; in tantum adoleuit hæc luxuria, vt M. Bruti in Philippicis campis epiſtolæ reperiantur frementes, fibulas tribunitias ex auro geri. At Hercules idem tu Brute mulierum pedibus aurum geſtari tacuiſti: cuius ſceleris nos coarguimus illum primũ, qui auro dignitatem per anulos fecit, vt habeant in lacertis iampridem & viri, quod è Dardanis venit, itaque & Dardanium vocabatur. Viriæ Celticæ dicuntur: viriles Celtibericæ. Habeant fœminæ in armillis digitíſque totis, collo, auribus, ſpiris: diſcurrant catenæ circa latera, & inſerta margaritarum pondera è collo dominarum auro pendeant, vt in ſomno quoque vnionum conſcientia adſit: etiámne pedibus induitur, atque inter ſtolam plebémque hũc medium fœminarum equeſtrem ordinem facit? Honeſtius viri pædagogiis id damus: balineáſque diues puerorum forma cõuertit. Iam verò etiam Harpocratem, ſtatuáſque Aegyptiorum numinum, in digitis viri quoque portare incipiunt. Fuit & alia Claudij principatu differentia, in ſolis his, quibus admiſſionem liberti eius dediſſent imaginem Principis in anulo ex auro gerendi, magna criminũ occaſione: quæ omnia ſalutaris exortus Veſpaſiani Principis aboleuit, æqualiter publicando Principem. De anulis aureis eorúmque vſu hactenus dictum ſit. Proximum ſcelus fecit, qui primus ex auro denarium ſignauit: quod & ipſum latet authore incerto. Populus Romanus ne argento quidem ſignato ante Pyrrhum regem deuictũ vſus eſt. Libralis, vnde etiam nunc libella dicitur, & dipondius appendebatur aſſis. Quare æris grauis pœna dicta. Et adhuc expenſa in rationibus dicuntur: item impendia & dependere. Quin & militum ſtipendiorum, hoc eſt ſtipis ponderandæ penſatores, libripendes dicuntur: qua conſuetudine in his emptionibus quæ mancipij ſunt, etiam nunc libra interponitur. Seruius rex primus ſignauit æs. Anteà rudi vſos Romæ Remeus tradit. Signatum eſt nota pecudum: vnde & pecunia appellata. Maximus cenſus CX. M. aſſium fuit illo rege: & ideo hæc prima claſſis. Argentum ſignatum eſt anno vrbis D. LXXXV. Q. Fabio Coſſ. quinque annis ante primum bellum Punicum. Et placuit denarius pro x. libris æris, quinarius pro quinque, ſeſtertium pro dipondio ac ſemiſſe. Libræ autem pondus æris imminutum bello Punico primo, cùm impenſis reſp. non ſufficeret, conſtitutúmque vt aſſes ſextantario pondere ferirentur. Ita quinque partes factæ lucri, diſſolutúmque æs alienum. Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus, ex altra roſtrum nauis: in triente verò & quadrante rates. Quadrans anteà triuncis vocatus à III. vnciis. Poſteà Annibale vrgente, Q. Fabio Maximo Dictatore, aſſes vnciales facti: placuítque denarium xvj. aſſibus permutari, quinarium octonis, ſeſtertium quaternis. Ita reſp. dimidium lucrata eſt. In militari tamen ſtipendio ſemper denarius pro x. aſſibus datus. Nota argenti fuere bigæ atque quadrigæ: & inde bigati quadrígatique dicti. Mox lege Papyria ſemunciales aſſes facti. Liuius Druſus in Tribunatu plebis octauam partem æris argento miſcuit. Qui nũc Victoriatus appellatur, lege Clodia percuſſus eſt. Anteà enim hic nummus ex Illyrico aduectus, mercis loco habebatur. Eſt autem ſignatus Victoria, & inde nomen. Aureus nummus poſt annum LXII. percuſſus eſt, quàm argenteus, ita vt ſcrupulum valeret ſeſtertiis vicenis, quod efficit in libras ratione ſeſtertiorũ, qui tunc erant, ſeſtertios DCCCC. [a] Poſt hæc placuit xl. M. ſignari ex auri libris, paulatímque principes imminuere pondus: minutiſſimus verò ad XLV. M. Sed à nummo prima eſt origo cuaritiæ excogitata, fœnore quæſtuoſa ſegnitia. Hæc paulatim exarſit rabie quadam, non iam auaritia, ſed fames auri: vtpote cùm Septimuleius C. Gracchi familiaris auro repẽſum caput eius exciſum ad Opimium tulerit, plumbóque in os addito parricidio ſuo rempublicam etiam circunſcripſerit: nec iam Quiritiũ aliquo, ſed vniuerſo nomine Romano infami, rex Mithridates Aquilio duci capto aurum in os infudit: hæc parit habendi cupido. Pudet intuẽtem tantùm nomine iſta, quæ ſubinde noua Græco ſermone excogitantur, expreſſo argenteis vaſis auro, aut incluſo, quibus deliciis væneunt tam aurea quàm aurata, cùm ſciamus interdixiſſe caſtris ſuis Spartacum, ne quis aurum haberet aut argentum. Tanto fuit plus animi fugitiuis noſtris. Meſſala Orator prodidit, Antonium Triumuirum aureis vſum in omnibus obſcœnis deſideriis, pudendo crimine etiam Cleopatræ. Summæ apud exteros licẽtiæ fuerat, poculo aureo puluino ſubdito, Philippum regem dormire ſolitum: Agnonem Teium Alexandri Magni præfectum aureis clauis ſuffigere crepidas. Antonius in contumeliam naturę vilitatem auro fecit, opus proſcriptione dignum. Sed præter alia equidem miror populum Romanum victis gentibus in tributo ſemper argentum imperitaſſe, non aurum: ſicut Carthagini cum Annibale victę argenti pondo annua in quinquaginta annos, nihil auri. Nec poteſt videri penuria mundi id veniſſe. Nam Midas & Crœſus infinitum poſſederant. Iam Cyrus deuicta Aſia pondo XXXIIII. millia inuenerat, pręter vaſa aurea, aurúmque factum, & in eo [b] folia ac platanum vitémque. Qua victoria argenti quingenta millia talentorum reportauit, & craterem Semiramidis, cuius

[a] *Locum hunc expendit Budæus libr. 3. de Aſſe, tandémque in eam diſcedit ſententiam, vt hunc in modum legendũ exiſtimet: Poſt hæc placuit, L. nũmos ſignari ex auri libris. paulatímque principes imminuere pondus: minutiſſimè Nero ad LV. nummos, &c.*

[b] *ſolia*

cuius pondus quindecim talenta colligebat. Talentum autem Aegyptium pondo lxxx. capere Varro tradit. Iam regnauerat in Colchis Salauces & Esubopes, qui terram virginem nactus, plurimum argenti aurique eruisse dicitur in Samnorum gente, & alioquin velleribus aureis inclyto regno. Sed & illius aureæ cameræ, & argenteæ trabes narrantur, & columnæ atque parastatæ victo Sesostre Aegypti rege tam superbo, vt prodatur annis quibusque sorte reges singulos è subiectis iũgere ad currum solitus, sicque triumphare. Et nos fecimus, quæ posteri fabulosa arbitrentur. Cæsar qui posteà Dictator fuit, primus in Aedilitate munere patris funebri, omni apparatu harenæ argenteo vsus est: ferásque argenteis vasis incessere, tum primùm visum. Mox, quod etiam in municipiis æmulantur, C. Antonius ludos scena argentea fecit. Item L. Murena, & Caius princeps in Circo pegma duxit, in quo fuere argenti pōdo c.xxiiij. Claudius successor eius, cùm de Britannia triumpharet, inter coronas aureas vnam vij. pondo habuit, quam contulisset Hispania citerior, alteram ix. quam Gallia Comata, sicut titulus indicauit. Huius deinde successor Nero, Pompeij theatrum operuit auro in vnum diem, quod Tyridati regi Armeniæ ostenderet. Et quota pars ea apparatus fuit aureę domus ambientis vrbem? Auri in ærario populi Romani fuere, Sex. Iulio, L. Aurelio Coss. septem annis ante bellum Punicum tertium [a] pondo dcc.xxvij. argenti nonagintaduo millia, & extra numerum ccc. & lxxxv. M. Item Sex. Iulio, L. Marcio Coss. hoc est, belli socialis initio, dcccxlvj. [b] auri pondo. C. Cæsar primo introitu vrbis in ciuili bello suo ex ærario protulit [c] laterum aureorum xxvj. M. & in numerato pondo ccc. Nec fuit aliis temporibus respublic. locupletior. Intulit & Aemilius Paulus, [d] Perseo rege Macedonico deuicto, prædam pondo trium millium: à quo tēpore populus Romanus tributum pendere desiit. Laquearia, quæ nunc & in priuatis domibus auro teguntur, post Carthaginem euersam primò inaurauta sunt in Capitolio, Censura L. Mummij. Inde transiere in cameras: in parietes quoque, qui iam & ipsi tanquam vasa inaurantur: cùm sua ætas varia de Catulo existimauerit, quòd tegulas æreas Capitolij inaurasset primus. Inuentores auri, sicut metallorum ferè omnium septimo volumine diximus. Præcipuam gratiam huic materiæ fuisse arbitror, non colore, qui in argento clarior est, magísque diei similis, & ideo militaribus signis familiarior, quoniam is longius fulget: manifesto errore eorum, qui colorem siderum placuisse in auro arbitrantur, cùm in gemmis aliisque rebus non sit præcipuus. Nec pondere aut facilitate materiæ prælatum est cæteris metallis, cùm cedat per vtrunque plumbo. Sed quia rerum vni nihil igne deperit, tutò etiam in incendiis rogísque durante materia. Quinimo quò sæpius arsit, proficit ad bonitatem. Aurique experimento ignis est, vt simili colore rubeat, quo ignis: atque ipsum obryzum vocant. Primum autem bonitatis argumentum est, quàm difficillimè accendi. Præterea mirum, prunæ violentissimæ igni indomitum, palea citissimè ardescere: atque vt purgetur, cum plumbo coqui. Altera causa pretij maior, quàm minimum vsu deteri, cùm argento, ære, plumbo, lineæ producantur, manúsque sordescant decidua materia. Nec aliud laxius dilatatur, aut numerosius diuiditur, vtpote cuius vnciæ in septingenas & quinquagenas pluresq; bracteas, quaternûm vtroque digitorum spargantur. Crassissimæ ex his Prænestinæ vocantur, etiamnum retinentes nomen, Fortunæ inaurato ibi fidelissimè simulachro. Proxima bractea quæstoria appellatur. Hispania strigiles vocat auri paruulas massas, quod super omnia solum in massa aut ramento capitur, cùm cætera metallis reperta igni perficiantur. Hoc statim aurum est, consummatámque materiam protinus habet, cùm ita inuenitur. Hæc enim inuentio eius naturalis est: alia, quam dicemus, coacta. Super cætera non rubigo vlla, non ærugo, non aliud ex ipso quod consumat bonitatem, minuátue pondus. Iam contra salis & aceti succos domitores rerum constantia: súperque omnia netur, ac texitur lanæ modo, & sine lana. Tunica aurea triumphasse Tarquinium Priscum Verrius tradit. Nos vidimus Agrippinam Claudij principis, edente eo naualis prælij spectaculum, assidentem ei, indutam paludamento, auro textili sine alia materie. Attalicis verò iampridem intexitur, inuento regum Asiæ. Marmori & iis quæ candefieri non possunt, oui candido illinitur: ligno glutini ratione composita: leucophoron vocant. Quid sit hoc, aut quemadmodum fiat, suo loco docebimus. Aes inaurari argento viuo, aut certè hydrargyro legitimum erat: de quibus, vt dicemus illorum naturam reddentes, excogitata fraus est. Nanque æs cruciatur in primis, accensúmque restinguitur sale, aceto, alumine. Posteà exarenatur, an satis recoctum sit, splendore deprehendente, iterúmque exhalatur igni, vt possit edomitum, mistis pumice, alumine, argento viuo, inductas accipere bracteas. Alumen in purgando vim habet talem, qualem esse diximus plumbo.

[a] Budæus partim vetustorũ exemplarium fidem sequutus, partim coniecturis nō leuibus nixus, hîc legendum arbitratur. Auri pondo DCC.M.XXVI. argenti XCII. M. & in numerato trecenties & septuagies quinquies.

[b] auri pondo DCCC.XLVI. Ex eodem Budæo.

[c] laterũ aureorum quindecim, argenteorum triginta quinque millia, & in numerato sestertiûm quadringenties. Ex eodem.

[d] Perseo rege victo, è Macedonica præda, sestertiûm termillies. Ex eodem.

Ratio naturalis inueniendi auri, & quando primùm aurea statua, & medicina ex auro. CAP. IIII.

AVrum inuenitur in nostro orbe: vt omittamus Indicum, atque à formicis, aut gryphibus apud Scythas erutum. Apud nos tribus modis, fluminum ramentis, vt in Tago Hispaniæ, Pado Italiæ, Hebro Thraciæ, Pactolo Asiæ, Gange Indiæ. Nec vllum absolutius aurum est, cursu ipso tritúque perpolitum. Alio modo puteorum scrobibus effoditur, aut in ruina montium. Quare vtraque ratio dicetur. Aurum qui quærunt, ante omnia segullum tollunt: ita vocatur indicium: alueus, vbi id est, arenæq; lauantur, atq; ex eo quod resedit, coniectura capitur, vt inueniatur aliquando in summa tellure

ma tellure protinus rara felicitate: vt nuper in Dalmati a principatu Neronis, singulis diebus etiam
quinquagenas libras fundens, cùm iam inuentum in summo cæspite. Alutationem vocant, si & auro
ea tellus subest. Cæterùm montes Hispaniæ aridi sterilésque, & in quibus nihil aliud gignatur, huic
bono coguntur fertiles esse. Quod puteis foditur, canalicium vocant, alij canaliense, marmoris gla-
reæ inhærens, non illo modo, quo in Oriente sapphiro atque Thebaico, aliísque in gemmis scintil-
lat, sed micas amplexum marmoris. Hi venarum canales per marmor vagantur, & latera puteorum,
& huc illhuc, inde nomine inuento, tellúsque ligneis columnis suspenditur. Quod effossum est, tun-
ditur, lauatur, vritur, molitur in farinam. Nam quod ad pilas cudunt, apilascudem vocant: argentũ,
quod exit à fornacis sudore. Quæ è catino iactatur spurcitia, in omni metallo vocatur scoria. Hæc in
auro coquitur iterum & tunditur. Catini fiunt ex tasconio. Hæc est terra alba similis argillæ. Neque
enim alia afflatum ignemque & ardentem materiam tolerat. Tertia ratio opera vicerit Gigantum:
cuniculis per magna spatia actis, cauantur montes ad lucernarum lumina. Eadem mensura vigilia-
rum est, multísque mensibus non cernitur dies. Arrugias id genus vocant: sidúntque rimæ subitò,
& opprimunt operarios, vt iam minus temerarium videatur è profundo maris petere margaritas:
tantò nocentiores fecimus terras. Relinquuntur itaque fornices crebri montibus sustinendis. Oc-
cursant in vtroque genere silices. Hos igni & aceto rumpunt. Sæpius verò, quoniam in cuniculis va-
por & fumus strangulat, cædunt fracturis C.L. libras ferri terram agentibus: egerúntque humeris no-
ctibus ac diebus per tenebras proximis tradentes: lucem nouissimi cernunt. Si longior videtur silex,
latus sequitur. Fossam ambit quiete. Tamen in silice facilius existimatur opera. Est nanque terra ex
quodam argillæ genere glareæ mista (candidam vocant) propè inexpugnabilis. Cuneis eam ferreis
aggrediuntur, & iisdem malleis: nihílque durius putant, nisi quòd inter omnia auri fames durissima
est. Peracto opere, ceruices fornicum ab vltimo cædunt, dántque signum ruinæ, eámque solus intel-
ligit in cacumine montis eius peruigil. Hic voce ictúue repentè operarios reuocari iubet, pariterque
ipse deuolat. Mons fractus cadit à sese longo fragore, qui concipi humana mente non possit, & flatu
incredibili. Spectant victores ruinam naturæ. Nec tamen adhuc aurum est: nec sciere esse, cum fode-
re. Tantáq; ad pericula euincenda fuit satis causæ, sperare quod cuperent. Alius par est labor, vel hoc
maioris impendij, flumina ad lauãdum hanc ruinam iugis montium ducere obiter à centesimo ple-
runque lapide. Corrugos vocant, à corriuatione, credo: nimirũ & hic labor est. Præcepisse libramen-
to oportet, vt fruaris quando influat: itaque altissimis partibus ducitur. Conuallis & interualla sub-
structis canalibus iunguntur. Alibi rupes inuiæ cæduntur, sedémque trabibus cauatæ præbere co-
guntur. Is qui cædit, funibus pendet, vt procul intuentibus species nefaria quidem, sed alitum fiat.
Pendentes maiore ex parte librant, & lineas itineri præfigunt. Itaque insistentis vestigiis hominis lo-
cus non est. Manes trahuntur ad homines, vt vitium importent. Id genus terræ vrion vocant. Ergo
per silices calculósue ducuntur, & vrium euitant. Ad capita deiectus in superciliis montium piscinæ
cauantur, ducenos pedes in quasque partes, & in altitudinem denos. Emissaria in his quina pedum
quadratorum ternûm ferè linquuntur, & repleto stagno excussis obturamentis erumpit torrens tã-
ta vi, vt saxa peruoluat. Alius etiamnum in plano labor. Fossæ, in quas profluat, cauantur: agogas vo-
cant, cæsternuntur gradatim. Frutex est vlex roris marini similis, asper aurúmque retinens. Latera
cluduntur tabulis, ac per prærupta suspenduntur, canali ita profluente de terra in mare. His de causis
iam promouit Hispania in priore genere: quæ exhauriuntur immenso labore, ne occupent puteos,
in hoc rigantur. Aurum arrugia quæsitum non coquitur, sed statim suum est. Inueniuntur ita massæ.
Necnon in puteis etiam denas excedentes libras. Palacras Hispani, alij palacranas: iidem quod mi-
nutum est, balucem vocant. Vlex siccatus vritur, & cinis eius lauatur substrato cæspite herboso, vt
sidat aurum. Vicena millia pondo ad hunc modum annis singulis Asturiam atque Gallæciam & Lu-
sitaniam præstare quidam tradiderunt, ita vt plurimum Asturia gignat. Neque in alia parte terrarũ
tos seculis hæc fertilitas. Italiæ parcitum est vetere interdicto patrum, vt diximus: alioquin nulla fœ-
cundior metallorum quoque erat tellus. Extat lex censoria Ictimulorum aurifodinæ, qua in Vercel-
lensi agro cauebatur, ne plus quinque M. hominum in opere publicani haberent. Aurum faciendi
est etiam vna ratio ex auripigmento, quod in Syria foditur pictoribus, in summa tellure, auri colore,
sed fragili lapidum specularium modo. Inuitauerátque spes Caium principem auidissimum auri,
quamobrem iussit excoqui magnum pondus: & planè fecit aurum excellens, sed ita parui ponderis,
vt detrimentum sentiret, illud propter auaritiam expertus, quanquam auripigmẽti libræ XIIII. per-
mutarentur: nec posteà tentatum ab vllo est. Omni auro inest argentum vario pondere, alibi dena,
alibi nona, alibi octaua parte. In vno tantùm Galliæ metallo, quod vocant Albicrarense, XXXVI. por-
tio inuenitur: ideo cæteris præest. Vbicunque quinta argenti portio est, electrum vocatur. Scrobes
eæ reperiuntur in Canaliensi. Fit & cura electrum argento addito. Quod si quintam portionem ex-
cessit, incudibus non resistit. Et electro authoritas, Homero teste, qui Menelai regiam auro, electro,
argento, ebore fulgere tradit. Mineruæ templum habet Lindos insulę Rhodiorum, in quo Helena
sacrauit calicem ex electro. Adiicit historia, mammę suę mensura. Electri natura est, ad lucernarum
lumina clarius argento splendere. Quod est natiuum, & venena deprehendit. Nanque discurrunt in

calicibus

calicibus arquus cælestibus similes,cum igneo stridore,& gemina ratione prædicunt. Aurea statua prima omnium nulla inanitate,& antequàm ex ære aliqua illo modo fieret, quā vocant holosphyraton,in templo Anaitidis posita dicitur,quod in situ terrarum nomine hoc significauimus,numine gentibus illis sacratissimo. Direpta est Antonij Parthicis rebus.Scitumque narratur dictū vnius veteranorum Bononiæ,hospitali Diui Augusti cœna,cùm interrogaretur,essétne verum,eum qui primus violasset hoc numen,oculis membrisque captum expirasse? Respondit enim,tum maximè Augustum de cruce eius cœnare,seque illum esse,totumque sibi censum ex ea rapina esse. Hominū primus & auream statuam & solidam Gorgias Leontinus Delphis in templo sibi posuit lxx. circiter Olympiade.Tantus erat docendæ oratoriæ artis quæstus. Aurum plurimis modis pollet in remediis. Vulneratisque & infantibus applicatur,vt minus noceant,quæ inferantur,veneficia. Est & ipsi superlato vis malefica,gallinarum quoque & pecorum fœturis.Remedium est abluere illatum, & spargere eos,quibus mederi velis. Torretur & cum salis grumo,pondere triplici misso, & rursum cum duabus salis portionibus,& vna lapidis,quem schiston vocant: ita virus tradit rebus vnà crematis in fictili vase,ipsum purum & incorruptū. Reliquus cinis seruatus in fictili & ex aqua illitus, lichenas in facie sanat. Lomento eum conuenit ablui. Fistulas etiam sanat, & quæ vocantur hæmorrhoides. Quòd si trito spuma adiiciatur, putria hulcera & tetri odoris emendat. Ex melle verò decoctum cum melanthio, & illitum vmbilico,leuiter soluit aluum. Verrucas curari eo M. Varro est author.

De chrysocolla,& medicinæ ex chrysocolla VI. & mirabilis natura eius glutinandis inter se perficiendisq́ metallis. CAP. V.

CHrysocolla humor est in puteis,quos diximus, per venam auri defluens crassescente limo rigoribus hybernis vsq; in duritiam pumicis.Laudatiorem eandem in ærariis metallis,& proximam in argentariis fieri compertum est.Inuenitur & in plumbariis,vilior etiam auraria. In omnibus autem iis metallis fit & cura multum infra naturalem illam,immissis in venā aquis leuiter hyeme tota vsque in Iunium mensem, dein siccatis in Iunio & Iulio, vt planè intelligatur nihil aliud chrysocolla,quàm vena putris.Natiua duritia maximè distat,luteam vocant. Et tamen illa quoque herba,quam luteam appellāt,tingitur. Natura est,quæ lino lanæúe, ad succum bibendum. Tunditur in pila,deinde tenui cribro secernitur:posteà molitur,ac deinde tenuius sic cribratur. Quicquid non transmeat,repetitur in pila,dein molitur.Puluis semper in catinos digeritur,& ex aceto maceratur,vt omnis duritia soluatur:ac rursus tunditur,dein lauatur in conchis,siccaturque. Tunc tinguitur alumine schisto & herba suprà dicta,pingiturque,antequam pingat. Refert,quàm bibula docilisque fit.Nam nisi rapuit colorem,adduntur & schytanum atque turbystum: ita vocant medicamenta sorbere cogentia. Cùm tinxere pictores,orobitin vocant,eiusq; duo genera faciunt:luteam, quæ seruatur in lomentum, & liquidam globulis sudore resolutis. Hæc vtraque genera in Cypro fiunt. Laudatissima in Armenia:secunda in Macedonia:largissima in Hispania. Summa cōmendationis est,vt colorem herbæ segetis lætè virentis quàm simillimè reddat. Visumq; iam est Neronis principis spectaculis harenam circi chrysocolla sterni,cùm ipse concolori panno aurigaturus esset, introducta opificum turba. Tribus eam generibus distinguunt:asperā,quæ taxatur in libras vij. mediam,quæ denariis quinis:attritam,quam & herbaceam vocant, quæ x. iij. sublinunt autem harenosam, priusquàm inducant,atramento & parætonio.Hæc sunt tenacia eius & colori blanda. Parætonium,quoniam est natura pinguissimum,& propter læuorem tenacissimnm,atramento aspergitur,ne Parætonij candor pallorem chrysocollæ afferat. Luteam putant à lutea herba dictam, quam ipsam cæruleo subtritam, pro chrysocolla inducunt, vilissimo genere atque fallacissimo. Vsus chrysocollæ & in medicina est ad purganda vulnera cum cera & oleo. Eadem per se arida siccat & contrahit. Datur & in angina,orthopnœáve, miscenda cum melle. Concitat vomitiones: miscetur & collyriis ad cicatrices oculorum:ac viridibus emplastris,ad dolores mitigandos, & cicatrices trahendas. Hanc chrysocollam Medici acesin appellant,quæ non est orobitis. Chrysocollam & aurifices sibi vendicant agglutinando auro:& inde omnes appellatam similiter vtentes dicunt. Temperatur autem ea Cypria ærugine, & pueri impubis vrina, addito nitro. Teritur Cyprio ære in Cypriis mortariis: santernam vocant nostri. Ita ferruminatur aurum, quod argentosum vocant. Signumque est, si addita santerna nitescit. E diuerso ærosum contrahit se hebetaturque, & difficulter ferruminatur. Ad id glutinum fit,auro,& septima parte argenti ad suprà dicta additis, vnaque contritis. Contexi par est reliqua circa hoc,vt vniuersa naturæ contingat admiratio. Auri glutinū est tale. Argilla ferro, cadmia æris massis,alumen laminis,resina plumbo & marmori: sed plumbū nigrum albo iungitur,ipsumque album sibi oleo. Item stannum æramentis, stanno argentum. Piceis optimè lignis æs ferrumque funditur:sed & Aegyptia papyro,paleis aurum. Calx aqua accenditur,& Thracius lapis,idemq; oleo restinguitur. Ignis autem aceto maximè,& visco,& ouo. Terra minimè flagrat.Carboni maior vis exusto,iterumque flagranti.

De argento, & argento viuo, & ſtibio, ſiue alabaſtro, & ſcoria argenti, & de ſpuma argenti. CAP. VI.

AB his argenti metalla dicantur, quæ ſequens inſania eſt. Non niſi in puteis reperitur, nullaq;
ſui ſpe naſcitur, nullis, vt in auro, lucentibus ſcintillis. Terra eſt alia rufa, alia cineracea. Exc
qui non poteſt, niſi cum plumbo nigro, aut cum vena plumbi. Galænam vocant, quæ iuxta argen
venas plerunque reperitur. Et eodem opere ignium deſcendit pars in plumbum, argentum aute
ſupernè innatat, vt oleum aquis. Reperitur in omnibus penè prouinciis, ſed in Hiſpania pulcherri-
mum: id quoque in ſterili ſolo, atque etiam montibus: & vbicunque vna inuenta vena eſt, non pro-
cul inuenitur alia. Hoc quidem & in omni ferè materia: vnde metalla Græci videntur dixiſſe. Miri
adhuc per Hiſpanias ab Annibale inchoatos puteos durare, ſua ab inuentoribus nomina habente
Ex queîs Bebelo appellatur hodieq;, qui ccc. pondo Annibali ſubminiſtrauit in dies, ad mille quin-
gentos iam paſſus cauato monte, per quod ſpatium Aquitani ſtantes diebus noctibusque egeru
aquas lucernarum menſura, amnemq; faciunt. Argenti vena, quæ in ſummo reperta eſt, crudar
appellatur. Finis antiquis fodiendi ſolebat eſſe alumen inuentum: vltrà nihil quærebatur. Nup
inuenta æris vena infra alumen alba, nullũ finem ſpei fecit. Odor ex argenti fodinis inimicus omn-
bus animalibus, ſed maximè canibus. Aurũ argentumque quò mollius, eò pulchrius. Lineas ex a-
gento nigras produci pleriq; mirantur. Eſt & lapis in his venis, cuius vomica liquoris æterni arge-
tum viuum appellatur, venenum rerum omnium. Exeſt ac perrumpit vaſa permanans tabe dir.
Omnia ei innatant, præter aurũ: id vnum ad ſe trahit. Ideo & optimè purgat, cæteras eius ſordes e-
puens crebro iactatu fictilibus in vaſis, ita vitiis abiectis, vt & ipſum ab auro diſcedat. In pelles ſub-
actas effunditur, per quas ſudoris vice defluens, purum relinquit aurũ. Ergo & cùm æra inaurantu
ſublitum bracteis pertinaciſſimè retinet. Verùm pallore detegit ſimplices aut prætenues bractea
Quapropter id furtum quærentes, oui liquore candido vſum eum adulterauere: mox & hydrarg
ro, de quo ſuo dicemus loco. Et aliâs argentum viuum non largum inuentum eſt. In iiſdem argen
metallis inuenitur, vt propriè dicamus, ſpumæ lapis cãdidæ nitentisq;, nõ tamen trãſlucentis, ſtin
mi appellant, alij ſtibium, alij alabaſtrũ, alij larbaſon. Duo eius genera, mas & fœmina. Magis pro
bant fœminã: horridior eſt mas, ſcabriorq;, & minus ponderoſus, minusque radians, & harenoſio
fœmina contrà nitet, friabilis, fiſſurisque, non globis, dehiſcens. Vis eius adſtringere & refrigerar
principalis autem circa oculos: nanq; ideo etiam plerique platyophthalmon id appellauere, qu
niam in calliblepharis mulierum dilatet oculos. Et fluxiones inhibet oculorũ exhulcerationeſq
farina eius ac thuris, gummi admiſto. Siſtit & ſanguinem è cerebro defluentem. Efficacior & cõt
recentia vulnera, & contra veteres canũ morſus inſperſa farina: & contra ambuſta igni, cum adip
ac ſpuma argenti ceruſſaq; & cera. Vritur autem offis bubuli fimi circunlitum in clibanis: dein r
ſtinguitur mulierũ lacte, teriturq; in mortariis, admiſta aqua pluuiali. Ac ſubinde turbida transfu
ditur in æreũ vas, & mundatur nitro. Fæx eius intelligitur plumboſiſſima, quæque ſubſidit in mo
tario abiiciturque. Dein vas, in quo turbida transfuſa ſunt, opertum linteo per noctem relinquitu
& poſtero die, quod innatat, effunditur, ſpongiaque tollitur. Quod ibi ſubſidit, flos intelligitur, a
linteolo interpoſito in Sole ſiccatur, non vt perareſcat. Iterumq; in mortario teritur, & in paſtillo
diuiditur. Ante omnia autem vrendi modus neceſſarius eſt, ne plumbum fiat. Quidam non fim
vtuntur coquentes, ſed adipe. Alij tritum in aqua triplici linteo ſaccant, fæcemque abiiciunt, idqu
quod defluxit, transfundunt, quicquid ſubſidat colligentes, emplaſtris quoq; & collyriis miſcen
Scoriam in argento Græci vocant helcyſma. Vis eius adſtringere & refrigerare corpora. Addi
tur emplaſtris vt molybdæna, de qua dicemus in plumbo, cicatricibus maximè glutinandis, & cõ
tra teneſmos, dyſenteriasque, infuſa clyſteribus cum myrteo oleo. Addunt & in medicamenta, qua
vocant liparas, ad excreſcentia hulcerum, aut ex attritu facta, aut in capite manantia. Fit in ii
dem metallis & quæ vocatur ſpuma argenti. Genera eius tria: optima, quam chryſitin vocãt: ſecun
da, quam argyritin: tertia, quam molybditin. Et plerunque omnes hi colores in eiſdem tubulis in
ueniuntur. Probatiſſima eſt Attica, proxima Hiſpanienſis. Chryſitis ex vena ipſa fit, argyritis ex ar
gento, molybditis plumbi ipſius fuſura, quæ fit Puteolis, & inde habet nomen. Omnis autem fi
excocta ſua materia ex ſuperiori catino defluens in inferiorem, & ex eo ſublata veruculis ferreis, at
que in ipſa flamma conuoluta veruculo, vt ſit modici ponderis. Eſt autem, vt ex nomine ipſo intel
ligi poteſt, ferueſcentis & futuræ materiæ ſpuma. Diſtat à ſcoria, quo poteſt ſpuma à fæce diſta-
re. Alterum purgantis ſe materiæ, alterum purgatæ vitium eſt. Quidam duo genera faciunt ſpumæ,
quæ vocant ſterelytida & peumenem: tertium molybdænam, in plumbo dicendã. Spuma vt ſit vti-
lis, iterum coquitur, confractis tubulis ad magnitudinem *a* anulorum: ita accenſa follibus, ad ſepa-
a Auellanarũ.
randos carbones cineremque abluitur aceto aut vino, ſimulque reſtinguitur. Quòd ſi ſit argyritis,
vt candor ei detur, magnitudine fabæ confracta, in fictili coqui iubetur ex aqua, addito in linteolis
tritico & hordeo nouis, donec ea purgentur. Poſteà ſex diebus terunt in mortariis, ter die abluen-
tes aqua frigida: & cùm deſinãt, calida, addito ſale foſſili, in librã ſpumæ obolo. Nouiſſimo die con-
dunt in plumbeo vaſe. Alij cum faba candida ac ptiſana coquunt, & in Sole ſiccant. Alij in lana can-
dida

dida cum faba, donec lanam non denigrent. Tunc salem fossilem adiiciunt, subinde aqua mutata, siccantque diebus xl. calidissimis æstatis. Necnon in ventre suillo in aqua coquunt, exemptamq; nitro fricant, & vt suprà, terunt in mortariis cum sale. Sunt qui non coquant, sed cum sale terant, & adiecta aqua abluant. Vsus eius ad collyria, & litu ad muliebrium cicatricum fœditates tollendas maculasque, & abluendum capillum. Vis autem siccare, mollire, refrigerare, temperare, purgare, explere hulcera, tumores lenire. Talibusque emplastris suprà dictis ignes etiam sacros tollit cum ruta myrtoque & aceto. Itemque perniones cum myrtis & cera.

De minio, quantæ authoritatis fuerit apud Romanos, ac inuentione eius, & cinnabaris ratione in picturis & medicina: de generibus minij, & ratione eius in picturis. CAP. VII.

Inuenitur in argentariis metallis minium quoque, & nunc inter pigmenta magnæ authoritatis, & quondam apud Romanos non solùm maximæ, sed etiam sacræ. Enumerat authores Verrius, quibus credere sit necesse, Iouis ipsius simulachri faciem diebus festis minio illini solitam, triumphantumque corpora: sic Camillum triumphasse. Hac religione etiam nunc addi in vnguenta cœnæ triumphalis, & à Censoribus in primis Iouem miniandum locari. Cuius rei quidem causam miror: quanquàm & hodie id expeti constat Aethiopum populis, totosque eo tingi proceres, huncq; ibi Deorum simulachris colorem esse. Quapropter diligentiùs persequemur omnia de eo. Theophrastus xc. annis ante Praxibulum Atheniensium magistratum (quod tempus exit in vrbis nostræ ccxlix. annum) tradit inuentum minium à Callia Atheniense, initio sperante aurum posse excoqui harena rubente in metallis argẽti: hanc fuisse originem eius. Reperiri autem iam tum in Hispaniis, sed durum & harenosum: item apud Colchos in rupe quadam inaccessa, ex qua iaculantes decutere nt: id esse adulterum: optimum verò suprà Ephesum Cilbianis agris. Harenam cocci colorem habere: hanc teri, dein lauari, farinam, & quod subsidat, iterum lauari. Differentiã artis esse, quòd alij minium faciunt prima lotura: apud alios id esse dilutius, sequentis autem loturæ optimum. Authoritatem colori fuisse non miror. Iam enim Troianis temporibus rubrica in honore erat, Homero teste, qui naueis ea commendat, aliâs circa picturas pigmentaque rarus. Milton vocant Græci minium, quidã cinnabari. Vnde natus error Indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi saniem draconis elisi elephantorum morientium pondere, permisto vtriusque animalis sanguine, vt diximus. Neque alius est color, qui in picturis propriè sanguinem reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentisque vtilissima est. At hercule Medici, qui cinnabarin vocant, pro ea vtuntur hoc minio, quod venenum esse paulo mox docebimus. Cinnabari veteres, quæ etiam nunc vocant monochromata, pingebant. Pinxerunt & Ephesio minio, quod derelictum est, quia curatio magni operis erat. Prætereà vtrunque nimis acre existimatur. Ideo transiere ad rubricam, & sinopidem, de quibus suis locis dicam. Cinnabaris adulteratur sanguine caprino, aut sorbis tritis. Pretium syncerae nummi quinquaginta. Iuba minium nasci & in Carmania tradit: Hermogenes & in Aethiopia. Sed neutro ex loco inuehitur ad nos, nec ferè aliunde, quàm ex Hispania. Celeberrimum ex Sisaponensi regione in Bætica, miniario metallo vectigalibus populi Romani, nullius rei diligentiore custodia. Non licet id ibi perficere excoquique. Romam perfertur vena signata, ad dena millia ferè pondo annua. Romæ autem lauatur, in vendendo pretio statuta lege ne modum excederet lxx. in libras. Sed adulteratur multis modis, vnde præda societati. Nanque est alterum genus in omnibus ferè argentariis, itemque plumbariis metallis, quod fit exusto lapide venis permisto, non ex illo, cuius vomicam argentum viuum appellauimus (is enim & ipse in argentum excoquitur) sed ex aliis simul repertis. Steriles etiam plumbi deprehenduntur suo colore, nec nisi in fornacibus rubescentes, exustiq; tunduntur in farinam. Et hoc est secundarium minium, perquàm paucis notum, multum infra naturales illas harenas. Hoc ergo adulteratur minium in officinis sociorum: item Scyrico. Quonam modo Scyricum fiat, suo loco dicemus. Sublini autem Scyrico minium compendij ratio demonstrat. Et alio modo pingentium furto opportunum est, plenos subinde abluentium penicillos. Sidit autem in aqua, constatque furantibus. Syncero cocci nitor esse debet. Secundarij autem splendor in parietibus sentit vliginem. Quanquam hoc rubigo quædam metalli est. Sisaponensibus autem miniariis suæ venæ harena sine argento excoquitur. Auri modo probatur. Auro candente fucatum nigrescit: syncerum retinet colorem. Inuenio & calce adulterari. Ac simili ratione ferri candentis lamina, si non sit aurum, deprehendi illico. Solis atque Lunæ contactus inimicus: remediũ, vt parieti siccato cera Punica cum oleo liquefacta candens setis inducatur, iterumque admotis gallæ carbonibus aduratur ad sudorem vsque: posteà candelis subigatur: ac deinde linteis puris, sicut & marmora nitescunt. Qui minium in officinis poliunt, faciem laxis vesicis illigant, ne in respirando pernicialem puluerem trahant, & tamen vt per illas spectent. Minium in voluminibus quoque scriptura vsurpatur, clarioresque literas, vel in auro, vel in marmore etiam in sepulchris facit.

De hydrargyro, de argento inaurando, de coticulis in argenti generibus, & experimentis. CAP. VIII.

Ex secundario inuênit vita & hydrargyrum in vicem argenti viui, paulò antè dilatum. Fit autem duobus modis: æreis mortariis pistillisque trito minio ex aceto: aut patinis fictilibus impositũ

ferrea concha, calyce coopertum, argilla ſuperillita: dein ſub patinis accenſum follibus continuo igni, atque ita calycis ſudore deterſo, qui fit argenti colore & aquæ liquore. Idem guttis diuidi facilis, & lubrico humore confluere. Quod cùm venenum eſſe conueniat, omnia quæ de minio in medicinæ vſu traduntur, temeraria arbitror: præterquàm fortaſſe, quòd illitum capiti ventríve, ſanguinem ſiſtit, dum ne quid penetret in viſcera, ac vulnus attingat: aliter vtendū non equidem cenſeam. Hydrargyro argentum inauratur ſolum nunc propè, cùm & in æra ſimili modo duci debeat. Sed eadem fraus, quæ in omni vitæ parte ingenioſiſſima eſt, viliorem excogitauit materiam, vt docuimus. Auri argentíque mentionem comitatur lapis, quem coticulam appellant, quondam non ſolitus inueniri, niſi in flumine Tmolo, vt author eſt Theophraſtus: nunc verò paſſim, quem alij heraclium, alij Lydium vocant. Sunt autem modici, quaternas vncias longitudinis, bináſque latitudinis non excedentes. Quod à Sole fuit in his, melius, quàm quod à terra. His coticulis periti, cùm è vena vt lima rapuerint experimentum, protinus dicunt quantum auri ſit in ea, quantū argenti vel æris, ſcrupulari differentia, mirabili ratione, non fallente. Argenti duæ differentiæ. Batillis ferreis candentibus ramento impoſito, quod candidum permaneat, probatur. Proxima bonitas rufo, nulla nigro. Sed experimento quoque fraus interuenit: ſeruatis in virorum vrina batillis, inficitur ita ramentū obiter dum vritur, candoremque mentitur. Eſt aliud experimentum politi, & in halitu hominis, ſi ſudet protinus, nubemque diſcutiat.

De ſpeculis & Aegyptio argento. CAP. IX.

LAminas duci, & ſpecula fieri nō niſi ex optimo poſſe creditum fuerat. Id quoq; iam fraude corrumpitur. Sed natura mira eſt imagines reddendi, quod repercuſſo aere, atque in oculos regeſto fieri conuenit. Eadem vi in ſpeculis vſu polita craſſitudine, paulumq; propulſa dilatatur in immenſum magnitudo imaginū. Tantùm intereſt, repercuſſum illum reſpuat, an excipiat. Quinetiam pocula ita figurantur, expulſis intus crebris ceu ſpeculis, vt vel vno intuente, populus totidem imaginum fiat. Excogitantur & monſtrifica, vt in templo Smyrnæ dicata. Id euenit figura materiæ. Plurimumq; refert concaua ſint & poculi modo, an parmæ Threcidicæ, media depreſſa an elata, tranſuerſa an obliqua, ſupina an recta, qualitate excipientis figuræ torquente venientis vmbras. Nec enim eſt aliud illa imago, quàm digeſta claritas materiæ excipientis vmbram. Atque vt omnia de ſpeculis peragantur hoc loco, optima apud maiores fuerant Brunduſina, ſtanno & ære miſtis. Prælata ſunt argentea. Primus fecit Praxiteles Mag. Pompeij ætate. Nuper credi cœptum, certiorem imaginem reddi, auro appoſito auerſis. Tingit & Aegyptus argentum, vt in vaſis Anubem ſuum ſpectet, pingítque, non cælat, argentū. Tranſit inde materia & ad triumphales ſtatuas, mirumq; creſcit pretium fulgoris excæcati. Id autem fit hoc modo. Miſcentur argēto, tertia pars æris Cyprij tenuiſſimi, quod coronariū vocant, & ſulphuris viui, quantū argenti. Conflantur ita in fictili circunlito argilla. Modus coquendi, donec ſeipſa opercula aperiant. Nigreſcit & oui indurati luteo, vt tamen aceto & creta deteratur. Miſcuit denario Triumuir Antonius ferrum. [a] Miſcuit æri falſæ monetæ. Alij è pondere ſubtrahunt, cùm ſit iuſtum lxxxiiij. è libris ſignari. Igitur ars facta denarios probare, tam iucunda lege plebi, vt Mario Gratidiano vicatim totas ſtatuas dicauerit. Mirumq;, in hac artium ſola vitia diſcuntur, & falſi denarij ſpectatur exemplar, pluribusq; veris denariis adulterinus emitur.

[a] *Aliàs, Miſcentur æra falſa monetæ. adſtipulante & Budæo libr. 3. de Aſſe.*

De immodica pecunia, & quorum maxima opes fuerint, & quando primùm populus Romanus ſtipem ſparſerit. CAP. X.

NOn erat apud antiquos numerus vltra centum millia: itaq; & hodie multiplicantur hæc, vt decies centena millia, aut ſæpius dicantur. Fœnus hoc fecit, nummusq; percuſſus: & ſic quoque æs alienum etiamnum appellatur. Poſteà Diuites cognominati, dummodo notum ſit, eum qui primus acceperit hoc cognomen, decoxiſſe creditoribus ſuis. Ex eadem gente M. Craſſus negabat locupletem eſſe, niſi qui reditu annuo legionem tueri poſſet. In agris ſuis ſeſtertiûm MM. poſſedit, Quiritium poſt Syllam ditiſſimus. Nec fuit ſatis, niſi totum Parthorum eſuriſſet aurum: atq; vt nomen quidem optimi occupauerit (iuuat enim inſectari inexplebilem iſtam habendi cupidinem) multos poſteà cognouimus ſeruitute liberatos opulentiores, pariterq; tres Claudij principatu, Pallantem, Calliſtum, & Narciſſum. Atque vt hi omittantur, tanquā adhuc rerum potiantur, C. Aſinio Gallo, C. Marcio Cenſorino Coſſ. ad vj. Cal. Feb. C. Cæcilius Claudius Iſidorus teſtamento ſuo edixit, quamuis multa ciuili bello perdidiſſet, tamen relinquere ſeruorum quatuor millia centum xvj. iuga boum tria millia ſexcenta, reliqui pecoris cc. quinquaginta ſeptem millia: in numerato H—S. D. C. Funerari ſe iuſſit H—S. XI. Congerant excedentes numerum opes quota tamen portio erūt Ptolemæi? quem Varro tradit Pompeio res gerente circa Iudæam, octona millia equitum ſua pecunia tolerauiſſe: mille conuiuas, totidem aureis potoriis, mutantem vaſa cum ferculis, ſaginaſſe. Quota verò ille ipſe (neq; enim de regibus loquor) portio fuit Pythij Bithyni, qui platanum auream, vitemque nobilem illam Dario regi donauit: Xerxis copias, hoc eſt ſepties centena lxxxviij. millia hominum excepit epulo, ſtipendium quinque menſium frumentumq; pollicitus, vt è quinque liberis ſenectuti ſuæ in delectu vnus ſaltem concederetur. Hunc quoq; ipſum aliquis comparet Crœſo regi. Quæ (malùm) amentia eſt, id in vita cupere, quod aut etiam ſeruis contigerit, aut ne in

regibus quidem inuenerit finem? Populus Roman. ſtipem ſpargere cœpit, Sp. Poſthumio, Q. Marcio Coſſ. tanta abundantia pecuniæ erat, vt eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos fecit. Nam quòd Agrippæ Menenio ſextantes æris in funus contulit, honoris id neceſſitatíſque propter paupertatem Agrippæ, non largitionis eſſe dixerim.

De luxuria & frugalitate in vaſis, & lectis argenteis, & quando lances immodicæ factæ. CAP. XI.

VAſa ex argento mira inconſtantia humani ingenij variat, nullum genus officinæ diu probādo, nunc Furniana, nunc Clodiana, nunc Gratiana (etenim tabernas menſis adoptauimus) nunc anaglypta, in aſperitatémque exciſa, circa linearum picturas quærimus. Iam verò & menſas repoſitoriis imponimus, & ad ſuſtinenda obſonia interradimus latera, & intereſt quamplurimum lima perdiderit. Vaſa coquinaria ex argento Caluus Orator fieri queritur: at nos carrucas ex argento cælare inuénimus. Noſtráque ætate Poppæa coniunx Neronis principis delicatioribus iumentis ſuis ſoleas ex auro quoque induere ſolebat. Libras xxxij. argenti Africanus ſequēs hæredi reliquit. Idém que cùm de Pœnis triumpharet, quater milliés cccc. lxx. M. pondo tranſtulit. Hoc argenti tota Carthago habuit, illa terrarum æmula, quod nunc in menſarum eſt apparatu. Poſteà victa Numantia & deleta, idem Africanus in triumpho militibus xvij. millia pondo dedit. O viros illo Imperatore dignos, quibus hoc ſatis fuit. Frater eius Allobrogicus primus omnium mille pondo habuit. At Liuius Druſus in Tribunatu plebis xj. millia. Nam propter quinque pondo notatum à Cenſoribus triumphalem ſenem, fabuloſum iam videtur. Item Catum Aelium, cùm legati Aetolorum in Conſulatu prandentem in fictilibus adiſſent, miſſa ab his vaſa argentea non accepiſſe, neque aliud habuiſſe argenti ad ſupremum vitæ diem, quàm duo pocula, quę L. Paulus ſocer ei ob virtutem deuicto Perſeo rege donaſſet. Inuenimus legatos Carthaginienſium dixiſſe, nullos hominum inter ſe benigniùs viuere, quàm Romanos. Eodem enim argento apud omnes cœnitauiſſe ipſos. At Hercules Pompeium Paulinum Arelatenſis equitis Romani filium, paterna quoque gente pulſum, quòd xij. pondo argenti habuiſſet apud exercitum, ferociſſimis gentibus oppoſitum ſcimus. Lectos verò mulierum iam pridem totos operiri argēto, & triclinia quædam quibus argentum addidiſſe primus traditur Caruilius Pollio eques Romanus, non vt operiret, aut Deliaca ſpecie faceret, ſed Punica. Idem & aureos fecit. Nec multó pòſt argentei Deliacos imitati ſunt. Quæ omnia expiauit bellum ciuile Syllanum. Paulò enim antè hæc facta ſunt, lancéſque è centenis libris argenti, quas tunc ſuper quingentas numero Romæ fuiſſe conſtat, multóſque ob eas proſcriptos dolo concupiſcentium. Erubeſcant Annales, qui bellum ciuile illud talibus vitiis imputauere. Noſtra ætas fortior fuit: Claudij principatu ſeruus eius Druſillanus nomine Rotundus, diſpenſator Hiſpaniæ citerioris quingenariam lancem habuit, cui fabricandæ officina priùs exædificata fuerat: & comites eius octo quinquaginta librarum: quæſo vt quàm multi eas conſerui eius inferrent, aut quibus cœnantibus? Cornelius Nepos tradit ante Syllæ victoriam duo tantùm triclinia Romæ fuiſſe argentea. Repoſitoriis argentum addi ſua memoria cœptum Feneſtella dicit, qui obiit nouiſſimo Tiberij Cæſaris principatu. Sed & teſtudineatum in vſum veniſſe. Ante ſe autem paulò lignea rotunda ſolida: nec multo maiora, quàm menſas fuiſſe. Se quidem puero, quadrata & compacta, aut acere operta, aut citro cœpiſſe. Mox additum argentum in angulis, lineáſque per commiſſuras. Tympana verò ſe iuuene appellata ſtateras, & lances, quas antiqui magidas appellauerant. Nec copia tantum argenti fuerit vitæ, ſed validius penè manupretium, idque iam pridem, vt ignoſcamus nobis. Delphinos quinis millibus ſeſtertiis in libras emptos c. Gracchus habuit. L. verò Craſſus Orator duos ſcyphos Mentoris artificis manu cælatos ſeſtertiis C. Confeſſus tamen eſt, nunquàm ſe his vti propter verecundiam auſum. Conſtat eundem vj. millibus ſeſtertiis in ſingulas libras vaſa empta habuiſſe. Aſia primùm deuicta luxuriam miſit in Italiam. Siquidem L. Scipio tranſtulit in triumpho argenti cælati pondo millia quadringenta L. Et vaſorum aureorum pondo centum millia, anno conditæ vrbis quingenteſimo ſexageſimoquinto. Eadem Aſia † domata multo etiam grauius afflixit mores, inutiliórque victoria illa hæreditas Attalo rege mortuo fuit. Tum enim hęc emendi Romæ in auctionibus regiis verecundia exempta eſt, vrbis anno dcxxvj, mediis lvj. annis erudita ciuitate amare etiam, non ſolùm admirari, opulentiam externam: immenſo & Achaicæ victoriæ momento ad impellendos mores, quę & ipſa hoc interuallo, anno vrbis dcviij. parta, ſigna & tabulas pictas inuexit, ne quid deeſſet. Paritérque luxuria nata eſt, & Carthago ſublata, ita congruentibus fatis vt libêret amplecti vitia, & liceret peccare, & dignatione hinc alicui veterū. C. Marius poſt victoriā Cimbricā cantharis potaſſe Liberi patris exemplo traditur, ille arator Arpinas, & manipularis Imperator.

† *Alias, donata: quam lectionem agnoſcit & Budæus libr. 3. de Aſſe.*

De ſtatuis argenteis, & cælatura argenti, & cæteris quibuſdam. CAP. XII.

ARgenti vſum in ſtatuas primùm ad honorem Diui Auguſti in adulationem temporum tranſiſſe, falsò exiſtimatur. Iam enim triumpho Magni Pompeij reperimus tranſlatum Pharnacis, qui primus regnauit in Ponto, argenteam ſtatuam: item Mithridatis Eupatoris & currus aureos argenteóſque. Argentum ſuccedit ex re aliquando & auro, luxu fœminarum plebis compedes ſibi ex eo facientium, quas induere aureas mos triſtior vetat. Vidimus & ipſi Arellium Fuſcum motū equeſtri

ordine ob insignem calumniam, cùm celebritate affectarentur adulescentium scholæ, ex argento annulos habentem. Et quid hæc attinet colligere, cùm capuli militum ebore etiam fastidito, cælentur argento, vaginæ batillis, balthei laminis crepitent. Iam verò pædagogia ad transitum virilitatis custodiantur argento, fœminæ lauentur, & nisi argentea solia fastidiant, eadémque materia & cibis & probris seruiat. Videret hæc Fabricius, & stratas argẽto mulierum balineas, ita vt vestigio locus nõ sit, cum viris lauantium: Fabricius inquam, qui bellicosos imperatores plus quàm pateram & salinum ex argento habere vetabat. Videret hinc dona fortium fieri, aut in hæc frangi. Heu mores, Fabricij nos pudet. Mirum in auro cælando inclaruisse neminem, argento multos. Maximè tamen laudatus est Mẽtor, de quo suprà diximus. Quatuor paria denique ab eo omnino facta sunt: ac iam nullum extare dicitur. Ephesiæ Dianæ templum iacet, Capitolium incendiis. Varro & æreum signum eius habuisse scripsit. Proximi ab eo in admiratione Acragas, & Boethus, & Mys fuere. Extant hodie omnium opera in insula Rhodiorum: Boethi apud Lyndiam Mineruam, Acragantis in templo Liberi patris in ipsa Rhodo, Bacchæ Centauríq; cęlati in scyphis: Myos in eadem æde & Silenus, & Cupidines. Acragantis & venatio in scyphis magnam famam habuit. Post hos celebratus est Calamis & Antipater, quíque Satyrum in phiala grauatum somno collocauisse verius, quàm cælasse dictus est, Stratonicus. Mox Cyzicenus Tauriscus. Item Ariston & Eunicus Mitylenæi laudantur, & Hecatæus: & circa Magni Pompeij ætatem Praxiteles, Posidonius Ephesius, Lædus Stratiates, qui prælia armatósque cælauit: Zopyrus, qui Areopagitas & iudicium Orestis in duobus scyphis H-S XII. æstimatis. Fuit dein Pytheas, cuius binæ vnciæ vinginti vænierunt. Vlixes & Diomedes erant in phialæ emblemate, Palladium surripiẽtes. Fecit idem & cocos magiriscia appellatos, paruulis potoriis, sed è quibus ne exempla quidẽ liceret exprimere: tam opportuna iniuriæ subtilitas erat. Habuit & Teucer crustarius famam. Subitóque ars hæc ita exoleuit, vt sola iam vetustate censeatur, vsque adeo attritis cælaturis, ne figura discerni possit, authoritas constet. Argẽtum medicatis aquis inficitur, atq; etiam afflatu salso, sicut in mediterraneis Hispaniæ. In argenti & auri metallis nascuntur etiamnum pigmẽta, sil & cæruleum. Sil propriè limus est. Optimum ex eo, quod Atticum vocatur. Pretium in libras XXXII. Proximum marmarosum sub dimidio Attici pretio. Tertium genus est pressum, quod alij Scyricum vocant ex insula Scyro. Iam quidem & ex Achaia, quo vtuntur ad picturæ vmbras. Pretium in libras huius H-S bini. Dipondiis verò detractis, quod lucidum vocant, è Gallia veniens. Hoc autem & Attico ad lumina vtuntur: ad abacos, non nisi marmoroso, quoniam marmor in eo resistit amaritudini calcis. Effoditur & ad xx. ab vrbe lapidem in montibus. Posteà vritur, pressum appellantibus qui adulterant. Sed esse falsum exustúmque amaritudine apparet, quoniam resolutum in puluerem est.

De sile, & cæruleo, & Nestoriano: & cœlo, & quòd non omni anno æqualiter species vendantur. CAP. XIII.

Sile pingere instituêre primi Polygnotus & Mycon, Attico duntaxat. Hoc secuta ętas ad lumina vsa est: ad vmbras autem Scyrico & Lydio. Lydium Sardibus emebatur, quod nunc obmutuit. Cæruleum harena est. Huius genera tria fuere antiquitus: Aegyptium, quod maximè probatur: Scythicum, hoc diluitur facilè: cúmque teritur, in IIII. colores mutatur, candidiorẽ nigrioremue, crassiorem tenuioremue. Præfertur huic etiamnum Cyprium. Accessit his Puteolanum & Hispaniense, harena ibi confici cœpta. Tingitur autem omne, & in sua coquitur herba, bibitq; succum. Reliqua confectura eadem quæ chrysocollæ. Ex cæruleo fit quod vocatur lomentum: perficitur id lauando terendóue: & hoc est cæruleo candidius. Pretia eius, XXIII. in libras, cærulei XVIII. Vsus in creta, calcis impatiens. Nuper accessit & Nestorianum ab authore appellatum. Fit ex Aegypti leuissima parte: pretium eius xl. in libras. Idem & Puteolani vsus, præterquàm ad fenestras: vocant cœlon. Nõ pridẽ apportari & Indicũ est cœptũ, cuius pretium xvij. in libras. Ratio in pictura ad incisuras, hoc est, vmbras diuidendas ab lumine. Est & vilissimũ genus lomenti, quod quidã tritum vocant, quinis assibus æstimatum. Cærulei synceri experimentum in carbone vt flagret: fraus viola arida decocta in aqua, succóq; per linteum expresso in cretam Eretriam. Vis eius in medicina, vt purget hulcera. Itaque & emplastris adiiciunt: item causticis. Teritur difficillimè sil. In medendo leuiter mordet, astringítque & explet hulcera. Vritur in fictilibus, vt prosit. Pretia rerum, quæ vsquam posuimus, non ignoramus alia in aliis locis esse, & omnibus penè annis mutari, prout nauigationes constiterint, aut vt quisque mercatus sit, aut aliquis præualens manceps annonam flagellet, non obliti Demetrium à tota Seplasia Neronis principatu accusatum apud Consules: poni tamen necessarium fuit, quæ plerunque erant Romæ, vt exprimeretur authoritas rerum.

C. PLI-

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER

TRIGESIMVSQVARTVS.

Aeris metalla. CAP. I.

PROXIME dicantur æris metalla, cui & in vſu proximum eſt pretium, imò verò ante argentum, ac penè etiam ante aurum, Corinthio. Stipis quoque authoritas, vt diximus. Hinc æra militum, Tribuni ærarij, & ærarium, & obærati ab ære dicti. Docuimus, quandiu populus Romanus ære tantùm ſignato vſus eſſet, & alia, quæ vetuſtas tradidit, cùm æqualem vrbi authoritatē eius declararet, à rege Numa collegio tertio ærariorum fabrûm inſtituto. Vena quo dictum eſt modo effoditur, ignı́que perficitur. Fit & è lapide æroſo, quem vocant cadmiam: Celebritas in Aſia, & quondam in Campania, nunc in Bergomatium agro, extrema parte Italiæ. Ferúntq; nuper etiam in Germania prouincia repertum.

Genera æris, quæ Corinthia, quæ Deliaca, quæ Aeginetica. CAP. II.

FIt & ex alio lapide, quem chalciten vocant in Cypro, vbi prima fuit æris inuentio: mox vilitas præcipua, reperto in aliis terris præſtantiore, maximè orichalco, quod præcipuam bonitatem admirationémque diu obtinuit. Nec reperitur longo iam tempore, effœta tellure. Proximum bonitate fuit Saluſtianum in Ceutronum Alpino tractu, non longi & ipſum æui. Succeſſitque ei Liuianum in Gallia. Vtrunque à metallorum dominis appellatum, illud ab amico Diui Auguſti, hoc à coniuge, velocis defectus. Liuianum quoque certè admodum exiguum inuenitur. Summa gloria nunc in Marianum conuerſa, quod & Cordubenſe dicitur. Hoc à Liuiano cadmiam maximè ſorbet, & orichalci bonitatem imitatur in ſeſtertiis dupondiariiſque, Cyprio ſuo aſſibus contentis. Et hactenus nobilitas in ære naturalis ſe habet. Reliqua genera artificio conſtant, quæ ſuis locis reddentur, ſumma claritate ante omnia indicata. Quondam æs confuſum auro argentóque miſcebatur, & tamen ars pretioſior erat: nunc incertum eſt, peior hæc ſit, an materia. Mirúmque, cùm ad infinitū operum pretia creuerint, authoritas artis extincta eſt. Quæſtus cauſa enim, vt omnia, exerceri cœpta eſt, quæ gloriæ ſolebat. Ideo etiam Deorum adſcripta operi, cùm proceres gentium claritatē & hac via quærerent: adeóque exoleuit fundendi æris pretioſi ratio, vt iandiu ne fortuna quidem in ære ius artis habeat. Ex illa autem antiqua gloria Corinthium maximè laudatur: hoc caſus miſcuit, Corintho, cùm caperetur, incēſa: miréque circa id multorum affectatio fuit: quippe cùm tradatur, non alia de cauſa Verrem, quem Cicero damnauerat, proſcriptum cum eo ab Antonio, quàm quòd Corinthiis ſe ei ceſſurum negauiſſet. At mihi maior pars eorum ſimulare eam ſcientiam videtur, ad ſegregandos ſe à cæteris magis, quàm intelligere aliquid ibi ſubtilius: & hoc paucis docebo. Corinthus capta eſt Olympiadis clvj. anno tertio, noſtræ vrbis dcviij. cùm antè ſeculo fictores nobiles eſſe deſiſſent, quorum iſta omnia ſigna hodie Corinthia appellant. Quapropter ad coarguendos eos, ponemus artificum ætates. Nam vrbis noſtræ annos ex ſuprà dicta comparatione Olympiadum, colligere facile erit. Sunt ergo vaſa tantùm Corinthia, quæ iſti elegantiores modò in eſculenta trāsferunt, modò in lucernas aut trulleos, nullo munditiarum reſpectu. Eius tria genera: candidum, argento nitore quàm proximè accedens, in quo illa miſtura præualuit: alterum, in quo auri fulua natura: tertium, in quo æqualis omnium temperies fuit. Præter hæc eſt, cuius ratio non poteſt reddi, quanquam hominis manu facta dederit Fortuna temperamentum ſimulachro ſignı́ſque, illud ſuo colore pretioſum ad iocineris imaginem vergens, quod ideo hepatizon appellant, procul à Corinthio: longè tamen ante Aegineticum atque Deliacum, quæ diu obtinuere principatum. Antiquiſſima æris gloria Deliaco fuit, mercatus in Delo concelebrante toto orbe, & ideo cura officinis tricliniorum pedibus fulcrı́ſque. Ibi prima nobilitas æris. Peruenit deinde ad Deûm ſimulachra, effigiémque hominum, & aliorū animalium. Proxima laus Aeginetico fuit. Inſula & ipſa, nec æs gignens, ſed officinarum temperatura nobilitata. Bos æreus inde captus in foro boario eſt Romę. Hic eſt exemplar Aeginetici æris: Deliaci autem Iupiter in Capitolio in Iouis tonantis æde: illóq; ære Myrō vſus eſt, hoc Polycletus, æquales atque condiſcipuli. Emulatio autem & in materia fuit.

De candelabris, & templorum ornamentis. CAP. III.

PRiuatim Aegina candelabrorum ſuperficiem duntaxat elaborauit, ſicut Tarentum ſcapos. In his ergo iuncta commēdatio officinarum eſt. Nec pudet Tribunorū militarium ſalariis emere, cùm ipſum nomē à candelarū lumine impoſitū appareat. Acceſſio cādelabri talis fuit: Theonis iuſſu pręconis Cleſippus fullo, gibbere pręterea & alio fœdus aſpectu, emetē id Gegania ſeſtertiis L. eadémque

démque oſtentante conuiuio emptum ludibrij cauſa nudatus, atque impotentia libidinis receptus in torum, mox in teſtamentum, prædiues numinum vice illud candelabrum coluit, & hanc Corinthiis fabulam adiecit: vindicatis tamen moribus nobili ſepulchro, per quod æterna ſupra terras Geganiæ dedecoris memoria duraret. Sed cùm eſſe nulla Corinthia candelabra conſtet, nomen id præcipuè in his celebratur, quoniam Mummij victoria Corinthum quidem diruit, ſed compluribus Achaiæ oppidis ſimul æra diſperſit. Priſci limina etiam ac valuas ex ære in templis factitauere. Inuenio & à Cn. Octauio, qui de Perſeo rege naualem triumphum egit, factam porticum duplicem ad circum Flamininum, quæ Corinthia ſit appellata à capitulis æreis columnarum. Veſtæ quoque ædē ipſam Syracuſana ſuperficie tegi placuiſſe. Syracuſana ſunt in Pantheo capita columnarum à M. Agrippa poſita. Quinetiam priuata opulentia eo modò vſurpata eſt. Camillo inter crimina obiecit Sp. Caruilius Quæſtor, quòd ærata oſtia haberet in domo. Nam triclinia ærata abacóſque & monopodia Cn. Manlium Aſia deuicta primū inuexiſſe triumpho ſuo, quem duxit vrbis anno dclxvij. L. Piſo author eſt. Antias quidem L. Craſſum hæredem L. Craſſi Oratoris, multa etiam triclinia ærata vendidiſſe. Ex ære factitauere & cortinas tripodum nomine Delphicas, quoniam donis maximè Apollinis Delephici dicabantur. Placuere & lychnuchi penſiles in delubris, aut arborum modo mala ferentium lucentes: qualis eſt in templo Apollinis Palatini, quod Alexander Magnus Thebarum expugnatione captum in Cyme dicauerat eidem Deo. Tranſiit deinde ars vbiq; vulgò ad effigies Deorum.

Quando primum ſimulachrum Romæ factum, & de origine ſtatuarum, & honore ſtatuarum, & generibus, & figuris. CAP. IIII.

ROmæ ſimulachrum ex ęre factum Cereri primum reperio ex peculio Sp. Caſſij, quem regnum affectantem pater ipſius interemerat. Tranſiit & ab Diis ad hominum ſtatuas atque imagines multis modis. Antiqui pingebant eas bitumine, quò magis mirum eſt placuiſſe auro integere. Hoc neſcio an Romanum fuit inuentum: certè etiam Romæ non habet vetuſtatem. Effigies hominum non ſolebant exprimi, niſi aliqua illuſtri cauſa perpetuitatem merentium, primò ſacrorum certaminum victoria, maximéque Olympię vbi omnium qui viciſſent, ſtatuas dicari mos erat. Eorum verò, qui ter ibi ſuperauiſſent ex membris ipſorum ſimilitudine expreſſa, quas iconicas vocant: Athenienſes neſcio an primi omnium Harmodio & Ariſtogitoni tyrannicidis publicè poſuerint ſtatuas. Hoc actum eſt eodem anno, quo & reges Romę pulſi. Excepta deinde res eſt à toto orbe terrarum humaniſſima ambitione. Etiam omnium municipiorum foris ſtatuæ ornamentum eſſe cœpere, prorogaríque memoria hominum, & honores legendi æuo baſibus inſcribi, ne in ſepulchris tantùm legerentur. Mox forum & in domibus priuatis factum atque in atriis. Honos clientum inſtituit ſic colere patronos.

De ſtatuis togatis, & quibuſdam alijs, & quibus primùm in columna, & quando primùm publicè, & quæ primùm ſtatua Romæ. CAP. V.

TOgatæ effigies antiquitus ita dicabantur. Placuere & nudę tenentes haſtam, ab epheborum è gymnaſiis exemplaribus, quas Achilleas vocant. Græca res eſt, nihil velare: at contrà Romana ac militaris, thoracas addere. Cæſar quidem Dictator loricatam ſibi dicari in foro ſuo paſſus eſt. Nā lupercorum habitu factæ, tam nouitiæ ſunt, quàm quæ nuper prodiere penulis indutæ. Mancinus eodem habitu ſibi ſtatuit, quo deditus eſt. Notatum ab authoribus, & L. Actium Poetam in Camœnarum æde maxima forma ſtatuam ſibi poſuiſſe, cùm breuis admodum fuiſſet. Equeſtres vtiq; ſtatuæ Romanam celebrationem habent, orto ſine dubio à Græcis exemplo. Sed illi celetas tantùm dicabant in ſacris victores. Poſteà verò & qui bigis vel quadrigis viciſſent. Vnde & noſtris currus in his qui triumphauiſſent. Serum hoc, & in his non niſi à Diuo Auguſto ſeiuges, ſicut & elephanti. Non vetus & bigarum celebratio in his qui Prætura functi curru vecti eſſent per Circum. Antiquior columnarum, ſicut C. Menio, qui deuicerat priſcos Latinos, quibus ex fœdere tertias prædæ Rom. pop. præſtabat, eodémque in Conſulatu in ſuggeſtu roſtra deuictis Antiatibus fixerat anno vrbis ccccxvj. Item C. Duellio, qui primus naualem triumphum egit de Pœnis, quę eſt etiam nunc in foro. Item P. Minutio præfecto annonæ extra portam Trigeminam vnciari ſtipe collata, neſcio an primo honore tali à populo, anteà enim à ſenatu erat: præclara res, niſi friuolis cœpiſſet initiis. Nanque & Actij Nauij ſtatua fuit ante Curiam, cuius baſis conflagrauit Curia incenſa P. Clodij funere. Fuit & Hermodori Epheſij in comitio, legum, quas Decemuiri ſcribebant, interpretis, publicè dicata. Alia cauſa & alia authoritas maior in Horatij Coclitis ſtatua, quæ durat hodiéque, cùm hoſtes à ponte ſublicio ſolus arcuiſſet. Equidem & Sibyllæ iuxtà roſtra eſſe non miror, tres ſint licet: vna, quam Sex. Pacuuius Taurus Aedilis plebis reſtituit: duæ, quas M. Meſſala. Primas putarem has, & Actij Nauij, poſitas ætate Tarquinij Priſci, niſi regum antecedentium eſſent in Capitolio.

De ſtatuis ſine tunicis, & quibuſdam alijs, & quæ prima Romæ ſtatua equeſtris. & quando omnes ſtatuæ priuatim & publicè ſublatæ, & quibus Romæ mulieribus, quæ primæ ab exteris publicè poſitæ. CAP. VI.

EX his Romuli eſt ſine tunica, ſicut & Camilli in roſtris, & ante ædem Caſtorum fuit Q. Marcij Tremuli equeſtris togata, qui Samnites bis deuicerat, captáq; Anagnia, populum ſtipendio liberauerat-

berauerat. Inter antiquissimas sunt & Tulli Cælij, L. Roscij, Sp. Nautij, C. Fulcinij in Rostris, à Fidenatibus in legatione interfectorum. Hoc à Romano populo tribui solebat iniuria cæsis, sicut & P. Iunio, & T. Coruncano, qui ab Teuca Illyriorum regina interfecti erant. Non omittendum videtur, quod Annales annotauere, tripedaneas his statuas in foro statutas. Hæc videlicet mensura honorata tunc erat. Non præteribo a C. Octauium ob vnum verbum: hic regem Antiochum, daturũ responsum dicentem, virga, quam tenebat fortè, circunscripsit, & prius quàm egrederetur circulo illo, responsum dare coegit. In qua legatione interfecto, Senatus statuam poni iussit quàm oculatissimo loco in Rostris. Inuenitur statua decreta & Taraciæ Caiæ siue Suffetiæ virgini Vestali, vt poneretur vbi vellet: quod adiectũ nõ minus honoris habet, quàm fœminæ esse decretam. Meritum eius in ipsis ponam Annaliũ verbis: Quòd campum Tiberinũ gratificata esset ea populo. Inuenio & Pythagoræ & Alcibiadi in cornibus Comitij positas, cùm bello Samniti Apollo Pythius fortissimo Græcorum gentis iussisset, & alteri sapientissimo, simulachra celebri loco dicari, donec Sylla Dictator ibi Curiam faceret. Mirumque est, illos patres Socrati cunctis ab eodem Deo sapientia prælato Pythagoram prætulisse, aut tot aliis virtute Alcibiadem, aut quenquam vtroque Themistocli. Columnarum ratio erat, attolli suprà cæteros mortales: quod & arcus significant nouitio inuento. Primus tamen honos cœpit à Græcis. Nullique arbitror plures statuas dicatas, quàm Phalereo Demetrio Athenis. Siquidem ccclx. statuere, quas mox lacerauerunt, nondum anno hunc numerum dierum excedente. Statuerant Romæ etiam in omnibus vicis C. Mario Gratidiano tribus, vt diximus, easdemque subuertere Syllæ introitu. Pedestres sine dubio Romæ fuere in authoritate longo tempore. Equestrium tamen origo perquàm vetus est, cum fœminis etiam honore communicato. Clœliæ enim statua est equestris, ceu parum esset toga eam cingi: cùm nec Lucretiæ, nec Bruto, qui expulerant reges, propter quos Clœlia inter obsides fuerat, decernerentur. Hanc primam & Horatij Coclitis publicè dicatam crediderim: antè enim sibi ac Sibyllæ Tarquinium, & reges sibi ipsos posuisse verisimile est: nisi Clœliæ Piso traderet ab his positam, qui vnà obsides fuerant, redditis à Porsena in honorem eius. E diuerso Annius Fœcialis, equestrem, quæ fuerit contra Iouis Statoris ædem in vestibulo Superbi domus, Valeriæ fuisse Publicolæ Consulis filiæ: eamque solam refugisse, Tiberimque tranauisse, cæteris obsidibus, quæ Porsenæ mittebantur, interemptis Tarquinij insidiis L. Piso prodidit, M. Aemilio, C. Popilio II. Coss. à Censoribus P. Cornelio Scipione, M. Popilio, statuas circa forum eorum qui magistratum gesserunt, sublatas omnes, præter eas quæ populi aut Senatus sententia statutæ essent. Eam verò, quam apud ædem Telluris statuisset sibi Sp. Cassius qui regnum affectauerat, etiam conflatam à Censoribus. Nimirum in ea quoque re ambitioni prouidebant illi viri. Extant Catonis in Censura vociferationes, mulieribus Romanis in prouinciis statuas poni. Nec tamen potuit inhibere, quò minus Romæ quoque ponerentur, sicuti Corneliæ Gracchorum matri, quæ fuit Africani prioris filia. Sedens huic posita, soleisque sine amento insignis, in Metelli publica porticu: quæ statua nunc est in Octauiæ operibus. Publicè autem ab exteris posita est Romæ C. Aelio Tribuno plebis, lege perlata in Stennium Statilium Lucanum, qui Thurinos bis infestauerat: ob idem Aelium Thurini statua & corona aurea donauerunt. Iidem posteà Fabricium donauere statua, liberati obsidione. Passimque clientes in clientelas ita recepti: & adeò discrimen omne sublatum, vt Annibalis etiam statuæ tribus locis visantur in vrbe, cuius intra muros solus hostium emisit hastam.

a C. Popilium legendum videtur ex Vale. Max. cæterisq. Historicis.

De antiquis statuariis, & pretiis signorum immodicis, & colossis in vrbe celeberrimis. CAP. VII.

FVisse autem statuariam artem familiarem Italię quoque & vetustã, indicant, Hercules ab Euandro sacratus, vt ferunt, in foro boario, qui triumphalis vocatur, atque per triumphos vestitur habitu triumphali: prætereà Ianus geminus à Numa rege dicatus, qui pacis bellique argumento colitur, digitis ita figuratis, vt trecentorum sexagintaquinque dierum nota, per significationem anni, temporis & æui se Deum indicaret. Signa quoque Thuscanica per terras dispersa, quæ in Hetruria factitata non est dubium. Deorum tantum putarem ea fuisse, ni Metrodorus Scepsius, cui cognomen à Romani nominis odio inditum est, propter duo millia statuarum Volsinios expugnatos obiiceret. Mirumque mihi videtur, cùm statuarum origo tam vetus in Italia sit, lignea potius aut fictilia Deorum simulachra in delubris dicata, vsque ad deuictam Asiam, vnde luxuria. Similitudines exprimendi quæ prima fuerit origo, in ea quam plasticen Græci vocant, dici cõuenientius erit: etenim prior, quàm statuaria, fuit. Sed hæc ad infinitum effloruit multorum voluminum opere, si quis plura persequi velit: omnia enim quis possit? In M. Scauri Aedilitate tria millia signorum in scena tantùm fuere temporario theatro. Mummius deuicta Achaia repleuit vrbem: ipse excessit nõ relicturus filiæ dotem. Cur enim non cum excusatione ponatur? Multa & Luculli inuexere. Rhodi etiamnum tria millia signorum esse, Mutianus ter Consul prodidit, nec pauciora Athenis, Olympiæ, Delphis superesse creduntur. Quis ista mortalium persequi possit? aut quis vsus noscendi intelligatur? Insignia tamen maximè, & aliqua de causa notata, voluptarium sit attigisse, artificesque celebratos nominauisse, singulorum quoque inexplicabili multitudine, cùm Lysippus ad sexcenta

x. opera fecisse prodatur, tantæ omnia artis, vt claritatem possent dare vel singula. Numerum apparuisse defuncto eo, cùm thesaurum effregisset hæres: solitum enim ex manipretio cuiusque signi denarios deponere aureos singulos. Euecta supra humanam fidem ars est successu, mox & audacia. In argumentum successus vnum exemplum afferam, nec Deorum hominúmve similitudinis expressæ. Aetas nostra vidit in Capitolio, priùs quàm id nouissimè conflagrauit à Vitellianis incensum, in cella Iunonis, canem ex ære, vulnus suum lambentem: cuius eximium miraculum & indiscreta veri similitudo, non eo solùm intelligitur, quòd ibi dicata fuerat, verùm & noua satisdatione: nam summa nulla par videbatur: capite tutelarios cauere pro ea, instituti publici fuit. Audaciæ innumera sunt exempla. Moles quippe excogitatas videmus statuarum, quas colossos vocant, turribus pares. Talis est in Capitolio Apollo, translatus à M. Lucullo ex Apollonia Ponti vrbe xxx. cubitorū, cl. talentis factus: talis in campo Martio Iupiter à Claudio Cæsare dicatus, qui vocatur Pompeianus à vicinitate theatri: talis & Tarenti factus à Lysippo xl. cubitorum. Mirum in eo, quòd manu, vt ferunt, mobilis (ea ratio libramenti est) nullis conuellatur procellis. Id quidem prouidisse & artifex dicitur, modico interuallo, vnde maximè flatum opus erat frangi, opposita columna. Itaq; propter magnitudinem difficultatemque moliendi, non attigit eum Fabius Verrucosus, cùm Herculem qui est in Capitolio, inde transferret. Ante omnes autem in admiratione fuit Solis colossus Rhodi, quem fecerat Chares Lyndius, Lysippi suprà dicti discipulus. Septuaginta cubitorum altitudinis fuit. Hoc simulachrum post quinquagesimum sextum annum terræmotu prostratum, sed iacens quoque miraculo est. Pauci pollicem eius amplectuntur. Maiores sunt digiti, quàm pleraq; statuæ. Vasti specus hiant de fractis membris. Spectantur intus magnæ molis saxa, quorum pondere stabiliuerat constituens. Duodecim annis tradunt effectum ccc. talentis, quæ contulerant ex apparatu regis Demetrij, relicto moræ tædio. Sunt alij minores hoc in eadem vrbe colossi centum numero, sed vbicunque singuli fuissent nobilitaturi locum. Præterque hos Deorum quinq;, quos fecit Bryaxis. Factitauit colossos & Italia: videmus certè Apollinem in bibliotheca templi Augusti Thuscanicum l. pedum à pollice, dubium ære mirabiliorem, an pulchritudine. Fecit & Sp. Caruilius Iouem, qui est in Capitolio, victis Samnitibus sacrata lege pugnantibus, è pectoralibus corū ocreisque & galeis. Amplitudo tanta est, vt conspiciatur à Latiario Ioue. Reliquiis limæ suam statuā fecit, quæ est ante pedes simulachri eius. Habent in eodem Capitolio admirationem & capita duo, quæ P. Lentulus Consul dicauit: alterum à Charete suprà dicto factum: alterum fecit Decius, comparatione in tantum victus, vt artificium minimè probabilis artificis videatur. Verùm omnem amplitudinem statuarum eius generis vicit ætate nostra Zenodorus, Mercurio facto in ciuitate Galliæ Aruernis, per annos decem, H—S. cccc. manipretio. Postquam satis ibi artem approbauerat, Romā accitus est à Nerone, vbi destinatum illius principis simulachrum colossum fecit cx. pedum longitudine, qui dicatus Solis venerationi est, damnatis sceleribus illius principis. Mirabamur in officina non modò ex argilla similitudinem insignem, verùm & ex paruis admodum surculis, quod primum operis instar fuit. Ea statua indicauit interisse fundendi æris scientiam, cùm & Nero largiri aurum argentumque paratus esset, & Zenodorus scientia fingendi cælandique nulli veterum postponeretur. Statuam Aruernorum cùm faceret, prouinciæ Vibio Auito præsidente, duo pocula Calamidis manu cælata, quæ Cassio Syllano auunculo eius præceptori suo Germanicus Cæsar adamata donauerat, æmulatus est, vt vix vlla differentia esset artis. Quantoque maior in Zenodoro præstantia fuit, tanto magis deprehendi æris obliteratio potest.

Nobilitates ex ære operum & artificum CCCLXVI. CAP. VIII.

Signis, quæ vocant Corinthia, plerique in tantum capiuntur, vt secum circunferāt, sicut Hortensius Orator sphingem Verri reo ablatam. Propter quam Cicero illo iudicio in altercatione neganti ei se ænigmata intelligere, respondit debere, quoniam sphingem domi haberet. Circuntulit & Nero princeps Amazonem, de qua dicemus: & paulò antè C. Cestius Consularis signum, quod secum etiam in prælio habuit. Alexandri quoque Magni tabernaculum sustinere traduntur solitæ statuæ, ex quibus duæ ante Martis Vltoris ædem dicatæ sunt, totidem ante regiam. Minoribus simulachris signisque innumera propè artificum multitudo nobilitata est. Ante omnes tamen Phidias Atheniensis, Ioue Olympiæ facto, ex ebore quidem & auro: sed ex ære signa fecit. Floruit autem Olympiade lxxxiij. circiter ccc. nostræ vrbis anno. Quo eodem tempore æmuli eius fuere Alcamenes, Critias, Nestocles. Hegias. Et deinde olympiade lxxxvij. Ageledes, Callon, Polycletus, Phragmon, Gorgias, Lacon, Myron, Pythagoras, Scopas, Perelius. Ex his Polycletus, discipulos habuit Argium, Asopodorum, Alexim, Aristidem, Phrynonem, Dinonem, Athenodorum, Dameam Clitorium, Myronem Lycium. Nonagesimaquinta Olympiade floruere Naucydes, Dinomedes, Canachus, Patrocles. Centesima secunda Polycles, Cephissodorus, Leochares, Hypatodorus. Centesima quarta Praxiteles, Euphranor. Centesima septima Echion, Therimachus. Centesima quartadecima Lysippus fuit, & cum eo Alexander Magnus. Item Lysistratus, & frater eius Sthenis, Euphronides, Sostratus, Ion, Silanion. In hoc mirabile, quòd nullo doctore nobilis fuit ipse. Discipulos habuit Zeuxim & Iaden. Centesima vicesima Eutychides, Euthycrates,

Lahippus,

Lahippus, Cephissodorus, Timarchus, Pyromachus. Cessauit deinde ars, ac rursus Olympiade centesimaquinquagesimaquinta reuixit, cùm fuere longè quidem infra prædictos, probati tamen, Antheus, Callistratus, Polycles, Athenæus. Callixenus, Pythocles, Pythias, Timocles. Ita distinctis celeberrimorum ætatibus insignes raptim transcurram, reliqua multitudine passim dispersa. Venere autem & in certamen laudatissimi, quanquã diuersis ætatibus geniti, quoniã fecerant Amazonas: quæ cùm in templo Ephesiæ Dianæ dicarentur, placuit eligi probatissimam ipsorum artificum, qui præsentes erant, iudicio, cùm apparuit eam esse, quam omnes secundam à sua quisque iudicassent. Hæc est Polycleti, proxima ab ea Phidiæ, tertia Ctesilæ, quarta Cydonis, quinta Phragmonis. Phidias, præter Iouem Olympium, quem nemo æmulatur, fecit & ex ebore æquè Mineruam Athenis, quę est in Parthenone adstans. Ex ære verò, præter Amazonem suprà dictam, Mineruam tam eximię pulchritudinis, vt à forma cognomen acceperit. Fecit & Cliduchum & aliam Mineruam, quã Romæ Aemilius Paulus ad ædem Fortunæ dedicauit. Item duo signa, quæ Catulus in eadem æde posuit palliata: & alterum colossicon nudum: primusque artem toreuticen aperuisse atque demonstrasse meritò iudicatur. Polycletus Sicyonius Ageladis discipulus, Diadumenum fecit molliter iuuenem c. talentis nobilitatum. Idem & Doryphorum viriliter puerum. Fecit & quem canona artifices vocant, lineamenta artis ex eo petentes, velut à lege quadam: solusque hominum artem ipse fecisse, artis opere iudicatur. Fecit & distringentem, & nudum talo incessentem. Duosque pueros, item talis nudos ludentes, qui vocantur Astragalizontes: & sunt in Titi Imperatoris atrio: quo opere nullum absolutius plerique iudicant. Item Mercurium, qui fuit Lysimachiæ: Herculem, qui Romæ, Antæum à terra sustinentem: Artemona, qui Periphoretos appellatus est. Hic consummasse hanc scientiam iudicatur, & toreuticen sic erudisse, vt Phidias aperuisse. Proprium eiusdem, vt vno crure insisterent signa, excogitasse: quadrata tamen ea esse tradit Varro, & penè ad vnum exemplum. Myronem Eleutheris natum, & ipsum Ageladis discipulũ, bucula maximè nobilitauit, celebratis versibus laudata, quando alieno pleriq; ingenio magis, quàm suo, cõmendantur. Fecit & canem, & discobolon, & Persea, & Pristas, & Satyrũ admirantem tibias, & Mineruã, Delphicos pentathlos, Pancratiastas: Herculem etiã, qui est apud Circum maximũ in æde Pompeij Magni. Fecisse & cicadæ monumentum ac locustæ, carminibus suis Erinna significat. Fecit & Apollinem, quem à Triumuiro Antonio sublatum restituit Ephesiis Diuus Augustus, admonitus in quiete. Primus hic multiplicasse varietatem videtur, numerosior in arte, quàm Polycletus, & symmetria diligentior: & ipse tamen corporum tenus curiosus, animi sensus non expressisse, capillum quoque & pubem non emendatius fecisse, quàm rudis antiquitas instituisset. Vicit eum Pythagoras Rheginus ex Italia, pancratiaste Delphis posito. Eundem vicit & Leontius, qui fecit stadiodromon Astylon, qui Olympiæ ostenditur, & Libyn puerum tenentem tabellam eodem loco, & mala ferentem nudum. Syracusis autem claudicantem: cuius hulceris dolorem sentire etiam spectantes videntur. Item Apollinem citharœdum, serpentemque eius sagittis confici, qui Dicæus appellatus est, quòd cùm Thebæ ab Alexandro caperentur, aurum à fugiente conditum, sinu eius celatum esset. Hic primus neruos & venas expressit, capillumque diligentius. Fuit & alius Pythagoras Samius, initio pictor, cuius signa ad ædem Fortunæ huiusce Deæ septem nuda, & senis vnum, laudata sunt. Hic suprà dicto facie quoque indiscreta similis fuisse traditur: Rhegini autem discipulus & filius sororis fuisse Sosistratus. Lysippum Sicyonium Duris negat, Tullius fuisse discipulum affirmat, sed primò ærarium fabrum, audendi rationem cœpisse pictoris Eupompi responso. Eum enim interrogatum, quem sequeretur antecedentium, dixisse demonstrata hominum multitudine, naturam ipsam imitandam esse, non artificem. Plurima ex omnibus signa fecit, vt diximus, fœcundissimæ artis, inter quæ distringentem se, quem M. Agrippa ante thermas suas dicauit, mirè gratum Tiberio principi: qui non quiuit temperare sibi in eo, quanquam imperiosus sui inter initia principatus, transtulitq; in cubiculum, alio ibi signo substituto: cùm quidem tanta populi Romani contumacia fuit, vt magnis theatri clamoribus reponi Apoxyomenon flagitauerit, princepsque, quanquam adamatum, reposuerit. Nobilitatur Lysippus & temulenta tibicina, & canibus ac venatione. In primis verò quadriga cum Sole Rhodiorum. Fecit & Alexandrum Magnum multis operibus, à pueritia eius orsus. Quam statuam inaurari iussit Nero princeps, delectatus admodũ illa. Dein cùm pretio perisset gratia artis, detractum est aurum: pretiosiorque talis existimatur, etiam cicatricibus operis atque conscissuris, in quibus aurum hæserat, remanentibus. Idem fecit Hephæstionem Alexandri Magni amicũ, quẽ quidã Polycleto adscribunt, cùm is centum propè annis antè fuerit. Idẽ Alexãdri venationem: quæ Delphis sacrata est: Athenis Satyrorum turmam. Alexandrum amicorumq; eius imagines summa omnium similitudine expressit. Has Metellus Macedonia subacta transtulit Romam. Fecit & quadrigas multorum generum. Statuariæ arti plurimum traditur contulisse, capillum exprimendo, capita minora faciendo, quàm antiqui, corpora graciliora sicci oraque, per quæ proceritas signorum maior videtur. Non habet Latinum nomen symmetria, quam diligentissimè custodiuit, noua intactaque ratione quadratas veterum staturas permutando: vulgoque dicebat, ab illis factos, quales essent, homines: à se, quales viderentur esse. Propriæ huius viden-

tur esse argutiæ operum, custoditæ in minimis quoque rebus. Filios & discipulos reliquit laudatos artifices, Lahippum & Bedam, sed ante omnes Euthycratem: quanquam is constantiam patris potiùs æmulatus, quàm elegantiam, austero maluit genere, quàm iucundo, placere. Itaque optimè expressit Herculem Delphis & Alexandrum, Thespin venatorem, & Thespiadas: prælium equestre, ad Trophonij oraculum: quadrigas Medeæ complures: equum cum fiscinis: canes venantium. Huius porrò discipulus fuit Tisicrates, & ipse Sicyonius, sed Lysippi sectæ propior, vt vix discernantur cōplura signa, ceu senex Thebanus, Demetrius rex, Peucestes Alexandri Magni seruator, dignus tanta gloria. Artifices, qui cōpositis voluminibus condidere hæc, miris laudibus celebrant, & Telephanem Phoceum, ignotum aliâs, quoniam in Thessalia, vbi habitauerat, latuerint opera eius: alioquin suffragiis ipsorum æquatur Polycleto, Myroni, Pythagoræ. Laudant eius Larissam, & Spinarū pentathlon, & Apollinem. Alij non hanc ignobilitatis fuisse causam, sed quoniam se regum Xerxis atque Darij officinis dediderit, existimant. Praxiteles quoque marmore felicior: ideo & clarior fuit. Fecit tamen ex ære pulcherrima opera: Proserpinæ raptum: item Catagusam, & Ebrietatem, & Liberum patrem, nobilemque vnà Satyrum, quem Græci periboeton cognominant. Signa etiā, quæ ante Felicitatis ædem fuere, Veneremque, quæ cum ipsa æde incendio cremata est Claudij principatu, marmoreæ illi suæ per terras inclytæ parem. Item Stephusam, Spilumenem, Oenophorum, Harmodium & Aristogitone tyrannicidas, quos à Xerxe Persarum rege captos victa Perside Atheniensibus remisit magnus Alexāder. Fecit & puberem subrepenti lacertæ cominus sagitta insidiantem, quem Sauroctonon vocant. Spectantur & duo signa eius diuersos affectus exprimentia, flentis matronæ, & meretricis gaudentis. Hanc putant Phrynen fuisse, deprehenduntque in ea amorem artificis, & mercedem in vultu meretricis. Habet simulachrum & benignitas eius. Calamidis enim quadrigæ aurigam suum imposuit, ne melior in equorū effigie defecisse in homine crederetur. Ipse Calamis & alias quadrigas bigasque fecit, equis semper sine æmulo expressis. Sed ne videatur in hominum effigie inferior, Alcmena nullius est nobilior. Alcamenes Phidiæ discipulus & marmorea fecit, & æreum pentathlon, qui vocatur encrinomenos. At Polycleti discipulus Aristides quadrigas bigasque. Et Iphicratis Leæna laudatur. Scortum hæc lyræ cantu familiare Harmodio & Aristogitoni, consilia eorum de tyrannicidio, vsq; ad mortem excruciata, tyrannis non prodidit. Quamobrem Athenienses & honorem habere ei volentes, nec tamen scortum celebrasse, animal nominis eius fecere: atque vt intelligeretur causa honoris, in opere linguam addi ab artifice vetuerunt. Briaxis Aesculapium & Seleucum fecit. Bedas adorantem Batton Apollinem, & Iunonem, qui sunt Romæ in Concordiæ templo. Cresilas vulneratum deficientem, in quo possit intelligi, quantum restet animæ: & Olympium Periclem dignum cognomine. Mirumque in hac arte est, quòd nobiles viros nobiliores fecit. Cephissodorus Mineruam mirabilem in portu Atheniensiū, & aram ad templum Iouis Seruatoris in eodem portu, cui pauca comparantur. Canachus Apollinem nudum, qui Philesius cognominatur in Didymæo, Aeginetica æris temperatura. Ceruumq; vnà ita vestigiis suspendit, vt linum subter pedes trahatur, alterno morsu digitis calceque retinentibus solum, ita vertebrato dente vtrisque in partibus, vt à repulsu per vices resiliat. Idem Celetizontas pueros fecit. Chæreas Alexandrum Magnum & Philippum patrem eius fecit. Ctesilaus doryphoron, & Amazonem vulneratam. Demetrius Lysimachen, quæ sacerdos Mineruæ fuit annis lxiiij. Idem & Mineruam, quæ Musica appellatur, quoniam dracones in Gorgone eius ad ictus citharæ tinnitu resonant. Idem equitem Sarmenem, qui primus de equitatu scripsit. Dædalus & ipse inter fictores laudatus, pueros duos distringentes se fecit. Dinomenes Protesilaum & Pythodemū luctatorem. Euphranoris Alexander Paris est: in quo laudatur, quòd omnia simul intelligantur, iudex Dearum, amator Helenæ, & tamen Achillis interfector. Huius est Minerua Romæ, quæ dicitur Catuliana, infra Capitolium à Q. Luctatio Catulo dicata, & simulachrum Boni euentus, dextra pateram, sinistra spicam ac papauer tenens. Item Latona puerpera, Apollinem & Dianam infantes sustinens, in æde Concordiæ. Fecit & quadrigas bigasque, & Cliduchon eximia forma: & Virtutem & Græciam, vtrasque colosseas: mulierem ministrantem & adorantem. Item Alexandrum & Philippum in quadrigis. Eutychides Eurotam, in quo artem ipso amne liquidiorem plurimi dixere. Hegiæ Minerua, Pyrrhusque rex laudatur, & celetizontes pueri, & Castor ac Pollux ante ædem Iouis tonantis. In Pario colonia Hercules Isidori. Buthyreus Lycius Myronis discipulus fuit, qui fecit dignum præceptore puerum sufflantem languidos ignes, & Argonautas. Leocras aquilam, sentientem quid rapiat in Ganymede, & cui ferat, parcentem vnguibus etiam per vestem: puerū Autolycon pancratio victorem, propter quem Xenophon Symposion scripsit: Iouemq; illum tonantem in Capitolio, ante cuncta laudabilem: item Apollinem diadematum. Lyciscus Lagonem puerum subdolæ ac fucatæ vernilitatis. Lycus & ipse puerum suffitorem. Menæchmi vitulus genu premitur, replicata ceruice: ipseque Menæchmus scripsit de sua arte. Naucydes Mercurio & Discobolo & immolante arietem censetur. Naucerus luctatorem anhelantem fecit. Nicerates Aesculapium & Hygiam, qui sunt in Concordiæ templo Romæ. Pyromachi quadriga regitur ab Alcibiade. Policles Hermaphroditum nobilem fecit. Pyrrhus Hygiam & Mineruam: Phœnix Lysippi discipulus

pulus

pulus Epitherſen. Stipax Cyprius vno celebratur ſigno, Splanchnopte. Periclis Olympij vernula hic fuit, exta torrens, ignem oris pleni ſpiritu accendens. Sillanion Apollodorum fecit, fictorem & ipſum, ſed inter cunctos diligentiſſimum artis, & inimicum ſui iudicem, crebrò perfecta ſigna frangentem, dum ſatiare cupiditatem nequit artis, & ideo inſanum cognominatū. Hoc in eo expreſſit, nec hominem ex ære fecit, ſed iracundiam: & Achillem nobilem. Item Epiſtatem exercentem athletas. Strongylion Amazonem, quam ab excellentia crurum Eucnemon appellant, ob id in comitatu Neronis principis circunlatam. Item fecit puerum, quem amando Brutus Philippenſis cognomine ſuo illuſtrauit. Theodorus, qui labyrinthum fecit Sami, ipſe ſe ex ære fudit, præter ſimilitudinem mirabilē fama magnæ ſubtilitatis celebratus. Dextra limā tenet, læua tribus digitis quadrigulā tenuit tranſlatā Præneſte, tantæ paruitatis, vt totam eam currúmq; & aurigam integeret alis ſimul facta muſca. Xenocrates Tiſicratis diſcipulus: aut, vt alij, Euthycratis, vicit vtroſque copia ſignorum, & de ſua arte compoſuit volumina. Plures artifices fecere Attali & Eumenis aduerſus Gallos prælia, Iſigonus, Pyromachus, Stratonicus, Antigonus, qui condidit volumina de ſua arte. Boethi, quanquam argēto melioris, infans eximiè anſerem ſtrangulat. Atque ex omnibus, quæ retuli, clariſſima quæque in vrbe iam ſunt dicata à Veſpaſiano Principe in templo Pacis, aliíſque eius operibus, violentia Neronis in vrbem conuecta, & in ſellariis domus aureæ diſpoſita. Præterea ſunt æqualitate celebrati artifices, ſed nullis operum ſuorum præcipui, Ariſton, qui & argentum cælare ſolitus eſt, Callias, Cleſias, Cantharus Sicyonius, Dionyſodorus Critiæ diſcipulus, Deliades, Euphorion, Eunicus, & Hecatæus. Argenti cælatores, Leſbocles, Prodorus, Pythodicus, Polygnotus: iidem pictores nobiliſſimi. Item ex cælatoribus Stratonicus, Scymnus, qui fuit Critiæ diſcipulus. Nunc percenſebo eos, qui eiuſdem generis opera fecerunt, vt Apollodorus, Androbulus, Aſclepiodorus, Aleuas philoſophos: Apellas & adorantes fœminas: Antigonus & Perixyomenon, tyrannicidáſque ſuprà dictos: Antimachus, Athenodorus fœminas nobiles: Ariſtodemus & luctatores, bigáſque cum auriga, philoſophos, anus, Seleucum regem. Habet gratiam ſuam huius quoq; Doryphorus. Cephiſſodori duo fuere: prioris eſt Mercurius, Liberum patrem in infantia nutriens. Fecit & concionantem manu elata: perſona in incerto eſt. Sequens philoſophos fecit. Colotas, qui cum Phidia Iouem Olympium fecerat, philoſophos. Item Cleon & Cenchramis, & Callicles, & Cephis: Chalcoſthenes & comœdos & athletas. Dahippus Perixyomenon. Daiphron, & Democritus, & Dæmon philoſophos. Epigonus omnia ferè prædicta imitatus præceſſit in tubicine, & matri interfectæ infante miſerabiliter blandiente. Eubolidis digitis computans: Mycon athletis ſpectatus, Menogenes quadrigis. Nec minus Niceratus omnia quæ cæteri, aggreſſus, repræſentauit Alcibiadem, lampadéque accenſa matrem eius Demaraten ſacrificantem. Piſicrates bigæ Pitho mulierem impoſuit. Idémque fecit Martem & Mercurium, qui ſunt in Concordiæ templo Romæ. Perillum nemo laudat ſæuiorem Phalaride tyranno, qui taurum fecit, mugitus hominis pollicitus igne ſubdito, & primus eum expertus cruciatum iuſtiore ſæuitia. In hoc à ſimulachris Deûm hominúmque deuocauerat humaniſſimam artem. Ideóne tot conditores eius elaborauerant, vt ex ea tormenta fierent? Itaque vna de cauſa ſeruantur opera eius, vt quiſquis illa videat, oderit manus. Sthenis Cererem, Iouem, Mineruam fecit, qui ſunt Romæ in Concordię templo. Idem flentes matronas, & adorantes ſacrificantéſque. Simon canem & ſagittarium fecit. Stratonicus cælator ille philoſophos, Scopas vterque. Athletas autem & armatos, & venatores, ſacrificantéſque Batton, Euchir, Glaucides, Heliodorus, Hicanus, Lophon, Lyſon, Leon, Menodorus, Myagrus, Polycrates, Polydorus, Pythocritus, Protogenes, idem pictura clariſſimus, vt dicemus: Patrocles, Polis, Poſidonius, qui & argentum cælauit nobiliter, natione Epheſius, Periclymenus, Philon, Simenus, Timotheus, Theomneſtus, Timarchides, Timon, Tiſias, Thraſon. Ex omnibus autem maximè cognomine inſignis eſt Callimachus, ſemper calumniator ſui, nec finem habens diligentiæ, ob id Cacizotechnos appellatus, memorabilis exemplo adhibendi curę modum. Huius ſunt ſaltantes Lacenæ, emendatum opus, ſed in quo gratiam omnem diligentia abſtulerit. Hunc quidam & pictorem fuiſſe tradunt. Non ære captus, nec arte, vnā ſolummodo Zenonis ſtatuam Cypria in expeditione nō vendidit Cato, ſed quia philoſophi erat, vt obiter hoc quoque noſcatur tam inane exemplum. In mentione ſtatuarum eſt & vna non prętereunda, licet authoris incerti, iuxta roſtra Herculis tunicati, Eleo habitu Romę, torua facie, ſentientéque ſuprema in tunica. In hac tres ſunt vituli: L. Luculli Imperatoris, de manubiis: alter, pupillum Luculli filium ex S C. dedicaſſe: tertius, T. Septimium Sabinum Aedilem curulem ex priuato in publicum reſtituiſſe. Tot certaminum tantæq; dignationis ſimulachrum id fuit. Nūc reuertemur ad differentias æris & miſturas. In Cyprio coronarium & regulare eſt, vtrunque ductile. Coronarium tenuatur in laminas, taurorúmque felle tinctum, ſpeciem auri in coronis hiſtrionum prębet. Idémque in vncias additis auri ſcrupulis ſenis, pretenui pyropi bractea igneſcit. Regulare & in aliis fit metallis, itémque caldarium. Differentia, quod caldarium funditur tantùm, malleis fragile, quibus regulare obſequitur, ab aliis ductile appellatum, quale omne Cyprium eſt. Sed & in cęteris metallis, cura diſtat à caldario. Omne enim purgatis diligentius igni vitiis, excoctiſque, regulare eſt. In reliquis generibus palma Campano. Simile in multis partibus Italiæ prouin-

ciísque. Sed octonas plumbi libras addunt, & lenè recoquunt propter inopiam ligni. Quantum ea res differentiæ afferat, in Gallia maximè sentitur vbi inter lapides candefactos funditur. Exurente enim coctura, nigrum atque fragile conficitur. Præterea semel recoquunt: quod sępius fecisse, bonitati plurimum confert.

Differentiæ æris & mistura, & de seruando ære. CAP. IX.

IN quoq; notasse non ab re est, æs omne frigore magno melius fundi. Sequens temperatura statuaria est, eadémque tabularis, hoc modo: Massa proflatur in primis, mox in proflatum additur tertia portio ęris collectanei, hoc est, ex vsu coempti. Peculiare in eo condimentum atritu domiti, & consuetudine nitoris veluti mansuefacti. Miscentur & plumbi argentarij pondo duodena ac selibræ, centenis proflati. Appellatur etiamnum & formalis temperatura æris tenerrimi, quoniam nigri plumbi decima portio additur, & argentarij vigesima: maximéque ita colorem bibit, quem Græcanicum vocant. Nouissima est, quæ vocatur ollaria, vase nomen hoc dante, ternis aut quaternis libris plumbi argentarij in centenas æris additis. Cyprio si addatur plumbum, colos purpuræ fit in statuarum prætextis. Aera extersa rubiginem celeriùs trahunt, quàm neglecta, nisi oleo perungantur. Seruari ea optimè in liquida pice tradunt. Vsus æris ad perpetuitatem monumētorum iam pridem translatus est, tabulis æreis, in quibus publicę constitutiones inciduntur.

De cadmia medicinæ. CAP. X.

METalla æris multis modis instruunt medicinam, vtpote cùm hulcera omnia ibi ocyssimè sanentur. Maximè tamen prodest cadmia. Fit sine dubio hæc & in argenti fornacibus, candidior ac minus ponderosa, sed nequaquam comparanda ærariæ. Plura autem genera sunt. Nanque ipse lapis, ex quo fit æs, cadmia vocatur, fusuris necessarius, medicinæ inutilis. Hic rursus in fornacibus existit, aliámq; nominis sui originem recipit. Fit autem egesta flammis atq; flatu tenuissima parte materiæ, & cameris lateribúsue fornacum pro quantitate leuitatis applicata. Tenuissima est in ipso fornacum ore, quà flammæ eluctantur, appellata capnitis, exusta, & nimia leuitate similis fauillæ. Interior optima, cameris dependens, & ab eo argumento botrytis cognominata. Ponderosior hæc priore, leuior porrò secuturis. Duo eius colores: deterior cinereus, puniceus melior, friabilis, oculorúmque medicamentis vtilissima. Tertia est in lateribus fornacum, quæ propter grauitatem ad cameras peruenire non potuit. Hæc dicitur placitis, & ipsa ab argumento, crusta verius, quàm pumex, intus varia, ad psoras vtilior, & ad cicatrices trahendas. Fluunt & ex ea duo alia genera: onychitis extra penè cærula, intus onychis maculis similis. Ostracitis tota nigra, & cæterarum sordidissima, vulneribus maximè vtilis. Omnis autem cadmia in Cypri fornacibus optima, iterúmque à Medicis coquitur carbone puro, atque vbi in cinerem rediit, extinguitur vino ammineo, quæ ad emplastra pręparatur: quæ verò ad psoras, aceto. Quidam in ollis fictilibus tusam vrunt, ac lauãt in mortariis, posteà siccant. Nymphodorus lapidem ipsum quàm grauissimum spississimúmque vrit pruna, & exustum Chio vino restinguit tunditque, mox linteo cribrat, atque in mortario terit, mox aqua pluuia macerat, iterúmque terit quod subsidit, donec cerussæ similis fiat nullo dentium offensa. Eadē Iollæ actio: sed quàm purissimum lapidem eligit. Cadmiæ effectus siccare, persanare, sistere fluxiones, pterygia & sordes oculorum purgare, scabritiem extenuare, & quicquid in plumbi effectu dicemus. Et æs ipsum ad omnia eadem vritur, præterque albugines oculorum & cicatrices. Hulcera quoque oculorum cum lacte sanat, idque Aegyptij collyrij modo terunt in coticulis. Facit & vomitiones è melle sumptum. Vritur autem Cyprium in fictilibus crudis cum sulphuris pari pondere, circunlito spiramento in caminis, donec vasa ipsa percoquantur. Quidam & salem addunt, alij alumē pro sulphure, alij nihil, sed aceto tantùm aspergunt. Vstum teritur mortario Thebaico, aqua pluuia lauatur, minore effectu, iterúmq; adiecta largiore teritur, & dum considat, relinquitur: hoc sæpius, donec ad speciem minij redeat. Tunc siccatum in Sole, in ærea pyxide seruatur.

De scoria, & flore, & squama æris, & stomomate, & ærugine, & hieracio. CAP. XI.

ET scoria æris simili modo lauantur, minore effectu, quàm æs ipsum. Sed & æris flos medicinæ vtilis est. Fit ære fuso, & in alias fornaces translato: ibi flatu crebriore excutiuntur velut milij squamæ, quas vocant florem. Cadunt autem, cùm panes æris aqua refrigerantur rubéntque. Similiter ex eis fit, quam vocant lepida, & sic adulteratur flos, vt squama veneat pro eo. Est autem squama hæc decussa vi clauis, per quos panes ærei ferruminantur. In Cypriis maximè officinis omnia. Differentia hæc est, quòd squama excutitur ictibus iisdem panibus: flos cadit sponte. Squamæ est alterum genus subtilius, ex summa scilicet lanugine decussum, quod vocant stomoma. Atque hæc omnia Medici (quod pace eorum dixisse liceat) ignorant, pars maior & nominibus, in tantum à conficiendis medicaminibus absunt, quod esse proprium medicinæ solebat. Nunc quotiens incidēre in libellos, componere ex his volentes aliqua, hoc est, impendio miserorum experiri commentaria, credunt seplasiæ, ea omnibus quidem fraudibus corrumpenti, factáque iampridem emplastra & collyria mercantur, tabésq; mercium. Fraus seplasiæ sic exteritur. Et squama autem & flos vruntur in patinis fictilibus aut æreis, deinde lauantur, vt suprà, ad eosdem vsus: & amplius ad narium carnosa vitia, itémque sedis & grauitates aurium, per fistulas in eas flatu impulsa, & hulcera oris farina admota.

admota. Tollit & tonsillas cum melle. Fit & ex candido ære squama, Cypria longè efficacior. Necnon vrina pueri priùs macerant clauos panésque. Quidam verò excussam squamam terunt, & aqua pluuia lauant: Dant & hydropicis eam duabus drachmis in mulsi hemina, & illinunt cum polline. Aeruginis quoque magnus vsus. Sed pluribus fit ea modis. Nanque & è lapide, ex quo coquitur æs, deraditur, & ære candido perforato, atque in cadis super acetum suspenso, æreo obturatis operculo, multo probatiore, quàm si hoc idem squamis fiat. Quidam vasa ipsa candidi æris fictilibus condunt in aceto, radúntque x. die. Alij vinaceis contegunt, totidémque post dies radunt. Alij delimatam æris scobem aceto spargũt, versántque spathis sæpius die, donec absumatur. Eandémque scobem alij terere in mortariis æreis ex aceto malunt. Ocyssimè verò contrahit coronarium æruginem, recisamentis in acetum additis. Adulterant marmore trito maximè Rhodiam æruginem: alij pumice aut gummi. Præcipuè autem fallit atramento sutorio adulterata. Cætera enim dente deprehenduntur, stridentia in frendendo. Experimentum in batillo ferreo. Nam quæ syncera est, suum colorem retinet: quæ mista atramento, rubescit. Deprehenditur & papyro, galla priùs macerato: nigrescit enim statim ærugine illita. Deprehenditur & visu, malignè virens. Sed siue synceram siue adulteratam, aptissimum est siccatam in patina noua vri & versari, donec fauilla fiat: postea teritur & reconditur. Aliqui in crudis fictilibus vrunt, donec figlinum percoquatur. Nonnulli & thus masculum admiscent. Lauatur autem ærugo, sicut cadmia: vis eius collyriis oculorum aptissima, delacrymationibus mordendo proficiens. Sed ablui necessarium penicillis calidis, donec rodere desinat. Hieracium vocatur collyrium, quod ita maximè cõstat; temperatur autem id Hammoniaci vnciis quatuor, æruginis Cypriȩ duabus, atramenti sutorij, quod chalcanthum vocant, totidem, misyos verò vna, croci sex. Hæc omnia trita aceto Thasio colliguntur in pilulas, excellentis remedij contra initia glaucomatum & suffusionum, contra caligines & scabritias & albugines, ac genarum vitia. Cruda autem ærugo vulnerariis emplastris miscetur. Oris etiam gingiuarúmque hulcerationem mirificè emendat, & labiorum hulcera cum oleo. Quòd si & cera addatur, purgat, & ad cicatricem perducit. Aerugo & callum fistularum erodit, vitiorúmque quæ circa sedem, siue per se, siue cũ Hammoniaco illita, vel collyrij modo in fistulas adacta. Eadémque cum resinæ terebinthinæ tertia parte subacta, lepras tollit.

De scolecia, & chalciti, & misy, & sory, & chalcantho. CAP. XII.

EST & alterum genus æruginis, quam vocant scoleciam, in Cyprio ære, hoc trito alumine & sale, aut nitro pari pondere, cum aceto albo quàm acerrimo. Non fit hoc nisi æstuosissimis diebus circa Canis ortum. Teritur autem, donec viride fiat, contrahátque se vermiculorum specie, vnde & nomen. Quod vitium vt emendetur, duæ partes quæ fuere aceti, miscentur vrina pueri impubis. Idẽ autem in medicamentis & santerna efficit, qua diximus aurum ferruminari, vsúsq; vtriusque, qui æruginis. Scolecia fit & per se, derasa ab ærario lapide, de quo nunc dicemus. Chalcitim vocant lapidem, ex quo & ipsum æs coquitur. Distat à cadmia, quòd illa super terram ex subdialibus petris cæditur, hæc ex obrutis. Item, quòd chalcitis friat se statim mollis natura, vt videatur lanugo concreta. Est & alia distinctio, quòd chalcitis tria genera continet, æris, & misyos, & soryos, de quibus singulis dicemus suis locis. Habet autem æris venas oblongas. Probatur mellei coloris, gracili venarum discursu, friabilis, nec lapidosa. Putant & recentem vtiliorem esse, quoniam inueterata sory fiat. Vis eius ad excrescentia in hulceribus, sanguinem sistere, gingiuas, vuam, tonsillas farina compescere. Vuluæ quoque vitiis in vellere imponitur. Cum succo verò porri, verendorum additur emplastris. Maceratur autem in fictili ex aceto circunlito fimo diebus xl. & colorem croci trahit. Tunc admisto cadmiæ pari pondere, medicamentum efficit, psoricon dictum. Quod si duæ partes chalcitidis tertia cadmiæ temperentur, acrius hoc idem fiet. Acrius etiamnum & vehementius, si aceto, quàm vino, temperentur. Tosta verò efficacior fit ad eadem omnia. Sory Aegyptiũ maximè laudatur, multum superato Cyprio, Hispaniensi & Africo: quanquàm oculorum quoque curationi quidam vtilius Cyprium putant: sed in quacunque natione optimum, cui maximum virus, in olfactu tritúque pinguiter nigrescens & spongiosum. Stomacho res contraria in tantum, vt quibusdam olfactu modò vomitiones moueat: & Aegyptium quidem tale. Alterius nationis contritum splendescit. Et minus est lapidosius. Prodest autem & dentium dolori, si contineatur atque colluat: & oris hulceribus grauibus, quæq; serpunt. Vritur carbonibus, vt chalcitis. Misy aliqui tradiderunt fieri exusto lapide in scrobibus, flori eius luteo miscente se ligni pinei fauilla. Reuera autem è suprà dicto fit lapide cõcretũ natura discretúmq;, & optimum in Cypriorũ officinis: cuius notæ sunt friati aureæ scintillæ, & cùm teratur, harenosa natura, siue terrea, chalcitidi similis. Hoc admiscẽt, qui aurum purgant. Vtilitas eius infusi cum rosaceo auribus purulentis, & in lana impositi capitis hulceribus. Extenuat etiam scabritias oculorum inueteratas. Præcipuè vtile tonsillis, contráque anginas & suppurata. Ratio, vt xvj. drachmæ in hemina aceti coquantur addito melle, donec lentescat. Sic ad suprà dicta vtile est. Quotiens opus sit molliri vim eius, mel aspergitur. Erodit & callum fistularum ex aceto fouẽtium: & collyriis additur. Sistit & sanguinem, hulceráque quæ serpant, quæúe putrescant. Absumit & excrescentes carnes. Peculiariter virilitatis vitiis vtile: & fœminarũ profluuiũ sistit. Græci cogna-

tionem æris nomine fecerunt &atramento ſutorio. Appellant enim chalcanthum. Nec vllius æqu
mira natura eſt. Fit & in Hiſpania è puteis ſtagníſue, id genus aquæ habentibus. Decoquitur ea,ad
miſta dulci pari menſura,&in piſcinas ligneas funditur. Immobilibus ſuper has tranſtris dependen
reſtes lapillis extentæ,quibus adhæreſcens limus vitreis acinis imaginem quandam vuæ reddit. Ex
emptum ita ſiccatur diebus xxx. Color eſt cæruleus,perquàm ſpectabili nitore,vitrúmque eſſe cre
ditur:diluendo fit atramentum tingendis coriis. Fit & pluribus modis,genere eo in ſcrobes cauat
quarum è lateribus diſtillantes hyberno gelu ſtirias,ſtalagmian vocant: neque eſt purius aliud. Se
ex eo candidum colorem ſentientem violam, leucoion appellant. Fit & in ſaxorum catinis, pluui
aqua corriuato limo gelante. Fit & ſalis modo, flagrantiſſimo Sole admiſſas dulces aquas cogent
Ideo duplici quidam differentia, foſſile aut factitium appellant. hoc pallidius, & quantum color
tantum bonitate deterius. Probant maximè Cyprium in medicinæ vſu. Sumitur ad depellenda ver
tris animalia drachmæ pondere cum melle. Purgat & caput dilutum,ac naribus inſtillatum: iter
ſtomachum,cum melle aut aqua mulſa ſumptum. Medetur & oculorum ſcabritiei doloríque, nec
non & caligini,& oris hulceribus. Siſtit & ſanguinem narium:item hæmorrhoidum. Extrahit oſ
fracta cum ſemine hyoſcyami. Suſpēdit epiphoras,penicillo fronti impoſitum. Efficax & in empla
ſtris ad purganda vulnera,& excreſcentia hulcerum. Tollit & vuas, vel ſi decocto tangantur. Cu
lini quoque ſemine ſuperponitur emplaſtris ad dolores tollendos:quódque ex eo candicat, in eo v
ſu præfertur violaceis,&grauitati aurium per fiſtulas inſpiratur. Vulnera etiam per ſe illitum ſana
ſed ſtringit cicatrices. Nupérque inuentum, vrſorum in harena & leonum ora inſpargere illo:tant
que eſt vis in aſtringendo,vt non queant mordere.

De pompholyge,& ſpodo,& antiſpodo,& diphryge,& triente Seruilio. CAP. XIII.

ETiamnum in ærariis reperiuntur, quem vocant pompholygem & ſpodon. Differentia, quò
pompholyx lotura paratur,ſpodos illota eſt. Aliqui id quod ſit cādidum leuiſſimúmque,pom
pholygem dixere,& eſſe æris & cadmiæ fauillam. Spodon nigriorem ponderoſiorémque eſſe,der
ſam parietibus fornacum,miſtis ſcintillis,aliquando & carbonibus. Hæc aceto accepto odorem a
ris præſtat,& ſi tangatur lingua, ſaporem horridum. Conuenítque oculorum medicamentis, qu
buſcunque vitiis occurrens, & ad omnia, quæ ſpodos: hoc ſolùm diſtat, quòd huius elutior vis eſ
Additur & in emplaſtra, quibus lenis quæritur refrigeratio & ſiccatio. Vtilior ad omnia, quæ vin
lota eſt. Spodos Cypria optima. Fit autem liqueſcentibus cadmia & ærario lapide. Leuiſſimè ha
efflatur & ocyus, euolátque è fornacibus & tectis adhæreſcit, à fuligine diſtans candore. Quod m
nus candidum ex ea, immaturæ fornacis argumentum eſt:hoc quidā pompholygem vocant. Quo
verò rubicundius ex iis inuenitur,acriorem vim habet,exhulcerátque adeò, vt cùm lauatur, ſi ocu
los attingat,excæcet. Eſt & mellei coloris ſpodos,in qua plurimum æris intelligitur. Sed quodcu
que genus lauando fit vtilius. Purgatur antè pinna,dein craſſiore lotura. Digitis ſcabritiem exterū
Media vis eius eſt,quæ vino lauatur. Eſt aliqua & in genere vini differentia. Leni enim lota collyri
oculorum nimium vigiliis fatigatorum apta putatur. Eadem efficacior hulceribus quæ manant, v
oris quæ madent, & omnibus medicamentis, quę parantur contra gangrenas. Fit & in argenti fo
nacibus ſpodos,quam vocant lauriotin. Vtiliſſima autem oculis affirmatur,quæ fiat in aurariis: n
in alia parte magis eſt vitæ ingenia mirari. Quippe ne inquirenda eſſent metalla, viliſſimis rebus vt
litates eaſdem excogitauit. Antiſpodon vocant cinerem fici arboris vel caprifici, vel myrti folior
cum tenerrimis ramorum partibus,vel oleaſtri vel cydonij mali vel lentiſci. Item ex moris immatu
ris,id eſt candidis,in Sole arefactis:vel è buxi coma,vel pſeudocyperi,aut rubi,aut terebinthi,vel œ
nanthes. Taurini quoque glutinis,aut linteorum cinerem,ſimiliter pollere inuentum eſt. Vruntu
omnia ea crudo fictili in fornacibus, donec figlina percoquantur. In ærariis officinis & pſegma fi
iam liquato ære atque percocto, additis etiamnum carbonibus, flatúque accenſis:ac repentè vehe
mentiori flatu expuitur æris palea quædam. Solum,quo excipiatur, ſtratum eſſe debet. Facilè ab e
diſcernitur, † quam in iiſdem officinis diphrygem vocant Græci, ab eo quòd bis torreatur. Cuiu
origo triplex. Fieri enim traditur ex lapide pyrite cremato in caminis,donec excoquatur in rubricā
Fit & in Cypro ex luto cuiuſdam ſpecus arefacto prius,mox paulatim circundatis ſarmentis. Terti
fit modo in fornacibus æris fæce ſubſidente. Differentia eſt quidem,quod æs ipſum in catino deflu
it,ſcoria extra fornaces,flos ſupernatat,diphryges remanet. Quidam tradunt in fornacibus globo
lapidis qui coquantur,ferruminari,circa hunc æs feruere,ipſum verò non percoqui,niſi tranſlatun
in alias fornaces,& eſſe nodum quendam materiæ. Id quod excocto ſuperſit,diphryges vocari. Ra
tio eius in medicina ſimilis ſuprà dictis,ſiccare,& excreſcentia conſumere,& perpurgare. Probatu
lingua, vt eam ſiccet tactu ſtatim, ſaporémque æris reddat. Vnum etiamnum æris miraculum no
omittemus. Seruilia familia illuſtris in Faſtis, trientem æreum paſcit auro & argento, conſument
vtrunque. Origo atque natura eius incomperta eſt mihi. Verba ipſa de ea re Meſſalę ſenis ponam
Seruiliorum familia habet trientem ſacrum,cui ſumma cum cura magnificentiáque ſacra quotan
nis faciunt: quem ferunt aliâs creuiſſe, aliâs decreuiſſe videri,& ex eo aut honorem aut diminutio
nem familię ſignificari.

† *quod in iiſdē officinis diphryges vocāt Græci.*

De ſe

De ferro, & ferreis metallis, & differentia ferri. CAP. XIIII.

PRoximè indicari debent metalla ferri, optimo pessimoq; vitæ instrumento. Siquidem hoc tellurem scindimus, serimus arbusta, ponimus pomaria, vites squalore deciso annis omnibus cogimus iuuenescere. Hoc extruimus tecta, cædimus saxa, omnesque ad alios vsus ferro vtimur. Sed odem ad bella, cædes, latrocinia, non cominus solùm, sed etiam missili volucriq;, nunc tormenis excusso, nunc lacertis, nunc verò pennato: quam sceleratissimam humani ingenij fraudem aritror. Siquidem, vt ocyus mors perueniret ad hominem, alitem illam fecimus, pennasque ferro edimus. Quamobrem culpa eius non naturæ fiat accepta. Aliquot experimentis probatum est, osse innocens esse ferrum. In fœdere, quod expulsis regibus populo Romano dedit Porsena, noninatim comprehensum inuenimus, ne ferro nisi in agricultura vterentur. Et stilo scribere intuum est, vt vetustissimi authores prodiderunt. Magni Pompeij in tertio Consulatu extat edictum, tin tumultu necis Clodianæ, prohibentis vllum telum esse in vrbe. Et tamen vita ipsa non desijt onorem mitiorem habere ferro quoque Aristonidas artifex cùm exprimere vellet Athamantis urorem Learcho filio præcipitato residentem, pœnitentiamque, ferrum & æs miscuit, vt rubigine ius per nitorem æris relucente, exprimeretur verecundiæ rubor. Hoc signum extat Thebis hodie. Est in eadem vrbe & ferreus Hercules, quem fecit Alcon, laborũ Dei patientia inductus. Videmus Romæ scyphos è ferro dicatos in templo Martis Vltoris. Obsistit eadem naturæ benignitas, exientis à ferro ipso pœnas rubigine, eademque prouidentia nihil in rebus mortalius faciente, quàm uod infestissimum mortalitati. Ferri metalla vbique propemodũ reperiuntur, quippe insula etiam taliæ Ilua gignente: minimaque difficultate cognoscuntur ipso colore terræ manifesto. Sed ratio adem excoquendis venis. In Cappadocia tantùm quæstio est, aquæ an terræ fiat acceptum, quoniã erfusa certo fluuio terra, neque aliter, ferrum è fornacibus reddit. Differentia ferri numerosa. Prima in genere terræ cælive. Aliæ molle tantùm, plumboque vicinius subministrant: aliæ fragile & rosum, rotarumque vsibus & clauis maximè fugiendum, cui prior ratio conuenit. Aliud breuitae sola placet, clauisque caligariis: aliud rubiginem celeriùs sentit, stricturæque vocãtur eæ omnes, uod non in aliis metallis, à stringenda acie vocabulo imposito. Et fornacum maxima differenia est. In iis equidem nucleus ferri excoquitur ad indurandam aciem, alioque modo ad densandas ncudes, malleorúmve rostra. Summa autem differentia in aqua est, cui subinde candens immeritur. Hæc alibi atque alibi vtilior nobilitauit loca gloria ferri, sicuti Bilbilin in Hispania & Turiasonem, Comum in Italia, cùm ferraria metalla in his locis non sint. Ex omnibus autem generibus ralma Serico ferro est. Seres hoc cum vestibus suis pellibusque mittunt. Secunda Parthico: neque lia genera ferri ex mera acie temperantur: cæteris enim admiscetur. Mollior complexus in nostro rbe. Aliubi vena bonitatem hanc præstat, vt in Noricis: aliubi factura, vt Sulmone aqua, vt diximus. Quippe cùm in exacuendo oleares cotes aquariæque differãt, & oleo delicatior fiat acies. Miumque, cùm excoquatur vena, aquæ modo liquari ferrum, postea in spongias frangi. Tenuiora feramenta oleo restingui mos est, ne aqua in fragilitatem durentur. A ferro sanguis humanus se vlcicitur. Contactum nanque eo, celeriùs subinde rubiginem trahit. De magnete lapide suo loco diemus, concordiaque quam cum ferro habet. Sola hæc materia vires ab eo lapide accipit, retinetq; ongo tempore, aliud apprehendens ferrum, vt annulorum catena spectetur interdum: quod imperitum vulgus appellat ferrum viuum, vulneraque tali asperiora fiunt. Lapis hic & in Cantabria nascitur, non ille magnes verus caute continua, sed sparsa bubbatione, ita appellant: nescio an vitro undendo perinde vtilis: nondum enim expertus est quisquam: ferri vtiq; inficit aciem, vt magnes. Eodem lapide Dinocrates architectus Alexandriæ Arsinoes templum concamerare inchoauerat, t in eo simulachrum eius è ferro pendere in aere videretur. Intercessit mors & ipsius & Ptolemæi, ui id sorori suæ iusserat fieri. Metallorum omnium vena ferri largissima est. Cantabriæ maritimæ arte, quam Oceanus alluit, mons prærupte altus, incredibile dictu, totus ex ea materie est, vt in ambitu Oceani diximus.

De temperatura ferri, & medicina ex ferro, & ærugine, & rubigine, & squama ferri, & hygremplastro. CAP. XV.

FErrum accensum igni, nisi duretur ictibus, corrumpitur. Rubens non est habile tundendo, neque antequàm albescere incipiat. Aceto aut alumine illitum fit æri simile. A rubigine vindicaur cerussa & gypso, & liquida pice. Hæc est temperatura à Græcis antipathia dicta. Ferunt quidam religione quadam id fieri. Et extare ferream catenam apud Euphratem amnem, in vrbe quæ Zeugma appellatur, qua Alexander Magnus ibi vinxerat pontem, cuius annulos, qui refecti sunt, ubigine infestari, carentibus ea prioribus. Medicina è ferro est & alia, quàm secandi. Nanque cirunscribi circulo, térve circunlato mucrone, & adultis & infantibus prodest contra noxia medicanenta: & præfixisse in limine è sepulchro euulsos clauos aduersus nocturnas lymphationes. Pungiq; leuiter mucrone, quo percussus homo sit, contra dolores laterũ pectorumq; subitos, qui punctionem afferant. Quædã vstione sanantur: priuatim verò canis rabidi morsus. Quippe etiã præualente morbo, expauescentesq; potum, vsta plaga illico liberantur. Calefit etiã ferro candente aqua, in mul-

in multis vitiis, priuatim verò dyſentericis. Eſt & rubigo ipſa in remediis: & ſic Telephum pro-
tur ſanaſſe Achilles, ſiue id ærea, ſiue ferrea cuſpide fecit. Ita certè pingitur eam decutiens glad.
Sed rubigo ferri deraditur humido ferro clauis veteribus. Vis eius ligare, ſiccare, reſtringere. Eme-
dat alopecias illita. Vtuntur & ad ſcabritias genarum puſtulasque totius corporis, cum cera & -
leo myrteo: ad ignes verò ſacros ex aceto: item ad ſcabiem, paronychia digitorum & pterygia in li-
teolis. Siſtit & fœminarum profluuia impoſita velleribus. Plagis quoque recentibus vino dilu
& cum myrrha ſubacta: & condylomatis ex aceto prodeſt. Podagras quoque illita lenit. Squam
quoq; ferri in vſu eſt ex acie aut mucronibus, maximè ſimili, ſed acriore, quàm rubigo: quamobre
& contra epiphoras oculorum aſſumitur. Sanguinemque ſiſtit, cùm vulnera maximè ferro fiar.
Siſtit & fœminarum profluuia. Imponitur & contra lienum vitia. Hæmorrhoidas compeſcit, hi-
cerumque ſerpentia. Et genis prodeſt, farinæ modo aſperſa paulisper: præcipua tamen commenda-
tio eius in hygremplaſtro ad purganda vulnera fiſtulaſque, & omnem callum erodendum, & ra
oſſibus carnes recreandas. Componitur hoc modo: obolis ex Cimolia creta duobus, drachmis ſe
ex ære, totidem ex ſquama ferri, totidem ceræ, ex olei ſextario. His adiicitur, cùm ſunt repurgan
vulnera aut replenda, ceratum.

De plumbi metallis, & albo plumbo, & nigro. CAP. XVI.

SEquitur natura plumbi. Cuius duo genera, nigra, atque candidum. Pretioſiſſimum candidu
Græcis appellatum caſſiteron, fabuloſeque narratum in inſulas Atlantici maris peti, vitilibu
nauigiis circunſutis corio aduehi. Nunc certum eſt, in Luſitania gigni & in Gallæcia, ſumma tell-
re harenoſa, & coloris nigri: pondere tantùm ea deprehenditur. Interueniũt & minuti calculi, ma-
ximè torrentibus ſiccatis. Lauant eas harenas metallici, & quod ſubſidit, coquunt in fornacibu
Inuenitur & in aurariis metallis (quæ elutia vocant) aqua immiſſa eluente calculos nigros paulu
candore variatos, quibus eadem grauitas quæ auro. & ideo in calathis, in quibus aurum colligitu
remanent cum eo, poſteà caminis ſeparantur, conflatique in album plumbum reſoluuntur. Nc
fit in Gallæcia nigrum, cùm vicina Cantabria nigro tantùm abundet: nec ex albo argentum, cù
fiat ex nigro. Iungi inter ſe plumbum nigrum ſine albo non poteſt, nec hoc ei ſine oleo. Ac ne alb
quidem ſecum ſine nigro. Album habuit authoritatem & Iliacis temporibus, teſte Homero, caſſi
teron ab illo dictum. Plumbi nigri origo duplex eſt: aut enim ſua prouenit vena, nec quicquã aliu
ex ſe parit: aut cum argento naſcitur, miſtiſque venis conflatur. Eius qui primus fluit in fornacibu
liquor, ſtannum appellatur: qui ſecundus, argentum: quod remanſit in fornacibus, galæna, quæ po
tio eſt tertia addita venæ. Hæc rurſus conflata, dat nigrum plumbum, deductis partibus duabus.

De ſtanno, plumbo argentario, & quibuſdam aliis. CAP. XVII.

STannum illitum æneis vaſis, ſaporem gratiorem facit, & compeſcit æruginis virus, mirumqu
pondus non auget. Specula quoque ex eo laudatiſſima, vt diximus, Brunduſij temperabantu
donec argenteis vti cœpere & ancillæ. Nunc adulteratur ſtannum addita æris tertia portione ca
didi in plumbum album. Fit & alio modo miſtis albi plumbi nigriq; libris. Hoc nunc aliqui arger
tarium appellant. Iidem & tertiarium vocant, in quo duæ nigri portiones ſunt, & tertia albi. Preti
eius in libras xxx. hoc fiſtulæ ſolidantur. Improbiores ad tertiarium additis æquis partibus albi, ar
gentarium vocant, & eo quæ volunt incoquunt. Pretia huius faciunt in pondo centum triginta. I
libras, albo per ſe ſyncero pretia ſunt triginta, nigro ſexdecim. Albi natura plura aridi habet: con
traque, nigri tota humida eſt. Ideo album nulli rei ſine miſtura vtile eſt. Neque argentũ ex eo plum
batur, quoniam priùs liqueſcit argentũ. Album incoquitur æreis operibus Galliarum inuento, it
vt vix diſcerni queat ab argento, eaque incoctilia vocant. Deinde & argentũ incoquere ſimili mod
cœpere, equorum maximè ornamentis, iumentorumque iugis in Alexia oppido: reliqua gloria Bi
turigum fuit. Cœpere deinde & eſſeda, & vehicula, & petorita exornare: ſimilique modo ad aurea
quoque, non modò argentea, ſtaticula inanis luxuria peruênit: quæque in ſcyphis cerni prodigium
erat, hæc in vehiculis atteri, cultus vocatur. Plumbi albi experimentum in charta eſt, vt liquefactũ
pondere videatur, non calore, rupiſſe. India neque æs neque plumbum habet, gemmisque ſuis ac
margaritis hæc permutat. Nigro plumbo ad fiſtulas laminaſque vtimur laborioſius in Hiſpania
eruto, totaſque per Gallias: ſed in Britannia ſummo terræ corio adeò largè, vt lex vltro dicatur, ne
plus certo modo fiat. Nigri generis hæc ſunt nomina: Iouetanum, Caprarienſe, Oleaſtrenſe.
Nec differentia vlla ſcoriæ, modò ſit excocta diligenter. Mirumque in his ſolis metallis, quòd dere-
licta fertilius reuiuiſcunt. Hoc videtur facere relaxatis ſpiramentis ad ſatietatem infuſus aer, æquè
vt fœminas quaſdam fœcundiores abortus facere. Nuper id compertum in Bætica Santarenſi me-
tallo, quod locari ſolitum x. libris per cc. antè annos, poſtquàm obliteratum erat, lv. locatum eſt. Si-
mili modo Antonianum in eadem prouincia pari locatione peruenit ad pondo cccc. vectigalis. Et
mirum, aqua addita nõ liqueſcere vaſa è plumbo conſtat: eadem in aqua calculus æreúſve quadrans
ſi addatur, vas peruri.

Medicinæ de plumbo, & ſcoria plumbi, de molybdæna ſiue galena, de pſimmythio, & ſandaracha. CAP. XVIII.

IN medicina per ſe plumbi vſus eſt cicatrices reprimere: adalligatiſque lumborum & renum parti laminis frigidiore natura inhibere impetus Veneris. Viſaque in quiete Venerea ſponte naturæ erumpentia vſque in morbi genus, his laminis Caluus Orator cohibuiſſe traditur, vireſque corporis ſtudiorum labori cuſtodiſſe. Nero (quoniam ita diis placuit) princeps lamina pectori impoſita ſub ea cantica exclamans, alendis vocibus demonſtrauit rationem. Coquitur ad medicinæ vſus patinis fictilibus, ſubſtrato ſulphure minuto, laminis impoſitis tenuibus, opertiſque ſulphure & ferro miſtis. Cùm coquitur, munienda in eo opere foramina ſpiritus conuenit: alioquin plumbi è fornacibus halitus noxius ſentitur, & peſtilens, & canibus ocyſſimè: omnium verò metallorũ, muſcis & culicibus: quamobrem non ſunt ea tædia in metallis. Quidam in coquendo ſcobem plumbi lima quæſitam ſulphuri miſcent: alij ceruſſam potiùs, quàm ſulphur. Fit & lotura plurimi vſus in medicina, cùm ſe ipſo teritur in mortariis plumbeis addita aqua cæleſti, donec craſſeſcat. Poſteà ſupernatans aqua tollitur ſpongiis: quod craſſiſſimum fuit, ſiccatum diuiditur in paſtillos. Quidã limatũ plumbum ſic terunt: quidam etiam plumbaginem admiſcent: alij verò acetum, alij vinum, alij adipem, alij roſam. Quidam in mortario lapideo, & maximè Thebaico, plumbeo piſtillo terere malũt: candidiusq; fit ita medicamentum. Id autem quod vſtum eſt plumbum, lauatur, vt ſtibi & cadmia. Poteſt adſtringere, ſiſtere, contrahere cicatrices. Vſus enim ex eodem & in oculorum medicamentis, & maximè contra procidentiam eorum & inanitatem, & hulcerum excreſcentia, rimaſque ſedis aut hæmorrhoidas, aut condylomata. Ad hæc maximè lotura plumbi facit: cinis autem vſti ad hulcera ſerpentia, aut ſordida: eademque, quæ chartis, ratio profectus. Vritur autem in patinis per laminas minutas cum ſulphure, verſatum rudibus ferreis aut ferulaceis, donec liquor mutetur in cinerem. Dein refrigeratum teritur in farinam. Alij elimatam ſcobem in fictili crudo coquunt in caminis, donec percoquatur figlinũ. Aliqui ceruſſam miſcent pari menſura, aut hordeũ, teruntque, vt in crudo dictũ eſt, & præferunt ſic tritum plumbum ſpodio Cyprio. Scoria quoque plumbi in vſu eſt, optimaq;, quæ ad luteum maximè colorem accedit ſine plumbi reliquiis, aut ſulphuris ſpecie, & terra carens. Lauatur hæc in mortariis minutim fracta, donec aqua luteũ colorem trahat, & tranſfunditur in vas purum, idque ſæpius, vſque dum ſubſidat, quod vtiliſſimum eſt: eoſdemque effectus habet, quos plumbum, ſed acriores. Mirari ſuccurrit experientiam vitæ, ne fæce quidem rerum, excrementorumque fœditate intentata tot modis. Fit & ſpodiũ ex plumbo eodem modo, quo ex Cyprio ære diximus. Lauatur in linteis raris in aqua cæleſti, ſeparaturque terrenum transfuſione, cribratumq; teritur. Quidam puluerem pennis detergere malunt, ac terere in vino odorato. Eſt & molybdena, quam alibi galenam vocauimus, plumbi & argenti vena communis. Melior hæc, quanto magis aurei coloris, quantoq; minus plumboſa, friabilis, & modicè grauis. Cocta cum oleo, iocineris colorem trahit. Adhæreſcit & auri & argenti fornacibus. Et hanc metallicam vocant. Laudatiſſima, quæ in Zephyrio fiat. Probantur minimè terrenæ, minimeq; lapidoſæ: coquuntur lauanturque ſcoriæ modo. Vſus in liparas ad linienda refrigerandaq; hulcera: emplaſtriſq;, quæ nõ alligantur, ſed illita ad cicatricem perducunt, in teneris corporibus molliſſimiſque partibus. Compoſitio eius eſt libris tribus, & ceræ libra vna, olei tribus heminis, quod in ſenili corpore cũ fracibus additur. Temperatur & cum ſpuma argenti, & ſcoria plumbi, ad dyſenteriam & teneſmum fouendo calida. Pſimmythiũ quoq;, hoc eſt ceruſſam, plumbariæ dant officinæ. Laudatiſſimum in Rhodo. Fit autem ramentis plumbi tenuiſſimis ſuper vas aceti aſperrimi impoſitis, atque ita diſtillantibus. Quod ex eo decidit in ipſum acetum, arefactum molitur & cribratur, iterumque aceto miſto in paſtillos diuiditur, & in Sole ſiccatur æſtate. Fit & alio modo, addito in vrceos aceti plumbo, obturatos per dies x. eraſoq; ceu ſitu, ac rurſus deiecto, donec deficiat materia. Quod deraſum eſt, teritur & cribratur, & coquitur in patinis, miſceturq; rudiculis, donec rufeſcat, & ſimile ſandarachæ fiat. Dein lauatur dulci aqua, donec nubeculæ omnes eluantur. Siccatur ſimiliter poſteà, & in paſtillos diuiditur. Vis eius eadem, quæ ſuprà dictis, leuiſſima tantum ex omnibus: præterque ad candorem fœminarum. Eſt autem letalis potus, ſicut ſpumæ argenti. Poſteà ceruſſa ipſa ſi coquatur, rufeſcit. Sandarachæ quoq; propemodum dicta natura eſt. Inuenitur autem & in aurariis & in argentariis metallis, melior quò magis rufa, quoque magis virus redolens, ac pura friabiliſque. Valet purgare, ſiſtere, excalfacere, perrodere. Summa eius dos ſeptica. Explet alopecias ex aceto illita. Additur oculorum medicamentis. Fauces purgat cum melle ſumpta. Vocem lympidam ac canoram facit. Suſpirioſis tuſſientibuſq; iucundè medetur, cum reſina terebinthina in cibo ſumpta. Suffita quoque cum cedro, ipſo nidore itidem medetur. Et arſenicũ ex eadem eſt materia. Quod optimũ, coloris etiam in auro, excellentius: quod verò pallidius aut ſandarachæ ſimilius eſt, deterius exiſtimatur. Eſt & tertium genus, quo miſcetur aureus color ſandarachæ. Vtraq; hæc ſquamoſa. Illud verò ſiccum purumque gracili venarum diſcurſu fiſſile. Vis eadem, quæ ſuprà, ſed acrior. Itaque & cauſticis additur, & pſilothris. Tollit & pterygia digitorum, carneſq; narium, & condylomata, & quicquid excreſcit. Torretur, vt validius proſit, in noua teſta, donec mutet colorem.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER *TRIGESIMVS QVINTVS.*

PROOEMIVM.

ETALLORVM, quibus opes constant, annascentium quoq; eis natura in
dicata propemodum est, ita connexis rebus, vt immensa medicinæ sylua, offic
narumque tenebræ, & morosa cælandi pingendique ac tingendi subtilitas simu
dicerentur. Restant terræ ipsius genera lapidumque, vel numerosiore serie, plu
rimis singula à Græcis præcipuè voluminibus tractata. Nos in iis breuitatem se
quemur vtilem instituti modo, nihil necessarium aut naturale omittentes.

Honos picturæ. CAP. I.

PRimumque dicemus quæ restant de pictura, arte quondam nobili, tunc cùm expeteretur à Re
gibus populisq;, & illos nobilitante, quos esset dignata posteris tradere: nunc verò in totũ ma
moribus pulsa, iam quidem & auro, nec tantùm vt parietes toti operiantur, verùm & interraso ma
more, vermiculatis ad effigies rerum & animalium crustis. Non placent iam abaci, nec spatia mon
tis in cubiculo delitentia: cœpimus & lapidem pingere. Hoc Claudij principatu inuentum: Neroni
verò, maculas, quæ non essent, in crustis inserendo vnitatem variare, vt ouatus esset Numidicus, v
purpura distingueretur Sinnadicus, qualiter illos nasci optarent deliciæ. Montium hæc subsidia de
ficientium: nec cessat luxuria id agere, vt quàm plurimum incendiis perdat.

Honos imaginum. CAP. II.

IMaginum quidem pictura quàm maximè similes in æuum propagabantur figuræ: quod in totum
exoleuit. Aerei ponuntur clypei, argenteæ facies surdo figurarum discrimine, statuarum cap
ta permutantur, vulgatis iam pridem salibus etiam carminum. Adeò materiam malunt conspic
omnes, quàm se nosci. Et inter hæc pinacothecas veteribus tabulis consuunt, alienasque effigie
colunt, ipsi honorem non nisi pretio ducentes, vt frangat hæres, furis detrahat laqueus. Itaque nu
lius effigie viuente, imagines pecuniæ, non suas, relinquunt: Iidem palestras athletarum imagin
bus & ceromata sua exornant, & vultus Epicuri per cubicula gestant, ac circunferunt secum. Nata
li eius vicesima Luna sacrificant, feriasque omni mense custodiunt, quas icadas vocant, hi max
mè, qui se ne viuentes quidem nosci volunt. Ita est profectò, artes desidia perdidit: & quoniã an
morum imagines non sunt, negliguntur etiam corporum. Aliter apud maiores in atriis hæ eran
quæ spectarentur, non signa externorum artificum, nec æra, aut marmora. Expressi cera vultus sin
gulis disponebantur armariis, vt essent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera, semperqu
defuncto aliquo, totus aderat familiæ eius, qui vnquam fuerat, populus. Stemmata verò lineis di
currebant ad imagines pictas. Tablina codicibus implebantur, & monumentis rerũ in magistra
tu gestarum. Aliæ foris & circa limina animorum ingentium imagines erant, affixis hostium spo
liis, quæ nec emptori refringere liceret: triumphabantque etiam dominis mutatis ipsæ domus: &
erat hæc stimulatio ingens, exprobrantibus tectis, quotidie imbellem dominum intrare inalieni
triumphum. Extat Messalæ Oratoris indignatio, qua prohibuit inseri genti suæ Leuinorum alien
imaginem. Similis causa Messalæ seni expressit volumina illa, quæ de familiis condidit, cùm Scipio
nis Africani transisset atrium, vidissetque adoptione testamentaria Salutionis (hoc enim ei fuera
cognomen) Africanorum dedecore notam irrepentem Scipionum nomini. Sed pace Messalarun
dixisse liceat, etiam mentiri clarorum imagines, erat aliquis virtutum amor: multoque honestius
quàm mereri, ne quis suas expeteret. Non est prætereundum & nouitium inuentum. Siquidem nõ
solùm ex auro argentóve, aut certè ex ære in bibliothecis dicantur illi, quorum immortales anima
in iisdem locis ibi loquuntur: quinimo etiam quæ non sunt, finguntur, pariuntque desideria nor
traditi vultus, sicut in Homero euenit. Quo maius (vt equidem arbitror) nullum est felicitatis spe
cimen, quàm semper omnes scire cupere, qualis fuerit aliquis. Asinij Pollionis hoc Romæ inuentũ
qui primus bibliothecam dicando, ingenia hominum rem publicam fecit. An priores cœperint A
lexandriæ & Pergami reges, qui bibliothecas magno certamine instituêre, non facilè dixerim. Ima
ginum amorem flagrasse quondam, testes sunt, & Atticus ille Ciceronis edito de his volumine, &
M. Varro benignissimo inuento insertis voluminum suorum fœcunditati, nõ nominibus tantùm
septingentorum illustrium, sed & aliquo modo imaginibus, non passus intercidere figuras, aut ve
tustatem æui contra homines valere, inuentione muneris etiam Diis inuidiosus, quando im
mortalitatem non solùm dedit, verumetiam in omnes terras misit, vt præsentes esse vbique &
claudi possent.

Quan

Quando primùm clypei imaginum publicè, quando in domibus positi, & de pictura initijs, & monochromato & primis pictoribus, & antiquitate picturarum in Italia. CAP. III.

ET hoc quidem alienis ille præstitit. Suorum verò clypeos in sacro vel publico priuatim dicare primus instituit (vt reperio) Ap. Claudius, qui Consul cum Seruilio fuit anno vrbis cclix. Posuit enim in Bellonæ æde maiores suos, placuítque in excelso spectari, & titulos honorum legi. Decora res, vtique si liberorum turba paruulis imaginibus ceu nidum aliquem sobolis pariter ostendat: quales clypeos nemo non gaudens fauénsque aspicit. Post eum M. Aemilius, collega in Consulatu Q. Luctatij, non in basilica modò Aemilia, verùm & domi suæ posuit, id quoque Martio exemplo. Scutis enim, qualibus apud Troiam pugnatum est, continebantur imagines: vnde & nomen habuere clypeorum, non, vt peruersa Grammaticorum subtilitas voluit, à cluendo. Origo plena virtutis, faciem reddi in scuto cuiusque, qui fuerit vsus illo. Pœni ex auro factitauere & clypeos, & imagines, secúmque in castris tulere. Certè captis eis talem Asdrubalis inuenit Q. Marcius, Scipionum in Hispania vltor: ísque clypeus supra fores Capitolinæ ædis vsque ad incendium primum fuit. Maiorum quidem nostrorum tanta securitas in ea re annotatur, vt L. Manlio, Q. Fuluio Coss. anno vrbis quingentesimo septuagesimoquinto M. Aufidius tutelę Capitolij redemptor, docuerit patres argenteos esse clypeos, qui pro æreis per aliquot iam lustra assignabantur. De picturæ initiis incerta, nec instituti operis quæstio est. Aegyptij sex millibus annorum apud ipsos inuentam, priùs quàm in Græciam transiret, affirmant, vana prædicatione, vt palàm est. Græci autem alij Sicyone, alij apud Corinthios repertam, omnes vmbra hominis lineis circunducta. Itaque talem primam fuisse: secundam singulis coloribus, & monochromaton dictam, postquàm operosior inuenta erat: durátque talis etiam nunc. Inuentam linearem dicunt à Philocle Aegyptio, vel Cleanthe Corinthio. Primi exercuere Ardices Corinthius & Telephanes Sicyonius, sine vllo etiamnum colore, iam tamen spargentes lineas intus. Ideo & quos pingerent, adscribere institutũ. Primus inuenit eas colorare, testa (vt ferunt) trita, Cleophantus Corinthius. Hunc, aut eodem nomine alium fuisse, quem tradit Cornelius Nepos secutum in Italiam Demaratum, Tarquinij Prisci Romani regis patrem, fugientem à Corintho iniurias Cypselli tyranni, mox docebimus. iam enim absoluta erat pictura etiam in Italia. Extant certè hodiéque antiquiores vrbe picturę Ardeæ in ædibus sacris, quibus equidem nullas æquè demiror tam longo æuo durantes in orbitate tecti, veluti recentes. Similiter Lanuuij, vbi Atalanta & Helena cominus pictæ sunt nudæ ab eodem artifice, vtraque excellentissima forma, sed altera, vt virgo, ne ruinis quidem templi concussæ. Pontius legatus Caij principis eas tollere conatus est, libidine accensus, si tectorij natura permisisset. Durant & Cære, antiquiores & ipsæ. Fatebitúrque, quisquis eas diligenter æstimauerit, nullam artium celeriùs consummatam, cùm Iliacis temporibus non fuisse eam appareat.

De pictoribus Romanis, & quando primùm dignitas picturæ, & qui victorias suas pictura proposuerunt, & quando externis picturis dignitas Romæ. CAP. IIII.

APud Romanos quoque honos maturè huic arti contigit. Siquidem cognomina ex ea Pictorũ traxerunt Fabij clarissimæ gentis, princépsque eius cognominis ipse ædem Salutis pinxit anno vrbis conditæ cccel. quæ pictura durauit ad nostrã memoriam, æde Claudij principatu exusta. Proximè celebrata est in foro boario æde Herculis Pacuuij Poetæ pictura. Ennij sorore genitus hic fuit: clarioremque eam artem Romæ fecit gloria scenæ. Posteà non est spectata honestis manibus, nisi fortè quis Turpilium equitem Romanum è Venetia nostræ ætatis velit referre, hodiéque pulchris eius operibus Veronæ extantibus. Læua is manu pinxit, quod de nullo antè memoratur. Paruis gloriabatur tabellis, extinctus nuper in longa senecta, Aterius Labeo Prætorius, etiam Proconsulatu prouinciæ Narbonensis functus. Sed ea res in risu & iam contumelia erat. Fuit & principum virorum non omittendum de pictura celebre consilium. Q. Pedius, nepos Q. Pedij Consularis triumphalísque, à Cæsare Dictatore cohæredis Augusto dati, cùm natura mutus esset, eum Messala Orator, ex cuius familia pueri auia erat, picturam docendum censuit, ídque etiam Diuus Augustus comprobauit. Puer magni profectus in ea arte obiit. Dignatio autem præcipua Romæ increuit (vt existimo) à M. Valerio Max. Messala, qui princeps tabulam picturæ prælij, quo Carthaginienses & Hieronem in Sicilia deuicerat, proposuit in latere Curiæ Hostiliæ, anno ab vrbe condita quadringentesimo nonagesimo. Fecit hoc quidem & L. Scipio, tabulámque victoriæ suæ Asiaticæ in Capitolio posuit. Idque ægrè tulisse fratrem Africanum tradunt, iratum haud immeritò, quoniam filius eius in illo prælio captus fuerat. Non dissimilem offensionem & Aemiliani subiit L. Hostilius Mancinus, qui primus Carthaginem irruperat, situm eius expugnationésque depictas proponendo in foro, & ipse assistens populo spectanti singula enarrando: qua comitate proximis comitiis Consulatum adeptus est. Habuit & scena ludis Claudij Pulchri magnam admirationem picturæ, cùm ad tegularum similitudinem corui decepti imagine aduolarent. Tabulis autem externis authoritatẽ Romæ publicè fecit primus omnium L. Mummius, cui cognomen Achaici victoria dedit. Nanq; cùm in præda vendẽda rex Attalus vj. M. sestertiûm emisset Aristidis tabulã, Liberũ patrem continentẽ, pretium miratus, suspicatúsq; aliquid in ea virtutis, quod ipse nesciret,

reuocauit tabulam Attalo multùm querente,& in Cereris delubro poſuit: quam primam arbitro picturam externam Romę publicatam. Deinde video & in foro poſitas vulgò. Hinc enim ille Craſſ oratoris lepos agentis ſub veteribus, cum teſtis compellatus inſtaret: Dic ergo Craſſe, qualem m reris? Talem,inquit,oſtendens in tabula pictum inficetiſſimè Gallum exerentem linguam. In for fuit & illa paſtoris ſenis cum baculo,de qua Teutonorum legatus, interrogatus, quanti eum æſti maret,reſpondit,ſibi donari nolle talem viuum verúmque. Sed præcipuam authoritatem fecit pu blicè tabulis Cæſar Dictator, Aiace & Medea ante Veneris Genitricis ædem dicatis. Poſt eum M Agrippa vir ruſticitati propior, quàm deliciis. Extat certè eius oratio magnifica, & maximo ciui um digna de tabulis omnibus ſignísque publicandis: quod fieri ſatius fuiſſet, quàm in villarum exi lia pelli. Verùm eadem illa toruitas tabulas duas Aiacis & Veneris mercata eſt à Cyzicenis H—S xij. M. In thermarum quoque calidiſſima parte marmoribus incluſerat paruas tabellas, paulò ant cùm reficerentur, ſublatas. Super omnes Diuus Auguſtus in foro ſuo celeberrima in parte poſui tabulas duas, quæ belli pictam faciem habent & triumphum. Idem Caſtores ac Victoriam poſuit & quas dicemus ſub artificum mentione in templo Cæſaris patris. Idem in curia quoque, quam ir Comitio conſecrabat, duas tabulas impreſſit parieti: Nemeam ſedentem ſupra leonem, palmige ram ipſam, adſtante cum baculo ſene, cuius ſupra caput tabula bigæ depēdet. Nicias ſcripſit ſe inuſ ſiſſe: tali enim vſus eſt verbo. Alterius tabulæ admiratio eſt, puberem filium ſeni patri ſimilem eſſe ſalua ætatis differentia, ſuperuolante aquila draconem complexa. Philochares hoc ſuum opus eſſ teſtatus eſt. Immenſa, vel vnam ſi quis tantùm hanc tabulam æſtimet, potentia artis, cùm propte Philocharem ignobiliſſimos alioquin Glaucionem filiúmque eius Ariſtippum, Senatus populúſ que Romanus tot ſeculis ſpectet. Poſuit & Tiberius Cæſar minimè comis Imperator, in templo ipſius Auguſti, quas mox indicabimus.

Ratio pingendi, de pigmentis. CAP. V.

HActenus dictum ſit de dignitate artis morientis. Quibus coloribus ſingulis primi pinxiſſent diximus, cùm de pigmentis traderemus in metallis. Qui monochromatea genera picturæ vocauerint, qui deinde, & quæ & quibus temporibus inuenerint, dicemus in mētione artificum, quoniam indicare naturas colorum, cauſa inſtituti operis prior eſt. Tandem ſe ars ipſa diſtinxit, & inuenit lumen atque vmbras, differentia colorum alterna vice ſeſe excitante. Deinde adiectus eſt ſplendor, alius hic quàm lumen: quem quia inter hoc & vmbram eſſet, appellauerunt tonon: commiſſuras verò colorum & tranſitus, armogen.

De coloribus natiuis & factitijs. CAP. VI.

SVnt autem colores auſteri aut floridi. Vtrunque natura, aut miſtura euenit. Floridi ſunt, quos dominus pingenti præſtat, minium, Armenium, cinnabaris, chryſocolla, Indicū, purpuriſſum. Cæteri auſteri. Ex omnibus alij naſcuntur, alij fiunt. Naſcuntur ſinopis, rubrica, parætonium, melinum, Eretria, auripigmentum. Cæteri finguntur, primúmque quos in metallis diximus. Præterea è vilioribus ochra, ceruſſa vſta, ſandaracha, ſandyx, Scyricum, atramentum. Sinopis inuenta eſt primùm in Ponto: inde nomen à Sinope vrbe. Naſcitur & in Aegypto, Balearibus, Africa: ſed optima in Lemno & in Cappadocia, effoſſa è ſpeluncis. Quæ ſaxis adhæſit, excellit. Glebis ſuus colos, extrà maculoſus. Hácque vſi ſunt veteres ad ſplendorem. Species ſinopidis tres, rubra, & minus rubens, & inter has media. Pretium optimæ in libras xiij. denarij. Vſus ad penicillum, aut ſi lignum colorare libeat. Eius, quæ ex Africa venit, octoni aſſes: cicerculum appellant. Quæ magis cæteris rubet, vtilior abacis. Idem pretium eius quæ preſſior vocatur, & eſt maximè fuſca. Vſus eius ad baſes abacorum. In medicina verò blandius, emplaſtríſque & malagmatis ſiue ſicca compoſitione eius, ſiue liquida facilis, contra hulcera in humore ſita, veluti oris, ſedis. Aluum ſiſtit infuſa: fœminarum profluuia, pota denarij pondere. Eadem aduſta ſiccat ſcabritias oculorum, è vino maximè. Rubricæ genus in ea voluere intelligi quidam ſecundæ authoritatis. Palmam enim Lemniæ dabāt, minio proximam. Hæc eſt multum antiquis celebrata, cum inſula, in qua naſcitur. Nec niſi ſignata venundabatur: vnde & ſphragidem appellauere. Hac minium ſublinunt adulterántque. In medicina pręclara res habetur. Epiphoras enim oculorum mitigat & dolores circunlita. Aegilopas manare prohibet. Sanguinem reiicientibus ex aceto datur bibenda. Bibitur & contra lienum renúmque vitia, & purgationes fœminarum. Item & contra venena, & ſerpentium ictus terreſtrium marinorúmque, omnibus ideo antidotis familiaris. Ex reliquis rubricæ generibus, fabris vtiliſſima Aegyptia & Africana, quoniam maximè ſorbentur. Picturis autē apta naſcitur & in ferrariis metallis. Ex ea fit ochra, exuſta rubrica in ollis nouis luto circunlitis. Quò magis arſit in caminis, hòc melior. Omnis autem rubrica ſiccat, ideóque & emplaſtris conuenit, igni etiam ſacro. Sinopidis Ponticæ ſelibra, ſilis lucidi libris x. & melini Græcienſis duabus miſtis tritíſque vnà per dies xij. leucophorum fit, hoc eſt, glutinum auri, cùm inducitur ligno. Parætonion nomen loci habet ex Aegypto: ſpumam maris eſſe dicunt ſolidatam cum limo: & ideo conchæ minutæ inueniuntur in eo. Fit & in Creta inſula atque Cyrenis. Adulteratur Romæ creta Cimolia decocta conſpiſſatáque. Pretium optimo in pondo †ſex x. E candidis coloribus pinguiſſimum, & tectoriis tenaciſſimum propter læuorem. Melinum

†Budæus, XVI talentis. Vide ipſum lib. 3. de aſſe.

candidum

candidum & ipſum eſt, optimum in Melo inſula. In Samo quoque naſcitur: ſed eo non vtuntur pictores propter nimiam pinguitudinem. Accubantes effodiunt ibi inter ſaxa venas ſcrutātes. In medicina eundem vſum habet, quem Eretria creta. Præterea linguam tactu ſiccat. Pilos detrahit & mitigat. Pretium in libras ſeſtertij ſinguli. Et colos tertius è candidis ceruſſæ, cuius rationem in plūbi metallis diximus. Fuit & terra per ſe in Theodoti fundo inuenta Smyrnæ, qua veteres ad nauium picturas vtebātur. Nunc omnis ex plumbo & aceto fit, vt diximus. Vſta caſu reperta incendio Piræei, ceruſſa in orcis cremata. Hac primus vſus eſt Nicias ſuprà dictus. Optima nunc Aſiatica habetur quę & purpurea appellatur. Pretiū eius in libras † æris quinq;. Fit & Romæ cremato ſile marmoroſo & reſtincto aceto. Sine vſta nō fiunt vmbræ. Eretria terræ ſuæ habet nomē. Hac Nicomachus & Paraſius vſi. Refrigerat emollítq;. Explet vulnera, ſi coquatur, ad ſiccanda præcipuè vtilis, & capitis doloribus, & ad deprehendēda pura. Subeſſe enim ea intelligitur, ſi ex aqua illita areſcat. Sandaracham & ochram Iuba tradit in inſula Rubri maris Topazo naſci: ſed inde nō peruehuntur ad nos. Sandaracha quomodo fieret, diximus. Fit & adulterina ex ceruſſa in fornace cocta. Colos eſſe debet flammeus. Pretium in libras aſſes quini. Hæc ſi torreatur, æqua parte rubrica admiſta ſandycem facit. Quanquam animaduerto Virgilium exiſtimaſſe herbam id eſſe, illo verſu:

Sponte ſua ſandyx paſcentes veſtiet agnos.

Pretium in libras dimidium eius, quod ſandarachæ. Nec ſunt alij colores maioris ponderis. Inter factitios eſt & Scyricum, quo minium ſublini diximus. Fit autem ſinopide & ſandyce miſtis. Atramentum quoque inter factitios erit, quanquam eſt & terra geminæ originis. Aut enim ſalſuginis modo emanat, aut terra ipſa ſulphurei coloris ad hoc probatur. Inuenti ſunt pictores, qui è ſepulchris carbones infectos effoderent. Sed importuna hæc omnia ac nouitia. Fit enim & fuligine pluribus modis, reſina vel pice exuſtis. Propter quod officinas etiam ædificauere, fumum eum non emittentes. Laudatiſſimum eodem modo fit è tedis. Adulteratur fornacum balinearúmque fuligine, quo ad volumina ſcribenda vtuntur. Sunt qui & vini fæcem ſiccatam excoquant: affirmántq;, ſi ex bono vino fæx fuerit, Indici ſpeciem id atramentum præbere. Polygnotus & Mycon celeberrimi pictores Athenis, è vinaceis fecere, tryginon appellant. Apelles commentus eſt ex ebore combuſto facere, quod elephātinum vocant. Apportatur & Indicum ex India, inexploratæ adhuc inuentionis mihi. Fit etiam apud infectores ex flore nigro, qui adhæreſcit æreis cortinis. Fit & è tedis ligno combuſto, tritíſq; in mortario carbonibus. Mira in hoc ſepiarum natura: ſed ex his non fit. Omne autē atramentū Sole perficitur, librarium gummi, tectorium glutino admiſto. Quod autem aceto liquefactum eſt, ægrè eluitur. E liquidis coloribus, quos à dominis dari diximus propter magnitudinem pretij, ante omnes eſt purpuriſſum è creta argentaria: cum purpuris pariter tingitur, bibítq; eū colorē celerius lanis. Præcipuum eſt primū, feruente aheno rudibus medicamentis inebriatum. Proximum egeſto eo addita creta in ius idem. Et quoties id factum eſt, leuatur bonitas pro numero dilutiore ſanie. Quare Puteolanum potiùs laudatur, quàm Tyrium aut Gætulicum, vel Laconicum, vnde pretioſiſſimæ purpuræ. Cauſa eſt, quod hyſgino maximè inficitur, rubiámque cogitur ſorbere. Viliſſimum à Canuſio. Pretium huic à ſingulis denariis in libras ad triginta. Pingentes ſandyce ſublita mox ouo inducentes purpuriſſum, fulgorē minij faciunt. Si purpuram facere malunt, cæruleum ſublinūt, mox purpuriſſum ex ouo inducunt. Ab hoc maxima authoritas Indico. Ex India venit, harundinū ſpumæ adhæreſcente limo, cùm teritur, nigrum: at in diluendo miſturam purpuræ cæruleique mirabilem reddit. Alterum genus eius eſt in purpurariis officinis innatans cortinis: & eſt purpuræ ſpuma. Qui adulterant, verò Indico ſtercora columbina, aut cretā Selinuſiam, vel annulariam vitro inficiunt. Probatur carbone. Reddit enim, quod ſyncerū eſt, flammam excellentis purpuræ: & dum fumat, odorē maris olet. Ob id quidam è ſcopulis id colligi putant. Pretium Indico denarij vinginti in libras. In medicina Indicum rigores & impetus ſedat, ſiccátque hulcera. Armenia mittit, quod eius nomine appellatur. Lapis eſt hic quoque chryſocollæ modo infectus. Optimúmque eſt, quod maximè viret, communicato colore cum cæruleo. Solebant libræ eius trecenis nummis taxari. Inuenta per Hiſpanias harena eſt, ſimilem curam recipiens. Itaque ad denarios ſenos vilitas rediit. Diſtat à cæruleo candore modico, qui teneriorē hunc efficit colorē. Vſum in medicina ad pilos tantùm alendos habet, maximéq; in palpebris. Sunt etiamnum nouitij duo colores è viliſſimis, viride quod Appianū vocatur, & quod chryſocollam luteam mētitur, ceu parum multa ſint mendacia eius. Fit & ex creta viridi æſtimatum ſeſtertiis in libras. Anulare quod vocant, candidum eſt, quo muliebres picturæ illuminantur. Fit & ipſum ex creta admiſtis vitreis gemmis, ex vulgi anulis, vnde & anulare dictum.

Qui colores non inducantur, & quibus coloribus antiqui pinxerunt, & quando primum gladiatorum pugnæ propoſitæ ſunt. CAP. VII.

Ex omnibus doribus cretulam amare, vdóque illini recuſant, purpuriſſum, Indicum cæruleum, melinum, auripigmentum, Appianum, ceruſſa. Ceræ tinguntur iiſdem his coloribus ad eas picturas, quę inurūtur, alieno parietibus genere, ſed claſſibus familiari, iam verò & onerariis nauibus: quoniam & pericula expingimus, ne quis miretur & rogos pingi. Iuuátq; pugnaturos ad mortē, aut certè

cerrè cædem, ſpecioſè vehi. Qua contemplatione tot colorum tanta varietate ſubit antiquitatem
mirari. Quatuor coloribus ſolis immortalia illa opera fecere, ex albis melino, ex ſilaceis Attico, ex
rubris ſinopide Pontica, ex nigris atramento, Apelles, Echion, Melanthius, Nicomachus, clariſſimi
pictores, cùm tabulæ eorum ſingulæ oppidorum vænirent opibus. Nunc & purpuris in parietes mi-
grantibus, & India conferente fluminum ſuorum limum, & draconum & elephantorum ſaniem,
nulla nobilis pictura eſt. Omnia ergo meliora tunc fuere, cùm minor copia. Ita eſt, quoniam, vt ſu-
prà diximus, rerum non animi pretiis excubatur. Et noſtræ ætatis inſaniam ex pictura non omittã.
Nero princeps iuſſerat coloſſeum ſe pingi cxx. pedum in linteo, incognitum ad hoc tempus. Ea pi-
ctura cùm peracta eſſet in Lamianis hortis, accenſa fulmine cum optima hortorum parte conflagra-
uit. Libertus eius cùm daret Antij munus gladiatorium, publicas porticus inueſtiuit pictura, vt cõ-
ſtat gladiatorum miniſtrorúmque omnium veris imaginibus redditis. Hic multis iam ſeculis ſum-
mus animus in pictura. Pingi autem gladiatoria munera, atque in publico exponi cœpta à C. Te-
rentio Lucano. Is auo ſuo, à quo adoptatus fuerat, triginta paria in foro per triduũ dedit, tabulámq;
pictam in nemore Dianæ poſuit.

De ætate picturæ, operum & artificum indicatura, nobilitates. CCCV. CAP. VIII.

NVnc celebres in ea arte quàm maxima breuitate percurram: neque enim inſtituti operis eſt ta-
lis executio. Itaque quoſdam vel in tranſcurſu, & in aliorum mentione obiter nominaſſe ſatis
erit, exceptis operum claritatibus, quæ & ipſa conueniet attingi, ſiue extant, ſiue intercidêre. Non
conſtat ſibi in hac parte Græcorum diligentia, tam multas poſt Olympiadas celebrando pictores,
quàm ſtatuarios authores: primúmque Olympiade nonageſima, cùm & Phidiam ipſum initio pi-
ctorem fuiſſe tradatur, clypeúmque Athenis ab eo pictum: prætereà in cõfeſſo ſit, octogeſima tertia
fuiſſe Panæum fratrem eius, qui clypeum intus pinxit, & in Aegide Mineruæ, quam fecerat Colote:
Phidiæ diſcipulus, & in faciendo Ioue Olympio adiutor. Quid? quod in confeſſo perinde eſt, Bular-
chi pictoris tabulam, in qua erat Magnetum prælium, à Candaule rege Lydiæ Heraclidarum nouiſ-
ſimo, qui & Myrſilus vocitatus eſt, repenſam auro. Tanta iam dignatio picturæ erat. Id circa ætatem
Romuli acciderit neceſſe eſt: duo enim de viceſima Olympiade interiit Candaules: aut (vt quidam
tradunt) eodem anno, quo Romulus, niſi fallor, manifeſta iam tum claritate artis atque abſolutio-
ne. Quod ſi recipi neceſſe eſt, ſimul apparet multò vetuſtiora principia eſſe, eóſque qui monochro-
mata pinxerint, (quorum ætas non traditur) aliquanto antè fuiſſe, Hygiænontem, Diniam, Char-
mam, & qui primus in pictura marem fœminámque diſcreuerit, Eumarum Athenienſem figuras
omnes imitari auſum, quíque inuenta eius excoluerit, Cimonem Cleonæum. Hic catagrapha inuê-
nit, hoc eſt, obliquas imagines, & variè formare vultus, reſpicientes ſuſpicientéſue & deſpicientes.
Articulis etiam membra diſtinxit. Venas protulit, prætérque in veſte & rugas & ſinus inuenit. Pa-
næus quidem frater Phidiæ, etiam prælium Athenienſium aduerſus Perſas apud Marathona factum
pinxit. Adeò iam colorum vſus percrebuerat, adeóque ars perfecta erat, vt in eo prælio iconicos du-
ces pinxiſſe tradatur, Athenienſium Milciadem, Callimachum, Cynegyrum: Barbarorum Datim,
Artaphernem.

Primum picturæ certamen, & qui primi penicillo pinxerunt. CAP. IX.

QVinimo certamen picturæ etiam florente in eo inſtitutum eſt Corinthi ac Delphis: primúſque
omnium certauit cum Timagora Chalcidenſe, ſuperatus ab eo Pythiis: quod & ipſius Tima-
goræ carmine vetuſto apparet, chronicorum errore non dubio. Alij quoque poſt hos clari fuere an-
te nonageſimam Olympiadem, ſicut Polygnotus Thaſius, qui primus mulieres lucida veſte pinxit,
capita earum mitris verſicoloribus operuit, plurimúmque picturæ primus contulit. Siquidem in-
ſtituit os adaperire, dentes oſtendere, vultum ab antiquo rigore variare. Huius eſt tabula in porticu
Pompeij, quæ ante curiam eius fuerat: in qua dubitatur, aſcendentem cum clypeo pinxerit, an de-
ſcendentem. Hic Delphis ædem pinxit: hic & Athenis porticum, quæ Pœcile vocatur, gratuitò, cùm
partem eius Mycõ mercede pingeret: vnde maior huic authoritas. Siquidem Amphictyones, quod
eſt publicum Græciæ concilium, hoſpitia ei gratuita decreuere. Fuit & alius Mycon, qui minoris
cognomine diſtinguitur: cuius filia Timarete & ipſa pinxit. Nonageſima autem Olympiade fuere
Aglaophon, Cephiſſodorus, Phrylus, Euenor pater Paraſij & præceptor maximi pictoris, de quo ſuis
annis dicemus: omnes iam illuſtres, non tamen, in quibus hærere expoſitio debeat, feſtinans ad lu-
mina artis, in quibus primus refulſit Apollodorus Athenienſis nonageſima tertia Olympiade. Hic
primus ſpecies exprimere inſtituit, primúſq; gloriam penicillo iure contulit. Eius eſt ſacerdos ado-
rans, & Aiax fulmine incenſus, qui Pergami ſpectatur hodie: neque ante eum tabula vllius oſtendi-
tur, quæ teneat oculos. Ab hoc artis fores apertas Zeuxis Heracleotes intrauit, Olympiadis nona-
geſimæ quintæ anno quarto, audentémque iam aliquid penicillum (de hoc enim adhuc loquimur)
ad magnam gloriam perduxit, à quibuſdam falsò in octogeſima nona Olympiade poſitus, cùm fuiſ-
ſe neceſſe eſt Demophilum Himeræum, & Neſeam Thaſium, quoniam vtrius eorum diſcipulus fue-
rit, ambigitur. In eum Apollodorus ſuprà dictus verſus fecit, artem ipſis ablatam Zeuxin ferre ſecũ.
Opes quoque tantas acquiſiuit, vt in oſtentatione earum, Olympiæ aureis literis in palliorũ teſſeris

intextum nomen suum ostentarit. Posteà donare opera sua instituit, quòd ea nullo satis digno pretio permutari posse diceret, sicuti Alcmenam Agrigentinis, Pana Archelao. Fecit & Penelopen, in qua pinxisse mores videtur: & athletam. Adeoque sibi in illo placuit, vt versum subscriberet, celebrem ex eo, inuisurum aliquem faciliùs, quàm imitaturum. Magnificus est Iupiter eius in throno, adstantibus Diis: & Hercules infans dracones strangulans, Alcmena matre coràm pauente & Amphitryone. Deprehenditur tamen Zeuxis grandior in capitibus articulisq; alioquin tantus diligentia, vt Agrigentinis facturus tabulam, quam in templo Iunonis Laciniæ publicè dicarent, inspexerit virgines eorum nudas, & quinque elegerit, vt quod in quaque laudatissimum esset, pictura redderet. Pinxit & monochromata ex albo. Aequales eius & æmuli fuere Timanthes, Androcydes, Eupompus, Parasius.

De auibus per picturam deceptis: & quid difficillimum in pictura. CAP. X.

DEscendisse hic in certamen cum Zeuxide tradatur. Et cùm ille detulisset vuas pictas tanto successu, vt in scenam aues aduolarent, ipse detulisse linteum pictum, ita veritate repræsentata, vt Zeuxis alitum iudicio tumens, flagitaret tandem remoto linteo ostendi picturam, atque intellecto errore concederet palmã ingenuo pudore, quoniã ipse volucres fefellisset, Parasius autem se artificem. Fertur & posteà Zeuxis pinxisse puerum vuas ferentem, ad quas cùm aduolassent aues, eadem ingenuitate processit iratus operi, & dixit: vuas melius pinxi, quàm puerum. nam si & hoc consummassem, aues timere debuerant. Fecit & figlina opera, quæ sola in Ambracia relicta sunt, cùm inde Musas Fuluius Nobilior Romam transferret. Zeuxidis manu Romæ Helena est in Philippi porticibus: & in Concordiæ delubro Marsyas religatus. Parasius Ephesi natus, & ipse multa constituit. Primus symmetriam picturæ dedit, primus argutias vultus, elegantiã capilli, venustatem oris, confessione artificum in lineis extremis palmam adeptus. Hæc est in pictura summa subtilitas. Corpora enim pingere & media rerum, est quidem magni operis, sed in quo multi gloriam tulerint. Extrema corporum facere, & desinentis picturæ modum includere, rarũ in successu artis inuenitur. Ambire enim debet se extremitas ipsa, & sic desinere, vt promittat alia post se, ostendatque etiam quæ occultat. Hanc ei gloriam concessere Antigonus & Xenocrates, qui de pictura scripsere, prædicantes quoque, non solùm confitentes. Alia multa graphidis vestigia extant in tabulis ac membranis eius, ex quibus proficere dicuntur artifices. Minor tamen videtur sibi comparatus in mediis corporibus exprimendis. Pinxit & Demon Atheniensium, argumento quoq; ingenioso. Volebat nanque variũ, iracundum, iniustum, inconstantem: eundem exorabilem, clementem, misericordem, excelsum, gloriosum, humilem, ferocem, fugacemq;, & omnia pariter ostendere. Idem pinxit & Thesea, qui Romæ in Capitolio fuit: & Nauarchum thoracatum. Et in vna tabula, quæ est Rhodi, Meleagrũ, Herculem, Persea. Hæc ibi ter fulmine ambusta, neque obliterata, hoc ipso miraculũ auget. Pinxit & Archigallũ: quã picturã amauit Tiberius princeps: atq; vt author est Decius Eculeo, lx. sestertiis æstimatam, cubiculo suo inclusit. Pinxit & Cressam nutricem, infantemq; in manibus eius: & Philiscum & Liberum patrem adstante Virtute: & pueros duos, in quibus spectatur securitas & ætatis simplicitas: item sacerdotem, adstante puero cum acerra & corona. Sunt & duæ picturæ eius nobilissimæ, Hoplitides: alter in certamine ita decurrens, vt sudare videatur: alter arma deponens, vt anhelare sentiatur. Laudantur & Aeneas Castorque ac Pollux in eadem tabula: item Telephus, Achilles, Agamemnon, Vlixes. Fœcundus artifex, sed quo nemo insolentiùs & arrogantiùs sit vsus gloria artis. Nanque & cognomina vsurpauit, Abrodiætum se appellando, aliisque verbis principem artis, & eam ab se cõsummatam. Super omnia Apollinis se radice ortum: & Herculem, qui est Lyndi, talem à se pictum, qualem sæpe in quiete vidisset. Ergo magnis suffragiis superatus à Timanthe Sami in Aiace armorumque iudicio, herois nomine se molestè ferre dicebat, quòd iterum ab indigno victus esset. Pinxit & minoribus tabellis libidines, eo genere petulantis ioci se reficiens. Nam Timanthi vel plurimum affuit ingenij. Eius enim est Iphigenia, oratorum laudibus celebrata, qua stante ad aras peritura, cùm mœstos pinxisset omnes, præcipuè patruum, cùm tristitiæ omnem imaginem consumpsisset, patris ipsius vultum velauit, quem dignè non poterat ostendere. Sunt & alia ingenij eius exemplaria, veluti Cyclops dormiens in paruula tabella: cuius & sic magnitudinem exprimere cupiens, pinxit iuxtà Satyros, thyrso pollicem eius metientes: atque in omnibus eius operibus intelligitur plus semper, quàm pingitur: & cùm ars summa sit, ingenium tamen vltra artem est. Pinxit & Heroa absolutissimi operis, artem ipsam complexus viros pingendi: quod opus nunc Romæ in templo Pacis est. Euxenidas hac ætate docuit Aristidem præclarum artificem, Eupompus Pamphilum Apellis præceptorem. Est Eupompi victor certamine gymnico palmam tenens. Ipsius authoritas tanta fuit, vt diuiserit picturam in genera tria quæ ante eum duo fuere, Helladicum, & quod Asiaticum appellabant. Propter hunc qui erat Sicyonius, diuiso Helladico tria facta sunt, Ionicum, Sicyonium, Atticum. Pamphili pictura est cognatio, & prælium ad Phliuntem, & victoria Atheniensium: item Vlixes in rate. Ipse Macedo natione, sed primus in pictura omnibus literis eruditus, præcipuè Arihthmetice & Geometrice, sine quibus negabat artem perfici posse. Docuit neminem minoris † talento annis decem: quam mercedem & Apelles & Melanthius ei dedere. Et huiusau-

† Budæus ex vetusto codice legit, annuis talentis decẽ.

Pp

ius authoritate effectũ eſt Sicyone primũ, deinde & in totaGręcia, vt pueri ingenui ante omnia di graphicen, hoc eſt picturam in buxo docerentur, reciperetuŕq; ars ea in primum gradum liberali Semperquidem honos ei fuit, vt ingenui eam exercerent, mox vt honeſti, perpetuò interdicto n ſeruitia docerentur. Ideo neq; in hac neq; in toreutice, vllius qui ſeruierit, opera celebrantur. Cla etiã cvij. Olympiade extitere Echion & Therimachus. Echionis ſunt nobiles picturæ, Liber pate item Tragœdia & Comœdia, Semiramis ex ancilla adipiſcens regnum, anus lampadas præferens, & noua nupta verecundia notabilis. Verùm omnes priùs genitos futurosq; poſteà ſuperauit Apelle eouſq; Olympiade cxij. in pictura prouectus, vt plura ſolus propè, quàm cæteri omnes, contuleri voluminibus etiã editis quæ doctrinã eam cõtinent. Præcipua eius in arte vetuſtas fuit, cùm eade ætate maximi pictores eſſent: quorũ opera cùm admiraretur, collaudatis omnibus, deeſſe iis vnam illam Venerem dicebat, quam Græci Charita vocant: cætera omnia contigiſſe, ſed hac ſoli ſibi ne minem parem. Et aliam gloriã vſurpauit, cùm Protogenis opus immenſi laboris ac curæ ſupra mo dum anxiæ miraretur. Dixit enim, omnia ſibi cum illo paria eſſe, aut illi meliora, ſed vno ſe pręſtare quòd manũ ille de tabula neſciret tollere: memorabili præcepto, nocere ſæpe nimiam diligentiam Fuit autem non minoris ſimplicitatis, quàm artis. Nam cedebat Amphioni de diſpoſitione, Aſcle piodoro de menſuris, hoc eſt, quanto quid à quo diſtare deberet. Scitum eſt, inter Protogenem & eum quod accidit. Ille Rhodi viuebat: quò cùm Apelles adnauigaſſet, auidus cognoſcendi oper eius, fama tantùm ſibi cogniti, continuò officinã petiit. Aberat ipſe, ſed tabulam magnæ amplitudi nis in machina aptatam picturæ, anus vna cuſtodiebat. Hæc Protogenem foris eſſe reſpondit, inter rogauitque, à quo quæſitum diceret. Ab hoc, inquit Apelles: arreptoque penicillo lineam ex color duxit ſummæ tenuitatis per tabulã. Reuerſo Protogeni, quæ geſta erant, anus indicauit. Feruntarti ficem protinus contemplatum ſubtilitatem, dixiſſe Apellem veniſſe: non enim cadere in aliũ tam abſolutum opus. Ipſumque alio colore tenuiorem lineam in illa ipſa duxiſſe, præcepiſſeque abeun tem, ſi rediſſet ille, oſtenderet, adiiceretque hunc eſſe quem quæreret: atq; euenit. Reuertitur enim Apelles, ſed vinci erubeſcens, tertio colore lineas ſecuit, nullum relinquens amplius ſubtilitati lo cum. At Protogenes victum ſe confeſſus, in portum deuolauit, hoſpitem quærens. Placuitque, ſi eam tabulam poſteris tradi, omnium quidem, ſed artificum præcipuo miraculo. Conſumptã eam conſtat priore incendio domus Cæſaris in palatio, auidè antè à nobis ſpectatam, ſpatioſiore ampli tudine nihil aliud continentem, quàm lineas viſum effugientes, inter egregia multorũ opera inan ſimilem, & eo ipſo allicientem, omniq; opere nobiliorem. Apelli fuit alioquin perpetua conſuetu do, nunquàm tam occupatam diem agendi, vt non lineam ducendo exerceret artem: quod ab eo i prouerbium venit. Idem perfecta opera proponebat in pergula tranſeuntibus, atque poſt ipſam ta bulam latens, vitia quæ notarentur auſcultabat, vulgũ diligentiorem iudicem, quàm ſe, præferens Feruntq; à ſutore reprehenſum, quòd in crepidis vna intus pauciores feciſſet anſas, eodem poſter die ſuperbo emendationis priſtinæ admonitionis cauillante circa crus, indignatum proſpexiſſe, de nuntiantem, ne ſupra crepidam ſutor iudicaret: quod & ipſum in prouerbium venit. Fuit enim & comitas illi, propter quam gratior Alexandro Magno erat, frequenter in officinam ventitanti: nam vt diximus, ab alio pingi ſe vetuit edicto. Sed & in officina imperitè multa differenti ſilentiũ comi ter ſuadebat, rideri eum dicens à pueris qui colores tererent. Tantum erat authoritati iuris in regẽ, alioquin iracundum: quanquam Alexander ei honorem clariſſimo præbuit exemplo. Nanque cùm dilectam ſibi ex pallacis ſuis præcipuè nomine Campaſpen nudam pingi ob admirationem formæ ab Apelle iuſſiſſet, eumque tum pari captum amore ſenſiſſet, dono eam dedit. Magnus animo, ma ior imperio ſui, nec minor hoc facto, quàm victoria aliqua. Quippe ſe vicit, nec torum tantũ ſuum, ſed etiam affectum donauit artifici: ne dilectæ quidem reſpectu motus, vt quæ modò regis fuiſſet, modò pictoris eſſet. Sunt qui Venerem Anadyomenen illo pictam exemplari putant. Apelles & in æmulis benignus, Protogeni dignationem primus Rhodi conſtituit. Sordebat ille ſuis, vt plerunq; domeſtica: percontantique quanti licitaretur opera effecta, paruũ neſcio quid dixerat: at ille quin quagenis talentis popoſcit: famamque diſperſit, ſe emere, vt pro ſuis venderet. Ea res concitauit Rhodios ad intelligendum artificem: nec niſi augentibus pretium, ceſſit. Imagines adeò ſimilitudi nis indiſcretæ pinxit, vt incredibile dictu Apion Grammaticus ſcriptum reliquerit, quendã ex facie hominum addiuinantem (quos Metopoſcopos vocant) ex iis dixiſſe aut futuræ mortis annos, aut præteritæ. Non fuerat ei gratia in comitatu Alexandri cum Ptolemæo: quo regnante, Alexandriam vi tempeſtatis expulſus, ſubornato fraude æmulorum plano regio inuitatus, ad regis cœnam venit: indignantique Ptolemæo, & vocatores ſuos oſtendenti, vt diceret à quo eorum inuitatus eſſet, arre pto carbone extincto è foculo, imaginem in pariete delineauit, agnoſcente vultum plani rege ex in choato protinus. Pinxit & Antigoni regis imaginem altero lumine orbã, primus excogitata ratio ne vitia condendi: obliquam nanque fecit, vt quod corpori deerat, picturæ potius deeſſe videretur: tantumque eam partem è facie oſtendit, quam totam poterat oſtendere. Sunt inter opera eius & expirantiũ imagines. Quæ autem nobiliſſima ſint, non eſt facile dictu. Venerem exeuntem è mari Diuus Auguſtus dicauit in delubro patris Cæſaris, quæ Anadyomene vocatur, verſibus Græcis tali

opere

opere, dum laudatur, victo, sed illustrato. Huius inferiorem partem corruptam qui reficeret, non potuit reperiri. Verùm ipsa iniuria cessit in gloriam artificis. Consenuit hæc tabula carie: aliamque pro ea Nero principatu substituit suo Dorothei manu. Apelles inchoauerat aliam Venerem Cois, superaturus etiam suam illam priorem. Inuidit mors peracta parte: nec qui succederet operi ad præscripta lineamenta inuentus est. Pinxit & Alexandrum Magnũ, fulmen tenentem in templo Ephesiæ Dianæ viginti talentis auri. Digiti eminere videntur, & fulmen extra tabulam esse. Sed legentes meminerint, omnia ea quatuor coloribus facta: manipretium eius tabulæ in nummo aureo mensura accepit, non numero. Pinxit & Megabyzi sacerdotis Dianæ Ephesiæ pompam: Clytum equo ad bellum festinantem, & ei galeam poscenti armigerum porrigentem. Alexandrum & Philippũ quoties pinxerit, enumerare superuacuum est. Mirantur eius Abronem Samij, & Menandrum regem Cariæ Rhodij. Item Ancæum: Alexandriæ Gorgosthenem tragœdum: Romæ Castorem & Pollucem, cum Victoria & Alexandro Magno. Item belli imaginem, restrictis ad terga manibus, Alexandro in curru triumphante. Quas vtrasque tabulas Diuus Augustus in fori sui partibus celeberrimis dicauerat simplicitate moderata. Diuus Claudius pluris existimauit, in vtrisque excisa facie Alexandri Diui Augusti imaginem subdere. Eiusdem arbitrantur manu esse & in Antoniæ templo Herculem auersum, vt (quod est difficillimum) faciem eius ostendat verius pictura, quàm promittat. Pinxit & heroa nudum: eaque pictura naturam ipsam prouocauit. Est & equus eius, siue fuit, pictus in certamine: quod iudicium ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus. Nanque ambitu æmulos præualere sentiens, singulorum picturas inductis equis ostendit: Apellis tantùm equo adhinniuere: idque postea semper illius experimentum artis ostentatur. Fecit & Neoptolemum ex equo aduersus Persas, Archelaum cum vxore & filia, Antigonum thoracatum cum equo incedentem. Peritiores artis præferunt omnibus eius operibus eundum regem sedentem in equo: Dianam sacrificantium virginum choro mistam, quibus vicisse Homeri versus videtur idipsum describentis. Pinxit & quæ pingi non possunt, tonitrua, fulgetra, fulguraque: Bronten, Astrapen, Ceraunobolon appellant. Inuenta eius & cæteris profuere in arte. Vnum imitari nemo potuit, quòd absoluta opera atramento illinebat ita tenui, vt idipsum repercussu claritates colorũ excitaret, custodiretq; à puluere & sordibus, ad manum intuenti demum appareret. Sed & tum ratione magna, ne colorum claritas oculorum aciem offenderet, veluti per lapidem specularem intuentibus è longinquo: & eadem res nimis floribus coloribus austeritatem occultè daret. Aequalis eius fuit Aristides Thebanus: is omnium primus animum pinxit, & sensus omnes expressit, quos vocãt Græci ethe: item perturbationes, durior paulo in coloribus. Huius pictura est, oppido capto ad matris morientis è vulnere mammam adrepens infans: intelligiturque sentire mater, & timere ne emortuo lacte sanguinem infans lambat. Quam tabulam Alexander Magnus transtulerat Pellam in patriam suam. Idem pinxit præliũ cum Persis, centũ homines ea tabula complexus, pactusque in singulos mnas denas à tyranno Elatensium Mnasone. Pinxit & currentes quadrigas, & supplicantem penè cum voce: & venatores cum captura, & Leontionẽ pictorem, & Anapauomenen propter fratris amorem morientem. Item Liberum patrem & Ariadnen, spectatos Romæ in æde Cereris: Tragœdum & puerum in Apollinis: cuius tabulæ gratia interiit pictoris inscitia, cui tergendam eam mandauerat M. Iunius Prætor sub die ludorum Apollinarium. Spectata est & in æde Fidei in Capitolio imago senis cum lyra puerum docentis. Pinxit & ægrum sine fine laudatum. Qua in arte tantum valuit, vt Attalus rex vnam tabulam eius centum talentis emisse tradatur. Simul vt dictum est, & Protogenes floruit. Patria ei Caunus, gentis Rhodiis subiectæ. Summa eius paupertas initio, artisque summa intentio, & ideo minor fertilitas. Quis eum docuerit, non putant constare. Quidam & naues pinxisse vsque ad annum quinquagesimum argumentum esse, quòd cum Athenis celeberrimo loco Mineruæ delubro propylæon pingeret, vbi fecit nobilem Paralum & Hemionida, quam quidam Nausicaam vocant, adiecerit paruulas naues longas in iis, quæ pictores parerga appellãt, vt appareret, à quibus initiis ad arcem ostentationis opera sua peruenissent. Palmam habet tabularũ eius Ialysus, qui est Romæ, dicatus in templo Pacis: quem cùm pingeret, traditur madidis lupinis vixisse: quoniam simul famem sustinerent, & sitim, ne sensus nimia dulcedine obstrueret. Huic picturæ quater colorem induxit subsidio iniuriæ & vetustatis, vt decedente superiore inferior succederet. Est in ea canis mirè factus, vt quem pariter casus & ars pinxerit. Non iudicabat se exprimere in eo spumam anhelantis posse, cùm in reliqua omni parte (quod difficillimum erat) sibi ipse satisfecisset. Displicebat autem ars ipsa, nec minui poterat, & videbatur nimia, ac longius à veritate discedere, spumaque illa pingi non ex ore nasci, anxio animi cruciatu, cùm in pictura verum esse, non verisimile vellet: absterserat sæpius mutaueratque penicillum, nullum, nullo modo sibi approbans. Postremò iratus arti, quòd intelligeretur, spongiam eam impegit inuiso loco tabulæ, & illa reposuit ablatos colores, qualiter cura optabat: fecitq; in pictura fortuna naturã. Hoc exemplo similis & Nealcem successus in spuma equi similiter spongia impacta secutus dicitur, cùm pingeret popyzonta retinentẽ equũ. Canem ita Protogenes monstrauit & fortuna. Propter hunc Ialysum, ne cremaret tabulas Demetrius rex, cùm ab ea parte sola posset Rhodũ capere, non incendit: parcentemq; picturæ fugit occa-

ſio victoriæ. Erat tunc Protogenes in ſuburbano hortulo ſuo, hoc eſt, Demetrij caſtris. Neque interpellatus præliis inchoata opera intermiſit omnino, ſed accitus à rege interrogatusque, qua fiducia extra muros ageret, reſpondit, ſcire ſe illi cum Rhodiis bellum eſſe, non cum artibus. Diſpoſuit ergo rex in tutelam eius ſtationes, gaudens quòd poſſet manus ſeruare, quibus iam pepercerat: & ne ſæpius auocaret, vltro ad eum venit hoſtis: relictisque victoriæ ſuæ votis, inter arma & murorũ ictus ſpectauit artificem. Sequiturque tabulam eius temporis hæc fama, quòd eam Protogenes ſub gladio pinxerit. Satyrus hic eſt, quem Anapauomenon vocant, ne quid deſit temporis eius ſecuritati, tibias tenens. Fecit & Cydippen, Tlepolemon, Philiſcum Tragœdiarum ſcriptorem meditantem, & athletam, & Antigonum regem, & imaginem matris Ariſtotelis Philoſophi: qui etiam ſuadebat, vt Alexandri Magni opera pingeret, propter æternitatem rerum. Impetus animi & quædam artis libido in hæc potiùs eum tulere. Nouiſſimè pinxit Alexandrum, ac Pana. Fecit & ſigna ex ære, vt diximus. Eadem ætate fuit Aſclepiodorus, quem in ſymmetria mirabatur Apelles. Huic Mnaſon tyrannus pro duodecim Diis dedit in ſingulos mnas trecenas: idemque Theomneſto in ſingulos heroas mnas centenas. His annumerari debet Nicomachus, Ariſtodemi filius ac diſcipulus. Pinxit hic raptum Proſerpinæ: quæ tabula fuit in Capitolio in Mineræ delubro ſupra ædiculam Iuuentutis. Et in eodem Capitolio alia, quam Plancus Imperator poſuerat, Victoria quadrigam in ſublime rapiens. Hic primus Vlixi addidit pileum. Pinxit & Apollinem & Dianã, Deûmq; matrem in leone ſedentem: item nobiles Bacchas arreptantibus Satyris: Scyllamque, quæ nunc eſt Romæ in templo Pacis. Nec fuit alius in ea arte velocior. Tradunt nanque conduxiſſe pingendum ab Ariſtrato Sicyoniorum tyranno, quod is faciebat Teleſti poetæ, monumentum, præfinito die, intra quem perageretur, nec multò antè veniſſe, tyranno in pœnam accenſo: paucisque diebus abſoluiſſe celeritate & arte mira. Diſcipulos habuit Ariſtidem fratrem, & Ariſtoclem filium, & Philoxenum Eretrium, cuius tabula nullis poſtferenda, Caſſandro regi picta, continuit Alexandri prælium cum Dario. Idem pinxit & laſciuiam, in qua tres Sileni comeſſantur. Hic celeritatem præceptoris ſecutus, breuiores etiamnum quaſdam picturæ vias & compendiarias inuênit. Annumeratur his & Nicophanes, elegans & concinnus, ita vt vetuſta opera pingeret propter æternitatem rerum, impetuoſi animi, & cui pauci comparentur. Cothurnus ei & grauitas artis. Multum à Zeuxide & Apelle abeſt Apellis diſcipulus Perſeus, ad quem de hac arte ſcripſit, qui huius fuit ætatis. Ariſtidis Thebani diſcipuli fuerũt & filij, Niceros, & Ariſtippus, cuius eſt Satyrus cum ſcypho coronatus. Diſcipuli eius fuerunt Antorides & Euphranor, de quibus mox dicemus. Nanque ſubtexi par eſt minoris picturæ celebres in penicillo, è quibus fuit Pyreicus arte paucis poſtferendus: propoſito neſcio an deſtruxerit ſe, quoniam humilia quidem ſecutus, humilitatis tamen ſummam adeptus eſt gloriam. Tonſtrinas ſutrinasque pinxit, & aſellos & obſonia ac ſimilia, ob hoc cognominatus Rhyparographos, in iis conſummatæ voluptatis. Quippe eæ pluris væniere, quàm maximæ multorum. E diuerſo meniana, inquit Varro, omnia operiebat Serapionis tabula ſub veteribus. Hic ſcenas optimè pinxit, ſed hominem pingere non potuit. Contrà Dionyſius nihil aliud, quàm homines pinxit, ob id Anthropographus cognominatus. Parua & Callicles fecit: item Calaces comicis tabellis: vtraq; Antiphilus. Nam & Heſionam nobilem pinxit, & Alexandrum ac Philippũ cum Minerua, qui ſunt in ſchola in Octauiæ porticibus: & in Philippi Liberum patrem, Alexandrum puerum, Hippolytum tauro emiſſo expaueſcentem: in Pompeia verò Cadmum & Europen. Idem iocoſo nomine Gryllum ridiculi habitus pinxit. Vnde hoc genus picturæ grylli vocantur. Ipſe in Aegypto natus didicit à Cteſidemo. Decet non ſileri & Ardeatis templi pictorem, præſertim ciuitate donatum ibi & carmine, quod eſt in ipſa pictura verſibus:

Dignis digna loca picturis condecorauit,
Reginæ Iunonis ſupremæ coniugis templum,
Marcus Ludius Elotas Aetolia oriundus,
Quem nunc & pòſt ſemper ob artem hanc Ardea laudat.

Ea ſunt ſcripta antiquis literis Latinis: non fraudando & Ludio Diui Auguſti ætate, qui primus inſtituit amœniſſimam parietum picturam, villas, & porticus, ac topiaria opera, lucos, nemora, colles, piſcinas, euripos, amnes, litora, qualia quis optarat, varias ibi obambulantium ſpecies, aut nauigantium, terraque villas adeuntium aſellis aut vehiculis. Iam piſcantes aucupantesque, aut venantes, aut etiam vindemiantes. Sunt in eius exemplaribus nobiles paluſtri acceſſu villæ: ſuccollantiũ ſpecie mulieres labentes trepidæque feruntur: plurimæ præterea tales argutiæ, facetiſſimi ſales. Idemq; ſubdialibus maritimas vrbes pingere inſtituit, blandiſſimo aſpectu minimoque impendio. Sed nulla gloria artificum eſt, niſi eorum qui tabulas pinxere: eoque venerabilior apparet antiquitas. Non enim parietes excolebant dominis tantum, nec domos vno in loco manſuras, quæ ex incendiis rapi non poſſent. Caſula Protogenes cõtentus erat in hortulo ſuo. Nulla in Apellis tectoriis picta erat. Nondũ libebat parietes totos pingere. Omnis eorũ ars vrbibus excubabat: pictorque res com-

communis terrarũ erat. Fuit & Arellius Romæ celeber, paulò ante Diuum Augustũ, nisi flagitio insigni corrupisset artem, semper alicuius fœminæ amore flagrans, & ob id Deas pingens, sed dilectarum imagine. Itaque in pictura eius scorta numerabantur. Fuit & nuper grauis ac seuerus, idémque floridus, humilis rei pictor Amulius. Huius erat Minerua, spectantem aspectans, quacunque aspiceretur. Paucis diei horis pingebat, id quoq; cum grauitate, quòd semper togatus, quanquã in machinis. Carcer eius artis domus aurea fuit: & ideo nõ extant exempla alia magnopere. Post eum fuere in authoritate Cornelius Pinus & Actius Priscus, qui Honoris & Virtutis ædes Imperatori Vespasiano Augusto restituenti pinxerunt: sed Priscus antiquis similior.

De auium cantu compescendo, & quis encausto & penicillo primus lacunaria & cameras pinxerit, sparsimq́; pretia mirabilia picturarum. CAP. XI.

NOn est omittenda in picturæ mentione celebris circa Lepidum fabula. Siquidem in Triumuiratu quodã loco deductus à magistratibus in nemorosum hospitium, minaciter cum iis postero die expostulauit, somnum ademptum sibi volucrum concentu. At illi draconem in longissima membrana depictum circundedere loco: eóque terrore aues tum siluisse narratur, & posteà cognitum est ita posse compesci. Ceris pingere, ac picturam inurere quis primus excogitauerit, non constat. Quidam Aristidis inuentum putant, posteà consummatum à Praxitele. Sed aliquanto vetustiores encausticæ picturæ extitere, vt Polygnoti & Nicanoris & Arcesilai Pariorũ. Lysippus quoque Aeginæ picturæ suæ inscripsit ἐνέκαυσεν, quod profecto non fecisset, nisi encaustica inuenta. Pamphilus quoque Apellis præceptor non pinxisse tantùm encaustica, sed etiam docuisse traditur Pausiam Sicyonium primum in hoc genere nobilem. Brietis filius hic fuit, eiusdémque primò discipulus. Pinxit & ipse penicillo parietes Thespiis, cùm reficerentur, quondam à Polygnoto picti, multúmque comparatione superatus existimabatur, quoniam non suo genere certasset. Idem & lacunaria primus pingere instituit: nec cameras ante eum taliter adornari mos fuit. Paruas pingebat tabellas, maximéq; pueros. Hoc æmuli eum interpretabãtur facere, quoniam tarda picturæ ratio esset illa. Quamobrem arti † daturus & celeritatis famam, absoluit vno die tabellam, quæ vocata est hemeresios, puero picto. Amauit in iuuenta Glyceram municipem suam, inuentricem coronarum, certandóque imitatione eius, ad numerosissimam florum varietatem perduxit artem illam. Postremò pinxit illam sedẽtem cum corona, quæ è nobilissimis eius tabula appellata est stephanoplocos, ab alijs stephanopolis, quoniam Glycera venditando coronas sustentauerat paupertatem. Huius tabulæ exemplar, quod apographon vocant, L. Lucullus duobus talentis emit à Dionysio Athenis. Pausias autem fecit & grandes tabulas, sicut spectatam in Pompeij porticibus boum immolationẽ. Eam enim picturam primus inuenit, quam posteà imitati sunt multi, æquauit nemo. Ante omnia cùm longitudinem bouis ostendere vellet, aduersum eum pinxit, non transuersum: vnde & abundè intelligitur amplitudo. Dein cùm omnes, quæ volunt eminentia videri, candicantia faciant, colorémque condiant nigro: hic totum bouem atri coloris fecit, vmbræque corpus ex ipsa dedit, magna prorsus arte in æquo extantia ostendens, & in confracto solida omnia. Sicyone & hic vitam egit, diúque fuit illa patria picturæ. Tabulas inde è publico omnes propter æs alienum ciuitatis addictas, Scauri Aedilitas Romam transtulit. Post eum eminuit longè ante omnes Euphranor Isthmius, Olympiade centesima quarta, idem qui inter fictores dictus est à nobis. Fecit & colossos & marmora, ac scyphos scalpsit: docilis ac laboriosus ante omnes, & in quocunque genere excellens ac sibi æqualis. Hic primus videtur expressisse dignitates heroum, & vsurpasse symmetriam. Sed fuit vniuersitate corporum exilior, capitibus articulísque grandior. Volumina quoque composuit de symmetria & coloribus. Opera eius sunt, equestre prælium, duodecim Dij: Theseus, in quo dixit, eundem apud Parasium rosa pastum esse, suum verò carne. Nobiles eius tabulæ Ephesi, Vlixes simulata vesania bouem cum equo iungens, & palliati cogitantes, dux gladium condens. Eodẽ tempore fuit & Cydias, cuius tabulam Argonautas H-S cxliiij Hortensius Orator mercatus est, eíque ædem fecit in Tusculano suo. Euphranoris autem discipulus fuit Antidotus. Huius est clypeo dimicans Athenis, & luctator, tibicénque inter pauca laudatus. Ipse diligentior, quàm numerosior, & in coloribus seuerus, maximè inclaruit discipulo Nicia Atheniensi, qui diligentissimè mulieres pinxit. Lumen & vmbras custodiuit, atq; vt eminerent è tabulis picturæ, maximè curauit. Opera eius, Nemea aduecta ex Asia Romam à Syllano, quam in Curia diximus positam: item Liber pater in æde Concordiæ: Hyacinthus, quem Cæsar Augustus delectatus eo secum deportauit Alexandria capta: & ob id Tiberius Cæsar in templo eius dicauit hanc tabulam: & Diana. Ephesi verò est Megabyzi sacerdotis Ephesiæ Dianæ sepulchrum: Athenis Necromantia Homeri. Hanc vendere noluit Attalo regi talentis sexaginta, potiúsque patriæ suæ donauit, abundans opibus. Fecit & grãdes picturas, in quibus sunt Calypso & Io, & Andromeda: Alexander quoque in Pompeij porticibus præcellens, & Calypso sedens. Huic quidem adscribuntur quadrupedes. Prosperrimè canes expressit. Hic est Nicias, de quo dicebat Praxiteles interrogatus quæ maximè opera sua probaret in marmoribus, quibus Nicias manum admouisset: tantum circunlitioni eius tribuebat. Non satis discernitur, alium eodem nomine, an hunc eundem quidã faciant Olympiade centesima duodecima. Niciæ comparatur,

† additurus.

ratur. & aliquanto præfertur Athenion Maronites Glaucionis Corinthij discipulus, & austerior co-
lore, & in austeritate iucundior, vt in ipsa pictura eruditio eluceat. Pinxit in templo Eleusine Phy-
larchum, Athenis frequentiam, quam vocauere polygynæcon. Item Achillem virginis habitu oc-
cultatum Vlixe deprehendente. Et in vna tabula, quáque maximè inclaruit, agasonem cum equo.
Quòd nisi in iuuenta obiisset, nemo ei compararetur. Est nomen & Heraclidi Macedoni. Initio na-
ues pinxit: captóque rege Perseo Athenas commigrauit, vbi eodem tempore erat Metrodorus pi-
ctor, idémque philosophus, magnæ in vtraque scientia authoritatis. Itaque cum L. Paulus deuicto
Perseo petisset ab Atheniensibus, vt sibi quàm probatissimum philosophum mitterent ad erudien-
dos liberos, itémque pictorem ad triumphum excolendum, Athenienses Metrodorum elegerunt,
professi eundem in vtroque desiderio præstantissimum: quod ita quoque Paulus iudicauit. Timo-

> † Aliâs. X. VI. hoc est denariûm sex millibus. quam lectionẽ agnoscit & Budæus 4. de Asse.

machus Byzantius Cæsaris Dictatoris ætate Aiacem ei pinxit & Medeam, ab eo in Veneris Genitri-
cis ædes positas, octoginta talentis venundatas. Talentum Atticum † $\overline{xvj}$. taxat M. Varro. Timoma-
chi æquè laudantur Orestes, Iphigenia in Tauris, Lecythion agilitatis exercitator, cognatio nobili-
um: palliati, quos dicturos pinxit, alterum stantem, alterum sedentem. Præcipuè tamen ars ei fauisse
in Gorgone visa est. Pausiæ filius & discipulus Aristolaus è seuerissimis pictoribus fuit: cuius sunt
Epaminondas, Pericles, Meda, Virtus, Theseus: imago Atticæ plebis, boum immolatio. Sunt qui-
bus & Mechopanes eiusdem Pausiæ discipulus placeat diligentia, quam intelligant soli artifices, ali-
âs durus in coloribus, sed & multus. Nam Socrates iure omnibus placet. Taléque sunt eius pictu-
ræ, cum Aesculapio filiæ Hygia, Aegle, Panacea, Iaso, & piger qui appellatur Ocnos spartum torquẽs,
quod asellus arrodit. Hactenus indicatis in genere vtroque proceribus, non silebuntur & primis
proximi. Aristoclides, qui pinxit ædem Apollinis Delphis. Antiphilus puero ignem conflãnte lau-
datur, ac pulchra aliâs domo splendescente, ipsiúsque pueri ore: item lanificio, in quo properant o-
mnium mulierum pensa: Ptolemæo venante. Sed & nobilissimo Satyro cum pelle pantherina, quem
Aposcoponta appellant. Aristophon Ancæo vulnerato ab apro cum socia doloris Astypale: nume-
rosáque tabula, in qua sunt Priamus, Helena, Credulitas, Vlixes, Deiphobus, Dolon, Androbius
pinxit Scyllin ancoras Persicæ classis præcidentem: Artemon Danaen, mirantibus eam prædonibus:
reginam Stratonicen, Herculem & Deianiram. Nobilissimas autem, quæ sunt in porticibus Octa-
uiæ, operibus. Herculem ab Oeta monte Doridos exuta mortalitate consensu Deorum in cælum
euntem, Laomedontis circa Herculem & Neptunum historiam. Alcimachus Dioxippum, qui pan-
cratio Olympiæ citra pulueris iactum (quod vocant aconiti) vicit: Cœnus stemmata. Ctesilochus
Apellis discipulus petulanti pictura innotuit, Ioue Liberum parturiente depicto mitrato, & mulie-
briter ingemiscente inter ostetricia Dearum: Cleon Admeto: Ctesidemus Oechaliæ expugnatione
& Laodamia: Clesides reginæ Stratonices iniuria. Nullo enim honore exceptus ab ea, pinxit volu-
tantem cum piscatore, quem reginam amare sermo erat. Eámque tabulam in portu Ephesi propo-
suit: ipse velis raptus est. Regina tolli vetuit, vtriusque similitudine mirè expressa. Craterus comœ-
dos Athenis in Pompeo pinxit: Eutychides bigam: regit Victoria. Eudorus scena spectatur: idem &
ex ære signa fecit. Iphis Neptuno & Victoria. Abron Amicitiam & Concordiam pinxit, & Deorum
simulacha. Leontiscus Aratum victorem cum trophæo, psaltriam. Leon Sappho. Nicearchus Ve-
nerem inter Gratias & Cupidines: Herculem tristem insaniæ pœnitentia. Nealces Venerem, inge-
niosus & solers in arte. Siquidem cùm prælium nauale Aegyptiorum & Persarum pinxisset, quod
in Nilo, cuius aqua est mari similis, factum volebat intelligi, argumento declarauit, quod arte non
poterat. Asellum enim in litore bibentem pinxit, & crocodilum insidiantem ei. Oenias Syngeni-
con. Philiscus officinam pictoris, ignem conflante puero, Phalerion Scyllam: Simonides Agatar-
chum & Mnemosynen. Simus iuuenem requiescentem in officina fullonis, Quinquatrus celebran-
tem: idémque Nemesin egregiam. Theodorus verò emungentem: idem ab Oreste matrem & Aegi-
sthum interfici: bellúmque Ilicum pluribus tabulis, quod est Romæ in Philippi porticibus: & Cas-
sandram, quæ est in Concordiæ delubro: Leontium Epicuri cogitantem: Demetrium regem. The-
on Orestis insaniam, Thamyram citharœdum. Tauriscus Discobolum, Clytæmnestram, Paniscum,
Polynicem regnum repetentem, & Capanea. Non omittetur inter hos insigne exemplum. Nanque
Erigonus tritor colorum Nealcæ pictoris in tantum ipse profecit, vt celebrem etiam discipulum re-
liquerit Pasiam, fratrem Aeginetæ fictoris. Illud verò perquàm rarum ac memoria dignum, etiam
suprema opera artificum imperfectásque tabulas, sicut Irin Aristidis, Tyndaridas Nicomachi, Me-
deam Timomachi, & quam diximus Venerem Apellis, in maiori admiratione esse, quàm perfecta.
Quippe in iis lineamenta reliqua, ipsæque cogitationes artificum spectantur: atque in lenocinio
commendationis dolor est: manus, cùm id agerent, extinctæ desiderantur. Sunt etiamnũ non igno-
biles quidem, in transcursu tamen dicendi, Aristonides, Anaxander, Aristobulus Syrus, Arcesilas
Tisicratis filius, Corybas Nicomachi discipulus, Carmanides Euphranoris, Dionysodorus Colo-
phonius, Diogenes qui cum Demetrio rege vixit, Euthymedes, Heraclides Macedo, Mydun Soleus
Pyromachi statuarij discipulus, Mnasitheus Sicyonius, Mnatisimus Aristonidis filius & discipulus
Nessus Abronis filius, Polemõ Alexandrinus, Theodorus Samius, & Stadius Nicosthenis discipuli,

Xenon Neoclis diſcipulus Sicyonius. Pinxere & mulieres, Timarete Niconis filia Dianam in tabula, quæ Epheſi eſt antiquiſſimæ picturæ: Irene Cratini pictoris filia & diſcipula puellam quæ eſt Eleuſine: Calypſo ſenem & præſtigiatorem Theodorum: Alcisthene ſaltatorem: Ariſtarete Nearchi filia, & diſcipula Aeſculapium. Lala Cyzicena perpetua virgo Marci Varronis iuuenta Romæ & penicillo pinxit, & ceſtro in ebore, imagines mulierum maximè, & Neapolitanum in grandi tabula: ſuam quoque imaginem ad ſpeculum. Nec vllius velocior in pictura manus fuit: artis verò tantum, vt multum manipretio antecederet, celeberrimos eadem ætate imaginum pictores Sopylon & Dionyſium, quorum tabulæ pinacothecas implent. Pinxit & quædam Olympias: de qua hoc ſolum memoratur, diſcipulum eius fuiſſe Autobulum. Encauſto pingendi duo fuiſſe antiquitus genera conſtat, cera, & in ebore ceſtro, id eſt, viriculo, donec claſſes pingi cœpere. Hoc tertium acceſſit, reſolutis igni ceris penicillo vtendi, quæ pictura in nauibus nec ſole nec ſale ventíſque corrumpitur. Pingunt & veſtes in Aegypto inter pauca mirabili genere, candida vel poſtquàm attriuere illinentes non coloribus, ſed colorem ſorbentibus medicamentis. Hoc cùm fecere, non apparet in velis: ſed in cortinam pigmenti feruentis merſa, poſt momentum extrahuntur picta. Mirúmq;, cùm ſit vnus in cortina colos, ex illo alius atque alius fit in veſte, accipientis medicamēti qualitate mutatus. Nec poſteà ablui poteſt: ita cortina non dubiè confuſura colores ſi pictos acciperet, digerit eos ex vino, pingítque dum coquit. Et aduſtæ veſtes firmiores fiunt, quàm ſi non vrerentur.

Plaſtices primi inuentores, de ſimulachris, de vaſis fictilibus, & pretio eorum. CAP. XII.

DE pictura ſatis ſupérque: contexuiſſe his & plaſticen conueniat. Eiuſdem opere terræ fingere ex argilla ſimilitudines, Dibutades Sicyonius figulus primus inuenit Corinthi filiæ opera: quæ capta amore iuuenis, illo abeunte peregre, vmbram ex facie eius ad lucernam in pariete lineis circunſcripſit: quibus pater eius impreſſa argilla typum fecit, & cum cæteris fictilibus induratum igni propoſuit: eúmque ſeruatum in nymphæo, donec Corinthum Mummius euerteret, tradunt. Sunt, qui in Samo primos omnium plaſticen inueniſſe Rhœcum & Theodorum tradant, multo ante Battiadas Corintho pulſos. Demaratum verò ex eadem vrbe profugum, qui in Hetruria Tarquinium Priſcum regem populi Romani genuit, comitatos fictores Euchira & Eugrammum: ab iis Italiæ traditā plaſticen. Dibutadis inuentū eſt, rubricā addere, aut ex rubrica cretā fingere. Primúſq; perſonas tegularum extremis imbricibus impoſuit, quæ inter initia protypa vocauit. Poſteà idem ectypa fecit. Hinc & faſtigia templorum orta, propter hunc plaſtæ appellati. Hominis autem imaginem gypſo è facie ipſa primus omnium expreſſit, ceráque in eam formam gypſi infuſa emendare inſtituit Lyſiſtratus Sicyonius frater Lyſippi, de quo diximus. Hic & ſimilitudinem reddere inſtituit: ante eum quàm pulcherrimas facere ſtudebāt. Idem & de ſignis effigiem exprimere inuenit. Creuítque res in tantum, vt nulla ſigna ſtatuæúe ſine argilla fierent. Quo apparet antiquiorem hanc fuiſſe ſcientiam, quàm fundendi æris. Plaſtæ laudatiſſimi fuere Damophilus & Gorgaſus, iidémque pictores: qui Cereris ædem Romæ ad Circum maximum vtroque genere artis ſuæ excoluerunt, verſibus inſcriptis Græcè, quibus ſignificarunt, à dextra opera Damophili eſſe, à parte læua Gorgaſi. Ante hanc ædem Thuſcanica omnia in ædibus fuiſſe, author eſt M. Varro. Ex hac, cùm reficeretur, cruſtas parietum exciſas tabulis marginatis incluſas eſſe: Item ſigna ex faſtigiis diſperſa. Fecit & Chalcoſthenes cruda opera Athenis qui locus ab officina eius Ceramicos appellatur. M. Varro tradit ſibi cognitum Romæ Poſim nomine, à quo factas Romæ vuas, item piſces, ita vt non ſit aſpectu diſcernere à veris. Idem magnificat Arceſilaum L. Luculli familiarem, cuius propſalmata pluris vænire ſolita artificibus ipſis, quàm aliorum opera. Ab hoc factam Venerem Genitricem in foro Cæſaris, & priuſquàm abſolueretur, feſtinatione dedicandi poſitam. Deinde eidem à Lucullo H-S. lx ſignum Felicitatis locatum, cui mors vtriuſque inuiderit. Octauio equiti Romano cratera facere volenti, exemplar è gypſo factum talento. Laudat & Paſitelem, qui plaſticen matrem ſtatuariæ ſcalpturæque & cælaturæ eſſe dixit, & cùm eſſet in omnibus his ſummus, nihil vnquam fecit, antequàm finxit. Præterea elaboratam hanc artem Italiæ, & maximè Hetruriæ: Turianúmque à Fregellis accitum, cui locaret Tarquinius Priſcus effigiem Iouis in Capitolio dicandam. Fictilem eum fuiſſe, & ideo miniari ſolitum: fictiles in faſtigio templi eius quadrigas, de quibus ſæpe diximus. Ab hoc eodem factum Herculem, qui hodiéque materiæ nomen in vrbe retinet. Hæ enim tum effigies Deûm erant laudatiſſimæ. Nec pœnitet nos illorum, qui tales coluere. Aurum enim & argentum ne Diis quidem conficiebant. Durant etiam nunc pleriſque in locis talia ſimulachra. Faſtigia quidem templorum etiam in vrbe crebra & municipiis mira cælatura, & arte æuíque firmitate certiora auro, certè innocentiora. In ſacris quidem etiam inter has opes hodie non murrhinis cryſtalliníſue, ſed fictilibus prolibatur ſympuuiis: inenarrabili terræ benignitate, ſi quis ſingula æſtimet, etiam vt omittantur in frugum, vini, pomorum, herbarum, fruticum, medicamentorum, metallorum generibus, beneficia eius, quæq; adhuc diximus, vel quæ aſſiduitate ſatiāt figlinarū opera imbricibus, tubulis, teguliſq; ad balineas hamatis, vel ad tecta coctilibus laterculis, frontatíſq;, aut quæ rota fiūt, etiā fictilibus doliis ad vina excogitatis, & ad aquas. Propter quę Numa rex ſeptimū collegiū figulorū inſtituit.

Quin

Quin & defunctos sese multi fictilibus doliis condi maluere, sicut M. Varro, Pythagorico modo in myrti & oleæ atque populi nigræ foliis. Maior quoque pars hominum terrenis vtitur vasis. Samia etiamnum in esculentis laudantur. Retinet hanc nobilitatem & aretium in Italia: & calicum tantum Surrentum, Asta, Pollentia: in Hispania Saguntum, in Asia Pergamum. Habent & Tralleis opera sua, & Mutina in Italia: quoniam & sic gentes nobilitantur. Hæc quoque per maria terrásque vltro citróque portantur, insignibus rotæ officinis Erythris. Hodiéque in templo ostenduntur amphoræ duæ propter tenuitatem consecratæ, discipuli magistríque certamine, vter tenuiorem humum duceret. Cois laus maxima, Hadrianis firmitas, nonnullis circa hoc seueritatis quoq; exemplis. Q. Coponium inuenimus ambitus damnatum, quia vini amphoram dedisset dono ei, cuius suffragij latio erat. Atque vt luxu quoque aliqua contingat authoritas, figlinis, tripatinum, inquit Fenestella, appellabatur summa cœnarum lautitia. Vna erat murænarum, altera luporum, tertia myxonis piscis, inclinatis iam scilicet moribus, vt tamen eos præferre Græciæ etiam Philosophis possimus. Siquidem in Aristotelis hæredum auctione lx patinas vænisse traditur. Nam nos cùm vnam Aesopi tragœdiarum histrionis in natura auium diceremus [a] sestertiis C. stetisse, non dubito indignatos legentes. At Hercules, Vitellius in principatu suo [b] cc. sestertiis condidit patinam, cui faciendæ fornax in campis exædificata erat: quoniam eò peruenit luxuria, vt etiam fictilia pluris constent, quàm murrhina. Propter hanc Mutianus altero Cõsulatu suo [c] in conquisitione exprobrauit patinarum paludes Vitellij memoriæ, non illa fœdiore, cuius veneno Asprenati reo Cassius Seuerus accusator obiiciebat interisse cxxx. conuiuas. Nobilitantur iis oppida quoque, vt Rhegium, & Cumæ. Samia testa Matris Deûm sacerdotes, qui Galli vocantur, virilitatem amputant, nec aliter citra perniciem, si M. Cælio credamus, qui linguam sic amputandam obiecit graui probro, tanquam & ipse iam tunc eidem Vitellio malediceret. Quid non excogitauit ars? fractis etiam testis vtendo sic vt firmius durent tusis calce addita, quæ vocant Signina. Quo genere etiam pauimenta excogitauit.

[a] *Suprà lib. 10. cap. 51. hanc Aesopi patinã DC. taxat sestertijs. Vnde & hic DC. legendum videtur, non C.*

[b] *Decies sestertiûm, hic legit Budæus, ex vetusto quodam codice. Vide ipsum lib. 4. de Asse.*

[c] *in concione.*

Terræ varietates, & de puluere Puteolano, & alijs terræ generibus, quæ in lapidem vertuntur. CAP. XIII.

VErùm & ipsius terræ sunt alia segmẽta. Quis enim satis miretur, pessimam eius partem, ideóq; puluerem appellatum in Puteolanis collibus, opponi maris fluctibus, mersúmque protinus fieri lapidem vnum inexpugnabilem vndis, & fortiorem quotidie, vtique si Cumano misceatur cæmento. Eadem est terræ natura & in Cyzicena regione: sed ibi non puluis, verùm ipsa terra qualibet magnitudine excisa & demersa in mare lapidea extrahitur. Hoc idem circa Cassandriam produnt fieri: & in fonte Gnidio dulci intra octo menses terram lapidescere. Ab Oropo quidem Aulidem vsque quicquid terræ attingitur mari, mutatur in saxa. Non multum à puluere Puteolano distat è Nilo harena tenuissima sui parte, non ad sustinenda maria fluctúsque frangendos, sed ad debellanda corpora palæstræ studiis. Inde certè Patrobio, Neronis principis liberto, aduehebatur. Quin & Leonnato & Cratero ac Meleagro Alexandri Magni ducibus sabulum hoc portari cum reliquis militaribus commerciis reperio. Plura de hac parte non sum dicturus, non Hercules magis, quàm de terræ vsu in ceromatis, quibus exercendo iuuentus nostra corpora, vires animorum perdidit.

De parietibus formaceis, & lateritijs, & eorum ratione. CAP. XIIII.

QVid? non in Africa Hispaniáque ex terra parietes, quos appellant formaceos, quoniam in forma circundatis vtrinque duabus tabulis inferciuntur veriùs, quàm instruuntur, æuis durant, incorrupti imbribus, ventis, ignibus, omníque cæmento firmiores? Spectat etiam nunc speculas Annibalis Hispania, terrenásque turres iugis montium impositas. Hinc & cæspitum natura, castrorum vallis accommodata, contra fluminum impetus aggeribus. Illini quidem crates parietum luto, & lateribus crudis extrui, quis ignorat? Lateres non sunt è sabuloso, neque harenoso, multóque minus calculoso ducendi solo, sed è cretoso & albicante, aut ex rubrica, vel si iam ex sabuloso, è masculo certè. Finguntur optimè vere: nam solstitio rimosi fiunt. Aedificiis non nisi bimos probant. Quin & intritam ipsam eorum, priùs quàm fingantur, macerari oportet. Genera eorum tria: didoron, quo vtimur, longum sesquipede, latum pede: alterum tetradoron: tertium pentadoron. Græci enim antiqui doron palmum vocabant, & ideo dora munera, quia manu darentur. Ergo à quatuor & quinque palmis, prout sunt, nominãtur. Eadem est latitudo. Minore in priuatis operibus, maiore in publicis vtuntur in Græcia. Pitanæ in Asia, & in vlterioris Hispaniæ ciuitatibus Massia & Calento fiunt lateres, qui siccati non merguntur in aqua. Sunt enim è terra pumicosa, cùm subigi potest, vtilissima. Græci, præterquàm vbi è silice fieri poterat structura, parietes lateritios prætulere. Sũt enim æterni, si ad perpendiculum fiant: ideo & in publica opera & regias domos adduntur. Sic struxere murum Athenis, qui ad montem Hymettum spectat: sic Patris ædes Iouis & Herculis, quanuis lapideas columnas & epistylia circundarent: domũ Trallibus regiam Attali: item Sardibus Crœsi, quam gerusiam fecere: Halicarnassi Mausoli: quæ etiam nunc durant. Lacedæmone quidem excisum lateritiis parietibus opus tectorium propter excellẽtiam picturæ ligneis formis inclusum, Romam deportauere in Aedilitate ad comitium exornandum Muræna & Varro. Quod opus cùm per se mirum esset, translatum tamen magis mirabantur. In Italia quoque lateritius murus Aretij & Meuaniæ est.

Romæ

Romæ non fiunt talia ædificia, quia ſeſquipedalis paries non plus quàm vnam contignationem tolerat. Cautumque eſt, ne communis craſſior fiat, nec intergerinorum ratio patitur.

De ſulphure, alumine, & generibus eorum, & medicina. CAP. XV.

HAec ſint dicta de lateribus. In terræ autem reliquis generibus vel maximè mira natura eſt ſulphuris, quo plurima domãtur. Naſcitur in inſulis Aeoliis inter Siciliam & Italiam, quas ardere diximus. Sed nobiliſſimũ in Melo inſula. In Italia quoq; inuenitur, in Neapolitano Campanoq; agro, collibus qui vocãtur Leucogæi: Quod eſt cuniculis effoſſum, perficitur igni. Genera quatuor: viuum, quod Græci apyron vocant, naſcitur ſolidum, hoc eſt glebosum. Eo ſolo ex omnibus generibus Medici vtuntur. Cætera enim liquore conſtant, & conficiuntur oleo incocta. Viuum autem effoditur, tranſlucetq́;, & viret. Alterũ genus appellant glebã, fullonum tantùm officinis familiare. Tertio quoq; generi vnus tantũ eſt vſus ad ſuffiendas lanas, quoniã candorem tantùm mollitiemq́; confert. Egula vocatur hoc genus. Quarto autem ad ellychnia maximè conficienda. Cæterò tanta vis eſt, vt morbos comitiales deprehendat nidore, impoſitũ igni. Luſit & Anaxilaus eo, candens in calice nouo, prunaq; ſubdita circunferens, exardeſcentis repercuſſu pallorem dirũ, velut defunctorum, offundente conuiuiis. Natura eius calfacit, concoquit: ſed & diſcutit collectiones corporũ: ob hoc talibus emplaſtris malagmatiſque miſcetur. Renibus quoque & lumbis in dolore cum adipe, mirè prodeſt impoſitum. Aufert & lichenas à facie cum terebinthini reſina, & lepras. Harpacticon vocatur à celeritate auellendi: auelli enim ſubinde debet. Prodeſt & ſuſpirioſis linctum. Purulenta quoq; extuſſientibus: & contra ſcorpionũ ictus. Vitiligines viuum nitro miſtũ, atq; ex aceto tritum & illitum tollit: item lendes in palpebris, aceto ſandarachato admiſto. Habet & in religionibus locum ad expiandas ſuffitu domos. Sentitur vis eius & in aquis feruentibus. Neq; alia res faciliùs accenditur: quo apparet igniũ vim magnam etiam ei ineſſe. Fulmina & fulgura quoq; ſulphuris odorem habent: ac lux ipſa eorũ ſulphurea eſt. Et bituminis vicina eſt natura, alibi limus, alibi terra: limus è Iudææ lacu, vt diximus, emergens: terra in Syria circa Sidonem oppidum maritimũ. Spiſſantur hæc vtraq;, & in denſitatem coeunt. Eſt verò liquidum bitumen, ſicut Zacynthium, & quod à Babylone inuehitur. Ibi quidem & candidum gignitur. Liquidum eſt & Apolloniaticũ, quæ omnia Græci piſſaſphalton appellãt ex argumento picis & bituminis. Gignitur & pingue liquoriſque oleacei in Sicilia Agragantino fonte inficiens riuum. Incolæ id harundinum paniculis colligunt, citiſſimè ſic adhæreſcens. Vtuntur eo ad lucernarum lumina olei vice: item ad ſcabiem iumentorũ. Sunt qui & naphtham, de qua in ſecundo diximus volumine, bituminis generi aſcribant. Verùm ardens eius vis ignium naturæ cognata, procul ab omni vſu abeſt. Bituminis probatio, vt quàm maximè ſplendeat, ſitque ponderoſum ac graue: leue autem modicè, quoniam adulteratur pice. Vis, quæ ſulphuris, ſiſtit, diſcutit, contrahit, glutinat. Serpentes nidore fugat accenſum. Ad ſuffuſiones oculorum & albugines Babylonium efficax traditur: item ad lepras, lichenas, pruritusque corporum. Illinitur & podagris. Omnia autem eius genera incommodos oculorum pilos replicant. Dentium doloribus medentur ſimul cum nitro illita. Tuſſim veterem & anhelitus cum vino potum emendat. Dyſentericis etiam datur eodem modo, ſiſtitque aluum. Cum aceto verò potum diſcutit concretum ſanguinem, & detrahit. Mitigat lumborum dolores, item articulorum. Cum farina hordeacea impoſitum, emplaſtrum peculiare facit ſui nominis. Sanguinem ſiſtit. Vulnera colligat. Glutinat neruos. Vtuntur etiã ad quartanas bituminis drachma, & hedyoſmi pari pondere cum myrrhæ obolo ſubacti. Comitiales morbos vſtum deprehendit. Vuluarum ſtrangulationes olfactum diſcutit cum vino & caſtoreo. Procidentia ſedis ſuffitu reprimit. Purgationes fœminarũ in vino potum elicit. In reliquo vſu æramentis illinitur, firmatq́; ea contra ignes. Diximus & tingi ſolitas ex eo ſtatuas & illini. Calcis quoq; vſum præbuit, ita ferruminatis Babylonis muris. Placet & ferrariis fabrorum officinis tingendo ferro, clauorumq́; capitibus, & multis aliis vſibus. Nec minor, aut ab eo diſſimilis eſt aluminis opera, quod intelligitur ſalſugo terræ. Plura & eius genera. In Cypro candidum & nigrum, exigua coloris differentia, cùm ſit vſus magna: quoniã inficiendis claro colore lanis candidum liquidumq́; vtiliſſimum eſt, contraq; fuſcis aut obſcuris nigrũ. Et aurum nigro purgatur. Fit autem omne ex aqua limoq́;, hoc eſt, terræ exudantis natura. Corriuatũ hyeme æſtiuis ſolibus maturatur. Quod fuerit ex eo præcox, candidius fit. Gignitur autẽ in Hiſpania, Aegyptio, Armenia, Macedonia, Ponto, Africa: inſulis Sardinia, Melo, Lipara, Strongyle. Laudatiſſimũ in Aegypto, proximũ in Melo. Huius quoq; duæ ſpecies, liquidum ſpiſſumq́;. Liquidi probatio, vt ſit lympidũ lacteumq́;, ſine offenſis fricantiũ, cum quodã igniculo caloris. Hoc phorimon vocãt. An ſit adulteratũ, deprehenditur ſucco. Punici mali. Syncerum enim miſtura ea nigreſcit. Alterum genus eſt pallidæ & ſcabræ naturæ, & quod inficitur galla, Ideoq; hoc vocãt paraphoron. Vis liquidi aluminis aſtringere, indurare, rodere. Melle admiſto ſanat oris hulcera, papulas, pruritusque. Hæc curatio fit in balineis duabus mellis partibus, tertia aluminis. Virus alarũ ſudoreſque. Sumitur pilulis contra lienis vitia, pellendumq́; pruritum ac per vrinã ſanguinem. Emendat & ſcabiem nitro ac melanthio admiſtis.

Concreti aluminis vnum genus ſchiſton appellant Græci, in capillamenta quædam caneſcentia dehiſcens. Vnde quidam trichitin potiùs appellauere. Hoc fit è lapide, ex quo & chalcitin vocant:

Q q vt ſit

vt sit sudor quidam eius lapidis in spumam coagulatus. Hoc genus aluminis siccat, minusque sistit humorem inutilem corporibus. Sed auribus magnopere prodest infusum, vel illitum, vel oris hulceribus, dentibusque, si saliua cum eo contineatur. Et oculorum medicamentis inseritur aptè, verendisq; vtriusque sexus. Coquitur in patinis, donec liquari desinat. Interioris est alterum generis, quod strongylen vocant. Duæ eius species, fungosum atq; omni humore dilui facile: quod in totum damnatur. Melius pumicosum, & foraminum fistulis spongiæ simile, rotundumq; natura, candido propius, cum quadam pinguitudine sine harenis friabile, nec inficiens nigritia. Hoc coquitur per se carbonibus puris, donec cinis fiat. Optimum ex omnibus quod melinum vocant, ab insula Melo, vt diximus. Nulli vis maior neq; adstringendi, neq; denigrandi, neq; indurandi. Nullũ spissius. Oculorum scabritias extenuat: combustũ vtilius epiphoris inhibendis. Sic & ad pruritus corporis. Sanguinem quoque sistit in totum foris illitum. Vulsis pilis ex aceto illitum, renascentem mollit lanuginem summam. Omnium generum vis in adstringendo: vnde nomen Græcis. Ob id oculorum vitiis aptissima sunt. Sanguinis fluxiones inhibet cum adipe. Sic & infantium hulcera. Putrescentia hulcerum compescit cum adipe, & hydropicorum eruptiones siccat. Et auriũ vitia cum succo Punici mali: & vnguium scabritias, cicatricumque duritias & pterygia, perniones: Phagedænas hulcerum ex aceto, aut cum galla pari pondere cremata: lepras cum succo olerum: cum salis verò duabus partibus, vitia quæ serpunt: lendes & alia capillorum animalia, permistũ aquæ. Sic & ambustis prodest, & furfuribus corporum cum sero & pice. Infunditur & dysentericis. Vuam quoque in ore comprimit, ac tonsillas. Ad omnia quæ in cæteris generibus diximus, efficacius intelligitur ex Melo aduectum. Nam ad reliquos vsus vitæ in coriis lanisque perficiendis, quanti sit momenti, significatũ est. Ab his per se omnia ad medicinas pertinentia terræ genera tractabimus.

†pnigiti

De terra Samia, & Eretria, & Chia, & Selinusia, & † pnigiti, & ampeliti medicinæ. CAP. XVI.

SAmiæ duæ sunt, quæ syropicon, & quæ aster appellantur. Prioris laus, vt recens sit & leuis, linguæque glutinosa. Altera glebosior, candida. Vtraque vritur, ac lauatur. Sunt qui præferãt priorem. Prosunt sanguinem expuentibus. Emplastrisq; quæ siccandi causa componuntur, oculorum quoq; medicamentis miscentur. Eretria totidem differentias habet. Nanque & alba est, & cinerea, quæ præfertur in medicina. Probatur mollitie, & quod si æra præducantur, violaceum reddit colorem. Vis & ratio eius in medendo dicta est inter pigmenta. Lauatur omnis terra (in hoc enim loco dicemus) perfusa aqua siccataq; solibus, iterũ ex aqua trita ac reposita, donec considat, & digeri possit in pastillos. Coquitur in calicibus crebro concussu. Est in medicaminibus & Chia terra candicans, effectu eius, qui Samiæ. Vsus ad mulierum maximè cutem. Idem & Selinusiæ. Lactei coloris est hæc, & aqua dilui celerrima. Eademq; lacte diluta, & tectoriorum albaria interpolantur. a Pnigitis Eretriæ simillima est, grandioribus tantùm glebis & glutinosa, cui effectus idem qui Cimoliæ, infirmior tamen. Bitumini simillima est ampelitis. Experimentum eius, si ceræ modo accepto oleo liquescat, & si nigricans colos maneat tostæ. Vsus ad molliendum discutiendumque. Ad hæc medicamentis additur, præcipueque in calliblepharis & inficiendis capillis.

a Pignitis Dioscoridi.

Cretæ genera ad vestium vsus, Cimolia, Sarda, Vmbrica, saxum argentaria. CAP. XVII.

CRetæ plura genera. Ex iis Cimoliæ duo ad Medicos pertinentia, candidum, & ad purpurissum inclinans. Vis vtrique ad discutiendos tumores, & sistendas fluxiones aceto assumpto. Panos quoq; & parotidas cohibet: & lichenas illita, pustulasq;. Si verò aphronitrum & nitrum adiiciatur & acetum, & pedum tumores sanat, ita vt in Sole curatio hæc fiat, vt post sex horas aqua salsa abluatur. Testium tumoribus Cypria cera addita prodest. Et refrigerandi quoque natura cretæ est: sudoresq; immodicos sistit illita. Atque ita papulas cohibet ex vino sumpta in balineis. Laudatur maximè Thessalica. Nascitur & in Lycia circa Bubonem. Est & alius Cimoliæ vsus in vestibus. Nam Sarda, quę affertur è Sardinia, candidis tantùm assumitur, inutilis versicoloribus: & est vilissima omniũ Cimoliæ generum: pretiosior Vmbrica, & quam vocant saxum. Proprietasque saxi, quòd crescit in macerando: atque pondere emitur, illa mensura. Vmbrica non nisi poliendis vestibus assumitur. Neque enim pigebit hanc quoque partem attingere, cùm lex Metella extet fullonibus dicta, quam C. Flaminius L. Aemilius Censores dedere ad populum ferendam. Adeò omnia maioribus curæ fuere. Ergo ordo hic est: primùm abluitur vestis Sarda: dein sulphure suffitur: mox desquamatur Cimolia, quæ est coloris veri. Fucatus enim deprehenditur, nigrescitque, & effunditur sulphure. Veros autem & pretiosos colores emollit Cimolia, & quodam nitore exhilarat contristatos sulphure. Candidis vestibus saxum vtilius à sulphure, inimicum coloribus. Græcia pro Cimolia Tymphaico vtitur gypso. Alia creta argentaria appellatur, nitorem argento reddens. Est & vilissima, qua Circum præducere ad victoriæ notam, pedesque vænalium trans mare ad vectorum denotare instituerunt maiores. Talemque Publium mimicæ scenæ conditorem, & Astrologiæ consobrinum eius Manlium Antiochum, item Grammaticæ Taberium Erotem, eadem naue aduectos videre proaui.

Qui

Qui & quorum liberti præpotentes. CAP. XVIII.

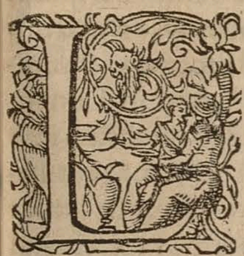
SEd quid hos refero aliquo literarum honore commendatos? Talem in catasta videre Chrysogonum Syllæ, Amphionem Q. Catuli, Heronem L. Luculi, Demetrium Pompeij, Augenque Demetrij, quanquàm & ipsa Pompeij credita est: Hipparchum M. Antonij, Menam & Menecratem Sex. Pompeij, aliosque deinceps, quos enumerare iam non est, è sanguine Quiritium & proscriptionũ licentia ditatos. Hoc est insigne vænalitiis gregibus, opprobriumque insolentis fortunæ: quod & nos adeò potiri rerum vidimus, vt Prætoria quoque ornamenta decerni à Senatu iubente Agrippina Cl. Cæsaris viderimus libertis: tantumque non cum laureatis fascibus remitti illò, vnde creatis pedibus aduenissent.

De terra ex Galata, terra Clupea, terra Balearica, terra Ebusitana. CAP. XIX.

PRætereà sunt genera terræ proprietatis, suæ de quibus iam diximus: sed & hoc loco reddenda natura. Ex Galata insula, & circa Clupeam Africæ, scorpiones necat: Balearis & Ebusitana serpentes.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TRIGESIMVS SEXTVS.

Naturæ lapidum, ac marmorum luxuria. CAP. I.

LAPIDVM natura restat, hoc est, præcipua morum insania, etiã vt gemmæ cum succinis, atque crystalli cum murrhinis sileantur. Omnia nanque, quæ vsque ad hoc volumen tractauimus, hominum causa genita videri possunt. Montes natura sibi fecerat ad quasdam compages telluris visceribus densandas, simul ad impetus fluminum domandos, fluctusque frangendos, ac minimè quietas partes coercendas durissima sui materia. Cædimus hos, trahimusque nulla alia, quàm deliciarum, causa, quos transcendisse quoque mirum fuit. In portento propè maiores habuere Alpeis ab Annibale exuperatas, & posteà à Cimbris: nunc ipsæ cæduntur in mille genera marmorum: promontoria aperiuntur mari, & rerum natura agitur in planum. Euehimus ea, quæ separandis gentibus pro terminis constituta erant: nauesque marmorũ causa fiunt, ac per fluctus, sæuissimam rerum naturæ partem, huc illucque portantur iuga montium, maiore etiamnum vesania, quàm cùm ad frigidos potus vas petitur in nubila, cæloque proximæ rupes cauantur, vt bibatur glacie. Secum quisque cogitet, quæ pretia horum audiat, quas vehi trahique moles videat. Sed & quàm sine his multorum fuerit beatior vita, ad quamque multorum neces sit necesse ista facere, imò verius pati mortaleis, quos ad vsus, quálve ad voluptates alias, nisi vt inter maculas lapidũ iaceant: ceu verò non tenebris noctium dimidiæ parti vitæ cuiusque gaudia hæc auferentibus. Ingens ista reputantem subit etiam antiquitatis rubor. Extant Censoriæ leges, glandia in cœnis, glíresque, & alia dictu minora apponi vetantes. Marmora inuehi, & maria huius rei causa transiri, quę vetaret, lex nulla lata est.

Quis primus marmor in publicis operibus ostenderit. CAP. II.

DIcat fortassis aliquis: non enim inuehebãtur. Id quidem falsó. Trecentas lx. columnas M. Scauri Aedilitate ad scenam theatri temporarij, & vix vno mense futuri in vsu, viderunt portari silentio legum. Sed publicis nimirum indulgentes voluptatibus. Idipsum cur? aut qua magis via irrepunt vitia, quàm publica? Enimuerò non alio modo in priuatos vsus illa venêre, ebora, aurum, gemmæ: aut quid omnino Diis relinquimus? Verùm esto, indulserint publicis voluptatibus, etiámne tacuerunt maximas earũ atque adeò duodequadragenûm pedum, Lucullei marmoris in atrio Scauri collocari? Nec clàm illud occulteque factum est. Satisdari sibi damni infecti egit redemptor cloacarum, cùm in Palatium extraherentur. Non ergo in tam malo exemplo moribus cauere vtilius fuerat, quàm tacere tantas moles in priuatam domum trahi præter fictilia Deorum fastigia?

Quis primus peregrino marmore columnas habuerit Romæ. CAP. III.

NEc potest videri Scaurus rudi & huius mali improuidæ ciuitati obrepsisse quodam vitæ rudimento. Iam enim L. Crassum Oratorem illũ, qui primus peregrini marmoris colũnas habuit in eodem Palatio, Hymettias tamen nec plures sex aut longiores duodenûm pedum, M. Brutus in iurgiis ob id Venerem Palatinam appellauerat. Nimirum ista omisere moribus victis: frustraq; interdicta quæ vetuerant cernentes, nullas potius, quàm irritas, esse leges maluerũt. Qui nos sequen-

tur meliores nos esse probabunt. Quis enim tantarum hodie columnarũ atrium habet? Sed priùs, quàm de marmoribus dicamus, hominum in iis præferenda dicemus pretia. Antè igitur artifices percensebimus.

Qui primùm laudati in marmore scalpendo, & quibus temporibus. CAP. IIII.

MArmore scalpendo primi omnium inclaruerunt Dipœnus & Scyllis geniti in Creta insula, etiamnum Medis imperantibus, priusque quàm Cyrus in Persis regnare inciperet, hoc est, Olympiade circiter L. Ij Sicyonem se contulere, quæ diu fuit officinarũ omnium metallorũ patria. Deorum quorundam simulachra publicè locauerant Sicyonij, quæ priùs quàm absoluerentur, artifices iniuriam questi abierunt in Aetolos. Protinus Sicyonios fames inuasit ac sterilitas, mœrorq; dirus. Remedium petentibus Apollo Pythius affuturum respondit, si Dipœnus & Scyllis Deorum simulachra perfecissent. Quod magnis mercedibus obsequiisque impetratum est. Fuere autem simulachra ea Apollinis, Dianæ, Herculis, Mineruæ, quod è cælo posteà tactum est.

Nobilitates operum & artificum in marmore CXXVI. de marmore Pario, & Mausoleo. CAP. V.

CVm ij essent, iam fuerant in Chio insula Malas sculptor, dein filius eius Micciades, ac deinde nepos Anthermus Chius, cuius filij Bubalus & Anthermus clarissimi in ea scientia fuere, Hipponactis Poetæ ætate, quem certum est LX. Olympiade fuisse. Quòd si quis horũ familiam ad proauũ vsque retro agat, inueniet artis eius originem cum Olympiadum origine cœpisse. Hipponacti notabilis fœditas vultus erat: quamobrem imaginem eius lasciuia iocorum ij proposuere ridentium circulis. Quod Hipponax indignatus, amaritudinem carminum distrinxit in tantũ, vt credatur aliquibus ad laqueũ eos compulisse: quod falsum est. Complura enim in finitimis insulis simulachra posteà fecere, sicut in Delo, quibus subiecerunt carmen, non vitibus tantum censeri Chium, sed & operibus Anthermi filiorum. Ostendunt & Iasij Dianam manibus eorum factam. Et in ipsa Chio narrata est operis eorum Dianæ facies in sublimi posita, cuius vultum intrantes tristem, exeuntes exhilaratum putant. Romæ signa eorum sunt in Palatina æde Apollinis in fastigio, & in omnibus ferè quę Diuus Augustus fecit. Patris quoque eorum & Deli fuere opera, & in Lesbo insula. Dipœni quidem Ambracia, Argos, Cleone, operibus refertæ fuere. Omnes autem tantùm candido marmore vsi sunt è Paro insula, quem lapidem cœpere lychniten appellare, quoniam ad lucernas in cuniculis cæderetur, vt author est Varro, multis posteà candidioribus repertis, nuper etiam in Lunensium lapidicinis. Sed in Pariorũ mirabile proditur, gleba lapidis vnius cuneis diuidentiũ soluta imaginẽ Sileni intus extitisse. Non omittendũ, hanc artem tanto vetustiore fuisse, quàm picturã aut statuariã, quarum vtraq; cum Phidia cœpit lxxxiij. Olympiade, post annos circiter cccxxxij. Et ipsum Phidiam tradunt scalpsisse marmora, Veneremque eius esse Romæ in Octauiæ operibus eximiæ pulchritudinis. Alcamenem Atheniensem (quod certum est) docuit in primis nobilem, cuius sunt opera Athenis complura in ædibus sacris, præclaraque Venus extra muros, quæ appellatur Aphrodite ἐν κήποις. Huic summam manum ipse Phidias imposuisse dicitur. Eiusdem discipulus fuit Agoracritus Parius, ei ætate gratus. Itaq; è suis operibus pleraque nomini eius donasse fertur. Certauere autem inter se ambo discipuli in Venere facienda. Vicitque Alcamenes non opere, sed ciuitatis suffragiis, contra peregrinum suo fauentis. Quare Agoracritus ea lege signum suum vendidisse traditur, ne Athenis esset, & appellasse Nemesim. Id positum est Rhamnunte pago Atticæ, quod M. Varro omnibus signis prætulit. Est & in Matris magnæ delubro in eadem ciuitate Agoracriti opus. Phidiam clarissimum esse per omnes gentes, quæ Iouis Olympij famam intelligunt, nemo dubitat: sed vt meritò laudari sciant etiam qui opera eius non viderunt, proferemus argumenta parua & ingenij tantùm. Neque ad hoc Iouis Olympij pulchritudine vtemur, non Mineruæ Athenis factæ amplitudine, cùm sit ea cubitorum xxvj: ebore hæc & auro constat: sed scuto eius, in quo Amazonum prælium cælauit intumescente ambitu parmæ, eiusdem concaua parte Deorum & gigantum dimicationem, in soleis verò Lapitharum & Centaurorũ: adeò momenta omnia compacta artis illius fuere. In base autem quod cælatum est, Pandoras genesin appellauit. Ibi Dij sunt xxx. numero nascentes, Victoria præcipuè mirabili. Periti mirantur & serpentem, & sub ipsa cuspide æream sphingem. Hæc sunt obiter dicta de artifice nunquam satis laudato, simul vt noscatur illam magnificentiam æqualem fuisse & in paruis. Praxitelis ætate inter statuarios diximus, qui marmoris gloria superauit etiã semet. Opera eius sunt Athenis in Ceramico, sed ante omnia, & non solùm Praxitelis, verùm & in toto orbe terrarum Venus, quam vt viderent multi, nauigauerunt Gnidũ. Duas fecerat, simulq; vendebat, alterã velata specie, quam ob id quidem prætulerunt optione, quorum cõditio erat, Coi, cùm alteram etiam eodem pretio detulisset, seuerum id ac pudicum arbitrantes: reiectam Gnidij emerunt, immensa differentia famæ. Voluit eam posteà à Gnidiis mercari rex Nicomedes, totũ æs ciuitatis alienum, quod erat ingens, dissoluturum se promittens. Omnia perpeti maluere, nec immeritò. Illo enim signo Praxiteles nobilitauit Gnidum. Aedicula eius tota aperitur, vt cõspici possit vndique effigies Deæ, fauente ipsa, vt creditur, facto. Nec minor ex quacunq; parte admiratio est. Ferunt amore captum quendam, cùm detulisset noctu, simulachro cohæsisse, eiusq; cupiditatis esse indicem maculã. Sunt in Gnido & alia signa marmorea illustriũ artificum, Liber pater Bryaxidis, & alter

alter Scopæ, & Minerua: nec maius aliud Veneris Praxitelicæ specimen, quàm quod inter hæc sola memoratur. Eiusdem est & Cupido obiectus à Cicerone Verri, ille propter quem Thespiæ visebantur, nunc in Octauiæ scholis positus. Eiusdem & alter nudus in Pario colonia Propontidis, par Veneri Gnidiæ nobilitate & iniuria. Adamauit enim eum Alchidas Rhodius, atque in eo quoque simile amoris vestigiũ reliquit. Romæ Praxitelis opera sunt, Flora, Triptolemus, Ceres in hortis Seruilianis, boni Euentus & bonæ Fortunæ simulachra in Capitolio: item & Mænades, & quas Thyadas vocant, & Caryatidas, & Sileni in Asinij Pollionis monumentis, & Apollo & Neptunus. Praxitelis filius Cephissodorus rei & artis hæres fuit. Cuius laudatum est Pergami symplegma, signum nobile, digitis corpori veriùs, quàm marmori, impressis. Romæ eius opera sunt Latona in Palatij delubro: Venus in Asinij Pollionis monumentis: & intra Octauiæ porticus in Iunonis æde Aesculapius ac Diana. Scopæ laus cum his certat. Is fecit Venerem & Pothon & Phaethontem, qui Samothraciæ sanctissimis ceremoniis coluntur. Item Apollinem Palatinum, Vestam sedentem laudatam in Seruilianis hortis, duásque chametæras circa eam quarum pares in Asinij monumentis sunt, vbi & Canephorus eiusdem. Sed in maxima dignatione Cn. Domitij delubro in Circo Flaminio Neptunus ipse, & Thetis, atque Achilles, Nereides supra Delphinos & cete & hippocampos sedentes. Item tritones, chorúsque Phorci & pristes, ac multa alia marina, omnia eiusdem manus, præclarum opus etiam si totius vitæ fuisset. Nunc verò præter suprà dicta, quæque nescimus, Mars est etiamnum sedens colosseus eiusdem in templo Bruti Callaici apud Circum eundem ad Labicanam portam eunti. Præterea Venus in eodem loco nuda Praxitelicam illam Gnidiam antecedens, & quencunque alium locum nobilitatura. Romæ quidem magnitudo operum eam obliterat, ac magni officiorum negotiorúmque aceruí omnes à contemplatione talium abducunt, quoniam otiosorum & in magno loci silentio apta admiratio talis est. Qua de causa ignoratur artifex eius quoque Veneris, quam Vespasianus Imperator in operibus Pacis suæ dicauit, antiquorum dignam fama. Par hæsitatio est in templo Apollinis Sosiani, Nioben cum liberis morientem Scopas an Praxiteles fecerit: item Ianus pater in suo templo dicatus ab Augusto ex Aegypto aduectus, vtrius manus sit, iam quidem & auro occultatus. Similiter in Curia Octauiæ quæritur de Cupidine fulmen tenẽte. Id demum affirmatur, Alcibiadem esse principem forma in ea ætate. Multa in eadem schola sine authoribus placẽt. Satyri quatuor, ex quibus vnus Liberum patrem palla velatus humeris præfert: alter Liberum similiter: tertius ploratum infantis cohibet: quartus cratere alterius sitim sedat: duæque Auræ velificantes sua veste. Nec minor quæstio est in Septis, Olympum & Pana Chironémque cum Achille qui fecerint, præsertim cùm capitali satisdatione fama iudicet dignos. Scopas habuit æmulos eadem ætate Bryaxin & Timotheum, & Leocharem, de quibus simul dicendum est, quoniam pariter cælauere Mausoleum. Sepulchrum hoc est ab vxore Artemisia factum Mausolo Cariæ regulo, qui obiit Olympiadis centesimæ anno secũdo. Opus id vt esset inter septem miracula ij maximè artifices fecere: Patet ab Austro & Septentrione sexagenos ternos pedes, breuius à frontibus, toto circuitu pedes quadringentos xj. attollitur in altitudinẽ xxv. cubitis: cingitur columnis xxxvj. Ab Oriente cælauit Scopas, à Septentrione Bryaxis, à Meridie Timotheus, ab Occasu Leochares. Priúsque quàm peragerent, regina Artemisia, quæ mariti memoriæ id opus extrui iusserat, obiit. Non tamen recesserunt, nisi absoluto iam, id gloriæ ipsorum artísque monumentum iudicantes: hodiéque certant manus. Accessit & quintus artifex. Nanque supra pteron pyramis altitudine inferiorem æquauit, xxiiij gradibus in metæ cacumen se contrahens. In summo est quadriga marmorea, quam fecit Pythis. Hæc adiecta cxl. pedum altitudine totum opus includit. Timothei manu Diana Romæ est in Palatio, Apollinis delubro, cui signo caput reposuit Aulanius Euander. In magna admiratione est & Hercules Menestrati: & Hecate Ephesi in templo Dianæ post ædem, in cuius contemplatione admonent æditui parcere oculis, tanta marmoris radiatio est. Nõ postferuntur & Charites in propylæo Atheniensium, quas Socrates fecit, alius ille quàm pictor, idem vt aliqui putant. Nam Myronis illius, qui in ære laudatur, anus ebria est Smyrnæ in primis inclyta. Pollio Asinius, vt fuit acris vehementiæ, sic quoque spectari monumenta sua voluit. In iis sunt Centauri nymphas gerentes Archesitæ, Thespiades Cleomenis, Oceanus & Iupiter Entochi, Hippiades Stephani, Hermerotes Taurisci, non cælatoris illius, sed Tralliani. Iupiter hospitalis Pamphili Praxitelis discipuli. Zetus & Amphion ac Dirce & taurus, vinculúmque ex eodem lapide, Rhodo aduecta opera Apollonij & Taurisci. Parentum ij certamen de se fecere. Menecratem videri professi, sed esse naturalem Artemidorum. Eodem loco Liber pater Eutychidis laudatur: ad Octauiæ verò porticum Apollo Philisci Rhodij in delubro suo. Itẽ Latona & Diana, & Musæ nouem, & alter Apollo nudus. Eum, qui citharã in eodem templo tenet, Timarchides fecit. Inter Octauiæ verò porticus in æde Iunonis ipsam Deam Dionysius & Polycles: aliam Venerem eodem loco Philiscus. Cætera signa Praxiteles. Item Polycles & Dionysius Timarchidis filij Iouem, qui est in proxima æde, fecerũt. Pana & Olympũ luctantes, eodem loco Heliodorus, quod est alterũ in terris symplegma nobile: Venerem lauantẽ sese. Dædalum stantẽ Polycharmus. Ex honore apparet in magna authoritate habitum Lysię opus, quod in Palatio super arcũ Diuus Augustus honori Octauij patris sui dicauit in ædicula

columnis adornata. Id eſt quadriga currúſque, & Apollo ac Diana ex vno lapide. In hortis Seruilianis reperio laudatos, Calamidis Apollinem illius cælatoris, Dactylidis Pythias, Amphiſtrati Calliſthenem hiſtoriarum ſcriptorem. Deinde multorum obſcurior fama eſt, quorundam claritati in operibus eximiis obſtante numero artificum, quoniam nec vnus occupat gloriam, nec plures pariter nuncupari poſſunt, ſicut in Lacoonte, qui eſt in Titi Imperatoris domo, opus omnibus & picturæ & ſtatuariæ artis præferendum. Ex vno lapide eum liberos draconúmque mirabiles nexus de conſilij ſententia fecere ſummi artifices Ageſander & Polydorus & Athenodorus Rhodij. Similiter Palatinas domos Cæſarum repleuere probatiſſimis ſignis Craterus cum Pythodoro, Polydectes cum Hermolao, Pythodorus alius cum Artemone, & ſingularis Aphrodiſius Trallianus. Agrippæ Pantheum decorauit Diogenes Athenienſis: & Caryatides in columnis templi eius probantur inter pauca operum: ſicut in faſtigio poſita ſigna, ſed propter altitudinem loci minus celebrata. Inhonorus eſt, nec in templo vllo Hercules, ad quem Pœni omnibus annis humana ſacrificauerunt victima, humi ſtans, ante aditum porticus ad nationes: Sitæ fuere & Theſpiades ad ædem Felicitatis, quarum vnam adamauit eques Romanus Iunius Piſciculus, vt tradit Varro: admiratur & Paſiteles, qui & quinque volumina ſcripſit nobilium operum in toto orbe. Natus hic in Græciæ Italiæ ora, & ciuitate Romana donatus cum iis oppidis, Iouem fecit eburneum in Metelli æde, quà campus petitur. Accidit ei, cùm in naualibus, vbi feræ Africanæ erant per caueam intuens leonem cælaret, vt ex alia cauea panthera erumperet, non leui periculo diligentiſſimi artificis. Feciſſe opera complura dicitur: ſed quæ fecerit, nominatim non refertur. Arceſilaum quoque magnificat Varro, cuius ſe marmoream habuiſſe leænam tradit, aligeróſque ludentes cum ea Cupidines, quorum alij religatam tenerent, alij è cornu cogerent bibere, alij calcearent ſoccis, omnes ex vno lapide. Idem & à Coponio xiiij nationes, quæ ſunt circa Pompeij, factas auctor eſt. Inuenio & Canachum laudatum inter ſtatuarios, feciſſe marmorea. Nec Sauron atque Batrachum obliterari conuenit, qui fecere templa Octauiæ porticibus incluſa, natione ipſi Lacones. Quidam & opibus præpotentes fuiſſe eos putant, ac ſua impeſa conſtruxiſſe, inſcriptionem ſperantes. Qua negata, hoc tamen alio loco & modo vſurpaſſe. Sunt certè etiamnum in columnarum ſpiris inſcalpta nominum eorum argumento, rana atque lacerta. In Iouis æde extitiſſe picturam, cultúſque reliquos omnes fœmineis argumentis conſtat. Etenim facta Iunonis æde cùm inferrentur ſigna, permutaſſe geruli traduntur: & id religione cuſtoditum, velut ipſis Diis ſedem ita partitis. Ergo & in Iunonis æde cultus eſt, qui Iouis eſſe debuit. Sunt & in paruis marmoreis famam conſecuti, Myrmecides, cuius quadrigam cum agitatore cooperuit alis muſca: & Callicrates, cuius formicarum pedes atque alia membra peruidere non eſt.

Quando primùm marmorum in ædificijs vſus, & quis primus Romæ cruſtauerit parietes, & quibus ætatibus quæque marmora in vſum venerint, & quis primus marmora ſecuerit, & ratio ſecandi: de harena. CAP. VI.

HAec ſint dicta de marmorum ſcalptoribus, ſummáque claritate artificum: quo in tractatu ſubit mentem non fuiſſe tum authoritatem maculoſo marmori: fecere è Thaſio, Cycladum inſularum, æquè & è Leſbio: liuidius hoc paulo. Verſicolores quidem maculas, & in totum marmorum apparatū Menander etiam diligentiſſimus luxuriæ interpres, primus & rarò attigit. Columnis demum vtebantur in templis, nec lautitiæ cauſa (nōdum enim iſta intelligebantur) ſed quia firmiores aliter ſtatui non poterant. Sic eſt inchoatum Athenis templum Iouis Olympij, ex quo Sylla capitolinis ædibus aduexerat columnas. Fuit tamen inter lapidem atque marmor differentia iam & apud Homerum. Dicit enim Paridis os marmoreo ſaxo percuſſum: ſed hactenus, regias quoque domos cùm laudatiſſimè præter æs, aurum, electrum, argentum, ebore tantum adornans. Primum (vt arbitror) verſicolores iſtas maculas Chiorum lapidicinæ oſtenderunt, cùm extruerent muros, faceto in id M. Ciceronis ſale: omnibus enim oſtentabant, vt magnificum. Multo, inquit, magis mirarer, ſi Tiburtino lapide feciſſetis. Et Hercules non fuiſſet picturæ honos vllus, non modò tantus. in aliqua marmorum authoritate. Secandi marmor in cruſtas neſcio an Cariæ fuerit inuētum. Antiquiſſima, quod equidem inueniam, Halicarnaſſi Mauſoli domus Proconneſio marmore exculta eſt, lateritiis parietibus. Is obiit Olympiadis C. anno ij. vrbis Romæ anno cccij. Primùm Romæ parietes cruſta marmoris operuiſſe totius domus ſuæ in Cælio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurram Formiis natum, equitem Romanum, præfectum fabrorum C. Cæſaris in Gallia. Neque indignatio ſit tali authore inuenta re. Hic nanque eſt Mamurra Catulli Veronenſis carminibus proſciſſus, quē, vt res eſt, domus ipſius clarius, quàm Catullus, dixit habere, quicquid habuiſſet Comata Gallia. Nāque adiecit idem Nepos, eum primum totis ædibus nullam niſi è marmore columnam habuiſſe, omnes ſolidas è Caryſtio aut Lunenſi. Denique M. Lepidus Catuli in Conſulatu collega, primus omnium limina ex Numidico marmore in domo poſuit magna reprehenſione. Is fuit Conſul anno vrbis dclxvj. Hoc primum inuecti Numidici marmoris veſtigium inuenio, non in columnis tantū cruſtíſue, vt Mamurra Caryſtium poſuit, ſed in maſſa ac viliſſimo liminum vſu. Poſt hunc Lepidum fermè quadriennio L. Lucullus Conſul fuit, qui nomen (vt apparet ex re) Luculleo marmori dedit,

admodum delectatus illo, primúsque Romam inuexit, atrum alioqui, cùm cætera maculis aut coloribus commendentur. Nascitur autem in Nili insula, solúmque penè horum marmorum ab amatore nomē accepit. Inter hos primum (vt arbitror) marmoreos parietes habuit scena M. Scauri, non facilè dixerim sectos, an solidis glebis positos, sicuti est hodie Iouis tonantis ædes in Capitolio. Nōdum enim secti marmoris vestigia inuenerat Italia. Sed quisquis primùm inuenit secare, luxuriámque diuidere, importuni ingenij fuit. Harena hoc fit, & ferro videtur fieri, serra in prætenui linea premente harenas, versandóq; tractu ipso secante, Aethiopica hæc maximè probatur. Nam id quoque accessit, vt ad Aethiopas vsque peteretur, quod [a] faceret marmora: imò verò etiam in Indos, vnde margaritas quoque peti seueris moribus indignum erat. Hæc proximè laudatur. Mollior tamen, quæ Aethiopica. Illa nulla scabritie secat. Indica non æquè læuigat: sed ea combusta polientes marmora fricare iubentur. Simile & Naxiæ vitium est, & Coptidi, quæ vocatur Aegyptia. Hæc fuere antiqua genera marmoribus secandis. Posteà reperta est harena non minus probanda, ex quodam Adriatici maris vado, æstu nudante, obseruatione non facili. Iam quidem quacunque harena secare è fluuiis omnibus fraus artificum ausa est: quod dispendium admodum pauci intelligunt. Crassior enim harena laxioribus segmentis terit, & plus erodit marmoris, maiúsque opus scabritia politura relinquit. Ita sectæ attenuantur crustæ. Rursúsque Thebaica polituris accommodatur, & quæ fit è poro lapide aut è pumice.

[a] secaret.

De Naxio, & Armenio, & de generibus marmorum. CAP. VII.

Signis è marmore poliendis, gemmísque etiam scalpendis atque limandis Naxium diu placuit ante alia: ita vocantur cotes in Cypro insula genitæ. Vicere posteà ex Armenia vectæ. Marmorum genera & colores non attinet dicere in tanta notitia: nec facile est enumerare in tanta multitudine. Quoto quoque enim loco non suum marmor inuenitur? Et tamen celeberrimi generis dicta sunt in ambitu terrarum cum gentibus suis. Non omnia tamen in lapicidinis gignuntur, sed multa & sub terra sparsa. Pretiosissimi quidem generis Lacedæmonium viride, cunctísque hilarius. Sic & Augustum, ac deinde Tiberium, in Aegypto Augusti ac Tiberij primùm principatu reperta. Differentiáque eorum est ab ophite, cùm sit illud serpentiū maculis simile, vnde & nomen accepit, quod hæc maculas diuerso modo colligunt, Augustum vndatim crispum in vertices, Tiberium sparsim conuoluta canitie. Neque ex ophite columnæ, nisi paruæ admodum, inueniuntur. Duo eius genera, molle candidum, nigricans durum. Dicuntur ambo capitis dolores sedare adalligati, & serpentium ictus. Quidam phreneticis ac lethargicis adalligari iubent candicantem. Contra serpentes autem à quibusdam laudatur præcipuè ex his, quem tephriam appellant, à colore cineris. Vocatur & Memphites à loco, gemmantis naturæ. Huius vsus conteri, & iis, quæ vrenda sint aut secanda, ex aceto illini. Obstupescit ita corpus, nec sentit cruciatum. Rubet porphyrites in eadem Aegypto: ex eo candidis interuenientibus punctis, leucostictos vocatur. Quantislibet molibus cædendis sufficiunt lapicidinæ. Statuas ex eo Cl. Cæsari procurator eius in vrbem ex Aegypto aduexit Triarius Pollio, non admodum probata nouitate. Nemo certè posteà imitatus est. Inuenit eadem Aegyptus in Aethiopia, quem vocant basalten, ferrei coloris atque duritiæ. Vnde & nomen ei dedit. Nunquam hic maior repertus est, quàm in templo Pacis ab Imperatore Vespasiano Augusto dicatus: argumento Nili xvj. liberis circà ludentibus, per quos totidem cubiti summi incrementi augentis se amnis intelliguntur. Non absimilis illi narratur in Thebis delubro Serapis, vt putant, Memnonis statua dicatus: quem quotidiano Solis ortu contactum radiis, crepare dicunt. Onychem etiamtum in Arabiæ montibus, nec vsquam alibi, nasci putauere nostri veteres: Sudines in Germania. Potoriis primùm vasis inde factis, dein pedibus lectorum sellisque, Cornelius Nepos tradit fuisse magno miraculo, cùm P. Lentulus Spinter amphoras ex eo Chiorum magnitudine cadorum ostendisset: post quinquennium deinde triginta duorū pedum longitudine columnas vidisse se. Variatum in hoc lapide posteà est. Nanque pro miraculo insigni, quatuor modicas in theatro suo Cornelius Balbus posuit. Nos ampliores triginta vidimus in cœnatione, quam Callistus Cæsaris Claudij libertorum potentia notus sibi exædificauerat.

De alabastrite, & Lygdino, & Alabandico. CAP. VIII.

Hunc aliqui lapidem alabastriten vocant, quem cauant ad vasa vnguentaria, quoniam optimè seruare incorrupta dicitur. Idem & vstus emplastris conuenit. Nascitur circa Thebas Aegyptias, & Damascum Syriæ. Hic cæteris cādidior. Probatissimus verò in Carmania, mox in India: iam quidem & in Syria Asiáque. Vilissimus autem & sine vllo nitore in Cappadocia. Probantur quàm maximè mellei coloris, in vertice maculosi atque non translucidi. Vitia in iis corneus color aut candidus, & quicquid simile vitro est. Paulum distare ab eo in vnguentorum fide multi existimant Lygdinos in Tauro repertos, amplitudine, qua lances craterásque non excedant, antea ex Arabia tantùm aduehi solitos, candoris eximij. Magnus & duobus contrariæ inter se naturæ honos: Coraliticо in Asia reperto, mensuræ non vltra bina cubita, candore proximo ebori & quadā similitudine. E diuerso niger est Alabādicus terræ suæ nomine, quanquàm & Mileti nascens, ad purpurā tamē magis aspectu declināte, Idémq; liquatur igni, ac funditur ad vsum vitri. Thebaicus intertinctus aureis guttis,

guttis, inuenitur in Africæ parte Aegypto adscriptæ, coticulis ad terenda collyria quadam vtilitate naturali conueniens. Circa Syenen verò Thebaidis Syenites, quem antè pyrrhopœcilon vocabant. Trabes ex eo fecere reges quodam certamine, obeliscos vocantes, Solis numini sacratos. Radiorũ eius argumentum in effigie est, & ita significatur nomine Aegyptio. Primus omnium id instituit Mitres, qui in Solis vrbe regnabat, somnio iussus: & hoc ipsum inscriptum est in eo. Etenim scalpturæ illæ effigiésque, quas videmus, Aegyptiæ sunt literæ. Posteà & alij regum in suprà dicta vrbe, Sochis quatuor numero, quadragenûm octonûm cubitorum longitudine: Ramises autem is, quo regnante Ilium captum est, quadraginta cubitorum. Idem digressus inde, vbi fuit Mneuidis regia, posuit alium, longitudine vndecenis pedibus, per latera cubitis quatuor.

De obelisco Thebaico, & Alexandrino, & de illo qui est in Circo magno. CAP. IX.

OPus id fecisse dicuntur xx.M. hominum. Ipse rex, cùm subrecturus esset, vereretúrque ne machinæ ponderi non sufficerent, quò maius periculum curæ artificum denuntiaret, filium suum adalligauit cacumini, vt salus eius apud molientes prodesset lapidi. Hac admiratione operis effectum est, vt cùm oppidum id expugnaret Cambyses rex, ventúmque esset incendio ad crepidines obelisci, extingui ignem iuberet molis reuerentia, qui vrbis nullam habuerat. Sunt & alij duo, vnus à Smarre positus, alter ab Eraphio sine notis, quadragenûm octonûm cubitorum. Alexandriæ statuit vnum octoginta cubitorum Ptolemæus Philadelphus, quem exciderat Nectabis rex purum: maiúsque opus fuit in deuehendo statuendóue multo, quàm in excidendo. A Satyro architecto aliqui deuectum tradunt rate: Callixenus à Phœnice, fossa perducta vsque ad iacentem obeliscum è Nilo Nauésque duas in latitudinem patulas, pedalibus ex eodem lapide ad rationem geminari per duplicem mensuram ponderis oneratas, ita vt subirent obeliscum pendentem extremitatibus suis in ripis vtrinque: posteà egestis laterculis alleuatas naues excepisse onus statutum. Excisos autem sex tales in monte eodem, & artificem donatum talentis quinquaginta. Hic autem obeliscus fuit in Arsinoe positus à rege suprà dicto, munus amoris in coniuge, eadémque sorore Arsinoe. Inde eum naualibus incommodum Maximus quidam præfectus Aegypti transtulit in forum, reciso cacumine, dum vult fastigium addere auratum, quod posteà omisit. Et alij duo sunt Alexandriæ in portu ad Cæsaris templum, quod excidit Mesphees rex quadragenûm binûm cubitorum. Super omnia accessit difficultas mari Romam deuehendi, spectatis admodum nauibus. Diuus Augustus priorem aduexerat, miraculíque gratia Puteolis naualibus perpetuis dicauerat: sed incendio consumpta est. Diuus Claudius aliquot per annos asseruatam, qua Caius Cæsar importauerat, omnibus quæ vnquam in mari visæ sunt, mirabiliorem, turribus Puteolano ex puluere exædificatis, perductam Ostiam, portus gratia mersit: alia ex hoc cura nauium, quæ Tiberi subuehant. Quo experimento patuit, non minus aquarum huic amni esse, quàm Nilo. Is autem obeliscus, quem Diuus Augustus in Circo magno statuit, excisus est à rege Semneserteo, quo regnante Pythagoras in Aegypto fuit, cẽtum viginti quinque pedum, & dodrantis, præter basim eiusdem lapidis: is verò, qui est in campo Martio, nouem pedibus minor, à Sesostride. Inscripti ambo rerum naturæ interpretationẽ Aegyptiorum opera philosophiæ continent.

De illo, qui est in campo Martio pro gnomone. CAP. X.

EI qui est in campo, Diuus Augustus addidit mirabilem vsum ad deprehendendas solis vmbras, dierúmque ac noctium magnitudines, strato lapide ad obelisci magnitudinem, cui par fieret vmbra Romæ confecto die sexta hora, paulatímque per regulas (quæ sunt ex ære inclusæ) singulis diebus decresceret, ac rursus augesceret, digna cognitu res & ingenio fœcundo. Manlius Mathematicus apici auratam pilam addidit, cuius vertice vmbra colligeretur in semetipsam, alia atque alia incrementa iaculantem apice, ratione (vt ferunt) à capite hominis intellecta. Hæc obseruatio triginta iam ferè annis non congruit, siue Solis ipsius dissono cursu, & cæli aliqua ratione mutato, siue vniuersa tellure aliquid à centro suo dimota, vt deprehendi & in aliis locis accipio, siue vrbis tremoribus, ibi tantum gnomone intorto, siue inundationibus Tiberis sedimento molis facto: quanquã ad altitudinem impositæ rei, in terram quoque dicantur iacta fundamenta.

De tertio obelisco Romæ in Vaticano. CAP. XI.

TErtius Romæ in Vaticano, Caij & Neronis principum Circo, ex omnibus vnus omnino fractus est in molitione, quem fecerat Sesostridis filius Nuncoreus. Eiusdem remanet & alius c. cubitorum, quem post cæcitatem visu reddito, ex oraculo Soli sacrauit.

De pyramidibus Aegyptijs, & sphinge. CAP. XII.

DIcantur obiter & pyramides in eadem Aegypto, regum pecuniæ otiosa ac stulta ostentatio. Quippe cùm faciendi eas causa à plerisque tradatur, ne pecuniam successoribus aut æmulis insidiantibus præberent, aut ne plebs esset otiosa. Multa circa hoc vanitas illorum hominum fuit, vestigiáque complurium inchoatarum extant. Vna est in Arsinoite nomo, duæ in Memphite, non procul labyrintho, de quo & ipso dicemus. Totidem vbi fuit Mœridis lacus, hoc est, fossa grandis. Sed Aegyptus inter mira ac memoranda narrat harum cacumina extrema, quæ eminere dicuntur. Reliquæ tres, quæ orbem terrarum impleuere fama, sanè conspicuæ vndiq; annauigantibus, sitæ sunt

in parte

in parte Africæ monte ſaxeo ſteriliq́ue inter Memphim oppidum,& quod appellari diximus Delta,
à Nilo minus quatuor millia paſſuum,à Memphi ſex, vico appoſito, quem vocant Buſirin, in quo
ſunt aſſueti ſcandere illas. Ante has eſt ſphinx, vel magis miranda,quaſi ſylueſtre numen accolen-
tium. Amaſin regem putant in ea conditum, & volunt inuectam videri. Eſt autem ſaxo naturali
elaborata, & lubrica. Capitis monſtri ambitus per frontem centum duos pedes colligit, longitudo
pedum cxliiij. eſt, altitudo à ventre ad ſummum apicem in capite lxij. Sed pyramis ampliſſima ex
Arabicis lapicidinis conſtat. Trecenta lx. hominum millia annis xx. eam conſtruxiſſe produntur.
Tres verò factæ annis lxxviij.& menſibus iiij. Qui de iis ſcripſerint, ſunt Herodotus, Euhemerus,
Duris Samius, Ariſtagoras, Dionyſius, Artemidorus, Alexander Polyhiſtor, Butorides, Antiſthe-
nes, Demetrius, Demoteles, Apion. Inter omnes eos non conſtat à quibus factæ ſint, iuſtiſſimo ca-
ſu obliteratis tantæ vanitatis authoribus. Aliqui ex his prodiderunt, in rhaphanos,& allium ac cæ-
pas mille octingenta talenta erogata. Ampliſſima octo iugera obtinet ſoli, quatuor angulorum pa
ribus interuallis, per octingentos octogintatres pedes ſingulorũ laterum, latitudo à cacumine pe-
des xx. Alterius interualla ſingula per quatur angulos pares dccxxxviij. comprehendunt. Tertia
minor prædictis, ſed multo ſpectatior, Aethiopicis lapidibus aſſurgit ccclxiij. pedibus inter angu-
los. Veſtigia ædificationum nulla extant. Harena latè pura circũ, lentis ſimilitudine, qualis in ma-
iori parte Africæ. Quæſtionum ſumma eſt, quanam ratione in tantam altitudinem ſubuecta ſint
cæmenta. Alij enim nitro ac ſale adaggeratis cum creſcente opere, ac peracto fluminis irrigatione
dilutis: alij lateribus è luto factis extructos pontes, peracto opere in priuatas domos diſtributos.
Nilum enim non putant rigare potuiſſe multo humiliorem. In pyramide maxima eſt intus puteus
octogintaſex cubitorum, flumen illò admiſſum arbitrantur. Menſuram altitudinis earũ omniumq́;
ſimilium deprehendere, inuenit Thales Mileſius vmbram metiendo, qua hora par eſſe corpori ſo-
let. Hæc ſunt pyramidum miracula: ſupremumq́ue illud, ne quis regum opus miretur, minimam
ex his, ſed laudatiſſimam, à Rhodope meretricula factam. Aeſopi fabularum Philoſophi conſerua
quondam & contubernalis hæc fuit, maiore miraculo tantas opes meretricio eſſe conquiſitas quę-
ſtu. Magnificatur & alia turris, à rege facta in inſula Pharo, portum obtinente Alexandriæ, quã con-
ſtitiſſe octingentis talentis tradunt: magno animo, ne quid omittamus, Ptolemæi regis, quòd in ea
permiſerit Soſtrati Gnidij architecti ſtructuræ ipſius nomen inſcribi. Vſus eius, nocturno nauium
curſui ignes oſtendere ad prænuntianda vada, portuſq́ue introitum: ſicut iam tales compluribus lo
cis flagrant, vt Puteolis ac Rauennæ. Periculum in corriuatione ignium ne ſidus exiſtimetur, quo-
niam è longinquo ſimilis flammarum aſpectus eſt. Hic idem architectus primus omniũ penſilem
ambulationem Gnidi feciſſe traditur.

De labyrinthis, Aegyptic, Lemnio, Italico. CAP. XIII.

DIcamus & labyrinthos, vel portentoſiſſimũ humani ingenij opus, ſed nõ (vt exiſtimari poteſt)
falſum. Durat etiam nunc in Aegypto in Heracleopolite nomo qui primus factus eſt ante an-
nos, vt tradunt *IIMDC.* à Peteſuco rege, ſiue Tithoe. Quanquam Herodotus totum opus regũ eſſe
dicit, nouiſſimeq́ue Pſammetichi. Cauſam faciendi variè interpretantur. Demoteles regiam Mo-
therudis fuiſſe, Lycias ſepulchrum Mœridis, plures Soli ſacrum id extructum, quòd maximè cre-
ditur. Hinc vtique ſumpſiſſe Dædalum exemplar eius labyrinthi, quem fecit in Creta, non eſt du-
bium, ſed centeſimam tantùm portionem eius imitatum, quæ itinerum ambages occurſuſq́ue ac
recurſus inexplicabiles continet: non (vt in pauimentis puerûm ve ludicris campeſtribus vide-
mus) breui lacinia millia paſ. plura ambulationis continentem, ſed crebris foribus inditis ad fallen-
dos occurſus, redeundumq́ue in errores eoſdem. Secundus hic fuit ab Aegyptio labyrinthus: ter-
tius in Lemno: quartus in Italia. Omnes lapide polito fornicibus tecti: Aegyptius (quod miror
equidem) introitu columniſq́ue reliquis è molibus compoſitis, quas diſſoluere ne ſecula quidem
poſſint, adiuuãtibus Heracleopolitis, qui id opus inuiſum mirè infeſtauere. Poſitionem operis eius
ſingulaſq́ue partes enarrare non eſt, cùm ſit in regiones diuiſum, atque in præfecturas (quas vocant
nomos) ſedecim, nominibus earum totidem vaſtis domibus attributis: prætereà templa omnium
Aegypti Deorum contineat, ſuperq́ue Nemeſes quindecim ædiculis incluſerit pyramides com-
plures quadragenarum vlnarũ, ſenos radice muros obtinentes. Feſſi iam eundo perueniunt ad via-
rum illũ inexplicabilem errorem. Quin & cœnacula priùs excelſa, porticuſq́; aſcenduntur nonage-
nis gradibus omnes: intus columnę de porphyrite lapide, Deorum ſimulachra, regum ſtatuæ, mon-
ſtrificæ effigies. Quarundam autem domorum talis eſt ſitus, vt adaperientibus fores, tonitruum in-
tus terribile exiſtat. Maiore autem in parte tranſitus eſt per tenebras: aliæq́ue rurſus extra murum
labyrinthi ædificiorum moles, pteron appellant. Inde aliæ perfoſſis cuniculis ſubterraneæ domus.
Refecit vnus omnino pauca ibi Circammon ſpado Nectabis regis, ante Alexandrum Magnum an-
nis quingentis. Id quoque traditur, fulſiſſe trabibus ſpinæ oleo incoctæ, dum fornices quadrati lapi-
dis aſſurgerent. De Aegyptio & Cretico labyrinthis, ſatis dictum eſt. Lemnius ſimilis illis, colũnis
tantùm centũ quadraginta mirabilior fuit: quarũ in officina turbines ita librati pependerũt, vt pue-
ro circumagente tornarentur. Architecti illũ fecere Zmilus & Rholus, & Theodorus indigena. Ex-

tantque adhuc reliquiæ eius, cùm Cretici Italicique nulla vestigia extent. Nanque & Italicum dici conuenit, quem fecit sibi Porsena rex Hetruriæ sepulchri causa, simul vt externorum regum vanitas quoque ab Italis superaretur. Sed cùm excedat omnia fabulositas, vtemur ipsius M. Varronis in expositione eius verbis: Sepultus est, inquit, sub vrbe Clusio, in quo loco monumentum reliquit lapide quadrato: singula latera pedum lata tricenûm, alta quinquagenûm: inque basi quadrata intus labyrinthum inextricabilem: quo si quis improperet sine glomere lini, exitū inuenire nequeat. Supra id quadratum pyramides stant quinque, quatuor in angulis, in medio vna, in imo latæ pedum septuagenûm quinûm, altæ centum quinquagenûm: ita fastigiatæ, vt in summo orbis æneus & petasus vnus omnibus sit impositus, ex quo pendeant excepta catenis tintinnabula, quæ vento agitata, longè sonitus referant, vt Dodonæ olim factum. Supra quem orbem quatuor pyramides insuper singulæ extant altæ pedum centenûm. Supra quas vno solo quinque pyramides, quarum altitudinem Varronem puduit adiicere. Fabulæ Hetruscæ tradunt, eandem fuisse, quam totius operis: adeò vesana dementia quæsisse gloriam, impendio nulli profuturo. Præterea fatigasse regni vires, vt tamen laus maior artificis esset.

De pensili horto & oppido, & templo Dianæ Ephesiæ. CAP. XIIII.

LEgitur & pensilis hortus, imò verò totum oppidum Aegyptiæ Thebæ, exercitus armatos subter educere solitis regibus, nullo oppidanorum sentiente. Etiamnum hoc minus mirum, quàm quòd flumine medium oppidum interfluente. Quæ si fuissent, non dubium est Homerum dicturū fuisse, cùm centum portas ibi prædicaret. Magnificentiæ vera admiratio extat templum Ephesiæ Dianæ ducentis viginti annis factum à tota Asia. In solo id palustri fecere, ne terræ motus sentiret, aut hiatus timeret. Rursus ne in lubrico atque instabili fundamenta tantæ molis locarentur, calcatis ea substrauere carbonibus, dein velleribus lanæ. Vniuerso templo lōgitudo est ccccxxv. pedum, latitudo ducentorum viginti, columnæ centum viginti septem à singulis regibus factæ, lx. pedum altitudine: ex iis xxxvj. cælatæ, vna à Scopa. Operi præfuit Chersiphron architectus. Summa miracula, epistylia tantæ molis attolli potuisse. Id consecutus est ille peronibus harena plenis, molli puluino super capita columnarum exaggerato, paulatim exinaniens imos, vt sensim totū insideret. Difficillimè hoc contigit in limine ipso, quod foribus imponebat. Etenim ea maxima moles fuit: nec sedit in cubili, anxio artifice mortis destinatione suprema. Traduntq; in ea cogitatione fessum nocturno tempore in quiete vidisse præsentem Deam, cui templum fiebat, hortantem vt viueret: se composuisse lapidem, atque ita postero die apparuit, pondereque ipso correctus videbatur. Cætera eius operis ornamenta plurium librorum instar obtinent, nihil ad speciem naturæ pertinentia.

De delubro Cyzici, & lapide fugitiuo, & de Echo septies resonante, & de ædificio sine clauo, & mirabilia ædificiorum Romæ. CAP. XV.

DVrat & Cyzici delubrum, in quo filum aureum commissuris omnibus politi lapidis subiecit artifex, eburneum Iouem dicaturus intus, coronante eum marmoreo Apolline. Tralucent ergo iuncturæ tenuissimis capillamentis, lenique afflatu simulachra refouente, præter ingeniū artificis ipsa materia, quāuis occulta, in pretio operis intelligitur. Eodem in oppido est lapis, fugitiuus appellatus: Argonautæ eo pro anchora vsi, ibi reliquerant. Hunc è Prytaneo (ita vocatur locus) sæpe profugum fixere plumbo. Eadem in vrbe iuxta portam quæ Thracia vocatur, turres vij. acceptas voces numerosiore repercussu multiplicant: nomenque huic miraculo Echo est à Græcis datum. Et hoc quidem natura locorū euenit, & plerunque conuallium: ibi casu accidit: Olympiæ autem arte, mirabili modo, in porticu quam ob id hepthaphonon appellant, quoniam septies eadem vox redditur. Cyzici & buleuterion vocant ædificium amplum, sine ferreo clauo, ita dispositа contignatione, vt eximantur trabes sine fulturis, ac reponantur. Quod item Romæ in ponte sublicio religiosum est, posteaquam Coclite Horatio defendente ægrè reuulsus est. Verùm & ad vrbis nostræ miracula transire conueniat, nongentorumq; annorum dociles scrutari vires, & sic quoque terrarum orbem victum ostendere: quod accidisse toties penè, quot referentur miracula, apparebit. vniuersitate verò aceruata, & in quendam vnum cumulum coniecta, nō alia magnitudo exurget, quàm si mundus alius quidam in vno loco narretur. Nam vt Circum maximum à Cæsare Dictatore extructum longitudine stadiorū trium, latitudine vnius, sed cum ædificiis iugerum quaternum, ad sedem cclx. millium inter magna opera dicamus, nónne inter magnifica basilicam Pauli columnis è Phrygibus mirabilem, forumq; Diui Augusti, & templum Pacis Vespasiani Imperatoris Augusti, pulcherrima operum, quæ vnquam: Pantheon Ioui Vltori ab Agrippa factum, cùm theatrum antè texerit Romæ Valerius Ostiensis architectus ludis Libonis? Pyramides regum miramur opera, cùm solum tantum foro extruendo H—S. millies Cæsar Dictator emerit: & si quidem impensæ mouent captos auaritia animos, P. Clodius, quem Milo occidit, sestertiūm centies & quadragies octies domo empta habitauerit: quod equidem non secus, ac regum insaniā, miror. Itaque & ipsum Milonem sestertiūm septingenties æris alieni debuisse, inter prodigia animi humani duco. Sed tunc senes aggeris vastū spatiū, & substructiones insanas Capitolij mirabātur: præterea cloacas, operū omnium dictu maximum,

maximum, ſuffoſſis montibus, atque (vt paulò antè retulimus) vrbe penſili, ſubterque nauigata. A M. Agrippa in Aedilitate poſt Conſulatum, per meatus corriuati vij. amnes, curſuque præcipiti torrentium modo rapere atque auferre omnia coacti, inſuper mole imbrium concitati, vada ac latera quatiunt: aliquando Tiberis retro infuſi recipiunt fluctus: pugnantq; diuerſi aquarũ impetus intus: & tamen obnixa firmitas reſiſtit. Trahuntur moles internę tantę, nõ ſuccumbentibus cauſis operis: pulſant ruinæ ſponte præcipites, aut impactæ incendiis: quatitur ſolum terræmotibus: durãt tamen à Tarquinio Priſco annis DCCC. propè inexpugnabiles: nõ omittendo memorabili exemplo, vel eo magis, quoniã celeberrimis rerum conditoribus omiſſum eſt: cùm id opus Tarquinius Priſcus plebis manibus faceret, eſſetq; labor incertum longior an periculoſior, paſſim cõſcita nece Quiritibus tædium fugientibus, nouum & inexcogitatum anteà poſteaq; remedium inuenit ille rex, vt omniũ ita defunctorum figeret crucibus corpora ſpectanda ciuibus, ſimul & feris volucribusq; laceranda. Quamobrem pudor Ro. nominis proprius, qui ſæpe res perditas ſeruauit in præliis, tunc quoq; ſubuênit, ſed illo tempore impoſuit, tum erubeſcens cùm puderet viuos, tanquam puditurum eſſet extinctos. Amplitudinem cauis eam feciſſe proditur, vt vehem fœni largè onuſtam tranſmitteret. Par ua ſunt cuncta, quæ diximus, & omnia vni comparãda miraculo, antequàm noua attingam. M. Lepido, Q. Catulo Conſulibus, vt conſtat inter diligentiſſimos authores, domus pulchrior non fuit Romæ, quàm Lepidi ipſius. At hercule intra annos XXXV. eadem centeſimum locum non obtinuit: Computet in hac æſtimatione, qui volet, marmorum molem, opera pictorum, impendia regalia, & cum pulcherrima laudatiſſimaque certantes centum domos, poſteaque eas ab innumerabilibus aliis in hunc diem victas. Profectò incendia puniunt luxum: nec tamen effici poteſt, vt mores aliquid ipſo homine mortalius intelligant. Sed eas omnes duæ domus vicerunt. Bis vidimus vrbem totam cingi domibus principum, Caij & Neronis, & huius quidem (ne quid deeſſet) aurea. Nimirũ ſic habitarunt illi, qui hoc imperium fecere, tantas ad vincendas gentes triumphosque referendos ab aratro aut foco exeuntes, quorum agri quoque minorem modum obtinuere, quàm cellaria iſtorum. Subit verò cogitatio, quota portio harum fuerint areæ illæ, quas inuictis Imperatoribus decernebant publicè ad exædificandas domos: ſummusque illarum honos erat, ſicut in L. Valerio Publicola, qui primus Conſul fuit cum L. Bruto, poſt tot merita, & fratre eius, qui bis in eodem magiſtratu Sabinos deuicerat, adiici decreto, vt domus eorum fores extrà aperirentur, & ianua in publicum reiiceretur. Hoc erat clariſſimum inſigne inter triumphales quoque domos. Non patiemur duos Caios, vel duos Nerones ne hac quidem gloria famæ frui: docebimusq; etiam inſaniã eorum victam priuatis operibus M. Scauri, cuius neſcio an Aedilitas maximè proſtrauerit mores ciuiles, maiusque ſit Syllæ malum, tanta priuigni potentia, quàm proſcriptio tot millium. Hic fecit in Aedilitate ſua opus maximum omnium, quæ vnquam fuere humana manu facta, non temporaria mora, verùm etiam æternitatis deſtinatione. Theatrum hoc fuit. Scena ei triplex in altitudinem CCCLX. columnarum, in ea ciuitate quæ ſex Hymettias non tulerat ſine probro ciuis ampliſſimi. Ima pars ſcenæ è marmore fuit, media è vitro, inaudito etiam poſteà genere luxuriæ. Summæ tabulis inauratis columnæ, vt diximus: imæ duodequadragenûm pedum. Signa ærea inter columnas, vt indicauimus, fuerunt tria millia numero. Cauea ipſa cepit hominum LXXX. millia, cùm Pompeij amphitheatri toties multiplicata vrbe, tantoq; maiore populo, ſufficiat largè XL. millia. Sed & reliquus apparatus tantus Attalica veſte, tabulis pictis, cæteroque choragio fuit, vt in Tuſculanam villam reportatis quæ ſuperfuerant quotidiani vſus deliciis, incenſa villa ab iratis ſeruis, concremaretur ad H—S. millies. Aufert animum, & à deſtinato itinere digredi cogit contemplatio tam prodigæ mentis, aliamque connecti maiorem inſaniam è ligno. C. Curio, qui bello ciuili in Cæſarianis partibus obiit, funebri patris munere, cùm opibus apparatuque non poſſet ſuperare Scaurum, (vnde enim illi vitricus Sylla, & Metella mater proſcriptionum ſectrix? vnde M. Scaurus pater, toties princeps ciuitatis, & Marianis ſodalitiis rapinarum prouincialium ſinus?) cùm iam ne ipſe quidem Scaurus comparari ſibi poſſet, quando hoc certè incendij illius præmium habuit, cõuectis ex orbe terrarum rebus, vt nemo poſteà par eſſet inſaniæ illi: Ingenio ergo vtendum fuit: operæ pretium eſt ſcire quid inuenerit, & gaudere moribus noſtris, ac noſtro modo nos vocare maiores. Theatra duo iuxtà fecit ampliſſima è ligno, cardinum ſingulorum verſatili ſuſpenſa libramento: in quibus vtriſque antemeridiano ludorum ſpectaculo edito inter ſeſe auerſis, ne inuicem obſtreperent ſcenæ, & repentè circumactis vt contrà ſtarent, poſtremò iam die deſcendentibus tabulis, & cornibus inter ſe coeuntibus, faciebat amphitheatrum, & gladiatorum ſpectacula edebat, ipſum magis authoratum populum Romanum circunferens. Quid enim miretur quiſq; in hoc primum? inuentorem, an inuentum? artificem, an authorem? auſum aliquem hoc excogitare, an ſuſcipere? parêre, an iubere? Super omnia erit populi furor, ſedere auſi tam infida inſtabilique ſede. En hic eſt ille terrarum victor, & totius domitor orbis, qui gentes & regna diribet, iura externis mittit, Deorum quædam immortalium generi humano portio, in machina pendens, & ad periculum ſuum plaudens. Quæ vilitas animarum iſta! aut quæ querela de Cannis! quantum mali potuit accidere! Hauriri vrbes terræ hiatibus, publicus mortalium dolor eſt. Ecce populus Romanus vniuerſus velut duo-

bus nauigiis impositus, binis cardinibus sustinetur, & seipsum depugnantem spectat, periturus momento aliquo luxatis machinis: & per hoc quæritur Tribunitiis concionibus gratia, vt pensiles tribus faceret. Qualis hic in rostris? Quid non ausurus apud eos, quibus hoc persuaserit? Vera nanque confitentibus populus Romanus funebri munere ad tumulum patris eius depugnauit vniuersus. Variauit hanc suam magnificentiam fessis turbatisque cardinibus, & amphitheatri forma custodita, nouissimo die duabus per medium scenis athletas edidit, raptisque è contrario repentè pulpitis eodem die victores è gladiatoribus suis produxit. Nec fuit rex Curio aut gentium Imperator, non opibus insignis, vt qui nihil in censu habuerit præter discordiam principum. Sed dicantur vera æstimatione inuicta miracula, quæ Q. Marcius Rex fecit. Is iussus à Senatu aquarum, Appiæ, Anienis, Tepulæ, ductus reficere, nouam à nomine suo appellatam cuniculis per montes actis intra Præturæ suæ tempus adduxit. Agrippa verò in Aedilitate sua, adiecta Virgine aqua, cæteris corriuatis atque emendatis, lacus septingentos fecit: præterea salientes centum quinque: castella centum triginta complura etiam cultu magnifica: operibus iis signa trecenta ærea aut marmorea imposuit, columnas ex marmore quadringentas, eaque omnia annuo spatio. Adiicit ipse in Aedilitatis suæ commemoratione, & ludos vndesexaginta diebus factos, & gratuita præbita balinea centum septuaginta, quæ nunc Romæ ad infinitum auxere numerum. Vicit antecedentes aquarum ductus nouissimũ impendium operis inchoati à C. Cæsare, & peracti à Claudio. Quippe à lapide quadragesimo ad eam excelsitatem, vt in omnes vrbis montes leuarentur, influxere Curtius atque Cæruleus fontes. Erogatum in id opus *a* sestertiûm ter millies. Quod si quis diligentius æstimauerit aquarum abundantiam in publico, balneis, piscinis, domibus, euripis, hortis, suburbanis, villis, spatioq; aduenientis extructos arcus, montes perfossos, conualles æquatas, fatebitur nihil magis mirandum fuisse in toto orbe terrarum. Eiusdem Claudij inter maximè memoranda equidem duxerim, quamuis destitutum successoris odio, montem perfossum ad lacum Fucinum emittendum, inenarrabili profectò impēdio, & operarũ multitudine per tot annos: cùm aut corriuatio aquarũ, qua terrenus mons erat, egereretur in vertice machinis, aut silex cæderetur, omniaq; intus in tenebris fierent, quæ neq; cõcipi animo, nisi ab iis qui vidêre, neq; humano sermone enarrari possunt. Nam portus Ostiensis opus prætereo: item vias inter montes excisas: mare Tyrrhenũ à Lucrino molibus seclusum: tot pontes tantis impendiis factos. Et inter plurima alia Italiæ miracula, ipsa marmora in lapicidinis crescere author est Papyrius Fabianus, naturæ rerũ peritissimus: exemptores quoque affirmant compleri sponte illa montium hulcera. Quæ si vera sunt, spes est nunquam defuturam luxuriam.

a Budæus ex vetust. codic. legit, sestertiûm quingenties, quinquagies quinquies.

De magnetis generibus, & medicinis. CAP. XVI.

A Marmoribus digredienti ad reliquorum lapidum insignes naturas, quis dubitet in primis magnetem occurrere? quid enim mirabilius? aut qua in parte naturæ maior improbitas? Dederat vocem saxis, vt diximus, respondentem homini, imò verò & obloquentem. Quid lapidis rigore pigrius? Ecce sensus manusque tribuit illi. Quid ferri duritia pugnacius? Sed cedit & patitur mores: trahitur nanque à magnete lapide, domitrixque illa rerum omnium materia ad inane nescio quid currit: atque vt propius venit, assistit, teneturque, & complexu hæret. Sideritin ob hoc alio nomine appellant, quidam Heracleon. Magnes appellatus est ab inuentore (vt author est Nicander) in Ida repertus. Nanq; & passim inuenitur, vt in Hispania quoq;. Inuenisse autem fertur, clauis crepidarũ & baculi cuspide hærentibus, cùm armenta pasceret. Quinq; genera magnetis Sotacus demonstrat: Aethiopicum, *b* è Magnesia Macedoniæ contermina Bœbeida lacum petentibus dextra: tertium in Echio Bœotiæ: quartum circa Alexandriam Troadem: quintum in Magnesia Asiæ. Differentia prima, mas sit an fœmina: proxima in colore. Nam qui in Macedonia & Magnesia reperiuntur, rufi nigrique sunt. Bœtius verò rufi coloris plus habet, quàm nigri. Is qui in Troade inuenitur, niger est & fœminei sexus, ideoq; sine viribus. Deterrimus autem in Magnesia Asiæ, candidus, neq; attrahens ferrum, similisq; pumici. Compertum tantò meliores esse, quantò sunt magis cærulei. Aethiopico laus summa datur, pondusq; argento rependitur. Inuenitur hic in Aethiopiæ Zimiri: ita vocatur regio harenosa. Ibi & hæmatites magnes sanguinei coloris, sanguinemq; reddens si teratur, sed & crocum. In attrahendo ferro non eadem, quæ magneti, hæmatitæ natura. Aethiopici argumentum est, quod magnetem quoque alium ad se trahit. Omnes autem in oculorum medicamentis prosunt ad suam quisque portionem: maximeque epiphoras sistunt. Sanant & adusta cremati tritiq;. Alius rursus in eadem Aethiopia non procul mons gignit lapidem theameden, qui ferrum omne abigit, respuitque. De vtraque natura sæpius diximus.

b & Magnesiacũ è Magnesia Macedoniæ cõtermina.

De lapidibus qui citò absumunt corpora in se condita, & de his qui diu seruant, & de Assio lapide, & medicinis eius. CAP. XVII.

Lapidem è Scyro insula integrum fluctuari tradunt, eundem comminutum mergi. In Asso Troadis sarcophagus lapis fissili vena scinditur. Corpora defunctorũ condita in eo, absumi constat intra xl. diem, exceptis dentibus. Mutianus specula quoq; & strigiles & vestes & calciamenta illata omnia lapidea fieri, author est. Eius generis & in Lycia saxa sunt, & in Oriente, quæ vinctibus quoq; adalligata, erodũt corpora. Mitior est autem seruãdis corporibus, nec absumendis chernites, ebori similli-

simillimus, in quo Darium conditum ferunt, Parióque similis candore & duritia, minus tamen põderosus, qui porus vocatur. Theophrastus author est & translucidos lapides in Aegypto inueniri, quos ophitæ similes ait: quod fortassis tunc fuerit, quoniam & ij desinunt, & noui reperiuntur. Assius gusto salsus podagras lenit, pedibus in vase ex eo cauato inditis. Prætereà omnia crurum vitia in iis lapicidinis sanantur, cùm in metallis omnibus crura vitientur. Eiusdem lapidis flos appellatur, in farinam mollis, ad quædam perinde efficax. Est autem similis pumici rufo. Admistus æri Cyprio mammarum vitia emendat: pici autem resinæúe, strumas & panos discutit. Prodest & phthisicis linctu. Cum melle vetera hulcera ad cicatricem perducit: excrescentia erodit. Et ad bestiarum morsus vtilis. Repugnantia curationi, ac suppurata siccat. Fit & cataplasma ex eo podagris, misto fabæ lomento.

De ebore fossili, & lapidibus osseis, & palmatis, & aliorum generibus.
CAP. XVIII.

IDem Theophrastus & Mutianus, esse aliquos lapides qui pariant, credunt. Theophrastus author est & ebur fossile candido & nigro colore inueniri, & ossa è terra nasci, inueniríque lapides osseos. Palmati circa Mundam in Hispania, vbi Cæsar Dictator Pompeium vicit, reperiuntur, idque quoties fregeris. Sunt & nigri, quorum authoritas venit in marmora, sicut Tænarius. Varro nigro ex Africa firmiores esse tradit, quàm in Italia. E diuerso albos tornis duriores, quàm Parios. Idem Lunensem silicem serra secari, at Tusculanum dissilire igni. Sabinum fuscum addito oleo etiam lucere. Item molas versatiles Volsiniis inuentas, aliquas & sponte motas inuenimus in prodigiis. Nusquam hic vtilior, quàm in Italia, gignitur, lapísque, non saxum, est. In quibusdam verò prouinciis omnino non inuenitur. Sunt quidam in eo genere molliores, qui & cote læuigantur, vt procul intuentibus ophitæ videri possint. Neque est alius firmior: quando & lapidis natura, vt lignum, similiter imbres soléſque aut hyemes non patitur, in aliis atque aliis generibus. Sunt qui & Lunam non tolerent, & qui vetustate rubiginem trahant, coloremúe candidum oleo mutent.

De curalio vel pyrite, & medicinis eius, & ostracite, de amianto lapide & medicinis eius, & melitite lapide & viribus eius, de gagate lapide & medicinis eius, de spongijs, de Phrygio lapide & natura eius. CAP. XIX.

MOlarem quidam pyriten vocant, quoniam sit plurimus ignis illi: sed est alius etiamnum pyrites similitudine æris. In Cypro eum reperiri volunt, & in metallis, quæ sunt circa Acarnaniam, vnum argenteo colore, alterum aureo. Coquuntur variè: ab aliis iterum tertióque in melle, donec consumatur liquor: ab aliis pruna priùs, dein melle, & posteà lauantur, vt æs. Vsúsque eorum in medicina excalfacere, siccare, discutere, humorem extenuare, & duritias nimias mollire. Vtuntur & crudis tusísque ad strumas atque furunculos. Pyritarum etiamnum aliqui genus vnum faciunt, plurimum habens ignis, quos viuos appellamus, & ponderosissimi sunt. Hi exploratoribus castrorum maximè necessarij, qui clauo vel altero lapide percussi, scintillas edunt: quæ exceptę sulphuratis aut fungis aridis vel foliis, dicto celerius ignem præbent. Ostracitæ similitudinem testæ habẽt. Vsus eorum pro pumice ad læuigandam cutem. Poti sanguinem sistunt, & illiti cum melle hulcera doloréſque mammarum sanant. Amiantus alumini similis, nihil igni deperdit. Hic veneficiis resistit omnibus, priuatim Magorum. Gæoden ex argumento appellant, quoniam amplexus est terram, oculorum medicamentis vtilissimum: item mammarum ac testium vitiis. Melitites lapis succum remittit dulcem mellitúmque tusus. Et ceræ mistus eruptionibus pituitæ maculísq; corporis medetur, & faucium exhulcerationi. Epinyctidas tollit, & vuluarũ dolores impositus velleri. Gagates lapis nomen habet loci & amnis Gagis Lyciæ. Aiunt & in Leucola expelli mari, atque infra xij stadia colligi. Niger est, planus pumicosus, nõ multum à ligno differens, leuis, fragilis: odore, si teratur, grauis. Fictilia ex eo inscripta non delentur. Cùm vritur, odorem sulphureum reddit. Mirúmque, accenditur aqua, oleo restinguitur. Fugat serpentes ita, recreátq; vuluæ strangulationes. Deprehendit sonticũ morbum & virginitatem suffitus. Idem ex vino decoctus, dentibus medetur: strumísq; ceræ permistus. Hoc dicuntur vti Magi in ea, quam vocant axinomantiam, & peruri negant, si euenturum sit, quod aliquis optet. Spongiæ lapides inueniuntur in spongiis, & sunt natiui. Quidam eos tecolithos vocant, quoniam vesicæ medentur: calculos rumpunt in vino poti. Phrygius lapis gentis nomẽ habet. Est autem gleba pumicosa. Vritur antè vino perfusus, flatúrq; follibus, donec rufescat, ac rursus dulci vino extinguitur, & hoc trinis vicibus, tingendis vestibus tantùm vtilis.

De hæmatite, & quinque generibus eius, & schiston. CAP. XX.

SChistos & hæmatites cognationem habent. Hæmatites inuenitur in metallis. Vstus minij colorem imitatur. Vritur, vt Phrygius, sed nõ restinguitur vino. Adulteratur schisto. Hæmatiten discernunt venæ rubentes: & friabilis est natura. Oculis cruore suffusis mirè conuenit. Sistit profluuium mulierũ potus. Bibunt eum & qui sanguinẽ reiecerũt, cum succo Punici mali. Et in vesicæ vitiis efficax. Bibitur in vino contra serpentium ictus. Infirmior ad omnia hæc eadem est, quem schiston appellant. Sed in iis commodior croco similis, peculiarius splendet. Proficit oculorum lacrymis in lacte muliebri: procidentéſque oculos præclarè cohibet. Hæc est sententia eorum, qui nuperrimè scri-

mè scripsere. Sed Sotacus è vetustissimis authoribus, quinque genera hæmatitarum tradit, præter magnetem: principatum dat ex iis Aethiopico, oculorum medicamentis vtilissimo, & iis quæ panchresta appellant: item ambustis. Alterum androdamanta dicit vocari, colore nigro, pondere ac duritia insignem, & inde nomen traxisse, præcipuéque in Africa repertum. Trahere autem in se argentum, æs, ferrum. Experimentum eius esse in cote ex lapide basanite. Reddere enim succum sanguineum, & esse ad iocineris vitia præcipui remedij. Tertium genus Arabici facit, simili duritiæ, vix reddentis succum ad cotem aquariam, aliquando croco similem. Quarti generis elatiten vocari, quandiu crudus sit: coctum verò militen, vtilem ambustis, ad omnia vtiliorem rubrica. Quinti generis schiston, hæmorrhoidas reprimentem. In totum autem hæmatitas omnes tritos in oleo triũ drachmarum pondere à ieiunis sumendos, ad vitia sanguinis. Idem author, schistõ alterius generis, quàm hæmatiten, tradit, quem vocant anthraciten. Nasci in Africa nigrum, attritum aquariis cotibus redere ab ea parte, quæ fuerit ab radice, nigrum colorem, ab altera croci. Ipsum vtilem esse oculorum medicamentis.

De quatuor generibus aëtitis, & calamo, & Samio, & Arabo, & pumicibus. CAP. XXI.

AEtites lapides ex argumento nominis magnam famam habent. Reperiuntur in nidis aquilarum, sicuti in decimo volumine diximus. Aiunt binos inueniri, marem & fœminam. Nec sine iis parere, quas diximus, aquilas, & ideo binos tantùm. Genera eorum quatuor. In Africa nascentẽ pusillum ac mollem, intra se & velut in aluo habentem argillam suauem, candidam, ipsum friabilẽ, quem fœminei sexus putant. Marem autem, qui in Arabia nascitur, durum, gallæ similem, aut subrutilum, in aluo habentem durum lapidem. Tertius in Cypro inuenitur, colore illis in Africa nascentibus similis, amplior tamen atque dilatatus: cæteris enim globosa facies. Habet in aluo harenã iucundam & lapillos, ipse tam mollis, vt etiam digitis frietur. Quarti generis Taphiusius appellatur, nascens iuxta Leucadem in Taphiusa, qui locus est dextra nauigantibus ex hac ad Leucadem. Inuenitur in fluminibus candidus & rotũdus. Huic est in aluo lapis, qui vocatur callimus, nec quicquam tenerius. Aetitæ omnes grauidis adalligati mulieribus vel quadrupedibus in pelliculis sacrificatorum animalium continent partus, non nisi parturiant, remouendi: alioqui vuluæ excidunt. Sed nisi parturientibus auferantur, omnino non pariunt. Est & lapis Samius in eadem insula, vbi terram laudauimus, poliendo auro vtilis. Vtilis & in medicina oculorum hulceribus cum lacte, quo suprà dictum est modo, contra veteres lacrymationes. Prodest & contra vitia stomachi potus: vertigines sedat: mentes commotas restituit. Quidam & morbis comitialibus vtiliter dari putant, & ad vrinæ difficultates. Acopis etiam miscetur. Probatur grauitate & candore. Vuluas & partus contineri adalligato eo tradunt. Arabus lapis ebori similis, dentifriciis accommodatur crematus. Priuatim hæmorrhoidas sanat cum lanugine linteorũ, linteolis insuper impositis. Non Prætermittenda est & pumicum natura. Appellantur quidem ita & erosa saxa, in ædificiis quæ musea vocant, dependentia, ad imaginem specus arte reddendam: sed & ij pumices, qui sunt in vsu corporum læuigandorum fœminis, iam quidem & viris, atque (vt ait Catullus) libris, laudatissimi sunt in Melo, Scyro, & Aeoliis insulis. Probatio in candore minimóque pondere, & vt quàm maximè spongiosi aridíque sint, ac teri faciles, nec harenosi in fricando. Vis eorum in medicina, extenuare, siccare, trina vstione, ita vt torreantur carbone puro, ac toties vino restinguantur albo. Lauantur deinde, vt cadmia, & siccati conduntur, quàm minimè vliginoso loco. Vsus farinæ eius oculorũ maximè medicamentis: hulcera purgat eorum leniter, explétq; cicatrices & emendat. Quidã tertia vstione refrigeratos potiùs quàm restinctos, terere malũt ex vino. Adduntur etiam ad malagmata, capitũ verêdorúmq; hulceribus. Vtilissima fiunt ex his dentifricia. Theophrastus author est, potores in certamine bibẽdi præsumere farinam eius, sed nisi immenso potu impleantur periclitari: tantámq; refrigerãdi naturam esse, vt musta feruere desinant pumice addito.

De lapidibus mortariorum medicinalium, & mollibus lapidibus, & speculari lapide, & silicibus, & phengite, & cotibus, & reliquis ad structuram lapidibus, igni & tempestatibus resistentibus. CAP. XXII.

AVthoribus curæ fuere lapides mortariorum quoq;, nec medicinalium tantùm, aut ad pigmenta pertinentium. Ephesiúmq; lapidem in iis prætulere cæteris, mox & Thebaicum, quem pyrrhopœcilon appellauimus: aliqui psaronium vocant. Tertium ex chalazio chrysiten. Medici autem & basaniten. Hic enim lapis nihil ex sese remittit. Ii autem lapides, qui succum reddunt, oculorum medicamentis vtiles existimantur: ideóque Aethiopici maximè ad ea probantur. Tænarium verò lapidem & Pœnicum, & hęmatiten iis medicamẽtis prodesse tradunt, quæ ex croco componantur: ex alio Tænario, qui niger est, & ex Pario lapide, non æquè medicis vtilem: potiorem ex alabastrite Aegyptio, vel ex ophite albo. Est enim hoc genus ophitis, ex quo vasa & etiam cados faciunt. In Siphno lapis est, qui cauatur, tornatúrq; in vasa coquendis cibis vtilia, vel ad esculẽtorum vsus, quod in Comensi Italiæ lapide viridi accidere scimus. Sed in Siphnio singulare, quòd excalfactus oleo nigrescit durescitque, natura mollissimus. Tanta qualitatum differentia est. Nam mollitiæ & trans Alpes precipua sunt exempla. In Belgica prouincia candidum lapidem serra, qua lignum, faciliúsq;

etiam, secant ad tegularum & imbricum vicem: vel si libeat, ad quæ vocant pauonacea tegendi genera: & hi quidem sectiles sunt. Specularis verò (quoniam & hic lapis nomen obtinet) faciliore multo natura finditur in quamlibet tenues crustas. Hispania hunc olim citerior tantùm dabat, nec tota, sed intra centum millia passuum circa Segobricam vrbem: iam & Cypros, & Cappadocia, & Sicilia, & nuper inuentum Africa: postferendos omnes tamen Hispaniæ, & Cappadociæ mollissimis & amplissimæ magnitudinis, sed obscuris. Sunt & in Bononiensi Italiæ parte breues, maculosi, complexu silicis alligati, quorum tamen appareat natura similis eis, qui in Hispania puteis effodiuntur profunda altitudine. Necnon & saxo inclusus sub terra inuenitur, extrahitúrque, aut exciditur. Sed maiori parte fossili natura, absolutus segmenti modo, nunquàm adhuc quinque pedum longitudine amplior. Humorem hunc terræ quidam autumãt crystalli modo glaciari. Et in lapidem concrescere manifestò apparet, quòd cùm feræ decidêre in puteos tales, & medullæ ex ossibus earum in eandem lapidis naturam post vnam hyemem figurantur. Inuenitur & niger aliquando. Sed candido natura mira, cùm sit mollitia nota, perpetiendi Solis rigorisque: nec senescit, si modò iniuria absit, cum hoc etiam in cæmentis multorum generum accidat. Inuenêre & alium vsum in ramentis quoque Circum maximum ludis Circensibus sternendi, vt sit in commẽdatione candor. Nerone principe in Cappadocia repertus est lapis duritia marmoris, candidus atque translucens, etiã qua parte fului æ inciderant venæ, ex argumento phengites appellatus. Hoc construxerat ædem Fortunæ, quã Seiam appellant, à Seruio rege sacratam, aurea domo complexus. Quare etiam foribus apertis interdiu claritas ibi diurna erat, haud alio quam specularium modo, tanquam inclusa luce, non transmissa. In Arabia quoque esse lapidem vitri modo translucidum, quo vtuntur pro specularibus, Iuba author est. Nunc ad operarios lapides transisse conueniat, primúmque cotes ferro acuendo. Multa earum genera: Creticæ diu maximam laudem habuere: secundam Laconicæ ex Taygeto monte, vtræque oleo indigentes. Iter aquarias Naxiæ laus maxima fuit, mox Armeniacæ, de quibus diximus. Ex oleo & aqua Ciliciæ pollent, ex aqua Arsinoeticæ. Repertæ sunt & in Italia aqua trahentes aciem acerrimo effectu. Necnon & trans Alpes, quas passernices vocant. Quarta ratio est saliua hominis proficientium in tonstrinarũ officinis, inutilis fragili mollitia. Flaminitanæ ex Hispania citeriore in eo genere præcipuæ. Reliqua multitudo lapidum in totum ædificiis inutilis est mortalitate mollitiæ. Quædam tamen loca non alium habent, sicut Carthago in Africa. Exercetur halitu maris, fricatur vento, & verberatur imbri. Sed cura tuentur picando parietes, quoniam & tectorij calce roditur. Sciteque dictum est, ad tecta eos pice ad vinum calce vti, quoniam sic musta condiunt. Alia mollitia circa Romam Fidenati & Albano. In Liguria quoque, Vmbria, & Venetia, albus lapis dentata serra secatur. Hi tractabiles in opere, laborem quoque tolerant, sub tecto duntaxat. Aspergine & gelu pruinísque rumpuntur in testas: nec contra humores & auram maris robusti. Tiburtini ad reliqua fortes, vapore dissiliunt. Nigri silices optimi: quibusdam in locis & rubentes. Nonnunquàm verò & albi, sicut in Tarquiniensi Anicianis lapicidinis circa lacum Volsiniensem. Et in Statoniensi sunt, quibus ne ignis quidem nocet. Iidem & in monumenta scalpti, contra vetustatẽ quoq; incorrupti permanent. Ex iis formæ fiunt, in quibus æra funduntur. Est & viridis lapis, vehementer igni resistens, sed nusquam copiosus: & vbi inuenitur, lapis, non saxum est. E reliquis pallidus, in cæmento rarò vtilis. Globosus, contra iniurias fortis, sed ad structuram infidelis, nisi multa suffrænatione deuinctus. Nec certior fluuiatilis, semper veluti madens. Remedium est in lapide dubio, æstate eum eximere, necante biennium eum inserere tecto, domitum tempestatibus. Quæ ex eo læsa fuerint, in subterranea structura aptantur vtilius. Quæ restiterint, tutum est vel cælo committere. Græci è lapide duro ac silice æquato construunt veluti lateritios parietes. Cùm ita fecerint, isodomon vocant genus structuræ. At cùm inæquali crassitudine structa sunt, pseudisodomon. Tertium est emplecton, tantummodo frontibus politis. Reliqua fortuitò collocant. Alternas coagmentationes fieri, vt commissuras antecedentium medij lapides obtineant, necessarium est in medio quoque pariete, si res patitur: si minus, vtique à lateribus: medios parietes farcire fractis cæmentis. Dictyotheton vocant reticulatam structurã, quam frequentissimè Romæ struunt, rimis opportunam. Structuram ad normam & libellam fieri, & ad perpendiculum respondere oportet.

De cisternis & calce, & harenæ generibus, & mistura calcis & harenæ, & vitijs structuræ, & tectorijs, & columnis. CAP. XXIII.

ET cisternas harenæ puræ & asperæ quinque partibus, calcis quàm vehementissimæ duabus cõstrui conuenit fragmentis silicis non excedentibus libras. Ita ferratis vectibus calcari solum, parietésq; similiter. Vtilius geminas esse, vt in priore vitia confidant aquæ, atque per colum in proximam transeat maximè pura aqua. Calcem è vario lapide Cato Censorius improbat. Ex albo melior, quàm ex duro, & structuræ vtilior: quæ ex fistuloso, tectoriis. Ad vtrunq; damnatur ex silice. Vtilior eadem ex effosso lapide, quàm ex ripis fluminum collecto. Vtilior è molari, quia est quædam pinguior natura eius. Mirum, aliquid postquàm arserit, accendi aquis. Harenæ tria genera. Fossitia, cui quarta pars calcis addi debet: fluuiatili aut marinæ tertia. Si & testæ tusæ tertia pars addatur, melior

melior materia erit. Ab Apennino ad Padum non inuenitur fossitia, nec trans maria. Ruinarum vr bis ea maximè causa, quòd furto calcis sine ferrumine suo cæmenta componuntur. Intrita quoqu quò vetustior, eo melior. In antiquarum ædium legibus inuenitur, ne recentiore trima vteretur re demptor. Ideo nulla tectoria eorum rimæ fœdauere. Tectoriúmque, nisi ter harenato, & bis mar morato inductum est, non satis splendoris habet. Vliginosa, & vbi salsugo vitiat, testaceo sublini v tilius. In Græcia tectoriis etiam harenarum quod inducturi sunt, prius in mortario ligneis vectibu subigunt. Experimentum marmorati est in subigendo, donec rutro non cohæreat. Contrà in alba rio opere, vt macerata calx ceu glutinum hæreat. Sed macerari non nisi à gleba oportet. In Elide æ des est Mineruæ, in qua frater Phidiæ Pannæus tectorium induxit lacte & croco subactum, vt ferunt ideóque si teratur in ea hodiéque saliua pollice, odorem croci saporémque reddere traditur. Colu mellæ in æde densius positæ, crassiores videntur. Genera earum quatuor. Quæ sextam partem alt tudinis in crassitudine ima habent, Doricæ vocantur: quæ nonam, Ionicæ: quæ septimam, Thusca nicæ. Corinthiis eadem ratio, quæ Ionicis. Et differentia, quoniam capitulis Corinthiarum eaden est altitudo, quæ colligitur crassitudine ima: ideóque graciliores videntur. Ionici enim capituli alt tudo tertia pars est crassitudinis. Antiqua ratio erat columnarum altitudinis, tertia pars latitudin delubri. In Ephesiæ Dianæ æde, de qua priùs fuit sermo, primum columnis spiræ subditæ, & capitel la addita. Placuitque altitudinis octaua pars in crassitudine, & vt spiræ haberent crassitudinis dimi dium, septimæque partes detraherentur summarum crassitudini. Præter has sunt, quæ vocantur At ticæ columnæ, quaternis angulis, pari laterum interuallo.

De medicinis calcis, & maltha, & gypso. CAP. XXIIII.

CAlcis & in medicina magnus vsus. Eligitur recens, nec aspersa aquis: vrit, discutit, extrahit, in cipientésque serpere hulcerum impetus coercet. Aceto & rosaceo temperata perducit ad cica tricem. Luxatis quoque cum adipe suillo aut liquida resina ex melle medetur: eadem composition & strumis. Maltha è calce fit recenti. Gleba vino restinguitur: mox tunditur cum adipe suillo & fic duplici linamento: quæ res omnium tenacissima, & duritiam lapidis antecedens. Quod malthatu oleo perfricatur antè. Cognata calci res gypsum est. Plura eius genera. Nam & è lapide coquitur, v in Syria ac Thuriis: & è terra foditur, vt in Cypro ac Perrhæbis: è summa tellure & Tymphaicum est Qui coquitur lapis, non dissimilis alabastritæ esse debet, aut marmoroso. In Syria durissimos ad i eligunt, coquúntque fimo bubulo, vt celeriùs vrantur. Omnium autem optimum fieri compert est è lapide speculari, squamámue talem habente. Gypso madido statim vtendum est, quoniam ce lerrimè coit, ac siccatur: tamen rursus tundi & in farinam resolui patitur. Vsus gypsi in albariis, sigil lis ædificiorum & coronis gratissimus. Exemplum illustre C. Proculeium Augusti Cæsaris familia ritate subnixum in maximo stomachi dolore gypso poto, consciuisse sibi mortem.

De pauimentis & quando primùm Romæ, & subdialibus pauimentis, & Græcanicis, & quando primùm cameræ. CAP. XXV.

PAuimenta originem apud Græcos habent elaborata arte, picturæ ratione, donec lithostrota ex pulere eam. Celeberrimus fuit in hoc genere Sosus, qui Pergami † statuit quem vocant asaroto œcon, quoniam purgamenta cœnæ in pauimento, quæq; euerri solent, veluti relicta fecerat parui è testulis tinctísque in varios colores. Mirabilis ibi columba bibens, & aquam vmbra capitis in fuscans. Apricantur aliæ scabentes sese in canthari labro. Pauimenta credo primum facta, quæ nun reuocamus, barbarica, atque subtegulanea, in Italia fistucis pauita: hoc certè ex nomine ipso intelli gi potest. Romæ scalpturatum in Iouis Capitolini æde primùm factum est post tertium Punicun bellum initum. Frequentata verò pauimenta ante Cimbricum magna gratia animorum, indicio es Lucillianus ille versus: Ante pauimenta, atque emblemata vermiculata. Subdialia Græci inuene re, talibus domos contegentes: facilè tractu tepente, sed fallax, vbicunque imbres gelant. Necessa rium binas per diuersum coassationes substerni, capita earum præfigi ne torqueantur, & ruderi no uo tertiam partem testæ tusæ addi: deinde rudus, in quo duę quintę calcis misceantur, pedali crassi- tudine festucari. Tunc nucleo crasso sex digitos induci, & ex tessera grandi non minus alta duos di- gitos strui. Fastigium verò seruari in pedes denos sesquuncem, ac diligenter cote despumare, quer- nísque axibus contabulare. Quæ torquentur, inutilia putant: imò & filice aut palea substerni meli- us esse, quò minor vis calcis perueniat. Necessarium & globosum lapidem subiici. Similiter fiunt spicata testacea. Non negligendum est etiamnum vnum genus Græcanicum. Solo festucato inici- tur rudus aut testaceum pauimentum: dein spissè calcatis carbonibus inducitur, sabulo calce acfa- uilla mistis: materia crassitudine semipedali ad regulam & libellam exigitur, & est forma terrena. Si verò cote depolitum est, nigri pauimenti visum obtinet. Lithostrota cœptauere iam sub Sylla paruulis certè crustis, extat hodiéque, quod in Fortunæ delubro Pręneste fecit. Pulsa deinde ex hu- mo pauimenta in cameras transiere è vitro: nouitium & hoc inuentum. Agrippa certè in thermis, quas Romę fecit, figlinum opus encausto pinxit: in reliquis albaria adornauit: non dubiè vitreas facturus cameras, si priùs inuentum id fuisset, aut à parietibus scenę, vt diximus, Scauri peruenisset in cameras. Quamobrem & vitri natura indicanda est.

a strauit

De origine

De origine vitri, & ratione faciendi, & de Obſidiano vitro, & generibus multiformibus vitri. CAP. XXVI.

PArs eſt Syriæ,quæ Phœnice vocatur,finitiua Iudææ,intra montis Carmeli radices paludem habens,quæ vocatur Cendeuia. Ex ea creditur naſci Belus amnis quinq; M.paſ.ſpatio in mare perfluens iuxta Ptolemaidem coloniã. Lentus hic currit,inſalubri potu,ſed ceremoniis ſacer,limoſus, vado profundus. Non niſi refuſo mari harenas fatetur, Fluctibus enim volutatæ niteſcunt, detritis ſordibus. Nunc & à marino creduntur aſtringi morſu,non priùs vtiles. Quingentorum eſt paſſuum non amplius litoris ſpatiũ,idque tantũ multa per ſecula gignendo fuit nitro. Fama eſt,appulſa naue mercatorũ nitri,cùm ſparſi per litus epulas pararent,nec eſſet cortinis attollendis lapidum occaſio, glebas nitri è naue ſubdidiſſe. Quibus accenſis permiſta harena litoris,tranſlucentes nobilis liquoris fluxiſſe riuos,& hanc fuiſſe originẽ vitri. Mox,vt eſt aſtuta & ingenioſa ſolertia, nõ fuit contenta nitrũ miſcuiſſe:cœptus addi & magnes lapis:quoniã in ſe liquorẽ vitri quoq;,vt ferrũ,trahere creditur. Simili modo & calculi ſplendentes multifariã cœpti vri:deinde conchæ,& foſſiles harenæ. Authores ſunt,in India è cryſtallo fracta fieri,& ob id nullũ comparari Indico. Leuibus autem aridiſq; lignis coquitur,addito Cyprio ac nitro,maximè Ophirio. Cõtinuis fornacibus,vt æs liquatur: maſſæq; fiunt colore pingui nigricantes. Acies tanta eſt quacunq;, vt citra vllum ſenſum ad oſſa conſecet,quicquid afflauerit corporis. Ex maſſis rurſus funditur in officinis,tingiturq;. Et aliud flatu figuratur,aliud torno teritur,aliud argenti modo cælatur,Sidone quondã iis officinis nobili: ſiquidem etiã ſpecula excogitauerat. Hæc fuit antiqua ratio vitri. Iam verò & in Vulturno mari Italiæ arena alba naſcens,ſex M.paſſ.litore inter Cumas atq; Lucrinũ,quæ molliſſima eſt,pila molaq; teritur. Dein miſcetur tribus partibus nitri pondere vel menſura,ac liquata in alias fornaces transfunditur. Ibi fit maſſa,quæ vocatur hammonitrũ:atq; hæc recoquitur, & fit vitrum purũ, ac maſſa vitri candidi. Iam verò & per Gallias Hiſpaniaſq; ſimili modo harenæ temperantur. Ferunt Tiberio principe excogitatũ vitri temperamentũ,vt flexibile eſſet:& totã officinã artificis eius abolitam,ne æris argenti auri metallis pretia detraherentur:eaq; fama crebrior diu,quàm certior,fuit. Sed quid refert,Neronis principatu reperta vitri arte quæ modicos calices duos,quos appellabãt pterotos.H—S. ſex millibus venderet. In genere vitri & Obſidiana numerantur, ad ſimilitudinẽ lapidis, quẽ in Aethiopia inuenit Obſidius,nigerrimi coloris,aliquando & tranſlucidi,craſſiore viſu , atq; in ſpeculis parietũ pro imagine vmbras reddente. Gemmas multi ex eo faciunt : vidimuſque & ſolidas imagines Diui Auguſti,capti materia huius craſſitudinis:dicauitq; ipſe pro miraculo in templo Concordiæ Obſidianos quatuor elephantos. Remiſit & Tiberius Cæſar Heliopolitarum ceremoniis repertam ibi in hæreditate eius qui præfuerat Aegypto,Obſidianam imaginem Menelai. Ex quo apparet antiquior materiæ origo,nunc vitri ſimilitudine interpolata. Xenocrates Obſidianum lapidem in India, & in Samnio Italiæ,& ad Oceanum in Hiſpania naſci tradit. Fit & tincturæ genere Obſidianum,ad eſcaria vaſa,& totum rubens vitrum,atque non tranſlucens,hæmatinon appellatũ. Fit & album & murrhinũ,aut hyacinthos ſapphiroſq; imitatũ,& omnib. aliis colorib⁹. Nec eſt alia nunc materia ſequacior,aut etiã picturæ accõmodatior. Maximus tamen honos in candido tranſlucentibus,quàm proxima cryſtalli ſimilitudine. Vſus verò ad potandũ argenti metalla & auri pepulit. Eſt autẽ caloris impatiens,ni præcedat frigidus liquor:cũ addita aqua vitreæ pilæ Sole aduerſo,in tantũ excandeſcant, vt veſtes exurãt. Fragmenta teporata agglutinãtur tantùm,rurſus affundi non queunt, præterquàm abrupta ſibimet:veluti cùm calculi fiunt,quos quidam abaculos appellant, aliquos etiam pluribus modis verſicolores. Vitrum ſulphuri concoctum ferruminatur in lapidem. At peractis omnibus, quæ conſtant ingenio,artem natura faciente,ſuccurrit mirari,nihil penè non igni perfici.

Ignium miracula, & medicinæ, & prodigia. CAP. XXVII.

IGnis accipit harenas,ex quibus alibi vitrum,alibi argentum, alibi minium, alibi plumbi genera, alibi pigmenta,alibi medicamenta fundit. Igne lapides in æs ſoluuntur,igne ferrum gignitur, ac domatur,igne cremato lapide cæmenta in tectis ligantur. Alia ſæpius vri prodeſt. Eademq; materia aliud gignit primis ignibus,aliud ſecundis,aliud tertiis. Quando ipſe carbo vires habere incipit reſtinctus,atq; interiiſſe creditus,maioris fit virtutis. Immenſa & improba rerum naturæ portio: & in qua dubium ſit plura abſumat,an pariat. Eſt & ipſis ignibus medica vis. Peſtilentiæ,quæ Solis obſcuratione contrahitur,ignis ſuffitu multiformiter auxiliari certum eſt. Empedocles & Hippocrates id monſtrauere diuerſis locis. Ad conuulſa viſcera,aut contuſa,vt M. Varro author eſt: ipſis enim verbis eius vtar: Lix cinis eſt inquit foci. Inde enim cinis lixiuus potus medetur : vt licet videre gladiatores cùm deluſerint,hac iuuari potione. Quin & carbunculum genus morbi , quo duos Conſulares nuper abſumptos indicauimus,querneus carbo tritus cum melle ſanat. Adeo in rebus damnatis quoque ac iam nullis,ſunt aliqua remedia,vt in carbone ecce & cinere. Non præteribo & vnum foci exemplum,Romanis literis clarum: Tarquinio Priſco regnante tradunt repentè in foco eius apparuiſſe genitale è cinere maſculini ſexus,eamque quæ inſederat ibi, Tanaquilis reginæ ancillam Ocriſiam captiuam,conſurrexiſſe grauidam. Ita Seruium Tullum natum, qui regno ſucceſſit. Inde & in regia cubanti puero caput arſiſſe viſum,creditumque Laris familiaris filium. Ob id compitalia & ludos Laribus primum inſtituiſſe.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TRIGESIMVS SEPTIMVS.

PROOEMIVM.

VT NIHIL instituto operi desit, gemmæ supersunt, & in arctum coacta rerum naturæ maiestas, multis nulla sui parte mirabilior. Tantum tribuunt varietati, coloribus, materiæ, decori, violari etiam signis gemmas nefas ducentes. Aliquas verò extra pretia vlla, taxationemque humanarum opum arbitrantes, vt plerisq; ad summam absolutamque rerum naturæ contemplationem satis sit vna aliqua gemma. Quæ fuerit origo gemmarum, & quibus initiis in tantum admiratio hęc exarserit, diximus quadantenus in mentione auri anulorumque. Fabulæ primordium à rupe Caucasea tradunt. Promethei vinculorum interpretatione fatali: primumque saxi huius fragmentum inclusum ferro ac digito circundatum, anulum, & hoc gemmam.

De gemma Polycratis tyranni, & Pyrrhi regis, & qui sculptores optimi, & nobilitates artificum, & quis primus dactyliothecam Romæ habuit. CAP. I.

HIs initiis cœpit authoritas, in tantum amorem elata, vt Polycrati Samio seuero insularum ac litorum tyranno felicitatis suæ, quam nimiam fatebatur etiam ipse, satis piamenti in vnius gemmæ voluntario damno videretur, si cum fortunæ volubilitate paria faceret: planeque ab inuidia eius abundè se redimi putaret, si hoc vnum doluisset. Assiduo ergo gaudio lassus, prouectus nauigio in altum, anulum mersit. At illum piscis eximia magnitudine Regi natus, escæ vice raptum, vt faceret ostentum, in culinam domini rursus Fortunæ insidiantis manu reddidit. Sardonychem eam gemmam fuisse constat: ostenduntque Romæ, si credimus, in Concordiæ delubro, cornu aureo Augustæ dono inclusam, & nouissimum propè locum tot prælatis obtinentem. Post hunc anulum regia fama est gemmæ Pyrrhi illius, qui aduersus Romanos bellum gessit. Nanque habuisse traditur achaten, in qua ix. Musæ & Apollo citharam tenens spectarentur, non arte, sed sponte naturæ ita discurrentibus maculis, vt Musis quoque singulis sua redderentur insignia. Nec deinde alia quæ tradatur, magnopere gemmarum claritas extat apud authores, præterquàm Ismeniam choraulem, multis fulgentibusque vti solitum, comitante fabula vanitatem eius, indicato in Cypro sex aureis denariis smaragdo, in quo fuerat sculpta Amymone, iussisse numerari: & cùm duo relati essent, imminuto pretio, malè me Hercules curatum, dixisse: multum enim detractum gemmæ dignitati. Hic videtur instituisse, vt omnes musicæ artis hac quoque ostentatione censerentur, veluti Dionysodorus æqualis eius & æmulus, vt sic quoque par videretur. Tertius, qui eodem tempore fuit inter musicos, Nicomachus, multas gemmas habuisse traditur, sed nulla peritia electas: forte quadam his exemplis initio voluminis oblatis aduersus istos, qui sibi hanc ostentationem arrogent, vt palàm sit eos tibicinum gloria tumere. Polycratis gemma, quæ demonstratur, illibata intactaque est. Ismeniæ ætate multòs post annos, apparet scalpi etiam smaragdos solitos. Confirmat hanc eandem opinionem edictum Alexandri Magni, quo vetuit in gemma se ab alio scalpi, quàm à Pyrgotele, nō dubiè clarissimo artis eius. Post eum Apollonides & Cronius in gloria fuere, quique Diui Augusti imaginem similem expressit, qua posteà principes signabant, Dioscorides. Sylla Dictator traditione Iugurthæ semper signauit. Est apud authores, & Intercatiensem illum, cuius patrem Scipio Aemilianus ex prouocatione interfecerat, pugnæ eius effigie signasse: vulgato Stilonis Præconini sale, quid nam fuisse facturum eum, si Scipio à patre eius interemptus esset. Diuus Augustus inter initia sphinge signauit. Duas in matris anulis iam indiscretæ similitudinis inuenerat. Altera per bella ciuilia, absente eo, amici signauere epistolas & edicta, quæ ratio temporum nomine eius reddi postulabat, non infacero lepore accipientium, ænigmata afferre eam sphingem. Quinetiam Mecœnatis rana, per collationem pecuniarum in magno terrore erat. Augustus posteà ad euitanda conuicia sphingis, Alexandri Magni imagine signauit. Gemmas plures, quod peregrino appellant nomine dactyliothecam, primus omnium habuit Romæ priuignus Syllæ Scaurus. Diuque nulla alia fuit, donec Pompeius Magnus eam quæ Mithridatis regis fuerat, inter dona in Capitolio dicaret, vt M. Varro aliique eiusdem ætatis authores confirmant, multum prælatam Scauri. Hoc exemplo Cæsar Dictator sex dactyliothecas in æde Veneris Genitricis consecrauit: Marcellus Octauia genitus in Palatina Apollinis æde vnam. Victoria tamen illa Pompeij primùm ad margaritas gemmasque mores inclinauit: sicut L. Scipionis & Cn. Manlij ad cælatum argentum, & vestes Attalicas, & triclinia ærata: sicut L. Mummij, ad Corinthia & tabulas pictas.

De gemmis translatis in triumpho Pompeij, & natura crystalli, & medicinis, & luxuria circa ea, & quando primùm inuenta murrhina, & luxuria circa ea, & natura murrhinorum, & quæ mentiti sunt authores de succino. CAP. II.

ID vti planius noscatur, verba ex ipsis Pompeij triumphorum actis subiiciam. Ergo tertio triumpho, quem de piratis Asia, Ponto, gentibusq; & regibus in septimo operis huius volumine indicatis, M. Pisone, M. Messala consulibus, pridie Calend. Octob. die natalis sui egit: transtulit alueum cum tesseris lusorium è gemmis duabus, latum pedes tres, longum pedes quatuor: & ne quis de ea re dubitet, nulla gemmarũ magnitudine hodie propè ad hanc amplitudinem accedente, in eo fuit Luna aurea pondo xxx. lectos tricliniares tres: vasa ex auro & gemmis abacorum nouem: signa aurea tria, Mineruæ, Martis, & Apollinis: coronas ex margaritis triginta tres: montem aureum quadratum cum ceruis & leonibus, & pomis omnis generis, circundata vite aurea. Museum ex margaritis, in cuius fastigio horologium erat. Imago Cn. Pompeij è margaritis, illa regio honore grata, illius probi oris venerandique per cunctas gentes, illa inquam ex margaritis, seueritate victa, & veriore luxuriæ triumpho. Quàm profectò inter illos viros durasset cognomen Magni, si prima victoria sic triumphasses? & margaritis, Magne, tam prodiga re, & fœminis reperta, quam gerere te fas nõ sit, hinc fieri tuos vultus? sic te pretiosum videri? Nónne illa similior tui est imago, quam Pyrenæi iugis imposuisti? Graue profectò fœdumque probrum erat, ni verius iræ Deorum ostentum credi oporteret: clareque intelligi posset, iam tum illud caput Orientis opibus sine reliquo corpore ostentatum. *a* Cætera triumphi eiusdem quàm virilia! Reipublicæ datum mille talentûm, legatis & quæstoribus, qui oras maris defendissent, H—S. bina millia, commilitibus singulis quinquaginta. Tolerabiliorem tamen fecit causam Caij principis, qui super omnia muliebria socculos induebat è margaritis: & Neronis principis, qui sceptra, & *b* personas, & cubicula viatoria vnionibus construebat. Quinimò etiam ius videmur perdidisse corripiendi gemmata potoria, & varia supellectilis genera, anulos transeuntes. Quæ enim non luxuria innocentior existimari possit? Eadem victoria primùm in vrbem murrhina induxit: primusque Pompeius sex pocula ex eo triumpho Capitolino Ioui dicauit: quæ protinus ad hominum vsum transiere, abacis etiam escariisque vasis inde expetitis. Excrescitque indies eius rei luxus, murrhino octoginta sestertiis empto, capaci planè ad sextarios tres calice. Potauit ex eo ante hos annos Consularis, ob amorem obroso eius margine, vt tamen iniuria illa pretium augeret: neque est hodie murrhini alterius præstantior indicatura. Idem in reliquis generis eius quantum vorauerit, licet existimare ex multitudine, quæ tanta fuit, vt auferente liberis eius Nerone Domitio, theatrũ peculiare trans Tiberim *c* hortis exposita occuparent: quod à populo impleri canente se, dum Pompeiano præludit, etiam Neroni satis erat: qui vidit tunc annumerari vnius scyphi fracta membra, quæ in dolorem credo seculi inuidiamque fortunæ, tanquam Alexandri Magni corpus in conditorio seruari, vt ostentarentur, placebat. T. Petronius Consularis moriturus, inuidia Neronis principis, vt mensam eius exhæredaret, trullam murrhinam trecentis sestertiis emptam fregit. Sed Nero, vt par erat principem, vicit omnes, trecentis sestertiis capidem vnam parando. Memoranda res, tanti Imperatorem patremque patriæ bibisse. Oriens murrhina mittit. Inueniuntur enim ibi in pluribus locis, nec insignibus, maximè Parthici regni: præcipuè tamen in Carmania. Humorem putant sub terra calore densari. Amplitudine nusquam paruos excedunt abacos: crassitudine raro, quanta dictum est vasi potorio. Splendor his sine viribus, nitorque veriùs, quàm splendor. Sed in pretio varietas colorum, subinde circumagentibus se maculis in purpuram candoremque, & tertium ex vtroque ignescentem, velut per transitum coloris purpura rubescente, aut lacte candescente. Sunt qui maximè in iis laudent extremitates, & quosdam colorum repercussus, quales in cœlesti arquu spectantur. His maculæ pingues placent: translucere quicquam aut pallere vitium est: Item sales verrucæq; non eminentes, sed vt in corpore etiã plerunque sessiles. Aliqua & in odore commendatio est. Contraria huic causa crystallum facit, gelu vehementiore concreto. Non aliubi certè reperitur, quàm vbi maximè hybernæ niues rigent: glaciemque esse certum est: vnde & nomen Græci dedere. Oriens & hanc mittit, sed Indicæ nulla præfertur. Nascitur & in Asia, vilissima circa Alabanda & Orthosiam, finitimisque montibus, item in Cypro. Sed laudata in Europæ Alpium iugis. Iuba author est, & in quadam insula rubri maris ante Arabiam sita nasci, quæ Neron vocetur: & in ea, quæ iuxta gemmam topazion ferat, cubitalemque effossam à Pythagora Ptolemæi regis præfecto. Cornelius Bocchus & in Lusitania nasci perquàm mirandi ponderis, immensis iugis depressis ad libramentum aquæ puteis. Mirum & quod Xenocrates tradit Ephesius, aratro in Asia & Cypro excitari. Non enim inueniri in terreno, nec nisi inter cautes creditum fuerat. Similius verò est, quod idem Xenocrates tradit, torrentibus sæpe deportari. Sudines verò negat nisi ad meridiem spectantibus locis nasci: quod certum est: non enim reperitur in aquosis, quanquam in regione prægelida, vel si ad vada vsque glacientur amnes. Cælesti humore paruaque niue id fieri necesse est: ideo caloris impatiens, nisi in frigido potu abdicatur. Quare sexangulis nascatur lateribus, non facilè ratio inueniri potest, eò magis quòd neq; mucronibus eadem species est, & ita absolutus est laterũ læuor, vt nulla id arte possit

a De triumphi huius æstimatione consules Budæum de Asse.

b personas histrionum.

c orcis

æquari. Magnitudo amplissima adhuc visa nobis erat, quam in Capitolio Liuia Augusta dicauerat, librarum circiter quinquaginta. Idem Xenocrates author est, vas amphorale visum, & aliqui ex India crystallum sextariorum quatuor. Nos liquidò affirmare possumus, in cautibus Alpium nasci, atque adeò inuiis, vt plerunq; fune pendentes eam extrahant. Peritis signa & indicia nota sunt. Infestantur plurimis vitiis, scabro, ferrugine, maculosa nube, occulta aliquando vomica, præduro fragiliq; centro & sale appellato. Est & rufa aliquibus rubigo: aliis capillamentum rimæ simile. Hoc artifices cælatura occultant. Quæ verò sine vitio sunt, puras esse malunt, acenteta appellantes, nec spumei coloris lympidæ aquæ. Postremò authoritas in pondere est. Inuenio Medicos, quæ sunt vrenda corporum, non aliter vtilius id fieri putare, quàm crystallina pila aduersis posita Solis radiis. Alius hic furor, H—S. CL. M. trullam vnam non ante multos annos mercatam à matrefamiliâs, nec diuite. Idem Nero amissarum rerum nuntio accepto, duos calices crystallinos in suprema ira fregit illisos. Hæc fuit ratio seculum suum punientis, ne quis alius ex his biberet. Fragmenta sarciri nullo modo queunt. Mirè ad similitudinem accessere vitrea, sed prodigij modo, vt suum pretium auxerint crystalli, non diminuerint. Proximum locum in deliciis fœminarum tamen adhuc tantùm, succina obtinent, eandemque omnia hæc, quam gemmæ, authoritatem, sanè maiorem aliquibus de causis crystallina & murrhina, rigidi potus vtraque. In succinis causam ne deliciæ quidem adhuc excogitauerunt. Occasio est vanitas Græcorum diligentiæ. Legentes modò æquè perpetiantur me de ortu eorum, cùm hoc quoque intersit vitæ, scire posteros quicquid illi prodidere mirandū. Phaethontis fulmine icti sorores fletu mutatas in arbores populos, lacrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum vocamus: & electrum appellatum, quoniam Sol vocitatus sit Elector, plurimi Poetæ dixere, primique vt arbitror, Aeschylus, Philoxenus, Nicander, Euripides, Satyrus. Quod esse falsum, Italiæ testimonio patet. Diligentiores eorum, Electridas insulas in mari Adriatico esse dixerunt, ad quas dilaberetur Padus. Qua appellatione nullas vnquam ibi fuisse, certum est: nec verò vllas ibi appositas esse, in quas quicquam cursu Padi deuehi possit. Nam quòd Aeschylus in Iberia, hoc est in Hispania, Eridanum esse dixit, eundemque appellari Rhodanum, Euripides rursus & Apollonius in Adriatico litore confluere Rhodanum & Padum, faciliorem veniam facit ignorati succini in tanta orbis ignorantia. Modestiores sed æquè falsum prodidere, in extremis Adriatici sinus rupibus inuiis arbores stare, quæ Canis ortu hoc effunderent gummi. Theophrastus in Liguria effodi dixit. Phaetontem in Aethiopia Hammonis obisse: ob id delubrum ibi esse atque oraculum, electrumq; gigni. Philemon fossile esse, & in Scythia erui duobus locis: candidum atque cerei coloris quod vocaretur electrū: in alio loco fuluum, quod appellaretur sualternicum. Demostratus lyncurion id vocat, & fieri ex vrina lyncum bestiarum, è maribus fuluum & igneum, è fœminis languidius atque candidum. Alij dixere langurium, & esse in Italia bestias langurias. Zenothemis langas vocat easdem, & circa Padum iis vitam affirmat. Sudines arborem quæ gignat in Liguria. In eadem sententia & Metrodorus fuit. Sotacus credidit in Britannia arboribus effluere, quas electridas vocauit. Pytheas Guttonibus Germaniæ genti accoli æstuarium Oceani Metonomon nomine, spatio stadiorum sex millium: ab hoc diei nauigatione insulam abesse Abalum: illò vere fluctibus aduehi, & esse concreti maris purgamentum: incolas pro ligno ad ignem vti eo, proximisque Teutonis vendere. Huic & Timæus credidit, sed *a* insulam Baltiam vocauit. Philemon negauit flammam ab electro reddi. Niceas Solis radiorum succum intelligi voluit. Hos circa occasum credit vehementiores in terram actos, pinguem sudorem in ea parte Oceani relinquere, deinde æstibus in Germanorum litora eiici. Et in Aegypto nasci simili modo, & vocari Sacal: item in India, gratiusque thure esse Indis. In Syria quoque fœminas verticillos inde facere, & vocare harpaga, quia folia & paleas vestiumque fimbrias rapiat. Theophrastus Oceano id exæstuāte ad Pyrenæi promontorium eiici: quod & Xenocrates credidit, qui de iis nuperrimè scripsit. Viuit adhuc Asarubas, qui tradidit iuxta Atlanticum mare esse lacum Cephisida, quem Mauri vocant electrum. Hunc Sole excalfactum è limo dare electrum fluitans. Mnesias Africæ locum Sicyonem appellatum, & Crathin amnem in Oceanum effluentem è lacu, in quo aues, quas meleagridas & penelopas vocat, viuere. Ibi nasci ratione eadem, qua suprà dictum est de electride lacu. Theomenes dicit, iuxta Syrtim magnam hortum Hesperidum esse, ex quo in stagnum cadat, colligi verò à virginibus Hesperidum. Ctesias Indis flumen esse Hypobarum, quo vocabulo significetur omnia vasa ferre bona: fluere à Septentrione in exortiuum Oceanum iuxta montem syluestrem arboribus electrum ferentibus. Arbores eas aphytacoras vocari, qua appellatione significetur prædulcis suauitas. Mithridates in Germaniæ litoribus esse insulam, vocariq; eam Oserictam, cedri genere syluosam: inde defluere in petras. Xenocrates non succinum tantùm in Italia, verumetiam thieum vocari, à Scythis verò sacrium, quoniam & ibi nascatur. Alios putare in Numidia gigni. Super omnes est Sophocles Tragicus Poeta, quod equidem miror tanta grauitate cothurni, & prætereà vitæ fama, aliâs principe loco genitus Athenis, rebus gestis, exercitu ducto. Hic vltra Indiam fieri dixit è lacrymis meleagridum auium Meleagrum deflentium. Quod & credidisse eum, vel sperasse aliis persuaderi posse, quis non miretur? quámve pueritiam tam imperitam posse

a *Insulam hanc suprà lib. 4 c. 13. ex eiusdem Timæi sententia Bannomānam nominat. Quo fit, vt aut hic locus ex illo, aut ille ex hoc sit restituendus.*

posse reperiri, quæ auium ploratus annuos credat, lacrymásue tam grandes, auésque è Græcia, vbi Meleager periit, ploratum isse in Indos? Quid ergo? non multa æquè fabulosa produnt Poetæ? Sed hoc ea in re, quæ quotidie inuehatur atque abundet, & hoc mendacium coarguat, seriò quenquam dixisse, summa hominum contemptio est, & intoleranda mendaciorum impunitas.

De ortu & medicinis & generibus & luxuria succinorum, & lyncurio, & medicina. CAP. III.

CErtum est gigni in insulis Septentrionalis Oceani, & à Germanis appellari glessum: itaque & à nostris vnam insularum ob id Glessariam appellatam, Germanico Cæsare ibi classibus rem gerente, Austrauiam à barbaris dictam. Nascitur autem defluente medulla pinei generis arboribus, vt gummi in cerasis, resina pineis. Erumpit humoris abundantia: densatur rigore vel tepore autumnali. Cùm intumescens æstus rapuit ex insulis, certè in litora expellitur, ita volubile, vt pendere videatur atque considere in vado: quod arboris succum esse prisci nostri credidere, ob id succinum appellantes. Pinæ autem arboris esse indicio est pineus in attritu odor, & quòd accensum tædæ modo ac nidore flagret. Affertur à Germanis in Pannoniam maximè prouinciam. Inde Veneti primùm, quos Græci Henetos vocant, rei famam fecere, proximi Pannoniæ, id accipientes circa mare Adriaticum. Pado verò annexa fabulæ videtur causa, hodiéque transpadanarum agrestibus fœminis, monilium vice succina gestantibus, maximè decoris gratia, sed & medicinæ: quando tonsillis creditur resistere, & faucium vitiis, vario genere aquarum iuxta illos infestante guttura ac vicinas carnes. D C. ferè M. pass. à Carnunto Pannoniæ, abest litus id Germaniæ, ex quo inuehitur, percognitum nuper. Vidit enim eques Romanus, missus ad id comparandum à Iuliano curante gladiatorium munus Neronis principis, qui hæc commercia & litora peragrauit, tanta copia inuecta, vt retia arcendis feris podium protegentia succinis nodarentur, arma verò & libitina totúsque vnius diei apparatus esset è succino. Maximum pondus is glebæ attulit xiij. librarum. Nasci & in India certum est. Archelaus, qui regnauit in Cappadocia, illinc cortice inhærente tradit aduehi rude, polirique adipe suis lactentis incoctum. Liquidum primò destillare, argumento sunt quædam intus translucentia, vt formicæ aut culices, lacertæque, quas adhæsisse musteo non est dubium, & inclusas indurescenti. Genera eius plura. Candida odoris præstantissimi. Sed nec his, nec cereis pretium. Fuluis maior authoritas. Ex iis etiamnum amplior translucentibus, præterquàm si nimio ardore flagrent: imaginémque igneam inesse, non ignem, placet. Summa laus Falernis à vini colore dictis, molli fulgore perspicuis. Sunt & in quibus decocti mellis lenitas placeat. Verùm hoc quoque notum fieri oportet, quocunque libeat, tingi, hœdorum seuo & anchusæ radice: quippe etiam conchylio inficiuntur. Cæterùm attritu digitorum accepta caloris anima trahunt in se paleas ac folia arida, ac philyras, vt magnes lapis ferrum. Ramenta quoq; eius in oleo addita flagrant dilucidius diutiúsq;, quàm lini medulla. Taxatio in deliciis tanta, vt hominis quamuis parua effigies, viuorum hominum vigentiúmque pretia superet, prorsus vt castigatio vna non sit satis. In Corinthiis æs placet auro argentóque misto, in cælatis ars & ingenia. Murrhinorum & crystallinorum diximus gratiam: vniones, quòd capite circunferuntur, gemmæ digitis: in omnibus denique aliis vitiis ostentatio aut vsus placet: in succinis deliciarum tantùm conscientia. Domitius Nero in cæteris vitæ suæ portentis, capillos quoque coniugis suæ Popeæ in hoc nomen adoptauerat, quodam etiam carmine succina appellando. Et quoniam nullis vitiis desunt pretiosa nomina, ex eo tertius quidam hic colos cœpit expeti à matronis. Vsus tamen succinorum inueniturаliquis in medicina: sed non ob hoc fœminis placent. Infantibus adalligari amuleti ratione prodest. Callistratus & quicunque ætati contra lymphationes prodesse tradit: & vrinæ difficultatibus potum, adalligatúmque. Hic & differentiam nouam attulit appellando chryselectrum, quasi coloris aurei, & matutino gratissimo aspectu, rapacissimum ignium, & si iuxtà fuerint, celerrimè ardescens. Hoc collo adalligatum, mederi febribus & morbis: tritum cum melle ac rosaceo aurium vitiis: & si cum melle Attico conteratur, oculorum quoque obscuritatibus. Stomachi etiam vitiis vel per se farina eius sumpta, vel cum mastiche ex aqua pota. Succina etiam gemmis, quæ sunt translucidæ, adulterandis magnum habet locum, maximè amethystis, cum omni, vt diximus, colore tingantur. De lyncurio proximè dici cogit authorum pertinacia. Quippe etiamsi non electrum id esset, lyncurium tamen gemmam esse contendunt. Fieri autem ex vrina quidem lyncis, sed egestam terra protinus bestia operiente eam, quoniam inuideat hominum vsui. Esse autem, qualem in igneis succinis, colorem, scalpique. Nec folia tantùm aut stramenta ad se rapere, sed æris etiam ac ferri laminas, quod Diocles quidem & Theophrastus credidit. Ego falsum id totum arbitror, nec visam in æuo nostro gemmam vllam ea appellatione, & quod de medicina simul proditur, calculos vesicæ eo poto elidi, & morbo regio occurri, si ex vino bibatur, aut si portetur etiam. Nunc gemmarum confessa genera dicemus, à laudatissimis orsi. Nec verò id solum agemus, sed ad maiorem vtilitatem vitæ obiter coarguetur Magorum infanda vanitas, quando illi vel plurima prodidere de gemmis, medicinæ ex his species blando prodigio transgressi.

De adamantis generibus & medicinis, & margaritis. CAP. IIII.

MAximum in rebus humanis, non solùm inter gemmas, pretium habet adamas, diu non nisi regibus & iis admodum paucis cognitus, vnus modò in metallis repertus, perquàm raro comes auri, nec nisi in auro nasci videbatur. Veteres eum in Aethiopum tantùm metallis inueniri existimauere, inter delubrum Mercurij atque insulam Meroen, dixerúntque non ampliorem cucumis semine, aut colore dissimilem inueniri. Nunc genera eius sex noscuntur: Indici, non in auro nascentis, sed quadam crystalli cognatione. Siquidem & colore translucido non differt, & laterum sexangulo læuore turbinatus in mucronem, aut duabus cōtrariis partibus, quò magis miremur, vt si duo turbines latissimis suis partibus iungantur: magnitudine verò etiam auellanæ nuclei. Similis est huic quidem Arabicus, minor tantùm, similiter & nascens: cæteris pallor gentis, & in auro non nisi excellentissimo natalis. Incudibus hi deprehenduntur, ita respuentes ictum, vt ferrum vtrinque dissultet, incudésque etiam ipsæ dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est, simúlque ignium victrix natura, & nunquam incalescens. Vnde & nomen indomita vis Græca interpretatione accepit. Vnum ex iis vocant cenchron, quod est milij magnitudine. Alterum Macedonicum in Philippico auro repertum: & hic est cucumis semini par. Post hos Cyprius vocatur in Cypro repertus, vergens in æreum colorem, sed in medicina, vt dicemus, efficacissimus. Post hunc est siderites ferrei splendoris, pondere ante cæteros, sed natura dissimilis Nam & ictibus frangitur, & alio adamante perforari potest: quod & Cyprio euenit: breuitérque, vt degeneres, nominis tantùm authoritatem habent. Idque, quod totis voluminibus his docere & mandare conati sumus, de discordia rerum concordiáque, quam anthipathiam ac sympathiam appellauere Græci, non aliter clariùs intelligi potest. Siquidem illa inuicta vis duarum violentissimæ naturæ rerum ferri ignísque contemptrix, hircino rumpitur sanguine, nec aliter quàm recenti calidóque macerata, & sic quoque multis ictibus, tunc etiam, præterquàm eximias, incudes, malleósque ferreos frangens. Cuius hoc ingenio inuentum? quóue casu repertum? aut quæ fuit coniectura experiendi rem immensi secreti, & in fœdissimo animalium? Numinum profectò muneris talis inuentio omnis est. Nec quærenda in vlla parte naturæ ratio, sed voluntas. Et cùm feliciter rumpere contingit, in tam paruas frangitur crustas, vt cerni vix possint. Expetuntur à scalptoribus, ferróque includuntur, nullam non duritiam ex facili cauantes. Adamas dissidet cum magnete lapide in tantum, vt iuxtà positus ferrum non patiatur abstrahi: aut si admotus magnes apprehenderit, rapiat, atque auferat. Adamas & venena irrita facit, & lymphationes abigit, metúsque vanos expellit à mente: & ob id quidam eum anachiten vocauere. Metrodorus Scepsius in eadem Germania & Baltia insula nasci, in qua & succinum, quod equidem legerim, solus dicit: & præfert Arabicis: quod falsum esse quis dubitet? Proximum apud nos Indicis Arabicísque margaritis pretium est, de quibus in nono diximus volumine inter res marinas.

De smaragdi generibus, & gemmis viridibus & translucidis. CAP. V.

TErtia authoritas smaragdis perhibetur pluribus de causis. Nullius coloris aspectus iucundior est. Nam herbas quoque virentes frondésque auidè spectamus. Smaragdos verò tantò libentius, quoniam nihil omnino viridius comparatum illis viret. Prætereà soli gemmarum contuitu oculos implent nec satiant. Quin & ab intentione alia obscurata, aspectu smaragdi recreatur acies. Scalpentibúsque gemmas non alia gratior oculorum refectio est: ita viridi lenitate lassitudinē mulcent. Prætereà longinquo amplificantur visu, inficientes circa se repercussum aera, non Sole mutati, non vmbra, non lucernis, sempérque sensim radiantes, & visum admittentes, ad crassitudinem sui facilitate translucida: quod etiam in aquis non fit. Iidem plerunque & concaui, vt visum colligant. Quapropter decreto hominum iis parcitur scalpi vetitis. Quanquam Scythicorum Aegyptiorúmque duritia tanta est, vt nequeant vulnerari. Quorum verò corpus extensum est, eâdem, qua specula, ratione supini imagines rerum reddunt. Nero princeps gladiatorum pugnas spectabat smaragdo. Genera eorum duodecim: Nobilissimi Scythici, ab ea gente in qua reperiuntur appellati. Nullius maior austeritas, nec minus vitij. Et quantum smaragdi à gemmis distant, tantum Scythici a cæteris smaragdis. Proximam laudem habent, sicut & sedem, Bactriani, quos in commissuris saxorum colligere dicuntur Etesiis flantibus. Tunc enim tellure internitent, quia iis ventis maximè harenæ mouentur. Sed hos minores multò Scythicis esse tradunt. Tertium locum Aegyptij habent, qui eruuntur circa Copton oppidum Thebaidis in collibus & cautibus. Reliqua genera in metallis ærariis inueniuntur. Quapropter principatum ex iis Cyprij obtinent: dósque eorum est nec in colore liquido nec diluto, verùm ex humido pingui, quáque perspiciatur, imitante translucidum mare: paritérq; translucet & nitet, hoc est, colorem expellit, & aciem recipit. Ferunt in ea insula tumulo reguli Hermiæ iuxta cetarias marmoreo leoni fuisse inditos oculos ex smaragdis, ita radiantibus etiam in gurgitem, vt territi instrumenta refugerent thynni, diu mirantibus nouitatē piscatoribus, donec mutauere oculis gemmas. Sed & vitia demonstrari oportet in tam procliui erratu. Sunt quidem omnium eadem. Quædam tamen nationum peculiaria, sicut in homine. Ergo Cyprij variè glauci, magísque ac minus in eodem smaragdo aliis partibus tenorem illum Scythicæ authoritatis non semper custodiunt.

cuſtodiunt. Ad hoc quibuſdam intercurrit vmbra, ſurdúſque fit colos: qui improbatur etiam dilutior. Hinc genera diſtinguuntur. Sunt aliqui obſcuri, quos vocant cæcos: alij denſi, nec è liquido tranſlucidi: quidam varia nubecula improbati. Aliud eſt hoc, quàm vmbra, de qua diximus. Nubecula enim albicantis eſt vitium, cùm viridis non pertranſit aſpectus, ſed aut intus occurrit, aut excipit in fine viſum candor. Hæc coloris vitia: illa corporis, capillamentum, ſal, plumbago. Ab iis Aethiopici laudantur à Copto dierum trium itinere, vt author eſt Iuba, acriter virides, ſed non facilè puri aut concolores. Democritus in hoc genere ponit Hermineos & Perſicos. Illos extumeſcentes pinguiter: Perſicos verò non tranſlucidos, ſed iucundi tenoris, viſum implere, quem non admittant, felium pantherarúmque oculis ſimiles. Nanque & illos radiare nec perſpici. Eoſdem in Sole hebetari, vmbris refulgere, & longiùs, quàm cæteros, nitere. Omnium horum etiamnum vitium, quòd fellis colorem aut aeris habet. In Sole dilucidi quidem ac liquidi, ſed non virides. Hæc vitia & Atticis maximè ſentiuntur in argentariis metallis repertis in loco qui Thoricós vocatur, ſemper minus pingues, & è longinquo ſpecioſiores. Frequens & iis plumbago, hoc eſt, vt in Sole plumbei videantur. Illud peculiare, quòd quidam ex iis ſeneſcunt, paulatim viriditate euanida, & Sole læduntur. Poſt hos Medici plurimum viriditatis habent, interdum & è ſapphiro. Ii ſunt fluctuoſi, ac rerum imagines complexi, vt verbi gratia papauerum aut auium, pinnarúmque vel catulorum aut ſimilium. Qui non omnino virides naſcuntur, vino & oleo meliores fiunt: neque eſt aliorum magnitudo amplior. Carchedonij neſcio an in totum exoleuerint, poſtquàm metalla æris ibi defecerunt: & ſemper tamen viliſſimi fuere minimíque. Iidem fragiles, ſed colore incerti, & virentium in caudis pauonum columbarúmque collo plumis ſimiles, ad inclinationem magis aut minus lucidi, venoſi quidem ſquamoſique. Peculiare erat in his vitium ſarcion appellatum: hoc eſt quædam gemmæ caro. Mons iuxta Carchedonem, in quo legebantur, ſmaragdites vocatus eſt. Iuba eſt author, ſmaragdum quem cholon vocant, in Arabia ædificiorum ornamentis includi, & lapidem, quem alabaſtriten Aegyptij vocant. Complures verò è proximis Laconicos in Taygeto monte erui Medicis ſimiles, & alios in Sicilia. Inſeritur ſmaragdis & quæ vocatur tanos, è Perſis veniens gemma, ingratè viridis, atque intus ſordida. Item chalcoſmaragdos è Cypro, turbida æreis venis. Theophraſtus tradit in Aegyptiorum commentariis reperiri, regi eorum à rege Babylonio miſſum ſmaragdũ munere iiij. cubitorum lõgitudine, & trium latitudine. Et fuiſſe apud eos in Iouis delubro obeliſcũ è iiij. ſmaragdis xl. cubitorum longitudine, latitudine verò in parte quatuor, in parte duorũ. Se autem ſcribente, eſſe in Tyro Herculis templo ſtantem pilam è ſmaragdo, niſi potiùs pſeudoſmaragdus ſit. Nam & hoc genus reperiri, & in Cypro inuentum ex dimidia parte ſmaragdum, ex dimidia iaſpidem, nondum humore in totum tranſfigurato. Apion cognominatus Pliſtonices, paulò antè ſcriptum reliquit, eſſe etiam nunc in labyrintho Aegypti coloſſeum Serapin è ſmaragdo nouem cubitorum. Eandem multis naturam aut certè ſimilem habere berylli videntur, in India originẽ habentes, raròalibi reperti. Poliuntur omnes ſexangula figura artificũ ingeniis, quoniam hebeſcunt, ni color ſurdus repercuſſu angulorum excitetur. Aliter enim politi non habent fulgorem eundem. Probatiſſimi ſunt ex iis, qui viriditatem puri maris imitãtur. Proximi, qui vocantur chryſoberylli, & ſunt paulo pallidiores, ſed in aureum colorẽ exeunte fulgore. Vicinũ genus huic eſt pallidius, & à quibuſdã proprij generis exiſtimatur, vocaturq; chryſopraſus. Quarto loco numerãtur hyacinthizontes. Quinto quos aeroides vocãt. Poſt eos autem cerini ac deinde oleagini, hoc eſt, colore olei. Poſtremi cryſtallis ferè ſimiles. Hi capillamenta habent, ſordeſque, alioquin euanidi, quæ ſunt omniũ vitia. Indi mirè gaudent longitudine eorũ, ſoloſque gemmarũ eſſe prædicant, qui carere auro malint: ob id perforatos elephantorũ ſetis religant. Et alios conuenit nõ oportere perforari, quorũ ſit abſoluta bonitas, vmbilicis ſtatim ex auro capita comprehendentibus. Ideo cylindros ex iis facere malunt, quàm gemmas, quoniã eſt ſumma cõmendatio in longitudine. Quidã & anguloſos putant ſtatim naſci, & perforatos gratiores fieri medulla candoris exempta, additóq; auro repercuſſa aut omnino caſtigata cauſa perſpicuitatis ad craſſitudinem. Vitia præter iam dicta eadẽ ferè, quæ in ſmaragdis, & pterygia. In noſtro orbe aliquando circa Pontum inueniri putantur. Indi & alias quidem gemmas cryſtallo inuentò adulterare repererunt, ſed præcipuè beryllos.

De opali generibus, & vitijs, & experimentis, & varijs gemmis. CAP. VI.

MInimum, iidémq; plurimum ab iis differunt opali, ſmaragdis tantum cedentes. India ſola & horum eſt mater. Atque ideo eis pretioſiſſimam gloriam compoſitores gemmarum & maximè inenarrabilem difficultatem dederunt. Eſt enim in iis carbunculi tenuior ignis, eſt amethyſti fulgens purpura, eſt ſmaragdi virens mare, & cuncta pariter incredibili miſtura lucentia. Alij ſummo fulgoris argumento colores pigmentorũ æquauere: alij ſulphuris ardentem flammam, aut etiã ignis oleo accenſi. Magnitudo nucem auellanam æquat, inſigni apud nos hiſtoria. Siquidem extat hodiéque huius generis gemma, propter quam ab Antonio proſcriptus Nonius Senator eſt, filius Strumæ Nonij eius, quem Catullus poeta in ſella curuli viſum indignè tulit, auúſque Seruilij Noniani, quem Conſulem vidimus: illéque proſcriptus fugiens, hunc è fortunis ſuis omnibus anulum abſtulit ſecum, quem certum eſt ſeſtertiis viginti millibus æſtimatum. Sed mira Antonij feritas atque

atque luxuria, propter gemmam proſcribentis: nec minor Nonij contumacia, proſcriptionem ſuã
amantis, cùm etiam feræ abroſas partes corporis relinquant, propter quas ſe periclitari ſciant. Vitia
opali, ſi color in florem herbæ, quæ vocatur heliotropium, exeat, aut cryſtallum, aut grandinem: ſi
ſal interueniat aut ſcabritia, aut puncta oculis occurſantia: nullóſque magis India ſimilitudine in-
diſcreta vitro adulterat. Experimentum in Sole tantum. Falſis enim contra radios libratis digito ac
pollice, vnus atque idem tranſlucet colos in ſe conſumptus. Veri fulgor ſubinde variat, & plus huc
illúcque ſpargit, & fulgor lucis in digitos funditur. Hanc gemmam propter eximiam gratiam pleri-
que appellauere pæderota. Sunt & qui priuatim genus faciunt, ſangenónque ab Indis vocari dicũt.
Traduntur naſci & in Aegypto, & in Arabia, & viliſſimi in Ponto. Item in Galatia ac Thaſo & Cy-
pro. Quippe opali gratiam habet: ſed mollius nitet, raro non ſcaber. Summa coloris ex ære & purpu-
ra conſtat: viriditas ſmaragdi deeſt. Conſtátque melior ille color, cuius fulgor vini colore fuſcatur,
quàm qui diluitur aqua. Hactenus de principatu conuenit, mulierum maximè ſenatuſconſulto. Mi-
nus certa ſunt, de quibus & viri iudicant. Singulorum enim libido ſingulis pretia facit, & præcipuè
regum. Claudius Cæſar ſmaragdos induebat & ſardonychas. Primus autem Romanorum ſardony-
che vſus eſt prior Africanus, vt tradit Demoſtratus, & inde Romanis hanc gemmam fuiſſe celeber-
rimam. Quamobrem proximum ei dabimus locum. Sardonyches olim, vt ex nomine ipſo apparet,
intelligebantur candore in Sarda, hoc eſt, velut carnibus vngue hominis impoſito, & vtroque tranſ-
lucido. Taléſque eſſe Indicas tradunt, Iſmenias, Demoſtratus, Zenothemis, Sotacus: hi quidem
duo reliquas omnes, quæ non traluceant, cæcas appellantes, quæ nunc nomen abſtulere. Nullo ſar-
darum veſtigio Arabicæ ſunt, cœperúntque pluribus hæ gemmæ coloribus intelligi, radice nigra
aut cæruleum imitante, & vnguẽ: creditum enim candido pingi, nec ſine quadam ſpe purpuræ can-
dore in minium tranſeunte. Has Indis nõ habitas in honore Zenothemis ſcribit: tantæ aliâs magni-
tudinis, vt inde capulos factitarent. Etenim conſtat ibi torrentibus detegi. Et placuiſſe in noſtro or-
be initio, quoniam ſolæ propè gemmarum ſcalptæ, ceram non auferrent. Perſuaſimus deinde & In-
dis, vt ipſi quoque iis gauderent. Vtitúrque perforatis vtique vulgus tantum in collo. Et hoc eſt
nunc Indicarum argumentum. Arabicæ excellunt candore circuli prælucido atque non gracili, ne-
que in receſſu gemmæ aut in deiectu renitente, ſed in ipſis vmbonibus nitente, præterea ſubſtrato
nigerrimi coloris. Et hoc in Indicis cereum aut corneum inuenitur, etiam circuli albi: quædam in
iis cæleſtis arquus anhelatio eſt. Superficies verò locuſtarum maris cruſtis rubẽtior. Iam melleæ aut
fæculentæ (hoc enim nomen eſt vitio) improbantur, & ſi zona alba fundat ſe, non colligat. Simili
modo, ſi ex alio colore in ſe admittat aliquid enormiter. Nihil enim in ſua ſede alieno interpellari
placet. Sunt & Armeniacæ, cætera probandæ, ſed pallida zona. Exponenda eſt & onychis ipſius na-
tura, propter nominis ſocietatem: hoc in gemmam trãſilit ex lapide Carmaniæ. Sudines dicit in
gemma eſſe candorem vnguis humani ſimilitudine: item chryſolithi colorem & ſardæ & iaſpidis.
Zenothemis Indicam onychem plures habere varietates, igneam, nigram, corneam, cingentibus
candidis venis oculi modo, interuenientibus quarundam oculis obliquis venis. Sotacus & Arabi-
cam onychem tradit: ſed eam à cæteris diſtare, quòd Indica igniculos habeat, albis cingentibus zo-
nis ſingulis pluribúſue, aliter quàm in ſardonyche Indica. Illic enim momentum eſſe, hic circulum.
Arabicas onychas nigras inueniri candidis zonis. Satyrus carnoſas eſſe Indicas, parte carbunculi,
parte chryſolithi & amethyſti, totúmque id genus abdicat. Veram autem onychem plurimas vari-
áſque cum lacteis zonis habere venas, omnium in tranſitu colore inenarrabili, & in vnum redeunte
concentum ſuauitate grata. Nec ſardæ natura differentia eſt, diuiduæ ex eodem nomine: obitérque
ardentium gemmarum indicanda.

De generibus carbunculorum, & vitijs, & experimentis, & gemmis ardentibus. CAP. VII.

PRincipatum habent carbunculi, à ſimilitudine ignium appellati, cùm ipſi non ſentiant ignes:
ob id à quibuſdam apyroti vocati. Horum genere, Indici & Garamantici, quos & Carchedoni-
cos vocauere propter opulentiam Carthaginis magnę. Adiiciunt Aethiopicos & Alabandicos, in
Orthoſia caute naſcentes, ſed qui perficiantur Alabandis. Præterea in omni genere maſculi appel-
lantur acriores, at fœminæ languidiùs refulgentes. In maſculis quoque obſeruant liquidioris alios
flammæ, nigrioris alios, & quoſdam lucidiùs, ac magis cæteris in Sole flagrãtes. Optimos verò ame-
thyſtizontas, hoc eſt, quorum extremus igniculus in amethyſti violam exeat: proximos illis, quos
vocant ſyrtitas, pinnato fulgore radiantes. Inueniri autem vbicunque, maximè Solis repercuſſu. Sa-
tyrus Indicos non eſſe claros dicit, ac plerunque ſordidos, ac ſemper fulgoris retorridi: Aethiopicos
pingues, lucémque non emittentes, ſed conuoluto igne flagrare. Calliſtratus fulgorem carbunculi
debere candidum eſſe poſiti, extremo viſu nubilantem: ſi attollatur, exardeſcentem: ob id à pleriſq;
hunc carbunculum candidum vocari. Qui languidiùs ac liuidiùs ex Indicis lucent, lithizontas ap-
pellari. Carchedonios multo minores eſſe: Indicos etiam in ſextarij vnius menſuram cauari. Ar-
chelaus Carchedonios nigrioris aſpectus eſſe, ſed igne, vel Sole, & inclinatione acrius, quàm cæte-
ros, excitari. Eoſdem vmbrante tecto purpureos videri, ſub cælo flammeos, contra radios Solis &
ſcintillare:

ſcintillare: ceras ſignantibus his liqueſcere, quamuis in opaco. Multi Indicos Carchedoniis candidiores eſſe, & è diuerſo inclinatione hebetari ſcripſere: etiamnum in Carchedoniis maribus ſtellas intus ardere, fœminas fulgorem vniuerſum fundere extra ſe. Alabandicos cæteris nigriores eſſe ſcabróſque. Naſcuntur & in Thracia coloris eiuſdem, ignem minimè ſentientes. Theophraſtus author eſt, & in Orchomeno Arcadiæ inueniri, & in Chio: Illos nigriores, è quibus & ſpecula fieri. Eſſe & Trœzenios varios interuenientibus maculis albis: Item Corinthios ex pallidiore candidos. Maſſilia quoque importari Bocchus & Olyſſipone ſcripſit magno labore ob argillam Sole aduſtis ſaltibus. Nec eſt aliud difficilius, quàm diſcernere hæc genera: tanta eſt in eis occaſio artis, ſubditis per quæ tranſlucere cogantur. Aiunt ab Aethiopibus hebetiores in aceto maceratos quatuordecim diebus niteſcere, totidem menſibus durante fulgore. Adulterantur vitro ſimillimè, ſed cote deprehenduntur, ſicut aliæ gemmæ factitiæ: mollior enim materia & fragilis: & centroſa ſcobe deprehenduntur & pondere, quod minus eſt vitreis: aliquando & puſtulis argenti modo relucentibus. Eſt & anthracitis appellata, in Theſprotia foſſilis, carbonibus ſimilis. Falſum arbitror, quòd & in Liguria naſci tradiderunt, niſi fortè tunc naſcebãtur. Eſſe in iis & præcinctæ candida vena traduntur: harum igneus color, vt ſuperiorum eſt: peculiare quidem, quòd iactatæ in ignem velut intermortuæ extinguuntur: contrà aquis perfuſæ exardeſcunt. Cognata eſt huic ſandaſtros, quam aliqui Garamantitin vocant: naſcitur in India loco eiuſdem nominis. Gignitur & in Arabia ad meridiem verſa. Commendatio ſumma, quòd velut in tranſlucido ſtellantes, intus fulgent aureæ guttæ, ſemper in corpore, nunquam in cute. Accedit religio narrata à ſiderum cognatione ab inſpectoribus, quoniam ferè ſtellarum Hyadum & numero & diſpoſitione ſtellantur, ob id Chaldæis in ceremoniis habitæ. Et hic mares auſteritas diſtinguit, quodam vigore appoſita tingens. Indicæ quidem etiam hebetare viſus dicuntur. Blandior fœminis flamma, alliciens magis, quàm accendens. Sunt qui præferant Arabicas Indicis, fumidæq; chryſolitho illas ſimiles dicunt. Iſmenias verò negat poliri ſandaſtros propter teneritatem, & ob id in magno errore ſunt, qui ſandareſon vocant. Inter omnes conſtat, quantum numero ſtellarum accedat, tantum & pretio accedere. Affert errorem aliquando ſimilitudo nominis, ſandaſer, quod Nicanor ſandaſerion vocauit, alij ſandaſeron. Quidã verò hãc ſandaſtron, illam ſandareſon, in India naſcentem illam quoque, & loci nomen cuſtodientem: mali colore, aut olei viridis, omnibus improbatam. Ex eodem genere ardentium lychnites appellata à lucernarum accenſarum præcipua gratia. Naſcitur circa Orthoſiam, totaq; Caria ac vicinis locis, ſed probatiſſima in Indis, quam quidam remiſſiorem carbunculum eſſe dixerunt. Secunda bonitate ſimilis eſt Ionis appellata à prælatis floribus. Et alias inuenio differentias: vnam quæ purpura radiet, alterã quæ cocco, à Sole excalfactas, aut digitorum attritu, paleas & chartarũ fila ad ſe rapere. Hoc idem & Carchedonius facere dicitur, quanquàm multo vilior prædictis. Naſcitur apud Naſamonas in montibus, vt incolæ putant, imbre diuino. Inuenitur ad repercuſſum Lunæ, maximè plenæ. Carthaginem quondam deportabatur. Archelaus & in Aegypto circa Thebas naſci tradidit, fragiles, venoſas, morienti carboni ſimiles. Potoria vaſa & ex hoc lapide & ex lychnite factitata inuenio. Omnia autem hæc genera ſcalpturæ contumaciter reſiſtunt, partémque ceræ in ſigno tenent. E diuerſo ad hæc ſarda vtiliſſima, quæ nomen cum ſardonyche communicauit. Ipſa gemma vulgaris, & primùm Sardibus reperta, ſed laudatiſſima circa Babyloniam, cùm lapidicinæ quædam aperirentur, hærens in ſaxi corde. Hócque modo metallum apud Perſas defeciſſe traditur. Sed inueniuntur compluribus aliis locis, ſicut in Paro & Aſſo. In India trium generum: rubrum, & quod demium vocant à pinguedine, tertium quod argenteis bracteis ſublinitur. Indicæ perlucent: craſſiores ſunt Arabicæ. Inueniuntur & circa Leucada Epiri, & circa Aegyptum, quæ bractea aurea ſublinuntur. Et in his autem mares excitatius fulgent: fœminæ pinguiores ſunt, & craſſius nitent. Nec fuit alia gemma apud antiquos vſu frequentior. Hac certè apud Menandrum & Philemonem fabulæ ſuperbiunt. Nec vllæ tranſlucentium tardius ſuffuſo humore hebetantur, oleoq; magis, quàm alio liquore. Damnantur ex iis melleæ, & validius teſtaceæ.

De generibus topazij, & callaide, & de gemmis viridibus non tranſlucentibus. CAP. VIII.

EGregia etiamnum topazio gloria eſt, ſuo virenti genere, & cùm reperta eſt, prelatæ omnibus. Id accidit in Arabiæ inſula, quæ Chitis vocatur: in qua Troglodytæ prædones, cùm diutius fame & tempeſtate preſſi, herbas radiceſq; effoderent, eruerunt topazion. Hæc Archelai ſententia eſt. Iuba topazon inſulam in Rubro mari à continente ſtadiis ccc. abeſſe tradit, nebuloſam & ideo quæſitam ſæpe nauigantibus, ex ea cauſa nomen accepiſſe. Topazin enim Troglodytarum lingua ſignificationem habere quærendi. Ex hac primùm importatam Berenicæ reginæ, quæ fuit mater ſequentis Ptolemæi, à Philemone præfecto regis, ac mirè placuiſſe, & inde factam ſtatuam Arſinoæ Ptolemæi Philadelphi vxori quatuor cubitorum, ſacratam in delubro, quod aureum cognominabatur. Recentiſſimi authores & circa Thebaidis Alabaſtrum oppidum naſci dicunt: & duo eius genera faciunt, praſoidem atq; chryſopteron ſimilem chryſopraſio. Eius enim tota ſimilitudo ad porri ſuccũ dirigitur. Eſt autem ampliſſima gemmarum. Eadem ſola nobilium limam ſentit: cæteræ Naxiis co-

tibus poliuntur. Hæc & vſu atteritur. Comitatur eam ſimilitudine propior, quàm authoritate, callais, è viridi pallens. Naſcitur poſt auerſa Indiæ apud incolas Caucaſi montis Phicaros ac Aſdatas amplitudine conſpicua, ſed fiſtuloſa ac ſordiũ plena. Syncerior multo præſtantiorque in Carmania. Vtrobiq; autem in rupibus inuiis & gelidis, oculi figura extuberãs, leuiterq; adhærens, nec vt agnata petris, ſed vt appoſita. Quapropter ſcandere ad eam pigritia pedũ equeſtres populos tædet, ſimul & periculũ terret. Ergo fundis è longinquo inceſſunt, & cum toto muſco excutiunt. Hoc vectigal, hocque geſtamen diuites in ceruice gratiſſimũ norunt. Hic cenſus, hæc gloria à pueritia deiectorũ numerum prædicantium, in quo varia fortuna. Quidam ictu primo cœpere præclaras, multi inſectando nullas. Et venatus quidem callaidis talis: ſectura formantur, aliàs fragiles. Optimus color ſmaragdi. vt tamen apparet, ex alieno eſt quòd placeant. Incluſæ decorantur auro, aurumque nullæ magis decent. Quæ ſunt earum pulchriores, oleo, vnguento, & mero colorem deperdunt. Viliores conſtantius repræſentant: neq; eſt imitabilior alia mendacio vitri. Sunt qui in Arabia inueniri eas dicant in nidis auium, quas melancoryphos vocant. Viridantium & alia plura ſunt genera. Vilioris eſt turbæ praſius: cuius alterum genus ſanguineis punctis obhorret: tertium virgulis tribus diſtinctum eſt candidum. Præfertur his chryſopraſius, porri ſuccum & ipſa referens, ſed hæc paulum declinans à topazio in aurum. Huic & amplitudo ea eſt, vt cymbia etiam ex ea fiant: cylindri quidem celerrimé. India & has generat, & nilion, fulgore hebeti ac breui, & cùm intueare, fallaci. Sudines dicit & in Syuero Atticæ flumine naſci. Eſt autem color fumidæ topazij, aut aliquando melleæ. Iuba in Aethiopia gigni tradit, in litoribus amnis, quem Nilum vocamus, & inde nomẽ trahere. Non tranſlucet molochites ſpiſſius virens, à colore maluæ nomine accepto, reddendis laudata ſignis, & infantium cuſtodia quadam innato contra pericula ipſorum medicamine. Viret, & ſæpe tranſlucet iaſpis, etiamſi victa à multis, antiquitatis tamen gloriam retinens. Plurimæ ferunt eam gentes, ſmaragdo ſimilem Indi: Cypros duram glaucoque pingui: Perſæ aeri ſimilem: ob id vocatur aerizuſa. Talis & Caſpia eſt: cærulea circa Thermodontem amnem: in Phrygia purpurea: in Cappadocia ex purpura cærulea, atq; non refulgens. Amiſos Indicæ ſimilem mittit, Chalcedon turbidam. Sed minus refert nationes, quàm bonitates, diſtinguere. Optima ergo, quæ purpuræ quicquam habet: ſecunda, quæ roſæ: tertia, quæ ſmaragdi. Singulis autem Græci nomina ex argumẽto dedere. Quarta apud eos vocatur Borea, cælo autumnali matutino ſimilis: & hæc erit illa, quæ vocatur aerizuſa. Similis eſt & Sardæ, imitata & violas. Non minus multæ ſpecies reliquæ, ſed omnes in vitio cæruleæ aut cryſtallo ſimiles, aut myxis. Item terebinthizuſa, improprio (vt arbitror) cognomine, velut è multis eiuſdem generis compoſita gemmis. Quamobrem præſtantiores funda clauduntur, id eſt patentes, nec præterquàm margines auro amplectente. Vitium eſt & breuis in iis nitor, & longè ſplendẽs, & ſal, & omnia, quæ in cæteris. Et vitro adulterantur, quod manifeſtũ fit, cùm extrà fulgorem ſpargunt, atque non in ſe continent: nec diuerſæ, quas ſphragidas vocant, publico gemmarum dominio iis tantùm dato, quoniam optimè ſignent.

De Iaſpidum generibus. CAP. IX.

TOtus verò Oriens pro amuletis traditur geſtare eam, quæ ex iis ſmaragdo ſimilis eſt: & tranſuerſa linea alba media prȩcingitur, & grammatias vocatur: quæ pluribus, polygrammos. Libet obiter vanitatem Magicam hîc quoque coarguere, quoniam hanc concionantibus vtilem eſſe prodiderunt. Eſt & onychipuncta, quæ iaſponyx vocatur, & nubem complexa, & niues imitata. Hæc ſtellata rutilis punctis eſt, & ſali Megarico ſimilis: & veluti fumo infecta, quæ capnias vocatur. Magnitudinem iaſpidis vndecim vnciarum vidimus, formatamque inde effigiem Neronis thoracatã. Reddetur & per ſe cyanos, accõmodato paulò antè iaſpidis nomine, colore cæruleo. Optima Scythica, dein Cypria, poſtremò Aegyptia. Adulteratur maximè tinctura, idq; in gloria Regis Aegyptij adſcribitur, qui primus eam tinxit. Diuidiur autem & hæc in mares fœminaſque. Ineſt ei aliquando & aureus puluis, non qualis in ſapphirinis. Sapphirus enim & aureis punctis collucet. Ceruleæ & ſapphiri, raroque cum purpura. Optimæ apud Medos, nuſquam tamen perlucidæ. Præterea inutiles ſcalpturæ interuenientibus cryſtallinis centris. Quȩ ſunt ex iis cyanei coloris, mares exiſtimantur. Alius ex hoc ordo purpureis dabitur, & ab illis deſcendentibus. Principatum amethyſti Indicȩ tenent. Sed in Arabiæ quoque parte, quæ finitima Syriæ Petræa vocatur, & in Armenia minore, & in Aegypto, & in Gallia reperiuntur: ſordidiſſimæ autem viliſſimæque in Thaſo & Cypro. Cauſam nominis afferunt, quòd vſque ad vini colorem accedens, priùs quàm eum deguſtet, in violam deſinat: fulgórque quidam in illa purpuræ non ex toto igneus, ſed in vini colorem deficiens. Perlucent autem omnes violaceo colore, ſcalpturis faciles. Indicȩ abſolutum felicis purpurȩ colorem habent: ad hancque tingentium officinȩ dirigunt vota. Fundit autem eum aſpectu leniter blandum, neque in oculos, vt carbunculi, vibrat. Alterum earum genus deſcendit ad hyacinthos. Hunc colorem Indi ſacon vocant, talem gemmam ſacodion. Dilutior ex eodẽ ſapinos vocatur. Eadem paranites in contermino Arabiȩ, gentis nomine. Quartum genus colorem vini habet. Quintum ad viciniã cryſtalli deſcendit, albicante purpurȩ deiectu. Hoc & minimè probatur, quando prȩcellens debet eſſe in ſuſpectu velut ex carbunculo refulgens

quidam

quidam in purpura leuiter roſeus nitor. Tales aliqui malunt pæderotas vocari, alij anterotas, multi Veneris gemmam, quòd maximè videtur decere & ſpecie & colore extremo gemmæ. Magorũ vanitas reſiſtere ebrietati eas promittit, & inde appellatas. Præterea ſi Lunæ nomen ac Solis ſcribatur in iis, atque ita ſuſpendantur è collo capillis cynocephali vel plumis hirundinis, reſiſtere veneficiis. Iam verò quoquo modo adeſſe reges adituris. Grandinem quoque auertere, ac ſimilia, & locuſtas, precatione addita, quam demonſtrant. Nam è ſmaragdis quoque ſimilia promiſere, ſi aquilæ ſcalperentur, aut ſcarabæi: quæ quidem ſcripſiſſe eos non ſine contemptu & irriſu generis humani arbitror. Multum ab ea diſtat hyacinthos, tamen è vicino deſcendens. Differentia hæc, quòd ille emicãs in amethyſto fulgor violaceus, dilutus eſt in hyacintho. Primo quoque aſpectu gratus, euaneſcit antequam ſatiet, adeoque non implet oculos, vt penè non attingat, marceſcens celerius nominis ſui flore. Hyacinthos Aethiopia mittit & chryſolithos, aureo colore tranſlucentes. Præferuntur iis Indicæ, & ſi variæ non ſint, Bactrianæ. Deterrimæ autem Arabicæ, quoniam turbidæ ſunt & variæ, & fulgoris interpellati nubilo macularum, etiam quæ lympidæ contigere, veluti ſcobe ſua refertæ. Optimæ verò ſunt, quæ in collatione aurum albicare quadã argenti facie cogunt. Funda includuntur perſpicuæ. Cæteris ſubiicitur orichalcum. Tametſi iam expertes gemmarum vſu appellantur aliqui & chryſelectri, in colorem electri declinantes, matutino aſpectu iucundiore. Ponticas deprehendit leuitas. Quædam in iis duræ ſunt rufæque, quædam molles & ſordidæ. Bocchus author eſt, & in Hiſpania repertas, quo in loco cryſtallum dicit ad libramentum aquæ puteis defoſſis inde erutam. Et chryſolithon xij. pondo à ſe viſam. Fiunt & leucochryſi, interueniente candida vena. Sunt in hoc genere capniæ. Sunt & vitreis ſimiles, veluti croco refulgentes. Vitreæ verò, vt viſu diſcerni non poſſint. Tactus autem deprehendit, tepidior in vitreis. In eodem genere ſunt melichryſi, veluti per aurum ſyncero melle tranſlucente, quas india mittit, quanquam ad iniuriam fragiles. Eadem & xyſtion parit, plebeiam ibi gemmam. Candidarum dux eſt pæderos: quanquam poteſt quæri, an in colore numerari debeat toties iactati per alienas pulchritudines nominis, adeò decoris prærogatiua in vocabulo facta eſt. Eſt & ſuum genus expectatione tanta dignum. Coeunt in tranſlucidam cryſtallum viridis ſuo modo aer, ſimulque purpura, & quidam vini aureus nitor, ſemper extremus in viſu: ſed purpura coronatus madere ſingulis videtur his, & pariter omnibus. Nec gemmarũ vlla eſt liquidior, capiti iucunda, ſuauis & oculis. Laudatiſſima eſt in Indis, apud quos argenon vocatur. Proxima apud Aegyptios, vbi ſenites, Tertia in Arabia, verùm ſcabra. Mollius radiat Pontica, & Aſiatica. Ipſæ verò molliores ſunt, Galatica & Thracica & Cypria. Vitia earum languor, aut alienis turbari coloribus, & quæ cæterarum. Proxima candicantium eſt Aſteria, principatum habens proprietate naturæ, quòd incluſam lucem pupillę modo quandam continet, ac transfundit cum inclinatione, velut intus ambulantem ex alio atque alio loco reddens, eademque contraria Soli regerens candicantes radios, vnde nomen inuenit, difficilis ad cælandum. Indicæ præfertur in Carmania nata. Similiter candida eſt, quæ vocatur aſtrios, cryſtallo propinquans, in India naſcens, & in Pallenes litoribus: intus à centro ceu ſtella lucet fulgore Lunæ plenæ. Quidam cauſam nominis reddunt, quòd aſtris oppoſita fulgorem rapiat, ac regerat. Optimam in Carmania gigni, nullamq; minus obnoxiam vitio. Ceraunium enim vocari, quæ ſit deterior. Peſſimam lucernarum lumini ſimilem. Celebrant & aſtroiten, miraſque laudes eius in Magicis artibus Zoroaſtrem ceciniſſe. Quidam diligentius de ea produnt. Aſtrobolon Sudines dicit oculis piſcium ſimilem eſſe, & radiare candido, vt Solem. Eſt inter candidas & quæ ceraunia vocatur, fulgorem ſiderum rapiens. Ipſa cryſtallina, ſplendoris cærulei, in Carmania naſcens. Albam eſſe Zenothemis fatetur, ſed habere intus ſtellam concurſantem. Fieri & hebetes ceraunias, quas nitro & aceto per aliquot dies maceratas concipere ſtellam eam, quæ poſt totidem menſes relangueſcat. Sotacus & alia duo genera fecit cerauniæ, nigras rubenteſque, ac ſimiles eas eſſe ſecuribus: per illas quæ nigræ ſunt & rotundæ, vrbes expugnari & claſſes, eaſque betulos vocari: quæ verò longæ ſunt, ceraunias. Faciunt & aliam raram admodum, & Parthorum Magis quæſitam, quoniam non aliubi inueniatur, quàm in loco fulmine icto. Proximum cerauniæ nomen apud eos habet, quæ appellatur iris. Effoditur in quadam inſula Rubri maris, quæ diſtat à Berenice vrbe ſexaginta millia paſſ. cætera ſui parte cryſtallus. Itaque quidam radicem cryſtalli eſſe dixerunt. Vocatur ex argumento iris. Nam ſub tecto percuſſa Sole, ſpecies & colores arquus cæleſtis in proximos parietes eiaculatur, ſubinde mutans, magnaque varietate admirationem ſui augens. Sexangulam eſſe, vt cryſtallum, conſtat. Sed eſſe aliquas ſcabris lateribus & angulis inæqualibus dicunt, in Sole aperto proiectas, radios in ſe cadentes diſcutere: aliquas verò ante ſe proiecto nitore adiacentia illuſtrare. Colores verò non niſi ex opaco reddunt, nec vt ipſæ habeant, ſed vt repercuſſu parietum elidant: optimaque, quæ maximos arquus facit ſimillimoſque cæleſtibus. Eſt & alia iris ceræ ſimilis, prædura: quam Horus crematam tuſamque ad ichneumonum morſus remedio eſſe, naſci autem in Perſide tradit. Similis eſt aſpectu, ſed non eiuſdem effectus, quæ vocatur zeros, alba nigraque macula in tranſuerſum diſtinguente cryſtallum. Expoſitis per genera colorum principalium gemmis, reliquas literarum ordine explicabimus.

De quibusdam gemmis per alphabeti ordinem. CAP. X.

ACHATES in magna fuit authoritate, nunc in nulla est: reperta primùm in Sicilia iuxta flumen eiusdem nominis, posteà plurimis locis, excedens amplitudine, numerosa varietatibꝰ diuersis mutantibꝰ cognomina eius. Vocatur enim phassachates, cerachates, sardachates, hæmachates, leucachates, dendrachates, velut arbuscula insignis: antachates, cùm vritur, myrrhã redolens, corallo-achates guttis aureis sapphiri modo distincta, qualis copiosissima in Creta, sacra appellata. Putãt eã cõtra araneorum & scorpionum ictus prodesse. Quod in Siculis vtiq; crediderim, quoniã primùm eius prouinciæ afflatu scorpionum pestis extinguitur. Et in India inuentæ contra eadem pollent, & aliis magnis miraculis. Reddunt enim species fluminum, nemorum & iumentorum, etiam esseda & staticula, & equorum ornamenta. Medici coticulas inde faciunt. Spectasse etiam prodest oculis. Sitim quoque sedant in os additæ. Phrygiæ viridia non habent. Thebis Aegyptiis repertæ carent rubentibus venis & albis. Et hæ quoque contra scorpiones validæ. Eadem authoritas & Cypriis est. Sunt qui maximè probent vitream perspicuitatem in his. Reperiuntur & in Thracia & circa Oetam, & in Parnasso, & in Lesbo ac Messene, similes limitum floribus, & Rhodo. Aliæ apud Magos differentiæ. Leoninę pelli similes, potentiam habere contra scorpiones dicuntur. In Persis verò suffitu earum tempestates auerti, & prætereà flumini sisti. Argumentum esse, si in feruentes cortinas additæ refrigerent: sed vt prosint, leoninis iubis alligandas: nam hyænæ pelli similem abominantur, discordialem domibus. Eam verò, quæ vnius coloris sit, inuictam athletis esse. Argumentum eius, quòd in olla plena olei cocta cum pigmentis, & intra duas horas subferuefacta, vnum colorem ex omnibus facit minij. Acopis nitro similis est, pumicosa, aureis guttis stellata. Cum hac oleum subferuefactum perunctis lassitudinem (si credimus) soluit. Alabastrites nascitur in Alabastro Aegypti, & in Syriæ Damasco, candore interstincto variis coloribus. Hæc cremata cum fossili sale ac trita, grauitates oris & dentium extenuare dicitur. Alectorias vocant in ventriculis gallinaceorum inuentas, crystallina specie, magnitudine fabæ: quibus Milonem Crotoniensem vsum in certaminibus, inuictum fuisse videri volunt. Androdamas argenti nitorem habet, vt adamas, quadrata, semperque tessellis similis. Magi putant nomen impositum ab eo, quòd impetus hominum, & iracundias domet. Eadem sit, an alia, argyrodamas, authores non explicant. Antipathes nigra non translucet. Experimentum eius si coquatur in lacte: facit enim hoc myrrhæ simile immissa. Eamque contra effascinationes auxiliari Magi volunt. Arabica ebori simillima est, & hoc videretur, nisi abnueret duritia. Putant contra dolores neruorum prodesse habentibus. Aromatites & ipsa in Arabia traditur gigni, sed in Aegypto circa Pyras, vbique lapidosa, & myrrhæ coloris & odoris, ob hoc reginis frequentata. Asbestos in Arcadiæ montibus nascitur, coloris ferrei. Aspilaten Democritus in Arabia gigni tradit, ignei coloris. Eam oportere cameli pilo spleneticis alligari, inueniríque in nido Arabicarum alitum. Et aliam eodem nomine ibi in Leucopetra nasci argentei coloris, radiantem, contra lymphatum habendam. Atizoen in India & in Perside ac Ida monte nasci tradit, argenteo nitore fulgentem, magnitudine trium digitorũ, ad lenticulæ figuram, odoris iucundi, necessariã Magis regem constituentibus. Augites non multis alia videtur esse, quàm quę callais. Amphitane alio nomine appellatur chrysocolla, in Indiæ parte, vbi formicę eruũt aurum, in qua inuenitur auro similis quadrata figura: affirmaturque natura eius, quę magnetis, nisi quòd trahere quoq; aurum traditur. Aphrodisiace ex candida rufa est. Aspyctos septenis diebus calorem tenet excalfacta igni, nigra ac ponderosa, distinguentibus eam venis rubentibus. Putant prodesse contra frigora. Aegyptillam Iacchus intelligit, per album sarda nigraque vena transeunte: vulgus autem in nigra radice cæruleam facit. Balanitæ genera duo habent, subuirides, & Corinthij æris similitudine. Illa à Copto, hęc ex Troglodytica veniens, medias secante flammea vena. Coptos & Batrachitas mittit: vnam ranæ similem colore: alteram ebori: tertiã rubentis è nigro. Baptes, mollis alioquin, odore excellit. Beli oculus albicans pupillam pingit nigram, è medio aureo fulgore lucentem. Hæc propter suam speciem sacratissimo Assyriorum Deo dicatur. Aliam autem, quã Belum vocant, in Arbelis nasci Democritus tradit, nucis iuglandis magnitudine vitrea specie. Baroptenus siue baroptis nigra, sanguineis & albis nodis alligata dicitur, velut portentosa. Botrytes alia nigra est, alia pampinea, incipienti vuę similis. Zoroastres crinibus mulierum similiorem Bostrychiten vocat. Bucardia bubulo cordi similis Babylone tantùm nascitur. Brontia capitibus testudinum similis, & cum tonitruis cadens (vt putant) fulmine icta restinguit, si credimus. Boloe nimbo inueniuntur, glebę similitudine. Cadmitis eadem esset, quam Ostracitin vocant, nisi quòd hanc cæruleæ interdũ cingunt bullę. Callais sapphirum imitatur, candidior, & littoroso mari similis. Capnites quibusdam videtur suum genus habere, plurimis spiris fumida, vt suo loco diximus: in Cappadocia & in Phrygia nascitur, ebori similis. Callainas ferũt plures coniunctos semper inueniri. Catochites Corsicę lapis est, cęteris maior, mirabilis, si vera traduntur, impositam manum veluti gummi retinens. Catopyrites in Cappadocia prouenit. Cepites, siue cepocapites, candida est, venarum nodis coeuntibus, candore imaginem regerens. Ceramites, testæ colorem habet. Cinædiæ inueniuntur in cerebro piscis eiusdem nominis, candidę & oblongę, euentuq; mirandę, si

modò

modò est fides, præsagire eas habitum maris nubilo colore aut tranquillitate. Cerites ceræ similis est: Circos pyris: Corsoides canitiei hominis: Corralloachates corallo aureis guttis distinctæ: Corallis minio: gignitur in India & Syene. Craterites inter chrysolitum & electrum colorem habet, præduræ naturæ. Crocallis cerasum repræsentat. Cissites circa Copton nascitur candida, & videtur intus habere partum, qui sentiatur etiam strepitu. Chalcophonos nigra est, sed illisa æris tinnitum reddit, tragœdis, vt suadent, gestanda. Chelidoniæ duorum sunt generum, hirundinum colore, & altera parte purpureæ nigris interpellantibus maculis. Chelonia oculus est Indicæ testudinis, vel portentosissima Magorum mendaciis. Melle enim colluto ore impositam linguæ, futurorum diuinationem præstare promittunt: quintadecima Luna & silente, tota die: decrescente verò ante Solis ortum, cæteris diebus à prima in sextam horam. Sunt & chelonitides testudinum similes, ex quibus ad tempestates sedandas multa vaticinātur. Ea verò, quæ sit aureis guttis, cum scarabæo deiecta in aquam feruentem, tempestates auerti. Chlorites herbacei coloris est, quam dicunt Magi inueniri in motacillæ auis ventre, congenitam ei: ferróq; includi iubent, ad quædam prodigiosa moris sui. Choaspites à flumine dicta est, viridis, fulgoris aurei. Chrysolampis in Aethiopia nascitur pallidi coloris die, noctu ignei. Chrysophis autem videtur esse. Cepionides in Aeolidis Atarne, nūc, pago, quondam oppido, nascuntur, multis coloribus translucentes, aliâs vitreæ, aliâs crystallinæ, aliâs iaspideæ. Sed & sordidis tantus est nitor, vt imagines reddant, ceu specula. Daphniam Zoroastres morbis comitialibus demonstrat. Diadochus beryllo similis est. Diphris duplex, candida ac nigra, mas ac fœmina, genitale vtriusque sexus distinguente linea. Dionysias nigra ac dura mistis rubentibus maculis: ex aqua trita saporem vini facit, & ebrietati resistere putatur. Draconites siue dracontia è cerebro fit draconum: sed nisi viuentibus abscisso nunquam gemmescit, inuidia animalis mori se sentientis. Igitur dormientibus amputant. Sotacus qui visam eam gemmam sibi apud regem scripsit, bigis vehi quærentes tradit, & viso dracone spargere somnifica medicamenta, atque ita præcidere. Esse autem candore translucido, nec posteà poliri, aut artem admittere. Encardia cognominatur & cardisce: vna, in qua nigra effigies cordis eminet: altera, eodem nomine viridi colore, cordis speciem repræsentat: tertia nigrum cor ostendit, reliqua sui parte candida. Enorchis candida est, diuisáque fragmentis testium effigiem repræsentat. Exhebenum Zoroastres speciosam & candidam tradit, qua aurifices aurum poliunt. Eristalis cùm sit candida, ad inclinationes rubescere videtur. Erotylos eadem amphicome & hieromnemon, à Democrito laudatur in argumentis diuinationum. Eumeces in Bactris nascitur, silici similis, & capiti supposita visa nocturna oraculi modo reddit. Eumetren Beli gemmam, sanctissimi Deorum sibi, Assyrij appellant, porracei coloris, superstitionibus gratam. Eupetalos quatuor colores habet, cæruleum, igneum, minij, mali. Eureos nucleo oliuæ similis est, striata concharum modo, non adeò candida. Eurotias situ videtur operire nigritiam. Eusebes ex eo lapide est, ex quo traditur Tyri in Herculis templo facta sedes, ex qua Dij facilè surgebant. Epimelas fit, cùm in candida gemma supernè nigricat colos. Galaxiam aliqui galactiten vocant, similem proximè dictis, sed intercurrentibus sanguineis aut candidis venis. Galactites ex vino colore lactis est. Eandem dicunt leucam, & leucographiam appellant, & synnephiten, tritam lactis succo ac sapore notabilem. In educatione nutricibus lactis fœcunditatem, infantium quoque alligata collo saliuam facere dicitur, in ore autem liquescere. Eandem memoriam adimere dicunt. Mittit eam & Achelous amnis. Sunt qui smaragdum albis venis circunligatum galactiten vocent. Galaicos argyrodamanti similis est, paulo sordidior. Inueniūtur autem binæ vel ternæ. Gasidanem Medi mittunt, coloris orobini, veluti floribus sparsam. Nascitur & in Arbelis. Hæc quoque gemma concipere dicitur, & intra se partum fateri concussa, concipere autem trimestri spatio. Glossopetra linguæ similis humanæ in terra nō nascitur, sed deficiente Luna cælo decidere, & lenocinanti necessaria creditur. Quod ne credamus, promissi quoque vanitas facit. Ventos enim ea comprimi narrāt. Gorgonia nihil aliud est, quàm corallium: nominis causa, quod in duritiam lapidis mutatur. Emollit maria: fulminibus & typhoni resistere affirmant. Gemianen eadem vanitate inimicorum pœnas efficere promittunt. Heliotropium nascitur in Aethiopia, Africa, Cypro, porracei coloris, sanguineis venis distincta. Causa nominis, quoniam deiecta in vas aquæ fulgorem Solis accedentem percussu sanguineo mutat, maximè Aethiopica. Eadem extra aquam speculi modo Solem accipit, deprehendítq; defectus, subeuntē Lunam ostendens. Magorū impudentiæ vel manifestissimum in hac quoque exemplum est, quoniam admista herba heliotropio, quibusdam quoque additis precationibus, gerentem conspici negent. Hephæstites quoque speculi naturam habet in reddendis imaginibus, quanquam rutila. Experimentum est, si feruentē aquam addita statim refrigeret, aut si in Sole addita aridam materiam accēdat. Nascitur in Coryco.

Horminodes, ex argumēto viriditatis in candida gemma vel nigra, & aliquando pallida, ambiente circulo aurei coloris, appellatur. Hexecontalithos in parua magnitudine multicolor, hoc sibi nomen adoptauit. Reperitur in Troglodytica regione. Hieracites alternat tota, miluinis nigricans veluti plumis. Hammites ouis piscium similis est, & alia velut nitro composita, prædura alioquin. Hammonis cornu inter sacratissimas Aethiopiæ gemmas, aureo colore, arietini cornus effigiē red-

dens promittitur prædiuina somnia repręsentare. Hormesion inter gratissimas aspicitur, ex igneo colore radians auro, portante secum in extremitatibus candidam lucem. Hyæniæ ex oculis hyænæ, & ob id in vase inueniri dicuntur: & si credimus, linguæ hominis subditæ futura prædicere. Hæmatites in Aethiopia quidem principalis, sed & in Arabia & Africa inuenitur, sanguineo colore, non omittenda promissis ad coarguendas barbarorum insidias. Zachalias Babylonius in his libris quos scripsit ad regem Mithridatem, humana gemmis attribuit fata: has non contentus oculorum & iocinerum medicina decorasse, à rege etiam aliquid petituris dedit, & litibus iudiciisque interposuit: in præliis etiam eas salutares pronuntiauit. Est & alia eiusdem generis, quæ vocatur henui ab Indis, xanthos appellata Græcis è fuluo candicans. Idæi dactyli in Creta, ferreo colore pollicem humanū exprimunt. Icterias aliti lurido similis, ideo existimatur salubris contra regios morbos. Est & alia eodem nomine liquidior. Tertia folio viridi similis, latior prioribus, penè sine pondere venis luridis. Quartum genus in eodem colore nigris venis descendentibus. Iouis gemma candida est, non ponderosa, tenera. Indica gentium suarum habet nomen, subrufo colore, in attritu sudorem purpureū emanat. Alia eodem nomine candida, puluereo aspectu. Ion apud Indos violacea est, sed rarò saturo colore lucet. Lepidotes squamas piscium variis coloribus imitatur. Lesbias Lesbi patriæ nomen habens, inuenitur & in India. Leucophthalmos rutila aliàs, oculi speciem candidam nigrámq; continet. Leucopetalos candorem niuis ex auro distinguit. Libanochros thuris similitudinem ostendit, sed succum mellis. Limoniates eadem videtur, quæ smaragdus. De lipare hoc tantùm traditur, suffita ea omnes bestias euocari. Lysimachus Rhodio marmori similis est aureis venis: politur ex marmore, amplitudine in angustias coeunte, vt inutilia exterantur, Leucochrysos fit chrysolito interalbicante. Mennonia qualis sit, non traditur. Medea nigra est, à Medea illa fabulosa inuenta: habet venas aurei coloris: sudorem reddit croci, saporem autem vini. Meconites papauera exprimit. Mitrax à Persis accepta est & Rubri maris montibus multicolor, contra Solem variè refulgens. Meroctes porracea lacte sudat. Morion Indica, quæ nigerrimo colore translucet, vocatur pramnion: in qua miscetur & carbunculi colos, Alexandrinum: vbi sardæ, Cyprium. Nascitur & in Tyro & in Galatia. Xenocrates & sub Alpibus nasci tradit. Hæ sunt gemmæ, quæ ad ectypas scalpturas aptantur. Myrrhites myrrhæ colorem habet, faciémq; minimæ gemmæ, vnguenti odorē, attrita etiam nardi. Myrmecias nigra habet eminentias similes verrucis. Myrsinites melleum colorem habet, myrti odorē. Mesoleucos est, mediam gemmam candida distinguente linea: Mesomelas, nigra vena quemlibet colorem secante per medium. Nasamonites est sanguinea, nigris venis. Nebrites Libero patri sacra, nomen traxit à nebridum eius similitudine. Sunt & aliæ nigræ generis eiusdem. Nympharena vrbis & gentis Persicæ nomē habet, similis hippopotami dētibus. Orca barbari nominis, è nigro fuluóq; ac viridi & candido placet. Ombria, quam aliqui notiam vocant, sicut ceraunia & brontia cadere cum imbribus & fulminibus dicitur, eundémque effectum habere, quem brontia, narratur. Prætereà in aras addita ea, traditur libamenta non amburi. Orites globosa specie à quibusdam & siderites vocatur, ignem non sentiens. Ostracias siue ostracites est testacea durior: altera achatæ similis, nisi quod achates politura pinguescit: duriori tanta inest vis, vt aliæ gemmæ scalpantur fragmētis eius. Ostraciti ostea nomen & similitudinem dedere. Ophicardelon Barbari vocant, nigrum colorem binis lineis albis includentibus. De Obsidiano lapide diximus superiore libro. Inueniūtur & gemmæ eodem nomine ac colore, non solùm in Aethiopia Indiáque, sed etiam in Samnio, vt aliqui putant, & in litoribus Hispaniensis Oceani. Panchrus ferè ex omnibus coloribus constat. Pangonius non longior digito, ne crystallus videatur, numero plurium angulorum cauetur. Paneros qualis sit, à Metrodoro non dicitur: sed carmen Timaridis reginæ in eadem dicatum Veneri non inelegans ponit, ex quo intelligitur additam ei fœcunditatem. Quidam hanc pansebaston vocant. Ponticarum plura sunt genera. Est stellata nunc sanguineis, nunc atris guttis, quæ inter sacras habetur. Alia pro stellis eiusdem coloris lineas habet, alia montium conualliúmq; effigies. Phloginos, quem & chrysiten vocant, ostreæ Atticæ assimilata inuenitur in Aegypto. Phœnicites ex balani similitudine appellatur: Phycites algæ. Perileucos, filo ab ore gemmæ ad radicem vsque candido descendente. Pæantides, quas quidam gemonidas vocant, prægnantes fieri & parere dicuntur, medeérique parturientibus. Nam tales in Macedonia iuxta monumentum Tiresiæ inueniuntur, specie aquæ glaciatæ. Solis gemma candida est, & ad speciem sideris in orbem fulgentes spargit radios. Sagdam Chaldęi adherescentem nauibus inueniunt, prasini coloris. Samothracia insula eiusdem nominis gemmam dat nigram, ac sine pondere, ligno similem. Sauriten in ventre viridis lacerti harundine dissecti tradunt inueniri. Sarcites bubulas carnes pręsentat. Selenites ex candido translucet melleo fulgore, imaginem Lunę continens, redditque eam in dies singulos crescentis minuentisq; numero: nasciq; putatur in Arabia. Siderites ferro similis, litigio illita discordias facit: quęque nascitur in Aethiopia Sideropœcilos ex ea fit variantibus guttis. Spongites spongię nomen repręsentat. Synodontites è cerebro piscium est, qui synodontes vocantur. Syrtitę in litore Syrtium, iam quidem & in Lucania inueniuntur è melleo colore croco refulgentes: intus autem stellas continent languidas. Syringites stipulę internodio similis, perpetua fistula cauatur. Trichrus ex Africa nigra est, sed tres succos reddit,

dit, à radice nigrum, medio ſanguineum, ſummo candidum. Telirrhizos cinerei coloris aut rufi, candidis radicibus ſpectatur. Telicardios colore cordis, Perſas apud quos gignitur, magnopere delectat, maculámque appellant. Thracia trium generum eſt, viridis, aut pallidior, tertia ſanguineis guttis. Tephritis nouæ Lunæ ſpeciem habet curuatæ in cornua, quamuis cinerei coloris. Tecolithos oleæ nucleo ſimilis videtur: neque eſt ei gemmæ honos, ſed lingentium calculos frangit pellítque. Veneris crines nigerrimi nitoris continent in ſe ſpeciem rufi cinis. Veientana Italica gemma eſt, Veiis reperta, nigram materiam diſtinguente limite albo. Zanthenem in Media naſci Democritus tradit, electri colore, & ſi quis terat in vino palmeo & croco, ceræ modo lenteſcere, odore magnæ ſuauitatis. Zmilaces in Euphrate naſcitur, Proconneſio marmori ſimilis, medio colore glauco. Zoroniſios in Indo flumine naſcitur: Magorum gemma eſſe narratur: neque aliud amplius de ea.

De gemmis, quæ à membris hominum cognominantur, & quæ ab animalibus, & de ijs, quæ à cæteris rebus. CAP. XI.

ESt etiamnum alia diſtinctio, quam equidem fecerim, ſubinde variata expoſitione. Siquidem à membris corporis habent nomina, Hepatites à iocinere, Steatites ſingulorum animalium adipe numeroſa. Adadunephros eiuſdem oculus dicitur: Deus & hic colitur Syris. Triophthalmos cũ onyche naſcitur, tres hominis oculos ſimul exprimens. Ab animalibus cognominantur, carcinias marini cancri colore, echites viperæ, ſcorpites ſcorpionis aut colore aut effigie, ſcarites ſcari piſcis, triglites mulli, ægophthalmos caprino oculo: item alia ſuillo. & à gruis collo geranites, hieracites accipitris. Aetites à colore aquilæ candicante cauda. Myrmecites innatam repentis formicæ effigiem habet: ſcarabæorum cantharias. Lycophthalmos quatuor eſt colorum ex rutilo ſanguinea: in medio nigrum candido cingitur, vt luporum oculi, illis per omnia ſimilis. Taos pauoni eſt ſimilis, item aſpidi, quam vocari chelidoniam inuenio. Arenarum ſimilitudo eſt in hammochryſo, velut auro harenis miſto. Cenchrites milij granis velut ſparſis.

Dryites è truncis arborum: hæc & ligni modo ardet. Ciſſites in candido collucet ederæ foliis, quę totam tenent. Narciſſites venis etiam ederæ diſtincta. Cyamea nigra eſt, ſed fracta ex ſe fabæ ſimilitudinem parit. Pyren ab oliuæ nucleo dicta eſt: huic aliquando ineſſe piſcium ſpinæ videntur. Chalazias grandinum & colorem & figuram habet, adamantinæ duritiæ. Narrant eam in ignem additæ manere ſuum frigus. Pyrites nigra quidem, ſed attritu digitos adurit. Polyzonos nigra multis zonis candicat.

Aſtrapiæ in candido aut cyano diſcurrunt è medio fulminis radij. In Phlegontide intus ardere quædam videtur flamma quæ non exeat. In Anthracitide ſcintillæ diſcurrere aliquando videntur. Enhydros ſemper rotunditatis abſolutæ, in candore eſt leuis, ſed ad motum fluctuat intus in ea veluti in ouis liquor. Polytrix in viridi capillatur, ſed defluuia comarum facere dicitur. Sunt & à leonis pelle & pantheræ nominatæ, leontios, pardalios. Colos appellauit chryſolitum aureus, chryſopraſum herbaceus, melleus melichrota: quamuis plura eius genera ſint. Melichloron eſt geminus, parte flauus, parte melleus: Crocian croci. Polia canitiem quandã ſparti indicat: eandem duriorem, nigra Spartopolios. Rhodites à roſa † eſt. Melites mali coloris, Chalcites æris, Sycites fici. Ratio nominum non eſt in Borſycite, in nigro ramoſa, candidis aut ſanguineis frondibus: nec gemite, velut in petra candidis manibus inter ſe complexis. Ananchitide in hydromantia dicunt euocari imagines deorum: Synochitide vmbras inferorum euocatas teneri: Dendritide alba defoſſa ſub arbore, quæ cædatur, ſecuris aciem non hebetari. Et ſunt multo plures, magíſque monſtrificæ, quibus Barbari dedere nomina, confeſſi lapides eſſe. Nobis ſatis erit in his coarguiſſe dira mendacia.

† *Eſt, redundat, neq; eſt in vetuſtis codicibus Depẽdent enim hæc ab eo quod præceſſit, Colos appellauit, &c.*

De gemmis naſcentibus & factitijs, & figuris gemmarum. CAP. XII.

GEmmæ naſcuntur & repentè nouæ ac ſine nominibus: vt Lampſaci in metallis aurariis vna inuenta, quæ propter pulchritudinem Alexandro regi miſſa fuit, vt author eſt Theophraſtus. Cochlides quoque nunc vulgatiſſimæ, fiunt veriùs, quàm naſcũtur: in Arabia repertis ingentibus glebis, melle excoqui tradunt ſeptenis diebus noctibúſque ſine intermiſſione: ita omni terreno vitioſóque decuſſo purgatam purámque glebam artificum ingenio variè diſtribui in venas, ductúſque macularum quàm maximè vendibili ratione ſectantium: quodámque tantæ magnitudinis fecere, vt equis regum in Oriente frontalia atque pro phaleris penſilia facerent. Et aliâs omnes gemmæ mellis decoctu niteſcunt, præcipuè Corſici, in omni alio vſu acriora abhorrentes. Quæ variæ ſunt, & ad nouitatẽ accedere calliditate ingeniorũ contigit, vt nomen vſitatum non habeant, phyſes appellant, velut ipſius naturæ admirationem in iis venditantes, cùm finis nominum non ſit, quæ perſequi non equidem cogito, innumera ex Græca vanitate conficta. Indicatis nobilibus gemmis, etiã plebeiis rarorum generum, dictu dignas diſtinxiſſe ſatis erat. Illud verò meminiſſe conueniet, increſcentibus variè maculis ac verrucis, linearúmq; interueniente multiplici ductu & colore, mutari ſæpius nomine in eadem plerunq; materia. Nunc cõmuniter ad omnium gẽmarum obſeruationes pertinentia dicemus, opiniones ſecuti authorũ. Cauæ aut extuberantes viliores videntur æqualibus. Figura oblõga maximè probatur, deinde quæ vocatur lenticula, poſteà *a* clypeidos & rotunda: angu-

a *clypeoides*

anguloſis minima gratia. Veras à falſis diſcernendi magna difficultas: quippe cùm inuentum ſit, ex veris gemmis in alterius generis falſas traducere. Sardonyches è ceruniis glutinantur gemmis, ita vt deprehendi ars nõ poſſit, aliunde nigro, aliunde candido, aliunde minio ſumptis, omnibus in ſuo genere probatiſſimis. Quinimo etiam extant commentarij authorum, quos non equidem demonſtrarim, quibus modis ex cryſtallo tingantur ſmaragdi, alięq; tranſlucẽtes, ſardonyx è ſarda, item cæteræ ex aliis. Neque eſt vlla fraus vitæ lucroſior.

De ratione probandarum gemmarum. CAP. XIII.

NOs contrà rationem deprehendendi falſas demonſtrabimus, (quando etiam luxuriam aduerſus fraudes muniri decet) præter illa, quæ in principalibus quibuſque generibus priuatim diximus. Tranſlucẽtes matutinò probari cenſent: aut ſi neceſſe eſt, in quartam horam, poſteà vetant. Experimenta pluribus modis conſtant. Primum pondere, ſi grauiores ſentiuntur, poſt hæc corpore. Factitiis puſtulæ in profundo apparent, ſcabritia in cute, in capillamento fulgoris incõſtantia, priùs quàm ad oculos perueniat, deſinens nitor. Decuſſi fragmẽti paulum, quod in lamina ferrea teratur, efficaciſſimum experimento excuſant mangones gemmarum. Recuſant ſimiliter & limæ probationem. Obſidianæ fragmenta veras gemmas non ſcarificant. Factitiæ ſcarificationis † candicantiam fugiunt. Tantáq; differentia eſt, vt aliæ ferro ſcalpi non poſſint, aliæ non niſi retuſo, verùm omnes adamãte. Plurimum verò in his terebrarum proficit feruor. Gemmiferi amnes ſunt Aceſines & Ganges: terrarum autem omnium maximè India. Etiam peractis omnibus naturæ operibus, diſcrimen quoddam rerum ipſarum atque terrarum facere conueniat. Ergo in toto orbe & quacunq; cæli conuexitas vergit, pulcherrima eſt omnium, rebúſque meritò principatum naturæ obtinens, Italia, rectrix parénſque mundi altera, viris, fœminis, ducibus, militibus, ſeruitiis, artium præſtãtia, ingeniorum claritatibus, iam ſitu ac ſalubritate cæli atque temperie, acceſſu cunctarum gentium facili, litoribus portuoſis, benigno ventorum afflatu, (etenim contingit recurrentis poſitio in partem vtiliſſimam, & inter ortus occaſúſq; mediam) aquarum copia, nemorum ſalubritate, montium articulis, ferorum animalium innocentia, ſoli fertilitate, pabuli vbertate. Quicquid eſt, quo carere vita non debeat, nuſquam eſt præſtantius: fruges, vinum, olea, vellera, lina, veſtes, iuuenci. Ne equos quidem in trigariis præferri vllos vernaculis animaduerto. Metallis auri, argenti, æris, ferri, quandiu libuit exercere, nullis ceſſit: & iis nunc in in grauida pro omni dote varios ſuccos, & frugum pomorúmq; ſapores fundit. Ab ea, exceptis Indiæ fabuloſis, proximè quidem duxerim Hiſpaniam, quacunque ambitur mari.

† Budæus in poſterioribus in Pandect. Annotation. legendum cenſet, candicantia, ſeptimo caſu.

C. PLINII NATVRALIS HISTORIAE LIBRI XXXVII. ET VLTIMI FINIS.

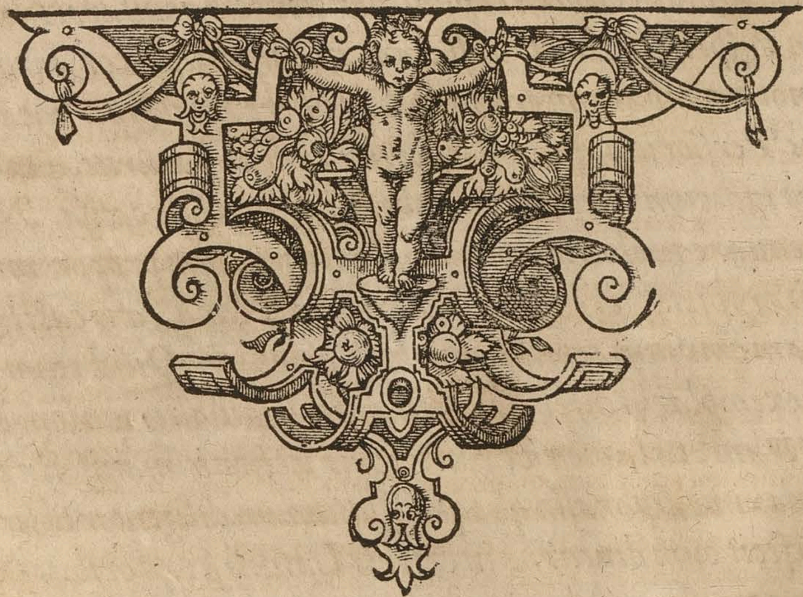
CLARISSIMO VIRO DOMINO DAMIANO A GOES SIGISMVNDVS GELENIVS S. P. D.

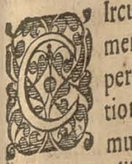
Haud facile erat, Damiane optime, post Hermolaum super historia Pliniana annotanti, impudentiæ arrogantiæúe opinionem euadere, si primus tale aliquid attentassem. Nunc posteaquam eruditorum aliquot in hoc genere lucubrationes magno applausu exceptas video, non opinor vllis apologijs opus, quòd quæ pro parte virili animaduerti, ipse quoque studiosis communico. Et tamen, etiamsi alius nemo post illum annotasset, dicere poteram, manere illi mansuramq́; suam gratiam, quòd labore suo nos maxima parte laboris leuarit: qui vt primus hanc viam ingredientibus muniuit, ita neminem, quò minus eiusdem industriæ successionem capesseret, vetuit modò suis vestigijs insistere studeret: & fortassis quædam, quæ vir ille restituit, post eius obitum à librarijs denuo vitiata sunt. Quin & gloria illi manet illibata per nos, quotquot aliquid castigationibus Plinianis adiecimus. Neque enim statim doctior est, qui posterior aliquid deprehendit, sed sæpenumero felicior. Equidem quamuis cupidè arripuerim conferendi exemplaria munus, quòd partim iam expertus essem, id publico studiosorum commodo me facturum: Annotationes tamen inuitus adieci, nec nisi doctissimorum amicorum authoritate compulsus: quibus neque quicquam pernegari decebat, & illis sciebam consilij sui rationem constare. Nec hæc dico, quòd hoc modo velim culpam in illos translatam, imò non deprecor arrogantiæ crimen, nisi in his Annotationibus euicero, me nihil temere, nihil superuacaneè mutasse: sed tamen libentius Persiorum, quàm Læliorum, iudicio staturus, quantumuis diuersam ipse Plinius iudicum reiectionem habeat: idq́; non sine causa. Nam ille sua per modestiam extenuare maluit: nos non nostra in medium proponimus, sed Pliniana ex vetustissimis archietypis reuocata adferimus. Nanq; eam castigandi rationem secutus sum, quam omnium certissimam vsu comperi. Quid enim certius, quàm duo peruetusta exemplaria inter se consentientia sequi: alterum longè integerrimum deprauatius alterum, ita tamen vt synceríoris lectionis manifesta etiamnunc vestigia retineat: maximè, si phrasin quoque Plinianam diligenter obserues. Me certè hic oculatiorem fecit cum diuturna in cæteris Latinis scriptoribus exercitatio, dum eò attentius in his versor, quòd non mihi solùm caueo, sed & his qui Frobenianos codices euoluunt prospectum cupio: tum hic ipse author plus minus decies non oscitanter perlustratus, ac proinde iam familiarior. Et in prima quidem editione quædam non exigui momenti restituimus, parcius tamen, quia vltro, & à nemine dum demandata ea prouincia: at in secunda accuratius idem egimus, sed tum quoque ob angustiam temporis saltuatim duntaxat, prout ad singulos scrupulos resposcere videbatur, exemplaria consulendo. Nunc postremò nactus plusculum otij, à capite vsque ad calcem totum opus contuli: tantumq́; erratorum sublatum est, quantum superesse non eram crediturus, nisi ipse periculum fecissem: non solùm eius generis, quæ sensum vitiant: sed etiam, quæ orationis vetustatem deformant, maiora pleraq́; quàm ipso literarum numero. Dicet aliquis. Tu ne igitur postulas, vt quicquid quomodo-

cunque mutasti, pro syncera lectione recipiamus: quod nemo ante te postulauit, quantumuis doctior? Hic quisquis est, non aliud responsum feret, quàm diuersam esse meam, atq; illorum, castigandi rationem. Illi homines ingeniosi, etiam sicunde se non satis explicabant, vel ex authorum, quos citat Plinius, collatione, vel alioqui coniecturis probabilibus, interdum variis, adiutare Lectorem pro sua benignitate conati sunt. Ego secutus consensum probatæ fidei codicum, quoties inueni manifestò veriorem lectionem, eam in contextum reposui: sicubi hæsi, (quod sanè præterquàm in nomenclatura herbarum, perrarò incidit in tanto archetyporum præsidio) locum aliis disquirendum relinquere malui, quàm frustra vexare. Quoniam verò ingenuè fatendum erat, nonnulla hodieq; deprauata manere si quis eis quoq; restituendis operam impendere volet aut etiam à nobis attacta retractare, vnum orabitur, à diuinationibus, non semper feliciter cadentibus, abstineat, & ea demum adferat, quæ nō solùm speciem synceritatis præ se ferant, verùm etiam alicuius ex tam multis manuscriptis codicibus testimonio fulciri possint. Meam verò opellam ideo tibi vir integerrime dedicaui, quod & te hoc genus studiis cumprimis delectari animaduerti: & affectionis erga te meæ, quam degustata tua humanitas excitauit, pignus aliquod esse volui: simul vt per te hic meus conatus innotescat Italis quoq;, apud quos nunc viuis, quorumq; exacta iudicia demiror, & candorem exosculor. Vale. Basileæ calendis Ianuarij, Anno.

M. D. XXXV.

SIGIS-

SIGISMVNDI GELENII CASTIGATIONES EX VETVSTORVM ARCHETYPORVM

collatione, in aliquammulta Pliniani operis loca, ab alijs antea parum animaduersa.

EX LIBRO SECVNDO CAP. VIII.

Irculorum quoque cæli ratio in terræ mentione aptiùs dicetur, quando ad eam pertinet tota Signiferi modulatio inuẽtionibus non dilatis.) Si hoc modo legamus, quo referentur hæc verba, Inuentionibus non dilatis? Non ad circulos, de quorum inuentione hîc nihil. vt iam demus Signiferi modulationem hic rectè posse dici. Veteres codices habent: Quando ad eam tota pertinet, Signiferi modo inuentionibus non dilatis. Vt Tota referatur ad Ratio, non ad Modulatio, quæ vox in manu scriptis non est: & sensus sit: de vno Signifero circulo hîc se dicturum, quid circa eum primi Anaximander & Cleostratus obseruauerint: cæterorum circulorum mentionem cum mentione terræ aptius coniungendam: quod facit in fine libri. Minutiora annotare nõ videtur necesse. Satis est, in eis quæ maioris sunt momenti, fidem codicum, quos sequimur, approbare. Tertium Martis, quod quidam Herculis vocant, ignea ardentis Solis vicinitate, binis ferè annis conuerti.) Vetus lectio, Ignei, ardentis à Solis vicinitate: quemodmodum & Liuius sæpe loquitur. Causam reddit non cur biennio circulum absumat, sed cur ardens sit & igneus. Temperari Iouem, salutaremq́; fieri Deum. De sydere loquitur, non de Deo. Scriba proximè sequentem particulam Déinde, deprauauit in Deum Inde. Vt temporum ratio facilius Solis itineri congruat. Faciliùs redundat. Circa finem capitis pro Ctesias & Sosigenes, legitur, Hic idem & Sosigenes, magno manu scriptorum codicum consensu. Refertur autem ad Timæum. Quin & in Catalogo mox post Timæum Sosigenes subijcitur. Eodem versu in vtroque exemplari est, Peculiaris syderum ratio, non statio. Cap. ix. Quæ mensis exitu latet, cùm laborare iam creditur. Antiquorum atque emendatorum codicum lectio est: Cùm laborare non creditur, id est, interquiescere creditur, eò quòd tunc lucere desinat. Vnde quod interlunio fit, aliquoties Plinio silente Luna fieri dicitur. Vnum locum adscribam, qui primus occurrit libr. 28. cap. 7. Non segnius silente Luna, coitúsque tum maribus exitiales esse. Tale est & illud apud Maronem: A Tenedo tacitæ per amica silentia Lunæ. vbi interlunium significat, noctisq́; obscuritatem, Græcorum insidijs accommodam. Reperiuntur quidem apud poetas Solis labores, & Luna laborans: verùm illi tum de eclipsibus loquuntur. Reliqui tamẽ vulgatam lectionem, contentus diuersam indicasse, mutaturus alioqui, nisi maturè animaduertissem, esse quibus & illa non displiceat. Tertio inde versu illic legitur de Endymione: Et ob id amore eius famæ traditus. Arbitrium sit penes eruditum lectorem. Dein remorata in coitu.) Scripsi morata. Remorari enim actiuam significationem habet: vnde remora piscis, quòd naues remoretur. Omnium, quæ in cælo prænosci potuerunt, magistra.) Lego pernosci, vt intelligas certã & absolutam cognitionem. De præsagijs Plinium hîc non loqui indicant quæ mox subsequuntur, In duodecim mensium spatia, &c. Sequenti versu lege: Ipsa toties Solem. non, ipsum. Cap. xi. Immensum esse constat, quia arborum, &c.) Verbum constat, redundat. refertur enim hæc tota oratio ad præcedens verbum aperitur. &, Qui arborum, habent veteres codices, nõ Quia. Scriba a literam geminauit. Cap. xii. Solis defectu, qui sub Astyage rege factus est) Vetus lectio, Qui Alyatte rege f. e. Cap. xvi.

Hoc vno protinus intelligi potest visu.) Lege, Hoc non protinus. Cap. xviii. In triquetro semi ambitur orbe.) Legendum Seminani ambitur orbe. Cap. xxv. Fiunt & hirci, villorum specie.) Scribo, Hirti. Lampades ardentes imitantur faces.) Legendum, Lampadias ardentes imitatur faces. Lampadias eâdem forma, qua proximo versu dixit Ceratias singulari numero. Item versu à fine pag. 4. Spiræ modo, non Spinæ. Pag. sequentis versu decimotertio: Eo sidere significari, nõ Eo signo. Cap. xxvi. Non modo an obirent noscerentúrq;, sed omnino aliqua transirent.) Melius, Non modo an obirent nascerentúrue, sed an om. &c. Cap. xxvii. Atqui hæc ego ratis temporibus.) Rectius: Atque hæc ego statis temporibus. Cap. xxxi. Semel in meridie. Vetus lectio. Semel & meridie. Exemplaria consentiunt. Mox post singula paria Consulum adiecimus coniunctionem, quo euidentius anni ab inuicem secernerentur. Cap. xxxii. Alter Consul est C. Fannius, nõ L. Annius. Cap. xxxv. Postquàm in Lunæ magnitudinem facta sit. Miror, cur hîc hebraismus placuerit. Sic enim illi loquuntur: Factus est mihi Deus in protectorem, & in locum refugij. Nostri codices habent, Lunæ magnitudine. Cap. xxxviii. Infra Lunam hæc sedes multo inferior (vt animaduerto propemodum constare infinitum) ex superiore natura aëris, & terreni halitus miscens vtraque sorte conditur.) Planior lectio: Infra Lunam hæc sedes, multóque inferior (vt animaduerto propemodum constare) infinitum ex superiore natura aëris, infinitum & terreni halitus miscens, vtraq; sorte confunditur. Attestantur ambo exemplaria. Cap. xlvii. Veteres quatuor omnino seruauere per totidem mundi partes: ideo nec Homerus plures nominat. Hebetius mox iudicatum id est. Secuta ætas octo addidit, ratione nimis subtili & concisa. Proximis inter vtranque media placuit.) Est quidem sensus idem in antiqua lectione: mirum tamen, quantũ sibi hic indulserit castigator nescio quis, dictiones alias transponendo, alias diuisas componendo, vnámque continuam orationem in plures minutas ineptè concidendo. Talem audaciam ardelionum probare non possum. Hermolaus extra culpam est: Aleriensis fortasse non est. Nunc vide synceriorem lectionem. Veteres quatuor omnino seruauere, per totidem mundi partes, (ideo nec Homerus plures nominat) hebeti (vt mox iudicatum est) ratione: secuta ætas octo addidit, nimis subtili & concisa: proximis inter vtranque media placuit. Quod si quis contendat nostram lectionem scribarum temeritate inuectam: primùm exemplaria consentiunt: deinde scribæ non solent tam feliciter errare. Castigatorum hæc solertia est, deprauationibus speciem aliquam synceritatis affingere, quorum impudentia sæpius, quàm vellem, ansam destomachandi præbet. Argesten intelligit & Cæciam.) Distingue, vt Cæcias sequentibus cohæreat: Et Cæciam aliqui vocant Helle-

ſpōtium. Saluberrimus autem omnium Aquilo, quia ſiccus & frigidior: noxius Auſter, fortaſſe quia magis humidus.) Non video, cur hîc quoque libuerit caſtigatoribus tantum verborum tranſponere, fortiter contempta fide archetyporum. Auſter, qui Græcis Notus, ſæpius quidem imbifer, interdum tamen ſerenificus eſt. vel Horatio teſte: Albus vt obſcuro deterget nubila cælo Sæpe Notus. neq; ſemper imbres adfert: vtroque modo noxius: atq; etiam magis, quoties eſt ſiccus, quòd tunc etiam æſtuoſus ſit. Id an non ſatis Latinè Plinius expreſsit his verbis? Saluberrimus autem omnium Aquilo Noxius Auſter: & magis ſiccus, fortaſsis quia humidus frigididior eſt. Sequenti verſu in ambobus legitur: Eteſiæ nocte deſinunt ferè, non Flare. & quorſum attinebat ſupponere Flare: cum æquè perfecta locutio ſit: Eteſiæ noctu deſinunt. Nec malè noſtri in ſequenti verſu: Cum vocantur Ornithiæ, pro quo in vulgatis eſt, Qui vocantur. Nam & Ornithiæ ſunt Eteſiæ æquè ſtati.

Cap. XLVIII. Rurſúſq; deiecti in terram, obducta nubium cute.) Antiqua ſcriptura, Rurſúſque deiecti. interim obducta. Quod ſi maiore depreſſæ nubis eruperit ſpecu, ſed minus alto, quàm procella.

Scribo Lato, non Alto. Superiùs enim dixerat, Si latè ſiccam ruperint nubem, procellam gignunt.

Cap. XLIX. Quòd ſi ſimul rupit nubem, exarſitq;, & ignem habuit, aut poſteà concepit, fulmen eſt.) Lego. Non poſteà concepit. Id addit ad differentiam preſteris, quem in fine præcedentis capitis dixit, rupta nube demum, dum furit, accendi. Vortex autem hoc meando diſtat à turbine, quo ſtridor à fragore.) Non diſplicet, quod habent noſtra exemplaria: Vortex autem remeando diſtat à turbine & quod ſtridor à fragore.

Cap. L. Quæ à ſeptentrione deſcendunt ad teporē, qualis eſt omnis campaniæ tractus) Rurſus in ambobus eſt: Quæ à ſeptentrione diſcedunt ad teporem, qualis eſt Vrbis & Campaniæ tractus.

Cap. LII. Saturni ea ſidere proficiſci.) Deeſt præpoſitio: A Saturni ſidere.

Cap. LIII. Impetratum Vulſinijs, & vrbe & agris depopulatis, ſubeunte monſtro, quod vocauere Oltam.) Syncera lectio: Impetratum, Volſinios vrbem agris depopulatis ſubeunte monſtro, quod vocauere Voltam. Alioqui ſerum erat Iouis tonantis auxilium iam depopulata vrbe. Quod autem ad monſtri nomen attinet, Tuſci terram vocabant volam. Inde Volta, terrigena bellua.

Cap. LV. Quia nonnullæ earum ſunt fulmine dirutæ,) Magis idonea cauſa eſt in manuſcriptis voluminibus: Nulla non earum fulmine diruta.

Cap. LXIII. Cuius numen vltimum iam nullis imprecamur, rati graue.) Quid eſt imprecari numen? Imprecamur mala. Numen, niſi aliquid addas, nihil mali eſt. Tranſpoſuit vnam ſyllabam neſcio quis, Imprecamur rati, ſcribendo, pro Precamur irati. Dicebant enim male precantes: Sit tibi terra grauis. Sicut contrà bene precantes: Sit tibi terra leuis: vt eſt videre in epitaphijs. Irati precamur defunctis terram grauē, cupientes & ipſam eis iratam, quaſi neſciamus ſolam nunquam homini iraſci.

Cap. LXVIII. Iam primum in dimidio computari mihi videtur, tanquam nulla portio ipſi decedat Oceano.) Mihi, redundat. nam ipſe improbat eam opinionem. & pro decedat Decidatur legendum. Portio terræ deciditur oceano, eíque accedit, non decedit. Europam Aſiámque diſpartit.) In noſtris exemplaribus pro Diſpertit legitur Diſpeſcit.

Cap. LXX. Neque enim (vt dixere aliqui) mundus hic polo excelſiore ſe attollit, vt vndiq; non cernantur hæc ſidera.) Primum non, Mundus, hic, ſed, Hoc polo, legendum: deinde, Aut vndiq; cernerentur hæc ſidera. Aut, id eſt, alioqui. nam & hoc ſignificatu apud probos authores reperitur hæc particula. Sic libr. 19. cap. 5. Effodiuntur bulbi ante ver, aut deteriores illico fiunt.

Cap. LXXI. Eundémq; remeans obuium contrario præuertebat occurſu.) Malui, quod eſt in ſcriptis exemplaribus, Præteruertebat. præuertimus enim ad eandem metam nobiſcum tendentes, non obuios. Et æquè integra locutio eſt abſq; coniunctione Que.

Cap. LXXII. Vaſáque horoſcopa non vbique eidem ſunt vſui. Lege, Eadem. ſ. vaſa.

Cap. LXXVIII. Ipſóque crinium argumento.) Melius Crurum, quàm Crinium.

Cap. LXXXVIII. In eadem & oppidum hauſtum profundo: alióque motu terræ Statinas emerſiſſe: & alio, prouolutis montibus inſulam extitiſſe Prochytam.) Veteres codices pro Statinas habent Stagnum, vt intelligas omnia in vna inſula accidiſſe, oppidum hiatu hauſtum, ſtagnum emerſiſſe, montes prouolutos, non eodem tamen terræ motu, ſed alio poſt alium.

Cap. LXXXIX. Domiſton & Prienen Mileto, Artemiſiam Parthenio promontorio.) Illic veriùs legitur: Dromiſcon & Pernen, Mileto, Narthecuſam Parthenio promontorio.

Cap. XCIIII. Similiter in Reatino.) Hæ tres voces cum fine huius capitis cohærent, non cum ſequentis initio.

Cap. XCVIII. His adde, vt nihil quod equidem nouerim prætereã, Ariſtoteles.) Legendum, Addit. & ſequenti verſu redundat, affirmat.

Cap. CIII. In Faliſco Clitumni amnis aqua potata candidos boues facit.) Hominem peritum regionū, qui tam leui momento Clitumnum ex Vmbria in Hetruriam traduxit. Vetus lectio: In Faliſco omnis aqua potata candidos boues facit.

In Ponto fluuius Aſtaces irrigat campos, in quibus paſtæ oues nigro lacte æquè gentes alunt.) Cui abſurdum viſum eſt, Scythicam gentem equino lacte ali, is multo vaniora crediďiſſet, quæ Pauſanias de victimis ex hoc armento tradit, & ſacras quoque dapes apud illos equinis viſceribus conſtare. Certè apud Maronem legiſſe debuerat: Et lac concretum cum ſanguine potat equino. Quare non erat cur mutaretur vetus lectio: In quibus paſtæ nigro lacte equæ gentem alunt.

Cap. CVI. In medio mari Hiera inſula ardet. Aeolia inſula iuxta Italiam cum ipſo mari arſit.) Nulla inſula propriè vocatur Aeolia, ſed ex ſeptem Aeolijs vni nomen eſt Hiera. Proinde magis placet antiqua lectio: In medio mari Hiera inſula iuxta Italiam, &c.

Cap. CVI. Quid, quòd innumerabiles partus, ſed naturales ſcatent?) Pro partus illic legitur Parui. Naturales dixit propter præcedentem ſpeculorum mentionem: Parui, quia hactenus de magnis loquutus.

Cap. CVIII. Quæ menſura Artemidoro atteſtante efficit.) Melius: Artemidori ratione efficit.

EX LIBRO TERTIO CAP. I.

LVſum enim Liberi patris ac Lyſam cum eo bacchantem.) Lyſiam iſtum nunquam natum opinor: & plena eſt vetus lectio: Luſum enim Liberi patris, ac lyſſam cum eo bacchantium, nomen dediſſe Luſitaniæ. Nota eſt ex poetis lyſſa, hoc eſt rabies, mænadum Bacchi comitum obuios thyrſo ferientiū,

& canes pecudéſque diſcerpentium: de qua illud, Et toruum vitulo caput ablatura ſuperbo Baſſaris, & lyncem Mænas flexura corymbis. Libida quæ Clauſa, Stici quod Iulienſes)Antiqui codices verius: Ilipula, quę Laus: Artigi quod Iulienſes, ac mox pro Auia Ecdanum, Arialdunum: pro Hebura, Vbeda: pro Ipho, Hippo: pro Tuati, Tucci. & ſubijcit: omnia Baſtetaniæ: quod aliquis in obuia deprauauit. Obulco, quod Botificenſe.)Lege Pontificenſe. Ferè enim barbaris oppidorum in hoc tractu nominibus Latina cognomina adiungit. mox Ilipa cognomine magna, Italica. Magna, redundat. Ab ora venti prope Menobam.) Venienti lege, non Venti.

Cap. III. Oppida oræ prima, Vrci.)Lege, oræ proxima. Qui Phocenſium fuere ſoboles.) Scribo Phocæenſium, à Phocæa Ioniæ, non à Phocide Helladis. Oſcenſes regionis Baſtetaniæ.)Rectius Veſcitaniæ. Hæc mediterranea eſt regio, illa maritima: quamuis & illa ſuam habeat Oſcam, ab hac diuerſam. Ac mox pro Carcenſes, Cinnenſes, Cortenſes: illic legitur, Carenſes, Cincenſes, Cortonenſes.

Capútque Caltiberiæ, Segobrigenſes, Carpetani, & Toletani) Lege & diſtingue ſic: Capútq; Celtiberiæ Segobrigenſes, Carpetaniæ Toletani. Aliquanto poſt, Aſturum duodecim populi diuiſi in Auguſtanos: lege addendo: Diuiſi in Auguſtanos & tranſmontanos. Ac mox, In ijs ſunt Gyri,) Legendum Giguri, atteſtante Ptolemæo.

Cap. IIII. Amnis Cema.) Cum omnes Geographi Varum in hac ora Galliæ finem faciant, miror cur caſtigatoribus libuerit Cemam pro Varo ſupponere reclamantibus manu ſcriptis codicibus.

Cap. V. A Corſica minus CXX.)Eſt quidem huic fermè par interuallum, & inter Corſicam: magis tamen placet Corcyram legi quàm Corſicam, quemadmodum habent vetuſti codices. alioqui Corſica ante Sardiniam, non ante Iſſam ponenda erat: eo videlicet ordine, quo ipſæ inſulæ ſitæ ſunt. Oppido Vendiaticorum, ciuitas Cemelion.) Melior vetus lectio: Oppidũ Vediantiorum ciuitatis Cemelion. Cæſar Liuius & Plinius ſolent gentes Hiſpanas atque Gallicas in ciuitates diuidere: cuiuſmodi nunc imperitum vulgus communitates vocat. Sic inter Belgarum ciuitates numerantur, Remi, Treuiri Eburones, Neruii, Morini, atque alii. Singulæ ciuitates plura habebant oppida, pro ſuis quæq; opibus: quædam exiguæ non plus vno. Ita hoc loco Vediantiorum ciuitatis oppidum Cemelion recenſetur non longè ab ora. Et Vediantij dicuntur ea forma, qua in eiſdem alpibus Ebroduntij, qui hodie ſunt Ebrodunenſes. Venidates diuerſi ſunt ab his trans Padum vicini Carnis. Trira, Barderate.) Iria, non Trira. Atentanis Græca gente.)Scribo Atintanis, à recto Atintan, ſicut Acarnan. Fluentini præ fluenti Arno appoſiti) Non mutaui lectionẽ: omnes tamen, quotquot vidi, manu ſcripti codices, Florentinos habent. Ibi fuere Amyclæ.) Antiqua lectio: & vbi fuere Amy. Mox, Dein lacus Fundanus: lege addendo iuxta fidem veterum codicum, Dein locus Speluncæ, lacus Fundanus. Meminerunt huius loci Tacitus & Tranquillus. Item ſequenti verſu pro, Oppidum Formiæ, antiq. Læſt. ſedes: Oppidum Formiæ, Hormiæ dictum, vt exiſtimauere, antiqua Læſtrygonum ſedes. Nauigatione à Circeiis.) Lege, nauigatio. & pro, Capua ab XI. campo dicta: illic eſt tantum, Capua ab campo dicta. Nec multò pòſt, Verulani, pro Nerulanis. Cõpita earum CCLXV. paſſ.) Syncera lectio: Compita Larum CCLXV. atteſtatur Ouidianus verſiculus: Compita grata Lari, compita grata cani. nam in compitis ſacrum anniuerſarium Laribus fiebat. vnde Cõpitalia dicta, dies ei ſacrificio ſtatus. & verba quæ ſubiiciuntur intelligenda ſunt de paribus inter ſe à milliario ad omnes portas ſpatiis. Quòd ſi quis altitudinem.)Melius, Quò ſi quis. Paulò pòſt pro Ficulnea veteres habent Ficana: & pro Aeneipolis conſtanter habent Antipolis. Veriſimiléque eſt, Pelaſgos aut Arcadas, qui cum Aboriginibus Saturniam tenebant, hoc nomen Ianiculo indidiſſe, quòd id oppidulum ſibi ex aduerſo ſitum eſſet. Ibidem, quòd Antennas pluratiuo numero malui ſcribere, Virgilium quoque ſecutus ſum, non ſolùm libros manu deſcriptos. Mutucumenſes, Olliculani.) Noſtra exemplaria, Mutucumenſes, Munienſes, Numinienſes, Olliculani. Atque ita confit LII. populorum numerus. In antiquo Latio LIII. populi.)Syncera lectio: Ita ex antiquo Latio. Pæſtum, à Græcis Poſidonia appellatum.)Præpoſitionem caſtigatores de ſuo adiecerunt. Idem factum & aliis locis plurimis. Crathis fluuius, pater, vt dixere, Scyllæ.)Alius eſt Cratis, non in hac ora ſed in fronte Italiæ circa Thurios. Legendum igitur, Cratæis fluuius, mater, vt dixere, Scyllæ: teſtantibus Homero ſimul & emendatis exemplaribus Plinianis. Inde Apennini ſylua.) Addendum nomen ſyluæ Sila, cuius & Virg. meminit. id aliquis ſuſtulit, putans per errorem repetitam dictionem. Oppida habet ciuium Romanorum Palmam & Pollentiam, Latina Ciniũ & Cunici, quod fœderatum Bochorum fuit.) Quis hic ſentiret erratum? eſt tamen non leue. Legendum enim: Et fœderatum Bochri fuit. Senſus eſt: Olim quinque in ea inſula oppida fuiſſe, duo ius ciuitatis habuiſſe, duo ius Latii: quintum fœderatum Romanorum fuiſſe, idq; intercidiſſe. Qui lectionem mutauit, ſomniauit Bochos reges, nec ſenſit eodem propè modo dictum, Fuit, quo illud, Fuit Ilium. Iamnonem & Magonem.) Scio Strabonem has ſolas enumerare. fieri tamen potuit, vt tertiam Saniſeram aut ignorauerit, aut prudens, tanquam minùs nobilem, prætererit. Veriſimile eſt autem eam ſolam indigenarum fuiſſe, reliquas duas à Pœnis colonias deductas, & à deductoribus denominatas vocabula Punica indicant. Sequenti verſu pro Meraria legendum Mænariæ, à mænis piſcibus ſalſamento aptis.

Cap. VI. Et Barpona, Mænaria, Colubraria, Venaria.) Barpona vox eſt nihili & fictitia. Lege, Et paruæ, Men. Col. Ven. Cap. VIII. Inter ſe autem hæc promontoria latè diſtant his ſpatiis, Antiqui codices: Inter ſe autem hæc promontoria ac latera diſtant his ſpatiis. Cephalædis, Aleuntium, Agathyrſum.) Vera lectio: Cephalœdis, Aluntium, Agathirna. Hanc & Liuius ſic nominat. Cephalœdis hodiéque nomen retinet. Cap. IX. Cui ſucceſsit Aeolus.)Lege: qui ſucceſsit Aeolo, & Longonis vox eſt deprauata, nam Melogonis ſiue Melogunis ſcribendum eſt, à prouentu ouium, μηλογονίς. Cap. XI. Amita, Pactius, Aufidus.) Scribendũ, Amnes, Pactius, Aufidus. In fine capitis intercidit vna vox. integra lectio eſt, Norbanenſes, Palionenſes, Sturnini. Cap. XII. Succentes, Lucentes.) Scribo, Fucentes, Lucenſes. Fucentes à Fucino lacu, Lucenſes à luco quopiam. & pro Mutuſtæis Mutuſcæos. Virg. Oliuiferæq; Mutuſcæ. & Aequiculos, non Aequicolas. Eſt enim diminutiuum. Cap. XIIII. Foroſempronienſes, Inginini.) Imò Inguini. hodie Eugubini dicuntur. Aeſtini, Sentinates.)Peleſtini, non Aeſtini. Suprà Interamnani.) Lego, ſupra Interamnam, cohærent enim hæ duæ voces cum præcedentibus. Cap. XV. Regiates, Vrbinates.) Imò Vmbranates. nam Vrbinates in ſexta regione cenſentur. Cap. XVI. Finibus Ligurum Gabiennorum.

ennorum. Lege Vagiennorum, quorũ oppidum Auguſta, non longè à fonte Padi.

Cap. XVII. Tranſpadana appellatur ab eo regio nona.) Quia mox cap. 18. ſequitur. Venetia decima regio caſtigator pro ſua ſapientia hîc ex vndecima fecit nonam, oblitus ſuprà Liguriam ex deſcriptione D. Auguſti dici nonam regionem. is totam Italiam diuiſit in regiones vndecim. Quod ſi hæc nona eſt, quænam erit vndecima? Sequenti verſu non eſt, Fluctuoſo alueo, ſed Fructuoſo, videlicet ob importationem variarum mercium.

Cap. XIX. Pola, quæ nunc Iulia pietas.) Rectius Pietas Iulia. Solet enim ferè in talibus oppidorum nominibus ſubſtantiuum adiectiuo præponi. Sic in Hiſpania, Fama Iulia, Concordia Iulia. Similiter in Italia Laus Pompeia. In mediterraneo regionis decimæ, Colonia Cremona: Brixia, Cenomannorum agro: Venetorum autem Natri Ateſte.) Antiqua & ſyncera lectio: In mediterraneo regionis decimæ Coloniæ, Cremona, Brixia Cenomannorum agro, Venetorum autem Ateſte. Error eſt non ſimplex. primum ſola Cremona Colonia vocatur, quaſi non & Brixia & Ateſte coloniæ fuerint: deinde Natri coloniarum enumerationi inſeritur, quo nomine nulla vſquam colonia legitur. Paulò pôſt Fertini legendum, non Feltrini. nam hoc poſterius nomen recens eſt, & ex illo altero vetere deprauatum.

Cap. XXI. Populorum pauca effatu digna aut felicia nomina) Melius, facilia. Inſulæ in eo ſinu, Abſyrtium, Arba.) Integra lectio: Inſulæ eius ſinus cum oppidis, præter ſupra ſignificatas, Abſyrtium, Arba.

Cap. XXII. Petunt in ea iura iuribus deſcriptis in decurias.) Legendum, Petunt in eam iura deſcripti in decurias. Stæi, Colentini.) Iſſæi, non Stæi.

Cap. XXIII. In ora verè ciuium Romanorum.) Lege addendo, In ora verò Denda ciuium Ro. vt intelligamus huic oppido ius municipale fuiſſe.

Cap. XXIIII. Iam tamen colonia D. Claudii Sabaria, & oppida Carabatia, Iulia.) Reſtituimus: iam tamen colonia D. Claudij Sabaria & oppido Scarabantia Iulia habitantur. Cap. XXVI. Flumina clara Dardanus, Margis, Pingius, Timachus ex Rhodope, Oeſcus ex Hæmo, Vtus, Eſcamus, Ieterus.) Lege & diſtingue: Flumina clara, è Dardanis Margis, Pingus, Timachus: ex Rhodope Oeſcus: ex Hæmo V. E. I. Electridas vocauere, in quibus prouenit & ſuccinum.) Scribo, proueniret ſuccinum.

Adeô vt ijs quas earum deſignent, haud vnquam conſtiterit.) Particula ijs redundat: quemadmodum ſequenti verſu hæc dictio, Trucones: ſi credimus vetuſtis iuxta atque emendatis codicibus.

EX LIBRO QVARTO CAP. III.

CVm oppidis, Gymnis, Thebis.) Vera lectio, Siphis, Thebis. Cap. V. Amnis Alpheus nauigabilis prope ſex oppida.) Veteres codices habent, Amnis Alpheus nauigatur in oppida Aulos & Leprion. vt intelligamus non vltra hæc oppida nauigabilem. Intus autem ipſa Meſſene, Ithome, Oechalia, Arene, Pteleon, Thryon, Dorion, Thamyræ vatis clara temporibus.) Lege, Dorion, Zancle, varijs clara temporibus. Senſus eſt, hæc oppida non ſimul claruiſſe, ſed diuerſis temporibus aliud poſt aliud effloruiſſe. pleraq; heroicis temporibus nobilia fuere: inter quæ pôſt Zancle eminuit, cæteraq; obſcurauit, & ad vltimum Zanclen Meſſene, aliquantò pôſt Peloponneſiacum bellum opera Thebanorum condita. Locus Thyræ, Gerania.) Thyrea eſt in vetuſtis exemplaribus: & ſic Herodotus quoque nominat. Apeſas, Antes.) Pro his duobus nominibus vnum repoſuimus, Apeſantus, ex fide eorundem codicum. Sic enim Apeſas dicitur Apeſantus Latina terminatione, ſicut elephas elephantus. Cap. VII. Oppida, Sidûs, Cremyon.) Sidûs in curia ſcribarum omiſſum fuerat. Cap. X. Ampelos, Torone, Soggoſtedes.) Singos non Soggoſtedes. Paulò pôſt, pro Acanthus, Iſtria, Graſtonia, vetus lectio habet, Acanthus: Stagira, Sitone. Ac mox, Amphipolis liberum. Cap. XI. Doriſcus CXXM. hominum capax.) Lege XM. hoc eſt, myriadis, atteſtante Herodoto. Veteranorum, coniungenda eſt cum Deuelto præcedente proximè. nam ea fuit Colonia, non Phinopolis, teſte præter alios Ptolemæo.

Cap. XII. In quem mutatam Vlyſsis nauem.) Neminem offendat, quòd vbique Vlixen ſcripſi ſequutus antiqua exemplaria. Fui & ipſe quondam in ea opinione, vt putarẽ barbarè dici Vlixem. Poſteà reperi apud Plutarchum ὀδυσέα Romanos Vlixem ſua lingua appellare. Sed hæc leuiora paſsim conſectari non eſt propoſitum, duntaxat in annotationibus: in contextu & talium eſt habita ratio. Paulò poſt pro Arnoxiæ Oxiæ ſcribendum, atteſtantibus Græcis Geographis. Dacenchris, Aſpis.) Nulla eſt inſula Dacenchris nomine: ſed Cenchreis nauali Corinthiorum obiacet Aſpis inſula: & ſic lectionem vitioſam emendauimus. Ophiuſſa, Buto, Aranus.) Scribo ad fidem codicum, quos ſequor, Butoa, Rhamnûs. & ſequenti verſu pro Plachiæ Platiæ. Rurſus huic proximo pro Lycades Lichades, à Licha in hoc mare ab Hercule proiecto, cuius Naſo meminit in ſua Metamorph. Eodem verſu pro Phocaſia Phocaria, à phocis, hoc eſt, vitulis marinis. Meſatia, Eantiron,) Lege, Meſate, Aeantion: quaſi dicas, Aiacis fanum. Aliquantò pôſt, Montis Abnobæ, non Arnobæ. In ora Carcinite.) Scribo, In ora à Carcinite.

Cap. XIII. Circa Iſtrum Apolloniatarum vna.) Lege, Citra Iſtrum. Aliquantò pôſt. Corpora prægrandes ipſorum aures tota contegant: non integant.

Cap. XVIII. Sed peninſulam ſpectatiorem excurrentem in Oceanum, à fine Oſiſmiorum circuitu DCXXVM. paſſ. longitudine. In latitudine CXXVM.) Vera lectio: Circuitu DCXXVM. paſſ. ceruice in latitudinem CXXVM. Ceruicem vocat Iſthmon, qua inſula, ceu caput, continenti ceu corpori cohæret. Sequenti verſu pro Vannetes Nannetes, pro Cauritani lege Carnutani, pro Eburones Eburouices ac mox Secuſiani liberi, pro Secuſij, Albij liberi.

Cap. XIX. In primo verſu, Bituriges liberi, redundat. nam hoc ipſo capite poſt aliquot verſus horum facit mentionem. Bergebi, Tarbeli quatuor. Signani, Cocoſſates, Sexagnani.) Veteres codices: Begerri, Tarbeli quatuorſignani, Cocoſſates ſexſignani. In fine capitis deerat nomen inſulæ: Et in Aquitanico ſinu Vliarus. Cap. XX. Ipſa Pyrenæi iuga ab ortu æquinoctiali in occaſum brumalem.) Deeſt vna dictio: Ab ortu æqu. fuſa in oc. br. Eodem capite, Peſici ſcribendum, non Piſici, & pro Gronijs Grauij, quaſi Graij. Cap. XXI. Oppidum & flumen Eumenium.) Lege Minium. Cap. XXII. Abeſt à continente proxima parte minus pedes DCC.) Paſſus, non Pedes. Noſtri Tarteſſon appellant, quam Pœni quondam Gadira: nam Gadira Punica lingua ſeptum ſignificant.) Antiqui codices: Noſtri Tarteſſon appellant. Pœni Gadir, ita Punica lingua ſepem ſignificante.

EX LIBRO QVINTO CAP. IX.

CAesareæ in Theseo dicatus.) Quid Mauris cum Theseo? Antiqua lectio, in Iseo, hoc est in Isidis fano: cuius numen, initio ab Aegyptiis orto, tota Africa religiosè colebat. Elephantis insula infra nouissimum cataracten CCCCM. pass.) Scribendum IIIIM. pass. est enim cataractis vicina. Copiosa Indicarum Arabicarumq; mercium Nilo proximum emporium.) Coptos emporij nomen est, quod in copiosa deprauauerunt. Infra quod Abydus, Memnonis regia & Osiris templo inclytum, septem dierum itinere in Libyam remotum à flumine.) O crassum erratum. Quomodo enim Abydus infra Tentyra in Aegypto atque adeo inter ripenses vrbes recensetur, si tantum spatij inter eam & flumen interest? Itaque reposuimus ex manu scriptis: VIIMD. pass. in L. r. à fl.

Cap. X. XVM. Laxitate inserta.) Insessa, non inserta Ac mox: Quinta situs parte regiæ dicata: non, Regi. Et paulò pòst, XI. enim reperiuntur, super quæ IIII. lege, Superque.

Cap. XII. Qui subtilius diuidunt, circum Euphraten Syriam, Phœnicen volunt esse oram maritimam Syriæ, cuius pars sit Idumæa & Iudea: deinde Phœnicen, deinde Syriam.) Mollius erat, Circa Euphraten. Sed præstat ab exemplaribus non discedere, quæ sic habent: Qui subtilius diuidunt, circunfundi Syria Phœnicen volunt, & esse oram maritimam Syriæ cuius pars sit Idumæa & Iudæa, deinde Phœnice, deinde Syria. Hic nulla mentio Euphratis. Syria Phœnicem à lateribus, & à tergo amplectitur: frontem mare alluit. eius oræ partes sunt Idumæa & Iudæa, Phœnice, & Syria Antiochena.

Cap. XIII. Iannes duæ, altera vicus.) Scribo, Altera intus. Cap. XIIII. Pars enim Syriæ iuncta.) Vetus. Pars eius Syriæ iuncta. Et inter toparchias est Gophnitica, non Zophantica. attestatur Iosephus. Nomen Iudææ modo Herodium.) Portentosa deprauatio. Legendum vt cohæreat cum præcedentibus: Hierosolyma longè clarissima vrbium Orientis, non Iudææ modò: Herodium cum oppido. Est autem Herodium arcis nomen. Cap. XVII. Haud procul ab Asphaltite.) Vetus lectio, Haud procul Asphaltite. Cap. XXVII. A mari relata, vbi vocabatur Olmia.) Legendum Hormia, à portu, Lalassis fluuius.) Dele fluuius, quæ vox non habetur in manu scriptis. Est enim Lalassis oppidi nomen, teste Stephano. Cæterum Decurrrit verbum ad Isauriam referendum, quòd decliuis sit, quà versus mare protenditur, editiore situ mediterraneo. metaphora castigatorem parum attentum fefellit. Oronda, Sagalessos.) Oroanda, est in codicibus manu scriptis, & apud Liuium. Edigis, Paropamisus, Circius.) Scribo, Emodus Paropamisus, Circius. In proxima ora Caria est, mox Ionia, vltra eam Aeolis, media Doride. circunfunditur mari vtroque latere ambiente.) Hominem geographię peritum, quisquis Dorida Ioniam inter & Aeoliden collocauit. Quid autem est libros deprauare, si hoc non est? Syncera lectio manet etiam nunc in antiquis exemplaribus. In proxima ora Caria est, mox Ionia, vltra eam Aeolis. Caria mediæ Doridi circunfunditur, ad mare vtroq; latere ambiens. Sic superius capite duodecimo dixerat Syria Phœnicen circunfundi. Nec dubium est vtrunq; locum ab vno castigatore data opera tam belle deprauatum.

Cap XXVIII. Amnis Ninus.) Hermolao placet Ninus, de quo tamen subdubitat: manu scripti libri, tum etiam typis excusi quidam Indum habent. Et sunt nonnulli amnes binomines, atque haud scio an huic ipsi nomen mutatum narret Liuius, posteàquam in eum Indus belluæ rector ab elephanto prolapsus est. Cap. XXIX. Fuit in ora eius oppidum Temnos, nunc in extremo sinu Smyrnæ Cheseopolis promontorium. Leuce dein oppidum, quod insula fuit finisque Ioniæ) Syncera lectio: Fuit in ore eius oppidum Temnos: hunc in extremo sinu Myrmeces scopuli, oppidum Leuce in promontorio quod fuit insula, finisque Ioniæ Phocæa.

Cap. XXX. Pergamum, quod intermeat Silenus.) Selinus, non Silenus. Cap. XXXI. Elysia, Nymphalis, Mœris.) Lege: Lasia, Nymphais, Macris. Proximaque Cynorrhodussa.) Lege: Proximaque Cauno Rhodussa. Præter has citra Rhodum Cyclopis, Tergamon.) Verius: Præter has circa Rhodum, Cyclopis, Teganon. Posteriorem à similitudine patellæ dictam apparet. Ac mox: Ciserussa Therion, Archia.) Legendum Ciserussa, Therionarce. hæc inde dicta, quòd in ea venenatæ bestiolæ obtorpescant. Argiæ numero viginti. Ethecusa.) Lego, Et Hyetussa: quasi dicas pluuialis. Bolbulæ, Phæte, Priapos.) Vetus lectio pro Phæate habet Phanæ: & sic etiam Liuius nominat.

Cap. XXXII. In quo portus Azari.) Amyci, non Azari. Is fuit Bebricum rex, pugil eximius, à Polluce in eo certamine victus & occisus, cum Argonautas hospitio prohiberet.

EX LIBRO SEXTO. CAP. I.

CAlpeque Africæ auulsa multo maiora absorbuisse, quàm reliquerit, spatia.) Antiqui codices habent, Tanto maiora: non, Multo maiora. Cap. II. Carambis vadosa excursu.) Lege vasto excursu. Paulò Colonia Sinope Pteria. Pteria redundat.

Cap. III. Megapolin, Zelam.) Scribe, Magnopolin, Zelam. & in fine sapitis, Sortira, Amasia, Comana. Lege addendo, Sotira, Amasia. Comana, nunc Manteum. hoc est oraculum. Testis est Strabo.

Cap. IIII. Nunc Manteum Genetarum, Chalybum.) In antiquis voluminibus hoc caput sic incipit: Gentes, Genetarum, Chalybum. Mox est Pharnacea op. non Pharnace: & Pyxites fluuius non Pysites. Cap VII. Iaxamatæ Medorum vt ferunt) soboles, & ipsi in multa genera diuisi) Legendum Sarmatæ. Nã Iaxamatarum gens non erat tam ampla, vt in multa genera diuidi posset, & mox suciicit, Primo Sauromatæ Gynæcocratumeni. Paulò pòst est: Saltuosis conuallibus asperas: non Saxosis.

Cap. IX. Adiabenen Tigris & montes in VII. M. p. cingunt.) Vera lectio: Adiabenen Tigris & montium sinus cingunt.

Cap. XII. Insulæ in Ponto Planetæ siue Cyaneæ.) Planctæ Legendum. Homerus, ὡς δ' ἵκετο πλαγκτάς.

Cap. XV. Adiabenis connectuntur Cadurci quondam dicti, nunc Gordieni, præfluente Tigri, Hyspiratitæ Paredoni appellati.) Veteres codices: Adiabenis connectuntur Carduchi, nunc Cordueni, præfluente Tigri: his Pratitæ Paredoni appellati. Cadurci Galliæ sunt prouinciæ, non Parthorum regni. Et Carduchorum appellationem Macedones postea in mollius deflexerunt, Corduenos vocantes. Pratitarum mentio fit & 25. capite. Circa finem huius capitis legendum: Stadia. 15680. prodendo: non Procedendo.

Cap. XVI. Fertilitatis inclytæ locus Darieum mons, gentes Tapyri, Anariaci.) Lege & distingue sic: Locus Darieum. mox gentes, Tapyri, Anariaci. Aliquantò pòst est, Aduersa montis Paropamisi, & ad-

& aduersus fontes Indi. vbi legendum, Auersa montis Paropamisi, ex aduerso fontis Indi. Item pro Demodamante Demonax repositus est: cuius nominis fuit & philosophus Luciani ætate non incelebris.

Cap. XVII Persæ illos Sacas vniuersos appellauere.) Plinius scribit, in vniuersum appellauere. Sic enim & alibi sæpè loquitur.

Cap. XX. Pagungæ, Ialij. hi montium, qui perpetuo tractu oceani oram tenent, incolæ:) Manuscripti codices. Pagungæ: iam hi montium &c. Elegans verò, quòd mox nescio quis XM. elephantorum posuit, pro X. elephantis. Mutani super hos Caucaso subiecti, Soleadæ, Sondræ. (Lege Montani super hos. quibus enumeratis subiicit Taxilas iam in plana demisso tractu.

Cap. XXII. Patrem Mabaciem commeasse eò.) In vetustis codicibus est: Patrem Rachiæ com. eò. nam id fuit legato nomen. Scribam fefellit similitudo literarum. Agros diligenter coli pomis abundare.) Plus est in manu scriptis. ag. dil. coli, vitis vsum non esse, po. abundare.

Cap. XXIII. Hæc regio est ex aduerso Bactrianorum. Deinde eius oppidum Alexandria.) Lege & distingue sic: Hæc regio est ex aduerso. Bactrianorum deinde, cuius oppidum Alexandria. Arienæ partem esse Dararin aliqui volunt. pro Dararin scribo Daritin. Circumuectus in mediterranea Persidis & Indiæ.) Ex India, non Et Indiæ.

Mille millibus passuum ab Alexandria abest oppidum Heliopolis.) Scribendum, Duo M. passuum. Scriptum erat hoc modo MM. id typographi verterunt in mille millia. adeò nulla ratio habita est numerorum, perinde ac si minimum referat. Deinde ex Iuliopoli fecerunt Heliopolim, quæ alibi sita est. Ibi regnat Paridion. (Lego, Pandion. Aut Mecheris Aegypti intra diem sextum.) Lege addendo Aut vtique Mechiris.

Cap. XXVI. Habet ipsa ab ortu Caspios.) Adde coniunctionem: Habet ergo ipsa. Antiochiam, quæ à præfecto Mesopotamiæ Nicatore condita, Nicatoris vel Arbelis vocatur.) Nostra exemplaria habent: Antiochiam, quæ à præfecto Mesopotamiæ Nicanore condita, Arabis vocatur. Arabis cognominata est ad differentiam aliarum, ideò quod esset inter Arabas sita. Nicator verò regis est cognomen, non præfecti nomen. Supra Siciclasi tria milliapassuum, Lycus &c.) Illic tantum legitur: Supra Silici. Clasitæ. per quos Lycus &c. Paulóque pòst, Gobaris, non Cobaris. Feruntur ei plebes vrbanæ D C. esse.) Et hìc vitiatus est numerus. Legendum est: Ferunt ei plebis vrbanæ D C M. esse. alioqui malè cohærent sequentes accusatui Situm, & Agrum. Cùm Persæ quoque schœnos & parasangas alia mensura determinent.) Lege addendo, Alij alia mensura determinent. Sensus est, non debere cuiquam mirum videri, quòd inter autores de spatiis earum regionum parum constet, cùm apud ipsos Persas locorum indigenas alibi magis, alibi minus prolixæ sint parasangæ, quod idem apud Germanos quoque in milliariis accidit. Cap. XXVII. Alterum deinde transit lacum qui Tesbites appellatur. Thospites, non Tesbites. Aliquantò pòst est Zagrus mons,) nō Sagrus. Susianis ab oriente sunt Cossæi.) Addo vnam dictionem: Ab Oriente proximi sunt. Sunt enim his ab Oriente & aliæ gentes, sed nulla æquè propinqua, ac Cossæi. Circuit arcem Susarum, ac Dianæ templum augustissimum cum illis gentibus & ipse magna ceremonia sit.) Vetusta exemplaria: Circuit arcem Susorum, ac Dianæ templum augustissimum illis gentibus, & ipse in magna ceremonia. Præter asylum Persarum venientem ad vnum ex Susianis oppidum.) Lege, & distingue: Præter asylum Persarum venientem, & vnum ex Susianis, videlicet asylis: Oppidum iuxta eum Magora. Pasiones Sogdonaci filius.) Pasines est in antiquis exemplaribus: & sic Græci Geographi vocant πασίνου χάρακα.

Cap. XXVIII. Insula Deuuade.) Deuadæ scribo, vt sit genitiuus: sicut aliquantò pòst Dioscoridu pro Dioscorida. Sic enim solent denominari à præfectis classium. Eadem ratione in hoc ipso capite leges Malchu insulam, vbi hactenus in impressis exemplaribus corruptè Malacho legebatur. Sueleni, Sarraceni, Arrareni. Oppidum, in quo &c.) Scribendum, Suelleni, Sarraceni. Arra oppidū. Amyelome.) colonia Milesiorum.) Milesij coloniis suis, vel in barbarissimas gētes deductis, Græca tamē solebant imponere nomina, quemadmodū videre licet in tot eorum coloniis per orā Pontică dispersis. Proinde magis placet Ampelone, à vinetis, (quæ appellatio est in manuscriptis exemplaribus) quàm Amyelome vox Græcis nihil significans. Cap. XXIX. A Troglodytico verò.) A præpositio redundat. præcedit enim in fine proximi Capitis, Arabiæ latere, absque præpositione. Fuit & Cambyso.) Scribo Cambysu, paterno casu, & Græca inflectione. Sic enim pleraque in eo tractu oppida nominantur ἡρώων πόλις, καμβύσου πόλις.

Insulæ Stenæ diræ aliquot, Holennenses non pauciores, Cardamin, Topazos.) Lego Halonnesi non pauciores, Cardamine, Topazos Et Stenæ diræ, Græcæ sunt voces στεναὶ δεῖραι. Insula ibi Cytis, topacium ferens, & ipsa vltra syluas, vbi Ptolemais.) Lege & distingue, Topazium ferens & ipsa. vltra syluæ. vt intelligas non in sola Topazo insula gemmam ipsius cognominem inueniri. deinde Ptolemaidos cognomē non est Epitherias, sed ἐπὶ θήρας, quemadmodum Antiochia ἐπὶ δάφνης. Horarum sex consumuntur vmbræ.) Non leue & hoc mendum. Castigauimus sic: Hora sexta consumuntur vmbræ, hoc est meridie, iuxta Romanam supputationem. Insula Cytis.) Vetusta exemplaria, Colocasitis. Dictam apparet, à prouentu copioso colocasiæ. Celetum testudinum.) Eadem exemplaria habent Celtium: & sic Græci quoq; hoc genus vocant, κέλτιον. Animal spingion.) Scribo, Sphingion. Diminutiuum est à sphinge, & simiarum generis est hoc animal. Herbas circa Meroen demum viridiores syluarumq; aliquid aperuisse rhinocerotum elephantorumq; vestigia.) Scio verbum hoc Aperire, interdum perquàm eleganter dici de nauigantibus, maximè quoties oram aliquam sinuosam legunt: mihi tamen videtur hic non habere locum proinde malui & hic manu scripta sequi exemplaria, quæ hanc lectionem habent: Herbas circa Meroen demum viridiores, syluarumq; aliquid apparuisse, & rhinocerotum elephantorumq; vestigia. Insula Diodori, & aliæ desertæ.) Addendum hic: Per continentem quoq; deserta. vt intelligamus, quicquid litoris ex aduerso harū insularum, inter sinum Abaliten & Gazam situm est, totum esse desertum & incultum. Gentes Troglodytarum Iuba tradit.) Scribe. Idem Iuba. Gauconem, Emeum, Pidibotas, Endondacometas.) Syncera lectio. Graucomen, E.P. Hebdomecontacometas. ac si Latinè dicas Grai vicum, & Septuagintauicanos à numero vicorum. Enonimiton Aethiopum.) Vera lectio extat in manu scriptis Euonymiton, Græca appellatione, quòd accolant sinistram. Nil ripam aduerso flumine nauigantibus. Aliam insulam tractu dextro subeuntibus alueo.) Legendum non tractu, sed Tatu. est enim genitiuus Græcus, & insulæ nomen Τάτου νήσου. & Dextro, ad alueum refertur. Delubrum Hammonis est ibi religiosum.) Melius legitur, Et ibi. Dicit enim

enim in Meroe quoque Hammonis delubrum eſſe, diuerſum ab illo Libyco, in quo oracula reddebantur, & quod Alexander adiit, Hammonem patrem, vt credi volebat, ſalutaturus.

Cap.xxx. Inde Paropas oppidũ, Nauos Modundæ, Mandadini, Secanduni, Colligati, Secandæ, Naueɛtabæ, Cumi, Agroſpi, Aegipani, Candrogari, Arabum ſummorũ.) Hîc noſtra exemplaria, quæ ſequimur, diſcrepant à vulgatis editionibus, inter ſe verò conſentiũt: vbi ſic legitur: Inde per ripas oppida, Nauos Modundam, Andatim, Setundum, Colligat, Secande, Naueɛtabe, Cumi, Agroſpi, Aegipam, Candrogari, Arabam, Summaram. Per ripas, dicit ideo, quia ſuperiùs ex Bionis commentariis relata, in inſulis Nili ſita ſunt. Sunt autem appellationis barbaricæ, & accuſatiuo caſu poſita. Meridiana parte imminens mari mons. Illic legitur: A media eius parte im. m. m.

Cap. xxxi. Contra hoc promontorium Gorgones inſulæ narrantur.) Lege Gorgades, quod eſt denominatiuum à Gorgon.

Caput xxxii. Ex quibus perducti ſunt à Iuba duo.) Iubæ, eſt in vetuſtis codicibus. Iuba enim nunquam illuc nauigauit, ſed ab ipſius claſsiaris hi canes ei aduecti ſunt.

Cap.xxxiii. Agrippa hoc idem interuallum à freto Gaditano ad ſinum Perſicum.) Legendum eſt, ad ſinum Iſsicum.

Cap.xxxiiii. Beſsicam Thraciam, Mediam.) Eſt quidem Mædia Thraciæ pars, ſicut & Beſsica: magis tamen placet ita additum mediam, quemadmodum ſuperiùs dixit Hiſpania media: itemque Septentrionalia Siciliæ, Narbonenſis Galliæ exortiua: quòd hæ prouinciæ longè lateque patent. Huc accedit quòd in manu ſcriptis non eſt diphthongus. Paulò pòſt, Galliam, Aquitaniam: lege coniunctim, Galliam Aquitanicam, & verſu ſequenti, in parte Venetiæ, non In partem.

EX LIBRO SEPTIMO. CAP. VII.

AT qui etiam hodie minoris potes.) Melius veteres, Atq; etiam hodie.

Cap.xi. Sed vbi paululum temporis inter duos conceptus interceſsit, vterque eſt perfectus.) Lege, Vterque perfertur.

Cap.xvi. Quod alij Orionis, alij Etionis, fuiſſe tradunt.) Vetus lectio: Quod alij Orionis, alij Oti fuiſſe arbitrantur. Hunc Otum tam vaſto corpore tantiſq; viribus præditum fuiſſe Poetæ narrant, vt ſocio Ephialte fratre, Martem ipſum ex inſidiis aggredi ſit auſus. Hos Maro Aeneid. ſexto Aloidas vocat. Sequenti verſu illic legitur, Monumentis creditur: non, Traditur. & rectè, mea ſententia: quòd hoc poſterius ab Hiſtoricis memoriæ proditum ſit, non à Poëtis. Salamiam Euthimenis filium.) Scribo. Salamine. Quid enim attinebat nominare puerum? Sic mox: In filio, inquit, Cornelij Taciti.

Cap.xvii. Id eſſe ſparſis manibus.) Rectius eſt, Paſſis manibus. Sequenti verſu hæc vox, Quibuſdam, priore loco redundat: neq; in noſtris archetypis geminatur.

Cap.xx. Obnixo contra nitentibus iumentis.) Lego, Obnixus. Ac mox: Et ducenaria duo humeris: non, Duobus, & ſequenti verſu. Quingenario thorace, non quinquagenario.

Cap. xxiii. Leænæ meretricis exemplum.) Exemplum redundat. Sequenti verſu eſt, Anaxarchi, non Anaxarchus.

Cap..xxiiii. Sui verò nominis oblitus Meſſala Coruinus.) Et hic Oblitus, redundat.

Cap.xxvi. Belloq; ciuili, quod omnia concutiebat externa.) Quid opus erat hic Conciebat, mutare in Concutiebat? quaſi non rectè dictum eſſet, externos hoſtes, Mithridatem, alioſq;, inteſtinis Romanorum bellis excitos fuiſſe, ratos inuicto alioqui populo inferendi bellum nullũ aliud tempus opportunius fore.

Cap.xxviii. L. Sicinius Dentatus.) Siccium vocant manu ſcripti codices, atq; etiam Liuius, & Dionyſius Halicarnaſſenſis. Ante xxij. annos bina cœperat ſpolia.) Verior antiqua lectio: Ante decimum ſeptimum annum: nam ab hoc anno militaris ætas incipiebat. At hoc idem ante vigeſimum ſecundum in tam inſigni viro mirum videri non debuerat. Quas Trebia, Ticinuſq;, aut Thraſymenus ciuicas coronas dedere?) Coronas, aliquis interpretans primo in ſpatio, quod verſus dirimit, adſcripſit: ea vox deinde in contextum irrepſit: alioqui elegantius ſubintelligitur, quemadmodum in Laurea.

Cap.xxx. Ille ſemper alioquin exitiali appellans nomine, vniuerſos ex Italia pellendos cenſuit Græcos.) Hæc tria verba, exitiali appellans nomine, nec in vetuſtis habentur exemplaribus, nec Plinium admodũ ſapiunt: & alioqui etiam abſq; eis integra eſt ſententia. Quibus de cauſis haud illibenter ea omiſimus, maximè cùm ſimilem ſuperuacanea verbula infulciendi licentiam ſæpius & alibi, & in hoc ipſo capite deprehenderimus. Quo potius, quàm vniuerſi populi & illius gẽtis ampliſsimo teſtimonio, & in tota vita tua, & ad Conſulatum tantum operibus electis?) Noſtrorum codicum lectio melior: Quo potius, quàm vniuerſi populi illius gentis ampliſsimi teſtimonio, & tota vita tua Conſulatus tantum operibus electis? Roſcio theatralis ſeditionis authori leges ignouerunt, notataſq; ſedes ignominiæ diſcrimine æquo animo tulerunt.) Et hoc indidem reſtituimus ad hũc modum: Roſcio theatralis authori legis ignouerunt, notataſq; ſe diſcrimine ſedis æ. a. t.

Cap.xxxvii. Cui ob meritum honores illos, quos Herculi, decreuit Græcia.) Senſus vtcunq; manet: à verbis Plinij diſceſſum eſt. Legendum: Quod ob meritum honores illi, quos Herculi, decreuit Græcia. Ibidem Cleombrotus Ceus legitur, non Theombrotus, hic medicus fuit, alter Ambraciotes patria, profeſsione philoſophus. Relato è funere homine & conſeruato.) Lege, Seruato. Laudatus Cteſiphon. Lege addendo: Laudatus eſt & Cteſiphon.

Cap.xxxix. Sed hoc pretium belli non hominis fuit: tam Hercule, quàm libidinis, non fortunæ Peronetomi ſpadonis, Seiano iiii. m. d. mercante à Sutorio Priſco.) Hic locus multum torſit eruditos, multa fruſtrà diuinantes. Atqui expedire illos potuerãt ex hac difficultate exemplaria vetuſta: quæ nobis certè cum hîc tum alibi ſæpè egregiè ſuccurrerunt. Ea ſic habẽt: Tam Hercule, quàm libidinis, non formæ, Pæzontem è ſpadonibus Seiani iii. m. d. mercante Sutorio Priſco. Nomen conuenit homini probroſo, quale eſt Comazon, quem Heliogabalus Impera. in deliciis habitum ad Conſulatum vſq; euexit. Porrò participia interdum verti in propria nomina, nouum videri nõ debet, cum etiam paſsiua forma quædam in hoc genere reperiantur: vt Sozomenus. is fuit Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptor.

Cap.xl. Numerus dierum computatur, vbi quæritur pondus.) Non erat mutanda vetus lectio: Numerus dierum comparatur: hoc eſt, numeri dierum felicium infeliciumq; inter ſe cõferuntur vter maior ſit.

Cap. XLI. Lampido Lacedæmonia refertur.) Reperitur melius, quàm Refertur. Et Ambusti filius Rullianus est, non Rutilianus, in Liuianis æquè ac Plinianis vetustis exemplaribus.

Cap. XLIII. Sed accusatus, atq; de iure virgarum in iudicum consilium missus.) Plenior ac planior est antiqua lectio: Sed accusatus, atq; de iure virgarum in eum, iudicum consilium missus. Neq; enim in omnes passim ius virgarum magistratus habebat, sed in tergum ciuis Roman. nihil illi licebat. Paulò pòst legendum, Supremo somnia, non Somno.

Cap. XLIIII. Quod superest, nescio maior gloriæ, an indignationi, dolor accedat, inter tot Metellos tam sceleratam Catinij audaciam semper fuisse inultam.) Codices antiqui habent: nescio morum gloriæ, an indignationis dolori, accedat. Subindicat Plinius, maiorem vlciscendi libidinem ætate sua regnasse, quàm Metellorũ, de quibus loquitur, tempore, cum mores P. R. adhuc minus corrupti essent. Cap. XLV. Proscriptionis inuidia in collegam.) In collegam redundat. Solicitudo Mattis Actiaci Pannonicíq; belli, ruinæ pontis.) In exemplaribus nostris constanter legitur: Solicitudo Martis Actiaci, Pannonici belli ruina è turri. Videtur aliquis data opera lectionem mutasse ex Tranquillo. Hærede hostis sui non suo filio excessit.) Nihil opus erat addere duas voces: Satis plena erat vetus lectio, nempe hæc: Hærede hostis sui filio excessit. Sed hic quoq; glossula interpretis irrepsit in contextum.

Cap. XLVIII. Cui astipulatur Damiates.) Damastes legendum, is fuit historiarum scriptor, patria Sigiensis ex Hellesponto.

Cap. L. Hebescunt sensus, membra torquentur.) Torpent, non Torquentur.

Cap. LI. Profundi humoris è corpore effluuium.) Vetus & syncera lectio, Præfandi humoris. Sic enim Plinius more suo verecundè genitale semen circunloquitur, ac si dicat, cum præfatione honoris aurium nominandi.

Cap. LII. Nam Cælium Tuberonem.) Scribo, C. Aelium Tuberonem. Tuberonum enim familia Aeliæ gentis est. Mox est, Hermotimus non Hermotinus. Se enim ab inferis remissum, habereq; quod nũtiaret.) Vetus, Habere, quæ nuntiaret.

Cap. LIII. Duo Cæsares, Prætor, & Prætura populi Roman. functus.) Legendum, Prætor, & Prætura perfunctus. Cum populo admodum placuisset.) Adde, is, Is cùm p. a. p.

Cap. LIIII. Et tamen multifariè priscos seruare ritus: sicut in Cornelia domo nemo ante Syllam Dictatorem traditur esse crematus.) Lege: Et tamen multæ familiæ priscos seruauere ritus: sicut in Cornelia nemo ante Syllam Dictatorem traditur crematus.

Cap. LVI. Vtiq; in Græciam attulisse è Phœnice Cadmum XVI. numero.) Legendum, Intulisse. Hic nescio quis subiecit Latina eleměta, cum Plinius de Græcis literis loquatur, quare sustulimus ea: nec enim sũt in archetypis. Doxius Cælij filius.) Cæli, non Cælij. Phœnices, vt Theophrastus.) Tirinthij, nõ Phœnices. teste Pausania. Paulò pòst est, Aeacus inuentor argenti, non Ceacus. Terebram, glutinum, ichthyocollã.) Malim veterem lectionem, Ter. glu. lithocollã. Staphylus Sitheni filius.) Imò Sileni. Bouem & aratrum Briges Atheniensis.) Scribo, Buzyges. ex re nomen habet. Inducias Lycaon.) Lycanor verius. Cithara edita carmina composuit Terpander.) Lege, Citharœdica car. Prosaicam orationem.) Apage Prosaicam: Scribo, Prosam orationem. In Græcia verò Pyrrhus Dædali cognatus.) Euchir, non Pyrrhus, attestantibus Græcis scriptoribus. Hippagum Salaminij.) Vetus lectio habet, Samij, pro Salaminiis.

Cap. LVIII. Græca inscriptio plenior erit hoc modo: Ναυσικράτης τισαμένυ ἀθλιναῖ@ κόρᾳ καὶ ἀθλιωᾷ ἀνέθηκεν. Vbi omissum erat, cui numini anathema consecratum esset.

Cap. LX. Nasica collega Lanati.) Lænatis, legi debet.

EX LIBRO OCTAVO CAP. I.

QVippe intellectus illis sermonis patrij, & in primis obedientia.) Rectiùs legitur in manuscriptis, Et imperiorum obedientia. Indicis Arabici minores.) Veteres codices: Indis arant minores. Suprà quoq; libri sexti ca. XIX. de elephantorum apud Indos vsu dixit: Iis arant, iis inuehuntur. Ad hoc ca. huius libri XI. docens vbi nascantur, Arabiæ non meminit.

Cap. II. Aut lasciuiente pernicitate colludere.) Syncera lectio veterum codicum: Aut las. pyrrhiche col. Est autem πυῤῥίχη saltationis genus Cretensibus in primis familiare. Lecticas etiam ferentes quaterni singulas, puerperas imitantes.) Nec lecticæ puerperas imitabantur, nec elephanti lecticarij. Quapropter sic scripsimus: Lecticis etiam ferents equaterni singulos, puerperas imitantes.

Cap. III. Circa hos belli cura summa.) Veteres rectiùs: Circa hos belluis summa cura.

Cap. VII. Et illum dimitti pactus si interremisset. Solus ergo in harena congressus, magno Pœnorum dolore confecit.) Scribo ex fide nostrorum exemplarium: Et ille, dimitti pactus, si interemisset, solus in harena congressus, m. p. d. c. Et non longè à fine huius capitis: Pari equitum ex aduerso dimicante: non, Ediuerso.

Cap. VIII. Antea domitandi gratia gregis, equitatu cogebant in conuallem.) Distinguendum: Domitandi gratia, greges equitatu cogebant.

Cap. XV. Cuius contactus sequentes, vt ignis aliquis comburat.) Nimium est, Comburat. Amburat, satis erat.

Cap. XVI. Non tanquam periculo coactus, sed tanquam amentia iratus.) Amentiæ, legi debet. Velut de putans absconsione turpitudinem.) Noua elegantia, dignior tamen Apuleianis istis, quàm Plinio. Simplicior est vetus lectio: Velut abscondente turpitudiné loco. Leonum simul pugnam plurium.) Turbatus est ordo: restituimus sic: Leonum simul plurium pugnã. Non sine ostento quodam těpore illo generosos spiritus iugũ subire prodigio significante.) Et hic veram lectionem commonstrant archetypa, nempe hanc: Nõ sine ostento quodam temporum, generosos spiritus iugum subire illo prodigio significante. Quod ab eo factum Græci σωτῆς@, id est, saluatoris templum Dionysij appellauere.) Antiqui codices: Quod ab eo facto Græci κεχηνότ@ Διονύσυ appellauere. ab eo facto, scilicet ab hiatu leonis.

Cap. XXI. Nec flexu multiplici, nec vt reliquæ, corpus impellit.) Posteriùs Nec, redundat. Interficiunt eos cauernis facilè cognitis sola tabe. necant illi simul odore, moriunturque.) Verba quæ proximo versu præcedunt, faciunt vt magis probem veterem lectionem, videlicet hæc: Sæpe enim enectum concupiuere reges videre. Proinde sic lego: Iniiciunt eas cauernis, facilè cognitis sola tabe. necant illæ simul odore, moriunturque. Iniiciunt eas mustelas scilicet, regiæ cupiditatis mercenarij ministri. Alioqui mihi non fit verisimile, mustelam esse adeò nocendi auidam, vt vltro latebras basilisci peruestiget, & vel cum certa sua pernicie tam dirum monstrum lacessere non dubitet. Dissimile est, quod de viuerris in cuniculorum venatu narrat infrà capite 55. Iniiciunt

eas,

eas, inquit, in ſpecus, qui ſunt multifores in terra.

Cap.xxii. Itaque Copas, qui Olympionicas ſcripſit.) Antiqui codices, Agriopas. Nomen eſt Doricum, quale Gorgopas. Et in lupum ſe conuertiſſe,) Conuertiſſe dixit pro conuerſum eſſe. itaque Se, redundat. Sic Vertere quoq; ſæpe eſt apud Liuium reperire: Id conſilium in caput authoris vertit & ſimiles locutiones. Sequitur: Eundem x. anno reſtitutum, athleticè reſtitiſſe in pugilatu, victoremq; victoria Olympia reuerſum. Vetus potior: Eundem decimo anno reſtitutum athleticæ, certaſſe in pugilatu, victoremque Olympia reuerſum. Sic Horatius: Magna coronari quis victor Olympia & Athleticæ, eſt τῇ ἀθλητικῇ, ſicut Arithmeticen dicimus. Cap.xxiii. Nec pedibus pauendas tantùm ſerpentes.) Reſtitue luxatum ordinem: Nec pedibus tantùm. Eoſque non in fronte aut ex aduerſo cernere.) Aut redundat.

Cap. xxvii. Iaculando ea petendoque deficiat.) Quanto melior antiqua lectio: Iaculando ſe appetendoq; deficiat.

Cap.xxx. Alternis annis eſſe marem, alternis fœminam fieri.) Germana lectio: Alternis annis mares, alternis fœminas fieri.

Cap.xxxi. Theophraſtus author eſt, angues eo modo & ſtelliones ſenectutem exuere, eamq; protinus deuorare.) Quônam referendum eſt illud, Eo modo? Nihil enim præcedit, quò referri poſsit. Et exuuias deuorari, vt de ſtellionibus verum eſſe ipſe Plinius libro trigeſimo capite decimo teſtatur, ita de anguibus manifeſtò falſum eſt, cùm eæ paſsim reperiantur. Legendum itaque, Anguis modo, non Angues eo modo. Eoſdem peſtiferos ferunt in Græcia, innocuos eſſe in Sicilia.) Hoc quoque. ſicut id quod præcedit, ex authoritate Theophraſti refertur. Quid igitur attinebat veterem lectionem mutare? Eoſdem peſtiferi morſus in Græcia. innoxios eſſe in Sicilia.

Cap.xxxii. A partu duas habent herbas, quæ aros & ſeſelis appellantur: paſtæ redeunt ad fœtum: illos imbui lactis primo nolunt ſucco.) Cur Illos, potius, quàm Illum? Sed longè aliter ſcripſit Plinius: Illis imbui lactis primos volunt ſuccos. illis, aro & ſeſeli, quòd intelligant eis occultam quandam vim ineſſe, fœtui ſuo ſalubrem.

Cap.xxxvi. Sæpe in harena colaphis inflictis exanimantur.) Rurſus data opera vitiata lectio. Opinor parum Latinum doctulis iſtis videbatur, infracto colapho dignam. Arborem auerſi diripiunt.) Bellum & hoc. Sed quis vnquam id vidit ſaltem ſcriptum aut pictum? Legendum igitur, quemadmodum habent magno conſenſu vetuſti codices: Arborem auerſi derepunt: hoc eſt, non proni, ſed poſterioribus primùm pedibus, anterioribus interim motum eſt omnibus, qui modò vel ſemel vrſum ab arbore deſcendentem viderunt. Atq; in hoc quoq; hominem imitantur, præter morem quadrupedum. Quamobrem pulchrè cohæret cum eo quod proximè præcedit: Ingrediuntur & bipedes.

Cap.xxxvii. Conduntur & alpini, quibus magnitudo media eſt.) Vera lectio vetus, Quibus magnitudo melium eſt. Sunt his pares & in Aegypto: ſimiliter reſident in clunes.) Lege, Similiterq; reſidunt in clunes. Alliquanto poſt, Maleficio eo, aliquis de induſtria mutauit in Maleficio illo, nimirum quò minus eſſet vocalium. Grande verò opræprecium.

Cap. xxxviii. Sufflata cute diſtentæ, ictus hominum & morſus canum arcent. Manente ſenſu, verba tantummodo mutata ſunt. Sed quid opus erat? Noſtri codices habent. Sufflatæ cutis diſtentu.

Cap.xxxix. Vel annua fame edurant.) Rectiùs, Durant. Scriba dormitans e literam geminauit.

Cap.xl. Canes defendêre Cimbros, cæſis dominis eorum plauſtris impoſiti.) Legendum, canes defendêre Cimbris cæſis domus eorum plauſtris impoſitas. Cui nomen Hyrcani reddidit Durides.) Duris, lege, quemadmodum primo libro in catalogo. Samius is fuit, Alexandri rerum ſcriptor. Et reginam Bithyniæ Conſingin vocant veteres codices, non Conſygnen. Scrutatur veſtigia atque perſequitur, comitantem ad feram inquiſitorem loro retrahens. quamuis aquam tranſiliens ſe occultaſſet, quàm ſignificans demonſtratio eſt, cauda primùm deinde roſtro.) Hæc oratio media ſui parte malè ſarta eſt. Conſulamus archetypa. Illic reperio ſic ſcriptum: Scrutatur veſtigia atque perſequitur, comitantem ad feram inquiſitorem loro trahens: qua viſa, quàm ſilens & occulta, quàm ſign. dem. &c. qua ſcilicet fera, à cane viſa. Vides nimirum Lector, quantum interſit. Et ab ea, quæ fœmina ſit ex primipara genita, citius cerni.) Hic quoq; longè aliter habent incorrupta exemplaria, vbi legitur, Faunos cerni, quam dictionem deprauator non intellexit..

Cap.xlii. Laceratumque pariter aurigam inuenimus.) Quid hic facit auriga, cuius longè aliud officium eſt? Lege non Pariter aurigam. ſed Prorigam, vnica voce. Proriga enim appellatur, qui equos admittit, vt eſt apud Varronem lib. 2.c.7. In fine capitis legendum: Præterque veſicæ conuerſio: non, Præterquam. Eſt enim is morbus iumentorum proprius, non hominum. Simile mendum & alibi aliquoties in hoc authore occurrebat.

Cap. xliii. Vt bibant cogendæ exonerandæúe ſunt.) Meliùs, Exorandæúe. hoc eſt, cogendæ ſunt, niſi malis eblandiri, vt bibant. Notum eſt, in Celtiberia ſingulas quadragenis millibus nummorum emi.) Lege, Quadragenis millibus enixas. Cùm enim dixiſſet, quæſtus ex iis opima prædia exſuperare, qui ferè ex fœtura ſolet fieri vberrimus, hoc ſubiecit exemplum.

Cap. xlv. Sunt authores, ipſa complente decimum menſem duos parere, nunc raró geminos.) Hæc lectio nihili eſt. Plinius longè aliud ſcripſit. Sunt authores, ipſo complente decimum menſem die parere. Gignunt raró geminos. Cap.xlviii.

Hiſpania nigri velleris præcipuas habet: Pollentia iuxta alpes, Canuſia retuli, quas Erythras vocant: item Bætica, vt Canuſium: furuas Tarentum ac pulliginis ſuæ, & ſuccidis omnibus vſus medicatus.) Facilè agnoſcas & hìc eundem caſtigatorem. Syncera lectio eſt hæc: Hiſpania nigri velleris præcipuas habet, Pollentia iuxta Alpes cani: Aſia rutili, quas Erythreas vocant: item Bætica: Canuſium fului, Tarentum & ſuæ pulliginis. Succidis omnibus vſus medicatus. Quippe ahenis coquentium extractæ, indumentis vſu veniunt.) Et hinc ſe explicare nequiuerunt, etiam doctiſsimi viri. Vetus ac ſyncera lectio: Quippe ahenis polientium extracta, in tomenti vſum veniunt. Loquitur de lanarum purgamentis. eſt autem tomentum, culcitræ fartum. Martialis. Culcitra tomento quàm viduata ſuo. & de tomento, non de indumento, accipiendum, alioqui ſatis indicant quæ ſequuntur: Antiquis enim torus è ſtramento erat. Sicut villoſa, & etiam ventralia.) Coniunctio Et ſuperfluit. In templo M. Anci duraſſe.) Quid ſibi vult hìc M. Anci templum? aut quiſnam fuit iſte ſuppoſititius M. Ancus? Certò ſcio in Roman. Hiſtoria neminem hominum, aut Deorum eſſe hoc nomine. Di-

cet aliquis, de Anco Marcio accipiendum. at ex omni regum Roman. numero solum Romulum consecratum legimus. Sed quid ego his lectorem remoror, cùm in promptu sit in archetypis verum nomen: In templo Sangi. Equidem demiror, quòd hic Sangus tantopere ignotus fuerit recentioribus Grammaticis, vt etiam in Liuiana historia vno atque altero loco in Ianum sit demutatus. Et est quidem vnius numinis vtrunque nomen: sed hæc Romana appellatio est, illa altera Sabina. Vehementer suspicor pro talibus castigationibus Aleriensi nos malam gratiam debere: nam huius primi opera typographi Roman. sunt vsi. Vndulata vestis primo laudatissimis fuit.) Lege, E lautissimis. Ac mox: Acu facere Idæi Phryges inuenerunt.) Quid significat, Acu facere, Latinè scientibus? Lego: Acu facere id (hoc est pingere: nam pictæ vestis mentio præcessit) Phryges inuenerunt. Et sic habent antiqua exemplaria.

Cap. L. Mares quàm maximè simos, longis auriculis, infractisq; armis quàm villosissimos probant.) Lege, & distingue: Mares quàm maximè simos longis auribus infractisque, armis quàm villosissimis, probant.

Cap. LII. Primus togati generis inuenit Fuluius Hirpinus.) Et hic & lib. 9. cap. 56. in antiquis exemplaribus constanter legitur, Fuluius Lippinus.

Cap. LIIII. Mira solertia, visco inungunt oculos. calcearique imitatione venantium tradunt.) Vetusti codices: Visco inungi, laqueisque calceari. nam vtroque modo capiuntur. Sequenti versu, Cornelius, superfluè adiectus est. nam & hoc ex authoritate Mutiani narrat, quod nescio quis ad Cornelium authorem retulit. Alioqui cum duo sint in Indice Cornelij, Valerianus & Celsus, Plinius cognomen adiecisset. Item sequenti versu lege, Nouam exultatione adorare, non, Noua exultationem adoriri.

Cap. LV. Vltima huius capitis dictio dilabidas, est, non Labili.

Cap. LVI. Damæ mansuescunt raro cum fere iure dici non possint.) Cum Plinius hic perquàm elegantem transitionem faciat ad reliqua animantia, vt videre licet in manu scriptis, hoc modo: Hi (nempe lepores) mansuescunt raro, cùm feri dici iure non possint. Complura nanque sunt nec placida nec fera &c. demiror, quibus intemperiis agitatus deprauator lectionem mutandam putarit, ac damas hic inserendas, quamuis iam antè in alio genere recensitas, nec hic vllo modo quadrantes. Et quasi hoc parum esset, titulum quoque, quem Plinius fecit, De semiferis, ipse vertit, De damis. Sic nobis hic verè literarius porcus bonos authores castigat. Et talia dissimulanter transilit Hermolaus, dum Aristotelem, dum Theophrastum, dum id genus alios consulit, dum Roman. editionem cum Veneta confert, non paucis locis vtranque ex æquo vitiatam, securus interim quid in ipsis Plinianis habeatur archetypis, quod tamen inprimis curandũ erat. quod non illius insectandi caussa dictum accipi velim, cui perpauci in literis conferri possunt, præferri fortassis nemo: sed vt appareat, hanc viam succurrendi veterum monumentis, quam non ingredimur, esse longè certissimam, si modò viri docti negotium id, qua par est, cura ac religione tractandum suscipere non grauentur.

Cap. LVII. Quos Censoriæ legis princeps. Q. Scaurus & M. in Consulatu non alio modo cœnis ademere, quàm conchylia.) Vbi nam legitur istuc Consulum par? imò vbi Q. Scaurus? deinde, vbi sic loquuntur Latini scriptores, Q. Scaurus & M. & non potius, Q. & M. Scauri? Fatendum est & hic corruptam esse lectionem. Integra sic habet: Quos Censoriæ leges, princepsque M. Scaurus in Consulatu, hoc est, Censores, & ante eos Scaurus Consul, cœ. ad. Sic enim dictum est hic, Princeps, quomodo apud Poëtam: Princeps ærata Trachon secat æquora prora. id est, primus. Librarij ferè non aliter scribebant Que, coniunctionem, quàm primæ literæ puncto postposito. id lector imperitus prænomen putauit: vnde deprauandi occasio.

EX LIBRO NONO. CAP. VIII.

Delphinus non tantùm hominis amicum animal, verùm & musica arte mulcetur symphoniæ cantu.) Rectiùs: Non homini tantùm amicum animal, verùm & musicæ arti. m. s. c. Ex hominum manibus vescens, ferensque se tractandum.) Lege, Præbensque se tractandum. Paulò pòst, Amphilochi, scribendum, non Amphilochij, ἀμφίλοχοι. Sunt autem in Epiro.

Cap x. Et cooperta terra, ac pauita corpore.) Melius, Ac pauita pectore.

Cap. XIII. Ipsis in somno mugitus: vnde nomen vituli accipiunt. Tenent disciplinam.) Lege, & distingue: Vnde nomen vituli. Accipiunt tamen disciplinam.

Cap. XV. Silurus grassatur, vbicunque est, omne animal appetens, equos innatantes sæpe demergens, præcipuè in Mœno Germaniæ amne prope Lisboum, & in Danubio. Mari extrahitur porculo marino simillimus.) Hoc loco nominatim recensentur pisces magnitudine insignes, nõ marini, sed fluuiorum, Nili, Rheni, Padi, Danubij, Borysthenis, Gangis. Horum medio catalogo non satis aptè inseritur marinus quidam piscis innominatus. Sequenda igitur antiquorum codicum lectio, vt post Lisboum nouæ orationis initium faciamus. Et in Danubio mario extrahitur, porculo marino similimus. Is vulgo Italorum etiam nunc semilatino nomine moro appellatur, ob salsamenta illis notus, gustu aspectuque porcinam salitam nonnihil referentia: Germanis Husio dictus, quasi ὗς, sicut marino ἀπὸ τῆς μυαέλος. Cap. XVI. Sunt & piscibus præstita in hac parte auguria.) Nostri codices melius: Sunt & in hac parte naturæ auguria, sunt piscibus præscripta. Cap. XVII. Inde aduectos Tib. Claudio principe Optatus Elipertius præf. classis, inter Ostiensem & Campaniæ oram sparsos disseminauit.) Lego: Optatus è libertis, scilicet ipsius principis. notum est autem ex Tranquillo & Tacito. quanta fuerint potentia liberti Cæsarum. Cap. XVIII.

His aquam acceptam ore remittunt.) Quisquis hic ordinem mutauit, fecit sermonem ἀμφίβολον, Vetus ordo est hic: His aquam emittunt, acceptam ore. Cap. XIX. Miratur Arcadia suum exocœtum.) Deest coniunctio, Et. Commemorato enim Verbani & Larij piscium miraculo, subiicit, Miratur & Arcadia. Nam stagna & amnes transeunt. Plerisque euidens ratio est.) Scribendum coniunctim: Nam in stagna & amnes transeundi plerisque euidens ratio est. Cap. XXVII. Item miluus subit in summa maria. Has voces, Item miluus, adiunximus fini præcedentis capitis, quas inde resectas nescio quis hic non suo loco assuit. Attollit cornua è mari sesquipedalia ferè, cornuta, quæ ab his nomen traxit.) Diuersa lectio antiquior, quam secuti sumus: Attollit è mari sesquipedanea ferè cornua, quæ ab his nomen traxit. vt periphrasi vtatur, de vulgo nota loquens. alioqui superuacaneum videri potest, de etymologia admonere in re tam

clara

clara. Si quis tamen illam alteram lectionem mauult, fruatur. Cap.xxix. Terreni maiores quàm pelagici.) Lege pelagij, πελάγιοι. Sic Græci longè à litoribus diſsita vocant: noſtri πέλαγ☉, altum. In fine capitis, Liburnicarum ludens imagine, ſcribendum ex fide archetyporum, pro Liburnicarum gaudens imagine. Cap.xxx. Simulque eam deſcendere in duo ſenſu carentia, niſi fortè triſti. Id enim vbi conſtat rumore nauigantium humana calamitas in cauſa eſt.) Antiquior lectio: Niſi fortè triſti (id enim conſtat) omine nauigantium, humana calamitas in cauſa eſt. Cap.xxxiii.

Nauigant ex his neritæ præbenteſque concauam ſibi partem, & alteram auræ opponentes, per ſumma æquorum velificant.) Primum Rectiùs legitur Veneriæ. Sunt enim conchæ non gratæ modò Veneri, ſed etiam cognatæ, ob communem è mari originem: celebriſque eſt eius deæ effigies, concham, atque haud ſcio an ex hoc ipſo genere, pede premens. deinde mirum, quod non concauam partem auræ præbeat concha; ſed diuerſam, cùm concaua ſit velificationi aptior. Sequenda igitur & hîc vetera exemplaria: Nauigant ex his veneriæ, præbenteſque concauam ſui partem & auræ opponentes, p. ſ. æ. u. Caſtigator non intelligens quid Latinis ſignificet præbere ſe & hunc locum corrupit, & ſuprà Præbens ſe tractandū, in Ferens ſe tract. deprauauit, quemadmodum illic annotauimus. Cap.xxxiiii. Iam quidem in tota rerum natura damnoſiſsimum ventri mare eſt.) Ventri ſupereſt, nec habebatur in archetypis manu ſcriptis. Cap.xxxv. Animæ hominis periculo quæſita maximè placent.) Idem caſtigator nec hîc ſenſit Quæſita, poſitum pro Acquiſita. Proinde vitiauit veterem lectionem: Anima hominis quæſita m. p. Ac mox: E tantis Solis ardoribus, atque Indicis quoque inſulis petunt, & admodū pauci.) Syncera lectio: atque Indis quoque in inſulas petuntur, & admodum paucas. Nec aliter ferè Plinius hoc verbo vtitur, quamuis vbique ſtudium fuit literatori neſcio cui ſyntaxin temerè mutare. Speciem verò inani inflatam.) Vetus lectio, Speciem modò inani inflatam Modò, id eſt, tantummodo, frequens apud hunc ſcriptorem.

Præcipuum cuſtodiūt, pelago altius merſæ, quàm vt penetrent radij.) Tu ſcribe: Quare præcipuum cuſtodiunt pelagiæ, altius merſæ, quàm vt penetrent radij. De pelagiis piſcibus ſuprà monui. Nam apud Grçcos non eſt, nec apud barbaros inuentores eius aliud, quàm margaritæ.) Lege addendo. Nam apud Græcos id non eſt: ne apud barbaros quidem inuentores eius aliud, quàm margaritæ. Mox eſt, Squamas aſsimulat: non Aſsimilat, quod Gallicum idioma ſapit. Enormes, & feri, coloriſque marmorei.) Vetus lectio: Enormes ferè c. que. m. Lautitiam eius omnem, apparatumque detractans.) Imò, Obtrectans. Gerebatque auribus tum maximè.) Scribe: Gerebat cum maximè. In primis elegans locutio, ſed perſæpe apud bonos authores ſcribarum vel oſcitantia vel peruerſitate mutata. Vniones conuiuis ad ſorbendū dedit.) Melius, Abſorbendos dedit.

Cap.xxxvi. Quia cum vita ſua ſuccum eum euomunt.) Sua, ſupereſt. Fraudatam ſe protinus luxuria credat, nos indiligentiæ damnet.) Magis placet vetus lectio: Fraudatam profectò ſe luxuria credat, noſque indiligentiæ damnet.

Cap.xxxvii. Capiuntur autem purpuræ paruulis rariſque conchis textu, veluti naſsis, in alto iactis. Ineſt iis eſca cluſiles mordaceſque concharum, quales videmus has ſemineces, ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcentes. Appetunt eas purpuræ.) Et hic locus peſsimè eſt à caſtigatoribus acceptus. Deprauationibus ſingillatim commonſtrandis prolixior eſſe nolo: collatio eas ſatis indicabit. Scribi debet iuxta fidem archetyporum ſic: Capiuntur autem purpuræ paruulis rariſque textu veluti naſsis, in alto iactis. Ineſt iis eſca, cluſiles mordaceſque conchæ, ceu mitulos videmus. Has ſemineces, ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcentes appetunt purpuræ. Cap.xxxix. In conchyliata veſte cætera eadem ſine buccino, prçterque ius temperaturæ. Aequè pro indiuiſo humani potus excremēto dimidia & medicamina addunt.) Hæc perobſcura ſunt, nec mirum, cùm ſint deprauata. Legendum: Præterque ius temperatur aqua pro inuiſo humani potus excremento: dimidia & medicamina adduntur. Hoc eſt, præterquàm quòd buccinum detrahitur, etiam hoc intereſt, quòd hîc ius pro lotio aqua temperatur, & ex medicaminibus dimidium inditur eius quod in purpuræ tincturá indi ſolet. Præter, Plinius vtitur pro Præterea: id vbique fefellit caſtigatorem qui exceptionem eſſe putabat. Cap.lx. Sed alia ſunt, nec habent finem vitia: iuuatque ludere impendio, & luſus geminare miſcendo iterum, & ipſa adulterare, adulteria naturæ.) Syncerior lectio: Sed alia ſunt è fine initia: quod pulchrè quadrat cum his verbis, Luſus geminare miſcendo iterum. Cap. xliiii. Glanus, qui & glanis vocatur.) Caſtigatior lectio: Cautius, qui glanis vocatur. nam ſic præcedentibus pulchrè cohæret. Cap. li. Plani piſcium, quibus cauda non obeſt aculeique, vt teſtudines & raiæ, in coitu ſuperueniunt.) Ita ne teſtudines inter planos piſces numerantur? Rectiùs: Plani piſcium, quibus cauda non eſt, aculeatique, vt teſtudines, in coitu ſuperueniunt, id eſt, teſtudinum modo.

Spari, torpedo, ſquali.) Sargi, non ſpari. Circa finem capitis eſt, Coaleſcit vulnus, non Caleſcit.

Cap.liii. Poſtea viſum tanti in extrema Italia petere Brunduſium oſtreas. Rectiùs, In extremam Italiam, familiari Plinio locutione. Cap.lvii.

In cauernis aquas hebetes remanere.) Vetus lectio, In cauernis aquas habentibus remanere.

EX LIBRO DECIMO CAP. III.

INgentium eſt ei, teſtudines raptas frangere.) Legendum: Ingenium eſt ei, id eſt, natura.

Quarti generis eſt percnopterus, eadem moratur per lacus.) Vetuſta exemplaria: Percnopterus, eadem oripelargus. Sequenti verſu, Vt quam verberet coruus: nihil erat neceſſe mutare in, Vtpote quam. Cap. viii. Traditum eſt, miſſas in ſublime ibi excipere eos.) Melius, Miſſas in ſublime ſibi. Cap.ix. Ac rictu columbis potius.) Vetus lectio: Ac victu columbi potius: vt intelligamus, eam & leguminibus veſci, præter reliquorum accipitrum morem. Ad hoc rictum vix puto inueniri de vllis auibus, nedum de columbis.

Cap.xix. Vncos vngues habentes omnino non congregantur, & ſibi quoq; prædantur. Lege: Et ſibi quæq; prædantur. Cap.xxii.

Scipio, an Metellus vir Conſularis, an M. Sextius.) Prius An ſuperfluit. Is Scipio Metellus Pompeij Magni ſocer fuiſſe fertur. Cap.xxviii.

Et Cyrenaici Achorem. Legendum, Et Elei Myiagron. Atteſtatur noſtris exemplaribus & Pauſanias. Ibidem, Qua litatum eſt illi die; non, Poſt quam litatum eſt illi deo. Cap.xxxiii.

Madefactum multa aqua pennis puluerem ſpargunt.)Lege, Madefactæ multa aqua. In genere item ripariarum eſt)Antiqua lectio: In genere parrarum eſt. Parrarum & Horatius meminit, tanquam inauſpicatarum: Impios parræ recinentis omen Ducat. Eadem iam pauore libera, ac materna vocante cura.) Rectiùs: Eadem in pauore libera, ac materna vacans cura. Non enim narrat, quid perdix facere ſoleat abducto per dolum à nidis aucupe, (nam tunc volatu ſe proripit) ſed quo ingenio aduerſus illum alioqui vtatur, cùm aut non habet pullos: aut longè alio loco habet. Cap. XL.

Caprimulgi appellantur grandiores merulæ aſpectu.)Lege, Grandioris. Hæc minutiora pigeret annotare, niſi animaduertiſſem omnibus inoleuiſſe editionibus. Cap. XLII. Super omnia humanas voces reddunt pſittaci, & quidem ſermocinantes. India auem hanc mittit, Pſittacem vocant.)Legendum, Pſittaci quidem etiam ſermocinantes. nam hæc verba, Super omnia humanas voces reddunt, ad præcedentia referuntur. Præterea legendum, ſittacen vocat. & ita adhuc nonnullis barbaris nominatur. nam quod ad terminationes attinet, altera Græca eſt, Latina altera, neutra barbara. Vltimorum hoc capite verborum vera lectio eſt, Ac cibis blandiente, non, Ad ciues. Senſus eſt apertus. Quin & proximè ſequentis cap. extrema verba deprauatè leguntur: Quæ poturo ſufficeret: pro, Quantum poturo ſuff. Cap. XLIII.

Hunc ſiue æmulatione incitatus manceps.) Nihilo deterius habuit priſtina lectio, Aemulatione vicinitatis: & plena erat locutio etiam abſque participio. Cap. XLIX. Venerunt in Italiam Bebriacenſes bellis ciuilibus trans Padum externæ & nouæ aues (ita enim adhuc vocantur) turdorum ſpecie.) Quibus tam bellis ciuilibus? nam plura fuerunt diuerſis temporibus. Deinde ſi Bebriacenſes vocabantur, verba per parentheſim interiecta, poſt hanc vocem Bebriacenſes, ſtatim ſubiici debuerant. Præclarè adiuuerunt hic quoque noſtra exemplaria, vbi ſic legitur: Venere in Italiam Bebriacenſibus bellis ciuilibus trans Padum & nouæ aues (ita enim adhuc vocantur) turdorum ſpecie, &c. Loquitur de bello ciuili Othoniano, quod ob cladem ad Bebriacum Galliæ Ciſalpinæ oppidum, Bebriacenſe nominat. & Externæ, verbū eſt ſuperuacaneum, inſcitia caſtigatoris adiectum. Is quiſquis fuit, non ſentiens, Et pro etiam dictum, putauit aliquid deeſſe. Cæterum aues ipſæ nouæ appellatæ ſunt, cùm recens aduenissent, ac deinde appellatio manſit, etiam poſt multos annos ab earum aduentu: id quod ſatis indicare poterat vel titulus capitis. De nouis auibus. Sic enim & hic, & in primo libro conſtanter habetur in manu ſcriptis voluminibus. Cap. L. Gallinaceos quoque paſcendi lacte addito cibis.) Non multum fortaſſe refert: attamen antiqua ſcriptura eſt, Lacte madidis cibis.

Cap. LV. Liuia Auguſta.) Vetus lectio, Iulia Auguſta. Nec erat mutanda nam tametſi hæc ipſa gentilitio nomine Liuia primùm dicta eſt, tamen iam natu grandior, vt marito tam honorifica appellatione æquaretur, Auguſta conſalutata, & perequè honoris gratia in gentem Iuliam aſſcita, Iulia Auguſta vocari cœpit, relicto priore nomine: quemadmodum ex Tacito diſcere licet. Nec aliter legitur in omnibus emendatis authorum monumentis, duntaxat quoties Auguſtæ cognomen additur. Cap. LX. Nec aliâs in pluribus tanta fœcunditas, maior tamen paruis.) Legendum, Nec alia plures. ſ. parit, quàm melancoryphus. Tantò fœcunditas maior paruis Cap. LXI.

Cui membrana, ceu pennæ.) Melius, Cui & membranaceæ pinnæ vni. Cap. LXIII.

Ea de cauſa ingrediuntur in conceptu.) Melius quadrabit, ſi legas, In coitu, vt eſt in manu ſcriptis. Viciſſe Olympia prægnantem equā Hecratidis Theſſali inuenimus.) Scribo, Prægnantem Echecratidis. Cap. LXIIII. Ex omnibus quæ perfectos fœtus, vel tantos & innumeroſos edunt.) Lege: Ex omnibus, quæ perfectos fœtus, ſues tantùm & numeroſos edunt. Cap. LXX.

Qui ob id coguntur in naſſas.) Lege. Quæ ideo coniiciuntur in naſſas. Cap. LXXIII. Orygem perpetuò ſitientem Africa generat, ex natura loci potu carentem cum mirabili modo ad remedia ſitientium.) Germana lectio. Orygem perpetuò ſitientia Africæ generant, & natura loci potu carentem mirabili modo ad rem. ſi. Sequenti verſu vbi legitur, Saluberrimi liquoris hauſtu veſicis: dele, Hauſtu. Cap. LXXIIII. Vulpes & milui: angues, & muſtelæ, & ſues.) Codices antiqui melius. Vulpes, & Nili angues: muſtelæ, & ſues. Componit enim animalium paria inter ſe diſsidentium. De aſpide miraculum à Philarcho traditur: Is enim author eſt, &c.) Vetus lectio: De aſpide miraculum Philarcho reddatur. Vult enim Plinius fidem rei, quam narrat, penes authorem Philarchum eſſe. Id cùm non intelligeret caſtigator, homo craſſæ Mineruæ, more ſuo caſtigauit, hoc eſt, mutauit in deterius.

EX LIBRO VNDECIMO. CAP. VII.

Nigra cruſta eſt prima, ſaporis amari.)Lege, Cōmoſis cruſta eſt prima. Explanat enim has voces, commoſin, piſſocero, propolin, ac primò commoſin. Cap. X. Apprehenſis ponduſculo lapillis ſe liberant.) Melius, Apprehenſi ponduſculo lapilli ſe librant.

Cap. XI. Fucus ademptis alis in alueum traiectus.) Scribo, Reiectus. Cap. XII. Itaque cum prima.) Lego pro Cum, Tum, hoc eſt, Vergiliarum exortu. Cap. XIII. Qua feruoris ipſius ſpuma concreſcit.) Scribe, Quæ videlicet membrana. nam ſi ſpuma nominatiuus non ablatiuus eſſet, In quam, dixiſſet potius, quàm Qua.

Cap. XIIII. Contrà copia ignauiam affert. Maciem melle non erithace paſcunt.) Non leue erratum. Lege, Ac iam melle, non erithace paſcuntur: vt ſit ſenſus, Si copia mellis adſit, faſtidiri erithacen in cibo ab apibus. Et mox error errorem peperit. Quia deprauato, Ac iam, in Maciem, non bellè cohæret. Ergo diligentiores: pro vna voce Ergo, ſuppoſitæ ſunt tres, Qui autem ſunt. Mox, Dies ſtatus inchoandi: melius quàm, ſtatutus. In fine capitis pro, Non talia ſuauitas: vſuſque, repoſuimus, Non alia ſuauitas viſque Cap. XV.

Aptiſsimum in æſtimatione è tympo.) Vetus lectio, Aptiſsimum exiſtimatur è thympo. & ſequenti verſu pro, Cum ſit, Quod ſit. Sequens probatio, vt ſit odoratum, & dulce, reglutinoſum.) Quid hoc verbi eſt, Reglutinoſum? Reſtituimus: Odoratum, ex dulci acre, glutinoſum. Cap. XVI.

Aequitas etiam in eis obſtringitur.)Lege addendo voculam, Aequitas quidem etiam in eis obſtringitur. Nec caret ſua elegantia particula Quidem. Sicut ſequenti verſu temerariè fecit, qui detraxit vocem Ergo, ſcribens, In primis præcipitur, pro In primis ergo præcipitur. Nam vbi incubauere, fauos liuidos faciunt.) Antiqui codices, Nā niſi incubauere. vt quod præcedit, ad opera, non de mellificio, ſed dē prolificatione intelligatur, quæ incubatu fit.

Tertio

Tertio inde versu adde verbum Existimatur:Hulceribus aptissimum existimatur.Quam probabilem aliâs sententiam fucorum euentus coarguit.) Prouentus, non Euentus. Cap.xvii. Cum procedit, vna est: totum examen circa eum conglobatur.)In vetustis codicibus aliter legitur, ac distinguitur:Cùm procedit, vna est totum examen, circaque eum conglobatur. Bellum verò,quòd mox, Assidui custodes authoritatis,nescio quis deprauit in, Assidua custodientes authoritate.Apparatus indicio diem tempestiuum eligentium.) Lego, Apparatus indice, nempe murmure,quod nomen proximè pręcessit. Si quà lassatus deficit, aut fortè aberrauit, odore prosequuntur.) Verior lectio:Si qua lassata def.a.f.a.odore persequitur.nam lassari &aberrare in regem competere nôpo test. Sedere in ore infantis Platonis, tunc etiam suauitatem illam prædulcis eloquij portendentes.) Vt verior, ita multo elegantior vetus lectio: Sedere in ore infantis tum etiam Platonis, suauitatem, &c.

Et continenter: Sedere in castris ducis Drusi Imperatoris,tunc prosperrimè pugnatum)Lege: In castris Drusi Imperato. cum prosp.pug. Et circa finem capitu. Alterutra pars, quæ suis: non, Quem suis. & sequenti versu: Maximè rixa in conuehendis floribus exorta: non, Maxima rixa & in c.f.e. Cap. xviii. Aliqui non nisi in tantum adacto intestinum sæpe assequatur.) Vetus lectio: Vt intestini quippiam sequatur. Sequenti versu redundabat, Dein. Adrepentesque foribus opertas sufflant ab hoc spatio prouolant.) Restituimus ex fide veterum codicum:Adrepentesque foribus per eas sufflant: ad hoc prouolant. hoc est: ad flatum ranarum prouolant apes. Cap.xix.

Papilio etiam ignauus & inhonoratus, luminibus accensis aduolans.) Adde voculam Hic, Papilio etiam hic.quòd non de quouis papilione loquatur. & Aduolitans frequentatiua forma legendum.Sed grauius erratum mox sequitur,vtpote non simplex: Filis etiam araneus,quacunque incesserit, alarum maximè lanugines obtexit.Non enim de araneo loquitur, sed tertium nocendi modum papilionis narrat: Filis etiam araneosa,quacunque incessit.alarum maximè lanugine obtexit.

Cap.xxii. Prima eas retorquere rursúsque texere inuenit.) Veteres codices:Redordiri,rursúsque texere.Cap. xxiii. Hanc ab his quoque cogi subigique.) Quoque redundat, sicut antepenultimo versu duæ dictiones, More ceræ:quæ cera ex postremis syllabis verbi Lentescere,nata est. Et primam dictionem huius capitis, quæ est Bombyces,mutatis postremis literis perperam assuerunt fini vigesimisecundi capitis,cùm ibi non minus grauiter, quàm argutè,dictum sit, vt denudet fœminas vestis: ac si dicat nihil absurdius fieri posse, quàm cùm vestis ad tegendum partes,quibus pudor debetur, inuenta, eadem ad nu dandum eas adhibeatur pellucida:quæ argutia perit, si dicas,Vestis bombycina,ac non simpliciter Vestis.

Nec puduit has vestes etiam viros leuitate vsurpare,propter onera æstiua.)Ita ne hæ vestes propter onera vsurpantur, ac non magis propter leuitatem? Verior lectio: Nec puduit has vestes vsurpare etiam viros leuitatem propter æstiuam. Primum fœminarum lasciuia his vsa est,quæ gauderent nuditatem suam per eas spectari.Deinde viri quoque vsurpare cœperunt,ob delicatam leuitatem æstati conueniẽtem.

Cap. xxiiii. Circinato adnectens.) Hoc adiectiuum nomen substantiuum poscit. & habetur sanè in manu scriptis:Circinato orbe adnectens. Circinitum vocat tam absolutum, vt circino ductus videri possit. Derelicto laxo prætenti summa parte.) In his quidem verbis nullum commodum sensum video. Quod si legas,vt in nostris archetypis habetur,Derelicta lasso prętenti summa parte:sensus erit, prætentæ telæ summam partem imperfectam præ lassitudine ab araneo derelictam. Ibidem Arbitrari licet, legendum est,non Liceat.Pariunt autem oua ea in telas ex pansa,quia saliunt.)Pro Expansa,lege, Et sparsa. Ideo sparsa,quia saliunt. Pariunt autem trecentos.) Reposuimus:Pariunt autem & tricenos.

Cap.xxviii. In Thraciæ partibus iuxta Olynthũ.) Vetus lectio,In Thracia iuxta Olynthũ. Quod in hoc annotaui, ne indocti,qui sic loqui solent, exemplum apud Plinium inueniri iactent.

Cap.xxix. Iidem quippe noctibus non volare eas propter frigora tradiderunt, ignari etiam longinqua maria ab iis transiri.continuata plurium dierum profectione. Quod maximè miretur, famem quoque, quam propter externa pabula petiere, sciunt imminere.) Non obscurum erit ex collatione, quanto & hic antiqua lectio sit incorruptior: Iidem quippe nec volare eas noctibus propter frigora tradiderunt,ignari etiam longinqua maria ab iis transiri,continuata plurium dierum (quòd maximè miretur, fame quoque,quam propter externa pabula petere sciunt. Italiam ex Africa magna cohorte infestant.)Scribo,Italiam ex Africa maximè coortæ infestant.

Cap. xxxii. Multa autem insecta & aliter nascuntur,atque asilus in primis ex rore.) Asilus nec est in emendatis exemplaribus, nec alioqui hic locum habere potest, vbi de papilionibus fit mentio, non de asilis.Sequenti versu est, Inde porrigitur vermiculus,non oritur.

Cap. xxxvii. Alij præfixa his pila cuspidant.) Malim,vt vetus: Alij præfixa hastilia cuspidant. præcedit enim Cornibus.Oculos vnicolores nulli, cum candore omnibus mediusculo differentes. Vetus lectio melior:Oculus vnicolor nulli, cum cãdore omnibus medius color differens. Ardent,intenduntur, humectantur,cohibentur.)Legi debet: Humectant.conniuẽt. Ab iisdem,qui altero lumine orbi nascerẽtur,Coclites vocantur:queis parui vtrinq; ocelli,Lucini iniuriæ cognomen habuere.) Locus est fœdè corruptus. Exemplaria manu scripta habent:Ab iisdem,qui altero lumine orbi nascerẽtur,Coclites vocabantur: qui paruis vtrisq;,Ocellæ:Luscini iniuriæ cognomen habuere. Vt hoc interfit inter Luscinum & Coclitem, quòd hic sit vnoculus natus, ille per vim eluscatus. Porrò Coclitem eo modo Opici ex Cyclope detorserunt,quo ex Ganymede Catamitum. Fuerunt autẽ Coclites Horatiorum gentis,sicut Seruiliorum Ocellę,Fabriciorũ Luscini.Pompeiorum Strabones,Papyriorum atq; Aeliorum Pæti.

Bobus bis mutantur.) Vetus lectio: Boues bimi mutant.Setis intus os hirtum, & linguam etiam appellatam.)Lege, & linguam etiam ac palatum.

Cap.xxxix. Quæ verò ratio,crocodilis,si non cruori, sed duritiæ tergoris tribuatur,& solertia.)Lectio sanè inepta,castiganda ad exemplaria vetera sic: Ceu verò nõ crocodilis duri tia tergoris tribuatur,& solertia.Coarguit enim hoc exemplo quorundã opinionẽ qui subtilitam animiconstare cute operimentisq; corporum putabant.

Velut languidiores,cum menstrui cursus stetere.) Legendum,Vt & lanugines oris,c.m.c.s.

Cap.xl.Primogeniti in quaq; parte sues primas premunt,& si escæ sunt faucibus proximæ.) Prodigiosa depra-

depravatio,cùm à Plinio ſcriptum ſit: Primis genitis in quoq; partu ſues primas præbent:eæ ſunt faucibus proximæ,ſcilicet Mammæ.

Cap. XLI. Tenuiſsimum camelis, mox equabus.) Manu ſcripti codices habent Equis, nuſquam obſeruantes recentiorem exceptionem de ablatiuo in filiabus,equabus,aſinabus. Sicut & ſupra 40.cap. Aſinis à fœtu dolent,non Aſini.Idem animaduerti & in Liuianis exemplaribus.

Cap.XLII. Duobus Alpes generibus pabula ſua approbant,Dalmatiæ Docleatem mittunt Ceutronum terræ Natuſicum.) Vetus lectio: Dalmaticæ Docleatem mittunt, Ceutronicæ Vatuſicum. Dalmaticas vocat iuga à Carnis ad Dalmatas vſq; pertinentia.

Cap.XLV. Sunt autem crura his obliqua, humani poplitis modo.)Pollicis, non Poplitis. Qua perfoſſa, ceu vinculis,ſpiritus fugit.) Legendum, Ceu iugulo, ſcilicet perfoſſo.

Cap.XLVI. Leo etiamnum tortuoſos.)Scribo,Tortuoſius.

Cap.XLVII. Confirmant & apodas habere, nyctērin & drepanin,in eis quæ rariſſimè apparent.) Nycterin pro rara non agnoſco, quæ Græcis veſpertilionem ſonat volucrem potiùs,quàm auem. Raræ aui rarum nomen magis conuenit, quemadmodum habet antiqua ſcriptura, Et apodas habere, & ocen & drepanin.

Cap. LI. Hinc tot cantibus & modulis flexiones.) Antiqua lectio potior:hinc tot cantus & moduli flexioneſq;.

Cap.LIII. Qui venena ſerpentium ſuctu è corporibus exigerent.)Melius Corporibus eximerent.

Scythæ ſagittarum vngunt aciem.) Vetus lectio, Scythæ ſagittas tingunt.

EX LIBRO. DVODECIMO. CAP. IIII.

VNam quam peculiarius Virgilius celebrauit, ebenum.)Rectius manu ſcripta volumina: Vnā è peculiaribus Indiæ Virg.celebrauit ebenum.

Cap.V. Quorum pondera adeò in terram curuantur,vt annuo ſ.i.) Incorruptiora exemplaria: Quorum imi adeò &c.

Cap.VI. Quo ſapientiores Indorum viuunt.) Lege,Sapientes,id eſt,philoſophi.

Cap.IX. Facilius hoc & cruſtoſius amariuſque & gummoſſum.) Lege addendo iuxta fidem veterum codicum: Facilius hoc, & cruſtoſius, amariuſque: at Indicum humidius & gummoſum.Ibidem legitur,In libras x.terni.non, x tantum.

Cap.XIII. Vt alij exiſtimauere frutice venoſo.)Exemplaria noſtra, quæ ob vetuſtatem ſequimur, habent.Frutice myrtuoſo. Quod neſcio cur debuerit magis abſurdum videri, quàm gummoſus, & ſimiles Plinianæ voces.

Cap.XIIII. Græci ſtagoniam & atomum tali modo appellant,minorem autem Arabiam.)Imò, Orobiam, à magnitudine ὀρόβυ, hoc eſt,erui. Vltimo huius capitis verſu lege, Potius quàm in micas frietur.

Cap.XVI. Facillimè autem adulteratur Indica myrrha.)Scribo,Facilliſsimè autem adult.

Cap.XVIII. Periti rerum aſtruxerunt.) Aſſeuerant, non Aſtruxerunt.

Cap.XIX. Reuehunt vitrea & ænea.)Melius, Et ahena.Sterilior imbre,ceu dire naturæ.)Vetuſti codices: Sterilior imbre, cæduæ naturæ, & mox illic legitur, Venia cædendi, non,Metendi.Deinde ſorte germina diſcerni.)Cremia,non Germina:quæ vox vel ex Pſalmographo nota eſſe poterat

Cap.XX. Per Nabatæos Troglodytaſque confines, qui conſidêre ex Nabatæis.)Vetus lectio:per Nabatæos Troglodytas,qui conſidêre ex Nabatæis. Vt intelligamus coloniam à Nabatæis negotiatoribus in Troglodyticen deductam.

Cap.XXIIII. Eandem quæcunque ſit aſpalato.)Lege,Eandem,quæ ſit aſpalatho.

Cap.XXV. Maximè probatur, quòd ante ſemel fluxit.)Melius vetus exemplar Maximè probatur, quod ante ſemen fluxit,id eſt, antequam ſemen prolatum ſit.Paulò pòſt illic legitur:Exit & in Pamphylia, ſed aridior:non Acrior.

EX LIBRO DECIMOTERTIO. CAP. I.

PRimumque id ſcire conuenit,mutata authoritate ad peius ttanſiſſe gloriam.)Syncera lectio: Mutatam authoritatem,& ſæpius tranſiſſe gloriam.

Cap.III. Veſtes prolongant tempus.) Antiqui codices: Veſtes prorogant tempus. Summa commendatio eorum,vt tranſeuntem fœminam odor inuitet, etiam aliud agentem.) Magis placet quod iiſdem codicibus habetur:Vt tranſeunte fœmina odor inuitet etiam aliud agentes. Neque enim vſqueadeo corrupti fuerunt Romanorum mores vt frequentior eſſet viris,quàm fœminis,vnguentorum vſus.Ac mox:Sed quoſdam craſsitudo maximè delectat, idipſum approbantes.)Illic eſt, Spiſſum appellantes, non idipſum approbantes.

Atque Caium principem ſolitum lauari.)Lege,AtqueCaium principem ſolia temperari,ſcilicet iuſsiſſe.

Vtinamque dicere poſſemus, quis primus inſtituiſſet iſta.nimirum hac mercede orbem terrarum corruptæ deuicere aquilæ) Duas voculas, Ita eſt, quibus perquam eleganter Plinius vtitur,ſcribarum ſiue potius caſtigatorum temeritas depravauit in,Iſta. Sic enim ſcribitur ac diſtinguitur in emendatis voluminibus:Vtinámque dicere poſſemus, quis primus inſtituiſſet.Ita eſt,nimirum hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicere aquilæ.Sic libr. 7.c. 40. dixit. Ita eſt profectò,alius de alio iudicat dies. Item libro 18.ca.6.Itaque eſt profectò,opera,non impenſa, cultura conſtat. Præterea libro 24. ca. 1. Ita eſt profectò, magnitudo populi Romani perdit ritus, vincendóque victi ſumus.

Cap.IIII. Genera earum plurima: & prima fruticem non excedentia: ſterilem hanc, aliubi & ipſum fertilem, breuémque ramis obiri vmbra foliorum.) Emendata lectio:Sterilem hunc,aliubi & ipſum fertilem breuíq; ramorum orbe folioſum. Qui error tam craſſus eſt,vt mirum ſit à nemine deprehenſum. Præterea cæſum à dorſo puluinato,& in aluo media fiſſura pleriſque vmbilicatum.) Repoſuimus ex manu ſcriptis:Præterea cæſum à dorſo puluinata fiſſura, & in aluo media pleriſque vmbilicatum. Quod erat prius, pomis refertam)Pro his verbis longè alia ſunt in antiquis voluminibus, nempe hæc:Erátque, cùm hæc proderem,fertilis.

Cap.VII. Certoq; eam ſugit alienus humor, qui aluum omnem rigat.)Lege: Qui aliam omnem rigat.

Cap.XI. Neq; ad alios vſus illis,quàm funibus. Rex Antigonus in naualibus vſus eſt rebus,nondum ſparto communicato.) Syncera lectio; Nec aliis vſus eſt, quàm inde, funibus rex Antigonus in naualibus rebus,n.ſ.c.

Cap. XII. Quæ potuit eſſe ſegminibus vtrinq; amputatis.)Scribo,Reſegminibus. Minus ſorbet. Politur & charta magis, vt ſplendeat.) Lege, & diſtingue: Minus ſorbet politura charta magis ſplēdet. Deprehēditur &

ditur & lentigo oculis, ſed mediis inſerto glutinamentis ceu tænia iunco papyri bibulo, ibi vix litera fundente ſe.) Voluminum veterum emendatior lectio: Sed inſeria mediis glutinamentis tænia fungo papyri bibula, vix niſi litera fundente ſe. Nam fabrili à gummi commiſſuræ fragiles ſunt.) In eiſdem codicibus melius eſt. Nam fabrile, gummiſque fragilia ſunt. Fabrile videlicet glutinum. & Gummis, genitiuus eſt à Gummi, κόμμι κόμμεως. Minimum hunc modum integerit.) Lege, Minimum hoc modo intergerij.

Cap.XIII. Quod eò magis miror, ſi etiamnum Homero condente Aegyptus non erat. At cur ſi iam hic erat vſus, in plumbeis linteiſque voluminibus ſcriptitatum conſtet? Cur & Homerus in ipſa illa Lycia Bellerophonti, codicillos datos, non Epiſtolas prodidit?) Hic tenebrio neſcio quis aliquot voces ex II. cap. repetitas, ſed deprauatè, infulcire auſus eſt. nam vetuſta exemplaria omnia tantum habent. Q.e.m.m. ſ.e.H.c.Ae. non erat: aut cur, ſi iam hic erat vſus in ipſa illa L.B.&c. Agnoſcis erudite Lector Plinianum orationis fluxum, nullam interpolatoris operam deſiderantem. ô impudentiam.

Cap.XV. Interiit nuper incendio, quam Cethegus decedēs libris 14. permutauerat.) Vetus lectio: interiit nuper incendio à Cethegis deſcendens, H-S.xiiij. permutata. A Nomio Tiberij Cæſaris liberto.) Lege addendo: Item à Nomio. nam duas recenſet ampliſſimas. Ptolemæi vnam, alteram Nomij. Operimento conchylij & laminæ per mediam veſtitam fuiſſe.) Pro peſſima opera malum gratiam meritus eſt, quiſquis hic Pliniana verba, aliquot de ſuo additis, interpolare non eſt veritus. Nam ſyncera ſcriptura tantum habet: Operimento laminæ veſtitam fuiſſe. quemadmodum lateritij parietes ornatus cauſa marmoreis cruſtis veſtiuntur. Nutriuntur optimè ſplendeſcúntque, manuq; ſicca fricantur ab alienis maximè: nec abaculis læduntur, vt in his genitæ.) O bellè tractatum Plinium. Vide obſecro Lector, quantum hæc à germana lectione diſcrepent, quæ talis eſt: Nutriuntur optimè ſplendeſcuntque manu ſicca fricatæ à balineis maximè: nec à vinis læduntur, vti his genitæ.

Cap.XVIII. Totumque abire in lacum.) In altum, non In lacum.

Cap.XIX. Punicum malum cognomen ſibi vendicat.) Lege, Cognomine ſibi vendicat.

Cap.XXI. Semine colore & ſpecie foris.) Farris, non Foris.

Cap.XXIIII. Vtilitas herboſa ergo, & eò lætior ſatietas, quod perquam modico pingueſcunt & quadrupedia.) Exemplaria vetera: Vtilitas, quæ eruo, ſed ocyor ſatietas, perquam modico pingueſcente quadrupede.) Obiterque inter ordines allium capeſſere fertile eſt.) Lege, Allium & cæpe ſeri fertile eſt.

Cap.XXV. Vix vt reſpicere è naui tutum ſit.) Proſpicere, non Reſpicere.

EX LIBRO DECIMOQVARTO.
CAP. I.

SVbdiales inambulationes vmbroſis operculis opacat.) Syncera lectio, Vmbroſis pergulis. vt eſt videre in emendatis manu ſcriptis.

Cap.II. Vua tam parua, vt niſi pinguiſsimo ſolo coalere non poſsit.) Rectiùs, Colere non proſit. In neglecto ſolo moroſa, pingui putreſcit, gracili omnino non prouenit.) Legendum, In eligendo ſolo moroſa. Moroſam in eligendo ideo dicit, quòd ei nec pingue nec gracile ſatis conueniat. Tuncque Albanum vinum æmulantur, Reſtituimus ex vetuſtis codicibus. Albano vino æm. Sic Martialis: Aemula Baianis Altini littora villis. locutione à Græcis accepta, ἁμίλλομαί σοι. leuius hoc videri poterat, niſi in his leuibus tam ſepe ſcribæ ludere ſibi permittant. Mœrica contra omnes ictus firmiſsima.) Veteres libri, Contra omne ſidus fir.

Cap III. Et coronaria naturę luſu ſtephanitis.) Scribo, Coronaria naturæ luſu.

Cap.IIII. Cum C. Gracchus Tribunus plebis ſeditionibus agitatis interemptus.) Latinius noſtra exemplaria, Plebem ſeditionibus agitans. Raro quippe adhuc fuere, nec niſi importatis ſingulis teſtis millia nummûm.) Vetus lectio, Nec niſi in nepotatu.

Cap.VI. Pucino retulit acceptos, non aquoſo.) Lego. Pucino retulit acceptos, non alio vſa. Cum eadem vitis aliud aliis locis pullulet.) Maluimus & hîc noſtros manu ſcriptos ſequi, in quibus eſt, Aliud aliis locis polleat.

Cap.VII. Nec Cymoliti per ſe gratia.) Noſtri veteres codices, Tmoliti, habent, cuius & apud Galenum fit mentio. Cæſarem non aliud potaturum.) Scribo, Poturum.

Cap. XIII. Interfectam fuiſſe à marito.) Scribo ad exemplar vetus, Interfectam fuſte à marito, atteſtante Gellio. Aromaticis delectatos.) Lege Aromatite. id eſt, quod nunc Hippocratis vocant, cuius inuentum videri volunt.

Cap.XIIII. Sic quoque diu tranſmarina fuerunt in authoritate ad atauos vſque noſtros, etiam Falerno iam reperto, ſicut apparet ex illo Comico verſu Anaxipolis Thaſij: Quinq; Thaſij vini inde depromam, Falerni bina.) Quid ego audio, Anaxipolim Thaſium Latinos verſus ſcriptitaſſe? an fortè Græcè quidem ſcripſit, ſed togatas fabulas. alioqui ineptè citatur teſtis, vbi agitur de authoritate, quæ fuit vinis in Vrbe atq; Italia. Subiiciam & hîc veterem lectionem, quò magis appareat deprauatio. Sic quoque poſtea diu tranſmarina in authoritate fuerunt, & ad auos vſque noſtros: quin & Falerno iam reperto, ſicut apparet ex illo Comico verſu: Quinque Thaſij &c. Neque enim ratio temporum patitur, vt legamus ad atauos, de vinis, quæ poſt Opimium Conſulem in pretio fuerunt. Millia cadorum congiorum.) Lege, Cadorum congiariorum, id eſt, qui congium caperent. Sequenti verſu eſt, C. Sentius, non Cenſius. Hortenſius ſuper decem cados hæredi reliquit.) Non video, cur hoc magnum videri debeat, cùm Lucullo eiuſdem vini pluſquam C. M. cadorum fuiſſe ſupra in hoc ipſo capite ſcriptum ſit. verior eſt dubio procul manu ſcripta lectio X M. cadorum, quod ſcribæ hoc modo ſcribere ſolent X̄. inde lapſus occaſio.

Cap.XV. Quid ni? Et Cæſar Dictator triumphi ſui cœna vini Falerni amphoras C. Chij cados C. in conuiuia diſtribuit.) Conuiuia hic vocat certum conuiuarum numerum vnà diſcumbentium, qui ferè intra Muſarum numerum conſiſtebat, iuxta tritum illud prouerbium: Septem conuiuium, nouem conuitium. Quare nimio plus eſſent centum cadi vel Cyclopum conuiuio. Itaq; malui antiquam ſcripturam ſequi, Quid, non & Cæſar Dictator triumphi ſui C.V.F. Amphoras, Chij cados, in conuiuia diſtribuit, id eſt, in ſingula conuiuia ſingulos cados, ſingulaſque amphoras.

Cap.XVI. Fit & è pomis.) Melius, Fiunt & è pomis. Ac mox: Primumque è palmis, non, Proximumque ei è palmis. Myrtiten Cato quemadmodum fecerit, hoc paulò pôſt indicabimus.) Melius, Myrtiten Cato quemadmodum fieri docuerit, mox paulò indicabimus. Ex cæteris herbis colatis.) Colatis, redundat. Qualem

& redolent ſalicum Patauinorum in paluſtribus vindemiæ.)Lege, Qualem & ſalicum redolent Patauinorum in paluſtribus vin.

Cap. xvii. Adeò nihil intentatum in vita fuit.) Elegantius datiuo caſu: Adeò nihil intentatum vitæ fuit.

Cap.xviii. Aſpendios, damnata à feris.)Damnata aris, lege. σπένδειν enim libare ſignificat. Aegyptus & ecbolinam habet abortiuos facientem.) Vetus, Aegypt.& ecbolada habet, abortus facientem. Sic & maris nauigio.)Rectiùs, Mari nauigato.

Cap.xix. Prolibare diis infaſtum habetur vino.) Rectiùs in vetuſtis codicibus ſcribitur Vina, ſicut tertio abhinc verſu, Polluta & Græca. Præcepta tradiderint.)Præcepta condiderint, eſt in veteribus, idq; non ineleganter, vt nihil opus fuerit mutare. Anni prioris vina nonnuſquam fæce acetóue condiunt.)Vetus lectio: Nonnuſquam prioris vini fæce acetóue condiunt.

Cap. xx. Iterum ſponte feruere: qua calamitate cùm deferbuit, deperit ſapor.) Cùm deferbuit, voces ſunt ſuperuacaneæ, & ab interprete primùm adiectæ. Acor aut fumidum virus, aut picis aduſtio.) Lege, Picis autem aduſtio. nam ſuperiora reſinę vitia ſunt, hoc picis. Aſia picem Indicam maximè probat, Græcia Piericam.) Non Indicam, quod abſurdum erat, ſed Idæam, ab Ida cantatiſsimo Troadis monte, atteſtante etiam Theophraſto.

Cap.xxi. Sic coopercula doliorum medicanda.) Imò Opercula. Error natus ex geminatione literarum.

Cap.xxii. Poſtera die ex ore halitus fœtidi.)Veteres codices diſertè habent, Halitus cadi, vt intelligamus eos nimia temulentia cadum olere. Cùm priorem diem quotidie perdant. imò verò & venientem.) Nihilo deterior erat vetus lectio: Illi verò & venientē. L. Piſonem vrbis Romæ curatorem ab eo delectum.) Syncerior lectio extat in antiquis voluminibus, L. Piſonem vrbis Pom. curæ ab eo delectum. hoc eſt, ad curam. Præfectus vrbis creatus eſt, non curator: & præfecturam circunloqui libuit.

EX LIBRO DECIMOQVINTO.
CAP. I.

OLeam Theophraſtus celeberrimus è Gręcorum authoribus.) Moderatius Plinius Theophraſtus è celeberrimis Græcorum authoribus. M. Seruius T. F. Aedilis curulis.) Antiqua ſcriptura, M. Seius L. F. Certè Seruius, prænomen eſt, non nomen. Nec deſiderare raſtros, aut falcem vllam, aut curam.) Elegantius vetus: Nec deſiderare raſtros, aut falces, vllámve curam.

Cap. iii. Has enim ocyſsimè occupat æſtas, quia ſunt tenerrimæ, & amurca cogit decidere.) Vera lectio: Has enim ocyſsimè occupatas, quia ſunt tenerrimæ, amurca cogit decidere. Cum omni hora oleum decreſcat.)Lege, Omni mora.

Cap.v. Quam earum in his locis optimam eſſe dicant.)Veteres codices: Quam earum finitimis locis o.e.d. Nec erat opus mutare.

Cap.vi. Præterea conchas & plumbeas cortinas aere vitiari.)Vitiata lectio eſt: reſtituimus iuxta fidem archetyporum ſic: Præterea in conchas & plumbeas cortinas: ære vitiari. Refertur enim ad Decapulandū, quod præceſsit.

Cap. vii. Suis herbis componunt inter Cappadociam & Seleuciam, quod Seleucinum vocant.) Vera lectio vetus, Inter Cappadociam & Galatiam quod Selgiticum vocant. Idem erratum deprehendimus & caſtigauimus lib. 23. cap. 4. ſcribendo ſic: Selgiticum neruis vtile diximus. E pice fit, quod picinum appellant.)Lege Piſsinum, non Picinum, vt ſit Græca vox.

Cap.xi. Præcocia verò muſtea.) Scribo, Præcoci, referendo ad proximè præcedens Prouentu.

E ſtrutheis odoratiſsima.) Lege A ſtrutheis, id eſt, poſt ſtruthea.

Cap.xiiii. Tamen peculiare nomen dedit.)Lege addendo: His tamen peculiare. His. ſ. lanatis, quorum mentio præceſsit. A conditione caſtrati ſeminis, quæ ſpadonia appellant. Belgemela à foliis. folium enim vnum, aliquando & geminum erumpit è latere medio.) Mira verò denominatio à gemino folio Belgemela. Sed cur potius à gemino, cùm ſæpius vnicum erumpat? Antiqua exemplaria aliter habent: Quæ ſpadonia appellant Belgæ. Melofoliis folium vnum, aliquando & geminum, erumpit. Mirum autem videri non debet, ſi Belgæ ſpadonia vocabant Romano, & non Gallico vocabulo, vt qui prouinciales id temporis eſſent: apud quos ipſe Plinius aliquandiu vixit: vnde hoc pomum in eius notitiam venit, vrbanis alioqui non admodum notum. Melofolium verò dictio eſt ex Græca ac Latina compoſita, quaſi μηλόφυλλον.

Cap. xv. Reliquorum nomina aliter in aliis locis appellantur.) Scribe addendo, Aliter in aliis atq; aliis loc. a. Cōduntur verò pyra, vt vuæ, ac totidem modis, non aliter, quàm in cadis. Pręterea quæ in pomis proprietas pyris quoq; vini. Similiter iis ægris medentes in eſcam dant.) Vera lectio: Conduntur verò pyra, vt vuæ, ac totidē modis, nec aliud in cadis, præterquàm pruna. Pomis proprietas pyriſq; vini: ſimiliterq; in ægris medentes cauent.

Cap.xvii. Eandem pomis in vino ſubigunt.)Melius, Vino ſubigunt. Oleo ſpergi in ore, vt de palmis diximus.)Hoc nuſquam dictum eſt: ſed particula Vt, redundat. Mox legendum, De palmis diximus: vt ſit trāſitus ad reliqua. Ac ſi dicat, Niſi inter peregrinas arbores de palmis dictum eſſet, potuiſſe hîc inter ſecundas menſas de earum fructu dici. nunc de ficis proximè dicendum.

Cap.xviii. Ad nos ex aliis tranſiere gentibus Chalcidicæ, quarum plura genera. ſiquidem & Lydiæ quæ ſunt purpureę & mamillanæ ſimilitudinem mammarum habent.) Legendum ex fide veterum exemplariorum: Ad nos ex aliis tranſiere gentibus, Chalcide, Chio, quarum plura genera. ſiquidem & Lydiæ, quæ ſunt purpureæ, & mamillanæ, ſimilitudinem earum habent. Alioqui Plinius omiſerat Chias, Romæ non incelebres, & Martiali in primis amatas. Nam Alexandrinæ enixiores. Candicans terina, cognomine delicata.) Eadem exemplaria veram etiam nunc lectionē retinent: Nam Alexandrina è nigris eſt, candicante rima, cognomine delicatæ. Alioqui non bene cohæret, quod mox ſubſequitur: Nigra & Rhodia eſt. Tanto propius Carthaginem pomo Cato admonuit.) Elegantius vetus lectio: Tanto propius Carthaginem pomo Cato admouit.

Cap.xix. Ergo culices partim fraudati alimento in matre, hoc eſt, putri eius tabe, ex qua nati ad cognatā volant.) Antiquior lectio, & melior: Ergo culices parit: hi fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad cognatam volant.

Cap.xx. Setaniæ tamen maius pomum eſt.)Tamen ſuperuacaneum eſt, natum ex proximis ſyllabis, tanie, nec ad ſenſum quicquam facit.

Cap.xxi. Hæc obnoxia acri odore, nec ſuauitate iucunda.) Cuinam obnoxia? Syncera lectio: Hæc obnoxia acori. Odore & ſuauitate rotūda præcellunt. cæte-

ris

risvini ſapor. Et rufatur capillus primùm prodeuntibus nucleis.) Nuculis, non nucleis.

Cap. XXIII. Molitura etiam præſtant.) Vetus, Moluntur etiam, & præſtant &c.

Cap. XXV. Minus quinquennio eſt.) Satis Latinè dixerat Plinius, Minus quinquennium eſt: nec erat, cur mutaretur.

Cap. XXVIII. Aliquorum lignum ipſum in vſum & pomi vicem, vt grana myxtis, quas in Aegypto gigni diximus.) Vetus lectio: Aliquorum lignum ipſum in vſu & pomi vice, vt generi amygdalæ, quam in Aegypto gigni diximus. Dixit autem Plinius his verbis: Pomum longius pyro, incluſum amygdalæ putamine & corio, colore herbido.

Cap. XXIX. Antequam piper reperiretur, illam obtinens vicem.) Illius obtinens vicem, legendum eſt. Plebeia, torrida, ac ſqualida.) Scribo, Retorrida: qua voce libenter vtitur. Quin & virgę anuli.) Lege: Virgei Papyrium Naſonem.) Maſſonem, non Naſonem, atteſtante Liuio.

Cap. XXX. Et poſtea acceſſere genera eius. Hanc ſylueſtrem &c.) Quam hanc? Libri vetuſti: Poſtea acceſſere genera: tinus, hanc ſylueſtrem &c. Alioqui malè cohæret, Acceſsit & regia, niſi tinus præcedat. Folio criſpo ac breui, quæ inuenitur rara.) Lege, Inuentu rara. Præferenda vtiq; myrto & oleæ eſt.) Vetus lectio, Præferenda ei vtroque olea.

EX LIBRO DECIMOSEXTO CAP. I.

NAuigantibus ſimiles, cùm integant aquæ circundata naufragiis. Cùm verò receſſerint, fugientes cum mari piſces circa tuguria venantur.) Vera lectio: Nauigantibus ſimiles, cùm integant aquæ circundata: naufragis verò, cùm receſſerint: fugienteſque cum mari &c.

Non pecudes hos habere, nõ lacte ali, vt finitimos. Ne cum feris quidem dimicare cõtingit.) Meliùs: Nõ pecudem his habere, nõ lacte ali, vt finitimis, ne cum feris quidem dimicare co. Potus non niſi ex imbre.) Legendum addendo, Potus iis. Et ſequenti verſu, Et hæ gentes certè: Certè, ſuperfluit.

Cap. II. Roborum vaſtitas intacta.) Et hîc adde vnã dictionem: Aeuis roborum vaſtitas intacta.

Cap. IIII. Veluti pop. Rom. ipſa corona impoſita.) Ipſi, nõ ipſa. Longum eſt, nec ex inſtitutione operis.) Vetus lectio, Nec inſtituti operis.

Quique patriæ muros primus ſcandens, audentem irrumpere occidit. Quique ciuem maluit ſeruare, quàm hoſtẽ occidere.) An non hæc inter ſe pugnant? ſicut nec id aptè cohæret quod mox ſubiicitur: Vtque eum locum, in quo ſit actum, obtineret hoſtis eo die. O ſtrenuè nauatam à deprauatore operam, & cui nulla ex his, quæ hîc memorantur, corona dignum ſit præmium. Reſtituimus ex fide manu deſcriptorum hoc modo: Quæ ſub ipſo Ioue datur, cuique muros patria gaudens rumpit. Confert enim leges Romanas de ciuica, cum illa Græcorum de Hieronicis, hoc eſt ſacrorum certaminum victoribus, in quorum honorem patria cuique ſua redeunti murorum partem diruebat, quà oppidum intraret: tanquam nihil opus eſſet mœnibus ciuitati, quæ tales viros gigneret. Mox ſubiiciuntur capita legum, Ciuem ſeruare, Hoſtem occidere, Vtque eum locum, in quo ſit actum, hoſtis obtineat eo die.

Cap. V. Nec non & in copia frugum.) Veteres codices: Nec non & inopia frugum. Diſtinguemus ergo proprietate naturaque, & vbi res coget, etiam Græcis nominibus vtendum.) Vtendum, ſuperfluit. nam omnia referuntur ad verbum Diſtinguendum.

Cap. VI. Continentur hiſpido calyce, per genera plus minus complectente.) Scribe addendo. Plus minus cutem complectente. cutem glandis ſcilicet.

Cap. VII. Gignunt & alia ramorum eius pilulas, corpori, non pediculo, adhærentes.) Legendum, Gignunt & alæ ramorum eius pilulas, corpore, non pediculo adh. Item circa finem capitis: Et in folio rubente aquoſos nucleos candicantes. non Rubentes, quod neſcio quis ad pilulas præcedentes referendum putauit.

Cap. VIII. Granum hoc, primoq; ceu ſpectes fruticeſ paruos aquifoliæ ilicis. quiſquilium vocant.) Syncera lectio: Primoq; ſeu ſcapus fruticis paruæ aquifoliæ ilicis: cuſculium vocant. Eſt enim Hiſpanum vocabulum, non Romanum: & cuſculiatum videtur olim dictum, quod nunc deprauatè ſcarlatum. Signũ hoc eius, quod in tenebris decerpitur.) Quo, non, Quod. Græci cortices arborum appellant.) Vetus, Corticis arborem.

Cap. XVIII. Tingendi cauſa ad ſeruorum veſtes.) Illic legitur, Ad ſeruitiorum veſtes.

Cap. XXIIII. Et apud nos vere palmæ à matre integræ decerpuntur: meliores enim ſunt, quæ non diuiſę fuerint.) Integra lectio: Et apud nos ferè palmis à meſſe decerpuntur. ex his meliora, quæ ſeſe non diuiſerint. Loquitur de foliis. Decidua à populo quernaque.) Rectiùs, Decidua populea quernaque.

Cap. XXV. Cæteræ vere concepto.) Vetus lectio: Cæteræ vere cœpturo. Sic fit, vt dum prima cacumina impelluntur, ſe cutis aperiat, geniculato incremẽto.) Et hîc diuerſa lectio, Vt prima cacumina impelli ſequutis appareat.

Cap. XXVI. Cedri, & iuniperus, & ilex, annuæ ferè habentur: nouus fructus in iis autumno pendet.) Noſtra exemplaria: Citreæ, & iuniperus, & ilex, anniferæ habentur: nouuſq; fructus in his cum annotino pendet.

Cap. XXIX. Quoniam omnis infirmitas cælo magis accidit.) Lege, Cælo magis obnoxia eſt.

Cap. XXXII. Faſtidio balſamum alibi naſci natura, quàm in Syria, noluit ferè: nec non & palmam naſci vbique, aut natam parere.) Si dixiſſet Alibi, quàm in Iudæa, veriſimilius erat: neque enim in tota Syria naſcitur, aut vlla alia eius parte, præterquam Iudæa. Antiquior ac verior lectio hæc: Faſtidit balſamum alibi naſci, Aſſyria malus alibi ferre: necnon & palma naſci vbique, aut nata parere. Cælum nullo modo quit flecti.) Quit, redundat. Mutari naturam in iiſdem locis, atq; in profundo valere.) Exemplaria vetera: Atq; pro indiuiſo valere. An in Lyciis frigidiſq; montibus naſcitur.) Lege, At in Lyciis Phrygiiſque m. n.

Cap. XXXVI. Durantque eius alta tecta.) Eius, non eſt quò referatur. Lego, Durantque æuis. Sic ſupra: Aeuis roborum vaſtitas intacta. Et canori tibiæ ipſo educendæ.) Meliùs: Et canere tibiæ ipſæ docendæ. Nec aliter eſt in emendatis exemplaribus.

Cap. XXXVII. Licet populi vitibus placeant, & Cæcubum ducant.) Lege, Et Cæcuba educent. Sequacis ad iuncturas lentitiæ.) Rectiùs, Ad vincturas. Mollioribus vaſis, quàm vt è corio fiant.) Vilioribus, non Mollioribus. Deciduæ ſalici fertilitas.) Legi debet: Cædua ſalici fertilitas.

Cap. XXXVIII. Ictus ab altero capite vel grauis ſentiatur.) Atqui magis conueniebat, Vel leuiſsimus. Legendum itaque, Vel graphij, non, Vel grauis. Eſt autem graphium (vt vulgo etiam notum eſt) ſtylus ferreus, quo in ceratis tabellis, quicquid libuerit, exarare ſolemus. Fagis pectines tranſuerſi in pulpa apud

antiquos.Inde & vasis honos.) Distingue: Apud antiquos inde & vasis honos.

Cap.XL. CXX. modij tunc lentis pro saburra ei fuere. Pudendum erratum, cùm tam modica saburra vix mediocri nauigio sufficiat, nedum illi vsq; ad miraculum ingenti: ἀλλὰ τῶν τοιούτων οὐ φρόν τις ἱπποκλείδῃ, modò sensus sit vtcunq; Grammaticus. Vera lectio est, CXXM. modiûm lentis. Quas & ipsas esse modicas admodum miror.) Modico, scilicet simulachro. Id miratur, quòd alioqui iuncturæ ferè nullæ sint, nisi in grandibus simulachris. Nónne simulachrum Iouis in arce è cupresso durat.) Veteres codices, Simulachrũ Veiouis,

Cap.XLIIII. Et dulcior in Punicis.) Restituimus ex archetypis nostris, Et dulciori in Punicis. Sensus est, Quò dulciora poma, eò minus viuacẽ esse arborem. Decẽ arbores metiens.) Mittens, non, Metiens. Quod notatur & in spina fullonia.) Scribo: Quod verò in spina fullonia: Pendet enim à præcedente verbo Gignatur. Edendi ratio ætatis quadragenis diebus. Rectiùs, Ea medendi ratio æstatis quadragenis diebus.

EX LIBRO DECIMOSEPTIMO.

CAP. III.

IN Aquilonem obseruare vites & arbores poni suasere.) Lege, In Aquilonem obuersas vites.

Cap. IIII. Sed idem solum vbicunq; arduum opere, difficile cultu, bonis suis acrius penè pascit, quàm vitiis. Affligit agricolam & carbunculus terræ, quæ ita vocatur. Emendari vitem hac terra putatur.) Longè emendatior, ac planior vetus lectio: id quod vel absq; commonstratore cuiuis Latinè scientis perspicuum esse potest. Est autem hæc: Sed idem solum vbicunque arduum opere, difficile cultu, bonis suis acrius penè, quàm vitiis posset, affligit agricolam. Et carbunculus, terra quę ita vocatur, emendari vite macra putatur. Hæc lectio bellè quadrat & ad præcedentia, & ad sequentia.

Item vites aduri, quod non antea, Thracia sensit admoto Hebro.) Nostra exemplaria verius, Aenos sensit. Campos Rosciæ dixit Italię sumẽ esse.) Roseæ scribendum, vt est in veteribus. Virg. Et Rosea rura Velini.

Cap. VIII. Harenacea vtuntur, si aliqua non sit: in vliginosis verticibus, & si alia sit, vbi hos gentium solos nouimus &c.) Emendatior lectio: Harenacea vtuntur, si aliena non sit: in vliginosis verò, & si alia sit. Vbios gentium solos nouimus, & reliqua. Vbij Germanica gens erat, sed in Gallicam ripam à Romanis traducta: quo loco nunc est celeberrima Agrippinensis Colonia.

Cap.X. Amygdalæ in argilla molli meridiem spectanti seri iubentur.) Amygdala legi debet, & Iubet, non Iubentur. Præcedit enim proximo versu Mago, cuius hoc est præceptum. Ac mox eodem versu, Gaudere & dura: non, Gaudere eas in dura.

Quo in genere & cùm parui sunt, auelluntur.) Vetusti codices magno consensu habent, Et cum perna sua auelluntur: & ita meliùs cohæret cum his quæ sequuntur. Nanq; & huic principio eligi solum refert.) Meliùs, Nanq; ad principium e.s.r.

Non omittendum naturæ miraculum, ex tam paruo gigni arbores.) Magis placet vetus lectio: Non omittendo naturæ miraculo. Sic enim sæpe Plinius loquitur.

Cap.XI. Cato, si locus aquosus sit, inquit, latas pedes ternos: in faucibus imisq; palmum & pedem.) Restituimus mutata distinctione sic: Latos pedes ternos in faucibus, imosque palmum & pedem. In faucibus, id est, summa sui parte. Imosq;, id est, ima sui parte. Cato crassiorem quinq; digitis non omisit. Idem ait, attinere meridianam cæli partem signari in cortice.) Scribo, & distinguo: Cato crassiorem quinq; digitis. Non omisisset idem, si attineret, &c. Cato referri debet ad præcedens verbum, Præcipiunt. Et Nõ omisisset, eleganti eclipsi dictum est, ac si dicat, ideo à Catone omissum præceptum hoc, quia nullius sit momẽti.

Cap.XII. Illam inscitiam pudendam esse conuenit, & adultas inter sese luctari iusto plus.) Pudenda sanè inscitia locum hunc deprauatum apparet, cùm in antiquis voluminibus rectè legatur, adultas interlucare iusto plus. Interlucari autem arbores dicuntur, quoties adempta ramorum parte, quantum opacitati earum detrahitur, tãtum luci accedit: vnde & Interlucare, dictum.

Cap.XIIII. Ne excutiatur in vento, ne cortex à ligno decidat alterutri.) Vetus lectio: Ne exacuatur in vẽto, ne cortex à ligno decedat alterutri. Præcessit enim: Calami exacutio medullam ne nudet.

Cap.XV. Atq; vt gemmascere incipiens ligetur calamus.) Legendum pro Ligetur, Legatur. Ac mox: Vt inde potius distillaret mucor. vbi humor, pro Mucor legebatur.

Cap.XVIII. Autumno ablaqueato, & stercus adiicito.) Lege, Addito, non Adiicito. Sic enim Cato loqui solet. Vt eadem olíueta constent.) Integra lectio est: Vt æuis eadem olíueta constent. Sic suprà lib.16. capite secundo, Aeuis roborum vastitas intacta. Eiusdem capite 36. Durantq; æuis tacta alta. Mirumq;, quę Pallas castigatori hanc mentem dederit, vt eam vocẽ vbique aut omitteret, aut deprauaret. Confessa enim de tempore serendi æquè ratio est, vere & autumno id ex magna parte fieri decreuere.) Rectiùs in archetypis legitur, & distinguitur, hoc modo: Connexa enim de tempore serendi æquè ratio est. Vere & autumno id magna ex parte fieri decreuere. Ac mox, Naturæ totius, non, Potius. Ideo faciles corticum esse amplexus.) Illic habetur, Complexus.

Cap.XX. Ideo nucibus potius, quàm radice, p.c.i.) Scribo, potius, quàm viuiradicibus.

Cap.XXI. Et prędictis velut armamentis vinearum.) Hæc verba, quæ nescio quis fini præcedentis perperã assuerat, huius capitis initio ad posuimus, meliùs hic cohærentia. Id enim, cùm decisi, nec intorti trigemmes.) Lege, Idem cùm decisi. Paulò pòst pro In area, restituimus Marra.

Oculorum exinde materia emicat cum aqua, trigesimo sexto mense viuiradix transfertur.) Scribo & distinguo. Oculorum inde materia emicat, cum qua XXXVI. mense u.t. Detraxere hoc experimenta seminarij curaq;. Sequitur vinearum ratio.) Distinguendum, Detraxere hoc experimenta. Seminarij curam sequitur u.r.

Cap.XXII. Sulco latitudo palæ est.) Lege addendo, Sulco latitudo palæ satis est. Eodem versu, In quanq; partem, non, Quancunq;. Quę ex his longiores fient, vt vites binas accipiant. E diuerso aliæ labuntur.) Antiqua lectio, Qui ex his longiores fient, vt vites binas accipiant è diuerso, aluei vocabuntur. Intra biennium autem fructus.) Malui veterem lectionem: Interest autem biennium fructus, quò tardius in sato prouenit, quàm in translato. Ideo vtriusq; fructum tardũ, præterea retorridum & nodosum puluinosumq; reddi incremento.) Alia lectio antiquior, in quam exemplaria consentiunt, sic habet: Id vtrunq; fructum tardum, præterea retorridum & nodosum reddit, pumilionum incremento. Operarum ista computatio est. In latifundiis verò legitima naturæ festinatio.) Vetus lectio: Operarum ista computatio est in latifundiis, non legitima nat. fest.

Cap.XXIII.

. **Cap. xxiii.** Et vlmus detruncata à media inter ramorum ſcamna digeritur.)Legendum, In ramorum ſcamna. Meridianum Solem ſpectare palmites debent.)Non malè eſt in manu ſcriptis:Spectare palmæ debent. nam ſequitur mox:Rami à proiectu digitorũ modo ſubrigi. nec de vitibus loquitur, ſed de arboribus,quæ vitibus maritantur.

Traduces Gallica cultura binis vtrinque lateribus, ſi pedum quadrageno diſtent ſpatio, quaternis viceno,inter ſe obuij miſcentur alligan turque vno conciliati, virgultorum comitatu obiter ligati quà deficiant. Aut ſi breuitas non patiatur ipſorum, adalligato protenduntur in viduam arborem iunco.)Repræſentabimus & hîc veterem lectionem, quàm veriorem eſſe certè illi facilè iudicabunt, quibus id culturæ genus viſu cognitum eſt, etiam hodie in ea Italiæ parte frequens.Nam de Ciſalpina Gallia loquitur. Eſt autẽ talis : Traduces Gallica cultura bini vtrinq; lateribus, ſi ſpes quadrageno diſtet ſpatio, quaterni ſi viceno, inter ſe miſcentur alliganturque vnà conciliati, virgultorum comitatu obiter rigorati,quà deficiant: aut ſi breuitas non patiatur ipſorum, adalligato protenduntur in viduam arborem vnco.Sed quia vilitate redituum impendia exuperent.) Reditum, non Redituum.Vilitas enim de vino intelligi debet. Carioſaſque tantum vitis partes incipientes marceſcere deputando.) Antiqua ſcriptura, Incipientes inareſcere. Quoniam certa latera eſt facilius abſcondere, quàm detorquere, quò velis. Plagas in arborum tonſura ſupinare,velut calices faciendi.)Satis apparet deprauatorem hunc neque literaturam calluiſſe, nec agriculturam.Reponenda igitur ex vetuſtis exemplaribus in corrupta lectio,& hoc modo diſtinguendum: Quàm detorquere,quò velis,plagas. In arborum tonſura ſupiniore velut calices faciendi,ne conſiſtat humor.

Cap.xxiiii. Itaque per hyemes cæli rigorem probamus. Non enim ſolum infirmiſsimæ arbores gelu periclitantur,ſed maximæ.) Verior lectio,& cum proximè præcedentibus Plinij verbis melius cohærens, eſt hæc : Itaque per hyemes cæli rigorem probamus, non ſoli. Nec infirmiſsimæ arbores gelu periclitantur, ſed maximæ. Vnde partium adhibita ſocietate, nominum quoque cum hominum miſeriis.) Caſtigauimus ex fide manu deſcriptorum: Vnde partium debilitas, ſocietate nominum quoq; cum hominum miſeriis.Idque aues corticis ſono experiuntur.) Adde Caui. Aues caui corticis ſono experiuntur. Quapropter & grando in iis cauſis intelligi debet, & carbunculatio, quod pruinarum iniuria euenit. Deeſt coniunctio, &. Et pruinarum iniuria euenit. Sunt enim tria diuerſa mala. Naſcitur hoc malum tempore humido & lento.)Lege,Tepore humido. Quod araneum vocant.) Quod particulam ſcriba de ſuo adiecit. Legendum (araneum vocant)per parentheſin. Idem peccatum ſcribarum & aliis locis, nec in hoc ſolo authore , deprehendere licet. Ibi autem & in reliquis partibus.) Malè detracta eſt cõiunctio, cùm ſcriptum ſit:Et ibi autem,& in reliquis partibus.

Intereunt pleraque exciſa ſtirpe.) Lego,& fiſſa ſtirpe. Olfactrix enim intelligitur, & tangi eam odore mirum in modum.) Vetus ſcriptura mollius, Olfactatrix enim intelligitur , & tangi odore mirum in modum.

Cap.xxv. Inter vitia arborũ eſt & prodigiis locus.) Et hîc neſcio quis tres primas huius capitis voces fini præcedentis aſſuerat.

Cap. xxvi. Autumno varia,& hoc eſt ex natura ſoli.)Scribo,Varia,& ex natura ſoli.Cæterum maiore in parte orbis etiam pluuia aut in omni aqua ſeri & arari non conuenit.) Antiqua lectio manu ſcriptorum voluminum : Etiam pluuias autumni aquas eriuari conuenit.quod ſanè aptius ad præcedentia de Hiſpanorum vindemiis verba quadrat.In Sulmonenſi Italię agro Fabiano.) Lege addendo, In Sulmonenſi Italiæ agro,pago Fabiano.

Tantò magis ſi niues ſcateant.) Quis vnquam vel vidit,vel legit niues ſcatere? Vſque adeo nihil referre putant iſti,quem ſermonem etiam facundiſsimis authoribus affingant.Scribi debet.Si niues iaceant.

Cap. xxvii. Et ab ima parte circunforato defluens pituita abſtrahatur)Abſtergeatur,non abſtrahatur.) Similis ſtercoratio. Gaudent ea,&c.) Meliùs, Similis fimi ratio.Gaudent ea,& reliqua.

Eo anno violenta,proximo dulcia futura.)Lege,Vinolenta.De Punicis loquitur.

Cap. xxviii. Multi talpas amurca necant.)Lege addendo,Multi & has,& talpas.Et has,ſcilicet formicas, quarum mentio proximè præcedit. Vltimo verſu legendum:Cuius rei rationem quoq; eodem volumine tradidit.

EX LIBRO DECIMOOCTAVO. CAP. I.

TEnebris quoq; & ipſarum noctium quieti inuidentium gemitu) Neſcio quis detraxit vnum verbum minimè hoc loco ſuperuacaneum. Legendum enim, Tenebris quoq; ſuis,&c.

Cap. iii. Pilumni,qui pilum piſtrinis inuenerunt.) Lego,Inuenerat. Eſt enim paternus caſus Pilumni,ſicut mox Piſonis. Et vnus tantùm apud authores Latinos memoratur Pilumnus, qui ob hoc ipſum inuentum ſuum à priſcis conſecratus eſt. Ludos boum cauſa celebrantes, Bupetios vocabant.) Vetus ſcriptura, Bubetios.Noxámve duplionémve decerni) Antiqui cod.Noxiámve.& ſic alibi quoq;.Marci quidem Curij poſt triumphos.) Manius eſt verum prænomen huius Curij.

Et quidem vt tradit Norbanus nudo.) In huius libri indice, vbi recenſet Plinius quos authores ſequatur,nullus eſt Norbanus;& in manu ſcriptis exemplaribus tantum eſt : Et quidem,vt traditur,nudo.nulla omnino Norbani in hoc loco mentione. D. Syllanus ſapientiæ compoſitiſsimæ. Quos ſequeremur prætexuimus in hoc volumine.) Hæc duo verba, Sapientiæ compoſitiſsimæ, neq; aptè cohærent Syllano,& alioqui ſunt deprauata.Incorrupta lectio eſt hæc: Sapientes verò complures, quos ſequẽtes prætexuimus in hoc volumine. Aliquot,inquit, reges & duces ſcripſerunt de agricultura,ſapientes verò,id eſt, philoſophi,complures.

Cap. vi. Nouiſsimus villam in Miſenenſi poſuit C. Marius ſepties Conſul, ſed peritia caſtrametandi, ſicut comparatus ei in cæteris etiam Sylla Felix, quos cæcos fuiſſe dicere conuenit. Nec iuxta paludes ponendam eſſe, neq; aduerſo amne.) Næ hic caſtigator magno conatu magnas nugas attulit.Nunc vide Germanam lectionem : Sic vt comparatos ei cæteros etiã Sylla Felix cæcos fuiſſe diceret. Cæcos ideo,quòd cùm Marius nouiſsimus in Miſenenſi villam ædificaret,tamen commodiſsimo eam ſitu poſuit, quem alij præoccupare neglexiſſent ob imperitiam eligendi.Id teſtimonium eò grauius fuit, quia ab inimico prolatum.Poſtea ſequitur, Conuenit nec iuxta pal.&c. Nõ fraudabo magnitudine hac quoq; ſua Cn.Pompeiũ.) Vera lectio : Non fraudando magnitudine hac quoq; ſua Cn. Pompeio. Qua locutione per ſeptimum caſum cùm ſæpe Plinius vtatur, tamen caſtigatores ferè

semper mutare eam ausi sunt. Omnium sententiis absolutus itaque est. Profectò opera non impensa cultura constat.) Distinguendum aliter, hoc modo: Omnium sententiis absolutus. Itaq; est profectò, opera non impensa cultura constat.

Fruteta igni optimè tolluntur.) Lego frutecta. Sic enim à frutice frutectum denominatur, sicut à carice carectum. Humidum agrum fossione concidi.) Melius, Fossis concidi. Fossas autem retusis locis apertas relinqui, in solutiore terra sepibus firmari, imbricibus ac supinis lateribus procumbere.) Malè tractato loco succurrimus auxilio veterum codicum hoc modo: Fossas autem cretosis locis apertas relinqui, in solutiore terra sepibus firmari, ne procidant, aut supinis lateribus procumbere. Hæc lectio longè est planior. Cretosum enim solum opponit solutiori, & pro natura terræ fossas alia atque alia latera habere debere præcipit. Ora vtrinque lapidibus statuminari. Plenior antiqua lectio: Ora autem earum binis vtrinque lapidibus statuminari.

Cap. VII. At communis quadrupedum hominumque vsui lupinus.) Commune lupinum, neutro genere, legi debet. Sed nullum frumento ponderosius.) Lege: Sed nullum frumentum ponderosius est. nam Plinius milium quoque frumenti genus facit, vt ex quo tum panem rustica plebs conficeret, cùm hodie in pulte sit eius vsus, in panificio perraro. Et fortunatam Italiam frumento canescere candido.) Magis conuenit Canêre, quam Canescere, inchoatiua forma: nec habent inchoatiuum vetera exemplaria. Sequenti versu lege, Peculiaris hodieque. Adiicit Sardum sex libras.) Vetus lectio: Adiicit Sardum selibras. quod verisimilius est, cùm sequatur: Bœoticum totam libram addit. Porrò Selibras, distributiuè dixit. Lex naturæ certa est in quocunque genere. Pani militari tertia portio ad grani pondus accedit. Sicut optimum esse frumentum quod in subactu congium aquæ cupiat.) Emendata lectio: Lex certa naturæ, vt in quocunque genere pani militari tertia portio ad grani pondus accedat: sicut optimum frumentum esse, quod in subactu congium aquæ capiat. Quibusdam impermixtis, vt Cyprio & Alexandrino.) Rectiùs, Quibusdam in binis mixtis. In Bœotia & Africa genus.) In Bætica, non, Bœotia. Seri non valet, nisi in sicca & s.t.) Elegantius, Seri non vult. Quod quadragesimo die, quo satum est, maturescit.) Lege, Quàm satum est. Proximum trimestri, quod est minimè ponderososum, tritico.) Scribo: Proximũ è trimestri quodam minimè ponderoso tritico.

Probatur autem leuitate, & læuiore, atque vt recens sit. Iam & Catonis dicto, apud nos hordei farina ad medendum vtuntur.) Verior antiqua lectio: Atque vt recens sit, iam & Catoni dictum. Apud nos hordei farina & ad medendum vtuntur. Significat autem amylum, tametsi rem exoticam, tamen iam tum ætate Catonis Romæ fuisse notum.

Ignibus durato, ac postea emollito.) Molito: non Emollito. Ita sapientes agricolę triticum cibariis tantum serunt.) Legendum, Itaque sapientes.

Quod in Hispania & Carthagine Aprili mense collectum est.) Lego, In Hispaniæ Carthagine. Ea est Carthaginiensium colonia, ab aliquibus Noua, ab aliis Spartaria cognominata.

Cap. VIII. In Aegypto autem & Syria, Ciliciaque & Asia, ac Græciæ parte peculiares.) Nec hîc operæpretium erat mutare veterem lectionem hanc:, Aegypto autem, & Syriæ, Ciliciæque, & Asiæ, ac Græciæ peculiares. Et mox, Aegyptus similaginem conficit è tritico suo, nequaquam Italiæ parem.) Scribo, Italicæ. Obsidionis famem describens.) Famem exprimens, est in emendatis codicibus. Pulte fritilla conficiuntur.) Legendum, Fritilla, attestãte Arnobio, libro aduersus gentes septimo.

Cap. IX. Et cibarij tria, furfurum semodium. Meliùs, Furfurumque semodius.

Cap. X Tritico nihil est fertilius: hoc enim natura ei attribuit.) Vetus lectio: Hoc ei natura tribuit. Sequenti versu est, Byzacio Africæ campo, non Byzantio. Triticum antè profundi aqua multa iubet, postea euelli, deinde Sole siccatum pilo repeti.) Euelli, hîc malè conuenit, vbi de pistrinis sermo est. Magis placet, quod habent vetera exemplaria, Eualli, Sicut paulò pòst iterum eodem verbo vtitur Plinius. Et ipsa autem, inquit, quæ euallantur, variam pisturarum rationem habent. Acus vocatur cum per se pinsitur spica. Eualli frumentum intelligo, dum repurgatur modò, non etiam frangitur. Id Basilienses molitiores vernacula sua lingua renlen dicunt: quomodo alij vocent, nescio.

Cap. XI. Cùm fieret autem panis hordeaceus, eruiliæ aut cicerculæ admistione fermentabatur.) Absurda lectio, restituenda ad verum sic: Eruiliæ aut cicerculæ farina ei præfermentabatur. hoc est, ex eruiliæ aut cicerculæ farina fermentũ ei præparabatur. Vulgò verò nec sufferuere faciunt.) Lege, Sufferuefaciũt, composita dictione. Cum apud veteres ponderosissimo cuiq;, præcipuo tritico, salubritas perhibita sit.) Crassum hercle erratum, pro Ponderosissimo cuique tritico præcipua salubritas. A festinatione, vt speusici.) Imò, Speustici. Non pridem etiam è Parthis aduecti.) Lege, E Parthis inuecto, aliâs oratio erit parum cõgrua. Durat sua Piceno in panis inuentione gratia, ex alicæ materia: cùm nouem diebus macerata, decimo & ad speciem tracta, & subacta vuę passæ succo est. Ibi postea in furnis ollis indita quæ rumpantur ibi, torrent.) Admetiar & hîc totidem verbis veterem lectionem: ea per se satis coarguet istam supposititiam. Eum nouem diebus macerant, decimo ad speciem tractæ subigunt vuæ passæ succo: posteà in furnis, ollis inditum, quæ rumpantur ibi, torrent. Vtitur tractæ vocabulo & Cato cap. 76. Galliæ setis equorum inuenere, Hispaniæ lino.) Scribe, Galli è setis, Hispani è lino. Sed inter hæc dicatur prima & alicæ ratio.) Meliùs manu descripti libri: Sed inter prima dicatur & alicæ ratio. Inter prima, sicut, In primis. In Campania tamen laudatissimus campus est montibus subiacens.) Lego, Laudatissima, & aliter distinguo: sicut Veronensi Pisanoque agro, in Campania tamen laudatissima. Deinde est nouæ orationis initium: Campus est subiacens montibus. Extatq; D. Augusti decretum, quo anno ad vicena millia.) Scribe, Quo annua u.m. Alica adulterina fit maximè è zea.) Rectiùs, Alica adulterina fit, maximè quidem è zea. Ac mox legendum, Difficulter deterunt vtriculos, non Conterunt.

Cap. XII. Ob hoc Pythagorica sententia damnata: vel, vt alij tradidere, quoniam mortuorum animæ sunt in ea.) Vetus lectio: Ob hæc Pythagorica sententia damnata: vt alij tradidere, quoniam mortuorum animæ sunt in ea. Est enim arietino capiti simile, vnde ita appellatur. Album, nigrumque est, & columbinum, quod alij venerium vocant, candidum, rotundum, leue. Arietino minus, quod religio peruigiliis adhibet. Est & cicercula minuti ciceris, inæquales angulos habens, veluti pisum.) Hæc partim sunt deprauata, partim (quod non leuius est crimen) perperam distincta: quamobrem totam orationem retexam: Est enim arietino capiti simile, vnde ita appellatur, album nigrumque: est & columbinum,

quod

quod alij venerium vocant, candidum, rotundum, leue, arietino minus, quod religio peruigiliis adhibet. eſt & cicercula minuti ciceris, inæqualis, anguloſi, velut piſum. Siliquæ rotundæ ciceri, cæteriſq; leguminũ longæ.) Que redundat.

Cap. XIII. In tranſcurſu eas attigere noſtri.) Scribo, Ea. Sunt enim rapa Plinio vbiq; neutri generis, ſicut mox, Quadrupedes & fronde eorum gaudent, non Earum. Maſculinum, fœmininumque.) Antiqua ſcriptura: Maſculum fœmininumq;. Ac rurſum αὖθις αὖ, Rapam lætiorem, pro eo quod rectè erat: Rapa lætiora. Quota Luna procedente hyeme nix prima ceciderit.) Scribendum, Præcedente.

Cap. XIIII. Et vnum hoc ſeritur non arata, vbi fuerit maximè ſabuloſa.) Incorrupta lectio: Seritur non arato: quærit max. ſ. &c.

Cap. XV. Degeneratque ex leguminibus cracca.) Lege: Degeneranſque. nam & hæc pabulum eſt. Maris à ſolo radi.) Melius, Ad ſolum quemadmodum dicimus, Ad viuum radi. Ac mox, Ita reliquæ. non, Itaq;. Et paulò pòſt, Deplere ſanguinem, non Repellere. Sunt enim contraria, Deplere, & Replere.

Cap. XVII. Quippe cùm Germaniæ populi edant eam.) Melius. Serant eam. frumentum eſſe probat, quòd cultura proueniat.

Cap. XXI. At in Bactris, Africa, Cyrene, omnia hæc ſuperflua: quæ fecit indulgentia cæli.) Syncera lectio: Omnia hæc ſuperuacua fecit indulgentia cæli.

Cap. XXII. Vt merſis capitibus totis eas quærant viribus.) Viribus, abundat. Satis eſt, Merſis capitibus totis & atteſtantur antiqui codices.

Cap. XXIII. Niſi hîc malè ſubſtrauiſſe pecori colonum appareat.) Integra lectio: Niſi hoc contingat, malè ſubſtrauiſſe pecori. col. app.

Cap. XXIIII. Id enim optimum, quoniam grauiſsimum: neque alio modo vtilius diſpergitur.) Antiqua ſcriptura: Vtilius diſcernitur. Nihilq; contrarium præripere quadam falſa diligentia.) Hæc verba neque cohærent cum ſuperioribus, neque ſenſum habent probum. Germana lectio eſt, Idq; in contrarium præcepere quidam falſa diligentia.

Spes ardua & immenſa, miſceri poſſe cæleſtem diuinitatem imperitię. ſed contemplanda tamen, grandi vitæ emolumento.) Poſteriora verba aliter leguntur in vetuſtis exemplaribus, nempe ſic: Sed tentanda tam grandi vitæ emolum.

Cap. XXVI. Foueas aperire, aquam de agro pellere.) Vetus: Incilia aperire, aquam de a p.

Bubus glandem tunc aſpergi conuenit: in iuga ſingula modios CCXL.) Ipſa abſurditas numeri falſam ſcripturam coarguit. Tollendus eſt omnino, cum abſoluta ſit locutio etiam abſque eo, q. d. iugatim ſingulos modios. Non vtique VI. Idus Feb. ſed ſiue antè quàm ver præuenerit, ſiue poſtquàm hyemarit.) Confer veterum codicum lectionem, & ſenties quanto pulchrius cum ad præcedentia, tum ad ſequentia quadret. Illic ſic legitur, Sed ſiue antè, quando pręuernat, ſiue pòſt, quando hyemat. Quando præuernat, hoc eſt, quando præmaturè ver incipit: quando hyemat, hoc eſt, quando hyems nondum deſæuiit. In priore verbo elegans eſt compoſitio: poſterius ex Græco χειμάζειν translatum eſt.

Cap. XXVII. Dedi ecce tibi herbas horarum indices: & vt ne ſic quidem oculos tuos à terra reuoces, heliotropium ac lupinum circumagũtur cum Sole.) Antiqua ſcriptura melius: Et vt ne ſole quidem oculos tuos à terra auoces, heliotropium ac lupinum circumaguntur cum illo.

Cap. XXVIII. Itali fœnum ex dextera vna manu ſecant.) Reſtituimus ex noſtris manu ſcriptis: Italus fœniſex dex. u. m. ſecat. Ex hoc vſq; ad brumã decreſcunt dies, qui creuerunt ſex menſibus. At Sol ipſe ad Aquilonem ſcandens, aſper, ardua emenſus, ab ea meta incipit flecti.) Hæc lectio aliquot manifeſta errata habet: in vetere nihil eſt offendiculi: In hoc vſq;, à bruma dies creuerunt ſex menſibus. Sol ipſe ad Aquilonem ſcandens, ac per ardua eniſus, ab ea m. i. f. Et huius veterinorum pabulo verſa folia ſtringis, ſtringens autem deputas.) Syncera lectio: Et huius vertam. Pabulo folia eius ſtringis, vitem deputas. Hæc lectio collata ad præcedentia, quæque mox ſequuntur, magis etiam probabitur, euidentius veritate eius elucente. nos breuitati ſtudemus. Tranſiſſe ſolſtitium cantu ne putes.) Emendati codices: Tranſiſſe ſolſtitium caueto putes. Et huius folia circumaguntur.) Scribendum, Et huius circumagam. vt ſupra tertio ab hoc verſu, Et huius vertam. Nec quæque vnquam annonæ intulere caritatem.) Lege: Quæque nunquam annonæ in. ca. Paulò pòſt lego, Sapientiæ adſectatoribus.

Cap. XXX. Ritus diuerſitatem magnitudo facit meſſium, & raritas operariorum.) Elegantius eſt, Et caritas operariorũ. Alij omnino pendunt, & efflatu extenuari granum arbitrantur.) Quid eſt, omnino pendunt? Legendum, Alij omnino pendente tabulato extenuari granum arbitrantur.

Cap. XXXI. Vindemiator Aegypto non exoritur.) Scribo, Vindemiator Aegypto Nonis exoritur. Et paulò pòſt, Arcturus verò medius, non Medis. Sed iam & Calendis Ianuarij defectu vaſorum vindemiantes vites vidi.) Vites, ſuperfluit.

Sed æqui patrisfamiliâs modus eſt annonæ, cuiuſque anni vtilitate.) Quanto elegantior vetus lectio? S. æ. p. modus eſt, annona cuiuſq; anni vti. quemadmodum dicimus, Vti foro.

Cap. XXXV. Cùm repentè ſtellarum fulgor obumbratur, vti neque nubilo, neque caligine fluitans, graues denuntiantur tempeſtates.) Noſtra exemplaria rectius: Cùm repentè ſtellarum vulgor obſcuratur, idque neque nubilo, neque caligine, pluuia aut graues denuntiantur tempeſtates. Cum à Septentrione, ventum.) Illic legitur, ventum eum ſ. Aquilonem. Sole occidente, ſi ex vtraq; parte eius cælum putet, tempeſtatem ſignificabunt.) Cælum petent. ſ. nubes. Niſi ita legas, non eſt quò referas verbum Significabunt. Delphini tranquillo mari laſciuientes, flatum, ex qua veniunt parte: item ſpargentes aquam, item turbantes tranquillitatē.) Poſtetior pars caſtiganda ſic: Item ſpargentes aquam turbato, tranquillitatem. Seq; lambentes contra pluuiam.) Lege, Contra pilum. Formicæ abſconditæ cōcurſantes,) Addenda particula Ver, Abſconditæ, vel concurſantes.

EX LIBRO DECIMONONO CAP. I.

TEctumq; rurſus tunditur clauis.) Lego, Textumque. vt de tela intelligatur. Quaternis denariis ſtipula eius permutata quondam, vt auri.) Equidem ſtipulas auri nuſquam antea reperi. In manu ſcriptis exemplaribus legitur, ſcripula. id ponderis genus eſt, Ad cliuum vſq; in Capitolium.) Rectiùs, Ad cliuũ vſque Capitolinum.

Cap. II. In ſicco præferunt è cannabi funes. Et ſpartum alitur etiam demeſſum, veluti natalium ſit impēſa.) Germana lectio. At ſpartũ alitur etiam demerſum veluti natalium ſitim pēſans. Superiùs enim dixerat, Iuncum eſſe aridi ſoli. Diſtinguuntur & colore, ruffo nigroque, & intus candido. Laudatiſsima ſunt, quæ

Africæ creſcunt. Anne vitium id terræ, neque enim aliud intelligi poteſt, malúmne id ea protinus globetur magnitudine qua futurum eſt, & viuátne, an non, haud facilè arbitror intelligi poſſe.) Ita quidem legitur in vulgatis editionibus: ſed longè aliud eſt in emendatis exemplaribus manu deſcriptis. Diſtinguuntur & colore, ruffo nigróque, & intus candido, laudatiſsima Africæ. Creſcant, ánne vitium id terræ (neq; enim aliud intelligi poteſt) ea protinus globetur magnitudine, qua futurum eſt: & viuántne, an non, haud facilè arbitror intelligi poſſe.

Cap. III. Miſy, præcipuum ſuauitate, odore ac ſapore.) Melius, Suauitate odoris ac ſaporis.

Quibuſdam locis acceptantur riguis, & ſeruntur.) Abſona lectio. Elegantiæ integritas in noſtris manu ſcriptis exemplaribus extat: Quibuſdam locis accepta riguis feruntur. Diuque iam non aliud ad nos inuehitur, quàm quod in Perſide aut Media & Armenia naſcitur, laſer, multo infra Cyrenaicum. Id quoque adulteratur gummi.) Vetus lectio, Quàm quod in Perſide, aut Media, & Armenia naſcitur largè, ſed multo infra Cyrenaicum: id quoque adulteratum gummi. Mirum quantum conferens candori mollitiæq;. Aequè naſcitur ſatiua vbiq;.) In vetuſtis codicibus tantum eſt, Naſcitur ſatitua vbique. Aequè Echo, opinor, addidit, quòd præcedens oratio in eas ſyllabas exeat.

Cap. IIII. Epicurus hortorum magiſter.) Antiqui codices habent, Otij Magiſter. quod magis probatur. Alias in Numidia atque Aethiopia in ſepulchris aucupari, aut pugnare cum feris mandi ab eo cupientem quod mandat alius.) Caſtigauimus ex fide archetyporum hoc modo: Alias in Numidiam atque Aethiopiæ ſepulchra: aut pugnare cum feris, mandíque capientem quod mandat alius. In Numidiam peti, quod verbum eodem verſu præcedit: non, In Numidia aucupari, cum nullum ſit aucupium Numidicarum, quæ cicures ſunt, gallinaceique generis. de his enim accipiendum eſt. E frugibus quoque quoddam alimentum excogitaſſe luxuriam.) Lego addendo, Excogitaſſe ſibi luxuriam. Ac mox, Alio pane procerum, alio vulgi. non, Alios. Et quæ minimè accederent ad deſiderium panis.) Vitiauit elegantiam ſermonis, quiſquis hic Ad, præpoſitionem de ſuo addidit. Scribēdum erat, Accenderent deſ. Ac mox, Iam quoq; in feneſtris. Quoq;, ſuperuacaneum eſt, nec habetur in emendatis codicibus. Et contingat aliqua gratia operi, curæq; noſtræ.) Mollior eſt antiqua lectio, Operæ curæq; noſtræ.

Cap. V. Viuunt hauſti in ſtomacho in poſterum diem, nec perfici queunt, in cibis non inſalubres, tamen plurimum natant. Oleum odere miré.) Aliter legitur in noſtris exemplaribus, ad hunc modum: Nec perfici queunt in cibis, non inſalubres tamen plurimum. Natura oleum odere miré. Quod de ſemine eius faciunt.) Lego, Quod è ſemine eius faciunt. Noſtri armoracion.) Imò Armoraciam. Eſt enim Latinum nomen. Adeò cæteris cibis prælatus rhaphanus, vt ex auro dicaretur rhaphanus.) O battologiam. quid opus erat repetere rhaphanus? Scripſit & Morchion Græcus.) Moſchion, non Morchion. Fuit eius nominis medicus, cuius libellum Latinè verſum vidimus, nondum publicatum. Ineſt longitudine neruus, qui in decoctis extrahitur.) In, præpoſitio redundat. Lege, Qui decoctis extrahitur. Siſer his ſeritur menſibus, Februario, Martio Aprili.) Vetus lectio, Siſeris ſatus menſibus, Febr. &c. Mox eſt, Pluribus modis auſteritate victa, non Plurimis. Sed hoc genus leuiora non ſemper annotamus, ob euitandum lectoris tędium. quale eſt mox, Melle, vuiſque paſsis, cum ſcribendum ſit: Vuiſue. Et aliquantò pòſt, Folia quæ ſunt in eis ampla, pro Quæ ſunt his. Effodiuntur bulbi ante ver. At deteriores ilico fiunt, ſi finduntur.) Si finduntur, ſuperfluit. Sic enim eſt in vetuſtis voluminibus. Effodiuntur bulbi ante ver, aut de. il. fiunt. Aut, id eſt, alioqui. Sic lib. 2. cap. 70. Aut vndiq; cernerentur hæc ſidera.

Cap. VI. Sectiui duo genera. hoc herbaceum fol.) Hoc, redundat. Sunt qui & allium & vlpicum inter Opalia ac Saturnalia ſeri aptiſsimè putent.) Veteres codices, Inter Compitalia ac Saturnalia. Pulchriuſq; exiſtimatur tale.) Antiqua lectio: Pulchriuſq; tale exiſtimant quidam. Sed hoc ad ſenſum nihil refert.

Cap. VII. Mirum in betæ ſemine: non enim totum eo anno gignitur.) Non malè antiqua ſcriptura: Non enim totum eodem anno gignit.) Nil ocimo fœcundius. Cum maledictis ac probris ſerendum præcipiunt: lætius proueniet. Satum etiam pauitur terra adacta cuminum, & qui ſerũt, precantur ne exeat.) Syncera lectio: Cum maledictis ac probris ſerendum præcipiunt, vt lætius proueniat. ſato pauitur terra. Et cuminum qui ſerunt, precantur ne exeat. Atteſtantur vetuſti codices manu ſcripti.

Cap. VIII. Eſt autem ſatiuis differentia in folio.) Legendum: Et ſatiui autem differentiæ in folio.

Alij coloris & temporis ſatus genera diſcreuere.) Scribo, Alij colore, & tempore ſatus, genera diſcreuere. Cappadocas, Gręcas. Longiora his folia, cauleſque lati.) Sine cauſa mutata eſt vetus lectio: Cappadocas, Græcas, longioris has folij, cauliſq; lati. Tametſi ad ſenſum perparum refert. Medici innocentiorē, quàm olus eſſe iudicauere.) Verba, quæ ſequuntur, poſtulant vt legamus Nocentiorem, quemadmodum legitur in antiquis voluminibus. Errori occaſionem præbuit poſtrema litera præcedentis dictionis. Sequenti verſu: Vtq; validis potius in cibo ſint: Que, redundat. Sed teneritas in dote fit. Frigora non tolerat.) Antiqua ſcriptura rectius: Sed teneritas in dote, ſi frigora non tolerat. Eſt etiam ſua gratia nonnunquam plantę habitum excellentibus, halmyridia vocant.) Vera lectio veterum exemplarium: Nunquam plantæ habitũ excellētibus. Inteligendum eſt enim de plantis braſſicæ. huc facit diminutiua vox, ἁλμυείδιον.

Viret thyrſo primum emicante: qui caulem educens, tempore ipſo quo faſtigiatus eſt in toros, ſtringitur.) Duæ voculæ, Quo, & Eſt, redundant: & Striatur, lege, non Stringitur. nam inter toros interueniunt ſtriæ, ſicut in aruo inter porcas ſulci. Eadem ratione ſtriatæ columnæ apud Vitruuium leguntur. Sic & melopepones ſtriato cortice conſpiciuntur. Nullum gratius his ſolum, quàm Rauēnatium. Hortorum indicauimus corrudam. Hunc intelligimus ſylueſtrem aſparagum, quem Græci orminum aut myacanthon vocant.) Diſtingue, Quàm Rauennatium hortorum. Indicauimus & corrudam. Hunc enim intelligo ſylueſtrem aſparagum. Apricis gaudet & ſiccis, terra quammaximè lateritia.) Lego, Lateraria. Lateritios parietes dicimus, ex lateribus conſtructos. Laterariam terram, quæ apta ſit fingendis lateribus. A Cornelio Cethego in Conſulatu collega Q. Flaminij.) Quintius Flamininus eſt verum nomen. Liguſticum ſylueſtre eſt. In Liguriæ ſuæ montibus ſeritur. Vbique ſuauius ſatiuum, ſed ſine viribus.) Integra manente ſcriptura, vitioſa diſtinctio ſenſum in contrarium deprauauit. Tu ſic diſtinguito: Liguſticum ſylueſtre eſt in Liguriæ ſuæ montibus: ſeritur vbiq;: ſuauius &c. Sinapi nulla cultura, melius tamen planta relata.) Legendum, Planta tralata.

Cap.x. Nanque & ocimum ſe necat, degeneratq; ritè in ſerpyllum.) Vera lectio, Nanque & ocimum ſenecta degenerat in ſerpyllum. Item contra formicas.) Lege, Idem Ac mox: Remedium monſtrauit limum marinum, aut cinerem obturandis earum foraminibus. pro eo quod vulgò deprauatè legitur, Limo marino, aut cinere obturatis. Naporum medicinæ ſunt.) Scribo, Medicina eſt. & proximè ſequenti verſu, Quo ſi amiſſo, non Quæ.

Cap.xii. Solummodo ex omnibus lapathum ſylueſtre melius. Hoc inſatiuum rumex vocatur, naſciturque fortiſsimum. Traditur ſemel ſatum durare, nec vnquam vitiari terra.) Demiror quam ob rem caſtigatoribus viſum ſit ab archetypo hîc diſcedere. Vetera exemplaria habent ſic: Solum verò ex omnibus lapathum ſylueſtre melius: hoc in ſatiuis rumex vocatur, naſciturq; fortiſsimum. Traditur certè ſemel ſatum durare, nec vinci vnquam à tetra. Quæ ſunt ſylueſtria.) Atqui non de ſylueſtribus ſermo eſt, ſed de hortenſibus. Legendum igitur, Quæ ſunt & ſylueſtria. Alioquin extra inſidit pulueris modo.) Vetus lectio: Aliquando extra inſidit. Sed perparum refert, vtro modo legas.

Apio eximi in coctis obſoniis aceto, in eodem cellario in ſaccis odorem vino grauem.) Quis intelliget hæc? Syncera lectio: Apio eximunt coqui obſoniis acetum, eodem cellarij in ſaccis odorem vino grauē. vera autem vniuſcuiuſq; natura non niſi medico effectu prænoſci poteſt.) Pernoſci, non Prænoſci.

EX LIBRO VIGESIMO.

IN fine Procemij legendum, Tantum venia ſit à minimis, ſed à ſalutaribus ordienti. non, Ordiemur.

Cap.i. Suſcipitur aqua cæleſti, atque ſubſidet. Deinde in Sole cogitur in paſtillos.) Legendum, Atque ſubſidit: Deinde Sole cogitur. Idque melius, quo vetuſtius erit, quod iam cc. annis ſeruatum eſſe, author eſt Theophraſtus.) Nec hîc video cur mutanda fuerit vetus lectio, niſi quod caſtigatores, dum archetypa legere neſciunt, nihil non corrumpunt. Atqui non ſatis eſt ſolum ſenſum vtcunq; reddere: verba etiam ipſa authoris optima fide annumeranda ſunt. Repoſuimus igitur vetera hoc modo: Melius, quò vetuſtius: fuitq; iam cc. annis ſeruatum, vt author eſt Teophraſtus.

Partus verò, ſi in arietis lana alligatum inſcientis lũbis fuerit, ita vt protinus ab ea eximatur, & rapiatur extra domum ipſam.) Vtrum tandem iubet eximi, partum ne ipſum, an ſemen adalligatum? atqui neutrum quadrat. Sequamur & hîc antiquam ſcripturam: Ita vt protinus ab exitu rapiatur extra domum. Iam euidens eſt, de ſemine accipiendum, quod raptim ab exitu fœtus efferri domo vult, quòd omnis mora periculoſa ſit. Tanta vis educendi ineſt. Supereſt vna vox, Ipſam. Lege, Ipſum: vt cum ſequentibus cohæreat, Ipſum cucumim, & reliqua. nam hactenus de ſucco & ſemine eius locutus eſt.

Cap.ii. Sanat & humores ſuhitos.) Tumores, non Humores. Radix ſanat hulcera concreta in modum faui, quem cerion vocant. Scribo, Quæ ceria vocant. nam melius ad hulcera refertur: nec aliter legitur in emendatis codicibus. Item millepedem: ſepa Græci vocant.) Lege, millepedæ. ſ. morſus. Et putreſcit locus ipſe. Cucumis odore defectum animi.) Diſtingue, Ipſe cucumis. Idem erratum & proximo capite annotauimus.

Cap.iii. Non niſi ſaxoſis naſcens. Adde præpoſitionem, In ſaxoſis. In morbo verò regio vtiliter ſemina eius inſumuntur.) Legendum, In morbo regio vtiliter ſemina eius ſumuntur. Item ſpinæ & lumborum ac coxarum dolores.) Lego, Coxendicum. Et ardores capitis, & maximè infantium.) Vetus: Et ardores capitis, infantium maximè.

Democritus in totum ipſum abdicauit in cibis.) Rectiùs in totum ea abdicauit. Ea. ſ. rapa. Et ſequenti verſu, Ab eis, non, Ab eo, Ibidem, Condirentur, non Condiretur. Item prodeſſe, non Prodeſt: vt ex authoritate Dionyſij dictum accipiamus. Et iam antea monui de rapo neutri generis, quod perpetuò raparius iſte caſtigator in rapam tranſmutauit quòd vulgus ita loquatur. Hoc ad albicandam cutem.) Albicare, Latinum non eſt, hoc ſignificatu. Ad læuigandam legi debet, non Albicandam. Ac mox: Nam vt ſuprà diximus, erui, hordei, tritici & lupini radix ad omnia inutilis.) Hoc nuſquam ſuperiùs dictum eſt: & primæ quatuor voces non habentur in vetuſtis codicibus: quamobrem & nos deleuimus.

Cap.iiii. Quanquam & alibi naſcitur, vtilior vrinæ duntaxat eiiciendæ.) Ciendæ, non, Eiiciendæ. In aqua foliis eius decoctis, bibere vel ſuccum ipſius cyathis binis. Contrà phlegmoni ipſos illinire tuſos vtile. Inchoantibus verò recentem corticem cum melle.) Hîc fœdiſsimam deprauationem ſuſtulimus, adiuti exemplaribus antiquis. Legendum enim, Aquam foliis eius decoctis bibere, vel ſuccum ipſius cyathis binis contra phthiriaſes: Phlegmoni ipſos illinire tuſos, liuori verò recenti corticem cum melle. Nec eſt neceſſe addere hanc dictionem, Vtile. Pendet enim oratio à præcedenti verbo, Prodeſt. Cæterùm ceraſtis ſcorpionibus aduerſatur, vel ipſo ſemine infectis manibus impunè tractantibus. Impoſito rhaphano ſcorpionibus, moriuntur. Non multo mitius hunc locum deprauator tractauit. Caſtigauimus, vnde & priorem, hoc modo. Cæterò ſcorpionibus aduerſatur: vel ipſo, vel ſemine infectis manibus impunè tractabis: impoſitoque rhaphano ſcorpiones moriuntur.

Hydropicis quoque & aceto & ſinapi ſumpti.) Scribo: Ex aceto aut ſinapi ſumpti. Hippocrates capillis mulierum defluos fricari rhaphanis.) Vetus lectio: Capitis mulierum defluuia fricari.

Cap.v. Et phagedænas hulcerum ſiſtit recens cum melle impoſitum. Vel aridæ farinæ inſperſam radicem eius Dieuches &c.) Lege, & diſtingue ſic: Et phagedænas hulcerũ ſiſtit recens cum melle impoſitum, vel aridum farina inſperſum. Radicem eius Dieu. &c. Inde quoque eſt prouerbium.) Melius: Indeque eſt prouerbium. Simillimam ſtaphylino herbam ferit, quàm alij gingidion vocant. Tenuius tamen & amarius, eiuſdemque effectus eſt coctum crudumque ſtomachi magna vtilitate.) Ex his verbis intelligitur, gingidion coctum eiuſdem effectus eſſe, cuius crudum. Atqui Plinius aliud dicit, videlicet gingidij eundem eſſe effectum, quem ſtaphylini. Sed nihil mirum, ſi deprauatis verbis & perperam diſtinctis etiam ſenſus vitiatus eſt. Proinde rectiùs legitur hoc modo: Quam alij gingidion vocant, tenuius tantum & amarius, eiuſdemque effectus. Eſtur coctum crudumque, ſtomachi magna vtilitate.

Faſtidium abſtergit.) Abſterget, grammatiſta neſcio quis mutauit in abſtergit, quaſi verò alterum parum Latinè dicatur. In eadem ſententia eſt Diocles.) Lege addendo, In eadem ſententia eſt & Diocles. Heraclides contra argentum viuum dedit, & Veneri ſubinde offenſantem, ægriſque ſe recolligentibus. Hunc Hiceſius ideo ſtomacho vtilem videri

dixit, quoniam nemo tres siseres edendo continuaret: esse tamen vtilem conualescentibus ad vitam trāseuntibus.) Primùm Offensanti, legendum pro Offensantem, deinde particula Hunc, superfluit. præterea Vtile, bis mutatum est in Vtilem, non rectè. Apparet enim Siser, inter illa nomina connumerari, quæ genus cum numero mutant. Superiùs enim dixerat. Siser erraticum satiuo simile est. Sed grauissimum est erratum, quod nescio quis pro Ad vinum transeuntibus, scripsit Ad vitam transeuntibus, non sentiens verba hæc de hydroposia ægrorum & œnopia intelligenda. Et quoniam plerosque similitudo nominum Græcorum confundit, contexemus & de seseli.) Vetus lectio hîc, & in Indice, De sili: nec erat necesse Græcam vocem pro Latina supponere. quod enim Græci medici σέσελι μασσαλιωτικόν vocant, apud Marcellum, qui sub Theodosio floruit, Sil Massiliense legitur. Qui mutauit lectionem, putabat sil, pigmenti tantùm nomen esse, cum sit vox polysema. Boum morbis medetur, vel si contritum infunditur.) Satis erat: Boum morbis tritum infunditur. nec egebant Pliniana verba tali interpolatore. Siccata autem in vmbra farina tusa & conuulsis, & inflationibus, & arteriis medetur.) Legendum: Siccatæ autem in vmbra farina tussi & conuulsis &c. Satiuæ olfactu ipso & delacrymatione caligini medentur, magis verò succi iniunctione.) Caligini tantùm his verbis remedia traduntur, si legamus ita, vt Plinius scriptum reliquit, nempè sic: Olfactu ipso & delacrymatione Caligini medentur. Significat delacrymationem acrimonia cæparum excitam oculorum caligini prodesse. Purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentium morsibus inter, ipsasque multipedes ex aceto.) Dele Inter, & pro Multipedes, repone Multipedæ. s. morsibus. Ipsasque, videlicet cæpas.

Et si succum ieiuni quotidie edant.) Succum, superuacanea dictio est. Stomacho vtilia esse, ac spiritus agitationi.) Lege, Stomacho vtilia esse spiritus agitatione. Apparet eundem castigatorem suprà in hoc capite ex Delacrymatione fecisse Delacrymationi.

Cap. VI. Porrò sectiuo profluuia sanguinis sisti in naribus, contrito eo obturatis.) Scribo, Porrum sectiuum profluuia saguinis sistit, naribus contrito eo obturatis. Neque enim hoc ita, vt superiùs, ex authoritate Varronis refert: sed transitum facit ad aliam speciem: quemadmodum est videre in emendatis exemplaribus. Hulcus aciem hebetans, & in angulo oculi perpetim humor emanans.) Lege, Perpetuò humore manans. Epinyctidis est descriptio. Sanguinem reiicientibus succus eius cum caule, aut thuris farina, vel acacia datur.) Scribendum, cum gallæ aut thuris farina. Allio magna vis magnæ etiam vtilitates, contra aquarum & quorumlibet locorum mutationes.) In vetustis voluminibus nec Etiam est, nec Quorumlibet. Aconitum, quod alio nomine pardalianches vocatur, depellit: item hyoscyamum: contra canum morsus. Inque vulnera cum melle imponitur.) Vetus & syncerior lectio: A. q. a. n. p. vocatur, debellat: item hyoscyamum, canum morsus, in quæ vulnera &c.

Attritis corporum partibus, vel si vesica intumuerit.) Scribendum, Vel si in vesicas intumuerint: hoc est, Etiam si vesicas produxerint attritæ partes. Vel si decocta aqua colluantur. Decocti, non Decocta. Porrò si indicare pergam quotiescunque in distinguendo peccatum est, vereor ne Lectori tædiosum sit. Sic & voci plus confert.) Plus, redundat. Aut si sanguis etiam excreetur, vel purulenta sint. Et pituitæ sub pruna coctum, potum & cum mellis pari modo sumptum.) In antiquis voluminibus tantùm est. Aut si sanguis excreetur vel purulenta, sed pruna coctum, & cum mellis pari modo sumptum. Cætera verba satis apparet esse nugatoris alicuius additamenta. Quartanas quoque excutere potum caput vnum cum laserpitij obolo. In vino austero tussim, & alio modo acceptum Suppurationes quantaslibet sanat fractæ incoctum fabæ, atque ita in cibo sumptum.) Omnia hîc confusa ac vitiata, distinguenda emendaque in hunc modum, idque ex fide archetyporum, vt reliqua: Quartanas quoque excutere potum caput vnum cum laserpitij obolo in vino austero. Tussim & alio modo, ac pectorum suppurationes quantaslibet sanat fractæ &c. Sensus est, Tussim & hoc modo sanari, & illo altero remedio, iam contra quartanas dicto. Iumentis vrinam reddere, atque non torqueri tradunt.) Iumenta, non Iumentis.

Cap. VII. Huius lac expissatum.) Scribe, Spissatum. Thyrso & foliis scabritia.) Vetus lectio: E ipso & foliis scabritia & ipso. s. caule, quod nomen proximè præcedit. Quidam & è satiuis colligunt succo minus efficaci.) Melius legetur, Quidam & è satiuis colligunt succum minus efficacem. Et tertio inde versu: Nunc non paucæ restant, Nunc superfluit. Nec nulla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhibetque. Eadem in causa alterutrinque modus.) Lege & distingue : Nec vlla res in cibis auiditatem incitat inhibetque eadem: in causa alterutraque modus est. Nunc pulchrè cohærebit quod sequitur: Sic & aluum copiosiores soluunt, modicę sistunt.

Cap. VIII. Nigræ radices ita in aqua coctæ, pruriginem tollunt.) Lege, Porriginem tollunt.

Cap. IX. Ergo vel cum vino tritam sorbendam, vel ex olei intinctu sumendam.) Incorruptior lectio Ergo vel cum his tritam sorbendam, vel ex hoc intinctu sumendam. Pendet enim hæc oratio à præcedente. Et alij compescere mala corporis.) Lege addendo: Et alij verò. Semen eius tostum auxiliatur contra serpentes, fungorumque venena. In tauri sanguine folia cocta spleneticisque in cibo data, & cruda illita cum sulphure & nitro, prosunt.) O bellum medicum: hic nimirum tauri sanguinem etiam pro antidoto præberet. Germana lectio est hæc: Contra serpentes, fungorumque venena, & tauri sanguinem. Folia cocta spleneticis in cibo data, &c. Neruis vtiles: ideo & paralyticis dantur iuxta in pedibus. Qui sunt ruffi ex his citissimè sanant.) Lege & distingue: Ideo paralyticis dantur. Luxata in pedibus, qui sunt ruffi &c. Elixos assis minus vtiles esse adiiciunt.) Scribo, Adiicit, scilicet Diocles.

Cap. X. Vesicæ quoque nisi coctum aqua. Si canibus detur, occidi eos.) Distingue, & castiga sic: Vesicæ quoque nisi decoctum: quæ aqua si canibus detur, occidi eos. Alioqui canes non vescuntur asparagis.

Cap. XI. Verùm apud eruditos non aliud erutum terra in maiore sententiarum authoritate est.) Varietate, non Authoritate. Nam id defunctorum epulis feralibus dicatum existimatur. Ipsius quoque visus claritati inimicum.) Lego, Epulis feralibus dicatum esse, visus quoque claritati inimicum. Nam hoc ex Chrysippi & Dionysij authoritate refertur: ideoque melius per infinitum legitur absque verbo existimatur. Semen datur ex tribus cyathis ex vino albo.) Antiqua scriptura potior: Semen datur & aqua-

quatis ex vino albo. Arquatis, id est, ictericis.

Cap. XII. Ocimum quoque Chrysippus grauiter increpuit, inutile esse dicens stomacho vrinæ, oculorum quoque claritati.) Duo verba, esse dicens, aliquis de suo adiecit, mirum ni elegantiæ causa. Alij verò si eo die feriatur quispiam à scorpione, qui ederit ocimum, sanari non posse.) Vera lectio: Afri verò, si eo die feriatur quispiam à scorpione, quo ederit ocimum, seruari non posse. Secuta ætas alacriter defendit.) Rectiùs, Acriter defendit.

Cap. XIII. Sestius adiicit, hoc serpentes fugare.) Vetus lectio: Sextius adiicit, vstum serpentes fugare. Multi succo eius cum melle attrito inuncti.) Lege, Cum melle Attico. Dederunt & cum bitumine infrictam.) Infriatam, non Infrictam.

Item vitiligines vel rugas, strumas, & similia cum hircino & adipe suillo.) Codices veteres: Item vitiligines, verrucas, strumas, & similia, cum strychno & adipe suillo.

Cap. XIIII. Iis commanducatis & impositis sanari elephantiam, sicut Magni Pompeij ætate fortuito cuiusdam experimento, propter pudorem facie illita compertum est.) Elephantiasin, non elephantiam hunc morbum Plinius vocare solet. Legendum igitur pro Elephantiam sicut, Elephantiasin, & benè habebit tota oratio. Mentæ ipsius odor animum excitat, & sapor auiditatem in cibis: ideo in mammarum mistura familiares ipsæ accessere, vt coire denséreque lac non patiantur.) Tota via aberratum est. Vera lectio est hæc: Ideo embammatum misturæ familiaris. Ipsa accessere ac coire denserique lac non patitur. Embammata Græcè vocantur intinctus, ad excitandam orexim inuenti. Recentis succus narium vitia spiritu subductus Impetigines quoque, vel si teneatur tantùm, prohibet.) Intertrigines legendum, quemadmodum est in archetypis. Morbo regio in vino albo ab alienis datur.) Lego, A balineis datur.

Cap. XV. Propter colum quoque bibitur, illiniturque vel penicillis feruens, vel astringitur fasciis.) Vetus lectio: Propter colum quoque bibitur, illiniturq; vel penicillis feruens apprimitur fasciis.

Nanque & panibus subigitur.) Vetus lectio, subditur. Sic cap. 17. Panis etiam crustis inferioribus subditum. Sunt & quidam qui cunilam bubulam appellauerint.) Quidam, superuacanea vox est hoc loco.

Cap. XVI. Trita mellis odorem habet, digitis tactu eius cohærentibus.) Melius, Cohærescentibus.

Cap. XVII. Castore taliter demonstrante. Vetus lectio: Castor & aliter monstrabat: vt intelligamus alterum piperitidis genus. Sequenti versu lego, Vtilem. s. demonstrabat. Luxata & contusa in aceto.) Archetypa Luxata & incussa. Vrinam & menstrua ciet.) Plinius scripsit, Vrinam & menses ciet, sicut paulò pòst, Pythagoræ, inter pauca laudatum, non à Pythagora: quod genus deprauationis frequens est in hoc opere Epiphoris oculorum radicem eius tusam imponit Iollas.) Lege addendo, E vino radicem eius. Et mox, Extrahendisque, si qua in oculos inciderint. Dysentericis & tenasmis datur.) Rectiùs, Dysentericis & in tenesmo. Semen hydropicis & cœliacis dedit tritum cum menta. Verùm & radicem ad renes.) Castigauimus ad exemplaria hoc modo: Tritum cum menta è vino: radicem & ad renes. Pythagoras quidem non corripi vitio comitiali in manu habentes.) Legendum, Pythagoras quidem negat corripi.

Cap. XVIII. Satiui albi calyx ipse teritur, & bibitur somni causa. Semen elephantiis medetur.) Scribendum erat, Et è vino bibitur. Item, Elephantiasi, non Elephantiis. Succus & hic, & herbæ cuiusque.) Lege, Cuiuscunque. Sequenti versu, Vt lactucis, non Aut. Prætorij viri patrem in Hispania baiuli.) Bauili malim, vt sit loci nomen, quemadmodum dicimus Bilbili, Sacili. Cum his aurium dolori instillatur.) Melius: Cum hoc & aurium dolori. cum hoc. s. rosaceo. Sic & foliis ipsis vtuntur ad sacros ignes. Item vulnera cum aceto.) Si sic legamus, & prodagræ vnum remedium peribit, nec sacro igni suum, vt oportet, adhibebitur. Synceram lectionem etiamnum retinent antiqui codices: Sic & foliis ipsis vtuntur. Item ad sacros ignes & vulnera ex aceto. Experimentum opij est primum odore: syncerum enim perpeti non mos est, Dein in lucernis.) Indidem casti gauimus & hæc: Syncerum enim perpeti non est. mox in lucernis. Sed hic Latinitatis grauior iactura est, quàm sensus. Fœdiore mendo mox pro, In pustulas coit, scriptum est, In posca coit: cùm tamen experimentum fiat in aqua, non in posca.

Cap. XIX. Inter satiua & syluestria medium genus, quod nisi in aruis esset, sponte nasceretur, rhœam vocauimus & erraticum.) Lectio vetus magis Plinium sapit: Inter satiua & syluestria medium genus, quoniam in aruis, sed sponte nasceretur, r. u. & e. Alterum est in syluestribus generibus heraclion: vocatur ab aliis aphron.) Elegantior est vetus lectio. Alterum è syluestribus genus heraclion vocatur, ab aliis aphron.

Cap. XX. Dysenteriæ & vomicis datur ex aceto.) Nostra exemplaria habent, Estur ex aceto. Caput inde litum distillationem toto anno non sentire.) Illic legitur: Caput illitum ea, distillationem anno toto non sentire. Aliquantò pòst pro. Coquitur difficillimè, reposuimus, Conqueretur. Refertur enim ad præcedentem particulam, Tanquam.

Hippocrates vuluarum vitiis id infundi.) Lege, Infundit. Duritias omnes vel cocto, vel crudo vtiliter illini putant.) Scribo, Putauit. s. Lycus. Cocto aut per se, aut cum malua, aut lenticula.) Rectiùs, Vel per se, vel cum malua, aut lenticula.

Cap. XXI. Aculeos omneis extrahunt illitæ crudæ, aut cum anetho potæ. Decoctæ verò cum radice sua leporis marini venena restringunt.) Incorrupta scriptura aliter habet: Illitæ crudæ cum nitro: potæ verò decoctæ cum, &c. Nec lapathum dissimiles effectus habet. Est autem syluestre.) Non hoc dicit, lapathum herbā esse syluestrem, sed præter satiuum esse etiā aliud lapathi genus syluestre. Quare melius legitur adiecto, &. Est autem & syluestre. Foliis aquosis.) Rectiùs, Acutis, vt est in veteribus voluminibus. Vnde etiam oxalidem appellatam videri potest. Oxylapathi semen lotum in aqua cœlesti, sanguinem prodest reiicientibus, adiecta acacia lentis magnitudine, prodest.) Prius Prodest, redundat. Radicis tantùm altitudine differens, & erga dysentericos efficacis effectus, potum ex vino.) Veteres codices habent: Et erga dysentericos efficaci effectu, potu ex vino. Vt intelligamus hoc quoque differre à reliquis lapathi generibus, quod peculiarem vim contra dysenteriam habeat.

Cap. XXII. Sensus atque sternutamenta capitis purgat.) Lege sternutamentis caput purgat. Et vuluarum conuersionem suffitum excitat odore.) Melius, Et vuluarum conuersione suffocatas excitat odore. Addito exiguo oleo & salis.) Scribo, Olei & salis. Ruptis, conuulsis, spasmatum neruis salutare.) Spasticis

 neruis

neruis, non spasmatum. In ouum inane succum adiicit iis.) Rectiùs, Addit, quàm Adiicit. Fugat & odore, cominus si vratur.) Legendum, Fugat & odore omnes, si vratur. omnes. s. serpentes. Ex aqua bibitur & ad iocinerum dolores.) Antiqui codices habent, Ad iocinerum desideria, familiari Plinio locutione. Stomachi dissolutiones cohibet siue in cibo sumptũ, siue in succo potum.) Lego Siue succo potum.

Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha. Cum vino sedat parotidas. Cum melle, aut adipe, aut cera, stomachi solutiones, inspersum polentæ modo.) Aliter legitur & distinguitur in vetustis codicibus. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha ac vino sedat: Parotidas cum melle aut adipe, aut cera. stoma. s. i. p. m. Ad iocinoris dolores estur cum vua passa, & ad phthisim vtilissimè. Semine fiũt & ecligmata.) Nimis sæpe in distinguendo peccatum est, maximè in his medicinalibus libris, aliquando non vno loco in eodem capite, vt in hoc ipso. Distinguendum ad hunc modum: Ad iocinoris dolores estur cũ vua passa. Ad phthisim vtilissime è semine f. e.

Cap. XXIII. Prodest vesicæ cum vino leui, & fœminarum menstruis.) Lege addendo, P. u. c. u. leni, & fœ. menstruis hærentibus.

Cap XXIIII. Sed ante discessum ab hortensibus.) Elegantius, Sed discessuri ab hortensibus, vnam compositionem ex his clarissimam subtexemus.

EX LIBRO VIGESIMOPRIMO.

CAP. II.

QVin & vocabulum ipsum tardè inde communicatum est.) Inde superfluit.

Cap. III. Cælare eos primùm instituit. P. Claudius.) Malo veterem scripturam: Primus instituit. Qui coronam, ipse, pecuniáue eius, virtutis ergò arguitur quam serui equive meruissent, Pecuniam partam lege dicit, nemo dubitauit.) Verba Plinij, quibus duodecim tabularum legem interpretatur, restituimus ex fide archetyporum. Quam serui, equive meruissent, pecunia partam lege dici, nemo dubitauit. Vide licet quia serui ipsi, & equi pecunia parantur. Ingensque & his seueritas.) Hinc non His. P. Mutianus, cum demptam Marsyæ.) Munatius, scribi debet. Cuius luxuria noctibus coronatum Marsyam, literæ illius describunt.) Antiqua exemplaria habent: Literæ illius dei gemunt. Apparet ironiam esse. Florum quidem P. R. honorem Scipioni tantum adhibuit. Suario cognominabatur, propter simlitudinem suarij cuiusdam negatiatoris.) Pro, Adhibuit, lege Habuit, pro Suario Serapio. nam idem nomen fuit negatiatori. Huius fit mentio & libri 7. capit. 12.

Nec ei fuit in bonis funeris impensa.) Vetus lectio, Nec erat in bonis. Leuius hoc, fateor; sed cùm videam in hoc capite tam multa de industria mutata, nihil dubito, quin hoc quoque mendum eidem debeamus, cui cætera. Sequenti versu est, Quaq; præferatur, nõ, Quaq; parte. Et aliquantò pòst pro Quod nocerēt capti, legendũ, Quæ nocent. Quoniam & hono est aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipuè, odorum vi surripiente fallaciter solertiam. Nanque scelerata Cleopatra, apparatu belli Actiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente, fertur ab ore eius lusisse extremis coronæ floribus veneno illitis. Ipsaque capiti imposita &c.) Egregiè hoc loco adiuuerunt nostra exemplaria, in quibus ita legitur. In potu, atque hilaritate præcipuè odorum vi surrepente fallaciter, scelerata Cleopatræ solertia. Nanque apparatu belli. Actiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumēte, fertur pauore eius lusisse, extremis coronæ floribus veneno illitis, ipsaque capiti imposita. Est autem perquam familiare Plinio, septimo casu orationem claudere. Quis istas timeret insidias?) Nihilo peior erat vetus lectio, Quis ita t. i. Adeò mihi, si possim sine te viuere, occasio & ratio adest.) Rectiùs ironicè, Occasio aut ratio deest.

Caput IIII. Contrà genera eius nostri fecere.) Contrà, redundat. Vtilissimum verò plurimis, sed minutissimis, spermoniam.) Pro Spermonia emendati codices habent Spineolam, à spinis dominatam, quemadmodum in alio genere Coroneola à coronis nomen traxit. Pangæus nanque mons in vicino ferè est.) Lege, Pangæus mons in vicino fert. Negauit centifoliam in coronis addi.) Antiquior lectio est, In coronas addi.

Quæ Græcula altera est.) Vetus lectio, Quæ è Græcis altera est.

Cap. V. Nec vllis florum excelsitas maior.) Melius, Nec vlli. Ita odor colorque duplex, vt alius calycis, alius staminis.) Non malè vetus, Et alius calycis, alius staminis. nam ita ad præcedentia refertur. Inuenta est in his & ratio inserendi.) Rectiùs, Inuenta est & in his, Mense Martio macerantur, vt colorem accipiant.) Magis placet, Percipiant ac si dicat, vt colorem probibant.

Cap. VI. Calathiana munus autumni, cæteris veris.) Scribo, Cæteræ veris. Vincit numero foliorum marinam quinque folia non excedentem.) Quid opus repetere, Folia? satis erat, quinque non excedentem. Foliorum exilitate vsque in fila extenuata.) In antiquis voluminibus legitur, Attenuata. Prima nobilitas Cilicio croco.) Croco, aut scriba addidit, aut interpres aliquis inter prælegendum. Sicut Paulò pòst: Gaudet calcari & atteri pede.) Pede, non est in manu scriptis.

Cap. VII. Troianis temporibus ei iam erat honos. Et hos certè flores Homerus treis laudat, loton, crocon, hyacinthum.) Rectior lectio: Troianis temporibus iam erat honos ei. Hos certè flores &c. Dicet aliquis, leuicula sunt ista, nec annotatu digna. Hunc ego rogabo, ipse æquóne animo ferret huiuscemodi leuicula in suis scriptis, à librariis deprauari. At multo plus religionis debetur veterum monumentis. Omnis autem verno tempore acrior, & matutinis: Quicquid ad meridianas horas dies vergit. hebetatur.) Verior lectio vetus: Quicquid ad meridianas horas dies vergit.

Animalium nullum odoratum, nisi de pantheris quicquam dictum est, si credimus) Vetus lectio: Nisi de pantheris quod dictum est, credimus. Dixit autem hoc libr. 8. cap. 17. tametsi quidam illic odorem in colorem deprauauerant. Vt irin atque saliuncam, & quanquam nobilissimi sit odoris vtraque.) Lego, Quanquam nobilissimi odoris vtranque. Proxima in Macedonia, longissima hæc & candicans. Et exillis tertium locum habet Africana.) Lege & distingue: Longissima hæc, & candicans: & exilis, Tertium l. h. Pannonia hanc gignit & Norica.) Scribo, Norici. alioqui Noricum dicendum erat, sicut Illiricum. Superque cætera ad famam etiam dignitatis.) Legendum, Ad famam etiam ac dignitates.

Cap. VIII. In quibus vnguenta vicisse naturam gaudent. Luxuria vestibus quoque prouocauit eos flores, qui colore commendantur.) Hęc verba non deprauarunt modò homines insulsissimi, verum

etiam.

etiam partem eorum reuulſam præcedentis capitis fini aſſuerunt. Scribendum, In quibus vnguento viciſſe naturam gaudens luxuria, veſtibus quoque, &c. Paria nunc componuntur,& natura atque luxuria depugnante.)Lege,Depugnant.

Cap.IX. Folia ſimilacis & ederæ in coronamenta ſe dedêre, coronæque earum obtinent principatum.) Hanc tam ingenioſam deprauationem mirum ni profeſſor aliquis excogitauit, dum diuinare mauult, quàm ad archetypa recurrere. Vera lectio aliud ſonat: Folia in coronamentis ſimilacis & & ederæ, corymbique earum obtinent principatum.

Quia noſtris maiore ex parte nomen dare iis defuit cura.) Non minor priore hic error, vtcunque ſenſus manet. Plinius enim longè aliis verbis vſus eſt: Quia noſtris maiore ex parte huius nomenclaturæ defuit cura.

Cap.X. Non durante Attico thymo, niſi in afflatu maris feratur.) Seratur, ſuperuacaneum verbum eſt, natum ex vltima litera maris, & prima dictione ſequentis orationis, Erat. Abrotonum iucundi odoris eſt,& grauis. Floret æſtate.) Elegantius, Abrotonum odore iucundè graui, floret æſtate. Alſioſa enim admodum ſunt, & Sole nimio læduntur.) Hic particulam neceſſariam, per incuriam librariorum omiſſam. denuo adiecimus: Et Sole tamen nimio læduntur.

Cap. XI. Eruitur poſt æquinoctium vernum radicibus, ſiccaturque ad Lunam xxx. diebus, ita lucens noctibus.) Lege, Erui, ſiccari, lucere: quòd hæc omnia ex commentariis Democriti, referantur. Sequitur enim, Magos Parthorumque reges vti hac. Et in Italia quidem, vt diximus poſt roſam.) Satis erat, In Italia quidem. Coniunctio hìc addita vitiat ſermonem. Cæterùm hyacinthus maximè durat.) Lego, E cæteris hyacinthus maximè durat. Sed hæc ita, ſi deuulſa crebrò. prohibeatur in ſeminibus.) Legendum, Prohibeatur in ſemen abire. Atteſtantur vetera exemplaria: & alioqui ex illis verbis nullus ſenſus elici poteſt. Alterum candidius, qui ferè naſcitur ad tumulos.) Rectiùs, In tumulis.

Cap.XII. Hoſtilia vicus abluitur Pado.) Meliùs, Alluitur.

Cap.XIII. Nos tamen trademus, quæ comperimus. Herba eſt alba, vexatio quidem iumentorum eſt, ſed præcipuè caprarum, appellata ægolethron.) Antiqua ſcriptura potior: Nos trademus, quæ comperimus. Herba eſt ab exitio & iumentorum quidem, ſed præcipuè caprarum, appellata ægolethron. Huius flores concipiunt noxium virus, aquoſo vere marceſcente.) Lege, Marceſcentes. Aliud genus in eodem Ponti ſitu viget, ex annona mellis. Codices vetuſti longè aliud habent: Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorum mellis, quod ab inſania, quam gignit mænomenon appellant. Hi ſunt, quos poſterior ætas Tzanos vocauit, Lazis conterminos. Vtraque Colchica gens fuit in clientela fideque Conſtantinopolitani Imperatoris. Et in Mauritania Cæſarienſi, Gætulia contermina Maſſylis.) Emendatior lectio: Et in Mauritaniæ Cæſarienſis Gætulia, contermina Maſſæſulis. Nam & Gætuli, & Maſſæſuli hanc prouinciam incolebant, quod ipſe Plinius ſuprà docuit. Remedium aduerſus has vtique non differendum.) Lege, Remedio, non Remedium. De quo loquendi modo iam ſuprà capite tertio monui.

Cap.XIIII. Circunlini aluearia fimo bubulo vtiliſsimum. Operculum à tergo eſſe ambulatorium, vt properatus intus ſit proſper. Si magnus ſit vterus aluearıis, prouentus autem ſterilis, ne operandi deſperatione curam abiiciant, id paulatim reduci oportet, fallente operis incremento.) Huius lectionis abſurditas magis detegetur, collata ad germanam lectionem, quam ex fide veterum codicum reſtituimus ad hunc modum. Circunlini alueos fimo bubulo vtiliſsimum: operculum à tergo eſſe ambulatorium, vt proferatur intus, ſi magnus ſit alueus, aut operatio ſterilis, ne deſperatione curam abiiciant: id paulatim reduci, fallente operis incremento. Poſt has Corſica quoniam ex buxo ſit, & habere aliquantam vim medicaminis putatur.) Lege: Quoniam ex buxo fit, habere quandam vim medicaminis putatur. Inde ligulis eligunt florem, id eſt, candidiſsima quæque: transfunduntque in vas, quod exiguum marinæ habeat frigidæ.) Toties expertus fidem veterum codicum, ne hìc quidem auſus ſum ab eis diſcedere. Illi pro Eligunt, habent hauriunt. Item, quod exiguum frigidæ habeat. Siccant Sole, Lunaque hoc enim candorem facit, ſi ſic ſiccantur. Et ne liquefaciant, protegunt tenui linteo.) Melior vetus lectio: Siccant Sole, Lunaque. hæc enim candorem facit. ſiccans, ne liquefaciant. p.t.l.

Cap.XV. Maximeque Aegyptus, frugum fertiliſsima, ſed vt ſola iis carere poſsit.) Non parum detraxit elegantiæ quiſquis hìc particulam Quidem, detraxit. Legendum enim, Frugum quidem fertiliſsima. Hanc à Nilo metunt.) Scribo, E Nilo.

Foliis latiſsimis, etiam ſi arbores cōparentur.) Rectiùs, Arboreis. Scandix, come, ab aliis tragopogon.) Vetus lectio. Scandix, quæ ab aliis tragopogon vocatur. Sylueſtrium duæ ſpecies. Vna mitior eſt ſimili caule, tamen rigido, itaque & colu antiquę mulieres vtebantur, exilis, quam quidam atractylida vocant.) Legendum: Itaque & colu antiquæ mulieres vtebantur ex illis, quare q.a.u.

Cap.XVI. Et ex diuerſo ſtans anchuſa, inficiendo ligno ceriſque apta. Eſt autem mitior iis anthemis, & phyllantes, anemone, & aphace.) Lege: E diuerſo ſtant, anchuſa inficiendo lignò ceriſque radice apta, & è mitioribus anthemis, & phyllanthes, & anemone, & aphace. Sic enim meliùs quadrabit ad præcedentia.

Cap.XVII. Perdicio, quàm & Aeoliæ & Aegyptij edunt, nomen dedit auis.) Verior lectio: Perdicium & aliæ gentes, quàm Aegyptij, edunt. Suprà dixerat, Aegyptios præ cæteris gentibus herbis veſci· nunc dicit, perdicium herbam etiam aliarum gentium cibū eſſe. Iulio menſe ſecari iubet.) Lege addendo: Iulio menſe toto ſecari iubet.

Cap.XVIII. Iunio menſe eximi. ante Iulium remedium præcipiens.) Melius, Iunio menſe eximi ad Iul. m.p. Vſus ad naſſas marinas, vitilium nexus elegantium.) In antiquis codicibus tantùm eſt, Vitiliūm elegantiam. Quanquam profeſſus efficaciſsimum eſſe aduerſus calculoſos. Eo fœtas fœminas quidem abortus facere non dubitat.) Syncera lectio. Quanquam profeſſus efficaciſsimum eſſe aduerſus calculos, eo fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Largiori tanta vis expellit eas.) Legendum, Largiori tanta vis, vt expellat eas. Laudatiſsimus ex Nabathæa iuncus.) Non erat opus hìc repetere, Iuncus.

Cap. XIX. Ita vt à balineis inareſcant corpora.) Scribo, Inareſcant corpori. Lieniq; & ruptis vulſis proſunt: & menſtruis fœminarū in vino decoctæ: Impoſitæq; cum melle neruis præciſis medentur. Contra

lichenas

lichenas & lepras, & furfures in facie emendant.) Lege, & diſtingue. Lienique & ruptis vulſis proſunt, & menſtruis fœminarum. In vino verò decoctæ, impoſitæq; cum melle, neruis præciſis medentur. Lichenas, &c.

Cap.xx. In hunc locum dilata, cùm diſputaremus de peregrinis arboribus.) Vetuſta exemplaria tantùm habent, Dilata in peregrinis arboribus, id eſt, in mentione peregrinarum arborum. Siſtit purgationes mulierum. Nardi verò eius quam Phu eodem loco appellauimus, &c.) Antiqua ſcriptura meliùs: Siſtit purgationum mulierum impetus. Et verò, quod Phu eodem loco appellauimus, & reliqua. Crocum cum melle non ſoluitur.) Cum, redundat. Sequenti verſu pro vino & aqua, lege, Vino aut aqua. Collyrio vni nomen dedit. Dentientibus præcipua eſt, & tuſsientibus.) Scribo, Dentientibus præcipuè. Partē eius ſeruantium, & quarundam aliarum herbarum: ſicuti plantaginis, ſubſtituentium, ſi parum mercedis tuliſſe ſeſe arbitrantur. Rurſusq; vt plus operis acquirant, p. e. q. ſ. e. l. i. Incorrupta lectio etiamnum durat in vetuſtis codicibus manu deſcriptis: Partem eius ſeruant, & quarundam aliarum herbarum, ſicuti plantaginis: ſi parum mercedis tuliſſe ſe arbitrantur, rurſusq; opus quærunt, partem eam, quam ſeruauere, eodem loco infodiunt: credo vt vitia quæ ſanauerint, faciant rebellare.

Ciet menſtrua: & ſi cruda detur, hydropicorum aquam ſiſtit. Siſtit, verbum ſuperfluit. Nam Ciet ad vtrunq; refertur.

Cap. XXI. Coxendicibus imponitur cum vino. Articularibus morbis trium obolorum pondere, &.) Lege addendo non pauca verba: Coxendicibus imponitur, & articularibus morbis, & luxatis, tritum ac lanæ inſperſum ex oleo. Dant & potionem articularibus morbis t. o. p. Præterea putant vſu eius quandam datam gratiam iis veneremq; conciliari.) Hæc dictio Datam, ſuperflua eſt. Coquitur panis cum farina hordeacea. Lege, Concoquit panos.

Cap. XXII. Mouet & narium ſternutamenta. Aridum, non Narium.

Cap. XXIII. Impoſita hulcerum facit ſtipticam vim.) Scribe, Hulcus facit ſeptica vi. id eſt, corroſiua.

Cap. XXXI. Vt radice eius propius admota ſoporentur, illam ſopore enecante vim earum.) Sic ſcilicet Plinius loqui ſolet. Scribo, Soporetur illa ſopore enecans vis earum.

Cap. XXXII. Nec de cnico ſiue atractylide verboſius diſputetur. Aegyptia herba eſt, & magnum contra venenata animalia præbet auxilium.) Hanc ſententiam Plinius aliis extulit verbis, quàm quæ in vulgatis leguntur editionibus: Nec de cnico, ſiue atractylide verboſius dici par eſſet, Aegyptia herba, ni magnum contra venenata animalia præberet auxilium.

EX LIBRO VIGESIMOSECVNDO.
CAP. II.

IAm verò infici veſtes ſcimus admirabili ſucco.) Fuco, non Succo. Stans & in ſicco carpit, quo frugi mundos exculpat vſu alioquin fulgentis. Inſtrui luxuria poterat certè innocentius.) Pro Vſu alioquin fulgentis, antiqua ſcriptura habet: His alioqui fulgentibus inſtrui poterat luxuria certè innocentius. Et in ſacris legationibus quàm verbenæ.) Quam redundat.

Cap. IIII. Vlli niſi ab vniuerſo.) Scribo; Nulli niſi ab vniuer. diſtinctione etiam mutata.

Cap. V. Donatus eſt ea L. Sicinius.) Siccius, Legendum, vt etiam ſuprà libro octauo monuimus.

Hic Decius poſtea Conſul, & imperio & collegio ſe pro victoria deuouit.) Lege: Hic Decius poſtea ſe Conſul, Imperioſo collega, pro victoria deuouit. Intelligendum de Manlio Imperioſo.

Cap. VI. Ipſe tamen obſeſſus in toto orbe proſcriptus. Hæc corona Sertorio etiam ceſsit.) Vera lectio: Ipſe tamen obſeſsis in toto orbe proſcriptis, hac corona Sertorio ceſsit. Notum eſt ciuile bellum Sertorianum, in quo præcipua fuit opera proſcriptorum à Sylla. Cohortibus ſeruatis, totidemque ad eas ſeruandas eductis.) Lege addendo, Tribus cohortibus ſeruatis. Quod & ſtatuæ eius in foro ſuo Diuus Auguſtus ſcripſit.) Adſcripſit, non, Scripſit. Addidere viuendi pretia deliciæ luxuſq;.) Pretio, non Pretia. Aliorum hanc operam eſſe credimus.) Vetus lectio: Aliorum hanc operæ credimus. In quibus ipſius prouidentiam naturæ.) Melius. In quibus ipſis, ſcilicet aculeatis.

Cap. XI. Hæmorrhoidæ quoque & dyſenteriæ infuſa.) Scribo, Hæmorrhagiæ.

Cap. XXI. Impoſita verò herba, aut inde omnino reſperſum, protinus mori.) Antiqua ſcriptura: Aut vda omnino reſperſum. Sequenti verſu lege adddendo: Vel ſi herba ipſa. Infantes quoque hulcerati.) Lege, Exhulcerati.

Cap. XXII. Conſtat Bulbos eius cum ptiſana decoctos aptiſsimè mederi. Scribo, Aptiſsimè dari.

Foliis in quocunq; morbo decoctis magis medici vtuntur.) Legendum, Ferè in quocunque. De bulbis enim accipi debet, non de foliis. Vtcunque prodeſſe dyſentericis & exhulceratis.) Melius, etiam exhulceratis. hoc eſt, etiam ſi ſit dyſenteria cum exhulceratione inteſtinorum: qnod ſanè periculoſius eſt. Contra ſanguinem tauri demonſtrant ſucco eius vti.) Paulò elegantius videtur: Demonſtrant ſuccum eius. Optimus quidem ex iis cibus.) Vetus lectio magis placet: Optimi quidem hos cibi. vt cum præcedentibus cohæreat. Si enim caligaris clauus, ſi ferri vel chalybis aliqua rubigo.) In veteribus tantùm eſt, Ferrive aliqua rubigo.

Cap. XXIII. Communes in omni eorum genere obſeruationes. Illic Igitur, in omni eo genere.

Item hyeme quàm æſtate vtilius veruntamen aquā bibentibus.) Scriptura vetus, Item hyeme, quàm æſtate, vtilius, & tum aquam bibentibus. Atque ex aceto his qui coagulum lactis ſorbuerint.) Lege, Aequè ex aceto. Qui ſe eadem cauſa præcipitauit.) Scribe, Ea de cauſa. Mox eſt, Coniecturam ſæpiùs fallacem: non, Sæpe.

Cap. XXIIII. Calefacta incitat vomitiones.) Rectiùs, Inuitat. Quem centeſimum annum excedentem cùm D. Auguſtus hoſpes interrogaret, quanam ratione maximè vigorem illum animi corporiſque cuſtodiſſet, ille reſpondit, Intus mulſo, foris oleo.) Ad ſenſum quidem nihil refert, libet tamen reponere veterem lectionem, ab audaculis temere mutatam: Centeſimum annum excedentem eum D. Auguſtus hoſpes interrogauit, quanam r. m. u. i. a. corporiſque cuſtodiſſet. at ille reſpondit.

Cap. XXV. Leuatuſque ſiccatis pedibus mirabili modo.) Et hic nihilo peius erat antea, Mirabilē in modum. Ad iocineris dolores eam in poſca poſitam cōcoqui opus eſt.) Veteres codices melius: Eam cū poſca cōcoqui opus eſt. Quæà farina hordei diſtat, eo, ꝑ torre-

torretur. Ad ſtomachum vtilis.) Antiqui codices, A farina hordei diſtat eo quod torretur, ob id ſtomacho vtilis. Datur tepida ſorbenda, efficaciter prodeſt.) Lege: Datur tepida ſorbenda efficaciter. Peculiariter tamen longo morbo ad tabitudinem redactis.) Emendata exemplaria habent, Ad habitudinem redactis. vt de hecticis intelligatur. Neruorum doloribus & aliis feruens in ſacco ponitur.) Scribendum, Imponitur. Amplius hoc oculis imponitur.) Melius eſt: Hoc amplius oculis imponitur. Et per ſe drachmæ pondere exinaniunt.) Lego, Exinanit. ſ. granum. Quoniam in aluo non tumeſceret.) Vetus, Intumeſceret. Semuncia amyli cum ouo & paſsis tribus.) Antiqua lectio, Cum ouo & paſsi tribus ouis.

Mox eſt Auenacea farina, non Auenæ farina. Sitanius, hoc eſt trimeſtris.) Scribe, Hoc eſt è trimeſtri. ſ. frumento. Et vini, in ſaccis additis.) Rectiùs, In ſaccos additus. Fabalium etiam ſiliquarum cinis.) Scribo ex veteri exemplari, Siliquarumque. Nec redundat coniunctio, quando fabalia hîc ſubſtantiua vox eſt, vt alibi quoque apud hunc ipſum authorem. Sed ſi largiùs ſumatur, aluus ſoluitur.) Sed, perfluit. Horrorem tertianæ & quaternæ minuere traditur.) Vetus lectio: Minuere creditur. Refertur enim hoc ex vulgi opinione, non ex authoritate medicorum. Maculas ex toto corpore emendat.) Particula Ex, ſuperuacanea eſt. Aqua decoctum perniones & pruritus ſanat.) Decocti, non Decoctum. Si verò ad mellis craſsitudinem decoquantur ſatiui.) Adde neceſſariam particulam Vel. Decoquantur vel ſatiui. Suprà enim dixit ſylueſtres efficaciores eſſe. Si verò cæleſti aqua decoquantur, ſuccus ille ſmegma fit.) Diſcoquantur. non Decoquantur, Sequenti verſu verbum Solent, redundabat. Item fiſtulis, cum axungia veteri, ne intus addatur.) Lege addendo, Ita ne intus addatur. Naſcitur inter vitia ſegetis auenæ Græcæ genere.) Græcæ, ſuperfluit. Eſtus & per ſe, & in patinis cum tenera eſt recocta.) Poſterius Et redundat.

EX LIBRO VIGESIMOTERTIO.
CAP. I.

ET ad expiationem ſanguinis quoque adhibent non vltra gargarizationes.) Quid faciũt gargarizationes in expiatione? Legendum igitur, Ad expuitionem ſanguinis, qua laborantes hæmoptoicos Græci vocant. Ideo & purgationibus ancipitem temperant.) Putant, non Temperant. Error natus eſt ex geminatione præcedentis ſyllabæ. Huius enim colorem nigrum eſſe diximus, cuius aſparagos ſimiles Diocles prætulit veris aſparagis.) Vetus lectio: Huius enim nigrum eſſe diximus. Aſparagos eius Diocles p.u.a. Oſſa infracta efficacius extrahit, quàm ſupradicta.) Plinius ſcripſit, Vel efficacius, id eſt, efficacius etiam. Aiunt, ſi quis in villa eam extruxerit, fugere accipitres, tutaſque fieri aues villaticas, Aliter eadem in iumento homineq; phlegma aut ſanguinem qui ſcreatur, talos circumligata ſanat.) Hoſtibus eueniat ita tractari, vt hîc Plinius tractatus eſt. Equidem peruelim diſcere, quanam ratione radices extruantur apud iſtos deprauatores, vt ne cætera portenta exagitem. Præſtat enim ſynceram indicare lectionem, ex archetypis erutam: Aiunt, ſi quis villam ea tinxerit, fugere accipitres, tutaſque fieri villaticas alites. Eadem in iumento homineque phlegma aut ſanguinem, qui ſe ad talos deiecerit, circunligata ſanat. Quòd ſunt candida, aut nigra, aut inter vtrunque alia ex aliis, in quibus vinum fiat, alia ex quibus paſſum.) Emendata lectio: Aut inter vtrunque, aliaque ex quibus vinum fiat, alia ex quibus paſſum. Albana neruis vtiliora. Stomacho minus quæ ſunt dulcia, vel auſtera Falerna vtiliora. Somno verò ac ſecuritatibus iandudum hoc fuit.) Sic enim legendum ac diſtinguendum, ſublata dictione Accommodatum, quæ redundabat. In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos, & omnes alias roſiones foris in ſpongia impoſitum.) Legendum, In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos, & omni alia, foris in ſpongia impoſitũ. omni alia, ſcilicet ſanguinis fluxione.

Cap. II. Quandiu extinguatur deſcenſionis periculum denuntians.) Deſcenſionis, ſuperfluit.

Cap. III. Succus eorum carbunculantibus excreſcentibus circa oculos hulceribus.) Dele, Excreſcentibus. Nam lacrymam, quæ ab arbore ipſa diſtillat, æthiopicæ maximè oleæ mirari ſatis non eſt. Reperti ſunt, qui dentium dolores illinendos cenſerent, venenum eſſe prædicantes.) Hîc vna oratio, praua neſcio cuius induſtria, in duas diſſecta eſt. Legendum enim coniunctim, Nam lacryma, quę ex arbore ipſa diſtillat, æthiopicæ maximè oleæ, mirari ſatis non eſt repertos qui dentium dolores illinendos cenſerent. Non enim lacrymam ipſam miratur, ſed eorum potius temeritatem, qui tam ancipiti remedio vti non dubitaret, cum etiam ipſi venenum faterentur. In fine cap. legendum, cum decocto lupinorum, non Lupino.

Cap. IIII. Fauces exaſperat & venena omnia cohibet hebetatque.) Emendatior lectio: Et venena omnia hebetat: abſque verbo Cohibet. Cùm pari portione mellis ac opij.) Lege, Mellis acapni.

Cæterùm iners & graue ſapore corpori.) Dele ſuperfluam vocem, Corpori.

Cap. VI. Expeditur in grauidarum malacia, & quoniam guſtatu moueat infantem.) Lego Expetitur grauidarum malaciæ, quoniam g. m. i. Cytinus vocatur à Græcis.) Satis erat, Vocatur Græcis. Tales præpoſitiones ſexcentas de ſuo adiecerunt caſtigatores.

Cap. VII. Quoniam ſudantia huius cibi opera corpora refrigeſcunt.) Scribendum, Perfrigeſcunt, Folia eius trita illita hæmorrhoiam ſiſtunt.) Lege, Hæmorrhagiam. Pòſt additur omphacij aridi. pondus ſextariorum duorum, aut myrrhæ ſextarij vnius, croci vnius. Sed hæc ſimul mixta vel trita, miſcentur decocto.) Hîc ſextarij pro denariis ſunt ſuppoſiti, vt indicant vetuſta exemplaria, in quibus ſic legitur: Pòſt additur omphacij aridi pondus x. duorum: aut myrrhæ x. vnius, croci x vnius. Hæc ſimul trita miſcentur decocto.

Cap. IX. Lenius ſucco oleum eſt ex eadem myrto, & vinum quo nunquam inebriatur.) Lege addendo, Lenius & vinum. Et foliis crematis vtuntur & ſucco decocto.) Lege, Et ſucco & decocto.

EX LIBRO VIGESIMO QVARTO.
CAP. I.

SImilis vis Rhodiæ Cretæ, & argillæ noſtratis concordia valentium. Pix oleo extrahitur.)

Hæc dictio concordia, nouam orationem incipit, hoc modo: Concordia valent, cùm pix oleo extrahitur, quando vtrunq; pinguis naturæ eſt.

Cap. IIII. Emollit, diſcutit, humore ſiccat ſtrumas.) Lege,

Lege, Emollit, diſcutit tumores, ſiccat ſtrumas. Hulcera commanducato impoſituque optimè ſanari.) Scribo, Commanducato impoſitoq;.

Cap.v. Defuncta corpora incorrupta conſeruat.) Vera lectio: Incorrupta æuis ſeruat. De hac locutione & ſuprà libro xvi. monui.

Cap.vi. Chamæpitys Latinè aiuga appellatur, diciturque propter abortus.) Vetus & ſyncera lectio, Chamæpitys Latinè abiga vocatur propter abortus. Abiga ab abigendo partu, aiugæ cum abortu nihil eſt commune.

Cap.viii. Ita vt puero quinque folia tribus cyathis dentur.) Rectiùs, Diluantur, quàm Dentur.

Acetis radix contuſa iocinoris doloribus vtiliſsimè imponitur.) Lege. Efficaciſsimè imponitur.

Cap.ix. Grauis quidam author in medicina, virgam ex eadem fractam, &c.) Antiqua ſcriptura Grauis author in medicina, virgam ex ea defractam. Ac mox: Vulgus infelicem arborem eam appellat: non, Infelicem eam arborem.

Cap.xi. Erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum vocant.) Lege addendo, Alia eſt erythrodanus. Tingentibus & radicula ramos præparat.) Lanas, nõ ramos. Gummi genera diximus.) Lege, Gummium.

Cap.xiii. Sed & frutex humilior atq; ſpinoſus in Niſyro.) Scribo Aequè ſpinoſus non atq;.

Calculorúmve ex vino decoctum, vel præſentaneum remedium eſt.) Niſi legas, Cauliculorum ex vino decoctum: neque præcedentia cohærebunt aptè, neque ſequentia. Vel efficatiorem ſtomaticen præbuere.) Rectiùs, Præbuerint.

Cap.xiiii. His ſubnectemus ea, quæ Græci, &c. Non malè vetus ſcriptura, His ſubtexemus.

Cap.xv. Atque is nidor per infundibulum imbibitur in vetere tuſsi.) Antiqui codices habent. Per infurnibulum.

Cap.xvii. Pythagoræ verè eſſe pertinax fama antiquitaſq; vindicant.) Duæ voces, Verè eſſe redundant. Quod feciſſe ſcimus Cleemporum, cùm & alia ſuo & nomine ederet, quis credet?) Vetus lectio: Quod feciſſe Cleemporum cum alia ſuo & nomine ederet, quis credat? Achæmenidon colore eſt electri, ſine folio naſcens in Tardaſtilis.) Legendum, Acæmenidon colore electri, ſine folio, naſci in Tardaſtilis. nam & hoc Democritus tradit. Alio de his aptiore dicturus loco. Lege, Dicturis. Abundè ſit dicturis

Cap.xviii. Celebratur autem à Græcis ſtratiotes. Eſt ea in Aegypto tantùm, & inundatione Nili naſcitur. Melior antiqua lectio: Celebratur autem & à Græcis ſtratiotis: ſed ea in Aegypto tantùm & inundatione Nili naſcitur.

Cap.xix. Qui perunctus eſt, ſi deſpuat ad ſuam dexteram ter.) Lege Qui perunctus eſt, deſpuit ad ſuam dext.ter. Tueturque & ab inflammationibus placat.) Scribo: Tueturque ab inflammationibus plagas. Decoctum ex vino gramen ad dimidias è balneis bibi iubent.) A balineis, non E balneis. Et cum caro vngui bus excreuerit.) Increuit, nõ excreuerit. Diocles difficilè parientibus ſemen eius dedit acetabuli menſura tritum in nouem cyathi, ſapæ ad tertias partes bibere, vt qui biberint in calida lauarentur.) O Grammaticum deprauatorem, cui parientes maſculi ſunt generis. Emendata lectio hæc eſt: Diocles difficilè parientibus ſemen eius dedit, acetabuli menſura tritum in nouẽ cyathis ſapæ: vt cùm tertias partes biberint, calida lauarentur: & in balneo ſudantibus dimidium ex relicto iterum dedit: mox à balneo reliquum, pro ſummo auxilio.

EX LIBRO VIGESIMO QVINTO.

CAP. I.

IPſa quænunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantum gratia gignente eas Tellure.) Satis erat dixiſſe, Medicinæ tantum gignente eas tellure. Gratia, doctulus quiſpiam de ſuo adiecit. Tantum ab excogitandis nouis, ac adiuuanda vita mores abſunt: ſummumque opus ingeniorum diu in hoc fuit, &c.) Codices vetuſti, Iuuanda, habent non adiuuanda: & Diu iam hoc, non Diu in hoc.

Omniumq; vitam clariorem fecere cognominibus herbarum.) Illic legitur, Omnium vtiq; vitam.

Cap.ii. Pompeius Lenæus, Magni Pompeij libertus.) Pompeij, non additur in emendatis exemplaribus, nec refert addidiſſe: ſatis eſt, Magni libertus. Atque ſubſcripſere effectus.) Deeſt vna particula neceſſaria. Legendum, Atq; ita ſub.e.

Verùm & pictura fallax eſt ex coloribus tam numeroſis, præſertim in æmulatione naturæ, multumque degenerat tranſcribentium ſors varia.) Rectior eſt antiqua ſcriptura: Verùm & pictura fallax eſt, & coloribus tam numeroſis præſertim in æmulatione naturæ, multum degenerat tranſcribentium ſors varia. Atque effigie quidem indicata, & nudis plerunque nominibus defuncti.) Scribo: Aliqui ne effigie quidem indicata, & nudis plerunque nominibus defuncti. Durat tamen tradita perſuaſio in magna parte vulgi, veneficiis & herbis id cogi, In eo nanque fœminarum ſcientiam præualere.) Malo veterem lectionem, Veneficiis & herbis id cogi, eamq; num fœminarum ſcientiam præualere. Sic enim interdum hac parelctica particula Plinius vtitur, vt ſupra. 22. libro, 24. capitis initio: Eam quoq; num, quam lamium inter genera earum appellauimus. Sic enim eo loco legendum indicauimus. Vulgus caſtigatorum, quicquid rarum eſt, pro deprauato damnat ſuoq; mox arbitratu mutare ſibi permittit. Ea deinde lectio paſsim recipitur, etiam ſummatibus in literis viris talia vt minutiora diſsimulantibus. Hinc fit, vt ſexcentis locis apud authores Latinos Etiam nunc, ſuppoſitum ſit pro etiamnum, aduerbium pro coniunctione: quamuis hoc ipſum Etiamnunc, Latinè dicatur, ſicut Hodieq;: ſed perſæpe non ſuo loco poſitum reperitur, idque deprauatorum (vt dixi) opera.

Multiq; Circeios agros, vbi habitauit illa.) Agros, redundat, nec eſt in antiquis exemplaribus. Sunt enim Circeij oppidum in Latio maritimum, & antiqui Latij finis. Tum etiam cùm rigaretur Aegyptus illa, non tamen eſſet, poſtea fluminis limo inuecta.) Incorruptior eſt vetus lectio: Cùm etiam, quæ rigatur, Aegyptus illa non eſſet, poſtea fluminis limo inuecta. Tantum enim Aegypto, aggerente Nilo acceſſit, vt Pharos inſula, quam Homerus ætate ſua vnius diei curſu à continente abeſſe ſcribit, poſtea litorali vrbi Alexandriæ ponte iungeretur. Inde & pleroſque video exiſtimare.) Lege addendo, Ita video exiſtimare. Sed quare nunc non plures noſcantur cauſæ? niſi quod eas agreſtes literarumque ignari experiuntur, vtpote qui ſoli inter illas viuant.) Et hic vetus potior: Sed quare non plures noſcantur, cauſa eſt, quòd eas agreſtes literarumq; ignari experiuntur, vt qui ſoli inter illas viuant.

Vt radicem ſylueſtris roſæ: quàm cynorrhodon vocant, eblanditam ſibi aſpectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendam in lacte. In Luſitania res gerebatur, Hiſpaniæ proxima parte.) Atqui Luſitania remotiſsima eſt à Roma, non proxima. Recurrendum eſt

ad

ad Archetypa, vbi sic legitur: Vt radicem syluestris rosæ, quam cynorrhodon vocant, blanditam sibi aspectu pridie in frutecto, mitteret filio bibendam. In Lacetania res gerebatur, &c. Nunc probè quadrant omnia. Est enim Lacetania regio Pyrenæo vicina, in ea citerioris Hispaniæ parte, quę prima se Roma venientibus offert. Deprauator ex In Lacetania fecit, in lacte: idque præcedentibus verbis pro sua sapientia attexuit. Eadem authoritate regioni nomē aliud, quod tum libitum est, finxit, nec religione vlla erga veterum monumenta, nec lectorum respectu, quos opinor omnes pro fungis habuit. Et talium operam typographi nonnunquam ampla mercede conducunt, ne non habeant similes labra lactucas. Alius est, quem nos in priori volumine eiusdem nominis diximus.) Legendum, Alius est, quàm quos in p. u. Tria enim dracunculi genera monstrauit cap. 16. Aliudque miraculum exeuntis è terra.) O temeritatem, quorsum attinebat priorem lectionem mutare, Exerentis se terra? Sed bellè pensatum est damnum scilicet, mox scribendo, In terram se condentis, pro In terram condentis.

Cap. III. Stomacacem medici vocabant, & sceletyrben. Ei malo reperta auxilio est herba.) Haud multo minus detrimenti accepisse bonos libros, dum cōfunditur lectio ineptis distinctionibus, quàm dum deprauatur, cum aliis innumeris hic quoque locus, & qui proximè sequetur, testes esse possunt. Non solum enim sensus obscuratur, quoties aliquid perperam distinctum est, sed etiam deprauandi occasio vix aliunde sæpius contingit. Veterum codicum lectio talis est: Stomacacen medici vocabant & sceletyrben ea mala. Reperta, &c. Miror quidem, quæ nominis esset causa, nisi fortè confini Oceano Britanniæ velut propinquam dicauere. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certum est. Etiamtum libera Britannia fuit quidem: & hic quondam ambitus, nominibus suis eas adoptandi.) Sequamur & hîc archetypa vetera, & statim multum lucis accedet: Mirorque nominis causam, nisi fortè confines Oceano Britanniæ, velut propinquæ, dicauere. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certum est, etiamtum Britannia libera. Fuit quidem & hic &c. Non fortasis crederet aliquis, cùm hæc nostra friuola quoq; existimentur.) Vetus lectio melior: nunc fortasis aliquibus curam nostram friuolam quoq; existimaturis.

Cap. IIII. Laudatissima herbarum est Homero teste, quam vocari à diis putant moly. Ast inuentionem eius Mercurio assignat. Incorruptior lectio: Laudatissima herbarum est Homero, quam vocari à diis putat moly, & inuentionem eius M. a. Versu penultimo lege, Mireq; vt contra venenum, non Mireq; contra venenum.

Cap. V. Instillauit auribus surdis succum.) Antiqua lectio, Auribus olidis. Cùm exta super eam proiecta essent, fertur adhæsisse lieni.) Fertur, redundat: pendent enim hæc à præcedenti verbo, Constat. Cui ante omnes plebs adstans plausit.) Stans, non Adstans. Is fuit non vulgaris honor: nam sedens in theatro plebs plurimis & ante Drusum plausit. Antiqui radicem, cortices quam carnosissimos eligebant.) Meliùs, Radicem cortice quam carnosissimo seligebant. Turgescentemque in longitudinem fingebant.) Lege addendo: Turgescentemque acu in longitudinem findebant. Nunc ramulos ipsos ab radice sui grauissimi corticis, ita dātes.) Vetus lectio: Nunc ramulos ipsos ab radice quàm grauissimi corticis ita dant.

Cap. VI. Alteram lenem scordotin, siue scordion, ipsius manu descriptam.) Antiqua scriptura, Alteram Lenæus, scordotin, siue scordion: ipsius manu adscriptam. Atq; in Alpibus pluribusque locis in Lycia.) Emendatiores codices: Et in alpibus verò, plurimisque aliis locis. Medetur & omnium morbis decoctæ succus.) Ouium, non Omnium.

Cap. VII. Sunt qui ab Artemide artemisiam cognominatā putent, quoniam priuatim medicatur fœminarum malis.) Antiqui codices meliùs, Sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam putent, quoniam priuatim medeatur fœminarum malis. Solenne autem erat Græcis fœminis in partu Artemidem Ilithyiam inuocare, quemadmodum Romanæ Iunonem Lucinam implorabant. Intelligendum igitur ab obstetrice Artemide, hoc est, Diana denominatam herbam, non à venatrice.

Vis tanta est, vt vel è longinæuo succus excipiatur incisæ conto. Suscipitur excipulis ventriculo hœdino. Humor lactis videtur effluere. Siccatur conto. Sic thuris effigiem habet.) Non paulo syncerior est antiquorum voluminum lectio: Vis tanta est, vt è longinquo succus excipiatur. incisæ conto subditur excipulus ventriculo hœdino. humor lactis videtur effluere: siccatus cùm coit, thuris effigiem habet.

Cap. VIII. Aliam quoque amplissimam, quam spartaniam vocant. Magna & ea commendatio, quòd in ore eam habentes famem sitimq; non sentiant.) Cùm dicit Magna & ea commendatio, satis apparet quod & alium eius vsum indicauit Plinius: alioqui Et, non habet quod coniungat. Quo fit, vt libenter accedam archetypis, quæ sic habent: Aliam vtilissimam ad ea quæ spasmata vocant. Aliam, scilicet Scythicen. Certè in Indice spartaniæ nulla fit mentio, vt iam nihil dubitem, diuinatoris cuiuspiam opera nouam herbam hic subitò enatam, Plinio ipsi ne per somnum quidē cognitam. Vt in quibus etiamnum hodie in virorum lætiore conuictu.) Emendata exemplaria habent, In numeroso & lætiore conuictu.

Seruilius Damocrates primus medentium.) Rectiùs, E primis medentium. Leuius & quod paulò pòst. Vt dein in balneum descēdatur in calidam, scriptum est pro, Vt deinde in balineis descendatur in calidam. Imponitur in ipsa inflammatione, sed imminuta.) Vetus lectio, Non in ipsa inflammatione.

Cap. IX. Serpentes necat, cuicunq; admota fuerit: & his torporem adfert.) Exemplaria vetusta: Cuicunque admota fuerit feræ & hæc torporem affert. Sensus est, eam vim huic quoq; therionarcæ inesse, quam magicæ illi suprà memoratæ: vnde & nomen vtrique commune, θηειονάρκη: ac si dicas, feræ torpor.

Cap. X. Folia ei plantaginis, nisi angustiora essent.) Vetus lectio, Folia erant plant. Sic Virg. de malo Medica: Et si non alium latè iactaret odorem, Laurus erat.

Cap. XIII. Quanquam mala in aliis terris mandantur.) Manu scripti codices habent, In aliquibus terris. Hæc commanducata, si oculis subinde religetur, plūbum, quod est genus vitij, ex oculis tollit.) Syncera lectio: Hac commanducata si oculus subinde liniatur, plumbum, quod est genus vitij, ex oculo tollitur.

EX LIBRO VIGESIMOSEXTO.

CAP. I.

SIne dolore quidem vllo, aut sine pernicie vitæ.) Elegantius: Sine dolore quidem illos, ac sine pernicie vitæ. Nec nisi vsque in ossa corpus exustum esset, non rebellante tędio.) Et hoc mollius est in manu descriptis codicibus: Ni vsq; in ossa corpus exustum esset, rebellante tædio.

H SCC elocasse in eo morbo ad curandum sese.) Ad redundat. Duritia rubens variis modis.) Vetus lectio, Varicis modo. Ad posterum verò nigrescente.) Lege, Ad postremum. Quid hoc esse dicemus?) Rectius, Dicamus. Parum enim erant homini cætera morborum genera, cùm supra CCC essent, nisi etiam noua timerentur. Neq; ipsi homines pauciora sibi opere suo negotia important.) In emendatis exemplaribus legitur, Certa morborum genera, non Cætera. Deinde, Neq; ipsi autem, coniunctione adiecta. Præterea, Opera sua, non Opere suo.

Cap. II. Sedere nanque in his scholis auditioni occupatum gratius erat.) Malim veterem lectionem. Auditioni operatos, id est, operam dantes. Sic apud Nasonem, Studiis operata Mineruæ.

Cap. III. Asclepiades ætate Magni Pompei Rhetoricæ magister nec satis in ea arte quæstuosus.) Nihilo deterior est antiqua scriptura: Orandi magister, nec satis in arte ea quæstuosus. Ambulationem, gestationesque, cùm vnusquisq; semetipsum sibi præstare posset intelligere. Fauentibus cunctis, vt essent vera, quæ facillima erant, vniuersum prope humanum genus circumegit in se.) Syncera lectio ex antiquis exemplaribus repetita est hæc: Ambulationem, gestationes: quæ cum vnusquisque semetipsum sibi præstare posse intelligeret, fauentibus cunctis vt essent vera quæ &c.

Cap. IIII. Siccentur Aethiopide Pontinæ paludes.) Adde aduerbium, Hodie: Siccentur hodie Aethiopide. Transit enim à priscis temporibus ad sua. Castigator delicatus hiatu offensus submouit aduerbium, vt illi quidem videbatur, superuacaneũ. Nanq; apud eundem Democritum inuenitur compositio medicamenti, quo pulchri boniqúe & fortunati gignantur liberi. Cur nunquam Persarum regi talis est dedita?) Præclarè sanè de Plinio merentur, qui illi talem sermonem affingunt, qualis vix hoc seculo in aliquo mediocriter erudito ferri posset. Quid enim sibi volunt hæc verba, Cur nunquam Persarum regi talis est dedita? Scribendum iuxta archetyporum fidem. Nam quæ apud eundem Democritum inuenitur compositio medicamenti, quo pulchri boniqúe & fortunati gignãtur liberi, cur nunquam Persarum regi tales dedit, hoc est, pulchros bonos & fortunatos. Atque ita melius iam hæc oratio ad præcedentia quadrabit. Igitur demonstratarum priore libro herbarum reliquos effectus dicemus, adiiciemusque, quas ratio dictauerit.) Elegantius: Reliquos effectus reddemus: adiiciemus, vt quasq; ratio dictauerit. Vt rumicis radix trita ex aceto illinitur.) Parum quidem ad sensum refert: malo tamen & in talibus probatorum exemplarium fidem sequi, vbi sic legitur: Vt rumicis radix trita ex aceto illinatur. Petris tantum adhærens, vt muscus.) Lege, Totum adhærens. Nam & muscus petris totus adhæret. Proserpinaca cum muria & ex oleo trita.) Vetus lectio: Cum muria ex mænis & oleo trita. Vt non ex quouis salsamento muria adhibenda sit, sed è solis mænis.

Cap. V. Condurdon herba solstitialis, flore rubro, suspensa in collo, comprimere dicitur strumas: Item verbenaca cum plantagine, digitorum vitiis omnibus, & priuatim pterygiis, Quinquefolium medetur pectoris vitiis. Vel quod grauissimum est tussis, huic medetur panacis radix in vino dulci.) In medicinalibus his libris grauiore periculo peccatur, qui tamen nihilo maiore religione tractati sunt, quàm cæteri. Vel hic locus quot mendis scatet? Itaq; totum retexemus, nostra exemplaria sequendo: Condurdum herba solstitialis, flore rubro, suspensa in collo, cõprimere dicitur strumas: Item verbenaca cum plantagine. Digitorũ vitiis omnibus, & priuatim pterygiis quinquefolium medetur. In pectoris vitiis vel grauissimũ est tussis, &c.

Cap. VII. Plantago autem per se sumpta in cibo cum lente, alicæve sorbitione.) Legendum, Aut per se sumpta, in cibó, aut cum lente alicæve sorbitione. Capnion herbam qui edêre, bilem per vrinam trahunt.) Vetus lectio melior, Capnon herbam qui edêre, bilẽ per vrinam reddunt.

Radix verò consiliginis, quam nuper inuentam diximus, suum & pecorum omnium remedium præsens est. Pulmonum vitium vel traiecta tantum in auricula.) Et hic vetus potior: Radix herbæ cõsiliginis, quam nuper inuentam diximus, suum quidem & pecoris omnis remedium præsens est pulmonum vitio, vel traiecta tantum in auricula. Tripolium in maritimis nascitur saxis, vbi allidit vnda.) Alludit, non Allidit. Cacuminibus thymo, dulcis, & sitim sedat.) Mollius est, Dulcis, & sitim sedans.

Cap. VIII. Psyllium in aqua cum radicibus decoctũ.) Antiqua scriptura, Psyllium in aqua: Acori radicis decoctum. Vtrobique subintelligitur verbum, bibitur, ibidem præcedens. Naturæ ei, molliendi, siccandi, coquendi.) Rectiùs, Concoquendi. Cochlearibus quinque additis in cyathis tribus vini.) Latinius est, In cyathos tres. Sicut mox, In aquam mulsam addito pondere denariorum duorum. Sumitur & ecligmate ad pectoris vitalia.) Vitia, non Vitalia. Bibi ex aqua acetabuli mensura: dimidia detrahere pituitam.) Legendum: Bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahere pituitam. Radix eius in aqua mulsa duodecim pondere denariorum.) Nimium sanè hoc pondus esse vel cæco appareat. Lego X. duorum pondere. Errori occasionem dedit nota denarij. Scammonium quoque dissolutionem facit.) Lege addendo, Dissolutionem stomachi facit.) Virus redolens, fuminosum linguæ tactu lactescens) Scribo, Gummosum, linguæ tactu lactescens. Quod fit herbæ farina & tithymali marini succo.) Lege, erui farina. A radice foliis pendet.) Legendum, Foliis pendulis. Farina erui, aut fici.) Ficis, non Fici. Foliis tusis, priore minus efficax.) Lege addendo: Fit & è foliis tusis. Semen & dentium cauis cera includitur. Colluuntur & dentes succo radicis decoctæ in vino.) Vetus lectio: Colluuntur & radicis decocto è vino. Dentes, repetere superuacaneum est: & decocti significatio satis nota. Et ipsum etiam in asperis nascens.) Etiam, redundat. Ita vt fit totum acetabuli modo.) Rectiùs, Acetabuli modus. Peucedani succus inflationes & ructus gignit.) Longè aliter antiqui codices: Peucedani succus inflationes, ructus gignens. nam & huc referendum verbum Discutit, quod proximè præcedit. Datur in somnum euntibus, addito nitro, seu polenta. Simul si post cibum detur.) Vera lectio: Datur & in somnum euntibus addito nitro vel polenta, si multo post cibum detur. In vino ictericis dari atque illini, vtilissimum est.) Antiqui codices: Hoc in vino enterocelicis dari. Et enterocelarum remedium huic loco magis apposité conuenit, secundum ordinem membrorum.

Itemque genitalium inflammationem.) Adde Omnem: Inflammationem omnem. Symphyti radix illita enterocelas cohibet. Aufert & genitalium nomas hypocisthis alba.) Legendum, Symphyti radix illita enterocelas cohibet: genitalium nomas hypocisthis alba. Nam cohibet, tam ad nomas refertur quàm ad enterocelas.

Præcipueque eius vsus ad stranguriam.) Elegantius absque coniunctione: Præcipui vsus. Verùm largior quoque inflationes.) Scribe, Verùm æquo largior inflatio-

flationes. Et ſequenti verſu, Humorem trahit, non Dolorem, Veſicæ autem callitrichon trita, ſimilis cumino, medetur, & data ex vino albo.) Vetus lectio: ſimul cum cumino, & data ex vino albo. Nec eſt neceſſe repetere verbum Medetur, eodem verſu præcedens. Paruis è radice foliis quinis.) Meliùs, A radice.

Cap.ix. Plurimum remedium eſſe ſi virgo imponat.) Lege, Plurimum referre, ſi virgo imponat.

Cap.x. Quæ talis eſt, mollugo vocatur. Similis & aſperioribus foliis aſparago.) Scribendum: Quæ talis eſt, mollugo vocatur: ſimilis, ſed aſperioribus foliis, aſperugo. Vt intelligas duo lappaginis genera, vtrunque à peculiari qualitate denominatum.

Cap. xi. Ramoſam, & interuallis binûm palmorum.) Rectiùs, Ramoſam ex interuallis. vt binum palmorum interualla inter ramos intelligantur. Phthiſin ſanat & plantaginis ſuccus, ſi bibatur. Et ipſa decocta in vino cum ſale & oleo à ſomno matutino refrigerat. Magis placet, quod in vetuſtis habetur codicibus, Phthiſin ſanat & plantaginis ſuccus, ſi bibatur, & ipſa decocta. In cibo cum ſale & oleo à ſomno matutino refrigerat. Certè hæc lectio magis Plinium reſipit: nec medicos diſſenſuros puto, ad quorum tribunal hunc locum reiicio, ſicut & eum, qui mox ſubtexetur. Quinquefolij contrita folia ex vino ſumpta diebus xxx. in betonicæ farinæ pondo denariorum tredecim cum aceti ſcillitici cyatho.) In iiſdem codicibus longè aliud legitur, & quidem rectiùs, quantum ego video: Quinquefolij contrita folia ex vino pota diebus xxxi. Vetonicæ farina pondere x. trium cum aceti ſcillitici cyatho.

Ediuerſo lethargicos excitari labor eſt. Hoc præſtat euphorbium (vt perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani ſucco.) Agnoſco eundem, quem prioribus duobus locis, caſtigatorem: quem ſi offendebat ſoporifera vis in peucedano, eadem opera poterat id omnino tollere, contentus euphorbio ſuo: nunc manet idem ſcrupulus, neque docet, quomodo ſit euphorbium adhibendum. Syncera lectio in noſtris exemplaribus eſt hæc: Hoc præſtante (vt perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani ſucco Eruptiones pituitaſque emendat plantago.) Scribo, Eruptiones pituitæ emendat, plantago, cyclamini radix.

Cap. xiii. Et ad hoc amplius addo, iocineris aut lateris contorſionibus.) Legendum, Et hoc amplius à vocis aut lateris contentionibus. Eriſithale eſt flore luteo.) Lege, Eriſithales.

Cap.xiiii. Spicula ſagittariorum extrahit.) Sagittarum, & nõ Sagittariorum. Pſilothrum nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus, verùm etiã viris in vſu eſt.) Antiqua ſcriptura: Verùm iam & viris eſt in vſu. Cum dicit Iam, ſignificat nouum eius vſum apud viros eſſe, poſtquam mores degenerare cœperunt. Quadrupedum ſcabiem ſanat hyſſopum ex oleo fotum. Anginas peculiariter ſideritis.) Satis apparet ineptè dici, hyſſopum ex oleo fotum. In noſtris exemplaribus durat ſyncera lectio: Quadrupedum ſcabiem ſanat hyſſopum ex oleo, ſuum anginas peculiariter ſideritis.

EX LIBRO VIGESIMOSEPTIMO.
CAP. I.

CReſcit apud me certè tractatu ipſo admiratio antiquitatis.) Libens audirem, quidnam mouerit caſtigatorem, vt vnam particulam in ipſo ſtatim initio detraheret, idque contra fidem archetyporum, quæ ſic habent: Creſcit profectò, apud me certè, tractatu ipſo admiratio antiquitatis. Nunc verò Deorum fuiſſe eam apparet, aut certè diuinam etiam cum homo inuenerit: eandemque omnium parentem genuiſſe hæc & oſtendiſſe.) In emendatis codicibus eſt, Cùm homo inueniret. Ibidem coniunctio geminatur, Et genuiſſe hæc, & oſtendiſſe. Verumetiam montes, & excedentia in nubibus iuga, paſtuſq; pecorum & herbas quoque inuicem oſtentant.) Hîc quoq; veteres codices à vulgatis editionibus diſcrepant: ſic enim in eis legitur: Verumetiam montes, & excedentia in nubes iuga, partuſque eorum & herbas quoque inuicem oſtentante, ſcilicet Romanæ pacis maieſtate.

Cap.ii. Hoc quoque tamen in vſus humanæ ſalutis vertere, ſcorpionum ictib. aduerſari experiẽdo aconitum.) Cùm hæ particulæ, Hoc quoque, nihil aliud quàm aconitum referant, non erat opus repetere Sed talia permulta paſsim ex interpretum gloſſulis in cõtextum irrepſerunt.

Cap. iii. Omnia animalia quæ ſint ſalutaria ipſis noſſe ipſa, pręter hominem.) Ipſa, non eſt in emendatis exemplaribus, ſenſu nihilominus abſoluto. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venenata, nunc demonſtrare, quale ſit aconitum.) Rurſus illic minus eſt verborum ac ſyllabarum, nullo tamen ſenſus detrimento, hoc modo: Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venena, monſtrare quale ſit aconitum. Poterant videri caſu aliquot literæ omiſſæ, niſi toties deprehẽſa eſſet, quidlibet in quiduis mutandi temeritas, etiã gratis, nullaq; occaſione inuitante.

Cap.iiii. Præterea in Aethiopia naſcuntur, & in Ida.) Lego, Præter Aethiopiam naſcuntur & in Ida. Huius vetuſtæ nidor vrinam cit.) Scribo, Huius vſtæ nidor vrinam ciet. Radice vna, ceu palo in terra dimiſſa.) Rectiùs, In terram dimiſſa. Vſus in multis & principalis aluum ſoluere, cùm penè ſit ſola medicamentorum, quæ per ſe id præſtant. Confirmat etiam ſtomachum, adeò vt non infeſtet vlla vis contraria.) O hominem (ne quid durius dicam) malè feriatum, quiſquis hunc locum ſuo more interpolauit, pro elegantiſsima Plinij locutione ſuas nugas ſubſtituens. Germana lectio hæc eſt: Vſus in multis, ſed principalis aluum ſoluere, cùm penè ſola medicamentorum, quæ id præſtant, confirmet etiam ſtomachum, adeò non infeſtet vlla vi contraria. Vſus eius ad collectiones inflammationeſque: quin emendat omnia quæ helxine.) Pro Quin emendat omnia, veteres codices habent, Et in eadem omnia. Ambroſia vagi nominis eſt, & circa alias herbas fluctuans, fruticem vnum habens denſum.) Pro Fluctuans, lege Fluctuati, ſcilicet nominis: pro Habens, Habet. Anonymos à non inueniendo nomine nomen inuenit.) Argutior eſt vetus lectio: Anonymos non inueniendo nomen inuenit. Item ariſtogiton, in vulneribus præclara) Hîc ſtupidus aliquis conatus eſt noua metamorphoſi ex medico herbam facere, eique virtutes, quæ ſunt anonymi, attribuere, cùm ſit legendum, Ariſtogitoni, & ſubintelligẽdum præcedens participium, Celebrata. Quin & in Indice Ariſtogiton inter externos authores connumeratur.

Cap.v. Arction aliqui potius arcturum vocant.) Potius, redundat. Sed aſcyron maiores habet ramos, qui aſcyroides vocãtur.) Dele has duas voces, ſed aſcyron: atq; ita lege: Maiores habet ramos, quod aſcyroides vocant. Sic enim legitur in emendatis exemplaribus, & ſic magis lectio quadrabit: quòd aſcyroides herbæ nomen ſit, non ramorum. Comæ tritę veluti cruentatæ.) Rectiùs, Cruentant: hoc eſt, cruorem reddunt.

Cap. VII. Actæa graui foliorum odore, caulibus anisi geniculatis.) Vetus lectio, Caulibus asperis geniculatis.

Cap. VIII. Trahit eadem potione secundas semine, lac minuitur in vino, aut mulsa aqua pota.) Lege & distingue hoc modo: Trahit eadem potio & secundas. Semine lac minuitur, in vino aut mulsa aqua poto. Cynosorchin aliqui orchin vocant, foliis oleæ, mollibus, ternis, paruisque semipedis longitudinis, in terra stratis.) Antiqua scriptura: Foliis oleæ, mollibus, ternis, per semipedem longitudinis in terra stratis. Et alibi genus chrysolachani traditur.) Veteres codices, Et aliud genus chrysolachani traditur.

Cap. X. Caulem habet duorum palmorum.) Imò cubitorum. loquitur enim de pæonia. si quis dubitat de fide codicum, suis certò oculis credere cogetur, si hos modò consulere libuerit.

Cap. XI. Hippoglossa folia habet figura syluestris myrti.) Non Hippoglossa, sed Hypoglossa. Non enim ab equinæ linguæ similitudine dicitur, sed quod paruum folium, ceu lingua, de folio eius exeat. Aliqui ægonychon vocant, alij Dios pyron, alij Heraclean.) Vetusta exemplaria pro Heraclean habent Heracleos, vt sit genitiuus, quemadmodum Dios, & subaudias Pyron: ac si Latinè dicas, Iouis Herculisve triticum.

Quod & magis miror, quoniam vtilis prodatur sanguinem excreantibus.) Legendum, Quod eò magis miror.

Cap. XII. Vis ei styptica & exhulceratrix.) Scribo, Septica, id est corrosiua, vt nunc medici vocant. Sequenti versu scribo: In Augustum mensem incurrente, non in Augusto mense. Ergo species lymphantium hoc modo animorum esse credimus.) Vera lectio: Ego species lymphantium hoc modo animorum esse crediderim. Foliis rutæ, similis gramini.) Antiqua lectio: Foliis rutæ, semine graminis. De Polygono, siue sanguinaria loquitur. Mares autem semine tantùm differunt, quod est incipiente oliua.) Incorruptiores codices hanc lectionem habent: Mares autem semine tantum differens, quod est incipientis oliuæ. Mares autem, scilicet partus facit, quod hic quoque subintelligi debet.

Cap. XIIII. Foliis lenticulæ densis, amaris, aduersis in se.) Lege, Aduersis inter se. De trichomane loquitur. Tragonia herba qualis sit, non traditur.) Vetera exemplaria & hic in contextu pro tragonia constanter habent trachiniam & in margine adnotatam: nec aliter est in primo libro, qui Indicis vicem obtinet. Tragonis, siue tragion, nascitur in Creta tantùm insula, in maritimis.) Paulò elegantius est: Nascitur in Cretæ tantùm insulæ maritimis. Phrygiæ omnino non nasci.) Lege, Non innasci.

EX LIBRO VIGESIMOOCTAVO, CAP. I.

Qvanquam & ipsi consensu proprij iudicij ita eligere laborauimus, potiusq; curæ rerum, quàm copiæ, institimus.) Antiqui codices multò meliùs: Quanquam & ipsi consensu propè iudicata eligere laborauimus. Quod Plinius hic de se prædicat, id non minus verè ipse quoque vsurpare possem, vt qui nihil magis, dum hæc tracto, præ oculis habuerim, quàm veterum iuxta atque emendatorum exemplarium inter se consensum: cuius propositi necdum pœnitet, & bona quædam spes pollicetur, candidos quosque, qui Musarum fores pulsant, hanc nostram opellam non omnino fastidituros: fieriq; potest, vt & illis qui iam intra adyta penetrarunt, nonnihil conferat: de iis duntaxat loquor, qui Plinianæ lectionis auidi non semper vetera exemplaria ad manus habent, quo recurrere possint, quotiescunque scrupulus aliquis inciderit. Sanguinem quidem gladiatorum bibunt, vt bibentibus populis procul sint comitiales morbi.) Quantò melior vetus lectio: Sanguinem quoque gladiatorum bibunt, vt viuentibus poculis, comitiales morbi.

Cum è plagis hunc ne ferarum quidem admoueri ori fas sit humano.) Scribo iuxta fidem nostrorum exemplariorum: Cùm plagis ne ferarum quidem admoueri ora fas sit humana. Idque magis ad præcedentia quadrat. Quasi verò sanitas videri possit, feram ex homine fieri. Quin morbo dignum, non ipsa medicinæ gratia, egregia hercule frustratione, si non profit. Aspici humana exta nefas habetur, quantò magis mandi.) Et hic locus est vnus è pulchrè contaminatis. Restituimus, vnde cætera, sic: Quasi verò sanitas videri possit, feram ex homine fieri, morboque dignum in ipsa medicina, egregia hercule frustratione, si non profit. Aspici humana exta nefas habetur, quid mandi? Sequenti versu, Fecisti, redundabat. Vitam quidem non adeò extendendam censemus, vt quoquo modo pertrahenda sit.) Syncera lectio: Vitam quidem non adeò expetendam censemus, vt quoquo modo trahenda sit. Vel ex hoc capite abundè perspicuum esse potest, & nostrum laborem minimè superuacuum esse, & illos persæpe falli, qui librorum typis excusorum fiducia de veteribus manu scriptis vix vnquam cogitant, ignari quantum sibi in priscorum monumentis conspurcandis sacrilega, publicoque odio digna, quorundam non dico amusorum, sed planè asinorum, audacia permiserit: cùm non rarò fiat, vt tenebrio quispiam plus mendarum in vnum aliquod boni authoris opus ex putido suo cerebro inuehat, quàm quantum septem alij docti viri, omni conatu adnisi, perpurgare sufficiant.

Cap. II. In titulo capitis scribe: Ostensa & sanciri, & depelli. Extat Tucciæ Vestalis incestæ precatio.) Atqui incesti crimen falsum erat. Legendum igitur, Incesti deprecatio, Ac mox sequenti versu, Anno vrbis, Non Anno vrbis Romæ. Nam Romæ, nugator aliquis addidit contra omnium doctorum consuetudinem. Sic dicimus, Anno ab vrbe condita, non Ab vrbe Roma. Et omnia approbantibus DCCCXXX. annorum euentibus. Lege, Ea omnia. Mancipia fugitiua retinere in loco precationis.) Precatione, non Precationis. Et quod ibi statim subtexitur, Quod si semel recipiatur, in antiquis voluminibus non malè legitur: Cùm si semel recipiatur. Neque diras aues, neque vlla auspicia pertinere ad eos, qui quanque rem ingredientes obseruare sese ea negauerint.) In emendatis codicibus non additur Aues: quibus eò libentius accedo, quod suprà in hoc ipso capite sic legatur: Quoties ipsæ diræ obstrepentes nocuerint. Et solent plerunque voculas tales assuere glossularij, longè interdum à scopo aberrantes: quod & hic factum equidem non dubito.

Quinetiam & legum ipsarum in xij. tabulis verba sunt.) Rectiùs antiqua scriptura: Quid non & legum &c. Ineptè enim simul ponuntur, Etiam &.

Non pauci etiam serpentes ipsas recantari, & hunc vnum esse ipsis intellectum.) Aliquanto mollior est vetus lectio: Et hùc vnum illis esse intellectum: quàm si repetatur, Ipsas, ipsis. Incendio inter epulas nominato, aquam sub mensa profundi abominamur.) Quem non offendat huius lectionis absurditas? aut quis non sentiat, alteram esse synceram, quæ in impressis

presis etiam quibusdam codicibus habetur? Incendia inter epulas nominata aquis sub mensas profusis abominamur.

Aqua profusa pulchrè conuenit incendium abominantibus: at quid causæ vel comminisci possumus, cur ad incendium nominatum aquæ effusionem abominari debeamus? aut cur aquam effundi potius abominemur, quàm incendij mentionem? Priusquam eam ipsam nominaret, aliúsve ei prædiceret.) Lege: Priusquam ipse eam nominaret. Nam Ipse, & Alius, sibi inuicem opponuntur. Carmina quædam extant contra grandines, contraque morborum genera, contra ambusta. Quædam etiam in partus. Sed in prodendo obstat ingens verecundia.) Antiqua exemplaria hoc loco non parum discrepant à vulgatis editionibus: Contraque morborum genera, contraque ambusta, quædam etiam experta: sed prodendo obstat ingens verecundia. vt de experimentis intelligatur, non de partubus.

Cap.III. Hominum monstrificas naturas, & veneficos aspectus plenius diximus in portẽtis gentium.) Plenius, superfluit. Nam in insula Nili Tentyrij.) Tentyra potius, quàm Tentyrij.

Cap.IIII. Sed & alios efficaces eius vsus recognoscat vita. Ita despuimus comitiales morbos, hoc est, contagia regerimus. Simili modo & fascinationes repercutimus, sinistræ dextræque clauditatis occursu.) Primùm Ita, redundat, natum ex præcedenti dictione, Vita. Deinde Sinistræ, similiter superfluit. Legendum enim, Fascinationes repercutimus, dextræque clauditatis occursum. Quæ postrema vox cùm finalem literam casu aliquo amisisset, nec iam compareret alter accusatiuorum, castigator, ne nihil ageret coniunctio, de suo adiecit Sinistræ: itaque error errorem peperit: vt ferè fit, quoties absque archetyporum præsidio, ex nobis ipsis synceram lectionem addiuinare conamur, iustissima hercle frustratione, sed graui studiosorum incommodo, quibus ad hunc modum nimium sæpè os sublinitur. Veniam quoque à Deis spei alicuius audacioris petimus in sinum spuendo. Etiam eadem ratione terna, &c.) Etiam, aptius præcedentibus cohæret, in sinum etiam proprium. Nunc mirum dicemus, sed experimento facile.) Dele, Nunc. Sic enim magis aures ferit, atque ad attentionem excitat, Mirum dicemus: & sic verè Plinius loqui solet, nec aliter habent probatæ fidei exemplaria: quod dissimulassem, ni studium esset non sensus modò suos reddere Plinio, sed verba etiam ipsa, quantum fieri potest, annumerare. Leprasque ieiunio illitu arceri.) Ieiunæ, non Ieiuno. Ac mox, Marcion, non Martion. Adiecta precatione, se vinxisse eandem & soluturum.) Scribo & distinguo: Se vinxisse, eundem & soluturum. Eæ sunt: abstinere à cibo nimio.) Scribe. Abstinere cibo omnino. Notandum, nullum animal aliud præter hominem calidos potus sequi.) Hic duæ dictiones superfluunt, Præter hominem, hominis videlicet alicuius malè feriati assumentum. Item posca oculos contra lippitudines, certa experimenta sunt.) Sic enim claudendum hoc caput, vt sequentis initium sit, Sicut totius corporis, contrà quàm in vulgatis editionibus hæc capita distinguuntur.

Cap.v. Vltimoque probro maius in cisiis triumphalibus sedenti dicebatur, vel in Capitolio epulanti.) Tota hic aberratum est via: in eam reducent nos archetypa, in quibus ita scriptum est: Vltimoque probro manus in cibis triumphali seni deducebatur, vel in Capitolio epulanti. Sensus est iam planus, qui ante hac erat obscurissimus.

Cap. VI. Digitis pectinatim inter sese amplexis.) Magis placet antiqua scriptura: Digitis pectinatim inter se implexis. Nam è diuerso scandentesque.) Lege, Nam euersos scandentesque.

Atque etiam quotidiani cinctus tali modo.) Rectius, Tali nodo. Augurium ex homine ipso non est timendi mortem in ægritudine.) Scribendum, Augurium ex homine ipso est non timendi mortem in ægritudine. Contra aurium pituitas vermiculosque.) Lego, Aurium pura, id est, aures suppuratas. Hulcera capitum, prurigines.) Pro Prurigines, malim Porrigines, quod est in antiquis exemplaribus.

Cap.VII. Alij cum hyssopo & adipe anserino.) Oesypo, non hyssopo. Est autem œsypum, vt Nasonis verbis vtar, succus ab immundæ vellere raptus ouis. Pulmonum quoque incommoda lacte mulieris sanantur, cui admisceatur impubis pueri vrina & mel Atticum, omnia singulorum cochlearium mensura. Murmura quoque aurium eiici inuenio.) Confusa sunt remedia, hoc modo distinguenda: Pulmonum quoque incommoda lacte mulieris sanantur. cui si admisceatur impubis pueri vrina & mel Atticum, omnia singulorum cochlearium mensura, murmura quoque aurium eiici inuenio. Anguli oculorum subinde madificentur.) Madefiant, non Madificentur. Non segnius & in silente Luna coitus suos maribus exitiales esse.) Legendum. Non segnius & silente Luna, coitusque tum maribus exitiales esse. Non segnius, ad præcedentia refertur. Metrodorus Scepsius in Cappadocia inuentum prodit, ob multitudinem cantharidum ire illas per media arua, retectis super clunes vestibus.) Vera lectio, Ob multitudinem cantharidum. Ire ergo per media, &c. Item nouella vitis eius tactu in perpetuum læditur. Vt ad noxiam res medicatissima transferatur, rutam & ederas illico mori.) Lege, Item nouellas vites eius tactu in perpetuum lædi: rutam & ederas res medicatissimas illico mori. Suffragantur & hîc, quemadmodum in cæteris, vetusta exemplaria. Aciem in cultris tonsorum hebetari, æs contactum graue virus odoris accipere.) Scribo, Hebetescere. & Odoris, redundat. Nam bitumen in Iudæa nascens, sola hac vi sponte superari. Et fila vestis contactæ, vt docuimus, ne igne quidem vincuntur, quo cuncta. Cinisque etiam ille, si quis spergat eum lauandis vestibus, purpuras mutat, floribus colorem adimit, ne ipsis quidem fœminis malo suo immunibus.) Aliter in nostris exemplaribus legitur, & quidem non paulo meliùs: itaque retexemus totum, illaque sequemur: Nam bitumen in Iudæa nascens, sola hac vi superari, filo vestis contactæ, docuimus. Ne igne quidem vincitur, quo cuncta: cinisque etiam ille, si quis aspergat lauandis vestibus, purpuras mutat, florem coloribus adimit, ne ipsis quidem fœminis malo suo inter se immunibus. De bitumine Iudaico meminit supra libr.7. cap.15. Quæ Lais & Cleophantus inter se contraria prodidere.) Scribendum, Lais & Elephantis. Fuit autem vtraque meretrix, & vtraque de rebus muliebribus scripsit, posterior etiam de concubitus schematibus, cuius & Martialis meminit, & Politianus. Legendum itaque mox: Aut inter ipsas pugnantia, cùm hæc fœcunditatem fieri iisdem modis, quibus illa sterilitatem, pronuntiaret. Catalogus quoque authorum, quos Plinius hoc libro sequitur, Laida & Elephantida coniungit. Cæterùm pro Radice brassicæ vel myricæ, in manuscriptis est, Brassicæ vel myrti.

Bythus Dyrrhachinus hebetari aspectu speculorum nitorem tradit. Iisdem aduersa rursus contuenti-

bus, omnem talem vim reſolui, ſi nullum piſcem habeant ſecum.) Bonam hercule operam deprauator hic nauauit, cuius præmium equidem non aliud darem, quàm magnum aliquod malum, iam ſexcenties promerito. Synceram lectionem archetypa commonſtrant, nempe hanc: Bythus Dyrrhachinus hebetata aſpectu ſpecula recipere nitorem tradit, iiſdem auerſa rurſus contuentibus: omnemque vim talem reſolui, ſi mullum piſcem ſecum habeant. Veſtis omnino ita infectæ portiuncula, acu vel licio, brachiali inſerta.) Lege, Ac vel licio. quaſi dicat, vel vnico filo. Sic & comitiales excitari, morboſq; ſanari.) Morboſque ſanari, de ſuo aliquis attexuit, contra veterem archetyporum fidem. Suppoſita tantùm calici lacinia menſtruo tincta tali.) Satis erat: Suppoſita tantùm calici lacinia tali: idq; Plinij ciuilitatem magis decebat: cætera haud dubium, quin gloſſularius aliquis, vt ſolent, adiecerit.

Correptam ſubnecti collo: & ita diſcuti morbum.) Dele, Et.

Cap. VIII. Promoſcidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius ſi & ſternutet.) Rectiùs, Si & ſternuat. Sanguis & iſchiadicis prodeſt.) Syntecticis, non Iſchiadicis, ſi veteribus ac emendatis voluminibus credere libet. Mox, ne nihil ageret caſtigator, Leonis adipes cuſtodiunt, in Adeps cuſtodit, mutauit: & Magorum vanitas promittit, in Vanitates promittunt. Similiter dentis.) Lege, Similia. ſ. promiſſa. Setas è cauda contortas, & ſiniſtro brachio illigatas.) Scribo, Adalligatas. Permutationes ſexus ex his annua vice diximus, cæteraq; monſtrifica naturæ eius.) Antiqua ſcriptura, De permutationis ſexus annua vice diximus, cæteraque de monſtrifica natura eius. Præcipuè pantheris eſſe in metu hyænæ dicuntur.) Germanè Latina lectio hæc eſt: Præcipuè pantheris terrori eſſe traduntur. nam hyænam hic repetere quorſum attinebat? Facilius autem capi, ſi cinctus ſuos venator, flagellumque, & ipſos equos ſeptenis alligauerit nodis.) Elegantior ſimul & verior eſt vetus lectio, Flagellumque imperitans equo ſeptenis alligauerit nodis. Febribus quartanis iecur deguſtatum ante acceſsiones.) Lege, Deguſtatum ter. quod non parum referre putatur in eiuſmodi remediis.

Promiſſo in triduum conceptu.) Meliùs, Intra triduum. In triduum, aliud ſignificat: vt cùm dicimus, Aſſumpto in triduum commeatu, id eſt, quantum tribus diebus ſufficiat. Mulieri prægnanti à pectore hyænæ caro, & pili ſeptem, & genitale, à ceruice ſi alligentur, dorcadis pelle collo ſuſpenſa, contineri partus promittunt.) Repræſentabitur & hic vetus lectio, vel quò ex collatione veritas facilius eluceat: Mulieri candida à pectore hyænæ caro, & pili ſeptem, & genitale cerui, ſi illigentur dorcadis pelle, collo ſuſpenſa continere partus promittunt. vt, Suſpenſa, neutri generis ſit, caſus accuſatiui, & omnia ſuprà dicta referat. Eodem genitali & articulo ſpinæ cum adhærente corio conſeruatis.) Adſeruatis, non Conſeruatis. Eodem ſuffitu mulieribus menſtrua euocari.) Scribo, Mulierum menſes: quod Plinio eſt vſitatius. Membranam, quæ fel continuerat à cardiacis potam.) Codices vetuſti, Quæ fel contineat, cardiacis potam. Quæ autem in veſica inuenta ſit vrina, additis oleo ex ſeſamo, & melle Aſiano hauſtam prodeſſe acrimoniæ veteri.) Deprauator, quantum video, non leui brachio caput hoc attigit. Quæ ſequimur exemplaria, non addunt Aſiano, neque medici inter mellis genera Aſiaticum celebrant. & pro Acrimoniæ, habent Aegrimoniæ. Siue lucernis, ſiue viſu, ſiue peluibus.) Illic legitur, Siue lucernis, ſiue pelui. Nec video, quid hîc, Siue viſu, faciat. Fimum, qui in inteſtinis inuentus ſit.) Scribo, Quod in inteſtinis inuentum ſit. nam neutro genere Plinius hoc nomen vſurpat. A cane verò morſis adipem illitum, & corium ſi ſit ſubſtratum.) Aequè pleno ſenſu ſcriptum erat, Et corium ſubſtratum. Quid ſibi volunt in Pliniana purpura tam crebra pannorum aſſumenta? aut qualis gratia debetur prauis iſtis ſartoribus? Perunctos omnibus odio euenire.) Venire, non, Euenire. Contra ducum ac poteſtatum iniquitates comminiſtrant.) Quid, malùm, Comminiſtrant? Commonſtrant, legi debet. Si omnino aliquantulum quis ſecum habeat.) Non malè vetus lectio: Si omnino tantùm aliquis ſecum habeat. Plinius ait ſufficere, ſi tantum habeas tecum eam fiſtulam: alius mutauit ſenſum, docens ſatis eſſe quantulamcunque eius partem. Canini eius dentes febres ſtatas arcent repleti: ſunt enim caui.) Lege addendo, Thure repleti. Adulterant amylo aut cimolia, ſed maximè ſturni, quos captos oryza tantum paſcunt.) Coniector multum aberrauit à ſcopo. Vera lectio eſt: Sed maximè, qui captos oryza tantùm paſcunt. Sentit enim Plinius, crocodileam ex captiuis adulterinam eſſe, vtpote longè deteriorem, nimirum mutato animalis victu. Præterquam in riſu coarguentium.) Lego, Præterquàm vbi irriſu coarguendum. Eundem ſalutarem eſſe parturientibus circa domum. Sin verò domibus inferatur, perniciosiſsimum.) Egregiè deprauatum & hoc, non minus quàm ſuperiora. Reſtituetur in integrum hoc modo: Eundem ſalutarem eſſe parientibus, ſi ſit domi: ſi verò inferatur, perniciosiſsimum. Eſt enim verus ſenſus longè alius, quàm ille prior: eſt autem hic: Chamæleontem ſalutarem eſſe, ſi multò antè parturitionem illatus ſit: ſin idem parturienti iam ſuperueniat, perniciosiſsimum eſſe. Suffragantur vbique vetuſti codices.

Siniſtrum, mirum quibus monſtris conſecret, qualiter ſomnia quæ velis & quibus velis mittantur, putet referre.) Syncera lectio ex archetypis petita eſt hæc: Siniſtrum humerum quibus monſtris conſecret, qualiter ſomnia quæ velis & quibus velis mittantur, pudet referre. Capitis dolores, inſperſo vino, in quo latus alterutrum maceratum ſit, ſanari fœminis.) Mirum verò, ſi hoc remedium in ſolis fœminis vim ſuam exerit, in maribus non item. Diſtinctio praua ſenſum deprauat. nam Feminis, paternus caſus eſt, & ſequentis orationis initium, hoc modo. Feminis ſiniſtri vel pedis cineri ſi miſceatur, & cætera. Quibus in verbis Vel, detractum erat: Si, tranſpoſitum. Serpentes fugari liene inſtillato.) At quônam inſtillandus eſt, aut quomodo? Lege, Serpentes fugari ignibus inſtillato. Nam & hoc experimentum & duo proximè ſequentia, de felle, non de lieni accipi debent, iuxta fidem emendatorum codicum. Illita inimicorum immane odium & omnium hominum his conciliare.) Certè ad inimicorum odium nullo opus eſt veneficio, vt qui vltro & exoſi ſunt, & oderunt viciſſim, Verior igitur vetus lectio: illita inimicorum ianuæ odium omnium hominum his conciliare. Prodeſt contra ſagittas venenatas, vt Apelles tradit, poſtea ſumptus.) Vetus lectio: Prodeſt & contra ſagittarum venena, vt Apelles tradit, antè poſteaque ſumptus. Vt intelligamus, eum præſeruatiuam etiam vim habere. Prætereà eiuſdem decoctum cum melle ſumptum Venerem inhibere.) Paulò meliùs legetur, Eiuſdem decocti ius cum melle. Eſt crocodilo cognatio quædam affinitaſque.) Affinitas, ſuperuacua eſt. Sequenti verſu lege, Detrahendi ſanguinis, non Trahendi.

Annotationes.

Plurimi autem ſuper Saiticam inter Aegypti præfecturas.) Lege, Super Saiticam præfecturam. Ac rurſus, Item fimum ſuffitu, non Fimus. &, Dentes è parte læua, addita præpoſitione. Tandem finem fecit deprauator, duntaxat in hoc capite, ſed non niſi proximus capitis fini. Porrò vel hoc caput argumento eſt, quòd tot mendis refertum hactenus Plinium (vt cæteros authores taceam) habuerimus, non tam librariorum oſcitantiam in culpa eſſe, quàm malè literatos illos caſtigatores, iuſtius diuinatores aut coniectores appellandos: qui tamen alibi plus, alibi minus, prout collibitum eſt, ſe exercuerunt. Cæterùm ſcribæ inſcitia labi ſolent, non temeritate: errataque eorum non magni negotij ſit deprehendere, maximè corda to & erudito Lectori. Illi contrà homines nefarij, maiore periculo, nec tam facili remedio, & in maioris momenti rebus peccant, nulla religione nihil non contaminantes, planeque iuxta Flacci dictum, mutant quadrata rotundis. Dicas eos Manibus ſe deuouiſſe, niſi omnes, quotquot poſſunt, bonos authores ſuis venenis infecerint, ſuiſque fœtoribus conſpurcauerint. Sed deſinat ſtomachatio, etſi nimio, quàm vellem, iuſtior, & ad præſens potius negotium redeamus.

Cap. IX. Sicuti è lactis vſu, vtiliſsimum cuique maternum, nutricis exitioſum eſt.) Vt in ipſo ſtatim portu impegit egregius gubernator. Nam quid ego audio, nutricis lac infantibus exitioſum eſſe? Cur igitur tantum vbique nutricum numerum videmus, infantum tamen exitia nihilo crebriora, quàm inter eos, qui maternis vberibus aluntur? Lego, Sicuti de lactis vſu. Quæ verba à prioris capitis fine pendent. Deinde: Vtiliſsimum cuiq; maternum. Alioqui iuxta priorem lectionem non vtiliſsimum erat, ſed planè neceſſarium. Sequitur, Concipere nutrices exitioſum eſt. Sic enim, quæ ſequuntur, nunc demum probè quadrabunt.

Minus inflat quodcunque decoctum. Sanat vuas, lichenas. Ad omnia vtile contuſa aut luxata, maximè renes, veſicam, interanea, fauces, pulmones.) Obſecro quid commune licheni cum vuis? aut quis vnquã fando audiuit, luxatos renes, veſicam, interanea, fauces, pulmones? vel veſicam contuſam, interan. áve, aut pulmonem? Quid igitur præſidij reliquum eſt, niſi in archetypis? ea ſic habent. Minus inflat quodcunque decoctum. Vſus lactis ad omnia intus exulcerata, maximè renes & cætera. Nam vt in Achaia bubulum biberent phthiſici ſyntecticique & cachectæ, diximus in ratione herbarum.) In Arcadia, non Achaia. Dixit autem hoc libro vigeſimoquinto, capite octauo. Quod eſt maximè coactum, in ſummo fluit. At id exemptum addito ſale, oxygala appellant.) Sic nobis tranſcribunt vetera exemplaria, qui nec legere ſciũt, nec ſcribere. Lege, In ſummo fluitat. id exemptum, &c. Quod magis virus reſpuit, hoc præſtantius iudicatur.) Quid eſt, Virus reſpuit? Lege, Reſipit. Præſtantius autem medicinæ, opinor, non cibis. Oxygala fit & alio modo, acido lacte addito in recens, quod dum aceſcit, vtiliſsimum eſt ſtomacho.) Legendum, In recens quod velis aceſcere, vtiliſsimum ſtomacho. Proxima in communibus laus eſt adipi, ſed maximè ſuillo. Apud antiquos etiam religioſus erat.) Elegantior lectio, Proxima in communibus adipis laus eſt, ſed maximè ſuilli, apud antiquos etiam religioſi. Medicorum aliqui admiſto anſeris adipe, taurorumq; ſeuo & hyſſopo.) Rurſus Oeſypum deprauatum in Hyſſopum. Vbi notandum, ſympathian quandam eſſe œſypo cum adipe anſerino, quandoquidem & ſuprà capite ſeptimo ad podagras, ad vuluæ dolores, cædem ſpecies miſcẽtur. Omnino enim nõ niſi ad ea quæ purgãda ſint, aut quæ non ſint exulcerata & calida, recipitur.) Legendum, Aut quæ non ſint exhulcerata, ſalſa petitur. ſ. axungia. Iamq; probè quadrabit, quod hactenus ad præcedentia non congruebat. Mox ſequenti verſu contra phthiſes, lege, non Contra tuſsim. Sic enim in probatæ fidei voluminibus ſcriptum eſt, & aliàs non bene conueniet, quod mox ſequitur, ſcapulis eorum, qui phthiſin ſentiunt. Parotidas admiſta farina è ſalſamentaria teſta: quo genere proficit ad ſtrumas. Pruritus ad papulas in balneo perunctis tollit.) Scribo, Parotidas admiſta farina ſalſamentariæ teſtæ: quo genere proficit & ad ſtrumas. Pruritus & papulas in balineo perunctis tollit. nam & hæc vox Balneum vitioſa eſt, cum vterq; Plinius Balineum appellet. Quin & Græcis quadriſyllabum eſt βαλάνειον. Multi priuatim ſic taurorum, leonum, pantherarum ac camelorum pinguia curari iubent.) Elegantius eſt, Taurorum, leonumq;, pantherarum & camelorum. vt quædam coniunctionum ceu catena nectatur. Inter omnia autem communia animalium, fel præſtantius in effectu.) Reſtituimus, vnde cætera, ſic: Inter omnia autem communia animalium vel præſtantiſsimi effectus fel eſt. Vis eis, &c. Item equarum, præterquam virginum, erodit, emarginat, hulcerat.) Lege, Emarginat hulcera.

Tantum poteſt ſympathia illa, de qua loquuntur.) Loquimur, non Loquuntur. Hircorum ſanguini tanta vis eſt, vt ferramentorum ſubtilitas nõ aliter acuatur aut induretur, aut ſcabritia poliatur, vehementiuſq; quàm lima.) Antiqua lectio: Vt ferramentorum ſubtilitas non aliter acrius induretur, ſcabritia tollatur vehementius quàm lima. Et ideo ſuis quæque dicentur lectibus,) Lego, Quiſq; ſuis dicetur. nam de ſanguine tantùm loquitur. Vt ſi quæ ſunt, extractas cauernis mandant.) Scribo, Mandentes. Nam Vt, pro Vtpote, ponitur hoc loco. Fugiunt & omnino aliquid cerui habentes.) Vetus lectio, Omnino dentem cerui habẽtes. nam Omnino, ad Habentes, refertur. Sic ſuprà capite octauo, Si omnino tantum aliquis ſecum habeat. Aut medulla perunctos ſeuóve cerui aut vituli.) Hinuli, non Vituli.

Cap. X. Item lactis hauſtus cum vua amminea) Taminia, non Amminea, cuius vſus in medicina nullus eſt. Fimum quoque caprarum in aceto decoctum & illitum in ictus ſerpentium, placet, & recentis cinis in vino.) Antiqua lectio planior: Fimo quoq; caprarum in aceto decocto illini ictus ſerpentium placet, & recentis cinere in vino. Canis rabidi morſu facta vulnera circuncidunt ad viuas vſq; carnes. Quidam carnem vituli admouent.) Lege & diſtingue, Canis rabidi morſu facta vulnera circuncidunt ad viuas vſque partes quidam, carnemque vituli admouent. Hoc idem præſtare & pellis è ceruice ſolida exiſtimatur: quippe tanta vis eſt animalis. Præter ea quæ retulimus, & veſtigia eius calcata equis afferunt torporem.) Similis error priori. Legendum: Quippe tanta vis eſt animalis, præter ea quæ retulimus, vt veſtigia eius calcata equis afferant torporem. Veruntamen fortiora eadem, quàm in equis, intelligi debent.) Scribo, Fortiora omnia eadem. Ex toxica expurgantur.) Exemplaria vetuſta habent, Expugnantur, vt hoc de antipathia intelligatur. Omnia ſeſami quoque iure poto.) Vera lectio, Omaſi quoque iure. Neque enim ex frugibus remedia in hoc libro traduntur, ſed ex animantibus. Ius omaſi & 12. cap. eſt inter remedia.

Cap. XI. Cum ſucco oleris, ita vt vncto inareſcat.) Codices veteres, Ita vt vnctio in areſcat.

Sed & corruptos dentes confirmari.) Iidem codices pro corruptos, habent Combuſtis.ſ.oſsibus. Aſinæ quoq; lacte percuſſu vexatos.) Manu ſcripti codices, Aſinino, quoq; lacte. Caſtigator veritus, ne fortè quis de maris aſini lacte id acciperet, ſcripſit aſinæ. ô ſolertiam aſininam. Equarum virus à coitu in lychnis accenſum.) Meliùs, In ellychniis.

Cap. XII. Poppæaq; hoc vxor Neronis principis inſtituit.) In vetuſtatis exemplaribus tãtum eſt, Poppæa hoc Neronis principis inſtituit. Sicut dicimus, Cornelia Gracchi, Terentia Ciceronis.

Friuolum licet videatur, nõ tamen omittendum.) Eadem exemplaria non addunt, Licet: tantum eſt, Friuolum videatur, δυωηλικῶς. Aeſtates, & quæ diſcolorem faciunt cutem.) Decolorem, non diſcolorem. Hirci fel & lentigines tollit, admiſto caſeo & vino, ſulphure ſpongiæq; cinere.) Lege, Et viuo ſulphure, ſpongiæq; cinere.

Labrorum ſciſſuris cum adipe anſerino. Fiſſuris, non Sciſſuris. Et bouis vngulæ cinis ex aqua: Fimum quoq; feruens ex aceto decoctum, teſteſq; vulpini.) Lege addendo, Et bouis vngulæ cinis ex aqua: Fimum quoq; feruens ex aceto. Item ſeuum caprinum cum calce, aut fimum ex aceto decoctum, teſteſq; vulpini. Prodeſt & ſapo: Gallorum hoc inuentum rutilandis capillis, ex ſeuo & cinere. Optimus fagino & carpino) Optimus, non ad cinerem refertur, ſed ad ſaponem. his verò duabus vocibus Seuo & Cinere, redduntur aliæ duæ, Fagino & Caprino, quod poſterius in Carpino, deprauatum eſt. Vngues contuſos fel vniuſcuiuſq; animalis circumligatum.) Scribo, Fel cuiuſcunq; animalis circumligatum.

Cap. XIIII. Vtuntur ad vtrunq; vitium & coagulo hœdi in vino myrteo, magnitudine fabæ poto: & ſanguine, & eiuſdem in cibo formato, quem ſanguiculũ vocant.) Lege, Et ſanguine eius in cibum formato. Itẽ In vino myrtite, non Myrteo. Cornus ceruini teneri cinis, cochleis Africanis cum teſtis ſuis mixtis, in vini potione. Meliùs, Cochleis Africanis cum teſta ſua tuſis miſtus.

Cap. XV. Calculos expellunt lienes equini.) Legendum, lichenes equini: itaq; ſcriptum viſitur in vetuſtiſsimis exemplaribus, alioqui ſatis erat dicere, Lien equinus. Demonſtrant vrinam facere in canis cubiculo, ac verba adiicere, ne ipſe vrinam faciat, vt canis, in ſuo cubiculo.) Vtrobiq; Cubili, legendum: nam canis cubiculum nemo vnquam Latinus dixit. Quem dicunt, cùm interficiatur, reddere vrinam liquidiorẽ in initio, ſed in terra ſpiſſantem ſe. Quem, calculum, non onagrum. Proinde rectior eſt antiqua ſcriptura, Quem dicitur, cùm interficiatur, reddere vrina, liquidiorem initio, ſed in terra ſpiſſantem ſe.

Cap. XVI. Perniones vrſinus adeps, rimaſq; pedum omnes arcet.) Sarcit, non Arcet. Iniurias à calceatu.) Vetus lectio, E calceatu. Potũ verò ſublime ex aqua.) Hæc verba malè in vulgatis editionibus diſtrahuntur à præcedentibus: & ſub limine, ſcribendum, pro Sublime. nam hoc ad Magicam ſuperſtitionem attinet: & remediũ ex Magorum authoritate præſcribitur. Quis hoc quæſo inuenire potuit? Quæ eſt iſta miſtura? Cur digitos bubonis potiſsimùm electus eſt?) Et hîc vetus lectio paulo melior. Quis hoc quæſo inuenire potuit? quæve eſt iſta miſtura? cur digitus potiſsimùm bubonis electus eſt:

Cap. XVII. Lupi & capræ ſeui cyato, vel lactis pari menſura, deploratum phthiſicum conualuiſſe, certus author affirmat.) Mira verò miſtura, ſi credere dignũ eſt. Equidem malim veterem lectionem, vt veriſimiliorem. Rupicapræ ſeui cyatho, & lactis &c. Ramenta pellis ceruinæ deſecta pumice.) Imò Deiecta. pumex enim non ſecat. Sequenti verſu pro Ruborem lege Rubori. pendet enim & hoc à verbo Illinitur. Sunt qui id coxiſſe aceto, vtilius putent.) Rectius, Sunt qui incoxiſſe aceto vtilius putent.

Cap. XVIII. Aut cum muſci pari pondere, aut cùm propoli.) Viſci, non Muſci, atteſtantibus vetuſtis exemplaribus.

Cap. XIX. Quod ſi mortuus partus ſentiatur, lien ex a.d.p.e.) Lichen, non lien. Tædium Veneris fieri dicit Aeſchines.) Legendum, Oſthanes. Is fuit vir Perſa, profeſsione Magus. Et teſticuli equini aridi, vt potioni interſeri poſsint.) Interi, non Interſeri.

Cap. XX. Inſuper pedes boum, ſi prius cornua pice liquida perungantur.) Emendati codices, Non ſubteri pedes boum, ſi &c.

EX LIBRO VIGESIMONONO
CAP. I.

QVanquam non ignarus ſum, nullis ante hæc Latino ſermone condita, anceпſq; ac lubricum eſſe rerum omnium nouarum principium, nec aliud vtiq; gratiæ, quàm ſterilis difficultatis in promendo.) Quis obſecro in poſtremis verbis micam Plinianæ elegantiæ agnoſcat? In vetuſtiſsimo codice ſcriptum reperi: Quanquam non ignarus ſim, nullis ante hæc Latino ſermone condita, anceпſq; lubricum eſſe rerũ omnium nouarum, talium vtiq; quàm ſteriles gratiæ difficultates in promendo. Cæterùm Lubricum, hîc ſubſtantiuum nomen eſt: idq; fefellit eum, qui principium adiecit. Mirumq; & indignum protinus ſubit, nullam artium inconſtantiorem fuiſſe, & etiamnum ſæpius mutari contigerit. Contigerit redundat. Scribere in templo eius Dei, qui auxiliatus eſſet.) Scribo, Quid auxiliatum eſſet. & Eius Dei, ad Aeſculapium refertur. A Creonte Agrigentino.) Legendum, Acrone Agrigentino, ſeptimo caſu, In eum Acronem Empedocles ciuis eius & amicus, hoc luſit epitaphio:

Ἄκρον ἰατρὸν ἄκρον, Ἀκραγαντῖνον πατρὸς ἄκρου.
Κρύπτει κρημνὸς ἄκρος πατρίδος ἀκροτάτης.

In muſicos pedes venarum pulſu diſcreto.) Rectiùs, Deſcripto. Cenſuſq;, quanquã exhauſtis opibus Neapoli exornata, vt hæredi H-SCCC relinqueret, quadragena, id eſt Aruntius ſolus.) In manu ſcriptis reperio: Cenſuſq;, quanquam exhauſti operibus Neapoli exornata, hæredi H-SCCC reliquere, quantum ad eã ætatem Aruntius ſolus. vt hæc verba de ambobus fratribus accipiantur. Nullius hiſtorionum par ex quo de trigario comitatu regreſſus in publico erat.) Vetuſta ſcriptura: Nullius hiſtrionum equarumq; trigarij comitatior egreſſus in publico erat. Vult enim authoritatem eius demonſtrare per turbas in honorem eius aſſectantium: qua in re confert eum gratioſiſsimis tum apud plebem, ſed hiſtrionibus aurigiſq;, qui Circenſibus trigas equarum agitarent: qua exercitatione Nero quoque ipſe eius temporis Romanorum princeps in primis delectabatur. Iamq; pulchre congruet quod mox ſubiungitur: Cùm Crinas Maſsilienſis, &c. Nullo idem cenſente, ne videatur aſſertio alterius.) Meliùs, Acceſsio alterius. itaque legitur in incorruptioribus exemplaribus. Iis ipſis ſcilicet, quæ nunc nos trademus.) Tractamus, non Trademus. Intelligendum enim etiam de iam dictis. Quæ nos per genera vſus ſui differimus.) Rectiùs, Quem.ſ.cõmentarium. Quinimo tranſit in cõuicium.) Lege, Tranſit conuicium. nam hoc eſt, quod mox dicit, Vltroque, qui periere, arguuntur. At de iudice ipſo quales in cõ-

filium

filium eunt, ſtatim occaſuri?) Occiſuri, non Occaſuri. Craſſum ſanè erratum, quod tamen non vnam editionem occupauit. Non deſeram Catonem tam ambitioſæ artis inuidiæ à me obiectum, vt à Senatu illum, qui ita cenſebat.) Lege, Aut Senatum illum. nam aliquanto poſt ita ſermonem hunc claudit. Hæc fuerint dicenda pro Senatu illo. Non ſunt artis iſta, ſed hominum.) Paruulum erratum, ſed non leuis momenti. Legendum enim, Non ſint artis iſta, ſed hominum. Archontio vulnerum medico.) Repoſuimus ex vetuſto codice, Alconti. Huius & Martialis meminit: Oſtendit digitum, ſed impudicum Alconti, Daſioq;, Symmachoque.

Et ab iiſdem deficientibus cibo ſæpius die ingeſto.) Cibos ingeſtos, lege, vt cum præcedentibus cohæreat. Illa prodidere imperij mores.) Scribo, Perdidere. Neq; enim dubitauerim aliquibus faſtidio futura quæ dicuntur animalia, at non Virgilio nefas fuit.) Nefas, ſuperuacuum eſt. ſubintelligitur enim, Faſtidio. Ordiemur autem à confeſsis, hoc eſt. lanis ouibusque.) Lege, Lanis, ouiſque: de quibus ſecundo & tertio capitibus. Nec deeſſet materiæ pompa.) Elegantius, Nec deerat.

Cap. II. Sanguinem in naribus ſiſtit cum oleo roſaceo & allio, indita auribus obturatis modico ſpiſsius.) Legendum: Et alio modo indita auribus obturatis ſpiſsius atq; ita legitur in probatis exemplaribus. Vulnera ex vino, vel aceto, vel aqua frigida & oleo aſperſa ſanat.) Illic legitur, Expreſſa, non Aſperſa. Sordes quoque caudarum concretæ in pilulas, ac ſiccatæ per ſe, tuſæq; farina, & illitæ dentibus, mirè proſunt, etiam labentibus.) Lege, Tuſæq; in farinam. Item pro Labentibus. Labantibus, id eſt, vacillantibus.

Cap. III. Sic & illita lienicis.) Illita, redundat. Cibis quot modis iuuent, notum eſt, cùm tranſmittant faucium tumorem.) Vetus lectio, Cibo, quot modis iuuent notum eſt, cùm tranſmeent faucium tumorem. Ac mox: Simulque vim potus & cibi habeant. non, Vini vſum. Quò fuerint ea excellentiora, hoc præſentaneum remedium erit.) Scribo, Hoc præſentius. Equitem Romanum euocatum.) Pro Euocatum, legi debet, E Vocontiis. nam Vocontij Galliæ ciuitas eſt: & ouorum genus, de quo loquitur, Gallis peculiare: atque ita habent vetuſta exemplaria. Multa præterea remedia ſunt ex anſere, quod miror, æquè quàm in coruis.) Atqui è coruis non admodum multa remedia traduntur. Vetuſti codices habent, Aequè quàm in capris. & rectè. nanque id miratur Plinius, quòd ex animalibus morbo obnoxiis tanta ſit remediorum copia, anſere videlicet & capra. Huc facit, quòd libri præcedentis cap. 10. mox circa initium, enumeratis aliquot è capra remediis, ſubiicit, Quod quidem miror, cùm febri negetur carere. Verùm errori occaſionem præbuit, quod & coruus aliquot menſibus ſingulis annis ęgrotare dicatur, æquè quàm anſer.

Cap. IIII. Præcipuè in aſcenſu ſiderum.) Aſſenſu, non Aſcenſu. alioqui malè quadrat: quod ſequitur: Cum lumine Lunæ fibrarum numero creſcente ac decreſcente. Ac mox, Serpentes perſequitur, legendum, non Proſequitur. De muſtela. Tribuunt ei & ſucceſſus petitionum à Poteſtatibus, & à Diis etiam precum, morborum remedia beneficiorum munere.) Vera lectio, morborum remedia, veneficiorum amuleta. Propitiatis oratione Diis, fortunatam domum facere promittunt.) Adoratione, non Oratione. Item ſi quis eam ipſam in vapore baculo ſuſtineat, aiunt eum futura præcinere.) Legendum, Aiunt enim præcauere: atteſtantibus emendatis codicibus. alioqui nec præcedentia congruunt, nec ſequentia. Democritus quidem monſtrat quædam ex his confici.) Germanior lectio, Democritus quidem monſtra quædam ex his conficit. Vnde monſtrificæ dicuntur ſagæ, quales Medea & Dirce fuiſſe feruntur. Quidam oleo illo ſpumam argenteam decoquunt ad emplaſtri genus, atque illa illinunt.) Lege, Atque ita Illinunt.

Cap. V. Oportet igne comburi omnia, modo vt ſemel diximus.) Syncera lectio oportet autem comburi omnia eodem modo, vt ſemel dicamus.

Cap. VI. Alij lacte mulierum cum braſsica cinerem muſcarum ſubiiciunt, quidam mel tantùm.) Subigunt, lege, non Subiiciunt: & Melle, non Mel. Additis duabus ſextis denarij ſextiui, vt omnia œſypo illinantur.) E ſtibi, non Sextiui. Porrò ſtibi quid ſit, ipſe Plinius docet in metallorum tractatione. Cinis lacertæ viridis, vel in vino albo Sole coctus.) Vetuſti codices, Lacertæ viridis fel in vino albo Sole coactum. Quibus pluma aurium modo eminet.) Illic legitur, Aurium modo emicat. Apollonius Tyanæus.) Lege, Pitanæus. Eſt autem Pitane Aeolidis oppidum in Aſia. Nam vt Tyanæi teſtimonio Plinius vtatur, temporum ratio vix patitur. Ad hoc non memorantur vlla Apollonij Tyanæi in hoc genere ſcripta. Et præcipuè ſpelunca ipſa impoſita fronti ad duo tempora.) Antiqua ſcriptura: Impoſita per frontem ad duo tempora. Venantur eam formicæ circunligatæ capillo in cauernam eius coniectæ, efflato prius puluere, ne ſeſe condat: & ita formicæ complexu extrahitur.) Antiquior lectio: Venantur eum formica circumligato capillo in cauernam eius coniecta, efflato prius puluere, ne ſeſe condat: ita formicæ complexu extrahitur. At Hercule Diodorus & morbo regio & orthopnoicis reſtitiſſe tradit.) Rectiùs: At Hercule Diodorus & in morbo regio & orthopnoicis ſe id dediſſe tradit.

EX LIBRO TRIGESIMO CAP. I.

ISTos enim quiſque communi auditu ſaltem cognitos habet.) Meliùs quadrat vetus lectio: Quotus enim quiſque auditu ſaltem cognitos habet? Siquidem Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi volunt. Circen vtique & inferorum euocationem ſolum hac agi.) Quanto eligantior antiqua lectio? Circe vtiq; & inferorum euocatione ſolum agi. Troianis itaque temporibus cum Chironis medicinis contenta eſſet, ſolo Marte fulminante, miror equidem illis populis famam eius intantum adhæſiſſe, vt Menander quoque literarum ſubtilitatibus peritus, in eadem Telmeſſo genitus, Theſſalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium Lunam.) Non dubito, quin & hîc vetus lectio, tanto ſit verior, quanto tum ſimplicior eſt, tum planior. Sic enim habet: Troianis itaque temporibus, Chironis medicinis contenta, & ſolo Marte fulminante, miror equidem Achillis populis famam eius in tantum adhæſiſſe, vt Menander quoque literarum ſubtilitati genitus, Theſſalam &c. Orphea putarem è propinquo primùm intuliſſe, ad vicinas vſque ſuperſtitiones ac medicinæ profectum, ſi non ex Perſis eſſet vis tota, in Thraciamque Magice delata fuiſſet.) Hîc quoque temere diſceſſum eſt ab archetypis, in quibus ſic legitur: Si non expers ſedes eius tota Thrace Magices fuiſſet. Voluminibus Dardani è ſepulchro eius petitis. Germana Plinij verba ſunt, In ſepulchrũ eius petitis. Ac mox: Cætera in viro illo probant: non, De viro. Eſt & alia Magices factio, à Moſe etiamnum

& Iochabele Iudæis pendens.) Modò dixit, Est & alia, id est, etiam alia: quid igitur opus repetere, Etiamnum? Emendati certè codices aliud habent, nempe sic: à Mose, & Iamne, & Iotape Iudæis pendens. Is Iamnes in thaumaturgia antagonista Mosi fuit coram Pharaone, quod in Paulinis epistolis legimus, Magus insignis: quo factum opinor, vt Plinius Mosen quoque similiter Magum fuisse putauerit. Castigatorem fefellit similitudo scripturæ, dum pro Et Iamne legit Etiamnum. Tertium nomen etiam typis excusa quædam exemplaria habent, rectè quidem mea sententia, cùm Hebræum sit, & apud Hebræos authores reperiatur. Palamque in tempus siluit sacri prodigiosi celebratio.) Lege, Palamq; in tempus illud sacra prodigiosa celebrata. Quid ipse ergo hanc memorem artem Oceanum quoque transgressam, & ad naturæ inane peruectam in Britanniam, quæ hodie eam attonitè celebrat.) Elegantior & germanior lectio: Sed quid ego hæc commemorem in arte Oceanum quoque transgressa, & ad naturæ inane peruecta? Britannia hodieque eam attonitè celebrat.

Cap. III. Canum, qui rabiem præferunt capitum cinis.) Scribendum, Qui rabie perierunt.

At in superiore dolore duos superiores adalligant.) Lego, At in superiorum dolore. Fit eodem modo & dentifricium è caninis dentibus. Cinis è murino fimo inditus.) Lege, & distingue: Fit eodem modo & dentifricium. Cauis dentibus cinis è murino fimo inditur. Vanum esse arbitror, Canis ortu angues cauda membranam exuere, quoniã neutrum in Italia visum est.) Antiqua scriptura, Vanum arbitror esse, Canis ortu angues candidos membranam exuere, quoniam nec in Italia visum est. Pruritum quidem intolerabilem facit: & ideo vtilius est.) Vetus lectio: Et ideo tolerabilius est.

Cap. IIII. Hæc cum hircino seuo lichenas illita ex facie tollit smectica vi.) Scribo, Hæc cum hircino seuo illita lichenas ex facie tollit septica vi. Sequenti versu lege, Contectusq; brassica, pro Contemptusq;.

Cap. VI. Iure pecudum stomachus recreatur.) Perdicum, non Pecudum. Item vipera porcelli modo inassata.) Viuerra, non Vipera. Caninus si viuenti exprimatur.) Lege, Eximatur.

Eliberat & lacerta viridis eo dolore viua, in olla ante cubiculum dormitorij eius, cui medetur, suspensa.) Emendati codices, Eo liberat & lacerta viridis, viua in olla ante cubiculum dormitorium eius cui medetur, suspensa.

Cap. VII. Resistit & cochlea, sicut diximus, in suspiriosis temperata.) Nisi legas, Sistit aluum & cochlea, quemadmodum est in vetustis iuxtà atque incorruptis exemplaribus, non quadrabit, quod paulo post sequitur. Sistit & anatum mascularum sanguis.

Cap. VIII. Album cit & gallinaceorum decoctum ius.) Legendum, Aluum ciet & gallinaceorum discoctorum ius. Vel herinacei, vel vespertilionis. Et anserinus cum cerebro, & alumine & œsypo.) Melior vetus lectio, Vel herinacei cum vespertilionis cerebro, & lumine & œsypo. Loquitur de cinere herinacei. Cochleas Africanas cum sua carne & testa crematas pro cinere.) Scribo, iuxta fidem archetyporum, Poto cinere: non, Pro cinere.

Cap. IX. Fel arietis cum seuo muris dissecti impositi.) Quis vnquam vidit seuum muris? Lego & distinguo, Fel arietes cum seuo. Mures dissecti impositi. Quod si putrida hulcera, cera ad cicatricem perducunt.) Lege, Cera addita ad cicatricem perducunt.

Cap. X. Nunc autem reuertemur ad ea, quæ totis corporibus medenda sunt.) Antiqua lectio, Nunc reuertemur ad ea, quæ totis corporibus metuenda sunt. Si dexter pes circunscribatur, ac vestigium id defodiatur.) Effodiatur, non Defodiatur. Item fel cum melle, præcipuè anguinum.) Agninum, non Anguinum. Ibidem, Lichen mulæ, non lien. Eadem omnia prædicantur ex vipera.) Rursus Viuerra in Viperam est deprauata. Vult enim eadem esse remedia è syluestri mustela, viuerra appellata, quæ iam è domestica commonstrauit. Et sequenti versu, Abstergeant. Plinianum erat, non Abstergant: quod tamen semper mutatum est, sicut Ciet, in Cit, & Cient, in Ciunt, Balineum in Balneum, Aqua calda in Calidam, & alia id genus non pauca.

Cap. XI. Bubonis quidem oculorum cinerem.) Nõ malè antiqua lectio, Bubonis certè oculorum.

Si Luna, rasis barbis eorum.) Vetus lectio, Radiis barbisq; eorum. Quoniam eius erit copia spei de tecto.) Argutius est: Quoniam miseria spei delectat: suffragantibus vetustis exemplaribus.

Cap. XIII. Cinis cochlearum terrenarum: sed & ipsæ extractæ testis.) In emendatis exemplaribus non est mentio cineris. tantum est, Cochlearum terrena: sed & ipsæ extractæ testis. Sicut paulò pòst, Eadem ratione & terrena cochlearum prosunt: totæque exemptæ tusæ & impositæ, recentia vulnera sistunt. Quanquam & hic posterior locus in vulgatis editionibus deprauatè legebatur, nimirum eiusdem opera, cuius & superior. Fimo quoque ipso ouium sub testa calefacto.) Sub tecto, non Sub testa. Est autem testum vas testaceum, sub quo placentæ coquuntur. Vtitur hac voce Cato quoque cap. 76. Adeo ad neruos quoque abscissos illitis solidari infra septimum diem Democritus persuaserit: itaque in melle seruandos censet.) Antiqua scriptura: Adeo vt neruos quoque abscisos illitis solidari intra septimum diem persuasum sit: itaque in melle seruandos censent. Bubonis cerebro cum adipe anserino mirè vulnera dicuntur glutinari, quæ vocantur cacoethe. Cinis etiam feminum arietis cum lacte muliebri diligenter prius elutus linteolis sanat. Vlula quoque auis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel, ad hulcera sananda valet.) Operæ pretium est & hîc conferendi causa veterem adscribere lectionem: Bubonis cerebrum cum adipe anserino mirè vulnera dicitur glutinare: quæ verò vocantur cacoethe, cinis feminum arietis cum lacte muliebri diligenter prius elutis linteolis: vlula auis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel. Vides Lector totam hanc orationem pendere ab illis verbis, Dicitur glutinare: nihilq; opus esse tam multis adiectis: vt iam mutata ac perperam distincta taceam.

Cap. XIIII. Muliebribus malis membranæ à partu ouium proficiunt.) Lego, In muliebribus malis. Alio modo Africanæ binæ cum fœnogræco quod tribus digitis capiatur, additis melle cochlearibus quatuor. Illinuntur aluo, prius irino succo perunctæ.) Lege addendo, distinctione quoque mutata, hoc modo: Alio modo Africanæ binæ tritæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor, illinuntur &c. Miscentur lomento æquis portionibus.) Vetus, Aequis partibus. Putant & ter circundatas ouo perdicis, non inclinari.) Circunductas, non circundatas.

Cap. XV. Infantibus qui lacte concreto vexantur, præsidium est anguinum coagulum.) Quis vnquam vidit anguinum coagulum? Scribo: Præsidio est agninum coagulum. Lacertæ viridis admotæ dormientibus morsu emendantur.) Quid opus erat repetere verbum emendantur, cùm in proximè præcedenti

versu

verſu habeatur? Et ſequenti verſu lego, Harundini alligata ſuſpenditur, non Adalligata. nam Adalligata vocare ſolet, quæ Græci periapta, ſuperſtitioſa ferè ac magica remedia, quæ ſuſpenſa collo aut brachio alligata geſtantur.

Cogunt concipere inuitas ſetæ ex cauda mulæ, ſi iunctis inter ſe colligentur in coitu.) Antiqua lectio: Si iunctis euellantur, inter ſe colligatæ in coitu. Bytuτos vocari, qui vites in Campania rodant.) Scribo, Erodant.

EX LIBRO TRIGESIMOPRIMO CAP. I.

QVæ cauſa fulmina edidit.) Elidit, non Edidit.

Cap. II. Alibi frigidæ, alibi calidæ, alibi inunctæ.) Lege, Alibi iunctæ, id eſt, vna cum calidis frigidæ eodem in loco. Seſtias in Narbonenſi prouincia.) Meliùs, Sextias. Ibi compoſitis voluminibus eiſdem nominibus.) Scribo: Voluminibus eiuſdem nominis. Lacus Amphion vitiligines tollit) Imo Alphion: nam ab hoc effectu etiam nomen inuenit. vitiligo enim ἀλφὴ Græcis dicitur. Tungri ciuitas Galliæ fontem habet inſignem, plurimis bullis ſtillantem.) Rectiùs, Bullis ſtellantem: quod in emendatis exemplaribus legitur. Eudicus in Heſtiæa Euthice.) Scribendum, in Heſtiæotide. At Luſis Arcadiæ quodam fonte mures terreſtres bibere & conuerſari.) Viuere, non Bibere. In Sicilia apud oppidum Iuſgum riuus fluit vnus, ex quo bibentium ſubtiliores ſenſus fieri Varro tradit.) Triplex erratum, nec tamen cuiuis deprehendi facile, niſi ex collatione. Reſtituimus autem hoc modo: In Cilicia apud oppidum Ceſcum riuus fluit Nus &c. vnde prouerbium Κέσκου οἰκεῖς. quanquam autem parœmiographi in hebetes ac ſtupidos, id dici ſolitum affirment, ἱερωνικῶς tamen proculdubio accipiendum eſt, quemadmodum illud, Sapientum octauus, aut ἄνθρωπος Θαλῆς. Mirum quoq; & quòd cum piſcibus tranſit.) Vetus lectio: Mirumque quòd cum piſcibus tranſit. Leue hoc videri poterat, niſi hæc ipſa menda non vno loco occurreret. Non procul ab Euripidis Poetæ ſepulchro.) Ab redũdat. Sic enim Plinius loqui ſolet: Nõ procul ſepulchro. Itẽ calidæ aquę in Eubœa. In Lebedo nanq; alluit riuus, in quo ſaxa in altitudinẽ creſcunt.) Antiqui codices, Item calidæ aquæ in Eubœæ Delio: nam quæ alluit riuus ſaxa in altitudinem creſcunt. In fine ſecundi cap. In quibuſdam ſpeluncis vtroque modo columnas faciunt. Lego & diſtinguo, In quibuſdam ſpeluncis vtroque modo, columnaſq; faciunt. nam hæ voces Vtroq; modo, ad verbum præcedens Dureſcunt, referuntur.

Cap. III. Curſu enim procurſuque ipſo extenuari atque proficere.) Legendum, Curſu enim percuſſuq; ipſo. Et vt ſæpe ad vicina lactis accedens.) Scribo, Ad viciniam lactis. Quædam aquæ vere ſtatim incipiente frigidiores ſunt, quarum non in alto origo eſt: hybernis enim conſtant imbribus: quædam Canis ortu, ſicut in Macedonia apparet. Vtrunque ante oppidum Pellam: Incipiente enim æſtate frigida eſt paluſtris, dein maximo æſtu in excelſioribus oppidi riget.) Malui veteres codices ſequi, in quibus ſic legitur: Quædam Canis ortu, ſicut in Macedoniæ Pella vtrunque. Ante oppidum enim incipiente æſtate frigida eſt paluſtris, &c.

Cap. V. Illa mutatio mirabilis nulla euidente cauſa apparet.) Vera lectio: Illa mutatio mira, vbi nulla euidens cauſa apparet.

Cap. VI. Cùm alioqui lauari calida frequenter indicarit.) Induceret, non Indicarit. Idem ad corpora ſiccanda. Qua de cauſa & frigidi mari vtũtur. Præterea eſt alius vſus ſimplex.) Scribo iuxta fidem emendatorum codicum, Item corpora ſiccant: qua de cauſa & frigido mari vtuntur. Præterea eſt alius vſus multiplex. Difficilius perfrigeſcunt marina calefacta.) Calefacti, non Calefacta. Ibidem pro Mammas rigentes, vetuſti codices habent, Mammas ſororiantes: nec dubito, quin rectius, quandoquidem hoc vocabulo præter alios etiam Politianus vtitur. Sequenti verſu lege: Aurium grauitatem, capitis dolores.

Cap. VII. Et in Cappadociæ puteis ac fonte, quem in ſalinas egerunt.) Congruentior erit lectio, ſi legas, Et in Cappadocia è puteis ac fonte aquam in ſalinas ingerunt. Quicunque ligno conficitur ſal, niger eſt.) Vetus lectio, Quicunque ligno confit ſal. At è ſtagnis Tarentinus, ac è riguis Phrygius.) In vetuſtis exemplaribus tantum eſt, At è ſtagnis Tarentinus ac Phrygius. Salinarum ſynceritas ſummam fecit ſuam differentiam. Quædam enim fauilla ſalis, quæ leuiſsima ex eo eſt & candidiſsima, flos ſalis appellatur. Et flos quidem ſalis in totum diuerſa res.) Verboſior hæc lectio eſt, at vetus multo elegantior ſimul & verior: Salinarum ſynceritas ſummam fecit ſuam differentiam qua dam fauilla ſalis, quæ leuiſsima ex eo eſt & candidiſsima: appellatur flos ſalis, in totum diuerſa res.

Cap. VIII. Nunc è ſcombro piſce laudatiſsimum in finibus Carthaginis Spartariæ, & cetariis: ſociorum appellatur.) Antiqui codices meliùs: Laudatiſsimum in Carthaginis Spartariæ cetariis: ſociorum id appellatur. Laudatur & Clazomene garo.) Illic legitur, Laudantur & Glazomenæ. Ac mox: Sicut muria Antipolis ac Thurij, iam verò & Dalmatia. Quod prius non rectè legebatur, Antipolis ac Thuria. Iam verò in Dalmatia. Nanq; & alece ſcabies pectoris ſanatur.) Imò, Pecoris.

Cap. IX. Defuncta autem ac putreſcentia ita vendicans, vt durent ea per ſecula.) Syncera lectio: Defuncta etiam à putreſcendo vendicant, vt durent ita per ſecula. Ad hoc maximè probatur Tragaſæus aut Caunites.) In vetuſtis codicibus pro Tragaſæo Tuttæus legitur. Is in Phrygia conficiebatur.

Cap. X. Magnus & nitro vſus, qui dicetur ſuo loco.) Legendum, Et vitro, id eſt, ad vitrum. quod enim promittit ſuo loco ſe dicturum, id libro 36. capit. 26. in mentione vitri dicit. Podagricis in balneis vngi ſolia nitro prodeſt. Vetus lectio, Podagricis in balineis vti ſolio nitri prodeſt.

Cap. XI. Item abſtergendæ lippitudini vtiliſsimi. Eam quæ tenuiſsima eſt, molliſsimam quoque eſſe oportet.) Rectiùs, Iidem abſtergendæ lippitudini vtiliſsimi, eoſque tenuiſsimos & molliſsimos eſſe oportet. Imponuntur & integris partibus, & fluxione occulta laborantibus, quæ diſcutienda ſunt) Vetus lectio, Sed fluctuatione occulta laborantibus, quæ diſcutienda ſit. Sed ſpleneticis è poſca, ignibus ſacris ex aceto. Efficaciores quando aliud imponi oportet, ſic vt ſanas quoque partes ſpatioſe operiant.) Lege & diſtingue: Sed ſpleneticis è poſca, ignibus ſacris ex aceto, efficacius quàm aliud. Imponi oportet ſic, &c.

EX LIBRO TRIGESIMOSECVNDO CAP. I.

HOmines, quibus in paſtu eſt, piſcem olent.) Vetus lectio, Quibus impactus eſt. alioqui non quadrabit quod ſubiungitur: Cæterò moriuntur totidem diebus, quot vixerit lepus.

Vitulos marinos ternas heminas capere.) Abſurda

hercle lectio. Legi debet Mitulos ternas heminas capere. Id conchæ genus eſt.

Cap. II. Nouacula & ferrum, quæ piſce tacta ſunt, olent.) Codices antiqui, Nouacula pice quæ tacta ſunt, ferrum olent. Item in Labra Cladij Iouis fonte.) Legendum, Item in Labradij Iouis fonte. Nam in Lyciæ Limira fonte Apollinis, quem Cinum appellant.) Diſſentiunt ab hac lectione vetera exemplaria, quæ ſic habent. Nam in Lyciæ Myris, fonte Apollinis quē Curium appellant. Et Curius Apollinis eſt cognomē, non fontis nomen.

Cap. IIII. Vrinam earum aliter quàm in veſica diſſectarum, inueniri poſſe non arbitror, & intra eam eſſe. Hæc quoque portentoſa à Magis demonſtratur, aduerſus aſpidum ictus ſingulare remedium. Efficacior eſt tamen, vt aiunt, cimicibus admiſtis.) Emendati codices: Et inter ea hoc quoq; eſſe, quæ portentoſa Magi demonſtrent, aduerſus aſpidum ictus ſingulare, efficaciore tamen, vt aiunt, cimicibus admiſtis.

Cap. V. Sæpius verò quantum veneficium præſtaret menſtruis mulierū.) Præſtaret, redundat. Adinueniri obiecta rana formicis.) Lege, Id inueniri. Cinis eorum ſeruatus prodeſt pauori. Prodeſt periclitantibus ex canis rabioſi morſibus.) Germana lectio, C. e ſ. prodeſt pauore potus periclitantibus ex c. r. m.

Cap. VII. Huius corporis humorem penicillis deraſum claritatem oculis inunctis narrant afferre. Scribo iuxta fidem veterum codicum, Specillis deraſum. Eſt autem ſpecillum inſtrumentum inungendis oculis aptum: quemadmodum legimus libr. 7. cap. 53. C. Iulius medicus dum inungit, ſpecillum per oculum trahens. In calice nouo lenta pruna decoquere, deinde ſpuma pennis deterſa.) Subinde, non Deinde.

Cap. IX. Piſciculi minuti ex ventre eius, quos deuorauerit, exempti.) Lego, Qui deuorauerit.

Item vituli marini, cuius cinis & adeps prodeſt.) Cinis, redundat per anadiploſin præcedentis vocis paulum immutatæ natus. Morbos abigit ius mitulorum.) Hoc ius præcellit Iuri Cæſaræo pariter ac Pontificio, ſi verum eſt quod hîc legitur. Sed extra iocum, pro Morbos abigit, legi debet, Corpus auget.

Cap. X. Neruos præciſos purpurarum cauum, quo ſe operiunt, tuſum glutinat.) Antiqua lectio: Neruos vel præciſos purpurarum callum, quo ſe operiunt. Intelligo autem operculum, quale & in terreſtribus cochleis conſpicimus, quoties intra calycem contractæ ſuo ſucco victitant. Secari harundine: ferro enim intingi vitiumq; trahere natura deſerente.) Ferro enim infici, legendum: & Deænente, pro Deſerente, atteſtantibus vetuſtis codicibus. Ita pueros pubeſcere negauit mango Salpe obſtetrix.) Vera lectio, Ita pueros mangonizauit Salpe obſtetrix. Iecur ranę dryophytis & calamitæ.) Incorruptiores codices: Iecur ranæ diopetis vel calamitæ. Vidi equidem certis locis tantum numerum ranunculorum, vt cum imbre delapſi, vel certe ex imbre proueniſſe videri poſſent, hos opinor hic diopetes vocari, quòd Græci διοπετὲς nominent, quicquid eſt ex aere delapſum, quaſi à Ioue demiſſum. Legitur hoc vocabulum & ſuprà. Pulmone marino ſi confricetur lignum, ardere videtur, adeo vt faculam ita præluceat.) Malo quod in vetuſtis eſt codicibus, Adeo vt baculum ita præluceat. Baculum autem neutro genere dixit, quemadmodum Græcis βάκτρον.

EX LIBRO TRIGESIMOTERTIO

Ex procemio.

VIdemuſque ſuper excauatos montes, mirantes. &c.) Syncera lectio, Viuimuſque ſuper excauatam, mirantes, &c. Et in ſede Manium opes quærimus, tanquam parum benigna fertiliſque, quà ſecetur.) Pro, Quà ſecetur, meliùs leges, Quaquà calcatur, vt eſt in probatæ fidei voluminibus. Cui enim fodiendi cauſa medicina eſt?) Noſtra exemplaria elegantius, Quoto enim cuique fodiendi cauſa medicina eſt?) Quàm innocens, quàm beata, imo verò & delicata eſſet vita, ſi nihil aliud de ea, niſi quod ſupra terras, concupiſceret, haberetque non niſi quod ſecum eſt?) Vetus lectio nonnihil variat: ea ex vetuſtis exemplaribus totidem verbis adſcribetur. Q. i. q. b. i. u. & d. e. u. ſi nihil aliud, quàm ſupra terras, concupiſceret, breuiterque niſi quod ſecum eſt? Parum enim erat naturæ vnam inueniſſe vitæ peſtem, niſi in pretio etiam eſſet ſanies auri.) Illic legitur: Parum enim erat vnam vitę inueniſſe peſtem, niſi in pretio eſſet auri etiam ſanies.

Cap. I. Manus & prorſus ſiniſtræ maximam authoritatem conciliauere auro, non quidem Romani, quorum more ferendum erat bellicæ virtutis inſigne.) Quanto meliùs noſtri codices: Non quidem Romanæ, quorum more ferreum erat id, & bellicæ virtutis inſigne. Nec præter Numæ Seruiique Tullij alia, nec L. quidem Bruti.) Lege, Ac ne L. quidem B. Quanquam & de nomine ipſo ambigitur: id Græci à digitis appellauere.) Potior lectio, Quanquam & de nomine ipſo ambigi video. Græci à digitis appellauere. Aequa fortuna triumphantis & ſerui coronam ſuſtinentis.) Antiqua ſcriptura magis arridet: Aequè triumphantis & ſerui fortaſſe coronam ſuſtinentis. Et conditas artes veſtes ac vaſa aurea.) Alius pro Artes ſcripſit Arte, atque ita locum bellè caſtigatum putauit, cùm legi debeat, Et conditas arcis veſtes. Et qui primus inſtituit, cunctanter id fecit.) Meliùs, Et quiſquis primus inſtituit. Inter Cepionem quoq; & Druſum ex anulo in auctione nauali inimicitiæ cœpere.) Venali, non Natali. Multi Prætura functi in ferreo cōſenuerint.) Lege addendo: Multi prætura quoq; functi. L. Fuſidium illum, quem Scaurus in vita ſua ſcribit.) Antiqui codices, Ad quem Scaurus de vita ſua ſcripſit. Nulloſque omnino anulos maior pars gentium hominumque, etiam qui ſub imperio noſtro degunt hodie habent,) Lege, Hodieque habeat. Alij verò & huic vnum tantum, quo ſignanda ſignent. Conditurque ille, vt res rara, & ad iniuriæ vſus indigna, velut è ſacrario promitur.) Prætulerim & hîc vererem lectionem: A. u. & h. u. t. quo ſignantem ſignent. Conditus ille, vt res rara, & iniuria vſus indigna, velut è ſacrario promitur. Porrò, Quo ſignantem ſignent, ſic dictum eſt, quemadmodum illud apud Satyricum: Sed quis cuſtodiat ipſos Cuſtodes? Alij bracteas inferunt leuiore materia, & propter caſum gemmarum tot ſolicitudinem putant.) Quis hæc verba obſecro pro Plinianis agnoſcat, cui modo Plinius vel mediocriter cognitus ſit? Imò quis non ſtatim ineptam orationem & vitioſam eſſe ſentiat? In noſtris exemplaribus legitur ſic: Alij bracteas infarcire leuiore materia, tutius propter caſum gemmarum ſolicitudini putāt. Demumque vel plurimum opum, ita ſcelera anulis fiunt.) Bene exercuit caſtigatorem & hoc caput, vt video, quamuis non bonam gratiam meritum. germana lectio eſt, Deniq; vt plurimum opum ſcelera anulis fiunt.

Hoc profecere mancipiorum legiones, & in domo turba externa acta. Seruorum quoque cauſa nomenclator adhibendus. Sed aliter apud antiquos. Singuli Marcipores &c.) Quid eſt, In domo turba externa, ac ſeruorum quoque cauſa nomenclator adhibendus. Aliter apud antiquos, ſinguli &c. Nunc rapiendæ com-

comparantur epulæ, pariterque qui rapiant eas. Sed & claues quoque ipsas signare non est satis.) Elegantius absque coniunctione, Sed. Nunc r. c. e.p.q.q.r. eas:& c.q.i.s.n.e.s. Et hoc est quod suprà dixit: Quod signantem signent. Celebrationem quidem vsum cum fœnore cœpisse, argumento est consuetudo vulgi, ad sponsiones etiamnum anulo exiliente, ab eo tempore, quo nondum erat arra velocior.) Nec hîc video cur mutare libuerit veterem lectionem: ea sic habet: Celebratior quidem vsus cum fœnore cœpisse debet: argumento est c.u.ad s.e.a. exiliente, tracta ab &c. Eadem loquendi forma lib.9.cap.41.dixit, Pœnitentia hoc primùm debet inuenisse.

Seruatumq; in hodiernum diem est.) Diem, elegantius subintelligitur, quàm exprimitur.

Cap. II. Propter hoc etiamnum Nongenti vocabantur ex nominibus selecti, ad custodienda suffragiorum scita in comitiis.) Plebisscita passim legimus apud bonos Latinæ linguæ authores: at Suffragiorum scita equidem nusquam legere memini. Præstiterit igitur & hîc veterum codicum fidem sequi, toties iam expertam: Præter hos etiamnum Nongenti vocabantur ex omnibus selecti ad custodiendas suffragiorum cistas in comitiis.

Cùm C. Sulpitius Galba iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucuparetur, occupatusque in his esset, questus in Senatu, vulgò institores eius culpæ defendi anulis.) O bellum castigatorem. At quid erit corrumpere veterum monuměta, si hoc castigare dicitur. An illi parum integra videbatur hæc vetus lectio? Cum C. Sulpitius Galba, dum iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucupatur, questus esset in Senatu &c. Quod ad equestrem ordinem pertinet.) Rectius, Attinet.

Cap. III. Antonius Sopus in contumeliam naturæ vilitatem auro fecit, opus proscriptione dignum.) Sopus, redundat: nam de Triumuiro intelligendum est, ad cuius tabulas proscriptorias alluditur.

Cap. IIII. Tum maximè Augustum de cruore eius cœnare.) Aliæ editiones, De cruce eius. Vtraq; dictio vitiosa. Legědum, De crure eius: vt intelligamus huic in direptione fractæ statuæ crus obtigisse, cuius partě in hospitalem cœnam insumpserit.

Cap. v. Hæc sunt tenacia eius in colore blanda.) Meliùs, Et colori blanda.

Cap. VI. Lineas ex argento nigras fieri producique miramur.) Vetus lectio: Lineas ex argento nigras produci plerique mirantur. Nanque ideo etiam platyophthalmon id appellauere, quoniam in collyriis mulierumque epiphoris dilatet oculos, & fluxiones inhibeat oculorum.) Tutius & hîc vetusta exemplaria sequemur, quæ sic habent: Nanque ideo etiam plerique platyophthalmon id appellauere, quoniam in calliblepharis mulierum dilatet oculos. Et fluxiones inhibet oculorum &c. Porrò calliblephari appellatione fucus palpebrarum intelligitur. Quæque subsidit in mortario abigiturque.) Lege, Abiiciturque. Alij tritum in aqua triplici linteo siccant, fæcemque abiiciunt.) Saccant, non Siccant. Confractis tubulis ad magnitudinem auellanarum.) Anulorum, meliùs quadrat, quàm Auellanarum: atque ita legitur in emendatis exemplaribus. Temperare, purgare, explere, hulcerum tumores lenire.) Scribe ex fide veterum codicum: Temperare, purgare, explere hulcera, tumores lenire. Itemq; perniones cum myrto & cera & abdomine.) In exemplaribus, quorum fidem sequimur, tantum est, Cum myrtis & cera, abdominis nulla mentione.

Cap. VII. Minium quoque, & nunc inter pigmenta magnæ authoritatis, & quondam apud Romanos non solum maximæ, sed etiam sacræ religionis, vt author est Verrius, & cuius sit necesse credere authoritati, Iouis ipsius simulachri faciem diebus festis minio illini solitam.) Codices nostri longè meliùs distingunt, vbi sic legitur: Et quondam apud Romanos non solum maximæ, sed etiam sacræ. Enumerat authores Verrius, quibus credere sit necesse, Iouis ipsius simulachri &c.

Cap. VIII. Dum ne quid prætereat viscera, ac vulnus attingat.) Lego, Dum ne quid penetret.

Cap. IX. Quin etiam pocula ita figurantur, excultis intus crebris ceu speculis.) Alius Excultis mutauit in Exculptis, atque ita rem acu se attigisse putauit, cum legendum esse Expulsis, vetusta exemplaria nobis indicent. Plurimumque refert concaua sint & poculi modo, an media depressa, an elata, an euersa, an obliqua.) Antiqui codices sic habent: Plurimumque refert concaua sint & poculi modo, an parmæ Threcidicæ, media depressa, an elata, trauersa an obliqua. Optima apud maiores fiebant Brundusina.) Fuerant, non Fiebant: atque ita legitur in emendatioribus voluminibus. Conflatur in fictili circunlito argilla.) Lege addendo, Conflantur ita in fictili. Et falsum denarij spectătur exemplar.) Falsi, rectius, quàm Falsum.

Cap. x. Eum qui primus acceperit hoc nomen, decoxisse.) Cognomen, non Nomen. M. Crassus negabat diuitem esse, nisi qui reditu annuo legionem tueri posset.) Nec hîc video cur Diuitem, nescio quis maluerit, quàm Locupletem, quantumuis reclamantibus probatæ fidei exemplaribus.

Iuuat enim insectari inexplebilem istam habendi cupiditatem.) Nihilo minus elegans est, Habendi cupidinem, quod in nostris legitur exemplaribus. C. Asinio Gallo, C. Marcio Cyrino coss.) Censorino, non Cyrino.

Cap. XI. Nec copia tantum argenti fuerat vitæ, sed validius pœnę metu pretium.) Antiqua scriptura meliùs, Sed validius penè manupretium. Alioqui ex vulgata lectione quis sensus commodus elici possit, equidem non intelligo. Parthica signa & tabulas pictas inuexit.) Demiror quid sibi velint hîc Parthica signa per Achaicam victoriam Romam inuecta, nisi fortè castigator iste Achaiam, ex qua hæc spolia erant, Parthorum prouinciam fuisse existimauit. Certè manu descripti codices pro Parthica habent Parta. s. victoria. quam lectionem si recipimus, nihil supererit scrupuli. Vt liberet amplecti vitia, & liceret peccare, ex dignatione. Hinc aliqui veterum, vt C. Marius.) Lege & distingue sic: Vt liberet amplecti vitia, & liceret peccare, & dignatione hinc alicui veterum. C Marius &c. atque ita legitur in emendatis codicibus.

Cap. XII. Vidimus & ipsi Valerium Fuscum.) Arellium, non Valerium, suffragantibus vetustis voluminibus. Hunc Seneca inter claros sui temporis oratores annumerat. Boethi apud Lyndiam Mineruam in templo.) In templo, superfluit. Myos in eadem æde & Silenus & Cupido & venatio in scyphis. Magna fama post hos celebratus est Antipater.) Exemplaria incorruptiora aliter hic habent ad hunc modum: Myos in eadem æde & Silenus & Cupidines. Acragantis & venatio in scyphis magnam famam habuit. Post hos celebratus est Calamis, & Antipater, quiq; &c. Nec dubito quin & hæc data opera deprauata sint.

Mox Cyzineus Tauricus. Item Ariston & Onychus Mitylene laudatur.) Legendum, Mox Cyzicenus Tauriscus, item Ariston & Eunicus Mitylenæi laudantur.

Cap.xiii. Non obliti Demetrium tota Hellade Neronis principatu accuſatum.)Syncera lectio: Demetrium à tota Seplaſia Neronis principatu accuſatum: atteſtantibus bonæ fidei exemplaribus.Cæterum Seplaſiæ nomine pigmentorum atq; aromaticarum ſpecierum negotiatores ſignificantur, origine vocabuli à Campanis deducta,quorum vicus erat Seplaſia,huiuſcemodi mercibus attributus.

EX LIBRO TRIGESIMO QVARTO CAP. I.

IMò vero ante argentum ac penè etiam ante aurũ, Corinthium.)Lege,Corinthio.ſ.pretium eſt. Docuimus quandiu P. R. ære ſignato tantùm vſus eſſet.) Scribo,Aere tantùm ſignato.

Cap. ii. Quippe cùm tradatur non alia de cauſa Verrem,quem Cicero damnauerat,proſcriptum eſſe ab Antonio, quàm quòd Corinthiis ſe ei ceſſurum negauiſſet.) Vetus lectio:Proſcriptum cum eo ab Antonio:hoc eſt,cum Cicerone.

Cũ antea in ſeculo fictores nobiles eſſe deſiſſent.) Rectius: Cum antè ſeculo,id eſt, ante centum annos. Sunt ergo vaſa tantum Corinthia, quæ iſti elegantiores nunc æs ſculpẽdo transferunt modò in lucernas, modò in trullas.) Vetuſti codices ſic: Quæ iſti elegantiores modò in eſculenta transferunt, modò in lucernas,aut trulleos.Eſculenta dixit,quæ alibi eſcaria. Inſula ipſa eſt,nec gignens,ſed officinarum temperatura nobilitata.) Vetus lectio meliùs quadrat,Inſula & ipſa,nec æs gignens,ſed officinarum temperatura nobilitata.

Cap. iii. Accenſio candelabri talis fuit, vt author eſt Dion.Iuſſu præconis Cleſippus fullo gibbere & littereà alio fœdus aſpectu fabricatus eſt, emente id Gegania ſeſtertiis l. eodemq; oſtentante in conuiuio emptum, ludibrij cauſa nudatus, atque impudentia libidinis receptus in torum, mox in teſtamentum,prædiues numinum vice illud candelabrum coluit.) Quis intelliget hæc? Nunc vide quantum præſtant vetera exemplaria, in quibus ad hunc modum legitur: Acceſsio candelabri talis fuit,Theonis iuſſu præconis Cleſippus fullo, gibbere præterea & alio fœdus aſpectu,emente id Gegania ſeſtertiis l.eademque oſtentante conuiuio emptum ludibrij cauſa nudatos, atque impotentia libidinis receptus in torum, m.i.t.p.n.u.i.c.c.Quid nunc dici potuit planius? Camillo enim crimini obiecit Sp. Caruilius.) Legendũ, Camillo inter crimina obiecit Sp.Caruilius.

Cap. iiii. Et iam omnium municipiorum & fori ſtatuę ornamentum eſſe cœpere,prorogariq; memoria hominũ, & honores legi æuo & baſibus inſcribi.) Aliquanto melior eſt antiqua lectio: Et iam omnium municipiorum foris ſt. o. e.c.p.que. m. h. & honores legendi æuo baſibus inſcribi.

Cap. v. Togata effigie antiquitus ſtatuæ dicabantur.)Codices veteres verbis variant,ſi non ſenſu: Togatæ effigies antiquitus ita dicabantur. Et ſequenti verſu pro, Ab epheborum gymnicis exemplaribus,illic legitur, Ab epheborum è gymnaſiis exemplaribus, Mancinus eodem habitu ſibi inſtituit, quo deditus eſt.) Statuit, non Inſtituit. Vnde & noſtri currus nati in his qui triumphaſſent.) In vetuſtis codicibus tantum eſt: Vnde & noſtris currus in his qui triumphaſſent.

Neſcio an primo honor talis à populo.) Rectius, Neſcio an primo honore tali à populo. Equidem & Sibyllæ tres iuxta roſtra ſunt, minores ſint licet: vna, quam Pacuuius Taurus Aedilis plebis inſtituit, duæ quas M.Meſſala.) Magis placet vetus ſcriptura: Equidem & Sibyllæ iuxta roſtra eſſe non miror,tres ſint licet:vna quam Sex.Pacuuius Taurus &c.

Cap.vi.Et ante ædem Caſtorum fuit M. Tremelij.) Lego,Q.Marcij Tremuli.Qui regem Antiochum,dilaturum ſe reſponſum dicentem.)Noſtri codices. Hic regem Antiochum, daturum ſe reſponſum dicentem &c.Habuit è diuerſo Annius Fœcialis.Equeſtrem ſtatuam contra Iouis Statoris ædem in veſtibulo ſuperiore domus Valeriæ fuiſſe Publicolæ Conſulis filiæ, eamq; ſolam fugiſſe, Tiberimq; trãſnatauiſſe.)Syncera lectio ex antiquis exemplaribus repoſita eſt hæc: E diuerſo Annius Fœcialis, equeſtrem, quæ fuerit contra Iouis Statoris ædem in veſtibulo Superbi domus, Valeriæ fuiſſe Publicolæ Conſulis filiæ: eamq; ſolam refugiſſe,Tiberimq; tranſnauiſſe.

Paſsimque ſtatuæ in clientelas ſunt receptæ.) Deprauatam lectionem hoc modo ex fide archetyporũ reſtituimus:Paſsimq; clientes in clientelas ita ſunt recepti.

Cap. vii. Vt trecentorum quinquagintaquinque dierum nota.) Craſſum erratum,cùm nunquam minus ccclx.in anno numerati ſint.

Deorum tantùm putarem eſſe, ni Metrodorus Scepſius,cui cognomen Romani nominis odio inditum eſt, Vulſinios pulſatos propter centum & decem ſtatuarum ſigna obiiceret.)Emendati codices: Deorum tantùm putarem ea fuiſſe, ni Metrodorus Scepſius, cui cognomen à Roman. nominis odio inditum eſt, propter duo millia ſtatuarum Volſinios expugnatos obiiceret. Signorum quoq; inexplicabili multitudine, cùm Lyſippus ad ſexcenta x. opera feciſſe tradatur,ante omnia, vt arti claritatem poſſent dare vel ſingula.) Illic legitur, ſingulorum quoque inexplicabili multitudine,cùm Lyſippus ad ſexcenta x.opera feciſſe prodatur, tantæ omnia artis, vt claritatem poſſent dare vel ſingula. Solitum enim ex immani pretio cuiuſque ſigni.)Lege,Ex manipretio.quod nunc vulgus illiteratum manufacturæ pretium vocat.

Cap.viii.Cephiſiodotus,Leochares,Epatodorus.) Scribo,Cephiſiodorus,Leochares, Hypatodorus. Et paulò pòſt pro Tymoles Timocles, atteſtantibus vetuſtis exemplaribus. Proprium eiuſdem,vt vno crure inſiſterent ſigna,excogitaſſe, vt ait Varro.) Plus verborum habent vetuſta exemplaria. P.e.v.v.c.i.ſ excogitaſſe: quadrata tamen ea eſſe tradit Varro, & penè ad vnum exemplum. Cuius ſigna ad ædem Fortunæ huiuſce Deę ſunt ſeminuda:vnde & laudata ſunt.)Malui ſequi archetypa,vbi ſcribitur hoc modo: Cuius ſigna ad ædem Fortunæ huiuſce Deæ ſeptem nuda, & ſenis vnum, laudata ſunt. Tale ſenile ſignum Corinthium graphicè deſcribit Plinius Iunior in quadam epiſtola.nec nouum eſt Fortunę ſimulachra nuda depingi,ſicut & Occaſionis. Quamobrem Athenienſes eam honore habere volentes, ne tamen ſcortum celebraſſe viderentur,animal nominis eius fecere.)Antiqua lectio melior: Quamobrem Athenienſes & honorem ei habere volentes, nec tamen ſcortum celebraſſe,animal hominis eius fecere.Canachus Apollinem nudum, qui Phileſius cognominatur, in Didymæo Aeginetici æris temperatum.) Lege,Aeginetica æris temperatura. Et Virtutem egregiam, vtraſque coloſſeas.) Scribo, Et Virtutem & Græciam, vtraſq; coloſſeas. Alioqui non eſt,quod referat hæc dictio, Vtraſque.Eutychides Eurotam fecit, in quo artem ipſam amne liquidiorem plurimi dixere.) Noſtra exemplaria: Eutychides Eurotam, in quo artem ipſo amne liquidiorem plurimi dixere.Leocras aqui-

lam

lam ſentientem quid rapiat in Ganymede, & quid ferat.) Lego Et cui ferat.

Boethi quanquam argento melior.) Melioris, rectius, quàm Melior. Habet quoq; huius gratiam Doryphorus. Elegantius. Habet gratiam ſuam huius quoque Doryphorus. Vnam ſolummodo Zenonis Cypriam ſtatuam in expeditione non vendidit Cato.) Scribendum, Vnam ſolummodo Zenonis ſtatuam Cypria in expeditione non vendidit Cato.

Cap.x. Cadmiæ effectus, ſiccare, ſanare) Meliùs, Siccare, perſanare.

Cap.xii. Prodeſt autem & dentium dolori, ſi contineatur atq; colluatur. Imò, Colluat.

Cap.xiii. Ariſtonidas artifex cùm exprimere vellet Athamantis furorem, Clearchum filum præcipitare volentis, & præcipitato illo reſidentis pœnitentiam, ferrum & æs miſcuit.) Incorrupta manu ſcriptorum codicum lectio hæc eſt: Ariſtonidas artifex cùm exprimere vellet Athamantis furorem, Learcho filio præcipitato reſidentem, pœnitentiamq;, ferrum & ęs miſcuit.

EX LIBRO TRIGESIMO QVINTO CAP. II.

QVæ etiam dominis mutatis domus ornamenta erant.) Argutius eſt, quod in vetuſtis ſimul ac emendatis codicibus legitur hoc modo. Triumphabantque etiam dominis mutatis ipſæ domus.

Cap.iii. Omnes ab vmbra hominis lineis circunducta.) Ab, præpoſitio rodundat. Primus inuenit eos colores, teſte (vt ferunt) Arato, Cleophantus. Quóſnam colores, cùm modò dixerit, Sine vllo etiamnum colore. Deinde quoties ita loquimur, vt ferunt, rumori nos credere ſignificamus, non certo alicuius teſtimonio: quid igitur hic facit Aratus? qui tamen non eſt in enumeratione ſcriptorum, quos in hoc libro Plinius ſequitur. Quo fit, vt facilè hic vetuſtis codicibus aſſentiar, vbi ſic legitur: Primus inuenit eas colorare teſta, vt ferunt, trita Cleophantus Corinthius. Nimirum ſimpliciſsimus color conueniebat rudimentis artis, quandoquidem abſolutiſsimi etiam artifices, Apelles & eius ætatis alij, non niſi quatuor coloribus pinxiſſe leguntur. Durauere & cæteræ, antiquiores & ipſæ.) Satis apparet hanc dictionem Cæteræ, hic locum non habere. Antiqui codices habent, Durauere & Cære. Ea vrbs eſt Hetruriæ, olim Agylla à Pelaſgis cultoribus vocitata. Niſi fortè quis Turpilium equitem Roma. è Venetia noſtræ ætatis bellè referat.) Velit referre, meliùs, quàm Bellè referat, ſuffragantibus antiquis exemplaribus. Paulò antè, cum reſtringerentur, ſublatas.) Lege, Cum reficerentur. ſ. thermæ.

Cap.ix. Superatuſque eſt ab eo Pythis.) Legendum, Superatus ab eo Pythiis. nam Pythia Delphis celebrabantur. Fecit & Penelopen, in qua amores pinxiſſe videtur.) Vetus lectio eſt, In qua pinxiſſe mores videtur.

Cap.x. Ipſius authoritas tanta fuit, vt diuiſerit picturam in genera tria, quæ ante eum duo fuere, Helladicum & Aſiaticum. Aſiaticum appellabant propter hunc qui erat Sicyonius. Dimiſſo Helladico tria facta ſunt, Ionicum, Sicyonium, Atticum.) Vitiatam lectionem caſtigauimus ex fide veterum codicum in hunc modum: Quæ ante eum duo fuere, Helladicum, & quod Aſiaticum appellabant. Propter hunc qui erat Sicyonius, diuiſo Helladico tria facta ſunt. Ionia Græcorum fuit colonia in Aſiam deducta: Athenæ autem caput erant veræ Helladis, in qua eſt & Sicyon, altera poſt Athenas picturæ patria: vnde mox generibus ipſis cognomina ſunt facta, Atticum, Sicyonium, & Ionicum, olim Aſiaticum appellatum. Vt pueri ingenui ante omnia graphicen, hoc eſt picturam, in buxo docerentur.) Secutus archetypa noſtra lego & diſtinguo: Diagraphicen, hoc eſt pict. in buxo, docerentur. vt ea voce rudimenta picturæ intelligamus. neque enim omnes pueri in abſolutos artifices euadebant. eſt autem διαγραφὴ. vnde Diagraphice deducitur, tabella buxea, in qua pueri ſcribere vel pingere meditabantur, ſubinde errata emendantes, quod Græci διαγράφειν vocant. & diagrammata propriè dicuntur deſcriptiones Mathematice, deformationéſve architectonicæ. Cæterùm buxus, ad id potiſsimùm electa eſt propter materiæ leuorem, ſimulque denſitatem, quòd minimè colores biberet, nec lineas fluidas redderet. Voluminibus editis, quæ doctrinam eam continent.) Lege addendo, Voluminibus etiam editis. Vnde, vt iam diximus, ab alio pingi ſe vetuit inueterato edicto.) Meliùs aliquanto cohærebit oratio, ſi iuxta veterem ſcripturam legamus hoc modo: Nam, vt diximus, ab alio pingi ſe vetuit edicto. Porrò hæc dictio Inueterato, haud dubiè nata eſt ex verbi Vetuit: literis aliquot ab oſcitante ſcriba repetitis, ac mox à caſtigatore quò ei tum viſum eſt, detortis. Imaginum ille ſimilitudines adeò indiſcrete pinxit.) Rectius, Imagines adeò ſimilitudinis indiſcretæ pinxit. Tantumque ea in parte è facie oſtendit.) Meliùs vetus: Tantumque eam partem. Sed legentes meminerint, omnia ea conſtare quatuor coloribus. Immane tabulæ pretium accepit aureos menſura, non numero.) Cui hîc ſuboleret mendum? Eſt tamen non ſimplex. Nam vetus ac ſyncera lectio habet ſic: Sed legentes meminerint, omnia ea quatuor coloribus facta: manipretium eius tabulæ in auro menſura accepit, non numero. Vt intelligamus, in opere artem fuiſſe pretioſam, non colores. Eſt & equus eius ſine fine dictus in certamine.) Aptius quadrabit ad ſequentia, ſi legas: Eſt & equus eius, ſiue fuit, pictus in certamine. Viciſſe Homeri verſus videtur idipſum ſcribentis.) Meliùs, Deſcribentis.

Vt idipſum repercuſſu claritates oculorum excitaret.) Colorum, non Oculorum. Ex illaq; repoſuit ablatos colores) Vetus lectio meliùs, Et illa repoſuit ablatos colores. Cyliſcum tragœdiarum ſcriptorem.) Scribo, Philiſcum. Impetus animi & libido in hæc quædam artis eum potius tulere.) Melior ordo, Impetus animi & quędam artis libido in hæc potius eum tulere. Tradunt nanque conductum eum ab Ariſtrato Sicyoniorum tyranno ad pingendum, quod is faciebat, Teleſti Poetæ monumentum.) Vera lectio, Tradunt nanque conduxiſſe pingendum ab Ariſtrato Sicyoniorum tyranno, quod is faciebat Teleſti Poetæ, monumētum. Ariſtratus locauit pingendum, Nicomachus conduxit. Parua & Callides fecit.) Scribo, Callicles. Vnde hoc genus picturæ Gryllus vocatur.) Vetus lectio, Grylli vocantur. eſt enim picturæ nominatiuus. & Hoc genus dixit pro Huius generis. Plurimæ præterea faciles argutiæ.) Legendum: Plurimæ præterea tales argutiæ.

Cap.xi. Pinxit & ipſe penicillo parietes Thebis.) Theſpiis, non Thebis, habent veteres codices. Quamobrem daturus celebratis famam, abſoluit vno die tabellam.) Lege addendo, Quamobrem arti daturus & celeritatis famam. Quæ nobiliſima tabula appellata eſt ſtephanoplocos.) Scribo: Quæ è nobiliſsimis eius tabula appellata eſt ſtephanoplocos. Quoniam Glycera coronas vēditando ſuſtinuerat paupertatē.)

Vetus lectio: Quoniam Glycera venditando coronas ſuſtentauerat paupertatem. Imitati ſunt multi, æquauit autem nemo. Elegantius abſque coniunctione, Aequauit nemo. Hic primus videtur & expreſsiſſe dignitates, inſignia heroum, & vſurpaſſe ſymmetriam.) In emendatis exemplaribus tantum eſt: Hic primus videtur expreſsiſſe dignitates heroum, & vſurpaſſe ſymmetriam. Nobilis eius eſt tabula Epheſi, Vlixes ſimulata veſania bouem cum equo iungens, & Palamedes dux faſce gladium condens.) Antiqua ſcriptura verior: Nobiles eius tabulæ Epheſi, Vlixes ſimulata inſania bouem cum equo iungens, & palliati cogitantes, dux gladium condens. Huius eſt clypeo dimicans Athenis.) Addidimus, Athenis, quòd ibi pictura ea ſeruaretur. Non ſatis diſcernitur alius eodem nomine. At hunc eundem quidam faciunt Olympiade CXII.) Lege & diſtingue ſic: Non ſatis diſcernitur, alium eodem nomine, an hunc eundem quidam faciant Olympiade CXII. Ioue Liberum parturiente depicto mitrato, & muliebriter ingemiſcente inter obſtetricia dearum. Obſtetricia, ſicut Famulitia, Seruitia. Nec enim credendum, pictorem tanto Deo alias obſtetrices, quàm Deas, admouiſſe. Supereſt vnum verbum Clamorem. pro eo repoſuimus, Cleon admeto, vt ſit pictoris & picturæ appellatio, & referatur ad verbum præcedens Innotuit. Nealces Venerem, ſolers hic arte ingenioſo operi ſuperpinxit. Siquidem cùm prælium, &c. Caſtigauimus ex manu ſcripto exemplari ad hunc modum: Nealces Venerem, ingenioſus & ſolers in arte. ſiquidem cum prælium nauale, & reliqua. Theontius Epicurum cogitantem.) Vetera exemplaria, Leontium Epicuri cogitantem. vt ſit picturæ nomenclatura, non pictoris, & tabula hæc Theodori operibus annumeretur. Fuit autem Leontium Epicuri concubina, philoſopha & ipſa nimirum ex amatoris domeſtica conſuetudine, in tantum vt libros quoque contra Ariſtotelem ſcripſerit, quemadmodum legitur in præfatione ad Veſpaſianum Imperatorem, à Plinio in operis huius frontiſpicio pręfixa. Mydon ſolus.) Lego, Mydon Soleus, id eſt, Solenſis. Sunt enim σόλοι Ciliciæ oppidum & alterum eiuſdem nominis in Cypro. Ac mox, Stadius, non Tadius. Dianam in tabula, quæ Epheſi eſt in antiquiſsimis picturæ.) Meliùs, Antiquiſsimæ picturæ. Diſcipulum eius fuiſſe Antobolum.) Scribe, Autobulum. Hoc cùm fecere, non apparet in velis, ſed in cortina pingi. In feruentes aquas merſa, poſt momentum extrahuntur picta.) Incorruptiora exemplaria aliter diſtinguunt, mutata nonnihil etiam lectione: Hoc cùm fecere, non apparet in velis: ſed in cortinam pigmenti feruentis merſa, poſt momentum extrahuntur picta.

Cap. XII. M. Varro tradit ſibi cognitum Romæ Poſſumium nomine, à quo factas Romæ tubas, item piſces, quos aſpectu diſcernere à veris vix poſſes.) Crediderim noſtros potius codices germanam habere lectionem hoc modo: M. Varro tradit ſibi cognitum Romæ Poſim nomine, à quo factas Romæ vuas, item piſces, ita vt non ſit aſpectu diſcernere à veris. Cuius propalaſticen pluris venire ſolitam ab artificibus ipſis, quàm aliorum opera.) Illic legitur: Cuius proplaſmata pluris venire ſolita artificibus i.q.a.o. Fictilem eam fuiſſe, & ideo mirari ſolere. Vetus lectio: Fictilem eum fuiſſe, & ideo miniari ſolitum. Et arte firmitateque æui ſanctiora auro.) Scribo, Et arte æuique firmitate certiora auro. Firmitate certiora, magis quadrat, quàm Sanctiora. Sequenti verſu, Sed fictilibus prolibatur ſympulis.) Antiqui codices pro ſympulis habent Sympuuiis: quod vocabulum & apud Satyricum in eodem ſignificatu reperitur. Quis auſit Sympuuium ridere Numæ, priſcumque catinum. Vter tenuiorem humum circunduceret.) Meliùs Duceret, hoc quidem in loco, aſſentientibus vetuſtæ ſcripturæ voluminibus. Exprobrauit patinarum paludes Vitellio, memoria non vlla fœdiore, cuius veneno Aſprenati reo Caſsius Seuerus accuſator obiiciebat interiſſe CXXX. conuiuas) Hæc lectio nullo modo conſiſtit, cùm neque Aſprenas, neque Caſsius, vſque ad Vitellij principatum vixerit. Emendati codices aliter habent: Exprobrauit patinarum paludes Vitellij memoriæ, quàm illa, fœdiore, cuius veneno, &c. Vitellij memoriæ, dicit, non Vitellio, quia tum iam ſupplicium dederat Vitellius. vt ſit ſenſus, fœdiorem fuiſſe in Vitellio principe tam immanem profuſionem, qnàm in Aſprenate priuato veneficium.

Cap. XIIII. Parietes quos appellant fornaceos, quoniam fornacum modum circundati vtrinq; duabus tabulis inferciuntur. Confer nunc ſynceram lectionem: Formaceos, quoniã in forma circundatis vtrinque duabus tabulis inferciuntur.

Quos ædificiis non idoneos probãt.) Tolle, Quos, & ſcribe, Aedificiis non niſi bimos probant.

Halicarnaſsi mauſolea) Lego, Mauſoli, ſcilicet regiam. pendet enim oratio à præcedentibus. nec de Mauſoleo hîc loquitur, ſed Mauſoli domo, cuius & ſequenti libro cap. 6. meminit.

Cap. XV. Fungoſum atq; omnium ore dilui facile.) Legendum, Omni humore dilui facile.

EX LIBRO TRIGESIMOSEXTO.
CAP. III.

Columnas habuit in eodem atrio, Hymettias.) Lege, In eodem Palatio. Quem M. Brutus in iurgiis ob id Venerem Palatinam appellauerat.) Quem, redundat. Ante igitur artifices cenſebimus.) Meliùs, Percenſebimus.

Cap. V. Quod Hipponax indignatus, amaritudinem carminum diſtrinxit eos tantum, vt credatur aliquos ex iis ad laqueum compuliſſe. Meliùs, Amaritudinem carminum diſtrinxit intantum, vt credatur aliquibus ad laqueum eos compuliſſe. Quemadmodum enim gladium diſtringimus petituri hoſtem, ita hic Hipponax metaphoricè dicitur amaritudinẽ carminis, quæ illi pro telo fuit, in inimicos diſtrinxiſſe. Cuius opera Athenienſes complura in ædibus ſacris poſuere, præclaramque Veneris imaginem extra muros, quæ appellatur Aphrodite exopolis.) Et hic vetus lectio eſt incorruptior: Cuius ſunt opera Athenis complura in ædibus ſacris, præclaraq; Venus extra muros, quæ appellatur Aphrodite ἐν κήποις. Ἐν κήποις legendum pro Exopolis, Pauſanias quoque in Atticis atteſtatur. Proferemus argumento paruo & ingenij tantum.) Argumenta parua, non Argumento paruo. Scopæ verò laus cum his certantis. Fecit Venerem.) Legendum, Scopæ laus cum his certat. Is fecit Venerem. Et quencunq; alium locum nobilitant.) Scribo, Et quencunq; alium locum nobilitatura. neque aliter legi commodè poteſt. Romæ quidem magnitudo operum eſt iam obliterata à magnis officiorum negotiorumque aceruis, quæ omnes à contemplatione talium abducunt.) Aequè fœdum & hoc mendũ ſuſtulimus ex fide veterum codicum, hoc pacto: Romæ quidem magnitudo operum eam obliterat, ac magni officiorum negotiorumque acerui omnes à c.t.a. Synceritas lectionis euidentius in cõtextu apparebit, collatis præcedentibus ac ſequentibus. Ex quibus vnus Liberum patrẽ palla velatus Veneris præfert.)

præfert.) Vetusti codices pro Veneris, habent Humeris. Hippiades & Hemerotes Taurisci.) Vetus lectio Hippiades Stephani, Hermerotes Taurisci. Eodem loco, Liber pater Eutychidis manu laudatur.) Manu, superest, nec habetur in probatæ fidei exemplaribus. Ex quo apparet in magni honoris authoritate habitum Lysiæ opus.) Melius vetus scriptura: Ex honore apparet in magna authoritate h. l. o. & sic rectius quadrabunt, quæ sequuntur. In honore est & in templo illo Hercules, ad quem Pœni omnibus annis humana sacrificauerunt victima, humi stans ante aditum porticus agnitiones sitæ. Fuere & Thespiades ad ædem Felicitatis.) Clariorem & hunc locum fecit collatio ad manu scriptos codices, qui sic habent: Inhonorus est nec in templo vllo Hercules, ad q.p.o.a.h.s. victima, h.st.a.a.p. ad nationes. Sitæ fuere & Thespiades &c. Suffragatur huic lectioni, quod mox in eodem capite legitur his verbis: Idem & à Coponio quatuordecim nationes, quæ sunt circa Pompei, factas author est.

Quarum vnam amauit eques Rom. Iunius Pisciculus.) Scribendum, Adamauit. Alij calcearent soccos, & omnes ex vno lapide.) Lego, Alij calcearent soccis, omnes ex vno lapide. Nec minus Sauron atq; Batrachum obliterari conuenit.) Vox hæc, Minus, delenda est, vt hoc loco planè superuacanea.

Cap. VII. Argumento xvj. liberis circa ludentibus, per quos totidem cubiti summi incrementi arguentes annos eius intelliguntur.) Emendata lectio: Argumento Nili xvj. libris circa ludentibus, per quos totidem cubiti summi incrementi ingentis se amnis intelliguntur. Onychem etiam tum in Arabiæ montibus, nec vsquam alibi, nasci putauere nostri veteres, sed in Germania.) Pro Sed, Legendum Sudines, nomen scriptoris, qui & in Catalogo recensetur. Ac mox, Chiorum magnitudine cadorum, non Et vrceos magnitudine cadorum.

Nos ampliores triginta vidimus in scena, quam Callistus Cæsaris Claudij libertorum potentissimus exædificauerat.) Magis placet vetus lectio: N.a.t.v. in cœtione, quam Callistus Cęsaris Claudij libertorum potentia notus sibi exædificauerat.

Cap. VIII. Ad terenda collyria quadam vtilitate naturæ alia conueniens.) Lego, Quadam vtilitate naturali conueniens.

Cap. IX. Hac admiratione opus effectum est, vt cùm op. id ex Cambyses &c.) Scribo, Hac admiratione operis, non opus. Pedalibus spatiis ex eodem lapide.) Spatiis, redundat. Postea egestis laterculis alleuata naue.) Scribo, Alleuatas naues.

Et alij duo sunt Alexandriæ ad portum in Cæsaris templo.) Lege, In portu ad Cæsaris templum.

Cap. XI. Tertius est in Vaticano, Rectiùs, Tertius Romæ in Vaticano. Nam sequenti versu in emendatis codicibus legitur: Fractus est in mollitione: non, Fractus in molitudine eius.

Cap. XII. Alij lateribus è luto factis extracto contis in priuatas domos distributo.) Vera lectio: Alij lateribus è luto factis extructos pontes, peracto opere in priuatas domos distributos. Minimam extitisse laudatissimam à Rhod. mer. factam.) Meliùs, Minimam ex his, sed laudatissimam.

Cap. XIII. Refecit vnus omnino pauca ibi ex monte Phado Thebis rex.) Longè aliter legitur in manu scriptis voluminibus: Refecit vnus omnino pauca ibi Circammon spado Nactabis regis.

Cap. XIIII. Leguntur & pensiles hortos, imò vero totum oppidum fecisse Aegyptiæ Thebæ.) Restituimus: Legitur & pensilis hortus, imò vero totum oppidum, Aegyptiæ Thebæ. Sequenti versu pro Subitò, Subter.

Cap. XV. Id M. Agrippa fecit in Aedilitate post Consulatum, per meatus corriuatis septem amnibus, cursu præcipiti torrentium modo rapere atq; auferre omnia coactis. Insuper mole imbrium concitati vada ac litora quatiunt.) Meliùs quadrat, mea quidem sententia, vetus lectio: A M. Agrippa in Aedilitate post Consulatum, per meatus corriuati septem amnes, cursuq; præcipiti torrentium modo rapere atq; auferre omnia coacti, insuper mole imbrium concitati vada ac latera quatiunt, & reliqua. Is iussus à Senatu aquarum Appiæ & Anienis tegula ductus reficere.) Vera lectio: Is i.a. S. aquarum, Appiæ, Anienis, Tepulæ, d.r. Inenarrabili profectò impendio & operariorũ multitudine.) Elegantius, & operarum multitudine.

Cap. XVI. Et Magnesiacum è Macedonia ei contermina.) Legendum, E Magnesia Macedoniæ contermina.

Cap. XVII. Et vestes & calceamenta illita mortuis lapidea fieri.) Prodigiosa sanè lectio, & à vetere multũ degenerans, quæ sic habet: Et vestes & calceamenta illita, omnia lapidea fieri.

Cap. XXI. In pelliculis sacrificati vteri animalium.) Ridiculum, pro Sacrificatorum an. Paulò pòst pro, In vstrina ter siccantur, duæ tantùm voces repositæ. s. Trina vstione.

Cap. XXII. Græci è lapide duro ac silice æquo.) Meliùs, Silice æquato.

Cap. XXIII. Et cisternas harena pura & aspera quinque partibus.) In antiquis exemplaribus est, Et cisternas harenæ puræ & asperæ quinque partibus.

Cap. XXIIII. Et lapide speculari, squamam vitalem habente.) Legendum, Squamámve talem habente. Quod malthatur, oleo perficitur antè.) Perfricatur, non Perficitur.

Cap. XXV. In Italia è festucis cannea: hoc apertè ex nomine ipso intelligi potest.) Nihil simile est in vetustis voluminibus, vbi sic legitur: In Italia fistucis pauita: hoc certè ex nomine ipso intelligi potest. Pulsa deinde ex humo pauimenta in cameras transfere, vt pro num vitium. Et hoc certè inuentum ab Agrippa in Thermis, quas Romæ fecit. Figlinum opus encausto pinxit.) Et hîc vetus lectio magis arridet: Pulsa deinde ex humo pauimenta in cameras transiere è vitro: nouitium & hoc inuentum. Agrippa certè in thermis, quas Romæ fecit, figlinum opus encausto pinxit.

Cap. XXVI. Sex M. p. à litore inter Cumas atque Lucrinum.) A præpositio redundat, non otiosa modò, sed & sensum vitians. Fit & intincturæ genere Obsidianum, ad escaria vasa totum rubens vtrum, atque non translucens, hæmatinon appellatum.) Legi debet: Fit & tincturæ genere Obsidianum ad escaria vasa, & totum rubens vitrum atque non translucens, hæmatinon appellatum. Nam alterum Et necessariò addendum, cum diuersa genera sint Obsidianum & hæmatinon, hoc rubens, illud verò nigricans.

Cap. XXVII. Repentè in foco comparuisse genitale.) Lege addendo, Repentè in foco eius comp.

EX LIBRO TRIGESIMOSEPTIMO CAP. I.

MVltum enim detractum erat gemmæ dignitati.) Erat, redundat. sunt enim verba Ismeniæ choraulæ. Vt sibi quoque par videretur.) Legendum, si quoque par videretur.

Sed nulla peritia electas, sed forte quadam. His exemplis initio voluminis oblatis.) Lege & distingue sic: Sed nulla peritia electas: forte quadam his exemplis.

exemplis,& reliqua. Hoc in Polycratis gemma, quæ demonſtratur illibata intactaque ab Iſmeniæ ætate poſt multos annos, apparet ſcalpi etiam ſmaragdos ſolitos.) Melior vetus lectio: Polycratis gemma quæ demonſtratur, illibata intactaque eſt. Iſmeniæ ætate multos poſt annos, apparet ſcalpi etiam ſmaragdos ſolitos. Quique Diui Auguſti imaginem ſimilem expreſsit,qua poſteà principes ſignabant.) Adde nomen artificis: Quique diui Auguſti imaginem ſimilem expreſsit, qua poſtea principes ſignabant. Dioſcorides. Quidnam fuiſſe acturum eum, ſi Scipio à patre eius interemptus eſſet.) Facturum, non Acturum. Vitium enim eſt Latinitatis hoc loco, grauius quàm prima fronte videtur.

Cap.II. Seueritate victa & veriore luxuria, quàm triumpho.) Antiqua ſcriptura:Et veriore luxuriæ triumpho. quaſi luxuria tunc verius triumphauerit, quàm Pompeius. Ni verius ſit eum Deorum oſtentum credi oportere.) Rectiùs noſtra exemplaria, Ni verius iræ Deorum oſtentum credi oporteret. Qui ſceptra perſonis hiſtrionum, & cubicula viatoria vnionibus conſternebat.)Scribo iuxta fidem veterum codicum: Qui ſceptra,& perſonas hiſtrionum,& cubicula viatoria vnionibus conſtruebat.Dum Poppæanis præludit.)Non Poppæanis,ſed Pompeiano.ſ.theatro. vt intelligamus theatrum hoc tranſtiberinum Pompeiani fuiſſe præludium. Nam Nero priuſquam probè perfricuiſſet frontem minoribus ſe oſtentauit theatris, poſtremò in Pompeij theatro in conſpectu totius populi Rom. ineptire non erubuit. Hoc artifices litura occultant.)Antiqua lectio,Cælatura oc. Alioqui non quadrat quod ſequitur,Puras.e.m.nam puræ hîc cælatis opponuntur. Guttonibus Germaniæ genti accolis æſtuarium Mentonomon nomine, ab Oceano ſpatio ſtadiorum ſex millium.) Syncera lectio, antiquorum voluminum eſt hæc: Guttonibus Germaniæ genti accoli æſtuarium Obeani Mentonomon nomine,ſpatio ſtadiorum ſex millium.

Cap.III. Centum ferè.M.p.abeſt à Carnunto litus Pannoniç,quò id à Germania inuehitur.)In emendatis codicibus legitur ſic:DC.ferè M.p.à Carnunto Pannoniæ abeſt litus id Germaniæ,ex quo inuehitur.

Cap.IIII. Omnium profectò muneris talis inuentio hominis eſt.) Scribo, Numinum profectò muneris talis inuentio omnis eſt.

Cap.v. Quapropter principatum ex iis Aegyptij obtinent.)Niſi legas,Cyprij,vt eſt in vetuſtis exemplaribus, nec præcedentia quadrabunt, nec ſequentia. Mox iuxta Carchedonem,in qua legebatur, ſmaragdites dictus eſt.) Lego,Mons in quo legebantur iuxta Carchedonem,Smaragdites dictus eſt.

Cap.VI. Sunt & Armeniacæ,vt cæteræ improbandæ,ſed pallida zono.)Recta lectio:Cætera probandæ, ſed pallida zona. Sequentis verſus ſcripturam emendauimus ſic:Hoc in gemmam tranſilit ex lapide Carmaniæ. Vltimus etiam huius capitis verſus ſic legendus: Obiterque omnium ardentium gemmarum indicanda.

Cap.VII. Calliſtratus fulgorem carbunculi debere candidum eſſe poſuit, extremo viſu nubilantem, & ſi ita attollatur exardeſcentem.)Et hîc veram lectionem,vnde cætera,tranſcripſimus. Calliſtratus fulgorem carbunculi debere cādidum eſſe poſiti,extremo viſu nubilantem,ſi attollatur exardeſcentem. Opponuntur.n.Poni& Attolli.Qui poſiti,genitiuum in verbum poſuit vertit,non Latinitatis ſolùm oblitus erat, ſed etiam verbi Dicit, quod ex præcedentibus huc quoque refertur.Et paulò pòſt legendum,Indicos etiam in ſextarij vnius menſuram cauari. nam deprauata lectio nullam certam menſuram definiebat. Sicut in Ephyra & Aſſo.)Noſtri codices:Sicut Paro.alio qui Corinthum potius dixiſſet,quàm obſoleto nomine Ephyram.

Cap.VIII. Cæteræ ſaxo & cote poliuntur.) Imò, Naxiis cotibus, vt extat in veter.codic.non à Naxo,vna è cycladibus,ſed ab alia Cretenſi.Stephanus. ναξία λίθος, ἡ κρητικὴ ἀκόνη. Cretēſis cotis mentio fit etiam decimooctauo volumine in ratione pratorum. Ergo euntes è longinquo inceſſunt, & cum toto muſco excutiunt.)Pro Euntes,ſcribo Fundis:Ergo fundis è longinquo inceſſunt. Hoc vectigal hocq; geſtamen diutius in ceruice gratiſsimum norunt.) Diuites, non Diutius. Quidam ictu primo cepere præclaras, multi in ſecundo nullas.) Non, In ſecundo, ſed Inſectando. Et quidem callaides tali ſectura formantur.) Qualínam ſectura?Nihil enim præceſsit,quò referatur. Incorruptiores codices habent:Et venatus quidem callaidis talis. Sectura formantur,&c. Et venatum aptè nominat propter funditores. Neque eſt mutabilior alia aut mendacior vitri.) Repoſuimus ſynceram lectionem,hoc modo:Neque eſt imitabilior alia mendacio vitri. Et nilion,fulgoris ſi ante habeas breuis,& cùm intueare fallacis.) Antiqua ſcriptura: Fulgore hebeti, aut breui & cùm intueare, fallaci. Smaragdo ſimilem Indicæ, Cyprij dicunt glaucum pinguemque.) Meliùs quadrat vetus lectio, ſiue præcedentia conſideres,ſiue ſequentia. Eſt autem hæc:Smaragdo ſimilem Indi,Cypros duram glaucoque pingui.Et ſequenti verſu,pro Talis & iaſpis eſt.ſcribo,Talis & Caſpia eſt. Thracia Indicæ ſimilem mittit, Chalcidon turbidam Eſt autem Amiſos Ponti vrbs,ſicut Chalcidon Bithyniæ.

Cap.IX. Quæ ex iis ſmaragdo ſimilis eſt,è petra per tranſuerſum linea alba præcingitur.) Legendū, Smaragdo ſimilis eſt,& per tranſuerſum,&c.

Indicæ abſolutum purpuræ colorem habent.) Addendum,Felicis purpuræ, hoc eſt, cuius tinctura feliciter ſucceſsit.

Cap.x. Candore intercincto variis coloribus.) Interſtincto,id eſt, diſtincto,διαστίκτῳ. De alabaſtrite. In India & Perſidis Acidiæ monte.) Scribo,Et Perſide ac Ida monte Batrachitas mittit & Coptos.)Meliùs,Coptos & batrachitas mittit.

Et fulmine tacta reſtinguit.) Vetus lectio,Fulmine icta.De brontia loquitur.De cælo tacta,legi ſæpe, Fulmine tacta, non memini legere apud Latinitatis authores. Et alia parte purpureæ.) Lego,Et altera parte. Hoc de ſecundo genere chelidoniarum intelligendum. Deiectam in aquam feruentem tempeſtates tueri.) Scribendum , Deiecta in aquam feruentem tempeſtates auerti.de chelonitide.Proximè ſequenti verſu reſtituimus,in motacillæ auis ventre. quis enim vnquam Scyllam auem aut vidit, aut legit? Ad Dardanum nunc pagum quondam oppidum.) Vetus lectio,Atarne nunc pago,quondam oppido.Lactis ſucco ac ſapore notabilem.) Lege addendo, Tritam lactis ſucco ac ſapore notabilem.Sed etiam in Samo, vt aliqui putant.) In Samnio, veteres codices habent. Et ſequenti verſu, Panchrus. Sic enim apud Græcos quoque terminatur. Ac paulò pòſt, Additam fœcunditatem, non Addictam. Item pro Philoginos. Phloginos. Iuxta monumentum Tireſiæ inueniunt: ſpeciesque eſt eis aquæ glaciatæ.) Satis erat, Specie aquæ glaciatæ. Plinius non ſolet huiuſmodi hiatus reformidare. Sequenti verſu legendum, Sagdam Chaldæi adhæreſcentem nauibus inueniunt praſini coloris.

Cap. XI. Adunephros eiusdem Theudactylus hic & à Syris colitur.) Quis intelliget hæc? Syncera lectio: Adadunephros eiusdem oculus nominatur. Fuit autem Adadus vnus è priscis illis Syrorum regibus, cuius sacra Hebræorum historia meminit. hunc Syri ob merita consecratum in cælitũ numerum retulerunt, diuinisq; honoribus, ceu peculiare suę gentis numen, vsque ad Plinij tempora colere perseuerauerunt. Triophthalmos Ionacæ nascitur.) Scribo, Cum onyche nascitur. Pyrene ab oliuæ nucleo.) Imò Pyren, ipsius nuclei vocabulo.

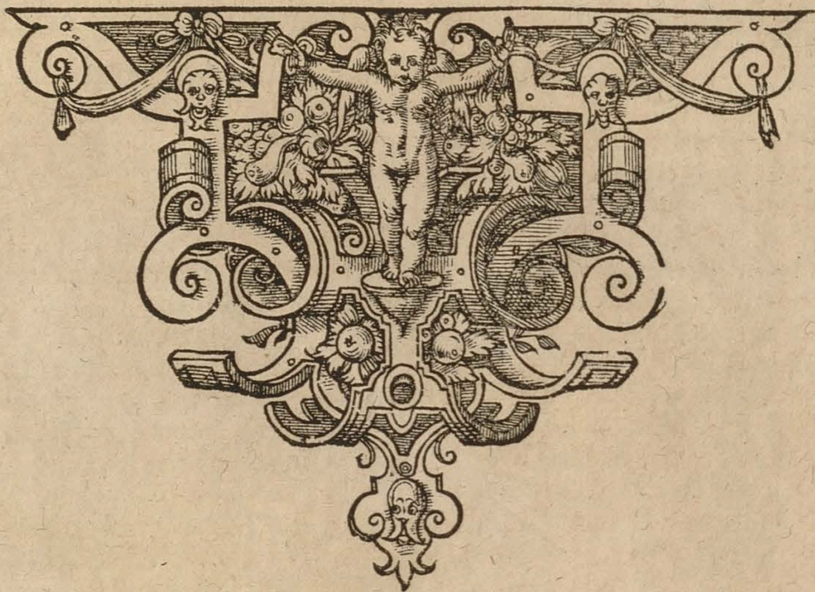
Cap. XII. Cochlites quoq; nunc vulgatissimæ.) Lego, Cochlides. alioqui Cochlitæ, dixisset.

Cap. XIII. Gemmiferi amnes sunt, Oaxis, Mater, Ganges.) Malim veterem lectionem, Gemmiferi amnes sunt Acesines & Ganges.

IN PLINII HISTORIAM NATVRALEM
Annotationum Sig. Gelenij finis.

ERRATA.

Fol. 27. lin. 10. lege, dilatata. f. 53. lin. 46. Insigne oppidum Abobrica. Minius amnis iij. pass. ore spatiosus, Leuni, Seurbi Braccarum oppidum. fol. 99. lin. 8. citra. fol. 161. lin. 57. cellarum. fol. 199. lin. 3. verno vtrunque; & interit autumno circa Cretam insulam nato in petris est gramini simile. fol. 282. lin. 18. dici, neque inter fruges, neque. fol. 327. lin. 29. infixa corpori cum melle. Strumas, parotidas, panos, recedentes ab ossibus carnes, sanat cum axungia. fol. 329. lin. 23. efficacissima est, quæ florem purpureum habet; cuius & foliorum & fruticis amplitudo maiuscula est. fol. 333. lin. 57. volentibus. In mellis operibus, &c.

IN C. PLINII SECVNDI NATVRALEM HISTORIAM

Index copiosissimus;

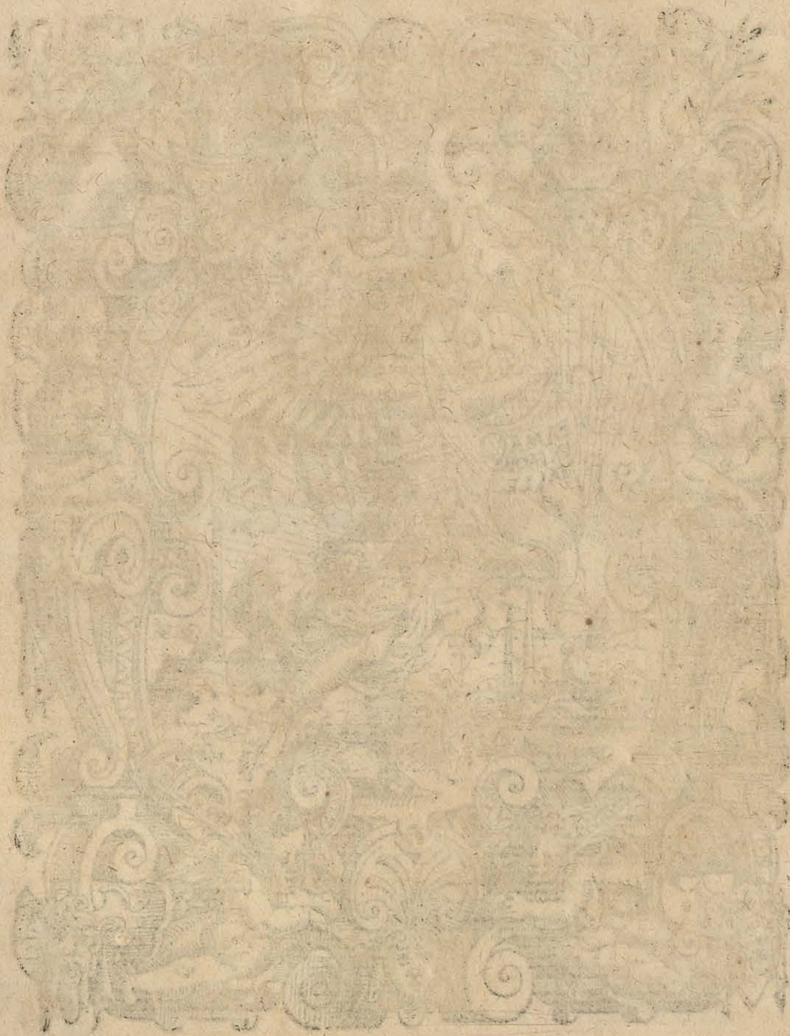
NON CONTEMNENDA NVNC DENVO ACCESSIONE LOCVPLETATVS, innumerisq; propemodum in locis, quæ cum authoris sensis non satis congruebant, non rarò etiam ex diametro pugnabant, quàm accuratissimè restitutus.

FRANCOFORDIAE,

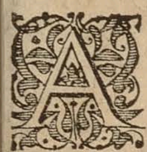
Excudebat Martinus Lechlerus, Impensis Sigismundi Feyerabendij.

M. D. LXXXII.

PLINIANAE HISTORIAE INDEX LOCVPLETISSIMVS, CVIVSVIS ANIMANTIS, PLANTAE, AVT METALLICAE speciei naturam, ac vires medicas, & si quid prætereà id genus cognitu vtile iucundúmve toto opere continetur, alphabetico ordine, notisque arithmeticis, veluti digito commonstrans.

In hoc Indice prior numerus paginam, alter versum signat.

BACVLI, siue calculi ex vitro. pagina 513. versu 40
Abdomen quid 174.24
Abdomina suum, lege interdicta 125.15.& inde
Abellinæ olim, quæ nunc Auellanæ 216.59
Abietis consideratio 223.50.& 224.12
Abies cachryn pilulam gignit 223.5
Abietis corticis vsus 223.26
Abies apta nauigijs 223.50
Abies quæ loca amet 225.60
Abieti folia non decidunt 226.26
Abieti folia pectinum modo insecta 227.9
Abietis germinatio qualis 227.49
Abietis flores quales, & quando semen reddat 228.14
Abietis rami quo pacto dispositi 229.22
Abies decisis cacuminibus moritur 24
Abies Latinis, quæ Græcis elate 189.50
Abies arborum altißima, nauium malis, & antennis vtilis 234.8.34
Abies prodigiosæ magnitudinis 234.34
Abietes quibus in locis optimæ 234.14
Abietes vbi peßimæ ibid.16
Abies ponderi sustinendo idonea 236.58
Abies quibus apta operibus ibid.5
Abietis vmbra noxia satis omnibus 245.4
Abortus causa, lucernarum odor 93.39
Abortum facientia 207.46.& inde, & 295.25.& 309.11.320.36.& 322.36.& 351.30.& 360.1.& 371.32.& 386.23.& 392.34.& 394.33.& 403.56.& 436.29.& 448.28.& 457.5.
Abortus remedia 297.39
Abrodiætus quis cognominatus 489.41
Abron Apellis opus apud Samios 491.10.
Abrotoni herbæ consideratio 316.26
Abrotoni genera, sexus, natura, medicinæ 323.28.& inde
Abrotonum vbi optimum 323.30
Abrotoni herbæ qualis odor 314.55
Absentum sermones aurium tinnitu præsentiuntur 398.47
Absides stellarum quæ 6.32.40.& 7.13.24.25.26
Absides quæ altißimæ, breuißimæq́; 7.28
Absinthij herbæ consideratio, natura, genera, loca, vsus, medicinæ 390.19.& inde
Absinthij succus erucas arcet 293.44
absinthium in sacris Romanorum 390.22
absinthij, eiusq́; decocti medicina 390.31
absinthium marinum quale 390.52 & 454.51
absinthio Pontico vescentia, felle carent 173.13
absinthites vinum quomodo conficiatur 207.20
absyrtus Medeæ frater vbi interfectus 42.53
abstinentiæ exemplum 112.19.& 113.60.& 491.49
abstinentia optima medicina 400.56.& inde
acacia spina, eiusq́; succus ac medicina 357.36.& inde
acanon, herba aculeata 327.33.per totum
acanthi herbæ descriptio 331.28.& inde
acanthij spinæ descriptio, vsus, & medicina 357.34.& inde
acanthice mastiche 319.23
acanthidis auis fœcunditas 156.1
acanthis auis cui inimica 158.25
acanthis herba quæ 375.60
acapnon mellis genus 162.38
acarne piscis 458.1
acaron frutex, idem cum myrto syluestri 212.31
acca Laurentia Romuli nutrix 258.60
accendi quæ arbor nequeat 181.51
accipitrum consideratio, genera, &c. 144.20.
accipitri vbi cum hominibus aucupij societas 144.28
accipitres auium non edunt corda 144.31
accipitres ne aues capiant 340.4
accipitrũ generi perniciosus chmæleon 405.13
accipitres quo oculos suos sanent 298.42.
acenteta in crystalli generibus quæ dicantur, 516.7
acerata cochleæ quæ 430.35
aceris arboris consideratio, & eiusdem genera decem 225.25.& inde
aceris arboris nobilitas 225.25
aceris arboris medicinæ 353.39
acer quando germinet 227.38
acer quo tempore semen edat 228.12
acesis, chrysocollæ genus 465.48
acetabulum mensuræ genus 325.30
acetaria quæ, & vnde dicta 285.60
aceti consideratio 208.26
aceto cum melle misto, oxymeli fit 207.37
acetum quomodo ex aqua fiat 318.13
aceti natura, & medicinæ 341.52
aceto saxa rumpi 342.10
aceti scillini natura, & medicinæ 342.17.& inde
aceti fæcis natura, & medicinæ 342.43.& inde
aceto facilè gummi eluitur 350.23
aceto margaritas resolui 136.58
aceti gustu murænæ in rabiem aguntur 133.15
achaiæ vinum abortum faciens 207.46
achaia victa Romanos corrupit 469.50
achates gemma, variaq́; eius genera, & nomina 524.2.& inde
achates in annulo Pyrrhi qualis 514.31
achates politura pinguescit 526.36
achæmenidon herba qualis 361.6.& inde
achetæ, cicadarum genus 166.15
achilles quo Telephum sanarit 366.30.& 482.2
achilles Achillei herbæ inuentor 366.30
achillis hasta ex fraxino 225.5
achillis simulachrum 477.5.& 501.15.31
Achilles à Zeuxide pictus 489.39
Achilles virginis habitu occultatus, Athenionis opus 494.3
achilleæ herbæ medicinæ 379.30.& 384.50.& 386.15
achilleos herba vnde dicta 366.30
achillæum spongiarum genus 139.5
achimenidis herbæ vis 376.60
acidula pyra 214.32
acidula aqua 437.57
Acilius Sthenelus summam ex vinearum cultura gloriam adeptus 203.7.15
acilio M. Consule quæ visa fuerint prodigia 10.15.& 16.3
acinos herba 318.46
acinorum consideratio 217.30.41
acipenser piscis 131.59.& 458.1
acœton, mellis genus 162.12
aconiti vincere quid 494.30
aconiti consideratio, natura, effectus 387.38. per totum caput.& 387.59.& inde
aconiti sumpti remedia 327.15.& 344.28.& 408.43.& 450.4
Aconitum scorpionum ictibus aduersatur 387.

387.43
aconiti descriptio 388.1.& inde
aconiti nomina plura 388.3
aconitum vnde dictum 388.6
aconitum pantheras perimit 116.25. & 387.33
aconitum vbi proueniat 69.48
aconitum è Cerberi spumis ortum 387.42
aconitum sine noxa quando sumatur 387.44
acontiæ, ex generibus cometarum 9.12
acopis gemma 524.20
acopos herba qualis 389.15
acorna herba 319.13
acoros herba, qualis 374.16.& inde
acori herbæ medicinæ 377.45.& 378.20. & 380.52. & 381.4.59.& 384. 34. & 385.16.& 386.45
acragas statuarius 470.11
acrocorion, bulbi genus 289.27
acoros agrios herba 374.20
acte herba qualis 384.1
actææ herbæ descriptio 390.12
actæonis cornua fabulosa 168.38
actia cerasa 217.53
actiaco bello nauis Antonij ab echeneide retenta 448.6
actius Priscus, pictor 493.7
actius Poeta sibijpsi statuam posuit 472.40
actij Nauij statua 472.51 55
actus, terræ spatium, quot pedes habeat 258. 13
aculeata animalia quos non feriant 309.1. & 384.54
aculeatorum ictuum remedia 309.60.& 310.38.& 331.43.& 341.59.& 346.15. & 348.42.55
aculeorum in insectis consideratio 166.51. & inde
aculeos extrahentia 309.2.& 356.20
acus piscis qualis 141.31
acylon ilicis fructus 222.20
adadunephros gemma 527.15
adamantis lapidis consideratio 518.2.per totum caput
adamas venena irrita facit 518.29
adamas vnde dictus 518.13
adamas sanguine hirci frangitur 294.53. & 518.22
adamas à scalptoribus expetitur 518.27
adamantis genera sex 518.6
adamantis duritia nulli cedit 518.11
adamantis magnitudo 518.9.13
adamantis cum magnete discordia 518.28
adamante sculpuntur gemmæ omnes 528.16
adamantis herba qualis 361.12
adarca quid, & eius effectus 232.17.& 310. 11.& 457.36
addax animal 168.44
adelphides, palmarum species 193.14
adeps religiosus in nuptijs habitus 406.53
adipis consideratio, vsus, medicinæ 406.52. & inde
adipem minuentia 454.35
adipe quæ animalia pinguescant 174.26
adiantum herba, & ex ea medicinæ 330.23. & inde
adianto herbæ æterna folia 319.39
aditiales cœnæ quales 146.23.& 421.1
adipsatheon arbor 357.54
adipsos, palmæ genus 187.50
adipsos herba quæ 327.42
adonis piscis 132.41
adonidis horti 285.23
adonium herba qualis 316.32
adorationis mos 398.53
adoreum olim dictum, quod posteà far 263.5
adoreum vbi serendum 268.27
adorea quid, & vnde dicta 258.33
adrachne arbor qualis 198.3.& 254.60
adrachne arbor in cacumine semper frondens 226.27
adramyttium oppidum œnanthino vnguento nobilitatum 190.46
adriana vina optima 204.25
aduenis nocentia animalia 126.54
adulterini filij quomodo à Psyllis deprehendantur 90.15
adulteratio bdellij quibus fiat modis 183.3
adulterio Messalinæ nobilitatus Vectius Valens 417.24
adulteria elephantis incognita 109.25
adulterium leænæ pardi odore leo deprehendit 112.57
adulteriorum tædium quo pacto mulieribus inducatur 451.24
adustionis remedia 299.19.& 29.28
Quære Ambustorum.
adynamon vini factitij genus 206.54
Aedes quali intrita construendæ 412.3
Aedium construendarum leges ibidem
Aedificia Romæ quæ nobilissima 506.45. & inde per totum
Aedificium sine ferreo clauo 506.44
Aedilitas Cæsaris mira 463.7
Aedemon Ptolemæi libertus patronū à C.Cæsare occisum vlciscitur 56.27
Aegimij senectus 101.33
Aegineta fictor 494.51
Aegineticum æs 471.49
Aegilops herba necans hordeum 267.52
Aegilops glandiferæ arboris genus 222.31. & 223.17
Aegilops, bulbi genus 288.27
Aegilops herba, & eius nominib. morbus 373. 33
Aegilopis morbi remedia 304. 52. & 321. 48.& 349.18. & 373.33. & 394. 18.& 425.39.& 486.49
Aegyptus accommodatissima vnguentis 192. 5
Aegyptus ante Alexandri victoriam chartarum vsu caruit 195.51
Aegypti vina nobilissima Sebennytica 204. 54
Aegypti factitium oleum 212.43
Aegyptus non gignit cerasos 217.52
Aegypti myrtus odoratissima 219.14
Aegypti oliuæ quales 211.35
Aegypti arbores vbi folia nunquàm dimittant 227.17
Aegyptus æstibus fertilis frugum fit 240.53
Aegypti agri centuplum reddunt 263.56
Aegypti legumina die quarto, vel cùm tardissimè, septimo erumpunt 264.4
Aegypti fruges citò maturescunt 261.38
Aegypti amylum 262.44
Aegyptus similaginem qualem conficit 263. 7
Aegypti ob Nili incrementum fertilitas 268. 42
Aegyptus septem dierum nauigatione distat à Sicilia 282.20
Aegypti linum quale 283.4
Aegyptus nebulosa 314.51
Aegypti flores sine odore 314.50. 316.13
Aegyptus Aethiopiam bello attriuit 85.7. & inde
Aegyptus frugum fertilissima 318.31
Aegyptus colocasiam nobilissimā habet ibid. 44
Aegypti herbæ ab Homero celebratæ 364.14
Aegypti nitrum quale 445.57
Aegypti oua sine incubitu excluduntur 154. 31
Aegyptia ficus 193.57.& 194.11
Aegyptia persica 194.17
Aegyptia prunus 194.35
Aegyptia spina 194.28.42
Aegyptia corona 312.33
Aegyptium cuminum 305.15
Aegyptij vnguentis delectati 190.48
Aegyptiæ mulieres septem vno partu pariunt 91.43
Aegypti arbores quando germinent 228.47
Aegyptiorum calamorum vsus 231. 41
Aegyptij omni mense serunt 248.5
Aegyptij quo corpora defunctorum seruent 224.29
Aegyptij cùm singula millia annorum vixisse produntur, de lunaribus annis est intelligendum 101.41
Aegyptiorum sacerdotum vestes ex lino xylino 283.8
Aegyptij raphanum mirè celebrant 28.25
Aegyptij ex rhaphano oleum conficiunt ibid.
Aegyptij rhaphanum nitro aspergunt ibidem 45
Aegyptij cæpas, aliumq́; inter deos habēt 288. 48
Aegyptij non edunt brassicam 300.37
Aegyptij medici ad curandam mentagrā Romam veniunt 375.58
Aegyptiæ spinæ differentiæ, & medicinæ 357. 36
Aegyptiæ literæ 504.6
Aegyptium argentum quomodo conficiatur 468.29
Aegyptij picturæ inuentores 485.17
Aegyptiorum & Persarum nauale prælium 494.40
Aegyptij crocodili adipe ægrotos vngunt 404. 53
Aegyptij numinis vice Apim bouē colunt 123. 6.per totum
Aegyptij cadauera asseruant 172.36
Aegyptij quæ inuenerunt 105.24.29. 37.44.58.60.& 106.13.25
Aegyptij quibus herbis vtantur in cibis 318, 31
Aegyptiorum morbus peculiaris elephantiasis 376.15
Aegyptiorum regum ingentes pecuniæ in pyramides effusæ 504.54
Aegyptiorum annus Lunæ senio terminatur 101.41
Reliqua quære parte secunda.
Aegyptilla gemma 524.42
Aegiræ sacerdos vaticinatura sanguinem taurinum

vinum bibit 407.43
Aegisthus ab Oreste perimitur 494.44
Aegithus auis cui inimica 158.19.24
Aegle Aesculapij filia 494.16
Aegoceras herba 362.46
Aegocephalus auis liene caret 174.57
Aegonychon herba 393.44
Aegophthalmos gemma 527.18
Aegritudo apud Hyperboreos nulla 51.38
Aelius Gallus primus Romanorum arma in Arabiam intulit 9.21
Aelius P. quo anno Consul 266.39
Aelius Stilo scriptor 137.11
Aelius Catus Consul, & eius frugalitas 469.19. & inde
Aemilij Lepidi interitus 104.31
Aemilius Lucius Censor 498.51
Aemilius L. Consul quando 417.44
Aemilius M. Consul 473.28. & 485.7
Aelij C. Tribuni plebis statua 473.36
Aelius C. statua & aurea corona donatus 473.37
Aemilia basilica 485.8
Aeneæ nutrix 36.45
Aeneæ pictura Parrhasij opus 489.39
Aeolus vbi, & quãdo regnarit 37.38.40.43
Aeolus Hellenis filius 106.14
Aeolus cur rex ventorum creditus 106.14
Aeoli inuentum ibid.14
Aequinoctialis circulus 20.38
Aequinoctij ratio, & quando fiat 8.16
Aequinoctiorum dies 272.15. & 273.53
Aeræ semen pani additum vertiginem generat 258.54
aer vbi purus sit, & imperturbatus 8.46.
aeris elementi consideratio 12.
aer inani similis 10.55
aere in ipso quæ generentur 10.59
aer sine sapore, odore, succo 218.16
aere solo pascitur chamæleon 118.5
aeri Zusa gemma 522.23.28
aeroides gemma 519.40
Aes vbi primum repertum 49.7. & 105.38. & 421.21
Aes à Seruio rege primò signatum 258.25. & 462.26
Aes signatum nota pecudum 258.25. & 462.27
Aes coronarium quod, & quale 468.31. & 477.54. & inde
Aes alienum quod, & vnde dictum 468.43
Aes alienum Milonis ingens 526.59
Aes ex cadmia vbi conficiatur 471.17
Aes Corinthium quo casu fuerit inuentum 471.36. & inde
Aes regulare quod 478.54. & inde
Aes trahentia ad se 510.4.20
Aesculus rei contactu æruginem contrahat 402.51
Aes in massa mergitur, dilatatum fluitat 27.10
Aeris metallorũ cõsideratio 471.55. & 472.6
Aes qua nota primùm fuerit signatum 258.26. & 462.27
Aeris grauis pœna vnde dicta 462.24
Aeris nota, Ianus geminus 462.33
Aeris inauratio quomodo fiat 463.47
Aeris ex vena effossio 471.17
Aeris prima nobilitas 471.51
Aeris differentiæ 477.54. & inde. & 478.6. & inde
Aeris seruandi ratio 478.15
Aeris mistura 478.9
Aeris vsus, variáque ex eo opera 472.6. & 478.15
Aeris floris consideratio 478.47. & inde
Aeris squama quæ 478.50
Aeris alieni comitem esse miseriam 98.36
Aeris metalla à Cinyra reperta 98.36
Aera conflare, & temperare, à quo repertum 105.47
Aera militum vnde dicta 471.11
Aere limina valuæq; templorum olim fiebant 472.6
Aeri publicæ cõstitutiones incidũtur 478.16
Aerarium vnde 471.13
Aeraria fabrica à quibus reperta 105.45
Aerariæ officinæ tritici polline vtuntur 263.36
Aerarij Tribuni vnde dicti 471.13
Aeruginis conficiendæ ratio, & eius vsus 479.4. & inde. & 479.29. & inde
Aeruginis vsum in medicinis quis primus inuenerit 366.31
Aerugo æneorum vasorum, stanno illito compescitur 482.35
Aesalon accipitris genus 144.23
Aesalon coruo inimicus 158.22
Aeschinis de Demosthene testimoniũ 97.51
Aeschinis exilium 97.52
Aeschylus poeta testudinis casu interijt 143.16
Aeschynomene herba, & cur ita dicta 361.33
Aesculapius vitæ humanæ longitudinem stellis acceptam retulit 102.9
Aesculapius cur fulmine ictus 417.2
Aesculapius Tyndaridem reuocauit ad vitam Ibidem
Aesculapij filiæ plures 494.19
Aesculapij ædes theriacæ compositionem habuit, lapidi incisam 311.54
Aesculapij simulachrum 476.30
Aesculapij & filiarum pictura, Socratis opus 494.19
Aesculapij ædes cur extra vrbem 418.1
Aesculapij inuentum 432.10
Aesculapij & Dianæ simulachrum 501.10
Aesculapio cur dicatus sit anguis 421.60
Aesculapius anguis Epidauro Romam aduectus 422.1
Aesopi histrionis patina ingentis pretij 153.41
Aesopi filius quis, & eius luxus ibid. 45
Aesopi histrionis luxus 496.13
Aesopi fabularum philosophi conserua 505.24
Aestates vbi binæ anno vno 75.56
Aestiui flores qui 317.1
Aestus aquarum causa 24.51. & 25.21
Aetates longissimæ quorundam 101.29
Aetatis diuersitas in arboribus fertilitatis dissimilitudinem inducit 228.58
Aetatis humanæ ratio secundum Aegyptios 172.36
Aethiopia nõ habet æstiuos imbres 245.5
Aethiopia miraculis scatet 90.41
Aethiopiam quando Romana intrauere arma 85.3
Aethiopiæ arbores 196.31
Aethiopiæ gemmæ 520.48. & 522.19. & 523.11. & 525.60. & 526.4.56
Reliqua quære parte secunda.
Aethiopicum siser optimum 297.11
Aethiopica lina ex qua fiant materia 283.10
Aethiopes non aliam frugem, quàm milium, hordeúmque nouere 264.15
Aethiopes quomodo astantes omnes videantur 264.16
Aethiopum proceres corpora sua minio pingunt 465.15
Aethiops Vulcani filius 85.50
Aethiopis herba vbi nascantur 361.15. & 387.31
Aethiopidis herbæ descriptio 361.15. & 388.11. & inde
Aethiopidis herbæ vis 376.60
Aetitis lapidis consideratio, natura, genera, locus 510.15. & inde
Aetitis lapidis in medicinis vsus 143.35. & 436.37
Aetites vnde dictus 227.19
Aetites lapis in aquilarum nidis reperitur 143.35. & 436.37. & 510.15
Affectuum hominis indicia, maximè in oculis 170.2
Afranius C. Consul 18.57
Africa quomodo vina condiat 208.2
Africa æstibus fertilis 240.43
Africa inobseruatrix astrologiæ 271.60
Africa bidui nauigatione distat à Roma 282.23
Africa quomodo elephantes capiat 110.15
Africa semper aliquid noui affert, prouerbium 111.56
Africa ceruos non gignit 118.59
Africæ arbores. Capitibus 15.16.17.19 libri decimitertij
Africæ campus apud Byzacium fertilissimus 241.30
Africæ oleæ maximè fertiles 245.10
Africæ oleæ quando serendæ 247.45
Africæ triticum optimum 261.52
Africæ arua vbi fertilissima 270.2. & inde
Africæ tubera optima 284.24
Africæ scorpiones, dirum animal 58.60
Africæ feræ, & earum natura 158.4
Africæ noctes roscidas æstate 16.47
Africam præfatur qui in Africa aliquid destinat 398.50
Africa tota à Pompeio subacta 96.42
Reliqua quære parte secunda.
Africus ventus quem Græci Liba dicunt 13.6.12. & 279.50
Africum versus pecus à coitu se conuertens, fœminam conceptam arguit 279.51
Africanæ ficus quali loco serendæ 216.43
Africanæ ficus argumento Cato Carthaginis excidium persuasit 215.50
Africanarum vinearum qualis debeat esse situs 240.3
Africani cumini natura & medicinæ 305.5
Africani maternus auus M. Valerius 219.28
Agamemnonis pictura, Parrhasij opus 489.40
Agamemnonis Delphica platanus 236.56.
Agaricum fungi genus 223.15

Agarici consideratio . 370 45.& inde
Agarici medicinæ 378.7.12.15 31.47.& 380.56 & 381.7.51.54.& 383.21.29. 39.45.57.& 384.20.& 385.14.& 386. 27.42.
Agatarchi pictura, Simonidis opus 494.43
Agelades statuarius 474.52
Agelastus, Crassi cognomen, & vnde ductum 95.23
Agerati descriptio 388.17.& inde
Ageraton vnde dictum 388.18
Ager quis, & vbi optimus 241.12
Agri prius culti, quàm vineæ 259.12
Agrũ emturus quid debeat obseruare 259.21
Agri imperatorũ manibus colebantur 258.51
Agri bonitas quibus deprehẽdatur notis 259. 45.& inde
Agrũ malè colere, censoriũ probrum 258.19
Agrum optimè colere non expedit 260.7.12
Agrorum limitatio 279.30.& inde
Agraria lex à quo promulgata 125.20
Agraria lex qualis, & à quo sublata 98.23
Agricolæ quo die vocentur ad munia 273.25
Agricolæ non aspiciant stellas, cùm signa habeant alia 274.18
Agricolæ milites fortissimi 250.20
Agricolis quid fœdissimum 245 15
Agricolis tempus vegetissimum 273.24
Agricolis obseruanda oracula 260.20
Agriculturæ laus 258.14.35 & 259.20
Agricultura cælestium scientia necessaria 271.20.& inde
Agriculturæ totius breuis replicatio 272.55
Agesander statuarius 502.7
Aglaophon pictor 488.50
Aglaophotis herba qualis 353.35.& inde
Aglaus Psophidius Gige felicior ab Apolline iudicatus 101.19
Agnon Teius aureis clauis crepidas suffixit 462.54
Agnos frutex 354.27
Agnos castrandi tempus 124.19
Agogæ quæ dicantur 464.37
Agoracriti sculptoris opera 500.35
Agragantiuum bitumen 497.28
Agrigẽtinus sal, eiusq; mira natura 444. 13
agrion quid Græcis 287.35
agrios crethmos gramias oculorum sanat 374.8
agrippa M. aceto pedes stupefecit 342.12
agrippa Cicero Tullij filius scyphum per temulentiam impegit 209.43
agrippa ab Augusto bello Siculo rostrata corona donatus 221.31
agrippa Marcus Pantheum ædificat 472.10. & 502.9.& 506.54.
agrippa Marcus rusticitati, quàm delicijs propior 486.8
agrippa Marcus tabulis authoritatem attulit Ibidem
agrippæ Marci thermæ 475.44.& 486.11. & 512.57
agrippæ Marci de publicandis signis & tabulis oratio 486.8.
agrippæ M. ingentia opera 506.54.& 507 2.& 508.11
agrippæ M. calamitates 92.52
agrippæ aquæ ductus 441.4
agrippæ Menenij paupertas 469.3
agrippa M. quomodo natus 92.49
agrippa quoto ætatis anno mortuus Ibid. 53
agrippa Marcus terrarum orbem in porticu depictum populo Romano spectandum proposuit 31.14.& inde
agrippæ vnde dicti 92.48.& deinde
agrippæ filiæ quæ ibid. 51
agrippina Neronis mater, & eius maritus 94. 45.& 237.15
agrippina Claudij vxor virum suum boleto peremit 332.36
agrippina Claudij Imperatoris coniunx 149. 21.& 152.4.& 332.36.& 499.7
agrippinæ Claudij mirum paludamentum 463.43
agrippina quoties, quoq; ordine pepererit 93. 50
agrippinæ duæ 92.51
agrium, nardi species 183.47
agrium, nitri genus 449.48
aiacis ex cruore hyacinthus flos natus 316. 57
aiacis picturam Cæsar Veneri dicauit 486 7.& 494.11
aiax fulmine ictus, Apollodori opus 488. 54
aiax in armorum iudicio superatus, Timanthis opus 489.44
aigleuces vinum quod 205.28
aizoi herbæ consideratio, nomina, natura, vsus medicinæ 374.26 & inde
aizoi succus vermes hortorum necat 293.44
aizoi herbæ medicinæ 373.55.& 374.40.& 378.9.& 379.3.4.& 382.44.& 383. 25.& 384.5.11 & 384.34.40.49. & 385.16.49.& 387.8
aizoi herbæ succo semina, antequàm serantur, medicanda 268.8
alabandica rosa qualis 313.26
alabandica crystallus 515.49
alabandicus lapis qualis 503.59
alabandicus carbunculus 521.3
alabastrum aptissimum vnguentis seruandis 191.38
alabastrites ad vasa vnguentaria excauatur 503.50
alabastritæ lapidis consideratio vsus, locus 503.50.& inde & 510.55.& 519.23.
alabastritæ bonitas, vitiúmque 503.52
alabastrites gemma 524.22
alabetæ pisces Nilidi lacui peculiares 59. 53
alarum odoris remedia 322.23.& 332.12. & 363.1.& 446.51.& 497.57.
alaternus arbor nullum semen aut fructum fert 228.22
alaterni arboris folia qualia Ibidem
alauda auis 168.32
albæ spinæ medicinæ 357.32
albanum vinum 201.59.& 204.10
albicerata ficus 215.37
albinus Censor quando 101.47
albino Censore per totum quinquennium Senator nullus est mortuus ibidem
albinus rex sacrorum 173.42
albinus Spurius Furium veneficij accusat 260.27
albo in hoc non eras, prouerbium, prologo totius operis pagina 91. versu 37
albucum herba qualis 220.7
albuelis vua 201.60
albulæ aquæ vulneribus medentur 439.2
alcamenis statuarij opera 476.24
alcamenis & Agoracriti certamen 500.37
alcamenes Phidiæ æmulus 474.51
alce fera 111.39
alceæ herbæ consideratio 388.45 & inde
alceæ herbæ medicinæ 377.24.& 379. 4.& 384.38.45.
alchidas Rhodius 501.4
alcibiadis statua Romæ 473.11
alcibiadis & Demarates matris eius simulachra 477.31
alcibiades gloriam bibendo meruit 209.34
alcibion herba, eiúsque medicinæ 389.53
alcimachi pictoris opera 494.29
alcinoi horti nobiles 285.24
alcisthene pictrix 495.3
alcippe mulier elephantem peperit 91.47
alcman pediculari morbo cõsumptus 167.54
alcmenæ pictura zeuxidis opus 489.2.5
alecẽ qualẽ excogitarit M. Apicius 132.20
alectoria gemma 524.23
alectorolophos herba quæ, & eius medicinæ 389.56.& inde
alex liquaminis genus 448.52
alex piscis, eiusq; in medicinis vsus 457.47
alexander Darium vbi vicerit 73.28
alexander in Ariana fruticis cuiusdam pabulo equitatu penè orbatus est 182.52
alexander contra Iudæos 188.45
alexander Darij castris expugnatis cepit scrinium vnguentorum 190.37
alexander Epirotes vbi occisus 38.9
alexander Persea arbore coronari victores voluit 213.50
alexander edera exercitum exemplo Bacchi coronat 230.55
alexãder tinctis velis nauiũ vtebatur 283.36
alexander Magnus apud Priapum Asiæ oppidum Hellespontum traiecit 50.13
alexander planitiem circa Mimantem intercidi iussit 65.48.51
alexander Ichthyophagos omnes vetuit piscibus viuere 78.39
alexãder vbi inutiles milites reliquit 81.50
alexander Magnus Lysippi coætaneus 474. 58
alexander Magnus Thebas capit 475.36
alexander à quo seruatus 476.7
alexander Magnus Campaspen amicam Apelli dono dedit 490.40.& inde
alexander à solo Pyrgotele in gemma scalpi voluit 99.19.& 514.43
alexander quo veneno obierit 437.59
alexander Lysimachum cum leone includit 112.55
alexander puerum à delphino adamatum Neptuni sacerdotio præfecit 130.27
alexander Magnus à solo Apelle pingi voluit 99.19.& 490.37
alexander quibus vsus nauibus 106.56
alexander scrinium Darij Homeri custodiæ dicauit 97.37
alexandri nauigatio qualis 18.30
alexandri apud Arbela victoria 19.55
alexander Homeri, Pindari, Aristotelis amator 97.37. per totum
alexandri expeditionum terminus 182.9
alexandri pædagogus Leonides 184.57

alexander puer sine parsimonia aris thura ingerit Ibidem
alexandri milites palmis viridibus strangulati 193.32
alexandri milites quid de Indico mari renunciarint 199.16
alexander seipsum vincere consuetus 490.43
alexandri crudelitas 112.55
alexandri intemperantia arguitur 203.50
alexandri atauus Perseus fuit 213.50
alexandri comites quid de Tylo insula prodiderint 235.51
alexandri tempore Græcia felicissima 261.58
alexandri operibus Tyrus continens effecta 62.23
alexandri pictura, Protogenis opus 492.11
alexandri Magni cerui cum torquibus aureis 117.53
alexandri equus mirus, & in eius honorem condita vrbs 76.44.& 120.31
alexandri classis thynnorum multitudine infestata 127.45
alexandri Magni simulachrum 475.49
alexandro canes dono dati quales 120.6
alexandrum militia sordidum tædebat vnguenti 97.40

Reliqua quære parte secunda.

alexandriam ex Sicilia septem diebus nauigatur 282.20
alexandrina laurus qualis 219.44.& 349.7
alexandrina vitis 202.47
alexandrina pyra 214.30
alexandrina ficus 215.28.34
alexandrinæ vestes quales 124.11
alexandrinus panis qualis 305.17
alexipharmacon vnguentum quod 322.36
alexis statuarius 474.54
alga rubra scorpionum ictibus medetur 390.12
algæ herbæ consideratio, natura, genera, vsus, bonitas 453.29.& inde
alga circa Caniculæ exortum supra mare fertur 131.53
algæ herbæ medicinæ 453.29.& inde
algidensis raphanus qualis 287.31
alica Romanorum, non Græcorum inuentum 335.16
alica Pompeij Magni ætate Romæ fuit incognita 335.18
alica innocentior, quàm ptisana 335.48
alica frumenti verni genus 260.56
alicæ consideratio, & bonitas 264.50
alicæ generatria 265.5
alienis magis, quàm nostris, vtimur 418.14
alienarum rerum hominibus summa cupiditas, satietas suarum 186.13
alimon auro inimicum 255.18
alypon herba qualis, & eius medicinæ 388.48.& inde
alisma herba qualis 372.7
alysson frutex, & eius medicinæ 356.49
alites aues quæ 146.5
alij consideratio 289.25.& inde
allium Aegyptij pro deo colunt 288.48
allium coctum vtilius crudo 298.15
allium elixum vtilius tosto Ibidem 15
allium semine etiam prouenire 289.38
allium quomodo diutius seruari possit Ibidem 41.44
allium in aruis sponte nascens ibid.45
allium præsumendum elleborum album effossuris 367.3
allium quæ animalia fugiant 422.26
allij medicamenta ruris plura 289.25
allij medicinæ 290.23.& inde
allij vitia 298.26.& inde
allij genera 289.28
allij fœtor quomodo tollatur ibid.35
allij satio & cura ibid.31
allium quando serendum, & quando colligendum ibid.35.& inde
allobrogica vua 201.41.43
alnus arbor nullum semen, aut fructum fert 228.22
alni arboris vtilitas 232.42
alni vmbra qualis 245.2
alni aquosis gaudent 226.11
alno folia crassissima 227.6
aloes consideratio, natura, vsus, loca 388.19.& inde
aloe Narbonensis Galliæ vinum adulterat 204.30
alopecis vua 202.47
alopecias piscis 458.2
alopeconnesus insula tuberum feracissima 284.38
alopecuros herba qualis 319.40.41
alopeciæ, id est, humani capitis, barbæq; vitij medicinæ 297.28.& 299.23.& 302.57.& 210.2.& 211,48.& 321.22.& 325.17.& 330.35.& 331.2.& 344.13.& 346.17.& 348.24.& 351.7.14.& 352.56.& 356.19.& 358.34.& 361.56.& 372.33.& 375.20.& 396.25.& 405.53.& 408.54.60.& 409.6.& 424.21.& inde.& 452.34.& 457.40.& 482.4.& 483.52
alpini quomodo vina condant 209.49
alpium feræ quales 125.41
alpium abietes optimæ 234.14
alpeis Annibal exuperat 499.33
alpinum acer optimum 225.27

Reliqua quære parte secunda.

alsines herba consideratio 389.51
alsiosis quæ prosint 303.34.& 334.1
altani venti qui 12.9
altercangenum herba 365.56
altercum herba quæ Ibidem
althæa maluæ genus 308.58.& 309.23
althææ herbæ medicinæ 309.23.& 381.29.& 386.41
aluearioru cosideratio, situs, materia 318.60
alum, id est, allium sponte nascens 289.45
alum herba qualis, & eius medicinæ 390.2.per totum caput
aluminis consideratio, genera, vsus, natura 497.46.& inde
alumen quid Ibidem
alumen vbi prouenit 497.46.& inde
alumen quomodo fiat 497.48
aluminis vsus in lanis 497.47
aluminis species duæ 497.52
aluminis liquidi probatio 497.53
aluminis liquidi effectus, ac vires 497.55
aluminis Melini vires 498.8.& inde
alumen aurum purgat 497.48
alutatio quid 464.2
aluinis vtilia 324.27
aluum turbantia 337.2
alui situs in homine qualis 173.28.38
aluus plurimum homini negotij exhibet 378.51
aluum laxantia 287.29

Vide Venter.

aluum firmantia, sistentiáque 297.9.16.57.& 299.38.& 300.11.& 302.32.& 307.15.& 309.24.44.& 310.48.& 311.39.& 320.50.& 323.11.& 329.31.& 330.34.& 331.47.& 332.32.& 334.17.& 335.10.20.24.29.53.& 336.2.14.15.& 337.11.& 340.30.35.55.& 342.4.& 343.37.& 344.52.& 345.23.40.54.56.& 346.7.38.& 347.19.29.51.53.& 348.35.& 349.19.21.& 350.36.& 351.36.& 352.16.& 353.16.& 354.11.33.& 355.54.& 356.47.& 357.58.& 358.3.6.21.36.& 359.40.& 360.46.& 362.32.& 378.57.& 379.3.8.11.19.21.30.33.& 381.28.36.& 382.21.& 385.2.& 386.34.& 390.8.& 391.45.59.& 392.4.& 393.30.& 394.34.38.& 396.9.& 402.33.& 406.39.& 454.54.& 486.44.& 497.37
alui doloris remedia 355.37.& 366.25
aluum mollientia, purgantiáque 207.51.& 287.29.& 291.6.& 295.32.44.& 296.41.& 298.8.& 299.52.& 300.11.56.& 306.12.& 308.52.& 309.45.56.& 310.21.& 321.25.53.& 322.15.& 324.21.31.& 328.27.& 330.5.47.& 334.17.23.& 336.15.42.43.& 339.33.42.& 340.55.& 343.48.& 344.41.& 346.14.& 347.26.28.50.& inde.& 348.35.36.& 349.9.& 351.55.& 352.1.5.28.59.& 353.48.58.& 354.4.8.40.& 355.47.& 356.7.41.53.& 357.60.& 359.18.46.& 360.14.& 366.25.26.28.& 367.18.& 379.38.44.48.50.& 380.23.42.& 388.29.49.& 389.3.49.& 390.17.33.54.& 391.15.& 392.31.& 393.3.& 393.23.& 394.49.& 395.4.12.13.& 403.39.42.& 406.11.& 420.26.& 444.39.& 452.23.& 454.28.29.32.36.47.52.& inde.& 465.17
amabilis qua ratione quis fiat 327.24
amara non sunt eadem omnibus 334.4
amarici consideratio, nomina, satio 316.37.& 317.2
amaracus idem quod sampsuchum 316.37.& 323.41
amaracus vbi optimus, & ex eo medicinæ 323.41.& inde
amarici odor qualis 315.54
amaricinum vnguentum 190.47
amaricinum oleum, & ex eo medicinæ 323.46
amarantum vnde dictum 315.38
amaranti floris consideratio ibid.34

amasis

amasis Aegypti rex 505.4
amatorij vim habentia 115.5.& 133.28.& 199.27.& 296.55.& 374.27.& 391.10.& 396.34. & 399.39. & 404.23.46.& 438.23
amatoria quo pacto dissoluantur 404.32
amazonis vulneratæ simulachrum, Ctesilai opus 475.39
amazonum prælij cælatura, Phidiæ opus 500.44
amazonum simulachra in Ephesiæ Dianæ templo 475.5
amazonum connubia vnde 71.8
ambraciotes vinum 205.1
ambrosiaca vua 202.34
ambrosiæ herbæ descriptio 389.8.& inde.& 391.4
ambrosia herba qualis 368.42.& 374.28
ambrosiæ diuersa nomina 389.9& inde
ambugia, id est, intubi genus 299.30.
ambustorum remedia 309.38.& 309.20.& 311.34. & 321.33. & 324.11.& 331.3.47. & 335.12.31. & 336.29.& 338.29.& 343.55.& 344.9.21.& 346.37.44.& 349.24.31.& 350.56.& 352.16.& 353.29.33.49.& 355.48.50.55.& 357.23. & 360.13.31. & 384.39.& 389.7.35.50. & 403.32. & 407.60. & 414.23. & 419.46.& 420.5.& 446.44.& 452.27.& 466.32.& 498.17.& 508.51.& 510.3.8
amentia quo iuuetur 301.30
amerimnon herba 344.20
amerinæ arma cælestia inter se visa cõcurrere 16.12
amerina pyra 214.29
amerina mala Ibidem 49
amerinæ arboris semen psilothri vim habet 354.25
amerinæ scopæ quales 354.57
amethystus, gemma qualis 522.49
amethysti color qualis 137.59.& 315.27
amethystizontes genus carbunculorum 520.52
amia piscis 131.7
amianti lapidis consideratio 509.38
amicæ res inter se 98.51.& inde.& 145.45.& 151.8.& 158.13. per totum. & 225.49.& 292.22.& 294.48.& inde.& 330.1.& 350.12
amicitiæ summæ exempla plura 98.51.& deinde.& 490.41.& inde
amicitiæ pictura 491.31.36
amicitias quid conciliet 371.1
amicitiæ & inimicitiæ aquatilium 142.2
amiclano in sinu Cæcuba vina interciderunt 204.2
amycus Bebrycum rex vbi interfectus 237.2
amygdalarum amararum medicinæ 348.3
amygdala prima arborum floret mense Ianuario 227.59
amygdala facilè fructum perdit 228.27.& 339.28
amygdala quando serenda 247.56
amygdalæ amaræ quomodo dulces fiant 256.15
amygdalarum consideratio 217.2
amygdalina pruna quæ dicantur 214.37
amygdalinum oleum 212.24
amygdalini olei natura, & ex eo medicinæ 343.60.& inde
amygdalites, tithymali genus 380.41
amylon, & ex eo medicina 335.53
amylum vnde fiat 262.44
amylum vbi optimũ, & vnde dictum ibid.44
amymone Ismeniæ choraulis smaragdo insculpta 514.35
amminea vua 201.23.& 202.42.& 203.4
amiternina vua 202.25
ammium in theriaca 311.56
ammi cumini genus, & ex eo medicinæ 305.14
ammochrysus gemma 527.22
amometi de Attacoris volumen 74.43
amomi fruticis consideratio 184.1
amomis frutex, & quid differat ab amomo ibid.6
amomis cornu, gemma 525.60
ammonitrum quid 513.21
amor Pausiæ & Glyceræ versicolores corollas adinnuenit 312.29
amorem mitigantia, tollentiáue 438.52.& 439.35
amorem concitantia 451.32
amorem inhibentia 451.34
amores qua herba redeant 361.36
amœnitates studiorum plerię omnes quærimus. Prologo totius operis, pagina 1. versu 51
ampelitidis terræ medicina 498.36
ampelodesmos herba quæ 253.14
ampeloprason herba, & ex ea medicinæ 359.31.& inde
ampeloleuce, vitis genus 339.29
ampelos agria, herba qualis, eiúsque in medicina vsus 390.14.& inde
ampelos agria, Latinis labrusca 339.30
ampelos Chironia, quæ, & vnde dicta 365.54
amphiaraus quid inuenerit 106.12
amphiraus quando, & vbi obierit 236.55
amphictyones qui 99.4.& 488.47
amphimalla quæ, & quando in vsu venere 123.58
amphemerinon febris genus, & eiusdem remedium 413.45.& inde
amphion Q. Catuli libertus 499.3
amphion pictor 490.15
amphionis & Zeti simulachrum 501.51
amphion quæ inuenerit 106.14.16.17
amphisbænæ morsus remedium 308.34
amphisbæna calcata abortum facit 436.29
amphisbæna neruorum doloribus medetur 435.4
amphisbænæ serpentis descriptio 115.14
amphistrati statuarij opera 502.2
amphitane gemma 524.38
amphitheatrum Pompeij 507.38
amphitheatrica charta vnde dicta 195.15
amphitus Castoris & Pollucis auriga 70.47
amphoræ miræ Lentuli 503.44
amphoræ duo Erythris in templo consecratæ 496.6
amplitudo rerum Romanis fuit damnosa 200.1
ampullacea pyra 214.40
amuletum quid 371.40
amuleti vis inest succino 517.43
amulius pictor 493.4
amurcæ consideratio, & vires 212.53
amurca plurimum quando insit oliuis 211.9.29
amurca faba, antequàm seratur perfundenda 268.2
amurca in arborum medicaminibus 256.60
amurcæ medicinæ 343.16.& inde
anabasis herba quæ 378.21.& 384.59
anacamserotis herbæ mira vis 361.33
anachites gemma eadem cum adamante: & vnde nomen acceperit 518.30
anacreontis Poetæ mors 92.34
anadyomene Venus, Apellis opus 490.45.60
anaitidis deæ templum 465.3
anagallidis vtriusque medicinæ 378.19.& 379.44.& 381.15.58.& 383.52.58
anagallidis herbæ consideratio, genera, & vires 373.22.& inde
anagyros herba, eiúsque medicinæ 389.15
anaglypta vasa quæ dicantur 469.9
anagnia capta Romanus populus stipendio liberatur 472.60
anachitis gemma 527.39
anapauomenes ob amorem fratris moriens Aristidis opus 491.36
anapauomenos, Protogenis tabula 492.7
anaphoræ ab Astrologis quæ dicantur 102.35
anarrhinon herba quæ 372.23
anataria aquilæ genus 143.13
anatum incubatio mira 154.40
anatum volatus qualis 151.25
anates quo sese purgent 116.33
anates à gallina exclusæ mox aquam petunt 154.42
anates futura præsagiunt 283.29
anates Ponticæ veneno viuunt 363.47
anatum in medicinis vsus 424.14.54.& 425.39
anaxagoras Clazomenius quando floruerit: & quid ab eo fuerit prædictum 16.15
anaxagoræ de Sole opinio Ibidem 19
anaxander pictor 494.56
anaxarchi patientia, constantiáq; 96.8
anaxilaus medicus 497.13
anaximander Milesius primus Zodiaci obliquitatem deprehendit 3.39
anaximander quando vixerit Ibidem
anaximander Milesius Lacedæmonijs terræ motum prædixit 21.34
anaxilaus scriptor 283.30
anaximenes Milesius gnomonices inuentor 21.11
ancæi pictura, Apellis opus 491.11
anchora nauis à quibus reperta 107.2
anchusæ herbæ consideratio, medicinæq; 329.26.& inde.38.& inde
anchusa callæ genus 391.16
anchusæ herbæ varij vsus 182.54.& 318.26.& 319.32
anconitanum vinum quale 204.24
ancus Marcius Rex aquam in vrbem duxit 441.3
ancus rex quot salis modia populo dedit 444.28

andra-

andrachne herba 198.3
andrachne agria herba 374.35
andreas medicus 307.32.& 333.20.& 454.3
andri insulæ fons, vini sapore fluens 26.60
androbij pictoris opera 494.25
androbulus sculptor 477.21
androcydis ad Alexandrum epistola de vino 203.49
androcydis medici contra ebrietatem medicina 255.21
androcydes pictor 489.9
androdamas gemma vnde dicta 524.25
androdamas, lapis ex genere hæmatitarum 510.3
androgyni, id est, vtriusq; sexus homines 90.21.& 91.44
andromedæ pictura, Niceæ opus 493.56
Andromeda vbi belluæ obiecta 66.50.& 128.13.
andromeda liberta Iuliæ augustæ 13.8
androsacis herbæ consideratio 388.56
androsæmi herbæ consideratio 388.60
androsæmon herba quæ 389.48
Anemone herba 316.53.& 319.33.& 394.29
anemones herbæ medicina 323.49
anemona vnde dicta 323.53
Anethum culinis & medicinis nascitur 292.58
anethum in theriaca 311.55
anethi natura, medicinæq; 307.60
angeronæ deæ simulachrum cur os habuerit obligatum 35.10
anginæ remedia 295.19.& 297.36.& 298.10.& 304.54.& 306.44.& 310.35.48.& 321.40.& 333.33.50.& 338.42.& 342.27.46.& 348.20.& 352.58.& 353.8.& 358.15.& 361.58.& 362.9.& 364.58.& 366.41.& 377.24.& 387.8.& 390.46.& 394.60.& 400.17.20.& 403.39.& 410.44.& 429.39.& 450.34.& 454.13.15.& 465.46.& 479.56.
anguillarũ consideratio 132.57.& 141.21
anguillis binæ pinnæ 132.51
anguillæ è manu vescentes 449.3
anguillarum nulla sexus differentia 157.9
anguillarum tergore prætextati verberabantur 132.16
anguillarum procreatio 140.12
anguillæ miræ magnitudinis 127.31
anguium cõsideratio, natura, medicinæ 421.38.& inde. & 429.58
anguis quando sine veneno 421.58.& inde
anguis Aesculapio dicatus 421.60
angues quando membranam exuant, & quomodo 116.21.& 117.16
angues ex spina hominis gigni 157.59
angues vbi non noceant 126.55
anguis pascitur in ædibus Romæ 422.1
anguium genus pulcherrimum, hydri 422.3
angui insunt multa remedia 421.60
anguis qua herba oculis succurrat 116.24
anguium Nili cũ vulpibus dißidium 158.22
anguinæ membranæ medicina 428.58
anguinum ouum quid 420.36
anguini cucumeris consideratio 295.21
anhelatorum remedium 333.33
anicetum, idem cum aniso, & cur ita dictum 306.39
anicianæ lapidicinæ 511.35
anicius Q. Aedilis curulis 460.30
animal nullo cibo viuens 405.33
animal clarißimè omnium cernens 405.52
animal per diem tantũ vnum viuens 168.22
animal quis primus occiderit 107.4
animal carens sexus differentia 157.9
animal quodlibet in insula Solis absumitur, 86.28.& inde
animalium nullum odoratum, nisi panthera 315.2
animalium feritas quî mitigetur 361.35
animalia quæ quam materiam nõ attingant 225.14.45.& 226.9.& 231.23.& 257.15.& 264.1.& 266.37.& 343.56.& 362.7
animalium solertia 111.2.per totum.& 149.53.& 303.11
animalia sapientißima quæ 334.42
animalia omnia noscunt sibi salutaria præter hominem 387.59
animalium vnicuiq; salutaria remedia natura inseruit 396.57
animalium peregrinorum in medicina vsus 403.25.per totum caput
animalium pauidißimum omnium 405.12
animalium ferè omnium in medicinis vsus 408.3.per totum caput. & 428.35. per totum caput
animalium inimicitiæ, amicitiæq; 110.59. per totum.& 151.7.& 158.14.per totum caput
animalium miracula 437.49.per totum caput
animalium terrestrium consideratio, libro 8. per totum
animalium animi indicia 112.30
animalia visu homines necantia 114.41.& inde
animalia cuncta & sua commoda, & hostiũ aduersa natura norunt 115.47
animalium prognostica 116.46.& inde
animalia futura præsagientia ibid.46.& 119.21.& 281.26.& inde
animalium prodigia 120.28
animalium victimæ quæ dijs placandis aptissimæ 122.58.& inde.& 123.21
animalium quæ stultißima 124.23.& 125.8
animalia semifera quæ ibid.32.per totum
animalia remedia inter placida, feraq; 126.16.& 160.16
animalia quæ quibus in locis non sint 126.36.per totum caput
animalia aduenis nocentia, indigenis innoxia ibid.54
animalia quæ minima 127.28
animalia maris quare maiora terrestribus ibid.33
animalia sine parentibus genita 157.7 per totum caput
animalia quæ nihil discant 152.42.per totum caput
animalium marinorum quæ maxima 127.56
animalia gula carcere coercere cœpit 153.37
animalium solæ volucres in pedes nascuntur 154.14
animalium diuersus cœundi modus 140.4 & 155.51.& inde
animalium quæ post semestrem vitam in limum couertantur 140.6
animalia quæ singulos gignant 156.1
animalia cæcos fœtus parientia ibid.8
animalium varia generatio ibid.36
animalium in vtero situs ibid.per totum caput
animalium actus 111.2.per totum caput.& 115.26.42.& inde.& 116.55.& 117.25.& 118.54.& 119.20.& inde.& 120.1.& inde. & 124.39. & inde.& 125.9.& 135.2.& inde.& 136.14.& 138.32. per totum caput.& ibidem 47.per totum caput.& 150.12 & 163.10.& 448.41. per totum caput
animalium quorundam stoliditas 124.23.& 142.12
animalium sensus 157.16.per totum.& 158.13.& inde
animalia terra viuentia 157.48
animalia in igne viuentia 168.15
animalium quorundam cibus & potus 157.57.per totum caput
animalia vbi tota æstate non bibant 158.4
animalium somni descriptio ibid.37.per totum caput
animalia, quibus cibi exitus non est 168.2. per totum caput
animalium membrorum omnium descriptio ibid.28.per totum caput
animalium in pilis differentia 175.32.& inde
animalium per mammas differentia ibid.43.& inde.& ibidem 50.per totum
animalia omnia à dextris partibus incedunt, sinistris incubant 177.13
animalium ex membris medicinæ 397.11. per totum caput
animalia perfectiora cæteris mundi partibus 89.10
animalium soli homini maxima animorum dissimilitudo 93.24.eiusq; rei ratio ibid.22
anima carens, nihil viuit 180.30
animæ asperitas quo molliatur 334.5
animæ post mortem consideratio, secundum Plinium 105.4.per totum caput
animam cum corpore interire, secundũ Plinium ibid.per totum caput
animas humanas partem cæli esse, secundum Hipparchum 9.49
animas quorundã relicto corpore errasse diu 103.55
animantia cætera homine feliciora 3.15.& prologo libri septimi, per totum
animi humilis remedium 334.1
animi impetus cibo mollitur 334.7
animi tristitia quomodo tollatur 352.1
animi affectus quis omnium primus penicillo expreßit 491.30
animi maxima indicia in oculis 170.3 & inde
animus in oculis inhabitat ibid.5
animi in corde domicilium 172.25
animi subtilitatis causæ 175.21
animi solicitudo quo propitietur 398.42
anisi consideratio, natura, vsus, medicinæ 306.33
anisum vbi laudatißimum ibid.40
anisum in theriaca 311.55

aniso panis conditur 306.51
anitiana pyra 214.27
anneus Serenus fungis peremptus 332.56
annibal Alpeis exuperat 499.33
annibal M.Sergium bello captum in catenis habuit 297.25
annibal captiuos Romanos inter se dimicare coegit 100.2
annibal captiuum elephanto obiecit 109.47
annibal quo anno superatus est, frumenta in arboribus sunt nata 268.40
annibalis castra ad tertium ab vrbe lapidem 215.60
annibal euersa Sagunto Dianæ templo pepercit 235.32
annibal vbi sepultus 68.32
annibalis in Hispania fodinæ 466.10
annibalis Romæ statuæ tres 473.39
annibal solus hostium intra muros vrbis Romæ emisit hastam ibid.40
annibalis meretricius amor 38.29
annij Plocami libertus vi tempestatis in Taprobanem insulam delatus 77.17
annij Fœcialis statua 473.25
annonæ caritatem grandines nunquam afferunt 275.37
anni in dracontio ex geniculorũ numero deprehenduntur 360.27
anni diem primum lætis precationibus inuicem faustum ominamur 473.36
anni varia obseruatio 3.54.& inde.& 101.38.& inde
annus ex quot diebus constet 271.26
anni intercalares ibid.
anni partes quatuor, & quomodo distinguantur 272.13.& inde
annulorum consideratio 459.44.& inde
annulus à quo repertus fuerit, incertum ibid.
annulus in sinistra manu gestabatur 459.47
annulum prisci vngulum dicebant 459.55
annulus ingentis pretij 519.60
annuli ferrei vsus 514.18.& 459.45.51
annuli in quibus digitis gestabantur 460.55
annulis equester ordo à plebe distinctus 461.17.& inde
annulorum gemmæ variæ 460.49.& inde
annulorum authoritati forma quando constituta 461.32.& inde
annulorum Romanorum tria modia ab Annibale Chartaginem missa 460.41
annulis nonnulli venena inclusa habuerunt 461.3
annulos maior pars gentiũ nõ habet 460.46
anonymos herba qualis 389.22.& inde
anonis herbæ descriptio 389.12.& inde
anserum consideratio 146.56.per totum caput.& 155.10.& inde
anseres quo sese purgent 116.33
anserum cura ob Capitoliũ defensum 146.56.& 420.54
anseribus cibaria Censores locabant 146.57
anseris in puerum, puellamq; amor ibid.58
anserum iecoris bonitas 147.1
anseres in Germania optimi ibid.8
anserum volatus qualis ibid.49
anserum pullis vrtica mortifera 155.14
anserum ingens auiditas ibid.14
anseres clangore tempestatem præsagiũt 283.37
anseris adipis medicinæ 295.55.& 297.27.
anseres quam herbam expauescant 316.44
anserum ouorum vtilitates 420.46
anseres quo maximè ægrotent tẽpore 420.54
anserum ob detectas Gallorum insidias honor 146.56.& 420.54
anserum in medicinis vsus 420.46.& inde.& 423.55.& 424.9.& 425.39.& 426.14.& 432.29
antachates gemma 524.5
antæi ab Hercule victi simulachrũ 475.20
antæus Tingitanæ vrbis in Mauritania conditor 55.46
antandri balneorum ruina 236.3
antandri platanus sponte restibilis facta 230
antelucanis agricolæ quid agendum 273.18
antennæ nauium ex abiete 234
antennæ nauis repertor 107.1
anterotes gemma 523.1
anthalium herba, & eius vsus 318.40.& 324.37
anthedon mespilorum genus 216.6
anthemis herba 319.33.47
anthemi herbæ in medicinis vsus 381.44
anthera, medicamenti genus 355.7
anthericon, asphodeli caulis 330.51
anthermus sculptor 500.15
antheus statuarius 475.3
antheus medicus 397.41
anthiæ piscis consideratio 141.34
anthyllidis vtriusque in medicina vsus 386.46
anthyllion herba, & eius medicinæ 324.27.& 381.31
anthyllis herba quæ 381.32
anthologicôn libri 313.11
anthracites lapis qualis 510.11
anthracites carbunculi genus 521.13.& 527.31
anthriscum herba 313.45.& 331.50
anthropographus quis dictus 492.36
anthropophagi qui, & vbi 86.28.& 89.60.& 90.4
anthus auis 151.50
anticellium herba 324.38
anticyricon sesamoidis genus 335.36
anticyra in insula elleborum tutißimè sumitur 367.9
antidoti Mithridatis compositio 348.28
antidotum Mithridaticũ anatis Ponticæ sanguinem recipiebat 363.47
antidotum Mithridaticum quot ex rebus constabat 418.34.& inde
antidotum ingredientia 348.28.& 349.31.& 367.60.& 377.45.& 395.60.& 405.45.ac 418.34.& inde. ac 425.19. ac 450.7. ac 451.1.& 454.42.& 467.28. ac 486.52
antidoti pictoris præceptor, ac opera 493.47
antigenes tibicen 232.28
antigonus scriptor 489.26
antigonus rex ad quid vsus papyro 195.7
antigonus statuarius 477.13
antigoni regis picturæ, opera Apellis, & Protogenis 490.56. ac 491. ac 492.9
antimachus statuarius 477.23
antiochus rex artemoni plebeio similis 93.26
antiochi vxor Laodice ibid.27
antiochi & Seleuci regum duces qui 74.14.59
antiocho perempto Laodice per artemonem regnum stabiliuit 93.2[illegible]
antiochus quo antidoto fuerit vsus contra venena 211.58
antiochus quintus Syriæ rex 81.52
antiochiæ lilium laudatißimum 314.2
antiochus rex à quo, & quo pretio sanatus 417.12
antiochi regis elephantes 109.17
antiochi regis interitus 120.55
antiochus rex quoto vrbis anno victus 191.58
antiochi mater Apamia 81.22
antiochus ab Octauio, antequàm circulum egrederetur, respondere cogitur 473.5
antiochus à Cleombroto medico seruatus 90.8
antiochus Manlius cretatis pedibus Romam aduectus 498.59
antipater sculptor, & eius opera 470.15
antipater Sidonius Poeta, ac eius morbus 103.47
antipathes gemma 524.28
antipathia quid 449.39.& 518.2[illegible]
antipathia, ferri temperaturæ genus 481.52
antiphilus pictor 492.37.& 494.21
antipodum consideratio 17.36.per totum caput.& 18.59.& inde.& 77.4
antiquitus vini vsus mulieribus erat interdictus 206.2
antiquorum mira in rebus inuestigandis diligentia 345.48.& 363.21.& 387.24
antirrhinon herba qualis 372.22.& 386.28
antiscoradon allij genus 289.30
antispodij consideratio 480.40
antistius Caius quando Consul 461.33
antoniam Drusi nunquam spuisse 95.31
antoniæ Drusi erga murænã amor 141.3
antonius M.Ciceronem interfecit 209.46
antonius M. librum edidit de sua ebrietate ibidem & inde
antonius M. per temulentiam plurima orbi mala intulit ibid.47
antonius M.sanguine ciuium ebrius ibid.49
antonius M.velo purpureo vsus 283.37
antonius denario ferrum miscuit 468.34
antonius Nonium senatorem cur proscripserit 519.57
antonius M.quando Consul 10.24.& 109.51
antonius M.iugo primus leones subdidit 112.56
antonij M.cum Cleopatra epulæ sumptuosissimæ 136.60.& inde
antonij M.de pueris similibus emptis historia 93.38
antonij M. nauis Actiaco bello ab echeneide pisciculo retenta est 448.6
antonij M. Cleopatræ in cœna venenum timentis historia 313.4.& inde
antonij M. luxus 461.51.54.& 520.1
antonij M.feritas, atq; luxuria 520.1
antonius Caius in Consulatu Ciceronis collega 125.33
antonius Musa, Augusti medicus 417.18.435.42
antonius Castor rei herbariæ peritißimus 364.4

antonij

antonij Caij ludi 463.9
antoniano bello prodigiosus Solis defectus 10.19
antorides pictor 492.29
anubis in argento picto ab Aegyptijs spectatur 468.30
anulare, coloris genus, & vnde dictum 487.42.52
apamia Antiochi mater 81.22
apamenum vinum 204.59
aparctias ventus 13.9
aparine herba qualis 389.28. & inde
apathes qui dicantur 94.59
apeliotes ventus 13.6
apelioten, id est, Subsolanũ villæ vineæq́; spectare debent 279.52
apelles pictor elephãtij coloris inuentor 487.26
apelles magno pretio didicit 489.60
apelles quando, & eius excellentia 490.7. & inde sæpe
apelles quid erga Protogenem egerit 490.22. & inde. & 490.45
apelles quibus vsus coloribus 488.3
apelles die quolibet lineam saltem ducebat 490.30
apelles pinxit, quæ pingi non possunt 491.24
apelles & in æmulos benignus 490.45
apellis præceptor quis 489.53. & 493.19
apellis nulla in tectorijs pictura 492.60
apellis astus, in prologo operis pagina 2. versu 35
apellis mors Venere imperfecta 491.3. & 497.49
apelli tantùm permissum, Alexandrum pingere 99.18. & 490.38. & inde
Apelli Campaspe Alexandri amica dono data 490.42
apenninus mons cotinũ fruticem habet 225.57
apenninus mons validißimas habet arbores 234.15

Reliqua quære parte secunda.

Aper edera seipsum curat 116.20
aper à quo in epulis solidus positus 125.19
apris Indicis dentes cubitales ibid.29
apri in medicinis vsus 411.17. & 412.25.34.40. & 414.5
apri vbi non sint 126.50
apri vbi multi 178.28
apris fel non esse 173.5
apri partium cõtra serpentes medicinæ 408.3. & inde
apro sua vrina grauißima est 412.28
aprorum sapor myrto commendatur 218.56
apes quos flores non attingant 198.46. & 226.7. & 317.22. & inde
apum consideratio, Capite quinto, & sequentibus libri vndecimi.
apes quos non pungant 301.43. & 399.30
apes quibus herbis delectentur 317.17
apes præcipui quæstus ibidem
apes oleæ flores non attingunt ibid.21
apes ægrotæ quibus iuuentur ibid.23
apes ne fugiant 163.13. & 322.44
apes quo flore maximè gaudeant 322.44
apes propolin ex quo faciant 363.45
apes crabronesq́; quos non feriant 399.30
apes quo fugentur 402.50
apes ne quempiam attingant 437.51
apes sparsæ quomodo in aluearia reuertantur 437.56
apes præcipuæ inter insecta 160.12
apes hominum causa genitæ ibid.13
apes Rempublicam, consilia, duces, moresque habent ibid.14. & inde
apes an sanguinem habeant ibid.19
apes quando condantur 160.22
apes vnde melliginem sumant ibid.28
apes nullis nocent fructibus ibid.47
apes quot diebus operentur ibid.47
apes prædiuinant futura ibid.58
apes cæstra imitantur ibid.56. & 162.19
apes quæ oderunt 162.34
apes quomodo fœtus progenerent ibid.39
apes quot diebus peragant fœtus ibid.55
apum morsus remedia 296.41. & 305.12. & 322.45
apes deficiente melle, quibus alendæ 318.8
apum exercitia, operaq́; 160.13. & inde. & 160.45
apum operis vocabula ibid.33
apum amatores ibid.52
apum in opere ratio, curaq́; ibid.56
apum prudentia ibid. per totum
Apum Reges, Imperatoresq́; 161.29. & 162.58. & inde
apum cellæ omnes sexangulæ 161.30
apes à bruma ad Arcturi exortũ somno aluntur 162.29
apum coitus visus est nunquam ibid.39
apum incubatio, fœtusq́; ibid.47
apum abortus, clerus ibid.56
apes ad Padum deficiente pabulo quomodo alantur 317.25
apibus qui nocui vermes 318.6
apes furto subtractæ malè fructificant 291.18
apum regis descriptio 162.57. & 163.5
apum ostentum ibid.14
apum vua dependens ibid.
apes in ore Platonis infantis ibid.17
apes sine rege esse non possunt ibid.20
apum inter se pugna 163.26. & inde
apum genera plura 163.32. & inde
apes rusticæ, vrbanæq́; ibid.34
apes vbi albæ ibid.36
apibus cur datus aculeus ibid.37
apibus inimica 163.40. & 317.21
apum morbi 163.47.55. & 317.17
apes defunctas aliæ sepeliunt 163.49
apum continendarum ratio 164.9
apibus auditum inesse ibid.9
apes æris tinnitu gaudent ibid.9
apum quæ vita longißima ibid.12
apes qua arte reuiuiscant 164.14
apes quomodo reparentur 164.15
apes iuuencorum corpore reparantur ibid.15
apes nullum cadauer attingunt ibid.25
apum lingua qualis 171.56
apex quibus inest animalibus 164.29
aphace leguminis genus 318.46.47. & 319.33.36.53. & 389.50
aphye piscis 444.43. & 458.1
aphytacores arbores 516.53
aphrodis meconij descriptio, & vsus 395.9. & inde
aphrodisiace gemma 525.40
aphrodisius statuarius 502.9
aphrodite ἐν κήποις, Alcamenis opus 500.34
aphron herba quæ 307.57
aphronitri consideratio 446.12. & inde
aphronitri medicina 498.42
apiana braßica 291.9
apianæ vuæ quæ, & vnde dictæ 201.32. & 205.22
apiaria quã partem spectare debeant 279.59
apiastrum herba eadem cum melissophyllo 302.8. & 315.58
apiastrum vbi venenatum 302.9
apiastro herba apes delectantur 317.18
apiatæ mensæ ex genere citrearum 196.37
apicæ oues quæ 124.18
apicij M. luxuria 132.21. & 291.13
apicij Marci inuentum 125.13. & 132.21. & 153.4
apilascudes auri genus 464.8
apios ischas herba quæ 380.45. & inde
apyrinon, Punici mali species 197.32. & 345.21
apyron auri genus 316.60
apyron sulphur quod dicatur 497.7
apyroti carbunculi qui, & cur ita dicti 520.47
apis bouis consideratio 123.6. per totum caput
apis bos pro deo ab Aegyptijs colitur ibid.6
apis bouis delubra ibid.9
apis bos responsa priuatis dat ibid.9
apis bouis natalis festa ibid.8
apion Grammaticus, cymbalum mundi à Tiberio apellatus, in Prologo operis, pagin.2. versu 30.
apion Plistonices, scriptor 519.32
apij herbæ consideratio, & medicinæ 292.28. & inde. & 301.53. per totum caput
apij mirum ibid.
apium hortensium omnium tardißimè erumpit 289.55
apij semine vinum conficitur 207.9
apij vsus & natura 294.24
apij satio, cura, vsus &c. 292.29
apij corona coronantur victores Nemeæ ibid.30
apij sexus & vires magna sunt in controuersia apud eruditos 301.56
apij sexuum differentia ibid.57
apio vti in cibis, nefas quibusdam creditum ibid.58
apium mensis feralibus defunctorum dicatum ibid.60
apij nocumenta ibid.59
apium curnam inter nefastos frutices 302.3
apium in theriaca 311.55
aplysiæ, spongiarum genus 139.15
apocyni fruticis descriptio 356.59
apocynon, ranæ oßiculum, eiusq́; vsus 451.32
apodum auium consideratio 151.32. per totum caput. & 177.37
apodis auis in medicinis vsus 431.37
apographon Stephanopolidis tabulæ, quanti à Lucullo emptum 493.30
apolectus piscis ex pelamidum genere 458.21
apollinaris herba quæ 365.55. & 385.27
apollinaris herbæ medicinæ 385.56
apollinis simulachrum ab Antonio Ephesiis

sublatum, & ab Augusto restitutum 475.28
Apollinis simulachrum 476.11.30.34.55. & 500.12.& 501.54
apollini laurus sacra 180.44
apollini grata laurus 219.56
apollinis templum Vticæ cedrinis trabibus insigne 235.28
apollinis cum Marsya certamen 64.60
apollini Hyacinthus dilectus 316.57
apollinis & Neptuni simulachrum 501.7
apollinis & Dianæ simulachrum 502.1
apollo Archilochi poetæ interfectores arguit 97.44
apollinis Delphici cortinæ 472.15
apollo Delius ab Hyperboreis præcipuè colitur 51.44
apollinem Capitolinum Lucullus M. vnde Romam aduexit ibid.55
apollinis Palatini templum 472.15
apollinis citharœdi, serpentemq; perimentis simulachrum 475.35
apollinis marmoreum simulachrũ apud Sicyonios, Dipœni & Scyllidis opus 500.10
apollinis Palatinæ ædes 500.24.& 514.58
apollinis filia Phœmonoe 143.11
apollinis filius Arabus 105.44
apollinis colossus vnde à Lucullo Romã translatus 474.10
apollinis Palatini simulachrum 501.12
apollini fons, eiusq; pisces fatidici 549.12
apollinis oraculo Socrates prælatus cunctis 99.32
apollinis oraculum 101.17.per totum
apollo eboreus vbi 104.39
apolloniatarum pix fossilis 224.53
apollo Curius qui 449.5
apollodorus medicus quod vini genus prætulerit 204.2
apollodorus sculptor 477.2.21
apollodorus pictor quando 489.52
apollodori de Zeuxide elogium 489.59
apollodori medici duo 296.26
apollodori in Grãmatica excellentia 99.4
apolloniaticum bitumen 27.43.& 497.26
apollonides gemmarum sculptor 514.44
apollonij pictoris opera 501.51
apollophanes medicus 330.9
apostematũ remedia 430.5.14.& 447.15
aposcopon Antiphili tabula 495.24
A. Posthumius dictator apud Regillum lacum Latinos castris exuit 462.60
apotheca vinariæ 206.26
apoxyomenos. Lysippi signum 475.48
appendix spina qualis 357.59
appendices baccæ, earumq; vsus 357.59
appetentiam ciborum excitantia 305.51. 306.38.& 323.20.& 337.12.& 339.5. & 340.40.& 348.5.& 357.27.& 360.43.
appetentiã ciborũ quæ restinguunt 334.16
appiana mala quæ, & quomodo inserantur 214.4
appianum coloris genus 487.51.58
appiæ aquæ ductus à Q. Marcio refectus 508.9
appius Iunius Consul 119.50
appius Claudius Cæci nepos, quando Consul 210.35
appluda quid 264.13
Apronia, id est vitis nigra, & eius medicinæ 339.60
aproniana cerasa qualia 217.52
apronij Lucij filio adipes detracti 174.31
aproxis herba qualis 360.56.& inde
aprugni calli esus populo Romano à Catone exprobatus 125.18
apsyctos gemma 524.40
apua piscis 445.53
apuleia M. Lepidi vxor 99.58
apuliæ ventus Atabulus plantas frigore adurens 254.51
apuscorus Magus 427.30
aqua quo pacto subitò refrigeretur, ita vt posteà non ferueat 451.30.33
aqua quo pacto ita concitetur, vt feruêre videatur 451.32
aquæ proprietates 16.58
aquam rotundam esse 18.50.& inde
aquarum æstus causam Solem & Lunam esse 24.50.per totum caput
aquarum miracula 26.60.& 438.13
aquæ pecudum colorem mutantes 26.56. & inde.& 439.14.& inde
aqua Lyncestis vini modo inebriat 26.58
aquæ quæ potantibus lethales 27.1
aquam ex ventre pellentia 323.21
aquæ potus saluberrimus 209.10
aquæ potu cuncta vtuntur animalia præter hominem ibid.10
aquæ nullus sapor, succus, aut odor 218.13
aquas quæ arbores odere 226.6.& inde
aquas quæ arbores ament 226.9.& inde
aquis quæ ligna maximè resistant 235.36. & 236.4
aquis quæ ligna facile corrumpantur 235.39
aqua quomodo à vino separari possit 231.45
aquarum differentia magna 270.10
aquarum præsagia 281.19.& inde
aquas omnes nõ omnib. licet bibere 285.46
aquæ quæ hortensibus herbis irrigandis vtilissimæ 293.57.& inde
aquæ insalubres potu quo purgentur 304.36
aqua quomodo addensetur, atque lactescat 309.29
aqua miræ naturæ, in qua scilicet nihil mergitur 61.57.& 80.58.& 439.41
aqua pluuia tantùm vtentes 86.25.& 87.6
aqua pondus sustinens omne 81.58.& 439.41.& inde
aquam quam reges Parthorum bibunt 81.36
aquæ amaræ, aut nitrosæ, quomodo dulces fiãt 350.22
aqua quo glacietur 358.8.& 360.52
aquæ mulsæ consideratio, & medicinæ 334.11.& inde
aqua dentes decidere faciens 364.55
aquæ inueniendæ signum 378.54
aqua quæ accendantur 466.57.& 509.46. & 521.16
aquarum impetus quo sistatur 405.33
aquarum vis maxima 438.12.& inde
aquarum beneficia 438.18.& inde
aquarum differentiæ, diuersitatésque plures 438.24.per totum caput
aquæ hominibus salubres 438.26.& inde
aquæ calidæ, balneisq; aptæ 438.24
aquarum medicinæ ibid. per totum
aquæ vini tædium afferentes 439.24
aquæ vini modo inebriantes 439.25
aquæ quæ vtilissimæ 440.14.& inde
aqua pluuia num cæteris sit leuior 440.16
aquæ quæ salubres, vel contrà 440.14
aquarum toto orbe saluberrima quæ 440.59
aqua Virgo Romæ, & vnde dicta 441.4
aquas quærendi ratio 441.18.& inde
aquarum subterranearum signa 441.19
aquarum subitò nascentium, aut deficientiũ ratio 441.44.per totum caput
aqua quando dulcior 441.49
aquæ tales, quales terræ per quas fluunt 441.51.
aquarum mira mutatio 442.2.per totum
aquarũ calidarũ vsus, & medicinæ 442.24
aquæ marinæ quo pacto dulces efficiantur 443.10.& inde
aquarum ducendarum ratio, ad idq; instrumenta 442.14.& inde
aquæ Curtiæ, & Cæruleæ ductus, Caligulæ, & Claudij Cæsarũ opus 508.16.& inde
aquarũ ductuum tubi ex quibus lignis 236.4
aquatica quæq; frigidissima 234.3
aquaticorum fruticum & calamorum consideratio 231.28.per totum caput
aquatilium consideratio libro 9.per totum
aquatiliũ varia tegumenta 130.29.& inde
aquatilium sensus 138.38
aquatilia inter initia visu carent 140.37
aquatilium inimicitiæ, & amicitiæ 141.2
aquatilia pauca pulmonem habent 172.51
aquatilium medicinæ trigesimosecundo libro per totum
aquileges in scaturiginibus inuestigandis quod signum sequantur 378.55
aquifolij arboris baccæ 217.45
aquifolia montes amat 225.57
aquifolio arbori non decidunt folia 226.57
aquifolio folia aculeata 227.6.10
aquifolium quando germinet ibid.40
aquifolia arbor veneficia arcet 358.7
aquifolia arbor quæ 391.33
aquilarũ consideratio, natura, genera. Cap.3. & duobus sequentibus libri decimi
aquila Liuiæ Drusillæ gallinam candidam in gremium deiecit 220.6
aquilarũ in nidis aetites lapis reperitur 143.35.& 510.16
aquilas non parere sine aetite lapide 510.17
aquila pulorum indolem Solis intuitu explorat 143.28.& inde.& 425.28
aquilæ in medicinis vsus 425.29
aquilæ quædam fœtus suos non alunt, sed fugant 143.6.37
aquilæ quo ingenio testudines frangant ibid.14
aquilæ vbi nidificent, quótve oua pariant ibidem 38.& inde.
aquilarum pennæ mistas reliquarum auium pennas deuorant 143.47
aquila non fulminatur: ideo Iouis armiger creditur 15.59.& 143.48
aquilam Romanis legionibus C. Marius dicauit 143.50.per totum caput
aquilarum prælia cum ceruis ibid.55
aquilarum cum dracone pugna ibid.57
aquilæ in virginem mirus amor 144.2
aquila Ioui sacra ibid.5
aquilarum oua quæ auis frangat 145.34
aquila in Rhodo nulla 148.52
aquilarum incubatio, quotq; pariant pullos 155.

155.19.& inde
aquila & olor inimici 158.15
aquilæ pisces 133.19
aquilæ signi cælestis ortus 274.34.& 276. 18
aquilæ signi cælestis occasus 123.26.& 273.11.& 275.30.32
aquilij C. equitis Romani ac iurisperiti domus pulcherrima 238.52
aquilio dulci capto aurum in os Mithridates infudit 462.47
aquilo ventus media æstate Etesias vocatur 279.46.& inde
aquilo salubris 13.47.& 240.20
aquilo ventus 13.8.45.47.50
aquilone flante agricolis quæ agenda, & quæ non 280.40.& inde
aquilone quæ gaudent 239.23.& 279. 40. & inde
aquilonem vites & arbores spectare debent 240.15.& 279.41
arabiam quis primus Romanorum hostiliter sit ingressus 83.26
arabia ab Alexandro subacta 184.60
arabia felix cur dicta 186.30 per totum caput
arabiæ peculiaria ibid.11
arabia suibus caret 125.31
arabiæ gemmæ 520.36.39.& 521.17. & 522.12.& 523.29.& 524.31.33.& 526.56.& 527.47
arabiæ gemma opalus 520.10
arabiæ lapis lygdinus. 503.56
Reliqua quære parte secunda.
arabica resina qualis 208.13
arabica gemma qualis 524.29
arabicæ arbores lanigeræ 183.23
arabicæ spinæ medicinæ 357 31
arabicus adamas 518.10
arabicum linum ex qua materia 283.11
arabicum mare margaritarum ferax 186. 36
arabicarum alitum in nidis Aspilates gemma inuenitur 524.34
arabus lapis qualis 510.32
arabus Babylonis & Apollinis filius 105.44
aracidna herba 318.42
aracos herba Ibidem
arachnes mulieris inuenta 105.43
araneorum consideratio, natura, genera 169. 57. per totum caput
araneorum in texendis telis fertilitas 165. 2.& inde
aranea vitium peculiare, oliuis vitibúsque 254.42
aranei muscarij in medicinis vsus 426.4 & inde.& 426.33
araneus ædum ruinas præsentit 116. 41
aranei mures venenati 126.47
araneus serpentibus inimicus 158.27
araneorum pedes quales 177.43
araneorum telæ mirum artificium 165. 2.& inde
araneorum cum lacertis pugna ibid.38
araneorum præsagia ibid. 40
araneorum coitus & partus qualis ibidem 42.
araneus lycus 431.1. & 434.39
araneus phalangius parentes consumit 165. 45
araneus piscis mari peculiaris 458.2
araneus piscis, pestiferum animal 139.43
araneorum morsus remedia 302.15.& 303. 12.& 305.60.& 322.17.46.& 324.18. & 330.34. & 347.25. & 348.55. & 354.36.& 355.14.& 358.24.& 450. 16.& 451.7
aranei muris morsus remedia 298.1.& 300. 31.& 309.1
arandi tempus quod 241.29.& inde.& 269.6. per totum. & 273.39.& inde
arandi disciplina 268.41.& inde per totum caput
arandum quantum vno iugo boum die vna 269.20
arandi tempus pro aruorum qualitate diuersimode obseruandum ibid.7.& inde
arare minus quàm verrere, censoria castigatio 259.47
arationis instrumenta plura 268.57.& inde
arator nisi incuruus præuaricatur 269.25
aratrare & artrare quid ibid.39
aratrum à quo repertum 106.57
arbela vrbs celebris Alexandri victoria 19. 56
arbores pisces 127.58.& 457.56
arborum cultura à quo reperta 106.56
arborum ramis olim victores coronabantur in sacris certaminibus 312.27
arbores inter se amicæ 225.50
arbores summum munus homini datum, olim creditum 180.32
arborum vsus varius ibid.32.& inde & ibid.46.& inde per totum
arbores, numinum templa ibid 42
arbores numinibus dicatæ ibid.44
arbores & luci non minus olim, quàm deorum simulachra colebantur 180.43
arbores, primum hominum alimentum ibid. 33
arborum succi genus humanum mitigarunt ibid.47
arbores olim vino affuso nutriebantur 181. 2.
arborum abortus arte olim fiebant ibid.24. & inde
arborum magnitudo mira ibid.41.57.& 186.41.& 221.13.& inde.& 225.4. per totum caput
arbores Indicæ quales 90.42.& 181.41. & inde
arbor quæ accendi nequeat ibid.51
arbores lanigeræ vbi 183.16
arboribus folia vbi non decidant 183.28. & 226.33
arboribus sexum inesse 192.23.& 218.35
arbor auspicatissima euonymos 197.57
arbor pestem denuntians, & animalibus lethalis 197.59.60
arbores neque aqua, neque igne corruptibiles 198.2
arbores in mari ibid.59. deinde
arbores indociles quæ dicantur 199.43
arborum liquores qui præcipui 209.56
arborum frugiferarum natura. Libro decimoquinto per totum
arborũ fructuũ species innumerabiles 213.4
arbores paruæ post autumnum fimo contegũtur, & quare 215.46
arborum fructuum in succis differentiæ 218 19.& deinde
arborum pomiferarum natura & vsus 220. 54.& inde
arboribus sine, qualis esset hominis vita 309. 1.& 220.54
arbores vbi nullæ 221.2.& inde
arborum fertilitas ferè alternat 222.15
arbores boletos in radicibus gignentes 223. 8
arbor panos ferens ibid.17
arborum quarum sint in vsu cortices ibid.26 per totum caput
arbores cur à natura genitæ 224.48
arborum tubera bruscum, & mollusicum, eorúmque differentia 225.34& inde
arbores quos situs, & quæ loca ament ibid.57. & inde
arborum diuisio per genera 226.15. per totum caput
arborum quarum folia decidant, & quarum non ibid.26. per totum
arborum aliæ syluestres, aliæ vrbanæ ibid. 17
arbores vrbanæ cur dictæ ibid.18
arbor non germinans ante mediam æstatem ibid.30
arborum folia quæ decidant, & quæ non 226. 30. per totum caput
arborum conceptus, partus, educatio 227. 24.& inde
arborum gaudium flos est ibid.27
arbores quædam non florent ibid.29
arbores citò, tardéque germinantes ibid.36 & inde
arbores quo tempore fructus ferant 228.9 & inde
arbores semper fructum habentes ibid.19
arbores quæ nullum semen aut fructum ferunt ibid.22
arbores quæ, & quare infelices dicantur 228. 24.& 355.3
arbores quæ religione damnatæ 228.23
arbores nouellæ quandiu fructum non ferant ibid.26
arbores quæ facillimè fructum perdant ibid. 26
arbores quædam loci vitio infructuosæ 228 36
arborum rami varij 229.23.39
arbores biferæ, triferæq; 228.46. per totum. & 270.8
arborum aliæ alijs sui partibus fertiliores 228.55
arbores quæ maturiùs ferant ibid.56
arborum corticis consideratio 229.39 per totum caput
arborum radicum consideratio Ibidem
arbores prodigiosæ 230.3. per totum caput
arbores collapsas sua sponte resurrexisse ibid. 4.& inde
arbores quibus nascantur modis ibid.10.& inde.& 242.7
arborum partes similes partibus animalium 233.15

arbores morbos habent quosdam cum homine communes 253.55. & inde
arborum cædendarum tempus 233.41. & inde
arborũ altißima ac rectißima larix, abiésque 234.8
arbores quibus in locis robustiores, & quibus deteriores proueniant ibid.13
arbores quas, & cur teredines non attingant 235.45. & inde
arborum centra inimica serris 234.22
arbor amplißima vbi visa ibid.29
arborum materia quæ spißißima ibid.45 & inde
arborum quæ mollißima ibid.58
arborum quæ calidißimæ 234.59. & inde
arborum quæ frigidißimæ 235.3
arborum quæ leuißimæ 235.6
arbores quæ lentæ & humidæ 235.8
arbores non fluitantes in aquis 239.46
arbores duriores, & earum vsus ibid.52
arborum quarum ligna attritu ignem concipiant 235.1
arbores molles, fragilésque ibid.11
arbores cariem vel vetustatem non sentientes 235.13. & inde
arbores æternæ quæ putentur ibid.16
arbores infestãtium genera quatuor 235.45. per totum
arbor arbore integitur luxus causa 236.33
arborum ætates, & quæ arbores fuerint annosißimæ ibid.42. per totum
arborum quarundam vita immensa ibid.42
arborum miracula 22.53. & 236.57. & inde
arborum vita breuißima 237.8
arborum pretia mirabilia 238.60
arborum cæsarum pœna lege duodecim tabularum constituta 239.12
arbores quod cælum naturaliter affectent 239.23. per totum
arbores plantas quasdam educant, quæ in terra ali non possunt 237.20
arborum situs, & quas in oras spectare debeant 239.59. & inde
arborum cum cælo & terra societas 240.11. per totum.
arbores quibus modis proueniant 242.49. per totum.
arbores quibus modis serantur Ibidem per totum.
arbores qualiter disponendæ sint 244.6. & inde
arborum scrobes qualiter faciendæ ibid.11
arborũ transferendarum consideratio 243.56. per totum caput.
arbores quæ ætate transferendæ 244.28
arbores translatæ eundem, quem ante habebant, situm seruent ibid.29
arborum quæ vmbræ noxiæ, & quæ vtiles 244.54. & inde
arborum plantandarum ratio ibid.49 per totum caput.
arborum inter se distantia, atque interualla Ibidem per totum.
arbores quæ tardè, quæq́; celeriter crescant 245.18. per totum.
arborum insitionis consideratio ibid.38
per totum caput.
arbor vna in alia ibid.40. & inde
arborũ inoculatio quomodo reperta ibid.42
arborum insitio quomodo reperta ibid.45
arbores semine inserere, aues docuerunt ibid.41
arbor omni genere pomorum onusta 247.4
arborum germinationis tempora tria 248.7
arbores quæ societate gaudeant ibid.22 & inde
arborum morbi 253.99. & inde
arboribus quando prosint frigora, & quando obsint 239.15.49. & 253.51
arbores quæ vermibus infestentur 254.4
arboribus infesta 254.2. & circa
arbores quæ cortice detracto moriantur, & quæ non ibid.60. & inde
arborum vltima venena 255.23.
arborum prodigia 22.51. & 255.26. per totum caput.
arbores speciem mutantes, seséque in alias vertentes 255.28. & inde
arbores loquutæ interdum ibid.37
arbores in statuis, aris, vel in diuersi generis arboribus enatæ prodigij loco 255.38. & inde
arborum morbi remedia ibid.45. per totum. & 256.11. & inde
arbores steriles quomodo iuuentur vt fructum ferant 256.19. & inde
arborum medicamenta 256.49. per totum caput.
arbores religiosæ qualiter succidi poßint 257.19
arbores vbi sub seinuicem serantur 270.5 & inde
arbores quo cædendæ tempore 278.54
arborum mira altitudo 87.8. & 90.42
arbores aquam reddentes potui idoneam 87.12
arborum vtilitas 338.11. & inde
arborum fructus, primus cibus hominum 338.12
arborum & ad arbores attinentium medicinæ 344.59. per totum caput.
arborum vrbanarum medicinæ Libro vigesimotertio per totum.
arborum syluestrium medicinæ Libro vigesimoquarto per totum.
arbores quomodo difficilius cædantur, celeriúsque arescant 350.17
arbustorum consideratio, & eorum ratio 252.30. per totum caput.
arbustum qualiter disponendum 244.2.7
arbustorum putatio quando, & qualiter facienda 252.35
arbustis conuenientes arbores 252.33. & inde
arbutus arbor quæ 271.39. & 348.40
arbutorum in Arabia mira altitudo ibid.39
arca, vuæ species 202.3
arcadia non gignit thymum 316.19
arcadiæ vinum mirum 207.46
arcadum anni trimestres 101.39
arcebion herba quæ 329.38
arcesilas pictor 494.56
arcesilaus pictor 493.17
arcesilaus Plastes, Luculli familiaris 495.42
arcesilaus statuarius, eiúsque opera 502.19
archelaus Cappadociæ Rex 502.21
archelaus Rex de vinearum cultura præcepta edidit 359.3
archelai pictura, Apellis opus 491.21
archesitas statuarius, eiúsq; opera 501.49
archezostis herba quæ, qualísque 339.39
archezostis herbæ vires, & medicinæ 339.42. & 387.7
archibius scriptor 227.1
archigalli pictura, Parasij opus 489.34
archilochi poetæ interfectores Apollo arguit 97.43
archimedis laus 99.13
architecti quo pacto materiæ fißioni occurrant 235.57. & inde
arcion herba, quæ & persolata 371.24
arctij, siue Arcturi herbæ descriptio, & vsus 389.32. & inde
arcturi exortus 13.34
arcturi occasus quando 123.25. & 274.32.35. & 278.15.16
arcturi exortu tempestates fieri 276.1
arcturi sydus procellosum 11.24
arcturi herbæ descriptio, & vsus 389.32 & inde
arcus cælestis consideratio 16.26. per totum caput.
arcus cælestis circa Solem visus aliquando 10.15
arcus cælestis in ostentis nõ habendus 16.26
arcus cælestis quomodo generetur ibid.27. & inde
arcus cælestis nisi aduerso Sole, fieri non potest ibid.29
arcus cælestis vbi quotidie appareat 16.48
arcu cælesti tacta terra halitũ mirum emittit 241.23
arcus cælestis duplex pluuiam signat 280.59
arcus cælestis contactu frutices aspalathi odore imbuuntur 188.22
arcus cælestis aspalathum contingens, miræ eum odoris imbuunt suauitate 188.23. & 357.56
arcus cælestis an noctu generari poßit, & quando 16.29
arcus quo vtimur, à quo repertus 106.2
arcuum nerui ex genitalibus camelorum vbi conficiantur 177.55
ardentia semper loca 27.31. per totum caput.
ardea auis futura præsagit 281.38
ardeolarum consideratio 155.18. per totum caput. & 158.19. & 169.45
ardeolarum quando optimum augurium 169.46
ardeolæ amicæ cornici 158.30
ardeolæ auis in medicinis vsus 437.20
ardices Corinthius, pictor 485.22
area ad trituram quomodo præparanda 277.5
areæ meßium amurca subigendæ 212.53
arellius pictor 493.1

areopagitarum de Oreste iudicium scyphis duobus insculptum 471.18
arescon ex fœmina mas 91.56
arescusa mulier in marem versa Ibidem
aretij oppidi vuæ quales 202.20
aretina vasa 496.3
aretij oppidi murus lateritius 496.60
arganthonij regis senectus 101.33.41
argathilis auis qualis 150.9
argematis morbi remedia 307.54 & 425.31
argemon herba à Minerua adinuenta 362.19
argemone herba diuersa ab anemone 323.54
argemone quibusdam eadem cum inguinaria 382.3
argemoniæ herbæ consideratio 370.41 & inde
argemoniæ herbæ medicinæ 377.24.& 380.60.& 382.3.45.& 383.31.& 384.41.& 385.55.& 386.5
argenon gemma 523.28
argenti consideratio 466.3.& inde
argentum à quo repertum 105.47
argenti copia vbi 75.58.& 76.29. 466.7.& inde
argentum quando primum signatum Romæ 462.28.37
argento à quo,& quando æs immistum 462.38
argentum vbi maximè reperiatur 466.7 & inde
argentum aut aurum Spartacus in castris suis haberi vetuit 462.50
argentum semper in auro reperiri 464.53
argentum quod optimum 466.7.& inde
argento nigræ fiunt lineæ 466.16
argenti spumæ consideratio 466.46.& inde
argentum cælatum quando Romæ in vsu cœperit 514.59
argentum quomodo inauretur 468.5
argenti differentiæ duæ 468.13
argenti bonitas quomodo exploretur 468.14
argentum Aegyptium quale 468.30
argenti in varijs ornamentis vsus 469.56 per totum caput
argenti cælandi ars 470.8
argentum quid 469.40
argentum ab androdamante attrahitur 510.4
argenti viui consideratio 466.18.& inde
argentum viuum omnium rerum venenum 466.18
argentaria certa qualis 241.53.& 498.56
argentea corona à quo primùm in ludis data 312.38
argenteus nummus quando Romæ 462.28
argentei denarij nota quæ 462.37
argenteorum vasorum luxuria 469.7.& inde
argentei mulierum lecti 469.26
argenteæ lances centum librarum 469.29
argentearum statuarum vsus 469.56 per totum caput
argentei currus 469.58
argenteæ fœminarum compedes 469.59
argentosum aurum quale 465.51
argillæ albæ consideratio 241.40 per totum caput
argilla vina condit Græcia 208.3
argilla vineis vtilißima 240.28
argilla rerum similitudines exprimere, cuius inuentum 495.21
argyritis quid 466.47.& inde
agyrodamas gemma 524.27.& 525.41
argius statuarius 475.54
argo nauis ex eone arbore facta 198.1
argo nauis humeris trans Alpes traiecta 40.47
argo nauis flumine in mare Adriaticum inuecta ibid.46
argonautarum simulachra 476.52
argonautarum pictura 493.46
argonautarum lapis Cyzici relictus 507.39
ariadnes & Liberi patris pictura 491.37
ariana gens,& in ea lacrymarum spina 182.50
arianis herba qualis 361.13
ariciæ vitis maxima 200.50
aricinæ valles 291.28
ariena palæ arboris pomum 182.9
aries dextro teste præligato fœminas, sinistro mares generat 123.36
arietis ferocia quo cohibeatur 123.35
arietis corona defossa, asparagum gignunt 292.6
aries quo pacto oues fœminas tantùm generet 437.56
arietis in medicinis vsus 432.38.57.& 433.28
arieti naturale agnas fastidire 123.32
arietum optimorum forma ibidem 38
aries machina bellica 106.6
arietis piscis consideratio 128.11.& 138.52 per totum caput.& 457.57
arincæ frumenti genus in Gallia 263.5
arincæ,& ex ea medicinæ 334.51
arion citharœdus à delphino exceptus, & ad litus peruectus 129.33.& inde
aris herbæ descriptio,& ex ea medicinæ 360.21
aristalthæa maluæ genus 308.59
aristandri de ostentis liber 255.34
aristarete pictrix 495.3
aristæus primus mel cum vino miscuit 203.27
aristæi anima corui effigie visa ex ore euolare 103.58
aristida herba qualis 393.16
aristides statuarius 474.54
aristidis statuarij opera 476.25
aristidis pictoris opera 491.29.& 492.22
aristidis iris imperfecta 494.52
aristidis inuentum 493.16
aristidis præceptor 490.53
aristidis tabula ingenti empta pretio 99.21.& 485.59
aristippus Philocharis filius 486.20
aristippi pictoris opera 492.29
aristobulus pictor 496.56
aristocles pictor 492.22
aristoclides pictor 494.21
aristodemus statuarius 477.23
aristodemus pictor 462.14
aristogiton medicus 389.22
aristogiton tyrannicida 96.7.& 472.28.& 476.26
aristogitoni statua posita 472.28.& 476.17.26
aristolaus pictor 494.15
aristolochiæ herbæ consideratio 370.9.& inde.& 370.39
aristolochia herba toto anno in vmbra seruatur 396.47
aristolochiæ herbæ medicinæ 378.7.12.42.& 380.60.& 383.24.51.& 384.31.& 385.14.& 386.24
aristomachus Solensis apum amator 160.52
aristomachus Atheniensis scriptor 198.40.& 208.1
aristomenis Messenij fortitudo 172.37
aristomenis cor hirsutum ibid.40
ariston argenti cælator,& statuarius 470.16.& 477.17
aristonidas statuarius 481.13
aristonides pictor 494.56
aristophanes poeta 314.21
aristophanes Euripidi quid obiecerit 331.48
aristophanis Grammatici amica 109.27
aristophon pictor nobilis,& eius opera 494.24
aristophontis Ancæus ab apro vulneratus Ibidem,& inde
aristotelis laus, & eius quinquaginta de animalibus libri 111.58.& inde
aristotelem imitatus Plinius 111.58
aristotelis patria ab Alexandro restituta 97.42
aristoteles conscius Alexandri mortis 437.60
aristoteles vir miræ subtilitatis 279.44
aristotelis mater 492.9
aristotelis hæredes,& eorum auctio 496.13
aristotelis filia Erasistrati mater 417.11
aristratus tyrannus 492.19
armeniaca pruna quæ 213.33
armeniaca arbor quando floreat 277.60
armeniacum alumen 497.52
armeniacæ cotes 503.20
armeniacæ sardonyches 520.32
armenium color 486.33.& 487.45
armillæ in bello solis ciuibus dabantur 461.58
armillæ fœminarum 462.12
armoge in pictura quæ dicatur 486.30
armon,id est,armoracia,raphani genus 287.34
armoraciæ consideratio Ibidem.& inde
armoraciæ medicinæ 296.18& inde
armorum crepitus quando è cælo auditus 16.10
armorum plurium genera, ac eorundem repertores 105.60.& inde
aromatites,vini factitij genus 207.13
aromatites gemma 524.31
aro è laureo oleo perunctos fugiunt serpentes 360.19.& inde

aron, bulbi genus, eiúſque vſus, & medicina 118.38. & 288. 29. & 359. 55. & inde
Arrogantia Parrhaſij pictoris 489.40 & inde
Arrugiæ in auri metallis quæ dicantur 464. 13.41
arſen, mandrogoræ ſemen 373.41
arſenogonon herba qualis 386.55.57
arſinoes oppidi obeliſcus 504.24
arſinoe Ptolemæi vxor 504.24.& 521. 56
arſinoes reginæ templum, & ſtatua 481. 43.& inde
artes immortalitatem efficiunt 199.60
artes vnde liberales dictæ 200.26
artes deſidia perdidit 484.34
artium laus, & inuentio 199.60.& inde
artium inuentores dij habiti 242.16
artium vna medicina Imperatoribus imperat 350.33
artium plurimarum excellentia 99.2. per totum caput, & Ibidem 21. per totum caput
artificum mira opera 99.21. per totum caput.& 474.43. per totum caput
artemiſia vxor Mauſoli regis 368.36.& 501. 33
artemiſia herba qualis 368.36.& inde
artemiſiæ herbæ medicinæ 372.26.& inde.& 377.31.33.37.& 381.19.& 386. 11.& 386.42
artemon medicus 397.39
artemon pictor 494.26
artemon, ſuppoſititius Antiochus 93.26
artemon ſtatuarius 502.9
artemonis Periphoreti ſimulachrum 475. 20
arteriæ fiſtulæ conſideratio 173.3. & inde
arteriæ inter veſicam & aluum 174.11
arteriarum conſideratio 174.50.& deinde
arteriarum morbi remedia 295.18.& 297. 20. 55. & 304. 14. & 305. 29. & 308. 51. & 328. 26. & 333. 13. & 335. 4. 52. & 339. 16. & 347. 33. & 395.53
arteriace panchreſcos, medicamenti genus 307.60.& 347.31
articularis morbi remedia 299. 59.& 307.9.& 322. 48.& 323. 18. & 328. 21.& 334. 23. & 337. 27. & 338. 22.& 339. 18. & 343. 21. 54.& 349. 26. & 351. 41 55. & 355. 25. & 357. 45. & 358. 5. & 360. 15. & 362. 59.& 363. 3. & 367.18.& 369. 39.& 382. 59.& 384. 41. & 460. 22. & 513. 9.& 432. 44.49.50.51.& 435.49.& 450. 43. & 454.38.& 497.38
articulorum conſideratio 174.46
articulorum affectorum remedia 301.23. & 311.33.& 383.3
artoptæ appellatione apud Plautum quid accipiendum 264.45
artrare quid 269.39
arua alternis annis ceſſare cupiunt: quod ſi ruris ſpatia non patiantur, quid agendum 269.56
arua fertiliſſima vbi 270.2. per totum caput
aruis ſtipulæ incenſæ in eis mirè proſunt 277. 25
aruorum ſtercorandorum ratio 270.20. & inde
aruales ſaterdotes à Romulo inſtituti 257. 59
aruenorum ſtatua Zenodori opus 474. 38.
aruiſium vinum ex Chio inſula 204.49
arulæ in arbuſtis quæ dicantur 244.4
aruncus caprarum quid 124.51

Arundinum genera & vſus, vide infra Harundo.

aruſpicium à quo inuentum 106.12
aſaron herba quæ, & vnde dicta 314.25. 26
aſarum herba nardi vim habet 182.55
aſari medicinæ 321.52.& inde
aſarota quæ 512.37
asbeſtinum linum 283.30
asbeſtos gemma 524.32
aſcalabotes animal venenatum 423.12
aſcalia herba 319.27
aſcaloniarum cæparum conſideratio 288. 54
aſcalonia cæpa vnde dicta 288.49
aſcalonia cæpa quando ſerenda 289.11
aſcia à quo reperta 105.52
aſcia, id eſt, loca vmbra carentia 20.56
aſcyroides herba 389.46
aſcyron herba 388.60.& 389.46
aſclepias herba 389.40
aſclepiadis laus, excellentia, interitus 99. 9.& inde
aſclepiadis medici ætas, aſtúſque 376. 33. per totum caput
aſclepiadorus ſculptor 477.21
aſclepiadorus pictor 490.15
aſclepiadori opera 492.12
aſclepion panacis genus 365.38
aſclepius Panaceæ pater 365.38
aſconius Pedianus 101.57
aſdrubalis clypeus ex auro 485.12
aſellorum piſcium conſideratio, natura, genera 132.2.& 455.46
aſelli quando lateant 131.50
aſelli ſtellæ quales 280.57
aſia à Cyro rege ſubacta 462.58
aſia quo anno à Romanis victa 192.59. & 472.12
aſia cryſtallum aratro excitat 516.54
aſia picem Idæam maximè probat 208. 35
aſia vtraque ſui parte arbores gignit picei generis 208.35
aſiæ frutices quales 197.39
aſiæ reſina cuiuſmodi 208.16
aſiæ edera 230.53
aſia lapis alabaſtrites 503.53
aſiæ lapis coraliticus 503.58
aſiæ calami 231.41
aſiæ ſalices quales 232.55
aſiæ ſerendi tempus 260.54
aſia è geniſta lina facit 283.10
aſia deuicta luxuriam miſit in Italiam 469. 45.& 474.51
aſiæ duodecim vrbes quando terræmotu proſtratæ 22.55
aſiatica perſica 213.25
aſiatica creta 487.7

Reliqua quære parte ſecunda,

aſyla herba quæ 343.29
aſilus inſecti genus 166.51
aſili quo fugentur 448.38
aſinius Pollio quando Conſul 461.32
aſinius Pollio Claudij Cæſaris procurator 503.35
aſinius Pollio primus bibliothecam Romæ dicauit 98.15.& 484 52.

Vide Pollio.

aſinius Gallus Conſul 468.46
aſinius Celer 152.23
aſinio Pollioni Plancus quid reſponderit, in Prologo operis, pagina 2. verſu 52 & inde
aſinorum conſideratio 121.35 per totum caput
aſinus ingentis pretij 121.35.56
aſini vbi optimi 121.39
aſinus naturæ frigidæ 121.39
aſini vbi non generentur Ibidem
aſinus inter pilos habentia ſolus à pediculis immunis 167.55
aſinus vbi cornutus 168.59
aſinorum dentes quales 171.37
aſinus Indicus qualis 177.25
aſini ſylueſtres vbi 117.4
aſinis admiſſuræ tempore quid dandum 302. 39
aſinis ferulæ gratiſſimæ 350.19
aſini rabie inflammantur 370.9
aſini onopordi paſtu frequentem crepitum emittunt 394.33
aſinarum partus 121.42.& inde
aſinæ aquam timent ibid.49
aſinorum pullorum in epulis vſus 121.58
aſinus ferus 112.38
aſini & anus opera Afri arant 241.31
aſinus Baccho cur aſſignetur 350.20
aſinorum corpore ſcarabæos gigni 164. 16
aſini quot annis viuant 121.47
aſinis cor maximum 172.31
aſini fel non habent 173.4
aſinus, & ex eo medicinæ 410.11.33. 48.& 413.28.& inde
aſininum lac efficaciſſimum 406.7
aſinini lactis remedia 307.4.& 406. 15. 26.30. & 408.28. & inde. & 410. 18.& inde.& 411.50.& 412.18
aſinina oſſa contra venena dantur 408.33
aſini vrina ad quid proſit 410.33.& 412. 54.& 413.38
aſinini renes veſicæ medentur 412.31. 42
aſinini ſeui medicinæ 410.35. & 413.14
aſinini pulli ſanguis & fimus quibus proſit 413.39.& inde
aſininæ carnes phthiſicis medentur 413 57
aſinina pellis impauidos infantes facit 415. 58
aſininæ mammæ à fœtu dolent 175.49
aſinarum lac quale 176,6.& inde
aſina quo ſterileſcat 402.58
aſininum lac in arcanis 406.31
aſinia pruna quæ 214.42
aſiniſca vua 202.47
aſio noctuæ genus 148.10

Aſopo-

Aſopodorus ſtatuarius 474.54
aſpalathos ſpinæ genus 188.21.& inde. & 357.51
aſpalathi oleum factitium 212.39
aſparagi conſideratio 291.43.& inde
aſparagus ſylueſtris, qui corruda dicitur 232.39.ac 291.44.& 292.5.ac 301.43
aſparagi vinum factitium 207.8
aſparagus ſylueſter, 291.44.ac 292.5
aſparagus trium librarum 285.45
aſparagorum ſatio, cura, &c. 291.43. & inde
aſparagum ex arietis cornibus naſci 292.6
aſparagus Gallicus quis 318.33
aſparagi ſpinæ 318.55
aſparagorum medicinæ 301.36.per totum caput
aſpendios vuæ genus 207.51
aſpendius ſal 443.26
aſperugo, lappaginis genus 382.48
aſphaltion quid 316.3
aſphaltites lacus bitumen, miraq́; eius natura 94.19

Quære alia parte ſecunda.

aſphodelus herba 319.60.& inde.& 330.48.& inde
aſphodeli herbæ medicinæ 330.48.& inde.per totum.& 385.55
aſphodeli radix 182.40
aſpides ſerpentes, quo modo mitigentur 322.39
aſpides ſerpentes quo modo ſopiantur 325.13
aſpidis ſerpentis deſcriptio 115.17. & inde
aſpidis cum ichneumone pugna 115 26
aſpides quo modo fugentur 355.24
aſpidis mira natura 158.33.& inde
aſpidum veneno aniſum aduerſatur 307.10.
aſpidum morſus remedia 337.8.& 342.6.& inde.ac 359.51.ac 401.49.ac 421.9.16.18.32.ac 450.22
aſpilates gemma 524.33
aſplenum herba qualis 329. 36.& inde
aſſabinus deus 186.59.
aßiduitas omnis faſtidium parit 186.27
aſſyria malus qualis 181.31
aſſyrias literas ſemper fuiſſe 105.25

Reliqua quære parte ſecunda.

aßius lapis, eiusq́; mira natura 508.56. ac 509.3
aßis olim libralis, & dipondius 463.23
aſtacenis in campis equæ nigro lacte accolas alunt 26.56
aſtaci cancrorum genus 134.55
aſta vrbs calcibus fictilibus nobilitata 496.4
aſtaphis agria, vuæ genus 339.21
aſter herba qualis 389.42
aſter, terræ Samiæ genus 498.25
aſteria gemma 523.31.& inde
aſterias ardeolarum genus 155.18
aſtericum herba qualis 328.58
aſterion phalangij genus 422.55
aſtmaticis vtilia 309.28.& 378.14
aſtylis lactucæ genus 290.36
aſtylos ſtadiodromos Leontij opus 475.32
aſtypale & Ancæus ab Ariſtophonte picti 494.24
aſtragali herbæ deſcriptio 379.5. & inde
aſtragali herbæ medicinæ 384.59.& 385.50
Aſtragali Zontes ex ære, Polycleti opus 475.18
aſtrapes, Brontes, & Ceraunobolos, ab Apelle depicti 491.24
Aſtraptæ gemma 527.30
aſtringentia 342.53
aſtrios gemma 523.35
aſtroites gemma 523.39
aſtrobolos gemma 523.40
aſtrologiæ inuentor quis 106.13
aſtrologiæ ſectæ quatuor 271.42.& inde
aſtrologiæ vtilitas 275.38.& inde
aſtrologorum inter ſe diſcordia 271.49
aſtrologiæ excellentia 99.3
aſtrologiæ inconſtantia 102.41. & inde
aſtrorum ſcientia occultißima 271.25. & inde
aſtrorum obſeruandorum triplex ratio 272.6.& inde
aſtris euentus aßignantur, & naſcendi leges 3.8
aſturcones equi quales 121.28
aſtus animalium exempla 138.33.per totum.& ibid.47.per totum.& 448.41.per totum caput

Vide Animalium aſtus.

aſtus Cleopatræ 313.4.& inde
atabulus ventus Apuliæ plantas frigore adurens 255.51
atalanta in templo Lanuuij picta 485.29
ateramnon herba fabam necans 267.54
aterius Labeo Prætorius 485.43
athamantis furor 481.13
athamas medicus 311.4
athanati fortitudo 95.42
athara medicamenti genus 334.52
athenæus ſtatuarius 475.3
athenis ingens ſignorum copia 473.57.
athenæ quo vnguento delectatæ 190.49
atheniensium infauſtum prælium vbi, & quo omine 232.23
athenienſes olea victores coronabant 211.52
athenienſium pœna cicuta 372.53
athenienſium contra Perſas prælium à Panæo depictum 488.34
athenienſium demi pictura 489.29
athenienſes iuuenes comeſſabundi ſapientum conuentus frequentabant 212.50
athenienſium claßis amiſſa 5.43
athenienſium dies à Solis occaſu ad alterum occaſum 21.14
athenienſium ad Romanos legati 97.60
athenienſium armamentarium quale 99.16

Reliqua quære parte ſecunda.

athenionis pictoris opera 494.1
athenodorus ſtatuarius 475.54.& 502.7
athletæ quo cibo paſcebantur 346.30
athletæ cibos ambulatione perficiebant 179.29
athos mons vmbram ſuam in Lemnum vſque eiaculatur 49.59
athos mons à Xerxe perfoſſus 46.44
atinia vlmi genus 225.51
atiniæ nullum ferunt ſemen ibid.53
atinia ob frondis copiam vitibus minus idonea 252.33
atizoes gemma 524.35
atlantis montis arbores quales 196.17
atlas Aſtrologiam reperit 3.41.106.13.

Reliqua quære parte ſecunda.

atractylis herba 318.51.& 319.14.& 325.18
atræficus 215.44
atramentum coloris genus 486.36.ac 487.18.30
atriplex herba, & eius ſatio 293.10
atriplicis herbæ ſemen quale 293.53
atriplicis herbæ vitia 308. 43. & inde
atriplicis natura, & medicinæ 308.43. & inde
atropha quæ dicantur 336.58
attagen auis 152.34
attagenas Creta inſula non habet 126.51
attalus medicus 454.4
attalus centum talentis Ariſtidis tabulam licitatus eſt 99.21
attali regis inuentum 129.10
attali regis domus ex qua materia 496.56.
attali aduerſus Gallos prælia 477.12
attali mors 469.48
attali doctrina de ſcorpionis ictu cohibendo 398.48
attalus rex de agricultura præcepta edidit 259.3
attalus ſex millibus ſeſtertiûm tabulam emit 99.21.& 489.59.& 491.40
attalica veſtis 507.40
attalicæ veſtes à quo Romam aduectæ 124.10.& 514.59
attelabi locuſtarum genus 423.21
atticæ regionis ſmaragdi 519.12
atticum thymum quale 316.17
atticum mel vel præſtantißimum 161.45
attici liber de imaginibus illuſtrium virorum 489.55
attilius Regulus bis conſul, de agro parando quid ſenſerit 259.24
Attilij Reguli Conſulatus 98.54
Attilij Reguli cum ſerpente pugna 111.28

attilus Padi piscis qualis 130.48
attilus miræ magnitudinis, iugis boum è Pado extractus 130.51
auaritiæ causa artes coluntur 199.57
auaritiæ mala ibid.57.& inde
auaritiæ vis 499.26.per totum caput
auaritiæ redargutio 272.34.& 459.11.per totum caput. ac 462.44.& inde. ac 468.46.& inde.& ibidem 60.& inde.
auaritiæ origo 462.44
auaritia ad ima terræ viscera penetrat 459.17
audaciæ exemplum 116.51.& inde.ac 139.22.& inde
audaciæ signum in oculis 170.1
auditus mirabile exemplum 96.2
auditum quid obtundat 356.24
auditus cui negatur, negatur & sermonis vsus 157.18
auellanæ iuli inutiles 229.14
auellanarum nucum consideratio 216.59.& inde
auellanæ quo serendæ tempore 248.18
auellanæ nucis natura, & medicinæ 348.31.& inde
auenæ Græcæ non cadit semen 267.8
auena frumenti vitium 267.31
auena Germani pro pulte vescuntur ibid.32
auena sponte proueniens, & ea tantùm vescentes 52.11.& 85.55
auenæ cibus quibus vtilis 335.56
auenæ panis vtilissimus 336.5
auenis viuentes 52.11.& 85.55
auentinum in montem plebs Romana secessit 285.49
aufeia aqua vbi 440.60
aufidius Cn. Tribunus plebis 113.43
aufidij C. interitus 104.33
aufidius Marcus Lurco primus pauones saginare instituit 146.23
aufidius Marcus tutelæ Capitolij redemptor 485.15
aufidius scriptor 71.49
auge Demetrij serua 499.3
augeas rex, fimi in agricultura repertor 424.14
augentia corpus 179.32.ac 340.54.ac 344.45.ac 348.32.ac 352.46
augites gemma 524.37
auguria à quo reperta, & cur Caria appellata 106.11
auguria ex piscibus 131.35.& inde
auguria ouorum 154.33. per totum caput
augurium ex auium volatu quod optimum 170.56
augurum collegium Romæ 116.42
augurij prosperi aues quæ 144.13
augustus imperator duce Petronio bellũ Aethiopibus intulit 85.3
augusti apud Actium victoria 173.19
augustum Senatus corona obsidionali donauit 326.52
augustus decurias qualiter ordinarit 461.21
augustus argenteæ statuæ tributæ 469.56
augusti somnium 475.28
augusti forum, & in eo pictura 506.52
augusti imperatoris templum 496.8
augustus Hyacinthi pueri pictura delectatus 493.42
augusti pater quis 501.60
augustum marmor 501.56.& inde
augusti forum quale 506.53
augusti imagines in Concordiæ templo 513.29
augustus qua gemma signauerit 514.48.& inde
augusto sacrificanti iecinora reperta sunt replicata 172.49.& inde
augusti Imperatoris templum factum à coniuge 187.16
augusta charta quæ 195.14
augusti manu scriptus liber Plinij tempore extabat 195.46
augusto calceus præposterè indutus, imminens periculum denuntiant 3.12
augustus militari seditione propè afflictus 3.13
augustus contra Antonium apud Actium 448.7
augusti filius Caius 18.51.& 83.26.& 448.35
augusti tempore cometes visus, & coli iussus 9.36.& inde
augusto principatum ineunte quæ stella visa 10.11
augusti auspicijs quæ maria nauigata 18.40
augusti principatu fames ingens 91.41
augustus neptis suæ nepotem vidit 93.52
augusti duodecimus Consulatus ibid.56
augustus Virgilij carmina cremari vetuit 98.12
augusti Imperatoris gesta compendio 100.59. per totum caput
augustus aduersa multa expertus Ibidem. & inde
augusti votiui ludi quando celebrati 101.54
augusti in radendo consuetudo 107.15.
augustus quod vinum cunctis prætulerit 203.60
augusti libertus palati patroni optimus censor 204.43
augusto laurus è cælo missa 219.41
augusti vxori gallina ab aquila in gremio deiecta 220.6.& inde
augusti Siculo bello M. Agrippa rostrata corona donatus 221.30.& inde
augustus ciuicam coronam ab humano genere accepit ibid.35
augustus Leucogæum collem quanti, & quem in vsum à Neapolitanis emerit 265.8
augustus coloniam Capuam deduxit 265.9.
augusto eruo legumine curatus 266.52
augusti epistolæ ibid.53
augusti vndecimus Consulatus 283.43
augustus lactuca in ægritudine seruatus 290.28
augusti medicus Musa ibidem 39.& 368.50
augusti Italiæ descriptio, ac in vndecim regiones diuisio 33.35.& inde
augusti tropæum in Alpibus 41.2
augusti auspicijs Alpini subacti ibidem 30
augusti filiæ luxuria 312.52
augusti ex pisce augurium 131.35
augusti oculi quales 169.56
augusta laurus 219.38
auiaria turdorum apud veteres 242.16
auiaria quis primus instituerit 153.37
auiditatem in cibis facientia 305.51.& 306.38

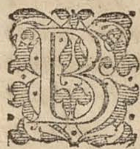
Vide Appetentia.

auiola quidem Consularis in rogo reuixit 103.51
auium consideratio Libro decimo, per totum
aues picta vua deceptæ 489.13.& inde
aues ne milium panicúmue tangant 268.11
aues quomodo manu capi possint 289.47
aues vbi cum hominibus pugnent 72.22.& 98.47.& 148.36.& 152.38
aues cursum nauium dirigentes 77.13
aues villaticæ qua ratione tutæ reddantur ab accipitre 340.3
aues ne strangulentur 362.11
aues animalium minimæ 127.29
aues nocte lucentes 152.59
aues nouæ fabulosæq́ 153.13 per totum caput
aues quo ordine ex ouo generentur 154.9.& inde
aues omnes in pedes nascuntur 154.16
aues quot diebus incubent 155.20.& inde
aues quæ animal pariunt 155.32.per totum caput
aues pleræque cur oculos appetant 170.18
aues volucresq́ omnes præter vespertilionem dentibus carent 171.16
aues quæ sine pedibus 177.37
aues quæ, & quando loquaciores 179.29
aues vncos vngues habẽtes altiuolæ ferè sunt, exceptis nocturnis 146.2.& inde
aues nocturnæ vngues habent vncos 145.18
aues incognitæ 145.36. per totum caput
aues quæ à cauda de ouo exeant, & quare 145.40.& inde
aues auspicijs aptæ 145.48
aues quæ cœnis prohibitæ 126.29
aues geminos sinus habentes 173.40
aues quæ quibus in locis non sint 148.49.& inde
aues quædam voce coloreq́ mutato, aliæ fiunt 149.3.& inde
aues dentatæ 152.32
auis quæ omnium maxima 142.36.& 147.18

auis

Auis quæ sola à suo genere interimitur 144.40
Auium cantus quo compesci poßit 493.11. & inde
auium diuersarum in medicinis vsus 429.4. & inde
auium rex 115.39
auium multarum nomina, naturaq́; 153.2. per totum caput
auium sermones vt intelligi poßint 422.1
auium generatio 138.48. per totum caput
auium oua qualia ibidem per totum
auium coitus qualis ibid.52. & inde
auium generationis, incubatus, coitus tempus 154.2. per totum caput
auium quod membrum primum gignatur 154.10
auium conceptus, & fœtuum numerus ibid. 54. per totum caput
auium pedum differentiæ 177.31. per totum caput
auium vngues quales ibid.35. & inde
auium digestio per genera 144.58. per totum caput
auium inauspicatarum consideratio 145.2. per totum caput. & 145.26. per totum caput
auium ex his quæ vncos vngues non habent hirundo sola carne vescitur 148.16
auium temporis differentia magna 148.31. per totum caput
auium sermonis intellectus Melampodi à draconibus datus 153.22
aues quæ perennes, quæ semestres 148.31. per totum caput
auium cui cantus suauißimus 149.7. & inde
auium fœturæ tempora diuersa 149.37
auium ingenia 149.47. & inde. 53. per totum caput. & 151.45. per totum caput
auium volatus incessusq́; ibid.19. per totum caput
auium loquentium consideratio ibid.48. per totum caput. & 152.10. per totum
auium loquentium lingua qualis ibid.2
auium potus 152.47. per totum caput
aulanius Euander statuarius 501.43
auleticon calami genus 232.9.21
aulos piscis 455.8. & 458.27
aurata piscis 131.51. & 458.1
auratæ piscis medicinæ 451.59
aurelius L. Consul quando 463.14
auricularum consideratio 169.29. & inde
auricularum indicia 179.2
auricularum remedia 301.23. & 305.49. & 409.47
aures animalium animi indices 112.31
aures iumentorum animi indices 169.35. & inde
auris ima memoriæ locus 177.8
auris dextra Nemesi sacra ibid.9
aurem tangentes attestamur ibid.9
aurium animalium descriptio 169.26. & inde
aurium mulierum ornamenta ibid.27
auribus vniones mulieres Romæ gestabant 136.21
auribus homines corpora tota integentes 52.13. & 91.27
auribus vbi quadrupedes omnes careant 86.14
auribus lignum sonans 356.5
aurem ingressa animalia quo extrahantur 399.54. & 426.17
aurium sordes medentur morsui hominis 400.4
auribus noxia 353.33. & 356.24
aurium medicinæ 295.51. & 296.38. & 297.44. & 298.12. & 300.8. & 303.29. & 304.22. & 305.27. & 306.10.44. & 307.35. & 308.38. & 321.10.37. & 322.52. & 324.26. & 327.25. & 332.24. & 333.53. & 334.11. & 335.30.33. & 339.37. & 342.20.28. & 343.19.33. & 344.6. & 345.32.36. & 347.12.24. & 348.27.53. & 349.4. & 350.55. & 352.8. & 353.8.41. & 354.22. & 355.12. & 358.18. & 359.6. & 360.8.23. & 374.41. & inde. & 379.17. & 383.18. & 388.57. & 389.32. & 390.43. & 402.27. & 409.34. & inde. 47.55. & 426.10. & inde. & 428.59. & 450.6.27. & 453.15. & inde. & 498.2.14. & 517.47
aurium medicina multiplex 409.34. & inde. & 426.10. & inde.
aurium surdarum medicinæ 295.5. & 366.24
aurium vermiculos necantia 304.6. & 311.16.31. & 336.41. & 401.51.
aurium ambustarum remedia 343.55. & 348.21
aures purulentas sanantia 349.29. & 351.41. & 352.6.59. & 355.37. & 356.38. & 358.50. & 394.51. & 446.32. & 450.36. & 479.55
aurium grauitatem emendantia 302.5.58. & 331.3. & 352.1. & 409.50. & 478.60. & 480.20
aurium sonitum sedantia 297.26. & 799.18. & 305.12. & 352.1
auribus infantium medentia 302.36
aurum qui hominum soli oderunt 81.26
aurum quo poliatur 510.28. & 525.28
aurum vbi à formicis eruatur custodiaturq́; 167.39. & inde. 524.38
aurum quo consumatur, ac eius venenũ 422.39.40
aurum implexum crinibus 460.11
aurum exiguum apud Romanos 460.12
aurum mulieres pedibus gestabant 462.9.15
aurum in castris habere Spartacus vetuit 462.50
aurum igne proficit 463.28. & inde
aurum cur tanti pretÿ 463.27. & inde
aurum tribus modis inueniri 463.56. & inde
aurum fluminum optimum 463.58
aurum quibus in locis reperiatur 463.55 per totum caput
aurum quanto labore effodiatur 464.12 & deinde per totum
aurum quo conglutinetur 463.54. & inde
aurum quod optimum 466.16
aurum argento viuo purgatur 466.19
aurum quo ligno inducitur 486.57
aurum alumine purgari 497.48
aurum vestibus intexere à quibus inuentum 124.10
auri ingens copia vbi 72.11. & 75.58. & 76.29. & 78.46. & 85.60. & 86.43. & 463.2. & 468.41. per totum caput.
auri conflaturam quis repererit 105.48
auri sacra fames optimi cuiusque conuiciÿs proscissa 459.37. & inde
auri vsus in sacris 462.7. & inde
auri abusus 462.52. & inde
auri igne nihil deperit 463.28
auri bonitas quo cognoscatur 463.29. & inde
auri dilatatio in bracteas subtilißimas 463.34. & inde
auri proprietates 463.27. & inde
auri naturalis inuentio 463.40
auri purgatio 479.55
auro signare literas quando repertum 460.53
auro repensum caput 462.45
auro cuilibet argentum inesse 464.53
aureum delubrum vbi 521.57
aureus nummus quando primùm Romæ percussus 462.40
aurea corona septem pondo 463 9
aurearum bractearum differentiæ 463.35 & inde
aurea statua prima quæ 465.8
aurei currus 469.58
aureæ compedes 469.59
aurea felis vbi pro deo colatur 84.48
aureæ coronæ gramineis posthabitæ 221.29.326.13
aureum poculum quid apud medicos 356.54
aurichalci, siue potiùs orichalci consideratio 471.22
auripigmentum quid 464.52. ac 486.355. ac 487.58
auspicia à quo reperta 106.12
auspicia soricum occentu soluuntur 126.27
auspiciorum significationes corui intelligunt 145.25
auster ventus qualis 13.6.34.43.45.47. ac 729.20. & inde
austri venti quibus noceant 239.26. & inde. ac 279.20
austro vento rupes sacra vbi 12.40
austrinus vertex 19.10
authorum nomina non supprimenda. In prologo totius operis pag.2. versu 16
author grauis falsæ rei, pronum fidei lapsum parit 56.38
authores in dubÿs citandi 89.48. ac 397.9
authores in eadem scientia sæpe dißident 271.47. & inde
authorem quem sequi debeamus 29.43
authoritas in quo summa 98.34

autobulus pictor 495.9
autolyci ſimulacrum 476.54
autopyros panis genus 335.60
autumnus an ſerenus futurus ſit 280.53
autumni initium quando 276.42.60. & 277.58.& inde
auxiliares milites torquibus aureis donabantur 461.57
axinomantia magicæ ſpecies 509.48
axis fera 114.34
axius Quintus Senator, eiusq́ aſinus ingentis pretij 122.34
axungiæ conſideratio, vſus, &c. 174.30
azonax, Zoroaſtis præceptor 427.26

Abiæ vinum nobile 204.32
Babilius Romanus 282.20
Babylonia ſpina 198.37. & inde
Babylonia palma 242.52
Babylonis fertilitas 268.18.& inde.& ibid. 52
Babylonij quomodo ſegetes curent, & earum fertilitas 268.18.& inde
Babylonij de terræmotu quid ſenſerint 22.32.& inde
Babylonij ſyderum obſeruationis repertores 105.31
Babylonica terra non gignit herbas 268.22
Babylonicæ veſtes quales 124.10

Reliqua quære parte ſecunda.

Baccalia laurus 219.39
Baccarum conſideratio 217.28.44.46.& 218.29
Baccarum natura eadem quæ pomorum ibid. 30
Baccar, & ex eo vnguentum 314.19. & inde
Baccaris medicinæ 321.46.& inde.& 383.34
Baccar, ſiue Baccaris quibuſdam nardum ruſticum appellatum 183.47.& 314.19.24.25
Bacchus vbi educatus 186.42
Bacchus primus coronam hederaceam ſibi impoſuit 221.37
Bacchus quandiu ante Alexandrum magnũ 75.5
Bacchus cur ex femine Iouis natus credatur 77.53
Bacchus cantharis vſus 469.54
Bacchus à Mercurio nutritus 477.25
Bacchus cum elephantis triumphum duxit 108.38
Bacchus quæ repererit 105.22
Bacchi comites qui 501.28. & inde
Bacchi templum in Samo 113.13
Bacchi thyrſos, galeas, ſcuta, Thraces hedera ornant 230.54
Bacchi nutrix Nyſa vbi ſepulta 62.12
Bacchi ſimulachrum 476.13.& 500.60.& 501.45.53
Bacchi patria 45.41
Bacchi ſacris hedera adhibetur apud Thraces 230.56
Bacchi imagines à varijs artificibus expreſſæ 485.60.& 489.36.& 490.14.& 491.37.& 492.39.& 493.51
baccho aſinus cur aſsignetur 350.20
baccho ferulæ ſacræ ibidem
baccharum effigies ſculpta 470.12
bacchica hedera 231.5
bacchi piſces 231.5
bactrianorum ſmaragdi 518.49
bactris frumenti grana miræ magnitudinis 262.24
baculus ruſticorum qualis eſſe debeat 355.24
bætica regio tritici fertiliſsima 263.55
bæticæ oleum quale 210.60
Bæticæ olea, arborum maxima 245.10
Bætica vberrimas meſſes inter oleas metit ibid. 12
bagoi, id eſt, ſpadones 192.60
baiana foſſa à Nerone facta 204.4
baianæ aquæ quales 438.28
balannium oleum quale 191.14.& 344.17
balanus piſcis 457.60
balani palmularum genus 193.26
balani Sardiani qui 217.18
balanitis caſtaneæ genus ibid. 20
balanites gemma 524.43
balatum pecori quid concitet 304.43
balauſtinæ veſtes vnde dictæ 197.37
balauſtium punici mali flos ibidem
balauſtium quid 345.50
balbus L. Conſul 23.18
balbus Cornelius quis, & eius Conſulatus 100.50
balbus Cornelius Garamantes ſuperat 58.28
balearica vina 240.40
balænarum piſcium conſideratio, natura, magnitudo loca 127.41.57.& 128.19. & inde
balænis branchiæ non ſunt 128.52
balænæ pilo veſtiuntur 130.34
balæna bellua marina 457.56
balænæ in medicinis vſus 455.57
balænarum cum orcis pugna 128.21. & inde
balænarum ora in frontibus 128.35
balænæ ſumma aqua natantes, in ſublime nimbos efflant ibid. 36
balænæ qualiter ſpirent ibid. 53
balænæ cum muſculo amicitia 142.7
balænæ muſculus piſcis iter dirigit 142.8
balis herba qualis 364.25
balliſta à quo reperta 106.5
ballotes herbæ conſideratio 391.59.& inde
balneæ aquæ calidæ, ſulphuratæ, nitroſæ, earumq́ medicinæ 442.24.& inde
balnearum plurium conſideratio 438.24. per totum caput. & 442.24. & inde.
balnearum æſtus quo arcetur 440.57
balnearum penſilium inuentum 140.48
balnearum damnatio 442.29. & inde
balnea Agrippæ gratuita 508.1
balſami conſideratio 188.28.& inde per totum
balſamum vni terrarum Iudææ conceſſum 188.28.& 230.15
balſami olei natura & medicinæ 212.39 & 344.25.& inde
balſamodes caſiæ genus 187.26
balux quid 464.42
banchus piſcis 458.2
banchi piſcis medicinæ 453.16
bannanica vua 202.26
baptes gemma 524.45
barba & pubes quomodo enaſci prohibeatur 324.17.& 430.16.& 457.14
barba Iouis arboris genus 226.10
barbata aquilarum genus 143.24
barbari faciem formæ gratia pingunt 325.51. per totum caput
barbarica pyra 214.33
barbarica herba an eadē cum bacchare 314.22
baroptenus gemma 524.48
baſaltes marmor 503.47
baſanites lapis 510.52
baſilicon nucis genus 216.53
baſilica vua 201.55
baſilici ſerpentis deſcriptio 114.41.& inde
baſiliſci ſolo aſpectu hominem necant 421.33
baſſus Lecanius quis 376.6
batis herba qualis 318.32.& 324.31
batis herbæ medicinæ 324.31
batis piſcis 458.2
batis piſcis medicinæ 353.15
batos cynos rubi genus 358.32
batrachus piſcis 458.2
batrachi ſtatuarij opera 502.23
batrachion herba quæ 375.15.& 344.40
batrachij herbæ medicinæ 386.35
batrachites gemma 524.45
batti ſimulachrum 476.30.& 477.40
battiades qui 495.26
bdellium arbor, & lacryma 182.58.& inde per totum
bdellij genera, & variæ appellationes 182.59. & inde
beatiſsimi qui à dijs iudicati 101.17. per totum caput
bebius M. Conſul 195.51
bebij Pamphili interitus 105.35.37
bebriacenſes aues 153.14
bechion herba quæ 377.55
bedas ſtatuarius 476.2. & 30
belgæ calamorum paniculis ad ferruminandas nauium commiſſuras vtuntur 231.46
belgicæ prouinciæ lapis ſerra ſectilis 510.60
bellonæ ædes 485.5

bellicarum artium inuentores Phœnices 61.25
bellicorum instrumentorum inuentores 105.60.& inde
bellorum expertes homines 59.19
belonæ pisces 458.2
belonæ partus 140.31
belus rex sideralis scientiæ inuentor 8.33
beli oculus gemma, à quo dicta, & cui sacra 524.46.& inde.& 525.31
belluæ marinæ maximæ 127.31.per totum.& ibidem 41.per totum caput. & ibid.55.per totum
belluæ marinæ in terra pascentes 127.53
beneficium deus secundum Democritum 2.36
beneficiorum gratitudo 258.40.& inde
beneuenti salsamenta omnia recentiora efficiuntur 449.16
berenices crinis sidus cæleste 19.42
berenices reginæ lapis 521.55
beryllorum lapidum consideratio 519.34
berytium vinum 204.54
berytia vua quomodo seruetur 215.19
berosi astrologi laus, statuáque 99.3
bestiæ hominibus interdum prudentiores 520.2
bestiæ leonis adipe fugantur 403.37
bestiæ qualiter hominem fugiant 421.56
bestiarum morsus remedium 372.13
bestiæ cuius rei suffitu euocentur 526.19
bestiolæ corpori innascentes quomodo necentur 302.43
betæ consideratio, genera, natura, &c. 290. & inde
betæ medicinæ 299.15.per totum caput
betæ syluestris, & ex ea medicinæ ibid.25.& inde
betæ femina non omnia eodem, quo sata sunt anno enasci 289.58
betæ satio, cura, vsus, &c. 290.56 & inde
betæ folijs vino sapor restituitur 291.7
betæ semen quale 293.52
betæ aquæ salsæ prosunt 293.56 & inde
betam appositam non degustasse religio est 290.60
beterrarum vina 204.28
betonica herba. Vide Vettonica.
betuli gemmæ 523.46
betulla arbor qualis, quemque locum amet 226.4
betulla apta scutis 235.5
betulla virgæ magistratuum fiunt 226.4
betulla ligaminibus apta 232.52
bion vinum, & eius septem genera 205.6. per totum caput
bion vinum, & ex eo medicinæ 341.49.& inde
bibendi irritamenta 209.13 & inde
bibendi causa venena præsumuntur ibid.14
bibendi gratia niues, & glacies seruantur 285.48
bibendo quidam gloriam quærunt 209.33. & 442.31
bibere quædam ne mors incidat, cogunt 209.14
bibere ante cibum quando institutum ibid.32
bibunt homines soli non sitientes 340.59
bibliotheca quæ in orbe nobilissima 98.15. & 484.54
bibliotheca Romæ à quo dicata 484.52
bibliothecæ plures vbi Ibidem
bibliothecis imagines illustrium virorum ponebantur 485.12
bibliotheca Pollionis Asinij Romæ 98.16
biferæ arbores 228.46.per totum caput.& 270.8
bigas quis primus iunxerit 106.9
bigæ in nummis signatæ 462.36.
bigati nummi Ibidem
bilis morbus 173.9
bilem augentia 333.54
bilis remedia 296.16.& 300.6.11.& 302.50.& 310.14.& 320.57.& 324.21.46.& 327.60.& 329.30.52.& 331.58.& 335.35.& 344.41.& 348.1.& 352.32.& 354.2.& 359.19.& 366.29.& 367.18.& 378.20.40.& 379.33.39.44.50.53.54.59.& 380.23.32.50.& 389.5.& 389.50.& 390.32.& 392.14.31.& 393.37.& 395.12. & 396.30.& 442.46.& 454.33
bimammiæ vuæ quales 302.38
biremi quis primus vsus sit 98.5
bisontes feræ quales 111.37
bisontis feræ in medicinis vsus 408.36
byssinum linum, & eius ingens pretium 283.32.& inde
byssini tingendi ratio 138.22.per totum caput
bithynia fungos venales mittit 333.1

Reliqua quære parte secunda.

bituminis consideratio 27.27
bitumen calcis vsum præbet ibid.43
bitumen ad lucernarum lumina 27.27
bitumen Iudææ quale 9418.& 402.54
bituminis fons vbi 54.51
bituminis probatio 497.31. & inde
bituminis effectus, ac vis 497. & inde
bitumine statuæ tinguntur 497.44
bitumine ferrum clauíque tinguntur 497.45
bitumen quibus in locis proueniat 497.23
byturi animalia vites rodentia 437.46
byzacij Africæ campus fertilissimus 241.30.& 263.52
blapsigonia apum morbus 163.55
blattaria herba qualis 371.6
blattæ quomodo in vnum contrahantur 305.45.371.6
blattarum consideratio, natura, genera 166.47.& 426.39.& inde
blattarum in medicinis vsus 426.39 & inde
blechnon herba 292.23
blechnon quid 304.44
bliti natura, vitia, medicinæ, conuicia 310.56.& inde
boa serpens vnde dicta 111.30 & inde
boa morbus vnde dictus 414.58
boa morbus, & eius curatio 354.7 & inde
boa morbus quis 384.5.& 414.58
boæ serpentes 111.30
boarium forum 473.43
boario in foro statua fuit Herculis triumphalis Ibidem
boario in foro Græcus & Græca defossi 397.18
boarium forum Romæ à boue æreo dictum 471.53
bocchus historicus 235.30
bocchi regis sæuitia 109.33
bœotiorum aduersus Lacedæmonios victoria 146.48
bœotia fines Atticæ perdices non transuolant 148.58
boethus sculptor 470.12.& 477.13
bolbiton quid 414.6
boletorum natura, venenúmque 332.34
boleti circa arborum radices proueniunt 223.7
boleti veneni remedia

Quære Fungorum veneni remedia.

boletus vnde venenum trahat 332.45
boletorum ætas dierum septem 332.50
bolides, cæli faces 10.58
bolite lychnidis radix, eiúsque vsus 324.22
bolæ gemmæ 525.52
bombyx Coa qualis 164.46.per totum caput
bombycum vermium consideratio 164.39.& inde
bombycina vestis à quo reperta 164.42 & inde
bombycinæ harundines 232.25
bombylius vermis qualis 164.41
bona præsentia multos perdunt 99.50
bona malis paria non sunt 99.52
bonasus fera 111.43
bononiæ fluuius Rhenus calamorum optimorum ferax 231.54
bootes cæli signum 11.46
bopgyrus piscis 458.39
borea vento flante agricolis quid agendum, & à quo cauendum 279.40. & inde

boreas ventus 13.9
borea gemma 522.28
borsycites gemma 527.38
bos piscis 133.19
bostrychites gemma 524.51
botanismos quid 268.49
botrytis cadmiæ genus 478.25
botryon medicamentum 400.21
botrys herba quæ 368.42.& 389.11.& 391.2
botrytes gemma 524.49
boum consideratio, natura, diuersitas, pretium 122.31. per totum caput
bouis capiti mirum lapillum inesse 337.13
boum honor apud veteres 258.23 & inde
boum effigies æris nota 258.26
boum pabulu quæ frondes aptissimæ 337.3. & 343.49
boues araturi quomodo iungendi 269.16. & inde
boues quas herbas maximè expetunt 270 11
boues futura præsagiunt 281.40
boum fimum vtile aluearijs 318.2
boum scabies quomodo curetur 325. 17
boum medicinæ 360.38
boum vngulæ attritæ quomodo curentur 168. 55
boum bis mutantur dentes 171.38
boues grauidæ non nisi dextro vuluæ sinu fœtum gerunt 174.19
boum venenum 331.37
boum morbi remedia 297.17.& 357. 20.& 437.54
bouis lac quale 406.8.24.26.& 408.38
boues Lucæ quæ 109.37
boues Indici quales 114.21.27.34.& 122.32
boues retrocedentes pascuntur 122. 41
boum ætas ibid.42
boues quo pinguescunt 122.43
boum domitura ibid.48
boum apud priscos cura 122.50
boues occidere à priscis prohibitum ibidem 51
bouem locutum aliquando 123 4
bouis Apis consideratio 123.6. per totum caput
bouem quis primus occiderit 107.4
boue arare à quo inuentum 105. 57
bouis in medicinis vsus 410.2.46.48.& 411. 29.70. 41. & 413. 5. & 437. 13 & inde
box piscis 458.2
brabylla herba quæ 391.4
brachiorum consideratio 176.41. & inde
brance Galliæ far 261.47
branchiæ quibus piscibus insunt 128.39. 52.& 132.33
braßica corrumpitur in dolio vini sapor 291. 6
braßicæ consideratio, laus, genera, &c. 291.8.& inde
braßica toto seritur ac metitur anno ibidem 10
braßicæ translatio ibid.11
braßicæ cymæ quæ, qualésque 291. 12
braßicæ genera tria secundum Catonem ibid.9.
braßicæ genera plura ibid.22 & inde
braßicæ veteris semen in rapam vertitur 293. 34
braßicæ laus, & medicinæ à scriptoribus pluribus celebratæ 299.48. per totum caput
braßicæ species tres ibid.51
braßica inimica vino, vitibúsque 300. 13.40
braßicæ vsus 300.51.& inde
braßicæ stirpis vsus ibid.34.
braßicæ noxæ 300.37
braßica vbi non edatur ibid.38
braßicæ syluestris medicinæ ibid.38 & inde
braßicæ vires miræ 300.42.& inde & ibid.51
braßica marina qualis 300.56
braßicæ & vitis inimicæ 350.15
braßicæ & cyclaminos inimicitiæ 350. 16
brathy, id est, Sabina herba 357.10
brechmasis quid 182.23
breuis vitæ homines 86.31
breuitate vitæ nihil melius 103.7 & inde
brya frutex 197.50
bryaxis statuarius 474.24.& 476.30.& 500.60.& 501.32
brileti cerui quaternos habent renes 174. 1
bril eti lepores bina habent iocinera 173. 2
bryoniæ fruticis descriptio & medicinæ 339. 50.59.& 355.4
bryon, eiúsque oleum in vnguentorum vsu 189.43. per totum caput
bryon & ex eo medicinæ 352.10 & inde
bryon herba qualis 391.5 & inde
britannia terram marga stercorat 241. 36.41.54
britanni quo digito gestant annulos 460. 57
britanni glasto suas coniuges pingunt 325. 54
britanniæ electrum 516.36
britannia magicam exercere consueta 428. 4
britannica herba qualis 364.57.& 370.27
britannicæ herbæ inuentio 387.31
brocci vnde dicti 170.55
bromos frugis genus 263.48
bromi herbæ descriptio, & ex ea medicinæ 337.40.& inde
brontia gemma 524.51.& 526.33. 34
brontis imago, Apellis opus 491.24
brumale tempus, eiúsque tranquillitas 13. 38
brumalis circulus 20.37
brumales dies hyemem futuram ostendunt 272.60
brumæ initium quando 272.18
brumæ tempore quid agricolæ facere debeant 273.3.& inde
bruscum tuber 225.34.& inde
bruta arbor 186.13.
brutia pix optima 213.47
brutia pix quæ 224.32
bruta sunt, quibus cor durum riget 172. 30
brutorum arma 257.42
brutorum animalium remedia 303.53 & inde
brutis tempus pariendi statutum 92.4
brutus L. Consul primus 507.27
brutus L. apud Delphos terram exosculatur ex oraculi responso 219.58 & inde
brutus L. publicam meruit libertatem ibid. 58
bruti epistolæ de fibulis aureis 462.8
bruti Philippensis erga pueri signum æneum amor 477.7
bruti & Craßi oratoris iurgia 499. 58
bruti Callaici templum 501.18
bruta qui reges expulit nulla decreta statua 473.22
bubali animalia 111.38
bubbatio quid 481.41
bubetij ludi qui, & vnde dicti 258.25
bubonium herba quæ 389.43.& inde
bubonis auis consideratio 145.19 & inde
bubonis in medicinis vsus 22.35. & inde. & 425. 48. & 430. 60. & 434.4
bubonum aures quales 169.38
bubonis cordis in magia vsus 422. 37
bubulæ cunilæ herbæ medicinæ 370. 28
bubalo qualis pulmo 173.50
bubulæ carnes quomodo facilè percoquantur 346.56
bubulum femur, herba quæ 392.37
bubulum fel lycium medicamentum adulterat 182.41
bubulæ lingua herba vsus 246.30
bucardia gemma 524.51
bucca quid in homine 170.51
buccinum conchylij genus 137.33
buccuniatis vua 202.30
bucephalos Alexandri Magni equus 76. 45.& 126.32
buceras herba 120.31
buceros, id est, fœnum græcum 314. 53
bucolicon herba quæ 365.42
buglossos herba 369.11
buglossi medicinæ 383.43
bulapathon herba, & ex ea medicinæ 309. 45
bularchi pictoris mira tabula 99.23. & 488.24

bulbi quando effodiendi 288.31
bulbi vbi non sponte nascantur ibid.33
bulbines herbæ descriptio, & ex ea medicinæ 301.32
bulbine bulbi genus 288.27
bulborum medicinæ 301.16 & inde
bulborum syluestrium consideratio 316 52
bulborum syluestrium medicinæ 301.28
bulborum consideratio, & genera plura 288. 17
bulborum floris medicinæ 301.30
bulborum maturitas quo signo noscatur 288. 31
bulbus vomitorius 302.18
bulbos non nisi ex semine prouenire putarunt antiqui 288.34
bulbi genus, ex quo mapalia, & vestes fiunt 284.12.& inde
buleuterion quid 506.44
bulla aurea cui primùm donata 459.52
bulla aurea quorum gestamen 459.53
bumasti vuæ quales 202.42
bumelia fraxinus 225.8
bunion napi genus 296.11.13
bupalus sculptor 500.15
buphthalmos herba 369.15.& 374. 27
bupleuron herba, eiúsque medicinæ 331.32. & 391.8
buprestis herbæ consideratio, & medicinæ 331.35
buprestis vermis qualis, & vnde dictus 429. 24.& inde
buprestis veneni remedia 340.11.& 342. 30.& 343.45.& 344.10.& 402.30.& 406.26.& 408.18.& 429.26
buselini herbæ medicinæ 302.20
buteones aues 178 4
buteo accipitris genus, & familia ab eo cognominata 144.21.& 152.16
buthyrei statuarij opera 476.51
butyri consideratio vsus, medicinæ 176.16. & 406.44.& inde
butyri natura 406.51
butyri effectus 406.53
butyrum vnde dictum 406.45
butyrum quomodo fiat 406.46
butyrum quid 176 16
butyrum olei vim habere 176.17
buxus vbi plurima 225.45
buxi arboris consideratio, & genera tria 225.41.& inde
buxus montes amat ibid.57
buxo non decidunt folia 226.26
buxi folia qualia 227.14
buxi semen carthegon dicitur 229.16
buxus & ebenus grauissimæ, & spississimæ arborum 234.45
buxus non sentit cariem, neque vetustatem 235.14

Aburæ fontis mira natura 449.4
cacaliæ herbæ vsus, & medicinæ 372 41.& 377.50.& 387 3
cachla herba 369.16
cachrys rosmarini semen 357.2
cachryos genera plura 357.7
cachrys quid 381.4
cachrys pilula quam vim habeat in medicina 223.4
cacoethis morbi remedia 344.37.& 350. 42.& 355.46.& 385.53.& 395.47.& 414.52.& 435.46.& 456.39
cacoethes morbus 335.33.& 336. 47
cactos herba 319.23. 25
cadauera recentia merguntur, vetustiora fluitant 27.12
cadauera virorum supina, mulierum prona fluitant 95.13
cadauera vbi medicata asseruentur 172.36
cadytas herba in Syria qualis 237.20
cadmia quid 471.17
cadmiæ medicinæ 478.18.per totum caput
cadmiæ genera 478.20
cadmiæ faciendæ ratio 478.19 & inde
cadmia vbi optima 478.31
cadmiæ effectus qui 478.37.& inde
cadmus solutæ orationis inuentor 65.28
cadmus in Græciam quas literas attulerit 105.26
cadmi inuenta 105.40.48.
cadmi patria 65.28
cadmi imago Antiphili opus 492.40
caduceo cur serpentes additi 495.49
cadurci populi ex lino vela texunt 282 40
cæcias ventus 13.10.14.17.44
cæciliæ serpentes 140.33
cæcilia Caia quæ 124.1
cæcilianæ lactucæ genus 290.35
cæciliana cerasa 217.52
cæcilius M. Calfurnij Bestiæ accusator 387. 40
cæcilius C. Consul 10.31
cæcilij T. fortitudo 97.9
cæcitas quo pacto tollatur 116.17.& 170.20
cæcitate diuturna multi liberati ibid.20
cæcubi vini generositas 204.2
cæcubum vinum quale 340.33
cædendæ quando arbores 233.12 per totum.& 233 38.per totum
cædendæ materiæ tempus 279.54
cæduæ arbores quæ 248.41 per totum caput
cælatores imaginum clari recensentur 474. 43.per totum caput
cælaturæ mirabiles describuntur 469.56. & inde
cælius Tubero à rogo reuixit 104.52
cælius Senator 119.48
cælius Marcus 496.21
cælius Rufus orator 102.53
cælius Geographus 41.8
cælum nullo modo quit flecti 130.20
cæli consideratio, magnitudo, æternitas, continentia, mensura, &c. 1.30.per totum caput
cæli formam globatam esse. 1.47.per totum caput
cælorum motus qualis 1.54.per totum caput
cælorum ob motum sonitus concentúsque 1. 56.& inde
cælum à quo primùm descriptum 3.40.& inde
cælo animalium omnium impressæ effigies 1. 59.& inde
cælo rerum omnium semina inesse 2.1
cælum vnde dictum 2.7
cælo quæ nobiscum societas 3.31.& inde
cæli notitiam quis primo habuit 3.40
cæli signa duodecim à quo primum obseruata 3.40
cæli faces 9.55
cæli colores 10.2.per totum caput
cæli species sanguinei coloris visa 9.10
cæli flammæ 10.10.per totum caput
cæli versicolores & repentini circuli 10.11. 17
cæli ostentum 10.37.per totum caput
cælum pro aere 10.55
cæli in terras influxus 11.32.& inde.& 21. 31.per totum caput
cælum animalium effigies quot habeat 11. 44
cælum in partes sedecim diuiditur 15. 38
cælum ardere sæpe visum 16.12
cæli proprietas quibusdam in locis perculiaris 16.47.per totum caput
cælo omnis infirmitas accepta ferenda 229. 11
cæli cui regioni arbores opponendæ 239.23. per totum caput
cælum quod arbusta spectare debeant 239. 60
cæli & terræ ad arbores societas 240.10 per totum caput
cælum terræ parêre quidam cogunt 240. 11
cælo constat operis facultas 241.29
cælo maximè agriculturas constare 271.19. & inde
cæli cum terra societas à Democrito primùm deprehensa 275.39
cælum spectare quomodo inducti homines 338.13
cæli violentia quomodo auertatur 402. 40
cælum quæ aues crebrò aspiciant 146. 40
cælestis iniuriæ duo genera 275.59 & inde
cælestium obseruationes à quibus inuentæ 5. 32.per totum caput
cælestium corporum motus cur dissimiles 6. 29
cælestibus natura æterna 5.32
cælestium potentia ad terram pertinet 3 35
cælestium distantia non inuestiganda 8. 49.& inde
cælestium cognitio obscurissima 271.25. & inde
cælestium cognitio multis modis haberi potest 275.19.& inde
cæmenta quo ferrumine componantur 512. 2
cæparum varij colores 288.58
cæpas Aegyptij pro dijs colunt 288.48

cæparum plura genera 288.48.& inde
cæparum omnium odor lacrymosus 288.50
cæparum varij sapores ibid.60
cæparum quæ optimæ 289.3
cæpæ quo tempore serantur 289.1
cæpæ vbi optimè seruentur ibid.8
cæpæ quo pacto serendæ 289.10
cæparum semen quando colligendum ibidem.12
cæpæ quo pacto seruandæ 289.41.& inde
cæpæ syluestres nullæ 297.21
cæparum medicinæ ibid.20.& inde
cæpæ somnum conciliant ibid.22
cæparum noxæ & incommoda 297.23
cæpis nuces aduersantur 348.21
cærefolium herba, eiúsque natura 293.11
cærulei pigmenti consideratio 473.2
cæruleus fons Romæ 508.18
cæsaris ciuile bellum quæ prodigia præcesserint 255.36.40
cæsar quo anno Censor 191 60
cæsar L. Censor quando, eiúsque edictum 206.30.& inde
cæsaris Iulij munus gladiatorum 216.10 & 283.42
cæsar Dictator tabulas duas, Aiacem, & Medeam, in templo Veneris Genitricis dicauit 99.21
cæsar Iulius vino Mamertino primus authoritatem dedit 204.20
cæsarum villa vbi 220.9
cæsarum triumphantes qua lauro soleant coronari 220.10.& inde
cæsaris forum Romæ 236.50.& 283.41
cæsar annum ad Solis cursum redegit 271.43
cæsaris de singulorum siderum ortu & occasu sententia 273.10& inde
cæsar Idus Martias ferales sibi annotauit 273.30
cæsar Dictator forum Romæ totum, ac sacram viam carbasinis velis texit 283.41 & inde
cæsarum ianitrix laurus 219.30
cæsaris miles lapsana apud Dyrrhachium vixit 291.41
cæsar Dictator Peloponnesum insulam tentauit efficere 44.30
cæsar Ptolemæum perimit 56.27
cæsar Aedemonem Ptolemæi libertum in extremam vsque Mauritaniam persequitur 56.27.& inde
cæsar C. Triarium vbi superarit 70.16
cæsar Caius Augusti filius 18.51.& 83.26. & 184.34.& 448.35
cæsaris exercitus in Pharsalia famem sensit 377.5
cæsaris ædilitas, & ludorum apparatus 463.6
cæsar ærarium spoliat 463.17
cæsaris Dictatoris statua loricata 472.38
cæsaris Iulij templum, & curia 486.14.& 490 60
cæsaris domus incensa 490.28
cæsaris statuæ marmoreæ 503.35
cæsaris in portu Alexandriæ templum 504.27
cæsaris Dictatoris opus, Circus maximus 506.50.56
cæsaris Caij aquæductus 508.17
cæsar Dictator vbi Pompeium vicerit 509.15
cæsar Dictator sex dactylothecas Veneri Genitrici consecrauit 514.57
cæsaris Dictatoris spectacula 109.59
cæsaris tertius Consulatus 110.4
cæsaris Dictatoris mirus equus 120.42
cæsaris thorax ex margaritis dicatus Veneri Genitrici 136.38
cæsaris piscinæ 140.41.&157.26
cæsaris triumphalis cœna 140.59
cæsari Dictatori sacrificanti bis in extis defuit cor 172.45
cæsar inimicorum literas ne lectas quidem concremauit 96.37
cæsar Dictator Ciceronis hostis 98.27
cæsaris Dictatoris pater qua morte extinctus 104.29
cæsaris Dictatoris ex vehiculo casus, & eius, ne iterum caderet, incantatio 398.37 & inde
cæsaris in villis pisces è manu hominis vescebantur 449.1
cæsaris ciuili bello cometes visus 9.28 & inde
cæsaris anima in deorum numerum recepta 9.42
cæsaris crinita stella quando visa 9.39 & inde
cæsare Dictatore occiso anno toto Sol palluit 10.18
cæsaris thronos stella 19.43
cæsaris Dictatoris gesta præcipua breui compendio 96.24. per totum caput. & ibidem.59
cæsaris Dictatoris ingenium omnium capax 96.25
cæsar Dictator simul scribere, legere, dictare, audire solitus 96.27
cæsar Dictator quaternas, septenásque epistolas simul dictabat ibid.27
cæsar Dictator signis collatis quinquagies dimicauit 96.28
cæsaris Dictatoris ductu quot hominum millia occisa 96.29
cæsaris Dictatoris insignis clementia 96 33
cæsaris Dictatoris magnanimitas 96.33
cæsarianorum militum carmen ioculare de lapsana 291.40
cæsarum primus vnde dictus 93.59
cæsones vnde dicti ibid.59
cæsonia Caij Imperatoris vxor 92.11
caia Cæcilia, quæ & Tanaquil 124.1
caiæ Vestalis statua 473.8
caius Valerius Consul 284.48
caius Sentius Prætor 206.38
caius Porcius Consul 16.2
caius Afranius Consul 18.57
caius Imperator obeliscum in Circo Vacano statuit 234.35
caij principis luxus in vnguentis 191.52
caij principis luxus in ædificijs 507.22
caij principis mirum de platano 181.12 & inde
caius Imperator Peloponnesum insulam tentauit efficere 44.30
caius Cæsar Augusti filius 18.50.& 83 26. & 136.45.& 184.34.& 448.35
caius princeps decuriam quintam iudicum adiecit 461 38
caij principis ludi 463.9
caius princeps auri auidissimus 464.50
caius princeps socculos induebat è margaritis 515.21
caij principis matrona Lollia Paulina smaragdis margaritísque operta 136.39 & inde
caij principis oculi quales 169.58
caij principis in ludo gladiatores duo ad nullam comminationem conniuentes 169.60
caio principi immolanti iecur defuit in extis 172.56
caij principis Consulatus & interitus 172.57
caij principis nauis ab echeneide pisce retenta, & eiusdem Caij in vrbe interitus 523.33.& inde
caius princeps quando interfectus 172.57
caij principis vxor Cæsonia 92.11
caij principis mater Agrippina 92.51
caius princeps generis humani fax 92.52
calaces pictor 492.37
calamidis statuarij opera 474.38.& 476.21.23.& 502.2
calamites ranæ genus 452.51.& 456.28 & 457.31.
calamochnus quid 457.38
calamus odoratus 187.54.& 195.6
calami oleum 212 40
calami in medicinis vsus 457.38
calamo vbi folia non decidant 226.29
calamorum aquaticorum consideratio 231.28. per totum caput
calamorum Aegyptiorum vsus 231.41
calamorum coma lectos implet vice plumæ ibid.45
calamis Orientis populi bella conficiunt 231.47
calamorum armis quæ gentes victæ 231.51.& inde
calamus Italiæ sagittis aptissimus 231.54 & 232.12
calamorum differentiæ plures, & qui apti fistulis 232.6.& inde
calathiana viola qualis 314.16
calchas Lucanos subegit 38.33
calciamenta Assij lapidis sarcophagis illata, vertuntur in lapides 508.58
calciantes se quidam repentè mortui 104.28
calcifraga herba quæ 392.13
calcosthenes imaginum fictor 495.39
calculi in vesica nascentes 174.13
calculorum cruciatus asperrimus 365.10
calculorum remedia 296.18. & 301.41.& 302.8.12.& 306.50.& 309.19.& 310.8.44.& 311.22.26.& 320.48.& 321.51.& 324.28.47.54.& 327.47.50.& 329.52.53.& 330.12.32.& 331.46.& 332.2.17.& 336.50.& 348.9.47.& 349.41.& 351.13.356.56.& 357.28.& 358.2.28.& 362.32.& 381.7.10.15.17.20.36.42.44.47.& 389.15. & 392.16. & 393.52. & 395.37.39. & 412.25. & 419.51. & 431.52. &

& ibidem 57.59. ac 432.2. ac 439.11. & 449.34. ac 454. 55. ac 509. 50. ac 517. 56. & 527.5
calculis Thraces dies notabant 99.47
calena vina 214.18
Calenus vates 398.12
caligines oculorum quo tollantur 303.21
calypso pictrix 495.3
calypsus imago, Niciæ opus 493.56
callæ herbæ descriptio 391.13. & inde
callainas gemma 524.56
callais gemma 524.38.54
callarias piscis 132.3. & 458.3
callias Atheniensis 467.18
callias statuarius 477.18
calliblephara quibus ex rebus conficiantur 321.12. & 344.49. & 409. 15. ac 498. 38
callicia herba qualis 360.52
callicles statuarius 477.27
callicles pictor 492.37
callicrates statuarius 96.58. & 502.31
calligonon herba 394.45
callimachus pictor 477.44
callimachus medicus 313.2
callimachus dux Atheniensium 488.36
callimus lapis 510.24
callion herba quæ 324.53
callionymus piscis 458.7
callionymi piscis medicinæ 452.44. & inde. ac 453.16
callippus scriptor 278.10
callistenes historicus 502.2
callistratus statuarius 475.3
callistruthiæ ficus quales 215.32
callistus libertus ditißimus 468.49. ac 503.47
callisti Claudij Cæsaris liberti cœnatio 503. 47
callitriches feræ quales 125.59
callitrix, siue Callitricha, siue Callitrichon herba, eiusq; vsus, & medicinæ 330.25. & 372.43. & 381.41, & 385.57
callixenus statuarius 475.3
callon statuarius 474.52
callorum corporis remedia 323. 18. ac 335.14. & 336.1. & 354.17. & 356.27. & 419.28. & 456. 41. & 479. 58. & 482.12
calor olei causa 211.15
calorem inducentia, facientiaq; 344. 5.19. ac 346.43. ac 348.41. ac 354.9. & 383.50
calorem sedantia, tollentiaq; 304.28. & 341.53
calphurnius Bestia aconito vxores peremit 387.46
calphurnius Flamma corona graminea donatus 327.40
calphurnij annulus 460.44
caltha violæ genus 314.17
calua quædam animalium naturaliter 169. 7.
caluitium homini proprium 169.10
caluus orator 469.11
caluus orator quo nocturnam pollutionem represserit 483.5
calx aqua accenditur 465.57. & 511.60.
calcis consideratio 511.53. & inde
Caulis & harenæ mistura 511.60
calce agros gentes quædam stercorant 242.2
calce vina condiunt Afri 208. 2. ac 511. 30
calce vbi agri fertiles reddantur 242.2
calcis in medicina magnus vsus 512.21. & inde
calcis natura qualis ibidem
calci oleum solum miscetur 350.24
cambyses rex obelisco pepercit, qui vrbi non pepercerat 504.14
camelopardalis animal quando primum Romæ visum 114.7
camelorum consideratio 113.50. & inde. & 171.16
camelorum vsus in prælijs 113.58
cameli partium in medicinis vsus 403.37. & inde
cameli quot annis viuant 114.2
cameli quot mensibus ferant vterum 156. 21
cameli lac quale 176.4. & 406.6
camelinum lac dulcißimum 406.6
camelorum cum equis inimicitia 113 60
camelos ne asili, id est, tabani lædant 448.37
cameli fel non habent 173.5
cameræ vitreæ nouitium inuentum 512.57. & inde
cameræ à quo primùm pictæ 493. 23
camerina mala 214.9
camillus quo die Veios ceperit 40.33
camillus quantum auri in Iouis Capitolini solio condiderit 460.15
camillus minio illitus triumphauit 467.13
camillo quid crimini Caruilius obiecerit 472. 10
camilli domus ostia habuit ærata 472.11
camilli statua 472.59
cammaros herba 388.3
cammarus piscis 458.12
camœnarum ædes 472.40
campaniæ castaneæ 217.23
campaniæ vitium magnitudo 200.43
campaniæ vua qualis 202.16. & 204.34
campaniæ cerasa 217.53
campaniæ siligo 263.8. & inde
campania ex milio pultem candidam facit 264.13
campaniæ campus laudatißimus 264.52. & inde
campaniæ fertilitas 33.9. & inde. & 34. 43. & 264.13.52. & inde
campaniæ terra pulla 240.26
campana rosa 313.22.27.41.

Reliqua quære parte secunda.

Campaspe Alexandri amica Apelli data 490. 41
canachus statuarius 474.56. ac 476. 34
canachi statuarij opera 502.22
canalicium, vel canaliense aurum quod 464.4
canaria herba quæ 369.50
canarium augurium quo tempore fieri consueuerit 258.35
cancamum vnde aduehatur 187.34
cancrorum consideratio 134.53. per totum caput
cancris vita longa 134.57
cancris omnibus octoni pedes 134.57
cancrorum marium à fœminis differentia ibid.58
cancrorum multitudo ibid.60
cancris retrogradus incessus 135.3
cancrorum coitus 140.3
cancrorum oculi quales 170.32
cancri tergora exuunt 134.45
cancrorum genera 143.6. & inde. & 458.7
cancrorum inter se pugnæ 135.3
cancri serpentum ictibus medentur 116. 16.20. & 135.4
cancros in scorpiones transfigurari 135.5
cancrorum in medicinis vsus 451.37. & inde. & 453.22. & 454.3.8. & 455. 52. & inde. & 456.5.7.8.9.33.37.49. 55.57. & inde
cancri oculi ad quid vtiles 453.6
candace regina vbi regnarit 85.23
candaules rex Bularchi tabulam auro rependit 99.23
candaules quando obierit 488.26
candelabrorum consideratio 471.57. per totum caput
candelabrorum pretia 471.59
canephorus ex marmore, Scopæ opus 501. 14
cania vrticæ genus 319.1
canities homini, & equo peculiaris 169.10
cani quo inficiantur 297.58
cani à pueritia vbi 90.7
canities præpostera 91.20
canicula stella, Procyon Græcè dicta 275. 23
caniculæ stellæ miri in hæc inferiora effectus 11.27. per totum caput. & 13.30. ac 207. 53. & inde
canis stellæ ortu vina mutantur 207. 53
canis stellæ ortu ligna cædenda 233.53
canis stellæ occasus 274.2. 3. & 276. 27
canis signi exortum maria sentiunt & terræ 131.51. & inde. & 275.28
canis signi veneratio 275.29
canicularum piscium marinorum consideratio 139. 18. per totum caput
caniculæ pisces 457.59
caniculæ pisces vrinantes maximè infestant 139.18. & inde
canicularum piscium ingens copia vbi 139. 18. & 199.14
caniculæ pauent hominem æquè ac terrent 139.24
caniculæ piscis medicinæ 453.25
Canum descriptio, natura, & erga dominos fides 119.36. per totum caput. & 156.8. & inde
canes homini inter omnia fidelißimi 119. 36
canis cum elephanto pugna 120.11. & inde
canes pro dominis pugnant 119.37 & inde
canum miracula plura 119.36. per totum caput
canum in bellis vsus vbi 199.41. & inde
canes soli dominos nouere 199.55

canes soli nomina noscunt sua 119.56
canum impetus & sæuitia quo mitigetur 119.58.& 451.32
canes ex tigribus concipiunt 120.2
canes è lupis concipiunt 120.3
canes insignes dono Alexandro Magno dati 120.6.& inde
canum partus & generatio 120.15.& inde
canum rabies quando pestifera 120.21
canis locutus aliquando 120.45
canes Melitæi quales 42.59
canes quæ loca non intrent 83.5.& 1491
canes vbi pro regibus habeantur 86.15
canum magnorum copia vbi 87.17
canes Indici cæteris grandiores 90.42
canes quasdam ædes non ingrediuntur 149.1
canum genera plura 156.8.& inde
canum generatio ibidem
canum prodigia 156.13
canes quandiu viuant 156.17
canes quibus infestentur 168.7
canes degeneres sub aluum caudas reflectunt 178.14
canum impetus quo cohibeatur 451.32
canes quando maximè in rabiem agantur 11.30
canis mordens lapidem. Prouerbium 424.3
canis rabidi morsus remedium quomodo repertum 364.39.& inde
canis rabidus quem momorderit, aquam, & potum omnem pauet 364.39
canes qua herba se purgent 369.50
canis malignitas, & inuidia 369.52
canibus ne cauda crescat 120.26
canes quos non allatrent 372.16.& 404.20.& 423.48.& 437.49
canis mira pictura 491.50
canes quo rabidi fiant 94.17
canes ne rabidi fiant 120.27.& 356.50.& 401.36.& 423.53
canum scabiei remedia 414.59
canum annua apud Romanos supplicia 420.58
canis in placandis numinibus pro hostia immolabatur 420.60
canes fugantia 423.48.& 433 15
canes quo cibo necentur 300.48.& 301.50.& 329.13.& 356.60.
canibus maximè inimicum 466.16
canis adhuc lactens olim in ciborum delicijs habitus 286.1
canis, serpentisue dente qui aliquando fuerit læsus, interuentu suo vulneratorum malũ aggrauat 399.27
canis vrina irrigata herba, & sine ferro euulsa, luxatis medetur 361.59
canum vermes, id est ricini, quo necentur 329.19
canis mirum simulachrum 474.6
canis partium in medicinis vsus 367.13.& 421.2.& 423.44.& inde. & 428.42.& inde. & 430.55.& 431.2.& 432.9.10.& 433.7.& inde. & 434.45.& 436.54
canis rabidi morsus remedia 120.22.24. per totum caput. & 295.36.& 297.23.& 298.2.& 300.48.& 301.17.& 302.13.& 303.13.& 310.29.& 311.25.& 322.18.49.& 328.12.& 333.4.27.& 338.36.& 341.58.& 342.48.& 346.20.59.& 348.8.22.30.& 354.59.& 359.33.& 364.39.& inde. & 372.12.& 391.1.& 397.40.& 400.8.& 401.60.& 403.5.& 404.37.& 408.20.& 397.40.& 400.8.& 401.60.& 403.5.& 404.37.& 408.20.& 419.9.& 423.44.& inde. & 451.14.42.52.& 454.40.47.& 466.32.& 481.59
canina capita habentes homines 87.29
cannabis consideratio, & ex ea medicina 311.30.& inde
cannabis vbi primum nata 311.30
cannabis genituram virorum extinguit 311.30
cannabis aquam coagulat 311.32
cannabis natura, vsus, satio, euulsio 293.23.& inde
cannabis ingens altitudo 293.28
cannensis clades Romanorum 215.59
canon simulachrum, Polycleti opus 475.15
canopus Menelai gubernator 66.46
canopus sidus in Italia non conspicitur 19.42
cantabrica herba cuiusmodi, & vnde dicta 369.28.& inde. & 370.35
cantharias gemma 527.20
cantharidum vermium consideratio 423.23.& inde
cantharides Catoni Vticensi obiectæ sunt, quòd eas vendidisset 423 37
cantharides quo fugentur 402.47
cantharides ex qua gignantur materia 168.12
cantharidum in medicinis vsus 424.40.& 432.34
cantharidum veneni remedia 168.13.& 303.12.& 308.49.& 340.9.& 342.30.& 343.45.& 344.10.& 406.25.& 408.39.44.& 422.17.
cantharites, vini transmarini genus 204.55
cantharolethrus locus. & vnde dictus 166.50
cantharus statuarius 477.18
cantharus piscis 458.6
cantharis Bacchus, & Marius C. vsi sunt 469.54
cantharis vermis frumenta erodens 267.41
cantherinum lapathum 309.31
capanei imago, Taurisci opus 494.49
capellæ cælestis signi ortus 274.4.& 278.11
caper piscis 178.25
capillata lotos, antiquissima Romæ, & vnde dicta 236.48
capillus virginum Vestalium quò soleat deferri ibid.48
capillus vbi probro existimetur 77.54
capillorum consideratio 169.4.& inde per totum caput
capillis quæ gens careat 169.6
capillorum defluuium in mulieribus & spadonibus rarum 169.8
capillus puerorum primus podagræ dolorem lenit 400.6
capillus virorum canis morsibus medetur 400.8
capilli muliebres adusti nidore suo serpentes fugant 402.14
capilli ne canescant 436.57
capillorum vermes perimentia 442.53.& 446.32.& 498.17
capillos quæ crispos faciant 330.27.& 331.12.& 352.9.& 403.39.& 422.41
capillum certis Lunæ diebus contrectari, capitis doloribus conducit 399.7
capilli quando tondendi 234.6
capillos inficientia 233.10.& 297.48.308.53.& 330.26.& 347.27.& 353.18.& 354.1.& 356.11.& 357.44.& 358.34.& 386.48.& 498.38
capillos denigrantia 337.5.& 345.55.& 349.20.36.& 350.59.& 351.16.& 355.48.& 387.4.& 390.51.& 424.37.& 452.37
capillos quæ rufos efficiant 216.54.& 342.49.& 344.22
capillum flauum quæ faciant 21.23.& 387.4
capillorum diuersitas in regionibus calidis & frigidis 21.21.& inde
capilli ne defluant 118.32.& 296.33.& 330.28.& 349.24.& 350.34.& 372.35.& 379.17.& 388.33.& 396.24.& 399.8.& 407.11.& 408.53.& 409.5.7.& 424.23
capillos nutrientia 331.54.& 343.56.& 348.24.& 359.49.& 372.35.& 396.24
capistrandi boues inter arbores vitésue arantes 269.17
capito Oppius vir Prætorius scirrho infestatus 94.13
capitolium obsessum à Gallis, seruatur à Manlio Capitolino 98.20
capitolium cura anserum defensum 146.56.& 420.55.
capitolij ornamentum 463.21.& inde
capitolium à Vitellianis incensum 474.5
capitolium Syllæ temporibus conflagrauit 196.4
capitolij insanæ substructiones 506.60
capitolij columnæ vnde aduectæ 502.42
capitolij dedicatio à quo facta 283.39
capitolinæ ædis incendium 460.23
capitolinum à L. Tarquinio Apiolarum præda inchoatum 35.35
capitolinus Manlius quoties corona donatus 221.54
capitolij Manlij decora militaria 97.17.& inde
capitolij Manlij fortitudo, ac gesta 97.26.& inde
capitolinus Iupiter ex ære Deliaco 471.54
capnias gemma 522.41.& 523.20
capnias vua, eiusq; natura 202.30
capnites gemma 524.55
capnitis cadmiæ genus 478.25
capni herbæ medicinæ 378.19
capnos herba qualis 374.11.& inde. & 379.54
capnumia gos, argillæ genus 241.47
cappadoces qua herba coronentur 389.11
cappadociæ oleum quale 212.45

Reliqua quære parte secunda.

capparis vbi & quomodo serenda 292.43. & inde
capparis vbi laudatißima ibid.50
capparis fruticis consideratio 198.30. per totum caput
capparis stomacho inutilis 305.30
capparis natura & medicinæ 309.5.& inde
capparis caulis in cibos receptus 218.48
capra oleæ inimica 213.1
caprarũ consideratio, natura, generatio 124. 28. per totum caput
capræ pinguitudine sterilescunt 124.29
capræ quaternos pariunt 124.28
capræ adhuc lactentes generant 124.30
capræ pariunt octonis annis 124.35
capris cornua non omnibus, & in his indicia annorum ibid.45
capris mutilis lactis maior vbertas ibid. 46
caprarum solertia 124.37. & inde
caprarum generositatis signum 124.44
capræ auribus spirant, non naribus 124. 46
capras febri nunquam carere ibid 46. & 408.9
capræ noctu, vt interdiu, cernunt 124.48. & 170.28.& 409.24
caprarum morsus exitialis arbori 124. 53
capra cur Mineruæ non immoletur 124. 54
caprarum genera plura 125.36.& inde
capræ maleficum frondibus animal 185.50
caprarum barbis ladanum adhæreſcit ibidem & inde
capras ocimum aspernari 302.23.27
caprarum balatus quo concitetur 304.43
capra quo necetur 356.33
caprarum cornu serpentes fugantur 408.5
capræ cur non lippiant 409.22
capræ aut (vt alij legunt) Capreæ fel non habent 173.5
caprarum in medicinis vsus 408.5.& inde per totum
caprinus caseus in medicinis 408.7.24. & 414.11.13
caprinus sanguis in medicina 408.45.& 414.9
caprinum fel in medicina 409.27. & inde
caprinum seuum in medicina 412.14.& 413.60
caprinum caput in medicina 412.16
caprini pili cinis calculos expellit, & caprarũ fimus 412.33
caprarum fimus in medicina 412.33.& 413.8
caprarum vrina in medicina 412.56
caprinum cornu suffitu vuluis vtile 415.45
caprinum lac stomacho vtile 406.8.16.& 412.13
caprinum iecur quibus prosit 124.57
capariense plumbi genus 482.53
caprea fera veneno viuit 157.44
capreæ vbi non sint 126.52
caprificialis dies Vulcano sacer 162.19
caprificationis arborum consideratio 216.13. per totum caput
caprifici arboris consideratio ibidem per totum caput
caprificus nunquàm floret 227.31
caprificus vbi trifera 228.46
caprifici quibus infestentur 256.24
caprifici quæ præcipuè laudentur ibid.31
caprifici natura, & ex ea medicinæ 346.49. & inde
caprificus taurorum ferociam mitigat 347.8
caprimulgi aues quales 151.39. per totum caput
caprimulgi nocturni fures 151.39
caprimulgi interdiu visu carent ibidem
capsis quæ apta materia 236.22
capua vnguentis nobilitata 190.45
capuam Augustus coloniam deduxit 265. 10
capuli, id est, gladiorum manubria ebore & argento ornantur 470.2
caput hominis inuentum in Tarpeij delubri fundamentis 998.11.& inde
capitis animalium consideratio 168.29. & inde
capitum animalium apices 168.29
capitibus quæ animalia careant 59.20.& 169.2
capitum oßium differentia 169.12
capita piscium maxima 169.2
capita hominum in cælo visa 10.51
capita præcisa aliquando repere visa 173. 25
capitis iudicium vbi primum actum 105. 59
capitibus carentes homines 59.20
capitis dolor grauißimus 365.11
capita aperiri magistratibus, cur institutum 401.27
capitis dolorem facientia & capiti dolenti contraria 311.36.& 321.32.37.& 336.27.& 337.2.& 338.59.60. & 339. 8.& 340.10.& 343.11.& 348. 19. & 351.25.& 365.59.& 370.48.& 406. 34.
capitis doloris remedia 297.45.& 299. 18.29.56.& 302.31.52.58.& 303.22. & 304.7. 20.27.52.& 306.26.41.51. & 307.35.& 308.14.& 310. 33.40. & 321.11.38.47.& 322. 51.& 323.56.& 330.7.35.& 333.4.& 335.7.11.& 338. 21.& 338.45.46.& 339.26. & 343. 35.52.& 344.3.6.22.28.& 347. 17. 24. & 348. 5. 45.& 349.1.& 349. 18.41.& 351.14.& 352.4.14.& 353. 19.& 354.39.& 355.23.31.& 357. 31. & 359.50.& 361.53.& 362.16.37.& 372.38.55.56.& 373.39.& 388. 34. & 391.48.& 394.28.60.& 395.55. & 400.42.& 402.39.& 403.14. 29.53. & 405. 27. & 409. 8.& 419. 14. & 424.56.& 450.49.& 487.10.& 403. 29.& 523.28
Capitis hulcerum remedia 298.5. & 299.23.& 301.12.& 306.11.& 309.5. & 321. 45. & 322. 15.& 336.43.& 344.21.& 351.41.& 356. 43.& 360. 44. & 372.40.& 408. 60. 409.3.& 450.26.51.& 452. 26.& 479. 55. & 510.42
Caput purgantia 299.24.& 321.16. & 322.20.& 339.20.& 316.37. & 373. 6. 28.& 480.14
capitis ardores refrigerantia 295.56
caput si à Sole doleat, quid imponendum 351. 15
capitis vulneribus quid medeatur 352.52. 373.4
capitis dolorem ex ebrietate sedantia 354. 38
capitis ossa fracta extrahentia 372.53. & 373.5
carabi cancrorum genus 134.56
carbasa vbi reperta 282.51
carbasina vela 283.40
carbilius Pollio 130.26
carbones faciendi ratio 222.32
carbonibus apta materia ibidem
carbonum natura, & vis 465.59
carbonis quernei in medicinis vsus 513.54
carbo Cneus Consul 101.55. & 102.53.
carbo L. cum Pompeio Consul 35.32
carboni Imperatori mures arrosis fascijs exitium portenderunt 126.20
carbunculi morbi descriptio 376.4. & inde
carbunculus Narbonensis prouinciæ peculiaremalum 376.4
carbunculus morbus quando primùm in Italiam venerit 376.4
carbunculorum gemmarum consideratio, genera, &c. 520.46.& inde
carbunculi vbi optimi 520.47.& inde
carbunculi vnde dicti 520.46
carbunculi morbi facile remedium 275.38. & inde
carbunculi ne vitibus noceant 30.39
carbunculus terræ genus 240.42
carbunculare quid sit 275.35
carbunculatio arborum morbus 254.9
carbunculorum remedia 302. 60. & 303.45.& 307. 56. ac 308. 38. ac 333. 26.& 336. 57. & 339.17. & 343. 31. 37. & 345. 5.& 346.39. ac 348. 25. ac 353.1. ac 357.14.57.& 383. 54. & 415. 55. & 434. 51. ac 456. 43. ac 513.53
carchedonij carbunculi 520.7
carchedonij smaragdi 519.18
carcinetron herba 394.46
carcinias gemma 527.16
carcinomatis morbi remedia 300.1.ac 302.50.ac 322.54.ac 328.13.ac 337.26. ac 346. 39. ac 353. 30. & 354. 37. ac 360. 13. ac 362. 17. ac 363. 5. ac 386. 4. ac 392.40. ac 394. 1. ac 399.53. ac 400.20. ac 420.33. ac 454.40. ac 457. 36.
cardamomi consideratio 184.8.& inde
cardamomi medicina ibidem
cardamomi oleum 212.40
cardiacorum remedia 299.43.ac 300. 21.ac 303.36.ac 341.37.ac 349.17.ac 358.17.ac 404.32
cardisce gemma 525.25
cardinis temporum quadripartita distinctio 272.14
carduelis imperata faciunt 151.48
carduelis auis consideratio 151.48
carduus herba qualis 318.56.& 319.9
carduorum in cibis vsus, eorúmque ingens pretium

pretium 292.7
carduorum satio, cultura, vsus, &c. 292.10. & inde
carduorum medicinæ 311.44
carduorum syluestrium genera duo ibidem
carduus frugibus inimicus 268.46
carduis vesci plebei non licet 285.46
caryatidum simulachrum 501.7
caryatides statuæ 502.10
caricæ ficus 193.36.& 216.30
cariem quæ arbores non sentiant 235.13. & 241.8
caries ab ebore quo pacto arceatur 212.50
caryinum oleum quid 214.32.& 344.13
caryites, tithymali genus 380.26
caryon vnde iuglans dicta 216.53
caryopos quid 189.52
cariosa terra pessima 241.7
caryotarum medicinæ 344.47
caryotæ vbi 218.46
caritatem annonæ inferentia 276.37
carmanides pictor 494.57
carmina incantantium an aliquid valeant 397.52. per totum caput
carmina Magica vim habere Ibidem per totum
carmina Magica contra grandines & morbos 399.14
carmen heroicum à quo repertum 106.21
carne adis eloquentia, Catonisq́; de eo sententia 98.1
carneades Zenonis libris responsurus elleboro se purgauit 367.7
caro quo æstate incorrupta seruetur 308. 43
caro quo tenerior in coquendo fiat 319.6.& 346.56
caro ab ossibus recedens quibus iuuetur 334. 60.& 335.41.& 343.35.& 363.4
carne humana vescentes 86.28

Quære Humana carne.

carnes bubulæ quemodo facilè percoquantur 346.56
carnes suauiores facientia 357.42
carnes quo absumantur in ollis 367.32
carnes, cùm coquuntur, conglutinantia 390. 9.& 393.20
carnes alentia 348.36
carpathij maris echini quales 452.58.
carpheoton thuris genus 184.50
carphos, id est, fœnum Græcum 363.46
carpinus arbor 225.32
carpinus montes amat 225.57
carpinus nuptialibus facibus materiam præbet 226.7
carpophyllon lauri genus 219.46
carrucæ ex argento 469.11
carthago victa quantum, & quid Romanis, tributi nomine soluere coacta 462.56. & inde
carthago, cùm deleta fuit, quantum argenti habuerit 469.15
carthago quando capta 202.58.& 215. 51.& inde
carthago quot annis Romæ æmula 215.57
carthago fici argumento deleta ibid.51
carthaginem quis primus irruperit 92.60
carthaginiense bellum tertiũ quomodo sumptum 215.55
carthaginiensium contra Romanos victoriæ ibid.59.
carthaginiensium in Sicilia victorum pictura 485.49.54
carthaginienses Herculi humana hostia sacrificabant 502.12
carthaginis Hispaniæ rosæ quales 313.38
carthegon buxi semen 229.16
cartilaginei pisces 133.18.& inde. & 174.40.& inde
cartilago rupta non solidescit 174.42
caruilius Samnites superat 474.25
caruillij Pollionis repertum 469.27
caruilius Sp. quæstor quid in Camillo reprehenderit 472.10
caruilius Sp. Iouem in capitolio fecit 474. 25
caseorum consideratio, diuersitasq́; 176.7. & ibid.20. per totum caput
caseorum genera, vsus, bonitas, medicinæ 406. 37.& inde
casei seruandi ratio 360.20
caseus ne corrumpatur, néue à muribus attingatur 437.35
casei vbi optimi 176.20. per totum caput
casiæ fruticis consideratio 186.43.& 187.17. & inde
casia in Septentrione viuit 230.20
casia apes delectantur 317.19
cassignete herba qualis 361.25
cassander Gallos obsidet 441.56
cassander rex 492.23
cassandra picta Theodori opus 494.46
cassiteron, id est, candidum plumbum 482. 19.28
cassius Longinus Consul 91.55
cassius Orator 93.38
cassius Seuerus 496.18
cassius Parmensis 439.8
cassius Hemina author vetustissimus 195. 49
cassius Syllanus 474.39
cassius Spurius regni affectator à patre perimitur 472.21
cassij C. censura, & in ea prodigium 255.42. & inde
castitatis exemplum 62.3.& 98.46. per totum caput. & 114.3.& 121.46.& 184. 26.& 354.27.& 368.45.
castitatem seruantia 354.18.& 308.45
castor Romanorum victoriæ nuntius 96.3
castorum aurigæ qui 70.47
castorum ædes Romæ 472.59
castoris tabula, vbi & à quo posita 486.13
castor & Pollux Apellis opus 491.11
castoris & Pollucis simulachra 476.50
castor & Pollux cur à nautis inuocantur 10. 50
castorum stellæ quales 10.45. per totum caput
castor Antonius medicus 305.56.& 310.26
castor animal 449.46.& inde
castores an testiculos sibi amputent 117.7 & 449.46.& inde
castorea, id est, fibrorum testes quo seruentur optimè 449.50.& 450.7
castorea quæ 117.8.& 449.46. & inde
castoreorum medicinæ 449.54.& inde.& 452.1.42.& 454.12.48.& 457. 2.4.21
castrata siliginis genus 263.25
castratio quibus facienda diebus 278.52
castrorum vallum ex cæspitibus 496.42
catagrapha à quo inuenta 488.31
catagusæ simulachrum 476.13
catananca herba quæ 391.10
cataplasmata ex bromi semine 337.42
catapulta à quo inuenta 106.5
cataractæ aues 152.32
catienus Philotimus in patroni rogum se coniecit 98.59
catilina Ciceronis ingenium fugit 98.25
catilinana prodigia 15.4
catilinæ proauus quis 97.23
catinius Labeo tribunus plebis Metellum Macedonicum ex Tarpeio colle præcipitare conatus 100.40
catoblepas fera 114.39
catochites gemma 524.57
catopyrites gemma 524.58
cato Censorius, quoties accusatus causam dixerit 97.5
catonis Censorij laus 97.2. per totum caput
cato Censorius, optimus Orator, optimus Imperator, optimus Senator 97.3
catonis Censorij triumphus, Censura, scientia 202.52.& inde
cato Censorius quando mortuus 202.58
catonis de vitibus, vuisq́; sententia 202. 59
cato eodem vino vsus, quo remiges 206. 11
catonis ex Hispania triumphus 206.10.
catonis de vino condiendo præcepta 208.29 & inde
catonis præcepta de oliuarum cultura 211. 56. per totum caput. & 212.2. per totum caput
cato de amurca eiusq́; vsu 212.53. per totum caput
cato nil de prunis syluestribus locutus 213. 44
cato de ficis serendis 215.42.& inde
cato fici argumento vsus in delenda Carthagine 215.51.& inde
cato Carthiginiensium infestissimus hostis 215.51
cato de myrti generibus 219.10.14
cato de lauro 219.32
cato de cupresso 230.34.42
cato summus in omni vsu 233.59
cato de terræ vitijs, atque optimo agro 241. 6.13
cato de plantandis arboribus, ac scrobibus faciendis 244.18
catonis præcepta de insitione arborum 246. 24
cato de vite inserenda 246.40
cato de olearum satione 247.20.& inde
catonis de agricultura præcepta 259.10. per totum caput
catonis præcepta, vbi vnumquodq́; frumentũ sit serendum 268.24
catonis præcepta de arandi tempore 266.6. & inde

& inde
catonis Censorij Censura 283.45
cato de brassica 291.8.& inde.& 299.40
catonis M. laus 359.47
cato M. de herbis Ibidem
cato quare Zenonis statuam vendere noluerit 477.48
cato contra Græcos. 417.47.& inde
cato contra medicos 417.52
cato quando obijt, & eius ætas 417.55
catoni Vticensi obiectum quòd cantharidas vendidisset 423.37
cato Censorius octogesimo anno filium genuit 93.4
catonis duplex propago 93.5
cato Censorius quid de legatione Atheniensium 97.60
cato Græcorum hostis 98.4.& 417.47 & inde
cato Iunior Vticæ se peremit 57.29
cato Vticensis Græcorum amicus 98.5 & inde
cato Vticensis pronepos Catonis primi ibid. 5
cato ambitus hostis, ac repulsis gaudens. Prologo operis, pagina prima, versu 35
catonem rem improbam nemo ausus rogare Ibidem. 37
catorum cognomen, à sapientia tractum 98. 31
catus Aelius Consul, & eius parsimonia 469. 19
catuliana Minerua cur dicta 476.45
catulitio quid 227.23
catulus Q. Consul 146.52.& 502.56. & inde.& 507.16
catulus Q. Cimbrorum victor 238.50
catulus Qu. capitolium dedicat, & eius inuentum 282.39.& inde
catulus Luctatius Mineruæ simulachrum dicat 476.45
catulus tegulas capitolij inaurat 463 22
catuli Qu. nobilis domus 238.50
catullus Veronensis poeta in Mamurram 502. 53
catullus poeta in Strumam Nonium 519.58
catulli incantationes amatoriæ 398.29
cauaticæ cochleæ 119.29.& 430.31
caucalis herba 318.45
cauchorum vita 221.3.& inde
caucon herba 378.20.& inde
caudarum animalium consideratio 178.8. per totum caput
caudarum animalium diuersitas Ibidem per totum caput
caudæ quibus amputatæ renascantur 178. 9
caudæ præter hominem, ac simias omnibus ferè animalibus insunt ibid. 8
cauda villosa homines in India 91.27
cauda animalium, animi index 112.30
caulias quid 284.59
caulina vina 204.35
caulis leguminum qualis 261.24 & inde
caulis herbarum differentiæ 290.26
caule reciso quæ regerminent 290.13
caulodes brassicæ genus 299.43
cauneæ ficum genus 216.31
caunij natura lienosi 169.7
cauponarum æstiua animalia, hoc est, pulices, etiam in mari gignuntur 139.36
causæ rerum omnium afferri non possunt 8. 57
causæ quorundam nosci non possunt 24. 24
cea seu coa vestis qualis 164.43.53.& inde
cecinnæ pater, opio perijt 307.29
cecina Volaterranus 148.19
cedrelæon quid 212.33
cedrelate, id est cedrus magna 193.43. & 351.23
cedri vsus in sacris 194.17
cedrus minor, & eius genera 193.39
cedri maioris genera 193.41
cedro cur simulachra deorum fiant 193. 43
cedrus libros à tineis conseruat 195. 56
cedrus picem fundit 208.13
cedrus montes amat 225.57 & 230.23
cedro folia non decidunt 226.26
cedri folia capillata 227.6
cedri folia pungentia 227.10
cedrus quo tempore semen gerat 228.16
cedri vbi optimæ 234.14
cedri oleo peruncta non sentiunt cariem, aut tineam 234.18
cedri vsus ad classes in Aegypto, Syriaque 234.42
cedrus non tenet clauum 234.87
cedrus non sentit cariem, neque vetustatem 235.14
cedri magnæ naturæ, & medicinæ 351. 24.& inde
cedria picis genus 351.25
cedrium quid, & quomodo fiat 224. 30.& inde
cedrides, id est cedri fructus, earumq; in medicinis vsus 351.36.& inde
cedrinæ mensæ nobilissimæ 196.18
ceyces aues 453.57
celebothras rex 79.21
celeres sub Romulo dicti, qui postea equites 461.51
celtizontes pueri 476.37.50
cella vinariæ quales esse debeant 209.40. per totum caput
cellaria agris maiora 507.24
cælia potus genus 337.48
celocem nauem Rhodij inuenerunt 106.59
celtes, testudinum genus 130.20
celtis arbor, id est, lotos 197.2
cenos herba 391.13
cenchramis statuarius 477.27
cenchris serpentis morsus remedium 310. 32
cenchridis accipitris in medicinis vsus 425. 49
cenchrites gemma 527.23
cenchros adamantis genus 518.14
censorius Piso historicus 195.58
censoria nota, quinque pondo argenti possidere 469.18
censorum officium circa quid 258.20.& 259.47
censu Senatores legi, perniciosum 200.23 & inde
census moribus, & virtutibus inimicus ibidem
census præcipuum magistratuum ornamentum Ibidem
centaretus Galata, miráque de equo eius historia 121.55.& inde
centaureæ herbæ consideratio 368.6.& inde.& 370.30
centaurei herbæ ætas 396.46
centaureum maius & minus 389.19
centaurei medicinæ 377.42.& 378.5.41.& 379.39.& 382.59.& 383. 22.& 384.19.& 385.13.29.& 386.19. 20
centaureon herba vnde dicta 365.49
centaureon lepton, herba 368.14.18
centaurei herbæ vsus, & medicinæ 372.18. & 373.8
centaurorum simulachrum 500.46.& 501.48
centifolia rosa 313.26
centifolia rosa Tiberij Cæsaris principatu in coronis non addebatur ibidem.30
centipedes pisces 138.47
centipelliones quid 407.54
centumcapita herba, & ex ea medicinæ 327. 21. per totum caput
centunculus herba qualis 359.39 & inde
centunculi herbæ medicinæ Ibidem
centurionum insigne, vitis erat 201.15
centuripinum crocum 314.30
cephenes apum genus 162.50
cepheus Andromedæ pater vbi regnauerit 85. 9
cephis statuarius 477.27
cephissodorus statuarius 474.56.& 475.1
cephissodori duo 477.24
cephissodorus statuarius, Praxitelis filius 476.33.& 501.7
cephissodorus pictor 488.50
cephus animal quale 114.9
cepio, scriptor 313.30
cepionis & Drusi inimicitiæ 407.46.& 460.41
cepionidæ gemmæ 525.15
cepites gemma 524.58
cepocapites gemma Ibidem
cera quomodo fiat 318.14.& inde
cera quæ optima ibid.16.& inde
cera quo nigrescat ibid.25
cera quomodo alba fiat 218.23.& inde
cera quo rubea fiat ibid.25
ceræ vsus ibid.25
ceras ex quibus floribus apes confingant 160. 44
ceræ imagines à quo repertæ 495.31
ceris pingere consuetudo 493.15
cerachates gemma 524.4
ceramicos locus 495.40.& 500.51
ceramites gemma 524.59
Κέρας ἀμαλθείας, Libri titulus. Prologo operis pag.2. vers.25
cerastes, id est, vermes ficus infestantes 254.6
cerastæ serpentis descriptio 115.13
cerastis cornua quadrigemina 115.13. & 168.49
cerastis raphanus aduersatur 296.25

cerastæ serpentis morsus remedia 305. 49.& 352.58.& 445.10.& 449.53. & 451.11
cerasus peregrina arbor 181.29
cerasorum consideratio 217.49.per totum caput
cerasorum baccæ ibid.46
cerasi quando, & vnde primùm in Italiam aduectæ ibid.50
cerasi vbi non proueniant 217.51
cerasorum nomina plura ibid.51 & inde
cerasus in lauro inseritur ibid.56
cerasi succus qualis 218.21
cerasa quibus constent ibid.34
cerasus quæ loca amet 225.60
cerasis rami miræ magnitudinis 229.45
cerasi quomodo præcoces fiant 256.46
cerasi insitio quomodo fiat 246.20 & inde
ceratiæ herbæ medicinæ 379.31
ceratias cometæ genus 9.16
ceratitis herba quæ 307.52.& inde
ceratitis medicinæ Ibidem 53.& inde
cerauniagemma 523.38.41.& inde & 526.33
ceraunia siliqua 194.10.per totum caput
cerauniis à montibus Europæ cælum initium sumit 218.57
cerauniis in montibus myrtus primùm visa Ibidem
ceraunium genus tuberis 285.34
ceraunobolos quid 491.24
cerberum Hercules vbi extraxit ab inferis 387.42
cerberi spumis aconitum ortum Ibidem
cercopitheci feræ descriptio 114.21
cercuron Cyprii inuenerunt 106.59
cerebri consideratio 169.14.& inde
cerebrum quibus insit Ibidem
cerebrum hominis portione maximum humidissimúmque 169.16
cerebri materia qualis ibid.17
cerebrum sensuum arx ibid.22
cerebrum venarum terminus Ibidem
cerebro propria Ibidem.& inde
cerebrum mentis regimen 169.23
cerebrum somni causa 169.24
cerebro carentia non dormiunt 169.24
cerebrum secundo loco formatur in corpore 172.23
cerebri medicinæ 354.60
ceres cur Dea iudicata 105.24
cereris inuenta 105.23.24
cereris ædes Romæ vbi, & à quo exculta 495.36
cereris in sacris agnon sibi matronæ substernebant 354.27
cereris simulachrum ex peculio Cassii Sp. factum Romæ 472.21
cereris simulachrum ex ære ibid.
cereris simulachrum è marmore 501.5
ceria potus genus 337.48
cerinthe herba qualis 317.20
cerinthe apes delectantur Ibidem
cerinthum quid 160.38
cerion quid 295.34
Κηρίον libri titulus, Prologo operis, pag. 2. versu 24
cerites gemma 525.1
cerostrota quæ dicantur 168.53
cerri glans qualis 222.21
cerrus arbor 222.9.16
certaminum sacrorum victores, nõ tam ipsi, quàm patriæ eorum coronabantur 221.39.& inde
certaminum sacrorum coronæ 221.56
certi nihil auguriis inesse, certissimum est 3.14
ceruarii lupi quales 115.8
ceruarium venenum quid 393.57
ceruisiæ quando, à quibus, & ex qua materia 209.51.& inde
ceruisia qua arte vetustatem ferat ibid.53
ceruisia mera non diluta bibitur ibid.54
ceruisiam, vti vinum, inebriare 209.55
ceruisia potus genus 337.48
ceruisiæ vsus vbi, & ex ea medicinæ 337 48
ceruix quæ corporis pars 171.8
ceruicis descriptio Ibidem.& inde
ceruicis affectæ remedia 310.50.& 327.31 & 340.3.& 377.36.& 401.31.& 410.42.& 420.4.& 454.11
ceruorum consideratio 117.19.per totum caput
cerui canibus vrgentibus ad hominem vltro confugiunt 117.19
cerui ægroti quo sibi medeantur 116.14
ceruorum conceptus 117.20
ceruæ qua herba se ante & post partum purgent 117.24
cerui depositis cornibus latent 117.37 & inde
ceruorum cornua ad quid vtilia ibid.40 & inde
cerua Qu. Sertorii qualis 117.49
ceruorum vita longa 101.32.& 117.52
cerui febres non sentiunt 117.54
ceruos Africa non gignit 117.59
cerui serpentes mandunt 117.50 407.49
cerui vbi non sint 117.59.126.40.51.52
cerui vbi fissis auribus 126.41
ceruorum coitus qualis 155.58
ceruæ parituræ quo pascantur 297.15
cerui cicurati rarò concipiunt 156.33
ceruorũ cornua qualia 168.39.54.& 169.1
ceruorum capiti, vermiculi insunt 169.36
ceruorum anima serpentes vrit 179.14
cerui qua herba serpentibus resistant 331.24
ceruorum ætas discerni non potest 117.42
ceruis cor maximum 172.32
ceruo fel esse in cauda 173.7
ceruis vbi quaterni renes 174.2
ceruorum & serpentum inimicitia 117.50. & 157.34.& inde
ceruorum cum serpente pugna 117.50
ceruino sanguine contrahi serpentes 407.57
cerui cornus odore serpentes fugantur 157.34.407.51
ceruini cornus in medicinis vsus 409.9.10.56.& 410.35.59.& 412.18.22.& 414.14
ceruinus pulmo in medicina 410.57.& 414.4
ceruinus sanguis aluum sistit 411.38
ceruorũ coagulum intestinis vtile 412.11
ceruinus fimus in medicina 414.15
ceruæ, cùm senserint se grauidas, lapillum deuorant 415.8
cerui dictamnum herbam monstrarunt primùm 116.14.& 369.4
cerussa color 486.36.& 487.4.57
ceselii iurisperiti præceptor 119.47
cesenatia vina 204.25
cestius C. Consul 152.23
cestii C. Corinthium signum 474.46
cestros herba qualis 369.25.& inde
cethegus Consul quando 197.51
cethegi mensa nobilis 196.21
ceti piscis magnitudo 448.36
chalastricum nitri genus 445.50
chalastricum nitrum vice salis 446.23
chæreas Atheniensis Medicus 311.49
chæreas statuarius, & eius opera 476.28
chalazias gemma 527.26
chalceos herba 319.9
chalceti herbæ medicinæ 378.37
chalcantis æris consideratio 480.1 & inde
chalcides serpentes 450.1
chalcidicæ ficus quales 215.31.41
chalci pondus 325.29
chalcis piscis 458.3
chalcis piscis ter anno parit 140.16
chalcitis lapidis consideratio 471.21.& 479.34.& inde.& 527.37
chalcitis aluminis species 497.60
chalcophonos gemma 525.5
chalcosmaragdos gemma 519.26
chalcosthenes statuarius 477.27
chalcosthenes imaginum fictor 495.39
chaldæorum doctrina 80.43
chaldæorum gemmæ 526.51
chamæactæ medicinæ 384.3
chamæactæ sambuci genus 353.56
chamæcissi descriptio, & ex ea medicinæ 359.25.& inde
chamæcissi in medicinis vsus 355.58
chamæcissos hederæ species 231.25 355.58
chamæcissos cyclaminis genus 371.36
chamæcerasi consideratio 217.58
chamæcyparissos herba, & ex ea medicinæ 359.30
chamædaphne herba, quæ & vincaperuinca, eiúsque in medicinis vsus 324.25 per totum caput
chamædaphnes descriptio, & medicina ex ea 359.14.& inde
chamædaphne frutex ex lauri generibus 219.45
chamædaphne herba, eiúsque vsus 317.10
chamædryos herbæ descriptio, & ex ea medicinæ 359.6.& inde
chamædropis herbæ descriptio, & medicinæ ex ea Ibidem
chamæglycymerides pisces 4589.
chamæleon herba vnde dicta 329.9
chamæleon herba quæ 318.10.& 405.23
chamæleontis herbæ consideratio, genera, medicinæ 329.6.per totum caput
chamæleontis herbæ ætas 396.46
chamæleontis oculi quales 170.32
chamæleonti pulmo maximus 172.54

chamæleontis animalis consideratio, & ex eo medicinæ 118.59.& inde. & 405.9.& inde
chamæleontis miracula 118.59.& inde. 405.9.& inde
chamæleontis venenum 116.30
chamæleon solo aere pascitur 118.6
chamæleon multicolor 118.6.& 405.13
chamæleontis oua qualia 153.49
chamæleos piscis 458.8
chamæleuce herba 377.56.& inde
chamæleuces herbæ descriptio, & medicinæ 359.27.& inde
chamæleon herba 329.47
chamæmeli medicinæ 329.51
chamæmyrsine herba 212.31
chamæmyrsine quid, & ex ea medicinæ 349.37.& inde
chamæmyrsinæ olei natura, & ex eo medicinæ 344.11
chamæpeuces herbæ descriptio, & eius medicinæ 359.29
chamæpityos herbæ medicinæ 352.20.& inde
chamæpitys herba 381.32.34
chamærops herba 378.46.& 385.18
chamæsyces herbæ descriptio, & medicinæ ex ea 359.22.& inde
chamaterum duarum simulachrum 501.13
chamatrachea ex genere cancrorum 455.8
chamæzelon herba 371.9.&.393.8
chamelæa herba 368.59
chamelææ herbæ descriptio, & medicinæ 359.17.& inde
chamelæa frutex 197.43
chamelææ fruticis oleum 212.19
chamæ pisces vuluas habent 140.36
canne piscis ex seipsa concipit 458.34
characia harundinis genus 232.19
characias tithymali genus 380.13.& 385.50
chares Lyndius statuarius, Lysippi discipulus 474.17
charitatis exempla 129.57.& 143.41.& 144.27. & 145.6.& 163.50. & inde. & 164.40. & inde. & 448.42. & inde
charitoblepharon frutex 199.27
charitum simulachra, Socratis opus 501.46
charmidæ siue carneadis ingens memoria 96.15
charmis medicus 417.32.& 418.25
charoneæ scrobes 23.59
chartarum consideratio 194.49. & 195.14. per totum caput. & Ibidem 48.per totum caput
chartarum vsus maximè necessarius 194.49
charta quando reperta 194.50.& 196.5
chartæ quomodo ex papyro præparentur 195.9.
chartarum genera plura, & quomodo fiant 195.13.per totum caput
charta religiosis voluminibus apta 195.14
charta augusta cur dicta 195.14.30
chartæ bonitas in quibus consistat 195.28
chartæ glutinum quale esse debeat 195.39. & inde.& 264.36.& 335.16
chartarum farinæ, & ex eis medicinæ 335.16
chartariæ officinæ tritici polline vtuntur 263.36
chasma quid 9.60
chaus animal quale 114.9
chelidonia ficus 215.39
chelidonia herbæ medicinæ 370.32.& 377.30.& 385.35.& 386.16
chelidonia oculis vtilis 116.17.& 373.10
chelidoniam herbam hirundines inuenere 116.17.& 369.43
chelidonia Collyria 369.49
chelidonias, Zephyrus ventus 13.26
chelidonia gemma 525.7.& 527.23
chelidonij lapilli 173.51
chelonia gemma 525.7
chelonitides gemmæ 525.10
chenalopeces, aues 147.14
chenomychon herba 316.44
chenopus herba 160.44
chernites lapis ebori simillimus 508.60
chersidris cryngion aduersatur 327.14
chersinæ genus testudinum 130.22
chersiphron architectus Dianæ templum extruxit 99.15.& 506.25
chiæ terræ medicinæ 498.32
chij insulæ pisces è manu vescentes 449.3
chij insulæ vuæ quales 201.37
chios insula optimum amylum habet 262.45
chium marmor 67.34.&
chium vinum quale 204.48.& 206.38
chios oppidum obsessum fagina glande famem tolerauit 222.6

Reliqua quære parte secunda.

chydææ palmulæ 206.60
chydæi dactyli 193.18
chilodynama herba 368.2
chilon philosophus gaudio obijt 98.37 & 104.25
chilonis laus, authoritas, dicta, mors 98.33. per totum caput
chiragræ morbi remedia 363.3.& 406.15
chirocineta Democriti liber 361.2
chiron Herculis sagittis vulneratus, & qua sanatus herba 368.6
chironis parentes, & eius inuenta 105.45
chironis simulachrum 501.30
chironis herba centaureon 365.48
chironis medicina Troianis temporibus 427.37
chironia herba 365.54.& 370.27
chironia herba, & medicinæ ex ea 239.59. & 385. 24
chironia pyxacanthos spina 182.43.& 358.46
chironium panacis genus 365.46 368.7
chironium cicutæ resistit 372.30
chœliæ virginis statua qualis 473.21.23
chœliæ statua quare posita Ibidem
chlorionis auis cum Coruo inimicitia 158.15
chlorion auis 149.32
chlorites gemma 525.12
coaspites gemma 525.14
cholos smaragdi genus 519.23
choleræ remedia 299.5.& 345.1.& 358.6.24.& 394.52
chondryllon siue Chondrylle herba 318.44. & 319.52.& 332.27
chondris herba 369.58
chondris herbæ medicinæ 379.18
chortinon oleum 212.43
chreston, id est, cichorium herba 299.37
chrysalis vermis qualis 167.48.& 168.12
chrysanthemi herbæ medicinæ 351.43
chryselectrum quid 517.45.& 523.16
chrysermus medicus 331.6
chrysippeæ herbæ medicinæ 382.10
chrysippi garrulitas 417.10
chrysippi medici laus, ætásque 376.28
chrysippi de braßica liber 299.47
chrysites lapis 510.51.& 526.46
chrysitis spumæ argenti genus 466.46.48
chrysitis herba 315.46
chrysoberylli gemmæ 519.37
chrysocarpum hederæ species 231.7
chrysocollæ consideratio 465.22.per totum caput
chrysocolla vnde dicta 459.24.& 465.48
chrysocolla optima 465.23.& inde
chrysocollæ quid 465.27
chrysocollæ spectaculis vsus 465.38
chrysocollæ genera tria 465.39
chrysocolla herbacea 465.40
chrysocollæ vsus in medicinis 465.45 & inde
chrysocomes herbæ medicinæ 322.42 & inde
chrysocome herba 315.46
chrysogonus Syllæ libertus 499.2
chrysolachanum herba quæ 391.41 & inde
chrysolampis gemma 525.14
chrysolithus gemma 523.11.19.& 527.35
chrysophis gemma 525.14
chrysoprasius gemma 519.39.& 521.59.& 522.15.& 527.35
chrysopteros topazij genus 521.59
chrysothales herba 374.30
chrysos piscis 458.32
chrombi pisces 458.3
chrombis piscis 131.45.& 458.35
cyamea gemma 527.25
cyamos herba, quæ & colocasia 318.34
cyaneus color 315.38.& 521.48.& 527.30
cyanus gemma 522.43
cyani flores 315.39.& 317.8

cyathi pondus 325.30
cybele quo anno Romam aducta 258.42
cybeles in leone sedentis pictura 492.17
cybeles sacerdotes quo virilitatem soleant amputare 496.19
cybeles specus mirus 24.23
cybele à Claudia inducta Romam 98.48
cybium quid 131.6.& 458.5.29
cybij piscis medicinæ 451.16
cybiorum medicinæ 451.15
cibus simplex vtilissimus 149.25
cibi qui auidiores 174.39
ciborum luxuria multiplex 208.21 & inde
cibi quorundam miri 221.11
cibo quod animal nunquam vescitur 118.5
cibos alios alia appetunt 157.38
cibo vltra vndecimum diem plerosq; caruisse 179.34
ciborum appetentia quomodo fiat,
Quære appetentia in cibis.
cibis interdum vitantur morbi 329.60
cibo homo maximè perit 379.53
ciborum temperantia vtilissima 401.14
cibum somno concoquere, corpulentiæ prodest, non viribus 179.29
cibi ambulatione perficiuntur 179.30
cibi peruigilio vincuntur 179.30
cicadarum consideratio 166.13& inde. & 166.29. per totum caput. & 166.56
cicadarum in medicinis vsus 432.5
cicadarum cantus quando acerrimus 332.10
cicadæ quæ mutæ, quæq; canoræ 166.16 & inde
cicadis vescentes homines 166.17
cicadæ ore & excrementorum foramine carent 166.21.24
cicadæ vbi non proueniant 166.29. per totum caput
cicadas oculis carere 169.47
cicatrici quibus color redit 296.35.& 302.44.& 337.17.& 355.38.& 359.23. & 386.7.& 394.22.30. & 401.51.& 407.10.& 415.2.& 436.53.& 449.38. & 450.33.& 465.47.& 498.15.& 510.41
cicatricum hulcera quid tollat 306.21 & 394.41
cicatrices oculorum tollentia 465.47
cicatricum remedia 298.46.& 303.50.& 304.49.& 338.40.& 339.28.47. & 351.53.& 403.57.& 409.29. & 403.3.& inde
cicatrices explentia 300.45.& 343.29.& 344.54.& 347.45.& 466.43. & 478.29.& 512.22
cycæ palmularum genus 193.22
ciceris consideratio, & ex eo medicinæ 336.41
cicer quando seratur 265.49
ciceris differentia, natura &c. 265.48. & inde
cicer peruigilijs adhibebatur 265.52
cicer erucæ inimicum 293.45
ciceris radix qualis 260.60
cicerculæ descriptio 265.52
cicerculum quid 486.41
cicero quando Consul 138.10
ciceronis Academia vbi 438.26
cicero extra omnem ingenij aleam, Prologo operis pag.1.vers.29
ciceronis laus ingens 98.21.& inde.& 438.42.& inde
ciceronis acta ibid.21.& inde
ciceronis vxor Terentia centum & tribus vixit annis 101.51
cicero fatetur semper, quos sequatur authores. Prologo operis, pag.2.vers.19
ciceronis libri De officijs, quales Ibidem 21
cicero de vnguentis 191.46.& 241.19
ciceronis manu scriptus liber, Plinij tempore extabat 195.46
ciceronis cedrinæ mensæ nobiles 196 18.58
cicero lux doctrinarum 241.19
ciceronem Marci Tullij Ciceronis filium potatorem maximum, Tergilla arguit 209.43.& inde
cicerones vnde dicti 258.17
ciceronis versus de lentisco 272.46 & inde
ciceronis Tusculana villa anteà Syllæ fuit 326.46
ciceronis filij Consulatus 326.52
ciceronis hostis cæsar dictator 98.27
cicero equestre nomen stabiliuit 461.46.& inde
ciceronis Consulatus Ibidem
ciceronis dictum de sphinge 474.44
cicero Verri simulachrum Cupidinis obiecit 501.2
ciceronis facetum dictum 502.46
ciceronis Consulatus, & eius collega 121.20.34.& 138.10
ciceronianæ aquæ, villáque 438.35.& inde
cichorium herba quæ 291.45
cichorion herba quando, & qualiter frondeat 314.55.& 319.43
cichorium, quod & intubum erraticum 290.45.& 318.39
cichorium, & eius vsus 299.31 & inde.& 318.38
cychramus auis quæ 148.4.7.& inde
cicindelæ vermes noctu lucentes 274.13.19.& inde
cicini olei natura, & medicinæ 343.53 & inde
cicis arboris factitium oleum 212.19
cyclamini herbæ consideratio 315.52. & inde.& 371.26.& inde
cyclaminos brasicæ inimica 350.16
cyclaminos herba quæ 371.26.33.& 372.12.40.& 373.16
cyclamini herbæ medicinæ 379.42.& 381.57.& 382.42.& 384.4.22.40.46. & 385. 44. & 386.3. & 387. 55.& 387.2
cyclopis dormientis pictura 489.29
cyclopes populi 59.53
cyclopum reperta 105.41.47.51
ciconiarum consideratio 148.39.& inde
ciconiæ vnde ad nos veniant, ignoratur 147.41
ciconiæ æstatis aduenæ ibid.42
ciconiæ, ceu lege prædicta die recedunt 147 43
ciconiarum discedentium agmen nemo vidit ibid.44
ciconias non venire, sed venisse cernimus ibid. 44
ciconiæ nouissimè venientem lacerant 147.47
ciconijs non inesse linguas ibid.48
ciconiæ serpentum exitium ibid.
ciconias occidisse vbi capitale 145.49
ciconiæ nidos eosdem repetunt 147.53
ciconiæ vbi non sint 149.59
ciconia quomodo cum serpentibus dimicet 147.49.& inde
ciconiarum ventriculus medicinæ 424.14.& 434.59
cicutæ herba consideratio, vsus, & ex ea medicinæ 373.52.& inde
cicutæ vbi vis maxima 374.7
cicuta homini venenum 203.51
cicuta sumpta bibere cogit sumentem 209.14
cicutam præsumunt, qui multum bibere cupiunt 209.14
cicutæ rutæ contraria 303.7
cicutæ semen vrticæ aduersatur 328.8
cicutæ inuisa Atheniensium pœna 303.7 & inde
cicutæ herbæ medicinæ 340.11. & 341.2.& 352.3. & 372.29.& 390.42.& 391.50.& 406.26.& 408.29
cicuta quibus prosit 382.43.& 384.6.15.49.& 385.9.48.& 402.32
cydippe Protogenis 492.8
cydon statuarius 479.8
cydoneæ poma quæ 213.14
cygni in medicinis vsus 432.11.14
Quære Olorum consideratio.
cilicia lactuca 290.42
cilicium irinum optimum 315.14
cilicium crocum optimum 314.30
cylindri lapides 519.44.& 522.16
cilium quid 170.48
cymæ in brasicis quæ dicantur, & earum vsus 291.12.& inde.& 300.31 & inde
cymbam quis primus repererit 106.59
cymbia vasa ex qua materia 522.16
cimbri à quibus victi 238.51
cimbrici belli portentum 230.4
cimbrica victoria 96.3
cimbricæ pugnæ vlulatus 377.3
cimbrorum canes dominis cæsis impedimenta defenderunt 119.42
cimicis animalis in medicinis vsus 421.15.& inde
cimices necantia 392.35.& 456.31.& 457.21
cymindis accipitrum genus 144.32
cymini consideratio, natura, satio &c. 292.37.& inde
cyminum condimentum fastidij 292.37
cyminum syluestre, siue rusticum ibid.39
cyminum stomachi dolorem expellit 292.39
cyminum vbi optimum 292.40
cymini medicinæ 378.40
cymini radix, & eius herbæ degeneratio 293.34.& inde
cymini morbus scabies 293.36

cimmerius Boſporus laurum non nutrit 230.24.& inde
cimmerius Boſporus quibus arboribus abundet ibidem
cimolia creta 487.59.& 498.35.40.& inde
cimolia terra veſtes tinguntur 498.46.& inde
cimoliæ terræ vſus ibidem
cimoliæ terræ medicinæ 498.35.40
cimon pictor 488.31
cinnabaris color 486.33
cinædi piſces 443.11
cinnamomi conſideratio 186.41. per totum caput
cinnamomum, idemq́; cinnamum 186.47
cinnamomum vbi colligatur ibid. 189.52.& 230.16
cinnamomum quo deuehatur 84.29
cinnamomi duo genera 187.7.& inde
cinnamomi corona à quo primùm in templis dedicata 187.12
cinnamologus auis 150.13
cinnamomum quomodo è nidis decutiatur 150.14
cinnami oleum 212.40
cinare herba ceruus venenatis pabulis reſiſtit 116.31
cincinnatus arans Dictator factus 259.55
cinædia gemma 524.60
cineæ legati ingens memoria 96.13
cineæ Pyrrhi legati in vitem facetum dictum 200.50
cynegyrus dux 488.36
cinerea vua qualis 202.46
cinæ arbores 183.24
cineris vſus in medicinis 513.52.& inde
cinis immobilis vento 38.1
cineris ficus medicinæ 346.40.& inde
cineris vſus 242.9. per totum caput
cineres loco fimi vbi 242.9.& 256.51.54
cineribus ſemina ante ſationem aſpergenda 267.60
cinyra tegularum inuentor 105.38
cinyræ ſenectus 101.33
cinnabaris pigmenti conſideratio 467.25.& inde
cinnabaris in vnguentis 206.25
cynocephalia herba 428.29
cynocephali feræ natura 125.58
cynogloſſos herba quæ 369.12.& inde
cynoides herba qualis 372.59.& inde
cynomyia herba qualis 372.58
cynomorion herba, & ex ea medicinæ 337.43
cynops herba 319.40
cinopus piſcis 458.11
cynorrhodos flos 314.1
cynorrhodos, id eſt, roſa ſyluestris morſibus rabidi canis medetur 120.24.& 364.41.& inde.& 372.13
cynosbaton frutex, & ex eo medicinæ 198.33.& inde.& 350.30.& inde
cynoſdexia piſcis 458.11
cynoſorchis herba, & ex ea medicinæ 391.35.& inde
cynoſpaſtos frutex, & eius medicinæ 358.30.& inde
cynoſura oua quæ 155.28
cynozolon herba quæ 329.21
cypariſsias herba quæ 380.39
cyperos quid 320.30.35.39
cypirus arbor omnium ocyſsima 245.21
cypirus herba quæ 319.57.& 320.12.30.& inde
cyppi Romani cornua fabuloſa eſſe 168.38
cyprinus piſcis 131.52
cyprinus ſexies anno parit 140.16
cyprinum oleum 212.33
cyprinum vnguentum 190.48.& 191.8
cypria ficus 194.5.& 207.2
cypriæ vites maximæ 200.40
cyprium vinum 204.53
cypria reſina optima 208.15
cypria laurus 219.35
cypri ſampſuchus vel amaracus optimus 323.42
cypri inſulæ nobiliſsima vnguenta 190.46.49
cypros herba, & ex ea oleum 344.18
cypriæ arundinis medicinæ 356.19.& inde
cypriæ ceræ vſus 498.44
cyprus arbor 188.17.& inde

Reliqua quære parte ſecunda.

cypſellus tyrannus 485.26
cypſelli aues 151.33
circæa herba qualis, & ex ea medicinæ 391.18.& inde
circe herbarum perita 364.14
circeij agri potentibus herbis referti 364.11
circeienſis ager magnas lactucas habet 291.4
circeium, id eſt, mandragora 373.37
circes odoramenta 196.51
circenſes ludos myrto coronati ſpectabant 219.28
circenſibus ludis, circus quo ſternebatur 511.15
circius ventus vbi vtilis, & contrà 240.8
circius ventus vbi violentus 240.9
circius ventus qualis 13.18.& inde 525.2
circos gemma 227.15
circos accipitrum genus 144.19
cyrenæi ter quotannis locuſtas debellant 167.17
circi maximi Romæ deſcriptio 506.50
cyrenaica prouincia miſy habet 284.33
cyrenaica prouincia baſiliſcum ſerpentem gignit 114.42
cyrenaicæ regionis laſerpitium 230.50
cyrene oppidum quando conditum 284.52
cyrenaicæ arbores 197.28
cirenis roſæ odorotiſsimæ, atque vnguentum nobiliſsimum 313.38
ci. enis crocum quale 314.34

Reliqua quære parte ſecunda.

cirri auium deſcriptio 168.31.& inde
circion herba qualis, & ex ea medicinæ 391.22.& inde
cyrus quando regnare in Perſis cœpit 500.6
cyri poſt victam Aſiam ingentes diuitiæ 462.58.& inde
cyri ingens memoria 96.12
ciſalpinæ vineæ fertiliſsimæ 204.6
ciſibilites mulſi genus 205.18
ciſſanthemos herba 371.33
ciſſanthemi herbæ medicinæ 378.13.& 381.2.& 386.30.55
ciſsites gemma 525.4
ciſſos arbor, & ex ea medicinæ 355.56
ciſſos hederæ ſpecies 231.24.& 356.56
ciſtarum materia optima 235.7
ciſternarum conſtruendarum ratio 511.53.& inde
ciſternarum aqua qualis 440.16.& inde
ciſthos & eius natura, genera, medicinæ 355.35.& inde
citharæ & eius chordarum repertores 106.17
cytharus piſcis 458.3
cytheris mima 112.58
cytinus, id eſt, primus Punici mali flos 345.41
cytiſi fruticis conſideratio 198.40.& inde
cytiſi folia qualia 227.15
cytiſi color 234.48
cytiſo herba apes delectantur 217.19
cytori montis buxus 224.45
citra pulueris iactum, prouerbium 494.30
citrea quomodo ſerantur 243.16
citreorum odor, & ſapor qualis 218.26
citreorum malorum medicinæ 345.18.& inde
citreum oleum 212.32.& 344.12
citrus arbor à Græcis Medica dicitur 213.53
citri vſus in ſacris 190.33
ciuem ſeruare melius, quàm hoſtem occidere 221.49
ciuem ſeruantis priuilegia 221.52.& inde
ciuium fortium quæ dona maxima apud veteres 258.15
ciuile bellum Pompeij Magni oſtento prædictum 255.36
ciuicæ coronæ conſideratio 221.27. per totum caput
ciuica corona quæ 326.13
ciuica corona cui dabatur 326.20

ciuitatem regiam Aegypti inuenerunt 105.58
ciuitatem popularem Attici inuenerunt 105.58
ciuitates ab animalibus deletæ 116.46. per totum caput
cyzicena terra qualis 496.30
cyzicena terra in mari lapidescens 496.30
cyziceni delubri descriptio 506.35
cyzici vrbis irinum vnguentum præstantissimum 190.44
cyzici obsidionem quod prodigium præcesserit 255.39
cyzicenum buleuterium mira arte constructum 506.35
cyzicenum marmor 68.45
clamatoria auis 145.32
clarigare quid 326.9
classis prima Romæ, eiusq; census 462.28
claudiana struthia 214.5
claudiæ pudicitia explorata, inducta in vrbem Cybele 98.48
claudius Imperator in Sicum oppidum veteranos misit 41.57
claudij Imperatoris colonia 42.25
claudij Imperatoris è Britannia triumphus, & eius insignis nauis 40.2
claudij Imperatoris in Africa bellum 56.26.& 57.9
claudij Imperatoris oculi quales 169.58
claudij Imperatoris de Britannia triumphus, & eius ludi 463.10
claudij Imperatoris aquæductus 508.17
claudius Imperator smaragdos induebat, & sardonychas 520.14
claudius Imperator Orcam in portu Ostiensi oppugnauit 128.29
claudij libertus Optatus scaros in mari circa Ostiam disseminauit 132.6
claudius Imperator quando Censor 142.59
claudij Imperatoris Messalina vxor impudicissima 155.47.& inde
claudij principatu lapides pingere inuentum est 489.20
claudij principis institutio 462.18
claudij principis Consulatu plures soles visi 10.25
claudij Cæsaris historia 186.14
claudia charta 195.34
claudij Cæsaris ludi 121.2.& 463.10
claudius Appius quando Consul 485.4
claudius Appius primus clypeos in sacro dicauit ibidem
claudij Pulchri scena qualis 485.56
claudij Pulchri Aedilitas 109.51
claudij Isidori testamentum 468.50
claudij Agrippina vxor 149.21.& 152.4.& 33.36.& 499.7
claudij libertus potentissimus 503.47
claudij Imperatoris liberti tres ditissimi 468.48
claudius piscem octo millibus nummûm mercatus 132.24
claudio immolanti, in extis iecur defuit 172.58
clauiculæ vitium quæ 338.32
clauis inuentor 105.53
clauorum pedum remedia 321.24

Quære Pedum clauorum.

clausa omnia, cuius tactu aperiantur 376.60
clauus, morbus arborum 254.14
clauus latus ab Hostilio rege repertus 138.5
clauorum remedia 351.56.& 354.17.& 383.7.& 400.41. & 407.14. & 413.15.& 445.32
clazomenium vinum 204.51
clazomenij pisces amari 449.10
cleanthes picturæ inuentor 485.21
cleemporus medicus 332.24.& 360.60.& 361.2
clema herba 394.46
clematis hederæ genus 356.6
clematis herba qualis 359.40.49
clementia dea 2.35
clementiæ exemplum 96.33.& 109.3. per totum caput. & 112.24.& inde.& 113.2.& inde
cleomenis simulachrum 501.49
cleon statuarius 477.27
cleonicion herba 359.36
cleopatræ vnio dissectus, & in Veneris auribus suspensus 137.3
cleopatræ vniones, ac cum Antonio epulæ 136.50.& inde
cleopatra qua ratione Antonium veneni metu liberauit 313.4.& inde
cleopatræ actus 313.4.& inde
cleophantus medicus 296.52.& 360.7.& 376.43
cleophantus Corinthius pictor 485.24
cleostratus primus signorum cælestium obseruator 3.40
clerus faui vitium 162.56.& 163.55
clerias statuarius 477.18
clesides pictor 494.33
clesipus fullo 471.60
clidium quid 131.2
cliduchus ex ære Phidiæ opus 475.11
cliduchus alius Euphranoris opus 476.47
climacterum nomine quid intelligant Astrologi 102.40
clymenus rex 368.25
clymenos herba vnde dicta ibidem
clymeni herbæ medicina 381.5
clinice medicina 417.8
clinopodij herbæ descriptio 359.35.& inde
clypeus ardens quando in cælo visus 10.35
clypei in sacris dicabantur 485.3
clypei vnde dicti 485.10
clypei ex auro 485.11
clypei à quibus inuenti 105.60
clypeus Asdrubalis 485.12
clyster inuentum ibidis 116.12
clitarchus scriptor rerum Alexandri 86.42.& inde
clytemnestræ pictura 494.48
clyti Alexandri amici pictura 491.8
clitorius statuarius 476.54
cliuia auis 145.32
cloacarum Romæ descriptio 506.60
clodiæ Ofilij senectus 101.51
clodia lex 462.39
clodiana vasa 469.8
clodius Aesopi filius, & eius luxus 137.5
clodij Aesopi pretiosa patina 153.41
clodij Seruij dolor ex podagra 365.14
clodij interitus, & Pompeij edictum 481.12
clodij P. domus qualis, ac eius interitus 506.57
closter fusos inuenit 105.42
cluacina Venus vbi Romæ 219.1
cluere quid 219.1
clupea piscis 130.51
clusinæ vuæ quales 202.27
cnecinum oleum 212.44
cneoron herba, inter coronamenta recepta 315.57.& 316.7
cneoron, siue cnestron quid 197.43
cneus Domitius mulierem vinosam dote mulctauit 206.7
cneus Terentius scriba 195.49
cnicos herba, & eius vsus 318.49.& 319.10.& 325.18
cnide piscis 458.7
coa vua quomodo seruetur 215.19
coa vasa qualia 496.8
coa bombyx qualis 164.46. per totum caput
coa vestis. Quære Cea.
coaguli lactis materia 176.16
coagulum lactis quando venenum 408.30
cobio piscis 458.3
cobion herba 380.43
cocci grani consideratio, natura, medicina 391.58
cocci tingendi ratio 138.22. per totum caput
cocco Imperatorum paludamenta tingebantur 326.58
coccum quid 138.27.& 223.11
coccineus color 285.16.& 324.52
coccycis auis consideratio 143.36. per totum caput
cochlearum consideratio. 19.28.& inde, & 135.14. per totum caput
cochleæ quæ optimæ 430.30
cochleæ in se equorum capita habent 127.39
cochlearum dentes 171.18
cochlearum differentiæ plures 141.6. per totum caput
cochleæ altiles 141.10
cochleæ quo anni tempore nascantur 140.27
cochlearum viuaria 141.6. per totum caput
cochleæ quam herbam persequantur 330.53
cochleis cur data cornua 168.49.& 169.47

cochlearum

cochlearũ in medicinis vsus 412.22.& 424.45.& 425.49.& 426.28.& 428.56.57.& 429.21.22.33.& 430.25.37.43.& 431.14.17.& 432.43.& 439.20.& 437.3.& inde.455.59
cochlides gemmæ 527.46
cocles Horatius. Vide Horatius.
coclites vnde dicti 170.27
cocolobis vua 201.56
coctiuæ castaneæ 217.23
cocorum luxus pulchrè notatus 132.26
cocis suis Parthi mores dederunt 153.36
coci summè quibusdam grati 132.25
coci olim non erant in seruitijs, sed ex macello conducebantur 264.47
codiamini herbæ consideratio 316.49
Cœle Syria iuncum odoratum habet 320.54
cœliace medicamenti genus 307.37
cœliacorũ remedia 298.60.& 300.16.& 302.34.& 304.12.& 306.48.55.& 309.42.& 310.49.& 322.49.& 329.23.& 337.26.& 338.45.& 339.9.11.& 345.2.11.& 345.31.& 346.43.& 350.53.& 355.9.& 356.37.& 358.5.15.& 379.26.32.& 394.6.& 402.19.& 406.43.& 411.46.& 412.3.& 419.57.& 420.21.& 431.24.& 446.52.
cœlon quid 470.43
cœlum. Quære cælum.
cœna lautissima 136.53.& inde
cœnarum lex 449.18
cœnarum summa lautitia 496.11
cœnarum censoriæ leges 125.15.& 126.29.& 153.30.& 499.42
coeundo quæ cohæreant 155.54
coggygria arbor 198.6
cogitationes inter concipiendum animum subeuntes ad fœtuum similitudinem multum afferunt momenti 93.22
cogitationum velocitas 93.24
cognomina prima vnde sumpta 258.16
coitum concitantia 156.33.& 323.39.& 382.13.per totum caput
coitu primo morbi multi soluuntur 400.22
coitus animalium differentiæ 155.51.& inde
coitus animalium quibusdam auersus 155.51
coire non potentium remedia 323.38
coitus quando remissus 332.11
coitu septuageno quo libido duret 382.37
colchicon venenum 406.26
colchi in Italia 40.54

Reliqua quære parte secunda.

colycia conchyliorum genus 453.49
Collyrium medicamentum 322.10.& 344.49
colias piscis 458.4
colicorum remedium 296.30
colymbades ad quid vtiles 343.13
collectionum remedia 334.53.58.& 336.17.& 343.32.& 344.21.& 346.57.& 347.23.49.& 349.27.& 351.8.37.& 352.13.33.& 353.14.31.48.& 345.21.& 355.9.& 356.21.47.& 357.13.45.& 358.3.44.& 360.15.& 362.3.& 373.3.& 384.32.33.38.39.& 388.55.& 391.7.32.& 394.35.& 395.46.56.& 396.9
collina tribus Romæ 258.31
colliciæ, id est, sulci maiores in agris 269.29
colli descriptio 172.8.& inde
colocasia herba quæ 318.24.& inde
colocasiæ medicinæ 324.35
colocynthis, id est, cucurbitæ genus, & eius medicinæ 295.43.& inde
colon quid 173.47
colonus bonus olim maximè laudabatur 259.10.& inde
colophonia resina qualis 208.15
colophonius Dionysodorus 494.57
colorum consideratio, nomina, genera, vsus 486.32.per totum caput
color quilibet quid amet, quídue recuset 488.57.& inde
colores præcipui tres 315.26.& inde
colores mutantia animalia 118.6.& inde.& ibidem 12.& inde
colorem animalium mutantes aquæ 439.14.& inde
colorum naturales quidam, factitij alij 486.32.per totum caput
coloribus quatuor vsi veteres 488.2
Colorem inducētia, reducentiaq́; 298.26.& 301.21.& 302.6.& 321.35.& 330.31.& 332.20.& 337.2.7.15.17.& 339.56.& 342.19.& 343.55.60.& 348.4.& 357.28.& 381.27.& 383.11.& 410.18.per totum ferè caput.& 436.28.
colossi qui dicantur 474.9
colossi mira magnitudo 474.16.& inde
colossorum plurium descriptio 474.9.& inde
colostra quid 406.4
colostrati infantes 406.4
colostratio quid 176.7
colotes pictor, Phidiæ discipulus 488.22
colotes lacertæ genus 423.12
colotis caudæ renascuntur 134.6
coluber in aqua viuens, eiúsque vsus 451.36.& inde
columbarum consideratio 150.42.per totum caput
columbarum pudicitia 150.42.& inde
columbæ quo sese purgent 116.33
columbæ quot annis viuant 150.56
columbarum gloria 150.60
columbæ ne sedes mutent 151.9
columbæ magnarum rerum internuntiæ 151.11.& inde
columbarum ingens pretium 151.15
columbæ vbi optimæ ibid.16
columbæ quoties anno pariant 154.5
columbis cibus quis gratissimus 267.5
columbis quæ herba familiaris 372.15
columbis gratissimum semen 380.37
columbarum in medicinis vsus 422.35
columbarum fimus in medicina 424.6.& 425.38
columbarum fimus optimus 242.19
columbæ sese osculantur ante coitum, quoq́; oua pariant 154.54
columbæ pauonibus amicæ 158.30
columbarum fœtus quid necet 171.41
columbina creta 241.58
columbinæ vuæ 202.37
colum morbus 376.19
coli morbi remedia 301.37.& 302.34.& 305.11.& 348.11.& 406.24.& 431.39.46
columellares dentes quales 171.35
columnarum consideratio 499.46.& inde.& 512.9
comagena galla optima 350.52
comagenum medicamen 147.12.& inde.& 420.48.& inde
comagene herba qualis, & ex ea medicinæ 420.48.& inde
comaron vnedonis species 217.38
combreti herbæ consideratio, natura, medicinæ 314.13.& 321.52
combustorum remedia 295.58.& 336.11

Quære Ambustorum remedia.

come herba, quæ & tragopogon vocatur 318.45.& 396.43
cometarum consideratio, natura, genera, &c. 9.10.per totum caput
cometæ qui 9.10
cometæ quid portendant 9.25
cometes vbi pro deo cultus 9.36.& inde
cometarum materia quæ 9.46
comitialem morbum inducentia 302.2
comitialem morbum, præter hominem, solæ coturnices sentiunt 148.14
comitialis morbus quos non corripiat 306.59
comitialis morbus quo deprehendatur 117.40
comitialem morbum habentes, apertis etiam oculis nihil cernunt 170.10
comitialis morbi clauus ferreus absolutorium 401.40
comitiales morbos caluaria hominis interfecti Artemon curabat 397.39
comitialis morbi remedia 117.15.& inde.& 237.25.& 296.54.& 298.22.& 300.21.& 303.33.& 304.35.& 305.56.& 307.59.& 308.25.& 309.19.55.57.& 311.41.& 321.41.& 323.14.& 324.42.& 327.27.& 333.35.& 335.39.& 336.44.& 339.48.& 342.21.& 346.31.& 348.7.& 350.37.& 351.5.42.& 352.5.& 353.42.& 367.9.& 367.43.& 375.7.& 383.3.& 389.15.& 393.23.& 397.26.& 399.40.44.& 400.17.22.& 403.81.30.35.38.40.& 404.15.& 406.21.& 413.24.35.& 416.2.& 429.45.& 433.40.& 449.59.& 450.27.30.35.& 497.13.& 497.41.& 510.30.& 525.18.

comitia quando habere non licebat 258.32.
comitiorum Romanorum consuetudo 461.30
comitij Romani mirum 216.5
compitalia festa à quo & quibus primùm instituta 513.59
complexu sata necantes herbæ 267.51.& inde
conceptus iuuantia 295.11.& 296.48.& 331.59.& 387.57
conceptionis tempus in satis 227.24
conceptus & generationis hominum consideratio 92.38. per totum caput.& 94.28. per totum caput
conceptum quæ signa sequantur 92.18. per totum caput
concipi qua ratione fœmina, & qua mas possit 391.39
concipere fœmina qua ratione faciliùs poßit 305.21
concipere etiam inuitas cogentia 437.30
concharum consideratio 135.40
conchæ luxuriam inuehunt, moresq́ corrumpunt ibidem
concha vescimur & vestimur 135.46
conchæ origo ibid.52
concharum partus margaritæ ibid.55
conchæ silicum duritia teguntur 130.30
concharum abortus 136.2
concha comprimit se manum videns, eamq́ præueniens abscindit 136.9
conchæ comitantur marinis canibus 136.12
conchæ duces suos habent vt apes ibid.
conchæ coluntur apud Gnidiã Venerem 133.33
conchas fulgure minui 135.60
conchæ Arabicæ quales 136.30.& inde
concharum genera plura 137.33.& inde & 458.9.& inde
conchæ maris tempestatem prædicunt 281.29
cochæ lunæ mutatione variantur 11.39.& 25.37
concharum consideratio, genera, varietas &c.135.18.& inde.& 135.40.per totum caput.& 135.43. per totum caput
concha canere quando Triton visus 128.3
concharum luxus 135.39.per totum caput
conchylij color 315.29
conchyliorum copia vbi 77.1
conchyliorum medicinæ 453.18.46
conchylia luna augeri 25.38
conchylia in cœnis prohibita 126.29
conchyliorum luxus 135.43.& inde
concinnari verbum apud Catonem 208.39
concionantibus vtile 522.39
concoctioni vtilia 297.16.& 305.51.& 332.33.& 333.20.57.& 383.28.& 388.42.& 390.35.& 396.16.& 401.4.& inde
concordia Dea 2.35
concordiæ tabula Abronis opus 494.37
concordia domesticorum qua ratione haberi poßit 404.13
concordiæ ædes Romæ 460.36.& 476.31.48.59.& 489.20.& 513.29.& 514.28
concubini in gratiam bos occisus, eiusq́ author in exilium actus 123.51
condylomatis vtilia 338.29.& 343.34.& 358.18
condylomatum, id est, tuberculorum ex inflammatione nascentiũ, remedia 322.24.& 327.45.& 335.14.& 338.29.& 342.60.& 343.34.& 344.24.9.21.& 345.9.& 347.21.& 348.15.& 349.29.& 357.3.& 338.18.& 381.57.& 388.40.& 391.1.& 419.31.& 420.5.& 432.13.& 455.14.& 482.7.& 483.20.59
condurdi herbæ medicinæ 377.37
confiteri scelus noxij quomodo cogantur 361.8.& 422.37
conger piscis 131.48
conger piscis longus 133.48
congri polypum lacerant 142.4
congris pinnæ binæ 132 51
conger locustam lacerat 142.4
conger & muræna inuicem inimici 142.2
coniades scriptor 208.2
conyzæ herbæ consideratio, genera, sexus, vsus 315.54.& 316.21.& inde
conyzæ in coronis vsus 316.21
conyza herba apes delectantur 317.19
conyzæ herbæ medicinæ 486.46
conniuere quibus animalibus conueniat 70.45.& inde.& quibus non 170.1
conon scriptor 278.10
conopas nanus 95.1
conseminia vua 202.21
consensus gentium quibus in rebus conspirarit 107.7.13
consentiæ vina 204.32
consentini agri malus trifera 228.51
considiæ Seruilij M. filiæ curatio 353.24
consinge Nicomedis regis vxor à cane perempta 119.46
consiliginis herbæ medicinæ 378.27
consiligo herba quæ 369.34
constantiæ exempla 95.23.per totum caput
constitutiones publicæ ære inciduntur 478.16
consuetudinis vis 95.19
consul Romanorum quis primus externorum 100.11
consulatus Latio quoque negatus 100.12
consules purpura vtebantur 137.23
consule intraturo domum quampiam fores à lictore percutiebantur 97.59
consules primi Romæ qui 507.27
consules Romanorum, quorum facit Plinius mentionem 5.33.& 9.30.& 10.15.17.23.24.28.31.34.39.& 15.47.& 16.3.7.11.& 18.57.& 19.57.& 22.44.& 23.18.& 35.32.& 41.38.& 56.40.& 91.54.54.& 93.34.56.& 94.7.& 95.45.54.& 98.54.& 100.10.& 101.53.55.& 102.52.& 104.30.36.37.& 107.33.& 109.51.53.& 110.4.& 113.46.& 118.47.& 119.50.& 125.34.& 126.29.& 134.16.& 138.10.& 142.57.58.& 145.24.27.& 146.52.& 152.23.& 153.30.31.& 172.57.& 175.11.& 177.12.& 192.2.& 195.51.& 203.30.34.& 306.41.42.& 210.36.39.& 213.45.& 221.45.& 237.15.& 259.24.25.48.& 260.8.& 268.39.& 282.13.24.& 283.44.& 284.47.& 292.22.& 326.32.44.50.52.& 417.44.& 460.1.14.31.36.& 461.32.& 462.2.29.& 463.14.& 468.50.& 469.1.19.& 472.31.& 473.28.& 474.28.& 481.11.& 485.4.46.56.& 496.17.& 502.56.57.60.& 507.15.26.& 515.6.
conterraneus castrense verbum, Prologo operis pag.1.vers.11.
contractorum membrorum remedia 304.37.& 330.10.& 333.33.& 338.35.
contraria inter se 303.7.& 350.13.& inde
centusorum remedia 328.24.& 346.42.& 356.43.& 370.24.& 395.50.& 419.3.
conuersio rerum in alias 199.10.& inde.& 508.59.& inde
conuiuarum consuetudo 398.55.& inde
conuiuæ plures fungis perempti 332.56
conuoluulus flos qualis 313.57
conuulsorum remedia 297.12.& 399.3.& 300.30.& 301.17.& 304.17.& 305.32.& 306.9.& 307.19.& 309.23.& 310.21.& 311.22.& 323.31.& 328.47.& 331.19.30.42.& 346.42.& 351.37.39.& 356.16.& 357.6.& 359.10.37.& 370.24.& 386.12.& 388.48.& 390.7.& 393.20.& 395.50.56.& 396.13.& 513.51
copia rerum quid mali afferat 488.4
coponius Quintus cur damnatus 496.8
coponius statuarius 502.22
coquinaria vasa ex argento 469.11
cor primum in omni animali gignitur 154.10.& 172.22
cordis consideratio 172.20.& inde
cor nouißimè moritur 172.23
cor per singulos annos augeri in homine 172.34
cor aliquando in hostijs defuisse 172.45.& inde
cordis bubonis mira 422.37
cor caninum habentem fugiunt canes 423.48
cordis talpæ mira vis 428.37.& inde
cor animi & sanguinis sedes 172.26.& inde
cor paruum audaciæ signum 172.30.31
cor magnum habentia sunt natura pauidiora 172.31
cor duplex in perdicibus vbi 172.33
cor hirsutum habentes imprimis industrij habentur 172.36.& inde

Cor

cor quando in extis inspici cœptum 172. 43

cor an sit necessarium viuentibus 172.45. & inde

cor in quibus cremari non potest 172.46

cordi vtilia 297.5.& 306.51.& 326. 26.& 331.55.& 375.3.& 378.18

coracini pisces 59.53.& 131. 47

coracini piscis in medicinis vsus 451.49. & inde.& 456.43.44

coracinus vbi optimus 132.31

coracini marini 458.1

coraliticus lapis qualis 503.57

corallij consideratio, natura, pretium, vsus, loca bonitas 449.21.& inde.& 509.28.& inde.& 525.46

corallij gestamen religiosum 524.56

corallium vbi proueniat 509.29

corallij vsus & medicinæ 449.32.& inde. & 509.31.& inde

corallij effectus Ibidem

corallus gemma 525.2

coralloachates gemma 524.5.& 525. 2

corbulo Domitius contra Armenios 71.31. & 73.19

corbulo dux 19.59

corbulo Consul 92.10

corchorus herba 318.46.& 373.22

corchori natura & medicinæ 325.16.& inde

corculi Romani, à sapientia cognomen traxerunt 98.31

cordylæ pisces 130.60.& 458.6

cordi agni qui dicantur 123.29

cordubense æs 471.27

cordum, id est, secundarium fœnum, vel autumnale 275.3

corellij equitis Romani castaneæ insitio 247. 14.& inde

corelliana castanea 217.21.&247.16. & inde

corfidius funere locato reuixit 104.6. 8

coriacesia herba qualis 360.51

coriandri natura & medicinæ 308.32. & inde

coriandri satio 293.10

coriandri semen quale 293.52

coribantiân quid 170.11

corybas pictor 495.57

corycijs in antris aquæ lapidescunt 440.10

coryci montis crocum quale 308.32

corylus arbor quæ loca amet 226.1

corylo nuptiales faces faciunt 226.5

corymbi hederæ 231.3

corymbi ferulæ, olim in cibi vsum condiebantur 293.30

corymbia ferulæ genus Ibidem

corymborum hederæ medicinæ 355.34

corymborum ferulæ in coronamentis vsus 316.5

corymbites herba ex genere tithymali 380. 41

corinthas herba qualis 360.53

corinthus quando à Romanis capta 202. 58.& 471.39

corinthus incensa 471.35

corinthia vasa qualia 471.35

corinthia signa quæ 474.43

corinthij carbunculi 521.5

corinthum Mummius diruit 472.5.& 495.24

corinthium æs quale 471.36.& inde

corinthij irino vnguento nobilitati 190. 44

coriolana pyra 214.32

corion herba quæ 381.35.& inde.& 384.40.& 387.4.

coris herba 381.37.& inde.& 384.1

corythion conchyliorum genus 453.49

coryi in medicinis vsus 413.16.& 423.56

cornelia Volusium Saturninum anno ætatis 62.peperit 94.7

corneliæ Gracchorum matris statua 473. 34

cornelia Gracchorum mater qualis 94.7. 36.& 98.56.& inde

cornelius Bocchus 515.52

cornelius P.Consul 195.51

cornelij Balbi theatrum 503.46

cornelius Balbus quis, & eius Consulatus 100. 10

cornelius Balbus Garamantes superat 58. 28

cornelius M.Consul 142.56

cornelius Orsitus Consul 10.25

cornelius Nepos quando obierit 138.6

cornelius Tacitus eques Romanus Belgicæ procurator, & eius filius 95.7.8

cornelius Licinius Caluus Orator 103.53

cornelij Galli interitus 104.44

cornelius Pinus pictor 493.7

cornelius Cossus Consul à quo seruatus 221. 45

cornelius Ruffus dormiens excæcatus 102. 57

cornelius Cethegus Consul rutatum multum populo dedit 292.22

cornelius Nepos Padi accola 40.44.45

cornelius Merenda corona donatus 462.2

cornicis consideratio, actúsque 145.2 & inde

cornix inter inauspicatas aues 145.3

cornix miræ loquacitatis 145.2.3.& 152.24.& inde

cornicis cum noctua inimicitia 158. 16

cornix ardeolæ amica 158.30

cornicis in medicinis vsus 428.48.57.& 434.37

cornix futura præsagit 281.36

cornices vitæ longissimæ 101.31

cornuum animalium consideratio 168.46 & inde

cornuum animalium diuersitas 168.39 & inde

cornuum animalium vsus 168.41.& inde

cornibus carentia 169.2

cornua pro manibus data ad scabendum corpus 168.48

cornua boum attrita quomodo curentur 168. 55.& inde

cornua boum feruenti cera flectuntur 168. 56

cornua ceruorum cuti enascuntur 169. 1

cornua ceruorum, & eorum vsus 117.36. & inde

cornu vnum asino Indico 168.58

cornua bina quæ habeant 168.59

cornigera animalia quæ seuo pinguescant 174.26

cornua animalium tingi solita 236.34

cornei homines qui dicantur 95.31

cornuti Manilij morbus qualis 375.59

cornucopiæ, librorum inscriptio, Prologo operis, pagina 2.vers.25

corni arboris consideratio 218.2.& 228.9.& inde

cornus arbor apes perimit 317.22.23

corni baccæ 217.44

corni succus qualis 218.21

cornus arbor montes amat 225.57.60. & 226.1

cornus primo Fauonio germinat 227.38

cornus nullam habet medullam 228.1

Cornus spississima arborum 234.52

corui ligni vsus Ibidem

corni arboris medicinæ 348.38

corollæ & corollaria vnde dictæ 312. 34.35

corollæ Hetruscæ quales 312.39

corollarium Lolliæ Paulinæ 136.56

coronæ syderis exortus 278.12.& inde

corona quando occidat 275.25

coronæ in cælo circa Solem & Lunam quando visæ 10.10.14

corona ciuica qui donati 221.27.per totum caput

coronarum militarium species plures Ibidem

corona non nisi Deo olim dabatur 221.36

corona Bacchus primus vsus ex hedera 221. 37

coronæ aureæ argenteæq; à quo primùm in ludis donatæ 312.38

coronæ vsus apud veteres 312.24

coronæ vsus in sacris ibid.25.27

coronarum denominatio 312.25.& inde

corona ex odoratis floribus à quibus primùm excogitata 312.28

coronæ Aegyptiæ atque hybernæ 312. 33

coronam domini etiam per seruos olim merebantur 312.42

coronæ mortuis imponebantur 312.44. 57

coronis seueritas seruata 312.46.& inde

coronæ Deorum, Larium, Manium, sepulchrorúmque 312.57

coronæ pactili summa olim authoritas 312. 58

coronæ subtiles olim Saliorum sacris & solennibus cœnis adhibebantur ibidem

coronæ ex rosis 312.58.59

coronæ ab Indis petitæ 312.59

corona ex nardo laudatissima 312.50

coronarum scriptores 313.2.10.11

coronæ capiti nocent 313.2.& inde

coronas bibendi vsus 313.7

coronarum nectendarum artem scribere friuolum est 313.12

coronarum honor, genera, materia, 315 49.& inde

coronæ quæ principatum obtineant 315 54

coronæ nominibus Græcis nuncupatæ 315. 55

coronarum plurium nomina, vsúsque 315. 56.& inde.& 326.12.per totum caput
coronarum materia 194.30.& 202.45.& 231.12.50.& 219.24.& inde.& 219.35.&221.27.per totum caput. & 225.21.& 231.6.& 237.7.& 287.60. per totum caput.& 292.29.& 304. 27. & 310.39. & Libro vigesimo primo, Capitibus secundo, tertio, quarto, nono, per totum. & 315.37.& 316.26.& inde.& 322.8.& 324.10.31.& 326.12.& inde. & 329.49.& 356.1.& 357.33.& 362. 15.& 389.11.& 393.27.& 477.56.& 512.32.& 515.10
coronamenta in hortis serenda 312. 13
coronarium æs quale 468.36.& 477.55
coroneola rosa 313.37
coronopus herba 319.32
coronopus herba,& ex ea medicinæ 329. 24
corpus augentia 179.32.& 340.54. & 344.45.& 348.32.& 352.47
corpus obstupefacientia 373.51.& 503.33
corporum insignia 95.9.per totum caput
corporis totius historia 168.28.per totum caput
corporis magnitudo vnde accidat 21. 26
corpora signantes notis populi 70. 20
corpora cremare quando cœptum Romæ 104. 58.& inde
corporis nitor quo fiat 331.24
corpora defunctorum incorrupta conseruans 351.26
corpora tota tingentes homines 86. 5
corporis humani magnitudinis consideratio 94.50.& inde
corpus quadraginta sex cubitorum inuentum 94.53
corporis totius morborum remedia 372.32. & inde
corpora defunctorum quibus lapidibus citò absumantur 509.56.per totum caput
corpori infixa extrahentia 321.34.& 323. 37.& 327.28.& 328.47
corpulentia quibus augeatur minuatúrque 179.32.per totum caput
corruda in asparagos transit 233.39
corruda, id est, asparagus syluestris 291.44. & 292.4.& 301.43.44
corrugi qui,& vnde dicti 464.28
corsi à quo Romanorum primùm victi, & de eis primus triumphus 219.27
corsica laurum non habuit 219.51
corsica buxo abundat 225.46
corsicum mel cur inuisum 225.47
corsica cera qualis 318.19

Reliqua quære parte secunda.

corsoides gemma 525.2
corticum arborum consideratio & differentia 229.39.per totum caput. 254.59
cortice detracto arbores necantur 254.59
cortices quæ arbores mittant 255.1
corticum arborum vsus 223.26.per totum caput
cortina aheni genus 224.31.& 495.14
cortinæ tripodum ex ære 472.14
coruncanus legatus perimitur, & eius statua 473.3
corus ventus qualis & quibus noxius 279 60.& 280.1.& inde
coruus quo tempore morbis affligetur 420. 54
coruus quo sese purgat 116.35
coruorum vita longa 101.32
coruorum consideratio, natura, &c. 145.7. & inde.& 152.10.per totum caput
corui & chlorionis auis inimicitia 158. 15
cerui fœtus suos fugant 145.8
corui ore concipere à quibusdam crediti ibid. 12
coruorum ouum contra grauidas fœminas ibid.13
coruorum auguria, auspiciáque 145.15 & inde
coruorum intelligentia 152.10. per totum caput
corui Imperatorores nominatim salutantes 152.13
corui exequiæ celebratæ 152.17
coruorum incubatio, quótque pariant 155. 21
corui aquatici naturaliter caluent 169. 7
corui futura præsagiunt 281.33
coruus piscis 458.3
cosi vermes in medicinis 435.32
cosi vermes ex ligno gignuntur 167.51
cosi vermes in cibo 254.3
cossius Cornelius Consul à quo seruatus 221. 45
cossini equitis Romani historia 423. 33
costarum consideratio 174.9
costæ homini tantùm octonæ Ibidem
costarum fractarum remedia 414.42
costi fruticis consideratio 183.32
costo dijs supplicatur 334.37
coticulæ lapidis consideratio 468.8
cotyledon herba qualis 375.22.& inde. & 374.43
cotyledonis herbæ medicinæ 378.9.& 381. 16.58.& 383.6.58.& 384.10.30
cotinus arbor qualis,& vbi 225.57.
cotis agricolarum consideratio 274. 55.& inde.& 511.21
cotes insulæ Cypri quales 503.20
cotes Armeniæ Ibidem
cotium genera plura 511.22.& inde
cotes vbi optimæ Ibidem
cotonei mali consideratio 213.14. per totum caput.& 214.51.per totum caput
cotoneorum pomorum sapor & odor qualis 218.26
cotonei serendi tempus 248.17
cotoneorum natura,& medicinæ ex eis 344. 60.& inde
cotonea poma in cubilibus salutatorijs seruabantur 213.19
cotonea quomodo condiantur eruentúrque 214.51.& 345.6.& inde
cotonea herba 378.44
cottana, id est, fici exigui, caricis minores 193.37.& 216.30
coturnicis auis consideratio 147.57 & inde
coturnices cum damnatæ mensis 148 13
coturnices comitiali morbo infestantur ibidem
coturnicibus veratrum in cibis gratissimum 148.19.& 157.44
coum vinum ex Italico fieri 205.12
coxæ doloris remedia 295.49
coxendicum morbi remedia 300.34.& 303.1.& 309.610.& 322.19.& 323.18. & 333.36.& 336.12.& 337.14.& 339 32.& 355.57.& 369.39. & 389.45. & 392.22
crabronum insectorum consideratio 164. 9.& inde
crabronum ictus febrim affert 165.28
crabronum ictus remedia 296.42. & inde.& 445.12
crabrones quos non feriant 399.31
crabrones ex equorum corpore nasci 164. 16
cracca leguminis genus columbis gratissimu 267.5
crambe brassicæ genus 299.44
crapula qua ratione vitetur 208.21
crapula vnde dicta 341.18
crapulam inhibentia tollentiáque 300.13. & 303.26.& 321 39. & 322.8.21.& 327.30.& 335.44.& 383.29
crassiuenium aceris arboris genus 225. 28
crassus Crassi auus nunquam visus ridere 95. 23
crassus diues primus coronas aureas argenteásque in ludis suis dedit 312.38
crassi in Parthos tendentis omen malum 216. 31
crassus contra fugitiuos, & Spartacum, & eius ouatio 219.25
crassus apud Carras peremptus 63.18.19
crassi exercitus reliquiæ ab Orode Antiochiam in coloniam deductæ 74.2
crassi Oratoris scyphi Mentoris manu facti, eorúmque ingens pretium 469. 42
crassi Oratoris diuitiæ Ibidem & inde
crassus nobilis Orator, & eius domus 238. 45.& 239.5
crassi Oratoris area triclinia, & eius hæres 472.13.14
crassi Oratoris in testem citatum scomma 456.2.& inde
crassi L. Oratoris columnæ quales 499. 57
crassus Licinius quo anno Censor 191. 59.60
crassi Licinij aquæ 438.33
crassus Licinius Consul 91.54
crassi L. & Domitij Aenobarbi inimicitia 238.53.& inde

craſſus L.quando Cenſor Ibidem
craſſus L.quando Conſul 238.53.54.& 428.1
craßi M. laurea 219.25
craßi M.prodigium ac interitus, & eius milites 16.4
craſſus L.Orator quando 140.46
craſſus M. diuitem quenquam eſſe negabat niſi qui reditu annuo legionem alere poſſet 468.44
cratæogonon herba qualis 391.25.33
crategis herba qualis 382.34
crateuas medicus 292.52.& 298.51. & 331.25
craterites gemma 525.3
craterus vnus ex ducibus Alexandri Magni 496.35
craterus ſtatuarius 502.8
craterus pictor 495.35
cratinus pictor 495.2
credulitatis imago, Ariſtophontis opus 494.25
credulitas admirabilis Græcorum 115.1
cremare corpora quando cœptum Romæ 104.58.& inde
cremutius ſcriptor 228.24
crepis herba 319.33
crepitus crebros emittunt aſini paſti onopordo 394.34
creſilæ ſtatuarij opera 475.8.& 476.31
cretæ conſideratio, genera &c. 498.40 & inde
creta apta vineis 240.28
creta Cimolia 487.59.& 498.40
creta Eretria 486.35.& 487.3.9
creta Selinuſia 487.42
creta annularia Ibidem
creta argentaria 241.53.& 498.56
cretæ vſus in victoria 498.57
creta tragion gignit contra ſagittarum ictus efficaciſsimum 197.46
cretæ cupreſſus plurima 230.43. & inde
cretæ montes, Ida, & quos Albos vocant 230.46
creta ſeruorum pedes dealbabantur 498.57
cretenſes in bellis calamis vtebantur 231.53.56.& 232.12
certenſis calamus qualis 232.12.13
cretenſes quo veſtem tingant 382.52
cretenſis herbæ alibi natis meliores 370.13
creticum amylum 262.49
creticum ſiſer optimum 297.11
creticum Heraclion optimum 306.6
creticum aniſum optimum 306 6
cretica cera qualis 318.18
cretica cupreſſus quæ 357.11

Reliqua quære parte ſecunda.

crethmos herba qualis 387.46
crethmos agrios, herba quæ 374.8.53
crethmi herbæ medicinæ Ibidem
cribrorum conſideratio 264.48
crinitæ ſtellæ, id eſt, cometæ 9.10. & inde
crimon, id eſt, rubens lilium 314.1
criſpa omnia fragilia 235.11
criſpini Hilari numeroſa ſoboles 93.57
criſpus Paßienus bis Conſul 237.15
criſpus Vibius Conſul. Prologo 282.24
cryſtallion herba qualis 372.58
cryſtalli gemmæ conſideratio, natura vſus, loca 515.46.& inde
cryſtallus quid 515.48
cryſtallus miræ magnitudinis 516.1. & inde
cryſtalli vitia 516.4.& inde
cryſtallina vaſa 459.30
criſta herba quæ 389.56
criſtas galearum quis repererit 106.1
criſtarum auium deſcriptio 168.32.& inde
critias ſtatuarius 474.52
critobulus Philippi Macedonis oculum doctè curauit 99.8
criton ſcriptor 278.10
crocallis gemma 525.4
crocias gemma 528.36
crocinum vnguentum 190.45
crocinum collyrium 322.41
crocis herba qualis 361..34
crocodilea quid 404.55
crocodilion herba qualis 391.33
crocodili deſcriptio 115.32.& inde
crocodili in Aegypto fabas fugiunt 265.39
crocodili humani corporis auidiſsimi 76.32
crocodilis Tentyritæ populi terrori ſunt 115.50.& 399.25
crocodili vbi gignantur 56.20.23.& 115.32
crocodili & mari, & terræ, & amnibus ſunt communes 457.60
crocodilorum genera duo, & eorum in medicinis vſus 405.49.& inde.& 457.32
crocodilos venantes quo vtantur 379.30. & 451.36
crocodili quibus non noceant 451.36
crocodilorum magnitudo, partúſque 115.34.& inde
crocodili ab ichneumone perimuntur 115.42
crocodilorum cum delphinis inimicitia pugnáque 115.45.& inde
crocodili quando primùm Romam aducti 116.5
crocodili Apis natalibus neminem infeſtant 123.18
crocodilus tantùm maxillas ſuperiores mouet 170.59
crocodilorum morſus remedia 336.54.& 342.48. & 379.20. & 445.2.38. & 451.13.36
crocomagna quid 322.11
croci conſideratio, natura, genera 314.27 & inde
crocum melle, aliáue re dulci non ſoluitur 322.3
croci medicinæ 322.3.& inde
crocum quo optimè ſeruetur 322.4
crocum quod peßimum 314.35
croci vſus nuſquam in coronis 314.37
croci vſus in theatris 314.38
croci florum laus 314.43
crocum vbi optimum 314.30.& inde
croci adulteratio 314.31
croci probatio ibidem
crocum quod optimum 314.35
crocum quando, & vbi odoratius 314.50 & inde
crocum priùs floret, quàm frondeat 314.38
croci coronæ ebrietatem ſedant 322.8
crocum optimum quo naſcatur 322.12
croci iuuenis fabula 231.32
crocutæ feræ deſcriptio 114.20.& 117.1
crœſi filius ſemeſtris loquutus 178.35
crœſi regnum quo prodigio conciderit Ibidem
crœſi auri copia 462.58.& 468.60
crœſi domus ex qua materia 496.56
cronius gemmarum ſculptor 514.35
crotalia quæ 136.24
croton arbor 212.20.& 226.47.50
cruciatus aſperrimi qui 365.10
crudaria argenti vena 466.13
crudelitatis exemplum 47.12.34.& 397.32.& inde.& 428.& inde
cruditatis remedia 303.23.& 307.16. & 308.20.& 378.25.& 383.27
crura animalium qualia 177.1
crura ſoli homini carnoſa 177.15
crurum vitia, & ab ijs tracta cognomina 177.17
cruribus vtilia 379.27.& 509.4
cruſtumina pyra 214.21
crucibus corpora defunctorum affixa 507.11
cteſibij inuentum 99.16
cteſidemus pictor 492.9.& 494.32
cteſilai ſtatuarij opera 476.38
cteſilochi pictoris opera 494.30
cubitus ſupini oculis conducunt 401.2
cubitus proni tußibus vtiles Ibidem
cubitus in latera diſtillationibus proſunt 401.2
cubitorum octonûm homines 86.6
cucubalum herba qualis 391.46
cuculi auis conſideratio 144.36.per totum caput
cuculi auis aſtus 144.41.& inde
cuculi in medicinis vſus 437.20
cuculi prouerbium 274.8
cuculis auis temporaria Ibidem
cucumerum genera tria 286.45
cucumeres quomodo toto anno ſeruentur 286.44
cucumeres, vt ſine ſemine naſcantur 286.47.48
cucumeris anguini, ſiue erratici conſideratio, & medicinæ ex eo 295.21.per totum caput
cucumis conſideratio 286.27.& inde & 294.57.& inde
cucumis oleum natura odit 286.34
cucumis qua arte diu cibis ſeruetur 287.34
cucumis ſemen quale 294.6
cucumis medicinæ 294.57.per totum caput
cucumis ſeminis, ſucci, radicíſque medicinæ 294.60.& inde

cucumis

cucumis vbi optimus 295.13
cucumis piſcis 459.11
cucurbitæ medicinales, earúmque vſus 456.23
cucurbitina pyra 214.32
cucurbitarum hortenſium conſideratio 386.47.& inde
cucurbitarum genera, cultus, magnitudo &c. Ibidem.& inde
cucurbitarum vſus in cibis 386.58 & inde
cucurbitæ quomodo diu incorruptæ ſeruentur 287.9
cucurbitæ ſylueſtres & earum medelæ 287.10
cucurbitæ ſemen quale 293.54
cucurbitæ ſylueſtris conſideratio & ex ea medicinæ 295.41.per totum caput
culeus menſuræ genus 203.22.23
culices veſpertilioni gratiſſimi 155.34
culices acida appetunt 157.35
culicis mira ſubtilitas 159.32.& inde
culices glandibus & ficubus inimici 254.48
culices galbani odore pelluntur ab hortis 293.50
culices quo necentur, fugentúrue 306.32 & 337.22.& 345.59.& 390.50
culices ex qua materia gignantur 140.9.& 168.12
culices in caprifico nati veras ficus maturant 216.15.& inde
culix herba, & eius effectus 286.46
culmus leguminum qualis 261.23 & inde
culter arandi inſtrumentum 268.56
culturæ terræ conſideratio 269.45.per totum caput
cumanum linum quale 282.53.55
cumæ oppidum figlinis nobilitatum 496.19
cumini conſideratio, & medicinæ ex eo 304.55.& inde
cuminum pallorem ſumentibus inducit 304.57.& 305.20
cuminum ſylueſtre, & ex eo medicinæ 304.55.& 305.9.& inde
cumini ſpecies plures 305.5.& inde
cumini Aethiopici & Africani natura, & medicinæ 305.5.& inde
cuniculorum animalium conſideratio 126.4.& inde
cuniculus vnde dictus 126.8
cuniculi vbi gignantur, & vbi non 36.8
cuniculorum vbi exta bina 173.21
cuniculi interdum oppida ſuffodiunt 116.47.& 126.7
cuniculi vbi non ſint 126.44.
cunila herba quæ 292.52
cunila ferro tangi non vult 293.40
cunilæ ſemen quale 293.54.55.56
cunilæ ſuccus 294.7
cunilæ natura, genera, medicinæ 306.35 & inde
cunila bubula qualis 116.18.& 305.35.& inde
cunilæ gallinaceæ medicinæ 305.40.& inde
cunila gallinacea, Græcis origanum Heracleoticum Ibidem
cunilæ genera plura 305.35.per totum caput
cunilago herba, & ex ea medicinæ 305.43.& inde
cunila maſcula quæ Ibidem
cunilæ bubulæ medicinæ 370.28
cunila apes delectantur 317.19
cunilago herba quæ 292.52
cunizois herba Ibidem
cupidinis ſimulachrum Verri à Cicerone obiectum 501.2
cupreßi conſideratio plena 230.32.per totum caput
cupreßi picem fundunt 208.12
cupreßi oleum 212.23
cupreſſus aquas odit 226.8
cupreſſo non decidunt folia 226.21
cupreßi folia carnoſa 227.7
cupreſſus trifera 228.53
cupreſſus Diti ſacra 230.35
cupreſſus ante domos defunctorum poni ſolita Ibidem
cupreſſus mas fœmináque 230.40
cupreſſus vbi ſucciſa regerminet 230.44
cupreßi vbi maximè proueniant Ibidem.& inde
cupreſſus rarò alibi quàm in locis tepidis prouenit 230.47
cupreſſus non ſentit cariem, aut vetuſtatem 235.14
cupreſſus ſemper nitorem ſeruat 235.26.& inde
cupreßi ſemen minimum 244.39.& inde
cupreßi ſemen formicis maximè expetitur 244.45
cupreſſus quomodo & quando 244.47.& inde
cupreſſus quæ odio habeat 255.53
cupreßi folia tuſa ſemina à vermiculis ſeruāt 268.4
cupreſſus Cretica quæ 357.11
cupreßinum oleum, ex eóque medicinæ 344.11
cura fertilitatem affert 229.10.& 258.52.260.21.& inde
curæ & diligentiæ exemplum nobile 260.24.& inde
curalium pro coralio 449.27
curculio vermis frumento noxius 277.34
curiatij tergemini 91.39
curiatij M.filiæ Sedigitæ appellatæ 176.35
curius Manius non niſi guttum faginum ex præda attigit 233.30
curij Manij parſimonia & dictum nobile 258.48
curius Manius Imperator rapum torrens aurum repudiat 287.52.53
curius cur Dentatus dictus 94.32
curionum familia & in ea oratores 99.58
curio C.bello ciuili obijt 507.43
curionis Caij patris funebre munus quale Ibidem
curruum rotæ axungia inunguntur 408.20
currus ita paruus vt muſcæ alis contegeretur 95.59.60.& 477.10.& 502.30
curruum ornamenta ex plumbo argentario 482.47
curſores velociſſimi 95.44.& inde
curruum materia ampliſſima abies 236.8
curſus peculiare impedimentum 173.58
curtius fons Romæ
curuli in ſella quis ſemel & vicies ſederit 101.49
cuſpides in prælijs quo tingebantur 324.60
cuſtos in vite quid dicatur 251.18.23
cutem fœminarum in facie nutriens 337.49
cutem læuigantia 296.6
cutis ſenſu caret 175.27
cutem emendantia 306.20.& 321.27.& 332.4.& 339.47.56.& 343.60.36.& 348.4.8.52.& 353.21.36.50.& 354.17.& 387.1.3.& 390.8.& 407.8.& 411.18.& inde & 429.19.& 452.27.35.& 453.50.& 498.33

Abula palmæ genus 192.35
Daca poma viliſſima 214.18
Daci faciem ſuam pingunt 325.52

Reliqua quære parte ſecunda.

dactylides vuæ 202.37
dactylidis ſtatuarij opera 502.2
dactylos herba qualis 362.40
dactyliothecam quis primus Romæ habuerit 514.54
dactylus piſcis, & miracula eius 141.57 per totum caput.& 458.26
dædalus in Creta Labyrinthum fecit 505.39
dædali inuenta plura 105.52.& inde
dædali filius 38.27
dædali ſtatuarij opera 476.41
dædali ſimulachrum Polycharmi opus 501.59
dahippi ſtatuarij opera 477.28
dalion herbarius 306.55
damaſcena pruna 193.37.& 213.39
damaſus democriti frater 280.10
damaſonij herbæ medicinæ 377.34.& 382.5.& 385.42
damaſonios herba qualis 372.7
damæ animalia 125.41
dameas ſtatuarius 475.54
damion medicus 301.22
danaes imago Artemonis opus 496.54
danaus puteorum repertor 105.39
danubio fluuio peculiaris piſcis 130.54
dandonis Illyrici ſenectus 101.36
daphnias gemma 525.17
daphnidis ſerui pretium ingens 99.31
daphnitis quæ & Laurus Alexandrina 219.46
daphnoides caſiæ genus 187.30
daphnoides lauri genus 219.48
daphnoidis lauri natura & medicinæ 349.8.& inde
daphnoides clematidis genus 359.49
dardanium aurum 462.11
darius Xerxis pater per Boſporum Thracium duxit exercitum 50.14
darius vbi ab Alexandro Magno victus 73.27
darius Hyſtaſpis filius Suſorum conditor 81.24

dario regi platanus & vitis aurea dono datæ 469.57
darij ab Alexandro victi spolia 97.38
darij victi ab Alexandro pictura 492.23
darij sepulchrum ex Chernite lapide 509.1
dasypus animal 126.12
dasypodes omni mense pariunt superfœtantq́, 126.12.& 156.18.35
dathiathium thuris genus 184.50
dauci herbæ descriptio 371.12.31.& 372.40
dauci herbæ medicinæ 377.46.& 379.48.& 380.52.& 381.29.49.53.& 384.35.& 385.17.& 386.35
daucos pastinacæ genus 288.2
decapolis Syriæ oliuæ quales 211.35
decimas thuris Sabi Deo consecrant Arabes 185.2
decimas cinnamomi Assabino Deo persoluunt Aethiopes 187.1
decimana pyra 214.24
decius Mus in Consulatu se pro victoria deuouit 372.32
decius P. ab exercitu frondea corona donatus 221.44
deciorum carmen quo se Dijs Manibus deuouerunt, ad Plinij vsque tempora peruenit 397.60
decij P. Muris honores 326.29
decius P. sæpius graminea corona donatus ibidem.& inde
decumanus limes quis 279.32.51
decuriarum iudicum ab Augusto ordinatio 461.21
decuriarum nomina & differentiæ 461.28.& inde
deflorescendi tempus in arboribus 228.4
defrutum quo tempore fieri debeat 209.3.& 278.37
defrutum quomodo fiat 205.21.& 209.3.& 278.37
defunctorum corpora quomodo seruentur 224.30
defunctorum mensis ferialibus dicatum apiũ 301.60
Defunctorum corpora incorrupta quo pacto seruentur 351.26
defunctorum ad mentionem Romani veniam præfabantur 398.43
defunctorum corpora in fictilibus quidã condi maluerunt 496.1
defunctorum corpora in Aßio lapide condita citò absumuntur 508.57
defunctorum pili crescunt 175.41
defunctorum vngues crescunt 176.54
defunctorum corpora ponderosiora, quàm viuentium 95.12
defunctorum corpora Romæ à Tarquinio Prisco crucibus affixa 507.11
deianiræ & Herculis effigies ab Artemone pictæ 494.27
deiphobi imago 494.25
deliacum æs 471.49
deliades statuarius 477.18
deliciæ ciborum exquisitæ taxantur 285.31.& inde
deliciæ margaritarum quanti Romanis quotannis constiterint 186.38
deliratio vnde dicta 269.33
deli insulæ palma vetustißima 237.6
delius Apollo vbi præcipuè colatur 51.44
delphica laurus qualis 219.32.34
delphica platanus Agamemnonis manu sata 236.56
delphico in templo Apollinis raphanus aureus dicatus 287.51
delphicum templum Apollinis à quo pictum 488.46.& 494.21
delphicæ corticæ cur dictæ 472.15
delphicæ lauri medicinæ 349.1.& inde
delphis ingens signorum copia 473.58
delphis victores lauro coronabantur 219.35
delphini sideris occasus 373.12.& 277.60
delphinorum piscium consideratio, natura &c. 128.57. per totum caput.
delphini pisces, maris tempestates præsagiũt 283.27.28
delphini piscis medicinæ 453.45
delphini animalium omnium velocißimi 128.57.& inde
delphinorum coniugia 129.1
delphinorum partus 129.1.& 139.52
delphini quandiu viuant 129.4
delphini formæ descriptio 129.8.& inde
delphini Simonis nomine appellari gaudent 129.9.42
delphini musica delectantur 129.11.34.& inde.& 169.32
delphinus hominum amicus 129.10
delphinorum erga pueros amor 129.13.& inde
delphini cum hominibus piscantur 129.37
delphini vinum appetunt 129.53
delphini quamuis auribus careant, nihilominus tamen audiunt 169.31.& inde
delphinorum charitas erga partum 129.3
delphini tellure tacta statim moriuntur 129.7
delphinus ex hominum manibus vescens 129.17.& inde
delphini corio teguntur 130.30
delphinorum olfactus 169.33
delphini fel non habent secundum quosdam 173.5
delphini ingenti empti pretio 469.41
delphinorum in medicinis vsus 455.45.& 456.2.51.& 457.23
delphinorum cum crocodilis pugna 115.45 & inde
demænetus in lupum conuersus 115.2
demaratus Tarquinij Prisci pater 485.25.& 495.26
demaratus exul in Hetruriam profugit 495.26
demarate Alcibiadis mater 477.32
demetrius rex propter Protogenis picturam Rhodijs parcit 99.24.& 491.59
demetrius rex Peloponnesum insulam tentauit efficere 44.29
demetrius cur accusatus 470.51
demetrius Pompei libertus 499.3
demetrij regis imago 494.47
demetrij Phalerei statuæ plures 473.17
demetrij simulachrum 476.7
demetrij statuarij opera 476.39
demetrij volumen de quaternario numero 401.44
demetrij nauis malus ex cedro 284.42
democrates vel Damocrates Seruilius medicus 369.35
democriti opus de herbarum viribus 364.22.& 377.8
democriti frater Damasus, & historia eorum de segete 280.10
democritus rapum cur in cibis damnauerit 296.3
democriti de empto toto oleo historia 275.38.& inde
democritus primus Magicam in nostro orbe celebrauit 360.51.& 227.47.48.54
democriti Chirocineta 361.2
democriti peregrinatio 364.22.& 427.47
democritum Plinius vanitatis arguit 405.37
democriti miræ commentationes 397.36
democritus omnia vitium genera, quæ tota in Græcia nascerentur, sibi cognita professus 201.19
democritus resurrectionis assertor 105.14
democritus Venerem damnauit 401.20
demonax Seleuci & Antiochi regum dux 74.14
demophilus pictor 488.58.& 495.35.37
demos Atheniensium à Parasio pictus 489.29
demosthenes venenũ sub annuli gemma clausum habuit 461.3
demosthenis ab inimico laus 97.52
demostratus scriptor 520.3.18
denarij & drachmæ pondus idem 325.28
denarij aurei consideratio 462.21
denarij primus signator ignotus ibidem
denariorum probandorum lex 468.35
dendrachates gemma 524.5
dendritis gemma 527.40
dendroides tithymali genus 380.43
dentium consideratio 94.31.& inde.& 170.60.& inde
dentes homini quo tempore decidant 94.31
dentium vice quidam continuum os habuerunt 94.37
dentes inuicti ignibus 94.38
dentium neceßitas 94.40.& inde
dentes primores sermonem regunt 94.41
dentium auguria 94.43
dentes quot vnicuiq; insint 94.43
dentes canini quales 94.45.& 171.3.25.32
dentibus nondum genitis, homo non crematur 94.47
dentium genera ac vsus 170.60.& inde
dentes quibus mutentur 171.24.25
dentes genuini qui 171.26
dentes multis octogesimo anno renascuntur 171.27

dentes plures maribus, quàm fœminis 171.30
dentes quando homini nascantur 171.24
dentes nulli volucrum præter vespertilionem 171.16
dentium triá genera, serrati, continui exerti 170.60
dentes in palato enati 171.32
dentibus hominum virus quoddam inesse 171.40
dentibus veterinorum ætas indicatur 171.33
dentium candor quomodo fiat 321.15. & 331.24. & 334.50. & 335.42. & 342.41
dentis eius, qui pueris primus deciderit mirus vsus 400.9.10
dentes vt citò nascantur 436.60. & 437.5
dentes trium inter se ordinum 114.31. & 117.2
dentes lædentia 300.37. & 357.22
dentes pullini qui 122.13
dentes corruptos quid confirmet 410.6
dentes quomodo firmentur 295.48.52. & 297.18. & 308.20. & 309.7.44. & 325.6. & 329.18. & 342.6.19. & 343.59. & 344.15. & 345.29.45. & 358.20. & 409.55. & 410.2. & 453.34.36
dentes extrahentia 343.22. & 351.24. & 355.51. & 428.52. & 453.27
dentes aqua decidere faciens 364.56.
dens cauus quomodo inuratur 348.23
dentium doloris remedia 194.45. & 295.4.49.53. & 396.59. & 298.11.34. & 299.19. & 301.5. & 301.51. & 302.59. & 303.29. & 305.26. & 306.13.22.27. & 308.19. & 309.25.52. & 310.6. & 321.15. & 323.58. & 328.46. & 331.3. & 333.36. & 339.27. & 343.5.10.18.31. & 344.7. & 345.45. & 346.45.54. & 347.4.47.49. & 350.56. & 351.24.41.53. & 352.15. & 353.15.17.32. & 355.12.43.51. & 359.49. & 360.36. & 362.30. & 374.46. & inde per totum caput. & 380.21. & 389.14.34. & 394.13. & 394.27. & 397.37. & 400.27. & inde. & 401.9. & 403.58. & 406.50. & 409.55. & inde. & 419.13. & 428.41. & inde. & 429.2. & inde. & 445.29.39. & 446.30. & 450.5.31. & 453.24. & inde. & 454.42. & 479.50. & 497.35. & 498.3. & 509.47.
dentati homines quidam nati 94.32.
dentata quæ fœmina nata, eiusq́ omen inauspicatißimum 94.33
dentientes tardè pueros iuuantia 428.49
dentifricia ex qua materia 428.49. & 510.32.43
dentitionem facilem reddentia 436.60
derceto Dea vbi colatur 62.55
desidia artes perdidit 489.34
deus quid 2.32
deus est mortali iuuare mortalem 2.49
deus idem cum Natura 3.25. & 387.56
deus animalia non pascendi tantùm gratia creauit 396.56
deus non omnia potest 3.20
dei consideratio 2.32. per totum caput.
dei formam quærere imbecillitatis humanæ est 2.32
deo tantum veteres coronam dabant 221.36
deorum plurium nomina 2.34. & inde
deorum multitudo cur credita 2.37
deorum populus maior, quàm hominum 2.41
deorum loco à quibusdam animalia cibiq́ coluntur 2.44. & inde
deorum matrimonia 2.45
deorum alij iuuenes, senes alij, alati, claudi, &c. 2.46. & inde
deorum adulteria, odia, bella, &c. 2.48
deorum quibusdam nullus respectus 2.57
deorum templa non alia olim, quàm arbores 180.42
deorum libamina apud Thasios ex quo vuæ genere 207.51
deorum cultus olim fruge & mola salsa constabat 258.4
deorum numero herbarum inuentores adscripti 363.29
deorum coronæ ex papyri flore 195.3
deorum pœnæ, seræ aliquando, nunquam tamen irritæ 3.18
deorum in sacris quis olim fuerit auri vsus 462.7
deorum euocatio quibus modis impediatur 404.36
deorum simulachra cur ex cedro arbore 193.43
deorum coronæ ex qua materia 324.10
deorum beneficia plura 328.3. & 387.26
deorum simulachra quo in digito annulos habuerint 460.57
deorum simulachra minio vbi picta 467.16
deorum simulachra ex ære 271.51
deorum simulachra lignea aut fictilia quandiu 473.51
deorum duodecim tabula 492.13
deorum effigies fictiles 495.49. & inde
deorum offensorum vindicta 500.8. & inde
deorum imagines quibus euocentur 527.40
deorum cœnis catulus apponebatur 421.1
deorum reuerentiæ exempla 23.60. & inde. & 90.36 & 123.16. & inde. & 144.51. & 48.60. & 402.8.
deorum Mater.

Quære Cybele.

deos innumeros credere, maximæ socordiæ est 2.34
deos Magi qua herba euocent 361.6
deum tutelarem euocandi consuetudo apud antiquos 398.24
deum fabricæ, hoc est, Vulcanum, fibulas primùm & inaures fecisse 460.3
dij herbarum inuentores 387.27
dij ex virtutibus vitijsq́ olim numerabantur 2.34
dij inferi in genera descripti 2.39
dij curam mortalium an agant 2.55. 3.17
dij in præterita vnicum obliuionis ius habent 3.23
dij lacte à rusticis, & mola salsa placantur, Prologo operis, pagin. 1. vers. 42
dijs dicata pretiosiora videntur, Prologo totius operis, pag. 2. vers. 12
dijs quo vino non libandum 207.57 & inde
dij an precationes exaudiant 398.6. & 399.1
dij omnibus intersunt negotijs 398.60
deuteria Græcis, Latinis lora 205.42
dextræ hominis religionem inesse 177.7
dextræ vires maiores. 95.11
dextra etiam in arboribus firmiora 249.29
diacheton frutex 357.54
diachyton vini genus 205.25
diacodion medicamentum 307.34.60.
diadema regum Bacchus primus inuenit 105.22.
diadochos gemma 525.8
diadumeni iuuenis simulachrum 473.42
diaglaucion collyrium 392.52
dialutense purpuræ genus 137.42
dialeucon crocum 314.34
dianæ templum in Hispania vetustißimum 235.29
dianæ ædes in Aulide vetustißima 235.32
dianæ lucus in Latio & in eo vetustæ arbores 237.13
dianæ nobiles tabulæ 491.23. & 495.1
dianæ simulachrum marmoreum 500.12.22.23. & 501.43
dianæ Ephesiæ templi descriptio 506.21. & inde
dianæ Ephesiæ templi scalæ ex vite vna 200.39
dianæ Ephesiæ templum ex qua materia 235.17. & 501.24
dianæ Ephesiæ templi columnæ 512.16
dianæ Ephesiæ ædes mari olim alluebatur 23.7
diapasmata quæ 191.37
diapason in harmonia quid 8.41
dibapha purpura 138.7.10
dibutades plastices inuentor 495.21.28
dicæus Apollo cur dictus 475.35
dictamnum à ceruis repertum 116.14. & 369.54
dictamnum sine flore & semine 369.56
dictamnum tantum in Creta nascitur 369.55
dictamni medicinæ 370.35. & 385.36. & 386.21.52
Dictyotheton structuræ genus 511.48
didoron genus lateris 496.46
diei lux quando nocte visa 10.32
dierum inæqualitas vnde 20.4.36.21.16
dies non vbique eodem tempore 20.23. per totum caput
dies vbi longißimus breuißimusq́ 9.2. per totum caput
dies sex mensium 21.2. & 51.33
diei obseruatio apud diuersos 21.14. per totum caput
diei initium finisq́ quomodo accipiatur ibidem
dies alius de alio iudicat 99.51
diebus nullis credendum ibidem

dierum omnium anni inexplicabilis penè ratio 271.25
diebus trecentis ſexagintaquinque & quadrante annum conſtare 271.25
dierum vnde augmenta & decrementa 272.15.& inde.& 275.8
dies totius anni quis longiſſimus 274.37
dies vbi aliquando nullus 52.55
dierum diuerſitas 87.57.& inde
dierum magnitudo quomodo deprehendatur 504.40
dieuches Medicus 296.51.& 299.48
digitellum herba, eiusq; vſus 268. 8. & 374.29
digito vno hoſtis victus in caſtra relatus 98.38
digitorum conſideratio 175.34.& inde.& 176.55.& inde
digiti quibuſdam in manu vna ſex 175.34.35
digitorum articuli quot 175.36.& inde
digitorum morbi remedia 339.54.& 388.44.& 489.59
dignitatis fama qualiter acquiri poſſit 315.20
dij. Quære Deus
diligentiæ exemplum nobile 260.24.& inde
diligentia antiquorum mira 345.48
diligentiam nimiam ſæpe nocere 490.14
dino ſtatuarius 474.54
dinochares architectus 60.54
dinocrates Geometra 99.17
dinomenis ſtatuarij opera 476.42
diocles quid de rapto ſenſerit 296.33
diocles medicus 297.5.& 316.37
dioclis medici laus ætasq; 376.27
diodotus Petronius medicus 299.47
diodori Dialectici repentina mors 104.27.
diodori hiſtoria Bibliotheca inſcripta Prologo operis pag.2.verſ.29
diogenes Cynicus affectuum humanorum expers 95.27
diogenes ſtatuarius 502.27
diogenes pictor 495.58
diomedeæ aues 152.32.per totum caput
diomedis & Glauci armorum commutatio 459.42
diomedis ſocer Daunus 38.28
Diomedis Palladium ſurripientis effigies 470.19
diomedis delubrum 152.37
diomedis ſocij in aues verſi cur fingantur 152.40

Reliqua quære parte ſecunda.

dionyſias gemma 525.19
dionyſodorus ſtatuarius 477.18
dionyſodorus pictor 495.57
dionyſodori epiſtola ab inferis miſſa 28.51.per totum caput
dionyſonymphas herba, & cur ita dicta 361.26
dionyſius tyrannus gaudio obijt 104.25
dionyſio tyranno pulſo, dulce fuit mare 25.46
dionyſius Platonem quo apparatu exceperit 97.49
dionyſius pictor 495.7
dionyſius ſtatuarius 501.56.57
dionyſij oſtentum, atque tyrannis 120.59
dionyſius Saluſtius medicus 453.32
dionyſius ſcriptor à Philadelpho in Indiam miſſus 75.1
dionyſius prior Siciliæ tyrannus platanos Rhegyum tranſtulit 180.60
dionyſius medicus 301.58
dionyſij Medici de rapo ſententia 296.4
dionyſius Geographus vbi natus 81.60
dionyſius Geographus Auguſti temporibus in Orientem miſſus ibidem
dionyſius pictor non niſi hominem pingere potuit 492.36
diopetes ranæ earumq; vſus 452.51.& 457.32
dioptra inſtrumentum Geometricum 19.30
dios pyros herba eadem cum lithoſpermo 393.45
dioxippi imago 494.29
diphriges quid 450.47
diphris gemma 525.18
dipœnus marmorarius 500.5.10.25
dipondius aſſis 462.23
dipſacos frutex 357.54
dipſacos herba ſpinoſa 391.59
dipſadis ſerpentis morſus remedia 348.43.& 451.11
dirces fœminæ ſimulachrum, hiſtoriaq; 501.51
diſcobolos ex ære, Myronis opus 475.25
diſcobolus pictus, Tauriſci opus 495.48
diſcordias facit ſiderites gemma 526.56
diſcordia Hyperboreis ignota 51.37
dyſpnœa morbus 344.26
dyſpnoicis vtilia 344.26.& 351.53.& 378.11
dyſentericis vtile 182.47
dyſenteriæ antidoton lotometra 329.59
dyſentericorum remedia 295.29.& 296.12.53 & 297.29.& 299.1.19.27.39.& 300.16.& 301.24.& 302.34.& 303.39.& 306.53.& 308.24.& 309.27.42.46.& 310.49.& 321.5.& 322.49.& 327.56.& 329.59.& 331.21.& 334.26.& 335.28.& 336.24.37.& 338.23.& 338.41.45.& 339.9.19.& 344.8.& 345.1.54.& 346.43.& 347.23.& 348.26.& 349.15.27.& 350.37.39.43.46.53.& 355.47.54.& 358.5.21.59.& 359.45.& 378.57.& 379.3.4.9.26.32.& 385.2.& 388.41.48.& 392.12.& 393.10.& 394.52.& 395.48 & 396.42.& 403.40.& 404.41.& 406.23.24.36.& 411.50.& 412.1.10.& 419.57.& 420.8.24.& 431.12.& inde per totum ferè caput.& 454.58.& 466.44.& 482.1.& 497.37.& 498.18.
diſtillationum remedia 298.13.& 336.2.& 348.32.& 352.58.& 357.31.& 400.12.& 429.36.& 452.25.
diſtillationum capitis remedia 302.37.& 308.31.& 330.9
diſtillationi ventris vrtica medetur 328.26
diſtillationes ſtomachi ocimum inhibet 302.33
diuinationis ſpecies 106.11.& inde
diuinationi nonnulli ſuperſtitioſè dediti 3.8.& inde
diuinationis artis periti 366.47
diuinatio qua ratione haberi poſſit 428.& 525.9.31.& 526.1.3
diuinitas in quibuſdam 98.39.per totum caput
diuitiæ multos perdunt 99.50
diuitiæ quorundam ingentes 468.41.per totum caput
diuitiarum exprobratio 19.20.& circa.& 469.8
doci, id eſt, trabes ignitæ in cælo 9.59
docilitatis exemplum 108.46.per totum caput
dodecatheos herba qualis 365.30.& 383.9
dolabella P.Conſul 10.24
dolabelliana pyra 214.25
dolichos herba 237.23
dolores aſperrimi qui 365.10
domini frons plus prodeſt, quàm occipitium, prouerbium 259.43
domini oculus fertiliſſimus, prouerbium 260.33
domitius Cn.Conſul 9.28
domitij Cn.delubrum 501.14
domitij L.interitus 104.51
domitius Nero Peloponneſum inſulam tentauit efficere 44.30
domitius Nero Achaiam libertate donat 45.23
domitius Corbulo in Armenia bellum geſſit 71.30.& 73.19
domitius Aedilitatis repulſam paſſus 460.30
domitius Aenobarbus Aedilis curulis 118.47
domitij Aenobarbi Conſulatus, cenſura, & eius cum Craſſo inimicitia 238.49.& inde
domitius Aenobarbus quo anno Cenſor 238.53
domitius Aenobarbus ſex lotos in Craſſi domo quanti æſtimarit 239.1
domus ſale vbi conſtruantur 58.20
domibus carentes homines 59.17
domus lateritiæ à quibus repertæ 105.34
domus teſtudinibus contectæ 130.5
domus vbi tectæ ſcandulis 223.31
domus vbi tectæ ſcirpis 232.60.& inde
domus plures nobiles Romæ 238.50.& inde
domus quomodo purgentur, luſtrenturq; 370.55
domus quæ pulcherrima Romæ 507.19.& inde
domus arundinibus vbi tectæ 231.39
domus regiæ lautiſſimè adornatæ 502.43
dona maxima Imperatorum, ac fortium ci-

uium quæ 255.55
donax piscis 458.27
donax calami genus 2.32.11.& 457.39
donax, id est, Cypria harundo, eiusq́; medicinæ 356.19
dorcadis in medicinis vsus 409.22.& 425.41
Dorcades vbi non sint 126.39
dorcades non lippiunt 409.22
dorycnium venenum 324.60.& 408.30
dorycnij veneni remedia 405.41.& 451.57.60.& 454.42
dorypetron herba 379.33
doryphori simulachrum 475.15.& 476.38.& 477.24
doris herba quæ 329.32
dorius tonus 8.40
dorij moduli à quo reperti 106.16
doron Græci antiqui palmum vocabant 496.49
dora, id est munera ibidem
dormisse quendam annos septem & quinquaginta 103.60
dorotheus medicus 332.32
dorotheus pictor 491.3
dorsenus Fabius poeta Comicus 206.15
dos filiarum plantaria 230.42
dosiades scriptor 48.31
Dositheus scriptor 278.10
drachma & denarij argentei idem pondus 325.27
draco caret veneno 421.37
draconis partium magici vsus, & medicinæ 421.37.& inde.& 425.52
draco mortuus ad vitam reuocatus 364.24
draco quo se ægrotum sanet 116.25
draco hominem seruans 158.43
draconum cum elephantibus pugna 110.58
draconum mira magnitudo 110.59.& 111.12.16
dracones vbi magna in copia proueniant 111.18.& inde
draconum cristæ 111.16.& 168.36
dracones serpentum oua hauriunt 157.45.& inde
draconis morsus remedia 362.33.& 377.59.& 390.42.& 451.3.15
draconis inuidia 525.21
draco palmitis genus 252.57
draco piscis 133.44.& 458.12
draconis marini ossa dentium dolori medentur 453.24
draconites gemma 525.20
dracontias gemma ibidem
dracontion herba 359.55.& inde
dracunculus herba, & ex ea medicinæ 359.59.& inde.& 364.46
dracunculus herba quando effodienda 360.21
drepanis auis qualis 177.37
dryites gemma 527.24
dryos hyphear, visci genus 237.27
dryophonon herbæ quæ 392.7
dryopteris herba qualis 392.4
drypetæ oliuæ quæ 210.51
dromones pisces 457.59
druidas cur Romani sustulerint 428.3
druidæ Gallorum Magi 237.41
druidæ vnde dicti 237.43
druidæ roboris visco nihil habent sacratius 237.41
druidarum religio, obseruatio, sacrificiumq́; ibidem.& inde
druidarum superstitio 357.18.& inde.& 420.36.& inde
drupa quid 189.36.& 210.50.& 212.26
drusillanus seruus ditißimus, eiusq́; lanx quingenaria 469.32
drusillæ Liuiæ Augusti vxoris in gremium gallina alba cum lauri ramo ab aquila deiecta 220.5.& inde
drusi Imperatoris in castris apes sedere 163.18
drusi Imperatoris prosperrima victoria ibid.
drusus Imperator vinosus, vt pater 209.39
drusi vxor Antonia 141.3
drusus Tiberij filius 291.13
drusus ob fastiditam braßicæ cymam à Tiberio patre reprehensus 291.13.14
drusi, & Cepionis inimicitiæ 460.41
drusus in tribunatu suo octauam æris partem argento miscuit 462.38
drusus Liuius Tribunus plebis quantū habuerit argenti 469.18
drusus Tribunus plebis cur caprinum sanguinem biberit 407.45
dubijs fidem dare res ardua, Prologo operis pag.1.vers.55
duellij Imper. claßis sexaginta diebus parata 233.56
duellij C. triumphus, & eiusdem statua 472.48
dulcis vini natura 205.16
dulcia odore carere 218.24
dulcibus rarus odor 314.45
dulcia non sunt eadem omnibus 334.4
duodecim tabularum legis interpres Hermodorus 472.52
duodecim tabularum leges 170.50.& 222.2.& 239.12
duodecim in tabulis nulla villarum mentio 285.27
duracina vua vnde dicta 201.1.& 202.35
duracina cerasa 217.53
duritiarum corporis remedia 308.49.& 334.58.& 335.58.& 336.28.& 343.50.& 344.27.& 346.5.& 351.56.60.& 354.11.& 379.29.& 384.32.& 393.40.& 414.15
duritiæ corporis quomodo tollantur 321.36.& 322.23.& 324.11
duris Samius historicus 119.44.& 475.40.& 505.9
durij L. medici interitus 104.41
dusaritis myrrha 186.32
dux qualis esse debeat 367.36
ducis eligendi exemplum 147.25

Ale fera qualis 114.25
Ebenus arbor, eiusq́; consideratio 181.41
Ebenus quando primùm Romæ conspecta 181.51
Ebenus arbor spißißima grauißimaq́; 234.51
ebenus neq; cariem sentit, neque vetustatem 235.14
ebeni copia vbi 86.37
ebeni medicinæ 356.27.& inde
ebrietas vitanda 209.9.per totum caput
ebrietatis mala ibidem per totum caput
ebrietatis effectus 209.12.& inde
ebrietas quibusdam vitæ præmium 209.13
ebrietas multis mortis causa 209.26
ebriorum mores 209.23.43.51
ebrietate nulla pars mundi vacat 209.54
ebrietatem aqua quædam inducit 209.56
ebrietatis simulachrum 476.13
ebrietatem facientia 371.30
ebrietati resistentia 348.12.& 354.38.& 437.39.& inde & 523.3.& 525.20
ebrietatem discutientia 297.50.& 300.12.13.& 322.9.& 360.18.& 416.14.& 523.3.& 525.19
ebriosi ad perdenda vina nati 209.18
ebuli medicinæ 371.48.& 381.17.& 384.1.4
ebur quid 108.54
eboris honos à deorum simulachris initium sumpsit 180.52
eborus luxus in lignis tum operiendis, tum distinguendis 236.34.35
eboris foßilis consideratio 500.14.& inde
ecbolas vuæ genus 207.53
echecratidis Thessali equa 156.28
echeneidis piscis consideratio 133.26 per totum caput
echneidis piscis in medicinis vsus 457.29
echeneis pißiculus nauem retinet 133.26.& 448.59.& inde
echij herbæ consideratio 370.49
echinometræ pisces 135.7
echinorum piscium consideratio 135.6.& 458.14
echini, maris sæuitiam præsagiunt 135.9.& 281.29
echini quando pariant 140.27
echini piscis in medicinis vsus 456.55
echini medicinæ 451.57.& 452.36.57.& 454.7
echini Carpathij maris quales 451.58
echini crustis & spinis teguntur 130.31
echinorum dentes 171.19
echinophoræ ex genere concharum 458.10
echion statuarius 474.57
echion pictor quibus vsus coloribus 488.3
echion pictor quando floruerit 490.5
echionis pictoris opera 490.5.& inde
echion medicamentum 425.16
echites herba clematidis genus 359.43
echites gemma 527.17
echo quid, & qua ratione reddatur 12.12.& 506.41.& inde
ecliptica in Zodiaco quæ 7.3
eclipsium Solis & Lunæ consideratio 4.59. per totum caput.& 5.51.per totum caput.& 19.54.& inde
eclipses etiam quadrupedes pauent 125.51
ecnephias quid 14.10.20

ectypa quæ 495.30.& 526.26
ectrapeli qui 95.8
ectromatium vinum 207.26
ederæ consideratio. Vide Hedera
educationis puerorum exemplum 129.59
effascinatrices familiæ in Africa 90.23
effascinationes prohibet Antipathes gemma 501.49
effigies hominum miræ 85.51. per totum caput. & 89.36. per totum caput. 51. Ibidem per totum caput
effigies hominum non nisi illustri aliqua ex causa solent exprimi 472.24
egelastæ vrbis sal 443.49
egnatius Caluinus præfectus Alpium 153.12
egnatij Mecennij vxor ob vini potum morte mulctata 206.2
egula sulphuris genus 497.12
eiectitia vulua quæ dicatur 174.20.23
elæomeli vbi nascatur 212.48.& 344.40
elæomelitis in medicinis vsus 212.48. & inde. & 344.40. & inde
elaphoboscum herba, & ex ea medicinæ 331.40.& 369.53
elapis serpentis morsus remedia 451.11
elate arbor 189.50
elaterium medicamentum, & eius vsus 294.58.& inde. & 295.25
elaterium diu durat 396.46
elatine herba qualis, & ex ea medicinæ 392.9.& inde
elatites lapis 510.7
electri consideratio 516.19.& inde
electrides insulæ 516.22
electrum vbi proueniant 52.5.53.
electrum quid 464.55.& inde. & 516.15.& inde
electri vsus, & natura 464.59.& inde
electrides arbores vbi 516.36
elegia harundinis genus 232.17
elelisphacos herba 371.55.& 386.11
elelisphacos herba, & ex ea medicinæ 336.33.40
elelisphacos herba, Latinè saluia dicitur 336.40
elementorum consideratio, numerus, nomina, situs natura &c. 19.11. per totum caput
elementa tria sine sapore, odore, succóq; 218.16
elementorum nexus 215.& inde. & 17.42
elementi sedes non nisi in elemento est 17.42
elementorum figura qualis 17.44.& inde
elenchi, vnionis genus 136.22
eleoselinum herba 290.22
eleoselini medicinæ 302.15
elephantiæ morbi remedia 301.42.& 303.60.& 307.23.& 351.32.& 367.44.& 406.22.& 411.32.& 435.48
elephantiasis morbi descriptio 376.11.& inde
elephantorum consideratio, libri octaui capitibus duodecim primis
elephantorum venatores, domitorésque 75.49.& inde
elephas animalium terrestrium maximum 108.23
elephantis intellectus 108.24.& inde. & 109.25. per totum caput
elephas in quibus hominis similis 108.24.& inde
elephantes Lunam adorant 108.27.& inde
elephantes quando primùm iuncti Romæ 108.27.& inde
elephanti & militis Romani singulare certamen 109.46. per totum caput
elephantes per funes incedunt 108.41.47
elephantum docilitas 108.46. per totum caput
elephantes scribere discunt 108.50
elephantum cornua qualia 108.52
elephantum ossium vsus 108.54
elephantum dentes 108.53.& inde. & 110.4.& inde. & 171.19
elephantum clementia 109.2. per totum caput. & 110.7.& inde
elephantum memoria 109.15. per totum caput
elephantes quibus gaudeant 109.21.& 110.38.& inde
elephantum pudor 109.23
elephantum amor 109.27.& inde
elephantes quando primùm in Italia visi 109.37. per totum caput
elephantum pugna 109.46. per totum caput
elephantes hordei succo celerrimè mitigantur 110.11
elephantes quomodo capiantur 110.13. per totum caput
elephantes fœminæ maribus pauidiores 110.26
elephantes quomodo domentur 110.28. per totum caput
elephantes Indi, Afríque quales 108.34.& 110.33
elephantum partus, & reliqua natura 110.36. per totum caput
elephantes quot annis viuant 110.37
elephantes frigoris impatientes 110.39
elephantum manus qua 110.44
elephantum cutis cancellata 100.49 & inde
elephantum dentium magnitudo 110.53
elephantes vbi nascantur 110.57
elephantum cum draconibus pugna 110.58.& inde
elephantum sanguis frigidissimus 111.9
elephantum cum rhinocerote bellua inimicitia 114.13
elephas chamæleonte deuorato, oleastro sibi medetur 116.30
elephantes iussa faciunt 152.43
elephantum partus 156.1.20
elephantum venter qualis 173.49
elephantum digiti quales 176.46.& inde
elephantum sonus qualis 178.33
elephantum anima serpentes extrahit 179.14
elephantum mulier quædam peperit 91.47
elephantes quis primus Romani in triumphum duxit 109.38.& inde
elephantes maximi in Taprobane insula 77.6
elephantis vescentes homines 86.2.12
elephantum venatus vbi 84.11
elephantorum limes in Africa quis 84.58
elephanto lingua qualis 172.56
elephanti partium in medicinis vsus 403.27.& inde
elephantinum, color ex ebore combusto 487.27
elephantum vsus in bellis 75.50
elephantes arboribus cornua exacuunt 257.42
elephantum in Africa multitudo 87.42
elephanti pisces 128.17.& 457.56.& 458.14
elephantine Thebaidis regio, arbores habet perpetuò virentes 226.32
eleusinæ in templo nobiles picturæ 494.2.& 495.2
elidis Irinum optimum 315.14
elico faber Gallici tumultus author 180.54.& inde
elleborine, siue Helleborine 197.39.& 497.
elleborites, siue Helleborites, vini genus, quomodo conficiatur 207.23
elleborum herba, Vide Helleborum.
ellychnia ex cicina vua 343.56
ellychnia ex sulphuris quodam genere 497.12
elops piscis 131.61
elops vbi optimus 140.50
eloquentiæ vis 97.55
elpenoris in tumulo myrtus primum visa 219.58
elpis Samius leoni os è dentibus exemit: leonísque erga ipsum gratitudo 113.6. vsq; ad finem
elutia in metallis quæ 482.23
emere Liber pater primus instituit 105.22
emptum malè semper pœnitet 259.12
emydes testudines 405.12
empedoclis Magiæ addiscendæ causa peregrinatio 427.47
empetron herba qualis, eiúsque in medicinis vsus 392.12.& inde
empirice medicina à quo & vbi inuenta 417.13
emplastris vtilis alabastrites 503.51
emplastrationis consideratio 246.54 per totum caput
emplastri ratio vnde nata Ibidem
emplastra quæ arbores non recipiant 247.9
emplastratio secundum inoculationem fertilissima 247.11
emplecton quid dicatur in structuris 511.45
encardia gemma 525.24
encaustica Pamphilus pingere docuit 493.19
encausticæ picturæ duo genera 495.9
enchiridion libri inscriptio, Prologo operis, pag.2.vers.26
enchusa herba quæ 529.32.38

Ἐγκυκλοπαιδεῖαι quæ dicantur, Prologo operis pag. 1. vers. 52
encrinomenos simulachrum 476.25
endymionis & Lunæ amorum fabula vnde emanarit 41.21
enguini quod oleum vendant 344.39
enhæmon medicamentum 186.9
enhydros gemma 527.32
enhydris serpens eiúsque in medicinis vsus 428.24.& 455.3
enneaphyllon herba quæ 392.21
ennij statua in Scipionis sepulchro 98.9
ennij testimonium de ossa liberis à parentibus erepta 263.14
enorchis gemma 525.26
enterocelarum, id est, intestinorum delabentium remedia 296.31.& 381.13.19.39.& 385.4.& 394.40
entochi marmorarij opera 501.49
entomon herba quæ 367.4
eone ex arbore Argo nauis facta 198.1
epaminondæ ducis effigies, Aristolai opus 494.16
ephedra siue Ephedros herba 379.21.& inde.& 384.58.& inde
ephedri herbæ in medicinis vsus 384.28
ephemeron herba 375.8.& inde
ephemeri herbæ medicinæ 384.16
ephesiæ Dianæ templi descriptio 506.20.& inde
ephesiæ Dianæ simulachrum à Mentore factum 99.28
ephesiæ Dianæ templum quale 200.39.& 235.17.& 501.44
ephesiæ Dianæ simulachrum ex qua materia 235.18
ephesiæ Dianæ simulachrum à Canetia factum 235.21
ephesiæ Dianæ templum quando constructum 235.17
ephesiæ Dianæ templum ex qua materia ibidem
ephesius lapis 510.50
epicharmus quas literas repererit 105.29
Ἐπιχειμάζειν quid 271.28
epicurus otij magister 285.31
epicuri vultus per cubicula olim gestabatur 489.32
epicuri natalis sacrificijs annuis vicesima Luna colebatur Ibidem
epicuri imago 495.48
epidij C. Commentaria 255.35
epiglossis quid 172.2
epimedion herba qualis 392.18 & inde
epimelas gemma 525.35
epimenidis somnium fabulosum 103.59
epimenidium scyllæ genus 288.20
epinyctides morbus quis 297.41
epinyctidis morbi remedia 295.36.& 297.41.& 300.26.& 303.46.& 308.34.& 310.41.& 339.19.& 343.1.34.& 346.58.& 348.7.51.& 349.29.& 355.11.& 390.46.& 409.12.& 435.28.& 452.57.60.& 509.42
epipactis frutex 197.39
epipactis herba eiúsque in medicinis vsus 392.17
epipetron herba 318.46
epiphorarum remedia 295.32.& 297.24.& 298.46.& 299.21.30.& 301.20.& ibid.55.& 302.31.& 303.21.& 304.21.& 305.1.18.& 306.26.41.& 307.15.& 308.7.16.39.& 309.40.& 310.40.46.& 321.12.17.39.48.& 322.34.41.& 323.22.44.59.& 330.57.& 334.43.& 335.53.& 336.18.& 344.58.& 345.37.& 347.11.& 350.48.& 354.12.& 358.39.& 359.46.& 360.5.& 362.31.& 366.25.& 373.11.12.14.& 374.2.4.37.& 375.8.& 388.56.& 390.43.& 392.51.& 395.1.46.& 402.21.37.& 403.4.& 409.10.20.31.& 419.39.40.& 425.11.& 180.17.& 482.9.& 486.49.& 498.10.& 508.51.
epiphorarum testium medicina 321.28
epiphoras vteri quid leniat 386.51.& 411.60
epiroticapoma 214.13
epithersæ simulachrum 477.1
epithymon thymi flos 379.45.48
epithymi succus perniones curat 383.6.& 384.42
epodes pisces 458.33
Ἐποπτίδων, libri Sorani inscriptio, Prologo operis, ad finem
eporedicæ Gallorum lingua qui dicantur 40.24
epulas inter nominatum incendium veteres aquis subter mensam fusis abominabantur 398.51
epulantium consuetudo Ibidem.& inde
equisetum herba qualis 384.54.& inde
equiselis herba qualis 274.51
equestris ordinis consideratio 461.28. per totum caput
equester ordo, multis anteà nominibus diuisus, Tiberij tempore in vnitatem venit 461.31
equestris ordinis census 461.36
equestrium statuarum exemplum à Græcis tractum 472.41
equorum consideratio 120.31. per totum caput
equorum plurium sepulchra 120.40.& inde
equorum erga dominos amor Ibidem per totum caput
equorum intellectus 120.51.& 121.1
equorum docilitas 120.52
equi quot annis viuant 121.9
equorum forma qualis esse debeat 121.11
equorum ornamenta à quo inuenta 106.7
equum, qui aries appellatur in muralibus machinis quis inuenerit 106.6
equo pugnare à quo repertum 106.8
equæ prægnantes Venerem admittunt 156.35
equorum corpore vespæ nascuntur, atque crabrones 164.16
equorum dentes quales 171.1.32.& inde
equæ quando admittendæ 156.22
equæ caput affixum palo, erucas fugat 293.48
equæ Fauonio vento concipiunt 54.8.& 121.27.& 227.22
equarum lacte, vel sanguine pultem Sarmatæ faciunt 264.15
equis admissuræ tempore quid dandum 302.39
equi vestigium qualiter singultū tollat 416.17
equi vestigia luporum sub equite sequentes, rumpuntur 416.19
equarum coitus, partúsque 121.15.& inde
equarum libido quo extinguatur 121.19
equarum hippomanes quid 121.21
equi qua re in cursu infatigabiles fiant 415.55
equi feri vbi 111.39
equo ferè ijdem, qui homini, morbi 121.31
equi fel non habent, secundum quosdam 173.4
equo fel esse in aluo quidam contendunt 173.6
equos saginantia 327.51
equi vbi rabie inflammentur 370.9
equi ad coitum segniores quo pacto recreentur 382.32
equi thieldones & Asturcones vbi gignantur 121.28
equorum ornamenta ex plumbo argentario æri incocto 482.46
equæ grauidæ cuius contactu abortum patiantur 402.52
equus Romæ publicis sacris immolabatur 407.41
equorum cum camelis odium 113.60
equi alati, cornutíque in Aethiopia 114.19
equorum scabies quo tollatur 457.34
equi homini fidelissimi 119.37
equæ vbi vento concipiant 121.27
equina capita vt homines habere videantur 410.10
equinis pedibus homines vbi nascantur 52.11
equini fimi in medicina vsus 411.41.52
equini coaguli in medicinis vsus 411.51
equini lichenes calculos renum pellunt 412.32
equinæ vngulæ cineris vsus 412.32.54.& 414.12
equi partium in medicinis vsus 412.54.& inde
equi lingua lieni medetur 411.28
equi sanguis in medicina 412.55
equi spuma, setæ, dentes, in medicina 412.59.60.& 413.12.& 414.12
equi signi cælestis ortus 277.60
equi signi cælestis occasus 273.23
equitum nomine qui olim intelligebantur 461.22
equitum nomen sæpe variatum 461.50
equites, flexumines olim dicti 461.51
equitatio cuius inuentum 106.7
equitatio stomacho vtilis & coxis 400.60
equitatione attritis feminibus quia medeatur 412.58.& inde

equitatus artem quis primus scripserit 476.41
eranthemon herba 329.46
eraphius Aegypti rex 504.16
erasistratus nobilis medicus 204.49. & 300.15. & 376.28. & 417.11
eratosthenis laus 28.44
eretria creta 486.35. & 487.3.9
eretria terra qualis 498.28. & inde
ereuthodanus herba 356.44
ericæum mel vilissimum 162.21
erices fruticis medicinæ 354.45
erice frutex 162.22.25. & 197.40
erigeron herba qualis 374.55. & inde. & 381.18. & 384.42
erigonus pictor 494.50
erinna Poetria 475.27
erineos herba, & ex ea medicinæ 347.9. & inde
eryngès siue Eryngij herbæ descriptio, & medicinæ 318.57. & 327.12. per totum caput
eriophoron bulbi genus, eiúsque lana 284.15
eriphia herba qualis 361.39
erysimon frugis genus 263.59. & 337.23.
erysisceptrum fruticis genus 188.23. & 357.53
erisithales herba 385.17
eristalis gemma 525.28
erithace quid 160.38
erithacus auis 149.28
erithales herba 374.29
erythinus piscis 131.39. & 140.36. & 458.13
erythini piscis medicina 454.58
erythranos cissos quid 355.57
erythrodanus herba & medicinæ ex ea 356.44. & inde. & 381.53
erythraicon satyrij genus 382.29
erythrocomon punici mali species 197.35
erythron strychni genus 325.5
erythrorhus 356.40
erotylos gemma 525.29
erucæ herbæ natura 292.14. & inde
erucæ menstruo fœminarum fugantur 257.13
eruca concitatrix Veneris 156.33. & 292.16. & 302.48
erucæ herbæ semen quale 293.53
erucæ syluestris medicinæ 302.43. & inde
erucæ arborum frondibus & floribus noxiæ 254.39
erucæ vnde, & quando nascantur ibid.40
erucæ ne sata lædant 257.13. & 293.48
erucæ in papiliones vertuntur 167.45 per totum caput
eruiala apibus grata 317.19
eruiliæ herbæ folium quale 261.31
eruiliam piscendi ratio 264.8
eruptionum remedium 344.9
erui leguminis consideratio, natura, medicina 266.51. & inde. & 336.53. & inde
eruo legumine Cæsar Augustus curatus ibid.52
eruo innascitur phalangius 267.56
eruum in theriaca 311.56
escariæ vuæ 202.42
esculus arbor Ioui sacra 180.44. & 221.46
esculus arbor glandifera 222.16.
esculus quo tempore semen ferat 228.13
esculi radices profundissimæ 229.46
esculea corona, ciuica 221.46
esculeti dispositio 249.13. & inde
eseruini Marcelli libertus ditissimus 181.20
esopon lactucæ genus 298.35
esopi medicinæ Ibidem. & inde
esox piscis Rheni ingens 130.50
esubopes Colchorum rex 463.2
etesiarum ventorum initium 275.22
etesiæ quando desinant 278.2.8
etesiis ventis maximè harenæ mouentur 518.50
etesiæ venti qui, & quando flare incipiant 13.33.48. & 74.56. & inde
etesias ventus idem cum Aquilone 279.46
etesiaca vua 279.27
ethe Græcis quæ 491.30
euander Aulanius scalptor marmorarius 501.43.
euanthes scriptor 114.55
eubœa abietes deterrimas habet 234.17
eubœa Olympias ventus peculiaris 254.51

Reliqua quære parte secunda.

euchir statuarius 477.40
euchir pictor 495.27
eucnemos Amazonis statua 476.6
eudorus pictor, statuariúsque 494.36
eudoxus Lathyrum regem fugiens ex Arabico sinu Gades vsque delatus 18.54
euenor pictor, Parasij pater 488.50
euentus rerum astris assignantur 3.8
euentus boni simulachrum Romæ 476.45. & 501.6
eugalacton herba 292.6
eugenia vuæ genus 201.38
eugrammus fictor 495.27
euhemerus scriptor 505.8
eumarus pictor 488.30
eumeces, balsami genus 188.39
eumenis cum Ptolemeo æmulatio 195.57
eumenis aduersus Gallos prælia 477.12
eumetris gemma 525.31
eunicus statuarius 477.18
eunuchi in Perside aliquando regnauere 192.60
eunuchion lactucæ genus 290.36.
euocandorum deorum à Magis ratio 361.6
eupatoria herba qualis, eiúsque in medicinis vsus 368.3. & inde
eupatoris Mithridatis currus aurei, argentéique 469.58
eupetalos, lauri genus 219.59
eupetalos gemma 525.32
euphorbiæ siue Euphorbij herbæ consideratio, inuentio, & medicinæ 368.49. & 373.13. & 379.41
euphorbus medicus 368.49
euphorion statuarius 477.18
euphranor statuarius, & eius opera 474.57. & 476.43
euphranor pictor 492.30. & 493.38
euphranoris pictoris opera plura 493.38 & inde
euphrates fluuius papyrum gignit 195.7
euphratis fluuij lotos, sub noctem subter aquā sese recipiens, & sub Solis ortum rursus emergens 197.20
euphrates non inuehit agris limum, vt Nilus 268.21.22
euphratis fluuij restagnatio, & fertilitas 268.52
euphrates fluuius Gobaris præfecti opere deductus 80.26

Reliqua quære parte secunda.

euphronides statuarius 474.59
euphronius scriptor de vino condendo præcepta edidit 208.1
euphrosynum herba eadem cum buglosso 369.12
eupleæ herbæ mira vis 372.25
eupompus pictor 489.10.54
eureos gemma 525.33
euripidi ab Aristophane quid obiectum 331.48
euripidis mater olus venditauit 331.49
euripidis poetæ sepulchrum vbi 440.5
euripus. Quære parte secunda
euronotus venta 13.14
europa vbi primùm cum Ioue concubuerit 181.16
europa ab Antiphilo 492.40

Reliqua quære parte secunda.

eurotias gemma 525.33
eurus ventus 13.6
eusebes gemma 525.34
eutheriston balsami genus 188.38.40
euthymus pycta perpetuus Olympiæ victor 101.24
euthymus adhuc viuens diuinos honores est assecutus Ibidem per totum
euthycrates statuarius 474.60. & 476.2
eutychides statuarius 474.60. & 476.49. & 501.53
eutychides pictor 494.36
eutyches fœmina mira fœcunditas 91.46
eutymedes pictor 494.58
euxenidas pictor 489.53
euzomon idem cum ocimo syluestri 302.46
exacon herba quæ 368.19.
exagon legatus in dolium serpentibus plenum coniectus 399.22
exaluminati vniones 136.21
exalburnatum lignum 234.47
excreationes pectoris adiuuantia 307.19. & 352.59. & 353.9
excreationes sanguinis sanantia 358.51
excreationi purulentæ remedia 303.38. & 310.36
excrescentium in corpore remedia 300.45. & 322.25. & 344.14. & 345.45. & 346.

& 346.22.& 350.52.& 509.8
excrescentibus circa sedem medentia 330.20.& 333.27
exedum herba, eiúsque vires 262.13
exequiæ splendidissimæ 100.36. per totum caput
exercitatio optima medicina 400.58
exercitus ordinem quis primus repererit 106.9
exhebenus gemma 525.27
exilij sententia ante diem quadragesimum ferri non poterat 418.13
exocœti piscis consideratio 132.39 per totum caput
exocœto nulla branchia 132.40
expensa vnde dicta 462.24
experimentis optimè creditur 241.25
expuentium purulenta remedium 295.29
expuit nunquàm Antonia Drusi 95.29
expuere vbi nemo soleat 90.45
exquilina tribus Romæ 258.31
extorum consideratio 172.54.& inde 172.23.& inde
exta non prandentium celeriùs senescunt 401.12
extorum caput cæsum tristis est auspicij 172.60
extorũ capita in victimis repentè adimi, aut geminari 397.59
extenuandi vim habentia 510.38
extrahentia infixa corpori 310.52

FAbæ consideratio 265.22 & inde
Faba quomodo serenda 269.48
Fabis cauatis semina inclusa si serantur, mirè proueniunt 294.11
faba vt diu duret 277.48
faba vbi sponte sua nascatur 52.22.& 265.37
fabæ in Aegypto cuiusmodi 265.39 & inde
fabæ serendæ cura 268.2
faba vbi serenda 268.28
faba quando metatur 274.40
fabæ scapus vnus, centum fabis onustus 263.57
fabæ crescentis folia & caulis cuiusmodi 261
fabam quidam omni pani addunt 264.17
fabæ inter legumina maximus honor 265.22
faba à Pythagora cur damnata 265.27
fabæ animas mortuorum inesse Ibidem
faba flamen non vescitur 265.29
faba cur refrina dicta 265.30
fabæ satio quando facienda 265.32.& inde.& 272.42.& 273.34
fabæ radix qualis 260.60
faba sata quoto die erumpat 261.2
faba sola leguminum vnicaulis 261.26
fabæ folia multiplicia 261.29
fabæ quot diebus floreant 261.32
faba apes delectantur 317.19
fabæ medicinæ 336.7.& inde
faba Græca arbor qualis 229.27.& inde
faba Græca, & ex ea medicinæ 350.36.& inde
fabacia sacris quibusdam adhiberi solita 265.26
fabacia sensus hebetare existimata & insomnia facere 265.26
fabiani de oleæ natura iudicium 210.42
fabianus pagus agri Sulmonensis 256.5
fabianus naturæ rerum peritissimus 508.29
fabiorum familia, & in ea tres continui principes Senatus, Ambustus, Rulianus, Gurges 99.59
fabius Quintus Maximus sexaginta tribus annis Augur fuit 101.43
fabij cum Allobrogum gente prælium 102.59
fabius Maximus quo pacto febre liberatus 103.1
fabij Quinti Consulatu arcus circa Solem apparuit 10.14
fabij Quinti mors 104.30
fabius Dorsenus poeta Comicus 206.5
fabij vnde dicti 258.17
fabij Cunctatoris honores 326.33 & inde
fabius rem Romanam non pugnando restituit 326.34
fabius quando, & à quibus Pater patriæ dictus 326.25
fabij Quinti Consulatus 462.29
fabius Quintus Dictator 462.34
fabius pictor quando ædem Salutis pinxerit 485.36
fabiæ familiæ princeps Ibidem
fabius Maximus Consul 113.47
Fabij Senatoris mors 92.43
fabius Verrucosus Herculem ex Capitolio alio transtulit 474.15
fabricius obsidione liberato exercitu à Thurinis statua donatur 473.38
fabricius salinum tantum & pateram ex argento Imperatori permittebat 470.6
fabricij frugalitas Ibidem
fabri pisces 132.31.& 459.15
fabricam ferrariam inuenere Cyclopes 105.50
fabricam materiariam Dædalus reperit 105.52
faces nuptiarum ex qua materia 226.6
faciei loco, cæteris ab homine, os & rostra 169.36
facies soli animalium est homini 169.36
facies ne Sole vratur 419.45
faciei cutis gratia quo conseruetur 323.5
faciem suam pingentes, formæ gratia 325.51. per totum caput
faciei morbi 375.44.& inde
faciei dealbandæ ratio 296.7
faciei maculæ quo tollantur 295.26
faciei morborum remedia 301.21.& 302.44.& 306.20.& 310.41.46.& 323.5.& 331.2.& 332.4.& 333.3.& 339.32.& 343.49.60.& 344.36.& 353.50.& 354.17.& 358.50.& 360.44.& 375.29.44. ferè per totum.& 387.1.3.& 390.18.& 402.34. & 403.28.& 404.56.& 410.18.& inde.& 429.16.& inde.& 453.47.& inde
factitia vina, variáque eorum genera 206.46. per totum caput
fæcatum vinum quod dicatur 205.46
fæcis vini consideratio 342.33.& inde
fæcis aceti natura, & medicinæ 342.43.& inde
factus nomine in olei confectione quid intelligatur 212.12
fagea glans 222.3.41
fageus lucus, Ioui Fagutali dicatus 223.34
fagi glans dulcissima 222.6
fagi cortex ad quid valeat 223.26.29
fagus quæ loca amet 226.2
fagi vas in sacrificijs 233.30
fagus quibus apta operibus 236.22
fagi arboris medicinæ 351.13.& inde
fagina pocula olim in honore fuere 233.30
fagutalis Iupiter eiúsque lucus 223.34
falcium agricolarum consideratio 274.57.& inde
falernæ vuæ 202.29.204.3
falerni vini nobilitas 204.3
falerna pyra cur dicta 214.22
falernum vinum eiúsque præstantia in medicinis 340.21.& inde
famam commendatiorem qua ratione acquiri posse Magi crediderint 372.25
fama quibusdam per flagitium quæsita 397.33.& inde
famem sedantia 179.35.327.41.& 369.19.& inde
famem portendit prodigiosus partus 91.41
famem cuniculi afferentes 126.5
fame medicinam quidam exercuerunt 335.50
familiæ ne malæ sint, laborandum est 260.36
fannij officina chartam Amphitheatricam interpolauit 195.15
fannius C. Consul 153.30
fanniana charta 195.27
farfugium herba 359.27
far adoreum antè à dicebatur 263.5
far durissimum, & frigorum patientissimum 263.11
far primus antiquis in Latio cibus 263.12
far sine arista in Aegypto 263.47
far vbi serendum 268.35.& 269.45
far quando serendum 271.4.16
farris vsus in sacris 258.19
farreum nouæ nuptæ proferebatur Ibidem
farris torrendi ferias Numa instituit 258.7
farris honor apud veteres 258.33
farris modius asse quando venierit 258.44
far quomodo differat ab alio frumento 263.11
farri genicula sena 261.20
farre tantùm in pane Romani diu vsi sunt 261.49
ferris vermiculo cani dentes excidunt 334.50
farinæ tritici medicinæ 334.44
farinæ chartarum medicina 335.15
farinæ pollinis medicinæ 335.12
farina à farre dicta 263.31
farraginis consideratio 266.59.& 267.3
farrago tritici genus 260.58
farranum herbarum 359.27

fasces Romanorum Imperatorum lauro coronabantur 219.54
fasces Romanorum magistratuum ex quibus virgis 226.4
fasces Consulum purpura ornabantur 137.23
fascinationibus quomodo occurratur 398.41
fascinationis remedium 192.56.& 404.21
Fascinis vtilia 382.24.399.45
faseolorum leguminum descriptio 265.54
faseoli quando serendi 271.5
faseolorum folia qualia 261.31
fastiditis gratiam dare, res ardua, Prologo operis pag.1.vers.54
fastorum Romæ prima publicatio 460.27
fatigationis remedia 348.56.& 351.7.57.& 383.16.& 386.11.
Vide Lassitudo.
fatui quo pacto abigantur 394.23
fauces lædentia 239.26.& 342.18.& 348.1.& 454.39
faucium morbi remedia 272.50.& 310.7.& 323.10.& 327.40.& 333.32.50.& 334.45.& 346.27.& 351.60.& 377.27.& 390.5.& 406.12.47.& 410.45.& 419.54.& 429.34.& 483.53.& 509.42.& 517.19.
fauentium linum optimum 183.4
fauere linguis quid 397.57
faunij dij 181.45
faunorum dæmonum ludibrij remedia 365.36
fauonius ventus, idem cum Zephyro 13.7.46
fauonius ventus quando flare incipiat 272.28.& 273.25
fauonio vento maritantur viuescentia terra 227.20
fauonio vento equæ concipiunt 54.8.& 227.21
fauonij flatus initium 211.27.& 227.20
fauonius satorum pater 227.21.& inde.& 279.55
fauonius an frumento conferat 277.34
fauonij venti effectus 279.53
fauonius vnde dictus 227.22
fauoniana pyra 214.27
fauorabiles quibus rebus fieri possimus 299.36
fauorum apum stabilimentum propolis 160.36
fausta mulier quatuor vno partu peperit 91.41
faustianus ager, eiusq; vinum 214.7
febre quædam animalia nunquàm carent 408.19
febri cerui non sentiunt 117.54
febris Deæ fanum Romæ 2.41
febrium leges 102.14.46
febrium vices, & tempora 103.14
febris Antipatri die natali quotannis recurrens 103.47
febris quadrinæ circuitus hyberno tempore nunquàm incipit 103.14
febri ardenti laborantibus salubres vuæ cælesti aqua maceratæ 339.4
febris quibusdam perpetua 103.46
febricitantibus vuæ recentes noxiæ 338.46
febricitantibus an vinum dandum 341.26
febrium omniũ remedia 118.54.& inde.& 295.50.57.& 300.30.& 309.23.& 321.11.& 327.14.& 329.29.& 333.51.& 334.23.& 335.1.& 337.10.& 343.52.& 344.28.& 345.3.& 348.5.& 349.3.& 349.23.& 354.31.& 355.34.& 366.5.26.& 370.60.& 383.39.& inde.& 395.54.& 402.19.20.& 403.18.& inde.& 404.52.& 406.29.& 413.43.& inde.& 421.27.& 422.27.& 434.5.& 447.21.& 455.45. per totum caput
febris tertianæ remedia 304.41.& 308.36.& 361.55.& 394.52.& 403.7.18
febris quartanæ remedia 400.9.& 403.18.36.& 413.46.49
febres statæ crocodili dentibus caninis arcentur 401.51
febrium genus Amphimerinum, & eius medicina 413.44
felis partium in medicinis vsus 413.46.48
felis aurea vbi pro Deo colatur 85.48
felibus lingua qualis 171.48
felis cinere mures abiguntur 268.13
Felium oculi quales 170.28.519.9
felium coitus qualis 155.57.18
felium in capiendis auibus, muribusq; astus 158.9
feles cur excrementa sua defodiant 158.10
felix mortalium nemo est 99.43.& inde
felicis cognomen Sylla sibi solus Rom. asseruit 100.15
felices qui à dijs iudicati 101.17. per totum caput
felicissimus quis Romæ creditus 100.36
felicitas solida non est, quam contumelia vlla vitæ rumpit 100.58
felicitatis ædes Romæ 476.15.& 502.13
felicitatis simulachrum Arcesilai opus 495.45
felicitatis exempla 93.52.& inde. 99.57. per totum caput.& 100.22.36.& inde.& 101.17. per totum caput.& 103.10.
fel terræ, centaurij species, & cur ita appellatum 368.18
fellis animalium consideratio 173.3.& inde.& 407.36.& inde.
Felle bubulo tincta semina mures non tangũt 268.14
fellis in medicinis vsus 409.31.& inde.
fel pecora in Eubœæ Chalcide non habent 173.5
fel vbi geminum ibidem
fel quid 173.8
fellis virus maximum ibidem 9.
felle carent absinthio Pontico vescentes 173.13
fel Neptuno dicatum 173.18
felle suffusorum remedia 330.36.& 331.9
fellis natura, vsusq; 407.36.& inde
fellis noxius lentis vsus 336.27
fellis remedia 333.31.& 454.38
femur bubulum, herba neruis vtilis 392.37
fenestella oleum Tarquinio Prisco regnante in Italia Hispaniáue, & Africa fuisse negat 210.33
fenestella historicus 460.45
fenestella quando obierit 469.36
ferarum impetus quo pacto euitetur 422.23
feras pascere quis primus instituerit 125.26
feræ mitigatæ non concipiunt 156.33
feras mulceri alloquijs 112.29
ferijs Latinis Romæ olim quadrigæ in Capitolio certabant 390.23
ferina carne Nomades viuunt 83.29
feritas animalium quo mitigetur 361.35.& 383.27
fermentorũ consideratio, differentiæq; 264.24.& inde
fermenta ex qua materia fiant ibidem
fermentatus panis magis alit 264.33
feroniæ Deæ ædes 15.60
ferri consideratio vsus, commoditas, &c. 481.2. per totum caput
ferri mala plura 481.4.& inde
ferrum vbiq; reperiri 481.19
ferri differentiæ 481.22.& inde
ferri temperatura 481.32.50. per totum caput
ferrum vbi optimum 481.33
ferrum humani sanguinis contactu statim rubiginem trahit 481.36
ferri & magnetis concordia 294.52.& 481.38 508.36
ferrum viuum quod 481.40
ferri vena largissima metallorum omnium 481.45
ferrum quo à rubigine vindicetur 481.51
ferri medicinæ 481.55.& inde
ferri rubiginis medicinæ 482.1.& inde
ferri squamæ vsus 482.8.& inde
ferrum vis domitrix rerum omnium 508.37
ferrum, lapis theamedes abigit 508.52
ferrum ad se trahentia 285.4.& 294.52.& 508.36.& inde
ferrum amonymo herba ferruminari fabulosum 389.24
ferro quæ herba tangi nolint 293.40

ferrum magnes ad se trahit 294.52.& 508.36.& inde.
ferrum vbi monti vni adhæreat, & ab altero abigatur 24.43
ferrum a quibus repertum 105.47
fertilitas arborum ferè alternat 222.15
fertilitatis causa, cura est 229.10. 258.50.& inde.
fertilitatis eximiæ loca 34.43.& inde. & 57.33.& 263.52. & inde. & 268.18. & 270.2.& inde.
fertilitas senectutem affert 229.10
fertilitas nimia sæpe nocet 267.50
fertilitatis fructuum causa quæ 276. 13
fertilißima Africæ loca 57.33.& 263.52. & inde. & 270.2.& inde.
ferulæ consideratio, genera, succus, & medicinæ 198.9.& inde. & 218.48. & 249. 21.& inde.& 293.28.& 311.34.& inde.
ferula murenis infestißima 311. 42
ferulæ corymbi coronis adhibebantur 316.5
ferula asinis gratißima 350. 19
ferula iumentis venenum ibidem
ferula Baccho sacra 350.20
ferulæ cinis sanguinem sistit 385.8
ferulorum, collectionumq́; remedia 362.2
ferus oculus herba qualis 373. 29
fescenniorum nuptialium comites iuglandes 216.48
fiber idem cum castore 449.45. & 457.58
fiber prægnantibus abortus causa 457.5
fibri feræ descriptio 117.7 & inde.
fibri periculi vitandi causa seipsos castrant ibidem
fibri ingenium 117.14
fibri animalis in medicinis vsus 456. 31
ficedulæ auis consideratio 149. 27
ficorum consideratio, & earum genera 215. 26.per totum caput
ficorum lactis medicinæ 346. 14
ficus Aegyptia 193.57.& inde
ficus Cypria 194.5.& 207.2
ficus miræ fertilitatis 215.30
ficus Romæ sua sponte in Comitium transiisse credita 216.2
ficus quo præcoces fiant 215.45. & inde.
ficus Romæ in Comitio nata 315.2
ficus Romuli, Remiq́; nutricis memoriæ dicata 216.3
ficus quando primum in Galliam allata 180. 53.& inde
ficus Indica qualis 90.44.& 181.56. & inde
ficus mira magnitudo 182.1
ficus frumentis fartæ 216.24
ficus vbi optimæ 216.26
ficorum succus qualis 218.20
ficis nullus odor 218.26
fici argumento Carthago deleta est 215. 52
fico folia latißima 227.6.
ficus non floret 227.31
ficus abortus mirabiles 227. 32
ficus quando, & vbi plurima exeat 227. 47
ficus facilè fructum perdit 228.26
ficus pomum qualiter gerat 228.42
fici in Cilicia, Cypro, Hellade mira natura 228.42.43
ficus vbi maxima 228.44
ficus parte inferiore fertilior 228. 55
ficus sola ex omnium arborum fœtu, maturitatis causa medicatur 229.2
ficus succus lacteus coaguli vsum præbet 233. 13
ficus materia apta scutis 235.5
fico vita breuis 237.8.& 245.19
ficus quæ apta vitibus 252.34
ficorum vermes, cerastæ 254.6
fico vermiculatio mirè nocet 254.14
ficorum morbi 254.24
fici qua arte serotinæ fiant 256.21
ficus omnia insitionis genera admittit 247.9
ficus omnibus modis seritur, præterquam talea 247.18
ficis sale siccatis casei loco antiqui vescebantur 216.29
ficos infestantia, & earum remedium 256. 28
ficorum vbertas qua arte fiat 256.29
ficorum, & ad eas attinentiū natura, ac medicinæ 346.10.& inde
ficus cineris medicinæ 346.40
ficus ne putrescant 371.57
ficulnei caules quales 218.48
ficulnei caulis medicinæ 377.16
fide carent plurima, priusquàm facta, vel visa sint 89.41
fidei ædes in Capitolio 491.39
fidei lapsus ingens, vbi falsæ rei grauis author existit 56.32
fidem dare dubiis res ardua, Prologo operis, pagin.1.vers.55
fides Dea 2.35
fiducia aliena viuere 326.60
fiducia mira Asclepiadis medici 99.9.& inde
fidenates ciues legatos Romanorū perimunt 473.1
fidiculæ signi exortus 273.14.15.& 274.3.33
fidiculæ signi occasus 273.20. & 275. 33.& 276.42
fidiculæ occasus, initium Autumni 272.21. & 275.33.& 276.42.60
fidustius Marc. cur proscriptus à Sylla 100.5
fieri quædam ne à Deo quidem possunt 3.20. & inde
figlinorum operum vsus 495. 58
figlinæ à quo repertæ 105. 51
figlinorum fractis testis Signina fiebant 496. 21
figulorum collegium à quo Romæ institutum 495.60
figura quæ perfectißima 1.47. per totum caput
filii parentibus interdum, interdum aliis similes nascuntur: eiusq́; rei variæ rationes 93.16.& deinde per totum caput
filii patribus rarò prouceriores 94. 51
filii pulchri boniq́; qua ratione generentur 361.29.& 377.9
filii qua ratione nascantur an legitimi sint 90.14.& 143.28
filiorum erga genitores obligatio 126. 32.& 145.9. & 147.54.& 150.20.& 164.31
filia erga matrem gratißima 98.50 & inde
filiæ Prœti qua herba à Melampode fuerint sanatæ 366.50
filicis herbæ consideratio, genera, nomina 392.22.& inde
filix herba qua ratione intereat 260.39. & inde
filix florem non habet 392.23
filicis semen nullum 392.23
filicis stirps quomodo è corpore extrahatur 356.13
filicula herba qualis, & ex ea medicinæ 379. 55.& inde
fimetis innascens herba ad quid vtilis 361. 57
fimi consideratio, genera, vsus &c. 242.12. & inde
fimi vsus ab Augea rege repertus 242. 13
fimi bonitas 242.16. & inde
fimum ex lupini segete vtilißimum 242.33. & inde
fimo ager stercorandus, priusquàm seratur 270.21
fistulis conficiundis quod calami genus aptissimum 232.7.& inde
fistula Panos Dei inuentum 106.13
fistulæ morbi remedia 298.20.& 300. 3.& 331.44.& 337.28.& 339.34.& 343.8.20.& 352.8.& 353.51.& 360. 31.& 384.28.copiosè.& 392.2.& 394. 1.& 396.22.& 419.15.& 421.25.& 465.16.& 479.26.& 482.12.
fitillæ pultis in sacris vsus 263.16
flaccus Vibii Crispi legatus 282.24
flaccus Pompeius in Hispania 217.10
flaccus Censor quandò 101.47
flaccorum familia vnde dicta 169. 26
flaminius Circus Romæ 472.8
flaminius Caius Censor 498.51
flaminii Quintii Consulatus 292.22
flamini fabæ interdictus vsus 265.28
flamini equinum fel tangere non licebat 407. 40
flammæ præsagia 281.16
flatus repentini 14.7. per totum caput
flauianus Africæ Proconsul 129.23
flauius Cn. Annii filius, fastos primus populo publicauit 460.26
flauius Cn. tribunus plebis 460.31
flauium Cn. Aedilem factum patres ægerrimè tulerunt 460.32
flauius ædem Concordiæ nouit 460. 36

flauius Proculus cccc.reorum accusator 461.42
flesse quosdam nunquàm 95.24
flexumines equites olim dicti 461.51
floralia festa cur, à quo, & quando instituta 276.28
floræ Deæ simulachrum, Praxitelis opus 501.5
florentia vuæ genus 202.20
flos arborum gaudium est 227.27
flos primus, idemq; veris nuntius quis 316.47
floribus vinum quomodo conficiatur 207.31
florum hortensium differentiæ 288.46
flores in diem gignuntur 312.17
flores homines mortis admonent 312.17
florum odoris differentiæ 314.42. per totum caput.
flores in funere Scipionis Suarij sparsi 312.56
flores vbi sine odore 314.51
florum præcipui tres colores 315.26
flores maximè durantes 316.55
flores verni qui 316.47. & inde
florum inter se in nascendo ordo 316.48. & inde. & 317.7. & inde
florum olearum medicina 343.3. & inde
flores, plantarum partus 227.26
florescendi, deflorescendiq; tempora, ordo, & differentiæ in plantis 227.20. per totum caput
florescentibus satis venti nocent 267.38
florescendi tempus in hortensibus 288.43. & inde
florescentia spectatissimè, celerrimè marcescunt 312.18
fluminum miracula 25.59. per totum caput. & 438.40. per totum caput
flumina, res in lapidem vertentia 26.38. & inde. & 440.8. & inde
flumina retro fluentia 27.7
fluminum eruptionibus sepes ex alnis opponuntur 308.53
fluminum è ripis collecta herba febribus tertianis medetur 361.53
flumina vicinas segetes nebulis adurunt 240.23
flumina quo siccentur 376.60
flumina incantationibus sisti possunt 405.34. & 524.16
fluxionis seu rheumatismi remedium 329.15
fluxionis alui remedia 333.1. & 358.57. & 369.10. & 498.41

Quære Alui fluxiones.

Fluxus, refluxusq; marium consideratio 24.50. per totum caput
foci consideratio 513.52. & inde
foci in cinere viri genitale conspectum 513.56. & inde
fœcunda minus, quæ maiora sunt corpore 155.60
fœcunditas alborum liliorum 313.60
fœcunditas senectutem ac interitum affert 229.4. & 235.14. & 251.3
fœcunditatis adminicula 237.51. & 404.26. & 415.18. & 436.40.44
fœdera Theseus reperit 106.11
fœminæ quanti viris constent 186.38.55
fœminarum erga mares in quibusdam amor 195.36
fœminis vini vsus interdictus 206.1
fœmina ob vini potum à viro interfecta 206.3
fœminæ quo grauidæ, & fœcundæ fiant 207.46.47. & 228.30
fœminæ quo steriles fiant 207.47
fœmina ob vini potum dote mulctata 206.7
fœmina conciti mensis erucas fugat 257.14
fœminæ qua ratione concipiantur 279.28. & 279.50
fœminarum purgationibus vtilia 296.11.30
fœminæ duplices pupillas habentes, visis nocent 90.27
fœminæ Bithyæ fascinatrices 90.28
fœminæ semel tantùm in vita parientes 90.52. & 91.21
fœminæ septimo anno parientes 91.23
fœminas mutari in mares, non est fabulosum 91.58
fœminæ celeriùs senescunt, quàm mares 92.1.
fœminæ celeriùs & gignunt, & senescunt 92.1
fœminas in vteri sinistra parte moueri, mares in dextra 92.2
fœminarum grauidarum signa 92.18. per totum caput
fœminæ nunquàm ambidextræ sunt 95.12
fœminarum quarundam felicitas 99.57. per totum caput
fœminarum plurium longa senectus 101.50. & inde. & 102.45
fœminas cùm mortuæ videantur, sæpe reuiuiscere 104.3
fœminarum fœcunditas quomodo iuuetur 297.54
fœminis osculum olim dabatur vt sciri posset an temetum bibissent 206.5
fœminarum Venus quo maximè accendatur 309.16. & inde
fœminæ omnibus communes apud Garamantas 59.18
fœminis vbi viri careant 62.3
fœminis vbi plantæ pedum minimæ 91.1
fœminæ vbi regnent 85.23. & 86.18
fœminæ quando libidinis auidissimæ 332.10
fœminæ quo pacto faciei cutem nutriant 337.49
fœminarum ornamenta ex auro 462.12. & inde
fœminarum luxus 499.59. & 470.4
fœminarum hybernus calceatus ex subere 223.21
fœminis statua olim etiam dicata 473.20
32. & inde
fœminæ fœcundiores abortu fiunt 482.56
fœminis candor quo inducatur 483.48
fœminarum libidines quo inhibeantur 405.55
fœminæ herbarum peritia nobilitatæ 364.9. & inde
fœminarum secreta quo sciri possint 422.37. & 451.22
fœminæ ne concipiant 422.52
fœminæ quinquennes vbi concipiant 91.26
fœmina ex seipsa concipiens 116.53. & 126.21. & 156.41. & 458.34
fœminarum causa prælia pernicialia fieri 109.26
fœmina æstate Veneris auidior, vir hyeme 155.50.51
fœminarum flammea nuptialia olim lutei erant coloris 315.32
fœminis interdictũ, ne malas raderent 170.50
fœminæ adulteros vt fastidiant 451.24
fœminæ qua ratione concipiantur 123.35. & 366.18. & 382.28. & 391.38. & 395.35
fœminæ octauum annum vitæ vbi non excedant 91.26
fœmina vnico partu duos mares, totidemq; fœminas peperit 91.41
fœminæ respiratio partum impedit 92.35
fœminæ oscitatio in enixu lethalis ibidem
fœminas bliteas viri apud Menandrum appellant 310.57
fœminæ sternutatio à coitu abortus causa 92.36
fœminæ à lucernarum extinctu abortiuntur 92.39
fœminarum hirta corpora vbi 86.55
fœminis cauenda 392.20.34. & 396.32
fœminarum purgationes 296.11. & 299.10. & 300.18. & 302.16. & 303.35. & 304.11. & 306.19. & 308.25. & 309.12. & 321.50. & 322.48. & 497.42
fœminarum peculiaria remedia 310.8. & 320.58. & 321.13. & 331.58. & 332.29. & 333.3.18. & 334.24. & 345.35. & 352.11. & 356.44. & 359.33. & 362.48. & 366.21. & inde. & 368.38. & 386.11. per totum caput. & 390.14. & 394.16.14. & 396.16. & 415.14. & inde. & 436.8. per totum caput. & 467.4. & 498.33
fœniculi herbæ consideratio 293.21. & inde
fœniculum serpentibus gratissimum 293.21
fœniculum in theriaca 311.55
fœniculo serpentes senectam exuunt 116.21. & 311.8
fœniculum nobilitauere serpentes ibid.
fœniculum colligendi tempus 311.10
fœniculum vbi optimum 311.11
fœniculum syluestre 311.12
fœniculi vsus 311.16. & inde

fœnum quo secandum tempore 275. 43.52
fœnus segnitia quæstuosa 462.44
fœni Græci consideratio, & medicinæ ex eo 266.57.& inde.& 362.46.& inde.
fœtor quo tollatur 306.36
folia quibus decidant arboribus, & quibus non 226.21.per totum caput. & ibidem 27.per totum caput
foliorum cadentium natura, ac eorundem colores varij 226.35.per totum caput
folia arborum quando cadant 226.38. & inde
foliorum figuræ mutatio 226.51. & inde
folia quo tempore circumagantur 226. 54
foliorum differentiæ 226.58.per totum caput
foliorum dispositio Ibidem per totum
foliorum varij colores ibidem
folia arborum omnium ad Solem oscitant 227.1
foliorum lanugo 227.2
folia latissima quibus, & quibus angustissima 227.5
folia quem in vsum data plantis 228.41. & inde
foliorum herbarum differentiæ 319.39. & inde
foliatum vnguentum quod, & ex quo confectum 191.21
fons Debris oppidi miræ naturæ 58.26
fontes miræ naturæ plures 25.25.& inde. & 26.38.& inde per totum. & 27.5.& 58.26.& 438.24.per totum caput.
fontes æstate quam hyeme, frigidiores 27. 11
fontes exiliunt, cùm omnis aqua deorsum feratur 27.16.
fontes potui inutiles 440.39.& inde
fons iucundissimæ aquæ in toto orbe 440. 43
fontes syluis decisis ena i 442.55

Reliqua quære parte secunda.

fonteius consul 19.57
forceps à quo primùm repertus 105. 39
Forenses, vuarum genus 202.45
formæ venustas qua herba concilietur 323. 23
formacei parietes 496.39. per totum caput
formicarum nostratium consideratio 167. 27.per totum caput.
formicarum Indicarum consideratio 167. 39.per totum caput
formicarum vires pro corporis portione maximæ 167.29
formicarum reipublicæ ratio, memoria, cura 167.30
formicæ lingua qualis 171.26
Formicæ rubetarum alteram fibram non attingunt 173.21
formicæ pestes arborum 357.11
formicæ ne arbores lædant ibidem & inde.& 293.41
formicæ quo tempore quiescant 276.52. & 283.42
formicæ futura præsagiunt 283. 42
formicæ hortorum exitium, & contra eas remedium 293.42.& inde.
formicæ quibus necentur ibidem per totum 95.58. & 502.31
formicæ vbi aurum eruant 524.38
formicæ venenatæ vbi 423.22
formicarum in medicinis vsus 116.30. 426.13.& 436.56
formicæ in annum cibum condunt 157. 55
formicæ se inuicem sepeliunt 167.36
formicæ Herculaneæ, earumq; in medicinis vsus 429.23
formicæ Indicæ cornutæ 167.39
formicæ Indicæ aurũ è cauernis egerunt 167. 39.& 524.38
formicarum Indicarũ mira magnitudo 167. 40
formicæ interlunium sentiunt 11.41
fornacaliorum festorum à Numa rege institutio 258.6
fornix cuius inuentum 105.53
fortitudinis consideratio, & exempla 95. 33.per totum caput. & 97.8. per totum caput.& 115.50. & inde. & 326. 27. & inde. & ibidem 40. & inde
fortunæ potentia 100.5.per totum.& 100.59.per totum caput
fortuna multis in pœnam parcit 221.13
fortunæ ædes Romæ 475.12. 38
fortunæ ædes à quo, & quibus lapidibus facta 124.3.& 511.17.& 512.56
fortunæ bonæ simulachrum Romæ 501.6
fortunæ malæ templum Romæ 2.42
fortunæ varia exempla 100.2.per totum caput.& 100.59.per totum
fortunæ numen quale 3.4. & inde.
fortunæ Deæ tribuuntur omnia 3.8
fraces oliuæ, id est, carnes & fæces 212.6
frænos equorum quis repererit 106.7
fraga ferens herba 318. 31
fraterni amoris exemplum 99. 59
fraudis exemplum 144.40
fraus ingeniosissima in omni vita 468.7
fraxini arboris consideratio, & eius genera 225.4.per totum caput
fraxinus iumentis mortifera 225.9
fraxinus serpentibus inimicissima 225. 13
fraxinus quæ loca amet 225.60.& 226.2
fraxinus quo tempore semen reddat 228. 12
fraxinus obedientissima in opere 236. 19
fraxinus apta hastis 225.5.& 236.19
fraxinus quando, & qualiter plantanda 244.5
fraxinus vitibus apta 252. 34
fraxini arboris medicina 353.34. & inde
fricationis vtilitas 400.59
frigora tempestiua arboribus prosunt 239. 24.& 253.51
frigora quibus noceant 239.48.& 253.51
frigorum remedia 304.50.& 323.36
frigore adustorum remedia 303.41.& 353.34.& 403.31.& 413.13
frigus, causa omnis vredinis in frugibus 275. 48
frigidis gaudentia 231.28
frondes quando præparandæ 278.20
frondium consideratio, quære Folia.
fronditius Romanus vnde dictus, & eius gesta 239.9
frontis descriptio, & propria eius indicia 169. 37.& inde.& 178.56
frons domini plus prodest, quàm occipitium, prouerbium 259.42
frons tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, seueritatis, index 169.37
fructuum succi consideratio 218.19. per totum caput
fructum nullum quæ arbores ferant 228.21
fructuum arborum consideratio 228.9 per totum caput
fructus quæ arbores facilè perdant 228. 26
fructus suos arbores non iisdem omnes in partibus ferunt 228.30. & inde.
fructus caduca res 251.8
fructus ne decidant, putrescántue 256. 53
fructus qui maximè probandus 259.37
fructuum vredo vnde accidat 275. 48
fructus quibus de causis pereant ibidem. & inde
fructibus tria tempora metuenda ibidem
fructuum suum arbores quo quæque ferant tempore 228.9
fructuum tegminis consideratio 218.27. & inde
fructuum diuersæ proprietates ibidem. & inde per totum
fructus variè arboribus inhærent 218.41. & inde
fructum commendantia 218.45
fructu in vnoquoque quid placeat 218.45. & inde
frugiperda salix ab Homero dicta 228. 31
fruges quo serendæ tempore 270. 57
frugibus deos colere Numæ regis institutum 258.4.10
frugum fures qua pœna puniebantur 258. 47.& inde
frugum vitia plura 267.31.& inde.
fruges, orobanche herba circumligando necat 267.52.& 337.42
fruges quæque vbi serendæ sint 268.29. & inde
frugum ostenta plura 268.37.& inde
fruges quando maximè lædantur 275. 47

frugum maturitatis tempus 261.35. & inde
frugum morbi 267.47
frugum genera, & natura 260.50 per totum caput
frugum fertilissimum quod 261.17
fruges quot dierum spatio floreant, defloreantque 261.21
frugum occatio, sarritio, runcatio, &c. 269.45. per totum caput
fruges insecuturo imbre serendæ 280.12
frugum natura, ex eis medicinæ 334.42. per totum caput
frugum pestes quæ 337.34. & inde
frugibus qui potus fiant 337.47. & inde
frugum excantatio 399.22
frumenta, cùm defloruerint, crassescunt 261.35
frumenti genera plura 260.52. & inde
frumentorum radix qualis 261.1
frumentorum folia qualia 261.27
frumenta quot diebus perficiantur, ex quo defloruere 261.35
frumenta vnde Romam aduehantur 262.3
frumenti genera omnia non vbique nasci 263.4. per totum caput
frumenti genera vulgatissima quæ 263.5
frumenta propria quibusdam locis 363.6. & inde
frumenti modium quis Romano populo primus asse dedit 358.38
frumenti modij centeni quinquageni ex singulis vbi redeant 263.52. & inde
frumenti vitia plura 267.31. & inde
frumenti vitium auena est 267.31
frumento quando venti noceant 267.38
frumentum in quo agro serendum 268.25
frumentum quando in arboribus natum 268.40
frumenti occatio, sarritio, runcatio, &c. 269.45. per totum caput
frumenti quantum serendum in iugere vno 270.48.
frumenti seruandi ratio 277.27. & inde
frumenta optimè seruantur in scrobibus 277.45
frumenta vt diu durent 277.38
frumenta grandescunt crescente Luna 277.55
frumentum à Cerere primò inuentum 105.22
frutecta igne optimè tolluntur 260.43
frutex arbor in Phrygia 193.45
fruticum è generibus varia vini factitij genera 207.30
fruticum aquaticorum consideratio 231.28. per totum caput
fucus marinus herba 382.50. & inde & 384.39
fucorum consideratio 161.21. per totum caput
fucos ab alueis arcent apes 163.22
fugitiui à M. Crasso victi, & de eis ouatio 219.25
fulgetra quæ dicantur 11.48
fulgetras popysmis adorare, consensus gentium est 398.54
fulgetrum, fulgur, & tonitruum ab Apelle picta 491.24
fulgetrum priùs cernitur, quàm tonitrum audiatur 15.32
fulgurum consideratio 11.54. per totum caput
fulgura quomodo generentur 14.9
fulgurum catholica 15.32. per totum caput
fulgura quando expiari non possint 214.38
fulgurum religio prohibet morum ramo inseri 247.23
fulgurationis præsagia 281.3. & inde
fulgura sulphurei odoris 497.22
fulgura quomodo abigantur ibidem
fulices aues maris tempestatem præsagiunt 281.30
fulicæ cirros habent 168.33
fuligo atramento conficiendo idonea 487.21. & inde
fullo scarabæi genus 434.22
fullonia creta qualis 241.56. & inde
fullonum gleba ex sulphuris generibus 497.10
fullonibus quæ dicta lex 498.49
fullones podagra non tentantur 401.45
fullonibus vtilissima cameli vrina 403.41
fullonia ars à Nicia inuenta 105.43
fulmine tacta vite dijs libare nefas 207.57
fulmine quæ arbores frequentiùs tangantur 222.38
fulminum genera, variáque eorum miracula 14.59. per totum caput
fulminum euocatio 398.8
fulmina sulphuris odorem habent 497.22
fulmina quæ prospera, vel contrà .1535 & inde
fulmine quæ non feriantur 15.55. per totum caput
fulmen nunquam altiùs quinque pedibus descendit in terram 15.56
fulmine ictus locus, quas gemmas habeat 523.47
fulminum causa 438.15
fulmen quid 8.24
fulmina omnia fortuita 12.3
fulminibus resistentia 525.47
fuluiana herba qualis 381.49
fuluius L. cur in carcerem adductus 312.46. & inde
fuluius L. quis, & eius Consulatus 100.12
fuluius Qu. quando Consul 485.14
fuluius Nobilior picturam ex Ambracia Romam transtulit 489.19
fuluius Hirpinus cochlearum viuaria primus instituit 141.6
fuluius Lippinus aprorum viuaria primus adinuenit 125.25
fuluij Flacci vxor 98.47
funda à quo reperta 106.5
fundana vina 204.18
funebri pompa apes & formicæ mortuas efferunt 163.49. & 167.36
funebrium ædium pro foribus picea collocabantur 223.46
funebres pompæ Arabiam bearunt 186.31. & inde
funera quo seruentur ne putreant 224.30
funera cum scirporum luminibus efferebantur 232.60
funera imagines comitabantur
funerum fercula 144.51
funeta vitium quæ 250.58
fungi arborum quales 223.15
fungus arborum morbus 254.14
fungorum remedia 296.25
fungorum natura, genera, vsus 284.39. & 333.53. per totum caput
fungorum origo quæ 333.53. & 333.9
fungi qui tutissimi 257.35. & 333.8
fungi in quibus arboribus 332.27
fungi familias interemere 332.55
fungi quomodo siccentur 333.1
fungorum in coquendo obseruationes 333.5. & inde
fungi noxij, innoxiíque 333.7. & inde
fungi quo tutiores fiant 333.8. & inde
fungi ne noceant ibidem
fungorum veneni remedia 296.25. & 297.49.50. & 300.19.49. & 303.10. & 309.52. & 321.23. & 325.20. & 328.9. & 333.52. & 341.4. & 342.40. & 346.6.9. & 349.14.26. & 372.30. & 390.41. & 424.8. & 446.42. & 451. & 451.5
funium materia multiplex 284.10
furfurum capitis remedia 301.12. & 309.6. & 321.27. & 330.35. & 334.45. & 335.5. & 341.58. & 342.38. & 343.4. & 344.3.9. & 346.58. & 348.8.52. & 349.24. & 352.32. & 354.24. & 356.17. & 362.49. & 363.2. & 379.18. & 409.57. & 498.18
furorem inducentia 325.11
furij Cresini de agro ab eo culto historia nobilis 260.25. & inde
furniana vasa 469.8
furacitas auri soli auium monedulæ 148.54
fures nocturni caprimulgi 151.39
furandi cupidissimi mures 126.25
furere vt videantur vaticinantes halicacabi radicem præsumunt 325.11
fures apibus inuisi 162.34
furto conuinci infelicis ingenij est, Prologo operis, pag.2.vers.23
furto sublata ruta fertiliùs prouenit 290.18

furto sublatæ apes, malè fructificant Ibid.
furum nocturnorum, qui fruges substulissent pœna 258.27.& inde
furtum maximi auri ponderis, è Capitolio sublati 460.14
furunculorum remedia 202.60.& 306.17.& 308.49.& 335.44.& 336.9.& 337.33.& 344.3.& 351.40.& 355.14.& 385.12.& 403.4.& 407.14.& & 414.17.& 434.55.& 445.22.& & 446.34.& 509.33
fusij Saluij fortitudo 95.41
fusos torquere mulieres per itinera legibus interdictum 399.9
fusos in lanificio Closter reperit 105 42
futura præsagientia 116.40.& 118.59.& 135.9.& 160.59.& 165.40.
futurarum tempestatum præsagia 280,8.& inde per totum ferè caput
futurorum præcognitio 15.27.& 160.59.& 165.40.& 509.49.& 525.8.30.& 526.3
futurorum præcognitio ex astris desumitur 3.9
futurorum curam quædam etiam insecta habent 159.54

GAbalium aroma 187.36
Gabbara gigas 94.58
Gabieni mira historia 104.14.& inde
Gæodes lapis 509.39
Getulica purpura 86.2.& 137.22.& 487.35
Gagates lapis qualis 143.35.& 502.12.& inde
Gagates lapis vnde dictus 509.42
Galactites gemma 552.36.37.41
Galaicos gemma 525.41
Galaxia gemma 525.36
Galaticæ spinæ medicina 357.37.& inde
Galba Imperator Auanticos & Ebroduntios Narbonensi Galliæ adiecit 32 54
Galbanum quid, & vbi nascatur 189.15
Galbani natura, & ex eo medicina 351.38.& inde
Galbano accenso culices fugantur 293.50
Galea capitis à quo reperta 106.1
Galedragon herba qualis 392.11
Galæna quid 466.5.& 482.31.& 483.33
Galeo bdolon herba quæ 392.38 & inde
Galeopsis herba 392.38
Galeos piscis 449.40.& 458.16
Galeotes stellionum genus 423.12
Galerij villa 146.53
Galerius præfectus classis Romæ 282.20
Galeritæ auis in medicinis vsus 431.39.& inde
Galerita auis qualis 168.31
Galgulus auis qualis 148.32.& 150.11
galguli auis conspectus ictericis medetur 434.42
gallæ consideratio 222.50.per totum caput
gallam quæ arbores procreent 222.46
galla vbi optima 222.53.& 350.51
gallæ genera, medicinaq́; 350.50 & inde
galli arma sua corallio adornarunt 449.32
galli quo terræ genere agros stercorent 241.37.42
galli quonam pacto segetem metant 277.9
gallio Anneus Consul 442.40
gallia comata à capillorum prolixitate dicta 169.5
gallia Betulla arbore abundat 226.4
galli ceruisiæ spuma panem fermentant 262.14
galli populi Capitolium obsident 97.20
galli sæpissime à Romanis superati 97.29
galli qua moti causa primùm Italium inuaserint 180.53.& inde
galli quando primùm ficum, vuam & vinum habuerit 180.55
gallos Astrologiam minimè obseruasse 371.59
galli linum maximè serunt 282.39.41
gallorum in Italia tumultus 41.38
galli herbis vestes tingunt 326.57
galli verbenaca herba ad sortilegia & diuinationes vtuntur 370.59
galli quo in venatu sagittas tingant 393.56
galli ornati auro pugnant 460.16
galli quo digito gestent annulos 460.57
galli anserum clangore è Capitolio reiecti 146.56.& 420.55
galli hominem immolare sueti 89.43.& 428.2
galli à Cassandro vbi obsessi 441.56
gallorum inuentum 123.56
gallorum vestes quales 124.12

Reliqua quære parte secunda.

galli sacerdotes genitalia sibi amputant 177.57.& 496.20
galli Cornelij interitus 104.44
galli Asinij cedrinæ mensæ 196.20
gallica vua in Italia placet 202.33
gallica Persica 213.25
galliarum glandiferæ arbores agaricum ferunt 223.14
gallicum buxum 225.42
gallica vlmus 225.52
gallicum far, quod brance illi appellant 261.47
gallica terebra qualis 346.44
gallica pastinaca, Græcis daucos 288.2
gallicus asparagus idem cum bati hortensi 318.33
gallinarum fimum optimum 242.19
gallinis quando, & quot oua supponenda 272.59
gallinarum incubitus quo vitientur 399.27
gallinæ ne ab aspide perimatur 421.16
gallinarum in medicinis vsus 422.24.& inde.& 425.34.& inde
gallinarum fimum in medicina 424.6.& 425.34
gallinis religionem inesse 151.45
gallinæ quando saginari cœptæ 153.29
gallinæ cœnis interdictæ lege C.Fannij 153.30
gallinæ quouis anni tempore coeunt 154.2
gallinarum fœcunditas 153.52
gallinæ penna euulsa vexatæ, serius oua ad maturitatem perducunt 154.8
gallina quot oua incubare debet 154.18
gallina candida Liuiæ Augustæ in gremium deiecta 220.6
gallinæ quæ & vbi optimæ 154.44. per totum caput
gallinæ ad rem diuinam quæ impuræ censeantur
gallinarum pumiliones 154.46
gallinas quando pituita maximè infestet 154.49
gallinarum pituitæ remedium 154.50
gallinaceorum in medicinis vsus 422.23.& inde.& 425.30.& inde.& 426.37.& 430.36
gallinacei galli quas gemmas in ventriculis habeant 524.24
gallinacei pedes, herbæ genus 374.11
gallinacei lactis haustum sperare prouerbium. Prologo operis, pagina 2 versu 25
gallinacei à pulpibus ne attingantur 416.27
gallinacei quomodo sese purgent 116.33
gallinaceorum insigne peculiare crista 168.34
gallinaceorum gallorum pituita quomodo sanetur 298.28.& 355.27.& 357 15
gallorum alitum consideratio, natura, consuetudo &c. 146.26.per totum caput
galli gallinacei quo pugnaciores fiant 330.41
galli quo pacto farciantur 153.33
galli quem in vsum à natura geniti 146.27
gallorum cantus quo pacto cohibeatur 422.34
galli alites sidera, ac horas norunt 146.27
gallorum alitum inter se dimicatio 146.33
galli leonibus terrori sunt 146.41
galli vbi nobiles 146.42
gallorum alitum apud Romanos authoritas 146.44
gallorum alitum castratio 146.50
galli castrati desinunt canere 146.49

gallus

gallus gallinaceus quando locutus 146.53
galli mortua gallina oua fouent 154.39
gallorum cristæ ex qua materia 168.34
gallorum inter se dimicantium spectaculum Pergami quotannis edebatur 146.51
gangrenæ morbi remedia 310.23.54. & 335.6. & 336.22.46. & 337.18. & 339.19.43. & 346.21. & 248 25.56. & 355.10. & 385.52. & 392.41. & 414. 48. & 480.37
ganymedis rapti simulachrum 476.53
ganzæ Germanorum lingua anseres 147.9
garamantum regem canes ab exilio reduxerunt 119.40

Reliqua quære parte secunda.

garamantites gemma 521.16
garyophyllon 182.36
garon quid 132.21. & 448.55
garus piscis 460.39
gari piscis medicinæ 453.19. & 454. 16
gasidanes gemma 525.42
gaudium afferentia hominibus 323.25. & 369.11. & 383.26
gaudium interdum mortis causa 98.37. & 104.25. & inde
gauiæ aues quæ 149.50. & 158.18
gauranæ vites ex agro Falerno translatæ 202. 29
gauranum vinum 204.10
gausape in castris ex qua materia 123.58 59
gegania mulier 471.60
gei herbæ medicinæ 378.24
gellianus scriptor 38.57
gelotophyllis herba qualis 361.22
gemella mala vnde dicta 214.10
gemites gemma 527.39
gemma in vite quid dicatur 249.27
gemma Apollinis nouémque musarum simulachra natura referens 514.31
gemmarum consideratio. Libro trigesimo-septimo. per totum
gemmarum probandarum ratio 528.8 per totum caput
gemmifera flumina quæ 528.17
gemmea pocula 459 32
gemmarum origo 514.15. & inde
gemmas signis violari, nefas olim ducebatur 514.12
gemmæ vini quantum tribuerit Polycrates 514.24. & inde
gemmarum sculptores nobiles plures 514. 44. & inde
gemmæ succino facile adulterantur 517. 49
gemmæ quibus poliantur 522.1
gemmarum viridium consideratio 521.50. & inde
gemmarum genera plurima per Alphabeti ordinem 524.2. per totum caput
gemmæ à membris hominum cognominatæ 527.13. per totum caput
gemma quæ à Syris colatur 527.15
gemmæ repente natæ 527.45
gemmæ mellis decocto nitescunt 527. 51
gemmarum quæ figura probetur 527.59
& inde
gemmæ veræ à falsis quo discernantur 528. 1
gemmatæ coronæ minor authoritas, quàm gramineæ 326.13
gemonides gemma 526.49
gemonij gradus 119.52
gemursa morbus 376.17
genarum descriptio 170.37.50
genæ quibus non sint 170.37
genas à fœminis radi interdictum 170. 50
genæ pudoris sedes Ibid m
genarum morbi remedia 295.2. & 310. 4. & 336.54. & 338.39.47. & 342.58. & 388.36. & 409.18. & 419.19.28.30. & 446.46. & 452.53. & 479.22. & 482.4.11
generationis causa Veneri tribuitur 4. 2
generationis ratio 93.48. per totum caput
generationem iuuantia 361.29
generatio quo impediatur 303.52
genianes gemma 525.47
genista frutex apibus gratus 317.25. & 318.12
genistæ natura, vsus, medicinæ 354.47. 56
genistæ ti gendis vestibus aptæ 226.3
genistæ ligandis vitibus vtiles 232. 51
genista in Asia lina suppeditat ad retia 263. 10
genistæ florum corona 315.50
genitali concreto genita Cornelia mater Gracchorum 94.36
genitale semen non continentium remedia 309.15
genitalium animalium consideratio 177. 53. per totum caput
genitale masculini sexus in cinere conspectum Oc isiam grauidam reddidit 513. 57. & inde
genitalia quibusdam animalium sunt ossea 177.54
genitalium morbi remedia 297.25. & 300.29. & 306.19. & 310.20. & 320.46. & 324.30. & 327.45. & 334.11.59. & 336.10.19. & 338.39. & 342.42. & 343.19. & 345.32.36. & 352.51. & 353. 23. & 357.47.56. & 358.11.36.52.55. & 359.32. & 363.3 & 379.35. & 381. 16.19. & 351.51. & 388.39.56. & 401. 50. & 406.43. & 412.34.59. & 419. 30.34. & 420.17. & 432.17.34. & 479. 60. & 408.4
geniturae effluentis remedia 299.40.45. & 331.58
genituram augentia 311. 22
genituram virorum extinguentia 307.16. & 311.30. & 322.24. & 332.34. & 368. 27
gentiana herba à quo reperta 368. 29
gentianæ herbæ medicinæ 370.35. & 373.12. & 377.49. & 378.5.23. & 380.53. & 385.13.30. & 387.2
gentilium de Dijs opiniones 2.32. per totum caput
gentium differentiæ pro cæli diuersitate 21. 20. per totum caput
gentium omnium Romana præstantissima 99.40. per totum caput
gentium plurium ijsdem de rebus consensus 107.7.13
gentius Illyricorum rex gentianæ herbæ inuentor 368.29
genuæ vina optima 204.27
genuum consideratio 176.59. & inde
genibus hominis religionem inesse 177.4. & inde
genua grauantia 337.3. & 364.56
genibus vtilia 352.11
geometriæ excellentia 99.13
geranij herbæ medicinæ 386.40
geranion herba qualis 383.12
geranites gemma 527.18
germaniæ miracula 221.13
germaniæ nauigia prædatoria ex vna arbore 234.44
germaniæ pabula laudatissima 240 33
germaniæ terra harenosa Ibidem
germaniæ raphani miram in magnitudinem excrescunt 287.38
germaniæ anseres quales 147.9
germania hyeme turdorum copiam habet 148.25
germaniæ faui maximi 161.53
germaniæ herba quædam, mediam naturam obtinens inter corrudam & asparagum 291.45
germaniæ anserum pluma præstantissima 147.9
germani sub terra linum præparant 282 43
germanorum victorum mos 326.25.
germani ex qua materia potoria vasa faciant 503.42

Reliqua quære parte secunda.

germanici Cæsaris trans Rhenum castra 364. 55
germanici Cæsaris carmen 120.44
Germanici Cæsaris cor cur cremari non potuerit 172.49
germanici Cæsaris ludi 9.52
germanici Cæsaris ludis fax è cælo meridiano tempore delapsa præter ora spectantium transcurrit Ibidem
germinationes præcoces sæpe frigoribus exuruntur 239.48
germinatio in plantis quid sit, & vnde dicta 227.25
germinatio in segetibus sæpe geminatur 227. 41
germinationis plantarum diuersa esse tempora 227.36. & inde
germinatio nimia in arboribus elassescit 227. 25
germinans non ante æstatem mediam arbor vbi 226.30
gerres piscis 458.16
gerusia quæ 496.57
gestius Romanus, & mali genus ab eo cognominatum 214.14
gethyon cæpæ genus 289.18

Gethi

gethi semen quale 293.54
gibberum gallinarum genus 148.37
gignantes miræ magnitudinis 94.53 & inde
gigantum prælij sculptura 500.45
gyges rex oraculum consulit 101.18
gymnasia Græcorum oleo vsa 211.49
gymnasiorum oleum quale 212.39
gymnosophistæ philosophi quo vescantur cibo 182.7
gymnosophistorum mores 90.47
gynecanthe herba 339.59
gingidion herba qualis 297.1
gingiuarum morbi remedia 301.4.& 305.58.& 308.18.& 321.10.& 342.19.55.& 343.14.41.& 344.7.18.& 345.45.350.52.& 351.13.& 353.17.& 358.11.61.& 375.49.50.& 379.9.& 388.36.& 394.57.& 416.4.& 419.33.& 445.20.& 454.41.& 457.22.23.& 479.40
gingiuas sanari dente hominis occisi 397.38
gingiuas lædentia 345.22
gypseæ imagines à quo primùm inuentæ 495.31
gypsi consideratio, genera, vsus 512.26. & inde
gypsi venenum quo extinguatur 306.11
gypsi veneni remedia 343.44.& 406.27
gypsi vsus 498.56
gypsum vbi è terra fodiatur 513.27
gypso vina condit Africa 208.2
gyrini, id est, ranarum partus 140.4
gith semen, eiúsque vsus 292.59.& 293.3
gith difficillimè inarescit 290.7
glaciandi aquam ratio 358.8.& 360.52
glaciem quidam potant 285.47
gladiatores cur hordearij dicti 262.30
gladiatores hordeo vescebantur Ibidem
gladiatorum munus à Diuo Iulio editum 216.9.10
gladiatorum sanguis comitiali morbo mederi creditus 397.25
gladiatores picti vehebantur 487.60.& 488.11
gladiatoria munera à quo pingi & exponi cœpta 488.12
gladiatores cùm luserint qua potione iuuentur 513.52
gladiatores cur humanum sanguinem bibant 397.25.& inde
gladij sideris exortus 274.36
gladij pisces 131.30.& 448 59.& 457.59
gladius à quo repertus 106.1
gladiolus herba 316.53.& 319.57
glanis piscis consideratio, astúsque 138.49
glanis piscis in medicinis vsus 456.45.& 458.15
glans optima 222.21
glans in secundis mensis apud Hispanos 222.1
glandem quæ in alienum fundum ceciderit, xij. tabulæ colligere permittunt 222.2
glandis medicinæ 350.42. per totum
glandium color 222.28
glandes, hoc est, glandiferæ arbores quando germinent 227.40
glandium tegumenta 218.33
glandes non esse inter poma numerandas 217.27
glandibus primò homines vescebantur 105.23.& 220.58
glandium genera tredecim 221.59. per totum caput
glandium farina in panis vsum spissatur 221.60
glandium differentiæ in quibus consistant 222.3
glandem quæ arbores ferant 222.16
glandium figuræ diuersæ 222.18
glandiferæ arbores quo tempore semen edant 228.13
glandiferarum arborum excelsissima ægilops 222.31
glandiferæ arbores in summo honore habitæ apud Romanos 221.25
glandiferarum arborum qualia folia 222.17
glandulæ in sue quæ 172.1
glareosum solum oleis in Venafrano aptissimum 240.55
glasto herba Britanni corpora pingunt 325.54
glastum lactucæ genus, & ex eo medicinæ 298.37.& inde
glaucias medicus 311.49
glaucides statuarius 477.40
glaucio eiúsque filius Aristippus à Philochare picti 486.20
glaucion herba quæ 307.56.& 392.48.& inde
glauciscus piscis 456.48.& 458.15
glaucomatum in oculis remedia 403.57.& 405.29.& 409.28.& 425.3.& 450.17
glaux herba qualis 392.6.& inde
glaucus piscis 458.34
glauci & Diomedis armorum commutatio 459.42
glessum Germanis, quod Latinis succinum 517.8
gleucinum oleum eiúsque natura 344.24
gleucino oleo mustum incoquitur 212.36
glyceræ coronariæ inuentum 312.29.& 493.26
glycyrrhiza siue Glycyrrhizon herba 318.56.& 327.35
glycyrrhizon famem sitímque sedat edentis 179.36
glycyside herba 365.33.& 392.53.& inde
glinon aceris genus 225.29
glirium animalium consideratio 126.28
glires fagina glande saginantur 222.14
glires non congregantur, nisi populares eiusdem syluæ 126.31
glires alienigenis commisti dimicando se mutuo interficiunt 126.31
glirium pietas in genitores 126.32
glires æstate iuuenescunt 126.33
glires vbi non reperiantur 126.38
gliris animalis in medicinis vsus 426.18 & inde
glires in cœnis Censoria lege prohibiti 129 29.& 499.42
glischromargos cretæ genus 241.56
globata mundi figura 1.47. per totum
gloriæ appetentia animalia 146.8.26.& 150.60
gloriæ æternæ via quæ 2.50
gloriæ humanæ quàm angustus locus 19.22
gloria quæ ratione homini acquiri possit 317.1.& 322.31.& 323.25
glossopetra gemma 525.44
glottidis auis consideratio 148.4.& inde
glutinandæ materiæ consideratio 236.11. per totum caput
glutinandi auri ratio 465.49.& inde
glutinum chartarum quale esse debeat 195.38.& inde.38
glutinum præstantissimum ex qua fiat materia 414.22
glutini taurini in medicinis vsus 414.23.58
glutinum à quo repertum 105.53
gnaphalion herba eiúsque vsus 393.8
gnesion, aquilarum genus 143.19
gnidiæ Veneris simulachrum 500.52
gnidium protropon, vini transmarini genus 204.55
gnidij grani oleum 212.33.& 344.15
gnidij calami 231.42
gnidij fontis mira natura 496.31
gnomonica diei ratio 20.36. per totum caput
gnomon quid 20.37
gnomonis vsum præbens obeliscus 504.39.& inde
gnomonices inuentor quis 21.10
gnomonis vmbræ pro loci diuersitate variatio 20.36. per totum caput
gobaris Præfecti opere Euphrates extra alueum suum deductus 80.27
gobion pisces 141.23
gonger piscis 458.16
gorgasus statuarius, pictórque 495.35
gorgias orator quando floruerit 465.8
gorgias in templo Delphico statuam auream sibi posuit Ibidem
gorgias statuarius 474.53
gorgiæ Rhetoris Siculi senectus 101.43
gorgonia gemma 525.46
gorgonis monstri effigies 494.15
gorgosthenis Tragœdi effigies, ab Apelle expressa 491.11
gortynæ mira platanus 181.15
gossampinus arbor lini optimi ferax 183.22
gossipion fruticis liniferi genus 283.6
gracchanus Iunius historicus 461.53
gracchorum mater duodecies in partu alternauit 93.50
gracchorum mater Cornelia concreto genitali nata 94.37
gracchi Tiberij erga Corneliam repertis anguibus pietas 98.55
gracchorum matris statua 473.34
gracchorum mater, Africani prioris filia Ibidem
gracchorum manu scripta monumenta Plinij tempore extabant 195.44
gracchus C. quo anno est interemptus, miræ vini bonitas fuit 203.34
gracchi C. caput repensum auro 462.45
gracchi C. Delphini argentei, ingénsque eorum

rum pretium 469.42
gracculi lauro sese purgant 116.32
gracculæ Turannius scriptor 29.54
gracculi aues futuram hyemem præsagiunt 281.34
gracculi vbi & quare pro dijs colantur 166.19
græcanicus color 478.11
græcinus scriptor 202.7.& 237.10
græcia à Philippo infestata 10.3
græciæ frutices 197.39
græciæ vinum clarissimum quod 205.5
græcus rex à quo Græcia dicta 45.56
græciæ in tractu quod tempus aptissimum serendi 260.55
græcia Alexandri magni tempore felicissima, potentissimaq; 261.58
græca vanitas 28.51.& inde.& 405.11
græcum vinum quo pretio vendi Romæ statutum 206.31
græca vina non apta sacrificijs 207.59
græca pyra 214.30
græca faba eadem cum loto 229.27
græcæ auenæ non cadit semen 267.9
græcæ nucis natura, & ex ea medicinæ 348.14
græca res est, nihil velare 472.37
græca credulitas 115.1
græcæ literæ veteres, Latinis literis similes 107.9. per totum caput
græcæ literæ à quo repertæ 105.26. & inde
græci vini quanta olim authoritas fuerit & gratia 206.32
græcorum librorum ambitiosæ inscriptiones, in prologo operis pag.2.vers.24
græcorum diligentia 89.49
græcorum præcepta de vino condendo 207.1
græcorum Alcibiades bibendo gloriam meruit 209.33
græci vitiorum omnium genitores 211.49
græci oleastro Olympiæ victorem coronant 211.53
græci quomodo vuas seruent 215.18
græcis vtendum nominibus, vbi res cogit 222.10.& 315.40.& 325.26. & inde.
græcis puls ignota 263.17
græci medicinam ex humano corpore vsque ad resegmina vnguium persecuti 397.29
græci herbarum scriptores 363.55. & inde
græcos ex Italia pellendos Cato censuit 98.5
græcorum literæ inspiciendæ, non perdiscendæ 417.49
græci in supplicando mentum tangunt 177.8

Reliqua quære parte secunda.

græcostasis, locus Romæ 107.23.& 460.38
græculà poma 214.9
gratia hominum qua ratione iniri possit 316.60.& 322.31.& 323.24.& 403.32.
gratiana vasa 468.8
gramen herba eiusq; vsus, & medicinæ 362.23.& inde.
graminea corona nobilissima 326.12. per totum caput
graminea corona quibus soleat decerni 326.18. & inde.
graminea corona ex qua materia 327.23
graminea corona seruatus exercitus seruatorem suum donabat 326.18
graminea corona qui donati 426.27. per totum caput. & ibidem 40. & inde
grammatico Apollodoro honores ab Amphictyonibus decreti 99.4
grammatias gemma 522.34
granaria qualia esse debeant 277.7. & inde.
granatum malum, quod & Punicum 197.32
grandinis consideratio 16.18. & inde
grandines carmine auerti 257.17. & 399.14.& 402.40.& 523.5
grandines auertentia carmina etiam Plinij tempore extabant 399.14
grandines vnde oriantur 10.59. & 11.3
gratitudinis exemplum in animantibus ratione expertibus 113.13.18.& inde. & 144.2. per totum caput. & 158.32. & inde
grauidis noxia 92.36. & 348.46
grauidis vtilia 361.57
grauida pauca, præter mulierem admittunt coitum 93.5
grauidis si menses fluant, fœtus inualidus erit aut non vitalis 94.25
grauiscana vina 204.26
grilli picturæ genus 492.41
grilli insecti in medicinis vsus 426.34. & inde. & 429.38
gryphorum descriptio 89.57
gryphes volucres fabulosæ 153.18
gromphena auis qualis 437.43
gromphenæ herbæ medicinæ 378.35
grossi hyeme cum arbore sua fimo contectæ proximo vere maturescunt 215.46
grossorum, hoc est, immaturorum ficuum medicinæ 346.47
grossorum caprifici medicinæ 346.60
gruum alitum consideratio 147.23.& inde
grues vnde ad nos aduolent 147.24
grues quo sese purgent 116.34
gruis partium incredibilis natura 437.57
gruum cum pygmæis certamen 47.23. 91.9
gula in animalibus quæ dicatur 172.5. & inde. & ibidem 15
gulæ noxium amylon 335.53
gulæ redargutio 132.9.& 136.50. & inde per totum caput. & 145. 37. & 147.1.& inde.& 153.29.& inde.& 41. ibidem. & 182.29. & 218.2. per totum. & 435.21.& inde. & 444.47. & inde.
gula Censorijs legibus coercita 499.42
gulæ procerum de mullo moriente sententia 132.19
gummi consideratio 195.42.& inde. & 228.25.& 517.11
gummi vsus in vnguentis 190.54
gummi oleum 212.46.
gummi medicinæ 357.21.& inde
gummi optimum ex quibus arboribus 357.24
gustus cunctis communis animalibus 157.38
gustus in lingua & palato est 171.60
gutturis descriptio 172.14
gutturis morborum remedia 328.55.& 336.31.& 342.28.& 346.27.

Adriana vasa fictilia 496.8
Hadrobolum bdellij genus 182.60
Hadrosphærum nardi genus 183.42
Hæmachates gemma 524.4
Hæmatinon, vitri genus 513.34
Hæmatites lapis, eiusq; descriptio, natura, & genera 509.54.& inde
Hæmatites gemma 526.3
Hæmatites, magnetis genus 508.48
Hæmatitæ lapidis in medicamentis vsus 510.54
Hæmorrhoidum remedia 297.34.60. & 308.12.& 327.56.& 339.16.& 340.10.& 341.4.& 347.17. & 350.28.& 357.3.& 358.12.& 359.47.& 360.6. & 381.59. & 388.41. & 419.55.& 432.15.& 465.17.& 480.16. & 482.10.& 483.20.& 510.9.32.
Halcyoneum medicamentum, variaq; eius genera, & eius vsus 453.56.& inde.
Halcyonei medicinæ 454.1
Halcyonei è generibus optimum Milesium 453.60
Halcyonum auium consideratio 149.40. & inde.& 453.57
Halcyonum auium fœtura, eiusq; tempus, & effectus 13.39. & 149.40.& inde. & 273.1
Halcyonides dies 149.45
Haliæetus aquilarum genus 143.20
Haliæetus pullorum suorum indolem ad Solis radios explorat 143.27
Hali herbæ medicinæ 378.43.& inde
Halicacabi veneni remedium 334.10
Halicacabon strychni genus 324.53
Halicacabum soporiferum 325.3
Halieuticon Ouidij opus 448.41
Halyntium mulsi genus 205.18
Halipleumon piscis 458.16
Halitus graueolentis remedia 322.23
Halitus leoni & vrso grauis pestilensq; 179.6.& inde
Halitus hominis pluribus modis infectus 174.33
Halmirhaga nitri genus 445.47
Halmyridia quæ 291.33
Hammites gemma 525.59
Hammochrysus gemma 527.22
Hammoniaci lacryma vbi & ex qua arbore destillet 188.6.& inde
Hammoniaci natura, & in medicinis vsus 351.52.& inde
Hammonis cornu, gemma 525.59
Hammonitrum quid 513.21
Hanno Pœnus primus leones mansuefecit 112.60
Hanno cur à Carthaginiensibus damnatus ibidem
Hannonis Carthaginiensis cōmentaria 56.11

Harenacea creta, eiusq; vsus 241.60
Harena Aethiopica, eiusq; vsus 503.7
Harenæ consideratio, genera, vsus 511.59. & inde.
Harena marmora secantur 503.6
Harmodij tyrannicidæ historia 96.44. & 472.28. & 476.17.26
Harmodio tyrannicidæ statua posita 476.17.26. & inde.
Harmonia diapason quid 8.40
Harpacticon sulphuris genus 497.17
Harpagones in nauibus à quo inuenti 107.3
Harpalus hederam apud Medos frustra serere conatus 230.54
Harpax à Syris vocatur succinum 516.44
Harpe auis cui inimica 158.19
Harundo fissa, eiusq; folia vsum præbent vinculorum 232.52
Harundo ne renascatur, filice vomeri imposita debet exarari 260.42
Harundo odorata, eiúsque vsus in medicina 356.15. & inde
Harundinis natura & medicinæ 356.12. & inde
Harundinis radix filicis stirpem è corpore extrahit 356.13
Harundinis Cypriæ medicinæ 356.19. & inde
Harundinis folia oblonga 227.7
Harundines bello paciq; necessariæ 211.39
Harundines etiam in delicijs gratæ ibidem
Harundines in India maximæ 90.44. & 231.57
Harundines Indicæ nauigiorum vsum præbent ibidem
Harundines quando serendæ 281.11
Harundines quanuis in palude non tamen sine imbre adolescunt 131.43
Harundinum consideratio 231.39. & 248.50
Harundinum varius vsus 231.39. & inde.
Harundine domus teguntur 231.39
Harundinum in sexu differentia 232.58
Harundinis radix geniculata 232.1
Harundinis plura genera 232.6. & inde. & 356.12. & inde
Harundinum vsus ad vineas præcipuè 232.37
Harundines humidis in locis serendæ 232.38
Harundinum cædendarum tempus 248.58
Harundines extractoriam vim habent 356.21
Harundineti consideratio 248.52
Hasta qua homo, aper, vrsa interfecti sint, ad quid vtilis 399.37. & inde
Hasta à quo reperta 106.2
Hastas velitares quis inuenerit 106.4
Hastæ ex qua materia optimæ 225.5
Hastula regia herba 320.7
Hebenus arbor, Vide Ebenus.
Hecale anus Theseo quam herbam apposuerit 332.14. & 381.22
Hecates simulachrum 501.44
Hecatæus sculptor 470.17. & 477.19
Hector & Polydamas eadem nocte nati 102.52
Hederæ siue (vt alij malunt) ederæ consideratio 230.53. per totum caput
Hederæ acini à sambuci acinis plurimum distant 217.42
Hederæ non decidunt folia 226.21
Hederæ folia qualia 227.1.7
Hedera Baccho sacra 230.55
Hedera Bacchi thyrsos, galeas, scuta ornant ibidem
Hedera quibus inimica, & amica 230.56
Hedera amica serpentum frigori 230.57
Hedera mas fœminaq; 230.58
Hederæ differentiæ tres 230.60
Hedere corymbi 231.3
Hedera qua coronentur poetæ 231.5
Hedera arbores necat 231.16.22. & 237.18
Hederæ genera fructu differunt 231.23
Hederæ smilacis consideratio 231.28. per totum caput
Hederæ lignum aquam prodit vino admistam 231.24
Hedera cū lauro trita ignem excutit 235.1
Hedera seipsam propagat 245.26
Hederæ quid noxium, & exitiale 273.51
Hederæ in coronis vsus 315.53
Hederæ succus apum ictibus medetur 317.52
Hederæ corymborum medicinæ 355.34
Hederæ chrysocarpi medicinæ 355.41
Hederacea corona primus omnium vsus Liber pater 221.38
Hederæ natura, genera, effectus, medicinæ 355.28. & inde
Hedypnois, genus intubi 299.38
Hedysmata in vnguentis quæ 190.51
Heduí populi calce agros vberrimos faciunt 242.3
Hegias statuarius 474.52
Hegiæ statuarij opera 476.50
Helacathenes Pisces 458.16
Helcysma, id est, scoria argenti 460.42
Helenæ calix ex electro 464.58
Helenæ effigies, ab insignibus artificibus expressa 485.29. & 489.19. & 494.25.
Helenæ stella nautis inuisa 10.50
Helenij herbæ oleum 212.41
Helenium herba ex lacrymis Helenæ, & ex ea medicinæ 316.29. & 323.23
Helenium herba quæ, & vnde dicta 316.29
Helianthe herba, eiusq; vsus 361.26
Heliocallis herba eadem cum helianthe 361.29
Heliochrysi herbæ descriptio, natura, medicinæq; 329.8. per totum caput
Heliodorus statuarius 477.40. & 501.58
Helion sambuci genus 353.57
Helioscopium herba 330.2
Helioscopium tithymali genus 380.35
Heliotropium qualiter floreat 288.46
Heliotropion formicas necat 293.43
Heliotropium semper se ad Solem vertit 11.37. & 274.22. & 329.60
Heliotropium quare diutius floreat 319.36
Heliotropio folia æterna 219.39
Heliotropij consideratio, natura, genera, medicinæ 329.60. & inde
Heliotropium gemma 525.48. & inde
Helix hederæ species 231.1.7. & 232.56
Helleborine siue Elleborine herba 392.17
Helleborites vinum quomodo conficiatur 207.23
Hellebori siue, vt alij malunt, Ellebori natura, vsus, genera, loca, medicinæ 366.48. & inde
Helleborum qualiter dandum 367.35. & inde
Helleborum quibus non dandum 367.46
Helleborum studiorum gratia nonnulli sumpserunt 367.6
Helleborum duci fortissimo comparatur 367.35
Helleboro venatores sagittas tingunt 367.51
Hellebori vsus 373.52
Helleborum Oeta mons habet 366.55
Helleborum effossuris allium præsumendum 367.6
Hellebori medicinæ 379.37. & 387.49. & 450.4
Hellespontias ventus 13.17
Helops piscis 458.35
Heluenaca vitis 205.33
Helxine herba qualis 116.33. & 319.21. & 328.50. & inde.
Hemeris glandiferæ arboris genus 222.29.46
Hemeresios tabella vno die absoluta 493.25
Hemerobios animalculum volucre vbi gignatur 168.22
Hemerocalles herba coronamentis adhibetur 316.26
Hemina Cassius, historicus vetustissimus 195.49
Heminæ pondus 325.29
Hemerocalles herba, & ex ea medicinæ 323.20. & inde
Hemionion herba qualis 389.36
Hemionij herbæ medicinæ 378.29
Heniochi astri occasus 278.12
Henui gemma Indica 526.8
Hepar piscis 458.16
Hepaticorum remedia 304.45. & 378.33. & 395.52. & 406.34
Hepatites gemma 527.14
Hepatizon æris genus 471.48
Hephæstion Alexandri Magni amicus, eiusq; statua ex ære 475.52
Hephæstites gemma 525.53
Hepsema vini genus 205.19
Heptapleuros herba quæ 369.8
Heracleospyros herba 394.45
Heraclion herba, & ex ea medicinæ 385.27
Heraclion herba, Herculis inuentum 365.44
Heraclion siderion herba ab eodem Hercule inuenta 365.51
Heracleos lapis, id est, magnes 508.38
Heraclij herbæ genera, natura, medicinæ, &c. 306.

306.4.& inde
heraclium vbi optimum 306.7
heracleoticum origanum quod 365.45
heracleotici, cancrorum genus 134.55
heraclides Macedo pictor 494.5. 59
heraclidis pictoris opera 494.5
heraclitus Philosophus apathes, id est, humanorum affectuum expers 95.27
herbacea chrysocolla quæ 465.40
herbaceum oleum quod, & ad quid vtile 344. 39
herbarum sponte nascentium descriptio 318. 28. per totum. & 363.21. per totum caput
herbæ in aqua nascentes, non tamen aluntur nisi imbribus 270.12
herbæ hortenses quando floreant 288. 44
herbarum hortensium quæ velocissimè nascantur 289.51.& inde
herbarum quædam semine, quædam auulsione nascuntur 290.9
herbæ quæ vbiq; æquè bonæ 290.18
herbæ quæ ferro tangi nolint 293.40
herbarum seminum differentiæ 290.1. & inde. & 293.52. per totum
herbis quibus prosit translatio 294.5. & inde
herbarum hortensium succi & sapores 294. 14.& inde
herbæ vinis conficiendis aptæ 207.8. & inde per totum
herba se satis circunligans, sataque necans 267.51
herbarum semina quib.us medicentur ante sationes 268.1
herba sæpe colorem mutans 315.19. & inde.
herba nocte lucens 316.43.45
herbarum differentiæ plures 318.49. & inde.
herbæ spinosæ 318.55.& 319.9. per totum caput.
herbarum differentiæ in quibus consistant 314.44.& inde
herbæ Sabinæ consideratio, & medicinæ ex ea 357.10.& inde.
herbarum aculeatarum differentiæ 319.9. per totum caput
herba æstate tota florens 319.20
herbarum per folia differentiæ 319.34
herbis quibus æterna folia 319.39
herbæ quo ordine floreant 319.54
herbarum succis quidam faciem illinunt 325. 51. per totum caput
herbis vestes infici 325.57. per totum caput
herbarum Latini scriptores 363.37. per totum caput
herbarum Græci scriptores 363.55. & inde
herbarum picturæ à quibus traditæ 363. 58
herbarum pictura fallax 363.59
herbarum vis in veneficijs 364.8 & inde
herbarum fœminæ peritiores quàm viri 364. 8.& inde
herbæ à varijs gentibus repertæ 369.17
& inde
herbæ ab animalibus repertæ 116.12. per totum caput. 369.43.& inde.
herbæ magicæ plures 360.50. per totum caput
herbis Aegyptus nobilis 364.14
herba præ cæteris admirabilis 393.44
herba lapillos generans ibid.47
herbarum ætates, & virium diuturnitas 369. 45.& inde.
herbæ quando colligendæ ibid.49. & inde
herbæ vbi efficaciores ibid.52
herba veneficijs resistens 428.29
herba cuneos extrahens 145.52
herbaria ars à Chirone reperta 105.45
herbariorum scelus 322.27
hercyniæ syluæ arbores miræ magnitudinis 221.20
herculanea ficus 215.37.43
herculis sidus idem cum Martis stella 3.50
herculis delubrum iuxta Gades 25.24
hercules eodem cum Iphiclo natus vtero 93.8
hercules Rusticellus, eiúsque vires 95. 40
herculi dicata arbor populus 180.45
herculis manu satæ quercus iuxta Heracleam Ponticam 237.2
hercules oleastro Olympiæ primus coronatus 237.7
hercules stercorandi artem in Italia diuulgauit 242.15
herculis patria 45.41
hercules vnde boues abduxerit 54.33
herculis & Antæi certamen vbi commissum 55.49
herculis ara apud hortos Hesperidum 55. 50.& 59.22
hercules ad Atlantem montem peruenit 56. 10
herculis picta effigies 489.42.& 491.15
herculis filia Pandarum regina 76.36
hercules in Taprobane insula colitur 77. 44
herculis inuentum Heraclion herba 365. 51
herculis zelotypia nympha mortua 368.43
herculis sagittis Chiron vulneratus, & qua sanatus herba 368.6
herculis inuentum Apollinaris herba 365. 55
hercules Cerberum vbi extraxerit ab inferis 387.42
herculis ædes, & statua in foro boario 148. 60.& 473.42.& 485.39
herculis simulachrum in Capitolio 474. 15
herculis Antæum sustinentis simulachrum ex ære 475.20
herculis simulachrum ex ære 475.26. & 476.4.51.& 501.44
herculis simulachrum ex ferro Alconis opus 481.16
hercules fictilis 495.51
hercules marmoreus, Menestrati opus 501. 44
herculis dracones strangulantis picta effigies 489.5
herculis & Laomedontis historia 494.29
herculis tristis insaniæ pœnitentia picta effigies 494.39
herculis ædes ex qua materia 496.56.
herculis marmoreum simulachrum Dipœni & Scyllidis opus 500.12
Herculis tunicati statua in Rostris 477.50
herculis simulachrum, cui Pœni humana hostia sacrificabant 502.12
hercules ab Oeta monte in cælum se recipiens 494.28
herculis templum apud Tyrios pilam habuit è smaragdo 519. 20. & sedem ex eusebe gemma 525.34
herculei nodi in cinctu vires medicæ 401. 44
herculei nodi in vulneribus celerius sanandis efficacia ibidem 42
herculis ædem in foro boario nulla musca aut canis ingreditur 148.60
herculis in Erythris ædes 167.39
herculanea, vrticæ genus 319.1
herculaneus riuus vbi 441.5
herdicius C.Romanus 92.9
herennius M.Consul 284 48
herennius M.sereno die ictus fulmine 15.4
herinaceorum consideratio 118.57 & inde
herinaceorum præsagia 118. 59
herinaceorum cutis vsus 119.9
herinacei vbi non sint 126.52
herinacei caro quo pacto reddatur iucundior 431.44
herinacei in medicinis vsus 424.29.& 425.1
hermaphroditi qui 91.44.& 177.58
hermaphroditi in quadrupedũ genere quando visi 177.59
hermaphroditi simulachrum ex ære 476. 60
hermerotes ex marmore Taurisci opus 501. 50
hermesias herba, eiusq; vsus 361.39
hermiæ reguli tumulus 518.55
hermiam puerum delphinus adamauit 129. 29
hermion herba, eiusq; vires 366.42
hermodori Ephesij duodecim tabularum interpretis statua 472.52
hermolaus statuarius 502.9
hermotimi anima relicto corpore errare solita 101.36
hermupoa eadem cum Mercuriali herba 366. 35
hero Luculli libertus ditissimus 499.3
herodotus quando & vbi historiam scripsit 181.46
herodoti de Pado sententia 181.47
herodotus de cinnamomo & casia fabulosa prodidit 186.41
heroion herba eadem cum asphodelo 330. 48
herophilus medicus 174.53.& 364.30. & 376.28. 417.15.
herpes animal, & eius in medicina vsus 435. 38
hesiodus de animalium vitæ spatijs 101.30
hesiodus de cultu & tarditate oleæ 210.40
hesiodus princeps omnium de Agricultura præcepta edidit 199.54.& 210.40. & 271.

& 271.1
hesiodus in Bœotia poemata sua scripsit 271.2
hesiodus polion herbam præcipuè est admiratus 364.18
hesione ab Antiphilo picta 292.38
hesperidum horti 285.24.& 286.21.& 516.50
hesperis herba qualis, & vnde dicta 315.1
hetruriæ pistura qualis 264.2
hetruriæ vates clarissimus Olenus Calenus 413.11
hetruriæ vina quæ optima 204.27
hetruscæ coronæ quales 312.39
hetrusci vnde dicti 33.55
hetruscorum vatum astus 398.12.& inde

Reliqua quære parte secunda.

hexecontalithos gemma 525.57
hyacinthi floris laus 314.44.& 316.56
hyacinthus flos diutissimè durat 316.55
hyacinthus puer Apollini dilectus 316.57
hyacinthi pueri tabula Augustus delectatus 493.52
hyacinthi floris fabula duplex 516.57
hyacinthus flos ex Aiacis cruore editus 316.57
hyacintho flori inscripta literæ Græcæ 316.58
hyacinthi natura, & medicinæ 324.16.& inde
hyacinthi gemmæ consideratio 522.57.& inde
hyacinthi gemmæ quibus proueniant locis 522.58.& 523.11
hyacinthizontes gemmæ 519.39
hyades stellæ vnde dictæ 11.23.& 273.60
hiberis herba quæ, eiusq; medicina 369.36.& 372.39.& 373.14.& 379.2.& 382.42.& 383.30
hybernæ frumenta quæ 260.52
hybernæ ficus 215.43.45
hibiscum herba quæ 288.1
hibisci herbæ medicinæ 296.40.377.17
hyberides sues quæ 125.33
hicanus statuarius 477.40
hicesius medicus 208.2.& 297.7.& 328.46.& 389.21
hydrargyri consideratio 467.59.per totum caput
hydraulica organa à quo reperta 99.16
hydri maximi vbi 78.51
hydri serpentes quales 422.4
hydrocelicorum remedia 432.26
hydrolapathon herba 309.29
hydromeli quid 443.8
hydromelitis consideratio 207.34.& inde
hydropisin inducentia 308.44
hydrophobus ne quis fiat 424.50
hydropici ne sitim sentiant 301.6.& 327.42
hydropicorum remedia 295.18.& 296.28.44.& 297.35.48.& 298.6.33.& 301.9.49.& 302.33.& 303.24.& 306.9.55.& 309.57.& 311.21.& 320.48.& 322.1.33.43.& 323.44.& 324.25.& 327.27.& 328.1.& 329.11.& 330.36.& 331.9.& 333.31.& 336.46.& 339.34.& 345.8.& 346.31.37.& 349.27.& 352.12.27.& 354.3.33.& 356.16.40.& 359.11.& 367.17.23.45.& 380.49.& 383.56.& 388.58 & 390.17.& 393.24 36.& 395.4.& 396.17.& 414.4.& 423.37.& 434.42.& 445.36.& 454.37.& 479.3.& 498.14.
hyeme rara fiunt fulmina 14.27
hyeme vbi viola proueniat 316.48
hyemis initium 13.36.& 277.59.& 279.57
hyemem prægelidam pisces omnes sentiunt 131.45.& inde.
hyæna piscis 458.42
hyænæ feræ vbi plurimæ 117.3
hyænæ oculi quales 116.58.& 170.29
hyænæ consideratio 116.53.& inde
hyænæ, eiusq; partium vsus magici, & medicinæ 478.42.& inde
hyæna sexum mutat 116.53.& 403.45
hyænis cor maximum 172.32
hyeniæ gemmæ quæ 526.2
hierabotane herba quæ 370.54
hieracites gemma 525.58.& 527.18
hieracia lactucæ genus 298.42
hieracium collyrium 479.19
hiero rex de agricultura præcepta edidit 259.2
hieronem regem Romani superant 233.56
hieronis regis canis domini rogo se iniecit 119.45
hieronis aduersa pugna picta, & à Valerio Messala victore Romæ proposita 485.49
hieromnemon gemma 525.29
hygia Aesculapij filia à Socrate cum patre & sororibus depicta 494.19
hygiæ simulachrum ex ære 476.59.60
hygiænon pictor, eiusq; inuentum 488.29
hygremplastrum ex ferri squama 482.12
hilaritatis sedes vbi 173.30
hilaritatem inducentia 323.25.& 361.24.& 383.26
himantopodes aues 152.52
hymettij marmoris columnas quis primus Romæ in ædibus suis collocarit 239.6.& 499.58
hinni mulorum genus 122.16
hinnus siue Ginnus muli genus 122.17
Hyoscyamus herba 365.56
hyoscyami oleum 212.42
hyoscyamini olei vsus 344.33
hyoscyami veneni remedia 296.28.& 298.2.& 328.10.& 334.10.& 370.52.& 373.11.& 377.40.& 381.50.& 382.41.& 383.3.& 386.16.& 402.31.& 408.29
hyosiris herba eiusq; vires 393.16
hypatodorus statuarius 474.56
hypelate lauri genus 219.46
hyperbius Martis filius primus animal occidit 107.4
hypecoon herba 393.28
hypenemia oua quæ 155.3.24
hypericon herba, eiusq; vires 381.34.37.56.& 384.1.40.43.& 386.38.& 387.4
hyphear quibus in arboribus proueniat 229.17.& 237.43
hypocharis herba 318.45
hypocisthis herba quæ, & cur ita dicta 355.56
hypocisthidis vsus & medicinæ 379.19.& 385.50.& 386.48
hypogeson herba quæ 374.28
hypoglossa herba, eiusq; vsus 393.27
hypophlomon mandragoræ semen 373.41
hippace famem sitimq; sedat 179.37
hippace quid 406.39.& 411.51.
hippagum Samij inuenerunt 107.1
hipparchus Antonij libertus potentissimus 499.4
hipparchus Solis & Lunæ cursum in sexcentos annos prædixit 5.38
hipparchi laus, & de anima opinio 9.48 & inde
hipparchus stellam nouam ætate sua genitam deprehendit 9.49
hippeus cometæ genus 9.18
hippiades ex marmore, Stephani opus 501.49
hippice herba quæ, & cur ita dicta 369.20
hippocampi pisces 458.16
hippocampi piscis in medicinis vsus 451.57.& 454.19.& 455.45
hippocampi ex marmore, Scopæ opus 501.15
hippocentaurus vbi, & quando visus 91.49
hippocratis liber de laudibus ptisanæ 262.39
hippocratis medici laus, ætasq; 376.26 per totum caput.& 417.5
hippocrates princeps medicinæ 103.42
hippocrates pestilentiam præuidit, & ei ob hoc collati honores 99.5
hippodamantium vinum 204.55
hippæ cancrorum genus 134.56
hippoglottion, lauri genus 219.45
hippolapathi herbæ natura, & ex ea medicinæ 309.24.& inde
hippolyti iuuenis effigies, Antiphili opus 492.39
hippomanes quid, eiusq; vsus 121.21.& 410.11
hippomarathron herba, eiusq; vsus 311.13.14.25.29.& 316.4
hipponax Poeta quando vixerit 500.15
hipponactis Poetæ deformitas 500.17
hipponactis de Anthermi filijs vltio ibid.19
hippope herba, eiusq; medicinæ 327.60
hippophæston herba qualis 237.24
hippophaes herba 318.58
hippophaes herbæ medicinæ 327.58.& inde
hippopheon herba 379.46
hippophonas herba quæ, & cur ita dicta 361.8.
hippopotami animalis consideratio 115.10 59.&

59.& inde
hippopotami quando Romam aducti 116.5
hippopotamus sanguinis detrahendi magister 116.6.& 408.48
hippopotami vbi plurimi 405.48
hippopotami partium medicinæ 405.49. & inde.& 457.29
hippopotami mari, terræ, & amni communes 457.60
hippopotami corio & pilis teguntur 130. 29
hipposelinum herba 290.23.& 292.41
hipposelini herbæ medicinæ 302.10 & inde
hipposelini herbæ satio, curáque 292. 43
hippuris herba, & medicinæ ex ea 384.54. & inde.& 385.4.& 386.41
hippurus piscis 131.47.& 458.16
hippus piscis 458.16
hyrcaniæ arbores melliflua 182.55
hyrcaniæ ficus feracissimæ 215.30
hyrcanus canis Lysimachi, in domini rogum se coniecit 119.44

Reliqua quære parte secunda.

hircorum rabies mitigatur, si eorum mulceatur barba 411.18
hircorum sanguinis vis 407.46
hircino sanguine adamas frangitur 294. 53.& 518.22
hircorum, partiúmque eorum in medicinis vsus 411.12.18.& inde.& ibid. 42. & 412.56.& 413.4.7.& 414.9.38.39. 45.& 429.29
hirculus herba quæ, & cur ita dicta 183. 53
hirius Caius murænarum viuarium primus excogitauit 140.59
hirudinum generatio 140.15
hirudinis, id est sanguisugæ, in medicinis vsus 456.22.& inde
hirundinum auium consideratio 148.16. & inde 149.54.& inde
hirudines quo se recipiant à nobis discedentes 148.17
hirundines cur Thebarum tecta non subeant 148.18
hirundines victoriarum nuntiæ interdum missæ 148.20.& inde
hirundinum volatus flexuosi 148.28
hirundines cæterarum alitum rapinæ non obnoxiæ 148.28
hirundinum nidi quales 149.54.& inde
hirundines Nilo euaganti molem opponunt 150.1.& inde
hirundines omnino indociles 152.42
hirundines bis anno pariunt 154.6
hirundinum in ventre cuiusmodi inueniantur lapilli 173.51
hirundinum prima apparitio 273.20
hirundinum à nobis recessus 278.6
hirundines futuram tempestatem præsagiunt 281.36
hirundines quæ loca oderint 47. 35
hirundinum aduentus 13.26.& 273.20
hirundines excæcatis pullis quæ herba visum restituant 116.18.& 369.44
hirundines ripariæ quæ 429.42
hirundines chelidoniam herbam inuenere 116.18.& 369.43
hirundinum in medicinis vsus 422.35.& 423.59.& 425.3.53.& 429.13.33.46. & 432.6.& 433.45.47
hirundinum pullis oculi eruti restituuntur 170.34
hirundinum genus agreste, earúmque ingenium in nidis extruendis 149.58
hirundo piscis 133.40.& 458.16
hysginum quid 487.36
hyssopites vinum quomodo conficiatur 207. 22
hyssopi herbæ consideratio, & medicinæ 377. 25.51.60.& 378.14.38.& 379.42.& 381.3.& 383.36.& 384.24.34.& 385. 45.& 386.49.& 387.8
hispania Bætica frumenti fertilissima 263. 55
hispana vua inter ignobiles probatissima 202. 41
hispania quando primùm pistacia habuerit 217.10
hispani glandibus in secundis mensis vescuntur 222.1
hispania vastas iuniperos habet 234.19
hispania Italiæ fertilitate proxima 528. 29
hispani siderum exortum non obseruarunt 271.59
hispania Dianæ templum habuit vetustissimum 235.29
hispaniæ Bæticæ maximæ oleæ 245.10
hispani quo vtantur frumento 262.14
hispania quot dierum nauigatione distet à Roma 282.22
hispaniæ linum optimum 282.50
hispaniæ gemmæ 523.18.& 526.41
hispani quarum herbarum repertores 369. 24

Reliqua quære parte secunda.

hystaspes Darij pater 81.24
historiæ repertor primus 106.23
hystricis animalis consideratio 118.21. per totum caput
histricis in medicinis vsus 436.11
histrionum luxus, & eorum diuitiæ 137.6. & inde.& 153.41. per totum
hœdorum partium in medicinis vsus 411.35. & 412.8.41.& 415.50
hœdi quando exoriantur 278.11
hœdi quando occidant 278.13
hœdorum cælestis signi exortus pluuias affert 11.24
hœdorum signum tempestatem affert 276. 1
holcus herba, eiúsque vsus 393.14.& inde
holochrysi herbæ medicinæ 322.40
holochrysi herbæ flos, eiúsque in coronamentis vsus 315.38
holoschœnos iunci genus 320.23.24
holoschœni herbæ medicinæ 320.24.51
holosphyraton statuæ genus 465.2
holosteon herba qualis, & vnde dicta 393. 17.& inde
holothurij pisces 139.36
homeri de Sole sententia 2.30
homerus quatuor tantùm ventos posuit 13.2
homerus quàm diu ante Plinium 94.55
homeri Ilias in nuce inclusa 95.54
homeri in Iliade Magiæ nulla mentio, in Odyssea creberrima 427.32.& inde
homeri vmbræ ab inferis à quo, & qua herba euocatæ 428.31
homeromastiges, pro calumniatoribus seu inuidis, Prologo operis, pagina.2.versu 41
homeri laus 97.36.& inde.& 364.13
homeri operibus quantum detulerit Alexander 97.40.41
homerus vinum Maroneum cæteris prætulit 203.26
homerus Pramnion vinum celebrauit 203. 32
homerus ingeniorum fons 241.16
homerus quos flores laudet 314.43
homeri necromantia à Nicia depicta 493. 54
homerus calidorum fontium non meminit 442.23
homerus quos coronæ honore dignetur 221. 36
homerus quod terræ genus cæteris prætulerit 241.16
homerus annulorum nusquam meminit 460. 4
homero creditur Troianis temporibus rerum permutationem in vsu fuisse 459.39
hominis consideratio. Libro septimo, per totum
hominum partium medicinæ 397.24. & inde
hominum carnibus vescentes 86.28.& 59.51.& 397.24.& inde
homine nihil miserius aut superbius 3.14 & Prologo Libri septimi, per totum. & Capite quinquagesimo Libri septimi, per totum
homo marino lepori in India venenum est 448.33
homo nō semper fulmine extinguitur, cætera illico 15.48
hominis causa natura cuncta genuit 89.11. & 264.49.& 325.45
homo solus cunctorum animalium vinum bibit 209.10
hominis miseria 89.12.& inde.& 92. 38. per totum caput.& 102.57. per totum caput.& 365.7.& inde
homo ad lacrymas natus. Prologo Libri septimi per totum
homini non inesse risum ante quadragesimum diem 89.18
homini non nasci aut citò mori, optimum 89. 28
homini plurima ex homine contingunt mala 89.34
hominum mores tot, quot hominum cœtus 89.37
hominum in membris inter se differentiæ 89. 46
homo quibus à gentibus soleat immolari 89. 43.& 427.60.& inde.& 502.12
hominum mirabiles figuræ, ritúsque 89.36. & inde, per totum caput primum, & secundum septimi libri.

hominem non immolandum Romæ senatusconsulto decretum 428.1
hominum crania vbi pro poculis 90.6
homines statim à pueritia cani 90.7
hominum syluestrium diuersa genera 90.1. & 91.59.& 125.37
hominis vi interempti dens dolori dentium mederi creditus 297.37
hominis fel oculorum suffusioni mederi creditum 397.38
homini à Dijs nihil melius datum abrumpendæ vitæ potestate 21
homini nihil melius contingit vitæ breuitate 103.7
homines noctecernentes 90.7
homines serpentum ictibus medentes 90.10.& inde
homines Androgyni vbi nascantur 90.21 & inde
hominem habere, quicquid mali in orbe est 90.35
hominum miræ naturæ 89.51. pertotum caput
homines canina capita habentes 90.49
hominum monstrosorum plura genera 90.38.& inde vsque ad finem capitis
homines nullo vtentes cibo 91.5
homines longissimæ vitæ vbi 91.14.34.& 101.29.& inde per totum
homines procerissimæ staturæ 86.6.& 90.45.& 91.17.30
homines vitæ breuissimæ vbi 91.26
homines cum feris coeuntes 91.25
homines semiferi 91.25
homines caudati 91.27
homines vbi velocissimi 91.27.30
hominum species momento euanescentes vbi 91.35
homo toto gignitur anno, & incerto spatio 92.4
homo quot mensibus gestetur in vtero 92.4.per totum caput
homo vitam à supplicijs auspicatur 89.21
homo solus concubitum nouit quouis anni tempore 155.45
hominis conceptus miserabilis 92.38. per totum caput
homo ritu naturæ capite gignitur, pedibus effertur 92.56
homines cur inter se minus similes quàm cætera animantia 93.24
hominis generandi materia sanguis menstruus 94.23
homo quoto ætatis anno dimidium habeat iustæ staturæ 94.50
homines in dies minores fieri 94.51
homines minimæ staturæ 94.60.& inde
hominis salutis securitatisque signa nulla 103.43
hominum plurium repentinæ mortes 104.23.per totum caput
hominis staturæ & passarum manuum mensura eadem 95.10
hominus audacia 186.50
hominum diuersi affectus 199.57
hominis ventri nata omnia 218.2
homines primi glandibus vescebantur 220.58
homines vbi miserrimi 221.5
hominem seruare lucri causa nefas est 221.57
hominum natura nouitatis, ac peregrinationis auida 243.23
hominum malitia sua crimina terræ imputat 257.40.& inde
homines pedes equinos habentes 52.11
homines auribus corpora tota integentes 52.13
hominum vita floribus comparatur 312.18
hominibus nil intentatum 316.16
hominis vrina apes curantur 317.14.
homines tingentes facies suas formæ gratia 325.51.per totum caput
homines in nemoribus baccis victitantes 72.54
hominis è corpore euulsa hasta quem in Magicis vsum habeat 399.38
hominis causa spinæ aculeique in herbis excogitata 327.10
homines à ritu humano degeneres 59.10.& inde.& 89.51.per totum caput
hominum miræ figuræ 59.5.per totum caput.& Libro septimo, Capite primo, & secundo,per totum
homines toto,præter capita,hirti corpore 79.43
hominum effigies miræ 59.13.& 85.50. per totum caput.& Libro septimo, Capite primo, & secundo,per totum
homines soli animalium non sitientes bibunt 340.59
hominum luxus redargutio 334.30. & inde
homo cibo maximè perit 378.53
hominis excrementi medicinæ 387.53
hominum effigies qua de causa exprimi cœpta 472.24.& inde
hominem Pœni sacrificabant 502.12
hominis morsus inter asperrimos numeratur 400.3
homines vt equina capita habere appareant 410.11
hominem immolari quando vetitum 428.1
hominis è sanguine nata animalia corpus erodunt 385.19
homines in lupos verti 114.53
homini ante omnia canes fidelissimi 119.37
homo solus bipedum, animal gignit 155.44
homini tantùm primi coitus pœnitentia Ibidem
hominis origo à pœnitentia incipit 155.45
hominis in venereis diuerticula 155.49
hominis affectuum indicia in oculis 170.3. & inde
hominis oculorum differentiæ 169.49. & inde
homo cur vltra centesimum annum non viuat 172.35
homo crescit in longitudinem ad annos vsque terseptenos 174.43
hominis membrorum à cæteris animalibus differentiæ 176.33.per totum caput
homo terrestrium solus bipes 176.33
hominis partibus quibusdam religionem inesse 177.4.& inde
homo marinus vbi & quando visus 128.7
hominum vita longissima 101.29. per totum caput. & 102. 32. per totum caput
hominum morsus remedia 337.55.& 348.22.& 408.25.
homines marini 128.7
honor Deus apud veteres 2.35
honoris Dei ædes Romæ à quo picta 493.7
honor præmium virtutis,non aurum 221.56
hoplitides, Parasij tabulæ 489.38
horæ diei, nubilo etiam tempore qua ratione dignosci queant 266.28
horæ æquinoctiales 272.16
horarum varietas Ibidem
horatius Cocles in ponte sublicio hostes arcuit 472.53.& 506.46
horatij Coclitis statua 472.53.& 473.23
horatij tergemini 91.39
horatij Flacci de ouis sententia 153.59
horconia vua quæ 202.36
hordearia pruna cur dicta 213.31
hordeaceus panis eruilia aut cicercula olim fermentabatur 264.29
hordei pisendi ratio 264.6
hordeum tantùm & milium Aethiopes habēt 264.15
hordeum frugum omnium mollissimum 262.55
hordei stramentum optimum 262.56
hordeum minimè calamitosum 262.57
hordeum in Hispania bis anno nascitur 262.60
hordeum qua herba necetur 267.52
hordeum vbi serendum 268.27.& 269.45
hordei quantum seri debeat vno iugero 270.48
hordeum quando serendum 271.3
hordeum quod optimum, & ex eo medicinæ 335.40.& inde
hordeum quoto à satu die erumpat 261.1.3
hordei genicula octona 261.20
hordei semen in spicis,& quadruplici aristarum vallo munitur 261.7
hordeaceæ farinæ medicinæ 362.50.& 334.52.& inde
hordei vsus in cibis antiquissimus 262.29
hordei differentiæ 262.53
hordei palearum medicinæ 334.49
hordeum marinum,& ex eo medicinæ 335.45
horæum mellis genus 162.2
hormesion gemma 526.1
horminodes gemma qualis, & cur ita dicta 525.16
horminum frugis genus quando serendum 260.54
horminum virens nullum animal attingit 264.1.& inde
horologij inuentio, vsus, &c. 21.10.per totum caput
horologij vsus quando Romæ cœperit 107.18
horrea qualia esse debeant 277.27.& inde
horroribus frigidis ruta medetur 303.26

horoscopa vasa 20.13
hortensius Quintus Dictator quam legem in esculeto tulerit 223.45
hortensius quot cados vini hæredi reliquerit 206.38
hortensius orator Sphingem à Verre reo accepit 474.43
hortensij & Ciceronis altercatio de Verris Sphinge Ibidem.& inde
hortensius orator Argonautarum tabulam pictam quanti emerit 493.46.
hortensij Tusculanum ibid.47
hortensius primus pauonem Romæ occidit 146.21
hortensij piscinæ 141.2
hortensia quæ odoratissima 314.56
hortensia quæ maximè laudentur 294.25
hortensium herbarum consideratio 288.37. per totum caput
hortensium succi consideratio 294.13 & inde
hortensium medicinæ. Libro vigesimo, per totum
hortensium herbarum quæ citò, quæq; tardè nascantur 289.51. per totum
hortensia quibus delectentur & eorum cura 290.50.& inde
hortensia quando floreant 288.44. & inde
hortensium morbi atque remedia 293.33. per totum caput
hortensibus quibus translatio prosit 294.5.& inde
hortensium consideratio 285.23. per totum caput
hortos quos sit mirata antiquitas 285.24.& inde
hortos à regibus coli solitos 285.26
horti nobilissimi 285.24.& inde
horti quo à fascinatione tutentur 285.29
hortos in Veneris tutela esse 285.30
horti quando primùm in vrbibus 285.31
horti quo nomine olim potissimum placuerint 285.59
horti in fenestris habebantur 286.3
horti quibusdam dedere cognomina 286.6
hortorum situs, & eorum cura 286.9. & inde
hortis maximè apes conueniunt 317.17
horus Assyriorum rex, & eius inuentum 437.42
hostes in fugam vertens herba 377.1
hostes qua ratione possint superari 405.25
hostiæ cornua deaurabantur 462.7
hostilius Tullus cur fulmine ictus 15.23. & 398.9
hostilij Tulli regis auus 221.44
hostilius Tullus primus è regibus toga prætexta & lato clauo vsus 138:5
hostilius L. Mancinus primus Carthaginem irrupit 485.54
hostilius Mancinus qua arte Consul factus 485.56
hostus Hostilius à Romulo frondea corona donatus 221.43
hulcerum varia sunt genera, variæq; curationes 385.23. per totum caput
hulcerum remedia 219.17.& 295.2.& 296.29.& 297.25.26.54.& 298.35.39.& 299.2.& 300.24.& 301.11.& 304.49.& 308.14.18.37.& 310.53.& 320.46.47.48.& 321.29.& 322.49.& 324.2.& 327.43.45.& 328.60.& 329.27.53 & 330.35.& 330.56.58.& 331.1.14.21. & 333.4.25.48.55. & 334.58. & 335.5.6.33.53.54. & 336.16.17.19.24.41.43.46.56. & 337.8.13.18.38.39.40.46. & 339.28.43.& 341.58. & 342.54.56. & 343.13.19.28.& 344.3.8.23.37.54. & 345.46.51.52.& 346.12.19.58.& 348.3.7.52.& 349.16.28.29. & 350.54.& 351.6.32.& 352.6.60.& 353.1.16.& 355.26.46.& 355.55.57. & 356.17.20.42.& 357.13.44.& 358.16 22.37.52.& 359.12.20.& 360.12.31.43.& 362.44.& 379.18.28.& 385.23.& inde. per totum caput.& 389.14. & 391.2.31.& 394.6.& 395.4.6.& 396.27.& 400.27.55.& 401.56. & 402.17. & 403.41. & 404.19. & 407.11.19. & 410.45.& 412.37. & 414.41.49.50.52.54. & 415.60. & 416.1. & 419.29.46. & 420.14.& 435.23.25.26.30.31.32.35.& 447.10. & 449.38.& 453.54. & 454.4.39.46.& 465.17.& 467.6.& 470.47.49.& 478.18.& 479.40.59.& 480.16.36.& 482.10.& 483.19.20.& 486.44.& 498.13.15. & 509.8.37.& 510.28.41.43.& 512.22
hulcera tibiarum quo pacto curentur 330.58.& 346.36.& 414.41
hulcera iumentorum sanantia 331.14
hulceribus faciei quid medeatur 331.1.& 360.44.
hulcera intestinorum sanantia. 396.29
hulcera genarum quo pacto sanentur 295.2
hulcera tonsillarum curantia 308.19. 338.29
hulcera capitis quibus rebus curentur 330.35.& 336.43.& 360.44.& 395.6.& 407.11.& 420.14.& 510.43
hulceribus oris quæ medeantur 308.18.& 320.46.& 327.43.50.& 336.16.19.& 338.38.46.& 345.51.& 348.52.355.56.& 404.19.& 416.1.& 419.10.& 480.16.36.& 486.44
hulcera genitalium quo curentur 297.25.& 320.46.& 327.44.& 336.19.& 358.37.52.& 419.10.& 510.43
hulceribus thoracis quid prosit 322.49
hulceribus vesicæ medentia 348.3
hulceribus renum quid vtile 348.3
hulcera mammarum sanantia 509.37
hulcera crurum quo sanentur 414.42
hulceribus infantium vtilia 498.14
hulceribus oculorum quid medeatur 419.29.& 510.28.41
hulcera sedis sanantia 486.44
humana carne vescentes homines 74.32.& 86.28. & 59.51. & 90.33.& 115.3.
humana hostia sacrificantes 89.53.& 115.3.& 502.12
humanæ vitæ munus fragile & incertum 103.2
humanum sanguinem quidam ex ipsis gladiatorum vulneribus potitarunt 397.25
humanus sanguis comitialis morbi remedium olim creditur 397.26
humanæ vitæ præscita seu signa, ex Aristotele 178.49.& inde
humano sanguine quidam in balneis folia temperarunt 376.16
humanæ miseriæ exempla 94.10. per totum.& 99.40. per totum.& 100.59. per totum. & 102.57. per totum. & 104.23. per totum caput.& 117.33. per totum
humanæ miseriæ consideratio Prologo Libri septimi per totum. & 92.38. per totum caput
humanum sermonem feræ quædam assimulant 116.55.& 117.1
humani corporis magnitudinis consideratio 94.49.& inde
humatus quis intelligatur, & quis sepultus 105.1
humerorum affectorum remedia 309.60.& 381.54
humor & succus, arborum sanguis est 233.12
humorum arborum consideratio 233.12. per totum caput
humor stellarum alimentum est 3.32.& 4.30

IA, id est, violæ purpureæ 314.14.& 315.28
Iaculum ne feriendo aberret 404.8
Iaculum cum amento à quo repertum 106.3
Iaculi serpentis consideratio 115.16
Iades statuarius 474.60
Ianiculum in montem quo tempore plebs Romana secesserit 223.46
Ianthinus color 315.28
Ianthina vestis 314.14
Ianus pacis bellique argumentum 473.44
Ianus aui Deus Ibidem 46
Iani gemini statua in foro boario ibidem 42
Iani statua ita figurata, vt in digitis trecentorum sexaginta quinque dierum nota esset ibid.45
Iani simulachrum ex marmore 501.25
Iasione herba eiúsque vsus in medicinis 381.52.& inde
Iasione vnum folium habet 319.51
Iason primus longa naue nauigauit 106.52
Iasonis Lycij canis post domini mortem inedia consumptus est 119.43
Iason Iunonis Argiuæ templi in Italia conditor 35.36
Iaso Aesculapij filia 494.19
Iaspidis gemmæ consideratio 522.22.& inde
Iaspidum genera 522.37.& inde
Iaspis miræ magnitudinis ibid.42
Iasponyx gemma ibid.40
Itraleptice, medicinæ pars 417.9
Iberis herba, & ex ea medicina 372.39.& 373.14. & 379.2. & 382.42.& 383.

383.30
ibices caprarum genus miræ pernicitatis 125.36
ibis auis qualis 145.14.& 148.45
ibis auis clyſterem reperit 116.12
ibis ſibi roſtro ventrem purgat 116.12
ibis contra ſerpentes inuocatur 148.45
ibidis cineres in medicinis 431.37.& 437.27
ibis vbi nigra, & vbi candida 149.34
icades feriæ quæ 486.3
ichneumonis animalis conſideratio, & eius cum aſpide pugna 115.26.per totum. & 156.18
ichneumon crocodilum perimit 115.41
ichneumonis morſus remedia 421.46. & 523.56
ichneumon veſpæ inimicus 158.18
ichthyocolla cutem extendit 453.50
ichthyocolla piſcis, & glutinum ex eo factum 452.59.& inde
ichthyocolla à quo reperta 105.53
ichthyophagi ex piſcibus oleum faciunt 212.35
icones quæ 472.27
icteri auis conſpectus nominis ſui morbo medetur 434.1
icterias gemma 526.10
ictericorum remedia 300.22
ictides muſtelæ genus 421.9
ida Troadis mons qualem habeat fraxinum 225.6
ida Cretæ cupreßis abundat 230.46
idæa ficus qualis 215.27
idæa laurus 219.45.48.& 349.7
idæa herba qualis, eiúſque vſus in medicinis 393.29.& inde
idæi dactyli, gemmæ 526.29
iecoris animalis conſideratio 172.54 & inde
iecur deeſſe in extis immolanti, lethale ſignũ 172.57.& inde
iecur quibus animalium non ſit 173.8
iecur vetuſtatis maximè patiens 173.22
iecur caprinum quibus proſit 124.57
iecur ranæ geminum 451.25

Vide Iocinera.

ieiunæ ſaliuæ vſus 399.43.& inde. per totum caput
ignis elementi ſitus 2.12
ignis ſtellarum materia Ibidem
ignis chimæræ montis aqua accenditur, terra aut fœno reſtinguitur 27.34
ignis in Nymphæo pluuijs accenditur 27.55
ignis malthæ Samoſatenſis aqua incenditur, terra reſtinguitur 27.23
ignium miracula 27.20.& inde
igni cum naphtha magna cognatio 27.27
ignis fœcunditas, ingénſque incrementum 27.49.per totum caput
ignis optimè ſeruatur ferulis 198.27
igni ſuperambulantes familiæ Hirpiæ, non aduruntur 96.37
ignis ſine ſapore, odore, ſuccóque 218.16
igne buxus non exuritur 225.48
ignis ex quibus excutiatur lignis 234.59 & inde
igni non exuruntur ligna ouo perfuſa 420.32
ignium terrenorum ſignificationes 283.15.& inde
igne quod linum non comburatur 183.24
ignis vbi primùm repertus 49.20.& 105.54
igne factæ in cruribus maculæ quo tollantur 301.31
ignem è longinquo concipientia 27.27.& 360.5
ignis quibus rebus facillimè reſtinguatur 465.59
ignis miracula, medicinæ, prodigia 513.44. per totum
ignem rapacißimè attrahit chryſelectrum 517.46
ignis leonibus terrorem affert 112.46
igne aetites lapis nihil deperdit 143.34
ignem ſalamandra tactu extinguit 157.3.& 422.18
igne quædam animalia viuunt 168.20
ignem quis primus è ſilice excuſſerit 105.54
igne chalazian gemmam non calefieri 527.29
ignem aſſeruare in ferula Prometheus reperit 105.55
ignis ſacri plura genera 384.9
ignis ſacri remedia 295.56.& 297.15.& 298.22.39.& 299.3.22.& 303.44.& 307.36.& 308.26.50.& 309.20.& 321.16.29.48.& 322.10.& 324.47.& 328.35.53.54.& 335.35.& 336.28. & 338.30. & 341.46. & 342.1.15.58.& 349.22.& 353.17. & 356.21.& 357.14.44.& 358.39.& 361.46.& 384.5.& inde. & 391.17.& 393.43.& 394.50.& 402.17.58.& 414.10.& 419.43.50.& 445.33.& 450.51.& 456.10. & 467.6. & 482.5. & 486.55
igniſpicia à quo reperta 106.12
ignorantiæ pudore, mentiri pleroſque non piget 56.32
ignorans menſuram, nihil ſcire poteſt 1.45
inguini quod oleum vendant 344.39
ilei morbi remedia 303.37.& 304.19 & 431.27.& 454.56
ile quid 173.34
ilium conſideratio 174.4
ilibus vtilia 296.28.& 390.17
ilex arbor glandifera 222.16
ilice nonnulli pro ſubere vtuntur 223.22
ilicis genera duo 222.18
ilici folia non decidunt 226.28
ilex miræ craßitudinis in ſuburbano agri Tuſculani colle 237.16
ilicis folia aculeata 227.7
ilex non floret 227.30
ilex eodem tempore fructum annotinum habet, & nouum 228.16
ilex Romæ vetuſtißima 236.52
ilicis cocci medicinæ 350.48.& inde
ilicis folijs pediculi breues 227.11
ilignæ glandis figura 222.3
iligna glans ſuem anguſtam reddit 222.41
iligna corona 221.46
ili regis tumulus, & quercus in eo 236.59
ilium quando captum, Vide Troia.
ilium quando Troia vocari cœpta 236.60
ilias Homeri in nuce concluſa 95.54
illecebra herba qualis 374.36
illuſtrium virorum imagines qui ſcriptis ſuis memoriæ commendarint 484.87
imaginum honor apud veteres 484.26. per totum caput
imagines gentilitia funera comitabantur 484.37
imagines illuſtrium virorum in bibliothecis ponebantur 484.48.& inde
imaginem Solis heliotropium ſpeculi modo reddit 525.51
imagines illuſtrium virorum ex qua fieri ſoleant materia 484.49
imagines animorum nullæ 484.35
imber arborum cibus 239.34
imbres quando potißimùm arboribus expetendi 239.32
imbres quando arboribus nocent 239.27.38.& 254.38
imbres nocturni vtiliores diurnis 239.59
imbres æſtiui vbi nulli 248.6
imbribus aluntur quædam in aqua naſcentia 270.12
imbres præcipuè ſata alunt 293.59
imbres qua arte fieri poßint 95.6
imbres vnde decidunt 10.59.& 11.1.48
immuſſulus auis quæ 144.13
impares numeri vehementiores 398.43
impendia vnde dicta 462.24
imperatores Romani poſt victoriam laurum in Iouis gremio ponebant 219.54.& inde
imperatorum fortium apud veteres dona 258.15
imperatorum manibus agri colebantur 258.51
imperatorum faſces lauro decorabantur 219.54
imperatores graminea corona donati 326 27.per totum
imperatoribus artium vna imperat Medicina 350.33
imperia accepta multos afflixere 99.50
imperitiæ cæleſtem diuinitatem poſſe miſceri, ſpes ardua 271.20
impetiginis morbi remedia 300.9.& 336.59.& 337.35.& 338.& 347.5.& 393.55
impetrandi quæ volueris ratio 370.60
impetrare hominum fauorem qua arte poßimus 99.36
impia herba qualis, & cur ſic dicta 362.5
incantatorum pœna xij. tab. legibus ſancita 398.22
incantamenta an aliquid valeant 397.52
incantamenta vim habere 397.51.per totum caput
incantationes & mala medicamenta quo pacto arceantur 301.15.& 373.16.& inde

& inde. & 377.33. & 402.9
incendiaria auis qualis 145.26. per totum caput
incendio nominato inter epulas, aqua subter mensam solet profundi 398.55
incendio in stabulis exorto, qua ratione boues faciliùs extrahantur 416.20
incendia puniunt luxum 507.20
incontinentiæ insignis exemplum 155.47. & inde
incubatus vitia, & eorum remedia 154.28. & inde
incudibus adamas Arabicus deprehenditur 518.11
incus à quo fuerit reperta 105.39
india terrarum omnium maximè gemmifera 528.18
india miraculis scatet 90.41. & inde
indiæ omnia ferè magna ibidem & inde.
indiæ animalia, arboresq; maximæ ibidem & inde
indiæ peculiares arbores 90.42. & inde. & 181.41. per totum caput. & 182.7. per totum caput
indiæ lintea nobilissima 183.24
indiæ odoramenta 183.32. & inde
india non habet æstiuos imbres 248.6
india vbi hederam nutriat 230.53
indiæ milium in Italiam aduectum 261.16
indiæ harundo qualis 90.43. & 231.58. & 356.14
indiæ adamas 518.6
india quomodo elephantes capiat 110.13.58
indiæ miræ magnitudinis serpentes 111.20
indiæ mira animalia 114.18. per totum caput
Indiæ gemmæ 519.51. & 520.35.38.47. & 521.17.30. & 522.2.17.23.50.54. & 523.12.22.34.35. & 524.8.35.38. & 525.3. & 326.8.13.14.40. & 527.10
indi quo vtantur vino 206.59
indi ex castaneis oleum faciunt 212.34
indos suæ arbores vestiunt 183.24
indorum calami hastarum vice 231.57
indorum regum potentia 75.39. per totum & 76.12. & ibidem per totum caput.

Reliqua quære parte secunda.

indici boues quales 114.21.27.34. & 122.31. & inde
indica ficus, spinaq; 181.56.57
indica gemma attrita sudorem emittens purpureum 526.13
indici apri quales 125.29
indici maris belluæ quales 127.41. per totum caput
indicæ testudines maximæ 130.4
indici Oceani magaritarum copia 135.48
indicum coloris genus 486.33. & 487.25.27
induciæ à quo repertæ 106.10
inedia homini ante diem septimum lethalis non est 179.34
Inerticula vua, & cur ita dicta 202.1
infans reuersus in vterum 91.10
infantes quo tempore maximè infestentur 92.30
infantes ferarum lacte nutriti aliquãdo 113.33
infantium hulcera in capite quomodo sanentur 304.15
infantium ægrotantium remedia 305.1
infantibus comitialem morbum, aut contractiones patientibus vtilia 306.58. & 415.57. & 416.2
infantium custos quis Deus credatur 400.1
infantium fascinatio 400.1
infantium hulcerum remedium 194.44. & 498.13
infantium auribus vtilissimum 302.36
infantes colostrati qui dicantur 406.4
infantibus quæ prosint ad dentitionem, & gingiuas, & oris hulcera 415.53. & 436.59. & inde
infantes sine vnguibus nascuntur, si mater salsioribus vsa fuerit cibis 92.33
infantium morborum remedia 308.15. & 322.13. & 330.9.39. & 334.52. & 337.27. & 343.16. & 354.55. & 393.8. & 401.56. & inde. & 402.16. & 415.53. & inde. & 419.48. & 436.59. & inde plura. & 465.10. & 517.43. & 522.21
infantibus vrina quomodo prouocetur 311.8
infantium lichenes quo pacto sanentur 357.26
infantium lactis concreti suctu ægrotantium remedium 436.58
infantium lippitudinis remedium 419.42
infantes impauidos quid faciat 415.54.58
infantium pericula quo arceantur 522.21
infantibus saliuam quid faciat 525.39
infelicia ligna quæ 197.51
inferi si qui essent, auaritiæ cuniculis essent refossi 17.19
inferorum vmbras synochitide gemma euocari 527.40
infirmitas apud quos nulla 51.37
infirmissima quæque cælo maximè sunt obnoxia 229.11
infixa corpori extrahentia 333.47. & 358.6. & 362.12. & 384.35. & 385.36.39. & 457.40
inflammationis corporum remedia 302.30. & 321.38. & 322.5.7. & 323.57. & 234.11. & 334.59. & 337.13. & 338.21. & 342.36.55. & 343.27.59. & 346.60. & 351.38. & 352.20.58. & 362.29. & 366.38. & 369.43. & 373.3. & 384.32. & 388.55. & 391.7. & 395.46. & 407.19. & 413.17.
inflationis corporum remedia 297.20. & 298.54. & 300.42. & 302.32. & 303.23. & 304.47.56. & 305.17.31. & 309.19. & 320.57. & 323.16. & 327.26. & 329.52. & 331.42. & 354.10. & 358.32. & 383.17. & 390.40. & 396.54. & 404.30. & 424.8. & 449.59. & 57.454.38.56
inflationes corporibus facientia 298.27. & 333.14.20. & 334.22. & 336.42. & 345.22.
ingenio Timanthes artem superauit 489.51
ingeniorum laudes 97.35. per totum caput
ingenium humanum nescit modum 377.11
ingenium humanum omnia exquirit 207.42
ingenui pudoris est, fateri per quos profeceris. Prologo operis, pag.2. vers.17
inguinariæ herbæ medicinæ 383.3
inguinis morbi remedia 334.27. & 383.2.4. & 389.43.45. & 390.43. & 396.33. & 400.11.37. & 432.34
ingratitudinis exemplum 98.42. per totum caput, & 155.41. & 165.45.49. & 166.11
inimicæ res inter se 110.44.58. & 113.60. & 114.14.47. & 115.26. per totum caput. & 119.33. & 128.19. per totum caput. & 131.31. & 134.14. per totum caput. 143.55. & inde. & 144.33. & 151.6. & 158.14. & inde. & 225.11. & inde. & 230.57. & 231.16. & inde. & 350.12. & inde per totum caput. & 403.46. & inde. & 405.13. & 416.17. per totum caput. & 423.9. & 449.38. & inde.
inimici qua ratione pœna affici possint 525.48
inimicis quo pacto odium omnium hominum concilietur 405.34
inimicitia discordiaq; iumentorum qua ratione cohibeatur 368.35. & 405.34
inoculationem quæ arbores non recipiant 247.10
inoculatio inter omnia insitionis genera fertilissima 247.11
inoculatio arborum seminumq; quomodo reperta 145.41
inopia cogit oleũ ex platani baccis fieri 212.35
insaniam inducentia 302.22. & 324.56. & 325.11. & 365.59. & 439.24.
insania quomodo tollatur 301.30. & 309.18. & 323.13. & 356.50. & 366.50. & 367.17.44. & 383.51. & 402.31. & 438.56
insania aliena frui optimum 259.41
insatiabilia animalia quæ 173.48
inscitia maximè pudenda, arbores vetustas plus iusto interlucare 245.13
insectorum animalium consideratio. Libro vndecimo, per totum
insectorum differentiæ 159.23. per totum caput
insecta vnde dicta 159.25
insectorum subtilitas 159.31. per totum caput
insecta an spirent habeantq; sanguinem 159.46. per totum caput
insectorum corpus quale 160.2. per totum caput
insectorum aculeorum consideratio 166.52. & inde
insecta omnia oleo exanimantur 164.2. & 179.16
insectorum pennarum consideratio 166.35. & inde
insectorum pedes quales 166.56
insecta quædam ex rore nascuntur 167.45. per totum caput
insectorum oculi quales 170.35
insectorum pedum diuersitas 177.41. per totum caput

insitionis consideratio, inuentio, &c. 245.45
insitionis ratio duplex 245.49
insitionis obseruationes 245.50. & inde
insitionis tempus 246.27. & inde
insitorum consideratio 214.55. & inde
insitorum quæ arbores capacissimæ 247.8
insolatio quid 318.24
insomnia quibus tollantur 300.3. & 307.37. & 367.27. & 382.13
insomnia non vident Atlantes 59.16
intentatum homini nihil in vita 207.38
interaneorum animalium remedia 329.12
interaneorum morbi remedia 301.28. & 342.44. & 360.3. & 380.53. & 383.10. & 390.7. & 431.46. & 432.16. & 437.6. & 455.15
interlucatio arborum quo pacto moderanda 256.33
interlunio sata non læduntur à vermibus 268.5
interlunium quid 233.49. & 282.13
interlunio quid agendum 278.52
interrogata omnia quomodo è muliere dormiente sciri possint 451.22
intertrigo quomodo tollatur 304.22. & 320.38. & 350.56. & 352.16. & 353.41. & 354.45. & 355.27. & 381.60.
interualla plantarum, arborumq; qualia esse debeant 244.49. per totum caput
intestinorum animalia quomodo pellantur 396.31. & 302.54. & 328.20
intestinorum remedia 295.44. & 301.14.38. & 304.33.57. & 306.48.52. & 307.3. & 308.39. & 309.21. & 310.55. & 334.59. & 344.47. & 345.47. & 349.5. & 385.3. & 406.24. & 412.11.15.
intestinorum hulcera quo pacto sanentur 296.29
intestinorum torminum remedium 306.48
intubi herbæ consideratio 390.43. & inde. & 299.28. & inde.
intubi herbæ medicinæ 299.28. & inde
intubum erraticum, id est, ambugia 299.30
inuentio herbarum Dijs tribuitur 387.27.35
inuentio corollarum ex floribus, Pausiæ & Glyceræ amoribus accepta referenda 312.29
inuentores herbarum Deorum numero additi 363.29
inuentores variarum rerum 105.21. per totum caput
inuidiæ redargutio 363.24. & inde. & 364.37. & inde
inuidiæ brutorum exempla 117.13. & inde. & 119.1. & inde. & 119.20. & inde. & 433.36. & 517.53. & 525.21.
inulæ herbæ consideratio, vsus, &c. 288.9. & inde. & 297.17. & inde.
inulæ herbæ medicinæ 297.17. & inde.
iocineris consideratio 172.46. & inde.
iocinera vbi bina leporibus 173.1
Vide Iecur.
iocineris morbi remedia 295.30. & 296.27. & 299.30.33. & 303.26. & 304.12. & 305.6.29.41. & 307.55. & 310.35.49. & 311.19. & 321 53.60. & 322.6.42. & 327.26.41. & 329.29.43.52. & 330.36. & 331.48.57. & 334.54. & 336.44.58. & 338.44. & 340.10. & & 344.53. & 345.11. & 346.29. & 348.8.10. & 348.47.56. & 352.4.9.17.24. & 353.35.39. & 355.35. & 356.16.58. & 362.50. & 375.3. & 378.14.16.18.19.20.26.35. & 390.40. & 391.17. & 411.11. & 430.39. & 454.9. & 454.25.39. & 510.6
io vbi in vaccam mutata 236.60
io ad quam oleam ab Argo ligata ibidem
io à Nicia picta 493.56
iollas medicus 306.42. & 307.24
ion scriptor 278.11
ion statuarius 475.59
ion gemma 526.14
ionum literis omnes olim vsi 107.7
iouetanum genus plumbi 482.53
Iouis. Quære Iupiter.
iphiclus Herculis frater 93.8
iphicratis Leænæ simulachrum 476.26
iphigeniæ ad aras stantis picta historia 489.46. & 494.13
iphis pictor, eiusq; opera 494.37
iracundiæ causa quæ 175.3
iracundias hominum domat androdamas lapis 524.27
iracundia facilius lassi & sitientes incitantur 334.4
irene pictrix, eiusq; opera 495.2
irio medicamentum potiùs quàm frugis genus iudicandum 263.59
irio quando seri debeat 260.54
irionis folia qualia 261.31
irionis frugis medicina 337.22. & inde.
iris gemma 523.48
iris herba odoratissima 315.4. & inde
iris vbi optima 315.8. & inde
iridis genera duo 315.7
iris cur dicta 315.9
iris herba quæ optima, & ex ea medicinæ 322.13. & inde
irinum vnguentum vbi optimum 190.44. & 315.14
irinum oleum 212.40
irtiola vua vbi peculiaris 202.25
isatis lactucæ genus 298.36
ischæmon herba qualis 369.21. & inde. & 384.49
ischias herba quæ 328.45
ischiadicis vtilia 341.51. & 344.6. & 351.40.55. & 353.40. & 354.13.54.56. & 356.46. & 359.26. & 367.45. & 373.3. & 378.47. & 381.52.55. & 385.5. & 389.35.49. & 390.18. & 393.41. & 396.14.48.50. & 398.36. & 405.5. & 411.23. & 413.8. & 431.10. & 445.37. & 449.50. & 454.27
isaci sacerdotes absinthij marini ramum in sacris præferebant 390.53
isidis sydus quod 4.2
isidis plocamos fruticis genus 199.24
isidomon structuræ genus 511.43
isigonus statuarius 477.13
ismenias musicus 514.33
isocinnamum casiæ genus 187.30
isocrates viginti talentis vnam orationem vendidit 97.50
isoetes herba qualis 393.31
isthmiaca corona ex pino 213.12
istria oleum optimum 210.60

Reliqua quære parte secunda.

italiæ quæ pars fulminibus maximè obnoxia 15.59.60
italiæ in tractu quæ vita longissima 102.34
italiæ laus, temperies, rerum copia, &c. 528.20. & inde
italia quæ non gignat 191.25
italia steriles palmas habet 192.7
italia peculiaris arborum parens 199.45
italiæ principatus in vitibus 200.34
italia quod vitis genus non amet 202.6
italiæ Gallica vua gratissima 202.33
italiæ generosa vina quæ 205.50
italia quomodo vina condiat 208.3
italia quando primùm oleum habuerit 210.33
italiæ oleum optimum 210.57
italiæ in tractu piperis arbor viuit 230.20
italiæ calamus sagittis aptissimus 231.54
italiæ situs optimus 241.13
italiæ terram lassam esse quidam falsò opinati 241.28
italia infestata sæpe locustis 167.16
italia à quo fimi vsum acceperit 242.15
italiæ arbores quo quæque tempore serendæ 248.15. & inde
italiæ cultores deni in centena iugera vinearum 253.46
italiam latifundia perdidere 259.59
italiæ triticum optimum 261.50.59
italia ex quibus prouincijs triticum accipiat 262.3
italiæ pisendi modus 264.4
italiæ arandi consuetudo 268.54. & 269.35
italia luxuria Asiæ corrupta est 469.45
italia quando primùm elephantes viderit 109.37. per totum caput.

Reliqua quære parte secunda.

itali à Pelasgis literas acceperunt 105.34
italicarum statuarum vetustas 473.42.50
iubæ libri Caio Cæsari inscripti 82.4. & 184.34
Iubæ primi Mauritaniæ vtriusque regis laus 56.49

iudaica resina qualis 208.14
iudæa sola balsamum habet 188.28.& 230.15
iudæa Romanis seruit, & tributa pendit 188.29
iudæa Alexandri Magni arma sensit 188.46
iudæa palmis inclyta 192.7
iudæa gens contumelia numinum insignis 193.18
iudæa riuus quidam sabbatis omnibus siccatur

Reliqua quære parte secunda.

iudæi à Romanis victi in vitam suam sæuierunt 188.35
iudæorum magica 427.56
iudæi victi in balsami vineas sæuierunt 188.35
iudæorum sacris dicatum liquamen ex piscibus squama carentibus 444.56
iudicem quis sortiatur, an eligat, refert plurimum. Prologo operis, pag. 1. vers. 33
iudicium decuriæ 461.29.& inde.
iudicium capitis vbi primùm actum 105.59
iugerum quid 258.13
iugera duo tantum populo Romano viritim à Romulo attributa 258.1
iuglans & quercus inter se inimicæ 350.14
iuglandis nucis consideratio 216.47. per totum caput
iuglans quæ loca amet 226.1
iuglandes aquas oderunt 226.8
iuglans inferiore parte fertilior 228.55
iuglans non facilè sentit cariem aut vetustatem 235.16
iuglandes nuces quomodo serantur 243.14
iuglandis vmbra capiti humano satisq; cunctis noxia 244.54
iuglandes nuces quo serendæ tempore 248.18
iuglandis nucis oleum, eiusq; medicinæ 344.12
iuglandes nuces vnde dictæ, & earum natura, ac medicinæ 348.16.& inde.
iuglandium nucum nocumenta plura ibid. & inde.
iulia Augusta quotidie inula vescebatur 288.14
iulia Augusti neptis 95.1
iulia lex theatralis 461.37
iuliana cerasa qualia 217.52
iulianus Neronis procurator 517.21
iulij Rufi mors qualis 376.5.6
iulius Vindex publicæ libertatis assertor 304.59
iulij imperatoris carmen militare de lapsana 291.40
iulius Viator, eques Romanus 95.18
iulius Lupus præfectus Aegypti 282.58
iuli in auellanis cuiusmodi 229.14
iulius Sextus Consul 22.44.& 463.16
iulius L. Consul 10.17
iulij medici interitus 104.40
iumentis omnibus, excepto asino ferulæ præsentaneo sunt veneno 350.19
iumenta pomorum onera faciliùs ferunt, si antea ea conspexerint 350.70
iumentis vtilissimum eruum 337.4
iumentorum vngulæ Reatinis paludibus indurantur 439.13
iumentorum vrina quo pacto cieatur 298.28
iumentorum ægrotantium medicinæ 392.35.& 393.58.& 377.37.& inde
iumentorum hulcera sanantia 331.14.& 403.12
iumentorum oculis salutaris chamelæa 359.21
iumentorum in pituita & stranguria remedia 367.23.& 381.30
iumenta discordantia quo cohibeantur 368.35
iumentorum febrium medicina 383.47
iunci consideratio, genera, satio, vsus, nomina 320.18. per totum
iunco Græci ad funes vsi 284.10
iuncus odoratus vbi 187.57.& 188.2.& 320.43.54
iunci vsus 320.27.& inde.
iunci copia vbi 320.31
iunci medicinæ 320.33.& inde.
iuncinum oleum 212.41
iunior vultus quo pacto effici possit 306.37
iuniores arbores fertiliores ferè sunt, sed tardiùs fructus earum marescit 228.59
iuniperi arboris consideratio 227.32.& inde.
iuniperus non sentit cariem neque vetustatem 235.14.31
iuniperus quo tempore semen ferat 228.16
iunipero eadem virtus, quæ cedro 234.19
iuniperus vbi maxima ibidem
iuniperi natura, genera, medicinæ 354.8.& inde.
iuniperus montes amat 225.56
iunipero spina pro folio 227.7
iunipero non decidunt folia 226.27
iuniperus non floret 227.32
iunius Pisciculus, Eques Romanus 502.14
iunius Appius Consul 119.50
iunius L. quando Consul 210.36
iunius Gracchanus historicus 461.53
iunij P. in legatione perempti statua 473.3
iunij Valentis fortitudo 95.38
iunius M. Prætor 491.38
iunius Syllanus Consul 23.17
iunonis sydus quod 4.2
iunonis ædes Romæ fulmine icta 15.46
iunonis templum Metaphonti quale 200.39
iunonis lucus Nuceriæ, & in eo portentum 230.5
iunonis cella in Capitolio 474.5
iunonis simulachrum 476.30
iunonis Laciniæ templum 489.7
iunonis Ardeæ templum 492.36
iuno quo fonte perfusa 440.44
iunonis Laciniæ in ara cineres nullis procellis commouentur 27.60
iupiter hospitalis 401.50
iupiter vbi cum Europa primùm concubuerit, 181.16
iouis circuli siderisq; consideratio 3.49
iouis stellæ per zodiacum motus 6.57
iouis stellæ color qualis 8.5
ioui cur fulmina assignentur 8.26
ioui quæ fulmina tributa 15.7
iouis cognomina 15.24
iouis simulachrum ex vite 200.37
ioui esculus sacra 181.4
iouis in gremio Romani Imperatores laurum ponebant 219.54
iouis barba frutex topiarius 226.10
iouis spelunca in Creta insula, & circa eam salix fructum ad maturitatem perferens 228.34
iouis simulachrum Romæ ex qua materia, & quando dicatum 99.27.& 235.26.
ioui mensa verbenaca verrebatur 370.55
iouis simulachrum minio pingebatur 467.12.14
iouis Statoris ædes Romæ vbi 473.26
iouis Colossus à Claudio Imperatore dicatus 474.11
iouis flamma, flos 390.15
iouis glandes, quæ & iuglandes 217.9
iouis Olympij simulachrum, Phidiæ opus 99.27.& 474.50.& 475.9.& 477.26.& 500.41.& inde
iouis Seruatoris templum 476.34
iouis Tonantis ædes 476.51.& 503.4
iouem de cælo deuocare conatus Tullus Hostilius, fulmine percutitur 398.9
iouis Tonantis simulachrum 476.55
iouis varia simulachra 477.37.& 501.57.& 502.16
iouis Liberum parturientis fabula picta 494.11
iouis in Capitolio fictile simulachrum 495.49
iouis Patris ædes ex qua materia 496.55
iouis Olympij templum Athenis 502.41
iouis Vltoris templum, id est, Pantheon 506.54
iouis gemma 526.12
ioui Lycæo humana hostia sacrificabatur 115.3.
iouis in throno sedentis effigies 489.4
iouis armiger aquila credita 15.59.143.47
ioui aquila sacra 144.5
iouis Labradij fons, miræq; eius anguillæ & 449.3
iupiter eburneus 506.36
iupiter quare caprino lacte nutritus fingatur 406.6
iupiter Stratios, id est, militaris, vbi, & cur sic dictus 237.1
iuliæ Augustæ ex ouo augurium 154.34.& inde
iurandi per cibos fœtidos gentibus quibusdam consuetum 2.45
iurgia quo concitentur 451.32
iuuencorum corpore exanimato, apes gigni 164.15
iuuentutis Deæ ædicula in Capitolio 492.15
iuuentutis ædes, & annua canum circa eam supplicia 420.57
iuuentius M. Consul, ac eius interitus 104.36
ixia herba quæ 329.6.9

ΌΣΜΟΝ Græci mundum appellarunt, ab excellenti ornatu imposito vocabulo 2.7

Abeones vnde dicti 170.55.
Labeo Aterius Prætorius 485.43
Labicana porta Romæ 501.18
Labyrinthorum consideratio 505.34. per totum caput
Labyrinthus Aegyptius 505.35
Labyrinthus Samius Theodori opus 477.8
Labiorum vitiatorum remedia 351.13.& 429.13.& 479.44
Laborinus Campaniæ campus fertilissimus 240.40
Labradij Iouis fons, eiusq; anguillæ cibum ex hominum manibus capientes 449.3
Labrus piscis 458.33
Labrum Venereum herba qualis 375.12
Labrorum consideratio 170.55
Labrorum scissuræ remedium 410.39
Labro superiore carentes homines 85.53
Labruscæ vua quam œnanthen vocant, vnguentis idonea 189.44
Labruscæ vuæ consideratio, & medicinæ ex ea 339.29.& inde.
Laburnum arbor aquas odit 226.8
Lac vbi nigrum 26.56
Lacte asinino cutis pulchra redditur 176.9
Lacte pluuit M. Acilio, & C. Porcio Consulibus 16.2
Lactis vbertas intermissa quo pacto mulieribus restituatur 392.53
Lactis copiam facientia 211.20.& 339.45.& 354.34.& 357.6.9.& 359.48.& 386.60.& 392.44.& 394.22.& 396.39.& 415.27.& 456.47.60.
Lactis abundantiā ouibus quid faciat 361.41
Lactis copia cytisi pastu pecori augetur 198.44
Lactis sapor qualis 218.12
Lactis gallinacei haustus, prouerbium, Prologo operis, pag.2.vers.25
Lac ne coaguletur 304.9
Lactis vbertatem mulieribus facientia 296.33.& 300.16.& 306.29.& 323.57.& 331.54.& 332.20.& 415.23.& 456.47.60.& 525.38
Lacte viuentes homines 86.6.& 122.40
Lac coagulat caprifici surculus 346.50
Lacte Arcades verno tempore medicamenti vice vtuntur 370.5
Lac vaccarum cur optimum 370.7
Lactis ficorum in medicinis vsus 346.14
Lactis materni vsus vtilissimus, exitiosus verò post conceptum 406.3
Lac quod maximè nutriat 406.6
Lactis consideratio 176.2.& inde.
Lac mulierum saluberrimum 406.37
Lactis coagulum quando venenum 408.31
Lactis mulierum medicinæ 297.26.& 402.18.& inde.
Lac camelinum suauissimum 176.4
Lacti contraria, idq; extinguentia 334.26.& 340.14.& 374.5.& 391.22
Lactes quæ in homine dicantur 173.37
Lacedæmonij ferreo annulo vtebātur 459.51
Lacedæmone tectorium opus Romam translatum 496.57
Lacedæmonij quando classe victi imperium amiserunt, trabes ignitæ visæ 9.60
Lacertarum magnarum copia referta Capraria 876.15
lacertæ descriptio 119.32
lacertæ natura 422.17
lacerti vbi maximi 119.33
lacerti viridis gemma 526.53
lacertis lingua qualis 171.44
lacertarum ætas 119.32
lacerti Arabiæ cubitales 119.33
lacertæ Indiæ vigintiquatuor pedum ibid.
lacertorum color ibid.
lacertarum oua 153.49
lacerti pisces, eorumq; genera 459.17
lacertam ore parere falsò creditur 156.55
lacertis nulla memoria 156.57
lacertæ non incubant 156.56
lacertarum in medicinis vsus 424.32.& inde.& 425.2.54.& inde.& 429.55.& 430.59.& 431.4.& 434.18.
lacrymæ vitis medicinæ 338.23.& inde
lacrymæ miseriæ indices 170.6.& inde.
lacrymarum remedia 342.58
lacydi philosopho anser perpetuus comes 146.60
Lacon statuarius 474.53
laconica purpura 315.27.& 487.35
laconica harundo qualis 232.14
laconicæ canes octauo mense generant 156.9
laconico agro ficus maxima 228.44
lacta castæ genus 187.26
lacteus in cælo circulus, & eius effectus 276.9
lactoris herba vomitum concitans 361.41
lactucini Romani quidam nobilissimi, à lactucis cognominati 286.6
lactucæ generatria 290.26.& inde
lactuca somnum inducit 290.34
lactuca vnde dicta 290.35
lactuca omnis refrigerat 290.37
lactuca Augustus seruatus à Musa Medico 290.38
lactucam veteres religionis causa non manducabant 290.39
lactuca æstate cibi appetentiam excitat 290.38
lactuca oxymelite in alienos menses seruatur 290.40
lactuca sanguinem augere creditur 290.40
lactuca caprina 290.41.& 298.31
lactucæ toto anno seruntur 290.47
lactucæ qua arte ampla fiant 290.51
lactucæ satio translatioq; 290.49
lactucæ genera, & medicinæ 298.31.& inde.
lactucæ sponte nascentis descriptio 298.31.& inde.
lactucæ peculiares vires 298.52.& inde
lactucæ succi vsus 298.43.& inde
lucunaria à quo primùm picta 493.22
lacuturres, brassicæ genus 291.28
lada herba 185.60.& 379.12
ladani consideratio 185.49.& inde
ladani herbæ medicinæ 379.11.& 380.53.& 383.40.& 386.7.& 386.36
lælius Strabo primus auiaria instituit 153.38
lælius Decimus, Prologo totius operis, pag.1.vers.30
lætitia nullo minimo mœrore pensanda 99.53
lætitia buglosso augetur 369.11
lagarina vina 204.34
lageæ vua 202.34
lagines herbæ descriptio, & vsus 359.43
lagonis pueri simulachrum 476.55
lagopus auis Alpina 153.8
lagopodos herbæ medicinæ 379.55
lagonoponos morbus, & eius remedium 296.20
lahippus statuarius 475.1.& 476.1
laidis & Elephantidos de menstrui effectibus contrariæ assertiones 402.57
lala virgo pictrix 495.4
laletana vina 204.40
lalisiones, onagrorum pulli 122.25
lamia L. in rogo reuixit 103.52
lamiæ pisces 133.19
lamiani fulmine exusti 408.9
lamium vrticæ genus 319.7
lamij herbæ consideratio, & medicinæ 328.33. per totum caput
lamyrus piscis 458.17
lampadias cometæ genus 9.17.58
lampsaci in metallis gemma incognita reperta 528.45
lampido fœminarum felicissima 99.57
lampyrides vermes ignium modo noctu lucentes 16645.& 274.14.19
lanis quando puluere visum 16.7
lanis tingendis apta alga 452.31
lanarum colorum genera plura 123.45.& inde.
lanarum genera 123.43.& inde
lanæ tingendæ diuersitas 123.48.& inde
lanæ nigræ nullum colorem bibunt 123.60
lanas inficere, Lydorum repertum 105.42
lanæ succidæ medicinæ 419.60. per totum
lanæ vsus in nuptijs 419.59
lanæ vbi optimæ 123.43.48.& inde
lana in folijs arborum 186.9
lanæ quibus tingantur 328.53.& 329.27.& 356.45.& 487.33
lanaria herba pecori lac auget 361.41
lanatæ vuæ ex genere ammineārum 201.28
lanata mala, agro Veronensi peculiaria 213.60
lanati lupi, pisces laudatissimi 132.2
lanceæ à quibus reperta 106.3
lanigeræ arbores vbi 18316.23
langæ bestiæ fabulosæ 516.33
languori iuniperus medetur 354.10
langurium à quibusdam appellatur succinum 516.33
languria bestia fabulosa ibidem
lacoontis & filiorum à draconibus innexorū simulachrum 502.5
laodomiæ mulieris effigies 494.33
laodice vxor Antiochi 93.27
laodiceæ lilium rubrum 314.2
lapathi herbæ natura, genera, medicinæ 309.29.& inde
lapathi consideratio ibidem, & inde
lapathi genus oxalis siue rumex 309.30
lapathi radix maxima 288.37
lapathum quando serendum 293.11
lapathum syluestre melius satiuo 294.3
lapathi vsus, & ex eo medicinæ 294.9.10
lapidum consideratio 499.26. per totum
lapides in ipsis arborum corporibus reperti 234.22
lapis fugitiuus ab Argonautis Cyzici relictus 506.38

lapides viua corpora erodentes 508.60
lapides translucidi 509.2.& 511.15.20.& 513.27
lapidis Aßij flos, eiúsque in medicinis vsus 509.3.& inde vsque ad finem capitis
lapides quosdam parere alios 509.13
lapides ossei 509.14
lapides palmati vbi Ibidem
lapidum differentiæ plures 509.13.& inde
lapides è puluere Puteolano 496.27.& inde
lapidescere puluerem mari immersum 496.28
lapidem Scyrium integrum fluctuare comminutum mergi 508.56
lapides viui ex genere pyritarum 509.33
lapidum moriariorum consideratio 510.49
lapides sectiles in Belgica, Liguria, Vmbria, & Venetia 511.1.31
lapides monumentis apti ibid.36
lapis viridis igni resistens ibid.37
lapides ob mollitiem ædificijs inutiles 511.27
lapides è cælo cadentes 16.15.per totum
lapides herbis tingi 326.4
lapides pingere quando inuentum 489.20
lapides è cælo cadere 16.15.per totum
lapides statim consumentes corpora 24.42.& 508.57
lapis vbi crescat 26.37.& 509.15
lapides quidam fieri solo tactu 508.59
lapideæ pluuiæ ratio 11.10
lapidicinæ à Cadmo repertæ 105.40
lapilli & setæ in vesicis 174.13.14
lapillos herba generans 393.45.& inde
lapillis colore distinctis Thraces dies computant 99.47
lapitharum & Centaurorum certamen à Phidia in Mineruæ soleis scalptum 500.42
lappa boaria herba, eiúsque vsus 383.5
lappa frugibus inimica 267.46
lappæ flores quales 319.49
lappago herba qualis, eiúsque vsus 382.46
lapsanæ descriptio, & ex ea medicinæ 300.54.& inde
lapsorum remedia 303.41.& 328.60
laquearia vbi auro intecta 463.20
larbason idem cum stibio 466.26
laribus Compitalia à quo, & cur instituta 514.60
largitionis exempla 468.54.vsque ad finem capitis
larix vstis radicibus non repullulat 224.4
laricis foliorum medicinæ 352.15
larix montes amat 225.58
laricis arboris consideratio 225.56
laricem non ardere 223.60
larici non decidunt folia 226.26
larici folia qualia 227.10
larix non floret 227.29
laricis germinatio qualis 227.47
laricis arboris natura 233.37
larix arbor altißima 234.8
larix carbonem non facit 223.60
larix neque cariem, neque vetustatem sentit 235.15
larix validè pondus sustinet 235.58
larix vi ignis non consumitur 223.60
lartius Licinius legatus, eiúsque circa Cantabriæ fontes sinistrum augurium 434.50
lartius Licinius denarium in tubere morsu deprehendit 284.28
laser quid 284.41.& inde
laserpitij consideratio 284.40
laseris medicinæ 299.57
laser piscis 449.42
lassorum remedia 306.16.& 307.1.& 328.16
laßitudinem ne quis sentiat 328.16.& 343.46.& 351.8.57.& 354.32.& 386.11.& 395.42.55.& 407.2.& 446.39
lataces herbæ mira natura à Magis prodita 377.1
laterianа pyra 214.27
lateribus quæ conueniens materia 496.44
lateres quo anni tempore fingendi 496.46
lateritias domos qui inuenerint 105.34
lateribus coctis quando pluuerit 16.8
laterum genera tria 496.46.& inde
lathyrum regem Eudoxus fugit 18.55
lathyrus Ptolemæus Aegypti rex 85.56
lathyris herba qualis, eiúsque medicinæ 393.34.& inde
latiarius Iupiter 474.27
lati claui tunica, eiúsque textura 123.59
latifolia glandiferæ arboris genus 222.24.47
latij cibus antiquißimus far 263.12
latinis literis primæ Græcorum literæ similes 107.10.per totum
latinis ferijs quadrigæ Romæ in Capitolio certabant 390.22
latini prisci à C. Menio victi 472.46
latinæ literæ antiquæ 491.51
latinæ linguæ quæ vetustißima de vinearum cultura præcepta 203.4
latini primi Italorum vinum habuerunt 205.60
latini herbarum scriptores 363.37.per totum
latinorum castra A. Posthumius apud Regillum lacum expugnauit 462.1
latiniensia vina 204.26
latonæ puerperæ simulachrum ex ære 76.46
latonæ statua è marmore 501.9.54
laterum doloris remedia 301.3.& 302.13.& 303.25.& 305.41.& 306.18.& 307.19.& 310.14.& 321.51.& 322.3.& 323.12.& 328.18.46.& 331.4.42.& 334.59.& 339.53.& 349.3.& 351.40.& 353.35.& 354.10.& 356.59.& 359.10.& 360.40.& 377.58.& 378.4.14.26.27.44.46.& 385.14.& 390.4.& 395.7.& 431.1.& 454.26.& 481.58
latronum insidiæ periculáque qua ratione poßint euitari 405.21.& 422.21
lauer herba, & ex ea medicinæ 379.55
laurea pyra 214.31
laurea cerasa 217.55
laurea, id est, lauri folia 220.13
lauretum, siue Loretum locus Romæ in monte Auentino 220.14
laurentina vua quæ 202.29
laurinum oleum 212.25.& inde.& 344.5.& inde
laurices, id est, cuniculorum fœtus 126.6
lauriotis quid 408.38
lauri arboris consideratio, & eius genera 219.31.per totum caput
lauri baccæ 217.44
laurus Apollini sacra 180.44
laurus optima quæ 212.27
lauri succus quæ 218.20
lauri in triumphis vsus 219.31.& inde
laurus Cæsarum & Pontificum ianitrix 219.31
laurus Delphica quæ 219.32.34
lauro coronabantur triumphantes Romæ 219.35
laurus Cypria qualis 219.32.35
laurus syluestris qualis 319.36
laurus regia quæ 219.38
laurus Augusta Ibidem
laurus è cælo missa 219.42
laurus pacifera 219.52
laurus inter armatos hostes quietis indicium 219.52
lauri vsus in militia apud Romanos 219.53
laurum in gremio Iouis Romani Imperatores ponebant 219.54
laurus spectatißima in monte Parnasso 219.56
laurum Reges Romani Apollini Delphico dono mittebant, & quare 219.57
laurus fulmine non icitur 15.56.& 219.59
laurus suffimentum cædis hostium atq; purgatio 219.60
laurum in profanis vsibus pollui fas non est 220.1
laurus non incenditur in sacris 220.2
laurus inimica igni 220.2
laurus sata in Cæsarum villa ad Gallinas 220.9
lauri nomen ad viros transferri 220.13
laurus purificationibus adhibetur 220.15
laurei rami, quē triūphātes manu tenuissent, serendi vnde ducta consuetudo 220.11
laurus quæ loca amet 226.2
lauro non decidunt folia 226.21
laurus primo Fauonio germinat 227.38
laurus cur mas existimetur 229.13
lauro frigus inimicum 230.23
laurus plurima in Olympo monte Ibidem
laurus vbi non proueniat 230.25
laurus cum hedera trita ignem reddit 235.2
laurus insana vbi, & quare sic dicta 237.3
laurus quibus modis seratur 242.60.& inde
laurus quando serenda 247.59
laurus contra rubiginem satorum in agris defigenda 268.15
lauri Daphnoidis natura, & ex ea medicinæ 349.8.& inde
lauri natura, & medicinæ ex ea 348.40.& inde
lauri Delphicæ medicinæ 349.1.& inde
laurus Idæa & Alexandrina qualis 349.6.& inde
lauri folijs aues quædam sese purgant 116.32.34
lea braßica qualis 299.43
leænæ meretricis patientia 96.7
leæna quot vno partu catulos pariat 112.12
learchus à patre præcipitatus 481.14
lebadiæ prodigium 333.24
lecanius Bussus quo morbo interierit 376.6
lecythion agilitatis exercitator 494.13
lectisphagites vini genus 207.29

lectos & triclinia quis primus argento exornarit 469.26
legati Romanorum sagmina ferebant 326.8.& inde.& 370.54
legati Romanorum verbenacam ad hostes ferebant 370.54
legati Romanorum interempti 473.2.3
legati Octauij, aut certè Popilij in legatione ad Antiochum confidentia, eiusdemq; statua 473.5.& inde
Leges. Quære Lex.
legumina quæ herba necet 337.43
leguminibus quæ bestiolæ innascatur 337.45
leguminum radix qualis 260.59
legumina quota die sata nascantur 261.2
leguminum culmus qualis 261.24
leguminum caulis qualis 261.25
legumina diutius florent 261.32
legumina quando siliquentur 261.34
legumina quot diebus maturescant 261.36
leguminum consideratio 265.22.per totum
leguminum satio 265.44.& 268.28.& inde
legumen vnde dictum 268.33
legumina quomodo diu seruentur 277.49
leguminum occatio, sarritio, runcatio, &c. 269.50.& inde
Λειμῶν libri Græci inscriptio. Prologo operis, pag.2.vers.26
lembus à quo repertus 106.59
lemnisci in coronis 312.39
lemonium herba qualis 371.6
lendes capitis quibus perimantur 333.53.& 356.15.& 409.2.6. & 424.43. & 442.53.& 497.10.& 498.17
lenæus Pompeius, Magni Pompeij libertus 363.42
lenæus Pompeius Grammaticæ artis doctissimus 363.54
lenæus patroni iussu Mithridatis commentationes medicas Latinas fecit Ibidem
lenæus Pompeius de herbis opus conscripsit 363.42
lentis pinsendæ ratio 264.7
lens vbi serenda 268.29
lens quando seratur, & eiusdem genera plura 265.44
lente vescentes æquanimes fiunt 265.47
lentem necans herba securidaca 267.53
lentis natura, & medicinæ ex ea 336.14.& inde
lens palustris, & per se nascens 336.31.& inde
lentiscus arbor masticher fundit 208.12
lentisci oleum 212.33.& 344.15.
lentisci bacca 217.44.& 218.2
lentiscus semper viridis est, & semper fructu grauida 272.47
lentiscus triplici fructu tria arandi tempora demonstrat 272.49
lentisci medicinæ 353.15.& inde
lentigines facientia 308.46
lentiginum remedia 295.26.& 298.54.& 301.21. & 302.44.& 305.13.& 306.28. & 325.17. & 329.30.43. & 332.3.& 333.3.& 335.2.& 337.14.& 339.47.& 344.18.& 346.51.& 348.52.& 349.28.36.& 353.30.& 354.41.& 357.5.& 360.6.& 362.54.& 404.57. & 410.36. & 453.53. & 454.3.41.45
lentuli vnde dicti 258.17
lentulus L. Consul Cornelium Merendam aurea corona donauit 462.2
lentulus P. Consul duo statuarum capita in Capitolio dedicauit 474.29
lentulus & Metellus Consules à duobus histrionibus ob similitudinem cognomina acceperunt 93.34
lentulus Spinter primus carbasina vela in theatrum induxit 283.40
lentuli Spinteris amphoræ vrceique ex onyche 503.44
lentulus Cornelius quando Consul 428.60
lentulus Spinter primus dibapha purpura in prætexta vsus, eóque nomine reprehensus 138.8
leochares statuarius 474.56
leochares Mausoleum cælauit 500.32.37
leocras statuarius, ac eius opera 476.52
leonatus Alexādri dux 78.42.& 496.35
leones, cancrorum genus 134.55
leonum feritas inter senon dimicat 89.33
leones iugum subeunt 152.43
leonibus lingua imbricata 171.48
leones & thoes inimici 158.26
leonum pugnam quis Romæ primus dederit 112.48.& inde
leones quomodo capi facilè possint 112.51.& inde
leonem quis primus manu tractare ausus ac mansuetum ostendere 112.59.& inde
leones quis primus iugo subdiderit 112.56
leo læsus ab homine medelam petit 113.3.& inde
leones vbi nigri 113.37
leonis caput fortissimum 118.41
leonis adipis, aliarúmque partium in medicinis vsus 403.31.& inde
leonini dentis vsus 478.33
leones quos non attingant 422.26
leones quæ arte vngues custodiant 111.48
leonis consideratio 111.51.per totum
leones quibus in locis reperiantur 112.15
leonum genera duo 112.16
leonum natura, consuetudóq; 112.17.& inde
leones quando hominem appetant 112.22
leonum clementia 112.24.& 113.2
leonis irati signa 112.33
leonis generositas quo deprehendatur 112.35.& inde
leo limis oculis non intuetur 112.43
leo quæ timeat 112.45
leones ne mordeant 480.19
leones adamantide herba resupinantur 361.12
leonis animæ virus graue 179.6
leonum carnibus viuentes homines 86.27
leo piscis ex genere lacertorum 458.17
leocrocutæ feræ descriptio 114.20.& inde
leon statuarius 477.41
leonides Alexandri pædagogus 184.59
leonticæ herba qualis 372.41
leontij statuarij opera 475.32
leontion pictor 491.36
leontios gemma 527.34
leontisci picturæ 494.38
leontopetalon herba qualis 393.38
leontophoni animalis consideratio 119.13.& inde
leontopodion herba qualis 380.32
leontopodij herbæ medicinæ 384.36.& 386.51
leopardus ex leæna & pardo gignitur 111.52.56
lepidij consideratio 292.56.& inde
lepidij herbæ natura, & medicinæ 306.20.& inde
lepidotes gemma 526.15
lepidi Aemilij interitus repentinus 104.32
lepidus M. Apuleiæ coniugis desiderio post repudium obijt 99.58
lepido M. Consule gallinaceus locutus 146.52
lepidus M. primus limina ex marmore Numidico in domo sua posuit 502.56
lepidi Marci domus splendidissima 507.15
lepidi Triumuiri querela de auium cantu, eiúsque remedium 493.11.& inde
lepidorum in familia tres intermisso ordine obducto membrana oculo geniti 93.16
lepidi Marci corpus flammarum vi è rogo eiectum 104.55
lepræ morbi remedia 298.20.& 300.28.46.& 303.43.& 306.21.27.& 309.41.& 310.3.& 321.27.& 328.30.& 329.30.43.& 332.9.& 335.7.& 337.16.& 338.24. & 339.45.& 341.58.& 342.40.& 346.53.& 353.47.& 356.7.55.& 362.54.57.& 367.44.& 375.19.& 380.10.& 399.52.& 406.21.& 410 31.& 423.36. & 447.53. & 454.2.3.41.45.& 479.27.& 497.17.34
lepton centaureon herba 368.14.& inde
leptophyllon herba 380.44
leptorages vuæ quæ 201.5
lepus marinus piscis venenosus 448.26
leporis marini venenum, & eius remedia 309.3.& 345.33.& 351.31.37.& 372.11.& 402.30.& 406.26.& 408.30.33.35
leporis marini in medicinis vsus 454.6.& 457.14
lepus piscis ex genere lacertorum 458.17
leporum terrestrium consideratio 126.2.per totum
lepores candidi, & niue vescentes 126.2
lepus omnium prædæ nascens 126.12
lepus superfœtat Ibidem & 156.35
lepores in Ithacam insulam illati moriuntur 126.44
lepores apertis oculis dormiunt 170.11
lepores omni mense pariunt 156.19.35
leporibus cor maximum 172.31
lepores vbi bina iocinera habeant 173.1
lepores non pinguescunt 174.28
lepus surdus facilius pinguescit 416.23
lepus animalium villosissimum 175.34
leporis partium in medicinis vsus 409.7.& 411.1.23.24.26.40.& 412.12.16.& 29.42.& 413.10.& 415.14.& inde.& 416.4.& inde
leporis coagulum in medicina 408.16.& 409.51.59.& 410.47.59.& 411.59.& 415.56
lepores in cibo sumpti somniosos faciunt 416.4
leporis carnes formam conciliare creduntur 416.5

leporino ex pilo vestes confectæ 126.23
lesbias gemma 526.15
lesbium vinum quale 204.48.50
lesbocles argenti cælator 477.19
lethargum morbum generantia 302.22. 339.57
lethargicorum remedia 296. 28.& 297.36.& 302.30.& 303.32.& 309.58.59.& 310.34.& 328.11.& 343.50.& 348.6.& 352.3.& 353.4.& 354.44.& 383.52.& 405.27.& 413.55.& 421.23.& 434.11.& 449.55.& 455.57.58.& 456.14.& 503.30
leuca gemma 525.37
leucacanthos herba 319.9
leucacantha herba quæ & Leucanthemon, eiúsque descriptio, & medicinæ 396.29
leucachates gemma 524.5
leucadis Irinum optimum 465.9
leucadium vinum 205.1
leucanthe herba eadem cum parthenio, eiúsq; medicinæ 324.44
leucanthemis siue Leucanthemon herba 329.46
leucanthemon siue Leucacantha herba 395.29
leucanthemum florem cuiusmodi habeat & odorem 316.34
leucanthemi herbæ medicinæ 323.41
leucargillon quid 241.40
leuce, id est, armoracia 287.35
leuceoron herba qualis 379.32
leucochrysos gemma 523.19.& 526.20
leucocomon Punici mali species 197 35
leucochrum vinum 205.10
leucographia gemma 525.37
leucographis herba, & ex ea medicinæ 394.4.& inde
leucogæus collis, eiúsque creta alicæ conficiendæ idonea 265.8
leucoion chalcanthi genus à colore albescentis violæ denominatum 480.8
leucon, ardeolarum genus 155.18
leuci aues altero carent oculo 169.45
leucopetalos gemma 526.17
leucophæus pannus 456.52
leucophoron quid 486.56
leucophthalmos gemma 526.16
leucostictos marmoris genus 503.34
leuson arbor 233.38
lex à Cerere primùm reperta 105.24
lex Numæ Pompilij de vini vsu 205.56
leges plures ad res varias 125.15.& 153.30.& 167.17.& 211.18.& 223.46.& 258.24.& inde.& 399.8.& 497.2.& 512.3
leges Censoriæ glires cœnis ademere 126.29
legibus Censorijs quæ cœnis interdicta 125.15.& 126.29.& 153.30.& 499.42
leges duodecim tabularum 170.50.& 222.2.& 239.12.& 258.27.& 312.42.& 398.22.& 427.59
leges agrariæ 98.23.& 125.20
lex Papyria 462.37
lex Clodia 462.39
lex Metella 498.50
lexipyreta ex generibus medicamentorũ 307.27
libadion herba quæ 368.14
libanios vuæ genus 207.51
libanochros gemma 526.17
libs ventus 13.7.12.& 279.49
libonotos ventus 13.13
libanotidis herbæ odor 294.19
libanotidis herbæ vsus 294.21
libanotis vbi serenda 294.19
libanotidis radix qualis 294.20
libanotis eadem cum rosmarino 294.21
libanotidis herbæ consideratio, medicinæq; ex ea 306.47.& inde
libella fabrorum à quo reperta 105.53
libella vnde dicta 462.23
liber pater. Quære Bacchus.
liberales artes vnde dictæ 200.4
liberalium artium primum in gradum recepta pictura 490.2
liberi tantùm & ingenui ad picturam admittebantur 490.1.& inde
liberi, pulchri, boníque qua ratione generantur 361.29.& inde
liberi quo pulchri, boni, fortunati gignantur 377.9
libri pumice poliuntur 510.36
librorum apud Græcos ambitiosæ inscriptiones. Prologo operis, pag.2.vers.24.& inde
libros esse oportet non thesauros, Domitij Pisonis sententia. Prologo operis, pag. 2. vers. 3
libycum asparagi genus, & ex eo medicinæ 301.44
libido in somno quo compescatur 299.11
libidines in poculis Romæ cælabantur 459.29
libidinum tabellæ à quo pictæ 489.45
libidinis intemperantia perdices mares fœminarum oua frangunt 150.25
libidinis intemperantiam coercentia 354.24.37.& 355.17
libidinosiores sunt qui hirto sunt corpore 175.34
libys puer ex ære, Leontij opus 475.33
libonis ludis tectum theatrum 506.55
libræ cælestis signi occasus 273.56
libralia pyra, ab amplitudine dicta 213.23
libripendes vnde dicti 462.25
liburnicas naues imitantes pisces 128.23.& 134.11
liburnicæ naues ex qua materia 223.45
lycaonis feræ consideratio 118.12
lycaonum gentis inuenta 436.41
lycæo Ioui humana hostia sacrificabatur 115.2
liceriana pyra 214.26.29
lichenis herbæ nomen vnde ductum, eiúsque descriptio, genera, vsus, & medicinæ 377.19.& inde
lichen, id est, limus pruni arboris, eiúsque vsus in medicinis 347.20
lichenes, morbi genus 295.4
lichenum descriptio 375.48.& inde
lichenas Latini mentagram appellant 375.51
lichenum morbus quæstuosus medicis 375.58
lichenum morbi remedia 295.4.& 298.20.& 301.19.& 303.2.& 309.6.& 310.21.& 321.27.& 322.42.& 329.17.& 330.55.& 331.10.& 332.9.& 335.7.& 326.45.& 338.24.& 342.3.39.& 343.4.& 346.14.17.53.& 348.26.40.& 353.59.& 354.41.& 356.46.& 357.26.& 375.48. ferè per totum caput.& 377.15.19.24.& 395.54.& 399.52.& 410.29.& 429.20.& 445.22.& 453.43.& 465.15.& 497.17.34.& 498.42
lichen quid in equo, eiúsque vsus 410.7
lychnis rosæ genus 313.32.& 317.1
lychnis agria, herba qualis 372.22
lychnuchi pensiles ex ære 472.15
lychnitis herba 371.56
lychnites marmoris genus 500.27
lychnites gemma 521.28.& inde
lychnite ex gemma vasa potoria olim facta 521.36
lyciæ mira platanus 181.5.& inde
lycia cedrum habet 230.22
lyciæ narcissus qualis 314.5
lycij montis Coryci crocum optimum 314.30
lycij croci cura qualis 314.36

Reliqua quære parte secunda.

lycium medicamentum 359.43
lycium quod medicinæ aptissimum 182.41.& 358.45
lyci statuarij opera 476.56
licinianum oleum optimum 210.48
licinius Lartius, Vide Lartius 284.27
licinius Caluus, & M. Cælius Rufus eadem die geniti 102.53
licinius Publius quando Consul 142.57.& 206.30.& 427.60
licinij Murænæ inuenta 140.54
liciniana propago Catonis 94.5
lyciscus statuarius 476.56
lycophthalmos gemma 527.20
lycopsis herba qualis 393.41
lycos aranei genus 431.1.& 434.39
lictores fores percutiebant, cùm Consul domum aliquam intraturus erat 97.59
lycus Neapolitanus medicus 308.48
lydi Pelasgos pellunt 33.54
lydiæ ficus quales 215.31
lydiæ thus 230.20
lydios modulos quis inuenerit 106.16
lydius lapis, qui & Heraclius 468.10

Reliqua quære parre secunda.

lien quibus hominibus nullus 169.6
lien quomodo totus amittatur 305.25
lienis in medicinis vsus 412.5
lienis consideratio 173.55.& inde
lienis in sinistra situs aduersus iecur 173.55
lien quibus insit animalibus 173.56
lien peculiare cursus impedimentum 173.58
lien per vulnus exemptus, non adimit vitam 173.59
lienis magnitudo, risus iocíque intemperantiam parit 173.59
liene adempto, risus adimitur Ibidem
lienosi gignuntur Caunij 169.7
lien in suibus quo pacto possit consumi 354.60.& 366.44

lienis morbi remedia 174.1.& 296.52.& 293.40. & 303.52.& 304.22.46.& 305.23.& 306.15.& 307.20.& 309.41.& 310.36.59.& 321.25.44.& 322.49.& 327.26.& 328.19.23.& 329.30.& 330.36.& 331.13.57.& 332.1.& 337.19.& 338.30.31. & 345.8.& 346.29. & 348.56. & 351.55.56.& 354.34.58.& 356.57.& 363.4.& 380.57.& 381.29.& 390.4.7.41.& 395.17.& 396.13.& 406.33.& 411.26.31.& 420.1.& 454.60. & 482.10. & 486.50.& 497.57
lienes lienosis mederi 404.25.& 411.27.& 415.60
lienum curandorum magica præcepta 430.54.& inde
lien cursorum quo pacto extinguatur 384.55
lienem quæ extenuent 296.27.& 321.44
lienem absumentia 320.37.& 336.55.& 350.57.& 354.58.& inde.& 359.10.& 366.44.& 380.60.& 381.2.& 391.35.& 450.36.& 450.15
lien quo absumatur intra quadraginta dies 381.2.& 389.39
lien qua ratione totus per aluum emittatur trigintaquinque diebus 305.25
lien vt triduo absumatur 396.36
ligamina vitium contuso ligno fiunt 232.53.& inde
ligandis vitibus quæ apta materia 232.41. per totum caput
ligdinis lapis qualis 503.55.& inde
lignum ouo perfusum non ardet 420.32
ligna ossea quæ 233.33
ligna durissima Ibidem.& 233.39.& inde
ligna quo cædi debeant tempore 233.41.& inde
ligna quæ in aqua terráue diu durent 235.35.& inde
ligna cur teredines vermésque non attingant 235.45.& inde
ligna lignis integuntur, vt pretiosiora fiant 236.33
ligni bracteæ quem in vsum excogitatæ 236.34
lignum smilaris ad aures sonat 356.5
ligna quomodo sine igne accendi possint 361.13
lignum quæ procreet animalia 167.51
ligna nocte lucentia 170.30
lygos frutex idem cum vitice 354.27
liguriæ musta quo pacto condiantur 208.22
liguriæ vina nobilissima 204.27.& 215.17

Reliqua quære parte secunda.

ligustici herbæ natura,& medicinæ 305.30.& 306.39.40
ligusticum à Liguria dictum, quod nonnulli panacem appellarunt 292.50.& 305.30
ligustrum arbor 188.20
ligustri arboris natura, & ex eo medicinæ 355.24.& inde
ligustri materia tesseris aptissima 266.11
ligustrum in aquosis tantùm locis prouenit Ibidem
lilij consideratio, natura, genera 313.51. per totum caput
lilia quo tempore floreant 313.52.& 316.50.& 317.2.5
lilium rosæ nobilitate proximum 313.51
lilij mira magnitudo 313.53
lilij formæ descriptio 313.54.& inde
lilij vnguentum ac oleum 313.56
liliorum satio 313.59
lilij fœcunditas 313.60
lilium rubens 314.1
lilium vbi laudatissimum 314.2
lilium purpureum idem cum narcisso 314.4
lilij serendi ratio & tempus 314.7.& inde
lilia purpurea quando floreant 314.6
liliorum tingendorum ratio 314.8.& inde
lilio apes delectari 317.18
liliorum medicinæ 321.22.& inde
lilij oleum 212.44.& 313.51.57
lilij olei medicinæ 345.37
limaces ne sata lædant 272.44
limacis lapillus dentitioni infantium medetur 437.16
limacum generatio & interitus 140.15
limacis ossiculi mirus vsus 424.51.& 437.16
limeum herba qualis 393.56.& inde
limonia herba 316.53
limoniates gemma 526.18
limonion, id est, beta syluestris 299.26
lymphationes nocturnæ quo pacto tollantur 481.27
lymphatici quo homines fiant 361.20
lymphaticorum remedia 367.44.& 413.35.& 433.16.& 442.29.& 518.30
limus pruni arboris, & ex eo medicinæ 347.20
lyncei fabula vnde sumpta 7.56
lyncis bestiæ medicinæ 405.53.& inde
lyncis feræ consideratio 114.18.& 119.43.& 516.22.& 517.52
lyncurij gemmæ consideratio 119.19.& 516.32.& 517.50.& inde
linguarum animalium consideratio 171.43.& inde
linguarum animalium diuersitas Ibidem
lingua Metelli Pontificis inexplanata 171.59
linguæ vitiorum remedia 356.43.& 410.43.& 445.20
lingua carentes homines 85.54
lingua quod animal careat 115.33
lingua, gustus sedes 171.60
linguarum toto orbe diuersitas 178.43
linguarum dissimilium populi trecenti, Dioscuriadem Coraxorum vrbem conuênere 70.46
linguis fauere quid 397.57
linguæ bubulæ herbæ vsus 246.30
lingua herba vbi nascatur, eiúsque in medicinis vsus 361.55.& inde
lingulacæ herbæ medicinæ 372.35
linearum vestium vsus 282.42.& inde
lini herbæ consideratio 282.18.& inde.& Ibidem 37. per totum caput
linum agrum adurit 282.34
linum quæ gentes præcipuè serant 282.40.& inde
linum viuum, quod & asbestinum 283.25.30
linum vbi optimum 283.31
linum terram deteriorem facit 283.34
linum sacris olim adhibitum 283.15
lini maturitas quo pacto deprehendatur 283.11
lini medicinæ 283.15
linum quo serendum tempore 271.15
lini maceratio 283.17
linum nere, viris decorum 283.21
lino cui principatus tribuatur 283.31.& inde
linum vbi serendum 368.34.& 382.40
lina quo fiant æstate splendida 307.59
lini seminis medicinæ 310.45.& inde
lina quo nigrescant 402.50
linum Arachne mulier reperit 105.43
linostrophon herba eadem cum marrubio 310.13
linozostis herba quæ 366.12.& inde.& 384.11.23.& 386.6
linternini ruris olea vetustissima 236.43
linterninum rus, Scipionis Africani exilium 203.9.& 236.43.
liothasium napi genus 287.17
liparæ, medicamenta 349.25.& 466.45
liparis gemma 526.18
liparis piscis 459.17
lippitudinis remedia 301.20.& 349.17. & 373.13.32. & 394.19. & 399.11.13.52.& 400.12.& 401.10.45.& 403.54. & 404.29. & 406.33.& 425.47.& inde.& 453.6
lippitudo infantium quo pacto tollatur 419.42
lirare quid 269.33
lirinum vnguentum, siue oleum, & eius medicinæ 313.51.& 344.37
lyron herba qualis 372.7
lysandri regis somnium 97.45
lysiæ statuarij opera 501.60
lysimaches sacerdotis Mineruæ simulachrum 476.39
lysimachiam herbam Lysimachus rex reperit 368.33
lysimachiæ odorem angues fugiunt 370.32
lysimachiæ medicinæ 381.49.& 385.32.58.& 387.4
lysimachus gemma 526.19
lysimachi regis canis domini rogo se iniecit 119.44
lysimachus cum leone inclusus 112.55
lysippus pictor 493.17
lysippi statuarij opera 99.18.& 473.60.& 474.12.17.58.& 475.40.48
lysistratus statuarius 474.58.& 495.32
lyson statuarius 477.41
litis comitem esse miseriam 98.36
litium victoria vt quis potiatur 420.42

literarum inuentores 61.24.& 105.25.& inde
literas Assyrias semper fuisse 105.25
literæ quo a musculis tuentur 390.51
literæ adulterarum arcanæ ex quo succo 380.13
literæ Aegyptiæ 504.6
lithanicorum, siue (vt alij legunt) tetanicorum remedium 310.3
lithizontes gemmæ 520.57
lithospermum herba mira 393.44.& inde
lithostrata quæ 513.36.55
lytta vermis in canum lingua 423.53
liuianum æs quod, & vnde dictum 471.24.& inde
liuia Augusta crystallum in Capitolia dicauit 516.1
liuiæ Augustæ gallina alba in gremium deiecta 220.5.& inde
liuia charta 195.14
liuia fœcunda antea, cum Augusto sterilis 93.49
liuiæ porticus, & in ea vitis maxima 200.44.& inde
liuiæ ficus quales 215.36
liuiæ Rutilij vxoris senecta 101.50
liuius M. Consul quando 417.44
liuij Historici reprehensio. Prologo totius operis, pag.1.vers.58.& inde.
liuoris remedia 310.9.& 336.11.& 337.12
lix quid 513.52
lobe, frugis genus fertilissimum 261.17
locorum muliebrium consideratio 174.16.& inde.
locorum mutatio vtilis longo morbo 401.1
loca naturam interdum mutant 230.13.& inde
loci mutatio arboribus prodest 243.23
locorum diuersorum vis & natura peculiaris 21.21.& inde. & 51.32. & 226.32. & 227.36.& 228.36.51. & 230.13.21. & inde.& 235.43.& 240.2.11.& inde.& 254.17.& 261.37.& inde. & 263. 52.& inde. & 268. 18. & inde. & 270.2.& inde.& 317.12.& inde.& 363.33.& inde.& 437.8.& inde.
locupletes qui, & vnde dicti 258.21.& 468.41.per totum caput.
locustarum terrestrium consideratio 166.59.per totum caput.
locustæ moriuntur, cùm pepererint 167.3.7
locustæ serpentes interimunt 167.5
locustæ quibus in locis nascantur 167.6
locustæ vbi maximæ 167.6
locustæ ternûm pedum in India ibidem
locustæ Indicæ crura serrarum vsum præbent, cùm inaruerint 167.7
locustæ in Italiam ex Africa transeunt 167.15
locustæ per multas orbis partes vagantur 167.21
locustæ Parthis in cibo 167.21
locustarum coitus qualis 167.23
locustæ visu carent 169.47
locustarum oculi quales 170.33
locustarum infestatione oppidum in Africa derelictum 116.48
locustæ miræ magnitudinis 127.42
locustarum cibo tantum viuentes homines 86.30.& 91.22
locustas auertentia 523.5
locustarum piscium consideratio 134.44.& inde. & 140.23.& 458.14.17
locustæ polypo inimica 142.3
locustæ aquatiles crustis teguntur 130.30.& 134.44
locustæ pisces senectutem exuunt 134.46
locustarum piscium coitus 140.2
locustæ quaternorum cubitum 127.42
loligo piscis volitans 133.52.& 283.30.& 458.17
loligo piscis volatu suo tempestatem prænuntiat 283.30
loliginis magnitudo 134.37
loliginum coitus & partus 140.1.& 26
loliginum piscium natura 131.22.& 133.48.& 449.60
lolium frugibus inimicum 267.46
lolium infelix à Virgilio dictum 337.34
lollia Paulina Caij Imperatoris matrona, ac eius ornatus 136.39. & inde.
lollij M. infamia, eiusq; exitus 136.44
lomenti fabacij in medicinis vsus 336.10
lomentum coloris genus 470.40
lomentum ex cæruleo fit ibidem
lonchitis herba quæ 372.48.& 381.3.6.& 383.57
longissimæ vitæ homines 51. 33.& 91.24
lophon statuarius 477.41
loquela carentes homines 85.56
lora quid, & quomodo fiat 205.42
lorica à quo reperta 106.1
loti arboris consideratio 197. 2. per totum caput
loti arboris medicinæ 350.35.per totum caput
loti arboris bacca 217.44
lotos arbor, eadem cum faba Græca 229.26
lotos non sentit cariem aut vetustatem 235.14
lotos vetustissima Romæ 236.45
loti sex ingentis pretij & ætatis Romæ 239.1
loti floris laus apud Homerum 315.43
lotos Aegyptia, caulis palustris genus 197.13.& inde
loti in Euphrate nascentis mira natura 197.20.& inde
lotos herba 197.13.& inde
lotos inter herbas deorum voluptati nascentes recensetur ab Homero 329.55
loti herbæ medicinæ ibidem
loti arboris è fructu vinum exprimitur mulsi simile 197.9
lotos Aegyptijs panis vsum præbet 197.16.17
lotometra herba, eiusq; vsus 329.56
lubricis piscibus & longis pinnæ binæ 132.51
lucana vina 204.33
lucani scarabæorum genus 166.41
lucæ boues cur dicti elephanti 109.37
lucetæ mimæ senecta 101.52
lucernarum fungi pluuias præsagiunt 283.16
lucernarum luminibus apta lychnitidis folia 371.57
lucernarum odor, abortus causa 92.39
lucernæ pisces 133.42
lucifer, stella 3.57
lucilius primus condidit styli nasum. Prologo operis pag.1.vers.31
lucilij de pauimentis versus 512.44
lucina dea vnde dicta 236.47
lucinæ ædes Romæ quando condita 236.45.46
lucos religiosos succidi qualiter permissum 257.19
lucius Iunius quando Consul 210.36
lucius Piso potator maximus 209.37

Quære Piso.

L. Siccius Dentatus. Quære Siccius.
L. Papyrij Prætoris sententia lata pro muliere, quæ decimoquarto mense post obitum mariti pepererat 92.13

Vide Papyrius.

Lucius Cæsar Censor, eiusq; edictum 206.30
Lucio Porcio Consule orbis circa Solem visus 10.15
Lucio Iunio Consule quod fuerit olei pretium 210.36
Lucius Plancus bis Consul, Censorq; 192.2
Lucius Plotius proscriptus, vnguenti odore proditus 192.2

Quære Plotius.

lucius Balbus Consul 23.17.18.
lucorum quorundam reuerentia 180.43
lucretiæ nulla decreta statua 473.21
luctatius Q. clypeos vbi dicarit 485.8
luctatius Q. Mineruam Catulianam Romæ dicauit 476.45
lucullo quid Samosatam oppugnanti acciderit 27.23
lucullus L. Herculis Tunicati statuam iuxta Rostra dicauit 478.51
luculli villa sine agro 259.47
lucullus L. primus cerasum in Italiam aduexit 217.49
luculli contra Mithridatem victoria ibid.
lucullus quot cados vini Græci populo diuiserit 206.37
lucullus M. Apollinem Capitolinum vnde Romam aduexerit 51.56
lucullus Imperator amatorio perijt 365.17
luculli victoria 377.3
luculli signa multa Romam inuexerunt 473.56.& inde
lucullus ex Apollonia oppido Apollinem Romã transtulit 474.10.& inde
lucullus L. duobus talentis Stephanoploci tabulæ apographon emit 493.30
lucullus L. signum Felicitatis faciendũ locat 495.44

luculli marmoris columna 4.99.51
lucullus L. Conſul quando 502.60
luculli ſeruus heri manus à cibo deducebat 401.14
lucullus L. Bætica Proconſul, miraq; eius de polypo hiſtoria 134.16
lucullus Xerxes togatus appellatus 140.57
luculleum marmor cur dictum 502.60
ludius pictor 492.48. & inde
ludos ſpectandi conſuetudo 507.51. & inde
ludorum gymnicorum repertores 106.23
ludos funebres quis inuenerit ibidem
ludis in ſacris non tam victoribus, quàm ipſorum patriæ, corona dabatur 221.40
ludorum in circo conſuetudo 312.42
ludorum genera plura, & eorum repertores 106.23. & inde
lumborum affectorum remedia 295.23. & 286.27.52. & 297.20.30.46. & 301.14.38.41. & 302.4. & 303.1.26. & 304.5. & 305.26. & 306.54. & 307.20.55. & 309.60. & 310.10. & 322.19. & 323.32. & 324.12. & 327.27. & 328.46. & 330.20. & 333.36. & 337.14.25. & 339.32. & 352.28. & 355.57. & 359.30. & 383.1. & 391.48. & 392.22. & 401.41. & 404.6.22. & 405.6. & 411.16. & 419.11. & 431.3. & 483.3. & 497.16.38
lumbrici omnes oculis carent 169.48
lumbrici quibus nationibus innaſcantur 396.53
lunæ conſideratio, natura, motus, effectus, miracula 4.13. per totum caput.
lunæ ſenio Aegyptij annum metiuntur 101.40
lunæ color figuraq; cæli tempeſtates præſagiunt 283.31. & inde
luna ſexta Druidibus initium menſium annorumq; facit 237.45
lunæ ſtatus non niſi ſerenis noctibus metuendus 276.54
lunæ infinitæ ſecundum quoſdam 1.42
lunæ amore Endymion cur captus fingatur 4.21
lunam à Sole lucem accipere 4.29
lunæ maculæ ex ſordibus terrenis 4.35.
lunæ eclipſis cauſa quæ 4.59. & inde
luna cur non certo temporis ſpatio ſingulis menſibus defectum patiatur 4.59
luna ſuper omnia pura, luceq; plena 5.7
lunam minorem eſſe, quàm terram 5.15.28
lunæ defectus rationem quis Romæ primus euulgarit 5.32
lunæ coitus quid 5.52
lunam minorem eſſe alijs ſtellis errantibus 6.8
lunæ motus, augmentum decrementumq; 6.6. per totum. & 8.10
luna quomodo Solem ſpectet 6.5
luna intra quatuordecim partes Solis ſemper occulta eſt 6.7
lunæ in Zodiaco motus 6.54
luna tantùm in Geminis bis coitum facit 7.53
luna prima & noua quo in ſigno eodem die videri poſſit 7.55
lunæ color blandus 8.6
lunæ plures quando ſimul viſæ 10.28. per totum caput.
lunæ in terras influxus 11.39. & inde
luna augmenti decrementiq; cauſa in conchis 11.39. & 25.37
luna æſtuum maris cauſa 24.51
lunæ poteſtas in hæc inferiora 25.36. per totum. & 25.49. per totum caput
lunæ obſeruatio 336.47. & 347.38. & 351.5. & 399.8. & 413.33. & 450.48. & 525.9.
lunæ ſidus rerum eſſe ſpiritum 25.36
lunæ vim maximè ſentiunt exanguia 25.38
luna fœmineum ſydus & molle 25.49
luna ſub terra exiſtente allium & vlpicum ſerendum 289.36
luna creſcente frumenta grandeſcunt 277.55
luna ſilente quæ ſerenda 278.20
luna decreſcente quæ agenda 278.50
luna creſcens, decreſcens, plenaq; quomodo cognoſcatur 278.54. & inde
lunæ ſilentis tempus materiæ cædendæ aptiſſimum 234.50
luna decreſcente ſtercorandi agri 242.46. & 278.50
lunæ obſeruatio in ſatione raporum 266.21
lunæ obſeruatio in ſeminando 270.57. & inde
lunæ plenæ tempore noctes æſtiuæ gelidæ, hybernæ tepidæ ſunt 275.35. & inde
luna vbi raró videatur 77.31
lunam contra non mingendum 402.7
luna creſcente inſitores obſeruabant, vt calamus vtraq; manu deprimeretur 246.4
lunæ pro ratione quo pacto ruſticorum opera diſtinguenda 278.47. & inde
lunæ deficienti antiquitas æris crepitu auxiliabatur 5.43
lunæ defectus quo temporis ſpatio recurrat 5.52
lunæ defectus aliquando viſus & ipſa & Sole ſuper terram conſpicuis 5.60
luna plena tantùm aut ſilente carbunculus vites, & rubigo ſegetem lædit 275.50
lunæ effectu conchæ augeſcunt 128.50
luna plena cancri pingueſcunt 134.54
lunæ imaginem ſelenites lapis continet 526.55
lupercorum habitu factæ ſtatuæ 472.39
lupini leguminis conſideratio 266.26. per totum caput
lupinus ſemper ſe ad Solem vertit 266.28. & 274.22
lupini vſus communis quadrupedum & hominum 260.59
lupini caulis qualis 261.26
lupino folia decidunt 261.31
lupini fimus optimus 242.33. & 256.44. & 266.31. & inde
lupino cum oleo trito formicæ abiguntur 257.12
lupinus puerorum ventribus impoſitus vermes necat 266.41
lupini aqua calida macerati, humano cibo redduntur idonei 266.40
lupinus vbi ſerendus 268.27
lupinorum oleum 212.42
lupini medicinæ 337.5. & inde
lupini ſylueſtres deteriores ſatiuis 337.5
lupinorum oleum therminum appellatum, eiusq; vſus 344.34
luporum oculi ſplendentes 170.29
luporum veſtigijs calcatis torpeſcunt equi 408.27
lupi partium in medicinis vſus 409.11. 32.58. & 411.43. & 412.19. & 413.7. 43.57. & 415.12.54.55
luporum terreſtrium conſideratio 114.51. per totum caput
lupi dens caninus dexter cui rei vtilis 171.25
lupi roſtrum veneficijs reſiſtit 408.26
luporum capita quare villarum portis præfigantur ibidem
lupos ex hominibus fieri fabuloſum 114.53
lupi vbi nulli 126.49
luporum iecur equinæ vngulæ ſimile 416.19
luporum veſtigijs equi rumpuntur ibid.19
lupi ne in agrum accedant ibid.30
lupus ne alicui animali noceat 416.33
lupi homini viſo vocem adimunt 114.51
lupi vbi acerrimi proueniant 114.52
lupi caudæ amatorium ineſſe 115.5
lupi quo coeant tempore 115.6
lupi in fame terra veſcuntur 115.7
luporum augurium ibidem
lupi ceruarij quales 115.8
lupi ceruarij inſatiabiles 173.48
luporum veſicæ Syrites lapis innaſcitur 174.12
lupis vbi cum hominibus ſocietas 144.39
lupi piſcis aſtus 448.45.49
lupi piſcis cum mugile inimicitiæ 142.2
luporum piſcium conſideratio, natura, &c. 132.2. & inde. & 445.54
lupus piſcis bis anno parit 140.16
lupi lanati piſcium ſui generis præſtantiſſimi 132.2
lupus piſcis vbi optimus 140.50
lupus ſalictarius, herba 318.34
lupi, araneorum genus 164.60
luſcini vnde dicti 170.27
luſcioſorum remedia 346.44. & 409.24
luſciniæ auis conſideratio, natura, cantus 149.7. & inde
luſciniæ aues, Græcè Latineq; loquentes 152.6.
luſcinia candida 149.20
luſitania ceraſa 217.54

Reliqua quære parte ſecunda.

luſtris in publicis nomina victimas ducentiū proſpera eligebantur 398.40
luteus color in nuptialibus flammeis fœminis conceſſus 315.32
luteæ violæ deſcriptio 321.43
lutea herba qualis 463.56

lutei

lutei ædificij repertor 105.35
lutræ animalia è genere fibrorum 457.58
lux sonitu velocior 15.33
luxatis vtilia 299.3.& 305.52.& 306. 1.& 309.27.& 221.34.& 323.46.& 328.12.& 329.30.& 331.22.30.& 334. 11.& 335.60.& 338.29.& 343.19.& 344.10.22.& 348.22.& 354.43.& 356.22.& 358.7.& 360.14.& 361.59. & 363.3.& 384.14.& 390.7.& 398. 36.& 407.14.& 414.14.& 419.12.& 445.40.& 512.23.
luxuria aduersus fraudem munienda 528.8
luxuriæ exemplum in Iulia D. Augusti filia 312.52
luxuria annulorum vsum sæpius mutauit 460.48
luxuriæ inuentum, arborem vnam alia integi 236.33
luxuriæ exempla 136.39.& inde vsq; ad finem capitis, & 469.7.& inde.
luxuria mater conchyliorum pretia margaritis propemodum æquauit 137.14
luxuria maxima in auro & argento 469. 7.& inde
luxuriam Asia misit in Italiam 469.45. & inde
luxus vnguentorum maximè superuacuus 191.43.& inde
luxui omni deditissimus M. Apicius 132.21

Vide Apicius.

luxus redargutio 132.21.& inde. & 135.43.per totum caput.& 138.5.& inde.& 180.25.& inde.& 325.57.& inde. & 459.11.per totum caput.& 462.48. & inde.& 469.7.& inde.& 499.26. per totum caput.& 506.55.& inde.

MAcedoniæ ficus quando germinet 227.46
Macedoniæ pix qualis 224. 52
Macedoniæ adamas 518.14
Macedoniæ gemmæ 526.50
Macedoniæ cerasa 217.56
Macedonica saliunca qualis 315.6
Macelli vectigal maximum Romæ 285. 51
Macir arbor 182.46
Machlis fera 111.41
Maciem inducentia 179.32. & 353.36
Maculæ corporis quomodo tollantur 302. 56.& 303.50.& 336.56.& 345.37.& 387.2.& 404.58.& 406.44.& 509. 41.
Maculas è facie tollentia 295.26.& 410.33.& 429.15
Madon herba eadem cum vite alba 339. 40
Madon nymphææ genus 368.45
Mænadum simulachrum 501.6
Mænomenon mel quod 317.44
Magica fraudulentissima artium omnium 427.8
Magicæ authoritas maxima 427.13
Magicæ prima origo ex medicina 427. 16
magica superstitio bonam orbis partem occupauit 427.21
magica in Perside orta ibid.
magicæ species plures 428.10. per totum caput
magica ars à quibus in nostro orbe primùm celebrata 360.50
magicæ herbæ plures 360.50.per totum caput
magicis herbis nihil mirabilius ibidem
magicæ vis 376.59.& inde.& 404.36. & 524.15
magicæ artis vanitas, eiusq́; reprehensio 370. 60.& inde.& 376.59.& inde.& 403. 32.& 414.44.& inde.& 422.36.& inde.& 522.39.& 523.2.& 535.8.51.
magi quibus vtantur herbis 316.43. 60.& 372.25.& inde.
magi qua herba pota diuinent 361. 21
magi qua herba perungantur 361. 28
magorum veneficijs quo pacto resistatur 372. 17.& 403.14.& 404.40.& 509.39.
magi quo lapide in axinomantia vtantur 509.48
magorum astus 420.39
magi plures vetustissimi 427.10.per totum caput
magides quæ 469.40
magydaris laserpitij caulis 285.3
magydaris alterum laserpitij genus 285.7
magiriscia ex argento, Pythiæ opus 470. 20
magmata, vnguenti fæces 191.37
magnanimitatis exemplum 96.33
magnetis lapidis consideratio, genera, miracula, medicinæ 508.32. per totum caput
magnes vnde dictus, & vbi repertus primùm 508.38
magnetis nomina plura 508.38
magnes quibus in locis reperiatur 508.38. & inde
magnes ferrum ad se trahit 294.52.& 508.36.& 517.34
magnetis & ferri concordia 481.37
magnes ferro vires suas communicat 481. 38
magnes vbi nascatur 481.40
magnes in se vitri liquorem, vt ferrum, trahit 513.11
magnetis cum adamante discordia 518.28
magnes adamante præsente ferrum non attrahit ibidem
magnetis genus in Cantabria inuentum 481. 40
magnete è lapide concameratio templi Arsinoes fieri cœpta 481.42
magnitudinis homines miræ 86.7
magnitudinis corporum causa 21. 26
magnitudinis humani corporis consideratio 94.50.& inde
magistratus Romanorum betulla arbore virgas faciebant 226.4
magistratibus quo anno Roma caruit 236. 45
magistratibus capita aperiri cur institutum 401.28
maiæ, cancrorum genus 134.55
malache, maluæ genus 308.58
malachra, id est, bdellium 182.59
malæ soli animalium homini 170.58
malarum consideratio 170.49. & inde
malagmatum materia 353.43.& 354.44.& 356.57
malas sculptor 500.14
maldacon, id est, bdellium 182.59
malicorium quid 345.28
malinæ pruna quæ dicantur 213.37
malleolus vitium quid, & vnde dictus 249. 37
malobathri arboris consideratio 189.28 & inde
malobathri medicinæ 244.30.& inde
malope maluæ genus 308.57
maltha quo pacto conficiatur 512.24. & inde
malthæ mira natura 27.22
malua herba vbi arborescat 286.20
maluæ mira magnitudo 286.21.& inde
malua quando seratur 293.10
maluæ herbæ consideratio, genera, medicinæ 308.56.& inde
maluæ terram pinguem faciunt 308.59
maluæ succus apium ictibus medetur 317.52
malus arbor quo tempore serenda 248. 17
malorum arborum consideratio 213.53. per totum caput
malorum arborum varia denominatio ibid. per totum caput
mali cotonei consideratio 213.14. per totum caput
malorum appellatione & Persica veniunt, & granata 213.21
malus Assyria venenis medetur 181.31
malus medica, eiusq́; descriptio ibid. & inde
malorum omni ex genere vinum conficitur 207.3
mali Punici consideratio 197.31. & inde
mala quomodo seruentur 214.45.per totum.& 215.7.13
malorum succus qualis 218.22
malorum odor 218.23
malus quæ loca amet 226.2
malo folia mucronata 227.8
malus quando germinet 227.40
malus quo tempore semen ferat 228.12
malus facilè fructum perdit 228.27
malorum quædam bifera 228.48
malus celerrimè senescit, tuncq́; deteriorem fructum fert 229.1
malo arbori vita breuis 237.9.& 245. 19
malus quando inserenda 246. 27
mala ferentium arborum, earumq́; florum, & fructuum consideratio, & medicinæ 344.58.per totum
malorum genera plura, & ex eis medicinæ 345.14.& inde
mali punici genera, & ex ijs medicinæ 345. 20.& inde
malum terræ herba 370.10.& inde
malum nullum sine aliquo bono 387.60

malis bona patria non esse 99.52
malus nauis à Dædalo repertus 107.1
malæ herbæ alijs non monstrandæ 365.12. & inde
mamillanæ ficus 215.31
mammarum consideratio 175.43. & inde.
mammas homo solus in maribus habet 175. 43
mammis fœminæ quædam carent 175.44
mammas volucrum vespertilio solus habet 175.45
mammæ tantùm binæ ijs, quibus solidæ sunt vngulæ 175.50
mammas boues quaternas, oues capræq; binas habent
mammas sues toto ventre habent duplici ordine 175.53
mammæ vt virgini perpetuò stent 374.4. & 415.20
mammas virginum cohibentia 392.20
mammæ mulierum ne crescant 374.5. & 415.24. & 456.51
mammam androgyni alteram virilem, & alteram muliebrem habent 90.22
mammarum affectarum remedia 303.46. & 304.19. & 308.21. & 309.9. & 335.6. & 336.28.57. & 343.58. & 345.9. & 348.22. & 352.32. & 353.5. & 386.15.16.54. & inde. & 389.23. & 391.32. & 396.39. & 402.20. & 456.49. & 509.7.37.38.
mammarum duritiam emollientia 300.50. & 302.3. & 406.49. & 452.26.
mammis turgentibus medentia 303.46. & 339.11
mammarum inflammationes tollentia 309.24. & 330.56. & 339.11. & 342.36.
mammarum doloribus post partum medentia 321.48. & 323.22
mammæ lactis sui impatientes fæce aceti curantur 342.46

Vide Lac.

mammosa pyra 214.25
mamurra quis, & eius domus 502.51 & inde
mandragoræ herbæ consideratio 373.35. & inde.
mandragoræ vsus, & medicinæ 373.47. & inde. & 377.31. & 382.9.55. & 383.1. & 384.6. & 385.48. & 386.2.33.
mangones quo pubertatem puerorum inhibeant 323.17. & 430.16. & 457.14
mangones gemmarum 528.14
mangones terebinthina resina corporum gracilitatem emendant 352.46
manicon strychni genus 325.1
manilij Cornuti morbus qualis 375.59
manilius Marij legatus 460.44
manlius Mathematicus 504.42
manilius Senator 142.50.55
manlij Cn. ex Asia triumphus 422.12
manius Curius, & eius iuramentum 233.30
manius eques Romanus breuissimæ staturæ 95.2
manius Marcius frumentum populo in singulos modios assibus dedit 258.37
manlius Consul 326.50. & 385.14
manlius Astrologus cretatis pedibus Romam aduectus 498.59
manlius Mathematicus obelisco auratam pilam imposuit 504.42
manlius natus cæsa matre 92.59
manlius primus Carthaginem ingressus ibid.
manlij Capitolini fortitudo, & gesta eius 97.17. & inde
manlius Capitolinus regnum affectat 97.21
manlij Torquati interitus 104.40
manon spongiæ genus 139.5
manticoræ feræ descriptio 114.31. & inde 117.3.
manubria rusticorum ex qua materia 236.28
manuum in animalibus consideratio 176.34
manuum affectarum remedium 322.52
mapalia scirpis tegi 233.3
Mappæ lineæ igni splendescentes 283.25
marathrum herba 116.23. & 316.4
Marcellus Consul 5.32
marcellus M. quoties dimicauerit 96.29
marcelli theatrum vbi Romæ 98.55
marcelli de Archimede Mathematico sollicitudo 99.13
Marcello M. cum perijt iecur in extis defuit 172.56
marcellus Syracusas expugnauit 99.14
Marcelli Vectij prodigium 255.44
marcellus Augusti nepos, & eius ædilitas 283.43
marcellus Octauiæ filius in Apollinis æde dactylothecam consecrauit 514.57
marcelli theatri dedicatio 113.46
marcia Romanarum princeps fulmine icta mortuo fœtu incolumis vixit 15.2
marcia aqua Romæ omnium clarissima, saluberrimaq; 441.60
marcion Smyrnæus medicus 399.56
marcij Q. Censura 376.3
marcius Q. Scipionum vltor 485.12
marcio L. in Hispania concionanti flamma repente e corpore emicuit 28.3
marcij Romani diuinitas 98.40
marcius Philippus Censor 107.37
marcius Q. aquam Marciam Romam adduxit 441.3. & 508.9
marcio Q. Consule tres soles visi 10.24
marco Agrippa Cicero filius temulentus scyphum impegit 209.44
marcus Aoilius Consul 16.2
marcus Seius, quando ædilis 210.37
marcus Curius. Vide Curius.
marcus Valerius 219.28
marci Crassi laurea 219.25
marci Curiatij filiæ Sedigitæ appellatæ 176.35
marci Tullij equitis Romani statura 95.2
marcus Herennius Consul 285.48
marcus Antonius. Quære Antonius.
marcus Ludius pictor 492.37
marci Othonis inuentum 191.50
marculi repertor 105.35
mareotides vuæ 202.34
mare turbatum sedantia 27.14. & 525.47.
mare gagaten lapidem vbi expellat 515.43
maris nausea quomodo arceatur 390.48
maris afflatus quibus locis noxius 240.22
maris tempestatum signa plura 283.37. & 284.20
maris nauigatio mortis causa 282.27
maris dij plures 501.15. & inde.
maris aqua salubris 442.43. & inde.
maris aqua vina condiuntur 208.3
maris fruticum consideratio 198.59 per totum caput
mari nihil violentius 447.54
mare circa brumam halcyonum fœturæ sternitur 19.39
mare nauigare coegit auaritia 13.41
mare cur non crescat accessu tot fluminum 18.12
mare terram vndique circundat 18.14
maris, locorumq; maritimorum circumnauigatio 18.36. per totum caput
mare quoque terræmotum sentit 22.25
maria quibus locis recesserint 23.2. per totum caput.
mare fuisse, vbi nunc terra est ibidem
maria quas terras interruperint 23.20. per totum caput
mare quas terras abstulerit 23.35. per totum caput
maris accessus recessusq; qua ratione fiant 24.50. per totum caput
maris fluxus & refluxus quando maiores vel minores 25.3. & inde.
maria quæ maximè intumescant 25.13. & inde.
maris miracula plura 25.31. per totum caput.
marium purgatio 25.32
mare cur salsum 25.41. per totum caput
mare quo tempore dulce visum 25.47
mare vbi altissimum 25.55. per totum caput
maria aqua grauior dulci 26.21
maris odio flumina quædam vada subeunt 26.27. & inde.
maris aqua dulcis locis pluribus 26.39
mare oleo tranquillatur 27.15
mare quo pacto tranquillent vrinantes 27.15
mari in alto non cadunt niues 27.16
maris animalia maxima 127.32. per totum caput
mare habet quicquid in rerum natura reperitur 127.37. & 139.36
maria Canis exortum maximè sentiunt 131.52
maris sæuitiam præsagientia 135.9. & 280.37. & 281.19. & inde
marinæ diuitiæ 135.39. per totum. & 155.43. & inde.
mare ventri damnosissimum 135.40
mare quando tranquillum 149.46
marina animalia terrestribus notiora 457.51
marinæ aquæ proprietates plures 27.13
marina animalia venenata 139.41. per totum caput
marini homines 128.7. & 457.57
marinas inter belluas prælia 128.21. & inde.
marinorum veneni remedium 346.55

marinum olus, eiúsque natura 454.29
marinus vitulus, eiúsque coitus, generatio, & natura 130.34
marga terræ genus, eiúsque vsus 241.36. & 242.4. & inde
margaritarum consideratio, luxus, pretia 135.43. per totum
margaritarum copia vbi 79.46. & 135.48. & inde
margaritarum ferax insula Tylos 82.31.
margaritis simile lithospermi semen 393.47
margaritarum ingentia pretia 136.41 & indè copiosè
margaritarum origo 132.22
margaritæ vbi optimæ 137.22. & 518.39
margaritas aceto resolui 136.58
margaritarum luxus 135.43. per totum caput
margaritæ vsu atteruntur, colorémque amittunt 136.16
margaritas Indicus maximè mittit Oceanus, 135.48
margaritæ Indicæ 503.9
margaritæ Britannicæ 136.37. & inde
margaritæ partus concharum 135.55
margaritis cæli maior societas, quàm maris 135.57
margaritæ Sole rubescunt, candorémq; amittunt 136.3. & inde
margaritæ crassescunt senecta 136.6
margaritas vrinantium cura peti 136.13
margaritæ senescunt, colorémque expirant 136.33
margaritæ crepidis & soccis à quibusdam additæ 135.26.27
margaritiferæ conchæ 458.10
marianum æs 471.27
marianus Valerius nono die à Puteolis Alexandriam nauigauit 282.21
mariana sodalitia 507.46
maria referta syluis quæ 198.60. per totum
marisca ficus 215.42. & 228.55
mariscos iunci genus 320.18
marij perspicacitas in loco villæ deligendo 259.48.49
mario Gratidiano dicatæ statuæ 468.37. & 473.18
marius C. varices stanti sibi extrahi passus 177.11
marij C. septies Consulis villa in Misenensi 259.58
marij C. ex Rhodano fossa 32.38
marij C. de Iugurtha triumphus 460.1
marius filius aurum ex incendio ædis Capitolinæ Præneste detulit 460.23
marij C. cadauer erutum 105.1
marij C. Cimbrica victoria, & vsus cantharorum 469.54
marius aquilam peculiariter legionibus Romanis dicauit 143.51
marius C. Consul 10.35. & 101.55. & 102.52. & 145.27
mario C. cùm immolaret, iecur defuit in extis 172.57
marmaridius Magus 427.30
marmaritis herba, eiúsque in Magicis vsus 361.5.6
marmor Numidicum Sinnadicúmque crustis insertis variegatum 489.21. & 502.57
marmoris causa naues factæ 499.35. & inde
marmor quis primus Romæ in publicis operibus ostenderit 499.46. per totum
marmore scalpendo qui primò inclaruerint 500.5. per totum
marmor vbi nobile 500.26. & inde
marmor scalpi ante picturam ac statuariam repertum 500.30
marmoris artifices nobiles plures 500.5. per totum. & Ibidem 14. per totum
marmoreæ columna 499.46.57. & 502.39
marmoris secandi in crustas inuentum 502.53. & 503.5
marmoris genera & colores 502.37. & inde. & 503.20. & inde
marmore quidam vina condiunt 208.3
marmora in lapicidinis crescere 508.28
marmorea simulachra variorum artificum 500.14. & inde per totum caput
maron herba odorata 188.25
maroneum vinum nobilißimum 203.26
marrubij herbæ consideratio, natura, medicinæ 310.12. & inde
marrubij varia nomina 310.13
marrubij genera duo 310.26
marrubio vinum conficitur 207.9
marrucinæ ficus nobiles 216.26
marrucini agri prodigium Neronis tempore 255.44
marsyas Lydorum dux 38.58
marsyæ religati pictura 489.20
marsyas vbi, & in qua arbore suspensus 237.5
marsyæ cum Apolline certamen Ibidem
marsyæ adempta corona 312.48
marsici belli signum, & omen 126.20. & 219.8
marsici belli causa 367.8
marsorum contra serpentes vires 317.55. & 398.30. & 399.21
martis sideris consideratio 3.50
martis stellæ motus, exortus, occultatio 6.19. & inde
martis stellæ per zodiacum motus 6.57
martis stellæ cursus maximè obseruabilis 7.48
martis stellæ color qualis 8.6
martis simulachrum 477.33. & 501.17
martis vltoris templum 481.17
martis filij Aetolus, & Hyperbius 106.3. & 107.4
martius Picus in pæoniam effodientium oculos impetum facit 365.37. & 392.59

Vide Picus Martius

martij campi obeliscus 504.39. per totum caput
mares fœminis fortiores, præterquàm in pantheris & vrsis 178.5
mares in quibus animalibus non reperiantur 131.39
mares pondere fœminis præstant 95.12
marium cadauera supina fluitant, fœminarum prona 95.13
mares qua ratione concipi poßint 279.48. & 366.18. & 370.21. & 382.28. & 387.58. & 391.28.38. & 395.35. & 415.17.43
masinissæ nomine nobilitata Numidia 57.18
masinissa post octoginta sex annos filium genuit 94.3
masinissæ filius Metymathnus 94.4
masinissa quot annis regnarit 101.42
maspetum quid 284.54
massaris vuæ genus 189.47. & 338.50
maßica vina nobilißima 204.15
maßiliæ patera ex vite 200.38
maßiliensia vina gemini saporis 204.27
maßiliense siser optimum 297.10
massurius scriptor 92.13. & 144.14. & 226.7
mastiche nigra vbi gignatur 208.36
mastiches plura genera 185.45. & inde
mastiche, lentisci resina 208.12
mastos herba, eiúsque vsus in medicinis 387.1
materia quo cædenda tempore 278.54
maternæ reuerentiæ in equo exemplum 120.49
materni amoris in brutis exemplum 113.53. & inde. & 121.20,49. & 125.52. & 126.32. & 129.2. & inde. & 145.6. & 150.35
matius Cn. eques Romanus tonsilia nemora adinuenit 181.24
matius cuidam mali generi nomen fecit 214.4
matricis affectæ remedia 393.4
matrimonij fidei in brutis exemplum 109.26. & 115.19. & 117.5. & 129.1
matrimonium nescientes homines 59.18
matrimonij fidem quo pacto Psylli explorent 90.14
matronarum quæ castißima iudicata 98.46
mausoleum à quibus artificibus cælatum 501.33
mausoleũ Halicarnaßi ex qua materia 496.57
mausoli domus Proconnesio marmore incrustata 502.49
mausolus Cariæ rex, & eius sepulchrum 501.33
mausolus rex quo anno obierit 501.34. & 502.49
mausoli regis Artemisia vxor 308.37. & 501.33
maxillarum morbi remedia 322.51. & 342.51. & 346.34
maxillarum consideratio 170.58
maxillares dentes 171.26
mecœnas Meßius triennio sibi silentium imperauit 401.37
mecœnas Caius perpetua febri laborauit 102.47
mecœnati tribus supremis vitæ annis nullus contigit somnus Ibidem
mecœnatis institutum, pullos asininos epulis apponere 121.58
mecœnatiana vina 204.25
mechopanes pictor 494.17
meconium, id est, infantium sordes in vtero editæ 400.53
meconis, lactucæ genus 290.33. & 299.7
meconium, id est, papaueris succus 307.41
mecon herba, & ex ea medicinæ 308.5. & inde

meconion aphrodes, herba qualis, eiúsque vsus in medicinis 395.9.& inde
meconij remedia 340.11.& 341.3.& 342.27.& 343.44
meconites gemma 526.22
medea herbarum perita 363.10
medeæ frater vbi interfectus 42.53
medea quadrigæ ex ære 476.5
medeam Timomachi Cæsar Veneri dicat 486.7.& 494.11
medea pellicem naphtha exussit 27.28
medea Timomachi imperfecta 494.52
medea gemma à Medea reperta 526.21
medica malus 181.31.& inde.& 213.53
medica herba vnde aduecta 267.11.& inde
medicamenta vulgo parata esse voluit natura 350.26
medicamenta mala quo pacto ab ædibus arceantur 301.15
medicamenta mala ne noceant 371.30.& 372.18.20.24. & 404.24.& 433.8.& 451.5.& 481.57
medicamentaria à Chirone reperta 105.45
medicamina ex longinquis regionibus non petenda 334.35
medicaminibus Arcades non vtuntur 370.5
medicina vnde nata 350.26.& inde
medicinam non tam præbentes, quàm reperientes, prosunt 397.22
medicina qualiter fiat vtilis 350.30
medicina ex fraudibus hominum 350.29
medicina imperat imperatoribus 350.33
medicina vera in cœnis quotidianis 350.30
medicina antiqua quæ 364.32
medicina nullam artium inconstantiorem esse 416.59
medicina noua 376.33.per totum caput
medicinæ auxilia communia quæ 376.37
medicina abstinentia & fames 335.27.& 376.37.& 400.56
medicinæ ab animo hominis pendentes non omittendæ 400.56
medicina ab oraculis petitur 417.1
medicinarum optima quæ 400.56.& inde
medicinæ à dijs inuentæ 416.60
medicinæ præmia ingentia 417.10 & inde
medicina Græcorum à Catone damnata 417.47.& inde
medicinæ origo atque inuentio 416.53.per totum caput
medicina Magicæ fons 427.16
medicina & Magica pariter effloruerunt 427.53
medicinæ plures ab animalibus repertæ 116.24.per totum
medicinæ ex animalium membris 397.11.per totum caput
medicina à quo reperta 105.43.49
medicinam Romani damnauerunt 417.41
medicam rem prisci non damnabant, sed artem 418.59
medicina luem morum induxit 418.45
medicinæ Græci authores recensentur 417.5.& inde
medicinæ fidem ferè abrogauit Magica vanitas 376.59
medicinæ ab externo orbe non petendæ 334.35
medicinæ ex igni 513.44.& inde
medicinæ peritissimus Hippocrates 99.5
medici Aegyptij quales 375.58
medici excellentes plures 99.5.& inde
medici metallicarum rerum imperiti 478.54
medici periculis nostris discunt 418.9
medici venalem vitam ægris promittunt 350.28
medici veteres plures 416.53.per totum caput
medicis multæ gentes carent 417.40
medicorum astus 350.28
medicorum auaritia composita medicamenta excogitauit 334.29.& inde
medicorum crudelitas 397.25.& inde
medicorum inter se contrarietas 299.46.& 302.28.& 376.33.per totum
medicorum plurium laus 99.5.& 376.29.per totum
medicorum principi Hippocrati ijdem in Græcia honores, qui Herculi, exhibiti 99.6
medicorum priscorum diligentia 345.48
medicorum turba se perisse, monumenti inscriptio 418.38
medicos se asserentibus statim creditur 418.6
medicus omnium clarissimus Asclepiades, & mira eius fiducia 99.9.& inde
medicus solus hominem impunè occidit 418.9
medion herba qualis, eiúsque vires 394.11.& inde
medullæ arborum 228.1.& 249.22
medullæ consideratio, effectus, genera, & medicinæ 178.32.& inde.& 407.33.& inde.& 410.28.29
medulla carentes homines 95.16
medullam quæ habeant ossa, & quæ non 174.34.& inde
megabyzi sacerdotis Dianæ, picta effigies 491.8.& 493.53
megalium vnguentum 191.14
megarorum excidium prædictum oraculo 234.23.& inde
megasthenes à Philadelpho in Indiam missus, gentis eius vires descripsit 74.60
meges palpebrarum psilothrum ex ranis in aceto putrefactis inuenit 453.11
mel corpora conseruat 91.50
mel quo pacto eximendum 162.32.& inde
mellis in quo sunt apes immortuæ in medicinis vsus 426.52.& 431.39.& 432.24
mellis natura & origo 161.34.per totum caput
mel collectum apes ore euomunt 161.40
mel optimum ex quibus folijs 161.35.36.& 162.13
mellis genera & diuersitas 161.51.per totum & 162.21.per totum
mella etiam ex sparto, & oleis carpuntur 160.44
mel, vt mustum, se purgat 161.46
mel vicesimo die crassescit Ibidem
mel optimum ex quibus frondibus sorbeatur 161.48
mel vernum cur anthinum vocetur 161.44
mel æstiuum, horæum vocatur 162.2
mellis in medicinis vsus 162.6.& inde.& 387.47.& inde
mellis medicamenta, dona cælestia 162.7
mel quando vberius, & pinguius capiatur 162.11
mel ericæum vilissimum 162.21
mella à puris eximenda 162.34
mella furem, & menses odêre Ibidem
mella vnde acescant 162.37
mel venenatum vbi nascatur 317.32.& inde
mel quis primus vino miscuerit 203.28
melle cum aceto misto fit oxymeli 207.37.38
mel insanum quod 317.44
mel quod muscæ non attingant 317.59
mel, id est, succus florum lilij 321.29
mel à putredine corpora seruat 333.49
mellis natura qualis 333.49.& inde
mel quibus noceat 333.54
mella despumati vtilitas in medicina 333.58
mella à quo reperta 105.57
mella quæ optima 161.44.per totum.& Ibidem 51.per totum
mellis copiæ signum 161.52
mella quomodo probentur 162.11.per totum
mel venenatum quibus ex floribus fiat 317.34.& inde
mellis venenati signa 317.37 & inde
mellis venenati remedia 317.39.& inde.& 423.42.& 450.59
mela equestris ordinis vir porri succo se interemit 289.23
melamphyllum herba 331.30
melampodis diuinatio, atque inuentum 98.39.& 366.47
melampodion herba 366.48
melampsythium passi genus 205.17
melampus Prætij filias qua herba sanarit 366.49
melancholicorum remedia 299.1.& 300.42.& 309.18.& 323.13.& 342.21.& 367.44. & 395.55. & 405.32.& 406.21.& 413.55
melancholiæ insanæ remedia 336.39
melancoryphi aues 149.28.& 155.22
melancranis iunci genus 320.22
melandrya cordylæ piscis frusta 131.5
melandryum herba, eiúsque in medicinis vsus 379.35
melaniarum remedia 353.30.& 386.3
melanion floris genus 316.52
melanthemon herba 329.47
melanthion, id est, gith 306.22
melanthius pictor quibus vsus coloribus 488.3

melanthius ingenti pretio didicit 489.60
melanurus piscis 458.19
melappia poma 214.11
melaspermon, id est, gith 306.23
meleager vnus ex ducibus Alexandri 496.35
meleagri effigies, Parasij opus 489.32
meleagri tumulus 148.38
meleagrides aues 148.36.& 516.49.59
melænaetos aquilarum genus 143.3
mel frugum panicum 335.27
melicembales pisces 458.10
meliceridum morbi remedia 109.41.& 322.55
melichloros gemma 527.35
melichrysos gemma 523.23
melichros gemma 527.35
melilotos herba 315.58.& 316.46.& inde
meliloti herba medicina 322.50.& inde
meliloti oleum 212.39
meliloto apes delectantur 317.19
melimela diu seruari non possunt 214.49
melimela vnde dicta 214.11
melimela poma, eorúmque in medicinis vsus 345.15
melinum oleum ex malis cotoneis 345.12
melinum vnguentum ex ijsdem 190.47.& 191.7
melis animalis consideratio 119.21
melissophyllon herba 315.58
melissophyllon, id est, apiastrum 302.9.& 315.58
melissophyllo aluearia illinuntur 318.11
melissophyllo apes delectantur 317.19.& 322.44
melissophylli medicina 322.44.& inde
melitæi canes 42.59
melitis herba eadem cum melissophyllo 322.44
melites gemma 527.37
melitites vinum quomodo conficiatur 205.36
melitites vinum, & ex eo medicinæ 334.21.& inde
melitites lapis qualis 509.40
melius Sp. à Minutio Augurino reprehensus 258.38
melliginem apes vnde decerpant 160.28
melopepones qui, & vnde dicti 301.41
melothron, id est, vitis alba 339.39
melothron herba folio suo venit in coronamenta 315.57
membranarum animalium genera plura 174.15
membranæ vbi repertæ 194.58
membranarum maculæ quo tollatur 299.28
membrorum fractorum remedia 307.48
membrorum singulorum animalis descriptio 168.28.per totum
memecylon vnedonis species 217.38
memnon Aethiopiæ rex 85.8
memnonis regia 60.44
memnonis statua ex basalte lapide, Sole oriente crepitum edens 503.40
memnonis in Aethiopia regia 148.36
memnonis sepulchrum 148.34
memnonides aues Ibidem
memnonia gemma 526.21
memoriæ insignis exempla 96.12.per totum caput
memoriæ ars à quibus reperta 96.16
memoria fragilissima 96.18
memoria quibus modis amittatur 96.18.& inde
memoriam adimens gemma 525.39
memoriam iuuantes aquæ 439.22
memphiticarum arborum mira magnitudo 194.36
memphiticæ arbores nunquàm perdant folia 226.32
mena Sex. Pompeij libertus 499.4
mæna piscis 459.19
mænæ pisces colorem mutant 133.37
mænarum piscium in medicinis vsus 454.13.53.& 456.46.52
menais herba qualis 360.53
menander allij fœtorem quo pacto docuerit extinguendum 289.36
menander diligentissimus luxuriæ interpres 502.39
menandri Synaristusæ 349.15
menandri regis Cariæ effigies ab Apelle picta 491.10
menandri fabula, Thessala nomine 427.38
menandri honor 97.55
mendacium nullum teste caret 115.1
menæchmi statuarij vitulus 476.57
menecrates Sexti Pompeij libertus 499.4
menelai Canopus gubernator 66.46
menelai regia 464.58
menelai imago ex Obsidiano vitro 513.31
menenij Agrippæ paupertas 469.3
menestrati simulachrum 501.44
menius C. Latinos deuicit 472.46
menius C. quando Consul 473.31
menodorius statuarius 477.41
menogenes statuarius ibid.30
menogenes cocus 93.30
menon literarum repertor 105.30
mensarum pretiosarum insania 196.18.per totum caput
mensæ cedrinæ 196.18
mensarum ingens pretium 196.19.& inde
mensa Ptolemæi regis Mauritaniæ 196.23
mensa Tiberij principis 196.25
mensarum dotes præcipuæ 196.33
mensæ tigrinæ, pantherinæ, & apiatæ 196.35.& inde
mensa in vna plura vitia iuuant 196.39
mensam auferri bibente conuiua inauspicatissimum habetur 398.56
mensis seruata auguria & superstitiones ibid.55.& inde
mensæ secundæ, arborum fructus 180.48
menstrua muliebria hortis mirè nocent 94.14.& 293.37
menstrui consideratio, natura, tempus, effectus 94.10.per totum
menstrua nõ nisi mulieri conueniunt ibidem
menstruum quando in muliere cesset 94.2
menstruo mulierum nihil magis monstrificũ 94.14
menstruum quando, & quàm diu in muliere 94.22
menstruum generando homini materia 94.23
menstrui grauidarum fluxus inualidos reddit partus 94.25
menstruo primo fœminarum plures morbisanantur 400.22
menstrui prodigiosi effectus 402.39.& inde
menstrua mulier denudata tempestates abigit ibid.40
menstrui portentosa mala ibidem 40.& inde
menstrua coeuntibus maribus quando maximè pestifera 402.43
menstruo purpuram pollui ibid.44
menstruum segetibus nocet ibid.45
menstrui tactu vitis læditur ibid.49
menstruum Iudææ bitumine nocentius 402.54
menstruo nitorem speculorum hebetari 403.2
menstruorum mulierum in medicinis vsus 403.3.& inde
menstruo tactis postibus Magorum artes irritas reddi 403.16
menstrua coriandri potu contineri 308.41
menstruorum remedia 304.34.50.& 310.59.& 311.26.& 321.26.43.& 323.43.& 327.28.& 328.28.& 329.52.& 331.4.& 332.2.& 337.19.& 341.19.& 342.45.& 342.60.& 344.52.& 345.10.51.& 347.39.& 348.43.48.& 349.8.& 350.37.59.& 352.51.& 353.55.& 355.8.16.& 356.44.& 357.5.32.46.& 358.5.53.& 360.22.& 386.15.29.& inde.49.& 391.15.& 393.1.& 393.10.30.& 394.13.14.& 396.42.& 415.30.& 419.9.& 420.2.11.22.& 479.60.& 482.6.10.& 486.44.51.& 509.56
menses citantia 302.5.16.& 305.18.& 309.57.& 310.22.& 322.43.& 323.15.57.& 324.11.33.& 330.37.& 331.57.& 333.18.& 335.46.& 336.36.37.45.& 339.52.& 346.12.52.& 348.5.& 351.23.60.& 354.32.& 355.35.& 356.16.47.& 359.10.16.& 360.16.42.& 362.21.58.& 366.24.& 386.13.19.21.24.25.27.30.32.& inde.& 389.18.44.& 394.34.& 395.8.59.& 396.9.31.& 400.47.& 401.53.& 402.33.& 404.17.59.& 423.36.& 449.56.
mensurarum & ponderum nomina 325.26.per totum
mensurarum & ponderum inuentores 105.54
mens dea 2.35
mentis sedes in homine vbi 172.27
mentis subtilitas vnde 173.29
mentis alienatio quo iuuetur 323.13
mentis instabilitas quo iuuetur 361.11

mentium

mentem turbantia 355.29.& 365.59. & 366.4.7.& 403.49
mente commotis vtilia 302.52.& 323. 13.& 339.49. & 366.50. & 393.5.& 401.22.& 404.9. & 438.56. & 510. 30
mentæ natura, satio, &c. 292.30. & inde
menta herba vnde dicta 292.33
menta antea mintha dicta Ibidem
menta ferro tangi non vult 293.40
mentæ consideratio, natura, medicinæ 304.7. & inde
menta generationi contraria 304.10
mentagra morbus 375.51.& inde
mentastri herbæ consideratio, & satio, & medicinæ 292.32.& 303.58.& inde
mentastrum, syluestre pulegium 303.59
mentastri vinum factitium 207.9
mentiri pudore ignorantiæ plerosque non pudet 80.34.
mentor sculptor 469.43.& 470.9
mentoris mirum opus 99.27.28
mentor Syracusanus leoni surculum ex pede exemit 113.2
menti consideratio 170.58
mentum nulli animalium præter hominem Ibidem
mentum in supplicando tangunt Græci 177. 8
mercatura à quibus reperta 105.55
mercurialis herba consideratio 366.13. & inde
mercurij sideris consideratio 4.6.& inde. & 6.28
mercurij stellæ per zodiacum motus 6.54
mercurij stella quantum à Sole discedat 7.24. & inde
mercurij stellæ color radians 8.6
mercurius Mercurialis herbæ inuentor 366. 12
mercurij simulachrum 475.19.& 477. 33
mercurius Bacchi nutritor, eiúsque simulachrum ex ære 477.25
mercurij delubrum vbi 518.5
mercurius literarum inuentor 105.25
meretrix ditissima Rhodope 505.24
meretricis constantia ac fides 96.7.& 476.26
meretrici cui honor tributus 476.28
mergi aues insatiabiles 173.49
mergi auis consideratio 149.51.& 152. 54
mergi aues futura præsagiunt 281.30.32
meridiem vitium plagæ spectare non debent 253.37
meryx piscis ex genere lacertorum 458. 19
meroctes gemma 526.23
merois herba vnde dicta, eiúsque descriptio, & vsus 361.16
merops auis qualis, eiúsque pietas in parentes 150.20
merulæ auis consideratio 149.5
merulæ in medicinis vsus 431.26
merula auis hyeme abit 148.23
merulæ vbi albæ 149.34
merulæ bis anno pariunt 154.6
merula amica turdo 158.30
merulæ lauro se purgant 116.32
merula piscis 131.23.& 459.18
meses ventus 13.13
mesogites, vini genus, capitis dolores generat 204.56
mesoleucos herba qua 394.1
mesoleucos gemma 526.29
mesomelas gemma Ibidem
mesosphærum nardi genus 183.43
mespheesrex Aegypti 504.27
mespilorum consideratio, genera &c. 216. 35. per totum
mespilus Catonis æuo in Italia non fuit 216. 39
mespilus vermibus infestatur 254.7
mespilorum putamen quale 218.33
mespilorum natura, medicinaq́; 347.52
messalinæ cum Vectio Valente adulterium 417.24
messalinæ mira libido 155.47
messalinus Consularis hirudinibus ad genua admissis interemptus 456.28
messala Valerius Consul 107.33
messala Valerius victoriam suam de Hierone & Carthaginiensibus Romæ pictam proposuit 485.49
messala orator sui nominis oblitus 96. 22
messala orator alienam genti suæ imaginem vetuit inseri 484.43
messala orator in Antonio auri in rebus obscœnis abusum reprehendit 462.51
messala Marcus Consul quando 96.54.& 69.46.& 515.6
messala Marco Censore ficus sponte in Capitolio enata 255.42
messala Marcus duas Sibyllis posuit statuas 472.56
messala quo vino vsus 204.33
messis consideratio 277.9.& inde
messis trituratio 277.16
messes vbi binæ anno vno 74.56
metallorum consideratio 456.43. per totum caput
metallum vnde dictum 466.9
metallis opes constant 484.9
metallorum æris consideratio 471.11. per totum.& Ibidem.21. per totum.
metalla æris quis inuenerit 105.39
metapōti Iunonis templum vitigineas habuit columnas 200.39
metæ figuram vmbræ referunt 5.4
metella Syllæ mater 507.45
metellus Consul 93.34
metellus Q. Celer Consul 18.57
metelli L. de Pœnis triumphus 109.40
metellus Pontifex linguæ fuit impeditæ 171. 57
metellus Macedoniam subegit 475.55
metelli L. triumphus 258.43
metelli ædes vbi 502.16
metellus Q. quot filios nepotésque reliquerit 93. 54. & 100. 22. & inde. & ibid. 37
metelli Q. gesta, honores, ac felicitas 100. 23.& inde.& 100.36.& inde
metellus Q. cæcus factus cùm Palladium ex incendio raperet 100.31
metellus vnus Roman. curru vehebatur ad Curiam 100.33
metelli Macedonici felicitas, gesta, mors, &c. 500.36.& inde
metellus macedonicus Scipionis inimicus 100. 47
metello Macedonico à Batinio illata iniuria 100.39.& inde
metelli Pontificis senectus 101.50
metendi diuersitas 279.23. & inde
metendi tempus 277.17
meterana castanea 217.22
methymathnus Masinissæ filius 94.3.4
metopion arbor 188.7
metopion factitiū oleum idem cum amygdalino 212.24
metoposcopi qui 490.51
metrodorus medicus 208.28
metrodorus pictor, philosophúsque 494. 6
metrodorus memoriæ artem consumauit 96. 17
metrodorus Scepsius à Romanorum odio cognomen inuenit 473.48
metrodorus Scepsius Romanis obiecit Volsinios statuarum cupiditate esse expugnatos 473.49
metuentium nocte remedia 304.52.& 331.52
metus felicitatem adimit 99.44
metus vanos expellit à mente adamas 518. 30
meu herbæ consideratio, genera, natura, medicinæ, inuentor 311.3.& inde
meuanatis vua qualis 202.25
mezentius vini mercede Rutulis opem tulit aduersus Latinos 205.59
myacanthos quid 292.5
Myaces pisces quales, & ex eis medicinæ 454.33.& inde
Myagros herbæ qualis, eiúsque vsus 394. 20
myagri herbæ oleum Ibidem
micciades sculptor 500.14
myconij natura calui 169.6
myconium vinum 204.56
mycon pictor 470.34.& 487.25.& 488.47.48
mycon statuarius 477.30
micropsychi qui, eorúmque remedium 334. 2
microsphærum nardi genus 183.43
miction medicus 311.28
midæ annulus mirus 459.46
midæ auri copia 462.58
mydon pictor 494.58
myiæ concharum genus 136.29
myiagrus muscarum deus 148.45
myiagrus statuarius 477.41
myscæ pisces quales 454.43
milciades dux Atheniensium 488.36
milesia rosa 313.23
mileti erucæ oliuas erodunt 254.40
miletus medicus 397.38
miliariæ oleæ vbi, & cur ita dictæ 245. 10
militaris panis qualis 262.7
militaris herba 361.43
militaribus signis argenteus color familiarior 463.25
milites fortissimi ex agricolis 259.10

militum præmia varia 97.12.& inde. & 326.27.& inde.& 461.56.& inde.
miliij ſpica qualis 261.5
miliij panis 261.13
milium Indicum quando in Italiam aduectū 261.15
miliij vſus in Campania ad pultem conficiendam 264.13
miliij pulte, aut cruda etiam farina lacti admiſta Sarmatæ aluntur 264.14
milione auiculæ aut vermes noceant 268.5 & inde
milium vbi ſerendum 268.25
milium tantùm & hordeum Aethiopes habent 264.15
milium vbi ſeri non debeat 264.18
milium quando ſerendum 260.56.& 274.11
miliij e ſemine quod vinum fiat 206.56
milium in theriaca 311.55
millefoliij herbæ conſideratio, & medicinæ 360.34.& inde.
millefolium herba quæ 366.33
millefoliij medicinæ 381.10
millepeda in medicina 429.47
millepeda animal, & contra eius venenū remedia 295.36.& 424.24.& inde
mylœcos blattæ genus 426.44
milo Crotoniates qua gemma vſus 524.23
milonis Crotoniatæ fortitudo 95.44
milo Clodiū perimit, & eius æris alieni ſumma 506.57.58
milonis interitus 16.8
miltos, id eſt, minium 467.25
miltites lapis 510.8
miluago piſcis tempeſtates præſagit 448.58
miluorum conſideratio 144.50. per totum caput
milui in medicinis vſus 425.38.& 432.46.& inde.
miluus ex funerum ferculis, aut Olympiæ ara nihil rapit 144.51
miluus cui inimicus 158.16.41
milui ſigni cæleſtis exortus 273.22.23
miluus piſcis volitans 133.39
mimmulus pratenſium herbarum deterrima 274.51
mina, ſiue Mna, Atticas drachmas centum pendet 325.30
mineruæ olea Athenis ad Pliniij vſq; tempora durauit 237.8
mineruæ ſimulachrum ex ebore 475.9
mineruæ Muſicæ ſimulachrum ex ære 475.10.& 476.40
mineruæ ſimulachrum in Nea Troadis non compluitur 24.39
mineruæ & Neptuni certamen 237.8
mineruæ templum Lindi 464.58
mineruæ in Gorgone dracones ad ictum citharæ reſonantes 476.40
mineruæ delubrum in Capitolio 492.15
mineruæ effigies picta ab Amulio 493.14
mineruæ ſimulachrum è cælo tactum 500.12
mineruæ ædes in Elide, eiusq; mirum tectorium 512.9
mineruæ cur non immoletur capra 124.54
mineruæ ſacra olea 180.45
mineruæ qua herba ſacra 329.3 & 365.55
mineruæ ſimulachra 475.9.10.25.& 476.33.40.44.50.60.& 477.38.& 500.43.& 501.1
mineruæ inuentum, argemon herba 362.19
minyanthes trifoliij genus 316.2.& 322.60
miniij conſideratio 467.10.& inde.
miniij in ſacris vſus ibid.
minium à quo inuentum 467.18
minium quibus reperiatur locis 467.19.& inde.
miniij præparatio 467.23
miniij ad libros ſcribendos vſus 467.55
minium domini ſeruis pingentibus præſtabāt 486.33
minium venenum eſſe 418.38
minora animalia expreſſius naturæ vim indicant 159.41
minos princeps claſſe depugnauit 107.4
mintha olim Græcis dicta, quæ Latinis menta 292.33
minutius Augurinus Sp. Melium affectati regni coarguit 258.38
minutiij ſtatua, vbi & qua de cauſa poſita 258.39.& 472.49
myoctonon herba 388.5
myiodes, muſcarum Deus 424.27
myophonon herba 316.5
myoſata, ſiue Myoſotis herba qualis 394.14.& inde.
myoſoton herba, eadem cum alſine 388.51

Miracula orbis ſeptem.

Babyloniæ muri 80.31.& inde.
Dianæ Epheſiæ templum 506.20.& inde.
Iouis Olympici ſimulachrum 474.50
Pyramides Aegyptiæ 505.54. per totum.
Solis coloſſus Rhodi 474.15.& inde.
Mauſoli ſepulchrum 501.33.& inde.
Cypri Medorum regis domus à Memnone illigatis auro lapidibus fabricata: cuius Plinius non meminit

mira & ſuperſtitioſa panorum curatio 382.7
miraſimi dorcadis natura 409.33
miracula fulgurum 17.59. per totum caput
miracula montium inter ſe concurrentium 22.44.& inde.
miracula terrarum varia 23.50. per totum.& 24.38. per totum caput
miracula inſularum ſemper fluitantiū 24.30. per totum caput
miracula multa aquarum 439.38. per totum caput
miracula inuicta Q. Marciij regis 508.9
miracula fontium & fluminum, aliarumq; aquarum 25.59. per totum
miracula variarum gentium 89.51. per totum caput
miracula quorundam animalium 416.17. per totum caput. & 437.49. per totum caput
miraculum auditus velociſſimi 96.2.
miracula de his qui elati reuixerunt 103.51. per totum caput
miracula animalium aduenas interimentiū 126.54. per totum caput
miracula delphinorum 129.10.& inde
miracula echeneidis 133.26. per totum
miracula phenicis 142.46. per totum
miracula Diomedearum auium 152.32. per totum caput.
miracula aſpidum 158.33.& inde.
miracula apum 163.16.& inde.
miracula vini 207.46. per totum caput & 208.50
miracula prodigioſarum arborum 230.3.& inde.& 255.26
miraculum caprifici arboris 347.6.& inde.
miraculum mellis 317.53.58
miracula herbarum 360.50. per totum.& 376.59.& inde
miracula ſerpentum 370.33.& 372.3.
miracula prodigioſa circa Venerem 382.13. per totum caput
miracula circa precationes, incantamenta & ſortilegia 397.55.& inde per totum.& 399.34. per totum caput
miracula rubri maris 447.59. per totum
miracula piſcium 448.41. per totum
miracula, medicinæ, & prodigia ignium 513.44. per totum caput
miracula varia naturæ 10.42. per totum.& ibidem 55. per totum.& 17.53.& 51.30.& inde.& 56.3.& inde.& 61.55.& 85.50. per totum.& 94.14.& inde.& 115.36.& inde.& 134.7.& 140.6.& 141.30. per totum.& 141.52. per totum.& ibidem 57. per totum.& 142.2. per totum.& 145.29.& 197.17.20.& inde.& 198.37.& 199.11.15.& inde.& 202.32.& 216.4.& 220.7.& 225.14.& 243.40.& inde.& 256.6.& 270.2. per totum caput.& 272.38.& 276.59.& inde.& 283.24.& inde.& 284.18.& inde.& 286.34.& inde.& 305.43.& inde.& 309.28.& 315.20.& 317.55.& 329.1.& inde.& 330.23.& 339.5.& 350.37.& 351.26.& 354.45.59.& 355.17.& 356.28.51.& 358.7.& inde.& 360.32.& 364.23.& inde copioſè.& 365.31.& inde.& 366.18.& 368.20.35.& 369.19.44.& 370.21.33.60.& inde.& 387.46.& 390.9.& 397.55.& inde per totum.& 403.47.& 405.13.& inde.& 410.10.& inde.& 421.7.& 422.23.37.& 446.2.& 450.52.& 451.20.& inde copioſè.& 457.5.42.& 482.36.& 500.8.& inde.& 503.40.& 504.11. per totum.& ibidem 54. per totum caput.& 506.17. per totum.& 508.32. per totum.& ibidem 56.& inde.& 510.45.& 513.56.& inde.& 521.15.& 524.9.& inde.& 525.8.30.44.& 527.29.
myrapia pyra 214.31
myrice frutex 197.49.& inde.
myrices medicinæ 354.56.& inde.
myrus piſcis 133.8.9
myriophillon herba eiusq; medicinæ 360.33.& inde.
myrmecides ſtatuarius 95.59
myrmecidis ſtatuariij opera 95.59.& 502.30.

myrmecites gemma 527.19
myrmecias gemma 526.27
myrmecion phalangij genus 422.58
myrobolanum glandis aromaticæ genus 187.38.50.53
myrobalani medicinæ 344.51
myron statuarius quando vixerit 474.55
myron quo ære vsus 471.55
myronis opera 475.23
myronis bucula ibidem
myrrhæ consideratio 185.15.per totum. & ibidem 30.per totum
myrrhæ genera, natura, pretium 185.30 per totum caput
myrrha quibus nascatur locis ibid.
myrrha ex spina in India colligitur 185.41
myrrhæ ligno apud Sabeos cibi coquuntur 186.25
myrrhæ odore antiqui vina condiebant 206.13
myrrha Troglodytica Isidis in sinum comportatur 84.26
myrrha herba qualis, & ex ea medicinæ 460.20.& inde
myrrhis herba qualis, & eius in medicinis vsus 360.40.& inde.& 383.12.& inde
myrrhites gemma 526.26
myrsilus Lydiæ rex 488.25
myrsineum herba eadem cum fœniculo syluestri 311.13
myrsinites tithymali genus 380.26
myrsinites gemma 488.51
myrtatum obsonium 218.56
myrtea verbena in fœdere Romanorum Sabinorumq; adhibita 218.59
myrteæ Veneris ara Romæ 219.9
myrtei olei natura & medicinæ 344.7. & inde
myrtidanum vini factitij genus 207.7.& 218.53
myrtidani medicinæ 349.33.& inde
myrtites vinum quomodo conficiatur 207.5.& inde
myrtus sacra Veneri 18.45
myrti consideratio 218.53.per totum caput
myrti varia genera 219.10.& inde.
myrti oleum quomodo conficiatur 212.28
myrtus satiua 212.30
myrtus syluestris ibidem
myrti baccæ 217.45
myrti succus qualis 218.19.53
myrti baccæ piperis vicem olim supplebant 218.53
myrtus vbi primùm visa 218.58
myrtus Romæ fuit ab initio vrbis conditæ 218.59
Myrtus arborum omnium prima Romæ in publico sata 219.3
myrti duæ in Romuli delubro 219.5
myrti genera tria apud Catonem 219.9
myrti vtilitates plures 219.14. & inde
myrto quis primus in ouatione vsus 219.24
myrtus quæ loca amet 226.2
myrto non decidunt folia 226.21
myrti folia angusta 227.6
myrti folia disposita 227.14
myrtus patritia & plebeia, earumq; mira natura 219.5.& inde
myrtus quibus modis seratur 243.5.& 247.22
myrtum Mithridates rex frustra in Panticapæo vrbe serere conatus 230.25
myrto vita breuis 245.19
myrtus vbi odoratissima 219.14.& 317.13
myrtopetalon herba 394.46
mys argenti cælator 470.13
mys, piscis 458.19
misenensi in agro Marij villa 259.48
misy quid, eiusq; consideratio 284.33
mysticum vinum 204.55
myscus piscis 458.19
mitrax gemma 526.22
mitres Aegypti rex 504.5
mithridates Aquilio duci capto aurum in os infudit 462.47
mithridatis currus aurei argenteiq; 469.54
mithridates quando à Lucullo victus 217.49
mithridates laurum & myrtum in Panticapæo frustra serere conatus 230.24
mithridatis antidoti compositio 348.27. & 418.41
mithridatis laus 363.43.& inde
mithridates quotidie venenum bibit 363.45
mithridates duabus & viginti linguis locuqutus 96.14.& 363.49
mithridates à Pompeio victus 96.57. & 363.43
mithridates quot annos regnarit 363.51
mithridatis diligentia 363.44
mithridatis commentationes Pompeius per Lenæum libertum Latinitate donandas curauit 363.54
mithridates quidam Claudio principe ad Sauromatas confugit 70.51
mithridatis dactylotheca 514.55
mithridatico bello multi ciuium in Calaminis insulis seruati 24.33
mithridaticum antidotum 363.46.& inde
mithridation herba à Mithridate reperta 367.56.& inde.& 372.17
mituli pisces quales 454.43.& inde
mituli piscis medicina 454.44
mitulorum generatio 140.7
mitulorum mira magnitudo 440.35
mixæ prunorum genus 193.38.& 213.41.48.& 243.54
mixon piscis 453.16.& 496.11
mnasitimus pictor 494.59
mnasitheus pictor ibidem
Mna siue Mina Attica drachmas centum pendet 325.30
mnason Elatensium tyrannus 491.53. & 492.12
mnemosyne à Philisco picta 494.44
mnestheus medicus, eiusq; de coronamentis opus 313.2
mneuidis regia 504.8
modulorum musicorum species plures, & eorum inuentores 106.16.& inde
modus rerum omnium vtilissimus 260.11
modum seruare nescit humanum ingenium 377.10
mœrica vua 202.16
mœris Aegypti rex, locusq; ab eo denominatus 59.47
mœridis regis sepulchrum 505.38
mœsiæ ficus quales 215.45
molarum versatilium consideratio ac prodigia ex eis 509.19
molæ lapideæ vbi optimæ 509.20
molæ in vtero muliebri quæ dicantur, & quomodo gignantur 94.10.& inde. & 156.40
molæ in muliebres quo pacto discutiantur 436.45
molæ salsæ sacris omnibus adhibebantur 444.31
molemonium herba, & ex ea medicinæ 378.38
molere frumenta Ceres prima reperit 105.23
moly caudatissima herbarum, eiusq; descriptio 365.24.& inde
moly herba venenata 325.4
moly efficax contra magicas artes 372.17
molybdæna herba 374.9
molybditis quid 466.47
molitura frumentorum consideratio 263.30
molliendi vim habet terra ampelitis 498.37
moloche agria quid 296.40
molochites gemma qualis, & vnde dicta 522.20
molon herba qualis, & ex ea medicinæ 378.9
mollugo herba qualis 382.47
molluscum, aceris tuber 225.34
mollusca nuces 217.7
monaulum Mercurius reperit 106.15
monedula insitionis inuentrix 245.41
monedularum furacitas 148.55
monocerotis feræ descriptio 114.36
monochromata quæ 467.30.& 485.20.& 586.25.& 488.29.& 489.9
monopodia ex ære 472.11
monstrosorum hominum multa genera 85.50.per totum.& 89.53.per totum.
montes inter se concurrentes quando visi 22.44.per totum
montes quæ arbores ament 225.57
montes ferrum retinentes reiicientesq; 24.43
montibus nubes imminentes quid præsagiant 283.13

Reliqua quære parte secunda.

monumenta perennia ex quo lapide fiant 511.36
morbi noui quibus locis hominibusq; peculiares 375.44.per totum.
morbos carminibus tolli 399.14
morbi quidam, dij crediti 2.40
morborum exempla varia 102.57. per totum.& 103.45
morbos etiam arbores sentiunt 253.49
morbi qualiter vitari possint 309.5
morbi omnes quomodo pellantur 319.6
morbi qui asperrimi 365.10

morbos omnes tollentia 365.31.37. & 371.1
morbi inflammari creduntur superuentu, eorum, qui pedibus iter confecerint 364.32
morborum totius corporis remedia 372.32. per totum. & 404.25. & 433.7. per totum caput
morbis longis locorum mutatio vtilis 401.1
mores ciuiles prostrauit M. Scauri ædilitas 499.47. & 507.31
morum diuersorum exempla 92.23. per totum caput
morum seueritas quo pacto inducatur 404.48
morion idem cum halicacabo 325.4
morion, mandragoræ species 373.41
morion, gemma 526.24
mormyræ pisces 458.32
morphnos aquilæ genus 143.9
mortariorum lapidum consideratio 510.49. & inde.
mors homini optimus portus 365.13
mortem nunquàm contingere, nisi æstu maris recedente 25.33
mortem ex minimis causis accidere 92.41
mors sæpissime inuocatur 103.6
mortis signa plurima 103.39. per totum caput
mortes repentinæ plures 104.23. per totum caput
mortem doloris impatientia quis sibi consciuerit 307.30
mortes spontè accersentes 51.37. & 75.46
morte qua plectantur sacrilegi in Elephantinæ Aethiopiæ regione 361.18
morte sua Gracchorum pater Corneliæ vxoris vitam redemit 98.55
morte repentina nonnulli ob desideria, infortuniáve suorum extincti 98.56. & inde.
mortem sibi consciscentium corpora crucibus affixa 507.9. & inde
mors tempestiua optima 397.7
mortis consciscendæ causæ 360.33. & 361.18. & 365.12
mortis signa ex vrina 401.48. & 402.1. & inde.
mortis suæ arbitrio nihil homini melius concessum 397.7
mortales æternitate Deus donare non potest 3.21
mortuis cum laruas luctari, prouerbiū. Prologo operis pag. 2. vers. 54
mortuos ad vitam herbis reuocari 364.25. & inde
mortui cum coronis efferebantur 312.44
mortem multis modis prouocant nauigantes 282.27
morsus bestiarum remedia 304.42. & 308.60. & 322.57. & 509.9
morsus venenatorum animalium remedia 311.54. & inde.
morticini, clauorum genus in pedibus 333.28
morus arbor quæ loca amet 226.7
mororum colores tres 217.39
morus quando serenda, plantandáue sit 248.16
mori succus qualis 218.19
mora carne & succo constant 218.34
mori arboris fructus, reliquarumq́; eius partium in medicinis vsus 347.21. & inde.
morus nouissimè germinat 226.42. & 226.27. & 274.27
morus cur arborum sapientissima censeatur 227.56
morus tardissimè senescit 229.7. & 235.34
mori succus à medicis expetitur 233.16
morus talea tantùm seritur 247.23
morum ramo inseri religio fulgurum prohibet ibidem
mori arboris prudentia 347.29
mori arboris ricini sanguinem sistunt 347.36
mors arboris consideratio 217.30. & inde
mos. Quære mores
mosceuron, rosæ genus 313.35
moschion Græcus de Rhaphano librum edidit 287.54
Moses Magus, secundum Plinium 427.56
motherudis regia 505.37
mucescere inter liquores vino proprium 208.45
macula gemma 527.5
mugilis piscis consideratio 131.54. & inde. & 38.44. & 458.19
mugilum piscium in Laterra stagno mira copia 129.37
mugil & lupus pisces mutuo odio flagrant 142.2
mugilis piscis astus 448.48
mula ne calcitret 437.57
mulæ vngula sola Stygis aqua continetur 437.58
mulæ ex volutabro puluis inspersus amoris æstus mitigat 437.52
mulorum consideratio 122.2. per totum caput
muli ex asino & equa gignuntur 122.2
mulam peperisse prodigio est 122.19
mulæ vbi vulgo pariant 122.20
mulæ quare non pariant 122.19
muli fel non habent 173.4
mulæ calcitratus quo inhibeatur 122.20
mulorum longa ætas 122.25
mulæ eiusq́; partium in medicinis vsus 424.22. & 432.20.59. & 437.30
mulcta apud veteres ouibus & bubus 258.23. & 459.43
muliere excepta pauca animalia grauida nouere coitum 93.5
mulier interdum superfœtat ibidem
mulier non ex quolibet concipit 93.48
mulier plerunq́; alternat in prolis sexu 93.5
mulierum fœcunditas varia 93.48. per totum caput.
mulier quandiu pariat 94.2.7
mulier sola menstruale animal 94.10
mulier septima die ab enixu concipere facillimè creditur 156.23
muliere ex semetipsa concipiente, molæ in vtero nascuntur 156.41
muliebris ornatus pretiosissimus 136.39. & inde.
muliebrium affectuum remedia 295.25. & 296.11.48. & 299.10.34. & 338.26.
muliebris corporis, eiusq́; partium medicina 402.12. per totum caput
mulier menstrua denudata tempestates abigit 402.40
muliones culicum genus 163.42. & 437.50
muliones vno tantùm die viuunt 437.50
mulli piscis consideratio 131.12.19.29. & 458.19
mulleorum calceorum color mullis piscibus nomen fecit 132.18
mullus in cibo inutilis neruis 456.16
mulli piscis in medicinis vsus 451.3. & 454.17. & 456.43. & 457.28.
mullus octoginta librarum in mari rubro captus 132.29
mullorum copia vbi 132.12
mulli expirantes versicolores 132.19
mullus ter anno parit 140.16
mullus piscis lepore marino sine noxa vescitur 448.30
multipedæ vermis in medicinis vsus 429.34. & 432.31
muluiana cotonea 213.19
mulus. Quære Mula.
mulsæ aquæ consideratio, & medicina 333.58. & inde.
mulsi consideratio, vsus, & medicina 334.14. & inde.
mulsum quod optimum, & vtilissimum Ibidem
mummio L. Censore laquearia in Capitolio inaurata 463.21
mummius Corinthum diruit 472.5. & 495.24
mummius L. diruta Corintho primus tabulis externis authoritatem fecit 485.58.
mummij victoria ad vasa Corinthia tabulas pictas Romanorum mores inclinauit 514.60
mummius signis vrbem Romam repleuit 473.55
mummius decedens filiæ dotem non reliquit 473.56
mundus, numen quoddam æternum 1.31
mundus æternus, immensus, ingenitus, incorruptibilis, sacer 1.32.33
mundi extera indagare, mens humana non potest 1.32
mundus certus, incerto tamen similis 1.34
mundus cuncta complexus in se ibidem
mundum naturam rerum esse 1.36
mundi mensura nosci non potest ab homine 1.37
mundi infiniti, secundum quosdam 1.38
mundus vnde dictus 2.7. per totum caput

mundum Græci κόσμον appellarunt, ab excellenti ornatu imposito vocabulo 2.7
murales coronæ ciuicis dignitate inferiores 221.29
muralis corona à graminea dignitate superatur 326.13
murænis piscibus ferulæ natura infestissima 311.42
murænæ piscis astus 448.45.51. & inde
murænarum patina 496.11
murænæ molle tegmentum 130.32
muræna piscis hyeme rarò capitur 131.48
murænæ exeunt in terram 132.41
murænæ pisces longi 132.48
murænæ pinnis & branchijs carent 132.52
murænarum oua celerrimè crescunt 133.7. & 139.59
muræna tantùm sexus fœminei 448.53
murænam cum serpentibus coire 133.8. & 448.54
murænarum viuarium quis primus excogitarit 140.59.per totum.
muræna & conger caudas sibi mutuò corrodunt 142.3
murænæ morsus remedia 451.53
murænæ piscis consideratio 133.7. per totum caput
murænæ animam habent in cauda 448.55
murænæ à piscatoribus sibilo euocantur 448.54.
murænæ fuste non interimuntur ibidem
murænæ cauda icta facillimè perimuntur 448.55
murænarum cinis cum melle lichenas & lepras sanat 454.43
murænæ L.ludi 463.9
muricis piscis consideratio 133.30. & 135.18.& 137.18
muricum genera 453.48
muricum pariendi tempus 140.26
muricum generatio 140.8
muricum cineris medicinæ 453.46.& 456.44.49
murgentina vua 202.15
muria quid 444.51.& 456.17
murinum hordeum, & ex eo medicinæ 335.46
muros Thrason primus reperit 105.41
murus lateritius Aretij & Meuaniæ 497.60
murrhina vasa à quo primùm Romam aduecta 515.25
murrhina ingentis pretij ac capacitatis 515.27.35
murrhina quibus in locis reperiantur 515.37.& inde
murrhinorum pretium à fictilibus victum 496.17
murrhina à veteribus inter vina dulcia enumeratum 206.24
murtiæ Veneris ara Romæ 219.9
muris vnius numerosus fœtus 156.47
murium fœtus ac mira generatio 156.45 & inde
mures lambendo concipiunt 156.46
mures prægnantes in vtero parentis repertæ 156.47
mures gustatu salis concipiunt ibidem
murium agrestium copia messes aliquando populatur 156.49
mures quibus ex locis incolas fugarint 156.52
mures quibus necentur 323.28.& 329.14
mures quibus pellantur 268.12.& 331.14.& 437.52
mures cucumeris erratici decocto respersa non attingunt 295.22
murium natura non spernenda 421.6
muribus cor maximum 172.31
murium aliqui fel non habent 173.5
murium fibræ crescunt & decrescunt cum Luna 173.19
mures quo pacto vnum in locum contrahantur 329.14
mures à serpentibus læsi chondrille herba sibi medentur 332.30
mures omnino indociles 152.43
mures vbi albi 126.27
mus marinus vbi oua pariat 140.33
muribus quæ glans gratissima 222.14
mures ruinis imminentibus præmigrant 116.40
mures vrbium incolas interdum pepulerunt 116.48.& 126.23.& 156.52
murium consideratio, natura, generatio, ostenta 126.11.per totum.
mus ingenti emptus pretio 126.25
mures Pontici 118.52
mures marini 132.41
muris marini partus 140.33
mures Nili quales 141.30.per totum. & 156.53
mures aranei vbi venenati 126.46
muris aranei morsus remedia 298.1.& 300.31.& 302.43.& 309.1.& 335.42.& 341.59.& 346.21 & 390.42.& 408.16.& 423.4.& 429.40
mures Africani pulmonum vitijs medentur 430.24
mures necantia 323.28.& 358.10.& 367.50.& 388.5
muris eiusq; partium in medicinis vsus 421.7.& 425.7.& 426.16.& 429.48.& 430.24.& 433.3.& 437.12
murinus fimus in medicina 424.22.59.& 431.52.& 432.10.30
musæ nomen à Fuluio Nobiliore ex Ambracia Romam translatæ 489.19
musarum nouem simulachrum 501.54
musa Antonius Augusti medicus 290.39.& 368.50
musæus polion herbam summopere admiratus 364.18
musæi imago 515.11
muscarum in medicinis vsus 424.22.& inde.& 433.53.& 434.59
musca omnino indocilis 424.25
muscarum Deus Myiodes 424.27
muscæ quomodo fugentur ibidem
muscarum Deus Myiagrus 148.45
muscæ quas ædes non intrent 149.1
muscæ mortuæ quo pacto reuiuiscant 167.53
musca alis vehiculum & currum totum contegens 95.59.& 477.11.& 502.31
muscæ vbi non reperiantur 317.59
muscæ quod mellis genus non attingant ibid.
muscæ quæ maximè appetant 352.7
musca in linteolo religata lippitudini medetur 399.13
muscæ quo necentur 354.7.& 367.51
muscerdæ, id est fimus murinus 424.23
musculus piscis balænæ iter dirigit 142.7
musculi pisces marini 457.57
musea in ædificijs quæ dicantur 510.34
musicæ repertor Amphion 106.15. & inde
musici gemmas gestare soliti 514.37
musica delphini delectantur 129.10.35
musmonis animalis consideratio 124.21. per totum caput
musta vt feruere desinant 510.34
mustacea laurus 219.32
mustea pyra 214.35
mustelarum duo genera 421.8. & inde
mustela domestica catulos suos quotidie aliò transfert 421.10
mustela domestica serpentes persequitur 421.11
mustelæ quomodo in vnum congregari possint 405.30.& 422.8
mustelæ veneficijs quo remedio occurratur 424.5
mustelæ ne gallinis aut columbis noceant 437.37
mustela basiliscum perimit 114.47
mustelæ vbi non sint 126.41
mustela piscis laudatissimus 132.10
mustela cui inimica 158.17.22.& 449.41
mustelarum cor maximum 172.32
mustelarum morsus remedia 449.42
mustelarum cinere mures pelluntur 268.13
mustela dimicatura cum serpentibus rutam prægustat 116.19.& 303.11
mustelæ à serpentibus quo pacto fugentur 405.30
mustelarum genera, & earum in medicinis vsus 421.28.& inde.& 424.50.& 425.10.& 426.1.& 429.44
mustelarum fel venenum esse 421.10
mustelarum syluestrium fel aspidibus aduersatur ibidem
mustum quomodo condiatur 208.4.24

musti medicamina 208.5
muſtum circa Alpes ligneis vaſis conditur 208.49
muſta in Liguria quo pacto condiantur 208.22
musti vitium denuo ſua ſponte feruere 208.24
muſti differentiæ plures 340.6
muſtum ſtomacho inutile, venis iucundum 340.8
muſta pumice addito feruere deſinunt 510.45
musta pice condiuntur 511.31
mutiani de muſca ſuperstitio 399.12
mutianus coronam Marſiæ capiti ſuo impoſuit 312.48
mutianus ter Conſul 399.12
mutinæ peculiaris vua pruſinia 202.32
mutinenſi bello bolides viſæ 9.18
mutinenſi obſidione columbæ epistolas in castra conſulum attulerunt 151.12
mutorum hominum remedia 304.35. & 395.43
mutius augur 144.15
mutius Q. Conſul 10.24

NAbis fera qualis 114.4. & inde
Næuij Pollionis magnitudo 94.56
Næuorum remedia 335.56
Naphtha quid 27.26. per totum. & 360.57. & 497.30
Naphtha, igni cognata materia 27.27
Napi, ſiue, Sinapi Perſicum, herba quæ 396.32
Napy Athenienſes appellauerũt ſinapi Aegyptium 293.16
Napi aduerſus vermes quomodo medicandi 293.44
Napis vinum conficitur 207.10
Napi vbi optimi 288.19
Naporum ſatio 278.18
Naporum genera quinque 287.14
Naporum à locis denominatio Ibidem
Naporum differentiæ, & ex eis medicinæ 296.10. & inde
Narbonenſis prouincia thymo abundat 316.20
Narbonica vitis vno die defloreſcit 203.50
Narbonenſis prouinciæ peculiare malum carbunculus 376.4
Narbonenſia vina qualia 204.29
Narbonenſis prouinciæ fons mirus 270.10
Narbonenſi in agro vuæ pubeſcentes puluerantur 242.12

Reliqua quære parte ſecunda.

Narciſsi floris conſideratio 316.50
Narciſsi genera, & medicinæ ex eo 321.30. & inde
Narciſſus à narce, non à Narciſſo puero dictus 321.32
Narciſſus lilij genus 314.4
Narciſsi à lilijs differentia 314.4
Narciſsinum oleum 212.42. & 344.35.
narciſsinum vnguentum 190.51
narciſsini olei medicinæ 321.36
narciſſus libertus ditiſsimus 468.49
narciſsites gemma 527.25
nardi herbæ conſideratio 182.34. & inde. & 191.21. & 230.17
nardi Gallici oleum 212.40
nardi Gallici medicinæ 321.59. & inde
nardum rusticum à quibuſdam appellatur baccharis radix 314.20. & 321.58
nardo tam Gallico quàm ſylueſtri vinum conficitur 207.13
nardinæ coronæ laus 312.60
nardina pyra 214.31
nardinum vnguentum ex quibus cõstet 191.21
narium animalium conſideratio, differentiæq́; 170.53. & inde
narium loco foramina tantùm habentes 170.53
narium flexilis mollitia 174.41
naribus profluens ſanguis quo pacto ſistatur 297.39. & 301.18. & 304.53.60. & 306.14.25. & 328.12.15.28. & 362.44. & 385.2.9. & 394.43. & 401.34. & 419.5. & 435.16. & inde. & 446.50. & 456.22.32. & 480.16
narium vitiorum remedia 300.40. & 304.18. & 306.43. & 310.23. & 345.32. & 355.36. & 358.53. & 360.13. & 374.46. & 478.59
narthecia, & narthex ferulæ genera 198.13
narycia pix præstantiſsima 208.36
naſamonites gemma 526.30
naſcentium in hortis alia ſemine, alia auulſione proueniunt 290.7
naſci vbique omnia non poſſunt 230.13. & inde
naſica Scipio vir optimus à Senatu iudicatus 98.42
naſicæ Scipionis repulſa exiliúmque 98.42
naſicæ Scipionis Conſulatus, & eius inuentum 107.39
naſpercenites vini genus 205.1
nasturtij herbæ conſideratio 292.17
nasturtium Venerem inhibet 302.49
nasturtij genera 302.50
nasturtium Babylonium optimum 303.3
naſturtium vnde dictum 292.17
naſturtium animum exacuit 302.50
naſturtium herba in prouerbijs locum habet, cùm torporem excitandum volumus denotare 292.18
naſturtij ſemen quale 293.52
naſturtij medicinæ plures 302.49. & inde
nasturtium ſylueſtre, ac medicinæ eius 303.3
naſus ſoli animalium homini eminens 170.53
naſorum à varijs figuris multa tracta cognomina 170.55
naſi conſideratio 170.52. & inde
naſo carentes homines 85.53. & inde
natalitia ſacra apud Romanos pulte fitilla fiebant 263.16
natandi periti homines 85.39
natrix herba qualis 394.22
naturas rerum infinitas credere, inſanorum eſt 1.39
natura, parens homini melior, an tristior nouerca ſit, ambigitur 89.13
naturæ vis fide caret 89.42
naturæ opera non ſunt compoſita medicamẽta 207.41
naturæ beneficia diu occulta 180.32
naturæ prouidentiæ exempla 173.27. & 210.55. & 313.8. & 327.4
naturam in ijſdem locis mutari 230.22
natura tantùm ſimilia cohærent 236.14
naturam omnem experimento aſſequi non poſſumus 247.6
naturæ erga homines beneficia 126.11. & 350.10
naturæ cur alia diutius viuere, alia celeriùs voluerit interire 312.14. & inde
natura multorum procax in alienis miſerijs 375.50
natura & Deus idem 3.25. & 387.57
natura plura ne abſumat an pariat 513.48
naturam aliquando fieri ex conſuetudine 95.19
naturæ mira benignitas 225.14
naturæ mira potentia 109.12
naturæ mala vel bona plura ſint, ambigitur 115.22
naturam nihil fruſtra facere 325.48. & 421.25
natura etiam feræ norunt, quæ ſibi ſint timenda 109.12
naturæ ſubtilitas in minimis quibúſque maximè admiranda 159.30. per totum caput
naturæ in contemplatione nihil ſuperuacuum 159.42
naturæ nihil ferè impoſsibile 159.51
naualium inuentores Phenices 61.24
nauarchus thoracatus, Paraſij tabula 489.32
nauceri ſtatuarij opera 476.58
naucydes ſtatuarius quando floruerit 475.55
naucydæ ſtatuarij opera 476.57
naues tardiùs ire putantur teſtudinis pedem vehentia 450.53
nauibus inhærentes ignes nocturni 10.46
nauium roſtra vbi Romæ affixa 221.31
nauibus apta materia 223.50
nauium pix, zopiſſa 224.44
nauium multarum ſubita præparatio 233.56
nauium antennæ ex abiete 234.8
nauis maxima Caij Principis 234.35. & inde. & 504.39
naues ex qua materia diutiſsimè durent 235.52
nauium velorum conſideratio 282.25. & inde. & 283.33. & inde
nauis Cleopatræ velum purpureum 283.38
naues ex corio vbi 52.58. & 106.29

naues ex papyro 77.10.& 106.29.& 195.4
naues vbi ex scirpo & arundine 106.30
naues vitiles corio circunsutæ 52.57.& 106.29
nauium funes ex sparto olim fiebant 354.49
nauis rostrum prima æris nota 462.33
naues quo colore pingantur 487.5.59 & 492.43
nauium mira magnitudo 234.36.& 504.28.& inde
naues marmoris aduehendi causa factæ 234.34.& inde.& 499.35.& 504.28
nauem echeneis remoratur 133.26.& 448.1.& inde
nauem quis primus repererit 106.26
naues vbi inuentæ 106.26
nauium differentiæ plures 106.30.& inde
nauis ex ebore apiculæ pinnis absconsa 95.60
nauem onerariam quis primus repererit 106.58
nauis gubernaculum Tiphys primus reperit 107.4
nauium & ad naues attinentium consideratio 106.26.& inde vsque ad finem capitis.
nauigia Germanicorum prædonum ex singulis arboribus 234.44
nauigia ex singulis testudinibus 130.5
nauigatio maris, fluminúmque 18.39.per totum caput
naues eodem vento contrarias feruntur in partes 14.54
nauigantium præcipuæ pestes quæ 14.14.24
nauigantium audacia 282.24.& inde
nauigantibus vtilia 402.41
nauigatio vtilis corporibus 442.39.& inde
nauigantes qua ratione aquam marinã dulcem efficere possint 443.10.& inde
nauigantium imaginem pisces quidam imitantur 134.6.& inde.& Ibidem 38.& inde.& 135.23
nautæ sidera vbi non obseruent, sed auium volatus 77.14
nauij Actij statua 472.51.56
naumachiarium pontem Tiberius Imperator refecit 233.50.& 234.29
nauplius piscis, miráque eius nauigatio 134.40
nausea maris quo arceatur 390.48
nauseam facientia 321.12.& 324.20
nauseam tollentia 304.31.& 305.10.& 309.9.& 334.16.& 338.45.& 341.54.& 349.22.& 383.28.& 390.48.& 452.22
nausicratis tabula Delphis dicata 107.9
nauticus panis aluum sistit 336.2
nautili piscis mira nauigatio 134.7.& inde
nealcæ pictoris opera 491.57.& 494.99.50
neapolis vrbs vnguentis nobilitata 190.45
neopolitana cotonea qualia 213.17
neapolitanæ castaneæ 217.24

Reliqua quære parte secunda.

nebrites gemma vnde dicta 526.30
nebularum consideratio 16.40
nebulæ ne satis vitibúsue noceant 276.58
nebula vrinantibus supra caput apparens, quid sit 139.21
necessitate coactæ feræ ad hominis opem confugiunt 113.2.& inde.& Ibidem. 18.& inde
necydalus vermis qualis 165.41
nectabis rex Aegypti 504.17
nectarites vini factitij genus 207.18
negligentiam quibusdam prodesse aliquando 266.59
nemea leoni insidens, Niciæ fabula 486.15.& 493.50
nemeæi certaminis victores apio coronabantur 292.30
nemesis Dea quamobrem soleat inuocari 398.42
nemesis simulachrum Romæ in Capitolio 398.42
nemesis deæ imago picta 494.45
nemesis simulachrum ex marmore Agoracriti opus 500.39
nemesi dextra auris sacra 177.9
nemesis Latinum nomen non reperit Ibidem.& 398.42
nemora incolentes homines 51.36
neocles pictor 495.1
neoptolemi aduersus Persas pugnantis imago 491.20
nepenthes herba ab Helena ex Aegypto allata 364.16
nepenthes herba Homeri encomio celebrata 323.26.& 364.16
nepetæ herbæ consideratio, & medicinæ ex ea 304.50.& inde
nepeta herba vinum conficitur 207.9
neptuni & Mineruæ certamen, & eiusdem Mineruæ prima olea 237.8
neptuni festum 266.21
neptuni in Caria templum 442.5
neptuni simulachrum 501.7
neptuno fel dicatum 173.18
nereidum nympharum simulachrum 501.15
nereides belluæ marinæ 457.56
nereides multæ in Santonum litus eiectæ 128.11
nereidum forma qualis 128.3
nere linum & viris decorum 283.21
nerion frutex idem cum rhododendro 226.22.& 356.31
nerone principatum ineunte minax & terrificus cometes visus 9.31
nero hostis humani generis 92.54
neronis principatu prata & oleæ in contrarias sedes transgressæ 22.50
neronis principatu flumina retrorsum fluxerunt 27.8
neronis mater Agrippina 92.55
nero in pedes natus 92.55
nero Armeniaci belli dispensatorem quanti manumiserit 99.34
nero plumbi laminis ad vocem alendam vsus 483.6
neronis principatu marmor tingere inuentum 484.20
neronis vxoris Poppææ luxus 469.12.& 517.39
nero Imperator colossum sese pingendum curauit 488.8
neronis Imperatoris luxus circa vniones 515.22.& inde
nero Imperator T. Petronium ad mortem adegit 515.35
nero amissi imperij nuntio accepto duos calices crystallinos confregit 516.11
nero gladiatorum pugnas spectabat smaragdo 518.46
neronis effigies thoracata ex iaspide 522.42
nero qua potione recreari solitus 414.31.& 440.53
neronis Imperatoris vituperatio 428.12.& inde
nero Magicæ arti deditus Ibidem.& inde
neronis inuentum, aquam decoctam in niue refrigerare 440.53
neronis triclinaria Babylonica ingentis pretij 124.13
nero Tiberij pater 154.34
neronis Imperatoris oculi quales 169.59
neronis principatu quæ portenta visa 177.59.& inde
nero Pompeij theatrum auro operuit 463.12
neronis spectaculo harena chrysocolla strata 465.37
neronis domus aurea vrbem ambiens 463.13
neronis luxus in vnguentis 191.50
neronis luxus in ædificijs 507.22
neronis serui in vnguentis luxus 191.53
neronis vxoris pompa funebris 186.33
nero princeps conuerberatam nocturnis grassationibus faciem quo medicamento illinebat 198.26
nero Imperator thapsiæ dedit primus claritatem Ibidem
neronis tempore luxus causa quæ inuenta 258.3
neronis supremis temporibus cupressus vetustissima Romæ prolapsa 237.51
neronis fossa nauigabilis à Baiano lacu Ostiã perduci cœpta 214.4
nero Passieni priuignus 237.15
neronis mater Agrippina, eiúsque secundæ cum Passieno Crispo nuptiæ Ibidem
neronis amphitheatrum cuiusmodi velis obtensum 283.46
nero Imperator. sectiuo porro authoritatem dedit 289.13
nero Imperator Peloponnesum insulam tentauit efficere 44.30
neronis in Aethiopiam missi exploratores, & quare 85.1.15.

nero Imperator terrarum venenum 332.37
neronis comminatio ad portas Caspias 73.21
neruorum consideratio 174.45.& inde
neruis vulneratis summus dolor, præsectis nullus 174.48
neruorum mira connexio in Tritani filio, Pompeij milite
neruis vtilissimum oleum Selgiticum 212.45
neruorum cruciatus etiam in arboribus 254.18
neruorum contractorum remedia 301.17. & 304.37. & 331.27. & 334.44. & 338.34
neruorum læsorum remedia 298.34. & 299.60. & 300.7.15. & 301.26. & 306.51. & 308.27. & 309.21. & 310.10.50. & 322.19. & 323.31.46. & 330.55. & 333.18.48. & 334.23.58. & 335.2.24. & 336.13. & 338.34. & 340.31.40. & 342.22. & 344.19. & 349.3. & 351.15. & 352.2. & 353.10. & 354.23.44. & 355.25.29. & 364.58. & 370.25. & 375.2. & 383.60. & 384.41.42. & 392.37. & 395.27.28. & 404.1.23. & 414.26. & 419.2. & 435.3. & 436.16. & 445.27. & 446.52. & 524.30.
neruos præcisos conglutinantia 321.26. & 366.37. & 384.44. & 391.41. & 395.27. & 435.34. & 456.14. & 497.40
nerui boum vomere præcisi qua herba solidentur 360.38
neruis contraria 321.32. & 334.14. & 336.27. & 340.30.40. & 342.5. & 344.34.56.60. & 355.29
neseas Thasius pictor 488.58
nessus pictor 494.60
nestocles statuarius Phidiæ æmulus 475.52
nestorianum coloris genus 470.42
neuras herba 372.6. & 395.23
neuris, strichni genus 325.2
neuroides, id est, beta syluestris 299.26
neurospastos frutex, & ex eo medicinæ 358.30. & inde
nicearchus pictor 494.38
nicanor Mesopotamiæ præfectus 80.16
nicanor pictor 493.17
nicator Seleucus spatium inter Bosporum Cimmerium & mare Caspium perfodere tentauit 72.14.15
nicerati statuarij opera 476.48. & 477.31
niceros pictor 292.29
nicæus pictor nobilis 93.20
nicias Atheniensium Imperator opes Atheniensium afflixit 5.43
niciæ pictoris præceptor 493.49
nicias pictor, primus cerussa vsta vsus 487.7
niciæ pictoris opera 493.50. & inde
nicodorus Atheniensium magistratus 34.35
nicolai palmæ miræ amplitudinis 193.13
nicomachus musicus, & eius gemma 514.39
nicomachus pictor 487.9. & 488.3. & 492.14
nicomachi Tyndaridæ imperfecti 494.52
nicomachi discipulus Corybas pictor 494.57
nicomedes ingenti pretio à Gnidijs Venerem mercari voluit 99.26. & 500.59
nicomedis regis vxor cur à cane perempta 119.46
nicomedis regis equus mortuo domino inedia vitam finiuit 120.55
nicomedis regis interitus Ibidem
nicophanes pictor 92.25
nicophori, siue smilacis medicinæ 355.60
nicosthenes pictor, eiúsque discipuli 494.60
nyctalopes qui, & eorum remedia 124.58. & 409.24
nyctalopes quo curentur 452.54
nictare quibus animalibus conueniat 170.45. & inde
nyctegretum herba qualis, & eius in magia vsus 316.41. & inde
nyctilops herba qualis, & vnde dicta 316.45
nidus Caij principis cœna, & cur ita dicta 181.14
nigina herba qualis, eiúsque vsus 394.21
nihil nimis, Chilonis præceptum 98.34
nili augmentum quo anni tempore fiat 268.42
nili minimum maximúmque augmentum Ibidem
nili mures quales 141.30. per totum
nili aqua genitalem vim habet Ibidem per totum

Reliqua quære parte secunda.

nilios gemma qualis 522.17
nimia omnia in omni vita perniciosissima 179.37.38
nympharena gemma 526.31
nympha zelotypia erga Herculem mortua Nymphææ herbæ nomen fecit 368.42
nymphæ, apum fœtus 162.50
nymphæa herba vnde dicta 368.42
nymphæa pteris herba 392.26
nymphææ genus alterum, in Thessalia nascens 368.48
nymphææ herbæ medicinæ 372.33. & 378.8.58. & 379.2.50. & 381.1.20. & 382.13. & inde. & 385.6.44.58. & 386.29. & 387.33
nymphodorus medicus 478.34
niobes & eius liberorum simulachrum 501.24
nysa Bacchi nutrix vbi sepulta 62.12.13
nitor corporis quo pacto acquiratur 331.24
nitri consideratio, natura, vsus, medicinæ 445.46. per totum. & 513.9. & inde
nitro semina aspergenda 268.60
nitri spuma, optima eius pars 446.4
nitri probatio 446.14
nitrum quomodo in lapidem vertatur 446.54
nitrosæ aquæ vbi 445.49
niuis consideratio 16.38
niues vbi non cadant 27.16
niuem quidam potant 285.47
niue aqua refrigeratur 440.10
nix satis arboribúsque vtilissima 239.40
nix, aquarum cælestium spuma 239.42
nix vetustate rubescit 168.16
nobilitatis veræ imagines sunt liberi 485.6
nodia herba, eiúsque vsus 362.13
nodorum corporis consideratio 174.46
nomades lacte & ferina carne viuunt 83.29
nomades vagi circa Arabiam 82.13

Reliqua quære parte secunda.

nomæ quæ dicantur 300.45
nomarum, id est, hulcerum corpus depascentium, remedia 343.37. & 344.23. & 345.33. & 347.46. & 357.13. & 360.32. & 362.14. & 379.28. & 380.33. & 384.38. & 385.34.47.49. & 394.58. & 401.58. & 436.33. & 450.34. & 456.39
nomina propria Atlantibus nulla imponuntur 59.15
nominum imponendorum ratio 399.34
noniani Seruilij superstitio 399.10
nonius Tiberij Imperatoris libertus, & eius mensa 196.25.28
nonius Senator cur ab Antonio proscriptus 519.57
norma fabrilis à quo reperta 105.53
nosce teipsum, Chilonis præceptum 98.35
notia gemma 526.33
notus ventus 13.6.12
noualia quæ 241.26. & 269.16
nouariensium agricolarum in indagandis propagandísque vitibus consuetudo 253.38
nouellius Proconsul cur Tricongius dictus 209.34
nouis authoritatem dare, res ardua, Prologo operis pag.1. vers.54
nouitatis homo natura auidus est 181.18. & 243.23
nox quid 5.3
nocte quando lux diei visa 10.31
noctium inæqualitas vnde 20.1
nox vbi longissima breuissimáque 21.2. per totum caput
nox vbi aliquandiu nulla 53.54
noctes continuæ senis mensibus vbi 21.5
noctis quarta vigilia ex Cassio monte Sol cernitur 62.46
noctium dierúmque magnitudinem Romæ obeliscus indicabat 504.39
noctes dimidium vitæ gaudiorum auferunt 103.3
nox totius anni breuissima quando 274.38
noctium augmenta, decrementáque 275.15. & inde
nocte vt die, cernentia animalia 170.28
noctuarum auium consideratio 145.43. per totum caput

noctuæ futura præsagiunt 281.33
noctuæ vespis, apibus, & crabronibus, inimicæ 423.20
noctuarum cum cæteris auibus solers dimicatio 145.43
noctuæ & accipitris amicitia 145.44
noctuæ & cornicis inimicitiæ 158.16
noctua nulla in Creta 148.48
nocturna agricolarum opera quæ 273.7
nocturnæ suppreßionis remedium 393.5
noxijs quo pacto dormientibus admissorum confeßio exprimatur 361.7
nubentes fusus & colus comitabantur 124.3
nubium præsagia 281.6
nubes & nubila quàm procul à terra gignantur 8.45
nubes quomodo gignantur 11.49
nubium imagines vnde 16.44
nudi quibus in locis homines incedant 59.9.& 86.4
nudari membra aduersus Solem Lunámue nō oportet 402.7
numantina pyra 214.30
numæ libri quales, & vbi reperti 195.48. & inde per totum caput
numæ Pythagoricæ sectæ libri 195.57
numæ philosophici ac iuris Pontificij libri 195.59
numæ lex Posthumia quæ 205.55
numæ de Deorum cultu institutio 258.4
numa Fornacalia festa instituit 258.6
numa Rubigalia festa instituit 276.23
numa Rex, figulorum collegium Romæ instituit 495.60
numam sæpe fulmen impetrasse 15.22
numæ de vsu piscium lex 449.17
numæ statua 560.56
nuncoreus Sesostridis filius 504.51
numenij præfecti Antiochi regis binæ eodem die victoriæ 82.52
numeri impares vehementiores 398.44
numerus par in conuiuijs 399.2
numerus apud antiquos non erat vltra centū millia 468.41
numeri quaternarij vis 401.44
numidiana pyra 214.30
numidici vrsi Romam allati 118.47
numidicæ aues 153.3
numidicum marmor 489.21.& 502.57.& inde

Reliqua quære parte secunda.

nummorum consideratio, notæ, diuersitas, variatio 462.7. per totum
nummus aureus quando primùm Romæ percussus 462.40
nundinarum tempore quæ fieri licita, & quæ non 258.32.& 399.6
nundinarum tempore vngues non resecabantur 399.6
nuptiales faces ex qua arbore 226.6.7
nuptijs adeps adhibebatur 406.53.& 407.25
nuptialibus flammeis luteus color dicatus 315.32
nuptæ nouæ tunica recta induebantur 124.5
nuptijs lana adhibebatur 418.59
nuptiæ non nisi augurató fiebant 144.19
nuptijs nuces iuglandes adhibebantur 216.47
nuptæ nouæ farreum præferebatur 258.19
nursini napi optimi 287.20
nursina rapa præstantißima 266.16
nux bifera vbi 217.9
nuces Ponticæ, id est, auellanæ 216.60
nucum arborum vmbræ noxiæ 224.54
nucis iuglandis consideratio 216.47. per totum caput
nucis iuglandis succus pinguis 218.19
nux foris ligno, intus corpore constat 218.31
nuces statim à ligno recedunt ibid.38
nucis iuglandis vsus in nuptijs, & quare 216.47.50
nuce lanæ tinguntur 216.54
nucis auellanæ consideratio 216.58.& inde
nucis succus, Caryopon 205.47
nucum pinearum consideratio 213.6. per totum. & 347.57.& inde
nucipruna quæ 213.35
nux citò germinat 227.39
nux quo tempore semen ferat 228.12
nux quo tempore serenda 248.18
nuces cæpis aduersantur 248.21
nucis Græcæ natura, & medicinæ ex ea 348.10
nucibus iuglandibus Græci nomen à capitis grauedine imposuere 348.16
nucis iuglandis oleum carynum dictum, eiúsque in medicinis vsus 344.12
nucum iuglandium noxæ complures 348.16. & inde
nucis pineæ medicinæ 347.57.& inde
nucis auellanæ natura, & ex ea medicinæ 348.31.& inde

Bærati vnde dicti 471.13
Obelisci, Aegyptiorum regum opera 504.3
Obelisci Solis numini consecrabantur 504.3
Obelisci radiorum Solis effigiem referebant 504.4
Obeliscis Aegyptij sua lingua à radiorum figura nomen imposuerunt Ibidem
Obeliscos primus omnium Mitres rex facere instituit 504.5
Obelisco parcit Cambyses, qui vrbi non pepercerat 504.15.
Obelisci Aegyptij plures ibid.6.& inde
Obeliscorum consideratio 504.11 & inde
Obeliscus in campo Martio, mirúsque eius vsus 504.39.& inde
Obeliscus gnomonis vsum præbens Ibidem
Obeliscus Romæ in Vaticano 504.50
Obeliscus è smaragdis 519.28
Obeliscus Vaticani Circi C. Imperatoris iussu Romam aduectus 234.35
Obliuionem inducentes aquæ 439.22
Obliuiosum quod maximè animal 115.10
Obmutescentium remedia 304.35.& 395.43
Oboli pondus 325.28
obryzum aurum quod 463.30
obscœna Veneris diuerticula soli animalium homini cognita 155.49
obscuris lucem dare, res ardua, Prologo operis, pag.1.vers.54
obsidianum, vitri genus 513.26
obsidiana gemma 527.39
obsidianus lapis, vbi & à quo repertus 513.26.32
obsidius obsidiani lapidis inuentor 513.27
obsidionalis coronæ dignitas 326.21. & inde
obsoletis nitorem dare, res ardua, Prologo operis pag.1.vers.53
obstetrices quibus medicamentis vtantur 401.57
obstupefacientia corpus 373.51. & 503.33
occandi disciplina & ars 269.31. per totum caput
occasus siderum duplex 272.7
occhi arbores vbi 182.55
oceani qui pisces maximi 127.56. per totum caput
oceani totius nauigatio 18.39.& inde
oceani magnitudo 19.4. per totum caput
oceani fluxus refluxúsque cur maiores quàm in reliquo mari 25.13
oceani mirus æstus in Cauchorum regione 221.4
ochra color 486.36.53.& 487.12
ocimum quando præcidatur 290.7
ocimum difficillimè inarescit Ibidem
ocimum quàm diutißimè floret 288.45
ocimo nihil fœcundius 290.4
ocimum cum maledictis serendum 290.5
ocymum pabuli genus vnde dictum 252.26. & 267.6
ocimum in serpyllum degenerat 293.32
ocimum quando pallescat 293.36
ocimum quando, & quomodo serendum 292.14
ocimum ferro tangi non vult 293.40
ocimi semen infirmum 293.54
ocimum quomodo rigandum 29.43
ocymum in vinea serendum 252.18.26
ocymum boum causa seri solitum 267.9
ocymi noxæ 302.21.& inde
ocimum hominibus vitandum 302.23
ocimo scorpiones gignuntur 302.24
ocimi esu pediculi generantur 302.27
ocimi medicinæ 302.28.& inde
ocimi syluestris medicinæ 302.41. & inde
ocij fugiendi in brutis exemplum 160.27.56. & inde per totum caput. & 161.25.& 164.4.& 504.56
ocnos spartum torquens, Socratis tabula 494.19
ocreas quis primus repererit 106.1
ocrisia ancilla miro modo grauida facta 513.58
octauo mense nasci in Aegypto nouum non est 92.8
octauiæ porticus 494.27.& 501.10.53.55
octauiæ in scholis statuæ complures 500.32. & 501,3.10.26.53.& 502.23

octauiæ porticus templa à quibus extructa 502.23
octauia Marcelli mater 284.43
octauio Consule cometes visus 9.30
octauius Cn. Consul 10.39
octauius, aut (vt alij legunt) Popilius, Antiochum responsum differentem virgula circunscripsit 473.5
octauius Romanus eques, eiusq; crater è gypso 495.45
octauius Augusti pater 501.60
oculata piscis 458.19
oculorum consideratio 169.41. & inde
oculi gladiatorum duorum ad comminationem non conniuentes 169.60
oculi perpetuò nictantes, pauoris indicium 170.1
oculi vnicolores nulli ibidem
oculorum pupillæ quibusdam geminæ 90.27
oculorum visus exempla 95.54. per totum caput
oculi tantùm homini deprauantur 170.26
oculi familijs cognomen dedere 170.26. & inde
oculi nocturno tempore cernentes 169.53. & 170.28
oculorum perspicacitatis mira exempla 95.54. per totum caput
oculi nouissimi formantur in corpore 172.23
oculi primi moriuntur ibidem
oculorum indicia 178.60. & inde
oculi operiuntur morientibus, patefiunt in rogo 170.24
oculorum mira compositio 170.12. & inde
oculorum pupillæ consideratio 170.13. & inde
oculis absoluta vis speculi inest 170.17
oculos aues è manibus cur appetant 170.18
oculos ternos quaternosq; habere quidam cur crediti 86.22
oculi quibusdam in pectore 59.20
oculos in humeris habentes 90.57
oculum vnicum habentes 86.27
oculorum dolores ne sentiantur 345.44
oculis salubres aquæ 438.35. & inde
oculis leonum vim omnem inesse 112.55
oculi pretiosissima corporis pars 169.41
oculi non omnibus sunt animalibus 169.42. & inde
oculi diuersorum colorum non nisi homini & equo 169 48. & inde
oculi animi indices 170.3
oculi animi sedes 170.5
oculi lacrymis sese purificant 170.12
oculi in arboribus qui propriè dicantur 249.31
oculorum acies quo excitetur 296.37
oculos excæcans liquor 182.53
oculus domini fertilissimus in agro 260.33
oculorum pili inconditi quo pacto corrigantur 497.35
oculorum albugo quo tollatur 324.23. & 452.48. & 498.33
oculus ferus, herba qualis 373.29
oculis nigris infantes vt nascantur quid matri faciendum 436.56
oculis inimica 2.99.12. & 301 60. & 302.20. & 307.33. & 332.33. & 333.54. & 340.30.40. & 353.33
oculorum aciem hebetantia 297.51. & 298.27. & 301.31. & 307.17. & 308.32. & 335.53. & 336.15. & 452.48.
oculis vtilia 302.47.52. & 341.57. & 401.50. & 419.27. & 425.42. & inde. & 426.4.10. & 518.38. & inde. & 524.11.
oculorum claritati conferentia 56.52. & 295.2. & 299.7. & inde. & 300.13. & 301.3.37. & 302.47.52. & 310.26. & 311.43. & 323.7. & 338.39. & 343.51. & 344.26. & 351.53. & 353.8. & 356.57. & 368.55. & 369.27. & 373.8. & inde per totum. & 374.15. & 390.42. & 403.35.55. & 405.4. & 428.8.18.26. & inde. & ibid. 48.55. & 446.21.30. & 450.6.33. & 452.43.58. & 453.8.
oculorum aciem excitantia 297.37. & 310.46. & 311.9. & 342.20. & 357.4. & 373.8. & inde per totum caput.
oculorum caligines discutientia 297.21. & 298.43.46. & 299.46. & 311.10. & 322.50. & 344.26. & 345.32. & 351.20. & 356.28. & 359.13.23. & 360.11. & 367.20. & 369.49. & 373.8. per totum. & 379.24. & 374.12.22. & 389.58. & 401.50. & 403.55. & 404.56. & 409.12.28. & inde. & 425.13.15.28.29.52. & 454.46. & 479.22. & 450.16. & 517.48
oculorum scintillationibus braßica medetur 299.46
oculorum adustorum remedium 298.45
oculorum inflammationes sedantia 321.44. & 322.5. & 323.35. & 327.49. & 344.28. & 345.47. & 348.44. & 353.20. & 419.17. & inde
oculorum plumbum quo pacto tollatur 374.10.
oculorum nubeculas discutientia 298.45. & 329.56. & 394.29. & 425.29.
oculorum cicatrices emendantia 297.25. & 298.45. & 329.56. & 394.29. & 402.35. & 403.57. & 405.4. & 409.12.29. & 425 39. & 452.44.55. & & 454.3. & 465.47. & 510.42.
oculorum epiphoras inhibentia 295.32. & 297.24. & 301.55. & 305.1. & 306.41. & 308.16. & 309.40. & 310.46. & 321.17.39. & 323.22. & 335.54. & 336.17. & 343.58. & 344.31. & 373.11. & inde. per totum caput. & 374.2.38. & 390.42. & 409.10.31. & 425.11. & 246.1.4. & inde.
oculorum lacrymationes emendantia 338.48. & 425.9. & 416.3. & 509.59.29
oculis lacrymantibus frons fricanda 401.46
oculorum lippitudines curantia 392.11. & 402.25. & 403.54. & 409.32. & 425.51.54.59. & 446.22. & 453.4.6. & 478.38. & inde
oculis lippientibus aures fricandæ 401.45
oculos lusciosos, siue nyctalopas emendantia 124.58. & 346.44. & 425.32.46. & 452.54
oculorum ægilopas curantia 425.39

Vide Aegilopis morbi remedia.

oculorum pterygia tollentia 338.49. & 452.55. & 478.38
oculorum epinyctidas sanantia 397.41. & 343.34. & 409.12. & 452.57.60
oculorum hulcera purgantia 321.18. & 333.54. & 336.53. & 338.49. & 342.57. & 346.49. & 375.38. & 419.9. & 425.42. & 478.39. & 510.40
oculorum glaucomata curantia 403.57. & 425.3. & inde. & ibidem 42. & 426.1
oculorum suffusiones discutientia 322.12.37. & 374.22. & 397.38. & 403.55. & 404.43. & 425.6.10.15.27.29.31. & 452.47. & 497.33
oculorum argema siue albuginem tollentia 297.25. & 327.31. & 329.56. & 337.31. & 351.33.54. & 356.30. & 359.20. & 373.9. & inde. & 401.50. & 403.56. & 405.17. & 409.14.29. & 425.7.27.31.35.39.49.50. & 426.7. & 452.48. & 453.5. & 454.46
oculorum scabritiei medentia 473.56. & 480.15. & 498.9
oculorum ruptas tunicas sanantia 425.26.34
oculorum ictu cruentatorum remedia 328.5. & 425.43.55
oculorum tumorem ruboremq; sedantia 336.4. & 374.8. & 452.51
oculis cruore suffusis conuenientia 509.56
oculorum nimium vigilijs fatigatorum remedia 480.36
oculis si quid inciderit quomodo extrahendum 306.43. & 401.29
oculorum sordes purgantia 306.31. & 354.20. & 478.38
oculorum affectorum remedia 295.2.32.53. & 297.25 & 298.43. & inde. & 299.7.8. & 301.54. & 308.16. & 322.50.51. & 327.50. & 335.10.31. & 338.39. & 342.41.57. & 343.3.33. & 344.3. & 350.55. & 351.25. & 353.33. & 356.28. & 357 29.43. & 358.15.18.49.50. & 373.8. & inde per totum caput. & 373.28. & 374.2. & inde multa. & 387.59. & 388.35.44. & 394.6.29.51. & 402.25. & 403.54. & inde. & 404.55. & 405.4. & 407.35. & 409.10. & inde copiosè & 419.15.52. & 425.4. & inde copiosè. & ibidem 42. & inde per plura. & 439.12. & 449.37. & 450.37. & 452.43. & inde copiosè. & 478.26.38. & 479.17.22. & 480.26.36. & 484.52. & 498.3.9.12.27. & 508.50. & 509.39.59. & inde. & 510.13.28.52.
oculos iumentorum pecorumq; illustrantia 359.22. & 425.13
oculorum iumentorum albugines quo pacto emendentur 452.56

oculi iumentorum anagallide curantur 373.26
oculorum superstitiosa medicamenta 345.42. & inde. & 359.21. & 400.24. & 402.26. & 425.4.50. & 426.1. & 452.58. & 453.4
odinolyon piscis, idem cum echeneide, & cur ita dictus 448.20
odium ex æmulatione auidissimum 238.56
odium omnium hominum quo pacto cupiam concitari possit 404.43
odyssea Homeri tota propemodum ex magicis conflata 427.33
odontites herba qualis, eiusq; in medicinis vsus 394.24. & inde
odoramentorum differentiæ tribus in rebus consistunt 314.44
odoratorum sapor amarus 314.45
odoratissima, quæ siccissima 314.54
odoratorum lignorum mira copia apud Sabæos 186.24
odoratum reducentia 302.30
odor quid sit 128.51
odorum consideratio 218.14.23
odorum adulteratio quibus fiat modis 183.4.
odor halitus, & vestium malobathro commendatur 344.32
odores, plantarumq; odoratarum genera, passim tractantur toto libro duodecimo.
odorem celerrimè euanescere 190.55
odores optimè seruantur in oleo 191.39
odorem non sentit qui gerit 191.45
odorum fructuum diuersitas 218.23. & inde
odor & sapor non simul in eodem 218.25
odores Natura in diem gignit 312.17
odorum vis paulatim obtundit solertiam 313.3
odor grauis corporis oleo myrteo corrigitur 344.10
œcos asaretos Pergami quid, & cuius opus 512.38
œnanthe auis statas quotannis habet latebras 149.30
œnanthe herba, & ex ea medicinæ 324.4 per totum caput
œnanthe, id est, flos labruscæ 189.44. & 338.42
œnanthe quando floreat 316.52
œnanthes flos maximè durat 316.55
œnanthe vnde dicta 316.56
œnanthe vbi optima 338.43
œnanthinum vnguentum 190.46
œnanthinum oleum 212.36
œnanthini olei natura & medicinæ ex eo 343.41
œnantinum vinum quod, & quomodo fiat 206.48. & inde
œneates, vini genus 205.1
œnias pictor 495.42
œnothera herba qualis, eiusq; vsus 383.26. & 385.54
œnotheris herba magica 361.53
œnotri frater, Peucetius 38.13
œsypi in medicinis vsus 428.58. & 429.14.16. & 437.19
œsypum quid 419.21
œstrus genus apis grandioris 162.46
œtum herba Aegyptia 318.42
ofilij vxor Clodia, eiusq; senectus 101.51
ofilij histrionis interitus 104.46. & inde
oleagina vua à similitudine oliuæ dicta 202.27
oleagini coloris gemma 519.40
olea Mineruæ sacra 180.44
oleæ non decidunt folia 226.21
olea non accendebatur in sacris 220.2
oleam pollui prophanis vsibus fas non est ibid.
oleæ consideratio 210.31. & inde
olea Athenienses victores coronabant 211.52
oleæ fructum sator eius nullus percepit 210.40
olea olim tarda reserat ibidem
olea natura qualis 211.5. per totum caput
oleam ne stringito, néue verberato, vetus lex 211.18
oleam morsu capræ sterilescere 213.1. & 255.10
oleæ frondes quales 226.60. & 227.6.10.
olea quando germinet 228.3
olea quando florescat 228.4
olea non sentit cariem neq; vetustatem 235.14
olea apta valuarum cardinibus 236.27
olea prima in certamine Mineruæ & Neptuni edita 237.8
oleam ducentis annis viuere 237.12
oleæ quando maximè noceat pluuia 239.28. & 254.38
olearum conceptus quando 239.29
olea quibus gaudeat 242.29
oleæ plantæ quantum inter se distare debeant 245.8
olea in Bœtica maxima arborum 245.10
oleæ miliariæ, & cur ita dictæ ibidem
olea Tarquinio Prisco regnante non fuit in Italia 210.34
oleæ consideratio, cap. primo, & septem sequentibus libri decimiquinti
oleæ, partiumq; eius medicinæ 342.53. & inde
olearum insitio 246.28
oleæ serendæ præcepta ex Catone 247.29. per totum caput
olearum taleæ quales esse debeant, & quomodo ponendæ 248.15. & inde
oleæ quibus locis & quo tempore serendæ 247.44. & inde
olea in quercus scrobe non ponenda 247.52
olea quæ vitibus apta 252.34
olearum morbi 254.14. & inde. & 38. ibidem. & inde
oleam lambens capra sterilem facit 255.11
oleæ nudatis radicibus fertiles fiunt 256.56
olea vbi non nascatur 316.19
oleæ florum medicinæ 343.37
oleis solum quod optimum 240.54
oleæ & quercus inter se inimicæ 350.13
oleæ radices cortex, quem vsum habeat in medicinis 343.6
oleum peculiaris oliuæ succus 211.6
olei liquor membra recreat 180.47
oleum ex oryza Indi conficiunt 212.34
oleum aptissimum ad odores conseruandos 191.39
olei consideratio 210.54. per totum
oleum ex sesama Indi conficiunt 212.34
oleo vetustas tædium affert 210.54
oleum omne stomacho contrarium 343.42
oleum in Italia optimum 210.57
oleum balsaminum omnium pretiosissimum 344.25
oleum ex Licinia oliua & palato gratissimũ, & vnguentis accomodatissimum 210.58
oleum in oliuis quandiu augeatur 211.8
oleum quando, & quibus vitietur 211.9
olei causa calor est 211.15
olei paucæ differentiæ 211.44
oleo balsamino modicè vtendum 344.29
oleo, vt vino, palati gratia nulla 211.44
olei natura & vsus 211.48. per totum caput
olei in gymnasijs vsus 211.49
oleum quomodo faciendum 212.2 per totum caput
olei veteris vsus 212.49
oleum balsaminum contra omnes serpentes efficax 344.26
olei factitij consideratio 213.2. per totum caput. & 343.39. & inde per totum caput
oleum Ichthyophagi è piscibus faciunt 212.35
oleo Saturni simulachrum repletum Romæ 212.50
oleum vuas à vespis tuetur 215.24
olei liquor foris hominibus gratissimus 209.57
olei liquor necessarius ibidem
olei futuram caritatem Democritus ex Vergiliarum exortu præuidit 275.37. & inde.
oleum oderunt cucumeres 286.34
oleum ex castaneis Indi conficiunt 212.34
oleum ex Rhaphani semine 287.25
oleum sesamæ Arabes exprimunt 83.30
olei balsamini natura, & medicinæ ex eo 344.25. & inde
oleum herbaceum quod, & ad quid vtile 344.39
oleum balsaminum oculorum claritati plurimum confert 344.26
oleum balsaminum aconito aduersatur 344.28
oleum laurinum, & eo medicinæ 344.5. & inde.
olei medicinæ 343.38. & inde
oleum quod optimum 343.4

olei omphacij natura, & medicinæ ex eo 343. 40
olei œnanthini natura, & ex eo medicinæ 343.41
olei cicini natura, & ex eo medicinæ 343. 53. & inde
oleorum factitiorum varij vsus & medicinæ 343.38. & inde
oleum picem è pannis extrahit 350. 24
oleum calci solum miscetur 350.24
oleo extinguuntur quædam, quæ aqua accenduntur 465.58. & 509.46
olei vsum fontes quidam supplent 439.27
oleo apes & reliqua insecta exanimantur 164.1
oleum à quo repertum 105.57
oleastrense, plumbi nigri genus 482. 53
oleaster arbor quæ loca amet 225.1. & 247.45
oleaster non sentit cariem, neque vetustatem 235.14
oleaster quo Hercules coronatus est ad Plinij vsq; ætatem durauit 237.6
oleastri corona Olympiorum victores coronabantur 211.53
oleastrum buxi genus 225.43
oleastri natura, & medicinæ ex eo 343.27. & inde
oleastro elephantes deuorato chamæleonte sibi medentur 116.30
olenus Calenus aruspex 398.12
olympias, pictrix 495.8
olympiæ perpetuus victor Euthymus 101. 25
olympias Thebana, medicinæ perita 309.11. & 415.6
olympiæ victoribus statuæ dicabantur 472. 26
olympiæ statuarum ingens copia 473. 57
olympiorum victrix equa prægnans 156. 27
olympiæ athleticam Hercules instituit 106. 24
olympias ventus 13.16
olympias ventus Eubœæ peculiaris 254.51
olympiorum corona ex oleastro 211. 53
olympus Macedoniæ mons qualem habeat buxum 225.47
olympus mons lauro abundat 230.23

Reliqua quære parte secunda.

olympij Iouis simulachrum ex ebore Phidiæ opus 99.27. & 474.50. & 475.9. & 477.27. & 488.23. & 500.41.43. & 501.30.58
olyra frumenti genus 261.46. & 262. 42. & 263.7.46. & 334.51.
olyræ medicinæ ibidem
oliua sterilis in India 182.16
oliuæ genera tria 210.43
oliuæ liquores varij, & eorum bonitas 210. 46. & inde
oliua quando colligi debeat 210.49.50
oliuam Licinian aues non appetunt 210. 60
oliuæ natura qualis 211.5. per totum caput
oliuæ amurca quid, eiusq; vsus 211.5. & inde. 212.53. & inde
oliuæ colligendæ lex quæ 211.18
oliuæ nucleo, oleo, carne, & amurca constant 211.5
oliuæ varia genera 210.43. & 211.25.
oliuarum, quæ in tabulatis asseruantur, oleū quotidie decrescit 211.29
oliuæ quomodo condiantur 211.37
oliuarum cultura 211.56. per totum caput
oliuæ quæ quibus in locis serendæ 211.56. & inde
oliua musco rubro infestatur 211.60
oliuarum seruandarum ratio 212.2. per totum caput.
oliuarum baccæ 217.44
oliuæ succus qualis 19.19
oliuas in Mileto erucæ depascunt 254. 39
oliua quando colligenda 274.44
oliuæ flores apes non attingunt 317.21
oliuæ vsus & medicinæ 343.8. & inde
oliua, si à capra lambatur, sterilescit 124. 53
oliuetum viam publicam transgressum 255. 46
oliuantes ne oleum stringant aut verberent, lege antiquissima cautum 210.17
olíueti dispositio 247.39. & inde copiosè
olíueti prodigium 255.45
ololygon, ranarum marium vox 171.51
olorum alitum consideratio 147.54. & inde
olorum in morte flebilis cantus, fabulosus 147.54
oloris cum aquila inimicitia 158.15
olorum similitudinem onocrotali habent 152.55
olus pingui in terra serendum 268.33
olera ne vermes rodant 293.46
oleris marini medicinæ 454.29
olusatrum herba, & eius natura 292.41. & inde
olusatrum quid, & ex eo medicinæ 302.10. & inde
ombria gemma 526.33
omæ, ficus quæ, & vbi nascantur 215. 42
omphacij olei consideratio 189.35. per totum caput
omphacij olei natura & medicinæ ex eo 343. 49. & inde
omphacium vinum quomodo fiat 206.47. & inde
omphacij vini medicinæ 338.37. & inde
omphacocarpos, herba qualis 389.28. & inde
onagri, id est, syluestris asini consideratio 122. 22. & inde
onagri vbi præcipui 122.24.
onagri partium in medicinis vsus 98. 38. & 412.51
onagri non transeunt montem Cappadociam à Lycia diuidentem 126.39
onesicritus scriptor 77.5. & 78.37.38. & 91.16
onychis gemmæ consideratio 520.33. & inde
onyches pisces qui, eorumq; in medicinis vsus 457.9
onychina pyra 214.31
onychitis, cadmiæ genus 403.30
onychipuncta gemma 522.40
onyscos vermis & ex eo medicinæ 426.26. & 431.7. & 432.6
onitis origani genus 305.59
onitis herba eadem cum origano Heracleotico 306.7
onyx piscis 458.27
onyx marmoris genus 503.41
onochiles herba & ex ea medicinæ 329.38. & inde
onocrotali aues 152.15. & inde
ononis herba spinosa 318.58. & 319. 29. & 389.12
onopyxos herba spinosa 319.10
onopordon herba, eiusq; effectus, & medicinæ 394.33
onosma herba qualis, eiusq; effectus 394. 31
opali gemmæ consideratio 519.51. & inde
opali gemmæ vitia 520.2. & inde
opheostaphyle frutex 198.33
ophicardelos gemma 526.38
ophidion piscis 458.19
ophion animal Sardiniæ peculiare 407. 59. & 437.44
ophiostaphylos herba eadem cum vite alba 339.39
ophites marmor quale, & vnde dictum 503. 26.29. & 510.56
ophiusa, herbæ magicæ genus 361.16
ophrys herba qualis, eiusq; vsus 387.5
opimiana vina generosissima, & cur ita dicta 206.26. & inde
opimius L. Consul C. Gracchum armis oppressit 203.34
opimius C. Gracchi caput auro rependit 462.45
opij veneni remedia 306.11. & 372.27
opion quid, & qualiter fiat 307.29
opion somno mortem affert ibidem
opij experimentum 307.41. & inde.
opion quomodo optimè seruetur 307.45
opion medicus 297.4. & 331.46
opisthotonos quid 410.53
opisthotonicorum remedia 296.54. & 297.13. & 300.19. & 304.38. & 307.20. & 309.19. & 310.3. & 320.59. & 327. 27. & 331.26. & 333.33. & 353.10. & 357.36. & 383.18. & 384.43.45. & 393. 3. & 410.53. & 446.54. & 454.12
opobalsamum quid 187.44
opocarpathum venenum 408.30
opocarpathi remedium 454. 42
opopanacis vsus in theriaca 311.55
oporice medicamentum 358.58
oppidorum Dij tutelares carmine euocabantur 398.24.26
oppidum Cecrops primus instituit 105. 36
oppio Capitoni scirrhus in ventre natus 94. 13

opuntia herba qualis, miraq́; eius natura 319.50
opera rustica quæ quibus apta temporibus 273.16.& circa
opera rustica quæ quo Lunæ statu facienda 278.47 per totum
opera artificum mira 504.2.& inde. & septem sequentibus capitibus
orata Sergius ostrea Lucrina cæteris prætulit 140.49
orationis prosaicæ inuentor 65.29.& 106.22
orbicularis figura mundi 1.47. per totum caput
orbis piscis rotundæ formæ 449.57.& 458.21
orbis miracula septem. Quære Miracula orbis septem
orbitas Romæ in summa authoritate 200.24
orca in Ostiensi portu oppugnata 128.28
orcarum cum balænis pugna 128.21. & inde
orcæ marinæ belluæ 128.21. & 457.57
orca gemma 526.32
orchis herba qualis, eiusq́; vsus, & medicinæ 382.17.23.& 384.37.& 355.53.& 391.36
orchites genus oleæ 210.43.& 211.23
orchomenius calamus fistulis aptus 232.8.19
orchomenij lacus calami, variaq́; eorum genera 232.19.& inde
orcynus piscis 458.20
orelius M. paucarum horarum Consul 104.30
oreon herba, polygoni genus 394.53
oreoselinum herba 291.23
oreoselini descriptio, ac medicinæ 302.14.16
orestes matrem & Aegisthum interficiens, Theodori tabula 494.45
orestis corpus refossum, & eius magnitudo 94.54
orestis iudicium in scyphis duobus scalptum 470.18
orestion herba 207.19
orfitus Cornelius Consul 10.25
orfiti vxor Vestilia 92.9
organa hydraulica quis inuenerit 99.16
orientis populi quo vino vtantur 206.59
orientis populi funes ex palmæ folijs faciunt 227.2
orientis populi bella calamis conficiunt 231.47
orientis oceanus refertus syluis 198.59
orientis quibusdam in locis nihil nasci 199.10.11
orientis therebinthina optima 208.11
orientis vestis ex qua materia 357.35
origani herbæ consideratio & medicinæ ex eo 305.58.& inde.& 316.11.& inde.
origani semen minimum 316.14
origanum & brassica inimica 350.16
origanum Heracleoticum quod 365.45
origano vinum conficitur 207.9
oryges caprarum genus 125.40. & 158.5
orionis cælestis signi exortus 273.22. & 274.36.& 275.22
orionis syderis occasus 275.55. & 274.37
orionis ortu tempestates fieri 276.1
orionis gladij occasus 278.17
orionis gigantis corpus refossum, eiusq́; longitudo 94.53
orites gemma 526.35
oryx animal quale 177.26
oryx fera Aegyptia 11.9
oryza, frumenti genus 267.27.& inde
oryzæ vsus maximus in Italia 262.27
oryzæ oleum 212.34
orminij herbæ medicinæ 301.44.& inde
orminos agrios herba 382.17
ormini siue Hormini herbæ genera, natura, medicinæ 337.29.& inde
ornithias ventus quis, & vnde nomen acceperit 13.26.51
ornithogale herba qualis 319.45
ornus arbor montes amat 225.57
orobanche herba qualis 267.52
orobanchæ, semen in medicinis 337.42. & inde
orobitis chrysocollæ genus 465.34
orodes vbi Crassum superarit 74.2
oræticum vinum 205.1
orpheus poeta primus Græcorum de herbis aliquid prodidit 364.17
orphei vatis patria 47.7
orphus piscis 131.48.& 458.32
orthampelos vitis genus 202.36
orthomastica poma 214.13
orthopnoicis vtilia 304.5.& 307.4.& 322.21.49.& 323.15.27.31.& 328.17. & 332.17.& 348.48. & 352.5. & 356.55.& 359.25.& 360. 9.& 378.13.& 385.3.& 393.24.& 395.18.53.& 396.12.& 406.31.& 450.32. & 465.46
orthragoriscus piscis 449.14. & 458.21
ortyx herba quæ 319.40
ortygometra auis, coturnicum dux 148.2
ortus syderum duplex 272.7.& inde
os iumentis manus vice ad pabula decerpenda 170.57
oris consideratio 169.36.& 170.55. & inde
oris loco, volucres rostra habent 170.56
oris differentiæ plures ibidem.& inde
ore concipientia animalia 156.55
ore carent cicadæ 166.21
ore carentes homines 85.54
oris halitus quomodo iucundior fiat 306.36.& 311.51.& 335.43
oris graueolentiam tollentia 332.18.& 342.47.& 343.31.& 410.1.44
oris hulcera sanantia 297.22.& 300.45.& 302.7.& 304.39. & 305.29. & 306.27.& 308.18.& 309.5.& 320.25. & 321.10.& 336.19.& 338.46.& 343.14.& 345.51.& 348.52.& 349.35.& 350.53.& 354.42.& 355.26.56.& 358.26.& 380.32.& 382.20.& 394.21.57.& 404.19.& 410.27.& 418.1. & 478.60.& 479.23.50.& 480.16.26.
& 497.56.& 492.2
oris vitiorum remedia 308.18.& 321.10.& 333.50. & 336.16.& 342.28.& 343.14.19.31.& 344.21.& 345.51.& 357.33.& 350.48.& 353.8. & 357.46. & 358. 15.16.33. & 410.45. & 450.34
ossa præcisa in veterinis quæ recrescant 174.42
ossa concreta quibusdam esse 95.16.33
ossium fractorum remedia 296.41.ac 302.48.& 338.41. & 384.37.& 391.51
ossa è terra nascentia 509.14
ossa fracta quo pacto è corpore extrahantur 310.53.& 322.21.& 337.38.& 339.50. & 340.2. & 372.53.& 373.4. & 385.39.& 480.16
ossea ligna quæ 2.33.33
ossei lapides 509.14
ossifraga auis 143.32. 34.40
ossifragi in medicinis vsus 431.33.44. & 432.4
oscines aues vnde dictæ 146.5
oscines aues quotannis vocem mutant & colorem 149.3
oscines aues quando fœtificent 149.27
oscitatio lethalis parturientibus 92.35
osculum dare propinquis mulieribus cur institutum 206.5
osiridis Dei templum inclytum 60.44
osyris herba qualis 394.35.& inde
osyrites herba 428.29
ostentorum pleni libri Aristandri 255.34
ostentorum vires nostra sitæ sunt in potestate 398.19
ostentorum interpretatio à quo reperta 106.13
ostentorum varia exempla 126.19& inde & 144.52.& 145.20.& inde. & 146.49.& 230.3. per totum. & 225.26. per totum.& 368.39.& inde.
ostracias gemma 526.36
ostracites gemma ibidem 36.38
ostracium piscis idem cum onyche 457.8
ostracitæ lapides eorumq́; vsus & medicinæ 509.36
ostracitis cadmiæ genus, eiusq́; vsus 478.30
ostrea lunari potestate augeri, minuiq́; 11.39
ostrearum viuaria à quo primùm excogitata 140.46
ostreæ silicum duritia teguntur 130.30
ostrearum natura 139.35
ostrearum generatio 140.10
ostreæ capita non habent 169.2
ostreæ vbi optimæ 140.49. & 452.17.& inde
ostreorum consideratio, natura, bonitas, loca 452.2. per totum caput
ostreorum magnitudo 452.20
ostreorum medicinæ ibid.21.& inde
ostreorum copia vbi 77.1
ostrya siue Ostrys, arbor infelix 197.52
othonne herba qualis, & eius in medicinis vsus 394.28

othonis M. inuentum 191.50
otia piscis 458.20
otides aues Hispanis tardæ appellatæ 147.20
otis auis qualis, & vnde dicta 148.8. & inde
ouans quis primus Romam ingressus 219.23
ouantes myrtea corona vtebantur 219.25
ouidij liber de piscibus 448.41.& 458.30
oues quando lauandæ 274.31
oues quando tondendæ 274.39
oues qua ratione fœminas pariant 279.28
oues qualiter pascendæ 279.25
oues non nisi fœminæ qua ratione gignantur 437.56
oues aquis quibusdam colorem mutant 439.14.& inde
ouibus & bubus antiquorum mulcta constabat 258.23
ouium honor apud veteres 258.24
ouium dente segetes depascendæ 268.16
ouium lac quale 406.8
ouium in medicinis vsus 432.59.& 433.2.& 435.10
ouium genera duo 123.40
ouium generositatis signa 124.17
ouium caudæ cubitales in Syria 124.18
ouium boúmque effigie primum æs signatum 258.26
ouorum consideratio 153.48. per totum. & 419.39. per totum caput
oua struthiocamelorum pro vasis habita 142.43
ouorum natura, medicinæq; 419.29. per totum caput
oua quo tempore supponenda 278.52
ouorum in cibis vtilitas 420.18.& inde
vuorum candido, & calce viua vitrum ferruminatur 420.31
ouo perfusum lignum, non ardet 420.32
ouum anguinum, portentosáque eius natura 420.34.& inde
oua quæ quadrupedes pariant 153.48. per totum caput
ouorum auium differentiæ Ibidem per totum caput
ouo oblonga gratioris saporis 153.59
oua quæ fœminam, & quæ marem pariant 153.59.60
oua qualia, quot, & quando supponenda 154.22.& inde
oua sterilia quæ arte noscantur 154.24
oua citra incubitum in Aegypti funeris fœtus edunt 154.30
ouorum auguria 154.34. per totum caput
oua sine gallinis igne fouentur 154.37
oua hypenemia quæ 155.3
oua vrina quæ 155.28
oua sine maribus interdum nasci 155.25.& inde
oua etiam terra operta fœtum edere 154.32
oua zephyrya quæ 155.27
oua aceto macerata per annulos trahi 155.29
oua quomodo optimè seruentur 155.29
ouis viuentes homines 52.11
oxalidis herbæ consideratio 309.30
oxycedrus arbor 193.40
oxygala quid 406.48.51
oxylapathon herba, & medicinæ ex ea 309.32.38.& inde
oxymeli qualiter fiat 207.38.& inde
oxymelitis confectio, & medicinæ ex eo 342.23.& inde
oxymyrsine, id est, myrtus syluestris 212.28.& 219.11
oxymyrsine eadem cum rusco 349.42
oxymyrsines descriptio, & in medicinis vsus 349.37.& inde
oxymyrsine quid, vinúmque ex ea factitium 212.31
oxymyrsinum oleum, eiúsque natura 344.11
oxypora medicamenta 311.17
oxys iunci genus 320.21.24
oxys herba, eiúsque vsus 394.39
oxyschœnos iunci genus 320.21
oxytriphyllon quid 316.3
ozænæ piscis 134.14
ozænarum morbi remedium 357.56
ozænitis nardi genus virus redolens 183.37

Pabula luxuriosa non semper pinguis soli iudicium esse 240.32
Pacuuius Taurus ædilis plebis 472.56
Pacuuij Poetæ picturæ 485.39
Pacuuius Poeta, Ennij ex sorore nepos Ibidem
Pades, id est, picea arbor Pado fluuio nomen dedit 40.15
Padus fluuius Herodoto incognitus 181.47
Pæantides gemmæ 526.48
Pæderos, herba eadem cum carefolio 293.11
Pæderos, acanthi genus 331.29
Pæderos gemma 520.8.& 523.1.23
Pæoniæ herbæ consideratio 365.32.& inde.& 392.53
Pæoniæ medicinæ 384.46.& 386.12
Pagana lex de fusis per agros non torquendis 399.8
Pagri piscis consideratio 131.46
Pagri piscis in medicinis vsus 455.47
Pagri hyemis prægelidæ incommoda sentiunt 131.46
Paguri cancrorum genus 134.55
Pala arbor qualis 182.3. per totum. siue Palacranæ, id est, maiores auri Palacræ massæ 464.42
Palatina tribus Romæ 258.31
Palatina domus Cæsarum, multorum artificum signis ornata 502.8
Palatina Venus, L. Crassus à Bruto appellatus 499.59
Palatina ædes Apollinis 514.58
Palamedis fasce gladium cōdentis picta imago 493.45
Palamedes quas literas repererit 105.27.29.& alia.& 105.54.& 106.10
Palearum consideratio, differentiæ, vsus &c. 277.20.& inde
Palearum hordei medicina 334.48
Palearum tritici medicina Ibidem
Paleæ optimæ quæ 266.50
Paleatum lutum quod 315.14
Palæmonis Grammatici insignis vinea 203.11
Palilicium sydus 273.58
Palimpissa quid 353.8
Paliuri spinæ consideratio 197.28.& inde
Paliurus quando germinet 228.40
Paliuri medicinæ 358.1.& inde
Pallas. Quære Minerua.
Pallas libertus Claudij principis ditissimus 468.48
Pallorem inducentia 304.57.& 305.20.& 308.44
Palmæ arboris consideratio, genera, natura 192.7. per totum
Palmæ in Italia steriles 192.8
Palmis gentes quædam panem conficiunt 192.9
Palmis Orientis populi vinum exprimunt 192.19.& 206.59
Palmarum sexus 192.25.36
Palmarum genera quadraginta nouem 192.57
Palma ex seipsa renascens vbi 193.5
Palmis viridibus gulati milites Alexandri 193.32
Palmarum in folijs olim scriptitatum 195.51
Palmæ in Aethiopia quales 196.14
Palmarum succus qualis 218.20
Palmæ statim à ligno recedunt 218.34
Palmarum fructus sine ligno 218.37
Palmis non decidunt folia 226.21
Palmarum folijs funes olim conficiebantur 227.3.& 284.11
Palmarum folia duplicia 227.8
Palmæ facilè fructum perdunt 228.27
Palmæ carne commendantur 218.45
Palma pondus validè sustinet, quoniam in diuersum curuatur 235.60
Palma Celi insula vetustissima 237.6
Palmæ sublato cacumine sterilescunt 254.35
Palmarum nemora vbi 62.7
Palmarum vinum apud Arabas 83.30
Palmarum nobilitas vitibus, oleísque proxima 344.43
Palmarum incommoda & noxæ Ibidem
Palmarum medicinæ 344.45.& inde copiosè.
Palmæ myrobalanum ferentis consideratio, & medicinæ 344.51
Palmæ vbi probatissimæ Ibidem
Palmæ elates, siue spathes, natura 344.53
Palmæ meridianum Solem spectare debent 252.41
Palmati lapides quales 509.15
Palmei vini medicinæ 341.48
Palmeo vino qui vtantur 206.59
Palmesia vina vnde dicta 204.24
Palmi primum vini factitij genus 207.47
Palmites Meridiem spectare debent 253.2
Palmitum vitium consideratio 251.18 & inde

palpebrarum animalium consideratio 170. 38.& inde
palpebræ quibus non sint 170.41
palpebræ cur à natura datæ 170.39
palpebræ decidunt Venere abundantibus 170. 41
palpebrarum pili inordinati chondrylles mastiche corriguntur 332.32
palpebrarum vitijs medentia 346.14.& 352.50.& 353.20.& 374.15.38.& 401. 51.& 404.16.& 409.29. & 437.3.& 452.49.& 453.12.
palumbium auium consideratio 150.52. per totum caput
palumbes lauro sese purgant 117.32
palumbes hyeme abeunt 148.26
palumbes bis anno pariunt 154.7
palumbes quot oua pariant, & earum incubandi ritus 154.55.& inde
palis apta materia quo modo & quo tempore serenda 248.41.per totum caput
pamphilus pictor, præceptor Apellis 489. 54.57.& 493.18
pamphili Bebij interitus 105.35
pamphilus Q. Consul 195.51
pamphila mulier bombycinæ vestis repertrix 164.43
pampinarius palmes quis dicatur 251.5
pampinandi tempus quod aptissimum 279. 29
pampinorum medicinæ 338.22.& 319. 13
pan Deus, vide infrà Panos
panos siue Ligustici medicinæ 305.31
panacea Aesculapij filia 365.39. & 494.19
panaces Chironion 365.46.& 372.30
panacis oleum 212.40
panacis sapor 294.18.19
panacis herbæ varia nomina 292.51
panacis herbæ consideratio 365. 37. & inde.& 370.28. & 372.30.38.& 373.10
panacis herbæ medicinæ 377.40.& 380.51. 57.& 381.47.53.& 382.4.41.& 383.9. & 383.24.31.54.56. & 385.14.23.& 386.13.16
panæus pictor 488.22
panæus frater Phidiæ 488.22.33.& 542. 18
panathenaicon vnguentum Atheniensibus vsitatissimum 190.49
panchrestos stomatice quomodo conficiatur 347.30.& inde.& 510.2
panchrus gemma 526.41
pancratiastarum simulachrum ex ære 475. 26.32
pancration cichorij genus 299.37
pandectæ, libri Græci inscriptio. Prologo operis, pag.2.vers.26
pangæi montis rosæ 313.27
pangonius gemma 526.41
panici spica qualis 261.6
panicum vnde dictum 261.9
panici genera plura 261.12
panici vsus in Gallia, & Aquitania 264. 16
panicum vbi seri non debeat 264.19
panicum frugis genus quando serendum 260. 54.& 274.11
panicum ne aues tangant 268.11
panicum vbi serendum 268.25.& 274. 22
panicum, & ex eo medicinæ 335.27. & inde
paniculæ calamorum flos si aures ingrediatur exurdat 457.41
panis differentiæ, & medicinæ ex eo 335. 57.& inde
panis nauticus aluum sistit 336.1
panis sitanius quis, eiúsque vsus 336.2
panem conficere Ceres reperit 105.23
panis è milio, & panico 261.13
panes Alexandrini ammios semine cõficiunt 305.17
panes quot ex modio similaginis & floris 263. 38
panis faciendi ratio, & eius differentiæ 165. 35.& inde
panis vbi fiat ex piscibus 91.29
panes ex lotometra Aegyptij pastores conficiunt 329.57
panis appellationes diuersæ vnde tractæ 364. 35.& inde
panis varia confectio 264.35.& inde
panes Romani per seipsos faciebant 264. 44
pane alio proceres, alio vulgus vtebatur 285. 41
panem Romæ mulieres conficiebant 264. 44
panis aniso conditur 306.35. & inde
panis militaris tertia parte ponderosior suo frumento 262.7
panis saluberrimus quis 330.50
panis quot pondo ex tritici modijs 262. 9
paniscus pictus à Taurisco 494.48
pannuceа poma 214.15
panorum morbi remedia 295.5. & 302.55.& 308.35.49.& 309.24.& 321.34.& 322.25. & 327.29.& 328. 13.23.26.54.& 330.19.& 331.1.& 335. 8.35. & 336.21.60. & 337.16.32. & 342.45.& 343.2.& 346.34.& 354. 50. & 350.56. & 351.2. 40.56. & 252.49.& 353.3.& 354.41.& 356.56. & 358.3.& 362.35. & 382.4.& 391. 31.& 392.5.& 400.54. & 402.17.& 405.49.& 407.13.& 432.29.& 450. 52.& 452.26.& 479.2.& 498.41.& 509.7
panos dei effigies picta 489.2.& 492.11
panos simulachrum 501.30.58
pansæ vnde dicti 177.17
pansæ Seruilij interitus 105.37
pansebastos gemma 526.44
pantherarum consideratio 113.18.per totum caput.& 116.24.& inde
panthera auxilij causa ad hominem confugit 113.18.& inde
pantherarum maculæ spectandæ 113.35
pantherarum odor quadrupedes allicit 113. 38
pantherarum astus 113.38
pantheræ senatusconsulto cautum ne in Italiam adueherentur 113.42
pantheræ à quibus in ædilitate Romam aduectæ 113.44
pantheræ aconito necantur 116.25 & 387.51
pantheræ in seruandis vnguibus ingenium 112.47
panthera sola odorata inter animalia 315. 2
pantherarum oculi quales 519.9
pantheræ cor maximum 172.32
pantheris formidabiles hyænæ 403.46
pantherarum carnibus viuentes homines 86. 27
pantheræ quos non attingant 422.25
pantherinæ mensæ citreæ 197.35
pantheon templum Romæ quale, & à quo extructum 472.9.& 502.10.& 506. 54
panticapæum vrbs laurum non nutrit 230. 24
papauer herba in honore habita apud Romanos 293.8
papaueris succus soporiferus, mortémque afferens 307.27
papaueris syluestris natura, & medicinæ ex eo 307.38.39
papaueris genera plura 307.22.& duobus mox sequentibus capitibus.
papaueris medicinæ 307.22.& inde
papaueris nigri succus quo pacto colligendus 307.26
papaueris folia quando cadant 261.31
papauer quando serendum 371.15.& 272.49
papauer syluestre faucibus affectis medetur 272 52
papaueris genera, natura, satio, vsus 293. 1.& inde
papauerum capita à Tarquinio superbo decussa 293.8
papauerata vestes 124.6
papellius Sextus Consul 145.23
papilio lucernarum luminibus aduolans inter mala medicamenta numeratur 408. 49
papilio apibus inimicus 163.57
papiliones quo nascantur modo 167.48
papilionis aduentus, veris initium indicat 271.36
papiliones aluearia infestantes quo necentur 318.5.& inde
papinius Sex. Consul zizipha & tuberes primus in Italiam attulit 213.55
papinio Sexto Consule phœnix visus 142.54
papyria lex 462.37
papyrius Cn. cum dentibus natus 49.33
papyrio Cn. Consule lumen de cælo noctu visum 10.31
papyrij L. Prætoris iudicium 92.13
papyrij Lucij votum, si Samnites vicisset 206. 8
papyrius Masso myrto coronatus ludos spectauit 219.27
papyrius Cursor terrorem prætori Prænestinorum verbo incussit 244.24
papyrij Fabiani laus 508.29
papyrianum horologium 107.34
papyri fruticis consideratio 194.48. & inde.& 195.21.& inde
papyri fruticis medicinæ 356.24.& inde

Papyri flore dij coronabantur 195.3
papyro quidam nauigia texunt 77.10.& 195.4
papyri vsus varius 195.4.& inde
papyri caulis ipse pomum est 218.48
pappos, id est, lanugo quædam in plantis 319.27
pappus coggyriæ arboris 198.7
pappus herba, eadem cum senecione 374.60
papulas à triplici herba gigni 308.47
papularum remedia 399.22. & 349.6. & 353.44. & 384.5. & 407.16. & 414.13. & 446.26. & 497.56. & 498.45
parætonium coloris genus 465.41. & 486.34.57
paralios herba, tithymali genus 308.5. & 380.33
paralysis remedia 295.45. & 300.15. & 305.23.26. & 333.35.52. & 353.10. & 356.46. & 366.17. & 383.29. & 390.40. & 393.24. & 433.23. & 446.45. & 449.57. & 450.43
paranites gemma, ex genere amethystorum 522.58
paraphoron aluminis genus 497.55
parasius pictor 487.9. & 489.10.15.20
parasangarum apud Persas non vbique eadem mensura 80.47
parasij pater Euenor 488.50
parasij opera 489.12. & inde per totum caput
perdalianches aconiti genus 116.26
pardalium genus vnguenti 190.50
pardalios gemma 527.34
pardorum ferarum consideratio 113.40. & 158.8
pardi quàm cautè vngues custodiant 111.47
pardis lingua qualis 171.47
parentationibus fabæ adhibebantur 265.28
parentes necantia 155.40. & 165.45.49. & 166.9
parerga in picturis quæ dicantur 492.46
parianus piscis 458.4
paris Dearum iudex, Helenæ amator, & Achillis interfector 476.43
paridis simulachrum ex ære Ibidem
paridis os marmore percussum 502.43
pariendi facilitatem præstantia 306.56.57.60. & 324.5. & 404.28.31
parietum aliquot genera 496.39. & inde. per totum caput
parietes formacei 496.39. & inde
parietes lateritij 496.53. & inde
parietes marmorei 503.7
parietes picati vbi 511.23
parietes herbis pingi 326.4
parmeniscus Astrologus 278.10
parnassus mons laurum spectaßimam habet 219.56
parnassus mons quales habeat abietes 234.17

Reliqua quære parte secunda.

paronychiarum, id est, vnguium morbi, remedia 322.22. & 336.1. & 338.49. & 343.31. & 349.29. & 350.53. & 362.41. & 403.28
parotidum, id est, aurium apostematum, remedia 295.4.5. & 300.51. & 305.28. & 306.14. & 309.8.24.41. & 310.47. & 327.29. & 328.13.26. & 331.6. & 337.9.26. & 346 34.47. & 347.1. & 351.19. & 363.3. & 392.41. & 400.25. & 403.4. & 407.15. & 409.52. & 426.53. & 452.26. & 453.23. & 498.42
parra auis quo tempore non appareat 276.53
parsimoniæ exempla 153.30. & 164.4. & 179.33. & 258.12.15.46. & 260.17. & 469.20. & 470.6
parthenis herba, postea Artenisia dicta 368.37
parthenium herba quæ 319.46. & 328.50. & 366.12
parthenium vnde dictum 329.3
parthenij medicinæ 324.44. per totum caput
parthi vnguentis madent 190.35. & 191.22
parthorum regum vnguentum quod 191.22
parthi vestibus literas intexunt 195.9
parthi quo vino vtantur 206.11
parthi bibendo gloriam quærunt 209.33
parthi quanto plus bibunt, tanto magis sitiunt 209.51
parthorum reges qua herba vtantur, in votis suscipiendis 316.43
parthorum, & Romanorum imperij terminus 63.31
parthorum reges, cuius fluminis aquam bibant 81.36
parthorum halitus cur infectus 179.10
parthi crapulæ dediti 179.12
parthi cicadis vescuntur 166.17

Reliqua quære parte secunda.

partus prodigiosi 91.39. per totum caput
parto vno mulieris quot fœtus edi poßint 91.39
partus qua ratione contineri poßint 234.26. & 404.12. & 415.9
partuum ratio ac diuersitas 94.28. per totum caput
partus necãtia 303.53. & 304.4 & 396.32
partus faciles præstantia 295.11. & 297.14. & 299.35. & 303.35. & 304.35. & 306.56.57. & 309.13. & 324.5. & 332.19. & 348.57. & 349.7. & 351.6.45. & 359.17. & 360.42. & 361.57. & 362.51. & 386.11. ferè per totum caput. 57. & 389.17. & 395.18. & 396.13. & 400.14. & 404.35. & 407.9. & 415.11.23. & 420.13. & 486.13. & inde. & 448.18. & 456.56. & inde. & 510.26.32
partus mortuos ex vtero euocantia aut expellentia 299.35. & 300.18. & 303.35. & 304.35. & 310.41. & 322.34. & 323.16. & 329.51. & 336.41. & 342 31. & 344.55. & 351.43.46. & 352.29. & 357.13. & 386.17.20.25. 34.37. 43.54. & 415. 16.29.33. & 419.9
partus quorumlibet animalium extrahentia 360.10
paruis ex rebus magna interdum gloria paratur 214.4
pascua aliquandiu vnicum Romanorum vectigal 258.23
pascuorum nomine antiqui quid intellexerint Ibidem
pasiteles plasticem statuariæ scalpturæque matrem esse prædicabat
passæ vuæ vnde dictæ 201.8
passer piscis 495.46
passeres pisces plani 132.47
passeres pisces quid à rhombis distent 132.47
passeris auis consideratio 150.58. per totum caput
passerum in medicinis vsus 429.9. & 433.6. & 437.26
passernices cotes trans alpes repertæ 511.15
paßienus Crispus bis consul 237.15
paßienus Crispus Neronis vitricus 237.15
paßi consideratio 205.21. & inde
paßines Rex Sogdonaci filius 81.54
pastinacæ herbæ consideratio 288.2. & inde
pastinacæ quomodo & quando serendæ 287.58
pastinaca [illegible]ica & medicinæ ex ea 296.48. per totum. & 371.20
pastinacæ piscis in medicinis vsus 453.26.44. & 454.6. & 456.13. & 457.7
pastinacæ astus & in latrocinando solertia 138.43
pastinacæ radius venenatus 139.44
pastinacæ ex planorum piscium genere 132.54. & 133.18
pastinacæ pinnis carent 132.54
pastinaca quibus inimica 349.30
pastinacæ ictus remedia 336.36. & 408.47. & 451.3.54
pastinacæ piscis quæ partes sine noxa edi non poßint 451.55
patauinorum calidus fontibus herbæ virides innascuntur 26.41
patauinorum fontes calidi & medicati 442.36
patella oleæ morbus 254.15
paterculi filia Sulpitia omnium mulierum pudicißima iudicata 98.46
pateton palmæ genus 193.15
patientiæ exempla 90.48. & 96.6. per totum. & 476.27
patinarum luxus 153.41. per totum. & 496.13. & inde
patribus rarò proceriores filij 94.51
patriæ causa mori ingens laus 100.39
patriæ amoris exemplum in L. Tuberone 145.55
patrobius Neronis libertus harenam in vsum palæstræ è Nilo sibi ad vehendam curauit 496.34
patrocles statuarius 474.56. & 477.42
pauida sunt, quibus cor prægrande est 172.31
pauimentorum faciendorum ratio 496.23. & 512.36. per totum

paui-

pauimentorum origo 512.36
pauimentorum diuersa genera Ibidem.& inde per totum
paulus Aemilius Metrodorum Philosophum eundémque pictorem Romam adduxit 494.6
paulus Aemilius Perseum superat 5.34.& 463.18.& 494.7
paulus Aemilius ærarium ditat 463.18
paulus Aemilius Mineruam in æde Fortunæ dedicat 475.12
paulus Aemilius Consul 41.38
paulus Aemilius Macedoniæ septuagintaduas vrbes vno die vendidit 46.55
pauli Aemilij Censura 107.37
pauli basilica mirum ædificium, eiúsque columnæ Phrigiæ 506.52
paulo L. & C. Marcello Consulib. lana pluit 16.6
pauonum alitum consideratio 146.8.per totum.& 155.5.& inde.& Ibidem 26
pauonum intellectus, ac gloriæ cupiditas 146.8.& 154.9
pauonem quis Romæ cibi causa primus occiderit 146.20
pauo animal maleuolum 146.19
pauones Columbis amici 158.30
pauo inuidum animal 425.36
pauonum in medicinis vsus Ibidem
pauonis apex qualis 168.30
pauonacea tecta 511.1
pauoris remedia 451.42
pauperis cœna scolymus 332.9
pausias pictor 493.19.31
pausiæ pictoris, & Glyceræ amicæ eius inuentum 312.29
pausiæ pictoris Stephanoplocos tabula 312.31
pausia oliua 210.43.& 211.23
pax & bellum naturæ in plantis 294.47
pacis templum Vespasiani opus 506.53
pacis templum à Vespasiano signis picturisq; exornatum 477.15.& 489.53.& 491.48.& 501.23.& 503.38
pecten Veneris, herba, eiúsque in medicinis vsus 362.11
pectines pisces 135.16.& inde
pectines digito admoto se contrahunt tanquam videntes 169.42
pectines maximi, & nigerrimi æstate 458.22
pectines optimi vbi Ibidem
pectinum generatio 140.7.15
pectoris animalium consideratio 174.7.& inde
pectus homini soli latum 174.8
pectoris ægritudinis remedia 297.41.& 297.55. & 299.9. & 301.37.& 302.55.& 303.24. & 304.31. & 306.45.51.& 307.19.& 309.60.& 310.25.56.& 322.3.6.50.& 327.41.& 328.7.27.& 336.9.& 337.25. & 346.33.& 347.47.& 348.50. & 351.60. & 352.60.& 353.9. & 356.53. & 357.4. & 359.13.& 360.2. & 363.6.& 366.29.& 377.39.45.46.52.& 378.4.20.25.26.& 379.47.& 382.20.& 390.5.39.& 393.33.& 395.50.60.& 396.13.16.& 411.2.& 419.54
pectunculi pisces 133.52.& 458.25
pectunculi piscis medicinæ 452.50
pecuniæ immodicæ exempla 468.41.per totum caput
pecunia vnde dicta 258.22.& 462.27
pecunia prima ouium, boúmque effigie signata 258.26
pecuniarum vbi vsus nullus 62.3
pecuniam Aegyptiorum reges ne successoribus relinquerent, in pyramidum opera eam profundebant 504.54
pecuniæ vi discreta sunt elementa naturæ 285.47
pecus potu pinguescit 157.60.& inde
pecori balatus quo concitetur 304.43
pecus rhododendro necatur 356.33
pecoris consideratio, eiúsque generatio, & natura 123.22.per totum
pecora in Ponto felle carent 390.20
pecori tonitrus abortum gignit 123.36
pecori caput infirmissimum 124.23
pecora auersa à Sole pascenda Ibidem
pecora stultissima animalium 124.23
pecori quæ vita longissima 124.24
pecora quibus saginentur 237.29
pecus pecuniæ nomen dedit 258.22.& 462.27
pecus aliquandiu vnicum populi Romani vectigal fuit 258.23
pecora futura interdum præsagiunt 281.29
pecora maximè laserpitio herba vescuntur 284.55
pecorum medicinæ 337.20.& 359.21.& 367.23.& 373.27.& 378.28.& 419.35.& 431.32.& 432.38.39
pecudum fimi in medicinæ vsus 432.38
pecudes vt fœminas, vel mares procreent, quid faciendum 123.36
pecudum fœtus quo vitientur 399.28
pecudum nota æs primum signatum 462.27
pedatim incedere quid 177.14
pedamentorum materia optima 248.59.& 350.45.& inde
pedianus L. Consul 145.23
pedianus Asconius 101.57
pediculis vestes quid liberet 385.20
pediculi, quæ animalia infestent 167.55.& inde
pediculi ex qua gignantur materia 167.55
pediculi ocimo generantur 302.27
pediculi quibus perimantur 333.53.& 498.17
pediculari morbo quidam interierunt 167.54
pedius Quintus pictor 485.45
pedunculi maris 453.17.& 454.11.
pegasi equi pennati 114.19
pegasi aues equino capite 153.17
pegma in circo argenteum 463.9
pelagium genus purpuræ 137.39.& inde
pelamis piscis 131.1.5.& 458.5.6.20.21
pelasgi Vmbros ex Hetruria exegerunt 33.53
pelasgi in Latium literas attulerunt 105.34

Reliqua quære parte secunda.

pelasgos, lauri genus 219.49
pelecinum herba, eiúsque vsus 395.19
pelecinon herba lentem necat 267.53
pelignorum linum quale 383.1
pelij montis spina mira 182.40
pelles erythrodano tinguntur 356.45
pellicum forma quo pacto lentigine fœdari possit 422.7
pelles, ardeolarum genus 155.18
pelopis costa eburnea 399.42
pelloponnesiacum bellum 417.4.& 427.54
pelorides pisces 458.9
peloridum piscium medicinæ 454.47
penelopes effigies picta 489.2
penelopes aues 516.49
pœnitentiæ exemplum in serpentibus 422.10
pennarum animalium consideratio 175.30.& inde
pennæ euulsæ recrescunt, præcisæ non crescunt 175.30
pennarum insectarum consideratio 166.35.& inde
pensilis vrbs, Thebæ Aegyptiæ 506.17.& 507.2
pensiles cucumerum horti 286.28
pensiles horti Semiramidis in Assyria 285.25
pensilium balnearum vsus quando 376.52
pensilis ambulatio Gnidi, Sostrati opus 505.32
pensilis horti descriptio 506.17.& inde
pensilia theatra Curionis 507.50
pentadactyles pisces è genere cōcharum 458.10
pentadoron lateris genus 496.48
pentapetes herba fraga gignens 371.8
pentaphyllon herba 371.9
pentathli Delphici ex ære, Myronis opus 475.26.& 476.10
penthesileæ Amazonis inuentum 106.4
pentorobos herba 365.33.& 392.53
peplion herba, eiúsque vsus 308.11
peplos herba qualis, eiúsque vsus in medicinis 395.9.& inde
peponum natura, & medicinæ 395.31.& inde
pepones in genere cucumerum qui dicantur 256.33
pepones quomodo toto anno seruentur 256.42.& inde
pepticæ medicinæ 307.37
peraticum bdellij genus 183.2
percæ pisces 131.48
percarum piscium medicinæ 456.52
percides pisces 458.24
percnopterus aquilæ genus 143.16
percnos, aquilarum genus 143.9
percussus quo pacto dolore leuari possit 399.56
percussorum remedia 342.21
perdicion herba vnde dicta 319.44
perdicion herba qualis, eiúsque vsus, & medicinæ 324.44
perdix qua herba delectetur 342.21

perdicum

perdicum auium consideratio 150.22. & inde
perdices promiscuè iniri 150.28
perdices vento concipere 150.31
perdicum æstus 150.27.& inde
perdices lauro sese purgant 116.32
perdices in Bœotia nullæ 148.58
perdices vbi bina corda habeant 172.33
perdices non pinguescunt 174.28
perdices quomodo pugnaciores fiant 330.41
perdicis in medicinis vsus 425.40.& 431.31.& 436.43.& inde
peregrinæ arbores quæ 181.29
peregrinationis homines natura auidi 243.23
perelius statuarius 474.53
pergamena fictilia 496.4
periandri de nobilibus pueris castrandis mandatum 133.32
periandri nauis à muricibus retenta ibidem
periboetos Satyros ex ære, Praxitelis opus 476.14
pericarpon bulbi genus, eiusq; genera, & medicinæ 372.28
periclymenos herba, eiusq; vsus in medicinis 395.13.& inde
periclymenus statuarius 477.43
periclus vernula Splanchnoptes, eiusq; simulachrum ex ære 477.1
pericles Mineruæ monitu venulam sibi charum parthenio herba sanauit 329.1
periclis Olympij simulachrum 476.32
periculo vrgente fibri sibi genitalia præcidunt 117.7
periculo quæsita maximè placent 135.47
perileucos gemma 526.48
perilli statuarij taurus æneus 477.35
perilli interitus ibidem
periodicæ febres quo pacto curentur 295.51
periphoreti Artemonis simulachrum ex ære 475.20
peripneumonicis, id est, pulmonis morbo laborantibus, vtilia 306.4.& 333.51.& 346.35.& 360.7.& 378.43.& 395.8
perisson strychni genus 325.2
peristereon herba qualis 370.54.& 372.14.& 388.46
peristereonis herbæ medicinæ 373.15.& 385.43.& 386.28
periurorum supplicium ad Olacham Bithyniæ amnem 439.46
perixyomenos ex ære, Antigoni opus 477.22
permutatio rerum Troianis temporibus in vsu 459.39
pernæ pisces, ex genere concharum 458.39
perniciem omnem selagine herba auerti 357.18
pernionum remedia 295.60.& 299.21.& 328.26.& 331.3.9.& 333.29.& 335.11.& 336.23.60.& 343.15.& 345.38.& 346.37.& 382.43.& 388.5.8.& 389.35.& 407.1.& 413.11.16.& 452.28.& 467.7.& 498.15.
perpennæ M. senectus 101.45
perpendiculum instrumentum fabrile à quo repertum 105.52
perpensa herba quæ, & ex ea medicinæ 321.47.& inde
perpressa herba qualis 381.42
persæ vnguentorum repertores 190.35
persarum reges qua herba sese muniant aduersus omnia tum animi tum corporis incommoda 361.10
persarum reges qua herba corporis venustatem sibi concilient 361.28
persarum legatis latace herba à rege accepta omnium rerum copiam suppeditare credebatur 377.1
persarum & Aegyptiorum nauale prælium 494.40
persæ quibus gemmis delectentur 527.2
persea arbor qualis 213.47.& inde
perseus Memphi Perseam seuit 213.49
perseus Alexandri atauus ibidem
persei clades, Romanorumq; de eo victoria, quo prodigio prænuntiata 255.41
perseus Atlantem montem adijt 56.10
perseus à Paulo Aemilio victus 463.19
perseus ab Octauio nauali certamine victus 472.7
persei simulachrum, Myronis opus 475.25
persei effigies à Parisio picta 489.33
perseus pictor, Apellis discipulus 492.28
persei filius Perses sagittarum inuentor 106.2
persica arbor vnde dicta 212.42.& 216.52
persica poma fugacissima 213.28
persica ægris innocua 213.27
persica quando primùm reperta 213.26
persicam venenatam in Perside gigni, falsum est 213.46
persica foris corpore, intus ligno constant 218.31
persicæ arbores in Rhodo florent, nec fructum ferunt 228.38
persicus quibusdam corpus ligno adhæret, in quibusdam facilè separatur 218.35
persicæ classis anchoræ à Scyllide præcisæ, eiusq; rei pictura 494.26
persica victoria eo ipso die, quo contigit, Romæ nuntiata 96.3
persici maris arbores 183.8.& inde.& 14.ibidem
persicum bellum quando gestum 264.43
persica peregrina arbor 181.29
persicarum arborum consideratio 213.25. per totum caput
persicorum genera plura ibidem
persicorum ingens pretium 213.27
persica Aegyptia qualis 194.17.& inde
persica vbi sterilis 213.45.& 228.36
persicorum succis nullus color 218.22
persicorum odor qualis 218.24
persica quando serenda 248.18
persicorum vsus, & medicinæ ex eis 347.15.& inde
persicum innocuum cibis 347.16
persici spadones aliquando imperarunt 192.60
persius doctissimus. Prologo operis, pag.1. vers.30
persolata herba quæ 371.24
persolatæ herbæ medicinæ 377.30.& 382.5.& 384.10.& 385.12.41
persolutæ herbæ consideratio 325.23. per totum caput
personata herba, Græcis arcion 370.51.& 371.24
pedum morbos qui non sentiant 335.43
pedes gallinacei, herba qualis 374.11
pedibus vniones quibusdam gestati 136.26
pedum animalium consideratio 176.55.& inde
pedes homini maximi 177.15
pedum auium diuersitas 177.31 per totum caput
pedum insectorum consideratio 177.41. per totum caput
pedum numerus nulli impar 177.47
pedum clauorum remedia 295.52.& 306.32.& 310.59.& 321.24.& 333.19.28.& 335.14
pes imus vrsis in vestigio carnosus 177.21
pedum morbi remedia 296.1.& 301.14.& 331.2.22.& 335.14.& 336.51.& 342.13.& inde.& 347.52.& 351.17.& 353.52.& 432.38.& inde per totum.& 450.19.& 498.43
pestis nulla vnquam Locris aut Crotone 24.44
pestilentiam senes minimè sentiunt 103.16
pestilentiæ medicinæ 341.51.& 349.3.& 360.18.43.& 382.8.& 513.49
pestilentiam in meridianis regionibus semper in occasum Solis ire 103.17
pestilentiam in meridianis regionibus hyeme fieri, nec trinos excedere menses 103.18
petauristas crurum lasciuia pulices imitantur 167.59
petesucus rex Aegypti 505.36
petilij floris consideratio, naturaq; 315.41
petilij Caij in Aedilitate repulsa 460.30
perisia poma 214.9
petræa brassica vino inimica 300.40
petræa brassica qualis, & ex ea medicinæ ibidem.& inde
petreij Attinatis in Cimbrico bello facinus 327.41.& inde
petreius Attinas graminea corona donatus 327.41
petreias siue (vt alij legunt) Petridius, vt alij, Petricus, Ophiacorum author 311.28.& 331.60

petrites vini genus 204.56
petronius Titus à Nerone peremptus 515. 34
petronius Diodotus medicus 299.45. & 371.12
petronij P. gesta 85.3
petroselinum vnde dictum, & medicinæ ex eo 302.18. per totum caput
peucedanum herba totum annum in vmbra asseruatur 3.96.47
peucedani herbæ medicinæ 371.37. & 372.55. & 373.16. & 377.25.45. & 378. 8.14.43. & 379.44. & 380.53. & 381. 4.51. & 383.36.51.53. & 384.41. & 385.6.45. & 386.31.50
pecestes Alexandri seruator 476.7
peucestis simulachrum ex ære, Tisicratis opus ibidem
peumene, spumæ argenteæ genus 466. 54
pezicæ, fungorum genus 287. 39
phacos lentis syluestris genus, & ex eo medicinæ 336.33
phaetontis casu illustratus Eridanus fluuius 39.51
phaetontis icti fulmine, sororumq́ in populos arbores conuersarum fabula 516. 18
phaetontis simulachrum ex marmore 501. 11
phaetontem in Aethiopia obisse 516. 29
phagedænæ hulcerũ excedentium genus 296. 35. & 383.22
phagedenarum remedia 296.35.50. & 298.38. & 303.1. & 305.27. & 339.43. & 346.40.59. & 356.38. & 360.12. & 383. 22. & 385. 52. & 414.46.50. & 498.15
phager piscis 458.21
phalacrocoraces aues alpinæ 153.7
phalangion herba quæ, eiusq́ in medicinis vsus 395.29
phalangiorum genera, consideratio, natura, venenum 422.44. & inde
phalangius aranei genus 116.15. & 126.50. & 146.58. & 267.56
phalangius eruo innascitur 267.56
phalangiorum morsus remedia 301.29. & 323.36. & 330.15. & 342.36. & 349.20. & 351.23. & 354.38. & 355.13. 49. & 361.34. & 371.49.51. & 374.40. & 389.19.31. & 395.32. & 396.10. & 422.47. & 449.60. & 451.3
phalangius parentes occidit 165.44
phalangites herba quæ, eiusq́ in medicinis vsus 395.29
phalaris herba qualis, eiusq́ in medicinis vsus ibid. 37
phalaris primus Agrigenti tyrannus 105. 59
phalaris ænei tauri inuentorem Perillum, inuento suo excruciauit 477. 34
phaleris vicenis quinis L. Siccius virtutis ergò donatus 97.13
phalerides aues Seleuciæ Parthorum peculiares 153.2
phalerion pictor 494.43
Phaon qua arte Sappho poetriam ad sui amorem pellexerit 327.24
pharia vua Pisis peculiaris 202.31
pharicon venenum eiusq́ remedium 408. 30
pharnaceon herba Pharnacis regis inuentum 365.49
pharnacis primi Ponti regis statua argentea 469.57
phasganion herba diuersa à lonchitide 372. 48
phaselidis lilium rubens 314.2
phaselinum oleum quod, eiusq́ in medicinis vsus 344.37
phasianæ aues 153.2. & 168.31
phasianæ aues pediculis infestantur 167.55
passachates gemma 524.4
phedius felicissimus Delphico iudicatus oraculo 101.18
phellandrion herba qualis 395.36
phengites lapis qualis 511.17
phenion herba, & medicinæ ex ea 323. 49
pheræus Iason hostili vulnere vomicæ morbo liberatus 102.58
pherecydes futurum terræmotum prædixit 21.37
pherecydis Syrij mira mors 103. 46
pherecydes orationem prosaicam inuenit 106. 22
pherenice mulierum felicissima credita 99. 58
phycites gemma 526.48
phycos thalassion quid, eiusq́ genera & vsus 198.60. & 382.49
phycis piscis ter quotannis colorem mutat 133.37. & 458.21
phidiæ Atheniensis Iupiter Olympius ex ebore 99.27. & 474.49
phidias quando floruerit 474.50. & 488.20
phidias initio pictor fuit 488. 20
phidias etiam marmora scalpsit 500.32. & inde
philadelphi mater Berenice 84.2
philanthropos herba qualis 362.14. & 389.28
philarchi picta effigies 494.2
philemon Ptolemæi præfectus primus topazium Aegyptum importauit 521. 56
philini pater pantheræ catulos è fouea exemit 115.19. & inde
philetæria herba quæ, & vnde dicta 368.1
philesij Apollinis simulachrum ex ære 476. 35
philippidis velocitas 95. 45
philippo Macedone Græciam vexante cælum sanguineum visum 10.3
philippus Macedo quando Græciam inuaserit ibidem
philippus rex poculo aureo puluino subdito dormire solitus 462.53
philippi Macedonis simulachra ex ære 476. 38.48
philippi porticus Romæ 489.19. & 494.46
philippi nobilis Romani piscinæ 140. 55
philippi Macedonis oculus sagitta ictus, & à Critobulo medico citra deformitatem curatus 99.8
philippus Astrologus 278. 10
phyllis ex qua arbore se suspendit, ea nunquàm posteà reuiruit 228.25
philistio medicus 296.53. & 302.34
philiscus Thasius Agrius apum amator 160. 53
philiscus pictor, eiusq́ opera 494. 43
philiscus Tragœdus Protogenis pictura 492. 8
phyllantes herba leuiter aculeata 319. 33
philocharis pictura in foro D. Augusti collocata 486.18
philochares, id est marrubium herba 310. 13
philocles picturæ linearis inuentor 485. 21
philomelæ auis, id est, lusciniæ consideratio 149.7. & inde
philometor rex de agricultura præcepta edidit 259.2
philon pictor 477.43
philonis opus Atheniensium armamentarium 99.16
philonides Alexandri cursor 20.17
philonidis velocitas ibid. & 95.43.
philopæs herba 310.13
philosophia Pythagorica libris Numæ comprehensa 195.57
philosophi Indiæ quo vescantur cibo 182.7
philyræ in coronis quis bracteas primus addiderit 312.41
philyræ, hoc est, tenuissimi cortices tiliarum coronarum lemniscis vtiles 225.21
philotimus libertus in rogum patroni se coniecit 99.59
philoxenus pictor, eiusq́ opera 492. 22
phyllon herba quæ 328.45
philura funes olim factitati 284.11
phyrama hammoniaci genus 188.9
physemata, concharum abortus 136.1
physes gemma quæ, & vnde dictæ 527. 53
physeteres belluæ marinæ 457. 56
phyteuma herba 395. 33
phitharus piscis 458.22
phlegmonas rhaphani illiti curant 296. 21
phlegontis gemma 527.30
phlegræum crocum quale 314.31
phleos herba quæ, eiusq́ vsus in medicinis 327. 55
phleos herba & folio & caule spinosa 318. 57
phloginos gemma 526.46
phlomos, id est, verbascum herba 371. 51
phlox coloris tantum gratia in coronamentis experitur 316.28

phocæ pisces, id est, vituli marini 128.54

phocæ cur sub aqua diu viuientur 172.52

phocis pyri genus ad Chios 255.13

phœmonoe Apollinis filia 143.11. & 144.21

phœnicobalanos palmæ Aegyptiæ fructus 187.52

phœnicopterus auis qualis 153.4

phœnicurus auis 149.29

phœnicis auis consideratio 142.46. *per totum caput*

phœnix vnicus toto orbe 142.47

phœnix Soli sacer 142.51

phœnix auis ex se renascitur 193.5

phœnix longißimæ vitæ 101.32

phœnicis apex qualis 168.29

phœnice quibus vnguentis nobilitata 190.49

phœnicea herba, & ex ea medicinæ 335.45

phœnicis statuarij Epithersesex ære 476.60

phœnicites gemma 526.47

phœnicias ventus 13.11

pharci chorus, ex marmore, Scopæ opus 501.16

phonos herba 319.17

phorcus piscis 458.22

phorimon aluminis species 497.53

phorineum vini salsi genus 205.13

phoroneus antiquißimus Græciæ rex 105.30

phragmitis calami vsus in medicina 457.38

phragmon statuarius 474.52

phragmonis statuarij opera 475.8

phrenas Græci vocant quæ nos præcordia 173.27

phreneticorum remedia 295.28. & 298.10. & 300.22. & 303.31. & 306.57. & 352.3. & 354.45. & 383.51. & 419.4. & 503.30

phryganion animal, miraq́; eius natura 434.35

phrygij moduli à quo reperti 106.16

phrygio concentu Iouis stellam in cælesti harmonia moueri 8.41

phrygum inuenta 436.41

phrygia hydromeli laudatißimum 207.37

Reliqua quære parte secunda.

phrygianæ togæ quando in vsu esse cœperint 124.5

phrygiones qui 124.9

phrygius lapis qualis, eiusq́; vsus 509.50

phrygius flos quando proueniat 317.2

phrylus pictor quando floruerit 488.50

phrynion herba qualis 372.6. & 384.44. & 395.22

phrynes meretricis simulachrum 476.20

phrynos ranæ genus 451.28

phthiriasis morbi remedium 295.18. & 298.12. & 310.3. & 339.26. & 344.35. & 351.30. & 355.15.23.27.46. & 367.52. & 372.45. & 385.18

phthisicorum remedia 296.47. & 298.14. & 310.49. & 330.49. & 331.31.54. & 352.18. & 353.2. & 359.48. & 360.10.43. & 369.35. & 378.27. & 383.17.19.21. & 406.13.25.36. & 407.3.12. & 413.57. & 414.1.3. & 423.25. & 456.7. & 509.8

phu, nardi species 183.46. & 322.2

pica varia quæ 148.57

picarum astus 150.16

picarum loquacitas 151.56. & *inde*

piceastri arboris resina qualis 208.31

picata vua 201.41

picatum vinum quod 341.24

picea arbor. Quære post Pix.

picena vua trans Alpes gratißima 202.34

piceno agro peculiaris Irtiola vitis 202.25

picentina pyra 214.30

picenæ oliuæ in cibis gratißimæ 211.37

pycnocomon herba, eiusq́; vsus in medicinis 379.51. & 384.27. & 385.51

picus lactucæ genus 290.33

picris toto anno floret 319.53

picris verrucas tollit 330.46

pyctanon vinum 203.60

pictones populi calce agros stercorant 242.3

pictorei Aetoli senectus 101.35

pictores quibus coloribus maximè vtantur 486.32. & *inde*

pictor quis primus marem, fœminamq́; discreuit 488.30

pictor quidam nudas sibi virgines imitandas proposuit 489.7

pictorum insigniorum nomina & opera. Libro trigesimoquinto. cap. 9. 10. 11. per totum

pictores quidam pinxere quæ pingi non possunt 491.24

pictrices fœminæ 491.48. & 495.1. & *inde*

picta vestes in vsu fuerunt apud Aegyptios 495.11. & *inde*

pictura nulla Troiæ temporibus 485.32

pictura quæ primum Romæ publicata 486.2

picturæ respicientes suspicientes & despicientes à quo primum factæ 488.32

picturæ certamen Corinthi, ac Delphis 488.39. & *inde*

picturæ excellentes plures 489.12. & *inde*

pictura Phidiæ ætate initium cepit 500.31

pictura à quo reperta 106.25

pictura herbarum fallax 363.59

picturæ honor 484.16. *per totum.* & 485.40. & *inde*

picturæ encausticæ duo olim fuerunt genera 495.8

picturæ initia incerta 485.16. & *inde*

picturæ inuentum suum esse Aegyptij gloriantur 485.17

picturæ initia, vmbra hominis lineis circunducta 485.19

picturæ quando Romæ honos haberi cœperit ibid. 36. & *inde*

picturæ quorundam imperfectæ plus admirationis habuerunt, quàm absolutæ 494.52

picturæ Polygnotus plurimùm contulit 488.43

picturarum membra quis primus articulis & venis distinxerit 488.33

picturæ quis vestium rugas primus adiecerit ibidem

picturæ ingentis pretij 485.59. & *inde.* & 488.4.25. & 489.34. & 491.5.41. & 492.13. & 494.12

picturis lignum quod aptißimum 233.37

picus Martius pæoniam effodientibus infestus 365.36. & 392.59

picus Martius quibus inimicus 423.20

pici arborarij rostrum habentes ab apibus non attinguntur 437.51

pici Martij consideratio 145.48. *per totum.* & 168.34

picus Martius vnde dictus 145.5

pici Martij in capite Tuberonis considentis prodigium 145.55

picus Martius vbi non sit 148.55

picus quàm cautè nidũ suum suspendat 149.10

pierica pix optima 208.35

pietatis exempla 98.50. *per totum caput.* & 126.32. & 147.53

pietatis ædes vbi Romæ 98.53.54

pygargi feræ ex genere caprarum syluestrium 125.41

pygargus aquilæ genus 143.7

pigmenta nobilia complura 138.22. & *inde per totum*

pigmenti cærulei consideratio 470.25.36

pygmæi Spithamæi à statura dicti 91.7

pygmæorum regio 85.57. & 91.7

pygmæi in cauernis viuunt 91.23

pygmæorum cum gruibus certamen 91.9. & *inde.* & 146.34

pigritiæ exprobrator cuculus 274.8. & *inde*

pilæ lusoriæ inuentor Pythus 106.24

pilum teli genus à quo repertum 106.4

pilumni vnde dicti 258.16

pili quo molliores efficiantur 498.11

pilorum consideratio 174.28. & *inde*

pili virorum pice euelluntur 208.19

pili ne nascantur 300.35

pili qua arte renascantur 321.25

pili toto è corpore salamandræ saniei contactu defluunt 157.5

pilos reddentia 338.36. & 415.20. & 456.9. & 487.50

pilos è corpore detrahentia 338.51. & 346.13. & 404 5. & 405.7. & 422.14. & 425.1. & 436.48.52. & 444.40. & 487.3

pilus coruis quo pacto detrahatur 347. 50
Πιναχίδιον libri Græci inscriptio. Prologo operis. pag.2.vers.26
pinacotheca 484.29.& 495.8
pinaster arbor 223.42
pinastro non decidunt folia 226. 26
pindari penatibus Alexander parci iussit 97. 42
pinearum nucum consideratio 213.7. per totum caput
pinea corona Isthmiorum victores coronabantur 213.12
pineæ nuces quomodo serantur 243. 15
pineæ nucis natura,& ex ea medicinæ 347. 57.& inde
pinguedinem facientia tollentiaq; 340.54. 55.& 406.40
pinguedinis animalium consideratio 174. 26.& inde
pinguia cuncta steriliora 174.28
pinguedo plerisque sine sensu 174.31
pinguedinem augentia 179.32.& 348.32
pinguia quid animalia reddat 122.43. & 158.60.& 198.43
pinguia celerius senescunt 174.29
pinna piscis 136.29.458.24
pinna conchæ genus 138.33. & inde
pinnæ pedum vice piscibus 132.49
pinnæ quibusdam nullæ 132.49
pinnophylax piscis 138 34
pinnotheræ pisces 135.1.& 138.34.& 458.24
pinus consideratio 223.41
pinis non decidunt folia 226.21
pini folia pungentia 227.10
pinus non floret 227.30
pinus contra cariem,tineasq; firmißima 236. 31
pini vmbra germinibus noxia 244.55
pinus quomodo sterilescat 254.34
pinus quando semen,& quando germen edat 228.15
pinus triplicem fructum gestat 228.18
pinorum erucæ pityocampæ dicuntur 342. 30
pini arboris natura,& medicinæ 347.57. & inde
piperata vina 207.18
piperis consideratio 182.18. per totum caput
piper longum 182.20
piper candidum 182.21
piper in Italia nasci 282.33.& 230.20
piper ex qua regione aduehatur 79.23
piperis saporem imitantia 294.18.& 392.9.& 396.18
piperitis,id est,siliquastrum 294.18
pyra Oetæ montis locus optimum habet helleborum 374.21
piperitidis herbæ consideratio,natura, medicinæ 305.56.& inde
pyralis insecti genus,eiusq; consideratio 168. 18.per totum caput
pyralis auis cui inimica 158.18
pyramidum consideratio 504.54. per totum caput
pyramides cur excogitatæ 504.55
pyramidum magnitudo 505.6.12
piratæ omnium primi hybernam nauigationem experti 13.40
piratica statio apud Sasonem insulam 42. 60
piratis à Pompeio naues adempta 96.32. & inde
piratico bello rostrata corona qui donati 221. 30
pyraustæ insecti descriptio 168.18 per totum caput
pyreicus pictor 492.31
pyrenæi montes buxo abundant 225.45

Reliqua quære parte secunda.

pyren gemma vnde dicta 527.26
pyrethrum herba 407.58
pyrgoteli quantum detulerit Alexander 99. 18.& 514.43
pyrites lapis qualis 509.28.& inde. & 527.29
pyromachus statuarius 475.1.& 476.52.& 477.13
pyros achne frutex 197.44
pyrrhæi nemoris piceæ incensæ repullularunt 224.5
pyrrhon Philosophus humanorum affectuum expers 95.27
pyrrhi regis pollex lienosis medebatur 90. 39.& 399.41
pyrrhi regis simulachrum 476.50
pyrrhus rex Græciam Italiæ ponte coniungere cogitauit 38.21
pyrrhus à Romanis victus 462.22
pyrrhus primus in Italiam elephantes duxit 109.37
pyrrhus quando ex Italia pulsus 172.43
pyrrhi obitus quo prodigio prænuntiatus 173. 25
pyrrhi annulus,& gemma qualis 514.30. & inde
pyrrhi statuarij opera 476.60
pyrrhiche saltatio à quo reperta 106. 20
pyrrhopœcilos lapis 504.1.& 510.50
pyrrhocorax auis 153.7
pyra libralia 213.23
pyra decocta mirè salubria 346.3
pyra quomodo condantur 214.41.56. & 215.13
pyra cum melle decocta stomachum adiuuant 346.4
pyrorum arborum consideratio 214.21. per totum caput
pyrorum varia denominatio 214.21. & inde
pyrorum succus qualis 218.19
pyro folia circinata 227.8
pyri syluestres tardè germinant 227.37
pyrus quo tempore semen ferat 228. 12
pyrus facilè fructum perdit 239.27
pyrus quæ loca amet 226.2
pyris vinum conficitur 207.3
pyro vita breuis 245.19
pyrus quando inserenda 246.27
pyrus quando serenda 247.57.& 248.16
pyri syluestris vsus & medicinæ 346.6.7
pyrorum natura, & medicinæ vsusq; in cibis 346.3.& inde
pisana siligo 263.24
pisani agri vuæ peculiares quæ 202.32

Reliqua quære parte secunda.

piscatrix rana quæ,eiusq; solertia 138. 40
piscium consideratio. Libro nono,per totum
piscium Indici maris mira magnitudo 127. 41.per totum caput
piscium ingentia ossa 127.52.& 128.13
pisces asinis,equis,tauris similes 127.54
pisces qui maximi 127.56.per totum caput
pisces effigie humana 128.2. per totum caput
pisces an spirent,dormiantq; 128.38. per totum caput
pisces omnes & spirare & dormire 128.46
piscibus auditum,odoratumq; inesse 128. 50
pisces in Arabia miræ magnitudinis 448. 35
piscium varia tegumenta 130.29. per totum caput
piscium cute ligna,eboraq; poliuntur 130. 31
piscium auguria 131.35.& inde
piscium fœminæ maiores,quàm mares 131. 38
pisces quando facillimè capiantur 131 40
pisces omnes prægelidam hyemem sentiunt 131.45
pisces quo tempore lateant 131.46. & inde
pisces alij alijs in locis principatum obtinent 132.29.per totum caput
pisces quidam nisi verberati, coqui non possunt 132.31.32
piscium senectutis indicium 132.34
pisces in terram exeuntes 127.53.& 132. 39.per totum.& 141.13.per totum
piscium digestio in varias corporum figuras 132.47.per totum caput
piscium planorum differentiæ 132.47. & 133.18.per totum caput
piscium pinnæ 132.49.& inde
pisces cartilaginei 133.18.22.& 140.29
piscium colorum mutatio 133.37.per totum caput
pisces volantes 133.39.& 448.58
pisces sanguine carentes 133.46. per totum caput
pisces molles qui 132.54.& 133. 47.& inde
piscium quibusdam pedes pro pinnis 132. 55
piscium cirri 133.50
pisces sensu non carent 138.38.& inde
piscium astus 138.33.per totum.& 138. 47.per totum, & 141.34. per totum. & 448.41.per totum caput
pisces plani cur sacri dicti 139.34
pisces venenati 139.41.per totum.& 141. 52.per totum caput

piscium

piſcium morbi 139.48.per totum caput
piſcium mira generatio 139.52.per totum.& Ibidem 31.per totum
piſcium coitus qualis 139.53.& inde
piſces cur non generentur, quot oua pariunt 139.56
piſcium oua alia celeriùs, alia tardiùs creſcunt 139.59.& inde
piſcium diuerſa genera coitu non miſcentur 140.13
piſces quando & quoties anno pariant 140.14.& inde
piſcium nonnulli vuluas habent 140.36
piſcium longiſsima ætas 140.40. per totum caput
piſcium viuaria 140.46.per totum caput
piſces quibus in locis optimi 140.49.& inde
piſces terreni 141.13.per totum caput
piſces lucentes 141.58.& inde
piſcium inimicitiæ inter ſe 142.2.per totum caput
piſcium inter ſe amicitiæ 142.5.& inde
piſcium genera plura miteſcunt 152.44
piſcium auditus, olfactúſque 157.24. per totum caput
piſces Cæſaris in villis ad nomen venire aſſuefacti 157.25.26
piſces omnes dormire 158.39.& inde
piſcium capita portione corporum maxima 169.2
piſcium dentes quales 171.1
piſces qui mammas habeant 175.60.& inde
piſcium centum ſeptuaginta ſex genera, & eorum nomina 457.48.per totum caput
piſcium genera, præter cruſtis intecta, ſeptuaginta quatuor 130.44
piſcium qui animal pariant 130.34.& inde.& Ibidem 44.& 133.23.& 140.30
piſces ſine oſsibus vbi 130.55
piſces necantia 298.31.& 380.42
piſcibus oleum conficiunt Ichthyophagi 212.35
piſces fictiles Poſſunij plaſtæ 495.41
piſcibus tantùm veſcentes homines 91.28.& 221.8.& inde
piſces ægroti in piſcinis quomodo ſanentur 301.56
piſces capiendi ratio 129.36.& inde.& 131.40.& 370.21
piſcibus viuere Ichthyophagos Alexander vetuit 78.35
piſcium patinæ tres 496.11
piſces in cerebro gemmas habentes 524.60.& 526.57
piſces reſponſa dantes 439.44
piſces illico mortem in cibis afferentes 439.43.& inde
piſcium plurium in medicinis vſus 450.10. per totum.& inde
piſces è manu hominis veſcentes 129.15.& inde.& 449.1
piſcium auguria 449.5
piſces vbi vocati pareant Ibidem & inde
piſces vbi amariſsimi 449.10
piſces vbi dulciſsimi ibid.12
piſces vbi natura ſalſi ibid.10
piſcium quis maximus ibid.13
piſces in terra, aquíſque degentes 449.45.& inde per totum caput.& 450.10.& inde
piſcium ſalſorum medicinæ 451.9.& inde
piſcibus venena, & eorum remedia 451.51.& inde
piſcium omnium adeps vtilis oculis 452.43
piſcium cœleſtis ſigni conſideratio 278.9
piſcis ſigni exortus 273.21
piſicratis ſtatuarij opera 477.32
piſo M.Conſul quando 96.54.& 515.6
piſo L.Hiſtoricus 461.60
piſonis defenſio contra Vitellij accuſationem 172.48.& inde
piſo L.potator maximus 209.37
piſonis C.Commentarij 195.48
piſones vnde dicti 258.17
piſſaſphaltos quid, & eius medicinæ 353.11.& 497.26.
piſſelæon quid 351.34.& 353.7
piſsini olei vſus 344.42
piſſoceros in apum operibus quid dicatur 160.33
piſtacia nucum genus 193.35
piſtaciorum conſideratio 217.9
piſtaciorum natura, & ex eis medicinæ 348.34
piſtana herba 320.30
piſtolochia herba quæ 370.15.& inde.& Ibidem 37.& 373.5
piſtores quando primùm Romæ 264.43
piſturæ varius vſus 264.2.& inde
piſum quando ſeratur 265.47
pythagoras philoſophus quando vixerit, & eius inuentum 3.58
pythagoræ de interuallis planetarum ſententia 8.32
pythagoræ de ſiderum muſica opinio 8.36
pythagoras de fabæ vſu quid 265.27
pythagoræ liber de ſcyllæ herbæ medicinis 288.24
pythagoræ de braſsica liber 299.48
pythagoras Ptolemæi præfectus 515.52
pythagoræ ſtatua Romæ 473.10
pythagoras Socrati à Senatu prælatus ibid.14
pythagoras omnium primus athletas à ficis ad carnes tranſtulit 346.30
pythagoras primus in noſtro orbe Magicas herbas celebrauit 360.51.& inde ferè per totum.& 427.47
pythagoræ liber de herbarum viribus 364.20
pythagoræ liber de herbis Cleemporo medico à quibuſdam adſcriptus 360.60
pythagoræ peregrinatio 364.22.& 427.47
pythagoræ ſortilegia 399.34 & inde
pythagoras quando fuerit in Aegypto 504.34
pythagoricus ſepeliendi mos 496.1
pythagorica philoſophia Numæ libris comprehenſa 195.57
pythagoricorum vanitates 327.25
pythagoras ſtatuarius 474.53.& 475.31.37
pytheas argenti cœlator 470.19
pytheus cometæ genus 9.16
pythias ſtatuarius 475.3
pythion bulbi genus 288.27
pythij Bithyni ingentes diuitiæ 468.56
pythis pictor à Timagora ſuperatus 488.39
pythis marmoris ſcalptor 501.42
pityuſæ fruticis deſcriptio 352.30
pityuſæ medicinæ Ibidem
pythocritus ſtatuarius 477.41
pythodemi luctatoris ſimulachrum ex ære 476.42
pythodicus pictor 477.19
pythodori duo marmoris ſcalptores 502.9
pythonis ſerpentis ſimulachrum 475.35
pityides nuces pinaſtri 213.10
pityocampæ, id eſt pinorum crucæ 342.30
pityocampæ morſus remedia 344.45.& 406.26.& 423.35
pythocles ſtatuarius 475.3
pituitæ morbi remedia 296.17.& 298.28.57.& 303.36.& 304.14.56.& 309.9.52.& 310.53.& 323.58.& 331.57.& 335.42.59.& 337.18.& 339.55.& 342.35.& 346.33.& 347.26.47.& 348.51.& 349.10.19.20.& 352.31.& 353.48.& 354.2.& 355.34.& 359.9.18.& 367.18.49.& 373.6.& 379.43.44.50.53.59.& 380.22.32.& 382.21.& 384.3.& 392.14.& 396.30.& 410.20.& 446.36.& 450.44.& 452.28.& 454.38.42.& 509.41
pituitæ gallinarum, & gallinaceorum remedia 154.49.per totum.& 298.28.& 355.27.& 357.15
pituitas pecorum & iumentorum ſanantia 367.23.& 381.30
pix vbi optima 208.35.& 224.53
pice vina condiuntur 208.4.7.20
picem quæ arbores fundant 208.10.& 223.48
picis genera plura 208.10.& inde.& 224.27.per totum
picis vitia quæ 208.34
picis probatio Ibidem
picem oleo extrahi 350.24
picis oleum piſsinium dictum 212.46
picis varia genera, & quomodo fiant 224.27.per totum
picis vſus varius Ibidem
pice ad tecta Pœni vtuntur 511.29
picis natura, genera, bonitas, medicinæ 352.54.& inde
pix quid 341.20
pix foſsilis vbi 226.53
pyxacanthos ſpinæ genus 183.43.& 357.60.& 358.45

pyxacanthi baccæ in medicina 357.60
piceæ arboris conſideratio 223.46 & inde
picea arbor feralis Ibidem
picea non floret 227.30
piceæ corticis vſus 223.26
picearum vmbra noxia 245.4
piceæ quo ſerendæ tempore 248.19
piceæ folia pectinum modo inſecta 227.9
picea quando germinet, & quando ſemen edat 228.15
piceæ partium medicinæ 352.15. & inde
piceæ folia pungentia 227.10
placitis cadmiæ genus 478.28
plagarum interaneorum remedium 301.28
plagarum corporis remedia 385.6.23. per totum caput
plagarum recentium medicina 414.52
plagis qualina aptiſſima 282.51
plancus Imperator, eiúſque tabula in Capitolio dedicata 492.16
plancus L. ſponſionis inter Antonium & Cleopatram iudex 137.1
plancus aquilæ genus 143.10
planci vnde dicti 177.17
plancus L. Orator hiſtrioni Rubrio cognomen impoſuit 93.35
plancus L. Conſul 10.25
planci ſententia, Cum mortuis non niſi laruas luctari. Prologo operis, pag. 2. verſ. 52. & inde
planetarum conſideratio, ſitus, ſpatia, natura, &c. 2.22. per totum. & 3.28. per totum caput
planetæ ab inceſſu errantes dicti 2.23
planetarum certus motus Ibidem
planetarum ſitus & conuerſio 3.43. & inde
planetarum per zodiacum motus 6.51. & inde
plantaginis herbæ conſideratio, & ex ea medicinæ 369.5. & inde. & 372.13. & 373.13
plantaginis herbæ medicinæ plures 377.16.38.43. & 378.5.11,30.41.59. & 380.54. & 382.45. & 383.19.32.40.55.56. & 384.4.10.14.29.39. & 385.11.18.32. & 386.20.42
plantæ qualiter diſponendæ in agro 243.56. per totum caput
plantarum inter ſe diſtantia, interualláque 244.49. & inde
plantandi tempus 273.31
plantaria à Natura ipſa monſtrata 243.17
plantis auerſis homines 90.49
plaſtarum appellatio à quo emanarit 495.30.35
plaſtice prior, quàm ſtatuaria 473.53
plaſtices conſideratio 495.20. & inde
plaſtice ſtatuariæ, ſcalpturæ, & cælaturæ mater 495.46
platanus arbor vnde, & quando primùm in Italiam allata 180.57
platani vmbræ tantùm gratia expetuntur Ibidem. & inde
platani mero enutriuntur 181.3
platani vbi nobiliſſimæ 181.4
platanus ampliſſima in Lycia 181.5
platanus æſtate Solem arcet, hyeme admittit 181.19
platanus Delphis ſata ab Agamemnone 236.56
platanus Antandri circundolatis lateribus ſponte reſtibilis facta 230.9
platanus citò germinat 227.39
platani folia latiſſima 227.6
platano oleum conficitur 212.35
platani vmbra iucunda 244.59
platani, eiúſque partium medicinæ 353.28. & inde
plataniſtæ piſces 130.55
platea auis qualis 151.41
platycerotes à cornuum latitudine dicti 168.41
platyophthalmon quid, & vnde dictum 466.29
platyphyllon tithymali genus 380.41. & 383.60
platys neruus agarico ſanatur 381.54.
plato ſapientiæ antiſtes 97.49
platoni qualis à Dionyſio collatus honor 97.49
platonis infantis in ore apes conſederunt 163.17
plautius Quintus Conſul 142.58
plauti vnde dicti 177.17
plautus in Aulularia quid Artoptæ appellatione intelligat 264.45
plebis Romanæ in Ianiculum ſeceſſio 223.46
pleuriticorum remedia 293.54. & 306.3. & 322. 7. & 333. 32. 51. & 337.25. & 346.35. & 351.54. & 356.58. & 358.35. & 378. 42.43. & 381.40
pliniana ceraſa 217.53
plinij de Deo opinio 2.32
plinius Neronis geſta ſcripſit 22.50. & 27.8
plinius qua ætate vixerit 27.8. & 91.50. & 128.34. & 152.5. & 181.25. & 195.45. & 201.14. & 507.20
plinium in Africa fuiſſe 91.58. & 241.31
plinius Catulli conterraneus. Prologo operis, pag. 1. verſ. 10
plinij de anima poſt mortem, & de reſurrectione corporum opinio 105.4. per totum caput
plinius nocturnis horis Naturalem hiſtoriam elucubrauit. Prologo operis, pag. 2. verſ. 7
plinij liber à fine Aufidij Baſſi. Prologo operis, pag. 2. verſ. 13
plinij libri de Grammatica. Prologo operis, pag. 2. verſ. 43
plinius Pomponij Secundi vitam edidit 203.42
plinius Septentrionalem Oceanum adijt 221.2
plinij in ſcribendo diligentia 259.12
& inde
plinius primus Latinè de medicinis ſcripſit 416.54
plinij de equeſtri iaculatione liber 121.12
plinius interdum ab Ariſtotele diſcrepat 128.41
plinius ad authores relegat lectorem 89.48. & 397.19
pliſtolochia herba qualis, eiúſque vſus in medicinis 296.40. & inde. & 373.5
pliſtonicus medicus 296.29. & 302.34
plocami Annij libertus tempeſtatum vi in Taprobanen inſulam delatus 77.18
plocamos Iſidos frutex corallij modo dureſcens 199.24
plotia, arundinis genus 232.30
plotius L. proſcriptus, vnguenti odore proditus 192.2
plotius L. bis Conſul Cenſórque Ibidem
plumbago herba, eiúſque vſus in medicinis 374.9
plumbi conſideratio, genera, vſus 482.18. per totum caput
plumbum candidum vbi proueniat 53.57
plumbi nigri origo duplex 482.29
plumbi nigri vſus 482.51
plumbi nigri genera 482.53
plumbi medicinæ 483.3. & inde
plumbi lamina Veneris impetum, & nocturnas pollutiones prohibet 483.4
plumbi lamina vocem alit ibid. 6
plumbum in maſſa mergitur, fluitat dilatatum 27.10
plumbum à quo primùm, & vbi inuentum 105.50
plumbeis laminis ſcribebant veteres 194.52
plumbum oculi vitium, eiúſque remedium 374.10
pluuia quando arboribus inimica 239.27. & inde
pluuiæ hybernæ arboribus expetendæ 239.32
pluuiæ futuræ ſignum 272.34. & 280.15. & inde
pluuijs quæ alantur 438.17. & inde
pluuia vbi nulla 24.38. & inde
pluuiæ prodigioſæ ſanguineæ, lacteæ, carneæ 16.2. per totum caput
pnigitis terra, eiúſque effectus 498.34
poculis gemmatis Romani vſi 459.32
pocula quaterna cur non bibenda 401.45
poculum aureum quid apud medicos 356.54
poculis repletis ponderis nõnihil adijci poteſt, humoris nihil 17.51
podagra nouus morbus, nec incurabilis, & cur Latinum nomen non habeat 382.38. & inde
podagra olim rarior Ibidem

podagræ

podagræ morbi remedia 295.3.22.55.& 296.1.44. & 299.44.59.& 300.20.26.& 304.5. & 307.35.& 308.26.& 311.33.& 321.44.& 324.31,& 328.22.34.56.& 330.13.& 331.8.31.& 333.32. & 334.47. & 335.39.& 336.22.32.& 337.35.& 339.20.& 343.22.24.& 346.13.53.& 351.55.& 353.43.& 354.5.23.44.& 357.5.& 360.15.& 363.3.& 367.18.45.& 388.59.& 389.7.& 391.8.32. & 398.36. & 400.7.& 402.17.31.& 403.4.& 404.2.39. & 405.28.& 406.59.& 407.17.& 413.3. per totum ferè caput.& 432.38. per totum ferè caput.& 445.32.& 456.25.& 482.7.& 497.35.& 509.4.9
podagræ iumentorum remedium 337.39
podicis morbi remedia. Quære Sedis remedia
pœcile Athenarum porticus à quo picta 488.46
poematum origo 106.21
pœna & Beneficium, Democriti numina 2.36
pœnorum in clypeis, & in imaginibus consuetudo 485.11
pœnorum humana victima 502.12
poetæ qua hedera coronentur 231.5
poetas intutum lædere 500.16.& inde
pogoniæ cometarum genus 9.11
polemon Alexandrinus pictor 494.60
polemonia herba quæ & philæteria 368.1.& 370.28
polemonij, siue polemoniæ herbæ medicinæ 370.28.& 378.57.& 380.59.& 381.8.53.& 385.28.& 386.18
polenta, & ex ea medicinæ 335.9.& inde
polenta quibus modis fiat 262.30.& inde vsque ad finem capitis
polenta quid ab hordei farina distet 335.9
polia gemma 527.36
polyanthemon herba 394.40
polybius Annalium scriptor, Africæ oram exteriorem classe lustrauit 56.14.& inde
polyacanthos herba & folio & caule spinosa 319.10
polycharmi Dædalius è marmore 501.59
polycles statuarius 474.56.& 476.60
polycles marmoris scalptor 501.56.57
polycletus statuarius Deliaco ære vsus 471.55
polycletus quando floruerit 474.53
polycleti discipuli 474.53
polycleti Amazon, in Dianæ Ephesiæ templo dedicata 475.8
polycleti statuarij opera 475.14.& inde
polycletus opera sua pendenti titulo inscripsit. Prologo operis, pag.2.vers.35
polycnomon herba qualis, & eius vsus in medicinis 389.59.& inde
polycratis annulus in mare proiectus, & capto pisce relatus 461.12.& 514.22.& inde.& ibid.41
polycrates tyrannus quando interfectus 461.13
polycrates statuarius 477.41
polydamas, & Hector eadem nocte nati 102.52
polydectes marmoris scalptor 502.9
polydorus marmoris scalptor 502.7
polygala herba qualis 395.21
polygala herba pota lactis abundantiam facit 395.22
polygynæcon Athemonis tabula 494.3
polygnotus pictor 470.34.& 477.19.& 487.25.& 488.42.& 493.17.& 494.52
polygnotus argenti cælator 477.19
polygonaton herba 394.45
polygonoides herba qualis, & eius vsus in medicinis 359.50
polygonon herba quæ, & ex ea medicinæ 394.41.& inde
polygoni herbæ medicinæ 386.41
polygrammos gemma 522.38
polymita texta vbi inuenta 124.11
polynicis regnum repetẽtis effigies picta 494.49
poli duo tæli vertices 6.35
polij herba mira in mutando foliorum colore natura 315.18.& inde
polij genera duo 315.22
polij vsus & medicinæ 322.31.& inde
polion herba ad gratiam, & gloriam acquirendam efficax Ibidem
polion herba Hesiodi & Musæi laudibus celebrata 315.18.19.& 322.30.& 364.18
polypodion herba qualis 237.22
polypodij herbæ medicinæ 379.54.& 383.3.& 384.14
polyporum piscium consideratio, genera, natura 133 55.& inde.& 134.14.& inde
polypi tegumentum nullum 130.32
polypi exeunt in terram 132.40
polypi pisces pedes habent vice pinnarum 132.55
polypus colorem mutat 134.5
polypi piscis in medicinis vsus 456.17
polypi concharum auidißimi 134.17
polypus natantibus infestißimus 134.22.& inde
polypus ingẽs Carteiæ cetaria populatus 134.26.& inde
polyporum acetabula 134.23
polypi coitus qualis 139.60.& 140.20
polypi & locustæ inimicitiæ 142.3
polypi morbi medicinæ 379.59
polyrrhizon herba 367.4.& 370.16.23.& 395.40
polytrix, siue Polytricha, siue Polytrichon herba, eiúsque vsus & medicinæ 330.26.28.& 372.33.& 385.59
polytrix gemma 527.33
polis statuarius 477.42
polyzonos gemma 527.29
pollentina vasa fictilia 496.4
pollices premere, fauoris indicium 399.52
pollio Carbilius primus testudinum tegumenta secare instituit 130.26
pollionis Galli cedrinæ mensæ 196.21
pollionis Romuli senecta 334.18
pollionis Asinij monumenta signis compluribus nobilitata 501.7.10.13.47
pollio Vedius damnata mancipia murænis obiecit 133.12
pollio Næuius ob ingentem corporis staturam populi concursu penè interfectus 94.56
pollionis Asinij bibliotheca Romæ 98.15
pollis, id est, tritici flos 263.35
Pollux & Castor cur à nautis inuocentur 10.50
pollucis & Castoris auriga qui 70.47
pollucis & Castoris simulachrum ex ære 476.50
pollucis & Castoris imago picta 489.39
pollutio nocturna quo compescatur 299.11.& 303.53.& 304.6. & 308.29. & 483.4
pomorum situs in arboribus 228.41
poma rores metuentia ortum Solis spectare debent 240.13
poma quandoque ægrotant arbore incolumi 254.36
pomis quibusdam vinum conficitur 206.58
poma alia alijs nominibus commendantur 218.45
poma quando colligenda 278.35
poma quædam pauperibus interdicta 285.38
pomiferarum arborum, earúmque partium, florum, & fructuum medicinæ 344.59.& inde
poma iumentis quomodo portatu fiant facilia 350.18
pomorum genera & nomina diuersa 213.53.per totum
poma plura à familijs denominata 214.2.& inde
pomorum partes, quæ sunt à Sole, rubent 214.16
pomarum syluestrium natura 214.17
pomorum seruandorum ratio 214.45.per totum caput.& Ibidem 55
pomorum colligendorum tempus 214.47
pomorum quodam in genere exiguæ à medio fructu emicant folia 227.12
pomorum putandorum tempus 215.1
pomorum naturæ diuersitas 218.30.31.& inde
pomorum tegmina varia 218.32.& inde
pomorum fructus non eodem modo in arboribus hærent 218.41.& inde
pomiferæ arbores necessario alimento delicias addiderunt 220.54

Pomorum genera plura, & ex eis medicinæ 345.15.& inde per totum
pomorum primitias offerentes quibus verbis vti soleant 398.45
pomiferæ arbores fructus non ferentes quomodo iuuentur 256.18
pomona dea 338.9
pompetanus Iupiter colosseus 399.14
pompeiana pyra 214.25
pompeiana vua 202,15.26.& 204.37
pompeia lege Cottiorum ciuitates municipijs attributæ 41.37
pompeiæ ficus quæ 215.36
pompeij theatrum 91.45
pompeius Vibio, & Publicio similis 93.28
pompeij formæ dignitas 93.28
pompeij pater Menogeni coco suo similis 93.30
pompeius octingentas quadraginta sex naues piratis ademit 96.31
pompeij in scrinijs repertæ literæ ne lectæ quidem à Cæsare exustæ 96.36
pompeij Magni laus, victoriæ, triumphi 96.39.per totum
pompeius Alexandro, Herculi, & Libero patri æqualis 96.40
pompeius quando Magnus nominari cœptus 96.42
pompeius Mineruæ delubrum ex hostiũ manubijs dicauit 96.49.& inde
pompeij victoriarum tituli 96.50
pompeius Psidonij Philosophi ianuæ fasces submisit 97.58.& inde
pompeij Mithridaticus triumphus 181.51
pompeius quando quartùm Consul factus 210.39
pompeius balsami arbores in triumpho suo ostendit 188.30
pompeius Flaccus pictacia primus in Hispaniam attulit 217.10
pompeius Lenæus magni pompeij libertus 219.32.& 363.42
pompeij Magni portentum ante ciuile bellum 255.36
pompeius Magnus agros conterminos nunquàm emit 260.1
pompeius Lenæus Magni Pompeij libertus Grammaticæ artis doctißimus 363.54
Pompeij Magni in Hispania trepæa, aliáque gesta 31.21
pompeius cum L. Carbone Consul 35.32
pompeij Magni tumulus vbi 61.25
pompeius Magnus quo die natus 515.6
pompeius Cneus Mithridatem superat 348.27
pompeij tertius Consulatus 460.14.& 481.14
pompeius Paulini filius cur paterna gente pulsus 469.24
pompeius in triumpho suo argenteam Pharnacus statuam transtulit 469.57
pompeij ædes sacra 475.36
pompeij Amphitheatrum quantæ multitudinis capax 507.38
pompeius vbi à Cæsare victus 509.15
pompeius Mithridatis dactyliothecam in Capitolio indicauit 514.55
pompeij victoria ad margaritas, gemmásque mores inclinauit 514.58.& 515.4& inde
pompeij tertius triumphus qualis, & de quibus 96.53.& 515.4.& inde
pompeij luxus reprehenditur 515.14.& inde
pompeij tropæum in Pyrenæo 31.21.& 515.16
pompeij imago ex margaritis 515.12
pompey currum in Africo triumpho elephanti subierunt 108.37
pompeij Consulatus secundus 109.53
pompeij Auli interitus 104.35
pompholygis ærariorum consideratio 480.22.& inde
pompholyx quid 480.23
pompilus piscis 131.21.& 134.7.& 458.35
pomponius Secundus poeta 195.44.& 203.41
pomponius Sextus qualiter podagra liberatus 334.46
pomponij vxor Vestilia 92.8
pomponium poetam nunquàm ructasse 95.30
pondus quæ validißimè sustineant arbores 235.58
pondera omnia sustinent Arethusæ aqua 80.58
ponderum nomina, eorúmque interpretatio 325.26.& inde
ponderum repertores 105.54
ponticæ gemmæ 526.44
ponticum triticum 261.54
ponticæ gentes nullum panico præferunt cibum 264.17
ponticæ nuces quæ, & cur ita dictæ 217.60
pontica cera optima 318.16
ponticæ anates veneno viuunt 363.48
pontici maris cancrorum copia 134.60
pontici mures quales 118.52
pontici pisces quales 131.6
pontificum ianitrix laurus 219,31
pontificij iuris libri septem in Numæ conditorio reperti 195.59
pontius, Caij principis legatus 485.30
pontus nunquàm refluus 25.31
ponti absinthium quale 173.12
ponti vinum Naspercenites 205.1
popilius Caius Consul 473.28
popilius M. Censor 473.29
popææ Neronis coniugis luxus 469.12.& 517.40
poppæa asinino lacte cutem macerabat 176.10.& 410.19
popysmis fulgetras adorare, cõsensu gentium receptum 398.55
Poputonium oppidum Thusciæ, & in eo Iouis simulahrum 200.38
populi arboris consideratio, & genera 226.49.per totum caput
populus arbor Herculi dicata 180.45
populus arbor montes amat 225.57
populo arbori pediculus tremulus 227.11
populo arbori vmbra nulla 244.60
populi arboris folia inter se trepidantia 227.11.& 244.60
populus arbor citò germinat 227.39
populus arbor nullum semen aut fructum fert 228,21
populus arbor vitibus aptißima 232.41
populus arbor apta scutis 235.6
populus arbor quando, & qualiter plantanda 244.5
populus alba quem in vsum, & quomodo serenda 248.39
populus nigra vitibus aptißima 252.33
populi arboris medicinæ 353.40& inde
porcaria vulua quæ dicatur 174.20
porcus piscis maximus 449.13
porci piscis venenum 451.51
porci futura præsagiunt 281.41
porci vt nos sequantur 421.7
porculeta in vineis quæ dicantur 250.36
porcius Latro Rhetor clarißimus 304.58
porcij Latronis discipuli qua ratione pallorem contraxerunt 304.58
porcij Caij Consulatu lacte & sanguine pluit 16.2
porcij Lucij Consulatu orbis circa Solem apparuit 10.15
porcio Marco Consule tres Soles visi 10.24
porphyrio auis morsu bibit 152.48
porphyrionis venter 173.43
porpyrithis ficus 215.38
porphyrites, marmoris genus 503.33
porus lapis seruandis corporibus idoneus 509.2
porri herbæ consideratio 289.13.& inde
porro sectiuo authoritas à Nerone data 289.13
porri satio & cura 289.16.& inde
porri vbi optimi 289.21
porri sectiui genera duo Ibidem
porri succus sine cruciatu perimit 289.24
porri semen quale 293.53
porris translatio prodest 294.5
porri sectiui medicinæ 297.39
porrum capitatum, & ex eo medicinæ 297.52.& inde
porrigines capitis quo pacto tollantur 363.2
porriginis remedia 301.17.& 302.59.& 304.7.& 351.31.& 408.55.& 424.44
porsena Romanorum obsides Clæliæ honori concesßit 473.25
porsena Romanis ferri vsu interdixit, præterquam in agricultura 481.9
porsena sacris quibusdam fulmen euocauit 14.22
porsenæ cum Romanis fœdus 481.9
porsena sibi Labyrinthum sepulchri causa fecit 506.2
porsena vbi sepultus 506.2
portentum duorum montium in agro Mutinensi concurrentium 22.43.& inde
portulacæ herbæ natura, genera, medicinæ 308.11.& inde
portulacæ vsus 308.12
posse omnia nemini concessum 473.54
posideanæ aquæ vbi, & vnde dictæ 438.31
posidonius argenti cælator 470.17.& 477.42
posidonius statuarius 477.42
posidonij Philosophi ianuæ Pompeius fasces submisit 97.58
posidonius Mathematicus 8.45
possunius plastes 495.41
posthumia lex Numæ 205.55
posthumius Tubertus primus vrbem ouans ingres-

ingressus 219.23
posthumio Spurio Consule maxima Romæ pecuniæ copia 469.1
posthumio Albino Consule cor in extis inspici cœptum 172.42
potamautis herba qualis 361.20
potamogiton herba, eiusq; vsus 451.37
potamogiton herba, & eius medicinæ 379.25.29
potum sumunt animalia non eodem modo 158.2.& inde
potu caruisse nonnullos 95.19
potatores maximi plures 209.33.& inde per totum caput
potentia mira pisciculi 447.60.& inde
potentum iniquitatibus quo resistatur 404.44
poterion herba qualis 372.6.& 395.22.& inde
pothos herba & flos 317.3
pothos Deus vbi colatur 501.11
potulana vina qualia 204.21
præceptor ingenti docens præmio 489.60
præcipitatorum ex alto remedia 360.36
præconini cognomen vnde Aelio Stiloni impositum 461.19
præcordia in homine quæ dicantur 173.26.& 430.17
præcordia Græcè phrenes 173.27
præcordijs subtilitas mentis tribuitur 173.29
præcordia hilaritatis sedes 173.30
præcordia gladiatorum traiecta cum risu mortem afferunt 173.32
præcordiorum remedia 296.29.& 301.24.& 302.35.& 306.3.50.& 307.19.& 321.19.54.& 323.13.& 325.16.& 327.26.& 333.35.& 335.1.& 341.5.& 343.54.& 344.53.56.& 360.40.& 362.59.& 367.48.& 375.5.& 378.20.& 381.5.& 389.23.& 396.16.& 430.17
præcoces ficus cæteris maiores 229.3
prægnantes quæ cauere debeant 303.53.& 310.43.& 348.46.& 368.33.& 436.38
prægnantium fœminarum remedia in malacia 345.19.29
præliorum expertes homines 59.19
prælium primum inter quos, & quibus armis gestum 105.60
præmia in omni re maximè spectatur 203.6
prænestini rhodino vnguento nobilitati 190.45
præparentium vinum 205.2
præsagia tempestatum 280.7. per totum caput
præteritorum ius nullum Deo, præterquam obliuionis 3.22
prætexta toga quis Romæ primus vsus 138.4
prætextæ vbi primùm inuentæ 124.7
prætextati anguillarum tergore verberabantur 133.16
prætorianæ cohortes 128.33
prætutia vina 204.23
pramnium vinum 204.32
pramnion gemma 526.24
prasion herba, id est, marrubium, & eius medicinæ 310.13.& inde
prasion origani genus 305.59.& 306.5
prasius gemma 522.14
prasoides, topazij genus 521.59
prason fruticis marini genus 199.2
pratorum consideratio plena 274.43. per totum caput
pratum antea paratum dicebatur 259.35
prata quando riganda 274.28
pratorum situs 274.44
pratorum herbæ optimæ quæ 274.50
prata quo secanda tempore 274.51.& inde
prata vbi quater quotannis secentur 275.4
praxagoras medicus 296.28.& 299.1
praxagoræ medici laus, ætasq; 376.28
praxibuli magistratus Athenis quando 467.17
praxiteles quo vixerit tempore 468.29
praxiteles primus specula fecit ex argento ibidem
praxiteles statuarius 475.57
praxiteles argenti cælator 470.17
praxitelis Venus in toto orbe nobilissima 99.25.& 500.51
praxitelis statuarij opera 476.12.& inde.& 500.50.& inde.& 501.5.& inde.& ibidem 57.& 502.15.& inde
praxiteles volumina quinque nobilium operum scripsit 427.14
praxiteles ciuitate Romana donatus 502.16
precationum mira vis 398.36.& inde
pressum, silis genus 470.26.30
prester quid 14.18
presteris serpentis morsus remedia 308.12.& 358.12.& 450.2.& 451.13
pretia rerum tempore variari 470.49.& inde
priami picta effigies 494.25
primatum apud reges protomedia herba Magi pollicentur 361.25
primitiæ frugum viniq; sacerdotibus offerebantur 258.10
primitias frugum Hyperborei Apollini Delio mittebant 51.44
principis magnanimitatis exemplũ 490.42
principium nouarum rerum lubricum 416.55
priscorum vita rudis literarum, ingeniosa, tamen 276.21
priscorum diligentia 363.22.& inde
priscorum laus 417.55.& inde
priscorum serui promiscuum cum dominis victum habebant 461.8
pristinum simulachrum ex ære 475.25
pristes marinæ belluæ 127.41.& 127.56.& 501.16
pristes pilo vestiuntur 130.34
pristes animal pariunt ibidem
priuernatia vina 204.18
procax natura in malis alienis 375.50
procellarum generatio 10.59.& 11.47.& 14.23
procellis nihil violentius 447.55
προχειμάζειν quid 271.27
procyon non habet nomen Latinum, nisi Canicula dicatur 275.22
procyonis sideris ortus 275.26
proconnesiæ ancillæ mirus partus 93.9
proculeius Caius gypsi potu necem sibi consciuit 512.32
prodicus medicus Hippocratis discipulus 417.9
prodigia plura arborum 15.55.& 120.24.& inde.& 230.3.& inde.& 254.26. per totum
prodigia montium inter se concurrentium per totum
prodigiosæ pluuiæ 16.2. per totum
prodigia armorum & tubarum cælestium 16.10. per totum
prodigia frugum 268.39.& inde
prodigia animalium 120.27.& 122.19.& 123.3.& 178.36
prodorus statuarius, argenti cælator, & pictor 477.19
prodromi ficus quæ 228.43
prodromi venti, Caniculæ exortum præcedentes 13.32
prœtides à Melampode qua herba sanatæ 366.50
profluuij genitalis remedium 303.52
profluuij muliebris remedium 324.12
prognostica tempestatum 280.7. per totum caput
prohibitoria auis 145.33
promethei annulus fabulosus 459.44.& 514.17
promethei in Caucaso monte religati annulus 514.17
prometheus primus bouem interfecit 107.5
propaginum consideratio atq; inuentio 245.23
propagari quæ arbores possint 245.26
propaginum genera duo 245.28
propylæa Atheniensium, & in ijs Charites Socratis ex marmore 501.46
propylæon à quo pictum 491.45
propolin apes ex quo faciant 353.45
propolis alueorum eiusq; in medicinis vsus 333.47
propolis apum quid 160.35
prosaicæ orationis inuentor 65.29.& 106.22
prosedamum equorum segniter coeuntium vitium 382.32
proserpinacæ herbæ medicinæ 377.26.& 395.41.& inde
proserpinæ raptus, Nicomachi tabula 492.16
proserpinæ raptæ simulachrum ex ære, Praxitelis opus 476.13
protagion vinum 205.1
protesilai in sepulchro arbores miræ 236.58
protesilai simulachrum ex ære 467.42
protypa Dibutadis figuli 495.29
protogenes statuarius, & pictor 477.41
protogenes casula contentus 492.59
protogenes ab Apelle lineæ subtilitate victus 490.18.& inde
protogenes à Demetrio dilectus 492.1.& inde
protogenis picturæ 490.12.46.& inde.& 491.41.& inde
protropum, musti genus 204.55.& 205.38
prudentia auium in nidis collocandis 150.12

providentia antiquorũ in agris colendis 260. 17
provocatio unde appellata. Prologo operis, pag.1.vers.39

Proverbia sparsim à Plinio usurpata

Aëris alieni comitem esse miseriam 98. 36
Africa semper aliquid noui affert 111. 56
Albo in hoc non eras Prologo operis, pag.1.vers.27
Aleam extra omnem Prologo operis, pag.1.vers.29
Aliena insania frui 259.41
Alius de alio iudicat dies 99.51
Apinæ Tricæq; 38.36
Aure attestamur 177.9
Canis lapidem mordens 424.3
Citra pulueris iactum 494.30
Comitem esse æris alieni, atque litis miseriam 98.36
Cuculus 274.8
Cum mortuis non nisi laruas luctari. Prologo operis, pag.2.vers.54.
Deus est mortali iuuare mortalem 2.49
Dimidio vitæ viuimus 103.4
Dodonæum æs 506.10
Domini frons plus occipitio prodest 259. 42
Domini oculus fertilissimus 260.32
Ede nasturtium 292.17
Elephas celerius parit. Prologo operis, pag.2.vers.44
Extra omnem ingenij aleam Prologo operis pag.1.vers.29
Frons domini plusquàm occipitium prodest 259.42
Gallinacei lactis haustum sperare Prologo operis, pag.2.vers.25
Multa Syrorum olera 296.60
Ne sutor vltra crepidam 490.36
Nemo mortalium omnibus horis sapit 99. 45
Nihil nimium 98.35
Non eras in hoc albo. Prologo operis, pag.1.vers.27
Nosce teipsum 98.35
Oculus domini in agro fertilissimus 260. 32
Optimum frui aliena insania 259.41
perfricare faciem Prologo operis, pag.1 vers.21
pollices premere 398.52
Salem cum pane & caseo esitat 444.32
Sapientia vino obumbratur 340.59
Suspendio eligendam arborem Prologo operis, pag.2.vers.46
Sui animam pro sale datam 125.8
Tricæ, Apinæq; 38.36
Vitilitigatores Prologo operis, pag.2. versu 55
Vtranque paginam facere 3.8
Prudentiæ in ratione carentib. exempla 160. 56.per totum.& 167.29.& inde
pruinæ consideratio 16.8
pruinæ verno tempore plantarum germina adurunt 25.49
pruinæ natura perniciosa 254.11
prunorum consideratio 214.31. per totum caput
pruna Damascena 193.37.& 213.39
pruna syluestria vbiq; nascuntur 213. 43
pruna post Catonem cœpisse 213.51
prunus Aegyptia 194.34
prunorum succus qualis 218.20
pruna foris corpore, intus ligno constant 218. 31
prunus quæ loca amet 226.1
prunus quo serenda tempore 248.17
pruni medicinæ 347.13
prunorum vsus 374.14
prunorum syluestrium medicinæ 347.18. & inde
pruriginis remedia 298.13.& 299.17. & 306.10.& 339.38.& 372.37.& 384. 5.& 388.35.& 414.12.& 446.50
pruritum corporis tollentia 309.43.& 322.7.& 337.1.12.& 339.10.27.& 341. 60.& 349.5.& 351.53.& 390.48.& 406.23.& 407.16.& 420.13.& 436. 1.& 445.24.& 456.12.& 497.34.56. 58.& 498.10
prusiæ regis Bithyniorum filius os continuum habuit dentium vice 94.37
prusiniæ vuæ 202.32
psammetichus Rex Aegypti 505.37
psammetichum fugientes quam in vrbem sedes suas transtulerint 86.8
psaronius lapis 510.52
pseudanchusa herba qualis, eiusq; in medicinis vsus 329.32.& inde
pseudisodomon structuræ genus 511.44
pseudobunion herba qualis, eiusq; vsus in medicinis 360.39
pseudodictamnum herba 369.57
pseudocypirus frutex 245.21
pseudodecimianum, pyri genus 214.25
pseudodictamnum herba & ex ea medicinæ 379.18.& 386.23.54
pseudonardo herba nardum adulteratur 183. 38
pseudospheces, vesparum genus 434.15
psychotrophon herba quæ 369.25
psyllij herbæ medicinæ 378.8.& 379.2. & 381.14.& 382.43.54.& 383.58.& 384.14.& 385.27.& 386.32.51
psyllion herba qualis 372.58.& inde
psyllus Rex vbi sepultus 90.12
psyllorum gens virus habet sibi innatum serpentibus exitiale 90.13.& 115.56.& 166. 1.& 372.5
psilothri vim habentia 328.24.& 354. 26.& 355.46.& 387.6.& 392.5.& 415.27.& 457.12.17
psilothrum herba eadem cum vite alba 339. 39
psimmythij consideratio 483.41.& inde
psimmythij veneni remedia 339.9. & 343.44
psittaci auis consideratio 151.51.& inde
psitta piscis 131.49
psittacus auis Indica 151.51
psittacus Imperatores salutat, & quæ accipit verba pronuntiat 151.53.
psittaci turturibus amici 158. 30
psittaci caput durissimum 151 54.& 169.14
psittaci vbi primùm visi 85.17
psythium, passi genus 205.18
psoræ morbi, id est, scabiei remedia 295. 4.& 297.29.& 300.28.46.& 303.43. & 306.10.21.& 310.3.& 331.10.& 338. 24.& 339.10.27.45.& 343.55.& 344. 54.& 346.14.53.& 358.50.& 375.19. & 445.22.& 454.56.& 478.29.33. & inde.
psoricon medicamentum quod 479. 43
pterygiorum remedia 310.23.& 339. 54.& 346.36.& 350.28.& 350.54.& 357.45.& 362.41.& 377.39.& 386.7. & 388.44.& 439.9.& 452.55.& 582. 5.& 483.58.& 498.15
pteris herba filicis genus 393.24
pternix, cacti herbæ caulis 319. 26
pteron ædificij genus 501.40.& 505.55
pteroti calices ex vitro immensumq; eorum pretium 513.25
ptyades aspidum genus 401.50
ptisana quid, & eius vsus 262.27.& inde
ptolemæi & Eumenis circa bibliothecæ institutionem æmulatio 195.56
ptolemæus à Cæsare interemptus 56.27
ptolemæus Lathyrus Rex Aegypti 85. 56
ptolemæus Philadelphus obeliscum Alexandriæ statuit 504.17
ptolemæi coniunx & soror Arsinoe 504. 24.& 521.56
ptolemæi mater Berenice 521.55
ptolemæi regis nauigatio 127.49
pubertas quo coerceatur ne erumpat 324 17
publicanorum vires 461.46
publicolæ Consulis filia Valeria, eiusq; statua equestris 473.26
publicolæ Consuli honoris causa permissum vt fores domus eius extra aperirentur 527. 26
publius Poeta Minorum, eiusq; in cœnis luxuria 125.16
publius scenæ conditor 498.58
publij Licinij Crassi, & L. Cæsaris Censorum de vini Græci ammineiq; pretio edictum 206.30
publius Licinius Censor quando 206.11
publius Cornelius Cethegus Consul 195 51
pucina vina in saxo coquuntur 240.56
pucina vua omnium nigerrima 202.44
pucino vino Liuia Augusta octoginta duos vitæ annos retulit acceptos 203.57
pudicitia Dea 2.35
pudicitia quando Romæ subuersa 255.43
pudicitiæ in brutis exempla 109.23. & inde.& 150.42.& inde.& 155.52
pudicissima matronarum iudicata Sulpitia paterculi filia 98.46
pudori mulierum natura ipsa consultum noluit 95.14
pudor plus valuit apud Romanos, quàm mortis terror 507.11
pudoris sedes in genis 170.51
puer in vterum reuersus 91.50

puer

puer miræ velocitatis 95.45
pueri ne debiles fiant 300.8
puerorum hulcera in capite quo ſanentur 304.14
puerorum morbi remedia Quære Infantium morbi remedia
puerperij pericula quo tollantur 405.18
puerperia duodecim vno abortu egeſta 93.7
puerperæ cuiuſdam Romanæ pietas erga matrem 98.51.& inde
pugillarium vſus ante Troiana tempora 194.53
pugnatores quo fortiores fiant 422.38
pugnaturi ad mortem pictis curribus vehebantur 487.60
pulchritudinem faciei ſeruantia 323.5.24
pulchritudinem inducentia 362.28.& 372.23
pulegium herba brumali floret tempore in carnarijs 272.39.& 292.35.& inde
pulegij conſideratio, natura, medicinæ 304.26.& 383.31
pulegij coronam prodeſſe capiti 304.27
pulegij ſexuum differentia 304.30
pulegij ſylueſtris natura & medicinæ 304.41.& inde
pulegium herba exſiccata quando floreat 11.36
pulices quomodo necentur 304.40.& 305.48.& 327.53.& 329.31.& 354.6
pulices ne gignantur 433.23
pulla terra omnium optima 241.13
pulmentaria vnde dicta 263.14
pulmonea poma 214.15
pulmo quibus maximus 172.52
pulmonem habentia ſpirant omnia 128.38.& 159.49
pulmonis conſideratio 128.38.& inde.& 172.49.& inde
pulmone quæ careant 172.51
pulmonis morbi remedia 297.41.& 322.43. & 351.33.54. & 360.10. & 378.18.27.& inde.& 390.5.7.& 403.60. & 406.13.& 411.21.& 430. 24. & 454.38
pulmoni contraria 336.27
pulmone piſce confricatum lignum ardere videtur 457.43
pulmones piſces tempeſtates præſagiunt 204.17
pulmonis piſcis in medicinis vſus 456.54.& 457.54
pulmoni piſci eadem natura, quæ frutici 139.36
pulti diu Romani vſi ſunt 263.13
pulte in ſacris quibuſdam Romani vtebantur 263.16
pulte corpus augetur 335.15
pulueri vis ineſt deſiccandi 216.22
pumices ex fruticibus 199.10
pumices ex fungis 199.13
pumicis lapidis conſideratio 510.34.& inde
pumice corpora læuigantur 510.35
pumice libri poliuntur ibid.36
pumex vbi optimus ibid.
pumicis medicinæ 510.38.& inde
pumicis farinam præſumunt ſtrenuè potaturi 209.15
pumiliones in arborum quibuſdam generibus arte fiunt 181.25
pumilionum genus quoddam eſt in omnibus animalibus 177.53
pumula vua Amiternino agro peculiaris 202.25
punctiones ſectionéſue ne ſentiantur, mandragoræ ſuccus ſolet præſumi 373.51
punctionum laterum remedia 321.51
punico bello primo claßis ſexaginta diebus parata 233.56
punico bello ſecundo ingens terræmotus à pugnantibus ad Thraſymenum lacum nō intellectus 22.56
punico bello ſecundo annulorum Romanorum tria modia Carthaginem miſſa 460.40
punico bello ſecundo claßis quadraginta diebus parata 234.58
punicum bellum tertium fici argumento ſumptum 215.55
punicum bellum primum quando geri cœptum 462.29
punico bello primo Romæ æs imminutū 462.1
punica cera optima 318.15
punica apyrina ſtomacho inimica 345.21
punica vinoſi ſaporis dulcibus vtiliora 345.22
punici mali conſideratio 197.31.& inde
punicum malum idem quod granatum ibid.
punici mali ſpecies quinque 197.34
punicæ mali flos, balauſtium 197.36
punici mali vinum, rhoites 207.4
punici mali acini quales 217.42
punica mala corio & membrana teguntur 218.34
punicis malis qua arte pomum non rumpatur 244.40
punici mali genera, natura, medicinæ 345.20.& inde
punica in malo quid cytinus appelletur, eiusq; in medicinis vſus 345.41.& inde
punicæ mali radicis medicinæ 345.56
punica malorum appellatione contineri 213.22
punicis acinus intus ſub cortice ibidem
punicæ arbores quæ loca ament 226.1
punicæ folia anguſta 227 6
punicæ facilè fructum ac flores perdunt 228.26
punicis arboribus vita breuis 245.19
punica nullū inſitionis genus recuſat 247.9
punicæ etiam ramo ſeruntur 247.21
punici nucleorum medicinæ 345.54
punicum malum ſylueſtre, eiusq; vſus in medicinis 345.57
pupillæ oculorum conſideratio 170.13.& inde
purgationes mulierum Vide Fœminarum purgationes
purpurarum piſcium conſideratio 137.16.& inde
purpurarum piſcium in medicinis vſus 456.14
purpura vbi præſtantiſsima 137.22
purpuræ vſus, & dignitas 137.23.& inde
purpura quid diſtet à buccino 137.32
purpuræ Gætulicæ officinæ à Iuba rege inſtitutæ 87.2
purpura quo pacto & qua eſca capiatur 137.43.& inde
purpuræ nomina ac genera plura 137.39. per totum caput
purpuræ præparatio 137.50
purpuræ contra venena auxiliantur 452.29
purpuræ pretioſiſsimæ vnde aduehantur 315.27
purpuram Cretenſes phyco marino inficiunt 199.3
purpuræ vſus Romæ vrbi æqualis 138.4. per totum caput
purpura dibapha quæ 138.7
purpuræ pretia 138.6.7.8.17
purpuræ vere pariunt 140.26
purpuræ generatio 140.8
purpuræ ranarum carnibus facilè capiuntur 451.25
purpuriſſum color 486.33.& 487.32.& inde
puſionis & Secundillæ mira proceritas 94.9
puſtulas in corpore gignentia 380.25.& 392.22
puſtularum corporis remedia 308.17.& 310.1.& 335.14.54.& 336.5.28.& 342.57.& 343.12.& 349.20.& 414.14.& 419.46.& 482.4.& 498.42.
putandarum vitium neceßitatem agricolis Numa lege lata impoſuit 205.57
putandarum arborum diſciplina 256.35
putandarum vitium tempus & ratio 273.31.36
putationes generoſarum vitium & pergularum quo Lunæ ſtatu faciendæ 253.42
putationis conſideratio 250.19. per totum caput
putatarum vitium plagæ quam cæli partem debeant ſpectare & inde
putei à quo primùm reperti 253.36
putei miræ naturæ 25.27
puteorum aqua quæ ſaluberrima 440.48.& inde
puteolanum purpuriſſum 487.35
puteolanus puluis qualis 496.27.32
putredinem inhibentia 308.43.& 351.26.& inde
putreſcere corpora mel non ſinit 333.49

Vadrantis quæ prima fuerit nota 462.33
Quadriga ex ebore miræ exilitatis 95.59.& 477.9
Quadrigæ fictiles quando in fornace creuerint 398.17
Quadrigæ nummorum nota 462.37
Quadrigati nummi ibidem
Quadrigas quis primus repererit 106.9
Quadrireme quis primus vſus ſit 106.54
Quadrupedes omnes vbi auribus careant 86.14

Quadrupedum modo Artabathitæ vagantur 86.29
quadrupedes quomodo gestentur in aluo 157.38
quadrupedes omnes necantia 356.60. & 372.2
quadrupedum remedia 303.54.& 328.31.& 337.21.& 387.8.& 399.37.& 416.27
quæstus vberrimus ex vineis 259.34
quæstus omnia tentat 471.32
qualitatum regionum consideratio 240.19.per totum
qualitatum in lapidibus quanta differentia 510.59.& inde
quartanæ febris remedia 298.23.& 307.8.& 324.60.& 327.44.& 328.38.& 330.17.22.& 336.52.& 340.29.& 367.46.& 369.14.& 383.42.46.& inde.& 400.9.32.& 403.7.9.18.43.& 402.2.& 405.4.20.& 413.46.& inde.& 421.22.& 434.13.& inde.& 450.47.& 455.49.& inde.& 497.40
quaternarij numeri vis 401.44
quercus miræ magnitudinis 221.15.20
quercus secum insulas auferentes 221.16
quercus arbor glandifera 222.16
quercus glans qualis 222.22
quercus boletos probatißimos generat 223.8
quercus nunquam folia dimittens vbi 226.30
quercus non ante mediã æstatem germinans 226.30
quercus folia sinuosa 227.9
quercus parti inferiori fertilior 228.18
quercus & oleæ inimica 350.13
quercus & iuglans inimicæ 350.14
querna corona quæ & ciuica 221.46
querquetulana porta Romæ 223.44
quies somnusq; in stramentis quondam erat 258.33
quies arua quoque recreat 269.56
quinquefolium herba quæ, & eius vsus in medicinis 371.8
quinquefolij medicinæ 377.16.30.39.& 378.18.& 379.36.& 381.12.55.& 382.5.& 383.1.33.46.& 348.21.30
quintiorum in familia ne fœminæ quidem aurum gestabant 460.45
quintius C.Consul 98.54
quintij P.interitus 104.43
quintus Hortensius Dictator, eiusq; lex in Esculeto lata 223.45
quiriana poma 214.7
quirini, id est, Romuli delubrũ Romæ 219.4
quirini ad ædem primum horologium a Papyrio statutum 107.28
quisquilium, siue potiùs Cusculium, frutex graniq; eius vsus 223.12

Rabidus ne fiat morsus à cane rabioso 423.54.& inde
Rabulana pice quædam Haliæ pars mustum condit 208.3
Rabuscula vua 202.47
Radicum arborum consideratio 229.43.& inde
radix cocti qualis, & vbi proueniat, eiusq; duo genera 183.32.& inde
radices fungi quidam nullas habent 285.39
radicibus carent tubera 285.19
radices quibus singulæ ibid.
radicum hortensium differentiæ plures ibid. per totum
radices herbarum quæ inutiles 296.8
radice simul & semine nascentes herbæ 290.11
radicis oleæ medicinæ 343.7
radiculæ herbæ consideratio 285.16.& 366.10
radere malas, interdictum fœminis 170.50
raia piscis 133.18.& 138.43
raiæ piscis generatio 140.14
ramicis morbi remedia 303.48.& 332.4.& 334.49.& 351.15.18.& 381.14.& 437.1
ramises quo tempore in Aegypto regnarit 504.7
ramorum arborum consideratio 229.19.& inde
ramorum cæci dicti, qui non germinant 229.33
ranarum rubetarum descriptio 117.12
ranæ apibus inimicæ 163.43.& inde
ranæ ictus apum non sentiunt 163.46
ranarum lingua qualis 171.50.& inde
ranis vox qualis 179.27
ranis aduersantia 369.15.& 372.4.11.28.& 402.25.& 450.16.& 451.17.& inde
ranæ iecur geminum 451.25
ranarum varius in medicinis vsus 451.17 & inde per totum caput
rana maris, eiusq; oßiculum strumis curandis vtile 454.5
ranarum, earumq; membrorum medicinæ 451.17.& inde per totum.& 452.36.50.58.& 454.19.21
ranæ linguæ mirus in magicis vsus 451.20
ranæ oculus dexter ad quid vtilis 453.3
ranæ quibus in locis mutæ 126.45.46.& 178.29.& 453.6
ranæ arborem scandentis mira natura 454.21
ranæ rubetæ vnde dictæ 451.27
ranæ rubetæ venenum 173.21
rana rubeta contra tempestates in segete defodienda 277.2
rana rubeta frumentũ seruat in horreis 277.35
ranæ vltra solitum vocales tempestatem prænuntiant 281.30
ranæ in medicinis vsus 455.48.& inde.& 456.5.19.& 457.16.& inde.& ibid.27.31.34.43
ranæ incolas ciuitatis cuiusdam in Gallia sedibus suis pepulerunt 116.47
ranæ ex limo natæ, in limum resoluuntur 140.6
rana Mecœnatis signum 514.52
ranæ cur sub aqua diu vrinentur 172.52
rana piscis 133.19.& 138.40
ranarum coitus, partusq; 140.3 & inde
ranarum marium vox fœminas ad coitum euocantium 171.51
ranunculus herba, eiusq; genera, & vsus in medicinis 375.14.& inde
rapa quomodo, & quando serenda 266.19
rapinæ M.Lollij 136.44
raporum consideratio 266.59.per totum caput
raporum natura, vsusq; in cibis ibidem
raporum magnitudo mira 266.7
raporum species tres 266.12.& 287.12
rapa quæ arte lætiora fiant 266.15.19
raporum serendorum superstitio 266.20
raporum sexus 266.10.& 287.12
rapis folia quando detrahenda 290.16
raporum ex semine veteri brasicæ fiunt, & è contrario 293.34
raporum medicinæ 295.60.& inde
rapi syluestris consideratio, & medicinæ 296.5
ratibus olim nauigatum 106.27
ratumena porta Romæ vnde dicta 121.7
raucæ vermes in radicibus quercus nascentes 247.52
raucitatis remedia 298.14.& 333.31
rauennates vuæ nebulis aluntur 202.12
rauennæ solum asparagis aptißimum 285.45.& 292.4
reduuiæ quo pacto sanentur 419.10
refrigerandi vim habent pumices 510.44
refrigerantia corpus 299.32.42.& 308.24.37.& 321.28.& 327.49.& 338.44.& 341.53.& 347.28.& 355.30.& 356.3.& 357.43.& 359.16.& 361.45.& 368.29.& 373.1.56.& 498.44
regale Parthorum vnguentum quibus ex rebus constet 191.22.& inde
regia pyra 214.33
regia stella quando occidat 273.14.& 275.32
regia ciuitas ab Aegyptijs primùm instituta 107.58
regia scopa, herba quæ 314.19.& 366.40
regiones quæ naturam & habitum mutarint 240.48.& inde
regius morbus idem cum arquato siue ictero 334.20
regij morbi consideratio 384.17.& inde
regij morbi remedia 295.25.47.& 297.48.& 398.8.& 299.19.34.& 301.11.45.& 302.33.& 304.6.& 305.2.& 306.16.& 308.51.& 309.35.& 321.54.& 322.33.& 324.19.& 334.20.& 336.45.& 337.25.& 348.15.& 349.39.42.& 352.4.9.25.& 355.15.& 356.46.49.53.& 357.3.14.& 375.2.& 377.23.& 384.17.& inde plenè.& 388.42.& 390.39.& 391.42.& 393.5.& 402.29.& 433.multa.& 445.35.& 454.38.& 517.57.& 526.10
regium morbum atriplicè herba gigni Pythagoras putauit 308.44
regius morbus vnde dictus 334.20
regnum vbi non hæreditarium 77.45
regulare æs quod 477.54.56.60
religione quæ arbores damnatæ 228.23

religio circa viscum seruata à Druidis 237. 41.& inde
religione vitam constare 208.57
religionis exemplum 51.43.& inde.& 98.48.& 108.26.& inde.& 151. 45.& 177.4.& inde. & 357.15.& inde. & 366.59.& inde.& 398.47
remedia ex alieno orbe non petenda 334. 35
remedia natura parata esse voluit 350. 27
remora piscis, miráque eius natura 133. 18.per totum caput.& 448.17
remus à quo repertus 106.60
remus & romulus à lupa sub ficu nutriti 216. 3
renascentia ex seipsis quæ 193.5
renum animalium consideratio 174.2. & inde
renes quaterni ceruis vbi Ibidem
renes pennatis squamosísque nulli Ibidem
renes summis adhærent lumbis Ibidem
renum calculi 174.15
renes homo bubulis similes habet 174.6
renes purgantia 311.20.& 454.37
renibus contraria 300.32.& 336.46
renum doloris remedia 295.30. 45.& 296.52.& 297.48.& 301.39.41. & 302.7.& 303.26.& 321.1.6.& 324. 41.& 327.27.43.& 329.29.43.& 330. 37.& 331.57.& 336.23.& 342.22.& 344.56.& 346.29.& 348.3.9.& 349. 38.& 352.24.& 356.16.& 362.20.& 378.44.& 381.4.28.& 393.3.& 395. 52.& 396.13.& 401.41.& 404.26.& 407.22.& 411.24.& 414.10.& 419. 55.& 454.51.& 486.50.& 497.15
renum harenas pellentia 330.11.& 357.3
renibus vtilia 299.33.& 308. 26.& 331.48.& 332.31. & 339.16.& 340.10.& 344.38. & 347.60.& 352. 27.& 378.3.& 390.5.& 406.12
renum lapides quo pacto eximantur 531. 13
repagulis vuluarum aptissima abies 236. 6
requies apodibus nulla 151.33.per totum caput
rerum copia solíque fertilitas vbi maxima 270.2 per totum caput
rerum omnium sunt altiora quædam secreta suo cuique corde prouidenda 240.47
rerum amplitudo damno fuit Romanis 200. 22
rerum non animi pretijs excubatur 488. 7
rerum inimicitiæ. Quære Inimica inter se.
rerum amicitia. Quære Amica inter se.
rerum variarum inuentores 105.21. per totum caput
rerum permutatio Troianis temporibus fuit in vsu 459.39
riseda herba qualis, & eius in medicinis vsus 395.56.& inde
resinæ ex arboribus defluentis consideratio 208.10.& inde.& 223.41& inde
resina ex pinei generis arboribus fluit 517. 11
resinæ vsus in vnguentis 190.54
vesina vinum condiri 208.3
resina Arabica qualis 208.13
resina Iudaica qualis Ibidem
resina Syriaca Attici mellis similitudinem habet 208.14
resina Cypria 208.15
resina figulina creta resolui creditur 208. 17
resina ex quibus coquatur arboribus 224. 34.& inde
resina oleo resoluitur 208.17
resina pili virorum euelluntur ibid. 18
resina quibus coquatur modis 208.34. & inde
resinam serentes arbores, montes amant 225 57.& inde
resinæ natura, genera, medicinæ 352.33. & inde per totum
resinæ ex quibus arboribus, & quæ earum optima 352.33.& inde per totum
resinam ferunt sex genera arborum 223. 39.40
resurrectionis assertor Democritus 105.14. & inde
resurrectionem mortuorum negat Plinius 3.21.& 105.4.per totum caput
retia ab Arachne primùm reperta 105.43
retibus quod linum aptissimum 282.51. & inde
retouina lina 282.45
rex qualis eligi soleat in Taprobane insula 77.44.& inde
regis apum quæ optima forma 163.1
reges apum aculeo non vtuntur 163 7
reges circa agrorum culturam olim intenti 258.51& 259.2
reges hortos colere soliti 285.26.& inde
regum Indorum potentia 75.39.per totum.& 76.12.per totum
regis Sesostris mira superbia 463.5
regum fauor quomodo acquiratur 403 33. & 420.42
regum ira quo vitetur 422.23
regem elephantes adorant 108.33
reges olim bonis artibus immortalitatem quærebant 199.59
regum gratiam protomedia herba parari putarunt Magi 361.25
regum domus apud Homerum auro, argento, electro, ebore, nunquàm autem marmore adornantur 502.43
reges plures apes non ferunt 163.20
regum reuerentiæ in apibus exemplum 163.8. & inde.& 20.Ibidem
rege apes carere non possunt 163.20
rhacinus piscis 458.32
rhacomo herba qualis, eiúsque vsus, & medicina 395.44.& inde
rhadamanthus legum repertor 105.24
rhætica vua 201.41.43.& 202.39.& 204.25
rhæticum acer cuiusmodi 225.28
rhagadum, id est, scissurarum, quæ in sede proueniunt, remedia 343.19.& 344. 9.& 347.4.20.& 353.3.& 354.43.& 357 57.& 358.52. & 401.56.& 419. 31
rhagion phalangij 422.54
rhamnos rubi genus, & ex eo medicina 358. 40
rhapeion herba, eiúsque vsus in medicinis 393.58.& inde
rhaphanorum consideratio 287.21. & inde
rhaphani è semine Aegyptij oleum conficiunt 212.43.& 287.25
rhaphanus vomitum concitat 296 39
rhaphani propinquitate vitis læditur 255. 19
rhaphanus ebrietati resistit 255.21
rhaphanus quo in loco serendus 268.25
rhaphanus quando serendus 278.18
rhaphanus ructus concitat 287.24
rhaphani ructus fœtorémque drupæ cohibent 287.24
rhaphani plura genera 287 27.31
rhaphanus quomodo serendus 287.37. & inde
rhaphani succus aurium grauitati confert 296.38
rhaphani in Germania maximi 287.38
rhaphani qua arte in magnitudinem inusitatam excrescant 287.42
rhaphani in Aegypto nitro dulciores redduntur 287.45
rhaphanorum amaritudo salsugine corrigitur 287.46
rhaphani coctura dulcescunt Ibidem
rhaphani crudi vomituris vtiles 287.47
rhaphanus in templo Delphico ex auro dicatus 287.51
rhaphani in Aegypto suauissimi 287.45
rhaphani hyberno tempore in cibis vtilissimi 287.55
rhaphano maximum cum vite odium 287. 56
rhaphanus folijs detractis iucundior euadit 290.15
rhaphanis aquæ salsæ vtilissima 293.56
rhaphanis translatio vtilissima 294.6
rhaphani syluestris consideratio & medicinæ 296.14.& inde.& 380.46
rhaphanos agria herba qualis, eiúsque in medicinis vsus 380.45.& inde
rhaphanini olei in medicinis vsus 344.35
rhaphanitis iridis genus 315.7
rhaphius feræ genus 114.9
rheni in ripis cerasa Lusitana gignuntur 217. 54
rheumatismus quid 329.15.& 333.2. & 335.60.& 369.10
rheumatismis medentia 329.15.& 332.59.& 335.60.& 339.28. & 342. 5.& 342.45.& 343.27.35. & 348.50. & 350.44.& 369.10.42. & 374.3.& 385.47.& 392.33. & 394.38.49. & 403.27.& 411.9.& 454.39
rhexia herba qualis, eiúsque medicinæ 329. 39
rhinapiscis 458 25
rhinoceros animal ad saxa cornu limat 114. 13.& 257.43
rhinocerotis animalis descriptio, & eius cum elephantis Inimicitia 114.13. per totum caput
rhinoclisia herba 391. 16

rhyparographos Pyreici pictoris cognomen 492.33
rhizias quid 285.59
rhizotomos, iridis genus 315.8
rhodia vua qualis 202.44
rhodium vinum Coo simile 205.13
rhodi insulæ crocinum vnguentum 190.46
rhodia ficus qualis 315.35
rhodi persica sterilis 213.45.& 228.36
rhodij colossi magnitudo 474.17
rhodi tria millia signorum fuerunt 473.56
rhodo pepercit Demetrius rex propter Protogenis picturam 99.24.& 491.60
rhodinum vnguentum quibus rebus constet 191.2
rhodinum oleum quale 212.41
rhodites gemma 527.37
rhododaphne fruticis genus, eiúsque natura 226.23.& 356.32
rhododendro non decidunt folia 226.21
rhododendros frutex, eiúsque natura, & medicinæ 356.31.& inde
rhododendri flos amentiam facit 317.45
rhodope meretrix ditissima 505.24
rhodope contubernalis Aesopi Ibidem
rhodora herba, eiúsque medicinæ 361.60.& inde
rhœa, papaueris genus 293.5.& 307.49
rhœcus & Theodorus plastices inuentores 495.25
rholus architectus 505.60
rhombi piscis astus 13842
rhombus piscis 458.25
rhombus vbi optimus 140.50
rhombus piscis ex genere planorum 132.47
rhopalos herba qualis, & vnde dicta 368.43
rhus herba qualis, & ex ea medicinæ 356.34.& inde
rhus erythros fruticis genus, & eius medicinæ 356.40.& inde
ricinus arbor quæ 212.22.& 226.47
ricini canum quo pacto necentur 329.19.& 434.47
ridicæ quæ pedamentis aptissimæ 250.45
rigandi horti quibus sint horis 294.3.& inde
rigandorum hortorum ratio Ibidem
riguis quæ arbores gaudeant 255.54.& inde
risus homini non datur ante diem quadragesimum 89.18
risisse quendam eodem die, quo genitus fuit 94.48
risus quo concitetur 361.23
risus & hilaritatis sedes quæ 173.30.32
risus quo adimatur 173.59
risisse quosdam nunquàm 95.23
robur arbor glandifera 222.16
robur plurima alia gignit præter fructum 222.54.& inde.& 223.4.9
robur arbor quæ loca amet 225.59
roboris folia sinuosa 227.9
robur qualiter germinet 227.47.& inde
roboris ingens radix 229.46
robur quando terenides sentiat 233.46
robur arborum durissima 234.56
robur nõ sentit facilè cariem aut vetustatem 235.15
roboris visco quantum tribuerint Druides 237.41.& inde
roboris visci medicinæ 350.59.& inde
roboris pilularum vsus in medicina 351.7
rogos pingendi consuetudo 487.60
romæ vrbis Deus tutelaris cur occultatus 398.26
romæ nunquàm terræmotus fuit sine ingentis mali præsagio 22.59
romæ quis creditus felicissimus 100.14.& inde
romæ quis sepeliendi vsus 104.58.per totum caput
romæ quando vini authoritas cœperit 205.54
romæ purpuræ vsus vrbi æqualis 138.4.per totum caput
roma ob bubonem lustrata 145.24.27
roma quandiu scandulis tecta 223.32
roma quas arbores ægrè nutriat 230.27
roma quo anno sine magistratibus 236.45
romæ prima corona è spicis 258.1
romæ quando luxus cœperit 258.41.& inde
romæ quando annulorum vsus 459.49
romæ quando primùm pictores 264.43
romæ natalis dies vndecimo calendas Maij 273.58
romæ alterum nomen enuntiare nefas habitum 35.7
romæ quis primus horologium solare statuit 107.26
romam tonsores quis primus, & quando adduxerit 107.14
roma ad tertium lapidem castra Punica habuit 215.60
romam quibus ex locis frumentum soleat aduehi 262.3.& inde
romæ ab initio aurum exiguum 460.12.& inde
roma rudi ære vsque ad Seruium regem vsa 462.27
romæ primum ex ære simulachrum 472.21
roma capta quanto auro pax à Gallis empta 450.13.& inde
roma quo anno à Gallis capta 460.21
romæ pictura quando in honore esse cœperit 460.21.& inde
romæ quando primùm domus marmore cœperint incrustari 502.50
romam aduecti ex Aegypto obelisci 504.28.& inde
romam aduectæ Sicyone tabulæ 493.38
romæ ædificia quæ nobilissima 506.45.& inde per totum
romæ domus quæ pulcherrima 238.51.& 507.16
romæ triumphantes lauro coronabantur 219.35
romani gentium præstantissimi 99.40.per totum
romani annis sexcentis qua medicina vsi 299.41
romana arma Aethiopiam intrauere 85.2
romani legati sagmina gestabant 326.8
romani Capitolij in fundamentis caput humanum inuentum 398.11
romanorum priscorum seueritas 312.46
romanorum & Parthorum imperij terminus 63.31
romanorum quis primus Arabiam ingressus sit armatus 83.25
romani vincendo victi sunt 350.32
romanorum legati verbenacam ad hostes portabant 326.9.& 371.54
romani imperij terminus Rhenus 187.32
romanorum signa festis diebus vnguentis inungebantur 191.54
romanorum clades à Pœnis accepta 215.60
romano in foro ficus enata 216.7
romani arbores glandiferas semper in honore habuerunt 221.26
romanorum ciuium sub Gallicum tumultum quot libera capita censa 460.21
romanorum mores quibus victorijs ad luxum inclinati 514.58
romanorum legati annulis aureis publicè donabantur 459.57
romanos intra muros, solus hostium Annibal hastam coniecit 473.40
romanæ vrbis nobiles aquæductus, eorúmque authores 508.9.& inde
romanorum arma bonam Arabiæ partem penetrarunt 184.29
romanorum ritus imperij magnitudo perdidit 350.32
romanorum clades apud Cannas, annulorúmque tria modia Carthaginem missa 460.41
romanorum cum exteris nationibus commercio res anteà occultissimæ in lucem prolatæ 199.50
romanæ nobilitatis & plebis auguria ex duabus myrtis 219.4
romani magistratus virgas ex betulla arbore conficiebant 226.4
romani populi maiestas multis vastata cladibus Cimbricis victorijs recreata 230.6
romanorum in classe paranda velocitas 233.56
romanis singulis bina tantùm agri iugera 258.2
romanis priscis qui Dij maximè noti 258.7
romani Equites à plebe annulis distinguebantur 461.17
romanorum Senatus ab Equitibus latiore purpura distinguebatur 461.18
romanorum tribus vrbanæ tantùm quatuor 258.31
romanorum Imperatorum manibus agri colebantur 258.51
romani farre vsi annis trecentis 261.49
romani diu pulte vsi sunt 263.13
romani reges hortos coluere 285.26.& inde

romanæ plebis in Auentinum secessio 286.50
romanorum vectigal maximum ex herbis 286.51
romanorum denarius quando primò figuratus 462.21
romanos victis gentibus in tributo semper argentum imperitasse, non aurum 462.56
romanum ærarium quando ditißimum 463.8.& inde
romani quando tributum pendere desierint 463.20.& 472.60
romanorum post Syllam ditißimus Crassus 468.46
romani quando stipem spargere cœperint 469.1
romanorum militum sub Scipione frugalitas 469.17
romanis nullos hominum benigniùs inter se vixisse 469.23
romanorũ mores corrupit Achaia victa 469.60
romanorum regum statuæ in Capitolio 472.56
romanus populus quando stipendio liberatus 473.1
romanorum priscorum frugalitas 507.23.& inde
romanis acceptum referendum, quòd homines immolari desierint 428.7
romani, velut lux altera, à Deo dati sunt 382.35
romani quandiu sine medicis 417.41.& inde
romanis legionibus aquilam peculiariter dicauit Marius 143.51
romanorum signa & lupos, & minotauros, & equos, & apros olim habuerunt 143.52
romanum præsidium à Ligustinis obsessum 148.21.22
romulus lacte libauit, non vino 205.54
romulus sub ficu nutritus 216.2
romuli templum Romæ vbi 219.4
romulus frondea corona donauit Hostum Hostilium 221.43
romulus Fidenam capit Ibidem
romulus Vulcanale Romæ constituit 236.49
romuli nutrix Acca Laurentia 257.60
romulus Aruales sacerdotes instituit, seque inter eos duodecimum nominauit 257.50
romulus, cæterique Fratres aruales spicea corona ab Acca Laurentia donati 258.1
romuli Pollionis senecta 334.18
romuli statua sine annulis 460.50
romuli ætate Celeres dicti, qui posteà Equites 461.51
romuli statua sine tunica 472.59
romulus quo tempore obierit 488.27
romulus à lupa nutritus 113.34
romulus in trabea purpura vsus est 138.4
romuli ædis vetustißimum horologium 107.29
roris consideratio 16.41
rores quando non cadant 276.56
roresne satis noceant Ibidem
rores palustribus omnibus defectis inimici 320.15
rosarum consideratio plena 313.15 per totum caput
rosarum vis & vsus 320.59.& inde
rosarum medicinæ 321.10.& inde
rosarum succi vsus Ibidem
rosarum seminis vsus, & medicinæ 321.14.& inde
rosarum vngues qui 320.60.& 321.12.17
rosæ in cibos condiuntur 321.20
rosa syluestris quæ, miráque eius natura 120.24.& 364.40
rosarum è floribus vinum quomodo conficiatur 207.12
rosarum oleum, Rhodinum Græcis dictum 212.41
rosarum sationi quando terra præparanda 273.16
rosarum variæ differentiæ 313.25
rosarum coronæ in cubiculis quare habitæ 304.27
rosarum germinatio 313.16
rosarum varij vsus 313.19
rosarum vsus in medicinis 313.20.& inde
rosarum in mensis vsus 313.21
rosarum genera plura 313.22.& inde per totum
rosæ vbi nobilißimæ Ibidem
rosarum folia aut minimum quina 313.26
rosæ translatione proficiunt 313.28.45
rosa centifolia 313.26.30
rosa Græca, ac Græcula 313.32.33
rosa vbi hyeme tota 313.39
rosis cæli temperiem conferre ibidem
rosæ quæ loca ament 313.40
rosa ex semine tardißimè prouenit 313.42
rosa qualiter præcox fiat 313.48
rosa quando & vbi odoratior 314.50
rosa nouißima florum prima deficit 316.54
rosarum frutex quandiu duret 317.11
rosaria quando deponenda 317.14
rosis apes delectantur 317.18
roseæ campi miræ fertilitatis 240.58
roscij L. statua antiquißima 473.1
roscius histrio quantum arte sua quotannis meritarit 99.33
roscio theatralis legis authori Cicerone sua dente plebs ignouit 98.24
rosmarini natura, genera, medicinæ 357.1.& inde
rosmarini semen cachrys 257.2
rosmarinum, cùm semine careat, quomodo seratur 245.36
rostra nauibus à quo primùm addita 107.2
rostra nauium vbi Romæ affixa 221.32
rostrata corona gramineæ cedit 326.13
rostrata corona qui donati 221.29
rotarum axes ex qua materia 236.23
rotæ pisces 127.59.& 457.57
rubellionis piscis in medicinis vsus 457.28
rubetæ ranæ descriptio 117.12
rubetæ ranæ vnde dictæ 451.27
rubetæ veneni remedia 451.17.41.& 455.51
rubetæ in medicinis vsus 457.33
rubeta rana in horreis suspendenda 277.35
rubeta quomodo milium in aruo conseruet 268.5
rubeta rana in segete defossa auertit tempestates 277.2
rubigalia festa cur, & à quo instituta 276.23
rubigalia quando celebrari solita 276.24
rubigo communis vinearum & frugum pestis 267.48
rubigini quæ loca maximè obnoxia Ibidem
rubigine quæ loca careant 267.48
rubiginis frugum causa quæ 275.47.& inde
rubiginis ferri medicinæ 482.1.& inde
rubrica color 486.34.45.52.& 487.14
rubrum mare refertum syluis 198.49
rubiæ herbæ consideratio, genera, bonitas, vsus 285.12.& inde
rubiæ mariæ nomina, & medicinæ 356.44.& inde
rubi fruticis consideratio 233.4
rubi mora ferunt 233.6
rubi sese multiplicantes propagandi rationem docuerunt 245.23
rubi natura, vsus medicinæ 358.10.& inde
rubi species plura 358.25.27.37.& inde
rubi rosam ferentes 358.27
rubi genus rhamnus, & ex eo medicinæ 358.39.& inde
rubus Idæus, & ex eo medicinæ 358.37
rubo vbi folia non decidant 226.29
ructasse nunquàm Pomponium Poetam 95.30
ructus prouocantia 302.32.& 305.58.& 306.47.& 307.15.& 320.58.& 333.14.& 353.19.& 374.17.& 379.19.& 380.52.& 396.14
rufi Iulij mors qualis 376.5
rufus Suillius vndecimo mense natus 92.10
rugæ corporis quo tollantur 303.44.& 321.27.& 330.58.& 331.2.& 336.21.& 339.57.& 343.60.& 383.3.& 407.14
rullus Seruilius solidum aprum primus in epulis apposuit 125.20
rullus legis agrariæ promulgator 125.21
rumbotinus arbor quæ 209.51
rumbotino arbori rhodora herba adnascitur 361.59
rumen quid 216.4
rumicem apes non attingunt 160.44
rumicis herbæ consideratio, & medicinæ 309.31.& 377.18
ruminantium differentiæ 158.60.& inde
ruminat scarus solus piscium 132.4
runcatio quo tempore facienda, eiúsque vtilitas 269.48
runcatione quæ gaudeant, & quæ non 269.50.& inde
rupicapræ caprarum syluestrium genus 125.37
ruptorum remedia 297.12.& 298.19.& 299.39.& 322.31.& 328.46.& 331.4.30.42.& 339.53.& 341.22.& 344.28.& 351.37.39.& 354.13.& 359.10.& 359.37.& 378.44.& 385.3.& 388.48.& 393.20.& 395.50.& 396.13.& 407.14

rusco Italia in cibis vtitur 318.31
ruscum idem cum oxymyrsine 349.43
rusci fruticis medicinæ 324.27
rusticæ tribus vrbanis honoratiores 258.29
rusticis cælestium notitia necessaria 271.14
rusticelli cuiusdam Herculis mira fortitudo 95.40
rusticulæ auis incessus 151.21
rustici ne aspiciant stellas 274.18. & inde
rusticorum manubria ex qua materia facienda 236.28
rusticorum baculus ex silere, eiúsque vsus 355.24
rusticorum operum quæ quibus temporibus facienda 272.55. & inde per totum
rtæ herbæ consideratio 292.19. & inde. & 303.9. & inde
ruta syluestris, & ex ea medicinæ 303.16. & inde
rutæ mas, & fœmina 303.17
rutam Pythagoras falso putauit oculis noxiã esse 303.18
rutæ natura feruens est 303.51
ruta sudorem inhibet 303.51
ruta generationem impedit Ibidem
ruta partum necat 303.53
ruta vinum conficitur 207.9
ruta mustelæ vires refouent 303.11
ruta furto sublata fertilior 290.18
ruta quibus gaudeat, & quibus non 290.18. & inde
rutæ amicitia cum fico 292.23
ruta quomodo seratur 292.23
ruta ferro tangi non vult 293.40
rutæ salsæ aquæ prosunt 293.53
rutæ genera & medicinæ 303.4. & inde
rutæ succus copiosior veneni noxiam obtinet 303.5
ruta cicutæ contraria 303.7
ruta antidoti vim habet aduersus aconitum viscúmque 303.10
rutæ medicinæ 300.30. & 343.48
rutatum mustum 292.22
rutheni populi ex lino vela texunt 282.40
rutulij P. Consulatu circulus rubens circa Solem visus 10.17
rutilius P. ob fratris sui repulsam obijt 98.58
rutilij vxor annosissima 101.50

Saba vox quid significet 184.18
Sabæi Arabum clarissimi 82.60
Sabinæ herbæ consideratio, genera, & medicinæ ex ea 357.10. & inde
Sabina herba quomodo seratur 245.34
Sabini, qui & Seuini 38.59
Sabinarum virginum nuptijs faces è spina quadam adhibitæ 226.7
Sabinus collis vuis Bituricis aptissimus 201.50
Sabini Romaníque positis armis myrtea verbena purgati 218.60
Sabinarum raptus Ibidem
sabini populi à quo victi 507.28
sabinorum agro vinaciola vua peculiaris 202.29
sabinus Tyro scriptor librum Cepuricôn edidit 293.41
sabis Arabum Deus 185.2
sabi Deo Arabes thuris decimas consecrant Ibidem
sabuli differentiæ, eiúsque infœcunditas 240.29
sacal quid 516.43
saccharon vbi, & quid 182.48
sacerdotalis dignitatis exemplum 24.1. & 258.4
sacerdotum arualium institutio, eorúmque corona 257.59
sacerdotes, antequàm fruges aut vina conderentur, primitias gustabant 258.10
sacodios gemma 522.57
sacon, coloris genus ibidem
sacopenium medicinis tantùm nascitur 292.60
sacopenij natura, medicinæq; 307.17. & inde
sacer ignis. Vide ignis.
sacra prisca pulte fitilla fiebant 264.16
sacris quibusdam Britannicæ mulieres glasto illinebantur 325.54
sacrificia rusticorum ex lacte & mola salsa Dij non fastidiunt. Prologo operis pag. 1. vers. 43
sacrificia sine certis precationum formulis nõ fiebant 397.54
sacrificantis Alexandri prodigalitas à Leonide reprehensa 183.59
sacrium Scythæ nominant, quod nos succinum 516.56
sacris quæ vina non adhibenda 205.57. & 207.57
sacrificijs quæ hostiæ idoneæ 122.58. & inde. & 125.1. & inde. & 190.33
sacrificij victimæ coronari solitæ 221.38
sacrificiorum igni quæ arbores non aptæ 222.39.41
sacrilegorum in Aethiopia pœna 361.18
sagapeno galbanum adulteratur 189.17
sagapeno silphium adulteratur 284.47
sagapenum quid 307.18
sagda gemma 526.51
sagitta in vitibus quid dicatur 250.39.41
sagittæ cælestis signi occasus 273.12
sagittæ venenatæ remedia 308.12. & 405.44
sagittas veneno inungi 257.44
sagittas venenatas è corpore extrahentia 308.12. & 333.24
sagitta herba palustris 320.11
sagittis venenatis piraticam exercent Ascitæ populi 84.37
sagittas è corpore extrahentia 369.54. & 385.36.52
sagittandi peritissimi Nisicastes & Nisitæ 86.22
sagittarum ictus remedium 197.47
sagitta à quo reperta 106.1.2
sagmina Romanorum ex verbena 326.7
saguntinæ ficus quo loco serendæ 215.43
saguntia vasa fictilia 496.4
salamandræ serpentis consideratio 157.2 per totum. & 422.8. & inde
salamandræ tactu ignem extinguunt 157.3
salamandræ nihil gignunt 157.8
salamandræ genus sexu caret Ibidem
salamandræ venenum omnium maximum 422.8. & inde
salamandræ veneni remedia 303.13. & 328.9. & 340.10. & 342.31. & 343.45. & 406.25. & 422.5. & 450.24.39. & 451.18
salaminensi pugna Ceratias cometes visus 9.17
salariana castanea 217.21
salarium vnde dictum 444.26
salariæ viæ nomen vnde 444.27
salauces Colchorum rex 463.2
salis consideratio, vsus, medicinæ 443.23. per totum. & 445.7. per totum
sale vina quidam condiunt 208.3
sale vbi domus construantur 58.20
salis turres vbi 82.30
salem nimium coci quo pacto cibis eximant 350.21
salis vicem supplet rhus in obsonijs condiendis 356.41
sal quibus in locis fiat 443.23. & inde
salis ramenta trahentes fluuij 443.35. & inde
salis muri, domúsque 443.40
salis factitij genera 443.52. & inde
sal non crepitans in igne 444.11
salis colorum diuersitas 444 14. & inde
sale homo carere non potest 444.24
sales ad animum transferri 444.25
salem cum pane & caseo veteres esitasse, etiã prouerbio constat 444.29
salis in sacris vsus 444.30
salis flos quid 444.32.39
salis natura, vis, atque effectus in medicinis 445.7. per totum caput
sale & sole nihil corporibus vtilius 445.31
sal & nitrum sulphuri concoctum, vertitur in lapidem 446.54
sal sine dulci aqua fieri non potest 27.13
salinæ à quo Romæ institutæ 444.28
salinis aquæ pluuiæ vtiliores, quàm aliæ 27.13
salsa in sacris. Prologo operis, pag. 1. vers. 43. & 444.31
salsamentorum è piscibus medicinæ 453.27. & inde
salsilago quid 453.39
salsitudines corporis quomodo minuantur 304.36. & 406.40
salsis aquis quæ arbores alantur 256.50
salsis aquis quæ herbæ gaudeant 293.56
salsus sapor non nascitur 294.16
sali aues multiparæ 153.51.52
sali castrum, genus labruscæ 339.37
saliorum sutiles coronæ 313.58
saliua post aurem relata digito solicitudinem animi creditur leuare 398.52
saliuæ mulieris ieiunæ medicinæ 402.37
saliua ieiuni hominis serpentibus aduersatur 399.43
saliuæ humanæ Magici vsus 399.44. & inde
saliuæ humanæ contactum serpentes fugiunt 90.11

ſaliuncæ herbæ conſideratio, naturaq́; 315. 15. & inde
ſaliunca herba nobiliſſimi odoris 315.4
ſaliunca vbi copioſè proueniat 315. 17
ſaliuncæ herbæ medicinæ 322. 30
ſalix arbor ocyſſimè ſemen perdit 228.3. & inde
ſalicis arboris conſideratio, genera, vtilitas, &c. 232.41. per totum. & 248.41. & inde
ſalices aquoſis locis gaudent 226.10.11.
ſalicis longa ſunt folia 227.8
ſalices citò germinant 227.39
ſalix frugiperda cur dicta 228.31
ſalicis ſemen ſterilitatis medicamentū 228. 32.33
ſalix in Creta ad maturitatem fructum perducit 228.34
ſalicis portentum in Philippis 230.7
ſalicis genera plura 232.43. & inde
ſalicum diuerſa nomina 232.57
ſalix ſcutis apta 235.5
ſalicis vita breuis 245.19
ſalicis ſerendæ tempus 248.19
ſalicis fructus ante maturitatem in araneam abit 354.16
ſalicis partium medicinæ ibidem. & inde
ſalicis ſuccus triplex 354.18
ſaloniana propago Catonis 94.4
ſalpa piſcis 132.31. & 458.25
ſalpæ autumno pariunt 140.18
ſalpæ piſcis in medicinis vſus 416.12. & 456.42. & 457.42
ſalpe obſtetrix quo pſilothro vſa 457. 14
ſalpugæ vermes venenati 423.22
ſalſugo in ſalinis quæ dicatur 444.41
ſalſugo terræ, alumen 497.46
ſaltare in toga quis primus inſtituerit 101. 57
ſaltationem armatam Curetes primi docuerunt 106.20
ſaluiæ herbæ natura, medicinæq́; 377.58. & inde
ſalui Fuſij fortitudo 95.41
ſaluſtiani horti Romæ 95.7
ſaluſtianum æs 471.24
ſaluſtius Dionyſius Medicus 453.32
ſalutatorijs in cubilibus cotonea poma ſeruabantur 213.19
ſalutis Deæ ædes Romæ à quo picta, & quando exuſta 485.37
ſamara, vlmi ſemen 225.53
ſamara quando colligenda 243.58
ſamara quando & qualiter ſerenda 243. 58.59
ſambuci arboris acini quales 217.42. & 233.9
ſambucus quæ loca amet 226.1
ſambucus quando floreat 228.1
ſambuci duriſſima ligna 233.40. & 249.17
ſambucus apta ſcutis 235.6
ſambuci genera, medicinæq́; 353.56. & inde
ſamiæ terræ genera duo 498.25
ſamiorum vaſorum vſus 496.2
ſamius lapis auro poliendo vtilis 510. 27
ſamnites populi à quo victi 372.60
ſamnitico bello P. Decius frondea corona donatus 221.45
ſamoli herbæ mira natura 350.20
ſamothracia gemma 526.52
ſampſuchum herba eadem cum amaraco 316. 37. & 323.41
ſampſuchum vbi optimum, & ex eo medicinæ 323.41. & inde
ſampſuchinum oleum quale, & ex eo medicinæ 323.45
ſamulæ geſticulatricis ſenecta 101.56
ſandalum, farris genus 261.47
ſandaracha, apum cibus 160.38
ſandaracha coloris genus, eiusq́; conſideratio 483.46.49. & 486.38 & 487.11. & inde
ſandareſos gemma 521.25.27
ſandaſer gemma 521.25
ſandaſerion gemma 521.26
ſandaſeros gemma ibidem
ſandaſtros gemma 521.16.23.26
ſandyx coloris genus 486.35. & 487. 14. & inde
ſangenon gemma 520.18
ſangualis auis conſideratio 144.13. per totum caput
ſanguiculus cibi genus ex hœdi ſanguine 412.9
ſanguinaria herba 394.42
ſanguineæ virgæ natura, & vſus 355. 22
ſanguineis virgis ſata à vermibus tuta præſtantur 294.49
ſanguinei frutices vitibus vincula ſuppeditant 232.52
ſanguinis conſideratio 17.2.3. per totum caput
ſanguinis profluuium per nares ſoli contigit homini 172.9
ſanguine quando pluuit 16.1
ſanguis differentiæ 175.3. per totum caput
ſanguinem morbi morsúq́; abſumunt 175. 19
ſanguinem multum pinguemq́; habentia, natura ſunt iracundiora 175.3
ſanguinis ſedes in corde 172.26
ſanguine carentia animalia 159.57. & inde
ſanguinis vice multis alium humorem ineſſe 159.58. & inde
ſanguinem ſibi quomodo capra ex oculo detrahat 124.37
ſanguine caprino Druſus pallorem ſibi conciliauit 407.45
ſanguis quibus nullus aut exiguus 118. 9.36. & 160.19
ſanguinis minuendi rationem hippopotamus animal docuit 116.9
ſanguis quo pacto imminuatur 454.37
ſanguis qua ratione augeatur 398.54
ſanguine humano quæ animalia naſcantur 385.19
ſanguinis taurini epoti remedia 346. 60
ſanguine humano quidā ſolia in balneis temperarunt 376.16
ſanguinis per vrinam redditi remedia 301. 48
ſanguis vulnerum quo pacto cohibeatur 336. 38
ſanguinis humani in medicinis vſus 400. 16. & inde
ſanguine gladiatorum quidam comitialem morbum ſanare tentarunt 397. 25
ſanguinis natura vſusq́; 407.42. & inde
ſanguis inutilis quomodo extrahatur 296. 32. & 321.25. & 323.22
ſanguis ne nimis concreſcat 323.9. & 344.27
ſanguis copioſus & craſſus quo modo per nares pellendus 391.35
ſanguinis tenuitatem ſubtilioris ingenij cauſam nonnulli putarunt 175.21
ſanguis in ventre veſicáue concretus quo pacto abſumatur 324.13
ſanguine viuens animal, caputq́; ei perpetuò habens infixum 168.2
ſanguis præciſa vena effluens iſchæmone herba ſiſtitur 369.22
ſanguis tenuior quo pacto condenſetur 357. 23
ſanguinis vitia quo modo corrigantur 378. 18. & 510.10
ſanguinem conglobatum & concretum diſcutientia 333.14. & 342.3.21. & 346.41. & 352.26. & 353.55. & 362.40. & 391.35. & 497.38
ſanguinem reyicientium excreantiúmue remedia 295.29. & 296.32. & 297.47.52. & 298.18. & 299.44. & 300.16. & 302.35. & 304.13. & 309.38. & 310.15. & 321.14. & 335.4.16. & 335.55. & 338.26. & 338.42.48. & 339. 1. & 340.5. & 343.8.31. & 344.46. & 345.1.10.31.52. & 347.58. & 348.16. 36. & 349.13. & 351.11. & 353.21. & 354.16. & 355.8. & 357. 23.32. 58. & 358.51. & 377.41.42. & 378.15.18.35. & 379.23. & 385.11. & 388.37. & 389.23. & 390.5. & 394.5.43. & 395. 48. & 396.42. & 410.59. & 420.1.14. & 430.25.29. & 447.26. & 486.50. & 498.27. & 509.57
ſanguinem vulnerum ſiſtentia 327. 46. & 336.38. & 338.27. & 347.37. & 377.23. & 388.38. & 447.27. & 482. 9.
ſanguis per nares profluens quo pacto ſiſtatur 297.39. & 303.28. & 306.12. & 347.37

Vide Narium ſanguis.

ſanguinis fluxum in genitalibus ſiſtentia 304. 11. & 306.19
ſanguis per vrinam quo pacto pellatur 497. 58
ſanguis cum vrina effluens quo pacto cohibeatur 301.48
ſanguinem ſiſtentia 298.38. & 301. 18. & 303.28. & 304.11.19. & 311.40. & 321.17. & 327.34. & 330.37. & 335. 54. & 342.1. & 347.36. & 348.6. & 351.10. & 353.30. & 359. 36. 41. & 369.

& 369.22.23.& 381.31. & 384. 46. 47.& 385.6.& 393.31.& 395.2.& 398. 35.& 402.18.& 414.35. & inde. & 419.11.& 435.16. & inde. & 456.19. & 466.31.& 479. 40.59.& 497.39. & 498.11.14.& 509.55.
sanguisugae epotae remedia 303.56.& 408.40
sanguisugarum in medicinis usus 452. 38.& 453.13.& 456.23.& 457.19.
sanguisuga eadem cum hirudine 110.46. & 456.23
santerna chrysocollae genus 465.51.52. & 479.33
sapa siue hepsema quid, & quomodo fiat 205. 19.& 342.42
sapa quo tempore fieri debeat 209.4
sapae medicinae 342.30. & inde
sapientium conuentus iuuenes Athenis etiam commessabundi frequentabant 312. 13
sapientiam vino obumbrari, Prouerbiū 340. 59
sapientissima animalium, quae fruge vescuntur 334.42
sapiens nemo horis omnibus 99.45
sapinea nux ex generibus pinearum 213.9
sapinus inferior pars abietis 234.12
sapinos gemma 522.58
sapium, picis genus 225.60
sapo quid, & à quibus inuentus 410. 50
saporum intellectus in lingua & palato 171. 60
saporum genera tredecim 218.7
saporem & odorem non simul esse 218. 25
sapores herbarum hortensium 294.14. & inde
sapores alios alia appetunt animalia 157. 38
sapphirus gemma 522.46.& inde
sappho in amorem Phaonis quo philtro pellecta 327.24
sappho picta, Leontis opus 494.38
sapros caseus, eiusq; in medicinis usus 406. 42
sarcion, smaragdi vitium 519.21
sarcites gemma 526. 54
sarcocollae lacrymae consideratio, & usus 358. 55
sarcocolla arbor, eiusq; gummi 195.46. & inde
sarcophagus lapis vbi inueniatur, miraq; eius natura 24.42.& 504.57
sarculatio segetum quibus diebus facienda 269.46
sardachates gemma 524.4
sardae gemmae consideratio 521.38. & inde
sardae gemmae usus apud veteres 521. 45
sarda piscis 458.25
sardae piscis medicinae 451.14
sardiani balani cur appellatae castaneae 217. 18
sardibus primùm castaneae prouenere ibid.
sardiniae apiastrum venenatum 302.9

Reliqua quaere parte secunda.
sardonyx gemma vnde dicta 520.16
sardonyx quo pacto adulteretur 528.2
sardonychis gemmae consideratio 520.16. & inde
sardonyche primus Romanorum Scipio usus est 520.14
sardonyx gemma Polycratis 514. 27
sargus piscis 132.16.& 140.18. & 458.25
sargi bis anno pariunt 140. 17
sargus quomodo capiatur 141. 49
sari frutex vbi nascatur, eiusq; descriptio & usus 198.33
sarmatae equis ad Venerem segnioribus quo pacto medeantur 382.31
sarmatae ex milij farina & equorum lacte, sanguineue pultem faciunt 264.14
sarmatae corpora sua herbis pingunt 325. 53

Reliqua quaere parte secunda.

sarmenes omnium primus de equitatu scripsit 476.41
sarmentorum vitium medicinae 339.6
sarmenis equitis simulachrum ex aere 476. 41
sarpedonis epistola è charta 196.5
sarriendarum segetum disciplina 269. 47
sarritio in tritico, hordeo, semine, & faba iteranda 269.48
sarsennae vtrique arbustorum ratio damnata 252.29
satyrij appellatione quid Graeci intelligant 382.27.34
satyrij herbae consideratio 370.25.& 382.21.23.27.29.34.& 384.37
satyri ferae vbi, qualesq; 86.39.& 90.57
satyrorum simulachra 475.25.54. & 478.14.& 501.28
satyri effigies in phiala argentea caelata 470. 15
satyrorum natura mitissima 125. 58
satyrus architectus 504.18
sationis arborum consideratio 242.49. per totum.& 245.38.& inde
satio arborum caelo & solo accommodanda 240.11.per totum caput
satio vbi celeriùs, & vbi tardiùs fieri debeat 270.41.& inde
satorum omnium fructus quibus tunicis contineatur 261.6.& inde
satorum naturalis ordo 227.20. per totum caput
satorum remedia contra tempestates 227.2
satureia herbae consideratio, natura, satio, usus 292.53.& inde
saturninus Volusius Praefectus vrbis, eiusq; profluuium sanguinis anniuersarium 175. 11
saturninus Volusius Consul matre admodum vetula natus 94.7
saturnini Volusij senectus 101.44.& 175.11

saturni sideris consideratio, natura, motus 3.42.& inde.& 6.57
saturni sideris color 8.5
saturni simulacrum Romae repletum oleo 212.50
Saturni ante aedem ficus mira 216.6
saturni sidus frigidum agricolis cauendum 271.35
saturni sanguinis appellatione quid Magi intelligant 421.36
saturni sidus frigidae naturae 3.48
Saufeij Ap. interitus 104.42
Saufeij Decimi scribae mors 104. 43
saurion, id est, sinapi herba 293 16
saurites gemma 526.53
sauroctoni Apollinis simulachrum ex aere 476. 19
sauros marmoris scalptor, eiusq; opera Romae 502.23
saxifragum herba quae 330.33
Scabendi dulcedo maxima sub alis 173.31
scabies communis arboribus omnibus morbus 354.16
scabies in arborib. & satis vnde oriatur 254. 23
scabiei animalium remedia 295.4. & 306.10.& 325.17.& 329.18.& 331. 14.23.& 332.4.& 337.21.& 338.47. & 339.37.& 343.23.& 344.17.43.& 353.10.12.& 367.24.& 387.8.& 388. 35.& 407.8.& 420.13.& 435.60.& 444.59.& 445.42.& 456.13.& 482. 5.& 497.29.58
scabies canum quomodo sanetur 414. 59
scabies hominis asinina medulla sanatur 414.59
scabies vuluarū anserino adipe sanatur 436. 46
scaeuolae Qu. villa sine fundo 259.46
scalpendi marmoris artifices praecipui, eorumq; nomina & opera 500.5.& inde.& ibidem 14.per totum caput
scalpturae initium Olympiadum origini aequale 500.17
scalpturatum pauimentum quando & vbi primum factum 512.42
scammonia tenuis, herba quae 359.43
scammoniae herbae medicinae 381.56.& 382.9
scammonium quid, & quomodo colligatur 380.1.& inde
scammonij medicinae 379.60.& 383. 38.& 386.37
scandix herba in Aegyptiorum cibis recepta 318.45
scandix herba, & ex ea medicinae 331.46. & inde
scandularum, id est, lignearum tegularum consideratio 223.31.& inde
scandulis quandiu Roma contecta fuerit 223. 32
scantiana vua 203.5
scantiana poma 214.8
scarabaeorum consideratio 166.39. & inde
scarabaeos asinorum corpori nasci 164. 16

scarabaeum

ſcarabæum cur Aegyptij pro Deo colant 434. 20
ſcarabæus in eriphia herba decurrens 361. 39
ſcarabæi in medicinis vſus 426.9. & 434.19.& inde.& 437.13
ſacrificatio arborum quid 256.10
ſcarites gemma 527.19
ſcari piſcis aſtus 448.42.& inde
ſcarus piſcis 485.25.& 527.19.
ſcari piſcis medicinæ 454.9
ſcari piſcis dentes quales 171.7
ſcarus ſolus piſcium dicitur ruminare 132.4
ſcaurus M. ſeruum Daphnidem ingenti emit pretio 99.31
ſcauri Marci ædilitas ſplendidiſsima 473. 54.& 493.38
ſcauri potentia 507.32
ſcaurus dactyliothecam primus omnium Romæ habuit 514.54
ſcaurus M. glires cœnis ademit 126.29
ſcauri M. marmoreæ columnæ 499.46
Et marmorei ſcenæ parietes 503.3
ſcauri M. ædilitas mores ciuiles proſtrauit 507.31.& inde
ſcaurus Syllæ priuignus 514.54
ſcaurus Aedilis oſſa eius belluæ, cui obiecta fuit Andromeda, Romæ oſtendit 128.14
ſcauri vnde dicti 177. 17
ſcaurus princeps Senatus 15.47
ſceletirbe morbi genus 364.57
ſcenæ Claudij Pulchri inſignis pictura 485. 56
ſcena argentea C. Antonij 463.9
ſcenæ conditor Publius cretatis pedibus Romam aduectus 498.58
ſcenæ parietes quis primus marmore incruſtarit 503.3
ſcenæ M. Scauri deſcriptio 507.34. & inde
ſceptiana mala, ab inuentore denominata 214.7
ſcepini piſces 485.26
ſchiſta oua quæ 420.6
ſchiſtos lapis, eiusq; cum hæmatite cognatio 465.13.& 509.54
ſchiſton, aluminis genus 497.59
ſchiſton, lactis genus 406.15
ſchytanum quid 465.33
ſchœnus, menſuræ genus 80.47.& 185. 20.& inde
ſciœna piſcis 131.46.& 458.26
ſcientiæ laude qui præcipui habiti 98.35. per totum. & ibidem 49. per totum. & 99.2. per totum.
ſcientia aliena quidam ſibi famam aucupantur. Prologo libri primi pag.2.verſ.50
ſcylla piſcis 458.25
ſcyllæ auis in ventre chlorites gemma inuenitur 525.13
ſcillæ herbæ radice vinum conficitur 207. 11.
ſcillæ herbæ deſcriptio, & ex ea medicinæ 300. 57.& inde
ſcilla caulem priùs emittit, quàm folium 319. 54.& inde
ſcilla in limine ſuſpenſa mala medicamenta arcet 301.15
ſcilla ter floret 319.56
ſcilla puſilla herba eadem cum pancratio 395.3
ſcillæ herbæ conſideratio, genera, medicinæ 288.18.& inde
ſcillini aceti natura, & medicinæ ex eo 342. 17.& inde
ſcyllis marmorarius 500. 5.10
ſcyllis anchoras claſsis Perſicæ præcidens, Androbij opus 494.26
ſcymnus ſtatuarius, & argenti cælator 477. 20
ſcymnus Critiæ diſcipulus ibid.
ſcinci conſideratio, & medicinæ ex eo 405. 39.& inde
ſcincos animal Nilo peculiare 115.43
ſcintilla quando è cælo cadere viſa 10. 37
ſcioterícon horologium quis primus inuenerit 21.11
ſcipio Africanus ex matris vtero cæſus 92. 58
ſcipionis Lucij ingens memoria 96.13
Scipionis apud Thapſum victi ſcrinia Cæſar ne lectis quidem literis exuſsit 96.36. 37
ſcipio Aemilianus Catone Cenſorio clarior 97.4
ſcipio Africanus Ennij ſtatuam in ſepulchro ſuo iuſsit collocari 98.9
ſcipio Aemilianus Metello Macedonico inimicus 100.47
ſcipionis Aemiliani exequiæ 100.48
Scipio Africanus primus quotidie radi inſtituit 107.15
ſcipionis Africani exilium apud Linternum 203.10
ſcipio patre ſeruato apud Trebiam ciuicam coronam recuſauit 222.55
ſcipionis claſsis ſecundo bello Punico quadraginta diebus parata 233.58
ſcipionis manu ſatæ oliuæ ad Plinij vſq; tempora durarunt 236.43
ſcipionis prioris manes à dracone cuſtoditi 236.45
ſcipioni ſoli florum honor tributus à Romanis 312.53
ſcipio à ſimilitudine Serapionis cuiuſdam ſuarij cognomen traxit 93.32.& 312.53
ſcipionis paupertas, ac honoratum funus 312. 55
ſcipio Aemilianus graminea corona donatus 326.49
ſcipionis L. ludi ex pecunia publica 469.2
ſcipio poſterior quantum argenti hæredi reliquerit 469.13
ſcipionis minoris de Pœnis & Numantinis triumphi ibid.14.& inde
ſcipionis frater Allobrogicus quantum argenti habuerit ibid.17
ſcipionis L. de Aſia triumphus, & ingentes diuitiæ inde aduectæ 469.45. & inde
ſcipionis Cornelius Cenſor ſtatuas multas è foro ſuſtulit 473.29
ſcipio L. Aſiaticæ ſuæ victoriæ picturam in Capitolio poſuit 485.51
ſcipionis Africani filius ab Antiocho captus 487.53
ſcipio Aemilianus ex prouocatione hoſtem peremit 514.46
ſcipionis Lucij victoria ad argentum cælatum & veſtes Attalicas Romanorum mores inclinauit 514.59
ſcipio primus Romanorum ſardonyche gemma vſus eſt 520.15
ſcipio Naſica vir optimus iudicatus 98. 42
ſcipionis horologium hydraulicon 107. 39
ſcipionis Naſicæ repulſa, exiliumq; 98. 43
ſciron ventus Atticæ peculiaris 13. 15
ſcirporum conſideratio 232.60
ſcirpi ſui ſunt generis, neq; herbis neq; fruticibus annumerandi ibidem
ſcirporum varij vſus ibidem
ſcirrhos durities in ventre virorum, mulierũ molis non diſsimilis 94.15
ſcirpula vua 202.39.& 205.23
ſcytale ſerpens, morſusq; eius remedium 451. 41
ſcythæ ſagittas quo veneno inficiant 179.18
ſcythes Iouis filius arcus & ſagittarum inuentor 106.2
ſcytharum legati ſcitum dictum de Parthorum ſiti 209.51
ſcythæ qua arte famem ſitimq; tolerent 369. 21
ſcythæ qua herba curent vulnera 385.54

Reliqua quære parte ſecunda.

ſcythice herba qualis, & à quibus inuenta 369.18
ſcythicæ herbæ medicinæ 377.46.& 385.54
ſcythica herba vnde ad nos afferatur 387. 29
ſciuri animalis deſcriptio 119.22
ſcyzinum vinum 207.29
ſcoleciæ conſideratio 479.29. & inde
ſcolecia æruginis genus quo modo fiat 479. 34
ſcolecion cocci genus 350.50
ſcolymus, cardui genus 311.47. & 319.19
ſcolymus ſerò, ſed diu floret 319.13
ſcolymus in cibis receptus 319.19.& 332.7
ſcolymi medicinæ 311.47.& inde. & 332.7.& inde
ſcolopendra piſcis 458.26
ſcolopendrarum piſcium conſideratio aſtusq; 138.47
ſcolopendra vermis venenatus 426.28
ſcolopendræ populos quoſdam ſedibus ſuis repulerunt 116.10
ſcolopendræ morſus remedia 304.1.3. 20.47.& 305.9.& 310.32.& 330.35. 53.& 341.59.& 402.1.& 421.27.& 445.11
ſcombri piſcis garum laudatiſsimum 444. 47.& inde
ſcombri piſcis conſideratio 131.9.& 444. 47.& inde
ſcombri piſcis in medicinis vſus 456.52

ſcopa regia folijs, non flore odorata 314.19
ſcopa regia herba qualis 366.41
ſcopas ſtatuarius 474.53.& 477.39
ſcopas marmoris ſcalptor 501.1.11.24.31
ſcopæ æmuli 501.31
ſcopas Epheſiæ Dianæ templi columnã vnam cælauit 506.25
ſcopes auium genus 153.26
ſcordaſtus arbor 183.4
ſcordion herba qualis 367.57
ſcordij herbæ medicinæ 381.7.50.& 382.42.& 383.11.& 385.14
ſcordotis herba qualis 367.57.& 370.29
ſcordotis herbæ medicinæ 377.41.& 378.5.56.& 385.27.& 386.13.52.
ſcordotis herba venenis Magicisq; incantamentis aduerſatur 372.17
ſcoria metallorum quid 464.9
ſcoria argenti, peculiari nomine helcyſma appellata 466.42
ſcoria æris 478.47
ſcoriæ plumbi medicinæ 483.25.& inde
ſcorpæna piſcis 458.26
ſcorpius herba quæ, & cur ſic dicta 328.41. per totum.& 371.60.& 388.4.
ſcorpio herba tota ſpinoſa 318.55
ſcorpionis ſigni occaſus 273.23
ſcorpio piſcis venenatus 451.3.& 458.13.26
ſcorpio piſcis bis anno parit 140.17
ſcorpionis marini remedia 304.20.& 451.3
ſcorpionis piſcis in medicinis vſus 454.25.& 456.45.46
ſcorpionum terreſtrium conſideratio 165.49. per totum caput
ſcorpionum ictus quibus lethalis 165.51
ſcorpionum genera nouem 165.54
ſcorpiones volantes vbi 166.1
ſcorpionum vbi præcipua copia 166.1.& inde
ſcorpionum cum ſtellionibus inimicitia 166.6
ſcorpiones quibus non noceant 166.8
ſcorpiones fœtum deuorant 166.8
ſcorpiones à filijs necantur 165.49.& 166.10
ſcorpionum generi dens in cauda 171.14
ſcorpiones terra viuunt 157.49
ſcorpiones quo pacto vnum in locum contrahantur 302.27.& 451.44
ſcorpiones vbi hoſpites non lædant 126.58
ſcorpionibus ſublatæ gentes 116.49
ſcorpionibus percuſſos veſpæ non feriunt 399.30
ſcorpionibus aduerſantia 296.24.& 309.35.& 330.8.& 372.3
ſcorpiones quos non feriant 375.40
ſcorpiones quo modo reuiuiſcant 372.1
ſcorpiones raphano impoſito necantur 296.25
ſcorpiones quomodo manibus impunè tractari poßint 296.24
ſcorpiones ex ocimo gigni 302.24
ſcorpiones manus palmam non feriunt 423.16
ſcorpionis in medicinis vſus 422.5.& 432.59
ſcorpionum ictus remedia 166.5.6.& 295.16.& 296.24.58.59.& 297.29.46.& 298.48.& 299.10.& 302.11.& 302.43.58.& 303.12.& 304.2.38.48.& 305.9.18.45.60.& 306.24.33.& 308.8.60.& 309.35.52.& 310.32.58.& 311.15.& 320.47.& 321.41.& 322.17.46.57.& 323.36.42.& 324.19.20.& 325.20.& 328.10.41.& 329.21.& 330.8.15.51.& 332.23.& 333.25.& 335.4.& 338.36.& 341.58.& 345.48 & 346.15.38.& 347.2.& 348.51.55.59.& 349.17.& 351.9.23.45.& 352.24.& 353.29.34.& 357.33.& 358.2.13.& 362.14.& 371.48.59.& 372.3.& 374.40.& 377.59.& 387.43.48.& 390.42.& 391.47.& 395.32.41.& 398.48.& 400.5.33.& 401.47.& 408.15.16.& 445.12.& 447.16.& 449.60.& 450.18.& 451.3.6.11.20.39.47.50.& 497.19.& 524.7.15
ſcorpionis venenum incurabile ſi ictus eo die ocimum comederit 302.25
ſcorpiones Galatæ inſulæ terra necat 58.60.& 499.12
ſcorpiones quo modo fugentur 304.4.& 310.32
ſcorpiones quos pupugerint, cnicum manu tenentes dolorem non ſentiunt 325.20
ſcorpiones Africæ dirum animal 58.60
ſcorpionibus torporem afferentia 309.2.& 324.21
ſcorpites gemma 527.17
ſcorpiuros herba quæ, & cur ita dicta 330.13.& inde
ſcribonio C. Conſule ſcintilla è ſtella cadere viſa 10.39
ſcriptorum quis eſſe debeat ſcopus. Prolog. lib.1. pag.1.verſ.56
ſcriptorum quorundam furta impudenter dißimulata. Prologo operis, pag.2. verſ.19
ſcrinijs quæ materia aptißima 236.22
ſcrobes arborum qualiter fieri debeant 244.11.& 248.31
ſcrobes quam latæ, altæue eſſe debeant 248.31.& inde
ſcrobes ſeruando tritico quales eſſe debeant 277.45.& inde
ſcrofæ ſcriptoris de arbuſti ratione ſententia 252.30
ſcrupuli auri æſtimatio 462.41
ſcutis Troianorum imagines continebantur 485.9
ſcutulata veſtis 125.12
ſebennyticum vinum 204.54
ſecalæ frumenti genus 266.59.& inde
ſecreta quædam rerum omnium altè recondita 240.47
ſecreta noxiorum quomodo dormientibus exprimantur 361.8.& 422.38
ſecreta omnia fœminarum quomodo ſciri poſſint 422.38.& 451.20.& inde
ſectiones ne ſentiantur 373.51
ſeculares ludi ſub Auguſto Claudioq; facti 101.58
ſecundæ mulierum quomodo extrahantur 303.44.& 304.34.& 306.32.& 310.22.& 322.34.& 324.5.& 330.37.& 331.34.& 339.54.& 342.31.& 349.8.& 358.43.& 359.42.& 360.17.& 366.24.& 386.16.18.25.30.36.44.46.& 389.18.& 391.22.& 395.19.& 396.14.& 436.16.& 449.56.& 456.53.& 457.3
ſecundillæ mira proceritas 94.60
ſecuridaca herba lentem complexu necat 267.53
ſecuris bellicæ vſus à Pentheſilea inuentus 106.4
ſedis affectæ remedia 304.21.& 321.11.46.& 322.24.& 322.47.53.& 328.11.& 330.20.& 332.23.& 333.2.16.27.& 336.19.& 337.27.& 338.47.& 342.1.4.& 343.20.55.& 345.37.& 346.33.& 348.15.& 349.23.& 353.3.18.& 354.43.& 356.37.& 357.3.46.& 358.15 26.36.& 381.56.& 388.40.& 392.2.& 400.47.& 407.21.& 412.45.& 419.31.48.& 420.4.& 478.60.& 479.26.& 483.19.& 486.44.& 497.42
ſedum herba quæ, eiusq; genera, vires, & medicinæ 374.29.& 383.25
ſedi ſucco ſemina aduerſus vermes præmedicanda 268.9.& 293.45
ſegeſta Dea vnde dicta 258.8
ſegeſtæ Deæ ſimulachrum Romæ in Circo ibidem
ſegetum vitium luxuria 267.49
ſegetum maxima peſtis rubigo 268.16
ſegetes luxuriantes pecoris paſtu tondendæ 268.16
ſegetes quæ, qua in terra ſerendæ 268.24.& inde
ſegetem ne defruges, antiquum agriculturæ oraculum 270.56
ſegullum in auri metallis quid dicatur 463.59
ſeianus Pezontem ſpadonem ingenti pretio comparauit 99.36
ſeia Dea à ſerendo dicta 258.8
ſeiæ ſimulachrum Romæ in Circo ibidem
ſeipſum vincere laus ſumma 490.43
ſelaginis herbæ natura, religio, medicina 357.15.& inde

ſelecti

selecti iudices, ex ordine equestri 461.28. & inde
Σελαχη Aristoteles vocat in piscium generibus, quæ nos cartilaginea 133.20
selenites gemma 526.54
selenitium hederæ species 231.3
seleuci gesta in India 74.59.& 75.21
seleuci simulachrum 476.30.& 477.24
seleucus rex aromata in patriam suam transferre conatus 230.18
seleucides aues quales 148.41. per totum caput
selinoides brassicæ genus 299.42
selinusia creta 487.42
selinusiæ terræ medicinæ 498.33
semen genus frumenti quomodo serendum 269.45.& 270.46
semina ante sationem quo pacto medicanda 267.60.& inde
seminis ætas quæ optima 270.35
semen optimum, quod ponderosissimum 270.36.37
semina non omnis terra æqualiter recipit 270.39
seminis quantum in iugero vno serendum 270.47.& inde
semine arbores inserere aues docuerunt 245.38
semina olerum sedi herbæ succo aduersus vermes præmedicanda 293.46
semina in arboribus quo tempore, quoque ordine proueniant 228.9. & inde
seminibus adipis, picis, olei contactus noxius 267.42
semina quædam aceruatim seri malũt, quàm sparsim 290.7
semina omnia non eodem modo serenda 290.4.& inde
semina amara in siliquis dulcibus gignuntur, & contrà dulcia in amaris 218.27
semine è minimo cupressi ingentes nascuntur 243.39
semine tantùm nascentia tardè crescũt 245.18
semine quæ arbores proueniant 242.55. & inde
seminibus ætas multum confert vt alia celerius, alia serius erumpant 289.56
seminum herbarum varia differentia 289.60. & inde.& 293.52.& inde
seminum hortensium color, & durities diuersa 290.2
seminum alia nuda, alia tecta 290.3
seminum quædam firmiora, quædam debiliora 293.52. per totum caput
semina quandiu serendo vtilia 293.55
semina quædam in fabis cauatis sata mirè proueniunt 294.11
seminandi fruges diuersa tempora 260.52. & inde
seminaria quibus disponenda diebus 278.53
seminarij consideratio 243.30. & inde
seminarij plantæ quando transferri debeant 243.56
seminarij propagandi locus, & tempus 196.8.12
sementia frumenta quæ 260.57
sementis alternis annis intermittẽda 269.56
sementibus statuta tempora 272.25. & inde
sementina pyra 214.35
semifera animalia 125.34. per totum. & 126.16. per totum
semiramidis crater mirus 462.60
semiramidis accipientis regnum picta effigies 490.6
semiramidis nefandus cum equo concubitus 120.45
semneserteus Rex Aegypti, eiúsque obeliscus 504.34
semnios herba qualis 361.11
semperuiuum herba 374.30
sempronius P. Consul 460.35
sempronius septimo mense natus 92.10
senator quando toto quinquennio nullus mortuus 101.46
senatus quando sub dio haberi solitus 123.4
seneca Anneus prædij Palæmonis amore captus 203.18
senecio herba qualis, & eius vsus in medicinis 375.56.& inde
senectã Romulus Pollio qua ratione tolerarit 334.17
senectam serpentes fœniculo gustato exuunt 311.9
senectam tardissimè sentit morus 229.7
senecta longa mulso toleratur 334.17
senectutis incommoda 103.7.& inde
senectutis raræ exempla 101.29. per totum.& 102.44.& inde
senum delubrum in Chio 449.3
senum baculi è ferula cursiant 198.16
senes pestilentiam minimè sentiunt 102.16
senescentes arbores maturiùs ferunt fructum 228.56
senescentia quædam fertilissima 228.59
senescentium cortex rugosior 229.40
senescunt celeriùs præfœcunda 229.4
senilis iuuenta præmatura mortis signum 102.44
sensuum animalium consideratio 157.16 per totum caput
sensus in quibus animalibus excellentior Ibidem per totum
sensus omnes in pictura quis primus expresserit 491.30
sensus purgantia 300.14.& 309.56.& 339.50.& 439.23
sentius C. Prætor 206.38
sepeliendi consuetudo apud antiquos in vasis fictilibus 496.1
sepeliendi mos Pythagoricus 496.1
sepulchra quorundam equorum 120.40. & inde
sepulchrorum quorundam immoderatus luxus 501.33.& inde.& 506.2 & inde
sepulturæ Romani non eosdem semper seruauere ritus 104.58.& inde
sepulturæ genus quod optimum iudicent Hyperborei 51.38
sepultus intelligitur qui quoquo modo est conditus 105.1
sepiarum piscium consideratio 133.52 & inde
sepiæ piscis in medicinis vsus 452.52.& 453.54.& 456.32
sepiæ & loligines simul non inueniuntur 131.22
sepiæ atramento in lucerna addito adstantes videntur Aethiopes 457.41
sepiarum astus 133.53.& inde
sepiarum mira magnitudo 134.36.& inde
sepiarum coitus & partus 140.1.18. 24.26
sepia omnibus parit mensibus 140.18
seplasiæ fraude medicamenta corrumpuntur 478.57
seplasiarij piceæ resina thura adulterant 223.48
seps serpens ex genere lacertarum & morsus eius remedium 342.27.& 424.5. & 426.28.& 451.11
septem orbis miracula 501.34

Quære Miracula orbis septem.

septentrio alter ex cæli verticibus 19.9
septentrio ventus 13.8.29.45
septentrio casiam gignit 230.20
septentrio vbi non cernatur 77.14
septentrione gaudent cerasa 217.58
septentrionales populi domus arundinibus contegunt 231.40
septentrionem plagæ vitium spectare non debent 253.36
septimius Statilius Thurinorum hostis 473.36.& inde
septimuleius C. Gracchi familiaris sui interfector 462.45
septimuleius C. Gracchi caput plumbo infuso grauius reddit Ibidem
septorum porticus Romæ 234.33
serapias herba, eiúsque vsus & medicinæ 382.17.& inde
serapion pictor, eiúsque opera 492.35
serapis dei delubrum vbi 503.40
serapis colosseus ex smaragdo 519.33
serenitatis futuræ signa 280.14.& inde per totum
serenus Anneus fungis peremptus 332.56
sergij M. fortitudo, ac eiusdem res gestæ 97.22.& inde
sergius Fortunæ victor 97.33
sergius Orata ostrearum viuaria primus instituit 140.46
serichatum, aromatis genus 187.36.& inde
seriphium absinthij genus, eiúsq; in medicinis vsus 390.52.& inde. 454.51
seris lactucæ genus, ac eius medicina 299.31
seris herbæ genera duo 299.40
sermones absentium aurium tinnitu præsentiuntur 398.48
sermoni qui dentes necessarij 94.41
sermone carentes homines 85.56
sermo homini expressus septimo ætatis anno 171.59
sermo infantibus primus ante annum negatus 178.35

serendi tempus quod aptissimum 270.41. & inde. & 272.25. & inde
serenda quædam non tam sui, quàm aliorum causa 269.58
serendorum leguminum peritia multis Romanorum familijs cognomen fecit 258.18
serentibus frugis quis Lunæ status obseruandus 270.57
serotinæ ficus & præcoces eiusdem arboris 215.40
serpens è muliere natus 91.48
serpentem terra non recipit homine percusso 17.2.3
serpentium morsus non petit serpentes 89.33
serpentes hominis saliuam fugiunt 90.20
serpentibus mustela inimicissima 449.41
serpentes Psyllis Marsisq; non nocent 90.12. & 317.55. & 372.5. & 398.31. & 399.21
serpentes nunquàm in trifolio conspiciuntur 322.58
serpentes quomodo mitigentur 322.40
serpentum maxima copia vbi 57.41. & 73.40. & 84.7
serpentibus vescentes homines 84.6
serpentibus quæ loca maximè infestata 81.42
serpentes quos non feriant 329.44
serpentum & ceruorum pugna 117.50
serpentibus quo pabulo resistant cerui 331.44
serpentis dente læsi interuentus vulnera aggrauat 399.27
serpentes quo sopiantur 405.35
serpentes quomodo in vnum contrahantur 407.57
serpentum senectæ in medicinis vsus 309.38.45. & 425.26. & 426.30. & 428.58. & inde. & 431.21
serpentum quorundam morsu occisa animalia cibis sunt innoxia 420.46
serpentum partium in medicinis vsus 426.2
serpentes vbi maximi 439.31
serpentibus qui homines terrori sint 339.20. & inde
serpentes non nisi læua manu extrahuntur 399.31
serpentum mira magnitudo 111.24. per totum caput
serpentes cantu extrahuntur 112.30
serpentum colores terræ, in qua occultantur similes 115.12
serpentum innumera genera 115.13
serpentum virus exitiale 115.16
serpentes quo visum reficiant 116.24
serpentibus Amyclæ deletæ 116.49
serpentem pulso Tarquinio latrasse 120.38
serpentes vbi è terra nascantur 126.54
serpentes Marsorum incantationibus contrahuntur 398.31
serpentum in dolium Exagon legatus coniectus 399.22
serpentes Sole existente in Cancro maximè torquentur 451.47
serpentes in inferiore tantum gena pilos habent 170.42
serpentibus congressura mustela rutæ pabulo se præmunit 452.54
serpentes circulo vettonicæ inclusæ non egrediuntur 370.33
serpentum coitus & earum oua 155.36. & inde
serpentes quæ maximè fugiant 157.34
serpentes præcipuè vinum appetunt 157.49
serpentes amissum visum recuperant 170.35
serpentibus lingua qualis 171.44
serpentibus vox qualis 178.26
serpentibus costæ triginta 174.10
serpentum dentes quales 171.1
serpentum venenum in felle 173.13
serpentes anserinis pedibus visi 177.38
serpentes vbi frequentissimi sint 186.28
serpentes quo pacto fugentur 117.40.51. & 157.34. & 186.27. & 296.41. & 302.57. & 303.15. & 304.51. & 305.46. & 306.8.24. & 323.35. & 339.57. & 345.37. & 351.35.44. & 354.10. & 355.24. & 360.18.22. & 371.48. & 392.36. & 402.14. & 404.15. & 405.30. & 407.51.55. & 408.6. & 422 22. & 497.33. & 509.46
serpentes Ebusitana & Balearica terra necat 499.13
serpentes Colubrariæ insulæ terra parit 36.7
serpentes quomodo necentur 329.45. & 351.47. & 371.23. & 499.13
serpens ab araneo occiditur 158.27. & inde
serpentibus hedera amica 230.57
serpentibus fraxinus inimicissima 225.12. & inde
serpentes fœniculo gaudent 293.21
serpentes ne mordeant 296.54. & 322.32. & 329.44. & 354.14. & 421.58
serpentibus testudines inimicæ 305.37.38
serpentes fœniculo senectam exuunt 116.21. & 311.8
serpentium morsus remedia 116.16. & 117.51. & 135.4. & 193.36. & 197.40. & 207.50. & 225.10. & 226.24. & 296.2.19. & 297.26.31.43.46. & 298.3.47. & 299.16.20.300.24.49.52. & 301.8.29.48. & 302.21. & 303.11. & 304.1.21. 38.51. & 305. 37.42.48. & 309.52. & 310.14.31. & 311.16.29.37. & 320.47. & 321.23.47.59. & 322.16.57. & 323.28. & 324. 12.18. & 325.18. & 327.12. & 328.10. & 329.34.35.40.51. & 330.8. 34.51. & 331.34.35.43. & 332.23.30. & 333.52. & 334.56. & 335.11.27. & 336.39.44.54. & 339.12.16.28.46. & 342.27.47. & 344.26. & 347.23.41. & 348.34.42.54. & 350. 44. 46. & 351. 14. 17. & 352.27.33. & 353. 29. 34. & 354.5.14.47. & 355.15. & 356.32.48. & 358.1.4.12. & 359. 9.30. 32.37.51. & 360.26.28.54. & 364.58. & 368.55. & 369.15. & 370.20. 26. & 371.11.22.44. & 372.47.54. & 373.27.50. & 374.22. & 375.6. & 377.36. & 381.30. & 382.53. & 389.30.42.44.45. & 391.46. & 393.8. & ibid. 40. & 395.32.40. & 396.10. & 400.5.6.14. & 402.1. & 405.52. & 406.25. & 407.49. & inde copiosè. & 408.3. & inde. & 420.17. & 421.4.15. 45. 56. & 422.5.44. & 445.10. & 450. 2.16. & 451.9.19.46
serpyllo herba vinum conficitur 207.9
serpyllum vbi copiosè proueniat 293.16. & inde
serpyllum vnde dictũ, eiúsque natura, ac medicinæ 310.29. & inde
serpyllum in theriacæ compositione 311.55
serpyllum herba plantis alijs sese circumuoluit 237.23
serra à quo reperta 105.52
serra ad similitudinem serratæ herbæ excogitata 359.8
serræ pisces 457.60
serranus Romanus vnde dictus 258.54
serrata herba quæ 359.8
serrati dentes 170.60
serratula herba quæ 369.24
sertorij graminea corona 326.49
sertorij Q. cerua fatidica 117.49
sertorius à Pompeio victus 96.45
sertula Campana, herba quæ, & cur ita dicta 315.58. & inde
sertula herba, olim coronamentis adhibita 315.60
seruiæ olim dictæ quæ posteà serta 312.26
seruilius M. Capitolinum militem suum corona ciuica donauit 221.54
seruilius Publius magister equitum à Manlio Capitolino seruatus 97.19
seruilij Marci filia Considia caprino lacte curata 353.24
seruilij Noniani superstitio 399.10
seruilius Nonianus Consul, Nonij Strumæ nepos 520.58
seruilius Rullus primus Romæ solidum aprum apposuit 125.20
seruilij Pansæ interitus 104.37
seruilius Marcus C. Cestij in consulatu collega 152.23
seruitiana vina 204.32
seruitus cunctis odibilis 221.12
seruitium à quibus repertum 105.59
seruius Rex ouium boúmque effigie primus æs signauit 258.26. & 462.26
seruius rex Fortunæ ædem sacrauit 511.18
seruij regis statua 460.56
seruio rege quis Romæ maximus census 462.28

seruij regis mater quæ, & quo pacto grauida facta 513.38
seruius Laris familiaris filius creditus 513.59
seruius rex compitalia & ludos Laribus primus instituit Ibidem
seruij regis toga vndulata, Tanaquilis opus 124.2
seruio puero dormienti ex capite flamma emicuit 28.2.& 513.59
seruius Clodius podagra laborans cruribus veneno oblitis sensum omnem ademit 365.14
seruio Sulpitio Consule carne pluuit 16.3
seruus in Taprobane insula nullus 77.43
serui erga dominum amor 98.59
serui plures magno empti pretio 99.30.per totum caput
serui in vnguentis luxus 191.53
seruorum vestes vacinia tingi 226.12
seruorum fuga Vestalium virginum precationibus cohibebatur 398.6
seruorum ingens numerus 468.51
seruorum annuli quales 460.54
serui quidam ditissimi 468.48.& 469.32
seruorum pedes creta infici 498.57
serui plures scientijs insignes Ibidem
seruorum potentium nomina plura 499.2 per totum caput
serum lactis quid 176.17
sesama frugis genus, eiúsque in medicinis vsus 335.30.& inde
sesama frumenti æstiui genus 263.58
sesama vnde aduehatur 263.58
sesama quo pacto pisenda 264.8.& inde
sesama quo temporis spatio maturescat 261.37
sesamæ oleum 83.30.& 212.34.43.& 263.58.& 335.33
sesamini olei vsus in medicinis 335.33.& 346.8
sesamoides quid, & ex eo medicinæ 335.34.& inde
sesamoides in Anticyra insula elleboro albo miscetur 367.9
sesamum arbor eadem cum crotone seu ricino 212.20.22
seseli herba ceruæ à portu sibi medentur 117.25.& 369.54
seselis semen tordilion, eiúsque vsus in medicina 309.59
sesostridis regis exercitu quousque peruenerit 84.29
sesostris rex à quo victus 463.4
sesostridis regis inaudita superbia 463.5
sesostridis regis obeliscus 504.36
sestertius Fabio Maximo Dictatore quaternis sestertijs permutatus 462.45.
sestij in coëmendo oleo prouidentia 275.45
sestius medicinæ scrutator diligentissimus 224.21.& 449.46
setania, capæ genus 289.51
setania, mespili genus 216.36.& 347.53
setanion bulbi genus 288.27
setarum capillamenta in vesicis hominum 147.14
setinum vinum ab Augusto cunctis prælatum 203.60
setinum vinum concoctionem iuuat 340.34
seueræ & inflexibilis naturæ aliquot exempla 95.23.& inde
seueriana pyra 214.26
seui consideratio, natura, vsus, medicinæ 407.26.& inde.& 423.41
seuum quorum animalium 174.26
sextus Papinius Consul Plinij tempore 213.55
sextus Papinius primus Zizipha, & tuberes in Italiam attulit 213.55
sexu plantæ omnes distinguntur, arbores tamen obscuriùs 192.24
sexum alternis annis mutant hyænæ 116.53.& 403.45
sexus in hominibus quandoque mutatus 91.54.& inde
sexus fœtus in vtero inchoati quibus signis colligi queat 92.21.& inde
sybaritani exercitus equi ad cantus symphoniam saltatione quadam mouebantur 120.52
sibyllæ statuæ tres Romæ 472.54
sibyllæ diuinitas 98.39
sibyllini libri Tarquinio allati 196.3
siccandi vim habentia 351.2.7.& 498.27.& 510.38
siccij Dentati mira fortitudo, eiúsque gesta, & dona militaria 97.10.& inde
siccius Dentatus graminea corona donatus 97.14.& 426.27
siccius ciuicis coronis quatuordecim donatus 97.14.& 221.54.& 426.27
syce herba quæ, eiúsque vsus in medicinis 395.9.& inde
syce in teda grauissimi odoris 223.58.
sicelion herba qualis, eiúsque vsus in medicinis 372.58.& inde
siciliæ triticum optimum 261.52
siciliæ vina nobilia 204.21
siciliæ fertilitas 263.56
siciliæ crocum optimum Centuripinum 314.30
sicilia à Pompeio recuperata 96.41

Reliqua quære parte secunda.

sicyonij corollarum ex floribus inuentores 312.29
sicyon patria & officina omnium metallorum 500.7
sicyonij fame sterilitate & mœrore vexati, quo pacto Deorum iram placarint 500.8.& inde
sycites vini factitij genus 207.1
sycites gemma 527.38
siculo bello Agrippa ab Augusto rostrata corona donatus 221.31
sideratio in arboribus quid 253.56.& 254.8.12.25
sideratio quibus potissimùm noceat arboribus 254.13
sideratis asinini pulli vrina medetur 413.38
siderion Heracleon herba 365.52.& 385.27
sideritis, id est, magnes lapis 508.37
siderites, adamantis genus 518.16
siderites gemma 526.35.56
sideritidis herbæ medicinæ 377.31.& 382.10.38.& 383.40.& 385.7
sideritis herba quæ 328.50.& 366.33.37
sideropœcilos gemma 526.57
sinus nullum præter Lunam obscurari obiectu terræ 5.5
sidera nautæ vbi non obseruant, sed auium tantum volatum 77.13
siderum obseruationes à Babylonijs repertæ 105.31
siderum obseruationem in nauigando Phœnices inuenerunt 106.59
siderum natura ex igne 2.12
siderum errantium consideratio, natura, cursus, item cetera 3.28.per totum.& 6.12.per totum.& 40.per totum.& 7.22.per totum
sidera singulis esse attributa, vulgò creditum 3.29
siderum magnitudo 5.13.per totum.& 11.19
siderum absides 6.33.& inde
siderum statio cur dicta 7.11
siderum stationes Capitibus 15.16.17.libri secundi per totum
siderum errantium catholica 7.22.per totum caput
sidera cur colorem mutent 8.2.per totum caput
sideralis scientiæ opiniones de vita diuturnitate 102.32.& inde
sidera Oceani humore pasci 19.6
siderum certa tempora tradi non possunt 271.27
siderum errantium noscenda agricolis ratio 271.34
siderum obseruatio triplex 272.6
siderum ortus & occasus quibus mensium diebus 273.10.& inde.& 274.33.& inde
siderum obseruatio iuxta Syrtes Africæ etiam terra iter facientibus necessaria 57.40
siderum ortus & occasus obseruatio 272.6.& inde.& 244.32
siderum scientiæ inuentores Phœnices 61.24
sideralis scientiæ inuentor Bolus 80.33
syenites lapis 504.2
signantes corpora notis populi 70.20
signifero circulo terram omnem habitabilem subiacere 6.51
signifer cœli circulus in duodecim animalium effigies digestus 2.10
signina pyra 214.30
signina pauimenta 496.23
signorum & statuarum ingens copia 473.54.& inde
silanion statuarius 475.59
silaus herba qualis 381.45
sileni Senis effigies ex argento cælata 470.13
sileni effigies in marmore Pario reperta 500.30

silentij

silentij symbolum, Angeronæ simulachrum 35.10
silentij vtilitas 401.36
silentium Mecœnas Melissius triennio sibi imperauit ibid.37
silentium quo inducatur 451.29
silentij constantissimi exempla 96.6. & inde
siler aquosis gaudet 226.10
siler quomodo germinet 226.31
sileris fruticis medicinæ 355.23
silex Lunensis serra secatur 509.18
silybum herba, eiúsque medicinæ 332.5
silybi succus, eiúsque in medicinis vsus 378.39
silices nigri ædificijs aptissimi 511.34
silis pigmenti consideratio 470.34
silicia, id est, fœnum Græcum 269.51. & 270.50. & 362.47
siligo pluribus terris communis 263.5
siligo tritici deliciæ 263.18
siliginis farina quot panis libras in modios reddat 263.32.33
siligo semen maturum facilè amittit 263.42
siligo rubigini minimè obnoxia 263.44
siligineus panis optimus 264.38
siligo vbi serenda 268.28.34. & 269.45
siligo quo serenda 271.16
siliginis medicinæ 334.42
siliquarum lignum manditur 217.26. & 218.48
siliquarum seminum peculiaris natura 216.50
siliquarum consideratio 217.26
siliquæ leguminum aliæ dulces, aliæ amaræ 218.27
siliquæ in leguminibus omnibus non eodem gignuntur tempore 261.34
siliquæ Græcæ quo serendæ tempore 248.18
siliquarum natura, & medicinæ ex eis 348.36
siliquæ Syriacæ quem vsum habeant in medicinis 248.37
siliquæ Syriacæ vinum factitium 207.3
siliqua ceraunia 194.10. per totum caput
siliquastrum herba, id est, piperitis 298.18.22
silius P. Consul 119.50
syllano Eunio Consule Thia insula enata 23.18
syllanus Neronis veneno extinctus 93.53
syllanus Proconsul 10.39
syllanus Cassius Germanici Cæsaris præceptor 474.39
syllana colonia 204.6
sillanion statuarius 477.2
sylla M. Fidustium proscripsit 100.5
sylla vnus hominum Felicis sibi cognomen asseruit 100.15
syllæ crudelitas, proscriptio, interitúsque ibidem. & inde
sylla Dictator primus in Cornelia domo crematus 104.60
syllæ fecilitas quo omine prænuntiata 15.44
sylla Lucius Augusti in Consulatu collega 93.57
sylla Dictator qua gemma signarit 514.45
sylla quantum auri & argenti in triumpho transtulit 460.24
sylla multos auaritiæ causa proscripsit 469.30
sylla ad Capitolinas ædes columnas Athenis aduexit 502.41
syllæ priuignus Scaurus, eiúsque ædilitas 507.32. & 514.54
sylla Romanorum ditissimus 468.46
syllæ curia in cornibus Comitij 473.12
syllæ mater Metella proscriptionum sectrix 507.45
sylla Præneste delubrum Fortunæ lithostroto strauit 513.55
sylla Dictator pediculari morbo interijt 100.19. & 167.54. & 385.19
syllæ seuitia in ciues Romanos 327.48
sylla Felix cognominatus 324.38
sylla Dictator graminea donatus corona 327.45. & inde
sylla sociali bello Stabias deleuit 35.33
syllanum bellum Romanorum luxuriam expiauit 469.29
silonum cognomen vnde tractum 170.54
silphij herbæ consideratio, medicinæ, & vsus 333.10. & inde
silphion, id est, laserpitium herba 284.40
siluani dij syluis attribui 180.45
siluani simulachrum Romæ ante ædem Saturni 216.6
siluæ qua ratione extirpandæ 260.47
syluarum insignibus Roma olim distincta 223.34
syluarum incolæ Hyperborei 51.33
syluestrium herbarum & hortensium differentiæ 294.7. & inde
syluestrium arborum consideratio 229.10. per totum caput
syluestria omnia tardiora satiuis 228.58. & 229.10
syluestria quibus infestentur morbis 252.39
syluestria perniciosos morbos non sentiunt 253.50
syluestrium arborum medicinæ Libro vigesimoquarto, per totum
siluri pisces 59.53. & 130.49.52. & 131.51
silurus mas fœminæ oua quanta cura tueatur 140.30
siluri piscis in medicinis vsus 454.16. & 456.12.33.35.39
symbolum pro annulo nomen Græcis & Latinis vsurpatum 459.56
simenus statuarius 477.43
simiarum consideratio 176.45. per totum caput
simiarum cum homine similitudo Ibidem
simiæ vbi toto corpore albæ 114.35
simiarum consideratio, genera, natura solertia 125.45. per totum caput
simiæ caudatæ Luna caua tristes esse 125.49
simiarum erga fœtum præcipua affectio 125.52
similago Aegyptia Italicæ non conferenda 263.7
similago ex tritico laudatissima 263.35
similitudinis exempla 93.16. per totum caput
similitudinis causæ plures 93.21. & inde
symetria Latino nomine caret 489.21
symmetriam Euphranor pictor primus arti adhibuit 493.41
simonides Medicus quas literas repererit 105.27
simonides Medicus memoriæ artem inuenit 96.16
simonidis pictoris opera 494.43
simonidis nomen delphini agnoscunt 129.9.43
simorum cognomina vnde tracta 170.54
simulachra Deorum olim ex arboribus fiebãt 180.51
sympathia quid 294.49. & 518.20
symphyton herba qualis 390.2 per totum caput
symphyti herbæ medicinæ 381.19. & 385.17. & 386.1.51
symphoniæ herbæ medicinæ 378.34
symplegmata duo ex marmore, toto terrarum orbe nobilissima 501.8.58
simulachra Deorum cur ex cedro 193.43
simulachra Deorum ex varia materia 194.21. & 200.371. & 47.51. & inde
simulachrum æreum primum Romæ 472.21
simulachra olim bitumine pingebantur 472.23
simulachra Deorum quàm diu lignea aut fictilia 473.51
simus medicus 331.12
simus pictor 494.44
sinapis herbæ consideratio 393.11. & inde
sinapis herbæ vsus 293.13
sinapis herbæ genera tria 293.15
sinapis herbæ varia nomina 293.16
sinapis semen quale 293.53
sinapis natura, & medicinæ 309.50 & inde
sinapis præcipua natura est in sublime ferri 309.51
sinapis succus quomodo exprimatur 310.4
sinapis oleum, eiúsque confectio & vsus 310.9
sinapis flore apes maximè delectantur 317.21
sinaristusa Menandri 349.15
synnephites gemma 525.38
singultus remedia 300.23. & 304.17. & 306.48. & 307.16. & 310.42. & 320.58. & 331.47. & 341.55. & 378.49. & 389.39. & 395.55. & 416.18. & 450.6
sinistra à mundi parte ortus est 15.36
sinochitis gemma, eiúsque vires magicæ 527.40
synodontes pisces 526.58
synodontites gemma 526.57
sinopis, color natiuus 486.34
sinopis vbi nascatur 486.36. & inde
sinopidis genera, pretium, vsus &c. 486.39. & inde
syntecticis vtilia 333.35. & 335.24. & 406.14
sinus gemini quibusdam auibus 173.40
sion herba in aquis nascens, & medicinæ ex ea 331.60. & inde
syracusas capiens Marcellus, Archimedi parci iussit 99.14
syracusana columnarum capita in Pantheo 472.9
siræum vini factitij genus 205.18

ſircula vua 202.13
ſirenes, apum genus 162.50
ſyreon herba qualis, eiusq; vſus in medicinis 362.20.& inde
ſiri, id eſt ſcrobes, quibus ſeruatur triticum 277.45
ſyria ſola balſamum gignit 230.15
ſyriæ arbores peculiares 194.35. per totum.& ibidem 47. per totum.
ſyriæ oliua qualis 211.35
ſyriæ elæomeli, eiusq; vſus in medicinis 212.48.& inde
ſyriæ terra leuis, ideoq; tenui ſulco aranda 240.51.& 268.53
ſyriæ triticum quale 261.52
ſyria hortorum maxima cultrix 296.60
ſyriæ arundo qualis 356.15
ſyria cœle iuncum odoratum habet 320.54
ſyrorum multa olera, prouerbium 296.60
ſyriacus rhaphanus qualis 287.32
ſyriaca vua qualis 203.41
ſyriacæ ſiliquæ vinum factitium 207.3
ſyriaca glans, myrobalani genus 187.41
ſyriaca reſina qualis 208.14
ſyriacæ ſiliquæ in medicinis vſus 348.27

Reliqua quære parte ſecunda.

ſiriaſis morbus puerorum 330.10.& 436.60
ſyringias calami genus 232.7
ſyringites gemma 526.59
ſyrites lapis in veſica lupi naſcens 174.13
ſyrium, id eſt, liliȷ ſuccus 321.30
ſyrium oleum quod, eiusq; vſus in medicinis 344.37
ſyron herba, & ex ea medicinæ 378.10
ſyropicon, terræ Samiæ genus 498.25
ſyrtitæ gemmæ 520.53.& 526.58
ſirulugum animal 437.45
ſiſara frutex idem cum erice 162.25
ſiſeris herbæ conſideratio, vſusq; in cibis 288.3.& inde
ſiſer à Tiberio Cæſare nobilitatum ibidem
ſiſeris ſatiui ſuccus aluum ſiſtit 297.8
ſiſer vbi optimum 297.10
ſiſeris ſylueſtris in medicinis vſus 297.3
ſiſymbriȷ herbæ conſideratio & medicinæ 310.37.& inde
ſiſymbrium vbi naſcatur 293.16
ſiſyrinchion, bulbi genus 288.27
ſyſsitieteris herba qualis 361.24
ſitanius panis, eiusq; vſus 336.3
ſitis olim variȷs irritamentis quærebatur 209.20
ſitim ſedantia extinguentiaq; 158.6.& 179.36.& 297.50.& 301.6.& 307.10.& 308.21.& 327.41.& 331.25.& 335.49.& 344.46.& 346.26.& 347.59.& 369.19.& 378.45.& 390.6.& 524.11
ſitis conſuetudine vinci poteſt 95.17.& inde
ſitis vt non ſentiatur 331.25
ſitim gignentia 298.27.& 311.48.& 346.28
ſitim cameli quatriduo tolerant 113.60
ſmaragdi gemmæ conſideratio, genera, vſus 518.36.& inde
ſmaragdis tertia inter gemmas authoritas 518.36
ſmaragdi color qualis 518.36.& inde
ſmaragdi genus albis venis circunligatum 525.40
ſmaragdus oculis gratiſsimus 519.36.& inde
ſmaragdi ſcalpi vetiti 518.44
ſmaragdi genera duodecim 518.47.& inde
ſmaragdorum vitia ibid.58.& inde
ſmaragdus miræ magnitudinis 519.27.& inde
ſmaragdi adulterini ex cryſtallo tincti 528.5
ſmaragdite in monte carchedoniȷ olim inueniebantur 519.22
ſmarides piſces 456.43.48.& 458.27
ſmarris rex Aegypti, eiusq; obeliſcus 504.16
ſmegma ex lupinis quomodo fiat, eiusq; vſus 337.18
ſmegmata mulierum ex oſyridis ſemine 394.36
ſmilax, frutex ederæ ſimilitudine 231.27. per totum.& 355.60.& inde
ſmilacis duo genera 356.2.& inde
ſmilacis foliorum in coronamentis vſus 315.53.& 355.60
ſmilax, nicophoros cognominata 355.60
ſmilax ilicis ſpecies 222.19
ſmilax taxi genus 224.21
ſmilax virgo in fruticem ſui nominis mutata 231.31
ſmyrnæ vitis bifera 228.50
ſmyrnæum vinum Pramnion Homero dictum 203.33
ſmyrniȷ herbæ conſideratio 292.42.& 294.22.& 396.4
ſmyrnæum Heraclion 306.7
ſmyrrhiza herba qualis 360.41.& inde
ſmyrus piſcis 458.26
ſobolis numeroſa exempla 93.55.& inde vſq; ad finem capitis
ſochis Aegypti rex, eiusq; obeliſci 504.6
ſocialis belli origo 460.42
ſocialis belli initium 463.16
ſociale bellum quod portentum præceſſerit 22.48
ſociale bellum funeſtius Italiæ, quàm ciuile ibid.49.
ſocietate arbores quædam gaudent 248.22.& inde
ſocrates ſemper eodem viſus vultu 95.24
ſocrates ab Apolline ſapientiæ nomine cunctis prælatus 98.32.& 473.13
ſocrati Pythagoras à Senatu prælatus 473.14
ſocratis pictoris opera 494.18
ſocrates marmoris ſcalptor 501.46
ſocculi Caiȷ principis è margaritis 515.21
ſogdonacus rex, Paſinis pater 81.54
ſolanum herba, eadem cum ſtrychno, variaq; eius genera 396.3
ſolea piſcis 131.22.50.& 458.25
ſoleæ piſces ex planorum genere 132.47
ſo ertia animalium quorundam 111.2. per totum.& 136.14.& 138.33. per totum.& 47. per totū.& 139.30.& 160.48
ſolis conſideratio, ſitus, natura, vis, magnitudo, beneficia &c. 2.23.& inde
ſoles quibuſdam infiniti 1.40
ſol naturæ temperamentum 2.27
ſol cæteris ſideribus lumen fœnerat 2.29
ſol cuncta videt auditq; 2.29
ſolis circuli conſideratio, motus, natura 3.52.& inde
ſolis defectus non niſi prima aut nouiſsima Luna fieri 5.51
ſolis color qualis 8.7
ſolis motus qualis 8.16. per totum.& 275.8.& inde
ſolis in motu differentiæ quatuor 8.16
ſol cur non exurat terras 8.48
ſol occiſo Cæſare toto anno palluit 10.18
ſoles plures quando ſimul viſi 10.21. per totum caput
ſol ventos auget comprimitq; 13.59
ſol vbi quotidie videatur 16.49
ſolis boues cur in Sicilia ſtabulari fingantur 25.32
ſolis vis 25.41.& inde
ſol maſculum ſidus 25.41
ſolem orientem & occidentem Atlantes dira imprecatione contuentur 59.15
ſolem quæ herbæ reſpiciunt 266.28.& 274.22.& 380.38
ſolis motus ratio propè inexplicabilis 271.25
ſole vt tepefiant, arborum omnium frondes quotidie oſcitant 227.1
ſolem Hyperboreis ſemel quotannis oriri, & ſemel occidere 51.35
ſolis color habitúſue, cæli ſtatum tempeſtateſq; præſagit 280.13.& inde
ſoli Ciliciæ crocino vnguento nobilitati 190.45
ſolis æſtum artemiſiam habenti non nocere 372.26
ſolis in Aquarium tranſitus quando fiat 273.14
ſol quotidie ex alio cæli momento, quàm pridie, oritur 279.38
ſolis coloſſus Rhodi mirus 474.16
ſoli obeliſci ſacrati 504.3
ſolis vrbs ibidem 5.
ſolis obſcuratione peſtilentia contrahitur 513.49
ſolis gemma 525.48.& inde.& 526.50
ſolem contra non mingendum 402.7
ſol ne faciem vrat 419.45
ſole nihil vtilius 445.31
ſoliſtima tripudia 146.44
ſolicitudo animi quo propitietur 398.52
ſolon Smyrnæus 308.47
ſolpugæ formicarum genus venenatum 423.22
ſolpugæ, beſtiolæ venenatæ 116.50.& 337.46.& 423.22
ſolpugæ Aethiopiæ quoſdam populos funditus ſuſtulerunt 116.50
ſolpugæ leguminibus innaſcuntur 337.45
ſolpugarum ictus remedium 337.46
ſolſtitia quando contingant 8.18.& 272.16.19.21.& 275.6
ſolſtitialis circulus 19.35
ſomnia aniſi olfactu leuantur 306.37

ſomnia non vident Atlantes 59.25
ſomnia quomodo vera nuntientur 525.30
ſomnia quando plurimum contingant 401.3
ſomnia qua ratione, quibus velis, mittantur 405.26
ſomnia à cibo & potu vaniſsima 158.50
ſomniorum interpretatio à quo reperta 106.13
ſomnia tumultuoſa facit pycnocomi ſemen 379.53
ſomnum inducentia fugantiaq́ 207.49. & 290.34
ſomnus in Taprobane inſula interdiu nullus 77.43
ſomnus in ſtramentis olim erat 258.33
ſomnus mediam vitæ partem aufert 499.41
ſomno ſine reſpiratione locus nullus 128.49
ſomnus quorum animalium grauiſsimus 118.31. & 130.39
ſomni animalium conſideratio 158.38 per totum caput
ſomnus quibus contingat animalibus ibidem
ſomnus quid 158.50
ſomnum impedientia 336.27. & 437.22. & 493.13. & inde
ſomnum facientia 130.41. & 297.22. & 297.57. & 298.25.53. & 299.5. & 306.49. & 307.23.34. & 320.53. & 321.12.13.49. & 322.9.24. & 325.3. & 340.57. & 344.4.31. & 345.58. & 348.4. & 356.26. & 367.11. & 373.51. & 379.16. & 390.49. & 416.4.7. & 437.19. & 449.35.55
ſomnus phreneticos ſanat peucedano conciliatus 384.51
ſomphos, id eſt, ſylueſtris cucurbita, & ex ea medicinæ 291.50
ſonchos herba, & ex ea medicinæ 332.15. & inde. & 386.60
ſonticus morbus quo pacto deprehendatur 509.47
ſophocles Poeta Italicum frumentum cæteris prætulit 261.59
ſophocles Poeta quando vixerit 261.59
ſophocles Bacchi iuſſu ſepultus 98.44.45
ſophocles gaudio obijt 104.25
ſopylos pictor celeberrimus 495.7
ſorba quomodo condantur 216.45
ſorbo folia vniuerſa decidunt 227.17
ſorba quomodo ſerantur & 243.16. & 248.17
ſorbus arbor quibus vermibus infeſtetur 254.7
ſorborum natura, & ex eis medicinæ 347.54
ſorborum fructuum conſideratio, genera &c. 216.41. per totum
ſorborum conſeruandorum ratio 214.57. & 215.4
ſorbus quæ loca amet 225.60. & 226.3
ſoricum occentu auſpicia dirimuntur 126.27
ſoricum fibræ numero dierum Lunæ reſpondent 11.40
ſorices quibus inimici 158.19
ſoriculata veſtis 124.5
ſortilegiorum materia 399.34. & inde
ſortyos conſideratio 479.37.45. & inde
ſoſianus Apollo vnde aduectus Romam 193.44
ſoſigenes aſtrologiæ peritus 271.43
ſoſimenes medicus 306.60
ſoſtratus ſtatuarius 474.59
ſoſtratus architectus 505.28
ſoſus artifex pauimentorum 512.37
ſotacus ſcriptor 508.40. & 510.1
ſotira obſtetrix 403.7
ſpadones in Perſide quondam regnauere 192.60
ſpadonum vrinæ vſus, effectuſq́ 401.48
ſpadonia poma 214.14
ſpadonia laurus qualis 219.44
ſpagas reſinæ genus 208.17
ſpargamon quinquefolij radix 371.11
ſpartacus aurum & argentum in caſtris haberi vetuit 462.50
ſpartacus à M. Craſſo victus, & de eo ouatio 219.25
ſpartopolios gemma 527.37
ſparti herbæ conſideratio 283.53. per totum caput
ſpartum terræ vitium 283.55
ſparti vſus 284.5. & inde
ſpartum Hiſpaniæ quibuſdam in locis mella ſapiunt 160.45
ſparti appellatione apud Homerum quid intelligendum 354.49
ſpaſmus ſtomachi quo pacto ſedetur 454.18
ſpaſmi quo pacto prohibeantur 435.7
ſpaſticorum remedia 321.49. & 327.27. & 344.6.28. & 346.42. & 351.37. & 352.45. & 353.9. & 367.45. & 384.41.42.45. & 404.4.29. & 407.14. & 414.27. & 435.7. & 450.31. & 454.13
ſpathe arbor, ex genere palmarum 260.13
ſpecus cuiuſdam in Dalmatia mira natura 12.16
ſpecus fatidica Delphis 23.2
ſpecus ſiue ſcrobes ſpiritus lethales exhalantes 23.56
ſpecus olim pro domibus fuerunt 105.35
ſpecularium lapidum conſideratio 511.2. & inde & 518.46
ſpeculorum fulgor menſtruis hebetatur 94.16
ſpecula ex ſtanno 486.36
ſpecula Aſsio ſarcophago illata lapideſcunt 508.58
ſpecula concaua Solis radijs facilius accenduntur 27.54
ſpeculorum conſideratio 468.19. per totum caput
ſpecula in poculis 468.23
ſpeculi imago quid 468.27
ſpeculum quis primus ex argento fecerit ibidem 29
ſpeculorum nitor quo hebetetur 94.16. & 171.41
ſpecula mulierum menſibus hebetata quo pacto nitorem recipiant 403.1
ſpecularem ſignificationem Sinon reperit 106.10
ſphacos quid, eiuſq́ natura, & medicinæ 352.10. & inde
ſphæram Aſtrologicam quis primus repererit 3.41. & 106.14
ſphagni natura, & medicinæ 352.10. & inde
ſphagnos quid, & vbi optimus 188.11
ſphingis feræ deſcriptio 114.18. & 157.54. & 505.3
ſphinge Auguſtus ſignabat 514.49.53
ſphyræna piſcis 458.38
ſphragis Lemnia quæ, & vnde dicta 486.48. & inde. & 522.34
ſpicatarum herbarum differentiæ 319.39. & inde
ſpicæ ſigni cæleſtis exortus 278.7
ſpicea corona fratrum arualium inſigne 257.60
ſpina Indica 181.56
ſpina Aegyptia 194.28.42
ſpina Babylonica 198.37. & inde
ſpina regia vbi naſcatur, viſciq́ eius mira natura 198.38
ſpina ſitiens vbi naſcatur 199.11
ſpinas inſeri nefas 214.38
ſpinæ baccæ ſine ſucco 217.45
ſpinæ albæ pomum caulis ipſe 218.48
ſpina nuptiarũ facibus auſpicatiſsima 226.6
ſpinæ flores coronis adhibebantur 317.6
ſpinarum genera, & medicinæ ex eis 357.31. per totum. & ibidem. 50. & inde
ſpinæ Arabicæ medicinæ 357.31
ſpinæ albæ medicinæ 357.32
ſpinæ albæ cauliculi inter gulæ oblectamenta habiti 317.7
ſpinæ acanthij vſus, & medicinæ 357.34. & inde
ſpina acaciæ medicinæ 357.36
ſpinæ Aegyptiæ differentiæ, & ex ea medicinæ 357.36
ſpinæ Galatiæ medicinæ 357.37
ſpinæ vulgaris vſus, atq́ natura 357.50. & inde
ſpina appendix quæ, & cur ita dicta, baccarumq́ eius in medicinis vſus 357.59
ſpinæ è corpore quo pacto extrahantur 414.60
ſpina hominis angues generantur 156.59
ſpinæ animalis deſcriptio 172.11
ſpinæ doloris remedia 301.28. & 356.22. & 359.30. & 404.26
ſpinaripentathli ſimulachrum ex ære 476.10
ſpinea vua æſtus & imbrium patientiſsima 202.11
ſpinoſarum herbarum differentia 319.55. & inde. & 319.9. per totum
ſpinturnix auis 146.29
ſpionia vua 202.11
ſpiracula ſpiritus lethales exhalantia 24.58
ſpiræ arborum vitia 234.20
ſpireon ſolo folio venit in coronamenta 315.57
ſpirandi difficultas quo tollatur 306.28
ſpirant omnia pulmonem habentia 128.38
ſpiritus, id eſt, aeris elementi conſideratio 2.13
ſpithamæi Pygmæi vbi 91.8
ſplanchonoptes Pericles ſeruus, eiuſq́ ſimulachrum ex ære 329.4. & 477.1
ſplenion herba quæ, & vnde dicta 366.44
ſplene caret chamæleon 118.10

ſplene-

spleneticorum remedia 300.21.& 301.10.& 305.24.& 322.32.& 347.24.& 354.60.& 355.49.& 358.32.& 359.14.& 362.49.& 395.4.52.& 406.35.& 447.22.& 454.39.& 524.34.
splen quo pacto consumatur 339.53
spodij consideratio 480.24.& inde
spodij medicinæ 343.27.& 344.48
spodion quid, & quomodo fiat 480.29.& inde.& 481.11.& inde
spondylion folijs tantùm distat à ferula 189.26
spondylij medicinæ 352.3.& inde
spondylus serpens, miraq; eius natura 396.48
spondylus piscis 458.27
spondyli piscis medicinæ 455.58
spongiarum lapidum consideratio & vsus 510.49.& inde
spongiæ pratorum 286.24
spongiæ succo radicis ruborum lapidescunt 358.26
spongiarum consideratio & genera 139.3.& inde.& 169.2.& 446.56.per totum caput
spongiarum in medicinis vsus 457.26.& 458.27
spongites gemma 526.57
sponsæ annulus ferreus olim mittebatur 460.3
spurius Caßius. Quære Caßius.
sputo comitiales morbos & fascinationes auersantur 399.44
sputi in sortilegijs miri effectus 399.43 & inde
sputi medicinæ 399.52.& inde
squali pisces ex genere cartilagineorum 133.20
squali pisces quando pariant 140.18
squamæ piscium tegumenta 130.31
squamæ ferri vsus 482.8.& inde
squatinæ cum raijs coeunt 140.13
squatinæ piscis qualis 130.31.& 133.19.& 138.42
squatinæ quotannis bis pariunt 140.17
squillarum è genere pinnophylax 138.34
squillarum oculi quales 170.33
squillarum coitus 140.3
stachys herba, & ex ea medicinæ 359.33
stacte, myrrhæ genus 185.24
stacula vua 202.13
stadiodromi Astyli simulachrum ex ære 475.32
stadium quot pedes contineat 8.44
stagna exsiccans herba 376.60
stagonia thuris genus 184.56
stalagmiæ in chalcanthi confectione quæ dicantur 480.7
stanni consideratio 482.35.& inde
stannum quid 482.31
stanni varius vsus ibid.35.& inde
staphylodendron arbor qualis 225.40.& inde
staphylinos, id est, pastinacæ agrestis genus 287.58
staphylinos quid, & ex ea medicinæ 296.47.& inde
staphylino amatorium inesse 296.56
staphylinos Venerem stimulat ibidem
staphylini satiuæ medicinæ 296.58
staphylinos, id est, pastinaca erratica 371.19
staphis vuæ syluestris genus 339.21
statana vina qualia 204.16
statice herba qualis, eiusq; medicinæ 379.31
statiliæ mulieris senecta 101.50.51
statius Sebosus scriptor 130.56
stationum siderum consideratio, capitibus decimoquinto, decimosexto, decimoseptimo secundi libri per totum
statoniensia vina 204.26
statoris Iouis ædes vbi Romæ 473.26
statuæ regum Romanorum in Capitolio 472.56
statuæ ijs tantùm ponebantur, qui eas aliqua illustri ex causa essent promeriti 472.26
statua aurea prima 465.1
statuarum origo 472.21.per totum caput
statua Romuli sine annulis 459.49
statuæ togata effigie antiquitus dicabantur 472.36.& inde
statuæ nudæ hastam tenentes ibidem
statua Romuli sine tunica 472.59
statuarum in capite nascens herba capitis doloribus medetur 361.52
statuæ Achilleæ quæ 472.37
statuarum argentearum vsus quando primùm cœperit 469.56.& inde
statuæ equestres à Græcis ortæ 472.42
statuarum differentiæ ibid.36.per totum.& ibid.59.per totum caput
statuæ tripedanæ P. Iunij, & T. Coruncani 473.4
statuæ pedestres equestresq; ibid.19.& inde
statuaria artis in Italia antiquitas ibid.42
statuaria ars quando cœperit 500.30
staturæ suæ dimidia mensura vnicuiq; in trimatu 94.50
steatites gemma 527.14
stelephuros herba qualis 319.40.43
stelis, visci genus 337.26
stellarum errantiũ consideratio, natura, cursus, item cætera 3.28.per totum caput
stellarum natura ignea 2.12
stellis suis quidam euentus omnes aßignant 3.9
stellarum alimentum ex humore 3.32.& 4.33
stellæ cur cadere credantur 3.33
stellarum statio 7.11
stellarum nullam, excepta Luna, terræ obiectu obscurari 5.5
stellæ omnes maiores Luna 6.8
stellæ cur interdiu non videantur 6.10
stellæ interdiu ex præaltis puteis, & in Solis defectu, nõ secius ac noctu cernuntur 6.11
stellarum errantium motus, & occulatio, &c. 6.13.per totum
stellarum errantium stationes & exortus matutini, vespertiniq; ibid.per totum caput
stellarum absides 6.33.& inde
stellarum errantium motus perplexis inuolutus miraculis 6.29
stellarum absides cur aliàs altiores, aliàs inferiores videantur 6.40.per totum caput
stellarum errantium per Zodiacum motus 6.51.& inde
stellarum stationes vnde nomen acceperint 7.12
stellarum errantium colores 8.2.per totum caput
stellarum errantium inter se interualla 8.31.per totum caput
stellarum errantium harmonia 8.36.per totum caput
stellas in cælo repentè nasci 9.8
stella noua Hipparchi ætate genita 9.49
stellas aliquando cum Sole totis diebus cerni 10.10
stellarum discursus truces venti sequuntur 10.42
stellarum magnitudo 11.19
stellæ homini stata vitæ spatia aßignant 102.37
stellæ Solis aduentu occultantur, abscessu proferunt sese 272.8
stellæ non aspiciendæ agricolis, cùm signa alia obuia habeant ante pedes 274.17.per totum caput
stellarum circuli pluuiam significant 28.60
stellarum præsagia plura 280.46.& inde
stellarum marinarum consideratio 141.52.per totum caput
stellæ marinæ feruentißima natura 141.53.& 458.27
stellarum marinarum piscium medicinæ ibid.
stella marina fruticis naturam habet 139.37
stellionum consideratio 166.13
stelliones scorpionibus aduersantur 166.6.& 422.5
stelliones & angues senectam exuunt 117.16.& 433.32
stellio inuidum animal 433.35
stellionum nomen in maledictum translatum ibid.36
stellionum in medicinis vsus 432.26.& 433.32.& inde.& 437.31
stellio vino immortuus faciem bibentiũ lentigine obducit 422.5
stellionis ouorum liquor pilos euulsos renasci non patitur 425.1
stellio transmarinus lumborum dolori medetur 431.3
stellionis veneno resistentia 335.32.& 422.5
stemmatum & imaginum vsus apud antiquos 489.38.& inde
stephanionis gesticulatoris senecta 101.57.& inde
stephanitis vua 202.45
stephanomelis herba, eiusq; vsus in medicina 385.10
stephanoplocos, siue Stephanopolis Pausiæ tabella 312.31.& 493.29
stephanos, lauri genus 219.49
stephusæ mulieris simulachrum ex ære 476.16

ſtercorandorum agrorum quod tempus aptiſſimum 242.43.& inde.& 270.24.& inde
ſtercorationem quis primus inuenerit 242.15
ſtercoris quod genus ſegeti vtiliſſimum 242.16
ſtercorandarum arborum ratio 256.35.& inde
ſtercorandæ ſegeti quæ fruges vtiles 242.39
ſtercorato agro quæ ſeri gaudeant 270.22

Reliqua vide ſupra in dictione Fimus.

ſtercoris hominis in medicinis vſus 116.27.& 400.45.& inde
ſtercutius Fauni filius 242.15
ſtercutius ob ſtercorationis inuentum inter Deos relatus 242.15
ſterelytis ſpumæ metallicæ genus 466.54
ſtergethron, herba quæ, & vnde dicta 374.27
ſterilitatis fructuum cauſa 276.16
ſterilitatis fœminarum remedia 237.51.& 400.53.& 404.7
ſterilitatis quadrupedum remedia 237.52.& 328.31
ſterilitatem gignentia 302.1.& 355.45.& 368.27.& 389 40.& 392.34.& 415.37
ſteriliora cuncta pinguia 174.28
ſternutamenti conſideratio 401.17.& inde
ſternutamenta capitis grauedinem leuant 401.17
ſternutamenta excitantia 309.56.& 315.8.& 322.21.& 323.45.& 356.57.& 367.11.& 367.27.& 372.43.& 375.21.& 396.25.& 401.17.& inde.& 449.53
ſternutamenta quibus modis cohibeantur 306.49.& 341.55.& 352.58
ſternutamento menſam ferculúmue reuocari, inter dira omina habebatur 398.58
ſteſichori in eclipſi metus 5.41
ſteſichori infantis in ore luſcinia cecinit 149.15
ſthenis ſtatuarius 474.59.& 477.37
ſtibium quid 466.26
ſtica, vuæ ſpecies 205.22
ſtygis aquæ venenum ſola mulæ vngula continetur 437.59
ſtilbonis philoſophi quæſtio iocularis Diodoro Dialectico mortem attulit 104.28
ſtillicidia ex arboribus cadentia quando noxia 244.56.& inde.& 245.5.& inde
ſtilo Aelius vnde Præconinus cognominatus 461.19
ſtilonis Præconini in Intercatienſem dicteriũ 514.47
ſtymma in vnguentis quid dicatur 190.52
ſtimmi metalli genus 466.26
ſtymphalides aues quales 168.31
ſtypax ſtatuarius 477.1
ſtipendiorum militarium penſatores Libripendes dicti 402.25
ſtipendio in militari denarius nunquam pluris, quam decem aſſibus æſtimatus 462.36
ſtyptica medicamenta 358.25
ſtipulis vbi ligni vice vtantur 240.40
ſtipulæ in aruis incenſæ mirè proſunt ad fertilitatem 277.25
ſtipularum differentiæ, bonitas, vſus 277.11.& inde
ſtyracis lacrymæ conſideratio 186.23.& inde.& 189.8
ſtyracis natura, & medicinæ 351.58.& inde
ſtœbes herbæ medicinæ 327.55. per totum caput
ſtœbe herba & folio & caule aculeata 318.58
ſtœchas herba qualis, & vbi naſcatur 395.58
ſtœchadis herbæ medicinæ 378.48.& 395.58
ſtoliditatis animalium exempla 124.23
ſtolones vnde dicti 239.10
ſtolones in arboribus qui dicantur 239.11.& 243.24
ſtolonibus quæ arbores plantentur 243.27
ſtolonis Licinij lex de agrorum menſura 258.46
ſtolo Licinius ſua lege damnatus 258.46.47
ſtomace oris morbus 364.57
ſtomachi conſideratio 172.15.& inde
ſtomachi cruciatus aſperrimus 365.11
ſtomachum lædentia 298.27.& 300.57.& 302.22.& 305.30.31.& 307.12.& 347.10
ſtomachum recreantia 430.39.& 452.22
ſtomacho vtilia 295.42.46.59.& & 297.2.3.7.34.& 299.6.33.41.43.52.56.& 300.15.& 301.36.& 302.32.& 311.36.& 331.21.48.56.& 332.33.60.& 335.10.& 336.29.& 345.24.& 347.28.53.54.& 395.21.& 406.39.
ſtomachum purgantia 296.17.& 310.25.& 480.18
ſtomachum formantia 308.23.& 310.7.& 311.48.& 322.30.& 324.35.& 352.13.& 378.5.& 390.24
ſtomacho inimica 307.12.& 308.46.& 309.11.& 310 57.& 321.31.& 322.36.& 324.21.& 334.13.& 335.32.& 337.3.& 338.60.& 339.2.& 340.8.31.32.& 342.19.& 343.43.& 344.44.& 345.22.& 346.24.27.28.& 348.14.18.36.40.& 349.10.& 353.58.& 366.29.& 368.18.& 390.54.& 392.31.& 393.37.& 430 33.& 349.48
ſtomacho ſorba recentia proſunt 347.54
ſtomacho muſtum inutile 340.8
ſtomacho equitatio vtiliſſima 401.60
ſtomachum lædunt ſiccæ fici 346.27
ſtomachus meſpilis adſtringitur 347.53
ſtomachus iure perdicum recreatur 430.39
ſtomachum inflantia 333.54.& 336.15.& 348.31
ſtomacho inflato vtilia 199.41.& 300.24.& 301.36.& 303.23.& 306.47.& 307.2.12.& 320.57.& 321.38.& 328.17.& 396.15
ſtomachi malè affecti remedia 300.30.& 301.3.& 303.23.& 304.24.32.56.& 305.60.& 306.3.& 309.54.& 310.55.& 320.49.& 321.11.14.16.19.38.& 322.6.52.& 327.26.& 328.26.& 332.22.& 333.60.& 335.5.& 338.21.44.& 339.8.& 342.44.& 343.9.& 344.19.47.53.& 345.6.7.20.56.& 346.4.& 347.28.33.59.& 348.2.35.& 351.43.& 353.15.& 354.10.& 358.17.59.& 359.9.& 360.12.& 369.27.& 378.5.7.10.& 393.4.6.& 394.50.& 403.60.& 411.8.& 430.33.34.39.& 448.55.& 510.29.& 517.48
ſtomachi malacia, eiusq́; curatio 402.20
ſtomachi fluxiones betæ vſu ſiſtuntur 299.25
ſtomachos diſſolutos aſtringentia 298.58.& 310.42.47.& 311.18.& 336.24.& 338.48.& 345.52.& 247.53.& 348.35.& 349.22.& 388.31.& 389.53.& 390.32.& 32.& 392.6.& 394.39.53.& 420.7
ſtomatica vis glycyrrhizæ 327.43
ſtomatice ſiue arteriace panchreſtos quomodo conficiatur 347.31
ſtomatice medicamentum quale 345.31.& 347.45.& 356.39.& 358.23.
ſtomaticorum remedium 358 39
ſtomoma æris quid 478.53
ſtrabones ab oculorum vitio denominati 170.26
ſtrabonis viſus acutiſſimus 95.56
ſtrabo Pompeij Magni pater 93.31
ſtramenta optima ex qua materia 262.55
ſtrangias tritici genus 261.55
ſtranguriæ morbi remedia 296.53.& 324.41.& 327.27.& 330.36.& 332.21 & 332.27.& 342.42.& 351.22 37.& 353.40.& 354.55.& 357.57.& 359.37.& 360.33.46.& 366.25.& 381.10.11.20.27.38.& 389.35.& 391.45.& 393.8.52.& 396.24.& 421.25.& 431.53
ſtratij Iouis ara iuxta Heracleam Ponticam 213.49
ſtratiotis herba, eiusq́; deſcriptio, loca, & medicinæ 261.44.& inde
ſtratonicus argenti cælator 470.16.& 477.20
ſtratonicus ſtatuarius 477.13.20
ſtratonices reginæ cum piſcatore volutantis picta effigies 494.33.& inde
ſtreptos vuæ genus 202.33
ſtrepſicerotes ferarum genus 125.41.& 168.44
ſtrychni herbæ medicinæ 384.5.& 391.47.& inde
ſtrychnon herba, eiusq́; genera, & effectus in medicinis 324.51. per totum.& 396.3

ſtrychno herba Aegyptij in cibis vtuntur 318.46
ſtrychnon herbam Græci in iocum verterunt 324.57
ſtriges aues pueris vbera immulgere, fabuloſum 175.46
ſtrobon quid 186.54
ſtrobos arboris genus 186.17
ſtrombi in medicinis vſus 455.60.& 456.3
ſtrombus piſcis 458.27
ſtrongylon aluminis genus 498.5.& inde
ſtrongylij Amazonis ſimulachrum 477.6
ſtrophia & Strophiola olim dicta, quæ poſteà coronæ & corollæ 312.24
ſtruma Nonius Catulli carmine perſtrictus 519.58.& inde
ſtrumea herba quæ, & cur ita dicta, & eius vſus in medicinis 375.22.& inde
ſtrumæ gutturis remedia 298.9. & 300.43.& 301.12.& 302.51.& 303.44.& 304.6. & 305.28.& 306.18. & 309.8.31.41.& 310.16. & 322.25.& 324.47.& 327.29.52.& 328.32.39. & 330.35.& 331.1.6.8.34.& 333.15.& 334.60.& 335.4.& 336.21.29.& 337.16.& 345.14.& 346.16.46.57.& 347.8.& 351.2.19.22.40.& 352.2.& 353.4.& 357.7. & 359.46.& 367.21. & 375.8.21.& 377.30.& inde.& 279.29.54.& 391.49.& 392.40.& 400.25.& 403.3.& 407.16.& 416.46. & 429.53.& inde.& 430.12.& 450.15.23.50. & 452.24. & 454.5.10. & 509.7.33.47.& 512.24
ſtrumum herba quæ, eiúſq; medicinæ 391.47.& inde
ſtruthea mala ex genere cotoneorum 213.17.& inde.& 213.60
ſtruthion herba qualis 285.19
ſtruthij ſiue radiculæ vſus 286.15. & inde.& 356.52.& inde
ſtruthij medicinæ 356.53.& inde. & 384.25
ſtruthiocameli auis deſcriptio 142.37. & inde
ſtruthiocamelus auis omnium maxima 142.36.& 147.17
ſtruthiocameli oua plurima pariunt 153.52
ſtruthiocameli natura calui 169.7
ſtruthiocameli ſtoliditas 142.42
ſtruthiocamelorum oua in poculorum vſu à quibuſdam habita 142.43
ſtruthiocamelorum pennis coni bellici & galeæ adornantur 142.44
ſtruthiocameli palpebræ quales 170.43
ſtruthopodes fœminæ in India, & cur ita dictæ 91.1
ſtudiorum amœnitates plerique omnes ſectātur. Prologo operis. pagina.1. verſ.51
ſtudiorum gratia elleborum multi ſumpſerūt 367.6
ſtupa in lino quæ dicatur 283.19
ſturnorum auium conſideratio 148.26
ſturnus Græco ac Latino ſermone docilis 152.6
ſualternicum, electri genus 516.32
ſuarius negotiator Scipioni ſimilis 312.54
ſuberis arboris conſideratio 223.18. & inde
ſuberis vſus in hyberno mulierum calceatu 223.21
ſuber arbor glandifera 222.16
ſuber nō ſentit facilè cariem, aut vetuſtatem 235.15
ſuber arbor melius habet cortice detracto 254.59
ſuberi non decidunt folia 226.27
ſuberis corticis medicinæ 351.10
ſuber tardiſſimè germinat 227.40
ſubis auis, Aquilæ oua frangens 145.33
ſubſolanus ventus quis, & vnde ſpiret 13.5. & 279.52
ſubſolanum villæ vineæq; ſpectare debent 279.52
ſubſolanus ventus Fauonio aduerſus 13.28
ſuburrana tribus Romæ, vna ex quatuor vrbanis 258.31
ſuccinorum conſideratio, & quàm fabuloſa de ijs prodiderit antiquitas 516.15. & inde vſque ad finem capitis
ſuccinum vbi proueniat 517.8
ſuccinum gummi modo ex pini generis arboribus defluit 517.10
ſuccinum vnde dictum 517.13
ſuccini odor qualis ibid.14
ſuccinum à Germanis in Pannoniam affertur ibid.15
ſuccini copia vbi 52.22.& 517.22
ſuccini medicinæ 517.18.42. & inde
ſuccinum indureſcens animalia in ſe comprehendit 517.27
ſuccini genera plura Ibidem
ſuccinum paleas & folia arida ad ſe rapit 517.33
ſuccinis gemmæ adulterantur ibid.49
ſuccinum cur infantibus alligetur ibid.43
ſuccorum in fructibus conſideratio 218.7. per totum. & ibidem 19.& inde
ſucci hortenſium conſideratio 294.13. & inde
ſuccus ſanguis arborum 233.12
ſuccorum in odore differentiæ 218.24
ſucci myrti mira natura 218.53
ſuccorum differentiæ in arboribus 233.12. & inde
ſucci quarundam herbarum ſinguli nobilia faciunt vnguenta 191.16
ſuccorum in colore differentiæ 218.20.21
ſucularum cæleſtis ſigni occaſus 273.56
ſuculæ ſidus, terra, maríque turbidum Ibidem
ſuculæ vnde dictæ 274.1
ſucularum ortus 274.4.& 278.15
ſuculæ ſtellæ in fronte Tauri ſitæ 11.46
ſudines ſcriptor 515.56
ſudis piſcis 458.35
ſudorem non emittunt quibus concreta ſunt oſſa 95.17
ſudorem inhibentia 303.51. & 311.38.& 321.21.& 343.41.& 344.16.& 349.22.& 416.7.& 497.57. & 498.44
ſudorem mouentia 301.26.& 307.21.& 321.30. & 328.27. & 344.38.& 346.22.& 352.27.& 354.32.& 357.9.360.47.& 372.57.& 386.13.& 392.6.& 393.43.& 396.14.& 444.39
ſus animal volutatione luti gaudet 125.6
ſus angina & ſtrumis maximè infeſtatur 125.4
ſuis animalis conſideratio, & natura 124.56. per totum caput
ſuum generatio partúſque 124.56. & inde
ſuis fœtus die quinto ſacrificijs purus 125.1
ſuibus quæ vita longiſſima 125.3
ſuibus anima pro ſale data 125.8
ſuum ſolertia 125.9
ſues furto abacti, voce ſuarij agnita nauigium euerterunt Ibidem
ſues fœminæ quo pacto caſtrentur 125.11
ſues numeroſum ganeæ materiam ſuppeditāt 125.14
ſues feræ ſemel quotannis gignunt 125.27
ſues feri coitus tempore aſperrimi Ibidem
ſues feræ partus tempore aſperrimæ 125.28
ſues arabia non alit 125.31
ſues à ſerpentibus percuſſæ cancrorum pabulo ſibi medentur 451.47
ſues coeuntes, ore ſpumam effundunt 156.30
ſuum rabies quo pacto mitigetur 156.32
ſues etiam prægnantes Venerem admittunt 156.35
ſues quolibet cibo veſcuntur 157.58
ſues anguibus & muſtelis inimici 158.22
ſuum vuluæ quæ optimæ 174.20
ſuum viuarum pinguedo à muribus eroſa 174.31
ſuum eſcis quæ glandes maximè idoneæ 222.41
ſues in Illyrico ſolidas habent vngulas 177.24
ſues ſerpentibus ſine noxa veſcuntur 179.15
ſues qua eſca maximè pingueſcant 197.26. & 392.27
ſues ſexaginta dierum ſpatio pingueſiunt 125.7
ſues dentes nunquàm amittunt 171.38
ſuibus coſtæ denæ 174.10
ſues ſalamandras ſine noxa edunt 422.15
ſuum lienes quibus herbis abſumantur 354.60.& 366.45
ſuum morborum remedia 357.20.& 362.10.17.& 397.43.& 416.20.& 457.43
ſuum teſticuli Cenſoria lege interdicti 125.16
ſuilli fimi varij vſus 406.56
ſuilli adipis commendatio 406.53
ſuillo adipe nouæ nuptæ poſtes attingebant 406.53
ſuilli lactis in medicinæ vſus 406.36
ſuilli ex fungorum genere maximè ancipites 332.54
ſuilli ad arborum radices gignuntur 223.7
ſuillorum medicinæ 333.1
ſuetonius Paulinus Conſul de Atlante monte quid prodiderit 56.39.& inde
ſuffetiæ Veſtalis virginis ſtatua 473.8
ſuffragio vini amphora empto, Q. Copenius ambitus damnatus 496.9
ſuffuſionum oculorum remedia 404.55.& 405.29

ſigillatorum remedia 306.12. & 333.15.& 339.47.& 343.6.& 344.48.& 348.26.& 360.6.& 390.43.& 453.5
ſulcorum in agro latitudo, longitudóq; quanta eſſe debeat 250.19.& inde
ſulphuris conſideratio, natura, genera, loca 497.4.& inde
ſulphuris effectus 497.15
ſulphuris in religione vſus ibid.21
ſulphuris ſuffitu domus expiabantur Ibidem
ſulphuris odorem fulgura, fulmináque habent 497.23
ſulpitij Galli de ſiderum interuallis ſententia 8.34
ſulpitius Gallus Conſul primus eclipſis rationem Romanos docuit 5.32
ſulpitio L. Conſule nobilitas Romæ annulo poſuit 460.36
ſulpitius Galba 461.24
ſulpitio Seruio Conſule carne pluuit 16.3
ſulpitij Q. conſulatu ludi pro ſalute D. Augusti facti 101.53
ſulpitia Paterculi filia pudicitia 98.46
ſumen quid, & à quo nomen illud primùm impoſitum 125.17
ſumen ſuis quod optimum 174.24
ſummani dei ædes Romæ 421.58
ſummano deo fulmina nocturna tribuerunt Romani 15.18
ſuperbiæ ſedes in ſupercilijs 169.39
ſuperbia in corde naſcitur Ibidem
ſuperciliorum conſideratio 169.38.& inde
ſupercilia hominis faſtum indicant 169.39
ſupercilia quo pacto denigrari poſſint 436.57
ſupercilia affectuum præferunt indicia 169.38.& inde
ſupercilia vnde dicta 170.48
ſuperciliorum ſitus hominis naturam indicat 178.57.& inde
ſuperſtitioſæ obſeruationes ex veterum ſcriptis, aut Magorum præceptis toti operi Pliniano paſſim aſperſæ 266.20. & 267.55.& inde.& 268.11.& inde.& 290.5.6.18.& 295.50. & 296.42. & 299.36.& 301.15.& 302.45.48.& 315.10.& inde.& 322.26.& inde. 30.37.& 323.59.& inde. & 324.48.& inde.& 327.23.& inde.& 328.37.& 329.36.& inde.& 330.16.& inde.& ibidem.22.& 331.7.& 335.44.& 336.47.& 345.13.42.& inde.& 347.7.34.& inde.& 350.15.& 351.5.& 355.2.& 356.1.& 357.16.& inde. & 359.20.& 360.50.per totũ caput.& 361.52.& inde.& ibid.56.& 362.3.4.17.& inde.& ibid.33.& inde.& 370.60.& inde.& 373.30.42.& 374.56.& 377.32.& 382.6.& inde.& 383.43.& 389.45.& 393.56.& 395.57.& 396.33.& 397.51. per totum caput. & 399.34.per totum. & 408.18.& 413.31.& inde.& 420.42.& inde.& 423.34.& inde.& 426.5. & inde. & 429.4.& 433.8.& 434.22.& inde.& 451.4.20.29.& inde.& 454.20.& inde.& 455.48.& inde.& 481.55.& 523.3.& inde.& 525.8.31
ſuperuacua diligentia fugienda 239.20
ſuperfœtantia animalia admodum pauca 93.6.& 156.35
ſupplicationibus thus & coſtum antiqui adhibebant 334.37
ſuppurationum remedia 321.39.42.& 322.15.& 334.57.& 335.1.& 336.8.18.& 339.52.& 342.44.& 343.2.7.& 347.50.& 351.8.& 353.5.31.& 358.53.& 361.46.& 367.21.50.& 372.54.& 379.10.& 393.7.& 394.34.& 396.10.& 509.9
ſuræ ſoli animalium homini 177.15
ſurculorum vitium, ac aliarum arborum natura 249.21.& inde
ſurditatis remedia 295.5.& 300.9.& 303.30.& 366.24
ſurdi Nili accolæ ob fluuij ſe ex alto præcipitantis fragorem 85.5
ſurrentinæ vuæ quales 201.27.& 202.13.& 204.12.& 340.21.32
ſurrentina vaſa fictilia 496.4
ſuſinum vnguentum ex quibus conſtet 191.8
ſuſpirioſorum remedia 295.25 & 296.23.& 298.6.8. & 302.54. & 303.26.& 304.47. & 308.22.& 309.55.& 321.49.& 323.41.& 330.36.& 337.28.& 339.53.& 346.29.& 348.46.& 351.39. & 353.9. & 356.58.& 360.9.36.& 378.23.42.& 389.19. & 395 53.& 411.13. & 454.50.& 483.53.& 497.18
ſutor ne vltra crepidam. Prouerbium 490.36
ſutrinæ inuentor Boethius 105.43

TAbanus inſecti genus 166.52.& 167.52
Taberius Eros Grammaticus cretatis pedibus Romam aduectus 498.59
Tablina antiquorum codicibus, & monumẽtis rerum in magiſtratu geſtarum implebantur 489.39
Tacapenſis agri mira fertilitas 270.2.& inde
Tacapenſis agri malus bifera 228.51
Tactus communis animalibus 157.37. per totum caput
Tæniæ iecoris medicina 453.14
Taleæ quales, & quomodo ſerendæ 247.19.& inde
Talearum cultura ex Catone 247.29.& inde
Taleis ficus ſeri non vult 247.19
Talenti Aegyptij æſtimatio 463.1
Talenti Attici æſtimatio 494.12
Tali quibus animalibus non ſint 177.19.& inde
Tali camelorum bubulis ſimiles 177.20
Talorum tumentium remedium 382.59
Talpana vua 202.21
Talpæ animalis conſideratio, natura, cæcitas, vſus 427.35.& inde
talpæ armo tacta ſemina vberiora fiunt 268.7
talpa magicis aptiſſima 428.37.& inde
talpæ cordis prodigioſa natura ibid.37
talpæ, eiúſque partium in medicinis vſus ibid.37.& inde.& 430.2.& inde
talpæ Theſſaliæ oppidum ſuffoderunt 116.47
talpæ in Orchomeno tota ſubruunt arua 126.42
talpæ in Bœotiæ Lebadia nullæ 126.42
talparũ è pellibus cubicularia ſtragula 126.43
talparum mirus auditus 157.17
talpa viſu caret, oculorum tamen effigiem habet 169.44
talpæ ſemper defoſſæ viuunt 128.46.& 157.17
talpa ſubterraneum animal 141.27
tamarix frutex nullum ſemen, aut fructum gerit 228.22
tamarix frutex idem cum myrice 197.50
tamarici folia non decidunt 226.27
tamarici folia carnoſa 227.7
tamaricis medicinæ 354.58
taminia vuæ genus 339.21
tamnacum herba 324.44
tano herba Itali veſcuntur 318.31
tanaquil Tarquinij Priſci vxor 513.57
tanaquilis lana, ſuſus, & colus in templo M. Anci ſuſpenſa 124.1
tanos gemma ex genere ſmaragdorum 519.25
taos gemma 527.21
taphiuſius lapis ex genere aetitarum 510.22
taraciæ Veſtalis ſtatua 473.8
tarandi feræ conſideratio 118.12.15.& inde
tarandus colorem mutat 118.12.16.& inde
tardæ aues ex genere anſerino 147.20
tarentina vina 204.32
tarentinæ nuces ex genere pinearum 213.9
tarentinarum nucum duo genera 217.6
tarentina pyra 214.30
tarentinæ ficus omæ dictæ 215.41
tarentinæ caſtaneæ 217.19.21.24
tarentina myrtus 219.12
tarentina cupreſſus 230.43
tarentinus Apollodorus medicus 296.27
tarentinæ vrbis inſignis coloſſus 474.12
tarius Rufus ingentes opes in agris colendis exhauſit 260.8.& inde
tarpeij delubri in fundamentis caput humanum inuentum 398.11
tarquinio Superbo regi à Sibylla tres libri allati 196.3
tarquinius Priſcus quando Romæ regnarit 210.34
tarquinij priſci filius primus omnium aurea bulla donatus 459.51
tarquinij Priſci ſtatua ſine annulis 459.50.54
tarquinius Priſcus aurea tunica triumphauit 463.43
tarquinij Priſci pater Demaratus Corinthius 485.25.& 495.26

tarquinij Prisci cloacæ Romæ 507.7.8
tarquinius Superbus Romanorum rex hortum colere solitus 285.26
tarquinius sanguinarium filio nuntium ex horto remisit 285.26.& 293.8
tarquinij Superbi papauerum capita decutientis historia 293.8.9
tarquinius cùm regno pelleretur, serpens latrauit 120.28
tarraconensia vina 204.41
tarrupia vua non ante gelu metitur 202.31
tarum aromatis genus 187.34
tasconium, terræ genus 464.10
tattæus sal oculis vtilis 444.7
tauriscus argenti cælator 470.16
tauriscus pictor, & eius opera 494.48
tauriscus Trallianus marmoris scalptor, eiusq; opera 501.50
taurominitani collis vuæ quales 201.38.& 204.23
taurus auis à mugitu dicta 151.49
taurorum coitus 155.58
taurorum fel aureum tingit colorem 173.18.& 407.38
tauri Indici miræ magnitudinis & velocitatis 114.27.& inde
taurorum coitus & generatio 122.34.& inde
taurorum inter se dimicatio 122.54.& inde
tauri generositatis signa 122.52.& inde
tauros intorta ceruice necare Thessalorum inuentum 122.57
taurorum victimæ lautissimæ 122.58
tauri in genere scarabæorum qui dicantur 430.6
tauri cælestis signi stellæ 11.45
taurini sanguinis epoti remedia 300.49.& 346.60.& 407.43
taurini sanguinis potus lethalis, & quare 175.6.& 407.43
taxica primùm dicta, quæ posteà Toxica 224.22
taxi arboris consideratio 224.18.& inde
taxus arbor venenata 224.20
taxus quo pacto innoxia fiat 224.23
taxo folia non decidunt 226.27
taxi fumus mures necat 358.10
tectoria quo pacto facienda 512.4.& inde
tedæ arbor consideratio 223.56.& inde
tedæ mares duntaxat sycen ferunt 223.58
tedæ sacrorum luminibus grata 223.57
tedæ pix liquida excoquitur 224.27
teda arbor montes amat 225.57
tedarum medicinæ 353.14
segetes ex iuncis 320.18
tegulas Cinyras primus reperit 105.38
tela, sagittásque è corpore extrahentia 369.55.& 385.36.51.& 396.38
telorum venenatorum remedia 33.24.& 405.44
telchius Castoris & Pollucis auriga 70.47
telephanes Phoceus statuarius 476.8
telephanes Sicyonius pictor 485.22
telephi imago picta 489.39
telephion herba, eiúsque vsus 396.19.& inde
telephum Achilles qua herba sanarit 366.30
telephus hastæ rubigine ab Achille sanatus 482.1
telesti poetæ monumentum à Nicomacho pictum 492.19
telicardios gemma 527.2
telinum vnguentum 191.12
telirrhizos gemma 527.1
telis, id est, fœnum Græcum 362.46
tellianæ ficus 215.43
telluris ædes Romæ 473.30
telmesicum vinum 204.53
temetum antiqui vinum appellabant 206.8
temperantia in cibis vtilissima 401.13
tempestatum causæ à sideribus proficiscuntur 11.13.33
tempestatum prognostica 208.7.per totum.& 448.58
tempestates imminentes vasorum sudore prænuntiantur 281.46
tempestatum appellatione quæ intelligantur 275.59
tempestates à quibus proficiscantur sideribus 276.1
tempestatum repentinarum varia genera 14.7.per totum caput
tempestatum remedia 277.1.& 524.16.& 525.10
tempestiuitas in re qualibet multum habet momenti 233.58
templum Dianæ Ephesiæ toto orbe excellentissimum 506.20.& inde
templorum fastigia quibus orta initijs 495.29
temporum inæqualitates tribus cælestibus circulis distinguuntur 19.35
tempora germinationis tria 248.7
temporum cardo quadripartitus per incrementa lucis distinguitur 272.14
tempora tria antiqui fructibus suis metuebāt 276.22
temporum dolentium remedium 310.60
tempsa vinum quale 204.32
temulentia vnde dicta 206.6
temulentia libidines docet 209.21
tenesmos morbus quis 416.17
tenesmi morbi remedia 298.16.& 306.53.& 308 35.& 309.17.& 336.58.& 379.2.& 391.16.& 393.10.& 406.36.& 412.17.& 431.22.& 452.24.& 454.50.54.& 466.44.& 483.40
tentyritæ populi crocodilis terrori sunt 115.50.& 399.25
tephria ophitis genus, eiúsque vsus, & nominis ratio 503.31
tephritis gemma 527.4
tepidandi vites consuetudo in agro Sulmonensi 256.7
teragus piscis 458.33
teramnon herba fabam necans 267.54
terebinthi arboris consideratio 193.47 per totum caput & 224.51
terebinthus quando germinet 227.40
terebinthus quæ loca amet 225.57
terebinthi Syriacæ ebeno nigriores 234.48
terebinthus quando semen, & fructum reddat 228.11
terebinthino non decidunt folia 226.27
terebinthi resinam fundunt 208.11
terebinthi resina qualis 208.14
terebinthi medicinæ 352.12.& inde
terebinthini calices 234.49
terebinthizusa gemma 522.30
terebra Gallica qualis, & eius vsus 246.44
terebra à quo reperta 105.52
terebrarum vaginæ ex qua materia 236.24
teredinum consideratio 235.45.per totum caput
teredo quæ propriè dicatur 235.46
teredines in lignis quibusdam amaritudo, in alijs durities nasci prohibet 225.22.& 235.49
teredini quæ arbores maximè obnoxiæ 235.42
teredini iris etiam in terra obnoxia 239.49
teredini natura dentes dedit ad robora cum sonitu perforanda 159.38
terei patria Bizia hirundinibus inuisa 47.35.& 148.18
terentiæ Ciceronis vxoris ætas longissima 101.51
terentius Cneus scriba Numæ monumentum effodit 195.49
terentius Lucanus primus gladiatorum munera picta in publico proposuit 488.12
terentij Coracis interitus 104.38
tergeminos interdum nasci 91.39
tergilla Ciceroni filio temulentiam obiecit 209.43
tergoris animalium consideratio 175.21.& inde.
tergora quibus animalibus durissima 175.26.& inde
terracina amygdalarum syluis scatet 230.29
terræ elementi situs 2.18
terra medium totius vniuersi situm obtinet Ibidem
terra sola elementorum immobilis 2.19
terræ vmbræ qualis figura 5.3
terræ vmbram Lunæ altitudinem non excedere 5.4
terra minor, quàm Luna 5.15.28
terra habitalis Zodiaco subiecta 6.51
terræ consideratio 16.51.per totum caput
terra meritò matris cognomine honorata 16.52
terræ erga homines beneficia Ibidem.& inde
terra elementorum mitissima 16.59
terræ forma qualis 17.27.per totum caput.& Ibidem 36.& inde.& 19.38.& inde
terram globosam esse 17.27.30.42
terram vndique incoli 17.40
terra in mundi sita medio 18.14.& 19.29
terræ habitalis portio 19.4.per totum caput
terræ Zonæ quinque 19.8
terra mundi punctus 19.21
terræ medium optimè temperatum 21.27
terras quas maria irruperint 23.20 per totum caput
terræ à mari sublatæ 23.35.per totum caput
terra hiatu loca plura absorpta 23.40

per totum caput
terræ opulentia inexhausta 23.50. per totum caput
terræ semper trementes 24.27.& inde
terræ ad saltantium modulos sese mouentes 24.34
terræ & cæli quo ad arbores societas 240. 11.per totum caput
terrarum differentiæ plures 240.25. & inde.& 241.2.per totum caput
terræ quæ arboribus frugibusq; aptæ 240.26. & inde
terræ amaræ & macræ signa 241.2
terræ qualitates quibus indicijs deprehendantur Ibidem & inde
terrarum vitia 241.6.& inde
terræ odor qualis esse debeat, & quomodo cognoscatur 241.22.& inde
terræ quæ frugibus serendis vtiles 241.26. & inde
terræ cultura intermittenda 241.27
terra vbi fertilissima 241.30
terræ genera plura agris stercorandis vtilia 241.40.per totum. & Ibidem 52.per totum caput
terra cur olim fertilior, quàm modò 258. 50
terra quibus seminibus emacretur 264.19
terræ cultura 269.45.per totum caput
terra quando aranda 273.39.& inde. & 274.40
terræ cum cælo societas primùm à Democrito intellecta 275.39
terræ malum, herba quæ 370.10
terra auaritiæ causa suffoditur 17.16.& inde. & 459.11.& inde
terræ benignitas ac beneficia 16.51.& inde. & 495.56.& inde
terra quæ semina vicissim admittat 270.15. & inde
terræ fœcunditas ex arborum proceritate non colligenda 240.31.& inde
terræ vitia alterius terræ iniectu emendare, summæ dementiæ est 241.32
terræ lætificandæ varij modi. Capitibus sexto, septimo, octauo, nono, Libri decimiseptimi
terræ aduersus calumniantes defensio 257. 39.& inde
terra olim ipsorum Imperatorum manibus colebatur 258.51
terræ quæ quibus seminibus aptissimæ 264. 24.& inde
terra quædam gignere non potest, quæ tamen in arboribus nascuntur 237.20
terrarum enascentium causæ 23.2.& inde
terræ in mari enatæ 23.11.& Capite sequenti
terrarum quarundam peculiares naturæ 24. 38.per totum caput
terra scorpiones vescuntur 157.49
terra diutinis niuibus fermentescit 239.44
terra obrutæ materiæ quæ maximè durent 236.4
terrarum quarundam mira natura 496.26. per totum caput
terræ in aquis, lapidescentes Ibidem
terrarum portenta semel visa 22.43. per totum caput
terrarum medicinalium genera, & medicinæ ex eis 498.25.per totum caput
terræ venenum, herba quæ, eiúsque effectus 370.22
terra scorpiones, serpentésque necans 499. 12
terræ tuber, herba quæ 370.29
terræ fel, centaurei genus, & cur ita dictum 368.18
terra à talpis excitata in medicina quē vsum habeat 430.4
terræmotus consideratio. Capitibus 79.80. 81.82.83.84. Libri secundi. & 506.21
terræmotus varij effectus 21.46. per totum caput
terræmotus causa quæ 21.32.per totum caput
terræmotus ab Anaximandro prædictus 21. 35
terræmotus futuri signa 22.24.per totum caput
terræmotus futuri remedia 22.31.per totum caput
terræmotus vi duo montes concurrere visi 22. 43.per totum caput
terræmotus miracula 22.54.per totum caput
terræmotus post Austros maximè noxij 13. 56
terræmotus vbi nulli 24.45
terræmotus aquas profundunt sorbéntque 442.2
terræmotu montes rumpi 94.52
terræmotum in Lycia quadraginta dierum serenitas semper subsequitur 24.46
terræ hiatus vi siderum fieri 21.32
terrena in cælum tendentia siderum vi deprimuntur 10.60
terrestrium animalium generatio 155.44. per totum caput
terrorem incutiens herba 361.17
tertianæ febris remedia 308.36. & 323.60.& 328.35. & 330.18.22. & 336.52.& 361.54.& 369.14.& 383. 40.46.& inde.& 400.31.& 403.5.7.& 493.11
tesseras quis repererit 106.9
testacea pyra 214.31
testium animalium consideratio 178.1 & inde
testes buteonibus terni 178.4
testiculi suum Censoria lege interdicti 125. 16
testium & genitalium affectorum remedia 300.29.& 301.23.& 303.47.& 308.28. & 310.54.& 321.28.& 323.17.& 330. 56.& 336.10.39.& 342.41.& 348.44. & 349.29.& 351.19.& 352.51.& 354. 42.& 509.40
testium tumores sedantia 305.8.& 351.15. & 381.50.59.& 412.39.& 447.24.& 498.44.
testium inflammationes & ardores sanantia 336.45.& 337.26.& 339.17. & 342. 36.& 381.18.& 446.35.& 450.34.
testudinum consideratio, genera, vsus, medicinæ 450.10.& inde
testudinum cibus 450. 14
testudinum Indicarum consideratio, magnitudo, & captura 130.5.& inde
testudinum coitus 139.60
testudinis oua in sicco maturantur 141. 22
testudines dentibus carent 130.14. & 172.18
testudines rostri acumine pro dentibus vtuntur 130.14.& 172.18
testudines lingua carent 172.8
testudines vbi cornigeræ 130.19
testudinum partus 130.16
testudines chersinæ, id est, terrestres 130, 22
testudines cortice teguntur 130.30
testudinis pulmo qualis 172.52
testudines celtiæ 130.20
testudines adnatantes Troglodytæ sacras adorant 130.21
testudinum tegmina quando secari cœpta 130.26
testudinum teguminibus ligna olim distinguebantur 236.35
testudinei cum serpentibus pugnaturæ cunila bubula se muniunt 116.18. & 305.38
testudines vbi maximæ 77.51.& 79.41
testudo vbi plurima 84.19
testudinum in medicinis vsus 306.14.22
testudines in ædificijs à quo inuentæ 106. 6
tetanicorum remedia 346.42.& 384. 42
tetartemorij nomine quid intelligant Astrologi 102.33
tethalassomenon vinum quod 205.10
tethea piscis 458.28
tetheatrum medicinæ 454.49.& 456.1
tetradoron, laterum genus 496.58
tetragnathij aranei genera duo 422.59. & inde
tetralix frutex idem cum erice 162.25
tetralix quando floreat 319.12
tetraones aues anserini generis 147.15
tettigometra quid 166.19
tettigoniæ, cicadarum genus 166.16
teuca Illyriorum regina Romanorum legatos interfecit 473.3
teucer crustarius famam ex argenti cælatura adeptus 470.21
teuchites iuncus 320.55
teucriæ herbæ medicinæ 379.29.37
teucrion herbam Teucer reperit 366.41
teuthonum legati facetum responsum 486. 5
teuthrion herba, polij genus 315.22
textilia à quibus reperta 105.42
thalassegle herba qualis, miríque eius effectus 361.19
thalassites vini salsi genus 205.10
thales Milesius philosophus quando vixerit 5.36
thales Milesius primus Græcorum Solis eclipsim inuestigauit Ibidem
thales Milesius ex vmbræ mensura pyramidis altitudinem deprehendit 505.22
thalictrum herba, eiúsque vsus 396.36
thalassomeli quid, eiúsque vsus 443.6
thamyræ citharœdi effigies picta 494. 48
thapsi herba quæ 293.16
thapsia fœniculo simillima 293.22

thapsia in Africa vehementissima 198.23
thapsiæ succus quo pacto colligitur 198.24
thapsiæ radix in pastillos redigitur 198.25
thapsiæ succo Nero primus claritatem dedit 198.25
thapsiæ medicinæ 377.24
thasia vua 201.37.& 202.34.& 204.55.& 207.52
thasium vinum 204.49.& 306.30.& 207.48
thasiæ nuces 217.6
theamedes lapis ferrum abigit 508.52
theangelis herba Magica 361.20
theatra croco imbui solita 314.38
theatra pensilia Curionis 507.49
theatrorum vela qualia 283.39.& inde
theatrorum orchestris scobe aut harena superiecta vox deuoratur 178.38
thebaidis regionis frumentum excellentius, quàm Aegyptium 268.51
thebana vrbs sæpius capta 148.18
thebæ ab Alexandro captæ 475.36
thebarum tecta cur hirundines non subeant 148.18
thebanum bellum quando gestum 236.55
theoclithos gemma 527.4
theocliti lapides, in spongijs nascentes 509.49
thelygoni herbæ consideratio, vsus, & medicinæ 391.29
theligoni potu fœminæ concipiuntur 386.37
thelyphonon herba qualis 372.59
thelypteris herba 392.25
themiso medicus 207.40
theocriti amatoriæ incantationes 398.29
theodorus præstigiator pictus 495.3
theodorus plastices inuentor ibid.25
theodorus architectus 505.60
theodori statuarij opera 477.8
theodori pictoris opera 494.45
theodoti in fundo cerussa natiua inuenta 487.5
theombrotus medicus liberalitate Ptolemæi ditatus 99.7
theombrotion scriptor 361.9
theomnestos pictor 492.13
theomnestus statuarius 477.43
theontij pictoris opera 494.47
theon pictor ibidem
theophrastus quandiu ante Plinium 284.16
theophrastus quando floruerit 467.16
theophrasti de coronis opus 313.10
theophrasti laus Prologo operis pag.2. vers.44.& 210.31
theophrastus mulier scriptis suis incessiuit. prologo operis pag.2.vers.45
theriace vitis, & vinum & vua serpentũ ictibus medetur 207.50
theriacæ confectio Apollinis ædi incisa 311.54
theriace quo pacto conficiatur 311.53. per totum caput 418.33
theriace ex rebus externis conflatur 418.33
theriace venenatis omnibus animalibus aduersatur 311.54
thericles toreutes, & eius calices ex terebintho 234.49
therimachus pictor quando floruerit 490.5
therimachus statuarius 475.57
therionarca herba qualis 361.14.& 371.22
therminum lupinorum oleum 344.34
thesei pictura 489.31.& 493.43.& 494.16
theseo Hecale sonchon herbam apposuit 332.15
thesion herba quæ 319.59
thesij herba vires 330.47
thesmophoria, id est, Cereris sacra, non nisi à castis celebrabantur matronis 354.27
thespiades ex marmore 501.49
thespiadum prælium ex ære 476.4
thessa piscis 458.28
thessalicæ ficus quo anni tempore erumpant 227.46
thessalica ars dicta Magia 427.36
thessalorum inuentum taurum ex equo intorta ceruice necare 122.56

Reliqua quære parte secunda.

thetidis Deæ simulachrum ex marmore 501.6
thya arbor quæ 196.50.per totum caput
thyadum simulachrum è marmore 501.6
thiatis mensis, Augusto respondens 394.18
thieldones equi quales 121.28
thieum idem cum succino 516.56
thylon à dracone occisus, & bali herba vitæ restitutus 364.25
thymbra herba quæ 292.53
thymelæa frutex 197.44
thymi herbæ species, natura, vsus 316.11. & inde
thymum apibus gratum 162.13.& 316.12.& 317.18
thymi augurium mellis prouentus 316.13
thymi semen visu deprehendi non potest 316.14
thymi vbi ingens copia 316.20
thymi genera, & medicinæ 323.6 & inde
thynni piscis in medicinis vsus 457.12
thynnorum copia vbi 127.45.& 130.60
thynnorum mira magnitudo 128.29
thynni quando præcipuè capiantur 131.27
thynnis vita breuis 131.29
thyrrei lapidis mira natura 27.10
thyssselij herbæ medicinæ 373.5
thalaspi herba quæ 396.27.32
thoas quidam à dracone seruatus 113.31
thoes, luporum genus 118.13
thoes leonibus inimici 158.26
thoracis vitiorum remedia. Quære Pectoris remedia
thorybetron herba qualis, eiusq; vsus in medicinis 379.33
thraces ex folijs tribuli equos saginant 327.51
thraces calculis albis & nigris dies discernunt 99.47
thraces in Liberi sacris galeas & thyrsos hedera adornabant 230.56
thraces ex tribuli nucleis conficiunt panem prædulcem 327.51
thracia rigore fertilis 240.53
thraciæ triticum quale 262.52
thraciæ vinum Maroneum Homeri carmine nobilitatum 262.16
thraciæ gemmæ genera tria 527.3
thracius lapis aqua accenditur, extinguitur oleo 465.58
thrascias ventus quis, & vnde spiret 13.9
thrason statuarius 477.45
thrauston hammoniaci genus 188.8
thryallis herba 319.41.& 371.56
thripes vermiculi quales 235.47
thucydidis exilium, & laus 97.54
thurianus romus piscis 458.28
thurinorum collium vuæ quales 204.33
thurini agri quercus mira 226.29
thus Minæum vnde 184.24
thuris arbor in Lydia vixit 230.20
thuris consideratio 184.16.per totum caput
thuris natura ac genera ibid.per totum caput
thuris ligno Scabæi cibum coquunt 186.25
thure non supplicabatur Troiano tempore 190.32
thure nobilitati Sabæi 82.60. & inde
thure Dijs supplicatur 334.37
thus terræ, quid 352.21
thus cicutæ aduersatur 372.30
thuris decimas Arabes Sabi Deo consecrant 185.2
thuscania signa 474.47
thuscorum tibiæ ex qua materia 232.35
thuscorum de fulminibus opinio 15.6
thuscis ager nono sulco aratur 269.35
thusciæ vuæ peculiares 202.20
tiberiana pyra quæ 214.28
tiberius Imperator in sternutamentis salutari voluit 398.46
tiberij principatu duodecim vrbes in Asia terræ motu prostratæ 22.55
tiberij tempore magna chartæ inopia 196.8
tiberij Imperatoris nobilis mensa 196.25
Tiberius Cæsar quid de Surrentino vino iudicarit 204.13
tiberij Claudij tempore institutum, vt ieiuni biberent 209.31
tiberius Imperator in senecta seuerus 209.36
tiberius imperator in iuuenta ad merum pronus ibidem
tiberius quibus pyris delectatus 214.25
tiberij quintus Consulatus 9.11
Tiberij nobile de Acontia Cometæ genere carmen ibidem
tiberius nocte dieq; continuato itinere in Germaniam proficiscitur 95.50
tiberius castaneas insigniores balanos appellauit 217.18
tiberius Imperator tonante cælo lauro coronabatur 220.3.4
tiberius quibus lignis naumachiarium pontem refecerit 233.50.234.29

tiberius in capillo tondendo seruauit interlunia 234.5
tiberius Imperator cucumere delectatus 286.27
tiberius sisere maximè delectatus 288.3
tiberij scitum dictum de asparagis, & corruda 291.46
tiberij arx in Capreis insula 36.48
tiberius templum Augusti picturis decorauit 486.21
tiberius Claudius Agrippinæ vxoris boleto peremptus 332.35
tiberius Archigallum Parasij cubiculo suo inclusit 489.34
tiberij principatu flexile nitri temperamentum repertum 513.22
tiberius obsidanam Menelai imaginem Aegyptijs remisit 513.30
tiberij Imperatoris colon morbus 376.19
tiberius Imperator quo natus augurio 154.34
tiberij Imperatoris parentes ibidem
tiberius Imperator nocte, vt die, cernebat 169.54
tiberium marmor quale, & vbi inuentum 503.25.27
tibiarum materia 197.11.& 232.9
tibiarum differentiæ plures 232.32. & inde
tibiarum repertores 106.16.19
tibiarum exbulceratarum remedia 346.36
tibur oppidum vetustius Roma 236.53
tiburtinæ vrbis vetustissimæ ilices 236.54
tiburtium Tuliarum insignis arbor, omni pomorum genere onusta 247.4
tiburtus Tiburis conditor vbi inauguratus 236.54
tiburtus Amphiarai filius 236.55
tiburtina vua 202.27
tiburtina ficus 215.35
ticinensis agri sabulum album infœcundum 240.29
ticinius Mena primus Romam tonsores adduxit 107.14
tigranes rex à Pompeio victus 96.57
tigrinæ mensæ ex genere citrearum 196.34
tigris restagnans non inuehit limum, vt Nilus 268.22
tigris & Euphrates restagnatione sua Seleuciam fœcundant 268.52.53
tigridis feræ consideratio 113.50. & inde
tigrium ferarum vbi copia 76.23& 113.50
tigres à quo primùm Romam aduectæ 113.46
tigrium erga catulos affectus 113.31. & inde
tigrium coitu, canes concipere 120.2
tiliæ arboris consideratio, & genera 225.17. per totum caput
tiliæ fructum nullum animal attingit 225.19
tilia quæ loca amet 225.60
tilia quando germinet 227.38
tilia arborum omnium mollissima, calidissimaq́ 234.58
tilia apta scutis 235.6
tilia ad mille vsus expetitur 275.15
tiliæ corticis varij vsus 223.26
tiliæ arboris medicinæ 353.54. & inde
tilos vermis idem cum millepeda 426.26
timagoras pictor 488.40.41
timanthes pictor 489.9.44
timarchides statuarius 477.43
timarchides marmoris scalptor 501.55.57
timarchi maxillæ duplices 171.30
timarchus statuarius 475.1
timarete pictrix, Myconis filia 489.49
timarete pictrix Niconis filia 495.1
timaris regina 526.43
timidorum remedia 367.48. & 403.10.& 404.9.& 405.21.22.& 451.42. & inde.& 457.24.& 518.30
timiditatis indicia in oculis 170.2
timocles statuarius 475.3
timomachi pictoris opera 494.10.& inde.& ibid.53
timon philosophus misanthropos 95.28
timon statuarius 477.44
timosthenes classium Ptolemæi Philadelphi præfectus 85.12
timotheus marmoris scalptor, Scopæ æmulus 501.32. & inde
timotheus statuarius 477.43
Tympana ex argento 469.39
tympania margaritarum genus 136.7
tympanicorum remedium 367.45
tymphaicum gypsi genus, eiusq́ vsus 498.56.& 512.27
tyndarides ab Aesculapio ad vitam reuocatus 417.2
tyndaridæ Nicomachi imperfecti, summa in admiratione habiti 494.51
tinearum vermium consideratio 168.9. & inde
tineæ è puluere nascuntur 168.9
tineæ quomodo pellantur 297.19.& 298.15.& 356.35
tineæ vestem quam non attingant 399.31
tineæ vestes ne lædant 212.55.& 390.50
tineæ propriè quæ 235.46
tinearum remedia 299.17. & 301.5. & 304.7.& 305.29.& 307.11. & 330.11.& 345.39.56. & 347.26. & 348.25. & 351.34. & 355.40. & 379.3. & 387.1.& 390.50.& 392.30.& 412.18. & 424.10.
tinearum siue tæniarum in corpore humano mira longitudo 167.53
tineis siue tænijs populi quidam obnoxij, & quidam non 396.53.& inde.
tinnunculi auis consideratio 151.6. per totum caput
tiphe genus frumenti 263.7.49
tiphys gubernaculi repertor 107.4
tiphyon floris genus 317.2
typhon flatus repentini genus 14.11.20
typhoni resistit corallium 525.47
typhon rex, & cometæ genus 9.27
tyrannus primus Agrigenti Phalaris 105.59
tyranniana pyra 214.26
tiresiæ vatis monumentum 526.50
tyria purpura qualis 315.27. & 487.35
tyria methystus, coloris genus 138.22
tyridates magus 428.23
tyrium vinum 204.54
tyrius color 137.59.& 138.22.& inde
tyronis Sabini liber ad Mecœnatem 293.41
tyronum toga 124.4
tirynthiorum serpentes, miraq́ eorum natura 126.54
tyrrheni à Lydis orti 33.54
tissaphernes à Panæo pictus 488.37
tisias statuarius 477.44
tisicrates statuarius 476.6.& 477.11
tisicratis filius Arcesilas pictor 494.57
tithymali herbæ genera plura 380.11. & inde
tithymali genus platyphyllon 380.41. & 383.60
tithymalus herba lactaria Romanis 380.11
tithymali medicinæ 377.18. & 379.59.& 380.11.& inde.& 382.35.& 383.23.& 383.55.60.& 385.52.& 386.6.& 387.7
tithymalon papaueris syluestris genus, eiusq́ vsus in medicinis 308.4.& inde
tithoes Ægypti rex 505.36
titi Sabini seruorumq́ eius supplicium 119.51.& inde
titi Imperatoris domus 502.5
titi Fullonij Bononiensis senectus 102.1
titus Septimius Sabinus ædilis curulis 477.53
titij Prætorij viri, marmorei signi faciés 439.7
titulorum festiuiorum contemptor Plinius. Prologo totius operis, pag.2.vers.32
toga prætexta quis Romæ primus vsus 138.4
togarum genera, & differentiæ 124.5. & inde
tolutim ingredi, in equis quibusdam artis est, non naturæ 121.31
tomus thurianus piscis genus 458.28
tonantis Iouis simulachrum 476.54
tonantis Iouis ædes 476.51
toni musici in cælesti harmonia 8.36. per totum caput
tonitruorum consideratio 11.54. per totum caput.
tonitrua omnia fortuita 12.3
tonitrua matutina ventum significant, meridiana imbrem 281.5
tonitrua arte fieri posse 405.15. & 505.53
tonitrua crebra amplum tuberum prouentum afferunt 284.35
tonitrua & fulgura ab Apelle picta 491.24
tonitrus pecoribus abortum affert 23.36
tonos in pictura quid 486.29
tonsillæ in homine, quæ in sue glādulæ 172.1
tonsillarum remedia 300.46. & 304.16.& 306.11.& 308.19.& 321.11. & 327.50.& 328.56.& 333.50.& 334.45.&

45. & 338. 39. & 345. 82. & 352. 60. & 358. 12. 51. & 360. 6. & 377. 28. & 388.36. & 400.20. & 410. 41. & 429.34. & 445.24. & 450.33. & 452. 25. & 454.14. & 479.1.40.56. & 498. 19. & 517.18
tonsores Romani quando, & à quo primùm adducti 107.13. per totum caput
topazij gemmæ consideratio 521.50. & inde
topazius qua ratione repertus ibid.50
topazius miræ magnitudinis ibid.57
topazij vbi reperiantur 515.51. & 521.58
topazij genera duo 521.58
topazin Troglodytarum lingua quid significet 521.54
topazos insula vnde dicta ibid.53
topazius gemma vnde nomen acceperit 84.5
tophus nigricans in iuuencarum ventre reperitur 173.6
topiarijs aptissima vinca peruinca 317.9
tordile quid 362.13
tordilion seselis semen 309.58
toreutices inuentor Phidias 475. 13.21
toreutices consummator Polycletus 475. 21.
toreutice seruis fuit interdicta 490.4
torminalia sorba 216.43
torminum alui remedia 297.13. & 300.4. & 301.11. & 302.11. & 303.28. & 304.15.57. & 305.17. & 306.48. & 307.15. & 308.19. & 310.34.42. & 311. 7.19.38. & 322.16.47. & 323.44. & 324.18.42. & 327.26. & 331.18. & 335.24.30.8. & 336. 42. & 337.26. & 341. 51. & 343.47. & 344.57. & 345.39.40. & 346.36. & 347.19.59. & 349.22. & 352.33. & 354.13. & 355. 44. & 357.9.60. & 359.16. & 360.49. & 362.31. & 367.46. & 375.4. & 378. 23. & 379.4.25.47. & 380.51. & 386. 46. & 389.42. & 390.5. & 395.8.33. 55. & 404.24.35. & 406.41. & 411.58. & 420.29. & 431.36.38. & 445.28. & 446.39. & 449.34.59. & 454.49.57.
tormina vrinæ in iumentis quo modo curentur 437.38
torni repertor Dædalus 105. 53
torpedo piscis marinus 459.28
torpedo piscis planus & cartilagineus 133. 19
torpedinis mira solertia 138. 38
torpedinis iecur tenerrimum 138.39
torpedo quando pariat 140.18
torpedinis fœtus numerosus 140.27
torpedo hyeme in vado maris excauato latitat 131.49
torpedinis piscis mira natura 448.22. & 456.57
torpedinis medicinæ 456.57. & 457.30
torporem inducentia 361.15. & 448.23
torporem tollentia 351.8. & 383.31
torquatus à torque aureo, quem Gallo detraxit, cognominatus 460.17
tortiuum mustum quod dicatur 208.41
torum prisci ex stramentis conficiebant 123. 57
toxicon ladani genus 379.14
toxica vnde dicta 224.23
toxicis aduersantia 296.2. & 350.45. & 351.47. & 421.2
toxicorum remedia 327.15. & 424.17
trabea Romuli purpurea 138.4
trabeæ regum vestes 124.8
trabes, cæli faces 9.59
trachy, balsami genus 188.39
trachinia herba 396.35
trachinia rosa qualis 313.23
tragacanthe frutex 197.48
tragacanthæ vsus in medicinis 385.27
tragelaphi animalis descriptio 117.58. & inde
tragemata, palmarum species 193.25
tragion frutex qualis, quemq́; vsum habeat in medicinis 197.46.48. & 396.36. & inde
tragi, spongiarum genus 139.5. & 446.59
tragos, siue tragum, frumenti genus 262. 43. & 263.48
tragos herba qualis, eiusq́; vsus in medicinis 396.40. & inde
tragœdis chalcophonos gemma vocis gratia gestanda 525.6
tragonis frutex Cretæ peculiaris, eiusq́; descriptio, & vsus 396.36. & inde
tragopogon herba 318.45. & 396.43
tragopanades aues fabulosæ 153.19
tragorigani herbæ consideratio, medicinæq́; 306.1. & inde
tralliana vasa fictilia 496.4
trallibus palma in basi statuæ Cæsaris enata 255.40
translatio quibus herbis prosit 294.5
translatio plantarum quando facienda 244. 12
translatio arborum in solum simile, vel melius facienda 244.10
transmarini vini varia genera 204.48. per totum caput. & 205.13
transpadana Italiæ arbusta ex quibus fiant arboribus 253.21
trapetas quis primus inuenerit 105.57
thrasymenum ad lacum Romani cum pœnis congressi 22.57
thrasymenus lacus clade Romanorum nobilitatus 215.59
trebellica vina 204.35
trebia amnis Romanorum clade insignis 215. 59
trebius Niger de polyporum natura quæ prodiderit 134.16
trebij ædilis in populum Romanum beneficia, & eius statuæ 258.40
trebulana vina 204.36
tremuli Marcij equestris statua, & togata 472.60
tremulis vtilia 344.28. & 353.9. & 367. 44. & 384. 45. & 393. 24. & 404.4
triarius vbi superatus 70.15
tribuli frugibus inimici 267.46
tribuli herbæ genera, & in medicinis vsus 327. 49. per totum caput
tribulus non nisi in locis palustribus nascitur 319.28
tribulus folium habet secundum spinam 318.57
tribulus iuxta Strymonem & Nilum in cibis excipitur 319.28
tribuni ærarij vnde dicti 471.13
tribunitijs seditionibus rostra polluta 221.33
tribus vrbanæ Romæ tantùm quatuor fuere 258.31
tribunorum ærariorum decuriæ 461.28. & inde
tribus rusticæ vrbanis honoratiores habitæ 258.29
trichiæ pisces è Ponto non remeant 131.24
trichias bis anno parit 140.16
trichitis aluminis species 497.60
trichomanes herba qualis 330.28. & 396.22
trychnon herba, & eius vsus in medicinis 324.51 per totum caput
trichrus gemma 526.60
triclinia ærata quis Romam primus attulerit 472.11
triclinia ex argento 469.27
triclinia testudinea 469.36
tricliniorum pedes ex ære 471.50
tridacna ostrea quæ, & vnde dicta 452.20
triens Seruiliæ familiæ auro & argento pastus 480.56. & inde
trientis quæ prima fuerit nota 462.34
triferæ arbores quæ, & quibus in locis 228. 46.49.53
trifolium herba inhorrescit tempestate imminente 281.44
trifolium serpentibus inimicum 322.58
trifolij vsus in theriaca 311.55
trifolij vsus in coronis 316.2. & inde
trifolij genera plura ibidem & inde
trifolij herbæ medicinæ 322.57. & inde. & 381.43.51. & 383.60
trifolina vina 204.36
tryginon, atramenti genus 487.26
trigonon herba folio venit in coronamenta 315.56
triglites gemma 527.18
trimenon, frumenti genus 262.23
triophthalmos gemma 527.15
triorches herba, genus centaurei 368.20
triorches, accipitrum genus 144.20. & 361.21
triorches cui inimicus 158.19
tripatinum in cœnarum delicijs olim habitum 496.10
tripedanea vua vnde dicta 202.39
tripodum cortinæ Delphicæ 472.14
tripoliticum vinum 204.54
triptolemi simulachrum ex marmore, Praxitelis opus 501.5
triptolemus Sophoclis fabula 262.59
tripudij solistimi auguria ex gallinaceo genere capiebantur 146.44
triremi quis primus vsus sit 106.54
trissago herba quæ 359.6
trissaginis herbæ medicinæ ibid. & inde. & 386.3
tristitia animi quomodo discutiatur 323. 26. & 352.1
tristitia omnis cibo minuitur 334.7
tritani mira fortitudo 95.33
trithales herba, sedi genus 374.30
tritianum, brassicæ genus 291.21.30

tritici grana maxima in Bactris 262.24
triticum terris ferè omnibus commune 263.5
tritico nihil fertilius 363.51
tritici in Byzacio Africæ campo mira fertilitas 241.30.& 236.52
tritici quæ genera fertilissima 263.56
tritici pisendi ratio 264.5
triticum vbi serendum 268.28.& 269.45
tritici quantum in singulis iugeribus serendum 270.48
triticum quo serendum tempore 271.4
triticum quo tempore metendum 277.17.& inde
tritico potissimùm noxia animalia innascuntur 277.40
triticum optimè seruatur in scrobibus 277.35
triticum in scrobibus quinquaginta conseruatur annis 277.48
tritici palearum medicina 334.49
tritici granorum medicina 334.43
tritica genicula quaterna 261.20
tritici genera plura 261.49
triticum Italiæ optimum 261.59
triticum quibus ex locis Romam soleat aduehi 262.4
tritici varia pondera 262.5.& inde
triticum paucis diebus maturescens 262.18.21
triticeæ farinæ in medicinis vsus 334.44
tritones maris belluæ 457.56.& 458.29.& 501.16
triton in mari concha canere visus 128.3
triumphalis corona gramineæ dignitate posterior 326.13
triumphalis cœnæ vnguentis minium addebatur 467.14
triumphalis laurus quæ 219.41
triumphales statuæ quales 468.31
triumphantium corpora minio illinebantur 467.12
triumphantium habitus qualis 459.59.& inde.& 463.42
triumphantes qua lauro vtebantur 219.35
triumphaturis coronæ in templis dicandæ conferebantur 221.40
triumphantium Imperatorum custos Fascinus 400.2
triumphus cui extero Romæ concessus 58.29
triumphum Bacchus primus inuenit 105.22
triumphantes nomina & simulachra captarum vrbium in pompa ducebant 58.31.& inde
triumphantes purpura vtebantur 137.25
triumphus Cornelij Balbi nominaq́; vrbium ab eo captarum 58.28.& inde
triuncis anteà dictus, qui posteà quadrans est vocatus 462.34
trixalis locustæ genus, & eius medicinæ 430.47.& 435.43.& 436.35
trixus, arboris genus 212.20
trochilos auis aquilæ inimica 158.16
trochilos auis ex ore crocodili escā petit 115.39
trochos piscis ipse se init 140.36
trœzenium vinū sterilitatem affert 207.48
trogi præcepta de natura, moribus hominum ex facie dijudicandis 178.56
trogi error de palma 242.53
trogo auis à cauda de ouo exit 145.40
troglodytæ prædones topazium inuenerunt 521.51
troglodytarum armenta cornua habent in terram directa 168.45
troia quando Ilium vocari cœperit 236.59
troia quando capta 504.7
troiæ temporibus nulla pictura 485.32
troiani agri arbores vetustissimæ 236.57.& inde
troianis temporibus rosæ in oleo macerabantur 313.20
troianis temporibus thure non supplicabatur 190.32
troianis temporibus nullus annulorum vsus 460.3
troianis temporibus non erant vnguenta 190.32
troiano bello clypei gestantium imagines continebant 485.9
troiani belli pictura 494.45
tropæi venti qui 12.10
trophonij simulachrum ex ære 476.4
trossuli vnde equites dicti 461.51.& inde
trulla crystallina ingentis pretij 516.10
trulla murrhina ingentis pretij 516.35
tuba ænea à quo reperta 106.5
tubarum crepitus è cœlo sæpe auditus 16.10
tubera aceris arboris, bruscum & molluscum 225.34.& inde
tuberes, malorum genus 213.54.58
tuberes quando floreant 227.60
tuberes quibus arboribus potissimùm inserantur 243.53
tuberum terræ consideratio 284.19.& inde.& ibidem 18.& inde
tuberum genera duo 284.23
tubera quando maximè proueniant 284.35
tuber terræ, herba quæ 371.29
tuberum corporis remedia 333.48.& 384.16.& 435.54
tubero Aelius à rogo reuixit 103.52
tuberonis Q. Consulatu prima Romæ tigris visa 113.45
tuberonis Lucij in capite picus Martius consedit 146.55
tuccia Vestalis quo anno aquam in cribro tulerit 398.1
tuditanus scriptor quid de libris Numæ memoriæ prodiderit 195 60
tullus Hostilius rex fulmine ictus 15.23.& 398.9
tulli Cælij statua antiquissima 473.1
tullij Laureæ carmen de aquis Ciceronianis 438.40.& inde
tullij equitis Romani bicubitalis statura 95.2
tullius Cicero, Quære Cicero
tumorum corporis remedia 298.19.& 300.305.39.& 306.2.26.28.& 308.35.& 309 27.& 311.22.24.& 323.17.& 324.26.& 328.34.54.& 334.11.& 335.1.10.& 336.11.& 338.22.34.& 342.51.& 343.8.& 349.18.& 351.21.& 353.51.& 354.11.& 362.3.& 374.4.8.& 377.36.& 382.25.& 384.14.16.& 414.15.& 419.3.& 457.45.& 498.40
tumoris maxillarum remedium 346.34
tumores articulorum leonis adipe discutiuntur 403.32
tunicam rectam quæ prima texerit 124.4
tunica ab anulis senatum distinguebat 461.18
turannius Graccula scriptor 29.54
turbo flatus repentini genus 14.17.23
turbines in aëre generantur 10.49
turbinis figura metæ contraria 5.13
turbystum quid 465.33
turdorum in medicinis vsus 431.26.& 432.5
turdus colorem quando mutet 149.6
turdus sermonem humanū imititans 152.4
turdorum nidificatio, generatioq́; 154.7
turdorum in Germania hyeme copia 148.25
turdorum fimus optimus 242.16
turdorum auiaria apud veteres ibidem
turianus plastes à Fregellis Romam accitus 495.48
turpilius Romanus, eques, & pictor 486.41.& inde
turres quadratæ ex sale vbi 82.30
turres septem Cyzicenæ vrbis vocem eandem sæpius referentes 506.40
turres qui primi inuenerint 105.41
tusculana viola 314.15
tusculana Ciceronis villa, anteà Syllæ fuit 326.46
tusculana villa à Syllæ seruis incensa 507.40
tusculani collis morus à Passieno Crispo adamata 237.13.& inde
tussilago herba quæ 377.53
tussilaginis herbæ medicinæ 377.53.& inde.& 384.23
tussim exasperantia 344.44.& 348.1
tussis remedia 295.28.& 296.19.& 297.18.55.& 298.17.59.& 302.47.53.54.& 303.26.& 304.39.44.& 305.41.& 306.3.47.& 309.10.25.& 310.15.18.& 320.50.& 322.7.14.16.& 323.31.& 324.6.& 328.26.& 331.5.& 333.31.& 334.8.& 335.4.& 337.24.42.& 339.15.& 341.18.& 343.7.& 348.11.15.46.& 351.36.39.& 352.37.& 354.11.& 356.17.54.& 357.7.& 358.2.51.& 360.4.7.& 377.49.& inde per totum caput.& 378.23.& 385.3.& 389.57.& 393.33.& 395.7.& 396.10.& 401.30.& 410.56.& 414.1.& 419.53.& 420.16.& 430.38.& 454.19.23.& 489.39.& 497.19.& 497.36.

Tusses veteres emendantia 297. 12.40.& 301.11.& 307.19.& 310.15.& 321.50.& 323.8.& 328.55.& 333.34. & 336.8.& 340.29.& 342.50.& 346. 33.& 348.33.48.& 352.49. & 353.3. 9.21.& 357.26.& 359.9.29.& 363.6. & 367.46.& 377.40.& inde.plura. & 379.18.& 405.5.& 407.2.& 445.37
Tußis siccæ remedium 310.22
Tußis infantium eruca sedatur 302.47

Accarum lacte Arcades sibi medentur 370.7
Vaccinia aquosis locis gaudent 226.11
Vaccinis seruorum vestes tingebantur 226.12
Vacciniorum in aucupijs vsus 226.11
Vafrities Toranij mangonis 93.39. & inde
Valentis Iunij fortitudo 95.38
Valeria Romana cum dentibus nata 94.34
Valeriæ Publicolæ Consulis filiæ statua 473.24
Valeria, aquilæ genus 143.3
Valeria in familia quidam Lactucini cognominati 286.6
Valerianus Cornelius scriptor 38.57.& 200.47
Valerius Marcus laurea & myrtea corona vsus 219.29
Valerio Caio Consule magna laserpitij copia Romam aduecta 384.48
Valerius Publicola Bruti in Consulatu collega 507.26
Valerio Publicolæ honos extra ordinem à Senatu habitus Ibidem
Valerius Soranus primum Romanæ vrbis nomen euulgare ausus, temeritatis suæ pœnas dedit 35.8
Valerius Messala victoriam suam Siciliensem publicè pictam proposuit 485.49
Valerio Lucio Consule clypeus ardens in cælo visus 10.34
Valerius Messala primum horologium Romæ statuit 107.33
Valerius Ostiensis architectus 506.55
Valerij Coruini senectus, Consulatus sex, ac honores alij 101.48.& inde
Valetudinis ex lotio auguria 405.2. & inde
Valgij Caij liber imperfectus die herbarum viribus 363.39
Vallares coronæ ciuicis & gramineis dignitate inferiores 221.29.& 326.13
Vappam nobilem Surrentinum vinum C.Cæsar appellauit 204.15
Vappa quid 208.25
Vappæ appellatio in homines translata Ibidem
Variana clades 101.12
Varianæ vuæ quæ, & vnde dictæ 201.53
Vari à crurum figura dicti 177.17
Varices muliere rarò contingunt 177.11
Varicum remedia 327.53.& 328.56.& 345.9.& 382.38.& 413.19
Varices ne nascantur 432.35
varorum remedia 339.47.& 343.60.& 344.18. & 386.7. & 404.58.& 419.44.& 429.29
varronis Marci etiamnum viuentis posita in bibliotheca imago 98.15
varroni M. piratico bello naualis corona à Pompeio data 98.17.& 221.30
varronem M. arguit Plinius 195.48
varro M. quoto ætatis anno de agricultura scripserit 259.8
varro Græciam Italiæ ponte iungere conatus 38.21
varro septingentorum illustrium virorum imagines in libris suis expreßit 489.56
varronis Satyræ Sesculixes & Flexibulæ. Prologo totius operis, pag.2.vers.29
varronis senectus, eiúsque aduersus aspidum venena remedium 421.31
vasa ingentis pretij 515.23.& inde copiosè.& 516.9.& inde
vasa adulterijs cælabantur 209.21
vasa imminentem tempestatem sudore prænuntiat 281.44
vasa figlina vbi optima 496.2.& inde
vasa insignia ex argento cælata 470.13. & inde
vasa ex lapidibus excauata 503.50.& 510.56.57
vasorum crustæ braßica tolluntur 300.53
vasorum argenteorum luxuria 463.7. & inde
vatiæ à crurum figura dicti 177.18
vaticani ilex vetustißima 236.52
vaticanus obeliscus ex Aegypto naui aduectus 234.35.& 504.50
vaticinandi periti halicacabi radice furentium speciem aucupantur 325.11
vaticinatura Aegyræ sacerdos tauri sanguinem bibit 407.43
vaticinia plerunque fallacia 104.13
vatis Hetrusci astus 398.12.& inde
vatinij vnde dicti 177.18
vectis repertor Cinyra 105.39
vectibus quæ materia maximè idonea 236.38
vehiculum cum quatuor rotis à Phrygibus repertum 105.55
veientana gemma Veijs reperta 527.6
velare nihil, Græca res est 472.37
velarum, frugis genus 337.23
velorum nauium consideratio 280.25. & inde.& 283.33.& inde
vela nauium in classe Alexandri Magni tincta 283.35.& inde
vela theatrorum qualia 283.39.& inde
velo purpureo Cleopatra vsa 283.38
vela Icarus reperit 106.60
veliterni ruris mira platanus 181.12
veliternina vina 204.18
velocitatis miræ exempla 95.45.& inde
velocitatis eximiæ homines vbi 91.22.27
velocitatis impedimentum lienis magnitudo 91.26
venabula à quo reperta 106.4
vena ab oculis pertingens ad cerebrum 170.22
venæ quare in extremis sui partibus exiliores 174.57
venafranum oleum optimum 210.57
venatores in Gallia elleboro sagittas tingunt 367.51
vendere Liber pater primus instituit 105.22
veneficiorum remedia 320.3 & 323.39.& 358.7. & 408.26. & 424.5.& inde.& 428.30.& 510.38.& 523.4
venenata animalia quos non feriant 378.28.& 384.14
venenatis animalibus aduersantia 348.54.& inde. & 354.37.& 356.3.32. & 357.9.& 364.47.& 371.44.& 408.19. & 451.7.40
venenatorum morsibus ictibúsue medentia 298.49.& 300.49.& 308.60.& 309.3. & 310.33.& 316.24.& 342.31.& 372.13.& 408.6.& inde.& 445.16.& inde
venenum cur terra generet 17.4.& inde
venenum quotidie bibebat Mithridates, & quare 363.45
venenum terræ, aristolochiæ genus, mirúsque eius ad pisces capiendos vsus 370.22
venena sibimetpisi homines excogitant 372.16
venenum ceruarium quod 393.56
venenum serpentium lasere extinguitur 333.24
venenum quidam in annulis circunferunt 461.3
venenum coturnicibus pro cibo 148.13.& 157.44
veneno animalia quædam vescuntur 157.44.& inde.& 179.19.& inde
venenata animalia fame sitíue non intereunt 157.51
venenum ocyßimum aconitum 387.39
venenum telorum laserepoto extinguitur 333.24
venenis vescentia quædam & ipsa venenata fiunt, quædam citra noxam eduntur 179.20.& inde
venenis tinguntur arma, inficiuntur flumina 257.44.& inde
veneni sumpti remedia 301.46. & 302.29.& 306.10.& 308.12.& 310.24.& 317.37. & inde.& 322.59. & 327.15.& 394.2
venena adamas irrita facit 518.29
venena quædam venenis medentur 303.7. & 360.55.& 366.6
venenis arma sua soli animalium homines inficiunt 256.10
venenis aduersantia 296.2. 14.23.& 309.2.& 310.24. & 323.36. & 330.15.53.54.& 331.59.& 334.9.& 337.28.& 340.12.& 343.43. & 345.18.& 346.55. & 347.22. & 348.26. 29.54.& 351.47.& 352.2.& 354.34. & 356.3.5.35. & 360.7. & 366.6. & 372.12. & 392.18.& 402.30. & 408.38.42.& 421.16. & 424.7.& inde.& 449.59.& 451.3.7. 26.35.38.40. & 452.29.& 486.51.& 518.29.310.33
venenorum marinorum remedium 310.33
venenata mella apibus ipsis non nocent 317.53
venenatis sagittis piraticam exercent Ascitæ Arabis 84.37

venetia quibus arboribus agros arbustet 252.37
venia nusquam iustior, quàm in terræ descriptione erranti 29.42
venicula vua ollis aptissima 202.12
venter mulierum ne rugosus fiat 330.40
ventris consideratio 173.32.& inde
venter quibus animantibus simplex, & quibus duplex, & quibus nullus Ibidem
venter quibus obesus, minùs solertes habentur 173.40
ventris morborum varia remedia 378.51. per totum caput
ventrem à morbis loti vsus tuetur 197.8
venter nullus sanguine carentibus 173.33
venter solidipedum asper & durus 173.44
ventris gratia luxus & auaritia inuenta 378.54.& inde
venter plurimum homini negotij exhibet 378.51
ventris causa pars maior mortalium viuit Ibidem
venter pessimum corporis vas 378.53
ventrem sistentia 299.38.& 311.19.& 321.17.& 327.30. & 340.30.& 344.56

Quære Aluum firmantia, sistentiaque.

ventris animalia expellentia 301.5.& 304.25.& 308.27.40.& 328.10.& 337.10.& 343.47.& 347.26.& 379.44.& 390.33.& 392.30.& 440.14
ventrem soluentia 299.33.& 321.32.& 330.5.47.& 343.53
ventrem mollientia 297.34.52.& 299.25.& 301.37.& 328.9.& 333.60.& 345.15.& 347.26.28.& 352.14.48.& 389.47

Quære Aluum mollientia.

ventris doloris remedia 296.48.49.51.& 297.34.52. & 299.34. & 304.31.& 307.3.& 323.10.17.& 342.44.& 344.47.& 346.47.& 354.11.& 355.40.& 378.51.per totum caput. & 393.3.& 411.25
ventidius solus de Parthis triumphauit 100.7
ventilatio frumenti & leguminum quando facienda 278.53
ventus quid 12.7
venti quantum super terram ascendant 8.45
ventorum regnum in aere 11.8
ventorum consideratio, Capitibus 45.46.47.48.49.50. Libri secundi
venti in specubus quibusdam gignuntur 12.37.& inde
venti quid à flatibus differant 12.42.& inde
ventorum naturæ & obseruationes plurimæ 12.49.per totum caput
ventorum genera 13.2.per totum caput
venti quatuor tantùm apud veteres 13.2
venti qui humidi 13.43
venti qui frigidissimi 13.42.& 280.1
ventorum qualitates Ibidem. & inde
venti qui saluberrimi, quíque maximè noxij 13.47
ventus, terræ motus causa 21.40
venti cuidam naturæ legi subditi 12.47
ventorum genera quidam duodecim enumerarunt 13.2
venti quo ordine plurimùm spirent 13.52
ventorum quædam prodigia 14.7.& inde
venti qui arboribus aptissimi, quíque maximè noxij 239.23.& inde
venti qui frugibus idonei, quíque noxij 239.30.& inde
ventorum imminentiũ ex Lunæ habitu signa 282.22.& inde
ventorum ratio quo modo agricolis obseruanda 279.10.per totum.& 279.40.& inde
ventorum impetus stellarum discursu prænũtiatur 10.43
venti regionibus quibusdam peculiariter infesti 254.51 & inde.
venti tribus potissimùm temporibus frugibus metuendi 267.37.& inde
venti an diu flaturi sint, quibus signis noscatur 279.2.& inde
venti pomis conditis inimici 291.35
venti qua ratione comprimatur 525.46
ventorum rationem quis primus deprehenderit 106.14
veneris sideris consideratio, natura, motus, situs, effectus 3.55.& inde
veneris stellæ naturam primus Pythagoras deprehendit 3.58.
veneris solus radijs vmbræ in terris redduntur 4.1
veneris sideris varia nomina 4.1
veneris sidus ab occasu refulgens, Vesper nuncupatur 3.58
veneris stellæ color qualis 8.6
veneris stellæ motus, exortus, occultatio 6.27.& inde
veneris stellæ in Zodiaco motus qualis 6.52
veneris stella quantum à Sole discedat 7.23
veneris Paphiæ in aream nunquàm impluit 24.38
veneris simulachrum Romæ à qua dedicatum 98.47
veneris Cluacinæ signa Romæ 219.1
veneris Myrteæ, siue Murtiæ ara Romæ 219.9
veneris Victricis myrto Posthumius in ouatione coronatus 219.24
veneris Coæ pictura inexpleta ab Apelle 491.3.& 494.53
veneris in tutela hortos esse 285.30
veneris Victricis templi dedicatio 109.54
veneri Gnidiæ quare conchæ consecratæ 133.33.& 448.16
veneris ædis ac simulachi incendium 476.15
veneris Genitricis ædes Romæ 486.7
venus Anadyomene Apellis opus 490.45.59
veneris inter Gratias & Cupidinem picta effigies 494.38
venus Genitrix in foro Cæsaris, Arcesilai opus 495.43
Venus Palatina M. Crassus à Bruto appellatus 499.59
venus ἐν κήποις, Phidiæ opus 500.35
veneris simulachra è marmore 501.10.11.56.58
veneri myrtus sacra 181.45.& 219.3
venus marmorea Phidiæ 500.32.35
veneris gemma quæ 523.2
veneris crinis, gemma qualis 527.6
venere raò & moderatè vtendum 401.20.& inde
veneris in somno imaginatio quo pacto compescatur 299.11.& 303.53.& 308.29.& 453.4
veneris masculæ abominanda diuerticula 155.49
veneris simulachrum in operibus Pacis à Vespasiano dicatum 501.24
veneris Praxitelicæ causa multi Gnidum nauigarunt 500.51
venerem coercentia 290.37.& 354.24.& inde. & ibidem 37.& 355.17 & 374.5.& 382.13.& inde.& 391.39 & 405.47.51.& 416.14.& 437.22 28.& inde.& 450.20
venerem stimulantia 296.36.57. & 297.4.50.57.& 298.26. & 301.27.39.45.& 302.38.48.& 307.10.& 309.15.& 322.9.& 323.28.& 330.19.& 331.9.50.53.& 332.9.& inde.& 337.30.& 352.14. & 356.23. & 359.49.& 382.15.& inde.& ibidem.29.35.& inde.& 391.39.& 403.30.& 404.& 12.50.& 405.42.& 416.8.& inde.& 422.19.& 437.24.& inde.& 450.21.& 451.33
veneris labrum herba qualis, vermiculíque in ea nascentis mira natura 375.13.& 428.45
venere fatigatis quo pacto succurratur 331.50
venerem helenium herba conciliare putatur 323.25
venerem quadrupedes paucæ prægnantes admittunt 156.34
veneris viri hyeme, fœminæ æstate auidiores 155.51
veneris pecten herba qualis 362.11
venerea pyra 214.33
veris nuntia viola alba 316.47.
veris certissimi indices papiliones 271.35
ver nauigantibus maria aperit 13.22
veris pleni indicium faciunt arbores florescẽtes 227.27
veris initium Fauonij temperant 13.23
veratrum herba eadem cum elleboro 367.10
veratri herbæ medicinæ 372.37.55
veratri semine coturnices vescuntur 148.13
verbasci herbæ consideratio 371.50.& inde.& 373.15
verbasci herbæ medicinæ 377.28.49.& 378.4.57.& 382.5.& 384.15.31.& 385.16.42.& 286.1
verbenæ apud Romanos in sacris & legationibus vsus 326.8.& 370.54

verbenacæ herbæ medicinæ 377.38. & 379.23. & 381.10.41. & 382.42.46. & 383.7.35. & 384.2.21. & 385.40.58. & 386.49
verbenacæ herbæ nobilitas, genera, & vsus 370.54. & inde
verbenarij appellatio in legationibus vnde tracta 326.10
verendorum affectorum remedia 498.5. & 510.42.
vergiliæ stellæ in cauda Tauri sitæ 11.45
vergiliarum ortus pluuiosus olei caritatem prænuntiat 239.28. & 275.40
vergiliarũ exortu æstas incipit, occasu hyems 276.8
vergiliarum semestre spatium Ibidem
vergiliarum exortu vites oleæq; concipiunt 228.3
vergiliarum pluuia viti & oleæ inimicissima 239.28
vergiliæ quando exoriantur 13.28. & 273.53. & 274.5
vergiliarum sidus peculiariter ad fructus pertinet 276.7
vergiliarum occasus hyemem inchoat 13.37
vergiliæ quando occidant 13.37. & 162.24. & 271.49. & 273.54. & 277.58
vermes ne semina infestent 268.4
vermes messis tempore noctu lucentes 274.13
vermes ne cæpas infestent 297.37
vermes ex ocimo nasci 302.24
vermes corpori innascentes quo necētur 302.43
vermes ventris quo pellantur 304.25
vermium terrenorum in medicinis vsus 432.41.54.60. & 433.58. & 435.53. & 436.57
vermium Gangis fluuij mira magnitudo, ac vires 130.57
vermium genera multa, eorúmque in medicinis vsus 436.15. & inde
vermes in ligno, & ex ligno nascentes 167.51.52
vermes terreni erumpentes pluuias præsagiunt 281.43
vermes nocte lucentes lampyrides dicti 166.44. & 274.14.21. & inde
vermibus fici maximè obnoxiæ 229.2
vermium genus omne oculis caret 169.48
vermicationis inuentorum remedium 437.40
vermiculatio quas arbores maximè infestet 254.2.4
vermiculatio non modò arbores, verùm ipsa etiam poma infestat 254.43
verna frumenta quæ 260.56
verna opera quæ 273.42
vernationis anguium in medicinis vsus 428.58. & 450.35.37
verni flores qui 317.1
veronensis agri mala lanata 213.59
veronensi agro vua Rhætica peculiaris 201.8. & 204.25
verres cur ab Antonio proscriptus 471.37
verri Cupidinis simulachrum obiectum à Cicerone 501.2
verris animalis in medicinis vsus 412.43 57. & 414.15
verrius scriptor 467.11
verrucaria herba 330.7. & inde
verrucæ corporum quomodo tollantur 302.38. & 322.22. & 323.18. & 330.7.19.45. & 333.15. & 338.26. & 346.15.47. & 353.44. & 359.24. & 367.22. & 386.5.6. & 392.3. & 400.39. & 414.23. & 433.1. & 450.52. & 456.45. & 465.18
verrucarum remedium superstitiosum 336.47
versipelles vnde dicti 114.55
versus heroicus à Pythio oraculo originem cepit 106.21
vertiginem capitis ære in pane generat 267.56
vertiginis capitis remedia 304.27. & inde. & 305.6. & 307.7.20. & 324.47. & 339.49. & 341.51. & 342.21. & 350.37. & 367.44. & 371.41. & 372.56. & 393.24. & 395.55. & 449.57. & 510.29
veruactum quid, & vnde dictum 269.15
vesicæ animalium consideratio 174.10. & inde
vesica membrana constat 174.14
vesicam lædentia 301.40.50. & 336.46. & 338.60. & 339.10. & 340.31. & 344.59
vesicæ affectuum remedia 201.59. & 295.59. & 296.11. & 299.1.30.34. & 304.46. & 308.27. & 309.21. & 311.7. & 311.26. & 320.58. & 322.6. & 323.17. & 324.6.53. & 331.22.48.57. & 335.55. & 339.15. & 340.11. & 344.8.47.56. & 346.28. & 348.1.3.42. & 349.17. & 351.22.54. & 360.36. & 362.32.38. & 366.25. & 375.3. & 381.13.15.20.31.34.41. & 385.4. & 386.30. & 393.3. & 394.50. & 395.37.39. & 401.41. & 406.12. & 412.25. & inde. & 419.55. & 449.34. & 509.50.57
vesicæ tumori allium medetur 298.4
vesicam euacuantia 322.35. & 454.36.
vesicæ scabies quo pacto curetur 327.43
vesicæ calculos expellentia 211.22.26. & 381.37. & 432.2. & 517.56.
vesicaria herba quæ qualísque 324.53
vesparum consideratio, naturáque 164.20. & inde
vespæ muscas grandiores venantur 164.26
vesparum genus ichneumones 164.23
vespæ carne vescuntur 164.25
vespæ luto in sublimi nidificant 164.20
vesparum & crabronum sexangulæ cellæ 164.21
vespæ plenilunio maximè crescunt 164.22
vespæ & crabrones non habent reges, aut examina 164.34
vespæ ichneumones araneis inimicæ 158.18
vespæ non feriunt à scorpione percussos 399.30
vespas equorum corpore gigni 164.16
vespæ ne vuas tangant 215.24
vesparum ictus remedia 296.41. & 303.12. & 308.60. & 322.45
vespasianus Augustus primus coronas ex cinnamomo in templo Pacis dicauit 187.14
vespasiani Imperatores balsami arbusculam Romæ primi ostenderunt 188.30
vespasianus Augustus ædem Honoris & Virtutis restituit 493.7
vespasianus filius patris in tertio Consulatu collega 6.1
vespasianus Imperator Augustus vniuersæ Hispaniæ Latij ius tribuit 32.21
vespasianus Imperator Oeensibus bellum intulit 58.39
vespasianis Imperatoribus quantus fuerit vrbis Romanæ ambitus 35.13
vespasianus in principatus sui exortu calumniandi ansas præcidit 462.20
vespasianis Consulibus duæ eclipses, altera Solis, altera Lunæ, intra dies paucissimos visæ 6.2
vespasianis Censoribus quæ maxima hominum ætas in censum relata 102.42
vespasiani Titi laudes magistratus, honorésq; gesti. Toto operis prologo.
vesper sidus idem cum Venere 3.58
vespertilio solus inter volucres dentes habet 171.16
vespertilio sola volucrum mammas habet 175.45
vespertilio sola volucrum animal parit 155.32
vespertilio sola volucrum pullos lacte nutrit 155.32
vespertilio volitans pullos geminos secum deportat Ibidem
vespertilionis in medicinis vsus 422.42. & inde. & 431.28.49. & 436.45
vestalium virginum capillus ad loton arborem deferebatur 236.48
vestales virgines inter sacra Romana Fascinum colunt 400.1
vestales virgines seruos fagitiuos, ne vrbem excant, retinent precationibus 398.5
vestæ ædes incensa Romæ 100.31
vestæ simulachrum ex marmore 501.12
vestes ne pediculis obnoxiæ sint 385.21
vestium genera plura 123.43. per totum caput
vestibus intexere aurum vbi repertum 124.10
vestes ingentis pretij 124.12. & inde
vestes pictæ Homeri tempore in vsu 124.8
vestem tineæ quam non attingant 399.31
vestes herbis infici 325.57 per totum caput
vestium luxuria cum florum coloribus certat 315.25. & inde
vestes ne à tineis lædantur 181.33. & 307.11. & 324.14. & 390.50
vestium tingendarum ratio 137.18. & 495.12. & inde. & 498.49. & inde
vestes mortuorum in sarcophago Assio conditorum vertuntur in lapides 508.58
vestes Phrygio lapide tinguntur 509.52
vestium maculæ quo pacto eluantur 299.28
vestibus interposita saliunca, gratissimo odore eas commendat 315.18
vestes in Oriente ex spinæ cuiusdam lanugine conficiuntur 357.35

vestes quibus odoribus commendentur 321.51.& 324.14
vestilia Romana C.Herdicij, Pompeij, & Orfiti clarißimorum virorum vxor 92.8
veterinorum ætas dentibus indicatur 171.33
veterni morbi remedia 296.22.& 413.56
veterum mira frugalitas 258.1.15.& 285.58.& inde.& 499.42
veterum gratitudo erga medicinæ inuentores 363.29
veteres studiosißimi naturalium rerum 12.49.& inde
veterum inuenta negliguntur 12.55
veterum diligentia 12.49.& inde.& 199.12.& inde.& 276.21. & inde.& 363.22.& inde.& 387.23.& inde. & 401.26.& 498.51.& 518.24
vettonicæ herbæ consideratio 369.24.& inde
vettonicæ circulo serpentes inclusæ sese mutuo interimunt 370.33
vettonicæ radix faciles præstat vomitiones 378.37
vettonica bestiarum venenatarum morsibus medetur 370.33.& 372.14
vettonicæ vsus in medicinis 372.18.& inde.& 377.43.& 378.4.6.11.17.30.37.40.41.& 379.1.40.& 380.51.59.& 381.6.9.10.& 382.60.& 383.11.21.29 32.45.49.53.54.57.& 384.20 & 385 10.13.& 386.4.14.55
vetustatem quæ ligna non sentiant 235.14
vetustis nouitatem dare, res ardua. Prologo totius operis, pag.1.vers.54
via sacra Romæ 283.41
viatores Romæ qui, & vnde dicti 258.55.& inde
viatorum laßitudinem recreantia 219.21.& 307.2
vibius Crispius Africæ Proconsul 282.24
vibius Auitus Aruernorum præses 474.38
vibones Britannicæ herbæ flores 364.59
viciæ leguminis consideratio, natura, vsus, &c. 266.46.& inde
viciæ serendæ tria tempora 266.47
vicia siccitatem maximè amat 226.49
vicia vbi serenda 268.28
vicia quomodo serenda 269.36
vicia quando serenda 271.5.& 272.43
vicia quando metenda 274.40
vicinorum beneuolentia agricolis potißimùm expetenda 260.35
victimæ quæ dijs gratißimæ 122.58.& inde.& 123.21
victimæ immolandæ coronabantur 221.38
victor affectuum suorum Alexander 490.43
victoriatus nummus lege Clodia percussus 462.39
victoriatus nummus vnde dictum 462.40
victoriæ summum signum herba à victo porrecta 327.24
victoria picta, Iphidis opus 494.38
victoriæ nota circus ex creta 498.57
videri qua arte quis nequeat 405.24.& 525.53
viennensis vua, sponte naturæ picem resipiens 201.12.& 203.45
vigiliæ castrenses à quo inuentæ 106.10
vigiliæ inter mala corporis vniuersi, & earum remedia 383.24.& inde
vigiliæ diuturnæ qua arte ferri poßint 310.44
vigiliarum immodicarũ remedia 300.3.& 307.39
villarum positio qualis esse debeat 359.45.& inde
villaticæ aues quo pacto tutæ reddantur ab accipitre 340.4
vinaciola vua Laurentibus & Sabinis solis cognita 202.28
vinalia festa cur, & quando celebrentur 276.31.41
vineæ peruincæ herbæ medicinæ 324.25
vinca peruinca, herba topiaria 317.9
vinca peruinca semper viret. 317.9
vineæ peruincæ folia florum inopiam in coronamentis supplent 317.9
vincendo victi Romani 350.32
vinculis vitium quæ materia aptißima 232.45.51.& inde.& 253.13.& inde
vindemiæ consideratio 278.2.& inde
vindemiarum singulæ pressuræ viginti culeos implere debent 278.28
vindemia aliquando in Calendas Ianuarias dilata 278.41
vindemiarum tempus aptißimum 278.22 39
vindemiarum leges 278.24.& inde
vindemiarum instrumenta 278.28.& inde
vindemiarum tempore quæ agenda rusticis 278.36.& inde
vindemiatoris cælestis signi emersus 273.13
vindemiatoris exortus matutinus 278.1.3
vindemiatoris exortus vindemiæ maturitatem promittit 278.1
vinearum situs, & quas cæli partes spectare debeant 239.60.& inde
vineis quæ terra vtilißima 240.26.& inde
vineæ quo ordine disponendæ 244.7
vinearum colendarum disciplina 249.20. per totum caput
vineæ ex singulis vitium generibus faciendæ 251.36
vineæ serendæ multiplex ratio 249.34
vinearum serendarum differentiæ quinque 250.7
vinearum ingens fertilitas 203.7.& inde
vinearum culturæ, & cultores nobiles 202.52.per totum caput
vineæ tribus modis seruntur 244.30
vinearum sulci quales esse debeant 250.19.& inde
vinearum putationis consideratio 250.52.& inde. & 251.23.55.& inde. & 273 31
vineæ quando pampinandæ 251.52.& inde
vineæ quando serendæ 273.16
vineæ quando fodiendæ 251.43.& inde
vinorum nobilium consideratio 203.55. per totum.& 204.48.per totum
vini transmarini genera 204.48.per totum caput.& 205.13
vinũ quis primus cum melle miscuerit 203.28
vini bonitas Opimio Consule præcipua 203.30.& inde
vinum ducentorum annorum 203.36
vinum intus accendit, foris infusum refrigerat 203.48
vinum sanguinem esse terræ 203.50
vinum temperatè sumptum, vtile: intemperatè, perniciosum 203.52
vini generosi genera plura 203.55.per totum.& 204.48
vinorum dulcium genera quatuordecim 205.16.per totum caput
vinum dulce minus odoratum 305.16
vini colores quatuor 205.16
vini secundarij genera tria 205.42. per totum caput
vina operaria 205.43
vinorum nobiliorum genera octoginta 205.50
vini vsus apud antiquos fœminis interdictus 206.2.per totum caput
vini factitij genera plura 206.46.per totum caput
vinum factitium ex hortensibus herbis 207.8.& inde
vinum factitium ex fruticibus 207.31.& inde
vini prodigiosa genera 207.46.per totum caput 207.46
vinum fœminis fœcunditatem, viris afferens rabiem 207.46
vinum abortum faciens 207.47
vinum sterilitatem afferens 207.48
vina quando in apothecis mutentur 207.53
vina nauigatione vetustatẽ acquirũt 207.54
vina quomodo condiantur 208.1.& inde
vini condiendi varij ritus 208.49.& inde
vina Afri calce condiunt 208.2.& 511.24
vinorum varia medicamina 208.27.& inde.& 208.45
vina ex vasis ceratis acorem contrahunt 208.37
vina in quæ vasa transferri debeant Ibidem
vino proprius mucor, & acor 208.45
vinum natura non congelascit 208.51
vinum circa Alpes aliquando congelascit 208.51
vinum ad frigus stupet 208.52
vini dolia qualia esse debeant 208.56.& inde
vini flos optimus qui candidißimus 209.2
vini liquor humano corpori intus gratißimus 209.57
vinorum genera centum nonagintaquinque, species autẽ penè duplici numero 209.58
vino quomodo odor acquiratur 215.7
vini sapor multiplex 218.9
vino aqua admista quomodo deprehendatur 231.26
vina nobilia in arbustis gigni 252.31
vini varia genera, & ex eis medicinæ 340.14.& inde
vinum Albanum neruis vtile 340.31
vinum vires alit, sanguinem, & colorem 340.36
vini effectus plures Ibidem & inde
vina Albana austeriora 340.34
vino sapientiam obumbrari, Prouerbium 340.58
vino quis primus aquam miscuerit 105.56
vinum febricitantibus non dandum 341.26
vino aquæ potus interponendus 240.60
vina plura misceri, inutile 341.13
vina quæ saluberrima 341.13.& inde
vinum rubrum, nigrúmq; vehementius constringit

stringit 341.19
vinum in quibus morbis non dandum 341. 26.& inde
vinorum factitiorum medicinæ 341. 44.& inde
vini fæcis natura, & medicinæ ex ea 342. 32.& inde
vini genera nunquam inebriantia 202. 2.& 349.21
vini portus vires recreat 180.47
vina cur mustis odoratiora 314.46
vinum Indi Arabésque palmis exprimunt 83. 30
vini picati vtilitas 341.24
vino aromatite antiquitus delectata 206. 15
vino rogum respergi, Numæ lege vetitum 205. 56
vina quæ libationibus impura censeatur 205 57
vino debent homines, quòd Soli animantium non sitientes bibant 340.59
vini pice conditi medicinæ 341.21
vini sapor quibus commendetur 306. 36.& 366.50
vini mercede conductus Mezentius Rutulis opem tulit aduersus Latinos 205.60
vini apud antiquos mira inopia 205.56
vini copiosissimus prouentus 278.41 & inde
vini transmarini ætas media quæ 205.14
vinum Maroneum quibus aquæ portionibus miscendum 203.38
vina sua Narbonensis Gallia varijs inficit medicamentis 204.29
vini bonitas regioni terræq́, non vuæ generi accepta ferenda 204.39
vino modicè sumpto nerui iuuantur 340.40
vina dulcia odore carent 218.24
vina tenuia odoratiora 218.24
vino perfusa fœmina minus ægrotant 268.1
vini vires crapula franguntur 208.21
vino condiendo quæ pix vtilissima 208.31
vini cellæ quales esse debeant 208.54 & inde
vini è fæce siccata atramentum excoquitur 487.24
vini factitij varia genera 206.46. per totum caput
vini tædium afferentia 439.24.& 457.29
vinum è fonte fluens 439.26
vinum precipuè serpentes appetunt 157.50
vini saporem qui habeant fructus 218.39
violæ semen scorpionibus aduersatur 321. 41
violarũ consideratio, natura, & genera 314. 13.& inde
violæ quando floreant 316.47.& inde
violæ sponte nascentes 314.13
viola lutea menstrua extenuat 321.42
violæ luteæ 314.15
viola lutea vrinam ciet 321.42
viola alba veris nuntia 316.48
viola tepidioribus locis etiam hyeme prouenit ibidem
viola alba maximè durat 316.55
viola alba menstrua extenuat, & vrinam ciet 321.42
violæ albæ vita longissima trimatus 317.10
violis apes delectantur 317.18
violis aridis in medicinis post annum vtendum 321.43
violarum medicinæ 321.37.& inde
violis recentibus minor vis inest 321.43
viperæ serpentum Solæ terra conduntur 119. 26
viperæ dentes gingiuis conduntur 171.15
viperinis carnibus vescentes 91.15. & 425.19
viperæ duplex vulua 174.17
viperæ coitus & partus 155.36.& inde
vipera grauida à catulis suis interimitur 155. 40
viperæ in medicinis vsus 421.47.& inde copiosè.& 424.36.& inde.& 430.11. & inde.& 422.45.46.& 437.7
viperarum morsus remedia 348.43
vipiones aues 153.17
vipsanus Consul 19.57.& 95.45
vires quorundam prodigiosæ 95.34 & inde
vires recreantia 334.59.& 344.46. & 346.35.30.& 395.42
virgæ sanguineæ natura 355.22
virgæ magistratum Romanorum ex betulla arbore 226.5
virgilius non dissimulat, per quos profecerit. Prologo totius operis, pagina 2. versu 19
virgilius carmina sua testamento cremanda mandauit 98.12
virgilius equi optimi formam pulchrè depinxit 121.11
virgilij manu scriptus liber Plinij tempore extabat 195.45
virgilius hortorum dotes propter argumenti humilitatem subterfugit 200.30
virgilius quandiu ante Plinium 201.14
virgilius in Georgicis rerum præcipuarũ florestantùm attingit 200.30.& inde
virgilius externa quædam vuarum genera enumerauit 202.34
virgilij carmina Augustus cremari vetuit 98. 12
virgilij amatoriæ incantationes 398.29
virgilius Naryciam picem præcipuè commendat 208.36
virgilius quædam à Catone mutuatus 214 34.& inde
virgilij de faba serenda consilium 268.1
virgilij de sandyce opinio 487.15
virgilij de reparandis apibus consilium 164. 15
virginea aqua Romæ 508 11
virginitas vitiata gagate lapide deprehenditur 510.47
virginibus mammæ ne crescant 392.20
virgo, aqua Romæ, & cur ita dicta 441.5
viriæ Celticæ quæ 462.12
virilium remedia Quære Genitalium remedia
vireo auis quando appareat 276.53
viri scolymo florente in coitum segniores 332. 11
virtus olim Romæ honoris præmio contenta 221.57
virtus cuiusque in quæ tempora inciderit, plurimum refert 97.31
virtutis ædes Romæ à quibus picta 493.7
virtutis pictura 494.16
viscerum affectorum remedia 354.59. & 378.26.& 514.51
visci in arboribus nascentis consideratio 237. 25.& inde.& 350.58
visci tria genera 237.25.& inde
viscum ad religionis vsum quomodo, & quando decerpendum 351.5
viscum quod optimum 350.58.60
visci vsus in medicinis 351.1.& inde
viscum à Druidis in summa veneratione habitum 237.41.& inde
viscum nocet arbori in qua nascitur 255.18
viscum neque igne, neque aqua corrumpitur 198.1
viscum in quibus nascatur arboribus 237.26. & inde
viscum in aliena nascitur sede 237.21
visci acini quando colligantur 237.35 & inde
viscum quomodo præparetur 237.39
viscum in chamæleonte herba nascens 329.7
visci floris medicina 377.18
visci sumpti remedia 296.26& 342.27. & 352.49.& 390.41.&. 408.29.43. & 450.4
visula vua in imis arboribus fertilior 201. 60
visus acutissimi exempla 96.54.per totum caput
visus fœniculo reficitur 311.9
visus claritas euphorbio iuuatur 56.52
visus aliquibus post longum tempus restitutus 170.21
visus quibusdam statim nascentibus negatus ibidem
visus hirundinum pullis qua herba restituatur 116.18.& 369.44
vitæ longissimæ exempla 101.29.per totum caput.& 102.32.& inde
vitæ breuitate nil melius 103.7.& inde
vita animalis vigilia. Prologo operis, pagina 2.vers.8
vita doloribus inquinata, pœna est 397.16
vita religione constat 207.57
vita desijt, quando voluptas viuere cœpit 200.28
vitæ breuis signa 178.52
vitæ longæ signa 178.53
vita quibus animalibus sine cibo 118.5
vitæ longissimæ homines 51.33.& 91.24
vitæ breuissimæ homines 86.31.& 91. 24.26
vitam suam castor Ponticus testiculis redimit 117.7
vitelliani Capitolium incenderunt 474.5
vitellius Lucius coctana, caricas, & cauneas ex Syria in rus suum Albẽse intulit 216.32
vitellius pistacia primus in Italiam attulit 217.10
vitellij patina ingentis pretij 496.15
vitellius Pisonem veneficij accusa 172.47
vitex herba eiusq́, medicinæ 354.26. & inde
vitiles naues in Oceano Britannico 106.29
vitiliginis remedia 303.44.& 305.23. & 321.36.& 337.15.& 394.41.& 396. 21.& 435 58.& 446.34.& 497.19
vitilitigator vox Catoniana, & ex quibus composita. Prologo totius operis, pag. 2. versu 55

vitis in iuuenta fertilior, sed tardiùs maturescit 229.1
vitis tacta fulmine libationi habetur impura 207.57
vitium sarmentorum medicinæ 339.6
vitium clauiculæ quem vsum habeant in medicinis 338.33
vitis lacryma qualis, & ex ea medicinæ 338.23. & inde
vitis & braßica inimicæ 350.15
vitium cineres quem vsum habeant in medicinis 338.34. & inde
vitis braßicam petræam fugit, aut moritur 300.39
vitis frondium succorúmque in medicinis, vsus 338.20. & inde
vitibus populus arbor gratißima 232.41
vitis sola bis parturit 227.53
vitis quando germinet 228.3
vitis quo tempore floreat 228.4
vitiũ vincula ex ipsis fieri possunt vitibus 232.53
vites triferæ, insanæ dictæ 228.49
vitis frondes latißimæ 227.6
vitium consideratio 200.37. per totum caput
vitium principatus in Italia 200.33
vites inter arbores numeratæ 200.37
vitis lignum æternæ naturæ 200.38.41
vitium quarundam magnitudo 200.43. & inde
vitis centurionum Romanorum insigne 201.15
vitium genera plura 201.19. per totum caput. & 202.19. per totum caput
vites Bituricæ quali loco serendæ 201.45. & inde
vitium frondes, antequam decidant, rubescentes, peßimi generis argumentum 202.24
vitis arbore vel palis non indigens 202.37
vitis syluestris vsus varius 235.3. & inde
vitibus breuis vita 237.9
vitibus quando pluuia inimica 239.28
vites quæ quo loco serendæ 202.59. & inde
vitibus quæ terra vtilißima 240.27.44
vitis vmbra qualis 245.1
vitis tribus modis inseritur 246.40. & inde
vitibus suus humor inimicißimus 246.39
vitium gemma, oculus, germen 249.26
vitis vt diuersas ferat vuas 249.57
vitium plantandarum consideratio 249.20. & inde
vitium culturæ præcepta ex Catone 252.13
vites diuersorum generum quatenus misceri poßint 251.38. & inde
vitium culturas, quis primùm repererit 105.56
vitibus maritandis quæ arbores aptæ 252.33. & inde
vites Aquilonem spectare debent 253.1
vites quibus vinculis ligandæ 253.13. & inde
vites terra obrutæ quo pacto propagentur 253.26
vitibus adminicula addenda 253.40
vitium morbus articulatio, eiusq́ causæ 254.25. & inde
vitium pestis araneus 254.42
vitis Tacampensis agri bifera 270.8
vitis albæ nomina, & ex ea medicinæ 339.38. & inde
vitis nigræ nominæ, & ex ea medicinæ 339.38. & inde
viti raphanus inimicus 255.19
viti larus inimica ibid.
vitis ex remedijs interdum fiunt 256.32
vitri consideratio, origo, faciendiq́ ratio 513.2. per totum caput
vitri liquor à magnete trahitur 513.11
vitri artifex Sidon 62.27. & 513.17
vitrum qua ratione coquatur 513.13
vitrum ex Beli amnis harenis 62.20
vitrum Obsidanum 513.35
vitri temperamentum flexibile quando inuentum 513.23
vitri fragmenta quo pacto glutinentur 420.32
vitrum & flatu, & torno, cælatura figuratur 513.16
vitreorum duorum calicum ingens pretium 513.25
vituli marini consideratio 117.14. & inde. & 128.54. & 130.34. per totum caput.
vituli marini adipis medicinæ 456.53
vituli marini non feriuntur fulmine 15.50
vitulus marinus mitescit 512.44
vituli marini descriptio 130.34. per totum caput
vitulus marinus à mugitu dictus 130.37
vituli marini pilis vestiuntur 130.91.34
vituli marini partus 130.34
vitulus marinus mammis fœtum educat 130.36
vitulis marinis in somno mugitus 130.37
vituli marini voce & visu populum salutant 130.38
vituli marini nomine vocati respondent Ibidem
vituli marini somnus grauißimus 130.39
vituli marini pinnis vice pedum serpunt Ibidem
vituli marini pinna dextra soporifera 130.41
vitulis marinis lingua duplex 171.45
vituli marini fel multis remedijs nobilitatum 173.17
vituli marini oculi quales 170.30
vituli terrestris, eiusq́ partium in medicinis vsus 412.48. & 413.6.21. & 414.8.10.15.37
viuaria ostrearum à quo primùm iuuenta 140.46
viuaria piscium à Licinio Muræna inuenta 140.54
viuaria murænarum à C. Hirio instituta 140.59
viuaria cochlearum à quo primùm excogitata 141.6
viuaria ferarum à quo inuenta 125.25
viuerra cuniculis infesta 126.8
viuerræ in medicinis vsus 430.40

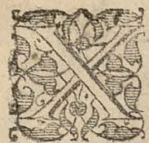
Vlcus, vide Hulcus.

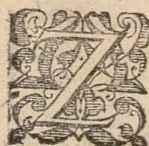
vlex fruticis genus, eiusq́ vsus in auri metallis 464.38.43
vlixes sanguinem vulnere profluentem carmine compescuit 398.35
vlixis Palladium surripientis cælatæ effigies 470.20
vlixis effigies picta 489.39.58
vlixi primus pileum addidit Nicomachus 492.17
vlixis bouem cum equo iungentis picta effigies 493.44
vlmaria qualiter disponenda 243.60 & inde
vlmi arboris consideratio, & genera quatuor 225.50. per totum caput
vlmus gummi ferens 194.45
vlmi semen samara 194.45. & 22.228 & 243.57
vlmi folia qualia 227.15
vlmus citò germinat 227.39
vlmi sponte resurgentis portentum 230.6
vlmus rigorem optimè seruat 235.9
vlmus quando serenda 243.57. & inde
vlmus vitibus aptißima 252.32
vlmorum infirmarum remedium 256.17
vlmi arboris natura, & medicinæ ex ea 353.46. & inde
vlophonon herba quæ, & cur ita dicta 329.19
vlpicum, allij genus 289.29.32
vlulæ fellis in medicinis vsus 425.27
vlulæ adipis in medicinis vsus Ibidem
vmbras spatio consumi 5.6
vmbra satis aut nutrix, aut nouerca 245.3
vmbrarum figuræ tres 5.23
vmbræ quarum arborum leues 245.2
vmbræ arborum quarundam noxiæ 245.4
vmbræ gnomonis pro ratione locorum diuersa mensura 20.13. per totum caput
vmbræ vbi nullæ die medio 20.44
vmbræ quando, & vbi nullæ 20.41.42. per totum. & 84.13. & inde & 91.16
vmbræ vbi bis anno in Meridiem cadant 20.59
vmbræ vbi ad Septentrionem hyeme, æstate in austrum vergant 76.3. & inde. & 77.32. & 84.15
vmbra hyænæ canes obmutescunt 116.59
vmbræ metiendæ ratio 505.22
vmbræ ex longitudine Thales Milesius pyramidis altitudinem mensus est 505.22
vmbræ inferorum quo pacto euocentur 527.40
vmbriæ vua irtiola peculiaris 202.25
vmbri pecudum genus 124.22
vmbros populos Pelasgi exegerunt 33.44
vmbircius aruspex peritißimus Plinij æuo 144.9
vncialis vua quæ, & vnde dicta 202.44
vndulata vestis 124.2.5
vnedonis folium quale 181.31
vnedonis arboris fructus qualis 348.40
vnedonis arboris consideratio 217.34. & inde
vnedo cur dicta 217.37
vnedoni folia non decidunt 226.27
vnguentorum consideratio 190.32. per totum caput
vnguenti inuentor incognitus 190.32
vnguentum non fuisse Troiano tempore 190.32
vnguentum Persarum est inuentum 190.35
vnguentorum vsus in funeribus 190.38

vnguen-

vnguentorum genera plura 190.40. & inde
vnguenti faciendi duplex ratio 190.51
vnguentum regale quod 191.22.& inde
vnguenti fæces magmata vocari 191.37
vnguentum in alabastris optimè seruatur 191.38.& 403.51
vnguenta vetustate meliora fiunt 191.41
vnguentis Sol inimicus ibidem
vnguentorum quæ prima mentio apud scriptores 190.36
vnguentorum varia cognomina vnde sumpta 190.40
vnguentorum authoritas subinde mutata 190.42
vnguenta quibus è locis maximè commendata 190.42.& inde
vnguentorum luxuria maximè superuacua 191.42
vnguenta quare expetita 191.44
vnguenta in vmbra, & plumbeis vasis coquenda 191.41
vnguentorum pretia maxima 191.45
vnguentis pedes inungebantur 190.50
vnguentorum vsus etiam in castris 191.54
vnguenta exotica Romæ Censoria lege interdicta 191.60
vnguenta etiam in potu addita 192.1
vnguenta meliora quæ terram, quàm quæ crocum sapiunt 241.20
vngues pisces in ore mandentium lucent 135.17
vnguium animalium consideratio 176.53. per totum caput
vngues neruorum clausulæ 176.53
vnguium animalium differentiæ ibidem per totum caput
vngues nundinis resecari religiosum 399.6
vnguium resegminũ superstitiosus vsus 403.18.& inde
vnguium vitiosorum remedia 308.50.& 309.37.& 310.53.& 339.20.& 342.47.& 350.54.& 353.3& 386.5.& 407.11.& 410.54.& 413.23.& 498.15
vngularum animalium differentiæ 177.24. per totum caput
vngulum antiqui annulum appellabant 460.55
vngulæ quibus sint solidæ 177.18.& inde
vngularum consideratio 177.24. per totum caput
vnicornes boues 114.22.34
vnionis gemmæ consideratio 136.16.& inde per totum
vniones vnde dicti 136.18
vnionis dotes in quibus consistant 136.16
vniones vbi optimi 136.20.& inde
vniones Cleopatræ ingentis pretij 136.50.& inde
vnionum nomen quando impositum 137.11
vnionum vsus, mulierumq; circa eos luxus 136.23.& inde
voconia pyra 214.34
vola homini tantùm 177.16
volæ quibusdam desuerunt, qui & cognomina inde traxerunt 177.16
volcatius Iurisperitus, Cesclij præceptor, à cane defensus 119.47
volcatius Sedigitus Poeta 176.35
volema pyra 214.4
vologesus Rex Parthorum 80.39
vologesocerta oppidum, Vologesi Regis opus 80.39
volsinij à Romanis ob signorum copiam expugnati 474.49
volta monstrum 15.22
volua quid 332.39
volumnio L. Consule carne pluuit 16.3
voluisse magna abunde pulchrum est. Prologo operis, pag.1.vers.56
voluoces vermes prærodẽtes pubescentes vuas 257.9
voluptas quando viuere cœpit vita desijt 200.28
voluptates publica via maximè irrepunt 499.48
volusij L. senectus 101.44
vomicæ morbi remedia 302.18.& 304.12.& 308.24.& 310.28.& 328.59.& 354.40.& 358.3.& 359.12.& 421.22.& 430.46.50
vomitiones à canibus primùm monstratæ 421.3
vomitiones in remedium cruditatis excogitatæ 179.27
vomitiones quibus inimicæ 179.28
vomitus nauigantium vtilitas 442.42.& inde
vomitus causa, & quibus animalibus accidat 173.36
vomitum sistentia 304.17.32.& 305.10.& 306.50.& 307.5.& 308.24.& 310.35.42
vomitum prouocantia 295.33.35.& 296.39.& 298.1.& 301.34.& 307.60.& 308.52.& 321.32.& 322.21.& 328.15.& 331.5.& 343.46.& 345.15.25.& 348.35.47.10.& 361.42.& 367.5.& 378.37.& 379.46.& 380.22.31.& 389.20.& 395.43.& 450.1.& 454.17.& 465.46.& 478.40
vomitum inhibentia 335.30.& 338.33.& 341.5.& 362.32.& 378.40
vomitu contracta vitia quo pacto curentur 297.5.& 302.41
vopisci Cæsaris de Roseæ campis elogiũ 240.57
vopisci qui dicantur 93.2
vortex quid, & qua in re differat à turbine 14.22
vota suscipientes Parthorum reges, qua herba vsi 316.44
votorum præcipuus locus, quando spei nullus 113.7
votum mortis frequentissimum 103.6
vox humana à decimotertio ætatis anno robur acquirit 178.38
vox in senibus exilior fit ibid.
vox nullis nisi pulmonem & arteriam habentibus 178.17
vocis consideratio ibidem per totum
vox eadem quibus in locis sæpius repercutiatur 506.40.& inde
voci efficientia 296.36.& 454.39
voce carentes homines 59.18
vox in theatris scobe aut harena superiniecta deuoratur 178.39
voci qui dentes necessarij 94.40.& inde
voces totidem, quot homines 178.42.& inde
voci vtilia 297.52.57.& 298.15.& 304.15.& 308.20.& 377.40.& 333.32.& 336.2.47.& 360.40.& 382.15.& 439.24.& 454.16.& 483.7.53
vpupæ auis consideratio 149.29.& inde
vpupæ in medicinis vsus 427.18.& 431.1
vranoscopus piscis 452.46.& 458.7
vrbanæ arbores quæ, & cur ita dictæ 226.19
vrbanæ tribus minùs honoratæ quàm rusticæ 258.30
vrbanarum arborum medicinæ. Libro vigesimotertio per totum
vrbium dij tutelares ante oppugnationem solent euocari 398.24
vrceolaris herba quæ, eiusq; vsus in medicinis 328.57.& inde
vrææ cybia quibus è piscibus fiant 458.29
vredo frigore constat 275.48
vredo non fit, nisi plena Luna 275.50
vredo, peculiaris vitium pestis 275.36
vrenæ pisces 458.29
vrica satorum vitium, eiusq; origo 267.50
vrinæ mira vis in animalibus 119.13. per totum caput
vrinæ tormina quo discutiantur 299.33
vrinæ differentiæ, vsusq; in medicinis 401.48.& inde
vrinæ color, valetudinis index 402.2 & inde
vrina hominis apibus medetur 317.24
vrina quidam arboribus medentur 257.8
vrina boum apibus medetur 217.24
vrina semina aspergenda ante satum 268.3
vrinæ difficultatem afferentia 333.14.& 351.48
vrinæ profluuia cohibentia 305.5.& 401.35.& 404.32
vrinæ reddendæ causa, pudenda aduersus Solem aut Lunam non denudanda 402.7
vrinam mouentia 295.30.& 296.11.16.17.58.& 297.4.& 298.28.51.& 299.19.& 300.6.& 301.39.& 302.5.12.15.33.& 303.34.& 304.33.& 305.7.18.50.& 306.2.8.31.& 307.10.& 309.43.& 310.34.44.& 311.6.8.19.& 320.48.58.& 321.16.43.56.& 322.8.& 323.32.44.& 324.6.11.18.28.33.& 328.28.& 329.13.51.& 330.34.& 331.4.35.42.47.56.57.& 332.9.& 333.19.& 336.36.45.50.57.& 337.20.& 338.44.& 339.42.52.& 340.1.& 343.10.& 344.30.& 345.17.28.& 346.22.& 347.51.& 348.3.5.9.13.37.& 349.19.39.& 351.36.54.& 352.12.14.48.& 353.19.55.& 354.1.12.20.32.& 355.30.& 356.15.45.53.& 357.23.& 358.3.13.& 359.10.16.32.& 362.31.& 379.8.& 381.13.28.36.50.& 385.3.& 388.18.59.& 390.32.44.& 392.15.& 394.34.49.& 395.17.18.& 396.9.& 401.42.& 510.31
vrinum ouum quod 154.57
vrion terræ genus 464.33

vr-sinum allium syluestre 289.47
vrsorum consideratio 118.25. per totum caput
vrsi sine calceatu longo itinere fatiscunt 177. 23.& 411.15.16
vrsi ne mordeant 480.19
vrsorum in medicinis vsus 410.56.& 412.45.50.57.& 413.3.11
vrsi vbi non sint 126.49.52
vrsorum partus informes 118.27. & 156.6
vrsi ægroti formicarum ouis sanantur 116. 30.& 426.13
vrsorum coitus qualis 118.25.& 155.56
vrsam parientem videre, res est in primis rara 118.28.& 156.6
vrsi maximè fauos expetunt 118.40
vrsorum somnus grauissimus 118.31
vrsorum specus imbricus impenetrabiles 118. 30
vrsorum coctas carnes crescere 118.35
vrsi qua herba sese purgent 118.38
vrsi aquam morsu vorant 158.4
vrso caput inualidissimum 118.41
vrsos non gigni in Africa 118.49
vrsorum oculi crebro hebetantur 118.40
vrsorum cibus quis 157.59
vrticæ herbæ consideratio, & medicinæ ex ea 328.7. per totum caput
vrticæ folia mordacia 227.9
vrticæ non mordentis medicinæ 328.33. & inde
vrticæ semen vbi optimum 328.29
vrticæ magnitudo mira 318.59
vrticæ differentiæ, vsusq́; 318.60.& inde
vrticæ primùm enascentis cibus religiosus 319.5
vrticæ puncturis oleum medetur 319.4
vrticæ semen cicutæ contrarium 328.7
vrticæ oleum 212.43.& 328.7
vrticæ laudes Phanias Physicus condidit 328.24
vrtica anserum pullis mortifera 155.14.15
vrticæ piscis in medicinis vsus 457.16.& 458.7
vrticæ piscis consideratio 138.57.& inde
vri feræ quales 111.37
vrorum in medicinis vsus 408.36
vrorum cornua maxima, ac eorum vsus 168. 50.& inde
vsura quæstuosa segnities 462.44
vsus efficacissimus rerum omnium magister 376.29
vterus vnde dictus 174.16
vticæ Apollinis templum memorabile, eiusq́; trabes ex cedro Numidica 235.27
vticæ vrbis vetustas 235.29
vuarum insigniora genera 201.22. & inde ad finem capitis, & toto capite sequenti
vuarum differentiæ vnde sumptæ 201.1. & inde
vuæ passæ vnde dictæ 201.8
vuæ lanatæ 201.28
vuarum varia nomina 201.28. per totum. & 202.19. per totum caput
vua Biturica in eligendo solo morosa 201.49
vua quædam cum sole circumagitur, ob id Streptos dicta 202.33
vuæ in vite seruabiles 202.35.
vuarum conseruandarum ratio 215.1 & inde.& ibidem.10.21.& inde.& 253. 43.& inde.& 338.57.& inde
vuæ ne a vespis attingantur 215.24
vuarum circa acinos differentiæ 217.40
vuarum succus qualis 218.19.20.21
vuæ cute teguntur 215.33
vuarum varia genera qua arte in eadem vite nascantur 249.60.& inde
vuarum acini nihil ligni intus habentes quo pacto efficiantur 250.1
vua quo terræ propior, eò plus habet virium 251.46
vuarum singulis pressuris quantum vini exprimi iustum sit 278.28
vuarum medicinæ 338.54. per totum caput
vuæ ne alicui animali obnoxiæ sint 253.44
vuas pubescentes voluoces prærodunt, eiusq́; rei remedium 257.9
vuas ne aues attingant 295.3
vuæ recentis noxæ 338.55.& inde
vuæ saluberrimæ quo pacto fiant 339.2
vuas galli ne edant 339.6
vuarum nuclei, eorumq́; medicinæ 339.7. & inde
vua theriace serpentium ictus medetur 339. 12
vuæ passæ consideratio, & medicinæ ex ea 308.35.& 339.14.& inde
vua pituitaria quæ 339.29
vua picta aues deceptæ 498.12.& inde
vuæ faucium remedia 300.51.& 304. 15.& 306.11.& 307.17.& 310.54.& 328.10.28.& 333.31.& 345.52.& 347. 3.33.& 348.59.& 349.5.& 350.52.& 353.8.& 358.21.37.& 400.20.& 401. 31.& 429.31.32.& 452.25.& 454.15. & 479.40.& 480.18.& 498.18
vua in palato soli animalium homini 172.2
vua piscis 458.29
vua marina in vino necata vini tædium affert 457.28
vulcani festum 266.21
vulcani filius Aethiops Aethiopiæ nomen fecit 85.50
vulcatij Gurgitis repentinus interitus 104. 31
vulneribus capitis aristolochia medetur 352. 51.& 373.4
vulnera ne inflammentur 362.29
vulnera quomodo conglutinanda 362. 28
vulnera interuentu eorum, qui pedibus iter confecerint, inflammari creduntur 364. 31
vulnera aggrauari creduntur eorum interuentu, qui canis serpentisue morsu aliquãdo fuerint læsi 399.26
vulnerum varia remedia 295.55.& 298.37.& 300.43.& 301.22.& 305.36. 37.& 307.36.& 308.27.34.& 309.21. 26.27.& 321.28.34.35.52.& 322.33. 40.& 328.35.& 331.22.& 338.27.44. & 350.54.& 351.3.& 353.49.52.& 360.38.& 361.43.45.& 362.28.& 365.53.& 366.30.40.& 368.12.& 380. 58.& 385.5.& 388.22.39.& 389.8.22. 31.& 390.9.46.& 393.17.20.& 395. 27.46.& 396.15.24.& 402.17.& 419. 6.50.& 466.32.& 478.31.& 480.18. 20.& 482.12.15.& 487.10.& 497.39
vulpes solertem & perspicacem auditum habent 116.42
vulpes quibus inimica 158.22. 30
vulpes ne gallinaceos attingant 416. 28
vulpes vbi non sint 126.49
vulpis, eiusq́; partium in medicinis vsus 409. 9.33.54.& 410.50.& 411.15.35.& 413.6.& 415.44
vulpes quo cibo necentur 348.12
vulpes in Thracia auribus glaciei admotis crassitudinem eius explorant 116.44
vulpium Thraces auguria sequũtur in transmittendis amnibus glaciatis 116.43
vulpes marina, earumq́; astus 138.48
vulturum nidos nemo vnquam attigit 144.7
vulturum alitum consideratio 144.7 per totum caput
vultures vbi nidificent 144.8
vultures biduo aut triduo præsentiunt futura cadauera 144.10
vultures vnguento fugantur 179. 17
vultures siseris semen edunt 297.12
vulturum, partiumq́; eorum in medicinis vsus 422.21.& inde.& 425.30.& 429.12.& 430.51
vulturnus ventus quis, & vnde spiret 13.5
vulturnus Coro contrarius 13. 36
vulturni venti qualitates, & natura 13. 44.45
vulturno apiaria & vineæ in Italia Galliaq́; opponendæ 279.60.& inde
vuluam propriè in reliquis dicimus animalibus quos in muliere locos seu vterum appellamus 174.17
vulua eiectitia quæ 174. 20
vulua porcaria quæ ibid.
vulua eiecto partu melior, quàm edito 174. 20
vuluæ seu vteri muliebris remedia 296.34. 49.& 297.49.& 301.42.& 302.38. 42.& 303.24.& 304.12.34.& 305.7. 11.21.& 306.56.& 307.6.21.& 308. 48.& 309.22.58.& 311.7.49.& 320. 47.& 321.11.30.& 322.5.46.53.& 322.33.46.57.& 324.41.& 327.28.& 328.11.16.19.& 329.42.& 333.12.& 334.11.& 335.41.& 336.23.& 342.4. 21.49.& 343.16.21.55.& 344.8.19. 38.56.57.& 346.52.& 348.42.& 349. 23.33.39.& 350.58.& 351.37.42.45. & 352.5.9.16 26.49.& 353.3.9.& 354.3.13.40.& 356.53.& 357.5.46. & 359.24.& 362.49.54.56.58.60.& 386.14.17.18.19.26.31.33.37.40.41. 42.46.& 388.18.& 390.17.& 391.20. & 393.2.& 400.47.& 402.14.32.& 404.28.& 405.2.& 406.25.& 415.7. 8.12.14.31.& inde.& 419.30.& 449. 55.& 479.41.& 497.21.& 509.42. 46.& 510.31
vxor Egnatij Mecennij ob vini potum à viro interfecta 206.3
vxor ob vini potum dote mulctata 206.7

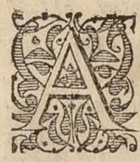

Anthos gemma 526.8
Xanthus historicus 364.20
Xenocrates statuarius 477.11
Xenocrates de pictura volumẽ edidit 489.26
Xenon pictor 495.1
Xenophili Musici ætas longissima citra vllum corporis incommodum 103.9
Xenophõ dux de Agricultura præcepta edidit 259.3
Xenophontis symposium 476.54
Xenophontis de sementis tempore sententia 272.29
Xerxes Persarum rex Hellespontum ponte strauit, illácque exercitum duxit 50.12
Xerxis aduentu platanus Laodiceæ mutata in oleam 255.33
Xerxis pater Darius per Bosporum Thracium duxit exercitum 50.15
Xerxes quo pacto exercitũ numerarit 47.13
Xerxis vniuersum exercitum Pythius Bithynus hospitio excepit 468.57
Xylina lina 383.6
Xylocinnamomum quid 187.6
Xylobalsamum quid, eiúsque vsus 188.50. & inde
Xylon frutex 183.6
Xiphias cometæ genus 9.14
Xiphia piscis 458.28.29
Xiphia piscis naues perforat 448.59
Xiphion herba qualis 372.48.51.& 381.10.& 382.16.49
Xiphij herbæ medicinæ 381.10.& 382.15.43.& 386.31
Xyris herba, id est, syluestris 322.25
Xystios gemma 523.23

Achalias Babylonius Magus, eiúsq; ad Mithridatẽ liber 526.5
Zamiæ nucum pinearũ genus 228.20
zancli Samothraceno post centesimum quartum annum dentes enati 171.28
zanthenes gemma in Media nascitur 527.7
zaratus Magus 427.30
zarmocenidas Magus ibid.31
zea genus frumenti vbi potissimùm proueniat 263.7.& inde.& Ibidem.49
zeæ medicinæ 335.2.& inde
zea in Africa in alicam degenerat 265.12
zeæ granum pulchrius, quàm tritici 265.19
ζείδωρ@ ἄρουρα zea cur ab Homero appellata 263.9
zenodorus statuarius Plinij ætate floruit 474.31
zenodorus fingendi ac cælandi scientia nulli veterum postponitur 474.37
zenonis libris Carneades responsurus elleborum sumpsit 367.7
zenonis statuam quare Cato in Cypria auctione non vendiderit 477.48
zephyria oua quæ 155.27
zephyrus ventus quis, & vnde spiret 13.8.& 279.53
zephyrus ventus ver inchoat 279.54
zephyro flante quæ agenda 279.55
zephyro oliueta opponenda 279.54
zeros gemma 523.58
zeti & Amphionis simulachrum ex marmore 501.51
zeugitæ calamorum genus 232.25
zeus piscis, faber appellatus 132.31
zeuxis statuarius 474.60
zeuxis Heracleotes pictor 488.55.& inde
zeuxidis cum Parasio certamen 489.12. & inde
zeuxidis opera mira ibid.12.& inde
zeuxis tabulam pingens quinque nudas virgines imitandas sibi proposuit 489.7
zygia aceris genus 225.31
Zingiber, aromatis genus 182.26
zythum potus Aegyptiorum 337.47
zizipha malorum genus 213.54
zizipha quo modo, & quando serantur 243.52
zizipha coronis olim anhibebantur 315.51
zmilaces gemma in Euphrate nascitur 527.9
zmilaces gemma marmori Proconnesio similis Ibidem
zmilus achitectus 505.60
zodiacus qui & Signifer, circulus cælestis, eiúsque situs 2.9.& 6.50.& inde. & 21.17
zoilicum linum 282.51
zona Orionis quando oriatur 275.22
zonarum quinque consideratio 19.8.& inde
zoophthalmon herba 374.27
zopyros herba 359.35
zopyrus argenti cælator 471.18
zopissa picis genus, & ex ea medicinæ 224.44.& inde.& 353.13
zoroastres eodem quo natus est die risit 94.48
zoroastris præceptor 427.25
zoroastres quo tempore floruerit 427.23
zoroastrem annis viginti in desertis caseo vixisse 176.30
zoroastres magicæ vanitatis inuentor 427.22
Zoroastris scripta 427.25.& inde
zoroastres de tempore seminandi quid senserit 270.58
zoroastris recens nati cerebrum palpitatione sua impositam repulit manum 94.49
zoronisios Magorum gemma 527.9
zoronisios gemma in Indo flumine nascitur Ibidem
zoster, ignis sacri genus 384.10
zoster fruticis marini genus 199.2
zura, paliuri semen 358.1

PRIMAE PARTIS INDICIS PLINIANI FINIS.

INDICIS PLINIANI PARS SECVNDA GEOGRAPHICA CONTINENS.

Ba mons 63.5
Abala oppidum 84.54
Abalus insula 516.38
Abalites sinus 84.28
Abali populi. 75.25
Abantias insula eadem cum Eubœa 49.7
Abaortæ populi 76.43
Abarimon Scytharum regio 90.1
Abdera, Hispaniæ oppidum 30.25
Abdera Thraciæ oppidum 47.10.& 49.60
Abderæ in campis equi pasti inflammantur rabie 370.8
Abeatæ populi 45.22
Abellinates populi 38.38.40
Abellinum oppidum 34.58
Abesamis oppidum 82.19
Abeste oppidum 77.58
Abydos Hellesponti oppidum 47.55.& 67.55
Abydus Aegypti oppidum, Memnonis regia 60.44
Abydi lapis è cælo lapsus colitur 16.21
Abila mons Africæ 29.58.& 56.60
Abila oppidum 62.16
Abisontes populi 41.33
Abnoba mons 50.32
Abobrica oppidum insigne 53.47
Aboccis oppidum 85.4
Abolani populi 35.27
Aboriense oppidum 57.54
Aborigines antiqui Latij populi 34.25
Abretini populi 66.22
Abricatui Lugdunensis Galliæ populi 33.15
Abrotonum oppidum 57.46
Absarum flumen, & castellum 70.27. & 71.44
Absari fluuij ortus 71.44
Absari fluuij exitus 71.44
Absilæ populi 70.39
Absyrtides insulæ 42.53
Absyrtium insula 41.51
Absitris fluuius 80.20
Abziritanum oppidum 57.57
Abzoæ populi 73.10
Acalandrum flumen 38.5
Acamas promontorium 66.55
Acamantis insula, posteà Cyprus dicta 66.56
Acanthon mons 44.9
Acanthus oppidum in Atho montis Isthmo 46.47
Acanthus insula 68.46
Acanthus Cariæ oppidum, alio nomine Dulopolis vocatum 64.50
Acapeatæ populi 71.18
Acarnania regio 43.53.59
Acarnania Ambracio sinu mersa 23.36
Acarne oppidum 46.22
Acchitæ populi 82.59
Accisi populi 71.23
Accitana colonia 31.56
Ace oppidum 62.22
Acedici populi 38.57
Acelum oppidum Venetorum 40.57
Acema mons 32.45
acerani populi 34.58
aceruetis Thraciæ vrbs, posteà Calatis dicta 47.19
acerræ Vafriæ, vmbriæ oppidum 39.3
acesines fluuius gemmifer 528.17
acesines Indiæ fluuius 76.14
acesinus Scythiæ fluuius 51.2
acestæi populi 37.28
achæi Græciæ populi 45.58
achæi populi Colchis vicini 70.49.& 72.12
achæorum portus 50.58
achæorum statio Cynossema 47.46
achaia libertate donata à Domitio Nerone 45.23
achaia sinu Corinthiaco mersa 23.36
achaiæ descriptio 44.38.per totum
achais oppidum 74.7
achana fluuius 82.28
acharitanum oppidum 57.57
achates fluuius, gemmáque 324.2.& inde
acheloi fluuij gemma 525.40
achelous fluuius ex Pindo nascens 43.59
achelous fluuius Echinadas insulas conuexit 23.2
achelous amnis Acarnaniã ab Aetolia dirimit 43.59
acheron Epiri fluuius 43.50
acheron Italiæ fluuius 35.45
acherontini populi 35.46
acherusia, Italiæ palus Cumis vicina 34.52
acherusia Thesprotiæ lacus 43.50
acherusia specus 69.49
achillea insula 51.57.& 67.31
achilleon oppidum iuxta tumulum Achillis à Mitylenæis conditum 66.29
achilleos Dromos, peninsula, & eius longitudo 50.60
achillis insula 50.58
achillis ædem sacram nulla auis transuolat 148.59
achillis tumulus 50.58.& 66.29
achisarmi populi 86.16
achne insula 67.13
achoali populi 83.14
acidula aqua vini modo inebrians 26.58
acienses populi 35.27
acila Arabum emporium 82.50
acinippo oppidum in Celtica 31.2
acina oppidum 85.17
aciris fluuius 38.5
acis insula, eadem cum Siphno & Meropia, eiúsque circuitus 49.15
acitauones populi 41.34
acytos insula rotundissima 49.40
acmodæ insulæ 52.51
acmonenses populi 65.2
acolitanum oppidum liberum 57.57
acone portus 69.49
acontius mons 45.44
acrabateni Iudææ toparchia 61.43
acra Iapygia, promontorium 38.17
acragas oppidum 37.24
acre oppidum 51.20
acrenses populi 37.28
acritas promontorium 44.51
acroceraunium promontoriũ 38.2.& 42.46
acroceraunij montes 42.22.& 43.31.37
acrocorinthus, id est, Corinthi arx 44.32
acrotadus insula 78.51
acrothon oppidum 46.46
actania insula 52.23
acte olim dicta, quæ posteà Attica 45.29
actium colonia Augusti 43.54
actrida oppidum 83.21
adana oppidum 63.53
addua fluuius 26.20.& 39.53.& 41.6
adesa oppidum 64.34
adiabaræ populi 86.1
adiabene regio 61.20.& 71.42.53.& 73.27
adiabeni populi 71.53.& 81.7
adylisus mons 45.44
adipson locus 83.56
ardimachidæ populi 58.49
adonis fluuius 62.34
adramytteos oppidum 66.16.20
adrastia oppidum 67.57
adrianus ager 39.9.20
adria colonia 39.9
adriaticum mare 33.28.29.& 40.9
adriaticum mare quantum à Propontide distet 47.33
adrumetum oppidum 57.34.& 87.54
adulitarum oppidum 84.26
aduliton oppidum 84.20
adunicates populi 32.44
æa oppidum 70.33
æant sinus 83.45
æantion insula 50.7
æantion oppidum à Rhodijs conditum 66.31
æantium promontorium 46.20
æas fluuius 42.17
æcani populi 38.40
æculani populi 38.38
ædepsum oppidum 49.3
ægea insula 67.25
ægeum mare vnde dictum 48.51
ægileus mons 45.37
ægialium insula 36.41
ægida oppidum 40.54
ægilodes sinus 44.57
ægilos insula 36.41
ægimori insulæ 59.1
ægina insula 48.26
æginium oppidum 46.30
ægion oppidum 44.41
æge, Macedoniæ oppidum 46.29
ægæ Ciliciæ oppidum liberum 63.49
ægæ, Aeolidis oppidum 66.9
ægialia insula 48.12
ægialos olim dicta Achaia 44.38
æglia insula 48.29
ægipam Aethiopiæ oppidum 86.20
ægipanes in Africæ & Aethiopiæ confinio 86.39
ægyptus Rubro mari depressior 83.51
ægypti pyramides 504.54& inde
ægyptus non cernit Septentriones 19.40

ægyptus

ægyptus non quatitur terræmotu 21.57
ægypti pars quondam mare fuit 23.4
ægypti alumen 497.50.51
ægypti labyrinthus 505.35.43
ægypti electrum 516.42
ægypti smaragdi 518.44.51
ægypti opalus 520.9
ægyptus non sentit Austros 13.21
ægyptus fulminibus infestatur 14.30
ægypti descriptio 59.28.& inde
ægypti mensura, ac termini Ibidem. & inde
ægyptus inter insulas à quibusdam numerata 59.31
ægyptus à situ Delta appellata 59.32
ægypti quot olim fuerint oppida 60.40
ægypti antiquitas 60.40
ægypti nomi, hoc est, præfecturæ, eorumq́ nomina 59.34.& inde
ægypti ditionis vbi Nilus esse incipiat 59.48
ægyptiæ nauigationis finis Syene 60.34
ægyptiorum in Indiam iter 79.45
ægyptiorum serui profugi Aduliton oppidum ædificarunt 84.20
ægyptiorum ad Rubrum mare iter triplex 83.53.& inde

Reliqua quære parte prima.

ægira insula 66.44
ægira oppidum 44.40
ægos fluuius 16.17.& 47.42
ægosthenienses populi 45.32
ægusa insula 37.35
ælana oppidum 61.12.& 83.8
ælaniticus sinus 61.11.& 83.8.45
æminius fluuius 54.2
æmona Pannoniæ vrbs, Romanorum colonia 40.48.& 42.31
æmonia Norici oppidum 42.24
æmoniæ regionis sæpè mutata nomina 4.55
ænare insula 67.39
ænaria insula 37.46.& 438.57
ænienses populi 44.2
ænnum oppidum 39.55
ænona ciuitas 41.50
ænos oppidum liberum 47.14
æolia insula ardens 27.44
æolis Asiæ regio 64.42.& 66.7
æoles Asiæ gens Græca 70.3
æolidis finis 66.19
æoliæ insulæ septem 37.36
æoliæ insulæ sulphure abundant 497.5
æoliæ insulæ vnde dictæ 37.37
æquesilici populi 32.16
æquiculani populi 38.51
æria oppidum 32.49
æria insula, eadem cum Thasso 49.59
æria insula, postea Creta 48.32
æsolani populi 35.37
æsepus amnis 67.58
æsculapij delubrum 45.7
æsculapij fons Athenis 26.30
æsis fluuius 39.23
æsius fluuius 68.9
æsilani populi 34.59
æthalia insula, Latinis Ilua dicta 36.43
æthalia insula, postea Chios dicta 67.32
ætheria olim dicta Aethiopia 85.50
æthiope insula 67.44
æthiopes Atabuli vbi 86.1
æthiopum color, tortique capilli à Solis æstu proficiscuntur 21.20
æthiopes Hesperij 86.51
æthiopes minio tinguntur 467.15
æthiopes Daratitæ 56.23
æthiopes Perorsi 56.22.& 59.8
æthiopes Arateres 84.23
æthiopum Meroe caput 20.50
æthiopes Taralei 59.12
æthiopiæ descriptio 59.5.& inde
æthiopum prima regio quæ 85.16
æthiopes antequam visi, fabulosi crediti 89.39
æthiopum Troglodytarumq́ commune emporium Adulitton 84.20
æthiopia vnde dicta 85.51
æthiopiæ mensura 85.9.& inde
æthiopiæ diuersa nomina 85.50
æthiopiæ monstra 85.51.& inde
æthiopia ad Troiana vsque tempora clara fuit & potens 85.8
æthiopia Aegyptiorum armis attrita 85.7
æthiopiæ magnes 508.41
æthiopiæ magnitudo 86.31.& inde
æthiopiæ situs 86.36
æthiopiæ duæ 59.10
æthiopica harena marmori secando maximè idonea 503.7
æthiopici maris insulæ plures 86.42. per totum caput
æthiopici smaragdi 519.5

Reliqua quære parte prima.

ætoli populi, oppida, fluuijq́ 44.2. per totum caput
æthria insula, eadem cum Thasso 49.59
æthræa insula 67.12
æthusa insula 23.30.& 37.& 34
ætnæ montis descriptio 37.17.& inde
ætnæ montis incendium 27.17.31
ætnenses populi 37.27
æx scopulus Aegeo mari nomen dedit 47.52
africæ propriè dictæ descriptio 57.25 per totum caput
africa propriè dicta bifariàm diuisa 57.36
africa tertia orbis pars 29.50
africæ situs 29.51
africa à Græcis Libya dicta 55.36
africa quibus animalibus careat 126.52
africa paucorum sinuum 55.37
africæ nomina ineffabilia 55.39
africæ in Atlantis radicibus mira fertilitas 56.5
africa magnitudo 87.34.& inde
africæ gentes castella ferè inhabitant 55.39.
africæ Auster serenus, Aquilo nubilus 13.51
africæ itinera serpentibus ferisque infestata 57.41
africæ propriæ dictæ populi, coloniæ, oppida 57.52.& inde
africæ adiacentes insulæ 58.54. per totum caput
africæ alumen 497.51
africæ solitudines 59.8.
africæ totius mensura 87.34.& inde
africæ parietes ex terra 496.39
africæ noctes æstate roscidæ 16.47
africæ descriptio 55.36.& sequentibus octo capitibus

Reliqua quære parte prima.

agacturi populi 83.20
agagammatæ populi 71.19
agamede oppidum 67.47
agandei populi 71.26
aganippe fons 45.43
agamzua oppidum 73.35
agasus portus 38.30
agatha oppidum 32.32
agathirnum, siue (vt alij legunt) Agathyrsum Siciliæ oppidum 37.26
agathyrsi populi 51.27
agathussa insula eadem cum Telo 49.37
agedi populi 71.22
agesinates populi Pictonibus iuncti 53.27
agylla oppidum à Pelasgis conditum 33.60
agyrini populi 37.28
agla oppidum 30.38
agnices fluuius 81.7
agoce oppidum 84.54
agra Læanitarum regia 83.7
agragas oppidum 7.24
agrani oppidum à Persis dirutum 80.29
agræ oppidum 45.17
agrei populi 82.60.& 83.23
agrigentum oppidum 37.24
agriophagi populi 68.37
agrippenses Bithyniæ populi 86.27
agrippinensis colonia 53.13
agrospi populi 86.20
aguntum oppidum 42.24
aiacis sepulchrum 66.31
alabanda oppidum liberum 65.12
alabastros fluuius 66.16
alabastrum oppidum 60.46.& 521.58
alachroæ populi 57.48
alana oppidum 84.54
alani populi 50.44
alasi oppidum 58.36
alazon fluuius 71.59
alba oppidum Italiæ ad lacum Fucinum 38.51
alba Hispaniæ oppidum 30.36
alba Galliæ oppidum 32.48
alba Pompeia, Liguriæ oppidum 33.51
alba fluuius 31.42
alba longa Latij oppidum 34.58
albanensis populi 32.3
albaniæ descriptio 71.59.& inde
albaniæ oppida 71.60.& inde
albanos fluuius 73.16
albanus mons 35 2.27
albanum mare 73.12
albani, populi Scythici ab Iasone oriundi 73.11
albani, Latij populi 35.27
albaniæ populi à pueritia statim cani 90.7
albaniæ populi, noctu plus, quàm interdiu cernentes 90.7
albenses populi 35.27.& 38.51
albion, id est, Britannia insula 52.44

albis fluuius 52.34
albium Intemelium, Liguriæ oppidum 33.44
albium Ingaunum, Liguriæ oppidum 33.45
albonenses populi 33.47
album promontorium 29.54. & 62.22
albula, id est, Tiberis fluuius 34.9
albulates fluuius 39.11
alchione mons 46.43
alces fluuius 68.38
alea oppidum 45.18
aleij Campi 63.50
alele vrbs 58.23
aleniticus sinus 83.9
aleon fluuius 65.50
aleos fluuius 439.20
aleria colonia 36.39
aletini populi 38.45
aletium oppidum 38.16
aletrinates populi 34.59
aletrini populi 38.40
aleu insula 82.45
alexandriæ dies longissimus horarum quatuordecim 21.3
alexandria Aegypti difficulter aditur 66.49. & 505.26
alexandriæ Aegypti obeliscus 504.16.26
alexandria oppidum ad mare Caspium 73.29
alexandria Margianæ oppidum 73 59
alexandria Sogdianorum oppidum 74.10
alexandria Ciliciæ oppidum 63.49
alexandria Indiæ oppidum 78.26
alexandria Carmaniæ oppidum 79.31
alexandria ad Tigrin fluuium 81.51
alexandria Ariorum oppidum 75.14
alexandria, Aegypti vrbs, eiusq́ situs & descriptio 60.52. & inde
alexandriæ à Siculo freto distantia 87.29
alexandriæ & Iuliopolis distantia 79.6
alexandria Troadis oppidum Romanorum colonia 66.3
alexander Bucephalam vrbem de nomine equi sui appellauit 76.45
alexandri classis præfecti Onesicritus, & Nearchus, eorúmque nauigationes 78.37. & inde
alexandri Magni aræ, & termini 74.11. 75.20
alexandri magni itineris mensores Beton & Diognetus 75.23
alexander Darium vbi vicerit 73.27

Reliqua quære parte prima.

alexandropolis oppidum 80.60
alexia Galliæ oppidum 482.46
alsaterni populi 34.59. & 38.57
alfellani populi 38.40
aliacmon fluuius 46.31. & 303.6. & 439.18
aliæu insulæ 84.23
almon oppidum 46.2
aliphiræi populi 45.22
allantenses populi 46.36
allifani populi 34.54
allobrogum regio 32.41
almedessos, siue Halmydissus oppidum 47 27
almopij populi 46.34
alone insula sponte enata 23.15
aloni populi 80.18
alontigiceli populi 30.55
alope Locrorum oppidum 45.53
alopeconnesos insula 50.4
alopece insula 51.24. & 67.42
alopes olim dicta Ephesus 65.40
alostigi populi 30.55
alpesa oppidum 31.2
alpes ab Annibale exuperatæ 499.33
alpes sæpè tremuerunt 21.56
alphion lacus vitiligines tollit 439.6
alpium iuga Romano imperio celeberrima 32.26
alpium Crystallus 515.50. & 516.3
alpium longitudo 41.7. & inde
alpium altitudo 17.47
alpium geminæ fauces 40 25
alpium varij incolæ 41.15. & inde
alpium tropæum Augusto erectum 41.28
alpinæ gentes Augusti auspicijs subactæ 42.31
alpheus fluuius 26.28. & 44.48. & 45.21. & 442.7
alsa fluuius 40.39
alsium oppidum 33.29.60
altinum oppidum 39.60. & 40.37
aluntium Siciliæ oppidum 37.26
aluona oppidum 41.49
alutæ gentes 41.47
alutraenses populi 41.1
amalchium, id est, Oceanus Septentrionalis 52.6
amandræ locus 76.49
amantini populi 42.38.46.37
amantes populi 42.19.34
amanus mons 62.50. & 82.6. & 88.6
amani montis portæ 32.11
amanum Hispaniæ citerioris portus 53.39
amarbi populi 73 1
amasia oppidum 70.7
amasis Aegypti rex 60.40
amassi populi 71.26
amastris oppidum 69.55
amathus oppidum 66.58
amatæ populi 76.41
amathei populi 83.18
amathusia insula eadem cum Cypro 66.40
amaxitos Doridis oppidum 65.2
amaxitos Troadis locus 66.23
amazonicus siue Amazonius mons, Tauri pars 64.25
amazonum opus Ephesus 65.40
amazonum connubia cum Gynæcocratumenis, Mæotidis accolis 71.8
amazonum gens vbi 72.57. & 73.15
ambiani Galliæ populi 53.8
ambilatri Aquitaniæ populi 53.22
ambitui populi 68.18
ambracia oppidum 43.52
ambraciæ portus maris recessu in sicco relictus 23.5
ambracius sinus 23.36. & 43.49
ambrysus oppidum 44.16
amelas oppidum 64.35
ameria oppidum quando, & à quibus conditum 39.35
amerini populi 39.24
ameriola oppidum 35.25
amyclæ oppdium 44.56
amyclæ à serpentibus deletæ 34.39. & 116.48
amilus fluuius 108.28
amymone fons 45.4
amisius fluuius 52.35
amisum oppidum 69.60. & 70.3
amithoscuta regio 82.50
amiteunum oppidum 35.26
amiterni populi 38.54
amitinenses populi 34.3
amyzon oppidum 65.12
amnanethu insula 82.46
amnon fluuius 82.47
amometi de Attacorum gente liber 74.43
amordi populi 74.21
amordos insula 49.41
ampeloessa oppidum 62.16
ampelos oppidum 46.44. & 48.39
ampeli pisces salsi 449.12
ampelusia promontorium 55.44
amphilochicum Argos, Acarnaniæ oppidum 43.59
amphimallæ oppidum 48.38
amphipolis oppidum 46.50. & 144.27
amphissa oppidum 44.16
ampræ populi 83.17
ampreutæ populi 70.28
ampsaga fluuius 57.13.14.18
ana fluuius 30.11. & 54.6.11
anactoria Acarnaniæ oppidum 43.52
anactoria Asiæ ciuitas eadem cum Mileto 65.28
anætia oppidum 73.7
anagnini populi 34.59
anagnutes populi 53.22
anaiticus lacus 231.42
analitæ populi 83.13
anapauomenos fons 26.45
anaphe insula 23.15. & 49.44
anariaci populi 73.56
anassus flumen 40.58
anatilia oppidum 32.49
anatiliorum regio 32.39
anatis fluuius 56.16
anaudoma oppidum 84.46
anazarbeni populi 63.58
anchiale oppidum 63.51
anchialum oppidum 47.25
anchorarius mons 196.32
ancyra oppidum 68.14.20
anclacæ populi 71.20
ancona colonia 39.13.18
anconæ à Pola distantia 40.55
anconæ situs, & gnomonis vmbra 20.39
andanis fluuius 79.30
andaræ populi 75.57
andatini Aethiopiæ oppidum 86.20
andegaui 53.19
andera oppidum 66.34
anderæ populi 86.4
andologenses populi 32.52
andorisippo oppidum 31.7
andria siue Andira oppidum 68.14
andriaca oppidum 64.29
andricus fluuius 63.48
andri insulæ fons vini sapore scatens 26.59
androcalis oppidum 84.55
ondrogyni populi 90.21
andromeda vbi belluæ obiecta 66.50
andros Britannica insula 52.52
andrus insula vna Cycladum 49.10
anemo fluuius 39.41
anemurium oppidū 63.57. & 64.1. & 66.60

angaris mons 61.31
angulani populi 38.52
anydros insula 67.39
anichia oppidum 45.45
anio fluuius 39.2
annestum oppidum 83.27
annibalis castra Magnæ Græciæ portus 37.55
annibalis insula 36.6
annibalis turres 20.5
annibal Prusæ conditor 58.26
annibalis speculæ 496.42
an sancti specus 23.59
antacæ populi 71.18
antæi opus & regia Tingi 55. 41.49.
antandros oppidum 66.17
antandros insula eadem cum Andro 49.11
antarados oppidum 62.36
autarados insula 62.36
antariani populi 74.22
antemnæ oppidum 35.26
anthane oppidum 44.57
anthedon portus 45.8
anthedon oppidum 45.39.& 61.31
anthemus fluuius 70.45
anthemus oppidum 46.43.& 80.21
anthemusa insula 67.29
anthemusa oppidum 63.20
anthinæ insulæ 67.37.
anthium oppidum 46.26
anthropophagi Scythtæ populi 51.2.& 74. 32.& 89.58.& 90.4
antropophagi Aethiopiæ 86.28
antibacchiæ insulæ 84.23
antichthones vbi crediti 77.4
anticyra insula 367.9
anticyra oppidum 44.16
antidalei populi 83.59
antigononses populi 43.38
antigonea Arcadiæ oppidum 45.15
antigonia Troadis oppidum 66.22
autigonia Macedoniæ oppidum 46.32
antilibanus mons 62.49
antiochia Syriæ regio 61.20
antiochia oppidum 62.42.& 63.18.& 64.4.& 65.7.10.& 68.49.& 73.29. & 74.1.& 81.22.52.& 88.2.& 314.2.
antiochiæ Syriæ descriptio 62.42
antiochi insula 67.7
antiochis regio Asiæ in mare Caspium vergens 18.24
antiochenses populi 46.36
antiphellos oppidum 64.30.& 447.34
antipodes an sint 17.36.& inde
antipolis oppidum Narbonensis Galliæ 32.45
antipolis, id est, Ianiculum 35.25
antirrhium promontorium 23.37. & 44.5
antissa oppidum 24.45.& 67.46
antissa insula Lesbo adiuncta 23.30
antium colonia 34.28
antixeni populi 76.47
antobroges populi 53.29
antonio politæ populi 65.22
anxa oppidum 38.17
anxani Italiæ populi 38.48
anxantini Italiæ populi 38.50
anxur oppidum, id est Terracina 34.39
aornos locus 43.8
aorsi populi 50.43
aoti populi 47.6
aous fluuius 42.17
apamia oppidum 62.53.& 63.23.& 64 57.& 66.43.& 68.17.& 73.35.& 80.23. & 81.8.22.& 82.25
apamena regio 62.30
apamestini populi 38.44
apartheni populi 71.23
apate oppidum 83.5
apaturos oppidum 71.1
apellæi populi 74.23
apennini sylua Sila 35.50
apennini montis descriptio 33.47.& inde
apennini iugis Sabini vtrinq; clauduntur 39.5
apenninus sæpe tremere visus 21.56
apesantus mons 45.3
aphas fluuius 43.52
aphrodisias oppidum 47.22
aphrodisienses populi liberi 65.15
aphrodisias insula 54.29.& 79.40
aphrodisias regio 66.14
aphrodisias promontorium 64.48
aphrodisium oppidum 34.28
aphrodisium flumen Pyrrheæ fœminas steriles facit 439.6
aphrodites oppidum 61.4
aphroditopolites Aegypti nomos 59.36
apia olim dicta, quæ postea Poleponnesus 44.21
apidanus fluuius Thessaliæ 56.10
apiennates populi 39.34
apilas fluuius 46.30
apinæ & Tricæ oppida à Diomede euersa 38.36
apiolæ Latinorum oppidum à Tarquinio rege captum 35.34
apyre oppidum 64.30
apis vicus 58 46
apitami populi 82.45
apolloniæ & hydruntis distantia 38.20
apollonia Macedoniæ oppidum 42. 18
apollonia quondam Corinthiorum colonia 42.18
apollonia Thraciæ oppidum 47.9.26
apollonia Cyrenaice oppidum 58.6
apollonia Idumæ oppidum 61.34
apollonia Troadis oppidum 66.18.36
apollonia Ponti insula 72.19
apolloniatarum insula 51.55
apolloniatarum crater bitumine scatens 27.42
apolloniaticum bitumen liquidũ est 497.26
apolloniatæ Cariæ populi 65.14
apollonoshieritæ populi 65.23
apollonidienses populi 66.40
apollinis Actij templum 43.54
apollinis Phæstij portus 44.12
apollinis oraculum Delphicum 44.14
apollinis promontorium 57.8
apollinis vrbs 60.41
apollinis Clarij templum 65.46
apollinis Clarij specus mirus 27.6
apollinis & Marsyæ certamen iuxta Auocrenas 64.60
apollinis Didymæi aræ vbi, & à quo erectæ 65.25
apollinis Didymæi oraculum 65.25
apollopolites Aegypti nomos 59.35
appiani populi 64.57
apros colonia 47.36
aprusa fluuius 39.40
aprustani populi 38.6
apta Iulia Vulgentium oppidum 32.48
apteron Cretæ oppidum 48.38
apuliæ descriptio 38.28.& inde
apuli Italiæ populi 33.1
apuliæ insulæ 42.49
apuliæ ventus Atabulus, plantas frigore exurens 254.51
apulorum genera tria 38.33
apuscidamus lacus Africæ, in quo nihil proiectum mergitur 439.41
aquæ Sextiæ, oppidum 32.47
aquæ Statyellorum, oppidum 33.51
aquenses populi 34.3
aquicaldenses populi 31.48
aquileia oppidum, & eius flumina 40.39
aquiloni populi 38.38
aquinates saltus 39.45
aquinum oppidum 34.57
aquitaniæ fines 53.4
aquitaniæ populi 53.22 per totum caput
arabes Scenitæ 63.25
arabes Rhetaui 63.20
arabes Ascitæ 84.36
arabes Autei Gnebadeiq; 84.3
arabes Aroei 80.15.& 81.15
arabes Mesei 8.17
arabes Orei 71.42
arabum habitus qualis 83.34.& inde
arabum fines Meroen vsque protenduntur 84.41
arabiæ descriptio 61.7.& 79.35.& 82.6. & inde
arabia felix 61.7.& 63.27.& 22.12
arabia bona sui parte sterilis 61.9
arabiæ solitudines 85.1.& 86.26
arabiam solus Rom. Aelius Gallus arma intulit 83.26
arabia citerior sub quo parallello sita 87. 59
arabia Eudæmon 81.48
arabiæ Merorum situs & oppida 63.12. 17.
arabiæ mensura 83.9
arabani, Aetiopiæ oppidum 86.21
arabici sinus descriptio 79.37
arabici sinus & Aegyptij maris distantia 19.16
arabis oppidum à Nicanore Macedoniæ præfecto conditum 80.16
arachosiorum oppidum 75.15
arachotæ populi 76.51
aracynthus mons 44.9
arachosia regio, oppidum, fluuius 77.47
arados oppidum & insula 26.40.& 62.36. & 66.51
aramei populi 74.19
aranditani populi 54.16
aranium oppidum 84.45.50
arapotes lacus 60.53
araraucelos populi 58.14
araris flumen 32.32
arasenses populi 68.21

aratiatici populi 73.1
aratia inſula Neptuno ſacra 79.50
arauiſci populi 42.34
arauſio oppidum 32.46
araxes fluuius Otenes & atropatenes regionum terminus 73.31
araxis fluuij ortus 71.45
araxum promontorium 44.44.& 48.18
arba inſula 41.51
arbalo oppidum 163.18
arbelitis regio 73.27
arbiorum gens 78.34.& 49.47
arbis fluuius 79.42.& 91.28.& 127.50
arca oppidum 62.16
arcades in Latio 34.25
arcadiæ, deſcriptio, nomina, oppida, populi 45.14. per totum caput
arcadiæ gemmæ 521.5
arcadiæ flumina 45.21
arcadiæ montes 45.19
arcadia Cretæ oppidum 441.59
arcadiæ aſini maximi 121.38
archelais colonia 70.6
archæopolis oppidum 65.53
archidemia fons 37.21
archippe oppidum 38.58
archous fluuius 81.23
arcilachitæ populi 51.12
arcobricenſes populi 31.53
arconneſus, id eſt Cyzicum oppidum olim inſula 67.60
arconneſus inſula deſerta 50.6
ardanus ager 24.46
ardea oppidum à Danae Perſei matre conditum 34.27
ardens montes rubore ignis ſpeciem præbentes 85.58
areatæ populi 47.7
arechi populi 71.5
arecomicorum gens 32.51
arelate oppidum 32.46
aremorica regio 53.4
arene oppidum 45.53
arethyrea regio 44.45
arethuſa lacus omnia pondera illata ſubſtinet 80.58
arethuſij populi 46.36.& 62.60
arethuſa oppidum 46.49.& 83.25
arethuſa fons Syracuſanus 25.41.& 37 21
arethuſa Bœotiæ fons 45.43
arethuſa Eubœæ fons 49.4
aretij oppidi murus lateritius 497.60
aretij oppidi vaſa fictilia 496.3
aretini populi 34.2
aretino agro peculiaria vitium genera 202.20
areua fluuius 32.8
areuaci populi 32.8.& 53.48
areus fluuius 68.9
argennos inſula 67.27
argenteus fluuius 32.43
argentini Italiæ populi 39.44
argenus inſula 78.42
argetæ populi 78.28
argæus mons 70.10
argiæ inſulæ 67.18
argyna oppidum 44.12
arginuſa inſula 66.36.126.40
argyræ inſulæ 76.59
argyrippa oppidum 38.35
argyruntum oppidum 41.49
argiuæ Iunonis templum 35.36
argolicus ſinus 44.59
Argos hippium Italiæ oppidum 38.35
argos Hippium Græciæ oppidum 45.1
argos pelaſgicum regio eadem cum Theſſalia 45.55
argos Amphilochium 43.58
aria inſula Marti ſacra 72.21
aria regio 87.25
ariacæ populi 74.21
ariacos oppidum 68.1
ariana regio 78.2
ariani populi 79.57
arialdunum oppidum 30.38
arialdunum, Beticæ vrbs 30.38
arycanda oppidum 64.8
arycandus fluuius 64.29
aricia oppidum 34.58
ariciæ arua carbonis contactu ignem concipiunt 27.58
arienates populi 39.34
arij populi 76.51.53.& 79.5
arij populi bellicoſi 83.31
arimaſpi populi 51.29.& 74.22.& 89.56
ariminum colonia & fluuius 39.39
arimphæi populi 71.11.& 72.53
ariorum oppidum Alexandria 75.14.
ariſbe oppidum 66.29.& 67.45
ariſtæum oppidum 47.25
ariſtera inſula 48.24
arius fluuius 78.25
armalchar fluuius idem cum Euphrate 80.27
armedon inſula 48.51
armeniarum duarum deſcriptio capite nono libri ſexti. per totum
armeniæ minoris & Neocæſareæ terminus amnis Lycus 70.13
armeniæ maioris & Cappadociæ terminus Euphrates 71.39
armeniæ vtriuſque oppida 71.47.& inde
armeniæ totius menſura 71.50.& inde
armeniæ portæ 64.23
armenochalybes populi 70.26.& 72.2
armine oppidum 69.57
armiſtæ populi 42.7
armozei populi 79.47
armua fluuius 87.22
armuzia regio 79.31
arnates populi 38.24
arne oppidum 45.6
arnus fluuius 33.56
arocelitani populi 31.53
arocha fluuius 37.57
aroei Arabes 80.15.& 81.7
aroſapes fluuius 78.25
aroteres Scytæ 47.21.& 73.14
aroteres populi Aetiopiæ contermini 84.23
arpani populi 38.40
arpinates populi 34.59
arra oppidum 83.12
arræi Sarmatæ 47.6
arrebaci populi 31.28
arrhene regio 81.4
arrotrebæ populi 53.43.59
arrotrebarum promontorium 54.24
arruci Bæticæ oppidum 30.45
arſa oppidum 31.3
arſacia regio 79.60
arſagalitæ populi 76.48
arſamote oppidum 71.47
arſanus fluuius 63.10
arſanias fluuius ibid.
arſennaria oppidum 57.6
arſia fluuius 33.27.30.& 40.55.& 41.43.& 42.45
arſicodani populi 83.5
arſinoe oppidum 58.5.8.& 60.47.& 61.12.& 63.54.& 66.59.& 53.57
arſinoitæ nomi duo 59.43.45
arſinoites Aegypti nomos 60.47 & 504.57
artabatitæ populi quadrupedum ferarum modo vagantur 86.29
artabrum promontorium 28.12 & 53.54
artabrum gens 53.59
artacabane oppidum ab Antiocho munitum 78.27
artacæon inſula cum oppido 68.47
artacacna oppidum 78.25
artace portus 67.58
artaxata oppidum 71.49
artaxatorum & Gazæ diſtantia 73.32
artemiſium oppidum 49.4
artemiſia inſula 36.41
artemiſius mons Arcadiæ 45.20
artemita Acheloi inſula 43.59
artemita oppidum 80.15
artemite inſula 49.22
artemius mons 45.3
artheidon inſula 67.42
arthitæ populi 42.6
artigi oppidum 30.37
artigula inſula 85.18
artinia ſtagnum 68.2
aruerni populi liberi 53.28
arunci Bæticæ populi 31.2
arunda oppidum 31.2
aſachæ populi 86.11
aſachæi populi Aethiopes 111.17
aſæi populi 74.22
aſampatæ populi 71.24
aſana fluuius 56.6
aſangæ populi tigri fera ſcatentes 76.25
aſar oppidum 86.18
aſcalo oppidum 61.32.& 87.60
aſcandalis oppidum Lyciæ 64.34
aſcania Phrygiæ locus 68.10
aſcania inſula 49.44
aſcaniæ inſulæ Troadi adiacentes 67.42
aſcanius lacus 68.27.& 446.2
aſcanius ſinus 68.27
aſcanium flumen 68.8
aſcantici populi 71.18
aſcia loca quæ 20.56
aſcitæ Arabes qui, & vnde dicti 84.36
aſcomarci populi 71.19
aſcriuium oppidum 42.8
aſculum colonia 39.12
aſdathæ Caucaſi montis incolæ 522.2
aſel oppidum 86.19
aſeni populi, trium vrbium incolæ 76.44
aſgilia inſula 82.34
aſiæ deſcriptio. à capite nono libri quinti vſque ad finem
aſia tertia orbis pars 29.50

asia à tribus cæli partibus oceano cingitur 72.47.& inde
asiæ & Europæ distantia 47.43.& 50.11.& 51.22.& 67.55
asia inter Europam Africámque media 29.51
asiæ mensura 59.25.& inde.& 87.39.& inde
asiæ propriè dictæ descriptio 64.37.& inde
asiæ gentes quæ interierint 66.41
asiæ adiacentes insulæ 66.46.& inde
asiæ propriè dictæ terminus 68.42
asiæ montes 65.55.& inde
asiæ diuisio 64.37
asiæ propriæ dictæ populi in vniuersum CCLXXXII. 68.43
asiam Issicus & Sinopicus sinus peninsulam efficiunt 70.1
asiæ alabastrites 503.53
asiæ coralliticus lapis 503.58
asiæ crystallus 515.54
asia deuicta à Cyro 462.58
asiæ partes & populi compendio 87.41.& inde
asiaticum mare 64.15.36
asido oppidum 30.49
asine oppidum 44.52
asines fluuius 37.17
asinæus fluuius 44.51.& 48.21
asirinates populi 39.24
Asoi populi 80.9
asophis regio 44.46
asopus fluuius 64.54
aspagones populi 76.54
aspelia insula 66.57
aspendus oppidum 64.10.12
asphaltites Iudææ lacus 26.31.& 61.49.56.& inde.& 94.19
asphaltites vnde dictus 61.56
asphaltites nihil præter bitumen gignit 61.56
aspis insula 48.28.& 67.8
aspledon oppidum 45.45
assesiates populi 41.48
asseriates populi 41.1
assyrani populi 51.12
assyriæ & Caspij maris distantia 81.20
assyriorum initium Adiabene 73.27
assyria olim dicta quæ posteà Syria 61.20
assorini populi 37.27
assos oppidum 12.42.& 66.18.& 508.56
astabores alter ex Nili alueis 60.4
astacenus sinus 68.31.33
astaceni campi, miráque eorũ natura 26.56
astacum oppidum 68.30
asta oppidum 33.51.& 496.4
asta regia Bæticæ oppidum 30.48
astapus fluuius idem cum Nilo 60.1 & 91.31
asteria insula eadem cum Delo 49.20
asteria olim dicta quæ posteà Rhodos 67.12
asterion mons 45.3
asteris Ionij maris insula 48.19
astice regio 47.26
astigi oppidum 30.53
astigitanus conuentus iuridicus 30.18
astigitana colonia 30.49
astypalæa insula 49.44.& 119.33
astyre oppidum 66.12
astomorum gens qualis 91.3.& inde
astrabe insula 49.38
astromela oppidum 32.38
astron fluuius 66.16
astura fluuius & insula 34.28.& 36.44
astures populi 32.11
asturum conuentus in Hispania citeriore 31.24
asturum populi duodecim 32.11
asturum regio 53.41
asturica vrbs magnifica 32.12
asturia auro abundat 464.44.45
asturiæ mensura 54.20
astusapes dextrum Nili cornu 60.5
asum Cretæ oppidum 48.41
asura oppidum 63.38
asuciandæ populi 71.21
asulani populi 34.59
atabyria olim dicta quæ postea Rhodos 67.12
atabuli Aethiopum gens 86.1
atalante insula EubϾ quondam iuncta 23.27
atargatis dea Syrorum 62.54
atarnea oppidum 66.11
atax fluuius 32.30
atellani populi 34.59
atelpos fluuius 74.9
ater mons 58.25
aternus fluuius 32.28.& 38.49.& 39.8
ateste oppidum 40.57
athamas mons 46.7
athamanes populi Aetolorum 44.2
athanæ oppidum 82.37
atharrabites Aegypti nomos 59.39
athenæ oppidum Arabiæ 83.23
athenæ Græciæ vrbs clarissima 45.35
athenarum arx Cecropia 105.37
athenarum murus lateritius 496.55
atheniensium ventus peculiaris Sciron 13.15
atheniensium portus maris recessu in sicco relictus 23.6
athenopolis oppidum 32.42
athesis amnis 40.10
athos mons in Lemnum vsque vmbram eiaculatur 49.58
athos mons à Xerxe Persarum rege perfossus 46.44
athina oppidum 41.3
atinates populi 35.59.& 38.7.33.50
atintanes populi Græciæ Pisanorum progenitores 33.56
atyras fluuius 47.34
atys amnis 37.24
atalante insula 49.49
atlantia regio, eadem cum Aethiopia 85.50
atlantis insula 86.50
atlantis montis descriptio 56.2.& inde
atlantis montis latitudo 56.3
atlantis montis syluæ 56.42
atlantis montis feræ 56.47
atlanticum mare 35.45
atlantici maris initium 84.31
atlantici maris insulæ plumbum album mittere falso creditæ 482.19
atlas mons Maurorum lingua Diris dictus 56.37
atlanticum mare olim continens 23.35
atlantici Galliæ populi 32.50
atlanticus Oceanus ab Atlante vicino monte nomen accepit 56.3
atlantes populi 59.13.15
atraces Aetoliæ populi 44.2
atramitæ populi 83.2.4
atrani populi 38.40
atrax Aetoliæ fluuius 44.3
atrax Thessaliæ oppidum 46.2
atrebates Galliæ populi 53.9
atria Thuscorum oppidum 40.8
atriaticum mare primùm dictum, quod postea Adriaticum 40.8
athribis oppidum 61.4
atropatene regio 73.31
attacorum gens 51.40s& .74.41.43
attalenses populi 67.39.& 68.22
attalia oppidum 66.9
attali Arabes 80.48
attanos sinus 74.41
Attasini populi 74.5
attelebusa insula 67.3
attena oppidum 85.5
attene Arabiæ regio 82.31
atticæ descriptio 45.29.& inde
attidiates populi 39.24
attinates populi 38.40
attubi Bæticæ oppidum 30.51
attuba oppidum 68.5
auantici populi 32.55
auanticorum gens 32.38
auchetæ populi 51.26.& 71.24
audaristenses populi 46.36
auenio oppidum 32.47
auernus lacus 34.51.& 439.40
aufidus fluuius 38.27
aufidenates populi 38.54
aufinates populi 39.52
augylæ populi 5742.& 59.8.19
augurina Segeda, Bæticæ oppidum 30.36
augusta firma Bæticæ oppidum 30.50
augusta Taurinorum 40.21
augusta noua Hispaniæ citerioris oppidum 32.10
augusta gemella Bæticæ oppidum 30.49
augusta prætoria 33.23.& 40.22
augusta Iulia Hispaniæ citerioris oppidum 54.27
augusta Tricastinorum, Galliæ Narbonensis oppidum 32.49
augusta Vagiennorum Liguriæ oppidũ 33.50
augusta Bracarum Hispaniæ citerioris oppidum 52.46
augustani populi 31.47.59.& 32.11
augusti tropæum in Alpibus 4129
augusti coloniæ 57.7.13
augustum authorem Plinius in Italiæ descriptione secutus 33.35
augustobrigenses populi 54.17
augutturi populi 78.29
auinense oppidum Africæ 57.56
aulerci populi 53.18
aulis oppidum 45.48.& 49.4
aulidis oppidi vetustissimum Dianæ templum 235.32
aulon oppidum 44.49
aulocrenæ, vallis Apollinis & Marsyæ certamine nobilitata 65.60
aulocrene mons 65.30
aulocrene regio 237.4

aulon Cilicius maris pars 66.60
aunios insula 53.46
aurelia Carisa, Bæticæ oppidum 31.5
auricornu promontorium 131.15
aurinini populi 34.6
aurum vehentes fluuij 463.55
aurunci Latij populi 34.25
auruspi oppidum 86.15
ausci populi 53.26
auser fluuius 33.56
ausetani populi 31.40.46
ausones populi 34.26.& 37.51
ausonium mare quod, & cur ita dictum 35.55.& 37.50
austageni populi 27.26
austrauia insula 52.23.& 517.10
austrinus polus Dramasa ab Indis appellatus 76.5
autaridæ populi 82.57
autei populi Arabiæ 84.3
autololes populi 56.2.& 56.19.58
autololum insulæ 87.1
automate insula 23.17.& 49.42
automela oppidum 76.33
autrigonum gens & ciuitates 32.8
auellani populi 34.59
auximates populi 34.59.& 39.14
axantos insula 52.52
axatiara oppidum 30.44
axenos Pontus primùm dictus, qui postea Euxinus 50.16.& 69.30
axiacæ populi 50.54
axius fluuius 46.32.34
axon fluuius 64.44
aza oppidum Armeniæ minoris 71.47
azali populi 42 34
azanium mare 79.37.& 84.18
azarei populi 83.60
azibintha insula 49.46
azochis oppidum 80.20
azones populi 80.18
azotus oppidum 61.32
azuritanum oppidum 57.54

Babanenses populi 31.59
Babba oppidum 55.57
Babylonia regio 61.18.& 80.27. 30.35.& 87.53
Babylonicum bitumen 497.26
Babyloniæ fertilitas 80.37
Babylonij diem suum à Solis exortu ad alterum Solis ortum obseruant 21.14
Babyloniæ campus ardens 27.39
Babylonis muri bitumine ferruminati 497.44
Babylonis vrbis descriptio 80.29 & inde
Babylon Chaldææ caput 63.40
Babytace oppidum 81.26
Bacascami populi 83.19
Bacchi aræ & termini 74.11
Bacchiæ insulæ 84.23
Bachilitæ populi 83.17
Bachinæ insulæ 67.42
Bactri populi 74.3.8
Bactrianorum lacus sale æstuantes 443 30
Bactrum oppidum & flumen 74.8
Bactra oppidum 73.52
Bacuntius fluuius 42.37
Badanathe oppidum 83.14
Bæbro oppidum 30.38
Bætarreni populi 62.57
Bætica Hispaniæ pars 30 9
Bæticæ mensura 31.14. per totum
Bætica vnde dicta 30.15
Bæticæ fertilitas 30.16
Bæticæ conuentus quatuor iuridici 30.17
Bæticæ oppidorum numerus 30.18
Bæticæ quot coloniæ 30.18
Bæticæ quot municipia 30.18
Bæticæ finis Murgis 30.26
Bæticæ adiacentes insulæ 53.25
Bætis Hispaniæ fluuius 25.26.& 30.21.30
Bætis fluuij in ripis putei æstu crescente minuuntur 30 26
Bætulo oppidum 33.12
Bætulonenses populi 31.48
Bagada oppidum 84.47
Bagrada fluuius 57.30.& 111.28
Baiarum portus 34.50
Balanea oppidum 62.39
Balari populi 36.59
Balbura oppidum 64.36
Balcea oppidum 66.34
Baleares insulæ 36.1
Baleares funda bellicosæ 36.2
Balearis terra serpentes necat 499.12
Baleares insulæ cuniculis abundant 36.8.& 126.45
Balearibus in sulis aues peculiares 153.7.15
Balearicum mare 35.54
Balesium oppidum 38.23
Balsa oppidum 54.10.& 58.26
Balsenses populi 54.17
Baltia insula 516.40.& 518.31
Bambyce oppidum 62.54
Bambotum flumen crocodilis & hippopotamis refertum 56.23
Banasa colonia 55.57
Bannomanna insula 52.5
Bantini populi 38.6
Banurri populi 56.58
Baracum oppidum 58.35
Baragaza oppidum 84.30
Baramalacum oppidum 83.15
Baraomatæ oppidum 76.44
Barasci populi 83.5
Barbatia oppidum 82.24
Barbesula oppidum & flumen 30.24
Barce promontorium 56.21
Barce oppidum 58.9
Barcino oppidum 31.41
Barderate oppidum 33.49
Barduli populi 54.20
Barea oppidum 31.29
Bargeni populi 84.39
Bargyla oppidum 65.6
Bargylletici campi 65.31
Bargylus mons 62.38
Bargus fluuius 47.50
Barion oppidum 38.27
Baris locus Milyis vicinus 68.23
Barra oppidum 40.31
Barsabocates populi 53.26
Basac insula 82.46
Basilia insula 52.10
Basilicus sinus 65.24
Basilidæ populi 51.8.27
Basta oppidum 38.18
basterbini populi 38.45
basternæ populi 50.47.& 52.33
bastitania regio 30.39
bastitani populi 31.59
bastuli populi 30.27.& 31.27.& 32.1
batauorum insula 52.37
bataui populi 53.13
bateni populi 74.8
batha oppidum 85.54
bathea Ponti 25.56
bathymi populi 82.39
bathynias fluuius 47.33
bathys fluuius 70.29
batinum flumen 39.10
batrasabbes oppidum 82.36
batum flumen 35.43
baucidias insula 48.25
bauli locus 34.50.& 141.2
bauma oppidum 84.56
bebiani Ligures 38.39
bebrycum gens 66.42
becare portus 79.22
bechires populi 70.21
bedesis flumen 39.41
begerri populi 53.23
belbina insula 48.25
belendi populi 53.24
belerides insulæ 36.57
belgica Galliæ pars 53.3
bellitani populi 31.50
bellouaci Galliæ populi 53.8
belon oppidum 70.22.& 55.47
belus riuus 62.20.& 513.3
beli Iouis templum apud Babylonios 80 33.
belunum oppidum 40.57
bembinadia oppidum 45.19
benacus lacus 26.2.& 41.7.& 133.2
beneuentum oppidum 38.37
beni populi 47.2
berbesula oppidum 31.6
bercorates populi 53.25
berdrigei populi 74.3
berecyntius tractus 65.10
berecyntus mons buxo abundans 225.46
beregrani populi 39.15
berenice oppidum 20.46.& 58.5.6.& 84.2.8.14
bergi insula 52.59
bergomum oppidum 40.28
bergomates populi, eorúmque origo Ibidem 31.
berytus colonia 62.33.& 88.1
bermius mons 46.40
bernenses populi 40.59
berœa oppidum 46.29.& 63.35
berœenses populi 62.60
berosus collis 27.1
berresa oppidum 84.59
besaro Bæticæ oppidum 31.6
besbicos insula 68.50
besbicos quondam Bithyniæ coniuncta 23.27
besippo portus 30.22
besippo oppidum 31.6
bessi populi 46.60
beta oppidum 84.46
betasi populi 53.10

bethole-

betholene toparchia 61.44
bethon itineris Alexandri Magni mensor 75. 13.& 76.4
beturia Hispaniæ regio, duæq; eius partes 30. 56
bibaga siue Bibacta insula ostreis & conchylijs referta 77.1
byblis insula 49.39
byblos oppidum 62.35
bidini populi 37.28
biendium portus 53.40
bilbilis Hispaniæ oppidum ferri temperatura nobile 481.29
bilis fluuius 69.50
bipedimui populi 53.25
bisaltæ populi 46.59
bisanthæ oppidum 47.16
bisgargitani populi 31.46
bistanum gens, stagnúmque 47.11
bithyæ fœminæ geminas habentes pupillas 90. 28
bithyniæ descriptio 68.36.& inde
bithyniæ terminus 68.38
bithyni populi 68.15.42
bithynia insula 68.49
bithynion oppidum 68.37
bituriges liberi populi 53.27
bituriges ex lino vela texunt 282.40
byzantium vbi 48.1.& 68.36
byzantium quantum à Dyrrachio distet 47. 32
byzantium quantum ab Istro distet 50.28
byzacium Africæ regio 57.32
byzacij regionis fertilitas 57.33.& 241.30
byzan Thraciæ oppidum 47.20
byziæ arx hyrundinibus inuisa 47.35. & 148.18
blanda agri Brutij oppidum 35.43
blandæ citerioris Hispaniæ oppidum 31.42
blascon insula 36.9
blemmyæ populi 59.13
blerani populi 34.3
blitteræ oppidum 32.46
boagrius fluuius 45.52
bocalium oppidum 45.16
bochiana oppidum 84.46
bochi regnum Mauritaniæ pars 57.4
bochri oppidum 36.4
boccori populi 54.14
bodincus, id est Padus fluuius 40.16
bodincomagum oppidum 40.17
bœa oppidum 44.60
bœbeis lacus 46.11
bœotiæ fontes 45.42
bœoti olim Hyantes appellati 45.48
bœoticæ situs & oppida 44.17.18. & 45.39. & inde
bogudiana Mauritania 57.4
boij populi 40.33.& 53.18
boij in Italia extincti 39.46
boij Laudem Pompeiam condiderunt 40.27
boin Garamantum oppidum 58.35
boin Doridis oppidum 45.54
boiorum olim tribus CXII. 39.46
boiorum deserta Noricis proxima 42.25
bolani populi 35.28
bolbitinum Nili ostium 61.2
bolbulæ insulæ 67.39
bolingæ populi 76.41
bomarci populi 74.4
bombos fluuius 63.59
bomitæ oppidum 62.51
bononia colonia 39.42
bononia olim Felsina dicta ibidem
bononia olim princeps Hetruriæ Ibidem
booscœte oppidum 68.7
borcani populi 38.40
borcobe oppidum 42.22
boreostoma Danubij fluminis ostium 50.39
borgodi populi 82.35
corion promontorium 57.51
borysthenus fluuius 50.25.56. & 51.27
borysthenes lacus 50.56
borysthenes populi Ibidem
borysthenus aquarum saporem influentes riui mutant 441.53
borysthenis aquæ colorem mutant 442.9
borysthenis fluuij pisces 130.54
bormannico oppidum 32.49
borru fluuius 78.29
bosenses populi 36.59
bosporus Thracius 47.38.& 50.14. & 68.34.40
bospori maris impetu perfracti 23.38
bospori cimmerij latitudo 51.23
bospori Cimmerij & Thracij distantia 50.19
bospori Thracij Margaritæ 136.28
bospori vnde dicti 69.38
bottæi populi 47.3
botrys oppidum 62.35
bouianum colonia 38.53
bouillæ oppidum 34.60
bracorum conuentus in Hispania citeriore 31.24.& 53.46
bracarum ciuitates 32.15
bracari populi 32.15
braccata Gallia 32.25
brachmanæ populi 78.28
bragæ insulæ deserta 82.42
brana oppidum 31.7
branchidarum oraculum 65.25
branchosi populi 76 39
brattia insula 42.57
brauron oppidum 45.38
bregmenteni populi 66.39
breuci populi 42.33
breuni populi 41.31
bryazon fluuius 68.29
brygantinus lacus 132.11
brygion oppidum 46.42
bryges populi 68.15
brigiani populi 41.34
bryllion oppidum 68.9
brisabitæ populi 76.47
brysani populi 74.45
brisæ populi 47.1
britanniæ insulæ descriptio 52.42.& inde
britanniæ dies maximus 21.3
britanniæ margaritæ 136.37
britanniæ plumbum 482.52
britannicus Oceanus 53.30
britannia nomen olim omnibus adiacentibus insulis commune 52.44
britanniæ insulæ mensura 52.45.& inde
britanniæ æstus maximi 25.16
britium oppidum 53.53
brixentes populi 41.33
brixia oppidum 40.56
brixia fluuius 81.41
brixillum oppidum 39.43
brullitæ populi 66.4
brumbestini 38.44
brundulum portus 40.11
brundusium oppidum 38.14.24
brundusij portus 38.24.& 42.49
brundusia specula 482.36
brundusini fontis mira natura 26.58
brutij agri incolæ sepiùs mutati 35.37
brutios ager Ibidem
brutium litus 32.60.& 35.43
bubassus regio 64.49
bubastites Aegypti nomos 59.37
bubetani populi 35.28
bubeium natio 58.33
bubon oppidum 64.36.& 498.46
buca oppidum 38.48
bucephala oppidum Alexandri magni equi monumento circundatum 76.45
bucephalus portus 45.8
bucinna insula 37.35
budini populi 51 27
budoræ insula 48.47
buges lacus 51.6
bulenses populi 44.16
buliones populi 42.19
bulla regia oppidum 57.21
bullidensis colonia 46.37
buluba oppidum 58.35
buprasium locus 44.44
bura oppidum 23.45.& 44.40.& 80.17
burchana insula nobilissima 52.21
burgundiones populi 52.30
burnistæ populi 41.46
burnum oppidum populi Romani prælijs nobilitatum 41.60
bursaonenses populi 31.54
busiris Aegypti locus 16.4.& 505.2
busirites Aegypti nomos 59.41
butoa insula 48.49
butos oppidum 61.3
butrium oppidum 39.42
buthrotum oppidum 43.49
butuntinenses populi 38.44
buxentum oppidum 35.42
buzæ populi 76.38
buzeri populi 70.21
buzygæus mons 46.6

C

Cabalaca oppidum Albaniæ 71.60
Cabalia regio 64.35.& 68. 23
Cabellio oppidum 32.49
Caberon fluuius 78.30
Caburæ fontis mira natura 440.44
Caburæ fontis anguillæ è manu vescentes 449.4
Cacidiri populi 74.22
Cacirini populi 37.28
Cadara peninsula 127.48
cadeuma oppidum 84.54
cadiscus mons 48.42
Cadmus mons 65.57
Cadrusi oppidum ab Alexandro conditũ 78 2
cadueni populi 65.21
Cadurci populi 53.29.& 282.40
Cadusia regio 72.60
Cadusij populi 74.6
Cæcilia castra Lusitaniæ oppidum 54.13
Cæciæ insulæ 48.28

cæcinos fluuius 37.57
cæcorum oppidum Chalcedon 68.37
cæcubiæ Campaniæ agri 34.45
cæcubi agri fluctuantes insulæ 24.30
Cælestini populi 39.35
cælina oppidum 41.3
cælium oppidum 38.23
cæne insula 37.34
cæneum promontorium 48.59
cænys promontorium 35.49
cænina oppidum 3.524
cænici populi 47.2
cænica regio 47.35
cænites portus 45.6
cæpori populi 53.45
cære oppidum 33.60
cæretanus fluuius ibid.
cæsani populi 83.24
cæsaraugustani populi 63.58
cæsaraugustanus conuentus 31.23
cæsaraugustana colonia 31.48
casarea siue Cæsaria Mauritaniæ oppidum 31.30.& 57.8
cæsarea Palæstinæ oppidum, ab Herode rege conditum 61.34.& 88.1
cæsarea minoris Armeniæ oppidum 71.47
cæsarea Decapolis oppidum 62.15
cæsarea Cappadociæ oppidum 70.10
cæsariana colonia 30.49.& 54.13
cæsarienses Ioniæ populi 66.4
cæsariensis Maritania 57.4
cæsaris Dictatoris colonia Pharus 66.47
cæsari venales populi 31.58
cæsarobricenses populi 54.17
cæna oppidum 39.43
cagulatæ populi 83.4
caieta portus 34.40
caius amnis 66.11.33
cainas fluuius 75.28
cayster fluuius 65.42
calabria Italiæ regio 38.10.12
calabriæ nomina, situs, mensura & inde 38.12
calabriæ adiacentes insulæ 42.49
calaguritani populi 31.50.54
calaminæ insulæ natantes 24.22
calamissus oppidum 44.12
calamos oppidum 62.45
calapis fluuius 46.36
calaris, seu potiùs Caralis oppidum 28.17
calathusa insula 50.6
calatiæ oppidum 34.60
calatis oppidum 47.19
calauria insula 48.24
caleponia sylua 52.48
calentum oppidum Hispaniæ, mirique eius lateres 496.51
calenus ager 34.45
caleni agri aqua vini modo inebrians 26.59
calenum oppidum 34.60
calete insula 50.7
caleti Galliæ populi vela ex lino texunt 282.40
callet oppidum 30.53
calletranus ager 34.9
calycadnus fluuius 63.55.59
calichorum flumen 69.49
calydon oppidum Aetoliæ 44.3
callydromus mons 45.60
calydna insula 49.46.1.& 67.17.& 161.46
calydna oppidum 64.44
calingæ Indiæ populi 75.29.39. & 91.26
calingij Arabiæ populi 83.21
calingon promontorium 76.19
calinipaxa oppidum 75.23
caliordi populi 51.12
calypsus insula Ogygia 37.59
calissæ populi 75.55
callipolis 47.44.& 49.26
callipia fons 65.44
calirrhoe oppidum 63.18
callirrhoe fons 45.36.& 61.60
calliste insula 49.41
calostoma Danubij fluminis ostium 50.39
calpas portus 69.46
calpe mons in finibus Hispaniæ 29.59. & 30.7.& 69.33
calucones populi 41.33
calucula oppidum 30.53
camacæ populi 74.22
camæ populi 74.22
camalodunum oppidum Britanniæ 21.8
camari insula maxima 82.49
camatullicorum regio 32.42
cambalidus mons 81.32
cambyses fluuius 73.16
cambysu ciuitas 83.45
cambolectri populi 32.50.& 53.27
cambusis oppidum 85.5
camelides insulæ 67.27
camelani populi 39.28
camarina oppidum 37.23
camerum oppidum 35.26
camertes populi 39.25
camina insula 49.45
camirum oppidum 67.10
cammanene regio 70.12
campaniæ incolæ sæpiùs mutati 34.49
campaniæ laus 33.9.& inde. & 34.43.& inde
campania tam hyeme, quàm æstate fulminibus obnoxia 14.34
campaniæ colles Leucogæi sulphure abundant 497.6
camponi populi 53.25
camseonysis flumen 70.29
camuni populi 41.20
cana oppidum 79.16
canæ Aeolidis oppidum 66.11
canæ Lyciæ oppidum 64.34
canaius fluuius 66.11
canaria insula 87.17
canarij Mauritaniæ populi 56.47
canastræum promontorium 46.41
canatha oppidum 62.14
canauna regio 82.45
canchlei populi 61.10
candauiæ montes 42.15
candei populi serpentibus vescuntur 84.6
candyba oppidum 64.34
candidum promontorium 57.25
candrogari populi 86.21
canis fluuius 82.38
canina capita habentes homines, pro voce latratum edunt 90.51
canum ciuitas 60.46
cannenufatum insula 52.37
canenses populi 38.41
canopicum oppidum 57.54
canopicum Nili ostium 59.25.31. & 60.53.& 61.2.& 66.46
canopitanum Africæ oppidum 57.57
canopes insula 66.46
canopus sydus cæleste 77.31
cantabra Indiæ fluuius 76.14
cantabri Hispaniæ populi 31.36.& 32.7.11
cantabria magnetem gignit 481.40
cantabria plumbo nigro fœcunda 482.26
cantabriæ mons ferreus 481.45
cantabrorum regio 53.39
cantaces populi 78.1
canteci populi 71.25
canucha fluuius 75.33
canusium oppidum 38.28.34
canusij lanæ 123.45.49
canusij purpurissum 487.37
capastites Aegypti nomos 59.40
capenates populi 34.4
caperenses populi 54.17
capeus sinus 82.29
caphareus promontorium 48.59
capheris insula 50.7
caphyæ Arcadiæ lucus 236.57
capillati Alpium populi 33.41.& 41.27
capina insula 82.44
capissa oppidum à Cyro dirutum 77.46
capissene regio 77.46
capitalia mons Indicorum altissimus 76.29
capitulum oppidum 35.1
capotes mons 63.6
cappadocia sub quo parallelo sita 88.6
cappadociæ alabastrites 503.53
cappadociæ descriptio 70.6 per totum caput
cappadociæ situs & termini 71.32.& inde
cappadox fluuius 70.13
cappagum oppidum 31.7
capraria insula 36.6.40.& 87.15
caprasia ostium Padi 40.6
capreæ insulæ 36.48
capretæ populi 66.43
capros fluuius 64.54
capsitani populi 57.60
capua oppidum 34.57
capua vnde dicta 34.57
capitibus carentes homines 59.20
carabi fluuius 74.40
caralitanum promontorium 36.55.57
caralitani populi 36.59
carambis promontorium 51.17.& 69 57.& 147.37
carambucis fluuius 72.52
caranitis Armeniæ præfectura 63.5
carastasci populi 71.21
carbilesi populi 47.1
carbileti populi 47.2
carbonaria Padi ostium 40.9
carbrusa insula 50.6
carbulo oppidum 30.43
carcasum, siue Carcaso, oppidum 32.49
carcathiocerta oppidum 71.48
carcinetes sinus 51.5.10.14.59
carcine oppidum 51.6
cardalena regio 82.43
cardamyle oppidum 44.56
cardamine insula 84.4

cardaua oppidum 83.1
carditenses populi 62.59
cardia oppidum 47.39.48
cardines mundi apud Hyperboreos esse creduntur 51.33
carduchi populi, qui & Cordueni 73.43
carene oppidum 66.12
carenses populi 31.54
carentini populi 38.49
caresa insula 48.51
caresus fluuius 66.6
cares Tanaidis finitima olim tenuerunt 71.14
caretha insula 67.3
caria regio 64.41.42.& 55.7.17.31.59
cariæ oppida 65.3.& inde
Cariæ lychnites 521.28
cariæ boues aspectu deformes 122.46
carianda insula, & oppidum 67.22
carianda Cariæ oppidum 65.6
carietes populi 32.4
carina oppidum 68.14
carini Germaniæ populi 52.31
carynia oppidum 207.47
cariosuelites populi 53.19
caripeta oppidum 83.28
carisa oppidum 31.5
carissanum castellum 16.7
carissa oppidum 69.60
carystium marmor 49.5.& 502.56.59
carystos oppidum 47.55.& 49.4
carmacæ populi 71.18
carmani populi 87.52
carmania regio 78.36.& 79.57
carmaniæ oræ mensura 79.29
carmaniæ oppida 79.31
carmaniæ alabastrites 503.52
carmaniæ murrhina 515.39
carmaniæ callais gemma 522.3
carmelum promontorium, & oppidum 62.19
carnapæ populi 71.23
carna oppidum 62.39
carnon oppidum 45.16.& 83.16
carnorum regio 40.40.& 41.16.& 42.23
carnorum oppida quæ interciderint 41.3
carnunti populi 50.45
carnuntum Pannoniæ oppidum 517.20
carnuti Galliæ populi 53.18
carnus oppidum 83.2
carpasium oppidum 66.59
carpathos insula 48.45.& 49.47.& 67.13
carpathium mare quod, & vnde dictum 49.47.67.13
carpetania regio 32.2
carpetani populi 31.27
carpentoracte oppidum 32.50
carpi oppidum 57.31
carræ oppidum 63.18.& 443.40
carrea oppidum 33.50
carrei populi 83.14.32
carseolani populi 38.51
carsulani populi 39.25
cartadulorum regio 90.57
cartana oppidum 77.59
carteia 30.23
cartenna colonia Augusti 57.7
Carteria insula 67.41
carthæa, Cei insulæ oppidum 48.56
carthago colonia in Carthaginis magnæ vestigijs condita 57.30
carthaginis magnæ & Oceani distantia 58.50
carthaginis nouæ & Dianij distantia 36.1
carthago noua Hispaniæ oppidum 31.29
carthago Hispaniæ Pœnorum opus 31.29
carthago magna à Tyrijs condita 66.55
carthago sub quo parallelo 87.55
carthaginiensis Hispaniæ conuentus 31.23.56
cartris Cimbrorum peninsula 52.20
casamarri populi 86.16
casandra insula 79.50
cascandrus insula 79.45
cascantenses populi 31.52
casilinum oppidum 126.26
casinatis agri fluuius miræ naturæ 26.42
casinum oppidum 34.60
casyrus mons 81.40
casiri populi 74.44
casij montis mira altitudo 62.46
casius mons 61.9.25.& 62.46. per totum
casij Iouis delubrum 61.5
Casmonates populi 33.43
casos insula 49.39.48.& 67.13
caspasium flumen nobile 74.23
caspia gens 73.49
caspius mons 64.25
caspium mare Oceani sinus 71.55.& 72.57
caspij maris mensura 72.60.& inde
caspij maris forma 73.8
caspij maris descriptio generalis 72.57
caspij & Pontici maris distantia 19.17.& 72.13
caspij maris, & Cimmerij Bospori distantia 72.50
caspij populi 73.18
caspiæ portæ 64.23.& 72.7.& 73.20.35.& 76.40.& 88.6.& 443.33
caspium mare à Cyro amne appellari incipit 73.18
caspij maris & Assyriæ distantia 81.20
cassandria oppidum 16.23.& 46.43.& 496.30.
cassera oppidum 46.48
cassiopæi populi 43.39
cassiope oppidum 48.5
cassios fluuius 73.16
cassipolis oppidum 63.50
cassiterides insulæ 54.23.105.50
castabala oppidum 63.58
castabalenses canum cohortes ad bella nutriunt 119.41
castalius fons 44.14
castana oppidum 46.20
casthenos sinus 47.30
castalogi populi 53.8
castra Cornelia, Africæ locus 57.30
castra gemina Bæticæ oppidum 30.53
castra vinaria Bæticæ locus 30.38
castrimonienses populi 35.2
castrum nouum, maris Adriatici oppidum 33.28.& 39.10
castrum Consilium 37.53
castulonenses populi 31.58
casuentum fluuius 38.5
casuentillani populi 39.25
catabani, siue Catabanes Arabiæ populi 61.8.& 82.58
catabathmos vallis, & oppidum 58.12.& 58.40.
cataceti populi 71.26
catadupi Aetiopiæ populi 60.9.& 84.44
catana oppidum 37.18.20
cataonia regio 69.59.& 70.11.& 71.36.& 88.6
cataractis Euphratis 63.16
cataractæ Nili 60.8
cataræi populi 82.35
catari populi 42.34
catenates populi 41.32
cathei montes 71.21
catili populi 41.15
catina oppidum 45.16
catizi qui & Pygmæi Thraciæ olim incolæ 47.23.
catoni populi 71.26
caturiges populi 33.43.& 40.32.& 41.26.34
cauarum oppidum Valentia 32.47
caucadæ populi 71.22
caucasiæ portæ 72.7
caucasus mons 64.21.& 70.37.51.& 71.56.60.& 73.4.13.16.25.& 74.2.19.& 76.12
caucasi accolæ Phicari & Asdatæ 522.2
caucasus mons, alio nomine Graucasus dictus 74.19
caucenses populi 32.7
cauchæ campi 81.10
cauchi Germaniæ populi 52.32.38.221.14
caudini populi 38.38
caulonis oppidi vestigia 37.53
caunos oppidum 64.47.& 88.8
caunus patria Protogenis 491.42
caurarani populi 83.24
caurasiæ Bæticæ populi 30.47
caurenses populi 54.18
cauros insula eadem cum Andro 49.10
cea insula 48.54
ceæ insulæ caprificus trifera 228.46
ceæ insulæ pars à mari absorpta 23.46
ceæ fons bibentium vocem hebetans 439.24
cebrenia oppidum 66.23
cecinna fluuius 33.57
cocryphalos insula 48.25
cecropia oppidum 105.36
cedrei populi 61.9
celadussæ insulæ 42.56
celæ insulæ 67.43
celænæ oppidum 64.57.& 68.14
celegeri populi 39.42
celeia oppidum 42.24
celenderitis regio, & oppidum 63.52
celerini populi 32.16
celetæ populi Thraciæ 47.3
celsenses populi 31.50
celtæ populi in Hispaniam transierunt 30.28
celtiberi populi 31.28
celtiberiæ caput Segobrigenses 32.1
celtiberiæ finis Cluniæ 32.10
celtiberiæ adiacentes insulæ 54.23
celtiberiæ asinæ ingentis pretij 121.56
celtica vrbs Hispaniæ 30.44
celtica Galliæ regio 53.3

Celtici, Lucensis conuentus populi 32.14
Celtici Neriæ, Hispaniæ populi 53.43.45.& 54.7.19
Celticum promontorium 53.43.60
Cemelion oppidum 33.41
Cenchræ portus 44.27.& 45.8
Cendeuia palus 62.21.& 513.3
Cenesseris oppidum 83.18
cenicenses populi 32.50
cenomanni populi Galliæ 53.18
cenomannorum oppida 40.56
centauri populi, eorumq́ inuentnm 106.8
centuri pini populi 37.27
ceos insula 48.53
cephalenia insula 48.13
cephaleniæ pisces salsi 449.11
cephalœdis, Siciliæ oppidum 37.26
cephalonnesus insula 51.59
cephalotomi populi 70.49
cephissia fons 45.36
cephissis lacus 516.47
cephissus fluuius 26.56.& 44.15.& 45.45.50.51
cephissi fluuij prodigium 232.24
cepi oppidum 70.60
ceramicos locus Athenis 495.40.& 500.51
ceramicus sinus 65.5
ceramus oppidum 65.13.& 67.18
cerane oppidum 68.14
cerastis insula 66.56
cerasus oppidum 70.21
ceraunius mons idem cum Tauro 64.26
ceraunij montes non procul à Mæoti 71.15
cerauni populi 42.3
ceraunus fluuius 70.14
cerbalus fluuius 38.30
cerbani populi 82.60
cerberion oppidum 71.1
cercetæ populi 70.49.53
cerceti montes nobilissimi 46.8
cercetius mons 67.31
cerciæ insula 67.38
cercina insula 58.57
cercinitis insula 58.59
cerealis Ebura, Bæticæ oppidum 31.37
cerinthus oppidum 49.3
cermorum oppidum 46.50
cerne insula 86.45.& 144.25
cernetani populi 35.1
cernetum oppidum 35.1
cerretani Hispaniæ populi 31.41
ceron fons 439.13
cesi populi 76.21
cessero oppidum 32.49
cestia gens 27.38
cestria oppidum 43.48
cestriui populi 43.39
cetius fluuius 66.36
cetuma oppidum 84.59
ceutrones populi 41.26.& 471.24
chabriæ castra 61.25.
chadæi populi 82.40
chadisia oppidum, & fluuius 70.14
chæronia oppidum 45.46
chelæon portus 44.13
chalce insula & oppidum 67.16
chalcedon oppidum liberum 68.34
chalcedon cur cæcorum oppidum appellatum 68.35
chalcerilis insula Marti sacra 72.21
chalcia Rhodiorum insula fertilissima 240.53
chalcidene regio Syriæ fertilissima 62.55
chalcis Eubœæ oppidum 49.3
chalcis insula ante Aetoliam 48.12
Chalcis ad Belum, Syriæ Cœles oppidum 63.35
chalcis olim dicta, quæ posteà Eubœa 49.7
chalcitis insula 68.51
chalcadontis insula 49.6
chaldæi populi 82.22.& inde
chaldaici lacus 81.12.30.
Chalybes populi 70.20.& 84.39
chalonitis regio 80.48.& 81.17.19.
chambades mons 64.20
chaones populi 43.38
chaonia regio 43.38
charax oppidum 78.57.& 80.44.& 81.13.39.48.& 82.18.83.9.11
characena ciuitas 24.41
characene regio 81.43
characeni populi 51.12
charadrus oppidum 62.40
charandra Troglodyticæ sinus 83 58
charbanus mons 81.25
chariati oppidum 83.14
charybdis, periculosus maris Siculi locus & 37.10
charien fluuius 70.37
charmarum rex in India, eiusq́ vires 7635
charmei populi 83.15
charoneæ scrobes 23.59
chatti populi 52.33
chatramotitæ populi 82.59.& 83.32
chelidoniæ insulæ 26.40.& 67.4.& 141.34
chelidonium promontorium 64.13
chelonates promontorium 44.45
chelonitis insula 82.46
chelonophagi populi 78.41.& 130.21.
chepta fluuius 75.17
cherrhonesus Thracia 47.17
cherrhonesi Thraciæ oppida 46.58
cherrhonesus Heracletarum oppidum 50.26
cherusci populi 52.33
cesius amnis 67.30
Chia insula 67.33
chiani populi 78.52
chione nympha Chiæ insulæ nomen fecit 67.33
chios insula 67.32.& 88.14
chium marmor 67.34.& 502.45
chilmanense oppidum 57.54
chimæra castellum 43.47
chimæra mons ardens 27.33.& 64.27
chimærion mons 46.7
chirogylium insula 67.6
chisiotosagi populi 75.27
chytis insula Arabiæ 521.51
chytri oppidum 66.59
chytrophoria oppidum 65.50
chlamydia insula 49.20
chlorus fluuius 63.49
choani populi 83.24
choara Parthiæ regio 73.45
choaspes fluuius 81.11.& 440.33
choatras mons 64.20
choatræ populi 71.9
choma fluuius 64.34
chomari populi 74.3
chorasmij populi 74.5
choromandarum gens 90.59
chorsari Scythis, qui nobis Persæ 74.19
chrysa oppidum 66.12
chrysæ insulæ metallis fertiles 76.29
chryse Serici maris sinus 74.41
chrysei populi 76.23
chrysoceras promontorium 47.31
chrysopolis oppidum 68.39
chrysorrhoas fluuius 62.11.& 65.19.& 68.29.& 70.38
cia insula 48.48
cyane oppidum 64.34
cyane fons 37.22
cyaneæ insulæ 51.53.& 72.19
cyanos fluuius 70.33
cibarci populi 53.42
cybeles sacerdotes Galli à Gallo flumine denominati 68.25
cibilitani populi 54.18
cibyra oppidum 63.54
cibyratarum in montibus Indus Asiæ fluuius oritur 64.46
cibyraticus conuentus, seu Cibyratica iurisdictio 64.52
ciboton oppidum 64.58
cibotus mons altissimus 23.40
cicæ insulæ 53.46
cychri populi 439.57
cicynethos insula 49.52
cyclades insulæ quæ & vnde dictæ 49.9.50.& 88.8
cicimeni populi 71.9
cyclopis insula 67.16
cyclopum scopuli tres 37.19
cicones populi 74.45
ciconum flumen, miraq́ eius natura 26.34
ciconum regio 47.14
cydamum oppidum 58.24.31
cydara fluuius 77.27
cydnus fluuius 63.51
cydon oppidum 48.38
cydonia insula 67.50
cydoniæ insulæ mirus fons 27.5
cydoniatæ, Cretæ populi 126.51
cygnus oppidum 70.32.40
cylbiani montes 65.42
cylpiani agri minium 467.21
cylbiani populi 66.4
cileni populi 53.46
cilices populi 66.22
ciliciæ regionis descriptio 63.47.& inde
ciliciæ & Syriæ terminus Amanus 62.51
ciliciæ finis antiquus Melas amnis 63.57
ciliciæ portæ 64.23.& 88.6
cilicium mare 64.9.& 66.60
ciliciij maris insulæ 66.54.
cilla oppidum 66.12
cillaba oppidum 58.23
cillanticus Pisidæ tractus 68.23
cyllene, mons Arcadiæ 45.19
cyllenes sinus 44.44
cimbri populi, Ingæuonum pars 52.31
cimbris Alpes exuperatæ 499.33
cimbrorum promontorium 52.14
cyme oppidum 66.8
cimmerium oppidum, anteà Cerberion nominatum 711

cimmerium

Cimmerium Italiæ oppidum 34.51
Cimmerij populi 72.56
Cimmerius Bosporus 50.18.19.& 70.57
Cimerij Bospori situs & oppida 70.57. per totum caput
Cimmeris oppidum 66.18
Cimmerum oppidum 51.22
Cimmerij Bospori, & Caspij maris distantia 72.14
Ciminia sylua 24.47
Cimolis oppidum 69.55
Cimolus insula 49.38
Cymothoe fons 44.43
Cinædopolis insula 67.25
Cynætha oppidum 45.17
Cynethussa insula 44.36
Cynethus insula 49.20
Cynamolgi populi 86.28.& 116.49
Cynara insula 49.38
Cincenses populi 31.54
Cingulani populi 35.62.& 39.15
Cynips fluuius, regioq́ 57.46
Cinyria oppidum 66.59
Cinium oppidum 36.4
Cynocephalorum lacte viuentes homines 86.5.& 91.33
Cynopolis oppidum 61.3
Cynopolites Aegypti nomos 59.39
Cynossema, Thraciæ locus, Hecubæ sepulchro nobilitatus 47.46
Cynos fluuius 82.35
Cynthia insula eadem cum Delo 49.19
Cynthus mons 49.21
Cios fluuius, & oppidum 68.9
Cyparissa oppidum 44.50
Cyparissia insula 67.30
Cyparissius sinus 44.50
Cyphanta portus 45.1
Cypriæ insulæ tres in mari Lycio 67.3
Cyprus insula Syriæ aliquando adhæsit 23.27
Cypri insulæ alumen 497.46
Cypri insulæ cotes 503.20
Cypri Crystallus 515.50
Cypri adamas 518.15
Cyprij smaragdi 518.59
Cypri opalus 520.9
Cypri insulæ descriptio 66.53.& inde
Cyprus nouem olim regnorum sedes 66.53
Cypri mensura 66.53.& inde
Cypri varia nomina 66.57
Cypsela oppidum 47.16
Circeij quondam insula, recessu maris continenti adiuncta 23.5.& 34.34
Cyrceij oppidum, antiqui Latij terminus 34.23
Circius mons 64.20
Cyrenaica prouincia 57.51.& 87.54
Cyrenaicæ rupes Austro sacra 12.39
Cyrenaicæ prouinciæ descriptio 58.4 per totum caput
Cyrenaicæ mensura 58.41
Cyrenaicæ finis Catabathmus 58.40
Cyrenaicus ager in ora tantùm fertilis 58.15
Cyrene oppidum] 58.6.11
Cyrnaba fluuius 74.41
Cyrnus insula ante Aetoliam 48.12
Cyrus fluuius 17.43.44.59.& 73.13.17.50.& 74.28
cyri regis aræ, & termini 74.12
cyrisoborca oppidum 76.6
cyrus vbi sepultus 80.30
cyrnos insula, eadem cum Corsica 36.36
cyrni Indiæ populi 91.13
cyropolis regio maritima 80.5
cyrrhistica regio 62.56.& 71.16
cyrrhum oppidum 62.56
cyrrhestæ populi Macedoniæ 46.31
cirrha oppidum 44.13
cirrhæi Phocidis campi Ibid.
cirta colonia 57.20
cysamum oppidum 48.38
ciserussa insula 67.17
cisianthi populi 72.57
cisipades Africæ populi 57.48
cisori populi 86.25
cispij populi 86.26
cissa insula 42.53
cissa oppidum Thraciæ 47.42
cyssiros insula 50.6
cyste oppidum 84.52
cisthene oppidum 66.12
cythnos insula 49.16
citarij populi 37.28
citharista promontorium 32.41
cyte oppidum 51.20
cyteum oppidum 48.39
cythenus mons 73.45
cythera insula, & oppidum 48.21
cithæron mons 45.42
cytinum oppidum 45.55
cytinos oppidum 48.42
cytis insula 84.10
citium oppidum 66.58
cytorus mons 69.55
ciuitates mari absorptæ 23.45
ciuitates à minutis animalibus deletæ 116.46. per totum caput
cyzici vrbis fons, miraq́ eius natura 439.34.
cyzicum Milesiorum oppidum 67.60
clæon fons miræ naturæ 439.39
clampetiæ, Magnæ Græciæ locus 35.74
clanius fluuius 34.42
clariæ populi 47.6
clarij Apollinis templum 65.46
clarij Apollinis specus mirus 27.7
claritas Iulia, oppidum Bæticæ 30.52
classica colonia 32.43
classitæ, Mesopotamiæ oppidum 80.20
claterna oppidum 39.43
claudia Norici oppidum 42.24
claudia præfectura 34.5
claudij Cæsaris coloniæ 42.25.& 55.46.& 62.22.& 70.6
claudius mons 78.58
claudiopolis oppidum 63.14
clazomene oppidum 65.50
clazomenij populi 71.14
cleone oppidum 45.41.& 45.18.& 46.47
clibanus mons 27.18
clibanus oppidum 63.60
clides insulæ 67.1
clylipenus sinus 52.19
cliternia oppidum 38.32
cliternini populi 38.51
clitorium oppidum 45.18
clitorij lacus aquæ vini tædium afferunt 439.25
clodia fossa 40.12
clodij forum 39.43
clostra Romana 34.29
cluana oppidum 39.13
cludros fluuius 65.9
clunia oppidum 32.10
cluniensis conuentus 31.23.& 23.2
clupea oppidum 57.31.& 59.1. 87.54
clupeæ terra scorpiones necat 59.1. 499.12
clusini populi 34.4
clusiolum oppidum 39.32
clusium oppidum Porsenæ regis sepulchro nobilitatum 506.4
cnemis oppidum 45.51
coboris insula 82.48
cobum flumen 70.37
cocanicus lacus sale fœcundus 443.25
cocondæ populi 76.39
cocossates populi 53.24
cocinthum promontorium Italiæ longissimum 37.53
codanus sinus 52.15
cœle Syria regio 61.17.& 62.53
cælos portus Thraciæ Cherrhonesi 47.48.& 50.4
cogamus fluuius 65.22
colaicum promontorium 77.28
colapiani populi 42.33
colarni populi 54.18
colchicæ regionis descriptio 70.42.& inde
colchicæ solitudines 72.2
colchis auro & argento fœcunda 463.2
colchis minio fœcunda 467.20
colchorum gens 70.29.42.& inde
colchinium oppidum Dalmatiæ à Colchis conditum 42.18
colentum insula 41.53
colentini populi 42.1
colicantiorum gens 66.42
colinia insula eadem cum Cypro 66.58
colippo oppidum 53.53
collatini populi 38.40
collatia oppidum 35.26
colligat Aethiopiæ oppidum 86.20
collodis insula 36.58
colobona oppidum 30.48
colocasitis insula 84.19
colone oppidum 66.20
colonia equestris 53.11
colonia Agrippinensis 53.12
colonis insula 48.24
colopena regio 70.8
colophon oppidum 65.45
colophonij bellorum causa cohortes canum alebant 119.40
colophoniorum oraculum 27.6.& 65.46
colossæ oppidum 68.14
colossensis fluminis mira natura 440.8
colpæ oppidum 65.55
colubæ populi 75.55
colubraria insula 361.7
columbaria insula 36.42
columna Rhegia 35.48
comagene regio 27.21.& 61.19.& 63.13.17.21.& 70.11.& 71.33.& 73.26
comana oppidum 70.7
comata Gallia 53.2
comenses populi 68.22

comensis lapis in vasa excauatur 510.58
comini populi 38.57
commani populi 74.4
commone insula 67.38
complutenses populi 31.54
compsani populi 38.38
compusa oppidum 68.35
comum oppidum ab Orobijs originem traxit 40.28
comum oppidum ferri temperatura nobilitatum 481.30
concordia Iulia, Bæticæ oppidum 30.60
concordia Venetorum oppidum 40.38
concordienses populi 54.18
concubienses populi 39.26
condigramma oppidum 74.30
conimbrica oppidum 53.53
conisium oppidum 66.34
cononienses populi 32.52
conopon diabasis insula 50.39
consentia oppidum 35.45
consoranni populi 53.26
constantia Iulia, Bæticæ oppidum 30.46.& 31.1
constantia Iulia Maritaniæ oppidum 55.48
consuanutes populi 41.32
consuarani populi 32.29
consilinum castrum 37.53
contestania Hispaniæ citerioris regio 31.29.33
contributa Iulia, Bæticæ oppidum 30 60
copæ Bæticæ oppidum 45.45
cophantus mons ardens 27.37
cophe Arachosiæ oppidum 77.57
cophes fluuius 76.53
coptites Aegypti nomos 59.36
coptos oppidum 79.7.& 518.52
coracesium oppidum 63.57
coracesius Tauri montis pars 64.22
coralius fluuius 69.47
corambis oppidum 84.50
corari populi 35.1
coranitæ populi 83.24
corasiæ insulæ 49 37
coraxicus mons Tauri pars 64.25.& 71.45.& 73.17
coraxi populi 70.44
corcyra insula 42.58.& 48.4
cordylusa insula 67.16
corduba oppidum 31.43
cordubensis conuentus 30.17.40
cordulæ portus Thomiscyræ 70.21
corense litus ex aduerso Gadium 30.21
coressus oppidum 48.56
coretus, Mæotis lacus sinus 51.7.9
corfiniensis populi 38.50
corricæ insulæ 48.46
coryceum promontorium 65.46
corycus mons 48.43.& 314.30.& 442.3
corycos oppidum, portus, & specus 63.4
corydalla oppidum 64.28
corymbia insula 67.12
corineum Cypri insulæ oppidum 66.58
corinæum promontorium 65.50
corinenses populi 38.41
corinium oppidum 41.50
corinthi arx Acrocorinthus 44.32
corinthiacus sinus 44.7.2733
corinthus oppidum 44.31
corinthiorum portus Lechæum 44.39
coriolani populi 35.28
coryphanta oppidum 68.28
coryphas oppidum 66.13
coryphasium oppidum 45.5
cormalos fluuius 66.16
corneates populi 42 34
corne agri Tusculani collis 237.13
corneliani populi 38.39
cornelij forum 39.44
cornelia castra, Africæ locus 57.30
corniculum oppidum 35.25
corolia oppidum 83.1
coronea oppidum 45.46
coronæus sinus 44.52
coronæi populi 46.38
corone oppidum 46.52
corpilli populi 47.2
corseæ insulæ 67.25
corsi populi 36.59
corsicæ insulæ descriptio 36.36.& inde
corsicæ mensura 36.37
corsicæ ciuitates, & coloniæ 36 38.& inde
corsicæ Thebæ 44.18

Reliqua quære parte prima.

corticata insula 53.45
cortonenses populi 31.54.& 34.4
cos insula nobilissima 67.19.21.& 88.8
cosanum litus, insulæq; illi obiectæ 36.42
coscinus oppidum 65.15
cosenus fluuius 56.19
cosyra insula 37.34.& 59.1
cosyri populi 75.27
cosoagus fluuius 75.34
cossa oppidum 33.59
cossæi populi 81.27.31.32
cossetania regio 31.38
costobocci populi 71.9
cotes Mauritaniæ oppidum 55.45
cothon insula 48.21
cotiaion oppidum 68.14
cotieri populi 74.22
cotinussa insula 54.30
cotyorum oppidum 70.20
cotonis insula 48.12
cottæ populi 71.10
cotta Mauritaniæ locus 448.60
cottianæ ciuitates 41.26.36
cottona regio 79.24
cragus promontorium 64.32
cragus mons 64.22
crambussa insula 67.6
cranaos oppidum 65.8
crandæ oppidum 84.53
crania mons 44.9
cranon oppidum 46.5.22.& 439.35
craspedites sinus 68.30
crateis fluuius, Scyllæ mater 35.47
crathis Africæ fluuius 516.48
crathis magnæ Græciæ amnis 38.4.& 439.15
craugiæ insulæ duæ 48.28
cremyon oppidum 45.23
cremniscos oppidum 50.52
cremona oppidum 40.56
creon mons 67.49
cressa portus 64.47
creta insula vnde dicta 48.31
creta insula quibus animalibus careat 126.49
creta centum olim vrbibus clara fuit 48.31
cretæ insulæ descriptio 48.29.& inde & 88.2
cretæ labyrinthus à quo factus 505.39
cretæ insulæ mensura 48.33.& inde
cretæ oppida insignia 48.37.& inde
cretæ montes 48.42.& 441.13
cretæ fontes calidi 23.21
cretæ insulæ maris Adriatici 42.56
creticum mare 23.20.& 35.57.& 47.58.& 48.35
crexa insula 41.52
crya oppidum fugitiuorum 64.43
crialon oppidum 60.49
cridinum fluuius 74.4
cryeon insulæ tres 67.7
crynis fluuius 68.38
crinouolum oppidum 39.35
cryon Phrygiæ fluuius 65.59
cryptos insula eadem cum Cypro 66.57
crissæus sinus 44.12
cryssa oppidum 66.19
critensi populi 86.3
crithote oppidum 47.42
criu metopon Tauricæ promontorium 51.17.& 147.36
criu metopon Cretæ promontorium 48.37.43
crobyzi populi 50.55
crocala insula 77.1
crocylea insula 48.13
crocrodilon oppidum 62.18
crocodylopolites Aegypti nomos 59.45
crocodilus mons 63.47
crommyonnesos insula 67.42
cromna oppidum 69.53
cronea promontorium 70.54
cronia regio 68.3
cronium mare 52.9.59
crotalus fluuius 37.57
croto oppidum 24.44.& 38.3
cruni oppidum 47.20
crusa insula 67.24
crustumerium oppidum 35.24
crustuminus ager 24.48.& 34.8.15
crustumium fluuius 39.39
ctesiphon Parthorum oppidum 80.37.& 81.12.17
cubi, Galliæ populi 53.27
cubulterini populi 35.2
culibi Flamonienses populi finitimi Venetis 41.1
cullu oppidum 57.20
cumania castellum 72.9
cumara oppidum 84.46
cumæ oppidum 34.50
cumi populi 86.20
cumeron promontorium 39 14
cuneus Lusitaniæ promontorium 54.9
cunici oppidum 36.4
cuniculariæ insulæ 36.51
cupidinis fons miræ naturæ apud Cyzicenos 439.34
cupra oppidum 39.12
cuprenses populi 39.15
curenses populi 38.55
curetis regio, postea Acarnania dicta 43.53
curetis insula eadem cum Creta 48.33

curias oppidum 66.54
curictæ populi 41.48
curigæ oppidum 31.1
curitis oppidum 23.41
curubis oppidum 57.31
cuſuetani populi 35.28
cutiliæ lacus, Italiæ vmbilicus 39.3
cutiliæ aquæ inſulam habent innatantem 24.31
cios fons nauigantibus expetitus 84.25

DAbanegoris regio 82.42
Daci populi ijdem cum Getis 50.42
Daci ab Iazygibus Sarmatis ſedibus ſuis pulſi 50.46
Dactyli Idæi populi 105.47
Dædala oppidum 64.43
Dædaleon inſulæ duæ 67.6
Dahæ populi 74.21
Dale oppidum 66.34
Dalmatia regio 42.30
Dalmatiæ ſpecus mira natura 12.37
Dalmatia auri fertilis 464.1
Dalmatiæ termini 41.55
Dalmatiæ deſcriptio 42.30
Damaſcena Syriæ regio 61.18
Damaſcus oppidum 62.10.& 63.37.& 503.52
Damaſcus alabaſtritem gignit 503.52
Damea vrbs, poſtea Apamia dicta 66.45
Dammanitani populi 31.55
Damnia regio 82.50
Dandagula oppidum 76.19
Dandari populi 71.9
Daneon portus 83.46
Dangulæ oppidum 78.1
Danubius nullum amnem in mare Adriaticum emittit 40.45
Danubij deſcriptio 50.33
Danubius quibus augeatur amnibus 42.31
Danubij oſtiorum nomina 50.35
Danubij magnitudo 50.40
Daorizi populi 42.3
Daphnuſa inſula 67.36
Daphiſſa mons 46.6
Daphnidis inſula 58.19
Daphnus oppidum 45.51.& 65.52
Daræ populi 56.22
Daras fluuius 79.48
Darat fluuius crocodilos gignit 56.20
Daratitæ Aethiopes 56.23
Dardani populi feri 34.45
Dardani populi 46.28.34
Dardani Macedonum hoſtes 46.28
Dardani Mœſiæ populi 42.42
Dardania inſula eadem cum Samothracia 50.3
Dardanium oppidum 66.29.40
Dardæ Indiæ populi auri fertiliſſimi 76.58
Dardorum gens à Diomede deleta 38.36
Darieum fertiliſſimus Zapauortenes regionis locus 73.55
Daremæ populi 84.39
Dari populi 76.25
Daritis, Arianæ regionis pars 78.32
Daron oppidum 86.9
Darræ gens 82.46
Daſcylos oppidum 68.6
Daſcuſa oppidum 63.8.& 71.50
daſelis oppidum 84.53
daſibari fluuius 58.35
daſſaretæ populi 42.15.& 43.44
dauelli populi 86.3
daulis regio 44.17
daulotes fons 82.47
daunia Apuliæ pars 38.28.34
debris oppidum, miruſq; eius fons 58.26.34
decapolitana regio 62.19. per totum caput. & ibidem 32
deceates populi 33.42
deciani populi 38.44
deciatium regio 32.45
decij forum 38.55
deculani populi 38.39
decuma oppidum 30.45
decuni populi 41.58
deiræ ſtenæ inſulæ 84.4
deitania regio 31.29
delos inſula, Cycladum clariſſima 49.16
delos inſula ſub quo parallelo 88.8
delos inſula repentè enata 23.14.& 49.19
deli inſulæ piſces ſalſi 449.12
deli inſulæ mirus fons 26.50
delos vnde dicta 49.19
delphacia inſula 68.47
delphi Phocidis oppidum liberum 44.14
delphi, Apollinis oraculo clari 44.14
delphici oraculi ſpecus fatidicus 24.24
delphini portus 34.46
delta Aegyptus cur dicta 59.32
deltæ literæ triquetram figuram bifariàm ſe findens Nilus imitatur 40.13.& 59.33.44.49.& 60.35.& 505.1
demetrias oppidum 46.5
demonneſos inſula 68.48
denda municipium 42.16
dendros inſula 48.28
denna oppidum 84.54
denſeletæ populi 43.46.& 46.59
deorum inſulæ 54.24
derangæ populi 76.38
deraſide inſulæ continenti adiunctæ 23.32.& 65.38
derbices populi 74.7
decreto dea vbi colatur 56.34.& 62.55
deremiſtæ populi 42.4
deretini populi ibid.
derrha oppidum 46.40
dertona colonia 33.49
dertuſani populi 31.46
derxene regio 63.7
deſticos inſula 50.6
deſuuiatium regio 32.39
deſitiates populi 42.3
deuelton, ſiue Deulton, oppidum, & ſtagnum 47.27
deuade inſula 82.44
deximontani populi 78.55
dia oppidum 51.21
dia inſula 49.25
diabetæ inſulæ 67.16
diablindi populi 53.20
dianæ Epheſiæ templum olim mari alluebatur 23.7.& 65.44
dianenſes populi 31.60
dianium oppidum ſtipendiatium 31.32
dianium inſula 36.41
diaphanes fluuius 63.47
diareuſa inſula 66.37
diarrhytus Hippon, Africæ oppidum 57.27
dibitach oppidum 81.17
dicæa oppidum 46.40
dicearchia colonia eadem cum Puteolis 34.51.
diceæ, Thraciæ oppidum 47.12
dictæus mons Cretæ 48.43
didymæi Apollinis aræ vbi, & à quo ſtatutæ 74.15
didymæi Apollinis oraculum 65.25
didymæ Lycij maris inſulæ 67.8
didymo inſula vna ex Aeolijs 37.45
diduri populi 72.5
dienſis colonia 46.37
diethuſa inſula 50.7
digba oppidum Meſopotamiæ 80.54
digeri populi 46.60
diglito, id eſt, Tigris fluuius 80.57
dimaſtos, inſula 67.17
dimaſtos mons 49.14
dyme colonia 44.44
dimuri populi 76.41
dimaretum promontorium 66.55
dindari populi 42.4
dindymis oppidum 67.60
dindymus mons 67.60
dinia oppidum 32.55
diobeſi populi 47.1
diocæſarea oppidum 70.9
diodori inſula 84.28
diognetus itineris Alexandri menſor 75.12
diomedeæ inſulæ 42.50.& 152.37.& 180.57
diomedis equorum ſtabulum 47.11
diomedis oppida in Italia 38.35
diomedes quas gentes in Italia deleuerit 38.35.
diomedes Spinam oppidum condidit 40.5
diomedis promontorium 41.56
diomedis limes 370.8
dionyſia, Lycij maris inſula 67.3
dionyſia inſula Aetoliæ adiacens 48.12
dionyſias inſula eadem cum Naxo 49.25
dionyſopolis oppidum 47.20.23
dionoſopolitæ populi 65.2
dionyſius Siciliæ extremam Italiæ peninſulã adijcere voluit 37.56
dionyſius Geographus 49.6
dionyſius Geographus vbi natus 81.60
dionyſius Geographus ab auguſto in Orientem miſſus 82.1
dioryctos, Leucadis litoris locus 43.57
dioſtecnoſia fons mirus 27.1
dioſcurias oppidum 70.44.48
dioſcoron inſula 37.59
dioſcuridu inſula 82.56
dioshieritæ populi 66.5
dioshieronitæ populi 68.22
dioſpage oppidum 80.21
dioſpolites Aegypti nomos 59.36
dioſpolis oppidum 60.42.& 62.40.& 64.55.& 105.38
dipſium Argos 45.5.& 105.40
dirce fons in Bœotia 45.44
direa oppidum 84.47
dirini populi 38.41
dyriodoris fluuius 72.8
dyris, id eſt, Atlas mons 56.37

dyrrhachium oppidum 38.25.& 42.16.17. & 46.40
dyrrhachij piſces quales 449.11
diſcera natio 58.34
dium Cretæ oppidum 48.41
dium Eubœæ oppidum 49.3
doberienſes populi 46.36
dochi populi 86.4
docleatæ populi 42.4
dodone mirus fons 26.43.& inde
dodonæi templi tintinnabula 506.10. & circa
dodonæi Iouis templum 43.40
dolates populi 39.25
dolicæ inſulæ 82.47
doliche inſula 49.30
dolichiſte inſula 67.6
dolionis inſula 67 60
doloncæ populi 47.3
dolopes populi Aetolorum 44.2
domada oppidum 83.13
domazanes populi 84.40
domibus carentes populi 72.54
donaceſa mons 46.6
donyſa inſula 49.37
dora fons 82.47
dorica gens in Cappadocia 70.3
dorici ſinus oppida 65.2
dorylæum oppidum Phrygiæ 65.58
dorylæi populi 64.57
dorion oppidum 44.54.& 65.49
doris Aſiæ regio 64.42.51
doris Græciæ regio 45.54.& inde
dorus mons Oeta 494.28
doriſci gens 78.27
doriſcum promontorium 45.38
doriſcus locus Thraciæ 47.13.15
doron oppidum 63.54
doron flumen 62.19
dotion Magneſiæ oppidum 46.22
draco mons 65.56
draconon inſula 50.6
dramaſa Indi polum Auſtrinum nominant 76.5
drangæ populi 75.15.& 78.28
draus fluuius 42.32
drepana Siciliæ oppidum 37.25
drepane inſula eadem cum Corcyra 48.6
drepanitanum corallium 449.23
drepanum promontorium 37.16.& 84 33
drilo Illyrici amnis 42.9.& 315.5
drymæa regio 44.16
drimati populi 82.50
drymodis, id eſt, Arcadia 45.14
drymuſa inſula 67.39
drynius fluuius 42.45
dryopes populi 43.39
dryopis regio 45.56
dryuſa inſula 67.29
dromiſcos inſula continenti adiuncta 23. 31
dromos Achilleos inſula 50.60
druentia fluuius 32.35
drugeri populi 47.2
duatus ſinus 82.43
dudini populi 41.44
dulichium inſula 48.13
dulopolis oppidum 64.15
dumana oppidum 84.47
dumma inſula 52.59
duria fluuius 40.1.& 50.46
durine oppidum regium 81.51
durius Hiſpaniæ fluuius maximus 53.47

E

Bliteì montes 82.39
Ebode oppidum 83.20
Ebora oppidum veteris Latij 54.15
Ebroduntij populi 32.55.& 41.34
Ebura oppidum 30.36
Eburini populi 38.7
Eburo oppidum 53.53
Eburouices populi 53.18
Ebuſus inſula 35.59
Ebuſus non generat cuniculos 36.8. & 126.44
Ebuſi terra ſerpentes fugat 36.7 499.12
Ebuſus inſula nobiles habet ficus 216.26
Ecbatana oppidum 62.20.& 73.32.35. & 80.10 & 81.25.& 439.29
Ecdippa oppidum 62.22
Eceſtienſes populi 37.29
Echinades inſulæ 48.11
Echinades inſulæ quomodo natæ 23.3
Echinus oppidum 43.53.& 45.58
Echinuſa inſula 49.39
Echonia oppidum 45.54
Ecrectice regio 70.38
Ectini populi 41.35
Edenates populi 41.35
Edeſſa quondam Antiochia dicebatur 63.18
Edetania regio 31.33
Edini populi 37.29
Edones populi 74.21
Edonis oppidum 66.17
Edoni populi 47.3
Edonus mons 47.49
Edoſa oppidum 84.56
Edron portus 40.12
Egelaſta oppidum 443.49
Egeleſtani populi 31.60
Egeſta Siciliæ oppidum, eiúſque aquæ calidæ 442.34
Egetini populi 38.44
Egnatia oppidum 38.27
Egnatiæ oppidi ſaxum miræ naturæ 27.59
Egouarri populi 53.42
Egra oppidum 83.13.27
Eguituri populi 41.35
Eion litus 70.59
Elæa inſula 68.50
Elæa oppidum 48.38.& 66.46
Eleuſa inſula 48.28.& 67.1.46
Elamitæ populi 83.4
Elaniticus ſinus 83.8
Elaphites inſulæ 42.60.& 67.36
Elephonneſos inſula 68.45
Elaphuſa inſula 48.8
Elatea oppidum 45.51
Elatium oppidum 63.36
Elatus mons 48.16.& 126.40
Elatum fluuius in Arcadia 439.4
Eldamarij populi 80.17
Eleæ Mineruæ templum, mirúmque eius tectorium 512.8
Electrides inſulæ 42.54.& 52.53.& 516.22
elegia oppidum 63.10
eleon oppidum 45.46.& 46.42
elephantine inſula 60.36.& 226.32
eleti populi 47.1
eleus oppidum 47.3.& 65.3
eleuſin oppidum 45.33
eleutheræ oppidum 45.44.& 475. 23
eleutherna oppidum 48.41
eleutheros fluuius 62.36
elice oppidum 23.45
elimays regio 79.50.& 80.7.& 81 29.38.41
elymæi populi 87.52
eliorum ager 44.46
elis oppidum 44.46
elidis & Sicyonis diſtantia 20.8
elmon oppidum Theſſaliæ 46.2
elongoſine locus 80.57
elorum flumen 37.22
elorum caſtellum Siciliæ 449.2
eluſates populi Aquitaniæ 53.26
emanici populi 31.1
emathia regio eadem quæ Macedonia 46. 27
emerita Luſitaniæ oppidum 138.28
emeritenſis conuentus 54.10
emeum oppidum 84.52
emiſchabales fons 83.20
emmaus oppidum Iudææ 61.43
emodi montes 74.46.& 75.10.& 77.35
enagora inſula 67.6
encheleæ oppidum 41.44
enœcadloæ populi 51.1
enderudini populi 42.11
engadda oppidum 62.6
enguini populi 37.29
Enhydra oppidum 62.27
eniandos oppidum 63.56
eningia inſula 52.17
enipeus fluuius Theſſaliæ 46.10
enipi natio 58.33
eniſpe oppidum Arcadiæ 45.18
enneacrunos fons 45.36
ennenſes populi 37.29
enoſis inſula 36.57
entellini populi 37.29
eodanda inſula 82.46
eos mons 84.2
eous Oceanus 72.48
epageritæ populi 70.50
epagris inſula 49.11
epei ager 44.46
epetini populi 42.5
epheſiæ Dianæ templum 65.45.& 506.21. & inde
epheſus oppidum 65.37.39.& 66.3
epheſium minium 467.21
ephyra oppidum, id eſt, Corinthus 44.31
ephyra inſula 48.24
ephyri populi Aetolorum 44.2
epicnemidij populi 45.49
epidamnum oppidum 42.16
epidaurus inſula 23.33
epidaurum colonia 42.7
epidaurum oppidum 45.7
epidires oppidum 84.9
epigranea fons 45.43
epimaranitæ populi 82.39
epiphanenſes populi 62.60

epipha-

epiphania oppidum 63.22.58
epiri menſura 46.22
epiri initium 42.20
epiri termini, populi, loca 43.36.44 & inde per totum
epiri boues 122.32
epiropia inſula 48.24
epis oppidum 84.59
epiſibrium caſtrum 30.38
epitus mons 46.41
epium oppidum 45.17
epopos mons 23.24
eporedia oppidum 40.24. & 315.17
equeſtris colonia 53.11
eranuſa inſula 37.60
eraſinus fluuius 26.29. & 45.1
eratonos inſula 84.5
erauiſci populi 42.34
erebinthus inſula 68.51
eretria oppidum 49.4
ereſos oppidum 67.47
ereſij populi 66.21
ergauicenſes populi 31.51
ergetini populi 37.28
erginus fluuius 47.37
erryannos fluuius 66.16
erycini populi 37.29
ericuſa inſula 37.46. & 48.8
eridanus Hiſpaniæ fluuius quibuſdam exiſtimatus 516.25
eridanus idem cum Rhodano à plериſque creditus 516.26
eridanus fluuius, qui & Padus 516.20
eridani, id eſt, Padi fluuij deſcriptio 39.49 per totum caput
eridanum Padi oſtium 40.3
erymanthus fluuius, & mons 45.21
erymne oppidum 46.21
erineos oppidum 44.41. & 45.54
erythia inſula 54.29
erythia vnde dicta 54.31
erythræ oppidum 45.46. & 65.49. & 67.35. & 496.6
erythras rex Erythræo mari nomen fecit 79.32
erythras rex vbi ſepultus 82.54
erythæum mare quod, & vnde dictum 79.32
erythrarum amnis Aleos, miraq́; eius natura 439.20
eryx mons 37.25
erranaboa fluuius 75.34
eſar oppidum 86.7.9
esbonitarum populi 61.7
eſca Arabiæ oppidum 83.27
eſcamus fluuius 42.43
eſcua oppidum 30.39
eſernini populi 38.54
eſſedones populi 51.28. & 71.18. & 47.21
eſſeni Iudææ, eorúmque ritus, mores, & ſuperſtitiones 62.2. per totum caput
eſtiæ Neptuni templum 68.40
eſubiani populi 41.35
etaxalos inſula 82.40
etheleum flumen 68.8
ethini populi 58.1
etini Siciliæ populi 37.29
euanthia oppidum 65.10
euazæ populi 71.8
eubœæ inſulæ deſcriptio 48.54
eubœæ magnitudo 48.57
eubœæ piſces 449.11
eubœa Bœotiæ iuncta 23.27
eubœæ Euripus 25.23. & 45.48
eubœæ vrbes 48.54. & 49.31.49
eubœæ nomina plura 49.6 & inde
eubœæ calidæ aquæ 440.6
euburiates populi 33.43
euburo oppidum Luſitaniæ 54.53
eucarpeni populi 64.56
euchatæ populi 74.22
eudemia inſula 49.53
eudæmon Arabia qua 81.48. & inde
eudon fluuius 65.11
euenus fluuius 44.4.35
euganei populi 40.60. & 41.18.23
euganei vnde dicti 41.23
euganeorum populi quot oppida 41.18
eugoa oppidum 84.57
euhippa oppidum 65.39
eulæi & Choaſpis tantùm aquas Parthorum reges bibunt 440.33
eulæus fluuius 78.57. & 81.33.49
eumenetica regio 65.30
eumenia Cariæ oppidum 65.9
eumenia Thraciæ oppidum 47.22
euonymiton Aethiopum regio prima 85.16
euonymus inſula 37.47
euonus inſula 49.54
eupalia oppidum 44.12
eupatoria oppidum 70.4
euphorbeni populi 65.2
euphratis fluuij deſcriptio 63.4 per totum caput
euphratis ortus 63.4
euphrate fluuio Meſopotamia inundatur 80.11
euphrates Seleuciam perlabitur 80.15. & 81.6
euphratis oſtium 63.4. & 71.40. & 80.35. & 83.23
euphratis lacus 78.56
euphratis curſus, & nauigatio 80.43
euphratis & Tigris diſtantia 81.15. & 82.25
euphrates Gobaris præfecti opere diductus & 80.26
eupilis lacus 41.7
euranium oppidum 65.4
euryanaſſa inſula 67.36
eurymedon fluuius 64.11
euripus Helleſpontiacus 50.3
euripus Taurominitanus 25.23
euripus Bœotiæ 48.58
eurome oppidum 64.12
europa tertia orbis pars 29.50
europæ ſinus primus 30.7. & 35.52. & 37.47
europæ ſinus ſecundus 38.2. & inde
europæ ſinus tertius 43.31. & inde
europæ ſinus quartus 50.8. & inde
europæ ſitus 29.51
europa dimidia orbis pars à quibuſdam credita 30.3
europæ laus 30.2. & inde
europæ ab Aſia diuiſio 47.43. & 50.11. & 67.53. & 68.41
europæ totius menſura 54.37. per totum caput
europæ magnitudo 87.34
europæ & Aſiæ diſtantia 67.54
europæ & Aſiæ propinquitas 69.39. & 87.41
europa quota terræ pars 87.34
europum oppidum Syriæ 63.35
europus Macedoniæ oppidum 46.32. & 79.60
eurotæ fluuij ſimulachrum 476.49
eurotas Laconiæ fluuius 44.57
eurotos Theſſaliæ fluuius 46.16
euthene oppidum 65.3
eutane oppidum 65.3
eutychia inſula 49.52
euxinus Pontus 50.16
euxini Ponti deſcriptio 69.30. per totum caput
euxini Ponti menſura 69.41
euxinus Pontus, antea Axenos dictus 50.16. & 69.30

FAbaria inſula 52.21
Fabienſes populi 35.2
Fabraterni noui populi 35.3
Fabraterni veteres populi 35.3
Fagifulani populi 38.54
Falarienſes populi 39.15
Falernus ager 34.45
Falerni agri populi 35.3
Faliſca colonia 34.1
Faliſci populi 26.55. & 90.35
Fallienates populi 39.34
Fama Iulia oppidum 30.60
Faneſiorum inſulæ 52.12
Fanum Fortunæ, colonia 39.23
Fauentia Hiſpaniæ oppidum 30.37
Fauentia Italiæ oppidum 31.41
Fauentini populi 39.44
Fauonienſes populi 39.28
Felix Iulia, colonia 62.34
Felicitas Iulia oppidum 54.14
Feliginates populi 39.32
Felſina colonia 39.42
Ferentinates populi 35.3
Ferentinum oppidum 34.5
Feritor fluuius 33.46
Feroniæ lucus 34.1
Ferreus mons totus 481.46
Fertilitatis inſignis loca 74.56. & 76.37.55.59. & 80.37. & 83.32. & 84.7
Fertini populi 40.59
Feſcennia oppidum 34.5
Feſulæ oppidum 34.5
Fibularenſes populi 31.54
Ficana oppidum 35.24
Ficari inſula 36.57
Ficolenſes populi 35.3. & 38.54
Fidenates populi 35.28. & 38.55
Fidenatium ager 34.15
Fidentia oppidum 30.36
Fidentini populi 39.44
Firmanorum caſtellum 39.12
Flamonienſes populi 41.1
Flanates populi 41.47
Flanaticus ſinus 40.51
Flauia colonia 61.35
Flauiobriga colonia 53.39

flauiopolis colonia 47.36
flauium oppidum 42.24
flauona oppidum 4.49
fleuum Rheni fluuij ostium 52.39
florius fluuius 53.44
fluentini populi 34.4
flumina gemmifera 528.17
flumina aurum vehentia 463.56.& inde
flumina quare non refluant, vti maria 26.15
flumina terram subeuntia 26.29
fluuiorum quorundam mira natura 26.23 & inde
focunates populi 41.32
fœminarum imperio parentes populi 76.36
fons aquæ regiæ 43.48
fons pestifer Germaniæ 364.55
fons Iouis miræ naturæ 26.43
fontes in Tomari radicibus centum 43.40
fontium quorundam mira natura 26.43 & inde
forath oppidum 82.20
forauguſtana ciuitas 31.57
forentani populi 35.4.& 38.41
forretani populi 41.1
for etij populi 35.28
formiæ oppidum 34.40.& 36.44
foroappi populi 35.4
forobremitiani populi 39.26
forocornelienſis ager 40.5
foroflaminienses populi 39.25
forofului oppidum 33.50
foroiulienses populi 39.26.& 41.1
forosempronienses populi 39.26
foropopulienses 35.2
forouibiensium ager 39.50
forum Iulij, colonia 32.43
forum Clodij 39.43
forum Liuij ibid.
foroclodij populi 34.6
foroneronienses populi 32.50
forumiulium 30.41
forum Voconij oppidum 32.50
forum Decij 38.55
forum nouum ibid.
forum Popilij, oppidum 39.44
forum Truentinorum, oppidum 39.44
forum Licini, oppidum 39.44
fossæ, insula 36.51
fossaclodia oppidum 40.12
fossiones Philistinæ inter Padi ostia 40.9
fortunales populi 31.1
fortunatæ insulæ 54.24
fortunæ insula quæ, vbi, & quot per totum caput 87.4
fratuertium oppidum 38.23
fregellani populi 35.4
fregenæ oppidum 34.1
freginates oppidum 35.3
frentana regio 38.32
frentani populi 38.42.49
frento fluuius 38.31
frisii populi 364.60
frisiabones populi 53.10
frisiabonum genus insulæ 52.38
frisiorum insulæ 52.38
frusinates populi 35.3
fucentes populi 38.50
fucinus lacus 26.1.& 38.51.57.& 132 50.& 508.23
fulginates populi 39.25
fusinates populi 41.48
fundanus lacus 34.40
fat fluuius 56.7

Abale promontorium 62.39
Gabales populi Aquitaniæ 53.28
Gabe oppidum 62.16
Gabellus fluuius 39.56
Gabeni oppidum 62.56
Gabrienſis agri mirum 24.27
Gabini populi 35.4
Gabri populi 71.23
Gadagaleni populi 84.53
Gaddara oppidum 62.13
Gades oppidum à Tyrijs conditum 62.25
Gades nauigandi terminus 18.39
Gades quantum ab vrbe Romana distent 282.22
Gades quantum à Sardinia distent 36.56
Gadis insula 54.25
Gadium oppidum 18.49.& 54.29
Gadir, vel Gadira insula 54.31
Gaditanus conuentus 30.17
Gaditana Iulia oppidum 54.27
Gades insulæ 30.22
Gaditani freti longitudo, latitudoq; 29.50.& inde
Gaditanum per fretum an Oceanus in terras irrumpat 52.1
Gaditanum fretum vbi 29.50.& 35.53.& 87.24
Gaditanus Oceanus qualis 25.24.& 26.40
Gaditani Oceani pisces quales 127.58.& 128.7.11
Gætulia regio 58.1
Gætuli populi 56.19.57
Gægaude insula 85.17
Gage oppidum 64.28
Gagis fluuius 509.43
Galanis oppidum 23.42
Galasa oppidum 62.14
Galata insula 37.34
Galatani populi 37.29
Galatæ insulæ terra scorpiones necat 35.60.& 499.12
Galatiæ descriptio 68.12.16.& 69.52.& 70.12
Galatiam Galli quondam incoluerunt 68.16
Galatiæ terminus 68.38
Galatiæ opalus 520.9
Galilæa regio 61.40
Galla oppidum 58.36
Gallæcia regio 53.47
Gallæcia à Lusitania Durio flumine dirimitur 53.49
Gallæci populi 32.16.& 53.49.& 121.28
Gallæcia auri fœcunda 464.44
Gallæciæ plumbum 482.2026
Gallas oppidum 84.51
Galleti Lugdunensis Galliæ populi 53.15
Galliani saltus 39.45
Galliæ descriptio 53.2. per totum caput
Gallia Narbonensis 53.6
Gallia Togata 39.19
Gallia Bracchata 32.25
Gallia Belgica 53.3
Gallia Lugdunensis 53.15. per totum caput
Gallia Comata 53.2.& 169.5 & 502.54
gallia Celtica 53.3
galliæ mensura 53.5
galliæ terræ motu minimè quatiuntur 21 57
galliæ corallium 449.22
galliæ plumbum 482.52
galliæ vitrum 513.22
galliæ sal 443.60
gallici Oceani pisces maximi 127.56
gallicus Oceanus 25.34.53.31
gallica ora ab Ancone incipit 39.19
gallicum mare 18.39.& 25.34.& 35.54.& 53.31
gallicus ager circa Ariminum 39.18
gallus fluuius, à quo Galli Cybeles sacerdotes dicti 68.25
gallus fluuius 69.47.& 438.60
gallici maris insulæ 35.54
galli Galatiam incoluerunt 68.16
gallorum genera tria 53.2
gallipolis oppidum, Senonum opus 38.16
gallitæ populi 41.35
gallitalutæ populi 76.41
gamala oppidum 23.42.& 61.38
gambreues populi 84.53
gamphasantes populi 59.14
gamphasantes præliorum expertes 59.19
gamphasantes nudi incedunt 59.19
gandari populi 74.5
gangaridum gens 75.39
gangre oppidum 69.60
gangis fluminis insula 75.52
gangis fluminis ortus, magnitudo, fertilitas, & quot flumina recipiat 28.13.& 75.8.22.24.25.30.32. & inde per totum caput
ganges fluuius auri fœcundus 466.59
ganges fluuius gemmifer 528.17
gangis fons vbi 91.3
gangis anguillæ quales 127.42.& 130 55
gangis latitudo, profunditasq; 75.37
ganges ab Euphrate quantum distet 28.19
garama oppidum clarissimum 58.27
garamantes populi 57.47.& 58.26.27.& 59.8.& 87.37
garamantes à Cornelio Balbo victi 58.28
garamantes sine coniugijs passim cum fœminis degunt 59.18
garamantes latrones 58.37
garamantum iter difficile ibid.
garamantum boues quales 122.42
garamantici carbunculi 520.47
gardei populi 71.23
garescipopuli 46.37
garganus mons 38.30.31.42.& 39.14
gargani montis promontorium 38.30
gargaphie fons in Bœotia 45.43
gargara mons, & oppidum 66.17
garnæ portus 38.31
garode insula, & oppidum 86.19
garpheti populi 82.45
garsauritis regio 70.11
garumna fluuius 53.3
gasani populi 82.45
gaudæ populi 47.6
gaudos insula 48.49
gaugamela oppidum 80.19
gaulopes populi 82.29
gaulos insula 37.33.& 58.60
gaurani montes 34.46

gaurare

gaurare insula 78.52
gaza oppidum 61.12.31.& 73.31 & 82.16.& 84.28
gazacena regio 70.7
gazatæ populi 62.56
gazelum oppidum 69.59
gaziura oppidum 69.59
gabanitæ populi 82.57
gabenna mons 32.37.& 53.5
gabes fluuius 68.6
gedranitæ oppidum 83.17
gedrosiæ herba nyctegreton 316.42
gedrosi populi 76.51.& 77.59.& 87.52.& 127.50.& 182.52
gedrusi populi 78.28
gelani populi 37.29
gelas fluuius 37.24
gelduba castellum 288.4
gelæ populi 74.6
gelon fons 439.34
geloni populi 51.27
gemellenses populi 31.57
gemelli colles 37.19
gendos fluuius 68.29
genesara lacus 61.50
genetæ populi 70.20
gensoa oppidum 84.57
gentes feræ 70.44.48
gentes à minutis animalibus deletæ 116.46.per totum caput
genua oppidum 30.52.& 33.47
genusini populi 38.41
geoaris insula 48.12
georgi populi 51.2.& 72.57
geranea oppidum 44.57.& 45.33.& 47.22
gerestum Eubœæ promontorium 48.58.& 49.4
geretæ populi 76.47
gergithos oppidum 66.12
geryones populi 54.32
germaniæ descriptio 52.28.per totum caput
germaniæ æs 471.19
germaniæ miri fontes 439.37
germaniæ sal 443.60
germaniæ succinum 517.15
germanicum mare 52.53
germaniam Septentrionalis Oceanus contingit 18.40
germania Scythiæ contermina 111.36
germaniæ mensura 50.47.& 52.24
germaniæ flumina 52.34
germaniæ legionum castra 54.44
germaniæ fons pestifer 364.55
germani Hispaniæ populi 32.1
germani de genere Scytharum 50.50
germanorum genera quinque 52.30
germanicopolis oppidum 68.7
gerontia insula 49.53
gerra oppidum 82.30
gerraicus sinus 82.30
gerron, siue Gereon oppidum, Adipson cognominatum 83.56
gerrhus fluuius 51.7
gerundenses populi 31.47
gesclitron locus 89.55
gessoriacum litus 52.45
gessoriacus pagus 53.8
gessorienses populi 31.47
gessus fluuius 65.34
getæ populi 47.6
getæ populi à Romanis Daci dicti 50.42
gethone insula 50.4.& 67.43
getia oppidum 62.20
gyaros insula 49.35.& 116.48.& 126.23
gigarta oppidum 62.35
gigarto fons 67.31
gigemoros mons 47.49
gigeum stagnum 65.20
gymnasiæ insulæ 36.2
giguri populi 32.12
gymnetes Aethiopiæ populi 59.7.& 86.4
gymnetes Indiæ populi 91.19
gymnites populi semper nudi 86.4
gynæcopolites Aegypti nomos 59.41
gynæcocratumeni Sauromatæ, populi 71.8
gindareni populi 62.56
gingla oppidum 63.21
gyrei populi 83.19
gyri mons 58.36
gyrton oppidum 46.22
gissa insula 41.52
gystatæ oppidum 85.47
gytheathes sinus 44.58
gythium oppidum 88.9
glanicus fluuius 34.42
glanis fluuius 34.11.16
glanum Galliæ Narbonensis oppidum 32.51
glari populi 82.44
glauconnesos insula 49.8
glaucus fluuius 64.43.& 65.9.& 67.7.& 70.36
glessaria insula 52.22.53 & 517.9
glinditiones populi 42.4
glissas oppidum 45.45
gnebadei Arabes 84.3
gnidi oppidi pensile ambulacrum
gnidos oppidum 42.58.& 67.15.& 88.8
gnomonis vmbræ quantæ sint in vnoquoque parallelo 87.6.10.16
gnossos oppidum 48.40
goboea portus 82.42
gogiarei populi 76.39
golgi oppidum 66.59
gomphi oppidum 46.11
gonos oppidum 47.37
gophoa oppidum 84.46
gophnitica Iudææ tetrarchia 61.43
gora oppidum 84.54
goralus fons 82.45
gordyæi populi 80.18
gordyæi montes 72.11.& 81.8
gorditanum promontorium 36.56
gordiucome ciuitas 68.5
gordium oppidum 68.17
gordiniæ oppidum 46.33
gorgades insulæ, ac Gorgonum domus & earum historia 86.53.& inde
gortyna oppidum 48.40
grabæi populi 42.11
gracula Turannius scriptor 29.54
gracchuritani populi 31.52
græcæ gentes in Asia trium generum 70.2
græciæ fabulositas, ac literarum claritas ex tertio Europæ sinu effulsit 43.35
græcia vbi Italiæ proxima 38.19
græcia vnde dicta 45.57
græcia magna 33.17.& 37.50
græci plura Italiæ loca tenuerunt 35.39
græci in gloriam suam effusi 33.17
græci Hispaniæ incolæ 53.46
græcorum mendacia portentosa 56.54
græciense mare quod 47.57
græciochante populi 80.43
Graiarum Alpium fauces 40.23
gramen Parnasi quale 362.23.& inde
granicus fluuius 66.27.& 67.58
granius fluuius 78.54
granucomatæ Syriæ cœles 62.57
grastonia oppidum 46.48
graucasus & Caucasus idem mons 74.19
grauij populi 53.45
grauiscæ oppidum 33.59
grauiscarum corallium 449.23
graucome Aethiopiæ locus 84.51
gregari populi 71.23
grephis oppidum 45.46
gryliosolius fluuius 66.12
grynia oppidum 66.10
grumentini populi 38.7
gugerni populi 53.13
gumbritæ populi 76.44
gunugi colonia 57.8
guttalus fluuius 52.34
guttones Germaniæ populi 52.31.& 516.36

HAbessus oppidum 64.30
Hadranitani populi 37.30
Hæbudes insulæ quot 52.51
Hæmi montis descriptio 47.524
Hæmus Thraciæ mons 43.47.& 441.56
Halcyone oppidum 45.54
Halesini populi 37.29
Halesus fluuius 65.45
Haliartus oppidum 45.44
Halicarnassus oppidum 65.3.& 496.57 & 502.48
Halicyenses populi 37.30
Halidienses populi 65.23
Halys fluuius 69.59.& 70.6
Halysarua Aetoliæ oppidum 44.8
Haliserne oppidum 66.35
Halix oppidum 63.54
Halyzea oppidum 43.58
Halyzones populi 68.4
Halmyris lacus 50.38
Halone insula, & oppidum 67.38.& 68.47
Halonesos insula 50.4
Halonnesi insulæ Troglodyticæ adiacentes 84.4
Haloritæ populi 46.31
Halos oppidum 45.60
Hamazobij populi 50.43
Hamirei populi 83.17
Hammanientes populi 58.18
Hammæum litus 82.44
Hammodara oppidum 84.51
Hammonis delubrum 85.24
Hammonis Iouis fons miræ naturæ 26.46
Hammonis oraculum vbi 58.4.& 85.24
Hammonij populi 83.23
Harmastus oppidum 72.1

Harmatopolitæ populi 66.40
Harmatotrophi populi 74.4
Harpasa oppidum 24.40.& 65.15
Harpasus fluuius 65.15
Harpi oppidum 38.34
Hasbytæ populi 58.17
Hasti Galliæ populi 53.8
Hebdomecontacometæ populi 85.52
Hebata oppidum 80.25
Hebrus fluuius 47.2.4.14.50
Hebrus fluuius aurifer 463.57
Hecatompylos oppidum 73.48.& 75.13. & 79.60
Hecubæ tumulus 47.46
Hedypnus amnis 81.36
Hedui populi 53.17.& 242.2
Hegua oppidum 30.38
Helbo insula 67.8
Heleni populi 53.46
Helgas oppidum 68.6
Helene insula 48.53.& 49.28.& 316.29
Helia oppidum 35.40
Heliæ corallium 449.23
Helice oppidum 48.20
Helicon mons 44.18.& 45.41
Helicon mons præstantissimarum herbarum ferax 366.56
Helium Rheni ostium 52.39
Heliopolis oppidum 62.39
Heliopolites Aegypti nomos 59.40
Helos locus 44.51.& 65.49
Hellas regio 44.27
Hellas regio, & eius situs, terminiq́; & inde 45.29
Hellas oppidum 45.56
Hellen Græciæ rex 45.57
Hellenum appellatio vnde tracta 45.58
Hellenes populi ijdem cum Græcis 45.58
Hellesponti descriptio 50.11
Hellesponti mensura 50.15.& 68.43
Hellesponti angustiæ 47.43
Hellespontus quondam terra 23.28
Hellesponti longitudo, latitudoq́; 47.50.& 50.15
Hellospontus Asiam Europæ abrupit 67.54
Hellespontij populi 66.22.& 90.9
Hellopes populi 43.39
Hellopiæ aquæ 49.5
Helmodenes populi 83.20
Heluetij populi 53.11
Heluinum fluuius 39.11
Helui Galliæ Narbonensis populi 32.48
Heluorum oppidum Alba ibidem
Hemasini populi 42.6
Hemerte insula 67.44
Hemesa oppidum 63.36
Hemiseni populi 62.57
Hemuatæ populi 83.13
Hennenses populi 37.29
Heneti qui & Veneti 517.16
Heneti Paphlagoniæ populi 69.53
Heniochi Sanni Themiscyræ regionis populi 70.27
Heniochi populi à quibus orti 70.48 & 72.12
Heniochi populi 70.28.& 74.8
Heniochij montes 71.45
Heordeæ oppidum 46.33
Heordenses populi 46.34
Hephæstij montes ardentes 27.35.& 64.27
hephæstiades insulæ 37.37
hephæstium ciuitas 64.27
heptaphonon Olympiæ porticus 506.43
heptaporus fluuius 66.5
Heraclea oppidum ab Alexandro conditum 74.6
heraclea aliquando Siris dicta 38.6
heraclea Syriæ oppidum 62.40
heraclea Cariæ oppidum 65.12
heraclea Ponti oppidum, Lyco flumini appositum 69.48
heraclea Ponti lauro abundat 219.28
heraclea Macedoniæ oppidum 46.30.38. 48
heraclea Ponti Iouis Stratij aris, & duabus vetustissimis quercubus ab Hercule satis insignis 23.71
heraclea Sintica 46.38
heraclea Tauricæ oppidum 47.10.20
heraclea Galliæ oppidum in ostio Rhodani 32.37
heraclea Græciæ oppidum 45.59
heraclea Tauricæ oppidum 51.14
heraclea Cretæ 48.39
heracleum promontorium & flumen 70.30
heracleum oppidum 70.48
heracleopolites Aegypti nomos 59.42 & 505.35
heracleopolitæ labyrinthum Aegyptium delere conati 505.46
heracleotes tractus 66.13
heracleoticus Labyrinthus 505.35
heracleoticum Nili ostium 61.5
heras lutra insula 36.58
heratia insula 49.38
herbanum oppidum 34.5
herbessentes populi 37.30
herbitenses populi Ibidem
herbulenses populi 37.30
hercyniæ syluæ magnitudo per totum caput 221.20.
hercynius saltus 50.44.& 52.35
hercyniæ syluæ miræ aues 152.58
hercynium iugum 52.35
herculanium oppidum 34.53
herculis termini in occidente 29.59
herculis columnæ Calpe & abila creditæ Ibidem
herculis columnæ in occidente 18.39. & 28.9.& 54.45.& 87.56
herculem in Hispania fuisse fabulosum 30.30
herculis petra 449.8
herculis patria 45.41
herculis lapidei campi in Gallia 32.39
herculis portus 33.42.& 35.46
herculis insulæ duæ 36.57
hercules Alpes traiecit 40.23.& 41.21
herculis in Aegypto & 60.46 59.43.
herculis aræ finis vsque in Indum fluuium 55.52.& 74.12
hercuniates populi 42.34
heræa oppidum 45.17
hermesia oppidum 65.52
hermandus fluuius 77.58
herminei smaragdi 591.7
hermione oppidum 45.55
hermiones populi 52.33
hermionius ager 48.23
hermisium oppidum 51.24
hermonassa oppidum 70.60
hermonthites Aegypti nomos 59.35
hermopolites Aegypti nomos 59.39
hermus fluuius 65.57
hermunduri populi 52.33
hernicus ager 34.60
herodium regio & oppidum 61.45
heroopoliticus sinus 61.9
heroum ciuitas 83.20.45
herticei populi 71.26
hesidrum fluuius 75.21
hesperidum horti, & eorum fabulæ expositio 55.50.& 58.7.& 516.50
hesperides insulæ 86.60
hesperion ceras promontorium 86.39. 52
hesperium promontorium 56.24
hesperij montis campi noctu nitent stellarum modo 27.40
hesperij Aethiopes 86.29.51
hestiæa regio, eiúsque fontes mira natura, 439.14
hetruria regio 32.58
hetruriæ descriptio 33.52
hetruria à sacrifico ritu dicta 33.54
hetruriæ diuersa nomina 33.53
hetruriæ terminus Tiberis 34.14
hetrusci populi 34.8
hyampolis oppidum 45.52
Hyantes populi 45.48
hybanda insula Ioniæ 23.31
hyberniæ insulæ descriptio 52.49
hybla Siciliæ mons, eiusq́; mel præstantissimum 161.46
hyblenses populi 37.29
hida oppidum 64.49
hydaspes fluuius 75.18.& 76.13
hyde oppidum 65.20
hydissenses populi 65.14
hydras locus 79.20
hydrelitæ populi 44.55
hydreumata 79.8.& inde
hydruntum oppidum 38.18
hydrus portus 38.24
hydrussa insula 48.54.& 49.11.13
hiera insula 23.16.& 37.42.& 49.44.& 67.47
hiera insula semper ardens 27.44
hiera oppidum 67.47.& 85.15
hieromiaces fluuius 62.13
hieracomitæ populi 66.39
hierapolenses populi 66.40
herapytna oppidum 48.39
hierapolis oppidum 48.39.& 62.54 & 63.35 & 449.6
hierapolis specus 23.60
hierapolitæ populi 64.56
hiericus Iudææ toparchia 61.42
hierocepia insula 67.2
hieras fluuius Bithyniæ & Galatiæ terminus 68.38
hieronesos insula 37.34
hieros fluuius 66.16
hieros oppidum, & fluuius 70.53
Hierosolyma vrbs 61.44.& 87.60
hyetussa insula 67.19
hyi populi 81.28
hylas fluuius 68.9
hylatæ populi 62.57
hylea regio 51.1

hylæ oppidum 45.45
hylæum mare 51.1
hyllis regio 41.56
hilleuionum gens 52.16
hyllum oppidum 65.59
hymani populi 41.43
himantopodes populi quales 59.14.21
himera oppidum cum fonte 37.26
hymettus mons 45.37.& 496.55
hymetti montis mel præstantissimum 161.
46
hymos insula 67.16
hypæa insula 36.11
hypæpani populi 66.5
hypalus ventus, idem cum Fauonio 78.60
hypanis fluuius vbi 51.3.8.9.26.
& 442.10
hypanis fluuius vermem per diem tantum viuentem generat 168.20
hypasis fluuius 20.46.& 75.19.& 76.14
hypaton oppidum 84.58
hyperborei populi vbi 51.33.& 72.51.
53.& 74.42.43
hypere insula 49.40
hyperia fons 46.3
hyperis fluuius 78.52
hypobarus fluuius 516.51
hipporeæ populi 86.4
hippareni populi 80.41
hipparenum oppidum 80.40
hippi oppidum 65.50
hippini populi 65.14
hippus mons Prusæ imminens 68.28
hippium Argos, Dauniorum oppidum 38.
35.
hippodiarrhitus oppidum 57.27.& 87.55
hippo Hispaniæ oppidum 30.47
hippo Italiæ oppidum 35.46
hippe Iudææ oppidum 61.53
hippo Regius Africæ oppidum 57.21.
& 87.55
hippocrene fons 45.43
hippon Dion Decapolitanæ regionis oppidum
62.13
hipponensis sinus 57.27
hipponnesos insula 67.23
hippodum insula 52.12
hippos fluuius 70.33
hippuris insula 49.44
hippuri portus 77.19
hippurissusa insula 49.44
hypsa amnis 37.25
hypsalti populi 47.2
hysiZorus mons 46.41
hyrcanus mons 46.25
hyrcani populi 73.1.56.& 79.58
hyrcani maris forma 73.6.& inde
hyrcani Macedones, Ioniæ populi 66.2
hyrcanum mare quomodo ex Oceano irrumpit 73.6
hyrcanum mare ex Scytico Oceano 72.57
hyrcani maris mensura 72.59.60
hyreseon oppidum 45.46
hyriæ oppidum ibid.
hyrie insula 48.16
hyrienses populi 64.6
hyrini populi 38.42
hyrmine locus 44.44
hirminium flumen 37.23
hirpiæ populi 90.39
hirpini montes 38.28
hirpini populi 38.10.28.37
hirpinorum colonia Beneuentum 38.37
hirpinorum specus mirus 23.59
hirri populi 52.18
hirsiæ oppidum 44.41
hispalensis conuentus 30.18.44
hispalensis putei mira natura 25.18
hispalum promontorium 84.18
hispaniæ descriptio & nomina 30.8
& inde
hispaniæ vlterioris descriptio ibid.& inde
hispaniæ citerioris descriptio 53.34
per totum caput
hispaniæ breuis descriptio 53.57.& inde
hispaniam quæ gentes habitarint 30.27
& inde
hispania à Græcis habitata 53.45
hispania metalli omnis ferax 32.20.
& 53.50
hispaniæ diuisio 30.8.& inde
hispaniæ laus 528.29
hispaniæ sal 443.60
hispaniæ citerioris oppida quot 31.25
hispaniæ coloniæ quot ibidem
hispania Iberia dicta à Græcis 31.37
hispania auri fertilis 463.3
hispania argenti fertilis 466.7
hispaniæ minium 467.19
hispaniæ citerioris mensura 32.17.& inde
hispania citerior specularem lapidem gignit
32.20
hispaniæ totius mensura 54.22
hispaniæ finis 53.55
hispaniæ plumbum 482.51
hispaniæ purpurissum 487.48
hispaniæ parietes ex terra 496.9
hispaniæ alumen 497.8
hispaniæ magnes 508.39
hispaniæ venti 13.49
hispaniæ vitrum 513.22
hispanarum gentium numerus 32.3.12
& inde
hispanum mare 35.53
hispaniense Rhodani os 32.36
hispellum oppidum 39.24
histi populi 74.21
histonium oppidum 38.48
hytanis fluuius Carmaniæ, auro fertilis 78.46
holophyxos sinus 46 43
holopyxos oppidum 48.41
humeri sepulchrum 49.34
homeritæ populi 83.17.30
homolium oppidum 46.21
homona oppidum 64.2
homonadum gens ibid.
horatæ populi 76.31
hordonienses populi 38.41
horisius fluuius 68.2
hormenium oppidum Magnesiæ 46.19
hormia oppidum 63.59
hortenses populi 35.28
hortenses populi alij 39.31
hostilia vicus iuxta Padum 317.26
humana carnevescentes 74.32

Ader insula 42.56
Iadera colonia 41.52
58
Iadoni populi 53.43
Ialysum oppidum 67.10
Iamnes oppida 61.33
Iamno oppidum 36.5
Ianiculum oppidum 35.16
Iapides populi 41.46
Iapidum regio 40.40.52
Iapidiæ regionis finis 41.50
Iapygia Acra promontorium 88.17
Iapygia regio 38.27
Iapyx oppidum 38.27
Iasi populi 42.33
Iasius sinus 65.5.6.23
Iasonium fluuius 70.23
Iasus oppidum 65.6
Iatij populi 74.4
Iaxartes fluuius 73.2.53.
& 74.13
Iaxartes & Tenais ijdem quibusdam existimati 74.13
IaZyges populi 50.45
Iberia regio eadem cum Hispania 31.38
& 516.25
Iberia regio 70.28.& 71.59
Iberiæ fœniculum optimum 311.11
Ibericum mare 35.54
Iberi fontes 53.40
Iberi Hispaniæ populi ab Iberis Asiæ orti 30.
28
Iberes populi 71.59
Iberus fluuius 31.36.& 72.3
Ibettes fluuius 67.30
Icarium mare 47.58.& 49.29
Icarius mons 45.37
Icaros insula 49.29.& 67.26
Icarus fluuius 74.27
Icarusa fluuius 70.53
Icatalæ populi 71.20
Ichanenses populi 37.30
Ichara insula 82.29
Ichnæ oppidum 46.33
Ichnusa insula, id est, Sardinia 37.1
Ichthyoessa insula 49.30
Ichthyophagi populi 78.34.35.& 82.39.
44.46.& 84.39.& 212.35
Ichthys promontorium 44.49
Iconium oppidum celeberrimum 63.58.
& 64.7.& 68.14
Icosion oppidum 57.11
Icositani oppidum 31.32
Ida mons Troadis 5.21.& 66.15
Idæ magnes 508.38
Idæi Dactyli Cretæ populi 150.46
Idæus Cretæ mons 48.43
Idalium oppidum 66.59
Idomenenses populi 46.36
Idubeda fluuius 31.35
Idumæa regio Syriæ pars 61.23
Idumææ descriptio 61.29.40.& 87.60
Iebba oppidum 62.20
Ietenses populi 37.31
Ieterus fluuius 37.31
Igilgili oppidum 56.12
Iguini populi 39.26
Ilerdenses populi 31.51
Ilergaonum regio 31.35
Ilergetum regio 31.39
Illetia insula 67.38
Iletia oppidum 46.5
Iliberi oppidum 30.37
Illici oppidum 31.31

Illicitanus sinus 31.31
Ilienses populi 36.58
Ilionenses populi 35.4
Ilipa oppidum 30.45
Ilipula oppidum 30.53
Ilisanite oppidum 83.17
Illiberis oppidum 32.30
Illirici descriptio 41.43. per totum caput
Illyrici gentes ignobiles 41.44
Illyrici maris insulæ 41.47
Illyrici longitudo & latitudo maxima 42.44
Illyrici ora plures habet insulas 42.51
Illyrici qui propriè dicti 42.11
Illirici fons miræ naturæ 26 46
Illyris insula 67.3
Illyris regio 90.25
Illiturgi oppidum 30.40
Ilissus fluuius 45.37. & 49.57
Ilium vrbs 66.28
Ilium quondam iuxta mare 31.55
Illurco oppidum 30.38
Illuro oppidum 31.34
Ilocorcitani populi 31.60
Ilorci 30.32
Ilua insula 36.42. & 481.20
Ilumberitani populi 31.55
Imacarenses populi 37.30
Imaduchi populi 71.20
Imaus mons 64.19. & 75.10.26. & 88.23. & 90.1
Imbarus mons 63.59
Imbrasus fluuius 67.30
Imbros insula 49.55
Imitissi populi 71.23
Imituenti montes 71.22
Imitui populi 71.23
Inachus fluuius 45.1
Inachium oppidum 45.5
Inarime insula 36.46
India tertia mundi pars 75.3
India neque æs neque plumbum habet, sed hæc gemmis permutat & margaritis 482.50
India terrarum omnium maximè gemmifera 528.18
Indiæ margaritæ 503.8
Indiæ fons miræ naturæ 439.28
Indiæ initium 74.46
Indiæ mensura fertilitásque Ibidem. & inde
Indiæ vrbes innumeræ 75.2
Indiæ ingentia flumina quàm plurima 75.7
Indiæ opali 519.51
Indiæ onyches 520.37
Indiæ purpurissum 487.27
Indiæ montes 75.10
Indiæ gentes plures 75.40. per totum caput
Indiæ alabastrites 504.52
Indiæ solitudines 75.24. & 76.43. & 78.3
Indiæ metalla 75.59. & 76.29
Indiæ emporia 76.20.34
Indiæ Crystallus 515.48
Indica nauigatio ex Aegypto 79.4
Indorum nauigatio versus occasum 84.32
Indiæ succinum 517.24
Indi fluuij descriptio 76.12. per totum caput
Indi nunquam emigrauere finibus 75.5
Indi fluuij longissimus cursus 75.7
Indi fluuij ortus 76.12
Indus quot & quibus augeatur fluminibus 76.15. & inde
indi fluuij magnitudo 76.24
indi fluminis montes duo diuersæ naturæ 24.43
indi palmis exprimunt vina 83.30
indici elephantes maximi 75.51
indicus Oceanus 72.48
indorum vetustas 75.6
indorum varia exercitia 75.42. & inde
indorum color adustus 76.8
indigites populi 31.40
industria oppidum 33.49. & 40.17
ingæuonum gens 52.13.31
inferum mare 33.26. & 35.56
inopus fons 26.50
insanus lacus 439.30
insubres populi 40.27
insulæ fortunatæ 124.16. per totum caput
insularum Europæ descriptio 48.3 per totum caput
insulæ fluitantes semper 24.30 per totum
insularum rotundissima Melos 49.40
insula Solis 77.29. & 78.45
insulæ ante Asiam 66.46. per totum caput
insulæ ante plures odoriferæ 83.4
insulæ mediterranei maris 35.58
insulæ sponte enatæ 23.11.14. & inde. & 49 41. & inde
insulæ Ponti 51.52. per totum caput
insulæ Gallici Oceani 53.31
insulæ Africæ 58.54. per totum caput
insulæ continenti adiunctæ 23.30. per totum caput
insulæ plures Aethiopici maris 86.42 per totum caput
intemelium Albium, Liguriæ oppidum 33.44
interamnani populi 39.33
interamnates populi 35.4. & 38.55. & 39.26
interamnates quater quotannis fœnum secant 275.4
interansenses populi 54.18
intercatientes populi 32.6
iol oppidum celeberrimum 57.9
iolcus oppidum Magnesiæ 46.19
iomanes fluuius 75.22. & 76.6.21
ionici populi in Cappadocia 70.3
ionia regio 64.41. & 65.17
ioniæ descriptio 65.23. & inde
ioniæ finis 66.1
ioniæ adiacentes insulæ 67.25
ionium mare 37.15. & 47.17
ionij maris insulæ 42.48
ioppe oppidum antiquissimum 61.32
ioppica Iudææ toparchia 61.43
ioppe oppidum & insula 66.60. & 88.1
iordanis fluuius 61.42.47. per totum caput
ios insula 49.33.43
iouis fons miræ naturæ 26.43
iouis Dodonei templum 43.40
iouis Olympij delubrum 44.47
iouis Lycæi delubrum 45.20
iouis Hammonis fons, miráque eius natura 26.46
iouis Casij templum 48.5. & 61.25
iouis Beli templum 80.33
iouis lucus 34.27
iouis ciuitas in Aegypto 60.43
ipasturgi oppidum 30.41
iramine oppidum 41.3
iria oppidum 33.49
irinæ insulæ 48.25
iris fluuius 70.7.15
irrhesia insula 49.53
isara fluuius 32.35
isarci populi 41.31
isari populi 75.27
isaurica gens 63.60
isaura oppidum ibid.
iscia insula 37.2
isidis oppidum 61.4
isidis portus 84.25
ismaron oppidum 47.12
ismenus fluuius 45.42
ispalenses populi 31.55
issa insula 41.51
issatis oppidum 73.47. & 79.59
issæi populi 42.1
issi populi 71.26
issicus sinus 28.14. & 63.48 & 70.2
issos oppidum 63.48. & 88.6
isthæones populi Rheno proximi 52.32
isthmos Thraciæ Cherrhonesi 47.38
isthmos Atho montis 46.48
isthmos Peloponnesi 44.24.31.36
isthmos Neptuni delubro insignis 45.9
istri à Tutidano domiti 40.53
istriæ regionis descriptio 33.30. & 40.50. per totum caput
istria vnde dicta 40.42
istriæ lana 123.50
istriæ mensura 40.50
istriæ oppida 40.53. & inde
istri fluuij ortus, cursus, magnitudo, quas gentes prætermeet, & quot flumina recipiat 50.32. & inde
istri fines 47.8
istri fluminis ostium quantum distet ab ore Ponti 47.28. & 50.25
ister fluuius vbi 42.23
ister fluuius quantum à Byzantio distet 50.28
ister fluuius nulla sui parte in mare Adriaticum influit 40.43
istropolis oppidum 47.16. & 50.32
istrorum agri 42.52
isueli populi 86.26
isura insula celebris 82.41
italiæ descriptio 32.58. per totum caput
italiæ laus, potentia, ingens multitudo, fertilitas, &c. 33.2. & inde. & 41.37. & inde
italia querno folio similis 33.20
italiæ labyrinthus 505.44
italia transpadana 40.20. per totum caput
italia crebris obnoxia fulminibus 14.32
italiæ longitudo 33.23
italiæ mensura 54.40
italiæ latitudo quanta 33.26. & inde. & 41.11
italia vbi latissima 41.11
italia vitrum 513.18 & inde
italia vbi longissima 38.18
italia vbi angustissima 37.55
italiæ vbi Græciæ proxima 38.20
italiæ vmbilicus vbi 39.4
italia in vndecim regiones diuisa 33.36
italiæ prima regio 34.56. & inde
italiæ regio secunda 38.10. & inde
italiæ regio tertia 38.5
italiæ regio quarta 38.47. per totum caput
italiæ regio quinta 39.7. per totum caput

Italiæ regio ſexta 39.18.per totum caput
Italiæ regio ſeptima 33.52
Italiæ regio octaua 39.39.per totum
Italiæ regio nona 33.51
Italiæ regio decima 40.36.per totum caput
Italiæ regio vndecima 40.20.per totum caput
Italia communis omniũ gentium patria 33.7
Italia metallorum fertilis 41.40.& 464.46
Italiæ populorum compendioſa enumeratio 32.58.& inde
Italiæ inſulæ plures 36.36.& inde
Italiæ finis 39.40.& 40.42
Italia quæ ſidera non cernat 19.41
Italiæ dies longiſsimus horarum quindecim 20.3
Italica oppidum 30.45
Itanum promontorium 48.48
Itani populi 31.40
Iteſui populi 53.20
Ithaca inſula 48.13
Ithaceſiæ inſulæ Vlißis ſpecula 37.4
Ithome oppidum 44.53
Ituræi populi 62.57
Ituriſenſes populi 31.55
Iubæ regio Iol 57.9
Iudæa Syriæ pars 61.71.23.40
Iudææ bitumen 497.24
Iudæa Peræa quæ 61.41.& 87.60
Iudææ toparchiæ decem 61.41
Iulia Scarabantia Norici oppidum 42.26
Iulia Fidentia 30.36
Iulia Virtus 30.52
Iulia Claritas Ibidem
Iulia Fama 30.59
Iulia Concordia Ibidem
Iulia Contributa 30.60
Iulia Conſtantia 30.46.& 31.1.& 55.48
Iulia Reſtituta 30.60
Iulia Apta 32.48
Iulia Caſtra 54.13
Iulia Felicitas 54.14
Iulia Liberalitas 54.15
Iulia Pietas 40.54
Iulia Gaditana 54.27
Iulia Traducta 55.46
Iulia Campeſtris 55.57
Iulia Felix 62.34
Iuliani populi 31.46
Iulias Iudææ oppidum 61.55
Iulienſes populi 30.37.& 31.47.& 40.60.& 64.56
Iulij forum Octauanorum colonia 32.43
Iulij genitor Bæticæ oppidum 30.47
Iuliobrica oppidum 31.36.& 32.7
Iuliobrigenſium portus 53.39
Iuliopolis oppidum 68.6.37
Iuliopolis & Alexandriæ diſtantia 79.6
Iulis oppidum 48.56
Iulium Hiſpaniæ oppidum 30.25
Iulium forum Hiſpaniæ oppidum 30.41
Iulium Præſidium 54.14
Iulium caſtrum 31.6
Iunonia inſula 87.5.14
Iunonis promontorium 30.22
Iunonis Argiuæ templum 35.36
Iunonis inſulæ 54.30
Iunonis Laciniæ ara 27.60
Iura mons optimas abietes gignit 234.16
Iura mons 32.27.& 53.5.& 234.15
Izgi populi 75.27

Abanis inſula 82.47
Labeatæ populi 42.11
Labecia oppidum 81.28
Labicanus ager 34.60
Labyrinthus Aegyptus 60.48.& 505.35.& inde
Laboriæ pars Campaniæ 265.1
Laborini campi 34.46.& 240.40
Lacedæmonium marmor 503.24
Lacedæmon terræmotu corruit 21.36
Lacedæmonijs Doci imperij ammiſsionem prænuntiarunt 9.59
Lacetani populi 31.40.55
Lacibi oppidum 31.7
Lacinium promontorium 34.22.25.& 37.58.& 38.2.12
Lacinienſes populi 41.46
Lacippo oppidum 31.6
Lacobricenſes populi 32.7
Laconia oppidum 88.9
Laconicum Oſsigi Hiſpaniæ oppidum 30.40
Laconica purpura 137.22.& 487.35
Laconicus ager 44.55
Laconici ſmaragdi 519.24
Laconicum Hiſpaniæ flumen 30.40
Lacus quare non refluunt, vti maria 25.15
Lacuum miracula 26.1
Lacus ſeptingentos fecit Agrippa 508.12
Lade inſula 67.26
Ladon fluuius 45.21
Læana oppidum 83.7
Læanitæ populi 83.6
Læaniticus ſinus 83.9
Læpia oppidum 31.5
Læſtrygonum ſedes 34.41
Læſtrygones populi 89.53
Læſtrygonij campi 37.20
Lagia inſula 49.20
Lagnum ſinus 52.19
Lagous fluuius 71.21
Laguſa inſula 67.7
Laguſſæ inſulæ 67.43
Lalaſsis oppidum 63.60
Laletani populi 31.39
Lambe inſula 84.2
Lambrus fluuius 39.57.& 41.7
Lamiæ inſulæ 67.43
Lamia oppidum 45.45.60.
Laminitanus ager 30.11
Laminitani populi 31.60
Lampeus mons 45.20
Lampe oppidum 45.18
Lamponia inſula 50.4
Lampſemandus inſula 67.24
Lampſacus oppidum 47.44.& 67.56
Lancienſes populi 32.12.& 54.19
Laniſe inſula 49.46
Lanos promontorium, & flumen 74.40
Lanuenſes populi 38.49
Lanuuij oppidi picturæ 485.29
Laodicea oppidum 62.39.& 64.54.& 80.9.16.& 88.2
Laodicena lana qualis 123.45
Laodiceni populi 63.1
Lapethos oppidum 66.58
Lapidei campi in Gallia 32.39
Lapytharum ſedes 46.8
Lapſias fluuius 68.37
Larendani populi 82.57
Larymna oppidum 45.52.& 64.48

larine fons in Attica 45.36
larinum oppidum 38.32
larinates populi 38.42
lariſſa Arabiæ oppidum 83.25
lariſſa oppidum 66.8
lariſſæi populi 63.1
larius lacus 26.2.& 72.4.& 41.6.& 132.35
larnenſes populi 31.55
larnum flumen 31.42
larnos inſula 50.6
laſiæ inſula 48.25.& 49.11.& 67.5
laſos oppidum 48.41
laſtigi populi 31.2
late inſula 67.25
laterra ſtagnum 129.36
latinienſes populi 35.28
latinus ager 34.15
latium vbi 32.58.& 34.17.23.& 39.4
latij antiqui termini 34.23
latij varij incolæ 34.24.& inde
latij quot populi interiere 35.31
latmus mons 65.32.& 126.57
latopolites Aegypti nomos 126.57
latouici populi 42.34
latris inſula 52.19
latuſates populi 53.26
laud fluuius 57.1
lauinij populi 35.5
laurentum oppidum 34.27
laus fluuius & oppidum 35.42
laus Pompeia oppidum 40.27
laZi populi 70.29
lea inſula 49.44
lea oppidum 84.47
lebade oppidum 65.53
lebadea Bœotiæ oppidum 45.40
labadeus ager talpas non alit 126.42
lepedos oppidum 65.46
libena oppidum 48.39
lebinthus inſula 49.37
lebuni populi ignominioſa appellatio 32.14
lechæum, portus Corinthiorum 44.27.38
lecton promontorium 66.19.& 68.11
legionum Germaniæ caſtra 54.43
lelantus fluuius 49.4
lelegeis oppidum 65.28
leleges populi 45.49
lelegum gens 66.43
lemanus lacus 26.25.& 32.34
lemnos inſula 49.57.& 50.1.& 486.38.46
lemni labyrinthus 505.44.58
lemouices populi 53.28
leonicenſes populi 31.52
leontini oppidum 37.20
leontini Siciliæ campi fertiliſsimi 263.55
leontopolis oppidum 61.3
leontopolites Aegypti nomos 59.39
leonton ciuitas in Aegypto 62.34
lepethymus mons 67.48
lepontij populi 41.20.24.33
lepria inſula 67.38
lepreos oppidum 45.17
leprion oppidum 44.49
lepſia inſula 67.19
lepteacra promontorium 83.33
leptis oppidum 57.34.46.& 62.24
lerina inſula 36.12
lerne lacus 45.2

Lero insula 36.12
Leros insula 49.38
Lesbos insula clarissima 67.44.& inde
Lesbium marmor 502.38
Lete oppidum 46.39
Leth on fluuius 58.7
Letoia oppidum 48.20
Leucatas Bithyniæ promontorium 68.32
Leucadium litus 43.55
Leucadia peninsula 43.55
Leucadij populi 63.1
Leucas insula 23.37
Leucas oppidum 43.58
Leucasia insula 37.2
Leucates promontorium 43.55
Leucæthiopes populi 59.6
Leuce insula 48.47.& 51.57.& 67.50
Leuce promontorium & oppidum 66.1
Leuci populi liberi 53.10
Leucogæi colles 265.8.& 497.7
Leucogæi fontes 439.12
Leucola insula 67.5.& 509.43
Leucolla promontorium 64.10
Leucolithi populi 64.5
Leucopetra promontorium 33.22.& 35.50
Leucophrys insula 67.52
Leucosia insula 23.28
Leucosyri populi 70.13
Leucopolis oppidum 65.3
Leucothea insula 36.49
Leucotheæ ciuitas inter Aegypti vrbes in primis celebrata 60.42
Leucothea fons 67.31
Leuctra oppidum 44.56
Leui populi 40.26
Leuni populi 53.47
Leuomne mons 46.42
Leupas portus 82.49
Leuphithorga oppidum 84.46
Lexianæ populi 83.60
Lexouij populi 53.15
Libani montis descriptio 62.30.per totum caput.& 82.9.& 87.60
Libarna oppidum 33.49
Liberis patris fons in Andro 26.59
Liberia patria 54.41
Liberalitas Iulia oppidum 54.15
Liberini oppidum 30.37
Libethra fons 46.19
Libya regio eadem cum Africa 55.36
Libyæ Mareotidis descriptio 58.44 per totum caput
Libyægyptij populi 59.6
Libyca Rhodani ora 32.35
Libycum mare 55.36
Libycorum oppidum Vercellæ 40.25
Libyphœnices qui 57.32
Libisoca oppidum 31.57
Libysonis turris 36.60
Libyssa oppidum 68.31
Libistos oppidum 47.22
Liburniæ lana 123.50
Liburniæ descriptio 41.55.per totum caput
Liburni in Italia 39.10.19.& 41.43
Liburnicæ insulæ 43.56
Lycabethus mons 45.37
Lichades insulæ 48.51
Lycaones populi 64.46
Lycaonia regio 64.4.6.7.& 88.7
Licaoniæ tetrarchia 64.6
lycastus oppidum 48.40.& 70.40
licates populi 41.32
lyceus mons 45.19
lycei Iouis delubrum ibidem
licheni populi 83.5
lycide oppidum 67.35
lyciæ descriptio 64.12
lyciæ quæ oppida 64.32
lyciæ finis ibid.
lyciæ creta 498.46
lyciæ mira saxa 504.59
lyciæ post terræmotum serenitas 24.45
lycij maris insulæ 67.3
lycium mare 64.12
licini forum oppidum 39.44.& 40.28
lycomedis lacus 57.43
lycon ciuitas, Aegypti oppidum 60.45
lycopolites Aegypti nomos 59.37
lycus fluuius 26.29.& 62.34.& 63.10.48.& 64.54.& 65.39.& 68.2.& 69.48.& 70.7.13.15.& 80.20.& 439.28.57
lyctus oppidum 48.41
lydda oppidum, Iudææ toparchia 61.43
lydi populi 33.54
lydiæ descriptio 65.16.& inde
ligaunorum regio 32.44
ligdanum oppidum 66.35
ligeris fluuius 53.16
ligures Apuliæ populi 38.39.& 41.27
ligures Italiæ populi 32.58
ligures Vagienni 39.49
liguriæ finis Macra fluuius 33.46
liguriæ oræ mensura 33.51
ligusticum mare 35.54
lilæa oppidum 44.15.& 45.51
lylæus fluuius 68.38
lilybæum promontorium 37.12.25.& 88.2
lilybæum oppidum 28.16
limæa fluuius 54.3
limera oppidum 45.1
limia fluuius 53.47
lymira fluuius & oppidum 64.29.439.43
lymphorta oppidum 78.29
lincestæ populi 46.37
lincestis mira aqua 26.58
lindus oppidum 67.10
lingones populi 53.10
linitima oppidum 84.56
linus fons in Arcadia miræ naturæ 439.5
lipata insula vnde dicta 37.40
liparæ alumen 497.51
liparis fluuius 63.60
liquentia fluuius 40.37
lira fluuius 32.32
liris fluuius 26.29.& 34.26.41
lyrnessus oppidum 64.11.& 66.15
lyrnessos insula 67.53
lisboum oppidum 130.53
lysias oppidum 65.9
lysimachia oppidum 47.38.41.& 66.11
lissa insula 42.56
lyssum oppidum 42.12
lystreni populi 68.22
lytarmis promontorium 72.52
liternum oppidum 34.39
liuiopolis oppidum 70.24
liuij forum oppidum 39.44
lixos colonia 55.49
lixos amnis 55.54
locri oppidum 24.44.& 35.51
locri Græciæ populi 44.11.& 45.51.52
locri Italiæ frons 37.50
locris nullo non die apparet arcus 16.48
longopori populi 86.25
longulani populi 35.28
lopadusa insula 37.34.& 58.59
lopsi populi 41.48
lopsica oppidum 41.49
loreni populi 65.21
loryma locus 64.48
lotophagitis insula 58.55
lothophagorum regio 57.48
lubienorum gens 72.5
luca colonia 33.55
lucaniæ cultores plures 35.37
lucanus ager ibidem
lucanum litus 32.60
lucani à quo subacti 38.33
lucani populi à Samnitibus orti 35.39
lucensis conuentus 31.24.& 32.13.& 53.42
lucenses populi 38.50
lucentium oppidum 31.32
luceria oppidum 38.34
lucrinus lacus 34.51.& 508.27
lucus Augusti oppidum 32.53
lugdunensium litus 128.9
lugdunensis & Celtica regio eadem 53.3
lugdunensis Gallia 53.15.per totum caput
lugdunum colonia 53.20
lunæ Hetruriæ oppidum, & eius portus 33.55
lunensia vina inter Hetrusca palmam obtinent 204.27
lunense marmor 500.28.& 502.16.& 509.18
lupia oppidum 38.23
lusitaniæ descriptio 53.52.per totum
lusitaniæ mensura 54.20
lusitania æuri fertilis 464.44
lusitaniæ plumbum 482.20
lusitaniæ crystallus 515.52
lusitania regio 30.11
lusitania vnde dicta 31.29
lusturia oppidum 30.20
lusi fons Arcadiæ 439.20
leuteuani populi 32.51
lutra heras insula 36.58
luxia fluuius 30.21

MAcæ populi 58.17.& 82.51
Macaria insula 66.57 & 67.45
Macaron insula eadem cum Creta 48.33
Macas promontorium 78.59
Maccocalingæ oppidum 75.28
Macedoniæ descriptio 42.15.per totum caput.& 46.31.per totum
Macedoniæ longitudo, latitudoq; 47.50
Macedoniæ magnes 508.41.& inde
Macedoniæ imperium 46.27.52
Macedonia antè Emathia dicta 46.27
Macedoniæ situs ibidem. & inde
Macedoniæ terminus 46.50
Macedonicum mare 47.59
Macedones Asiæ populi 65.21.& 66.21
Macedones Mesopotamiæ incolas vicatim dispersos in vrbes congregarunt 80.14
Macedonum regum sepulchra 46.29

macedonum portus 79.47
macestos fluuius 68.3
macherûs arx 61.59
machia insula 40.49
machlyæ Androgyni populi 90.21
macorbæ portus 82.40
maci oppidum 78.1
macina oppidum 32.49
macynia oppidum 44.4
macinium mons 44.9
macistus mons 67.49
macistum oppidum 45.18
macomades populi 57.34
macra fluuius 33.47
macra insula 51.59
macrales populi 35.29
macria insula 67.12
macris insula eadem cum Eubœa 49.6.30
macris insula 23.27.& 67.5.8.34
macrobij Macedoniæ populi 46.47
macrobij Africæ populi 86.43
macrobiorum ætas 91.14.19.21.
macrocephali populi 70.21
macrocremnij montes 50.52
macron Tichos Thraciæ oppidum 47.15.16
macrones populi 70.22.& 72.3
macua oppidum 84.54
macurebi populi 57.14
madaurense oppidum 57.57
mæander fluuius 65.8.18.29
mæander fluuius flexuosus 65.18.29
mæander lino fertilis 65.32
mæandria oppidum 43.48
mæandropolis oppidum 65.9
mæandrum quæ ingrediantur flumina 64.59
mæander fluuius limi inuectu ex mari campos effecit 23.9
mædi populi 43.46
mænalus mons in Arcadia 45.20
mænaria oppidum 36.6
mænaria insula 36.42
mæones iuxta Tanaim 71.14
mæoniæ caput 65.52
mæoniæ descriptio 65.18
mæonij populi 65.20.22
mæotæ populi 51.29
mæotis palus vnde dicta 51.29
mæotis Oceani sinus à quibusdã credita 18.47
mæotis paludis descriptio 70.58
mæotis palus 18.47.& 50.28.& 96.52
mæotis mensura 51.24
mæotis accolæ 71.5. per totum caput
mæotici populi 71.5
mæsia sylua Italiæ 126.38
magæa fons 37.21
magarsos oppidum 63.50
magase oppidum 84.53
magelli populi 33.43
magellini populi 37.31
magi populi 80.9
magna Græcia 37.50
magnesia insula 23.33
magnesia Ioniæ oppidum 65.37
magnesiæ magnes 508.41.& inde
magnesiæ descriptio 47.19. per totum caput
magnetes populi 66.3
magnopolis Cappadociæ oppidum 70.9
magnus portus 57.5
magnum promontorium 53.55
mago oppidum 36.5
magoa oppidum 81.37
magog oppidum 62.54
magora oppidum 84.56
magoras fluuius 62.33
magusa oppidum 84.56
magusum oppidum 83.28
malacha fluuius & oppidum 30.24.57.3
malchu insula 84.33
malcha promontorium 45.24. & 48.43.& 88.9
maleuentum oppidum 38.38
maleus Indiæ mons 20.52.& 76.3
maleum promontorium 44.59
maliacus sinus 45.53
maliande regio 68.4
mallus mons 75.30
malli populi Ibidem
mallos oppidum 63.49
maltecoræ populi 76.26
malthace insula 48.8
maluana fluuius 57.2
mama oppidum 84.51
mamblia oppidum 84.58
mamertini populi 37.16
mamertina vina 204.21
mammisea tetrarchia 62.58
mamortha oppidum 61.38
mamuda oppidum 84.50
manain fluuius 78.29
manates populi 38.29
mandagræum flumen 74.23
mandagandeni populi 66.22
mandalum lacus 84.19
mandarei populi 71.27
mandei populi 57.29
mandetrium oppidum 41.60
mandrorum gens 91.22
mandrum flumen 74.4
mandrueni populi 74.4
manduria oppidum 26.33
mania oppidum 79.60
manteium Colophoniorum 65.39.45
manteium Cappadociæ 70.18
mantinea oppidum 45.3.15
mantua oppidum 40.58
maraces populi Aetoliæ 44.2
marane oppidum 83.1
marathos oppidum 62.36
marate insula 48.8
marathesium oppidum 65.36
marathon locus 45.38
marathussa insula 67.40.
marathusa oppidum 48.42
maratiani populi 74.5
marchadæ populi 83.46
marchubij populi 58.1
mardani populi 80.15
mardi populi 81.28
mardorum gens fera, & sui iuris 74.3
mareu insula 84.5
mare mediterraneum quidam non ex Oceano, sed è Ponto nasci crediderunt 51.60
mare congelatum 52.7.59
mare Pamphylum 64.9
mare rubrum oleas virentésque frutices gignit 26.37
mare rubrũm quare à Græcis Erythræum dictum 79.32
maris mediterranei descriptio 35.52.& inde
maria perfoßis ab Hercule montibus in terras admissa 29.60
maris mediterranei insulæ 35.58.& inde
mare Atlanticum inter Abilam & Calpen in terras irrupit 35.52.& 69.33
maris rapacitas insatiabilis 69.30. & inde
marium denominatio 35.52. & inde
mare mortuum vbi 52.8
maris rubri sinuum nomina 61.10
maris rubri ad Nilum fossa 83.48
mareotæ populi 58.45
mareotis lacus insulæ plures 60.56
mareotis Lybiæ descriptio 58.44. per totum caput
mareotis mensura 58.45
mareotis lacus 60.53.56
margiana regio 73.58
margis fluuius 42.43
margo fluuius 73.60
mariaba oppidum 83.3.15.22.28
mariammitani populi 62.58
mariana colonia 36.38
mariani populi 35.1
maryandini sinus 69.48
marici populi 40.25
marigeri populi 86.16
marium oppidum 67.59
marina oppidum 83.1
marmaridæ populi 58.13.44
marmor Hispanicum 32.21
marmor Chium 67.34
marmor Cyzicenum 68.44
marohæ populi 76.26
maronea oppidum 47.11
marrucini agri portentum 22.51
marrucini populi 33.1
marsatiorum insula 52.38
marsi Apuliæ populi 38.40
marsi populi 38.50.90.18
marsi à Circes filio 90.18.& 364.12
marsyas fluuius 62.53.& 63.21.& 64.59
marsyæ & Apollinis certamen vbi 64.59
martis ara 72.22
marucæi populi 74.4
marunij populi 38.51
masada castellum 62.7
masatat fluuius 56.20
masati populi ibidem
massagetæ populi 74.21
massala oppidum 83.17
massalioticum Rhodani os 32.36
massæsyluorum gens 56.57.& 59.57
masia Hispaniæ ciuitas, eiusq; lateres aquis innatantes 496.51
maßice vicus 63.39
maßici montes 34.46
maßilia oppidum 32.41
maßiliensibus olim vicini Cenomanni 40.59
massyli populi 58.1
massycites mons 64.29
mastaurenses populi 66.4
mastya oppidum 69.53
mastusia promontorium 47.45
mastusia mons 49.56.& 65.56
masuæ populi 76.27
matelgæ oppidum 58.26
mateolani populi 38.42
mathatæi populi 89.19
matithæ populi 86.4
matiani populi 74.6

matini populi 38.42
matium oppidum 48.39
mattiaci fontes calidi in Germania 439.36
matilicates populi 39.27
mauim oppidum 59.12
mauitania oppidum 31.29
mauma oppidum 84.57
mauri populi bellis attenuati 56.55
mauritaniæ deſcriptio 55.43.& 56.55. & 87.55
mauritaniæ margaritæ 136.33
mauritaniæ menſura 57.15
mauritania duplex 57.3.15
mauritania Tingitana 56.55
mauritania Cæſarienſis 57.4
mauritania quinque Romanorum colonias habet 54.11
mauritaniæ inſulæ 87.1
maurusij populi 56.56
maxala oppidum 58.36
maxulla colonia 57.30
mazoca oppidum 28.20.& 70.11
mazacæ populi 71.18
mazeras fluuius 73.57
meaſei populi 80.17
mecyberna oppidum 46.43
medeon oppidum 45.46
mediæ prouinciæ deſcriptio 73.36. & 80.2
mediæ ſmaragdi 519.15.& inde
mediæ prouinciæ caput 73.35
mediæ termini 81.44
mediomatrici populi 53.10
mediolanũ oppidum à quibus conditũ 40.27
mediterranei maris diuiſio 35.52.& inde
mediterranei maris inſulæ 35.58
mediterranei ſinus gentes 71.29
medmaſſa oppidum 65.4
medimni populi 86.5
medoaci fluminis portus 40.12
medoe inſula 86.18
medorum ſoboles iuxta Tanaim in multa genera diuiſa 71.7.& inde
medorum regio 71.55
medua portus 35.57
medubricenſes populi 54.19
medullia oppidum 35.25
medulli populi 41.34
megabari populi vbi 86.1.3
megala Mediæ locus 80.7
megale inſula 67.42.& 68.51
megalapolis oppidum Arcadiæ 45.16
megalopolitanum ager 27.40
megalæ populi 76.22
megara colonia 45.30
megari Indiæ populi 76.42
megarice oppidum 51.15.& 68.30
megaris inſula 36.47
megaris oppidum 37.20
megaris regio 45.30
megarorum fatalis oleaſter 234.23.& inde
megaricus ſinus 45.12
megeda oppidum 84.47
megisba ſtagnum 77.25
megiſta inſula 67.5
melæna inſula 42.58.& 48.14
melanæa Arcadiæ oppidum 45.17
mellaria oppidum 31.4
melamphyllos inſula 67.29
melamphyllus mons Thraciæ 47.49
melanchlæni 70.44
melanthium fluuius 70.23
melane inſula 67.39
melas ſinus 47.16.17.40.47
melano inſula 67.24
melcomani populi 42.4
melas Thraciæ fluuius 26.54.& 47.16. & 63.57.& 70.22.& 439.15
meldi populi liberi 53.19
meles fluuius 65.55
melibœa oppidum 46.21
meligunis inſula 37.41
melita inſula 37.33.& 42.59
melitæi catuli 42.59
melita oppidum 45.39.& 70.9
melitea oppidum 46.22
melitene regio 70.11
melitene oppidum 63.9
mellaria vicus 30.23
meloeſſa inſula 37.60
meli inſulæ alumen 497.51,& 498.19
melos inſula ſulphure fœcunda 497.6
melogonis inſula 37.40
melos inſula 23.15.& 49.39& 487.1
melphes fluuius 35.42
melpum oppidum 40.32
memnonis regia 60.44
memphis Aegypti vrbs duabus inſignis pyramidibus 504.54
memphis olim maritima fuit 23.7
memphis oppidum 59.48.& 60.47.& 505.1
memphitæ populi 59.43.46
memphites marmoris genus 503.32
menanini populi 37.31
menapij populi 53.7
mendæ oppidum 46.42
mendeſicum nili oſtium 61.3
mendeſius nomos in Aegypto 59.39
mendeterum oppidum 87.17
menelaites Aegypti nomos 59 42
menynx inſula clariſſima 35.54.& 137.22
menyngis inſulæ purpura laudatiſſima 137.22
meniſminorum gens 91.32
memnones Aethiopiæ populi 86.3
menoba fluuius & oppidum 30.24.47.54
menobardi populi Armeniæ proximi 71.54
menocaleni populi, Alpium incolæ 41.16
menoſca oppidum 53.38
menotharus fluuius 71.23
menteſani populi 31.27.60
mentonomon Germaniæ æſtuarium 516.37
mentores populi 41.43
mephitis ædes 23.60
mercurij promontorium 37.13.& 57.26
mercurij oppida 60.46
mergentini populi 39.29
meritus mons Thraciæ 47.49
merobrica oppidum 54.9
meroe inſula, Aethiopum caput 20.49
meroe inſula 60.4.& 84.41.48. & 85.20
meroe inſula herbas viridiores habet, quàm reliqua Aethiopia 85.19
meroes dies maximus 21.2
meroe oppidum 85.21
merope inſula 67.20
meropia inſula 49.15
merorum Arabia 63.12.21
merucra oppidum 30.54
merula fluuius 33.45
merus mons 76.54.& 230.53
meſæ populi 76.42
meſagebes populi 86.4
meſammones populi 58.14
meſate inſula 50.7
meſe inſula 36.11
meſembria oppidum 47.25
meſene regio Tigri perfunditur 81.10
meſene Parapotamiæ regio 81.16
meſobatanæ populi 81.12
meſopotamiæ deſcriptio 80.12.& inde
meſopotamia regio 61.18.& 81.8.& 87.52
meſopotamiæ præfectura à Siris originem traxit 63.19
meſopotamiæ initium 71.41
meſopotamia Euphrate fluuio inundatur 63.39.
meſopotamia vicatim diſperſa 80.13
meſſana oppidum 25.31.& 37.16. & 441.46
meſanicus fluuius aut verius Padi fluminis foſſa 40.1
meſſapia peninſula 38.13
meſſapia oppidum 38.16
meſſis fons 46.10
meſſene regio 81.8.16
meſſene oppidum 44.53
meſſenia regio 44.53
meſſaniani populi 71.9
metagonitis Africæ regio, quæ & Numidia 57.18
metapinum Rhodani os 32.36
metallinenſis colonia 54.12
metapontum oppidum 38.6
metaurus magnæ Græciæ fluuius 35.47
metaurus Vmbriæ fluuius 39.23
metauri fluuij oſtio Aeoliæ inſulæ ex aduerſo adiacent 37.36
metaurenſes populi 39.31
methydrium oppidum 45.18
methymna oppidum 67.46
methone oppidum 44.51& 46.19
methera oppidum 76.6
methoricum oppidum 78.29
methurides inſulæ 48.29
methina inſula 36.9
metinates populi 38.42
metopium oppidum 190.48
metropolitæ populi 65.1.& 66.4
metubarris inſula amnicarũ maxima 42.36
meuanates populi 39.27
meuaniæ oppidi Italiæ murus lateritius 496.60
mauanienſes populi 39.27
mezæi 41.59
mya inſula 67.23
mieza oppidum Macedoniæ 440.10
myanda oppidum 63.57
mycale inſula 67.27
mycaleſſus oppidum 45.43.47
mycenæ oppidum 45.2
michoe regio 84.3
myconij populi natura calui 169.6
myconos inſula 49.14
miſtis inſula candidũ plumbum gignit 52.56
midæi populi 64.57
midaion oppidum 68.14
midoe regio 84.3

mieza oppidum 46.33
mygdoes populi 46.35.& 66.38
mygdonia regio, & curita dicta 46.48. & 68.13.& 73.28
mylasa oppidum liberum 65.7
mylæ oppidum 25.32.& 37.27
mylæ insulæ 48.47
myle promontorium 63.56
miletopolis oppidum 50.57.& 68.2
miletopolitæ populi 66.21
mileto oppido Camelidis insulæ vicinæ 67.27
miletos Cretæ oppidum 48.39
miletus Ioniæ caput 65.27.& 66.15
milichie Siciliæ fons 37.22
milyæ populi 64.8.& 68.23
milus mons 90.49
mimallis insula 49.40
mimas mons 65.47
mincius fluuius 26.2.& 39.58.& 41.6
myndos oppidum 65.5
minæi populi 83.4.14.30
mineruæ promontorium 34.55
minyeus fluuius 46.2
minium oppidum & flumen Lusitaniæ 53.53
minius fluuius 54.1
minoum oppidum 48.38
minois insula 49.24
minturnæ colonia 34.41
myonnesos insula 67.37
myos hormos 84.1
myra oppidum 64.29
myriandros oppidum Syriæ 28.14.& 62.50
myrina oppidum 48.40.& 49.58.& 66.8
myrmecium oppidum 51.24
myrmidones populi 45.57
myrmices scopuli 65.60
myrlea oppidum 68.7
mirobrica oppidum 31.4
mirobrigenses populi 54.19
myrson oppidum 84.50
myrtilis oppidum 54.10.15
myrtoum mare 45.11.& 47.54
mysecros fluuius 82.49
mysenus portus 34.50
mysi populi 66.33.& 68.15
mysia regio 65.60.& 66.7.34
mysiæ mons Olympus, Mysius cognominatus 68.1
mysiæ initium & finis 68.8
mysia therionarcam herbam gignit 361.14
mysi Teuthraniam antiquitus tenuere 66.33
mysomacedones populi 66.4
mysotmolitæ populi 65.23
mystia oppidum 37.53
mystus insula 48.12
misua oppidum 57.31
misulani populi 58.1
mitylene oppidum liberum 67.47
mitylenæi Achillei oppidi conditores 66.30
mithridatis latebræ apud Sauromatas 70.51
myus oppidum 65.33
mizæi populi 81.28
mizi populi 82.50
modogalica gens 75.52
modubæ populi ibid.
modunda, Aethiopiæ oppidum 86.20
modusa oppidum 79.23
mœchindira oppidum 84.46
mœnus fluuius Germaniæ 130.53
mœni pisces quales ibidem
mœridis lacus 59.47.& 60.48.& 504.58
mœsia prouincia 42.41.per totum caput
mœsi populi 42.42
mœsica gens 43.45
monophthalmi populi 89.56
molycria oppidum 44.4
molindæ populi 75.55
molissi populi 43.39
mona insula 21.7.& 52.52
monadi populi à Diomede deleti 38.35
monapia insula 52.52
monœci portus Herculis 33.42
monedes populi 76.2
monesi populi 53.25
monoleus lacus 84.12
mons Claudius 42.35
monosceli populi miræ pernicitatis 90.54
montes cur à natura facti 449.28
montes perfossi 508.21
montes ardentes 27.31.per totum.& 37.42.& 58.24.& 85.58
montani Italiæ populi 39.15.& 41.27
mopsopia regio, postea Pamphylia dicta 64.9
mopsos oppidum 63.50
morges oppidum 65.41
morgus fluuius 39.57
morylli populi 46.37
morimarusa mare, Septentrionalis Oceani pars 52.8
morimeni populi 70.12
morinorum gens 52.45.& 53.7
morini populi vela ex lino texunt 282.41
morinorum portus 54.41
moriseni populi 47.7
morosgi oppidum 53.38
morus fluuius 50.46
moruntes populi 76.27
mosa fluuius 52.35
moscheni populi 71.54
moschicus mons 64.25
moschorum tractus 72.2
mossylites promontorium & portus 84.29
mossylites promontorium, Atlantici maris initium 84.30
mossinus fluuius 65.8
mossini populi in cõuentu Pergameno 66.39
mossini populi Themiscyræ regionis 70.20
mulucha fluuius 57.5
mulelacha oppidum 56.8
mulona oppidum 84.57
munda oppidum 30.52.& 54.4
mundæ lapides quales 509.15
mundi cardines vbi 51.33
munienses populi 35.29
murannimal oppidum 83.22
murgentini populi 37.31
murgis oppidum 30.26.& 31.14
murtiæ aræ 24.46
musagores insulæ 48.50
musarum patria 45.41
musæum Stagiritarum, mirúmque eius portentum 230.8
musis fluuius 71.46
mussini populi 58.1
mutyenses populi 37.31
mutina oppidum 39.43.& 496.5
mutiensis agri insulæ semper fluctuantes 24.30
mutinensi in agro statis diebus ignis erumpit 27.57
mutinensis agri montes terræmotu concurrerunt 22.44
mutinensia vasa fictilia 496.5
mutucumenses populi 35.29
mutustæi populi 38.56
mutustratini populi 37.31
muza portus 79.16
muziris Indiæ emporium 79.19
NAbar fluuius 57.14
Nabades gens 57.14
Nabatæi populi 61.9.& 82.15.& 83.12.& 185.54
Nabrum fluuius 78.42
Nagia oppidum 82.58
Namarini populi 53.43
Nannagi natio 58.34
Nannetes populi 53.17
Nantuates populi 41.33
Napæi populi 71.16.& 74.22
Napata oppidum 85.19
Nar fluuius 34.16.& 38.60
Naracustoma Danubij ostium 50.38
Narbo oppidum 32.31
Narbonensis prouinciæ descriptio 32.25. per totum caput
Narbonensis prouincia peculiaris Circius 13.18
Narbonensis prouinciæ longitudo 32.55
Narbonensis prouinciæ laus 32.38
Narbonensis prouincia trium dierum nauigatione ac vrbe distat 282.23
Nareæ populi 76.28
Næresij populi 42.5
Nariandus oppidum 65.6
Narycion oppidum 45.53
Narnienses populi 39.27
Narniensis ager 441.48
Naro fluuius 42.7
Narona colonia 42.1
Narraga fluuius & oppidum 80.41
Nartes populi 39.27
Narthecusa insula 67.17
Nasamones populi 58.14.17.& 90.16
Nasaudum oppidum 84.45
Nascus oppidum 83.1
Nasotiani populi 74.5
Nathabur fluuius 58.34
Natyso fluuius 40.39
Natabudes populi 57.60
Naubarum oppidum 51.6
Naucratis oppidum 61.4.& 446.6
Naucraticum Nili ostium 61.5
Naucratites Aegypti nomos 59.41
Nauectabe oppidum 86.20
Nauilubio fluuius 53.42
Nauos Aethiopiæ oppidum 86.20
Naulochus oppidum 44.16.& 47.24
Naulochos insula 48.50
Naulochum oppidum 44.16.& 65.34
Naulochum promontorium 68.40
Naunes populi 41.32
Nauportus fluuius 40.48
Naustathmus portus 37.22
Naxij populi 37.31
Naxium marmor 503.19
Naxos oppidum 37.17
Naxus insula 49.24
Nazerinorum tetrarchia 61.53

nea insula 23.15.& 49.54
nea oppidum 24.38
neapaphos oppidum 67.2
neandros oppidum 66.12
neapolis Africæ oppidum 57.31.46
neapolis Syriæ oppidum 61.37
neapolis Cariæ oppidum 65.6
neapolis Thraciæ oppidum 47.9
neapolis Campaniæ oppidum 34.52
neapolis Campaniæ qua parte terræmotui obnoxia 22.33
neapolitani Sardiniæ populi 36.59
neapolitanum corallium 449.24
neapolitanum sulphur 497.6
neapolitani Galatiæ populi 68.22
nebrissa oppidum 30.48
necanidon gens 79.22
Neæthus fluuius 38.3
nee oppidum 66.24
neli populi 83.46
nelo fluuius 53.44
nemaloni populi 41.34
nemausiensis ager 129.36
Nemausum oppidum 32.51
nemea regio 45.19
nementuri populi 41.35
nemetes populi 53.12
nemia fons miræ naturæ 26.57
nemora incolentes populi 72.54
neocæsarea oppidum 70.7.13
neon Tichos oppidum 66.9
neoris vrbs 72.1
nepet oppidum 34.5
nephoonitæ à quibus deleti 71.24
neptuni ludi in Isthmo 45.9
neptuni delubrum apud Isthmon ibid.
neptuni templum in Bithynia 68.40
neptuno sacra insula 79.50
nequinum oppidum 39.27
nereæ populi 76.39
neretini populi 38.45
neriæ populi 53.43
nerigon insula 52.59
neriphus insula 50.7
neripi populi 71.26
neritis peninsula 43.58
neritini populi 38.42
neritus mons 48.17
neritum oppidum 43.58
neron insula & in ea crystallus 515.51
neruesiæ vicus 369.34
neruij populi 53.9
nerusi populi 41.36
nesactium oppidum 40.55
nesei populi 76.39
nesis Campaniæ insula 291.46
nessa oppidum 83.18
nesum oppidum 49.3
nestus fluuius 46.60.& 47.10.& 112.15
netini Siciliæ populi 37.27
neuri populi 51.26
neuris insula 68.46
nicanoris oppidum 80.16
nicæa oppidum 33.40.& 68.26
nicephorium oppidum 63.20
nicephorion oppidum ab Alexandro conditum 80.21
nicia fluuius 39.56
nicomedia oppidum præclarum 68.32
nicopolis oppidum 68.39.& 71.47
nicopolitana ciuitas libera 43.54
niger fluuius 56.45.& 58.2.& 59.611
niger mons 58.33
nigri fluuij natura Nilo similis 59.11.& 114.38
nigris fons 56.59.& 114.38
nigræ populi 86.27
nigritæ populi 59.6
negligemela oppidum 58.32
nilides lacus 59.52
nili fluminis gemmæ 522.19
nili fluuij descriptio 59.49.& inde
nilus Europæ & Asiæ terminus 29.52
nili aqua quando amara 441.54
nili ortus incertus 59.49
nili fons & origo 59.54.& 114.30
nilus vbi se condat 59.56.58
nili læuus alueus Astabores dictus 60.4
nilus fœtifer 91.41
nilus fluuius Astapus cognominatus 60.1
nili insulæ 60.2
nili harenæ in palæstris vsus 496.33
nili appellatio post alueorum demum coniunctionem incipit 60.5
nili nomina plura 60.1.& inde
nili augmenti causæ 60.12.& inde
nilum auctum nauigare nefas 60.25
nili iustum incrementum quod 60.26
Nilus solus fluuiorum nullas expirat auras 60.33
nilus quantum terræ Aegypto adiecerit 23.4
nili figura triquetram △ literæ similitudinem imitatur 40.13.& 59.32.49.& 60.35.& 83.47
nili insulæ Luculleo marmore nobilitatæ 503.2
nilus quoto die post restagnationem intra alueum suum reuertatur 60.25
nilus Syenen vsque nauigabilis 60.38
nili cataractæ accolis auditum auferunt 85.5
nili ad mare rubrum fossa 83.48
nili ostia quot, & eorum nomina 60.60.& inde
nymphais insula 67.5.
nympharum cubile, Carmaniæ insula 78.45
nymphæus fluuius 34.29
nymphæus mons 27.42.55.& 46.6
nymphæum promontorium 42.12.19.& 81.4
nymphæum locus 63.52.& 495.24
nymphæum oppidum 51.20
nymphæa insula 67.21.31
ninus oppidum 80.13
ninus, seu (vt alij legunt) Indus Asiæ fluuius 64.46
ninus oppidum, Tigri fluuio propinquum 73.30
niobe fons 45.4
nipbales mons 64.21
nysa Cariæ oppidum 62.12.& 65.10
nysa Indiæ oppidum 76.53
nysa mons Indiæ 119.33
nysæa regio 79.60
nisibis oppidum 73.30
nisicastes populi 86.22
nisyros insula 67.13
nisyron mons 67.21
nisyron oppidum 67.18
nisytæ populi 86.22
nisiues populi 58.1
nissos oppidum 46.42
nitibrum oppidum 58.33
niteris natio 58.32
nitritis præfectura 59.41
niuaria insula 87.16
noa oppidum 84.46
nobundæ populi 76.39
nocheti populi 82.34
noega oppidum 53.41
noela oppidum 54.45
nogrus fluuius 70.29
nola oppidum 34.58
nomades Scythæ 51.9.28.& 73.10
nomades Indiæ populi 74.44
nomades Numidiæ populi 57.19
nomades lacte & ferina carne viuunt 83.29
nomades arabes 61.58.& 82,13.23.35.& 83.29
nomades Parthi 79.58
nomades populi vnde dicti 57.19
nomades in tabernaculis degentes 85.52
nomades elephantis vescentes 86.2
nomades cynocephalorum lacte viuentes 86.5
nomades iuxta Euphratem 80.49
nomentani populi 35.5.& 38.55
nomi seu præfecturæ Aegypti quæ 59.35.& inde
nomos Heracleopolites insigni labyrintho nobilitatus 505.35
nomos in sedecim Aegyptius labyrinthus diuisus ibid. 48
nonacris mons 27.1.& 45.20.& 439.60
nonagria insula 49.11
nočeni populi 37.31
norbani populi 35.5
norbanenses populi 38.44
norbe oppidum 35.26
norbensis colonia 54.13
noreia oppidum 41.4
norenses populi 36.50
norici descriptio 42.23.per totum caput
norici oppida plura 42.24
norici hodie, qui olim Taurisci 41.16
norici ferrum 481.33
noscopium oppidum 64.35
notitæ populi 80.42
notium mare quod 35.55
notium oppidum 65.46.& 67.18
noua Augusta oppidum 32.10
nouana oppidum 39.13
nouanus fluuius 26.53
nouaria oppidum 40.25
nouum oppidum 57.10
noctium dierumq; sub varijs parallelis varia magnitudo 87.57.& inde
nubei populi 82.9.& 86.13
nuceria oppidum 34.55
nuceriæ oppidi portentum 230.4
nucerini populi 39.28
nucerinus ager 34.54
nuditanum oppidum 30.39
numana oppidum à Siculis conditum 39.13
numantia oppidum 54.48
numantia à Scipione deleta 469.16

numan-

numantini populi 32.6
numestrani populi 38.8
numicius fluuius 34.27
nnmidiæ descriptio 57.18. per totum caput. & 87.55
numidiæ mensura 57.35
numidia nihil, præter marmor, ferásque insigne habet 57.22. & 502.57
numidiæ finis 57.22
numinienses populi 35.29
nupsia oppidum 84.47
nupsis oppidum 84.53
nursini populi 38.55

OBigene oppidum 68.24
Obliuionis fluuius 54.1
Obrima fluuius 64.59
Obulcula oppidum 30.54
Obulco oppidum 30.41
Ocale oppidum 45.46
Oceanus per medium fretum Gaditanum in mediterranea irrumpit 29.51. & 30.4
Oceanum quidam crediderunt per fretum Gaditanum non irrumpere, sed Pontum illac in Oceanum se exonerare 51.60 & inde
Oceanus Septentrionalis quis 52.6
Oceani Gaditani pisces quales 127.58. & 128.7. & inde
Oceanus Septentrionalis, Britannicus, Gallicúsque 53.30. & inde
Oceanus quibus partibus cingat Asiam 72.47
Oceani insulæ plures 53.57. per totum caput
Oceanum Scythicum dulcem esse 74.25
Ocelenses populi 54.19
Ocha ciuitas 49.3
Ochani populi 74.3
Ochus fluuius 74.10. & 443.34
Ocila portus 186.52
Ocriculani populi 39.28
Ocriculum oppidum 34.14
Octauanorum colonia 32.43
Octodurenses populi 41.26
Octulani populi 35.29
Oculum vnicum eúmque in media fronte Arimaspos habere 89.56
Odessus oppidum 47.24
Odia insula 49.24
Odomantes populi 47.1
Odomboeræ populi 76.31
Odoriferæ insulæ plures 83.4
Odorum merces quò deferantur 83.2
Odrysarum gentes 47.1
Oeandenses populi 68.22
Oeanthe oppidum 44.11
Oeasitæ populi 59.44
Oecalices Aethiopiæ populi 86.25
Oechalia oppidum 44.54. & 49.3
Oechaliæ expugnatio 494.32
Oedipodia fons in Bœotia 45.42
Oeense oppidum 57.46
Oeenses populi 58.28
Oenei populi 42.6
Oenium nemus 64.34
Oenoa oppidum 45.33
Oenoe insula 49.38
Oenoanda oppidum 64.36
Oenone insula 48.27
œnotrides insulæ 37.3
œnussa insula 67.36
œnussæ insulæ 48.20
œscus fluuius 42.44
œsima oppidum 49.9
œtæi populi 73.22
œta mons 45.55. & 494.28
œta mons elleboro abundat 366.55
œtæ um elleborum candidum 366.57
ogygia insula 37.59
ogyris insula 82.54
oglassa insula 36.39
olabi populi 86.6
olachas fluuius 439.45
olani Padi portus 40.6
olarso Hispaniæ Citerioris locus 53.38
olarsonis litus 32.18
olbia oppidum 51.3. & 64.11 & 68.27
olbiopolis oppidum 50.57
olchinium oppidum 35.44
oleastro oppidum 31.7
olenum oppidum 44.43
oliaros insula 49.23
olympena oppidum 68.1
olympiæ oppidi mira porticus 506.42
olympia oppidum 26.28. & 45.25
olympus Lyciæ oppidum 64.28
olympas Hellesponti mons 68.1.26
olympus Lyciæ mons 314.30
olympus Lesbi mons 67.49
olympus Thessaliæ mons 46.8.11
olympus Macedoniæ mons 126.48
olympij Iouis delubrum 44.47
olynthos oppidum 47.10. & 166.49
olynthi oppidi mira terra 277.44
olyros oppidum 45.47
olysippo Lusitaniæ oppidum 54.8. & 121.26
olysipponensium legatio ad Tiberium principem 128.2
olysipponense promontorium 53.54
olizon oppidum 46.20
ollius fluuius 26.2. & 39.58. & 41.7
olliculani populi 35.29
olme oppidum 63.56
oloessa insula 67.13
oloros oppidum 46.30
olostræ populi 76.39
oluros castellum 44.39
omani populi 82.18.36
omanæ oppidum, & portus Carmaniæ 82.36
ombitis præfectura 59.34
ombrios insula 87.11
omirra locus 63.11
omnæ oppidum 82.37
omœnus insula 28.40
onchestos oppidum 45.39
onchobrice insula 82.40
onenses populi 31.48
oningis oppidum 30.54
onisa insula 48.48
onoba Martialium 30.42
onobonus fluuius Thessaliæ 46.10
onophutis præfectura 59.41
onus insula 49.38
oonæ insulæ 52.11
opharus fluuius 71.21
opharitæ populi ibid.
opharium fluuius 71.25
ophiogenes populi 90.9. & 399.21
ophiophagi populi 84.6
ophiusa insula 36.8. & 48.49. & 49.14. & 50.53. & 67.12. & 68.46
ophadrus fluuius 78.28
opitergini montes 40.37
opitergium oppidum 40.57
opuntinus sinus 45.50
opoton oppidum 62.11
oppidum quod primum in orbe constructum 105.36. & inde
opûs oppidum 45.50
orani populi 71.18
ora Solis insula 87.7
oratelli populi 41.35
oraturæ populi 76.30
orbelus mons 46.35
orbis terræ in tres partes diuisio 29.50
orbis per parallelos diuisio 87.51. per totum caput
orcades insulæ quot 52.50
orcheni populi 80.42.15
orchomenum oppidum 45.15. & 126.42
orchomenus fluuius 46.2. & 439.21
ordabæ populi 76.42
ordesus portus 50.55
ordymnus mons 67.48
oreges mons 64.20
orei Arabes qui 71.42
orestæ populi 46.37
orestis portus 35.47
oretana iuga 30.15
oretani populi 32.1
oretum gens 20.52
oreum oppidum 49.3
orga fluuius 64.59
organagæ populi 76.42
organa insula 78.50
orge fons prouincia Narbonensi miræ naturæ 270.11
orgocyni populi 51.12
oricos insula 23.33
oricum oppidum 42.19.60
orienthis murrhina 515.37
orienthis crystallus ibid.48
origeni populi 53.41
ori gens 78.46
oritanum oppidum 49.4
oritani populi 31.60
oritæ populi 78.34. & 91.28
ornithon oppidum 62.27
oroatis fluuius 78.55. & 79.49. & 81.39
orobij populi 40.28
oramansaci populi 53.8
oromenus mons 443.37
oroanda oppidum 64.4
oroandes mons 64.20
oroandicus tractus 68.23
orontes fluuius 26.26. & 62.43.48
orontes populi 80.19
oropus oppidum 45.39
orosines fluuius 47.27
orsu mons, portusq́ 82.43
orsei populi 114.35
orsij populi 76.47
orsina oppidum 84.57
ortacea fluuius 81.41
ortagurea oppidum 47.12
orthe oppidum 46.21

ortophantæ populi 80.43
orthosia oppidum 62.36.& 65.10
orthosiæ lychnites 521.29
orthosiæ regionis crystallus 515.49
orthospanum oppidum 75.15
ortygia insula 49.19
ortygia oppidum 65.40
ortana oppidum 38.48
ortopula oppidum 41.49
oruros oppidum 80.26
orxulæ populi 75.55
osca oppidum 30.38
oscenses populi 32.51
osci Italiæ populi 34.26.49
oseriates populi 42.35
osericta insula 516.55
osintigi regio 31.4
osyris templum in Aegypto 60.44
osismij populi 53.16
osquidates populi 53.25.26
ossa mons 46.8
osset oppidum 30.46
ossigerdenses populi 31.52
ossigitania regio 30.34
ossigi oppidum 30.40
ossonoba oppidum 54.10
osteodes insulæ 37.35
ostia colonia 34.26
ostippo oppidum 30.53
ostracine regio 61.26
ostrani populi 39.28
otene regio 73.31
otesini populi 39.44
othrionei populi 46.37
othrys mons Thessaliæ 46.8
othronienses populi 65.14
otris oppidum 63.41
oxiæ insulæ 48.11
oxyrynchites Aegypti mons 59.39
oxyopum oppidum 66.35
oxij populi 74.8
oxubiorum regio 32.44.& 33.42
oxus lacus & fluuius 74.8.& 443.34
ozolæ Locrorum genus 44.11

P

Acensis colonia 32.43
Parcensis conuentus 54.10
Pachynus promontorium 37.14.23
Pacyris fluuius 51.6
Pactia insula 49.24
Pactyæ insulæ 67.5
Pactyæ oppidum 47.40
Pactius oppidum 38.27
Pactolus fluuius 65.19
Pactolus fluuius aurifer 463.57
Padi fluminis descriptio 39.49. per totum caput
Padi ortus, claritas &c. 39.49.& inde
Padum Herodotus fabulosum esse credidit 181.47
Padus fluuius, qui & Eridanus 516.20
Padi oppida nobilia 33.48
Padusa Padi fluminis fossa 40.1
Padi ostia 40.1.& inde
Padus fluuius aurifer 463.56
Padus quibus augeatur fluuijs 39.53. & inde
Padi fons diebus æstiuis circa meridiem semper aret
Padus fluuius Nilo similis 40.12
Padus fluuius vbi incipiat esse nauigabilis 40.22
Padi pecoris lanæ nobilissimæ 123.28
Padi lacus & flumina 41.5.& inde
Padinates populi 39.44
Pæonia regio 46.28
Pæoniæ gentes 46.34
Pæstum oppidum 35.39
Pæstanus sinus 35.40
Pagæ oppidum 44.18
Pagæi populi 45.31
Pagarum oppidum 45.30
Pagasa oppidum 46.4
Pagasæi fontes saltem ferentes 443.36
Pagasicus sinus 46.4.& 49.52
Pagida riuus 62.20
Pagoargas oppidum 84.58
Pagræ oppidum 62.58
Pagungæ populi 79.50
Palæbyblos fluuius 62.34
Palæogoni populi 77.7
Palæotrium oppidum 46.47
Palæpaphus oppidum 66.58
Palæscamander stagnum 66.25
Palæscepsis oppidum 66.12
Palæstinæ descriptio 61.17.29.& 62.33
Palæstinæ finis 61.35
Palantium oppidum Arcadiæ 45.16
Palamedium oppidum 66.18
Palatium Romæ vnde dictum 66.18
Palæmyndus oppidum 65.6
Palesimundum oppidum 77.24
Palætyrus oppidum 62.26
Palibotra oppidum 75.25.60
Palybotri populi 75.60.& 76.6
Palinurum promontorium 35.40
Pallantias palus 57.50
Pallantini populi 32.7
Pallene oppidum 46.41
Pallenensis Isthmus 46.42
Pallon oppidum 83.22
Palma oppidum 36.3
Palmaria insula 36.44
Palmensis ager in tractu Picentium 39.10.20
Palmyra oppidum 63.29. per totum caput. & 82.18
Palmyrenæ solitudines 63.27.35.& 80.20 & 82.12
Palois oppidum 85.53
Palsicium oppidum 41.3
Palsus fluuius 56.21
Paltos oppidum 62.39
Pamisus fluuius 44.53.& 46.10.& 47.24
Pamphagi populi 86.28
Pamphyliæ descriptio 63.60.& inde
Pamphyliæ castella plura 64.3.& 66.52
Pamphylium mare 64.9
Pan Lusitaniæ præfectus 30.29
Panætolium mons Aetoliæ 44.9
Panchrysos oppidum 84.8
Panda oppidum 74.11
Pandataria insula 36.45
Pandæ gens 76.36
Pandoræ populi 91.19
Pandosia vrbs Lucanorum 38.9
Pandosia locus Epiri 43.52
Panias oppidum 62.15
Panias fons 61.47
Pangæus mons 46.60.& 47.10.& 105.48
Panhormum oppidum 37.25
Panhormum Cretæ oppidum 48.39
Panhormus portus 44.41.& 47.48
Panonia regio 65.35
Panissa fluuius 47.26
Pannoniæ descriptio 42.28. per totum caput
Pannonia glandifera 42.28
Pannoniæ saliunca 315.17
Panopolis oppidum 60.45
Ponopolites Aegypti nomos 59.40
Pantanus lacus 38.31
Pantagies fluuius 37.21
Panticapenses populi 71.15
Panticapes fluuius 51.3
Panticapæum oppidum 50.26
Pantomatrium oppidum 48.38
Paphlagoniæ mira aqua 26.59
Paphlagones populi 69.52
Paphos oppidum 24.38
Paradisus fluuius 63.59
Paradisus oppidum 62.58
Parætacene regio 81.19
Parætaceni populi 80.11
Parætonij regio 58.13.45.46
Paragenitæ populi Arcadiæ 45.22
Parallelos in circulos velut in segmenta quædam mundi partes digestæ 87.51. per totum caput
Parallelus primus 87.51.& inde
Parallelus secundus 87.58
Parallelus tertius 88.5.& inde
Parallelus quartus 88.12.& inde
Parallelus quintus 88.18.& inde
Parallelus sextus 88.25.& inde
Parallelus septimus 88.32.& inde
Parapiani populi 78.1
Parasangæ populi 76.23
Pareatæ populi Arcadiæ 45.22
Paredoni populi 73.44
Parenta oppidum 84.51
Paci insulæ pisces salsi 449.12
Paria insula 66.50
Pariana colonia 47.43
Paricani populi 74.5
Paridion oppidum 64.48
Pariedrus mons 64.25
Pariedri montes 71.39.44
Pariræ populi 78.44
Parium oppidum 90.9
Parium colonia 67.57.& 501.3
Parium marmor 49.23.& 500.27
Parma oppidum 39.43
Parnaßi montis gramen 362.25.& inde
Parnassus mons 44.14
Paros Illirici insula 41.51
Paros insula 49.23.27
Pari insulæ marmor 49.23.& 500.27
Paros insula syluam cæduam habet nil ferentem 228.36
Paropamisi montis accolæ 74.10
Paropamisades populi 76.51.& 77.59
Paropamisus mons 64.20.& 75.11. & 76.12
Paropamisus fluuius 52.7
Paropini populi 37.31.35
Parapotamia regio 81.16
Parorei populi. 46.34
Parospus fluuius 78.31

parpa-

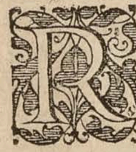
Parparus mons 45.3
Parrhaſiæ oppida 45.16
Parrhaſini populi 74.5
Parrhiſij populi 53.19
Partalis regio 75.39
Partedori, ſiue (vt alij legunt) Pariedri montes 72.1
Parthenia inſula 67.28
Parthenie inſula 65.50
Partheni populi 46.6.15
Parthenion locus 47.12
Parthenis fluuius 81.7
Parhenius portus 35.43
Parthenius mons Arcadiæ 45.20
Parthenius fluuius 69.55
Parthenium promontorium 51.16
Parthenium oppidum 45.18.& 66.35
Parthenéroſa inſula 67.30
Parthenon locus 475.10
Parthenopolis oppidum 47.22.& 68.28
Parthenope à Sirene denominata 34.53
Parthiæ tractus Choara 73.45
Parthiæ deſerta Ibidem
Parthiæ prouinciæ caput 73.47
Parthiæ termini 81.44
Parthyene regio 79.60
Parthyenæ populi 87.52
Parthi cum Scythis ex æquo viuunt 79.58
Parthi Nomades 79.58
Parthi in montium radicibus ſiti 79.56
Parthi ſub quo parallelo ſiti 87.59
Parthorum regna inter Perſicum & Hyrcanum maria ſita 73.24
Parthorum regna quæ, & quot 79.52. & inde
Parthorum regni caput Cteſiphon 80.37
Parthorum oppidum ad Euphratem 63.37
Parthuſi populi 81.28
Paſargadæ oppidum 78.53
Paſitigris fluuius 81.11& 82.20
Paſſagardæ caſtellum 80.9
Paſſala inſula 67.24
Paſſalæ populi 75.55
Paſtona oppidum 63.8
Paſtos oppidum 47.9
Pataga oppidum 84.47
Patagæ inſula 49.41
Patale inſula 20.54.& 76.16. 40.58.& 78.59
Patami populi 82.9
Patara oppidum 28.15.& 64.31. & 88.7
Patauium oppidum 40.57
Patauinus ager 40.11
Patauinorum Calidis fontibus herba virentes innaſcuntur 26.41
Pateria inſula 50.7
Pathiſſus fluuius 50.46
Pathmos inſula 49.37
Patis oppidum 84.52
Patræ colonia 44.33.42
Patrocles præfectus claßis Seleuci & Antiochi 74.59
Pauſilypum villa Campaniæ 140.40
Pauſinus fluuius 41.50
Pauſulani populi 39.15
Paxæ inſulæ 48.7
Paxos inſua 48.13
Pedalie oppidum 63.54
Pedalium promontorium 64.43
Padani populi 39.29
Pedaſum Cariæ oppidum 65.7
Pedaſus vrbs, poſtea Adramytteos dicta 66.12
Padatritæ populi 76.39
Pediculi Italiæ populi 33.1
Pediculorum gentis origo & oppida 38.25. & inde
Pediculorum ager Ibid.
Pedna inſula 67.51
Pedopiles fluuius 69.49
Peſageum ſtagnum 65.42
Pege oppidum 58.35
Peguſa oppidum 64.50
Peiſo Norici lacus 42.25
Pela inſula 67.39
Pelagones populi 46.35
Pelagonia regio 46.29
Pelaſgi populi 33.53
Pelaſgi Latij populi 34.25
Pelaſgia inſula 67.44
Pelaſgia olim dicta, quæ poſtea Peloponneſus 44.21
Pelaſgicum Argos, regio eadem cum Theſſalia 45.55
Pelaſgis olim dicta, quæ poſtea Arcadia 45.15
Pede inſula 449.10
Pelenaria oppidum 84.56
Pelendones populi 32.5
Peleſtini populi 39.29
Peligni populi 33.1 & .38.49
Pelion mons 17.46.& 46. & 100.8
Pelinna oppidum Theſſaliæ 46.3
Pella colonia 46.31
Pella oppidum 62.13.& 441.39
Pella Alexandri Magni patria 491.33
Pellacontas fluuius 80.17
Pellana Arcadiæ oppidum 45.18
Pellaon oppidum 41.3
Pellæus pagus 81.52
Pellenæorum caſtellum 44.40
Pellenæus mons 67.34
Pelopia oppidum 65.39
Peloponneſi ceruix 44.19
Peloponneſi deſcriptio 44.21. per totum caput
Peloponneſi ſitus & forma 44.22.& inde
Peloponneſi diuerſa nomina 44.21
Peloponneſi magnitudo 44.23.& 45.24.& inde
Peloponneſum inſulam facere nonnulli tentauerunt 44.29.& inde
Peloponneſum quæ alluant maria 44.22
Peloponneſi montes ſeptuaginta ſex 45.27
Peloponneſi latitudo 45.24
Pelorus promontorium 35.49
Pelori ab Italia interuallum Ibidem
Pelori promontorij deſcriptio 37.11.27
Pelteni populi 64.5
Peltuinates populi 38.52
Peluſiacum Nili oſtium 59.30.34. & 61.3.6
Peluſium oppidum 87.53
Pemma oppidum 84.53
Peneus fluuius 46.11.21
Penius fluuius 26.55
Pentapolitana regio Africæ, eadem cum prouincia Cyrenaica 58.4
Pentedactylus mons 34.4
peparethos inſula 49.54
peræa Iudæa 61.41
percote oppidum 67.56
perga oppidum 64.10
pergamena iuriſdictio 66.37
pergamena vaſa fictilia 496.4
pergamum Cretæ oppidum 48.38
pergamum Aſiæ oppidum 66.36. & 496.4
pergami Gallorum ſpectaculum quotannis edi ſolet 146.51
pergami aſarotos œcos à Soſo ſtratus 512.37
perimula Indiæ promontorium 76.20. 135.51
perinthus oppidum 47.34
perirhenſa inſula 67.40
periſterides inſulæ 67.41
perorſi Aethiopes 56.22.49.& 59.8. & 86.29
perperene oppidum 66.13
pereperni populi 66.38. & 440.5
perſæ in Hiſpaniam profecti 30.28
perſæ Chorſari à Scytis appellati 74.19
perſæ Rubri maris accolæ 80.5
perſarum regia Suſa 81.24
perſæ ſub quo paralello ſiti 87.52
perſarum regna inter Perſicum & Hyrcanum maria ſita 73.24
perſepolis oppidum 80.8.& 87.59
perſicus Perſis accolis dictus 80.6
perſici regni caput Perſepolis 80.8
perſici maris corallium 449.22
perſici maris deſcriptio 79.35
perſici ſmaragdi 519.7.8.25
perſis regio 78.36
perſis in luxum diues 79.51
perſis in Parthorum nomen tranſlata Ibidem
perſidis regionis initium 79.49
perſidis termini 81.38
perſidi adiacentes inſulæ 79.49
peruſia oppidum 34.6.14
peſici populi 32.12.& 53.42.& 74.21
peſinus oppidum 68.21
peſuri populi 53.52
petaliæ inſulæ 49.49
peteon oppidum 45.47
petilia oppidum 37.58
petra vrbs 63.26.37 & 82.18.21
petræa Arabia finitima Syriæ 522.50
petrini Siciliæ populi 37.31
petrogori populi 53.29
peuce inſula 50.36
peuces oſtium Danubij Ibidem
peucetia peninſula 38.13
peucetiæ populi 41.44
peucetius Oenotrij frater Peucetiæ peninſulæ nomen fecit 38.13
peucini Germaniæ populi 52.33
peucolais oppidum 78.28
peucolaitæ populi 76.49
peucolaitis oppidum 75.18
phæacia inſula 48.6
phæcaſia inſula 49.28
phæſtius Apollo 44.12
phæſtum oppidum Ibidem & 48.40
phalacra locus vini Alexandrini ferax 202.48
phalacrum promontorium 48.8
phalanges populi 86.11

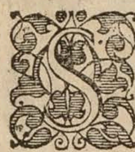
phalanna oppidum 46.21
phalara oppidum 45.54
phalasarna oppidum 48.29.37
phalera portus 45.34
phalesina oppidum 47.12
phaliges populi 86.16
phamizonium oppidum 70.17
phanagoria oppidum 71.1
phanaroe castellum 70.16
phanæ insulæ 67.39
phanturites Aegypti nomos 59.36
pharæ oppidum 48.41
pharbæthites Aegypti nomos 59.37
pharbæthos oppidum 61.3
pharia oppidum 42.54
phario fluuius 81.7
pharmacusa insula 49.46
pharmicas flumen 68.37
pharnacum gens 90.31
pharnacea oppidum 70.24.25 & 72.21
pharnacotis fluuius 78.27
pharphariades mons 64.20
pharsalici campi, & Pharsalum oppidum 46.5
pharsalici belli portentum 60.31
pharus Aegypti insula, & oppidum 66.47
pharus insula Illyrici 41.51
pharos insula quantum ab Alexandria distet 194.55
pharos insula maximo olim mari ab Aegypto diuisa 33.4
phari insulæ ingens turris 505.26. & inde
pharusi populi 59.6.22. & 86.26
phaselis olim rhodino vnguento nobilitata 190.45
phaselis oppidum 64.11
phasis fluuius 70.30.33. & 74.21. & 117.59
phasis oppidum 70.33.40
phatarei populi 71.25
phaterunesos insula 50.7
phatnites Aegypti nomos 59.35
phatniticum Nili ostium 61.3
phausia oppidum 73.36. & 440.11
phazania oppidum 58.23
phazoniorum gens 58.23
phegium mons Aethiopiæ 23.42
phellus oppidum 64.30
phellussa insula 67.51
pheneum oppidum 47.17
pheneus Arcadiæ lacus 45.21. & 365. 25 & 442.2
pheræ locus Achaiæ 44.42
pheræ oppidum 44.56. & 45.45. & 46.3
phiala Nili locus 123.17
philia fons 60.15
phycari populi 71.19. & 522.2
phycus promontorium 48.44. & 58.10
phygela oppidum 65.36
phili insula Galliæ adiacens 36.12
phylæ insula Nili 60.35
phyle insula vna Sporadum 49.41
phylace oppidum 46.22
phylacei populi 46.31
philadelphia oppidum 62.11
philadelphini populi 65.22
philænorum aræ 57.48
phileros oppidum 46.39
philippi colonia 47.9.37
philippopolis oppidum 47.5
philippis salis procidua sponte surrexit 230.7
philipporum rosa centifolia 313.27
philiscum oppidum 63.37
philocalia oppidum 70.24
philomelienses populi 64.5
philos insula 79.50
philotera oppidum 83.60
phina oppidum 46.30
phinopolis oppidum 47.28. & 68.42
phinthia Siciliæ fons 439.42
phyrites fluuius 65.43
phirstimus fluuius 78.53
physcella oppidum 46.43
phinthienses populi 37.32
phintonis insula 36.51
phlegra oppidum 46.41
phlegræi campi 34.52
phlegræus ager Campaniæ 264.60
phligone oppidum 45.46
philistinæ fossiones 40.9
philûs castellum 44.45
phocæa regio 66.7
phocæ insulæ 48.50
phocaria insula 48.51
phocussa insula 49.28
phoda oppidum 83.14
phœbe insula 68.46
phœnice regio 61.17. & 62.18. & 513.2
phœnicæ insula 36.11. & 49.34. & 67.52
phœnices in Hispaniam profecti 30.28
phœnix fluuius Thessaliæ 46.10
phœnices regionis finis 62.39
phœnicium mare quod 61.23. & 130.12
phœnicum laus, inuenta 61 24
phœnicusa insula 37.46
pholegandros insula 49.28
pholeo mons & oppidum Arcadiæ 45.19
phorontis oppidum 65.13
phryges populi 68.15
phrygiæ descriptio 68.11. & inde
phrygiæ termini 68.13
phryx fluuius Phrygibus nomen fecit 65.59
phthemphu præfectura in Aegypto 59.41
phthiotidis montes 46.5
phthia oppidum 45.60
phthiotæ populi 45.58
phthirophagi populi 70.38
phthuris oppidum 85.4
pialæ populi 74.22
piceni regionis descriptio 39.7. per totum caput
piceni situs 39.4
piceni initium 39.11
piceni à Sabinis orti 39.8
piceni ingens multitudo 39.7
picentinus ager Surentini vrbis, & Silari amnis finibus olim continebatur 35.36
picentinum litus 32.59
picentia oppidum 35.37
pictones populi Aquitaniæ 53.22
pydaras fluuius 47.33
pidibotæ populi 47.52
pydna oppidum 46.40
piden oppidum 84.50
pidosius insula 67.23
pieres populi Macedoniæ accolæ 46.34
pieria regio 46.30
pieria oppidum 61.21. & 62.43
pierus mons 46.3.8
pietas Iulia oppidum 40.54
pygmæi Thraciæ partem olim tenuerunt 42.22
pygmæi à gruibus fugati 47.23
pygmæi in Caria 65.11
pygmæi in India 76.9
piguntiæ castella 42.1
pylæ insulæ 84.27
plæmenia gens 69.52
pyle oppidum Arcadiæ 45.18
pylene oppidum 44.8
pylos oppidum 44.47
pyloros oppidum 47.41
pinaria insula 48.12
pinara oppidum 63.54. & 64.32
pinaritæ populi 62.58
pinarus fluuius 63.48
pindasus mons 66.36
pindicitora oppidum 84.57
pindus mons 43 39
pindus mons & oppidum 45.54. & 46.8
pingus fluuius 42.43
pinnenses populi 38.52
pion mons 65.42
pioniæ oppidum 66.34
pionitæ populi 66.21
piræeus Atheniensium portus maris recessu in sicco relictus 23.6
pyræ oppidum 34.41
piræeus Atheniensium portus 48.27
pyræi populi 42.11
pyramides in Libyco Aegypti nomo 60.47
pyramides Aegyptiarum opum otiosæ ostentationes 504.54
pyramides in Aegypto complures, à diuersis extructæ regibus ibid. 54. & inde
pyramus fluuius 63.49
pyrene Corinthi fons 44.33
pyrenæa Veneris templum 31.44
pyrenæi montes 30.10. & 32.22. & 53.35. & 54.5.22
pyrenæus saltus 53.24
pyrenes ab Hercule compressæ historiam esse fabulosam populi 45.22
pyrgenses populi 45.22
pyrgi oppidum 33.59
pyrnos oppidum 64.47
pyrpile insula 49.20
pyrrha oppidum 23.45. & 44.16. & 46.19
pyrrha Lyciæ oppidum 64.30
pyrrha Cariæ oppidum 65.12
pyrrha Lesbi oppidum 67.45.47
pyrrhe insula 67.24
pyrrhæum nemus 224.5
pisa Achaiæ oppidum 44.48
pisæ Hetruriæ oppidum 33.56
pisanæ aquæ mira natura 26.41
pisaurum flumen & oppidum 39.23
piscenæ populi 32.51
piscium corijs vestiti homines 79.43
pisinates populi 39.35
pisidia regio 68.13. & 88.7
pisidiæ populi 64.3
pisistrati insulæ 67.37
pixites fluuius 70.26
pystira insula 67.42

Pistorium oppidum 34.6
Pisuertes populi 39.29
Pitaium oppidum 65.3
Pitane oppidum 44.57.& 66.11. & 496.51
Pitara oppidum 85.17
Pithecusæ insulæ vnde dictæ 23.23
Pithecusæ insulæ sponte exortæ in Campano sinu ibid.
Pythia fons Siciliæ 439.42
Pityusa insula 48.23.& 67.34
Pityusæ insulæ vbi sitæ, & vnde dictæ 35.58
Pityusa oppidum 67.57
Pythonos come 147.46
Pythopolis oppidum 68.28
Pitinatis agri mirus fluuius 26.52
Pithyodes insula 68.52
Pityonesus insula 48.25
Pytionia insula 48.8
Pityûs oppidum opulentissimum 70.49
Pityusa oppidum 65.28
Pitulani populi 39.29
Pitulum oppidum 35.24
Pyxirates id, est, Euphrates fluuius 63.7
Pyxûs oppidum 35.42
Placentia oppidum 39.43
Placia Mysiæ oppidum 68.1
Planaria insula 36.40.& 87.7
Planasia insula 36.52
Planctæ insulæ in Ponto 72.19
Plangenses populi 39.35
Plantanistûs oppidum 64.10
Platage insula 49.41
Plataneus fluuius 68 29
Platanistus promontorium 44.49
Platea insula 49.45
Plateæ oppidum 45.44
Plate insula 67.43
Platiæ insula 48.50
Plenienses populi 39.15
Pleuron oppidum 44.8
Plinius in orbis descriptione Augstum sequitur 33.35
Plitaneæ insulæ 67.43
Plotæ insulæ 48.20
Plumbarij populi 54.19
Plumbo fœcundæ insulæ 54.23
Pluuialia insula 87.6
Podalia oppidum 64.34
Pœessa insula 67.12
Pœmaneni populi 66.21
Pœnornm per Alpes transitus 40.23
Pœninæ Alpes Ibidem
Pœnorum in Hispaniam aduentus 30.28
Polo colonia 40.54
Polemonion oppidum 70.22
Polendos insula 50.8
Pollentia oppidum 33.50.& 36.3. & 123.48.& 446.4
Pollentin Piceni populi 39.16
Polyægos insula 49.41
Polichnæi populi 66.21
Polydora insula 68.47
Polydori tumulus in Thracia 47.14
Polymedia oppidum 66.19
Polyrrhenium oppidum 48.40
Polytelia oppidum 80.21
Politiceorgas regio 66.14
Politorium oppidum in Latio 35.24
Pollustini populi 35.29
Pometia oppidum Latij 35.24
Pompelonenses populi 31.55
Pompeij oppidum 34.53
Pompeij magni tumulus 61.26
Pompeiopolis oppidum 63.52
pomponiana insula 36.11
Pomptina palus 34.37
Ponamus fluuius 78.40
Poneropolis oppidum 47.4
Pontiæ insulæ 36.44
Pontia insula 37.2
Pontinæ paludes 377.7
Pontus Euxinus, Anxenus antea dictus 50.16
Ponti Euxini descriptio 69.30.per totū caput
Ponti Euxini mensura 50.16.& inde. & 69.41.& inde
Ponti insulæ 51.52.per totum caput. & 72.19.per totum caput
Ponti æstus nunquam reciprocatur 52.1
Ponti oris latitudo 28.35
Ponti castores 449.53
Ponti rex primus Pharnax 469.57
Ponti alumen 497.51
Ponti opalus 520.9
Pontici maris descriptio 50.9.& inde
Pontici maris forma Ibid.
Pontici maris circuitus quot passuum millia contineat 50.20
Pontici & Caspij maris distantia 19.17. & 72.12
Popilij forum 39.44
Populonium, siue Populonia, Hetruriæ oppidum 33.57
Porcifera fluuius 33.45
Poroselene insula 67.38.& 126.41
Porphyrione insula 68.46
Porphyris insula 48.22.& 67.14.22
Portæ Caucasiæ 72.7.per totum caput. & 73.36
Porthmon Græci appellant quod nos fretum Gaditanum 35.53
Portmos oppidum 49.2
Portunata insula 41.52
Portus Magnus Mauritaniæ oppidum 57.5
Posidium Macedoniæ oppidum 46.49
Posidium Syriæ oppidum 62.40
Posidea oppidum 66.9
Posideum promontorium & oppidum 65.24
Posidonia oppidum 35.40
Posideus alueus iuxta Alexandriam 66.49
Posingæ populi 76.38
Potamus oppidum 45.39
Potentia oppidum 33.50.& 39.13
Potentia populi 38.7
Potinensi in agro pasti asini rabie inflammantur 370.9
Potniæ oppidum 46.22
Potidæa oppidum 16.23.& 46.43
Prænestini populi 35.5
Prænestinæ Fortunæ templum, lithostroto à Sylla stratum 498.53
Præpesinthus insula 49.16
Præsamarci populi 53.45
Præsidium Iulium 54.14
Præter caput saxi, vnum ex itineribus ad Garamantas ducens 58.40
Præti populi 75.55
Prætutianæ regionis finis 39.11
Prætutianus ager 39.9
Prasiana gens 77.10
Prasiane insula 76.16
Prasij populi 75.59.& 76.9
Pratiæ populi 79.58
Priantæ populi 47.3
Priaponnesos insula 67.23
Priapos insula 67.39
Priapus Hellesponti oppidum 50.13. & 67.57
Priene oppidum 65.34
Prille fluuius 33.58
Primus oppidum 84.53.& 85.4
Prinoessa insula 48.11
Prion mons 67.19
Prytaneum locus Athenis 506.39
Priuernates populi 35.5
Probalinthos oppidum 45.34
Procerastis oppidum 68.35
Prochyta insula 23.26.& 36.45
Proconnesus insula 68.46
Procusæ insula 67.39
Progne insula 67.17
Prophtasia oppidum 75.14.& 78.28
Propontidis descriptio, eiusq; fines 50.14.& 68.43
Propontidis pisces 131.21
Propontidis magnitudo 50.14
Propontidis mensura 68.43
Propontidis insulæ 68.45
Prosda oppidum 84.51
Prosopites Aegypti nomos 59.40
Prote insula 36.11.& 48.19
Protesilai turris, delubrumq; 47.46
Protropi populi 38.38
Prusa sub Olympo ab Annibale condita 68.26
Prusa altera sub Hippio monte 68.28
Psammathe fons 45.4.42
Psammathus oppidum 44.58
Pselchis oppidum 85.4
Psesij populi 71.5
Pseudopylæ insulæ 84.27
Pseudostoma Danubij ostium 50.39
Psile insula 67.40
Psylli Africæ populi serpentum morsibus medentes 57.43.& 90.12.& 115.56. & 399.21
Psillis fluuius 69.46
Psyra insula 67.23
Psytalia 48.53
Psitaras fluuius 74.40
Psophis oppidum Arcadiæ 45.16
Ptelea oppidum 65.41
Pteleon oppidum 44.23.& 45.47.& 46.4
Ptenethu præfectura apud Aegyptios 59.41
Pteros insula 82.47
Pterophoros regio 51.30
Ptychia insula 48.8
Ptoembari populi 86.15
Ptoemphanæ populi canem pro rege habent ibidem
Ptolemais oppidum 20.47.& 58.59. & 60.45.& 62.22.& 83.42.& 84.11. & 88.1.& 513.4
Ptolemais Epitheras cognominata 84.11
Ptolemæus fluuius 83.59
Pucinum castellum 40.40

pullariæ insulæ 42.53
pumas fluuius 75.28
purpurari æ insulæ 87.10
puteoli oppidum 34.51.& 438.27
puteolanus specus 23.58
puteolanum purpurissum 487.35

Variates populi 32.44
Querquerni populi 32.16
Querquetulani populi 35.30
Quiza Xenitana oppidum peregrinorum 57.6

Achia Taprobanes regis legatus 77.23
Ramisi populi 82.9
Rani populi 71.20
Rapsa oppidum 58.34
Rarungæ populi 76.27
Rataneum oppidum 42.1
Rauennæ nocturna lampas 505.30
Rauenna oppidum, & eius fluuius 39.41. & 40.42
Raurici populi 53.11
Rauricum Galliæ oppidum 50.52
Rauriaca colonia 53.11
Reatini populi 38.55
Reatini agri mirus fons 26.37
Reatini agri mirum 24.30
Reatina palus 26.37
Regiæ aquæ fons 43.48
Regiates populi 39.46
Regienses populi 39.44
Regillus lacus 463.60
Regina Hispaniæ oppidum 31.5
Regno fœminæ obtemperant Pande, Indorum gens 76.36
Regum expertes homines 76.28
Remi populi 53.10
Resistos colonia 47.42
Restituta Iulia oppidum 30.60
Rhacotes Alexandria olim dicta 60.53
Rhodata oppidum 84.47
Rhætia regio 52.28
Rhamnus oppidum Cretæ 48.49
Rhammei populi à Rhadamantho orti 33.16
Rhamnûs pagus 48.38.& 500.39
Rhaphane Medorum oppidum, alio nomine Apamia 73.36
Rhaphana Decapolitanæ regionis oppidum 62.12
Raphea oppidum 61.31
Rhaui populi 83.19
Rhebas fluuius 69.45
Rhodones populi 53.20
Rhegia columna 35.41.& 37.9
Rhegium Italiæ oppidum 33.24.& 35.49
Rhene insula 49.21
Rhemnia oppidum 84.47
Rhenus Italiæ fluuius 39.57
Rhenus Germaniæ fluuius 52.35.37
Rheni pisces 130.50
Rhenus Bononiensis fluuius optimos habet calamos 231.54
Rheni fluuij Germaniæ insulæ 52.37. & 53.13
Rheni fluuij accolæ 41.24.& 53.11
Rheni ostiorum nomina 52.39
Rhesperia insula 67.39
Rhesus fluuius ab Homero celebratus 66.26
Rhetani Arabes 63.20
Rhetica regio 40.59
Rhetus dux à Gallis pulsus 41.18
Rheti populi vbi 41.17.& 42.23
Rheti Tuscorum populi 41.17
Rhetorum gentes plures 41.24
Rhymnici populi 74.21
Rhimosoli populi 71.19
Rhyndacus fluuius 66.21.& 68.2.49. & 111.25
Rhinnea insula 82.41
Rhinnocolura oppidum 61.30
Rhion promontorium 44.7.41
Rhypara insula 67.31
Rhiphæi montes 51.30.& 64.18. & 70.42.& 71.11.& 72.& 46.52
Rhythymna oppidum 48.38
Rhytion oppidum 48.41
Rhizinium oppidum 42.7
Rhizus oppidum 46.21
Rhoali populi Mesopotamiæ cohærentes 63.24
Rhoas fluuius 70.38
Rhoas oppidum 33.19
Rhoda oppidum 32.33
Rhodani fluuij descriptio 32.34.& inde
Rhodani ora duo quæ 32.35
Rhodanus fluuius vnde dictus 32.34
Rhodani fossa Marij opere dicta 32.37
Rhodani fontis accolæ 41.25
Rhodanus fluuius 26.25
Rhodapha oppidum 75.23
Rhode fluuius 50.55
Rhodi mensura, & oppida 67.9.& inde
Rhodi quotidie sol videtur 16.48
Rhodi diuersa nomina 67.12
Rhodus aquilam non habet 148.52
Rhodi insulæ descriptio 23.14.& 64.47.& 67.9.& inde
Rhodus insula 49.47.& 88.8
Rhodus insula sponte enata 23.14
Rhodiorum insulæ 67.13
Rhodos oppidum 67.10
Rhodiopolis oppidum 64.28
Rhodius Troadis fluuius 66.26
Rhodope mons 43.47.& 46.35.& 47.4
Rhodussa insula 67.9
Rhodussæ insulæ 68.50
Rhœsus amnis 69.45
Rhœtea litora quibus oppidis habitata 66.28
Rhœtum oppidum 66.29
Rhoge insula 67.6
Rhosij montes 62.49
Rhosos oppidum ibidem
Rhosphodusa insula 51.59
Rhoxalani populi 50.44
Rhudia oppidum 38.27
Rhuma oppidum 85.57
Ricinenses populi 39.16
Ricnea insula 52.52
Rinuci populi 53.9
Ripepora oppidum 30.42
Riphearma oppidum 83.19
Rira fluuius 47.27
Risardir portus 56.19
Romæ descriptio 35.7. & inde
Romæ nomen alterum summa cura occultabatur ibid.
Roma quot portas habuerit à principio 35.11
Romæ ambitus quot millia passuum complexus 35.12
Romæ montes, regiones, compita 35.14. & inde
Romæ nulla vrbs comparari potest 35.7
Roma terrarum caput 32.59
Roma quantum à mari distet Ibid.
Roma à Gallis capta 34.32
Romanæ portæ trigentaseptem 35.15
Romanis de rebus primus externorum Theophrastus scripsit 34.31
Romanorum legatio ad Magnum Alexandrum 34.33
Romani imperij tenue initium 34.24
Romanum forum 35.15
Romani imperij in oriente termini 80.25
Romatinum flumen, & portus 40.38
Romulensis colonia 30.45
Rubeæ promontorium 52.8
Rubico fluuius quondam finis Italiæ 39.40
Rubrensis lacus 32.31
Rubrum mare vnde dictum 79.32
Rubrum mare quantū à Pelusio distet 61.12
Rubri maris sinuum nomina 61.10
Rubri maris diuisio 79.8.& inde
Rubri maris frutices 26.37
Rubri maris ad Nilum fossa 83.48
Rubri maris corallium 449.22
Rubro mari Aepyptus depressior 83.51
Rubricatum flumen 31.39
Rubustini populi 38.42
Rugusci populi 41.22
Rusardir oppidum & portus 57.2
Rusazus colonia Augusti 57.11
Ruscino oppidum 32.30
Rusconiæ colonia 57.11
Ruscurium oppidum ibid.
Rusellana colonia 34.2
Rusicade oppidum 57.19
Ruspina oppidum 58.34
Ruteni Galliæ populi 32.51.& 282.40
Rutheni Aquitaniæ populi 53.29
Rutuba fluuius 33.44
Rutubis portus 56.18
Rutuli Latij olim incolæ 34.25

Abæi ditissimi 83.32
Sabæi Arabum populi 82.49
Sabæorum insulæ plures 82.46
Sabarbares populi 58.1
Sabaria colonia 42.26
Sabatium vadum Liguriæ portus 34.45
Sabatra oppidum 83.1
Sabe Arabiæ oppidum 74.18
Sabelli populi 38.52
Sabini vnde dicti 38.59
Sabini agri lapis ardens 27.59.& 509.18
Sabinorum situs 38.54.& 39.4.5
Sabis fluuius 80.13
Sabrata Syrtis minoris oppidum 57.35. & 58.24
Sacæ à Persis Scythæ dicti 74.18
Sacæ populi 74.21
Sacassani populi 72.3
Sacili oppidum 30.42
Sacrana oppidum 30.54
Sacrum promontorium 54.5.9

Sacri homines & ab omnibus illæsi Arimphæi 72.55
Sadanns insula 84.34
Sadarus fluuius 78.31
Sadinates populi 39.30
Sæpona oppidum 31.2
Sagalessos oppidum 64.4
Saganos fluuius 79.48
Sagaricus sinus 50.55
Sagis Padi portus 40.6.7
Sagra fluuius 37.52
Saguntia oppidum 31.7 & 32.9
Saguti Mauritaniæ sinus 56.17
Sai Arabiæ oppidum 86.10
Saiace oppidum 83.18
Sais oppidum 61.4
Saitæ populi 81.28
Saites Aegypti nomos 59.41
Sala fluuius & oppidum 55.60.& 56.18
Salacia oppidum 54.8.16
Salæ gens 70.37
Salabastræ populi 76.31
Salaminæ sal 444.6
Salaminæ insulæ 67.2
Salamis insula 48.53
Salamis oppidum 66.58
Salaphitanum oppidum 57.58
Salapia oppidum 38.29
Salariensis colonia 31.58
Salaßi populi 41.20.34.& 269.37
Salassorum Augusta 40.22
Saldæ colonia Augusti 57.12
Salduba oppidum 30.24.& 31.49
Sale stagnum 65.53
Salentinum promontorium Italiæ 42.21
Salentini populi 33.1.& 38.10.45.& 39.25
Salernum oppidum 35.37
Sallyi populi 33.42.& 40.25
Salis montes apud Indos 443.37
Salmani populi 80.17
Salobriasæ populi 76.39
Salona oppidum 41.58
Salsos fluuius 79.48
Saltuares insulæ vbi & vnde dictæ 24.33
Saluia oppidum 39.16
Salutariensis Cæsaris oppidum Bæticæ 31.6
Samarabriæ populi 76.47
Samaria regio 61.31.37.& 87.60
Sambracate insula, & oppidum 82.48
Sambruceni populi 76.47
Sambri oppidum 86.14
Same insula 48.13.14
Samius Labyrinthus 477.8
Sammei populi 83.17
Sammonium promontorium 48.45.50.& 49.48
Samnites populi 38.15
Samnites populi à quo victi 462.2
Samornion oppidum 65.41
Samos insula 67.27.& 113.13
Samosata oppidum 27.21.& 63.17.20
Samosatensis stagni mirus limus 27.21
Samothrace insula 49.60
Samothracia insula eiusdem nominis gemmam gignit 526.52
Samothracum Dij 501.11.12
Sanagenses populi 32.52
Sanda fluuius 53.39
Sandalios insula 67.27
Sandaliotis insula, quæ & Sardiania 37.1
Sandrizetes populi 42.33
Sandura oppidum 84.45
Sandus idem qui Indus fluuius 76.12
Sangarius fluuius 68.25.& 69.46.47
Sanisera oppidum 36.5
Sannigarum gens 70.39
Sannorum gens 70.27
Santones populi Aquitaniæ 53.22
Santonum litus 128.11
Saoces mons 50.2
Sapæi populi 47.1.& 71.25
Sappe oppidum 86.9
Saphar oppidum 79.17
Sapirene insula 84.1
Sapis fluuius 39.41
Sarangæ populi 74.5
Saraparæ populi 74.8
Sardabala fluuius 57.14
Sardemisus mons 64.10
Sardiates populi 41.59
Sardiana iurisdictio 65.20
Sardiniæ descriptio 36.54.per totum caput
Sardiniæ alumen 497.51
Sardiniæ situs & magnitudo 36.54.& inde
Sardinia quantum distet ab Africa 36.55
Sardina creta 498.47
Sardiniæ & Gadium distantia 36.56
Sardinia Sandaliotis quare dicta 36.60
Sardiniæ populi 36.59
Sardis oppidum 55.18
Sardoum mare 35.57
Sardonum regio 32.29
Sarepta oppidum 65.18
Sargaurasane regio 70.11
Sarguntia oppidum 31.7
Sarmatæ populi 47.6.& 50.50.& 51.1.& 52.18.& 70.50.& 71.7.& 73.14
Sarmatæ & Sauromatæ, ijdem populi 50.42
Sarmatæ equos ad tolerandos labores inedia præparant 121.8
Sarmatæ campos & plana incolunt 50.45
Sarmatica insula 50.39
Sarmatiæ mensura 51.47
Sarnaca oppidum 66.35
Sarnus fluuius 34.54
Saronicus sinus 44.27.& 45.6
Saronicus sinus vnde dictus 45.6
Sarophages populi 76.43
Saros fluuius 63.51
Sarpedon promontorium 63.55
Sarpedon mons 64.22
Sarraceni populi 83.12
Sarranates populi 39.33
Sarsinates populi 39.29
Sarunetes populi 41.24
Sarus fluuius 70.7
Sasina portus 38.15
Sasonis insula 42.60
Sassæi populi 42.11
Sassumini populi 53.25
Sasuri populi 75.55
Satarchi populi 51.13
Sataros oppidum 64.31
Satarnei populi 71.24
Satyri feræ humana effigie 59.14.20.& 86.40.& 90.57
Satyrorum lasciuia 56.9
Satricum oppidum in Latio 35.24
Saturchei populi 71.27
Saturni promontorium 31.30
Saturnum non fuisse in Hispania 30.30
Saturni lacus 439.43
Saturnia oppidum in Latio 35.25
Saturnini populi antea Aurinini vocabantur 34.6
Saunites populi 38.53
Sauo fluuius 34.49
Sauromatæ, siue Sarmatæ populi 50.42.& 51.28.& 70.51.& 71.7.& 73.10.& 90.8
Saus fluuius 40.48.& 42.32.33.35.36.37.39
Saxinæ populi 84.39
Scadira insula 49.53
Scalabis colonia 54.14
Scalabitanus conuentus 54.10
Scaldis fluuius 52.23.& 53.3
Scamander fluuius 66.24
Scamandria oppidum 66.27
Scammos oppidum 84.54
Scandia insula 52.58
Scandinauia insula 52.15
Scantate oppidum 83.18
Scantiæ aquæ 27.56
Scapos insula 50.7
Scaptia oppidum in Latio 35.24
Scarabantia Iulia oppidum 42.26
Scardona oppidum 41.55
Scardonitanus conuentus 41.45
Scarphia insula 48.51
Scarphia oppidum 45.53
Scatebra fluuius 26.42
Sceacериges fluuius 70.55
Scelatiti populi 56.19
Sceneos locus 84.34
Scenitæ populi 61.7.& 80.48.& 82.14.23.49
Scepsis regio 66.14.& 173.60
Scheria insula 48.6
Schinussa insula 49.29
Schœnos Bœotiæ oppidum 45.47
Schœnus portus Corinthiorum 45.32
Schœnus mensura quot comprehendat stadia 60.59
Schœnus sinus 64.49
Scyathus insula 49.55
Scydra oppidum 46.33
Scylace oppidum 68.1
Scylacium promontorium 37.54
Scylla scopulus 37.10
Scylla insula 50.6
Scyllæ monstri mater Cratæis 35.47
Scylletium promontorium 37.54
Scyllæum oppidum 35.47.& 44.59
Scioessa mons 44.43
Sciopodos populi 90.55
Scipionis rogus in Hispania 30.32
Scyreticum metallum 440.8
Scyri populi 52.18.& 78.33
Scyri insulæ mirus lapis 504.56
Scironia saxa 45.32
Scyros insula 49.15.52
Scirtari populi 42.5
Scytala insula 84.1
Scytharum variæ gentes 50.41.& inde & 74.28
Scytharum nomen in Germanos transit, atque in Sarmatas 50.50

Scytha-

ſcytharum populi 74.18. per totum caput
ſcytharum mores 89.51. & inde
ſcythæ Sacæ dicti 74.18
ſcytha Ponto contermini 18.42. & 42.43
ſcythæ Thraciæ populi 47.7
ſcythæ Aroteres 47.21
ſcythæ à ſeruis orti 50.43
ſcythæ Taurici 51.1
ſcythæ cum Parthis ex æquo viuunt 79.55
ſcythæ equitatus gloria tument 120.46
ſcythæ in bello equabus vti malunt 121.26
ſcythæ anthropophagi 74.32. & 89.60
ſcythiæ mira animalia 111.36
ſcythiæ immanes feræ 74.33
ſcythia non habet fulmina 14.29
ſcythia vbi inhabitabilis 74.31
ſcythiæ omnis menſura 51.9. & inde
ſcythici arcus forma in mari Pontico 50.
18. & 51.18
ſcythici ſmaragdi 518.44.47. & inde
ſcythici Oceani inſulæ 52.4
ſcythicus mons 64.26
ſcythici Oceani accolæ 72.46. per totum caput
ſcythicum Oceanum dulcem eſſe 74.24
ſcythicum promontorium 74.31
ſcythicum oppidum 62.12
ſcythotauri populi 51.12
ſcodra oppidum 42.9
ſcolos oppidum 45.46
ſcopelos inſula 67.43. & 68.46
ſcope inſula 67.8
ſcopius fluuius 46.35. & 68.38
ſcordiſci populi 42.35
ſcotuſa oppidum 47.10
ſcotuſſæ lacus vulneribus medetur 439.29
ſcotuſſæi populi liberi 46.38
ſcultenna fluuius 39.56
ſea oppidum 84.56
ſebaſtæ oppidum 61.37
ſebaſteni populi 68.22
ſebaſtia oppidum 70.8
ſebaſtopolis oppidum 66.8.
& 70.8.4
ſebennites Aegypti nomos 59.40
ſebenniticum Nili oſtium 61.2
ſebinus lacus 41.7
ſecande Aethiopiæ oppidum 86.20
ſecundani coloni 32.46
ſecuſiani populi liberi 53.20
ſecuſſes populi Alpium incolæ 41.15
ſedetani populi 31.47
ſedetania regio 31.49
ſedibonitates populi Aquitaniæ 53.23
ſeduni populi 41.33
ſegalaunorum regio 32.40
ſegaſmala oppidum 84.53
ſegeda oppidum 30.36
ſegede oppidum 30.60
ſegeſtani populi 37.27
ſegeſta oppidum 33.46
ſegeſte oppidum 41.3
ſegeſtica inſula 42.37
ſegienſes populi 31.56
ſegiſmaiulienſes populi 32.4
ſegiſamonenſis populi ibid.
ſegmenta mundi, à Græcis Parabeli, Latinis circuli vocantur 87.49
ſegobricæ oppidum 511.4
ſegobrigenſes populi 32.1
ſegouia oppidum 32.10
ſegouellaunorum regio 32.40
ſeguſio populi 40.21
ſelachuſa inſula 48.28
ſeleucenſes populi 68.22
ſeleuciam Euphrates perlabitur 63.83.40.
58. & 80.44
ſelucia oppidum 61.21. & 62.43.
63.31. & 65.10. & 80.15.34.50. & 81.39
& 87.52. & 88.2
ſeleucida Seleucus mare Caſpium de ſe cognominauit 18.44
ſeleucus anguſtias inter Caſpium mare & Boſporum Cimmerium perfodere tentauit
72.16
ſelymbriæ oppidum 47.34
ſelinuntes fluuij duo 65.45
ſelinuntij populi 37.32
ſelinus fluuius 66.36
ſelinûs oppidum 37.25
ſellœ, ſiue Selli populi 43.39
ſelletæ populi 47.3
ſemberritarum inſula 86.13
ſemberritarum oppidum 86.18
ſembobitis oppidum 86.10.17
ſemellitani populi 37.32
ſeminethos oppidum 65.8
ſemiramidis aræ, & termini 74.12
ſemirus fluuius 37.57
ſendica regio 51.10
ſenenſia colonia 34.2
ſenia oppidum 41.49
ſennates populi 53.27
ſenogallia oppidum 39.23
ſenonum Gallipolis 38.16
ſenones vbi interierint 39.47. & 40.33
ſenones Romam ceperunt 39.47
ſenones Galliæ Lugdunenſis populi 53.18
ſenta ſpecus Dalmatiæ 12.39
ſentinates populi 39.29
ſepari populi 42.1
ſepias promontorium 46.20
ſepinates populi 38.54
ſepiuſſa inſula 67.24
ſeptem fratres Mauritaniæ montes, à pari altitudine dicti 56.60
ſeptempedani populi 39.16
ſeptentrionales populi candidi, & flauo capillo 21.23
ſeptentrionalis Oceanus 53.30
ſeptentrionus frigora 72.49
ſeptumani coloni 32.46
ſequani populi 53.11
ſerbi populi 71.5
ſeren oppidum 84.54
ſeres populi 74.36. & inde. & 77.35.
& inde
ſeres populi optimum ferrum habent 481.
31
ſeria oppidum 30.59
ſericus Oceanus 73.4
ſeriphus inſula 49.16. & 126.46
ſerippo oppidum 31.2
ſerpentibus veſcentes homines 59.17.
& 84.6
ſerrapilli populi 42.33
ſerretes populi ibid.
ſerri populi 70.49
ſerrium mons 47.13
ſeſamo oleum palmíſque exprimitur 83.
30
ſeſamum Paphlagoniæ oppidum 69.54
ſeſanium oppidum in Aegypti & Aethiopiæ confinio 84.50
ſeſoſtris Aegypti rex 83.48
ſeßites fluuius 39.57
ſeſtaniæ aræ tres Auguſto dicatæ 53.44
ſeſtinates populi 39.30
ſeſtos oppidum 47.44
ſetabitani populi 32.59
ſetæ populi argenti fertilißimi 75.58
ſethroitis præfectura 59.37
ſetinus ager 34.45
ſetini populi 35.5
ſetundum Aethiopiæ oppidum 86.20
ſeuini populi 38.59
ſeuinnus lacus 26.2
ſeuo Germaniæ mons immenſus 52.14
ſeurbi populi 53.47
ſeutluſa inſula 66.16
ſexi oppidum 30.25
ſextiæ aquæ oppidum in Narbonenſi prouincia 438.28
ſyagrum promontorium Arabiæ 74.59
ſiambis inſula 52.52
ſibariæ populi 76.43
ſybaris fluuius 38.4. & 439.16
ſybaris vrbs vbi 37.54. & 226.29
ſybaris oppidi deletio 96.12
ſibde oppidum 65.4
ſybillates populi 53.25
ſybi oppidum 83.4
ſybotæ inſula 48.10
ſycaminon oppidum 62.19. & 85.16
ſicania inſula eadem cum Sicilia 37.6
ſicuni populi 35.30
ſicca colonia 57.21
ſyce inſula 67.39
ſicendus lacus Theſſaliæ 126.47
ſiciliæ deſcriptio 37.6. per totum caput
& 87.25
ſiciliæ ſal 443.25. & 444.15
ſicilæ magnitudo 37.7
ſicilia Italiæ quondam iuncta 23.26
& 37.8
ſiciliæ varia nomina 36.60
ſicilia quantum ab Italia diſtet 37.8
ſiciliæ promontoria quantum inter ſe diſtent
37.14
ſiciliæ bitumen 497.28
ſiciliæ oppida quot 37.15
ſiciliæ ſmaragdi 519.25
ſicilia minor, inſula eadem cum Naxo 49.
25
ſiciliæ & Alexandriæ diſtantia 87.29
ſiciliæ corallium 449.23
ſiciliæ piſces 449.1
ſycynus, ſiue Sicenus inſula 49.38
ſicyon oppidum vetuſtißimum 105.38
ſicyon oppidum 44.40. & 500.7
ſicyon quantum diſtet ab Eli 20.8
ſicyon metallorum omnium officinarum patria 500.7
ſicyon Africæ locus 516.48
ſicoris fluuius 31.51
ſiculum fretum 35.48.58. & 47.57
ſiculi in Latio 34.25
ſiculi freti inſulæ 37.33
ſiculotæ populi 42.45
ſicum oppidum 41.57

ſycuſa inſula 67.40
ſide oppidum 64.9.& 88.7
ſidenum flumen 70.22
ſideni populi ibidem
ſyderis fluuius 73.57
ſidicinum Teanum Campaniæ oppidum 34.58
ſidicini agri lapis ardens 27.59
ſidyma Laciæ oppidum 64.32 & 67.7
ſidon oppidum vitri opifex 62.27. & 88.1.& 513.17
ſidonis bitumen 497.24
ſydoptæ oppidum 84.57
ſiduſa inſula 67.39
ſidûs oppidum 45.33
ſyene inſula 60 33.& 84.40. & 85.15.& 86.36
ſyene oppidum 65.54.58. & 504.2
ſyenes oppidi ſitus 20.43. & 85.5
ſyenitæ populi 84.44
ſiga oppidum 57.2
ſigania fluuius 70.38
ſigeum promontorium 47.45
ſigeum oppidum 66.4.& 68.44
ſygaros aut (vt aliȷ̈ malunt) Syagros inſula 83.5
ſignia mons 64.58
ſignini populi 35.6
ſila Apennini ſylua 35.50
ſilarus fluuius 26.37.& 35.35.51
ſilbiani populi 65.2
ſilani populi 76.42
ſilices populi 80.18
ſilici Meſopotamiæ populi 80.19
ſilimnus inſula 52.52
ſilys, id eſt, Tanais fluuius 71.13. & 74.13
ſilis fluuius 40.36
ſylla legatus ſociali bello Stabias oppidum delet 35.33
ſyluas incolentes 72.54
ſylua locum continuò mutans 24.31.35
ſyluini populi 38.43
ſyluorum gens fera 72.5
ſilurum gens 52.50
ſymbari populi 86.11
ſymbolum portus 51.17
ſyme inſula 67.15
ſimena oppidum 64.27
ſymæthus fluuius 37.20
ſymæthiȷ̈ populi 37.32
ſimyra oppidum 62.30.36. & 63.7.8
ſimittuenſe oppidum 57.54
ſimois fluuius 66.25
ſymplegades inſulæ inter ſe concurrentes, & quare 51.53.& inde
ſymplegades inſulæ in Ponto 72.19
ſinda oppidum 64.7
ſindica oppidum 70.55
ſyndraci populi 78.1
ſingæ populi 76.26
ſingara oppidum 63.20
ſingilia oppidum 30.37
ſingos oppidum 46.44
ſingulis fluuius 30.44.49
ſynhietæ populi 71.26
ſymnada oppidum 64.56
ſinnaus lacus in Aſia abſynthio circumnaſcente inficitur 27.6
ſinonia inſula 36.44
ſinope colonia 69.57.& 486.37
ſinope Italiæ oppidum 34.42
ſintica Heraclea oppidum 46.38
ſinneſſa aliquando Sinope dicta 34.42
ſinneſſa extremum noui Latiȷ̈ oppidum Ibidem
ſinneſſanus ſpecus 23.58
ſinneſſanæ aquæ miræ naturæ 438.56
ſinus Europæ præcipui quatuor 30.7 & inde
ſiphæ oppidum 44.17
ſyphacis regia 57.3
ſiphnus inſula 49.15.& 510.56
ſipylum oppidum 23.41. & 65.52.& 66.3
ſipontum oppidum 38.29
ſyracuſæ colonia 37.21
ſyracuſis nullo non die, quantumuis nubilo, Sol conſpicitur 16.48
ſirbitum regio 86.21.34
ſirbonis lacus 61.29
ſyrbotæ populi 86.6. & 91.31
ſyrecæ populi 84.39
ſirenis ſepulchrum 37.2
ſirenum ſedes vbi 34.55
ſirenum promontorium 23.28
ſyriæ Palæſtinæ deſcriptio 61.16. & inde
ſyriæ diuerſa nomina Ibidem
ſyriæ Cyprus iuncta aliquando 23.27
ſyriæ menſura 61.20
ſyriæ Antiochenæ deſcriptio 62.42. per totum caput
ſyriæ porta 62.49
ſyriæ bitumen 497.24
ſyriæ terminus 62.51
ſyriæ alabaſtrites 503.52.53
ſyria Cœle 62.53.per totum caput.& 87.53
ſyriæ boues quales 122.45
ſyriana vrbs vbi, & à quo condita 73.60
ſyrie inſula 23.32. & 65.44
ſyrieni populi 76.38
ſyrictæ populi 91.2
ſyrium fluuius 68.36
ſiris idem qui Nilus fluuius 60.6
ſiris fluuius, & oppidum 38.5
ſyros ſerpentes non attingunt 126.55
ſiros amnis 68.9
ſirnides inſulæ 48.50
ſyrini populi 38.7
ſyrmatæ populi 74.8
ſirmienſium ciuitas 42.28
ſirmium oppidum 42.38
ſyrnos inſula 49.36
ſyrtis maioris circuitus 57.47
ſyrtium ſinus 58.39
ſyrtium æſtus vnde 25.21
ſyrtium magnitudo 57.40
ſyrtium inter ſe diſtantia 57.45
ſiſapo oppidum 31.4
ſiſaponenſis regio, & in ea minium 467.35.48
ſiſcia oppidum 42.31
ſiſolenſes populi 35.30
ſithoniȷ̈ Thraciæ populi 47.7
ſitia oppidum 30.41
ſitiogagus fluuius 78.53
ſitone oppidum 46.48
ſittace oppidum 81.21
ſittacene regio 80.5.& 81.21
ſittianorum gens 57.20
ſyuerus fluuius Atticæ 522.18
ſmintheum templum Apollinis 66.20
ſmyrna oppidum 65.41.55.56.57
ſmyrnæus conuentus 66.1
ſobotale oppidum 83 2
ſodiȷ̈ populi 72.5
ſodinus fluuius 78.31
ſogdiani populi 74.10
ſogiontiȷ̈ populi 41.34
ſolanidæ inſulæ 82.43
ſoleadæ populi 76.46
ſoletum oppidum 38.23
ſolimnia inſula 49.53
ſolimi populi 64.3. & 66.41
ſolis promontorium 56.19
ſolis ora inſula 87.7
ſolis fons miræ naturæ 26.47. & 58.5
ſolis inſula 77.29.& 78.45
ſolis oppidum apud Aegyptios 60.49. & 85.26
ſolis oppidum ab Arabibus conditum 85.41
ſolitudines Palmyrenæ 63 26.35. & 80.50
ſolitudines Septentrionales 72.50. & 74.33
ſolinates populi 39.34
ſolœ oppidum 63.52.& 66.58. & 88.7
ſolorius mons 30.15
ſoluenſe oppidum 42.24
ſolum aureum argenteumq́; 76.60
ſolûs oppidum 37.26
ſonautes fluuius 69.50
ſondræ populi 76.46
ſondini populi 38.7
ſonus fluuius 75.34
ſophene regio 61.19.& 73.26
ſopheni populi 71.53
ſophonia inſula 23.33
ſora oppidum 34.57
ſoractes mons 23.57.& 90.36 & 439.57
ſoractia Arabiæ oppidum 82.19
ſorani Valeriȷ̈ pœna 38.8
ſoræ populi Carmaniæ 78.30
ſorarum fluuius Caberon Ibidem
ſorgæ populi 76.43
ſoſiratæ oppidum 81.39
ſottiates populi 53.26
ſotira oppidum 70.18
ſpalthra oppidum Magneſiæ 46.20

ſpalsi populi 71.27
ſparta oppidum 44.56
ſpecus peſtiferum ſpiritum exhalantes 23.56. & inde
ſperchios oppidum 45.54
ſperchius fluuius 45.59
ſphagiæ inſulæ 48.20
ſphingion animal vbi 85.18
ſpina oppidum 40.4.32
ſpineticum Padi oſtium 40.4
ſpyntuma oppidum 84.56
ſpiræum promontorium 45.8. & 48.27
ſpi[illegible]ſtoma Danubij os 50.40
ſpoletini populi 39.29
ſpondolici populi 71.26
ſporades inſulæ, & earum nomina 49.28. & inde. & 49.50
ſtabiæ oppidum à Sylla deletum 35.32
ſtabianum locus 438.58. & 449.8
ſtabulum oppidum 66.34
ſtadia oppidum 64.50
ſtadiſis oppidum 85.5
ſtagira oppidum 46.48
ſtagiræ oppidi portentum 230.8
ſtatyellæ oppidum in Liguria 438.28
ſtatyelli populi 33.43.51
ſtatones populi 34.7
ſtatonenſis agri mirum 24.30
ſtatonienſes lapides 511.35
ſtauri populi 73.56
ſtelendena regio 63.35
ſtenæ deiræ inſula 84.4
ſtentoris portus 47.14
ſtephane mons 46.7
ſtephane inſula 67.30
ſtephane oppidum 35.5. & 69.55
ſtymphalis lacus Arcadiæ 26.43
ſtymphalum oppidum Arcadiæ 45.16
ſtiria inſula 67.2
ſtryx palus in Arcadia 27.1. 439.55
ſtygis Arcadiæ paludis aqua qualis 27.1. & 439.54
ſtobi oppidum 46.32
ſtœchades inſulæ 36.10
ſtoidis inſula quæſtuoſa margaritis 79.46
ſtonos oppidum 41.23
ſtrapellini populi 38.43
ſtrategiæ Armeniæ maioris 71.51
ſtratocolia oppidum 70.60
ſtratonis inſula 84.23
ſtratonis turris 61.34
ſtratonica, libera Aſiæ ciuitas 65.13
ſtratonicea Meſopotamiæ oppidum 80.21.
ſtratos fluuius 74.57
ſtratos vrbs 43.58
ſtrymon amnis, Macedoniæ terminus 46.50
ſtrymon fluuius tribulos cibis vtiles habet 319.28
ſtrymon fluuius 46.50. & 4797
ſtrymonis regio 68.4
ſtrongylæ inſulæ 49.25. & 67.7. & 497.51
ſtrongyles inſulæ alumen 497.51
ſtrophades inſulæ 48.19
ſtulpini populi 41.46
ſtura fluuius 39.57
ſturiorum inſula 52.38
ſturium inſula 36.11
ſuanenſes populi 34.6
ſuanetes populi 41.33
ſuani populi 70.39
ſuarrani populi 39.29
ſuari populi 76.3
ſuarni populi indomiti, auri metalla fodientes 71.25
ſuaſa oppidum 84.57
ſubi fluuius 31.38
ſublaqueum oppidum 39.3
ſublicius pons Romæ 506.46
ſubronici populi Alpium incolæ 41.15
ſubſolani montes 90.57
ſubſolanus ventus, Græcis Apeliotes 13.5
ſubur fluuius 56.18
ſubun oppidum 31.39
ſuccubo oppidum 30.39
ſuccaſani populi 35.4
ſuccaſſes populi 53.26
ſuchæ oppidum 85.19
ſuccubar oppidum 57.13
ſucro fluuius 31.32
ſudertani populi 34.6
ſue oppidum 80.19
ſueconi populi 53.9
Suel oppidum 30.24
ſuelleni populi 83.12
ſuelteri populi 32.42
ſuemus fluuius 47.6
ſuertæ populi 76.43
ſueſſa oppidum 34.57. & 94.35
ſueßiones populi 53.9
ſueſſulani populi 35.6
ſuetri populi 32.44. & 41.36
ſueui populi 50.46. & 52.33
ſuffenates populi 38.50
ſuillates populi 39.30
ſuinum fluuius 39.11
ſuitæ populi 71.24
ſulcitani populi 36.59
ſulmo oppidum 35.26
ſulmonenſes populi 38.50
ſummaram Aethiopiæ oppidum 86.21
ſunium Atticæ promontorium 45.37
ſuperequani populi 38.50
ſuperum mare quod & Adriaticum 33.26. & 42.47
ſuræ populi 76.25
ſurdaonum gens 31.51
ſuriates populi 39.34
ſurium oppidum & fluuius 26.35. & 42.57. & 70 34
ſurentini montes 34.46
ſurentium promontorium 56.21
ſurentum oppidum 35.55
ſuſa oppidum à quo conditum 78.57. & 81.24.29
ſuſiane regio 78.54. & 80.5. & 81.24. & 87.52
ſuſis Dianæ templum 81.35

TAbæ oppidum 63.53
Tabidum oppidum 58.32
Tabis mons 74.35
Tabracha oppidum 57.22
Tacape Africæ oppidum fertiliſsimum 270.2
Tacape oppidum 57.34
Tacapenſis Africæ ager fertilis 228.52. & 270.2
Tacatua oppidum 57.21
Tacampſon oppidum 84.45
Tader fluuius 30.31 & 31.31
Tadiates populi 38.57
Tadirates populi 39.30
Tadnos fons 84.1
Tænarum oppidum 44.56
Tænarum promontorium 28.16. & 44.52. & 58.10. & 129.35
Tænarius lapis qualis 505.16. & 510.53.55
Tagæ populi 74.8
Tageſtenſe oppidum 57.59
Tagori populi 71 26
Tagus fluuius 32.2. & 54.3.4. & 121.27
Tagus fluuius aurifer 54.4. & 463.56
Taygetus mons 45.57. & 511.22. & 519.24
Taygetus mons quando corruit 21.36
Talabrica oppidum Luſitaniæ 53.52
Talarenſes populi 37.32
Taluctæ populi 75.56
Tama oppidum 85.16
Tamarici populi 53.44
Tamarici fontes in Cantabria in augurio habentur 439.46
Tamaſeus oppidum 67.58
Tammacum oppidum 83.28
Tamma oppidum templis ſexaginta quinque inſigne 82.58
Tamuda fluuius & oppidum 57.1
Tangra oppidum 45.47. & 146.42
Tanais fluuius 50.28
Tanais oſtium 28.36.37
Tanais & Iaxartes idem fluuius 74.14
Tanais fluuius terræ terminus 29.52
Tanais accolæ 71.5. & inde
Tanaim Silyn Scythæ nominant 71.13. & 74.13
Tanaitæ à quibus deleti 71.24
Tanarus fluuius 40.56
Tanetani populi 39.45
Taniticum Nili oſtium 613
Tanitis præfectura 59.38
Tantalis oppidum 23.42. & 65.52
Tantarenæ oppidum 84.46
Taphiaſſus mons 44.5
Taphiæ inſulæ 48.11

Taphiu-

taphiusa locus iuxta Leucadem 510.23
taphra Africæ oppidum 57.46
taphræ oppidum 51.14.25.26
taphros fretum Corsicam à Sardinia dirimens 36.51
tapyri populi 73.56
tapori populi 54.20
taprobane margaritis abundat 135.51
taprobana insula 91.24
taprobanes insulæ descriptio 77.4 per totum caput
taprobanes mensura 77.8
tapsagum oppidum 58.34
tarachie insula 48.8
taranei populi 82.9
tarbeli Aquitaniæ populi 53.23. & 438.24
tardastili Indiæ populi 361.7
tareli populi 59.12
tarentinus sinus 38.11
tarentinus portus 38.23
tarentum oppidum 38.11.14.17
tarentum scapis candelabrorum nobile 471.57
tarentinus sal 444.6.9.16
tarentina lana 123.44
taricheæ oppidum 61.52
targines fluuius 37.57
tarinates populi 38.56
tariona castellum 41.56
tariotarum regio ibidem
tarne fons 65.20
tarne fluuius 53.29
tarquiniensis lacus insulæ natantes 24.34
tarquinienses populi 34.7
tarraconensis Hispaniæ descriptio 54.37. & inde
tarraconensis regio 30.9.13
tarraconensis conuentus 31.23.45
tarraco colonia, Scipionum opus 31.38
tarragenses populi 31.53
tarsatica oppidum 41.49
tarsos oppidum 63.50.88.7
tartarum Padi Portus 40.9
tartessos oppidum 30.23.& 54.30
taruisani montes 40.37
taruisani populi 41.2
tarus fluuius 40.56
tascodunitari populi 32.52
taueni populi 83.12
tauium oppidum 68.21
tauri montis Lygdinus lapis 503.56
taulautij populi 42.11
taulania oppidum 35.33
tauroentum oppidum 35.47
taurica regio 51.10
tauricæ mensura 51.47
tauricæ populi plures 51.10
tauricæ Scythæ 50.60
taurini populi 34.3.& 40.21
taurinorum origo 40.21
taurisani montes 40.37
taurisani populi 41.2
taurisci olim, qui hodie Norici 41.16
taurisci populi 42.35
taurus mons 63.10.& 64.7.12.21. & 71.35. & 73.5.81.1.& 88.6
taurus maris alueus circa Alexandriam 66.49
tauri montis diuersa nomina 64.21
taurorum portus, lacus, & oppida 51.19
taurominitanus Euripus 25.23
taurominium colonia 37.18
taurunum oppidum 42.38
taxilæ populi 76.47
tazata insula 74.30
taxila oppidum 75.18
teanum Sidicinum colonia 35.58
teanum Apulorum 38.31
teani Apuliæ populi 38.33
tearus fluuius 47.27
teari populi 31.47
teatini populi 38.49
techedia insula 49.46
tectosages Volcæ Galliæ Narbonensis populi 32.33.
tectosagum Volcarum oppida 32.49
tectosages bonam Cappadociæ partem olim tenuerunt 68.19
tecum flumen 32.29
tedanium flumen 41.50
tegamum alueus maris circa Alexandriam. 66.49
teganon insula 67.16
teganusa insula 48.21
tegea oppidum Arcadiæ 45.16
tegium oppidum 66.34
telamon portus 33.58
telandria insula 67.8
telandrus oppidum 64.35
teleboides insulæ 48.10
telini populi 35.6
tellene oppidum in Latio 35.24
telmessos oppidum 64.32.36 43
telmessum oppidum 65.5
telos insula, & in ea vnguentum 49.36
tembasa oppidum 64.7
tembrogius fluuius 69.47
temenitus fons in Syracusano agro 37.21.
temerinda 71.13
temese oppidum 35.44
temnos oppidum 65.60.& 66.9
tempe inter Ossam & Olympum sita 46.13
temperies mira in regione Attacorum 74.42
tempsis Tmoli montis cacumen 101.60
tempsa oppidum 35.44
tenedus insula 67.51
tenedi insulæ mirus fons 26.49
teneum mare 137.40
tenos insula 49.12
tentyrites Aegypti nomos 59.36 & 115.50
tentyris oppidum 60.44
tenupsis oppidum 86.14
teos insula 67.40
tephene oppidum 61.44
teredon vicus 82.22
terei regis arx Byzia hirundinibus inuisa 47.35.& 148.19
tergedum oppidum 85.17
tergestinus sinus 40.41
tergeste colonia 40.41
tergilani populi 38.7
terias fluuius 37.20
terina oppidum 35.44
terinæus sinus 35.44.& 37.55
termera oppidum 65.6
termes oppidum 32.10
termes mons 65.56
terræ origo & principium vbi 29.49
terræ totius longitudo 28.8. & inde
terræ diuisio in tres partes 29.50
terræ totius latitudo 28.8 & inde
terræ mensura ab Eratosthene primum tradita 84.17
terræ mensura 28.8. per totum caput. & 87.24. per totum caput
terræ per parallelos diuisio 87.51. per totum caput Quære Paralleli terræ.
terra quota mundi pars 28.58
terræ circuli Quære Paralleli terræ.
terræ termini qui 29.52
terra aurea argenteáque 76.60
terracina oppidum, olim Anxur 34.38
tersos fluuius 70.38
tessara oppidum 84.51
tetragonus oppidum 77.60
tetrarchiæ plures 62.14.32
tetranaulochus oppidum 47.24
teuchira oppidum 58.8
teurnia oppidum 42.24
teuthria insula 42.50
teutobodiaci populi 68.19
teutoni populi 52.31
teuthrania regio 66.32
teuthranie oppidum 66.34
teuthrania olim mari contigua 23.8
thali populi 70.52
thaludæi populi 82.42
thallussa insula 67.36
thamar fluuius 82.47
thamnitica Toparchia Iudææ 61.44
thamudei populi 83.13
tthapsus oppidum 57.34. & 87.54
tharne mons 173.1. & 174.1
thasie regio 72.1
thasi insulæ marmor 502.37
thasi insulæ opalus 521.41
thasos insula 49.59. & 520.9
thathice oppidum 84.45
thaumaciæ oppidum 46.21
theangela oppidum 65.4
thebæ Græciæ oppidum 44.17. & 46.4
thebæ Italiæ oppidum 38.8

thebæ Bœotiæ 45.5. & 148.18
thebæ Bœotiæ à quibus condita 62.27
thebæ Aegyptiæ alabaſtriten gignunt 503.51
thebæ Aegyptiæ 503.51.& 506.17
thebæ Aegypti oppidum portarum centum 506.20
thebæ Troadis oppidum 66.12
thebaicus lapis 503.60. & 510.50
thebais regio 59.34. & 60.46
thelphuſa oppidum Arcadiæ 45.18
themiſcyra regio 70.15
themiſcyra oppidum 70.18
themiſones populi 64.56
themiſtias promontorium 79.48
thenæ oppidum 57.34.37
thena oppidum 84.54
theodoſia oppidum 51.19
theôn ochema, mons ardens 27.46. & 86.38
theôn ochema promontorium 56.24
theophraſtus primus exterorum de Romanis diligentiùs aliquid ſcripſit 34.31
theopompus primus Græcorum Romæ à Gallis captæ meminit 34.32
thera inſula 23.16. & 49.41
theramne oppidum 44.56
therapne Cretæ oppidum 48.42
theraſia inſula 23.16.& 37.42. & 49.42
therionarce inſula 67.17
thermaicus ſinus 46.40
thermæ colonia 37.24
thermæ oppidum 46.40
thermenſis inſula 49.53
thermodoon fluuius & oppidum 70.16. & 522.24
thermopylarum anguſtiæ 45.59
thermopolites Aegypti nomos 59.40
therothoæ Troglodytarum gens à venatu dicta 84.38
theſpiæ oppidum 45.39. & 46.21
theſpiarum fons 439.4
theſprotiæ lacus 43.50
theſprotiæ gemmæ 521.13
theſprotiæ fluuius 43.38
theſprotis regio 43.38
theſſaliæ deſcriptio 46.2. per totum caput
theſſaliæ menſura 46.23
theſſalia regio, olim Aemonia dicta 45.56
theſſaliæ montes plures 46.5 & inde
theſſaliæ creta maximè laudatur 498.46
theſſaliæ flumina 46.10.& inde
theſſalis regio 68.4
theſſaloce oppidum 65.37
theſſalonica oppidum 46.39
theudalis oppidum 57.28
theudenſe oppidum 57.59
thia inſula 23.18.& 49.43
thryamis oppidum 43.48
thyatira oppidum 48.12. & 65.38
thiatyreni populi 66.38
thibiorum gens 90.28
thydonos oppidum 65.12
thimanei populi 83.12
thymbre oppidum 66.35
thymnias ſinus 64.48
thyni populi 47.3. & 68.15.42
thinitis præfectura 59.36
thynos oppidum 64.51
thynnias inſula 68.48. & 72.19
thynnias oppidum 47.27
thyrides inſulæ 48.21
thyri populi 74.43
thyrea locus 44.57
thyrreus lapis, eiúſque mira natura 27.11
thyſanuſa oppidum 64.48
thisbe oppidum 45.45
thyſſus oppidum 46.47
thoar oppidum 58.56
thoricos locus 519.12
thoronos inſula 48.7
thoſpites lacus 81.3
thraces populi vbi 42.42. 43.46
thracius Boſporus vbi 47.38.& 50.14. & 68.34
thraciæ deſcriptio 46.58. per totum caput
thraciæ carbunculi 521.4
thraciæ longitudo & latitudo 47.50
thriaſius campus 45.39
thryaſij populi 45.23
thryon oppidum 44.54
thronium oppidum 45.52
theuben oppidum 58.33
thule inſula 21.6. & 52.54
thumata oppidum 82.24
thurina vina laudatiſſima 204.33
thurium oppidum 38.4. & 181.46
thuſcanienſes populi 34.7
thuſci à ſacrificijs dicti 33.54
thuſci trecenta Vmbrorum oppida deleuerunt 39.22
thuſcum mare 35.55
thuſſagetæ populi 51.27. & 71.10
tyana oppidum 70.9
tiare oppidum 66.34
tiaræ locus tuberibus abundans 284.37
tibareni populi 70.20
tiberis fluuius nauium magnarum capax 34.18
tiberina oſtia 32.58. & 33.28
tiberis fluuius futuri præſcius 34.21
tiberis amœnitas 34.19
tiberis fluuius 34.1. & 35.56
tiberis aqua non minor Nili 504.32
tiberis fluminis inundationes 504.47
tiberis ortus, & nomina 34.9. & inde
tiberias oppidum 61.52
tibertini populi 39.30
tibigenſe oppidum 57.55
tybis menſis apud Indos noſtro reſpondens Decembri 7962
tiburtes populi 38.56
tichis fluuius 31.44
ticinus fluuius, & Ticinum oppidum 39.57
ticinum oppidum à quibus conditum 40.27
ticinus fluuius Verbano lacui innatat 26.2.& 41.6
tyde caſtellum 53.46
tydij populi 71.20
tifernus fluuius 38.32
tifata oppidum 35.24
tifernates populi 39.30
tifernum oppidum 34.15
tygauæ oppidum 57.13
tigenſe oppidum 57.59
tigranocerta oppidum 71.48.50
tigris fluuij deſcriptio 26.29.& 73.43. & 80.56. per totum caput
tigris vnde dictus 80.57
tigrin Euphrates vbi incurrat 63.40
tigris fluuius ſe in ſpecu mergit 81.1.3
tigris fluuij ortus 71.40.54. & 80.56
tigris fluuij lacus 78.57
tigris fluuius in duos alueos diuiditur 81.9
tigris in Euphratem mergitur 81.6
Tigris mari Perſico decumo ore infertur 81.13
tigris, & Euphrates quantum diſtent Ibidem
tiguliorum oppidum 33.46
tilauentum fluuius, & portus 40.38
tylos inſula & in ea miræ arbores 183.22.24
tylos inſula & oppidum 72.31
timachus fluuius 42.43
timaui inſulæ, fonteſq; miri 34.7. & 42.51
timaui fluuij inſula 42.51
timauus fluuius 40.40
tymbriani populi 64.6
timici oppidum 57.13
timolus mons 65.19
timoniacenſes populi 68.22
tymphei populi Aetoliæ 44.1
timphei Macedoniæ populi 47.38
tinda oppidum 47.11
tyndaris oppidum 23.47.& 37.26
tingi oppidum à quo conditum 55.45
tingitaniæ prouinciæ deſcriptio 56.55. per totum caput
tynidrumenſe oppidum 57.55
tipanei Arcadiæ populi 45.23
tiparenus inſula 48.23
tipaſa oppidum 57.10
tiphicenſe oppidum 57.58

tiquadra insula 36.9
tya fluuius & oppidum 50.52
tyra gens 83.46
tyrracienses populi 37.32
tyragetæ populi 50.53
tyricense oppidum 57.58
tyrij populi in Hispania 54.31
tyrium purpurissum 487.35
tyrrheni populi 33.54
tiryns oppidum 45.3
tyrissei populi 46.31
tyristasis oppidum 47.41
tyritace oppidum 70.32
tyrrhenum mare 35.55.57. & 508.27
tyrus Herculis templo nobilitata 519.30. & 525.34
tyrus quondam insula 62.22
tyrus conchylio, & purpura nobilis 62.26 & 487.35
tyrus oppidum 62.24.26. & 88.1
tißinenses populi 37.32
titanus fluuius, & oppidum ab eo cognominatum 66.9
titium flumen 40.53. & 41.43.53
tium oppidum 69.50
tios oppidum 64.35
tmolus fluuius solus coticulam lapidem habet 468.9
tmolus mons 65.18
tmoli montis vinum nobilißimum Ibidem
tmoli montis incolæ longæui 101.59
toani populi 83.59
tochari populi 74.44
togata Gallia 3919
togienses populi 41.1
togisonus fluuius 40.11
tolen oppidum 86.7
tolerienses populi 35.30
toletani populi 32.2
tolistobogi populi 68.17.21
tollentinates populi 40.1
tolosani populi 32.52. & 53.29
tomabei populi 82.59
tomalæ oppidum 83.2
tomarus mons 43.40. & 44.8
tomos oppidum 47.19
tonderos fluuius 78.25
topazius gemma à Topazo insula dicta 84.4. & 515.51. & 521.53
topazos insula, vnde nomen gemmæ 84.4. & 521.53
topiris oppidum 47.10
toralliba insula 77.1
toretæ populi 70.54
tornadotus fluuius 81.22
tornates populi 53.26
torone oppidum 46.44. & 135.8. & 139.8
toron lacus Chalcidis 265.43
tortuni populi 45.23
toxandri populi 53.7
tracheotis oppidum 63.58
trachea oppidum 65.41
trachin oppidum 45.60
trachie insula 48.8
trachonitis regio 62.15
tractari populi 51.12
tragia insula 49.46
tragasæus sal 444.12.18
tragurium insula 41.51
tragurium oppidum marmore fœcundum 41.57
trallicon oppidum 65.16
trallis oppidum 65.10
transpadana regio 40.20. & inde
transpadani cinere agros stercorant 242.9. & inde
transpadani populi 41.2
transrhenani populi Romanorum hostes 282.41
transrhenanæ fœminæ lino vestiuntur Ibidem
trapeza promontorium 66.40. & 67.55
trapezopolitæ populi 65.14
trapezûs oppidum 70.25 26.28
thrasymeni lacus miracula 22.57
trasymenus lacus ardens 28.2
trebani populi 35.6. & 39.2
trebia fluuius 39.56
trebulani populi 38.56. & 39.2
trecasses populi 53.19
trspsedorum gens 66.42
trepsilion insula 67.47
treres populi 46.34
treuentinates populi 38.54
treueri populi 53.10
tr iacenses populi 39.16
triare regio 72.1
triballi populi 42.42. & 43.45. & 46.29. & 90.25
tribochi populi 52.12
tribulium castellum populi Romani prælijs nobilitatum 41.60
triuastinorum gens 32.49
tricca oppidum 46.5
trica & Apina in prouerbij ludicrum cesserunt 38.36
trichone oppidum 44.16
tricollorum regio 32.40
tricoryphos mons 82.43
tricorium regio 32.40
tridentini populi 40.59
tridentinæ Alpes 40.10
trienses populi 46.36
trieris oppidum 62.35
trimachi populi 42.42
trimontium oppidum 47.5
trinacria insula eadem cum Sicilia 37.6
trinacria olim dicta, quæ postea Rhodos 67.12
trinium fluuius 38.48
triocalini populi 37.32
triopia oppidum 64.50
triopolis quæ, & cur dicta 62.35. & 88.1
tripolis castellum, & flumen 70.24
tripolitani populi 65.22
triquetra insula eadem cum Sicilia 57.6
tritea oppidum 44.16
tritium oppidum 32.8
triton palus, fluuiusq; 57.49. & 60.7
triulatti populi 41.35
triumphale Bæticæ oppidum 30.41
triumpilini populi 41.19.31
troas oppidum 66.22
troas regio, eiusq; situs, & oppida 66.22. & inde
troadis finis 66.9. & 68.8
trocmi populi 68.18
trocmorum oppidum 68.21
trœzen oppidum 45.5. & 439.9. & 440.37
trœzene Cariæ oppidum 65.13
trœzenij lapides 521.6
trogiliæ insulæ 67.27
trogilia oppidum 65.34
troglodytæ populi 50.43. & 58.21. & 59.9.17. & 82.59 & 90.4. & 95.29
troglodytarum emporium 84.20
troglodytis bis quotannis vmbræ in contrarium cadunt 20.59
troglodytarum mirus fons 26.47
troglodytæ elephantum venatu aluntur 110.19
troglodytæ testudines marinas, vt sacras, adorant 130.21
troglodytæ aquam pluuiam ad potus vsum seruant 85.59
troglodytæ contermini Aethiopiæ 110.19
troglodytarum mira velocitas 84.38
troglodyticæ alio nomine Michoe, seu Midoe dicta 84.3
troglodyticæ fluuius Ptolemæus 83.59
troglodytice non cernit Septentriones 19.41
tropina locus 76.19
trossulum oppidum 461.51
truentum fluuius & oppidum 39.10
tuberum fluuius 78.43
tuburbis colonia 57.53
tuburnicense oppidum 57.55
tubusuptus oppidum 57.13
tuccæ oppidum 57.12
tucci colonia 30.39
tudernæ oppidi vuæ 30.51
tuder oppidum 39.24
tudertibus spectata arma cælestia 16.11
tuditanus Istros domuit 40.52
tuficani populi 39.30
tugiensis saltus 30.31
tunisense oppidum 57.58
tungri Galliæ ciuitas 439.9
tungri Galliæ populi 53.9
turcæ populi 71.10
turdulorum gens 30.57
turiasso oppidum 481.29
turiasonenses populi 31.51
turium flumen 31.34
turmantini populi 38.43
turmodigi populi 52.3
turobrica oppidum 31.2
turocelum oppidum 39.33
turones Galliæ populi 53.20

turres Cyzicenæ vrbis sonum acceptum septies multiplicantes 506.40
turrus fluuius 40.39
tusca fluuius, Numidiæ finis 57.22
tusculana terra humi depacta auelli non permittit 24.47
tusculani silices 509.18
tusculani populi 35.6
tusdritanum oppidum 57.58
tutienses populi 35.30
tutini populi 38.45
tyris insula 37.59

Vaccæi populi 31.28. & 53 49
Vacca flumen 53.52
Vacunæ nemus 39.1
Vadei populi 83.5
Vadum Sabatium Liguriæ portus 33.45
Vadicasses populi 53.19
Vadimonis lacus syluas habet innatantes 24.31
Vafriæ oppidum 39.33
Vagienni Liguriæ populi 33.43.& 39.49.& 41.27
Vagense oppidum 57.55.59
Vagi ferarum more homines 86.29
Valdanus fluuius 42.39
Valentia oppidum 34.& 32.47.& 55.58
Valentini populi 37.59.& 38.45
Valentinum oppidum 33.50
Valerienses populi 32.59
Valij populi 86.26
Vallei populi 46.31
Valli populi 71.5
Vama fluuius 75.34
Vamacures populi 57.1
Vangiones populi 53.12
Vannienses Flamonienses finitimi Venetiæ populi 41.1
Vannianum regnum 50.47
Varamus fluuius 40.39
Varciani populi 42.35
Vardæi populi, Italiæ populatores 42.35
Varduli populi 32.3.& 54.7
Vardulorum oppida 53.38
Varetatæ populi 76.30
Varetum fluuius 69.58
Varia Appula oppidum 31.37.& 38.16
Varrini populi Germaniæ 52.31
Varuani populi 41.2
Varubarini populi 41.48
Varus fluuius 32.26.& 33.27.30
Vasco, vel Vasio oppidum 32.53
Vascones populi 31.41
Vasconum saltus 53.38
Vassæi populi 53.27
Vaticanus ager 34.15
Vatrenus fluuius 40.5
Vatreni portus 40.2
Vbeda oppidum 30.28
Vbij populi 53.12
Vbisci populi Aquitaniæ 53.22
Vceni populi 41.34
Vcitana oppida duo 57.55
Vcultuniacum oppidum 30.60
vdini populi 73.11.14
veamini populi 41.35
veca portus 53.41
vecteri populi 39.46
vectis insula 52.52
vectones populi 31.38
vegium oppidum 41.49
veientani populi 34.7
veiens ager 24.47.& 34.15
veij oppidum quo die à Camillo captum 40.34
velauni populi 41.36
velia oppidum 35.40.& 37.2
vel oppidum 58.33
veliates populi 33.43.& 39.45
velienses populi 32.4.& 35.30
velini lacus 38.60
velino in lacu quotidie arcus cælestis apparet 16.48
veliterni populi 35.6
vellates populi 53.25
velleiacium oppidum 102.47
vellocasses populi 53.15
venafrum oppidum 34.57
venanij populi 53.24
venaria insula 36.42
venedi populi 52.18
venelli populi 53.19
veneni populi 33.43
veneria oppidum 30.48
veneris promontorium 63.55
veneris lacus 449.6
veneris oppidum 60.43.45.& 63.55
venetiæ situs, & gnomonis vmbræ 20.40
venetia decima Italiæ regio 40.46 per totum caput
veneti à Troianis orti 40.58
veneti Galliæ populi 53.15
veneti populi ab Henetis orti 69.54.& 517.15
venetorum insulæ 53.31
venetulani populi 35.30
venitades populi 41.2
vennenses populi 32.4
vennonetes populi 41.24.31
venus Pyrenæa 31.44
venusia oppidum 38.34
venusini populi 38.43
veragri populi 41.34
verbanus lacus 41.6.& 132.35
vercellæ oppidum à quibus conditum 40.25
vercellensis ager aurifodinas habet 464.47
vergentum oppidum 30.46
vergoanum oppidum 36.12
vergunni populi 41.35
vernodubrum flumen 32.19
veromandui populi 53.9
verona oppidum 40.60
vertacomacori populi 40.25
vertobrige oppidum 30.60
verucini populi 32.41
vescitania regio Hispaniæ 31.51
vesci oppidum 30.37
vescellani populi 38.39
vesci portus 53.41
vesentini populi 34.7
vesionicates populi 39.30
vespasiani colonia 61.35
Vesperies oppidum 53.38
vestini populi 33.2.& 38.51
vesulus mons 39.49
vesuni populi 56.58
vesuuij montis vuæ 202.14
vesuuius mons 34.54
vettones populi 53.49.& 54.7
vetriolum oppidum 39.34
vettionenses populi 39.31
vetulonienses populi 34.7
vetulonius lacus 26.41
vfens fluuius 34.48
viacienses populi 32.2
viana oppidum 42.24
vibali populi 32.15
vibelli populi 33.43
viberi populi 41.25
vibiforum oppidum 40.21
vibinates populi 38.43
vibonensis sinus 35.44.46.& 37.3
vicellenses populi 35.31
vicetia oppidum 40.58
victoriæ portus 53.40
vidicini populi 38.58
vidugasses populi 53.19
viennna Allobrogum oppidum 32.47
vienna Narbonensis prouinciæ oppidum 13.20
vimitellarij populi 35.30
vindelici populi 41.17.32
vindili Germaniæ populi 52.30
vindinantes populi 39.32
vior fluuius 56.38
virgao oppidum 30.36
virgilienses populi 32.2
virgitanus sinus 30.9
virouesca oppidum 32.8
virtus Iulia oppidum 30.51
virucinates populi 41.32
virunum oppidum 42.24
vistillus fluuius 52.34
vistula fluuius 50.49.& 52.34
visurgis fluuius 52.34
vitis fluuius 39.41
viuentani populi 39.31
vlbanectes populi liberi 53.9
vlia oppidum 31.5
vlyssis specula 37.4
vlyssis portus 27.19
vlyssis nauis in scopulum versa 48.9
vluernates populi 35.7
vlubrenses populi 35.7
vlurtini populi 38.43
vlusuburitanum oppidum 57.59
vmbilicus in strumentis sciotericis gnomon dictus 87.56
vmbræ quando & vbi nullæ 84.13
vmbræ vbi versus Austrum iaciantur ibidem
vmbræ populi 76.39
vmbranates populi 39.46
vmbranici populi 32.53
vmbraniæ descriptio 39.18
vmbraniæ creta 498.48
vmbria regio 39.4

vmbriæ

vmbriæ trecenta oppida debellata à Tuscis 39.22
vmbri vnde dicti 39.21
vmbri populi quales 39.19
vmbri exacti à Pelasgis 33.53
vmbri diem ciuilem à meridie in meridiem obseruant 21.15
vmbrorum gens Italiæ antiquissima 39.21
vmbro fluuius 33.58
vndecumanorum colonia 38.53
voconij forum 32.50
vocontiorum regio 32.50. & 40.25
vocontiorum gens fœderata 32.53. & 95.18
volane Padi portus 40.6
volaterrana vada 33.57
volaterrani populi 34.7
volcæ Tectosages 32.33
volcentani populi 38.8
volcientium gens 33.59
volsci populi 34.25
volscorum litus 32.58
volsinijs molæ versatiles inuentæ 509.19
volsinienses lapides 511.35
volsinienses populi 34.8
volsiniensis lacus 511.35
volsinij oppidum à Volta monstro populatum 15.21
volsinij oppidum totum fulmine concrematum 15.15
volubile oppidum 55.58
vomanum flumen 39.9
voturi populi 68.17
vra locus 63.25
vranopolis oppidum 46.46
vrbes à mari absorptæ per totum caput 23.45
vrbigens 78.29
vrbinates populi 39.31
vrbubuma oppidum 84.57
vrci oppidum 31.28
vrgia oppidum 31.5
vrgo insula 36.40
vria oppidum 38.29
vri populi 76.42
vrium fluuius 30.21
vrpanus fluuius 42.39
vrsentini populi 38.7
vrso oppidum 30.52
vsalitanum oppidum Africæ 57.56
vsar fluuius 57.14
vsibalci populi 86.25
vsidicani populi 39.35
vstica insula 37.35
vthina colonia 57.53
vtica oppidum 25.19. & 57.29. & 87.55. & 443.54
vtidorsi populi 73.14
vtus fluuius 42.44
vlcaniæ insulæ 37.37
Vulgientes Narbonensis Galliæ populi 32.48
vulturnus fluuius 34.49
vulturnum oppidum Ibidem
vulturni maris vitrea harena 513.18
vxama oppidum 32.9

XAnthus Lyciæ oppidum 64.31. & 88.7
Xanthus Lyciæ fluuius 64.31
Xanthus Troadis fluuius 26.55. 66.25. & 88.7
Xenitana QuiZa oppidum peregrinorm 57.6
Xerxes rex Persarum Athon montem perfodit 46.44

Reliqua quære parte prima.

Xylenepolis oppidum 78.39
Xylopolitæ populi 46.38
Xystiani populi 65.14
Xoitis præfectura 59.39

ZAcynthus insula 48.13
ZaZinthium bitumen 497.25
Zageræ populi 84.39
Zagrus mons 81.18
Zamareni populi 83.18
Zamense oppidum 57.59. & 439.24
Zannes populi 84.58
Zanclæi populi 37.33
Zaco portus 32.41
Sapouortene regio 73.55
Zarax oppidum 45.1
Zarangæ populi 78.28
Zarasparum oppidum 78.28
Zariaspa oppidum 73.53. & 74.9
Zela oppidum 47.36. & 70.10
Zelia oppidum 67.58.
Zephyre insula 48.51
Zephyrium promontorium 35.51
Zephyrium oppidum 51.20. & 63.51
Zephyria insula 23.30. & 49.39
Zerbis fluuius 80.18
Zetis oppidum Carmaniæ 79.31
Zeugitana regio 57.25
Zeugma oppidum 61.21. & 63.22. & 80.22.26.51. & 481.54
Zeugmatis vrbis mira catena 481.54
Ziela oppidum clade Triarij, & C. Cæsaris victoria nobilitatum 70.15
Zigere oppidum 47.22
Zygæ populi 71.9
Zilis regio 55.44
Zimiris Aethiopiæ regio harenosa 508.47
Zingi populi 71.5
Zyras fluuius 47.21
ZiZama oppidum 57.36
ZiZerus fluuius promontoriumq́ 79.1
Zoelæ Asturiæ populi 32.12
Zoelicum linum 282.51
Zone mons 47.13
Zonus fluuius 73.1
Zoroanda locus 81.2
Zotolis fluuius 74.1
Zoton oppidum 84.51
Zurachi populi 82.34

INDICIS PLINIANI PARTIS SECVNDAE FINIS.

FRANCOFORTI AD MOENVM EX officina Martini Lechleri impensis Sigismundi Feyerabendij.
M. D. LXXXII.

